

KER. JOGI SEMINÁRIUM
LELTARI SZÁM 3927-2

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

Szakielt. 6057

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

M. KÖZGAZD. EGYETEM
Szakielt. sz. 36585/2

Tanszéki lelt. sz.
P
1586/2

1893

Szakielt. 66

HUSZONNYOLCZADIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr FAYER LÁSZLÓ

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

HELYSZÁM
H3202/M

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1893.

MAGYAR KÖZGAZD. ÉS JOGTUDOMÁNYI EGYETEM
KÖNYVTÁRA

REC-100125

ORIGINAL DOCUMENT

10-10-68

SECRET

100

reflected

MAY 10 97 PM 1968

SECRET

10-10-50
10-10-50
10-10-50

1950-1951

11/17/71, 11/18/71, 11/19/71, 11/20/71, 11/21/71, 11/22/71, 11/23/71, 11/24/71, 11/25/71, 11/26/71, 11/27/71, 11/28/71, 11/29/71, 11/30/71, 12/1/71, 12/2/71, 12/3/71, 12/4/71, 12/5/71, 12/6/71, 12/7/71, 12/8/71, 12/9/71, 12/10/71, 12/11/71, 12/12/71, 12/13/71, 12/14/71, 12/15/71, 12/16/71, 12/17/71, 12/18/71, 12/19/71, 12/20/71, 12/21/71, 12/22/71, 12/23/71, 12/24/71, 12/25/71, 12/26/71, 12/27/71, 12/28/71, 12/29/71, 12/30/71, 12/31/71, 1/1/72, 1/2/72, 1/3/72, 1/4/72, 1/5/72, 1/6/72, 1/7/72, 1/8/72, 1/9/72, 1/10/72, 1/11/72, 1/12/72, 1/13/72, 1/14/72, 1/15/72, 1/16/72, 1/17/72, 1/18/72, 1/19/72, 1/20/72, 1/21/72, 1/22/72, 1/23/72, 1/24/72, 1/25/72, 1/26/72, 1/27/72, 1/28/72, 1/29/72, 1/30/72, 1/31/72, 2/1/72, 2/2/72, 2/3/72, 2/4/72, 2/5/72, 2/6/72, 2/7/72, 2/8/72, 2/9/72, 2/10/72, 2/11/72, 2/12/72, 2/13/72, 2/14/72, 2/15/72, 2/16/72, 2/17/72, 2/18/72, 2/19/72, 2/20/72, 2/21/72, 2/22/72, 2/23/72, 2/24/72, 2/25/72, 2/26/72, 2/27/72, 2/28/72, 2/29/72, 2/30/72, 3/1/72, 3/2/72, 3/3/72, 3/4/72, 3/5/72, 3/6/72, 3/7/72, 3/8/72, 3/9/72, 3/10/72, 3/11/72, 3/12/72, 3/13/72, 3/14/72, 3/15/72, 3/16/72, 3/17/72, 3/18/72, 3/19/72, 3/20/72, 3/21/72, 3/22/72, 3/23/72, 3/24/72, 3/25/72, 3/26/72, 3/27/72, 3/28/72, 3/29/72, 3/30/72, 3/31/72, 4/1/72, 4/2/72, 4/3/72, 4/4/72, 4/5/72, 4/6/72, 4/7/72, 4/8/72, 4/9/72, 4/10/72, 4/11/72, 4/12/72, 4/13/72, 4/14/72, 4/15/72, 4/16/72, 4/17/72, 4/18/72, 4/19/72, 4/20/72, 4/21/72, 4/22/72, 4/23/72, 4/24/72, 4/25/72, 4/26/72, 4/27/72, 4/28/72, 4/29/72, 4/30/72, 5/1/72, 5/2/72, 5/3/72, 5/4/72, 5/5/72, 5/6/72, 5/7/72, 5/8/72, 5/9/72, 5/10/72, 5/11/72, 5/12/72, 5/13/72, 5/14/72, 5/15/72, 5/16/72, 5/17/72, 5/18/72, 5/19/72, 5/20/72, 5/21/72, 5/22/72, 5/23/72, 5/24/72, 5/25/72, 5/26/72, 5/27/72, 5/28/72, 5/29/72, 5/30/72, 5/31/72, 6/1/72, 6/2/72, 6/3/72, 6/4/72, 6/5/72, 6/6/72, 6/7/72, 6/8/72, 6/9/72, 6/10/72, 6/11/72, 6/12/72, 6/13/72, 6/14/72, 6/15/72, 6/16/72, 6/17/72, 6/18/72, 6/19/72, 6/20/72, 6/21/72, 6/22/72, 6/23/72, 6/24/72, 6/25/72, 6/26/72, 6/27/72, 6/28/72, 6/29/72, 6/30/72, 7/1/72, 7/2/72, 7/3/72, 7/4/72, 7/5/72, 7/6/72, 7/7/72, 7/8/72, 7/9/72, 7/10/72, 7/11/72, 7/12/72, 7/13/72, 7/14/72, 7/15/72, 7/16/72, 7/17/72, 7/18/72, 7/19/72, 7/20/72, 7/21/72, 7/22/72, 7/23/72, 7/24/72, 7/25/72, 7/26/72, 7/27/72, 7/28/72, 7/29/72, 7/30/72, 7/31/72, 8/1/72, 8/2/72, 8/3/72, 8/4/72, 8/5/72, 8/6/72, 8/7/72, 8/8/72, 8/9/72, 8/10/72, 8/11/72, 8/12/72, 8/13/72, 8/14/72, 8/15/72, 8/16/72, 8/17/72, 8/18/72, 8/19/72, 8/20/72, 8/21/72, 8/22/72, 8/23/72, 8/24/72, 8/25/72, 8/26/72, 8/27/72, 8/28/72, 8/29/72, 8/30/72, 8/31/72, 9/1/72, 9/2/72, 9/3/72, 9/4/72, 9/5/72, 9/6/72, 9/7/72, 9/8/72, 9/9/72, 9/10/72, 9/11/72, 9/12/72, 9/13/72, 9/14/72, 9/15/72, 9/16/72, 9/17/72, 9/18/72, 9/19/72, 9/20/72, 9/21/72, 9/22/72, 9/23/72, 9/24/72, 9/25/72, 9/26/72, 9/27/72, 9/28/72, 9/29/72, 9/30/72, 10/1/72, 10/2/72, 10/3/72, 10/4/72, 10/5/72, 10/6/72, 10/7/72, 10/8/72, 10/9/72, 10/10/72, 10/11/72, 10/12/72, 10/13/72, 10/14/72, 10/15/72, 10/16/72, 10/17/72, 10/18/72, 10/19/72, 10/20/72, 10/21/72, 10/22/72, 10/23/72, 10/24/72, 10/25/72, 10/26/72, 10/27/72, 10/28/72, 10/29/72, 10/30/72, 10/31/72, 11/1/72, 11/2/72, 11/3/72, 11/4/72, 11/5/72, 11/6/72, 11/7/72, 11/8/72, 11/9/72, 11/10/72, 11/11/72, 11/12/72, 11/13/72, 11/14/72, 11/15/72, 11/16/72, 11/17/72, 11/18/72, 11/19/72, 11/20/72, 11/21/72, 11/22/72, 11/23/72, 11/24/72, 11/25/72, 11/26/72, 11/27/72, 11/28/72, 11/29/72, 11/30/72, 12/1/72, 12/2/72, 12/3/72, 12/4/72, 12/5/72, 12/6/72, 12/7/72, 12/8/72, 12/9/72, 12/10/72, 12/11/72, 12/12/72, 12/13/72, 12/14/72, 12/15/72, 12/16/72, 12/17/72, 12/18/72, 12/19/72, 12/20/72, 12/21/72, 12/22/72, 12/23/72, 12/24/72, 12/25/72, 12/26/72, 12/27/72, 12/28/72, 12/29/72, 12/30/72, 12/31/72, 1/1/73, 1/2/73, 1/3/73, 1/4/73, 1/5/73, 1/6/73, 1/7/73, 1/8/73, 1/9/73, 1/10/73, 1/11/73, 1/12/73, 1/13/73, 1/14/73, 1/15/73, 1/16/73, 1/17/73, 1/18/73, 1/19/73, 1/20/73, 1/21/73, 1/22/73, 1/23/73, 1/24/73, 1/25/73, 1/26/73, 1/27/73, 1/28/73, 1/29/73, 1/30/73, 1/31/73, 2/1/73, 2/2/73, 2/3/73, 2/4/73, 2/5/73, 2/6/73, 2/7/73, 2/8/73, 2/9/73, 2/10/73, 2/11/73, 2/12/7

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1893. évfolyamához.

(A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző cikke található; a zárjelben levő számok a dolgozat folytatását jelzik. m = Melléklet.)

- Dr. ADMETO GÉZA, pestmegyei árvaszéki fogalmazó. 358.
- ALFÖLDY EDE, nagybecskereki aljárásbíró. 294.
- ARANY SÁNDOR, budapesti albiró. 53.
- BAGI LÁSZLÓ, Kecskemét város főjegyzője. 59, 106.
- BALKAY ISTVÁN, váci fegyintézeti igazgató. 201.
- Dr. BALOG ARNOLD, budapesti ügyvédjelölt. 93, 174, 222, 321, 325, (337), 348, 365.
- Dr. BARTHA BÉLA, sárospataki jogakadémiai tanár. 361, (369).
- Dr. BERCZELI ANTAL, budapesti ügyvéd.
- Dr. BERÉNYI SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 181.
- Dr. BERGER MIKSA, budapesti ügyvéd. 317, 332.
- Dr. BERKOVICS FERENCZ, nagyváradai ügyvéd. 20.
- BIRÓ VILMOS, m.-szigeti kir. törvényszéki bíró. 78.
- Dr. BLEUER SAMU, budapesti ügyvéd. 62, 105, 185, 233, 265, 385.
- Dr. BORBÉLY SÁNDOR, dévai kir. alügyész. 254.
- Dr. BOZÓKY ALAJOS, n.-váradai jogakadémiai igazgató. 137, 175, 186, 194, 205, 276.
- CHUDY HUGO, rendőrtanácsos. 133.
- Dr. CONCHA GYÖZÖ, egyetemi tanár. 393 (407, 413).
- CSEMEGI KÁROLY ny. curiai tanácselnök. 33, 241, 342.
- DEBRECZENYI MIKLÓS, budapesti kir. táblai bíró. 59 (66, 138, 156, 162).
- Dr. EISLER ZSIGMOND, budapesti ügyvédjelölt. 263.
- ENYICZKEY GÁBOR, budapesti ügyvéd. 68.
- EÖRDÖGH ANDRÁS, budapesti törvényszéki bíró. 52, 196, 218.
- ESZTEL JÓZSEF, szepesófalvi kir. aljárásbíró. 290.
- Dr. FAYER LÁSZLÓ, egyetemi rk. tanár. 17 (26, 34, 51), 32, 78, 109, 117, 123, 177, (206), 305 (314, 322, 338, 355).
- Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 45, 69, 157, 197, 220, 260, 316, 339.
- Dr. FODOR ÁRMIN, budapesti kir. albiró. 35, 83, 97 (105.)
- Dr. GLÜCKLICH EMIL, budapesti ügyvéd.
- Dr. GOLD SIMON, budapesti ügyvéd. 55, 63, 151, 158, 183, 190, 278, 294, 327, 212.
- Dr. GÖRGEY SÁNDOR, szolnoki törv.-széki bíró. 374.
- Dr. GRÁBER KÁROLY, zólyomi ügyvéd. 390.
- Dr. GRUBER LAJOS, budapesti kir. alügyész. 153.
- Dr. GÚTI SOMA, budapesti ügyvéd. 55.
- Dr. HEIL FAUSZTIN, kir. táblai bíró. 236, (243, 252, 259), 380 (419).
- Dr. HERZ BERTALAN, budapesti ügyvéd. 4 (19), 323.
- Dr. HEXNER GYULA, lipótszentmiklósi ügyvéd. 245, 270, 357.
- HLATKY ENDRE n.-váradai ügyvéd. 2 (18, 28).
- Dr. HOLLERUNG ALFRÉD, győri kir. táblai bíró. 49.
- Dr. HORVÁTH JÁNOS, budapesti kir. alügyész. 340.
- Dr. HORVÁTH ÖDÖN, eperjesi jogakadémiai tanár. 25, 242.
- Dr. ILLÉS KÁROLY, nyugalmazott kir. ügyész, budapesti ügyvéd. 31, 150.
- Dr. IMLING KONRÁD, curiai bíró. 409.
- INCZE JÓZSEF, kolozsvári ügyvéd. 333.
- ISOÓ FERENCZ, alsólendvai ügyvéd. 324.
- Dr. KÁLMÁNCZHELYI JÓZSEF. 300.
- Dr. KATONA MÓR, kassai jogakadémiai tanár. 178.
- Dr. KECSKEMÉTI EMIL, budapesti törvényszéki jegyző. 331 (341, 347.)
- Dr. KECSKEMÉTI LAJOS, kecskeméti ügyvéd. 226 (234).
- Dr. KENEDI GÉZA, budapesti ügyvéd. 41, 121, 353.
- Dr. KERÉNYI BÉLA, mezőtúri ügyvéd. 61.
- Dr. KLECKNER ALAJOS, kassai jogakad. igazgató. 386.
- Dr. KMETY KÁROLY, pozsonyi jogakad. tanár. 74, 113.
- Dr. KOBLER FERENCZ, kincstári jogügyi segédfogalmazó. 238 (361).
- Dr. KÖNIG VILMOS, budapesti ügyvéd. 116, 167, 246, 213, 373, 417.
- KUNFALVY ISTVÁN, nyiregyházi kir. tvszéki bíró. 214 (287), 310.
- Dr. LÁNG LAJOS, budapesti egyetemi tanár. m. 286.
- LATZKOVSKY LAJOS, aszódi kir. javítóintézeti igazgató. 142.
- LAUFFER GYULA, budapesti kir. alügyész. 84.
- Dr. MARKÓ SÁNDOR, rozsnyói kir. közjegyző. 57 (114, 122, 131, 148).
- Dr. MENYHÁRT GÁSPÁR. 273 (281), 370 (377).
- Dr. MESSINGER SIMON, budapesti ügyvéd. 94.
- Dr. MORAVCSIK GYULA, budapesti ügyvéd. 37 89.
- MÓZES LÁSZLÓ, budapesti ügyvéd. 211, 247, 270.
- Dr. NAGY DEZSŐ, budapesti ügyvéd. 6, 307.
- Dr. NAGY ERNŐ, n.-váradai jogakad. tanár. 73.
- Dr. NAGY FERENCZ, egyetemi tanár. 397.
- NAGY LAJOS, törvényszéki aljegyző. 302.
- K. NAGY SÁNDOR, n.-váradai tszéki bíró. 315, 373.
- Dr. NAGEL FERENCZ, budapesti ügyvéd. 238.
- Dr. NEUMANN ÁRMIN, budapesti ügyvéd, orsz. képviselő. 242, 284.
- ifj. Dr. NEUMANN SÁNDOR, budapesti ügyvéd. 251, 308, 339.
- Dr. PAJOR REZSŐ, budapesti ügyvéd. 192.
- Dr. PAP JÓZSEF, m.-szigeti törvényszéki bíró. 109.
- Dr. REICHARD ZSIGMOND, budapesti ügyvéd. 76, 81, 217, 289, 361.
- Dr. REINER JÁNOS, budapesti ügyvéd, egyetemi m. tanár. 145, (154), 267.
- Dr. RÓNAI JÁNOS, balázsfalvi ügyvéd. 85, 100, 162, 189.
- Dr. ROTH FERENCZ, budapesti albiró. 70, 389.
- Dr. RÓTH PÁL, budapesti ügyvéd. 101.
- Dr. SALGÓ JAKAB, tébolydai főorvos. 134.
- Dr. SÁNDOR FERENCZ, vágsellyei ügyvéd. 176.
- SÁRFY GUIDO, szegedi kir. főügyészi helyettes. 129, 138.
- Dr. SCHNIERER ALADÁR, budapesti egyet. tanár. 329.
- Dr. SCHWARZ GUSZTÁV, budapesti ügyvéd, egyetemi rk. tanár. 400, m. 127 (134).
- Dr. SOMOGYI MIKSA, budapesti ügyvéd.
- Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD, budapesti ügyvéd. 22, 38, 117, 141, 183, 214, 254, 346.
- SZÉLL FARKAS, debreczeni kir. táblai tanácselnök. 12, 105.
- SZILÁGYI JÁNOS, m.-szigeti kir. közjegyző. 149, 193 (203, 210).
- Dr. SZOKOLAY ISTVÁN. 65, 207, 298.
- Dr. SZTEHLO JÁNOS, eperjesi ügyvéd. 43.
- SZTEHLO KORNÉL, budapesti ügyvéd. 394 (416).
- Dr. TELESZKY ISTVÁN, ny. igazságügyi államtitkár. 399.
- UNGER GÉZA. 367.
- VAJKAY KÁROLY. 9.
- VÁMBÉRY RUSZTEM, ügyvédjelölt. 190, 301.
- VARGHA FERENCZ, budapesti tvszéki bíró. 209, 364.
- VASDÉNYEY GÉZA, szabadkai törvényszéki elnök. 366.
- Dr. VÉCSEY TAMÁS, budapesti egyetemi tanár. 165.
- Dr. WCLASSICS GYULA, egyetemi tanár. 198.
- Dr. WOLF JAKAB, n.-kikindai ügyvéd. 122.
- Ifj. ZUBRICZKY JÓZSEF, joggyakornok. 326.

TARTALOMMUTATÓ

A

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

1893. évfolyamához.

Magánjog.	Lap		Lap		Lap
A jászkunok öröklése mai érvényében. — DEBRECZENYI MIKLÓS budapesti kir. táblai bírótól ... 59, 66, 138, 156,	162	budapesti ügyvéd, budapesti egyetemi rk. tanártól ... 400	400	Sommás eljárás és megállapítási kereset. — Dr. TELESZKY ISTVÁN ny. igazságügyminiszteri államtitkártól ... 399	399
A szerzői jog védelméhez. — BIRÓ VILMOS m.-szigeti törvényszéki bírótól ... 78	78	Eljegyzés. — Dr. KÖNIG VILMOS bpesti ügyvédtől ... 417	417	Telekkönyvi kényszer. — Dr. IMLING KONRÁD curiai bírótól ... 401	401
A vasut felelőssége a személyeket ért balesetekkel szemben. — Dr. MORAVCSIK GYULA budapesti ügyvédtől ... 89	89	Polgári törvénykezési rendtartás.		Kereskedelmi, váltó- és csődjog.	
A szerződéstől való elállás. — Dr. BALOG ARNOLD-tól ... 93	93	A végrehajtási novella. — Dr. SZTEHLO JÁNOS eperjesi ügyvédtől ... 43	43	Megtámadás és igényper. — Dr. BERKOVICS FERENCZ nagyváradai ügyvédtől ... 20	20
A részletügylet mint sociális jogreform. — Dr. RÓTH PÁL budapesti ügyvéd jogász-egyleti felolvasása ... 101	101	A sommás osztály a magyar örökösödési eljárásban. — Dr. HOLLERUNG ALFRÉD győri kir. táblai bírótól ... 49	49	Az új vasut üzletszabályzat. — Dr. MORAVCSIK GYULA budapesti ügyvédtől ... 37	37
Exceptio plurium concubentium. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől ... 116, 167	116, 167	Præjudiciális perek a sommás eljárástól szóló javaslatban és a gyakorlat. — ARANY SÁNDOR budapesti aljárásbírótól ... 53	53	A csődtörvény 248. §-a. — Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől ... 45	45
Ugyanerről. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől ... 141, 183	141, 183	Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. — Dr. MARKÓ SÁNDOR rosznyói kir. közjegyzőtől ... 57, 114, 122, 131, 148	57, 114, 122, 131, 148	Adalék a takarékpénztári könyvecske jogi természetéhez. — Dr. KERÉNYI BÉLA ügyvédtől ... 61	61
A «vis maior» a magánjogban. — Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradai jogakadémiai igazgatótól ... 186, 194, 205	186, 194, 205	Ugyanerről. — SZILÁGYI JÁNOS m.-szigeti kir. közjegyzőtől ... 193, 203, 210	193, 203, 210	Ugyanerről. — Dr. BALOG ARNOLD-tól ... 174	174
Az 1883. évi 7. sz. polgári döntvény alkalmazása. — Sz. ... 188	188	Felebbvitel egyoldalu kérelem esetében. — Dr. RÓNAI JÁNOS balázsfalvi ügyvédtől ... 100	100	A közkereseti társaság tagja mint adósa a társaságnak. — Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől ... 69	69
A törvénytelen gyermekek törvényes örökösödéséről magyar jog szerint. — Dr. MENYHÁRT GÁSPÁR-tól ... 273, 281	273, 281	A vegyesházassági válóperekről szóló 1868: XLVIII. t.-czikk. — Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvéd, egyetemi magántanártól ... 145, 154	145, 154	A csődön kívüli megtámadási jog. — Dr. MESINGER SIMON budapesti ügyvédtől ... 94	94
A halastói perről. — ESZTEL JÓZSEF szepes-ófalvai aljárásbírótól ... 290	290	Birtokbাহelyezés esélyei. — Dr. RÓNAI JÁNOS balázsfalvi ügyvédtől ... 166	166	A közkereseti társaság tagjainak felelőssége harmadik személyekkel szemben. — Dr. WOLF JAKAB n.-kikindai ügyvédtől ... 122	122
A házastársak közötti kölcsön jogügyletek bizonyítása közjegyzői okirat hiányában. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól ... 298	298	A sommás eljárás reformja. — A. B. ... 169	169	A közadás czége mint a csődtömeg alkatrésze. — Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől ... 157	157
Tagosítás a Királyhágón inneni Magyarországon. — Dr. KÁLMÁNCZHELYI JÓZSEF-től ... 300	300	A teljes perrendtartás. — Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől ... 217	217	Ugyanerről. — Dr. BERÉNYI SÁNDOR budapesti ügyvédtől ... 181	181
Határigazítási jogkérdések. — ISOÓ FERENCZ alsó-lendvai ügyvédtől ... 324	324	Az egyezség megkísérlése a sommás eljárásról szóló törvény szerint. — A. B. ... 218	218	A csődnovella javaslat. — Dr. BERKOVITS FERENCZ n.-váradai ügyvédtől ... 161, 170	161, 170
A szerződés tanához. — Dr. KECSKEMÉTI EMIL budapesti törvényszéki jegyzőtől ... 331, 341,	331, 341,	Az értékhatár a járásbírók hatáskörének megállapításában. — A. B. ... 225	225	Szövetkezet vagy részvénytársaság? — Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől 197, 220	197, 220
A tulajdonközösség megszüntetésének kérdéséhez. — INCZE JÓZSEF kolozsvári ügyvédtől ... 333	333	A magánokiratok valódiságának bizonyítása az 1893: XVIII. t.-cz. alapján. — A. B. ... 235	235	Ugyanerről. — Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvédtől ... 212	212
Szabadalmi jogunk szabályozásához. — Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvédtől ... 357	357	Jogorvoslat illetékességi kérdésben az 1893: XVIII. t.-cz. szerint. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől ... 246	246	Ugyanerről. — Dr. NEUMANN ÁRMEN budapesti ügyvéd, orsz. képviselőtől ... 242, 284	242, 284
A házasság tartama alatt született gyermek törvényessége mellett szóló jogi vélelem kérdéséhez. — Dr. ADMETO GÉZÁ-tól ... 358	358	A felülvizsgálat értékhatára. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől ... 253	253	Ugyanerről. — Ifj. dr. NEUMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől ... 251, 308	251, 308
Atyasági kereset s a törvénytelen gyermekek tartása. — Dr. MENYHÁRT GÁSPÁR-tól ... 370, 377	370, 377	Ugyanerről. — Dr. HEXNER GYULA lipót-szentmiklósi ügyvédtől ... 270	270	Helytelen cégbejegyzés. — MÓZES LÁSZLÓ budapesti ügyvédtől ... 211, 247, 270	211, 247, 270
Jogi személyek s a használati és lakási szolgálatom. — Dr. KLEKNER ALAJOS kassai jogakadémiai igazgatótól ... 386	386	A megállapítási kereset. — A. B. ... 278	278	Ugyanerről. — Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi segédfogalmazótól ... 238, 361	238, 361
Törvényjavaslat a házassági jogról. — SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől ... 396, 416	396, 416	Előlegezendők-e a gondnoksági ügyekben felmerült ügygondnoki díjak a törvényszéki irodaátalányból. — Dr. PAJOR REZSŐ budapesti ügyvédtől ... 292	292	Ugyanerről. — Dr. EISLER ZSIGMOND-tól ... 263	263
Tengeri jogunk reformja. — Dr. NAGY FERENCZ egyetemi tanártól ... 397	397	A kir. járásbírók hatásköréről s különösen az ugynevezett præjudiciális keresetekről. — VASDÉNYEY GÉZA szabadkai tvszéki elnöktől ... 366	366	A rendelkezésre bocsátás. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől ... 214	214
Tartozatlan fizetés. — Dr. SCHWARZ GUSZTAV				Ugyanerről. — Dr. BALOG ARNOLDTÓL ... 222	222
				Ugyanerről. — Dr. NAGEL FERENCZ budapesti ügyvédtől ... 238	238
				A takarékpénztári betéti könyvecske jogi természet. — Dr. HEXNER GYULA lipót-szentmiklósi ügyvédtől ... 245	245
				A váltószigor. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől ... 254	254
				Cégjegyzés és üzletvezetés. — Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől ... 260	260

Minden dolgozat, bár több rovat alá sorolható, csak egyszer fordul elő a tartalommutatóban.

A részvénytársasági igazgatóság tagja mint a társaság alkalmazottja. — Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédől	316
A biztosítási szerződésből származó igények elévülésének kérdéséhez. — Dr. BERGER MIKSA budapesti ügyvédől	317
«Álczég» fogalma. Büntügyi biztosítási végrehajtás megtámadása. — Dr. BALOG ARNOLD-tól	325
Felsőbíróságaink ítélkezéséből. — Ifj. dr. NEUMANN SÁNDOR budapesti ügyvédől	339
Voluntas Curiae. — Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédől	373
A csődtörvény 13. §-ához. — Dr. GÖRGEY SÁNDOR szolnoki törvényszéki bírótól	374
Kereskedelmi társaság igazgatója vehet-adhat-e intézete részvényeiből? — K. I.-től	388
Büntetőjog és bünvádi eljárás.	
Régi magyar feltételek ítéletek Debreczen város törvényszéki gyakorlatában. — SZÉLL FARKAS debreczeni kir. táblai tanácselnöktől	12
Törvényszéki bűnügyekben miképp szervezendő a jogorvoslat? — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól	17, 26, 33, 51
A vádlottársak vallomása mint bizonyíték. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédől	22
A bünvádi eljárási tanácskozmány megállapodásai	22
A Curia döntése az iskolai bizonyítványok hamisítása tárgyában. — Dr. ILLÉS KÁROLY budapesti ügyvédől	31
Ugyanerről. — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól	32
A hivatalbóli védelem. — Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvédől	41
A Btk. 240. §-ához. — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól	46
Ugyanerről. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédől	62
Az ügyészi vád elejtése esetén felmentés vagy megszüntetés mondandó-e ki? — EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti törvényszéki bírótól	52
Az új vizsgálóbírói intézmény a fővárosban. — Dr. RÓTH FERENCZ budapesti albirótól	70
A jogorvoslat a bünvádi eljárásban. — Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédől	76, 81
Viz «lopása». — Dr. FAYER LÁSZLÓ budapesti egyetemi rk. tanártól	78
A Btk. 80. és 75. §-aihoz. — LAUFER GYULA budapesti kir. ügyészről	84
A házag a törvényben van-e vagy másban? — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól	109, 117, 123
A nyomtatvány terjesztése által elkövetett büntetendő cselekmények illetékes bírāja. — Dr. SÁRFY GUIDÓ szegedi kir. főügyészi helyettesről	129, 138
Kétes elmeállapotok a törvényszék előtt. — Dr. SÁLGÓ JAKAB tébolydai főorvos jogászegyleti elöadása	134
Ugyanerről. — Dr. ILLÉS KÁROLY jogászegyleti elöadása	150
A hazai javító intézetekről. — LATZKÓVSKY LAJOS javítóintézeti igazgatótól	142
A feltételes elítélés legújabb eredményei Franciaországban és Angliában. — Dr. GRUBER LAJOS kir. alügyészről	153
Lélektan és kriminalistika. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédől	185
Nem méltatott bűncselekmények. — Dr. RÓNAI JÁNOS balázsfalvi ügyvédől	189
Az orgazdaság kérdéséhez. — EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti törvényszéki bírótól	196
Az okság és részesség a magyar büntetőjogban. — Dr. WLASSICS GYULA akadémiai felolvasása	198
A visszaesőkről. — BALKAY ISTVÁN váci fegyintézeti igazgatótól	201
Bűnösség és büntetés. — VARGHA FERENCZ budapesti törvényszéki bírótól	209
A herceggprimás elleni merénylethez. — KUNFALVY ISTVÁN nyíregyházi kir. törvényszéki bírótól	214, 287
Büntetőjogi viták egy amerikai javítóintézetben. — Dr. GRUBER LAJOS budapesti királyi alügyészről	223
A gyermekek büntetéséről. — K. NAGY SÁNDOR n.-váradai tszéli bírótól	228
A subsidiarius magánvád. — KUNFALVY ISTVÁN nyíregyházi törvényszéki bírótól	229
A hamis tanulás és a hamis eskü kérdéséhez. —	

HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól	236, 243, 252, 259
Az orvosszakértői vélemények jelentősége. — CSEMEGI KÁROLY jogászegyleti beszéde	241
Fogdij. — Dr. BORBÉLY SÁNDOR dévai kir. alügyészről	254
A párbaj-kérdés. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédől	265
Lopás, csalás vagy sikkasztásban bűnrészesség. — Dr. R. S.	278
A sajtó-törvény 14. szakasza. — Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédől	289
A compensatio kérdése a büntetőjogban. — VÁMBÉRY RUSZTEM-től	301
A halmazat a jövedéki kihágásoknál. — NAGY LAJOS törvényszéki aljegyzőtől	302
A büntett kísérlete vagy a kísérlet büntette. — KUNFALVY ISTVÁN nyíregyházi tszéki bírótól	310
Az ár ellen. — z. h.	313
Determinismus a büntetőjogban. — Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól	305, 314, 322, 338, 355
Kivételes sajtóbírósg. — K. NAGY SÁNDOR nagyváradi törvényszéki bírótól	315
A lopás a mezőrendőrségi törvényjavaslatban. — Dr. BALOG ARNOLD-tól	321, 337
A közvetlen idézés a mai bünvádi eljárásban. — Dr. BERGER MIKSA budapesti ügyvédől	332
A harcziás judikatura. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédől	346
A sajtó immunitása. — Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvédől	353
Psychiatria és büntetőjog. — Dr. REICHARD ZSIGMOND jogászegyleti felolvasása	361
Ugyanerről. — Dr. GRÁNER ERNŐ budapesti ügyvédől	390
A sajtóügyi vizsgálóbíró helyettese. — K. NAGY SÁNDOR n.-váradai törvényszéki bírótól	373
Okirathamisítás és csalás eszmei halmazata. — Dr. HEIL FAUSZTIN bpesti kir. táblai bírótól	380, 419
Büntetőjogi congressus Párisban. — Sz.	382
A hamis tanulás a katonai becsületbírósg előtt. — Dr. RÓTH FERENCZ budapesti aljárásbírótól	389
A m. kir. Curia büntetőjogi döntvényei. — Dr. HEIL FAUSZTIN budapesti kir. táblai bírótól	402
Követség felvétel. — SZÉLL FARKAS debreczeni kir. táblai tanácselnöktől	405
Bírósg, ügyvédség, közjegyzőség.	
Járásbírósgaink működése 1891-ben, összehasonlítva az előbbi évekkkel	1, 91, 172
Törvényjavaslat az ügyvédi rendtartásról. — HLATKY ENDRE n.-váradai ügyvédől	2, 18, 28
Az ügyvédi fegyelmi eljárás reformja	5
Az ügyvédség szervezete. — Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédől	6
Az ügyvédi szervezet kérdéséről. — VAJKAY KÁROLY beszéde	9
CSEMEGI KÁROLY az ügyvédi szervezet kérdéséről	33
Az ügyvédi qualificatio alábbszállítása. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédől	38
A Curia ügyforgalm a 1892-ben s az utolsó 5 év alatt. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁNTól	65
Az ügyvédi rendtartás 47. §-áról. — ENYICZKEY GÁBOR budapesti ügyvédől	68
Elsőbírósgai hátralékok	81
Kamarai tisztujítás. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédől	105
A kir. közjegyző helyettesítéséről. — Dr. PAP JÓZSEF m.-szigeti törvényszéki bírótól	109
Ugyanerről. — SZILÁGYI JÁNOS m.-szigeti kir. közjegyzőtől	149
A restantiák. — Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédől	117
Az új kir. táblák 1892-ben. — Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól	207
Az ügyvédtartás tervezete. — Dr. KECSEKEMÉTI LAJOS kecskeméti ügyvédől	226, 234
Curiai ügyvédek. — Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédől	233
A régi magyar ügyvédség	249, 257, 266
Ügyvédi értekezlet vagy jogászyülés? — B. S.	297
A magyar ügyvédség a történeti kiállításon	341
Bírói indulatosság	345
Államtudományok.	
A közigazgatási bíróságok szervezése. — BAGI LÁSZLÓ kecskeméti városi főjegyzőtől	59, 106
A fentartott és a közlött felségjogokról, valamint a király és a nemzet közötti szerződésről szóló tan közjogi irodalmunkban. — Dr. NAGY ERNŐ n.-váradai jogakadémiai tanártól	73

A közigazgatási bíróságok szervezése. — KMETY KÁROLY pozsonyi jogakadémiai tanártól.	74
Néhány szó a közösi közigazgatási tanfolyamok szervezéséhez. — Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi jogakadémiai tanártól	113
Egy kis czimkérdés. — Ifj. ZUBRICZKY JÓZSEF-től	326
A bírói hatalom s gyakorlásának fejlődési folyamata. — Dr. HORVÁTH JÁNOS budapesti kir. alügyészről	340
A közséjegyzői képesítés kérdéséhez. — Dr. BARTHA BÉLA sárospataki jogakadémiai igazgatótól	361, 369
A közigazgatási bíróság — I. Justustól, II. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédől	385
A közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat. — Dr. CONCHA GYÖZÖ egyet. tanártól	393, 407, 413
Vegyes tárgyú cikkek.	
A közoktatás állapotáról szóló jelentés a jogi oktatásügy szempontjából. — Dr. HORVÁTH ÖDÖN eperjesi jogakadémiai dekántanártól	25, 242
Pénzügyi jog és bíráskodás 1892-ben. — Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédől	44
A cselédtörvény revisiója. — Dr. RÓNAI JÁNOS balázsfalvi ügyvédől	85
Ugyanerről. — CHUDY HUGÓ rendőr-tanácsostól	133
Ötszáz éves bagatell-pör. — Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvédől	121
Olasz főiskolák. — Dr. BOZÓKY ALAJOS n.-váradai jogakadémiai igazgatótól	137
A milleniumra. — Dr. BOZÓKY ALAJOS n.-váradai jogakadémiai igazgatótól	175
Vajkay Károly †	257
Teleszky István kitüntetése	273
Az egyetem hivatásáról. — Dr. SCHNIERER ALADÁR rektori beszéde	329
CSEMEGI KÁROLY a Magyar Jogászegyletről	342
Az igazságügyi költségvetés vitája. — X. Y.	369
A judikatura egysége. — H.	377
Jogirodalom.	
Anti-Seuffert, Von G. Pfizer. — Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvédől	4, 19
A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Irta dr. Nagy Ferencz. — Dr. FODOR ARMIN budapesti albirótól	35
Bona fides im Civilprocesse von Josef Trutterm. — Dr. FODOR ARMIN budapesti kir. aljárásbírótól	83
Az exceptio doli a régi és a mai római jogban. Irta dr. Kajuch Márton. — Dr. Vécsey TAMÁS egyetemi tanártól	165
A magyar dologbeli és kötelmi jog. Irta dr. Herczegh Mihály. — Dr. KATONA MÓR kaszai jogakadémiai tanártól	178
Der grobe Unfug. — EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti törvényszéki bírótól	218
Über die Beziehungen des preussischen Landrechts zur Codification unseres Civilrechts. Von Dr. IGNATZ SAXL	227
Szemle az egyházjogi irodalom köréből. — Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvéd, egyetemi m. tanártól	267
Per il XXV. anno d'insegnamento di Filippo Serafini. — Dr. BOZÓKY ALAJOS n.-váradai jogakadémiai igazgatótól	276
Lexis: Die deutschen Universitäten X.	306
Az 1883: XVIII. és XIX. tczikkek magyarázata. Irta Dr. Ragályi Lajos. — Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvédől	307
Das österreichische Patentrecht. Von dr. Paul Beck. Das deutsche Patentgesetz. Von C. Lieber. — Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvédől	323
A magyar büntetőjog általános tanai. Irta Dr. Illés Károly. — VARGHA FERENCZ budapesti tszéki bírótól	364
Praktische Pandektenübungen für Anfänger. Von dr. Rudolf Stammler. — Dr. BALOG ARNOLD-tól	365
A kereskedelmi törvény magyarázata. Irta dr. Neumann Ármín. — F. A.	388
Nemzetközi magánjog. — Irta SZÁNTÓ MIHÁLY I. T.	418
Külföldi jogélet.	
Külföldi judikatura. — Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvédől	55, 63, 151, 158, 183, 190, 278, 294, 327, 411
Az osztrák polgári perrendtartás javaslata. — Dr. FODOR ARMIN budapesti királyi aljárásbírótól	97, 105

A francia Btk. javaslata. Dr. FAYER LÁSZLÓtól 177,	206
Liszt Ferencz szemináriuma. — VÁMBÉRY RUSZ-	
TEM-től.	190
A német magánjogi törvénykönyv tervezetének	
második olvasása. — A. B.	281
Német jogászgűlés.	298

Külömfélék.

I. Belföldi szemle.

Az ügyvédségi reform kérdéséhez. — A buda-	
pesti érseki szentszék. — A kir. Curia ügy-	
forgalma. — Mittermaier az 1843-iki büntető-	
törvényjavaslatról. — Az okmánybélyegek	
enyvezése. — Az ügyvédjelöltekről szóló je-	
lentések. — Irodalom	7
Az örökösödési eljárás reformja	10
Iskolai bizonyítványhamisítás. — Az V. és VI.	
ker. kir. járásbíróság ügyforgalma. — Pénz-	
ügyőri fogdij. — Irodalom	23
Ügyvédi szobák	32
Magyar Jogászegylet. — A budapesti és kecske-	
méti kir. törvényszékek ügyforgalma. — Ügy-	
védi egyesület — Werbőczy Tripartituma. —	
Feltételes ítéletek kezelése	39
A pénzügyi közigazgatási bíróságról. — Fegyelmi	
eljárás a román memorandum tárgyában. —	
A kereskedelmi és váltótörvényszék ügyfor-	
galma. — Bagatell-ügyek a törvényszék előtt.	
— Az osztrák polg. törvénykönyvre való hi-	
vatkozás. — Megjelent felperes elmakcsolása.	
— A végrehajtói kiküldetésekhez	47
A budapesti törvényszék bünygyi osztályáról.	
— A fizetésrendezésről szóló javaslat — Bírósá-	
gsági szeminárium. — Jogászegylet. — Irodalom	
Halálbüntetési statisztika. — A Btk. 240. §-ához.	
— Törvényszéki bagatell-ügy. — Az árú- és	
értéktőzsdéről. — Közös kérvény folytán a ho-	
zott ítélet hatályon kívül helyezhető-e?	64
Schnierer Aladár jubileuma. — Országos ügyvéd-	
gyűlés. — A ki jutalmazás céljából gyujto-	
gat. — Irodalom	71
A Curia ügyforgalma. — Bíróság kiutalt köve-	
telésnek közpénztárból való felvétele. — Végre-	
hajtási misériák. — Bírósági szeminárium. —	
A bünygyi ügyviteli szabályok pórtörvénye.	
— Vádelv. — Irodalom. — A régi jó idők-	
ből. — A budapesti ügyvédi kamara évi je-	
lentése	80
A budapesti ügyvédi kamara jelentése. — Iroda-	
lom. — Ügyvédi panasz	87
A Curia és a bünygyi eljárás. — A budapesti	
kir. tábláról. — Magyar Jogászegylet	95
Kegyelmezés. — Kamarai jelentések. — A ke-	
reskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalma.	
— Irodalom. — Magyar Jogászegylet. — A lelet	
A Curia ügyforgalma. — Kamarai jelentések. —	
A pénzbüntetés alkalmazása. — A fővárosi	
adófelügyelőség	103
Összbüntetés vagy cumulatio? — Rabsegélyző	
egylet. — Ügyvédség gyakorlatától felfüggesz-	
tett ügyvéd követelhet-e ügyvédi munkadíjat?	
— Irodalom. — Törvényszéki bagatell-ügyek.	
— Az incognito tartózkodás szállodákban. —	
Szabálytalan megjelölések. — Bírői tévedés	
következményei	111
A közjegyzői helyettesítésekről. — A Btk. 249.	
§-ához. — Irodalom.	127
A pestvidéki törvényszék helyiségei. — Bead-	
ványok visszautasítása. — A Btk. 240. §-ához	
A Curia ügyforgalma. — Ügyvédi kamarai je-	
lentések. — Törvényszéki bagatell-ügyek. —	
Irodalom	143
A sommás eljárásról szóló törvényjavaslat. —	
Horvát jog. — Szakértői díjak előlegezése. —	
Irodalom	151
Hodossy Imre. — Az ügyvédi rendtartás javas-	
lata. — A főrendiház vitáiból. — Bünygyi	
ügyviteli szabályok. — A bíró elleni rendbir-	
ság. — Magyar Jogászegylet. — Irodalom	159
Az igazságügyi bizottságból. — A bpesti egye-	
temről. — Magyar Jogászegylet. — A «kampó»	
A fegyelmi judikatura köréből. — Kérdés a mi-	
niszterhez	168
A kir. Curia ügyforgalma. — A felebbezési ki-	
fejtések határai. — Ügyvédgyűlés. — Csalási	
eset. — A perhuzás egy módja. — A bírósá-	
gok kiadványai. — Személyazonossági jelzők.	
— Irodalom	183
Curiai feloldás. — Wlassics Gyula akadémiai	
felolvasása. — Gyermekek törvénytelenítése iránti	

per. — Agg kor súlyosító vagy enyhítő körül-	
mény? — Hosszu terminusok. — Irodalom ..	191
Pénzbüntetés fogház helyett. — Bagatell-bün-	
ügyek. — Irodalom. — Sajtóügyi hatáskör ...	200
Kereskedelmi ügylet? — A végtárgyalások. —	
A csendőrség szolgálati utasítása. — Elállás-e	
a hallgatás?	208
Curiai feloldás. — Irodalom. — A pozsonyi jog-	
akadémiáról.	215
A perrendtartás javaslata. — Curiai ügyfor-	
galma. — A pénzügyi közigazgatási bíróság ügy-	
forgalma. — A 92. §. — Perhuzás. — Ügyvédi	
fegyelmi eset. — Irodalom	224
A perrendtartás javaslata. — Irodalom. — Há-	
zassági jogunk állami szabályozásához. — Ideig-	
lenesen nyugdíjazott bíró felvehető-e a ka-	
marába?	231
Ismét a rózsálopás. — Kötött bizonyítás sajtó-	
perben. — Kevés az írnok. — Halasztások. —	
Hatásköri összeütközés. — Irodalom	239
Curiai ügyforgalom. — Ügyvédgyűlés. — Ba-	
gatell vagy sommás? — Büntetendő cselek-	
mény-e, ha a zálogtartó a zálogtárgyat el-	
adja? — Sikasztás vagy lopás	248
Bélyeg- és illetékreformok. — A curiai ügyvéd-	
ség. — Az ügyvédtrendtartás tervezete. — Mi	
a különbség a pesti és budai ügyvédek közt? —	
Jogtalan elsajátítás. — A bünygyi zárlat kér-	
déséhez	256
Előkészület a szóbeliséghez. — Zendülés az állam-	
fogházban. — A kolera és a Btk. 77. §-a	264
Az igazságügyi személyzet statisztikája. — Sür-	
gós pereink. — Váltópénz-e az ezüstforintos?	
— Négyévi fogház. — Enyhítő körülmények	
kiküszöbölése. — Feljelentés elutasítása.	272
A szegedi ügyvédgyűlés. — «Feltételes makacs-	
ság»	279
Irodalom. — A budapesti egyetemről	288
Javító intézeteinkből. — Irodalom. — Tanrendek	
Az új sommás eljárás életbeléptetése. — Gyors	
igazságszolgáltatás. — A millenium. — A nyil-	
vánosság. — Irodalom	303
Az ár ellen. — Parlamenti munkaprogramm. —	
Tőzsdei judikatura. — Fegyelmi judikatura ...	311
Költségvetési többlet. — Fegyházak kibővítése.	
— Telekkönyvi hatóságaink. — Irodalom. —	
A kolozsvári egyetemről. — Viszonosság	319
A mezőrendőrségi javaslat. — A telekkönyvi	
átalány. — Új bírói állások. — Curiai ügy-	
forgalom. — A kassai jogakadémiáról. —	
Irodalom. — Tőzsdei judikatura	327
Daruváry Alajos. — Váltóblanketta 1845-ből.	
Egyetemi s akadémiai hírek. — Irodalom. —	
Az ügyvédjelölti névjegyzékbe felvétel. —	
A pervezetés. — A villamos vasuti kocsikról.	
— Kettős ügyvédi iroda	335
Bírósági szeminárium. — Irodalom. — Magyar	
Jogászegylet. — Bünygyi költségek. — Hatás-	
kör megállapítása. — Ügyvédi kamarai illeté-	
kesség. — Ösztöndíj	343
Az igazságügyi bizottságból. — Kötelező bün-	
gyi védelem. — A sommás eljárásban fel-	
veendő jegyzőkönyv. — Millenium. — Iroda-	
lom. — Közjegyzőségi határozat. — Végre-	
hajtás katonai fizetésekre	351
Curiai ügyforgalom. — Tárgyalási módor. —	
Az esküvinta megcsontítása. — Feloldás. —	
Kérvények a párviadal ellen. — A budapesti	
Ügyvédi Körből.	359
A Curia másodelnöke. — Irodalom. — Hivatal-	
ból kirendelt védő. — Fegyelmi eljárás. —	
Régi ítéletek	367
Magyar Jogászegylet. — Fegyelmi gyakorlat.	
— Selejtezés. — Hatásköri összeütközés. —	
Irodalom. — Sovány díjmegállapítás. — Le-	
gyen világoosság	375
Kövy Sándor emléke. — Irodalom. — Mely	
időponttól számított az ügyvédjelölti gya-	
korlat?	383
Polgári házasság. — Curiai ügyforgalom. — Mil-	
lenium. — Irodalom. — Járásbíróági csoda-	
bogár	391
Az egységes elméleti jogi államvizsgálat. —	
Dynamit. — A sommás eljárásról szóló új	
törvény. — Magánjogi szakosztály a Magyar	
Jogászegyletben. — Végrehajtási misériák. —	
Irodalom	403
Bélyeg-enquète. — Magyar Jogászegylet. — Ko-	
lozsvári jogászegylet. — Irodalom	412
A főrendiház két új tagja. — A II. tanács fel-	
osztatása. — Magánjogi szakosztály	420

II. Nemzetközi szemle.

Ausztria.

A bünygyi vizsgálatok tartama.	64
Kolozsvári unitárius egyházi bíróság ítéletének	
érvénye Ausztriában. — Szerződéses reproba-	
tiója. — Betegsegélyző pénztárak	112
A perrendtartási javaslat.	120
Irodalom.	128
Családügyi alimentatio	144
Hitbizományi birtokok	152
Erdélyi házasságok. — Csődtömeg marasztalása	
A Btk. javaslata	168
Impotentia mint házassági akadály	200
Bünygyi eljárás novellája	280
Döntvénytár	336
Döntvénytár	392

Németország.

Bar tankönyve. — Az illoyális concurrentia el- len. — A katonai bünygyi eljárás reformja. — A váltóóvásokról. — Az ifjúkori büntettesek- ről. — A szeméremértő iratokról.	8
Stenglein büntetőjogi iránya	16
A csődök kezelése.	40
Goldschmidt folyóirata. — A gyülekezési jog. — «Nachdruck verboten.» — A porosz igazság- ügyi költségvetés	56
Bírák hiánya. — A jogi noviciátus reformja ...	64
A végtárgyalások vezetése. — Ügyvédtrendtar- tás. — Jogtörténeti irodalom	72
Igazságügyi budget-vita	80
A polg. törvénykönyv javaslata. — A büntető- jogi törvények gyűjteménye. — Büntetőjogi szeminárium	88
A polg. törvénykönyv tervezete. — Biztosítási ügynökök jogállása	104
Irodalom	128
Titkos jogviszonyok. — Tőzsde-játék meggát- lása. — Tökéletlen ordrepapírok. — Merkel a reformeszmékről. — A porosz katonai bírás- kodás.	144
Kártérítés. — A «factura» jogi természete. — A diák «mensura»	152
Állampolgári propedeutika. — Ártatlanul elítél- tek kárpótlása	160
A polg. törvénykönyv átdolgozott javaslata. — Ihering, Windscheid, Brinz. — A tömegek bün- cselekvényei	192
Az egyházi kötelékből való kilépés. — Utólagos szolgáltatás. — Hozomány adásának megtáma- dása. — Katonai bünygyi eljárás	200
Engedményezés időpontja	208
Határidő-üzlet. — Bírósági végrehajtó jogállása. — Reformatio in pejus. — Munkás-statisztikai hivatalok	215
Az Amtsgericht hatásköre	224
Megfélemlítés. — Kiviteli tilalom. — A mütét visszautasítása	240
A XXII. német jogászgűlés	248
A bizományi üzlet kinövésai	256
Izraelita házassági jog Württembergben. — Védő kérdézési joga	264
Kohler csődjoga. — Orgazdaság. — Irodalom.	272
Az elfogadó javára történt elengedés. — Utó- ajánlat. — Bajor államjog. — Statisztikai év- könyv	280
Különbözeti ügyletek. — Engedményezés ...	288
A büntetőjogi reformmozgalom	296
Döntvénytár. — Munkásbiztosítás	320
Irodalom	336
Különbözeti ügyletek	352
A bünygyi eljárás reformja. — Mommsen. — Agrárjogi reformok	376
Bünygyi statisztika. — Iparbíróságok. — Egy miniszteri beszéd	384
Berner. — Bírósági tévedés. — Vasárnapi munkaszünet	392
Gerichtsaa. — Törvényjavaslat az árúvédjegyről	404
Különbözeti ügyletek perelhetősége	412

Franciaország.

Antropometria	8
Gyermekek és nők munkáltatása	64
Az atyai hatalom	72
Lóversenyfogadások. — Feltételes elítélés a hadseregben. — Időleges törvények	88
Munkásbiztosítás — A szerzői jog védelme	96
A gyilkos poesise	104
Irodalom	128
A nemzetközi választott bíróságok	144

	Lap		Lap		Lap
A koldulás és csavargás meggátolása	160			Kereskedelmi bíróság	88
Antropometria	168			A kriminalitás Angliában	104
Kártérítés	192	<i>Olaszország.</i>		Írói tulajdonjog	216
Szerzői jog. — Bírósági tévedés	208	Anthropologikus büntetőjog	56	Írland függetlenítése	224
Szabadság egy tánczra. — Kényszermunka	216	Garofalo és Lombroso	72	Beismerés mérlegelése	240
Illetékességi kérdés	264	Törvényjavaslat a feltételes elítélésről	176		
Feltételes ítéletek a gyakorlatban	336	Tengeri jogi kongresszus. — Lombroso legújabb műve	232	<i>Finnország.</i>	
Emberölés	376	Királyi kegyelem időpontja	320	Finnország közjoga	120
Kriminologus az anthropologus ellen	412				
		<i>Schweiz.</i>		<i>Oroszország.</i>	
<i>Belgium.</i>		Összehasonlító jogtudomány	72	Büntetőjogi kongresszus	72
Anthropologikus kongresszus	112, 120	Népszavazás	88		
Férjes asszonyok neve	152	Közjog a gyakorlatban	160	<i>Amerika.</i>	
Büntetőjogi kongresszus	336	Erkölcstelen kötelezettség kifogása	192	Jogirodalom	64
Alkotmányreform	352	Ténykérdés vagy jogkérdés	216	Nemzetközi választott bíróság	96
		A büntetőjog egységesítése	352	Nemzetközi szerződés abrogálható-e?	112
<i>Hollandia.</i>				Kiállítási jogkérdések	120
Nemzetközi magánjogi konferencia	412	<i>Anglia.</i>		Népszámlálás	304
		Érdekes családi eset	8	Külföldi büntetések. — Lynchelés	320
		Női büntetések	80	Ügyvédek jövedelme	392

A melléklapban megjelent közel 500 curiai és egyéb felsőbb bírósági határozat. Ezen kívül:

	Lap		Lap		Lap
Tanácsbeosztás a kir. táblánál az 1893. évre	15	Úszó határok a jogban. — Dr. SCHWARZ GUSZTÁV		ségek közt nyújtandó kölcsönös jogsegély	
A budapesti egyetem első félévi tanrendje	32	jogászegyleti előadása	127, 134	tárgyában	174
A bűnvádi eljárási tanácskozmány megállapodásai	38	Igazságügyminiszteri rendelet a magyarországi		A budapesti egyetem második félévi tanrendje	239
A pécsi ügyvédi kamara jelentése	47	és a horvát-szlavonországi bíróságok és ügyész-		A szegedi ügyvédgyűlés	247, 252
				Dr. LÁNG LAJOS dékáni megnyitó beszéde	286

[illegible][illegible]

A mellékletben megjelölt közel 500 című és egyéb leltári dokumentumát, 1955.

[illegible]

100

17

100

100

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Járásbiróságaink működése 1891-ben, összehasonlítva az előbbi évekkel. — Törvényjavaslat az ügyvédi rendtartásról. H. L. K. Y. ENDRE, nagyváradai ügyvéd-kamarai elnöktől. — *Jogirodalom:* Anti-Seuffert oder der Geist des Rechtes und der Buchstabe des Gesetzes. Von G. Pfizer. Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Az ügyvédi fegyelmi eljárás reformja. — Az ügyvédség szervezete. (Részlet dr. Nagy Dezső jogászegyleti előadásából). — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Járásbiróságaink működése 1891-ben, összehasonlítva az előbbi évekkel.

I.

Az egyes-bíróságok, minden államban, — a legelőhaladotakban is, — rendkívüli fontosságú jogintézményt képeznek, melynek kifejlesztése a törvényhozás s államkormányzat legkiválóbb gondoskodását igényelheti.

Nemcsak azért, mivel a keresetek s nem peres ügyek legnagyobb száma e forumon szokott összpontosulni s azért e bíróságok vannak tulnyomólag s legnagyobb mérvben teendőkkel elhalmozva, — miknek pontos s kielégítő elvégzése csakis megfelelő szervezési s eljárási intézkedések mellett lehetséges, — hanem azon okból is, mert itt a kisebb érték és a szegényebb néposztály leginkább van képviselve.

Nem szükséges, hogy a socialisták vagy communisták közé tartozunk azon jogigény s igazság elismerésére, miszerint itt a jogérdekek teljes biztosítására, a jogsérelmek orvoslására kiválóbb gond s intézkedés fordítandó, szemben a tőkepénz s nagy birtok képviselőjével, melyek hatalmas eszközökkel birnak jogaik megvédésére, de a jogsérelmek kifolyásainak elviselésére is sokkal képesebbek.

Nálunk azonban még különösen is nagy figyelmet igényelnek az egyes-bíróságok. Hatáskörük ugyanis újabb időkben oly szokatlanul nagy terjedelmet vett, hogy az elintézendők rendkívül nagy tömegének már is alig felelhetnek meg. És daczára ennek, jogfejlődésünkben azon irányzat nyilvánul, hogy járásbiróságaink hatásköre még tovább terjesztessék. Azon következmény fenyegeti jogéletünket, hogy a jogszolgáltatás súlypontja a járásbiróságokra fog egészen helyezettetni s nem a társas bíróságokra, melyek pedig eltagadhatatlanul több biztosítékkal vannak ellátva a jogszolgáltatás tökéletes alakítására, tehát a jognak lehető legnagyobb biztosítására.

Ezen érdekek tekintetéből nagyfontosságú azon igazságügyi adatok tanulmányozása, melyek járásbiráinknak működését s ennek eredményeit megvilágítják.

Megláthatjuk azokból, hogy mily fokon áll a munka, melyet az egyes-biráknak végezniök kell. Kitérhet ezek vizsgálatából, hogy a bíraskodás gyorsasága, mi mindenkinek nagy érdeke, nem szenved-e érezhető hátramaradást. Valamint az is, hogy a tulságos elhalmozottság nem gyakorol-e káros befolyást a judicaturának alaposságára.

Következésképp nyilvánossá lehet, hogy a jogszolgáltatás nem szenved-e valamely bajban; nincsenek-e ártalmas kinövései, melyek veszélyeztethetik a jogbiztosságot, s a melyeknek orvoslása az itt leginkább érdekelt szegény néposztály

érdekében is fekszik. És hogy a hátrányok az egyéni képtelenségnek, a szakképzettség hiányának, vagy a szervezés s rendszer gyöngeségének tulajdoníthatók-e.

A törvényhozásnak tágas tér kínálkozik reformtörekvéseinek érvényesítésére ezen a bírósági rendszernek oly nagyfontosságú intézménye tekintetében.

A következőkben közöljük ezen adatokat egyes-bíróságaink munka-terhére s működésükre vonatkozólag, az igazságügyi miniszteriumnak pár hónappal ezelőtt megjelent hivatalos közlése alapján.

És minthogy a jogszolgáltatás alakulására első sorban s érdemileg főképp azon ügyforgalom bír befolyással s jelentőséggel, a mely a szorosán vett peres ügyek mozzanataiban összpontosul: nem kiméljük a fáradságot attól, hogy a hivatalos kimutatásból külön válaszszuk s külön kiszámítsuk azon ügyforgalmi összegeket, melyek tisztán a peres ügyforgalomra vonatkoznak, elkülönítve a nem peres ügyek adataitól.

És azok 1891. évben, legfőbb vonalaiban az ügyforgalomnak következő képét tárják fel előttünk.

Sommás peres ügyek (polgáriak s kereskedelmiek) összbejövetele volt 205,867 (magok a polgáriaké 158,000). Ehhez az előző év hátralékát hozzá adván, az elintézendők összege lett 244,677. Hogy ebből járásbiróságaink mennyit intéztek el, mutatja az év végén felmerült *hátraléki* összeg, mely a sommás perekben 43,276 számot tett ki.

Telekkönyvi peres ügy bejött 1177; s az elintézendők évi összege 1587, miből az év végén 482 maradt fen.

A **kisebb polgári** perek száma 198,237; s az elintézendők 229,685 számot képviseltek; elintézetlenül maradván 34,531.

A **bűnvádi** vétségek s kihágások iránti perek száma 187,589 volt; mi az előbbi hátralékokkal 225,587 elintézendő összegre emelkedett; s az év végén fenmaradt 41,984.

Az évi *hátralékok* különösen kifejezésül s tanulságául szolgálván mind a munkateher nagyságának, melyet a bírák az év végeig le nem győzhettek, mind a tevékenységnek, melyet a bírák az év folyamán kifejtettek, kiemeljük, miszerint majdnem az összes peres ügyeknél emelkedőben voltak 1891. évben.

A sommás pereknél az 1887. évben fenmaradt 34 ezer szám 1891-ben 43 ezerre szaporodott. A kisebb polgári perek hátraléka 31 ezerről 34 1/2 ezerre növekedett; és a bűnvádi pereké 37 ezerről néhány híjával 42 ezerre; — megjegyezvén azonban, mikép ezen hátralék 1887-ben, öt év előtt, sokkal számosabb volt, t. i. 48 ezer. — Csak az évenként legkisebb számban megjelenő telekkönyvi pereknél fordult elő kevesbülés; a hátralékok a lefolyt öt év alatt 537-ről leszállván 482-re.

Fentiek szerint 1891-ben az *összes perbejövetele* a járásbiróságoknál 1891-ben 592,870 volt. A *hátralékok összege pedig* 120,273.

E szerint az 1891-ben létezett 384 járásbiróság minde-
nikére a *peresügyi bejöveteleiből átlag* 1540 *ügydarab* esett; a *hátralékból* pedig általában *mindenik járásbírószágra* 314 *ügydarab* jutott.

Mindenesetre már magában is tekintélyes bejövetele összeg, tekintve különösen járásbiróságaink személyzetének korlátolt számát; és a mi nagy részben igazolhatja a hátralékok alakulását s emelkedését is.

Azonban ehhez évenként nagy számban még *nem peres ügyek* elintézése is járul; mi kevesebb időt s munkát igényel ugyan, mint a peres ügyeké; de tekintve a sokkal nagyobb tömeget, melyben évenként megjelennek, bátran mondhatjuk, hogy a peres ügyek terhével versenyezhetnek; tekintve azt is, hogy közöttük a telekkönyvi ügyek kezelése a szokottnál nagyobb gyorsaságot s pontosságot is igényel, hogy az ingatlan jogviszonyok biztossága ne veszélyeztessék.

Ezen *nem peres ügyek* bejövetele s hátralékai a lefolyt évben következők voltak:

A közpolgári ügyekből a hagyatéki ügyeké volt 82,163 és a hátralék 36,376.

Egyéb polgári ügyek bejövetele 206,588 s ezeknél a hátralék 8 ezer.

A nem peres telekkönyvi ügyekből bejött 602,000 és 1891 végén elintézetlenül maradt 24 ezer.

Kisebb polgári ügyeknél beérkezett 7600 nem peres ügy, 582 hátralékkal.

Bűnvádi ügy 65 ezer fordult elő s az év végén 1200 maradt elintézetlenül.

A nem peres ügyek bejövetele tehát a lefolyt évben 957 ezer ügydarabot képviselt; az év végén 70 ezer hátralékkal. E szerint a peres ügyek évi bejövetelét 350 ezerrel haladta meg; mi a helyzetet még súlyosabbá teszi az által, hogy azon összegben a telekkönyvi ügyek tulságosan nagyobb számban vannak képviselve, tevéen a bejövetelük, mint láttuk, 602 ezret.

Ezen ügybejöveteleiből elintézés végett egy-egy járásbíró-ságra átlag 2500 ügydarab jutott, tehát ezer ügydarabbal több, mint a peres ügyekből.

A telekkönyvi munkatehernek fent kiemelt magasabb fokozatára nézve meg kell jegyeznünk, miszerint a 384 járásbíró-ság közül 1891. évben 219 volt telekkönyvi bírói hatósággal felruházva; az ezen ügyekből jutalék tehát az egyes-járásbíró-ságoknál nagyobb számot képvisel.

Hogy pedig a járásbíró-ságok összes munkaterhét megállapíthassuk, össze kell foglalnunk az 592 ezer ügyszámot kitevő peres ügyek bejövetelét a 957 ezernyi nem peres évi ügybeérkezéssel; a mi nem kevesebb, mint kerek számmal 1,550,000 ügyszámot állít elő.

Ez volt 1891-ben járásbíró-ságainknak ügyszámja, a mihez járultak még az előbbi évről fenmaradt hátralékok, a melyek, mint fent kimutattuk, szintén nem csekély összeget állítottak elő.

E szerint a peres ügyek bejövetelét a nem peres ügyek beérkezésével összevetvén, a mi mástól millió ügyszámot képvisel, ebből a 384 járásbíró-ság mindenikére átlag 4030 ügydarab esett.

Az általában egyes járásbíró-ságainkra jutott ily nagy munkateher mellett, komolyabb vizsgálódást igényelhet az, hogy azoknak munkássága tekinthető-e számításba vehetőleg ki nem elégitőnek; s azon hátralékok, melyeket mindenikök felmutat, panasz és megrovás tárgyául szolgálhatnak-e?

Érdekesnek találjuk ezen szempontból is annak kimutatását, hogy járásbíró-ságaink a törvényszékek kerületei szerint mily arányban szerepelnek mind a munkateherbeni osztozkodásban, mind az elintézési tevékenységnek kifejtésében.

Törvényjavaslat az ügyvédi rendtartásról.¹

79. §. A javaslat 50., 51., 52. §-aiban felsorolt kötelezettségek megszegése miatt a fegyelmi panasz a kamara választmányához adandó be. Ezen szakaszok egyike (50. §.) intézkedik az iratok kiadásáról is. A jelenlegi törvény sze-

rint az iratok visszatartásának kérdése első sorban a törvényszék hatáskörébe tartozott. Hosszas eljárás után került aztán az ügy a kamara elé. A felek érdeke sokkal jobban lesz megvédve a javaslat intézkedése által. Az indokolás felhossa, hogy: a tervezet egyik legkényesebb reformját illetőleg e szakaszok (78—81.) rendelkeznek, midőn az előleg-elszámolás, pénz- és iratvisszatartásból felmerülő vitás kérdéseket a a törvényszék illetőségi köréből kiveszik és a kamarák kizárólagos hatáskörébe utalják.

Üdvözölni lehet a tervezet álláspontját. Egyrészt ebben a kamarák iránti, növekedő bizalomnak kifejezése nyilvánul, másrészt pedig a közönség érdeke védelmeztetik meg. A bíróságok amugy is tulterhelve vannak. Ez volt oka, hogy az ily fontos kérdések — midőn az ügyvéd pénz visszatartásával volt vádolva — évekig elhúzódtak a törvényszékek előtt. Az igazságügyminiszter ugyan 1879 május 1-én 4544. szám alatt bocsátott ki e tárgyban rendeletet, melyben a «beadvány *soronkívüli* elintézését» s egyáltalán a gyors lebonyolítását rendeli meg, de ezen rendelet is csak a papiroson maradt, mint törvényeink számos oly intézkedései, melyek munkaerő hiányában nem vihetők keresztül. Csak a felebbezések ezreire hivatkozom, melyek 8 nap alatt felterjesztendők, de a melyek többnyire hónapok, némelykor évek mulva jutnak a felsőbbíró elé, hevernek előadóknál, kiadókban.

A közönség érdeke nyer a tervezet intézkedése által.

Azonban nézetem szerint világosság okáért a 79. §-nak nem elég az 50., 51., 52. §-okra hivatkozni, mert ezek közül az 50. és 51. §. az iratokról szól, az 52. §. pedig csak a költségekre adott előlegnek 3 hónap alatt való elszámolásáról szól, de nem szól az ügyvéd kezéhez jutott *többi*, a *felet illető* pénzekről. Hivatkozni kellene az 55. §-ra, mely a pénzvisszatartásról szól, s nyíltan kimondani, hogy az 55. §. esete a kamara hatáskörébe tartozik. Ha ez nem lesz kimondva, akkor igen könnyen az 55. §. második bekezdése alapján olyan magyarázat foghat helyt, mintha *előbb minden pénzvisszatartás* a fenyítőbíró-sághoz tartoznék és csak ha büntető eljárás után a sikkasztás megállapítható nem lenne, akkor büntetendő fegyelmileg az ügyvéd. — Lenne ok nélküli zaklatása az ügyvédeknek, alaptalan bűnügyi panaszok, s ezzel szemben visszatartásul szaporodnék a hamis vád statisztikája.

Ezen megjegyzéseket főképp figyelembe ajánlom.

Helyes, hogy a panasz két példányban adandó be, eddig leírni kellett a kamarának, hogy az ügyvéddel közölhető legyen. Ezen felesleges írka-firkától legalább megszabadul a kamara.

A pénz- és iratvisszatartás esetén az ügy szóbeli tárgyalás után a választmány előtt hozatik tisztába. A *választmány* hoz határozatot. A felebbezés a 69. §-ra hivatkozással, a kir. ítélő táblához megy fel. Erre nézve a 69-ik §-nál elmondtam nézetemet.

Nem helyeslem, hogy a választmány határozata ellen *birtokon kívüli* felebbezésnek van helye. Szerintem elegendő lenne biztosítási végrehajtáshoz engedni jogot a félnek, a kielégítési végrehajtásoknak csak akkor vagyok barátja, midőn az ítélet jogerőre emelkedik. Ez a véleményem többi törvényeinkre nézve is, ezért ez a véleményem a tervezetre is.

80. §. Ha a feleknek a kamara székhelyére való beidézése a felekre aránytalan költséggel járna, a választmány a vizsgálat teljesítésével a kamara egyik tagját is megbízhatja, kinek eljárására nézve a jelen törvény 106., 107., 108., 109., 110., 111. §-aiban foglalt intézkedések megfelelően alkalmazandók. Ez alapon határoz a *választmány*, de ha azt látná, hogy ez alapon tisztába nem hozható az ügy, a 79. §. szerint mégis *szóbeli tárgyalás* alapján határoz. Azt hiszem, hogy ezen 80. §-t legjobb lenne egészen kihagyni. Ha a

¹ Az előbbi közl. I a mult évi 46., 47., 48., 49., 51., 52. és 53. számban.

79. §. felállítja az elvet, hogy az ily természetű ügyek a választmány előtt szóbelileg tárgyalandók, nem volna helyes az elvtől eltérni és az írásbeliségnek nyitni kaput. Meg vagyok róla győződve, hogy ez csak az ügy huzását eredményezné és a költséget is szaporítaná, azért, mert a vizsgálat daczára legtöbb esetben kénytelen lenne a választmány mégis a szóbeli tárgyalást is megtartani. Aztán a 106—111. §-okra való hivatkozás nem is alkalmazható itt, mert hisz az idézett §-ok már a fegyelmi eljárásról szóló IX. fejezethez tartoznak, míg ellenben a 79. §. szerinti eljárás nem fegyelmi, hanem tisztán bírói eljárás, nem büntetés, hanem marasztalás a cél, és a 81. §. szerint innen átteendő az ügy (ha jelenségei vannak) a fegyelmi bírósághoz.

Ha az idézett §-okat megtekintjük, látni fogjuk, hogy azok nem is alkalmazhatók. Azokban könyvek, iratok lezárásáról, tanuknak *büntetőbíró*ság útján való kihallgatásáról, a vizsgálat befejezése után az iratoknak a kamara ügyészéhez indítványtétel végett való áttételéről van szó stb., melyek egyáltalán ezen kérdéseknél nem alkalmazhatók. Ha tehát a javaslat mégis fen akarná tartani a vizsgálati *kivételes* eljárást, úgy akkor részleteznie kell e vizsgálati eljárást külön.

A 79., 80. §-ok eseteiben nyíltan ki kellene mondani, hogy akár a fél, akár az ügyvéd a tárgyalásra magát ügyvéd által is képviseltetheti, ellenben a választmánynak joga, ha a személyes megjelenéstől reméli az ügy tisztázását, személyes megjelenést is követelni. Képviseltethetés esetén eszik annak is az indoka, hogy a felek távollakása miatt mellőztessék a szóbeli tárgyalás.

Ki kellene mondani, hogy a vesztes fél az okozott költségekben is marasztalható a választmány által.

82. §. Az eddigi intézkedéseket tartalmazza.

83. §. A sértő kifejezéseket a fegyelmi bíróság elé utasítja. Így voltak az 1887: XXVIII. tcz. értelmében is. De ezen törvény azon kényszerhelyzetbe hozta a fegyelmi bíróságokat, hogy nem helyeselheto kifejezésekkel szemben vagy kénytelen volt fegyelmi büntetést alkalmazni, vagy pedig kénytelen volt felmenteni. Előbbi tulszigoru, utóbbi tulenyhe eljárás volt. Segített ezen aztán a Curia úgy, hogy alkalmazta a törvény 73. §-át, t. i. ezen §. alapján megintette az ügyvédet, mihez pedig fegyelmi bírónak joga nem volt, mert e jog csak a választmányt illette.

Az idézett törvény ezen hiányán segít a tervezet 90. §-a, mely behozza a *rendbűntetést*, s e joggal nemcsak a választmányt, hanem a fegyelmi bíróságot is felruhazza. Rendbűntetés a) megintés és rendreutasítás (nem jobb volna az «és»-t «vagy»-gyal felcserélni, avagy egyáltalában a rendreutasítást kihagyni? szerintem elég: a megintés); b) 50 frtig pénzbírság.

87. §. Helyes intézkedés, hogy a büntetésül kiszabott pénzbírság be nem hajthatása esetén 3 hóig terjedhető felfüggesztés mondható ki. De feleslegesnek vélem ily határozat ellen még a felelbezés fentartását.

88. §. Utolsó bekezdése megadja a jogot, hogy azok, kik az ügyvédség gyakorlatától elmozdítottak, az ítélet jogerőre emelkedésétől számított öt év alatt (talán elteltével?) újra folyamodhatnak az ügyvédi kamarába felvételük végett (3. §.). Nézetem szerint ezen szakasz kihagyandó lenne. Ha valaki oly cselekményt követett el, mi miatt elmozdításra ítéltetett, az nézetem szerint nem bocsátható többé vissza abba a karba, mely első sorban és legfőképen bizalmi állás. Annak oly vétkének kellett lenni, mi miatt többé abban a karban helye nem lehet. Keressen ő a társadalomban más megélhetést. Hiába hivatkozik az indokolás a büntető-törvényre, hogy a hivatalvesztés csak meghatározott időre terjedhet, mert a büntetőtörvénykönyvet már tulszárnyalták mai törvényeink. Így az 1883: I. tcz. (köztisztviselők minősítéséről) 1. §. b) pontja kimutatja, hogy állami vagy köz-

törvényhatósági tisztségre csak az alkalmazható, ki *nyereségből eredő büntetett vagy vétség* miatt *elítélve nem volt*. Es valóban, a ki ezelőtt 25 évvel péld. elítélve volt, nem lehet még igtató sem. És akkor az ügyvéddel szemben ne követeljük meg ugyanezen mértéket a közönség és a kar érdekében is?

91. §. A régi 71. §. szóról-szóra. Helyén való volna itt eldönteni, hogy a félnek kell-e előbb fegyelmi eljárást lefolytatni, mielőtt kártérítési keresetét megindítaná. A bíróságokkal szemben értem, ha az 1871: VIII. tcz. ezt megköveteli. Védni kívánja a bírói függetlenséget még itt is. Az ügyvédnél erre nincs szükség. Ezért ki kell nyíltan mondani, hogy az ügyvéd ellen a kártérítési kereset megelőző fegyelmi eljárás nélkül is indítható.

A tervezet IX. fejezete a fegyelmi eljárásról intézkedik.

A tervezet egészen eltér a jelenlegi törvényben előirt fegyelmi eljárástól. Felesleges volna sok szót szaporítani a felett, hogy a jelenlegi ügyvédi rendtartás fegyelmi eljárása nem jó irányt követ. Rosz az a felekre, ügyvédre egyaránt. Évekig huzódnak a legcsekélyebb jelentőségű fegyelmi ügyek. Gyakran fegyelmi eljárás rendeltetik azért, mert az ügyvéd nyilatkozatában egyik vagy másik körülményre nem terjeszkedik ki s csak a vizsgálat hozhatja tisztába a kérdést, holott szóbeli eljárás, meghallgatás esetén első pillanat alatt tisztába lenne hozható az ügy, máskor nem rendeltetik el az eljárás, mert a panaszló nem helyes alapon indult el.

Szóval nem találkozhatik jogász széles e Magyarországon, ki azt állithatná, hogy az 1874: XXXIV. tcz. fegyelmi eljárása helyes, jó és czélszerű.

Mikor tehát reformálni akarunk az eddigi tényleges állapoton, akkor lehetetlen a törvénynek éppen ezen részét figyelmen kívül hagyni. Lehetetlen azt teljes ujjal fel nem cserélni. Így tesz a javaslat is. Elveti a régit és tervez egy egészen újat.

Az a kérdés, helyesebb alapon áll-e az új? Általában elfogadható-e az nagyban? Olvastam ugyan megjegyzést, hogy a tervezet «fegyelmi eljárása» hosszadalmas, komplikált, de én e felfogást és nézetet nem osztom. Végre is a panaszjog megköveteli, hogy az meg is vizsgáltassék, az igazság parancsolja, hogy ha van vétség, az büntetessék, ha méltatlanul emeltetett a vád, a meghurczolt ügyvéd felemelt fővel, becsülettel kerüljön ki a vád alól. De mindennekeftől az ügyvédi kar érdeke — melynek szerintem a közérdekkel egyenlő alapon kell állani — úgy kívánja, hogy e téren az igazság elvei emelkedjenek diadalra. E czélokat elérni csak rendszeres, de nem feleslegesen hosszadalmas eljárás útján lehet elérni.

A tervezet nézetem szerint helyes elveket követ. Elveti a sok jogorvoslatot, melyek által eddigelé évekig elhúzódtak az ügyek, de meghagyja ott, a hol arra szükség van a véghatározat ellen. Nyújt védelmet az alaptalan panaszok ellen, s megbünteti az alaptalan panaszkodót stb. Szóval a IX-ik fejezet — módosításokkal — üdvös törvény lehet.

Ezért áttérek a részletekre szakaszonként.

93. §. A fegyelmi hatóságot, mint eddig, két forum gyakorolja. Első forum a fegyelmi bíróság, második a *m. kir. Curia vegyes tanácsa*. Szerintem az eddigi rendszer nem bizonyult egészen jónak. Nagy tisztelettel viseltetem a magyar Curia iránt, de mégis ki merem mondani, hogy nem bizonyult az ő bíraskodása jónak. Tapasztalatból beszélek. Lehet, hogy tapasztalataim tévesek voltak, de meggyőződésem az, hogy nem. A fegyelmi ügyekben igen gyakran ott, hol a kamara fegyelmi bírósága az ügyvédet, kit legjobban ismert, elítélte, a Curia felmentette. Pedig az ügyvéd megérdemelte a büntetést. A kamara fegyelmi bírósága például elítélt egy ügyvédet, mert a fele részére behajtott pénzt évekig, sőt a végtárgyalásig sem szolgáltatta kézhez. Felfüggeszti félévre. Ekkor a kir. ügyész felelbe, hogy tétessenek át az iratok

a fenyítőbirósághoz, mert hisz ez első sorban bűnügy, sikasztás. A Curia megsemmisíti az eljárást, áttéteti az iratokat. Évekig tart a bűnügyi eljárás, ott a Curia felmenti s évek múlva kerülnek vissza az iratok. Mintha a kamara kénytelen volna bevárni a bűnügy eredményét s évekig várni, hogy az ügy a kamara elé kerülhessen ismét. Máskor meg nem így járt el.

A kamarák fegyelmi eljárást rendeltek el oly tagjaik ellen, kik éveken át tagsági díjaikat nem fizették. A Curia helyt adott egy esetben. Máskor kimondta, hogy «a kamarai tagdíjnak nem fizetése nem képez fegyelmi vétséget».

Általában véve nézetem szerint a magyar Curia szelidebb irányt követett, mi által a kar erkölcsi tisztasága kevésbé emelhető. Felvétetni rendelt a kamara tagjai közé oly egyéneket, kik fenyítő uton elítélve voltak, mert a «mellékbüntetésre kiszabott 3 évi határidő lejárt és ő ezen idő alatt úgy társadalmi, mint erkölcsi tekintetben kifogástalan magaviseletet tanusított». Szóval az így büntetett egyén nem lehetett bíró a qualificationális törvény szerint, nem lehetett még írnok sem, de a kamaráknak tünni kellett, hogy, mert az illető 3 évig jól viselte magát, az ügyvédi karnak tagja legyen. Hogy az ily felvételek nem emelték az ügyvédi kar tekintélyét, felesleges mondani.

Egyszer kimondja, hogy a rendes jogtanári állás az ügyvédi foglalkozással össze nem fér (1875 decz. 23. 11422. sz. hat.), máskor így határoz: a jogtanári hivatás nem tekinthető összeférhetlennek az ügyvédi gyakorlattal, mert a jogtanári hivatal a tárgynál fogva, melylyel foglalkozik és az időnél fogva, melyet igénybe vesz, nem összeférhetlen az ügyvédség gyakorlatával. (1880 jan. 3. 4876. sz. hat.)

Évek hosszú során át, ha a kamara ügyésze elejtette a vádat, s a beszüntetésbe a magánpanaszló belenyugodott, a kir. ügyész pedig nem volt jelen a végtárgyaláson, ez utóbbi felebbezése esetén határozott a Curia, majd közelebb azon gyakorlatra tért át, hogy előbb a kir. ügyészt megkérdezni rendeli, ha vajon elejti-e ő is a vádat.

Iveket lehetne teleírni az ellentétes határozatokkal. De ezt nem folytatom. Reám igen sok határozat azon benyomást tette, hogy a nagyméltóságu kir. Curia igen tisztelt bírái nem ismerik a gyakorlati ügyvédi életet oly közlőről, a mily közlőről pedig éppen a fegyelmi ügyekben ismerni kellene. Általában enyhén ítélték, némelykor pedig tulzsigoruan.

Lehet, hogy midőn a 93. §-ban második forumul felállított m. kir. curiai vegyes tanácsnak elejtése mellett szólalok fel, kissé merész felfogásnak adok kifejezést, de hitem szerint nem tévedek, ha azt állítom, hogy a közérdek szempontjából is helyesebb volna a második forumot is az ügyvédi kamarákból alakítani. A budapesti ügyvédi kamara oly nagy számú független s megbízható elemekből áll, hogy az ezekből teljesen megalakítható lenne. A tervezet a vegyes tanácsba tiz curiai bírót és tiz kinevezett ügyvédi kamarai bejegyzett tagot jelöl meg. Elismerem, hogy ez is nagy haladás. Remélek is tőle bizonyos haladást, de szerintem célszerűbb lenne a Curia amugy is tulhalmozott bíráit még ez ügyekkel is nem terhelni.

Ha a bírák felett, kir. táblai és curiai bírákból alakult tanácsok, tehát ugyancsak a bírói kar tagjai ítélnének, nem látom át, hogy miért ne ítélnének az ügyvédek felett ügyvédek, fegyelmi ügyekben. Nagyban emelné ez a kar tekintélyét és önérzetét is. És ezen második forum tagjait is nem a miniszter által nevezetném ki, hanem a kamara választására vélném bizandónak. Minden esetben azonban, ha a tervezet 95. §-a állapíttatnék is meg s a miniszter nevezné is ki az ügyvédi fegyelmi bírákat, úgy inkább a szám fel-emelésével bár, de abból nem zárnám ki a vidéki kamarák tagjait sem. Bizonyos számot ezek köréből is neveznék ki, tekintettel a főváros és vidék gyakorlati élete közötti különbségre.

102. §. Helyes, hogy az ügyész meghallgatandó, azonban, miután fegyelmi ülésekben a kamara ügyészének ugysis jelen kell lenni, nem tartom célszerűnek, hogy az iratok kiadassanak, s erre az ügyész 8 nap alatt adjon véleményt, mert ez által az ügy egy-két hónapra elodáztatik. Tegye meg az ügyész a fegyelmi ülésben szóval indítványát s az vétessék jegyzőkönyvbe s csak oly ügyekben, hol az ügyész külön tanulmányozást kérne, adassanak ki az iratok. A §. harmadik bekezdését tehát e szerint kellene kijavítani.

104. §. Ezen szakasz szerint, ha az ügy bonyolódottabb természetű, panaszlott ügyvédet 8 napi zárhatáridő alatti nyilatkozattételre rendeli felszólítani. Vajon nem lesz-e ebből általános gyakorlat? Nem fognak-e a panaszok rendszerint nyilatkozatra kiadatni? Nem fogja-e ez ismét hónapokkal tovább vetni az ügy végbefejezését? Nézetem szerint, hogy ily eshetőségnek eleje vétessék, az idézett §. teljes elhagyását tartanám helyesebbnek. Ugyis megmondja ezen szakasz, hogy ha a nyilatkozat be nem érkezik, de ha beérkezik is, a 103. §. szerint tárgyalási határnapot kell kitűzni. Ezen tárgyalási határnapon a panaszok nagy része rendbe lesz hozható, tisztázható lesz a kérdés. S ha nem tisztázható, amugy is ott a 105. §., mely szerint, ha szükséges, vizsgálat rendelhető.

(Bef. köv.)

Hlatky Endre.

Jogirodalom.

Anti-Seuffert oder der Geist des Rechtes und der Buchstabe des Gesetzes von G. Pfizer. Leipzig, Otto Wigand.

Ihering, a nemrég elhunyt jogtudós, egyszer kemény szavakkal ítélte el a legfelsőbb német bíróság mintaszerű döntvényeinek gyűjteményeit, mondván, hogy hiszen önként értetik, miként Németország legfőbb bíróságai néha napján helyes döntvényeket is hoznak, — az is előfordul, hogy egy ily döntvény nagyon alkalmasnak bizonyul arra, hogy a peres felek részéről praecedens-ként idéztessék és jogi szaklapoknak kedvelt mellékleti anyagul szolgáljon; de az a bebizonyított tény, hogy az ily felsőbbbíróági döntvényekkel egészen hason esetekben teljesen ellentétes döntések állíthatók szembe mindenkor és kivétel nélkül, sokkal kíváncsabbá teszi az ítélkezésre nézve, hogy necsak a mintaszerű döntvények gyűjtessenek, hanem ezekkel a velők homlokegyenest ellenkező döntések is szembe állíttassanak és ha Németországban a «Seuffert's Archiv» mintaszerű gyűjteménynek tekintetik, ugy egy «Anti-Seuffert» kiadásáról is kellene gondoskodni, a mi a bírákat és ügyvédeket gondolkodásra és kritika gyakorlására sarkalná és ily módon aztán a fonák döntvények közzétételéből mindenesetre csak haszon háramolnék az ítélkezésre.

Ihering még életében megérhette azt az örömet, hogy félig tréfás javaslata ténynyé vált, a mennyiben Pfizer G., egy Németországban szellemes jogi harczosnak ismert jogász, az «Anti-Seuffert»-et megjelentette, a melynek irányzata lényegileg polemikus. Fordul pedig ez a munka a jogszolgáltatásban széltn uralkodó betű- és tekintélyimádás ellen és küzd a szellem és a szabadság uralmáért a jogban. Sehol sem érdemelne ez a könyv nagyobb figyelmet, mint nálunk, nemcsak azért, mert a kritikátlan tekintélyimádás sehol sem nagyobb mint nálunk, hanem főleg azért, mert nincs független állam, mely jogi tekintetben oly függési viszonyban állna Németországhoz, mint Magyarország. Ma is idézik nálunk a német bírói dalmi törvényszéknek csálhatatlan tekintélyű döntvényeit, melyekkel szemben minden ellenmondás szentségtörés volna, jóllehet éppen e törvényszék hanyatlása volt Németországban több fontos reformnak indító oka. A kik nálunk jogi művet olvasnak, csaknem kizárólag német műveket olvasnak és törvényeink kevés kivétellel nem egyebek a német törvények hiányos fordításainál. Hogy

hová vezet ez a függés, azt untig tapasztaltuk csődtörvényünk-nél, a mely rosszul fordítván a németből, különösen a megtámadásokra nézve, megoldhatatlan zürzavart okozott, mint-hogy törvényünk egészen mást mondott, mint a mit mondani akart, illetőleg a mit a német törvény mond. Hogyan vetett véget a kir. Curia e vitának, a mennyiben egyszerűen a német álláspontra helyezkedett, az általán ismeretes; és tudtommal még senki sem szólalt fel ellene, hogy a magyar legfőbb ítélőszék a fenálló magyar törvényekkel ellentétben, a német csődtörvény szerint szolgáltat jogot. Minthogy azonban időközben a német csődtörvény némely igen helyes novelláris módosításon ment át, maliciosus jogászok kéjes gyönyörűségüket lelhetnék abban, hogy a módosítások alkalmazását nálunk is követeljék; mert elvégre helyesek ezek is, és hogy csak a német, de nem egyszersmind a magyar törvényben is előfordulnak, az a korábban követett eljárás mellett érvül nem szolgálhat, mert hiszen a korábbi határozmányok szintén nem állnak a magyar, hanem a német törvényben.

A német ítéletek terjedelmes indokolással válnak ki, mert hát 20 oldalnyi indokok nélkül nincs ítélet. Pfizer már régebben elbeszélte, hogy egy molnár keresetet indított egy sütőmester ellen 16 zsák liszt kiadása, esetleg a vételár iránt; 4 év elteltével lisztje helyett ítéletet kapott, melynek indokai 176 oldalra terjedtek s melylyel igényével elutasított, minthogy a lisztet ugyan igen, de annak vételárát nem követelhette, hanem csak annak értékét. Maguk a latin idézetek 10 oldalt foglaltak el. Szegény molnár, mit ér a sok latin mondás, ha lisztje nincs! A határozatok indokolásainak hossza és helyessége nem mindig, de gyakran fordított arányban van egymással. Mert mi a határozat indokolásának célja? Az, hogy belőle a felek megértsék, miért hozatott az illető ügyben ez vagy az a határozat; a felek, — kik alatt szabályszerint nem jogtudó személyeket kell képzelnünk, — annál inkább lesznek képesek azt megérteni, minél rövidebb az indoklás; csakhogy azok aztán valóságos indokok legyenek és ne pusztá szavak. Némely bírói indokolás nem azért hosszú, mert talán nem lehetett rövidebb; hanem vagy azért, mert a bíró az indokokba a collegiumnak tartott egész előadását, vagyis dogmatikus és jogtörténeti értekezéseket akar beszöni, melyeknek a felekre nézve semmi értékük nincsen; vagy pedig azért hosszúak — s ez természetesen még rosszabb — mert az indokolás belső homályban szenved, melyet a szavaknak bő árjával kell takarni.

Az indokok különösen a bünvádi eljárásban kiváló fontossággal bírnak; mert az ellenkező törvényes rendelkezések daczára is az indokok igen gyakran ma is »jogerőseknek» tekintetnek, nem ugyan a tulajdonképeni okok, a jogi természetű fejtegetések, hanem a tényleges megállapítások; mert a dolog természetében fekszik, hogy ha az alsó és felső felfolyamodású bíróságok valamely tény igaz vagy nem igaz voltát bizonyítási eljárás nyomán megállapítják, azt egy másik bíró is helyesnek fogja elfogadni, a kire nézve épp ezen tény valósága vagy valótlansága mérvadó. A visszasesések megítélésénél a bünvádi eljárásban az ebből eredő igazságtalanságok szembe szöknek. Egy parasztra nézve, a ki fölött a bíróság törvényt ül, édeskevény sulylyal bír az a kérdés, hogy cselekvénye sikkasztás, vagy csalás helyett lopásnak minősítették-e, mert büntetését úgy sem kerülheti el; csak későbbben, a midőn ellene visszaesés miatt emelnek vádat, bizonyul be reá nézve végzetesnek a minősítés elhibázása, mert néhány napi fogház helyett néhány évi fegyházzal lakol. 1880-ban az Amtsgericht elé állítanak egy suhanczot, a kit rajtakaptak, a mikor egy másik fiu zsebéből egy márkát kilopott; a vétkest egy napi fogházra ítélték el s 1888-ban, a midőn harmadizben lop, kiderül, hogy nem 1867-ben, hanem 1869-ben született, tehát első elítéltetése idejében még büntethető sem volt; sulyosbitható-e már most visszaesés miatt a

büntetés. Az ember négy évi fegyházzal lett megbüntetve, holott a bírói gyakorlat szerint hason esetben, ha az első lopás tekintetében az illető bíró által az a végzetes hiba el nem követtetett volna, legfeljebb 4 heti fogházzal lett volna megbüntetendő.

Nagyon érdemes a magyar jogásznak elolvasni, a mit szerző a syndikatusi keresetről ír. A név ugyan rosszul van megválasztva, mert ezen kereset a középkori olasz városokban a syndici hivatalnokoskodása ellen érvényesítettett »qui iudices eliguntur adversus magistratus et iudices», és a syndici ilyféle intézménye mai napság Németországban nem létezik. Azonban a kereset lényege helyes, irányul főleg oly hivatalnokok ellen, kik hivatalos hatalmukkal való visszaélés vagy hivatalos kötelességeik elhanyagolásával egyes feleknek kárt okoztak. És miután mindenütt akadnak kötelességük-ről megfeledkezett hivatalnokok és az ilyen hivatalnokok cselekvényei vagy mulasztásai által mindenütt megkárosítottak egyes felek, valamely ország jogállapotára nézve minden-esetre jellemző, vajon ilyen keresetek indíthatnak-e egyáltalában és milyen eredménnyel. Pfizer megkülönböztetést tesz mindenekelőtt az önkénytes törvénykezés hivatalnokai (pl. választott bíróság) és a bünygyi és rendőrhivatalnokok közt, a különbséget azon ellentéttel jelzi, hogy az önkénytes törvénykezés hivatalnokai quasi ex contractu, a bünygyi és rendőri hivatalnokok quasi ex delicto felelősek. Igen helyesen tárgyalja szerző a becsüsök felelősségét, mert elvégre, ha valaki bírói becsüsnek rendeltetik ki, úgy ez mégsem történik kizárólag azon célzattal, hogy az illető könnyű keresetmódhoz jusson és ha a mindennapi tapasztalat azt mutatja, hogy ezen hivatalnokok becslései könnyelműek, nem szakavatottak, akkor csak természetes, hogy a mennyiben a becslések által a feleknek kár okoztatik, a becsüsök felelősséggel is tartoznak. A polgári ügyekben ítélő bírák felelőssége tekintetében a theoria majdnem egyhangulag, culpa levis esetén a bírák felelőssége ellen szól. A mai bíró állami hivatalnok, a ki a praetor és judex hivatalait egyesíti, és ha a bíró egyszer nem rendelkezik az éleseszség azon fokával, a mely egyik nehéz komplikált jogeset elbírálására szükséges, akkor nem lehet nekik a fonák határozatot felróni. Hitásak legfeljebb azok, kik ezen embert oly helyre állították, a hová nem való. A tételes jognak természetesen nem lehet feladata valamely elvítés beszámítható tettesének, értelmi tehetségének vagy éleseszségének vizsgálatába bocsátkozni, csakis objektív vizsgálatba bocsátkozik és kimutatja vajjon könnyebb vagy vastag hibáról van-e szó. Ezekből világos, hogy a bírói határozatok helytelenségéből eredő és a bírák ellen irányuló kártérítési igények érvényesítése örökös botrányokra vezetne. Pfizer tehát azt javasolja, hogy a polgári bíró ellen igazságtalan ítélet hozatala miatt indított kereset a birodalmi törvényszéknek mint első és egyetlen folyamodású bíróságnak hatáskörébe utaltassék, mert itt egy vastag jogi tévedésen alapuló ítéletnek lehetősége csaknem ki van zárva. De természetesen nem lehet és nem szabad minden elégedetlen fél előtt, a ki esetleg bagatell ügyben pervesztes lett, egy csekély illeték lefizetése ellenében utat nyitni a birodalmi törvényszékhez, miért is minden fél arra volna szorítandó, hogy a netaláni bírság biztosítására nagyobb összeget tegyen le.

(Bef. köv.)

Dr. Herz Bertalan.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ügyvédi fegyelmi eljárás reformja.

Az ügyvédi fegyelmi ügyek elintézése az ügyvédi rendtartásban szabályozott eljárás szerint tudvalevőleg szerfelett nehézkes és időrabló. A budapesti ügyvédi kamara már az 1891. évről szóló jelentésében megemlékezett ezen hiba ama

visszás következményeiről, minélfogva az egyszerűbb fegyelmi ügyek is éveken át huzódnak. Ennek folytán a vétkes akkor nyeri el büntetését, midőn az erkölcsi súlyát és jótékony hatását egészben, vagy jó részben elveszti, míg másrészt az ártatlanul meghurczolt éveken át egy függő fegyelmi eljárás erkölcsi súlyát kénytelen viselni. Ezen a bajon gyökeresen csak az ügyvédi rendtartás vonatkozó szakaszainak reformálása által lehet segíteni, a mint azt már az ügyvédi rendtartás miniszteri javaslata is tervezi; de igen helyesen tennék a kamarák, ha már a mostani eljárás keretén belül is, mindent elkövetnének a fegyelmi eljárás egyszerűsítésére és gyorsítására.

Ezen eszme vezérelte a budapesti ügyvédi kamarát, midőn egyik közelebbi választmányi ülésén az ügykezelésben oly reformokat hozott be, melyek az eljárást jelentékenyen gyorsítani fogják.

Igy kimondotta a választmány, hogy: «az elnökség ülésén kívül intézkedik a más hatóságok által áttett iratok visszaküldése tárgyában az esetben, ha a panaszt elutasító, vagy az eljárást megszüntető határozat nem felelbezés folytán jogerőre emelkedett; továbbá az iratoknak vizsgáló biztos kirendelése, vagy végtárgyalás kitűzése végett, az elnökséghez való áttétele tárgyában az esetben, ha a vizsgálatot vagy a vád alá helyezést elrendelő határozat ugyancsak nem felelbezés folytán emelkedett jogerőre».

Kimondotta továbbá a választmány, hogy:

«Mindazon esetekben, melyekben a kamara ügyésze fegyelmi ügyekre vonatkozó iratoknak bíróságoktól vagy hatóságoktól leendő beszerzését tartja szükségesnek, a megkeresések az illető iratok átkérése tárgyában, az ügyész előterjesztésére ülésen kívül elnökiileg intézendők el, ülésen kívül intézendők el továbbá az ilyen megkeresésekre vonatkozó nyilvántartási jelentések és sürgetések; ülésen kívül adandók ki a beérkezett iratok az előiratokkal együtt az ügyésznek s vett használat után ülésen kívül küldendők vissza az átkért iratok illetőségük helyére».

Ezen kétrendbeli ügykezelési szabály lehetővé teszi a nyomban való intézkedést ott, a hol eddigé az az előadóknak kiosztva, sokszor csak hónapok multán kerülhetett előadásra, a mi ha egy ügy folyama alatt több ízben fordult elő, a végbefejezést sokszor egész évvel is hátráltatta.

Az ügyvédség szervezete.

— Részlet dr. Nagy Dezső jogászegyleti előadásából. —

Éppen 12 éve annak, hogy e m. t. gyülekezet előtt volt szerencsém az előadások sorozatában a második felolvasást tartani a francia ügyvédségről. Most egy tuczat esztendő folyt le azóta, a nélkül, hogy e kérdés ezen egylet előtt eddig szóba került volna.

Akkor bizonyos lelkesedéssel tárgyaltam ezt az ügyet, mint egy eszményt állítva oda a francia ügyvédséget, a melyről Feuerbach aképpen nyilatkozott, hogy a német ügyvédek csak bizonyos szent félelemmel képesek feltekinteni arra a magasságra, a hol a francia ügyvédek állanak; történt pedig az akkor, midőn Németországban numerus clausus volt, és midőn Franciaországban a szabad ügyvédség, éppen a restauratio idején, hol nagy jogok kerültek bírói döntés alá, virágát élte. Mikor egy Dupin, később egy Bérrier arra a polczra emelték az ügyvédi kart, a melyre minden jogász csak kegyelettel tekinthet fel.

Midőn e felolvasást tartottam, azt hittem, hogy mi is szép fejlődésnek nézünk e téren elébe, s ime mi lett a fejlődésből 12 év múlva? Az, hogy ma meg ugyane helyen egyik tagtársunk a numerus clausus mellett tör pálczát.

Megvallom az igazat, erre elkészülve nem voltam, s nem különösen, hogy a fiatalabb nemzedékből hangozzanak szavak ily retrograd irány mellett.

Hát nem haladtunk volna mi azóta? hát visszafejlődés vett volna erőt jogéletünkön?

Az igaz, hogy nem számítottam arra, hogy a szóbeliség és nyilvánosság 12 év múlva sem lesz megvalósítva.

De ennek életerős, egészséges és haladó szellem mellett nem az a következtetés, hogy annyi évek küzdelme után csüggedten resignáljunk; így legfeljebb csak egy hanyatló nemzet hanyatló nemzedéke gondolkozhatnék, mely letesz minden reményről az eszmék megvalósítására irányuló nemes törekvésről.

Egyedüli törekvésünk, ha eredményeket akarunk elérni, az, hogy építsük ki azt, a minek alapjait leraktuk. Megkezdjük alkotmányos életünkkel, a parlamentarismussal, mely rövid idő alatt oly politikusokat, oly szónokokat termelt, a kikre Europa bármely országa büszke lehetne, tőlünk megirigyelhetné.

De ha az alkotmányos szabadság, a nyilvánosság és szóbeliség eszméjét a törvényhozásba már bevittük, itt nem szabad megállanunk, hanem a megkezdett művet ki kell építenünk, ezt az eszmét be kell vinnünk az államélet minden egyéb megnyilatkozásába, be kell vinnünk oda, a hol a legközvetlenebbül következik, a törvénykezésbe; legyen az polgári, bünvádi vagy közigazgatási törvénykezés. S ha ezt megtettük, megnyitottuk a törvénykezés parlamentjét, azt a legszabadabb tért, a melyen az ügyvédség és a tehetség nemes versenye kifejlődhetik. A nyilvános szóbeliség legjobb ellenőrzője a jellemnek is, a melyen meg nem maradhat az, a ki akár tehetségi, akár jellembeli fogyatkozásban szenved.

Ma az ügyvédség fejlődésének még legkezdetlegesebb stádiumában vagyunk. Ma még csak ki kell küzdeni azon feltételeket, melyek fejlődésének talajául szolgálnak.

Fel kell ismerni a dolgok fejlődésének természetes rendjét és kutatnunk, hogy hol akadt meg hát az ügyvédség fejlődése. És ha ezt constatóltuk, ehhez képest megjelölni a fejlődés irányát.

Ujabb ügyvédségünk története 1861-től kezdődik.

Régibb ügyvédségünk fejlődését megszakította 1848, és az erre következő abszolút korszak, mely behozta nálunk s rövid évtizeden keresztül fentartotta a numerus clausust, ezen speciális osztrák rendszert, mely az ottani abszolutistikus formákkal, állam- és kormányrendszerrel, burokratikus törvénykezéssel a legszorosabb összefüggésben volt, abból egyenesen kinőtt. Ez egy oly átfutó stádium, mely a nemzet és állam fejlődésével semmi kapcsolatban nincsen.

A magyar nemzet, a magyar hagyomány csak a szabad ügyvédséget ismerte 1848 előtt is, mely az ő alkotmányával, alkotmányos szabadságával és a megyei autonómikus szervezetével belső, ugyszólván szerves kapcsolatban volt. S éppen az ügyvédségnek 1848 előtti szervezete legfényesebb bizonyítéka annak az alkotmányos szabad fejlődésnek, mely a nemzet és állam egyes intézményeit át és áthatotta, s a mely e részben is sok analógiát tüntet fel Európa legszabadabb államával: Angliával.

Anglia törvénykezésének fénypontját, legerősebb várát képezi az a szerves kapcsolat, melyben a bíróság az ügyvédséggel és viszont van. A bíróság és ügyvédség nem külön pálya, hanem csupán a jogász pályának különböző fokozatai. A gradus ad parnassum, a mely parnassust itt a curulisi szék képezi: az ügyvédség. Egy kitartó munkában, ésben tehetségben, tudományos képzésben megfutott ügyvédség és ügyvédi pálya adja meg a qualificatiót a bírói tisztre.

1848 előtt a köztisztviségi, megyei törvényhatósági pályára, mely a bírói tiszte is magában foglalta, a minősítést a censura adta meg. Az ügyvédi diploma tekintetett olyan, a mely minden közpályára kvalifikált; a ki azt elnyerte, azt kész embernek tekintették. Magasabb tisztséget e nélkül elérni nem lehetett.

Ez volt hagyományunk.

S ekkor bizonyos mértékben megvolt a szóbeliség és nyilvánosság is.

Újabbkori alkotmányunk és törvénykezésünk némileg más irányt vett ugyan, de azért megvolt, megmaradt a régi hagyományos szellem, mely az ügyvédséget szabad pályának tekintette, mely egész a legújabb időkig legtávolabbról sem gondolt arra, hogy az ügyvédséget a szabad pályák sorából kitörölje s az ötvenes évek absolutistikus jellegű numerus claususát állítsa oda, mint az egyedül megváltó és üdvözítő gondolatot és intézményt.

Különfélék.

— Az ügyvédségi reform kérdéséhez a következő választ vettük *Positivus* megjegyzésére.

T. Szerkesztő Ur!

Sziveskedett engem, — a miért hálás vagyok, — *előkelő publicistának* kinevezni. Kevesebb örömmre szolgált azonban *Positivus* ur azon rövid ellen-kritikája, a melyet a múlt héten, az én két hét előtt megjelent, általános kritikát tartalmazó cikkemre közzétett.

Hogy az ügyvédség reformjának érdemleges részét ilyen kis jegyzetekkel eldönteni nem lehet, abban, — úgy hiszem, — valamennyien egyetértünk. De szó nélkül nem hagyhatom a *módszer* kérdését, a mi jogászok közt mégis csak ér valamit.

Positivus ur volt szíves kritikái cikkemből kikapni azt a megjegyzést, hogy «az ügyvédségnek adnának 10—20 §-ban teljes autonómiát», s a finom guny hangján fölhív, hogy vágjam ki hát én azt a *csodaszert*.

Két megjegyzésem van erre.

Az első az, hogy én csodaszereket nem ígértem s az ügyvédrendtartás reformjáról szólva csak azt jeleztem, hogy én a teljes autonomia híve vagyok s így a technikai javításokat én nem tartom *reformnak*, a mely nézet különben nem is az én privilegiumom. Tehát ha tőlem Positivus ur csodaszereket kíván, ezzel neki nem szolgálhatok, mivel olyant nem ígértem; de azt hiszem ma is, hogy nem reformmal, hanem technikai javításokkal van dolgunk.

A másik az, hogy ha Positivus ur tőlem kész reformmunkálatokat kér, azt ne akkor tegye, a mikor én *kritikai* okokkal állottam elő, a mivel szemben a tervezet *védelmezése*, kifogásaim helytelenségének s a tervezet jóságának bizonyítása volna helyén, nem pedig az, hogy én «csináljak különbet». Ilyet mindenki mondhat; még sokkal mérgesebben is mondhatja, de azzal nincs bebizonyítva, hogy a tervezet hasznos reform.

A mellett pedig *Positivus* megkérdezheti a tervezet készítőjét, hogy mennyi fáradsággal jár egy novella elkészítése is; hát még egy reformjavaslaté, mely új elvi alapon nyugszik.

Meg fog tehát bocsájtani, ha az ő magánérdekű kívánságának meg nem felelek. *Publicus.*

— A «Budapesti Érseki Szentszék» 1893. január 1-én kezdte meg működését. Vaszy Kolos hercegprimás e tárgyban átiratot intézett a budapesti ügyvédi kamarához, mely egész terjedelmében a következőképen hangzik:

«6706. sz. A tekintetes Ügyvédi Kamarának Budapesten. A fő- és székváros katolikusai óhajának megfelelőleg Budapesten érseki helynökséget és érseki szentszéket állítottam fel, mely működését jövő 1893. évi január hó 1-jével meg fogja kezdeni. A budapesti érseki szentszék joghatósága a fő- és székvárosra, továbbá a békásmegyéri, budaeörsi, jénői és szentendre-i plébániákra fog kiterjedni és így e szentszék elsőfoku bíróság lesz a nevezett plébániák területén előforduló, tisztán katolikus vallású, valamint azon vegyes vallású pörökre nézve, a melyekben az 1868. 48. tcz. 1—3. §-ai szerint a szentszékek illetékesek. Felelősségi foruma a budapesti érseki szentszéknek az esztergomi érseki főszentszék

lesz, harmadfokban pedig a felelősségeket a primási szentszék fogja fölülbírálni. A folyó 1892. évi deczember 31-ig a budapesti érseki szentszék joghatósági területéről az esztergomi érseki főszentszéknel folyamatba tett válóperek az esztergomi főszentszéknel fognak úgy mint eddig letárgyalatni és elbíráltatni. Van szerencsém erről a tek. Ügyvédi Kamarát oly kérelemmel értesíteni, hogy ezen intézkedéséről az ügyvédi kamarához tartozó ügyvédek tájékoztatás és mihez tartás céljából értesíteni sziveskedjék. Kelt Budapesten, 1892. decz. 19. Vaszy Kolos s. k. hercegprimás, esztergomi érsek.

— A kir. Curiához 1892. évben beérkezett 12740 polgári, 2871 váltó és kereskedelmi, 171 urbéri, 14116 büntető, 709 fegyelmi és 141 felszólamlási ügy, összesen 27414, s így az 1891. évről maradt 7726 hátralékkal együtt elintézendő volt 35140 ügydarab. Elintéztetett 24486, hátralékban maradt 10654 ügy; (az 1891. évi hátralékból is egy darab maradt 1893-ra). Az 1891. évhez viszonyítva, több érkezett be 3930-al, több intéztetett el 626-al, s a hátralék 2928-al szaporodott. Igen aggasztó jelenség az, melyet e számok mutatnak. Ma már csak alapos jogi reformok mihamarabbi keresztülvitele segíthet a bajon.

— Az 1843-iki magyar büntetőtörvénykönyvi javaslatról gyakran halljuk, hogy a külföldön mily kedvező fogadtásban részesült és hogy különösen Mittermaier mennyire magasztalta. De hogy Mittermaier mit irt tulajdonkép a javaslatról, azt a mai generatio már nem igen tudja. Érdemes volna Mittermaier dolgozatát, mely akkoriban Szalay László fordításában magyarul is megjelent, újra kiadni. Ezuttal a német szöveg conclusióit igtatjuk ide:

«Kein legislatives Werk trägt in so hohem Grade das Gepräge des Strebens an sich, ein den Fortschritten der Zeit, den Forderungen der Gerechtigkeit und den neuesten Ansichten im Strafrechte entsprechendes Gesetzbuch zu liefern, als diess bei dem ungarischen Entwurf der Fall ist. Die Mitglieder der Commission zeigen, dass sie mit den Gesetzesarbeiten des Auslandes, insbesondere Deutschlands, ebenso wie mit den wissenschaftlichen Forschungen über Strafrecht vertraut sind. Kein Gesetzbuch ist so originell gearbeitet als der ungarische Entwurf. Wenn man auch nicht immer den Ansichten des Entwurfes zustimmen kann, so ist doch das Studium desselben für jeden höchst bedeutend, weil hier ein Versuch vorliegt, wie die neuen Ideen in einem Gesetzbuche durchgeführt werden können. Die bisherige Darstellung mag zeigen, dass auf jeden Fall der ungarische Entwurf ein durch Originalität und richtiges Erkennen der wahren Bedürfnisse der Strafgesetzgebung höchst beachtungswürdiges Gesetzeswerk ist, dessen einzelne Mängel leicht verbessert werden können.» (Die Strafgesetzgebung in ihrer Fortbildung. II.)

— A budapesti ügyvédi kamara 1892. évi decz. 30-án megtartott választmányi ülésén megalakította az 1893/94. kamarai évre szóló költségvetés tervezetének kidolgozására a szokásos bizottságot. Továbbá bizottságot küldött ki az évi zárszámadások megvizsgálására és az évi jelentés tervezetének előkészítésére. Ez utóbbi bizottság tagjaiul beválasztottak Dr. Nagy Dezső kamarai titkár, Dr. Liedemann Károly kamarai ügyész, Dr. Robitsch József és Dr. Vetsey István választmányi tagok. Ugyanezen ülésen bemutatott a kamarai tagok névsora, a melyből kitűnik, hogy a kamara tagjainak száma az 1892. év végével 987-re rugott; 1891. év végével bejegyezve maradt 935 ügyvéd s így a szaporulat 52. A névsor kinyomtatása folyamatban van s pár nap múlva rendelkezésre áll.

— Az okmánybélyegek rossz enyvezése az utóbbi időkben sok panaszra szolgáltatott okot. Számos eset fordult elő, hogy az okmányokról és beadványokról a bélyegek egyszer vagy kétszer kerülve irattározás alá, leestek, mert az enyv nem tartott, sőt az sem ritkaság, hogy az illető bélyeg a papírra egyáltalán felragasztható nem volt. Az állam egyik legfőbb jövedelmi forrását azon adó képezi, mely bélyegjegyek által rovatik le s itt az állami adó e nemének főközvetítő közege az ügyvédi kar, melyet a bélyegenyv rossz volta első sorban sujt. A leletező közegeknek ez az állapot nagyon kapóra jött és naponként vétetnek fel leletek, a hol a bélyeg azért hiányzott, mert leesett a papírról. Az igaz, hogy így a bélyeg hiányos ragasztékából az állam is hasznot húz

mert kétszeresen szedi be ugyanazt az adót; más kérdés azonban, hogy mennyiben fér meg az állam méltóságával ily eljárás, mely feltétlenül elítélendő. Azon milliókra menő összegből, melyet az állam évenként bélyegadó címén bevesz, talán jobb enyvre is telnék, és ma már a chemiai tudomány nagy előhaladottsága mellett nem is kerülne nagy fáradságba és fejtörésbe jobb ragasztékról gondoskodni. Így fogta fel ezt a *budapesti ügyvédi kamara* is, mely legközelebbi választmányi ülésében elhatározta, hogy hasonló értelemben felterjesztést intéz a pénzügyminiszterhez. Reméljük, hogy ezen nagyon is helyén levő felterjesztés nem fog süket fülekre találni.

— Az ügyvédjelöltekről szóló évi jelentések az 1874. évi XXXIV. tcz. 13. §-a értelmében minden egyes ügyvéd részéről beadandók az év elején. Ezen bejelentési kötelezettség eddigelé nem valami szigoruan tartatott meg, úgy, hogy a kamara választmánya kénytelen volt csaknem minden egyes ügyvédhez külön, sanctióval ellátott figyelmeztetést intézni, a mi azonban a megfélemlített főnököket nem kellemesen érintette. Ez a tömeges felhívás kibocsátás ezen kívül a kamara ügymenetére is hátráltatólag hatott. Mielőtt tehát a kamara választmánya a bejelentést elmulasztó tagokhoz hivatalos külön felhívást intézne, ez uton figyelmeztetést tesz közzé, hogy a főnökök a náluk alkalmazásban levő ügyvédjelöltek magaviseletéről és szakadatlan gyakorlatáról a hivatkozott törvényszakas értelmében mielőbb igyekezzenek jelentéseiket beadni. A beadvány bélyegmentes.

— A bíróságok büntető ügyvitele, kiegészítve a vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel. Budapest 1893. Kiadja az Figgenberger-féle könyvkereskedés. Ára 1 frt 20 kr. Tartalmazza a legközelebb életbelépett igazságügyminiszteri rendeletet és mindazon körrendeleteket, melyek a kir. bíróságok eljárását büntető-ügyekben szabályozzák. Összeállítása igen gyakorlati alakja a közkeveltségnek örvendő zsebformátum. Nélkülözhetetlen a büntető-ügyekkel foglalkozókra nézve.

— Megjelent. Bűnügyi esetek, szemináriumi használatra. Irta dr. Fayer László. Átdolgozott és bővített második kiadás. Tartalmaz 300 bűnügyi esetet iskolai célokra. Pfeiffer Ferdinand bizománya.

— Épületes látványosságban lehetett része a napokban az utcai közönségnek. A pestvidéki kir. ügyészség fogházából egy rabot szuronyos őr kísért *megláncolva* gyalog a budapesti kir. ügyészség fogházába, nem kis öröme a seregesen kíséretül csatlakozó utcai gyerekeknek. Ha már a kir. ügyészségnek nem áll rendelkezésére külön kocsi az ily szállításra, akkor kérhetne kölcsön egyet a rendőrségtől.

Nemzetközi Szemle.

— A nemzetközi magán- és büntetőjognak Bar-féle tankönyve megjelent a Juristische Handbibliothek című tankönyv-vállalatban. Leginkább a francia és az olasz forrásokat követi. A könyv egyébiránt sok tekintetben támaszkodik szerzőnek ugyanazon tárgyról irt másik munkájára: Theorie und Praxis des internationalen Privat-Rechts.

— A német kereskedők egylete gyűlésileg kimondotta azon követelményt, hogy az illoyális concurrentia ellen magánjogi és büntetőjogi intézkedések volnának teendők. A német polgári törvénykönyv javaslatát e tekintetben ki nem elégítőnek mondják, s a kártérítési kötelezettség szigorítandó volna, a bírói mérlegelés felszabadításával. A Btk.-be pedig a következő új §-t javasolják felveendőnek:

«Wer es unternimmt, wider besseres Wissen, durch unwahre, den Käufer schädigende Angaben über den Ursprung von Waaren oder Erzeugnissen, oder über besondere Eigenschaften derselben, oder besondere Anlässe des Verkaufes, oder durch Vorspiegelungen, welche den Irrthum einer besonders günstigen Kaufgelegenheit erregen sollen, Käufer anzulocken.»

— A katonai bűnvádi eljárás reformjáról ir Fuld, ismert mainzi ügyvéd. A füzet kissé bővelkedik ugyan a phraseológiában s a hangzatos jelszavakban, de a helyes irányu közvélemény alakításához hozzájárulni kétség kívül alkalmas. (Die Regelung des militärischen Strafverfahrens im Deutschen Reich.)

— A váltóóvásokról jelent meg nem rég egy 200 oldalra terjedő érdekes munka. Két feladatot tűz. Az óvási közegek számára utmutatóul akar szolgálni s e tekintetben nagy gondossággal és kasuistikával tárgyalja az illető kérdéseket. Másrészt tankönyvet akar képezni azok számára, kik az óvásfelvételek teljesítésére mint gyakornokok, stb. a képesítést meg akarják szerezni. A könyv a német irodalomban is hézagot pótol, mivel nincs más oly munka,

mely ezen speciális themával foglalkoznék. Címe: Walther H. Der Wechselprotest.

— Az ifjkoru büntetésekről találó megjegyzések foglaltatnak Hartmann fogházi lelkésznek legújabbban megjelent munkájában. (Der jugendliche Verbrecher im Strafhaue. Deutsche Zeit- u. Streitfragen). Szerinte rövidítendő volnának a fiatalok szabadságvesztés-büntetései. A hosszú idő alatt ezek megszokják a fogházi athmosphärát, becsületérzésük eltompul, testben és lélekben elzülkenek és akarataik gyengül. Szerző rövid, de szigoru büntetéseket akar. Oly bűncselekményeknél, melyek bizonyos vadság következményei, a botbűntetést éppen nem perhorreskálja, különösen a fiatalokat illetőleg. Nagy súlyt helyez arra is, hogy mikép rendeztetik be a munka és a tanítás.

— A Gaupp-féle polgári eljárási kézi könyv második átalakított kiadásának második és befejező kötete megjelent. Ezen kommentár tudvalevőleg szerkezetére nézve lényegesen eltér egyéb processuális kommentároktól és ennyiben különösen figyelemreméltó.

— A szeméremértő iratokról tüzetes értekezést adott ki Schauer Rudolf e cím alatt: Zum Begriff der unzüchtigen Schrift. Ein Beitrag zur Erläuterung des §. 184 R. Str. G. B. Szól először a kérdés törvényhozási anyagáról, majd a pozitív jogról, végül a jogpolitikai szempontokat tárgyalja. A füzet mottója a következő: Un peuple est perdu sans retour, s'il laisse sa pensée se corrompre et se dégrader ses mœurs. A ce compte ce n'est ni à Sedan, ni à Metz, ni à Paris que la France a subi ses plus cruels échecs. (Potrin, De la corruption littéraire en France.)

— Revue des Grands Procès contemporains. Ezen nagy-szabásu gyűjteményes munkának kilencedik kötete jelent meg. Ezen kötet is számos igen érdekes francia pert tartalmaz.

— A büntetett elleni küzdelem kérdésével foglalkozik ismét egy legújabbban megjelent munka. Címe: Kriminalpolitische Bekämpfungsmethode. Von Dr. Andreas Thomsen. Tárgyalja előbb az u. n. büntetőjogi elméleteket; bonczolja azon kérdést, mennyire alkalmas az állam személyzete a bűnügy elleni küzdelemre, és bírálat tárgyává teszi a büntetési tételeket.

— Bertillon anthropometrikus nagy munkája legközelebb második átdolgozott kiadásban jelen meg. Szerző tudvalevőleg főnöke azon párisi intézetnek, mely a befogottak személyazonosságának megállapításával foglalkozik, mérések alapján. A francia büntetéseket ugyanis újabbban vonakodnak nevéket bemandani, s így a személyazonossági momentumokat más uton kell a hatóságnak megállapítania. Erre szolgál Bertillonnak genálisan kigondolt rendszere. A munka egyébiránt érdekelhet mindenkit, a ki az ember physicumának részleteivel foglalkozik.

— Egy londoni ékszerésznél egy felkötött kezű, tábornokruhába öltözött egyén 20,000 font értékű ékszeret vásárolt. A fizetésre kerülven a sor, a tábornok azt mondta, hogy pénzt lakásán feledte, de irni fog nejének, s bevárja, míg az a pénzt elküldi. Miután azonban ő maga a felkötött kezei által az írásban akadályozva volt, felkérte az ékszerészt, hogy írja meg helyette a levelet, melyet neki következőkép mondott tollba: «Kedves nőm! Nagyobb mennyiségű ékszereket vásároltam, kérlek, küldj e levél átadójával 20,000 fontot». Az ékszerész a levelet megírván, a tábornok azt egy bolt előtt álló hordárnak adta át, ki azonban azt a tábornok utasítása szerint az ékszerész nejének vitte el. Ez felismervén férje írását, gyanutlanul átadta a 20.000 fontot, s erre az ékszerész kiadta az ékszereket. Kiderült, hogy a vevő nem volt tábornok, hogy kezén semmi baja nem volt, s hogy a hordárral előzetesen összebeszélt a terv kivitelére, s a hordár e megbeszélés folytán állott akkor az ékszerész boltja előtt.

— Az Institut de droit international az öszön tartotta 14. évi gyűlését és többek közt megváltoztatta a hires oxfordi megállapításokat annyiban, hogy nem tekintendő politikai delictumoknak az olyan bűncselekmények, melyek minden társadalmi rend alapjai ellen és nem csak egy bizonyos állam vagy kormányforma ellen vannak intézve.

A Magyar Fogdszegylet igazgató választmánya és a nemzetközi büntetőjogi egyesület magyarországi osztályának választmánya f. hó 7-én együttes ülést tart.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulatnyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: VAJKAY KÁROLY az ügyvédi szervezet kérdéséről. — Régi magyar feltételes ítéletek Debreczen sz. kir. város törvényszéki gyakorlatában. **Közli:** SZÉLL FARKAS debreczeni kir. táblai tanácselnök. — Különfélék. **Melléklet:** Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Tanácsbeosztás a kir. ítélő táblánál az 1893. évre. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Vajkay Károly az ügyvédi szervezet kérdéséről.

Vajkay Károly, mint az ügyvédvizsgáló bizottság elnöke, a bizottság ez évi megalakulása alkalmából tüzetesen nyilatkozott az ügyvédi kérdésről. A kiváló horderejű megnyitó beszéd így hangzott:

Nagy a feladat, melynek teljesítésére van az ügyvédvizsgáló bizottság hivatva. Felelősséggel járó súlyos kötelességet hárít ez a bizottság minden egyes tagjára. Ma talán kétszerte is súlyosabbat, mint volt az, mely a bizottságot csak a közel multban is terhelte.

Nem zárkozhatunk el mi sem ama mozgalom figyelembe vétele elől, mely köztudomás szerint legközelebb élénk forrongást idézett elő az ügyvédi karban. Ebben néhányan a megélhetés kérdését vetették fel s alig tagadhatni, hogy ez a kérdés, ha sérti is az ügyvédi hivatás fenekelt felfogásáért rajongóknak erkölcsi érzékét, manap jogosultan szellőztethető. A mindennapi kenyér megszerzésének feltételei a jelenkorban más körökben is élénken foglalkoztatják az elméket, hullámoztatják s nyugtalanítják a kedélyeket. A megfigyelő mindenütt ráakadhat ennek nyomaira.

Nem feladatunk, hogy e kérdéssel szemben állást foglaljunk. Azonban, ha viszonyaink még ma nem is fejlettek annyira, hogy úgy, mint Angolországban, az ügyvédség kiegészítésére szükséges növedék nevelése és ügyvéddé avatása — minden más befolyástól menten — kizárólag tekintélyes ügyvédi testületek, hogy ne mondjam czéhek hatáskörébe utaltathassék: azt az egyet még sem szabad felednünk, hogy mi mindannyian, kik a bizottság tagjai vagyunk — kinevezettek és választottak — abban a minőségben, mely minket most e terebbe vezetett, az ügyvédi karnak vagyunk közegei, e kar bizalmának letéteményesei. Bizonyítja ezt hivatalos czégünk, elnevezésünk is: «Ügyvédvizsgáló bizottság.»

Tőlünk várja jogosultan az ügyvédi kar jogvédői magasztos hivatásának megfelelő kiegészítését. Tőlünk reményli a nagy közönség is, hogy senkit se engedjünk a jog öreinek, a jogvédőknek szentélyébe jutni, a ki kellő készség hiánya miatt a közönség érdekei körében, tanácsával és működésével csak kontárkodhatni fogna.

Azok, kik a helyzet javulását az ügyvédek zárt számának megállapításától várják, azt feledik ki — ha nem tévedek — számításaikból, hogy szerzett jogtól igazságosan senki sem fosztható meg önkényüleg. Ez okból a «zártszám» meghonosítása legjobb esetben sem fogná rögtönösen, hanem csak egy emberöltő múlva éreztetni hatását. Ellenben azt eszközölheti az ügyvédvizsgáló bizottság, még pedig azonnal, hogy legalább ebben az évben, melyre megbízatása kiterjed, az ügyvédi kar ne nyerjen olyan új növedéket, melyet sem az ügyvédi kar, sem a közönségnek jogvédelemre szoruló része nem fogna nyereségnek tekinthetni.

Hivatásunk, feladatunk eme része Magyarországon ki-

válóan fontos. Az általunk kiállított ügyvédi oklevelek nemcsak minősítők, nem tanuskodnak egyedül a jelölt készletségéről. Nem szorulnak azok — mint legtöbb más országban — felsőbb hatalomnak külön felavatási engedélyére. Az oklevél maga jogosít azonnal az ügyvédi működés megkezdésére. Az, hogy a képesített köteles magát e végett valamely ügyvédi kamarába tagul felvétetni, az oklevél jelzett jelentőségén mitsem változtat. Az ügyvédi kamara nem vizsgálja felül a képesítést; ez a felvételnél — ha szabad ezt így mondanom — csak rendőri feladatot teljesít.

A ránk nehezedő feladat horderejének eme tudata, éppen ez tenné szükségessé, hogy hivatásunkat olyan viszonyok közt gyakorolhassuk, melyek teljesen megnyugtatók arra nézve, hogy képesítő és nem képesítő határozataink kimondásánál nem tévedtünk.

Sok évi tapasztalataim azonban arról tanuskodnak, hogy legalább én erre a megnyugtató meggyőződésre nem jutottam minden egyes esetben.

Midőn ezt nyíltan kimondom: nem vagyok a vizsgák tulzó szigorításának szószólója. A magam részéről, sajátos viszonyainknál fogva, hibásnak tartom a vizsgára jelentkezők képességének és készülségének megbírlásánál úgy a tulzóan enyhe, mint a tulzóan szigorú telfogást, de kizárandónak vélem főleg és feltétlenül a pillanat indokolatlan szeszélyét s a mérleg ingadozását az egyesek megbírlásánál.

Egyenlő, mindig egyenlő mértéket s igazságot követelnek e tekintetben is, hivatásunk gyakorlása közben. Sajnálattal kell azonban beismernem, hogy a feltétlenül igazságos, a személyektől eltekintő tárgyilagossá birálatot igen megnehezíti a ma érvényben főálló vizsgarendszer, úgy a mint ezt az 1874: XXXIV. tcz., továbbá az ügyvédi vizsga módozatáról ugyancsak 1874-ik évben és az ügyvédvizsgáló bizottság ügyrendéről 1875-ik évben kiadott igazságügyminiszteri rendeletek megállapították, a gyakorlat pedig a megszabott keretben fejlesztette.

Hogy ez a rendszer téves s az elérni óhajtott czélnak nem megfelelő: ezt elismerte Magyarország illetékes igazságügyi kormánya is akkor, a midőn szerencsés tapintattal a gyakorlati birói vizsgának rendeleti uton történt szabályozásakor sok olyan hiányon, bár nem vala nennyin, segíteni törekedett, miket a szintén gyakorlatinak czimezett ügyvédi vizsga mai napig elszenvedni kénytelen.

Talán ez annak egyik oka, hogy az elmék ma már mind élénkebben foglalkoznak az említett két gyakorlati vizsga egységesítésének eszméjével.

Meglehet: közel is áll a több felől hangoztatott óhajtás megvalósulása. Nem tartom éppen lehetetlennek, hogy mostani minőségemben még nekem, kinek az *egységes* budapesti királyi ítélő-táblának, eme kiválóan magyar jellegű intézménynek, törvénnyel elrendelt szétforgácsolását — mint nem tagadhatom, talán nehéz szívvel — kellett végrehajtanom, a másik hazai intézményt, a magyar ügyvédi vizsgát is, éppen nekem kellend elbucsuztatnom.

Erre vall legalább, a nálunk most sokban — nem kizárólag az igazságügy terén — némi előszeretettel utánzott német birodalmi minta. Ezeknek egyikében, jelesül az 1878-ik évi július 1-én kibocsátott ügyvédrendtartás 1-ső §-ában

ki van mondva, hogy az *ügyvédség* gyakorlására csak az bocsátható, a ki a *birói* képesítést megszerezte. Ennek éppen ellenkezőjét vallotta még nem igen régen mult időben a magyar felfogás, melylyel teljesen egyeznek az angol intézmények, melyek szerint a birói kar a maga kiegészítését mindig csak az ügyvédek sorából nyerheti. A francia, az olasz viszonyok, melyek az ügyvédség és ügyészség ketté választásán sarkallanak, e kérdésben nálunk alig jöhetnek tekintetbe.

Hogy az említett két eltérő, a német birodalmi és a magyar felfogás közül melyik az elvontan is helyesebb s melyik a nekünk megfelelőbb: ennek eldöntése nem az én hivatásom. Annyi igaz, hogy a birói kar és az ügyvédi kar ikertestvérek. Ugyanannak az egy magasztos eszmének szolgálatában állanak: a jog érvényesüléseért küzdenek mindketten. Csakhogy emez egységes feladat teljesítése körül nem hiányoznak a megkülönböztető árnyalatok sem. Egyik testvérnek a hivatása: az alapos jogszolgáltatathatás előkészítése és lehetővé tétele, a nyers anyag gyűjtése s ha szabad e képpel élnem, megőrzése és feltalálása; a másik testvérnek talán szűkebb körre szorító, de nem kevésbé nyomatékos hivatása annak megállapítása, mi az eléje terelt egyes esetben törvénynél vagy megállapodott gyakorlatnál fogva, — a jog. Nem egészen alaptalan tehát talán azoknak vélekedése sem, a kik azt állítják, hogy a különböző két feladat különböző előkészületet is követel. Én például megkövetelem az ügyvédtől, hogy tudományával és jellemével birói tévedésekkel szemben is, bárhonnan, bármily magasról eredjenek azok, szembe szállni ne csak merjen, hanem tudjon is.

Azonban bármire virradjunk is a jövőben: egyelőre most a mi feladatunk csak az, hogy a fenálló rendszer keretében arra törekedjünk, hogy a magyar gyakorlati ügyvédi vizsgák megfeleljenek fentebb körvonalozott céljuknak s a mennyire ez tőlünk telik, a kétségtelenül hibás rendszer hiányain simítsunk s ezeket kevésbé érezhetőkké tegyük.

E végett bátorkodom a vizsgálóbizottság becses figyelmét néhány pontra felhívni. Kijelentem azonban határozottan, hogy ezekre vonatkozóan csak egyéni nézetemet és véleményemet hangoztatom. A bizottság tagjainak bölcsességétől függ: helyeslik-e azt az irányt, melyre rámutatni ez uttal kötelességem, s fogják-e azt, mint meggyőződésüknek is megfelelőt követni?

Hogy a rendszer hibás voltát rövid néhány szóval jelezsem, elég annyit mondanom, hogy túl-sok a tudományos tárgy, melyet a vizsga egybezsufoltan felölel és aránytalanul szűk és rövid az idő, mely alatt a vizsgáló bizottságnak meg kell győződnie arról, hogy a jelölt mennyire sajátította el a tudomány tőle megkövetelt sok ágazatának anyagát.

Ezen a bajon azonban az ügyvédvizsgáló bizottság saját hatáskörében nem segíthet. A törvényhez és törvényerejű rendelethez kell alkalmazkodnia. Érezte ugyan ezt a hiányt már az ügyvédségről szóló törvényjavaslatnak 1878. évben Dell'Adami Rezső kartársunk jeles tollából megjelent előadói tervezete is. Ez a javaslat 30. §-ában tetemesen leszálítottá úgy az írásbeli, mint a szóbeli vizsga tárgyait. De még így is szükségét érezte annak, hogy ketté választva a szóbeli vizsgát, felosztva e tárgyakat két napra. Ez a törvényjavaslat azonban nem lett törvény. Ehhez tehát nem alkalmazkodhatunk.

Köztudomású különben, hogy a vizsgák most is két részre oszlanak; de csak elkülönített írásbeli és szóbeli vizsgára. Amaz két napot vesz igénybe, emez egy napra szorítkozik és rendszerint két óra alatt végzendő, mely éppen elégséges arra, hogy az ugyis izgatott jelölt teljesen kifáradjon és kimerüljön.

Két óra, melynek az eddigi gyakorlat szerint jó részét az írásbeli feladatok tartalmának és megoldásának többször szándékosan is lassított elmondása veszi igénybe. A fen

maradt töredékes, gyakran igen rövid időben kell a vizsgáló bizottságnak arról meggyőződnie, hogy a jelölt a magyar közjog, úgy anyagi, mint alaki polgári-, büntető-, bányá-, urbéri-, váltó- és kereskedelmi jog, továbbá a pénzügyi és közgazgatási törvények és a kötetekre terjedő országos szabályrendeletek teljes anyagát kielégítően elsajátította-e? Ez merő lehetetlenség! Tudhatta és tudta is bizonyára ezt a törvény szerzője. Ha mégis kezdeményezte: minek cizmezzük vállalkozását?

Méltóztassanak ehhez hozzáadni, hogy a vizsgáló bizottság rendszerint akkor látja a jelöltet először, a midőn előtte az könnyen megmagyarázható elfogultsággal a kinszékre leül. A birói vizsgára bocsátottaknál a hivatali főnökök felelőssége mellett kiállított minősítési táblázatok, melyek, ha talán minden egyes esetben a felterjesztett kérvényekhez nem mellékeltenek is, de könnyen megszerezhetőek, legalább némi tájékoztatást szolgáltatnak az illetőnek szorgalmáról, képességéről és előkészületi tanulmányairól. Az ügyvédi vizsgával foglalkozó bizottság ezt a segédeszközt nélkülözi és támaszkodni kénytelen egyesek bizonyítványaira, kik mellett a jelöltek foglalkoztak, de mely bizonyítványok kiállítóit a bizottság legtöbb esetben szintén nem ismeri s így megbízhatóságukat sem bírálhatja meg.

Velem történt legközelebb, hogy egy ügyvédi vizsgára bocsátott, állítólagos ügyvédjelölt, ismeretei fogyatékosságát mentendő, nyíltan bevallotta előttem, hogy soha sem volt ügyvédi joggyakorlaton. Tévedést sejtettem ennek következtében az ötös bizottság határozatában, mely a gyakorlaton nem volt jelöltet mégis a vizsga letételére bocsátotta. Megtekintettem a jelölt iratait és ott leltem egy ügyvéd ur bizonyítványát, ki igazolta, hogy az említett jelölt a tudori fok elnyerése előtt két évig, a tudori fok elnyerése után ismét egy évig foglalkozott folytonosan irodájában, szorgalmasan, hiven, ügyesen, kellő szakismerettel. Mind a két állítás ellentétes és így az egyik kétségtelenül nem való.

Ez egy példából okulhatunk mindannyian. De megtanulhatjuk ebből azt is, mennyire nehéz a rendelkezésre álló adatok alapján és időben igazságosan megítélni az addig sohasem látott jelölt képességét és gyakorlati készségét, főleg mivel tagadhatatlan, hogy a szóbeli válaszmisége sem adja meg mindig az igazságos bírálatra a biztos kulcsot. A félénk, a könnyen megzavarodó jelölt tapasztalatom szerint gyakran többet tud annál, ki szerencsés bátorsággal árulja tudományának nem ritkán szegényes készletét, megnyerő élenkséggel.

És hogy ennek kapcsán a szóbeli vizsgánál maradjak: kíváncsnak kell jeleznem, hogy ezentul az eddig tapasztaltnál nagyobb súly fektetessék arra, hogy az ügyvédi vizsga gyakorlati vizsga.

Olyan egyének teszik azt le a vizsgáló bizottság előtt, a kiknek elméleti készségüket az erre illetékes tudományegyetemi hatóság előtt már igazolniok kellett, és a kiknek az ügyvédi vizsgánál már most azt kell bebizonyítaniok, hogy az elméleti készségeken felül azt a képességet is megszerezték, hogy a látogatott tanintézet előadásain és ennek vizsgáin, valamint a tudományegyetem szigorlatain történt készüldés közben megszerzett tudományukat a gyakorlat terén is értékesíteni bírják.

Sajnálatomra, az idézett törvényünkben és rendeleteinkben az e részben követendő eljárásra nézve nem merithetek tájékoztató anyagot. Nem lelek ezekben utbaigazítást.

Másfelé kereskedtem tehát. Ráakadtam az olasz ügyvédi rendtartás 8-ik cikkének 4-ik és 39-ik cikkének 6-ik pontjára, a melyek szabatosan fejezik ki azt, a mit én is mondani kívánok ezuttal. Az előbbi cikk az ügyvédekre nézve ezt így említi: «A szóbeli vizsgának tárgya az általános jogelveknek és a törvénykönyvek határozatainak alkalmazása a vizsgálók által felvetett esetekre». Az utóbbi cikk pedig

ezt az ügyvédektől a két águ rendszernél fogva elválasztott ügyészekre vonatkozóan ekkép határozza meg: «A szóbeli vizsga főképp a különböző bíróságok illetékességét s hatósági körét s az azokat megállapító jogszabályokat, az ítélethozatal és előkészítő periratok módját, végre a végrehajtási és különös eljárásokat tárgyalja».

Hivatkozhatom különben e tekintetben hazai forrásra is. A már említett, mindeddig törvénynyé nem vált előadói tervezet 30-dik §-ának utolsó bekezdése ezt hangoztatja: «Mindkét szóbeli vizsga nyilvános és miként az írásbeli vizsga is, tisztán gyakorlati szellemben tartandó, mi fölött a bizottsági elnök örökös».

Említettem már ismételtelen, hogy ebből nem lett törvény. De mivel törvényünk és törvényes rendeleteink az ellenkezőt sem hagyják meg: azt hiszem, nem fogunk tévedni, ha a tisztán elnőleti fejtegetéseket a jogok oszthatóságáról és oszthatlanságáról, a dologbeli és dologhoz való jogok fogalmi meghatározásáról, úgy arról, hogy mennyiben tér el az öröklési jog az egyidejű vagyoni jogtól, mennyiben egyez a successiv vagyoni joggal, s ennek folytán az öröklési jog a tudományos rendszerben hol helyezendő el, a római actiók tanát stb. fenhagyjuk ezentul az egyetemnek, honnan ebbeli tudományát jelöltünknek már magával kellett hoznia, és az így megtakarított időt inkább arra használjuk, hogy arról győződjünk meg, mennyire képes a jelölt az egyetemen szerzett elméleti tudományát a gyakorlati életben hivatása körében alkalmazni.

E tekintetben is terjedelmesebben csak a főtárgyakat ölelném fel, abból indulva ki, hogy ki ezeket teljesen átszívárogtatta vérébe, az bizonyára könnyen fogja pótolni a melléktárgyak ismeretében mutatkozó hézagokat, ha erre esetleg szükség lesz.

Nem vonhatom azonban kétségbe, hogy ezeknek tüzetesebb megbeszélése szintén igen kívánatosnak mutatkoznék, ha megadatnék erre a szükséges idő. De a mostani helyzetben attól tartok, hogy a ki egyszerre igen sokat markol, esetleg semmit, vagy legfőlebb igen keveset fog.

Számitani merek arra, hogy a bizottság tagjai részéről sok éven át tapasztalt jóindulat meg fogja nekem elnézően bocsátani, ha ez alkalommal azt az észrevételt is kockáztatom, hogy a vizsgák eredményére nagy befolyással van a modor is, melylyel az egyes vizsgáló biztosok kérdéseiket intézik a jelöltekhez.

A vizsgának — nézetem szerint — nem lehet feladata, hogy az amugy is — könnyen megmagyarázható okból — elfogult jelöltet zavarba ejtse.

A kérdés legyen egyszerű, könnyen megérthető, világos.

Csak így közvetíti a lehetőséget, hogy az egész vizsgáló bizottság tájékozást szerezzen a jelölt tudásáról vagy nem tudásáról. Pedig ez célja a vizsgálati eljárásnak s nem az, hogy a vizsgáló biztos ragyogtassa tudományos készségének fölényét a jelölté fölé.

Áttérek már most az írásbeli vizsgákra. Erre nézve rövidebb lehetek. Kézen fekvő okoknál fogva nem vagyunk abban a szerencsés helyzetben, hogy — mint ezt a bírói vizsgáló bizottság teheti — kidolgozott kész pereket adjunk a jelölteknek s ezektől az ítéletek tervezetének elkészítését és csak ezt követelhezzük. Ennek pótlásául az ügyvédi vizsgák módozatáról intézkedő szabályrendelet 8. §-a azt szabja meg, hogy három feladvány adassék kidolgozás végett két napra az ügyvédjelölt kezébe, melyeknek egyike a polgári, másika a bányai-, urbéri-, váltó-, vagy kereskedelmi, harmadika a büntetőjog és eljárás körére vonatkozzék.

A múlt években működött bizottsági tagok szivesek voltak ilyen, általuk kidolgozott írásbeli feladványokat az elnökség rendelkezésére bocsátani.

Nem hallgathatom el azonban, hogy eme feladványok jó része a gyakori használat folytán annyira ismertté vált

s néhányat az idő és a gyakorlat fejlődése is annyira meghaladott, hogy megfejtésük a jelöltektől nem igényel szellemi megerőltetést. Intézkedni fogok ezért arról, hogy a most használatban levő írásbeli feladványok kiselejteztessenek.

De mivel ezzel meg fog a készletben tartott feladványok száma fogyni, egyuttal azzal a kéréssel fordulok a t. bizottság minden tagjához, hogy ilyen új feladványokat az elnökségnek mielőbb rendelkezésére bocsátani sziveskedjenek.

Azt vélem, nem méltánytalan abbéli kérésem, hogy a bizottság minden egyes tagja legalább három ilyen új feladványt szerkesztszen az általa szabadon választandó tudománykörből s ezeket dr. Nyeviczkey Antal tagtárs ur kezébe juttassa, ki szives volt, nagy elfoglaltsága dacára, nekem megajánlani, hogy úgy, mint eddig éveken át tette, ezentul is szives lesz az elnöki teendők végzésében nekem segídeni.

Arról, hogy az ezennel kikért írásbeli feladványok miképpen szerkesztessenek, törvényünk és rendeleteink nem intézkednek. E tekintetben cserben hagy a már többször említett magyar előadói tervezet is.

Eddig az volt szokásos, hogy a feladat lehetőleg rövid tényállás előadása után meghagyta a jelöltnek, hogy ennek megfelelően szerkesztszen keresetet vagy vádiratot, elleníratot vagy védbeszédet, ítéletet, felebbezést vagy esetleg legalább néhányat ezek közül. A t. bizottság tagjainak belátásától fog függni, nem kellene-e jövőben az eddigi módszeren változtatni vagy legalább tágitani? Csak tájékoztatásul legyen szabad fölemlítenem, hogy a már említett olasz ügyvédi rendtartás 8. cikkének 4. pontja az ügyvédekre vonatkozóan azt tartalmazza: «Az írásbeli vizsgának tárgya egy jogvéleménynek s egy értekezésnek kidolgozása a feladott tárgyról», ellenben az ügyészekre vonatkozóan azt határozza meg a 39. cikk 6. pontjában: «Az írásbeli vizsga az ítélet hozatala és előkészítése körül előforduló főbb cselekményekre vonatkozó feladat kidolgozása».

Egy körülményre azonban kénytelenül fel kell hívnom a t. bizottság figyelmét. Már említettem, hogy az ügyvédi vizsga módozatait megállapító igazságügyminiszteri rendelet 18. §-ának abbéli rendelkezése, hogy «a szóbeli vizsga kezdetén a jelölt szóval adja elő az írásbeli kidolgozásra nyert feladványokat», igen sokat fogyaszt a szóbeli vizsgára rendelt időből. Volt alkalmam a multban tapasztalhatni, hogy ezen a hátrányon a vizsgáló biztosok néhány akképen törekedett segíteni, hogy maguk jelölték meg a feladvány nyomán röviden a tényállást néhány szóval s ezzel együtt az eldöntendő kérdés lényegét, a jelölttel pedig csak a kidolgozás főbb tételeit és indokait mondatták el, mi a szóbeli előadás képességének megítélhetésére talán elegendő is. Kívánatosnak tartom, hogy ez az eljárás az ügyvédi vizsgáknál mielőbb általánosíttassék.

A mai vizsgarendszer nagy hibájának tartom végre az 1874: 34. tcz. 6. §-ának azt a rendelkezését, hogy «másodszori visszautasítás esetében a vizsga ismétlése többé meg nem engedtetik». Ezen intézkedés nyomán jutott — mint ezt nyíltan merem állítani — a legtöbb nem alkalmas egyén az ügyvédi karba. Valljuk be őszintén: emberek vagyunk mi mindannyian, emberileg érző szivekkel, és visszadöbbenünk attól a gondolattól, hogy embertársaink egyikét, ki életének legalább harmadát az ügyvédségre való készülletben töltötte el, már most alkonyatkor arra kárhoztassuk, hogy ezentul fogja meg a kapa nyelét vagy fenyje a kasza vasát. Mennyivel szivesebben fejtenék ki a jelöltek megítélésénél kívánatos szigort, ha tudnók, hogy a vizsga hosszabb időközökben annyiszor-mennyiszor ismételtető, vagy ha az ügyvédi vizsgánál is meghonosíttatnék a bírói vizsgánál már ma jogosan alkalmazott az a módszer, hogy a jelölt egyes tantárgyakból, melyekből fogyatékosan készült, utasíttassék a vizsga ismétlésére. Addig is, mig ez lehetővé tétetik, kénytelenek leszünk

mindig nem az egyes kérdésekre adott feleletek, hanem az összbenyomás alapján megalkotni határozatainkat.

Ezen a bajon csak a törvényhozás segíthet újabb törvénnyel. Reményleni merem, hogy az igazságügyi miniszter ő nagyméltósága erre is ki fogja terjeszteni jóakaratu gondoskodását. Az erre irányuló jóakarat tanujelének tekintem abbéli engedélyét, hogy jövőben ne csak azokról a jelöltekről terjeszszék fel hozzá jelentést, kik kiválóan vizsgáztak, hanem azokról is, kik a bizottság általános megelégedését érdemelték meg vizsgájukkal. Bizonyítja ez az igazságügy legfőbb örének meleg érdeklődését feladatunk iránt, de egyuttal működésünkhöz kötött bizalmát is.

Tegyük meg tehát mi is a szükségeseket, hogy a bennünk helyezett bizalomnak az ecsetelt mostoha viszonyok között is tőlünk telhetőleg megfeleljünk.

A magam részéről ígérhetem a tisztelt bizottságnak, hogy másnemű elfoglaltságom megszűntével, ezentul egész erőmet a ránk nehezedő feladatnak fogom szentelni. A vizsgáknál követendő eljárás egyöntetűvé tétele végett és határozataink következetességének érdekében elnökölni fogok az ezentul minden héten tartandó szóbeli vizsgáknál, a párhuzamos vizsgáknak lehető megszorításával, míg csak egészségem engedi. Kérem szíves támogatásukat, melyre számítanom kell közös feladatunk teljesítésénél.

Ajánlom magamat e végből nagyrabecsült jóindulatukba. *(Hosszan tartó lelkes éljenzés.)*

Régi magyar feltételes ítéletek Debreczen sz. kir. város törvényszéki gyakorlatában.

A *«Jogtudományi Közlöny»* nem kis mértékben kötelezte le nemzeti jogéletünk barátait az által, hogy a régi magyar feltételes ítéleteket — hogy úgy mondjam — felfedezte, s az azokból kisugárzó tanulságokra közleményeiben reámutatott. Az eddig megjelent közlemények azonban kizárólag a XVI. és XVII. századbéli feltételes ítéletekre szorítkoznak; válaszatlanul hagyja tehát a közzétett anyag: hogy a feltételes ítélet a későbbi, különösen a jelen századi gyakorlatunkban honos volt-e vagy nem.

Az ügy legnagyobb érdeklődésemet keltette fel, s midőn e becses lapok t. szerkesztőjének megtisztelő felhívása is ösztönzött, nem késtem utána nézni — a mennyire elfoglaltatásom engedte — Debreczen sz. kir. város régi jegyzőkönyveiben: hogy ez az *ősmagyar város* eme jogszokásnak engedett-e, és mily mértékben, tért törvényszéki gyakorlatában.

E czélból Debreczen város régi jegyzőkönyveit, melyek 1547-től az itteni közlevéltárban őriztetnek, a legrégibb időtől (kivéve II. József császár korát) 1847-ig, nagyobbára átforgattam.

Noha ezen hosszú időköz jegyzőkönyveiben — hogy úgy szóljak — lépten-nyomon találkoztam feltételes ítéletekkel, elégségesnek tartom kutatásaim eredményéről egy kis szemelvényt adni.

E szemelvényben adataim időrendben vannak összeállítva és pedig akként, hogy az említettem 1547. évtől 1847-ig mindegyik századból legyen egynehány adat, hogy így a kérdéses jogszokásra vonatkozó gyakorlata a debreczeni városi törvényszéknek, a levéltári legrégibb időtől az 1843. évi magyar büntető törvényjavaslatot közvetlen előző és követő időig, megítélhető legyen.

Czélom tehát semmi egyéb, mint az ügy utánnézésének eredményével való beszámolás levén, e miatt ez alkalommal, nem is foglalkoztam az anyag feldolgozásával, pedig erre szintén kínálkozólag intett egyebek közt az a feltűnő jelenség, hogy Debreczen város törvényszékén, már a XVIII. század közepén, az Amerikában csaknem az imént életbeléptetett *«probation»*-féle eljárás nyomával találkozunk (XVII. sz.

ítélet); hogy feltételes elítéléssel *szoktattattak dologra* azok a nők, kiknek vétkei *dologtalanságból származottaknak ismertettek fel* (XV. és XIX. sz. *ítélet*); továbbá, hogy a XIX. századnak még 3. és 4. tizedében is a *válni kívánó viszás házastársak oly feltétel alatt kerülnek el a büntetést, ha 30 nap alatt a válópert megkezdik*; végre, hogy a nő által indított válóperben, a részére hivatalból kinevezett ügyvédet a perben teendők iránt nem értesítő *alperes férj, kemény büntetés fel-tétele* alatt szoríttatik a válóperben való munkálkodásra (XXXI., XXXII. és XXXVI. sz. *ítéletek*); azonban azt hiszem, hogy adataim így feldolgozatlanul is, az eddig közlött és ismert ítéletekkel egybevetve a kérdést bővebben megvilágosítják, mert igazat adnak dr. Fayer Lászlónak, az ügy tulajdonképeni felelevenítőjének, hogy a feltételes ítélet még ebben a században is honos volt a magyar bírói gyakorlatban.

I.

1547. Bursipán Boldizsár, bíró előtt önként azt a fogadást tette, hogy ha ezentul — miként azelőtt rajta meg-esett — bortól lerészegednék, abban az esetben minden további törvénykezés nélkül akasztassék fel. *(Jegyzőkönyv 47. lap.)*

II.

1553. Szijártó Benedek szolga részegségben találtatván, hittel kötelezte magát, hogyha ezentul részegségben találtatnék, kalodába tétessék és veszszővel veretessék meg, minden további törvénykezés nélkül. *(Jkönyv 434. l.)*

III.

1571. Kalmár Ilona fejére kötelezi magát, ha ezentul parázñaságban találtatnék vagy tivornyázna. *(Jkönyv 136. l.)*

IV.

1588. Békessy János, a Paksi Mihály ur szolgája, fejvesztés terhe alatt fogadást tesz arról, hogy letartóztatásaért a debreczenieken sem maga, sem más által bosszut nem áll. *(Jkönyv 146. l.)*

V.

1592. Mészáros Lukács és Mészáros János fogadást tesznek, hogy ha valamikor nősparázñaságot követnének el s meg nem nősülnének, azonnal fejük vétessék. *(Jkönyv 348. l.)*

VI.

1593. Orbán Jánosné Katalin asszony fejvesztés terhe alatt fogadást tesz, hogy ezentul parázñaságot soha el nem követ. *(Jkönyv 391. l.)*

VII.

1596. Almási István és társai kötelezik magokat, hogy ha ezentul emberölést, vagy más büntettet elkövetnek, üttessék le a fejük. *(Jkönyv 264. l.)*

VIII.

1599. Göder Mihálynak, ki a tatárok megvigyázására kirendelt őrnök a lovát ellopta, Nagy Gál István főbíró megkegyelmezett oly feltétel alatt, hogy ha azután bármi vétket követ el, nyársba fog vonatni. *(Jkönyv 738. l.)*

IX.

1627. Februárius 27-én. Én Szigyártó Gergely, az istenfélő becsületes vén Szigyártó Balázs unokája, élő nyelvemmel vallom, hogy részegségemben sok gonoszságot cselekedtem, az édes *jobb atyám* (= *avus*) és anyám ellen, saját házokra menvén, ládájokat fel akarván törni, mostoha anyámat megakarván ölni, rut illetlen fertelmes szitkokkal őket illetvén, kiért az fogságban tartatván, megérdemeltem volna, hogy méltó büntetéssel megbüntessem volna mint olyan hatalmaskodó, atyja és anyja ellen cselekedő gonosztevő ember; de az én ifjúságomat és nemzetségeket atyámfiái megtekintvén,

addig törekedtek mellettem, hogy azt az megérdemlett büntetést, melylyel bíró uram ő kegyelme megbüntetett volna, eltérítették rólam. Ehez képest kötöm arra magamat, megkövetvén ő kegyelmeket legelőször is, hogy az mit mondtam: ebül mondtam; sőt ha ennekutánna az megnevezett atyámnak s anyámnak, sőt más jámboroknak is, vagy józan vagy részeg koromban vétenék, *olyan büntetés legyen fejemen minden törvény nélkül, az minemő büntetés most rajtam esött volna.*

X.

1627. Január 20-án. Én Kenő Andor, Kenő György fia, mivelhogy czégéres vétkekben esvén, úgy mint tavali esztendőben paráznaságban, mostan pedig gyilkosságban (mert az én kezem miatt lőtt halála Oláh Györgynek, az város szolgájának), kiért én az halált megérdemlettem volna, de az édes atyámnak, anyámnak az ő sok esedezésekre, sirásokra, azonkívül sok jó akaróknak s tanácsbeli uraimnak szánakozásokra, gyermeki állapotomat tekintvén, életemet megengedték ilyen conditiókkal: hogy ha én is kötöm arra magamat, hogy ha én *Ecclesiát nem követnék* és az megnevezett czégéres vétkekben leledzeném, valahol megkaphatnak, halál legyen fejemen. Sőt azt is fogadom, hogy édes atyámnak, anyámnak engedelmes levén, az Istennek parancsolatja szerint megházasodom, és tiszta fegyhetetlen életet követők az én tehetségem szerint; sőt az latroknak, fajtalanoknak, pajkosoknak, orvoknak, ragadozóknak társaságokba nem járok, hanem az isteni félelemmel ő szent ígéjének hallgatásában és tanulásában leszek foglalatos.

XI.

1641. Márczius 7-én. Bereczki János lopásban találtatván, halálos büntetést érdemelt volna ugyan, de édes anyja és nénjének sok siránkozására, és több emberséges emberek törekedésére kegyelem adatott fejének. Mellyért fejére köti magát, és ígéri életét megjobbitani, minden vétkeknek cselekedetétől magát megtartóztatni; ha pedig ennekutánna lopásban, tolvajságban, paráznaságban és akármely czégéres vétkekben találtatnék, két ember által megbizonyosodván, minden kegyelem nélkül meg halljon érette.

XII.

1709. Augusztus 29-én. Eszenyi János az ellene indított processus remissiója eránt instalván, resolváltatott, minthogy eleitül fogva mind feleségestül fajtalan, botránkoztató életek, részegeskedések constál, nem méltók volnának, hogy a városban való lakások engedtetnék; sőt nagyobb büntetésre is méltók volnának; mindazáltal ellenek indított processus remittáltatik olyan conditióval, hogy eddig való botránkoztató életekről Istent és az Ecclesiát közönséges helyen kövessék meg, és hogy ezután Istenes jámbor józan életre magokat erős reversálissal obligálják; ha ezt nem acceptálják, a várasul kimenjenek, másként a processus consinuáltatik és a mit a törvény hoz, a szerint büntettetnek.

XIII.

1741. Szeptember 16-án. Ezen személye szerint előállítottat alperes Kusai Erzsébet Gálos-Petriben lakó Szilágyi Mihály felesége magáról 1739-dik esztendőben reversalist adott, abból megtetszik, hogy férjét hitetlenül elhagyta, azért rab-ságban is volt, és megbüntettetett, az előtt pedig úgy mint 1738-dik esztendőben paráznaságért itt fogságban volt, akkor az ura nem találtatván, mester (hóhér) által megverettetett, *azon reversálisan pedig életét, fejét lekötötte, és úgy fogadta, hogy többször férjét el nem hagyja, életét megjobbitja, mindazáltal azt nem cselekedte, hanem házassági kötelességéről és fogadásáról elfelejtkezvén, vét két tetemesen ujitotta, midőn férjét ujabban elhagyta és 3 feleséges emberekkel, nevezetesen Böszörményi Dáviddal, Kecskeméti*

Józseffel és Nyilasi Andrással ujabban paráználkodott, melylyet mind maga, mind megnevezett vétkező társai a Törvény színe előtt megvallottak, melly négy rendbeli paráznaságáért és házasságtöréseért az I. mivel jelenlevő és egynehány izben megkérdezett férje őtet magához venni semmiképpen nem akarja, az Ország törvényei szerint, nevezetesen juxta Tit. 105. Par. 1-mæ O. D. T. eláradott fajtalan, tisztátalan és botránkoztató életéért másoknak rettentő példájára, és maga érdemlett büntetésének elvételére íteltetik.

Ante pronunciationem sententiae az I. férjének elméje változván, nem kíván törvényt, hanem feleségét kész magához venni, mellyre nézve

Deliberatum est:

Több izbeli paráznaságáért, mint tetemes vétkéért két izben, úgy mint ma, és a jövő hetfőn cum pleno ictu, mind a kétszer a mester (hóhér) veri meg.

XIV.

1742. Január 20-án. In reassumpta causa Fisci, contra Stephanum Fejérvári I.

Deliberatum est:

Mind a tanuk vallásából, mind most a törvényszék színe előtt maga szája vallásából világos az I.-nek Varga Gyurkánéval való paráználkodása, de minthogy a felesége magát a Nemes Tanács előtt declarálta, hogy nem kívánja veszedelmét, hanem véle fog élni, talán az Ur Isten megszenteli; azért a halálos büntetés alól ugyan felszahadittatik, de magának érdemlett büntetésére, hóhér által cum pleno ictuum numero megverettetetik irredemptibiliter; *magáról pedig Albót tartozik adni, hogy ezután mint illik keresztyén emberhez, Istenes életet fog élni.*

XV.

1742. Deczember 22-én. Balog Annát Bugamisi Ferencznét vádolja a városi fiscus: Egynehányszor proscibáltatott, Mester által kicsapatott, be mert jöni a városba, veretessék ki ujabban.

Vádlott: Tegnap volt két hete, hogy Tiszteletes Urék bebocsátották az Eklézsia követéseül, instálni akart, hogy lakhasson ben, azulta áristomban van.

Deliberatum est:

Menjen áristomba. Város Gazda uraimék vegyenek kender, rokkát, *fonassanak véle mindennap bizonyos pensumot; ha megfonja: lészen kender fizetése; ha meg nem fonja: mindennap megkorbácsoltatik, hadd szokják a dologra, mert minden gonoszra a dologtalanság vitte.*

XVI.

1756. Márczius 8-án. In causa fisci contra Josephum Zilahi et Elizabethan Szabó.

Deliberatum est:

Mind a ketten megvallották a törvényszék előtt, hogy egymással együtt háltak és egymást úgy nevezték, mint törvényes házasságban élő személyek, mivel pedig ez nem csak simplex fornicatio és nem publico scandalo esett, hogy már egyszer a leány megbüntettetvén ezen I.-vel véghez vitt paráznaságáért, azt mindazáltal el nem hagyta, hanem iterálta, azért mint tisztátalan házasságban élő személyek 40—40 frtban elmarasztaltatnak; mivel pedig Zilahi József magának respiriumot kér, hogy egy holnap alatt végére jár a 2-ik I. tőle való távol létében mint viselte magát, és ha valamely törvényteleniséget nem tapasztaltak eránta, *magának törvényes feleségül elveszi, ha úgy lészen, a büntetésnek fele elengedtetik, addig pedig mig a 80 frtot le nem teszi: az arestumból ki nem mehet, az idő alatt pedig mig oda jár, Szabó Erzsóknak intertentiójáról provideáljon, mivel ő utánna várakozik,*

XVII.

1744. Szeptember 12-én. Causa fisci, contra Michaellem Vári I. Minden szavában adta, teremtette. Kövel veretessék szélylyel a feje.

I. Miolta haza jöttem a katonaságból, bút nem látott a Nemes Tanács miattam, részeg voltam, nem tudom mit mondtam.

Rikasi János, Bényei Ferencz, Tarnai Jánosné, Pap Andrásné és Rikavi Jánosné: mindnyájan hallották ördög-adtával, teremtettével való káromkodását sok ízben.

Deliberatum est:

Noha igen nagy büntetést érdemlett volna az I. mivel régtől fogva boszontja a szent Istent sok káromkodásával, de minthogy *arra igéri magát*: soha semmi részegítő italt nem iszik, a melytől talán inkább cselekszi azon gonosztságot, még az egyszer megpróbáltatják két heti aristummal.

XVIII.

1750. Augusztus 11-én. Csekő István ellen a városi tiszt ügyész előterjeszti:

Részeges, káromkodó, a feleségét üldözi, és már *egykor ezen cselekedeteért meg is büntettetett, akkor albát adott*, hogy többé bort nem iszik, mindazonáltal ivott, megrészegedvén, a feleségét verte, adtával, teremtettével káromkodott; büntetődjék.

I. Áldomást ittam, a többi tagadja.

Deliberatum est:

Az I. megjobbulhatatlannak látszik, mindazonáltal megpróbáltatják még egyszer, azért egy holnapi arestomra ítélik, kenyéren és vizen, úgy mindazáltal, hogy az idő alatt minden Pénteken pálczákkal üssenek rajta 24-et; ha *ezután relabdl szokott vétkeire: Temesvárra küldtetetik.* (Sánczfogságra.)

XIX.

1756. Április 3-án. Causa fisci contra Catharinam Makai Joannis Vas consortem I.

A. Ezen I. már *magáról reserválist adott*, hogy nem részegkedik, a férje jószágát nem prédálja; de meg nem állotta: iszik, részegkedik, veszteget, a kis gyermekét kicsinybe mult hogy részesége miatt meg nem ölte, maradjon az arestumban kenyéren és vizen.

I. hallgat.

Deliberatum est:

Egy hónapig maradjon az arestumban kenyéren és vizen, a férje adjon neki dolgot hogy fonjon vagy varrjon, ha a pensumát el nem végzi naponként, korbácsolják meg.

XX.

1756. Április 10-én. In causa fisci contra Stephanum Csekő ut I.

Deliberatum est:

Hosszas raboskodása és vasban lett dolgozása után kemény admonitóiával elbocsáttatik, *hogyha ezután* részegen találattatik, szitkozódik, vagy a feleségét ok nélkül veri: a Város határáról örökösén fog proscibáltatni.

XXI.

1757. Augusztus 22-én. Causa fisci contra Joannem Háló ut I.

A. Még sem tért ki a részegkedésből; a feleségét káromolja, kinozza, már nem lakhatik vele.

I. Most az egyszer vegyen gratiájában a N. Tanács, albát adok magamról, hogy soha többször nem iszom részegítő italt, nem káromkodom, a feleségemet nem kintom, rossz emberekkel nem társalkodom.

Deliberatum est:

Szoros albát adjon magáról, cum admonitione bocsáttassék el minthogy arestomot szenvedett egynehány naptól fogva.

XXII.

1760. Augusztus 23-án. Causa fisci, contra Barbaram Nagy Francisci Nagy consortem I.

Házanként jár, csak lopogat, tegnap is Szappanos Kovács János házatól egy egész kenyeret és egy abroszt ellopt.

I. Harmadnapja vagy hogy egy falat kenyérem nem volt, azért vetemedtem erre, de visszavették tőlem.

Deliberatum est:

Tekintvén azt, hogy beteges az I. és nagy szükségben volt, s nem is vihette el, a mit lopott, estvélig üljön arestomba; de többé ne próbálja, mert kemény büntetése lesz.

XXIII.

1760. Augusztus 30-án. Causa fisci contra Catharinam Balsa.

A mult héten korbácsolták meg holmi lopásáért, s mihelyt haza ment a szállására, a gazdaasszonyával, öreg Patainéval és a szomszédokkal, nevezetesen Szoboszlainéval összekapva, amazt hóhérnak, égetni valónak, ezt pedig k . . vának mondotta, annak felette Substitutus bírót Szeremley Sámuel uramat azzal becstelenítette, hogy Domokos Márton uramtul eltanulta a hamis lelküséget, már egy cselédjének sem fizet meg igazán.

I. (Tagad.)

Tanuk Zilai Sámuelné, Ács Gergelyné, Kovács Mihályné és Dobi Mihály bizonyítják.

Deliberatum est:

A nyelvességért 30 korbácscsal veretessék két ízben, mindenkor 15-öt ütvén rajta; ha *azután panasz jő ellene*: kicsapatik a Városról.

XXIV.

1760. Augusztus 30-án. Causa fisci contra Stephanum Kemencze I.

K . . . ának, boszorkánynak mondotta a feleségét; mondja meg, miért mondotta, vagy bizonyítson a felesége ellen.

I. Sok boszusággal illet, meg nem becsüli a feleségem, azért ha kifakadok, nem csuda.

Deliberatum est:

Egyezzenek meg és lakjanak békével; adjon levelet magáról az I. hogy nem iszik, és a feleségét nem rongálja, s a mit keres, meg nem iszsza, hanem a felesége kezébe adja, különben ha így meg nem becsüli magát, kemény büntetése lesz, minthogy pedig *adtát* mondott: 8 pálczát adjanak neki.

XXV.

1760. November 29-én. Causa fisci contra Horváth Erzsók Michaelis Tokaji consortem.

Sok ízben proscibáltatott az I. a városból, még is be mert jöni: vegye büntetését.

I. Azért jöttem be, hogy itt Ecclesiát kövessék, mert nem szenvednek Hadházon.

Deliberatum est:

Egy hét alatt végezze dolgát, azután menjen a Városból, soha többé be ne merjen jönni, mert kemény büntetése lesz.

XXVI.

1837. Február 11-én. Tiszt ügyvéd felperes; Nyiri Péter alperes.

Felperes: Az alperes nem szünik meg a szomszédokkal civódní, azoknak gyermekeit rémiteni, miért eziránt a kapitányi hivatalnál panaszt tettek, kérem fenyíteni.

Alperes: Azt adja elő, hogy öt bántják a szomszédok minduntalan.

Ítéltetett:

Még utoljára intetik az alperes, ne garázdálkodjon, különben az első feljelentésre *aristomba fog tétetni*: úgy a

szomszédoknak is kötelességekbe tétetett, hogy az alperesnek elmebeli gyengeségét tekintvén, azzal magok se kötődjenek, de gyermekeiknek se engedjék meg, hogy véle ingerkedjenek.

XXVII.

1837. *Junius 24-én.* A magistratualis fiscus felperes; Pap József alperes.

Itéltetett:

Atyafiak s ház-nép közt történvén a keresetbe vett villongás, a *házi békesség helyre állhatásának reménysége alatt* pirongatás és olyan intés és fenyegetés mellett ezuttal elbocsáttatik, hogy ne részegeskedjen, s magát csendesen és becsületesen viselje; különben *eddig való hibáiért is* a testi büntetést el nem fogja kerülni.

XXVIII.

1837. *Szeptember 23-án.* Ugyanaz felperes; Kárászi Pálné alperes.

Itéltetett:

Maga menvén Gombos Istvánné az alperesnek lakására és akkor is a Magistratus rendelése ellen járván, minthogy a sérelmek is nem valamely veszedelmeseknek találtattak: ezeknél fogva *most az alperes nem büntetettik*, hanem a *nagyobb maga mérséklésre büntetés terhe alatt intetik*, valamint jelenlevő és *panaszolkodó Gombos Istvánné is az alperessel együtt szorosan köteleztetnek*, hogy egymással jó atyafiságban és békességben éljenek.

XXIX.

1837. *Október 21-én.* Ugyanaz felperes; Nyiri Péter alperes.

Felperes: Az alperes Gombos Jánosné, ki néki bizonyos summával tartozik, azért hogy az tartozása fizetésében késedelmeskedett, lakásán, Isten ellen való káromlások között megtámadván, azt annyira megránczigálta, hogy két hónapos terhe elment. Kérem mint vérengzőt fenytetni.

Alperes: Önkéntes vallomásához ragaszkodik.

Itéltetett:

Az alperes bebizonyosodott önkéntes biráskodásáért két heti száraz kenyéren, vizen töltendő aristomra büntetettik; ezenkívül a sérelmes félnek szenvedése és hátramaradási díjában 30 vfrtot, a bábának gyógyításaért pedig 5 vfrtot fizetni köteleztetik; egyébiránt ha mind a tisztí ügyvéd előtt elkövetett, mind a Törvényszék előtt bizonyított *illetlen magaviseletével aristoma ideje alatt is fel nem hagyva*, ugy *jobbulásai-nak eszközése tekintetéből aristoma meg fog hosszabbítani.*

XXX.

1837. *Október 28-án.* Ugyanaz felperes; Ember Sándor itt való alperes.

Itéltetett:

Ámbár ugyan a gazdának jussa van cselédjére felvigyázni és hibájáért meg is inteni, minthogy mindazáltal az alperes az ő panaszolkodó szolgálója által elismert csekély hibáért ezt tul a rendén mérték felett megbüntette, ezen cselekedete hibául tétetik ki, és *hasonló esetekben a maga mérséklésére büntetés terhe alatt intetik*, valamint a *panaszoskodó szolgáló Fazekas Erzsébet is intetik*, hogy gazdájának engedelmeskedjen, foglalatosságaiban vigyázó legyen és a történhető kártételtől szorgalmasan őrizkedjen.

XXXI.

1837. *Október 28-án.* Ugyanaz felperes; Szabó János itt való alperes.

Felperes: Az alperes a feleségét üldözi, kinozza; legközelebb is f. hónap 24-én azért, hogy kész ételre nem várta haza és csizmát nem vett neki, a feleségét megkinozta, s hogy aztán ez megverettetve az édes anyjához haza ment, az alperes oda is utána ment és ott is kegyetlenkedett a feleségén, és hogy a napa Fodor -Jánosné akadályoztatni

kivánta, ezt is fojtogatta, ablakait s ajtaját összetörte. Kérem tehát az alperest büntettni.

Alperes: Azzal menti magát, hogy felesége őt semmibe sem veszi, hanem édes napa polgár Fodor Jánosné igazgatása és parancsolatja szerint tartván magát, neki nem engedelmeskedik.

Felolvastatván a tisztí vizsgálat, és a felek közt a törvényszéki öszvebékeltetés, az alperes felesége hajthatatlansága miatt siker nélkül megpróbáltatván.

Itéltetett:

Minthogy az alperes jelenlevő felesége Fodor Erzsébet a birói intés után is férjének, az alperesnek, megengedni és ehhez visszamenni s véle együtt élni, férjének maga jóra ígérese mellett is nem kíván, szoros kötelességévé tétetik, hogy 30 nap alatt férje ellen a válópert elkezdesse, mert különben a törvénytelen külön lakás semmiképpen meg nem engedtetik. Az alperesnek pedig, a ki elkövetett hibáját csakugyan ki nem mentheti, addigi aristoma érdemlett büntetésébe tudódván, ezuttal s a jelenvaló körülállások között elbocsáttatik.

XXXII.

1839. *Január 5-én.* A magistr. fiscus felperes; Szegedi István idevaló alperes.

Felperes: Az alperes már a közelebbi mult nyáron megintetett, hogy a feleségén ne kegyetlenkedjék: de ezzel nem gondolván, közelebbi is megverte a feleségét. Kérem tehát büntettni.

Alperes: Azzal vádolja a feleségét, hogy vásáronként ott szokta hagyni a házat és roszak után jár.

Felesége tagadja, azt adván elő, hogy nem jár másuvá, mint az édes anyjához, oda is kénytelenségből, mivel a férje nem ad fűtőre valót s az élelméről sem gondoskodik.

Miután ezen visszás házások a békességes együtt lakásra törvényesen felszólítottak, ajánlotta is a férj magát arra, hogy feleségét magához veszi és vele becsületesen bánik, de az asszony ugy nyilatkozott, hogy többé a férjéhez vissza nem megyen, hanem attól válni kíván.

Itéltetett:

A panaszolkodó feleségnek kötelességévé tétetik, hogy vagy vissza menjen a férjéhez s azzal tisztességesen éljen, vagy 30 nap alatt elkezdje a válópert, ellenkező esetben áristomba fog tétetni.

XXXIII.

1839. *Január 12-én* A magistr. fiscus felperes; Kerekes János és felesége Medve Erzsébet alperesek.

Itéltetett:

A felolvastatott vizsgálatokból mindegyik alperesnek rosz erkölcs, egymást sértő, rongáló és mindeneket botránkoztató magaviselete világosságra jöven, olyan intés és kemény fenyegetés mellett, hogy a 2-ik alperes a férjének a részegítő italok hozatásával a rosz és esztelen cselekedetekre okot szolgáltatni, és maga is a férj csapszékbe jární ne merészeljen, a 2-ik alperes feleség is pedig magát csendesen s békességesen viselje, még most egyszer és utoljára szabadon bocsáttatnak; különben ha többé akármelyikük ellen helyes panasz tétetik, az a mostani feladott vétkeért is keményen meg fog büntettni.

XXXIV.

1839. *Augusztus 3-án.* Ugyanaz felperes; Molnár János alperes.

Itéltetett:

Miután a panaszt tevő feleség önként kinyilatkoztatta, hogy férjének az alperesnek megengedni kész, ugy az *alperes is fogadást tett a felől*, hogy feleségével jövendőre békeségben fog élni, ez *uttal az alperes a kért fenyték alól feloldoztatik* és a békés házaselet folytatására intetik.

XXXV.

1839. Szeptember 14-én. Ugyanaz felperes; Nagy Mihály és Halász Zsuzsánna Győri Ferenczné alperesek.

Felperes: Az alperesek mindketten házas személyek, mégis törvénytelenül és hitszegőleg együtt laknak s barátkoznak, úgy hogy már gyermekek is született egymástól; 1-ső r. alperes a maga feleségét Tiszai Máriát, a ki mind ezen törvényteleniséget békével szenvedné, többször megkínozta; 2-ik r. alperes pedig ingerli az 1-ső r. alperest a felesége ellen, és az 1-ső r. alperes házánál levő vagyont a maga tulajdonának követeli. Kérem, hogy példásan büntetessenek, egymástól örökre eltiltattassanak.

1-ső és 2-ik r. alperesek nem tagadják.

Ítéltetett:

Az alperesek világos nős paráznak, e mellett házassági békesség rontók, s egyéb vétkeknek elkövetői levén, ámbár az 1-ső r. alperes Nagy Mihály is a pálczát bőv mértékben megérdemelné, mindazáltal jó reménység fejében ezen büntetés akkorra halasztatik, ha tovább is a feleségével törvénytelenül együtt nem él, ha ezt háborgatja és a 2-ik r. alperessel szövetkezik vagy barátkozik, a 2-ik r. alperes pedig a ki még szemtelenebb nős paráznak és más vagyonát követőnek bizonyosodik, 18 korbáccsal fenyítettetni rendeltetik; mindegyikőjük azonban szoros és kemény büntetés terhe alatt egymástól végképpen és örökösen eltiltatnak.

XXXVI.

1845. Márczius 22-én. Tiszti ügyvéd felperes; Nemes Gáspár alperes.

Felperes: Alperes a neje Nagy Mária által ellene folytatott válópörben több bírói megintések, sőt börtönnel történt megfenyítettése után is semmit sem akarván dolgozni, kérem mint engedetlen s feleségétől törvénytelenül külön élt büntettetni.

Alperes: Ő mint tette-szegény, nem tud a perben dolgozó ügyvéd urnak fizetni, s különben is ő válni nem kíván feleségétől soha, míg a halál el nem választja.

Ítéltetett:

Minthogy az alperes a felesége által ellene folytatott válópörben többszöri intés után is dolgozni nem akar: ezen rendetlenségeért ma estig áristomba tétetni rendeltetik; egyébiránt részére az említett perben helyette leendő munkálkodás végett h. ügyvéd Csonka Károly ur kineveztetik, kit megkeresés s a perben teendők iránt értesíteni tartson multhatatlan kötelességének az alperes, különben keményebben is fog büntettetni.

XXXVII.

1846. Január 24-én. Tiszti ügyész felperes; Szép Mihály és felesége Nádasdi Sári alperesek.

Ítéltetett:

Miután alperes Nádasdi Sára a férje által megajánlott békességet kereken visszautasítja, és nyilván kijelenti, hogy ő a vesztegető és rajta kegyetlenkedő férjével többé együtt lakni nem kíván, ennél fogva alperes Nádasdi Sárának kötelességébe tétetik, hogy mátol 15 napok alatt férje ellen válópert kezdjen, mert különben mind a ketten, mint hit nélkül külön élők tiszti bünperbe fognak vonattatni.

XXXVIII.

1846. Május 2-dn. Ugyanaz felperes; Vincze Lajos alperes.

Ítéltetett:

A felolvasott tiszti vizsgálatból világosságra jöven s az alperes maga is megismervén azt, hogy ő panaszkodó Nyiri Pétert megütötte, de egyszersmind világosságra jöven az is, hogy a kérdéses időben valaki a panaszkodó kapuját megütvén, ezért az éppen ott házához hazamenő alperest támadta

meg s így az alperes magát a panaszkodótól, mint különben is a gyermek inderkedéseinek szokott tárgyától, oltalmazni kénytelen volt; ezen okoknál fogva, miután alperes a sérelmes gyógyítási költségeit már úgy is kifizette, az alperes a felperes tiszti ügyész keresete alól feloldoztatik ugyan, mindamelllett komolyan intettek az alperes és az előállított tanuk, hogy a panaszkodót, mint gyenge elméjűnek ösmert, de egyébként becsületes és házzal bíró szorgalmatos lakost, ne csak magok ne háborgassák, sőt a mások ingerléseitől is megkímélni tartsák kötelességüknek; másrésről Nyiri Péternek szinte tudtára adatott, hogy természeti gyengeségét legyőzni igyekezzen és másokat ok nélkül meg ne támadjon, nehogy az ilyféle eseteknek előfordulása esetében, mind ő, mind az őt háborgatók testi büntetés alá vonattassanak.

XXXIX.

1846. November 28-án. Felperes ugyanaz; Debreczeni József alperes.

Ítéltetett:

Egyedül az oknál fogva, mivel az alperesnek az általa tetemesen megsértett felesége, a rajta elkövetett vérengzést feledve, készen nyilatkozik férjének megbocsátani, s az alperes is általlátva feleségével nemcsak igazságtalanul, de egyszersmind ész hiányát tanusított módon éreztetett dühös kitörését, hozzájárulván ehhez azon körülmény is, mikép a megsértett nő is a tanuk előadása szerint némi okot szolgáltatott a közöttök támadt versengésre, az alperes, ki különben kemény testi fenyíték alá lett volna vonandó, eddigi érdemlett letartásán kívül ugyan többre nem büntettetvén, szabadon bocsáttatik, azon intéssel azonban, hogy ha még ellene felesége iránti kiméletlen bánás fog felfedeztetni, a példás büntetést el nem kerül. Közli: Széll Farkas.

Különfélék.

— Az öröklési eljárás reformja. Az öröklési eljárásról szóló törvényjavaslat, melyet az igazságügyminiszter a képviselőház tegnapi ülésén betérjesztett, újabb bizonyossága ama széleskörű tevékenységnek, mely az igazságügyminiszteriumban uralkodik. Nem novelláris intézkedésről, a létező törvények pótlásáról és kiegészítéséről van itt szó, hanem a polgári eljárás egy nagy fontosságú részének szerves kodifikálásáról, mely éppen úgy, mint a sommás eljárásról és a fizetési meghagyásokról szóló törvényjavaslatok, a teljes és végleges polgári törvénykezési rendtartás önálló részét képezi, s mely az egész műbe mint kiegészítő alkatrész lesz beilleszthető.

— A «Gerichtssaal» szerkesztője, Stenglein, a legutóbbi számban egy könyv megbeszélése alkalmából igen érdekes megjegyzést tesz. Sulyt helyezünk e nyilatkozatra annál is inkább, mivel a nevezett szaklap a német orthodox krimináliszták közlönye s a szerkesztő a német legfőbb bíróság tagja. Stenglein ezeket írja:

Es ist ein Zug unserer Zeit, aus einem strafbaren Thatbestand möglichst viele Delicte herauszuquetschen, als ob in der Verwendung des Scharfsinnes auf Combinationen, wie man eine Handlung unter möglichst viele rechtliche Gesichtspunkte bringen könnte, irgend etwas gewonnen wäre. Mache man sich doch klar, dass dies juridische Kunstleien sind, welche die Rechtswissenschaft dem Leben entfremden.

A Magyar Jogászegylet jan. hó 14-én ülést tart, melynek tárgya az ügyvédség szervezetéről szóló vita folytatása. Szólásra fel vannak jegyezve: dr. Darvay Fülöp, dr. Reichard Zsigmond.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hiv. talhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Törvényszéki bűnügyekben mikép szervezendő a jogorvoslat? Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Törvényjavaslat az ügyvédi rendtartásról. HATKY ENDRE, nagyvárad ügyvéd-kamarai elnök-től. — *Fogirodalom:* Anti-Seuffert oder der Geist des Rechtes und der Buchstabe des Gesetzes. Von G. Pfizer. Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* Megtámadás és igényper. Dr. BERKOVITS FERENCZ nagyvárad ügyvédtől. — A vádlottársak vallomása mint bizonyíték. Dr. SZAKOLCZAY ÁRPÁD budapesti ügyvédtől. — A bűnvádi enquête határozatai. — Különfélék. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Melléklet: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1892. évi folyamának II. felében közölt Curiai Határozatokhoz.

Törvényszéki bűnügyekben mikép szervezendő a jogorvoslat?

Kodifikationális kísérleteink a bűnvádi eljárás terén eddig mindannyian azon hiúsultak meg, hogy a jogorvoslatokra nézve nem voltak képesek elfogadható módozatot megállapítani. A többi alapvető kérdésekben is mutatkoztak ugyan nehézségek, de ezek távolról sem érték el azon fokot, mint a milyeket a jogorvoslatok rendszerénél tapasztalunk. Az 1882., 1886. és 1888-iki javaslatok azért nem jutottak törvényhozási tárgyalás alá, mivel jogorvoslati rendszerök valósággal a keresztülvihetetlenség bélyegét viselte magán.

És sajátságos, hogy kodifikátoraink mennyire ragaszkodnak ahhoz az azonos constructióhoz, mely mindezen javaslatok jogorvoslati rendszerében, sőt még az 1843-iki javaslatban is feltalálható. Az 1843. évi eredménytelenség nem volt elegendő, hogy figyelmeztesse az 1882-iki kodifikátort, s az 1882-iki és 1886-iki javaslatok jogorvoslati rendszerének egyhangú elítélése nem tudta előidézni, hogy az 1888-iki hármass bizottság szakítson a tradíciókkal. S a mi leginkább sajnálatos: tartani kell attól, hogy még ma is sokan vannak szakköreinkben, kik — talán ismét némi csekély módosítással — mint egyedül «praktikust» újra ugyanazon jogorvoslati rendszert ajánlanák elfogadásra, mely eddigi javaslatainkra nézve oly végzetessé lett.

Előre kell bocsátanom néhány megjegyzést a magyar javaslatok jogorvoslati rendszerének közös jellemvonásairól és eltéréseiről.

I.

Az 1843., 1882., 1886. és 1888-iki javaslatok *első* közös vonása az, hogy a jogorvoslatokat a régi írásbeli alapon szervezik akkor, midőn az elsőfoku főtárgyaláson az írásbeliség már-már megszűnt, s így kénytelenítik a felsőbírókat, hogy ítéletek alapjául az elsőfoku eljárás írásbeli elemeit szemeljék ki, t. i. az elővizsgálati és az előnyomozási feljegyzéseket. Ilykép az elővizsgálat és a felsőfoku eljárás közt a közvetlen kapcsolat helyreállván, az elsőfoku főtárgyalás, melynek eredményei a felső fokhoz csak igen fogyatékos alakban jutnak, nem bir kellő behatással a végleges ítéletre. A szóbeli tárgyalás az írásbeliségnek mind a három fokon szorosán egybeilleszkedő láncolatát nem képes megszakítani s inkább csak mint nyilvános mutatóvány szerepel a nagy közönség előtti számadástétel fentartására, sokszor a számadástétel látszatára. Jelenlegi bűnvádi eljárásunk és valamennyi magyar javaslat szerinti eljárás közt, a mi a jogorvoslati momentumot illeti, lényeges eltérés alig van. Itt is, ott is a

szóbeli tárgyalás egy becsusztatott idegen elem, mely az ellentétes igényü mediumban összezsugorodik és ugyyszólván bocsánatot kér, hogy létezni merészel.

A különbség az egyes javaslatok közt csak az, hogy az 1843-iki olyannak adja magát a milyen, az újabb javaslatok azonban holmi szóbeliségi törekvések mellett egy példátlan komplikált jogorvoslati eljárást szerveznek, mely már nehézsége miatt sem léptethető életbe. De ha eltekinténk is a nehézségektől, ez újabb javaslatok a szóbeliséget a felső fokon — mint más alkalomkor tüzetesen kifejtettem, s a mit itt ismételni nem akarok — csak annyiban létesítik, hogy itt-ott az ügyészség képviselője tart egy beszédet, melyre rendszerint nem felel senki, mert ellenfél nincs, és másrészt nagy ritkán egy részleges felvétel történik, mely az ügy egészéről nem képes fogalmat adni s az elővizsgálati és előnyomozati jegyzőkönyvek igénybevételét távolról sem teszi nélkülözhetővé.

A kritikusok rendszerint arra szokták visszavezetni a bűnvádi eljárás írásbeliségi jellegét, hogy az első fok nem képes magát szabadon tartani az előkészítési iratok befolyásától. Én részemről az első fokot ettől kevésbé félttem, mivel módjában áll, és semmiség terhe alatt kötelessége is, a bizonyítékokat közvetlenül maga elé hozatni; itt tehát a veszély nem éppen nagy. De meg van igenis a régi szerkezetű felebezési rendszer mellett a vizsgálati iratok befolyása a második és a harmadik fokon, hol ezen iratok használata kikerülhetetlen, és a hol eshetőleg ferdítő befolyásuknak lényeges hatása is lehet. Következménye ez annak, hogy a felső bíró az elsőfoku szóbeli tárgyalás eredményét egyszerűen félretolhatja és újolagos tárgyalás nélkül helyökbe teheti az elővizsgálatnak szerinte talán plausibilisabb megállapításait.

Hozzájárul, hogy a felsőbíró magában a végtárgyalási jegyzőkönyvben sem bizhatik. Mig az elővizsgálati jegyzőkönyveknél némi előnyt nyújt a fél aláírása, a főtárgyalási jegyzőkönyvek tekintetében hiányzik még ez is. A mit az a fiatal jegyző, ki feladata horderejének ritkán bir tudatával, oda ír: *az történt meg*. Az elnöki ellenőrzés a nagy elfoglaltságnál fogva alig jöhet számba.

S a mi a főtárgyalási jegyzőkönyvről áll, az körülbelül áll az ítélet indokolásáról is. Az indokolást igen sok esetben ismét csak a jegyző szerkeszti és összeegyezteti a jegyzőkönyv adataival, nehogy a két okmány egymás ellen bizonyítson. Itt-ott, különösen ha bíró szerkeszti, a jegyzőkönyvvel szemben ellenmondás marad is benne; de hogy azután a két tétel közül melyik felel meg a valóságnak, az szóbeli tárgyalás nélkül alig állapítható meg. Ilyesmi miatti megsemmisítésre vagy feloldásra pedig a felsőbíró csak a legeslegritkább esetben határozza el magát.

Ha azt akarjuk, hogy a bűnvádi eljárásban a szóbeliség és az elsőfoku szóbeli tárgyalás legyen a domináló elem, az elővizsgálat írásbeliségét s a főtárgyalási felvételeket isolálnunk kell s a felső foku tárgyalást az első foku *szóbeli* tárgyalással kell közvetlen kapcsolatba hoznunk.

A magyar javaslatoknak *második* közös jellemvonása az, hogy mindannyi megengedi a felső foknak, (mely, mint

láttuk, igen gyarló forrásokból meríti észleleteit), az alsó foku felmentő ítéletnek elítélő ítéletté változtatását és az elítélő ítéletnek súlyosabbá tételét.

És ha a szóbeli tárgyalás ignorálása első pillantásra inkább csak formális hibának látszik, a felső foku súlyosítási jogosultság azonnal megadja annak a komoly tartalmat. A kettő t. i. egymással kapcsolatban veendő figyelembe. Az eshetőleg *rosszul informált* felső foknak *széles körű* jogosultsága a szóbelileg tárgyaló első fok álláspontjával szemben: ez az, a mi a régi rendszerü jogorvoslatot tarthatlanná teszi. Csak addig, a míg a első fok is írásból ítél, lehetett a felső foknak az iratokból vett informatio útján felforgatnia az alsó foku megállapításokat; és csakis addig volt alapja annak, hogy a döntés súlypontja a legfelső fokra mint legmegbízhatóbbra helyeztetett. De még ott is korlátozta valamennyi bírósági fokot a bizonyítási rendszer kötöttsége. A legális bizonyítási szabályok alapul vétele mellett a bíraskodás egyáltalán könnyebb s a birói felelősség hasonlíthatlanul csekélyebb. A midőn azonban a bizonyítékok szabad mérlegelése mellett egy bíróság in pejus reformál, ezt ellenőrzetlenül nem volna szabad tennie semmi körülmények között.

Innen származtatom le azon tételt, hogy a legfelső bíróság ne súlyosítson; *mert fölötté nincs más testület, mely megvizsgálná, hogy a súlyosításnál megtartatattak-e mindazon ovatosságok, melyek a bizonyítási rendszer mai veszélyei közt szem elől nem téveszthetők.* Nem a miatt adandó kevesebb jog a legfelső bíróságnak, mintha az ország kevesebb bizalommal viseltetnék ennek tagjai iránt, hanem mivel felettük már nincs bíróság, s elvégre ők is csak emberek.

Legjobban illusztrálja ezen tételt a magyar kir. Curiának a bűnösségi és a büntetés-kiszabási kérdésekben fenálló gyakorlata. Tudva van, hogy a reformatio in pejus nálunk, különösen a büntetés-kiszabási kérdésekben, egész határozottan reformatio in pessimum lett.

A magyar javaslatoknak *harmadik* közös jellemvonása az, hogy háromfoku bíraskodást állítanak fel s az első foknak a legfelső fokkal való közvetlen kapcsolatát meg nem engedik. Ez is az írásbeli rendszerből vétetett át. Az iratcsomó elküldethetvén bárhova, az írásbeliség korában a birói fokozatok szaporítása könnyű volt. Egyéb tárgyi támpontja a középső foknak soha nem is létezett. Mert ha korrigálni kell az első foku határozatot, miért ne tegye azt meg az ezen rendszer szerint különben is egyedül irányadó legfelső fok? Mi célja annak, hogy a középfok helyben hagy valamit, a mit a legfelső fok azután megváltoztat, vagy midőn a második fok megváltoztatja s a harmadik visszaállítja az első fok ítéletét; vagy midőn a második fok megsemmisít, s a harmadik fok néhány hónap múlva kijelenti, hogy nem volt ok a megsemmisítésre, méltóztassék belémenni az érdembe s az érdemleges ítélet ismét feljöhet hozzánk; vagy megfordítva, midőn a második fok belémeget az érdembe, s a harmadik fok — szintén néhány hónap múlva — megsemmisíti az egész eljárást egy az első fokon elkövetett alaki hiba miatt s kezdődik az eljárás újra: első, második, harmadik fok.

Főképp ez a hármass fokozat az, a mi a javaslatok jogorvoslati rendszerét oly komplikálttá teszi.¹

Régente az alaki sérelmek minimumra voltak redukálva, mivel az inquisitorius írásbeli per a formákra nem sokat adott; de a mióta az alkotmányi, a személyes szabadsági szempontok, a védelem érdekei és a szóbeliségi elemek félig-meddig érvényesültek a bűnperben, azóta az alaki szabványok mindinkább szaporodnak, s ha ezek kezelése két külön felső testület felügyeletére bízatik, már ez az egy

körülmény képes a bűnper türethetetlen hosszúságúvá tenni. Nem is szólva arról, hogy mennyire erősítőleg hat a jogrendre az, midőn a két felsőbíróság egymással harciba keveredik, s a vádlottak ezen háborúnak következményeit meghosszabbított vizsgálati fogságban, anyagi tönkremenésben stb. — *amoenitates juris criminalis* — elszenvedni kénytelenek.

Utalok csak a mi gyakorlatunkra, hol szintén mind a két felső fok jogkörébe tartozik a semmiségi okok feletti bíraskodás

Volt idő, midőn a kir. Curia igen nagy súlyt helyezett az alaki kérdésekre, a budapesti kir. tábla ellenben nem. A kir. Curia megsemmisítette a kir. táblán megjegyzés nélkül keresztülment ítéleteket azon alapon, mert az elsőfoku tanács a folytatólagos tárgyaláson más bírásból alakított mint az első tárgyaláson; vagy, mert a végtárgyaláskor a tanukat nem hallgatták ki külön; vagy, mert fontos ügyekben a vizsgálóbíró nem birói személy volt.

Később a Curia engedékenyebbé lett és ekkor a kir. táblán mutatkozott nagy szigor a formák tekintetében. Megsemmisítették többek közt az u. n. kampózási ügyekben hozott ítéleteket; a Curia pedig ezzel szemben kijelentette, hogy a kampózás nem semmiségi ok, csak a belső ügykezelést illeti, a felek érdekeit még nem is érinti.

Annyi mindezekből bizonyos, hogy a régi szerkezetű jogorvoslatok és a hármass fokozat csak addig állhattak fen, a míg az állam nem igen törődött a polgárok személyes szabadságával és ennél fogva a bírák a perbeli cselekmények alaki korrektségének betartásáról nem voltak kötelesek számot adni.

Dr. Fayer László.

Törvényjavaslat az ügyvédi rendtartásról.²

107. §. A harmadik bekezdés, hogy t. i. ügyvédek és ügyvédjelöltek a tanuskodást az érvényben lévő törvényes okokon kívül meg nem tagadhatják, mint felesleges, kihagyandó. A negyedik bekezdés, mely szerint, ha a tanu meg nem jelennek a vizsgálóbiztos előtt, akkor az a bűnvádi bíróság által hallgatandó ki, helytelen. A kamarai vizsgálóbírónak önálló jogkört kell adni, nem lehet az egy pictus masculus, egy báb, kinek az idézésére a tanuk, ha tetszik, megjelennek, ha nem tetszik, hát nem jelennek meg. Megbénul akkor tevékenysége, huzódnak az ügyek s alásülyed a tekintély. Ugyanazon jogokat meg kell adni a tanuval szemben a vizsgálóbírónak, mint a mely jogok a bűnvádi uton gyakorolhatók.

111—114. §-okat kihagyni véleményezem, azért, mert az által, hogy az iratok az ügyésznek adatnak ki, ez 15 nap alatt indítványt terjeszt be, az ügy csak feleslegesen húzódik. Ha vádhatározatot ismerne a javaslat, akkor fontos volna ez intézkedés, de az ügyészi indítvány csak arra fog kiterjedni, hogy beszüntetessék-e az ügy, vagy pedig szóbeli tárgyalás tűzessék ki. Az ügyész jelen van a fegyelmi üléseken, tegye meg ott indítványát és az vétessék jegyzőkönyvbe. Kivételes esetekben az ügyész kérelmére 15 napra kiadhatók lennének az iratok. Az ügyek nagy része oly természetű, hogy egyáltalában nem szükséges hosszabb tanulmány pusztán azon indítvány megtehetéséhez, hogy beszüntetessék-e az ügy vagy tárgyalás tűzessék ki. Feltétlenül szükséges egyszerűsíteni az ügyek lefolyását ott, a hol veszély nélkül lehet, mert a fegyelmi eljárás lehető gyors lebonyolítása félnek, ügyvédnek egyaránt érdeke.

116. §. Célyszerű intézkedés, hogy a fegyelmi tárgyalásokra a kar fiatalabb, a választmányon kívül álló tagjai is meghívhatók. Fokozza az érdeklődést.

¹ Az 1882. és 1888-iki javaslatok jogorvoslati tüzetes kritikáját l. *Bűnvádi Eljárásunk Reformja* című munkám 123. és köv. ll. és *Jogtudományi Közlöny* 1889. 4. sz.

² Az előbbi közl. l. a mult évi 46., 47., 48., 49., 51., 52., 53. és az 1893. évi 1. számban.

120. §. E szakasz úgy van szövegezve, hogy nem lehet biztosan tudni, ha vajon az indítványozás joga «a kamara ügyészét, esetleg kir. ügyészt vagy panaszost» külön-külön mindegyiket megilleti-e, avagy csak ezek egyikét; azt hiszem, mindeniket, de akkor világosabban szövegezendő; továbbá a második bekezdés már nem bocsátkozik felsorolásokba, hanem így szól: a *vád* részéről való viszonzulás s a védelmet ez esetben megillető végszó után további szóváltásnak helye nincs. Kitért itt «*vád*» alatt? Ismét a kamara ügyészét, a kir. ügyészt és a panaszost? Valószínű, hogy ezeket mind érti. Akkor egy végtárgyaláson lesz a *vád* részéről hat, a védelem részéről két beszéd. Összesen: nyolcz. Pedig a tervezet arról nem beszél, hogy a vádlott védő ügyvédet is hozhat-e magával, vagy sem, — ezt is nyíltan ki kell mondani — s akkor ezt is illeti-e két beszéd, mit, azt hiszem, megtagadni nem lehet. Akkor lesz vagy lehet egy ügyben tíz beszéd. Nem lesz-e ez sok?

A jelenlegi törvény csak a kamara ügyészének adta meg az indítványozás jogát s erre a vádlottnak egy választ engedett, a további szóváltásnak helyt nem adván (89. §.). Ugyanígy intézkedik a bíróságokra vonatkozó fegyelmi törvény is (1871: 8. tcz.).

A régi törvény 89. és 90. §-ait tehát fentartandónak vélem.

De ezen szakasznál van említve először a kir. ügyész, majd a 132. §-ban körvonaloza is, hogy a kir. ügyész a fegyelmi ügybe befolyhat, az érdemben hozott határozatok neki kézbesítendő, tárgyalásra megidézendő, a kamara-ügyészt megillető jogokkal élhet.

Miért ismét a régi bizalmatlanság? Mit keres a kir. ügyész a kamara előtt folyó fegyelmi ügyekben, mikor ott van a kamara ügyésze? Vagy a kamara-ügyészben nem bizik a javaslat? avagy az egész fegyelmi bíróságban sem? Micsoda autonomia az, hol a felebbezési fórumok nem a kar tagjaiból állanak, hol a kamara lealázására, szégyenére odaállítatik a kir. ügyész élő kifejezésül annak, hogy e kar még mindig nem áll azon magaslaton, hol az ügyvédi magasabb hivatásról, a kar erkölcsi tekintélyének, súlyának, a közérdeknek megóvásáról már tisztultabb fogalmak vannak. Hát ezt érdemli meg az ügyvédi kar még ma is, hogy ily feltevésekkel bélyegeztessék meg a törvény által? Értem, ha 1874-ben nem mert a törvényhozás szabadabban gondolkodni, habár akkor is merőben alaptalan volt a félelem. De ma is így vélekedni a karról, — megfoghatatlan. Bizonyára lesz annyi érzéke és igazságszeretete e karnak, hogy nem fog valódi hibákat dédelgetni, de a leplezgetések ellen a kamara ügyészén kívül ott van a magánpanaszosnak is felebbezési joga. Semmi állami érdek sem követeli az ügyész beavatkozását. Eddig is a kir. ügyésznek félszeg helyzete volt. Ennek tulajdonítható, hogy a hozott határozatokba rendszerint belenyugodtak. Felebbeztek azon ügyekben, hol sértő kifejezésekről volt szó, azért, mert ezek figyelemmel kísérésére különösen figyelmeztetve lettek.

A kir. ügyésznek tehát ki kell maradni a tervezetből, mert ha az benmarad, megmarad a törvény ellen is a gyűlölet, lenézés, közönyösség. Meg kell ezt gondolni, és ha még e téren is a régi alapon akarunk maradni, akkor dobjuk félre az egész javaslatot inkább, mert akkor a javaslat nem tud vagy nem akar magasabb színvonalra emelkedni, s oda állítani az ügyvédi kart, melyet megérdemel, s mely helyet magának *joggal megkövetelheti*. Igen, megkövetelheti!

133. §. A magánpanaszosnak indítványozási és felebbezési jogot csak akkor ad a javaslat, ha azt «meghatalmazott ügyvéd által gyakorolja». Ha arról volna csak szó, hogy az írásban benyújtott felebbezés csak ügyvéd útján adható be, talán helyes volna e szakasz, de itt a *felebbezési jogról* van szó. E szerint a végtárgyaláson a szóval bejelentett felebbezés sem bír érvénnyel, mert e felebbezési jog csak ügyvéd

útján gyakorolható. Ha ez így érthető a javaslatból, akkor ezt nem tartom helyesnek. Jól tudjuk, hogy panaszos nehezen, vagy éppen nem kap ügyvédet arra, hogy ily felebbezés ellenjegyzésére vállalkozzék. És ez természetes is, illő dolog is. Hát ilyenkor aztán a panaszos ne gyakorolhassa felebbezési jogát? E szakasz tehát oda lenne módosítandó, hogy írásban beadandó felebbezés ügyvéd által ellenjegyzendő, a panaszos szóval bejelentendő felebbezésére azonban az iratok felsőbb elbírálás alá felterjesztendő.

137. §. 2. pont esete, ha oly büntett vagy vétség miatt helyzetetett az ügyvéd jogerősen *vád alá*, a melylyel mellékbüntetésképpen hivatalvesztés jár. Ezen pont oda módosítandó, hogy ez esetben felfüggesztheti a fegyelmi bíróság, de nem köteles felfüggeszteni. Tudjuk, hogy a felfüggesztés azon következményt vonja maga után, hogy az ügyvéd bármily bíróság által is később ártatlannak declaráltassék, az ügyvédi pennát többé kezébe nem veheti. A közönség bizalma végleg elfordul tőle. A felfüggesztéssel tehát ovatosan kell bánni. Fájdalom, hogy a jogerős vádhatározatoknál ez ovatosságot felfedezni nem vagyunk képesek. Tudok esetet, midőn ügyvéd jogerősen *vád alá* helyzetetett oly ügyben, melyben később ki lett mondva, hogy a bűntény tárgyi tényálladéka sem forog fen. Számokkal, nevekkal szolgálhatnék. Tudnék esetet, midőn jogerősen *vád alá* helyeztek ügyvédet azért, mert irodájában az általa képviselt fél 100 frtot vett fel kölcsön, mit az ügyvéd a kölcsönvevő ingatlanára bekebleztetett. Később kiderült, hogy a kölcsönvevő álnevet vett fel, annak nevét, kinek hiteles telekkönyvére a kölcsönt kapta. Az illetőt az ügyvédhez fele maga hozta. A bíróságok, mikor vádhatározatot hoznak, nem igen gondolják meg, hogy mily következménye van annak az ügyvéddel szemben. Ezért a 2. pont az előadottak szerint módosítandó.

A 4. pontban ki van mondva, hogy felfüggesztendő az ügyvéd, ha ellene *csőd* nyitattott. Ezt is esetről-esetre a fegyelmi bíróságra bízám. Nem látom át, hogy ha az ügyvéd valami szerencsétlenség, pl. kezesség-vállalás által fizetési képtelenségbe jut, miért volna mindjárt kezéből az ügyvédi toll kiütése is szükséges, ha különben az illető tisztességes, bizalmat érdemlő? Egyáltalában nem osztom azon irányt, mely a *csőd* alá került egyént ugyszólván mindentől eltilt.

(Bef. köv.)

Hlatky Endre.

Jogirodalom.¹

Anti-Seuffert oder der Geist des Rechtes und der Buchstabe des Gesetzes von G. Pfizer. Leipzig, Otto Wigand.

Egy draszticus példáját annak, hogy hova vezet a törvény szellemének mellőzésével az annak betűjéhez való szolgálai ragaszkodás, nyújtja Pfizer a következő, bírósági ügyiratokból meritett esetben. A «kritikus» időről szól az ének, arról a kritikus időről, a mely tudvalevőleg a gyermek-tartási s atyasági perek elbírálásánál zsinormértékül vett vélelemben gyökeredzik, a mely a német magánjoggal megegyezőleg a mi jogunkban is abban culminál, hogy a fogantatási idő a gyermek születése előtt legkorábban a hatodik hóban s legkésőbbben a tizedik hónapban tekintetik beállottnak. Ha tehát valakire reábizonyul, hogy a törvénytelen gyermek születése előtti 6—10 hónapon belül a törvénytelen anyával nemileg közösült, akkor ő tekintetik a gyermek atyjának, s mint ilyen a gyermek tartására köteleztetik.

Történt pedig Halleban, hogy egy leány 1886-ik évi február 1-én egy törvénytelen gyermeknek adott életet 7½ hónap mulván pedig egy másik törvénytelen gyermeket szült; az első gyermek rövidre születése után meghalt, mig

¹ Az előző közleményt l. az 1. számban.

a hét és fél hónappal később született másik életben maradt. A leány egy fiatal ember ellen atyasági keresetet indított, azt adván elő, hogy alperes a törvényes vélelem alapján a gyermek atyjának tekintendő, s ennél fogva a gyermek-tartásra kötelezendő, mivel a — másik — gyermek születésétől visszafelé számítva, tíz hónapon belül vele nemileg közösült. Alperes ezzel szemben elismerte, hogy ő felperessel 1886. év január hó első napjaiban nemileg közösült, de hozzátette, hogy a leány akkor már teherben volt, s így ő annál kevésbé se lehet atyja a szóban forgó gyereknek, mivel ő egyrészt később soha nem közösült felperessel, másrészt pedig az a tény, hogy felperes már február 1-én szülte meg az első gyermeket, teljesen kizárja azt, hogy ő a második gyermeknek apja lehessen.

Igazolja szakértőkkel, a leghirnevesebb orvostanárokkal, hogy physiologiai lehetetlenség, hogy egy nő, ki az egyik gyermek születését megelőző hónapban közösült, ettől a közösüléstől egy másik gyermekre nézve viselős állapotba jusson, vagyis, hogy egy új fogantatás a régi teherbenlét alatt beállhasson. Az elsőbíróság felperest, ezen kézen fogható tények alapján a józan ész utmutatása szerint el is utasította, de nem így a másodbíróság, a mely a kritikus idő souveráin vélelme előtt porba hullva, alperest annak alapján a kereset értelmében marasztalta.

Valóban kacagtató mintája a döntvényeknek, a melyben a betű bálványimádása a legbadaarabb végletekig eljut. Hiszen, hogy itt a *præsumptio juris* és a *præsumptio juris et de jure* kellő megkülönböztetésének hiánya vezetett ily eclatáns képtelenségre, azt minden jogász, a ki a jog elemeit ismeri, könnyen el fogja találni.

Igen találó megjegyzéseket tesz szerző az eskünek polgári perben való alkalmazásával üzött visszaélésekről, a melyek nálunk is komolyan megszivlelendő intéseket tartalmaznak arra nézve, hogy az esküvel mily óvatosan kell bánnunk, nehogy az a mélyen megszomorító eredmény álljon elő, mely Németországban csak úgy, mint nálunk, tapasztalható, hogy a polgári perben lelkiismeretlen felületességgel megítélt eskü számtalan tüntető perre szolgáltat okot, és hogy a gyakorlat azt mutatja, hogy a peres felek egész viaskodása a polgári per folyama alatt elvégre is azon igyekezet körül folyik, hogy mindenik fél a másikkal szemben magának ítéltesse az esküt, mert ha az a másik félnek jut, a perét elveszettnek tartja. A hamis eskük miatti sűrűbb bünperek, valamint az erkölcsi felfogás meglazulása, a mások becsületességébe vetett hit és az emberek közti kölcsönös bizalom eltűnése, mind oly jelenségek, melyek nálunk is a könnyelműen alkalmazott eskü általi bizonyítás nyomában járnak. Szerző nagyon helyesen utal arra, hogy a bíró, ha az eskü megítélését elkerülhetlennek látja, azt az összes ténybeli körülmények szigorú meghatározásával az idő és hely pontos megjelölésével oly formát szövegezzon, hogy sem *reservatio mentalis* lehetősége fen ne forogjon, sem pedig korlátlan általánosságával az eskütevő fél ellenfelének olcsó módot ne nyújtson a hamis eskü miatti vádakodásra.

Érdekesekek Pfizernek fejtegetései az által is, hogy az új perrendtartási javaslatunkban *contemplált bizonyítás módját*, hogy a fél tanuként, eskü alatt hallgattassék ki, bőven fejtegeti, mely bizonyíték, ha helyesen alkalmaztatik, nézete szerint is nagyobb biztosítékot nyújt, mint az eddigi perdöntő eskü, mely a *vallási jellegű eskünek mellőzésére* kell, hogy vezessen. Maga elismeri, hogy a fél tanukénti kihallgatásának következménye szükségképen ez lesz, mert bekövetkezik az az idő, midőn a törvényhozó az esküt teljesen mellőzni fogja, s be fogja érni a tanunak azon biztosításával, hogy az igazságot mondta és ez esetben a hamis eskü büntetése helyett, a mely alapján azon nyers felfogáson alapszik, mintha a földi bíróság arra volna hivatva, hogy az

Isten majestását megboszulja, a hamis vallomásnak büntetése lépne észszerű fokozatokban, mint a hogyan azt jelenleg az eskü megtorlásánál szokás. Ez idő szerint azonban a fél megeskütésének mellőzése az általános jogi érzéknek nem felelne meg, de nincs is semmi ildomtalan abban, s nem is sérthet senkit vallásos felfogásában, ha a bíró a tanut az eskü szentségére figyelmezteti. Azok, a kik mint atheisták az ellen támadnak, hogy ezeket a szavakat mondják: «Isten engem úgy segítjen», rendesen nem annyira meggyőződésük megővését, mint inkább azt veszik célba, hogy feltűnést keltsenek s nagyokat mondjanak.

Egészben véve derék és egészséges eszmék azok, melyeket szerző a megrögzött előítéletek, a kritikátlan önmegadás és a betű imádása ellen harczba visz, és a melyekről kettőt kívánnánk: *először* azt, hogy az azokban rejlő nagy igazságokat nálunk is megszivleljék, mert nagyon is ránk férnek és a jeles példa bátorítólag hathatna magyar jogászra is, hogy egy Anti-Seuffert forma müben összehordja judikaturánk gyakran ugyancsak igen nagy fonásait és ellenmondásait, *másodszor* pedig, hogy hazánkban, hol a német bíróságok döntvényei szinte souverain tekintélylyel hatnak jogi meggyőződésünk alakulására, az ismertetett müből győződjenek meg arról, hogy a német bíróságok csalhatatlanságáról elterjedt hit téves, s ott is csak gyarló emberek gyarlóan kezelik az igazság szolgáltatását.

Dr. Herz Bertalan.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Megtámadás és igényper.

Fenti cím alatt tulajdonképpen azon kérdés rejtőzik, hogy a csődképviselőt az 1881: XVII. tcz. I. R. III. fejezetében szabályozott megtámadást végrehajtási igénykeresettel érvényesítheti-e vagy sem? Igen fontos kérdés, mert ha igenlő feleletet lehetne adni, a megtámadási perek felénél jóval nagyobb része egyszerű megoldást nyerne, a mennyiben köztudomásu, hogy a csőd rendesen a foglalatások után rövid időre szokott megnyitvatni, és így ha a foglalatásokat nem külön hosszadalmas per, hanem igényper után lehetne megtámadni, a csődeljárás sokkal gyorsabban és egyszerűbben lenne befejezhető.

Hogy a kérdést megoldhassuk, mindenekelőtt a végrehajtási igényper¹ természetével kell tisztába jönnünk. Erre nézve az osztrák és magyar processualisták uralkodó nézete leginkább azzal egyezik meg, melyet *Schrutka-Rechtenstam* tanár egyszerűn, de ez azért könnyen megérthetőleg a következőkben fejtett ki.²

Szerinte a végrehajtási igénypert folyamatba tevő kereset nem tulajdoni kereset (*rei vindicatio*), mert a végrehaj-

¹ A német processualisták ezen intézményt «Execution-Intervention» és a keresetet ennek megfelelően, vagy néha és leghelyesebben «Distractionsklage» kifejezéssel illetik, míg az osztrákok a dolog lényegét teljesen kifejező: «Excindirungsklage» nevezetet használják. Sajnos, hogy nálunk általánosan elfogadott jó kifejezés eddig használatba nem jött: az 1881: LX. tcz. 89. §-a (tulajdoni) igénykeresetet említ, de ez nemcsak nem felel meg az intézmény lényegének, hanem azonfelül zavarólag is hat. Az «elkülönítési igény» helyes kifejezése azért nem ajánlatos, mert ez alatt, a csődtörvény intézkedése folytán azon jogi nyilvánulatot kell értenünk, mely által a csődön kívül álló harmadik, a csődtömeghez tartozó vagyomból saját követelésének *elkülönített kielégítését* szorgalmazza. Lehetne a «kiigénylési» és még inkább a «felmentési kereset» nevezetet használni, de mindaddig, míg e tekintetben általános megállapodás létre nem jő, helyesebbnek láttuk a gyakorlatban elfogadott «igénykereset» vagy «végrehajtási igénykereset» kifejezéseket alkalmazni, habár egyik kifejezés sem fejezi ki egészen azt, a mit alatta érteni akarunk.

² *Schrutka-Rechtenstam*, Zur Analyse der Excindirungsklage. Grünhut, Zeitschrift für das privat-und öffentliche Recht XIII. kötet.

tató nem bir szenvedő perilletőséggel, amennyiben ő a kereset tárgyát nem bírja, miért is, ha igénylő a pert megnyeri vagy ha igényét a végrehajtató el is ismeri, utóbbi nincs azon helyzetben, hogy a tárgy birtokát neki visszaadhassa, vagyis mindkét esetben a birtok azon állapotba jő vissza, melyben a foglalás előtt állott. Az igénykereset azonban nem tekinthető «a tulajdon kizárólagossága iránti kereset»-nek (*actio negotaria*) sem, mert ezen keresetnek alapja oly jog gyakorlata ellen irányul, melyet alperes tulajdonképen csak a tulajdonos beleegyezése folytán gyakorolhatna, de azon joggal, hogy tulajdonát a bíró más javára végrehajtási foglalás útján zálogjoggal terhelje, a tulajdonos maga sem bir. Ennélfogva a végrehajtási igénykeresetet egy sajátos és a végrehajtási perjog által engedélyezett különös keresetnek (*actio sui generis*) kell tekinteni, és hogy a keresetet a végrehajtási perjog engedélyezte, annak oka abban keresendő, hogy általa érvényesíteni kívánja a végrehajtási eljárásnak azon alapelvét, *hogy a hitelező követelésének behajtása végett a foglalást csakis a végrehajtást szenvedő vagyona-ra vezethesse.* Ennélfogva a végrehajtási igénykereset oly kereset, mely által az érdekelt harmadik, az igénylő (*tertius oppositor*) azon igényt érvényesíti, *hogy a lefoglalt tárgy nem tartozik a végrehajtást szenvedett vagyonához.*

Ennek azután az a természetes folyománya, hogy az igénykereset által megindított perben a bíró csakis ezen kérdés felett határoz, olyként, hogy az igényelt tárgyakra a végrehajtási zálogjogot fentartja, vagy ellenkezőleg azokat az alól feloldja.

Ezen nézet ellenében azonban felhozható, hogy a végrehajtási eljárás kiindulási pontját nem lehet oly szűkre szabni, hogy a hitelező követelésének behajtása végett a foglalást egyedül a végrehajtást szenvedett vagyona-ra vezeti, mert annak azon tágabb alapból kell kiindulni, hogy a hitelező megítélt követelését a bíróság által rendelkezésére bocsátott kényszereszközökkel csak azon feltétel alatt érvényesítheti, hogy ezen kényszereszközök alkalmazása az ítéletben nem marasztalt harmadiknak *törvény által védelemben részesített vagyoni érdekét ne sértse.*

E két felfogás közti különbség azonnal szembeötlő lesz, mihelyt arra gondolunk, hogy végrehajtató akkor, a mikor a foglalást foganatosította, szerződés vagy törvény alapján azon kötelezettség alatt állott, hogy az általa tényleg lefoglalt tárgyakra zálogjogot még vagy már nem szerezhet. Ha a *Schrutka-Rechtenstam*-féle igénykereset alapját elfogadjuk, ily esetben a harmadik nem indíthatna igénykeresetet, mert nemcsak hogy nem tagadja meg, hanem éppenséggel állítja, hogy a lefoglalt tárgy végrehajtást szenvedett vagyonához tartozik, csak hogy valami különös jogalap alapján azt kívánja vitatni, hogy végrehajtatonak nem volt joga bírói végrehajtás útján azon vagyona-ra zálogjogot szerezni. Lehetne ugyan erre azt állítani, hogy ily igény érvényesítése nem tartozik a végrehajtási perjog körébe, de ezen állításnak sem jogi sem gyakorlati alapja nincs. Ugyanis azon intézménynek alapja, hogy igénylő a lefoglalt tárgyra nézve vitathassa, hogy az nem tartozik végrehajtást szenvedett vagyonához, csak az lehet, hogy a mennyiben neki ily fellépés meg nem engedtetnék, *saját vagyondában szenvedne kárt*; hol van tehát az ok, hogy az igénynyel fel ne léphessen, ha más okból nem, mint abból, hogy a lefoglalt tárgy nem tartozik a végrehajtást szenvedett vagyonához, ugyanazonos cselekmény t. i. a foglalás által oly kárt szenved, melynek elhárítása végett különben törvény vagy szerződés alapján joggal bir követelni, hogy a károsító (foglaltató) őt, t. i. igénylőt, vagyoni érdekeiben meg ne károsítsa?

A mondottak alapján az igénykeresetet oly keresetnek kell tartanunk, mely által egy érdekelt harmadik — az igénylő — azon igényt érvényesítheti, hogy a foglalásnak bizonyos dologra eszközölt vezetése őt törvény által véde-

lemben részesített jogaiban sérelmezi, a mi által az igényperben hozandó ítélet iránt támasztott azon kellék, hogy az egyedül a foglalás fen, vagy fen nem maradása felett rendelkezék, épségben marad.

A német birodalmi perrendtartás 690. §-a már ezen alapon állapítja meg az igénykereset lényegét, mert e szerint igénykeresetet indíthat mindenki, a ki azt állítja, hogy neki oly joga van, mely megakadályozza, hogy a hitelező követelésének behajtása végett a lefoglalt tárgyat értékesíthesse. Ennélfogva a bevezetésben említett kérdés Németországban nem egyszer nyert gyakorlati megoldást, a mennyiben a bíróságok a csődtömeggondnok azon fellépését, hogy a csődtörvényben szabályozott megtámadási jogot a végrehajtató hitelező ellen igénykeresettel érvényesítheti, elfogadták és elfogadják. Természetes, hogy az ítélet a szerint törli vagy tartja fen a végrehajtási zálogjogot, a mint a felperesként fellépő tömeggondnok által emelt megtámadási igényt jogosultnak vagy nem jogosultnak ismeri el.

Hazai jogunk szempontjából, ha az 1868: LIV. tcz. ma is érvényben állana, a feltett kérdésre «nem»-mel kellene felelni, mert az tisztán csak tulajdoni igénykeresetet ismert, mely a rendes tulajdoni keresettől egyedül abban különbözött, hogy az ítélet rendelkezési része a tárgyra vonatkozó tulajdonjog eldöntése mellett, nem a tárgy visszaadása fölött rendelkezett, hanem az ennek æquivalenséül tekintett azon kérdést intézte el, hogy a foglalás által szerzett zálogjog fen marad-e vagy sem? Ezen törvény uralma alatt a bíróságok, hogyha az igénylő kimutatni nem tudta, hogy a hiányzó birtok daczára, őt mégis megilleti a tulajdonjog, keresetével elutasították, ép úgy mint a végrehajtató ellenében a lefoglalt tárgy tulajdonát igénylőnek ítélték oda, ha az igénylőképp fellépő birtokos ellenében a végrehajtató nem volt képes igazolni, hogy igénylőt a birtok daczára a tulajdonjog meg nem illeti. *Zlinszky*, a «magyar magánjog» című művében (1880. évi kiadás) hibás bírói gyakorlatnak mondta ugyan, hogy a bíróságok a végrehajtási igénypernél a tulajdonjog kérdését is eldöntötték, de a ki a törvény rendelkezéseit figyelemmel kíséri, *Zlinszky* nézetét nem tarthatja egyébnek, mint a törvény hiányait felismert jogásznak törekvését a törvény hibáját a törvény ellenére elfoglalandó állásponttal orvosolni.

Másként áll azonban ma a dolog, mert az 1881: LX. tcz. daczára annak, hogy a 89. §. szerint látszólag csak azoknak engedi meg, hogy a foglalás ellen felszólalhassanak, kik a lefoglalt tárgyakra «tulajdoni igényt támaszthatni vélnek» és daczára annak, hogy a 98. §-ban a helyett, hogy az igényper költségeiben csak az esetben nem engedné végrehajtatót marasztalni, ha a fennforgó körülményekből jóhiszemű foglaltatónak lenne tartható, úgy intézkedik, hogy ő a költségek alól felmentendő, ha a lefoglalt tárgyat a végrehajtást szenvedett *tulajdonának* vélelmezhetette, mégis a 96. §-ban azon tiszta álláspontot foglalja el, hogy az igényperben hozandó határozat egyedül arra szorítkozhatik, hogy az igényelt tárgyakra a végrehajtási zálogjog fenntartható-e vagy sem, a mi által a végrehajtási igényper motivumát semmi korlátozásnak nem veti alá és ezenfelül világosan kimondja, hogy az igénylő és a végrehajtást szenvedett közti jogviszony az igényperben el nem dönthető.

Ugyanazért hazai végrehajtási jogunk szempontjából megengedhetőnek kell tartanunk, hogy a csődtömeg-képvi-
selet a foglaltató hitelező ellen, a megtámadást végrehajtási igényper útján is érvényesítheti. *Imling* a végrehajtási törvényről irt jeles commentárjában már majdnem ezen álláspontra helyezkedik, midőn kijelenti, hogy a törvény rendelkezése folytán igénypert indíthatnak mindazok, kik a végrehajtási eljárást gátló joggal birnak, míg az általa idézett határozatban a budapesti kir. tábla feltétlenül az itt hangoztatott álláspontra helyezkedik, midőn kimondja, hogy igénykeresetet mindazon harmadik személy indíthat, ki a foglalás

ténye által jogaiban sértetett és kinek ennél fogva érdekében áll, hogy a tárgyak a foglalás alul felmentessenek.

Még csak két momentum kíván tisztázást, u. m. tekintet-e a csődtömeggondnok harmadik személynek és vajon nem állja-e az igénypernek útját az, hogy abba a végrehajtást szenvedett, vagyis csőd esetén a vagyonbukott is beidézendő lenne?

Utóbbi momentum azért nem képez nehézséget, mert a törvény szerint a végrehajtást szenvedett nem idéztetik, csak értesítetik az igénykereset megindításáról, a mi tehát nem tekinthető akadállynak, mert a csődeljárásnak sok oly nyilvánulata van, melyhez a közadós hozzászólhat.

Az előbbi momentum sem lényeges, ha a választmány — a mihez joga van — nem a csődtömeggondnokot bizza meg a megtámadási per megindításával; ha azonban a választmány nem rendel külön képviselőt, hanem a csődtömeggondnok lép fel, őt mégis harmadik személynek kell tartanunk, mert noha vitás és el nem döntött kérdés, hogy a csődtömeggondnok a csődeljárásban kit képvisel, mégis bizonyos, hogy midőn megtámadást érvényesít, csakis a csődhitelezőket képviseli, mert a csődtörvény 26. §-a szerint, a jogcselekmény csakis mint a csődhitelezőkkel szemben hatálytalan támadható meg és ennél fogva a ki ily igényt érvényesít, az csak a csődhitelezők képviselőjének, tehát harmadik személynek tekintendő épp úgy, mint a csődhitelezőkkel szemben harmadik személynek tekintendő azon hitelező, ki előző foglalás vagy másként szerzett zálogjog alapján, külön kielégítést szorgalmaz.

Dr. Berkovits Ferencz.

A vádlott-társak vallomása, mint bizonyíték.

Gyakorlatunk kezd kiváló súlyt fektetni, az együtt vádlottak vallomására. S nem egy ítéletet hallottunk, mely az elítéltetés egyedüli indokául ezek vallomását hozza fel. Veszélyes gyakorlat. Azon bűnperek, melyek minden judikaturának folyton sajtó sebet képezik, az u. n. «Justizmordok», hol ártatlan egyének sujtatnak a büntető igazságszolgáltatás által, forrásukat a vádlott-társak vallomásából meritik. A bécsi Balog-eset, a szegedi Köteles-féle bűnper óvó és elrettentő például szolgálhatnak minden büntető bírónak arra nézve, hogy az együtt vádlottak vallomására semmi vagy igen csekély súlyt helyezzen.

Mert az együtt vádlottak vallomásánál hiányzik rendszert mindama kellék, melyet a törvény a tanutól megkíván. Először a feddhetlen előélet, másodsor az, hogy érdekelve ne legyen, s harmadszor a bűnügyi felelősség. Oly egyének, kik 3—4 ízben már büntetve voltak, szavahihetőség tekintetében mi garantiát sem nyújtanak, érdekeltek pedig minden irányban, vallomásuk a szerint módosul, a mint magukra nézve s bűntényük elsimitására legelőnyösebb, s hiányzik végre a bűnügyi felelősség, mert vallomásukat esküvel meg nem erősítik és így hamis tanuzás miatt sem büntethetők.

De nem szabad elfelednünk azt sem, hogy minden sülyedő emberben megvan ama vágy, hogy másokat az örvénybe magával rántson, mint a hajótörést szenvedett ember, ki mindent magával huz, mi keze ügyébe akad. És másrészt igaz az is, hogy a közös roszban kifejlődik közöttük egy bizonyos bajtársi szellem, melynél fogva egyik a másikat igyekszik kiragadni a büntetés alól. Vezeti őket tehát vagy a jó, vagy a rosz indulat vádlott-társaik iránt, de ritkán az önzetlen igazság.

Általános szokás eme el nem oszlatható aggályokkal szemben a bírói meggyőződésre hivatkozni, mely születhetik bármily mellékes körülményből, s mely a bizonyítékokhoz kötve nincs.

De a bíró meggyőződését két szempontból kell megítélni. Mint a bíró egyéni meggyőződését, s mint a bíró

bírói meggyőződését. Az előbbit megszülethetik bármily mellékes körülmények, de az utóbbi, mely az ítélet alapjául szolgál, csak a végtárgyaláson felmerült kétségtelen bizonyítékokból veheti forrását. S magában a gyanukok még ily bizonyítékot nem képeznek. Ezeknek a gyanukoknak oly logikai és szervi kapcsolatban kell lenniök, hogy azok bizonyítékokká legyenek construálhatók. Mert ha a bíró egyéni meggyőződése elég volna az ítélet indokolására, úgy teljesen correct volna azon ítélet-fogalmazvány, mely így szól: X. Y. vádlott a gyilkosságban bűnös és kötélt általi halálra ítéltetik. Indokok: mert ez a mi meggyőződésünk.

S a bíró ama meggyőződése, mely nem a bizonyítékokból, hanem az egyéni akaratból származik, nem palladiuma többé a személy- és vagyonbiztonságnak, hanem egy Damokles kard, mely mindenkire lesujthat, s lesujtott is már nem egy ártatlanra.

Dr. Szokolczay Árpád.

A bűnvádi eljárási tanácskozmány megállapodásai.¹

(Első közlemény.)

A tanácskozmány első sorban az alább közölt elvi kérdéseket tárgyalta és azután a javaslatnak e kérdések körébe vágó részlet-intézkedéseivel foglalkozott.

Első kérdés: «Helyes-e a javaslat rendszere a vádelvnek és a hivatalból való eljárás elvének összeegyeztetésére nézve? (1888. évi törvényjavaslat 1., 3., 4., 32., 35., 36., 38., 40., 41., 46., 88., 89., 90., 92., 99., 104., 113., 124. §-ok, 254. §. 6. pont, 305. §. 5. pont, 321. §. 11. pont, 460. §. második bekezdés)».

A tanácskozmány a javaslatnak e kérdésre vonatkozó intézkedései ellen általánosságban elvi kifogást nem tett; a részletekre nézve pedig a következőkben állapodott meg:

1. A javaslat 4. §-a akként volna módosítandó, hogy azoknál a büntetendő cselekményeknél, a melyekre nézve a bűnvádi eljárás megindításához a büntetőtörvények felhatalmazás megadását vagy kívánat előterjesztését írják elő (jelenlegi büntetőjogunkban: 1878. évi V. tczikk 269—272. §.), felhatalmazás illetőleg kívánat nélkül csak a nyomozás és a vizsgálat legyen fogatosítható, ellenben a vádirat (javaslat 245. §.) már ne legyen beadható.

2. A javaslat 36. §-ának második bekezdésében foglalt intézkedés helyett a tanácskozmány annak felvételét óhajtja, hogy ha a kir. ügyész a sértett fél, illetőleg károsított által nála tett feljelentés tekintetében megtagadja a vád képviselőt, a sértett félnek, illetőleg károsítottnak záros határidő alatt álljon jogában vagy magánvádló gyanánt fellépni, vagy az ügyésznek megtagadó határozata ellen a kir. főügyészhez folyamodni és ha a sértett fél, illetőleg károsított ez utóbbi jogával él, s a kir. főügyész nem utasítja az ügyészt a vádemelésre, a sértett fél és károsított záros határidő alatt vehesse át a vád képviselőt.

3. A javaslatnak 40. §-ával szemben a tanácskozmány annak kimondását óhajtja, hogy a felsőbiróságok előtt, mint-hogy az eljárás e szakában már ítélet hozatott, a vádló indoklás nélkül ne ejthesse el a vádat, hanem a mennyiben a vádlottnak bűnösségét nem látja bebizonyítva, indítványozza felmentő ítélet hozását és ezt az indítványát legyen köteles megokolással ellátni.

4. A javaslat 99. §-ának utolsó bekezdésére nézve: a tanácskozmány többsége a javaslatban foglalt intézkedést helyesli és elégségesnek tartja annak elrendelését, hogy az ügyészség a nyomozás megszüntetéséről a magánvád emelésére jogosítottak közül csak azt a sértett felet, illetőleg károsítottat értesítse, a ki feljelentést tett.

Második kérdés: «Megfelelő vagy tulságos tért enged-e a javaslat a magánvád érvényesítésére? (1888. évi jav. IV. fejezet)».

A tanácskozmány:

1. A javaslat 45. §-ának első bekezdését azzal tartja kiegészítendőnek, hogy a Btk. 418. és 421. §-aiban körülírt

¹ A tanácskozmány ülésein Szilágyi Dezső igazságügyminiszter elnöklése alatt résztvettek: Daruváry Alajos, a kir. Curia másodelnöke, Kozma Sándor budapesti és Battlay Imre kassai kir. főügyészek, Schédius Lajos és dr. Székely Ferencz kir. curiai bírák, dr. Wlassics Gyula egyetemi ny. r. tanár, orsz. képviselő, dr. Chorin Ferencz ügyvéd, országgyűlési képviselő.

ingó és ingatlan vagyonrongálás vétségei is a főmagánvád esetei közé véteessenek fel;

2. a javaslat 47. §-ában foglalt intézkedéseket helyesli és különösen megadandónak tartja a magánvádló részére azt a jogot is, hogy az előzetes letartóztatásnak és a vizsgálati fogságnak elrendelését indítványozhassa;

3. kiegészítésképpen külön szakaszban általános szabályt vél felállítandónak arra nézve, hogy a magánvádló, a csatlakozók és a károsított az ügy iratait a bíróságnak illetőleg ügyésznek hivatalos helyiségében, mikor és minő feltételek mellett tekinthetik be.

A tanácskozmány többsége:

4. a mellék- (együttes, concurrens) magánvád megengedését (javaslat 48—50. §-ok) mellőzendőnek tartja, csak a pót- (subsidiarius) és a fő- (principalis) magánvádat engedné meg és arra az esetre, ha több a magánvád emelésére jogosított, illetőleg ha a magánvádra üldözendő bűncselekményeknél a kir. ügyész a sértett féltől közérdekből átveszi a vád képviseletét (javaslat 45. §. második bekezdés), a tanácskozmány megfelelő intézkedéseket vél felveendőnek abból a célból, hogy a vád képviselete egységesíthessék. Különösen kimondaná a tanácskozmány, hogy a fő- és pót-magánvád emelésére jogosított több sértett fél, illetőleg károsított közül az lesz jogosított a vád képviseletének átvételére, a kit a többiek a maguk közt létrejött megállapodás alapján erre kijelöltek; ha pedig ilyen megállapodás nem jött létre, a bíróság a jogosítottakat utasíthatja arra, hogy záros határidő alatt és a vádemelési jog elvesztésének terhe mellett állapodjanak meg az iránt, hogy a vád képviseletét közülök melyik vegye át. Továbbá kimondandónak tartja a tanácskozmány, hogy a csatlakozók (javaslat 51. §.) a minősítés és a büntetés kiszabása tekintetében önálló indítványt nem tehetnek.

A tanácskozmánynak egyes tagjai azonban megengednék, hogy abban az esetben is, ha a vádat a kir. ügyész képviseli, a sértett fél és a károsított a nyomozás és a vizsgálat folyamán, sőt a főtárgyaláson is indítványozhassák egyes bizonyítékok beszerzését.

5. A tanácskozmány kiegészítő intézkedést vél felveendőnek arra nézve, hogy a magánvádló elejti a vádat, a csatlakozók felszólítandók a vád átvételére és közülök az, a kit a köztük létrejött megállapodás alapján erre kijelöltek, a vád képviseletét 8 nap alatt átvehesse.

6. A tanácskozmány többsége a javaslat 55. §-ának második bekezdését akként tartja módosítandónak, hogy a magánvádló elhalálozása esetében a vád képviseletét rendszerint az elhunyt legközelebbi rokonai és házasársa, ezeken felül pedig a vagyon ellen elkövetett büntetendő cselekményeknél az örökösök vehessék át.

7. A javaslat 258. §-át a tanácskozmány többsége akként módosítaná, hogy az elsőbíróságnak az eljárás megszüntetését kimondó határozata ellen a sértett fél és a károsított a kir. ügyész mellett nem élhetnek külön felfolyamodással, a vád képviseletében önállóan eljáró magánvádlónak ellenben az ilyen végzés ellen legyen külön felfolyamodási joga.

8. A javaslat 320. §-ának 4. pontját a tanácskozmány azzal az értelmezéssel fogadta el, hogy a vád képviseletében önállóan eljáró magánvádló az ítélet ellen mind a bűnösség kérdésében, mind a büntetés kiszabására nézve felelbezzhet; ellenben a sértett félnek és a károsítottak az ügyész mellett ne adassék külön felelbezési jog.

Harmadik kérdés: «A kir. ügyész kezében maradjon-e a nyomozás vezetése (1888. évi törvényjavaslat 85. §.), vagy a bíróságra ruháztassék-e részben vagy egészben?»

A nyomozás elrendelését és foganatosítását a tanácskozmány a következőkben vélné szabályozandónak:

A nyomozást — kivéve azt az esetet, ha a vádat kizárólag magánvádló képviseli — a kir. ügyész rendeli el és vezeti; jogában áll azt teljesíteni is, (vagyis mindenkit maga elé idézhet és eskü kivétele nélkül kihallgathat [javaslat 93. §.], továbbá halaszthatlan szükség esetében szemlét, lefoglalást, személymotosztást és házkutatást is foganatosíthat); azonban mind az egész nyomozásnak, mind egyes nyomozási cselekményeknek foganatosítása végett rendőri hatóságokat és közegeket is megkereshet, illetőleg az e részben alája rendelt közegeket is célból utasíthatja.

Kir. járásbírókhoz az ügyész csak egyes nyomozási cselekményeknek teljesítése végett intézhet megkeresést. Ha azonban e megkeresés teljesítése közben merül fel annak szüksége, hogy az ügyész által megjelölt nyomozási cselekmények kiegészíttessenek, a megkeresett járásbíró a

megkeresés tárgyát képező nyomozási cselekményekkel összes függő, vagy azokból folyólag szükséges nyomozási cselekményeket újabb megkeresés nélkül is foganatosíthat.

A nyomozás befejezése tárgyában — akkor is, ha egyes nyomozási cselekményeket járásbíró foganatosít — kizárólag a nyomozást elrendelt kir. ügyész határoz.

Negyedik kérdés: «Elfogadható-e a javaslat rendelkezése (102. §.) ez elővizsgálat eseteiről?»

A tanácskozmány többsége a vizsgálatnak mind kötelező, mind facultativ eseteire nézve helyesli a javaslatnak 102. §-ában foglalt határozmányokat.

Ötödik kérdés: «Cél szerű-e, hogy a vizsgálati fogság tartama meg van határozva? (1888. évi javaslat 227. §.)

A tanácskozmány nagy többsége szükségesnek tartja, hogy a törvény a vizsgálati fogságnak leghosszabb tartamát tüzetesen meghatározza.

A részletekre nézve — a javaslat 227. §-ában foglalt intézkedéseknek helyeslésével — annak kimondását óhajtja a tanácskozmány, hogy a szökés veszélye miatt elrendelt vizsgálati fogságnak leghosszabb tartama rendszerint három hónapra terjedhet s ezt a vádtanács csak kivételes esetekben fontos okokból hosszabbíthatja meg annyiszor, a mennyiszor egy-egy hónappal, e meghosszabbítás azonban mindig tüzetesen indokolandó. A collusio veszélye miatt elrendelt vizsgálati fogságra nézve a tanácskozmány többsége annak a javaslatba leendő felvételét kívánja, hogy e fogság a mennyiben a büntetendő cselekmény nyomai megváltoztatásának, elrejtésének vagy megsemmisítésének veszélye miatt rendelték el, csak e nyomok biztosításáig; ha pedig az összebeszélés veszélye miatt lett elrendelve, csak az illető tette társak, részesek és tanúk kihallgatásáig, illetőleg a véleményadásra felhívott szakértők véleményének előterjesztéseig tarthasson és rendszerint ne terjedhessen egy hónapon túl. E határidőt azonban a vádtanács kivételes esetekben egy-egy hónappal két ízben meghosszabbíthatja. Három hó elteltével a collusionalis vizsgálati fogság minden esetre megszüntetendő legyen.

Hatodik kérdés: «Megmaradjon-e a javaslatnak facultativ vádhatározati és a főtárgyalásra közvetlen idézési rendszere (XV. és XVI. fejezet), vagy annak helyébe a kötelező vádhatározat illetőleg a közvetlen idézési rendszere lépjen-e?»

1. A tanácskozmány nagy többsége a vád alá helyezés kérdésében a javaslat XV. fejezetében szabályozott eljárást — kifogásolási eljárás a kir. törvényszék előtt, contradictorius tárgyalással, — általánosságban helyesnek tartja.

2. Kivánatosnak véli azonban a tanácskozmány — a javaslat 67. §-a második bekezdésének módosításával — annak kimondását, hogy a vádtanácsnak a vádirat ellen beadott kifogások felett hozott határozatnál bírói minőségben közreműködött tagjai, — vagy legalább is a vádtanácsnak előadója, az ítélet hozásában ne vehessenek részt.

3. A javaslat 268. §-ában a tanácskozmány kifejezetten kimondandónak vélné, hogy e §. esetében a bíróság a bizonyítékok mérlegelésébe (javaslat 254. §. 2. pont) nem bocsátkozhatik és az eljárás megszüntetését csak a 254. §. 1., 3—6. pontjaiban meghatározott okokból rendelheti el.

Hetedik kérdés: «Kivánatos-e a főtárgyaláson való keresztkérdésnek (javaslat 290. §.) kiterjesztése vagy korlátozása?»

A tanácskozmány a bizonyító eljárásnak a főtárgyaláson való felvételét akként véli szabályozandónak, hogy a vádlottak, tanúk és szakértőknek kihallgatását első sorban rendszerint az elnök eszközölje, ha azonban ezt a védő indítványozza és a kir. ügyész kifejezetten kifogást nem tesz, a tanukat és szakértőket a felek hallgassák ki a keresztkérdés és viszontkérdés («cross examination, re-examination») elveinek alkalmazásával.

Különfélék.

— A kir. Curiának egy igen érdekes határozatára hívjuk fel előre lapunk olvasóinak figyelmét, melyet jövő számunkban egész terjedelmében fogunk közölni, most pedig a következőkben ismertetünk.

F. Tamás a kolozsvári egyetemen három félévig hallgott jogot a nélkül, hogy bármi vizsgát tett volna. 1883-ban a pancsovai törvényszékhez díjtalan joggyakornoki állásra pályázván, daczára annak, hogy folyamodványában ezen körülményt egyenesen kijelentette, mégis díjtalan joggyakornokká kineveztetett. Később a fővárosi államrendőrséghez őrökké, majd joggyakornoki és őrök kineveztetéséről szóló

okmányai alapján a nagyvárad kir. pénzügyigazgatóságához fogalmazógyakornokká neveztetett ki, a hol részére egy minősítési táblázat állíttatott ki, melyben az foglaltatik, hogy szóbeli bemondása szerint «végzett négy jogi tanfolyamot» és az «államtudományi vizsgát a felmutatott okmány szerint letette». F. Tamás tagadja, hogy ezen tételek az ő szóbeli bemondása vagy általa felmutatott okiratok alapján irattak volna be a minősítvényi táblázatba, a tisztviselők pedig, a kik ezen okiratot kiállították, nem emlékeznek határozottan ezen körülményre, de igen valószínűnek tartják, hogy a táblázatot csakugyan F. szóbeli bemondása, illetőleg a vonatkozó okmányok betekintése alapján szerkesztették.

Ezen minősítési táblázatra támaszkodva F. B. — megye főispánjához közigazgatási gyakornokká való kineveztetéseért folyamodott, hangsúlyozva, hogy az államtudományi államvizsgálat letételét igazoló bizonyítványa a minősítési táblázatban benfoglalva van. Később ismét a szóban forgó minősítési táblázat alapján ugyanezen megyénél szolgabírói állásra pályázván, ez állásra meg is választatott. Időközben gyanu merült fel ellene, hogy a törvényszerű minősítéssel nem bír, mire a belügyminiszterium az ügynek a büntetőbirósághoz való áttételét rendelte el.

A nagyvárad kir. törvényszék F. Tamást a Btk. 405. §-a szerint minősülő két rendbeli közokirathamítás miatt helyezte vád alá, bűnvádi beszámítás alá esőnek jelentve ki vádlott cselekvőségének azon momentumát, hogy a tudomása szerint hamis adatokat tartalmazó minősítési táblázatot anyagi előny szerzése: hivatalba jutás végett két ízben használta.

A nagyvárad kir. tábla vádlottat az ellene emelt vád alól teljesen felmentette, főleg azon indoklással, minthogy vádlott cselekvősége által senkinek sem okoztatott *jogsérelem* s hogy magának hamis bizonyítvány által állást szerzett, legfeljebb a Kbt. 71. §-a szerint volna büntetendő.

A kir. Curia szerkezetileg igazán mesteri indokolás mellett vádlottat a Btk. 400. §. 2. pontjába ütköző közokirathamítás miatt helyezte vád alá. A kir. Curia határozata részletesen kifejti, hogy «*jogsérelem*» alatt mit kelljen érteni, s hogy a törvény nemcsak az egyesek magánjogait akarja e §. által védeni, hanem az államnak közérdekét is. A kir. Curia sze. int nem lehet szó itt a Kbt. 71. §-áról, mert itt olyan eset áll előttünk, hogy valaki hamis közokirat használatával a közjogilag megállapított rendszer kijátszásával becsempészte magát oly közhivatalba, a melyre szükséges formaszerű kellékekkel nem bír. Kifejti a kir. Curia, hogy hamis iskolai bizonyítványnak készítése vagy használata közokirathamítást képez, miután a tanintézetek által kiállított bizonyítványokhoz számos rendkívül fontos állásba való képesítés van kötve és a vizsgáló tanárok mint közhivatalnokok működnek. (Szükségesnek találja azonban a kir. Curia kiemelni, hogy e tétel csakis a tudományos hivatásbeli tanintézetekre szorítkozik, ezek közé pedig nem tartoznak az oeconomicus és művészeti tanintézetek.) A jelen esetben pedig a tanintézeti bizonyítvány, rendeltetését illetőleg egybeolvadt a minősítési táblázattal s vádlottnak sikerült az illetéktelenül szerzett hivatallal az azzal járó fizetést, tehát jogtalan vagyoni hasznot szereznie.

(A curiai határozatra, mely — mellékesen megjegyezve — a Curia eddigi álláspontjával homlokegyenest ellenkezik, legközelebb megteszszük észrevételeinket.)

— A budapesti V. kerületi kir. járásbiróság ügyforgalma a múlt évről. Beérkezett 133,805 *beadvány*, a múlt évről maradt 895, elintéztetett 134,373. Elnökségi *beadvány* 1255 volt, mely mind elintéztetett. *Sommás per* a múlt évről maradt 2873, érkezett 6263 közönséges, 6517 kereskedelmi kereset, befejeztetett érdemleges ítélettel 1716, makacsságival 3969, illetőséget leszállító végzéssel 60, egyéb ügydöntő végzéssel 5105, egyezséggel 925, folyamatban maradt 3878, tehát jóval több, mint a megelőző évben. *Felterjesztetett* a másodbirósághoz 1691, a Curiahoz 101 ügy: leérkezett a másodbiróságtól 774 helybenhagyó, 165 részben, 201 egészben megváltoztató, 143 feloldó határozat s 105 pótlás végett; a Curiatól 45 helybenhagyó, 33 részben, 63 egészben megváltoztató, 1 feloldó határozat és 2 pótlás végett. *Bagatellügy* 1574 érkezett, előző évről maradt 210, 1571 elintéztetett; *felterjesztetett* 30 semmisségi panasz, leérkezett 3 megsemmisítő és 26 visszautasító határozat. *Végrehajtás* 14,663 foganatosított, nemszorgalmazás miatt visszaterjesztetett 16,569, folyamatban maradt 3981.

A bíróság vezetése a már megszokott kifogástalan maradt és az ujabban történt albirói kinevezések folytán a bíróság igen hasznavehető irju erővel gyarapodott.

— A budapesti VI. kerületi kir. járásbiróság múlt évi ügyforgalma. *Beadvány* 45,448 érkezett, mind el van intézve. *Sommás per* 11,298 érkezett, folyamatban volt 1740, elintéztetett 10,075, folyamatban maradt 2963. *Bagatell-ügy* 3394 volt, folyamatban maradt 259.

A vezetés jóságára vall azon körülmény, hogy a bíróság ügyforgalma az utolsó években körülbelül megkétszereződött. Csak azt tartjuk feltűnőnek, hogy a négy sommás bíró közül kettő mindig rövid, néhány hétre terjedő terminusokat tűz, a másik kettő pedig ugyanannyi hónapra terjedőket. Nem segíthetne ezen az állapoton a felügyelet?

— A pénzügyőri fogdíj. A kir. Curia a napokban néhány pénzügyőr által elkövetett kinczés esetében ítélt. Egy zsellérembernél szűz dohányt foglaltak le, és mivel azt gyanították, hogy a dohányt mástól kapta, s ő vonakodott megmondani, hogy kitől, súlyos bántalmazást követtek el rajta. A pénzügyőri szemlést jelen volt a vallatásnál és buzdította alárendeltjeit. A kir. Curia a szemlést különösen igen súlyos büntetést mért. — Több ízben felszólaltunk a csendőri fogdíj megszüntetése tárgyában. Ugy látszik, a büntetéspénzekben való részesedés a pénzügyi közegeket is tulságosan érelyesekké teszi.

— A magyar kiadatási jogról és kiadatási eljárásról hosszabb dolgozatot irt dr. *Alexi Albert* igazságügyminiszteri tanácsos a Zeitschrift für Internationales Privat- und Strafrecht című folyóirat utóbbi számában.

— A nemzetközi büntetőjogi egyesület magyarországi osztálya a pénzbüntetés reformjának kérdését tűzte napirendjére. Felkérte véleményezőikül dr. Gruber Lajost és dr. Baumgarten Izidort.

— Kritische Vierteljahrschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft című jeles folyóirat XV. kötete fejeződött be. Ezen kötetben 12 jogtörténeti, 20 magánjogi, 3 perrendtartási, 17 büntetőjogi és eljárási, 35 közjogi, 7 nemzetközijogi, 8 egyházjogi értekezés jelent meg — nem számítva a számos kisebb megbeszélést.

A f. hó 21-ére tervezett jogászegyleti ülés közbejött akadály folytán elmarad.

Az ügyvédjelöltek és joggyakornokok Köre folyó hó 25-én tartja évi rendes közgyűlését.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Január 25-től február 2-ig.) **Gamos** Antal e. az eszéki tsz. jan. 30. (10). — **Köszler** Ferencz e. a n. várad tsz. jan. 31. (289). — **Geiger** Ignác e. a n. várad tsz. jan. 31. (2). — **Schlesinger** Jakab e. a bpesti keresk. és vtsz. febr. 1. (290).

Csődök: **Steiner** Izidor e. a nyitrai tsz.; csb. Horváth József, t. Kósa József, ht. Radó Gyula; bh. jan. 30., felsz. t. febr. 28., csödv. vál. márcz. 3. (10). — **Gamos** Antal e. az eszéki tsz.; id. t. Plachta, ht. Vitkovics Miklós; bh. jan. 30., csödv. vál. jan. 31. (10). — **Osadenszky** Róza e. a beregszászi tsz.; csb. Tolnay Gyula, t. Fuchs Mór, ht. Róth Gábor; bh. jan. 28., felsz. t. febr. 14., csödv. vál. febr. 17. (13).

Pályázatok: Az egri tsz. II. oszt. jegyző; bh. jan. 28. e. tsz. elnökéhez (9). — A győri kir. tábla kerületében több joggyakornok; bh. jan. 29. e. tábla elnökéhez (11). — A szombathelyi és szentgotthárdi járságoknál egy-egy albiró; bh. febr. 1. a szombathelyi tsz. elnökéhez (12). — A k. vásárhelyi tsz. III. oszt. teleknyvvéztető; bh. febr. 2. e. tsz. elnökéhez (13).

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

Határidő naptár

mindennemű hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők, orvosok, gazdasztek, utazók és üzérek számára 1893. évre.

Hasznos jegyzetekkel és 366 jegyzék-lappal ellátva.

Ára kemény kötésben 1 frt 20 kr.

Jobb körökbe járatos egyének

sorsjegy-könyvecskék részletfizetés melletti eladásáért magas illeték és biztos fizetésben részesülnek. 5030

Fuchs H. váltóháza,
Budapest, váci-utca 19.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A közoktatás állapotáról szóló jelentés, a jogi oktatásügy szempontjából. Dr. HORVÁTH ÖDÖN dékán-tanártól, az eperjesi jogakadémián. — Törvényszéki bűnügyekben mikép szervezendő a jogorvoslat? Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Törvényjavaslat az ügyvédi rendtartásról. HLATKY ENDRE, nagyvárad ügyvéd-kamarai elnöktől. — *Törvénykezési Szemle:* A Curia döntése az iskolai bizonyítványok hamisítása tárgyában. Dr. ILLÉS KÁROLY nyug. kir. ügyész, budapesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A közoktatás állapotáról szóló jelentés, a jogi oktatásügy szempontjából.

Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumunknak az országgyűlés elé terjesztett XXI-ik jelentése, mely *közoktatásügyünk 1891—92-ik tanévi állapotát tárja elénk*, közelébb hagyta el a sajtót; s e nagy két kötetes munka megjelenése által ismét szaporodott azoknak a köteteknek a száma, a melyek az előző évekre vonatkozólag éppen olyan érdekes, mint a milyen becses adatokban tárják elénk azt a következetes haladást, a melyet közoktatásügyünk évről-évre felmutatni képes, úgy hogy mindnyája egy-egy foka gyanánt tűnik elénk annak a lépcsőzetnek, a melyen közoktatásügyünk folyton magasabbra és magasabbra emelkedik. Igazán megbecsülhetetlen értékűek ezek a kötetek mindenki előtt, a ki közoktatásunk ügyével foglalkozik s biztos alapul fognak szolgálni arra nézve, hogy állami igazgatásunk e fontos ágának újabb története megírható legyen.

Nekünk, a jogi élet terén foglalatostokodóknak, a figyelmét különösen felhívják a jelentés II-ik kötetének ama részei, a melyek *jogi oktatásügyünk* mult tanévi állapotára vonatkoznak, és pedig nem csupán annál a kiváló fontosságnál fogva, a melylyel — a társadalmi és állami élet szempontjából — az oktatás-ügynek ez az ága általában bir, hanem abból a szempontból is, hogy ezen a téren a közel jövőben fontos reformokra van kilátás, melyek könnyebb megértésére és megbirálására kétségtelenül szükséges az, hogy a jelenlegi állapotokat lehetőleg ismerjük.

Mindenekelőtt azt kell kiemelnem e most jelzett reformokat illetőleg, hogy ezekről a jelentésben említést nem találunk. Ez a körülmény pedig annyival inkább meglepő, mivel az 1890—91. tanévről szóló (XX.) jelentés (Budapest, 1891. II. köt. 218. l.) erre vonatkozólag azt mondotta, hogy: «E helyütt meg kell említenem a jogi szakoktatás-ügyre vonatkozó azon eljárásomat, mely az ugynevezett kötelező jogi tudorságok eltörlését és helyökbe szigorított jogi államvizsgálatok behozatalát célozza. Ez utóbbiak tervezetét elkészítvén, közöltem az illető társmiszteriumokkal, továbbá az egyes jogi szakférfiakkal, kiket az e tárgyban tartandó értekezletre meghívni szándékozom. *Nem kételkedem benne, hogy még ezen tanév folyama alatt sikerülni fog a jogi államvizsgálatok annyira kívánatos reformja, miről legközelebbi évi jelentésemben lesz szerencsém részletesebben megemlékezni.*»

Köztudomásu dolog az, hogy az államvizsgálatok reformja tárgyában a fent idézett sorokban jelzett értekezlet 1891. végén meg is lett tartva és hogy az, az általa tárgyalt kérdések tekintetében megállapodásra is jutott, s így mindenestre különösen fontos okok lehetnek azok, a melyek az

e megállapodások alapján eszközendő reformok életbe léptetését késleltetik, valamint különös oka lehet annak is, hogy — mint jeleztem — az új miniszteri jelentés sem az értekezletről, sem annak megállapodásairól, sem általában az eszközendő reformokról említést nem tesz.

A jelentés kiemeli azután a 21442/1892. szám alatt kiadott miniszteri rendeletet, melylyel az egyetemekre vonatkozólag ki lett mondva az, hogy a *magyar alkotmány- és jogtörténet* az 1892—93. tanévtől kezdve heti 5 órás főcollegiumban a joghallgatókra nézve hallgatásra kötelezett tantárgyul tekintessék olykép, hogy azok a joghallgatók, kik a jelzett tanévvel és azontul kezdik meg jogi tanulmányaikat, az említett főcollegium előzetes hallgatása nélkül többé az I. alapvizsgálatra nem bocsáthatók, sem annak idején jogi végbizonyítványt nem nyerhetnek. A ki a magyar alkotmány- és jogtörténet tanításának kiváló fontosságát belátni képes, az kétség nélkül örömmel fogja üdvözölni a miniszternek ez oly nagy horderejű elhatározását, melyet teljessé az a legközelebb közrebocsátott rendelkezés fog tenni, — a mit «A jogtörténet tanításáról» írott cikkemben¹ oly igen szükségesnek jeleztem — s a mely szerint ez a tantárgy az I. alapvizsgálaton az európa jogtörténettel teljesen egyenlő tekintet és elbírálás alá fog vétetni.

Magában foglalja a jelentés a budapesti m. k. tudományegyetem új tanulmányi, fegyelmi és leczkepező szabályzatát, mely a 28458/1891. számú miniszteri rendelettel lett kiadva, s mely az eddigig főképen a személyesen eszközendő beiratkozásnak szigorú ellenőrzésében, — a régi leczkekönyveknek az anyakönyvi kivonatot, a végbizonyítványt és a tulajdonos arczképét magában foglaló ujjakkal való felcserélésében, a végbizonyítványok másodlatainak az egyetemi quæsturában való megőrzésében, a szorgalmi időnek meghosszabbításában, a tanféléveknek egyenlősítésében s a leczkepező reformmal kapcsolatos változtatások felvételében tér el. Közli ezenkívül a jelentés az 58872/1890. számú miniszteri rendeletet, az egyetemi tudomány-karok tanártestületeinek constituálása, vagyis az egyetemi rendkívüli tanároknak a rendes tanárok testületében való helyfoglalása tárgyában.

Különösen felhívják figyelmünket a jelentésnek többi adatai, a melyek teljesen világosan tárják elénk jogi oktatásügyünknek mult tanévi állapotát.

Mikor ezeket az adatokat, melyeket a jelentésben tanintézetek szerint felsorolva olvashatunk, bemutatni szándékozom, tekintettel a rendelkezésemre álló térnek szűk voltára, valamint a könnyebb áttekinthetőségre, a melyet ennek folytán talán elérhetek, — a legczélszerűbbnek tartom azt, ha ezeket az adatokat egymással szerves összefüggésbe hozva dolgozom fel, — valamint, ha — a különbségnek léptenyomon való kitüntetése kedvéért, az így nyert adatokat mindig szembe állítom az előző (1890—91-ik) tanév hasonló adataival.

Tizenhárom tanintézetnek az adataival fog kelleni foglalkoznom, a mennyiben budapesti és kolozsvári m. kir. tudományegyetemeink jog- és államtudományi karai mellett

¹ L. «Jogtudományi Közlöny» 1892. 39. sz.

az elmúlt tanévben tizenegy jogakadémia állott fen, u. m. a győri, kassai, n.-várad, pozsonyi kir. jogakadémiák, az egri érseki és a pécsi püspöki joglyceum, az eperjesi ág. ev. és a debreczeni, kecskeméti, m.-szigeti és sárospataki ev. ref. jogakadémiák.

A rendelkezésre álló adatok három főcsoportba oszthatók, u. m. I. a tanárokról, II. a hallgatókról, III. a vizsgálatokról vonatkozó adatok csoportjára.

I. A tanárokról vonatkozó adatok.

A miniszteri jelentésnek ide vonatkozó adatai közül mindenekelőtt felhívják figyelmünket azok, amelyek egyetemünk jog- és államtudományi karán a személyi viszonyokban létrejött változásokat tárják elénk. Ezek között a leglényegesebbek dr. Wenczel Gusztáv és dr. Kerkápolyi Károly budapesti, valamint dr. Berde Áron kolozsvári egyetemi tanárok elhalálozásának felemlítése, dr. Kautz Gyula budapesti egyetemi tanárnak állásától való megválása, dr. Concha Győzőnek és dr. Földes Bélának a budapesti, dr. Pisztory Mórnak a kolozsvári egyetemhez, s dr. Kmety Károlynak a pozsonyi kir. jogakadémiához történt kinevezése.

A tanári kar létszámáról a következő táblázat nyújthat kellő felvilágosítást:

Jog- és államtudományi kar	A tanárok száma													
	1890—91-ben							1891—92-ben						
	rendes	rendkív.	helyettes	magán	nyugalmas	orvos-kari	előadó	rendes	rendkív.	helyettes	magán	nyugalmas	orvos-kari	előadó
Budapest	19	6	—	15	1	1	—	20	6	—	10	1	1	—
Kolozsvár	12	1	—	2	—	—	1	13	1	—	2	—	—	1
Jogakadémiák	77	8	5	25	—	—	—	69	7	5	29	—	—	—
Együtt	108	15	5	42	1	1	1	102	14	5	41	1	1	1

Ezek az adatok meggyőznek minket arról, hogy a tanárok száma jogi tanintézetünkben az előbbi évi állapothoz képest 8-al csökkent, a minek főokát a győri kir. jogakadémia fokozatos beszűntetésében kell keresnünk, mely tanintézet a múlt tanévben már csak az utolsó tanévvel lett megnyitva, és állott fen.

A tanárok összes számából a múlt tanévben 23,03% a budapesti, 10,30% a kolozsvári egyetem jog- és államtudományi karára, 66,67% pedig a jogakadémiákra esett; egy jogakadémiának átlag 10 tanára volt. A rendes tanárok száma a tanárok összes számának 61,88%-át tette ki.

A tanárok által a jogi tanintézeteknél tartott előadásoknak és ezek heti óráinak számát így csoportosíthatjuk:

Jog- és államtudományi kar	1890—91-ben						1891—92-ben					
	I. félév		II. félév		átlag		I. félév		II. félév		átlag	
	előadás	heti óra	előadás	heti óra	előadás	heti óra	előadás	heti óra	előadás	heti óra	előadás	heti óra
Budapest	55	186	51	175	53	180	50	185	50	169	50	177
Kolozsvár	28	100	22	87	25	93	27	97	22	89	24	93
Jogakadémiák	232	935	248	817	240	876	224	902	220	759	222	830
Együtt	315	1221	321	1079	318	1149	301	1184	292	1017	296	1100

A tantárgyaknak és heti óráknak 1891—92-dik tanévi számában az előbbi tanév adatait tekintve, észlelhető csökkenésnek az okát főképen szintén a győri kir. jogakadémia fokozatos beszűntetésében lehet találnunk, a mint erről a kis táblázatnak a tételei kétségtelenül meggyőzhetnek bennünket.

Ha ezt a táblázatot az előbb közlöttel egybevetjük, meggyőződhetünk, hogy az elmúlt tanévben budapesti egyetemünk jogi karán egy tanárra ill. magántanárra átlag 1,3 előadás és 4,7 heti óra, kolozsvári egyetemünkön 1,4 előadás és 5,5 heti óra, jogakadémiáinkra pedig 2,0 előadás és 7,5 heti óra esett. Felesleges talán említenem, hogy ezeknek a számoknak oly szembetűnően alacsony voltát abban a körülményben kell keresnünk, hogy itt a tanárok összes száma

lett figyelembe részesítve; jóllehet, a rendes tanárok előadásainak és heti óráinak a száma, szemben a többi tanárokéival, aránytalanul nagyobb. A jelentés ide vonatkozó adatai — különösen a jogakadémiákat illetőleg — nem teszik lehetővé azt, hogy tökéletesebb eredményre jussunk.

(Bef. köv.)

Dr. Horváth Odón.

Törvényszéki bűnügyekben mikép szervezendő a jogorvoslat?

II.

Szükséges lesz a kérdés törvényhozási állásáról pár szóval megemlékezni.

Általánosan elfogadott tételről itt szó nem lehet.

Németországban a felelőztetés eltörlésében találják a megoldást. Az első foknak megtámadott ítélete *revisio* céljából felmegy egyenest a legfelső bírósághoz, mely jogosítva van:

1. az első foku ítéletet megsemmisíteni s ugyanazon bíróság vagy a szomszéd koordinált bíróság által új főtárgyalást tartatni;
2. a büntetést bizonyos korlátozások közt leszállítani;
3. a vádlottat felmenteni.

A büntetést emelni vagy a felmentett vádlottat elítélni a legfelső bíróság csak igen kivételes esetekben van jogosítva.

A némettel lényegileg megegyez az osztrák bünvádi eljárás.

Mindkét törvényben kiterjed ezen jogorvoslati rendszer úgy az esküdtszék, mint a szakbírói kollegiális törvényszék elé tartozó ügyekre, vagyis a büntettek és a súlyosabb vétségekre.

E két törvényhozásban tehát a régi felelőztetés a régi semmisségi panaszszal együtt mint ilyen el van törölve és helyébe egy részint cassatorius, részint döntő jellegű jogorvoslat szerveztetett.

Megjegyzendő azonban, hogy a német bünvádi eljárás jogorvoslati rendszere általános elégtelenséggel találkozott. A birodalmi kormány a német lapok jelentése szerint a felelőztetés behozatalával már foglalkozik is. Többször felmerült az eszme, s a birodalmi tanácsban évről évre sürgetik a felelőztetés restitutióját. Eddig azonban nem voltak képesek a felelőztetés módjaitól megállapodásra jutni. Körülbelül nyolcz évvel ezelőtt a szövetségi tanács javaslatot terjesztett a birodalmi tanács elé, mely szerint a mostani ötös bírói tanácsok helyébe az első foku ítélet meghozatalára hármas bírói tanácsok jönnének és az ügy felelőztetés útján ugyanazon törvényszék ötös tanácsához menne, mely meghozná a másodfoku ítéletet. Nem egyéb ez, mint lényegileg az ismert Struckmann-féle javaslat, mely már előterjesztetett, midőn a most érvényben levő bünvádi eljárást a birodalmi tanács jogügyi bizottságában tárgyalták. A javaslat elvetetett, midőn Struckmann és társai nyújtották be, és nagy idegenkedést szült, mikor tíz évvel később a szövetségi tanács ugyanezt az expedienst ajánlotta. Ezen utóbbi javaslat szintén mellőztetett és most legújabbban ugyanezt terjeszti elő a szövetségi tanács. Szakkörökben már nagy a mozgolódás az új javaslat ellen. Mindenütt elfogadhatatlannak mondják. S felhívják különösen, hogy az nem volna egyéb, mint az első fokozat gyengítése és rosszabbá tétele a célból, hogy a maradék-erő segítségével egy második fok szerveztethessék.

Franciaországban és Belgiumban distingváltnak az esetek közt.

Az esküdtszéki ügyek számára a törvényekben és az illető törvényjavaslatokban megtartják a régi semmisségi panaszt mint egyedüli jogorvoslatot, de a legújabb javasla-

* Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

tok némikép kibővítik és közelebb hozzák a német-osztrák rendszerhez.

A középsúlyosságu, u. n. correctionális eseteknél azonban a felebbezést nem hajlandók eltörölni. A belga javaslat fentartja a kétoldalu felebbezést, csak némi részben reformálja. Az ügyészszégi felebbezést ugyanis csak a főügyésznek engedi meg; nehogy pedig a felső fokon való reproductio a papíron maradjon, mint eddig történik, a másodfokon akár a vádlott, akár az ügyész által megnevezett tanukat ki kell hallgatni; végül a felebbezési tanács öt bírāja közül négynek szavazata szükséges az elítéléshez.

Azonban a francia-belga felebbezés és azon felebbezés közt, a mint azt a mi bűnvádi eljárásunk és a magyar javaslatok ismerik, lényeges a különbség. Amott a felebbezés csak a második fokhoz megy; a harmadik fokhoz semmiségi panasz ugyanoly szabványok szerint, mint az esküdszéki ítéleteknél; a harmadik fok jogköre tehát meg van szorítva, s a belga reform most a másodikét is megszorítja némileg. Nálunk ellenben úgy a jelenleg fenálló, mint a javaslatok szerinti eljárás alapján, bármiként nevezzék is ez utóbbiak a jogorvoslatot, a harmadik fok igenis belémeget a súlyosításba.

A francia-belga felfogás tehát lényegesen eltér német-osztráktól és a magyar javaslatokétól is.

Nem állapítható meg egyébiránt pontosan, vajon a francziák és a belgák azért ragaszkodnak-e ahhoz a sajátos szerkezetű felebbezéshez, mivel különben is csak a középsúlyosságu cselekményekről van szó, vagy pedig az esküdszéki esetekben csak azért tartják-e fen a cassatorius jogorvoslatot, mivel az alsófoku ítéletet nem szakbíró, hanem esküdszék hozta. A kérdés Franciaországban és Belgiumban elvi alapon nincs felvetve; csak itt-ott mutatkozik irodalmi munkákban a német felfogás viszfénye.

Nálunk a kérdés másképp áll. Nem tudható ugyanis, mikép fog alakulni az esküdszék hatáskörének terjedelme.

Megjegyzem azonban, hogy habár az esküdszéket a közönséges bűncselekmények legsúlyosabbjaira — mint azt évek óta számos ízben kifejtettem — behozandónak vélem: a jogorvoslatot illetőleg a hatáskör kérdése, egyéni szempontból, nem döntő jellegű. Mert az esküdszéki eljárásra nézve sem fogadom el az eddigi ugynevezett esküdszéki jogorvoslatot és nem látok lényeges különbséget az első foku ítélet megtámadhatósága tekintetében az esküdszéki és nem esküdszéki ügyek közt. E szerint tehát a büntettek és a súlyosabb vétségek, vagyis az egyes-bíróságokhoz nem tartozó valamennyi bűnügyek számára kell közös jogorvoslati megoldást keresnem.

III.

Részemről a mellett nyilatkoznám, hogy miután az eddigi magyar javaslatok a régi rendszerrel nem voltak képesek egy csak tűrhető jogorvoslati eljárást is szervezni, kíséreljük meg — viszonyainkat számba véve — a reformált alapon.

Tételeim a következők volnának:

1. Jogorvoslat csak egy legyen. Ez kiterjed úgy az alaki, mint az anyagi kérdésekre, s kétoldalu. Elnevezése: *Felebbezés*.

2. Az első foku bíróság ítélete ellen beadott felebbezés folytán felmegy az ügy közvetlenül a legfelső bírósághoz, a kir. Curiához.

3. A kir. Curia, a playdoyer-k meghallgatása után, többféleképp intézkedhetik az ügyben:

a) Megsemmisítheti az első foku ítéletet. Ezen esetben az ügyet azon kir. táblához utasítja, melynek területén van az illető első foku bíróság székhelye. A kir. tábla volna hivatala a megsemmisítés folytán az ügyet újra szóbelileg s a bizonyítékok teljes reproductioja mellett tárgyalni. A menyiben azonban a cselekmény elkövetésének színhelye oly távol esnék a kir. tábla székhelyétől, hogy a székhelyen levő

tárgyalás igen nagy nehézségekkel járna, fel volna jogosítva a kir. tábla elnöke, hogy kivételesen a helyszínéhez közelebb eső törvényszék székhelyén tárgyaltsa, s ez esetben a bíróság olyképp alakíthatatná, hogy az elnökséget a kir. tábla tanácselnöke vagy helyettese vigye és eshetőleg egy vagy két táblai bíró is részt venne a tárgyalásban; ezenkívül törvényszéki bírákból egészítenék ki a tanács.

A súlyt arra helyezném, hogy a második tárgyalást ne az első tárgyalás bíróságával koordinált bíróság vigye. Németországban és Ausztriában koordinált a második bíróság, s ebből szerintem többféle vizzásságok származhatnak. Egy koordinált bíróság ítéletének nem lehet az a hatása, milyennel azon ítéletnek kell birnia, mely az előbbi megkorrigálni van hivatva. Továbbá tartani kell attól is, hogy kifejlődik a koordinált bíróságok közt a kölcsönös elnézés egy neme. Ma pl. A) bíróság felülvizsgálja B) bíróság ítéletét, s legközelebb előfordulhat az az eset, hogy B) bíróság vizsgálja felül A) bíróság ítéletét. S egyik bíróság szomszédi jóindulata magával hozza a másik bíróság jóindulatát. Vagy megfordítva: ha egyik bíróság erősen változtat, megteheti ezt a másik is.

Ezen tekintetek a mellett szólnak, hogy a második tárgyalás lehetőleg felsőbírószágra bizassék. S a német-osztrák szabályozással szemben ezt javításnak tartanám.

Ha a kir. tábla meghozta az ítéletet, ezen ítélet ellen ismét ugyanoly módon felebbezés használtathatná a kir. Curiához, s a kir. Curia ugyanazon jogkörben mozogna ezen új ítélettel szemben, és ezzel meg volna adva az érdemleges ítélet ellenőrzése a legvégső pontig. Mert a kir. Curia mindannyiszor jogosítva van megsemmisíteni, a meddig az eljárás és az ítélet mindenben meg nem felel a törvényes követelményeknek.

b) A kir. Curia az elsőfokulag megállapított büntetést le is szállíthatja.

Ezt azonban csak azon esetre teheti, ha az elsőfok által megállapított tények oly biztos alapon nyugodnak, hogy a büntetés leszállításához a kir. Curia nem tart szükségesnek semmi újabb ténybeli vizsgálatot. Tehát a kir. Curia figyelembe vehet enyhítő körülményt, melyet az első fok mellőzött, vagy erősebben figyelembe veheti azt az enyhítő körülményt, melyet az első fok már némi részben méltatott; vagy megváltoztathatja a minősítést és ennek folytán kisebb büntetést szabhat.

A mennyiben azonban mindezt a kir. Curia csak újabb ténybeli megállapítás folytán véli keresztülvihetőnek, az ügyet — megsemmisítés nélkül — a kir. táblához utasítja s a kir. tábla volna hivatala az illető tények megállapítása s a vád és a védelem meghallgatása után újabban kiszabni a büntetést.

Ezen a ponton adnék helyt a részleges reproductiónak. A hol pl. egy vagy két körülmény felülvizsgálásáról van szó, ott csak az ezen körülményeket illető bizonyítékok volnának felveendőek.

(Vajon hely adandó-e ily körülményekre a novumoknak? Egyéni véleményem szerint ez ellen nem szól semmi. Ha az ítélet kijavítandó, akkor legyen a javítás alapos.)

A táblai határozat ellen eshetőleg felebbezés volna adandó a Curiához. De csak oly mérvben, hogy a kir. tábla a kir. Curia utasítását követte-e és nem-e cselekedett a Curia intentioja ellen. Ha pl. a kir. tábla leszállította volna a büntetést, de a vádlott szerint ezt nem kellő mérvben tette, ez ellen nem adatnék további jogorvoslat.

A kir. táblák ilyen functioja kétségtelenül hasonlít a magyar javaslatokban foglalt részleges ismétléshez, melyet annak idején elleneztem.

Ott azonban a részleges reproductio alapján a bűnösség kérdésében, tehát az egész ügyben hoz a kir. tábla ítéletet. Ezt a részleges reproductio nem bírja el. De a mikor az

ítélet csak egy kevésbé lényeges részének felülvizsgálatáról van szó, az egész tárgyalás ismétlése valóban felesleges munkapazarlás volna. A részleges ismétlés tehát itt a maga valódi hivatáskörére szorítva jelentkezik.

c) A kir. Curia az elsőfokulag elítélt vádlottat fel is mentheti. De ismét csak úgy, ha ezt újabb ténybeli megállapítások nélkül megtehetni véli. Ha az elítélő ítélet ellenében a kir. Curia a tények ujalagos megállapítása nélkül a felmentést nem véli kimondhatni, az ügyet a kir. táblához utasítja, mely megfelelő tárgyalás alapján határozná, s e határozat ellen ismét jogorvoslat adatnék a kir. Curiahoz.

d) Az eddigi három esetben, vagyis midőn in melius reformatio forog szóban, a kir. Curia vagy maga határozná, vagy tények megállapításának szüksége esetében a kir. táblára bízna a határozat hozatalát.

Ha ellenben súlyosítani kívánna a kir. Curia az első fokú ítéletet, vagyis ha a kir. Curia szerint az első fok helytelenül mentette fel a vádlottat, vagy ha a törvény ellenére csekélyebb súlyú cselekményben mondotta bűnösnek, vagy ha a büntetést nem elég szigorúan szabta ki: mind a három esetben áttenné a kir. Curia az ügyet a kir. táblához, *még ha a súlyosításhoz tények újabb megállapítása nem volna is szükséges*. S ebben tér el az ezen utóbbi csoportról szóló szabály az előbbiektől. A súlyosításhoz nem elegendő egy bíróság véleménye. A középső fok a legfelső fok utasítása nyomán meghozza a határozatot és — szükség esetére — a legfelső fok ismét felülvizsgálja, hogy betartattak-e a törvényes korlátok.

A formális egyenlőségnek ez ugyan nem felel meg teljesen; de nem is lehetséges a bünvádi eljárást a két fél közti formális egyenlőség elvén felépíteni. Az egyenlőség elvével már ellenkezik a vádló fél tulsulya az előkészítő eljárás alatt, mit azon stádiumban, hol a tények lehető gyors fixirozása a főérdek, bizonyos korlátok közt nem tagadhatni meg. De éppen ebből folyólag a reformált bünvádi eljárás szerint a jogorvoslati stádiumban tulsulyal bír a védelem, hogy az előkészítő eljárás netaláni egyoldalúságait és eshetőlegesen elhamarkodottságát könnyebben kikorrigálhassa.

Ezekben vélem a jogorvoslati rendszer általános körvonalait megállapíthatni.

Legközelebb megkísérlem ezen rendszer megindokolását. És foglalkozni fogok első sorban azon ellenvetéssel, mely kétségtől meg fog tétetni, hogy tudniillik tervezetem elárasztaná a Curia ügyekkel. Ezen ellenvetésre különben már jórészt előre megfelelttem e lapok múlt évi 52-ik számában *A bíróságok tehermentesítése* című cikkemmel. A kik érdeklődnek igénytelen javaslatom iránt, azoknak ajánlom, méltassák figyelmükre az azon cikkben mondottakat.

Dr. Fayer László.

Törvényjavaslat az ügyvédi rendtartásról.¹

A X-ik fejezet intézkedik a jogorvoslatokról. Felebbezésnek van helye a kir. Curiahoz, hol az ügyek *vegyes* tanácsban döntenek el. A bírák fele része a Curia választott bíráiból, másik fele pedig az *igazságügyminiszter által kinevezett* ügyvéd tagokból áll.

Már többször adtam kifejezést azon nézetemnek, hogy helyesebb lenne a felebbviteli hatóságot is az ügyvédi kamarákban keresni fel, vagy a budapesti ügyvédi kar tagjaiból alakítani egy felebbezési forumot vagy egyes kamarák felebbezési forumaiul más-más kamarát jelölni ki illetékes felebbezési hatóságul. Ezt az autonomia eszméje maga megköveteli. A tervezet nem merészel idáig menni. Beviszi már az ügyvédek is a Curia bíráival együttes *vegyes* tanácsba,

de még nem meri pusztán ügyvédekre bízni. Erős meggyőződésem pedig, hogy ebben semmi veszély, sőt haszon rejlenék. Fejlesztené, emelné az önértet az egész ügyvédi karban, fokozná tekintélyét kifelé s alkalma lenne meggyőződni bárkinek, hogy a kar sokkal igazságosabb s szigorubb bírása lenne tagjainak, mint bármely bíróság.

De ha nem fogadtatnék is el nézetem s maradna a §. úgy a mint van, akkor is okvetlen változtatni kellene legalább azon, hogy a felebbezési hatósághoz alkalmazandó ügyvédek ne az igazságügyminiszter által neveztesse ki, hanem nagyobb részben a budapesti ügyvédi kamara által kebeléből és részben a vidéki kamarák által (a módzatok megállapíthatók lennének) saját kebeléből *választassanak*. Még pedig választassanak bizonyos időre, péld. 3 vagy 6 évre.

Feltéve, hogy ezen eszme sem lenne keresztülvihető, akkor is helytelen a tervezet, mely csak ennyit mond: «fele részben az igazságügyminiszter által kinevezett ügyvédi tagokból áll». Hallgat arról a tervezet, hogy mennyi időre lesz kinevezve az ügyvéd? bizonyos időre, vagy pedig élethossziglan? — Miután nem beszél arról, hogy a ki egyszer kinevezetett, az ezen állástól elmozdítható lenne, úgy tesz, hogy élethossziglan. Habár ez nagyon helytelen lenne. Még kinevezés esetén is bizonyos időhöz kellene kötni ez állást, inkább az újabb kinevezhetőség jogával is felruházni a minisztert, mi ugyan szintén meggondolandó volna. Azt hiszem, hogy élethossziglani kinevezés mellett az következne be, hogy idővel az ügyvéd-bírák nagyobb része előregedett oly egyénekből állana, kik a gyakorlati ügyvédkezés terén rég nem mozognak s fejük felett az újabb törvények egész serege észrevétlenül repült el. A fegyelmi ügyekben pedig alapos, a gyakorlati élettel éppen azon időben is ismerős s a törvényekben nagyon is járatos bírákra van szükség.

142. §. A fegyelmi ügyekben a vegyes tanács azon szabályok értelmében jár el és határoz, melyek a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló törvényekben elő van irva. (1871: VIII. tcz.) Ezen törvény szerint pedig az eljárás *szóbeli*, tehát a felebbezési forum előtt is szóbeli lesz az eljárás. Csak azt nem értem, hogy ha szóbeli, miért szükséges azt az 1871: VIII. tcz. értelmében gyakorolni és miért nem azon eljárás szerint, melyet a javaslat fegyelmi ügyekben az ügyvédi kamarák fegyelmi bíróságának előir. Hogy a szóbeliség hozassék be ott is, helyeseljük, mert a szóbelileg lefolyt elsőfokú tárgyalást halvány színekben feltüntető jegyzőkönyvektől, épen úgy, mint a mi felette szomorú helyzetünket élénken tanúsító bünvádi eljárásnál is mindennap tapasztalható, nem várhatjuk a felsőfok biztos talajon álló, igazságos ítéletét.

143. §. A szóbeliségből következik, hogy a Curia vegyes tanácsában a vádat valakinek képviselni kell, ki legyen ez a közeg? A tervezet a budapesti kir. főügyészben vagy helyettesében találja fel.

Ezt is felette helytelennek tartom. Még ha a vegyes tanács eszméje megmaradna is, akkor is miért ne lehetne a kamarák választott tagjaiból ott valaki, ki a vádat vigye a kar érdekében, ha ugyan kell vádolni. A kamarák választott főügyésze épen úgy fog tudni vádolni ott, hol annak helye van, mint a kir. főügyész. A hol pedig nincs helye, azt hiszem, a tervezet sem akarja, hogy a kir. főügyész is vádoljon. Vagy annak csak a vádlás lenne feladata? akkor felesleges az ügyész, egy §-sal ki kellene mondani, hogy minden ügyben vádlottnak tekintetik az ügyvéd a II-ik forum előtt. Az a nagy állami beavatkozás általában hibája a javaslatnak. Ezen segíteni kell. Az autonómiát nagyban illusoriussá teszi ez. Aztán az ügyvédi kamarák gyakran a főügyészek rendeletei ellenében is kötelesek felemelni szavaikat. Függetlenségüket is érinti, hogy oly közegek kezébe tétessék le a vád, kik talán az ellenük, helyesebben eljárásuk ellen emelt őszinte szóért az ügyvédi kar ellenében ellenszenvet, talán

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a múlt évi 46., 47., 48., 49., 51., 52., 53. és az 1893. évi 1. és 3. számban.

haragot táplálnak. Csak tavaly történt, hogy egyik kamara éppen egy főügyési rendeletet vett bírálat alá, melyet még a főügyész részéről hírlapi nyilatkozat is követett.

144. §. A perujítás két évben állapittatik meg. Feltétel: az ügy lényegére vonatkozó új bizonyíték, s ezzel élhet a fél éppen úgy, mint az ügyvéd. E helyütt véleményem szerint szabályozni kellene azt, hogy perujítás esetén joga van-e a fegyelmi bíróságnak a még végre nem hajtott előbbi ítélet végrehajtását felfüggeszteni a perujítás érdemébeni határozat jogerőre emelkedéseig. Felette fontos ez a felfüggesztés és ügyvédségtől való elmozdítás esetében. E joggal a fegyelmi bíróságot felruházandónak vélném.

146—148. §. A joggyakornokok felelősségéről szóló intézkedések helyesek. Itt csak azt tartom szükségesnek megjegyezni, hogy a joggyakornokokkal szemben a felügyeletet s főleg azt, hogy a 147. §-ban kifejezett vétségek büntetlenül ne maradjanak, különösen kötelességévé kellene tenni az elnöknek és kamara ügyésznek, hogy minden tudomására jutott esetet a választmány elé vigyen. Ezen nyílt kötelezés nélkül aligha kerül egy eset is oda. Pedig nagyobb ellenőrzés éppen a joggyakornoki kar érdekében szükséges.

Eljutottam a javaslat végére. — Most áttérhetnék még azokra, melyek, jó volna, ha a javaslatban még benfoglaltatnának, de ezek leginkább oly kérdések, melyek a gyakorlatban már lehetőleg egyöntetű felfogással a felsőbíróóságok által megoldva lettek. Ezért e helyütt mellőzöm azok taglalását, amugy is hossza nyult észrevételeimet nem akarván még jobban kiterjeszteni.

Közelebb olvastam a *«Jogtudományi Közlöny»*-ben egy előkelő publicistától a javaslat felett igen erős ítéletet. A javaslatot egyáltalában nem tartja «reformnak» — bár elismeri, hogy «némely czélszerű pótlások» vannak benne s hogy «némi javulást lehet is várni». Nézete szerint a *morál* javára szolgálnak: a főlvetel megtagadásának a rovott élet és más korból infámis távozás, a kamarai értekezlet, a rendbirságok behozatala, a Curia vegyes tanácsa, a hivatalból való fegyelmi vád, a fegyelmi eljárás egyszerűsítése, az ügyvédjelöltek fegyelmi rendje. Hát véleményem szerint, ha ezek felett egyenkint gondolkodunk, akkor már nem lehet kicsinyelni a javaslat reformjait és haladását a régihez képest.

A *kenyér* javára szolgálnak: a segélyalap kezdeményezése, a zugírászat fékezése, a visszatartási jog, a védők díjazása, kisebb ügyek tarifája, a fakultatív költség-bíráskodás, elsőbbségi jog a behajtott pénzre, elsőbbségi jog a csődostályoknál. Hozzáteszi, hogy a javaslat a *kenyér*-pártnak adja a nagyobb concessiókat.

Azt hiszem, tulszigoru megítélése ez a javaslatnak. A kenyérkérdés megítélésénél is főszempont az, hogy jogosult-e ott az ügyvédi kar követelése s annak nem teljesítése nem-e nyílt jogsérelem. Ha jogosult, nem a kenyér, hanem az igazság szempontja előtt kell meghajolni. Az igazság közérdek, még ha ügyvéddel szemben gyakoroltatik is az. Aztán azoknál a concessióknál nem kenyérszempontok a dominálók. A segélyalap létesítése humanus gondolat, szomorú volna, ha egy ügyvéd is ez alap létesítésénél a maga kenyérére gondolna. A zugírászat fékezése nagyon is közérdek s általában mind közérdek az, mit cikkiró felsorol. Másodrangu az, hogy történetesen az ügyvéd jogos érdeke is. A kenyér-pártnak különben egy ügyvédi rendtartás kevés, mondhatni semmi concessiót nem adhat. Azon segíthetnek némileg más törvények, de azok is addig, míg ismét tulszaporodás be nem áll azon segítségekkel szemben is.

A javaslatnak, tagadhatatlan, vannak előnyei, de vannak hiányai is. Éppen azért került a javaslat közkézre, került a kamarák elé, hogy megmondhassa mindenki észrevételeit s mutassa ki a javaslat hibáit.

De ezt nem általános elítélő szavakkal lehet elérni, hanem ha részletekbe bocsátkozva előáll mindenki azzal, mit

jónak, helyesnek, czélszerűnek vél. Cikkiró pl. 10—20 §-ban össze tudná állítani az ügyvédi rendtartást. Lehet, hogy képes erre, ám terjeszse elő gondolatait, hálás lesz érte az egész ügyvédi kar.

Meg kell gondolnunk azt, hogy 17 év óta ez az első javaslat, melyben tagadhatatlanul van érzék az ügyvédi kar és az ezzel kapcsolatos közérdek iránt. A jóakaratot és haladást, javítást, senki sem tagadhatja el. Hiszem, hogy a kamaráktól beérkezendett vélemények után még értekezlet elé is kerül a javaslat s meg vagyok róla győződve, hogy a javaslat hiányain — de vajon ki volna képes oly javaslatot elkészíteni, melynek egy szakaszához se férhessen szó?! — nagyobbára segítve lesz.

Részemről nem óhajtom, hogy e javaslat is bevezessen azon kikötőbe, hol a másik kettő már elsülyedt. Én óhajtom a közérdek és karnak érdekében, hogy e javaslat *mielőbb* törvényynyé váljék, természetesen a nézetem szerint helyesnek vélt módosításokkal.

Hlatky Endre.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A Curia döntése az iskolai bizonyítványok hamisítása tárgyában.

E lapok hasábjain, de ezen kívül is, különösen a bírói gyakorlatban, többször felmerült már a kérdés, hogy minő szempont alá esik az iskolai bizonyítványokra vonatkozó hamisítás, illetőleg a hamis bizonyítványok tudatos használata.

Vajon közokirat-e az iskolai bizonyítvány általában? s ha igen, vajon a Btk. XXXII. fejezetében meghatározott okirathamisítás körébe tartozik-e az ezeken véghezvitt hamisítás s nevezetesen: háramlik vagy háromolhatik-e abból valakire jogsérelem, avagy csupán a Kbt. 71. §-a alkalmazandó-e az ilyen visszavétel esetében?

Mindez a legkülönbözőbb felfogás és megoldás tárgya volt már.

A királyi ügyészség rendszerint a Btk. 391. §-a alapján emel vádat. Volt rá eset, hogy a bíróság is ez alapon ítélte el az iskolai bizonyítvány hamis készítőjét vagy meghamisítóját; a Curia különböző tanácsai azonban eddigelé tulnyomóan az enyhébb felfogás felé hajoltak, s a Ktk. 71. §-át alkalmazták. Így például e törvény alapján, közbiztonság elleni kihágás miatt ítélték el vádlottat, ki iskolai bizonyítványát meghamisította, hogy ez alapon egy felsőbb osztályba vegyék be (Bj. T. I. 387), ki egy müegyetemi tanuló leczkekönyvét saját nevére hamisította s egy dijnoki állás elnyerése végett benyújtott kérvényhez csatolta (II. 383.), ki egy elhalt tanuló érettségi bizonyítványát saját nevére meghamisította s azzal magát jogásznak és egyéves önkénytesnek felvettette (IX. 294.) stb.

Ez ítéletek több oldalról kihívták maguk ellen a kritikát. Különösen az utóbbi megállapítással szemben Vargha Ferencz alaposan kifejtette, hogy ez esetben a Btk. 391. §-a lett volna alkalmazandó: mert a képesítési bizonyítvány, melyről a Ktk. 71. §-a szól, felöleli ugyan az iparos és kereskedő tanulók képesítéséről szóló bizonyítványokat, de nem vonatkozik az oly nagyfontosságú közokiratra, minő az érettségi bizonyítvány. Mások is felszólaltak ugyanily értelemben; de nem hiányoztak másfelől az ellenkező felfogás védelmezői sem, sőt e lapok hasábjain Dr. Fayer László kétségbe vonta az ily bizonyítványok közokirati jellegét, s hézagot vélt felfedezhetni abban, hogy a Btk. ezek meghamisításának büntetéséről külön nem intézkedik (*«Jogt. Közl.»* 1891: 201).

Ily körülmények között e téren nőttön nőtt a zavar és

¹ Lásd például Bj. T. XXI. 289. és J. Sz. V. k. 681. lapján közölt értekezéseket, továbbá: «A kihágásokról szóló magyar büntető-törvények magyarázata» című kézikönyvem illető helyét (169).

és fentartása, a tanárok kinevezése és fizetése, a tanulás beltartalmának és idejének meghatározása, esetleg az állam felügyeleti jogának fentartása és érvényesítése, továbbá a vizsgákról és azok mikénti letételét igazoló bizonyítványokról szóló intézkedések, valamint az egész közoktatásügy szervezésének törvény vagy rendelet útján való szabályozása által szakadatlan behatást gyakorol.

Az állam e tevékenysége oly terjedelmes és fontos, hogy az a közigazgatás egyik külön ágazatát állapítja meg. Ezenfelül ama közoktatási rendszerhez, melyet az állam intézkedései megállapítanak, számos közérdekű intézkedés is fűződik. Így különösen az 1869: IV. tcz.-ben a birói állásra, az 1871: XXXIII. tcz.-ben a kir. ügyészségre, az 1883. I. tcz.-ben pedig számos állami hivatalra való képesítés correlatióba van hozva a fenálló iskolai és vizsgarendszerrel.

Midőn e törvények valakinek hivatali képesítését az illető iskolák bevégzésétől vagy a vizsga sikeres letételétől teszik függővé: ez által amaz okiratnak, melyet az illető iskolák tanárai vagy az állam más közgei a bevégzett tanfolyamról vagy letett vizsgálatról kiállítanak, az állam hitelt tulajdonít, azt az okiratot tartalmára nézve teljes hitelt érdemlő bizonyítéknak fogadja el, s fenhatósága egész területén ilyennek rendeli tekintetni és elfogadtatni. Különösen a szabályszerűen kiállított bizonyítvány által valónak fogadja el az állam nemcsak azt, hogy az illető egyén az abban letettnek állított vizsgálatot tényleg letette, hanem azt is, hogy bir azzal a képességgel, a melylyel az állam által megállapított tanrendszer szerint annak birnia kell, a kinek részére ily bizonyítvány kiállítása meg van engedve.

«Ha tehát a közoktatás — mondja a Curia — állami feladatot képez, ha az iskolai rendszer az állam által van megállapítva, ha azon egész rendszer működése és tevékenységben tartásának módozatai az állam adminisztratív hatása alatt állanak, s ha az iskolába való felvételtől, a tanfolyam bevégzéséről s a letett vizsgáról szóló bizonyítványok tartalmukra nézve teljes hitellel birnak: ezzel ki van mondva, hogy az iskolai bizonyítványok, tehát az államvizsga letételéről szóló egyetemi bizonyítványok is, közokiratot képeznek.»

Önkényt következik ebből, hogy miután közokiratot csak közhivatalnok állíthat ki: az iskolai bizonyítványt kiállító személyek is ebbeli minőségükben közhivatalnokok gyanánt tekintendők, mit némelyek, legalább a nem állami iskolák tanáira nézve kétesnek tartanak. A Curia határozata erre is megadja a felvilágosító választ, midőn kimondja, hogy: «maguk a vizsgáló tanárok is vizsgálói minőségükben nem mint tanítók, hanem mint közhivatalnokok, az államhatóság funkciójában eljáró hivatali közgeek járnak el».

Az iskolai, különösen pedig «a hivatásbeli nyilvános tanintézetek» által kiállított bizonyítványok koholása vagy meghamisítása tehát kétségtelenül közokirathamisítást állapít meg. Hogy azonban az ily cselekmény közokirathamisítás gyanánt büntethető legyen: ennek egyik lényeges feltétele a Btk. 391. §-a szerint még az, hogy abból a hamisító tudtával egy más személyre jogsérelem származzék vagy származhassék.

Fenforog-e e kellék az iskolai bizonyítványra vonatkozó hamisításnál, midőn a hamisító vagy használó célja az, hogy ez által valamely közhivatali állást elnyerjen: e kérdést is behatóan tárgyalja a Curia határozata, melynek eszmenete e tekintetben a következő.

Törvényeink és jogrendszerünk értelmében a személy bármely jogának megsértése, melyet az állam valamely törvénye vagy jogszabálya oltalmaz, s a melynek megsértéseért polgári, büntető vagy közigazgatási uton elégtételt rendel, jogsérelemet képez. Minthogy pedig az állam maga is személy, s mint ilyen cselekvő képességgel bir, — s minthogy a souverain önelhatározásának folyományát képező alkotmányban, illetőleg közigazgatási hatalomban van megvonva az a jogkör, melyben az állam functionál, s a mely körben

a jogállam eszméje által elhatárolt tevékenységét, mint jogot a közérdekben érvényesíti: ebből következik, hogy a ki az államot illető e jogkörbe törvényellenesen benyul, a ki az államot e körben tetteleg megzavarja vagy félrevezetéssel kijátszsa, az az állam, mint személy ellen, jogsértést követ el.

Midőn tehát az állam törvényileg meghatározta ama kellékeket, melyek létezésétől feltételezi, hogy valakire a közhatalom valamely részének kezelését reábizza, s midőn ez által egyszersmind negative kimondja, hogy a közhatalom kezelésének oly egyénre bizását, ki ama feltételekkel nem bir, a köz- és magánérdek szempontjából meg nem engedheti, és ha ennek dacára valaki akként hiúsítja meg az állam e parancsoló, illetőleg tiltó rendelkezését, hogy a követelt feltételek létezését színlelő hamis közokiratot mutat fel a közhatóságnak: e cselekményben lehetetlen fel nem ismerni az állam jogának megsértését.

A tévedés forrása az, hogy némelyek csakis a magánjogi sérelmet, a vagyoni kár jogtalan okozását tekintik jogsérelemnek, míg az ezt jelentőségében felülmúló, a közérdeket biztosító legfőbb jog a közjog ellen intézett támadás jogsértő voltát figyelmen kívül hagyják. Azonban kétségtelen, hogy a garancia, melyet az állam a közhivatalba lépőnek iskolai bizonyítványában keres, a melytől tehát ennek közhatósági funcióval való megbizását föltételezi, egy jogi helyzet megalkotásának minden essentialis kellékét magában foglalja; a miből egyenesen következik, hogy mindaz, a mi a követelt garanciát sérti: magát az állam által alkotott jogi helyzetet támadja meg, tehát ipso facto jogsértő.

Ha tehát a vizsga vagy a bizonyítványban megjelölt egyén szabályszerű vizsgája bárminő hamisítás által helyettesítetik, és ha az, a mi ez uton eléretett, mint a törvénynek megfelelően igazolt eredmény elérése, a hivatalos constataciónra rendelt alakban bizonyíttatik, — legyen az erről szóló bizonyítvány koholt vagy részben hamisított (documentum falsum), avagy kiállításának anyagát és a küllékeket illetőleg való, de beltartalmára nézve valótlan (documentum verum, sed non veridicum): mindenik esetben az állam által alkotott joghellyel ellentétes helyzetnek szereztetik érvény és hatály, tehát minden ily esetben kijátszatik, semmissé tétetik, azaz megsértetik az a fensőbb, átható, kiegyenlítő és igazgató szervezet, melynek sértetlen működésétől van feltételezve a közjólét.

A mi az állam, a kormányzat s a társadalom tekintetében annyira fontos, a mitől az állam hatalmának helyes és igazságos kezelése függ, a mit az állam oly nagy gonddal ápol, a miről annyi törvény és felsőbb rendelet szól, s a minek biztosítására annyi kiváló közeg folyton tevékeny: annak a concret esetben hamis üzelmek vagy formaszerű hamisítás által való kijátszása az állam közjoga ellen jogot sért, tehát jogsérelemet okoz. Ebben van a jogsérelem, nem pedig az államnak a hivatal után kapott fizetéssel való megkárosításában. A közjogi jogsértés képezi a közvetlen jogsérelemet, a közvetett pedig a közokiratok hitelén nyugvó közbizalomnak megrendülése.

E valóban fenséges indoklás foglalja magában azokat az alaptételeket, a melyekből az iskolai bizonyítványok hamisításának megítélésében kiindulni kell. Egy erős sziklatalapzat ez, a melyre bátran fel lehet építeni mindazt, a mi a felvetett kérdés kiágazását képezi.

Abból a tételtől, hogy a közép és felső iskolák bizonyítványainak meghamisítása, illetőleg hamis előállítás a Btk. 391. §-a alá esik, önként következik, hogy az ily hamisítványok tudatos használata sem vonható a Kbt. 71. §-a alá, másfelől pedig, hogy a mennyiben valaki például akként hozza létre a hamis tartalmu bizonyítványt, hogy másnak nevében teszi le a vizsgát (documentum verum, sed non veridicum): ez esetben cselekménye a 400. §. szerint büntetendő.

A Curia határozata egyébként tüzetesen kifejti azt a kérdést is, hogy mi határolja el a közokirathamisítást a Kbt. 71. §-ába ütköző közbiztonság elleni kihágástól. A határozat e részének kiegészítéséül még csak felemlitem, hogy más a bizonyítványnak «alkalmazás céljából» való felhasználása, mi által kihágás létesül és más annak használata a végett, hogy használója valamely közhivatali állásra «kineveztesse» vagy «megválasztassék». Az alkalmazás tágabb értelemben felöleli ugyan a kinevezést és megválasztást is, valamint megfordítva: az utóbbi kifejezéseket az alsóbb rendű vagy magánállásokra való alkalmazás esetében is szokták használni, — de a törvény szempontjából például a portás vagy gépészsegéd nem «kinevezés» által jut amaz álláshoz, a melyre «alkalmaztatik», viszont az alispán és törvényszéki bíró a törvény értelmében nem «alkalmazás», hanem megválasztás vagy kinevezés által nyerik el közhivatali állásukat.

Ez is egy figyelemreméltó szempont a közbiztonság elleni kihágásnak a közokirathamisítástól való elhatárolása tekintetében.

Remélhető, hogy azt a bizonytalanságot és ingadozást, a mely ez iránt, s általában az iskolai bizonyítványok hamisításának büntetethetőségére nézve az előadottak szerint nálunk ez ideig létezett, s a mely végső kiágazásaiban még azt is kérdésessé tette, hogy egyáltalában büntethetők-e törvényeink szerint az ily hamisítások: a Curia döntő jelentőségű határozata egyszersmindenkorra megszünteti, s remélhető, hogy büntető bíróságaink ezentúl a közjogi érdek megvédésére is nagyobb súlyt helyeznek ítéleteikben, mint a hogy eddig történt.

Dr. Illés Károly.

Nem osztozunk a t. cikkíró abbéli nézetében, hogy a Curia határozata képes lesz eloszlatni azt a bizonytalanságot és ingadozást, mely ezen kérdésre nézve eddigi gyakorlatunkban mutatkozott. A Curia éppen azért alkalmazta mindezen esetekben a Kbt. 71. §-át, mivel a Curia bírái a közokirathamisítási versiót, melyet eddig kiválólag a kir. ügyészség tagjai képviseltek vádindítványaikban és irodalmi nyilatkozványaikban, erőszakoltak és horribilis szigorra vezetőknek tartották. Tagadhatlan, hogy a Kbt. 71. §-a a súlyosabb esetekben nem ad elég tért a repressio gyakorlására, de másrészt a Btk. 391. és 400. §-ai a fegyház- és börtönbüntetésekkel tulszigorúak még a legsúlyosabb esetekben is. Ha a csekélyebb esetek a Kbt. 71. §-ának körébe tartoznak, mint ezt a Curia legújabb határozata is elismeri, akkor a súlyosabbakra vétségi büntetés szükséges, nem pedig büntetési, mert különben a kettő közt — a kihágás és a büntetett közt — a büntetés mérve tekintetében nagy ür támad, holott az élet az egymásba átmenő és egymásba fonódó büntetési tételeket követeli meg. Éppen az, hogy ezen, rendszerint csekély súlyu delictumokat csak ezen súlyos büntetési tételek segítségével vétele mellett büntethetnők, mutatja, hogy a törvényhozó ezeket ide vonni nem akarhatta.

Hogy a kodifikátor a bizonyítványhamisítást legfőlebb vétségi súlyúnak tartotta, mutatja az is, hogy az orvosi és a községi hamis bizonyítványok kiállítását és használatát a közokirathamisítások közül kiemelte és külön fejezetben fogházbüntetéssel sújtja. Így most a Curia legújabb határozata szerint a súlyos testi sértési és ölési vádak esetében és különben is igen súlyos következményű orvosi bizonyítványhamisítás csak egy évig terjedhető fogházbüntetéssel járna, egy közönséges iskolai bizonyítvány hamisítása pedig öt évig terjedhető fegyházzal.

Ha a felekezeti iskolák bizonyítványa közokirat, és ezen iskolák tanárai e tekintetben közhivatalnokok, azt épp úgy ki kellett volna a Btk.-ben mondani, a mint ki van mondva bizonyos vonatkozásban ugyanez az anyakönyvek vezetőire nézve. Mert ha az iskolai igazgatót, a tanárt és a tanítót a bizonyítvány kiadására nézve a Curia közhivatalnokká deklarálja, közel fekszik az, hogy ugyanő közhivatalnok a vesztegetés tekintetében is, meg a hivatalos hatalommal való visszaélés, meg a hivatalos közeg elleni erőszak, meg a becsületsértés, meg a sikkasztás tekintetében is. (Hogy egyébiránt a Btk. szerint a tanár és a tanító *mint ilyen* nem közhivatalnok, legjobban mutatja az 55. §., hol az első pontban szó van a közhivatalok elvesztéséről, és a második

pontban *külön* az ügyvédi, közjegyzői és a nyilvános tanári és nyilvános tanítói állás elvesztéséről.)

A mi illeti, hogy mit értsünk az alatt, midőn a Btk. 391. §-a követeli, hogy a cselekményből *valakire* jogsérelemnek kell háramolnia vagy háramolhatni, erre nézve régebben ugyanazon curiai tanács, mely a legújabb határozatot hozta és oly fényesen megindokolta, ezeket jelentette ki:

«A közokirathamisításról rendelkező két szakasz egyikének sem képezi tárgyát az államnak mint abstract lénynek azon joga, hogy az általa, illetőleg az ő hatóságánál s hatósági hitelénél fogva kiállított okiratokba vagy jegyzőkönyvbe ne igrtassék be olyasmi, a mi nem való, hanem csakis concret jogokat tart e szakaszokban szem előtt a törvény és csakis az ezekre hárulható sérelem, illetőleg a jogok vagy jogviszonyok lényegére vonatkozó, tehát ezek tekintetében sérelmes valóságnak közokirat vagy nyilvankönyvbe bejegyzés általi hamis bizonyítását rendeli e szakaszok szerint büntettetni. Ha tehát valamely, habár nem való ténynek bejegyzéséből jogsérelem valakire nem háramolhatik, a 391. §., valamint a 400. §. alkalmazhatása már ennél fogva ki van zárva.» (BFT. VI. 157. l.)

Most pedig éppen az ellenkezőt állítja a következőkben:

«A tévedés forrása az, hogy . . . jogsértésnek csakis a magánjogi sérelem, a vagyoni kárnak jogtalan okozása tartatott s az ezt jelentőségében sokkal felülmúló, magát az államrendet megtámadó közjog, a közérdeket biztosító legfőbb jog megsértésének jogsértő volta a bíróság megfigyelésének köréből eltűnt.»

Ily homlokegyenest ellenkező felfogások közt kellvén választanunk, mi szivesebben csatlakozunk az előbbihez, mert annyi bizonyos, hogy ebben a törvény természetes értelmezése nyilatkozik, az újabbikban pedig az a bizonyos ismert törekvés, hogy a törvény által — bármily oknál fogva — csekélyebb büntetéssel sújtott cselekményre súlyosabb minősítés szoríttassék ki, — *herausquetschen*, — hogy egy német legfőbb törvényszéki bírónak pár héttel ezelőtt e lapokban közölt találó szavával éljünk.

És a régibb magyarázathoz annál inkább kell ragaszkodnunk, mert ha valóban azon van a sulypont — mint cikkíró ur mondja — hogy a bizonyítványnak a közszolgálatba léphetés céljából kell hamisítva lennie: mikép büntetjük azt az ügyvédjelöltet, a ki csak az ügyvédi vizsga letétele végett követi el? Vagy azt az orvosnövendéket, a ki az orvosi diploma megszerzése végett teszi? Vagy a technikust, a ki magánmérnök akar lenni? Vagy a gyógyszerészt? stb., stb.

Elvégre nem arról van szó, hogy a Btk. ezen hízaga *bármiképp* betömessék, hanem arról, hogy képesek vagyunk-e a Btk. magyarázása alapján ezen cselekmények tárgyszerű retributációját rendszerint biztosítani. Ha nem, akkor addig, míg a novella életbelép, — reméljük nem tart már nagyon soká — jobb a mostani állapot. Jelenleg a Kbt. 71. §-a számos esetben mégis kiségit. Holott ha forcírozák felülről a közokirathamisítással járó tulsúlyos büntetéseket, akkor az lesz az eredmény, a mi minden ily esetben szokott lenni, hogy a cselekmény büntetlen marad. Franciaországban évszázadokon át teljesen szabad volt a cselédlopás, mivel a legkisebb ilyen lopásra is igen súlyos büntetést szabott a törvény, s a gazdák ezen büntetést tulszigorúnak tartván, eltitkolták az eseteket.

Ugy lesz itt is. A hivatalok főnökei, habár némi büntetés nagyon is indokolt volna, nem fogják feljelenteni az eseteket, mivel ezzel évekre terjedő fegyház- vagy börtönbüntetésnek szolgáltatnák ki az illetőt.

F.

Különfélék.

— **Ügyvédi szoba fővárosi járásbírósnál.** A VI. ker. járásbírósnak vezetője utánzásra méltó ujitást hozott be az említett bíróságnál, mely abban áll, hogy legközelebb külön szoba bocsátatik az ügyvédek rendelkezésére és ezen túl az ügyvédek nem lesznek többé kénytelenek az ügyfelekkel és tanukkal együtt a bírák előszobáiban várakozni.

A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága f. hó 28-án esti hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében ülést tart, melynek tárgya Tóth Gerő kir. táblai bíró, Tóth Mór kir. ügyész és Kisfaludy László fogházfelügyelő dolgozatainak bemutatása.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulatnyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Csemegi Károly az ügyvédi szervezet kérdéséről. — Törvény-
széki bűnügyekben mikép szervezendő a jogorvoslat? Dr. FAYER
LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — *Jogirodalom:* A magyar kereske-
delmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra. Irta
dr. Nagy Ferencz. F. A. — *Törvénykezési Szemle:* Az új vasuti
üzletszabályzat. Dr. MORAVCSIK GYULA budapesti ügyvédtől. — Az
ügyvédi qualificatio alábbi állítása. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD buda-
pesti ügyvédtől. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Minisztertanácsi határozat hatásköri
összeütközés tárgyában. — A budapesti egyetem második félévi tan-
rende. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Csemegi Károly az ügyvédi szervezet kérdéséről.

Csemegi Károly curiai tanácselnök urtól minket — a mi
a büntetőjogot illeti — nagy úr választ el. Alig van büntetőjogi
kérdés, melyre nézve, minthogy kiindulási pontjaink merőben
ellentétesek, hozzájárulhatnánk a curiai II. büntető tanács elnöké-
nek ítéleti conclusióihoz. De örömről szolgál, hogy más téren
hosszu idő után ismét találkozhatunk Csemegi Károly egy
nyilatkozatával, melyre nézve teljes szívből hozzájárulásunkat
fejezhetjük ki.

Az alábbiakban közöljük az ügyvédi szervezet kérdésében
tartott elnöki zárbeszédét s ajánljuk az abban mondottakat, a
mai zavaros ügyvédi mozgalmak közepette, megsziivulásra ügyvé-
deinknek.

A beszéd — főbb vonásaiban — így hangzik:

... Szabadjon nekem mint az ügyvédség gyakorlatában
megöszült, az ügyvédség küzdelmeit átküzdött veteránnak
— ez egymást felváltott legkülönbözőbb és legellentétese-
bb szervezetek alatt nyert — mindig azonosnak és változatlan-
nak bizonyult azon tapasztalati igazságot felhoznom: hogy
csakis munkája nemességének és értékének valódisága, csakis
jellemének törhetetlen becsületessége, csakis a társadalom-
ban ezek által kivívott valódi és tartós bizalom — csakis
azon ténynek általános elismerése, hogy az ügyvéd első sor-
ban a jognak és igazságnak, nem pedig saját érdekének
képviselője és áthatott védője (*Helyeslés*), csakis egyedül ez
képes tiszteletet kivívni az ügyvédségnek; csakis ezen tulaj-
donságok képesek a testületet emelni és fentartani azon
niveau-n, a melyen az Európa művelt államaiban áll. De
hozzátehetem egyuttal, hogy egyedül ezen tulajdonságok szer-
zették meg e boldogabb éghajlat ügyvédei részére azon tekin-
télyt, a mely az intézményt és férfait Franciaországban,
Angliában és a szabad Európában egyáltalán környezi.

Higgyék meg nekem, a kinek már koromnál fogva is
elég időm volt az ügyvédség történetébe mélyebben bepilla-
ntani, és a ki ezen — törvénykezés és a joguralom történetére
vonatkozólag elsőrendű kérdéssel különös előszeretettel is
foglalkoztam — higgyék meg önök énnekem: *hogy nincs oly
ügyvédségi szervezet a világon, és nincs is elme oly fényes, oly
ragyogó, mely ily szervezetet kigondolhatna, nincs eshetőség oly
termékeny és hathatós, mely az ügyvédség részére a társadalom-
tól tiszteletet és elismerést, az ügyvédek már említett tulajdonságai
nélkül kieszközölni, — mondjuk — kimesterkélni és fentartani
képes lenne.*

Ezt a magyar ügyvédség már régtől fogva érezte, s nem
hiányoztak elődeink között jelesek, a kik az ügyvédek tulaj-

donságai és kötelességei magas színvonalára mutatva, szóval
és tettel e magaslatra törekvésnek ösztönzői, irányzói voltak.
És én nem fojthatom el csudálkozásomat, hogy a magyar
ügyvédség történetének e szép emlékeiről jeles értekezőink
közül egyik sem szólott.

Szabadjon tehát e tekintetben emlékeimet felfrissítenem.
Deák Ferencz volt az, a ki a magyar ügyvédségről — «prokato-
rokról» — kicsinylő szavakban nyilatkozott konservatív szó-
noknak felelve, nemes hévvel válaszolta: *hogy «ezen tisz-
teletre méltó kar az, melynek alkotmányunk fentartását első
sorban köszönhetjük, melynek alkotmányunk védelméért adósai
vagyunk».*

A haza bölcsének e megtisztelő nyilatkozatát a legfénye-
sebb traditio gyanánt kell megőriznünk, s ha a francia
barreau büszkeséggel mutat azok fényes névsorára, a kiket
érdemük és értékük az ügyvédi hivatásból a kancellárságra
vagy más egyházi vagy állami magas functiókra emelt: úgy
a magyar ügyvédi kar nagy értékének és nagy súlyának a
franciához méltó elismerését találhatja nagy Deák Ferenczünk-
nek azon minden más dicsőséget tulszárnyaló elismerésében:
hogy a vészek és viharok környezte alkotmányunk az ügyvé-
dekben találta védelmét, oltalmát — és fentartóját.

Habár nagy hazánkfának e megtisztelő nyilatkozata főleg
a multakat illeti, s habár a babér, a melylyel a jelenkor az
érte küzdött férfiak emlékének adózik, csakis ezeket illeti meg:
de az elhalt kitünőségek tiszteletében van egy nagy értékű
erkölcsi tanítás is, mely mint lángoszlop a multból a jövőbe
világít, s a követendő ösvény irányát — messze távolságra
és egy hosszú időre kijelöli.

Értékes — korához képest nagyon becses azon munkálat
is, melyet *ifj. Palugyay Imre* 1841-ben *Ügyvédek* czimén irt,
s melyben az ügyvédségnek az egész művelt Európában
fenálló különféle szervezeteit, az ezek körül felmerült contro-
vers kérdéseket, alaposággal és helyes felismeréssel fejte-
getve: a hazai ügyvédi karnak testületi szervezete és a
szabad ügyvédség fentartása mellett bensőleg és lelkesedéssel
érvel.

Fényesek és hervadhatlanok a még ma is fáradhatlan
munkatársunk és kiváló jogtudósunk *Tóth Lőrincz* barátom-
nak az ügyvédi hivatás emelése körül már a negyvenes évek-
ben szerzett érdemei, a kinek — hogy egyebet ne említsek —
Ügyvédi állapotok czimű dolgozatát azon kornak legjelesebb
jogászati művei közé kell sorozni.

Vannak tehát a magyar ügyvédségnek a szervezet kér-
désében is traditói, melyeket nem szabad elfelednünk, sőt a
melyekhez való csatlakozásban s melyeknek fejlesztésében
lehet feltalálni főleg ama varázserőt, mely a multat a jelen-
nel összekötve, törekvéseinknek a historiai erőt, a társadalom-
ban gyökeret és ezáltal consistentiát biztosít.

Visszatérve tagtársunk felolvasására,¹ azon teljes elismerés
kifejezése mellett, melyet annak becses tartalma megérdemel,
nem fojthatom el azon megjegyzésem: hogy midőn az ügyvédi
hivatásnak *jogfejlesztői, jogalkotói* hatását oly élénken és annyi
előszeretettel ecseteli: a hivatás tulajdonképeni rendeltetését,
létezésének legfőbb, talán egyedüli indokát, az ügyvédség

¹ A zárbeszéd Dr. Bleuer Samu felolvasása alkalmából mondatott.

specificus feladatát, annak *jogvédői* feladatát csaknem teljesen mellözi.

Pedig az ügyvéd valódi rendeltetését ezen feladat képezi, s azon örök emlékű nagy ügyvédek, a kiknek tisztelt nevei az eltűnt korszakokból mint utánzandó minták fennmaradtak, jogvédői minőségükben, mint az ügyvédi kötelesség hősei aratták a hervadhatatlan babérokat, melyek emléküket környezik.

Egyik-másik eszméje az előadásnak — bármily szépen lett legyen összeállítva, bármily vonzóak és tetszetősek legyenek a mellette felhozott érvek, mégis alig állhatnak ki a minden oldalról való bírálatot. Nevezetesen alig hiszem, hogy a kétségtelen tételek közé lenne felvehető az előadó azon állítása, mely szerint az ügyvédek számának nagysága aláássa az erkölcsi súlyt; redukálja a tudományt és gyöngíti az erkölcsi alapot. Nézetem szerint úgy áll a dolog, hogy a szellem izzó küzdterén a valódi siker, a tartós eredmény, a nagyobb tehetséget, a nagyobb értéket illeti, s hogy az ezen érték érvényesülésének mesterkélt akadályai csakis ideiglenesek lehetvén — azokat a legközelebbi idő — mint kórót a fergeg elsodorja. Hogy a nagyobb tudománnyal és nagyobb szellemi erővel szemben, a gyöngé tehetség nem tarthat igényt a tulsulyra, az érvényesülésre: ez maga az igazságnak tényleg megvalósulásra jutó törvénye; ez éppen azon eredmény, melynek elérését mindnyájunk óhajtja, s mely eléretve — a társadalom felvilágosodottságának legigazoltabb és legfényesebb bizonyítékát nyújtja. Az emberiség zsege korában, a szellemek sötéttségében vagy félhomályában üti fel fejét és zsarnokosodik hamis látszatával a tudákoság, az üres szózápor, a belérték nélküli phrasis: a valódi érték megítélésére képesített társadalom kicsapja, és ott hagyja a hitványság ezen elődjait.

Ezen eredményt várjuk mi a civilisatio további terjedésétől hazánkban és ennek elérését reméljük — bizonyos fokig — a törvénykezésbe behozandó szóbeliségtől. Mi úgy vagyunk meggyőződve, hogy a *szóbeliséggel* együttjáró *közvetlenség*: az ügyvéd és a közönség közötti közvetlen érték meghamisítlan súlymértékét is létrehozandja.

Nem hivatása az államnak temérdek szám feletti ügyvédek azon helyzetben tartani, hogy kisebb vagy nagyobb kényelemmel bizonyos privilegiumok birtokában éljenek, vagy élösködjenek azon diplomából, melyet kaptak. Annyi jogosultsággal bír mindenik ügyvéd, a mennyit neki — nem a czime ad, hanem a mennyi szolgálatot képes tenni a jognak és az igazságnak és ez az által érintett társadalomnak.

Ez a szóbeliségnél és nyilvánosságnál minden nap, minden órán ki fog tűnni. A társadalom lesz szemlato és fülhalló bírja az ügyvéd valódi értékének; és ha e bíróság ítélete következtében elhull a ki hivatottsággal nem bír; ha leszorul a tehetetlenség, a tudatlanság; ha ártalmatlanná válik a kontárkodás: ezért csak dicséret éri az intézményt, mely megtisztította a forumot az oda nem tartozók tolongásától és ártalmas zajongásától. Ez az én nézetem; ezt nyertem és ez erősödött meg bennem a francia és angol ügyvédség történetének tanulmányozásából, valamint a hazai jogéletünknek mindenik gyakorlati ágában szerzett hosszú észleleteimből. Ismételve és ismételve mondom: mint kiindulását, eredményét és összefoglalatját annak, a mit az ügyvédségről tanultam, értek, és tudok: *tudomány és jellem*, ez az egyedüli arcanum, mely a valódi, a — nagy ügyvédet létrehozza; ez azon két együttes varázs, mely elenyészteti a bajokat, és ezek nyomában fényt, dicsőséget, és megérdemlett jólétet áraszt. Ez fog érvényesülni nálunk is — ha azon rendszert követjük, melyen a minket megelőző országok nagytudományu, bátor és önfeláldozó jogvédői — ügyvédei — azon jelentőségüket elérték, a melylyel az államban és a társadalomban — a melylyel az egész polgárosult világon, a valóban művelt lelkek közmegegyezésével bírnak . . .

Törvényszéki bűnügyekben mikép szervezendő a jogorvoslat?¹

IV.

A mi azon ellenvetést illeti, hogy a Curiának másodfokká alakítása által ezen bíróság eláraszthatnák bűnügyekkel, erre megfeleltem már multkor idézett cikkemben (*Jogtudományi Közlöny* 1892. 52. sz. «A bíróságok tehermentesítése»), hol kimutattam:

1. hogy a törvényszékek jelenleg el vannak árasztva bagatell-ügyekkel,² s ezeket egyrészt a büntető-törvénykönyvi nevelle előrelátó megszerkesztése, másrészt a törvényszéki hatáskör gondosabb megállapítása után a törvényszéktől minden esetre el kell vonni.

2. Kimutattam ugyanott azt is tüzetesen és a hivatalos statistikára alapított számokkal, hogy ily módon a törvényszékek a most általuk tárgyalt ügyeknek szám szerint több mint egy harmadától megszabadulhatnak, s nem volna szükséges a törvényszéki nagy apparatust (vizsgálóbíró, vizsgálati fogságot, kir. ügyészséget, vádtanácsot, ítélő tanácsot) mozgósítani egy minden izében bagatell-természetű dolog miatt.

3. Kimutattam, hogy a mig nálunk a bűnvádi eljárás szervezetlensége folytán minden *második* törvényszéki ítélet ellen adatik be jogorvoslat, addig külföldön, a mióta a bűnvádi eljárást észszerűen kodifikálták, körülbelül minden *huszadik* ellen.

4. Kimutattam, hogy nálunk az ügyészség szaporítja leginkább a felebbezéseket, és tárgyaltam a «hetes ügyészek» intézményének a felebbezéseket szaporító hatását.

5. Utaltam végül arra, hogy az ügyészeknek utasítást kellene nyerniök, hogy a büntetés alsó foku kiszabása ellen fontos indokok nélkül ne felebbezzenek, és hogy különösen a maguk felebbezését teljesen függetlenítsék attól, hogy a vádlott felebbeze-e vagy nem.

Hozzáadhatnám még, hogy a rövid tartamu szabadságvesztés-büntetés kiállításának elhalasztása tekintetében az ügyészségeknek és járásbíróknak az eddiginél szélesebb körű felhatalmazás volna adandó. Jelenleg ugyanis sokszor csak azért felebbez az elítélt, mivel nyárról, a munkaidőről, télre akarja halasztani elzárását, holott ha nagyobb halasztást kaphatna, belenyugodnék s nem szaporítaná a felsőbb bíróságok munkáját.

Kétséget nem szenved ezek után, hogy a reformált eljárás igen számos, többnyire kisebb tényezőnek tartós gondozását igényli. De éppen a felügyelő közegek feladata az, hogy szemmel tartsák a processuális fejleményeket és szükség esetére irányítólag is hassanak. Ha meglenne nálunk a helyesen felfogott felügyelet, még a mai szervezetlen állapotban sem kellett volna a jogorvoslatoknak, és a mi ezzel egy: a felsőbbbírói munkának oly kétségbeejtő mérveket ölteni.

A polgári ügyben az állam talán e tekintetben kevesebbet tehet, mert a peres felek maguk döntenek el, hogy mily peres lépések ajánlatosak nekik, de a törvényszéki bűnügyeknél, hol ugyyszólván minden perben az állam a felperes, a jogorvoslatok tultengéséért első sorban a felügyelő hatóságokat kell felelősekké tennünk. Az a bizonyos legenda pedig, hogy nálunk különösen erős a perlekedési viszketeg, a bűnügyeket

¹ Az előbbi közl. I. a 3. és 4. számban.

² Többször közöltem már ily törvényszéki bagatell-ügyeket. Ezuttal ismét ideigtathatok hármat a budapesti kir. törvényszék legújabb gyakorlatából:

Egy napszámos neje egy 13 éves fiut megbízott azzal, hogy férjének egy kávéval telt bögrét adjon át. A gyermek azonban megitta a kávé és a bögrét eladta néhány fillérért.

Egy korcsmáros feljelentette cselédjét, hogy háromnegyed kiló hust lopott tőle.

Egy üzlet tulajdonosa azért jelentette fel cselédjét, hogy ez 40 kr. értékű czéznát lopott tőle.

éppen nem érinti. A bűnügyekre nézve meg van a perlekedési viszketeg a tulbuzgó hivatalos közegekben, a fiatal és ambitiosus vizsgáló bírásokban és alügyészekben, a fogdíjra dolgozó csendőrökben, stb. Ha ezek normális mértékre szállítják le buzgalmokat, a perlekedési viszketegnek vagy makacskodásnak nem lesz maradványa.

És elvégre ha Németország óriási nagy területéről és Ausztriában is a legalsó bíróságtól közvetlenül felmehetnek a jogorvoslatok a legfelső bírósághoz, Magyarország nem bírna annyi szervező képességgel, hogy ugyanazt megtételtesse?

A másik rettegett nehézség az, hogy a jogorvoslat nem csak közvetlenül, de másodszor is felmehetne a Curiához.

Ez a mi közönséges felfogásunk szerint a jogorvoslattal való visszaélés veszélyét egészen a nyakunkra hozza.

De ne feledjük, hogy a revionális rendszer mellett a hatás nem a jogorvoslatok tulságos igénybe vétele, hanem a bíraskodási formák szoros betartása szokott lenni, s ezt eddig minden államban így tapasztalták. Azon bíróság, mely tudja, hogy a felső fokon öröködnék a perek mikénti vitele felett, gondosan dolgozik. S ha egyszer valamennyi bírósági forum correct formában jelezte álláspontját a perben, nincs többé remény az ítélet megdöntésére. A valóban visszaélés célzatu jogorvoslat ellen beállhat az a *limine* visszautasítás, vagy végső esetben a birságolás.

A mi pedig azt illeti, hogy a Curia feloldásai folytán három forum helyett eshetőleg négy forum lesz, szem előtt kell tartanunk, hogy a legtöbb esetben a jelenlegi három forum helyett két forumban fog a per eldőlni: első fok és Curia.

A többi per pedig három, eshetőleg négy forumon; holott azon esetekben, hol jelenleg a Curia felold vagy megsemmisít, hat a forumok száma. Tehát a normális lefolyásu esetekben három helyett kettő, a nem-normális lefolyásuakban pedig hat forum helyett négy forum lesz. Vagyis az egész vonalon, tehát valamennyi esetre nézve tetemes rövidítés állana be.

De nem fog-e három vagy négy forumon tárgyalt esetek száma tul-nagy lenni? Alig tehető fel. A legtöbb felebbezett ügy már a Curián mint második forumon véget érne; egy kis százalék lemenne a kir. táblához, s alig számbavehető százalék volna az, mely ismét a Curiához kerülne. Mindezen perrendtartási szellentyük nem abban éreztetik jó hatásukat, hogy igénybe vétetnek, hanem hogy igénybe vétethetnek. Annyi bizonyos, hogy sokkal kevesebb ügy fogna eljutni a negyedik forumig, mint a mennyi most eljut a hatodikig.

V.

A mai rendszer hivei közül némelyek kétségkívül abból fognak kiindulni, hogy az a jogorvoslati rendszer, melyet vázlatosan előadtam, a repressio szempontjának nem tesz kellőleg eleget.

Mit változtat a jelenlegi állapoton a repressio *erélye* tekintetében azon szervezet?

A kir. Curia ma is éppen úgy enyhíthet, a mint ott tehetné. Ma is megsemmisíthet, a büntetést leszállíthatja, felmenthet. Csakhogy ma mindezt könnyedén maga végzi, ezentul egy részét a kir. táblák által végeztetné. Ebben magában enyhítési elem nincs, mert a kir. táblák csak ott és annyit enyhíthetnének, a mennyit a kir. Curia jónak lát.

A mi pedig a kérdés másik oldalát, a súlyosítást illeti, itt az a módosítás állana be, hogy a kir. Curia az iratcsomóra alapított eshetőleges súlyosítási célzatának úgy szerezhet érvényt, ha ennek számára a kir. táblát is megnyeri. Súlyosítás tehát csak ott áll be, a hol három bírósági tanács közül legalább is kettőnek többsége kívánja.

E rendszerben azt a veszélyt, hogy a bűncselekmények elleni repressio nem érvényesülhet, aligha fogja valaki találhatni.

Ellenkezőleg, abban mutatkozik nagy foku *elitelési* könnyelműség, a mi ma fenáll, hogy t. i. három bíróság közül *egyik bíróság tagjainak többsége* elegendő az elítéléshez és az ítélet súlyosításához, vagyis a *négy* curiai bíró leszavazza a három curiai, öt táblai és három törvényszéki, összesen *tizenegy* bírót. A szavazási aránynak ezen példátlanul illogikus szervezete okozza jórészt, hogy nálunk oly gyakori az ártatlanok elítélése és a felsőfoku súlyosítás.

A javaslat szerint ellenben négy curiai és három táblai, összesen *hét* bíró szükséges a súlyosításhoz, és pedig eshetőleg három curiai, két táblai és három törvényszéki, tehát *nyolcz* bíró ellen. Vagyis még mindig megtörténhetnék, hogy — a szakbírói eljárásban — a minoritás érvényesíti akaratát a vádlott ellenében, s így inkább abból a szempontból volna a javaslat megtámadható, hogy az elítélések és súlyosítások ellen némileg nem ad elég garantiát.

Az egész Európában honos esküdtszéki eljárás ehhez kétségkívül hasonlíthatatlanul nagyobb garantiákat tartalmaz a vádlottra nézve, mert ha öt forum közül — vizsgáló bíró, vád alá helyezési tanács, esküdtszék, szakbíró, legfelső bíróság — csak egy a felmentés mellett van, az rendszerint elegendő a többi négy forum eshetőleg elítélő szavazatának lerontására. (Ha talán felmerülne azon aggály, hogy a javaslat jogorvoslati rendszer a *vádott* részére nem ad elég garantiát, a felső fokon a súlyosítás nem absolut többséghez, de két harmad többséghez volna köthető.)

A javasolt új szerkezetben tehát az enyhítési tendenciák éppen nem tul-erősek. S ha figyelembe vesszük, hogy az egész judicatura vezérlése a javaslat szerint a kir. Curia kezében van összpontosulva, lehetetlen feltenni, hogy talán az a bizonyos «tulzott humanismus», melyet nálunk némely szakférfiak minden bokorból felbukkanni látnak, érvényesülne a bíraskodásban.

Ha még a felebbezhetlenségen alapulna a rendszer, akkor feltehető volna, hogy egyik-másik első foku bíróság, vagy talán még egyik-másik kir. tábla is bizonyos egyoldalúságoknak átengedné magát; de mikor minden törvényszéki ítélet felvihető a kir. Curiához, ezen magas testületnek az ország színe előtt, a legnagyobb nyilvánosságban kifejtett működése bizonyára felette áll annak, hogy az ellankadás eshetőségéről szólni lehetne.

Ez azonban természetesen nem zárja ki, hogy továbbra is fentartassék a magyar kir. Curiának évszázadokon gyakorolt azon functiója, hogy az alsó foku bíraskodás aránytalanságait a jogrendszernek megfelelő mérvben enyhítse. A reformált bünvádi eljárás egész Európában úgy fogja fel a legfelső bíróság hivatását, a hogy régóta a magyar kir. Curia — egyes sajnálatos ingadozásoktól itt eltekintek — és a hogy a magyar közjog mindig felfogta. A mit a vázolt jogorvoslati rendszer tételekbe akar foglalni, végvonalban nem egyéb, mint a magyar kir. Curia évszázados jogkörének kodifikálása.

Legközelebb még pár ellenvetést kell szemügyre vennem.

Dr. Fayer László.

Jogirodalom.

A magyar kereskedelmi jog kézikönyve különös tekintettel a bírói gyakorlatra. Irta dr. Nagy Ferencz egyetemi ny. r. tanár. Második átdolgozott kiadás. III. füzet. Budapest, az Athenæum r. társulat kiadása. 1893.

Ismertettük a jelen munka első két füzetét megjelenésükkor (*Jogtudományi Közlöny*, 1892. évfolyam, 44. és 187. lapszám). A most megjelent harmadik füzetrel a munka be van fejezve.

A harmadik füzet a kereskedelmi ügyletekről szóló tanokat foglalja magában. A kereskedelmi ügyletek meghatározása és az azokra vonatkozó általános határozatok már a második füzetben lettek tárgyalva. Már ama füzet ismerte-

tésénél kiemeltük volt a szerző érdemét az értékpapírok jogi természetének ismertetése körül.

A jelen füzet a *kereskedelmi ügyletekre vonatkozó általános tanok* közül a kereskedelmi ügyletek megkötésére és teljesítésére vonatkozókat tartalmazza. Nem szorítkozik e tekintetben a kereskedelmi törvényre és intézkedéseinek a magánjog és a bírói gyakorlat által való kiegészítésére, hanem feldolgozza a budapesti tőzsde jogszokásait is. A tőzsde-ügyleteket különben a vételnél (637—642. l.) részletesen ismerteti. Ama nagy fontosságnál fogva, melylyel a tőzsde-ügyletek a forgalomban bírnak, úgy a tanuló, mint a gyakorlat embere haszonnal fogja e részeket olvasni, a melyek annyiban hézagpótlók, mert sem kereskedelmi törvényünk nem intézkedik róluk, sem jogirodalmunk nem foglalkozott eddig velük eléggé.

Hogy a szerző mily széles keretben dolgozta fel az általános tanokat és mennyire megvilágítja a legújabb fejleményeket is, annak beigazolásául csak néhány adatot akarunk idézni.

A távirda és távbeszélő (telephon) joga megvan a munkában érintve. Szerző e tekintetben a távirdaüzleti szabályokra és az e kérdés körüli gazdag külföldi irodalomra hivatkozik (569. és 575. lap és jegyzetek).

A teljesítés tárgyánál a pénzértékre (valuta) vonatkozó tanok ismertetésénél foglalkozik már az új arany korona-értékkel és az azt szabályozó 1892: XVII. tczikkal is (582. és 583. lapon levő jegyzetek).

A teljesítés módjánál kifejti a girofizetés és a scontratio természetét és kiterjeszti figyelmét a postatakarékpénztárra vonatkozó 1889: XXXVII. tcz. által szabályozott clearing-forgalomra is.

Az általános tanok azonban nemcsak a munka e részében vannak tárgyalva, hanem valahányszor az egyes kereskedelmi ügyletek tárgyalásánál valamely általános jogszabály felmerül, szerző ezt behatóan ismerteti. Csak egy példát akarunk erre felhozni, az erőhatalom (vis major) meghatározását, melyet a fuvarozási ügyletről szóló részben egy jegyzetben találunk (692. lap, 6. jegyzet).

Mit kell erőhatalom, vis major, alatt érteni? E kérdést veti fel a szerző. A nézetek e tekintetben nagyon eltérnek és három osztályba sorozhatók, u. m.: 1. az erőhatalom nem más, mint a véletlen (casus); 2. az erőhatalom nem közönséges, hanem olyan véletlen, mely rendkívüli gondossággal sem volt elhárítható; 3. az erőhatalom fogalma a véletlentől egészen különböző, tárgyilagosa fogalom, mely a kötelezett gondosságától és vétkességétől teljesen független. Az 1. alatti nézet különösen a franczia íróknál, a 3. alatti az angol-amerikai íróknál, a 2. alatti tulnyomólag a német íróknál és a mi joggyakorlatunkban talált elfogadásra. A szerző szerint az 1. alatti nézet ellen az szól, hogy nincs értelme a casus és vis major megkülönböztetésének, ha a kettő azonos; a 2. alatti nézetnél nem érvényesül a tárgyilagosa szempont és ennél fogva a bírói gyakorlatot ingadozóvá és önkényessé teszi, a mint azt Németországban és nálunk tényleg tapasztalhatjuk. A helyes felfogás ennél fogva a harmadik, s csak az a kérdés ennél, mikép határozzuk meg közelebbről az erőhatalom fogalma alá tartozó eseményeket. Szerző szerint csakis a külső, rendkívüli és nyilván elháríthatlan események tartoznak ide. Csak miután szerző az erőhatalom fogalmát ilykép elnevezte, alkalmazza azt a fuvarozó felelősségének meghatározásánál, tekintettel a kereskedelmi törvényre, a berni egyezményre, a vasuti üzletszabályzatra és a postai tariffákra.

Azért idézzük kivonatosa e jegyzet tartalmát, mert az jellemzi szerzőnek tárgyalási modorát, mely minden felvetett kérdésnél minden irányban kívánja tájékoztatni az olvasót.

Az általános tanok után a munka nyolcz czimben foglalkozik az egyes kereskedelmi ügyletekkel.

Az első a *vételügylet*. Ama nagy fontosságnál fogva,

melylyel e rész a joggyakorlatban bir, az bővebb tárgyalást érdemelt volna meg. Tankönyvben annyi, a mennyit szerző a vételről ír, elég volna; tágabb köröknek szánt munka azonban nem érheti be ennyivel. Az egyes részek közti arány szempontjából is több tért kellett volna szentelni a vételnek. Sok fontos kérdésre e részben a munka nem ad kielégítő felvilágosítást. Így például a fedezeti vétel, mely a gyakorlatban oly fontos szerepet játszik, csak érintve van (611. és 629. l. 11. jegyzet), a vevő kifogása és a rendelkezésre való bocsátás néhány sorban és jegyzetekben van kifejtve stb., stb.

A vételügyleteket követi a *bizományi és szállítmányozási ügyletre* vonatkozó rész. Kereskedelmi törvényünk ezen két ügyletet a német és franczia kereskedelmi törvények mintájára azonos szempontok szerint tárgyalja, míg az új kereskedelmi törvények (olasz, spanyol, román, portugál kereskedelmi törvény és a svájci kötelmi jog) a szállítmányozási ügyletet a fuvarozási ügylet szabályai alá vonják. Azonban bár a kereskedelmi törvény a szállítmányozási ügyletet, mint a bizományi ügylet fajtát fogja fel, nem vonja le teljesen a felfogás következményeit. A két ügylet párhuzamba állítása a munkában ennél fogva igen tanulságos.

A munka legsikerültebb részeinek egyike az, mely a *fuvarozási ügylettel* foglalkozik. Szerző e helyütt a legújabb fejleményeket, a berni egyezményt és az új 1892 deczember hó 10-én közzétett vasuti üzletszabályzatot is gondosan feldolgozta. Kiemeljük különösen a rakjegyre vonatkozó érdekes fejtegetéseket (711—715. l.). Tudva van, hogy kereskedelmi törvényünknek e részbeni intézkedései nem mentek át az életbe. Csak 1890-ben honosította meg nálunk a cs. és kir. Dunagőzhajózási társaság a rakjegy intézményét a gabonaforgalomban, azonban a nélkül, hogy a közönség azt eddig nagyobb mértékben igénybe venné. A szárazföldi fuvarozásban a vasutak heves ellenzése eddig útját állta a rakjegy alkalmazásának. Azonban nem vélünk csalódní, ha azt hisszük, hogy a fejlődés folyamában a rakjegy intézménye ki fogja magának vivni az elismerést és ugyanazon fontosságra fog jutni, mint a tengeri forgalomban a hajóselismervény.

A *közraktári ügyletre* vonatkozó részben egy körülmény ötlík első pillantásra szembe. Ez a munkának azon egyedüli része, melyben egy bírói határozat sincs idézve. Nem a szerző hibájaként említjük ezt. A magyar kereskedelmi törvény volt az első kereskedelmi törvény, mely a közraktári ügyletet a kereskedelmi ügyletek közé felvette, és mint olyant szabályozta, jóllehet a törvény alkotásakor nálunk még közraktárak nem is léteztek. Ezóta Budapesten az elevátorrendszerre alapított közraktárak létesültek; azonban vagy a forgalom csekély terjedelme, vagy azon körülmény folytán, hogy a kétjegyrendszer mai szabályozása mellett minden jogi bonyodalom ki van kerülve, bíróságainknak nem volt sok alkalma, hogy a kereskedelmi törvény e részével foglalkozzanak.

Nem kevésbé sikerült a fuvarozási ügyletre vonatkozó részletnél a *biztosítási ügyletre* vonatkozó is. A közrendészeti intézkedések ismertetésénél szerző csatlakozik azon általánosan elfogadott nézethez, hogy a keresk. törvény által tanusított szabadelvűség a biztosítási vállalatokkal szemben czélt tévesztett, mert sem a közönség, sem a bíróság nincs képesítve arra, hogy e vállalatok üzletét és eljárását ellenőrizze. A veszélyeztetett érdek pedig annyira általános, hogy a biztosítási vállalatok szakszerű ellenőrzés nélkül nem hagyhatók. Ezért a legtöbb államban a kormányellenőrzés (Anglia, amerikai Egyesült-Államok) vagy a kormányengedély (Ausztria, Svájc, az életbiztosító társaságokra nézve Franciaország) rendszere lett elfogadva.

Behatóbb ismertetést érdemelt volna a munkások baleset elleni biztosítása, melyet szerző csak megérint (751. l. 4.

jegyzet). Igaz ugyan, hogy e kérdés nem szorosan a kereskedelmi jog kérdése, miután azonban azzal összefügg és nálunk is az 1891: XIV. tcz. által az actualitás állapotába lépett, czélszerű a tanulót azzal megismertetni.

Érdekesnek találjuk azon eszme felvetését, hogy nálunk is az árvíz elleni biztosítás, mely Németalföldön be van hozva, államilag keresztülvihető volna.

A *kiadói ügylet* tárgyalásába a szerző belevonja a szerzői jogot is és érdekesen fejtegeti a kiadói és szerzői jog egymáshoz való viszonyát.

Az *alkuszi ügylet* tekintetében szerző azon álláspontot foglalja el, hogy a kereskedelmi törvénynek erre vonatkozó intézkedései csak az alkuszokra terjednek ki, míg az alkalomszerű alkuszi tevékenység nem ezen határozatok, hanem a keresk. ügyletekre vonatkozó általános határozatok, illetőleg a keresk. szokások és az általános magánjog szerint ítélendő meg, még pedig vagy a megbízás, vagy a munkabéri szerződés szabályainak alapul vétele mellett. Ámbár e felfogás általánosságban ellenkezik a kereskedelmi törvény rendszérével, a szerző érvei ez irányban teljesen meggyőzők.

Szerző e helyütt kiterjeszti figyelmét a tőzsdealkuszokra is, kiknek viszonyait az 1883. évi budapesti tőzsdeügynöki szabályzat rendezte. Ezek a tőzsdetestület részéről külön alkuszi jogositványt nyernek, vizsgát és hivatalos fogadást tesznek, és szigorú fegyelmi szabályok alatt állanak. Ennyiben hasonlítanak a hites alkuszokhoz, kik nálunk az 1840: XIX. tcz. hatályban léte alatt léteztek és a külföldön részben jelenleg is léteznek még. A keresk. törvény tervezetében találkozunk még ezen intézménnyel, az értekezlet azonban azt, mint a modern kereskedelmi viszonyoknak meg nem felelőt, hosszas vita után elvetette. Ezen alapon a keresk. törvény 565. §-a kifejezetten megszüntette ezen intézményt; azonban a szabad alkuszi intézményben sokat tartott meg abból, a mi a hites alkuszokra emlékeztet; és a tőzsdealkuszokban teljesen hasonló intézmény tört magának utat.

A munka befejezésénél csak ismételtük azt, a mit már az első füzet megjelenésénél megírtunk róla. A kereskedelmi törvény előmunkálatainak, a bírói gyakorlatnak, a hazai és külföldi irodalomnak gondos feldolgozása, a példásan világos és szabatos előadás jogi irodalmunk legjobb termékei közé emelik azt. Nemcsak a tanulóra nézve megbecsülhetlen tanácskönyv, de élvezettel fogja olvasni, mindenki, a ki a kereskedelmi jog iránt érdeklődik, és haszonnal fogja használni a gyakorlat embere, a ki valamely concret kérdés felvilágosítása végett fordul hozzá.

F. A.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az új vasuti üzletszabályzat.

Az ügy nagy fontosságához képest meglehetősen csendben történt az 1892: XXV. tcz. megalkotása, mely a midőn a nemzetközi vasuti áru fuvarozási jog törvénykönyvét nálunk is hatályba lépteti, már magában véve is legfontosabb törvénykönyveink közt foglal helyet, következményeiben pedig hivatva van az egyes államok vasuti jogait átalakítva, egységes nemzetközi vasuti törvénykönyvet megalkotni.

A vasutakra nézve létrejött nemzetközi fuvarozási egyezmény, melynek keletkezését s eddigi vasuti jogunktól lényegesen eltérő főbb intézkedését már az egyezmény megalkotása után ismertettük volt e helyen,¹ az egyes államok *belforgalmát* szabályozó vasuti üzletszabályzatok alapos módosítását tette szükségessé. A nemzetközi egyezményhez simult új üzletszabályzat, a mely Németországban, Ausztriában s nálunk teljesen azonos, immár megjelent (Rend. Tár. 1892.

224. f. sz.) s életbeléptetését mi is örömmel kívánjuk üdvözölni e helyen.

Az új üzletszabályzatot átlapozva, annak szelleméből mindenekelőtt valami jóleső frisebb légáramlat tör felénk, melynek előidézéséhez kétségtelenül hozzájárul a szabatos, könnyen érthető, világos szövegezés is. Alig lehet rajta megismerni, hogy németből van fordítva; sőt úgy látszik nekünk, mintha azokkal a jogi intézményekkel s elvekkkel együtt, melyek a francia jogból mentek át az új vasuti törvénykönyvbe, üzletszabályzatunk a francziák világos és szabatos stíljéből is nyert valamit, a mi különben ez esetben eléggé közvetlen uton történhetett; mivel az egyezmény két nyelvű eredeti példányban s ezek között francia nyelven is adatott ki. Szándékosan helyezzük nagy súlyt az üzletszabályzat szövegezésére; a világos, jól hangzó stílt nem lehet eléggé kiemelni, a midőn törvényeink legtöbbször oly homályos hangon szól hozzánk, hogy megértésük nem ritkán fej-törésbe kerül. E könnyed s e mellett szabatos stilizálás azért is nagy előnye az üzletszabályzatnak, mert ez egyike azoknak a jogforrásainknak, a melyek különösen hivatva vannak arra, hogy a közönség azokat — nevezetesen a fuvarozást eszközöltető közönség az akadálytalan, gyors forgalom érdekében — jól megértse.

Az első részek, a bevezető s az általános határozmányok s a személyek szállítását tárgyaló szakaszok lényegileg a régi üzletszabályzat rendelkezéseit tartalmazzák, csak hogy világosabb beosztással, helyesebb csoportosítással, az együvévalók összefoglalásával. De a vasutak felelősségére vonatkozólag az egyezménybe felvett új elvek magok után vonták már a podgyászszállításra vonatkozó határozmányok módosítását.

A nemzetközi egyezmény tudvalevőleg leginkább abban tér el korábbi jogunktól, hogy a vasutak kártérítési kötelezettségét súlyosbítja, és pedig egyrészt az által, hogy a francia jogfelfogás átvételével az értékevállás intézményét eltörli s valóságos kár (elveszés, sérülés, hiány) esetén a vasutakat a *teljes kár* megtérítésére kötelezi, másrészt pedig, hogy a szállítási érdekevállás új intézményét létesíti.

Ez új intézkedéseknek megfelelően az új üzletszabályzat is lényegileg eltér a régitől a vasutat az áru- és podgyászfuvározás körül terhelő felelősség *nagyságát* illetően.

A régi üzletszabályzat szerint a vasut az áru elveszése, vagy megsemmisülése esetén, ha a feladó értéket vallott be, csak ez érték erejéig, ha értékevállás nem történt, csak az üzletszabályzatban súly szerint meghatározott maximális összegig volt kártérítésre kötelezve, ha a fél igazolta kárát. Az új üzletszabályzat kimondja (a podgyászokra nézve a 34. §-ban, az árukra nézve a 80. §-ban), hogy a mennyiben a vasutat kártérítési kötelezettség terheli, azon rendes kereskedelmi érték, ilyennek nem létében azon közönséges érték térítendő meg, melylyel ugyanazon fajú és minőségű áru a *feladás* helyén birt azon időben, midőn az áru fuvarozás végett átvétetett.

E rendelkezés által a kereskedelmi törvény 429. §-ának első pontja hatályon kívül van helyezve s ezért, valamint az alább érintendő változtatások miatt volt szükség az 1892: XXV. tcz. 2. §-ának ama kijelentésére, hogy a miniszterium fel van hatalmazva a nemzetközi egyezmény határozmányait a vasuti üzletszabályzat módosítása útján az egyezmény hatálya alá nem eső fuvarozási üzletekre (a belforgalomra) és pedig az *egyezmény azon részeire* vonatkozólag is rendelettel kiterjeszteni, melyek a kereskedelmi törvénytől eltérnek; fel van tehát hatalmazva a miniszterium arra, hogy a kereskedelmi törvényt rendelet útján megváltoztassa, a mennyiben ezt az üzletszabályzatnak az egyezményhez való hozzásimítása szükségessé teszi.

Az új üzletszabályzat 87. §-a még azt a lényeges változtatást tette a korábbi üzletszabályzaton, hogy a kártérítés

¹ Lásd a «Jogt. Közl.» 1891. évfolyam 139. s köv. lap.

alapjául szolgáló értéket a fuvarozás végett feladott, vagy más hasonló árunak a *feladás helyén* és a *feladás idején* való értéke képezi, míg a régi üzletszabályzat, valamint a kereskedelmi törvény (399. §.) a *kiszolgáltatás*, illetve *rendeltetés helyét* és *idejét* veszi kiinduló pontul. Ez új intézkedés által a kereskedelmi törvény 399. §-a a *vasutakat* illetőleg változást szenved, egyéb uton történő fuvarozásoknál azonban továbbra is érvényben marad. Minthogy a fuvarozás végcélját, az árunak a rendeltetési helyre való vitelét tekintve a fuvarozott áru értékét csakis a rendeltetési helyi piaci ára szerint lehet helyesen megítélni, kétségtelen, hogy jogosabb a fuvarozó által teljesítendő kártérítés alapjául a kiszolgáltatás, illetve rendeltetés helyét és idejét venni; mert hiszen a kereskedelem, s az ennél fogva szükséges forgalom fogalmából kifolyólag a feladó s a címzett a köztük létrejött jogügyletnél az árunak a rendeltetés helyén és idején levő értékét tartják szem előtt; mindazáltal, minthogy az egyezmény, illetve az üzletszabályzat már különben is szigorubbá tette a vasutak kártérítési kötelezettségét, méltányosnak látszott a *belforgalomban* a feladás helyén levő árat alapul venni, mely *rendszerint* alacsonyabb a rendeltetés helyén levő árnál, minthogy a kereskedelem, illetve az adás-vételek s a szállítási jogügyletek természete hozza már magával, hogy az áruk oly helyre nem közvetíttetnek, a hol a feladás helyén levő értéküket sem lehet megkapni.

Hogy azonban a vasuti fuvarozást igénybe vevő felek érdekei is minden esetben meg legyenek óva, az üzletszabályzat (84. §.) is felveszi a szállítási érdekbevallás új intézményét, mely által lehetővé van téve a feladónak, hogy a fuvarlevélben bevallja a szállításhoz fűződő érdekét, melylyel az árunak a kereskedelem természetéből kifolyólag nagyobbodó értékét a kártérítési kötelezettség beállta esetére maga részére biztosíthatja; ez esetben az árunak a feladás helyén és idején való értékén kívül a bevallott összeg erejéig terjedő további kártérítést is igényelhet, a mennyiben e további kárának létezését és nagyságát igazolja. A vasut viszont jogosítva van ily érdekbevallás esetében fuvardíjpótlékot beszédni.

Az új üzletszabályzat továbbá (81. §.) feljogosítja a vasutat arra is, hogy az elveszés, hiány, vagy megsérülés esetén nyújtandó kárpótlásra nézve bizonyos *maximumot* állapíthat meg, s ennek fejében kivételes díjszabásokat alkot; de e kedvezmény előfeltétele az, hogy a kivételes díjszabás a rendes vasuti tarifával szemben a fuvarozás egész vonalán át csekélyebb legyen s e vonalra egyenletesen alkalmaztassék.

Az áru elveszése és hiánya esetén teljesítendő kártérítésen kívül változtatást tett még az új üzletszabályzat a fuvaridő elmulasztása esetén adandó kártérítési összeg nagyságán is, a mennyiben az egyezmény alapján a szerint, a mint szállítási érdekbevallás történt vagy nem, a kár bizonyítása nélkül a fuvardíj $\frac{2}{10}$ — $\frac{8}{10}$, illetve $\frac{1}{10}$ — $\frac{5}{10}$ részét, a kár igazolása esetén pedig a kár összegét, illetve a fuvardíjat veszi a kártérítés alapjául, illetve maximális összegéül.

A vasutak felelősségének beálltára, valamint korlátozására nézve az új üzletszabályzat az egyezmény határményait fogadta el; de ezektől némileg eltér a kártérítési jog érvényesítésére nézve. Az új vasuti üzletszabályzat ugyanis nem írja elő kötelezőleg, — mint azt az egyezmény teszi — csupán csak megengedi a fuvarlevél-másodlat kiállítását s ehhez képest a kártérítési jog érvényesítésénél a feladó részéről az activ legitimatiót a fuvarlevél-másodlat, vagy a feladási vevény felmutatása képezi; ellenkező esetben a feladó az üzletszabályzat szerint is csak az átvevő beleegyezésével érvényesítheti igényét. Ha sem feladó vevény, sem fuvarlevél-másodlat nem állíttatott ki, az activ legitimatiót a feladó állomás e részben kiállítandó bizonyítványa képezi.

Az üzletszabályzat az egyezmény nyomán részletezi a passiv legitimatiót is, a mennyiben kimondja, hogy ha a

fuvarozásban több vasut volt részes, a kártérítési igény csak az első és utolsó, vagy azon vasut ellen érvényesíthető, a melynek vonalán a kár keletkezett, s a kereset beadásával az optio joga megszűnik.

Ezek azok a főbb kérdések, a melyekre nézve az üzletszabályzat új jogi elveket tartalmaz; mindannyi a vasutak fuvarozói felelősségére vonatkozik. De ezeken kívül az egyezmény nyomán egyéb, jogi szempontból is figyelembe veendő újítást tartalmaz és a régibb üzletszabályzat sok más hibáján is segít. Egy, a gyakorlati életben sokszor tapasztalható visszasság volt az is, hogy a fuvardíjtöbbletek visszatérítésének elévülésére nézve a régibb üzletszabályzat nem intézkedett. Ha a vasut közegei az áruk feladásakor helytelenül alkalmazták a díjszabást, vagy ha a fuvardíjak és illetékek megállapításánál számítási hibák fordultak elő: a hiányt utólagosan meg kell fizetni, illetve a többletet visszatéríteni. Minthogy pedig az elévülésre nézve törvényes intézkedés nem volt, a felek hosszú idő lefolyta után támasztott visszatérítési pereit ellen a vasutakat a kereskedelmi törvény 31. §-a, s az osztrák polgári törvénykönyv 1487. §-a sem védhette meg. Az új üzletszabályzat segített e bajon, a mennyiben kimondja (61. §.), hogy az ily igények a fizetés napjától számított egy év alatt elévülnek, s ez esetre természetesen nem alkalmazható az üzletszabályzat az az intézkedése, hogy a fuvardíjnak s az árut terhelő egyéb követeléseknek kifizetésével és az áru átvételével a vasut ellen a fuvarozási szerződésből eredhető minden igény megszűnik.

Egy másik visszassága volt a régi üzletszabályzatnak az is, hogy a jogi kifejezések tekintetében nem tartotta fen a következetes egységet a kereskedelmi joggal. S a midőn az új üzletszabályzat hatályba léptét örömmel üdvözljük és szabatos, világos szövegezését is kiemelve, méltatjuk új rendelkezéseit, határozottan hibáztatnunk kell azt, hogy a most kínálkozó jó alkalmat fel nem használva, az üzletszabályzat kifejezései összhangzásba nem hozattak a kereskedelmi törvény elfogadott kifejezéseivel. Így az új üzletszabályzat csak itt-ott használja a helyes «fuvarozó», «fuvarozás» stb. kifejezéseket, több esetben megtartja a «szállítás»-t, «szállító»-t stb., a mi pedig a kereskedelmi törvény szerint (337. §.) egészen mást jelent.

Végezetül még megemlítenédnek tartom, hogy a legújabb vasuti jogtörés *kommentálásában* is a német jogirodalom jár elől; mert a mig, a mennyire megfigyelhettem, a francia jogi irodalom eddig arra szorítkozott, hogy a «Journal des Transports» cikkezett e tárgyról, Németországban rövid idővel a nemzetközi egyezmény megjelenése után már egy vaskos könyv¹ magyarázza igen részletesen ezt az új nemzetközi vasuti törvénykönyvet; sőt az új üzletszabályzatról is, mely pedig csak folyó évi január 1-én lépett életbe, jelent már meg német nyelvű kommentár,² mely az üzletszabályzat egyes szakaszait az egyezménynyel is összehasonlítja, s főleg gyakorlati szempontból való használatra igen ajánlatos.

Dr. Moravcsik Gyula.

Az ügyvédi qualificatio alábbszállítása.

Azok, kik az ügyvédi kenyermozgalmat propagálják és a numerus claususban vélik feltalálni azt a gyógyszert, mely az ügyvédi gyomorbajokat orvosolja, nagy elfoglaltságukban szem elől tévesztik ama az ügyvédségre nagy veszéllyel fenyegető eszmét, mely a legilletékesebb köröktől indul ki, az ügyvédi qualificatio alábbszállítását. Elfelejtik, hogy a jelenlegi bajoknak kutforrása épp az volt, hogy a hatvanas években boldog, boldogtalan nyert ügyvédi oklevelet, és

¹ Dr. Josef Schwab. Das internationale Übereinkommen über den Eisenbahn-Frachtverkehr. Leipzig. 1891. (Duncker & Humboldt.)

² Dr. M. Freiherr von Buschmann. Das neue Eisenbahn-Betriebs-Reglement.

emerített tanítók lettek egy ugynevezett vizsga letétele után ügyvédeké.

A tudori fok szükségessé tétele az ügyvédi oklevél elnyerésére határozott javítás volt e téren, s e kellék contemplált mellőzése megkettőzné az ügyvédek szaporodását.

Azok, kik a tudori fok mellőzése mellett kardoskodnak, teszik ezt kétféle indokból. 1. Hogy az ügyvédi és bírói qualificatio egyenlővé tétessék; 2. hogy a tudori fok ne általánosíthatóan tulságosan s tekintessék magasabb tiszteletnek, de ne egy kenyérkeresetre való igazolványnak.

Az első ok ama helytelen felfogásból indul ki, hogy az egyenlősítést csak úgy lehet elérni, ha mindkét kar qualificatiója egyenlően alacsony s elfelejtik, hogy a helyes vezéreszme az volna, ha mindkét kar qualificatiója egyenlően magas legyen.

Reformálni akarnak tehát az egyenlőség kedvéért in pejus, a helyett, hogy in melius javítanának.

A másik indok pedig teljesen alaptalan, mert nagy tisztelet és kitüntetés lehet és lesz is a tudori fok akkor is, ha ügyvédnek és bírónak kell azt elnyernie. És ha elnyerni azt csak az fogja, ki kitartás, szorgalom által arra érdemesnek mutatkozik. És ha el fogjuk érni azt, hogy bíráink, ügyvédek csak a legjobbak sorából lesznek, s létesül az ügyvédek tekintetében a leghelyesebb numerus clausus: a tehetségesek és e tanultak numerus claususa.

Persze ez most így nincs, mert nélkülözzük egyetemi rendszerünkben azt a kérlelhetlen és igazságos szigort, mely elválasztja a szorgalmast a téltlentől.

S tagadhatlan, hogy szigorlati rendszerünk sem olyan, mely épp a szorgalmasok és tehetségesek kiismerését teszi lehetővé.

Szép dolog a kegyelem, de nincs helyén, ha arról van szó hogy egy életpályára qualificatio nyujtassék.

A ki egy pályára nem hivatott, lépjen más pályára; ez legyen az elv és ettől eltántorodni nem szabad.

De ha beismerjük is azt, hogy egyetemi rendszerünk organikus hibában szenved, ez nem azt indokolja, hogy az ügyvédi qualificatiót kössük egy vegyes bizottság előtti vizsgálóhoz, mely még annyi garantiát sem nyujt, mint az eddigi szigorlati rendszer, hanem azt, hogy a jelenleg fenálló rendszer javíttassék, hogy csak az kapja meg a tudori oklevelet, ki tényleg korához képest «eruditissimus és doctissimus».

Az illetékes körök figyelmét erre felhivnunk, azt hisszük, a mai viszonyok közt nem fölösleges. De újból felhívjuk erre a mozgalom vezetőinek is figyelmét.

Vigyázzanak, nehogy a majdan betóduló qualificatio nélküli egyének által az ügyvédi kar niveauja és megélhetése még jobban veszélyeztessék.

Dr. Szokolczai Árpád.

Különfélék.

— A börtönügyi bizottságból. Tóth Gerő táblai bíró a pénzbüntetésekéről általában értekezett és óhajtatónak jelezte azoknak mint mellékbüntetéseknek a törvényekből való végképeni kiküszöbölését, mert az rendszerint úgy sem hajtatik be, ellenkező esetben pedig az elítélt ártatlan családtagjait sújtja. A főbüntetésként kiszabott pénzbüntetés esetében az elítélt szabad választására bizná azt megfizetni vagy a helyettesítő szabadságvesztésbüntetést kiállani; ellenben a behajthatatlan pénzbüntetés helyett az elítélt egyén kereseti képességének az államkincstár javára való értékesítését kivihetetlennek tartja, mely helyettesítésnél megfelelő volna a kisebb jelentőségű bűnügyekben a beismerő bűnösnek nyilvános bocsánatkérése. Végül a pénzbüntetéseknek jelen átváltoztatási rendszerét annyiban tartja megváltoztatandónak, hogy a 12 óráig tartó elzárást helyettesítő pénzbüntetés 1 forint legyen, a pénzbüntetés egész összegét helyettesítő elzárás maximuma pedig meghatározassék.

Tóth Mór szolnoki kir. ügyész a mezőgazdasági foglalkozásoknak a letartóztatási intézetekben való meghono-

sítása mellett szállott sikra, mit különösen az ülő életmódhoz nem szokott magyar népfajbéli elitéltekre vonatkozólag szükségesnek tart, mert a mai fogházbéli foglalkoztatás szervezetükre és egészségi állapotukra kártékonyan hat. Részletesen kidolgozott tervet mutatott be oly büntetési intézetről, melyben a mezőgazdasági foglalkozások meghonosíttatnának, s ezeknek nélkülözhetlen kellékeként a magánzárka-rendszert vallja, mert a büntetés kezdetét bizonyos kézi munka foglalkoztatással egybekötött magánelzárásban óhajtja foganatosíttatni, melyből fokozatonként tökéletesebb mezőgazdasági foglalkoztatásra volnának az elitéltek bocsátandók.

Kisfaludy László fogházfelügyelő: Előre bocsátja, hogy ő a «köz munkálatokkal szabadon» való foglalkoztatást úgy értelmezi, hogy az ezen kedvezményben részesített elitéltek reggelenként munkára bocsátva, este ismét a fogházba térnének vissza, s munka közben semmiféle őrési felügyelet alatt nem állának. A szabadságvesztésre ítélt egyének köz munkával szabadon való foglalkoztatása e szerint a progressiv rendszernek közvetlen a föltételes szabadonbocsátás előtt álló egy fokozatát alkotná. A fegyveres őrizet, figyelés mellett szabadban való foglalkozás, vagyis a közvetítő intézet és a föltételes szabadonbocsátás között egy fokozat, mely amannál enyhébb, az utóbbinál azonban szigorubb lenne: az említett rendszer keretébe következetesen beleilleszthető, annak céljával sem ellenkeznék, sőt e cél szolgálatára lenne hivatva; részéről tehát a feltett kérdésre igennel kellene felelni. Tovább foglalkozik azonban a kérdéssel immár nem elméleti, hanem gyakorlati szempontból; mert úgy véli, hogy a kik börtönügyünk kérdéseivel a nyilvánosság előtt foglalkoznak, többnyire éppen ezt a szempontot méltányolják kevésbé, mint kellene. Akár a humanistikus törekvés magában nemes versenye, — mondja Kisfaludy, — akár az itt számba veendő emberek ismeretének hiánya okozza az egyoldalúságot, tény, hogy büntetőrendszerünk fejlesztésénél az elmélet vonzó szépsége és következetessége mellett a társadalom, a gyakorlati élet húzza a rövidebbet. Az elitéltekben az emberek lehető kimélése, a bűnösnek megjavítása kétség kívül igen fontos szempont minden büntetési rendszerénél, mely a humanus névre igényt tart; a progressiv rendszerhez kötött azon hiedelem, hogy ennek hatása alatt a bűnhődő lelki világa annyira átalakul, hogy azontul a rosszat nem akarja, vagyis hogy bensőleg megjavul: ez a hiedelem csak egy igen szép elmélet tetszetős virága, a melyből azonban a gyakorlati alkalmazás légkörében ritkán esik a valóság gyümölcse. Ellenben a szabadságvesztés-büntetésnek az emberies korszellemmel megegyeztethető súlyosítása — a belső javulás hasonló lehetősége mellett — sokkal nagyobb biztossággal érne el legalább azt a célt, hogy a ki egy rossz tettért megbűnhődött, többet ilyet elkövetni ne merjen.

— A budapesti kir. törvényszék 1892. évi ügyforgalma:

	1891. évről hátralék	beérkezett 1892. évben	összesen tett	hátralék 1892. év végével
Elnöki beadvány	3	5478	5481	26
Polgári, telekkönyvi, büntető- és fegyelmi ügydarab	1322	119573	120895	1763
Közpolgári per	690	988	1678	752
Csődügy	46	155	201	57
Örökösödési ügy	239	1060	1299	308
Polgári folyó ügy	53	1309	1362	60
Telekkönyvi ügy	57	8691	8748	76
Bűnügyi vizsgálat	833	4387	5220	781
Bűnvádi per	655	4448	5103	766
Sajtóper	14	47	61	11
Pénzügyi kihágási ügy	43	210	253	74
Bűnvádi folyó ügy	167	10178	10339	464
Fegyelmi ügy	1	7	8	3
Fegyelmi folyó ügy	—	1	1	—
Közjegyzői fegyelmi ügy	3	1	4	1
II.-od foku elbírálás alá eső vét- ség és kihágási ügy	3	377	380	56
II.-od foku elbírálás alá eső ki- sebb polgári peres ügy	—	102	102	1

Házassági válóperekben a polgári törvényszék előtt békéltetési tárgyalás volt 287, válóperekben bíró által vezetett s megtartott tárgyalás volt 425, csődügyekben bíró által

vezetett tárgyalás volt 522, kiadmányozást igényelt csődbiztosi darab volt 317, gondnokság alá helyezési ügyekben bíró által vezetett s megtartott tárgyalás volt 164, végrendelet kihirdetett 431, hagyatéki ügyekben bíró által vezetett tárgyalás volt 448, vidéki bíróságoktól megkeresvény folytán kihallgatott tanuk száma 748, polgári perekben a bizonyítási eljárás folytán kihallgatott tanuk száma 1219, bírói szemle összesen tartatott 95.

Polgári ügyekben: felterjesztetett a II. és III. bírósághoz 971; ezek közül leérkezett a II. bíróságtól 479 helybenhagyó, 83 részben, 38 egészben megmástitó és 29 feloldó, 9 pótlás végett, a III. bíróságtól 216 helybenhagyó, 20 részben, 9 egészben megmástitó, 2 feloldó, 1 pótlás végett.

Telekkönyvi ügyekben: felterjesztetett a II. és III. bírósághoz 137; ezek közül leérkezett a II. bíróságtól 66 helybenhagyó, 14 részben, 22 egészben megmástitó, 4 feloldó, 21 pótlás végett, a III. bíróságtól 5 helybenhagyó, 1 egészben megmástitó.

Bűnügyekben: felterjesztetett a II. és III. bírósághoz 2017; leérkezett a II. bíróságtól 861 helybenhagyó, 182 részben, 89 egészben megmástitó, 74 feloldó és 36 pótlás végett, a III. bíróságtól leérkezett 513 helybenhagyó, 97 részben, 41 egészben megmástitó, 11 feloldó, 9 pótlás végett.

Sommás átnézet: I. A budapesti kir. törvényszék polgári, telekkönyvi, büntető, fegyelmi s a budapesti hét kir. járásbírósághoz 1892. évben befolyt 444,896 beadvány, elintéztetett 442,714, hátralékban maradt 2182.

II. A budapesti kir. törvényszék területén levő hat polgári kir. járásbírósághoz 1892. évben befolyt 52,722 sommás per, elintéztetett 40,029, folyamatban maradt 12,693.

III. Ugyancsak a budapesti hat polgári járásbírósághoz 1892. évben befolyt 16,905 kisebb polgári peres ügy, elintéztetett 15,464, folyamatban maradt 1441 kisebb polgári peres ügy.

IV. A budapesti büntető kir. járásbírósághoz 1892. évben befolyt 12,949 vétségi és kihágási ügy, elintéztetett 9269, folyamatban maradt 3680 vétségi és kihágási ügy.

Ezen óriási ügyforgalmu testületnél ugyanaz a jelenség, melyet a Curián és a táblákon is mindenütt tapasztalunk. A perek száma folyton szaporodik; a személyzet nem képes leküzdeni a nagy tömeget. Ma már az alternatíva csak az: a polgári és a bűnvádi perrendtartás gyors és észszerű reformja, vagy — elmerülés.

Ilyen ügyforgalmú bíróságok vezetése és felügyelete annyi gondot, fáradságot ad a vezető elnöknek, hogy az ő érdemeinek említése nélkül ismertetésünk nem is lenne teljes.

— **Ügyvédi egyesület.** Egy létesítendő ügyvédi egyesület céljából f. hó 24-én számos ügyvéd részvétele mellett értekezlet tartatott.

Elnök dr. Révész Károly az ülést megnyitván, üdvözlöi a megjelenteket, s rövid szavakkal ismerteti az értekezlet célját. Ezután dr. Sgalitzer Árpád és dr. Fischer Hugo ügyvédek rámutatván az ügyvédi kar állapotára, szükségesnek mondták egy oly egyesület létesülését, mely éber figyelemmel kísérve ugy a kamarai életet, mint az ügyvédek jogos magánérdekeit, s létesítve az ügyvédi nyugdíjintézetet, szoros összetartással működjék, hogy az ügyvédség kivívja azt a posztót, meg őt magas hivatásánál fogva megilleti.

Ezután a szónokok közül dr. Pollak Illés szellemes modorával élénk helyeslések között fejtegette, hogy az ügyvédi kenyér-kérdést nem lehet elválasztani az ügyvédség ideális céljaitól. Mert éhes ügyvédi kar missiójának sohasem bír megfelelni. Általános figyelem között szólott ezután dr. Árkay Kálmán, ki az egyesület egyik főcéljának mondtotta a tisztességes elemek együvé tömörülését, hogy az ügyvédi kar sikeresen védekezhessék a saját karbeli megrontói ellen. Dr. Szendrő Ignác azon felszólalásával szemben, hogy a létesítendő egyesület tagjai tömegesen lépjenek be az ügyvédi körbe, hogy ott eszméiknek érvényt szerezzenek, tekintettel arra, hogy a létesítendő egyesület minden félreértést és surlódást ki akar kerülni, elhatározott, hogy a jelenlevők 10 tagu bizottságot küldenek ki, melynek feladata lesz az alapszabályokat kidolgozni és az egyesület létesülésén minden erejével közreműködni.

— **Werbőczy «Tripartitumában»** hazánk jogi irodalmának legnevezetesebb művét birjuk. Werbőczy korszakos fontosságú munkájához — jóllehet sok kiadásban jelent meg mind latinul, mind magyar fordításban — ma már csak nagynehezen juthat hozzá akár a tanári, bírói, vagy ügyvédi

pályán működő szakember, kinek pedig könyvtárában a «Hármas Könyv»-nek még gyakorlati szükség szempontjából sem igen volna szabad hiányozni, akár a joghallgató ifjúság, mely pedig tartozik e munkát nem csak hiréből ismerni. Tény, hogy ma már csak a rosszabb kiadásokból lehet itt-ott egy példányt találni; a M. Tud. Akadémia által 1844-ben és másodszor 1864-ben kiadott magyar Hármaskönyv pedig egyáltalában nem kapható; régi becsebb kiadásokhoz éppen nem lehet jutni. Az ily példányok csak nagy-eltérve kerülnek a könyvpiacra. A M. Tud. Akadémia mindezeknél fogva elhatározta, hogy Werbőczy Hármaskönyvét nyelvünk mai állapotának megfelelő fordításban ismét közre fogja bocsátani. A fordítás ellenőrzésére s a kiadás gondozására (Hajnik Imre, Pauler Gyula, P. Thewrewk Emil, Vajkay Károly tagokból és a főtitkárból álló) bizottságot küldötte ki s ennek ajánlatára Csiky Kálmán dr.-t, a kir. József-műegyetemen a közigazgatási jog r. tanárát s a tudomány-egyetemen a magyar magánjog docensét bizta meg a fordítással, utasítással adva, hogy az értelmi hűség és világosság mellett, a mű régies alaphangja is lehetőleg figyelembe tartassék. A fordítást bevezetés fogja megelőzni, a Tripartitum összes kiadásainak és fordításainak irodalomtörténeti jellemzésével, a könyv végéhez pedig Müszótár fog csatoltatni, előtűntetve a munkában található jogi műszók magyar fordításainak fejlődési menetét. Egy példány aláírási ára 4 frtban (a M. Tud. Akadémia Könyvkiadó Vállalatának pártolói részére pedig 3 frtban) állapított meg. A fenmaradó példányok bolti ára magasabb lesz.

— **A kecskeméti kir. törvényszék 1892. évi ügyforgalmi kimutatása.**

Polgári beadvány 8714, büntető beadvány 3415, elintézve mind.

Sommás polgári és kereskedelmi kereset maradt hátralék a múlt évről, azaz 1891-ről 161, 1892-ben sommás polgári pervétel érkezett 681, sommás kereskedelmi per 272, e három tétel összege 1113.

Ítélet hozatott érdemben 270, a perrendtartás 111. §-a alapján 206, illetékességi végzéssel elintéztetett 8, ügydöntő végzéssel 372, egyességgel 103, befejezetlen maradt per 154.

Felebbezési ügy a kir. táblához felterjesztetett 106, onnan leérkezett helybenhagyólag 106, részben megváltoztató 17, egészben megváltoztató 23, feloldó 19, pótlás végett 2, a kir. Curiához felterjesztetett 24, onnan leérkezett helybenhagyó 5, feloldó 2.

Büntető ügyforgalom 1891-ről, vétség és kihágás elintézetlen maradt 69, 1892-ben érkezett vétség 598, kihágás 17, e három összege 684; ebből befejeztetett az eljárás megszüntetése által 208, marasztaló ítélettel 163, befejezetlen maradt 171.

Büntető felebbezési ügy a kir. törvényszékhez felterjesztetett 58, a királyi táblához, mint 1-ső foku felebbezési hatósághoz 57, mint 2-od foku hatósághoz 8, leérkezett a kir. törvényszéktől helybenhagyó 44, egészben megváltoztató 3, részben megváltoztató 7, feloldó 6.

A kir. ítélő táblától, mint 1-ső foku felebbezési bíróságtól helybenhagyó 33, egész megváltoztató 3, részben megváltoztató 7, feloldó 2; a kir. ítélő táblától mint 2-od foku felebbezési bíróságtól leérkezett helybenhagyó 6.

— **Feltételes ítélet 1851-ből.** A kassai levéltárban van 1851-ből egy ítélet, mely ezen szavakkal végződik: Doch wird ihm die Strafe, nachdem er sich . . . stb: *nach altem ungarischen Brauche* erlassen.

— **A csődök kezeléséről** 300 oldalra terjedő könyv jelent meg *Senst* járásbírótól második kiadásban (Anleitung zur Verwaltung von Concursen. Auf Grundlage der einschlägigen Gesetze und Reichsgerichtsentscheidungen bearbeitet). Német viszonyokból indul, de talán a mi tömeggondnokaink is használhatják. Hogy három év alatt második kiadást ért, az mellette bizonyít.

A Magyar Fogászegylet febr. hó 4-én (szombaton) este 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) teljes-ülést tart, melynek tárgya Dr. Neumann Károly ily című előadása: A nemzetközi vasúti fuvarozási jog és az új üzletszabályzat.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévire ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A hivatalbeli védelem rendezéséhez. Dr. K. G. budapesti ügyvédtől. — A közoktatás állapotáról szóló jelentés, a jogi oktatás-ügy szempontjából. Dr. HORVÁTH ÖDÖN dékán-tanártól, az eperjesi jogakadémián. — *Törvénykezési Szemle:* A végrehajtási novella. Dr. SZTEHLO JÁNOS, az eperjesi ügyvédi kamara titkára, jogakad. m.-tanártól. — Pénzügyi jog és bíráskodás 1892-ben. (Ügyforgalmi kimutatás.) Dr. FRAENKEL SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — A csőd-törvény 248. §-a. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — A Btk. 240. §-ához. F. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A bünvádi eljárási tanácskozmány megállapodásai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A hivatalbeli védelem rendezéséhez.

A büntető per egyik lényeges és máshol már rég egyen-jogu elemének fölismert *védelmi jog* fejlődése nálunk határozott ellenszenv közt megy végbe. Helyes lesz talán, hogy ehhez képest minden kínálkozó alkalmat megragadjunk, hogy szerepét, a hol arra lehetőség van, biztosítsuk és kiterjesszük.

Egy ilyen fejlődési vonal kínálkozik most a *hivatalbeli védelem* szerepének megállapításánál.

A bírói gyakorlat a hivatalbeli védelem határvonalát régtől fogva abban állapította meg, hogy az u. n. *fbbenjáró* büntetteknel a tárgyalást védő nélkül megtartani nem lehet. Ezt a Sárga Könyv óta kiterjesztették, de csak annyira, hogy a hivatalbeli védelemnek akkor is helye van, ha a vádba fogott cselekményre legalább *öt* évi szabadságvesztést szabott a törvény. Ez a gyakorlat, — eltekintve a magyarázat nagy latitude-jeitől, — ma is megvan.

Az 1874: XXXIV. tcz. 50. és 51. §-ai az ügyvédi kart a hivatalbeli védelemre s a szegényvédelemre külön kötelezték s mint tudva van, ez a «nobile officium» bizonyos neme, mely sokszor elég terhes.

Tudva van az is, hogy a büntető codex életbelépése óta nem változott semmi ezen a gyakorlaton, hacsak azt nem vesszük változásnak, hogy az ügyvédi kar fiatal stréber elemei évekig állandó *reklam* gyanánt használták ki a kar ezen nobile officiumát, részben úgy, hogy maguknak a bírától előre «elkérték» az ilyen, többnyire nagy nyilvánossággal járó védelmeket, részben pedig — a börtönőrök útján rendeltették ki magukat védőknek. A minek többi közt az a hátrányos következtetése lett, hogy az ilyen *nagy* védelmek a gyakorlott régi kriminálistákat kényelmükben nem háborgatták s az ügyvédi kar *kezdő* elemei gyakorolták kezdetleges jurisprudentiájukat a kapitális eseteken, a mint pl. a borbélygyerekek is a tót napszámosokon tanulják a foghuzást.

A dolog ma úgy áll, hogy a budapesti törvényszék mostani elnöke, az ügyvédi kamara útján állította össze a «védők lajstromát», azonban a lajstrom daczára is megmaradt a régi állapot.

A hivatalbeli védelemnek ez az egyik baja. A másik pedig az, hogy teljesen *díjtalanul* történvén, a jövedelmekben a nélkül sem bővelkedő ügyvédi karnak egy oly szolgálatát képezi, mely legtöbb ügyvédre nézve terhes. Ha csak reklamhajhászatra nem speculál az ügyvéd (ezt pedig ki kellene zárni), elég szomorú és zsibbasztó gondolat reá nézve, hogy esetleg egy egész napot, talán többet is töltsön el a védői székben, a recompensatio legkisebb kilátása nélkül.

Végül van egy harmadik baja is. Ez pedig abban áll,

hogy a hivatalbeli védelem nincs összhangzásba hozva a büntető codexszel. S ez a legfontosabb.

A büntető-törvénykönyv általános részében a *kiskoruakról* szóló intézkedések közt van kettő, a hol a hivatalbeli védelem szüksége a dolog természetéből folyik. Az egyik a 84. §., mely a 12—16 éves életkornál a beszámítást a bűnösség fölismerésére való belátási képességtől teszi függővé s facultative a javító intézetekre való elítélést is kilátásba helyezi, egyébként pedig a 85. §-ban reájuk lényegesen enyhébb büntetési fokozatokat állít föl. A másik intézkedés a 42. §-ban van, a hol a 20-ik évüket túl nem haladott egyénekre is elrendelheti a bíróság, hogy 6 hónapi büntetésüket, vagy nagyobb büntetésük egy részét magánelzárásban állják ki, sőt hogy ezeket az igazságügyminiszter javító intézetbe szállíttathatja.

A törvény tehát a 12—20 év között levő büntettesekre nézve *kivételes*, enyhébb elbánást állapít meg, melynek alkalmazása, mint az elégen fölül tudva van, legtöbbnyire attól függ, hogy a kiskoru büntettesek kellő védelemben részesülnek-e vagy nem s hozzátartozóikkal érintkezik-e érdekükben valaki vagy nem?

Világosnak látszik, hogy az igazságszolgáltatásnak ebben nagy érdekei vannak s hogy a törvény jelzett eseteiben, ha a kiskoru mellett védő egyáltalán nem áll, a *hivatalbeli* védelem kirendelése, sokszor fejtegetett humanitárius okokból, de már azért is szükséges, mivel a 20 éven aluli egyének saját védelmüket kellő belátással ugyanazon okokból nem bírják előadni, a mily okokból maga a törvény is szintén enyhébb elbánásban részesíti őket.

Az ügyvédrendtartás novelláját képező tervezet, — mint azt örömmel látjuk, — 58. §-ában gondoskodik arról, hogy a hivatalbeli védő a bünvádi általányból díjait és költségeit megkapja. Ezt azonban a fölhozott okok mellett nem tartjuk elegendőnek arra, hogy a hivatalbeli védelem jelzett hiányai is orvosoltassanak.

Szükségesnek látnók e végből, ha a novella ezen szakasza, figyelemmel a fentebb leírt visszaélésekre, oly kiegészítést nyerne, hogy az ügyvédi kamara a fölhívására jelentkező ügyvédek s esetleg a bevált védőket is, *lajstromba* foglalva, évenként a büntető-bíróság elnökével (vezetőjével) közölje s a hivatalbeli védők kirendelése ezen lajstromból történjék a büntető-bíróság elnöke által.

A kérdés ezen része az ügyvédrendtartásban oldható meg. A többi a *bünvádi eljárásba* tartozik, mely különben szintén most van végszövegezés alatt.

A bünvádi eljárásban a kérdés szabályozása olyképen volna célszerűen eldöntendő, hogy hivatalbeli védelemnek helye legyen mindazon esetekben, a mikor az eljárás oly delictum miatt indíttatik meg, a melyre a törvény legalább 5 évi maximumot szab, valamint abban az esetben is, ha a terhelt a tett elkövetésekor 20-ik életévét még túl nem haladta.

Maga a kirendelés pedig ne a vádhatározatban, közvetlen idézésben vagy éppen (mint sokszor megtörténik) a végtárgyaláson történjék, hanem mindjárt az *első bírói végzés* jelölje meg a hivatalbeli védőt. Csakis így van módjában a védőnek a bizonyítási anyag megismerése, homályban maradt ténykörülmények és mentségek jókor való földerítése s a kiskoruaknál a hozzátartozókkal való érintkezés és általá-

Ezek szerint mult tanévi szigorlataink összes számának 87·99%-a esik a jogtudori szigorlatokra, melyeket az 1874: XXXIV. tcz. 5. §-a az ügyvédi vizsgálatra való jelentkezésnek előfeltételéül szab meg. A szigorlatok összes száma a megelőző tanévi szigorlatok számánál 127-tel kisebb, s a csökkenés a jogtudori szigorlatok számánál észlelhető. Ennek az oka valószínűleg azzal a — lentebb is felemlítendő — körülménnyel hozható kapcsolatba, hogy államvizsgálataink száma e tanévben emelkedést mutat.

Az egyetemek által kiadott tudori oklevelek számában is némi csökkenés észlelhető, mert míg 1890/91-ben Budapesten 231 jogtudori és 45 államtudori, Kolozsvárott 51 jogtudori és 8 államtudori, összesen tehát 335 oklevél lett kiadva, addig a mult tanévben egyetemeink 314 tudori oklevelet állítottak ki; és pedig Budapesten 225 jog- és 46 államtudorit, Kolozsvárott pedig 34 jog- és 9 államtudorit.

Az elmúlt tanévben a jog- és államtudományi szigorlatokon átlag a jelölteknek 61·32%-a nyert képesítést. Kitüntetéssel képesítve a jelölteknek csak 1·93%-a lett.

A jogi tanintézeteinknél tartott *alapvizsgálatokra* (ideértve az ismétlő- és pótvizsgálatokat is) vonatkozó adatok a következően csoportosíthatók:

Jog- és államtudományi kar	1890—91-ben						1991—92-ben					
	I. alapv.		II. alapv.		összesen		I. alapv.		II. alapv.		összesen	
	volt	elfo-gadva	volt	elfo-gadva	volt	elfo-gadva	volt	elfo-gadva	volt	elfo-gadva	volt	elfo-gadva
Budapest --- ---	594	352	518	303	1112	655	786	477	703	434	1489	911
Kolozsvárott ---	85	69	60	38	145	107	89	70	92	59	181	129
Jogakadémiákon ---	257	206	240	207	497	413	265	222	238	201	503	423
Együtt --- ---	936	627	818	548	1754	1175	1140	769	1033	694	2173	1463

Alapvizsgálataink számában az elmúlt tanévben — szemben az előző tanév adataival — jelentékeny emelkedés tapasztalható, a mit egyfelől a joghallgató ifjúság számának emelkedésével, de — mivel az emelt jóval tulszárnyalja,¹ — másfelől valószínűleg a szorgalom emelkedésével is lehet indokolni.

Alapvizsgálatainkon átlag a jelölteknek 67·33%-a lett képesítve; kitüntetéssel való képesítést a jelölteknek 5·84%-a nyert.

Végezetül a következőkben állítom össze a jogi tanintézeteinknél tartott *államvizsgálatokra* (itt is beleértve az ismétlő- és pótvizsgálatokat is) vonatkozó adatokat:

Jog- és államtudományi kar	1890—91-ben						1891—92-ben					
	jogtudo-mányi		államtudo-mányi		összesen		jogtudo-mányi		államtudo-mányi		összesen	
	volt	elfo-gadva	volt	elfo-gadva	volt	elfo-gadva	volt	elfo-gadva	volt	elfo-gadva	volt	elfo-gadva
Budapest --- ---	45	25	59	40	104	65	33	19	56	49	89	68
Kolozsvárott ---	22	9	19	7	41	16	17	13	32	22	49	35
Jogakadémiákon ---	76	74	90	78	166	152	102	89	107	98	209	187
Együtt --- ---	143	108	168	125	311	233	152	121	195	169	347	290

Ezek szerint államvizsgálatainknál az elmúlt tanévben átlag a jelöltek 83·29%-a tette le a vizsgálatot sikerrel; kitüntetéssel a jelöltek 9·22%-a lett képesítve.

Szemünkbe ötlik ebben a kis táblázatban az az elmélkedés, a melyet az államvizsgálatoknak a számában észlelhetünk, s a mely — mint az előbbieken említettem — valószínűleg azzal a csökkenéssel hozható kapcsolatba, a melyet a jogtudori szigorlatoknak a száma mutat fel. Talán nem tévedek, ha ezt a jelenséget azoknak a reform-terveknek vélem tulajdoníthatni, a melyek jogi oktatásügyünk, s főképen jogi államvizsgálataink tekintetében köztudomásulag a megvalósítás küszöbén állanak, s melynek — a vallás- és köz-

¹ A joghallgatók számánál észlelhető emelkedés az 1890/91-diki állapotokhoz képest 105; az alapvizsgálatokénál észlelhető pedig 288.

oktatásügyi m. kir. miniszteriumban tartott értekezlet által elfogadott — lényege az ugynevezett «kötelező doktorátus» megszüntetésében s államvizsgálataink egységesítésében és színvonaluknak emelésében áll.¹

Dr. Horváth Odön.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A végrehajtási novella.

A magy. kir. igazságügyminiszterium az 1881. évi LX., 1871. évi LI. és 1875. évi IX. tcz. módosítása és kiegészítése tárgyában kelt javaslatokat az ország ügyvédi kamaráinak véleményadás céljából megküldvén, egyidejűleg felhívta az ügyvédi kamarákat, nyilatkozzanak az iránt, nem-e mutatkozik szükségesnek a végrehajtási törvény egyéb szakaszainak módosítása is. Érdekeselek lévén az egyes ügyvédi kamarák erre vonatkozó felterjesztései, kíváncsok a beérkezett vélemények és kívánságoknak ismertetése. Az eperjesi ügyvédi kamara rendkívüli közgyűlése alkalmával az igazságügyi kormány javaslatait tárgyalás alá vevén, több rendbeli módosítást és kiegészítést hozott javaslatba, melynek némelyikére felhívom a szakközönség figyelmét.

A javaslat 2. §-ába be lenne veendő, miszerint a végrehajtás megszüntetése, korlátozása vagy felfüggesztése iránti kereset a végrehajtás foganatosítása végett megkeresett bíróságnál is beadható, mely azt a végrehajtást elrendelő bírósághoz 8 nap alatt áttenni köteles.

Öhajtandó volna ezen §-ba bevenni azt, miszerint a külföldi bíróság által intézett megkeresés folytán foganatosított végrehajtás esetében, az 1881: LX. tcz. 30. §-a értelmében indítandó keresetekre nézve a végrehajtás foganatosítása végett megkeresett bíróság, s ha több bíróság lett megkeresve, bármelyik illetékes; csak ingatlanra vezetett végrehajtás esetében pedig azon bíróság illetékes, mely a megkeresett telekkönyvi hatóságot gyakorolja.

A javaslat 4. §-a 2. bekezdésének 4. sorában «kiküldendő» helyett: «kiküldő» kifejezés használandó.

A javaslat 6. §-ának 2. bekezdésében az *1-ső bírósági* szó után felveendő lenne: «vagy 2-od bírósági».

A javaslat 10. §-a egész kiterjedésében el lenne vetendő, ajánlatosabbnak találtatván a törvény eddigi intézkedéseinek fentartása.

A végrehajtási törvény 89. §-a az igényper indítását csak annak engedi meg, ki *tulajdoni* igényt formál a lefoglalt ingóságokhoz. Minthogy azonban kétségtelen, miszerint *léteznek más igények is, a melyek a végrehajthatóval szemben bírói oltalomban részesítendők*, talán helyesebb volna a tulajdoni igényen felül annak is megengedni az igénykereset indítását, a ki «*más dologi jogon*» támaszt igényt a lefoglalt ingóságokra, a zálogjog kivételével.

A javaslat 12. §-ának utolsó kikezdése, ugy szinte a javaslat 14. §-ának 1-ső kikezdése kihagyandó.

A végrehajtási törvény 12. §-ánál fel lenne veendő, miszerint az ügygondnok pervesztessége esetén, az ügygondnok perköltségei *végrehajtási költség* természetével bírnak.

A végrehajtási törvény 140. §-a szerint a végrehajtást elrendelő végzés ellen beadott felfolyamodáshoz a végre-

¹ Az előbbi közleményben (4. szám) foglaltaknak némi kiegészítéseül, illetve pótlásául ide igitatom a miniszteri jelentés felsőbb tanintézetekre vonatkozó részének «Bevezetésében» foglalt eme passusát: «... a szigorított jogi államvizsgálatok behozása ügyében, ... összehívott ... értekezletnek ... véleményeit lehetőleg figyelembe véve, a kibocsátandó szabályzat szövegét véglegesen megállapítottam és az igazságügyminiszter ural hozzájárulás végett közöltem. Ez utóbbinak választát csakis a napokban vettem, s így a további lépésekről majd a legközelebbi jelentés fog számot adhatni.

Dr. H. Ö.

hajtási kérvénynek a felfolyamodó részére kézbesített példánya csatolandó.

Minthogy azonban a felfolyamodás elbírálására nem erre, hanem minden esetben a végrehajtási kérvény 1-ső példányára és annak mellékleteire van szükség, a bíróságok ama gyakorlatot követik, mely szerint felhívják a végrehajtatót, miszerint a végrehajtási kérvény 1-ső példányát eredeti mellékleteivel együtt a bírósághoz terjeszse be. Ha a végrehajtató ezen felhívásnak eleget nem tesz, nincs törvényes mód öt arra kényszeríteni, így tehát megadatik a lehetőség a végrehajtási eljárás elhúzására. Kíváncsú volna azért a végrehajtási törvény 140. §-ánál kihagyni azt, miszerint a felfolyamodó által a kezeihez kiadott végrehajtási példány csatolandó. E helyett be volna veendő: «ha a végrehajtató a végrehajtási kérvény első példányát mellékleteivel együtt az erre vonatkozólag hozzá intézendő felhívás utáni 8 napon belül be nem terjeszti, a felfolyamodással megtámadott végzés hatályát veszti».

A végrehajtási törvény 144. §-ának 1-ső bekezdése akként lenne módosítandó, hogy az ott említett végzés «jogerőre emelkedésétől» számított 15 nap eltelte után kérhető árverés.

Az 1881. évi LX. tcz. 148. §-a sok nehézséget okoz azért, mert a kataszter a telekkönyvvel sokszor össze nem vág és mert igen gyakori ama eset, a mely szerint külön telekkönyvezett parcellák a kataszterben egyesítve vannak felvéve. Ezen §. kiegészítéseül tehát a következő toldat lenne felveendő: «ugyanazon eljárásnak van helye, ha adóhivatali, vagy községi bizonylattal igazoltatik az, hogy valamely ingatlanságra nézve az adó összege meg nem állapítható».

A végrehajtási törvény 149. §. 2. kikezdésének 1-ső mondata kihagyandó és a helyett felveendő lenne: «az ingatlanokkal együtt a végrehajtást szenvedőt illető még be nem szedett függő termés csak akkor árvereztetik el, ha az egyébként lefoglalva nincs és ez az árverési hirdetményben világosan kifejezve van».

A végrehajtási törvény 156. §-ának a) pontja ki lenne hagyandó. Ezen §. b) pontjában 5000 frt helyett 10,000 frt., annak c) pontjában pedig 2000 frt helyett 5000 frt lenne felveendő, és ki lenne mondandó, miszerint ezen §-ban felemlített árverésnek külsőségekre helye nincsen. Azon indokok ugyanis, a melyek a végrehajtás alatt nem álló társtulajdonos hányadának elárverezését megengedik, csak belsőségeknél állanak, minthogy ott a tényleges felosztás akadályokba ütközik, külsőségeknél azonban ezek feldarabolása könnyen lévén eszközölhető, ezen, a tulajdon szabadságát korlátozó, így tehát csak a legvégsőbb esetekre szorítandó kivételes intézkedésnek alapja hiányzik.

A praxis megállapította azt, miszerint ingatlanokra vonatkozó ama árverésnek, melyek a helyszínén tartatnak, nem oly eredményesek, mint azok, a melyek a telekkönyvi hatóság székhelyén vétetnek fogamatba. Ha ehhez hozzáveszszük még azt is, miszerint az árverésnek a helyszínén való megtartása szerfelett költséges, kíváncsú volna annak törvénybe foglalása, miszerint az ingatlanokra vonatkozó árverések kivétel nélkül a telekkönyvi hatóságnál tartandók meg.

A törvényjavaslat 22. §-ának c) pontja után fel lenne veendő a következő passus: «ha a vevő a vételárnak legalább $\frac{1}{3}$ -adát lefizette». Ezzel kapcsolatban ki lenne mondandó, miszerint a vevő a birtokbahelyezés és az ingatlanságnak visszárverés folytán történt átvétele közötti időben támadt károkért és az elvont haszonért felelős. Ezen kár, illetve elvont haszon biztosításául bármely érdekelt (153. §.) kérelmére, a már lefizetett vételárrészlet visszatartandó.

A törvényjavaslat 25. §-ának 3. bekezdése ki lenne hagyandó és felveendő lenne a helyett a következő passus: «ha az utóajánlat tételekor az előbbi árverés költsége még megállapítva nincsen, az utóajánlatot tevő az előbbi árverés költségeit a megállapítást tárgyzó végzés kézbesítésétől számi-

tott 8 nap alatt lefizetni köteles, ellenesetben utóajánlata hatályát veszítvén.

Ajánlatos volna még a következőknek törvénybe iktatása: «az utóajánlat folytán megtartott árverés költségeit az utóajánlatot tevő viseli ama esetben, ha az általa ígért 10%-on felül elért vételárból az ujabban felmerült költség fedezetet nem nyer.»

A törvényjavaslat 26. §-a oly bonyodalmas, hogy ezt ilyként törvénybe iktatni nem lehet. E tekintetben a törvény eddigi intézkedései helyesebbek.

A végrehajtási törvény 190. §-ának 4-ik bekezdésénél be lenne szurandó: «a sorrendi tárgyalás befejezéséig».

A végrehajtási törvény 169. §-ánál «kifüggesztés» helyett ajánlatosabb lenne a «kézbesítés».

A törvény 199. §-ában ki lenne mondandó, miszerint a felfolyamodási határidő a sorrendi végzés «kézbesítésétől» számított 8 nap alatt beadandó. A praxisban ugyanis legyőzhetlen nehézségeket okoz, hogy a sorrendi végzések a leg-ritkább esetekben készítettnek el a sorrendi tárgyalás napjától számított 15 napon belül, a felek tehát legtöbb esetben kényszerítve vannak még meg nem született végzéseket felfolyamodással megtámadni, mi kétségtelenül az alaposság és a jogkereső közönség rovására történik.

Nagyon óhajtott volna, miszerint a végrehajtási törvény 237. §-a a következő ponttal megtoldassék: g) «ha valamely haszonbérlet, vagy bérlet tárgyát ingó dolog vagy jog képezi, a bérbeadó vagy haszonbérbeadó kérelmére, lejárt, de két évnél hosszabb időről hátralékban nem lévő bér vagy haszonbérösszeg erejéig a dolog vagy jog használatára.»

A végrehajtási törvény javításával kapcsolatosan melegen ajánlható a bírósági végrehajtók államosítása.

Dr. Sztehlo János.

Pénzügyi jog és bíraskodás 1892-ben.

(Ügyforgalmi kimutatás.)

Félő, hogy e lapok olvasói unalommal fordulnak el attól a számhalmaztól, a melyet a pénzügyi közigazgatási bíróság évi kimutatása tartalmaz. Mert azt kiszámítani, hogy a lefolyt évben 5703 ügydarabbal kevesebb érkezett ezen bírósághoz, mint 1891-ben, és hogy a hátralékkal együtt 5063 darabbal kevesebb volt elintézendő, mint az előző évben, s a hátralék mégis csak 530 darabbal kisebb az 1891. évinél, úgy hogy az még mindig 1280 darabot tesz, ez nem érdekes, s nem is igen tanulságos, mivel általános tapasztalat szerint kevesebb munka mellett rendesen kevesebbet dolgoznak; de a hátralék mégis csak csökkent és ez is öröndetes.

Egyebekben a bíróság kimutatása nem igen üt el a korábbiaktól, s legfeljebb az ötlik fel, hogy az illetéktügyi felebbezett ügyek száma évről évre szaporodik. Így 1890-ben 1172 jogilletéki és 1314 bélyegilletéki, tehát összesen 2486 illetéktügyi, 1891-ben 2742 és 2769, összesen 5511 s 1892-ben 2975 és 3658, összesen 6633 illetéktügyi felebbezés került bírói elbírálás alá, a mi két esztendő alatt több mint másfélszeres szaporodást jelent, úgy, hogy a bírósági határozatok kitanító és nevelő hatásának hiánya miatt részünkről évek óta hangoztatott panaszok alapossága szomoruan behizonyult. S ezek a panaszok egyenesen a vonatkozó törvények elavult, hézagoss és zavaros, szóval rossz voltára irányulnak, mert a bíróság elvi határozatai számának csökkenése mellett inkább a felek járatlanságában kell keresni a felebbezések feltűnő szaporodásának okát és abban, hogy az «in dubio mitius» reményében a nálunk általános felebbezési viselkedés a már-már érthetlenné vált pénzügyi törvények iránti bizalmatlanság által tápláltatik.

A pénzügyi törvények és szabályok ugyanis még mindig a régiek, t. i. a régi roszak, s az évről-évre ígért reform

nem tud létesülni. Minden kormány programjában, minden pénzügyminiszteri bevezető beszédben, a képviselőház pénzügyi bizottságának mindegyik költségvetési jelentésében ismétlődik a pénzügyi törvények, különösen a kereseti adóra vonatkozók és illetékek reformjára vonatkozó ígéret, de eddigelé hiába várjuk annak megvalósulását.

A törvényhozás is meddő volt a múlt évben. Módosították az állami italmérésre vonatkozó törvényeket, megállapították a koronaérték és megkötötték Ausztriával az érme- és pénzrendszerre vonatkozó szerződés, a mi mind a pénzügyi jognak magának fejlődése szempontjából igen keveset ér. Az adók, különösen a kereseti adók és a bélyeg- és jogilletékek még mindig nincsenek reformálva és rendezve és a folyó évben kezdődő új adókirovási ciklus ismét és megint bő alkalmat fog nyújtani a törvénybe való bele- magyarázásra.

A pénzügyminiszterium maga is, úgy látszik, az ígért nagy reformoknak előre vetett árnyékában pihent; mert az, hogy *állami utkaparók* IV. osztályu kereseti adót fizetnek és mint nem tisztviselők a községi adót is viselik; hogy a *szállítási adó* kivetése tárgyában tisztán fiskális szempontból új szabályzat adatott ki; hogy az építészeti engedély iránti kérvények folytán felvett *szemlejegyzőkönyvek* bélyegmentesek; hogy az Ausztriában ottani bélyeggel ellátott *kereskedelmi könyvek és feljegyzések* Magyarországon is felbélyegezendők; hogy *válóperekben* a 800 frton felüli összeget tárgyzó som- más végzések utáni illetékek, valamint a feltételeken illeték- mentes *kereskedelmi levelezések* utáni illetékek kivetése szabá- lyoztatott, s végre a *névre szóló részvények* átruházása esetén járó II. fokozatu bélyegilletéknek készpénzben leendő lerovása is megengedett és az egy hónapon belül nem érvényesi- tett *postautalványok* utólagos érvényesítése iránti kérvények bélyegmentessége megállapított, mindez nem csak közön- séges foltozgatás, hanem azon felül vajmi kevés is.

Hogy pedig a pénzügyi közigazgatás közegeit a kétszeres illetékkiszabástól és a már befizetett illetékek végrehajtásától fegyelmi eljárás terhe alatt újlag el kellett tiltani, inkább szomorú jelenség, de semmi esetre sem új dolog.

A pénzügyi közigazgatási bíróság múlt évi érdemleges működéséről sajnálatunkra még nem nyilatkozhatunk, abból az egyszerű okból, hogy az elvi határozatok gyűjteményéből eddigelé csak három ívet kaptunk kézhez. Igaz ugyan, hogy a határozatoknak u. n. «fejei» a szaklapokban időről-időre megjelentek, de bizonyításra nem szorul, hogy a határozatok alapjául szolgált tényállás és indokok ismerete nélkül azokat szakszerű bírálat tárgyává tenni nem lehet. Ezért ebben az irányban fentartjuk jelentéseink megtételét a megfelelő idő- pontra. Csak annyit jelezhetünk már most, hogy *döntvényt* a bíróság a múlt esztendőben nem hozott, a mivel igen helyesen cselekedett, mert nézetünk szerint a törvényhozás jelenlegi meddősége és az anyag javíthatatlan volta mellett döntvényekkel segíteni már nem lehet.

Dr. Fraenkel Sándor.

A csődtörvény 248. §-a

Mult alkalommal megkísérlettem reámutatni azon veszé- lyekre, melyeket a csődtörvény fent idézett szakasza magá- ban rejt az által, hogy teljesen a bíró belátására bizza azon körülmények fenforgásának megbírálását, melyekből a fi- zetések megszüntetésére következtetni, és melyek alapján a csődöt megnyitni lehet és kell, hogy azután a helyett, hogy a bíróság a tények fenforgását vizsgálná meg, impressiók alapján határoz és tudjuk valamennyien, hogy különösen insolventiák alkalmából mennyi minden függ az adósról keringő hirektől és a hangulattól.

Csődtörvényünk megalkotója azt hitte, hogy áttörhetlen korlátokkal vette körül a 248. §-t, a midőn előírta, hogy a

bíró *minden kétséget kizáró módon* tartozik tudomást szerezni a fizetések megszüntetéséről. A törvényhozó ezt objective értette, azaz a felhozott körülményeknek nem szabad kétsé- get fenhagyniok az iránt, hogy az adós megszüntette fi- zetéseit, míg a praxis subjective veszi, azaz a bíró pro foro interno kétségtelennek tartja, hogy a közadós fizetéseit be- szüntette.

Törvényeinket egyáltalán nem jellemzi a kérdések eré- lyes megoldása; félrendszabályokkal telvék, melyek azután számtalan ingadozások kutforrását képezik. Mindamellet- kevés törvényes rendelkezést ismerek, mely a praxist jobban cserben hagyná, mint a csődtörvény 248. §-a.

Ha már a bíróra bizza a csőd megnyitására alapul szol- gáló körülmények mérlegelését és megengedi, hogy közadós meghallgatása nélkül csődöt lehessen nyitni, azt hihetné az ember, hogy a 248. §. esetében elrendelt csődre vonatkozó csődnitási határozat ellen vagy egyáltalán nem, vagy csak hátrányos megszorításokkal lehet felebbezéssel élni, mert — a 248. §. eszmemenetét követve — ha a bíró minden kétséget kizáró módon győződött meg a fizetések megszüntetéséről, nem igen érheti közadóst jogsérelem, ha megvonják tőle a felebbezési jogot.

De a törvény, míg egyrészt lehetővé teszi, hogy valaki csődbe juthasson, a nélkül, hogy a csődnitási kérvénnyel tudomása volna, másrészt nem akart tulszigoru lenni, meg- engedte a 248. §. esetében is a felfolyamodást a csődnitó határozat ellen.

Mi történik már most a felfolyamodás következtében? Az elsőbírónak a hitelezőkkel és az ezek által rendelkezésre bocsájtott, hogy úgy mondjam, indiciumokkal van dolga, tehát bármennyire függetlenül mérlegelje is ezen indiciu- mokat, mégis a hitelezők befolyása alatt áll, míg a másod- bírót éppen ellenkezőleg a közadós felfolyamodásában fel- hozott körülmények befolyásolván, a 248. §. alapján elren- delt csődök nagy részében nem fogja a fizetések megszünte- tését minden kétségen felül bizonyítottnak látni, azon im- pressio szerint, melyet a felfolyamodásban előadott védeke- zése a közadósna reá tesz.

A másodbíró tehát fel fogja oldani az elsőbíró határo- zatát «a foganatosított biztosítási intézkedések épségben tartásával», vagy más szóval, bekövetkezik ama borzasztó állapot, hogy közadós nincsen csődben, mert a másodbíró feloldotta a csődnitó végzést, de a tömeggondnok zár alatt tartja a vagyont, mert a biztosítási intézkedések fentartandók.

Ha valaki perli közadóst, akkor nincs csődben, de ha öt forint érkezik számára a postán, akkor csődben, akkor előáll a tömeggondnok és rendelkezik mindaddig, míg a csődnitási kérdése jogérvényesen el nem döntenek.

Igen, míg a csődnitási kérdése jogérvényesen el nem döntenek. Ez alatt a közadósna lejárnak pl. váltóelfogad- mányai; ezek alapján pereltetik, még pedig ugyanazon bíróságnál, a hol a csőd körüli tárgyalások folynak. És ugyanazon bíróság egy másik tanácsa meghozza a köz- adós ellen a sommás végzést, melynek másik tanácsában megfosztották a vagyona feletti kezelési és rendelkezési jog- tól, meghagyják ezen fele-közadósna, hogy 3 nap alatt különbeni végrehajtás terhe mellett fizessen, ha — tud. De nem tud, mert a biztosítási intézkedések = csőd, kiterjednek közadósna végrehajtás alá vonható minden vagyonára.

Mindamellet itéletet, sommás végzést hoznak ellene.

De ezeket végre is kell hajtani. A bíróság a legnagyobb lelki nyugalommal elrendeli a végrehajtást közadósna bár- hol levő ingó és ingatlan vagyonára, — a mint a végzés szól — ha a hitelezőnek tetszik, az ellen nincs a bírónak kifogása, ha lefoglalják a zár alatt levő vagyont, mert hiszen a csődtömeg ellen nincsen hatálya a végrehajtásna, ugy, hogy az imént vázolt interregnum alatt hozott bírói határo- zatok és egyéb bírói actusok tulajdonképen nem egyebek,

mint komoly formában üzött játék, — melytől, megvallom, az alaki törvényszerűséget nem lehet megvonni — bár sokkal derekabb dolog volna, ha a bíróság utasítaná mindjárt a tömeggondnokot, vagy az ideiglenes csődválasztmányt, hogy x felperesnek fizessen y forintot a tömegből, jogában állván tömeggondnoknak a csődnyitás kérdésének végleges eldöntése után a kifizetett összeget visszakövetelni.

Azt mondhatná valaki, — és igaza volna, — hogy az itt leirt zavaros állapot előfordulhat a más, mint 248. §. alapján elrendelt csőd esetében is. De ez a kivételek közé fog tartozni. Mert ha a bíróság a 84. §. értelmében az adóst felhívja, hogy vagy biztosítsa a csődöt kérő hitelezőket, vagy fizetési képességét cselekvő és szenvedő állapot előterjesztésével igazolja és adós ezen bírói felhívásnak meg nem felel és ennek következtében ellene csőd nyitattik, a másodbíróság csak nagyon ritkán fog azon helyzetbe jutni, hogy a csődnyitás kérdésében az elsőbírósággal ellentétes álláspontot foglaljon el, míg a 248. §. esetében, mint fenebb érintettem, a szabály az, hogy a másodbíróság feloldja a csődnyitási határozatot, mert hiszen az adós tagadni fogja a hitelezők bizonyítékait, melyek azonban, megengedem, csakugyan elégségesek is lehetnek a csődnyitásra.

De hiszen nem is azért hívtam fel a figyelmet a fentebbi körülményekre, mert némileg ellenkeznek az igazságszolgáltatás komolyságával, hanem inkább azért, mert a 248. §. alapján elrendelt és másodbírósággal feloldott csőd által teremtett visszás helyzet az adósra nézve — legyen az bármilyen solvens — olyan hinárt képez, melyből az sohasem szabadulhat ki. A bíróság maga kergeti a fizetéseképtelenségbe.

Végrehajtható határozatok hozatnak ellene, a melyeknek megfelelni nem képes, nem rendelkezhetvén vagyona felett, minél inkább küzd az adós a csőd ellen, minél inkább actívnak érzi magát és védelmezi nevét és becsületét, tehát minél tovább tart a kétes állapot, annál biztosabban lesz fizetéseképtelenné, éppen az időközben lejárt követelések folytán, melyeket még akkor sem tud kifizetni, ha a csődöt beszüntették ellene, mert hiszen időközben üzlete be volt zárva, jövedelme nem volt, hitele nincsen, úgy, hogy utóvégre is a híres «semel imbuta» mintájára kénytelen maga csődbe menni, hogy a 248. §. jótéteményeit élvezhessék az adós és a hitelezők. Tehát épp oly esetekben, midőn a másodbíró nem látja helyét a csődnek, ezen jóakaratóval tönkre teszi az adóst.

Erre kívántam a figyelmet felhívni, a midőn éppen revideálni készülnek a csődtörvényt. Legyen a bíró szigorú és iparkodjék a csőd útján megtartani a hitelezőknek azt, a mit megmenteni lehet, de korlátozzák a bírói szabad mérlegelést az által, hogy a 248. §. alapján elrendelendő csőd esetén először is teljes hitelű bizonyítékok alapján hozhassa meg a bíró a csődnyitási határozatot és határozottassék meg legalább általánosságban, ha nem akarják a fizetések megszüntetését közadós határozott nyilatkozata esetére korlátozni, minő jelenségek egyértelműek a fizetések megszüntetésével, vagy helyesebben fizetéseképtelenséggel, mert a fizetések megszüntetésére következtetni nem lehet. Csak így sikerülhet elkerülni az imént idézett visszásságokat és így lehet csak feltételezni, hogy csődöt az elsőbíró nem fog elrendelni oly esetben, hogy a másodbíró is ne lássa annak helyét.

Csodálom, hogy a tervbe vett revisio oly kevésbé alapul a praxis által felvetett hiányokon és kétértelműségek helyreigazításával foglalkozik, holott a rendszerben ilyen lényeges és a törvényhozó által nagyon is megfontolandó hiányok mutatkoznak, mint a fenti sorokban érintett is, mely a kereskedő gazdasági életén olyan rettenetes csorbát ütni képes, ha nem elég ovatos bíró elé kerül a csődnyitás fölött a 248. §. alapján való döntés.

De különösen azért kell a fizetések megszüntetését éle-

sebben körvonalmazni és az annak alapján elrendelt csőd jogviszonyait szigorubban szabályozni, mert az ilyen csődök alapján kifejlődő, fentebb vázolt jogállapotok nem felelnek és nem felelhetnek meg az igazságszolgáltatás méltóságának. Olyan határozatok hozatala, melyek tulajdonképpen kitöltött blanketták és semmi hatálylyal nem bírnak, nem képezheti a bíróság feladatát, még csőd esetében sem, bár akkor úgy látszik, közadósoknak még legszemélyesebb jogai is a hitelezők, illetve bíróság dispositiójára állanak.

De szabályozandók ezen kérdések még egy sokkal fontosabb okból is. Minél jobban áll közadósoknak ügye, minél «jobb a csőd», annál inkább fog emez interregnum alatt harcz kifejlődni a tömeggondnok és a közadós érdekei között, amaz a csőd mellett, ez a csőd ellen. És ezen harcznak következménye azután, hogy a hitelezők személyében lassankint változás áll be, rendre engedményezik a követeléseiket más újabb elemekre, kik a közadóst nem ismerik, vele soha üzleti összeköttetésben nem állottak és tudjuk valamennyien, hogy a hitelező személyében történt változás, különösen kereskedők helyébe lépett nem kereskedő hitelezőknél, megváltoztatja a követelés természetét is, üzletbarátok, kereskedőtársak helyett a csőd mellett küzdő ellenesek lépnek fel. Ezen küzdelemben közadós huzza a rövidebbet, mert még oly esetben is, midőn sikerül neki a csődből kiszabadulni, a már jogerősen ellene hozott és végrehajtható határozatok őt elkerülhetlenül belesodorják a már egyszer nagy nehezen kikerült örvénybe, — a csődbe.

Dr. Fleischmann Sándor.

A Btk. 240. §-ához.

K. I. erőszakos nemi közöszlést követett el V. M. hajadonon. Mind a három forum elítélte őt, s midőn megtudta a Curia ítéletét, a kihirdetéstől dispensációval nyomban nőül vette a leányt. A curiai ítélet kihirdetése előtt bemutatta az okmányokat és kérte az ítélet hatályon kívül helyezését. A bíróság megadta a kérelmet, az ügyészség felebbezett; a kir. tábla hozzájárult az első fok álláspontjához; a Curia szintén. A bírósági végzéseket közöljük a mellékleten 39. sz. a.

Részünkről ez esetben a kir. ügyészség véleményéhez csatlakozunk.

A Btk. 240. §-ában foglalt intézkedés semmi egyéb, mint az indítvány visszavonhatásának indirect megadása. A többi indítványi büncselekménynél az indítvány egy kijelentéssel vonatik vissza, itt egy cselekménnyel, t. i. azzal, hogy a nő az illető egyénnek nejévé lesz s ezzel tettleg documentálja, hogy megbocsátott. Az indítvány visszavonásának indirect uton való megadásával azt fejezi ki a törvényhozó, hogy a szemérem elleni büncselekményeknél nem fogadja el a vagyoni jóvátételt, mint elfogadja ezt a vagyoni elleniekénél és egyéb csekélyebb súlyuaknál, hanem megköveteli, hogy az elégtétel erkölcsi legyen, hogy rehabilitálja a nőt; más szóval, a törvényhozó nem akarja, hogy a nőnek erőszakkal elrablott becsülete, ha egyszer a bírósági eljárás megindított, utólag pénzbeli alku tárgyává tétessék s ezzel a becsületét áruba bocsátó nő kezében a bírósági eljárás zsarolási eszközzé alacsonyuljon. A vagyoni büncselekményeknél a vagyoni alku, mely a bírói eljárás alatt folyamatban van, ugyanazon téren marad, melyen a delictum elkövetetett; a szemérem elleni súlyos delictumoknál azonban nem hajlandó az állam tért adni azon felfogásnak, hogy az itt szóban levő erkölcsi javak a tisztán vagyoni javakkal æquiparáltassanak. Ez az oka, hogy a szemérem elleni delictumoknál az indítvány csak akkor tekintetik visszavontnak, midőn a sértő férfi és a sértett nő között házasság jött létre.

Ha azonban a Btk. 240. §-ának határozománya nem egyéb, mint az indítvány visszavonásának egy külön alakja, akkor

a törvény ezen pontja, mely különben szövegileg is megegyez az indítvány visszavonásáról szóló 116. §. illető részével, nem magyarázható másképp, mint a hogyan ugyanazon szöveget a 116. §-ban magyarázzuk. Lehetetlen az egyik helyen a bírói ítélet alatt értenünk az elsőfoku ítéletet, a másik helyen pedig a harmadfokot.

Annál kevésbé, mert a 240. §-nál csak úgy, mint a 116.-nál igen nyomós indokok szólnak tárgyilag is a mellett, hogy a végső határ az első foku ítélet kihirdetésének időpontjára tétessék.

A 240. §. hatályának a curiai ítélet kihirdetéséhez való csatolása által a vádlott a bírói ítéleteket egymás után megszólván a *lutra* teheti. Előbb az első fokot, s ha itt nem nyer, a másodfokot, és ha itt sincs szerencséje, a harmadfokot. És ha itt sem jön ki a száma, még mindig van annyi ideje, hogy az ítélet meghozatala és kihirdetése közti időközt felhasználja a házasság megkötésére. A bírói ítéletekkel ilyen játékot megengedni talán mégsem lehet.

Es ha megadjuk az abszolút törő hatályt a 240. §-nak, többé nem igen volna alap ugyanezt megtagadni a 116. §. esetében. Az indítvány visszavonásának határideje lassankint a bírói gyakorlat utján áttétetné a curiai ítélet kihirdetésének időpontjára. S — eltekintve egyebektől — ezzel a felső bíróságok ismét sok haszontalan munkával terheltetnének. Mert ki fogja a sértettet kárpótolni az első foku eljárásban, midőn ráér akkor is, ha őt esetleg a Curia elitelné.

Mindezt összevéve, azt hisszük, hogy a ki az első foku ítéletet elmulasztotta, nincs más módja, mint a kegyelmi ut. A kegyelmi jognak különben is egyik legfőbb hivatása a gyakorlat elháríthatlan egyenetlenségeit elsimitani.

Elérhető azonban a büntetés tetemes leszállítása a perujtással. A ki a jogsérelmet teljesen eloszlatta, joggal hivatkozhatik arra, hogy a tényállás megváltozott s a büntetés leszállításának hely adandó.

Mindenesetre sajátzerű egy jogállapot: ha leányrablás esetében a bünvádi eljárás megindítása után a leányrabló és az elrablott leány között házasság jön létre, annak a bünvádi elővizsgálat megszüntetése tekintetében semmi hatálya nincs; ha pedig erőszakos nemi közösülés forog fen, ez kisebb súlynak tekintetik és a bünvádi eljárás bármely előrehaladott stadiumában létrejött házasság folytán a legújabb határozat szerint még a meghozott curiai ítélet is hatályon kívül lesz helyezendő.

F.

Különfélék.

— A pénzügyi közigazgatási bíróság belső ügyeit vette tárgyalás alá ujabban a napi sajtó egy része. A bíróság jelenlegi elnökét avval vádolják, hogy a *kincstár* érdekeit védi, szemben a közönség érdekeivel. Ezen vádhoz csak egy ujévi üdvözlés alkalmával használt *stylaris flosculus* adta meg az alapot, tehát ezen vádat mi e helyen nem tárgyaljuk. Sokkal súlyosabb gyanusítást is hallottunk azonban ezen hírlapi tárgyalások alkalmával. A tárgyaló cikkek sorai közül azt olvashatni ki, hogy az ítélő tanács által hozott ítéletek *rendelkezései* utólagosan elnöki *revisión* mennek keresztül, s hogy oly kísérletek történtek, a melyek a hozott határozatok utólagos megváltoztatására irányultak. Ezen feltevés képtelenség, s mi ezzel sem tartanók érdemesnek foglalkozni, ha a pénzügyi közigazgatási bíróság *ügykezelése* olyan volna, hogy ezt a feltevést egyenesen kizárná. Azonban konstatálnunk kell, hogy az ügykezelés nem olyan, sőt lényegesen eltér a bírósági ügykezelés módjától. A hozott határozatokat a segédhivatalok nem tartják evidentiában, sőt ezen határozatok egészen addig, a míg az elnök által a kiadóba nem küldettek, *valóságos hivatali titkot képeznek*. Ezen kezelési rendszer a bírói ügyvitellel s a bíraskodás nyilvánosságának elvével merev ellentétben áll. Egyedül a

mi titkos írásbeli közvetett miniszteriális ügykezelésünknel lehet helyén való. Itt a határozat jellegét a hivatalfőnök kiadmányozása képezi, tehát addig, míg ezen kiadmányozás meg nem történt, határozatról szó sem lehet. A bíróságok ügyvitelénél másként áll a dolog. Ott a határozat erejét az képezi, hogy bizonyos intézkedést az ítélő tanács — vagy annak többsége — határozattá emelt. Azon — nézetünk szerint nem is helyes — szokás, hogy a határozatot nem az *ítélő tanácsnak*, de a *testületnek* elnöke adja ki, csak formáság, mely nem fejez ki egyebet, mint hogy a testület határozott az ő illető tanácsa által. A bírói eljárás nyilvánossága nemcsak azt követeli meg, hogy a tárgyalás és ítélethozatal nyilvánosan történjék, de megköveteli azt is, hogy a hozott határozatok, legalább is az érdekeltek előtt, nyilvánosak legyenek. Az ügykezelésnek ezen nyilvánossága a döntvények nyilvántartása végett történő elnöki ellenőrzést éppen nem akadályozza meg. Jelen soroknak éppen az a célja, hogy a pénzügyi közigazgatási bíróság elnökének figyelmét felhívjuk arra, miszerint az ügykezés olyan rendelkezése, a minő a kir. Curian és a kir. táblákon van szervezve, melynél az iktató minden határozatot *tűstént az ülés után* nyilvántartásba vezet s a felekkel és érdeklődőkkel közöl, egyenesen *kizárja* azt az insinuációt, mintha az ítélőtanács határozatába a tanácsülésen részt nem vett egyének befolyása is érvényre juthatna. Felteszszük, hogy a pénzügyi közigazgatási bíróság ügykezelése módosulni fog és pedig abban az értelemben, a mely a *bíróságnak* és a tárgyalás és ítékezés *nyilvánosságának* fogalmából következik. (§§.)

— Fegyelmi eljárás a román memorandum tárgyában.

Az aradi ügyvédi kamara fegyelmi bírósága: — — — — és dr. — — ügyvédek, kamarai tagok ellen folytatott fegyelmi ügyben következően határozott: A fegyelmi bíróság illetékessége ellen emelt kifogások mellőzésével panaszlott — — — — és dr. — — ügyvédek ellen az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. b) pontja alapján a terhőkre rótt ügyvédi vétségek elkövetése miatt a fegyelmi eljárás elrendeltetik, s annak folytán ezennel vád alá helyeztetnek.

Indokok: A kamarai ügyész indítványához képest panaszlottak ellen a további vizsgálat megtartásának mellőzésével a fegyelmi eljárás elrendelendő és annak folytán azok vád alá helyezendők voltak, mert — — és dr. — — panaszolt ügyvédek oly mozgalom előkészítésében és végrehajtásában vettek részt, mely fajgyűlöletre vezet, és mely az egyes nemzetiségek között fenálló békés egyetértést megzavarni képes volt. Ezt élenként igazolja az Aradon és másutt lezajlott köztudomású tüntetés és a hazafias közvélemény általános felháborodása. Tekintve továbbá a mozgalom célját és a memorandumnak a panaszlott ügyvédek által nyilatkozatukban értelmezett tartalmát, ezekben oly jelenségek mutatkoznak, melyek a magyar kormány és a magyar nemzet elleni izgatás és az alaptalan vádaskodás jellegével bírnak, miből önként következik, hogy panaszlott ügyvédek az ország törvényeire letett esküjökkel szemben ellentétes ténnyelkedést fejtven ki, az 1874: XXXIV. tcz. 68. §. b) pontjába ütköző fegyelmi vétség jelenségei ellenök nyilván fenforognak, ezt annál inkább következtetni lehet, mert panaszlottak beismerése szerint is oly küldöttségben működtek közre, mely a törvényes formák és illetékes fórumok szándékos mellőzésével a memorandumot egyenesen Bécsbe vitte és ott magát a román nemzetiség összeségének megbízott képviselőjeként tüntette fel, pedig panaszlottak hivatásuknál fogva tudomással bírtak eljárásuk törvénytelenységéről és tudták azt is, hogy a memorandumnak szerkesztésére és Bécsben ő felségénél való benyújtására a románság összeségétől megbízással nem rendelkeztek. Ebből aztán a küldöttség kudarcza származott. A memorandumnak nyilvánosságra hozatala után pedig a hazafias románság úgy egyesek részéről, valamint a sajtóban nyilvánított tiltakozások határozottan beigazolták, hogy a küldöttségben résztvevő panaszlott ügyvédek az ügyvédi tekintély rovására szándékosan kitétek magokat annak, hogy legfelsőbb helyen elfogadás és meghallgatásra sem méltattattak. — — és — — panaszlott ügyvédek szintén vád alá helyezendők voltak, mert beismerték hogy a «Telegraful» román lap ellen intézett — — által K./- alatt bemellékelt nyilatkozatot aláírták. E nyilatkozat

szerint a Bécsben benyújtani akart memorandum tartalmát, úgy az azt felvivő küldöttség eljárását helyeselve, magukévá tették. Tehát ezen tényök ugyanazon elbírálás alá esik, mint az első sorban vád alá helyezett — és dr. — — ténykedése: ennél fogva jogosan vádolhatók. A fegyelmi bíróság illetősége ellen emelt kifogások figyelembe nem jöhettek, mert panaszlott ügyvédek cselekményei csak annyiban bírálhattak el, mennyiben azok az ügyvédi tekintélyt érintik és abból kifolyólag a fegyelmi eljárásra elegendő alapot szolgáltatottak. (1892 nov. 16-án 449.)

A. m. kir. Curia: Tekintve, hogy a vád alapjául az szolgált, mikép — — és dr. — — ügyvédek részt vettek az u. n. román memorandumnak Bécsbe vitelében;

— — és — — ügyvédekkel illetően pedig, hogy a memorandumot és annak tartalmát magukévá tették;

tekintve, hogy a panasz kapcsán sem a kérdéses memorandum, sem a szóban forgó nyilatkozat be nem csatoltatott s azok szövegére s vádlottaknak azok körüli közreműködésére alapítottan vádlottak ellen tüzetesen és szabatosan olyan cselekmény meg nem jelöltetett, mely az ügyvédi kamarai fegyelmi bíróság hatáskörébe tartoznék;

tekintve, hogy ily cselekmény jelenségeit vádlottak ellenében a vádhatározatban sem ismerhetni fel:

annál fogva a neheztelt határozat megváltoztattatik, s vádlottak ellenében a fegyelmi eljárás megindítása mellőztetik. (1893 jan. 21. 603. sz.)

— **A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék** ügyforgalmi és tevékenységi kimutatása 1892-ik évről. 1891. évről elintézetlen volt 682, 1892. évben érkezett 80,036, volt elintézendő 80,718. Elintéztetett: per 2980, sürgős 13,283, rendes 50,847, ülésen kívüli 12,431, összesen 79,541. Elintézetlen maradt 1177. 1891. év végével folyamatban maradt csőd 66, 1892. évben nyitott 30, összesen 96. 1892. évben csőd megszüntetett 25, folyamatban maradt 71.

A múlt évben a bíróság néhány kiváló szakérővel gazdagodott és úgy a vezetési, mint az ítélkezés a régi magas niveauun áll.

— **Bírói körökből** vettük a következő sorokat, melyek teljesen megerősítik abbéli, többször kifejtett felfogásunkat, hogy a törvényszékek bűnügyi hatásköre sürgős revisiót igényel, s a bagatell-ügyek, melyekkel most a törvényszék el van árasztva, onnan elviendő.

«A törvényszékek tulterhelése részben arra is vezetendő vissza, hogy tömördek oly bagatell bűnper veszi igénybe a törvényszékek idejét, melyeknél csak az megfoghatatlan, hogy miért nem utasítottak ezek is a járásbírók hatáskörébe. Így pl. semmiképen sem bírjuk megérteni azt, hogy miért kelljen egy háromtagú bírói tanácsnak olyan ügygyel bajlódni, melyben — mint pl. minap a budapesti törvényszéknél történt — azon körülmény képezi elbírálás tárgyát, hogy egy cseléd a neki bevásárlás céljából átadott összeget elsikkasztotta. De gyökeres revisióra szorul a bírósági hatáskör szabályozása bűnügyekben azért is, mert igen nagy ellentmondás van abban, hogy ugyanazon bíró, kit a törvény illetékesnek tart a 100 frt erejéig lefoglalt tárgyak elsikkasztása esetében az ítélethozatalra, nem tekinti egyszerűs mind képesnek arra is, hogy a tulajdonképeni sikkasztási vétségek eseteiben (3566) szintén ítélkezzen. Ezen logika nélküli anomálián minél előbb okvetlenül segíteni kell.»

— **Az örökösödési eljárásról szóló javaslat** a képviselőház nyomtatványai közt megjelent és a képviselők közt szétszórattott.

— **Tételes jogszabályok hiányában nem az osztrák polgári törvénykönyv szakaszaira, hanem a hazai jogszokásokra való hivatkozás érvényesítendő.** Az *e—i kir. járásbíró*: B. I.-nak, K. G. ellen egy ló visszavétele s 96 frt 50 kr. fizetése iránt indított s letárgyalt perében 1891 május 27-én 3596. sz. a. ítéletet hozott, melyben felperest keresetével elutasította. A *járásbíró* ezen ítéletet az *osztrák polg. tkönyv* *illető §-aival* indokolta következőleg: Az *A. a. állatorvosi bizonylat* s az *E. bonczjegyzőkönyv* által, melynek valódiságát az azokat kiállító s tanuként kihallgatott szakértők igazolták, bebizonyított, hogy azon két ló egyike, melyet felperes az alperestől 1890 május 12-én tartott *e—i vásáron* cserélt, ugynevezett «száraz keh» betegségben szenvedett; a lovaknál előforduló ily betegség az ált. osztrák polg. tkönyv 922. és 928. §§-nak rendelkezései szerint, a melynek idevonatkozó szabványai a jogéletünkbe is kötelező erejűeknek vétettek át, az azokra nézve kötött adásvételek érvény-

telenek s az előbbi állapotba való visszahelyezést rendelik el... — A budapesti kir. *tábla* következő ítéletet hozott: A kir. ítélő tábla az elsőbíró ítéletét indokánál fogva helybenhagyja, *mindazáltal az osztrák ált. polg. törvénykönyv felhívott szakaszai helyett, a hazai jogszokásra való hivatkozással.* (1892. évi okt. 4. 24909 sz. a.)

— **A tárgyalásra megjelent felperesnek meg nem jelenés indokából való elmarasztalása.** A *r—i kir. járásbíró*: G. Gy. ügyvéd felperesnek, L. M. ügyvéd által képviselt B. K.-né ellen 78 frt 77 kr. iránt folytatott perében 1891 április hó 7. 899. sz. a. következő ítéletet hozott: Felperes keresetével elutasított s köteles alperesnek 16 frt perköltséget fizetni; mert felperes a kitűzött határidő alatt felvett jegyzőkönyvbe alperes által beigtatott tagadás ellenében másféle bizonyítékokkal nem igazolta, hogy alperes jogelődjétől örökölt volna, *sőt az érdemi tárgyalásra meg sem jelent*, miért is őt igazolatlan keresetével elutasítani s az okozott költség viselésére kötelezni kellett. — A budapesti kir. *tábla* következő végzést hozott. «A kir. tábla az elsőbíró ítéletét *megsemmisíti* s azt utasítja, hogy a feleket a keresetnek tárgyalására újabban kitűzendő határidőre szabályszerűen idézze meg s a kifejlendőkhez képest hozzon újabb határozatot. *Indokok:* Meg volt semmisítendő; mert az 1891. évi 899. számú tárgyalási jegyzőkönyv tanúsága szerint a kereset tárgyalására kitűzött határidőn belül mind felperes mind az alperes megjelent; az eljáró bíróság a felperest, még is meg nem jelenés indokából marasztalta el; így tehát az ítélet hozatalánál lényeges eljárási szabályt sértett meg; ennél fogva az 1881: 59. tcz. 39. §. o) pontja alapján az ítéletet megsemmisíteni stb. kellett. (1892. aug. 31.—24399.)

— **A végrehajtói kiküldetésekhez.** A kolozsvári kir. *táb'a* elnöke a következő elnöki rendeletet intézte az a—i járásbíróhoz:

Ami I. József panaszának érdemi részét illeti, a részéről felhozott sérelem fennforogni látszik.

Az iratok tanúsítása szerint ugyanis a tulajdonát képező, a bucsumi 1196. sz. tkvben A+2 rend 6661. hrjsz. szám alatt felvett ingatlan Costinas Emma és társai felpereseknek Bacsán Kándin alperes elleni végrehajtási ügyben az 1889. évi február 15-én megtartott árverés, illetve a 743—889. tkvi sz. a. nyert vételi bizonyítvány alapján az 1891. évi május 11-én foganatosított birtokba vezetés alkalmával, az árverés tárgyát képező ingatlanok egyike helyett az árverési vevőnek birtokába adatott.

E sajnos tévedést csak azon körülmény okozhatta, hogy a birtokbavezetéssel megbízott telekkönyvvezető megbízása teljesítésében nem a kellő gondnal járt el, mely utóbbi körülmény esetleg járatlanságára vezethető vissza. Szíveskedjék járásbíró ur a nevezett telekkönyvvezetőt téves eljárására figyelmeztetni.

Tudni óhajtom továbbá amaz indokot, mely a kérdéses árverési ügyben eljáró albirót arra indította, hogy a birtokbavezetéssel a bírósági végrehajtó mellőzésével, a telekkönyvvezetőt bizta meg. Erre nézve jelentést kérek.

Az árverést, melynek vezetése sokkal több jártasságot és törvényismeretet igényel, a bírósági végrehajtó szabályszerűen foganatosítván, a sokkal egyszerűbb birtokbavezetés is reá lett volna bízható.

Jövőre szíveskedjék járásbíró ur odahatni, hogy hasonló eljárás, mely a telekkönyvvezetőt rendes munkakörének teljesítésében gátolja, a bír. végrehajtónak pedig megélhetési viszonyait nehezíti: ne forduljon elő.

— **A pécsi ügyvédi kamara évi jelentését** lapunk zártaival vettük. Legközelebb visszatérünk. — Ugyancsak vettük a jelentést az országos ügyvédgyűlés és az általa alakított állandó választmány működéséről.

A mellékleten közöljük a bűnvádi eljárás szaktanácsokmány határozatainak befejező részét és a Drakulics-perben hozott curiai felmentő ítéletet.

A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága f. hó 18-án (szombaton) este 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz. a.) teljes-ülést tart, melynek tárgya Fekete Gyula aranyosmaróthi törvényszéki bíró előadása az elhagyott gyermekek és a fiatalok büntetéseik gondozásáról.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A sommás osztály a magyar örökösödési eljárásban. Dr. HOLLERUNG ALFRÉD győri kir. táblai bírótól. — Törvényszéki bűnügyekben miképp szervezendő a jogorvoslat? Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — *Törvénykezési Szemle*: Az ügyészi vád elejtése esetén felmentés vagy megszüntetés mondandó-e ki? EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti kir. törvényszéki bírótól. — Praejudiciális perek a sommás eljárásról szóló javaslatban és a gyakorlat. ARANY SÁNDOR váci kir. albirótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — A pécsi ügyvédi kamara évi jelentéséből. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A sommás osztály a magyar örökösödési eljárásban.

Az alaprendelkezés, melyből az 1868: LIV. tcz. 583. §-ában szabályozott sommás osztály rendeltetésének, e jogintézmény lényegének megállapításánál kiindulnunk kell, a Hármaskönyv I. részének 45. címében foglaltatik. Azt a sommás osztályt, melylyel itt találkozunk, csak üdvösebbé és céljának megfelelőbbé igyekezett alakítani az 1836: XIV. tcz., éppen úgy, mint az 1868: LIV. tcz. 583. §-a.

Werbőczy mondja az idézett helyen:

Sciendum est . . . , quod divisio inter fratres carnales, et etiam uterinos, nondum tamen divisos, non processu litis, sed per literas duntaxat Regiæ Majestatis Præceptorias, ad Comites, vel Vice-Comites, et Judices Nobilium illius Comitatus, ubi bona, et jura possessionaria dividenda sita sunt, et adjacent, sonantes; vel si eadem bona in pluribus Comitatus habeantur, ad unum Magistrorum Protonotariorum datas, et directas fieri solet, atque debet: Per quos, vel per quem, universa bona et quelibet jura possessionaria paterna et avita, ac etiam per eos communiter acquisita, simul cum universis rebus mobilibus, cujuscunque speciei seu materie existant (contradictione alicujus ex fratribus non obstante) juxta numerum personarum, dividi, et ab invicem sequestrari semper possunt.

Később, — tanítja Frank (*A közigazság törvénye Magyarhonban* II. rész, 520. l.), — mivel sok henye az osztatlan állapothoz ragaszkodott, és nem ríkan eltiltás vagy ellentállás utján az osztályt elkerülni vagy elhalasztani törekedett, e miatt az osztó parancsolatok már az eltiltás, és közelebb vérek között az ellentállás félrevetésével is bővültek: «inhibitione ac repulsione non obstante» (1618: LXIX. tcz., 1630: XI. tcz., 1729: XXXIII. tcz. 5. §-a).

S hogy «a Hármaskönyv I. része 43. címének eseteiben az osztályos vérek közötti gyűlölködések eltávoztathasának», rendelte a vérek közt a világos örökösödés esetében végrehajtandó osztályról szóló 1836: XIV. tcz. 1. §-a:

Hogy ha akár atyával, akár anyával és testvér, vagy unokatestvérek a szüleikről, vagy magvaszakadott testvérek után reájok háramlott nyilvános örökségre nézve még osztatlanok, és az osztályrészek valóságos kihasítása iránt egymás közt meg nem egyezhetnek, ha akkor azoknak bármelyike osztályrészéhez lehető jutás végett azon megyének közönségéhez folyamodik, melyben az elosztandó javak és birtoki jusok fekszenek, a megkeresett megyének közönsége közgyűlésből küldöttséget azonnal rendeljen ki, mely küldöttség, ha a munkába veendő barátságos egyeztetés nem sikerülne, a folyamodástétel napjától számítandó egy esztendő alatt a javak összeírásának és megbecsülendő megbecsülésének előre bocsátása után az osztálybeli részek teljes kihasításával és ezeknek, ha elfogadásuk iránt az egyezség másképp meg nem készülhetne, sorshuzás utján eszközözlendő

valóságos átadásával a felek között az osztályt tegye meg, s arról tudósítását a közelebbi közgyűlésbe adja be. A sorshuzás, valamely félnek attóli vonakodása esetében, a küldöttség által nevezendő s a sorshuzásban a vonakodó osztályos atyafi képét viselendő helyettes által fog teljesíttetni.

E törvényszakasz az 1840: XIII. tcz. által aként módosított:

Az osztálynak megtételeért folyamodó fél mindjárt a folyamodás benyújtása alkalmával két bírót, a másik fél legfeljebb 15 napok alatt szinte kettőt, a bírák pedig együtt egy ötödiket elnöknek választanak, mindnyájukat az 1836: XIV. tcz. értelmében küldöttség gyanánt értendőket. Ha azonban a felek vagy bírák e köteleességeknek eleget nem tennének, az elmulasztók helyett az illető törvényhatóság nevezendi ki ezen választmányt, vagy illetőleg az elnököt.

A mi végre a mi 583. §-unk alkotását illeti, a polgári törvénykönyv rendtartása tárgyában 1867. évben a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslat indokolásának a sommás osztályt tárgyzó részében Horváth Boldizsár igazságügy-miniszter így nyilatkozott (XVIII. és XIX. l.):

Van az osztálynak egy neme, — a leggyakoribb s azért kiváló figyelmet érdemlő: — a testvérek és unokatestvérek közt, oly esetben, midőn az érdekelték jogai kétségen felül állnak s csak az örökrészek mennyisége vétetik kérdés alá. A törvényhozás, midőn a jogok felett határoz, nem feledkezhetik meg a kimélyességről, melylyel a családi gyöngéd viszonyoknak tartozik; sőt el kell távolítnia mindent, mi gyűlölségre vezet s a vizsályt a rokonok közt élesztené. Előbbi törvényeinknek e nemes irány egyik jellemvonását képezte.

S idézve a Hármaskönyv I. része 45. címének rendelkezését, így folytatja:

Az 1836: XIV. tczikknek, mely a világos örökösödés esetében végrehajtandó osztályt szabályozza, — hasonló cél, t. i. «az osztályos vérek közötti gyűlölködések eltávoztatása» szolgál indokul. De vajon elérte-e e célt, választott bíróság alakítása által? Nem. A gyógyszer nem volt jobb a kórnál. A választott bírósági eljárás sem lefolyásában rövidebb, sem végeredményében üdvösebb nem volt, mint maga a per, sőt hosszabb és költségesebb, mely a «nobile officiumot» sokszor aránytalanul díjazza, s legtöbb esetben arra szolgál, hogy a felek egymást kölcsönösen kifárasztják. Az érintett cél a pernek lehető távoltartását kívánja. Van azonban egy más körülmény is, a mely a rokonok közt a pert nélkülözhetővé teszi. A törvényes rokonság kétségtelen, az örökjog világos, az osztály aránya határozott: — a kérdés e szerint csak a kivitel, az arányos mennyiségnek kijelölése és átadása körül forog — és ezt, úgy hiszem, a bíróság, a törvényes örökösödés félremagyarázhatlan szabályai és a leltár számszerű adatai nyomán per nélkül megoldhatja. Ily tekintetből hoztam javaslatba alkalmasabb és rövidebb eljárást az osztóztató bíróság helyett, azon hozzáadással, hogy e neme az eljárásnak csupán ingóságokra terjedjen ki; azon félnek pedig, ki ez osztálylyal megelégedve nincsen, a törvény rendes utja fenmaradjon.

A javaslatba hozott szakasz így szólt:

Oly esetben, midőn a hagyaték csupán testvérek vagy unokatestvérek közt osztandó meg, és az érdekelt örökösök osztályrészeik iránt ki nem egyezhetnek; ha egyszersmind az örökség csupán ingóságokból áll: a bíróság a törvényes örökösödés szabályai és a leltár alapján az osztályt haladék nélkül megtenni, és az örökséget az érdekeltéknek átadni tartozik.

Azon félnek mindazáltal, ki ez osztálylyal megelégedve nincsen, a törvény rendes utja a 396. §-ban foglalt megszorítás mellett fenmarad.

A jogügyi bizottság az 1867. évi szeptember 24. napján tartott ülésén (4. sz. jegyzőkönyv) helyesléssel fogadta az 1836: XIV. tcz.-ben szabályozott eljárás megszüntetését, de a javaslatba hozott sommás eljárást az ingatlanokra is kiterjesztette (Ökröss, *Magyar polgári törvénykezési rendtartás*, 1870. 450. l. 30. jegyzet a.).

Eképpen keletkezett a mi 583. §-unk:

Midőn a hagyaték csupán testvérek vagy unokatestvérek közt osztandó meg, és az érdekelt örökösök osztályrészeik mennyisége iránt ki nem egyezhetnek: ha az örökség csupán ingókból áll, a személyi, ha pedig egyszersmind ingatlanokból, vagy csupán ingatlanokból áll, a birtokbiróság a törvényes örökösödés szabályai és a leltár alapján az osztályt haladéknélkül megtenni és az örökséget az érdekelteknek átadni tartozik.¹

Azon félnek mindazáltal, ki ez osztályllyal megelégedve nincsen, a törvény rendes útja az 589. §-ban kitűzött határidő alatt fenmarad.

Az 583. §. keletkezésének e története világosan tanúsítja, hogy a törvényhozónak szándéka e szakasz alkotásánál nem az volt, hogy a magyar jogban teljesen ismeretlen valamely új intézményt teremtsen, hanem az, hogy a sommás osztálynak a magyar jogélet multjában gyökerező intézményét rendeltetésének megfelelően szabályozza, valamint kétségtelenné teszik a mi szakaszunk előzményei, hogy az abban szabályozott intézménynek lényege a közös örökségi vagyonnak az osztályrészek mennyisége iránt kiegyezni nem tudó testvérek, illetve unokatestvérek között a hagyatéki bíróság által megállapított osztály alapján való tényleges felosztásában, az örökrészek tényleges elkülönítésében és azoknak az örökösök részére való tényleges átadásában áll.

A sommás osztály tehát a vagyonszövetség bírói megszüntetésének egyik esete, az az eset ugyanis, mikor a hagyatéki bíróság a kiegyezni nem tudó testvérek, illetve unokatestvérek között a reájuk a törvényről fogva osztatlanul átszállott örökséget mennyiség szerint megosztja és mindegyik örökös részére saját elkülönített örökségi jutalékát tényleg átadja, illetve nevére átiratja. Az 583. §-ban említett átadás pedig az örökös részére osztatlanul megillető örökségnek a hagyatéki bíróság közbenjöttével való tényleges felosztása, az elkülönített osztályrészeknek tényleges átadása, illetve a telekkönyvi jogoknak az örökös részére való átiratása. Abból az örökségből, mely az osztályrészek mennyisége iránt kiegyezni nem tudó testvérekre, illetve unokatestvérekre az örökös halálával a törvényről fogva osztatlanul átszállott, most már a hagyatéki bíróság osztó határozata alapján foganatosított átadás, illetve átirás tényénél fogva szerzi meg tulajdonul mindegyik örökös részére saját elkülönített, kihasított örökrészt. Kétségtelen e szerint, hogy a hagyatéki bíróságnak az a határozata, mely az osztályrészeket mennyiség szerint megállapítja, mely az osztályt megteszi: az örökösnek mit sem ad át, nem osztrák Einantwortungsurkunde, s hogy ezért egészen helytelen ezt az osztó határozatot örökség átadó végzésnek minősíteni.

Ha már most Trux (*A magyar örökösödési eljárás bíróságok előtt*, 2. kiadás 130. l.) azt tanítja, hogy "tárgya ennek

az intézkedésnek (a sommás osztálynak és átadásnak) a leltárba . . . felvett vagyon, az átadás és osztály módozatát pedig a törvényes örökösödés osztályozza; a hagyatéki vagyon azonban csak mint közös örökség adható át az örökösöknek; a mivel szemben az osztályrészek tényleges kihasítása, illetve az osztályrészek fekvésének és mennyiségének megállapítása csupán per útján szorgalmazható", akkor ez a tanítása merőben ellenkezik az 583. §. multjával, az itt rendezett intézmény céljával. Hisz épp azért alkottatott e szakasz, hogy az osztály "non processu litis" történjék, azért, hogy "az osztályos vérek közötti gyűlölködések eltávolíthatassanak", azért, hogy a per nélkülözhetővé tétessék, mint a miniszteri indoklás mondja. A mit ehhez képest a törvényhozó az 583. §. alkotásával egyenesen kikerülni célzott, azt éppen eme szakasz alapján Trux indíttatni akarja: a pert.

Éppen olyan sarkalatos Truxnak az a tévedése, hogy a sommás osztály esetében az örökség csak mint közös örökség adható át az örökösöknek. Hisz ennek a sommás osztálynak a lényege éppen a vagyonszövetség megszüntetésében, az osztályrészek tényleges kihasításában, elkülönítésében áll. Tanításának igazolására hivatkozik ugyan Trux a kir. Curia fennállott semmitőszéki osztályának 1874. évi április 15. napján 4493. szám alatt teljes-ülésben hozott határozatára (*Dtár XIII. k. I. r. 55. l.*). E határozat azonban Trux tanítását nemcsak nem támogatja, hanem ellenkezően annak merőben téves voltát tanúsítja. E határozat így szól:

Sommás osztály esetében a hagyatéki bíróság a perrendtartás 583. §-ához képest az osztályt megtenni s az örökséget az érdekelteknek átadni tartozik; ezen esetet kivéve azonban, tekintve, hogy a hagyatéki bíróság a perrendtartás 581. §-ának második bekezdése s az 585., 577. és 587. §-ából kifolyóan csak az egyezség lehető eszközzésére, nem pedig vitás kérdések eldöntésére is van hivatva, e bíróság ugyan nincsen elzárva attól, hogy az örökösök közt a hagyatéki eljárás folyamán létrejött s az osztályrészek fekvését és mennyiségét szabatosan meghatározó egyezség esetén a hagyaték átadását, az osztályrészek tényleges kihasítása s birtokba adása által is eszközölhesse, ily egyezség hiányában azonban a hagyatéki bíróság által a hagyatéki vagyon csak mint közös örökség adható át az örökösöknek, ellenben az osztályrészek tényleges kihasítása, illetve az osztályrészek fekvésének és mennyiségének megállapítása csupán per útján szorgalmazható.

E teljes-ülési megállapodás nem hagy fen kétséget az iránt, hogy éppen a sommás osztály eseteiben eszközli a hagyatéki bíróság az örökségátadást a fekvés és mennyiség szerint szabatosan meghatározott osztályrészeknek tényleges kihasítása és birtokba adása által.

De téves Trux tanítása abban a tekintetben is, hogy a hagyatéki bíróság részéről az 583. §. alapján megtett osztálytól a végrehajthatóságot megtagadja. "Vannak jogászok, ugymond Trux (id. m. 123. l. 1. jegyz. a.), (ezek közé tartozik jelen munkám első kiadásának egyik bírálója is), kik azt állítják, hogy a hagyaték átadó végzés alapján (a most említett bíráló a sommás átadó végzésről állította ezt) végrehajtásnak van helye. Ez a felfogás azonban nem egyeztethető össze a most érvényben levő örökösödési eljárás szellemével" . . . Azt hiszem, hogy valamely jogintézmény szellemét legjobban akkor értjük meg és leghelyesebben akkor fogjuk fel, ha kutatjuk, hogy ez a jogintézmény miért alkottatott, történetileg miképpen fejlődött és az újabb törvényhozás azt miért vette fel a jogrendszerbe. Az 583. §-nak multja (contradictione alicujus et fratribus non obstante), "inhibitione ac repulsione non obstante", az 1836: XIV. tcz. 2. §-a: "és végzését teljesedésbe is hajtani fogja") kétségtelenné teszi, sőt szakaszunk parancsoló rendelkezéséből (a bíróság . . . az osztályt megtenni és az örökséget az érdekelteknek átadni tartozik) egyenesen következik, hogy a hagyatéki bíróság határozatát, a mint jogerőre emelkedett, az érdekeltek bármelyikének

¹ A törvényhozó, midőn a jogügyi bizottság által eképpen szövegezett szabályt elfogadta, nyilván megelégedett arról, hogy az eredeti szerkezetet, mely csak ingók átadása iránt intézkedett, a telekkönyvezett ingatlanok tekintetében az 581. §. harmadik bekezdésében foglalt rendelkezésnek ("az eljáró birtok-bíróság az öröklött ingatlanoknak az örökösök nevére leendő bekeleztetését . . . hivatalból eszközli") megfelelően kiegészítse. S éppen az 583. §-nak e hiányos szövegezése eredményezte azt, hogy a törvénykezési gyakorlat az örökségátadás műkifejezését elég helytelenül az összes telekkönyvi jogoknak öröklés útján való átszállása tekintetében használja, holott a telekkönyvi jogok nem átadás, hanem átirás, illetve bekelezés által szerezhetnek.

kérelmére kiküldöttje által fogantatba vétetni, az örökséget az érdekelteknek tényleg átadatni köteles.

E határozat végrehajthatóságát elismerve találjuk a kir. Curia fenállott semmitőszéki osztályának 1873. évi nov. 27. napján 14514. szám alatt hozott határozatában (*Dtár.* XI. 1. rész 31. l.), mely szerint «... az említett végzések jogerőre emelkedvén, azok alapján a tényleges osztály és birtokba vezetés a többi örökösársak kérelmére a perrendtartás 583. §-a értelmében elrendelhető volt; a mi pedig a kiküldött végrehajtó eljárását illeti, tekintve, hogy az ingatlan vagyont szakértők közbenjöttével három részre osztotta és az egyes örökösöknek jutandó részek sorshuzás útján állapítottak meg, szabálytalannak nem tűnik fel...»

S a sommás osztályt tartalmazó határozatnak végrehajthatóságát érintetlenül hagyta az 1881: LX. tcz., minthogy ez a törvény a 255. §-ban csak az 1868: LIV. tcz. 324—474. §-ának hatályát szüntette meg.

Téved tehát Trux, midőn azt mondja (id. m. 124. l. 1. jegyz. a.), hogy «ez a felfogás (t. i. az említett bírálói) meg nem egyeztethető a végrehajtási törvényvel, mely az 1. §. a) — h) pontjai alatt taxative felsorolja a végrehajtható közokiratokat, a melyek alapján a végrehajtás elrendelhető; de ezek közt a peren kívüli uton hozott «hagyatékátadó végzés» nem említettik. Már pedig más, mint az 1. §-ba felsorolt végrehajtható okiratok alapján kielégítési hajtásnak helye nincs».

A sommás osztályt tartalmazó határozatnak végrehajthatósága oly annyira lényegéhez tartozik a sommás osztálynak, hogy sommás osztály végrehajthatóság nélkül nem is gondolható.

Tévesnek kell tehát ismernünk a budapesti fenállott kir. ítélő tábla által 1888 január hó 11-én 9783/1887. sz. a. hozott végzés indokolásában fellelhető azt az elvi kijelentést is, tévesnek legalább abban az általánosságban, a melyben az szövegezve van, hogy t. i. a hagyatéki bíróság hatásköre a hagyatékhoz tartozó ingatlanok tekintetében csak az átadó végzés meghozatalára és az örökösök tulajdonjoga bekebelezésének elrendelésére terjed ki, a hagyatéki ingatlanoknak az örökösök tettelegesen birtokába való átadása ellenben peren kívüli eljárás alá és a hagyatéki bíróság hatásköréhez nem tartozik, miután az ingatlan birtoka, tekintet nélkül örökségi minőségére, csak per útján követelhető (*Büntető-Jog Tára* XVI. köt. 19. sz. melléklapjába. 135. l.).

Kifejtéseim eredményét a következő tételekben foglalom össze:

1. A sommás osztály a vagyonközösség bírói megszüntetésének egyik esete.

2. A hagyatéki bíróság részéről az 583. §. értelmében hozott határozat nem örökségátadó végzés, mint Trux mondja (id. m. 115. s köv. l.), hanem osztó határozat, mely a kiegyezni nem tudó testvérek vagy unokatestvérek osztályrészeit megnyítség szerint megállapítja.

3. A sommás osztály alapján nem osztatlanul, hányadrészekben szerzik meg tulajdonul a testvérek illetve unokatestvérek osztályrészeit, mint Trux mondja (u. o. 130. l.), hanem megosztottan, elkülönítetten, kihasítottan.

4. Az osztó határozat, mint a sommás osztálynak egyik alkotó eleme, tulajdont nem ad, jelesül nem telekkönyvi tulajdont, mint Trux mondja (u. o. 123. l.), hanem csak cím a tulajdonszerzéshez. A tulajdonszerzés az átadás tényével, a telekkönyvi átírással megy végbe.

5. Az 583. §-ban előforduló örökségátadás alatt a kihasított osztályrészeknek az örökösök birtokába való tényleges adása, az örökséghez tartozó telekkönyvi jogokra nézve azoknak az örökösök nevére való átírása értendő.

6. A hagyatéki bíróság részéről az 583. §. értelmében hozott osztó határozat végrehajtható.

Dr. Hollerung Alfréd.

Törvényszéki bűnügyekben mikép szervezendő a jogorvoslat?

VI.

Fel fog vettetni kétség kívül a kérdés, nem-e fogadandó el inkább a felelbezés olyszerü reformja, melyet a második cikkemben vázolt belga javaslatban találunk.

Eltekintve attól, hogy a belga javaslat is részleges reproductio alapján dönteti el az egész ügyet, vagyis a bűnösségi kérdést, tehát nem szünteti meg a fő-hiányt: részemről már a miatt sem fogadhatnám el e rendszert, mivel a büntetés kiszabását nagyon is decentralisálja s a legfőbb bíróságot a bírói functio ezen részéből kizárna. A mai közönséges szakbeli felfogás már is nagyon hajlik arra, hogy a büntetés kiszabásának kérdése másodrendű dolog, s a gyakorlat most leginkább tetszeleg magának a fogalmakkal való játszadozásban. Ha még a szervezet is elősegíti ezt, attól kellene tartani, hogy a beteges irányzat még a mainál is nagyobb hódításokat tesz. Mert midőn úgy mint a belga javaslat tervezi, az első fok kimondja a bűnösséget és kiszabja a büntetést, a második fok pedig felelbezésileg új ítéletet hoz: már a harmadik fokhoz csak igen szűkkörű jogorvoslat volna adható, a melyből — különösen a csekélyebb sulyu törvényszéki ügyeknél — előreláthatólag kiszorulna a büntetési kérdés; de a tények logikája is magával hozná, hogy a kir. Curia, mint harmadik fok, minimális befolyást gyakorolhatna a már kétfokulag letárgyalt ügyre. Ha pedig a kir. Curia mégis itt-ott belébocsátkoznék correcturába és pl. sulyosítana, akkor ismét hiányzik az az alapkövetelmény, melyet elégszer nem hangsúlyozhatok, hogy az in peius reformatio indokoltságának kérdését a concret esetben egy felsőbb fok felülvizsgálhatná.

A belga rendszer adoptálása a vád alá helyezési kérdés szabályozásában is nehézségeket idézne elő. A vádáláshelyezési incompatibilitás a magyar javaslatok egyik megoldatlan problémáját képezi. Az 1882. és 1886. javaslatok a vádáláshelyezést az elsőfoku bírósághoz utasítják és kimondják, hogy a vádáláshelyezési és ítélő-tanácsi functio összeférhetlen. Ezt a követelményt a mi kis törvényszékeink körében lehetetlen keresztülvinni, s annak idején a kritika ezt hangoztatta is a javaslat megállapításával szemben. Az 1888-iki javaslat az incompatibilitás megkövetelését elejti és ezzel kénytelen lemondani a bűnvádi eljárás egyik legnagyobb garantiájáról. Megnyugvás csak úgy lesz szereshető, ha a vádáláshelyezési és a rokon kérdéseket felvisszszük a kir. táblához. Ámde ha az érdemleges kérdésben is a kir. táblához megy a felelbezés, akkor ismét itt merül fel azon incompatibilitási nehézség, hogy vajon lesz-e a kir. táblának annyi kriminalista szakbírája, hogy külön tartathassék a vádáláshelyezési és az ítélő tanács. Csakis olykép lehetséges e tekintetben a kir. táblákon bizonyos combinationt létrehozni, ha az érdemleges ügyek nem jönnek oda tömegesen, vagyis ha a kir. Curia előbb kiválasztja az ügyek közül azokat, a melyekben a határozat a kir. táblához való utalás nélkül is meghozható.

És itt reflektálnom kell a osztrák bűnvádi eljárás 283., 294. és következő §-aiban körülírt felelbezési jogorvoslatra, mely a közép állásponton van a régi és az új jogorvoslati rendszer közt. Az osztrák bűnvádi eljárás ugyanis az általános revisionális jogorvoslat mellett, mely egyenest a legfőbb bírósághoz megy, construált egy felelbezési jogorvoslatot is a büntetés kiszabásának kérdésében és ez a jogorvoslat felviszi az ügyet a másodfoku bírósághoz, az Oberlandesgericht-hez. A jogorvoslat kétoldalú, használhatja a vádlott és az ügyész; de a vádlott csak akkor, ha az enyhítő körülmények nem vették figyelembe, az ügyész ha az enyhítő körülmények

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 3., 4. és 5. számban.

mények figyelembe vétele folytán a büntetés a rendes minimum alatti mérvben szabott ki — az ügyészi felfogás szerint alaptalanul. A jogorvoslat azonban csak úgy viszi az ügyet az Oberlandesgericht-hez, ha az általános revisionális jogorvoslat, a semmiségi panasz, nem használtatott; ha igen, akkor a büntetés kérdésében is a legfőbb bíróság dönt.

Elvi alapon nyugvónak ezen megoldás nem mondható. Mert egyrészt ugyanazon kérdés eldöntésére két külön fokot állapít meg; s hogy a két fok közül melyik az illetékes, az egy külső körülménytől van függővé téve, attól t. i. hogy adatott-e be revisionális jogorvoslat is. Másrészt előáll itt is az a nehézség: quis custodiet ipsos custodes? Ha akár a legfőbb bíróság akár az Oberlandesgericht sulyosít, nincs felülvizsgáló forum.

A büntetés kérdésének ezen szabályozásával szemben is kénytelen vagyok előnyt adni az általam fentebb vázolt jogorvoslati rendszernek. Ez a felső foku büntetés kiszabásában semmi korlátot sem állít fel, s így az első foknak ezen kérdésben való absolut uralmát megtöri. A szabályozás elvi alapon nyugszik, s a büntetés-kiszabást minden vonatkozásában a curiai retortán keresztül, lehetőleg egyöntetű repressiót nyújt.

A német törvény rendszeréről felesleges itt bővebben szólnom. A legfelső fok jogkörének az a körülírása, melyet a 376. §. nyújt, tulajdonkép semmit sem mond. E §. így hangzik:

«Die Revision kann nur darauf gestützt werden, dass das Urtheil auf einer Verletzung des *Gesetzes* beruhe. Das Gesetz ist verletzt, wenn eine *Rechtsnorm* nicht oder nicht richtig angewendet worden ist.»

Hogy mi a törvény, azt meg akarja magyarázni a Rechtsnorm segítségével, de hogy mi a Rechtsnorm, azt már nem képes megmondani; ez a bíróra van bízva. Tulajdonkép tehát a legfelső törvényszék maga állapítja meg, hogy milyen széles körben van joga mozognia. És ha egyszer ez magára a bíróságra bízatik, akkor megvan a veszély, hogy subjectiv elemek szerint dől el a dolog, s folyton inog az alap.

Másik kérdés, mely javaslatommal szemben előreláthatólag fel fog merülni, az: ha a kir. táblák ugyyszólván mint a kir. Curia közegei járnának el, ezen körülmény nem befolyásolhatná-e függetlenségüket a határozatok hozatalánál? Ez ellenében megjegyzendő, hogy a kir. Curia nem praëjudikálhat a kir. tábla határozatának, mert a szóbeli tárgyalást a kir. tábla tartja meg s a Curia éppen azért tartózkodik a kérdés eldöntésétől, mivel a tárgyalás ismétlése nélkül nem képes belébozsátkozni. Midőn pedig kivételesen sulyosításról van szó s a kir. tábla reproductio nélkül határoz, ott bizonyunk kell abban, hogy a kir. tábla helyt áll a maga bírói meggyőződése mellett, s ha a törvény reáruházta a döntés jogát, nem fogja magát eszközül odaadni mások véleményének érvényesítésére. Az ilyenféle viszony különben csaknem minden jogorvoslati rendszerben megvan, és még sohasem merült fel komoly panasz a miatt, hogy e szabályozás az alsó fokok függetlenségét alterálná.

A német bünvádi eljárás 398. §-a ugyanis kimondja:

«Das Gericht, an welches die Sache zur anderweiten Verhandlung und Entscheidung verwiesen ist, hat die rechtliche Beurtheilung, welche der Aufhebung des Urtheils zu Grund gelegt ist, auch seiner Entscheidung zu Grund zu legen.»

Az osztrák bünvádi eljárás 293. §-a a rendelkezést még határozottabban jelzi a következőkben:

«Das Gericht . . . ist an die Rechtsansicht, von welcher der Cassationshof bei seiner Entscheidung ausgegangen, gebunden.»

A német polgári eljárás 528. §-ában pedig az analog rendelkezés így hangzik:

«Im Falle der Aufhebung des Urtheils ist die Sache

zur anderweiten Verhandlung und Entscheidung an das Berufungsgericht zurückzuverweisen. Dasselbe hat die rechtliche Beurtheilung, welche der Aufhebung zu Grunde gelegt ist, auch seiner Entscheidung zu Grunde zu legen.»

A bünvádi eljárásban tehát az első, a polgári eljárásban a második fok van kötve a legfelső bíróság jogi felfogásához.

Végül még egy járulékos megjegyzést.

Mikép viszonylik a két jogorvoslati rendszer a vizsgálati fogság tartamának kérdéséhez?

A reformált jogorvoslati rendszer egész bizonyosan már az által rövidebbé teszi a vizsgálati fogságot, hogy a legtöbb ügy elkerülve a kir. táblát, egyenest a Curiahoz megy. Hozzájárul azon igen fontos tekintet, hogy már a második foku bíróság, vagyis a kir. Curia végérvényesen határoz a semmiségi panaszok felett. Holott a régi szerint a semmiségi okok kérdése végig vándorol mindkét felső fokon és egyrészt előidézi azokat a vergődéseket és küzdelmeket, melyekről első cikkemben szoltam, másrészt pedig meghosszabbítja a vizsgálati fogságot, s ezzel a bíróságokat igen gyakran olyan nyomós befejezett tény elé állítja, melynek folytán a vádlott felmentésével önmagukat vagy kollegáikat compromittálnak. — —

Azt tartom, ezekben kimutattam, hogy az általam ajánlott jogorvoslati rendszer eléggé hatályos, a mennyiben meg volna adva a lehetőség az ítélet minden irányu corrigálására. A bíróságok, melyek a felülvizsgálatra hivatvák, teljesen megbízhatók. A mi pedig az eljárás szerkezetét illeti, az a lehető legegyszerűbb és határozományai könnyű áttekintésűek. Mindenesetre egyszerűbb, mint akár a magyar törvényjavaslatok, akár a német és az osztrák törvények jogorvoslati rendszerei.

Dr. Fayer László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ügyészi vád elejtése esetén felmentés vagy megszüntetés mondandó-e ki?

A budapesti büntető-törvényszék előtt legutóbb tartott egyik végtárgyalás során a vádhatóság képviselője vádját még a bizonyítási eljárás befejezte előtt rövid indokolással s lemondván a további bizonyítékok felvételéről, elejtette. A jelen volt sértett fél kijelenté, hogy a vádat nem vállalja el.

Erre a bíróság a további eljárást azon indokból, mert a kir. ügyész a vádat elejtette s azt a sértett fél sem vállalta el, vád hiányából végzésileg megszüntette.

A bíróság eme határozata az ügybe befolyt jogi képviselők élénk tetszésével találkozott s azt a vádelv diadalaként üdvözlötték.

Már e körülmény is mutatja, ha enyhébb jelekkel nem találkoznánk is másutt, hogy a vádelv a mi criminalistáink vérebe teljesen még nem ment át — mert különben ama bírósági határozat, mint a vádelv természetes és szükségszerű folyománya, feltűnést nem kelthetett volna.

Nem lesz tehát felesleges az eszmék tisztázásához néhány megjegyzéssel járulni s fejtegetés tárgyává tenni, vajon a bíróság fennebb jelölt eljárása volt-e az egyedül helyes, avagy szabad lett volna-e a megszüntető határozat helyett felmentő ítéletet hozni; — hiszen nem is oly nagyon régen, igaz, még a Fortunában történt, hogy a bíróság a vádnak úgy a kir. ügyész, mint a sértett fél részéről kifejezetten s indokoltan történt elejtése után marasztaló ítéletet hozott! Igaz, hogy a másodbíróság ezt, mint vád hiányában hozottat, megsemmisítette, de azért ily inquisitorius hajlamok, mint a minőről ezen ítélet tanuskodott, még most is, bár talán sokszor öntudatlanul, kísértének.

Már pedig csak az ily hajlamokból eredő félrendszeres eljárástól óvjon az Isten. Mert az emberi tevékenység minden

terén, tehát a criminalistika terén is egyedül üdvös a határozott színvallás s az átkok legsúlyosbika a félrendszabály. Vagy inquisitorius — vagy vádrendszer — csak egyveleg ne! Oly álláspont még elképzelhető, melyről az első, úgy a hogy, védeni lehet, de a vegyes rendszer magában hordja az előbbinek minden hátrányait, melyek még a vádrendszerből merített előnyöket is paralysálják s hatástalanokká teszik. Már pedig minek nevezzük másnak, mint a két rendszer egyvelegének ama rendszert, mely szerint a vádnak minden részről történt elejtése után ítélet hozatik s a vádlott felmentetik; mi ez más, mint a vádelv részben való negálása, mint idegenkedés a vádelv minden consequentiájának való levonásától!

Mert, ha eljárásunk a vádrendszerre van fektetve — pedig ez csak nem tagadható — akkor ebből elvitázhatatlanul az folyik, hogy a hol nincs vád, ott nincs bíró, a hol bírói ítéletet nem kérnek, ott illet az azt nem kérőkre octroyálni nem lehet.

Ha pedig azok, kik a vádelejtés után is ítéletet vélnek hozandónak, álláspontjukat azzal támogatják, hogy a végtárgyalás alapját képező bírói vádhatározatot nem lehet egy végzéssel halomra dönteni, különösen egy legfőbb bírósági vádhatározatot, hát ezek — eltekintve attól, hogy tartatnak végtárgyalások vádhatározat nélkül is — az utóbbira nézve szem elől tévesztik, hogy egyik jogerős vádhatározat sem erősebb a másiknál, tehát egy curiai vádhatározatnak is csak annyi a hatálya és súlya, mint a jogerős törvényszékének, másrészt pedig feledik, hogy hiszen számtalan eset van, a melyekben ők is végzéssel döntenek azt meg. Hogy csak néhány szembeeső példát hozzak fel: ha a vádlott a vádhatározat meghozatala után megőrült vagy meghalt, avagy megszökött, avagy valamely teljes hitelt érdemlő okirattal igazolja, hogy a feljelentés elévülés után adatott be, nem-e végzésileg nyer a bűnvádi eljárás megszüntetést? S az e fajta esetek oly számosak s változatosak lehetnek, mint egyáltalán az emberi cselekmények.

Épp oly téves azon érvelés, mintha a vádlott joggal megkívánhatná, hogy őt a bíró felmentő ítélete rehabilitálja. Mert, eltekintve attól, hogy egy rendszer logikája nem áldozható fel a vádlottak egy része által táplált valamely kívánságnak és óhajtnak, az a felmentő ítélet távolról sem mindenkor rehabilitáló, sőt csak igen ritka esetben az, többnyire a bizonyítékok hiánya vagy elégtelensége a szülő anyja; s ezenfelül én azt állítom, hogy — ha már rehabilitációról kell szólni — a vádlott sokkal több vigasztalást találhat a közvádnak indokolt elejtésében, a midőn fennen hirdetheti, hogy ime, még a kir. ügyész sem talált bennem hibát. De meg hova lesz a vádlott igénye a rehabilitációhoz, a midőn a magánindítványu bűncselekményeknél az indítványra jogosított minden indokolás nélkül visszavonja — és pedig akár az ítélet kihirdetésének küszöbén — az indítványát.

A vádlott rehabilitációja tehát nem lehet indoka ítélethozatalnak?

De menjünk tovább s látni fogjuk, mint ütköznek az ítélet szószólói lépten-nyomon absurdumokba.

Azt ők sem tagadják, hogy ha a magánindítványu bűncselekmények esetén az indítványra jogosított indítványát a Btkv. 116. §. adta jogánál fogva visszavonja, az eljárást tovább folytatni nem lehet, tehát azt ítélet nélkül a bűnper bármely stadiumában végzésileg meg kell szüntetni. Már most mi indokolná azt, hogy a magánvád visszavonásának másnemű hatása legyen, mint a közvád visszavonásának? s ha a magánvád visszavonása feltétlenül elvonja a bírótól a bírói hatalomnak az ítélkezésben nyilvánuló gyakorolhatását, miért legyen a közvád visszavonásának kisebb hatása? Talán azért, mert azon delictumok, melyek iránt a bírói eljárás megindítása nincs magánindítványhoz kötve, mint hivatalból üldözendők jelentkeznek? — Hiszen a bűncselekményeknek ily mineműsége pusztán csak a kir. ügyészségre ró bizonyos

kötelezettséget, t. i. az üldözés kötelezettségét. A bíró azonban sohasem üldöz. S miután a büntető-bíróság a kir. ügyészségről szóló 1871. évi XXXIII. tcz. 19. §-a szerint minden döntő határozathozatal előtt köteles a kir. ügyész indítványát kikérni, soha ily indítvány hiányában nem szükhölködhetik, tehát reá valamely cselekménynek hivatalból üldözendő volta e cselekmény ily minőségéből resultáló kötelezettséget soha nem róhat.

De mindezen visszasságoknál még szembeesőbb s még súlyosabb az, hogy azok, kik a megszüntető végzést perhorreskálják s ragaszkodnak ahhoz, hogy vádelejtés esetén is ítéletet hozzanak, talán mert ebben vélik a bíróság függetlenségét nyilvánulni, épp az ítélkezés, tehát a bíró legfontosabb functiójának a függetlenségét dobják oda a kir. ügyész hatalmának. A vádrendszer mellett a kir. ügyész a vád ura, de már az ítéletnek nem, s ők félrendszabályukkal a kir. ügyészt az ítélet urává is teszik. Ugyanis azt nem tagadják, mert nem tehetik, hogy ha a vád minden részről elejtetett, akkor vádlott el nem ítéltető, mert miként akarhat a bíró oly valakit büntetni, kinek senki, sem a kir. ügyész által képviselt közérdek, illetve társadalom, sem a jogaiban sértett magánfél a megbüntetését nem kívánják, kit nem üldöz senki, tehát szükségképpen fel kell őt menteni. Már most lehet-e ítéletet más, mint érdemleges okokból hozni? S ha az érdemleges okok a bírót a vádlott bűnösségéről győzték meg, miként akarhat, miként merhet a független bíró az ügyész kívánsága szerint felmentő ítéletet hozni?!

Ezen rettentő dilemma elől csak egyetlen menekvés van: az ítélkezésről vád hiányában egyáltalán lemondani, s ezzel megadni a közvádlónak azt, a mi őt jogosan megilleti, de a bírót nem illethet, a bírónak nem mestersége, az üldözés jogát — mely implicite magában foglalja az üldözés abbahagyásának a jogát is, s megóvni kizárólag s menten minden befolyástól a bíró részére azt, a mi feltétlenül megilleti őt, és csak őt és senki mást, az ítélkezést.

Ennélfogva a budapesti kir. törvényszék az egyedül helyes módot követte, midőn az eljárást végzésileg megszüntette, s ohajtandó volna, hogy ellenkezőt többé ne tapasztaljunk.

Eörsdögh András.

Praejudiciális perek a sommás eljárásról szóló javaslatban és a gyakorlat.

A sommás eljárásról az országgyűlés képviselőházához benyújtott, s 1892 márczius 8-áról keltezett törvényjavaslat nyomán most először lesznek a *megállapítás* iránti perek szabályozva, még pedig az eddigi gyakorlattól eltérő némi korlátozással.

Lényegesen hozzá fog járulni a különben a magánjogba tartozó, de magánjogi codex hiányában az említett javaslatba felvett ez a szabályozás a perjogi fogalmak tisztázásához is.

A praejudiciális perek igen ritkán fordulnak elő; de nem azért, mintha az élet annak szükségét nem igazolná, hanem leginkább azért, mert már perrendünk 256. §-a úgy van szövegezve, hogy majdnem kizárja az ilyen pereket. Ez a szakasz az ítéletet akként rendeli szövegezni, hogy az végrehajtható legyen; ellenben a praejudiciális perben csupán egy jogviszonyt állapíthat meg a bíróság, az ítélet végrehajtásra nem szorul; sőt az 1868. évi LIV. tczikk 253. és 254. §-ai, illetve az ezeket helyettesítő novella 23. §-a is csak azt tettelezi fel az ítéletről, hogy a pert eldöntő ítéletben csakis marasztalásról lehet szó.

Nem csoda tehát, hogy nálunk a vitás jogviszonyokat, csupán ezeknek eldöntése végett, vajmi ritkán vitték a bíróság elé, inkább megvárták, míg ama jogviszonyból követelés eredt, s akkor egyszerűen marasztalás iránt indították a pert.

A praejudiciális perek nálunk a végrehajtásról szóló

1881. évi LIX. tcz.-ben szabályozott sorrendi perre utasítások nyomán kezdenek fellépni és pedig, a mitől az említett törvényjavaslat tart, korlátlanul; ez okból a javaslat a praëjudiciális pereket korlátozni óhajtja azzal, hogy 12. §-ában kimondja, miszerint csak akkor indítható az meg, ha az a felperes jogviszonyainak *biztosítására az alperessel szemben* szükséges.

Ez a feltétel a már a javaslatban szemben állított német birodalmi perrendtartás 231. §-ától eltér; utóbbi a megállapítási kereset feltételéül csak azt köti ki, hogy felperesnek *a mielőbbi birói megállapításon jogi érdeke legyen*; ellenben a mi javaslatunk azt is meghatározni szándékozik, hogy az a *jogi érdek miben álljon*. Ámde ez a szándék az említett 12. §-ban kellően meghatározva nincs; mert az a meghatározás, hogy a megállapítási per «felperes jogviszonyainak biztosítására alperessel szemben szükséges legyen», tekintve, hogy az ilyen pereknél rendszerint csak a kereseti jog fenforogásával lehet a jogi érdeket kimutatni, a bíróságokat annak a feltételnek eldöntésénél, hogy a praëjudiciális per meg van-e engedve, téves magyarázatokba fogja belesodorni; ugyanis a bíróságok a praëjudiciális perek eldöntésénél önkéntelenül azt fogják keresni, hogy szükséges-e a megindított per a felperes által vitásnak állított jogviszony biztosítására, ha pedig azt keresik, akkor okszerűen kereshetik azt is, hogy bizonyítva van-e a biztosítás szükségessége. Már pedig ennek kutatása olyan ténykérdésekhez vezethet, melyeknek megvizsgálása csak a marasztalási per keretébe tartozik, s épp ennél fogva én a német birodalmi perrendtartás álláspontját helyesebbnek tartom, a mely a kereseti jog fenforogásánál egyebet nem kíván, s ennél többet, nézetem szerint — csak megállapítás iránti perekben — követelni nem lehet. E perekben csak egy jogviszony megállapítása a kérdés, s a kinek kereseti joga van egy jogviszony kérdésében, attól a jogsegély meg nem tagadható, annak a jogsegély igénybevételét megnehezíteni sem szabad; a 12. §. tehát a javaslatnak országgyűlési tárgyalása alkalmával megfelelően kijavítandó volna.

Annak kimutatására, hogy a praëjudiciális perekben — mint fentebb említettem — milyen téves fogalmakat lehet észlelni, két törvényszéknek ítéletét ismertetem a következőkben:

Sorrendi tárgyalás alkalmából a tkvi hatóság egy hitelezőt, az e hitelezőt rangsorozatban követő és kifejezetten megnevezett tíz hitelező ellen perre utasított a végett, hogy vitás tkvi bejegyzését határozta meg.

Előre bocsájtom, hogy a sorr. tárgyalási jegyzőkönyvben az előző tételek is kifogásolva lettek, ennél fogva a tkvi hatóság a hátrább levő bejegyzések alapján annyi követelést számított fel, a mennyi az egész vételárt az esetre is kimeríti, ha az összes kifogásolt előző tételek a sorozásból kihagyatnának is; azonban a kifogásolt korábbi tételek a sorrendi végzésekben sorozva lettek és ennek folytán a vételár felosztásánál kitűnt, hogy ha az igényével perre utasított hitelező a pert el is veszti, csak az utána következő két hitelező nyerhet (a második már csak részleges) kielégítést; a perre utasított tehát keresetét csak e két hitelező (és a végrehajtást szenvedők) ellen indította meg.

Megjegyzem, hogy úgy a felszámításból, mint a sorozásból is kihagyott a tkvi hatóság több hitelezőt, a kikre még akkor sem jutna a vételárból, ha minden kifogásolt előző tétel kimaradna.

Mindkét bíróság elutasította a keresetet; az egyik csupán azért, mert azt a perre utasított felperes nem valamennyi, a vitás tkvi bejegyzést követő rangsorozatban sorozott és a perre utasító végzésben beperlendőeknek megjelölt hitelező ellen indította; a másik bíróság hasonlóképen indokolja ítéletét, hozzátévé, hogy már azért is megindítandó volt volna valamennyi sorozott hitelező ellen a per, mert azok-

nak joga a hitellekkönyvön alapszik; már pedig a nyilvánkönyvi jogok hivatalból védendők.

Nézetem szerint mindkét határozat téves, és pedig a következő okokból:

1. A végrehajtási törvény 197. §-a csak az iránt rendelkezik, hogy ki utasítandó perre; de azt, hogy azok is megjelölendők, hogy a per kik ellen indítandó, nem tartalmazza; következésképpen az a körülmény, hogy a perreutasító végzésben a beperlendő is kijelöltettek, akként értendő, hogy a vitás jogviszonyból kifolyólag a perre utasított felperes mások ellen kereseti joggal nem bír;

2. a végr. törv. 149. §-ának ama rendelkezése, hogy a sorr. tárgyalásnál a felszámítás (és a 196. §. szerint a sorozás) csak a vételár kimerítéséig folytatandó, továbbá a végrehajtási törvény 200. §-ának ama intézkedése, hogy a jogerőre emelkedett előző tételek a későbbi nem jogerős sorozásra való tekintet nélkül liquidálандók, és a 183. §., mely szerint a vételárból kielégítést nyerő hitelező követelését az új vevőnél teherként meghagyhatja: azon az elven alapszik, hogy csak azok bírhatnak a sorozással egybekapcsolt, a további jogcselekményekre elhatározó jogokkal, a kik a vételárra igényt tarthatnak s így, mihelyt kitűnik, hogy az előzők a vételárt kimerítették, a később esetleg mégis sorozott hitelezők vagyoni érdeke megszűnván, azok többé a végrehajtási ügyre semmi befolyással sem bírhatnak;

3. ez a per nem irányul marasztalásra, hanem csak a vitás jogviszony egyszerű megállapítására, ez a per tehát valamennyi alperes ellen (de ezenkívül a prtás 75. §-a alapján is mindenesetre) külön-külön is megindítható volt volna; vagyis a bíróság már a birói felelősségről szóló alaptörvény (1869: IV.) 22. §-a rendeleténél fogva sem tagadhatta volna meg az igazság kiszolgáltatását a kereseti jogát igazoló felperestől azok ellen, a kik ellen a keresetet tényleg megindította, azt sem tudhatván teljes bizonyossággal, hogy a többi alperes ellen nem indított-e felperes más bíróság előtt keresetet?

4. a kir. Curia is kimondta már (*Dtár* u. f. VI. k. 23.), hogy felperes arra, hogy ki ellen érvényesítse vélt jogát, egyáltalán nem kötelezhető; mert azzal, hogy ha a beperelt ellen a jog megállapíttatik, a be nem perelt mit sem veszthet; érthetetlen tehát: egy keresetet, a melyhez a kereseti jog nem hiányzik, a melyből az, hogy az a felperes jogai biztosítására szükséges, kitűnik, a beperelt alperesek ellen is elutasítani, annál inkább, mert az a körülmény, hogy a be nem perelt hitelezők érdekében volt volna-e, ha perbe vonatnak, csak a vitás kérdés érdemleges eldöntésénél vehető bírálat alá s így egy olyan indokon nyugszik az elutasítás, a mely érdemleg nincs is vizsgálat alá véve; érdemleges elbírálás mellett pedig az az ellentét derül ki, hogy: a keresetet azért utasította el a bíróság, mert nem vonták perbe azokat is, a kiknek érdekekben áll, hogy perbe ne vonassanak, költségekkel ok nélkül ne terheltesse;

5. a perrendtartás 245. §-a szerint a bíró a perben kifejtett tények alapján tartozik itélni; reá nézve tehát a perre utasításban netán foglalt főlöleges rendelkezés nem lehet kötelező; annál kevésbé, mert a perre utasítás egy magában jogot meg nem állapít, az csak egy feltétel, melynek érvényesítése vagy nem érvényesítéséből a következményt nem a per bírása, hanem kizárólag az a hatóság vonja le, mely a feltételt előírta; a hozandó ítéletet nem a per bírósága hajtja végre és a per bírósága nem is rendelkezhetik akként, mint más ítéletekben, a melyeket úgy tartozik már szerkeszteni, hogy végrehajthatók legyenek;

6. nyilvánkönyvi jogok védelme nem is forog fen; ugyanis a zálogjog, a melynek alapján «nem fizetés esetében annak rangsorozatában nyer a hitelező a dologból kielégítést», a vételár elégtelensége esetében elveszti a fogalmának megfelelő joghatályt is; az ingatlant a vételár teljesen he-

lyettesíti, s a kinek a vételárhoz nincs joga, annak tkvi joga jogilag nem létezik; egyébiránt a jogerős sorrendi végzéssel szemben a tkvi állás többé nem bir joghatálylyal, rendszerint még akkor sem, ha a sorrendi végzés a tkvi állással ellenkezik (l. 50. döntvényt); és szemben az említett 194. §-sal, minthogy a kielégítést nem nyerő hitelezők követeléseit sem számíttatnak és nem soroztatnak, jogi lehetetlenség a nyilvánkönyvi állásra támaszkodni, mivel különben a perre utasított kénytelen lenne esetleg a sorrendi végzés jogerős megállapításait is megtámadni, még azokat is perbe vonni, a kiknek zálogjoga vételár hiányában a felszámításnál is figyelmen kívül hagyatott.

Arany Sándor.

Külföldi judikatura.

520. A közkereseti társaság tagja, ha egyuttal hitelezője is a társaságnak, a társaság felszámolói ellen fizetés iránt pert csak úgy indíthat, ha kimutatja, hogy a feloszlott társaság összes kötelezettségeinek kielégítésére van elegendő vagyon. (*Német birodalmi törvényszék.*)

521. Ha a szállítandó áru méreteit a vevő tartozik megjelölni és ő ebben késedelmes, úgy a fizetéssel is késedelemben levőnek tekintendő és a vételár kamatait is meg kell fizetnie mindaddig, a míg a méreteket megjelölte. Különben a vevő késedelme esetén a választás joga a szerződéses határokon belül az eladóra száll át. (*Német birodalmi törvényszék.*)

522. A kereskedelmi törvény 70. §. harmadik bekezdése (megfelel német törvény 281. §-ának) a kezesre egyetemleges kötelezettséget ró, ha a kezeség keresk. ügyletnek tekintendő. A törvény nem mondja, hogy a kezes tekintetében kell keresk. ügyletet képeznie, hanem elegendő, ha a kezeséget megalapító ügylet akár a kezes, akár a hitelezője részéről keresk. ügylet. Mert a keresk. törvény keresk. ügyletnek tekint minden jogügyletet, mely a szerződő felek bármelyike részéről keresk. ügyletet képez. A törvény ratiója is ezen felfogás mellett szól, mert a kezestől s más egyetemleges adóstól azért vonatott meg a jog a követelés felosztását vagy más adós előzetes beperlését követelhetni, mert a forgalom érdeke követeli, hogy a hitelező, a kinek ismét más kötelezettségei vannak, minél gyorsabban nyerhessen kielégítést s ne legyen kénytelen előbb a főadóst perelni. (*Német birodalmi törvényszék.*)

Közl.: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A budapesti törvényszék bünyügyi osztályának állapotáról a következő sorokat vettük:

Tisztelt Szerkesztő Ur!

Mint a Pesti Hírlap törvényszéki rovatának vezetője, a ki mindennapos a büntető törvényszéknél, a Pesti Hírlap hasábjain több ízben hívtam fel az igazságügyminiszter ur figyelmét a bünyügyi osztály tarthatatlan állapotára, s kérem a Szerkesztő urat, hogy e soraimnak a bírói, ügyészi, ügyvédi kar és a jogkereső közönség érdekében b. lapjában helyet adni kegyeskedjék.

A büntető törvényszéknél tul vannak terhelve a vizsgálóbírák épp úgy, mint az előadó és szavazó bírák.

A vizsgálóbírák már reggel 8 órakor hivatalaikban vannak, szorgalmasan dolgoznak, s egynegyedét sem intézhetik el amaz ügyeknek, a melyeket naponként elintéznők kellene. Sietve dolgoznak, s munkájuk annak következtében felületes, ráadásul pedig a restantia egyre jobban és jobban növekszik. A vizsgálóbírákat az adminisztratív teendők, (miket az új ügyviteli szabályok irnak elő), elvonják a tulajdonképeni vizsgálatoktól, az ügyek nagy részét az albiróra és aljegyzőre bizzák, a kik «kettecsken» képtelenek az óriási munka elvégzésére. A törvényszéknek összesen öt vizsgálóbírája van, a kiknek egy évben körülbelül 7000 bünygyben kell megejteniök a vizsgálatot. Már most ha figyelembe vesszük, hogy a vizsgálóbírák idejét jó részben az adminisztratív teendők foglalják el, bátran állíthatjuk, hogy a 7000 ügy közül legalább is 6000 az öt albiróra és öt aljegyzőre van bízva. Ezekre tehát egyenként 1000 ügy esik, s hogy mily

nagy szám ez, kitűnik abból is, hogy egy bünyperben gyakran 15—20 egyént kell kihallgatniok.¹

És ebből az következik, hogy ha eddig sokat panaszkodunk a bünyvádi vizsgálatok hosszadalmas volta miatt, ezután még többet panaszkodhatunk; ha eddig csak elvétve fordult elő, hogy egy-egy bünygyben esztendőig huzódik el a vizsgálat, ezután szabály lesz az, a mit a bíróságnak még csak szemére sem hányhatunk.

Épp úgy meg vannak terhelve az előadó bírák, a kiknél ezelőtt 50—60 olyan bünyper volt, a melyekben végtárgyalás volt kitűzendő, míg most egy-egy referens bírónál 130—140 végtárgyalásra megérett ügy fekszik.

Még jogosabban panaszkodhatnak a szavazó bírák, a kiknek hetenként 3—4-szer kell végtárgyalniok, hetenként egyszer a «vádülés»-ben kell résztvenniök, referálniok kell megszüntetési, letéti, kiadási ügyekben, úgy hogy *nem marad idejük az ítéletek megszerkesztésére.*

És ha a bíróságnál összetorlódik a munka, összetorlódik a kir. ügyészségnél is, melynek tagjai szintén tulterhelvők és még sem győzik a sok munkát.

Nem kedvezőbb a kir. büntető járásbíróság helyzete, a hol a bírák létszáma ugyanannyi, mint évekkel ezelőtt volt, holott az ügyforgalom minden évben óriási mértékben növekszik. Egy-egy aljárásbírónak most évente háromszor annyi ügyet kell elintéznie, mint öt esztendő előtt, s míg három évvel ezelőtt az el nem intézett ügyek száma az év végén 2—300 volt, addig a mult év végén majdnem 3000-re rugott az elintézetlenül maradt ügyek száma. És hogy mily nagy mértékben növekszik az ügyforgalom, kitűnik abból, hogy ez év január havában 300-al több följelentés érkezett a járásbíróshoz, mint mult évi január hóban.

Ez a mostani helyzet, tisztelt Szerkesztő ur. S vajon mi fog történni akkor, ha akár a járásbíróshoz, akár a törvényszéknél egy-egy bíró hébe-korba megbetegszik?

Vajon csodálkozhatunk-e ezek után, ha egy bünyperben esztendőig huzódik el a vizsgálat? És ha a ma beadott följelentés csak hónapok mulva kerül vissza a közvádólótól a vizsgálóbíróhoz?

Feltártam a helyzetet röviden, tisztelt Szerkesztő ur, és azt hiszem, könnyen levonhatni belőle a consequentiákat.

Dr. Gutius.

— A budapesti elsőfolyamodású bíróságok bírói kara az állami tisztviselők és szolgák illetményeit szabályozó törvényjavaslat tárgyában kérvénnyel fordult a képviselőházhoz, melyben kéri, hogy a pénzügyi bizottság javaslatának elejtésével a kormányjavaslat eredeti intézkedése, ha teljességben nem, de legalább is a jelenleg már alkalmazottakra vonatkozólag fogadtassék el, ha pedig ez nem mutatkoznék lehetségesnek, a mostani javadalmazás százalékosan, fokozatosan emeltessék.

Ezen kérelmüket többek közt a következőkkel indokolják:

«Nem kell bővebben kifejteni, hogy az ugyanazonos bírói functióval felruházott bírák helyzete között a működés helyére való tekintettel mégis nagy különbség van, mely különbség a fővárosban alkalmazottakra nézve a drágasági viszonyokban, az előléptetés lassubbságában és e mellett még a fővárosi bíráktól a nagyobb ügyforgalom által igényelt fokozottabb tevékenységben gyökerezik.

A helyi szolgálati érdekek fontossága szempontjából az ügyforgalmi viszonyokban mutatkozó eltérésekre hivatkozunk «a magyar királyi igazságügyi miniszterium 1888—1892. évi működéséről» legújabb kiadott hivatalos jelentésben számszerűleg kitüntetett adatokra, melyek szerint Budapesten 46 egyes bíró egy év alatt 332031 ügyszámot, egy tehát 7218 ügydarabot intézett el, a budapesti kir. ítélőtábla vidéki területén pedig 130 egyes bíró összesen 545,342 ügyszámot, egy tehát csak 4195 számot, vagyis 72%-kal kevesebbet intézett el, mint a fővárosban.

A pénzügyi bizottság javaslata szerint azok, a kik egy állásban és egy fizetési fokban eddig már 10—20 évig szolgáltak, pedig ilyenek a fővárosban számosan vannak, jövődöbeli előléptetésük esetére a törzsfizetés és evvel hasonló természetű nyugdíjkepes fizetésemelésben évi 100—400 frtnyi veszteséget fognának szenvedni; — ebben az állásban pedig — a melyet vidéken már 10 év előtt elérhettek volna, talán a nyugdíjaztatásig meg fognak maradni.

Az államszolgálat többi ágazataiban a törvényjavaslat tanúsága szerint mind ott, a hol egy és ugyanazon állással

¹ De másrészt van ott igen sok bagatell-ügy is. — Kérdés, nem fokozák-e pillanatnyilag a torlódást az új rendszerrel járó átmeneti nehézségek? Szerk.

és czímmel egy bizonyos közszolgálat össze van kötve, mint péld. a pénzügyigazgatási, adóhivatali, városi és vidéki közigazgatási, közoktatási, műszaki, vasuti, posta- és távirdai stb. szakokban, azt látjuk, hogy a nagyobb ügyforgalmi és fontosabb szolgálati minőségű állások a szolgálat helye szerint magasabb rangú és nagyobb járandóságu közegekkel vannak és lesznek betöltve. De még az igazságügyi szakban is van kivétel; mert a fővárosi elsőfolyamodású törvényszékek elnökei mind curiai bírói ranggal bírnak, a vidéki elnökök közül csak tizen bírhatnak ily rangot.»

Ujabban a fővárosi bíróságok és ügyészségek tagjai a fizetésrendezés ügyében értekezletet tartottak. A nagy számmal egybegyűlt bírák és ügyészek három órai vita után a következő megállapodásra jutottak:

«Miután az 1871: XXXII. tcz. 8. §-a értelmében a fővárosi bíró és ügyész fizetése 2000 frt és a fővárosi albíró és alügyész fizetése 1500 frt, miután továbbá az 1869: IV. tcz. 5. §-a szerint «a kinevezett bírónak fizetése le nem szállítható»: a köztisztviselők fizetésének szabályozásáról szóló törvényjavaslat azon rendelkezése értelmében, hogy 2000 frt fizetéssel a VII. és 1400 frt fizetéssel a VIII. rangosztály van egybekapcsolva, a törvény életbeléptetéseig kinevezett fővárosi bírák és ügyészek a VII., a törvény életbeléptetéseig kinevezett fővárosi albírák és alügyészek a VIII. rangosztályánál alább nem sorozhatók szerzett jogaik sérelme nélkül. — Miután továbbá az 1871: XXXII. tcz. 8. §-a fizetésről és nem másféle javadalmazásról (péld. fizetés jellegével bíró működési vagy személyes pótlékról) szól; miután az 1869: IV. tcz. 5. §-a a fizetést nem engedi leszállíttatni; miután végre a fizetéssel, a mint a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat legjobban mutatja, egyéb előnyök is járnak, mint határozott javadalmazás biztosítása a hivatali működés egyenértéke gyanánt: az említett jogsérelem fenforog akkor is, ha azon pénzösszeg, melylyel fizetésük a VIII., illetve IX. rangosztályba való besorozásuk folytán kisebbedik, bármely más czímen pótoltatik. Ezen felfogásból kiindulva, a mai napon egybegyűlt bírák és ügyészek, tekintettel arra, hogy a budapesti bíróságok és ügyészségek tagjainak, tehát az ezentul kinevezendőknek is, a fővárosi törvénykezés fontosságának és az azzal kapcsolatos hivatali munka terhének megfelelő beosztását a képviselőház pénzügyi bizottságánál, illetve a képviselőháznál már kérelmezték: sem a bíróságok és ügyészségek, sem a törvényhozó testület méltóságával összeegyeztethetőnek nem tartják a már kinevezett bírák, ügyészek, tehát személyes érdekükben oly törvényes rendelkezés mellőzését kérni, melynek felvétele a szerzett jogok sérthetlenségének elvébe ütköznék, hanem jelen megállapodásuk közzétételére szorítkoznak.»

Mi részünkről azon nézetet vagyunk, hogy legcélsebb volna a bírákat a rangosztályok alól kivenni és fizetésüket külön szabályozni. A bírói functio lényegileg különbözik egyéb államhivatalnoki functióktól, úgy hogy a párhuzam a kettő között ki van zárva. A bíró, a ki a miniszteri rendelet törvényessége fölött is ítél, nem helyezhető egy rangfokozatba a legalsóbb közigazgatási hivatalnokokkal. Nem a sokat hangoztatott rangkórság, hanem az igazságszolgáltatás méltósága követeli ezt.

— A «Magyar Igazságügy», melynek szerkesztésétől dr. Tarnai János, kir. ítélő táblai bíró, egyéb elfoglaltsága miatt visszalépett, a Grill-féle könyvkereskedés tulajdonába ment át. Az új kiadótulajdonos a folyóiratot a kiadásában megjelenő, dr. Márkus Dezső ügyvéd által szerkesztett «Jogi Szemle» cz. egyetemes jogtudományi folyóirattal egyesítette és mindkét folyóirat ezentul «Jogi Szemle» egyetemes jogtudományi folyóirat címe alatt dr. Márkus Dezső budapesti ügyvéd szerkesztésében fog megjelenni. — Ezen tömörülési processzus a szakirodalomban csak üdvös hatású lehet.

— A rózsahegy-i törvényszék elnöke, Porubszky Jenő, ujabban a bírósági seminarium vitatkozásait kibővítette annyiban, hogy most már nemcsak bűnügyi, de magánjogi kérdéseket is tűz ki. Mint nekünk írják, a gyakorlatokon az ügyvédi kar tagjai is mint vendégek megjelenhetnek.

— A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságában dr. Márkus Dezső bemutatta dr. Fekete Gyula aranyosmaróthi törvényszéki bírónak dolgozatát: az elhagyatott gyermekek és a fiatalok büntetéseik gondozásáról. — A legközelebbi

szombaton sem a Jogászegylet, sem a börtönügyi bizottság nem tart ülést.

— A Magyar Jogászegyletben legközelebb indítvány fog tétetni, hogy tüzzön ki az egylet 300 forint pályadíjat egy magánjogi kérdésre.

— «Magyar pénzügyi jog vezérfonala» czímen dr. Szigethy Lehel kecskeméti jogtanár 20 ives munkát ad ki. Felöleli a magyar pénzügyigazgatás terén működő hatóságok szervezetét és hatáskörét a mai állapotokban. Ismerteti a magyar állam pénzügyi bevételi forrásait tárgyaként és nemeként úgy a mint az a törvényhozás legutolsó intézkedéseivel érvényben van. Tárgyalja az államháztartás rendjét, eredményét s az állam-vagyon mai állását. Kiterjeszkedik a büntető jövedéki jogtan tételeire s az eljárásra. — Az aláírások szerzőhöz küldendők.

— A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék pertárában az ügymenet nem bír a kellő gyorsasággal. A pertári személyzet nem képes megküzdni a munkahalmazzal s most még az eddigi létszám is csökkent, úgy hogy az összes váltó- és kereskedelmi perkezelést és könyvvezetést a pertárnok egy hivatalistát segédlete mellett kénytelen végezni. (Ügyvédi körökből.)

Nemzetközi Szemle.

— A német jogi folyóiratok közt köztudomásulag egyike a legelőkelőbbeknek a Goldschmidt-féle Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht. Ezen folyóiratnak most jelent meg negyvenedik kötete és a kiadó egy külön füzetben küldi szét az eddigi kötetek tartalommutatóját és egy rövid történeti vázlatot a folyóirat élettörténetéről. Az alapítás éve 1858. A szerkesztő akkor magántanár volt a heidelbergi egyetemen; most a berlini egyetem egyik világhírű tanára. A folyóirat belső berendezése az egész idő alatt ugyszólván változatlan maradt. A munkatársak azonban folyton változtak. A 40 kötetben több mint 300, többnyire terjedelmes értekezés jelent meg. Ezen kívül körülbelül 6000 közlemény, melyek közt a jogforrások és a bírósági ítéletek és ezek kritikái foglalják el az első helyet.

— A gyülekezési és egyleti jogról szóló Mascher-féle munka második bővített kiadásban jelent meg. A német birodalom alkotmányának azon határozománya, hogy a gyülekezési és egyleti jog a birodalmi törvényhozás által lesz szabályozandó, még nem lépett érvénybe, s így ezen materia még jelenleg is a particuláris törvényhozás körébe tartozik. Ezen zürzavarban a lehető tájékozást nyújtja a jelen munka. Címe; Das Versammlungs- und Vereinsrecht Deutschlands.

— Nachdruck verboten. Ezen cím alatt tesz közzé Ortloff weimari törvényszéki bíró érdekes dolgozatot az utánnyomásról. Főleg a német 1870-iki utánnyomási törvény magyarázatával foglalkozik.

— A porosz képviselőház nemrég tárgyalta az igazságügyminiszterium költségvetését. A vita során sok panasz merült fel a bírák csekély létszáma miatt. Ezért gyakran kellett kiegészítő bírákat alkalmazni, a kik még nem is voltak bírákká kinevezve. A szóbeli tárgyalásokhoz gyakran kész ítéleteket visznek a bírák; így pl., midőn egy esetben egy bizományosnak megtartási jogáról volt szó, a 17 oldalra terjedő ítéletet tüstént a tárgyalás után kihirdették; ez az ítélet akkorra már metallografice sokszorosítva is volt.

— Az anthropologikus büntetőjog iskolájának jelenleg három folyóirata van. Egyik az 1879 óta Lombroso által kiadott «Archivio di Psichiatria, Anthropologia criminale e science penali», mely tulnyomólag gyűjtő jellegű folyóirat és felölel mindent, a mi az anthropologikus büntetőjog terén történik. Másik az 1886 óta Lacassagne, lyoni tanár által kiadott «Archives de l'Anthropologie Criminelle et des Sciences Pénales». Harmadik a Kurella tébolydai orvos által szerkesztett «Centralblatt für Nervenheilkunde und Psychiatrie, mit besonderer Berücksichtigung der Degenerations-Anthropologie».

A pécsi ügyvédi kamara évi jelentésének egy részét közöljük a mellékletben.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnyói kir. közjegyzőtől. — A közigazgatási bíróságok szervezése. BAGI LÁSZLÓ kecskeméti főjegyzőtől. — A jászkunok öröklése mai érvényében. DEBRECZENYI MIKLÓS budapesti kir. táblai bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Adalék a takarékpénztári könyvecske jogi természetéhez. Dr. KERÉNYI BÉLA mezőturi ügyvédtől. — A büntető-törvény 240. §-ához. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat.

A ki az örökösödési eljárás tárgyában készült első tervezetet, mely a napilapokban 1891. évi október hó elején látott napvilágot, azon javaslattal hasonlítja össze, mely az igazságügyminiszter ur által a múlt hónapban a képviselőház elé terjesztett, nagy különbséget fog a két munkálat között találni.

Az egyik örvendetes változás az, hogy az új javaslat nem novella, hanem szerves egészet képez, a melybe örökösödési eljárásunknak ezentul is érintetlenül hagyandó, s a különböző törvényekben szétszórva található részei a javaslat többi részével összhangba hozva beillesztettek. S ez helyesen történt.

A novelláris forma csak ott czélszerű, a hol a módosítás csak néhány intézkedésre szorítkozik; de ott, a hol az eddigi eljárás lényeges átalakuláson fog átmenni — mint jelen esetben — az összes törvénybeli anyagnak felölelése s egybekapcsolása a legczélszerűbb.

A másik örvendetes jelenség az, hogy a szakbeli kritika nyilatkozatai, ha nem is mindenben, de sok tekintetben figyelembe vétettek.

S ez a körülmény bátorít fel arra, hogy e javaslattal még egyszer, a képviselőház igazságügyi bizottságának tárgyalása előtt, foglalkozzam.

A javaslatról általánosságban szólva, örökösödési eljárásunknak eddigi rendszertelen, bonyolult állapotával szemben annak előnyei szembetűnők. Ha egyebet nem is vennénk tekintetbe, csak azt, hogy: a hagyatéki bírói eljárás a kir. járásbíróságoknál, a tárgyalás a kir. közjegyzőknél összpontosítva lesz, s a gyámhatóság az 1877. évi XX. törvény-cikk által illetéktelenül kiterjesztett hatósági jogkörből saját hatósági körébe, tudniillik a nem önjoguk érdekeinek képviselőjére visszazorítatik, s végül hogy rendezetlen telekkönyvi viszonyainknak részbeni orvoslása — legalább halálesetek beálltával — valahára meg fog kísértetni, — már ezek is oly nagymérvű haladást jelentenek perenkívüli eljárásunk terén, hogy ha egyéb nem is foglaltatnék ezeken kívül a javaslatban, már akkor is két kézzel kellene kapnunk utána.

Ezzel szemben azonban három dolog az, mely — a javaslatról általánosságban szólva — kifogásra ad okot; az egyik az ugynevezett hirdetményi eljárásnak fentartása, sőt kiterjesztése, a másik az, hogy az illetékügyi eljárás az örökösödési eljárással szerves összeköttetésbe nem hozatik, s a harmadik az, hogy a hagyatéki hitelezők érdekei kellő figyelemben nem részesítettnek.

Miután azonban czélszerűbbnek látom, hogy ezen kifo-

gásaimat a részleteknél adjam elő, áttérek azonnal a törvényjavaslat részletes tárgyalására.

Az 1. §-ra nincsen észrevételem.

A 2. §. 1. pontjában e szavak; «az 1877: XX. tcz. 28. §-a alapján», elhagyhatók; fődolog itt annak adni kifejezést, hogy a gondnokság alá helyezés megtörtént; hogy melyik törvény alapján történt ez, az itt mellékes dolog, sőt a polgári törvénykönyvnek készülöben lévő családjogi része által e hivatkozás különben is hatálytalanná fog válni.

A 2. §. 2. pontjában e szó «közhasznu», törlendő; a törvényhozó intentiója az, hogy egy létesítendő alapítvány érdekei megvédessenek, s ez némely esetben kérdésessé tétetné az által, ha a bíró az ő eljárását azon egyéni nézetétől tehetné függővé, vajon a kérdésben forgó alapítványt közhasznunak tartja-e vagy sem, s ha ő esetleg azon — talán helytelen — véleményben volna, hogy az nem közhasznu, a hivatalból való eljárást mellőzné.

A 3. §., mely azokat sorolja fel, kik vannak jogosítva az örökösödési eljárást kérni, nézetem szerint, igen mostohán bánik a hagyományosokkal és hitelezőkkel szemben.

Hagyományos és utóhagyományos a javaslat szerint csak akkor kérheti az örökösödési eljárás megindítását, ha ingatlan van néki hagyományozva.

E megszorítás indokolatlan.

A kinek pl. egy 50 frtos kis szántóföld van hagyva, az több joggal bírna, mint az a hagyományos, a kinek 100,000 frt készpénz vagy értékpapír van hagyományozva; holott az ingatlanokra nézve a 4. §. különben is a feltelesen kötelező hagyatéki eljárást hozza be, s az ingatlan egyébként sincs az elrejtés vagy eltitkolás veszélyének kitéve, mint az ingóság.

Én azok között, kik az örökhagyó halála folytán részesülnek valami jogban, az eljárás megindítása tekintetében különbséget nem tennék: anyagi törvénykönyvünk különben sincs még, az örökös és hagyományos minőségnek ismérvei törvény által minden kétséget kizárólag szabályozva nincsenek, annak határvonalai a gyakorlati életben sokszor nehezen megkülönböztethetők, adjuk meg tehát mindazoknak a jogot, a kik akár örökös, akár hagyományos minőségben érdekelve vannak, hogy az örökösödési eljárás megindítását kérelmezhessek.

S ehhez képest a 3. §. 1. pontjára a következő szerkezetet javaslom:

«1. az örökös, köteles részre jogosított, az utóörökös, továbbá a hagyományos vagy utóhagyományos.»

De még mostohábbban bánik el a javaslat a hagyatéki hitelezőkkel. Kiindulva ugyanis azon elvből, mely szerint «az örökhagyó vagy az örökös hitelezőjének kielégítése vagy dologi biztosítása kívül esik az örökösödési eljárás keretén» (l. az indoklás 45. lapját) s hogy az örökösök a hitelezők «zaklatásától» megkíméltesse (l. az indoklás 53. lapját), csupán azon hitelezőknek engedi meg az örökösödési eljárás kérelmezését, a kiknek javára a hagyatéki ingatlanra a telekkönyvi rendelet 74. §-a értelmében feltételes végrehajtási zálogjog van bekebelezve, s ezenfelül azon hitelező, ki követelését okirattal vagy szabályszerű kereskedelmi könyv-kivonattal igazolja, a 36. §. b) pontja szerint a hagyaték

leltározását kérheti, «melyet azonban nem követ szükség-szerűen a további örökösödési eljárás» (1. indoklás 53. l.). A többi hitelezők e szerint a hagyatéki eljárásba egyáltalánban be nem folyhatnak, a fent érintett hitelezők pedig leg-főlebb azon joggal élhetnek, hogy a leltározást kérhetik.

Ezen szűkkeblűség a hitelezőkkel szemben, nem helye-selhető.

Igaz, hogy az örökösödési eljárás célja szorosan véve csak az örökösök ebbeli minőségének közhitelű igazolása volna; azonban a jogi élet szükségletei az örökösödési eljá-rás keretét az örökhagyó összes vagyoni viszonyainak ren-dezésére terjesztették ki, s maga a javaslat is eltért az örö-kösödési eljárás fogalmának szűk értelmezésétől akkor, mikor nemcsak a hitelezőknek enged — bár, nézetem szerint, nem elegendő, — de mégis némi befolyást, de azonfelül azokat is, kik vételi vagy más jogcímen szereztek jogokat a hagyatéki vagyonhoz, védelemben részesíti (70., 94. §§.).

S ez helyes is; az észszerűség azt javálja, hogy ha örökhagyó vagyoni viszonyait az örökösödési eljárás során gyorsan, kevés költséggel s valamennyi érdekelt félnek hozzájárulásával rendezhetjük, tegyük meg azt, s ne zárjuk ki ebből s ne kényszerítsük külön peres utra a hitelezőket.

Ha a javaslatnak a hitelezőkre vonatkozó, semmi tekin-tetben ki nem elégitő intézkedései életbe lépnek, annak következménye az lesz, hogy a hitelezők az örökösöket perekkel fogják megtámadni, mert a törvény nem ad nekik módot és alkalmat hogy követelésökhöz a perenkívüli bírói segély igénybevételével hozzájuthassanak.

A «zaklatás» azon adós ellenében, a ki nem fizet, néze-tem szerint indokolt és jogosult; s hogy a javaslat az adós-örökösöket az örökösödési eljárás szorgalmazásától megvédje, a mi nem is tekinthető zaklatásnak, mert hiszen az örökösök-nek köteleességek ezt különben is keresztülvitetni, — kiteszi őket a nagyobb zaklatásnak: a pernek s ezáltal nagyobb költséget okoz nekik és sok esetben a többi hitelezők érdekeit károsítja. De e mellett a bíróság teendőit is szaporítja, mert a helyett, hogy esetleg a hagyatéki tárgyalás alkalmával az örökösök és valamennyi hitelező közt az egyesség és a kielégítés iránti megállapodások által intézkednék, kénytelen lesz a bíróság a hitelezők által külön-külön megindított perekkel foglalkozni.

Ugyanazért szükségesnek tartom, hogy a javaslatba a hitelezők érdekeinek védelmére szolgáló intézkedések is fel-vétessenek s nevezetesen mindjárt a 3. §. 3. pontja akként szövegeztessék, hogy az örökösödési eljárás megindítását kérheti

«3. az örökhagyónak vagy az örökösnek hitelezője», s az erre vonatkozó további intézkedések a javaslat többi részébe is beillesztessenek, s azonkívül a javaslatba külön fejezetként a vagyon-elkülönzés szabályozása is felvétessék, azon elvek szerint, a mint azok az öröklési jognak a képviselő-ház igazságügyi bizottsága által elfogadott szöveg 423—432. §-ai és a Weinmann-féle hagyatéki eljárási javaslat 133—144. §-aiban foglaltatnak.

Erre sürgős szükségünk van. Mi történik most az olyan hagyatékkal, a mely adósságokkal tul van terhelve? A csódtól mindenki irtózik, a kisebb hitelezők inkább készek lemondani minden követelésökről, semhogy csódot kérjenek vagy abba belemenjenek. A nagyobb hitelezők, kik végrehajtásra alkalmas okirattal bírnak, hirtelen lefoglaltatják s elárverez-tetik az egész hagyatékot; a távolabbi hitelezők, midőn örökhagyó haláláról értesülnek, már mit sem tehetnek, mert az élelmesebb hitelezők a fedezeti alapot előlők kirántották.

Ily nagyon gyakran előforduló esetek hazai jogviszo-nyainkra igen rossz fényt vetnek. A bíróságnak kötelessége kell hogy legyen a halálesetek beálltával az összes hitelezők érdekeit egyenlő védelemben részesíteni, s meg nem engedni

azt, hogy a haláleset beállta után egyes hitelezők, a többiek megkárosításával új jogokat szerezhessenek, s előnyös helyze-tőket kiaknázhassák.

Nemrég terjesztette be az igazságügyminiszter ur a fizetés beszüntetés és a csődön kívüli egyesség iránti törvény-javaslatot a képviselőházhoz. Ez is helyes intézkedés volna; de sokkal nagyobb szükség forog fen arra nézve, hogy ehhez hasonló, ugynevezett bagatell-csődeljárás, az örökösödési eljárás terén is behozassék.

Egy kifogás lehet csak ez ellen, t. i. hogy ily intéz-kedés nem az alaki, hanem az anyagi jog szabályai közé tartozik.

Azonban az elválasztó vonalat e tekintetben igen nehéz meghatározni.

A vagyon-elkülönzés főbb elvei mindenesetre anyagi jogi természetűek, de magának ezen intézménynek részletes szabályozása mégis inkább az eljárás körébe tartozik.

De különben is, miután nekünk magánjogi törvénykönyvünk nincs, az eljárási szabályokba kell az azokkal szoros össze-függésben álló anyagi jogi elveket felvenni.

Ezt a praxist követte eddig is a törvényhozás. A gyám-ügyi törvény nagy része anyagi intézkedést tartalmaz; a csődtörvény szintén; nemkülönben a végrehajtási törvényben is találunk magánjogi szabályokat (a 23., 49., 65., 66., 68., 81., 181., 192., 241. §-okban).

Kár volna tehát ily formai akadály miatt kihagyni örö-kösödési eljárásunkból a vagyon-elkülönzések nagyon szük-séges és sürgős szabályozását.

Visszatérve a 3. §-ra, részemről szükségesnek tartom, hogy az még egy ponttal megtoldassék, mely kimondaná azt, hogy az örökösödési eljárás megindítását kérheti:

«4., a ki a hagyatéki vagyonhoz, vagy annak egy részé-hez, bármely jogcímen igényt tart». A javaslat 70. és 94. §-aiban van ugyan intézkedés téve az iránt, hogy esetleg azok, a kik mint vevők, cserélők, megajándékozottak stb., tehát nem mint örökösök vannak érdekelve, jogaikat érvé-nyesíthetik, csakhogy miután a javaslat nem adja meg nekik azt a jogot, hogy az örökösödési eljárás megindítását kérel-mezhessék, kénytelenek várni addig, míg az örökösök teszik meg a szükséges lépéseket. Következetlenségnek tartom, hogy míg ezen érdekelték ügyei a hagyatéki eljárás keretébe — nézetem szerint is helyesen — bevétettek, addig a kezde-ményezés joga tőlök megvonatik. Az indokolásból (46. l.) megtudjuk azt, hogy ez azért történt: «mert a vevő szerzett jogait az eladóval szemben más módon is érvényesítheti, és mert a javaslatnak az a rendelkezése, hogy az ingatlan vagyont magában foglaló hagyatéokra nézve az öröklési eljárás az érdekelték mulasztása esetén hivaltól tehető folya-matba, megfelelő correctivumul szolgál az e tekintetben fel-merülni szokott gyakorlati nehézségekkel szemben».

A mi az elsőt illeti, tagadhatatlan, hogy ha a vevő az örökösödési eljárás körén belől jogait nem érvényesítheti, kénytelen lesz tulajdonjogi pert kezdeni, csakhogy ez nem áll sem a vevő, sem az eladó, de legkevésbé nem áll külön-ben is nagyon igénybevett bíróságaink érdekében. A mi népünk perlekedési hajlamánál fogva, minden eszközt meg kell kísértenünk a perek kevesbitésére; ha az összes érde-keltéknek megengedjük, hogy a perenkívüli eljárásban for-dulhassanak a bírósághoz jogaik érvényesítése végett, ez által senki jogsérelmet nem szenved, s a legtöbb esetben meg-adatik a lehetőség örökhagyó vagyoni viszonyainak egyes-ség utjáni rendezéséhez.

A mi pedig azon ellenvetést illeti, hogy ingatlanoknál a 4. §. szerinti feltételes kötelező eljárás correctivumul szolgál, erre nézve megjegyzésem az: hogy ingatlanoknál is sokszor hátrányos lehet a 4. §. szerinti 3 hónapi várakozási idő, melyből a mi bírósági praxisunk mellett rendszerint 5—6 hónap lesz; de továbbá gondoskodnunk kellene azon

esetekről is, midőn ingóságok, például activ követelések, névre szóló részvények képezik a hagyaték tárgyát s megadjuk a lehetőséget arra nézve, hogy azok, a kik még az örökhagyótól vagy már az örököstől is ily vagyontárgyak tulajdonjogát megszerezték, e jogukat per nélkül, az örökösödési eljárás folyamán érvényesíthessék, s éppen azért mindazokat, kik bármely jogalapon az örökhagyó jogutódaivá váltak oly időben, midőn a hagyaték az örökösnek még bíróilag nem lett átadva, feljogosítanám arra, hogy az örökösödési eljárás megindítását kérelmezhessek.

Dr. Markó Sándor.

A közigazgatási bíróságok szervezése.

A közigazgatási bíráskodás: igazságszolgáltatás a közigazgatásban. Olyan ügyek bírói ellátása, melyek a közigazgatási hatóságok hatáskörébe vannak utalva.

Ezek pedig a legkülönbözőbb természetűek. Cselédbér iránti perek, munkás és gazda közötti vitás kérdések; községi bíró elé utalt polgári keresetek; kihágások: a büntető törvénykönyv, közutakról és vámokról, közegészségügyről, állategészségügyről, az ipar gyakorlásáról, erdőkről, véderőről, halászat és vadászat gyakorlásáról, vízjogról, betegsegélyezésről, stb. szóló törvények rendelkezései ellen; áthágások: a közadók és jövedelmekről szóló törvények értelmében; kihágások: a közrend, közegészség, köztisztaság, közlekedés, legelő- és mezőrendészet, husmérés, vásártartás, rovarirtás, szőlőrendészet, engedélyhez kötött iparok gyakorlása, stb. tárgyában alkotott szabályrendeletek ellen; vitás kérdések: a közigazgatásból folyólag az állam és a törvényhatóság, törvényhatóság és község, község és magánfelek közt, nem számítván ide a tulajdonképeni közigazgatási pl. gyámügyi, építkezési, közegészségügyi, stb. kérdésekben előforduló felelővitelt, melyek független és elfogulatlan elintézése szintén kívánatos; végre a fegyelmi ügyek.

Ime a közigazgatási bíráskodásnak — csak hamarjában összejegyezve is — ennyiféle tárgya van. S a mily sokféle az elbírálandó ügy, épp oly változatos az elintézőküire jelenleg hivatott hatóságok sorozata is.

Elsőfokban: községi bíró, szolgabíró, rendőrkapitány, kirendelt tisztviselő, városi tanács, polgármester, alispán, dohánybeváltó felügyelőség, pénzügyigazgatóság, közigazgatási bizottság plenumban, vagy kirendelt bizottsága, választmányja által. Másodfokban: városi tanács, polgármester, alispán, közigazgatási bizottság, ennek kirendelt bírósága az illető szak minisztere, a pénzügyi közigazgatási bíróság. Harmadfokban: közigazgatási bizottság, pénzügyi közigazgatási bíróság, az illető szak minisztere.

Mint látjuk, a közigazgatási bíráskodás, kivált a felsőbb fokon, majdnem egészen a politikai faktorok és az autonomia, tehát politikai testületek kezébe tétettek le; s míg az alsóbb fokon a bíráskodás az igazgatásra hivatott közegek kezében bizonyos feltételek mellett természetsszerűleg helyén van, addig a közép- és felsőfoku közigazgatási bíráskodás ugyanazon feltételek mellett sem lesz helyén, mert nem lesz érdektelen, szakszerű és független.

Az érintett bizonyos feltételek: a tisztviselők életfogytig alkalmazása és a szolgálati viszony rendezése. Életfogytig alkalmazás, mivel az időlegesen választott tisztviselő alulról nem független; kinevezés útján való alkalmazás és a szolgálati viszony rendezése, rendszeres előléptetésekkel, jobb erők megnyerése és képzése végett s a szakszerűség érdekében. E feltételek mellett az alsófoku bíráskodás a közigazgatást vezető tisztviselők kezében egészen helyén lesz, mert a szolgálati viszony rendezése némileg a felfelé való függetlenséget is biztosítja.

Az igazságszolgáltatás teljes függetlensége érdekében azonban egészen érdektelen és magas tekintélyű közép- és

felsőbb foku bíráskodásról kell gondoskodnunk, mert az sem a szakminiszterek, sem az autonomia kezében nincs helyén.

A felsőfoku bíráskodás végett — a pénzügyi közigazgatási bíróság beolvasztása mellett — egy legfelsőbb közigazgatási bíróság kétségtelenül megfelelően szervezhető, s ekként csak az a kérdés, hogy a középfoku közigazgatási bíráskodás, mely sok esetben végső fokon is határoz, miképp rendeztessék be? Helyén való lesz-e meghagynunk azt az autonomia kezében s befolyásával, még kinevezett tisztviselők közreműködése mellett is?

Nem lesz helyén való, mert az autonomia változékony és nem egészen szakképezett elemekből áll; saját célzatai szerint meggyőződését sokszor befolyásoltatni engedi; a bíráskodásra tulságosan sok személyt foglal magában; s ezenkívül a teendők teljesítéséhez csak erkölcsi s nem szerződészerű kötelezettségek kötik. Nem lesz helyén való a kinevezett tisztviselők közreműködése mellett sem, mert ezek is elfogultak lehetnek, midőn saját közigazgatási intézkedéseik sikerének veszélyeztetőiről, illetve ezek cselekményeiről van szó. Arról pedig nem is beszélünk, a mi mai napság napirenden van, hogy felsőbb fokon oly tisztviselők is döntenek és érvényesítik befolyásukat, kik az ellenőrzésre valóan hivatva, vagy a kik éppen az alsóbb foku határozatot hozták.

Mire van tehát szükség a középfoku közigazgatásban? Sem ingyenes munkára, sem a választási esélyektől függő befolyásra, sem saját intézkedéseik érdekében elfogult tisztviselőkre szükség nincsen, mert ezek nem lesznek sem érdektelenek, sem szakszerűek, sem függetlenek. Ezért nézetünk szerint olyan középfoku bíróság, mely a főispán elnöklete alatt az alispánból, ügyészből és két választott bizottsági tagból állana, a célnak nem felel meg.

Érdektelen, szakszerű és független, egyedül a középfoku bíráskodás vitelére hivatott *bíró* lehet. Olyan középfoku közigazgatási bíróságokra van tehát szükségünk, mely nem tisztviselőkből vagy bizottsági tagokból, hanem *bírákból* áll. Bírákból, kik gyakorlott közigazgatási tisztviselőkből neveztetnek ki, szakszerűen munkálkodnak, előadnak és ítélnek, s kik az érdektelen, független és magas tekintélyű bíráskodás biztosítékaival el vannak látva.

Nem okoz nehézséget, hogy ily bíróság szervezése mindegyik törvényhatóságban nem volna indokolt, mert a teendők mennyisége különféle, s ugyanazon törvényhatóságokban is időszakonként változik. Nem okoz ez nehézséget azért, mert a középfoku közigazgatási bíráskodást a *kerületi táblarendszer* alapján lehetne rendezni, akár önálló *közigazgatási táblák* szervezése útján, akár a meglevő kir. ítélő tábláknál *közigazgatási tanácsok* alakítása által.

Ezt a felvett eszmét ajánlom megfontolásra. Meggyőződésem szerint igazságra és nem tradíciókra van szükségünk. A ki a gyökeres és alapos reformok után törekszik, a tradíciós sallangokat bizonyára eldobja, s oda fordul, hol az igazság forrása van. Hazánk is el fog jutni még idáig, előbb vagy utóbb.

Bagi László.

A jászkunok öröklése mai érvényében.

Találkoztam már olyan jogvégzett emberrel is s nem egygyel, a ki azt kérdezte, hogy ilyen is van?

S én nem csodálkoztam kérdésén.

Mert jogirodalmunk, — mintha restelkednék ilyen particulars dologgal bibelődni s vele alaposan megismerkedni, — vajmi keveset foglalkozik a jászkunok speciális jogaival s majdnem úgy tünteti fel, mintha azok immár csak a jogtörténet körébe tartoznának.

A gyakorlat is körülbelül e felfogásnak hódol; főleg azóta, hogy a törvényhozás bölcsesége jónak látta a Jász-kunságot az önálló törvényhatóságok sorából kitörülni, s

egyik részét az egyik, a másikat a másik szomszédos vármegyéhez kapcsolta; s ez által a jászkunokat olyan társas bíróságok fenhatósága alá helyezte, melyeknek székhelye is kívül esik az egykori Jászkun kerületek határain, bírói tagjai is olyanok, a kik között vagy éppen nem, vagy csak elvétve akad egy-két jászkun származású férfi, a ki az általános jogismeretek mellett még a jászkun jogi különlegességet is alaposan ismerné.

E tekintet alá esik a törvényszékek székhelyén működő ügyvédi kar, sőt határozottan a jászkunsági ifjabb ügyvédi nemzedék is.

Igy történik aztán, hogy azok az ügyek, melyekben a jászkun speciális jogoknak érvényre emelkedniök kellene, már első — ügyvédi — feldolgozásukban olyan elbánásban részesülnek, hogy a társas bíróságok is, melyek az ügyvédi dolgozat anyagához többé-kevésbé kötve vannak, a kivételes jog alkalmazhatásától egészen eltereltetnek s azt talán észre sem veszik.

Pedig a jászkunok eme speciális jogairól nem lehet még azt se mondani, hogy valami jelentéktelenek volnának; mert hiszen az arányosítási és örökösödési, tehát olyan ügyekben állanak fen, melyek úgy szólván azok összességének vitális érdekeit érintik.

Az arányosításra vonatkozó jászkun jogokat más alkalommal szándékozván, ha adataim együtt lesznek, megbeszélés tárgyává tenni: ezuttal csak az öröklési jogokkal foglalkozom.

Már azért is, mert a sommás eljárásra vonatkozó törvényjavaslat szerint, ha ez maholnap talán már törvénynyé is válik, az örökösödési perekkel az egyes-bíróságok is foglalkozni fognak; s így nem árt, ha minél szélesebb körben terjed el a jászkunok eme specialitásainak ismerete.

De másfelől teszem ezt azért is, mert nincs kizárva, hogy gyarlóságom fogyatkozásokat tüntet fel; tehát, hogy alkalmat nyujtsak arra, hogy a ki valamit nálam jobban tud, pótolja a mit hiányosnak, s igazítsa helyre a mit helytelennek talál előadásomban.

Abból a 10—12 évig tartott állapotból, mely az 1848-iki nagy események után hazánkra következett, az 1861-iki év hozta meg az első felébredést.

E nemzeti felocsudás korába esik az országbírói értekezlet működése, mely az u. n. ideiglenes törvénykezési szabályok megalkotásában nyilvánult, s állított önmagának még ma is sok tekintetben érintetlenül fenálló emlékoszlopot.

Sokan és sokféleképp tették e szabályokat bírálatuk tárgyává, s bizony nem mindig dicsérőleg.

Én ezuttal sem a dicsőítők, sem a kárhoztatók sorába nem állok; mert cikkem keretén kívül esik egy a himnus zengedezése, mint a ködobálás. Csak annyit vagyok bátor általában megjegyezni, hogy ha van is az ideiglenes szabályokban kifogásolni való, ezt tulszigorral elítélni már azért is bajos, mivel a krisisen szerencsésen átesett embernél ösztönszerű, s így természetesen és éppen azért nagyon is menthető az a mohóság, melylyel mindent megragad, a mitől betegség-rongálta egészségének s erejének mielőbbi helyreállítását reméli.

S az országbírói értekezlet eljárása többé-kevésbé e szempont alá esik.

Ezenfelül az országbírói értekezlet, a midőn hazánk 12 éven át romban hevert alkotmányos jogállapotának helyreállítására vállalkozott, maga sem igényelte működését, már a reá fordíthatott kevés idő miatt sem, állandó alkotás munkájának tekinteni; úgy hogy, nem hiszem, hogy csak egy is lett volna az abban részt vett jeleseink között, a ki csak sejtette volna is, hogy, — ámbár reményük az élet teljes nappalának bekövetkezése iránt valóra vált, — a szabá-

lyok még 30 év mulván is, irányadó zsinórmértékül szolgálnának.

Ide járul, hogy bírói tisztem hivatása nem azt vizsgálni s eszközölni: mi lenne jobb s a legujabb modern jognézetekhez hozzáillőbb, a mi a legislatori hatáskörben van helyén; hanem a fenálló tételes jogszabály alkalmazása, a mit a bírótól a jogkereső felek is kívánnak, s a mi a bírói tiszt legnemesebb értelemben vett conservatismusának is megfelel.

Én tehát azt, a mi az ideiglenes törvénykezési szabályokból még ma is hatályában fenáll, tételes törvény gyanánt tiszteletben tartom. Így annak azt a rendelkezését is, mely a jászkunok speciális öröklési szabályzatát fentartotta.

Ez az ideiglenes törvénykezési szabályok I. R. 17. §-a.

Felhagyták ugyan e szabályok (I. R. 5. §.) a végrendelet alkotásáról szóló statutumot is; de mivel az 1876: XVI. tcz. azóta újabb szabályokat alkotott a végrendeletek külkéllékeiről, a statutumbeli szabályok legfőlebb elvétve jöhetnek tekintetbe.

Ezeket tehát ezért is, de azért is mellőzhetem, mert a magánjogi művekben a jászkun statutum eme rendelkezései elég szabatosan ismertetvék.

Mindössze is csak arra szorítkozom, a mit egy fölmerült eset miatt vélek szükségesnek, hogy miután a kir. bíróságok életbeléptetéseig a jászkun községek tanácsa, egyszersmind elsőfoku örökösödési s birtokbiróság is volt a legtöbb esetben, az oly végrendeletekre, melyek a VIII. statutumhoz képest a helybeli tanácshoz mutattattak be s ez által őriztettek, az ösiségi nyílt parancs 6. §-át az osztrák törvény idejében fenállott bécsi legfőbb törvényszék, mint egy a budapesti kir. ítélő tábla irattárában II. 69/3410. sz. a. találta 10367/1858. számú ítélete mutatja, akként alkalmazta, a mi, noha az örökhagyó csak 1853 május 1-je után halt meg, ennek a helyi tanácsnál letett, de a statutum értelmében készült végrendeletére nézve a legkedvezőbb.

Hogy tehát, ha az 1876: XVI. tczikk, 37. §. c. esete forogna fen, a jászkun községek tanácsainál elhelyezett végrendeletek a miatt, mert csak e tanácsnál tétettek le, joghatálylyal meg nem támadhatók.

De térjünk vissza az ideiglenes törvénykezési szab. 17. §-ára.

Ez a szakasz így szól:

«A 14., 15. és 16. §-okban foglalt hitvestársi öröklésre, s özvegyi öröklésre s özvegyi jogra nézve a jászkun kerületekben fenállott *szabályok* ott jövőre is zsinórmértékül fognak szolgálni; *egyéb tekintetben* mindazonáltal az itt szabályozott öröklési rend a Jászkun kerületekre is kihat.»

Ha ki ezt a szakaszt egy kis megfontolás tárgyává teszi, alig hiszem, hogy kételkednék, midőn azt állítom, hogy e szakasz azt jelenti:

először: hogy a jászkunsági illetőségűeknél a hitvestársak ama három rendbeli joga, melyről az ideiglenes törvénykezési szab. 14—16. §-ai szólnak, nem az e szakaszokban foglalt *általános jogelvek szerint*, hanem a 17. §. első részében visszaállítottnak mondott jászkun statutumok *különleges határozmányai* szerint bírálandó meg;

másodszor: hogy *általában* ugyan a jászkunoknál is az a törvényes öröklés rendje, a mit az ideiglenes törvénykezési szab. I. R. 9—12. §-ai, a vérségi, tehát a legerősebb, mert soha és semmi körülmények közt és senki emberfia által fel nem bontható, mert az östermészet alkotta kapcsolat alapján, felállított; csak hogy, mivel e természeti alapon nyugvó rendet, a 14—15. §-okban foglalt és szintén erős, de felbontható, emberileg is megszüntethető, kapcsolatra támaszkodó hitvestársi igények többé-kevésbé megzavarják s néha teljesen uralják is, *azzal a különbséggel*, a mi van jászkun és nem jászkun házastársak hitvesi s özvegyi örökösödései között.

Jelenti tehát azt, hogy az országbírói értekezlet a 17. §-ban *kivételt állapított meg az általános jogszabályok alól*;

még pedig aképpen, hogy a mennyiben a jászkun statutum, különösen a *női hitvestárs* öröklési igényeit, az általános jogszabályokhoz képest, mint alább láthatni, sokkal szűkebb marokkal mérte ki, s ekként a vérségi kapcsolatnál fogva öröklésre hivatottakra nézve kedvezőbb, — ez eltérés, mint törvényadta kedvezmény, a vérek öröklésére is kétségkívül befolyást gyakorol.

Ha nem ez a többször idézett 17. §. jelentése, akkor annak, véleményen szerint, létjogosultsága nincs, mert értelme sincs.

Éppen ezért nem oszthatom a Jogi Szemle 1892. évi 14. és 15. számaiban ugyane tárgyban megjelent cikk írójának azt a nézetét, mely végeredményében oda concludál, hogy a jászkun és nem jászkun özvegyek öröklési igényei tulajdonképen azonosak.

Nem oszthatom pedig különösen azért: mert e nézet nagy tévedésre, t. i. arra van alapítva, mintha az ideiglenes törvénykezési szab. 17. §-a a jászkun statutumokat, melyekre szövegében utal, s a miket jövőre is zsinórmértékül jelölt ki, kiterjesztette, s ily értelemben megváltoztatta volna.

Holott ez éppen nem, mert az felel meg a tényleges valóságnak, hogy a mit e 17. §. a jászkun helyhatósági szabályokból acceptált, azt *változatlanul* állította vissza; még pedig nem is úgy, a mint azt az osztrák törvényeket megelőzte bírói gyakorlat netán értelmezte s alkalmazta, hanem szövege szerint; vagyis magát a *jus scriptumot* kelté új életre; azt, a mit mindenki láthat s könnyen megismerhet; nem pedig az *usust*, mely százszorta ingadozóbb volt régebben, mint a milyen mostan is, és ismeretlen volt az országbírói értekezleten résztvett férfiak legtöbbször előtt, és ismeretlen ma is a legnagyobb mérvben, mivel a jászkun bírósági iratok 1848 óta az országos levéltár tömkelegében rejtőznek, vagy a szolnoki megyeház pinczéiben huzódnak meg, olyan állapotban, hogy még a kutató szem is éppen azt nem találja meg belőlük, a mit keres.

Annak az állításomnak bizonyítása végett, hogy a mit a 17. §. a jászkun szabályokból recipiált, változatlanul vette át: hivatkozom az országbírói értekezlet tanácskozási irataira, melyeket az értekezlet jegyzője Ráth György, most nyug. táblai tanácselnök, összegyűjtve még 1861-ben kiadott.

E gyűjtemény II. k. 232., 440., 445. és 446. lapjain bárki megolvashatja, hogy a jászkun statutumok rendelkezései közül melyeket perhorrescáltak maguk a jászkunok is, és melyik ellen nem volt soha panaszuk; s ekként, hogy melyiket állította vissza hatályába az értekezlet a 17. §-al, és melyiket adta át a multak történetének, mint nem éppen kegyeletes emlékezésük tárgyát.

Megtudható e gyűjteményből, hogy ez utóbb jellemzett s a feledésnek átadott volt különösen a successióról szóló IV-dik statutum, mely «a legnagyobb igaztalanság volt a leányági örökösre»; s melyet a jászkun bírói gyakorlat, mintha az 1812 márczius 30-án kelt nádori resolútiót tullicitálni akarta volna, egészen ad absurdum, mert odáig vitt, hogy utóbb már a «*jus capillare*»-ba is belecsimpaszkodtak az utolsó férfi *leánya* javára, csak hogy a többi jogosult örökösök öröklésének gáncsot vessenek;¹ majd pedig azt fundálták ki furfangos észszel, hogy a férj hagyatékára nézve az öröklés nem a férj, hanem özvegye halálával nyílik meg, mintha bizony a statutumban nem *duntaxat intertentio*, hanem haszonélvezet (*usus fructus*), vagy ég tudja miféle nonsens lett volna beleírva; s megtudható a gyűjteményből, hogy az

¹ S tették ezt éppen olyan esetben, midőn a *jus capillare*-val oltalmazott leányra be volt bizonyítva, hogy már kétszer is megesezt (1845 bűnt. máshava 29. XXI. k. 350.); s tették azután, hogy a nádori bírói ítéletek IV. kötet 1410. lapján olvasható 1806. október 31-én kelt ítélet szerint, a teljesen árva s kiskoru Pócz Nagy Katával szemben kimondották, hogy felperes nagynénjeivel egyenlően köteles osztozni az apja hagyatékán.

országbírói értekezlet a VIII. statutumnak is csak a végrendeletek alkotására vonatkozó 1—3. §-ait állította vissza, a 4. §. nélkül, melynek helyébe az ideiglenes törvénykezési szab. 18. §-át tette; és visszaállítá az özvegy asszonyok júsáról szóló V. statutumot, s ezt éppen a 17. §-sal.

Mikor ugyanis az országbírói értekezlet az ideiglenes törvénykezési szab. ma is érvényben levő 9—16. §-ait letárgyalta, s úgy, a mint élnek megalkotta: az elnöklő országbíró, Apponyi György gróf, a következő indítványt terjesztette elő:

«Midőn a nm. tanácskozmány a végrendelet külső kelékeiről tanácskozott, akkor a Jászkun kerületekre nézve figyelembe vette a statutumokat; szükségesnek tartom tehát, hogy most, midőn az öröklés szabályozására tértünk át, azon statutumok szintén figyelembe vétessenek, s így *kellene a szerkezetben a törvényes gyakorlatra vagy egyenesen a statutumokra hivatkozni.*»

Ez elnöki indítványhoz csupán Szabó Imre, ki ott a jászkunok szószólója volt, szólott hozzá, mondván, hogy: «a 14. (most 16.) §. után lehetne egy *általános paragraphust* tenni, s abban kimondani, hogy a Jászkun kerületekre nézve az *V. statutum rendeletei* (t. i. a mire előbb már úgy nyilatkozott, hogy ellene a jászkunok soha nem panaszkodtak) *változatlanul fenmaradnak*; s talán még azt is hozzá lehetne tenni, hogy «egyébíránt pedig a fentebbi öröklési rend a Jászkun kerületekre is alkalmazandó».

S Szabó Imre eme nyilatkozatára közhelyeslés volt az értekezlet egyhangú felelete.

Igy nyerte az ideiglenes törvénykönyvi szab. 17. §-a azt az alakot és tartalmat, mint az a véglegesen megállapított *szerkezetben* megjelent, s ma is élő szabály.

(Folyt. köv.)

Debreczeni Miklós.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Adalék

a takarékpénztári könyvecske jogi természetéhez.

A «*Jogtudományi Közlöny*» mult évi folyamának 52-dik számában fenti cím alatt egy közlemény jelent meg, a melyben a Curia háromrendbeli ítéletének kritikái fejtegetése foglaltatik, mely fejtegetésekre nézve kívánok egy-némelyeket megjegyezni.

A takarékkönyvecske bemutatóra szóló papir szerintem a következőknél fogva:

Már magából azon egy körülményből, hogy az összes takarékpénztárak alapszabályai azt határozzák, hogy «a betéti összeg a könyvecske bemutatójának fizettetik ki, a ki magát mint tulajdonos igazolni nem köteles», nyilvánvaló, hogy maguk a pénztézetek ruházták fel a takarékkönyvet bemutatóra szóló papir jellegével, tették ezt pedig, elfogadhatólag azért, mert ezen papírnál is feltalálták mindazon kriteriumokat, melyek azt javallják, hogy a takarékkönyv is a bemutatóra szóló papirokkal egy tekintet alá essék.

De talán kiindulási pontunk tarthatatlanságára engedne következtetni azon körülmény, hogy mi az alapszabályok egy tételét állítjuk az elmélettel szemben, de hát ez csak látszólagos, mert mit látunk általában a kereskedelmi forgalom tárgyát képező papiroknál? Azt, hogy az elmélet a gyakorlatban érvényesült szabályokat præcisírozta, s így van ez a betéti könyvnél is; mert kétségtelen egyfelől az, hogy a betevő és az adós takarékpénztár közötti jogviszonyt a magánjog általános intézkedésein felül az alapszabályok szabályozzák, és így a mikor a mindenkori takarékpénztár a betéti összeget a könyv bemutatójának, — «ki magát mint tulajdonos igazolni nem köteles», tehát még annyit sem kívánhat, mint a váltónál a forgatmányok összefüggő lán-

czolatát — kifizetni igéri, minden feltétel nélkül, akkor szerintünk az intézet kötelezve van fizetni.

Éppen ezért nem oszthatjuk fenti cikk avatott tollu szerzőjének azon állítását, hogy «az elmélet és gyakorlat megegyezik, hogy az alapszabályok többször idézett záradéka nem teszi a betéti könyvet bemutatóra szóló papírrá». Nem lehetünk pedig egy nézetén szerző fenti állításával, már azért sem, mert az intézetek maguk ruházták fel a betéti könyvet a bemutatóra szóló papir jellegével, már azon gyakorlati cél szempontjából, hogy ne kellessék vizsgálniok, hogy kinek fizetnek, de ezzel ruházta fel kötelmi jogunk is az által, hogy az intézet minden esetben menekül a másodszori fizetés kötelezettsége alól, ha a könyv bemutatójának fizet, már pedig, hogy a többször említett clausula igazolási jelleggel birjon, a nélkül, hogy az intézet vizsgálni köteles volna, hogy kinek fizet, ezen fictióra a kereskedelmi forgalomban szükség egyáltalában nincs, ott pedig, hol az intézet vizsgálja, hogy kinek fizet, ott erre fel van hiva a betevő által, ez esetben pedig kétségtelen, hogy betéti könyv nem tekinthető bemutatóra szóló papírnak. De bemutatóra szóló papírnak tekinti joggyakorlatunk is a betéti könyvecskét, a mi a cikk kapcsán közölt három curiai ítéletből is kitűnik, még pedig azzal a kötelezettséggel, hogy a jog egységéhez szó sem férhet, miért is a 3. sz. curiai ítélet homályosságát én nem látom, mert ha a betevőnek módjában áll a bemutató papírt — az által, hogy a személyes felvételhez jogát fentartja — ezen jellegétől megfosztani, akkor igen helyesen mondotta ki a Curia, hogy a névre szóló takarékpénztári könyvecske, minden irányban ez előmutatóra szóló értékpapirokkal egy jogi tekintet alá nem eshetik. De kérdés tárgyát képezhetné, hogy fenti elvnek általánosságban való alkalmazása ellen tiltakoznék-e a Curia, ha a betéti könyv jelre vagy számra volna kiállítva? Azt hiszem, hogy nem.

Végül a betéti könyv bemutató jellegére enged következtetni az 1881. évi LX. tcz. 80. §-a, a mely szerint a betéti könyvek végrehajthatóságának joghatályát ugyanazon feltételhez köti, mint a többi bemutatóra szóló papirokét, vagyis ahhoz, hogy a mennyiben azok a végrehajtás alkalmával feltalálhatók voltak, és a mennyiben betevő a személyes felvétel jogát fen nem tartotta.

Azt hiszem, hogy a törvényhozó intentiója is, de még inkább a törvény szelleme kétségtelenné teszi, hogy a cél e §. megalkotásánál az volt, hogy tekintettel azon körülményre, hogy az ott említett okiratokon alapuló követelések az okirat mindenkor birtokosai által lévén érvényesíthetők, mint a bemutató papiroknál általában, az ilyen összeírás alaptalan bonyodalmakra ne szolgálhasson, akkor, a mikor annak gyakorlatilag semmi értéke nem lehet, mert az okirat pusztá átadásával, harmadik személy a pénzfelvételre már jogot nyert.

A midőn még csak azt jegyzem meg, hogy sem a ruhatáros-, sem az órásnál letett dologról szóló elismervényre való hivatkozás — a mi tulajdonképpen letéti szerződés — a takarékkönyv jogi természetének illusztrálására nem szolgálhat, készséggel concedálom azonban, hogy bizonytalanságot a cikk jegyzet rovatában közölt és az elveszett takarékkönyv megsemmisítési eljárására vonatkozó döntvény okozhat csak; a mi azonban a takarékpénztári könyv jogi természetén mit sem változtat.

Dr. Kerényi Béla.

A büntetőtörvény 240. §-ához.

A «Jogtudományi Közlöny» f. é. 6. számának melléklete a kir. Curia egy elvi döntését közli, melyben a kir. Curia — az alsóbiróságokkal egybehangozva — a büntetőtörvény 240. §-át úgy értelmezi, hogy az erőszakos nemi közösülés tettese akkor is büntetlen marad, ha közte és a sértett nő közt a *curiai ítélet* kihirdetése előtt jött létre a házasság.

F. ur e lap ugyanazon számában bírálat alá veszi ezen határozatot. Szerinte a törvény ezen szavai «a bűnvádi ítélet kihirdetése előtt», csak az *elsőfoku* ítéletre vonatkozhatnak, mert a judikatura a magánvád visszavonása tekintetében intézkedő 116. §. hasonló kifejezését *szintén* csak az elsőfoku ítéletre vonatkozóan értelmezi.

Ezen törvényt magyarázatot, szemben a Curia magyarázatával, a cikkiró ur a következőképen indokolja:

«A Btk. 240. §-ában foglalt intézkedés semmi egyéb, mint az indítvány visszavonhatásának indirect megadása. A többi indítványi bűncselekménynél az indítvány egy kijelentéssel vonatik vissza, itt egy cselekménnyel, t. i. azzal, hogy a nő az illető egyénnek neijévé lesz s ezzel tetteleg documentálja, hogy megbocsátott. Az indítvány visszavonásának indirect uton való megadásával azt fejezi ki a törvényhozó, hogy a szemérem elleni bűncselekményeknél nem fogadja el a vagyoni jóvátételt, mint elfogadja ezt a vagyoni elleniekénél és egyéb csekélyebb sulyuaknál, hanem megköveteli, hogy az elégtétel erkölcsi legyen, hogy rehabilitálja a nőt; más szóval a törvényhozó nem akarja, hogy a nőnek erőszakkal elrablott becsülete, ha egyszer a bírósági eljárás megindított, utólag pénzbeli alku tárgyává tétessék s ezzel a becsületét áruba bocsátó nő kezében a bírósági eljárás zsarolási eszközzé alacsonyuljon. A vagyoni bűncselekményeknél a vagyoni alku, mely a birói eljárás alatt folyamatban van, ugyanazon téren marad, melyen a delictum elkövetetett; a szemérem elleni sulyos delictumoknál azonban nem hajlandó az állam tért adni azon felfogásnak, hogy az itt szóban levő erkölcsi javak a tisztán vagyoni javakkal æquiparáltsanak. Ez az oka, hogy a szemérem elleni delictumoknál az indítvány csak akkor tekintetik visszavontnak, midőn a sértő férfi és a sértett nő között házasság jött létre.»

..... Ezen érveléshez szó nem fér, s a tiszta ethika szempontjából még talán azt is el lehetne fogadni, hogy «a 240. §. hatályának a curiai ítélet kihirdetéséhez való csatolása által a vádlott a birói ítéleteket egymás után megszólván a *lutriba* teheti. Előbb az elsőfokot, s ha itt nem nyer, a másodfokot, és ha itt nincs szerencséje, a harmadfokot. És ha itt sem jön ki a száma, még mindig van annyi ideje, hogy az ítélet meghozatala és kihirdetése közti időközt felhasználja a házasság megkötésére. A birói ítéletekkel ilyen játékot megengedni talán mégsem lehet».

Valóban igen alacsony az a játék, a melyet bizonyos bűncselekmények tettese a magánvád visszavonásával üznek. Alku foly az ítélő tanács ajtaja előtt, s az alku tárgyát pénz képezi, mint a magánvád visszavonásával járó büntetlenség ellenértéke. Ez nem ethikus dolog. A tettes bevárhatja a végtárgyalást, és a bizonyítás sikerétől teheti függővé, hogy mennyit «offeráljon». Ez a visszásság elmaradhatlan kísérője a vádrendszernek, ha a vád a magánfél kezében van, s ez azt visszavonhatja. Ezt a visszásságot lehet csökkenteni, de megszüntetni nem lehet. A mi a *szemérem elleni delictumokat* általában, és különösen az *adott esetet* illeti, merem állítani, hogy ezen visszásság kevésbé visszatartó, és sokkal kevésbé immorális. A tettes és a sértett közötti házasságkötés olyan teljes reparatióját képezi a sértésnek, a minőt vagyoni jelentőségű cselekményeknél el sem lehet képzelni. A «lutri», a «birói ítéletekkel való játék» bizony nem elegáns dolog. De ha a delictum teljesen jóvátételt, akkor talán mégis sok lesz ezért a «lutriért» (hiszen a házasságkötés *után* már egyéb nem maradt vissza a tettes terhére) tíz esztendeig terjedhető büntetéstételt alkalmazni, ha mindjárt a 92. §-al is. A «jog» és «törvény», a «biróság tekintélye» igen tiszteletreméltó dolgok, de egyik sem valami Heine-féle Vitzliputzli, a minek emberáldozatokra van szüksége.

De tovább megyek. A cikkiró ur felfogása valósággal oda vinné a törvénykezést, hogy az megfosztaná a tettet

annak lehetőségétől, hogy bűnét jóvátegye. A tettesnek nem csak önmagával kell számot vetnie, hogy ő hajlandó-e a sértett nő feleségül venni; számolnia kell a sértettel is, a házasságkötés formaságaival is, a melyek esetleg meg nem engedik, hogy az elsőfoku ítélet kihirdetéseig a házasság létrejöjjön.

Az ítélet itt esetleg valóságos toló-zár lehetne, a mely meggátolná, hogy a bűncselekményt a tettes valaha jóvá tegye. Ez nem lehet célja a bíraskodásnak; ez nem lehet ratiója a törvénynek.

De lege lata nincs helye vitának. Itt nem törvényről, hanem törvényt *kiegészítő* magyarázatról van szó. A 116. §. és a 240. §. «az ítélet kihirdetéséről» szólnak. A judikatura dolga megállapítani, vajon az elsőfoku, vagy a *jogerős* ítélet értessék-e ezen kifejezés alatt. Eltekintve attól, hogy *ítélet* alatt közönségesen *jogerős ítéletet* szokás érteni, a 116. §-t a judikatura úgy magyarázza, — és igen helyesen — hogy az *elsőbíró* ítéletéig vonhatja vissza vádját a magánvádlo. De ez a magyarázat a 240. §. tekintetében már nem lehet szükségyszerű; hiszen itt még utalás sincs a 116. §-ra, itt a törvény egészen más esetről intézkedik, s így itt a törvény ugyanazon kifejezését nem kell szükségképen ugyanugy interpretálni, s így ezt a §-t úgy értelmezheti a bíróság, a mint jónak látja, és igénytelen nézetem szerint az az értelmezése, mely a kir. Curia 10759/92. sz. határozatában foglaltatik, minden szempontból teljesen correct.

De lege ferenda — hogy a cikkiró ur által felhozott igazságtalan controvertiát is el lehessen oszlatni, — igen helyes volna a *lednyrablás* esetében is megadni a 240. §. beneficiumát, ha a tettes és a sértett nő közt utólag házasság kötődik, s ezen esetben is igen helyesen értelmezhetné a bíróság a 240. §-t úgy, a mint azt a tárgyalat esetben értelmezte.

Dr. Bleuer Samu.

Külföldi judikatura.

523. A csődtörvény 30. §-a (megfelel a magyar törvény 33. §-ának) a jóhiszemű szerződőt csak annyiban kötelezi annak visszatérítésére, a mit a közadós visszteher nélküli ügylete folytán kapott, a mennyiben az által gazdagodott. Ily gazdagodás nem forog fen minden esetben, a midőn a megajándékozott valamely dologhoz vagy értékéhez jutott, hanem vagyongyarapodásnak kell beállnia. Ha tehát a közadós önként kifizeti másnak oly harmadik személy elleni követelését, a kitől az behajtható nem volt, úgy a gazdagodás esete fenforog, míg, ha biztos követelést törleszt, úgy ez az ő részéről visszteher nélküli ügylet, de a hitelező mégsem gazdagodott, mert a pénzösszeg csak a jó követelés helyébe jutott s így activuma nem gyarapodott. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

524. Kereskedőnek azon ténye, melylyel neki már járó kötbérről lemond, kereskedelmi ügyletet képez a 273., 274. §-ok értelmében (megfelelnek a magyar kereskedelmi törvény 260., 261. §-ainak), még akkor is, ha a kötbér ingatlanok tekintetében keletkezett szerződésben volt kikötve, mert a lemondás tárgya ily esetben sem közvetlenül (a mint a 262. §. feltételezi), sem közvetve nem az ingatlan volt, hanem a kereskedő vagyonához tartozó pénzbeli követelés. A 261. §. azon intézkedése alá, hogy a kereskedő által kötött szerződés kétség esetében a keresk. üzlet folytatásához tartozónak tekintetik, a kereskedő ingyenes jogügyletei is tartoznak, ha csak tartalmukból vagy egyéb körülményekből kétségtelenül nem folyik, hogy az üzlet körén kívül kötöttek, míg a fenti esetben a lemondás az üzlet érdekében is történhetett. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

524. A közadós a csődtömeg elleni perekben tanukép kihallgatható, mert nem ő a peres fél, hanem a tömeggondnok, a ki nem a közadós képviselője, hanem egy közérdekből teremtetett organum a csőd céljának elérhetése végett, a ki a reá ruházott teendők végzésére a legitimatiót közvetlenül a törvényből meríti. Ő nem cselekszik, mint a közadós és a csődhitelezők képviselője, mert functiói amazok jogkörét meghaladja. Nem is mint a csődtömeg képviselője, melynek egyáltalán nincs is vagyoni jogi alanyiséga, hanem csak a tömeg-

gondnok rendelkezése alatti vagyontárgy. A pereket tehát a tömeggondnok ebbeli törvényes minőségében viszi, s nem mint a közadós képviselője. Nem lévén tehát a közadós perbeli ügyfél, nem forog ok fen arra, hogy ily perekben ne tanuskodhassék. (*Német birodalmi törvénytörvények.*)

Közlő: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— Magyarország halálbüntetési statisztikáját a Btk. életbeléptetése, vagyis 1880 szeptember 1. óta évről-évre szoktuk közölni, hogy ezen büntetési nem térfoglalásáról vagy térvesztéséről a szakközönséget tájékoztassuk. Az 1891 végén közölt adatokat az 1892-iekkel kiegészítve, az egész statisztika ilykép alakul.

Év	A Curia, ill. rögtön-bíróság által halálra ítéltetett	kivégeztetett	végrehajtás előtt meghalt	kegyelmet nyert
1880	1	—	—	1
1881	11	4	2	5
1882	6	2	1	3
1883	8	5	—	3
1884	17	7	—	10
1885	13	5	—	8
1886	10	1	—	9
1887	8	1	—	7
1888	1	1	—	—
1889	1	1	—	—
1890	7	4	—	3
1891	3	1	—	2
1892	1	—	—	1

Kitűnik ezen adatokból, hogy a halálbüntetés tekintetében a legkedvezőtlenebbek voltak az 1884. és 1885. évek; az elítéltek száma e két évben összesen harminczra, a kivégzéseké tizenkettőre megy. Ellenben az 1886—1889. évek eredménye határozottan kedvezőnek mondható, a mennyiben a kivégzések száma ezen évek mindenikében egy. Az 1890. évben a szám ismét felmegy *négyre*, 1891-ben leszál *egyre*, s 1892-ben előfordul az az eset, mely a Btk. életben léte óta példátlan, hogy a Curia egy esetben mondotta ki a halálítéletet, kivégzés pedig *egy sem* volt. A halálra ítélt összes száma 12 év alatt 87, kivégeztetett 32, végrehajtás előtt meghalt 3, kegyelmet nyert 52; a halálra ítéltnek tehát jóval *több mint fele* kegyelmet nyert.

— A kir. Curiahoz folyó évi január hóban 2218 ügy érkezett s a múlt évi hátralékkal együtt 12872 volt elintézendő. Elintéztetett 1730, hátralékban maradt 11142 ügy. A múlt év január havához képest a hátralék 3193-mal nőtt.

— A Btk. 240. §-ának magyarázatához. A budapesti kir. törvénytörvényeknél is folyamatban van egy bűnügy, mely teljesen analog azzal, melyet a 6. számban megbeszéltünk. A curiai ítélet kihirdetése előtt az illető egyén nőül vette a leányt és ez alapon perujtásért folyamodott. A törvénytörvények helyt adott, és legközelebb lesz a perujtási végtárgyalás.

— Törvénytörvényi bagatell-ügy. A gazdaszöny összevesztett cselédjével s ez boszúból egy bögre zsirba egy ronda tárgyat dobott. Feljelentés tétetett a fővárosi kir. törvénytörvényeknél és itt idegen ingó megrongálása címén megindított az eljárás; niozgósították a vizsgáló bírót, az ügyészegét, stb. A vége az lett, hogy megszüntetés mondatott ki a Btk. 76. §-a szerinti beszámíthatlanság címén.

— Pénzügyminiszeri leirat. A pénzügyminiszter a következő leiratot intézte a szegedi kir. pénzügyigazgatósághoz. Az ügyvédi meghatalmazások tárgyában múlt évi november hó 7-én 55925. sz. a. kelt jelentésére értesítették az igazgatóság, hogy a fenálló törvények és szabályrendeletek nem tartalmazznak oly intézkedést, melynek alapján az ügyvédek arra köteleztetnének, hogy a felek képviseletében közigazgatási, nevezetesen adóztatási ügyekben az illető hatóságokhoz intézett beadványokhoz esetről-esetről külön meghatalmazványt csatoljanak. Ilyen ügyekre nézve tehát a meghatalmazvány csatolásának elmulasztása általánosságban nem kifogásolható és nincsen indok arra, hogy az adóztatási ügyekben való jogvédelemnek a bélyeg- és illetékszabályok kapcsolatos határozmányai szerint biztosított kedvezmény, a meghatalmazványokra szükségrendő bélyegköltés által csorbíttassék. Ez azonban önként érthetőleg nem zárja ki azt, hogy oly

esetekben, melyekben, mint p. o. adóvisszatérítéseknel felmerülő pénzfelvételeknél, az eljárásra való különös felhatalmazás vagyoni jogi szempontból igazolandó és a felek képviselőjében eljáró ügyvédek külön írásbeli meghatalmazás felmutatására köteleztessenek. Budapest, 1893 január hó 17. 78939. sz.

— **A budapesti áru- és értéktőzsdéhez** 1892. évben érkezett 2210 kereset, 391 végrehajtási kérvény, 107 felfolyamodás, 10 igazolási kérvény, 9 letéti kérvény és 3942 óvás. Az összes ügyforgalom számokban 6669-et tett ki. Tárgyalás ki volt tűzve 3650, megtartatott 1843. Ítélet hozatott 1367 (ebből makacssági 375, expertise 478), egyezség kötött 61. Illetékességi végzés hozatott 112, ebből megállapító 63, lezállító 38, eskütől feltételezett 11.

— **A tőzsdetanács** a jelenleg érvényben levő összes tőzsdői szokások átvizsgálását és azok kiegészítését rendelte el.

— **A peres felek közös kérvénye folytán a hozott elsőbírósági ítélet hatályon kívül helyezhető-e?** Igénylő felperes a kitűzött tárgyalási határnapra meg nem jelent s alperes elutasító ítéletet eszközölt ki ellene. A felek képviselői az ítéletnek hatályon kívül helyezése céljából közös kérvényt adtak be az eljáró budapesti V. ker. kir. járásbíró-sághoz, mely azonban a kérelemnek nem adott helyt. Felperes felfolyamodása folytán, mely egyúttal a hozott ítélet elleni felebbezést is tartalmazta, a budapesti kir. ítélő tábla a közös kérvény folytán hozott végzést megváltoztatta, felyamodók közös kérelmének helyt adott s ebből folyólag az elsőbírósági ítéletet hatályon kívül helyezte a következő indoklással: «Az elsőbíróság végzése megváltoztatandó volt, mert a törvény a peres feleket attól, hogy az ítélet által megállapított joguktól elállhatnak, a már meghozott ítéletnek hatálytalanná leendő kijelentését és az ügynek újabb tárgyalását kérelmezhezzék, el nem zárja; nem forgott fen tehát jelen esetben törvényesen elégséges ok arra, hogy a 43315/1892. számú elsőbírósági ítélet a felek közös kérvénye folytán hatályon kívül ne helyeztessék. Minek következtében az elsőbíróságot a jelen igénypernek érdemleges tárgyalására és eldöntésére utasítani kellett. (1892 december 30-án 7171. sz. a.)

— **A VI. ker. kir. járásbírósnál** utóbbi időben a két hét előtt beérkezett ügyek sincsenek átvezetve a mutató könyvekbe, a mi az ügyek keresésénél rendkívüli nehézséget okoz. (*Ügyvédi körökből.*)

Nemzetközi Szemle.

— **Ausztriában** a legújabb kimutatás szerint a bűnügyi vizsgálatok tartama a következő. Egy hónap alatt befejeződik 68.6%, 3 hónap alatt 23.4%, 6 hónap alatt 6.2%, egy év alatt 1.5%. Ezen tartam mindenesetre sokkal rövidebb, mint nálunk.

— **Bírák hiánya Németországban.** Németországban az utóbbi időben nagyon érzik, hogy nincs elegendő bíró, a mennyi a folyton növekvő szükségletnek megfelelne. A kérdés már annyira érett, hogy nemcsak a szaklapok, de a napi sajtó, a felsőbb bíróságok s a kormány is foglalkozik vele és különösen a körül forog a vita, hogy mi az oka ezen hiánynak, melyek a hátrányai és mi módon lehetne azon segíteni. A hiány abban áll, hogy nincs megfelelő számban rendes bíró és hogy tulságosan lábra kapott a kisegítő bírák intézménye. Okát ennek a ferde helyzetnek megtaláljuk, ha nézzük a porosz bíróságok ügyforgalmát az utolsó években. Így pl. az Amtsgerichtek előtt folyó polgári perek száma 1883-ban 644,042 volt, s ez a szám 1890-ben már 743,298-ra, 1891-ben plane 822,600-ra emelkedett; a Landgerichtek előtt lefolyt 1889-ben 59,927 polgári per, 1891-ben már 69,135. Bűnügy volt az első felyamodásu bíróságoknál 1887-ben 349,695, 1891-ben 400,424, tehát 4 év alatt a szám emelkedett 50,000-el. Már most, ha látjuk, hogy az ügyek ezen szaporodása folyton tart, nyilvánvaló, hogy ez csakis a bírói személyzet megfelelő emelésével ellensúlyozható. A porosz kormány azonban ezt az ellensúlyozást úgy eszközölte, hogy néhány, elenyésző számú, rendes bíró kinevezése mellett csupa kisegítő bírákat hívott be, a mi annyira ment, hogy tíz eset közül kilencben rendes bírói kinevezése helyett kisegítő bírói hívtak be. És úgy látszik, ezt a gyakorlatot a jövőben is folytatni szándékoznak, mi által, tekintve az ügyforgalom állandó növekedését, a kisegítő bírák intézményének virágzása továbbra is várható. 1892 január 1-én Poroszországban az állandóan alkalmazott kisegítő bírák száma volt, és pedig a következő bíróságoknál:

Oberlandgericht 22, Landgericht 65, Amtsgericht 70, összesen 157.

Ez a szám azonban távolról sem fejezi ki az összes kisegítő bírák számát. Mert nincsenek beleértve azok a kisegítő bírák, a kik helyettesítik a beteg bírákat, a szabadságon levő rendes bírákat; nincsenek azok sem, kik az átmenetileg nagyobbodott ügyforgalom ellátásához hívtak be; ide számítandók azon bírósági hivatalnokok, a kik az alsóbb fokon alkalmaztatnak kisegítő bírói minőségben ama rendes bírák helyett, kik megint a felsőbb bíróságokhoz lettek kisegítésül behíva.

Ehhez járul, hogy a kisegítő bírákat aránylag legnagyobb számban éppen a felsőbb bíróságokhoz hívják be. Így volt 1892 január 1-én a rendes bírák száma: Oberlandgericht 293, Landgericht 1184, Amtsgericht 2603.

Tehát minden 100 rendes bíróra esett: Oberlandgericht 75, Landgericht 55, Amtsgericht 27 kisegítő bíró.

Ezen visszás állapotokon a kormány úgy akar segíteni, hogy 1892/93. évre 44 új bírói állást rendszeresített, mi által azonban a baj nem fog orvosoltni, mert azt csak egy módon lehetne megoldani: az összes bírói állásoknak rendes bírói állásokká változtatása által.

— **A porosz igazságügyi államvizsgáló bizottság elnöke,** Stölzel, a porosz igazságügyminiszterhez felterjesztést intézett a jogi noviciátus rendezése tárgyában. Előadta felterjesztésében, hogy a vizsgálatok eredménye nem kielégítő, mert 617 jelentkező közül 109 visszautasított. Ennek oka szerinte az előkészítő szolgálat nem elég intensív kihasználása. A hivatalnokoknak, — kikhez a gyakornokok (Referendare) beosztva vannak, — tulságos elfoglaltsága és a mai perrendtartás szervezete megnehezíti a gyakornokoknak a jogesetek önálló felfogásában és józan megítélésében való gyakorlását. A német igazságügyi kormány példáján buzdulva, néhány felsőbbbírói kerület a törvényszékeknél rendszeres gyakorlatokat honosított meg, nevezetesen Majna melletti Frankfurtban, Casselben, Königsbergben, Hamburgban, Kölnben és Boroszlóban és már Berlinben is tervezik ez intézmény meghonosítását. Stölzel nézete szerint a fődolog ezen rendszernél, hogy a bíróságok irattárában kéznél levő, valódi eseteket dolgozzák fel a gyakornokok, a mint a bajor igazságügyminiszterium is ily értelemben szervezte ezen gyakorlatokat. Fontos még az is, hogy a bírói relációk módja felől is kitaníttassanak a gyakornokok, mely célra szerinte szükséges lesz minták gyűjteményét kiadni.

— **A német ált. polgári törvénykönyv tervezetének** második szövege a 205. §-tól a 374. §-ig jelent meg az első szöveggel való szembeállításal. Kiadója Reatz ügyvéd.

— **A code civil-nek** Elsassban érvényben levő szövegét adja ki *Erich Aron*, kiegészítve az ott érvényes perrendi és kereskedelmi jogi intézkedésekkel.

— **Francozországban** törvényt alkottak a gyermekek, a kiskorú leányok és általában a nők munkájáról. Abszolút oltalomban részesülnek a 12 év alatti gyermekek. A 12 és 13 év közöttiek csak úgy alkalmazhatók munkára, ha az előirt iskolai bizonyítványt képesek felmutatni és ha a munkára való alkalmasságukról hivatalos bizonyítványuk van. Ha a munkafelügyelő a 16 éven aluli gyermek munkaképessége iránt kételyt táplál, megvizsgáltathatja a gyermeket és megfelelőleg intézkedik.

— **A legtöbb büntettes Marro** szerint vagy nagyon fiatal vagy nagyon öreg szülőktől származik. A szülők fiatal kora leginkább a tolvajoknál, előhaladott kora a gyilkosoknál mutatható ki. Vizsgálódásainál 79%-a a büntetteseknek *abszolút szegénység* bizonyult. De olyan egyént nem talált, a kinek büntetést közvetlenül *éhség* okozta volna. Mindent összefoglalva a büntett okául a központi idegrendszer elégtelen táplálását mondja.

— **The Medico-Legal Journal**, published under the auspices of the Medico-Legal Society of New-York. Ezen amerikai folyóirat abban különbözik európai társaitól, hogy a híres jogtudósok és orvosok arcképeit is közli. A legújabb évfolyamból kiemeljük a következő dolgozatokat: Is criminal anthropology a science? — The electrocution. (Villamos felyam általi kivégezés.) — The history and present position of the doctrine of moral insanity.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 lrt
negyedévre ... 3 „ A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A Curia ügyforgalma 1892-ben s az utolsó öt év alatt. Sz. — A jászkunok öröklése mai érvényében. DEBRECZENYI MIKLÓS budapesti kir. táblai bírótól. — *Törvénykezési Szemle*: Az ügyvédi rendtartási törvény 47. szakaszáról. ENYICZKEI GÁBOR budapesti ügyvédttől. — A közkereseti társaság tagja, mint adósa a társaságnak. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédttől. — Az új vizsgálóbírói intézmény a fővárosban. Dr. RÓTH FERENCZ budapesti kir. albirótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet*: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Curia ügyforgalma 1892-ben s az utolsó öt év alatt.

A kir. Curia legújabb ügykimutatása az 1892. évről ismét kedvezőtlen benyomást hagyhat maga után a jogélet tényezőire, mi mindenek felett a jelenlegi elavult jogrendszer kifolyása, a melynek gyökeres reformját nem győzzük eléggé sürgetni.

Nem tüntet fel az ma sem oly eredményt, a milyent az állam legfőbb ítélőszékétől jogosan várhatnánk, mint a melynek kiválóbb jelentősége van a jogszolgáltatás menetében, különösen abban, mely a lassu bonyolult írásbeliség rendszerén alapszik. És pedig kedvezőtlen a siker, akár magában a Curia lefolyt egy évi működését tekintjük, akár, ha azt összehasonlítjuk az utolsó évek ügyforgalmi mozzanataival.

A Curia bírának *munkássága* a lefolyt évben is kitűnő volt, mit eléggé bizonyít az elintézésék nagy összege s annak folytonos szaporodása.

Az *ügybejövétel* azonban ismét nagy mérvben emelkedett.

Az elintézetlenül maradt ügyek számát képviselő évi *hátralék* tehát 1892 végén tetemesen növekedett.

Ezen mozzanatok kitüntetésére vegyük az utolsó öt év ügyforgalmát, a mely időszak már magában is jelentékeny egy állam jogéletében, még inkább az által, hogy folyamában némely részleges reformok is hoztattak létre, a melyeknek a curiai jogszolgáltatás alakulására is némi hatással kellett volna lenni. — Az öt évi adatok a következők:

1888-ban a Curia összes *ügybejövetele* volt 25,431, 1889-ben több mint ezer ügydarabbal csökkent, lévén 24,101, 1890-ben azonban tetemesen emelkedett s felülhaladta a két év előtti is 27,164 összegével, 1891-ben ismét leszállt 23,984-re, de 1892-ben a 27,414 beérkezés felülhaladta az öt év mindenikét. Ezen ügybejövétel tehát közel 4 ezerrel haladta meg az 1891. évit és 2 ezerrel az 1888-dikét.

Igy emelkedni kellett az *elintézendők* összegének is. 1888-ban az előbbi évről maradt 6369 ügyhátralékkal 31,800 ügyszámot tett ki, a mi 1889-ben az 1888-diki hátralékkal együtt 31,500-ra nőtt fel, 1890-ben 34,636-ra emelkedett, 1891-ben leszállt 31,586-ra, 1892-ben pedig a 90-diki is túlhaladva lett: 35,140. Ez öt év alatt 3½ ezer szaporodást tüntet fel.

Az *elintéztett* ügyek száma rendkívüli erőfeszítést mutat fel; az öt év mindenikében nem kevesebb mint 24 ezer körül forgott, sőt azt felül is multa. Így 1888-ban 24,401 lett elintézve, 1889-ben 24,039, 1890-ben pedig 26,534, 1891-ben 23,860 és 1892-ben 24,486.

Daczára ezen nagy munka kifejtésének, az eredmény mégis az lett, hogy az évi *hátralékok* igen meglepő magaslatra emelkedtek. Míg 1888-ban még 7399 volt a hátralék s

1890-ben is az 8102 ügyszámot képviselt, a most lefolyt 1892. évben az nem kevesebb mint 10,653-at mutat fel, tehát öt év alatt 3200 hátraléki szaporulat! 1889-ben 7461 volt, 1891-ben 7726, a hátralék-szaporodás ezek szerint folytonos volt.

Ennek jogszolgáltatási fontosságát nem lehet kicsinylenünk, tekintve, hogy ezen hátraléki összegek a lefolyt öt év alatt az ügybejövételnek (23—25 ezer) jóval több mint egynegyedét képezték, 1892-ben pedig egyharmadát is tetemesen meghaladták. Ily állapot sehol sem fordul elő, a hol előhaladott igazságügyi politika érvényesül, a közvetlenség s modern bírósági szervezet meghonosításával, mely intézmények a felelbezési s felülvizsgálati jog korlátlanágát el nem tűrik. Franciaországban a semmitőszék évi hátraléka, daczára az ügyszaporodásnak, alig haladja meg az 1000 ügyszámot. Így van a német birodalmi törvényszéknél is.

És Curiánk hátraléki szomorú állapota előállt, daczára annak, hogy bírói létszáma szokatlan nagy mérvben emeltetett. Utolsó öt év alatt az elnökön kívül 70-ről 83-ra szállt fel. Talán nem éreztelen itt felemlíteni, hogy Franciaországban 49 bíróból áll a semmitőszék.

És mily nagy munkát kell még ily nagy számban létező curiai bírának is végezniök, hogy a jogszolgáltatási állapot rosszabbá, türethetlenebbé ne alakuljon.

1888-ban a 70 bíró mindenikére általában 348 elintézés jutott, 1892-ben pedig 295. A bünvádi elintézésekből 1888-ban egy bíróra 348 esett, 1892-ben 305. Az összes polgárjogi ügyekből egy-egy bíró 1888-ban 295-öt és 1892-ben 267-tet végezett.

A munkásság részletesb kitüntetéséül szolgáljanak a következő adatok. 1888-ban a 38 polgárügyi bíró közül tizenkettő 200 s 250-en tul végezett; 300-on tul, a 400-at is megközelítve 9; 400-on tul 2; egy 800-at s egy 900-at. Megjegyezvén, hogy közülök 5-en az év folyamán, részben az év utolsó hónapjaiban foglalták el állomásukat. A büntetőjogi referensek (32) közül a 200-at jóval meghaladólag 13 végzett, 300-on tul 5, 400-on tul 9 és 500-on tul 3. Ezek közül 8 bíró lett az év folyamán kinevezve.

1892-ben még nagyobb munkát teljesítettek. A 47 polgári bíró közül: 10 jóval 200-on tul végezett, 16 meghaladta a 300-at, 4 a 400-at s egyik 900-at referált. Nem kevesebb mint 13 bíró az év folyamán kezdé meg működését. A bünvádi referáda terén 200 ügyön tul 4, 300-on tul 23, s 400-on tul 4 referált. 8 bíró az év folyamán lépett a Curia körébe.

A mi az *ügyforgalom részleteit* illeti, ezek közt kiemelendők a következők. A *polgáriakból*:

1888-ban bejött 10,490, az előbbi év hátralékával elintézendő lett, 13,254, elintéztetett 9834, és hátralékul maradt 3420.

1889-ben bejött 9900, elintézendő volt, (mindig beleszámítva az előbbi év hátralékát is,) 13,320, és elintéztetett ezekből 9448, elintézetlenül 3872 maradván.

1890-ben beérkezett 10,910, elintézendő volt 14,782 és elintéztetett 10,636, hátralékul pedig 4146 maradt.

1891-ben bejött 10,430, elintézendő lett 14,576 és elintéztetett 10,184, 4392 hátralékkal.

1892-ben beérkezett 12,740, elintézendő volt 17,132, elintéztetett 10,835, s elintézetlenül maradt 6297.

A *bűnvádi ügyekben* következő forgalom fejlődött ki.

1888-ban bejött 11,400, az elintézendők összege (mindig az előbbi év hátralékát is beszámítva,) 14,840, miből elintéztetett 11,157, s elintézetlenül maradt 3683.

1889-ben beérkezett 11,980, a hátralékkal elintézendő 15,663, elintéztetett 12,678 és fenmarad 2985.

1890-ben bejött 12,400, elintézendő volt 15385, elintéztetett 12,297, és a hátralék lett 3088 ügyszámot.

1891-ben bűnvádi ügy bejött 10,440, elintézendő lett 13,528, elintéztetett 11,232, a hátralék 2296.

1892-ben beérkezett 11,820, elintézendő lett 14,116, elintéztetett 11,102, hátralék 3014.

Ezen kétféle ügyforgalom adatait összehasonlítván, kitűnik, hogy daczára a bűnvádi felelősség korlátozásának, mi azonban csak palliatív reform volt, az ügymenet alakulásában a bűnvádi ügyek túlnyomósággal birtak.

A bűnvádi bejövétel ugyanis csak egy évben (1891-ben) maradt a 10 ezernél, míg a többi négy évben meghaladta a 11 ezret, sőt egyszer 1890-ben a 12 ezret is. Ellenben a polgári ügybejövétel csak egy évben haladta meg a 10 ezret (1892-ben 12 ezerben), míg a többi években a 11 ezret el nem érte, maradván a 9—10 ezresben. Ugyanigy alakult az elintéztetések munkája is. A bűnvádi bírónak összesen minden évben több mint 11 ezret kellett elvégezni, két évben 1889 és 1890-ben 12 ezernél is többre megy, míg a polgári ügyekben ezen időszakban az évenkénti elintéztetések száma a 9—10 ezret alig haladta meg. A bűnvádi hátralék is csak 2—3 ezer körül forgott, két évben emelkedvén 3 ezeren túl egypár százzal, ellenben a polgári két évben a 4 ezret is meghaladta, egyszer 1892-ben a 6 ezret is.

A *váltó-kereskedelmi* (ide értve a csőd és bányaugyet is) ügyforgalom szintén igen kedvezőtlen adatokat állít előnkbe az utolsó öt évről. Az ügybejövétel itt is folytonos emelkedésben volt ezen időszakban. Az 1888-ik évi 1364 bejövétel felszaporodott 1892-ben 1891-re, 1889-ben volt 1530, 1890-ben 1806, 1891-ben 1613. Így fejlődött az elintézendők és az elintéztetések száma is; az elintézendők összege öt év alatt megkétszereződött, 1491-ről (1888-ban) felmenvén 1892-ben 2871-re, 1889-ben tevén 1773-at, 1890-ben 2327-et és 1891-ben 2417-et. Ezen alakulások bizonyára a nemzetgazdasági kifejlődésnek is következményei, de az alsóbíróságok iránti bizalmatlanságra, a judicatura biztosság hiányára is vallhatnak.

De már azon tény, hogy a váltó és kereskedelmi ügyek hátraléka a Curián öt év alatt megötszörösödött, — 243-ról 1270-re emelkedvén; és az, hogy az évi hátralék összege 1892-ben már majd megközelítette a bejövétel összegét, s más években a felét tette ki, vagy azt nagyon megközelítette, ez már nagy ellentétben áll a közhitel biztositékaival s a nemzetgazdasági érdekekkel.

Az *elintéztetések* következő emelkedést mutatnak: 1888-ban elintéztetett 1248, 1889-ben 1252, 1890-ben 1523, 1891-ben 1437 és 1892-ben 1601.

A *hátralékok* pedig következőleg alakultak. 1888-ban még csak 243 volt, 1889-ben 521, 1890-ben már 804, 1891-ben 980 és 1892-ben 1270 ügydarab maradt elintézetlenül.

Még két ügyforgalmi mozzanatról kell megemlékeznünk, a fegyelmi ügyekről s a képviselőválasztási felszólalásokról. Az első tárgy szintén erős vonásokban hozzájárul jogéletünk szomorú képének előállításához.

A fegyelmi panaszok a Curián 1892-ben 709 elintézendő ügyet képviseltek 672 ügybejövétellel, míg ezek az előbbi években csak 4—5 száz körül forogtak. Nemcsak ezen felülnő emelkedés, hanem magában ezen ügyszámok nagysága is jogéletünk sajgó sebeire mutat. Kifejlődésük adatai következők. 1888-ban bejött 620 fegyelmi ügy, elintézendő lett az előbbi év hátralékaival 633 (tehát 1887-ben csak 13 volt a hátralék) 1888-ban már 37 maradt elintézetlenül.

1889-ben, mint 1890-ben is, kissé apadt, az előbbiben 460, s utóbbiban 490 levén a beérkezés. Az elintézendők 1889-ben 497, s 1890-ben már 555 ügyszámot képviseltek, a hátralékok pedig 65-öt és 35-öt.

1891-ben már tetemesen nagyobbodott a bejövétel 541-re, az elintézendők száma lett 575 és a hátralék 37.

1892-ben bejött 672, az elintézendők összege lett 709 és elintézetlenül maradt 54.

A képviselőválasztási felszólalásokból 1888-ban bejött 161, 1889-ben 48, 1890-ben 39, 1891-ben 308, 1892-ben 141, mindezek az illető év végeig elintéztettek.

A felhozott curiai adatok jelentőségének és elavult jogrendszerünk kinövéseinek némi megvilágítására szolgáljon még egypár adat külföldről.

A francia semmitőszéknek, újabb miniszteri kimutatás szerint, összes elintézendője volt 4045 ügydarab. — Miből a polgári ügyek 1902-öt és a bűnvádiak 2143-at foglaltak el. — Polgári hátralék 840 volt. Az összes hátralék 1040.

A német birodalomban rendes polgári per a legfelsőbb fórumra 1852, váltóper 12, házassági 97 jött be 1891-ben. Bűnvádi revisio esete 4511 volt, miből 4061 elintéztetett, a polgári ügyekből pedig 1744.

Sz.

A jászkunok öröklése mai érvényében.¹

Kétségtelen, hogy az id. törvk. szab. 17. §-a egyes egyedül az ötödik jászkun statutumot recipiálta; még pedig nem is úgy, a hogy az országbíró javaslata első sorban proponálta, t. i. a gyakorlat szerint; hanem úgy, a mint az elnöki indítvány második alineája kiemelte, szövege szerint, hivatkozva magára a szabályzatra; és kétségtelen az is, hogy e 17. §. második része, mely így kezdődik: «egyéb tekintetben mindazonát» stb., kizáróan azokra vonatkozik, a kiknek öröklése nem az V. statutumban, hanem a successióról szólott IV. statutumban volt annakelőtte szabályozva.

A Jogi Szemle cikkírója azt is állítja ugyan még, hogy a IV. statutum csupán a lemenők törvényes öröklését szabályozta.

Ez állítás azonban csak egyharmad részben, vagyis annyiban felel meg a valónak, e mennyiben a IV. statutum 1. §-ára vonatkozik: mert e szakasz csakugyan az örökhagyó leszármazóinak örökléséről szól; de nem a 2. és 3. §-ra nézve is, mert ezek éppen az oldalági rokonok öröklését tárgyalják és szabályozzák, még pedig a 2. §. többek közt azt is határozottan kimondja, hogy az utolsó férfitagja a családnak az ősi ingatlanok állagáról még az esetben sem rendelkezhetik, ha abból a leányág készpénzül már kielégítve volt; e tilalom pedig másra, mint az oldalágra nem vonatkozhatott; a 3. §. pedig akként szólott, hogy «ámbar a fiuknak szabadságukban legyen, hogy a leányokat az ingatlanból kifizethessék, azt mindazáltal nem cselekedhetik akkor, mikor az *aquisitor atyafiaknak* egyike fiaikat, másika pedig leányokat hagyna maga után; mivel ebben a leányok úgy gondoltatnak, mintha *férfiak* volnának, s ugyanazért a leányok az atyjokról maradt javukat megtarthatják»; a minek az értelme az, hogy az «*aquisitor atyafiak*» egyike maga, tehát az apai nagybácsi nagyon is kitehet fivére leányainak a szüret a szerzési ár lefizetése mellett, még az oly ingatlanokból is, a mit a nagybácsi s unokahugai apja nem öröklés útján nyertek a közös törzstől, hanem egyébként együtt közösen szereztek.

Ez az intézkedés is tehát a nagybácsit illetőleg, mint-hogy ez oldalrokona az örökhagyónak, szintén az oldalág javára szolgált intézkedés volt.

Volt. Mert ma már e statutum az id. törvk. szab. 17. §-a által, mely a fi- s leányág közti különbséget eltörölte, s ez

¹ Az előbbi közl. 1. a múlt heti számban.

utóbbi amazzal egyenlővé tette, hatályon kívül helyeztetett, s így csak a jogtörténelem anyagához tartozik.

De fontos azért ez is, mint a 2. §. is, még pedig azért, mert ezekkel az V. statutum rendelkezése kapcsolatban állott, de úgy, hogy azoknak nem derogált. S ez természetes is volt; mert ha p. o. az utóbb említett esetben az apai nagybácsi, a fivére leánygyermekait kibecsülhette az ingatlanból, annál inkább tehetette azt sógornőjével, a ki gyermekeit soha meg nem előzhette, legfőlebb velük együtt concurrálhatott a hagyatékra, de korlátozottabb mérvben.

Hogy pedig 1848 előtt a jászkunok bíróságai is így értelmezték e IV. statutumot, s főleg az 1812-iki nádori resolutio óta, mely azt úgy értelmezte s kívánta értelmezetni s alkalmaztatni is, hogy a család finemü tagjait feltétlen elsőbbség illeti a leányok fölött az ingatlanokban, elég hivatkoznom a nádorispányi főtörvényszék ítéletei közül hamarjában idézett 1840 október 31. (XIX. k. 855.), és 1841 december 29-én (XX. k. 918. l.) kelt ítéleteire.

S ezt azért is szükségesnek tartottam itt felhozni, mert úgy látszik, a legtöbb ember abban a hiedelemben van, hogy mivel a jászkun V. statutumban az özvegy asszonyon kívül más személyek is említetnek, ezek jogait is e statutum szabályozta; holott ezen mások csak a végből említetnek itt fel, hogy az özvegyasszony jussának meghatározását könnyebbé s érthetőbbé tegyék.

Helyén volna talán már ezt az V. statutumot közlenem. Csak még valamit kell előre bocsájtanom.

S ez az, hogy a jászkun statutumokat maguk a jászkunok még 1768-ban állították össze, s ugyanezen évben terjesztették azokat fel szentesítés végett Albert főherczeghez, ki ez idén kir. helytartó volt s a nádorszék üresedésben lévén, a jászkunok fölött a legfőbb birói hatóságot gyakorolta; e szentesítés azonban csak 1799. évi január hó 8-án, József nádor idejében következett be, s a nélkül, hogy az 1768-iki szövegen bármi változás is esett volna. S mint-hogy úgy 1768-ban, mint a nádori szentesítés idején, de még később is 1837-ig a törvénykezés hivatalos nyelve a latin volt, a nádori bíróság is ez évben szólalt meg először magyar nyelven; latin nyelven szerkesztettek eredetileg a statutumok is, s a birói székben ez volt az irányadó is.

Mivel tehát éppen a statutum értelmezése körül forog jelen értekezésem további része: azt hiszem, helyesen cselekszem, midőn a jászkun V. statutumot is az eredeti latin szöveggel közlöm; már azért is, mert forog ugyan közkézen e statutumoknak egy 1820-diki magyar fordítása s többen csakis ezt ismerik, ámde ez már azért sem használható itt, mert az csupán a köznép részére s Lauka János egyik kun atyáknak privát diligenciájából készült, s talán éppen eme czélzathból egy kissé pongyola öltözetben jelent meg a világ előtt, nemcsak, de több helyen teljesen nélkülözi azt a rigoritást a mit az eredeti latin szövegnél tapasztalunk, s a melyet ily idegenből átültetett jogi műnél méltán megkövetelhetünk; úgy hogy az még a Frank Ignác «közigazság törvényé»-ben (II. R. II. darab 627. §.) található fordításnak is messze mögötte marad.

Tehát az ötödik statutum a következő:

«Statutum V-tum. De jure viduali.

§. 1.

Vidua autem post fata mariti remanente, hæc, si maritus aquisitor secus non disposuit, in bonis maritalibus titulo duntaxat intertentionis, non vero proprietatis, manebit; ita, ut hac mortua, aut ad alia vota transeunte, immobilia bona illico ad filios devolvantur; quod tamen summam acquisitionalem attinet, et mobilia, de his, quoad ratam suam, unam nempe æqualem cum filiis et filiabus portionem vidua coaquisitrix libere disponere possit; quin si maritus in semine prorsus defecisset, neque de bonis suis disposuisset, tali in

casu, nullis scilicet superexstantibus, quos successio respiceret, hæredibus, tam mobilia, quam immobilia bona in superviventem viduam jure proprietario, adeoque cum libera disponendi facultate, condescendant. Locorum magistratibus omnem vigilantiam adhibere debentibus, ne in præjudicium successorum per viduas maritalia bona dilapidentur, ut imponendo sequestro dilapidatio isthæc præcaveatur.

§. 2.

Aliae vero viduae, quae non sunt coaquisitrices, quem admodum si vota mutent, non nisi dotem suam, resque paraphernales, ac allaturam (si in bonis maritalibus investita est) et ex mobilibus durante conjugio per maritum comparatis, unam ratam ab hæredibus prætereundere possunt; ita testari cupientes, de præmissis duntaxat disponere valeant; quæ quidem dos, res paraphernales, et allatura viduae tam privilegiatae sunt, ut ante debita maritalia, super quibus obligatoriales per viduam subscriptae non sunt, exscindi debeant.

§. 3.

Quantum dotem viduarum attinet, legalis a possessoribus immobilium juxta valorem redemptionis et respective emittitæ aestimandum metienda statuitur; ac si ex aviticis major dos uxori inscriberetur, ad superfluitatem hæredes non teneantur; scripta porro dos, moderata tamen, ex aquisitis obligari possit.

Igy szól a jászkun V. statutum.

Elemezzük ezt egy kissé.

Első, a mi szemünkbe ötlük, s a mi e statutum összes rendelkezéseit uralja, annak az a kifejezése: «Si maritus aquisitor secus non disposuit», a mi különben a IV. statutumban is a fő fő uralkodó eszme volt.

Mit jelent e kifejezés?

Jelenti azt, hogy e statutum összes rendelkezései csak abban az esetben érvényesülhetnek, ha a szerző férj másként nem rendelkezett.

Jelenti tehát általában azt, hogy a jászkunoknál, éppen úgy, mint az országos nemesi osztályhoz tartozóknál, a férj az ur a gazdaságban, ő a szerző; s ekként az a vélelem, hogy a házasság alatt szerzett vagyon a férj és nő közös szerzeménye, egyáltalában nincs helyén; különösen pedig jelenti a jászkun férjnek oly rendelkezési szabadságát nejével szemben (de csakis ezzel szemben: mert a törvényes osztályra igényt tartók ebbeli igénye azt szintén korlátozza), a milyen még a nemes embereknek sincs; úgy, hogy e jognál fogva a jászkun férj, még az özvegyi intertentionából is, sőt az olyan vagyonból is kizárhatja nejét, a minek szerzésében ez tán közre is munkált; a nélkül, hogy vagyoni rendelkezési képesség hiányából neje annak bármely halálesetre szóló intézkedését is sikeresen megtámadhatná.

Igen; mert a jászkunoknál a női hitvestársnak olyan közkeresményi joga, a milyenről az idl. törvk. szab. 13. §-a említést tesz, sem az osztrák törvények uralma előtt nem existált, sem az ideigl. törvk. szab. életbe lépte óta nem existált; hanem volt és van csak özvegyi s hitvestársi öröklése, melyben közkeresményi joga, a mennyiben erről szó lehet, a statutum 1. §-a szerinti megoldást nyert.

Hogy pedig e felfogásom nem áll magában: hivatkozhatom a nádori birói ítéletekre is, melyekben egyre-másra invalidáltattak az olyan női intézkedések, a mik a férj életében, ennek beleegyezése nélkül való vagyoni rendelkezést foglaltak magukban; a férj halála után pedig az ingatlan vagyonra nézve, a nélkül tettettek, hogy arra a férj végrendeletében felhatalmazta volna özvegyét.

Ime egy a sok közül:

Vincze Márton a földváltáskor 34 rovásos, tehát valami 800 frtos földet váltott; de a neje, Kallós Erzsébet pénzéből. Mikor a férj halálát érezte közelegni: felhívta őt a neje,

tenne rendet gyermekei között. A férj azt felelte: tégy te, hiszen úgy is minden vagyon a tied. S ez igaz is volt. A férj halála után az özvegy fiaival egyezsége lépett, melynél fogva a 34 rovásos föld felét azoknak átadta; a másik felét pedig szabad rendelkezési joggal magának tartotta meg. Erről aztán végrendekezett — a leányai javára. A fiak s leányok közt az anya halála után pör támadt, melyben leányok lettek a nyertesek. Mindez még a statutumok szentesítése előtt történt. 1820 körül a fiuk megújították a pert, hivatkozással a IV. statutumra, s az ezt magyarázó 1812-ben nádori resolútióra. S ez újított perben a fiuk váltak nyertesekké: mivel a *fundi liberben* egyedül Vincze Márton volt bevezetve, s végrendeletileg a nejét a vagyon fölötti rendelkezésre fel nem jogosította. (Nádori bíróság ítélete 1822 július 2-án, XI. kötet.)

Hasonlóképen ítelt a nádori bíróság 1828 május havában a Terényi-féle perben (XIV. kötet 1153. lap), továbbá 1827 nov. 3-án (XIV. k. 500. l.) és 1845. Szent György hava 3-án (XXI. k. 410—411. l.), úgy szintén 1819 aug. 18-án is a Pallos-féle perben. (VIII. k. 1538. l.)

De hivatkozhatom a kir. Curiának 8288/90., 6348/91. és 6025/91. számú ítéleteire is; melyek közül az első elutasítja az özvegyet özvegyi jog iránti keresetével, mert férjének egyébként érvényes végrendelete nem terjedett ki az özvegy intertentiójára; a két utóbbi pedig elutasítja az elhunyt nő utódait az élő férjjel szemben közkeresményi jog érvényesítése iránti keresetükkel, azért, mert — «a jászkun házastársak közt a közszerzői jog, a mennyiben a nő részére egyáltalán helyt foghatna, az V. statutum szerint csakis az özvegy asszony által, saját személyében és pedig az elhunyt férj utódai ellenében érvényesíthető, de nem az elhunyt nő utódai részéről, az élő férjjel szemben» — s mert «a jászkun nő közkeresményi joga nem az idl. törvk. szab. 13. §-ában, hanem az V. statutumban az özvegyi öröklésben nyert megoldást».

Legalább is anomália tehát az, a mit egyik-másik alsó-, sőt felsőbb birói ítéletben találtam, hogy a jászkun férj hagyatékára vonatkozó perben a férj nem nemesi származását vették szemügyre s kiindulási alapul, s ebből aztán a nem nemesekre vonatkozó általános törvények szerinti jogkövetkezményeket vonták le. Annyival is inkább, mert a jászkun VI. statutum szerint a jászkunoknál egyéb osztálykülönbség, melylyel vagyoni jogkövetkezmények álltak kapcsolatban, az 1745-iki redemptio óta nem volt, mint az, hogy az egyik jászkun ember *redemptus Districtuum Civis*, azaz: földbirtokos, a másik pedig, a kinek t. i. földbirtoka nem volt, *irredemptus incola* melléknévvel illetetett; de ez osztálykülönbség is örökösödési ügyekben éppen nem, csak az arányosítási perekben érvényesült s érvényesül, a mennyiben az arányosítás tárgyául szolgáló közös vagyonhoz csupán a *redemptus civiseknek* van jussa, az *irredemptusoknak* azonban, ha még annyi gomb ékesítené is nemesi koronáját, avagy a legtátottabb száju csudaszörny ágaskodnék is cziperpaizsán, — éppen úgy nincs és nem volt semmi köze, mint a legutolsó jobbágnak földesura kastélyához; — s érvényesült az 1848 még az elővásárlási jogban, melynél fogva az *irredemptus* csak akkor vásárolhatott ingatlant, — mi által aztán redemptussá vált, — ha redemptus vevő reá ismételt publicatiók daczára sem akadt.

A jászkun férjeknek nejükkal szemben fenálló eme kiváltságos korlátlan joga pedig, valamint általán a fiaknak a leányok fölé helyezéseire vonatkozó statutumbeli intézkedések, alkalmasint az 1745-diki redemptionális kir. oklevél ama kikötményére vezethetők vissza, mely szerint a kiváltott földbirtokot a jászkunok csak használatul s haszonélvezetül, elidegenítési tilalom mellett nyerték; már pedig köztudomásu, hogy leginkább a család női tagjai azok, a kiknek révén a vagyon leghamarább idegen kézbe jut.

Lehet oka az az apróbb tanyagazdasági rendszer is, mely a Jászkunságban a redemptióval keletkezett, s maig is a legvirágzóbb állapotban fenáll, s a jászkunok általános anyagi jóllétének az alapja. E tanyagazdasági rendszer s az azzal egybekötött általános jóllét hozta s hozza magával, hogy a jászkun férfinépség úgy szólván az év legnagyobb részét mezei munkában a tanyán tölti el, mialatt az asszonyi nép úgy szólván egyedül a házőrzésre van kárhóztatva, úgy, hogy aránylag elenyésző csekély az olyan asszonyok száma, a kik, ha kivált a férj uramnak van annyi földje, a mi az egész évre valót betermi, a mezei gazdálkodás sokszor terhes munkájánál a férj oldala mellett serénykednének.

S régebben különösen a jászkunok legfőbb gazdasága a baromtenyésztés volt, a hol meg éppen nem is nyílt alkalm a női tevékenység kifejtésére.

S végre lehet az is, hogy a redemptio megengedésének, az 500 s néhány ezer váltáság summa fizetésén felül, egyik *sine qua non* feltétele volt az 1000 lovas katona kiállítása s fentartása: a mi ismét csak a férfiak terhe volt.

Én legalább a most felsoroltaknál egyéb okát a férj szabad vagyoni rendelkezésének sem nem hallottam, sem kitalálni nem tudom; csak az a tény, hogy ezt a gyakorlat s a statutum így honosította meg. A gyakorlat, mondom, mert az 1745-iki kiváltságlevélben egy betű sincs, mi a jászkun lakosságot kifejezetten nem (*genus*) szerint osztályozná; avagy a kiváltás munkájában való részvétel szabadságát a férfiakra szorítaná; így történt aztán, hogy a redemptióban csakugyan számos nő is vett részt, s teljesen azonos jogkörrel, mint a férfiak. A férfiak elsőbbségét a női nem fölött, öröklési ügyben is, csak 1758-ban mondták ki először az ingatlanokra nézve; melyek alatt azonban, mint a nádori birói ítéletek is tanúsítják, mindig külső földbirtokot: szántóföldet, rétet s legelőt értettek, de sohasem házat, keretet és szőlőt. (1795 február 23. I. k. 765. l.; 1835 december 13. XVI. k. 1376. l., stb.)

A jászkun férj eme korlátlan rendelkezési jogából tovább aztán okszerűen következik az is, hogy ha és a mennyiben a jászkun özvegyasszony, ám a statutum keretében, közszerzőséget vitat, ezt ő köteles kimutatni.

Még pedig e tekintetben csakis írott bizonyítékkal, t. i. olyan szerzési oklevéllel élhet sikeresen, a melyben a férje őt szerzőtársnak kifejezetten elismerte.

Hogy a nádori bíróság fenállása alatt is csak ily módon lehetett a női közszerzőséget bizonyítani: már a fentebb idéztem Vincze-féle perbeli ítélet is tanúsítja; de idézhetnék többet is; sőt, hogy jelenben a Curia is e felfogásnak hódol, hivatkozhatom az 1881. évi 8944. és az 1886. évi 3727. sz. ítéleteire, melyek szerint a felperes özvegy asszony közszerzemény iránti keresetével azért utasított el, mert ily szerzési okiratot felmutatni nem birt, noha kimutatta, hogy a férje hagyatékához tartozó ingatlanok a házasság tartama alatt szereztettek.

(Bef. köv.)

Debreczeni Miklós.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az ügyvédi rendtartási törvény 47. szakaszáról.

Napi renden van az 1874: XXXIV. tcz. reformálása. Ezen törvény számos szakaszának módosítását célozza a közzétett törvénytervezet. De a módosítandó szakaszok közt nem találjuk a 47. §-t. Pedig ez a reformra nagyon is reá szorul. A most érintett szakasz következő rendelkezése: «nem szabad az ügyvédnek ugyanegy időben s ugyanazon vagy azzal lényeges összefüggésben álló ügyben mindkét felet képviselni, valamint oly ügyben, melyben az egyik felet képviselte, később a másiknak tanácsot adni vagy ügyvédi

szolgálatot teljesíteni», — szabatosnak és szerencsésnek legkevésbé sem mondható, sőt igen alkalmas arra, hogy a gyakorlati alkalmazásban zavart és félreértést szüljön. Ezen rendelkezés a törvényhozó célzatát legalább is tökéletlenül fejezi ki.

Felfogásunk szerint az intentio nem lehetett más, mint annak kizárása, hogy az ügyvéd valamely ügyben mindkét felet képviselje vagy mindkét félnek tanácscsal vagy tettel szolgáljon. Mindkét fél képviselete vagy mindkét félnek való tanácsadás mind a két fél bizalmának kijátszása, az ügyvéd kötelességérzetének oly kiegyenlíthetlen összeütközése lenne, melyet az ügyvédi hivatás természete feltétlenül kizár és meg nem engedhet. Ebből kiindulva a törvénynek azt kell határozottan kifejeznie, hogy az ügyvédnek *sem ugyanazon, sem különböző időben nem szabad ugyanazon vagy azzal lényeges összefüggésben álló ügyben* mindkét felet képviselni vagy mindkét félnek tanácscsal vagy tettel szolgálni. Ez a kifejezés rövidebben s mégis szabatosabban jelentené ki azt, hogy ha az ügyvéd bizonyos ügyben az egyik fél képviseletét elvállalta, ugyanezen vagy ezzel lényeges összefüggésben levő ügyben a másik felet semmi körülmények közt soha sem képviselheti, annak sem tettel, sem tanácscsal semmi körülmények közt soha sem szolgálhat.

A törvény idézett szakaszának szövege oly tágkörű értelmezésnek is tért nyithat, hogy az ügyvéd ugyanegy időben bármely ügybeni ügyfelének ellenfelét egyáltalában, tehát semmiféle ügyben nem képviselheti; nevezetesen az ügyvéd, ha egy ügyben X-nek képviseletét Y. ellen elvállalta, mindaddig, míg X-et képviseli, *Y-t semmiféle ügyben, tehát a kérdéses ügygyel legtdvolabbi összefüggésben nem álló ügyben sem képviselheti, Y-nak semmiféle ügyben tanácscsal vagy tettel nem szolgálhat.* Ezen tulhajtott felfogás oda vezetne, hogy egy ügyvéd, ha már például X-et bizonyos Y. elleni polgári perben képviselné, Y-nak egy teljesen önálló, az X. polgári perével legkisebb összefüggésben sem levő fenyítő ügyét sem vállalhatná el mindaddig, míg csak X. képviseletéről le nem mondana. A puritanismusnak e tulsága elvileg nem eléggé indokolt, a gyakorlatban pedig oly kisebb helyeken, a hol alig pár ügyvéd működik, az ügyvédi működésre felette bénító hatású lenne. De van jogász, a ki a kérdésben levő 47. §-nak a most jelzett szigorú értelmet tulajdonítja s a §. ellen csak azt a kifogást teszi, hogy ezt még világosabban kellett volna kifejeznie. Véleményünk szerint azonban a törvény hibája éppen megfordítva az, hogy a most kiemelt tulszigorú magyarázatot nem zárja ki elég határozottan, miért is a reformnak erre kell irányulnia.

Az 1874: XXXIV. tcz. 47. §-áról szólva, önkénytelenül eszünkbe jut az is, hogy ezen törvényszakasszal a későbbben alkotott büntető-törvény 482. §-a nincs összhangban. A büntető-törvény most idézett szakasza büntetendőnek mondja az ügyvédet, ha az ügy folyama alatt ügyfelének képviseletével felhagyván vagy arról lemondván, ennek beleegyezése nélkül ellenfele képviseletét elvállalja. E szakasz tehát a fenyítő jogi büntetethetlenség kedvezményét nyújtja az ügyvédnek akkor, ha az ügy folyama alatt ügyfelének képviseletével felhagyván vagy arról lemondván, ellenfele képviseletét *volt ügyfelének beleegyezésével* vállalja el. Fel tudjuk fogni a kriminalista intentióját s azt a nagy különbséget, mely a fenyítő törvényt az ügyvédi rendtartástól elválasztja. De azt tekintetbe véve, hogy az ügyvédi rendtartás az ügyvédet feltétlenül minden körülmények közt eltiltja attól, miszerint ügyfele képviseletéről lemondván, ugyanazon ügyben ellenfelét képviselhesse, a két törvény közt a szükséges következetességet és a kíváncsú összhangot fel nem találhatjuk, s azon nézetben vagyunk, hogy vagy az egyik vagy a másik törvény megfelelő módosítást igényel, ha el akarjuk kerülni azt, hogy egyik törvény a másik törvény hatását gyöngítse.

A büntető-törvény 482. §-át az ügyvédi rendtartás 47. §-ával

összehasonlítva, még azon másik észrevételt sem hallgathatjuk el, hogy a büntető-törvény 482. §-ának azon további rendelkezése, mely szerint az ügyvéd büntetendő, ha ezen minőségében reá bízott ügyben mindkét félnek tanácscsal vagy tettel *kötelességellenesen* szolgál, legalább is pleonasmust foglal magában, mert az ügyvédi rendtartás szerint az ügyvéd, ha a reá bízott ügyben mindkét felet képviseli vagy tanácscsal mindkét félnek szolgál, eo ipso kötelességellenesen jár el s így ki van zárva az, hogy ily esetben az ügyvéd másképp, mint kötelességellenesen járhasson el. *Enyiczkei Gábor.*

A közkereseti társaság tagja, mint adósa a társaságnak.

Az elmélet képviselőinek tulnyomó nagy többségére hivatkozhatunk, midőn azon thesiszt állítjuk fel kiindulási pontul, hogy a közkereseti társaság nem jogi személy. Ebből az következik, hogy midőn két vagy több személy közkereseti társasággá egyesül, ezek nem alkotnak oly személy-összeséget, melynek az egyes tagoktól különálló önálló léte, személyisége volna. A közkereseti társaság tagjaiban él és hal. A közkereseti társaság csakis az azt alkotó tagok által áll fen, egy tagnak halála, csődbe jutása, vagy cselekvési képességének elvesztése következtében (ker. trv. 98. §.) a társaság feloszlik, és ha a megmaradt tagok a társas viszonyt az elmaradt tag nélkül folytatják, ez már nem a régi, hanem új közkereseti társaság.

A közkereseti társaságnak ezen tagjai személyéhez való kötöttsége, mihez a tagok korlátlan és egyetemleges felelőssége járul, döntő arra nézve, hogy a közkereseti társaságtól megvonják a jogi személyiséget.

Mindamellett kereskedelmi törvényeink és ezzel kapcsolatban a csődtörvény, biztosít a közkereseti társaságnak «bizonyos tekintetekben» tagjaitól különálló létet, vagyoni különállást, és ha legmesszebb megyünk, vagyoni jogi személyiséget, a mennyiben végig huzódik a kereskedelmi törvény vonatkozó szakaszain azon elv, hogy a mi a társaságé, az nem a tagoké, azaz van a társaságnak a tagokétól különálló vagyona.

Különálló. személyiség mellett önálló vagyoni jogi élet, ez jellemzője a közkereseti társaságnak.

Ezen második tétel azonban ismét bővebb kifejtésre szorul.

Miképen jó létre a közkereseti társaság? Két vagy több személy szerződést köt, melyben kötelezik magukat, hogy vagyonuk egy bizonyos részét és tevékenységöknek a szerződésben meghatározott bizonyos irányát kizárólag egy közös célra szentelik, kijelentik tehát, hogy ezen, a közös célra szánt vagyon és ennek esetleges gyümölcsei felett a felosztás megtörténteig nem az egyes betevők, hanem a társas szerződésben meghatározott módon a társaság, a társtagok összesége rendelkezik, így származik a társasági vagyon.

Mint ilyen, a tagok által a közös célra összetett vagyon köré egyesült társaság, lépnek a közkereseti társaság tagjai a nyilvánosság elé és vezetnek be közös cég alatt a cégjegyzékbe.

Harmadik tételünk tehát az, hogy a közkereseti társaság tagjai kifelé — harmadik személyekkel szemben — mint önálló, kizárólag a társaság céljainak szolgáló és a társtagok rendelkezése alatt álló vagyonösszeség, befelé pedig, mint a társtagoknak szerződésen alapuló egyesülése jelentkezik.

Igy hát harmadik személyek a társasággal, mint önálló vagyoni jogi léttel bíró factorral lépnek érintkezésbe; ők első sorban a társaság, mint ilyen, ellen fognak fordulni és a tagok csak akkor lépnek előtérbe, ha a társasági, hogy úgy mondjam, célvagyon elfogyott, tehát csőd esetében, ha a társaság feloszlott. Itt tehát a közkereseti társaság fent érin

tett amphibiumszerű élete nehézségeket nem okoz. Ugyancsak a célvagyon külső megjelenítésére bejegyzett cég alatt, mint társaság, fog a közkereseti társaság harmadik személyek ellen fordulni.

Másként áll a dolog a társaságnak tagjaihoz való viszonyát tekintve.

Midőn a társaság egyes tagjai ellen fordul, ellentétbe helyezi magát saját magának olyan alkotó elemeivel, melyek nélkül megszűnt ugyanazon társaság lenni, melyet azokkal egyetemben képez.

Hogyan érvényesítse tehát a társaság a saját egyes tagjai ellen fenálló igényeit? A kereskedelmi törvény a késedelmes tagra nézve (73. §.) következőket mondja: «Azon tag, ki pénzbetétét kellő időben be nem fizeti, vagy az általa beszédett társasági pénzeket a társaság pénztárába kellő időben be nem szolgáltatja, vagy a társasági pénztárból saját részére jogosulatlanul pénzt vesz ki, köteles a társaságnak azon naptól kezdve, melyen a befizetésnek vagy beszolgáltatásnak történnie kellett volna, illetőleg melyen a jogosulatlan pénzkivétel történt, kamatot fizetni».

Ha valaki ezen szakaszt a fent előadottak befolyása alatt olvassa, az az idézett szakaszban semmi különöset nem fog találni; ellenben azok, a kik a törvény ezen szavaira «a társaságnak» szült fektetnek, a legkülönbözőbb dolgokat olvasnak ki az idézett szakaszból. Azt következtetik ugyanis, hogy a kereskedelmi törvény a társaságnak tagjaival szemben is önálló személyiséget biztosít, hogy a társaság tagjaival szemben és mint ezektől különálló valami szerepel, hogy tehát, mivel a törvény «a társaságnak» kötelezi az egyes járandóságokat az egyes tagok részéről, a társaság mint egész van hivatva a tagok elleni igényeket érvényesíteni és én ismerem ítéleteket, melyekben a 73. §. eseteiben felperesként fellépett tagokat kereseti jog hiányában elutasították.

Nézzük tehát, miként áll a társaság, mint felperes, tagjaival szemben. Tegyük fel, hogy a közkereseti társaság mindegyik tagja fel van ruházva üzletvezetési és cégjegyzési joggal. Tekintve, hogy itt társasági actióval van dolgunk, az alperesként szereplő tag a törvény 78. §-a alapján élni fog veto-jogával, így tehát a szándékolt cselekvény abba hagyandó lesz, úgy, hogy már azon körülmény maga, hogy egyik társtag a társasággal szemben alperesként szerepel, elegendő ok arra, hogy a társaság keresetével elutasíttassék. De másrészt az alperes társtag maga is képviseli a társaságot, és így a társaság keresetével szemben a bíróság előtt teljesen egyenlő értékkel bír a társaságnak — alperes tag által jegyzett — perletételi kérvénye. De megtörténhetik egy három tagból álló közkereseti társasággal az is, hogy a 73. §. alapján mind a három tagja a társaság által pereltetik, hogy tehát a társaság összes tagjai mintegy a társaságon kívül áll, de azért társasággá van egyesülve mind a három perben alperesként szereplő három tag.

A törvényhozó semmiesetre sem számíthatott szavainak illetén félreértésére, a midőn ő a 68. §-ban előre bocsátja, hogy a társasági tagok egymás közti viszonya tekintetében a társasági szerződés mérvadó. Mert igaz ugyan, hogy az egyes tagok betétei a társaságot illetik, a minthogy a betétek megszűntek az egyes tagok tulajdona lenni és közös tulajdonná válnak, de csak annyiban, a mennyiben a társtagok szerződésileg vagy a törvény alapján kötelezték magukat arra, hogy a társaság céljaihoz bizonyos összegekkel járulnak és e célokra való tekintettel lemondanak a betétről való rendelkezésről a társaság javára.

Befelé tehát a társasági tagok, mint szerződő felek állanak egymással szemben. Akár betétét nem fizeti be a társtag, akár beszédett pénzeket nem szolgáltat be kellő időben, szerződésszegést követ el és a szerződés teljesítésére csupán tagtársai által szorítható, már csak azért is, mert a beperelt tag nélkül mint társaság fellépő tagok nem kép-

viselhetik a társaságot, úgy, hogy a társtag ellen *társasági követelések tekintetében kizárólag a társtagok a maguk személyében bírnak kereseti joggal.*

Két ellenvetés tehető ezen következtetésem ellen. Először: ha a tagtársak egy része, mint társaság, nem képviselheti a társaságot, akkor harmadik személyekkel szemben is anomáliának kell tekinteni, ha a társtagok egy része képviseli a társaságot. Erre természetesen azt válaszoljuk, hogy a társaságnak képviselője a tagtársak meghatalmazása alapján történik és harmadik személyek a velők érintkező tagokkal a társasági vagyonra való tekintettel lépnek összeköttetésbe, ők a törvényben és a társaság lényegében találják fedezetüket. A másik ellenvetés az, hogy a tagtárs ellen indított keresetre nem lehet ítéletet hozni. Felperesnek alperestől nem jár semmi, ő kötelezte magát a társaságnak vagy a törvény szavaival a társasági pénztárba fizetni. Erre azt válaszolom, hogy a keresetnek akképp kell szólnia, hogy alperes tartozott volna a társasági szerződés alapján a társasági pénztárba x forintot fizetni, de mivel ezt nem tette, köteleztessék felperes kezeihez a kérdéses összeget letenni, ki azt a tagtársak közös pénztárába köteles beszolgáltatni.

Nehézkes kissé ezen constructio, de a közkereseti társaság, mihelyt az azt alkotó elemek viszálykodnak egymással, elemeire bomlik, pusztán szerződő felekké válnak, kik *személyes* érdekeiket, mely őket a társasághoz fűzi, csakis *személyes* keresettel érvényesíthetik, mert az ilyen perben a társasági eljáráshoz hiányzik az eljárásra jogosító közösség.

Addig tehát, míg a társaság, mint egész, kifelé lép fel, a társaság elleni igények az in rem actio jellegével bírnak, a társaság, mint tagjaiban élő egyesülés pedig tagjai ellen csak actio (personae) in personam-mal élhet.

Dr. Fleischmann Sándor.

Az új vizsgálóbírói intézmény a fővárosban.

E lapok m. é. 47. számában a bíróságok büntető ügyvitelének szabályait méltatván, midőn egyfelől kiemelttem azt, hogy ezen nagy gondossággal, szokatlan tüzetességgel és jogi praecisitással megalkotott szabályok a kriminális törvénykezés előszakaiban az ügymenet egyöntetűbbé és szabatosabbá tételére nagy mértékben kihatni fognak, másfelől azon aggályaimnak adtam kifejezést, hogy ezen szabályok stricte való realisálása a budapesti kir. törvényszék büntető osztályánál a vizsgálóbírák kisebb száma mellett és a bűnügyek számának emelkedésénél fogva a restantiák tulságos felszaporodását avagy oly kedvezőtlen állapot létrejövetelét eredményezheti, mely éppen ellenkezőjét képezi az 1891. évi XVII. tcz. 33. §-a által megvalósítani kívánt amaz intenciónak, hogy a bűnvizsgálatok törvényszéki bírák által végeztessenek.

Hogy ezen aggályaim nem voltak teljesen alaptalanok, kitűnik abból, hogy míg 1892. évi jan. hóban a fővárosi törvényszéknél 392 bűnvizsgálat lett a pótlások kivételével befejezve, addig ez év hasonló szakában a pótlásokkal együtt csupán 326 s így sokkal kevesebb, dacára annak, hogy ez évben már nagyobb tapasztalattal, törvényjártassággal és routine-al bíró törvényszéki bírák eszközölték és pedig tüzetesen intézkedő szabályok alkalmazhatása mellett.

De hiszen az, hogy a fővárosban 5 vizsgálóbíró az ügyviteli szabályok 2. §-ában meghatározott vezérelvek szerint maga (16. §. 1. bekezd.) teljesítse a vizsgálatokat, a segédletére kirendeltekre bízott ügyekben pedig a vizsgálat elrendelése tekintetében döntsön és irányt adjon (16. §. 2. bekezd.), a valószínűség törvényeinek figyelembevételével kivihetőnek alig mutatkozik, ha közelebbi figyelemre méltatjuk az 1892. év idevágó adatait, melyek szerint a múlt évben önállóan működött 29 vizsgálóbíró, kik által befejeztetett 4365 bűnvizsgálat, 781 pedig befejezetlen maradt. Most már figyelembe

véve, hogy a vidéki megkeresések és az ügyészileg félretétetni indítványozott bűnügyek is a vizsgálóbíróhoz osztatnak ki, könnyen ki lehet számítani, hogy legkevesebb 6—7000 bűnügy vizsgálata jut az 5 vizsgálóbíróhoz.

Ily nagy és folyton emelkedést mutató forgalom mellett első sorban elutasíthatlan postulatumnak jelentkezik a fővárosi vizsgálóbírák számának szaporítása, mit nem tesz nélkülözhetővé a segédletökre utaltak nagyobb számban való kirendelése, mert utóbbi esetben nem lenne elérhető a a hivatkozott törvényszakaszon azon intentiója, hogy a törvényszéki vizsgálóbíró maga teljesítse a bűnvizsgálatokat s ne szorítkozzék csupán az ellenőrzésre, mely különben is első sorban a kir. ügyészség jogkörét és feladatát képezi. Az 1871. évi XXXIII. tcz. minden kételyt kizárólag rendelkezik e tekintetben, a 17. §-ában pedig egyenesen utasítja a kir. ügyészséget arra, hogy a bűnvizsgálatok törvényes és célszerű vezetése iránt a szükséges indítványokat tegye meg.

A vizsgálóbírák számának szaporítása azonban elegendő orvosszernek nem tekinthető; szükségesnek mutatkozik az is, hogy ezen ügyviteli szabályok a fővárosi büntetőtörvénykezés nagy forgalma és kiváló jelentősége által indokolt mérvben kiegészíttessenek.

Ezen kiegészítő határozmányok megalkotásánál pedig a főfigyelem arra lenne fordítandó, hogy a vizsgálóbíró tevékenysége különösen administratív teendők által tulságos mérvben igénybe ne vétessék s ehhez képest tulajdonképeni funkcióját kellőleg végezhesse és pedig tekintettel arra is, hogy a vizsgálóbíró felügyeleti hatóságot (159. §.) nem gyakorol.

Hogy pedig a most jelzett cél lehetőleg biztosítva legyen, legalább exemplificative felsorolandók mindazon bűncselekmények, melyekben csakis a vizsgálóbíró teljesíthet vizsgálatot. E szabályozás szükségét indokolja a 16. §. azon rendelkezése, mely szerint az ügyeket a vizsgálóbíró segédletére kirendeltek közt nem az elnök, hanem a vizsgálóbíró osztja ki, illetve azok egy részét tetszése szerint maga részére tartja fent.

E most javasolt rendelkezés mellett a csekélyebb fontosságú ügyek önálló vizsgálatával és a megkeresések teljesítésével az albirák minden hátrány nélkül megbízhatók, tekintettel a 20. §. azon rendelkezésére is, mely szerint járásbíróságoknál az albiró bármilyen vizsgálatot fogadosíthat.

Hogy mennyire illusoriussá válhatik az, hogy az albiró által teljesített bűnvizsgálatok során az érdekletteket közvetlenül meg nem figyelő és a nyomozati iratokat behatóan már idő hiányából sem tanulmányozható vizsgálóbíró dönt a vizsgálat elrendelése felett, az könnyen elképzelhető, de indokolva sincs akkor, midőn az albiró a vizsgálati fogságot, mely sokkal súlyosabb felelősséget involvál és helyrehozhatatlanabb következményekkel jár, elrendelheti.

A vizsgálatot teljesítő bírák feladatkörének ilyenmő szabályozása az 1891. évi XVII. tcz. 33. §-ával ellentétben nem áll.

Nagy mértékben hatna továbbá az ügykezelés gyorsítására a vizsgálóbírónak a kir. ügyészséghez való viszonyát illetőleg annak kimondása, hogy a kir. ügyész a vizsgálóbíró felhívására egyes közbeneső mozzanatokot érdeklő indítványait köteles lenne azonnal megtenni. Jelenleg ugyanis az ügyek lassu menetének egyik oka az, hogy midőn bármely csekély pótlást indítványoz a kir. ügyész, az iratok annyi idő múlva érkeznek vissza a vizsgálóbíróhoz, hogy már akkor utóbbi az ügy minden részletét nem ismeri s tekintettel a soron kívüli ügyek (3. §.) nagy számára, kénytelen azt hevertetni.

A gyorsaság szempontjából indokolva lenne az is, hogy a vizsgálat során érkezett beadványok a vizsgálóbíró kezeihez közvetlenül is beadhatók lennének s ez különösen fontos oly ügyekben, hol a terhelt letartóztatva van s hol most azok elintézését az iktatás és kiosztás régi chablonszerű előrebocsátása késlelteti.

Az 1885. évi 42,123. sz. a. igazságügyminiszteri rendeletnek a fővárosban alkalmazása felesleges és mert ez irányban az itteni államrendőrség ellen panasz nem tétetett, indokolatlan is.

Egyszerűsítendő lenne a bűnjelek nagy számánál fogva azok kezelése is s e tekintetben teljesen elegendőnek vélem az eddigi eljárás alkalmazását, mely szerint a bűnjeleket az értéknemük kivételével az irodaigazgató vette át s ezen körülményt a bűnjelek felsorolása mellett az ügycsomóra feljegyezte.

Fontos és sokszor elhatározó jelentőséggel bír továbbá a fővárosban az ugynevezett soros vizsgálóbírói szolgálat, és pedig különösen az éjjeli bünesetek tekintetében. E szolgálat szintén szabályozásra vár, melynél a méltányosság követelményéhez képest figyelem fordítandó arra, hogy a senki által meg nem térített kiadásokkal járó és terhes éjjeli szolgálat anyagilag is kárpótoltassék.

Nem folytatom azonban tovább megjegyzéseimet, mert ezuttal célom csak az volt, hogy a detail-kérdések mellőzésével csupán főbb irányokban körvonalozzam azon mozzanatokot, melyeknek idejekorán való szabályozása által elűzhetők azon sötét képek, melyekben a napi sajtó terén megjelent egyes közlemények az új vizsgálóbírói intézményt kiszínezték.

Dr. Róth Ferencz.

Külömfélék.

— Schnierer Aladár jubileuma. Csendben ülte meg az egyetemi ifjuság szeretett tanárának Schnierer Aladárnak 30 éves tanári jubileumát, csendben és szerényen, a mint ez Schnierer jellemével és egyéniségével megegyezik. Schnierer mint fiatal ember kezdte meg tanári működését a kassai jogakadémián; majd 1873-ban a budapesti egyetemre hivatott meg, a hol azóta hallgatói és tanártársai közszeretében áll. Kathedrai működésének egyik fénypontjául tekinthető hallgatóinak ragaszkodása, mi azt is mutatja, hogy Schnierer nemcsak kiváló jogász, hanem egyszersmind pädagogus is. A büntető-törvény megalkotásáig ő képviselte Pauler után az egyetemen a büntető-jogot mint *tudományt* és nem kis része van a büntető-jogi alapfogalmaknak a törvény számára való tisztázásában. Irodalmi működése közismeretű. Számos értekezése jelent meg a szaklapokban, — lapunknak még most is munkatársa (habár sajnos, most már ritkábban ír), — a *Büntető-törvény Kommentára* és a *Büntetőjog Általános Tanai* pedig ugy a gyakorlatban, mint a jogtanuló ifjuság kezében becses és igazán hűzágpótló kézikönyvek. Tudományos működésében sohasem vezeti Schnierert a merev rigorismus; mindenütt csakis az igazságot kutatja.

— Az országos ügyvédgyűlés és az ez által kiküldött állandó választmány működéséről terjedelmes jelentést készített Bernát Béla ügyvéd. A jelentés az ügyvédgyűlés megállapodásait ismerteti és a működő bizottság ténykedéséről számol be. Kiemeljük belőle a következőket. Legfontosabb két teendője volt a működő bizottságnak az országos ügyvéd-egyesület alapszabály-tervezetének elkészítése és az ügyvédi nyugdíjintézetre vonatkozó tervezet kidolgozása. Az alapszabály-tervezet már teljesen készen van, s kinyomattatván, a működő bizottság minden tagjának megküldetett, ellenben a nyugdíjintézetre vonatkozólag még ez ideig határozott tervezet nem készült, csupán a vezérelvek lettek elfogadva, a melyeknek alapján a kiküldött bizottság hivatva van a tervezetet elkészíteni. A megállapított vezérelvek ezek:

Végcélnek tekintetik az országos nyugdíjintézet létesítése és a legkiterjedtebb segélyezés. De ez jelenleg csak akkor lesz megvalósítható, ha kellő alap fog rendelkezésre állani. Első sorban tehát ily alap gyűjtése a cél, a mi az ügyvédi kamarák autonomiáján belül, törvényhozási intézkedés útján történnék, úgy hogy ezen célra kötelezve volnának a kamarák meghatározott összeget fordítani. Történnék továbbá az egyes segélyegyletek társadalmi támogatása által, midőn az országos ügyvédgyűlés fölhevívá a kamarákat, hogy saját hatáskörükben, a mennyit lehetséges, for-

dotsanak e célra. Kérvény intézendő az országgyűléshez és miniszteriumhoz, hogy ügyvédi rendtartásban ily alapok létesítése kötelezővé tétessék és hívja fel az ügyvédi segély- és egyéb ügyvédi egyleteket, hogy ezen alapok javára társadalmi uton gyűjtéseket eszközöljenek és az egyes kamarai s segélyegyletek időnkint jelentéseket tegyenek.

— A kolozsvári kir. táblához. 1892. évben 10,172 ügy érkezett. Az 1881. évi 550 hátralékkal együtt elintézendő volt 10,722 ügy. Elintéztetett 10,163, hátralékban maradt 559.

— A ki jutalmazás céljából gyujtogat. Egy fővárosi gyárban minap egy munkás lélekszakadva jelenti, hogy a gyárban tűz ütött ki; intézkedései folytán a tűz, mielőtt még nagyobb kár okoztatott volna, eloltatott. Utóbb kitűnt, hogy az illető munkás rendszeresen üzi a gyujtogatás mesterségét oly célból, hogy a tűznek felfedezése és az oltás lehetőségessé válta által jutalomban részesüljön; továbbá kiderítették azt is, hogy a munkás egy malomban egy alkalommal ily módon kapott immár 60 frtot, midőn azonban másodizben is hasonló keresetre akart szert tenni, rajta vesztett, mert megtudták üzelmeit és elbocsátották. A Btk. 427. §-a ugyan büntetlenséget biztosít ily esetben a tettesnek, azonban kérdés tárgyát képezi, vajon nem kellene-e esetleg a tettest család kísérlate miatt büntetni?

— A Magyar Jogászegyletben a közelebbi ülések egyikén Bodnár Zsigmond tart előadást a jog fejlődéséről.

— Előfizetési felhívások. Az elsőfoku bíróságok ügyvitele és ügykezelése című munkára hirdet előfizetést Pap Farkas. Előfizetési ár 3 frt 80 kr. — «Kaczagó Themis» cím alatt Dr. Guthi Soma (Gutius) kiadja törvénykezési karczolatait. Előfizetési ár 1 frt 50 kr.

Nemzetközi Szemle.

— Dr. Schelling, porosz igazságügyminiszter a büntető végtárgyalások vezetése tárgyában érdekes körrendeletet intézett a porosz bíróságok elnökeihez. A porosz rendelet a nem rég kibocsátott Schönborn-féle osztrák rendelet nyomán jár. S a mennyiben eltér ettől, az eltérés éppen nem válik a porosz igazságszolgáltatás becsületére. Különösen azon intézkedése, miszerint a védő nem jogosult a plaidoyer-ben a tanuk vallomásainak értékét és megbízhatóságát megbírálni, indokolt visszatetszésre fog találni mindenütt, a hol a védőt az igazságszolgáltatás egyik tényezőjének és nem valami jelentéktelen decoratióknak tartják. A rendelet tartalma a következő:

Az egész bűnügyi eljárásnak a bíró pártatlanságát kell igazolni. Különösen gond fordítandó erre oly bűnügyek tárgyalásánál, a melyek a jelenkor politikai és socialis párt-harczaival függenek össze. De itt a vádlottnak alkalmá lehet arra, hogy a törvény által biztosított védelmet és ennek eszközeit a nyilvános tárgyalás alkalmával oly kijelentésekre használja fel, a melyek az ő törekvéseinek híveit bátorítani, sőt szaporítani is alkalmasak. A tárgyalás elnökének sok előrelátásra és kitartásra van szüksége, hogy egyrészt ily törekvésekkel szemben az elfogultság látszatát (Anschein der Voreingenommenheit) el tudja kerülni, s másrészt, hogy a tárgyalást a mesterségesen előkészített akadályok között szabályosan vezethesse. A tárgyalási rend (Sitzungspolizei) erélyesen kezelendő. Kötelessége az elnöknek, hogy az igazságot nyomozza és nem kerülheti el, hogy a vádlottak és tanuk vallomásaiban valószínűtlenségekre ne utaljon, s hogy más, a tényállás tisztázása végett szükséges megjegyzéseket ne tegyen. Mindazonáltal célszerű, hogy az elnök a magatartását a helyzet komolyságához alkalmazza és a szarkasmusnak látszatát kerülje. Minden körülmények közt tartozkódjék olyan magatartástól, a mely azt tanúsíthatná, mintha ő a dolog felett már megalkotta volna egyéni véleményét. Kiváló nagy súlyt kell helyezni a tárgyalógosságra a védővel szemben, a kinek működése az anyagi igazságos ítélet meghozatalának egyik fontos alkatrészét képezi. De ezen felfogásból következik az elnöknek azon kötelessége is, hogy bizonyos esetekben a védőt a törvény által megszabott korlátok betartására szorítsa. Különösen a védelem oly eljárása ellen kell erélyesen állást foglalnia, a mely a bíróság méltóságát vagy a tárgyalásban részes személyek becsületét érintené. A tárgyalás során a védelem indítványokat és kérdéseket tehet, de nem tehet oly megjegyzéseket, a melyek a védőbeszédbe tartoznak. A védőnek pedig egyáltalán nem szabad a tanuk vallomá-

sának hihetőségét bírálat alá vonni és személyes viszonyoknak szőnyegre hozatala által tanukat vagy más személyeket pelengérre állítani.

— A német ügyvédrendtartásnak Meyer-féle kommentárjából most jelent meg a második kiadás. Szerző felhasználta a törvény gyakorlati kezelésének igen gazdag anyagát, különösen a fegyelmi felsőbíróóság határozatait. A törvény fejlődési történetét és alapelveit tárgyzó bevezetés is igen instructív.

— A Brunner-féle jogtörténet, melynek eddig csak első kötete volt meg, most egy második kötetet nyert. Az első a germán időről szól, a második a frank korszakról. A kötet három részre oszlik: köz-, magán- és büntetőjogra. A német magánjognak az idegen jogok receptiójáig terjedő fejlődése a harmadik kötetnek van fentartva. A munka tudvalevőleg a Binding által szerkesztett nagyszabású gyűjteményes vállalatban jelen meg.

— Schulte jogtörténeti tankönyvének hatodik kiadása jelent meg legújabbban. A német egyetemeknek ezen kedvelt tankönyve itt teljes átdolgozásban jelentkezik. Az újabbban megjelent számos speciális dolgozatok mind figyelembe vannak véve.

— A korlátolt felelősségű társulatokról szóló német törvénynek kommentárját adta ki Förtsch, a Puchelt-féle kereskedelemjogi kommentár átdolgozója.

— Kohler, az arabok, indusok, chinaiak és japánok jogának genialis megírója, legújabbban a régi Amerika jogának kutatására adta magát. Ebbeli tanulmányainak első eredménye az aztekek jogáról irt munka. Az összehasonlító jogtudományra és egy általános társadalom-rendi törvény kimutatására ezen joganyag kétségkívül igen hecses lesz.

— Meili nagyhirű schweizi író, «Die Aufgaben der modernen Jurisprudenz» című legújabb munkájában azt a tételt állítja fel, hogy az összehasonlító jogtudomány emelése céljából minden államban hivatal volna szervezendő, azzal a feladattal, hogy külföldi bíróságok és tudósok kíváratára a fenálló jogszabályokról és azok mikénti magyarázatáról hiteles felvilágosítást adhasson. (Rechtsstation.)

— Leloir két nagy kötetben írja meg az atyai hatalom tanait a gyermekekkel szemben. A kérdéseket úgy történeti, mint jogpolitikai és positiv-jogi oldalról felkarolja. Szól azon 1889-ki francia törvényről is, mely az elhagyott gyermekek oltalmát tárgyalja. A munka címe: Code de la puissance paternelle sur la personne des enfants et descendants.

— Garofalo, ki tudvalevőleg Lombroso legtehetségesebb követője, és ki egyik olasz törvényszék elnöke, azt állítja *Criminologia* című munkájában, hogy az eléje vezetett büntettes arczkifejezéséből ő meg tudja határozni, hogy az illető a büntettesek melyik osztályába tartozik.

— Lombroso a büntettesek typusa számára reklamál számos historiai egyéniséget, ilyenek a gyilkos Borgia Cesar és Benvenuto Cellini, továbbá Rousseau, Cromwell, Byron. A tudósok közt kevés büntetett talál, (felemlíti azonban, hogy egy kiváló kriminalista okmányt hamisított). De már az írók, költők és művészek sorából sokat sorol fel, mint a kik gyilkosságot követtek el. — Mi tudunk egy német kriminalista egyetemi tanárt, a ki affektusban emberölést követett el.

— Az 1890-ben Szentpétervárott tartott nemzetközi büntetőjogi congressus tárgyalásai megjelentek ezen cím alatt: Actes du congrès pénitentiaire international de St. Petersbourg 1890. Összesen öt kötetre terjed, mindenik 800 oldal. Ára az egész munkának 32 márka. Benne foglaltatnak nemcsak a szentpétervári tárgyalások gyorsírási feljegyzései, de egyszersmind a congressushoz benyújtott valamennyi dolgozatok, szakbeli vélemények, előadmányok, stb. Ezen kívül fel van tüntetve, hogy minden egyes államban a büntetőjogi reform eszméi mennyire nyertek eddig létesülést, és mik vannak tervben és munkában mindenütt.

A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya folyó hó 4-én (szombaton) esti hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesti-ut 8. szám) ülést tart, melynek tárgya az évi közgyűlés előkészítése. Felkérletnek a tagok, hogy az ülésen minél számosabban megjelenni méltóztassanak.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 lrt A megrendelések a kiadó-hiv talhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 .

Tartalom: A fentartott és a közlött felségjogokról, valamint a király és a nemzet közötti szerződésről szóló tan közjogi irodalmunkban. I. — A közigazgatási bíróságok szervezése. (Bagi László hasonczimű közleményére.) Dr. KMETY KÁROLY pozsonyi jogakadémiai tanártól. — A jogorvoslat a bünvádi eljárásban. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédttől. — *Törvénykezési Szemle:* A szerzői jog védelméhez. Közli: BIRÓ VILMOS mármaroszi törvényszéki bíró. — Viz «lopása». F. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A fentartott és a közlött felségjogokról, valamint a király és a nemzet közötti szerződésről szóló tan közjogi irodalmunkban.

Nem rég a napi lapokban többször olvashattuk, hogy közjogi irodalmunkat a felségjogoknak fentartottakra és közlöttre való elosztása még mindig dominálja, és hogy ez, az állam és egyház közötti viszonynál a kir. főkegyuri jogokra is alkalmazva, téves következtetéseket enged meg. Az igazság pedig úgy áll, hogy közjogi irodalmunk a mondott felosztást és a vele összekötött tant már rég elvetette. Ezt be kell látnunk, ha csak egy pillantást vetünk is az utolsó negyed században megjelent közjogi művekre.

Már Récsi (1861) úgy tünteti föl ez osztályozást, mint a melyet régebb publicistáink követtek, de vele «kellően kitisztázott elveket és szabályokat felmutatni nem tudtak». Korbuly népszerű és több kiadást ért közjogi könyvében e felosztás megemlítve sincsen. Az államhatalom körében a királyt megillető jogokat királyi felségjogoknak nevezi, melyeket, mint tételéből következtetni lehet, a nemzet ruházott reá: «az alkotmány által meg van határozva, hogy meddig terjedjen az uralkodónak, az állami hatalomnak reá ruházott képviselete folytán, ennek gyakorlása körüli felségjoga»; továbbá: «a legfőbb hatalom tulajdonképpen magának az egyes személyekből alakult állami közületnek hatalma, s oly módon illeti meg a királyt, hogy ez az állami hatalmat, mely az ország szent koronája után az uralkodásban és kormányzásban, mint már Verböczy többször idézett helyén tanította, reá ruházott, nem saját kénye és tetszése szerint, hanem a nemzet alkotmányos befolyása mellett gyakorolja». Ugyanez állásponton van Boncz (M. Közjog. 1877) is; a felosztást ő sem említi és a királyi felségjogokat átruházottnak mondja: «a királyt, mint az állam személyesítőjét, legfőbb méltóságából folyó jogokon kívül kormányzati jogok illetik meg, még pedig olyanok, melyek a fejedelmre, az ország szent koronájának jogán az alkotmány által reá ruházott hatalomnál fogva szállanak». Schuler-Libloy szerint (Ung. Staatsrecht. 1870) «Die ehemalige Unterschiede von königlichen Reservatrechten und Comitialrechten haben die praktische Bedeutung verloren». Kiss közjogi munkája I. kiadásában (1880) e megkülönböztetésről nem szól; a későbbi kiadásban (1888) már felemlíti ugyan, de csak annak constataálására, hogy néha ilyen is előfordul. Schwarcz Gyula (Államjogi irodalmunk újabb termékeiről. M. Igazságügy XXVIII. k.) bebizonyítja, hogy «az 1848-ki törvények szentesítése, illetve az 1867-iki koronázás óta Magyarországon fentartott felségjogokról szólni sem lehet». Nagy Ernő köz-

jogi könyve I. kiadásában egy jegyzetben érinti csak, hogy régebben e megkülönböztetés milyen alapon történt; a II. kiadásban már csak arra reflektál, hogy az 1848-ki törvények alapján is keletkezett ilyen felosztás: «az 1848: III. tczikk bizonyos felségjogok gyakorlására a nádort hatalmazza fel, ha a király az országon kívül tartózkodik, míg másokat ez esetre is a királynak tart fen. Ebből keletkezik ismét a felségjogoknak fentartottakra és fen nem tartottakra való elosztása, de az 1867: VII. tczikk e felosztás is jogosultságát veszti»; továbbá «a felségjogokat a régi fentartott és közlött felségjogok tanával magyarázni tévedés lenne». Lechner pedig kitűnő közjogi előadásában (jegyzetekben közzé téve) foglalkozik e tétellel és arra jut, hogy a fentartott és közlött felségjogok tana nemcsak hogy ma már nem állhat meg, de történetünk tanúsága szerint a multban sem volt helyes, mert a magyar államban a közhatalom sohasem volt úgy tekintve, mint a mely eredetileg egészen és kizárólag a királyt illetné. És így a fentartott és közlött felségjogoknak helyes értelme csak az lehetne, hogy az államhatalom körében vannak olyan teendők, melyeket a felség intéz el, a nélkül, hogy az országgyűlés közreműködését igénybe venné. De azért ez ügyek a törvényhozás hatáskörébe is tartoznak, az reájuk vonatkozólag törvényeket alkothat.

Továbbá napjainkban szintén többször olvastuk, mint valamely új és nagyjelentőségű tant feltüntetve, hogy alkotmányunk a király és a nemzet közti szerződésen alapszik. Pedig alig van jogi tétel, mely ennél régebb lenne, úgy a magyar, mint általában a közjogi irodalomban és felfogásban. Eredetét arra az időre vihetjük vissza, midőn a nyugat-római birodalom romjain új államok keletkeztek. Az államalakító germán törzsek, mit sem akarnak tudni a mindent absorbeáló görög államról, vagy a római állam imperiumáról; náluk az egyén nagyon is előtérbe lép. Magánjogi felfogással kezelik a közjogot és a hűbér-állam mintegy a tettelemeknek és egyeseknek szerződési viszonya; később is a rendek hányszor kötnek szerződést közjogokra az uralkodókkal. A római-német császár választási capitulatióját mindig szerződésnek tekintik, a mi azonban nem akadályozza, hogy ott a fentartott és közlött felségjogok tana ne virágozzék. Az eredmény, hogy a fejedelmek hatalma mindinkább korlátok közé szorul és egyesek az államban relative nagy önállóságra és függetlenségre tesznek szert. De másrészt meg az állam egészen elgyengül, a központi hatalom lehetlenné válik. Ezzel szemben az absolutismus a másik tulságba jut: a közhatalmat egy kézbe vonja ugyan össze, de a polgári szabadságot teljesen elfojtja. A következő szabadelvű irány a szerződés tanát lépteti előtérbe. Így Angliában az 1681-ben alakuló whyg-párt alaptétele, hogy az alkotmány a király és a nép közti szerződésből ered. Az elméletben pedig már Hugo Grotius mondja az államjogot szerződésből származónak. Utódai e tételt bővebben kifejtik és Rousseau arat vele nagy diadalokat. A «társadalmi szerződés»-ben közlött nézete mindenütt viszhangra talál, s egyes irodalmakban jó ideig uralkodónak mondható.

Nálunk pedig a vérszerződést tekintik az alkotmány alapjának; s hogy az ebben foglalt elvek vörös fonálként

huzódnak végig közéletünkön. Minden újabb rendszeres jogi könyvben a jogi kutfők közé soroztatnak a nemzet (nép) és a király közti szerződések, «mint az ország belszerkezetére és fontosabb államjogi viszonyaira vonatkozók», vagy «mint az ország kormányzatát és az állampolgárok fontosabb jogviszonyát szabályzó államjogokra kötöttek». Mindenütt idézve találjuk Verbőczy ama tételét, hogy miután a nemzet királyt választott, a közhatalmat reá ruházta (tehát a királyi hatalom a nemzettől ered). E munkákban számtalanszor fordulnak elő ilyen kitételek: «Az alapszerződésben kifejezett vezéreszmék a magyar alkotmány főfő alapjának voltak elismerve»; a jogok kutforrása a korona, a nemzet; «a király-választások idejében mintegy kézzel foghatóvá válik, hogy a király hatalmi körét az országgyűlésileg megjelent nemzettől nyeri»; stb., stb.

Az azután más kérdés, hogy a szerződési elmélet a szigorú jogi bírálatot kiállja-e, s hogy a mai nap már felismert állameszmével, az államhatalom egységével nem jut-e összeütközésbe, midőn az alattvalót szerződő félként állítja az állammal szembe. De új tannak semmiképp sem tekinthető; valamint ellentéte az igazságnak az az állítás is, hogy a fentartott és közlött felségjogok tana közjogi irodalmunkban uralkodó. Egészben pedig a fentebbiek azt bizonyítják, hogy valamely szak irodalmáról, annak ismerése nélkül véleményyt mondani nem lehet.

Y.

A közigazgatási bíróságok szervezése.

— Bagi László hasonczimű közleményére. —

A közigazgatási reformok ügyét egyidőre lezoritották a törvényhozás napirendjéről a váratlanul beköszöntött egyházpolitikai kérdések. Az így nyert időhaladékot jó alkalom gyanánt felhasználhatná a szaksajtó arra, hogy a kilátásban lévő nagyjelentőségű alkotások és átalakításokat elvi alapjaik szerint közelebbi, behatóbb megbeszélés, megvitatás tárgyává tenné. Azt tartjuk, mindenekelőtt a jogtudomány időszaki sajtója van hivatva erre, mert a közigazgatási szervezet contemplált változtatásai eminenter a jogrendet, közjogi életünket illetik. Itt van első sorban a közigazgatási bíráskodás kérdése, mely nem más, mint igazságszolgáltatásunk mélyen ható javítása; a magyar jogállam kiegészítésének műve. Már készen van a törvény-tervezet a miniszteri büroauban, már régebben történtek is hivatalos nyilatkozatok annak irányelvei iránt, de még jogirodalmunk nem vállalkozott ezeknek méltatására, nem legalább oly mérvben és módon, a mely ezen korszakos alkotás fontosságához arányban állana. Pedig hogy mennyire szükséges itt a felfogások tisztázása és lehető egyöntetűsége hozása, azt egyebek között ama jelenség mutatja, miszerint a közigazgatási bíráskodás lényege, tárgya, célja iránt oly nézeteket hallunk és olvasunk, a melyek egymástól messze eltérnek, sőt ellentétben vannak.

Bagi László ur, Kecskemét város főjegyzője, e lapok két hét előtti számában a közigazgatási bíróságok szervezésének kérdésével foglalkozik. Jelen soraimmal e nézetekre kívánok röviden reflectálni. Mindenekelőtt ki kell azonban jelentenem, hogy nem érthetek egyet a közigazgatási bíráskodásról adott meghatározásával, nevezetesen azzal, hogy a közigazgatási bíráskodás olyan ügyek bírói ellátása volna, melyek a közigazgatási hatóságok hatáskörébe vannak utalva. A közigazgatási bíráskodásnak, a közigazgatási bírósági ügyeknek megvan belső kriteriumuk, s ily minőségük független attól, hogy tényleg mily organumok hatáskörébe tartoznak. Ha definitióval akarok élni, azt mondom: a közigazgatási bíráskodás, a közigazgatásnak, mint felsőségi, hatalmi tevékenységnek jogszerűsége feletti ítélkezés; a közigazgatás bírói ellenőrzése, melynek helyes gyakorlása csak bírói jellegű organismustól várható, legalább oly esetekben,

a midőn a közigazgatási jogrend megsértése egyuttal jogsértvények, jogigények, alanyi jogok (subjective öffentliche Rechte) megsértését is képezi, illetőleg oly terhek, kötelezettségek korlátozások kimérését tartalmazza, a melyeknek az egyesek (testületek) nyilvánjogilag alá nem vetvék.

A közigazgatási bíráskodásnak tárgya nem lehet más, mint jogsértő közigazgatási actus, intézkedés, határozás, illetőleg jogilag szükséges közigazgatási actus elmulasztásából folyó individualis jogsérelem. Célja pedig a végrehajtó hatalom concret esetekre vonatkozó nyilvánulataiban a jogi rend fentartása, helyreállítása. Találkozunk a roppant bő irodalomban eltérő felfogásokkal, de ezek egyben általában meg egyeznek, t. i. hogy a közigazgatási bíráskodás — Verwaltungsgerichtsbarkeit, Jurisdiction administrative — tisztán és egyedül közjogi viszonyok, közjogi viták felett képzelhető, és sem a büntető-jogszolgáltatás, sem a polgári bíráskodás valamely ága, vidéke, közigazgatási bíráskodást nem képez, pusztán azért, mert azt közigazgatási állásu organumok gyakorolják.

A jogvita természete itt egyedül irányadó. Éppen ezért nem fogadhatjuk el a közigazgatási bíráskodás tárgyainak Bagi ur cikkében foglalt felsorolását.

Sem a cselédbér iránti perek, sem a gazda és munkás közötti vitás kérdések általában, sem a községi bíró elé tartozó polgári keresetek, nem képezhetik tárgyát mivoltuk szerint a közigazgatási bíráskodásnak; de nem sorozhatók oda az áthágások, rendőri kihágások, valamint a fegyelmi fenytő hatalom gyakorlása sem. A múlt év folyamán a Magyar Jogászegyletben a közigazgatási bírósági hatáskorról tartott értekezésemben, bővebben kifejtettem ezen álláspontomat, s azért itt erre utalok, megjegyezvén, hogy tudtommal a külföldi törvényhozások álláspontja is az, hogy a rendőri bíráskodás, fegyelmi bíráskodás nem zavarandók össze a közigazgatási jogszolgáltatással, és az u. n. közigazgatási bírósági ügyek között kevés számú kihágási esetet csak Franciaországban (Conteriti eux de la répression, Contreventions de grande voirie) s némely fegyelmi ügyeket egyes német államokban (Porosz Zuständigkeitsgesetz 1883 aug. 1.) találunk.

Annyiban mindenesetre egyetérteneék Bagi urral, hogy a rendőri bíráskodás mai módjánál többet érne, ha az felelővitelben a független közigazgatási bíróságokra bíztnék, de természetük szerint az ügyek inkább a rendes bíróságok hatáskörébe illenek.

Ezek előrebocsátása után áttérek a szervezet kérdésében Bagi ur által felvetett nézetekre. Sajnálatomra ebben sem érthetünk egyet.

Azon hatalmi kört, a melyet én a fenti meghatározás szerint a közigazgatási hatóságok mai hatásköréből kiválasztandónak s közigazgatási bíráskodásképen gyakorlandónak tartok, a közigazgatás szervezetétől teljesen izolált *hivatalnok-bírákra* nem bízám.

Kiemelem először azt, hogy a közigazgatás által okozott jogsérelmek orvoslására tökéletesen elegendőnek látszik a kettős fokozatu közigazgatási bíróság, oly szabály mellett, hogy a jogsérelmes intézkedés, határozat, minden közigazgatási (panasz) ut mellőzésével az alsófoku közigazgatási bíróság elé vitessék. Csupán a központi főhatóságok intézkedései volnának egyenesen a főtörvényszékhez utasítandók.

Az alsófoku bíróságok legcélszerűbben minden törvényhatóságban külön, önállóan lennének megalakítandók és pedig a jogtudó hivatalnoki és a szabad társadalmi vagy önkormányzati elem bevonásával. Ha lehetséges ezen alkotási módzat mellett tökéletesen kielégíteni a jó bíráskodásnak legfőbb követelményeit, így a függetlenséget, részrehajlatlanságot és szakszerűséget is, akkor a közszabadság, igazságügyi önkormányzat követelményeinek könnyelmű negligálása volna egyszerűen a bürokratikus közigazgatási bíróságok alaki-

tása. Gondoljuk meg, hogy az a hatalom, melyet majdan a közigazgatási bíróságok gyakorolnak, ma nevezetes részben autonóm szervek kezében van; miért ne törekedjünk oda, ha a jogeszmé és a jogbiztonság ügye megengedi, hogy azon hatalom birói gyakorlásában is érvényesüljön az autonómikus elem?

Magának a közigazgatási biráskodásnak céljából nemcsak megengedhető, de kívánatos is, hogy szerveinél ne hiányozzék bizonyos contactus a közigazgatással, ha lehető e contactust a közigazgatási bíró állásával kiegyeztetni.

«Az autonomia elemei változékonyak, nem egészen szakképzettek, saját célzataik szerint befolyásoltatni engedik magukat, a biráskodásra tulságos sok személyt foglalnak magukban, s ezenkívül teendőik teljesítéséhez csak erkölcsi s nem szerződészerű kötelezettségek kötik», fejezi ki aggályait a kérdéses cikk írója. Hiszen ezek az ellenvetések megtehetők a büntető jury ellen is, megtehetők általában a laikus elemnek, a tiszteletbeli önkormányzatnak mindennemű közigazgatási működése, részvétele ellenében is. Ily felfogás mellett ki kellene zárnunk az autonóm elemet általában a közigazgatásból.

A változékonyság miért volna éppen a közigazgatási biráskodásnál főbaj és türehető ott, hol a törvények végrehajtása, szorosán közigazgatási intézkedések, határozatok hozatala forog kérdésben? Különben is nincs akadálya annak, hogy az autonóm elemek hosszabb időre, pl. öt évenként tiz évre választassanak és korlátozás nélkül újra választhatók legyenek.

Azon szakképzettség, mely az autonóm elemet értékes birói működésre képesíti, főleg az élet ismerete; e mellett azonban könnyű lesz közigazgatási érzéket és gyakorlatot is biztosítani ezen elemmel, pl. olyképp, hogy csak azok lesznek a közigazgatási bíróság tagjaiul megválaszthatók, kik bizonyos időn keresztül előbb mint községi, megyei bizottsági, közigazgatási bizottsági tagok, közigazgatási volt tisztviselők, gyakorló ügyvédek, stb. működtek. Bizony még diplomás embert is könnyen kap minden törvényhatóság a tiszteletbeli közigazgatási bírák diszes állására. Az autonóm elemek nagyszámúsága miatti aggály sem foroghat fen, ha a közigazgatási biráskodást nem a képviselő-testület vagy közigazgatási bizottság, hanem egy külön alkotandó, kevés tagu (pl. 5—6 tagu) collegium gyakorolandja. A lelkiismeretes és részrehajlatlan kötelességteljesítést mindenütt első sorban az egyén belső tulajdonai biztosítják, intézményi garanciákat erre nézve a tiszteletbeli elemekre is alkothatunk pl. az által, ha reájuk a vagyoni, büntető és fegyelmi jogi felelősség azon szabályait kiterjesztenők, melyek a rendes bírákra állanak; ha a polgári perrendtartás érdekeltségi szabályait a közigazgatási perben is elfogadnók és azután kizárnánk annak lehetőségét, hogy a közigazgatási bíróságban ülő autonóm elemek tagjai lehessenek oly közigazgatási testeknek, melyek határozatai, jogsértő intézkedései felett a közigazgatási bíróság ítél. A függetlenséget már maga a tiszteletbeli állás biztosítaná, ehhez járulhatna magasabb vagyoni census követelése, elmozdithatlanság kimondása.

Nincs a biráskodás kellékeinek rovására, ha az alsófoku közigazgatási bíróságban oly fizetett hivatalnokok is résztvesznek, kik birói funkciójukhoz szabott állást nyernek.

Igy a jogtanácsos vagy tiszti ügyész mint jogtudó előadó közigazgatási bíró szerepelhetne, ha élethossziglan alkalmaztatnák, akár választás, akár kinevezés útján, a magánügyködéstől eltiltatnák, nem véleményezhetne oly közigazgatási határozatoknál, melyek esetleg közigazgatási bíróság elé juthatnának és fegyelmi viszonyok tekintetéből, legalább közigazgatási birói minőségében, a birói fegyelmi törvények alá helyeztetnék.

Az időszakos választás esélyeitől remegő hivatalnok egyáltalán nem foglalhatna helyet a közigazgatási bíróság-

ban; tehát a törvényhatóság első tisztviselője sem, addig, míg választatik; de a kinevezett alispán és polgármester ellen is súlyos érv lesz az ő függősége és azon körülmény, hogy éppen az alispáni és polgármesteri hatóságból folyó intézkedések és határozatok felett kellene itélnie igen gyakran az alsófoku közigazgatási bíróságnak.

Az elnöki tisztre, már csak magasabb tekintélyénél fogva is alkalmasabbnak látszik a főispán, a ki a vezetésnek s a közigazgatási érdek képviselőjének szerepét egyesitené magában, rendes határozó szavazati jog nélkül.

Általában uralkodó eszméül kell szolgálni annak, hogy a fizetett szakhivatalnokok működése az alsófoku közigazgatási bíróságban a tájékozás, felvilágosítás céljára szolgáljon; erre különösen szükség lesz akkor, ha az ügyek előadásával a tiszteletbeli tagok is megbíznak. Ez utóbbira példa van Poroszországban.

A határozathozatal joga a függetlenített ügyészre és a tulajdoni szamu tiszteletbeli tagokra volna ruházandó. Ilyen eszme már foglaltatik közigazgatási intézményeinkben is, de nem mertük azt teljes érvényesülésre emelni. Ebben a porosz rendőr-államtól kölcsönözhetnénk bátorságot.

Bagi László ur az önkormányzati eszme feláldozásával, a bürokratikus — szaktudós bíróság — közigazgatási jogszolgáltatása mellett tör lándzsát; elismerjük e módozat bizonyos előnyeit és az «una eademque justitia» elve szerinti igazoltságát, de ezen előnyöket szerintünk képes lesz a központi független közigazgatási főtörvényszék egymaga is biztosítani. E mellett még kettő veendő számításba: 1. a közigazgatási biráskodást teljes terjedelmében még sehol sem bízták egy több foku s a közigazgatástól már alsóbb fokon is teljesen izolált bíróságra, s ezért nálunk ezt tenni elég merész s kétes eredményű lépés volna; 2. ily szervezet alkotása és fentartása hazánkban pénzügyileg is akadályokba ütköznék, oly áldozatot igényelne, minőnek viselésére, minden oldalról igénybe vett kincstárunk belátható időben nem vállalkozhatnék.

Dr. Kmety Károly.

A jogorvoslat a bünvádi eljárásban.

Két cikk.

I.

Dr. Fayer László e lapokban a törvényszéki bűnügyekre vonatkozó jogorvoslatnak egy egész rendszerét terjesztette elő, a melynek bírálatával, illetve kiegészítésével kívánok a következőkben foglalkozni.

E rendszer első tétele az, hogy a jogorvoslat a törvényszék ítélete ellen, minden középső fok mellőzésével, közvetlenül a Curiához intéztessék és pedig az ítéletnek mind az alaki, mind az anyagi jog tekintetében leendő felülvizsgálata végett. Ezen tétel több szempontból vizsgálandó. Egyik az, hogy helyes-e az eljárást úgy berendezni, hogy az ügyeknek ne három, hanem csak két foruma legyen, másik az, hogy az összes törvényszéki bűnügyek elegendő fontossággal bírnak-e arra, hogy azok tekintetében a felebbvitel a legfelső bírósághoz történjék, a harmadik pedig az, hogy meg lehet-e engedni a legfelső bírósághoz leendő felebbvitelt az u. n. jogkérdéseken felül az u. n. ténykérdések tekintetében is. Nézetem szerint mind a három kérdésre igennel kell felelnünk.

A jogorvoslati rendszer logikus berendezése az, hogy legyen egy bíróság, a mely dönt, és legyen egy másik a mely ezt ellenőrzi. Egynél több jogorvoslat rendszeresítése felesleges munkapazarlás, mert alig nyújt több biztosítékot az ügy helyes elintézése tekintetében, mint az egyszeri jogorvoslat. Azon körülmény, hogy a bírósági szervezet az egész continensen mégis a három bírósági, tehát két felebbviteli jog elvén van felépítve, és így ezen legtermészetesebb elvtől eltér, nézetem szerint csak avval indo-

kolható helyesen, hogy a jogegység és a felülvizsgálat alapossága érdekében arról is kell gondoskodni, hogy az egy-séges legfelső fok túl ne terheltesse. Bűnügyekben csak e miatt kell egy külön felebbviteli forumot alkotni, a mely a kisebb fontosságú ügyeknek képezi felebbviteli forumát. A törvényszéki bűnügyek azonban nem kisebb fontosságú ügyek. Lehet vitatkozni arról, hogy a törvényszék hatásköre mily tág körben állapíttassék meg, és mindenestre helyes dr. Fayer László azon nézete, hogy az a mai állapothoz képest lényegesen szűkítendő, de azt hiszem, meg kell engednünk, hogy azon bűnügyek, a melyek elég fontosak arra, hogy bennük az elővizsgálat, a vád alá helyezés és a főtárgyalás formá-ságai megtartassanak, elég fontosak egyszersmind arra is, hogy a legfelső forum felülbíráltatása alá kerüljenek.

Egy másik kérdés az, hogy semmiségi panasz legyen-e intézhető a legfelső bírósághoz, vagy felebbezés, azaz, hogy felülvizsgálja-e az ügyet a legfelső bíróság csak az u. n. alaki szempontokból, vagy felülvizsgálja-e azt egészben és minden tekintetben. Dr. Fayer javaslata szerint kell, hogy a legfelső bíróság felülvizsgálati hatásköre az ügy egészére kiterjedjen; és én e megoldást is helyesnek tartom. Mindenekelőtt helyesnek látszik ez azért, mert hiszen a felebbviteli eljárás szervezésének azon indoka, hogy legyen egy bíróság, a mely határoz, és egy másik, a mely ezt ellenőrzi, *prima facie* egyformán hatályos az eljárás és az ítélethozatal mindenik mozzanata tekintetében, és így a teljességben való felülvizsgálatot indokolja. De még inkább indokolja ezt azon körülmény, hogy a tény- és jogkérdésnek olynemű szétválasztásba, mint a minő a polgári felebbviteli eljárásban a szóbeliségnél el van fogadva, egyáltalán el nem fogadható a bünvádi felebbviteli eljárásban. A polgári peres eljárásban a másodbíróságra kell a ténykérdés eldöntését bízni azért, mert a legfelső bíróság munkakörét itt a jogegység feletti örökös és a törvénymagyarázat fejlesztésének munkája egészen lefoglalja és mert a vezető és irányító tevékenységet a legfelső bíróság akkor is teljesítheti, ha a tényállás megá-lapítását egy másik bíróság végzi. A büntető eljárásban ellenben éppen az a legnagyobb érdek, hogy a ténykérdés helyesen állapíttassék meg, és az a legfőbb cél, hogy megállapíttassék, hogy elkövette-e a vádlott a terhére rótt cselekvényt, illetve, hogy minő cselekvényt követett el. Az a felsőbíróság, a mely a ténykérdés megállapításába a bünvádi eljárásban be nem foly, nem vezetője, hanem csak másodrangú tényezője lesz a büntető igazságszolgáltatásnak. Legjobban láthatjuk ezt azon országokban, a melyekben az esküdtszékek ítéletei ellen csak a jogkérdésben van helye a felsőbírósági felülvizsgálatnak. Ezen országokban nemcsak súlypontja van az eljárásnak az esküdtszékek előtt, — a mi még helyes volna, — hanem világos az is, hogy a legfelső bíróságnak a büntető jogszolgáltatás fejlődésére és irányadására nincs is meg az a befolyása, a mely kívánatos. A legfelső bíróság éppen abban fejt ki vezető tevékenységét a bűnügyekben, hogy a tényállások megállapításának módja felett örökös, és így a ténykérdés, és pedig az egész ténykérdés vizsgálata képezi legfőbb feladatát. A mennyiben a ténykérdésre vonatkozó eljárás felülbíráltatása akár kizáratik a legfőbb bíróság hatásköréből, akár a másodfokú bíróság hatáskörébe helyeztetik át, annyiban a legfelső bíróság a bünvádi eljárásban vezető és irányító szerepétől is meg van fosztva.

Az európai bünvádi eljárások legnagyobb része beleesik azon hibába, hogy a legfelső bíróság hatáskörét e tekintetben nagyon megsűkíti. A Stephen-féle angol bünvádi eljárási tervezet értelmében ugyan kiterjed a felülvizsgálat az ügy egészére, de az osztrák, a német, a franczia és az olasz bünvádi eljárási javaslat azon elvet teszi a legfelső bírósági felülvizsgálat alapjává, hogy csak az alaki jogszabályok megsértése tartozik a legfelső bíróság ellenőrzése alá. E szerint tehát úgy látszanék, hogy az európai törvény-

hozások álláspontja merőben ellentétes avval, a mit dr. Fayer ajánl. Azonban ez még sincs egészen így. Az a mindenütt érzett szükség, hogy a bűnügyekben a legfelső bíróság hatásköre nagyobb legyen, mint merőben az alaki jogszabályok megtartásának felülvizsgálata, oda vitte a törvényhozásokat, hogy a tényleges keresztülvitelben többé-kevésbé eltérjenek az alapul vett elvtől és bizonyos tekintetekben a ténykérdés felülvizsgálatát is megengedjék. Tényleg úgy áll a kérdés az európai törvényhozások egy részében, hogy részint a jogmagyarázat után, részint a törvény egyes kifejezett intézkedései alapján, majd mindenütt lehetséges a legfelső bíróságnak, az alakiságok felülvizsgálata mellett a ténykérdés megállapítását is többé-kevésbé felülvizsgálni.¹

Elfogadva a dr. Fayer László által javasolt azon alapelveket, hogy a törvényszék ítélete ellen közvetlen felebbezés adassék a legfelső bírósághoz, és hogy a Curia az ügyet egészében felülvizsgálja, kérdés az, hogy a Curia, ha a felülvizsgált ítéletet helybenhagyandónak nem találja, miféle további eljárást kövessen az ügyben. Dr. Fayer László javaslata szerint a Curia, ha az előtte fekvő tényállás alapján enyhébb büntetést talál kiszabandónak, mint az alsó bíróság kiszabott, vagy ha felmentendőnek tartja az alsó bíróság által elítélt vádlottat, a határozatot ily értelemben maga meghozza. Ha ellenben a Curia *in peius reformatiót* tart szükségesnek, akkor az alsó bíróság ítéletét megsemmisíti és az ügyet új tárgyalás végett az illető törvényszék felett illetékes kir. táblához utasítja. E szabályozást is helyesnek találom. A középfokú bíróság számára egészen megfelelő hatáskör az, hogy reá bizassék azon ügyek újabb tárgyalása, a melyeket az alsó fok oly hiányosan tárgyalta le, hogy az eljárás megsemmisítése vált szükségessé. A nehézkesség és költségesség pedig, a mely az ily újabb tárgyalásoktól elválaszthatatlan, nem növekszik lényegesen az által, ha az újabb tárgyalás nem a legközelebbi törvényszék, hanem a legközelebb eső kir. tábla székhelyén történik.

Dr. Fayer László javaslata szerint végre a Curia azon esetben, ha *in melius reformatiót* lát szükségesnek, de e végre bizonyos új tényállás felderítésének, vagy a már meg-ejtett bizonyítás reproductiójának szükségét látja, elrendeli a részleges reproductiót, és az ügyet ily értelmű utasítással küldi az illetékes királyi táblához. Ezen szabályt én a magam részéről helyesnek nem tartom. A Curia ugyanis akkor, mikor *nem* látja elég világosnak a tényállást és ennek újból való tisztázását vagy kiegészítését tartja szükségesnek elrendelni, nem láthatja előre azt sem, hogy a megejtett kiegészítés után az *in melius reformatio* vagy az *in peius reformatio* szüksége fog-e kitünni. Igaz, hogy előre sejtheti ily esetekben a Curia, hogy az *in peius reformatio* szüksége a tényállás újabb tisztázása után sem fog fenforogni, e sejtelmében azonban nem szabad annyira megbízni, hogy a hozott határozattal előre megkösse a kir. táblát, melynél ily esetben az *in peius reformatio* természetesen a tényállás akármilyen

¹ Az osztrák bünvádi eljárás megengedi a ténykérdés vizsgálatát a tekintetben, hogy forognak-e fen a büntethetőséget kizáró ténykörülmények. («ob Umstände vorhanden sind, vermöge welcher die Strafbarkeit der That aufgehoben oder die Verfolgung wegen derselben ausgeschlossen ist. 281. §. 8. a.) Az olasz bünvádi eljárás megengedi a semmitőszéknek azon kérdés vizsgálatát, hogy a vádemelés joga elévülés után vagy más uton meg nem szűnt-e. («... l'azione penale è prescritta od in altro modo estinta.» 642. §.) A német törvény intézkedése, mint dr. Fayer László kimutatta, olyan, hogy a ténykérdések egész nagy csoportja tartozhatik a semmitőszék elé. A Stephen-féle angol bünvádi eljárási tervezet szerint pedig a felebbviteli bíróság minden tekintetben megváltoztathatja az elsőbíróság ítéletét. «The court may either confirm the judgment of the court appealed for, or direct that the judgment of the court shall be set aside, notwithstanding the verdict . . . or direct that the judgment of the court shall be set aside and that instead thereof such judgment shall be given by the court before which the trial took place as ought to have been given at the trial; . . . or itself give such judgment as ought to have been given as the trial . . .» (Crim. Code, Part VII. Sect. 392.).

alakulása mellett is ki van zárva. Helytelen továbbá a dr. Fayer által javasolt intézkedés, mert az ily részleges reformatio a királyi táblát egészen ferde helyzetbe hozná. A részleges reproductio már magában véve is aggrálys rendszer, mert nehéz megnyugvással itélni akkor, mikor a bíróság a bizonyítékok egy részét írásból, más részét közvetlen tapasztalatból ismeri. De ha ezen helyzethez még az is járul, hogy az ítélő bíróság nem a saját meggyőződése alapján rendeli el, hogy mely bizonyítékokat akarja reprodukálni és a tényállás melyik részét tisztázni, hanem egy másik bíróság jogi nézete által előre meg van kötve, és attól bizonyos irányban semmi esetre sem térhet el, akkor a királyi táblától megbízható ítélkezés és a tényállásnak helyes mérlegelése egyáltalán nem várható.

Nézetem szerint tehát a dr. Fayer László által ajánlott ezen intézkedés mással helyettesítendő. Bizonyos az, hogy hogy annak alap gondolata helyes, és hogy a felebbviteli eljárásnak olyannak kell lenni, mely az ítéletek megsemmisítését lehető szűk körre szorítja, és mely gondoskodik az ítéletek megváltoztatásának egy, a megsemmisítésnél könnyebb módjáról is. Ezen mód nézetem szerint önként kínálkozik, a részleges reproductiónak legegyszerűbb és legtermészetesebb módja, t. i. a részleges feloldás és az ügynek az alsó bírósághoz való visszaatálása által. Az alsó bíróság ugyanis az egész ügyet közvetlenül ismeri és a tényállás kiegészítése esetén újra közvetlenül ismerni fogja. Ezen uton tehát részleges reproductio mellett is érvényre jut a bünvádi eljárás azon legfőbb garantiája, hogy az ítélő bíró az összes bizonyítékokat közvetlenül ismerje és ily módon teljes megnyugvással lehet a részleges reproductiót elrendelni.

Ezen szabályozás ellen talán azt lehetne felhozni, hogy az alsó bíróságra nem lehet a részleges reproductiót bízni, mert az alsó bíróság a saját ítélete mellett lesz elfogult. Ettől azonban alig kell félni. Akkor, mikor a Curia az alsó bíróság elfogultságától tart, ugyanis meg fogja semmisíteni az egész eljárást, a mikor pedig eléggé megbízhatónak találja a Curia az alsó fok eljárását arra, hogy annak nagyobb részét érintetlenül hagyja és csak egy-két pontjára nézve rendel új tárgyalást, akkor lehet remélni, hogy az alsó fok a feloldott pontok tekintetében követni fogja a Curia utasítását, kivált ha az eléggé határozott. Esetleges kivételes visszaéléseken pedig az segít, hogy az alsó bíróság újabb ítélete ellen újabb felebbezés van a Curiához. Ily feloldás esetén természetesen meg lehet engedni azt is, hogy az alsó fok az esetben, ha az új tárgyalás nem oly eredményt ad, mint a Curia hitte, *in peius* is reformálhassa korábbi ítéletét. A mint nem lehet ezt megengedni egy oly bíróságnak, a mely nem ismeri közvetlenül az egész ügyet, ugy nem lehet és nem kell ezt megtagadni attól a bíróságtól, a mely az egész ügyet ismeri, és a mely az egésznek első hivatott bírója.

Dr. Reichard Zsigmond.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szerzői jog védelméhez.

A «Jogtudományi Közlöny» m. é. 52-ik számában szerkesztői megjegyzés mellett közöltetett a kolozsvári kir. tábla 906/1891. számú határozata, a mely szerint a szerzői jogról szóló törvény értelmében, e törvényben megállapított marasztaló intézkedés határozottan büntető jellegű és természetű s ennél fogva a bár polgári uton érvényesítendő kárkeresetbeli alperes, ha időközben csődbe is kerül, a marasztalást tartalmazó határozat kézbesítésére, illetőleg átvételére nem a tömeggondnok, hanem maga a vagyonbukott hivatott s nem menekülhet a csődbejutás által a reá kiszabott pénzbeli

marasztalás be nem hajthatása esetén, az e helyébe lépő szabadságvesztésbüntetés kiállása alól.

A szerkesztőség jegyzetben azt jegyezte meg, hogy «érdekes, a mennyiben az ügy a Curiára felebbezés hiányában nem kerül, a legfőbb ítélőszék a dologba nem szólhatott bele.»

Kevés ilyenmü per folyik, kivált vidéken; ámbár kétségtelen s napról-napra látható dolog, hogy az esetek nem ritkák, a melyek a szerzői jog sérelmét involválják, de részint azért, mert a szerzők, vagy azok, kiket e jog illet, fel nem lépnek, polgári peruton költekezni nem akarnak, részint pedig, mert egyes visszaélések a törvényben megállapított igen rövid elévülési határidő miatt megszűnnek akár kártérítési kereset, akár pénzbüntetéssel marasztalendő panaszok tárgyaúlszolgálni.

Az 1884: XVI. tcz. erre vonatkozó intézkedésében ellentétesség is látszik; a mennyiben polgári perut van kimondva kötelezőleg, a melyen a sértett félnek fel kell lépnie, mégis 3 év, illetve ha tudomására jutott a cselekmény, csak 3 hó az elévülési határidő, mely a polgári természetű keresetek elévülési idejével szemben kétségtelenül kevés. De látszik a törvény egész tartalmán, hogy a törvény, mely a szerzői jog védelmére hozatott, midőn védelmet ad, egyszersmind büntet is; mondhatni büntető jellege van; 19-ik szakaszában *véttségnek* minősíti a szerzői jog bitorlását; ugyanabban a kártérítésen kívül *pénzbüntetést* szab; ugyanazt már az ítéletben kell be nem hajthatás esetén *fogházbüntetésre* átváltoztatni; szól továbbá *elkobzásról*, példányok (mint corpus delicti) megsemmisítéséről.

Ezekkel a kétségtelenül büntető jellegű intézkedésekkel ellentétességnek látszik a *mód*, mely a jogsérelmek orvoslására nézve a törvény 25. §-ában megállapittatik, t. i. a polgári bíróságok előtti, tehát kétségtelenül ügyvédi képviselő mellett való kártérítési perut, a kir. törvényszékeken. Én láttam már esetet, a hol a sértett fél ügyvéd nem lévén, abbéli keresetét költség hiányában nem érvényesítette, igaz, hogy maga a tárgy sem volt jelentékeny; de lehet ily eset számos.

Nézetem szerint ennek az eljárásnak a már fentebb jelzett büntető természetű jellegnél fogva büntető uton oly módon kellene érvényesíttetnie, mint a magánvádra üldözendő, büntető-törvénybe ütköző többi cselekmény esetén; a büntetésnemekre nézve érvényben maradhatna a törvény mai intézkedése; az eljárásra azonban a büntető eljárás körét látom czélszerűbbnek; hiszen az irodalmi tolvajlás sem érdemel más elbánást, mint a számtalan csekélyebb természetű, de a büntető törvényben felölelt véttség. Az alkotandó bünvádi eljárási szabályok egy §-a e nézetem szerint ellentétnek tekintendő állapotot orvosolhatná.

Visszatérve a kolozsvári kir. tábla fentebb jelzett határozatára s indokaira, azt, ha a Curia nem is szólott bele, tökéletesen az 1884: XVI. tcz. értelmének megfelelőnek látom, s hogy e kir. táblai határozat hozatalát előzőleg hasonló esetben a m.-szigeti kir. törvényszék is ekép járt el, szolgáljon ennek igazolására a néhai Boruth Elemér özvegye által, férje emlékezteté iránti kegyeletből e kir. törvényszékeken megindított s le is folytatott ily perben hozott ítélet, melynek folyamán kitűnt, hogy Boruth Elemérnek a «Petőfi-társaság» által közrebocsátott költeményei közül 7, vagy 8 költemény nemcsak lenyomatott mint alperes saját műve, az *alperes arcképével ellátott* füzet lapjai közé, hanem e füzet tetteleg áruba bocsáttatván, mint tetszetős «új csillag» jövedelmezett is az álpoétának.

Ebben az ügyben táblai ítélet sem hozatott, mert a felebbezés elkészt s mint ilyen visszautasított; alperes pedig csődbe került időközben, de az ítélet neki s nem a tömeggondnoknak rendeltetett kézbesíttetni.

Az ítélet a következőkép szól:

787/891. sz. A m.-szigeti kir. törvényszék dr. Kossuth János ügyvéd által képviselt özv. Boruth Elemérné ugyanis mint kiskoru Boruth Andor, Gyula és Jolán gyermekei

gyámányjának, Kományi István ügyvéd által védett, utóbb nem védekezett Neufeld S. Zoltán ellen szerzői jog bitorlása iránt indított keresetében következőleg ítél:

Neufeld S. Zoltán alperes, volt szigeti, utóbb huszti, jelenleg budapesti lakos vétkes a szerzői jog bitorlásában, s ezért az 1884: XVI. tcz. 19. §-a alapján köteles felperesnek, mint Boruth Elemér jogutódjának 200 frt kártérítési összeget s a kir. államkincstárnak 200 frt pénzbírságot 15 nap, végrehajtás terhe alatt megfizetni; ez utóbbi összeg be nem hajtathatása esetén 40 napi fogházbüntetésre való átváltoztatása már most megállapíttatik.

Elrendeltetik egyszersmind a m.-szigeten Vider M. könyvnyomdájában «Neufeld S. Zoltán költeményei» cím alatt a «szerző arcképével» felirással ellátott, 1889. évben nyomott, 74 lapra terjedő füzetnek, akár a nyomdában, akár alperes birtokában, akár könyvárudákban vagy bárhol található példányainak elkobzása és megsemmisítése, az 1884: XVI. tcz. 21. §-ában megszabott esetleges korlátozással, ha az által 3-ik személyek érdeke érintetnék.

Indokolás. Alperes maga elismeri elleniratában, hogy az 1889. évben Vider M. könyvnyomdájában általa saját címe és szerzői minősége megnevezésével és arcképével ellátott s általa kiadott versfüzetben, a «Boruth Elemér hátrahagyott művei» című s a Petőfi-társaság közrebocsátásával, Budapesten 1887. évben Aigner Lajos kiadmányában megjelent műből ez utóbbinak 213., 237., 240., 278., 181. és 278. számú lapjain előforduló 6 darab költeményét, sajátjának nevezett költemény füzeté 1., 47., 49., 54., 59 és utolsó 74. lapján közölte szóról szóra, mely körülmény a keresethez A. és B. alatt csatolt eredeti költeményfüzetek vonatkozó lapjainak egyszerű összehasonlításából is kétségtelen.

Kifogást tesz azonban felperes kereshetősége ellen; állítja, hogy azokat magától néhai Boruth Elemértől kapta, s csak magánhasználatra szedte ki mint nyomdász, nem bocsátotta könyvpiacra; végül elévültnek állítja beigazolás esetében is felperes jogát.

E védelemmel szemben felperes a válasziratban D. alatt csatolt zemplénmegyei árvaszéki végzéssel igazolja nemcsak gyermekei neveit, hanem ezeknek néhai atyjuk utáni törvényes örökösödési jogát és E. /. alatt igazolja, hogy a Petőfi-társaság a mű közrebocsátása által érintetlenül hagyta a szerzői jogot.

Alperes azt az állítását, hogy a költeményeket Boruth Elemértől kapta volna, felperes a válasziratban megtagadta, s ennek ellenkezőjét alperes — viszonzválasziratot nem adván — mivel sem bizonyította; de ha bizonyította volna is, e körülmény a szerzői jog bitorlása vétségének megállapítására mi befolyással sem volna, miután azt nem is állítja alperes, hogy e költemények többszörözésébe is beleegyezett volna néhai Boruth Elemér.

Az az alperesi állítás, hogy a költeményeket alperes magánhasználatra nyomatta ki s állítólag neje részére szándékozott azzal kedveskedni, megczáfoltatik a keresethez A. /. alatt s a válaszirathoz F. alatt csatolt okmányok megtekintése által. Az A. /. alatti ugyanis az F. alatti hirdetményrel vonatkozásban állván, kétségtelen, hogy a hirdetés az A. /. alattira vonatkozik s a megjelent költemények ára is azt mutatja, hogy az nem magánhasználatra volt szánva, hanem alperes akart azzal olcsó dicsőséget és jövedelmet elérni.

Az elévülésre alapított alperesi kifogás az 1884: XVI. tcz. 36. §-a által czáfoltatik meg.

Miután ezek szerint kétségtelen az a körülmény, hogy alperes a jogosult beleegyezése nélkül többszörözötte annak szellemi termékeit, forgalomba hozta és közzétette azokat, ez okból megállapítandó volt az 1884: XVI. tcz. 5. §-ában körvonalzott vétség s abban alperes vétkesnek kimondandó volt. Figyelmen kívül volt végül hagyandó alperes nevében a perfelvételi jegyzőkönyvbe 1890 november 28-án tett bejelentés, mert a kir. törvényszék hivatalos tudomása szerint nevezett ellen ma sincs a csodeljárás elrendelve.

A felperesileg követelt kártérítés a követelt összegben annál inkább megállapítandó volt, mert alperes annak összege ellen elleniratában mi kifogást sem tett, másrészt mert alperes ténye szolgáltatott okot felperesnő fellépésére, melylyel ugy kis gyermekei érdekében, mint az elhunyt férj iránti kegyeletnél fogva erkölcsileg is jogosított s kötelezettnek tekintendő.

A kiszabott pénzbírság mennyisége azért szabotott meg 200 frtban, mert alperes a hazai egyik tekintélyes irodalmi társaság által közrebocsátásra méltatott s ez által előnyösen méltányolt szerző műveivel szemben, annak halála után követte el a vétséget.

Közli: Biró Vilmos.

Viz «lopása.»

Két suhancz bement, álkulcs segélyével, egy pinczébe egy korsó bort lopni. Tévedésből azonban oly hordóból eresztettek, melyben víz volt. Hazamenet vették észre.

A kir. Curia a Btk. 330. §-a szerinti magánlaksértésben mondta őket bűnösöknek és mindegyiket hat havi börtönre ítélte. (L. az esetet *Melléklet* 75. sz.).

Mi részünkről — de lege lata — ily esetben arra szavaznánk, hogy minősített lopás kísérlete állapíttassék meg. Ha a lopási elemet teljesen elengedjük, mint a Curia ítélete teszi, akkor ha magánlaksértés nincs, aligha büntethetnénk még ott is, hol nem pár itcze bort, hanem nagy értékeket veszélyeztető ilyen kísérleti cselekmény követtetett el.

Ha az álkulcs segélyével az ellopásra kiszemelt tárgyakat az illető egyén hozzáférhetővé tette magának és csak a szobában, kamarában vagy pinczében, error in objecto vagy egyszerű error folytán, eltévesztette azon tárgyat: ilyen esetben a lopás kísérletét a tárgyak *közvetlen veszélyeztetése* címén határozottan kimondatni véljük.

Egészen más az, mikor abban a helyiségben, vagy abban a zsebben, a hol kereste a tárgyat, nincs semmi, vagy nincs értéket képviselő tárgy. Itt már igenis lehet szó arról a fel fogásról, mely a Curia ítéletében kifejezésre jut, mert nincs veszélyeztetve semmi. De nem ott, a hol ő a pinczében csak a hordót, vagy a hol az idegen zsebben a csomagot tévesztette el, vagy a hol az álkulccsal kinyitott és egész tartalmára nézve teljesen hozzáférhetővé vált Wertheim-kasszának a pénzt tartalmazó fiókja helyett a papirokat tartalmazó fiókjába nyult és onnan vett ki pár értéktelen csomagot. Vajon, ha magánlaksértés nem forog fen, itt is felmentést mondana ki a Curia?

Az a merev egyéniesítés, melyet a Curia ítélete alapul vesz, sokkal inkább helyén volna az élet elleni és a testi épség elleni bűncselekményeknél. A Curia azonban a 60. sz. teljes-ülésben az aberratio ictus-ra nézve kimondotta, hogy a «tettes felelőssége akként állapítandó meg, mintha büntetendő cselekményét azon személy ellenében követte volna el, a kit megölni vagy testileg megsérteni akart.» Eltekint tehát az egyéniesítésről, hol a cselekmény csak egy határozott egyén ellen irányul. A vagyon elleni bűncselekményeknél ellenben az egyéniesítésnek alig van tere, mivel itt egy bizonyos *nemű* tárgy ellen irányul a cselekmény. Nem éppen egy kiszemelt hordó borból akart az a két suhancz vinni, hanem általában azon pincze borából. A hol tehát a tárgyat egyéniesíteni kellene, ott a Curia fictio segélyével kiterjeszti a büntetőjogi felelősséget, a hol pedig veszélyeztetve van egy tárgy-tömeg, ott ezt ignorálja.

Megjegyezzük egyébiránt, hogy a Btk. novella-javaslati kihágássá teszi a két forint értéket felül nem haladó élelmi vagy élvezeti cikk minősített lopását, s a kihágás kísérlete nem büntetettvén, a novella szerint a fent vázolt esetben felmentés volna kimondandó. A novella ezen határozmányát pedig oly egyéniség indítványozta, a kiról minden inkább állitható, mint az, hogy a büntető jogszolgáltatásban az u. n. humánus irányzatnak hódol. S a határozmány indítványozója azon alkalommal még abból is indult ki, hogy a magánlaksértés büntette vagy vétsége a lopás subsidiárius bűncselekményeként külön figyelembe nem vehető. A mint nem is helyes a magánlaksértést oly formalistikus értelemben felfogni, mint ez néhány curiai ítéletben és különösen az 51. számú teljes-ülési határozatban, a német Reichsgericht ítélkezésének nyomása alatt, sajnos, megtörtént.

Világos ezekből, hogy ha az egész repressiót a magánlaksértési elemre helyezzük, akkor nem csak azon esetekben kell felmenteni, midőn a magánlaksértés külső formalistikus elemei sem forognak fen, hanem még azon esetekben is, midőn a bíróság a magánlaksértés materiális elemeinek tény-

leges hiánya folytán elvi álláspontjánál fogva a magánlak-sértési megállapítást elfogadhatni nem véli.

Az álkulccsal való behatolás a mi pincze-esetünkben nem külön bűncselekmény, hanem a szándékolt minősített lopás véghezvitelének megkezdése. Nem véghezvitel alkalmatlan tárgyon forog fen, hanem megkezdett véghezviteli cselekménynek tévedés folytán be nem fejezése.

Különben az sem aggálytalan a curiai ítéletben, hogy azért, mert valaki másnak pinczéjébe álkulccsal bement, hat havi börtönt adott, — pláne mikor a pincze tulajdonosa ugy a pinczebeli ház-béke szentségének megzavartatása mint a lopás tekintetében minden büntetési igényről lemondott. A jelen esetben szerintünk akár a magánlak-sértés, akár a minősített lopás kísérlete vétetnék alapul, pár heti fogház felett volna meg.

Ezen curiai határozat tehát ismét azon klasszisba tartozik, midőn — éppen úgy mint nemrég a bizonyítványhamisítási kérdésnél történt — a vádlotton a szükségesnél és az észszerűleg megengedettnél nagyobbbat sujt, de sokkal veszélyesebb analog esetekben a jogrendet megfosztja még a feltétlenül szükséges oltalomtól is.

A bizonyítványhamisítási ügyben ugyanezen a helyen a 4. számban tett pár megjegyzésünkre Dr. Illés Károly ur a *BYT.* két utóbbi számában két rengeteg czikkkel felel, s a dolgozat külön lenyomatban is megjelent egy 65 lapos füzetként. Legnagyobb sajnálatunkra pillanatnyilag nagymérvű elfoglaltság miatt nem vagyunk azon helyzetben, hogy már most lehámozzuk ezen dolgozatról az igazság azon zománczos látszatát, melylyel a mi igen tisztelt rendes ellenfelünk az ő kodex-mentő álláspontjait mint mindig, úgy jelen esetben is, szép tudományosan fel tudta szerelni. Soká azonban nem késünk.

F.

Különfélék.

— **A kir. Curiához** 1893 február hóban beérkezett 2291, ez évben összesen 4509 ügy. A múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 15163, elintéztetett 3817, hátralékban maradt 11346. A múlt év megfelelő időszakához képest 54-gyel több ügy érkezett be, 110-zel kevesebb intéztetett el, s a hátralék 3579-czel emelkedett.

— **Bíróilag kiutalt követelésnek közpénztárból való felvétele.** A Budapesten székelő állampénztárak megtagadják a végrehajtást szenvedett köztisztviselő bíróilag letiltott és utalványozott fizetésének a végrehajtató kezeihez való kifizetését, hacsak a végrehajtást szenvedettnek nyugtája és fizetési könyve be nem mutattatik. Hivatkoznak a pénzügy-miniszterium 1876. évi november hó 19-iki 4322. és 1878. évi 55541/78. sz. rendeleteire, a melyek értelmében az esetben, ha a végrehajtást szenvedett hivatalnok nyugtáját a végrehajtató be nem mutatja, a kifizetés engedélyezése végett a pénztárnak a végrehajtást szenvedettre nézve felettes hatóságától kell a kifizetésre nézve engedélyt kieszközölnie.

Egy esetben az állampénztár szintén megtagadván a kifizetést, az illető nem fordult a felettes hatósághoz engedélyért, hanem beperelte a kincstárt az esedékes fizetés kiadása iránt, hivatkozva a végrehajtási törvény 133. §-ára, mely szerint: ha a végrehajtást szenvedőnek közpénztárból felvehető követelése foglaltatik le, a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróság a foglalási eljárás jogerőre emelkedése után a lefoglalt követelést a végrehajtató részére *utalványozza*, s ezen utalványt megküldi a kifizetésre illetékes pénztár felettes hatóságának; *ezen hatóság a pénztárt késedelem nélkül utasítani köteles, hogy a fizetést a végrehajtató kezeihez teljesítse.*

A törvény ezen rendelkezése a felperes álláspontja szerint biztosítja a végrehajtatonak azon jogot, hogy a köve-

telés lejártakor rögtön való fizetést igényelhet és másrészt előírja a törvény azt is, hogy a felettes hatóság *haladéktalanul* köteles utasítani a pénztárt a fizetésre. A végrehajtató tehát nem köteles várni, sem pedig a miniszteriumhoz folyamodni.

A fent említett rendeletek a végrehajtási törvénynél előbbi keletűek lévén, különben is derogáltaknak tekintendők — így allegál tovább felperes — tehát mindenkép jogellenes az ezen rendeletek alapján kifejtett gyakorlat.

Az érdekes kérdés egyik budapesti járásbíróság előtt várja eldöntését.

— **A keresetre hozott első végzés** úgy van szövegezve, hogy «a mennyiben alperes a tárgyalási határnapon a kitűzött időben meg nem jelenék, ellene a perrendtartás 111. §-a alapján fog ítélet hozatni». Ez a szöveg igen hiányos és laikus emberre egyszerűen érthetetlen. Már pedig jól tudjuk, hogy az első végzés nem ügyvéd kezébe jut, hanem a jogi törvényekben járatlan egyének kezébe. Mit tudja ez, hogy mit tartalmaz a 111. §., hogy milyen jogkövetkezményekkel jár az ő meg nem jelenése, hogy melyik az a legvégső időpont, a mikor neki meg kell a bíróság előtt jelenni? A legczélszerűbb volna minden végzésre szóról-szóra rányomatni a perrendtartás illető szakaszait, melyek a megjelenésről és az elmaradás jogkövetkezményeiről szólnak.

— **A budapesti V. ker. kir. járásbírósnál** valamely végrehajtás elrendelése vagy egy más bíróságtól érkezett végrehajtási megkeresés elintézése (a kiadmányozással együtt) két napot vesz rendszerint igénybe. Ez az időtartam, a bírói és segédhivatali létszámot tekintve, éppen nem mondható hosszúnak, azonban gyakran még ennyi időhaladék is veszélyezteti, sőt meghiúsítja a végrehajtás sikerét. Azért igen üdvös volna a végrehajtási ügyek elintézésére napos bírót kirendelni és egy külön irodát berendezni ezen ügyek kiadmányozására, mely azokat az elintézés napján kiadmányozza. A fővárosi kereskedelemnek érdekei ennyi költségtöbbletet megérdemelnének. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A rózsahegy-i törvényszék elnöke**, február 26-án ismét bírósági semináriumot rendezett, melyen a vitatkozásban tényleges részt vett törvényszéki és járásbíróági jegyzőkön kívül nem csak a bírák és ügyészek, hanem az ügyvédi karnak is számos tagja jelen volt. Öt büntető és három polgári jogeset került megvitatás alá; úgy a büntető, mint a polgári jogesetek eldöntéséhez a jegyzőkből egy ítélő tanács alakult, mely a formászerű vád- és védbeszédet előterjesztése, s illetve a polgári jogeseteknél a perfelek képviselőinek vitatkozása után indokolt ítéletet hozott. Minden jogeset eldöntése után a törvényszéki elnök a hallgatóság soraiból egy-egy ítézt kért föl, ki úgy a perbeszédet, mint az ítéletnek bel- és kültartalma felett bírálatot mondott. Némely jogesetnél az ítézt bírálata újabb vitát provocált a hallgatóság között, mi által a seminárium érdekessége csak növekedett. A négy órán át tartó jogi vita mind végig komoly mederben haladt és csak egy ízben adott derűltégre okot, midőn a végtárgyalási elnökként szereplő aljegyző a hallgatóságot, — mely a vádbeszédet helyesléssel fogadta — a tetszés és nem tetszés nyilvánításától ridegen eltiltotta.

A tárgyalat polgári eseteket ide ígatjuk:

1. Péter Pál rendes keresetet indít a törvényszék előtt a péteri 100. sz. tjkvben a néhai Kocsis János nevére irt ingatlanok tulajdonjoga iránt ifj. Kocsis János mint örökös ellen, kérvén egyuttal ezen per folyamatba tételének feljegyzését elrendelni; családi értesítővel és haláleset felvételével ivvel, melyet a községi előjáróság s a lelkész állítottak ki, igazolja, hogy néhai Kocsis Jánosnak egyedüli leszármazója s egyedüli örököse ifj. Kocsis János s hogy az örökhagyó végrendelet nélkül halt el. Alperes a perfelvételre szabályszerű idézés daczára meg nem jelent. Felperes ítélet alá terjeszti az ügyet; elmulasztván azonban költségeit felszámítani, a pertárnok jelentésének bemutatása után a felszámítást az ellenféllel szemben utólag külön kérvénnyel eszközli.

2. Béres István törvényes örökös ellen perre utasított a végrendeletre hivatkozó Fehér Márta. Az első- s a másod-bíróság egybehangzóan a végrendeletet érvénytelennek nyilvánítva, törvényes örökösödés címén kizárólag Béres István-

nak ítélte meg a hagyatékot, feljogosítván Béres Istvánt, hogy az ítélet jogerőre emelkedése után a hagyatéki ingatlanok tulajdonjogának bekebelezését az illetékes telekkönyvi hatóságnál kérelmezhesse. Fehér Márta a másodbiróság ítélete ellen is felebbezéssel élt. Béres István két egybehangzó ítélet alapján a tulajdonjognak végrehajtás útján leendő bekebelezetéseért s illetőleg a hagyaték átadásáért folyamodik.

3. Fehér Márta — ámbár a két egybehangzó ítélet ellen felebbezéssel élt, — tartván a végrehajtástól, kérvénnyel járul a törvényszékhez, melyben kijelenti, hogy a birtokában lévő hagyatékot, nevezetesen a lakóházát s a szántókat Béres István birtokába és használatába kibocsátja és bemutatja a nevére telekkönyvileg bekebelezett, de Béres Istvánnak örökösödés címén két egybehangzó ítélettel megítélt szülő telekkönyvi átírására alkalmasan kiállított okiratot, kérvén erről Béres Istvánt a kérvény másodlatán értesíteni s az okiratot is neki rendelkezésére bocsátani.

— A bűnügyi ügyviteli szabályok pótrendeletéből kiemeljük a következő vezérelveket:

A büntető ügyviteli szabályoknak feladata: az igazságügyi hatóságoknak és közegeiknek a büntető igazságszolgáltatásra vonatkozó hivatalos tevékenységét részletesen szabályozni, illetőleg az e részben fenálló tételes jogszabályok alkalmazására az utasítást megadni. Az ügyviteli szabályok természetüknél fogva nem vonatkozhatnak a hatóságokon és azok közegein kívül eső egyéneknek perjogi hatáskörére, jogaira vagy köteleességeire; különösen azt, hogy a bűnperben közreműködő ügyfeleknek, ugymint: a terheltnek és védőjének, valamint a vádlónak, a sértettnek, illetőleg vagyoni-jogilag károsítottaknak, vagy ezek képviselőjének a bűnvádi eljárás folyamán minő jogaik vannak, — a büntető bírói ügyviteli szabályok sem meg nem határozhatják, sem az e részben fenálló tételes jogszabályokat meg nem változtathatják.

Az 1892. évi 4510/L.M.E. szám alatt kelt rendelettel kibocsátott büntető ügyviteli szabályok tehát egyáltalában nem vonatkoznak arra, hogy a bűnperben egymással szemben álló ügyfelek, vagy képviselőjük, és különösen a védő, minő perbeli jogokat gyakorolhatnak, nevezetesen a bűnügy iratait az eljárásnak melyik szakában tekinthetik meg és minő iratoknak szabad nekik megtekinteni, továbbá szemlére vagy ítélethirdetésre mikor idézendők. stb.

Ezeket a kérdéseket az érvényben levő jogszabályok és a törvényt pótló bírói gyakorlat oldják meg, melyeken a büntető bírói ügyviteli szabályokat tartalmazó utasítás változtatást tenni egyáltalában nem szándékozott.

Az ügyfeleknek és képviselőjüknek, különösen a védőnek, perjogi jogkörére nézve tehát a többször hivatkozott ügyviteli szabályoknak hatályba léptével semmi változás sem állott be.

— A vádelv mindinkább meghonosodik törvényszékeink gyakorlatában, így pl. a budapesti kir. törvényszék büntető osztálya 51935/92. sz. végzésével azért szüntetett meg egy bűnügyet, „mert a kir. ügyész a vádat elejtette, a sértett fél pedig ezt el nem vállalván, a peres viszony megszűnt”.

— A fejlődés törvényei című sociologiai munkára hirdet előfizetést Jász Géza. Előfizetési ár 2 frt.

— Közigazgatási törvénytárra hirdet előfizetést Hegedüs János. A mű magában fogja foglalni a közigazgatás minden ágazatára vonatkozólag érvényben levő összes jogszabályokat. Ára 6 frt.

— A régi jó időkől. Kassa városának jegyzőkönyvében az 1586. évi december 19-ről a következők vannak fölvéve:

Eottweos Thamas vndt Eottweos Andras zechmayster ihn Namen der gantzen Goltschmidt zech für Einem Ehrsamem Radt erschienen, vnt den Daniel Goltschmidt verklaget, vmb vnd von wegen, das er auff seine arbeyt, so er gemacht, die lilien aufgeschlagen (a város pecsétjéből kivett liliumok, mint hitelesítő jelvény) vnd gezeichnet, so es den solches ihm zu thun nicht, sondern solches dem geschwornen Zechmeister gebüret. Über das hat er auch Eines Ehrsamem Rahtens vnd Radtbevelch verachtett, den sie ihm den laden zuschliessen lassen, vnd die arbeyt verboten, er aber aus eignen Mutwillen freientlich dasz schlosz von den thür abgebrochen.

Rx. (= responsum) Amploten:

Ein Ehrsamem Richter vnd Rath hierinnen beschloszen, weylen er mit falscher arbeyt vmbgehet, auch das Stattzeichen wieder der Stattgerichtigkeit vnd der goltschmidt zechgerichtigkeit bey sich halten hat, vnd schon zu offtermal

verklaget vnd oberwiesen worden, so het er Daniel Golt-schmidt wol verdienet, dass man ihm die handt am Pranger abgehauen vnd die Augen ausgestochen hett, weil er aber kleine kinder vnd vntzogene habe, hatt ihm ein Ehrsamem Radt aus barmherzigkeit solche wol verdiente straff nachgelassen, so er aber noch einmal mit gleichen falschen aröeyt begriffen wirdt, so soll er hinführen bey der Stadt kein bleibende stell haben. Ytzund aber soll er 50 fl. zur Straff erlegen, mit der Zech soll er sich vergleichen vnd einer ganzen Zech abtragen. Weil er aber auch den verbot gebrochen, vnd dawieder gethan, so soll er darumben vmb 10 fl. gestraft werden.

— A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése egy igen tüzetes és rendkívül nagy terjedelmű munkát. Legközelebb még visszatérünk reá. Ezuttal csak egy érdekes észleletet emelünk ki belőle, mely ügyvédi körökben kétségkívül megnyugvással fog tudomásul vétetni.

Örömmel constatáljuk — mondja a jelentés — azt is, hogy a kir. Curia ügyvédi fegyelmi ügyekben való ítélkezése mind több és több tekintettel van az ügyvédi kar becsületének megóvására, s utóbbi időben oly szigorú tanusít, mely az ügyvédi kar és a jogkereső közönség érdekeinek megóvása tekintetében kívánatosnak mutatkozik, s csak a legkritikább esetben tér el attól, a mit kamaránk fegyelmi bírósága az egyes esetekben helyesnek talált, a mi egyszersmind azt is bizonyítja, hogy a kamara fegyelmi bíráskodása bevált, s hogy az autonomia bővítése nemcsak hogy veszedelemmel nem jár, hanem a közérdekben egyenesen kívánatos. Míg 1891-ben 40 fegyelmi határozat közül 34-et hagyott helyben a kir. Curia és 6-ot változtatott meg, illetőleg oldott fel, addig ezen éppen nem kedvezőtlen arány 1892-ben még sokkal kedvezőbbben alakult, a mennyiben a Curia 49 felebbezett határozat közül csupán 3-at változtatott meg, a melyek közül egy feloldás volt.

— A német birodalmi gyűlés igazságügyi budget-vitája folyamán felhozott egy eset, melyben egy kir. ügyész egy törvényszéki elnököt nyilvános tárgyaláson folytatott szóharcból kifolyólag kihívott, miután a becsületbíróóság az ügyészre nézve — ki egyszersmind tartalékos tiszt — a kihívást kötelezőnek mondotta ki. Az igazságügyi államtitkár ezen esetre vonatkozólag a következő furcsa választ adta:

„Kénytelen vagyok beismerni, hogy nem tudok módot az említetthez hasonló eseteket a képviselő urak kívánságának megfelelő módon szabályozni. Két kör van, mely egy mástól teljesen függetlenül áll fen; egyrészt a tiszt, másrészt a hivatalnok köre. A igazságügyi igazgatásnak csak a hivatalnokkal van dolga, azon köteleességek és tekintetekkel azonban, melyeket a tartalékos tiszt követni és figyelembe venni tartozik, semmi dolgunk nincs és nem is avatkozhatunk azokba.”

— Egy angol író, Morrison fogházi lelkész, kimutatja *Crime and its causes* című munkájában, hogy a büntetett nők száma ott emelkedik különösen magasra, a hol a nők kénytelenek a házon kívül keresni meg kenyerüket.

— A budapesti ügyvédi kamara választmánya folyó hó 3-án tartott ülésében elhatározta, hogy mindazon kamarai tagokat, a kik a múlt évben náluk gyakorlaton volt ügyvédjelöltekre vonatkozó évi jelentéseiket folyó hó 20-ig a kamarához be nem adják, az ügyvédi rendtartás értelmében hivatalosan, pénzbírság terhe mellett fogja jelentésük megtételére felhívni. Érdekükben áll tehát a jelentéssel hátralékos tagoknak, hogy jelentéseiket a hivatalos felhívás bevárása nélkül a mondott határidőig benyujtsák.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 11-én (szombaton) este 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. sz.) teljes-ülést tart, melynek tárgya dr. Messinger Simon következő című felolvasása: *Csődjogi reformok. (Három törvénytervezet.)*

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hiv. talhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Elsőbírósági hátralékok. x. — A jogorvoslat a bűnvádi eljárásban. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől. — *Jogirodalom:* Bona fides im Civilproesse. Beitrag zur Lehre von der Herstellung der Urtheilsgrundlage von Dr. Josef Trutter. F. A. — *Törvénykezési Szemle:* A Btk. 80. és 75. §-aihoz. LAUFFER GYULA budapesti kir. alügyésztől. — A cselédtörvény revisiója. Dr. RÓNAI JÁNOS balázsfalvi ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Elsőbírósági hátralékok.

A decentralisált kir. táblák már elég régen működnek arra, hogy legalább részben ítéletet mondassunk a decentralisatio hatása felől. És az ítélet általában nem nagyon kedvező. Eddig ugyan nem mutatkozik az a jelenség, a melytől némelyek tartottak, hogy a kir. táblák a jogegységet fogják megbontani, de ez még nem ok az öröme, mert e hatás nyilvánulására az idő még nem volt elég hosszú. Ellenben egész teljességében látszik már a hátralékok újabb növekedése, a mi természetes következménye annak, hogy az egyes kir. táblák bírói létszáma nem volt kizárólag a munkateherre való tekintettel megállapítható.

De ennél is nagyobb baj, hogy a gyakorlatban eddig illusorius maradt az a várakozás, a melyet a törvény alkotásakor a kir. táblák felügyeleti jogának behozatalához fűztek. E felügyeleti jogot tekintette akkor mindenki a törvény legbecsesebb intézkedésének, sőt ez volt az, a melyért sokan azok közül, a kik a decentralisatiót különben elleneztek volna, a törvényt örömmel fogadták. Ezen része a törvénynek azonban, mint ma már kiviláglik, jórészt a papirosra maradt. A táblai elnökök, a kiknek a felügyeleti jog gyakorlása egyik legfőbb hivatásuk volna, nem fordítanak elég figyelmet e funcióra és az alsó bíróságok ma nem igen állnak hatályosabb ellenőrzés alatt, mint azelőtt voltak.

Hogy ez így van, annak szembeötlő bizonyítéka, hogy a hátralékok az első bíróságoknál nem igen apadtak, sőt a hol valami változás észlelhető a korábbi állapothoz képest, ott még meg is szaporodtak. Pedig ha jól megfontoljuk a kérdést, be kell látnunk, hogy a felügyeleti jog erélyes és következetes gyakorlása az első bíróságok hátralékait már ma a minimumra redukálhatta volna. A hátralék és a távoli határnapok kitűzése voltaképp nem jelent egyebet, mint azt, hogy bizonyos munkálatok, a melyeket a bírának el kell végezniök, négy, öt, hat hónappal később végeztetnek el, mint kellene.

A bíróság átlagos munkája a hátralékok felszaporodása által nem csökken, mert hiszen minden ügyet mégis csak el kell intéznie. Azaz minden bíróság, a melynél négy, öt, hat hónapos hátralék van, összes hátralékait feldolgozhatná, ha egy bizonyos ideig valamivel többet dolgoznék, mint rendesen. Nem akarjuk evvel azt mondani, hogy a bíróságok, a melyeknél hátralék van, — tehát az országnak majdnem összes bíróságai — hanyagul végeznék teendőiket. Sőt ellenkezőleg; magunk is azt hisszük, hogy az ország összes hivatali szervezetében a bíróságok munkája a legtöbb és legfárasztóbb. Különösen egyesek végeznek valóban önfeláldozó munkát. De másrésről a hátralékok és az öt hónapos

határidők megszüntetését a *testülett reputatio* oly első rendű követelményének és egyáltalán oly nagyfontosságú hazafias célnak tartjuk, a melynek elérésére érdemes volna a bíróságok minden tagjának egy bizonyos ideig valamivel fokozottabb munkálkodást fordítani.

Ennek keresztülvitele lett volna feladata a kir. táblák elnökeinek. Csak néhány törvényszék és néhány járásbíróság esvén mindegyik táblai elnök hatáskörébe, nem lenne túlnehéz feladat, a legtöbb bíróságnál keresztülvinni a hátralékok megszüntetését. A feladatok határozott kijelölése, gyakori vizsgálatok, állandó felügyelet a hátralékok időnkénti mikénti állására: elég lett volna, hogy már maig kézzelfogható eredmények mutattassanak fel; és az, hogy ily eredményeket nem tapasztalunk, mutatja, hogy a decentralisatio-nalis törvény azon helyes intézkedése eddig a gyakorlatban nem igen functionál.

A jogorvoslat a bűnvádi eljárásban.¹

II.

A mult alkalommal előadottak figyelembe vételével a dr. Fayer László által javasolt rendszert a következő módon tartom átalakítandónak:

1. A törvényszék ítélete ellen felebbezésnek van helye, melynek elintézése a Curia elé tartozik.

2. Ha a Curia az ítéletet helybenhagyandónak nem találja, akkor

a) azon esetben, ha pótlások megejtését vagy a tényállás egy részének tisztázását tartja szükségesnek, az ítéletet feloldja és a pótlások, a részleges reproductio megejtése és új ítélet hozatala végett az iratokat az elsőbírósághoz részletes utasítással visszaküldi, (mely esetben az első bíróság természetesen ugyanazon tanácsban tárgyalja az ügyet, a melyben először tárgyalta);

b) azon esetben, ha a Curia az egész tényállást újból tartja megállapítandónak, vagy ha az iratokból kitűnő tényállás alapján *in peius reformatiót* tart szükségesnek, az első bíróság ítéletét megsemmisíti és az ügyet új tárgyalás és ítélethozatal végett az illetékes királyi táblához utalja;

c) azon esetben végre, ha a Curia az iratokból kitűnő tényállás alapján *in melius reformatiót* tart szükségesnek, az első bíróság ítéletét ez irányban megváltoztatja.

E rendszernek azon intézkedését, hogy a Curia, ha *in melius* látja az ítéletet megváltoztatandónak, azt megváltoztathatja, mig ellenben, ha *in peius* reformatio szükségét látja, az ügyet vagy az első bírósághoz, vagy a kir. táblához tartozik utasítani, eléggé indokolja az, hogy az *in peius* reformatiót csak azon bíróságra lehet megnyugvással bízni, a mely az egész tényállást közvetlenül ismeri, mig az *in melius* reformatio esetén ily ovatosság szüksége fen nem forog.

Azon ellenvetést lehetne talán ezen rendszer ellen tenni, hogy ha a részleges reproductio szükségének felmerülése esetén az első bíróságra lehet bízni az új ítélet hozatalát, miért nem lehet arra bízni az *in peius* reformatio vagy az egész eljárás megsemmisítésének esetén is. Nézetem szerint

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

azonban ezen esetek nem esnek azonos tekintet alá a feloldás eseteivel. A mikor a Curia azt találja, hogy az első bíróság a tényállást általában megbízhatóan és helyesen állapította meg és annak csak egy része tekintetében tévedett, akkor alapos a remény, hogy az első bíróság a Curia utasítása alapján a tényállásnak előbb nem tisztázott részét is megbízhatóan fogja tisztázni. Ha ellenben a tényállás megállapítása az első bíróságnál oly helytelen volt, hogy az egész eljárást meg kell semmisíteni, akkor a tényállás helyes megállapítását ugyanazon bíróságra többé megnyugvással bízni nem lehet. A királyi tábla elé való utalás másik esete pedig, a midőn t. i. a Curia a tényállás megállapításában hibát nem talál, de az ítéletet *in peius* találja megváltoztatandónak, azért szükséges, és az elsőbírósághoz való visszautalással azért nem helyettesíthető, mert ily esetben az első bíróság az ügyet nem tárgyalná gondosan újra, hanem valami formális tárgyalás után egyszerűen követné a Curia utasítását. Ez pedig lényegileg az volna, mintha a Curiának az iratok alapján az *in peius* reformatio is megengedtetnék. És ha e szabályozás ellen az hozatnék fel, hogy a büntetésnek valamely csekélyebb mérvű felemelése végett nem érdemes az ügyet a királyi tábla által egészen újra tárgyaltatni, arra, nézetem szerint, azt kell felelnünk, hogy csekélyebb büntetésfelemelés miatt nem érdemes a legfőbb bíróságnak az alsó bíróság ítéletének megváltoztatásába belemenni. Hogy pedig nagyobb büntetésfelemelés elég fontos arra, hogy az egész ügy újra tárgyalassék, azt alig fogja valaki tagadásba venni.

Ha a fenti pontokban összefoglalt rendszert egészében tekintjük, akkor azt látjuk, hogy az a felülvizsgálat és a felebbezés alapgondolatainak egyesítésén épül fel. Azon bünvádi eljárások, a melyek az első foku ítélet ellen csak a semmisségi okok érvényesítését és a felülvizsgálati kérelmet engedik meg, abból indulnak ki, hogy a bizonyítási eljárás megejtése és a bizonyítékok mérlegelése a tárgyaló bíróság dolga, és a legfőbb bíróság hatásköre tulajdonképp csak az alsó bíróság ellenőrzésében álljon. Azon bünvádi eljárások pedig, a melyek a teljes felebbezés elvét fogadják el, abból indulnak ki, hogy a tényállás megállapítását sem lehet teljesen az alsó bíróságra bízni, hanem kell lenni módnak, hogy a tényállást is a felebbviteli forum állapítsa meg. A fenti pontokban összefoglalt rendszer alapgondolata pedig az, hogy rendszerint eléggé megbízható az elsőbíróság a tekintetben, hogy a tényálladék megállapítását rá lehessen bízni, és elég ha a felebbviteli fok az elsőbírósági eljárás felett az ellenőrzést gyakorolja, kivételes esetekben azonban gondoskodni kell oly módról is, hogy a tényállás megállapítása egy felebbviteli fokra legyen bízva. Ezen kettős alapgondolatnak felel meg azon intézkedés, hogy a Curia dönti el azon kérdést, hogy az elsőbíróság ítélete helybenhagyandó-e vagy megsemmisítendő.

Miért kell azonban, — vethetné valaki ellen, — ezen kérdés eldöntését a Curiára bízni, és vajon nem lehet-e felebbezés esetén a királyi táblára bízni azon kérdés eldöntését, hogy van-e helye a tényálladék új megállapításának vagy nem? Nézetem szerint minden szempontból helyesebb e kérdés eldöntését a Curiára bízni. Először helyesebb azért, mert abból kell kiindulnunk, hogy a tényálladék elsőbírósági megállapítása, illetve az elsőbírósági ítélet az esetek többségében helyesnek fog találtatni, és hogy az eseteknek csak egy töredéke lesz az, melyekben a megsemmisítés fog szükségesnek mutatkozni. Az esetek nagyobb részében tehát a curiai helybenhagyó határozat által végleg el lesz intézve az ügy, míg ugyanezen esetekben, ha a helybenhagyás a királyi táblán történik, újabb, a Curiához intézett, felebbvitelnek volna helye. Az esetek kisebb részét, t. i. azokat illetőleg, a melyekben az elsőbíróság eljárás megsemmisítése mutatkozik szükségesnek, egy másik szempontból helyes az

új tárgyalás elrendelésének kimondását inkább a Curiára bízni, mint a királyi táblára. Az a bíróság ugyanis, a mely az iratok alapján már hozott az ügyben valamely határozatot, ez által elveszti az elfogulatlanságnak azon teljességét, a mely minden ügy szóbeli tárgyalásához szükséges. Az illető bíróság részint annak folytán, hogy az iratokból alkotott nézetének igyekszik a tárgyaláson érvényt szerezni, kevesebb figyelemmel és elfogulatlansággal fogja a bizonyítást keresztülvinni és a tényállást kutatni, mint egy oly bíróság, a mely elé az ügy először kerül. Ezen indokok ugyanazok, mint a melyek folytán a bünvádi eljárások általában megengedhetetlennek tartják, hogy azon bíróság hozza meg az ítéletet valamely ügyben, mint a mely a vádhatározatot hozta. Ugyanezen indokok nézetem szerint elég súlylyal bírnak arra is, hogy az ügy felsőbírósági eldöntésénél is érvényben maradjon az az elv, hogy azon bíróságra, a mely az iratok alapján valamely határozatot hozott, az ügy szóbeli tárgyalása ne bízassék.

Igy tehát mind azon esetekben, a melyekben az első bíróság ítélete helyben hagyatik, mind azokban, a melyekben az megsemmisítettik, helyesebbnek látszik az ügy első felülvizsgálását a Curiára bízni, mint a királyi táblára.

Legyen szabad e rendszer helyessége mellett egy további indokként annak természetességét és tisztaságát is felhoznom. Az egész rendszer minden bonyodalom nélkül megvalósítja a felebbviteli eljárás főelvét, hogy t. i. legyen egy bíróság, a mely az ügyben dönt, és legyen egy másik, a mely ezt ellenőrzi. Megvalósítja egyszersmind a bünvádi eljárás azon alapelvét, hogy csak oly bíróság hozhasson döntő ítéletet az ügyben, a mely az ügyet közvetlenül ismeri. És megvalósítja ezen második elvet a nélkül, hogy a másodbíróságot felesleges tárgyalásokkal terhelné, mert hiszen a másodbíróság csak akkor tárgyalja újra az ügyet, mikor az új tárgyalás szükséges voltát a legfőbb bíróság constatalta.

Éppen ily természetességgel és tisztasággal foly a bünvádi eljárás alapelveiből azon szabályozás is, hogy az ügy pótlás és részleges reproductio végett ne a királyi táblához, hanem az első bírósághoz utaltassék vissza. A mily természetes alapelve a bírói eljárásnak, hogy az első tárgyalás megsemmisítése esetén az ügy egy más bírósághoz utasíttassék, épp oly természetes az is, hogy pótlásokat, kiegészítéseket, az először felvett bizonyítási anyag kijavítását ugyanazon bíróság végezze, a mely a tényállást megállapította. Azon rendszer ellenben, a mely a pótlást és kiegészítést a kir. táblára bizza, természetellenes már azért is, mert az ítélő bíróság a tényállás egy részét iratokból, más részét pedig közvetlen tagasztalatból ismeri és ennek folytán az ügyről hü képet nem nyerhet. És még egy körülmény miatt természetellenes ezen eljárás. Dr. Fayer László javaslata szerint ezen eljárás eredménye csupán az lehet, hogy az elsőbírósági ítélet helybenhagyatik vagy enyhítettik, és így a királyi tábla tevékenységének csupán azon irányban lehet mozognia, hogy a tényálladékot csak az enyhítésre vagy felmentésre való tekintettel kutassa. A gyakorlatban azonban nyilván előfordulnának oly esetek is, a melyekben a részleges reproductio a Curia sejtelve ellenére nem enyhítő, hanem súlyosító momentumokat hozna felszínre, mert hiszen a Curia azon esetekben rendeli el a részleges reproductiót, a melyekben a tényállás nincs tisztázva. Ily esetekben pedig a királyi táblának eljárása és ítélkezése a természetes igazságérzetet egyenesen megsérteni volna kénytelen.

Még csak egy irányban kell kiegészítenem a fenti pontokban vázolt rendszert. Eddig a felülvizsgálatnak csak oly eseteit vettem figyelembe, a melyekben a részleges reproductio, a pótlás vagy a teljes reproductio szüksége merül fel. Képzeltető eset azonban az is, mikor a Curia által szükségesnek talált pótlás vagy reproductio oly egyszerűen meg-ejthető vagy oly kis fontosságú körülményre vonatkozik,

hogyan annak megejtésére elégségesnek látszik, egy, még a feloldásnál is könnyebb eljárás. Képzeli pl., hogy a Curia a pótlást azon kérdésben akarja megejteni, hogy egy bizonyos hely mily távol van egy másik helytől, vagy, hogy egy tanu valamely kijelentése alatt mit ért. Ilyen, a gyakorlatban valószínűleg nem ritkán előforduló esetekben a pótlásoknak azon egyszerűbb módja kínálkozik, hogy a Curia az ügyet határozat hozatala előtt oly utasítással küldi le az alsó bírósághoz, hogy a pótlást egy kiküldött bírása által eszközöltesse és az ez által természetesen a felek közbenjöttével felvett jegyzőkönyvet terjeszse újra fel. Vannak esetek, a melyekben ez az eljárás teljesen elégséges a hiány pótlására vagy a kétely eloszlására. Nézetem szerint az esetek minden közelebbi körülírása nélkül ki lehet mondani azt, hogy a Curia az ügy előadója az elnökkel egyetértve, jogositva van minden ügy tárgyalása előtt leküldeni az iratokat az alsó bírósághoz csekélyebb pótlás megejtése végett, mely leküldés természetesen semmi tekintetben nem praedjudicálna a hozandó határozatnak. Ezen eljárás által még az is el volna érve, hogy az ily pótlás végetti leküldés az ügy elhuzásának sem válnék okává.

Az eddigiekben előadott rendszer, nézetem szerint, nemcsak a törvényszéki bűnügyekben instituálandó jogorvoslat szervezésére alkalmas, hanem annak schemája alkalmas a járásbírói eljárás előtti bűnügyekre is. Ezek tekintetében egész természetesen alkalmazkodik a rendszer a bírói szervezethez úgy, hogy a járásbírói eljárástól a felelősség a királyi táblához menjen, a mely az ügyet részleges feloldás esetén a járásbírói eljáráshoz, megsemmisítés esetén pedig a törvényszékhez küldi vissza. Ezen rendszer egyszersmind garantiát szolgáltat a tekintetben is, hogy a járásbírói hatásköre a maihoz képest kiterjeszthető legyen. A királyi tábla által felülvizsgált járásbírói eljárás, mely megsemmisítés esetén a törvényszék előtt vétetik fel újra, elég garantiát képez arra, hogy azon ügyeket is hozzá lehessen utasítani, a melyek a törvényszéknek ma feleslegesen terhelik.

Ezen felelősségi rendszernek a járásbírói eljárás előtti ügyekre való kiterjesztése természetesen nem zárna ki azt, hogy a legkisebb jelentőségű járásbírói ügyek, a pénzbüntetéssel büntetett becsületsértések tekintetében a felelősség, úgy mint ma van, a törvényszékhez menjen, mert nézetem szerint az ily ügyek felülbírálatától még a királyi táblát is meg kell kímélnünk. Természetes azonban, hogy a jogegység érdekében meg kellene adni a felelősséget a Curiahoz mind a királyi tábla, mind a törvényszékek jogerős ítéletei ellen, a mely felelősség csupán a törvény érdekében és csupán az ügyesség által volna használható.

Dr. Reichard Zsigmond.

Jogirodalom.

Bona fides im Civilprocesse. Ein Beitrag zur Lehre von der Herstellung der Urtheilsgrundlage von Dr. Josef Truttmann München 1892.

A polgári per tudománya mindinkább új alakot kezd ölteni. Új irányok kerülnek felszínre és aláadni igyekeznek a régi alapokat. A tárgyalási elv, a polgári per dogmája, erős bírálatot kénytelen kiállni, mely már is lenyeste sok kinövését. A jogérzet keresztültörte a formákat, ha azok az anyagi jog és igazság sérelmét eredményezik. Míg a régi tan küzdelemnek tekintette a per, melyben a fél minden meg nem tiltott fegyvert felhasználhat, — a melyben az ügyesebb a győzelem, — a melyben a bíró csak néma szemlélő, a ki az ügyesebb küzdőnek megítéli a harcz díját: addig az új tan szerint a felek és a bíró kölcsönösen egymást támogatva kötelesek az igazság kiderítésére közreműködni. Innen folyik, hogy míg a tárgyalási elv tulzói semmi súlyt nem helyeztek a felek jóhiszeműségére, és még a német perjognak oly kitűnősege mint *Wach* is azt tanítja, hogy a polgári perben a felek

nem kötelezhetők az igazmondásra, hogy a hazugság egyáltalán nem képezheti tilalom tárgyát: addig az irodalom és törvényhozás ujabban mind nagyobb súlyt helyez a jóhiszeműségre a peres eljárásban is. *Kohler* (a *Process als Rechtsverhältniss* cz. műben) már felállítja az igazmondás kötelezettségét és úgy nyilatkozik róla, hogy «létezése bizonyos és nagy bajnak tartja, hogy a perbeni rosszhiszeműség (processualische Schikane) ellen nincsenek rendbíróságok, mert az állam és társadalom nagy érdeke, hogy a becsületeség a pervitelben megóvassék». És *Klein* (a «Schuldhaftes Parteihandlungen» cz. művében) hosszasan czáfolja *Wach* tanát, kimutatja, hogy az a per történetében nem bírja alapját, és hogy ellenkezik a magánjog tanaival; *Unger* és *Windscheid*ra hivatkozva a magánjog szempontjából beigazolja, hogy «a processualis hazugság a jogrend megsértése és mint ilyen nem lehet közönyös a jogszolgáltatásra nézve». Ezen két íróhoz csatlakozott, a jelen mű szerzője már előbbi művében (Über processualische Rechtsgeschäfte) és jelen munkájában a jóhiszeműséget a polgári per vitélében beható tárgyalás alá veszi, úgy a jogtörténet mint a jogdogmatica szempontjából.

Érdekes azon fejlődési folyamat, melyen a polgári per keresztültért, midőn eredeti álláspontjától, melynél az objectív jog háttérbe szorult a fél becsületeségének vizsgálatával szemben, a jóhiszeműség teljes elhanyagolásáig jutott el.

A régi germán pernek egyéb tárgya sem volt, mint annak constataciója, hogy melyik fél a becsületes. A kereset indítása személyes megtámadása alperesnek, mely ellenében alperes nem szorítkozhatott a pusztán tagadásra, hanem ártatlanságát tartozott bizonyítani. A párbaj utján való hivatkozás Istenre, az eskütársak intézménye, mind erre vezethető vissza.

A római jogban a rosszhiszemű perlekedés a calumniában jut kifejezésre. Calumniát követ el, a ki a bíróság előtt tudva valótlan állít (mendacium), jogtalan kérelmeket (improba seu calumniosa petitio) támaszt, a pervitelt rosszhiszeműleg nehezíti vagy késlelteti (fraus és frustratio). Mindezek ellen a római jog súlyos joghátrányok: a juramenta calumniae, a cautiones judiciales, és pénzbírók utján védekezett.

Ezen védelmi eszközök közül a perrend nagy hátrányára főképp a juramentum calumniae ment át a canonjogba.

Justinian azt gondolta, hogy a calumniatores-eket, a rosszhiszemű perlekedőket elriasztja, ha az eljárás bevezetéséül általános esküt kell tenniük jóhiszeműségükre (juramentum calumniae vitandae). Ezen intézkedés nagy veszélyei csakhamar kitűntek. A régiebb római jogban, melynél a bíró szabadon mérlegelte az eskü megbízhatóságát, a juramentum calumniae jó szolgálatot tett. Az egyház azonban szentnek declarálta azt; a mit valaki eskü alatt állít, abban a bírónak nem szabad többé kételkednie. Az eredmény ennél fogva épp ellenkezője volt annak, a mire Justinian célzott; a rosszhiszemű perlekedőnek csak meg kellett esküdnie, hogy ő tisztességes ember, és ha az egész világ az ellenkezőről volt is meggyőződve, a bíró kénytelen volt neki hinni.

Ezen okból az általános juramentum calumniae ellen azonnal megindult a harcz, midőn a régi német birodalmi törvényhozás azt recipiálta. A szász iskola, mely oly nagy befolyást gyakorolt a német jog fejlődésére, elvetette azt. A különleges juramenta calumniae azonban a szász gyakorlatban is el voltak fogadva és a közönséges német jogban az új birodalmi perrend életbelépteig fentartották magukat.

A perjog jelenlegi álláspontja szerint a juramentum calumniae egyáltalában ferde és czéltalan, mert a rosszhiszemű pervitelt nem akadályozza meg. A calumniával a római jog szerint összekötött egyéb következmények szintén elestek. Mindennek dacára a szerző azon véleményen van, hogy ama követelmények, melyeket a becsületeség a pervi-

tellet szemben támaszt, ma is ugyanazok és a bírói discretionárius hatalom kiterjesztésében találják biztosítékukat.

Ezen követelményeket a szerző — vonatkozással a német birodalmi perrendre — a következőkben összegezi:

Nem szabad könnyelműen vagy éppenséggel a jogtalanság tudatával pert kezdeni. A támadást oly alakban kell intézni, a mint azt az eljárási szabályok előírják és csakis alkalmas eszközöket szabad felhasználni. Ha egyes perbeli cselekmények időhatárokhoz vannak kötve, azokat a kellő időben kell megtenni; a kellő idő alatt az értendő, a midőn a támadó eszköz alkalmazását a becsületes, hátsó gondolatok nélkül eljáró féltől elvárni lehet.

Alperes csak akkor bocsátkozzék perbe, ha meg van győződve vagy legalább okkal hiszi, hogy a felperes által támasztott igény jogellenes. Perjogi kifogásokat is csak akkor emeljen alperes, ha azokat alaposaknak találja. Védekezését olyképp rendezze be, akár az anyagi jogból, akár az eljárásból meríti kifogásait, a mint azt az eljárási szabályok előírják. Ő is csak alkalmas védelmi eszközökkel éljen, még pedig a törvény által előírt vagy olyan időben, a midőn azok felmerülése várható.

Ezen általános tételeket azután szerző mint a jóhiszeműség követelményeit a nyilatkozatok tartalma, alakja és ideje tekintetében részletesen kifejti.

Érdekesekek azon következtetések, melyeket a szerző az általa felállított tételekből a főesküre nézve levon. Szerző szerint az nem bizonyíték, hanem czélszerű eszköz a rosszhiszemű pervitel meggátolására. Mindamellett az csak tényekre és nem jogra irányulhat. Gondolatmenete azzal végződik, hogy «az esküt a törvény oly alakban rendezi, a mint azt becsületes és istenfélő őseinktől átvettük», és azért nem tartja megengedhetőnek, hogy ezen ősgermán felfogáson alapuló intézményt új, még ki nem próbált intézménnyel, a felek eskü alatti kihallgatásával helyettesítsük.

Nem bocsátkozhatunk e helyütt szerző ezen nézeteinek megbeszélésébe és bírálatába. Ha a német jogásziskola az esküjog mai alakja mellett nem tud erősebb érveket felhozni, mint a minőket szerző felhoz, akkor az ősgermán eredet, melyet különben is hamisnak tartunk, mert mai esküjogunk csak a római jog szabályainak elferdítésében gyökerezik — nem fogja azt megmenteni a józan ész nevében ellene indított támadásoktól.

F. A.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A Btk. 80. és 75. §-aihoz.

J . . . Alajosné avval volt vádolva, hogy a fővárosi kir. adófelügyelőség által 1891. évi szeptember hóban adóhátralék czimén lefoglalt 38 frt értékű butorokat eladta és a vételárt saját céljára fordította.

A vádlott a tárgyalás során avval védekezett, hogy 1892. év február havában férje elhalálozván, 5 gyermekével hajlék és kereset nélkül maradt és ez okból, hogy önmagát és gyermekeit az éhhaláltól megmenthesse, kénytelen volt a lefoglalt butorokat eladni.

A budapesti kir. büntető járásbíróság a vádlott ezen védekezését valónak elfogadta és a vádlottat a Btk. 80. § a alapján felmentette. A felmentő ítélet indokolása a következő: . . . «ezzel szemben azonban azzal védekezett, hogy folyó évi február havában 5 gyermekével mint özvegygé lett nő hajlék és kereset nélkül éhen kellett volna halnia, s így végszükségben csak akként tudott magán segíteni, hogy a lefoglalt butorneműeket eladja, a melyekért 15 frtot kapott, s a mely összegből szobaasszonyának előre fizetendő lakbért egyenlített ki, s a megmaradt pár forintot családja s maga

élelmezésére fordított, tekintve pedig, miként teljes szegénysége a tárgyaláson megjelent ruházatából is méltán következtethető, s így fenebbi védekezését, mint valószínűséget, nagyobb bírói figyelembe venni, sőt tekintettel arra, hogy a terhére rótt cselekmény a saját és 5 gyermekének az éhenhalástól megóvándó, tehát végszükségben követte el, a Btk. 80. §-a értelmében: bűncselekmény alól felmenteni kellett.»

Eltekintve attól, hogy az eljáró bíróság ítéletét a vádlott egyoldalú védekezésére állapította, ezen esetben a Btk. 80. §-a alkalmazást egyáltalán nem nyerhetett, mert ezen §. alkalmazásának feltételei:

1. a vétenül származott veszély,
2. a veszély közvetlensége,
3. a veszély elháríthatatlansága

meg nem állapíthatók.

Ha el is fogadjuk, hogy vádlott sanyaru helyzete vétenül származott s bizonyos veszélyt rejtett magában, úgy azt hiszem, nem szorul bővebb bizonyításra, hogy vádlott és hozzátartozói éhhalállal közvetlenül veszélyeztetve nem voltak és feltéve az esetet is, nem áll, hogy a veszély más-kép, mint büntetendő cselekménnyel elhárítható ne lett volna.

Figyelmet érdemel ez eset, mert nemcsak a feltételes ítélet intézménye mellett ékesen szóló érvet képez, hanem az okból is, mert ily esetek, tudomásom szerint, a gyűjteményekben eddigelé nem közöltek. (Hallomás útján egy hasonló esetről értesültem, a hol egy özvegyasszony, 5 gyermek anyja, kereset nélkül, téli időben, lopott kulcs segítségével csekély értékű élvezeti cikket lopott. Ez esetben mindhárom bíróság a Btk. 80. §-a alapján felmentő ítéletet hozott.)

A járásbíróság ítéletét a kir. ítélő tábla helybenhagyta, azonban a felmentést nem a Btk. 80. §-ára, hanem a Btk. 75. §-ában meghatározott szándék hiányára állapította. Ugymond: «. . . a vádlottnak az alsófoku bírósági ítélet indokában feltüntetett és semmivel meg nem czáfolt előadása arról győz meg, hogy az 5 gyermek gondozásának kötelességével téli időben özvegyen maradt vádlott büntetendő cselekmény elkövetését magában foglaló szándék nélkül adta el az adótartozásban hatósági zár alá vett és nála hagyott dolgokat, a nagy szegénységben önmagán és a hozzátartozókon segíthetés végett; a Btk. 359. §-ába ütköző cselekmény tehát nem állapítható meg az ennél a cselekménynél is szükséges ama dolus hiánya miatt, mely a Btk. 75. §-a szerint meg van határozva».

Végeredményben a kir. ítélő táblai ítéletben kifejezést nyert nézet oda vezet, hogy a tettes azon vélelme, miszerint az általa elkövetett, a Btk. valamely §-ának ismérveit magában foglaló cselekmény nem képez büntetendő cselekményt, a beszámítást kizárja.

Akár tudat, akár akarat vagy tudat és akaratnak definiáljuk a büntetőjogi beszámítás alá eső szándékot, az ítélet tárgyát képező esetben ennek léte kétségtelen. A vádlott tudta, hogy butorai hatóságilag le vannak foglalva, kétségtelenül ismerte a hatósági zárban rejlő elidegenítési tilalmat, és daczára ennek, önhatalmulag a saját céljára adta el a lefoglalt tárgyakat.

Ily körülmények közt meg nem magyarázható, hogy tulajdonkép mit ért az ítélet ama dolus alatt, mely a Btk. 75. §-ában meg van határozva; annyival kevésbé, mert vádlott szándékos cselekménye jogellenes voltának tudatában cselekedett.

A királyi ítélő tábla, habár az első foku ítélet indokait, illetve a Btk. 80. §-ának felhívását mellőzte, úgy látszik, mégis abból indult ki, hogy a vádlott végszükségben, helyesebben azon meggyőződésben, hogy végszükségben van, cselekedett, tehát cselekményének büntethetősége iránt jogi tévedésben volt.

Evvel azon vitás kérdés, vajon a jogellenesség tudatának

hiánya, a cselekmény büntethetőségét megszünteti-e, igenlő értelemben nyert megoldást. Ezen kérdéssel in concreto kapcsolatos azon további kérdés is, vajon a végszükség állapota iránti tévedés kizárja-e a felelősséget; általában vajon a büntető rendelet aluli kivételre vonatkozó jogi tévedés megszünteti-e a büntethetőséget.

Ha a büntetőjog szempontjából a szándék (dolus) fogalmát úgy határozzuk meg, hogy az valamely, a büntető törvénybe ütköző cselekményre, mint előre látott eredményre irányuló akart tevékenység: úgy kétséget nem szenvedhet, hogy a szándéknak csakis azon ismérveket kell felölelnie, melyek a delictum speciális tényálladékára vonatkoznak. Ha ezen speciális tényálladékban a jogellenesség benfoglaltatik, úgy az erre vonatkozó tudat hiánya megszünteti a büntethetőséget, ellenkező esetben nem. Ha *A*-nak kalapját, azt sajátomnak tartva, elviszem, nem követek el lopást, de ha másnak lakásába erőhatalmulag behatolok, úgy a «jogos indok» meghatározásánál nem az én, hanem az általános, törvényen vagy szokáson alapuló felfogás lesz az irányadó. Ebből pedig következik, hogy ha a törvényben meghatározott kivételek folytán valamely cselekmény nem büntetettik, úgy annak meghatározása, vajon ily kivétel tényleg fenforog-e, vagy sem, nem a tettesnek egyéni felfogása, hanem a törvény határozatai lesznek irányt adók. Tehát végszükség esetében is a beszámítás csak akkor van kizárva, ha az úgy, miként az a törvényben meg van határozva, tényleg létezett.

Végre még egy megjegyzést kívánok tenni. A kir. ítélő táblai ítélet a Btk. 80. §-ának felhívását azért is mellőzte, mert az eljárási rendtartás 82. §-ának utolsó bekezdésében meghatározott szabály az, hogy a felmentő ítélet minden mellékkitétel nélkül, vádlottat a vád alól felmentse. Nézetem szerint az eljárási rendtartás 82. §-a ezen intézkedéssel csakis ama, a régi gyakorlatban divó kitételeknek «bizonyítékok hiányából, elégtelenségéből», mellőzését kívánta elérni. Ha azonban a kir. ítélő tábla által alkalmazott magyarázatot elfogadjuk, úgy mellőzendő lett volna a járásbirósági ítéletnek azon kitétele is: «a Btk. 359. §-ába ütköző és a Btk. 365. §-a szerint minősülő sikkasztás vétségének» (vádja alól felmentetik), mert ez épp olyan kitétel, mint a Btk. más §-ának felhívása.

Laufer Gyula
budapesti kir. alügyész.

A cseléd-törvény revisiója.

Az 1876. évi XIII. tcz. revisióját javasolja Chudy Hugó ur a «P. Lloyd»-ban. A jelen sorok írója, ki számos évek óta a fővárostól elszármazott, de több vidéki város és környék életviszonyait megfigyelte, Chudy urat oly főbb rangú rendőri tisztviselőnek véli, ki a vidéki életet nem ismeri és a főváros cselédügyét is — humánus iránya és tudományos képzettsége dacára — csak egyoldalúan vagyis csak azon végjeleneteit látszik ismerni, melyek a kapitányság tárgyaló termében játszódnak le. Nagy érdeklődéssel fogunk a két cikk olvasásához, de épp oly csalódás, sőt boszankodás benyomásával végezzük. A kérdéses fejtegetések elolvasása után hajlandók vagyunk a társadalom azon nagy tömegét, melyet gazdáknak vagy munkaadóknak nevezünk, zsarnok rabszolgatartóknak vélni, kik arra törekednek, hogy a cseléd-séget, csupa gyöngéd, becsületes, erényes népet, anyagilag megkárosítsák és szeplőtlen becsületét veszélyeztessék.

Már a kiindulás téves. Irtó hadat üzen azon felfogásnak, mintha a gazda és cseléd közötti viszony uralmi vagy csak vegyes azaz magánszerződéses uralmi viszony volna és azt követeli, hogy tisztán szerződéses civiljogivá tétessék.

Pedig a gazda és cseléd közötti viszony — bármennyire perhorreskálnók is a más által egyelőre nem igen substituálható szót — mégis csak *uralmi* viszony. Hiszen a legcivilebb jogosítvány is *hatalmi* viszony eredménye, hiszen az

egész jog, történeti fejlődésénél, valamint logikai tartalma és gyakorlati hatásánál fogva is hatalmi viszonyt, valamely személy érdekének (*nem* mindig akaratának) más személy akarata fölötti *uralmat* képez. Ha bármely időben csak két akár minő műveltségi fokú ember is a világ egy elhagyott pontján találkozza, a sors által együttes életre kényszerítetik, köztük azonnal *hatalmi* viszony fejlődik, mely vagy *társas* vagy *uralmi* vagy a kettőnek combinált alakulata. E hatalmi viszonyból idővel többé-kevésbé állandó normák fejlődnek, melyek *nemcsak* a feleknek a munkában és élvezetben részesedése arányát, *hanem* az érintkezés módját és a támadható surlódás mikénti elhárítását szabályozzák. És jegyezzük meg itt jól, hogy az érintkezés szabályozásra szorul *ott is*, a hol nem a munkában vagy élvezetben való részesülés kerülhet szóba. Igaz, hogy a művelődés előrehaladásával, az önerő érzetének fölébredése és a sok egyesek egyéniségének fejlődésével az uralmi viszony mindinkább *társassá* válik a szó azon *tágabb* értelmében, melyben az üzletvilág a gazdag gyárost és a kisvárosi megrendelő kereskedőt üzletbarátoknak nevezi.

Amde még sok életviszony van és lesz, mely többé-kevésbé hatalmi viszony *részint* az illető *felek* fejlettségi fokánál, *részint* pedig az illető *viszony* *céljándól* fogva. Ugyanis eltekintve a *szigoruan közjogi* viszonyoktól, van sok életviszony, mely nem csak elméleti felfoghatása, hanem gyakorlati érvényesítése tekintetében is, a valóságos *uralom* kriteriumát *nem* nélkülözheti. Ilyen a tanár és tanítvány, az iparos és tanoncz közötti viszony. — Nevezzük ezen viszonyt fegyelmi-nek vagy bárminek is, *uralmi* természetét eltagadni *nem* lehet. A tanár és tanítvány közötti viszonytól eltekintve, mely esetleg más al-kategoriába sorozható, a jelzett többi viszonyokat civiljogi szerződés alapítja *ugyan* meg, *de* a jogviszonynak *nem* a megalapító tény, hanem a viszony megléte és *célja adja meg a tartalmát*. A megalapító szerződés *kikötései* a viszony tartalmára befolyással lehetnek ugyan, *de a lényegét nem módosítják*.

Képzeltetjük-e a jelzett viszonyok bármelyikének egészes fenállását a nélkül, hogy a mester, a főnök *parancsola* fölényt, bizonyos (bármily *parányi*) félelmet (Ehrfurcht) gerjesztő tekintélyt ne gyakorolna, a mi nem más, mint bizonyos mérvű *uralom*. Az iparostanoncz állására még azt az ellenvetést lehetne tenni, hogy itt a fegyelmi alárendeltség saját kiképeztetése érdekét mozditja elő, ámbár itt is szembeötlő, hogy ezek alárendeltsége pillanatnyi közvetlenséggel a *főnök előnyére* szolgál. Vajon nem fogja-e a szolgáló fél a munkaadónak kívánságait teljesíteni, sőt szeszélyeihez is alkalmazkodni? Vagy helyesebb-e, hogy a munkaadó alkalmazkodjék a munkás kívánalmaihoz?

Lehet-e ezen viszonyok bármelyikét is ahhoz hasonlítani, midőn az önálló szabó-, asztalos vagy lakatos-mesternél vagy a köművesnél vagy akár csak a szegény napszámosnál is munkát rendelünk? Bizonyára *nem*. Mert ezekkel nemcsak a gyakori, az *állandóbb* érintkezés, hanem egyáltalában a *szorosabb személyes* viszony hiányzik és munkájuk folytonos utasításainkat könnyen nélkülözheti.

És a benső házi és családi életben *előre ki sem számít-ható* folytonos szolgálatok tételére rendelt cseléd állása sokkal függetlenebb legyen, mint a fönt említett magánalkalmazottaké? Legyen viszonya *tisztán* szerződéses és a gazdával teljesen egyenrangú fél? Egyenrangú *csak* a szerződés *megkötésénél* lehet, mely a szolgálati teendők terjedelmét és minőségét is némileg (de nem kimerítően) előre szabályozhatja. De képtelen és kivihetetlen dolog volna, a gazdát azon helyzetbe utalni, hogy a cseléd által részben, sőt egészben mulasztott teljesítésének kieszközlése végett polgári perhez folyamodjék. Ha a cseléd a szolgálatot hanyagul és rosszul teljesíti és az előre kivett bér és az élvezett ellátásért a *gazdának vagyoni fedezetet nem nyújthat*, ez utóbbi hogy segít-

sen a baján? inditson polgári pert? vagy bocsássa el a cselédet? Hisz akkor még rosszabb helyzetbe jut a gazda, míg ellenben a cseléd ezen maneuvert más városban más gazdával tetszése szerint ismételhetheti. Vagy, ha e cseléd a szolgálatba lépés napján az előpénzt visszaadva, más gazdához lép be vagy a hatodik megyébe távozik és az *esetleg beteg gazda vagy beteg gyermeke ápolás nélkül marad*, a gazda inditson polgári pert? Vagy ha a cseléd gorombaságra vagy éppen gyalázó szitkokra fakad gazdája ellen, az utóbbi azon fenytéket se alkalmazhassa, melyet *egyenrangú* embertársa ellenében alkalmazni, a társadalmi szokás megenged, sőt követel?

Azt állítja Chudy H. ur, hogy a cseléd a gazdának csak anyagi kárt tehet, míg rajta a gazda érzékenyebb kárt ejthet. E fölfogás határozottan téves, mert egyrészt a cseléd gondatlanság vagy roszakarat által oly *aránytalan nagy* vagyoni kárt okozhat, melyet a többnyire vagyontalan cseléd megtéríteni *nem* képes, másrészt a vagyoni károsítás erkölcsi bajt is eredményezhet, de okozhat a cseléd erkölcsi kárt közvetlenül is. A hely szűke miatt példákat itt elő nem sorolhatunk; de szolgálhat minden gazda egész regény-tárral.

Továbbá Chudy ur szerint a cseléd *mindig a hátránysabb helyzetű* szerződő fél, akár azon földbirtokos, ki remélt termését már előre eladni kényszerül. Engedelmet kérünk, de ezen fölfogás is merőben alaptalan, sőt igen számos esetben a viszony fordítva áll. Egy földbirtokos eladósodása *rendkívüli* és kóros állapot, míg ellenben a szolgálatot kereső cseléd ez életmódra magát bizonyos időre jószántából szentelte, mi által majdnem kivétel nélkül *helyzetét* az előbbi otthoninál *sokkal kedvezőbbé tette*; továbbá a remélt termést előre megvásárló pénzemberek száma az illető vidéken nagyon *korlátolt*, holott a cselédet kereső *gazdák száma oly nagy*, hogy a cselédet sok helyen egymás elől elkapkodják és a *cselédhiány általános panasz tárgyát* képezi.

Megütközik Chudy ur azon, hogy a gazda a cseléd *erkölcsisége felett örökösök*. Pedig ezen örökös nemcsak a társadalomnak — éppen a cselédség alantas műveltségi fokánál fogva — nagyon is érdekében fekszik, hanem a gazdának sem lehet közömbös, ha a cseléd magaviseletének példájával és aljas beszédeivel a gyermekek mindenre fogékony lelkét megmérgezi, vagy a házba ragályos betegséget importál, mely veszélyekkel szemben a gazdától az *önvédelmet*, vagyis a kis- és nagykorú cselédek erkölcsisége feletti örökösödést megtagadni, valóban igaztalanság lenne.

Hivatkozik Chudy ur a legműveltebb külföldi országokra; de egyrészt figyelmen kívül hagyja, hogy a különböző állapotok különböző diétát igényelnek, másrészt feledni látszik, hogy például Angliában a cseléd gondatlansága felette szigorúan büntetettik, mint pár évvel ezelőtt a következő eset is mutatta. Londonban egy emberbarát névtelen figyelmeztetésére egy apa a gyermek-sétahelyen saját gyermekét lopta ki a kiskocsiból és helyettesítette egy nagy bábbal, azon idő alatt, hogy a dada udvarlójával mulatott. E miatt a cseléd több havi fogsággal büntetett és a hatóság cselédkönyvébe azon tilalmat írta be, hogy gyermek mellé szolgálatba szegődni többé nem szabad.

Azonban (bár ritkán) előfordulható visszaélés miatt, hogy a gazda a cselédnek a megérdemelnél rosszabb minősítést írta be a cselédkönyvbe, nem ellenezzük, hogy ezen jog a gazdától továbbra is megvonassék; de helyettesítendő volna oly intézménnyel, melynél fogva a gazda a cselédnek a szolgálatból kilépése alkalmával külön bizonyítványt kiállítani, ezt a cseléd a rendőrségnek irattárba helyezés végett átadni, az utóbbi pedig ennek és egybevetendő más megbízható adatok alapján a cselédekről *minősítési kimutatást vezetni* legyen köteles, melyet a *cselédkeresők megtekint-hessenek*, és melynek *kivonata* azon hely rendőrségével legyen

közlendő, melyet az elutazni készülő cseléd szándékolt újabb tartózkodása helyéül kötelesség szerint bejelent.

Udvös Chudy ur javaslata a budapesti «Charitas»-egylet mintája szerinti szervezkedés tárgyában és mindenestre megvalósításra méltók mindazon intézmények, melyek a *cseléd műveltségi és erkölcsi színvonalának emelését*, valamint baleset, betegség, aggkor és önhibáján kívüli keresethiány csapásai ellen védelmezik.

A részletek megvitatása azonban *nem ezen*, hanem *közigazgatási* közlőny keretébe tartozik, feladatunk itt csak az lehet, hogy a szempontokat és főbb határvonalakat meghatározzuk. Ha illetékes helyen a cseléd törvény revíziója napi rendre tűzetik, mindenestre jól teszi, ha az érdekelt körök véleményét meghallgatja, melyek közül a cselédek érdekeit a rendőrség hivatottabbjai és a humanitárius intézetek vezetői, a gazdák (házi asszonyok) tapasztalatait pedig az *előkelőbb négytelek corifeusai* tolmácsolhatnák és a napi lapok is a helyett, hogy court d'amour elé tartozó fogós problémákat tűznek ki olvasóiknak megfejtésre, inkább ilyen tárgyú nyilatkozatokat gyűjthetnének kiaknázható anyagtárral.

Dr. Rónai János
balázsfalvi ügyvéd.

Különfélék.

— A budapesti ügyvédi kamara jelentéséből a mult számban már közöltünk egy részletet. A jelentés anyagának tömegéből ezuttal ismét kiemelünk egy részt és csak annyit jegyzünk meg, hogy ilyen kimerítő és szakszerű jelentése a kamarának még nem volt.

A jelentés utolsó részlete így szól:

Mult évi jelentésünkben sürgettük a joggyakorlat egységesítését, s örvendetes tudomásul vettük, hogy az ügyvédi rendtartás tervezetében Nagyméltóságod ez álláspontunkat elvileg elfogadta. Kíváncsok, hogy a kivitellel vonatkozó törvényjavaslat szintén mielőbb közzé tétessék és az ügyvédi rendtartással együttesen emeltessék törvényerőre.

Ugyancsak mult évi jelentésünkben felhívtuk Nagyméltóságod figyelmét azon anomális állapotokra, a melyek Fiuménak és Horvát-Szlavon-Dalmátországnak törvénykezési viszonyai tekintetében az anyaországgal szemben fentállanak. Hogy ezek javítása tekintetében az illetékes tényezők részéről eddigelé, bármely tekintetben is, kezdeményező lépés tétetett volna, tudomásunk nincsen. Újból megsürgetjük tehát, hogy e létező, ugyszólván szégyenletes állapot megszüntetése tekintetében mielőbb méltóztassék megfelelő módon intézkedni.

Sürgettük mult évi jelentésünkben a pestvidéki királyi törvényszéknek a budapesti kir. törvényszékbe való beolvasztását és a budapesti kir. törvényszék polgári és büntető osztályainak önállósítását, valamint a fővárosi polgári járásbírók összpontosítását. Hogy e tekintetben történt-e valami előkészítő lépés, nem tudjuk, de ismételve hangoztatjuk a szervezet ily módon való, immár teljesen megérett átalakítását. S a mi különösen a fővárosi polgári járásbírók összpontosítását illeti, ez a hagyatéki eljárásra vonatkozó törvényjavaslat törvénynyé válása esetén, mely a hagyatéki ügyeket a járásbírók hatáskörébe utalja, csaknem elkerülhetetlenné lesz.

A kamaránk területén működő bíróságok ügymenetére és működésére nézve észrevételünk az, hogy a lefolyt évben sem hátramenést, sem előrelépést nem tapasztaltunk, hanem maradt minden a régi ben.

A törvénykezés terén fontosabb mozzanatot csupán a vizsgálóbírói intézménynek 1893. évben való életbeléptetése képezi. Ez mindenestre haladás a büntető-törvénykezés fejlesztésének terén. Ez intézmény hivatva van a bűnvizsgálatokat nagyobb biztosítékokkal körülövezni. Az eszme és intézkedés régen érzett szükségnek tesz eleget, hogy azonban a keresztülvitel mennyiben felel meg a gyakorlati élet követelményeinek, e tekintetben még sokkal kevesebb tapasztalat áll rendelkezésünkre, hogysem ezuttal határozott véleményt mondhatnánk.

Ugyancsak a büntető törvénykezésnél a már eddig fel-említettéken kívül még egy észleletünkre kell felhívunk

Nagyméltóságod figyelmét. Nagyobb tárgyalásoknál, melyek előreláthatólag több napokig tartanak, a bíróság az összes tanukat rendszerint mindjárt az első tárgyalási határrapra behívja, a kik, ha mellé még vidékiek is, sokszor napokig kénytelenek itt az államkincstár költségére vesztegelni és munkaidejüket semmittevéssel eltölteni. Kíváncsok, hogy a büntetőtörvényszékek jobb beosztással éljenek, a mi részben már gyakorlatba is vétetett, de mind a mellett nem volna felesleges, ha Nagyméltóságod rendeletileg figyelmeztetné a bíróságokat, hogy a beidézéseket bizonyos tervszerű rendben eszközöljék, úgy, hogy az mind az állampolgároknak, mind az államkincárnak minél kevesebb megterheltségével járjon.

Az alkotmány-utczai törvénykezési palotában a bíróságok egy némely helyiségének elhelyezése tárgyában is észrevételeket kell tennünk. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék és a budapesti kir. törvényszék büntető osztályának iktató hivatalai és irattára mind, a négy emelet magasságával bíró harmadik emeleten vannak elhelyezve. Ezen elhelyezésnek észszerűségét valóban nem vagyunk képesek felfedezni.

Éppen ezek a hivatalok azok, a melyekkel a nagyközönség legtöbbször érintkezik és egyszersmind azok, a melyek legnehezebben és legnagyobb fáradsággal hozzáférhetők. E hivatalok, ha nem is a földszintre, de legalább is az első emeleten lennének elhelyezendők. Így van ez minden nagyvárosi bíróságnál a művelt államokban, a hol az adófizető nagyközönségre csak némi tekintettel vannak. De még kevésbé érthető a budapesti törvényszék büntető osztálya vezetőjének az az intézkedése, a mely szerint az új vizsgálóbírói intézmény életbe léptetésével az összes vizsgálóbírói helyiségeket a harmadik emeletre helyezte át. Tehát éppen azokat a hivatalokat tette legnehezebben hozzáférhetőkké, a melyeknél naponként a kihallgatandóknak százai fordulnak meg, s sokszor oly testi nyomorékok, a kiknek legnagyobb megerőltetésükbe kerül a toronymagasságu emeletet megmászni. Ezalatt pedig az előadó bírák és ügyészek, kiknél tizedrésnyi ember sem fordul meg, a kényelmesebb alsóbb tractusokat foglalják el. Azt hisszük, hogy hasonló elhelyezéseknél a czélszerűség pontjainak kell irányadóknak lenniök, s kíváncsok, hogy Nagyméltóságod főfelügyeleti jogánál fogva e tárgyban figyelmeztetést intézne a törvényszék büntető osztályának vezetőjéhez.

A kereskedelmi és váltójogi törvénykezés terén két körülményt említhetünk fel sajnos tapasztalatképen.

Az egyik az, hogy e bíróságnál, dacára az általános normatívumképen elfogadott díjszabályzatnak, a perköltségek megállapítása tekintetében bizonyos aránytalanság és rendszertelenség uralkodik. Míg ugyanis oly ügyvédi munkálatokért, a melyek pusztá ürlap-kitöltésből állanak, az ügyvédi díjakat a budapesti kereskedelmi- és váltótörvényszék az általános díjszabályzat szerint pontosan állapítja meg, addig ugyanaz a törvényszék számos esetben és indokolatlanul az érdemleges tárgyalásokat és munkát sokkal alacsonyabban taksálja, a mi naponként előfordul, de sőt a budapesti kir. ítélőtábla kereskedelmi tanácsa azt is megteszi, hogy hasonló esetekben pár krajczárral vagy forinttal az ily érdemleges tárgyalási költségeket is még lejjebb szállítja, mintha az efféle leszállításokra különös súlyt helyezne ítélkezésében. Ez a kicsinyes eljárás visszatetsző s csak mindinkább megerősíti azon követelmény szükségességét, hogy általánosan kötelező díjszabás állíttassék fel, a mit kamaránk már évek óta sürget, hogy eleje vétessék annak a ferde felfogásnak, hogy a bíró az érdemleges munkát akképen mérlegelje, miszerint annak díját a sablonszerű s minden szellemi erőfeszítést nélkülöző gépi munkák általános díjszabásánál lejjebb szállítsa.

Ugyane helyen kell felemlitenünk azt az évek óta hangzó jogosult panaszt is, hogy a budapesti kir. ítélő tábla váltótanácsánál a legsürgősebb váltó- és kereskedelmi ügyek a lehető leglassabb elintézésben részesülnek. Egyszerű váltóügyek elintézési idejének minimuma hat hó, de sokszor egy évig is elhevernek ott az ügyek, míg a sor rájuk kerül. Felesleges bővebben fejtegetnünk, hogy ez a váltó- és kereskedelmi ügyek természetének, melyek a lehető sürgős lebonyolítást igénylik, éppen nem felel meg. Ez a visszasság alapos vizsgálat tárgyává teendő s ha annak oka a munkaerő csekélyisége, úgy az haladéktalanul szaporítandó, mert e bajt leginkább a főváros kereskedelme szenved meg.

Panaszunk van a sommás bíróságok lassu ügymenete

miatt is. Legtöbb sommás bíróság nem tartja be azon határidőket, a melyeket a törvény a sommás keresetek tárgyalási határrapjának kitűzése tárgyában előir. Nyolcz és tizenöt napos határrapok helyett kapunk három és négy hónapos határidőket, holott ezt az eljárást a legnagyobb munkahalmaz sem mentheti. Ugyanis, mint tudva van, a fővárosban a sommás perek körülbelül 45 százaléka makacssággal vagy egyezséggel végződik, a minek elintézése a bíró részéről semmi szellemi munkát nem igényel és naponként egy bíró által, kivált a segéderő igénybevétele mellett, 30—40 db ily ítélet feldolgozható. Ha a kereseti igény peressé válik, a tárgyalás ugys más határrapra halasztható el. Mi sem állja tehát útját annak, hogy a keresetek első tárgyalási határrapjánál a törvényes határidők betartassanak s ezáltal a kint levő liquid követelések behajtása gyorsíttassék. Alkalmas módszerül kínálkoznék e tekintetben az is, hogy például az első tárgyalások egy-egy bíró előtt a hét bizonyos napjaira tűzethetnek ki, a midőn érdemleges és folytatólagos tárgyalások elő nem vétetnek. Egy kis jóakarattal, tervszerű beosztás által igen könnyen lehetne segíteni sommás bírásokadásunk ezen hiányán.

Felemlítjük e helyen karunknak egy régi sérelmét is az illetékegyekben. Ugyanis az ügyvédi kar az, mely az állam részére a bélyegjegyekben lerovandó illeték beszédét közvetíti és éppen karunk az, a melyet a drákói szigorú és az igazság szempontjait teljesen figyelmen kívül hagyó törvény a legkegyetlenebbül sújt. A törvény az ügyvédet bármely okból származó bélyeghiányért annak ötszörösével rendeli büntetni. Megesik, hogy az ügyvéd egyéb elfoglaltságai közepette, midőn az ügy érdeme foglalja el minden gondolatát, megfeledkezik egy bélyeg felragasztásáról, meg-esik, hogy a hiányos felbélyegzésre a bélyeg és illetékszabályok nagy számmal lévő homályos rendelkezéseinek valamelyike szolgáltat alkalmat, a nélkül, hogy az ügyvédet gondatlanság vagy éppen az államkincstár ellen irányuló károsítási szándék vezérelné. Lehet, hogy a beadvány benyújtása, vagy a jegyzőkönyv aláírása után pár percczel eszébe jut, hogy az illeték lerovásáról megfeledkezett, jóvá akarja azt nyomban tenni, de már lehetetlen, mert a lelet fel van véve és nyakába szakad a büntetés teljes súlya. Nincsen az az államkincstári rideg érdek, melylyel az igazság és jog eszméjét megtagadó ezen szabályt a józan ész ítélőszéke előtt igazolni lehetne, s nincsen különösen értelme annak, hogy ezen szabály éle éppen az ügyvédi kar ellen fordíttassék, a melynek közvetítésével sokkal több bélyegilleték és sokkal pontosabban folyik be, mint olyan esetekben, a hol a felek személyesen tárgyalnak. Teljesen jogos tehát az ügyvédeknek, az állampolgárok ezen adózó osztályának az a követelése, hogy a kart lealacsonyító ezen törvényes szabály, mely az abszolút büntetés középkori intézményét a legmerevebben tartja fent, eltöröltessék. Jogos kívánság az, hogy a törvény a vétlen mulasztás és a szándékos károsítás esetei közt különböztessen. E kérdés szabályozásánál alapelvül kellene szolgálnia annak, hogy a bélyeghiány pótlására az illető ügyvéd záros határidőben felszólíttassék s csak annyiban, a mennyiben ennek eleget nem tenne, s így a károsítási szándék jogosan volna vélelmezhető, sújtassék akár az ötszöröst meghaladó büntetéssel. Reméljük, hogy ezen jogos kívánságunk Nagyméltóságodnál meghallgatásra fog találni s kegyeskedni fog annak a pénzügyminiszter ural való egyetértésben leendő mielőtti teljesítéséről gondoskodni.

— Vécsey Tamásnak római jogi Institutiói harmadik kiadásban jelentek meg.

A római joggal vezetettik be az ifjuság a jogtudományokba, a római jogi szabályok tanítják meg a jog szellemére és a classicus formák ismeretére. Igen fontos tehát, hogy a joghallgató ifjúságnak olyan kézikönyv álljon rendelkezésére, mely érthetően, világosan és érdekesen tárgyalja a tananyagot.

Hogy e kézikönyv megfelelt ennek a követelménynek, azt a harmadik kiadásnál alig szükséges kiemelünk.

Elismerte e munka érdemeit nemcsak a szakirodalom, de az Akadémia is, mely tavaly a Marcibányi-jutalommal tüntette ki.

Szerző igen nagy súlyt helyezett művének ezen valóssággal javított kiadásában is irányának magyarságára és átlátszó voltára.

A külső történetben a római jogélet és jogirodalom

történeti vázlatát találjuk, de az Institutiókban is gond van fordítva az egyes jogintézmények történeti fejlődésére és a vonatkozó római jogirodalom tökéletes megismertetésére. Az a tanuló, a ki bővebben szeret és kíván ezzel a studiummal foglalkozni, sok utbaigazitást nyerhet a jegyzetekből is.

Igen helyeslendő az az eredeti magyar nemzeti irány, mely az egész művön átvonul. A külső jogtörténetben nem mulaszt el szerző egy alkalmat sem, hogy ne emlékeztetne a szerepre, melyet Dácia és Pannonia a római birodalomban, és melyet a rómaiak és azoknak szellemi örökösei a mai napig Magyarországon játszottak. Szüntelenek az utalások a római történelmi emlékekre, a nemzeti muzeum gazdag tartalmára, a feliratos kövekre és táblákra, melyek hazánkban találtattak. «Római jog hazánkban» cím alatt kimutatja a szerepet, melyet a római jog történelmünkben játszott; és a *jactus missilium* jogintézményénél emlékeztet arra, hogy ez nálunk a király koronázásakor még ma is életben levő intézmény.

Rendkívül becses része Vécsey könyvének a 40 oldalra terjedő függelék, mely a Digestákból kiválogatott jogeseteket tartalmaz a szerző előadásainak szoros kiegészítő részét képező exegeticum és practicum számára. Ezen rész a jelen kiadásban jelenik meg először és igen örvendünk ez ujtásnak.

Nem fejezhetjük be Vécsey könyvének általános méltatását jobban, mint a szerző előszavának idézésével.

«A holt betű nem pótolja a szót. A könyv nem pótolja az előadást. A szaktanári előadásnak figyelmes hallgatását elengedhetlenné teszi: a tárgyalási módszernek megismerhetése, a jogászai gondolkodásnak és műnyelvnek elsajátítása, a jogi irodalom legújabb termékei iránt folytonos tájékozódhatóság; a nehezebb vagy éppen vitás kérdések megvilágítása; a forrás-szövegek exegeticus olvasása; a gyakorlati jogesetek tárgyalása.»

— **Jogi oktatásügyünk néhány kérdéséről.** Ezen czímen dr. Horváth Ödöntől, az eperjesi jogakadémia dékán-tanárjától, egy 8 ivnyi terjedelmű, diszesen kiállított kötet jelent meg, a melyben a szerző a jogi oktatásügy fontosabb kérdéseiről — a különböző szaklapokban — közelébb megjelent tíz dolgozatát gyűjti össze és adja ki, egy terjedelmesebb előszó kíséretében. Az összegyűjtött dolgozatok mind fontos, actualis kérdésekre vonatkoznak, s igen alkalmasak arra, hogy reformok elé néző jogi oktatásügyünk legszövevényesebb kérdései felől az érdeklődőknek teljes tájékozást nyújtsanak. Az összegyűjtött dolgozatok czimei a következők: Vizsgálati bizonyítványok hamisítása. — A jogtörténet tanításáról. — Képesítés a jogi vizsgálatokon. — Féléves rendszer a jogakadémiákon. — A joghallgatók végbizonyítványai. — Átlépés az egyetemekről a jogakadémiákra. — Néhány statisztikai adat az ügyvédi és bírói vizsgálatok felől. — A közoktatás állapotáról szóló jelentés, a jogi oktatásügy szempontjából. — A szabálytalanná vált tanidőnek a rendes jogi tanfolyamba való beszámításáról.

— **Ügyvédi körökből** veszszük a következő sorokat:

A czeplédi járásbíróshoz még mult évi július havában beadtam egy végrehajtási kérvényt, s annak mikénti elintézéséről még most, 9 hónap múlva, sem kaptam értesítést.

Nemzetközi Szemle.

(A Nemzetközi Szemlét átalakítottuk annyiban, hogy eszentul rendszeresebbé és lehetőleg teljessé iparkodunk tenni e rovatot. Ebből folyólag nem államok szerint, mint eddig történt, hanem szakmák szerint fogjuk a közleményeket csoportosítani.)

Magánjog.

— **Londonban** egy új kereskedelmi bíróság instituáltatott, t. i. a Royal Court of Justice kereskedelmi jogi hatáskörrel ruházott fel. Okot ez intézkedésre azon tapasztalat szolgáltatott, hogy a kereskedőknek egy önmaguk által, állami beavatkozás nélkül instituált választott bírósága nem jól functionált, és mint angol lapok írják, a jogbiztonságot veszélyeztető irányba tévedt.

— **Az új francia törvény a lóversenyi fogadásokról** megtiltja és kihágásnak minősíti azt, ha valaki a lóversenyeknél mindenkivel fogadni vagy mindenkitől a fogadást elfogadni késznek nyilatkozik. Mindazonáltal az engedélyezett lóverseny-társaságoknak külön miniszteri engedéllyel megengedhető, hogy az u. n. kölcsönös fogadást (*pari mutuel*) szervezzék.

— **A német polgári törvénykönyv javaslata** második olvasásban megjelent. *Hölder* szerint, ki azt az *Arch. f. Civilist. Praxis*ban ismerteti, nem nagy különbséget mutat fel az első javaslattal szemben. Terminológiájában azonban az «*Anspruchtheorie*» még inkább érvényre jut, mint az első javaslatban. Továbbá feltűnik, hogy kevesebb szakaszról áll, mint az első javaslat, és nyelvezete azénál könnyedebb, de egy-szersmind kevésbé szabatos.

Büntetőjog.

— **A német büntetőjogi melléktörvények gyűjteményét** adja ki három szakember: Stenglein, Appellus és Kleinfeller. A büntető törvénykönyv mellett 25 év óta felhalmozódott büntetőjogi anyagot állítják össze és magyarázatokkal láják el. Eddig az első négy füzet jelent meg s a jelen év végére tervezik a munka befejezését. Az egész gyűjtemény körül-belül 55 ivre fog terjedni.

— **A boroszlói büntetőjogi seminárium**, mely dr. Bennecke János vezetése alatt működik, Liszt halai semináriumához hasonlóan, a szeminárium működés termékeit füzetes vállalatban adja ki. Az első füzet dr. Gebauer Curt tollából 103 oldalra terjedő értekezést közöl az értéktelen dolgok büntetőjogi védelméről.

— **Feltételes elítélés a francia hadseregben.** Voszeur a 11-ik hadtest parancsnoka rendeletet intézett az összes alája rendelt csapatfőnökökhöz a büntetésekről és azok mikénti végrehajtásáról s meghagyja nekik, hogy különösen az első büntetés kiszabásánál rendkívül óvatosak legyenek és ha a körülmények megengedik, a büntetés végrehajtását függeszték fel.

— **Az uzsoráról** jelent meg terjedelmes sociál-politikai tanulmány dr. Caro Lipóttól.

Közjog.

— **Schweizban** az alkotmány legújabb fejlődése az, hogy a népszavazás köre lényegesen kiterjesztett. Eddig is volt helye bizonyos esetekben a népre való hivatkozásnak, a legújabb alkotmányváltoztatás szerint azonban helye van a népszavazásnak minden törvény, sőt alkotmányi alaptörvény megváltoztatása tekintetében is. A népszavazás elrendelendő, ha azt 50,000 polgár kívánja. Az aláírások a község által hitelesítendőek és azok érvénye a szövetségtanács által állapittatik meg.

— **Revue de Droit International** egy cikke szerint az újabb törvényalkotásoknál mindinkább előfordul, hogy a törvény csak bizonyos tartamra állapittatik meg. Így Franciaországban egy adótörvényt 10 évre szavaztak meg, Angliában a titkos szavazásról szóló törvényt 8 évre, Németországban pedig a socialista-törvényt mindig 2—2 évre. Ez utóbbi 1890. év végén újra meg nem szavaztatván, megszűnt. (Ugyancsak 8 évi időtartamra van tervezve a mi képviselőházunkhoz benyújtott javaslat a curiai választási bíráskodás tekintetében).

R. Zs.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 18 dn este hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. szám) teljes-ülést tart. melynek tárgya Dr. Róth Pál következő című felolvasása: A részletügylet mint sociális jogreform.

Felkérletnek a Jogászegylet azon tagjai, kik a kiadványokat vagy a meghívókat nem kapják rendszeren, szíveskedjenek a titkárságnál reklamálni.

Lapunk mai számához postai utalvány is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés meguitásánál szíveskedjenek olvasóink *czímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulso lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél évre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyed évre ... 3

Tartalom: A vasut felelőssége személyeket érő balesetekkel szemben. Dr. MORAVCSIK GYULA budapesti ügyvéd, déli vasuti h. jogtanácsos-tól. — *Törvénykezési Szemle:* Járásbiróságaink működése 1891-ben, összehasonlítva az előbbi évekkel. — A szerződéstől való elállás. Dr. BALOG ARNOLD-tól. — Magyar Jogászegylet. (Részlet dr. Messinger Simon felolvasásából.) — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A vasut felelőssége a személyeket érő balesetekkel szemben.

Azokkal az előjogokkal s azzal a nagy hatalommal szemben, melyet a vasutak, mint a közgazdasági élet egyik legfontosabb tényezői, a közforgalom közvetítői élveznek, viszont felelősségük is meg van sok tekintetben szigorítva. A forgalom zavartalan lebonyolítása, a közlekedés biztonsága megköveteli, hogy a közlekedési vállalatok, a fuvarozók általában, minden oly esetben, midőn baleset vagy kár okozóivá válnak, már az ily esetek ritkulása érdekében is, fokozott felelősséggel tartozzanak. Hiszen már a római jog is megadta a fuvarosoknak (s nevezetesen a hajósoknak) ezt a privilegium odiosumot, minden jogkövetkezményeivel egyetemben;¹ s napjainkban, midőn pedig a vasutak a nemzeti vagyonosodásnak hova-tovább legfőbb előfeltételeivé válnak s közérdekű voltuk mindinkább előtérbe lép, szinte tulszigoru elvekre alapítottak tünik fel a vasutak felelőssége.

Azonban a gőzmozdony rendkívüli erő kifejtése, az egy vonattal továbbított személyek és áruk nagy mennyisége, a vonatok sűrű közlekedése, a haladó vonat gyorsasága, illetve a mindezekből származható nagy mérvű veszély indokolta teszi a szigorubb felelősség megállapítását.

Ezek az okok tették szükségessé a külön törvényhozási intézkedést (1874: XVIII. tcz.) az esetre, a midőn a vasut személyeket érő baleset miatt felelőssé válik. Csakhogy mivel a műszaki tudományok rohamos haladása a közlekedésnek mindig új és új módját találja fel, s nevezetesen újabb hajtó erőket alkalmaz a továbbítás szolgálatában, a melyeknél szintén megvan az a rendkívüli veszély, mely szükségessé tette a vasutak felelősségének szigorítását: e törvénnyel szemben még mindig vannak nyílt kérdések, s főkép fontos annak eldöntése, hogy vajon a törvény intézkedése minden oly közlekedési vállalatra alkalmazható-e, a melynek üzemben tartása már a dolog természeténél fogva nagyobb veszélyekkel jár, s a mennyiben nem alkalmazandó: mily vállalatokra nézve, s mily fokozott felelősség volna megállapítandó?

Az első, több ízben vitatott kérdésre nézve, melyet oly alakban is feltehetünk, hogy mit ért a törvény «vasutak» alatt, egész irodalom keletkezett már Németországban. *Endemann, Jacobi, Kah, Zimmermann, Eger* s a német vasuti baleseti törvény más magyarázói egymás után fejtették ki eltérő nézeteiket, s a bizonytalanság, melyet a bíróságok

ellentétes ítéletei is szitottak, mindaddig tartott, a míg a birodalmi főtörvényszék decisiója a kérdést ott legalább gyakorlatilag eldöntötte.

A vasut fokozott felelőssége abban áll, hogy a balesetet szenvedettekkel szemben a *vasutat* terheli a bizonyítás arra nézve, hogy a balesetet erőhatalom, harmadik személy elháríthatlan cselekménye, vagy a balesetet szenvedett saját hibája okozta. Ezt, valamint a kártérítés nagyságát a törvény kétséget kizáró módon meghatározza; de hogy mely vállalatok köteleztetnek ily kártérítésre, az nálunk nyílt kérdés maradt. Törvényünk, mely a német birodalmi (1871 jul. 7-iki) törvény után készült, «vaspálya» kifejezést használ, közelebbi megjelölés, részletezés nélkül; de, okulva a Poroszországban a törvény megalkotása után azonnal felmerült vitás kérdések folytán előállt bizonytalanságon, hozzá teszi még azt is: «habár a közforgalomnak még át nem adatott is».

Csakhogy még e megjelöléssel sincs megállapítva, hogy a törvény mily vasutakra alkalmazandó. A törvény megalkotása idejében «vasut» elnevezés alatt kétségtől a gőzmozdonyu vasutakat értették; de eltekintve attól, hogy már magában az is kétséges, vajon olyan vasutak, a melyeknél nem gőz a hajtó erő, s a melyek már a törvény megalkotásakor léteztek (pl. lóvonatu vasutak), e törvény intézkedései alá esnek-e, a törvény alkotása óta feltalált új vasutak (nevezetesen az atmosphaericus, a légnyomással hajtott, továbbá a földalatti, valamint a villamos vasutak) balesetekkel szemben a törvény által megállapított felelősséggel tartoznak-e?

De még tovább menve, kérdés tárgyát képezheti az is, hogy a gőzmozdonyu vasutak is létesíttetésük mily stádiumában esnek a törvény alá; vagyis a vasutat tágabb értelemben véve, a még csak épülő félben levő vasutat is vasutnak tekinthetjük-e, vagy csak a már kész, de még műtanrendőrileg be nem járt, s a forgalomnak át nem adott vasutat sorozhatjuk ide?

Éppen ez utóbbi kérdés adott alkalmat a német birodalmi törvényszék ítéletére, melylyel a kérdés ott elvileg el van döntve. (L. a Reichsgericht I. polgári tanácsának 1880 márczius 17. A. G. felperesnek E. M. és C. M. apersesek ellen a calbei Kreisgericht és a magdeburgi felebbezési törvényszék ítéletei folytán hozott elvi döntését.) Ez ítélet, mely esetleg befolyással lehet nálunk is egységes joggyakorlat kifejlesztésére, a minthogy egy alább megemlítenő eset a Curianak meg is adja az alkalmat enunciáció tételére, a következő tényállásból kifolyólag hozatott: Alperesek vasuti vállalkozók, a kik egy vasut földmunkálatainak végzésével voltak megbizva. Hogy a földet az épülő félben levő vasuti vonal megfelelő helyére vitethessék, keskeny vágányu vasuti sineket raktak le, a mely oly helyen, a hol még a vasuti töltés nem volt kellően földmunkálatokkal megszilárdítva, faalkotmányon nyugodott. E sineken naponta tizenhatszor közlekedett egy a keskeny vágányu vasutakon alkalmaztatni szokott mozdony által vont, körülbelül 10—30 kocsiból álló vonat. A kocsik mindenikén mintegy $\frac{5}{4}$ köbméter föld volt. Egy ily menet alkalmával a sinek alapjául szolgáló faalkotmány meghajlott, s ennek

¹ Ait Prætor: Nautæ, caupones, stabularii, quod ejusque saluum fore receperint, nisi restituent, in eos judicium dabo. 1. pr. Dig. IV. 9. — A Pandekták IV. könyvének IX-ik czime: Nautæ, caupones, stabularii, ut recepta restituant. — A fuvarozási szerződés kikötéseinek (receptum) meg nem tartása súlyos jogkövetkezményekkel járt.

következtében több kocsi felfordult; ezek egyikén levő felperes testi sértést szenvedett. Az első felfolyamodású bíróság fokozott kártérítésre ítélte alpereseket; a második felfolyamodású törvényszék azonban felperest elutasította keresetével, felhozva indokul, hogy a vasut építése alkalmával szükséges előkészítő jármű vasutnak nem tekinthető; s a vasutépítést teljesítő vállalkozó nem eshetik ugyanoly megítélés alá, mint a vasut üzemét kezelő egyén vagy intézet. A birodalmi törvényszék az első felfolyamodású bíróság ítéletét hagyta jóvá, kimondva, hogy a baleseti törvény alkalmazandó akár maga az engedélyes vasut ellen, akár a vasut megnyitása előtt, a vállalkozó ellen. A baleseti törvénynek, — mondja az ítélet, — az a célzata, hogy az emberi életet az általános kártérítési jogelvekkel szemben hatályosabb védelemben részesítse, oly veszély ellen, mely az által állhat elő, hogy az újabb kor műszaki vívmányaihoz képest természeti erők az emberi erő uralma alá hajtának. A ki ily vállalat létesítését veszi célba, fokozott felelősséggel tartozik, ha nem is ő a vállalat engedményese, s ha az ő általa használt vasut csak ideiglenes is (mint ez esetben a vontató vasut).

«Szó szerint jelent a *vasut*, — folytatja az ítélet indokolása, — oly vas alappal bíró utat, a melynek célja, hogy rajta tárgyak mozgásba hozassanak. Ha e szó szerint való értelmet egybevetjük a törvény célzatával, s fontolóra vesszük, hogy az érczalapzattal bíró közlekedési utnak sajátos haszna s egyszersmind veszélyessége is a már állagából folyó, valamint a surlódást csökkentő tulajdonságai által alkotott ama lehetőségben áll, hogy nagy súlymennyiséget továbbíthat, s e mellett jelentékenyebb gyorsaságot fejthet ki: a vasut fogalmának következő meghatározásához kell jutnunk: A vasut oly vállalat, a melynek célja, hogy személyeket és tárgyakat nem csekély távolságra s oly érczből készült alapzaton továbbítsa, mely állagánál, szerkezeténél és simaságánál fogva aránylag jelentékeny gyorsaságot van hivatva kifejteni, s e tulajdonságánál fogva a gyorsaság kifejtéséhez még ezenkívül használt természeti erővel (a melyen: a gőz, villamosság, állati vagy emberi izomműködés, alkalmas talaj lejtőn már maga a kocsi s a rakomány súlya, stb.) egyesülten, a vállalat üzemében — a körülményekhez képest csakis a célba vett irányban hasznos, avagy pedig emberi életet is tönkre tevő, s az emberi egészséget megtámadó — aránylag hatalmas erőt képes kifejteni. A ki ily erőt továbbítási célokra működtet, az a baleseti felelősségi törvény szerint vasuti vállalkozó.»

Kétségtelen, hogy a német birodalmi főtörvényszék előtt, midőn a törvénynek ily kiterjesztő magyarázatot adott, az a szándék lebegett, hogy az oly vállalatokat, a melyekre nézve a vasutakéhoz hasonló tekinteteket látott fenforogni, s a melyekre nézve a törvény — legalább kétséget kizárólag — nem intézkedik, a szigorubb felelősség kötelezettségének körébe vonja. De célját mégsem érte el; mivel olyanokra kiterjesztette a szigorubb felelősséget, a melyekre az nem lett volna kiterjesztendő, s viszont mindama vállalatokat, melyeknél ily külön tekintetek jogosultak, nem sorozta a törvény keretébe.

Egész sorozata van a jövőben még előreláthatólag szaporodható vállalatoknak, melyek az ítélet indokaiban említett hatalmas erőt és rendkívüli gyorsaságot képesek kifejteni, s a melyeknek járművei nem érczből készült alapzaton haladnak tova; végre is bármily más sima pályán elérhető ugyanazon eredmény.

Másrészt pedig nagyon is tág tért jelölt ki a törvény érvényességére, midőn az állati s emberi erővel hajtott járműveket is a vasutak közé sorozza, a nélkül, hogy legalább azt a gyorsaságu minimumot, mely a szigorubb felelősség megállapíthatására nézve itt okvetlenül szükséges, megjelölte volna.

Ezzel eljutottam ahhoz, a nálunk is aktuális kérdéshez,

hogy a lóvonatu vasutak a felelősségi törvény alá esnek-e? Mindenekelőtt meg kell jegyeznem, hogy tévesnek tartom azt a felfogást, mely kiinduló pontul azt a kérdést veti fel, vajon a *közuti* vasutakat keretébe akarta-e vonni a törvény? A közuti vasutak általános jellege nem alkalmas a kérdés eldöntésére; mivel más szempont alá esnek a gőzerővel, a villamos s más hasonló hatályosságú erővel hajtott közuti vasutak, mint a lóvonatuak. Azt, hogy valamely jármű szigorubb felelősségre vonható-e embereket érő balesetek miatt, nem fogja eldönthetni a jármű közuti, vagy nem közuti jellege. Az a körülmény sem irányadó e tekintetben, hogy törvényeink más esetekben (mint általában a vasut engedélyezésére, létesítésére, üzemben tartására vonatkozó törvények s rendeletek, a kihágási büntető törvény 111., 112., 114. §-ai, stb.) különbséget tesznek a gőzmozdonyu s lóvonatu vasutak közt; mivel ha minden más esetben tesznek is különbséget, könnyen lehetséges volna elképzelni a törvény oly célzatát, hogy éppen ez egy esetben nem kívánt megkülönböztetést tenni.

Még 1891-ben történt, hogy a budapesti lóvonatu vasut elgázolt egy embert. Az ez esetből kifolyólag indított perben a kir. törvényszék kimondta, hogy a lóvonatu vasut is a felelősségi törvény alá esik; főleg azt az inkább czélszerűséget, mint szigorú analogiára fektetett érvet hozva fel indokul, hogy a nagyvárosok élénk forgalmu utcáin haladó lóvonatu vasutaknál a balesetek veszélye még nagyobb, mint a nagyobb távolságokat összekötő s a magok rendes, másoknak hozzá nem férhető útján közlekedő gőzmozdonyu vasutaknál.

Nézetem szerint a törvénynek ily célzat nem tulajdonítható. Ha e szempontból indulnánk ki, akkor a nagyvárosok élénk forgalmu utcáin haladó, mindennemű járművet, a gyorsan haladó fogatokat, a bérkocsikat is a szigorubb felelősségi törvény alá kellene vonni, sőt ezeket még inkább, mint a lóvonatu vasutakat, ha tekintetbe vesszük, hogy a lóvonatu vasutak a maguk rendes vágányain haladnak, melyeket a járókelők már ösztönszerűleg is kerülnek, míg a bérkocsik, eltekintve a tiltott, de azért nagyban gyakorolt gyors hajtástól, váratlan feltűnésükkel (főleg a kautsuk kerekeken zajtalanul haladó fogatok) könnyen zavarba hozhatják a járókelőket, s e mellett a lóvonatu vasutak a kocsikon levő fékezők által gyorsabb megállásra képesek. Ha pedig a balesetek számát vesszük figyelembe, s ettől akaróknak függővé tenni a felelősség súlyát, kétségtelen, hogy a közönséges kocsik tulajdonosait kellene legszigorubb felelősségre kötelezni; mivel tudvalevőleg az ily kocsikkal aránylag is több baleset történik, mint a gőzmozdonyu, vagy bármily más vasutakon.

A törvény tehát e szempontból nem indulhatott ki, hanem a szigorubb felelősség megállapítását az tette szükségessé, hogy vannak oly járművek, a melyek a műszaki eszközök által észszerűen felhasznált *természeti erőnek rendkívül hatályos nyilatkozata* folytán az e járműveken továbbított személyeket az esetre, ha a (gépekben rejlő) természeti erő rendeltetésétől eltérítettik, *rendkívüli veszélynek* teszik ki. A törvény nem is azokra az esetekre, vagy legalább is nem első sorban az esetekre gondolt, a melyekben a vasut személyeket elgázol; mert hisz a vasut pályatestére lépni hivatlan személyeknek különben is tilos; hanem gondolt azokra a balesetekre, a melyekben a kisiklás, kazánrobbanás, tengelygyuladás stb. következtében az utasok rendkívüli veszélynek lehetnek kitéve.

A mely jármű az említett nagy foku természeti erőt (gőzt, villamos, atmoszfærikus, vagy ezeket hatályosságra nézve megközelítő más erőt) áru vagy személyek továbbítására használja fel, az szigorubb felelősségre is kötelezhető. Nem eshetnek tehát e csoportba a lóvonatu vasutak; de a gőzzel, villamos erővel stb. hajtott közuti vasutak igen,

Természetesen első sorban azt a kérdést kell eldönteni, hogy mily vállalatokra kívánta a *törvény* a szigorubb felelősséget megállapítani, s második sorban azt, hogy mily vállalatokra volna még megállapítható e szigorított kártérítési kötelezettség, vagyis, hogy van-e még oly vállalat, melyre a törvény alkalmazása jogos lenne, s melyre a törvény nem gondolt?

Kétségtelen, hogy a törvény a gőzmozdonyu vasutakra gondolt; de a «gőzmozdonyu» szó kihagyása által (mely az osztrák törvényben ben van) annak a lehetőségét is feltette, hogy hasonló rendkívüli és nagy veszélylyel járó erőt a gőzmozdonyu vasutakon kívül más vasutak is alkalmazásba vehetnek, s ebből kifolyólag kétségtelen, hogy törvényünk a villamos és egyéb hatályosabb természeti erővel mozgásba hozott vasutakra, sőt — a «vasut» szó nem lévén szószerinti értelemben veendő — oly vállalatokra is alkalmazható, melyeknek járművei nem vassineken, hanem más anyagon vagy pusztá talajon, vagy pedig a talaj érintése nélkül vasodronyokon, nagyvárosokban a házak felett vasoszlopokon, (mint pl. Berlinben) vagy a műszaki találmányok haladásához képest egyéb módon haladnak.

Nem tartom elfogadhatónak a német baleseti felelősségi törvény egyik magyarázójának, a kitűnő vasuti jogásznak, *Egernek* azt a nézetét, hogy a törvény csakis olynemű vállalatokra alkalmazható, a milyenek a törvény hozatalakor a törvény hatályának területén már léteztek, s hogy ennél fogva pl. az atmoszfærikus s a földalatti (pl. a londonihoz hasonló) vasutak nem esnek a törvény rendelkezései alá. Nézetem szerint még ha a törvény nem is használna oly általános kifejezést, mely más hasonló, később keletkezhető vállalatokra is alkalmazható, a megengedett analógia legcsekélyebb foka is elég arra, hogy a törvény a törvényhozó célzatának szellemében kiterjesztőleg magyaráztassék. Eger nézetét, hogy az ily speciális törvényt a legszorosabban kell magyarázni, a *Reichsgericht* sem fogadta el.

De vajon a törvény alá esnek-e a mezei, gazdasági vasutak, a melyek pusztán csak a terményeknek behordására, illetve általában azok czélszerű értékesítésére szolgálnak? Annak előrebocsátása mellett, hogy az ily vasutakra az általam felállított fogalommeghatározásból kifolyólag, a rendkívüli természeti erő igénybevétele s az ebből előállható veszély lehetősége e vasutaknál is meglévén, jogosan e vasutakra is lehetne a szigorubb felelősséget megállapítani, kétségtelennek vélem, hogy a *törvény* az ily vasutakra nem alkalmazható; minthogy a törvény szövegéből («ha valamely, habár a közforgalomnak még át nem adott vaspálya») következtethető, hogy szigorubb felelősséget csupán a *közforgalomra rendelt* vasutakra kíván róni.

Ugyancsak a törvény e szavai folytán kétségtelen, hogy a már kész, de még a közforgalomnak át nem adott vasuton előforduló balesetek a törvény szerint bírálандók el; tehát pl. a vasut műszaki rendőri bejárása alkalmával vagy ez előtt előforduló balesetek már ide tartoznak. Másrészt azonban szükséges az, hogy a vasut már kész, illetve járható legyen; mert az épülőfélben levő vállalat nem tekinthető vasutnak. A *Reichsgericht* ítélete alapjául szolgáló eset azonban a törvény alá esik; mert bár a vontató vasut, melynél mint vállalatnál, a vasut fogalmának különben összes ismérvei megvannak, nincs közforgalomra rendelve; de a közforgalomra rendelt vasut létesítésének, illetve üzemének egyik előfeltételét képezi s oly megítélés alá esik, mint a vasut létesítése után az üzemét elősegítő egyéb vasutak (pl. a gőzmozdonyu kavicsbordó vasutak, stb.).

Visszatérve már most a törvény alá nem eső, de a rendesnél nagyobb veszélylyel járó járművekre, a melyek közzé a lóvonatu vasutakon kívül a nagyvárosok utcáin gyorsan közlekedő, vagy — bizonyos minimumban megállapított — gyorsaság kifejtésére képes minden oly járművet soroznék,

a melyet a pusztá emberi erőnél hatályosabb erő hoz mozgásba, felvethetjük a kérdést, hogy ezek mily foku felelősséggel tartozzanak? Kétségtelen, hogy a *Reichsgericht* ítéletének indokaiban a vasuton utazók érdekében hangsúlyozott «hatályosabb védelem» szüksége itt is fenforog; nem ugyan a jármű szerkezetéből, rendkívüli erő kifejtéséből kifolyólag, hanem inkább ama veszély lehetősége folytán, melyet az ily vállalatok az által rejtenek magokban, hogy élénk forgalmu utcákon gyorsan haladnak át. Ezek veszélyességét tehát külső körülmények állapítják meg.

Nézetem szerint az ilyen járművekre nézve a közönséges felelősségnél szigorubb, de a vasutak felelősségénél enyhébb kártérítési kötelezettség volna megállapítandó, mely abban állna, hogy e forgalmi eszközök megmenekülnek a felelősség alól, ha bebizonyítják, hogy az összes elővigyázati intézkedéseket megtették, hogy tehát őket gondatlanság nem terheli. Azt, hogy ennek igazolása akár a kocsin ülők, akár az utcán járó-kezők által könnyű a nagy forgalmu városokban, bizonyítja az 1891-ben történt fenemlített eset is, a melynél tanu bizonyította, hogy a lóvonatu vasut kocsisa, midőn a később elgázolt egyént a vasuti sineken a kocsi előtt megpillantotta, azonnal működésbe hozta a féket, de a kocsit már nem bírta idejekorán megállítani.

Összegezve a mondottakat: törvényünket minden oly forgalmi vállalatra alkalmazandónak vélem, a mely az általam adott fogalommeghatározás szerint hatályosabb természeti erőt vesz igénybe a tárgyak s személyek továbbítására; ez által rendkívüli veszély lehetősége áll elő. A törvényt pedig kiegészítendőnek tartom oly intézkedésekkel, melyek által a *felelősség bizonyos fokozatai* állapíttatnának meg, s e legszigorubb és legenyhébb felelősség közé középfokozatok volnának beékelendők oly forgalmi eszközökre, melyek a felállított fogalommeghatározás ismérveivel nem bírnak; de, főleg ama körülmények folytán, a melyek között közlekednek, könnyen válhatnak balesetek okozóivá.

Dr. Moravcsik Gyula,
ügyvéd, déli vasuti h. jogtanácsos

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Járasbiróságaink működése 1891-ben, összehasonlítva az előbbi évekkel.¹

II.

Azon *átlagos* kiszámítás, melyet járasbiróságaink peres ügyforgalmáról közöltünk, számos eltéréseket szenvedett 1891. évben is, mind az évi bejövetelek összegére, mind a hátralékok kifejlődésére nézve. Az egyes járasbiróságok között a munkára nézve, melyet végezniök kell, nagy különbségek fordulnak elő; nagyok a különbségek a polgári peres ügyek egyes nemei közt is, különösen a kisebb ügyek tekintetében. A vidékek anyagi helyzete s a székhelyek forgalmi s közgazdasági viszonyai nagy eltéréseket idéznek elő. Ezekkel kapcsolatosan a hátralékok összegei is különbözőleg alakulnak.

Ezen körülmények kiderítésére állítottuk össze a következő adatokat, törvényszéki kerületenkint.

Fiumén kívül 5 törvényszékünk van legkevesebb, t. i. 3—3 *járasbirósággal*. Itt az ügyforgalom következőleg alakult.

Az ügybejövetelei különbség akkép alakult, hogy míg a lugosi törvényszék járasbiróságainál az 8664-re emelkedett, a csikszeredainál csak 5002 volt, miben a kisebb polgári peres ügyeknek nagy részük volt; ezek bejövetele a lugosinál 3749-re rugott, szemben a sommás ügyek 1904 számával, amannál pedig a kisebb peres ügyek száma 1331 s a sommásoké 1228 volt. A bűnvádiak 3011 és 2411 számot

¹ Az előbbi közl. I. az 1. számban.

képviseltek. A hátralékok körülbelül negyedrészt tették ki a bejövételnek, Lugoson 2472-vel s Csíkszeredán 1363-al.

A bejövétel nagyságára nézve következett a beszterczei 7826, és a nagybecskereki 7324 ügyszámmal, a kisebb polgári peres ügyek itten is 3064 és 2467 számmal szerepeltek, a bűnvádiak 3332 és 1564-el, a hátralékok Besztercze területén 1163-ra, s N.-Becsckereken 2064-re emelkedvén.

A székeljudvarhelyi területen az összbejövétel 5155 volt, a kisebb pereké 1422, sommásoké 916, s a bűnvádiaké 2794. A hátralék 1028 lett. Sajátságos, hogy ezen járásbiróságoknál a telekkönyvi bejövétel 23 volt, hátraléka pedig 28. A csíkszeredainál a hátralék a beérkezéseknek felét tette ki, lévén a telekkönyvi bejövétel 32, miből 16 elintézetlenül maradt.

Azon törvényszékek száma 9, a hol 4—4 járásbiróság létezik. Hogy mily különbözőleg s mily sokféle viszonyok befolyása alatt alakulnak az ügybejövetelek, s e szerint mily különbözőleg kell a szervezést eszközölni, mutatja ezen biróságok ügyforgalma is. Mig a hármas járásbiróságu területeken, mint fent láttuk, a legkisebb bejövetelei összeg 5 ezer volt, a négyes járásbiróságu területeken a bejövétel 3—4 ezerig csökkent, a kalocsai törvényszék területén az összbejövétel 3597, az ipolyságinál 3934, zomborinál 4594, kézdivásárhelyinél 4879 volt, a zalaegerszegin, tordain és karánsebesin egypár százzal haladta meg az 5 ezret. 8 ezres bejövétel egyiknél sem volt, és hét ezres csak a marosvásárhelyi területen (7270) s a pancsovain (7066).

A kisebb polgári peres ügyek itt is tulnyomó számban vannak, szemben különösen a sommás ügyek bejövételével. Az ipolysági területen 1439 jött be és sommás per 1193, a kalocsain 1295 és sommás 1104, a tordain majd háromszor annyi volt a kisebb polgári perek száma t. i. 2342, szemben 814 sommással, a kézdivásárhelyin sommás 1086 és kisebb per 1147, marosvásárhelyin 1324 és 2378, a karánsebesin még egyszer annyi 2207, az 1018 sommás bejövétel irányában, ugy a pancsovainál is, t. i. 3320 és 1664. Csak a zombori s zalaegerszegi területen jött be több sommás per, t. i. 2373 és 2138, szemben 1320 és 1417 kisebb polgári per beérkezéssel. A bűnvádi bejövétel legnagyobb volt a marosvásárhelyi területen 3537, legkisebb a zomborin 908, kalocsain 1197, ipolyságin 1300, a többinél felülhaladta a két ezret.

A telekkönyvi perek száma legnagyobb volt a zalaegerszegin 44, marosvásárhelyin 31, kézdivásárhelyin 27, a többi területen csak 1—4-ig terjedett.

Legnagyobb hátralék volt a pancsovai területen: 2198; de itt a bejövétel is legnagyobb volt: 7066, azután jött a zombori 1477, bejövetele 4594; a marosvásárhelyi 1798, hol 7 ezret meghaladta a bejövétel, a tordain és zalaegerszegin is meghaladta az ezret, tevéen 1079 és 1133 öt ezren felüli bejövetelel, a karánsebesin is 5376 bejövetelel 1376 hátralékok mutatott fel, a kézdivásárhelyin 4879 bejövetelel csak 658 és az ipolyságin 3934 beérkezéssel csak 378 volt a hátralék.

Az említett törvényszékek köréből felelmitjük a következő egyes járásbiróságokat. A beszterczei törvényszék három járásbirósága közül a naszódinak csak 169 sommás s 810 kisebb polgári per bejövetele volt. A bűnvádi mindkettő összegét felülhaladta 1055 bejövetelel, összesen csak 234 hátralékkal. A tordaiból Alsójárán a kisebb polgári perek bejövetele 887, a sommásoké 142 s a bűnvádiaké 343 volt s a hátralék 75. A csíkszeredaiból a csíkszentmártoni járásbiróság sommás bejövetele 402, a kisebb polgáriaké 431 s a bűnvádiaké 635 volt, 206 hátralékkal. Sepsí-Szent-Györgyön jóval nagyobb bejövétel volt, a sommásokban 360, kisebb polgári perekben 361 s bűnvádiakban 582, de hátraléka is meghaladta a 400-at. A törökbecsei járásbiróság bejövetele is felülmulta az 1300-at s hátraléka mégis csak 387 volt. Az ipolysági járásbiróság sommás bejövetele 372, kisebb polgári 929 s bűnvádi 502, csak 198 hátralékkal. A kalocsai törvényszéktől Kis Körösön 239 sommás és 261 kisebb polgári

per jött be 118 hátralékkal. A zalaegerszegi törvényszék körébeni járásbiróságok nagyobb ügyforgalmat mutatnak fel; a zalaegerszegin 595 sommás, 539 kisebb polgári és 495 bűnpere volt 419 hátralékkal. Az alsólendvainak volt 615 sommás, 487 kisebb polgári és 536 bűnper bejövetele 296 ügyhátralékkal. A tapolczainál 589 sommás, 207 kisebb polgári és 317 bűnpere volt 255 hátralékkal.

Törvényszékeink közt 15 van, melyeknek területén 5—5 járásbiróság létezik, az ügyforgalom oly eltéréseivel, mikép mig a rimaszombati törvényszékhez tartozó járásbiróságok összbejövetele csak 3799, addig a szabadkai területen a bejövétel meghaladja a 10 ezret (10,676) és van két törvényszék, a brassói és zilahi, melyeknek bejövétel összege tulmegy 9 ezren (9184 és 9140); 7 ezren tul bejövetelel pedig 3 terület dicsekszik: a nagyszebeni 7493, a nagykanizsai 7247 s a nagyikindai 7766 ürydarabbal; a többi törvényszéki területeken 5—6 ezer a bejövetele.

A bűnvádi ügybejövétel ezen járásbiróságoknál is jóval kisebb, mint a polgáriaké; és ezek közt rendszerint számossabbak a kisebb polgári ügyek. Nevezetesen a beszterczebányai törvényszék területén a járásbiróságokhoz 2116 sommás s 1747 kisebb peres ügy jött be, bűnvádi pedig 2200, csak 898 hátralékkal. A kecskeméti terület 5 járásbiróságához 1979 büntető, 2200 sommás, s 2768 kisebb per jött be, hátralék maradván 1019 a 6959 összbejövetelel. A székesfehérvári járásbiróságok 5930 bejövetelelben volt 2726 sommás, 1700 kisebb polgári és 1490 bűnügy, 1098 hátralékkal. A nyíregyházi járásbiróságok 6904 összbejövetelelben 1743 sommás, 2098 kisebb és 3048 bűnügy fordult elő 1974 hátralékkal. A zilahi terület 9143 összbejövetelelben a kisebb polgári perek 4211, a sommások 1240 s a bűnvádiak 3672 számot képviseltek, csak 792 hátralékkal. A győri törvényszék járásbiróságainak 6086 bejövetelelben a sommás ügyek 2630, kisebb perek 1437 s a bűnügyek 2017 számot képviseltek, 1198 ügyhátralékkal. A miskolcziak 5552 összbejövetelelből esett sommás ügyekre 1267, kisebb perekre 1089, bűnvádiakra 3191, 1174 hátralékkal. A rimaszombati törvényszék területén a kisebb polgári ügyek száma 1274, a sommásoké 1214 s bűnvádiaké 1309 volt, hátralékaik 1009. A nagyszebeni járásbiróságok 7493 bejövetelelből a sommások 2593-at, a kisebb polgáriak 2590-et, a bűnvádiak 2301-et foglaltak el, a hátralék 1560. A brassóiak 9 ezres bejövetelelben a sommások 1706, a kisebb polgáriak 3703, a bűnvádiak pedig legtöbbször, t. i. 3747-tel szerepeltek, hátralékul maradván 1232. A nagykanizsaiak sommás bejövetele tulnyomó: 3143, a kisebb polgáriaké 2198, bűnvádiaké 1869, elintézetlenül majd egyharmad fenmaradt, t. i. 2251. Az aranyosmaróthi törvényszék területén a járásbiróságok sommás bejövetele volt 1770, kisebb polgáriaké 1707, bűnvádiaké 1868, csak 606 hátralékkal. A nagyikindai területen a sommás bejövétel 3166, a kisebb polgáriaké 2676 s a bűnpereké 1917 volt; az összbejövételnek, 7766-nak egy-negyede 1837 elintézetlenül maradt. A szabadkai törvényszék járásbiróságainál sommás ügy 4398, kisebb polgári 3273 s bűnvádi 2978 jött be, a 10 ezres összbejövételnek több mint egy-negyede, 2728 hátralék volt. Az ujvidéki járásbiróságok 6430 összbejövetelelben 3149 sommás ügy, 1879 kisebb polgári és 1397 bűnvádi ügy volt, a hátralék 1357, egyötödöt képezett.

A egyes járásbiróságok tevékenységének adatait tekintve, kiemeljük, miszerint mig némelyeknek hátraléka a bejövételnek felét megközelíti, p. o. a bajainál, rimaszombatinál, nyíregyházinál, addig másoknál a hátralék alig képezi a bejövételüknek $\frac{1}{9}$ -ét vagy hetedét.

Igy az aranyosmaróthinak bejövetele volt 1796 s hátraléka csak 181, = $\frac{1}{9}$ rész, a czeglédinek bejövetele 1452, hátraléka 216 = $\frac{1}{7}$ és a székesfehérvári járásbiróság bejövetele 3238, hátraléka 435 = $\frac{1}{7}$.

Ellenben a nyíregyházi járásbíróóság ügybejövetele 2533, hátralék 1081. A rimaszombatié 1029 s hátraléka 450. A szabadkaié 2550, s hátraléka 1055, a hátralék tehát mindenikénél közel áll a bejövétel feléhez.

Ezeket megközelíti az ó-becsei járásbíróóság 318 hátralékával 1317 bejövétel irányában, s a nagyszebeni 950 hátralékkal, szemben 4139 bejövettel, mik a bejövétel $\frac{1}{4}$ -déhez állnak közel, továbbá a szentpéteri 964 bejövettel s 202 hátralékkal, a győri 2800 ügyérkezéssel s 526 hátralékkal, a csáktornyai 1065 bejövettel s 193 hátralékkal, mi ismét az $\frac{1}{5}$ -döt közelíti meg.

A tasnádi s törökkanizsai hátralékok közel a bejövétel $\frac{1}{6}$ -dát képezik, elsőnél 1227 bejövétel s 212 hátralék, utóbbinál 1479 bejövétel és 233 hátralék szerepelvén.

Érdekesnek tartjuk még kiemelni azon arányt, melyben a büntetőügyi bejövetelek az összbejövételhez állnak. Vannak járásbíróóságok a fentebbi körözetből, melyekben ezen bejövétel az összbejövételnek majd felét vagy azt egészen is kiteszi. Így a sajószentpéterinél a bünvádi bejövétel 514 s az összbejövétel 964, a nyíregyházinál pedig bünvádi 1003, összesen 2533; számos járásbíróóságnál $\frac{1}{3}$ -dát vagy valamivel kevesebbet állít elő, mint a czeglédinél, hol bünyű 1891-ben 438 jött be, 1452 összbejövettel szemben, a törökkanizsainál 423 bünvádi s 1479 összbejövétel, a csáktornyaiaknál 323 és 1065 bejövétel, az ar.-maróthinál 538, 1799 összbejövétel, a győrinél 838 bünyű és 2869 összbejövétel, a melyek csak megközelítik az összbejövétel egyharmadát, míg a tasnádi 433 bünyűi és 1227 összbejövételnél a különbség több egyharmadánál, úgy a rimaszombatinál is 403 bünyűi s 1029 összbejövétel mellett.

Több járásbíróóságnál $\frac{1}{4}$ körül forog a bünvádi ügybeérkezés, így az ó-becseinél hol 306 volt a bünyűi bejövétel 1317 összbejövétel irányában, tehát $\frac{1}{4}$ -nél valamivel kevesebb, úgy a nagyszebeninél is, hol 1043 állt szemben az összbejövettel = 4139-el, és a bajainál, hol a bünvádi bejövétel 627 és az összbejövétel 2505 volt. Ezekről nagy eltéréssel a székesfehérvári járásbíróóságnál 420 volt a bünyűi beérkezés, összesen pedig 3238 érkezett be, tehát az összbejövételnek majd csaknem $\frac{1}{8}$ -da.

A *telekkönyvi* ügyforgalom adatai ezen törvényszékek járásbíróóságainál is tanulságosak.

A telekkönyvi perbejövétel legnagyobb száma 53 volt az aranyosmaróthi törvényszék területén s 37 a nagykanizsai járásbíróóságoknál. Nagyobb számot képezett még a szabadkai törvényszék, járásbíróóságainak 27, a brassóiaknak 28, a zilahiaknak 20, a besztercebányai s nyíregyházi járásbíróóságoknak 15—15 és a kecskemétieknek 12 ügybejövetele. A többinél 10 en alul volt a bejövétel; így a sz.-fehérvárinál 3, a győrinél, rimaszombatiaknál s n.-szebeniekénél 2—2, a miskolciaknál, újvidékieknél 5, Nagyikinda területén 7, a nagyszebeniekénél 9.

Nem tudjuk, mi okozta a *hátralékokat*, de ezek alakulását a *telekkönyvi ügyekben feltűnőnek* találjuk, azon szempontból kiindulva, hogy a kereskedelmieken kívül éppen a telekkönyviek a legegyszerűbbek s leggyorsabb intézkedést igényelnek. Feltűnő pl., hogy a brassói törvényszék kerületében levő járásbíróóságoknál 28 bejövételből 11 fenmaradt, a kecskemétiéknél 12-ből 8, a sz.-fehérváriaknál 3-ból 2, a nyíregyháziaknál 15-ből 10, a szabadkaiaknál 27-ből 11 lett a hátralék, sőt az újvidéki területen az 5 új bejövételből egy sem intéztetett el, mert az év végén 6 per maradt fen. A nagykanizsaiaknál 37-ből csak 8, az aranyosmaróthiaknál 53-ból 5, a zilahiaknál 20-ból 4 maradt befejezés nélkül.

A szerződéstől való elállás.

A szerződéstől való elállásnak egy új esetét konstruálta a kir. Curia, midőn kimondotta, hogy oly szerződés esetében, mely szerint valaki mint gazdatiszt nagyobb gazdaság vezetését és kezelését azzal vállalja el, hogy a gazdálkodás-

nak bizonyos előre meghatározott eredményeért saját vagyonával vállal felelősséget: a gazdaság tulajdonosa külön kikötés nélkül is követelheti, hogy a gazdatiszt a gazdaság kezelésének átadása előtt megfelelő biztosítékot adjon arra nézve, hogy elvállalt kötelezettségeinek teljesítésére képes lesz. Ha a gazdatiszt a tulajdonos e kívánalmának megfelelni nem képes vagy nem kíván, a tulajdonos a *szerződéstől felmondás nélkül elállhat*. (L. a «Jogtudományi Közlöny» 11. számának mellékletén 79. sz. a. közölt esetet.)

E határozatban foglalt elvi kijelentés két részből áll. Első sorban megállapítatik a gazdatiszt biztosítékadási kötelezettsége; az esetre pedig, ha biztosítékot a gazdatiszt nem ad, másodsorban a szerződéstől való elállás jogát adja meg a Curia a szolgáltatadónak.

A mi az elsőt illeti, a kérdés az, hogy kötelezhető-e valaki olyasmire, a mire ő szerződési kötelezettséget nem vállalt?

A gazdatiszt és a szolgáltatadó tulajdonos közt írásbeli szerződés jött létre; ebben az írásbeli szerződésben nincs előírva, hogy a gazdatiszt biztosítékot adni köteles; tehát maga a másik szerződő fél belenyugodott abba, hogy biztosíték nélkül bizza alkalmazottjára teljedelmes gazdaságának kezelését.

Alperes, úgy látszik, nem tájékozta magát a szerződés megkötése előtt felperes vagyoni viszonyai felől és most utólag akar a szerződésbe egyoldalulag, a másik fél akarata ellen és ennek hátrányára olyan feltételeket belévenni, illetőleg belémagyarázni, a melyekre nézve előzetes közös megállapodás nem történt, és a melyek ezért a *szerződés* kétoldali jogi természetével ellenkeznek. A törvény, illetőleg az ezt pótló bírói gyakorlat pedig ott, a hol szerződés szabályozza a felek jogviszonyait, nem állapíthat meg az egyik fél hátrányára a szerződéses feltételeken kívül még más, olyan feltételeket is, a melyek a szerződés természetéből nem folynak szükségszerűleg.

És ha az egyik szerződő fél nem volt elég ovatos a személynek megválasztásában, a kit gazdaságában alkalmazott, nem kívánta a megfelelő vagyon kimutatását és nem követelt tőle a szerződés megkötésekor biztosítékot, most a bíró nem pótolhatja az ő mulasztását és nem követelhet alperestől többet, mint a mire ez magát kötelezte.

Hiszen így a munkaadók sok esetben ürügyet találnának a szerződést könnyű szerrel felbontani, a mikor a másik szerződő fél vagyontalan.

Ha még valamely *szokásra* lehetne hivatkozni, mely indokoltá tenné a biztosítékadást, akkor talán azzal lehetne érvelni, hogy ez a szerződésnek természetszerű feltételét képezi, de — tudunkkal legalább — sem országos, sem helyi szokás nem hozható fel ez álláspont védelmére.

Feltéve, hogy joga volna a jelen esetben alperesnek gazdatisztjától utólag óvadékot követelni, kérdés, miként állapíttassanak meg az óvadékadás megtagadásának jogkövetkezményei?

Sem a kereskedelmi törvény, sem az ipartörvény, sem az általános magánjogi gyakorlat a *felmondás nélküli elbocsátás* okául ilyféle körülményt el nem ismer.

A kereskedelmi törvény 59. §-ának 5. és az ipartörvény 94. §-ának e) pontja ugyan megengedi a felmondás nélküli elbocsátást, ha az alkalmazott a szerződésileg elvállalt munka teljesítésére *képtelen*. De ez a pont nem alkalmazható a konkrét esetre, mivel pusztán abból, hogy valakinek nincs hevertetni való pénze, még nem következik, hogy ő nem volna jó gazdatiszt, nem tudná kellőleg ellátni a gazdasági teendőket. Már pedig a szerződéstől való elállásnak okai sem lehetnek ez esetben mások, mint a felmondás nélküli elbocsátásra nézve megállapított okok.

A szerződéstől való elállásnak igazolására felhozható volna még a *tévedés*.

Az, hogy a gazdatiszt a másik szerződő felet az ő vagyoni viszonyaira nézve szándékosan megtévesztette volna, nem is állítatik.

Alperes tévedett alkalmazottjában. Az nem bir azon tulajdonságokkal, melyeket ily fontos állás betöltése megkövetel. De ez az érvelés csak úgy volna elfogadható, ha a tévedés a másik szerződő fél olyan fontos, belső tulajdonságaira vonatkozott volna, a melyek külső jelentkezésükben nem ellenőrizhetők, a melyek csak idők folytán derülhetnek ki, vagyis (ami visszavezet a fent érintett okra), hogy az alkalmazott képtelen hivatását betölteni. Ebben az esetben felmondás nélküli elbocsátásnak lehet helye.

Ámde a szerződöttetett gazdatiszt vagyoni viszonyairól a szolgálatadó előzetesen is könnyen informálhatta magát és jogában és módjában állott a szerződés megkötésekor tőle óvadékot is követelni. Amennyiben ezt nem tette, esetleg elszámította magát, de tévedésre alapított kifogást ez okból utólag nem emelhet.

A kir. Curia a méltányosság álláspontjára helyezkedett a szolgálatadóval szemben, midőn kimondta, hogy ő nem kötelezhető arra, hogy nagy birtokát és vagyont képviselő felszerelését oly ember kezére bizza, a ki vagyoni biztosítékot nem nyújthat; de másrészt ez az álláspontja méltánytalanságra vitte a gazdatisztal szemben, a kinek több évre szóló szerződését ily tőle független okból megsemmisítette és kitől még félévi felmondási időre járó fizetését is megtagadta.

Dr. Balog Arnold.

Magyar Jogászegylet.

— Részlet dr. Messinger Simon felolvasásából. —

«A fizetéseképtelen adós vagyont érintő jogcselekvényeknek csődön kívül való megtámadásáról» szóló törvényjavaslatnak az a célja, hogy egy, a csődjog keretén belül már kipróbált intézményt ültessen át a csődön kívüli jogba.

Az első kérdés, vajon ezen kiterjesztésnek szüksége a megtámadási jogra nézve fenforog-e, vagyis, vajon elegendők-e a csődtörvény azon intézkedései, melyek az őshitelezőknek a fizetéseképtelen adós vagyont csorbitó jogcselekvényekkel szemben védelmet nyújtanak.

És itt ismét szembeállnak: élet és törvény. A törvény szabályai nem fedik teljesen a forgalom viszonyait. A csődtörvény kizárja a csőd megnyitását oly esetekben, ha a fizetéseképtelen adós csak egy hitelezője van és költségelőleg letételétől teszik függővé, ha a meglevő vagyon az eljárási költség fedezésére nem elegendő. Ha tehát a hitelező egyedül áll és még a «socios habuisse malorum» gyöngé vigaszával sem rendelkezik, úgy az adós önkényének teljesen ki van szolgáltatva. Az adós átruházhatja egész vagyonát nejére, gyermekeire, rokonaira, a nélkül, hogy a hitelező ezen harmadik személyek között törvényes alakban létrejött szerződést megtámadhatná. Vagy az adós költött tartozás alapján valamely jó emberével legfoglaltatja mindenét és a hitelező még csak a sorrendi tárgyalásban sem kifogásolhatja a jogerejűleg megítélt követelést, mert kifogása csak a kielégítési sorrendre, nem pedig a megítélt követelés valódiságára és fenállására irányulhat.¹ Nem támadhatja meg, mert nincs csőd; csődöt pedig nem nyithat, mert nincsenek hitelezőtársai. Néha az adós kielégíti apróbb tartozásait, hogy éppen legnagyobb hitelezőjét, éppen azt, kitől legnagyobb hitelt élvezett, s a kinek bizalmával legnagyobb mérvben visszaélt, ezen az uton kijátssza. A törvény védelmezi az adós ezen eljárását, mert nem nyújt módot annak megtámadására. És sokkal jobb-e a helyzet azon számos esetben, midőn több hitelező van ugyan, de csődvagyon

nincs, mert a hitelezők elől már elvonatott, a hitelezők pedig a csőd megnyitása végett tetemes, rendszerint 300 frttól 500 frtig terjedő költségbiztosítékot kénytelenek letenni. Ritkán akadnak egyes hitelezők, kik — a kereskedelmi műkifejezéssel élve — «élőpénzüket a holt mellé temessék», vagyis veszendőbe ment követelésük egy részének esetleges megmentése érdekében újabb és jelentékeny vagyoni áldozatot hozzanak. Igaz, hogy társadalmi téren ezen a bajon szervezkedés, hitelezői csoportok alakulása, a a költségek közös és aránylagos viselése által iparkodtak segíteni, de ez a társadalmi tevékenység nem elég általános és nem lehet elég hatalmas, hogy a törvény hiányainak káros következményeit minden esetben orvosolja.

Szükséges tehát oly intézkedések érvényre juttatása, melyek a hitelezők kijátszásának csődön kívül is elejét vegyék. De ezzel szemben azt az ellenvetést szokták megtenni, hogy ezen intézkedések megakadályozzák a forgalom szabadságát és többet ártanak a forgalomnak, mint a mennyit használnak a hitelnek. Ezen ellenvetés téves alaphól indul ki. Mert a forgalom szabadsága sohasem lehet korlátlan, mindig korlátozzák azt a törvény szabályai, melyek az igazság érdekében alkottatnak. Ezen szabályok sértik talán egyesek érdekeit, megdöntenek talán egyes ügyleteket, melyeknek biztonságában az illetők nem kételkedtek, de szükségesek az általános forgalom biztonságának érdekében, mely nem tűrheti, hogy egyesek a forgalom szabadságával visszaéljenek.

Továbbá kérdés az, vajon magának a megtámadási jognak fogalmában s ezen intézmény lényegében nem foglaltatnak-e oly okok, melyek annak csődön kívüli alkalmazását kizárják vagy gátolják? E kérdésre is nemmel kell válaszolnunk, mert a megtámadási jog természete egy és ugyanaz, akár csődben, akár csődön kívül alkalmazzuk és a különbségek, melyek a megtámadási jognak e két területén mutatkoznak, nem a megtámadási jog alapelveiből, hanem a csődeljárás sajátjaiból származnak.¹ Ezen körülményből egyszersmind az következik, hogy a csődön kívüli megtámadási jog szabályozásának az említett különbségek figyelembe vétele mellett lehetőleg alkalmazkodnia kell azon szabályokhoz, melyek a megtámadási jogra nézve a csődtörvényben foglaltatnak. A csődön kívüli megtámadást szabályozó törvénynek tehát egyrészt recipiálnia kell a csődben való megtámadási jog tekintetében fenálló szabályokat, a mennyiben azok a megtámadási jog közös alapelveiből folynak és másrészt új intézkedésekről kell gondoskodnia ott, a hol az eljárásnak a csődeljárástól eltérő természete az eltérő szabályozást megkívánja.

Ha ezek szerint kétségtelen is, hogy a megtámadási jog nem a csődjog sajátos intézménye, a mit egyébiránt annak történeti fejlődése is igazol: úgy másrésztől nem csatlakozhatom azon elmélethez sem, mely a megtámadási jogot csak a végrehajtási eljárás segédeszközének tekinti.² Ezen felfogásra — úgy látszik — azon fontos, de a megtámadási jog lényegére nézve nem döntő mozzanat szolgáltatott okot, hogy ezen jog gyakorlásának előfeltételét a támadó hitelező követelésének végrehajthatósága képezi. Ámde a megtámadási jog ezen kellék nélkül is elképzelhető és a csődneyítés után tényleg ezen feltétel elesik. Elmarad a követelés végrehajthatóságának kelléke akkor is, ha a megtámadási jog kifogás alakjában gyakoroltatik, pedig a megtámadási jog lényegén nem változtat az, hogy kereset vagy kifogás alakjában érvényesül-e. A megtámadási jog épp oly kevésbé képezi alkatrészét a végrehajtási eljárásnak, mint nem képezi sajátos intézményét a csődjognak,

¹ Lásd *Jaechel*: Die Anfechtung von Rechtshandlungen zahlungsunfähiger Schuldner ausserhalb des Konkurses. Berlin. 1889. 1. lap.

² *Fodor*: A fizetéseképtelen adós jogcselekményeinek megtámadása a csődön kívül. 1889.

¹ *Imling*. A végrehajtási törvény magyarázata. 231. l.

hanem azon jogszabályok sorába tartozik, melyek a fizetési képtelenség ténye és fogalma körül tömörülve, maholnap már egész jogrendszer alkotnak, melyet *fizetési képtelenségi jog*-nak nevezhetnénk, melynek a csődjog csak egy részét képezi, s melynek legfontosabb közös alapelve a hitelezők egyenlő kielégítési igénye, mely nem a csődnyitással, hanem már a csődnyitás előfeltételeinek fenforgásával, a fizetési képtelenség beálltával keletkezik. Az adós fizetési képtelensége és a hitelezők egyenlő kielégítési igénye tehát azon közös alap, melyből a megtámadási jog kiindul, akár csődben, akár csődön kívül gyakoroltatik, és ennél fogva a megtámadási jog fogalma és lényege nem ellenkezik azzal, hogy az csődön kívül is alkalmaztassék.

Azon jogcselekvényeket, melyek ellen a megtámadás irányulhat, a javaslat 3 csoportban sorolja fel.

Az első csoportba azon jogcselekvények tartoznak, melyekről a megtámadott fél tudta, hogy azok a hitelezők megkárosítására irányuló szándékkal történtek, a mennyiben ezen jogcselekvények a megtámadási jog érvényesítését megelőző tíz éven belül (a tervezetben tévesen: «a megtámadási jog érvényesítését tíz évvel megelőzőleg») mentek végbe.

A második csoportba az ingyenes jogügyletek, valamint azon viszterhes szerződések tartoznak, melyeket az adós házastársával vagy rokonaival létesít, a mennyiben ezen ügyletek a megtámadási jog bírói érvényesítését megelőző 2 éven belül történtek.

A harmadik csoport végül azon eseteket foglalja össze, melyeknél a megtámadási jog azon alapul, hogy a megtámadott félnek tudomása volt arról, hogy az adós fizetéseit beszüntette. E csoportnál a megtámadható időszak a legrövidebb t. i. a csődnyitási kérvény beadásától visszafelé számított 6 hónap, és a csődön kívüli megtámadási jog csakis azon esetben gyakorolható, ha az adós ellen a csőd az 1881: XVII. tcz. 87. §-ában felsorolt indokok folytán nem volt elrendelhető.

A csődön kívüli megtámadási jog helyes szabályozása egyike a legnehezebb törvényhozási feladatoknak és ezen feladat körében legnehezebb annak megállapítása, hogy a megtámadás mily ügyletek ellen irányulhat. Mig egyrészt nem szabad a forgalom jogos érdekeinek sérelmével könnyelműen felidézni azt a veszélyt, hogy oly ügyletek joghatálya is megingattassék vagy megdöntessék, melyeket a szerződő felek — az adós fizetési képtelenségét nem tudva — jóhiszeműleg kötöttek meg: viszont másrészt az sem engedhető meg, hogy törvényes formák leple alá rejtett ügylettekkel bárki, akár az adós javára, akár ennek helyzetét kihasználva, saját előnyére elvonja a hitelezők elől a hitel egyik lényeges alapját, a kielégítési alapot, az adós vagyonát. E két szempont helyes összeegyeztetése biztosítja a megtámadási jog problémájának sikeres megoldását.

A törvényjavaslat kitűzött célja a csődtörvény vonatkozó intézkedéseinek a csődön kívüli jogba való átültetése lévén, következetesen járt el, midőn a jelenlegi csődtörvényből átvette azon ügyletek taxatív felsorolását, melyek mint a hitelező kielégítési jogát csorbitó jogcselekvények megtámadhatók, következetesen járt el akkor is, midőn ezen esetek sorából a 3. csoportban felsorolt eseteket sem hagyta ki.

A törvénytervezet ezzel egy a legújabb törvényalkotásoktól, a német és osztrák törvényektől lényegesen eltérő, gyökeres újítást hoz javaslatba, mert úgy a német, mint az osztrák törvény kizárja a csődön kívüli megtámadási jogot a 3. csoportban felsorolt esetekben és ezen cselekményekkel szemben csakis csőd esetében engedik meg a megtámadási jog gyakorlását. Alapos vizsgálat tárgyává teendő tehát, vajjon a törvénytervezet említett következetessége nem esik-e a célszerűség rovására és vajon nem forognak-e fen fontos okok, melyek azt javallják, hogy tervezetünk radikális intézkedésének mellőzésével inkább a német és osztrák törvények ovatosságát kövessük?

Mig a csődön kívüli megtámadásról szóló 1879. évi német törvény indokolása annak kijelentésére szorítkozik, hogy a csődtörvény 23. §-ában foglalt megtámadási okok, melyeknek előfeltétele a megtámadandó jogcselekményt követő csődnyitás és az ugynevezett csődigény keletkezése, a csődön kívüli megtámadásra nem alkalmazhatók, addig az osztrák törvény indokolása következőleg érvel ezen megtámadási okok kizárása mellett. Szerinte itt oly jogcselekményekről van szó, melyek megtámadhatóságát sem az adós részéről fenforgó fraud, sem a vele szerződő fél részéről fenforgó conscientia fraudis, sem a jogügylet ingyenes jellege, hanem kizárólag a bekövetkezendő csődnyitás és a fizetési képtelen adósok ezzel járó részbeni rendelkezési képtelensége indokolja. A végrehajtási eljárásra nézve az osztrák jog alapelve: *qui prior tempore, potior jure*. Ezen elv hatálya a csőd-eljárás megnyitásával véget ér. Ezen időponttól kezdve a hitelezők igényei egyenjoguak és minden, ezen időpont után a hitelezők által a csődvagyonra szerzett jogok ipso jure semmisék. Ha már most mindazonáltal bizonyos, a csőd megnyitása előtt keletkezett jogcselekmények, melyeknél sem a conscientia fraudis, sem az ingyenesség jellege fen nem forog, megtámadhatóknak mondatnak ki, úgy ennek oka abban rejlik, hogy a csődhitelezők igénye, melyet biztosítani és kielégíteni a csődeljárás hivatva van, nem a bírói határozat által keletkezik, mely a csőd megnyitását elrendeli. Ha ezen csődigény nem léteznék már, úgy a csőd nem is volna megnyitható. A bírói határozat tehát nem teremti ezen igényt, hanem csupán létezését constatalja. A csődigény alapjául azon tényleges előfeltételek szolgálnak, melyeket a törvény a csőd megnyitásához megkíván. Mert ezen előfeltételek beálltak, azért nyílik meg valamennyi hitelező igénye az egész vagyonnak közös kielégítésükre való fordításához és azért fosztatik meg az adós az ezen vagyon feletti rendelkezéstől. Ezen hatások a csőd bírói megnyitása folytán ugyan fokozott erőt nyerhetnek, elvileg azonban már akkor indokoltak, midőn a csődnyitás előfeltételei beálltak.

Bizonyosnak látszik tehát, — folytatja az osztr. törvény tervezete, — hogy itt oly megtámadási okokkal van dolgunk, melyek — tekintettel fenálló végrehajtási és csődjogunkra, — csak az adósok a csődnyitás folytán beálló rendelkezési képtelenségével és a hitelezők egyenjoguságával indokolhatók. Ha a csőd nem nyitattik meg, akkor ezen megtámadási okok sem alkalmazhatók; ebből pedig egyenesen az következik, hogy az ide tartozó jogcselekmények megtámadásának csak csőd esetében van helye.

Eddig az osztrák törvény indokolása.

A mint látjuk, a német és osztrák törvények szerzőit a fizetési képtelenség tudatán alapuló megtámadási okoknak csődön kívül való mellőzésére nem célszerűségi tekintetek, hanem kizárólag a jogi constructio látszólagos nehézségei indították.

Ámde éppen az osztrák törvény ismertetett indokolása igazolja az e részbeni aggályok alaptalan voltát. Mert ezen érvek nem azt bizonyítják, a mit bizonyítani akarnak, hogy t. i. az itt szóban forgó megtámadási okok a csődnyitás tényével állnak szerves, elválaszthatlan kapcsolatban, hanem azt mutatják ki, hogy ezen megtámadási okok alapját az adós fizetési képtelensége és a hitelezőknek már ennek folytán beálló egyenlő kielégítési igénye képezi. Az osztrák törvénytervezet által vont helytelen következtetés azon tévedésre vezethető vissza, hogy a fizetési képtelenség tényét csak mint a csődnyitás előfeltételét, a hitelezők egyenlő kielégítési igényét pedig csakis mint csődigényt veszi figyelembe, holott mindkettő a megtámadási jognak a csődnyitástól független tényezője. Az az ellenvetés tehető még, hogy a hitelezők egyenlő kielégítési igényét a csődön kívüli megtámadás biztosítani sem alkalmas, mert a megtámadott jogcselekmény csődön kívül csak a megtámadó hitelezővel szemben válik hatály-

talanná. Ezen ellenvetés annál fontosabb, mert nemcsak elméleti, hanem nagy gyakorlati jelentőséggel is bír. A tervezet ezen ellenvetésnek elejét veszi az által, hogy mindazon végrehajtásokat, melyek a megtámadott jogcselekmény által a hitelezők elől elvont vagyonrészekre a megtámadási törvény szerint a jogerejű ítélet közhirrre tétele előtt vagy azt követő hat hónap alatt foganatosíttatnak, egyidejűeknek tekinti. Ámde ezen rendelkezés egy másik intézkedést is von szükségyszerűen maga után, mely magában a tervezetben világosan kifejezve nincs és ez abban áll, hogy a 7. §. esetében a megtámadott jogcselekmény nemcsak a támadó hitelezővel, hanem minden hitelezővel szemben hatálytalannak tekintendő, a ki a megtámadási kérelemnek helyt adó jogerős ítélet meghozatala után az illető vagyontárgyakra a végrehajtást kéri elrendelni, mert máskülönben vajmi könnyen állhatna elő azon helyzet, hogy a megtámadott jogcselekmény csak a támadó hitelezővel szemben mondatván ki hatálytalannak, a többi hitelező a kérdéses vagyonra nem is vezethetne végrehajtást és így utóbbiakra nézve a végrehajtások egyenlő rangsorozatának értéke illusoriussá válnék.

Különfélék.

— A kir. Curia egész a 80-as évek derekáig különös súlyt helyezett a *bűnvádi eljárás* fejlesztésére. Ebben az időben keletkeztek azok a nagy jelentőségű, s eredmény tekintetében *nagy értékű* határozatok, a melyek hosszú időre kijelölték a magyar bűnvádi eljárás fejlődésének irányát. Erre az időre esik, hogy a Curia tevékenységének csak legfontosabb és legüdvösebb eredményét említsük, a *vádelt* behozatala.

Különös gondot fordított a Curia ezen időben az eljárás tisztaságának, a szóbeliségnek, közvetlenségnek stb.-nek garanciáira is. Elnyomta vagy legalább elnyomni igyekezett az *írásbeliség* azon maradványait, a melyek koronkint már az *elsőfoku* bírásokban is felütik a fejüket. Ilyen, többek közt, az ítéletnek a *vizsgálat* adataira való alapítása; ilyen a végtárgyalás többféle *tagolása* az előző résztárgyalások összes anyagának és adatainak ismétlése nélkül. A Curia ezen következetesen fentartott álláspontjának nem is maradt el a maga eredménye, s ez az eredmény a modern büntetőper alapját képező azon tétel uralomra jutásában állt, hogy a nyilvános szóbeli végtárgyalás összes anyaga és adatai együttvéve egy *egységes egészet* képeznek és hogy a szabad bizonyítási rendszer egyenesen a végtárgyalás egységére van alapítva.

Valóban gyengén áll a szabad bizonyítási rendszerben rejlő biztosság oly bűnpereknel, a hol az ítélet alapját négy-öt végtárgyalás eredménye képezi.

A végtárgyalás ilyen megoszlása pedig nálunk igen gyakori. Az utóbbi években a Curia merőben az anyagi büntetőjog számos nyílt kérdése felé fordította figyelmét. Azonban *ezen a téren* a Curia tevékenységének körét igen szorosan körülhatárolja a büntető-törvény. Nem így áll a dolog a *bűnvádi eljárás* kérdése tekintetében, a melyeket, mint őszinte sajnálattal constatáljuk, a kir. Curia a büntetőjog javára elhanyagol, s azt a hatalmas fejlesztő erőt, a melynek a múlt évtized kiváló alkotásait köszönhetjük, jóformán a büntetőjogi dogmatika fogalmainak és doktrínáinak magyarázatára fordítja.

De tovább megyünk. Még az eljárás tisztaságának ellenőrzése is gyengült. Az elsőfoku bíróságok csakhamar megéreztek az ellenőrzés hiányát, és ma már a fővárosi törvényszéknél is gyakori az olyan elsőfoku ítélethozatal, a mely *négy, öt* sőt *hat* különálló, egymástól többé-kevésbé független résztárgyalás alapján, keletkezett.

Ilyen visszafejlődés mutatkozik a bűnvádi eljárásban, és ha a Curia állást nem foglal ezzel a visszafejlődéssel szemben, akkor ez terjedni fog szépen tovább... —r—u.

— A kir. tábláról. A kir. táblára ujonnan kinevezett bírák beosztása feltűnést keltett jogász körökben. Fenyvessy

és Kossutányi, a budapesti kir. törvényszék büntető osztályáról kinevezett bírák, kik állandóan bűnvádi ügyekkel foglalkoztak, most a polgári, illetőleg a kereskedelmi és váltótanácsba osztattak. Mennyiben felel ez meg a szakbíráskodás követelményének és a helyes munkabeosztásnak?

— A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságában husvét után két elmekörtani előadás fog tartatni. Dr. Moravcsik Emil egyetemi tanár a *perlekedő tébolyról* olvas; dr. Salgó Jakab, a lipótmezei tébolyda főorvosa pedig a következő című előadást tartja: *Kétes elmeállapotok a törvényszék előtt*.

Nemzetközi Szemle

Magánjog.

— A munkásbiztosítás jogának kifejlődése a legfontosabb eseménye a magánjog új fejlődésének. Folyton szaporodnak az idevágó törvények, és ezekkel együtt természetesen azok systematikus feldolgozása is. Egyik újabb munka ez irányban *Villetard de Prunieres* «De l'assurance contre les accidents du travail» című munkája, mely a balesetbiztosításra vonatkozó francia jogot tárgyalja. Azon háromféle mód közül, a melyek szerint a biztosítás szervezhető: t. i. az állam általi, a magántársulatok általi és végre az érdekeltek általi biztosítás, — Villetard szerint Franciaországban csak a másodikkal, a magántársulatok által szervezett biztosítás mutatott fel kielégítő eredményeket. Ez rendszerint úgy történik, hogy a munkaadó az ő munkásait *collective* biztosítja valamely társulatnál és a díjakat a munkások fizetéséből levonja. E biztosítás tekintetében azon kérdés merült fel, hogy a munkaadó és a társaság között kötött szerződésből folyólag csak a munkaadó van-e jogosítva a társaság ellen fellépni, illetve baleset esetén tőle a biztosított összeget követelni, vagy pedig a munkás a saját személyében is jogosítva van-e erre a biztosító-társasággal szemben. A francia judikatura azon felfogást fogadta el, hogy itt *negotiorum gestio* forog fenn, és hogy a munkaadó által kötött szerződés a munkás javára, nem pedig a saját javára tekintendő megkötöttnek. Ennélfogva a kérdést úgy döntötte el, hogy a munkás, ha a baleset bekövetkezik, a saját személyében fordulhat a biztosító-társaság ellen. Sőt kimondta azt is, hogy a társaságok által kötvénybe a felvett oly kikötés, mely csak a munkaadónak engedi meg a társaság elleni actiót és a munkást abból kizárja, tilos és semmis.

— A szerzői jog védelmének csirái, mint egy francia író, *Vaunous*, kimutatja, jóval a francia forradalom előtti időben fellelhetők. Érdekes, hogy a szerzői jog védelme először csak a francia akadémia tagjainak adatott meg kiváltsággént. Lassankint aztán mindig több és több testületnek adatott meg és így mindig nagyobb körre terjedt ki. Ugyanily módon, t. i. kiváltságadás formájában keletkezett a szerzői jog nemzetközi védelme is. Egyike az elsőeknek, a kik mint idegenek kapták e kiváltságot, volt Rubens, a híres festő.

Közjog.

— A nemzetközi jog legnagyobb haladását az újabb időben azon választott bírósági szerződés képezi, a mely 19 amerikai állam közt létrejött. A szerződés kiterjed mindenféle, két vagy több szerződő állam közt támadható vitás kérdésre, és kimondja, hogy ilyenek felmerülése esetén választott bíróság alakíttatik, mely a kérdést végleg eldönti. A választott bíróság megalakítása úgy történik, hogy a felek vagy egy választott bíróban egyeznek meg, vagy mindegyik külön nevez egyet és ezek az elnököket maguk választják. A szerződéshez bármely állam az Egyesült-Államok kormányához intézett egyszerű bejelentés útján csatlakozhatik, és e csatlakozás által az összes szerződő államokkal szemben belép a választott bírósági szerződés-viszonyba. A szerződés 20 évi tartamra van megkötve, a melynek letelte után az felmondható. Sanctio azon esetre, ha valamelyik fél a szerződést megszegné, nincs kimondva. Kivételik a szerződés hatálya alól minden oly ügy, a mely valamely állam függetlenségét érinti. Ily ügyre vonatkozólag választott bírósági eljárás nem kötelező. Ezen intézkedés ugyan éppen a legfontosabb ügyeket vonja el a választott bíróság ítélkezése alól, de másrésről ez arra mutat, hogy a szerződés az egyéb ügyek tekintetében azon komoly szándékkal kötött, hogy a választott bírósági eljárás adandó alkalmakkor ne csak papíron maradjon, hanem tényleg alkalmazásba vétessék.

R. Zs.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az osztrák polgári perrendtartás javaslata. *F. A.* — *Törvénykezési Szemle:* A házag a törvényben vagy másban? *A.* — Felebbvitel egyoldalu kérelem esetében. Dr. RÓNAI JÁNOS balázsfalvi ügyvéd. — A részletügylet mint socialis jogreform. (Kivonat dr. Róth Pál ügyvédnek a Magyar Jogászegylet márczius 18-iki teljes-ülésében tartott felolvasásából.) — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az osztrák polgári perrendtartás javaslata.

Két cikk.

I.

Az osztrák igazságügyminiszter e hó 20-án három fontos igazságügyi törvényjavaslatot terjesztett a törvényhozás elé: a bíróságok illetékességéről, a polgári perrendtartásról és a végrehajtási eljárásról.

Nincs Európában állam, melynek polgári peres eljárása annyira hátramaradt volna a kor igényei mögött, mint Ausztriáé. II. József perrendtartási alkotásai óta több mint egy évszázad telt el, a nélkül, hogy az osztrák eljárás egészében lényegesen átalakult volna. A sommás eljárás, az intő eljárás, az okiratos és váltóper, a bagatelleljárás csak részlegesen javították a régi perrendet.

Három évtized óta az osztrák jogászörök szakadatlanul dolgoznak egy új eljárás megalkotásán. Tervezet tervezet után látott napvilágot ezen idő alatt és mindegyik hajótörést szenvedett a zilált politikai viszonyoknak, a nemzetiségi áramlatoknak zátonyán. *Glaser* lángesze kierőszakolta az osztrák törvényhozástól a bűnvádi eljárást, a polgári eljárás reformjával azonban nem birt már keresztülhatolni. A sikertelen kísérlet után ő maga adta fel a reményt, hogy a polgári törvénykezés bajai gyorsan orvosolhatók volnának és legalább a bagatelleljárásban igyekezett eszméit kifejezésre hozni és a reform útját kijelölni.

Glaser utódai sem voltak szerencsésebbek e tekintetben nála. Az 1881. évi teljes perrendtartási javaslat épugy mint Prazák részleges reformjavaslatai minden nyom nélkül letűntek a napirendről.

Vajjon a jelenlegi osztrák igazságügyminiszternek több szerencséje lesz-e? Ki tudná azt előre megmondani? Lehetőséges, hogy a sikerben való bizalom hiánya oka annak is, hogy a peres és a végrehajtási eljárásról külön-külön javaslatot terjesztett be. Ha a politikai viszonyok nehézségeket gördítenek a peres eljárás reformja elé, legalább a végrehajtási eljárásnak nem kevésbé égető bajai találjanak orvoslást. Azonban, még ha nem is sikerülne mindhárom javaslatot törvényerőre emelni: a javaslatok beterjesztése nagy jelentőséggel bír. Különösen reánk nézve, a kik a polgári per reformjának küszöbén állunk, fontosak a javaslatok, melyek lényegesen eltérnek ugy a német birodalmi perrendtől, mint az előbbi osztrák javaslatoktól.

Különösen négy lényeges eltérést találunk az új javaslatokban az előbbi 1876. és 1881. évi osztrák javaslatoktól. Ezek: az egyes bíróságok hatáskörének kiterjesztése, a perfelvételi cäsura, a szóbeliség és közvetlenség nagymértvű megszorítása, végül a felebbviteli eljárás új szerkezete.

Mig az 1881. évi javaslat a járásbíróági hatáskör érték-

határát 300 frtban állapította meg, az új javaslat azt 1000 frtra kívánja felemelni. A társas-bíróági rendszer tulzói bizonyára küzdeni fognak ezen intézkedés ellen. Nem akarjuk kétségbe vonni a társas bíróságok fölényét az egyes bíróságok fölött, de nézetünk szerint a társas bíróságok hivei is megnyugodhatnak, ha még a legcsekélyebb ügyet is másodfokban a kir. törvényszék, harmadfokban a legfelsőbb törvényszék, tehát az elsőfoku egyes bíróságon kívül két társas-bíróág vizsgálja meg, melyek közül a második a legfelsőbb foku bíróság.

A perfelvételi cäsura már az előbbi osztrák javaslatokban is ben volt. A kivitel azonban azokban tökéletlen volt. A keresetre az alperesi válasz következett, a melynek pergátló kifogások esetében csak ezen kifogásokat kellett tartalmaznia. Ugy a keresetnek, mint a válasznak az volt a rendeltetése, hogy az érdemleges tárgyalást teljesen előkészítse. Csak ezen előkészítés után következett a perfelvételi illetőleg az első tárgyalás. Ha ezen tárgyaláson a per makacsság, egyezség, elismerés vagy lemondás alapján nem lett befejezve, az érdemleges tárgyalásra új határnap volt kitűzendő, melyet esetleg új előkészítés is megelőzhetett.

Ámbár a perfelvételi cäsura még ily alakban is jobb szerkezetet adott a pernek, mint a minővel az a német birodalmi perrendben bír: az mégis tökéletlen volt. Ha a pert még a perfelvétel előtt kell előkészíteni, akkor egyrészt a perfelvételi határidőt nem lehet rövidebbé tenni, másrészt az előkészítésnek meg kell történnie oly esetekben is, midőn a per a perfelvételi tárgyaláson meg nem jelenés, egyezség, lemondás vagy elismerés útján befejezést nyer, midőn tehát az előkészítés felesleges. A perfelvételi cäsura ily alakban tehát sem a gyorsaságot, sem az olcsóságot nem mozdította volna elő, és csak a bíróságok munkabeosztását tette volna jobbá.

Az első, a ki az osztrák javaslat e hibáját felismerte és a perfelvételi cäsura helyesebb felhasználását javasolta, magyar jogász, *Plósz Sándor* volt. Az 1885. évi magyar perrendtartási tervezete nagyobb tökélyre vitte a per cäsurát az összes előző javaslatoknál. Szerinte a keresetre minden előkészítés nélkül rövid (8—15 napi) időközzel következett a perfelvétel, melynek határnapján csak a pergátló kifogások, mulasztás, egyezség, elismerés és lemondás intézhetők el. Ha a per ilykép nem szűnik meg, az érdemleges tárgyalás végett új határnap lesz kitűzve, és az ezt megelőző időközben készitk elő a felek a pert.

Nagy Ferencz, egyetemi tanár, a *Plósz*-féle tervezetről a Magyar Igazságügy-ben megjelent bírálatában helyeselte a perfelvételi cäsurának ilyen elhelyezését, és csakis azon módosítást kívánta hozzátenni, hogy a perfelvételi tárgyalás nem a törvényszéki tanács, hanem csak egy bíró előtt történjék.

Az új osztrák javaslat elhagyva az előbbi javaslatok álláspontját, teljesen úgy helyezi el a perfelvételi caturát, mint az 1885. évi *Plósz*-féle tervezet és magáévá teszi *Nagy Ferencz* módosítványát is.

A keresetre a tanácselnök kitűzi a tárgyalási határnapot, olykép, hogy a kézbesítéstől a tárgyalásig körülbelül 14 napi időköz legyen (241., 242. §§.). Az első tárgyalás a tanács-

elnök vagy a tanácsnak az elnök által megbízott tagja előtt történik. Ezen első tárgyaláson csak egyezségi kísérletek történhetnek, — a polgári peruttra való tartozás elleni kifogás, a bíróság illetékessége elleni kifogás, a perfüggőség és az ítélt dolog kifogása előadható, — a jogelőd megnevezhető, — a perköltségek biztosítása iránt indítvány terjeszthető elő, — elismerés, lemondás vagy mulasztás alapján ítélet hozható, — vagy a kereset megváltoztatásának megengedése kérhető. Minden egyéb kérelem vagy előadás az első tárgyalásról ki van zárva. A biztosíték, a keresetváltoztatás megengedése, a cselekvő perképeségnek vagy meghatalmazásnak hiánya alapján való visszautasítás tárgyában a bíró azonnal az első tárgyaláson határoz (249. §.). — Ha a per az első tárgyaláson nem talál befejezést, a bíró az alperesnek meghagyja, hogy meghatározott idő alatt a keresetre választ adjon (253. §.). — Ha a válasz után az ügy bonyolódottsága miatt írásbeli előkészítő eljárás lett indítványozva, e fölött a tanács határoz. Ha ez nem lett indítványozva, vagy a tanács ezen indítványt elvetette, a bíró kitüzi a tanács előtt tartandó tárgyalás határnapját. Ha alperes nem adott választ, a szóbeli tárgyalás csak felperesnek ujlagos kérelmére lesz kitüzve (254. §.). — A bíróság a per felvételénél előadott pergátló kifogásoknak elküünitett tárgyalását rendelheti el, alperes azonban ily kifogások miatt a perbebecsátkozást nem tagadhatja meg (269. §.). — A pergátló kifogások legnagyobb része csak a végítéletben dönthető el (270. §.).

A mint ezekből kitünik, az új osztrák javaslat perszerkezete sokkal bonyolódottabb a *Plösz*-féle 1885. évi tervezeténél és különösen a pergátló kifogások elintézése tekintetében távolról sem éri el ez utóbbit. F. A.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hézag a törvényben van-e vagy másban?

A kir. ítélő táblák idő előtti szétesztása miatt némelyek a «más tábla, más igazság» szavakkal fejezték ki aggodalmukat.

Nem volna tagadható, hogy az a jó, a mi a szétesztásból folyhat, csekélység ahhoz a roszhhoz képest, a mi a magyar igazságügyre néz, ha az aggódók az igazat csak valamely részben is eltalálták.

Pedig: a szétesztott táblák alig két éves életkora daczára rá lehet mutatni a rosra.

Mostanában a legkomolyabban figyelmeztető példa merült fel.

Ugyanis: a debreczeni kir. ítélő tábla 1892. évi október 27-én a határozattárba felveendő és fel is vett következő határozatot hozta:

«A Btk. XXIX-ik fejezetében meghatározott jogtalan elsajátítás vétségeivel kapcsolatos orgazdaság vétségei fölött való biráskodás első fokban a kir. törvényszékek hatásköréhez tartozik *akkor is, ha hat hónapi időtartamot meghaladó fogházbüntetés alkalmazásának szükségé fen nem forog*;»¹

a budapesti kir. ítélő tábla teljes ülése pedig 1893. évi február 21-én hozta a következő határozatot:

«A jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétsége esetében az eljárás a büntető törvénykönyvet életbeléptető 1880. évi XXXVII. tcz. 40. §-ának 4. pontjában foglalt korlátok között a kir. járásbírók hatásköréhez tartozik.»¹

Mind a két határozat meghozására egy, állítólag a törvényben létező hézag, azaz az a körülmény képezte az okot, mert az 1880. évi XXXVII. tcz. 40. §-ában vagy más hol a törvényben szavakkal nincs kimondva, hogy a hatá-

rozatokban említett orgazdaság vétsége a kir. járásbírók hatósági körébe esik; a miből tehát a debreczeni tábla határozata szerint az következne, hogy a jelzett orgazdaság vétségének kivétel nélkül összes esetei, — a budapesti tábla határozata szerint pedig az következne, hogy a jelzett orgazdaság vétségének azok az esetei tartoznak a kir. törvényszékek hatósági köréhez, a melyekben hat hónapot meghaladó fogházbüntetés volna kiszabandó.

Az elvi eltérés első pillanatra észrevehető.

Egyez azonban mind a két tábla határozata abban a felfogásban, hogy a jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétségének a büntetése lehet nagyobb is, mint hat hónapi fogház.

Ez az a felfogás, a mely miatt előtérbe lép a kérdés: vajon a hézag a törvényben van-e vagy a határozatok létrejöttét lehetővé tevő egyes bírák felfogásában.

Az törvény meg nem értéséből nagy igazságtalanságok származhatnak.

Az említett két táblán vagy ezeknek a területén a kiemelt felfogás folyománya gyanánt megtörténhetik az, hogy 4, 6, vagy talán még több hónapi fogházzal büntetnek meg valakit, a Btk. 365. §-a szerint csak három hónapig terjedhető fogházzal és ötszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétségéért.

A veszély még nagyobb, ha az említett két tábla határozatából látható az a felfogás fészkei be magát a bíróságokba, hogy két esztendeig terjedhető fogház az orgazdaság vétségének a Btk. 370. §. második bekezdése szerint megállapított törvényes büntetése, tekintet nélkül arra: mi az az alapvétség, a melylyel az orgazdaság vétsége kapcsolatos.

Sőt még nagyobb a veszély, ha az említett két táblához hasonlóan, azon az alapon elindulva, hogy az 1880. évi XXXVII. tcz. a bűnpártolás vétségének mely hatósági körhöz utalt voltáról sem intézkedik, a bíróságok azt hiszik, hogy tehát a Btk. szerint: minden esetében a bűnpártolásnak egy évig, illetve két évig (Btk. 374., 375., 376. §-ai) terjedhető fogház lehet a bűnpártoló büntetése, akármilyen vétséggel vagy büntetettel kapcsolatosan követte el a bűnpártolást.

Nem tudható, hogy meddig tart ez a veszélyes állapot. Addig azonban vigyázzanak a kir. ügyészek, a kir. főügyészek és az igazságügyi miniszter.

Arról sem szól a törvény, hogy mely hatósági körhöz tartozik a felbujtás, a bűnsegédkezés, a kísérlet? sőt valóban nem szól arról sem, hogy mely hatósági körhöz tartozik a Btk. 374—376. §-aiban meghatározott bűnpártolás?

Ezért azonban talán csak még sem kétes, hogy a felbujtó, a bűnsegéd, a kísérletet elkövető ellen a részükről elkövetett vétség miatt a kir. járásbíró jár el, ha oly cselekményről van szó, a melyet a törvény a kir. járásbírók hatósági köréhez utalt, és talán csak még sem kétes az se, hogy a bűnpártolás vétsége miatt is a kir. járásbírók járnak el, ha ez a vétség oly cselekménnyel kapcsolatos, a mely a felhítt 1880. évi XXXVII. tcz. 40. §-a szerint a kir. járásbírók hatásköréhez van utalva. Ennek pedig az oka nyilvánvaló lesz az előtt, a ki tudja, hogy a bűnsegédkezés a Btk. 69. §-ának 2. pontja szerint a másokkal való előleges egyetértés feltétele mellett jöhet létre, s a ki a Btk. 69. §-ának 2. pontját, 72. és 66. §-ait egyfelől, másfelől a Btk. 374., 375., 376. §-ait olvasván, megérteni képes, hogy egy bizonyos büntetendő cselekményben valaki a többi feltétel fenforgása esetén bűnsegéd és a tettesnél enyhébben büntetendő, akkor, ha másokkal előlegesen, és bűnpártoló akkor, ha nem előlegesen értett egyet; annyira hézagos elme pedig aligha akad, a mely azt képzelje, hogy ugyanaz a személy ugyanabban az esetben a Btk. szerint vagy az 1880. évi XXXVII. tcz. szerint szigorubb tekintet

¹ L. Mellékleten 104. és 105. szám alatt.

alá esik akkor, ha más bűnössel előlegesen nem értett egyet, mint akkor, ha előlegesen egyet értett.

Habár tehát a törvény a bűnpártolás vétségének, mely hatósági körhöz utalt voltáról sem beszél, és habár a Btk. 374—376. §-ai szerint a bűnpártolás egy évig, illetve két évig terjedhető fogházzal büntetendő: ebből nem az következik, hogy a bűnpártolás vétsége akkor is a kir. törvényszékek hatósági köréhez tartozik, ha a kir. járásbírók hatósági köréhez utalt vétséggel kapcsolatos, hanem szófecsérlés nélkül is szükségszerűen és egyenesen foly a szabály, hogy természetesen: a kir. járásbírók járnak el a bűnpártolás ama vétsége miatt, a mely a kir. járásbírók hatósági köréhez utalt vétséggel kapcsolatos; mert az igazságtól való teljes elfordultság volna a feltétele oly véleménynek, hogy a kir. járásbírók hatósági köréhez feltétlenül vagy feltétlenül utalt valamelyik vétséggel kapcsolatos bűnpártolás miatt valakit nagyobb büntetés érhet, mint érhetne akkor, ha az alapvétségben (lopás, jogtalan elsajátítás vétsége, sikkasztásnak tekintett vétség stb.) bűnségéd volna.

Ezek szerint nem a törvényben van, hanem másban volna a hézag, ha abból a körülményből, hogy az 1880. évi XXXVII. tcz. a bűnpártolás vétségének mely hatósági körhöz utalt voltáról szavakkal nem beszél, azt következtetnék, hogy a bűnpártolásnak a kir. járásbírók hatósági köréhez utalt vétségek valamelyikével kapcsolatosan felmerülhető esetében nem a kir. járásbíró, hanem a kir. törvényszék jár el; mert hiszen: csak a hézagosnál is kifogásolhatóbb felfogás nem járul a Btkönyvben kifejezett azon eszméhez, hogy viszonyban kell lenni a bűnpártolás büntetésének a vele kapcsolatos alapcselekmény büntetésével, hogy tehát a Btk. nem azért határozta meg a bűnpártolás vétségének büntetését egy, illetve két évig terjedhető fogházban, hogy minden büntetendő cselekménnyel kapcsolatos bűnpártolás esetében egy, illetve két évig terjedhető fogházat állapítasson meg a bíró, hanem azért, mert a bűnpártolás elkövethető oly cselekménnyel is kapcsolatosan, a melyre halálbüntetést rendel a törvény. Fel lehetne-e tehát sértés nélkül tenni valamelyik magyar bíróról azt, hogy a legnagyobb büntetett kapcsolatos bűnpártolásra is figyelemmel megállapított büntetési tételeket vegye alapul annál a bűnpártolásnál is, a mely például egy, a Btk. 323. §-ának első bekezdése szerint három hónapi fogházzal büntethető alapcselekménnyel áll kapcsolatban, és semmibe se vegye azt a kétségtelen tény, hogy ha az illető bűnös nem a kapcsolatos másodcselekményt, t. i. a bűnpártolást, hanem magát követte volna el a 3 hónapi fogházzal büntethető alapcselekményt, akkor sem volna szabad a bírónak öt 3 havi fogháznál súlyosabb büntetéssel büntetnie.

És miként áll a dolog a jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétségére nézve?

Az eddig elmondottakból könnyű ezt kitalálni annak, a ki tudja, hogy az 1880. évi XXXVII. tcz. 40. §-ának 1. pontja szerint a jogtalan elsajátítás vétségének a Btk. 365., 366., 367., 368. §-aiban meghatározott valamennyi esete kivétel nélkül a kir. járásbírók hatásköréhez utaltatott és elolvassa a most említett 365—368. §-okat, a melyekből megérti, hogy nincs a jogtalan elsajátításnak oly esete, a mely hat hónapnál hosszabb tartamu fogházzal büntethető.

Ugyan tehát miért nem mondta meg szavakkal a törvény, — tudniillik az 1880. évi XXXVII. törvénycikk, a mely a magyar büntető törvénykönyvnek életbeléptetését tárgyazza, — hogy a jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétsége a kir. járásbírók hatósági köréhez tartozik?

Egyszerű a felelet.

Azért, mert azok, a kik a Btk. életbeléptetéséről gon-

doskodtak, tudták, hogy mi van a Btkönyvben; ezzel a tudattal pedig nem teheték, hogy az igazságnak az életbeléptetési törvényben kifejezett egyik nagy elvét olyas mondással, mint a milyet a debreczeni s a budapesti kir. ítélő tábla használt, sarkából kidobják. Tudták ugyanis, hogy ha a Btk. szerint hat hónapnál hosszabb tartamu fogházzal nem büntethető jogtalan elsajátítás vétségének kivétel nélkül minden esetét a kir. járásbírók hatósági köréhez utalták: elég van téve a felgombolyított fonál szabad végének a bíróságok kezébe adása által.

A törvény fölöslegest nem mond. Felteszi a bíróról és mindenkiről, hogy behatol a törvényhozó intenciójába.

Pl. a Btk. szerint a 365. §-ban meghatározott jogtalan elsajátítás három hónapig terjedhető fogházzal és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, a 366. §-ban meghatározott jogtalan elsajátítás ezer frtig terjedhető pénzbüntetéssel, a 367. §-ban meghatározott jogtalan elsajátítás hat hónapig terjedhető fogházzal, a 368. §-ban meghatározott jogtalan elsajátítás hat hónapig terjedhető fogházzal és ezer frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Arról nem lehet beszámolni, hogy mi minden az, a mi ezekből magától értetik; de az már csak bizonyosan magától értetik, hogy hat hónapnál hosszabb tartamu fogházzal a jogtalan elsajátítás a Btk. szerint nem büntethető.

Ugyan tehát miért nem tartalmaz az 1880-dik évi XXXVII. tcz. 40. §-a a jogtalan elsajátítás eseteire nézve a 3-ik vagy a 4-ik pontbelihez hasonló valami ilyest: «ha büntetése hat hónapot meg nem haladó fogházban van megállapítva», vagy «a mennyiben hat hónapi időtartamot meghaladó fogház alkalmazásának esete fen nem forog».

Nem kell észtorés a felelethez.

De ugyan miért nem tartalmaz a most említett törvény a jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétségére nézve szavakba foglalt rendelkezést? — miért nem tartalmaz különösen olyast, a mi a főnebb felhívott 3-ik vagy 4-ik pontból idézve van?

Erre a kérdésre sem kerül nagy munkába a feleletadás; mert: a mi magától értetik, arról a törvény nem beszél; saját tekintélyének a kockáztatása nélkül pedig a jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétségére nézve nem mondhatta volna azt, hogy «a mennyiben hat hónapi időtartamot meghaladó fogház alkalmazásának esete nem forog fen», vagy hogy «ha büntetése hat hónapot meg nem haladó fogházban van megállapítva».

Magától értetik pedig, és erről beszélni teljesen fölösleges, és céltalan lett volna, hogy ha a jogtalan elsajátítás valamennyi esetében az eljárás a kir. járásbírók hatósági köréhez tartozik és az eme vétséggel kapcsolatos orgazdaság vétségének a büntetése se lehet a Btk. szerint nagyobb, mint hat hónapi fogház, akkor ez a vétség is a kir. járásbírók hatósági köréhez tartozik; mert legombolyítani a gombolyagot a törvény már a kir. járásbírók kezébe adta; ha tehát ebből a gombolyagból, t. i. a jogtalan elsajátításból, felbujtás, tettesség, társtetteség, bűnségédkezés, orgazdaság, bűnpártolás vétsége fejlik ki: minek volna a végből a beszéd, hogy ezek miatt a kir. járásbíró jár el.

Azonban, — mondják, — éppen az a nagy elvi kérdés, hogy: lehet-e a Btk. szerint a jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétségének a büntetése hat hónapnál hosszabb tartamu fogház is?

A debreczeni és a budapesti kir. ítélő táblák határozatából világosan látható bírói felfogás szerint lehet.

A Btk. szerint nem lehet. És azért nem beszél az 1880. évi XXXVII. tcz. olyast, a miből csak következtethető is volna, mintha lehetne, mert azok, a kik a törvényt hozták, nem voltak abban a téves felfogásban, a melybe az említett két tábla beleesett.

Mit követ el az orgazda?

A Btk. 370. §-a szerint: a ki olyan dolgot, melyről tudja, hogy lopás, sikkasztás, rablás vagy zsarolás büntette következtében jutott birtokosa vagy birlalója kezéhez, vagyoni haszon végett megszerez, elrejt, vagy annak elidegenítésére közreműködik, az orgazdaság büntettét követi el; ha pedig a dolog lopás, zsarolás vagy sikkasztás vagy jogtalan elsajátítás vétsége következtében jutott birtokosa vagy birlalója kezéhez, az orgazda az orgazdaság vétségét követi el.

Ki az, a ki összehasonlítván a lopásra, sikkasztásra, a rablásra, a zsarolásra, a jogtalan elsajátításra a Btk. szerint meghatározott büntetéseket az orgazdaságra meghatározott büntetésekkel, észre nem veszi, hogy felállította a törvény a tilalomoszlopokat, a melyeken túl a bírónak az orgazdaság kérdésével kalandoznia nem szabad.

Mit mondjon a törvény még többet annak a megértetésére, hogy az orgazdaságra a 371. §. egészen kivételes esetén kívül más esetben nem határozott súlyosabb büntetést, mint arra az alapcselekményre, a melylyel kapcsolatos, ha azt a kiáltó szót meg nem értik, hogy csak öt évig terjedhető fegyház lehet a legnagyobb büntetése annak az orgazdának, a ki az életfogytig tartó fegyházzal büntetendő rablással kapcsolatos orgazdaságot követte el (Btk. 372. és 349. §-ai), hogy továbbá: csak két évig terjedhető fogház lehet a legnagyobb büntetése annak az orgazdának, a ki a 350. §. szerint három évig terjedhető fogházzal büntetendő zsarolás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétségét követte el (Btk. 370. §-a).

Miféle beszéddel értethette volna meg magát a törvény azokkal, a kik most meg nem értik, abban a tekintetben, hogy bíró, a ki látod, hogy a zsarolás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétségének a törvény szerint egy évvel kisebb a legszigorubb büntetése, mint a zsarolás vétségéé, ne fordítsd fejre az elvet akként, hogy az alapcselekményénél nagyobb keretű, esetleg négyszer vagy nyolcszor is nagyobb lehetne az orgazdaság vétségének a büntetése akkor, ha az orgazdaság vétsége a jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos.

Azon kell gondolkozóba esni, vajon tudják-e az illetők, hogy a törvénynek egészen alaptalanul valami nevetségesnek a megengedését is tulajdonították.

Mert szerintök lehetséges volna az, hogy az orgazda a jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétsége esetében, kikerülése végett a nagyobb büntetésnek, azzal állna a bíró elé, hogy:

«nem orgazda vagyok, hanem felbujtó és társtettes a tárgyalás alatt lévő jogtalan elsajátításban; mert igaz ugyan, hogy vagyoni haszon végett megszereztem a dolgot, melyről tudtam, hogy jogtalan elsajátítás vétsége következtében jutott vádlott társam kezeihez, de én is jelen voltam a találásnál, sőt én voltam, a ki a talált dolgot előbb meg láttam, csak hogy társam vette azt fel, a ki azonnal be is akarta vinni a hatósághoz, én azonban 10 frt felajánlásával rábírtam őt, hogy ne vigye be, másik 10 frtért pedig megvettem tőle az ezer pengőt megérő talált dolgot».

Ha helyes a debreczeni s a budapesti kir. ítélő táblának az a felfogása, hogy a Btk. szerint ugyan a jogtalan elsajátítás vétsége soha se büntethető hat hónapi tartamot meghaladó fogházzal, a jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétsége mégis büntethető hat hónapon túl esetleg egész két évig terjedhető fogházzal is, mert a gondolatmenetből láthatóan, szerintök nem kell arra nézni, hogy mi az a cselekmény és mivel büntetendő a törvény szerint, a melylyel az orgazdaság vétsége kapcsolatos: akkor a főnebb jelzett módon védekező orgazda okosan cselekszik, miután: ha csupán csak az orgazdaság vétségét követte el: két évig terjedhető fogház az a nagy büntetési keret, a melyen belől a Btk. 370. §-a alapján a 89—92. §-ok figye-

lembe vételével megbüntethető, ha azonban elkövetett még többet is, mint a mennyi a jogtalan elsajátítással kapcsolatos orgazdaságot megalkotja, t. i. felbujtó is volt és társtettes is a jogtalan elsajátításban: akkor a Btk. 365., 70., 71. §-ai szerint csak 3 havi fogház és 500 frt pénzbüntetés az a kis büntetési tétel, a melynél nagyobbra rá semmi képen sem, még a 90. §-sal sem szabad kimérnie.

Ügyelnie kellett volna a debreczeni és a budapesti tábláknak, hogy egy aránylag alárendelt kérdés eldöntésénél ne mondtak volna olyast, a mi a Btkönyvben foglalt rendelkezésekkel össze nem egyeztethető.

Hallgatott tehát az 1880. évi XXXVII. tcz. a jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétségének mely hatósági körhöz utalt voltáról, mert:

mint a 40. §. első pontjában foglaltakból természetesen folyó dologról, fölöslegesség volt volna erről beszélnie.

Olyast pedig éppen nem mondhatott ki, a mit az említett határozatokból látható felfogás szerint a kir. járásbírók korlátozatlan hatósági körének felismertetése végett kimondania kellett volna, mert nem sérthette meg a Btkönyvet valakinek oly véleményre való feljogosításával, mintha a jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétségének a büntetése a Btk. szerint hat hónapnál hosszabb tartamu fogház is lehetne.

A ki fáradni akar: az 1880. évi XXXVII. tcz. létrejöttének történetéből megtanulhatja, hogy az eredeti javaslat 42. §-ából miként állt elő a törvény 40. §-a, s hogy miért hagyták ki a jogtalan elsajátítás vétségével kapcsolatos orgazdaság vétségére vonatkozóan a javaslatba hozott rendelkezést.

X

Felebbvitel egyoldalu kérelem esetében.

Az 1881. évi LIX. tcz. 26. §-a azt rendeli, hogy a felebbvitel az ellenféllel is közöltessék. A törvény ezen rendelkezése általános és *semmi kivételt nem enged*. Pedig vannak esetek, melyekben az ellenfél értesítése *célátalan*, sőt néha a felebbvivő fél igényét *veszélyezteteli*. Ezen eset fenforog akkor, midőn a felebbvivő fél keresete vagy egyéb beadványa a bíróság felfogása szerint illetéktelenség hiányából vagy más okból *hivatalból* — tehát az ellenfél meghallgatása nélkül — végzésileg vagy contumacia esetén és ennek *daczára* ítéletileg elutasítatik.

Célátalan az ellenfél értesítése, mert ezen értesítés a felebbviteli forum bővebb felvilágosítására nem szolgálhat és az értesített ellenfél a maga érdekében semmi lépést nem tehet és tennie *nem is szükséges*, mert hiszen az ő érdekét már megoltalmazta — az elutasító bíróság.

Ellenben *káros* az ellenfél értesítése, mert ez uton megtudván az ellene megindított hadjáratot, ha célja rosz-hiszemű, *csak kis furfang* alkalmazása mellett is a felebbvitel fölterjesztésétől a visszaérkezéseig és a felsőbb forum netaláni meghagyásából történt megidézéseig terjedő időt könnyen arra használhatja fel, hogy más, igazi vagy színlelt hitelezővel magát perelteti és ennek vagyoni fedezetet nyújt korábban fellépett, de felebbvitelre kényszerítettése által késedelembe ejtett hitelező jogos követelésének *kijátszása végett*.

Hogy ilyen gonosz machinatio sikerüljön, a törvénynek ez ellen óvszert kell nyújtania.

Ámde a törvényhozás ilyen óvszert kilátásba *nem* helyez, mert a *sommás eljárási javaslat* 128. és 209. §-ai ezen állapotot továbbra is fentartják és megrögzítik, *sőt a 128. §. még roszbább teszi* a felebbvivő félre nézve, a mennyiben ezt arra kötelezi, hogy több ellenfél léte esetében mindenik részére az eddigi felzet helyett teljes beadványi példánnyal szolgáljon, a mi a tömeges perlés esetében jelentékeny pénz- és időpazarlást hárít a félre, sokszor visszatérítés reménye nélkül.

Ha az itt feltárt sérelem valónak elismertetik, orvoslása oly intézkedésnek törvénybe iktatása által lehető, mely szerint *egyoldalú* kérelmet elutasító határozat ellen felebbvitel esetében az csak egy fölterjesztendő példányban és egy, a felebbvivő értesítésére szükségelt felzettel legyen beadandó, az ellenfél értesítése pedig föltétlenül mellőzendő legyen.

Dr. Rónai János
balászfalvi ügyvéd.

A részletügylet, mint sociális jogreform.

(Kivonat Dr. Róth Pál ügyvédnek a Magyar Jogászegylet márczius hó 18-iki teljes ülésében tartott felolvasásából.)

... A részletügylet eredeti formájában semmi juristikus különlegességet fel nem mutat, mert az adásvétel jogi természetére nézve egészen közömbös, vajjon az adós a vételért azonnal, vagy csak későbbi időpontban, egyszerre, vagy részletekben köteles-e megfizetni. Az ipari élet fellendülésével azonban a részletügylet sajátságos jogi átalakuláson ment keresztül. A gyárípar óriási mennyiségben vetette gyártmányait a piacra. Ezeknek fogyasztó közönséget kellett teremteni. Másrészt ismét az alsóbb néposztályok kézi keresményére veszélyes concurrentiát képeztek a gépek, ennél fogva ezen gépek megszerzésének szüksége állott be. A gyárípar tehát a vagyontalan alsóbb néposztályokban találta meg az alkalmas fogyasztó közönséget, melynek a részletfizetés jogcselekménye által lehetővé tette, hogy az eladott tárgy hasznából annak vételárát lassanként törleszthesse. A varrógépgyártás óriási fellendülését pl. egyenesen a részletfizetési jogkedvezménynek köszönheti. Minthogy pedig az eladók vagyontalan, vagy hitelképességükre nézve ismeretlen vevőkkel állottak szemben, a hitelezők a vételár tekintetében maguknak dologi biztosítékot akartak szerezni. Legalkalmasabbnak látszott a zálogjog az eladott tárgyon. Ámde ingó tárgyaknál római jogi elvek szerint a zálogjog csak a zálog tárgyának a hitelező részére való átadása mellett lehetséges, holott a forgalom érdeke éppen azt követelte, hogy az eladott tárgy a vevő birtokában legyen. Itt tehát arra alkalmas római jogi formák mellett kellett a római jogi elvet kijátszani. Erre szolgált a pactum reservati dominii, vagyis a vétel tárgyának tulajdonjoga csakis a vételár teljes lefizetésével ruháztatik az eladóról a vevőre, addig pedig a vevőt a használati jog illeti meg. Ezen ügyletek olyan formában jönnek létre, hogy az eladó azon esetre, ha a vevő a részletfizetéseket nem pontosan teljesíti, jogosítva van a vétel tárgyát visszakövetelni és a vevő által teljesített részletfizetések az eladó javára elvesznek. És a jogászvilág inkább megadta a sanctiót egy «sui generis» jogügyletnek, mely mellett a vevő a vétel tárgyát elveszti, ha pl. 10 részlet közül 9-et már lefizetett, és csak egy részlettel maradt hátralékban, mintsem a római jog tradícióján csorbát ejtsen.

Ez persze a bíróságok lelkiismeretét nyomni kezdte és úgy segítettek helyenként a szorongatott adóson, hogy az egész ügyletet ob turpem causam érvénytelennek mondták ki. Erre már most szerencsét próbáltak a bérszerződés formájával. A felek adásvételi ügyletet czéloznak, de bérszerződést kötnek, amint azonban a bérösszeg a megállapított összeg értékét eléri, a tárgy tulajdona a bérlőre megy át. Mások ismét kölcsön formájába bujtatták a részletügyletet.

A gyakorlati élet nem sokat törődött a doctrinával, hanem millió számra létesítette ezen csak megtűrt, de nem recipiált ügyletet. El kezdett tehát a doctrina ezen bérszerződések jogi természetével foglalkozni. Förster-Eccius a bérleti viszony kikötése daczára adásvételi szerződésnek tartja, Höhne pactum de vendendo-nak, Brüneck pedig bérleti szerződésnek tartja, mely a kitűzött feltétel beálltával adásvétellé változik át és a tulajdon átszállását brevi manu traditio útján eszközli.

A doctrina szempontjából ezen megkülönböztetések való-

ban fontossággal bírnak, mert, ha a bérleti szerződés alakjában kötött részletügyletet adás-vevési szerződésnek nem tekinthetjük, akkor a bérleti szerződésre vonatkozó jogelvek jönnek alkalmazásba. A bérbeadó köteles a bérlet tárgyát a bérlet egész tartama alatt, jelen esetben tehát az utolsó részlet lefizetéseig használható állapotban fentartani. A bérleti szerződés csak az utolsó részlet lefizetésével változván át adásvevési szerződéssé, a vevő ezen időponttól fogva, hiánysági kifogásokat emelhet egy, már esetleg évek óta birtokában levő és tulajdonának tartott tárgy ellen. A veszélyt is a bérbeadó köteles viselni az utolsó részlet lefizetéseig.

Amint tehát látjuk, a részletügyletek ezen formája a vevőnek bizonyos jogelőnyöket biztosít, melyek annak használatát más életviszonyokra is kiterjesztették.

Ugyanis az a momentum, hogy az eladott tárgy az utolsó részletfizetés teljesítéséig az eladó tulajdonát képezi, a vagyoniag tönkre jutott embernek lehetővé teszi, hogy magának új otthont biztosítson, mert a részletekre vásárolt butorokhoz és házi berendezésekhez a hitelező nem férhet mindaddig, míg az utolsó részlet kifizetve nincsen. Az eladósodott ember pedig gondoskodik arról, hogy ezen utolsó részlet kifizetése minél hosszabb idő után következze be. A strictum jus szempontjából meg nem engedhető, hogy az adós olyan vagyonnal bírasson, melyhez hitelezői nem férhetnek és hogy egyáltalában vagyonnal bírasson, míg kielégítetlen adósságai vannak. Egészen más a közgazdasági és sociális szempont, mely azt dictálja, hogy az embernek a productiv munkálkodás lehetővé tétessék. Közgazdasági és sociális szempontból tehát meg van engedve, hogy az eladósodott ember magának a részletügyletek segélyével és védelme alatt házi tűzhelyt, társadalmi állásának megfelelő berendezést, ruházatot stb. biztosíthasson, hogy a hozzá fűzött társadalmi igények kielégítése által személye iránt a szükséges bizalmat megszerezze, illetőleg fentartsa. Hány tönkrejutott hivatalnok, földbirtokos és kereskedő veszi fel a részletügyletek segélyével a harcot újból az étellel és biztosítja magának és családjának az existenciát, hitelezőinek pedig a lehetőséget, hogy követeléseiket valamikor kielégíthesse. Ezen közgazdasági és sociális szempontok, melyek a társadalmi közérzületbe átmentek, azok, melyek a jogszolgáltatás közegeit a fentebb már említett conventionalis valótlanságokra kényszerítik. A hitelező a részletfizetésre vásárolt butorokat, az életfentartásra szükséges varrógépet, zongorát lefoglalja. A szorongatott adós érdekében az eladó igénypert indít. Az ügyvéd éppugy, mint a bíró, nagyon jól tudják, hogy az eladó csak névleg szerepel, mint felperes; nagyon jól tudják, hogy az igénypert tényleg nem az eladó, hanem a vevő folytatja, ő szerzi meg az ügyvédi meghatalmazást, a perhez szükséges adatokat, ő fedezi a költségeket, de azért az egész igénypert hamis formák között lefolyni engedik. A strictum jus a tényleges társadalmi állapotokkal nem számol, hanem a jogszolgáltatás közegei a socialismus behatása alatt állanak, megengedett dolognak tartják, hogy a szorongatott adós existenciáját ugyancsak a strictum jus eszközeivel, — miután egyébként nem lehetséges, — lehetővé tegye.

A részletügyletnek manapság rendkívüli közgazdasági és sociális jelentősége van. A vagyontalan néposztályoknak kényelmes módot nyújt a szükséges tárgyak megszerzésére, a minek folytán az ipari termékek fogyasztási terét kibővíti. A vagyontalannak lehetővé válik szükségleteit tulterhelte nélkül kielégíteni, ami szükségleteinek fokozását lehetővé teszi. Már pedig a standard of life a legnagyobb sociálpolitikai jelentőséggel bír. A tőke és hitel, mely a vagyontalan embernek boldogulását megnehezíti, kiegyenlítést nyer. Részletügylet segélyével szerzi be a kezdő vagy tönkrejutott iparos az élet fentartásához szükséges szerszámokat, és szerezheti be a kisebb gépeket, melyek nélkül a gyárakkal szemben versenyképességet fen nem tarthatná. A kisbirtokos gazdasági

gépeit, a kezdő orvos, ügyvéd, hivatalnok lakásberendezését így könnyebben szerezhetheti be, mint a pénzintézeteknél vagy egyéb tőkéseknél a szükséges pénzhitelt és egy német kereskedelmi kamara egyenesen azt állítja, hogy a részletügylet a népesedési mozgalomra is rendkívüli befolyással van, mert annak híján a házasságkötések megnehezítettnek, minthogy szegény fiatal házaspárok a részletügylet segélyével szerzik be a szükséges házi berendezéseket.

A részletügylet tehát észszerű alkalmazásban közgazdasági és szociális szempontból kétségtelenül hasznos intézmény és a jogtudósok közt, kik ezen kérdéssel behatóan foglalkoztak, mint Hausmann, Cohen, von der Borcht, Mataja, Ehrenzweig, nincs egy sem, ki a részletügylet fentartását társadalmi és közgazdasági szükségletnek ne tartaná, viszont azonban egy sincs közöttük, ki a részletügylet árnyoldalait ne ostromozná. A vagyontalan, vagy plane eladósodott és az alsóbb néposztálybeli embereket közgazdaságilag és társadalmilag gyenge helyzetbe juttatja és az insolid speculatio igyekszik azt saját előnyére kiaknázni.

Az állam azonban, mely — miként kimutattam, — megtüri, hogy a részletügylet-kereskedő legyen a közgazdaságilag gyenge elemnek a védő pátronusa a magánjog merevségével szemben, feladatának tekinti őt a gazdaságilag erősebb részletügylet-kereskedővel szemben is megvédeni. Felségjogánál fogva itt is benyulni igyekszik a felek privát-autonomiájába, az eredetileg római jogi alapon állott emtio-venditio szintén egy «sui generis» ügyletté reformálódik, a részletügyletben a közjog megtüri a magánjog merevségét.

Ausztriában a bécsi kereskedelmi és iparkamara behatóan foglalkozott a részletügylettel és, hogy magának biztos tájékozást szerezzen, nemcsak az ipartestületeket, hanem a bíróságokat is megkereste, hogy vele észleleteiket közöljék. A választ 27 járásbíróság adta meg és ezek nemcsak általános, hanem reánk nézve különös érdekekkel bírnak, mert a legtöbb részletügyletet Magyarországon osztrák czégek kötik meg.

Egyes járásbíróságok jelentései szerint az összes perek 50%-a, mások tapasztalatai szerint $\frac{2}{3}$ -a, 80%-a részletügyletből ered. Egy bécsi cég, mely kizárólag olajnyomatu képekkel kereskedik, egy év alatt csupán egy járásbíróságnál 1500 keresetet adott be, míg egyes részletügylet-kereskedőktől naponta 100—150 kereset érkezik. A kötlevelekben rendszerint az eladónak helyileg illetékes bírósága köttetik ki, minélfogva a távol lakó felek jogvédelemben csak ritkán részesülnek és ellenük makacssági ítéletek hozatnak, mert a vevő közönség legnagyobb része vagyontalan és tudatlan alsóbb osztályokból ered.

A bíróságok előtt a keresetek ellen felhozott kifogások nagyobbára az ügynökök insolid üzelveire, csábító és csalárd rábeszéléseikre, a vételár tulságos magasságára és a formuláréknak mindenféle jogfosztó clausuláira vonatkoznak, melyek közt különös szerepet játszik a részletfizetési jogkedvezmény elvesztése a részletek pontos be nem tartása esetében. Az ügynökök rábeszélése folytán különösen a szegényebb osztályú nők sok haszontalan és fényűzési cikket vásárolnak, sőt gyakran a bevásárlásokat egyenesen elzálogosítás céljából eszközlik.

A bécsi kereskedelmi és iparkamara 1888 okt. 21-ikén terjedelmes jelentést tett a kormánynak, mely 1890-ben törvényjavaslatot terjesztett a parlament elé, melynek czime: «Entwurfeines Gesetzes betreffend die Veräusserung beweglicher Sachen gegen Ratenzahlung». Miután az osztrák parlament 1891. év február havában feloszlott, a törvényjavaslat ujlag némi módosításokkal terjesztetett be és jelenleg a közgazdasági bizottság tárgyalása alatt áll. Ezen javaslat főbb intézkedései a következők.

A felén tuli sérelem miatti kifogás az osztrák polgári törvénykönyv 935-ik §-ában foglalt esetekben és akkor is érvényesíthető, ha az ügylet kereskedelmi ügyletet képez. Kötér kikötése az eladó javára joghatálylyal nem bír.

Az áru hiányának azonnali közlése nem szükséges. Ezen kifogások a kereset ellenében akkor is érvényesíthetők, ha különben már elévültek volna. Az eladó köteles a részletügyletről kiállított okirat másolatát saját költségére a vevőnek kiszolgáltatni. A részletügyletről kiállított okirat bizonyító erejét a bíró saját belátása szerint mérlegeli. Az 500 frtot meg nem haladó keresetek a szerződés vagy kikötés helyén meg nem indíthatók, hanem a vevő lakhelyének bírósága illetékes, kivéve, ha alperes tárgyalásba bocsájtkozik, a nélkül, hogy illetőségi kifogást emelne. Kétség esetén a bíró hivatalból tartozik az illetőséget nyomozni. Az illetékesség az ítélethozatal után is leszállítható a felsőbb bíróság által. A házalás tilos, egyéb ajánlatok csak gazdaságilag hasznos tárgyakra nézve tehetők, az ezen rendelkezés ellen vétők szigorú szabadság- és pénzbüntetéssel sújtatnak. Az említett szakaszok rendelkezései azonban alkalmazást nem nyernek, ha az ügylet a vevő részéről kereskedelmi ügyletet képez.

A mint tehát a járásbíróságok jelentéséből és ezen javaslatból láthatjuk, Ausztriában és nálunk is — mert egyes járásbíróságok kiemelik, hogy a perek nagy része Magyarországot illeti — a részletügylet legsötétebb árnyoldalát a köznép könnyelműsége, vagyontalansága és indolentiája képezi. Az áruk számos esetben nem a valódi szükségletnek megfelelőleg, rossz minőségben és magas árban kerülnek forgalomba a részletügylet útján. Ezen momentumok, valamint a forum contractus, vagy prorogationis illetősége, a részletfizetési jogkedvezmény elvesztése az eladónak oly rendkívüli előnyöket biztosít a könnyelmű vevőközönség fölött, hogy az eladó itt kevésbé helyez sulyt arra, miszerint a pactum reservati dominii által szerezzen magának reál biztosítékot az általa nyújtott hitelre nézve. Az értékesebb használati cikkekre azonban, mint gazdasági-, munkás- és varrógépek, zongorák, házberendezések stb. a pactum reservati dominii nálunk és Ausztriában is előfordul, de panasz ellene kevésbé merül fel, mert a vevő közönség itt sokkal komolyabb és nem megy könnyelműen az üzletekbe, másrészt az eladóso-dott vevőre a pactum reservati dominii, — miként kimutattam — valóságos jótéteményt képez.

Németországban a szabályt a pactum reservati dominii képezi, a melylyel kapcsolatban jár az a kérdés is, vajon a tárgy megvétele esetében tartozik-e az eladó a vételár azon fölöslegét a vevőnek visszafizetni, mely a tárgy használati értékét meghaladja.

Cosack azt javasolja, hogy minden ügylet, melynél a hitelezőnek követelése biztosítására valamely ingóságon dogi jog tartatik fen, a kézi zálog szabályai szerint bíraltassék el. Bähr abból a felfogásból indul ki, hogy a tulajdonjog fentartása ellen magában véve kifogást tenni nem lehetne, ha azzal az uzsorát megközelítő visszaélés nem üzenék. A vevő a vételár háromnegyed részét megfizeti, azután a fizetéssel késedelmeskedik, erre az eladó a tárgyat tőle visszaveszi. A vevőnek tehát a vételár háromnegyed része fejében semmi sem marad, az eladó azonban megtartja a vételár háromnegyed részét s a mellett a tárgyat is. Arra gondoltak, hogy az eladó csak azon esetben legyen jogosítva a tárgyat visszavenni, ha a teljesített fizetést méltányos levonás mellett a tárgy használatáért a vevőnek visszaadja. A tárgy használati értékének megállapítása azonban sok viszályra szolgáltatathatna alkalmat. Az egyedüli expediens tehát Bähr szerint az volna, hogy a pactum reservati dominii a zálogjog jelentőségével ruháztassék fel. Ekkor az eladó csak hátralékos követelése erejéig lenne jogosítva magát a részletügylet tárgyából kielégíteni. A római jog azon elve tehát, — hogy ingó dolgon a zálogjog csak a tárgy átadása mellett lehetséges — sarkából kiforgattatnék. Ingó dolgokra vonatkozólag már nemcsak kézi zálog, hanem jelzálog is lehetséges volna.

Az eszme első alapkövei különben a mai code civil-ben

vannak lerakva. A code civil 2102. szakasza ugyanis elsőbbségi jogot biztosít az eladónak az eladott tárgy fölött a vételár tekintetében, de csak a mennyiben a tárgy még az adós birtokában van. Belgiumban az 1851. december 16-iki «Loi sur la revision du regime hypotécaire»-vel az elsőbbségi jog a gyári berendezések tekintetében akként korlátoztatott, hogy csak két évig és azon esetben bír hatálylyal, ha 14 nap alatt a kereskedelmi törvényszékeknél a nyilvántartási könyvbe vezettetik.

A Bähr-féle javaslat tehát, a mint láttuk, a code civil alapeszméjét tovább fűzi, a mennyiben szerinte a zálogjog harmadik személyekkel szemben is dologi kihatással bír.

A Bähr-féle javaslat ellen ugyanazt a kifogást emelik, a melyre már a code civil által biztosított zálogjognál találunk, hogy t. i. a vevő hitelképessége tekintetében megtevesztések előidézésére alkalmas, mert az ingó tárgyon nem látható, vajon zálogjoggal van-e terhelve, vagy sem. Ezen kifogás azonban tarthatatlan, mert eltekintve, hogy Belgium és Amerika példája mindinkább mutatja, hogy az ingókra nézve is lehet nyilvánkönyveket vezetni, azt sem lehet az ingókon észlelni, vajon pactum reservati dominii terheli-e, vagy sem; ezen jogintézménnyel szemben tehát a zálogjog roszabbodást ezen tekintetben sem jelent. Aztán meg nagyon gyenge hitel lehet az manapság, melyre a képességet a szépen berendezett lakás, az arany óra, szóval a külsőségek biztosítják. A külsőségek hatása ott végződik, hol a hitel kezdődik. Bizalmat gerjeszhetnek, de hitelt nem biztosítanak, mert a vagyonság mértékének nem tartják.

Hausmann végül azt javasolja, hogy a pactum reservati dominii gyakorlása, vagyis a tárgy visszavétele esetén az eladó köteles legyen a vételár azon részét, mely a tárgynak szakértőileg megbecsült használati értékét meghaladja: a vevőnek visszatéríteni.

A német kormány, mely tudvalevőleg a jogtudósok véleményét és a szakirodalmat irányadóknak szokta elismerni, úgy látszik, a Hausmann javaslatát tette magáévá, mert a múlt hó 22-ikén törvényjavaslatot terjesztett a birodalmi tanács elé, melynek főbb pontjai a következők:

Ha valaki ingó tárgyat részletfizetésre adott el, köteles a tárgy visszavétele esetén a vevő kívánságára a már lefizetett részleteket visszafizetni. A tárgy használatáért az eladó használati díjat követelhet, mely azonban előre meg nem állapítható. Az aránytalanul magas kötbér ítélet útján leszállítható. Ezen rendelkezések alkalmazásba nem jönnek, ha a vevő bejegyzett kereskedő.

Különfélék.

— Az igazságügyminiszter ur a költségvetési vita alatt igen helyesen jegyezte meg, hogy a kegyelmezés leginkább a Btk. 336. §-ának türhetlen magas büntetési tételei miatt vétetik igénybe, és hogy némely esetben maga a Curia lépett fel kezdeményezőleg. De ha ezen, a leggyakrabban alkalmazásba jövő §. valóban ily állapotokat létesít, akkor a ház előtt fekvő novella tárgyalását kellene valamivel jobban sürgetni. Mert a míg egy ilyen eset felkerül kegyelmezésre, addig sok száz ott reked meg a bíróságoknál és senki sem gondol arra, hogy a törvény szigorát kegyelmezés által kell megkorrigálni.

— A szatmár-németi ügyvédi kamara jelentéséből átveszszük a következőket:

Az igazságszolgáltatás terén szerzett tapasztalatainkról szólván, általánosságban jelezhetjük, hogy dacára annak, miszerint az 1892. év folyamán számtalan panaszra volt okunk, mégis az év végével az állapotok jelentékeny javulásának bekövetkezését kellett örömmel konstatálnunk. . . .

A törvényszék polgári osztálya dicséretes buzgalommal működve, 15,512 ügydrbot intézett el, melyek között ugyan számos az érdemleges elintéztet csak elodázó, közbeszóló

határozat, de mégis az 1891. évről ájtött 1119 hátralék 1892. év végén 642-re lett leapasztva.

Törvényszékünk büntető osztálya kifogástalan eredményt mutat föl; 15,236 darabot dolgozott föl, s hogy munkássága érdemleges volt, ez abból tűnik ki, miszerint az 1891. évről annyi befejezett bünper került főtárgyalásra, hogy a főtárgyalások az 1892. év folyamán két tanácsnak adtak csaknem állandó munkát; ezen ügyek érdemleg elbíráltatván, a most folyó bünperek végtárgyalásai már csak egy tanácselnök vezetése alatt is megejthetők. E helyen nem mulaszt-hatjuk el, hogy a büntető ügyekben a főtárgyalások helyes és szakszerű vezetésénél az újabb időben tapasztalt javulás fölött elismerésünknek kifejeztet ne adjunk.

A büntető ügyekben követendő új bírói ügyviteli szabályok életbeléptetésével jelentékeny munkatöbblet állott elő, mely nagy részben a segédszemélyzetet terheli. Különösen az ígató hivatal van tulterhelve. Egy embertől kívántatik meg 16,000 polgári ügydarabnak beiktatásával és betűsoros mutatóba bevezetésével, egy másik embertől 13—14,000 bünügyi ügydarabnak beiktatásával és minden az ügyben érdekelt egyén nevére a betűsoros mutatóba bevezetésével járó összes teendők ellátása. Saját tapasztalatunk alapján határozottan állíthatjuk, hogy emberfölötti munka követeltetik tőlük.

A szatmár-németi kir. járásbírósnál az igazságszolgáltatás menete jelentékenyen lassabbá vált. Míg ezelőtt 20—30 napi időközökre tüzetek határidők, addig már 1892. évben csak 70—75 napi időközökre lettek azok tűzve, s bár rendkívüli szorgalommal mind a 14,500 ügydatab elintéztet nyert, mégis jelentékenyen több folyamatban levő ügy jött át 1893. évre, mint az 1892-ik évre. Ennek okát a múlt évi jelentésünkben előterjesztetteken kívül még abban találjuk, hogy egyik albirónak állandó betegeskedése ennek tevékenységét annyira megzsibbasztotta, hogy alig negyedrészt volt képes elvégezni azon munkának, a mit bíró társai elvégeztek. A beteg albirónak hosszabb tartamu szabadságolása mellett egy kisegítő bírónak alkalmazása és joggyakornokoknak kiképzettetésük céljából ezen bírósághoz is leendő beosztása a közérdeknek oly jogos követelménye, melyet nem szününk meg a felügyeleti hatóságok előtt mindaddig hangoztatni, míg e jogos igények kielégítve nem lesznek. A működő bíráktól nagyobb odaadást, szorgalmat és tevékenységet követelni lehetetlen, s midőn nekik ezért elismerésünkkel adózunk, mégis kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy ezen bíróság ügymenete sok kívánni valót hagy fen a jelzett okokból.

Az erdődi kir. járásbírósnál is dicséretes buzgalommal, hátralék nélkül dolgozta föl a múlt évi 5600 ügydarabot, sőt a lefolyt évben ezen bíróság kiadóhivatala is megfelelt a várakozásnak.

A többi járásbírósnál az ügymeneteléről számszerű adatokkal nem rendelkezünk, annyit azonban konstatálhatunk a szinýér-váraljai kir. járásbírósnál, hogy telekkönyvi osztálya eléggé megfontolt lassúsággal intézkedik, 6 hónapra tüzi ki a sorrendi tárgyalásokat és sürgős természetű ügyeket sem intéz el 2½—3 hónap előtt; ennek oka semmi esetre sem a különben is szorgalmas előadóban keresendő, hanem első sorban a személyzet elégtelenségében; mert köztudomásu, hogy a szinýér-váraljai telekkönyvi hatósághoz tartozó telekjegyzőkönyvek a legzavartabb és legsiralmasabb állapotokat tüntetik elő, s a telekkönyvi ügyek elintéztése itt egy szorgalmas embernek is teljes munkaerejét igénybe venné; az előadó ur határozottan tul van terhelve, mikor a telekkönyvi ügyeken kívül még az összes kisebb polgári peres ügyek elintéztésének a teendői is reá várnak. Midőn ezen bíróság telekkönyvi hatósággal fel lett ruházva, egy új albirói állást nyert, de az addigi aljegyzői állás beszüntetett; e szerint a munkaerő nem lett szaporítva, de a munka igen. Azért ismételtén kérjük Nagyméltóságot, hogy ezen bírósághoz egy aljegyzői állást rendszeresíteni kegyeskedjék.

A fehér-gyarmati, halmi, máté-szalkai, nagy-bányai és nagy-károlyi járásbírósnál működése ellen panaszt nem hallottunk.

A debreczeni kir. itélő táblának működéséről általánosságban véve elismeréssel kell nyilatkoznunk, főleg az ügyek gyorsabb elintéztése tekintetében. A táblák decentralisatiójának üdvös hatását különösen a fölöttes felügyeleti hatóság jogának gyakorlása által elért helyes eredményekből látjuk érvényesülv.

— A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalmi és tevékenységi kimutatása: 1893 február havában érkezett 6911, elintéztetlen volt 1398, volt elintéztendő 8309.

Elintéztetett: per 254, sürgős 1153, rendes 3684, ülésen kívüli 1986, összesen 7078. Elintézetlen maradt 1231, csőd nyitott 5, csőd megszüntetett 3, csőd folyamatban maradt 71.

— **Dr. Illés Károly büntetőjogi kommentárjának** első kötete már szedés alatt van és ezen, az általános rész magyarázatát tartalmazó első kötet április végén meg is jelen. A mű többi részei őszre készülnek el és ezen év folyamán még közre is bocsátatnak.

— **Az új vasuti üzletszabályzat magyarázata.** Írták dr. Eránosz István és dr. Balogh Arthur. E mű közli a vasuti üzletszabályzat teljes szövegét, a vonatkozó törvények, kormányrendeletek és felsőbbbírósi határozatokkal kiegészítve s mindenik szakasznál utal a berni nemzetközi egyezmény megfelelő rendelkezéseire. Ára 2 ft.

— **A nevezetesebb bűnesetek IV. kötete** jelent meg Kossutányi Géza kir. táblai bíró feldolgozásában. E kötet részletes leírását tartalmazza három, a budapesti törvényszék előtt tárgyalat bűnügynek, és pedig a Pribil Ferenczné bűnügyének, melylyel annak idején részletesen foglalkoztunk, továbbá a déli vasutnál elkövetett nagy lopásnak és végül «A számok éjjel nőnek» cím alatt egy érdekes kávéházi csalásnak. Ára 1 ft.

— **A Magyar Jogászegylet Értekezései** sorozatában pár nap múlva ismét két füzet jelen meg. Dr. Schwarz Gusztáv régebben *magánjogunk felépítéséről* tartott előadása, és dr. Fekete Gyula törvényszéki bíró nagyobb dolgozata: *az elhagyott gyermekek és a fiatalok büntetéseik gondozásáról*.

— **A lelet.** Egy sommás perben, melyben érdemleges tárgyalás folyt, a jegyzőkönyv végén az foglaltatik: «Felperes informatio beszerzése végett használtatást kér.» Ez alapon — bár azon jegyzőkönyvi iv első oldalára fel is lett szabályszerűleg illesztve a jegyzőkönyvi bélyeg — *a használtási kérelem* miatt az V. ker. kir. járásbíró egyik segédhivatala meglelezte felperest. (*Ügyvédi körökből.*)

Nemzetközi Szemle.

Magánjog.

— **A német polgári törvénykönyv tervezete** szerint csak akkor szükséges a szerződéseknél valamely alakszerűség megtartása, ha ezt külön jogszabály előírja, vagy a szerződés maga kiköti. A szerződések kötésének általános szabálya tehát az alakszerűség mellőzése. A kritika ezen intézkedést általában kedvezően fogadta. Az általános felfogással szemben *Kindel Das Rechtsgeschäft und sein Rechtsgrund* című műben azt vitatja, hogy helyesebb az alakszerűségek megtartását szabályként felállítani. Szükség van erre szerinte, mert a szerződő feleket lehetőleg kényszeríteni kell arra, hogy egymás közti jogviszonyaikat egész világosan határozzák meg. Különösen szükség van szerinte az alakszerűségek megtartására a végett, hogy a gyengébb szerződő fél érdekei az erősebbel szemben biztosítottassanak.

— **A biztosító-társasági ügynökök jogállása.** A Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht, dr. Neumann ily tárgy munkájának megbeszélésénél a következő megjegyzéseket teszi: Hibás az a felfogás, mely a biztosító-társasági ügynökök jogállását más ügynökökével egyszerűen azonosnak tekinti. Más ügynök önálló kereskedő és csupán az ügyletközvetítést végzi két fél között, de a biztosító-társasági ügynök tényleg bizonyos mérvben meghatalmazottja azon biztosító intézetnek, a melynek számára közvetít. Némely intézetek «képviselőjüknek» nevezik az ügynököt és már ez elég arra, hogy jóhiszemű felek ezen minőségükben bízva kössék velük az ügyletet és ebből folyólag elég arra is, hogy e minőségüket a biztosító-társaság is elismerni tartozzék. De különben is minden ügynöknek egyéb feladata is van, mint az ügyletközvetítés. Az ügynök átveszi a biztosítási ajánlatot, kiadja a biztosítási kötvényt, behajtja a díjösszegeket, közreműködik kárfelvételeknél, stb., stb. Minden ügynöknek van tényleg meghatalmazotti minősége, egyiknek több, másiknak kevesebb és helyes a német Reichsgericht azon határozata, hogy csak az eset körülményei szerint lehet eldönteni, hogy miféle jogkörrel birt, illetve, hogy az ügyletet kötő másik fél mennyiben tekinthette őt meghatalmazottnak. Sőt még az esetben sem lehet a biztosítási ügynök jogállását egyéb ügyletközvetítő ügynökökével azonosítani, ha a biztosító-társaság kétségtelenül kijelentette, hogy az ügynök megbízotti jogkörrel nem bír. Mert az ő feladata ekkor sem az, hogy csupán biztosítási ajánlatokat vegyen s küldje el a társaságnak, hanem az, hogy a feleket tek kötésére rábírja. Ezen tevékenység természetével

jár, hogy az ügynök nyilatkozatokat tegyen a biztosítási ügylet módja, költségei, az általa képviselt társaság üzleti berendezése, hírneve, stb. felől. Ezen feladatra pedig a biztosító társaság jelöli ki az ügynököt, nyilvánosan közzétéve ezen minőségét és megengedvén neki, hogy a céget az ügynöki minőség jelzésével kitegye. Ezen kijelölés folytán a biztosító társaság a biztosított felekkel szemben legalább is a *culpa in eligendo*-ért felelős. Ennek folytán csak igazán megbízható egyéneket alkalmazhat ügynökül, felügyelni tartozik arra, hogy az ügynök miként teljesíti feladatát, az esetben, ha az ügynök kötelességeit nem teljesíti, a társaság köteles őt a szolgálatból elbocsátani, és a mennyiben ezt nem tenné, később úgy tekintetik, mint a ki a meghatalmazotti jogkör átlépését jóváhagyta. A tekintélyes német folyóirat ezen megjegyzései a mi kereskedelmi jogunkra vonatkozólag épp oly érvényesek, mint a németre vonatkozólag és a mi gyakorlatunkban is a legnagyobb mértékben megérdemlik a megfontolást.

Büntetőjog.

— **A kriminalitás Angliában.** Ama feltűnést hajhászó cikkekkel szemben, melyek világszerte a kriminalitás félelmetes emelkedését hirdetik, igen érdekes eredményekre jut Sir *Edmund Du Cane*, a Queens Bench egyik főbírája a Nineteenth Century e havi számában. The decrease of crime című cikkében kimutatja, hogy a kriminalitás Angliában határozottan csökkenőben van. Kétségtelen, hogy míg 1876—77-ben 20,361 volt a szabadságvesztésre ítélték száma, addig 1891—92-ben nem volt több, mint 12,663. A penal servitude-re (a mi fegyházbüntetésünk, némileg szigoritva) ítélték száma 1869-ben 2006, 1891-ben pedig 751 volt. E statisztikai tények okának némelyek azt tartják, hogy a pénzbüntetés nagyobb tért nyert, míg mások az alkoholizmus csökkenésének tulajdonítják. De bármint legyen is, kétségtelenül téves az a nézet, hogy a civilisatio a kriminalitást emelné, mint azt némely körök hirdetni szokták. A civilisatio egyik vívmányát képezik Angliában az u. n. ipariskolák, a hová oly gyermekeket vesznek fel, kik kellő gondozás és fegyelem hiányában a bűnös ösvényre tévednének.

Az a téves nézet, mintha a kriminalitás emelkednék, onnan ered, hogy a tárggyal foglalkozó írók a statisztikai kimutatásoknak csak a végső összegét tekintik s nem nézik ez összeg egyes alkotó elemeit. Pedig e statisztikában nemcsak a szó legszorosabb értelmében vett büntettekéről és vétségekről van szó, hanem magukban foglalják az egyes ujonnan hozott törvények elleni kihágásokat is. Így pl. az 1870-ben hozott angol közoktatásügyi törvény egy év lefolyása alatt 96,601 kihágással emelte a bűnügyi statisztika számait. Ezzel szemben a kriminalitás emelkedésének előharczói azt állítják, hogy ugyanekkor számos elavult büntető-törvényt hatályon kívül helyeztek. De éppen mert e törvények elavultak és a szokás ugys gyakorlaton kívül helyezte: a kriminálstatisztika számait alig csökkentette eltörlésük.

Hogy a kriminalitás állásáról tiszta képet nyerjünk, az összes deliktumok közül ki kell emelnünk az iudictable offences-t (a nagy jury elé tartozó ügyek) és a summary offences-t (oly ügyek, melyekben egyes bíró ítél: tehát a csekélyebb súlyúak). Az előbbieknél száma 1867—68-ban 57,812; 1877—78-ban 52,397; 1890—91-ben 35,335, utóbbiaké 1877—78-ban 192,440; 1890—91-ben 159,534 volt. Még örvendetesebb képet nyújt a 16 éven alóli büntetettek szám-arányának változása. Ezek száma 1869—70-ben 9998, 1880—81-ben 5576, 1891—92-ben 3855 volt. v. r.

— **A gyilkos poesise.** Merechon erőszakot követett el egy kis leányon és e közben megölte. Tette után a következő verset írta:

Je l'ai vue, je l'ai prise
Je m' en veux maintenant
Mais le fureur vous grise
Le bonheur n'a qu'un instant.

— **Az Archives de l'Anthropologie Criminelle-ben** Rouby egy hosszabb tanulmányt közöl, melyben bebizonyítja, hogy Ravailac IV. Henrik francia király gyilkosa üldöző mániában szenvedett, és ennek következtében követte el a gyilkosságot. A bizonyítékokat egykori memoire-okból és magának Ravailac-nak vallomásaiból veszi, a melyek bebizonyítják, hogy visiói és hallucinációi voltak, és a cselekvényt azok hatása alatt követte el. R. Zs.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Kamarai tisztujtás. Dr. B. S. — Az osztrák polgári perrendtartás javaslata. F. A. — A közigazgatási bíróságok szervezése. BAGI LÁSZLÓ Kecskemét-városi főjegyzőtől. — *Törvénykezési Szemle*: A kir. közjegyző helyettesítéséről. PAP JÓZSEF mármaroszigeti kir. törvényszéki bírótól. — A bizonyítvány-hamisítás kérdéséhez. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet*: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Kamarai tisztujtás.

A fővárosi ügyvédség szokatlan érdeklődése közben ment végbe a budapesti ügyvédi kamara ez idei tisztujtó közgyűlése. Kiváló fontosságot ad ezen választásnak azon nagy jelentőség, a melylyel az ország első kamarájának, az igazságügy legfüggetlenebb és quantitative legnagyobb igazságügyi testületének megnyilatkozása bir.

A választást megelőzőt agitatio, mint máskor, most is «conservativ» és «reform» jelzővel látta el a pártokat, azonban tudjuk, hogy ezen elnevezések egyáltalában nem a kamara *vezetésének* irányára, hanem csak a vezető *egyének* lajstromának összeállítására vonatkoztak. A «*numerus clausus*» egyik pártnál sem tudott tért hódítani. A választás eredménye aztán nem is lehet egyéb, mint hogy annak folytán a kamara nagy többsége, nem annyira érvényesülésre törekvő új elveket, mint inkább új egyéneket szavazott le.

Mindazonáltal constatálnunk kell, hogy a választás által okozott személyváltozások jelentősége mélyreható lehet. *Hodossy Imrét* őszinte sajnálattal látjuk a kamara vezetésétől megválni. Ő tizenöt éven át Magyarország első kamarájának, az igazságügy ezen elsőrendű tényezőjének élén állott; vezetése alatt öltött határozott alakot az 1874: XXXIV. tcz. ezen intézménye, s vezetése alatt foglalta el a budapesti ügyvédi kamara az ország igazságügyi testületei közt azt a kiváló helyet, a mely megilleti. S midőn *Hodossy Imre* tizenöt évi tevékenység után kartársai tüntető elismerése és köszönete mellett az elnöki helyet elhagyta, azzal a megnyugvással távozhatott, hogy akik utána következnek, minden tekintetben alkalmasak az általa megkezdett feladat keresztülvitelére.

Kipróbált tisztviselőjét vesztí el a kamara *Szedenits János* eddigi alelnökben. A fegyelmi tanácsoknak évek hosszú során át mintaszerű pártatlan elnöke volt, s a kamara adminisztrációjában is élénk részt vett.

Dr. Györry Elek nem homo novus. Megszoktuk őt ott látni minden oly mozgalom élén, a mely az igazságszolgáltatás előbbre vitelére irányul. Az ügyvédi karnak régi kipróbált szószólója. Nem csak az ügyvédség, de az országos igazságügyi reform érdekében kíváncsok, hogy a budapesti ügyvédi kamara őt azzal a rokonszenvvel támogassa, a melylyel eddig *Hodossynak* minden lépését kísérte.

Dr. Friedmann Bernát, *Dr. Liedemann Károly* és a kamarai tiszti kar többi tagjai nem *irányok* győzelme által lettek megválasztva. Megválasztatásukat mi egyedül személyük iránt való *bizalom* nyilvánulása gyanánt tekintjük.

Nagyobb jelentőséget tulajdonitunk azonban azon nagy szótöbbségnek, a mely *dr. Nagy Dezsőt* újból titkárnak választotta meg. Tudjuk, hogy a mult évben lezajlott mozgalom Nagy Dezsőben találta az ő leghevesebb ellenzőjét.

Nagy Dezső őszintén kimondta, hogy *azt* a mozgalmat, a mely a kenyér-kérdés olyan frivol, olyan triviális alakját portálja, az ügyvédi kar igazi érdekeire nézve kárhózatossá tartja. Azt hisszük, hogy a mult heti szavazás óriási többsége, a mely mellette nyilatkozott, bizalmi votum volt azon reformjavaslat mellett, a melyet a kormány megbízásából Nagy Dezső szerkesztett, a melynek elvei nagyrészt a Györry Elek által vezetett 1885-iki országos ügyvédgyűlésből indulnak ki, s a melyeket a tavalyi közgyűlés 21-es bizottsága magáévá tett.

A választás eredményét általában áttekintve, konstatalnunk kell, hogy a megválasztottak lajstroma egyetlen *országgyűlési képviselő* nevét sem tartalmazza. A volt választmány képviselő tagjai mellőzésének okát abban látják, hogy a választmány e tagjait részint a képviselőház igazságügyi bizottságában, részint magában a házban és a klubokban kifejtett tevékenység annyira igénybe vette, hogy a kar közigazgatása és a kamarai fegyelmi bíraskodás számára idejük nem maradt.

Átnézve a kamarai új tisztikar és a választmány névsorát, meglepéssel látjuk, hogy a főváros ügyvédi kara ismét réltó képvisellel látta el az ország első kamaráját.

Az új választmány előtt nagy feladat áll. Mint elsőrendű igazságügyi testületnek, a mely a magyar társadalom számos kitűnőségét sorozza tagjai közé, hivatalos organuma, az új választmány lesz hivatva a keresztülviendő igazságügyi reformok tekintetében, az ügyvédség közvéleményét a kormány és a törvényhozás előtt hangoztatni. Minthogy az összes igazságügyi szervezetek közt az ügyvédi kamarák a *legfüggetlenebbek*, s mert a budapesti ügyvédi kamara az országnak quantitative és qualitative egyik legelőkelőbb testülete, ezen választmánynak feladata lesz a kormány reformtervét elősegíteni és az ügyvédség valódi érdekeit, — a melyek az egész társadalom érdekei, — ha kell a kormánnyal szemben is, védeni és érvényesíteni. Hiszszük, hogy az új választmány rátermett erre a feladatra. *Dr. B. S.*

Az osztrák polgári perrendtartás javaslata.*

II.

A legnagyobb eltérés a jelen javaslat és az előbbi osztrák javaslatok, valamint a német birodalmi perrend közt a szóbeli tárgyalás előkészítésében és a felelbbviteli eljárásban van.

A szabályt ezen javaslat szerint is jogilag az előkészítő iratok képezik, a melyeknek tartalma azonban a határozat hozatalánál csak úgy jöhet figyelembe, ha szóval elő volt adva a tárgyaláson. A tárgyaláson új tényállítások és bizonyítékok korlátlanul felhozhatók, új követelések és ellenkövetelések azonban nem. (262. §.) De ezen szabály mellett a javaslat a kiküldött bíró által eszközözendő előkészítést (a mely a német perrend és az előbbi osztrák javaslatok szerint csak igen kivételesen, számadási és más hasonló bonyolódott ügyekben foglalt helyet) annyi esetben és oly tág mértékben írja elő, hogy előreláthatólag ezen utóbbi lesz tényleg a szabály, az előbbi pedig a kivétel.

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

Kiküldött bíró útján való jegyzőkönyvi előkészítést rendel a bíróság a felek közös kérelmére mindig, — hivatalból vagy az egyik fél kérelmére pedig akkor, ha az ügy bonyolódott, — ha a bizonyítás nem a perbíróság előtt közvetlenül veendő fel, — ha oly tanúk hallgatandók ki, kik nem a perbíróság székhelyén vagy közelében laknak, — vagy ha az iratokból kitűnik, hogy a szóbeli tárgyalás a felajánlott bizonyítás által előreláthatólag megszakítást, nehézségeket vagy késedelmet fog szenvedni. (255. §.).

A felek a kiküldött bíró előtt szóval tárgyalnak. A kiküldött bíró az egész peranyagot minden irányban tisztázza, — sőt ő veszi fel a bizonyítékokat is, megtartja a szemlét, kihallgatja a tanukat. (259. 260. §§.) A felek csak kivételesen, a mulasztás igazolása mellett hozhatják fel a szóbeli tárgyaláson azt, a mit a kiküldött bíró előtt fel nem hoztak. (272. §.) Az ítélő tanács a kiküldött bíró által már kihallgatott tanukat és szakértőket csak kivételesen, szükség esetében hallgathatja ki újból (273. §.).

Ugy látszik, hogy a polgári pernek a büntető per módjára vizsgáló bíró által való előkészítése, — a melyet már Nagy Frigyes Poroszországban megkísérlett, és a mely újabban Ausztriában az irodalom terén szóvivőkre talált, — erősen befolyásolta az osztrák javaslat alkotását. Az eszmének ily módon való keresztülvitele mellett, melynél a bíróság lényegileg a kiküldött bíró által felvett jegyzőkönyv alapján ítél, a szóbeliség és közvetlenség legfőbb előnyei kárba vesznek. Akkor a régi porosz per, mely tulajdonkép írásbeli per volt szóbeli végtárgyalással, több előnyt nyújtott, mert legalább fentartotta a bizonyítás-felvétel közvetlenségét.

Az osztrák tervezet ilykép talán eléri azt, hogy az egész peranyagot egy tárgyalásra koncentrálja, a mi minden esetre igen fontos a szóbeliségnél, de ez a tárgyalás nem lesz többé a per sulypontja, maga az eljárás nem lesz szóbeli és közvetlen. A szóbeliség megmentése végett az osztrák javaslat a szóbeliséget magát fojtja el.

A felebbvitelt az osztrák javaslat olykép szervezi, hogy az elsőfoku bíróság ítéletei ellen felebbezést ad, — járásbíróági ügyekben a törvényszékekhez, törvényszéki ügyekben a főtörvényszékhez. A felebbezési bíróságok ítéletei ellen a jogkérdésben felülvizsgálatnak van helye, melynek bírósága minden ügyben a legfelsőbb törvényszék (Oberster Gerichtshof). Sem a felebbezés, sem a felülvizsgálat nincs a pertárgy értékére való tekintettel korlátozásnak alávetve.

A javaslat itt eltér az előbbi osztrák javaslatoktól és közeledik a német perrendhez, a mennyiben az elsőfoku bíróság ítéletei ellen — tekintet nélkül arra, hogy járásbírói vagy törvényszéki hozta azokat, — a ténykérdésben is megengedi a felebbvitelt. Az 1876. és 1881. évi osztrák javaslatok szerint a törvényszékek ítéletei ellen csak a jogkérdésben volt felebbvitel, első sorban a főtörvényszékhez, azután a legfelsőbb törvényszékhez. (Revision és Oberrevision.) Érdekes ez azért is, mert a német perrend ugyanezen utat tette meg alkotásakor, és a felülvizsgálatot a második fokban szintén helyettesítette a felülvizsgálattal. Ugy látszik, hogy a ténykérdésben való felebbvitel eltörlésére a polgári perben a viszonyok jelenleg egyáltalában még nem érettek meg.

A felebbezést azonban az osztrák javaslat másképp fogja fel, mint a francia és német eljárás. Mig az utóbbiak szerint a felebbezés novum judiciumot eredményez és a felebbezési eljárásban ennél fogva új ténykörülmények és bizonyítékok felhozhatók, sőt bizonyos korlátok közt új jogok is érvényesíthetők: addig az osztrák javaslat szerint a felebbviteli bíróság csak felülvizsgálja az elsőfoku bíróság ítéleteit (479. §.), — a felebbezési tárgyalásnál nem szabad az elsőfoku bíróság tárgyalási jegyzőkönyvéből és ítéleti tényelőadásából kiderülő tény- és perálláson (Sach- und Processstand) tulmenni (502. §.) — Az elsőfoku bíróság előtt fel nem hozott ténykörülmények és bizonyítékok csak a felebbezési okok támoga-

tása vagy czáfolása végett hozhatók fel s csak akkor vehetők figyelembe, ha az ellenféllel a felebbezési vagy az előkészítő iratban közölve lettek. (502. §.)

Mi a novumok e megszorításában nem látunk szerencsés gondolatot. Századok tapasztalatai beigazolták, hogy azok semmiféle bajt nem okoznak; azon ritka esetekben pedig, melyekben előfordulnak, figyelembe vételök az anyagi igazságot elősegíti. Nem szerencsés a kivétel módja sem, melyet az osztrák javaslatban találunk. Mi képez oly körülményt vagy bizonyítékot, mely csak a felebbezési okokat támogatja vagy czáfolja? Hol van a határ, a mely ezen tényállításokat és bizonyítékokat a többiektől elkülönítené? Az osztrák javaslat e határt nem jelöli meg és ezzel számtalan vitára fog okot adni. De mi tovább megyünk és azt állítjuk, hogy a szóbeli perben ily határ felállítása egyáltalában lehetetlen. A szóbeli perben a bírónak nagy szerepe van a peranyag összeállításában; hogy mily körülmények és bizonyítékok fordulnak elő a perben, az nagyrészt ő tőle függ. A legtöbb esetben nem állapítható meg, hogy a bírónak vagy a feleknek hibája-e, hogy valamely ténykörülmény vagy bizonyíték el lett hanyagolva. Nem lehet tehát azt mondani, hogy a felebbezési eljárásban csak a bírónak és nem a feleknek hibái orvosolhatók.

Egy másik fontos eltérés az osztrák javaslat és a német perrend felebbezési eljárása közt az, hogy míg az utóbbi szerint az mindig kötelezőleg szóbeli, az első szerint a szóbeliség csak facultativ.

Az osztrák javaslat e ponton igen közel áll a sommás eljárásról szóló azon törvényjavaslathoz, mely jelenleg törvényhozásunk előtt fekszik.

A felebbezési tárgyalás rendszerint szóbeli. A felek azonban lemondhatnak a szóbeli tárgyalásról és ezen esetben a felebbezés szóbeli tárgyalás nélkül lesz elintézve. Ha csak egyik fél mondott le a szóbeli tárgyalásról, akkor a tárgyalás a másik féllel mégis megtartandó. (500. §.)

Hasonló felfogás érvényesül a felebbezési tárgyalás elmulasztásának szabályozásában. Ha a felebbezési tárgyalásnál az egyik fél nem jelenik meg, akkor a megjelent féllel kell tárgyalni. A meg nem jelent félnek felebbezési irata vagy jegyzőkönyvi nyilatkozata teljesen felolvasandó. Épp így kell eljárni a felebbezés elintézésében akkor, ha egyik fél sem jelent meg a tárgyaláson. (512. §.)

Nem akarunk e helyen belemenni ezen szabályozás részletes bírálatába. Csak jelezni akartuk a főbb pontokat, melyek az osztrák javaslatban felkeltik a figyelmet. F. A.

A közigazgatási bíróságok szervezése.

A közigazgatási bíróságok szervezésének kérdésében közzétett cikkemmel közelebb dr. Kmety Károly ur foglalkozott, s mivel a kérdés behatóbb megvitatásának szükségéről — úgy, miként ő, — én is meggyőződve vagyok, az alábbiakban elősorolom azon újabb indokokat, melyeknél fogva a közigazgatási bíróságok szervezéséről táplált véleményemben megmaradok.

Azt állítja a nevezett cikkíró ur, hogy a közigazgatási bíráskodást tévesen határozta meg úgy, hogy ez nem más, mint azon ügyek bírói ellátása, melyek a közigazgatási hatóságok hatáskörébe vannak utalva, mert szerinte a közigazgatási bíráskodás a közigazgatásnak mint hatalmi tevékenységnek jogszerűsége feletti ítélkezés.

Tán ezen meghatározásnak inkább megfelelné az, a mivel cikkemet kezdettem, hogy: a közigazgatási bíráskodás igazságszolgáltatás a közigazgatásban, vagyis, hogy: az a közigazgatás igazságszolgáltatása.

Ha a közigazgatási bíráskodás tárgyait csak annyira kívánjuk kiterjeszteni, mint a cikkíró ur, úgy ez a meghatározás inkább megfelel, de ez esetben csupán a tulajdon-

képpen közigazgatási kérdések birói elintézését vehetjük fel a szervezés keretébe, tehát csak azon ügyeket, melyekről a közigazgatási bíróságok hatáskörébe tartozó ügyek leírásánál azt mondtam: hogy a tulajdonképeni közigazgatási, pl. gyámügyi, építkezési, közegészségügyi stb. kérdésekben előforduló felelőssel független és elfogulatlan elintézése szintén kívánatos.

Én azonban nem állhattam meg a fentebbi szűkebb értelmű meghatározásnál. Tovább kellett mennem nem a közigazgatási bíráskodás természetének meghatározása, hanem a közigazgatási bíróságok szervezésének tárgyalása céljából, mivel a közigazgatási bíráskodás szervezésének kérdése tényleg többre terjed ki, mint a tulajdonképeni közigazgatási ügyekben szükséges jogorvoslatra; s habár a cikkíró szerint a cselédbér iránti perek, gazda és munkás közötti vitás kérdések, községi bíró elé tartozó polgári keresetek, áthágások, rendőri kihágások s fegyelmi ügyek természetük szerint nem tartoznak a közigazgatási bíráskodás tárgyai közé, hanem azok inkább a rendes bíróságok hatáskörébe illenek: mégis, mivel arról nem lehet szó, hogy ezek a kir. bíróságok hatáskörébe vitessenek át, valósággal azon kérdéssel állunk szemben, midőn a közigazgatási bíráskodás szervezéséről beszélünk, hogy mikép rendezzük mindazon ügyek birói ellátását, melyek a közigazgatási hatóságok hatáskörébe vannak utalva?

Nálunk tehát a közigazgatási bíróságok szervezésének kérdése tényleg azon ügyekkel van kapcsolatban, melyeket az általam felhozott tágabb meghatározásból folyólag elősoroltam, s ezzel szemben az ügyek természetére hiába hivatkoznánk, mivel abból csak azon helyzetbe jutnánk, hogy a közigazgatás által ellátott birói ítélkezést kívánó, de nem tulajdonképeni közigazgatási kérdések feletti bíráskodást rendezetlenül hagynánk. Ezt azonban a cikkíró ur maga sem akarja, mert azt mondja, hogy «Annyiban minden esetre egyetértünk Bagi urral, hogy a rendőri bíráskodás mai módjánál többet érne, ha az a felelősselben a független közigazgatási bíróságokra bíztnék, de természetük szerint ez ügyek inkább a rendes bíróságok hatáskörébe illenek».

Ha tehát a független közigazgatási bíróságokra helyesebben bíztnék a rendőri bíráskodásban előforduló felelőssel is, s azok a bíróságok hatáskörébe nem vitetnek át, minek akkor a közigazgatási bíróságok hatáskörétől elvitatni azt, hogy az kiterjed mindazon ügyek birói ellátására, melyek a közigazgatási bíróságok hatáskörébe vannak utalva?

Gondolhatunk-e ily körülmények között az ügyek ellentétes természetére, mi egyébiránt nem is egészen tisztázott kérdés, mivel kihágási esetek a cikkíró ur szerint is vannak Franciaországban s egyes német államokban a közigazgatási bírósági ügyek között; nem egészen tisztázott kérdés még annál fogva sem, mert az általam javasolt független bíróságok egészen ugyanazon szempont alá esnek, mint a rendes bíróságok. Éppen úgy kinevezett bírákból állanak, s éppen úgy az igazságszolgáltatásra lennének rendelve, mint a kir. bíróságok, csak hogy a közigazgatási ügyvitelből kifolyólag.

Végére hova vezetne az, hogy pl. a közegészségügyi, iparügyi stb. intézkedéseket, mint közigazgatási kérdéseket a független közigazgatási bíróságok hatáskörébe utaljuk, s mikor már ez a bíróság ezen ügynek teljes ismeretével bír, az ugyanazon ügyekre nézve fenálló szabályok elleni kihágásokat, csak azért, mert ezek kihágások, a rendes bíróságok hatáskörébe vigyük?

A elősorolt ügyektől nem különböznek az ugynevezett rendőri bíráskodás tárgyai sem, mert ezek is közigazgatási szabályokból folynak, épp úgy, mint az ipartörvény és közegészségügy rendezéséről szóló törvény elleni kihágások, csak hogy azon közigazgatási szabályok, pl. a közrend, köztisztaság, közlekedés, legelő- és mezőrendészet, husmérés, vásártartás, rovarirtás, szőlőrendészet tárgyaira vonatkoznak. Mindezen rendőri bíráskodás alá tartozó ügyek, mint

közigazgatási szabályokból folyó kihágások, tehát eléggé természetesen tartoznának a független közigazgatási bíróságok hatáskörébe, s azért az én bővebb értelmű meghatározásom cikkíró ur állításával szemben is megállja a helyét, és pedig olyan irányban hogy a közigazgatási bíráskodás szervezésénél mindazon ügyek birói ellátásáról kell gondoskodnunk, melyek a közigazgatási hatóságok hatáskörébe vannak utalva.

A közigazgatási bíráskodás természetének és szervezésének szempontjából általunk adott különböző meghatározásoknál azonban minden esetre fontosabb maga a szervezés kérdése.

A cikkíró ur egy alsófoku közigazgatási bíróságot akar minden törvényhatóságban, az autonomia befolyásával, tisztviselőkből és bizottsági tagokból; én a törvényhatóság hatóságai (szolgabírák, rendezett tanácsu és törvényhatósági jogu városok kapitányai, tanácsai, alispán, polgármester és közigazgatási bizottság) hatáskörében szintén meghagynám az elsőfoku közigazgatási intézkedést, de középfoku közigazgatási bíróságokat szerveznék kinevezett rendes bírákból a *kerületi közigazgatási táblák* rendszere alapján.

A cikkíró ur elképzei, hogy az általa ajánlott alkotási módozat mellett is lehetséges a jó bíráskodásnak legfőbb követelményeit, a függetlenséget, részrehajlatlanságot és szakszerűséget kielégíteni, s azt kérdezi, miért ne törekedjünk oda, hogy a közigazgatási bíráskodásban is érvényesüljön ugyanazon autonomikus elem, melynek a hatalom kezében van?

Miért ne? Hát miért nem kívántuk a kir. bíróságok szervezésénél érvényesíteni ugyanazon autonomikus elemet, melynek a hatalom kezében volt, s mely addig bírát tényleg választotta?

A cikkíró ur idézi ellenvetésemet, melyet ezennel is ide iktatok: «Az autonomia elemei változékonyak, nem egészen szakképzettek, saját célzataik szerint befolyásoltatni engedik magukat, a bíráskodásra tulságos sok személyt foglalnak magukban, s ezenkívül teendőik teljesítéséhez csak erkölcsi s nem szerződészerű kötelezettségek kötik.»

Ez áll a közigazgatási bíróságokra nézve, de nem áll a büntető jury, s az önkormányzat közigazgatási működésére nézve. Nem áll az esküdtszékre nézve, mert az az intézmény a polgárság nagyobb számára, az emberrel vele született igazságszeretetre, józan észre és lelkiismeretre van alapítva. Az esküdtek sorrend és véletlen szerint kerülnek az ügy elintézésébe, míg az autonomia elemeit politikai szereplésük állítja a közigazgatás porondjára.

Az önkormányzat elemeinek még a közigazgatásból való kizárása is a fenti felfogásból nem következik, mert az önkormányzati ügyek célszerűségi és nem igazságszolgáltatási kérdések. Ebben tehát a közügyek alkotmányos elintézésének, már csak az önkormányzati forma közmegnyugvást keltő érvényesülésénél fogva is jogosult szerepe van. Ebben a többség akarata és nem ítélete legfőképp mérvadó, s azért az igazgatás kérdéseinél nem bírálhatjuk az autonomiát elemeinek birói képessége szerint.

Ellenben a közigazgatási bíróságok szervezésénél az érdektelen, szakszerű, független s rendszeres bíráskodás minden biztosítékával kell bírnunk, mert hiszen ha reformot akarunk, csak ez irányban indulhatunk el, s e nélkül a meglevőkön nem is kell változtatnunk.

A szakszerű birói működéshez nem elég az élet ismerete, sem a közigazgatási érzék vagy gyakorlat, mert a közigazgatásban való részvétel a birói gyakorlatot nem adja meg.

Sovány vigasztalás, hogy «még diplomás embert is könnyen kap minden törvényhatóság a tiszteletbeli közigazgatási bírák diszes állására».

Ha ez irányban indulunk el, akkor kár a meglevő közigazgatási bizottságoktól a bíráskodást elvonnunk, mert ott

20 tagból mégis csak megjelennek néhányan, míg a kevés tagu tiszteletbeli collegium tagjainak orvosi bizonyítványait s lemondását gyakrabban látná a közigazgatási bíróság, mint őket magukat.

Az intézmény fenállására nézve kíváncsi volnék tudni, miféle garantiákat volnánk képesek biztosítani. Lelkiismeret, részrehajlatlan kötelességérzet csak szép szavak, a vagyoni, büntető és fegyelmi jogi felelősség elől pedig melyik tiszteletbeli bíró nem futna meg! A függetlenség biztosításához cikkiró szerint hozzájárulhatna a magasabb vagyoni census követelése is; tehát kombinációba a nagyobb birtokosok, mágnások és főpapok jönnének. Lenne e szerint oly bíróságunk, melynek tagjait a birtokról, fűrdőből, külföldről stb. kellene az ülésekre hívni, s e mellett egy olyan bíróságunk, melynek bölcsességét a vagyoni állás kérdése korlátozza?

A fizetett hivatalnokok biráskodásával hasonlóképp állunk. Ezek az elsőfoku intézkedések hivatott vezetői és résztvevői; vagy pedig feladatuk más kört szab eléjük, mint éppen a biráskodás gyakorlása.

A tisztí ügyész szerepe a közigazgatásban az, hogy ő a törvényhatóság jogtanácsosa; tehát a törvényhatóságnak ügyvéde, a közigazgatás érdekeinek ellenőrzője, kit nem csak a törvény megtartásának ellenőrzésével kell megbízni, hanem az egész közigazgatás érdekeinek szemmel tartásával is, mert nem elég a félnek nem tetsző határozatokat a közigazgatási bíróságok elé vinni, hanem a félnek tetszőket is oda kell terjeszteni, ha a közigazgatás érdekeinek sérelme forog fen.

Az alispán a törvényhatóság törvényes képviselője, s az általa képviselt törvényhatóság és felek közötti ügyben érdektelen bíró nem lehet, és pedig még azért sem, mert a felebbezett ügyekben mint első vagy másodfoku hatóság járt el. A főispán főuri magas tekintélye pedig az ítélet jóságát bizonyára nem biztosítja, hanem a bíróságnak szakavatottságából folyó magas tekintélye.

Egy bizottsági tagokból álló bíróság működése a szakavatott tagokból álló bíróság magas tekintélyét eléggé nem biztosíthatja, és pedig annál kevésbé, mert csupán a fizetett hivatalnokok működésére számítani a tájékoztásban és felvilágosításban nem lenne megnyugtató, mivel nem lesz, ki a tisztviselő tévedéseit szakértelmével ellenőrizze.

A szaktudós bíróság a cikkiró ur szerint burokratikus, tagjai pedig hivatalnok-bírák. De akkor a kir. bíróságok, a Curiával és közigazgatási főtörvényszékekkel együtt mind azok; s legyenek bár azok, egyáltalán helytelen lenne ezekkel egy bizottsági tagokból és fizetett hivatalnokokból álló bíróságot szembe állítani, vagy még jobbnak is feltüntetni.

A cikkiró ur ezen felfogása érdekében még azt is számitásba veszi, hogy a többfoku — tehát közép és felső — közigazgatási bíróság még sehol sincs, holott nálunk is tényleg megvan a törvényhatóságoknál a középfoku biráskodás, részint az alispánnál, tanácsnál, részint a közigazgatási bizottságnál, s a mit ő alsófokunak nevez és bizottsági tagokból szervezni kíván, az sem egyéb, mert az elsőfoku intézkedés a törvényhatóságnál megmaradna, míg én a helyett a kinevezett bírákat ajánlottam, a kerületi közigazgatási táblák rendszere alapján, kik természetesen nem éppen tisztviselők-ből, hanem ügyvédek-ből, s általában kellő minősítéssel bíró hivatott egyének-ből lennének kinevezendők.

Első cikkemben említettem, hogy a kerületi közigazgatási táblák mint végső fokon ítélő bíróságok is működnek. Ez különösen czélszerű lenne a kihágási ügyek végső fokon való elintézésére nézve, mely ügyek most a minisztériumokban láttatnak el. Ez ügyekben a másodfoku hatóságot az alispán, illetőleg a törvényhatósági város tanácsa gyakorolja. Ez továbbra is megmaradna azon különbséggel, hogy az alispán hatóságát *megyei tanácsra* bízám, akként, hogy a sok aljegyzői állás helyett megyei tanácsosi állásokat szer-

veznék, kik a közigazgatást szakok szerint vezetnék, s a tanácsban szavazattal bírnának. Ez azonban a törvényhatóságok szervezésének kérdésére tartozik, melyet tán más alkalommal fogok bővebben kifejteni.

Végre még csupán arra kell megjegyzést tennem, hogy az általam javasolt szervezet fentartása pénzügyileg is akadályokba ütköznék, mivel az nagy áldozatot venne igénybe.

Ezt az ellenvetést legkevésbé vártam, mert annyit beszéltünk eddig a közigazgatás reformjáról, hogy arra nézve mindenki tisztában lehetett, miként egy alapos reform pénzbe fog kerülni.

A közigazgatási bíróságok szervezése a reformnak csupán bevezetése lenne, s a kerületi közigazgatási táblai bírák kinevezése pénzügyileg már nehézségeket okozna? Pedig nem is így áll a kérdés egészen, mivel a törvényhatóságoknál szervezett közigazgatási bíróságok fenállása esetén a törvényhatóság mindenesetre nagyobb tisztviselői személyzettel látandó el, s ha csupán a tervezett jogtanácsosi állásokat mellőzzük, s a jogtanácsosokat a kerületi rendszer szerint táblai bíróságokká gyűjtjük össze, már ekkor is meglenne a 63 megyéből tizenegy tábla számára oly bíróságunk, melyből két-két hármas tanács kiállana; a még szükségeseknek szervezését pedig a várt és bizonyára bekövetkező javulás megérdemelné.

Ily bíróságok szervezése nélkül, nézetem szerint, alapos reform nem képzelhető, mert a bizottsági tagokból alakított bíróság ugyanazon körtüneteket fogja és pedig még nagyobb mértékben magában hordani, mint a mostani középfoku biráskodás, melynek sokféle módu szervezésén nem győzők eléggé csodálkozni, de mely mégis talán éppen ezért tartja fen magát, mert így a terhek némileg megoszlanak, míg egy egységes tiszteletbeli bíróság sikeres működéséhez reményt ugyan köthetünk, de abban egész bizonyosan megcsalódunk.

Bagi László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kir. közjegyző helyettesítéséről.

A kir. közjegyzőket az 1874. évi XXXV. s az ezt módosító 1886. évi VII. tcz. olyan közhatalommal ruházta fel, mely az általuk felvett okiratoknak közhitelességet biztosít, az általuk felvett okiratok tehát a törvény határozott rendelkezéséhez képest közokirat jellegével bírnak.

Az említett törvényekből kétségtelen az is, hogy a közjegyző az 1874. évi XXXV. tcz. 1. §-a alapján lett kinevezés után ezen, az államtól nyert közhivatali jellegét másra át nem ruházhatja, ez kizárólag az ő személyéhez van kötve, ő teszi le a 12. §. szerint előírt esküt és a 9. §-ban megszabott biztosítékot.

Kétségtelen, hogy a 17. §. szerint a közhitelesség csakis a közjegyzőt illeti, s hogy ez a felügyelete és felelőssége mellett működő segédeknek egyáltalában nem illeti meg. Az 1886. évi VII. tcz. 3. §-a határozottan megjelöli, hogy csak távollét vagy betegség esetében lehet a közjegyzői helyettesítésnek helye, s hogy ezen helyettesítéshez a 6. §. szerint a kamara előleges beleegyezése szükséges.

Ugyanezen 6. §. szerint a közjegyző előzetesen is bejelentheti a kamarának azon helyettesi minőséggel bíró közjegyzői jelöltnek nevét, a ki őt távollét vagy betegség esetében helyettesíteni fogja. Ezen helyettesítésről azonban, valamint annak megszűnéséről a kamarának esetről esetre jelentést tenni köteles, a kamara viszont a helyettesítést, annak esetleges megszüntét az illető kir. törvényszék, járásbíró és gyámhatóság tudomására hozni tartozik. Világos tehát a törvény intézkedéséből kifolyólag, hogy a közjegyző állandó helyettesének működése csakis akkor kezdődik, ha a helyettesítendő közjegyző távol van vagy beteg s akkor is nem a

közjegyző adja a helyettesnek a közjegyző közhivatali jellegét, hanem a 6. §. második bekezdése szerint a közjegyzői kamara állítja ki azon igazolványt, melynek alapján a helyettes közjegyzői teendőket végezhet.

Az 1886. évi VII. tcz. második, harmadik és negyedik paragraphusa a közjegyzői jelöltekről intézkedvén, megengedi, hogy bírósági és gyámhatósági kiküldetéseket végezhessen, sőt ha a jelölt a bírói gyakorlati vizsgát letette vagy két évi közjegyzői gyakorlatot igazolhat, hagyatéki tárgyalásokra és ingatlanok árvereltetésére vonatkozó kiküldetéseket is teljesíthessen.

Az okiratok fölvétele, váltó-óvások teljesítése azonban a közjegyző-jelöltre nem bizható, sőt a helyettes is csak az említett föltételek, t. i. a kamara által történt helyettesítés fenforgása mellett teljesítheti ezen teendőket.

A hivatolt törvényes intézkedésekből tisztán látható tehát, hogy a közjegyző az ő közhivatali jellegét a helyettesre át nem ruházhatja s ha nincs távol, vagy nem beteg, önmagának kell teljesíteni azon teendőket, melyeket a törvény az ő hivatali hatásköréhez utal.

Ha tehát állandó helyettese is van, ezen helyettes csak is azon esetben működhetik, ha a helyettesítés szüksége bekövetkezik s ha annak bekövetkezte vagy megszűnt is a kamarának jelentetik.

Mit mondjunk most már azon okiratokra és váltó-óvásokra, melyeket a közjegyző-helyettes akkor vesz fel, midőn a közjegyző nincs távol, nem beteg, hanem hivatali székhelyén van, és akadályoztatását be nem jelentette? Vajon ezen okiratok bírnak-e azon kötelezettséggel, melylyel a törvény a közjegyzői okiratokat fölruházta? Azt hiszem, hogy ha ezen helyettesítés mindjárt a 6. §. 3. bekezdése szerinti állandó helyettesítési jeleggel is bír, a helyettes csak ezen 3. bekezdésben foglalt föltételek fenforgása mellett működhetik és mihelyt ezen föltételeknek elég nincsen téve, mihelyt tehát a helyettesítés szükségének bekövetkezte a közjegyzői kamarának be nem jelentetett s ennek bekövetkeztéről és esetleges megszűntéről az illető bíróság és gyámhatóság nem értesített, a helyettes által felvett okiratok közokirat jellegével nem bírnak.

Eltekintve attól, hogy a közjegyző ilyen eljárása miatt fegyelmi eljárás alá vonható, a közjegyzői törvény olyan alaki törvény, hogy csakis az ezen törvényben meghatározott föltételek mellett felvett okiratok bírnak azon közhitelességgel, melylyel a törvény ezen okiratokat felruházta.

Szükségesnek tartom ezen kérdésnek szélesebb körben való megvitatását azért, mert az 1886: VII. tcz. 6. §-a s egyáltalában ugy az 1874. évi XXXV., valamint az 1886. évi VII. tcz. mi sanctiót sem tartalmaz arra nézve, mi történjék akkor, ha a közjegyzőnek állandó helyettese van s ugyanazon egy napon, talán ugyanazon egy időben és helyen a közjegyző is hivatali functiót végez, s a helyettes is közjegyzői teendőt teljesít. A törvény erre nézve határozott rendelkezést nem tartalmaz ugyan, de a már kifejtettek alapján okvetlen be kell hogy álljon azon következmény, hogy a helyettes által teljesített közjegyzői ténykedés közhivatali jelleggel nem bír.

Tudjuk tapasztalásból, hogy a nagyobb forgalmu közjegyzői székhelyeken majdnem mindennapi eset, hogy a 6. §. szerint kirendelt állandó helyettes váltó-óvásokat teljesít, sőt néha okiratokat is vesz fel, a midőn az illető közjegyző székhelyén van, és működésében betegség sem akadályozza vagy legalább ilyet a kamarának nem jelent be.

Szükséges lenne tehát erre nézve valamely törvényhozási intézkedés a 6. §. kiegészítéseképen, mert így a helyettes által a közjegyző akadályoztatásának igazolása, illetőleg bejelentése nélkül felvett okiratok közhitelességéhez éppen a törvényből kifolyólag alapos kétely férvén, a jóhiszemű felek esetleg helyrehozhatatlan kárt szenvednek.

De szükséges azért is, mert ha az ilyen önkényű helyettesítés megszűnik, ki fog tűnni, hogy igen sok közjegyző annyira tul van halmozva teendőikkel, hogy a törvény által reá ruházott teendőknek megfelelni, azokat mind pontosan elvégezni nem képes.

Ha az igazságügyi kormány a statisztikai adatokat, mint hiszem, kellőleg tanulmányozza és mérlegeli, s ha abból az elvből indul ki, hogy a közjegyzői állás nem arra való, hogy az illető közjegyző, mint egy nagykereskedő, nagy üzletet folytasson, sok segéddel és helyetessel dolgozzék, hanem megélhetésének biztosítása mellett első sorban arra való, hogy a közönség érdekeinek előmozdítója legyen, akkor meg fog győződni arról, hogy a közjegyző az általa személyesen teljesített munkássága után a megélhetésre elegendő alappal mindenütt rendelkezik, s hogy ennél többet csak a felek rovására adhatna nekik az állam, okvetlen azon meggyőződésre jön, hogy a közjegyzői állások szaporítása sok helyen már égető szükséggé vált.

Kísérje figyelemmel az igazságügyi kormány, hogy melyik közjegyzőnél van állandó helyettes, a hol ilyen állandó helyettes van, ott már rendszerint nagyon megérett dologgá vált egy második közjegyzői állás felállítása, ott már ezt a közönség érdeke sürgetően követeli.

Dr. Pap József,
m.-szigeti kir. tszéki bíró.

A bizonyítvány-hamisítás kérdéséhez.

I.

Dr. Illés Károly ur egy külön dolgozatban támadta meg azt a néhány megjegyzést, melyet e lapok f. évi 4-ik számában a bizonyítvány-hamisítási ügyben hozott curiai ítéletre tettem.

Mielőtt az ellenvetések érdemébe bocsátkoznám, rekapitulálnom kell még egyszer érvelésem gondolatmenetét.

1. A Curia azért alkalmazta eddig mindezen esetekben a Kbtk. 71. §-át, mivel a Curia bírái a közokirathamisítási versiót erőszakolt magyarázatának és horribilis szigorra vezetőknek tartották.

2. Hogy ezen cselekmények nem a büntettek, hanem legfőlebb a vétségek körébe tartoznak, mutatja az, hogy a csekélyebb súlyukat a Curianak a legújabb fordulatot jelző ítélete is a Kbtk. 71. §-ába sorozza; már pedig ha a csekélyebbek kihágások, akkor a többi nem lehet fegyházas büntet, mert így a két büntetési tétel közt nagy ür támadna. A csekélyebb súly esetek kiemeléséről csak ott lehet szó, a hol a két büntetési tétel legalább is érinti egymást. Ha még az érintkezés sincs meg, a középsúlyosságú esetek számára nem marad büntetési mérv. Éppen az, hogy a legújabb curiai ítélet szerint ezen hamisítási eseteket két, egymástól távol álló csoportra kell szakítani s az egyik csoportot tul enyhe, a másikat tulsúlyos büntetéssel illetni: lekezlansabb bizonyítéka annak, hogy ez nem a törvény szerkezetébe illő természetes megoldás, hanem egy ad hoc megoldás.

3. Hogy a törvényhozó a bizonyítvány-hamisítást büntetett súlyúnak nem tartotta, kiderül abból is, hogy az orvosi és községi bizonyítvány hamisítását vétségi jellegűvé tette.

4. Ha a legújabb curiai ítélet szerint a felekezeti iskolák tanárait és tanítóit is a bizonyítvány kiadása tekintetében közhivatalnokká akarják tenni, ezt épp úgy ki kellett volna mondani a Btkönyvben, mint ki van mondva ugyanez az anyakönyvek vezetőire nézve. És ha az iskolai igazgató és a tanár és tanító a bizonyítvány kiadása tekintetében közhivatalnok, közel fekszik, hogy ugyanő közhivatalnok a vesztegetés tekintetében is, meg a hivatalos hatalommal való visszaélés, meg a hivatalos közeg elleni erőszak, meg a becsületsértés, meg a sikkasztás tekintetében is.

5. Hogy azonban a Btk. szerint a tanár és a tanító, mint ilyen nem közhivatalnok, legjobban feltűnteti az 55. §., hol az első pontban szó van a közhivataloknak, a másodikban külön az ügyvédi és a nyilvános tanári és tanítói állásnak elvesztéséről.

6. Régebben a Curia a «jogsérelem» fogalmának szűkebb magyarázatot adott, mint a legújabb ítélet teszi.

7. Ha a bizonyítványnak a közszolgálatba való léphetés céljából kell készülnie, mint az ítélet feltételül kitűzi: hogyan fogjuk büntetni azt az ügyvédjelöltet, a ki csak az ügyvédi vizsga letétele végett követi el? Vagy azt az orvosnövendéket, a ki az orvosi diploma megszerzése végett teszi? Vagy a technikust, a ki magánmérnök akar lenni? Vagy a gyógyszerészt? stb.

8. A fegyház minősítés forcírozásának az lesz a következménye, hogy a cselekmény éppen nem kerül büntetés alá, mert a hivatali főnökök évekre terjedő fegyház- vagy börtönbüntetésnek nem fogják kiszolgáltatni az illetőt.

Ezen tételek közül azokat, melyek a büntetés súlyának kérdésével foglalkoznak, dr. Illés Károly csak néhány sorban érinti. A hatvanöt lapon nem talált helyet arra, hogy tüzetesen foglalkozzék azon kérdéssel, vajon e cselekmények megérdemlik-e valóban a fegyházbüntetést. Neki és iskolájának csak az «elv» a fontos. Hogy hova visz, pár heti fogházra vagy pár évi fegyházra, az lényegtelen.

A curiai legújabb ítélet által a két büntetési keret közt hagyott ür kérdését pedig teljesen hallgatással mellőzi.

De mit válaszol a többi ellenvetésre?

Tárgyalja különösen azon kérdést, hogy a «nyilvános tanár és tanító» a Btk. értelmében közhivatalnok-e.

Itt már eltér az általa védett curiai ítélet indokolásának álláspontjától és a *Jogtudományi Közlöny* f. évi 4. számában megjelent saját cikkétől.

Az ítélet csak annyit concedál, hogy:

«a vizsgáló tanárok vizsgálói minőségükben nem mint tanítók, hanem mint közhivatalnokok, az államhatóság funkciójában eljáró hivatali közegek járnak el». (L. *Melléklet* 4. sz.)

Ehhez a felfogáshoz csatlakozott dr. Illés Károly urnak az e lapok 4. számában megjelent cikke, midőn mondá:

«Onként következik ebből, hogy miután közokiratot csak közhivatalnok állíthat ki, az iskolai bizonyítványt kiállító személyek is *ebbeli minőségükben* közhivatalnokok gyanánt tekintendők.»

Az ítélet és a cikk ezen tételeire jegyeztem én meg, hogy ha a felekezeti tanárok és a tanítók a vizsgák tekintetében közhivatalnokok úgy mint a lelkészek az anyakönyvek vezetésére nézve: azt ki kellett volna mondani a kodexben, a mint ki van mondva a 397. §-ban a lelkészekre nézve.

Az újabb dolgozatban dr. Illés Károly ur már hozzájárul megjegyzésemhez és ez alapon a közhivatalnoki jelleg tekintetében egy lépéssel tovább megy mint előbbi cikkében: még a felekezeti tanárokat is nemcsak a vizsgát illetőleg, de egyáltalán valóságos közhivatalnokokká teszi. Ide igatom szóról-szóra ebbeli kijelentéseit:

«Ha ez valóban így állana, már ebből is önként következne, hogy a nyilvános felekezeti iskolák által kiállított bizonyítványok épp úgy közokiratok, mint pl. az anyakönyvek, s a felekezeti tanítók is legalább annyira közhivatalnokok, mint a lelkészek. De a kik ebből a párhuzamból indulnak ki, azok *megbotolnak* abban, hogy míg a Btk. 397. §-a a lelkészekre nézve kimondta, hogy ezek az anyakönyvek vezetésére s az azokból hiteles kivonatok és bizonyítványok vagy okiratok kiadására vonatkozólag «közhivatalnokoknak tekintetnek»: ily intézkedést a felekezeti tanárookra és tanítókra nézve a Btk. nem tartalmaz. Nos hát ez valóban így áll. De ez nem azt mutatja, hogy a felekezeti tanár vagy tanító még csak nem is «tekintendő» közhivatal-

noknak, hanem éppen ellenkezőleg, azt bizonyítja, hogy azok valóságos közhivatalnokok, a kiknek ebbeli minőségét külön kiemelni egyáltalán nem volt szükséges.» (14. lap.)

Ugyanezt ismétli a 19. lapon. Majd levonja ugyanazon consequentiákat is, melyeket mint ilyeneket jeleztem.

«Igenis, — mondja a 25. lapon — a nyilvános intézet tanára és tanítója közhivatalnok lévén, a büntetőjogi felelősség és védelem tekintetében is megmarad közhivatalnoknak. Az igazgató, ki a hivatalánál fogva kezéhez jutott pénzt (például az államot illető tandíjat) elsikkasztja: hivatali sikkasztást követ el; ki a hivatalánál fogva teljesítendő cselekményért vagy mulasztásért (pl. a célból, hogy teljesen tudatlan egyént a vizsgán keresztülbecsátott) ajándékot vagy jutalmat fogad el: a passiv megvesztegetésben válik bűnössé; míg pl. a 471. §. szerint büntetendő az illető, ha azon célból, hogy valakinek jogtalanul hasznat vagy kárt vagy más sérelmet okozzon, hivatali eljárásában vagy intézkedésében kötelességét megszegi. Viszont, kétségkívül a 262. §. alá eső becsületsértést követ el az, a ki pl. egy nyilvános vizsga alkalmával az ott működő tanárt becsületsértő kifejezésekkel meggyalázta. Ez mind természetes következménye annak, hogy a nyilvános tanári és tanítói állás közhivatal, s hogy ennél fogva maga a tanár és tanító is, különösen a vizsga és vizsgálati bizonyítvány tekintetében közhivatalnok.»

Az álláspont ezen megváltoztatásával, az igaz, első pillanatra megerőtlenítve látszik lenni abbéli ellenvetésem, hogy a tanárookra és tanítókra külön intézkedés lett volna szükséges.

De lássuk, mily alappal bír dr. Illés Károly urnak exponált és a curiai ítélet indokolása által már nem fedezett tétele.

T. ellenfelem az egész dolgozatban óvakodik felemlíteni a 461. §-t, mely megállapítja azok körét, kik a Btk. értelmében közhivatalnokoknak tekintendők. Óvakodik, mert ezen §. úgy van szövegezve, hogy ide a tanárok nem vonhatók belé. Ugy látszik, azon álláspontra akar helyezkedni t. ellenfelem, hogy ezen §. a közhivatalnok fogalmát csak a 42. fejezet számára állapítja meg, a többi fejezetek közhivatalnokát pedig nem a Btk., hanem a közjog írja körül. Ezt kell legalább következtetnem egyrészt a 461. §. teljes figyelmen kívül hagyásából, másrészt egy mondatából, mely a közjogot hívja segítségül. A 20. lapon ugyanis ezt mondja:

«A ki ilyet állít, első sorban ismét összeütközésbe jön azzal az elemi tétellel, hogy a büntető-törvény valamint senkit sem ruház fel közhivatali jelleggel, ugy nem is veheti el az attól, a kit az a közjog szerint megillet.»

Nem tartom elfogadhatónak. A közjog nem állapítja meg, hogy *ki* milyen büntetőjogi oltalomban részesüljön, és *ki* milyen büntetést kapjon, és *ki* milyen büntetőjogi immunitást élvezzen. Ha a közhivatalnokok személyi körét a büntetőjog számára is a közjog állapítaná meg, akkor ott a büntetőjogi oltalom, a büntetőjogi felelősség és a büntetőjogi immunitás dolgában is döntenének. A közjogban egészen más szempontok szerint állapítják meg a közhivatalnoki jelleget, s ezzel úgy mellékesen a büntetőjognak, a büntető ítéleteknek nem lehet praëjudikálni.

A közjog a közhivatalnokoknak nem személyi körét állapítja meg a büntető bíró számára, hanem azt, hogy mi tekintetik «hatósági teendőnek» és mi nem, mert ez utóbbit a 461. §. csak jelzi, épp úgy, mint az 5. §. a területen-kivüliséget és a 19. §. a mentelmi jogot csak megemlíti, de hogy mi a tartalmok, azt a közjog és a nemzetközi jog számára hagyja fen.

Ezek ugyan szintén «elemi tételek», de minthogy szembe állanak az oly nyomós oldalról felállított másik elemi tétellel, kénytelen vagyok tekintélyekre is hivatkozni.

Wlassics Gyula a *BŰT.* I. k. 313. lapján határozottan kimondja:

«Lényeges különbség létezik a közhivatalnok államjogi s a közhivatalnok büntetőjogi felfogása közt, s

éppen ezért az újabb büntető-törvények mindegyikében meg van határozva a közhivatalnok büntetőjogi értelme.»

Illés Károly «A büntettek és vétségekről szóló Btk. Magyarázata» című munkájában (III. k. 574. l.):

«A közhivatalnok büntetőjogi felfogása lényegesen különbözik annak államjogi felfogásától.»

A büntető-törvénykönyv Indokolása (Anyaggyűjtemény II. k. 869. l.):

«A kiemelt — 461. — szakasz a hivatali büntettek és vétségek alanyait határozza meg és azon kérdésre ad feleletet, ki tekintendő a *büntető törvények* értelmében közhivatalnoknak.»

A német Btk. megfelelő (359.) §-a határozottan kifejezésre is juttatja egyrészt az eltérést a közjogi és büntetőjogi megállapítás közt, másrészt jelzi, hogy a körülírás nemcsak azon fejezet, de az egész törvénykönyv számára irányadó.

359. §. Unter Beamten *im Sinne dieses Strafgesetzes* sind zu verstehen alle im Dienste des Reiches oder im unmittelbaren oder mittelbaren Dienste eines Bundesstaates auf Lebenszeit, auf Zeit oder nur vorläufig *angestellte* Personen, ohne Unterschied, ob sie einen Diensteid geleistet haben oder nicht, ingleichen Notare, nicht aber Anwalte.

Igen érdekes az olasz Btk. ide vágó szakasza. Egyrészt még határozottabban kifejezi a büntetőjogi szempontnak a közjogival szemben való függetlenítését, másrészt a közhivatalnokra nézve lényegileg ugyanazon körülírást tartalmazza, mint a magyar Btk. 461. §-a. Nem az alkalmazást veszi kiindulási pontul, mint a német, hanem a functiót, továbbá a szorosan vett állami functiók mellett felhossa az állam oltalma alatti intézeteket, az állami functiókat pedig szintén, mint a magyar, három tagozatra osztja: államira, provinciálisra és községire. A két határozmány közötti rokon vonás kétségtől onnan ered, hogy a magyar kodifikátor annakidején az 1870-iki olasz javaslatból merített egyet-mást és különösen a mi kérdésünkönél — mint a továbbiakban még mutatkozni fog — egészen az olasz javaslatához tartotta magát. Az olasz törvény meghatározása ez:

Articolo 207. Per gli effetti della *legge penale* sono considerati pubblici ufficiali:

1. coloro che sono rivestiti di pubbliche *funzioni*, anche temporanee, stipendiate o gratuite, a servizio dello Stato, delle Provincie o dei Comuni, o di un *istituto* sottoposto per legge alla tutela dello Stato, di una Provincia o di un Comune;

2. i notai;

3. gli agenti della Forza pubblica e gli uscieri addetti all'ordine giudiziario.

Ai pubblici ufficiali sono equiparati, per gli stessi effetti, i giurati, gli arbitri, i periti, gli interpreti e i testimoni, durante il tempo in cui sono chiamati ad esercitare le loro funzioni.

Külön állást foglal el az osztrák javaslat. A közhivatalnoki körülírást a hivatali büntettekről szóló fejezetre szorítja; de szükségesnek tartja erre kifejezetten utalni is. Továbbá külön határozmányt tartalmaz a quasi-közhivatalnokokról és ide sorolja mindazokat, a kik nyilvános functióra hivatvák és ezek közt kiemeli a lelkészeket és az államilag érvényes bizonyítványok kiadására jogosult magániskolákat. Az 1891-iki javaslat ide vágó két §-a így szól:

402. §. Unter Beamten sind in Beziehung auf Verbrechen und Vergehen *im Amte* alle im Dienste des Staates, eines Landes, eines Bezirkes, einer Gemeinde, eines öffentlichen Fonds oder sonst im inländischen öffentlichen Dienste angestellten Personen mit Einschluss der öffentlichen Diener zu verstehen, sie mögen bleibend oder nur zeitig oder nur vorläufig angestellt sein und einen Diensteid abgelegt haben oder nicht, ferner die Notare, die Gemeindevorsteher und deren Stellvertreter, insoweit allen diesen Personen die Verichtung öffentlicher Geschäfte obliegt.

403. §. Den Beamten im Sinne dieses Hauptstückes

sind Personen, welche durch Wahl, Bestellung oder auf Grund gesetzlicher Bestimmungen zu einer *öffentlichen Function* berufen sind, ohne Beamte (402. §.) zu sein, nach Massgabe der ihnen zukommenden Amtshandlungen gleichzuachten. Dies gilt insbesondere von den *Seelsorgern* der gesetzlich anerkannten Kirchen und Religionsgesellschaften, ferner, soweit es sich um die Ausstellung staatsgiltiger Zeugnisse handelt, von den Leitern und Lehrern der mit dem *Öffentlichkeitsrechte* versehenen Privatschulen.

Egyébiránt a fenforgó kérdésre az én nagyon tisztelt ellenfelem a lipcsei legfőbb törvényszék egyik ítéletéből *csonka* idézetet nyújt. Ha egy mondattal előbb kezdi az idézetet, kitünt volna, hogy a német bíróság a személyi kört lényegileg a Btk., a tárgyat a közjog szerint állapítja meg, s ez éppen az, a mit fentebb, mint általában elfogadottat, felállítottam. Az előző — nem idézett — mondat így szól:

Der §. 359. Strafgh. bestimmt im allgemeinen die Grenzen, innerhalb deren das Begriffsmerkmal der Amtsqualität strafgesetzmäßig anerkannt werden soll, normirt aber in keiner Weise die Bedingungen, unter welchen, sei es das Reich, sei es der einzelne Bundesstaat die Anstellung seiner mittelbaren oder unmittelbaren Beamten und die Regelung ihrer Amtsbefugnisse ordnen will.

Erre következik az idézett mondat, melynek értelme az előző mondat elhagyása folytán elmosódottá lesz és első olvasásra valóban azt a benyomást keltheti, mintha mindkét kört a közjog szerint kellene megállapítani. Ide igtatom ezen második mondatot is:

Ob eine Person als Beamter im mittelbaren oder unmittelbaren Staatsdienste angestellt ist, ob diese oder jene Funktionen zu den Amtspflichten gehören, kann daher nicht aus dem §. 359. Strafgh., sondern immer nur aus der für den einzelnen Fall massgebenden reichsgesetzlichen Dienstpragmatik entschieden werden. (Entscheidungen des Reichsgerichts. X. 327. l.)

Hogy ezek után — beleszámítva ezen lipcsei idézet összeomlását is — még fentartható lesz-e a közhivatalnoki fogalomnak a közjogból való átvétele, annak eldöntését, részemről azt hiszem, az elfogulatlan olvasó ítéletére bízhatom.

Dr. Fayer László.

Különfélék.

— A kir. Curiához f. év márczius havában beérkezett 2829, ez évben összesen 7338 ügydarab, így a múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 17,992 ügy. Elintéztetett 6515, hátralékban maradt 11,477 ügy. A múlt év megfelelő szakához viszonyítva több érkezett be 555-el, több intéztetett el 21-el, több hátralék maradt 3462-vel.

— A szegedi ügyvédi kamara jelentéséből a *Szegedi Jogász-Lapok* nyomán átveszszük a következő részletet:

Az a gyakorlat, hogy a járásbíróságoktól a kiválóbb albirák a kir. táblákhoz tanácsjegyzői szolgálattételre berendeltetnek, a kir. járásbíróságokat a jelesebb munkaerőktől megfosztja; a minek hatása a kir. járásbíróságok ügymenetére annál vizásabb, mert az albirák ezen folyton mozgósítása a hátralékok felszaporodásával jár és mert az 1890: XXV. tcz. 6. §-ának az a szerintünk helytelen alkalmazása foglalt helyet, hogy a kir. táblához berendelt albirák a kir. járásbíróságokhoz többé nem helyeztetnek vissza, holott a képzett bírákra legalább is annyi szükség van a kir. járásbíróságoknál, mint a törvényszékeknél és az albiráknak a kir. járásbíróságoknál előléptetés mellett való alkalmazását az 1891: XVII. tcz. 34. §-a is célozta.

Helyesnek ismerjük el azon törekvést is, hogy a bírói pályára készülők az igazságszolgáltatás minden ágában kiképeztetést nyerjenek. Ezt a célt azonban nem látjuk elérhetőnek a most követett azon rendszer által, hogy az aljegyzők és jegyzők egyik szakmából a másikba igen rövid időközben helyeztetnek át, mert így egyik szakmában sem nyerhetnek alapos gyakorlati kiképzést és nem nyerhetnek módot arra, hogy önmaguk is felismerjék és érvényesíthessék bizonyos szakhoz való különös hajlamukat. Az ítélő bíráknak az ily

szakok szerint való gyakori mozgosítása meg éppen károsan hat az igazságszolgáltatás menetére, mert az ítélezéseknél való kísérletezés csak kárral járhat és mert kiváló bírák csak azokból válhatnak, kik magukat egy bizonyos szakmának szentelik, az a cél pedig, hogy egy bíró az igazságszolgáltatás minden ágában egyaránt kiváló szakképzettséget sajátítson el, semmi módon el nem érhető.

Ehhez járul az általánosan divó azon hagyományos szokás, hogy bagatell és a fenyítő ügyekhez a bírának a kinevezésük sorrendjében legfiatalabb tagjai, tehát még ki nem próbált erők osztatnak be, holott éppen ezen ügyeknél a gyakorlatlansággal járó elhamarkodás helyrehozhatlan következményekkel jár.

Ugyanitt nem hagyhatjuk felemlítés nélkül, hogy az igazságszolgáltatás menetére bénítólag hat azon tulzott takarékoskodás, mely a segéd- és kezelő személyzet alkalmazásában nyilvánul. Még ott is, a hol az ítélő bírák buzgalma teljes megelégedésünket vivja ki, az azok által célba vett eredményt a botrányosan lassu kiadmányozás sokban meghiúsítja. Kamaránk egész területén, különösen pedig a telekkönyvi ügyek körül e tekintetben a panaszok általánosak és gyors intézkedésre várnak.

És mert lehetetlennek tartjuk, hogy az elégtelen számban nyomorult napidíjak mellett alkalmazott ideiglenes munkakerőkkel akár mennyiségileg, akár minőségileg megfelelő eredményt elérni lehessen, kérünk kell Nagyméltóságodat, hogy e bajt kellő számú és megfelelőbben díjazandó, képzetebb munkakerők alkalmazásának engedélyezésével orvosolni méltóztassék.

— A miskolci ügyvédi kamara felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez egy második közjegyzői állásnak Miskolcra való rendszeresítése iránt.

— A pénzbüntetés alkalmazása. A budapesti kir. törvényszék előtt minap egy öreg asztalos mester állott, ki azzal volt vádolva, hogy a perköltség fejében nála lefoglalt butordarabokat apródonként eladogatta. Tette pedig ezt azért, mert keresete nem volt, és mert beteg feleségének meg öt gyermekének kenyeret vásárolt az eladott tárgyakért. A törvényszék vádlottat két frt pénzbüntetésre, esetleg egy napi fogházra ítélte, mely ítélet nyomban jogerőre emelkedett.

— A fővárosi adófelügyelőség ügymenete sok kívánni valót hagy hátra. Megtörténik, hogy a felebbezések hónapokig, sőt megtörténik, hogy esztendeig sem terjesztetnek fel a felebbviteli hatóságokhoz. (Ügyvédi körökből.)

Nemzetközi Szemle

Magánjog.

— A kolozsvári unitárius egyházi bíróság ítéletének érvénye Ausztriában. N. S. evangélikus vallású, Ausztriában lakó magyar állampolgár Ausztriában nőül vette S. A. kath. vallású ausztriai állampolgárnőt. Ezen házasság Ausztriában asztaltól és ágytól felbontatott. Ezután a nő áttért az unitárius hitvallásra és a kolozsvári unitárius egyházi bíróságnál a házasság felbontását kérelmezte, mely bíróság a felbontást ki is mondta. Ezután a férj N. S. ismét Ausztriában újabb házasságra lépett az evangélikus hitvallás szertartása szerint. Az osztrák bíróságok ezen újabb házasságot érvénytelennek mondták ki azért, mert S. A., az első feleség, a házasság megkötésekor katolikus volt és így az ő vele kötött házasság az osztrák polgári törvénykönyv értelmében felbontathatatlant, és mert a kolozsvári unitárius bíróság határozata az osztrák polgári törvénykönyv területén az osztrák polgári törvény határozatával szemben érvényesnek nem tekinthető. Az elsőbíróság a határozat indokolásában felhozta még azt is, hogy az unitárius szentszék határozata nem tekinthető olyannak, mely a házasságot a férjre nézve is felbontotta, mert azon szentszéki határozat értelmében csupán a válópert megindított nő lett «egy szerencsésebb házasság kötésére felszabadítva».

— Szerződések reprobatioja az osztrák jog szerint, mint Kahane a *Furistisches Vierteljahrsschrift*-ben kifejti, annyit jelent, hogy az állam megtagadja valamely szerződés tartalmának kikényszerítését, a nélkül, hogy a szerződés tilos vagy érvénytelen volna. A szerződés ily reprobatioja fordul elő pl. az elévülés esetén, s különösen gyakran a peres eljárásra vonatkozó szerződések tekintetében, a milyenek a bizonyítékokra vonatkozó szerződések, a jogorvoslati határidőkre vonatkozó szerződések és a perbeli mulasztások hatálya vonatkozó szerződések.

Büntetőjog.

— Az osztrák semmitőszék kimondta, hogy a kerületi betegpénztárnál alkalmazott közegek kormányközegeknek tekintendők, és mint ilyenek, az osztrák büntető-törvények által a kormányközegeknek biztosított különös büntetőjogi ótalomban részesülnek. E határozat indokolása az, hogy a betegpénztárakat instituáló törvény a népesség egy nagy osztályának érdekében egy közjogi jellegű kártérítési rendszert hozott be. Az ezen célra szolgáló alapok kezelése tehát akkor is közjogi funkciónak tekintendő, ha a kezelés a betegpénztárak autonóm közegei által végeztetik. A semmitőszék ezt a határozatot a General procurator jogorvoslata folytán hozta, ki a törvény érdekében élt a jogorvoslattal az alsóbíróságnak a fentivel ellenkező értelmű határozata ellen.

— A Brüsszelben megtartott harmadik anthropologikus congressus munkálatainak eredménye a következőkben foglalható össze: A Lombroso által felállított azon tétel, hogy a bűnös ember egy külön typust képez az emberiségben, t. i. *homo deliquens*-t, mindenfelől ellenzésre talált. A Lombroso által talált anatómiai jelei a bűnösnek szintén csak czáfolat tárgyát képezték. Ellenben majdnem általános elfogadásra talált azon nézet, melyet *Dallemagne* úgy fejezett ki, hogy a bűntény nem anatómikus, hanem biológikus és szociális tény, azaz a bűntény oka nem abban keresendő, hogy van egy külön faj az emberiségben, a melynek rendes funkcionálása a bűnelkövetés, hanem abban, hogy némely embert az ő szervezetének a rendestől eltérő működési módja, másokat a szociális körülmények visznek a bűncselekvény elkövetésére. E felfogás, a mint látjuk, nem merev ellentéte a Lombroso-féle felfogásnak, hanem annak csak módosítása, mert ez is szervezeti okokban keresi a bűntettek egy részének okát, csak hogy azt nem az anatómikus structurának, hanem a biológikus funkcionálásnak a rendestől való eltérésében keresi, és hogy a környezet hatásának valamivel nagyobb befolyást tulajdonít, mint Lombroso. Liszt, a ki különben hasonló felfogásból indult ki a bűnösök felosztásánál alkalmi és szokásszerű bűnösökre, az utóbbi elnevezés helyett az «állapot-szerű bűnös» elnevezést (*Zustandsverbrecher*, *délinquant d'individualité*) ajánlotta, mint a mely a fogalmat jobban kifejezi. A congressuson, melyről különben a tulajdonképeni olasz iskola legnagyobbjai egészen hiányoztak, általában bizonyos közeledés volt észlelhető a klasszikus iskola és anthropologikus iskola követői közt. A legközelebbi congressus helyéül Genfét, idejéül 1896. évet tűzték ki.

— A nemzetközi büntetőjogi egyesület németországi fiókjá folyó hó 7-én és 8-án Berlinben gyűlést tart. A napirend egyedüli tárgya a *fiatalkoru büntetése* kérdése.

Közjog.

— A washingtoni legfelső bíróságnak alkalmá nyílt azon fontos kérdésben dönteni, hogy nemzetközi szerződés abrogálható-e törvény által vagy nem. Az Egyesült-Államok ugyanis az 1888. évben törvény által kitiltották a kínai munkásokat az Egyesült-Államok területéről. Ezen intézkedésre az szolgáltatott okot, hogy a honi munkások a kínaiak concurrentiájától féltek, sőt e miatt többször zavarok, sőt lázadások is keletkeztek. Egy ily lázadás következtében az Egyesült-Államok körülbelül 300,000 frtnyi kárpótlást is megszavaztak a kínai birodalom részére. A kitiltó törvény ellen azonban egy kínai a legfelső bírósághoz folyamodott, az Egyesült-Államok azon alkotmányi elve alapján, hogy az egyes törvények azon esetben, ha az alkotmánnyal ellenkeznek, a legfelső bíróság által érvényteleneknek nyilváníthatók. A legfelső bíróság azonban a törvényt érvényesnek nyilvánította azon indokolással, hogy idegenek kitiltása alkotmányoszerű hatáskörébe esik a törvényhozásnak, továbbá, hogy e kitiltás érvényes, annak dacára, hogy a Khina és az Egyesült-Államok közt 1868-ban és 1880-ban kötött államszerződésekkel ellenkezik, mert a nemzetközi szerződéseknek nem tulajdonítható az országon belül nagyobb hatály, mint a törvényeknek. R. Zs.

A Magyar Jogászegylet büntetőügyi bizottsága f. h. 8-án (szombaton) esti 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében ülést tart, melynek tárgya: Dr. Moravcsik Emil egyetemtanár előadása: a perlekedő tébolyról.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél évre ... 6 frt
negyed évre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Néhány szó a községi közigazgatási tanfolyamok tervezetéhez. Dr. KMEY KÁROLY pozsonyi jogakadémiai tanártól. — Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnyói kir. közjegyzőtől. — *Törvénykezési Szemle:* Exceptio plurium concumbentium. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — A restantiák. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől. — A bizonyítvány-hamisítás kérdéséhez. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Néhány szó a községi közigazgatási tanfolyamok tervezetéhez.

Azon hosszas, de egyszersmind tartalmas viták folyamán, melyek 1891-ben a vármegyei reformjavaslat általános tárgyalásánál képviselőházunkban elhangzottak, több oldalról hangsúlyoztak oly véleményt, hogy közigazgatási szervezetünknek nagyszabású, talán korszakalkotó átalakítása előtt arról kell gondoskodnunk, hogy elméletileg és gyakorlatilag jól kiképzett tisztviselői elem álljon rendelkezésünkre. Ezen felfogásnak teljes indokoltságát bőven igazolni nem kell, mert könnyen belátható, hogy arra való hivatott személyi elem nélkül semminő szervezeti intézmények nem válhatnak be és hogy új alkotásaink hitelét és sikerét semmi sem ingatná meg biztosabban, mint a feladata magaslatán nem álló hivatalnoki kar. Hieronymi belügyminiszter, úgy látszik, a községi közigazgatás reformjában az érintett egészséges és természetes felfogás híve; erre vall azon tervezete, mely a községi közigazgatási tanfolyamok és községjegyzői államvizsgálat rendszeresítésére vonatkozik, s melynek főbb rendelkezései a sajtó útján köztudomásra jutottak.

Talán nincs nézetkülönbség az egész országban a felett, hogy a községi jegyzőknek mai nap szükséges qualificatioja korántsem felel meg azon hatáskör fontosságának és nehézségeinek, a mely közigazgatásunkban rájuk hárul. A törvények, kormányrendeletek, kormányhatósági intézkedések végrehajtásánál épp úgy, mint a törvényhatósági és községi autonómikus igazgatás körében mindenek a községi illetőleg körjegyző; kezében összefutnak jómódon az igazgatás összes szálai; ha nem is jogilag, de tényleg ő benne központosul a községi közelet, az u. n. átruházott mint a saját ügyekre nézve. És mindezekon kívül a kisközségekben mennyi szerep vár még a jegyzőre. Ő ott a társadalmi élet vezetője, az öntevékenység főmozgatója, a közszellem irányzója, az állam tekintélyének közvetlen képviselője; nemzetiségi vidékeken a magyar állameszme őre, a hazafias áramlatok kormányosa, a panslavismus, dakoromanismus féke, ezek által megmételtyezett községeknek kiábrándító jóltevője; pansláv pap, hazafiatlan tanító ellenőrzője; azután a nép szellemi és anyagi érdekeinek sáfárja; a községi lakosság jogtanácsosa stb. Nem csak szorosan közigazgatási, de általános *kulturális és magyar nemzeti érdek fűződik tehát minden törekvéshez, mely a községi jegyző állásán, szakképzettségén, anyagi létén javítani akar.* A községi törvény reformja remélhetőleg jól rendbe fogja hozni a jegyzők állásainak viszonyait, úgy a községi mint a vármegyei és kormányhatóságokkal szemben; óhajtjuk azonban, hogy az anyagi javadalmazás tekintetéből se az eddigi tutakarakosság legyen irányadó. A haderő tisztikarával szemben

sohasem fukarkodtunk, a magyar nemzeti államnak exponált közegeitől se vonjuk meg a legszükségesebbet. Ez annál fontosabb, mert a magasabb qualificatioinak, melyet a községi jegyzőtől jövőben követelni akarunk, okvetlenül anyagi ellenértékét is biztosítani kell.

A belügyminiszternek fentjelzett rendelettervezete, melyhez röviden szólni akarunk, ha változatlanul megvalósul is, kétségtelenül haladást, javulást fog eredményezni a községi életben, mindazonáltal nem fojthatjuk el ezen tervezettel szemben azon aggályunkat, hogy az csak a legszükségesebb kisegítést fogja nyújtani, és inkább «ad hoc» alkotás leend, mely nem számol azzal, hogy közigazgatásunk intensív fejlődése folytán a községi illetve körjegyzőből állami és önkormányzati igazgatásunknak önállósággal eljáró helyi hatósági szervét is kell képeznünk, különösen akkor, ha a községek és a járási hatóság közé valamely külön hatósági szervezetet beékelni nem akarunk.

Ennélfogva a községi jegyzőnek a közigazgatási jogi műveltség teljes, vagyis azon mértékére volna szüksége, a minőt a közhatósági jogok gyakorlatára hivatott közigazgatási tisztviselőinktől általában megkövetelünk. Részünkről tehát egyszerűen a jog- és államtudományi tanfolyam sikeres befejezéséhez kötnénk a községi jegyzők állását, számot vetvén természetesen azzal, hogy ezen magas qualificatioinak elengedhetlen financiaiis consequentiáit le kell vonnunk, ellenesetben jogtanulóink nagy száma daczára alig telnék belőlük kellő számú községi jegyző.

A miniszteri tervezet érettségi vizsgát, egy évi gyakorlatot, egy évi szaktanfolyamot és u. n. jegyzői államvizsgát szándékszik megállapítani. Ez gyakorlatilag véve, az érettségintul esett fiatalemberek helyzetére, életpályájára tekintve elég súlyos követelmény, s ha tekintetbe vesszük, hogy a jogi cursus teljes befejezése két évvel vesz több időt igénybe, de azután megnyitja az ügyvédi, bírósági, közigazgatási pályák minden magasabbra juttató ágait, holott a jegyzői cursus a jegyzői hivatalon tul semmi más állásra nem képesítene és a jogi cursusba sem volna beszámítható, nem látjuk kizárva azon esetet, hogy elegendő számmal e tanfolyamra aspiransok jelentkezni nem fognak.

Érdemileg tekintve a tervezetet, azt hiszszük, hogy az a célzott s kívánatos eredményt a szakképzettség tekintetében korántsem biztosítandja. Két rövid semester alatt keresztül lehet ugyan hatolni a jog- és államtudományoknak minden ágán, keresztül lehet minden tárgyat hajsolni gyors tempóju előadásokon, de ebben alig lesz köszönet; ebből alig marad valami épületes a hallgató fejében vagy legfőlebb «ex omnibus aliquid, ex toto nihil». Szó sincs róla, hogy rendszeres jogképzettséggel, megbízható jogi gondolkozással, jogilag művelt észjárással, magasabb közigazgatási látókörrrel, áttekintéssel kerüljenek ki ilyen condensált tanfolyamból a hallgatók. Jól vigyázzunk, ne valami vasuti, postatiszti vagy keleti kereskedelmi tanfolyamokról vegyünk mintát, oly sokoldalú jogi és közhatalmi feladatokra hivatott tisztviselő képesítésénél, minő a községi jegyző már mai állásában is.

Elhibázottnak tartjuk a tervezet azon határozományát, mely szerint *a tanfolyam megkezdése előtt kell eltölteni a gyakorlati évet.* Ez megfordítása a természetes rendszernek, mely

pl. bírói, ügyvédi képesítésünknel érvényben van, és mely életbe fog lépni az 1883. évi I. tcz. rendelkezéseihez képest majdan a közigazgatási szak magasabb rendű tisztviselőire is. A gyakorlat az előzetes elméleti képzés után a tanfolyamban megszerzett jogismereten alapulva, sokkal hatályosabb és eredményesebb lenne. Magától értetődő, hogy a gyakorlatias jellegű jegyzői államvizsgálatra való előkészítés is sokkal könnyebb lesz, ha azt a *tanfolyamot követő gyakorlati év utánra tennénk*. A gyakorlatot egyébiránt olyképp kellene szabályozni, hogy az csakis községi jegyző mellett lenne eltölthető. Van elég közigazgatási hatóság, a melynél szerzett praxis vajmi keveset használ a községi jegyző feladatainak betöltésénél. Különben is az, a mit a miniszteri tervezet contemplál, hogy az egy évi gyakorlat a közigazgatási hatóság fogalmazási szakában töltsék el, feltételezné a qualificationális törvény egyik alaptételének előzetes megváltoztatását, mert ma csak középtanodát végzett egyének sem jogi, sem közigazgatási gyakornokokul nem alkalmazhatók.

A tanfolyambeli kötelező colloquiumok eszméjét csak helyeseltethetjük, de ezek mellett a félévi vizsgálatot feleslegesnek kell tartanunk és helyébe — a mennyiben a gyakorlati vizsga a fent jelzett módon a gyakorlati idő után volna teendő — az év végével egy záró colloquium léphetne. Szükséges volna a rendeletben intézkedni a tanfolyamot végzett jelölteknek a községi jegyzők melletti sikeres kiképzése céljából is.

Befejezésül még néhány észrevételt a tervezetnek a tanfolyam tárgyait felsoroló intézkedéseihez. Ezekben nem találunk valamely elvszerűséget; a tananyagok a legtarkábban össze vannak dobálva, s egynémelyik tantárgy közel jár a képtelenséghez. Vegyük csak az első. E szerint heti három órában előadandó egy tárgyat képezne: a «Bevezetés a jog- és államtudományokba», «az alkotmányi és kormányzati politika elemei», a «tétéles magyar közjog és közigazgatási jog». Szeretnénk látni vagy hallani azt a professort, vagy ha úgy tetszik, közigazgatási tisztviselőt, a ki ezen «mixtum compositumot» abban a heti három órában egy semester alatt előadja, úgy, hogy előadásának formája is, tartalma is, meg a hallgatókra haszna is legyen. Kíváncsiak vagyunk reá, hogyan gondolta el a tervezet szerkesztője ezt az előadást.

Nem az a cél, hogy nagyhangzú tárgyakat hirdessenek e tanfolyamban, hanem ha már oly szűk időt szabtak neki, a legszükségesebb elméleti alapot megadni és a községi közigazgatásban érvényesíthető jogismeretet megszerezni. E végből nem szükséges sem alkotmányi, sem kormányzati politika, elengedhetné a tervezet a pénzügytudományt meg az egyházi jogot is. Ezeket felül mint előadási tárgy felesleges az u. n. ügyviteli formák tana, meg a tisztviselői iránt, ezek a praktikumban (seminarium) helyet foglalhatnak; de különben megismerésük inkább a praxis évének feladata. Mindezek helyett a valóban szükséges studiumokra volna több idő fordítandó. Szerintünk ezen studiumok következőleg lennének sorozhatók: Az első félévben az alapvető s inkább elméletileg tárgyalandó tanok foglalnának helyet, így:

I. A *jog és állambölcsészlet* (mint bevezető a jog és államtudományokba). II. A *magyar állam alkotmányi és közigazgatási szervezete*. (Különös tekintettel a törvényhatósági és községi szervezetre). III. *Magyar büntetőjog*. IV. *Magyar magánjog*. (A telekkönyvi joggal és a kisebb polg. perügyekben való eljárással.) V. Köteles kisebb collegiumot képezhetne a *községi háztartásra, vagyonkezelésre, számvitelre* vonatkozó szabványok foglalata.

A második semesterben öt főrészbe foglalva előadható lenne a *közigazgatási jog u. n. anyagi része*, mindenik különös tekintettel az egyes ügyágakban a községekre jutó feladatokra. I. *Magyar pénzügyi igazgatás*. II. *Magyar honvédelmi vagy katonai igazgatás*. III. *Közügyi igazgatás*. IV. *Közigazda-*

sági igazgatás és végül a belügyi vagy jóléti igazgatásnak ezen csoportokban nem foglalt részei, melyek főleg a physikai élet ügyére vonatkoznak, így a közegészségi, gyámügyi, szegényügyi, közrendészeti és cselédügyi közigazgatásra.

Dr. Kmety Károly
jogakadémiai tanár.

Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat.¹

A javaslat 4. §-a legfontosabb része az egész örökösödési eljárásnak s azért illő, hogy behatóan foglalkozzunk vele.

Ez azon esetben, ha a hagyatékhoz ingatlan vagyontartozik, a «feltételes hivatalból való eljárást» rendeli el.

Kettős szempontból fontos ezen ujtás; egyrészt azért, mert ez lesz az első lépés arra nézve, hogy a telekkönyvi nyilvántartás rendetlenségein legalább részben segítve legyen, s másrészt azért mert ez — Budapestet és a nagyobb városokat kivéve — csaknem azonos a kötelező hagyatéki eljárás behozatalával, a mennyiben a vidéken oly hagyaték, a melyhez ingatlan nem tartoznék, ritkán fordul elő.

Sokkal jobb lett volna azonban, ha a 4. §. a hivatalból való eljárást nem feltételeken, de feltétlenül rendelte volna el.

Ugy vagyok ugyan értesülve, hogy irányadó helyen az ugynevezett hirdetményi eljárásnak a 98—106. §§. szerint leendő fentartása, sőt kiterjesztéséhez ragaszkodtak.

Mindamellett legyen szabad nekem ellenérveimet lehető rövidséggel előterjesztenem.

A hirdetményi eljárás fentartására nézve három indokot találunk a javaslatban; az egyik az, miszerint ennek eltörlése által «az érdekelték rendelkezési szabadsága korlátoztatnék», a másik az, hogy az rövidebb és a harmadik az, hogy kevésbé költséges. Vegyük sorba ezen indokokat.

A mi a szabadság korlátozását illeti, hát az bizony ki nem kerülhető sehol, a hol rendet akarunk behozni. Eddig a felek szabadsága nem volt korlátozva önjoguk örökösödési ügyeiben, s látjuk, hogy az mire vezetett. Ezen állapotot akarja a javaslat megszüntetni. Téves tehát azon állítás, hogy ezentul a felek szabadsága nem lesz korlátozva; sőt igenis a jogrend megkívánja, hogy korlátozva legyen, és lesz is akként, hogy ezentul kötelesek lesznek az önjogu örökösök is az örökösödési eljárásnak magukat alá vetni. A «szabadság» szempontjából az igen mellékes körülmény, hogy ki által s mily uton teendik azt; fődolog az, hogy meg kell tenniök. A szabadság jelszava fontos lehet bizonyos önkormányzati jogok gyakorlásánál, de törvénykezési intézmények behozatalánál, más célszerűségi tekintettel szemben döntő momentumul nál el nem fogadható.

A mi a rövidséget illeti, ezt sem ismerhetem el. Önjoguk örökösödési ügyei (a hol t. i. a gyámhatósággal való érintkezés nem hosszabbítja az eljárást) épp oly rövid idő alatt intézhetők el hagyatéki tárgyalás, mint hirdetményi eljárás után, sőt talán még rövidebb idő alatt, mert az az idő, a mi arra szükséges, hogy az iratok a bíróságtól a közjegyzőhöz áttétessenek, s a tárgyalás megtartassék, rendszerint nem lesz oly hosszú, mint a csupa merő formalitást képező 45 napi hirdetményi határidő.

A leltár felvétele pedig nézetem szerint a hirdetményi eljárásnál sem mellőzhető ezentul; abból, hogy annak felvétele eddig nem volt szükséges, a bíróság részére igen sok visszasság s a kincstár nagy kár háramlott. Önjogu örökösök az illeték kiszabása végett a leltárba azt a vagyont vétették fel csak, a mit a bíróság kikerülése végett szükségesnek tartottak, s azután a bíróságnál az egész hagyaték beszavatozását kérelmezték hirdetményi uton, s a kifizetett illetékről a nyugtát bemutatták. A bíróságnak pedig nem lévén tudomása arról, hogy mely vagyonrészek lettek illetékszabás végett

¹ Az előbbi közl. I. a 8. számban.

bejelentve, az egész — talán részben meg sem illetékezett vagyont — átadta az örökösöknek.

Ha a kincstár érdekeinek ekkénti kijátszását meg akarjuk akadályozni, akkor szerves összeköttetésbe kell hoznunk a bírói eljárást az illetékügyi eljárással, s kimondani azt, hogy a bíróság csak azon vagyont adja át az örökösöknek, a mi után az illeték kifizetett vagy biztosított. S akkor, ha a hirdetményi eljárást fentartjuk is, a hagyatéki leltár felvétele el nem kerülhető; s az az érv tehát, hogy az eljárás hirdetmény kibocsátása esetében rövidebb lesz, mindenképen elesik.

A mi pedig a költségeket illeti, határozottan állítom, hogy a kisebb hagyatékknál a tárgyalás költségei nem fognak annyit kitenni, mint a mennyibe a hirdetményi eljárás kerül. Már maga azon körülmény, hogy az utóbbinál a feleknek kell minden adatot megszerezni, míg a másik eljárásnál az hivatalból történik, drágábbá teszi a hirdetményi eljárást; főleg ha tekintetbe vesszük, hogy ennél telekkönyvi hiteles másolatokra van szükség, s a legkisebb paraszt telek némely községben 10–15 telekjegyzőkönyvben elszórva találhatók; de továbbá nagy előny az a hagyatéki tárgyalásnál, hogy annak költségei előre tudva vannak s bírói megállapítás alá kerülnek, míg a hirdetményi eljárás keresztülvitelének költségeit esetről esetre az illető megbízott (sokszor zugirász) szabja meg.

Csupán a nagy hagyatékknál, a melyeknek értéke a 10,000 frtot meghaladja, lenne a tárgyalási költség nagyobb; csak hogy ezek — főleg a vidéken — oly csekély számban fordulnak elő, hogy azokért a kivételes hirdetményi eljárást fentartani már csak azért sincs indokolva, mert ezen néhány nagyobb hagyaték a nagyobb költséget könnyen elbirja.

S hogy ezen néhány nagyobb hagyaték indokolatlan kedvezményben részesüljön:

az egyöntetűség rovására teljesen azonos ügyekben kétféle eljárás hozassék be, miből szükség nélkül kétféle bírói gyakorlat fog kifejlődni,

a bíróságok teendője elkerülhető nyilvántartások vezetésével szükség nélkül szaporíttassék,

s a helyett, hogy a szóbeliség és közvetlenség az igazságszolgáltatás ezen ágában teljesen behozatnék, megtartatnék az írásbeli eljárás, mi a bírói elintézés alaposságának hátrányára szolgál,

végül pedig az ügyek zömének gyors elintézése hátráltatva lesz az által, hogy azon néhány eset miatt, a melyben az önjogi örökösök a hirdetményi eljárást kérni fogják, valamennyi ügy 3 hónapi késedelmet kénytelen elszemvedni, holott a hirdetményi eljárás eltörlése esetén a haláleset-felvétel beérkezése után minden ügy azonnal folyamatba tehető és elintézhető volna.

Ezen okoknál fogva a 4. §-t ily értelemben módosítani s a 98–106. §-okat kihagyni véleményezem.

Van azonban ezenkívül még más észrevételem a 4. §-ra, csak hogy ez nem kihagyási indítvány, sőt ellenkezőleg, azt valamivel megtoldani akarom.

E §-ban azon kifejezés «ingatlan vagyon» alatt, úgy látszik, a javaslat csupán a polgári telekkönyvek A. lapjára bejegyzett vagyont érti.

Világosan meg volna határozandó az, vajon a 4. §. intézkedése kiterjesztendő-e a jelzálogos követelésekre és a bányavagyonra is, vagy nem?

A követelések, ha azokra nézve a zálogjog valamely ingatlanra bekebeleztetik vagy előjegyeztetik, az osztrák polgári törvénykönyvnek nálunk hatályban lévő intézkedései szerint szintén ingatlan vagyon jellegével bírnak; s tudjuk azt is, hogy a telekkönyveknek nemcsak A. és B. lapjain vannak rendetlenségek, de a C. lapon előforduló változások nyilvántartása is elhanyagoltatik. Ha tehát a kötelező hagyatéki eljárást az A. és B. lapokra nézve elrendeljük, a követ-

kezetesség és az észszerűség azt parancsolják, hogy ugyanazt tegyük a C. lappal is.

A bányavagyonnal pedig úgy áll a dolog, hogy csak azon bányarészek tekinthetők ingatlanoknak, a melyek az 1854. évi bányatörvény értelmében még át nem alakított bányákra vonatkoznak. Ezen bányatörvény közel 40 év óta áll fen, s mindannak daczára az átalakításra vonatkozó intézkedései igen sok bányára nézve nem lettek fogatosítva; a törvényszékek olyan bányakönyveket vezetnek, hogy ha az ember azokba bele pillantani mer, a mult század szellőjét érzi lengeni maga körül; ha azokat továbbra is így hagyjuk, akkor a bányavagyon hagyatéki tárgyalását nem közjegyzőkre, de történet-buvárookra és régészekre kell bízni.

De talán tulszigorúan ítélem meg a multat, pedig a modern jelen sem sokkal különb; mert az 1854-iki bányatörvény értelmében a bányakapitányságok által a bányarészyvényekről (Kux) vezetett nyilvántartás sem tart lépést a tényleges birtokállapottal.

Ennek oka részben a bányatörvény, mely a szétदारabolást bizonyos mértéken alól meg nem engedi, részben talán az egyes bányakapitányságoknak a jogi tekintetek nem kellő méltatását tanúsító felfogásában, de legnagyobb részben a kötelező hagyatéki eljárás hiányában keresendő. Ezen Kuxscheinek ugyan már ingó vagyon természetével bírnak, de miután azokról közhitelű nyilvántartások vezetnek, ezeknek rendszeres közigazgatását szintén a közérdek követeli.

Mindezen okoknál fogva indítványozom, hogy a 4. §. első sorába ezen szavak után: «ingatlan vagyon» beillesztésék ez: «jelzálogos követelések vagy bányavagyon».

Még egy megjegyzésem van a 4. §-ra. Ez ha életbe lép, jövőre nézve halálesetek beálltával a telekkönyvi nyilvántartás rendes vezetését eszközölni. Mi történik azonban azon hagyatékokkal, a melyeknél az örökhagyó ezen 4. §. életbelépte előtt halt meg? Vagyis kiterjesztendő-e a 4. §. a régiebb, elintézetlen hagyatékokra? Sem a javaslat, sem az indoklás ez iránt fel nem világosít. Ez pedig fontos dolog.

Ha a régiebb hagyatékokat érintetlenül hagyjuk, akkor csak 30–40 év múlva kapunk élő tulajdonosokat magukban foglaló telekkönyveket, akkor t. i., midőn egy újabb haláleset egy régiebb, még elintézetlen hagyatékot fog a kötelező eljárásba bevonni.

Intézkedni kell tehát az iránt, hogy a régiebb hagyatékokkal egyszer már tabula rasa-t csináljunk. A törvény életbelépte után hivatalból átvizsgálandó valamennyi telekjegyzőkönyv, s az ekként kinyomozott régiebb hagyatékok a 4. §. szerinti utra terelendők.

Ezen intézkedés a törvénybe is felvehető, vagy a végrehajtási utasításba foglalható, s gyakorlatilag akként volna fogatosítandó, hogy a telekkönyvi hatóság a községi előljárárságokat a telekkönyvi irodába beidévezve, velök együtt megállapítaná azt, hogy az illető község telekkönyveiben kiknek hagyatéka nincs elintézve. Erről két jegyzék vétetnék fel, az egyik a járásbírósnak, s a másik a községi előljárárságnak adatnék át; ezen jegyzékek elkészítésénél a kir. közjegyző közreműködése is igénybe veendő volna, mert a folyamatban lévő hagyatéki ügyekről leginkább ő szolgálhat jelenleg kellő felvilágosítással.

Ezen átmeneti intézkedést igen ajánlom, mert e nélkül a 4. §-tól várt eredmény egyhamar nem lesz elérhető.

Az 5. §-ra nézve csak egy megjegyzésem van, az t. i., hogy a jogutódlás érvényesítése tekintetében előttem nem tesz különbséget az, hogy valaki az egész örökséget ruházta át másra vagy annak csak egy részét. A javaslat szerint, ha valaki két községben örökölt vagyont s az egészet egyre átruházza, ez a jogutód az örökösödési eljárás során ugyanazon jogokkal bír, mint az örökös; de ha például az egyik községben fekvő vagyont egyre s a másik községben talál-

ható vagyont másra ruházta át, akkor ezek már nem birnak azon jogokkal. Miért legyen megfosztva a jogutódlással járó ezen jogoktól az, a ki nem az egész, de csak a fél, egyharmad vagy nem tudom hányad részben, de mégis valóságos jogutód, abban nem talállok következetességet, és sem az örökösre, sem a bíróságra, sem senkire nem hátrányos az, ha a részbeni jogutód ugyanazon tekintet alá esnék, mint az egészbeni jogutód; a résznek nagysága a jogok minőségére befolyással nem lehet. Ugyanazért az 5. §-ban kihagyandók e szavak: «az örökrészt mint egészet» s e szöveg lenne elfogadandó: «az örökséget vagy annak egy részét».

Dr. Markó Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Exceptio plurium concumbentium.

Legfelsőbb bíróságunk gyakorlatában alig található rész, mely olyannyira nélkülözné az eszmék, a rendszer uralmát, mely oly távol állana a társadalmi élet mindinkább érvényesülő követelményeitől, mint a házasságon kívül nemzett gyermekek jogviszonyait tárgyzó praxis. Ma csak egy kérdéssel óhajtunk foglalkozni, avval, mely legégetőbb és melynek megoldása olyannyira improvizált volt, hogy annak legfőbb ítélőszékünkönél különben nem igen tapasztalható következetességgel való alkalmazását még csak megérteni sem bírjuk.

A Curia állandó praxisa szerint az exceptio plurium concumbentium nem érvényesíthető. E gyakorlat forrása Ausztriában keresendő. Az osztrák polgári törvénykönyv 163. §-a arról, a ki egy gyermek születését megelőzőleg ennek anyjával a kritikus időn belől közösült, azt vélelmezi, hogy a gyermeket ő nemzette. A törvény szerint tehát a vélelem nemcsak egyet, hanem bárkit is sujt, a ki közösült az anyával, és az osztrák bíróságok a szó szigorú alkalmazása mellett kizárják az exceptiót. A házasságon kívül nemzett gyermek anyja e szerint a több közösülő közt kiválasztja az atyát; de már az elv logikai folyományainak alkalmazása akadályokba ütközik, mert az osztrák praxis szerint sincs megengedve, hogy az anya többet egyszerre fogjon perbe, sőt vitás az is, — a mi pedig a consequentia szempontjából kétséget sem szenvedhetne — vajon az anya jogosítva van-e a perbe fogott nemző vagyontalansága vagy elhalálozása esetén a «többek» közt mást apai kötelmeinek teljesítésére szorítani. Ha ez operetteszerű komikummal határos praxistól eltekintünk, melyet pedig megérthetővé tesz egy elavult törvénykönyv fogyatékos intézkedése, úgy a mi Curiánk az egyetlen legfelsőbb bíróság, mely ma még ily ridegséggel zárja ki a többekkel történt közösülés kifogását.

Kutatva ennek okait, egy sokszor tapasztalt baj ötlök szembe, és ez az, hogy a Curia elvi határozatai nem kerülnek ki a tudomány retortájából. Nem rajongunk éppen a német legfelsőbb bírósági törvényszék ítéleteinek külső technikájáért, mely az ítélet keletkezésénél használt minden segédeszközt indokul felhasznál, és ami ultima analísi oda-vezet, hogy az ítéletet csak a kasztszerű elzárkozottságba szorított jogászvilág érti meg, mindazonáltal inkább vagyunk hajlandók e vizásságot, mint oly rendszert elviselni, mely elvileg számüzi a tudományt. Ez erős fundamentum hiányában a Curiának sok elvi productuma csak folytonos kicsinyes engedmények segítségével tartható fen, és így keletkezik egy szintelen, ingadozó gyakorlat.

A kir. Curia rendszeren arra szokott hivatkozni, hogy az u. n. apasági perekben a gyermek jogai forognak kérdésben, ezek pedig védelemben részesítendőek, tekintet nélkül az anya magaviseletére. Ez egy oly argumentum, mely az exceptio plurium concumbentium kérdésével még csak külsőleg sem függ

össze; hogy a tartás iránti igény a gyermek és nem az anya jogaiból ered és hogy a jogviszonyok összesége a gyermek személyéből ítélendő meg, ez egyáltalában és sehol, még ott sem volt kétséges, a hol az exceptio plurium concumbentium korlátlanul érvényesíthető. Az exceptio alkalmazhatóságának határai a szerint változnak, a mint megállapíthatjuk a jog-alapot, a melyből a gyermektartás iránti igénye származik. A módosított theoriáktól eltekintve, különösen két erősen kidomborított felfogás áll egymással szemben; az egyik szerint az anyával házasságon kívül történt közösülés delictumot képez, a közösülő felel tehát ex delicto. (Windscheid szerint quasi ex delicto.) A másik nézet a vérségi kötelékre, a gyermek és apa természetes rokonságára alapítja a gyermektartás iránti igényt. E jogalapok mind-egyikéhez simul az exceptio plurium concumbentium körüli felfogás. Az első nézet hívei többek közösülésének természetesen nem tulajdoníthatnak oly hatályt, hogy a több közül egy sem felel, hanem abból indulnak ki, hogy ha több egyén vett részt egy delictum elkövetésénél, úgy ezek vagy solidariter (szász polgári törvénykönyv 1872. §-a), vagy pro rata felelnek. A nemzés által közvetített vérségi kötelék theoriájának követői álláspontjuknál fogva, ha a gyermek és a concubens közti vérségi viszony az anyának többekkel történt közösülése folytán meg nem állapítható, az exceptiónak oly hatálylyal adnak helyet, hogy az a gyermek minden igényét lerontja. (Német bir. törvénykönyv javaslata 1572. §. és az ezen §. indokaiban idézett törvények.)

Igy áll a kérdés, azt a tudomány mai álláspontjából vizsgálva, és avval összeférhetlen minden oly nézet, mely az exceptio plurium concumbentium érvényesítését teljesen kizárja és az anya hatalmi körébe utalja annak eldöntését, hogy kit tekintsen apának és kit kiméletet érdemlő szeretőnek. Ha mindazonáltal a Curia ragaszkodik praxisához, úgy bizonyára csak köteleességet fog teljesíteni, ha kifejti azon elveket, melyek őt a fenforgó kérdés eldöntésénél irányítják. A per egyszerűsítése, a gyermek érdekeinek kiméletlen védelme jogászai és igazságügyi szempontból nem alkothat mérvadó momentumot, az utóbbi még azért sem, mivel a szász polgári törvénykönyv 1872. §-a még jobban biztosítja a gyermek érdekét, mint a Curia ingadozó álláspontja.

Saját gyakorlatának tarthatatlanságát különben a Curia maga legőszintebben demonstrálja, valahányszor következtetéssel kellene bizonyítania az elv helyességét. Így pl. legfelsőbb bíróságunk azt mondja: mi a gyermek érdekét védjük, és így ha akár 5—6, vagy 10 is közösült az anyával a kritikus időn belől, mi azt fogjuk elmarasztalni, a kit nekünk az anya a gyermek érdekében praesentál, de ha az anya feslett életet élt és pénzért közösült, akkor a gyermek nem kap semmit. (Legutoljára jelen lapok 12. számában közölt határozatokban is.) Mit vétett itt most már a gyermek és a vele együtt bűnhődő logika? Az bizonyos, hogy akárhány a concubens, az apa mégis csak egy lehet, valamint bizonyos az is, hogy ezen a fizetés ténye mit sem változtathat. Az erkölcstelenség és plane egy harmadik személy erkölcstelensége pedig civiljogi igények elbírálására befolyást nem gyakorolhat; ép annyi joggal valakit tulajdonszerzéstől, kártérítési vagy más igény érvényesítésétől lehetne eltiltani, mert ő, vagy anyja erkölcstelen életet él. És mi furcsán mérlegeli Curiánk az erkölcsöket! Az anya, ki többel közösül, a jogok szerzését kizáró erkölcstelen életet nem él, de az, a ki elég nyomorult, hogy pénzért kénytelen testét áruba bocsátani, azon az erkölcstelen élet lemoshatlan foltot hágy. Im, felvilágosult korunk a már különben is törvénytelennek csufolt gyermekek közt egy újabb alosztályt rendszeresít! De itt felmerül az a kérdés is, vajon a Curia a prostitutióval nem tekinti-e nagyobb erkölcstelenségnek a vérfertőztetést és a házasságtörést és elég következetes lesz-e az incestuosi- és adulterinitől is megtagadni a

tartás jogát? Különös jelenség, hogy ott, hol a Curia az exceptio plurium concumbentium érdekében félretolja elvét, hogy éppen ott ismét ellentétbe kerül az összes modern törvényekkel, melyek kivétel nélkül az anya erkölcstelen életét az érvényesíthető kifogások sorából kizárták.

A Curia komoly elodázhatlan köteletségévé vált eddigi praxisát revisio alá vonni és határozatát a plenum tekintélyével felruházni, szükségessé teszik ezt már codificationális törekvéseink is, melyek csak úgy vezethetnek célhoz, ha kipróbált joganyagot bocsátunk a törvényhozó rendelkezésére. Két felfogás közt választhat legfelsőbb bíróságunk; helyt adhat az exceptiónak olyképp, hogy annak bizonyítása esetén a vérségi viszonyt meg nem állapíthatónak tekinti vagy elfogadhatja a delictum álláspontját a több concumbens közös felelősségének következményével, de magát a kifogást nem eliminálhatja a joganyagból és annak érvényesítésétől senkit el nem tilthat.

Dr. König Vilmos.

A restantiák.

A lapok közlik a gyászhirot a restantiák állandó növekedéséről.

Növekednek azok úgy a kir. táblákon, mint a kir. Curián, de ott kísért ez a rossz szellem a járásbíróságok és a törvényszékeknél is, hol a «folyamatban maradt ügyek» neve alatt léteznek.

S ha kérdezősködünk a restantiák növekedésének oka felől, úgy egyhangulag azon választ nyerjük: Szaporodnak az ügyszámok és kevés a bíró. S a közvélemény az igazságügyi kormányt okolja, hogy oly szűkkeblű az állások kreálása és a kinevezések körül.

Ismerjük be ennél fogva, hogy a személyzet szaporítására szükség van, de legyünk őszinték: *a restantiák egyik főoka másutt fekszik.*

Ha szemügyre vesszük első sorban a járásbíróságokat, úgy látjuk, hogy a budapesti kereskedők, kik bírói gyakorlatunknál fogva bármely budapesti járásbírósnál perelhetnek, tömegesen előzönlének néhány járásbírószágot, míg a többi járásbírószágot consequenter kerülnek.

S ha kutatjuk az okokat, úgy megeléjük abban, hogy Budapesten csak két járásbíróság van, mely erejének minden megfeszítésével dolgozik. A többiek öt havi terminusokat adnak.

S a felperesek tömegesen nyújtják be kereseteiket ezen két járásbírószághoz. S így nem lehet csodálni, ha aztán ezek a beérkező ügyszámok tömegével megbirkózni nem tudnak.

Nincs az a kicsinyes körülmény, melyre alperes legtöbb járásbíróságainknál halasztást kicsikarni nem tudna; ilyen folytatólagos tárgyalások töltik meg a naplót, akadályozzák meg az ügyek gyors elintézését és szaporítják az éveken át folyamatban lévő ügyek számát. S erre nézve két remedium van. Az egyes járásbíróságok működéséről szóló jelentéseknek nem évenként egyszer, hanem legalább is évnegyedenkénti követelése, továbbá nemcsak megvizsgálása a szépen csoportosított számadatoknak, hanem szigorú felülvizsgálata a minden bíró által végzett érdemleges munkának. Mert nagyon szépen hangzik x. y. a járásbíróság érdemes vezetőjének évi jelentése, mely szerint restantia nem maradt, de jó lesz közelebb megvizsgálni az érdemleges munkát is és azt, hogy minden bírónál hány ügy maradt folyamatban.

De ezen eljárás még nem nyújt teljes orvoslást, míg jelenlegi járásbírószági szervezetünk a budapesti járásbíróságok tekintetében fenáll.

Mert nézetünk szerint a bajon csakis az összes budapesti járásbíróságok egyesítésével lehet segíteni. Ez által meg fog szünni az egyik járásbíróság tulterheltetése a másik rovására, meg lesz a helyes munkamegosztás, és a mi fő, az egységes és szigoruan keresztülvihető felügyelet.

A mi pedig az elintézés érdemét illeti, elég felemlitenem, hogy egy bizonyos budapesti járásbíróság ítéleteit megmásító táblai határozatok az ott hozott ítéleteknek több mint 60%-át teszik, s a napokban olvastuk egy vidéki lapban, hogy a nagyváradi királyi ítélő tábla egy referense előadása alatt 10 ügy közül kettőt hagyott helyben és 8 megsemmisített, megváltoztatott vagy feloldatott.

Jó lesz tehát nem ócsárolni az ügyvédeket, hogy minden áron apellálnak.

Ezek a számadatok az apelláták szükségességét nagyon is bizonyítják.

Tagadhatlan, hogy eme jogbizonytalanság egyik főoka a legfontosabb törvények hiánya. De ez a baj okát nem meríti ki, hozzájárul ehhez ama könnyedség, melylyel ítéletek hozatnak.

S ha teljes elismeréssel adózunk felső bíróságainknak azon fáradhatlan tevékenységért, melylyel leküzdeni akarják a nálunk otthonos slendriánt, nem hallgathatjuk el, hogy másrészt a tulhajtott pedanteria is fokozza a restantiát, úgy az első-, mint a másodbírósnál.

Egy teljesen felderített tényállás alapján pl. az elsőbíróság ítéletet hoz, a kir. tábla az ítéletet feloldja, mert alperes egy lényegtelen körülményre nézve tanukra hivatkozott. Ujabb munka okozása úgy az első-, mint a felső bírósnak.

Az elsőbíróság egy 2 frt 20 kr. iránti u. n. heccz-pörben a költségeket megszünteti, a per körülményei folytán a kir. tábla az ítéletet megváltoztatja, a költségekben marasztal, a 2 frt 20 kros ügy felebbezés folytán immár a Curiához kerül.

Az elsőbíróság felperest kamatkövetelésével elutasítja, a kir. tábla eskütől feltételezetten megítéli a kamatokat, melyek 10, azaz tíz krajczárt tesznek, az ügy felebbezés folytán a Curiához került. És így tovább. Szaporíttatik a munka a rosszul alkalmazott pedanteria által.

És a Curia ott áll a két bíróság fölött a maga nagy tekintélyével és szakismeretével.

És ötös tanácsban határoz 10 krtól 20 frtig terjedő ügyek fölött is és várva várja az új sommás eljárást, mely azonban a jelenlegi viszonyok fentartásával csak annyit fog változtatni, hogy a kir. tábla veszi át a kir. Curiának ezen nem igen irigylendő szerepét.

Dr. Szokolczai Árpád.

A bizonyítvány-hamisítás kérdéséhez¹.

II.

Első cikkemben főleg annak kimutatásával foglalkoztam, hogy a közhivatalnokok személyi körét a bűnügyi bíró számára a büntető-törvénykönyv állapítja meg és nem engedi át ezen megállapítást a közjognak.

Mindez azonban nem zárja ki, — mondhatják az ellentáborbeliek — hogy a magyar Btk. a 461. §-ban mást ért a «közhivatalnok» alatt, mint éppen az okirathamisítási fejezetben.

Ki kell tehát mutatnom a törvény szerkezetéből, hogy a Btk. ott is ugyanazt érti ezen fogalom alatt, (a mint a törvényszerkesztési technika helyes elvei ezt meg is kívánják), és hogy mindkét helyen a tanári állás *kivül* van hagyva.

Arra már utaltam, hogy az 55. §-ban a hivatalvesztés tekintetében a *közhivatal* az első pontba van felvéve, a másodikba pedig az ügyvédi, a közjegyzői és a *nyilvános tanári vagy tanítói állás*. Itt tehát a tanári és tanítói állás contra-distinguálva van a közhivatallal szemben.

(Dr. Illés Károly ur azt jegyzi meg, hogy ez tautologia a törvényben, hogy a nagyobb világosság végett ismétli a törvényhozó azt, a mit tulajdonképp nem volt szükséges még

¹ Az előbbi közl. I. a múlt heti számban.

egyszer megmondania. Csakhogy azon esetre, ha valóban kéte-lyektől tartott volna a törvényhozó, bizonyára nem a második pontba illesztette volna a záradékot, hanem az elsőbe ily-kép: «... elveszti közhivatalát, *beleértve* nyilvános tanári vagy nyilvános tanítói állását». S egyáltalán meg kell jegyez-nem, hogy nem lehet egy tételt, mely egy vitatott álláspont érvényesülésének útjában van és mely egészen más értelmet ad a törvénynek, tautologia címén a törvényből kidisputálni.)

További érvem arra nézve, hogy különösen a felekezeti tanár a Btk. 461. §-a szerint nem közhivatalnok, az, hogy a lelkész sem közhivatalnok. A lelkészek tekintetében erre fontos indokok forogtak fen; nem akarták a lelkészeket az ő egyházi állásukban az állam törvényeinek alávetni. S e tekintetben azt a módozatot választották, hogy kimondatott a 397. §-ban, hogy az anyakönyvek és az azokból kiadott kivonatok és bizonyítványok közokiratot képeznek és *ezekre nézve* a lelkészek közhivatalnokoknak tekintetnek.

Ugyanaz kimondatott mindazon állásu egyénekre is, a kik csak bizonyos különös funkciójuk tekintetében vehetők közhivatalnokoknak.

Ilyenek a 397. §. 2. pontja értelmében a házassági perek-ben eljáró egyházi bíróságok tagjai, irattáraik kezelői, ugy-szintén a káptalanok és conventek.

(Dr. Illés Károly ur itt is azonnal kész a válaszsza-l. Szerinte a 397. §. is felesleges és itt csak az czéloztatott, hogy a lelkészekre a bíróságok ne mondassák ki a hivatal-vesztést, hanem a 399. §. 2. pontjában foglalt mellékbüntetést, hogy t. i. házassági ügyekben való bíraskodásra stb. képességgel nem birnak. De ha a törvényhozó csak azt akarta kimondani, a mit a 399. §. 2. bekezdésében mond, miért formulázta még a 397. §-t is? Ez tehát már a második törvény-tétel, melyet t. ellenfelem kénytelen nem létezőnek tekinteni álláspontja megvédésére.)

Teljesen ugyanoly értelemben, mint a 397. §. tartalma, van felvéve a 393., 394. és 398. §§-ba a közhivatalnok mellett még a váltójegyző is. A 461. §-ba a közjegyző mellé nem volt elhelyezhető, mert a váltójegyző nem egyéb mint ügyvéd, a ki bizonyos közjegyzői funkcióval is fel van ruházva. Ott tehát kihagyták és bevették ide, hol az analog func.iókról van szó. Ez azonban egészen kézzel foghatólag mutatja, hogy a 393. §. is a 461. §-hoz simul, és hogy a 393. §. feltételezi, hogy a közhivatalnoki fogalom körülírására a 461. §. az irányadó. Ha a kapcsolatot a két §. közt megszakítjuk, akkor a 393., 394., és 398. §-okból kiesik a közjegyző.

Ugyanoly jelentőséggel, mint a 397. §. lelkészekről, a 396. és 398. §-ok a hites fordítókról és hamis fordítmányok-ról is külön megemlékeznek.

Végül az orvosi bizonyítványok hamisításának a 408—410. §-okban való kiemelése is egyik indokát abban találja, hogy az orvosok közt vannak közhivatalnokok, többnyire azonban nem közhivatalnokok, (egészen ugy, mint a tanárok és tanítók); ha tehát a két orvosi osztály számára közös szabályt akartak felállítani, a cselekményt ki kellett emel-niök.

Minden analog állás külön fel van tehát említve; csak a tanári nem.

De most még egy pár kommentári adalékot a 461. §.-hoz.

Schnierer Aladár kommentárja felsorolja a 461. §. körébe tartozó közhivatalnokokat; a tanárokról és tanítókról hallgat.

Illés Károly kommentárja a 461. §. körébe tartozó sze-mélyeket a judikatura fonalán szintén bőven felsorolja; szól a vasuti, posta-, lotto-hivatalnokokról, a mérték-hitelesítőkről. De a tanárokat és tanítókat meg sem említi.

A Btk. Indokolása is, bár hosszan foglalkozik a 461. §. tartalmával, egy szót sem szól arról, hogy a tanár és a tanító azon §-ba foglaltatnék; sőt egész érveléséből kitűnik, hogy ezeket kizártaknak tekinti.

Osszefoglalva a mondottakat: a 461. §. körébe a tanár

nem tartozik; az okirathamisítási fejezet, mely felkarolja mindazokat, kik a 461. §-ból kimaradtak, de mégis bizonyos vonatkozásban közhivatalnokoknak tekintetnek, a tanárt szintén nem említi; az 55. §. pedig a tanári állást a köz-hivatallal határozottan szembe állítja.

A tanárt ily körülmények közt a Btk. értelmében köz-hivatalnökká dekretálni absolute lehetetlen.

És ez természetesen következik azon rendszerből, melyet a *lelkészi* mellékbüntetés kérdésének megoldásánál követtek.

Ha teljesen meg akarták óvni a lelkészt, ki kellett venni a 461. §-ból a tanárt és a tanítót is, mivel a lelkészi és a tanári, illetőleg tanítói állás igen sokszor ugyanazon sze-mélyben egyesül. Gondoljunk csak a szerzetes tanító-ren-dekre. Ha a tanári meg a tanítói állást meghagyták volna a közhivatalnoki általános fogalomban, a tanárban könnyen a lelkész sujtatott volna. Ezért kellett ezt az egész dolgot az 55. §-ba áthelyezni és ott világosan megmondani, hogy csak a tanári és tanítói állás vész el, és nem egyszers-mind a lelkészi. Az igaz, hogy ezen speciális szabályozás az iskolai bizonyítványok tekintetében is szükségessé tett egy külön intézkedést; erről azonban ugy látszik megfele-dtek, vagy pedig elégnék tartották a Kbt. 71. §-át.

És mielőtt ebbeli érvelésemet bezárnám, legyen szabad utalnom arra, hogy t. ellenfelemnek és az ítéleti indokolás-nak kiindulási pontja egymást kizárják. Dr. Illés Károly ur nem fogadja el, hogy a tanár csak quasi-hivatalnok, mert ezt külön meg kellett volna mondani a törvényben; az ítéleti indokolás pedig nem fogadja el, hogy a tanár a 461. §. keretébe tartozó valóságos közhivatalnok. S ezen ellentét nagy horderejét mutatja többek közt az, hogy míg az ítéleti indokolás szempontjából a hivatali delictumokról szóló feje-zet több határozmányát alig alkalmazhatni a tanárookra és tanítókra, mivel ezeket az ítéleti indokolás csak a vizsga és a bizonyítvány kiadása tekintetében tartja közhivatalnokok-nak, addig dr. Illés Károly ur még a vesztegetés és a 471. §. szerinti hivatali visszaélés tekintetében is fele-lősnek tartja valamennyi nyilvános tanárt és tanítót. A mely álláspont alapkérdése a hivek közt ennyire vitás, az az állás-pont már magában véve minden inkább mint bizalom-gerjesztő.

III.

Mikép állapítják meg többi törvényeink a tanárok köz-hivatalnoki állását?

A középiskolai törvény 33. §-a szerint «az Ő Felsége, illetőleg a vallás és közoktatásügyi miniszter által kinevezett igazgatók és rendes tanárok nyugdíjra jogosított állami tisztviselőknek tekintetnek, kik nyugdíjaikat az államkincs-tárból vagy az illető alapból huzzák». Ebből következik, hogy a felekezeti nem állami tisztviselők és a magán-középiskolák tanárai sem, a mint erről különben mostanáig senki sem kételkedett.

Az államtisztviselők nyugdíjazásáról szóló törvény 2. §-a ezt mondja: az államtisztviselőkkel . . . egyenlőknek tekin-tetnek azon tanárok és tanítók, kik a *kincstárból* vagy a kir. kormány kezelése alatt álló *közalapból* fentartott tan-intézeteknél vannak alkalmazva.

Az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló 1893-ki törvény szintén csak ezen tanárokról szól.

Az 1874. évi összeférhetlenségi törvény világosan meg-engedi, hogy a szerzetes tanító-rendek tagjai országgyűlési képviselőkké választassanak, a mi szintén nem foglalhatna helyt, ha ezek a közjog szerint valóságos közhivatalnokok vol-nának.

Végül utalhatok arra, hogy a felekezeti tanárok fegyel-mileg saját felsőbb hatóságuknak vannak alárendelve.

Mindezek a törvényes határozmányok mutatják, hogy még a közjog sem támogatja t. ellenfelem felfogását.

A közjog egyedül a saját szempontjait követi.

S így a közjogi jellegű törvény igenis tehet megkülönböztetést az állami és a felekezeti tanárok közt, de a bizonyítványhamisítás tekintetében a büntetőjog nem tehet, mert az iskolai bizonyítványok mind egyformák. A büntetőjogban tehát egy közös formulába kell foglalni valamennyit, s nem a tanári állást, hanem a bizonyítványok hamisítását előtérbe helyezni. Ezért volt már gyökerében elhibázva az az álláspont, mely bizonyos közjogi tételek igénybevétele mellett a közhivatalnoki fogalom mesterséges kiterjesztésével vélte biztosíthatni a büntetőjogi repressiót.

IV.

A teljesség kedvéért szólnom kell még a t. ellenfelem által itt is bőven szolgáltatott német idézetekről. A német íróknak igazuk van a maguk büntetőtörvénye alapján. Különösen igaza van *Riedel*-nek, kit az én t. ellenfelem kiváló előszeretettel követ. A közhivatalnok, mint már láttuk, a német Btk.-ben nem a teendők felsorolásával van jelezve, hanem az állam szolgálatában való alkalmazással; a lelkészekre nézve is a kivételes intézkedés a német Btk.-ból hiányzik; a mellékbüntetéseknel sincs szembe állítva a tanárság a közhivatallal; aztán a német Btk. az okirat-hamisítási fejezetben nem is említi a közhivatalnokot, s az, a mi nálunk a 393. §. szerinti közokirathamisítás, a német szerint hivatali bűncselekmény; végül a német törvény a közokirat-hamisítás és magánokirat-hamisítás közt sem tesz oly lényeges különbséget, mint a magyar. Tehát *mind az öt* döntő pontban határozottan eltér a német Btk. a magyartól. Ily körülmények közt a német Btk. alapján keletkezett vélemények és legfőbb bírósági ítéletek ránk nézve csak úgy lehetnének irányadók, ha elfogadtatnék a t. ellenfél azon érvelési módja, hogy mindaz, a mi a magyar Btk.-ben a némettől eltér, a tautologia jogczimén ignoráltassék. Ez pedig talán mégis nagy imputáció a magyar bírói karnak.

És még egy lényeges körülményre kívánok utalni a német Btk. okirathamisítási *büntetéseit* illetőleg.

A német Btk. a köz- és magánokirat-hamisítást ugyanazon büntetési tétel alá helyezi. Az egyszerű okirathamisítások fogházzal, vagyis vétségi büntetéssel, a minősítettek — börtönbüntetés nem lévén — fegyházzal büntetnek. E fegyházbüntetésnek bár ugyanaz a maximuma, mint a magyarban, t. i. 10 év, de a lényeges különbség az, hogy a németnek nincs meg a magyar Btk. azon szerencsétlen sajátossága, hogy a maximum magával huzza felfelé a minimumot. Mig a magyar törvény szerint a legsúlyosabb közokirat-hamisítási esetekben a maximum 10 évi fegyház, a rendes minimum 5 évi, a rendkívüli minimum 2 évi fegyház, a legrendkívülibb minimum pedig 6 havi börtön, s ez a sok közbenső fokozat és nyugpont természetesen feltartóztatja a bírót a lefelé menetben: addig a német szerint ugyancsak a legsúlyosabbnak rendes minimuma 1 évi fegyház és «enyhítő körülmények esetében» a végső minimum 3 havi fogház. Midőn tehát a németek közokirat-hamisításra concludálnak, nem viszi őket az okoskodás oly szigorú büntetésekre, a milyenek ezen cselekményekre éppen a magyar Btk.-ben foglaltatnak. Náluk az «elv» igazán csak elv, mert körülbelül egyre megy, akárhova helyezik a cselekményt.

Legközelebb még a «jogsérelem» kérdéséről szólok, s ugyanott lesz még pár megjegyzésem de lege ferenda.

Dr. Fayer László.

Különfélék.

— A budapesti kir. táblához folyó évben összesen 8196 ügy érkezett s így a múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 15410 ügy. Elintéztetett 8215, hátralékban maradt 7190.

— **Összbüntetés vagy cumulatio?** 1888-ban lopás büntette miatt 8 évi fegyházra ítélték egy vádlottat, mely ítélet

jogerőre emelkedvén, vádlott nyomban megkezdte büntetésének kiállítását, Ugyanezen vádlottat néhány hónappal utóbb, 1888. évi augusztus hó 2-án lopás miatt újból elítélték 2 évi fegyházra, mely ítélet ellen vádlott felebbezett. A tárgyalás alkalmával nem tudták azt, hogy vádlott más ügyben mint elítélt lett a bíróság elé állítva, és a bíróság tévedésből szabad lábra helyezte vádlottat, kiről azt hitték, hogy a szóban forgó bűnügy miatt van ellene vizsgálati fogság elrendelve. Vádlott élt is a kínálkozó alkalommal és megszökött. A rendelkezésére álló időt azonban felhasználta arra, hogy úgy 1890-ben, valamint 1891-ben is újabb büntetendő cselekményeket követett el. Végre 1892-ben sikerült vádlottat letartóztatni, a mikor kihirdették előtte a harmadbírósi ítéletet az általa megfelebbezett és előbb említett ügyben, melylyel két évi fegyházbüntetésre ítéltetett. Minap az 1890-ben és 1891-ben elkövetett cselekmények miatt a bíróság újabb öt évi fegyházbüntetést szabott vádlottára. A közbíró a tárgyalás alkalmával azt indítványozta, hogy ez esetben ne összbüntetés szabassék ki, hanem a 3 évi meg a 2 évi fegyházbüntetés cumuláltassék az utolsó öt évi fegyházbüntetéssel és vádlott összesen tíz évi fegyházbüntetésre ítéltessék. A törvényszék azonban csak a 3 és a 2 évi fegyházbüntetés helyett *összbüntetésképen* négy évi fegyházbüntetést állapított meg és ezen büntetést kumulálva az utolsó 5 évi fegyházbüntetéssel, összesen kilencz évi fegyházbüntetés elszenvedésére ítélte vádlottat. Felebbezés folytán alkalmuk lesz a felsőbb bíróságoknak is ezen kérdéssel foglalkozni.

— A budapesti rabsegélyző egyesület évi jelentését vettük. Az egyesület vagyona áll a menedékházból 34,500 frt értékben és 53,500 frt értékpapír és készpénzből. Évi államsegélykép 6000 frtot kapott az egyesület, tőkéje két és fél ezer frt kamatot hozott, egyéb jövedelme (tagsági díjak, stb.) 1000 frtot tett ki. Kiadások voltak: a menedékházra 4300 frt, pénzbeli segélyre 684 frt, (67 egyénnek), adminisztrációs és személyes kiadások 1120 frt 84 kr. A menedékházban megfordult 117 férfi, 6 nő, kik közül kiutasított 12, megszökött 2, elfogatott 1, kórházba szállított 15. Egy-egy egyén átlag 19 napot töltött az intézetben. A benlakók kerti munkákkal és szalmatok készítésével foglalkoztak; magánosoknál 406 munkanap töltetett. Végül újból konstatáljuk, mit évente tenni vagyunk kénytelenek, hogy az egyesület még most is tőkegyűjtéssel foglalkozik, s a helyett, hogy a rendelkezésére álló összegeket a társadalom javára gyümölcsöztetné, minden évben jókora összeget csatol alaptőkéjéhez. *Az idén is 3321 frt 78 krt takarított meg.* Mi ehhez képest a pénzsegélykép kiosztott 684 frt?

A nagyváradai és biharmegyei rabsegélyző egyesület 1892. évi jelentését is vettük. Az egyesület 1200 frt államsegélyt élvezett. Fentartott rabiskolát és könyvtárt, mely célra körülbelül 400 frtot áldozott, készpénzbeli segélykép 900 frtot osztott ki. Az egyesület eddig gyűjtött tőkéjének — 12 és fél ezer frt — kamatait kivéve, az összes jövedelem egyleti célokra fordítottatott, mit csak helyeselni lehet. B.

— Az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztett ügyvéd követelhet-e ügyvédi munkadíjat? A budapesti kir. ítélő tábla, mint a *Pozsonyi Szemle* írja, a napokban a következőkép határozott: E keresetlevélhez A. alatti másolatban és az elleníráshoz 1. sz. a. eredetiben mellékelt okirat tartalmából kitűnik, hogy az a felperes örökösödési igényének egyezség vagy per után leendő érvényesítéseért kikötött ügyvédi jutalomdíjról állított ki. Az ügyvédi jutalomdíj az 1874. évi XXXIV. tczikk LIV. §-a értelmében ügyvédre rábizott ügyben lévén kiköthető, nyilvánvaló, hogy az ilyen jutalomdíj kikötésének érvényessége attól függ, hogy a magának jutalmat kikötő ügyvéd az ügy ellátásával megbízható legyen. Minthogy pedig az alperes maga beismerte, hogy az A. a. díjlevél létrejöttékor az ügyvédi gyakorlatától fel volt függesztve s ennek következtében az 1874. évi XXXIV. tcz. 1. §-a értelmében az ország bíróságai előtt mint ügyvéd nem működhetett s a felperes kérdéses ügye is az 5. szám alatt mellékelt ítélet szerint H. P. ügyvéd képviselte mellett folytattatott le, kétségtelen, hogy az alperes maga részére ügyvédi jutalomdíjat érvényesen ki nem köthetett, következően kikötött ügyvédi jutalomdíjat még abban az esetben

sem követelhetne, ha bebizonyította volna azt az állítását, hogy a felperes ügyéhez szükséges adatokat ő szerezte be, a periratokat ő fogalmazta és a felmerült kiadásokat is viselte, minélfogva az elsőbíró az eredetileg érvénytelenül létrejött 4. alatti okirat érvénytelenségét helyesen mondta ki és az annak alapján foganatosított zálogjogi bekebelezés kitörölését törvényszerűen rendelte el. (5201/92.)

— **A büntető-törvénykönyvi novella indokolásának azon részét, mely a feltételes elítélésről szóló §-okra vonatkozik, bővebben ismerteti dr. Gruber Lajos a nemzetközi büntető-egyesület német kiadású közleményeinek most megjelent füzetében.**

— **A magyar pénzügyi jog vezérfonala.** Irta dr. Szigethy Lehel kecskeméti jogtanár. E munka jogtanulók és ügyvédi vizsgára készülők számára van írva. Röviden magában foglalja az egész pénzügyigazgatási szervezetet, valamint a pénzügyi jog anyagi szabályait. Ára 5 korona.

— **Bagatell bűnügyek a törvényszéknél.** A budapesti kir. törvényszéknél legközlebb végtagyalás tartatik oly bűnügyben, melynek az képezi tárgyát, hogy egy fűszerkereskedésben alkalmazott tanoncz főnökétől néhány diót és egy darab szappant lopott el.

A budapesti törvényszék 8617/93. sz. végzésével özv. G. M.-né országos köröztetését rendelte el, mert ez talált kulccsal valakinek pinczejét felnyitotta és onnét 33 darab burgonyát 10 kr. értékben lopott.

— **Az «incognito» való tartózkodás szállodákban.** A budapesti kir. ítélő tábla 6230/92. sz. ítéletében kimondotta, hogy ha valaki a vendéglőben hamis név alatt tartózkodik, az a törvény szerint nem követ el büntetendő cselekményt. Ezen határozatot a m. kir. Curia 10363/92. sz. a. helybenhagyta. Az indokolás kifejti, hogy a törvény csakis a névnek a vendégkönyvbe be nem írását vagy a névnek hamis *beírását* rendeli büntetni. A budapesti kir. törvényszék 13457/92. sz. határozatában ez esetben fenforogni látta a Kbt. 72. §-ának esetét. (Közbiztonság elleni kihágás.)

— **«Felperes és társai», «alperes és társai» szabálytalan megjelölések.** Ily értelemben bocsájtotta ki a szegedi kir. ítélő tábla a következőkben rendeltet: Az 1868. évi LIV. tcz. 256. §-ának rendelkezése szerint minden ítéletet akkép kell szerkeszteni, hogy azok végrehajthatók legyenek, a bírói ügyviteli szabályok 165. §-a pedig azt rendeli, hogy a kiadmány terve világos és szabatos legyen. Ennek dacára igen gyakori az az eset, hogy több felperesnek, több alperes ellen folytatott ügyében hozott bírói határozatoknak sem fejezetében, sem rendelkező részében, sem indokaiban nincs megnevezve valamennyi felperes és valamennyi alperes, hanem a peres felek csak illykép jelettenek meg: «felperes és társai», «alperes és társai». A határozatok ily alakja ellenkezik a fenthivatkozott törvény és ügyviteli szabályok rendelkezéseivel és nehezíti az ügynek a felsőbb bíróságnál való megvizsgálását, valamint a végrehajtási kérvény helyes elintézését, kivált oly esetekben, mikor a per folyamán valamelyik fél a per folytatásától elállott és mégis a felek csak az általános «társai» kifejezéssel jelettenek meg. Ennek a szabálytalanságnak megszüntetése czéljából felhivom czimet, hogy az 1891-ik évi XVII. tcz. 15. §-ára való figyelmeztetéssel hasson oda, hogy a bírói határozatok kiadmányai, az érintett eljárási és ügyviteli szabályok intézkedéseinek megfelelően szerkesztessenek. 1893. évi márczius hó 23-án. 724.

— **Bírói tévedés következményei.** A szabadkai törvényszéknél — írja a «Bácskai Ellenőr» — történt meg az eset. Valami Müller Katalin kilencz havi börtönre ítéltetvén az alsó bíróságok által, ezen ítéletet jóváhagyó curiai határozat meghirdetésére márczius hó 17-dike tüzetett ki határnapul. Az ítélethirdetésre megjelent ugyan Müller Katalin, de nem az igazi, s habár az ítélet kihirdetése után a törvényszéknek és a vádhatóságnak mondta, hogy ő az egész ügyről mit sem tud s hogy vizsgálat alatt sem állott, a törvényszék a megjelent Müller Katalint a vádhatóságnak átadta s ez őt börtönbe helyezte. Csak ötödik napon derült ki a vastag és helyre nem hozható tévedés, hogy t. i. nem az igazi Müller Katalin fogatott el.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— **A Juristische Blätter a következő érdekes megjegyzéseket teszi az osztrák perrendtartási és végrehajtási eljárási javaslatok megjelenése alkalmából:** A perek számának folytonos csökkenése feltűnő jelenségét képezi az európai államok

jogfejlődésének. Ha a csökkenés abból származik, hogy a perlekedési viszketeg csökken és hogy a homályos szerződések és érvénytelen végrendelet száma kevesbedik, akkor a perek számának csökkenése nagyon örvendetes. De félő, mondja az osztrák lap, hogy az ok nem ebben rejlik, hanem abban, hogy a peres eljárás drága és hosszú, a végrehajtási eljárás pedig tökéletlen. Az újabb időben ezen avval igyekeznek segíteni, hogy az ügyeknek mindig nagyobb részét helyezik a választott bíróságok illetékessége alá, és hogy a felek is mindinkább a választott bíróságokhoz fordulnak ügyeikkel. Ez azonban nem jár veszély nélkül, és könnyen vezethet a jogbiztonság megrendülésére és a jogérzet csökkenésére. Az angol kereskedői körök e bajon a rendes és választott bírósági eljárás egy szerencsés kombinációjával segítenek. Ott ugyanis a felmerülő elvi kérdéseket időről időre közös megegyezéssel és az érdekelték egész csoportjának költségén a rendes bírósági eljárás alá bocsájtják a végett, hogy az elvi jelentőségű határozat ott meghozassék és a választott bíróságoknak irányadóul szolgáljon. Ez az eljárás már évtizedek óta szokásban van az angol kereskedők közt. — Magukról a kormányjavaslatokról az osztrák lap igen rokonszenvesen nyilatkozik, és azt mondja, hogy nem közönséges szakértelem és lelkiismeretesség jellemzi őket és egészen eredeti találékony szellem nyilatkozik bennük.

— **A chicagói világkiállítást nem az állam rendezi, hanem egy e végre alakult részvénytársaság, a mely egy állami biztos felügyelete alatt áll.** Evvel kapcsolatban felmerült azon kérdés, hogy azon esetben, ha a részvénytársaságnak hitelezői lesznek, a kikkel szemben a részvénytársaság nem fog megfelelni kötelezettségeinek, nem forognak-e a kiállítók veszélyben, hogy az ő kiállított tárgyaik e követelések fejében lefoglaltatnak? Amerikai jogászok e kérdésre nemmel felelnek, mert *Illinois* állam törvényei szerint, a melynek területén Chicago van, a társaság nem szerez tulajdont a birlalatában levő tárgyakra, és azok ennél fogva az ő adósságaiért le nem foglalhatók.

Büntetőjog.

— **A brüsseli anthropologikus büntetőjogi congressuson** azon kérdés is tárgyalatott, hogy szükséges-e törvényeket alkotni a hypnotikus suggestio következtében elkövetett bűncselekvényekre vonatkozólag. Az általános vélemény az volt, hogy erre szükség nincs. A hypnotikus álomban történő suggestio ugyanis a legtöbbek véleménye szerint csak amnesziát (emlékezeti hiányokat) és hallucinációkat hozhat létre. Impulsiót, t. i. azt, hogy a hypnotizált a hypnotikus álomban adott parancsot felébredése után követni fogja, némely orvosok szerint egyáltalán nem lehet elérni a suggestio által, mások szerint csak kivételes és oly esetekben, mikor a hypnotizált egyszersmind akarja is a suggerált cselekvényt véghezvinni. Vannak ugyan orvosok, a kik a suggestiónak ennél nagyobb hatást is tulajdonítanak, azonban a legtöbbek véleménye szerint ez iránybani törvényalkotásra praktikus szükség fen nem forog.

Közjog.

— **Finnland közjoga.** *Hermannson*, a helsingforsi egyetem tanára nem rég megjelent közjogi munkájában Finnland közjogi állását a következőképpen határozza meg, illetve annak meghatározását a következőkben foglalja össze: Finnland nagyhercegség saját alkotmányával bíró állam, mely mint ilyen van az orosz császársággal egy birodalommal egyesítve. Az orosz czár ezen minősége mellett Finnlandnak nagyhercege és csak ezen utóbbi minőségében uralkodhatik a finnlandi törvények értelmében Finnlandban. A finnlandi alkotmány szerint Finnland számára csak az alkotmány értelmében és pedig a népképviselőt hozzájárulásával hozhatók és változtathatók meg a törvények, és ezen alkotmány az orosz czárt is kötelezi Finnlandra vonatkozólag. Az orosz autokrata alkotmány Finnlandra ki nem terjed és az orosz czár autokrata minőségében Finnlandra nézve törvényeket nem hozhat.

R. Zs.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Ötszázéves bagatell-per. (Egy régi okirat.) Közli: Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvéd. — Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnyói kir. közjegyzőtől. — *Törvénykezési Szemle:* A közkereseti társaság tagjainak felelőssége harmadik személyekkel szemben. Dr. WOLF JAKAB n.-kikindai ügyvédtől. — A bizonyítvány-hamisítás kérdéséhez. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — Különlélek. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Ötszázéves bagatel-pör.

— Egy régi okirat. —

Régi törvénykezésünknek egy becses emlékére tettek figyelmessé, mely sok mással egyetemben az *orsz. levéltárban* fekszik s várja, hogy a jogtörténeti nyomozás figyelembe részesítse.

A kis okirat hosszukás papírszeletre van írva, az akkori írásmód szerint egyvégben, minden írásjel és papírszél nélkül.

A papirdarabon ma is meglátszik a rajta volt függő pecsét számára kivágott hely, e pecsét azonban már nem függ rajta, bár a diplomatikai szakértőknek az irat hitelessége iránt legkisebb kétségük nincs. Aláírás nincsen az okiraton, mivel ezt akkor még a pecsét pótolta.

Nagy Lajos koráról van szó s annak is azon esztendejéről, a mikor a király a nápolyi boszuló hadjáratot 1350-ben megindította. Az okirat tehát éppen 543 esztendő.

Külsején ezek a szavak vannak fölírva, ugy látszik egykoru írással, de magyarul.

Békas Megere walo hez.

(Békas-Megyerre való ez.)

Tartalmából kitetszik, hogy az egész nem egyéb, mint egy *10 forintos* községi bagatel-pör (ámbar abban az időben a 10 frtos jóval nagyobb pénz volt, mint ma), a melyet az Ó-Budával szomszédos békásmegyeri falusi bíróság előtt folytattak le, igen sajátzerű eredménnyel, valami *Salomon longus* (tehát a hosszú Salamon) és *István* jobbágy között. Mikor pedig az ítéletet meghozták, annak ugy adtak jogerősséget, hogy az egész jobbágy-bíróság megjelent a budai káptalan, mint *hiteles hely* előtt s ott e tényállást és ítéletet előadva, mindezt írásba foglaltatta.

Erről a jogcselekményről tanuskodik az okirat, a mint következik.

Latin eredeti.

Nos capitulum Budensis ecclesie memorie commendamus quod Fabus villicus iobagionum sanctimonialium de Bekasmeger item Mychael dictus Zeel Johannes filius Petri iobagio domini abbatis de Pylis Johannes filius Dominici villicus iobagionem quondam magistri Stephani Petrus filius Stephani, Stephanus filius, Antonii villicus iobagionum notorum et Petrus filius Nicolai hospites de eadem Bekasmeger coram nobis constituti unanimiter et concorditer dixerunt eo modo quod cum Salomon Longus judeus de castro Budensi Stephanum iobagionem prememoratarum sanctimonialium de Bekasmeger legitima citacione premissa ratione decem florenorum et usurarum super augmentatarum in presentiam sui villici in causam attraxisset in termino eisdem dato idem Salomon judeus contra ipsum Stephanum ut premissum est super decem florenos et usuras super eosdem augmentatas coram villico et ipsis causam suam manifestasset et idem villicus ad petitionem eiusdem Stephani iuxta consuetudinem com-

munitatis seu possessionis eidem Stephano terminum responsionis contra obiecta sub ea condicione quod qui cumque partium ad terminum non veniret suam causam perderet et convicto haberetur eo facto assignasset ipso autem termino adveniente idem Stephanus coram villico suo et ipsis ibi consedentibus comparuisset ut debuisset sed predictus judeus neque venisset neque pro se aliquem transmisisset demum ad convincendam contumaciam eiusdem judei secundum terminum deinde tercium terminum eisdem partibus predicto judeo nunciando assignassent et ipsis occurentibus terminis idem Stephanus in termino comparendo legitime suum adversarium expectasset sed idem judeus neque personaliter comparere nec aliquem pro se mittere voluisset quo viso idem villicus et ipsi cum eodem in sede judiciaria consedentes juxta consuetudinem Civitatis predictum judeum contra ipsum Stephanum quitum fore decrevissent et eundem Stephanum ab inpeticione ulteriori super premissis factis absolvisset hoc eciam dixerunt quod idem Salomon judeus contra predictum Stephanum manum potenciarum excitando dampnum plusquam quatuor florenorum eidem intulisset datum quinta feria proxima post festum beati Luce ewangeliste anno domini m. ccc. quinquagesimo.

Magyar fordítás.

Mi a budai egyház káptalanja emlékeztetbe adjuk, hogy *Fabus*, a békásmegyeri apácák jobbágyainak bírása; ugy *Mihály* a kit Zeel-nek (Szél) hivnak; *János* Péter fia a pilisi apátur jobbágya, *János* Domokos fia, az egykori István mester jobbágyainak bírása, *Péter* István fia, *István* Antalnak fia, a mi jobbágyaink bírása és *Péter* Miklós fia ugyanezen Békás-Megyerbeli telepések előttünk megjelenván, egybehangzólag és egyformán előadták ily módon, hogy midőn *Salomon Longus* (tehát a hosszú Salamon) budavári zsidó, az előlnevezett békásmegyeri apácák *István* nevű jobbágyát, előrebocsájtott törvényes megidézés után tíz forintért és az utána járó kamatokért saját bírái előtt bepörölte volna, a számukra kitűzött határidőben ugyanezen Salamon zsidó ugyanezen István ellen, a mint elől volt mondva: tíz forint és az utána járó kamatok miatt a bíró előtt és nekik panaszát kijelentette és ugyanezen bíró ugyanezen István kérelmére, községi vagyis helybeli szokás szerint ugyanazon Istvánnak a panaszra való válaszolás végett azon föltétel alatt adott határidőt, hogy ha a felek közül a határidőre bármelyik meg nem jelenne, veszítse el a pörét és ezen pörben pervesztesnek tartassék, a kitűzött határidő elérkeztevel pedig ugyanezen István, bírása előtt és az ő együttes jelenlétükben megjelent ahogyan kötelessége vala, de e fönnebb említett zsidó sem meg nem jelent, sem maga helyett mást nem küldött, végre, hogy makacssága ugyanezen zsidónak bebizonyosodjék, második határidőt, azután harmadik határidőt tűztek ki az említett feleknek s az elől említett zsidót is értesítették, és ezen határidők lejártával ezen István a határidőben törvényesen megjelenván, ellenfelét várta volna, de ezen zsidó sem személyesen nem akart megjelenni, sem más valakit maga helyett küldeni, melyet látván ugyanazon bíró s azok a kik vele a bírói széken együtt ültek, a Városi szokás szerint az említett zsidót ugyanezen Istvánnal szemben kielégítettnek nyilvánították és ezen Istvánt az előadott ügyben való alaptalan panasztól fölmentették és kimondották egyuttal azt is, hogy ezen Salomon zsidó a nevezett István ellen a hatalom kezét igénybe vévén több mint négy forintnyi kárt okozott neki. Kelt a szent Lukács evangelista ünnepe után következő csütörtökön az ur 1350. esztendejében. (P. H.)

Kivül: «Bekas Megere walo hez».

Igy szól az okirat, legalább lényegében így.

A benne előforduló sok érdekes dolog közül csak néhányat akarok megemlíteni.

Az egyik az, hogy *Békás-Magyar* ma is megvan s Ó-Budával határos, de egészen sváb község. Valamikor tehát ez is magyar jobbágy-község volt s földesura az ottani apácza-szerzet vala.

Maga a pör annyiban érdekes, a mennyiben egy régi jobbágyközség törvénykezését tünteti föl, ebben az esetben Fabus jobbágyközségi bíró, neve után ítélve nyilván papi egyén lehetett, a ki nem kevesebb mint 6 bíróvársával ítélkezett egy 10 frtos pörben. Tehát az esküdszék egy neméről van szó. A felperes hosszú (longus, Lang?) *Salomon* kétségtelenül budavári tőkepénzes izraelita volt, a ki *István* jobbágyon pénzt és kamatait kereste.

Kitetszik továbbá, hogy a régi bagatel-pörök nem voltak rövidebbek, mint a mostaniak. Az *első* tárgyalásnál (a mi valószínűleg csak perbejelentés volt) *István* jobbágy alperes határidőt kért és kapott, hogy magát védelmezhesse. El is jött a határidőre, de hiába várakozott *Salomon*ra.

A pört azonban a bírák nem tették azért levéltárba (szerecsére akkor még nem volt levéltáruk, a hol benne felejtették volna), hanem hogy *Salomon* makacsságát constatalhassák, városi szokás szerint (a mi alatt talán a budai statutumot kell érteni) még *kétszer* idézték meg, de ő sem maga nem jött, sem maga helyett mást nem küldött.

Ezen utóbbi tételtől kitetszik, hogy a *perbeli képviselő* még a falusi bíróságoknál is szokásban volt valamikor.

A per vége egészen megfelel a mai «makacsságnak». *István*t nemcsak föloldották a tartozás alól, hanem *Salomont* 4 frt költségben (dampnum = damnum) is elítélték, mivel az igazság kezét hiába excitálta.

Föl kell tenni, hogy ez a 4 frt dampnum nem *István* jobbágyot, hanem a bírákat illeté.

Többet az okirathól nem igen lehet kivenni; de azt hiszem, hogy ezek is elég tanulságosak, vagy legalább érdekesek.

Ösztönzés rejlik az okiratban arra, hogy e téren szakembereink, főképen jogtanáraink a processuális érdekű régi okiratokat gyűjtsék össze. A m. t. akadémia most ugyanis benne van már hasonló emlékek kiadásában.

Közli: Dr. Kenedi Géza.

Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat.¹

A 6. §-ra nincs észrevételem.

A 7. §. azt határozza meg, hogy melyik járásbíróság illetékes az örökösödési eljárásra. E §. negyedik bekezdése azon esetre, ha több járásbíróság egyiránt illetékes, akként intézkedik, hogy hagyatéki bíróságnak az jár el, a melyhez az örökösödési eljárásra vonatkozó valamely beadvány vagy megkeresés előbb érkezett; e járásbíróság az érdekeltek egyező megállapodása esetére az örökösödési eljárás megkezdése előtt az eljárást a másik járásbírósnak engedheti át.

Ez helyes intézkedés, mert az érdekeltek ítélik meg leginkább, hogy több járásbíróság közül melyikre bizható legcélszerűbben az eljárás (pl. a hol az örökösök laknak, vagy a hol a vagyonkezelés összpontosítva volt), s azért az ő egyező megállapodásukat nemcsak akkor venném tekintetbe, ha az eljárás még meg nem kezdett, de akkor is, ha az egyik vagy másik járásbíróság a hagyatéki eljárás kezdetéül tekinthető némi intézkedést tett volna is. A leltározás iránti megkeresés, a végrendelet kihirdetése, vagy a telek-könyvi kivonatok megszerzése iránti átirat, a mivel rendszert a hagyatéki eljárás kezdődni szokott, nem oly természetű bírói intézkedések, hogy azok az illetőség átengedése akadályul szolgálhatnának, s azért e §-ból e szavakat: «az örökösödési eljárás megkezdése előtt» kihagynám.

¹ Az előbbi közl. 1. a 8. és 15. számban.

A 8. §., mely a hagyatéki bíróságnak tárgyi illetékes-ségét s a nemzetközi viszonyokat tárgyalja, elvileg helyesen van szerkesztve. E §. végrehajtása végett azonban szükséges lesz annak idejében rendeletileg közölni az egyes államokkal kötött szerződéseket, s azt is, hogy melyik állammal áll fen viszonyosságon alapuló gyakorlat.

A haláleset felvételét szabályozó 9—23. §-ok csaknem változatlanul elfogadhatók.

A 11. §. második bekezdésében van egy sajtóhiba: «8. §.», «10. §.» helyett; a 12. §-ban pótlendő az, hogy a halálesetfelvételben nemcsak az ingatlan, de a bányavagyon és a jelzálogos követelések is megemlítendők; a 13. §-ban az 1877: XX. tczikkre való hivatkozás a 2. §-nál említett okból elhagyandó.

A 18. §-t azzal kívánám megtoldani, hogy az anyakönyvvezető köteles a halálesetfelvételi ívet aláírni; ennek szükségét eddig is sokszor éreztük; a halálesetfelvétel úgy a gyámügyi törvény, mint a javaslat 55. §-a szerint a családi összeköttetés igazolására közhitelű bizonyítékot képez, már pedig ezt első sorban az anyakönyvvezető van hivatva igazolni, s ha ezt elrendeljük, nem lesz szükség arra, — mi most gyakran megtörténik, — hogy a halálesetfelvétel kiigazítás végett a községi előjárásához visszaküldessék. Az 1875-dik évben a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur 21986/1875. sz. rendeletével Torontál-vármegye főispánjának felterjesztése folytán el is rendelte, hogy a lelkészek a halálesetfelvételeket írják alá; e rendelet azonban talán csak Torontálmegyében lett foganatosítva; pedig az anyakönyvvezetőknek a halálesetfelvételnél való közreműködése oly fontossággal bír, hogy annak a javaslat 18. §-ában külön kifejezést adni okvetlenül szükségesnek tartom.

A 19. §-ban a halálesetet felvevő közegek ellen alkalmazandó rendbíróság kiterjesztendő volna a leltározás felvétele körül elkövetett mulasztásokra is; a hagyatéki ügyek lassu menetének egyik legfőbb oka azon példátlan hanyagság és rendtelenség, melyet a községi jegyzők némelyike a leltár felvételére nézve tanusít; a járásbírósnak nincs joga ezért rendbüntetést alkalmazni, a közigazgatási felettes hatóságokhoz beadott feljelentések pedig a vizsgálat elrendelése által még jobban hátráltatják az ügyek menetét és azon viszonyról fogva, a melyben a községi jegyzők felettes hatóságaikkal nem szorosan vett hivatalos ügyekben lenni szoktak, ezen feljelentések rendszerint nem vezetnek eredményhez, sőt azt okozzák, hogy a községi jegyzők dacból még hanyagabbak. Ezen az állapoton csak úgy lehet segíteni, ha a 19. §-ban meghatározott rendbíróság vagy ugyanott, vagy pedig a 38. §. pótlásaként a leltár felvételénél elkövetett mulasztásokra is kiterjesztetik. Ezen intézkedés nélkül az örökösödési eljárás gyorsítására irányzott minden igyekezetünk hiábavaló.

A 20. §-ból kihagynám azon intézkedést, hogy a 17. §-ban megjelölt körülményekre vonatkozó adatok csak a gyámhatóságnak szóló példányba veendő fel; eddig még csak volt annak értelme, hogy kétféle halálesetfelvételt ismertünk, mert a gyámhatóság és a bíróság, tehát két hatóság járt el az örökösödési ügyekben, jövőre ez azonban összpontosítva lesz és a bíróságnak, de különösen a tárgyaló kir. közjegyzőnek szüksége lehet azon adatokra, a melyek a 17. §-ban körülírva vannak, ugyanazért nézetem szerint a halálesetfelvétel mindkét példányának teljesen azonosnak kell lenni.

A végrendelet kihirdetéséről szóló 24—34. §-okra nézve mindenekelőtt az az általános észrevételem van, hogy én ezt nem tartom bírói teendőnek; mert az semmiféle értelmes határozat hozatalát nem vonja maga után; a végrendelet kihirdetése nem áll egyébből, mint *tények bizonyítása és nyilatkozatok felvételéből*, a mi tisztán közjegyzői teendő; a járásbíróságok hatásköre mindinkább kiterjed-

tebbé lesz különben is, czélszerű tehát őket felmenteni oly teendőktől, melyek birói cognitióval nincsenek összekötve. S még egy körülmény érdemel figyelmet; a közjegyző által felvett végrendeletek eredetije a közjegyző irattárában marad, a magánvégrendeletek eredetije pedig a kihirdetés után a járásbíró irattárába kerül; nem volna e czélszerűbb az, hogy az összes végrendeletek egy helyen őriztessenek, s nem a legilletékesebb-e erre a közjegyző?

A végrendeletek kihirdetése tehát a közjegyzőkre lenne bízandó.

Ha azonban e javaslatom el nem fogadtatnék, akkor igyekeznünk kell legalább a birói kihirdetéssel járó hátrányokat lehetőleg enyhíteni.

Igen gyakori eset az, hogy a végrendeletek a haláleset alkalmával be nem mutattatnak, s csak a hagyatéki tárgyalás alkalmával terjesztetnek be a kir. közjegyzőhöz. Ez esetben a tárgyalást fel kell függeszteni és a végrendeletet kihirdetés végett a bírósághoz beterjeszteni, a hol arra határnap tűzetik, a felek megidéztetnek, s mire a végrendelet a közjegyzőhöz visszakerül, eltelik néha egy félév. Hogy a hagyatéki ügyek menete ily, sokszor lényegtelen formalitások miatt meg ne akasztassék, a 28. §. akként volna módosítandó, hogy ne csak a közjegyző által őrzött, hanem a hozzá beterjesztett végrendeletek is az ő jelenlétében a bíróság által *azonnal* kihirdetendők.

E mellett azonban még az az észrevételem is van, hogy a kihirdetésnél a közjegyző passiva assistentiája oly lényegtelen ténykedés, miszerint nem szükséges, hogy ezt ő mindenkor személyesen teljesítse, s megengedhető volna az, a mi tényleg gyakorlatban van, hogy a közjegyző a kihirdetéshez egy nála alkalmazott közjegyzői jelöltet küldhessen.

A 29. §. a végrendelet kihirdetéséről felveendő jegyzőkönyvről szól. Ezt több tekintetben ki kell egészíteni.

Mindenekelőtt megemlítendő az, hogy kik voltak jelen a felbontásnál és kihirdetésnél.

Továbbá nem tartom elegendőnek azon általános megjegyzést, hogy az okirat ad-e okot aggályra vagy sem, hanem különösen tekintettel arra, hogy a zugírások által készített magánvégrendeletek — kevés kivétellel — a tanubizonyítás hiányossága miatt aggályosak, sőt érvénytelenek, s nehogy a tanualírások pótlása által egy eredetileg érvénytelen végrendeletnek érvényre emelése jogtalanul megkísértesék, czélszerűnek tartom azt, hogy a végrendeletet aláírt tanuk száma és neve a jegyzőkönyvben kitétessék.

Végre megengedendőnek tartom azt, hogy ha a felek a kihirdetett végrendeletre nézve valami nyilatkozatot tenni kívánnak, ez is röviden a jegyzőkönyvbe felvétessék.

A szóbeli végrendeletek kihirdetését szabályozó 30—33. §-okra nézve két megjegyzésem van.

Az egyik az, hogy a 32. §. oda lenne módosítandó, hogy a végrendeleti tanuk kihallgatása csak akkor mellőztessék, ha nyilatkozatukról közokirat vétetett fel, s az mutatja be a bíróságnak kihirdetés végett; mert a tapasztalás azt mutatja, hogy azon feljegyzések, melyeket a tanuk maguk készítenek, igen tökéletlenek szoktak lenni.

A 33. §-ból pedig azon megszorító intézkedést, hogy a tanuk megeskete csak akkor lenne elrendelhető, ha az 1868: LIV. tcz. 534. §-ában meghatározott előfeltételek fenforognak, kihagynám; az a veszély, hogy a 4 végrendeleti tanu közül valamelyik elhalhat, mindig fenforog, s akkor a fél bizonyítékától teljesen elesett, mert a végrendelet formáit más bizonyítékokkal vagy közvetett bizonyítási eszközökkel pótolni nem lehet; ha tehát szóbeli végrendelet esetében valamely fél azt kéri, hogy a tanuk megeskettesenek, e kérelemnek minden további eljárás vagy bizonyítás mellőzésével hely adandó.

Áttérve a leltározásról szóló fejezetre (34—49. §-ok), mindenekelőtt az az észrevételem van, hogy a hagyaték

leltározása nemcsak a 2. §., de a 4. §. esetében is, midőn t. i. a hagyatékhoz ingatlanok (bányavagyon és jelzálogos követelések) tartoznak, hivatalból elrendelendő.

Ezt több oknál fogva szükségesnek tartom.

A 4. §. eseteinek legnagyobb részében a felek örökösödési bizonyítványért nem fognak folyamodni, hanem részint kényelmi okokból, részint pedig, hogy a hagyatéki eljárással kapcsolatos fizetéseket mennél továbbra halasztás, be fogják várni a bíróság intézkedését; s mennyire meg lenne könnyítve a bíróság feladata s egyszerűsítve az eljárás, ha a leltár felszerelve már az iratoknál lenne található, s a kritikus három hónap leteltével az ügyet a közjegyzőhöz azonnal áttehetné tárgyalás végett; holott ellenesetben a bíróságnak a leltár s az azt kiegészítő telekkönyvi s egyéb adatok beszerzése s kiegészítése iránt fog kelleni, a mint a tapasztalás igazolja, *sokszoros* megkeresést intézni, s ismét hónapok fognak eltelni, míg abban a helyzetben lesz, hogy a tárgyalást elrendelhesse.

A leltárnak a 4. §. esetében hivatalból való felvétele csökkentené a bíróság teendőit s gyorsítaná az eljárást.

De tovább megyek. Az a körülmény, hogy maradt-e valaki után ingatlan vagyon, csak akkor állapítható meg, ha a telekkönyvi adatok s szerzési okmányok vagy egyéb bizonyítékok megvizsgálatnak, s azok alapján a leltár az érdekeltek hozzájárulásával felvételre; a halálesetfelvételi jegyzőkönyv, mely a vagyoni viszonyokat csak hozzátétőleg foglalja magában, erre nézve sokszor kifogás alá esik. A bíróság tehát, mely a 4. §. szerinti nyilvántartás alapjául csak a halálesetfelvételi jegyzőkönyvet fogja irányadóul tekinteni, tévedésnek lesz kitéve, így például nyilvántartásba jegyzendi a férj hagyatékát, holott az ingatlanok a nő nevében állanak, s figyelmen kívül hagyandja a nő hagyatékát azon hiszemben, hogy a férj az ingatlanok tulajdonosa, mi által a 4. §. végrehajtása illusóriussá fog válni.

De mindettől eltekintve, még azon esetben is, ha az ügy hirdetményi eljárásra tereltetik, szükséges a leltár. Miután az illetékkiszabás végetti bejelentés csaknem kivétel nélkül az 1881: XXXIV. tcz. 8. §-ának f) pontja értelmében a községi előjáróság útján tétetik, s így a községi előjáróság csaknem minden halálesetnél felveszi a leltárt az illetékkügyi bejelentés céljából, czélszerű volna ezen leltárnak egyik példányát minden esetben a bírósághoz beküldeni, s a bíróságot ez által azon helyzetbe juttatni, hogy csak azon vagyont adja át az örökösöknek, a melytől az illeték kivettetik, mi által a kincstárnak kijátszása megakadályozható lenne.

De a 4. §. által célzott telekkönyvi nyilvántartás pontossága érdekében is szükséges volna tudni a bíróságnak az előzőleg beküldött leltár alapján azt, hogy miféle ingatlanok tartoznak a hagyatékhoz. Mert ha ezt a bíróság leltár hiányában nem tudja biztosan, akkor vaktában dolgozik, s bármely ingatlant kérje az örökös hirdetményi eljárás útján átadatni, a bíróságnak azt kell feltételezni, hogy más hagyatéki vagyon nincs; pedig ez sok esetben nem így van; az önjogu örökösök, ha a dolog reájuk bizatik, rendszerint csak azon ingatlan átadását fogják kérelmezni, a melynek sürgős átadása érdekében áll, s a többi elhallgatják, s ily módon a 4. §-nak kötelező ereje nagyon meg fog gyengülni. Ezen a bajon csak úgy lehet segíteni, ha a leltár a hirdetményi eljárás megkezdése előtt bekératik.

S itt azután egy újabb kérdés merül fel. Tegyük fel azt az esetet, hogy egy hagyatékhoz három telekkönyvi birtoktest tartozik. Az önjogu örökösök kettőre nézve kéri az örökösödési bizonyítvány kiadását, s a harmadikra nem. Mi történik ez esetben? A javaslat erről nem intézkedik. Az, hogy egy ügyben egyszerre kétféle eljárás tétessék folyamatba, csakugyan absurdum volna. Szükséges lesz tehát intézkedni az iránt, talán a 103. §-ban, hogy ily esetben

az örökösödési eljárás iránti kérvény felretetéssék, s az iratok tárgyalás céljából a kir. közjegyzőhöz áttétessenek.

Ezen eset is, úgy hiszem, eléggé bizonyítja azt, hogy milyen fölösleges és zavart okozó a hirdetményi eljárásnak fentartása, de bizonyítja azt is, hogy a hagyatéki leltár felvétele mennyire szükséges a 4. §. esetében.

A 36. §. b) pontját akként vélném kiegészítendőnek, hogy ne csak az örökhagyó, de az örökös hitelezője is kérhesse a leltározást; hogy ily módon a vagyon eltitkolása és a hitelezők kijátszása mellőztessék; s nem tartom helyesnek, hogy e jog csak azon hitelezőt illesse, a ki követelését okirattal vagy szabályszerű könyvkivonattal igazolja, mert miként első cikkemben kifejtettem, a leltározás ténye senkinek jogsérelmet nem okoz, s elejét veheti sok pernek.

A 36. §. utolsó bekezdésének első pontját pedig oda módosítanám, hogy oly esetben, midőn gyámhatóság alatt álló egyénekre hagyomány háramlott, a leltározás ne csak akkor rendeltessék el, ha azt a gyámhatóság kívánja, mert ez késlelteti az eljárást és némelykor periculum in mora esete forog fen, hanem azt a bíróság a végrendelet kihirdetése után azonnal rendelje el.

A 37. §-ba egy pótlást tartok szükségesnek, azt t. i., hogy a kir. közjegyző székkelyén a leltározást mindig a kir. közjegyző foganatosítsa. A javaslat indokolása (53. lap) igen helyesen mondja, hogy: «a leltározás mikénti eszközésének gyakran lényeges befolyása van az örökösödési ügy tárgyalására és így indokolt, hogy ily esetben annak a közegnek közreműködésével alkottassék meg az eljárás anyagi háttere, a kit a tárgyalás vezetése illet meg.»

S ha a kir. közjegyző székhelyén kívül nem volna sem az ő, sem a felek érdekével megegyeztetendő az, hogy ezen elv következtetésen keresztülvitessék, annál inkább ragaszkodnunk kell hozzá ott, t. i. a székkelyen, a hol annak alkalmazása sem különös nehézséggel, sem rendkívüli költséggel nem jár.

A 38. §-ba a 2. §-on kívül a fent előadott okoknál fogva a 4. §. is beszurandó volna.

A 42. §. első sorában, mely «a nagyobb belső értékkel bíró ingóságok megbecsléséről» szól, e szó «belső» elhagyandó; a 3-ik sorban pedig az áll: «az épületek évi és házbéradója», e helyett: «az épületek évi házosztály- és házbéradója».

A 44. §-ba betendő, hogy a kir. közjegyző megkeresést intézhet nemcsak pótleltározás iránt, hanem azon esetben, ha a tárgyalás alatt álló hagyaték egy másik hagyatéki ügy elintézését igényli, új leltározás iránt is.

A 45. §. utolsó sorában kimondandó az, hogy a telekkönyvi hatóság bélyegmentesen tartozik a leltározáshoz a telekkönyvi kivonatokat kiszolgáltatni, mert különben a hivatalból elintézendő hagyatéki ügyek nagy költséggel lennének megterhelve, s különben sem szükségesek rendszerint teljes másolatok, csak ugynevezett szemlék.

Dr. Markó Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közkereseti társaság tagjainak felelőssége harmadik személyekkel szemben.

Kereskedelmi törvényünk a közkereseti társaság tagjainak felelősségéről csak a törvény 64., 88. és 97. §-aiban szól, s így ezen három szakaszból kellene a felelősség anyagi tartalmát, terjedelmét és korlátait megállapítani, mi azonban e szakaszok hézagosságánál fogva csakis joghasonyszerűség és törvénytárgy segélyével lehető.

A 64-dik §-ban tulajdonképen a közkereseti társaság

fogalommeghatározása van adva. De minthogy ezen definitio kiválóan a tagok felelősségére való tekintettel van megadva, — hisz a közkereseti társaság sajátképi jellegét a tagok felelőssége adja meg, — ennél fogva a tagok felelősségének megállapításánál okvetlen ezen szakaszból is kell kiindulnunk, mint a melyben a vezérelv az egész jogintézményre kiterjedőleg generaliter le van fektetve. A fogalommeghatározás szerint a tagok felelőssége «korlátlan és egyetemleges», mely abszolút, mondhatnám imperativ rendelkezés megszorító magyarázatot meg nem tűr. E nélkül közkereseti társaság nem is keletkezhetik.

Hogy ezen korlátlan felelősség alatt mit értünk, azt a törvény 88. szakasza mondja meg, mely szerint a társaság tagjai a társasági kötelezettségeikért egész vagyonukkal egyetemlegesen felelnek.

Ezen felelősség érvényesítését illetőleg csak a törvény 97. §-ában van intézkedés, hol csőd esetén a törvény szava szerint a társaság hitelezői első sorban a társaság vagyonából nyernek kielégítést, s így csak másodsorban támadhatják meg a tagok vagyonát.

Egyéb helyütt a felelősség természete érintve nem lévén, nézzük először, mennyire lehet e három szakaszból annak jogi lényegét kifejtteni.

A «korlátlan» felelősség csak vagyoni vonatkozásban érthető, s ugyanazt jelenti, mit a 88-dik §. ezen kitétele: «egész vagyonukkal» felelnek; e két fogalom fedí egymást és az eltérés a német birodalmi kereskedelmi törvény vonatkozó szakaszainak helytelen fordításából ered. A korlátlan felelősséget a német törvény negative határozta meg a definitióban, a mennyiben 85. §-ában ezeket mondja: «bei keinem der Gesellschafter die Beteiligung auf Vermögens-einlagen beschränkt ist»; ezen negativ rendelkezés szabatoságához szó fért, s így netáni kétségek eloszlatása végett a felelősséget a 112. §-ban szabatosabban kellett körülírni s a negativ definitio helyett positiv rendelkezést törvénybe iktatni, s ez volt szülőoka a 112. §. ezen kitételének: «Die Gesellschafter haften mit ihrem ganzen Vermögen». A mi törvényünk már a 64. §-ban fejezte ki ezen elvet a helyesen megválasztott «korlátlan» szó alkalmazásával; hiba volt tehát a 88. §-ban ezen kitétel kihagyásával a német szöveget szóról-szóra lefordítani s kétségesse tenni, vajon a «korlátlan» és «egész vagyonukkal»-féle rendelkezések egy és ugyanazt jelentik-e, vagy ha különböző az értelmük, a 88. §-ba mind a két kitélt fel nem venni.

Tekintve azonban, hogy törvényünk csak reprodukálja a német elvet és sem többet, sem mást kifejezni nem akar, mint a mennyit az idézett §-okban a német törvény mond, ez pedig a «korlátlan» jelzőt csakis vagyoni vonatkozásban alkalmazza; s tekintve, hogy a törvény nyelvezete, különösen a betéti társaságnál és a szövetkezeteknél több helyütt a «korlátolt» és «korlátlan» kifejezéseket csak a vagyoni felelősség szempontjából használja, világos, hogy a 88. §. ugyanazt tartalmazza, mit a törvényhozó a tagok felelősségéről már a 64. §-ban mondott, vagyis azt, hogy a közkereseti társaság tagjai «korlátlan és egyetemleges» felelősséggel tartoznak, mely felelősségnek præcis meghatározása tehát egyedül az «egyetemleges» jelzőnek magyarázatától függene, miután a «korlátlan» kifejezés magyarázata magában a törvényben meg van adva, és mint láttuk, az egész vagyonra kiterjedő felelősséget jelzi.

Hogy mit kelljen egyetemleges felelősség alatt érteni, bár a törvény a közkereseti társaságnál elő nem adja, megmondja a 270. §., hol az egyetemlegesség hatálya generaliter van meghatározva, s így e helyütt is alkalmazandó.

E szakasz a közkereseti társaság tagjainak felelősségére vonatkoztatva, a tagok törvénytárgyi felelősségét olyképp adja meg, hogy azok a társaság kötelezettségeiért minden tartozásra kiterjedőleg személyesen felelnek, miért is

a korlátlan és egyetemleges felelősség alatt mást nem érthetünk, mint az egész vagyona kiterjedő személyes felelősséget.

Mást a törvény nem mond. Kérdés, vajon ezen felelősség feltétlen-e vagy feltételektől függő, s közvetlen-e vagy közvetett?

Hogy a felelősség feltétlen, az a dolog természetéből folyik, azért is, mert az ellenkezőnek, a feltételes természetnek kellene törvényben foglaltatnia, minthogy pedig ez nincs, azért a feltétlen felelősség fog helyet.

Nehezebb annak a megállapítása, vajon közvetlen vagy közvetett a tagok felelőssége, azaz azonnal vonhatók-e perbe személyekben a tagok a társaság kötelezettségeiért, vagy csak azon esetben, ha a társaság mint olyan, kötelezettségeinek megfelelni már nem tud.

Azok, kik a közkereseti társaságot jogi személynek veszik, joggal követelhetik, hogy a subsidiarius felelősség állapíttassék meg; de ezek sem teszik, s hivatkozással az egyetemlegességre, mely szerintök a társaság és annak tagjai között a kötelezettségek tekintetében fenáll, a «principalis» felelősséget vallják elvül; azok pedig, kik a közkereseti társaságban csak magukat a tagokat látják, már ebből kifolyólag is a principalis felelősséget követelik, mely egyedül felel meg a törvény szellemének és a helyes törvényt magyarázatnak.

Szerintem is, akár veszszük jogi személynek a közkereseti társaságot, akár nem, a tagok személyekben principaliter felelnek, mit különösen a törvény 97. §-a igazol, hol a csőd esetére subsidiarius felelősség van kimondva; a contrario következtetve, minden egyéb esetben principalis a tagok felelőssége.

Ezen felfogás helyességét támogatja a törvény intézkedése a szövetkezeteknél, hol csőd esetére principalis felelősséget statuál, miután előzetesen, csődöt kivéve, a subsidiarius felelősséget állapította meg.

A birói gyakorlat is ezen álláspontokra helyezkedett, s kimondta a Curia, hogy a társaság tartozásaiért a tagok perelhetők, a nélkül, hogy előzetesen a társaság volna perbe vonandó, de a társaság ellen hozott ítélet azért a tag ellen nem fogatosítható, ha az személyében perelve nem lett.

A dolog tehát úgy áll, hogy a társaság tartozásait a hitelező akár magán a társaságon, akár a tagokon, vagy csak azok egyikén, akár a tagokon és társaságon egyszerre, együttesen keresheti, tekintet nélkül arra, vajon milyen természetű a követelés, és váltó, vagy más jogcím képezi a követelési jog alapját.

A cég váltóbeli aláírása alapján például a váltóbirtokos a céget magát, vagy annak tagjait perelheti, s a bíróság kellő igazolás után a cég váltónyilatkozata alapján a tagok ellen is meghozza a sommás végzést, minthogy az anyagi jogszabálynak a váltói formális szigor utját nem állja.

Ezt mondta ki a kir. Curia oly esetben is, mikor a társaság még bejegyezve sem volt. Ez a német praxis is, s csakis az felelhet meg azon célnak, melyet a törvény a közkereseti társasággal elérni óhajtott, t. i. a feltétlen nagyobb garancia alapján bizalmat a társaságok iránt.

Összegezve az eredményt, határozottsággal állithatjuk, hogy a közkereseti társaság tagjai nemcsak korlátlan és egyetemleges, hanem ezenfelül feltétlen és közvetlen felelősséggel tartoznak a társaság kötelezettségeiért, mely csakis egy esetben, a 297. §. esetében lesz közvetetté, subsidiariusá, ellentétben a korlátlan felelősség mellett alakult szövetkezetekkel, hol csőd esetében a tagok szabályszerinti subsidiarius felelőssége principalis felelősséggé alakul át.

Dr. Wolf Jakab,
ügyvéd.

A bizonyítvány-hamisítás kérdéséhez.¹

V.

A közokirat-hamisítás a magyar Btk.-ben az által, hogy a tévedésbe ejtésre való felhasználást nem kívánja meg, nagyon ingadozó alapra van helyezve. «A ki hamis közokiratot készít», — mindössze ennyi a tényálladék. Szigorúan véve egy rendőri természetű cselekménynek fegyházbüntetés alá helyezése ez, mert nem a közokirat érvényesítését tiltja meg, hanem a készítést; már pedig a készítés igen sok esetben közömbös dolog. Csakis egy körülmény szolgáltat némi korlátot az önkény ellen, az a feltétel: «ha ebből valakire jogsérelem háramlik vagy háramolhatik.» Sokat ugyan nem tud megmenteni ezen klausula, mert első fele ennek is tárgytalan. Ha t. i. elegendő, hogy jogsérelem háramolhatik, nem biztosíték az, hogy előbb positivebb alakban van kifejezve a követelmény azzal, hogy jogsérelem háramlik. Tényleg nem az elsőhöz, a plushoz, hanem a másodikhoz, a minushoz, a jogsérelem lehetőségének feltételéhez van kötve a fogalom teljessége. Ezen tényálladáki elem tehát nem képes pótolni azt, midőn az 1843-diki javaslat, a német Btk. és az osztrák javaslat a tévesztésre való használatot követelik meg. A jogsérelem lehetősége a magyar törvény szerint fenforoghat ott is, a hol a használat még nem állott be, vagy a hol a használat nincs is célba véve, vagy a hol az elkészítés után a használat célzatától az illető elállott. Ilyen esetekben a terjeszkedésre hajló represszionális irányzat könnyen már abban bekövetkezettnek láthatja a feltételt, hogy a hamis közokirat létezik s eshetőleg más által is felhasználható.

Az bizonyos, hogy a befejezéshez a használat éppen nem kívántatik meg, — ezt Illés Károly a kommentárban erősen hangsúlyozza. A dolust illetőleg Illés csak annyit követel, hogy a készítést azon tudattal teszi, hogy abból valakire jogsérelem háramlik vagy háramolhatik. Nem szükséges az intentio, hanem csak a tudat.

A tényálladáki elemek ezen összezsugorítása annyira megy, hogy az, a mi nálunk a (fegyház és börtönös) közokirat-hamisítási büntett bevezését jelenti, Németországban még alig haladja meg a (fogház) közokirat-hamisítás vétségének előkészítési stádiumát.

Mindebből kitűnik, hogy valami nagy értéket a magyar törvény jogsérelmi klausulájának nem tulajdoníthatunk.

De valami értéke mégis van. Jobb, mint a semmi.

S a Curia, valamint az alsó fokok itt-ott alkalmazásba is vették a klausulát.

Több ízben kimondotta különösen a Curia a közokirat-hamisítás fen nem forgását azon czimen, hogy a cselekményből valakire jogsérelem még nem is háramolhatott. Különösen a «valaki» szóra alapították a bíróságok okoskodásaikat; ezen kifejezés látszik ugyanis jelezni, hogy az állam elleni, közjoginak nevezett sérelem nem elegendő, mivel a «valaki» alatt aligha értette a törvényhozó az államot közjogi szempontból. Még a kir. Curianak II. büntető tanácsa sem zavarta meg a harmóniát; onnan a nyolczvanas évek elejéről volt egy ítéletünk, mely kimondotta, hogy a 391. §. «konkrét jogokat» tart szem előtt.

Időközben felmerült a bizonyítvány-hamisítási kérdés, kijött a novella-javaslatnak ez iránti kiegészítő határozmánya és előállott a Fráter Tamás esete. A II. tanács megragadta az alkalmat és Fráter Tamást közokirat-hamisítás büntette miatt vád alá helyezte, dr. Illés Károly ur után pedig kijelenti, hogy a régebbi ítéletben konkrét jogok sérelme alatt a «közjogi» sérelmeket is értette.

Annyi ebből bizonyos, hogy a közület vagy a «közjog» lehető sérelmének elfogadásával a közokirat-hamisítási — különben is fogyatékos — körülírásnak jó részét lecsípték. Sőt alig

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 14. és 15. számban.

maradt belőle valami. Mert most már a II. tanács szerint nem lesz szükséges, hogy valakire jogsérelem hármojjék, az sem, hogy hármozhassék, még az sem lesz szükséges, hogy az a bizonyos közületi jogsérelem előálljon, hanem elég lesz a közokirat-hamisítás megállapításához a közületi sérelem lehetősége, vagy potentialitása, mint tudományosabban mondani szeretik. Ezzel a közokirathamisítás vagyon elleni jellege, mely elvégre rendszerint mégis a tulnyomó, teljesen paralizálva van...

VI.

Vissza kell térnem arra, hogy mi értendő tulajdonkép a «konkrét jogsérelem» alatt. Ezt igen szépen kifejtette maga a II. tanács ugyanazon ítéletben, melyből a konkrét jogsérelmet idéztük én is, ellenfelem is.

«Csak konkrét jogsérelmeket — mondja az ítéleti indoklás — tart e szakaszokban szemelött a törvény, s csakis az ezekre hárulható sérelem, illetőleg e jogok vagy jogviszonyok lényegére vonatkozó, tehát ezek tekintetében sérelmes valótlaniságnak közokirat vagy nyilvánkönyvbe bejegyzés általi hamis bizonyítását rendeli e szakaszok szerint büntettetni. Ha tehát valamely, habár nem való ténynek bejegyzéséből jogsérelem *valakire* nem hármozhathat: a 391. §., valamint a 400. §. alkalmazása már ennél fogva ki van zárva. A jelen esetben lehetne a telekkönyvbe valótlan bejegyzésről szó. Azonban a jogviszonyba lépők közül egyiknek joga sincs megsértve, a jog és jogviszony lényegére, a ház és udvar tulajdonának a tulajdonos által való eladására, annak a valódi vevő által való megvételére, továbbá az özvegy özvegyi jogának biztosítására nézve, a bekeblezés által változás nem állván be, s így jogsértő bekeblezés senki által sem eszközöltetvén ki: a 400. §. esete nem foroghat fen. (BŰT. VI. 164. 1.)

Innen merittem a nagy vehementiával megtámadott feltevést.

Itt szó sincs közjogi sérelemről. Sőt még sokkal magánjogiasabb, mint a hogy én magyarázom a tételt. És ha Dr. Illés Károly ur több figyelemre méltatta volna a II. tanácsnak általa is idézett ítéletét és indokolását, bizonyára nem használja azon leczkértető hangot, melybe különösen e pont tárgyalásánál esett.

Hogy egyébiránt a II. tanács gyakorlata a jogsérelmi kérdésben és a konkrét jogsérelem magyarázatában mennyire nem egyöntetű, mutatja e tanács négy ítélete, mely idevág.

1. Valaki eladta az atyjától örökölt házat, és minthogy a ház még az atya nevében állott, hogy az örökösödési illetéket megtakarítsa, a szerződésre atyja nevét írta és így az átirás akadálytalanul megtörtént. A II. tanács *felmentette*, mivel nincs konkrét jogsérelem. (BŰT. VI. 164. 1.)

2. Az anyakönyvben nem fordult elő az illető hadköteles egyén neve, de más hiteles adatok alapján pontosan megállapítható volt a születési idő és a családi összeköttetés. A lelkész oly kivonatot adott, mintha mindez az anyakönyvben foglaltatnék. A II. tanács *felmentette* ugyanazon oknál fogva. (Dtár u. f. XXXII. 293. 1.)

3. Egy bírósági kézbesítő maga írta a felek nevét a kézbesítési vevényekre s ezt a körülményt nem jegyezte meg a vevényeken. A II. tanács, tekintve hogy nem merültek fel adatok arra nézve, hogy a kézbesítési vevények meghamisítása által a panaszlókra jogsérelem hármozt vagy hármozhathott volna; tekintve, hogy ekként a vádlott cselekményeiben nemcsak magában véve minden szándékolt büntetendő cselekmény elkövetésében általában már bennfoglalt roszhiszeműségnek, hanem a Btk. 393. §.-a alá eső közokirathamisítás leglényesebb ismérvének, a jogsérelemnek mint okozatnak jelenségei hiányzanak: a bünvádi eljárást *megszüntette*. Tekintve azonban, hogy a kézbesítési vevények kiállítására körüli eljárás minden hiányossága nagyban veszélyezteti a jogkereső közönség legfontosabb érdekeit, hogy e szerint minden olyan mulasztás, visszaélés vagy szabálytalanság, mely e körül a kézbesítők részéről elkövetetik, méltán vonhatja a megtorló

eljárást maga után: a fegyelmi eljárást elrendelte. (Dtár u. f. XXIX. 259. 1.)

4. Valaki a marhajárlatot meghamisította annyiban, hogy a reávezetett hivatalos egészségi bizonyítvány meghosszabbítottnak tűnhetett fel, holott az már lejárt; a marhát pedig vásárra hajtotta, hol visszautasították volna, ha lejárt bizonyítványt mutatott volna be. Kiderült azonban, hogy azon időben az illető község területén marhabetegség nem uralkodott és a bizonyítvány meghosszabbítását akadálytalanul megkapta volna, s ő csak a hosszadalmas utánjárás kikerülése végett tette az egészet. A Curia II. tanácsa *elítélte*, mert «az állam közjoga sértetik meg az által, hogy az állat-egészségügy megóvására vonatkozó törvényszerű intézkedések mellőztetnek s azok sikeres végrehajtása meghiúsítatik». Itt tehát a II. tanács már csak a formához tartotta magát és nem kutatta, vajon az óvintézkedés mellőzése a konkrét esetben és helyen idézhetett-e elő veszélyt, vagyis az a cselekmény előidézhette-e a «közjogi» sérelmet. (Az esetet l. a jelen szám *Mellékletén* 132. sz. a.)

Lehet, hogy a négy ítélet közt megvan a bizonyos «legtökéletesebb harmonia», melyet dr. Illés Károly ur a II. tanács judikaturájában észlel; én részemről nem találok.

Az 1. számú esetben bizonyos szigorubb felfogás szerint elvégre lehetett volna jogsérelmet találni abban, hogy az eladó a hamisítással megrövidítette az államot az örökösödési illeték tárgyában; de mellőzték ezt a kisszerű szempontot. A 2. és 3. számú esetekben szintén belebocsátkoztak a kérdés materiális oldalába. S az egésznek magyarázata az, hogy az 1. 2. és 3. számú ügyek régibb keletűek. De előtérbe jött a Fráter Tamás esete, és az érlelte meg legújabbán a 4. számú ítéletet, melyben már sem a magánjogi sem a közjogi sérelemnek még lehetőségét sem követeli meg a II. tanács az elítéléshez.¹

VII.

Szólnom kell arról is, hogy más kodexek ugyanazon körülírást használják-e, mint a magyar.

A német Btk.-ben és az osztrák javaslatban — mint láttuk — más a körülírás és szerintem az által, hogy a tévedésbe ejtésre való használatot megkívánják, sokkal több ellentállási erővel bír a definitio.

És eltérően oldja meg a kérdést az 1843-diki magyar büntető-törvénykönyvi javaslat is. Ennek ide ígtatom érdekes határozmányait:

330. §. A ki oly czélzattal, hogy csalhasson s az által valakinek kárával akár magának, akár másnak hasznát hajtson, vagy pedig minden haszon nélkül valakinek életére, egészségére, szabadságára, becsületére, vagy értékére nézve ártalmat okozzon, valamely közoklevelet bármi részben meghamisít, vagy közoklevél formában hamis írományt készít: a) ha tette által csak értékében akart valakit megkárosítani, nyolcz évi rabságig büntetethetik; b) ha pedig tette által valakinek életét, szabadságát, becsületét vagy egészségét akarta veszélybe hozni, büntetése tizenkét évi rabságig terjedhet, — sőt c) ha tette által valakinek erőszakos halálát okozta, mint orgyilkos fog büntettetni.

335. §. A ki másnak neve és aláírása alatt hamis vándorkönyvet, iskolai-, utazó-, szolgálati-, vagy más olynemű bizonyítványt, mely által senki megkárosítása nem czéloztatik, kohol, vagy a valódiakat meghamisítja, vagy az eképen készített hamis vagy meghamisított írományt tudva és csalási szándékkal használja, hat heti fogságig büntetethetik.

¹ Tárgyalja t. ellenfelem azt is, hogy 2. alatti esetben a Curianak abbéli kijelentését, hogy a hol nincs jogsérelem, ott nem szükséges büntetni, helyeseltem. Habár az eltérés nem éppen a lényegbe vágó, felesleges, hogy e tekintetben további elemzésbe bocsátkozzam, mivel a helyeslő megjegyzést *nem én írtam*. E lapok mellékletén jelent meg a három csillag alatt az illető jogesethez fűzve, s írta e lapok egyik t. munkatársa. A megjegyzéseket *jobb* szakember írja. Volt eset arra is, hogy t. ellenfelem írt egyet. Azon vád tehát, hogy önmagammal ellenkezésbe jöttem, ezen felvilágosítással, azt hiszem, tárgyalanná lett.

336. §. Azon hamisítónak azonban, ki a hamisítást bérért cselekedte, büntetése hat hónapi fogságig terjedhet.

341. §. A fenebbi 330., 331., 333., 338. és 339-dik §-okban körülírt büntettek bevezetettnek tekintetnek, mihelyest a hamisító a hamis vagy meghamisított irományt a 330-dik §-ban körülírt célzattal valaki ellen használta, habár célját nem érthette is, vagy mihelyest azt valakinek használás végett átaladta.

342. §. Ha tehát a hamisító azon irományt, melyet a fenebbi 330. §-ban körülírt célzattal meghamisított, vagy mint hamisat tudva mástól átvett, a szándékán kívül közbejött felfedeztetés miatt még senki ellen nem használta, sem másnak használat végett által nem adhatta, kísérléért fog büntettetni s büntetése a bevezetésre rendelt büntetésnek feléig terjedhet.

Megköveteli tehát a javaslat a teljes dolust; megköveteli a bevezetéshez, hogy az okirat valaki ellen használtatott legyen; s ezen kívül a bizonyítvány-hamisítást külön tárgyalja és nagyon redukált büntetési tétel alá helyezi.

Az olasz törvénynyel, az igaz, egészben véve megegyez a fenálló magyar törvény közokirat-hamisítási szövege.

De először is az olasz nem azt mondja, hogy valakire jogsérelem háramlik vagy háramolhatik, hanem azt, hogy: *ove ne possa derivare pubblico o privato documento*; a kétféle kárt tehát külön-külön megemlíti és óvakodik személyre korlátozni a károsítást.¹

Másodszor pedig az olasz Btk. nem is helyezi a bizonyítvány-hamisításokat ezen körülírás alá; valamennyit kiveszi s egy külön fejezetben részletesen szabályozza és hasonlíthatatlanul csekélyebb büntetéseket szab azokra.

Az olasz törvény tehát szintén nem hozható fel ellenem, már csak azért sem, mert szerinte a közokirat-hamisítási határozmányok a bizonyítvány-hamisítási esetekre nem is tartoznak. Én éppen azt a rendszert védtem mindig, mely a bizonyítvány-hamisítási ügyre nézve egyrészt az 1843-iki magyar javaslatban, másrészt az olasz törvényben foglaltatik.

VIII.

Eljutottam azon ponthoz, hogy mi a teendő de lege ferenda.

A hézagnak törvényhozási uton való betöltése nélkül a kérdés nem lesz megoldható; mert a fentebbiekben feltüntetett »törvénytárgyalatok« és törvénytárgyalati vergődések oly jellegűek, hogy azokba a gyakorlat tudatosan belé nem mehet.

A magyar törvény átvette a közokirat-hamisításnak az olasz javaslatban foglalt szerkezetét, de az ezen delictum subsidiárius delictumát nem az olasz szerint, hanem a német Btk. mintájára határozta el a fődelictumtól. A német törvény azonban már magát a közokirat-hamisítást is csak vétségnek tekinti, tehát nem volt szükséges onnan többet kiválasztania, mint éppen a koldulási célokra szolgáló hamisítási kihágásokat. A magyar törvény most azt a képet nyújtja, hogy a szűkkörű olasz közokirat-hamisítás *büntette* és a szintén szűkkörű német koldulási hamisítás *kihágása* vannak egymás mellé helyezve. Holott ha a közokirat-hamisítást büntetté tesszük, akkor ki kell belőle választani nemcsak a kihágásokat, de a vétségeket is; vagy ha csak a kihágásokat választjuk ki, akkor a fődelictumot kell vétségivé tenni és a bíróra bízni, hogy súlyos esetekben közelítse meg a maximumot. Tertium non datur. Pedig egy ilyen tertium van ma a magyar törvényben. Az eklektikus alapon való kodifikációnak itt is mutatkozik az a következménye, hogy hézag marad a különböző eredetű határozmányok közt.

¹ Az olasz 1870-ki javaslat, melyből a magyar szöveg valószínűleg vétetett, így hangzott: »per recare a taluno un danno»; itt tehát megvan a *valaki*. Majd átalakították a második javaslatban így: »in altrui pregiudizio anche meramente possibile». Még az 1887-ki Zanardelli-féle javaslat is ezt a szöveget tartalmazza, és csak a parlament tárgyalása után működött bizottság állapította meg a szöveget azzá, a mi a törvényben van.

A novelláris megoldás mikéntjéről többször szoltam. Utalhatok *Büntetési Rendszerünk Reformja* című munkám II. füzet 67. és köv. II. és III. füzet 65. és köv. lapjaira. Utóbbi helyen konkrét javaslatom lényegileg az volt, hogy iktáttassék az okirat-hamisítások után a következő fejezet:

XXXII. a. FEJEZET. Bizonyítványok hamisítása.

407. a. §.

A ki hamis iskolai, vizsgálati vagy képesítő bizonyítványt készít, vagy valódi bizonyítványt lényeges tartalmának megváltoztatása által meghamisít, ha azt valamely hatóság vagy iskolai igazgatóság félrevezetésére használja, vagy a ki valamely vizsgálatot másnak neve alatt tesz le: hat hónapig terjedhető foghúzzal büntetendő.

A ki ily hamis bizonyítványt tudva használ: három hónapig terjedhető foghúzzal büntetendő.

Annakidején megis indokoltam; itt csak pár megjegyzéssel kísérem.

A miatt is lehetetlen a bizonyítvány-hamisításokat az okirat-hamisítás általános keretében elhelyezni, mert még ha a tanárt és a tanítót közhivatalnoknak vennők is, akkor sem lesz valamennyi bizonyítvány közokiratnak tekinthető. Intézkedni kell t. i. a nem-iskolai bizonyítványokról is. Mikor a gazda ad bizonyítványt a legénynek, az inasnak, vagy a cselédnek, vagy mikor a főnök az alkalmazottnak, vagy az ügyvéd az ügyvédjelöltnek, az ily bizonyítványok hamisítását vagy ily hamis bizonyítványok készítését kétségkívül büntetni kell. De a magánokirat-hamisítás az ily eseteket csak kivételesen vehetné magába.

Ez is mutatja, hogy a bizonyítványok egészen különleges természetűek. A közokiratiak nem különböznek a nem-közokiratiaktól annyira, hogy e miatt a cselekmény két külön delictummá volna alakítható. A Kbt. 71. §-ában sincsenek ezek egymástól különválasztva, és az orvosi bizonyítványoknál sem.¹ A mi pedig a községi bizonyítványok hamisítását illeti, azt helyes volt ugyan kiemelni különösen a büntetéstétel leszállíthatása céljából, de nincs sok nyerve, mert a 411. §. az ide tartozó esetek csak egy részét öleli fel.²

IX.

Szólhatnék még azokról a nagyszámu személyeskedésekről, melyekkel t. ellenfelem az ő dolgozatát elejétől végig megrakta.

Azonban eddig sem szoktam az ilyenekre felelni és most se teszem. A komoly közönséget nem érdeklik ezek. Ha a szakközönség itélni fog, nem tartok attól, hogy azon szemén-szedett kedveskedéseket fogja ítélete alapjául venni.

De előbbi cikkébe belevonja dr. Illés Károly ur az egyetemnek a bizonyítvány-hamisítás iránti feliratát. Erre nézve azzal a ténybeli helyreigazítással szolgálhatok, hogy az egyetem csak akkor tett felterjesztést, midőn a rendőrség egy az egyetemen felmerült eset alkalmából megtagadta az

¹ Illés Károly kommentárja erről így ír: Törvényünk szerint az intellectuális hamisítás csak a közokiratokkal elkövetett ilyenmü visszaélésekre terjed ki, s minthogy az orvos, a hatósági orvosoktól eltekintve, nem közhivatalnok, s az általa kiállított bizonyítvány nem közokirat, ennél fogva a valótlán tartalmu orvosi bizonyítvány kiállítója a XXXII. fejezet határozmányai szerint nem volna büntetendő.

² A 411. §-nál a fő-hézag az, hogy nincs intézkedés a községi bizonyítványoknak oly hamisításairól, melyeket nem a községi előljáró követ el. A belsőről nem is akarok szólni, de mi történik, ha a hamisítás extraneustól ered? A 391. és 392. §. nem alkalmazható, mivel ott öt évig terjedhető börtön, illetőleg fegyház van, s az extraneus hasonlíthatatlanul szigorubb büntetés alá kerülne, mint maga a közhivatalnok, — lévén a községi előljáró cselekményének maximuma csak hat havi fogház. Már pedig az analog esetekben a közhivatalnok mindig sokkal súlyosabb büntetés alá kerül, mint az extraneus. A Kbt. 71. §-a sem lesz minden esetben helyén, mivel itt a célzat szorosán körül van írva, s előfordulhat ily cselekmény más mint alkalmazás, eltartás vagy segélynyerés célzatával is.

előnyomozat megindítását. S a rendőrség ezt némi alappal tehette, mert a Curia állandó gyakorlatával szemben, mely azon időben még a II. tanács ellenkező határozata által sem volt megbontva, aligha mutakozhatott tanácsosnak belébocsátkozni egy előnyomozatba, melyet a bíróság eshetőleg a Btk. 1. §-a alapján megszüntetett volna.

Dr. Fayer László.

Különfélék.

— A feltételes elítélésekről szóló törvényjavaslatot nyújtott be az olasz miniszterium a parlamentnek. Olaszország tehát előreláthatólag legközelebb szintén behozza ezen intézményt, dacára annak, hogy büntető-törvénykönyvük alig több mint három évvel ezelőtt lépett életbe. Ott tehát nem félnek annyira a novellától mint nálunk. Sajátságos igazán, hogy a magyar javaslat több mint egy éve a palament előtt fekszik és senki sem sürgeti tárgyalását.

— A kir. közjegyző helyettesítéséről. Dr. Pap József m.-szigeti kir. törvényszéki bírónak e lap 14. számában fenti cím alatt megjelent cikkére közjegyzői körökből következő megjegyzéseket teszik:

1. A közjegyző helyettesítéséről intézkedő 1886: VII. tcz. 5. §-a azt mondja, hogy: «távollét vagy betegség esetében a közjegyző mindennemű közjegyzői teendőire nézve helyettesítheti magát»; az a körülmény, hogy ezen távollét vagy betegség hosszabb vagy rövidebb ideig tart-e, különbséget nem tesz.

2. A közjegyzői okiratok érvénytelenségének esetei az 1874: XXXV. tcz. 68. §-ában taxative felsorolva lévén, sem azokból elvenni, sem azokhoz hozzátenni semmit sem lehet; fel nem tehető ugyan, hogy a közjegyző a helyettesítés beálltát a kamarának be nem jelentené, azonban ha ezt el is mulasztaná, az a közokiratok érvényére befolyással nincs; annál kevésbé lehet befolyással azon nem is tőle függő körülmény, hogy a kamara a helyettesítés beálltáról a törvényszék és gyámhatóságot értesítette-e.

3. Azon kívánság, hogy mindenütt, a hol állandó helyettes van, két közjegyzői állomás rendszeresíttessék, helytelen és igazságtalan, egyrészt azért, mert a közjegyzőnek előre kell gondoskodni arról, hogy ha megbetegszik vagy szabadságra megy — a mihez talán nemcsak a bíró uraknak van méltányos igényük — legyen irodájában valaki, a ki őt helyettesítheti, s másrészt azért is, mert ha a cikkkiró által javasolt drákói rendszabály elfogadtatnék, akkor a jelöltek csak addig maradhatnának a közjegyzői irodákban, míg helyettesi qualificatióra szert nem tesznek, s akkor a közjegyző kénytelen volna őket, nehogy egy másik közjegyzői állás rendszeresítésére okot szolgáltasson, irgalom nélkül elbocsátani s a közjegyzői intézmény megfosztatnék képzett jelöltektől.

— A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalmi és tevékenységi kimutatása. 1893. évi márczius havában érkezett 7581, elintézésben volt 1231, volt elintézendő 8812. Elintéztetett 7540. Elintézetlen maradt 1272. Csőd nyitattott 5, csőd megszüntetett 5, csőd folyamatban maradt 73.

— A Btk. 240. §-ához. E lapok f. é. 6. számában közöltünk egy esetet, melyben a Curia kimondotta, hogy a Btk. 240. §-a értelmében az utólagos házasság létrejöhet a *curiai* ítélet kihirdetéséig. A Curia ezen felfogásának akkor ellene nyilatkoztunk és kifejtettük, hogy a törvény csak az első foku ítéletet értheti. Most ezen esetre vonatkozólag a következő levelet vettük, mely teljesen megerősíti az általunk felhozottakat.

«Még ha úgy fogjuk is fel a dolgot, hogy a házassági aktus a legfőbb bírói ítélet kihirdetéséig a büntetés végrehajtását megakadályozza, nem szabad lett volna a bíróságnak úgy eljárni, a mint ezt tette, mert a curiai ítélet nem akkor tekintetik kihirdetettnek, mikor az első fórumon a bíróság a félnek tudomására hozza, hanem akkor, a midőn azt hozatala alkalmával kihirdetik. Jelen esetben pedig a curiai ítélet kelt 1892 máj. 17-én, kihirdetett a félnek, ha a Curian jelen volt, ekkor, — a kir. törvényszéknél közöltetett 1892 jun. 30-án, a felek megesküdtek 1892 jun. 28-án. — Nem hagyhatom szó nélkül a Btk. 240. §-ának szövegezését sem, a mely bizony igen határozat-

lan és olyan kifejezést tartalmaz, hogy *bűnvádi* ítélet, — mintha büntető bíró, polgári ítéletet hozna. — De most jön a dolognak a java. K. I. alig hogy egy pár hétig élt együtt azzal a nővel, a ki csak azért vett törvényes feleségül hogy a 2 évi fegyház el ne szenvedje, hanem míg az ügy felebbezés következtében még függőben volt, el-eljárogatott nejéhez, ki már előbb elhagyott, de a mint a kir. curiai végzés lejött, azonnal megtette a lépéseket a házasság törvényes felbontása iránt, és a nő perének ujraképvételét és hűtlen csaló férjén az ítélet végrehajtását kérte. Természetesen rajta segíteni nem lehet.»

A bírósági végzés pedig így hangzik: 2647/895/B. A királyi ügyészség 2046/893. sz. indítványa a V. M. K. I.-né által férje ellen beadott kérvény felrététele tárgyában. *Végzés:* Ezen kérvény mint bűnvádi eljárásra alkalmatlan, felretétetik. *Indokok:* K. I. böszményi asztalos segéd az 1891 április 23-án 4968. sz. a. kelt első, 1891 november 10-én 765. sz. a. kelt második, és 1892 május 17-én 538. sz. a. kelt harmad bírói ítélettel a V. M. sérelmére elkövetett erőszakos nemi közösülés büntette miatt 2 évi fegyházra és 3 évi hivatalvesztésre ítéltetett. A curiai ítélet kelte után, 1892 június 28-án a felek között házasság jött létre s az esketési anyakönyvi kivonat 1892 június 30-án, a curiai ítélet kihirdetése napján a kir. törvényszékhez beadván, az 1892. évi június 30-án 6720. sz. I-ső, 1892 szeptember 6-án 3279. sz. II-od és 1893 január 10. 10759. sz. III-ad bírói végzésekkel az alapítéletek hatályon kívül helyeztetek s a Btkv. 240. §-ára való hivatkozással kimondatott, hogy a K. I.-re kiszabott fegyházbüntetés végre nem hajtható. Ily körülmények közt, habár V. M. kérvényében azt állítja hogy K. I., ki csak azért esküdött meg vele, hogy büntetését kikerülje, ki vele egy hétig sem lakott együtt, s dacára hogy nejévé tette, hűtlenül elhagyta, ő ellene válopert is indított; habár tehát bizonyíthatónak látszanék az, hogy K. I., ki csak az utolsó pillanatban, midőn már a fegyház ajtaja reá zárult volna, lépett a szerencsétlenné tett leánynyal az oltár elé, ezen házasságkötés által nem a leány ellen elkövetett sérelmet akarta jóvá tenni, hanem a törvény szelleme és intenciójának kijátszása mellett pusztán alaki mentő bizonyítékot szerzett a maga számára, habár V. M. az őt elhagyó s régi szeretőjéhez visszatérő férjét büntetni kéri is, miután azonban a hivatkozott végzések már jogerejüleg megállapították, hogy K. I. a jelen ügyből kifolyólag nem büntetendő: ezen kérvényt, mint bűnvádi eljárásra alkalmatlant félre kellett tenni. — Kelt a debreczeni királyi törvényszék 1893. évi márczius hó 30-án tartott üléséből.

— Önkormányzatunk mint alkotmányos garancia cím alatt Moskovitz Ivántól 83 oldalra terjedő füzet jelent meg, mely történeti és jogi szempontból tárgyalja a közigazgatás reformjának kérdését, polemizálva a minicipalistákkal, s arra az eredményre jut, hogy a reform iránya csakis az államosítás lehet.

— Pintér István gyilkossági bűnyűjét, melyet lapunk is közölt (l. 14. szám melléklete) dr. Kemény Fülöp nagykanizsai törvényszéki jegyző kiadta. A füzet magában foglalja valamennyi forum ítéleteit és egy tájékoztató bevezetést.

— A francia *Collection des Codes étrangers*-ben megjelentek az olasz, a spanyol és a chilei kereskedelmi törvények francia fordításai.

— Az osztrák értékpapír-forgalmi adótörvényről, mely a folyó év elején lépett életbe, már két mű jelent meg. Egyik dr. Hammerschlag Károly tollából, mely inkább gyakorlati, a másik dr. Weisshut Albert tollából, mely nagyobb és inkább tudományos jellegű.

— A bűnpártolás és a részesség összehatkozásáról dolgozat jelent meg *Nieland*-tól. A mellett nyilatkozik, hogy részesnek a bűnpártolási cselekményért való külön megbüntetése nem foglalhat helyet. Nagy szorgalommal összegyűjtötte a kérdésbe vágó anyagot úgy az elmélet, valamint a gyakorlat és a törvényhozás teréről.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 22-én esti hat órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi-ut 8. szám) teljes-ülést tart, melynek tárgya Dr. Schwarz Gusztáv következő című előadása: Úszó határok a jogban.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 írt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A nyomtatvány terjesztése által elkövetett büntetendő cselekmények illetékes bírása. Dr. SÁRFY GUIDO szegedi kir. főügyési helyettesétől. — Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnyói kir. közjegyzőtől. — *Törvénykezési Szemle:* A cselédtörvény revíziója. CHUDY HUGÓ budapesti rendőrtanácsostól. — Kétes elmeállapotok a törvényszék előtt. (Dr. Salgó Jakab jogászegyleti felolvasásának bevezető része.) — Különlék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Uszó határok a jogban. (Dr. Schwarz Gusztáv jogászegyleti előadásából.) — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A nyomtatvány terjesztése által elkövetett büntetendő cselekmények illetékes bírása.

A Ratiu-féle bécsi zarándoklást, a román «Replica» megjelenését nyomon követte a közvélemény felháborodása; az országgyűlésen, a sajtóban hangosan követelte mindenki a magyar állam, a magyar nemzet ellen intézett bujtogatásoknak elnyomását és szigorú megtorlását.

A közvádlnak gondoskodnia kellett a megtorlásról. Röpiratok kerültek kezébe, melyek a leggaládabb hazugságokkal a magyarok ellen izgatják a hazánkban lakó nemzetiségeket, a tényeket és történelmi adatokat elferdítve, a magyar államot képező országok között fenálló államközösség ellen lázítanak. Kétségtelenül állott tehát előtte, hogy e röpiratok terjesztése által a Btk. 172. és 173. §-aiba ütköző büntetendő cselekmények követték el. Csakhogy a román «Replica» a tót «Hlask. rodičom slovenskym» stb. külföldön tették közzé. A szerző, kiadó, nyomdatulajdonos külföldiek; az 1848. évi XVIII. tcz. 13. §-ához képest pedig a sajtóbírók előtt más ellen a megtorló eljárást meg nem indíthatta. Gondoskodnia kellett továbbá az izgató röpiratok terjesztésének meggátolásáról; a Btk. 62. §-a alapján az elkobzás és megsemmisítés felől ítéletet kellett kieszközölnie. Vajon a sajtóbíróshoz forduljon-e? vagy a rendes büntető bíróságok előtt indítsa meg ez iránt az eljárást?

E fölmerült kérdésekre vonatkozólag kívánnék előadni néhány észrevételt, melyek, ha másként nem, a szakértők figyelmének felkeltésével a kételyek eloszlatásához talán hozzájárulhatnak.

I.

A megtorló eljárás folyamatba tételénél, mint említém, a fenakadás oka az a körülmény, hogy az izgatás eszköze külföldön közzétett nyomtatvány; s miután az 1848. évi XVIII. tcz. 13. §-a szerint sajtóvétségért csak a szerző, kiadó és nyomdatulajdonos vonható felelősségre: azok ellen, a kik a lázító nyomtatványt külföldről megszerzik és itt terjesztik, a sajtóbírók előtt vádat emelni nem szabad.

Ha a sajtóügyi eljárást szabályozó, 1867. évi május hó 17-én kiadott rendelet 20. §-ának e) pontját tekintjük, első pillanatra úgy látszik, hogy ebben a meghatározásra nézve utmutatást találunk. E szerint ugyanis: «az esetre, ha a nyomtatványon sem a szerző, sem a kiadó, sem pedig a nyomdatulajdonos megnevezve nem volna, vagy ha ezek közül az, a ki vádolva van, külföldön laknék vagy tartózkodnék» stb., a vádlott részére hivatalból gondnok nevezetik ki. Ha nincs is kilátás arra, hogy az ilykép kiszabott büntetés végre fog hajtatni, megnyértük mégis azt, hogy az

1848. évi XVIII. tcz. 27. §-a alapján a nyomtatványnak bel-földi terjesztőit elérheti az igazságszolgáltatás sujtó keze.

Mindez azonban csak látszat.

Először is az eljárási rendeletnek idézett pontja nem érintheti azt a kérdést: mennyiben vonható felelősségre akár a magyar honos, akár a külföldi külföldön elkövetett büntetendő cselekmény miatt? Erre nézve a büntető törvénykönyv rendelkezései irányadók, a melynek 11. §-a szerint — miután a Btk. II. részének VI. fejezetében felsorolt büntetendő cselekmények nem tartoznak azok közé, melyek a 7. §. szerint feltétlenül a magyar büntető-törvénykönyv szerint büntetendők, — ezek miatt bünvádi eljárás nem indíthat meg, ha a cselekmény az elkövetés helyén fenálló törvény szerint nem büntethető. Már pedig nincs külföldi törvény, mely a magyar állam integritását büntetési sanctióval védje.

Szívesen elfogadnám, bár kételyeim vannak ellene, azt a nézetet: hogy ha külföldön adattak is postára a lázító nyomtatványok, a terjesztés Magyarországon történt, s ennélfogva a büntetendő cselekmény itt követtetett el. De ha ezt a nézetet a gyakorlatban alkalmazzuk is, messze maradunk el még mindig attól, a mit az állam érdeke kíván. A külföldi szerző, kiadó vagy nyomdatulajdonos vajmi kevésbé fogja érezni elítéltetése súlyát. És mindaddig, míg az ítélet meghozatott, a bel-földön terjeszthetik a lázító nyomtatványt a nélkül, hogy büntetéstől kellene félniök. Csak arra ügyeljenek, hogy elegendő készletük legyen az esetre, ha netalán sikerül a hatóságoknak itt-ott néhány példányt lefoglalniok: addig míg az esküdszék hosszadalmas eljárás után kimondja a vétkest, elég idő marad arra, hogy ezután a lázítók nyugodtan abba hagyhatják működésüket, azzal a tudattal, hogy eleget végeztek, s már most felesleges volna megtorló eljárásra alkalmat adniok.

A sajtótörvény 27. §-a alapján különben is csak az büntethető, ki az elmarasztó ítélet által sujtott elmeművet sajtó útján újra közzé teszi vagy árulja; ki ingyen osztogatja szét az elkobzás elől megmentett vagy a külföldről meghozatott újabb példányokat, a törvény szó szerinti alkalmazásával nem volna felelősségre vonható. Látjuk ezekből, hogy a sajtótörvényben kijelölt megtorló eljárásra utalva, a leirt esetekben nemcsak a Btk. VI. fejezetében felsorolt, hanem egyéb közveszélyű súlyos büntetendő cselekményekkel (Btk. 134., 140., 141. és 158. §-ai) szemben is a bünvádi eljárásról le kellene mondanunk. Hogy ez a törvényhozó szándéka nem lehetett, az kétségtelen abból, hogy a Btk. szerint a nyomtatványnak pusztán terjesztése által is elkövethető büntetendő cselekmény. Fel sem lehet tenni a törvényhozóról azt az akaratot, hogy büntető rendelkezése írott malaszt maradjon. Minden büntetendő cselekménynek kell tehát hogy bírása legyen. És miután a nyomtatvány terjesztése által elkövetett büntetendő cselekmények felett a mennyiben nem a szerző, kiadó és nyomdatulajdonos által követtetett el, az 1848. évi XVIII. tcz. szerint az esküdszékek nem ítélnének: ezek feletti bíraskodásra nézve az általános szabálynak kell irányadónak lennie, a mely szerint a rendes büntetőbírók ítélnék.

Kétségtelen, hogy az életbeléptetési törvény 39. §-ához képest a sajtóvétségek bírása kizárólag az esküdszék. Ahhoz is aligha fér kétség, hogy a büntető-törvénykönyvben fog-

lalt meghatározások szerint nyomtatvány útján elkövetett büntetendő cselekmények mind a sajtóvétségek köréhez tartoznak. Helyesen jegyzi meg dr. Illés Károly jeles commentárjában (II. k. 25. és 26. l.) hogy, — ámbár a Btk. némely, meghatározásában használt «terjesztése vagy közszemlére kiállítása által» szavak a sajtótörvény szerint első sorban felelős szerző tevékenységére igen gyakran rá nem illenek, e szavakból azt, hogy a törvényhozó az ilykép megjelölt cselekményeket a sajtóvétségek köréből kizárni akarta volna, következtetni nem lehet. A Btk. ugyanis nem vette át egyszerűen a sajtótörvény 3—12. §-aiban sajtóvétségekként felsorolt büntetendő cselekményeket, hanem részben eltérő szempontok szerint állapította meg a nyomtatvány útján elkövetett büntetteket és vétségeket: az életbeléptetési törvény 7. §-a tehát a 3—12. §-ok helyébe lépő megfelelő intézkedések alatt nem az azonosokat érthette, a mi a sajtótörvénynek kerülő uton való felforgatását jelentené, hanem a büntető-törvénykönyvnek a nyomtatvány útján elkövetett büntettek és vétségekre vonatkozó összes rendelkezéseit. Ennek elég világos kijelentése foglaltatik az 1880. évi XXXVII. tcz. 39. §-ában, a mely szerint nem a sajtótörvény 3—12. §-ai helyébe lépett, illetve azokkal azonos, hanem általában: «a nyomtatvány útján elkövetett büntettek és vétségekre nézve a sajtóbírószágok és esküdszékek hatásköre érintetlenül hagyatik».

A most előadottakból, valamint az 1880. évi XXXVII. tcz. 7. §-ában foglaltakból továbbá az is következik, hogy a nyomtatvány útján elkövetett büntetendő cselekmények esetén a Btk. szabályai az 1848. évi XVIII. tcz.-nek fentartott ellenkező rendelkezéseivel szemben nem alkalmazhatók. Ha tehát valamely nyomtatványnak oly terjesztői, a kik a sajtótörvényben felelős személyek gyanánt megjelölve nincsenek, e törvény értelmében egyáltalán nem is büntethetők: akkor azok nem vonhatók semminemű bünvádi eljárás alá, habár a Btk. szerint büntetendő cselekményt követtek volna el.

A kérdés tehát azon fordul meg: vajon a sajtótörvény kizárja-e azoknak megbüntetését, a kiknek felelősségét nem szabályozta.

Az 1848. évi XVIII. tcz. rendelkezéseinél általában a szerző áll előtérben. Már első rendelkezése a törvénynek: «Gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti és szabadon terjesztheti», egyedül a szerző tevékenységét fejezi ki. Hasonlókép a sajtóvétségeket felsoroló, hatályon kívül helyezett §-ai is csak a szerző tevékenységére illenek. A szerzőre nehezedik a felelősség, de másrészt az ő tevékenysége elől háritja el a törvény az akadályokat, midőn mellette nem engedi megbüntetni azokat, a kikre a gondolat közlésében és terjesztésében a dolog természete szerint szüksége van, nehogy közvetve megfosztható legyen a szerző a közzététel lehetőségétől. A kiadó és nyomdatulajdonos, a kiknek iparszerű foglalkozása a nyomtatványok többszörösítése illetve terjesztése, a kikre ennél fogva a szerző, a mennyiben maga is hasonló ipart nem üz, reá szorul, csak feltételeken a szerző helyett, és — ellentétben a büntető-törvénykönyvnek a beszámítást illető általános rendelkezéseitől, — a szerző cselekményéhez képest büntethetők.

Mindez intézkedések azt mutatják, hogy a sajtótörvény csak a gondolatnak szabad közzétételét kívánta megvédelmezni, és hogy a közzétételt a szerző, nyomdatulajdonos és kiadó tevékenységével befejezettnek tekintette;

A nyomdákrol és könyvárusságról szóló utolsó fejezetében a sajtótörvény szükségesnek tartotta biztosítani a könyvárus részére a szabad elárusítást. E körülmény is annak bizonyítéka, hogy az előző rendelkezések a könyvárus felelősségre vonását ki nem zárnák, és hogy mindazoknak, kik a nyomtatványt nem iparuknál fogva terjesztik, cselekménye a sajtótörvény rendelkezési körének határain kívül esik. Nem követhetnek el sajtóvétséget, s ennél fogva esküdszék elé nem is állíthatók; de másrészt az ily terjesztőket illetőleg

nincs is a sajtótörvényben a könyvárusokra vonatkozó 43. §-hoz hasonló rendelkezés.

A büntető-törvénykönyv megalkotásakor a törvényhozó sem láthatott akadályt a sajtótörvényben a terjesztők és nyilvánosan kiállítók megbüntetésére ellen; mert különben nem a nyomtatvány terjesztését és nyilvános kiállítását, tehát oly cselekményeket jelölt volna meg több rendelkezésében elkövetési cselekmény gyanánt, a melyek önmagukban csak feltételeken és kivételeken képezhetnek sajtóvétséget.

Még határozottabban jelzi ezt a felfogást az 1880. évi XXXVII. tcz. 7. §-a: «Nyomtatvány útján elkövetett büntettek és vétségek eseteiben az 1848. XVIII. tcz. 13. és 33. §-ai alapján felelősségre vonandó személyekre nézve a büntettekrol és vétségekről szóló büntető-törvénykönyvnek a felelősséget tárgyazó mindazon intézkedései, a melyek az 1848. XVIII. tcz. 13. és 33. §-aiból folyó felelősséggel ellentétben állanak, nem alkalmazandók». Fel kell tennünk, hogy nem ok nélkül használta a törvényhozó ezt a hosszabb szerkezetet; mert ha annak akart volna kifejezést adni, hogy az ily büntettek és vétségek eseteiben a Btk.-nek a felelősséget tárgyazó intézkedései senkivel szemben, egyáltalán nem alkalmazhatók, ezt rövidebben s egyuttal félremagyarázhatlanul kifejezhette volna «az 1848. XVIII. tcz. 13. és 33. §-ai alapján felelősségre nézve» szavak elhagyásával.

Ugyanezt megerősíti még 1880. évi XXXVII. tcz. 40. §-a is, midőn a Btk. 248. §-ának első bekezdésében meghatározott büntetendő cselekményt: a fajtalanságot tartalmazó nyomtatvány kiállítását, árulását, terjesztését a kir. járásbírószágok hatásköréhez utalja. E §-ra vonatkozólag Dr. Illés Károly azt tanítja commentárjában: «Ha a szemérem elleni vétség nyomtatvány által követtetett el s e miatt pl. a szerző az esküdszék előtt felelősségre vonatott: ez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy ugyanazon nyomtatványnak nyilvános kiállítása, árulása, vagy terjesztése miatt az illető kir. járásbírószág is eljárjon; mert az utóbbi cselekmények nem tartozván a sajtóvétségek közé, ezekre a fokozatos felelősség elve már nem alkalmazható». Előfordult esetben mindhárom bíróság kimondotta, hogy nem a sajtóbírószág illetékes. Nevezetesen a budapesti kir. ítélő tábla ítélete szerint: «Habár az említett fényképek nyomtatványoknak tekintendők is, de azoknak a jelen esetben vád tárgyává tett árulása, illetőleg terjesztése a sajtóvétségek közé nem tartozik». A kir. Curia tovább ment, s kimondotta, hogy a szemérem elleni vétség, habár nyomtatvány útján elkövetve, egyáltalán nem tartozik a sajtótörvény értelmében megtorlandó büntetendő cselekmények közé. (A «Büntetőjog Tára» XXI. kötet 228—231. l.) E kijelentésnek indokát nem adja, s az nem is látszik kifogáson felül állónak. Emlékezem, hogy néhány év előtt a «Magyar Figaro» czimű lapban megjelent közlemények alapján a budapesti kir. főügyész által szemérem elleni vétség miatt az esküdszék elé idéztetett a szerző és el is ítéltetett.

Az 1880. évi XXXVII. tcz. 39. §-a szerint nyomtatvány útján elkövetett mindennemű büntetendő cselekményre kiterjed az esküdszék hatásköre. Nincs semmi törvénybeli intézkedés arra, hogy a nyomtatvány útján elkövetett szemérem elleni vétség e szabály alól kivételt képezne. A mi áll általában a nyomtatványútján elkövetett büntetendő cselekményekre nézve, annak állania kell a nyomtatvány útján elkövetett s a Btk. 248. §-ában meghatározott vétségre, és viszont is. Ha tehát a Btk. 248. §-ában megjelölt nyomtatvány terjesztői és kiállítói felett, — a mennyiben nem a szerzőről, kiadóról és nyomdatulajdonosról van szó, — rendes büntetőbírószág ítélt: hasonló esetekben ugyanannak hatásköréhez kell hogy tartozzék a bünvádi eljárás, a Btk.-nek bármely §-ába ütközzék a nyomtatvány terjesztése vagy közszemlére kiállítása.

Mindezekből az következik, hogy sajtóvétség és nyomtatvány útján elkövetett büntetendő cselekmény nem azonos, egymást fedő fogalmak. Csak az utóbbiak képezhetnek sajtó-

vétséget, de megfordítva a tétel nem áll. A sajtótörvényben megállapított felelősségi elvek csak e törvény 13. és 33. §-ában megjelölt személyek irányában alkalmazhatók; másokkal szemben az általános szabály, a Btk. rendelkezései irányadók. Esküdtszék csak a sajtótörvény által megállapított hatáskörben, sajtóvétségek felett ítél; minden más esetben a nyomtatvány útján elkövetett büntetendő cselekmény feletti bíraskodásra a rendes büntetőbíróság van hivatva. Ennélfogva a bűnvádi eljárás azok ellen, a kik lázító nyomtatványokat külföldről beszereznek és itt terjesztenek, a rendes büntetőbíróság előtt indítandó meg.

Dr. Sárffy Guido,
kir. főügyési helyettes.

Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat.¹

A hagyatéki tárgyalásra a javaslat különös gondot fordít s azt az 50—72. §-okban részletesen szabályozza. S ez helyes is, mert azon hagyatéki ügyeknél, a melyeknél egyezés jön létre (s ez az ügyeknek körülbelül 95%-a), az eljárás súlypontja a tárgyalásnak s az azzal összefüggő kérdéseknek helyes megoldásában fekszik; ezen hagyatékoknál a bírói átadás s egyéb bírói intézkedések csupán formális jelentőséggel bírnak, a melyek a tárgyalás alkalmával megszabott kereten túl egy hajszálnyival sem mehetnek; s céljuk csupán az, hogy a tárgyalás alkalmával létrejött és többé még bírói uton sem változtatható megállapodások foganatosíttassanak.

S éppen azért az egész hagyatéki eljárás sorsára nézve főfontosságú körülmény az, hogy a hagyatéki tárgyalás vezetése teljesen szakképzett, megbízható igazságügyi közegekre bízassék.

A javaslat 51. §-a, mely a tárgyalás vezetését imperative kir. közjegyzőre bizza, eleget tesz e kíváncsolomnak.

E §. második bekezdése, mely arról szól, hogy a tárgyalás a körülményekhez képest vagy a kir. közjegyző székhelyén vagy más helyen tartassék meg, szintén helyes, mert e tekintetben csakugyan esetről-esetre lehet azt meghatározni, hogy melyik ügyben hol lesz legcélszerűbb a tárgyalást megtartani.

Ezzel szemben azután ugyanazon §-nak harmadik bekezdése részint fölösleges, részint pedig ellentmond a 2-dik bekezdésnek. Mert azon esetben, ha az ingatlan tulajdonjoga nincsen az örökhagyó javára bejegyezve, a legtöbb esetben nem a helyszínén, de a telekkönyvi hatóság székhelyén, a telekkönyvkezelők és telekkönyvi irattár nyomán kell a kérdéses ingatlan azonosságát s az átiratának útjában álló akadályokat kinyomozni, s nem volna célszerű arra kötelezni a közjegyzőt, hogy a tárgyalást ily esetben mindig a helyszínén tartsa. Ezen harmadik bekezdés tehát elhagyandó.

Az 52. §. felsorolja azon személyeket, a kik a hagyatéki tárgyaláshoz megidézendők, s ezek közül a hagyatéki hitelezők kihagyattak. Azt, hogy a hitelezők minden egyes esetben beidéztessenek, én sem tartom szükségesnek; azonban sokszor az örökösök érdeke kívánja, hogy a hitelezők a hagyatéki tárgyaláshoz megidéztessenek s velők az egyezés megkísérltessék; sőt olyan eset is van, hogy némely hagyaték annyira meg van terhelve, hogy a hitelezők meghallgatása nélkül nem is lehet meghatározni, vajon marad-e felosztandó tiszta hagyaték vagy sem; s azért az 52. §-t azzal gondolnám kiegészítettetni, hogy az örökhagyó hitelezői is meghívandók a hagyatéki tárgyaláshoz, ha azt az örökösök kívánják, avagy ha az eljáró kir. közjegyző azt az ügy érdekében szükségesnek tartja.

Az 55. §. a hagyatéki tárgyalás körébe eső teendőkről és a tárgyalási jegyzőkönyvről szól. S itt szükségesnek látom a hagyatéki tárgyalás alkalmával létrejött megállapodások

végrehajthatóságának kérdését eszmecsere tárgyává tenni. Tudjuk ugyanis azt, hogy az 1874: XXXV. tcz. cikkben előírt formalitások megtartása mellett felvett közjegyzői okiratok alapján, a mennyiben azok a 111. §. feltételeinek megfelelőek, nemkülönben a bíróságok előtt peres ügyekben kötött egyezségek alapján az 1881: LX. tcz. 1. §-a értelmében végrehajtásnak van helye. A hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyvek egyik kategória alá sem tartoznak; mert habár közjegyzők veszik fel azokat, a felvétel nem a közjegyzői törvény szabályai szerint történik, és mert, habár bírói megbízottak előtt kötött egyezségek azok, de nem peres ügyekre vonatkoznak, s így a végrehajthatóság előnyével nem bírnak. Ez pedig nagy hiba. Ez egyezés nagy bajjal létrehozatik, s azután ha az egyik vagy a másik fél meg nem tartja, nem marad más hátra, mint a kötelezettség tárgya vagy összegéhez képest a pert kisebb polgári, sommás vagy rendes uton megkezdeni; s az örökös, dacára annak, hogy kezében van egy közjegyzőileg felvett s bírói átadással megerősített egyezés, nagy költséggel s évekig elhúzódó per útján érvényesítheti csak jogait. Ezen a bajon segíteni kell.

Van egy kisegítő módunk erre nézve, t. i. a hol a feleknek érdekeikben áll az, hogy azonnal végrehajtható közokiratot kapjanak, ott a tárgyalási jegyzőkönyvben foglalt egyezségről egyszersmind az 1874: XXXV. tcz. formalitásainak szoros szem előtt tartásával egy külön közokiratot is felvesszünk; s annak hiteles kiadványát a fél részére kézbesítvén, ő azonnal egy végrehajtható közokirat birtokába jut. Ez azonban felesleges munkát és költséget okoz, s csak nagyobb ügyeknél lévén alkalmazható, igen ritkán fordul elő.

Egy olyan általános szabályt kellene hozni, a melynélfogva a közjegyző előtt hagyatéki ügyben megkötött minden egyezés — feltéve, hogy a hol szükséges, gyámhatóságilag jóváhagyatott — azonnal végrehajtható. Ennek pedig több módja lehet.

Az egyik az lenne, hogy a hagyatéki ügyekben felveendő okiratoknál is a közjegyzői törvény által előírt formalitások megtartassanak, a mint ezt a bajor közjegyzői törvény szabályozza; ez azonban, tekintettel arra, hogy a közjegyzői okiratok eredetijének a közjegyző irattárában kell maradnia, a hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyvek pedig a bírósághoz eredetiben beterjesztendők, a közjegyzői törvény egyik lényeges intézkedésének megváltoztatását tenné szükségessé, a mi nem volna helyeselhető.

A másik mód pedig az lenne, hogy a bíróság által hozott átadó végzések az 1881: LX. tcz. 1. §-ában felsorolt végrehajtható közokiratok közé felvételtenek. Azokat a javaslat 121. §-a részben, persze csak a közjegyzői díjakra nézve, ily minőséggel fel is ruházza. Ennek azonban szintén van egy hibája. Vegyük azt az esetet, hogy az egyik örökös kiegyezik örökös társával, s feltétlenül kötelezi magát arra, hogy nekik bizonyos határidőben készpénzben fizet egy meghatározott összeget kielégítésül, az ingatlanokat pedig azonnal átveszi birtoka s használatába. A határidő elmúlik, azonban az átadó végzés az illetékkiszabási eljárás lassúsága vagy más mellékkörülmény miatt késik, a fizetni kötelezett örökös pedig nem fizet; ily esetben az örökösök hosszú ideig nem juthatnának végrehajtható okirathoz.

Legcélszerűbb volna ennélfogva kimondani azt, hogy a bíróság a tárgyalási jegyzőkönyv alapján, a mennyiben abban a jogosult és kötelezett fél nevei a kötelezettség jogcíme és tárgya s a teljesítés ideje szabatosan kitétetett, a jogosultnak kérelme alapján a végrehajtást a hagyaték átadása előtt is elrendelni köteles.

Az 56. §. arra kötelezi a tárgyaló köz- (nem pedig kör-) jegyzőt, hogy az anyakönyvi adatokat hivatalból szerezze be; ehhez azonban költség is kell, ki kell tehát azt mondani, hogy a költséget az érdekelt felek előlegezni tartoznak.

¹ Az előbbi közl. 1. a 8., 15. és 16. számban.

A hagyatéki tárgyalásra vonatkozó többi szakaszok (58—72. §-ok) eddigi hagyatéki eljárásunk tökéletlenségeit vannak: hivatta pótolni, s helyesen vannak szerkesztve.

A 71. §. utolsó pontja, mely azt mondja, hogy ha a közjegyző nem szereli fel teljesen a hagyatéki iratokat, azok hozzá visszaküldendők, oly dologról szól, a mi magától értetődik, s kár vele a törvény szövegét szaporítani.

A 72. §., mely a bíróságnak a hagyatéki kimutatás áttétele és az illeték biztosítása iránti kötelezettségéről szól, csak általában azt mondja, hogy a bíróság az e tekintetben «fenálló szabályok értelmében intézkedik».

Ezen általános kijelentést igen felületesnek tartom, s több oknál fogva óhajtom, hogy a bíróságnak illetékügyi szempontból előírt ténykedése magában a törvényben legyen szabatosan körülírva, s az illetékszabási eljárás a hagyatéki eljárással szoros kapcsolatba hozassék.

Azok a «fenálló szabályok», ha nem csalódom, az 1881: XXXIV. tcz. 9. §-a és 39. §-ának utolsó bekezdése alapján kibocsátott 26804/1881. I. M. és 43186/1883. I. M. számú miniszteri rendeletek a hagyatéki bíróságokat kötelező s az örökösök jogait korlátozó fontos eljárási szabályokról szólnak, így nevezetesen azt mondják, hogy a bíróságoknak bizonyos idő eltelte előtt (14—30 nap) az átadó végzést nem szabad meghozni, s ha az illeték ki nem fizettetik, hogyan kell azt úgy az ingó, mint az ingatlan vagyon ellenében biztosítani.

Ezek oly fontos eljárási szabályok, hogy azokat magában a törvényben kell tüzetesen körülírni.

De továbbá az 1881: XXXIV. tcz. 4. §. a) és d) pontjai értelmében az illetékszabás iránti bejelentési kötelezettség akkor, ha hivatalos beavatkozásnak van helye, a bíróságot s gyámhatóságot terheli, más esetekben pedig az örökösöket.

Szükséges ezzel szemben meghatározni azt, hogy a javaslat 4. §-a értelmében elrendelendő feltételesen kötelező hagyatéki eljárás hivatalos beavatkozásnak tekintendő-e vagy sem? Mert a «fenálló szabályok» eddig ilyen feltételes hivatalos beavatkozást nem ismertek; s ha ez iránt a törvény nem intézkedik, úgy a felek, mint a bíróság be fogják mutatni illetékszabás végett az ilyen hagyatékokat, s kész a zavar.

Különben is szakítanunk kellene már egyszer azzal a helytelen eljárással, hogy egy hagyaték megilletékezés alá vétetik a községi előljáróság megbízhatatlan bemondása alapján, mielőtt a bíróság megállapította volna, hogy ki a törvényszerű örökös. Hogy ezen eljárás milyen anomaliákra vezet, azt a sok eset közül egy példával illusztrálom. Meghal egy örök-hagyó, végrendelet, hitvestárs és lemenők hátrahagyása nélkül, felmenői közül is csak anyja él. A községi előljáróság természetesnek találja azt, hogy az egész hagyaték a birtokban lévő anyát illeti, őt jelenti be a halálesetfelvétel alkalmával örökösnek, s az adóhivatal siet az egész hagyaték után az örökösödési illetéket az anya ellen kivetni s azt végrehajtás után, a költségekkel és késedelmi kamatokkal behajtja. Ekkor előállnak az apai ágon lévő oldalrokonok s megindítják a hagyatéki eljárást, s annak során per nélkül vagy per után a hagyatéki vagyont a bíróság nekik odaítéli; s akkor tűnik ki, hogy az örök-hagyó anyja olyan vagyon után fizetett illetéket, a mit nem örökölt. Ily anomaliák a mostani eljárás mellett napirenden vannak.

Ha áll azon szabály, hogy illetéket csak attól és oly mérvben lehet az államnak követelni, a ki s milyen arányban örökölt, akkor nem szabad az illetékkiszabást oly megbízhatatlan közeg — a községi előljáróság — bemonására alapítani, mely az örökösödési ügyek elintézésére s az örökösödési jog eldöntésére semmi befolyással sem bír; hanem be kell várni az erre egyedül illetékes hagyatéki bíróság intézkedését.

S azért, ha az illetékkiszabás terén fenálló zavarokat ki akarjuk kerülni, azt másképp nem tehetjük, csak az által: hogy ha az illetékkiszabási eljárást szerves összefüggésbe hozzuk a hagyatéki birói eljárással, s a pénzügyi közegeket oda utasítjuk, hogy a kiszabást egyes-egyedül a birói átadó végzések alapján teljesítsék.

A javaslat 72. §-a helyett tehát a bíróságnak az illetékkiszabás szempontjából teendő intézkedései volnának a törvénybe beillesztendők.

A hagyaték átadásáról szóló 73—83. §-okra nézve kevés mondani valóm van.

Nevezetesen a 73. §. második kikezdésének szövegéből azt következtetem, hogy ha egy örökös van csak, habár az a gyámhatóság illetősége alá tartozik is, az iratok az átadó végzés meghozatala előtt a gyámhatósághoz be nem terjesztendők. Ezzel összefüggőleg a 71. §. is azt mondja, hogy a gyámhatóság jóváhagyása csak az egyezséghez szükséges, a mi több örököst tételez fel.

Eddig a gyámügyi törvény 253., 245. §-ai szerint akár egy, akár több örökös volt, a tárgyalási jegyzőkönyv a gyámhatóság jóváhagyása alá beterjesztetett.

Részemről az eddigi gyakorlat fentartását kívánom, mert a gyámügyi törvény 113. §-ának 7-ik pontja minden vagyonszerzés esetében (e szavakkal: «vagy egyébként szerezni») a gyámhatósági jóváhagyás kikérését előírja, és mert ha egy örökös van is, sokszor olynemű megállapodások foglaltatnak a jegyzőkönyvbe (pl. a hagyaték vagy annak egy részének elidegenítése), a melyeknek érvényéhez gyámhatósági jóváhagyás szükséges. S azért legczélszerűbb a 71. és 73. §-okban tett megkülönböztetést mellőzve, általános szabályként kimondani, hogy a hol, — habár csak egy kiskoru vagy gondnokolt van, az iratok az átadás előtt a gyámhatósághoz beterjesztendők.

A javaslat a hagyaték betárgyalása után csak kétféle érdemleges végzést ismer, t. i. az átadó és a perreutasító végzést; pedig a gyakorlatban egy harmadik eset is fel szokott merülni, s ez az, midőn a hagyaték tartozásokkal annyira tul van terhelve, hogy felosztandó és átadandó örökség nem marad.

Ily esetben úgy az örökösök, mint a hitelezők érdeke azt kívánja, hogy a tartozások a hagyatéki eljárás során per nélkül legyenek kielégítve, s ez iránt az egyezség a hagyatéki tárgyalás alkalmával rendszerint létre is jön. A bíróságnak teendője ily esetben az, hogy az örökösök s hitelezők közti egyezséget tudomásul vegye, a netán letétben lévő ingókat a hitelezőknek kiutalványozza, az ingatlanoknak az illető hitelezők nevére leendő átíratását (datio in solutum) a 94. §. analogiájánál fogva elrendelje, s azzal a hagyatéki eljárást beszüntesse. A 83. §. után a bíróságnak ez iránti eljárása volna egy új §. keretébe befoglalandó.

A perreutasítást szabályozó 84—89. §-okra nézve csak egy, lényegtelennek látszó, azonban a javaslat 4. §-a által elérni szándékolt telekkönyvi nyilvántartás szempontjából figyelmet érdemlő észrevételem van.

A 87. §. kimondja azt, hogy ha a per a kitűzött határidő alatt meg nem indítatik, a hagyatéki bíróság az osztály megtételét s a hagyaték átadását bármelyik fél kérelmére eszközli.

Ezen §. a perrendtartás 590. §-a után készült, azon módosítással, hogy abban az átadást a perbíróság, s nem a hagyatéki bíróság eszközli, s e tekintetben a javaslat intézkedése czélszerűbb.

Azonban a mi abban nem helyes, hogy t. i. az átadás csak bármelyik fél kérelmére történjék, azt a 87. §. is átvette.

Ez az intézkedés azt okozta, hogy eddig igen sok betárgyalt hagyaték elintézését nem nyert és talán soha sem fog nyeri.

Évek múlva jelentkeznek felek, s csodálkoznak, hogy

hagyatéki ügyök még be nem fejeztetett; utána nézván, azt találtam, hogy az iratok a gyámhatósághoz, onnan a járás-bíróshoz, s onnan a törvényszékhez betérjesztettek, s ott nyoma veszett az ügynek. Kikutatván az utolsó végzést, kitűnt, hogy a törvényszék a perreutasító végzést évekkel ezelőtt meghozta, a pert azonban senki meg nem indította, a birtokban lévő fél pedig ellenfelei által be nem pereltetvén, azt hiszi, hogy ügye be van fejezve, s hogy néki írásbeli kérvényt kell még a hagyaték átadása végett beadni, azt megérteni nem képes; de miután őt többé senki sem háborgatja, annak szükségét sem látja be, s az ügy elintézetlenül hever.

Ha a törvényszékek irattárait átkutatnók, igen sok ilyen hagyatéki ügyet találnánk, s jövőre is, ha a fél kérelmétől tesszük függővé az átadást, sok esetben el fog az maradni, s akkor hiába hoztuk be a 4. §. szerinti feltételeken kötelező eljárást.

De nincs is következetesség abban, hogy míg a 4. §. nem a felek tetszésétől teszi függővé azt, hogy a hagyatéki eljárás megindíttassék, addig a 87. §. szerint kizárólag a felekre bizatik az, hogy ezen eljárás átadással s telekkönyvi átíratással befejeztessék-e vagy sem?

Ugyanazért, ha a hagyatékhoz ingatlanok tartoznak, nézetem szerint a hagyatéki bíróságnak a perreutasítás eseteit nyilvántartásba kell vezetni, s ha a kitűzött határidő alatt a per meg nem indított, a hagyaték átadása s átíratása iránt hivatalból kell intézkedni.

Dr. Markó Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A cselédtörvény revisiója.

Ez év elején a cselédtörvény revíziója tárgyában a «Pester Lloyd»-ban és a «Magyar Közigazgatás»-ban egy cikket tettem közzé, melyben a cselédügyi kérdést tárgyalagos világításba helyezni és a cselédügymiseriáknak valódi okát felderíteni kívántam. Azon általános előítélettel szemben, hogy egyedül a cselédek rosszasága idézte fel a létező bajokat, kénytelen voltam reá utalni arra, hogy a gazdákat épp annyi joggal lehetne a cselédviszonyok elfajulásáért okolni, mint a mennyi alappal ezért a cselédek felelőssé tenni szokás. De sem a gazdákat, sem a cselédek nem tartván sem jobbakkak, sem rosszabbakkak, mint a milyenek az emberek átlag véve, sem ezekben, sem azokban, hanem abban találtam a cselédügyi bajoknak valódi okát: hogy a történeti fejlődés processusa folytán ellentét állott be egyrészt korunknak az egyéni önállóság érvényesítésére és a jogegyenlőség keresztülvitelére irányuló tendenciái és másrészt azon uralmi jelleg között, melyet az 1876: XIII. tcz. a cselédviszonyban fentartani kíván. A cselédügyi bajok megszüntetése céljából tehát azon javaslattal álltam elő, hogy a cseléd és gazda közötti viszony újabb szabályozása alkalmával az érvényben levő cselédtörvény mindazon határozmányai, melyeknek célja a cselédviszony uralmi és hatalmi jellegének megóvása és fentartása, elimináltassanak és a cselédviszony tisztán civiljogi szerződéses viszonynak deklaráltassék.

Ezen véleményem több felszólalásra és ellenvéleményre adott alkalmat, melyekre a «Pester Lloyd»-ban és a «Magyar Közigazgatás»-ban válaszoltam is. Legújabbán a «Jogtudományi Közlöny» f. é. 11. számában dr. Rónai János ügyvéd ur hoz fel kifogásokat és ellenvetéseket álláspontom és véleményem ellen, melyek azonban engem meggyőződésemben meg nem ingattak.

Ezen ellenvetések között legtöbb fontosságot tulajdonítok azon érvelésnek, mely által dr. Rónai ur egyrészt bebizonnyítani igyekszik, «hogy a legcivilebb jogositvány is ha-

talmi viszony eredménye, mert az egész jog, történeti fejlődésénél, valamint logikai tartalmánál és gyakorlati hatásánál fogva hatalmi viszonyt, azaz valamely személy érdekének (nem mindig akaratának) más személy akarata feletti uralmat képez»; másrészt pedig kimutatni akarja, hogy a cselédviszony, ha civiljogi szerződés útján jön is létre, mégis uralmi viszonynak kell maradni, «mivel valamely viszonynak nem az azt megalapító tény, hanem a viszony megléte és célja adja meg tartalmát». A cselédviszony pedig oly életviszony, «mely nemcsak elméleti felfoghatása, hanem gyakorlati érvényesítése tekintetében is a valóságos uralom kriteriumát éppugy nem nélkülözheti, mint a tanár és tanítvány, az iparos és tanoncz közötti viszonyok», melyek nem képzelhetők a nélkül, hogy a tanár a tanítvány, a mester a tanoncz felett bizonyos mérvű uralmat ne gyakoroljon.

Ha dr. Rónai ur ezen érvelése helyes volna, akkor az én követeléssel csakugyan lehetetlen dolgot akarnék. Miután azonban nem lehetetlen az, a mi tényleg van és Franciaországban a Code Napoleon szerint a cselédviszony tényleg mint civiljogi szerződéses viszony tekintetik, dr. Rónai ur érvelései helyesek nem lehetnek. És nem is nehéz ezt kimutatni.

Először is a jog sohasem képezi egy személy, sem akaratának, sem érdekének más személy akarata fölötti uralmát, hanem képezi a társadalmi együttlét feltételeinek, egy társadalmi kör közös érdekeinek uralmát a körhöz tartozó egyes személyek akarata fölött. Nem azért, mert a hitelező érdeke, hogy kamatokat fizessen az adós, hanem mert ez a társadalom érdeke, azért van joga a hitelezőnek kamatokat kikötni és behajtani az adóstól és ezen joga a hitelezőnek ott találja határát, hol a társadalom egy hatalmasabb érdekével összeközlésbe jön. Ha ez nem volna így, szeretném tudni, mi lehetne az uzsora, mi a kisajátítási és más hasonló törvényeknek a jogi alapja?

A jog igaz, hogy hatalom nélkül nem existálhat, de éppen nem szükséges, hogy a hatalom, mely a jog fentartására és érvényesítésére kell, az egyes birtokában legyen, hogy joga érvényesítése végett az egyes uralmat gyakoroljon a kötelezett felett; sőt ellenkezőleg, azért van jog, hogy az erősebb uralmat ne gyakoroljon a gyengébb felett, s hogy a hatalmas ellenében a gyenge is érvényre juthasson, ha a társadalom érdeke ezt követeli. Az egyes személyek közötti viszonyokban ott kezdődik a jog, hol az egyes hatalma véget ér. Egyáltalában nem áll tehát, hogy a legcivilebb jog is uralmat képez; hanem áll, hogy a legcivilebb jog uralmat feltételez. E kettő között pedig nagy a különbség, mert az az uralom, melyet a jog existenciája feltételez, nem az egyes személy uralma egyes személy felett, hanem egy zárt társadalmi kör érdekeinek uralma a kör egyes tagjai felett, s a hatalmat, melynek gyakorlásában ezen uralom nyilvánul, nem az egyes személy, hanem a kör érdekeinek megvalósítására szervezett intézmény — utolsó instantiában tehát az állam — gyakorolja.

Másodszor, ha valamely viszony tartalmát és jellegét nem a megalapító tény, hanem a viszony célja határozza meg: akkor dr. Rónai urnak még csak ezután kell bebizonnyítania azt, hogy a cselédviszony céljánál fogva uralmi viszony, mert abból, hogy a tanár és tanítvány, az iparos mester és tanoncz közötti viszony célja megkívánja, miszerint a tanár és mester bizonyos hatalommal birjanak a tanítvány és tanoncz felett, korántsem következik, hogy a gazdának is hatalommal kell birnia cselédje fölött. Ezen viszonyok megegyeznek abban, hogy ugyanazon megalapító tény, t. i. szerződés által jönnek létre, de a megalapító tény a viszony természetére nézve nem döntő; a mi pedig döntő, a cél, abban egyrészt a tanár és tanítvány, a mester és tanoncz, másrészt a gazda és cseléd közti viszonyok nagyon különböznek egymástól. Mert a tanítvány és tanoncz

saját kiképzetésük céljából kerülnek — annyira a mennyire — a tanár és a mester hatalma alá és az a körülmény, hogy a tanonc egyuttal a mester javára dolgozik is, annyira nem célja a viszonynak, hogy a viszony felbontásának okául szolgálhat, mihelyt a kiképzetés célja ezáltal veszélyeztetik; ellenben a cselédviszonymnak nem a cseléd kiképzése, hanem az a célja, hogy a cseléd a gazda javára munkát végezzen.

A különböző célokon kívül van azonban más különbség is egyrészt a tanár és mester, másrészt a cseléd szerződése között és ezen különbségben rejlik oka annak, hogy miért lehet a tanár és tanítvány, a mester és tanonc közötti viszony hatalmi viszony, a gazda és cseléd közötti viszony pedig nem. A tanári és mesteri szerződésnél az a fél, ki személyes tevékenysége által teljesíti a szerződést, t. i. a tanár vagy a mester gyakorolja a hatalmat, de a ki felett a hatalmat gyakorolja, az nem a második szerződő fél, mert a második szerződő fél nem a tanítvány vagy a tanonc, hanem az ezek feletti atyai hatalmat gyakorló személy, ki saját nevében köti a szerződést; a tanítvány és a tanonc pedig képezik az objectumot, melyen a tanár és a mester tevékenységét kifejti; ezek tehát nem mint szerződő felek, hanem «*loco rei*» szerepelnek a viszonyban. Az az eset, midőn nem a tanítvány vagy tanonc felett atyai hatalmat gyakorló személy, hanem maga a tanítvány vagy tanonc köti meg a szerződést a tanárral vagy mesterrel, kivételes eset, mely sem az általános szabályt meg nem dönti, sem nem zárja ki azt, hogy a szerződés kötése után a tanítvány vagy tanonc ne szerepeljen «*loco rei*». A cselédviszonyban ellenben a cseléd nem szerepel «*loco rei*», mint a szerződésbeli tevékenység objectuma, hanem mint a viszony egyik jogalánya, mindig megmarad «*contrahens persona*»-nak, mert a cselédszerződés, ha azt a kiskoru cseléd helyett szülei vagy gyámja is kötik meg, mindig a cseléd nevében kötik.

Világos tehát, hogy a cselédviszonyt nem lehet egy kalap alá vonni a tanár és tanítvány, az iparos és tanonc közötti viszonyokkal, és pedig éppen azon okoknál fogva nem, melyeket, mint döntőket, maga dr. Rónai ur sorolt fel. Ha már analogia kell a cselédviszony jogi természetének felfoghatásához, ott van a mester és segéd, a munkaadó és munkás közötti viszony, melynél azonban világos, hogy nem szükséges az egyik félnek «*félelmet gerjesztő tekintélye*» és uralma a másik felett.

Dr. Rónai ur többi ellenvetései kevesebb fontossággal bírnak, mert vagy félreértésen alapulnak, vagy pedig kevésbé lényeges pontokra vonatkoznak. Ezen ellenvetések a következők:

1. Azt mondja dr. Rónai ur, hogy képtelen és kivihetetlen dolog a gazdát polgári peruttra utalni, mert mit segít a gazda baján a polgári per, ha a cseléd a szolgálatot rosszul vagy hanyagul teljesíti és az előre kivett bérért és az élvezett ellátásért a gazdának vagyoni fedezetet nem nyújthat?

Ezen kifogást komoly kifogásnak nem is tekinthetem, mert hát mit segít a polgári per a hitelezőn, ha adósánál fedezetet nem talál, mit segít a cselédnek, ha bérkövetelésére a gazda nem nyújthat fedezetet? Pedig a cseléd rendszerint először végzi a munkát és csak utólag kapja a fizetést.

2. Tévesnek mondja dr. Rónai ur azon állításomat, «*hogy a cseléd a gazdának csak anyagi kárt tehet, míg a gazda rajta érzékenyebb kárt ejthet*».

Ezen kifogás félreértésen alapul, mert én nem ezt állítottam, hanem az fejtettem ki, hogy a gazda által szerződés szerűleg elvállalt kötelezettségek az ő személyétől különválasztható anyagi szolgálmányokból állanak, s ennél fogva a gazda szerződésbeli kötelezettségének teljesítése által nem jut azon helyzetbe, hogy személyi javait veszélyeztesse, míg ellenben a cseléd által szerződés szerűleg elvállalt kötelezett-

ség a cseléd személyétől el nem választható személyi tevékenységből állván, a cselédet gyakran azon helyzetbe hozza, hogy szerződés szerű kötelezettségének teljesítése által személyi javait veszélyezteti. Ez pedig egészen más, mint a mit dr. Rónai ur nekem tulajdonít.

3. Merőben alaptalannak nyilvánítja dr. Rónai ur azon felfogásomat, hogy a cseléd a szerződés megkötésekor a hátrányosabb helyzetű fél.

De én most is ragaszkodom ezen felfogásomhoz; mert a cselédre nézve rendszerint életkérdés a szolgálat, a gazdára nézve pedig csak kényelmi kérdés a cseléd fogadás. Ha mindazáltal «*a cselédhiány általános panasz tárgya*», ez nem azért van, mert a cseléd kedvezőbb helyzetben volna a gazdánál, hanem azért, mert a cseléd szolgálat oly kellemetlen, hogy a ki saját munkája által megélni kénytelen, inkább más foglalkozást keres, ha mindjárt többet is kell dolgoznia és kevesebb fizetést kap.

4. Végre azt mondja dr. Rónai ur, hogy helytelenül ütköztöm meg azon, hogy a gazda a cseléd erkölcsisége felett örökdi, mert hát ezen örökdi a társadalom érdekében fekszik.

Erre az a válaszom, hogy ha a társadalom érdeke kívánja a gazda örökdiését a cseléd erkölcsisége felett, akkor ezen örökdiést nem a gazda jogává kell tenni, melylyel élhet is, nem is, úgy, a mint neki tetszik, hanem a gazda kötelességévé, melyet felelősség terhe alatt teljesíteni tartozik. De ez nem lehetséges, mert a mai kereseti viszonyok között a gazdák tulnyomó többsége ilyen kötelesség teljesítésére képtelen. Ha pedig kivihetlensége miatt a cselédek erkölcsisége feletti örökdiést a gazdák kötelességévé tenni nem lehet, akkor nem is szabad azt a gazda jogává tenni, mert ez által egyrészt a társadalom érdeke elő nem mozdíttatik, másrészt pedig visszaélésekre kínáló alkalom adatik. Jelenleg a gazdák megvan ez a joguk és mégis a gazdák panaszkodnak a cselédek erkölcstelenségére, rosszaságára miatt. Hát miért nem élnek jogukkal?

Ezzel befejezhetném válaszomat, ha nem kellene dr. Rónai ur még egy szemrehányására reflektálnom, arra a szemrehányására t. i., hogy én, midőn Franciaországra és Angliára hivatkozom, figyelembe nem veszem, miszerint «*különböző állapotok különböző dietákat igényelnek*».

Mindenekelőtt azt hiszem, hogy minden nemzeti különlegesség daczára a sociális viszonyok fejlődése egészben véve ugyanazon phasisokon megy keresztül a különböző országokban, csak hogy a mely phasis az egyik országban előbb éretik el, ahhoz a másik később jut. Franciaország haladás tekintetében kétségkívül előttünk áll, de talán mégsem időelőtti dolog, ha mi most egy oly reformra gondolunk, mely Franciaországban már a «*Code Napoleon*» által behozatott, mert talán mégis csak ott vagyunk ma már, hol Franciaország volt közvetlenül a nagy forradalom után.

Azután feltéve, hogy csakugyan még egy kicsit korai volna ez a reform, az nem volna nagy baj. Jobb egy korai, mint egy elavult törvény. Hiszen a törvényhozónak nem egyedül az a feladata, hogy a fenálló állapotokat paragraphusokba szedje, hanem az is, hogy a még fejlődésben levő viszonyokra is megtalálja a jogi formulát. Csak ez utóbbi által válhatik a nemzet nevelőjévé.

Chudy Hugo,
rendőrtanácsos.

Kétes elmeállapotok a törvénszék előtt.

— Dr. Salgó Jakab jogászegyleti felolvasásának bevezető része. —

A jogtudomány és elmekörtan közötti régi viszony, mely soha sem volt zavartalan, utolsó időben föltűnő változáson ment keresztül, nemcsak nálunk, hanem mindenütt, a hol a pszichiatria segítségét a jogszolgáltatás körül igénybe veszik. Nehány évtizeddel ezelőtt ugyanis a jogi tudomány sokalta a pszichiatria beleavatkozását a gyakorlati jogi kér-

désekben, ma megfordítva áll a dolog: ez idő szerint az elmekórtan úgy találja, hogy az igazságszolgáltatás nagyon is igénybe veszi az orvos beleszólását. Valamikor, s pedig nem olyan régen, a jogtudomány képviselői azzal vádolták a psychiatereket, hogy tulsokat akarnak felölelni, s hogy a kórodájukat nagyon is ki akarják bővíteni, sőt féltették a gonosztevőket a tébolydáktól. Ma a pszichiatra sokkal több joggal visszaadhatja a vádat. A modern büntetőjog u. n. anthropologikus iránya, mely a kipróbált tényeket egy nagy ugrással iparkodik megelőzni, a Maudsley által u. n. «borderland»-et annyira és olyanokkal benépesíti, hogy az elfogulatlan orvosi tudomány nem győzi a problémákat. Mert nem szabad elfelejteni, hogy a pszichiatra, mint az orvosi tudomány egyik része, mely észlelésekből tanul és ezekből vonja le általánosabb elveit és nézeteit, természet-szerűen lassabban halad, mint a hypothesis, mely a statisztika nyújtotta adatokat ügyesen felhasználva, korlátlan phantasiával működhetik. Ilyenképen előáll az az eset, hogy a büntetőjog képviselője esetleg az elmekórtan anyagának keretén kívül szerzett adatok nyomán olyan kérdéssel vagy állítással fordul az elmeorvoshoz, a melyre a szaktudományában felelet nincs is és nem lehet. Mert, hogy a büntetőjog anthropologiai iránya mellett maradjunk, a pszichiatra tudja jól, hogy pl. még a saját anyagán szerzett külső ismertető jelek a klinikán kívül csekély értékűek és megbízhatatlanok, s tulajdonképpen csak a kifejezett betegségnél szolgálhatnak mint segéd momentumok, máskülönben pedig semmiféle következtetésekre föl nem jogosítanak. Még inkább állhat ez büntetőjogi kérdésekben. Hogy bizonyos külső ismertető jelek bizonyos nagy számban előfordulnak büntető eljárás alá kerülő egyéneknél, ez lehet, magában véve érdekes lelet, de hogy az ilyen vizsgálatok nyomán kiderített adatok nem képeznek olyanforma logikai ítéletet, melyet egyszerűen meg lehetne fordítani, az kétségen kívül áll. Ugy mint bizonyos határokon belül, valamely koponyaeltérés nem jelenti az elmebeli kóros eltérést, épp úgy nem jelezheti egy anthropologiai leletnek nézett külső jel, bármilyen feltűnő is legyen az, a bűnös hajlamot ott, a hol az ilyen hajlam kifejezését eddig észrevenni nem lehetett.

De az említett modern irány, mely a jogtudománynak iránya és a természettudományból csak az anyagot és a vizsgálódás methodikáját kölcsönzi, nem teremti meg a kétes eseteket, és pedig azért, mert arra, a mint már mondtam, a szellemi műveletek pathológiája, az elmekórtan még nincsen elkészülve. Mert a mint nem képezik a büntetőjogi eljárás alá jutott egyének u. n. anthropologiai vizsgálat nyújtotta érdekes adatok egy szoros értelemben vett inductiv vizsgálódásnak eredményét, úgy nem is lehet azokat az egyes esetben használni vagy plane irányadóknak venni. És így nem is ezen a téren lelhetők föl a «kétes esetek». A «kétes» elmeállapotok nem egy theoretikus fogalomnak vagy egy tudományosan kiczifrázott előítéletnek kifolyásai, hanem gyakorlati esetek, melyekkel minden nap találkozunk. Ezen esetekben a kételyek mibenlétét és eredetét keresni és fölmutatni, kétes jellegük okát kifürkészni a praktikus jogtudománynak állhat érdekében, s így most már ezekre akarok rátérni.

Ha arról van szó, hogy valamely elmeállapot törvényszéki elbírálása kétes, akkor ezen kétes jellege lehet vagy *subjectiv* vagy pedig *objectiv*. A *subjectiv* kételyek, mint az már az elnevezésben benfoglaltatik, a személyekben rejlenek; az *objective* pedig az elbírálandó elmeállapotban magában. A kérdés meritumát véve tekintetbe: tárgyalásunk keretébe csupán az *objective* kétes elmeállapotok tartoznának, de tudják a jogtudomány képviselői, úgy mint az elmekórtani szakértők tapasztalatból, hogy psychiatrikus kérdésekben a *subjectiv* kételyeknek is jutott szerepük és ezért néhány szóval ezekről is meg kell emlékeznünk. Rendes körülmé-

nyek között ugyanis úgy áll a dolog, hogy a törvényszéki ügy egyik fő- vagy mellékkérdése, melynek megoldása más tudomány vagy tapasztalat körébe vág, különös specialis szakemberek által lesz megoldva, mely megoldás annyira a mennyire alapját képezi a további judikaturának. Ha pl. törvényszék előtt az a kérdés merül föl, hogy a corpus delicti-t képező fegyverből történt-e lövés és a puska-műves szakember azt állítja, hogy *nem*, akkor ezen kérdés véglegesen el van intézve a puska-műves szakember tapasztalata szerint. Ha valamely színes foltról kétes, hogy vér-e vagy nem, akkor a szakember véleménye véglegesen dönt; ha a körül forog a kérdés, hogy valamely nő szült-e vagy nem, hogy valamely magzat élt-e vagy nem, — mindezen esetekben a speciális szakvélemény dönt és nincs az a jogi képviselő, a ki a szakember véleményét korrigálni vagy kétségbe vonni megkísérelné. És szó sem fér hozzá, hogy ez így rendben van. Mert hogy a jogtudomány egy fölmerült kérdésben segítséget kér egy másik tudományágtól, avval meg van mondva az, hogy ő illetéktelennek tartja magát ezen speciális kérdésnek eldöntésére, hogy az ő tudományának nincsen sem utja, sem módja a megbízható megoldásra.

Az elmeállapot elbírálásában a törvényszéki gyakorlat más utakon halad. Elismeri ebben is azt, hogy valamely egyénnek elmebeli állapotát elbírálni, megítélni nem tudja, segítségére hívja itt is azt, a kitől fölvilágosítást vár, az orvost, de az orvosi véleményt csupán «becses anyagnak» tekinti és az orvosi vélemény értékét meghatározni, annak fölülvéleményezését magának föntartja. Hogy az ilyen eljárásban mily nagy az ellentmondás, az elég világos. Mert egyrészt szakember véleményét kéri azzal, hogy az elmebeli állapot megítélésére a jogtudomány nem vezet, másrészt meg nemcsak hogy az elmeállapotot megítéli, de még azonfelül arra is érez hivatást és elég gyakorlatiasságot, hogy az orvosi véleményt felülbírálván, azt meg is korrigálja. Miben rejlik ennek a föltűnő tapasztalatnak oka? A jogtudomány képviselői azt állítják, hogy a pszichiatra, mint szaktudomány megbízhatatlan, mert nincsenek még szorosan megállapított tudományos elvei, mert maga is még fejlődésben van, mert végre a határvonal az elme épsége és kóros elváltozása közt nincsen élesen kimutatva és ki sem is mutatható. És ez tényleg úgy van. Csakhogy ezen tény a jogtudomány képviselőinek fölfogása ellen szól legerősebben. Mert ha a pszichiatra tudományos viszonyai fejlődésüknél és anyaguk természeténél fogva olyan bizonytalanok, hogy még a szakembereknek is nehézségeket okoznak, a kik pedig empirikus tapasztalataikból pótolhatják az elvek hiányát, akkor hogyan vél a jogtudomány boldogulhatni saját fölfogásával és ítéletével, melyekben sem az alapelvek megállapodottsága, sem pedig az idevágó tapasztalatok segítségével nem jöhetnek, mert hiányzanak?

Concedáltam és ismételten concedálok, hogy az elmekórtani tudomány fejlődése nincsen befejezve, hogy határvonalai részben elmosódottak, részben pedig gyakran változnak. A milyen való ez, épp olyan természetes is és közös vonása a tapasztalati tudományoknak általában. Nem is tekintve azt, hogy az orvosi tudományban lépten-nyomon fölmerülnek kétes kérdések, melyeknek eldöntése ugyanazon szakmabeli képviselők által igen eltérően megejthető, kérdem, hogy a jogtudomány különben áll? Nem is azokról a nézeteltérésekről akarok beszélni, melyek a törvény hiányából folynak, hanem csakis azokról, melyek daczára a világos törvénynek és merev határvonalainak, oly flagrans módon találnak kifejezést, hogy a laikus a fölmerült nézetbeli eltéréseket teljességgel nem képes fölfogni és sokkal inkább hajlandó jogsérelmeket föltenni, mint azt, hogy a mi az elfogulatlan és minden tapasztalat híjával járó naiv szemében világos és kétségtelen igazság, a szakavatott és

bő tapasztalatok nyomán tökéletesebb fölfogásnak távolról sem olyan világos és kétségtelen. A különbség csak az, hogy a míg más szak-terrénumon a laikus vélemény teljesen subjectiv marad, addig az a psychiatriai véleményekkel szemben objectiválódik, sőt hivatalos formákat ölt. Fényes példáját láthattuk egy az utolsó időben határainkon túl lefolyt sensatiós bűnügyben, a melyben a szakorvosi véleményekkel szemben a jogtudomány képviselője mondott oly autoritativ elmekörtani véleményt, mely elmekörtani elfogultságtól teljesen ment volt és melynek határozottságát psychiatriai tapasztalatok nem zavarták. Természetes, hogy a bűnügy kimenetele sem ebben, sem más esetben a vélemények belső érdekét nem érintheti, mert az u. n. «bon sens», az elkapott és mindenre vállalkozó «józan észnek» nincsen votuma ott, a hol a vizsgálat módját és a vizsgálat nyújtotta adatok értékesítését és fölhasználását, valamint megbirálását az analog tapasztalatokból meritett szempontok határozzák meg.

Egészen másként áll a dolog az objective kétes elmé-állapotokkal és melyek a psychiatria saját intim ügyeit képezik és a melyekre röviden rámutatni akarnék e helyen, mert a milyen problémáit képezik az elmekörtani kutatásoknak, épp oly fontosak lehetnek a jogszolgáltatásra...

Különfélék.

— A törvénykezési czélokra történő építkezések alkalmából ideje volna a *pestvidéki* törvényszék helyiségeire gondolni. Nem hiszszük, hogy a legutolsó vidéki törvényszék helyiségei oly alkalmatlanok mint a pestvidéki. Osszeszúfolva vannak itt egy-egy szűk, alacsony szobáskában: bíró, jegyzők és gyakran — mint egy-egy nagyobb sorrendi tárgyalásnál — 15—20 ügyfél. A pestvidéki törvényszék elhelyezésének kérdése a fővárosi bíróságok egyesítésének kérdésével kapcsolatban lesz megoldandó. Egyesítendő lenne a két fővárosi törvényszék büntető osztálya, mely könnyen elhelyezést találna a jelenlegi törvénykezési épületben és mely osztály most már alig fér el a számára szűken kijelölt helyen; a szintén egyesítendő polgári törvényszékek, valamint az összes fővárosi járásbíró-ságok számára pedig biztosítandó volna alkalmas hely.

— **Beadványok visszautasítása.** Ha statisztikát készítenének a formahibák miatt visszautasított beadványokról, úgy láthatnók, hogy gyakran mily gondatlanul dolgoznak az ügyvédi irodák, de másrészt, hogy gyakran mennyire ok nélkül adnak vissza bíróságaink beadványokat hiánypótlás végett. Így váltótörvényszékünk a váltóeljárás 11. §-ának azon pontját, hogy minden példányhoz a váltó egyszerű másolatban csatolandó, úgy értelmezi, hogy ha a legcsekélyebb eltérést mutat is a másolat, már visszaadja az ügyvédnek pótlás végett, mi által 5—6 nap vesz el s a követelés veszélyeztetve van. Mintha bizony nem kevesebb fáradsággal és költséggel járna a bíróságra nézve és kevesebb költséggel és veszéllyel a félre nézve, ha a bíróság a szükséges javítást, illetőleg pótlást a bírósági irodával végeztetné el az illető fél költségére. (*Ügyvédi körökből.*)

— A pécsi ügyvédi kamarának az ügyvédrendtartási javaslat tárgyában kidolgozott jelentését vettük. Legközelebb visszatérünk reá.

— **Dr. Schwarz Gusztáv** jogászegyleti előadásának első részletét a mellékclapon közöljük.

— A Btk. 240. §-ának magyarázatához újabban a következő sorokat vettük:

N. K. a Btk. 235. és 65. §-aiba ütköző s K. R. sérelmére elkövetett erőszakos nemi közöszülés büntetnének a kísérlete, özv. K. I. pedig ugyanezen bűnkísérltetnek a 69. §. 2. pontja szerinti bűnségélyezése miatt, mint a mely reá nézve a 235. §. 1. pontja alapján is minősült, — a m. kir. Curia által 7—7 havi börtönbüntetésre ítéltetett. A curiai ítélet kihirdetése után a vádlottak perujtást kértek azon okból, mert N. K. a másod-bíró-sági ítélet meghozatala után, de kihirdetése előtt, 1891. évi márcz. 18-án a sértettet K. R.-t nőül vette.

A budapesti kir. ügyészség N. K.-ra nézve a perujtás engedélyezését indítványozta, mert e házasság létrejötté,

melyről az ítélkező bíróságoknak eddig tudomása nem volt, — oly mozzanatot képezhet, mely alkalmas lehet arra, hogy a bíróságok azt mint eddig nem méltatott enyhítő körülményt mérlegeljék s N. K.-ra az eddiginél enyhébb büntetést szabjanak ki. Ellenben a perujtási kérelem elutasítását indítványozta özv. K. I. vádlottal szemben, miután N. K. azon ténye, hogy a sértett felet elvette, a másik vádlottnak sem bűnösségi fokára alanyilag, sem cselekményének súlyára tárgyilag semminemű vonatkozásban befolyást nem gyakorolhat. Határozottan ellenezte azonban a vádhatóság a védelem azon kérelmét, hogy vádlottak ellen a Btk. 240. §-ának rendelkezése értelmében a további eljárás szüntessék meg, mert szerinte a Btk. 240. §-ában kilátásba helyezett büntetlenséget csak azon házasság vonja maga után, mely a tettes és sértett között az *elsőbíró-sági ítélet kihirdetése* előtt jött létre.

A budapesti kir. törvényszék az újrafelvételi kérelemnek úgy N. K. elsőrendű, mint özv. K. I. másodrendű vádlottra nézve helyt adván, az ügyet 1893 április 19-én vette újra tárgyalás alá. Legérdekesebb mozzanata e tárgyalásnak a sértett fél, most már N. K.-né azon kijelentése volt, melyet férje N. K. és anyja özv. K. I. is megerősíteni kénytelenek voltak, hogy ő csak anyjának kényszerítő reábeszélése s N. K. sürgetése folytán állott reá, hogy N. K. felesége legyen, miután őt egyszer az oltárnál is ott hagyta, — azonban férjét nem szerette, nehány hóval házasságuk megkötése után ott is hagyta, azóta más férfival állott össze, kitől gyermeke is született, és hogy a válókereset megindítása iránt a lépéseket legközelebb meg is fogja tenni. Kijelenti továbbá, hogy a házasságra azért engedte magát reábiratni, mert anyja és N. R. azt állították, hogy *ily módon megszabadulnak a büntetéstől.*

A kir. ügyész végindítványában az előbb említett állásponthoz ragaszkodott, N. K.-ra nézve a házasság létrejöttét mint enyhítő körülményt elismerni hajlandó, özv. K. I. vádlottal szemben azonban az újrafelvételt semmivel indokolva nem látta s irányában a jogerős ítélet épségben tartását hozta javaslatba. A 240. §-nak oly értelmezését, mely szerint «a bűnvádi ítélet kihirdetése előtt» szavak alatt a harmad-bíró-sági ítélet kihirdetése értendő, helytelennek tartotta, mert a 240. §. ezen rendelkezése a 238. §. általános intézkedésével szemben *speciális* kivételt megállapító rendelkezés s így szorosan magyarázandó, azon feltétellel együtt, melyhez ezen speciális kivételes intézkedés alkalmazásba vétele kötve van, mert a 240. §. rendelkezése a magánvád visszavonásának egy speciális külön alakja, a mint ez a törvény vonatkozó indokolásából világosan kitűnik, s így a 116. §. analogiája ez esetben annál biztosabban alkalmazható, mivel a legis ratio mindkét esetben egy és ugyanaz, már pedig a 116. §-nak teljesen a 240. §-sal hason hangzású kitételét az általános bírói gyakorlat akkép magyarázta, hogy «a bírósági ítélet kihirdetése» alatt az elsőbíró-sági ítélet kihirdetését kell érteni. A 240. §. helyes értelmezése szerint tehát az erőszakos nemi közöszülés csak akkor nem büntetettik, ha a tettes és a sértett fél között a házasság az *elsőbíró-sági ítélet kihirdetése előtt jött létre*; a mi pedig a jelen esetben nem történt. Utal különben arra is, hogy e magyarázat mellett az elítelt vádlottak részéről a bírói ítéletekkel szemben a jelen esetben is tapasztalt frivol, szerencsejátékszerű eljárás nem fog büntetlenséget eredményezni.

A védő ezzel szemben azt hangsúlyozta, hogy a törvény 240. §-a akként értelmezendő, hogy a létrejött házasság, tekintet nélkül az időpontra, bármikor büntetlenséget vonjon maga után, mert a házasság megszünteti magát a büntetett, bármikor jó is az létre, s így annak létesülése után többé tettes és bűnös nincs.

A kir. törvényszék a jogerős ítéletek hatályon kívül helyezése mellett *mindkét vádlottat felmentő ítéletet hozott*, mely ítélet ellen a közvádlo felebbezést jelentett be.

Az érdekes ítélet indokolását legközelebb bővebben ismertetjük.

A Magyar Jogászegylet börtönbügyi bizottsága f. hó 29-én (szombaton) este 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében (Kerepesi ut 8. sz.) ülést tart, melynek tárgya Dr. Doleschall Alfréd következő című előadása: A gyermekvédelem ügyének törvényhozási szabályozása.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Olasz főiskolák. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi jogakad. igazgatótól. — A nyomtatvány terjesztése által elkövetett büntetendő cselekmények illetékes bírása. Dr. SÁRFY GUIDO szegedi kir. főügyési helyettesétől. — A jászkunok öröklése mai érvényében. DEBRECZENYI MIKLÓS budapesti kir. táblai bírótól. — *Törvénykezési Szemle*: Exceptio plurium concubentium. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvéd-től. — A hazai javító intézetekről. LATZKOVSKY LAJOS javító intézeti igazgatótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Uszó határok a jogban. (Dr. Schwarz Gusztáv jogászegyleti előadásából.) — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Olasz főiskolák.

Olaszországnak az u. n. szabad egyetemekkel együtt összesen 21 egyeteme van.

Miután az összes lakosság 31·8 millió, minden 1·5 millió lakosra jut egy egyetem.

Ez azonban csak átlag van így, mert az egyetemek elosztása nem mondható szerencsésnek.

Felső-Olaszországban 2·5 millió lakosra jut egy egyetem, Alsó-Olaszországban ellenben csak 8 millió lakosra, Közép-Olaszországban pedig 7 millió lakos mellett van 11 egyetem, Szicília és Szardínia szigeteken végre 4 millió lakos mellett 5 egyetem van.

Az *állami* egyetemek népességét az utolsó két tanév téli felében az u. n. uditori vagyis vendéghallgatókkal együtt a következő táblázat tünteti föl:

	1890/91	1891/92
Bologna	1420	1323
Cagliari	145	164
Catania	548	612
Genua	945	955
Macerata	125	156
Messina	322	345
Modena	302	337
Nápoly	4411	4741
Padua	1315	1330
Palermo	1172	1172
Parma	274	306
Pavia	1107	1123
Pisa	726	697
Roma	1392	1535
Sassari	123	121
Siena	218	220
Turin	2052	2013

Az u. n. *szabad* egyetemek népessége pedig a következő volt:

Camerino	98	100
Ferrara	55	76
Perugia	173	195
Urbino	93	67
Összesen	17016	17588

Ezeren fölül való hallgatósága van tehát 5, két ezeren fölül 1, négy ezeren fölül 1 egyetemnek, míg az ezeren aluliak közül csak 5-nek van jelentékenyebb hallgatósága.

Az ugynevezett szabad egyetemeket a községek tartják

fen s az állam csak jelentéktelen subventióval járul a költségekhez.

Az állami egyetemek közül Maceratán kívül Szardínia szigetének két egyeteme Cagliari és Sassari van leggyéribben látogatva, de mire való is 750 ezer lakosnak 2 egyetem?

A közoktatási miniszter, már az ország zilált pénzügyi viszonyai miatt is, kevesbiteni szándékozik az egyetemeket. Hihetőleg Macerata, Sassari, Siena és Parma, némelyek szerint tán Messina is fel fognak oszlattatni, de még akkor is az u. n. szabad egyetemekkel együtt 16 egyeteme lesz Olaszországnak.

Az egyes facultások népességét a következő érdekes kimutatásból tudjuk meg; volt ugyanis az 1891/92. tanév téli felében

joghallgató	5186
orvostanhallgató (nincs Macerata- és Urbino- ban)	6100
mathematikai-természettudományi (ilyen facul- tás hiányzik Macerata, Sassari, Siena, Camerino és Perugiában)	1938
mérnök (ilyen cursusok vannak Genua, Padua, Palermo, Pavia és Pisában)	205
bölcsészethallgatók (bölcsészeti kar hiányzik Cagliari, Macerata, Modena, Parma, Sassari Sienában és a szabad egyetemeken)	921
gyógyszerészhallgató	1489
jegyző és ügyvédjelölt (ilyen cursusok hiány- zanak Sassari és Ferrarában)	364
bába (ilyen tanfolyam hiányzik Macerata és Camerinóban)	1135
állatgyógyintézeti hallgató (állatgyógyintéze- tek vannak Bologna, Modena, Parma, Pisa, Camerino és Perugiában)	168
gazdasági tanuló (Pisában)	82
összesen	17588

Látni való, hogy Olaszországban is, mint egyébiránt mindenütt, az u. n. praktikus pályákra előkészítő facultásoknak a jogi és orvosi karoknak van legtöbb hallgatójuk. A mérnök-iskolák Genuában, Palermóban, Paviában és Pisában az egyetemek kiegészítő részét képezik. De ezenkívül vannak még önálló mérnök- és egyéb főiskolák Olaszországban, így egy főtanoda Flórenczben (430 hallgatóval), egy tudományos irodalmi akadémia Milanóban (49 hallgatóval), egy technikai főiskola Milanóban (382 hallgatóval), mérnök-iskolák Bolognában, Nápolyban, Rómában és Turinban), állatgyógyintézetek Milanóban, Nápolyban és Rómában.

Azonfölül vannak egyetemi előkészítő iskolák Aquiliában, Bariban és Catanzaróban, női főiskolák Flórenczben és Rómában.

Mindezeknek tanulói létszáma együttvéve 19831 volt (1890/91-ben 19314), tehát elég tekintélyes.

Kivált ha meggondoljuk azt, hogy a jóval nagyobb Németországnak 20 egyetemén ugyanakkor 27565 tanuló volt beírva, tehát csak 7734-gyel kevesebb tanuló járja Olaszországban a főiskolákat, mint Németországban.

Dr. Bozók Alajos.

A nyomtatvány terjesztése által elkövetett büntetendő cselekmények illetékes bírása.¹

II.

Áttérek a nyomtatványok elkobzására és megsemmisítésére, s azonnal kifejezést is adok azon véleményemnek, hogy a Btk. 62. §-ának esetében az elkobzást és megsemmisítést ítélet által kimondani a rendes büntető-bíróság van hivatva.

Ez a véleményem a fentebb kifejtetteknek folyománya: ha a más által közzé tett nyomtatvány terjesztése által elkövetett büntetendő cselekmény felett a rendes büntető-bíróság ítélhet, akkor ugyanannak intézkedési köréhez tartozik a további terjesztést elkobzás és megsemmisítés által akadályozni. Azt hiszem, alig fér kétség ahhoz, hogy a Btk. 248. §-ába ütköző büntetendő cselekmény fenforgása esetén a fajtalanyságot tartalmazó nyomtatvány elkobzása és megsemmisítése felett a rendes büntető-bíróságok határozhatnak. Ehhez képest az elkobzás és megsemmisítés nem feltétlenül, hanem csak akkor tartozik a sajtóbíróság hatáskörébe, ha előtte megtorló eljárás tétetett folyamatba. Hogy ha ítélhet a rendes büntető-bíróság a nyomtatvány elkobzása és megsemmisítése felett az esetben, ha a Btk. 248. §-ába ütköző cselekmény követtetett el: nincs ok rá, hogy más büntetendő cselekmény esetén ezt ne tehesse, mert a sajtótörvény szempontjából az eljárásra nézve az, hogy a Btk. mely §-ába ütközik a cselekmény, különbséget nem tesz.

Az 1848. évi XVIII. tcz. a Btk. 62. §-ának megfelelő rendelkezést nem ismer; sőt éppen e törvény 22. §-ának kiegészítése volt a cél a Btk. ezen rendelkezésével. Az 1848. évi XVIII. tcz. tehát, valamint az annak alapján kiadott eljárási szabályok arról, hogy mely bíróság határoz az elkobzás és megsemmisítés felett akkor, ha bünvádi eljárás senki ellen sem indítatik meg, nem rendelkezettek.

Annak a körülménynek, hogy a Btk. 62. §-a az 1884. évi XVIII. tcz. kiegészítésével szolgál, nem szükségképi folyománya, miszerint e §. alapján az 1848. évi XVIII. tcz. 17. §-ában megjelölt bíróság ítéljen, annál kevésbé, mert az idézett törvény alapján is nem minden esetben ítélt esküdszék.

Az 1848. évi XVIII. tcz. szerint a sajtóbíróságok hatáskörébe csak a bizonyos személyek ellen indított megtorló eljárás tartozik (21. §.). Az eljárási szabályok szerint az esküdszék csak azon alternativa felett ítélt: vétke-e a vádlott vagy nem? A sajtóbírósági hatáskörrel felruházott bíróság, mint ilyen, csak az esküdszék verdictje alapján ítélt. Az ilykép megszabott keretbe a Btk. 62. §-a bele nem illik. Ha tehát sajtóügyi eljárás alá kívánta volna vonni a törvényhozás az elkobzás és megsemmisítés feletti ítéletet akkor is, mikor a bünvádi eljárás senki ellen nem indítatik meg: a büntetőtörvényeket életbe léptető 1880. évi XXXVII. tczikkben gondoskodott volna megfelelő eljárásról, miután a sajtóügyi eljárási szabályok szerint ily ítéletet sem az esküdszék, sem a törvényt alkalmazó sajtóbíróság nem hozhat.

Tekintélyes ellenkező nézetek is vannak. Székács Ferencz «A magyar büntető eljárás kézikönyve» című művében (167. lap) azon meggyőződését fejezi ki, hogy a Btk. 62. §-a értelmében az ítélet kimondása sajtóügyi eljárásra tartozik, már azért is, mert az életbeléptetési törvény 39. §-a az esküdszékek hatáskörét nyilván érintetlenül hagyottnak kimondotta, s hogy épp ez esetre vonatkozik az 1867. évi május 17-én kelt rendelet 20. §-ának e) pontja.

Ámde az 1848. évi XVIII. tcz., mely a sajtóbíróságok hatáskörét megállapította, a Btk. 62. §-ának megfelelő rendelkezést nem ismer: tehát erre vonatkozó hatáskört az 1880. évi XXXVII. tcz. fen nem tarthatott. Az eljárási rendelet 20. §-ának e) pontja pedig a meg nem nevezett, kül-

földön vagy ismeretlen helyen tartózkodó szerző, kiadó és nyomdatulajdonos elleni megtorló eljárásról, s nem azon esetről intézkedik, a mikor a megtorló bünvádi eljárás senki ellen sem indítatik meg.

Ezekhez képest az idézett műben az elfoglalt elvi álláspont mellett meggyőző érv nem hozatott fel; sőt teljesen feladja a felállított elvet maga a szerző is, midőn alább constatálván, hogy az oláh irridentista proclamatiók alkalmából a köztörvényszékek ítéltek az elkobzás és megsemmisítés felett, ezt helyesli, s azt a véleményt nyilvánítja, hogy a Btk. 62. §-a alapján a köztörvényszékek ítéhetnek azon esetekben, a mikor a sajtótörvény 13. §-a alapján felelősségre vonható személyek ellen eljárni nem lehet.

Jól tudom, hogy nézeteim reactionariusoknak fognak feltűnni sokak előtt, a kik a nyomtatványban, mint ilyenben látják a törvényhozás különös intézkedésének tárgyát. Én a törvényhozó különleges intézkedéseinek és az azokban megállapított garantiáknak jogosultságát egyedül abban a célban tudom találni: biztosítani mindenki számára a jogot, hogy gondolatait szabadon terjeszthesse, a mennyiben ez az államnak és egyeseknek jogaival összeütközésben nem áll; biztosítani, hogy a hatalmi önkény e jogától senkit a közjóra hivatkozva vagy más czimen meg ne foszthasson. Ez indokolja a censura eltörlését, s az igazságügyi bíraskodásnak oly bíróságra ruházását, mely a hatalmi önkénnyel szemben a legnagyobb biztosságot nyújtja. Nem indokolja e szempont azt, hogy bárki a mások által nyomtatvány útján közzétett eszméknek akár előszóval, akár a nyomtatvány terjesztése által szabadon csinálhasson propagandát, s ilykép felelősség nélkül támadhassa meg az államnak és egyeseknek legfontosabb jogait. Nem is tudok találni semmi nemü érdeket, mely azt kívánná, hogy az államnak és egyeseknek joga, mihelyt azt valaki nyomtatvány útján meg támadta, szabad prédává legyen, hogy ilyenkor a további támadásnak csak kétes értékű rendszabályokkal, az itt-ott felfedezett nyomtatvány lefoglalásával lehessen gátat vetni.

A sajtótörvény a sajtószabadságnak, a gondolat szabad közzétételének biztosítója: ez általános irányeszmé a törvényben, mely a sajtóvétségek miatti bünvádi üldözés szabályai-ban is uralkodik. A bünvádi eljárásról szóló rendelkezés csak egyik folyománya az általános irányeszmének. A sajtóvétségeknel a nyomtatvány büntettnék vagy vétségnek, de egyuttal a gondolat közlésének eszköze, s ez utóbbi minőségében illetik meg a biztosítékok. El lehet követni a nyomtatvány felhasználásával csalást, zsarolást is, de ilyenkor pusztán eszköz a büntett elkövetéséhez, s a gondolat közzétételének eszköze gyanánt nem szerepel.

A ki pusztán terjeszti a nyomtatványt, az nem «közli és terjeszti» gondolatait, hanem mások eszméinek szerez propagandát; nem gyakorolja azt a jogot, mely abban áll, hogy gondolatait mindenki szabadon közzétehesse: nem illetik meg tehát azok a garantiák, melyekkel a törvény éppen e jogot kívánta biztosítani.

Arról: czélszerű volna-e a nyomtatványok terjesztői elleni ítélkezést is az esküdszékek hatáskörébe utalni, de lege ferenda vitatkozni lehet: a fenálló törvények szerint máshol, mint a rendes büntető-bíróságok előtt ellenök bünvádi eljárást indítani nem lehet.

Dr. Sárffy Guido,
kir. főügyész helyettes.

A jászkunok öröklése mai érvényében.²

Mielőtt a jászkun V. statutum egyéb tartalmának ismertetésében tovább mennénk, itt lesz talán legalkalomszerűbb fölvetnem azt a kérdést, mi történik s történhetik akkor, ha a női hitvestárs neve a szerzési okiratba bevéttetvén,

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

² Az előbbi közl. I. a 8. és 9. számban.

közszerzősége így elismertetett, s az ingatlanság a férj s nő közös tulajdonul jegyeztetett be a nyilvántörvénybe?

E kérdésre feleletem az, — s azt hiszem nem tévedek a helyes válasz megválasztásában, — hogy az történik, a mi történhetik másutt, az országnak a Jászkunságon kívül eső részeiben.

Mert hiszen a telekkönyvi szabályrendelet, s az ennek értelmében szerzett jogokra vonatkozó általános törvények a Jászkunságban is ugyanazok, a mik az ország más részeiben.

Tehát: szabad rendelkezési jogot nyer a nő hitves a nevére tulajdonul bejegyzett vagyon fölött; tetszése szerint bánhat vele életében, s halála esetére is annak hagyhatja azt, a kinek akarja.

Ha azonban a nő hitves sem életében, sem halála esetére az ily vagyon fölött nem rendelkezett: illeti az hitvestársi öröklés címén tulélő férjét; mivel az id. törvk. szab. 17. §-ával visszaállított V. statutum *csupán a női hitves özvegyi jussait szabályozza*, nem pedig a tulélő férj hitvesi öröklését is; s így az id. törvk. szab. 14. §-ában foglalt általános szabálytól eltérés csak a női hitves jogaira van statuálva.

Indokolja e nézetemet az is, hogy habár korlátozottabb mérvben, mint egyébként, a közszerző jászkun özvegynek is van hitvesi öröklése a férj ily közszerzeményi természetű hagyatékában, s így a reciprocitás megvan; és indokolja továbbá a nádori bírói ítéletekben kifejezésre jutott jászkun felfogás is, a mely szerint, ha a női hitves a férje által tulajdonul hagyott vagyon fölött nem rendelkezett, a nő halálával az a vagyon a férj hagyatékául tekintetett, s ily elbánásban részesült (l. többek közt a nádori ítéletek XVIII. kötet, 50—52. lapon olvasható ítéletet). Mi azt jelenti, hogy a férj joga e vagyonban benlappangott, s a női hitves abintestato történt elhunytával az éledett föl.

E kitérés után térjünk át most már az V. statutum egyes rendelkezéseire.

Az 1. §. legelején ez áll: «Vidua, si maritus secus non disposuit, in bonis maritalibus titulo *duntaxat intertentionis*, non vero *proprietatis*, manebit». Azaz: hogy az özvegyasszony, ha férje másként nem rendelkezett, pusztán csak hogy élete biztosítva legyen, maradhat férje javaiban.

Ez az *özvegyi jog* (jus viduale).

Tart pedig addig, a meddig az özvegyi állapot tart; tehát az özvegy újabb férjhezmeneteleig vagy esetleg haláláig. Terjedelme, — mint a Jogi Szemle cikkírója is helyesen jegyezte meg, — s az 1893 márczius 7-én 41750. sz. curiai ítélet is határozottan kimondotta — az elhunyt férj vagyoni s társadalmi állásához mért tisztességes ellátás; vagyis: lakás, élelmezés, ruházkodás, a személyes szükség határain belül.

Erre vonatkozik a *duntaxat* és *intertentio* szó; melyek közül az első *csupáncsak*-ot, az utóbbi pedig *ellátás*-t jelent. Sőt ezt látszik magyarázni a «non proprietatis» is.

Ha tehát a hagyaték nem ad nagyobb jövedelmet, mint a mennyi az özvegy emez intertentionális szükségletének kielégítésére elegendő, megtarthatja e célra az egész férji hagyatékot, s ekkor tekinthető az, mint az özvegyi jogot rendszerint nevezik, bár nem szabatosan, hasznélvezetnek is; de viszont az e szükséglet kielégítésén felül maradó jövedelemfelesleget özvegyi jogon nem igényelheti. Mert joga csak *intertentio*-ra, de nem *usus fructus*-ra van.

Igaz ugyan, hogy az 1. §. most tárgyalt pontjában előfordul az is, hogy intertentio címén az özvegy nő a férj javaiban ben maradhat.

Ámde ha figyelembe vesszük, hogy a statutumok alkotása (1768) s nádori szentesítése (1799) idején, de még a későbbi korban is a biztosítás ingatlanokra csakis ezek tényleges birtokbaadása által divott; ez intézkedés semmi egyéb,

mint az özvegyi intertentio zálogjogi biztosítása, mely manapság az özvegyi jog nyilvántörvényi bekebelezésével is elérhető; s mely az egész hagyatékra csakis akkor terjedhet ki, ha ennek jövedelme nem több, mint az intertentionális szükséglet.

S hogy ez intertentiót a negyvenes évek előtt a nádori bíróság sem másként fogta fel, ennek ítéletei tanúsítják.

Igy nevezetesen: az 1795 február 23. és 1798 május 24. (I. k. 839. és 906. lap), továbbá 1875 decz. 10-én (XIII. k. 472. lap) kelt nádori ítéletek — mind olyan perekben, melyekben oldalági leány-rokonok álltak az özvegygyel és leánykáival szemben — akként rendelkeztek, hogy az özvegyet egy ágnak tekintették, s a felperes két ágat képviselő leányoknak átadták a vagyon felét, — a másik felét pedig két egyenlő részre osztva, részben a kiskoru leánygyermeknek — részben intertentiójára az özvegynek adták át. Figyelemre méltó a Bóti Tóth örökösök örökösödési perében 1836 deczember 22-én kelt (XVII. k. 808. l.) és a Nagy János-féle örökösödési perben ugyanazon év és hó első napján (XVII. k. 492. l.) kelt nádori ítélet is. Amabban ugyanis helybenhagyatott Turkeve város tanácsának 1825 deczember 27-én kelt sommás osztálya, mely szerint a végrendelet nélkül elhalt férj jelentékeny hagyatékából csupán két malom, két láncz szőlő, s némi ingóság rendeltetett ki az özvegy intertentiójára; az utóbbiban az mondatott ki, hogy ámbár a földváltás nagyobb részét Nagy János özvegye fizette ki, s özvegyiségében: mindazonáltal, mivel a hagyatékban kiskoru fiával együtt ben maradt, földváltónak mégsem az özvegy, hanem az elhunyt férj tekintendő; tehát hogy azt az összeget, a mi intertentionális szükségletén túl a jövedelemből fenmaradt, s a mit a redemptio kifizetésére fordított, az özvegy saját vagyoni gyarapodására föl nem használhatta.

A negyvenes évektől kezdve azonban már találkozunk a nádori bírói ítéletek közt azzal a felfogással is, a mit Szabó Imre az országbírói értekezleten szintén hangoztatott. Ámde ez éppen úgy nem alapszik a statutumok rendelkezésén: mint ellenkezik minden eddig ismert józan felfogással az a furcsaság, hogy a férj hagyatékára, ennek örökösének öröklési joga nem a férj, hanem az özvegyének halálával nyílik meg; és a jus capillare-nak oly vagyonnál előrántása, melyben a hajadon épp úgy örököl, mint a kik ellene felperesekként felléptek.

Ily abszurdítások ha egy-két esetben megtörténtek is: a tételes jogszabályt nem érinthetik, legfőlebb azt mutatják, hogy napfogyatkozás nem csupán az égen szokott előfordulni, hanem a földi dolgokban is.

Kiemelendőnek tartom azonban, hogy az intertentio egyaránt megilleti, úgy a közkereső, mint nemközkereső özvegyet; mert ezek közt az intertentio megállapításánál még ez a megkülönböztetés elő nem fordul.

Korlátozható-e a jászkun özvegyasszony intertentiója? Azt vélem nem; mert már maga a statutum azt oly mérvben állapította meg, a minél kevesbitésre észszerűen gondolni sem lehet. Legfőlebb az történhetik az 1. §. utolsó pontja alapján, hogy ha az özvegy az intertentiójára szolgáló vagyont pusztítja vagy pusztulni hagyja: ellene sequestrum alkalmazandó; még pedig nem mint a rossz magyar fordítás mondja, csupán a gyermekek kértére s érdekében; hanem bármely más örökös érdekében és kértére is, mivel az eredeti statutumban *successor*, tehát olyan jogutódról van szó, a ki lehet szerződéses, végrendeleti vagy törvényes örökös is; a minthogy ez a szó a VIII. statutum 4. §-ában, mely a jászkun községek caducitas esetén való jogutódlásáról szól, csakugyan ilyen értelemben is fordul elő.

A mi az V. statutum 1. §-ában az intertentio után következik: az a *közkereső* (coquisitrix) *jászkun özvegyasszony özvegyi öröklése* (successio vidualis). Ez akkor illeti az özve-

gyet, mikor gyermekeivel együtt concurrál a hagyatékra. Áll pedig az özvegyi öröklés: a közösen szerzett ingatlanok vételárának (summa adquisitionalis) és a közösen szerzett ingóknak egy részéből, melynek nagyságát a vele együtt concurráló gyermekek száma határozza meg; de a mely egy gyermekrésznél nagyobb nem lehet.

Osztózik tehát a közkereső özvegy, özvegyi öröklésénél fogva a közösen vett ingatlanok vételárán; mert csak az adás-vétel után szerzett ingatlanoknak lehet adquisitionalis summája, s csak az ekként szerzett vagyon lehet olyan tulajdonságu, melynek szerzésében a női hitves közrehatott. Az a vagyon tehát, a mit a férj akár hagyományképpen (ex legato), akár hívséges szolgálataiért jutalmul avagy ajándékban kapott (IV. statutum 1. §.), az özvegyi öröklés kiszámításánál figyelembe nem jöhet.

E szerint a statutumban gyökerezőnek nem találom azt a felfogást és eljárást, melyre kutatásaim közben itt-ott bukantam; hogy t. i. az olyan ingatlanból, melyre nézve a szerzési okiratban meg volt ugyan az özvegy közszerzőtársként nevezve, de a mely okirat alapján nyilvánkönyvi jogot már annál fogva sem szerezhethet, mert az általa aláírva sem volt, az özvegynek özvegyi öröklés címén a felerész természetben megítéltetett (8944/881. számú curiai ítélet).

Osztózik továbbá az özvegy özvegyi öröklésénél fogva a közösen szerzett ingóságokban természetben.

De úgy az ingatlanok vételárából, mint az ingókból őt illető részt addig, míg özvegyisége s ezzel együtt özvegyi intertentiója tart, ki nem szakíthatja; hanem az mint le nem járt kamatozatlan tőketartozás terheli a férje hagyatékát.

A mit az V. statutum 1. §-ának az a kifejezése bizonyít, hogy: «ita, ut hac (vidua) mortua, aut ad alia vota transeunte libere disponere possit», melynek magyar jelentése az, hogy követelheti osztályrészét az özvegy maga, ha újra férjhez megy; vagy követelhetik, halála után — örökösei. S ez intézkedés helyessége kétségtelen, kivált akkor, midőn az özvegyi intertentio az egész hagyaték összes jövedelmét igénybe veszi.

A mi még ezenkívül az V. statutum 1. §-ában előfordul: az a *közkereső özvegyasszony hitvestársi*, tehát olyan *öröklésére* vonatkozik, a miről descendensek létezése esetén per absolute szó sem lehet (successio conjugalis).

A jászkun özvegyasszonynak ezt az öröklését s ennek föltételeit a statutum akként határozza meg: «quin si maritus in semine prorsus defecisset, neque de bonis suis disposuisset, tali in casu, nullis scilicet superexstantibus, quos successio respiceret, haeredibus: tam mobilia, quam immobilia bona in superviventem viduam jure proprietatis, adeoque cum libera disponendi facultate condescendant.»

S ezzel eljutottunk a jászkun statutum legfontosabb, de egyszersmind a legtöbb controversiára okot adó ama pontjához, mely a hazánkban fenállott egyéb e nembeli jogszabályoktól a jászkunokét a legnagyobb mértékben elválasztotta a multban is, elválasztja a jelenben is.

Hogy e pont helyes értelmét felfoghassuk s magyar nyelven szabatosan előadhassuk: elsőben és mindenek fölött két, az idézett mondatban előforduló szó jelentésével kell tisztába jönnünk.

E két szó a *semen* és a *haeres*. Mert e két szónak más értelme volt a feudalis, vagy a nálunk divott donationalis jogban; s más értelme volt a nem ily természetű jogviszonyokban.

E körülmény tehát önkéntelenül is a jászkun specialis birtokviszonyok s az ezzel kapcsolatban álló egyéb jogviszonyok kutforrásának s fejlődésének vizsgálatára utal.

Mi volt a jászkun birtokviszonyok alapja?

Az 1745-iki u. n. jászkun redemptio.

S mi volt ez a jászkun redemptio?

Elmondom röviden.

Az 1514: III. tcz. 3. §-ából és az 1715: XXXIV. tczikk-

ből tudjuk mindnyájan, hogy a Jászkunság koronajószág volt; tehát a királyi korona fényének emelésére rendelt olyan közvagyon, melyet csak a törvényhozás összes tényezőinek törvény alakjában nyilvánuló egyetértésével lehet még ma is elidegeníteni.

Hazánk történelméből tudjuk azt is, hogy a török uralomnak Magyarországon megszüntetés végett vívott hosszas harcok s utóbb a külföldön folytatott spanyol örökösödési háboru I. Lipót császárt és királyt pénzzavarokba juttatván, hogy magán segítsen, e fejedelem a különféle — olykor törvénnyel meg sem engedett — adók behozatalán kívül azt is megengedte magának, hogy 1702-ben a Jászkunságot a német lovagrendnek 500,000 frtéért inscriptio mellett eladta. Minthogy azonban ezt az eladást kezdetben Eszterházy nádor, utóbb pedig az országos Karok és Rendek is kifogásolták és az 1608: XII. k. e. törvénnyel összeegyeztethetetlennek nyilvánították: az 1715: XXXIV. tcz.-ben kimondatott, hogy az eladás csak zálogbaadás s a vételár csak zálogsomma; a mit mint quasi államadósságot, felében a király kincstára s a fiscus, felében pedig, a mennyiben a neo-aquistica commissio eljárásának jövedelméből ki nem telnék, az ország, egyéb közjövedelmekből fog megtéríteni.

A német lovagrend 1731-ig volt zálogbirtokos; ez évben összes jogait a rokkant katonák pesti házára ruházta át.

E változásokat egy 1743-ban a jászkun területekről az egyes jászkun községekhez intézett értesítés így jellemzi: «Való dolog az, hogy a theotonicus ordo kezéről a jászkunok elestek; de ez által nem hogy elébbeni állapotokra jutottak volna, sőt inkább nagyobb Labyrinthba merültek. Ugyanis 1731-ben a Pesti Ispotályház vagy ennek dolgaiban rendeltetett felséges udvari commissio, a fölséges király engedelméből azon 500 ezer forintokat letette a theotonicus ordónak, melyből aztán a következők, hogy ezen n. Három Districtusok törvényes interessét fizették azon 500 ezer forintoknak, melynek interesse 30 ezer forint; de ezen 30 ezer forintoknak fizetéseim nem nyugodván a fölséges Commissio, arra indította fölséges Urunkat, hogy ezen Districtusokat valamint a theotonicus ordo örökösen birta, ő is örökös jussal megmásolhatatlan képpel birhassa; még pedig úgy, hogy soha semmi kigondolható szín alatt, ha valaki föllyül ígérne is az 500 ezer forintokon: ezen Districtusok az Ispotály Ház uralkodása alól föl ne szabadulhassanak. Mely Commissio kérésének engedelmeskedvén, a fölséges királyi szent beszéd alatt azt is megengedte az Ispotály Háznak, hogy ezen Három Districtusokban három udvar-házakat, kilencz major-házakat építvén, valamint más földes uraságok, melyek Magyarországon vagynak, hasonló jussal élhessen, csapszékeket, mészárszékeket, sörfőzőházakat, mint örökös földes ur maga hasznára tarthasson és minden kigondolható móddal majorságot gyakorolhasson, robotoltathasson, mindenféle adót a földnek mindenféle gyümölcséből szedhessen, dézsmálhasson, vadászatot, halászatot, madaraknak akármely nemeinek madarászattyát, vámokon és hidakon való fizetést, erdőnek és makktermő fáknak hasznait a hol fölthaláltathatnának, minden jó móddal maga hasznára fordíthasson. Mely terheltetéseknek módjait, noha még ekkoráig a fölséges Commissio nyilvánvalóképpen köztünk nem gyakorolva: mindazonáltal a szemmel látott dolog bizonyította, hogy az accordált 30 ezer forintokban meg nem maradván, esztendőnként hol 3, hol 4, hol 5, most utoljára 6 ezer forintokat is a törvényes Interessen föllyül vett. Ugyannyira, hogy mióta ezen Districtusok a fölségös Commissio kezén vannak: 49 ezer forintokkal kénytelenítették többet fizetni a rendes accordált fizetésen föllyül, és csak előbb is *alkalmatos-ságot várt*, miképpen a föllyül írott és jobbágyokon gyakorolni szokott terheltetéseknek módját kezdhesse, követhesse.»¹

¹ Bors K. Kunszent-Miklós város történeti adatai.

Megjegyezni kívánom, hogy az az alkalmatosság, a mire ez «értésítés» az utolján czéloz, abból állott, hogy a jász-kunok, nem lévén szokva az urbéri szolgáltatásokhoz, az a czimeken tőlük törvénytelenül követelt fizetések elől, mint-hogy azok megtagadása létérdeküket még inkább veszélyeztette volna, e kényszerhelyzetükben ugyan ki nem térhettek, de azokat akként teljesítették, hogy a regalék és külső földbirtokok használata iránt eleintén 9, majd 6, majd 3 évre kötött haszonbéri szerződésekbe mint haszonbért foglalták bele; s a béremelésre alkalmul a mindegyre rövidebb tartamra szorított bérszerződés lejártának közelgetése szolgált.

A Rokkantak emez eljárása a mily előnyös volt magukra nézve, éppen oly nyomasztóvá vált a jász-kunokra. Nem csoda tehát, ha e zsarolásnak is beillő eljárást meg-unva, arra tökélték el magukat, hogy bármi áron is, az 1715: XXXIV. tcz.-ben államadósságnak nyilvánított zálog-sommának saját erszényükből kifizetése által is, a zálogos állapotból kiszabaduljanak.

Ismételt könyörgésüket végre Mária Terézia csakugyan meghallgatta; s 1745 május 10-én kelt királyi oklevelében azokra rá is mondta az ament.

De csak két sine qua non feltétel alatt: ha t. i. a jász-kunok 1000 lovaskatonát állítanak ki teljes fölszereléssel, — s ha jól tudom, ez volt a nádor huszárok első ezrede; — és ha a zálogossommat, mely az «értésítés»-ben felsorolt építkezések következtében is 560—570 ezer forint-ra szaporodott fel, lefizetik.

E két sine qua non föltétel alatt és az alatt a további föltétel alatt, hogy «facta eadem redemptione, persolitis que in futurum etiam iis, quæ in sortem Palatinalis Salarii aerario regio Camaerali annue præstare tenebuntur», aztán kijelentette Mária Terézia: «*Concessimus — dictio Districtuum incolis — ut: semet a Domo Invalidorum Militum nostrorum Pestiensis . . . redimere possint . . . et liberam Territorium et Praedictorum . . . in quantum sive per ipsos, sive ad rationem dictæ Domus Inv. militum nostrorum hactenus realiter possessa fuerunt, utendi et fruendi, non tamen ab alienandi habeant potestatem*». Vagyis: a fentebbi föltételek alatt nyerték a jász-kunok csak azt a szabadságot, hogy a zálogból magukat önerejükkel kiválthassák, s ekként a zálog-szerződést megszüntethessék; továbbá, hogy az így kiváltott földeket és legelőket használhassák és haszonélvezhessék; de — hozzá tette a király, s ebben tartotta fen továbbra is a Jászkunság koronajószág-jogi természetét a redimáló jász-kunokkal szemben is, hogy: — *a földeket s legelőket elidegeníteniök nem szabad.*

Ez volt az u. n. jász-kun redemptio.

Láthatjuk a kir. oklevél tartalmából: hogy abban a fejedelmi kegy nyilatkozott ugyan meg, de korántsem oly alakban és tartalommal, a mi jogi indokul szolgálhatna arra, hogy a statutumbeli *semen* és *haeres* szónak a közönségestől hajszaúnnyira is elütő jelentést tulajdonítani lehessen. Igen.

Mert ha Mária Terézia fent említett kir. oklevelét akár a hűbéri, akár pedig a nálunk szokásban volt s azzal némi rokonságot tartott kir. adományozásokról szóló okiratokkal összehasonlítjuk: első pillanatra kell, hogy szemünkbe tűnjék, miszerint a jász-kun redemptióban a hűbéri vagy donationalis jogviszonynak a fejedelmi kegy kivételével semmiféle alkalmas eleme, sőt még a gondolata sem foglaltatik.

A hűbéri vagy a magyar kir. donationalis jogviszony ugyanis lényegében kétoldalú szerződés volt, a hűbérur vagy a magyar koronás király és a javadalmazott között; melyhez ha statutióval megerősített is: senki ember fia, még a hűbérur vagy a király maga sem nyulhatott többé. A jász-kun redemptio ellenben csak egyoldalú királyi kegy volt, melyet, mihelyt akár magának Mária Teréziának, akár bár-

melyik fejedelmi utódjának, akár a törvényhozásnak eszébe jut vala az 1715: LXXIV. tczikben kifejezett ígéret beváltása, az államadóssággá qualificált váltságösszeg megtérítése mellett tetszése szerint vissza vehetett, s a Jászkunságot, mint koronajószágot, ebbeli rendeltetésének adja vissza.

Debreczeni Miklós,

(Folyt. köv.)

kir. táblai bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Exceptio plurium concubentium.

Nem tudjuk eléggé méltányolni dr. König Vilmos ur abbéli törekvését, hogy a gyermektartási perek tekintetében eddig divó ingadozó praxist állandó megállapodott gyakorlat váltsa fel, hogy ne keletkezzék minden concret eset alkalmából újabb és újabb döntvény. De ha teljesen egyetértünk cikkíró urral egy állandó praxis óhajításában, a dol-log lényege tekintetében teljesen ellenkező nézetet vallunk.

Meggyőződésünk az, hogy helyes és igazságos csakis azon bírói gyakorlat lehet, mely a plurium concubentium kifogását teljesen mellőzi, s csakis czélszerűségi szempontokat tudunk felhozni a mellett, hogy ezen kifogásnak hely adas-sék oly nőszemélyekkel szemben, kik a férfakkal való nemi közösülést iparszerűleg üzik.

Szemeink előtt áll e sorok megírásánál a bíróságaink előtt folyamatban levő gyermektartási perek menete.

Mint huzzák el azokat éveken át a fentemlített kifogás tekintetében hivatkozott tanuk felesleges kihallgatásával. Pedig az a gyermek nem elégszik meg azzal, hogy az exceptio plurium concubentium kifogása érdekes jogi kérdést képez, az élelmet kíván, s életerőit nem bírja addig türelemre, míg az ügy két esztendő múltán a Curián elintéztést nyer.

Nem tudom a cikkíró ur gyakorlatában tapasztaltam-e már a plurium concubentium kifogásának halasztó erejét. Részemről biztosíthatom cikkíró urat, hogy ez egy concret esetben hónapokkal huzta el egy oly nő apasági perét, ki egy neki házasságot ígérő férfival 6 évig élt házi közösségben, s midőn ez őt kétgyermekével együtt eltaszította magától, nem tudván gyermekeit eltartani, tartás iránt keresetet indított.

Hiába sürgeté ügyét, hiába hivatkozott éhező gyermekeire, a tanukihallgatás a többekkel való közösülés kifogására elrendeltetett, s most sincs kezeiben az ítélet, mely gyermekei atyját a tartásra kötelezné.

De utóvégre ez a humanismus kérdése, és így talán nem tartozik a jogi kérdésekhez.

De vegyük a kérdést szorosan jogi szempontból. Az apaság kérdése más, mint vélelem, nem lehet. Ezen törvényes vélelem fenáll a házasságban született gyermekek tekintetében is, és a pater est quem nuptiæ demonstrant elve, elfogadtatott hazai joggyakorlatunk által. A törvényes gyermek apaságának vélelmét tehát a házasság adja meg és ez létesíti az apának nemcsak tartási kötelezettségét, hanem megadja a gyermek családi állását is. A törvénytelen gyermekek tekintetében ezen vélelem még sokkal tágasabban értelmezendő, mert itt nem a gyermek családi állásáról, státusáról van szó, s a bíró ítéletében nem is állapítja meg az apaság kérdését, hanem egyes-egyedül azt a kérdést, hogy valaki köteles-e hozzájárulni a gyermek tartásához.

A kérdés tehát nem az, hogy ki az apja a gyermeknek, hanem az, hogy alperes lehet-e a született gyermek atyja. Már pedig kétségtelen, hogy mindaz, ki az anyával a kérdéses időben közösült, a született gyermek apja lehet. S így a gyermektartási perek egyedüli perdöntő tényének, a kritikus időben való közösülésnek beigazolásával a per el van döntve és ezzel szemben minden más bizonyítás felesleges és hiába való.

És így a kir. Curiának gyakorlata, mely a többekkel való közösülés bizonyítását kizárja, méltányos és igazságos is. De nézzük a cikkíró ur állításának helyességét, az általa felemlített két theoria szempontjából.

Az egyik theoria a vérségi kötelékből való következtetése a gyermektartási kötelezettségnek, s e helyütt constatálja cikkíró ur, hogy a német birodalmi törvénykezés javaslatában idézett törvények azon felfogását, hogy miután a többekkel való nemi közösülés által meg nem állapítható, hogy melyik férfival áll a gyermek vérségi kötelékben, a gyermek összes igényeit elveszti.

Ez a teljesen téves felfogás kiindul ama téves feltevésből, hogy a gyermektartási perben az apaság kérdése bizonyítandó, már pedig itt, mint említettük, csak az a kérdés, hogy lehet-e alperes a született gyermek apja, s így az, vajon előállhatott-e vérségi kötelék a közösülés által a férfi és gyermek között. Már pedig ezen lehetőség a közösülés által bizonyítva van, annak ellenkezőjét bizonyítani felesleges, de teljesen lehetetlen is.

A mi pedig a marasztalásnak ex delictu felfogását illeti, ezt magunk részéről a leghelyesebb theoriának tartjuk, s ebből sem tudjuk a többekkel való közösülés kifogásának megengedhetőségét levezetni.

Nézetünk szerint ugyanis az állami felfogáshoz képest csakis azon közösülés erkölcsös és helyes, mely házasságon belül történik, és így a házasságon kívüli közösülés egy polgári delictumot képez, melynek folyománya azon kötelezettség, hogy a közösülő a gyermek eltartásához bizonyos összeggel járuljon. Ezen delictum, mint említők, a közösüléssel teljesen be van fejezve és azok, kik ugyanazon nővel nemileg közösültek, szintén tettesek. Már pedig, ha feljelentés tétetik valaki ellen, pl. lopás miatt, vajon kizárja-e a feljelentettnek büntethetőségét azon védekezése, hogy ugyanazon helyen mások is loptak, és vajon kérheti-e marasztaltatásának elhalasztását és függővé tételét azon körülmény beigazoltáig, hogy ugyanazon helyen több lopás is történt.

S itt újból ismételniünk kell, hogy a delictum, tehát a közösülés beigazolása teljesen kimeríti a marasztalás indokát, tekintet nélkül arra, hogy ezen delictumot rajta kívül mások is követték-e el.

S éppen a cselekmény delictualis természetéből magyarázható a Curia azon gyakorlata, hogy az említett kifogás bizonyítását megengedi azon nővel szemben, ki közösüléssel üzletszerűleg foglalkozik. Mert elenyésző csekély delictualis része van az oly közösülésnek, mely nem csábítás, rábeszélés, házassági ígéret által tétetik lehetővé, hanem a hol az alkalom önmagától kínálkozik és kínáltatik, és a hol az állam által engedélyezett ilyenmő foglalkozásról van szó.

De őszintén megvalljuk, mi még ezen megkülönböztetésért sem rajongunk tulságosan, s nem véljük megfoszthatónak a gyermeket a tartástól csupán azért, mert az anya erkölcstelen életet folytat.

Ohajunk e téren legszigorubb eljárás, mely lehet, soknak lesz kellemetlen, de sok gyermeket, sok anyát fog megmenteni az éhhaláltól, sokat gondos anyává fog tenni, ki most a tartás lehetetlensége által gyermekétől erőszakos módon szabadítja meg magát.

Mostani eljárásunk mellett gyors javulást csak a plurium concubentium kifogásának teljes mellőzésével látunk; az igazságügyi kormány elodázhatlan kötelessége pedig lehető leggyorsabb eljárás életbeléptetése.

Persze, hogy sok esetben az anyának megítélt tartás nem fordítatik a gyermek javára, s ezen csak lelenczházak segíthetnének, melyek jövedelmeit az anya nevében behajtott gyermektartási összegek képeznék, de optimismus volna annak gyors megvalósulásáról álmodni.

Dr. Szakolczai Árpád.

A hazai javító-intézetekről.

Tisztelt Szerkesztőség!

Éppen most kaptam meg dr. Nagyiványi Fekete Gyula, budapesti kir. törvényszéki bíró urnak «Az elhagyatott gyermekek és a fiatal koru büntetettek gondozása» című értekezését, a melyet a t. bíró ur a «Magyar Jogászegylet» börtönügyi bizottságának felhívására irt meg. Nekem ezen máskülönbén igen tanulságos, de szerintem tulságosan elméleti értekezésre sok megjegyzésem volna. Azt azonban már csak az igazság érdekében sem hagyhatom szó nélkül, a mit a t. bíró ur az aszódi, kolozsvári és rákos-palotai kir. javító-intézetekről értekezésének 22-ik és 23-ik oldalain mond. Szerinte «ez intézetek tiszteletreméltó munkát teljesítenek ugyan, de még távol állanak eszményüktől. Elvileg ügyünk e formában való megoldása elégtelen. Egyik lényeges elvünk azáltal van megsértve, hogy rövid időn át (a zöm két éven át) tartatnak itt a növendékek s így a különben derék vezetők legnagyobb erőmegfeszítése dacára *javitatlanul* hagyják el az intézetet. Aztán a megfelelő külföldi intézetek által adott élelmezéssel szemben elégtelen az ellátás, mert sült húst nem adnak. Leányoknak szánt javító-intézet feje nem nő! A vallásosság emelésére kevés gond fordítatik. A segélyre szoruló gyermekek alig $\frac{1}{20}$ része vétetik oltalom alá, mert 1891-ben összesen 257 (!) növendéket vettek fel».

Nem tudom, vajon a «Magyar Jogászegylet» börtönügyi bizottságában — a melynek különben magam is tagja vagyok — akadt-e valaki, ki az idézett állításokat helyesbítette, illetve megczáfolta volna; de hogy a t. bíró ur a hazai javító-intézetekről mondott fentebbi dolgokban alaposan téved, ezt a következőkben vélem kimutathatni:

A kir. javító-intézetek — nem törekedvén realizálhatlan eszmék valóítására — szervezete és működési rendszere olyan, hogy azok jelenlegi formájukban is igen alkalmasok az állami kényszerneveltetés ügyének gyakorlati megoldására. Bizonyítja ezt a teljesen megbízható adatok nyomán egybeállított alábbi statisztika:

Az aszódi és a kolozsvári kir. fiujavító-intézetekből az 1891. év végeig kihelyezett 272 növendék közül a mai napig folytatott tüzetes megfigyelések szerint volt:

164 jó (dicséretes) magaviseletű	=	60.30%,
29 rossz	=	10.66 "
18 ingadozó (kétes)	=	6.62 "
4 minősíthetlen	=	1.47 "
45 ismeretlen lakhelyű	=	16.55 "
11 meghalt	=	4.04 "
1 tébolydában	=	0.36 "
272		100.00%.

A hazai fiujavító-intézetekből a mondott év végeig kikerült növendékeknek tehát több mint 60%-a határozottan jó magaviseletű, szorgalmas, s így társadalmunknak hasznos és mindenütt szívesen látott tagjai. Ez oly erkölcsi és bizonyosan nemzetgazdasági eredmény is, a milyennel a már megizmosodott külföldi hasonló intézetek is — hol pedig a társadalom sokkal jobb szemmel nézi az ügyet, mint nálunk — csak elvétve dicsekedhetnek. S ha azt mondom, hogy javító-intézeteinknek általános fejlődésével a megjavultak száma is mindinkább növekedni fog: akkor a t. bíró urnak azon állítása, hogy a növendékek javítatlanul hagyják el az intézetet, legalább is merész.

Az sem áll, hogy nálunk a megfelelő külföldi intézetek által adott élelmezéssel szemben elégtelen az ellátás; mert növendékeink 4-szer étkeznek naponként, az intézeti orvos meghallgatásával és javaslata alapján megállapított étlap szerint. Sült húst pedig szintén nemcsak a külföldi, hanem a mi növendékeink is kapnak.

Továbbá: az iránt is megnyugtathatom a t. bíró urat, hogy a rákospalotai leányjavító-intézetet nem férfi, hanem

nő igazgatja (özü. Jónás Józsefné); s általában az intézeti személyzet itt — a lelkészeknek s az orvosnak kivételével — kizárólag nőkből áll.

A mi pedig azt illeti, hogy nálunk a vallásosság emelése kevés gond fordítatik; erre nézve megjegyzem, hogy növendékeink minden nap reggel és este, étkezés előtt és után, úgy szintén az iskolai tanítás megkezdésekor és befejezésekor imádkoznak. Ezen kívül hetenként 3 órán át hitoktatásban részesülnek saját felekezeti lelkészeik által. Vasár- és ünnepnapokon (az izraelitáknál minden szombaton) istentiszteletek tartatnak a növendékeknek értelmi fejlettségéhez és erkölcsi állapotához mért szent beszédekkel kapcsolatosan. S a mi a fő: a lelkészek külön-külön is foglalkoznak növendékeikkel az u. n. magán erkölcsi oktatás alakjában! Én úgy hiszem, hogy ez teljesen elegendő a vallás-erkölcsi érzés ápolására, ha csak azt nem akarjuk, hogy növendékeink kikölkentessenek azon rendes kerékvágásból, melyben a kihelyezésük után rájuk várakozó társadalmi rétegben haladniuk kell.

Egyben azonban a legnagyobb készséggel csatlakozom a t. bíró ur véleményéhez, t. i. abban, hogy nálunk az állami kényszerneveltetésre szoruló gyermekeknek csak jelentéktelen része vétetik oltalom alá. 1891-ben pl. mindössze 334 (és nem, a mint a t. bíró ur írja, 257) növendék neveltetett az állami javító-intézetekben, mely forgalmi létszámból fiú 317, leány pedig csak 17 volt. Első sorban tehát az irányban van szükségünk összetartásra és egyetértésre, hogy hazánkban az állami kényszerneveltetés ügyét az eddiginél nagyobb mértékben öleljük fel.

Latzkovszky Lajos,

az aszódi kir. orsz. javító-intézet igazgatója.

Külföldi judikatura.

525. A jegyesnek adott ajándék nem követelhető vissza akkor sem, ha a nő hibája miatt bontatott fel a házasság. (*Orangei törvényszék.*)

526. A pazarlás vagy elmebeli gyengeség miatt gondnokság alá helyezett egyén gondnokának hozzájárulása nélkül házasságra léphet ugyan, de nem ajándékozhat szabadon leendő nejeinek. A már meglévő és a jövőbeli javak ajándékozása tekintetében nem tehető különbség, utóbbi is élők közti s nem halál esetére szóló ajándékozásnak tekintendő az ajándékozó személyi képességét illetőleg. (*Párisi semmitűszék.*)

527. Noha a házassági szerződésben foglalt rendelkezések önkényesen egymástól el nem választhatók, mégis lehetnek egyes clausulák, melyek semmissége nem vonja maga után az egésznek hatálytalan voltát. (*Párisi semmitűszék.*)

528. A biztosító-társaság által követett azon folytonos gyakorlat, hogy ügynökét elküldi a díjért, megváltoztatja a kötvény azon intézkedését, hogy a biztosított tartozik a díjat a biztosítóhoz elküldeni. Ezen változás azonban nem áll be, ha a kötvényfeltételek határozottan kimondják, hogy a biztosító ama gyakorlatából a biztosított mi jogot sem származtathat. (*Párisi semmitűszék.*)

529. Állatbiztosítás esetében, ha a 2000 francra biztosított lóért a rajta beállott fogyatkozásért 500 franc fizettetett, s a biztosítás tartama alatt a ló utóbb teljesen elpusztul, a biztosított nem igényelheti a 2000 francot, hanem csak 1500 francot. (*Párisi felebbviteli bíróság.*)

530. Ha a balesetbiztosítási szerződés a biztosítottnak köteleessége teszi, hogy a biztosítóval 48 óra alatt írásban közölje a balesetet s 10 nap alatt terjedelmes leírást s orvosi bizonyítványt mutasson be, úgy a bíróság a biztosítottat ezen feltételek egyike alól sem oldhatja fel, mert különben denaturálná a szerződést, mely a felek közt törvényt alkot. (*Párisi semmitűszék.*)

531. Ha a baleset elleni biztosításnál a kötvény feltételei kikötik, hogy a baleset bizonyos határidő alatt különbeni jogvesztés terhével bejelentendő, a jogvesztés az elkésett bejelentés dacára sem mondható ki oly esetben, a midőn a késedelemnek az az oka, hogy a baleset komoly volta csak később nyilvánult és az volt a feltevés, hogy nem lesznek káros következményei. (*Párisi semmitűszék.*)

Közl: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A kir. Curiahoz f. év április hóban 2837, ez évben összesen 10,171 ügy érkezett be s így a múlt évi hátralékkal együtt az elintézendők főösszege 20,829-et tett. Elintéztetett 8912, elintézetlen 11,917. A múlt év megfelelő szakához viszonyítva a beérkezés 820-al, az elintézés 221-el, a hátralék 3527-el nőtt.

— A pécsi ügyvédi kamara az ügyvédtartás javaslata tárgyában felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez. Közöljük belőle a következő részletet:

A javaslat egyes intézkedéseire vannak ugyan módosító indítványaink, nagyban és egészben mégis a javaslat megfelel az e tárgyban már oly régtől fogva nyilvánuló kívánalmaknak s törvényerőre emelése esetén áldásos hatása az ügyvédi kar tekintélye s erkölcsi súlyának emelésében bizonyára üdvösen is fogna nyilvánulni.

Igen helyesen mondja az indoklás, hogy az ügyvédség összes bajait nem lehet az ügyvédi rendtartás keretében orvosolni, hanem szükséges, hogy az államélet összes nyilvánulásaiban az ügyvédi hivatás természetének megfelelő hatáskör fejlődéséhez szükséges tér is biztosíttassék s hiszszük és reméljük, hogy Nagyméltóságod a reformálandó magyar igazságszolgáltatásban ezen hatáskört az ügyvédségnek biztosítani is fogja.

Üdvözljük első sorban is ezen javaslatot, mert elejtven az ujabban több oldalról hangoztatott numerus clausus elvét, az ügyvédséget az ügyvédi hivatás természetének megfelelőleg mint szabad pályát szervezi; helyesnek kell elismernünk, hogy az ügyvédek ellen felmerülő összes panaszok elintézését az ügyvédi kamarák hatáskörébe utalja, a fegyelmi eljárást egyszerűsíti s az ügyvédi karnak a felebbviteli fokon is befolyást biztosít.

Célszerű ujtásokat tartalmaz a javaslat azon irányban is, hogy az önkormányzati organumok, az ügyvédi kamarák iránti érdeklődés a kar tagjaiban ápolassanak s így ezek működése a kar érdekeinek előmozdítása körül hatályosabbá tétessék.

Mindezen előnyök mellett azonban némely lényeges hiányra és hibára is rá kell mutatnunk, melyekben a javaslat szenved.

Ilyen hiány első sorban az, hogy az ügyvédségre jogosító törvényszerű oklevél megszerzése feltételei felől semmiféle tájékoztatást nem nyújt, pedig az az ügyvédség szervezetének szabályozásánál éppen nem lényegtelen körülmény, hogy minő elméleti és gyakorlati képesítés mellett juthat valaki az ügyvédségre jogosító oklevél birtokába s minő befolyás jut osztályrészül az ügyvédi karnak a tervbe vett nagy államvizsgálati bizottság összeállításánál.

Ha az ügyvédi, bírói és ügyészi joggyakorlat egységessé tétele külön törvény alkotását teszi szükségessé, akkor vagy ezen joggyakorlati és államvizsgálati törvényt is az új ügyvédi rendtartással egyidejűleg kellene megalkotni, vagy addig is, míg ezen külön törvény megalkotható lesz, az ügyvédi rendtartásban kellene provideálni a joggyakorlat és a képesítő vizsgálat felől; mert a javaslat intézkedései szerint az 1874: XXXIV. tcz. hatályát veszti, a joggyakorlat és nagy államvizsgálat tekintetében pedig egy még megalkotandó törvényre utal, s így vagy az fog bekövetkezni, hogy ezen javaslat törvényerőre emelése esetén a joggyakorlat és vizsgálat nem lesz törvényesen szabályozva, vagy az új ügyvédi rendtartás nem léphet életbe addig, míg a joggyakorlati s államvizsgálati törvény is megalkotva nem lesz, s így a már évek hosszú során át égető szükségét képező reform foganatosítása ismét beláthatatlan időnkig elodáztatik.

Másrésről kifogás alá esik a javaslat azért is, mert a karnak nem adja meg saját ügyeiben az önkormányzati hatáskör azon teljességét, mely szükséges ahhoz, hogy a kar erkölcsi tekintélyének megóvása, az egyes tagok s a testület jogainak megvédése az itt első sorban érdekelt ügyvédi kar kezeibe legyen letéve.

E helyütt csak általánosságban említjük meg, hogy ezen javaslat is biztosítja a panaszos fél és a kamarai ügyész mellett a kir. ügyész feltétlen befolyását minden fegyelmi ügyre, a Curia vegyes tanácsában csak kormányi kinevezés útján enged helyet ügyvédeknek s a felebbvitelnél a vád képviselőjét teljesen kiveszi a kar befolyása alól.

— Büntető bagatell-ügyek a budapesti törvényszék-nél. Egy napszámos egy állítólag 1 frt 60 kr. értékű esernyőt kölcsönzött szeretőjének, melyet utóbbi eladott. Ily

bűnügy foglalkoztat a jelenlegi bírósági szervezet mellett egy három tagból álló törvényszéki tanácsot.

— **A Magyar Jogászegylet tagjainak** a napokban ismét két füzetet küldött meg, a jogászegyleti értekezések 83. és 84. füzetét. Egyik Dr. Neuman Károly értekezése: a berni egyezmény alapján megállapított új vasuti szabályzatról, a másik dr. Doleschall Alfrédé: a gyermekvédelem törvényhozási szabályozásáról.

— **A Magyar Jogászegylet** f. hóban tartja évi közgyűlését. Az egylet ősz óta 16 felolvasó és 6 választmányi ülést tartott.

— **A jog lényegéről** dr. Esterházy Sándor kassai jogtanár érdekes tanulmányt tett közzé. Szerző a következő kérdéseket tárgyalja. A «jog» szó jelentései. A tételes jog vizsgálata. A jog és közérzet. A jog és igazság. A jog meghatározása. A jog sérelme. A jog és az állam. — Ugyancsak dr. Esterházy Sándor tollából nagyobb jogbölcseleti tanulmány jelent meg: «A büntényről általában.» Szerző szól az emberi igazságszolgáltatásról, a büntény külső alaki meghatározásáról, a büntényről mint szabad és külső jog-sértő cselekedetről, végül adja a büntény dologi meghatározását.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— **Titkos jogviszonyok.** E minősítés alá foglalja dr. Ofner a Zeitschrift für Privat und Öffentliches Recht legújabb füzetében azon jogviszonyokat, amelyek harmadik személyekkel szemben hatálytalanok, a nélkül, hogy e hatálytalanság a titkos (más néven: csendes) jogviszony jogi minőségéből folynék. A titkos jogviszony az állügylettől abban különbözik, hogy az állügylet a törvény által tiltott jogviszony alkotását célozza, míg a titkos jogviszony a törvény által megengedett formák közt azt célozza, hogy a nyílt jogviszonyból folyó némely következmények elkerültesse. A titkos jogviszonyok közé tartozik a római jogi fiducia. Ide tartozik azon jogviszony, amelyben valamely ingatlan vevője az ingatlan korábbi tulajdonosával szemben áll akkor, a mikor a tulajdonjogot még be nem kebelezte a maga javára. Itt ugyanis a szerző szerint nem kötelmi jogviszony forog fenn az eladó és vevő közt, mert az eladó a vevővel szemben összes kötelezettségeit teljesítette akkor, mikor a bekebelezési engedélyt megadta, hanem egy titkosan maradt dologi jogviszony, amely annak folytán, hogy a vevő a bekebelezési kérvényt még be nem adta, harmadik személyekkel szemben nem érvényesíthető. Ugyanígy lehet titkos valamely követelés engedményezése, vagy valamely jótállás.

— **A tőzsdejáték meggátolása.** Leist «Differenzgeschäft und Differenzklausel» című művében módot igyekszik találni arra, hogy a csupán játékra irányuló tőzsdeügyletek a jogi sanctiótól megfoszthatók legyenek. A jogi sanctiót mindenféle tőzsdei különbözeti ügylettől megtagadni, illetve minden tőzsdei különbözetre irányuló keresetet tiltott játékból eredő követelésnek minősíteni nem lehet, mert a különbözet követelése gyakran okszerűbb lebonyolítása a rendes adás-vételi ügyletnek is, mint a tényleges teljesítés követelése. Ily tilalom tehát az okszerű tőzsdei adás-vételt is akadályozná és a kereskedelmi forgalom rendes ügyleteit is a csupán játékra irányuló ügylettekkel azonosítaná. Hanem ki lehet mondani szerző szerint azt, hogy különbözetet csak úgy lehet követelni, ha a követelő fél a maga részéről késznek nyilatkozik az ügylet teljesítésére, azaz a vett árunak vagy értékpapirnak tényleges átvételére vagy az eladott árunak vagy értékpapirnak tényleges szállítására. A felek közti oly kikötés, mely megengedi a különbözet követelését a tényleges teljesítésre való készség nélkül is, arra mutat, hogy a felek csak játszani akartak, nem pedig adás-vételi ügyletet kötni. Az ügyletnek ezen clausulája tehát szerző szerint egyszerűen érvénytelennek volna tekintendő, míg ellenben a szállításra való készség mellett követelt különbözet bírósággal megítélendő.

— **Tökéletlen ordre-papírok** a német jogban Behrend szerint azok, amelyekre a hátirat általi átruházás alaki szabályai állanak, de a hátiratolás anyagi következményei nem. Az ide tartozó papírok legfontosabbika a névre szóló részvény. Ezek hátiratolása épp oly alakban történik, mint a rendeletre szóló papíroké, és az átruházás a hátiratolás folytán épp úgy perfect, mint a rendeletre szóló papíroknál. Ellenben nem vonja maga után ezek hátiratolása azt a hatályt, hogy az adós a hátiratolt papír birtokosának minden további legitimatio nélkül fizethet, és fizetni tartozik.

— **A családjogi alimentációra való kötelesség** az osztrák jog szerint, mint Huszarek a Zeitschrift für Privat und Öffent-

liches Recht-ben kifejezi, nem tekinthető vagyoni jogi állapot-kötelemnek, mint az uralkodó tan hiszi, hanem erkölcsi kötelességnek, amely jogi sanctiót nyert és az ily természetű családjogok közé sorolandó. Bizonyítja ezt mindenekelőtt az, hogy az osztrák polgári törvénykönyv az alimentációra való igényeket és az ezekre vonatkozó szabályokat legnagyobb részt nem a vagyoni jogok, hanem a családjogok közt tárgyalja. Bizonyítja továbbá ugyanezt a kötelesség nem teljesítése esetére előírt sanctio. A vagyoni jogok sanctiója csupán az, hogy az igények ítélet és végrehajtás útján kikényszeríttetnek, míg a családjogok gyakran egyéb sanctióval is bírnak, t. i. avval, hogy a családjogi kötelességek nem-teljesítéséből indirect hátrányok folynak a nem-teljesítőre nézve. Így a gyermekek nevelésének elhanyagolása az atyai hatalom elvesztését, viszont a szülők iránt tartozó tisztelet elhanyagolása az örökségből való kitagadást vonja maga után. Hasonló indirect sanctiójuk van a családjogi alimentációra való igényeknek is. Nem teljesítésük esetén nemcsak ítélet és végrehajtás tárgyát képezik, hanem elhanyagolásuk ezenkívül kitagadási okot, való okot és az atyai hatalomtól való megfosztást is maga után vonja. A törvénytelen gyermek iránti tartási kötelesség szintén családjogi kötelességet képez, és nem obligatio ex delicto vagy obligatio ex lege tekintete alá esik. Bizonyítja ezt az, hogy a mennyiben a törvénytelen atya vagyontalan és a gyermektartás költségeit az anya a saját vagyonából eszközölte, ezért az apától megtérítést nem igényelhet.

Büntetőjog.

— **Merkel** ezen cím alatt «Vergeltungsidee und Zweckgedanke im Strafrecht» megvilágítja a büntetőjog körében felmerült újabb reformeszméket. A fődologra nézve szerző inkább konservatív irányu, de távolról sem annyira, mint a többi megüledett német kriminalista, pl. az u. n. «lipcsei» iskola feje, Binding, aki fanatikus hévvel rohanja meg minduntalan az újítókat.

— **A porosz katonai bíraskodás reformját** tárgyaló értekezésében *Fuld* azt javasolja, hogy a katonák összes büncselekményei külön bíróságok elé tartozzanak, mely bíróság azonban katonákból és polgári bírákból állítsassék össze. E bíróságok mellett szerinte katonai ügyészségek szervezendők, amelyek a hadügyminiszterium főhatósága alatt álljanak. A katonai bíróságok előtti eljárásban éppúgy megvalósítandók a szóbeliség elvei és éppúgy megengedendő a védelem, mint az általános büntető eljárásban, és végre eltörölendő a katonai hatóságok azon joga, hogy a bírósági ítélet jóváhagyását és végrehajthatóságát megtagadhasa.

Közjog.

— **A francia akadémia pályázatát** tüzött ki a nemzetközi választott bíróságok eszméjének fejlődésére vonatkozólag. Az ezen pályázaton a díjat megnyert *Revon* Mihály műve részletesen ismerteti azon törekvéseket és terveket, amelyek a nemzetközi választott bíróság eszméjét a gyakorlatban megvalósítani igyekeztek és azon egyes eseteket, amelyekben ily választott bíróság döntése tényleg előfordult. Azon számátalan terv közül, amelyek időről időre felmerültek és a kérdést megoldani akarták, a következők érdemelnek említést: Fakultativ nemzetközi bíraskodás, (Kaufmann, Trendelenburg), továbbá bizonyos meghatározott ügyekre kiterjedő nemzetközi bíróság (a melyet többek közt Holtendorff és Bulmering ajánlottak), és végre általános nemzetközi bíróság, amely minden ügyben hoz határozatot, a nélkül azonban, hogy a határozatok bármilyen sanctióval bírnának. Ezen megoldást Bentham ajánlotta és érdekes megjegyezni, hogy az egyetlen állandó jellegű nemzetközi bíróság, a melyet létrehozni sikerült, t. i. a tizenkilencz amerikai államnak általunk nemrég ismertett választott bírósága, a Bentham alap gondolatát fogadta el. A *Revon* által ismertett egyéb tervek, a pápa bíraskodása, a nemzetközi bíróság, amely határozatait végrehajtani is képes és Rousseau terve az európai egyesült államok megállapítására vonatkozólag, inkább csak utópia számba mehetnek.

R. Zs.

A Magyar Jogászegylet f. hó 6-án (szombaton) este 6 órakor teljes-ülést tart, melynek tárgya: dr. Illés Károly következő című előadása: A kétes elmeállapotok orvosi és bírói megítélése. (Válasz dr. Salgó Jakab urnak.)

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdájában.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A vegyes házassági válóperekről szóló 1868. évi XLVIII. tcz. Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvéd, egyetemi magántanártól. — Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. Dr. MARKÓ SÁNDOR rozsnyói kir. közjegyzőtől. — *Törvénykezési Szemle:* A kir. közjegyző helyettesítéséről. SZILÁGYI JÁNOS m.-szigeti közjegyzőtől. — A kétes elmeállapotok orvosi és bírói megítélése. (Részlet dr. Illés Károly jogászegyleti előadásából.) — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A vegyes házassági válóperekről szóló 1868: XLVIII. törvenycikk.

Két cikk.

I.

A «vegyes házassági válóperekről» címet viselő 1868: XLVIII. tcz. a bevett keresztény vallásfelekezetek viszonyossága közjogának egyik nyilvánulását képezi.

Ezen törvény megállapítja azt, hogy mely bíróságok vannak felruházva hatáskörrel a vegyes házasságok felbontása, érvényessége s érvénytelensége és a válások kérdéseiben, a vegyes házassági köteléki és válóperekben; és megállapítja azon sorrendet, a mely a vegyes házasságokból támadott ily perek bírói elintézésénél követendő.

A törvény kijelöli a hatáskörrel felruházott bíróságokat és különösen biztosítja azoknak teljes eljárási szabadságát, önállóságát, függetlenségét; nem ír elő részükre oly materiális vagy eljárási jogszabályokat, a melyeket ítéleteikben kötelesek lennének alkalmazni, ellenkezőleg fentartja azon bíróságoknak teljesen önálló és saját jurisdictióját.

A rövid két szakaszban a következő elvek vannak letéve és ezeknek érvényre juttatása van megkísérlve:

1. a bevett keresztény vallásfelekezeteknek teljes önállósága az állammal és egymással szemben; azon elv, hogy sem az állam, sem pedig más vallásfelekezet nem bír beavatkozási joggal a másoknak jurisdictiójába, hanem minden egyes vallásfelekezet teljesen egyenlő joggal járhat el az eléje jutó ügyben;

2. ki van mondva azon elv, hogy minden egyes, hatáskörrel felruházott bíróság az ő egyházának törvényei, jogszabályai szerint jár el; eljárását más bíróság vagy hatóság nem vizsgálhatja felül, s az oly alakban és oly tartalommal nyer jogerőt, a mily alakban ezen jogerőt annak a törvényes hatáskörben eljáró bíróságot kötelező jogszabályok megadják;

3. meg van állapítva, hogy mely bíróságok birnak hatáskörrel a vegyes házassági perekre nézve; és

4. meg van állapítva a törvényes prioritás alperesre nézve, s meg van állapítva kötelezőleg, hogy az alperesre nézve illetékes és hatáskörrel felruházott bíróságnak alperesre nézve magában a vegyes házasságból folyó perben határoznia kell, mielőtt ugyanazon perben felperesre nézve ítélni lehetne.

Ezen elvek — úgy mint a törvényben össze lettek hozva — folytonosan összeütköznek az élettél, s oly jogi formációkra szolgálnak alapul, a melyek jogi és logikai képzetelenségek; s egyszersmind pereljárási nehézségeket is teremtettek meg.

Lehet, hogy ez azon általános kiegyeztetési irányzatnak tulajdonítható, mely akkor a horvát kiegyezést, a nemzeti-ségi kiegyezést, a vallásfelekezeti kiegyezést hozta létre; lehet, hogy az csak az alapos előkészület hiányának tudható be.

Mert tény az, hogy a törvény előkészítése alkalmával alig gondolt valaki a házasság jogintézményének egységes voltával.

A polgári törvénykezési eljárás tárgyalása alkalmával vetették föl annak szükségét, hogy a vegyes házasságokból támasztható perekre nézve külön eljárási szabályokat kell felállítani, ha az ily perek fölött az egyes felek egyházi bíróságainak jurisdictiója tartatik fenn.

A törvénykezési eljárást szabályozó törvény 22. §-a már mint javaslat körvonalazta azon hatáskört, a mely a fenálló egyházi bíróságok részére fentartandó lenne.

Ezen szakaszban ki van mondva az, hogy az egyházi bíróságok hatáskörébe fognak tartozni a házassági perek, a mennyiben a köteléknek vagy az elválásoknak kérdéseire vonatkoznak.

És ezen kérdésekre nézve a vegyes házassági perek is meghagyattak az egyházi bíróságok hatáskörében.

De nem lett megmondva az, hogy miként érvényesüljön majd az egyházi bíróságok jurisdictiója a vegyes házasságokra nézve, a hol mindig két különböző egyház kebelébe, s így két különböző jurisdictio alá tartozó fél vár határozatra; s a midőn nem léteztek még arra nézve materiális jogszabályok, hogy mely elvek alkalmaztassanak a vegyes házassági perekben e házasságokra nézve.

A képviselőház jogügyi bizottsága a polgári törvénykezési rendtartás főbb irányelveiről adott jelentésében egész általánosságban az egyházi bíróságok eltörlését indítványozta;¹ a központi bizottság pedig — mely fen kívánta tartani az egyházi bíróságokat — külön nem is érinti a vegyes házassági pereket.²

Azonban a képviselőház tárgyalásaiban már érinti ezen vegyes házassági perek kérdéseit.

Geduly Lajos módosítványt nyújt be, a melyben kimondatni kívánja, hogy «vegyes házassági válópereknél mindenik fél felett, saját hitelvei szerint, saját törvényszéke ítélt.»³

A főrendiház még sokkal határozottabban lép föl ezen irányban és az előbb érintett szellemben.

Az ott érintett elvek megfontolása szólaltatja meg Radvánszky Antalt, br. Prónay Gábort, br. Vay Lajost, gr. Cziráky Jánost, Tisza Lajost.

Mindannyian azon elvet kívánták érvényre juttatni, hogy vegyes házasságból támadó perekben mindenik félre nézve saját egyházának jogszabályai és a saját egyházára nézve illetékes jurisdictio érvényesüljön.

Az első felszólaló, Radvánszky Antal ezen elv keresztültétele céljából az eljárás azon módját ajánlotta, a mely ma az 1868: XLVIII. t. cikkbe van iktatva.

Nehogy — úgy szól — egyik részről az egyház elvei

¹ Országgy. Képviselőház Irományai 1868. VI. köt. 82. s köv. lap.

² U. o. 97. s köv. l.

³ Képviselőházi Napló 1865—1868. X. k. 168. l.

sértessenek meg, és hogy ismét másrésről az 1848-iki törvénynek elég tétessék, én ezen törvényszakaszbán azon eszmét szeretném kifejezni, hogy a vegyes házasságokból keletkezendő perek a felperes által indíttassanak meg az alperes bírāja előtt; a per az alperes bírāja előtt az alperesre vonatkozólag elintéztetvén, a per átvitelné a felperes bírájához, hol viszont a felperesnek bírāja a felperesre nézve hozná meg az ítéletet. Ekkép meg volna felelve az egyenjoguságnak, mert mindenik félre a maga hitelvei szerint hozhatná meg az ítéletet. Ez nem új eszme; ennek alaposságáról és practicus voltáról meggyőződött már egy pár évvel ez előtt a legabszolút kormány, azon kormány, melynek segítségével hozatott be a concordatum Ausztriába. Igen jól tudjuk, hogy a concordatum megkötése után azonnal kiadott azon törvény, hogy a vegyes házasságokból keletkező perekben a per megindítván a felperes által az alperes bírāja előtt, ott kimondatik az alperesre nézve az ítélet, a per azután átvitelné a felperes bírájához, a felett aztán az mondja ki az ítéletet.¹

A 22. §. részletes tárgyalásánál br. Eötvös József vallásügyi miniszter, — br. Prónay Gábor kérdésére — kijelentette, hogy a vegyes házassági válóperekre nézve külön törvényjavaslatot fog még ugyanazon országgyűlés folyama alatt előterjeszteni.²

A 36. §. tárgyalásánál pedig — 1868. nov. 13-án — Tisza Lajos a következő módosítvány főlvetelét ajánlotta: Vegyes házassági perek, a mennyiben a házassági kötelék érvényességét, vagy ideiglenes elválást, vagy végképi felbontást tárgyznak, az alperes illetékes bírósága előtt indítandók meg, és miután az alperes felett kimondott ítélet jogerőre emelkedett, a per hivatalból átteendő a felperes illetékes bíróságához, a mely viszont a felperes felett hoz ítéletet. Mindkét félre nézve csupán csak illetékes bíróságnak és az illető fél saját hitelvei alapján hozott jogerejű ítélete kötelező.³

Ily tartalommal lett azután beterjesztve a vegyes házassági válóperekről szóló törvényjavaslat, a melyet a képviselőház 1868. nov. 30-án s a főrendiház pedig decz. 3-án tárgyalta és csekély észrevételek után elfogadott.

A törvény előzményei azt mutatják, hogy a felekezetek egyenjoguságának és teljes viszonyosságának kívántak érvényt szerezni: ez képezi az egész törekvés alapját, magvát: a többi csak ezen elv és követelmény érvényre juttatásának külső formáját képezi.

Erre pedig azért helyezek nagy súlyt, mert ezen elvnek kell döntenie minden vitás esetben, s a vegyes házasságokból keletkező, s tisztán a házasságot érintő minden per kérdésben.

Nagy hiba volt ugyan az a törvényhozástól, hogy ezen viszonyosságot a forma egyenlőségében — mint Deák Ferencz nevezte — s mondhatnók a nyers egyenlőségben keresték, a nélkül, hogy a vegyes házassági perekre irányadó bizonyos egységes elveket és szabályokat állítottak volna fel, a melyek kiegyenlítették volna a két félre irányadó s egymást teljesen kizáró szabályokat; mert az által, hogy ezen ellentétes szabályozásoknak s jogrendszereknek teljesen szabad érvényesülést engedtek, feláldozták a házasság intézményének egységét a bevett vallásfelekezetek formális egyenlősége látszólag magasabb követelményének.

Ezen törvény alapján vált valósággá azon jogi és logikai képtelenség, hogy valamely házasság egy időben érvényes és érvénytelen, hogy egy időben fel van bontva, és teljes ép-ségben áll fen.

Vagyis ezen törvény világánál látunk egy oly köteléket, a mely teljesen ép, bár szét van tépve.

Itt egyszerűen oportunitási okok alapján lett megalkotva a törvény a nélkül, hogy a logika, a jogi fogalmak és megfontolások segélyül hivatnak volna.

A mintát Radvánszky Antal felszólalása szerint Ausztriának kellett volna adnia, a hol még rövid idővel előbb az 1856. évi okt. 8-ról keletkezett nyiltparancs szabályozta a vegyes házassági perekben követendő eljárást és a szentszékek bíraskodását, s a melyet éppen akkor, 1868. máj. 25-én helyezett hatályon kívül az új osztrák házassági törvény, mely az ált. polgári törvénykönyv házassági szabályait és világi bíróságok jurisdictióját állította vissza.¹

A mintául és például felhozott, akkor már hatályon kívül helyezett osztrák nyiltparancs² a következő jellemző vonásokat mutatja.

A vegyes házasságból kifolyólag támasztott perek keresztülvitele végett nem kell mindkét fél bíróságának mozgásba hozatnia, hanem a patens által az egyes esetekre nézve illetékesnek kijelölt bíróság ítélete mindkét félre nézve irányadó.

A patens ugyanezen elvvel kapcsolatban azon szabályt is felállítja, hogy a nem katolikus félre nézve hozott felbontó ítélet a katolikus félre nézve csak az örökös ágy- és asztaltóli elválást kimondó ítélet hatályával bír, és viszont a katolikus fél bíróságának az örökös ágy- és asztaltóli elválást kimondó ítélete alapján a nem katolikus fél magára nézve kérheti a házasság felbontását.

A nyiltparancsban foglalt szabályozásnak további jellemvonása az, hogy csak kivételes s alárendelt esetre nézve fogadja el actor sequitur forum rei szabályát, vagyis a köteléki és válóperek illetékességére nézve nem irányadó az, hogy melyik az alperes illetékes bírósága, hanem vagy felperes bíróságánál indítandó meg a kereset, vagy a házasságban fekvő okok határozók e tekintetben.

Végül kiemelendő vonása a patensnek az, hogy bizonyos egységes szabályokat is állított fel, a melyek értelmében a vegyes házasságok bizonyos esetekben mindkét félre nézve felbonthatatlanoknak lettek kimondva.

A hatáskörre s illetékességre nézve az az irányadó, hogy a házasságkötéskor katolikus volt-e legalább egyik házastárs, vagy csak később lett-e azzá? előbbi esetben kizárólag a katolikus szentszék előtt indítandó meg a kereset, utóbbi esetben a mindenkori felperes azt saját bíróságánál indítja meg.

A házasság intézményeinek egységét pedig az által akarta a nyiltparancs a vegyes házasságban is biztosítani, hogy kimondotta, miszerint a vegyes házasság felbonthatlan, ha a házasság megkötésekor mindkét fél, vagy legalább egyik házastárs katolikus volt, úgy szintén, ha a házasság kötésekor nem katolikus mindkét házastárs katolikussá lett, habár utóbb talán mindkettő ismét elhagyta a katolikus egyházat.

Ugyanazon megkülönböztetés alapul vételével azt is kimondotta a patens, hogy ily esetekben a házasság érvényessége ellen nem hozható fel oly ok, a melyet a katolikus egyház nem ismer el érvénytelenségi oknak.

Még azt is érinteni kívánom, hogy azon esetben, ha vegyes házassági köteléki perben valamely fél egyházi bírósága, saját jogszabályai értelmében a házasságot érvénytelennek mondja ki, akkor egyszersmind köteles az ítéletet megfelelő eljárás végett, a közigazgatósági hatóság közvetítésével közölni a másik fél bíróságával.

Tény az, hogy a mi törvényünk nem követte ezen eljárási szabályokat, a melyek helyébe különben — mint már érintettem — Ausztriában is az 1868. évi máj. 25-iki új házassági törvény lépett.

Ellenben egyezik a mi törvényünk szabályozása a Bajor-

¹ Főrendiházi Napló 1865—1868. I. k. 447. l.

² U. o. 494. l.

³ U. o. 495. l.

¹ Közölve Reichs-Gesetz-Blatt 1868. 47.

² U. o. 1856. évi 185.

országban, vagy Oldenburghban a vegyes házassági perekben követett eljárással; itt ugyanis a per alperes illetékes bíróságánál volt megindítandó, mely saját jogszabályai szerint határozott; ezen bíróság eljárása és ítélethozatala után felperes házassági bíróságánál felperes a saját egyházának jogszabályai szerint kérhetett ítéletet.

A mi törvényünk sem gondolt a házasságnak, mint jogintézménynek egységével, hanem csak arra fordított figyelmet, hogy a felekezetek formális egyenlősége kifejezést találjon. Ezen törvény szerint az a határozó, hogy mindenik félre nézve egyedül a saját vallása szerint hatáskörrel bíró és illetékes bíróságnak, a reá nézve irányadó és kötelező jogszabályok alapján hozott jogerejű ítélete kötelező.

Ezen elvet nagyon ingadozóvá s még határozatlanabbá tette a bevett keresztény vallásfelekezetek viszonyosságáról szóló, ugyanazon évi LIII. tcz. 8. §-a; mert ezen §. alapján rövid 15—30 napon belül bárki is kivonhatja magát eddigi egyházának, felekezetének jogszabályai alól, miután az áttérés ezen idő alatt minden nehézség nélkül megtörténhetik, s az áttérés után pedig az elhagyott egyház elvei az áttérésre nézve semmiben sem kötelezők.

Ezen intézkedések egy és ugyanazon jogviszonyra nézve ellentétes materiális jogszabályok szerinti ítéletet, és különböző bíróságok eljárását és határozási jogát állította fel a nélkül, hogy — mint az osztrák patens tette volt — ezen ellentéteket áthidalta s kiegyenlítette volna.

S így azután ugy az anyagi jog, mint az eljárás körében nehézségek támadtak a törvényből.

Az anyagi jog szempontjából támadt nehézségek két csoportba sorolhatók; az egyik csoportba tartoznak azon esetek, a melyekben az egyik házaspár bírósága azt mondja ki, hogy a házasság érvénytelen, pl. a katolicismus bontó akadályai miatt, ellenben a másik fél bírósága az ő hatáskörébe eső félre nézve azt mondja ki jogerejűleg, hogy ugyanazon házasság érvényes; a másik csoportba tartozó esetek azok, a melyekben az egyik félre nézve a házasság felbontatik, azonban a másik félre nézve saját bírósága nem találja helyét a felbontásnak, sőt még az elválást sem mondja ki.

Mindkét csoport alá tartozó eseteknél első sorban maga a házasság, mint jogintézmény, és a jogi consequentia van legérzékenyebben érintve, úgy, hogy minden egyes concret esetben mindenik fél szempontjából külön kell vizsgálat alá venni az eldöntendő kérdéseket.

A practicus élet azonban a legtöbb esetben találni fog oly jogi megoldásokat, a melyek a törvény consequentiáinak merevségét, sőt gyakran természetellenes voltát enyhíteni képesek.

Tekintsük például azon esetek csoportját, a melyeknél az egyik félre nézve a házasság érvénytelennek, a másik félre nézve pedig érvényesnek mondatik ki; itt a tétel a kiegyenlíthetlen ellentétben álló azon kijelentésben fekszik, hogy ugyanazon házasság egyik félre nézve érvényes, a másik félre nézve érvénytelen.

Ezen tételnek consequentiái a gyermekek törvényessége s vagyoni jogi viszonyai, úgy szintén a házasság vagyoni jogi viszonyai körül éreztethetik hatásukat.

Ha azután fölmerül ily kérdés, akkor a bíróság nem adhat előnyt a házasság kérdésében határozó ítéletek egyikének sem a másik felett, azonban érvényesülni fognak a vélelmezett házasságnak — matrimonium putativumnak — elvei, s ezzel az érvényes házasságnak összes magánjogi hatásai.

Vagy tekintsük az esetek másik csoportját, a melyben az egyik félre nézve a házasság felbontatik, ellenben a másik félre nézve a bíróság nem találja a házasságot felbonthatónak, sőt még a válást sem mondja ki.

Az ezen esetekkel kapcsolatban fölmerülő további kérdések eldöntése sem fog történni azon házassági perekben hozott ítéletek egyszerű alkalmazása által.

S ha például a férj, a kire nézve a házasság felbontatott, s a ki talán másodszor is megnősült, a szentszék előtt föllépne azon nő ellen, a kire nézve a szentszék még az elválás kimondására sem talált okot, s kérné, hogy neje kötelezettsége a házassági köteletség teljesítésére,¹ akkor a szentszék nem fogja kötelezni a nőt a házassági köteletség teljesítésére, mert a házastársak nem kötelezhetők a debitum conjugale teljesítésére, ha jogos okaik vannak annak megtagadására; így a férj házasságtörése, vagy oly okok, a melyek akár testileg, akár erkölcsileg veszélyessé teszik ezen köteleesség teljesítését, okul szolgálnak annak megtagadására is.

S egyáltalában minden ily kérdésnél önálló mérlegelés tárgyát fogja képezni ugy az egyik félnek szabad állapota, mint a másik félre nézve azon körülmény, hogy reá nézve bírósága a házasságot föl nem bontotta, sőt reá nézve még a válásnak sem találta jogi okát.

Abból nem származik tulságosan nagy baj, hogy az egyik házaspár újabb házasságra léphet, a másik pedig nem; s ha a felszabadult, s esetleg másodszor is házasságra lépett fél esetleg tartási járadékot köteles előbbi nejének fizetni, ebben sem rejlik nagy sérelem, mert nyomatékos okok fenforogása esetében még akkor is helye van az ily tartási köteleesség megállapításának, ha a házasság mindkét félre nézve felbontatik.

És bármily sajnálatos, hogy az 1868. évi törvényhozás a házasság jogintézményének egységét, s ezen egység jogi követelményeit könnyelműen és megfontolás nélkül odadobta egy látszólag nagy elvnek, de tényleg a bevett vallásfelekezetek csak formális egyenlőségének, azért még sem kell a törvény következményeit szükségképen oly sötéten festeni.

Mellékesen érinteni kívánom, hogy ezen consequentiákat nemcsak a polgári házasság behozatala szüntetheti meg; mert kétségtelen, hogy csak bizonyos egységes s kiegyenlítő elveket kell az 1868. XLVIII. t. cz. elhamarkodott alkotásába beleolvasztani, vagy helyébe léptetni, s ez uton kijavítani a felekezetek nyers egyenlőségét úgy, hogy a házasságnak, mint jogintézménynek jogi tartalma, jogi consequentiái nyerjenek érvényt.

És még arra is reá akarok mutatni, hogy a német birodalomban, — a hol pedig az 1875 február 6-iki törvény óta kötelező polgári házasság létezik, — daczára ezen polgári házasságnak, állandó kérdés tárgyát képezi az, hogy minő elveket, vagy melyik felekezet jogát kelljen alkalmazni a vegyes házassági perekben, miután az 1875-ik évi törvény nem intézkedett e tekintetben.

Arról nem akarok szólni ezen helyen, hogy minő elvek lehetnek alkalmasak arra, hogy a vegyes házasságokból keletkező perek egységes eldöntését lehetővé tegyék a nélkül, hogy a felekezetek viszonyosságát lerontanák, vagy megsértenék.

Vannak felfogások, a melyek az illető országban nagyobb szerepet játszó egyik, vagy másik felekezet jogát kívánják egyedül alkalmazni, természetesen minden paritás teljes felejtésével; vannak a kik az éppen föllépő felperesre irányadó jogot kívánják alkalmazni — figyelmen kívül hagyva a pusztá eventualitas mellett még azt is, hogy lehetetlen egészséges jogviszonyok között a védelemre más jogrendszer teremtene, mint a támadó föllépésre nézve; a kik a férjnek, mint a háztartás fejének s azon személynek jogát kívánják alkalmaztatni, a ki után irányul a nő állampolgári minősége, illetősége, stb., azok felejtik, hogy éppen az ily házassági perekben, a melyek a nő sorsa, jogállása s igényei felett is hivatva vannak határozni, a nő önállóságának érvényesülnie kell.

Lehetetlen is oly kiegyenlítést találni, a mely egyik házaspár egyházának, felekezetének teljes jogrendszerét akarja a vegyes házassági perek egyedüli törvényévé tenni; de nem

¹ Sztchlo: Házassági elválás joga. Budapest 1890. 97. l. 1. jegy.

lehetetlen oly kiegyenlítést találni, a mely a szembenálló jogrendszerekből az általános jogelvek és a vegyes házasság jogintézményének természete segélyével fejti ki az egységes kiegyenlítő szabályokat.

A mig azonban ezen kiegyenlítő szabályok nem lépnek az 1868: XLVIII. tcz. helyébe, addig is a törvény ferde consequentiáit az általános jogelvek segélyével lehet és kell kiegyenlíteni, mert a törvény csak tisztán a köteleket és válást, helyesebben magát a házassági viszonyt érintő kérdésekre nézve állította fel a vegyes házasságból keletkező perekre nézve azon elvet, a melynek értelmében mindkét fél egyháza jogának, és nem, vagy nemcsak hitelveinek, — mint a törvény szava mondja, — egész terjedelmében érvényesülnie kell.

Dr. Reiner János.

Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat.¹

A hagyaték kezelése, biztosítása és értékesítéséről szóló szakaszok közt a 94. §-ban azon kifejezés, hogy a bíróság «beleegyezhetik» abba, hogy az ingatlan az örökhagyó nevéből közvetlenül a vevő tulajdonául kebeleztesse be, a gyakorlatban a bíróság hatáskörének illetéktelen kiterjesztésére fog okot szolgálni. Igen helyesen jegyzi meg a javaslat indokolása (76—77. lapon), hogy az ipso jure öröklés elvével fogva a bíróság nincs jogosítva az ügylet érdemének bírálatába bocsátkozni, s habár magában a 94. §-ban is a beleegyezés megtagadásának korlátai meg vannak határozva, mégis aggályom van ezen kifejezés iránt, s azért azt más, megfelelőbb kifejezéssel felcserélni kívánatosnak tartom.

A hagyatéki árverés elrendelésének eseteit a 95. §. b) és c) pontjaiban azzal megtoldani kérem, hogy a végrendeleti végrehajtó kérelmére is elrendeltesse az árverés.

A 97. §-ban a hivatkozás az 1881: LX. tcz. 207. §-ára nincs helyén, mert e §. szerint a gyámhatóság is elrendelheti az árverést, ez pedig a javaslat szellemével s főelveivel ellentétben áll; ezen 207. §. tehát a 128. §-ba, a megszüntetendő törvények közé helyezendő.

Ugyan e §-ban kimondandó az is, hogy a hagyatéki ingóságok árverése a közjegyző székhelyén — a vidéken eddig fenálló gyakorlat értelmében a közjegyzőre bízandó; czélszerűségi okok teszik kívánatossá, hogy az örökösödési eljárás vezetése, a mennyiben lehetséges, egy kézben összpontosíttassék.

A hirdetményi eljárást fentartó, sőt kiterjesztő 98—106. §-okra nézve fent előadtam nézetemet; a részletekbe nem bocsátkozom; csak egy kívánságnak adok kifejezést, s ez az: hogy ha a 66. §. az örökösödési jogról való lemondáshoz közokiratot vagy hitelesített magánokiratot kíván, miért nem terjesztetik ki ezen szabály a hirdetményi eljárásra is, s ebből folyólag miért nem kívántatik, hogy az örökösödési bizonyítvány kiadása iránti kérvényhez az örökösök meg-egyezéséről közokirat mellékelve legyen, avagy legalább a kérvényen az aláírások hitelesítve, avagy mint minimum a kérvény közjegyző vagy ügyvéd által ellenjegyezve legyen?

Sok tévedésnek, sok helytelen végzésnek vették eleje ez által, s a mi fő, a zugírászat e téren lehetetlenné válnék; mert ez a javaslat azon intézkedése által, hogy a bíróság decentralisatioja folytán a zugairásokhoz közelebb jutott, s hogy a hirdetményi eljárás formáságai kevesbítették, új tápot fog nyerni.

Az ellenjegyzés kötelezettségét az ügyvédi kar érdeke is kívánja.

A külföldiek hagyatéka esetében, valamint örökös nem létében követendő eljárásra nézve (107—116. §-ok) nincs észrevételem.

A díjak és költségekről rendelkező 117. §-nak első és

hetedik bekezdésében a közjegyző által teljesített kiadások felsorolása hiányos, előfordulhatnak ott fel nem említett más kiadások is pl. hirdlap-hirdetési kiadások s egyebek, a azért jobb lenne csak általánosságban kimondani, hogy a közjegyző kiadásai megtérítendők. A 118. §-ban igazságtalannak tartom azt, hogy ha a hagyatékot egészen a közjegyző leltározza, ezért semmi díjat fel nem számíthat; a pótleltározás, mely díjmentes, nem hasonlítható össze az eredeti leltár felvételének munkájával, s következetlenséget látok abban, hogy más közeg kapjon díjat a leltározásért, a közjegyző pedig csak a tárgyalási díjat kapja; különben is csak nagyobb hagyatékokat szoktak a közjegyzők leltározni, s azoknál csakugyan méltánytalan az ingyenes munka, s azért a 119. §. első bekezdése erre az esetre is kiterjesztendő volna.

A 119. §. 3-ik bekezdésében a külön jegyzőkönyvekért felszámítható díjakat, tekintettel arra, hogy örökhagyó mulasztásainak helyrehozása rendszerint több dolgot ad, mint a hagyaték egyszerű betárgyalása, s hogy ezen elmulasztott átírások örökhagyónak sokkal többbe kerültek volna, igen alacsonyaknak tartom, s különben is a maximális összegnek 5 forintban megállapítása nincs arányban a teljesítendő munka és az elérendő eredménnyel.

A póttárgyalásokért külön díjazás felszámításának nincs helye, ha a közjegyző követett el hibát; de nem látom be, miért büntessük a közjegyzőt akkor, ha a felek mulasztása tette szükségessé a póttárgyalást avagy azon körülmény, hogy új vagyont lett kinyomozva, s ha az az első tárgyalásnál bementatott volna, a közjegyző nagyobb skála után kapott volna díjat. A póttárgyalás díjazásánál tehát ezen megkülönböztetést szükségesnek tartom.

A 121. §. első bekezdésében, a hol az van mondva hogy a közjegyző köteles a fizetés megtörténtét a jegyzőkönyvbe bevezetni, hozzá volna teendő e szó; bélyegmentesen, nehogy a felek még nyugtabélyegekkel terhelve legyenek.

Ugyanezen §. harmadik bekezdésében az mondatik hogy a költséget a bíróság az átadó vagy perre utasító végzésben állapítja meg; ebből az következhetik, hogy másféle végzésben költséget nem lehet megállapítani, pedig jöhetnek elő esetek; a midőn a bíróság a közjegyző jelentése alapján másféle végzést is hozhat, például az iratokat pótlás végett más bírósághoz átteszi, vagy az eljárást beszünteti s azért elég azt mondani, hogy a bíróság végzésileg határoz, s a végzések minősítését el kell hagyni. (L. az 1880 LI. tcz. 23. §-át).

E bekezdés második pontja hatályon kívül helyezi az 1886: VII. tcz. 33. §-ának azon intézkedését, hogy a díjak közigazgatási uton hajtandók be, pedig ez a közjegyzői novellának egyik legczélszerűbb intézkedése volt; a felek behajtási költségekkel terhelve nem lettek s a közjegyző is minden előlegezés nélkül jutott kis összegű költségeihez. A fővárosi közjegyzők igaz nem vették hasznát ez intézkedésnek, de a vidéken a hagyatéki költségek legnagyobb része ezen az uton hajtatik be. S ha ez eltöröltetik, valóságos csapás lesz a vidéki közjegyzőkre.

Még ha az volna a javaslatban, hogy a közjegyzői díjak hivatalból, s a bírósági irodaátalány előlegezése mellett hajtának be a bírósági végrehajtó által, talán türethető volna a helyzet; de azt kívánni hogy a közjegyző 3—5 frtos követeléseinek behajtására 10—15 frt előleget adjon minden esetben a végrehajtónak, s hozzávéve azt, hogy a végrehajtás alá kerülő esetekben úgy a megállapított költség, mint az adott előleg sokszor odavész, ez a legnagyobb méltánytalanság; s másrésről a felekre nézve is terhes, hogy ők ily nagy behajtási költséggel legyenek terhelve.

S ha már csakugyan az a szándék, hogy a közigazgatási végrehajtás megszüntetessék, a mire sem ok sem szükség nincs, ez csak egy esetben volna indokolható, t. i. ha a bíróság a közjegyzői díj biztosításáról épp úgy gondoskodnék

¹ Az előbbi közl. I. a 8., 15., 16. és 17. számban.

mint az illeték biztosításáról, s ez iránt, ha a fizetés nem igazoltatik, az átadó vagy ezt pótló más végzésben intézkednek.

Miután a javaslat a közjegyzői díjak feletti ellenőrzést a bíróság részére a legszélsőbb határig kiterjeszti, ezen bizalmatlanság és gyámkodás ellensúlyozásául a közjegyzői kar jogosan követelheti, hogy az ekként megállapított díjak behajtásához viszont a bíróság díjtalan és hatályos segédkezést nyújtson.

A jogorvoslatokra vonatkozó 124—126. §-okra nézve csak az az általános megjegyzésem van, miszerint nem tartom célszerűnek a 124. §. azon általános kifejezését: «egye-bekben a felfolyamodásra az 1881. évi LIX. tcz. intézkedései alkalmazandók», s jobb volna a felfolyamodást ezen különálló törvényben önállólag, s a hagyatéki eljárás természetének megfelelőleg szabályozni. Csak egy példát hozok fel. Az átadó végzést valamelyik fél egy mellékes kérdés miatt felfolyamodással megtámadja. Az 1881. LIX. tcz. 34. §. azt mondja, hogy ha a határozatnak csak egyes pontjai felebeztetnek, a határozatnak nem felebbezett része jogerőre emelkedik; ez azonban csak a felebbezésre vonatkozik, s a felfolyamodásról szóló fejezetbe át nem vétetett; s így ez a javaslat 124. §-a értelmében hagyatéki ügyekre nem volna alkalmazható; pedig ha valahol, úgy a hagyatéki ügyeknél szükség van ily intézkedésre, hogy jelentéktelen mellék-kérdések miatt az ügynek érdemleges elintézése s a telek-könyvi átíratás sokáig függőben ne maradjon.

A befejező rendelkezésekről szóló 128. §-hoz csak azon észrevételem van, hogy az 1877. XX. tcz. 250. §-ának 5-ik pontjában foglalt teendőket célszerűbb lesz a hagyatéki tárgyalás keretébe foglalni, egyrészt azért, nehogy a felek kétféle tárgyalással zaklattassanak, s másrészt azért, mert némelykor nem lehet várni a hagyatéki ügy végleges elintézésére, hanem sürgősen kell a kiskorúak érdekében intézkedni.

Dr. Markó Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kir. közjegyző helyettesítéséről.

A *Jogtudományi Közlöny* f. é. 14. számában dr. Pap József kir. törvényszéki bíró ur a fenti cím alatt azt mutatja ki, hogy a közjegyzőségre vonatkozó törvényeink sok tekintetben nem eléggé szabatosan rendelkeznek.

Az elősorolt esetek közül egy párnál talán tévedésben van a cikkíró ur.

Nevezetesen az 1886. VII. tcz. 6. §. szerint az állandó helyettesre nézve azt véli, hogy a hányszor a helyettesítés szüksége beáll, és ezt a közjegyző a kamarának bejelenti, a kamara mindannyiszor a bíróságot és árvaszéket értesíteni köteles volna.

Ez téves vélemény; mert az ily állandó helyettes kirendelését a kamara csakis a kirendelés alkalmával tudatja a bíróság és árvaszékkal, hogy tudják, miszerint a közjegyzőt ki képviseli adandó alkalmakkal, mindaddig, míg a bíróság és árvaszék nem lesz értesítve, hogy a megnevezett állandó helyettes jogosultsága megszűnt. Ennélfogva az értesítés évek hosszú sorára, nem pedig az alkalmi egyes rövid idejű helyettesítésre szól; mert akkor, a midőn a bíróság és árvaszék az értesítést veszi, a helyettes még tényleg nem kezdi meg a közjegyzői iroda vezetését; hanem csakis a közjegyző bekövetkezendő távolléte vagy betegsége esetében.

A mikor tehát a tényleges helyettesítés esete beáll, és a mikor az véget ér, a közjegyző azt a kamarának jelenti be tudomásvétel végett.

A 6. §. második bekezdésében ez állván: «A kamara a 2. §-ban említett igazolvány mintájára külön igazolványt állít

ki, a melyben kiteendő azon időpont, a melytől a helyettesítés kezdődik és melylyel, ha az meghatározható, a helyettesítés véget ér».

Ezen pontból csakis azt lehet következtetni, hogy a mikor a helyettesítés vége az igazolványban, a bíróság és árvaszékekhez küldött értesítésekben nincs meghatározva, a helyettesítés mindaddig tart, a míg a kamara annak megszüntéről újabb értesítést nem küld.

Ezt pedig a kamara csak akkor teszi, a mikor évek múlva, a helyettes a közjegyző irodájából, illetőleg a közjegyzői jelöltek sorából kilép, és a névjegyzékből kitöröltetik.

E szerint eszik azon másik vélemény is, hogy azon közjegyző okirataival a felek károsulnak, a kinek állandó helyettese van és a beállott helyettesítés kezdetét a kamarának bejelenteni elmulasztotta; mert a bizonytalan időre kirendelt helyettes mindaddig érvényes okiratokat vehet fel, a míg rendelvénnyét a kamara vissza nem vonta, és a helyettesi névtárból ki nem törölte.

Éppen ezért az 1874. XXXV. tcz. 68. §-ában, a hol azon §-ok vannak idézve, mely §-okban előirt rendelkezések ha meg nem tartatnak, az okirat közhitelességét elveszti, nincsenek azon törvény 18., 19. és 20. §-ai idézve, a melyek helyett az 1886. VII. tcz. 2—6. §§. alkottattak, a melyek a helyettesítésről szólnak.

Ezen 18., 19., 21., illetve mostani 2—6. §-ok az érvényben fenálló 1874. XXXV. tcz. 68. §-ában éppen azért nincsenek a semmisítő esetek között, mert úgy az 1874. évi XXXV. tcz. 18., 19., 21., mint az 1886. VII. tcz. 5. §-a a közjegyzői helytestől éppen azon képesítést kívánja, mint a közjegyzőtől, és éppen azon esküt teszi le a törvényszék nyilvános ülésében, a minőt a közjegyző tett le. És így lett a helyettes felruházva éppen azon közhitelességgel, mint maga a közjegyző.

Tehát a helyettes éppen oly közhitelességű személy, mint a közjegyző.

Ennélfogva az, hogy a közjegyző az időt, a melyben helyettese vezeti irodáját a kamarájának bejelenteni elmulasztotta, a helyettese által felvett okirat érvényességére, közhitelességére — befolyással nincs. Legfőlebb oly lényegtelen mulasztás, a melyért a kamarája az 1874. XXXV. tcz. 174. §-a, avagy az 1886. VII. tcz. 44. §-a szerint a közjegyzőt megint, vagy 30 frtig terjedő bírsággal fenyíti.

Igaz, hogy az eddig idézett §-ok lehetnének részletesebbek és kimerítőbbek, de így is figyelmesebb összevetéseikből az előadottak kivehetők, és a 17 év óta folytatott gyakorlat az általam előadottakat a törvény értelmében állapította meg.

Igaza van cikkíró urnak, hogy gyakran fordul elő eset, a mikor a közjegyzőt sürgős esetben vidékre hívják ki végrendelet vagy más okirat felvételére; de mivel állandó helyettese van, irodáját be nem zárhatja, kivált a hagyatéki ügyekben azon időre beidéztet érdekelték miatt, és ily esetben egy nap a közjegyző vidéken, helyettese pedig az irodában okiratokat vesz fel.

Ilyen esetre a törvény nem intézkedvén, a gyakorlat akként segített ezen hiányon, hogy a közjegyző kamarájának bejelenti, hogy ő az nap hol vesz fel okiratot, s hogy irodáját helyettese vezeti.

Az 1886. VII. tcz. 42. §. h) pontja fegyelmi esetnek veszi: «ha a közjegyző székhelyén kívül maga vagy segéde számára irodát tart».

E szerint a székhelyén kívüli irodatartást tiltja meg, de nem azt, hogy egyes okiratok felvétele végett, maga vagy helyettese végett ki se mehessen.

Az említett gyakorlat, a mi egyébiránt nagyon ritka, a törvény most idézett szavaira van alapítva.

Természetes, hogy azon következtetés, hogy a mit a törvény nem tilt, azt tenni szabad, sokkal alaposabb lenne, ha

ilyen esetekre nézve határozottan intézkednék, annyival inkább, mert az 1874. XXXV. tcz. 24. §-a az 1886. évi VII. tcz.-ben megváltoztatva nincs.

Ezen 24. §. végpontja pedig azt mondja, hogy: «Mig a helyettesítés tart, azon közjegyző, a ki helyettesítve van, nem végezhet közjegyzői teendőket».

A törvény ezen intézkedése azonban a 23. §-ban felsorolt felfüggesztés, elmozdítás, visszalépés esetére szólhat, a mikor a közjegyző tényleg nem is működhetik, közjegyzőnek nem tekintethetik.

Mert ha az 1874. XXXV. tcz. 21. §-a avagy a helyébe lépett 1886. VII. tcz. 5. és 6. §-aira is vonatkoznék a 24. §. tilalma, úgy az 1874. XXXV. tcz. 68. §-ában a semmisítő esetek közé a 21. §. is felvételre volna és az 1886. VII. tcz. 42. §. h) pontja nem csak a két irodatartást vette volna fel a fegyelmi esetek közé, hanem azt is, ha egy napon a közjegyző is, helyettese is okiratokat önállólag mernének felvenni; de mivel ez nem történt, azon közjegyző, a ki távolléte vagy betegeskedése esetére állandó helyettesel bír, helyettese működése alatt is vehet fel érvényes okiratot, és megfordítva, a közjegyző tényleges működése alatt állandó helyettese is teheti azt.

Igaz, hogy ezen esetre is világosabb törvényeink lehetnének, hogy ne kelljen több §. összevetéséből következtetni.

Igaza van cikkíró urnak abban, hogy a közjegyzői állomások szaporítása is szükséges. De az csak úgy létesíthető, ha a járásbírók mindenike telekkönyvi hatáskörrel ruháztatik fel; különben a közjegyző olyan helyen, a hol helyben telekkönyvi hatóság nincs, a hagyatéki ügyeket nem tárgyalhatja, sem ingatlanról okiratokat nem vehet fel.

Minden tárgyalás- és ingatlanra vonatkozó okirat felvétele alkalmával a legutolsó telekkönyvi állást kell megtekinteni, még akkor is, ha hitelesített telekkönyvök kéznél megvannak is; mert azok kiadása után a tárgyalás vagy okirat felvételéig sok esetben változások történnek.

Igy felesleges és célra nem vezető a telekkönyvök másolatainak beszerzésével a költséget szaporítani, a hagyaték gyors letárgyalhatását akadályozni, a telekkönyvi hatóságot, a másolatok kiadásával terhelni.

Ezt belátva a Curia semmisítő osztálya, 21202/78. sz. ki is mondotta: «Tekintve, hogy a p. p. rt. 580. §-a szerint örökösödési eljárásnál, miután a bíróság a nála vezetett telekkönyveket hivatalból megtekintheti, nem forog fen multhatlanul annak szüksége, hogy panaszt tevők a telekkönyvek másolatait bemutassák».

Az «örökösödési eljárás» törvényjavaslata most lévén az országgyűlés igazságügyi bizottsága előtt tárgyalás alatt, most volna ideje a gyakorlat által elkerülhetlenül szükségesnek mutakozó avagy célszerű körülményeket felsorolni, indokolni. Erről legközelebb fogom nézetemet közölni.

Szilágyi János,
m.-szigeti kir. közjegyző.

A kétes elmeállapotok orvosi és birói megítélése

— Részlet dr. Illés Károly jogászegyleti előadásából. —

A ma divatozó gyakorlattal szemben legyen szabad mindenekelőtt a korlátolt beszámíthatóság tanáról véleményemet előadni.

A beszámítás általános szempontból nem más, mint a tettes felelőssé tétele az általa elkövetett cselekményért, vagyis: birói megállapítása annak, hogy a büntett elkövetője a miatt megbüntethető. A beszámítás tehát egyértelmű a büntethetőséggel; s minthogy a büntethetőség csak egy lehet abban az értelemben, hogy a cselekmény a tettesnek beszámítható vagy be nem számítható: ennél fogva e tekintetben további fokozatokat felállítani nem lehet.

Ebből az oszthatatlanságból azonban nem következik,

hogy midőn a tettesnek beszámítható a cselekmény, de az illetőnek kora, lelki állapota vagy más egyéni viszonyai a büntetés kisebb mértékének alkalmazását teszik szükségessé: ez az igazságos retributio elvei szerint meg ne történhessék, a mint például a Btk. 85. §-a által meg is történt. E végett azonban nem szükséges a korlátolt beszámítás tanához folyamodni.

E tan, mint láttuk, magában véve ellentmondó és képtelen. Vagy büntethető a tettes cselekményeért, vagy nem. Mihelyt a kérdés az előbbi irányban tisztán áll: ezzel a beszámíthatóság kérdése is el van döntve, s így arról, mint korlátolt beszámíthatóságról többé nem lehet szó, hanem legfeljebb csak az lehet kérdés tárgya, hogy minő mértékben szabassék ki a büntetés.

Igy áll a beszámítás kérdése a jogász előtt. Ha tehát a szakértő például oly véleményt terjeszt a bíróság elé, hogy vádlottnál degeneratív tünetek mutathatók ki, s hogy ennél fogva beszámítási képessége a tett idejében felfüggesztve ugyan nem, de nagy mértékben korlátozva volt: rossz néven lehet-e venni ily esetben a hivatása magaslatán álló bírótól, ha ezt a véleményt egyszerűen mellőzi, s a kimutatható degeneratív tüneteket egyéb jelenségekkel összevetve, a szakértő által korlátolt beszámíthatásának (tehát büntetendőnek) mondott egyént a vád alól felmenti.

De nemcsak a korlátolt beszámíthatóság, mely a combinatióból feltétlenül kizárandó, hanem maga a beszámítás kérdése is olyan, a melyhez az orvos- szakértőnek semmi köze.

A beszámítás a büntetőjogi felelősség kérdése. A beszámíthatóság eldöntésében tehát már jogi ítélet rejlik, a mely e szerint mindenkor csak jogász, illetőleg birói mérlegelésnek lehet eredménye. Az elmeorvos azonban nem jogász és nem bíró. Az ő tudománya az orvosi és a természettudomány, a mely csak a betegségek felismerésére s a betegség okainak megállapítására, esetleg eltávolítására vezet, de nem nyújt utbaigazításokat az iránt, hogy mennyiben vonható büntetőjogi beszámítás alá a beteg egyén.

Épp így ki van zárva az orvos-szakértő cognitiójából az akarat szabad elhatározási képessége is. Az akarat fogalmának meghatározására, s az elhatározási képesség felismerésére szintén elégtelen az orvosi vizsgálat módszere. Ez is csak olyan kérdés tehát, a melyre a törvényszék foruma elé került esetekben csupán a bíróság van hivatva válaszolni.

Tényleg azonban nem így történik a dolog, mert a szakértő főgondja a mai gyakorlat szerint annak megállapítása, vajon akarata és szabad elhatározási képessége birtokában volt-e vádlott akkor, mikor a büntetendő cselekményt elkövette.

A szakértő tehát jelenleg rendszerint belenyúl a bíróság hatáskörébe, s úgy szólván anticipálja az ítéletet. Vajon csodálható-e azután, hogy ezen a reá nézve idegen téren gyakran vereséget szenved, — hogy a bíróság megállapítja a beszámíthatást ott, a hol a szakértő ezt kizártnak nyilvánítja, vagy megfordítva? Ez sem nem csodálandó, sem nem helytelenítendő. Ez csupán helyreállítása annak a természetellenes viszonynak, a melyet a szakértők helytelen tulerjeszkedése az orvos és bíró közreműködésében létrehoz. Maradjon mindegyik a saját területén: akkor az efféle inconvenientiák nem fognak többé előfordulni.

De melyik hát az a terület, a melyiken az orvos-szakértő otthon van, ha kiveszszük kezéből a beszámíthatóság s az akarat elhatározási képességének megállapítását? Erre a kérdésre Salgó tanár ur Elmekörtan című kitűnő munkájában találtam meg a legtisztább feleletet, melynek lényegét a következőkben foglalom össze.

Salgó tanár ur szerint a kérdés, melyet a bíróság a szakértőhöz intéz, csak az lehet, hogy bizonyos egyén az igazságszolgáltatásra nézve fontos időpontban épelméjű vagy

elmezavart volt-e, a szakértő pedig erre csak a kérdésnek megfelelő választ adhat.

Ezek szerint az orvos-szakértői vélemény tartalma elmebetegség esetén első sorban a kórtünetek kimutatása és természetrajzi leírása legyen; másodsorban pedig a kórtünetek fejlődése, lefolyása és az elmezavar keletkezésére és kitörésére vezetett előzményes adatok föltüntetése alkotják az orvosi vélemény nélkülözhetetlen részeit. Az elmebetegség megnevezése is értékes része lehet e véleménynek; minthogy azonban az elmebetegségek csoportosítása és elnevezése tekintetében ma még az elmeorvosok közt sincs egyetértés, s minthogy előfordulnak elmebajok, a melyek a divatozó elnevezések egyike alá sem subsummálhatók: ennél fogva ezt a kelléket lényegesnek nem tekinthetjük.

Legnehezebb az egészség vagy betegség orvosi konstataciója az ugynevezett kétes elmeállapotokkal szemben, midőn a kórtünetek elmosódottak, a szokott typustól eltérők stb. De habár ily esetekben, a melyek rendszerint az épelméjűség és elmezavar közötti határ területén találhatók, az orvos feladata tetemes nehézséggel jár: mindazonáltal az avatott szakértő a biztosan kimutatható kóros tünetek eseteiben kifogja mondhatni az elmebaj létezését; ha pedig ez nem lehetséges, mert a tünetek hiányoznak és például csak nagyfokú dispositio mutatható ki: ekkor az orvos feladata az, hogy rámutasson azokra a mozzanatokra, a melyek a szellemi abnormitás gyanúját felkeltik, s a melyeket azután a bíróság belátása szerint mérlegelhet.¹

Erre a térre kívánja szorítani Salgó tanár ur az elmeorvos működését.

Véleményem szerint helyesen. Elismerem azonban, hogy ez a nézet ma még nem általános, mert vannak elmeorvosok és tekintélyes jogászok, a kik a psychológiát oly közös térnek tekintik, a melyen az orvos-szakértőnek és a jogtudós-nak egyaránt helye van. Ezt a nézetet vallotta a nagyhirű Glaser is; s a kik ezen a véleményen vannak. azok megkívánják az elmeorvostól, hogy a beszámíthatóság kérdésében is nyilatkozzék, a bíróságot azonban feljogosítják, hogy ezt a nyilatkozatot felülbírálja. Ámde minő haszon van az ilyen kettős cognitióban, a melynél mégis mindenki a bíróságnak ítéli oda a döntő szót? A gyakorlat megmutatta, hogy ez csak visszasságokra vezethet.

Örömmel vehetjük tehát, hogy nálunk éppen az elmekórtan egyik hivatott művelője indította meg e téren a reformot. Salgó tanár ur említett munkájában határozottan kimondja a következőket:

1. A véleményező orvos, ha tudománya körén belül akar maradni, csak a fölött mondhat véleményt, hogy bizonyos egyén beteg-e vagy nem. A mi ez állításon tulmegy: az már nem hivatott orvosi nyilatkozat, hanem egyéni felfogás, melynek in foro semmi értéke nincs.

2. Egyedül a jogi hatóságra tartozik annak kimondása, hogy az orvosilag megállapított elmebetegség esetében beszámítható és büntethető-e az illető egyén.

3. Az orvosi tudomány nem állítja és nem tagadja az akarat elhatározási képességét: mert az akarat fogalmának meghatározására, kvalitásának megállapítására az orvosi vizsgálat módszerei és az inductio törvényei nem vezetnek.

Sulyt helyezek arra, hogy ezeket egy kitűnő elmeorvos mondja.

Neki tudnia kell, hogy mire képesíti őket saját tudományuk, s ha mégis kijelenti, hogy ez a tudomány nem vezet a beszámíthatóság kérdésének megoldására, s hogy az ellenkező «felfogás» «elavult psychologiai nézetekből» indul ki: akkor mi jogászok miért akarnánk rászorítani az elmeorvost, hogy oly kérdésben nyilatkozzék, a mely saját bevallásuk szerint tudományuk körén kívül esik?

Külföldi judikatura.

532. A váltóadás közvetlen hitelezője ellenében érvényesítheti azon kifogásokat, a melyek a váltó alapjául szolgáló ügyletből erednek. A forgatmányos ellen ily kifogások csak akkor hozhatók fel, ha a forgatmánynak csak az a célja, hogy az adós elessék kifogásaitól és ha a forgatmányos ama kifogásokat alaposaknak ismerte, mert csak úgy lehet az ő dolusáról szó. (*Kölni felsőbbbíróság.*)

533. A biztosító társulati ügynök a társulatnak nem keresk. meghatalmazottja, nem képviselője, csupán akkor, ha türte, hogy mint olyan működjk az ő nevében. A társulat tehát nem szavatol azért, ha az ügynök a biztosított-nak a fizetési határidők tekintetében oly engedményeket tesz, melyek a biztosítási feltételekkel ellenkeznek, vagy ha e tekintetben ténykedésével tévedésbe ejtette a biztosítottat. És ha a biztosított e tévesztés folytán a díjat kellő időben nem fizette, a biztosítási szerződésnek ennek folytán beálló megszűnését el nem kerülheti azzal, hogy tévedése az ügynök viselkedésére való tekintettel menthető volt. A díj pontos megfizetése lényeges feltétele a biztosító társaság gazdasági lételének, de másrésről a szabály merev kezelése oly méltánytalan és tulszigoru eredményeket létesíthet, melyeket sem a biztosított, sem a méltányosan gondolkodó társulat nem czélozhatott. A biztosított iránti tekintetet nem lehet ugyan annyira kiterjeszteni, hogy a megszűnés csak akkor következik be, ha a nemfizetést hibája okozta, hanem tekintetbe kell még venni, hogy a biztosító, azon határozmány folytán a fizetéseképtelenségen alapuló nemfizetés ellen akarta magát biztosítani, bármi is okozta a fizetéseképtelenséget. Ez alapon magasabb erőhatalom, vagy más véletlen körülmény tekinthető oly oknak, mely a megszűnést gátolja, de nem mondható, hogy a megszűnés csak a biztosított hibája esetében következik be s nem következik be oly esetben, a midőn a biztosított egy harmadik viselkedéséből következtette azt, hogy ráér még fizetni. (*Német birodalmi törvényszék.*)

Közl: Dr. Gold Simon.

Külömfélék.

— A sommás eljárási javaslat tárgyalása befejeztetvén most már a részletek kerülnek sorra. Ismételve felhívjuk az illetékes körök figyelmét a curiai jogorvoslat kérdésére. A jogügyi bizottság már megtette azt a concessiót, hogy az 500 frton felüli ügyeket a Curiához utasította. Ha most még a képviselőház a határvonalat a 300 frtra leszállítja: feltehető, hogy az ügyeknek a kir. táblák és a Curia közti megoszlása kellő egyensúlyba jön. Az 500 frt mellett a Curiához csak minimális töredék jutna.

— Horvát jog. A horvát országos kormány a jog- és államtudományok kézikönyveinek egy rendszeres gyűjteményét alapította meg, melyben a kormány költségén adatnak ki az egyes szakokat tárgyaló, és kézikönyvnek és tankönyvnek szánt munkák. A gyűjteményben legutóbb megjelentek a kereskedelmi jog, Urbanić Ferencz zágrábi egyetemi tanár és a büntetőjog Silović József, zágrábi egyetemi magántanár feldolgozásában.

— A budapesti törvényszék köréből a következő sorokat vettük:

A budapesti kir. törvényszék egy lopás miatt több ízben büntetett vádlottat e héten lopás büntette miatt a 338. §. alapján, valamint hatóság elleni kihágás miatt a KbtK. 43-dik §-a alapján két évi fegyházra, illet. a kihágás miatt 10 frt pénzbüntetésre ítélték, utóbbi büntetés behajthatatlanság esetében egy napi fegyházra lesz átváltoztatandó. Ezen ítélet ellen a közvádoló kizárólag csakis azon okból felebbezett, mert az ítéletben nem mondatott ki, hogy a kihágásért kiszabott pénzbüntetés behajthatatlanság esetében elzárásra és nem fegyházra változtatandó át. A vádhatóság álláspontja a törvény intézkedéseinek felel meg; csak hogy a törvény alkalmazása igen nagy furcsaságokra vezet esetleg. Képzeljük a következő esetet. Vádlottat lopás büntette miatt a 338. és 340. §-ok alapján fegyházra kell elítélni. Ugyanazon vádlottat azonban becsületsértés vétsége miatt is a 261. §. alapján pénzbüntetésre ítélik, vagyontalanságánál fogva azonban ezen büntetés fogházbüntetésre lesz átváltoztatandó. Hatóság elleni kihágás, miatt meg a KbtK. 43.

¹ Salgó: Az elmekórtan tankönyve (6—10 l.).

§-a alapján pénzbüntetés helyett elzárással kell majd vádlottat büntetni. Vagyis az elítélt formális körutazást tenne meg összes hazai letartóztatási intézeteinkben. Először kezdené a fegyházzal; ha ott elvégezte a dolgát, akkor a fogházba kerülne, innét meg azon intézetbe vitetnék, melyben a köz-igazgatási hatóság az elzárás büntetését hajtja végre. Ez a gyakorlatban igazán abszurdumokra vezet. Ezen azonban csakis a törvény változtatása segíthetne. Eddig 12 éven át a gyakorlat — a törvénytől eltérőleg — ily esetben az volt, hogy a midőn a fogházbüntetés az elzárás büntetésével concurrált, akkor mindkét büntetendő cselekményre nézve a fogházbüntetés állapított meg. Ezen gyakorlat helyessége mellett nyilatkozott ugyan a marosvásárhelyi kir. ítélő tábla 2. számú btő határozata is, a m. kir. Curia azonban a hosszú bírói gyakorlat dacára ujabban két esetben az eddigi gyakorlattól eltérőleg azt az elvet állította fel, hogy minden büntetés azon büntetésnemre változtatandó át, melyet a *törvény* az illető cselekményre nézve megállapított.

— **Szakértői díjnak az irodai átalányból való előlegezése.** A budapesti királyi ítélő tábla K. J. által J. E. és neje, M. M. ellen 1720 frt s jár. iránt folyamatba tett perében a budapesti kir. törvényszék 39669. sz. végzését nem neheztelt részeiben nem érintvén, abban a neheztelt részében, mely szerint a szakértői szemle alkalmából felmerült költség egyenlő felerészekben leendő előlegezésére úgy felperes, mint alperesek köteleztettek, helybenhagyja. Együttal azonban a kir. ítélő tábla az elsőbírósnak 34156/92. sz. végzését is megbírálás tárgyává tevén, azt nem neheztelt részében nem érinti, abban a neheztelt részében pedig, mely szerint felperes örökösei ama kérelmének, hogy a szakértők részére megállapított díj és költség felerésze előlegezésének kötelezettsége alól felmentessenek, hely nem adatott, megváltoztatja s felperes örököseit a 39669. sz. végzés említett rendelkezésének terhe alól, igazolt szegénységük alapján, felmenti, s a fentiek szerint 250 frtra mérsékelt szakértői járandóságokból felperes néhai K. J. örököseire eső 125 frtot a bírói ügyviteli szabályok 161. §-a értelmében az iroda-átalányból előlegeztetni rendeli. Mert a jelen perben a szakértői szemle megtartását — habár csak szükség esetére — mindkét részről peres felek kérték, az elsőbírósnak a 28697/890. sz. végzésével azt, mint a peres felek által kölcsönösen kért szemlét rendelte el, s a szakértőkhöz mindkét fél által állított körülményekre nézve intéztettek kérdések; az elsőbírósnak tehát az 1881. LX. tcz. 218. §-ának megfelelően rendelkezett, midőn a peres felek mindenikét a szakértők járandóságai felerészenek előlegezésére kötelezte; minthogy azonban felperes örökösei a 43156/92. sz. a. beadott kérvényükben a bélyegmentesség engedélyezése mellett a szakértői díjak előlegezésének kötelezettsége alól való felmentésüket is kérelmezték; az 1868. LIV. tcz. 218. §-a értelmében pedig igazolt szegénység esetében helye van ily kérelem teljesítésének; minthogy továbbá felperes örökösei a pótolva visszamutatott bizonyítvánnyal szegénységüket kellőleg kimutatták, s az elsőbírósnak annak alapján a 45564/92. sz. végzésével részükre a bélyegelőjegyzés kedvezményét is engedélyezte: ennél fogva az első bírósnak 43156/92. sz. végzésének megváltoztatásával a felperes örököseit a 39669/92. sz. végzéssel felperesre rótt kötelezettség alól felmenteni s a szakértők járandóságából reájuk eső felerészenek az irodai átalányból leendő előlegezését elrendelni kellett. (1893 márczius 2. 14,152/92. sz. a.)

— **A kötelező polgári házasságról** dr. Kovács Pál kecskeméti jogakadémiai igazgató egy füzetet adott ki, melyben igen élénken száll sikra a polgári házasságkötés és ennek kötelező formája mellett.

— **A kassai ügyvédi kamara** tisztújító közgyűlése 1893 április 27-én következő eredménnyel ejtette meg a választást: Elnök: Aranyossy László. Elnökhelyettes: Ambrózy Nándor. Titkár: dr. Holländer Lajos. Ügyész: dr. Blázy Kálmán. Pénztárnok: Hamer Ferencz. Rendes választmányi tagok: Benczur Géza. Bezsilá Samu. Kálniczky Károly. Dr. Klein Fülöp. Korányi Károly. Dr. Rosenthál Sándor. Nagy Béla. Rélay Róbert. Pótagok: Bulyi Dezső. Dr. Siehermann Bernát. Spielenberg József. Stecker Károly.

— **A bűnvádi eljárás** tárgyában az osztrák igazságügy-miniszter a közelmúltban, mint annak idején közöltük, érdekes rendeletet bocsátott ki. A rendelet főcélja a vádlottnak és védőjének helyzetét a bűnpörben javítani. Különös súlyt helyez arra, hogy a védő és ügyész érvelései a bíró előtt egyenlő mértékkel méressenek. E rendeletet érdekesen, bár vele ellentétes szempontokból tárgyalja egy röpirat, a mely

«Die Justitsministerial Verordnung in Betreff des Strafprocesses» czimmel Ottó Rinal álnév alatt jelent meg. Ránk nézve e füzet annál érdekesebb, mert az álnév alatt egy magyar származású fiatal ember, dr. Moskowitz Otto rejlik.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— **Kártérítés.** Egy ház megvétele alkalmával az eladó azt állította, hogy a ház évi bérjövödelme 6300 márkát tesz ki. A vevő a vétel után azonban rájött, hogy a jövedelem nem annyit, hanem csak 4324 márkát tesz ki. Az egész vételár 160,000 márkát tett ki, a vevő azonban keresetet indított az eladó ellen, és kérte, hogy a vételár a bérösszeg bemonddása körül elkövetett megtévesztés folytán 17,000 márkával leszállítsassék. A bajor legfőbb bíróság a kereseti kérelemnek ez alapon helyt is adott. Az eladó a perben szakértői becsléssel igazolta, hogy a ház 165,000 márkát, tehát a tényleges vételárnál még többet megér, és ez alapon is kérte a vevő keresetének elutasítását. A bíróság azonban e kifogást nem vette figyelembe, és ezt avval indokolta, hogy a vételár megállapításánál nem a vétel tárgyának objectív értéke döntő, hanem azon érték, a melyet a feleknek tulajdonítanak, a vevő pedig az erre vonatkozó becslés körül szándékosan tévedésbe ejtetett. A bíróság a vételár leszállításának mérvét azon alapon számította ki, hogy a vételár az állítólagos és a tényleges bérösszeg egymáshoz való viszonya alapján 21,000 márkával volna leszállítandó, és az összeg csak azért állapított meg 17,000 márkában, mert a kereseti kérelem ezenösszegre irányult.

— **A kereskedő által küldött factura jogi természete** Hanausek Facturen und Facturaclauseln nach österreichischen Recht című műve szerint abból vezetendő le, hogy a factura dispositív jellegű okirat, a melynek adatai a factura kibocsátója és elfogadója közti ügyletre vonatkozó elismerő nyilatkozatok hatályával bírnak. Minthogy a facturát az eladó bocsátja ki, ennél fogva annak tartalmára a vevővel szemben csak akkor hivatkozhatik, ha azt a vevő nyíltan vagy hallgatagon helyesnek elismerte. Maga azon körülmény azonban, hogy a vevő a factura vétele után az abban foglaltak ellen fel nem szólalt, hallgatag elismerést nem képez, mert ily felszólalási kötelezettség a vevőre nézve sem a törvény, sem a kereskedelmi szokások alapján nem létezik. Azt, hogy ily hallgatag elismerés fenforog-e, szerző szerint csupán a concret eset körülményei alapján lehet eldönteni.

— **Férjes asszonyok neve.** Humblet, belga ügyvéd kimutatja, hogy a francia jog szerint a férjhez ment asszony nem nyeri el férje nevét, és a saját leánykori nevét tartozik viselni. A szokás, mely az asszonyt férje nevével felruházza, Humblet szerint a Code Civil szabályai ellenére képződött.

— **Az osztrák hitbizományi birtokok száma** Inama-Sternegg összeállítása szerint 292-t tesz ki, és területük az egész ország területének 4%-át képezi. Legtöbb van közülök Csehországban (11%-a az egész területnek), aztán Morvaországban (8%-a az egész területnek), aztán Krajnában és Alsó-Ausztriában (6—7%-a az egész területnek).

Büntetőjog.

— **A német diákok mensurája,** az u. n. Schlägernensur, Berger értekezése szerint a német büntető-törvény értelmében nem büntethető. A német büntető-törvény csak a halálos veszélylyel járó vivást bünteti, a diákok mensurája pedig nem jár halálos veszélylyel, mert az elővigyázati szabályok, a melyeket alkalmaznak, elegendők arra, hogy a halálos veszély fenforogónak ne tekintessék. Ugyanezen értekezés szerint az amerikai párbaj sem büntethető a német büntető törvény alapján azért, mert azon törvény szerint párbaj csak akkor forog fen, mikor az ellenfelek egymást testi ügyességgel vagy erővel akarják legyőzni. Továbbá nem tekinthető az amerikai párbaj a német törvény szerint sem emberölésnek, sem öngyilkosságra való buzdításnak, és e szerint az a német büntető-törvény értelmében büntetendő cselekvényt egyáltalában nem képez.

R. Zs.

A Magyar Jogászegylet folyó hó 13-án ülést tart, melynek tárgya a kétes elmeállapotok orvosi és bírói megítélése feletti vita folytatása. Szólásra fel vannak jegyezve: Dr. Lauffenauer Károly, Dr. Reichard Zsigmond.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:
Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:
Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 6 frt negyedévre 3 „

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A feltételes elítélés legujabb eredményei Franciaországban és Angliában. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől. — A vegyes házassági válóperekről szóló 1868. évi XLVIII. tcz. Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvéd, egyetemi magántanártól. — A jászkunok öröklése mai érvényében. DEBRECZENYI MIKLÓS budapesti kir. táblai bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* A közadós czége mint a csődtömeg alkatrésze. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A feltételes elítélés legujabb eredményei Franciaországban és Angliában.

Most tétetett közzé *Dumasnak* (Directeur des affaires criminelles et des grâces) a francia igazságügyminiszterhez intézett jelentése a Bérenger-féle, 1891. márczius 26-iki törvény első kilencz havi működéséről.

Ebből megtudjuk, hogy 1891. év márczius hó 26-tól ugyanazon évi december hó 31-ig Franciaországban a 86 cours d'assises összesen 39 vádlottnak engedte el feltételesen a büntetést. Ezek a következő büntetteket vagy vétéseket követték el:

A büntettek és vétségek minősége	Az ítéletileg kiszabott fogházbüntetés időtartama									Összesen
	1 hó	3 hó	6 hó	1 év 1 nap	1 év 6 hó	2 év	3 év	5 év		
Csalás	—	—	1	—	1	—	1	—	—	3
Tiltott fegyverek viselése	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Szemérem elleni merénylet erőszak nélkül	—	—	—	7	—	—	—	—	1	8
Magzatelhajtás	—	—	—	1	—	2	—	—	—	3
Egyszerű vagyonbukás	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Testi sértések (vétségek)	—	—	—	1	—	—	1	—	—	2
Testi sértések (büntettek)	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Halált okozó súlyos testi sértés	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Idegen hamis pénznek forgalomba hozása	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Magánokirathamisítás	—	—	—	3	—	2	—	1	—	6
Házasságtörésre való kényszerítés	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Bemáshással, feltöréssel v. hamis kulcs használatával elköv.lopás	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Lakott házban éjjel elköv. lopás	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Szolgálati viszonyban elkövetett lopás	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2
Egyszerű lopás	—	—	1	3	1	—	—	—	—	5
Összesen	1	1	2	17	2	3	9	1	3	39

Ha az 1891. évnek utolsó kilencz hónapjában fogházbüntetésre elítél, tvissza nem eső vádlottaknak számát összehasonlitjuk, akkor a Bérenger-féle törvénynek alkalmazása a fentebbi 39 esetben megfelel 50 feltételes elítélésnek 1000 elítélés közül.

A 359 francia tribunaux correctionnels-nél összesen 11,768 elítélt élvezte ezen törvény jótekonyságát és ezek közül 7362 fogházra és 4406 pénzbüntetésre lett elítélve. E tekintetben a következő tábla igazit utba:

A fogházbüntetés tartama	férfiak	nők	összesen
6 napnál kisebb	877	237	1114
6 naptól 1 hóig bezárólag	3335	921	4256
1—3 hóig bezárólag	1098	236	1334
3—6 „	469	71	540
6 hótól 1 évig	97	12	109
1 évnél hosszabb	8	1	9
Összesen	5884	1478	7362

A pénzbüntetés mennyisége	férfiak	nők	összesen
16 francsnál kisebb	529	128	657
16— 25 francs	1989	344	2333
26— 100 „	1139	176	1315
101— 500 „	93	5	98
501—1000 „	3	—	3
1000 francsnál nagyobb	—	—	—
Összesen	3753	653	4406

Az 1891. év folyamában 201 feltételesen elítélt lett újból elítélve, azaz 1000 feltételes elítélésre esik 17 visszavonása a feltételes elítélésnek. Ha a feltételes elítélések számát az 1891. év utolsó kilencz hónapjában elítélteknek számával összehasonlitjuk, akkor azt látjuk, hogy 1000 fogházbüntetésre 75 feltételes elítélés esik (t. i. 97,245-re 7362) és 1000 pénzbüntetésre 67 (t. i. 65,337-re 4406).

Holott 1889-ben *Belgiumban* a tribunaux correctionnels 24,053 fogházbüntetésre elítélt közül 3020-at ítéltek el feltételesen (125 : 1000) és 16,356 pénzbüntetésre elítélt közül 3320-at (203 : 1000).

1891-ben a bíróságok elítéltek Franciaországban fogházbüntetésre 129,660-at és pénzbüntetésre 87,118-at, összesen 216,778-at.

Ezen összeg háromnegyedrésze redukálva, a mi a törvény kilencz havi alkalmazásának megfelel, 162,582-öt tesz ki. Ezek közül a feltételes elítélést 108,518 esetben lehetett volna alkalmazni. Fentebb említve volt, hogy a bíróságok 11,768 esetben ítéltek el feltételesen; ez megfelel egész Franciaországban 108 feltételes elítélésnek 1000 elítélés közül. A párisi kerületben pl. az arra alkalmas 16,293 elítélésnél tényleg 2346 esetben ítéltek el feltételesen (143 : 1000), azonban még kedvezőbb az arány Caenben, hol 3483 alkalmas eset közül 680-ban ítéltek el feltételesen (195 : 1000).

A feltételes elítélés aránya körülbelül 140 : 1000 arra alkalmas fogházbüntetés esetében és 70 : 1000 arra alkalmas pénzbüntetés esetében.

A jelentés kiemeli, hogy ezen törvény egy fontos újítást teremtett, a mennyiben arra jogosítja fel a bíróságokat, hogy elnézést tanusitanak «azon emberrel szemben, a kit az igazságszolgáltatás még nem sujtott és kinek erkölcsisége — vétke daczára — eléggé érintetlen maradt, olyannyira, hogy a társadalomnak nincs mitől félnie ennek szabadsága miatt». (Lásd a senatus jelentését.) Ezen törvény átment jelenleg már a bírósági szokásba és minden azon reményre jogosít fel, hogy a törvénynek több évi alkalmazása után, a francia kriminalis statisztika kimutatja majd ennek előnyeit és be fogja bizonyítani, hogy a törvény elérte czélját: t. i. a visszaesők számának csökkenését.

Angliában a *Howard Association* különösen azon fáradozott az utolsó évben, hogy a bíróságok nagyobb mérvben alkalmazzák a «Probation of First Offenders Act»-ot, melynek megalkotásában a társaságnak tevékeny része volt. Az említett társaság utolsó évi jelentésében sajnálattal constatalja, hogy míg némely helyütt gyakori ezen törvény használata, addig sok helyen elhanyagolják azt. Ennek következtében a közönség figyelmét felhivta ezen fontos dologra.

Első sorban a titkár, Mr. William Tallack, több ujságcikkben kimutatta, hogy a törvény nagyobb mérvű igénybevételét azon tény is igazolja, hogy a hivatalos statisztika

értelmében több mint a fele azoknak, kiket Angliában és Walesben elítélnek, jó előéletű. Továbbá, hogy ezen törvény azon különös rendeltetéssel birt, hogy a gyermekek elzárását kevesbitse. A Howard Association egy kis röpiratot is tett közzé e tárgyban, melyet a Parliament, a bíróságok és a bírák között a legnagyobb mértékben terjesztett. De még ennél is tovább ment, t. i. parlamenti befolyásánál fogva kieszközlte azt, hogy az angol belügyminiszter, Mr. Matthews, körrendeletet bocsátott ki az idén a bíróságokhoz, a Quarter Sessions elnökeihez, stb., a melyben ezeket arra hívja fel, hogy az említett törvénynek több figyelmet szenteljenek. Ezen körrendeletben azt mondja a miniszter egyebek között, hogy oka van hinni, hogy a feltételes elítélést tárgyzó törvény előnyös intézkedéseit nem alkalmazzák annyira, a mennyire ez oly személyek eseteiben szükségeltetnék, kiket jelentéktelen természetű cselekmények terhelnek, vagy midőn olyanokról van szó, kik ellen korábbi elítélést bizonyítani nem lehet. A tapasztalat azt mutatta — mondja a miniszter —, hogy a londoni rendőrség kerületében, valamint öt nagy vidéki kerületben azon 2530 személy közül, kiknél ezen törvényt alkalmazták, három év alatt (1888—90) csak 169 vagyis 6.6%-ot hívtak fel a bíróság előtt való megjelenésre ítélethozatal céljából, vagyis ennyiről tudta meg a rendőrség, hogy ezek utóbb újabb büntetendő cselekményt követtek el; más szóval: ennyinél revokálták a kedvezményt.

Mivel a bíróságok — az egyes kerületeket tekintve — igen egyenlőtlenül alkalmazzák ezen törvényt, ez okból a miniszter helyén levőnek tartja ezen körrendelet kibocsátását, azon reményben, hogy ez a törvény általános használatára fog vezetni azon esetekben, a melyekben ezt a cselekmény jellege, a tettes fiatal kora vagy egyéb körülmények indokolják.

A Howard Association utolsó Reportjában azt a megjegyzést teszi, hogy a feltételes elítélés jegyzőkönyvbe vételének szükségessége egymagában gyakran akadályul szolgál a törvény alkalmazásának. Mert sok embernél, kik első ízben csekély dolgokkal terhelvők, igen kívánatos, hogy még az elítélés jegyzőkönyvbe vételétől is eltekintsenek. Innét van az, hogy számos esetben a bírák oly célból, hogy a törvény szellemének megfeleljenek, egyszerűen intéssel küldik el a vádlottakat. A hol a feltételes elítélés szükséges, ott az erről szóló törvény alkalmazása nagy értékkel bír; de ezt oly módon kellene kibővíteni, melynek alapján a feltételesen elítélés jegyzőkönyvbe vételének szükségessége mellőzhető lenne.

Dr. Gruber Lajos,
budapesti kir. alügyész.

A vegyes házassági válóperekről szóló 1868: XLVIII. törvényczikk.¹

Két czikk.

II.

A törvény a vegyes házassági perekben követendő eljárási szabályokra nézve is csak kevés önálló intézkedést tartalmaz; az eljárásra nézve is érintetlenül hagyja minden egyes bevett egyháznak saját eljárási szabályait.

Csupán arra nézve tartalmaz önálló intézkedéseket, hogy a per melyik fél bíróságánál kezdendő meg, s hogy a befejezett per a másik fél bíróságához hivatalból átteendő.

A törvény első intézkedése az, hogy a vegyes házassági per alperes illetékes bírósága előtt indítandó meg.

Akár az lett legyen ezen rendelkezés célja, hogy felperes ne átaljon oly bíróság elé menni, a melynek ítélete reá nézve ugy sem kötelező, — mint ezt Kováts Gyula jelzi, — akár pedig csak az lett legyen a cél, hogy a rendes per

eljárási szabály, az actor sequitur forum rei elve alkalmaztassék, a törvény határozott szabálya szerint a vegyes házassági per első föltétele az, hogy az alperes bíróságánál megindított legyen.

A kérdés már most az, hogy mikor tekinthető a per megindítottnak? mikor tekinthető a per megkezdettnek?

Nem kell ugyanis feledni, hogy némely jogrendszer a per kezdetét a kereset beadásától, mások az idézéstől számitják.

A mi vegyes házassági pereinknél mindig attól fog függni a kérdés eldöntése, hogy milyen bíróság bir hatáskörrel alperesre nézve?

A katolikus alperesre nézve a kath. egyházjog fog e tekintetben határozni.

Ezen jog szerint pedig a per csak akkor tekinthető megkezdettnek, ha az illetékes bíró az idézvényt kibocsátotta és alperes részére kézbesítette; a Clem. II. könyv V. czim 2. cap. szerint «litem pendere censem, postquam a iudice competente in ea citatio emanavit, et ad partem citatam pervenit...»

A világi bíróságok előtt folyó pereket a gyakorlat már a kereset beadása által tekinti megindítottnak.

Azonban minden esetben ki van zárva annak lehetősége, hogy a kereset megindítottnak tekintessék, ha azon bíróság, a melynél a kereset be lett adva, jogerejüleg kimondja, hogy ő nem bir hatáskörrel azon keresetre nézve.

Ezt a kérdést azért tartom szükségesnek kiemelni, mert már ezen pont kellő tisztába hozatala is elegendő azon további kérdésnek eldöntésére, hogy tárgyalhatja-e felperes bírósága azon keresetet, melyet az alperesre nézve illetékes bíróság azon czimen utasított vissza érdemleges tárgyalás nélkül, hogy nem érzi magát jogosultnak a felperesi kereset tárgyalására és eldöntésére?

Tulajdonképen a kérdés akként hangzik, hogy ítélt-e a felperesre nézve illetékes bíróság felperesre nézve, ha az alperesre nézve illetékes szentszék azon okból utasította vissza a keresetet, mivel felperes abban a katolikus alperesre nézve is a házasság felbontását kérte, vagy más oly kérelmet terjeszt elő, mely a katolikus hitelvekkel, vagy az egyházjoggal ellenkezik?

A kir. Curia, mint semmitőszék 1877 febr. 1-jén kelt 18538/876. sz. határozatában azt mondotta ki, «hogy miután az 1868: XLVIII. t. cz. szabványaihoz képest az alperesre nézve illetékes bíróság felperesnek a házasság felbontására irányzott keresetét arra nézve sem találta elfogadhatónak, hogy annak alapján az alperes irányában az elválás kérdésében saját hitelvei szerint ítélet hozassék, felperes tehát a maga részéről az 1868: XLVIII. t. cz. követelményeinek eleget tévén, az egyházi törvényszék határozatainak felülvizsgálata pedig nem tartozván a polgári bíróság hatáskörébe, felperes válókeresetét az alperesre nézve illetékes bírósághoz újabban utasítani nem lehet.»¹

Ezen elv van kifejezve a kir. Curiának 1883 febr. 13-iki 596. sz. határozatában is.²

A házassági jogról szóló unitarius egyházi törvény 169. §-a szintén elfogadandóknak mondja ki az ily előzmények után felperes által saját bírósága elé vitt ügyet.

Ezen határozatok és szabályozás ellentétben áll a törvénynyel, és felforgatja a vegyes házassági perek törvényes rendjét.

A szóban levő esetekben ugyanis a per még meg sem lett indítva alperes illetékes bíróságánál.

Felperes ugyanis bead egy keresetet a kath. alperes ellen a szentszéknél, mely különben jurisdictional bir alperes ellen. Ezen keresetben felperes azt kéri, hogy bontassék fel a házasság alperesre nézve is.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

² Viszonkereset vegyes házassági válóperben. Jogt. Közl. 1889. 47. sz. 378. l.

¹ Jogtudományi Közlöny 1877. évi 17. sz.

² Döntvénytár u. f. IV. k. 246. l.

A szentszék nem bir hatalommal, joggal arra nézve, hogy az érvényesen létrejött és consummált házasság felbontására irányzott petitum felett határozzon, vagyis a szentszék nem bir hatáskörrel ezen kereset fölött, s ezt kénytelen kimondani visszautasító határozatában.

Ezen határozatot más bíróság nem bírálhatja felül, hanem köteles elfogadni azon tényt, hogy a szentszék nem bir hatáskörrel azon kereset felett.

A hatáskörrel nem bíró bíróság előtt kereset nem indítható, s így a szóban levő esetben nem lett megindítva a per alperes illetékes bírósága előtt, a mihez — mint láttuk — különben is szükséges lenne alperes megidéztetése.

De ne álljunk meg ezen egy lehetőségnél, hanem tegyük fel, hogy a katolikus felperes a protestáns alperes ellen, ennek illetékes bíróságánál föllép és kéri, hogy mondassék ki alperesre nézve az örökös ágy-, és asztaltóli elválasztás.

A bíróság nem bocsátkozhatik ezen kereset tárgyalásába, azt hivatalból vissza kell utasítania, miután nem bir azon joggal, azon hatalommal, hogy ily petitum felett határozzon.

Természetes, hogy ezen, a bíróság hatáskörének hiányán alapuló visszautasítás esetén a per nem tekinthető megindítottnak, megkezdettnek.

S erre annál nagyobb súlyt kell fektetni, mivel minden kereset, mely egyenesen szándékosan és célzatosan tartalmaz oly petitumot, a mely fölött alperes bírósága nem bir hatáskörrel, egyenesen a törvény kijátszására, in fraudem legis lenne irányozva.

Hiszen ezen megbeszélte felfogás mellett nem lenne vegyes házassági per, a melyben felperes nem oly petitumu keresetet nyújtana be alperes illetékes bíróságánál, a mely felett azon bíróság nem bir hatáskörrel, s a melyet e miatt hivatalból kénytelen visszautasítani.

Ha felperes bírósága ennek daczára elfogadja azon keresetet, a melyet alperesnek különben illetékes bírósága hivatalból visszautasított, akkor és ezen ténye által hallgatag azt jelenti ki, hogy alperes bíróságát ő — t. i. felperes bírósága — a kérdéses kereset eldöntésére hatáskörrel bírónak tekinti, és a visszautasító határozatot érdemleges intézkedésnek veszi.

És ezzel nemcsak felülbírája azon bíróságnak teljesen önálló határozatát, hanem megsérti az 1868. évi XLVIII. tcz. alapját képező közjogi elvet, a bevett keresztény vallásfelekezetek viszonyosságát.

Ha például alperes szentszéke azt mondja ki, hogy a nála benyújtott kereset alapján előtte nem tehető folyamatba eljárás, mert az őt kötelező jogszabályok abszolút hatálylyal kizárják a házasság felbontását, s ha felperes bírósága ennek daczára az 1868. évi XLVIII. tczikkre hivatkozva elfogadja a keresetet, ez által azt mondja ki, hogy alperes bíróságának bírói kijelentését nem respectálja, mert a kereset helyesen lett azon bíróságnál megindítva, s a kereset petituma s jogcíme mind helyesek, s az alperesi bíróság előtti eljárás megindítására alkalmasok.

Pedig tisztán pereljárás szempontból tekintve a kérdést, a szentszék kénytelen visszautasítani az ily keresetet, mert az egyházjog szabályai szerint a materialis jogi okokból nem alkalmas kereset visszautasítandó. — L. c. 15. X. II. 1. Actionem . . . incongruentem cognovimus et ineptam, quia, quum testes induxeris ad probandum, quod, quando præfatus A. vicedominus ecclesiam eandem tanquam sequestratam accepit, tu jus patronatus ipsius ecclesiæ possidebas, profecto nec rei vindicationem intentare, nec ipsius restitutionem poteras postulare . . .

Az eddig megbeszélte kérdés egyáltalában föl sem merülhetne a törvény szoros megtartása mellett; mert a törvény szerint felperes bírósága csak akkor ítélhet a vegyes házassági per fölött, ha az alperes bíróságának jogerős ítélete által már be van fejezve alperesre nézve, s alperes bírósága a pert hozzá áttette.

Előfordulnak azonban esetek, a melyekben nem kell, vagy nem lehet a vegyes házassági pert érdemlegesen tárgyalni és a felett itélni, bár lehet felette határozni.

Ily eset például az, a midőn a kath. házastársak ágy- és asztaltól el vannak egymástól választva, s utóbb az egyik fél vallást változtatva a házasságot fel kívánja bontani; ily esetben vegyessé válván a házasság, a per alperes bírósága előtt indítandó meg; ezen bíróság azonban nem tárgyalhatja, s nem ítélhet újra a válás kérdésében, hanem egyszerűen ki fogja mondani, hogy ezen kérdésben nem határozhat újra.

Erre való tekintettel nem lehet helyteleníteni a bírói gyakorlat által elfogadott azon álláspontot, hogy az ily határozat a törvényben előirt ítéletet pótolja.

Csak arra kell figyelemmel lenni, hogy itt oly határozatnak kell fenforognia, a mely alperesre nézve a pert befejezi; mert a törvénynek célja az, hogy azon vegyes házasságból támasztott per kérdése előzőleg alperesre nézve döntessék el.

Ennek, az érdemleges eredménnyel, következménnyel járó határozatnak az ítélettel való egyenlősítése azt hozta magával, hogy a per ily esetekben is hivatalból tétessék át felperes bíróságához.

S ha a bírói gyakorlat ily esetekben megelégszik azzal, hogy felperes saját bíróságánál maga nyujtsa be a keresetet, ezen gyakorlat ellen, — bár nem teljesen törvényes, — nem lehet érdemleges kifogást tenni, hacsak igazolva van, hogy a kereset azonos az alperes bíróságánál benyújtott keresettel, és hogy alperesnek hatáskörrel bíró és illetékes bírósága azon kereset fölött oly határozatot hozott, mely azon pert alperesre nézve eldönti, befejezi, vagy eldöntöttnek, befejezettnek kijelenti úgy, hogy azon házassági per kérdése alperes szempontjából teljesen befejezettnek tekintendő.

A kereset, a per azonosságát a törvény határozottan megköveteli, azért törvényellenes az unitarius házassági törvény 173 s köv. §-aiban szabályozott eljárás, a melynél az unitarius vallásra áttért, volt katolikus fél, a kire nézve előzőleg az ágy- és asztaltóli elválás lett kimondva, a házasság felbontását kéri egyoldalu folyamodással, pl. katolikusnak maradt házastársa ellen.

Itt ugyanis vegyes házassággal állunk szemben, s ennek daczára alperes illetékes bíróságánál nem lett megindítva a per, s felperes bírósága ítél felperes felett.

Az ismertetett elv a törvény szavaiból és céljából levonható, azonban nehézséget okoz azon esetben, a midőn alperes a szabályszerűen megindított per folyama alatt vallást változtat.

A keresetnek szabályszerű megindítása után szabályszerint nem változhatik a per helyzete; azon az 1868: LIII. tcz. 8. §-a következtében meg sem hozható ítélet a perben, bármily előre haladott stadiumban legyen is az; miután az áttért félre nézve az előbbi vallása szerint illetékes egyháznak szabályai s az előbb illetékes bíróságnak ítélete semmi erővel sem bír.

Annyi tehát bizonyos, hogy azon bíróság az áttért alperes felett nem ítélhet, s az eljárást kénytelen megszüntetni.

Csakhogy ily esetben nem lévén alperesre nézve befejezett s eldöntött per, nem lehetne felperesre nézve sem itélni.

Pedig ha az alperes újabb vallása szerint illetékes bíróság előtt indíttatnék meg az új per, alperes ismételné előbbi eljárását és így felperes soha sem juthatna magára nézve ítélethez.

Mert nem kell az alperes áttérése következtében a vegyes házasságnak szükségképpen megszűnni vegyes házasságnak lennie,¹ pl. ha valamely katolikus fél gör. keleti vallásúvá lesz, s így felperes soha sem tudna eljutni oda, hogy ő reá nézve eldöntessék a vegyes házasságból támasztott per.

¹ Így Sztchlo i. m. 88. l.

Ily esetben a törvény kijátszásának lehetőségével áll szemben a kisebb rossz, a törvény szoros alkalmazásától való eltérés; mert a törvény szavaihoz s hiányos intézkedéseihez való ragaszkodás esetén a törvény talán soha sem érvényesülhetne, s e mellett a fél jogos igényét sem érvényesíthetné.

Ily esetben tehát a per alperesre nézve megszűntnek mondandó ugyan ki, azonban felperesre nézve ugyanazon per alapján az ítélethozatal lehetőségét és szükségét föltétlenül el kell ismerni, hacsak a per szabályszerűen meg lett indítva alperes illetékes bírósága előtt, s alperes csak ez után tette lehetetlenné áttérése által az ítélethozatalt.

Az 1868. évi XLVIII. tcz. mellett még abból is támadhatnak nehézségek, hogy mindenik fél maga állapítván meg azt, hogy bir-e a fenforgó esetben hatáskörrel és illetékességgel, azon kérdéssel is kell foglalkoznia, hogy az előtte perbe vont alperes minő vallása.

Az egyházi bíróságok azonban nem birván hatáskörrel arra nézve, hogy a fél vallási statusát kétség esetén megállapítsák, itt is nehézségek merülhetnek föl, a midőn a bíróság a hatáskör kérdésében közvetve a fél vallási statusát is mérlegelése alá vonja.

Egyáltalában kétségtelen az, hogy ezen törvény nagyon sok nehézséget, sok ellentétet idézett elő, azonban éppen oly kétségtelen, hogy ezen ellentéteket ki lehet egyenlíteni.

Dr. Reiner János.

A jászkuonok öröklése mai érvényében.¹

A donatio és redemptio között másik különbség az, hogy míg amannálfogva az adományos a nyert vagyon fölött szabadon rendelkezhetett, s annak úgy íszólván tulajdonát szerezte meg: addig a redemptio által a jászkuonok csak azt nyerték, hogy a kiváltott területeket ideiglenesen használhassák és haszonélvezhessék.

A harmadik különbség, a mi magánjogi tekintetben, de különösen az öröklési jog szempontjából tán a legfontosabb, az volt a jászkuon redemptio s a kir. adomány között, hogy míg abban a jogutódlásra nézve, kivéve tán az elidegenítési tilalmat, semmi intézkedés nincs: addig az adományozásnál a jogutódlás mindig, s kivétel nélkül szabályoztatott; még pedig rendszerint úgy, hogy az az adományosnak csupán leszármazó fimaradékra szorítottatott, a kiket Werbőczy a H. K., I. R. 17. címében *haeres*-eknek nevezett; de olykor kiterjeszkedett az a leánymaradékra is, a melyet Werbőczy *posteritas* névvel jelöl meg; s rendeztetett ez utódlás akként, hogy ha az adományosnak most említett utódja nem lenne vagy kihalna: az adományozás megszűnik s az adományozott jószág a koronára újra visszaszáll, s ez a fölött, de csakis ebben az esetben, a rendelkezés jogát tetszése szerint újra gyakorolhatja.

Ha tehát Werbőczy a H. K., I. R. 17. címében, «ad Donationum Regiarum evidentiorum explanationem» azt hirdette, hogy a «Sine hærede decendentium» állapota az «in semine deficientium» állapotával azonos; vagy ha Kahl, másként Calvinus János, heidelbergi akadémiai tanár (Coloniæ allobrogum sumptibus fratrum Cramer 1759) megjelent «Magnum Lexicon Juridicum»-ában (690. lap) azt mondotta, hogy: «hæres in jure feud. proprie filius intelligitur. Itaque sine hæreda defecisse dicitur, qui sine filio decessit», a mi a Werbőczy tanával egy: ezt bátran és jogosan mondhatták, még a mai jogfelfogás szerint is; mert ma is élő jogszabály, mely nap-nap mellett érvényesül, hogy: «pactum paciscen-tibus legem possit». Mert, mint fentebb érintém, a hűbéri, valamint a magyar királyi adomány az utódlást szerződésileg így határozta meg.

E tanok azonban a jászkuon redemptióba, s az ezen ala-

puló birtokviszonyokba egyáltalán nem illenek bele; ezekre alkalmazni legfőlebb erőszakkal lehetne, a mi azonban jogilag megengedhetetlen.

A jászkuon redemptio, mint fentebb már jeleztem, csak olyan præcarius állapotot teremtett, melyet a király vagy a törvényhozás tetszése szerint bármikor megszüntethetett. Legfőképpen ez ideiglenesség volt tehát ama történelmileg bizonyos jelenség oka is, hogy ámbár a redimálás, mint a következmények megmutatták, a lehető leghasznosabb tőkebefektetés volt, önkéntes vállalkozás útján még sem birták jászkuon eleink a megkívántatott váltság-sommát összehozni miért aztán ahhoz a módhoz folyamodtak bölcs apáink, a mit mások, még e század elején is, a katona-állításnál célra vezetőnek találtak, melyet a népdal akként örökölt meg:

«Már mi nálunk verbuválnak *kötéllel*,
Megfogják a szegény embert *erővel*.»

S e buzgalmukban bizony nem nagyon vizsgálgatták: szoknyát vagy gatyát visel-e a redimálásra vagyonosságánál fogva alkalmas egyéniség? elég volt: hogy fizetett, s ez által, ha nő volt is, éppen olyan redemptus civissé qualificálódott, mint a legsudarabb bajszu férfiú.

Sem a redemptiót megengedő kir. oklevél, melyben hæresről vagy semenről szó sincs, sem a kiváltás keresztül-vitele nem alkalmas tehát, hogy azokból jogi indokot meríthessünk arra, hogy a jászkuon statutumok *semen*-je vagy *haeres*-ének olyan értelmet tulajdoníthassunk, mint a melyet azoknak a donationalis viszonyokban Werbőczy a H. K., I. R. 17. címében adott, s a milyen értelemben azt a nemesi osztály öröklési dolgaiban a judicatura is elfogadta; s mint a melyet az utóbbinak Calvinus Lexiconja is adott.

De nem engedik ezt meg maguk a jászkuon statutumok sem.

Elég e részben a IV. statutum fentebb már ismertetett rendelkezéseire hivatkoznom; melyek azt mutatják, hogy ha — kivált a statutumok óta — a Jászkuonágban is hódított a fiágiság: ez korántsem volt, sőt de jure nem is lehetett olyan exclusiv, mint a donationalis nemesség szerződésileg szabályozott fiágisága. A női rokonság, ha férfiak nem voltak, épp úgy örökösödött mindenféle javakban, mintha férfiak lettek volna; sőt, mint a nádori ítéletek nagy száma tanúsítja, az anyai vagy helyesebben női vagyonban örökösödött még akkor is, ha férfi rokonokkal concurrált, ezekkel egyenlően s természetben.

A *semen* tehát pusztán fimaradékot a statutumban nem jelenthet; hanem jelenti azt, a mit rendszerint jelenteni szokott: magot, a tovább tenyésztésre szolgáló természetes szaporiságot; vagy, mivel emberekről van szó, gyermeket. Még pedig, minthogy utána a *prorsus* ígehatározó is következik, a *defecisset* szóval kapcsolatban jelenti azt az állapotot, a midőn az örökhagyó teljesen magtalanul, azaz úgy halt meg, hogy se fia, se leánya nem maradt.

Ily értelmet adott e szónak a nádori bíróság is; mert a mikor csupán fimaradék hiánya forgott fent: ezt, míg latin nyelven szólott, «a sexus masculini», mikor pedig az 1830: VIII. és az 1834/6: III. tcz. után már magyar nyelven mondott bírói ítéletet «férfi örökös» szavakkal jelezte mindig, a mire pedig, ha a statutum semen-je a H. K. semen-jével egy jelentésű volt volna, éppen semmi szükség nem lett volna.

De hogy a *haeres* sem az, a mi a «gens Werbőczyana» *haerese*: már a fentebbiekből kétségtelen.

Ezen felül figyelemre méltó még az is: hogy ez a szó előfordul az V. statutum mindhárom szakaszában; még pedig a 2. és 3. §-okban olyan körülmények közt, melyek semmi kétséget nem hagynak fen az iránt, hogy e szó fogalmában az oldalági rokonság is befoglaltatott. Már pedig az ismét sarkalatos szabály, hogy ugyanannak a szónak, ugyanabban a törvényben más-más jelentése nem lehet.

¹ Az előbbi közl. 1. a 8., 9. és 18. számban.

E szerint a *haeres*, minthogy a jászkun redemptióban a donatiónak még a gondolata is hiányzik, hűbéri viszony pedig Magyarországon soha nem volt; csakis azt jelentheti, a mit e szónak rendes körülmények közt az általános jogtudomány mindenha tulajdonított; a mit Calvinus fent is említett nagy jogi műsótára akként ismertetett, hogy: «*haeres proprie est successor in universum jus, quod defunctus habuit. Idque sive ex testamento, sive ab intestato veniat successor, est procul dubio accipiendum, ut Bræcheus quoque annotavit*». Magyarul tehát: általános örökös, tehát ugyszólván egy jelentésű azzal, a mit a successor kifejez, mely, mint tudjuk, a bármely czimen jogutódlásra hivatottak cumulativ neve.

S hogy a *hærest* Laczko János is, — kinek magyar fordításu jászkun statutuma leginkább közkézen forog, s a mit Zlinszky Imre is bizonyosan használt, ily értelemben kívánta értetni, midőn a «maradék» szóval adta vissza: elég hivatkoznom a VIII. statutum 4. §-ára, melyben a successor szót szintén *maradék* szóval fordítja; holott itt a jászkun községek olyan örökléséről van szó, mely oldalági vagy felmenő rokonság létezése esetén soha helyt nem foghatott; épp így a VI. statutum 4-dik §-ában ott, a hol a *redemptus civis* fogalma határoztatik meg, s a hol a latin szövegben szintén successor áll: e szót megint csak *maradék*-nak fordítja; pedig itt már szerződéses jogutód értelemmel is bir ez a szó, minthogy a IV. statutum 1. bevezetésében kimondatott, hogy kinek-kinek fenáll az a szabadsága, hogy szerzett javai fölött tetszése szerint rendelkezhetik, s a IV. statutumban, hogy a jászkunok maguk közt — de csakis maguk közt, mert a VII. statutum az idegenek szerzését a *redemptionalis* levél tilalmához képest meg nem engedte — ingatlanaikat szabadon adhassák, vehessék.

Igy állott a dolog a *semen* és *hæres* szóval régebben, az osztrák törvények behozatala előtt; így áll az az ország-bírói értekezlet óta is. Mert, mint czikkem elején már reá mutattam: az ideiglenes törvk. szabályok 17. §-a az özvegy-asszonyok jussáról szóló V. statutumot állította vissza csak; de ezt aztán szószerint, minden változtatás nélkül, sőt a változtatás szándokának teljes kizárásával. Változás állott be csak a IV. statutum és a VIII. statutum 4. §-ába szabályozva volt jogutódlásban; a mennyiben amannak helyébe állítottatt a 9—12. §-okban megállapított, tehát tisztán csak a vérrokonság kapcsolatánál fogva törvényes öröklésre hivatottak amaz öröklési rendje, mely férfi s nőrokon közt különbséget nem tesz, s mely, ha özvegy nincs, vagy, a mi ezzel egy, ha ez törvénynél vagy a férj rendelkezésénél fogva kizáratik, a szerzeményi vagyonban is egyaránt biztosítja a felmenő vagy oldalrokonok törvényes öröklését is; emennek helyébe pedig a 18. §., mely a szent korona öröklését hozta be a Jászkunságban is. *Debreczeni Miklós,*

(Folyt. köv.)

kir. táblai bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közadás czége mint a csődtömeg alkatrésze.

Valahányszor a jog forgalmi életében ezen feltartóztatlanul fejlődő élet a törvény holt betűjébe ütközik, azon retrospectiv fájdalom vesz rajtunk erőt, melynek sohaja ama kívánságban nyilvánul, vajha nem volnának törvényeink. Ilyenkor megjelenik lelki szemeink előtt a forum, a forumon a *prætor*, az ő *edictuma*, a ki kötelező törvények nélkül és a törvényes szabályok ellenére megteremtette a római jogot azon egyszerű módon, hogy a *viva vox legis* a jog mindennapi szükséglete után indult, hogy a jogot *Proteus* módjára gyurva át, a folytonos fejlődéssel lépést tartva, ő mondotta meg, hogy ez vagy amaz *lex esto*. Átkutattuk a római jog

arcanumait, megállapítottuk a *corpus iuris* szövegének legapróbb pontjait, a római jogot alapul vette a modern Europa a jogfejlődésnek, de az új talajban nem tudtuk neki megadni a továbbfejlődés egészséges és természetes feltételeit, mert nem értettük meg a viszonyokhoz való alkalmazkodás bölcsességét.

Midőn e sorokat írom, hallom a vádat, hogy azon kérdés megbeszélése alkalmából, melyet e czikk homlokára irtam, kár volt ilyen elegikus hangot felvenni. Igaz, a csőd-jog, ha már elegiáról szólunk, a jog legprózaibb oldalát képezi, de mi valamennyien, a kiknek a jogkeresés képezi az életfáját, nem egy jogi kérdés incidense alkalmából, hanem lépten-nyomon érezzük a törvény által reánk vert akadályokat ezen keresés közben, és tudjuk, hogy igen gyakran már régen megkaptuk az *igazságot*, mielőtt a *jogot* megkereshettük, illetve megtalálhattuk volna. . . .

Akár a szigorú jog, akár a nemzetgazdaság elvei szerint akarjuk e kérdést eldönteni, mindenképen a törvény szavaiba ütközünk. Száz torokból hallom egyszerre felém kiáltani e kérdésre a választ, mely utóbbi ellen, úgy látszik, nincsen appellata: «A csődnyitás joghatálya kiterjed a közadásnak — vagyonbukottnak — végrehajtás alá vonható összes vagyonára . . .» a czéget, mint olyat, végrehajtás alá vonni nem lehet, ergo reá a csődnyitás joghatálya ki nem terjed, a mire pedig a csődnyitás joghatálya ki nem terjed, az a csődtömegnek nem alkatrésze és így ahhoz a tömeggondnoknak semmi köze. *Lex imperat*, a törvény elvágja előlünk a szót és a discussionnak vége. De keressünk analógiákat. A csődtömegben találnak egy csomó sorsjegyet. Eladhatja-e a tömeggondnok az azokból várható nyereség *reményéből*, ha akadna is rá vevő, míg a sorsjegyek magok a tömeg tulajdonai maradnak? A remény tehát nincs leltározva és kétségtelen, hogy eladható, vagy pedig ha a közadás pl. mechanikus; van egy csomó szabadalmazott gépe, értékesítheti-e a tömeggondnok ezen találmányokat? Annyi bizonyos, hogy a sorsjegyek nyereség-reményére végrehajtást vezetni nem lehet; az is bizonyos, hogy a patentirozott gépek leltári értéke csekély, míg forgalmi értéke óriási lehet. Kitűnik ezekből mindenesetre annyi, hogy létezhetnek a csődvagyonban értékek, melyek a csődltárban benn nem foglalvák, de a tömeggondnok kezelési és rendelkezési képessége reájuk mégis kiterjed. A sorsjegyekből várható reményre kiterjed, mint ezeknek gyümölcseire, hogy úgy mondjam termésére, de már a gépeknél nehezebben áll a kérdés. Itt egy nemével a szellemi tulajdonnak állunk szemben. És a szellemi tulajdon értékesítésének jogát a szerző *legszemélyesebb jogának* szokták nevezni. Igaz, a szellemi munka productumairól szólván, rendesen az irodalmi művekre gondolnak, melyek közzétételére a szerzőt végrehajtási uton kényszeríteni nem lehet. Nem hiszem, hogy van olyan realista jogász, a ki a csődbe jutott író asztalfiókjában levő művek közzétételét a tömeggondnokra bizná — *no de pictoribus atque poetis quidlibet audendi semper fuit aequa potestas*, mondja már az öreg Horatius, és ne bántuk mi se ezen privilegisált adósokat. De a mechanikussal már másképp bántunk el; én a szabadalommal ellátott gépeket vagy egyéb találmányokat a csődtömeg érdekében értékesíteném és a csődtörvény 3. §-a alapján ezen értékesítést a tömeggondnokra biznám. A tömeggondnok a csődvagyon gondnoka és gondnoksága alá tartozik minden, a mi a csődvagyonnal összefügg és hűtlen, gondatlan kezelés volna, ha nem értékesítené a vagyont úgy, mint azt a közadás tette vagy tehette volna, a kinek kezelési és rendelkezési joga a tömeggondnokra szállott.

De térjünk rá a cég kérdésére. A cég a kereskedelmi törvény meghatározása szerint azon név, mely alatt a kereskedő üzletét folytatja és melyet aláírásul használ. A név pedig, — mint mondani szokás, — a személy attribútuma, tarto-

zéka, növedéke, akár a közadós keze vagy szakállá, valamint — mondják — ettől nem lehet megfosztani közadóst, úgy a cézget sem lehet a tömeggondnok szabad rendelkezésére bízni. *A név a közadósnek, mint embernek legszemélyesebb joga* és attól megfosztani annyit tenne, mint szakállát levágni és a borbélynak eladni. Ezen distinctio azonban, véleményem szerint, meg nem állhat. A cég első sorban nem a kereskedő neve, a cég azon név, azon jel, melyet a kereskedő használ, tehát a kereskedő üzletének neve. A cég tehát csak olyan értelemben élvez a törvényben oltalmat, mint az áru-védjegy és a cégjegyzék nem különbözik semmiben sem a bejegyzett áru-mintáktól és valamint senkinek esze ágába sem jutna a tömeggondnokot eltüntetni attól, hogy a gyáros gyártmányait az általa megszerzett és használt védjegy alatt tovább gyártani és forgalomba hozza, úgy a tömeggondnokot senki sem tilthatja el közadós cégének használatától. Ez következik a cég, mint kereskedelmi név, a kereskedelmi üzlet jelzőjének a continens minden kereskedelmi törvénykönyvében alapul vett fogalomból és az általánosan elfogadott gyakorlatból. A cég ennek következtében értékkel, vagyoni értékkel bír, eladható, értékesíthető, mint az áruvédjegy, a szabadalom. Már pedig olyan legszemélyesebb jog nem létezik, melyet annak tulajdonosa pénzért másra ruházhat. Polgári nevének használatától a közadóst eltüntetni nem lehet, de cégét az üzlettel együtt eladni, a cézget, mint elismerten vagyontárgyat, az üzletnek tartozékát, járulékát a csődtömeg érdekében, a hitelezők javára értékesíteni, az ellen nincsen egyetlen egy elfogadható érv sem.

Mert mi a cég a csődtömegre való tekintettel? Azon név, mely alatt közadós hitelezőivel érintkezett, mely alatt hitelezőinek adása lett, melyre hitelezői hiteleztek és melynek ők oly értéket tulajdonítottak, hogy neki hiteleztek. Innen azután azon vulgaris felfogás, hogy a kereskedelmi csődben a csőd legelső hatása az, hogy a kereskedő cégét nem használhatja többé. Midőn tehát a tömeggondnok az üzlettel együtt másra ruházza a cézget is, mely esetleg többet érhet, mint maga az üzlet, illetőleg árukészlet, csak sanctionálja az általános felfogást, kifejezést ad annak, hogy azon ember, azon kereskedő, ki az eddig fenállot céze alatt kötötte ügyletét és adósává vált hitelezőinek, ezen nevet, ezen jelzőt, kereskedelmi cégül többé nem használhatja, ezen védjegy alatt ő többé mint kereskedő fel nem léphet. Nevével egyébként tehet, a mit akar, csupán a kereskedelmi cégek oltalmazott sorában ő, mint ezen cég tulajdonosa többé fel nem léphet. És ez a minimuma annak, a mivel a közadós hitelezőinek és a kereskedelmi közvéleménynek áldozhat.

És a törvény a cég, mint kereskedelmi név ezen voluntásának lépten-nyomon kifejezést is adott. A cég átruházható, eladható, értékesíthető, egyéni cézget bírhatnak többen, külsőleg társasnak jelentkező cégnek egy lehet a tulajdonosa, a legcsekélyebb eltérés a cégben azt már más cézeggé teszi, a cégvalódiság elvének csak minimalis tér jut, legfőleg ujonnan keletkező cézeknél. És a hitelezőket megfosztani azon igen sok esetben egyetlen értékétől, oly humanistikus elv alapján, hogy senkit a nevének használatától eltüntetni, megfosztani nem lehet, jogtalanság volna. A közadós serelem nem esik, semmi esetre sem olyan nagy, mint a hitelezőkön.

A kérdés tehát nem a közadós vagy hitelezőin eshető serelem vagy vagyoni hátrány szempontjából döntendő el, hanem a cég mivoltából és az üzlethez való viszonyából. Az üzlet, mint olyan, a maga egészében végrehajtás tárgyát nem képezheti, senki sem vonhatja végrehajtás alá az üzletet, hanem csak az árukat, a tömeggondnok azonban a közadós helyébe lép, ő rendelkezik és a csődválasztmány s törvényszék beleegyezésével eladhatja az üzletet a maga egészében. A cég a kereskedelmi törvény felfogása szerint

kiegészítő része az üzletnek, azzal együtt eladható és az új tulajdonos a 12. §. értelmében használhatja a régi cézget. A német törvény ennek határozott kifejezést ad a 23. §-ában: *«Die Veräußerung einer Firma als solcher, abgesondert von dem Handelsgeschäft, für welches sie bisher geführt wurde, ist nicht zulässig»*. Tehát csak azért van a cég elidegenítése korlátozva, mert nincsen különálló létele, de az üzlettel együtt eladhatja a cézget az, a ki az üzlet felett, mint egész felett rendelkezik. Ez a csődben a tömeggondnok, a ki a kezelési és rendelkezési jogot gyakorolja, gyakorolja mindazon vagyonjogok felett, melyek a csődvagyonnal összefüggésben vannak, gyakorolja tehát a vagyoni értékkel bíró, az üzlet kiegészítő részét képező — tehát a legszemélyesebb jogok közé nem sorozható cég felett is, annál is inkább, mert nem lehet és nem szabad a cézget, mint *nevet* fel fogni, hanem az üzletnek jelzőjét, mely azt másoktól megkülönbözteti, mely tehát a céztulajdonos nevével még akkor sincs különösebb vonatkozásban, ha történetesen megegyezik is a kettő egymással, és mely a közadósra nézve csak ezen cég használatát teszi lehetetlenné, de nem zárja őt ki nevének használatából, sem kereskedelmi üzletnek más cég alatt való használatából. *Dr. Fleischmann Sándor.*

Külföldi judikatura.

534. A biztosítási kötvények nem tekinthetők bemutatóra szülő, sem nem forgatmány után átruházható papiroknak és így a keresk. törvény értelmében ingó dolgoknak nem minősíthetők. (*Német birodalmi törvényszék.*)

535. A keresk. megtartási jog biztosítási kötvényre nem gyakorolható, mert nem értékpapír, hanem csak okmánybizonyíték vagy ugynevezett legitimationalis papír, nem lévén a kötvény a követelés vivője, hanem csak annak jelzője, hogy a biztosító ellen mennyi a követelés és kit illet. A keresk. törv. értelmében ingónak csak oly okmány tekinthető, melynek önálló és értékesíthető vagyonértéke van. (*Német birodalmi törvényszék.*)

536. Ha az eladó a késedelmes vevőtől kártérítést igényel, nem az a fontos, hogy az eladó maga adta legyen el az árut a vevő veszélyére, hanem az, hogy azon áru a kellő helyen s időben tényleg eladatott s azon eladásnál a vevő érdekében előirt szabályok megtartottak legyen. Ha tehát a vevő az árut továbbadta s mindketten késedelembe vannak, úgy az első eladó által a vevőjével szemben történt eladás alkalmas lehet arra, hogy az első vevő a töle követelt kárt a maga vevőjétől igényelhesse, ha utóbbi kellőleg értesített. (*Német birodalmi törvényszék.*)

537. Felszámolás alatti bejegyzett cég nem köteles tünni, hogy a «felszámolás alatt» toldat elhagyásával különben teljesen azonos cég következze, mert azon toldat a törvény által megkívánt kellő megkülönböztető jelet nem képezi. (*Német birodalmi törvényszék.*)

538. Tényleg működni megszűnt cég, ha be is van még jegyezve, nem gátolhatja meg azt, hogy hasonló új cég be ne jegyeztessék, mert a cég az üzlettel együtt feltétlenül megszűnik akkor is, ha a cégjegyzékben a törlés ki nem tüntetett. A cégnek van ugyan külön értéke, de nincs külön létele. (*Német birodalmi törvényszék.*)

539. A csődtömeggondnokra átmegy a biztosított azon joga, hogy a kötvényt visszavásárolhatja s a kapott összeg a csődtömeg javára jut. (*Kölni felsőbírósg.*)

540. Bíróilag megítélt tartásdíj harmadik személy elleni joghatályllyal nem engedményezhető. (*Párisi felebbviteli bírósg.*)

541. A biztosítási feltételek által a biztosítottak engedett ama jog, hogy a kötvényt hátrattal átruházhatja, hogy azt visszavásárolhatja és arra kölcsönt vehet fel, nem bír azon jelentőséggel, hogy a biztosítási összeg a biztosított hagyatékához tartozik. Igaz ugyan, hogy mindaddig míg a kedvezményezett elfogadási nyilatkozatot nem tett, a biztosított mást nevezhet meg kedvezményezettnek, de az elfogadás, mely a biztosított halála után is jogérvényesen történhetik, a szerződés kötés napjáig visszatartó hatást gyakorol. A kedvezményezett közvetlen jogosítvánnyal bír, melyet nem a hagyatékából származtat le s mely el van vonva a hitelezők behatása alól. (*Párisi semmitűszék.*)

Közl: *Dr. Gold Simon.*

Különfélék.

— **Hodossy Imrének** a budapesti ügyvédi kamara tiszteletbeli elnökévé leendő megválasztása tárgyában huszonhét kamarai tag, névszerint: Dr. Burián Béla, dr. Sik Sándor, dr. Rácz Géza, id. dr. Környei Ede, dr. Fried Adolf, Lövész György, Árkay Kálmán, dr. Liedemann Károly, Kiss Albert, Konkoly Thege József, Craus Gyula, dr. Friedmann Bernát, dr. Kern Tivadar, dr. Darvai Fülöp, dr. Végh Arthur, dr. Bleuer Samu, dr. Nagy Dezső, dr. Mezei Sándor, dr. Pap József, dr. Keresztessy József, dr. Kelemen Lajos, dr. Karácsonyi Jenő, Matuska István, Köves György, dr. Siegmund Vilmos, dr. Szedenicz János indítványt nyújtott be. Ez indítvány a legközelebb tartandó rendkívüli közgyűlés napirendjére tüzetett ki. Ez indítványt ügyvédi körökben általános lelkesedéssel karolták fel. Az ügyvédi kar háláját akarja leírni e férfiu iránt, a ki tizenöt éven át oly odaadással és tapintattal vezette a kamara ügyeit, másrészt kifejezést kíván adni tiszteletbeli elnökké való megválasztása által annak, hogy őt szellemileg fejének tekinti és az ügyvédi kar érdekében kifejtendő munkásságára a jövőben is számít.

— **Az ügyvédi rendtartás javaslata** felett való tárgyalásait a budapesti ügyvédi kamara választmánya több napon át folytatott üléseiben befejezte. A választmány a törvénytervezetet általánosságban elfogadandónak véleményezi és annak több rendbeli előnyeiről elismeréssel emlékezik meg. A részletek tekintetében a választmány beható tanácskozássokat folytatott és több rendbeli czélzerű módosításokat javasol. A törvénytervezet és a választmányi véleményes javaslat megvitatása és az igazságügyminiszterhez intézendő felterjesztés megállapítása czéljából a kamara elnöke a rendkívüli közgyűlést valószínűleg 1893 május 28-ára hívja egybe.

— **A főrendiház** mult heti vitájában Schlauch Lőrincz nagyváradi püspök idézte a kir. Curia egyik ítéletét. A kir. Curia köréből felkértek annak kijelentésére, hogy azon idézet csonka volt. Ide igtatjuk az illető curiai ítélet szövegét és a püspök ur által kihagyott részt *dült* betűkkel szedjük:

«A kir. ügyész a Kbt. 53. §-a alá veszi vádlottnak azt a cselekményét, hogy két az 1868: LIII. tcz. 12. illetve 14. §-ai értelmében ref. vallásu gyermeket meggyóntatott, megáldoztatott és bérálás alá bocsátott.

Minthogy azonban a Kbt. 53. §. az 1868: LIII. tcz.-nek egyedül csak valamely keresztény vallásfelekezethez való áttérésre vonatkozó szabályának áthágását helyezte büntetőjogi következmények sulya alá, mit a kir. Curia már 1882. évi 1092. sz. alatt hozott ítéletében is, hivatkozva a törvényszakasznak az illető törvényjavaslat indokolásából világosan kitűnő célzatára, kimondott;

minthogy e szerint megítélés tárgyát nem az képezi, minő vallási szertartásban s minő intentióval részesült az illető szülő vallásában született 18 évet be nem töltött egyén valamely lelkész részéről, hanem csakis az bírálendő meg: forog-e fen oly cselekmény, mely az idézett 1868. évi LIII. tcz.-ben az áttérésre nézve kijelölt eljárás szabályaiba ütközik, *mert a törvény szempontjából csak azok a cselekmények tekinthetők más vallásfelekezethez való felvételnek, csak az az áttérés tekinthető joghatályosnak, mely az idézett törvény rendelkezéseinek megfelel;*

minthogy vádlott a kir. ügyész által a vád alapjául felvett cselekményével nem hágtá át az 1868. évi LIII. tcz.-nek az áttérésre vonatkozó szabályait, ezen cselekmények nem is foglalják magukban a Kbt. 53. §-ában meghatározott kihágás ismérveit:

büntetendő cselekmény tényálladéka tehát fen nem forogván, a vádlott ellen folyamatba tett bünvádi eljárást a Btk. 1. §-a alapján minden irányban meg kellett szüntetni.»

(Az ítélet egész szövegét l. *Jogt. Közl.* Melléklet 1893. 12. sz.)

— **A büntető bírói ügyviteli szabályok módosítása** tárgyában az igazságügyminiszter rendeletet bocsátott ki, mely-

nek a régi szövegtől eltérő rendelkezéseit a következőkben emeljük ki:

A 11. §. módosításakép:

A vizsgáló bíró az albirótól bármikor kívánhatja a vizsgálat iratainak bemutatását, valamint jelentést kívánhat a vizsgálat állásáról, illetőleg menetéről. Ha szükségesnek találja, az albirónak kiosztott ügyekben is a vizsgálatnak mily irányban teljesítése vagy egyes vizsgálati cselekményeknek fogantatása iránt az albirónak kötelező utasítást adhat. A mennyiben azonban ezt a vizsgáló bíró nem tette, az albiró a hozzá utalt ügyekben saját belátása szerint és felelősségére jár el, ennél fogva vizsgálatot, előzetes letartóztatást, vizsgálati fogságot, személymotosztást, házkutatást vagy bünvádi lefoglalást is elrendelhet.

A vizsgáló-bíró a kiosztott ügyet az albirótól elveheti s abban a vizsgálatot maga teljesítheti, vagy ezzel más albirót bízhat meg.

Ha az albiró a vizsgálatot befejezettnek tartja, az arra vonatkozó iratokat a vizsgáló-bírónak mutatja be. Ez utóbbi a vizsgálati iratokat az albirónak pótlás végett visszaadhatja. A befejezett vizsgálat iratait az ügyészséghez a vizsgáló-bíró teszi át.

A vizsgáló-bíró akkor is, ha mellé albiró van kirendelve, maga teljesítse a fontosabb és bonyolódottabb vizsgálatokat.

A 28. §. módosításakép:

Azokat, a kik a törvényszéknél szóbeli feljelentés tétele végett jelentkeznek, rendszerint maga a vizsgáló-bíró hallgatja meg.

Ha ebben el nem halasztható teendők akadályozzák, a szóbeli feljelentések felvételével időről-időre megbízhatja a melléje rendelt albirót. Utóbbi esetben a jelentkező felet az albiró hallgatja meg s ugyanő veszi fel a jegyzőkönyvet.

Jegyzőt vagy aljegyzőt a vizsgáló-bíró csak esetről-esetre és akkor utasíthat a szóbeli feljelentésről jegyzőkönyv felvételére, ha melléje albiró nincs kirendelve, önmaga pedig más fontos vagy halaszthatatlan teendővel van elfoglalva.

A feljelentés írásba foglalásánál jegyzőkönyvvezető mindig alkalmazandó.

Az 54. §. módosításakép:

«A vizsgáló-bíró mellé rendelt albirónak kiosztott ügyekben a kiadványokat, — a mennyiben ezt a vizsgáló-bíró magának fen nem tartotta, — a vizsgáló-bíró helyett az albiró írja alá. (N. N. vizsgáló-bíró helyett N. N. albiró.)»

— A bíró elleni rendbirság kiszabásának kérdése.

A *szegedi kir. ítélő tábla*: Dr. — — járásbírósi albirót 2 frt rendbirság megfizetésére kötelezi. *Indokok*: Miután — —nak — —ugyis mint kis gyermekei term. és törv. gyámja ellen tlkv. kiigazítása iránt folytatott perében a szegedi kir. ítélő táblának 1891. szept. 30-án 5800. sz. a. kelt rendelete, a módosi kir. járásbírósi, mint tlkvi hatóság által nem a megfelelő pontossággal teljesített, a nevezett kir. járásbírósi mint tlkvi hatóság a szegedi kir. ítélő táblának 1892. szept. 6-án 5719. sz. a. kelt rendeletével újból felhívott, hogy arra az esetre, ha alperesek a további rendelet folytán hozzájuk intézett felhívás folytán nyilatkozatot nem adtak, azokat a felebbezés pontos megjelölésével az 5800. számú rendeletnek megfelelően újból hívja fel. A helyett azonban, hogy a nevezett kir. járásbírósi a fentjelölt újabb rendeletnek eleget tett volna, az 1892. szept. 24. 10,498. sz. a. kelt jelentésében oly körülményeket hoz fel, a melyek az 5800. sz. a. rendeletből kitetszőleg a kir. ítélő tábla előtt nem csak ismereteseek voltak, hanem azok az utóbb említett rendeletben kimerítőbben soroltatván fel, annak indokál szolgáltak. Minthogy ezek szerint az 5719/92. számú rendeletnek nem teljesítése az 1891: XVII. tcz. 13. §-ának 2. bekezdésében meghatározott nyilvánvaló mulasztást képez, s minthogy az említett rendelet kiadása idején s következtében a fentjelölt ügyben teendő intézkedések, a módosi kir. járásbírósi hivatali főnökének 717/92. szám alatti jelentése szerint dr. — — albiró hivatali köteletségéhez tartoztak, s így a fentjelölt mulasztás őt terheli, ezeknél fogva a fentidézett törvény értelmében reá rendbirság volt kirovandó. (1893. évi január 24-én 11,453.)

A *m. kir. Curia*: A szegedi kir. tábla határozata megváltoztattatik s a rendbirság alkalmazásának ezuttal helye nem tállatik; mert habár a 10,496/892. számú felterjesztésben az 5719/92. számú kir. táblai rendelvényre vonatkozó teljesen kimerítő jelentés nem is foglaltatik, mégis minthogy az említett felterjesztés a táblai rendelvényre késedelem nélkül tétetett meg, s ekként a tapasztalt hiány a felülvizsgálat

alá került ügyre vonatkozó káros késelem nélkül pótolható volt: dr. — — albiróval szemben nem forog fen oly súlyosabb rendetlenség vagy mulasztás, mely az 1891. évi XVII. tcz. 13. §-ában megállapított rendbirságban ezuttal való alkalmazását vonhatná maga után. (1893 ápr. 21. 2206. sz. a.)

— A budapesti kir. kereskedelmi és váltó törvényszék ügyforgalmi és tevékenységi kimutatása: 1893. évi ápril havában érkezett 7519, elintézetlen volt 1272, volt elintézendő 8791. Elintéztetett per 249, sürgős 1227, rendes 3848, ülésen kívüli 1950, összesen 7274, elintézetlen maradt 1517.

— A Magyar Jogászegylet tagjainak legközelebb ismét három új füzet küldetik meg. *Messinger Simon*: a csődjavaslatokról, *Roth Pál*: a részletügyletekről és *Moravcsik Ernő*: a perlekedési tébolról. Ezenkívül megküldetik a tagoknak 1892—3. évi névsora. (A kiknek a névsor kiigazítása tekintetében észrevételük van, szíveskedjenek a titkári hivatalhoz fordulni). Az ügyvédi szervezetről szóló vita folytatása, továbbá dr. Schwarz Gusztáv előadása és a beszámításról folyt legutóbbi vita, a nyár folyamán kerül ki a sajtó alól.

— A budapesti egyetem jogi karán ujabban a magántanárok száma tetemesen szaporodik. A legközelebbi félévben előreláthatólag négy új magántanár kezd meg előadásait.

— Az előzetes eljárás reformja czimen dr. Baumgarten Izidor kiadta a Büntető Jog Tárában megjelent cikksorozatának különlenyomatát. A mű Kozma Sándor kir. főügyésznek van ajánlva.

— Felsőbíróságaink határozatainak gyűjteményét adja ki dr. Márkus Dezső második kiadásban. A négy kötetre tervezett munka első kötete, mely a dologi és kötelmi jogra vonatkozó határozatokat tartalmazza, megjelent. Az egyes részek bevezetéseülszerző közli a vonatkozó jogforrásokat és irodalmat.

— A miskolci ügyvédi kamara ujonnan alakult választmányának tagjai: Elnök: Kováts Lajos. Helyettes Elnök: Bizony Ákos. Titkár: Lengyel Lajos. Ügyész: Dr. Frankfurter Sándor. Pénztárnok: Petro József. Választmányi tagok: Sassy István, Mikuleczky István, dr. Hollaender Gusztáv, Bársony János, dr. Gencsi Samu, dr. Glós Károly, Szaffka Pál, Fodor Pál. Póttagok: Dr. Klein Ignác, dr. Molnár Gyula, dr. Küröz Jakab, dr. Nagy Péter.

— Az igazságügyminiszter elrendelte, hogy ezentul az ügyvédi vizsgálat díja fejében 20 forint legyen fizetendő. (Eddig 18 frt.)

Nemzetközi Szemle.

Közjog.

— Stoerk J. Der staatsbürgerliche Unterricht. Freiburg u. Leipzig 1893. — E cím alatt az ismert magyar születésű szerző egy a greifswaldi egyetemen tartott felolvasását közli, melyben utalva a német császár azon kezdeményezésére, hogy a német elemi oktatásba állampolgári propädeutika hozassék be: érdekesen ecseteli ezen reform szükségességét és hasznosságát az oly fogyatékos jogismeret elterjedése s a népnek a jogéletben való részesedése szempontjából. A szellemesen irt füzet nekünk is sok megszívlelni valót nyújt, ámbar nálunk már az 1868. évi XXXVIII. tcz. gondoskodott arról, hogy a népiskolai növendékek az állampolgári jogok és kötelességekről némi tájékozást nyerjenek. n. f.

— A schweizi közjog a gyakorlatban. A schweizi Bundesrath megbizta Salis, baseli egyetemi tanárt, hogy a schweizi szövetségi hatóságok alkotmányjogi és közigazgatás-jogi gyakorlatát az 1874. évtől kezdve, a mely az új alkotmány életbelépésének éve, rendszeresen összeállítsa. A műből eddig három kötet jelent meg. A közjog szokásjogi kifejlődésére nézve a legérdekesebb adat az, hogy a gyakorlat állandóan azon irányban mozog, hogy a szövetség hatásköre az egyes államok hatáskörével szemben mindinkább kitágíttassék. Ezen fejlődési irány, — mely különben az alkotmány időnkinti törvény általi módosításaiban is érvényre jutott, — a gyakorlatban abban nyilvánul, hogy a szövetségi alkotmány 2-dik szakasza, mely szerint a szövetség célja egyebek közt «a közös jólét előmozdítása», több esetben nagyon kiterjesztően magyaráztatik. Sőt volt oly eset is, melyben a szövetségi hatóságok kompetenciája avval indokoltatott, hogy a szövetségi alkotmány bevezetésében az foglaltatik, hogy a szövetség célja «a schweizi nemzet erejének és becsületének fentartása». Az idegenek jogállásának magyarázatára nézve fontos, hogy az idegenek jogköre kiterjesztő magyarázatban részesült annyiban, hogy az egyes kantonok hatósági intézkedései ellen éppugy elismertetett részükre a panaszjog, mintha állampolgárok volnának, ellenben megszorítva magyaráztatott az ide-

genek jogköre annyiban, hogy a szövetségi főhatóság intézkedései elleni panaszjog csak az állampolgárok által igénybe vehetőnek jelentetett ki. A kormányzat terén a schweizi alkotmány nem a miniszterialis, hanem a kollegiális rendszer alapján áll, úgy hogy minden ügy tanácsban intéztetik el. De a gyakorlat oda fejlődik, hogy e rendszert mindinkább az egyéni elintézés rendszere, azaz a miniszteriális rendszer váltja fel. Az állami intézkedések két nagy osztálya a törvény és rendelet Schweizban nem válik egymástól annyira szét, mint más államokban és pedig azon okból, mert az állami hatalmak egymástól való elválasztása ott alig vagy csak tökéletlenül van keresztülvive. A szövetségi főhatóságok a törvény, rendelet és határozat kifejezéseket vegyesen és éles határvonalak nélkül használják, sőt a szövetségi tanács kijelentette, hogy a «törvény» fogalma határozatlan és az eset körülményei szerint kell eldönteni, hogy valamely intézkedés törvénynek vagy határozatnak (Beschluss) tekintendő-e. A költségvetés Schweizban nem törvény által szavaztatik meg. Ennek oka mindenekelőtt az, hogy a szövetségi gyűlés mind a parlament, mind a kormány hatáskörével bírván, a költségvetés nem a parlament által a kormány részére megszavazott felhatalmazást, hanem a szövetségi gyűlés által önmaga részére megállapított gazdálkodási tervet képez. Az utóbbi időben ugyan kezd a gyakorlatban az államhatalmak szétválása nyilvánulni, és a szövetségi gyűlés mindinkább a parlament, a szövetségi tanács pedig, mely csak segédhatósága volt a szövetségi gyűlésnek, mindinkább a kormány teendőit kezdi ellátni, de a költségvetés még mindig csak szolgálati utasításként jelentkezik, a melyet a szövetségi gyűlés a szövetségi tanácsnak ad, és törvény jellegével semmi tekintetben sem bír. Azon szabálytól, hogy a törvények hiteles magyarázata azt illeti, a ki a törvényt hozza, Schweizban a szövetségi tanács gyakorlata eltért és maga tette hiteles magyarázat tárgyává a szövetségi alkotmány egyik szakaszát, bár az alkotmány népszavazás által lett megállapítva.

— Jellinek György heidelbergi egyetemi tanár közjogi szempontból vizsgálja az ártatlanul elítélteknek adandó kártalanítás rendszerét. E célból mindenekelőtt kifejti, hogy az ártatlanul elítélteknek adott kártalanítás nem magánjogi, hanem közjogi természetű, éppugy, a hogy pl. az adófizetés vagy a pénzbüntetések megfizetése szintén nem magánjogi, hanem közjogi természetű kötelmet képez. Ebből kiindulva azon következtetésre jut, hogy az idevágó osztrák törvény azon intézkedése, hogy e kártalanítási igények felőli előleges döntés az igazságügyminiszter hatáskörébe tartozik, helyes és a kártalanítási kötelelem közjogi minőségéből folyik. De a kártalanítást igénylő egyén érdekében is legbecsesebbnek látszik az első döntés jogával az igazságügyminisztert felruházni, mert sem a büntető sem a polgári bíróság nem alkalmas arra, hogy e kérdésekben a szükséges szabad felfogással és bőkezűséggel járjon el. Az osztrák törvény szerint a jogorvoslat az igazságügyminiszter döntése ellen az állami bírósághoz (Reichsgericht) megy, a mit Jellinek szintén helyes intézkedésnek tart. Szerinte a kártalanítás közjogi természete megkövetelte, hogy a jogorvoslat valamely közjogi bíróság elé tartozzék. Ilyen kettő van Ausztriában, egyik a közigazgatási bíróság, a másik az állami bíróság. Jellinek szerint ez utóbbi alkalmasabb a felülbírálat gyakorlására, részint mivel a közigazgatási bíróság Ausztriában csak cassatorius hatáskörrel bír, részint pedig, mivel az állami bíróság tagjai nem levén hivatásszerű tisztviselők, inkább esküdtszék jelleggel határoznak a kártérítés kérdésében és magas állásuknál fogva a támasztott igényekkel szemben eléggé hajlandók a bőkezűségre. (Zeitschr. f. d. Privat-n. öffentlich Recht.)

Büntetőjog.

— A párisi büntetőtörvényszék a koldulás és csavargás meggátlása végett a közigazgatási hatóságokkal egyetértve figyelemreméltó rendszert honosított meg. A vádlottnak, a ki koldulás vagy csavargás miatt állítottatott a bíróság elé, azon esetben, ha a könyörületre érdemesnek látszik, egy a közigazgatási hatósághoz intézett levelet ad át, a melyben az illetőt segélyre vagy munkára ajánlja. Ezenkívül némely magánintézetek is bejelentik készségüket a bíróságnak, hogy bizonyos számú ily egyéneket elhelyeznek vagy segítenek, és ez esetben a bíróság azoknak az ily intézetekhez adja az ajánlást. R. Zs.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél évre ... 6 frt
negyed évre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A csődnovella-javaslat. (Bírálati tanulmány.) Dr. BERKOVITS FERENCZ nagyváradai ügyvédtől. — A jászkunok öröklése mai érvényében. DEBRECZENYI MIKLÓS budapesti kir. táblai bírótól. — *Jogirodalom:* Az exceptio doli a régi és a mai római jogban. Irta dr. Kajuch Márton. Dr. VÉCSEY TAMÁS budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Birtokbahelyezés esélyei. Dr. RÓNAI JÁNOS balászfalvi ügyvédtől. — Exceptio plurium concumbentium. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A csődnovella-javaslat.

Bírálati tanulmány.

Habár jogászi körökben is gyakran kifejeztetett az óhaj, hogy az 1881. XVII. tcz. revisio alá vétessék, mégis kétségtelen, hogy a csődtörvény elleni panaszok inkább kereskedői és még inkább ezen érdekeket képviselő egyletek és testületek körében merültek fel. Sem az egyiken, sem a másikon csodálkozni nem lehet, mert a ki az életet csak kissé ismeri, tudja, hogy a mint valaki valamely, a törvény által szabályozott intézmény terén, a maga érdeke által igaznak vélt álláspontot keresztülvinni nem tudja, nem tekinti sem az általános érdeket, sem azt, hogy baja tényleg összefügg-e a törvénnyel, illetve annak vélt hiányaival, hanem mindjárt kész az ítélettel, hogy a törvény rossz és hibás, és ezen ítéletének következményeként követeli, hogy a kormány az ő kezdeményezésétől függő törvényhozási apparatust hozza működésbe.

Hogy e bevezetésből már sejthető álláspontunkat, hogy t. i. ez idő szerint a csődtörvény revisiója nincs indokolva, kellően kimagyarázhatjuk, vessük fel a kérdést, hogy az újabbkori törvényalkotásaink közt egyik legsikerültebbnek mondható törvénynél, a csődtörvénynél, mi szülte a szükségletet, hogy az már most novellai uton változás alá vétessék?

Ha e kérdés eldöntése végett a novella általános indokolásához folyamodunk, mosolyognunk kell, midőn itt azon feleletet kapjuk, hogy a nem egészen 11 év óta hatályban lévő törvény általában véve jónak és célszerűnek bizonyult, sőt azt sem lehet tagadni, hogy egyes hiányait a helyes uton indult judicatura pótolta, de azért mégis meg kell változtatni, mert *nincs törvény, melynél inkább kellene a gyakorlati tapasztalatokhoz alkalmazkodni, mint a csődtörvénynél.* Hát bizony ez nem indoklás, és miután nem akarunk keményebb szóval élni, azt a novella készítőjénél nem tudjuk be egyébbnek, mint megbocsájtható amor parentiumnak, mert eddig nem ismerünk törvényt, melynek alkotásánál nem kellene a gyakorlati tapasztalatokhoz alkalmazkodni, és ha e tekintetben a törvények közt rangsorozati különbségeket állítanánk fel, ez minden lenne, csak nem a gyakorlat élet követelménye. Ily osztályozást megengedni nem volna egyéb, mint a törvényalkotás terén is azon meddő vitatkozást felébreszteni, melyet más téren látunk, hol az emberek a felett vitatkoznak, hogy a szappan, cukor, papír vagy ki tudja miféle cikk gyártása vagy fogyasztása képezi a cultura jobb és biztosabb ismervét és szükségletét.

Nézetünk szerint a dolog úgy áll, hogy a gyakorlati élet követelménye a törvényhozásnak általános kiindulási pontja

és éppen ez hozza magával, hogy a törvényhozásnak, csak akkor szabad magát valamely új törvény hozatalára elhatározni, ha belátja, hogy intézkedése nélkül az általa helyesnek elismert követelmények érvényesülni nem tudnak, és már létező törvényt csak akkor változtasson meg, ha a régi törvény szabványai ellenkeznek a modern élet szükségleteivel, vagy ha a régi törvény alapján kifejlődött gyakorlat veszélyezteteti a törvények fentartandó szellemét, vagy ha a törvény némely intézkedései olyanok, hogy miattuk a törvény helyes alapelvei érvényesülni nem képesek, vagy pedig az egyes törvények ellentmondásai folytán a jogbiztonság van veszélyeztetve. Ha a törvényhozás nem így jár el, hanem alkotásaiban magát szeszély vagy gyengeség által engedi vezetetni, akkor folyvást újabb és újabb törvényt gyártanak, és ezáltal nemcsak a hazai jog öntudatos fejlődését és a jognak a nép vérébe való átmenetelét akadályozzák meg, de még azt is eléri, hogy az emberek a fától az erdőt nem látják, vagyis a sok törvény miatt nem tudják: quid juris?

Hogy a tárgynál, t. i. a csődtörvénynél maradjunk, vessünk egy pillantást Németországra már csak azért is, mert ennek csődtörvénye képezi a mienknek meg nem tagadott és meg nem tagadható szülőjét. Ezen egy pillantásból azonnal látjuk, hogy jóllehet ott a csődtörvény négy évvel régebben van érvényben, mint nálunk, mégis a porosz igazságügy-miniszter 1887. évi jelentésében azt mondja, hogy a törvénnyel nagyon meg vannak elégedve és egyes apró hiányai és hibái nem képeznek okot a revisióra, hanem egyelőre további tapasztalatokat gyűjtenek. S ez igen jellemző, mert Németország velünk összehasonlítva tagadhatatlanul sokkal kifejtettebb kereskedelemmel és iparral bír és ott a gyakorlati élet követelményeihez annyira alkalmazkodnak, hogy ha a kormány belátja, hogy valamely kétségtelenül üdvös és fontos dolog a törvény hiányossága folytán érvényesülni nem képes, nem riad vissza egy nagy organikus törvénynek, akár egy szakaszát is törvényhozási uton megváltoztatni, a mint ezt jeles perrendtartásuk 809. §-ának története igazolja.

Mindebből érthető tehát azon álláspontunk, hogy miután az érvényben lévő csődtörvény nagyban és egészben jónak bizonyult és semmi esetre sincs benne oly intézkedés, melynek hiányossága miatt a törvény valamely fontos követelménye érvényesülni nem tudna, még nem látjuk elérkezettnek az időt, hogy az is már revisio alá vétessék és különösen oly revisio alá, a melyet a javaslat contemplál és melyet nem habozunk reformatio in pejus-nak jellegezni.

Nem tudjuk, ki készítette a szóban forgó javaslatot, de bennünk az egész azon benyomást ébreszti, mintha az valamely, a csődtörvény ellen oly ékes lármát csapott hitelezői védegyuletből indult volna ki és így tulajdonképen a dologban az igazságügyminiszter gunyja rejlik, ki a javaslat elkészítésének az illető kör részére történt átadásával be akarta bizonyítani, hogy az illető kör vezetői maguk sem tudják, hogy mit akarnak.

Lehetetlennek tartjuk ugyanis, hogy az igazságügyminiszteriumban be nem látták volna, hogy most éppenséggel nem alkalmas az idő, hogy a csődtörvény novelláris uton megváltoztassák, mert míg az érvényben lévő csődtörvénytől senkisé sem tagadhatja meg, hogy nagyjában és egészében cél-

jának megfelel, egész halmaza van a jogi élet nyilvánulatainak, melyek egyáltalán nincsenek, vagy legalább nincsenek jól szabályozva, holott ezek mind olyanok, melyek a csődtörvényt befolyásolják, vagyis olyanok, hogy nem nekik kell a csődtörvényhez alkalmazkodniok, hanem ennek kell azokhoz simulnia. Ilyen az általános polári magánjog, a családjog, némely kisebb keresk. törvények, de *főleg* a perrendtartás és végrehajtási eljárás. Ebből tehát az következik, hogy előbb mindezeket el kell készíteni, és csak ha majd ezek meglesznek, fog kelleni a csődtörvényt azon szempontból vizsgálat alá venni, hogy anyagi és alaki intézkedései kívánnak-e változtatást?

Ha azonban valaki azt kérdezné, hogy egyáltalán nem lehet-e a csődtörvényt addig revisio alá venni, míg az előzményeket képező joganyagok teljes szabályozást nem nyertek, akkor azt felelnők, hogy a revisio attól függ, vajon van-e a csődtörvényben oly hibásnak tekinthető intézkedés, melynek orvoslásával nem lehet tovább várakozni? Ha ilyen nincs, akkor a revisiónak csak egy feltétel alatt van helye, ha t. i. a helyesnek elismert alap- és vezérelvek, tovább és pedig olyként kiépíthetők, hogy akármiképen fognak is a csődtörvény előzményeit képező joganyagok szabályoztatni, a csőd különlegességére vonatkozó alapelveket és azok alapján eszközölt építményeket előreláthatólag nem fogják megbolygatni.

Ily kiindulási pont mellett magunk is szívesen beleegyeznénk a revisióba, de az előttünk fekvő javaslat e kiindulási pontnak éppen nem felel meg, mert intézkedései részben feleslegesek, részben lényegtelenek és részben a helyett, hogy a csődtörvény helyeseknek elismert alapelveit kiegészítenék, azokat felforgatni készülnek.

Hogy a feleslegesekből példát idézzünk, hivatkozunk a 4. §-ra, mely által kimondatnék, hogy a zálogjog megtámasztását azon körülmény ki nem zárja, hogy az bíróság közbenjöttével szereztetett. A javaslat indokolása elismeri, hogy hazánk judikaturája ezen helyes álláspontot már az érvényben lévő csődtörvény alapján is kimondta, de azért szerinte annak törvénybe leendő felvétele mégis ajánlatos, mert *nincs kizárva annak lehetősége, hogy a bírói gyakorlat idővel más álláspontra helyezkedhetik*. Igazán csodálatos, hogy míg az általános indokolásból azt lehetne következtetni, hogy a mindennapi élet szükséglete szülte meg a revisio iránti szükségletet, most meg egy igen erősen kiemelt javaslati tételnél azt halljuk, hogy miután a bíróságok a jelen törvény alapján is így határoztak, a mindennapi élet szükséglete tulajdonképpen nem kívánja a javasolt intézkedést, de ki tudja a jövőt? Valóban, ha ez nem játék a törvényhozó hatalommal, akkor igazán nem tudjuk, hogy ennek esete mikor forog fen? A javaslat ezen §-ának indokolásából látjuk, hogy Németországban vannak egyes nagy tudósok, kik e kérdésben a lipcsei főtörvényszéknek a mi bíróságainkkal azonos felfogását megtámaszták, de mi meg azt tudjuk, hogy hallatlan nevetség tárgyává tenné magát azon német jogtudós, *a ki más tudósok támadásától való félelmében azt javasolná a német* kormány, hogy biztosítsa a jövőt és a mostani helyes bírói törvényt magyarázatot iktassa törvénybe. Ha ezzel komolyan kellene beszélni, felvilágosítanák arról, hogy míg a mindennapi élet szükséglete a bírói törvényt magyarázattal meg van elégedve, a törvényhozói hatalom közbelépésére nincs ok és ezen állapot annál is inkább üdvös, mert így megvan a lehetőség, hogy ha egyszer a mindennapi élet szükséglete éppen az ellenkező törvényt magyarázatot tartaná indokoltnak, a bíróság nem lesz akadályozva abban, hogy a közvéleménynek a szükségletből kifejlődött e kíváncsi ki ne eléghesse.

A felesleges intézkedés másik példáját a 30. §-ban találjuk, hol törvénybe vétetnék az, a mit az igazságügyminiszter 21095/884. sz. a. rendeletében úgy is előírt, hogy t. i. a lel-

tárba a leltározott áruk beszerzési ára is felveendő. Miután a javaslat egy szóval sem állítja, hogy a fenti rendelkezést a miniszter hatáskörének túllépésével tette volna, semmi ok sincs arra, hogy az törvénybe ígtattassék, főleg miután oly intézkedésről van szó, melynek értékéhez nagyon sok szó fér és melyet mi nem habozunk nemcsak értéktelennek, hanem idő- és költségrablónak jellegezni, melyre nézve tehát sokkal jobb, ha miniszteri rendelet alapján áll fen, mert így megvan a lehetőség, hogy az, annak idején, a törvényhozási nagy apparatus mozgásba hozatala nélkül vándoroljon a lomtárba.

Dr. Berkovits Ferencz,

(Bef. köv.)

nagyvárad ügyvéd.

A jászkunok öröklése mai érvényében.¹

Az eddig elmondottakat figyelembe véve már most: azt hiszem, mindenki teljesen jogosultnak tartja vélekedésemet, mely szerint Zlinszky Imrének «Magyar magánjog»-a jegyzetében² olvasható okoskodását, mely azt, a mit a szövegben helyesen ad elő, egészen kiforgatja, helytelennek és elhamarkodottnak tartom.

Mert ha már fenakadt a «maradék» szón: kellett volna legalább a VI. és VIII. statutumok fentebb idézett helyeit megolvasnia; vagy az eredeti latin szövegű statutumot felkutatnia, mi a nemzeti muzeum könyvtárában háromféle kiadásban is megvan. Ha csak ennyit tesz Zlinszky, eloszthatá aggályát igen könnyen; s nem vádolja meg a statutumot határozatlansággal, vagy felesleges — sőt értelemzavaró — szószaporitással; a mi már azért is kizártnak tekintendő, mivel a jászkun statutumok, noha az egész csak 28 kis nyolczadrétű lapra terjed, egyre-másra egy-egy lapon 30 sorral, a magánjogi életnek ugyszólván minden nyilvánulásaira kiterjeszkednek s a fő-fő irányeszméket ezek mérlegelésére megadják; és nem ad magáról kézzel fogható bizonyítványt a tekintetben, hogy a jászkun viszonyokat, ezek alapját és fejlődését sem nem ismerte, sem alapos tanulmány tárgyává nem tette s csak a pestmegyei birtokos nemes ember eszével gondolkodott.

S ez az ily münél, melynek célja az oktatás, a felvilágosítás, annál megbocsáthatatlanabb; mert Zlinszky műve szövegében, — tekintettel arra, hogy a fentidézett helyen a törvényes öröklésről szólván, a «neque de bonis suis disposuisset»-re szüksége nem volt s így ezt el is hagyta, — a statutum most tárgyalt pontjának rendelkezését a lehető legszabatosabban adja elő, midőn azt mondja: «Ha azonban a férj törvényes örökös nélkül halna meg: úgy az ingó, mint az ingatlan közszerzeményi javak az özvegyre szállanak».

Igen.

Mert ha a statutum megalkotásánál az a szándék vezette volna annak alkotóit, hogy a jászkun özvegyasszony hitvestársi öröklése azonnal beáll, mihelyt férje gyermektelenül s végintézkedés nélkül hal meg: bizonyára nem mentek volna tovább annál, hogy «quin si maritus in semine prorsus defecisset, neque de bonis suis disposuisset»; mivel hogy e mondat a lehető legszabatosabban azt az állapotot fejezi ki.

Ámde, mint a statutum most tárgyalt szövege tanúsítja, a hitvesi öröklés beálltának meghatározásában itt nem állapodtak meg; hanem hozzá tették további előfeltételül még azt is, hogy «nullis superextantibus hæredibus», vagyis azt, «ha semmi más örökös sem maradt». Mi által igaz, hogy bővebb magyarázatát adták a hitvesi öröklést szabályozó pontnak; de nem oly értelemben, mint egy adott esetben egyik közbenső bírói forum ezt tudni vélé, mintha t. i. az által a leszármazók teljes hiányát kívánta volna határozottabban körülírni; hanem abban az értelemben, hogy mivel

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 8., 9., 18. és 20. számban.

² 1883-iki kiadás 643. lap.

az özvegyasszony hitves öröklése beálltának feltételül keveslették a férjnek gyermek s testamentom nélküli elhunytát, tehát kiszélesítették az özvegy rovására e föltételeket az egyedül vérrokonság javára s érdekeinek oltalmára szolgáló közbeszurással olyan formán, mint mikor az ember nem akar minden egyes eshetőséget felsorolni, hanem egy-két főbb vonás kiemeléseül egy generalis tételt, mely mindent magában foglal, oda illeszt a mondat végére, mondván: szóval, ha semmiféle más örökös nincs. Vagyis célja volt e statutumbeli intézkedésnek az: a mit Zlinszky is «Magyar magánjog»-a szövegében kiemelt, s a mivel a Frank Ignác «Közigazság törvénye» is (II. R. II. darab 797. lap. 627. §. 4. pont) teljesen megegyezik, mondván «sőt egyéb örökösök hiányában, ha férje végrendeletet nem hagyott, minden javak ő reá t. i. a közkereső özvegyre szállanak».

A kérdés most már az: hogy ha az örökhagyó férjnek se gyermeke, se testamentoma nem maradt: vajon kik lehetnek azok a hæresek, azok az örökösök, a kik még az özvegygyel szemben állhatnak?

Azt hiszem: nem nagy fejtörésbe kerül e kérdésre megadni a feleletet.

Csak azt nem kell szem elől téveszteni, hogy a hatályon kívül hagyott IV. statutumban is, de az id. törv. szab. 17. §-ával ennek helyébe állított s a 10—12. §-okban meghatározott és a jászkunkerületekre is «kiható» törvényes öröklési rend szerint is a leszármazókon kívül kik hivatvák még ab intestato öröklésre? S ha ezt szem előtt tartjuk: legott nyilvánosságossá válik, hogy senki mások nem lehetnek ezek az örökösök, mint az örökhagyó szülei vagy ezek nem létében oldalrokonai.

S így, minthogy az id. törv. szab. 14. §-a Jászkunságban nem élő törvény; hanem a helyett ott a 17. §-sal változatlan szövegében visszaállított V. jászkun statum a zsinórmérték; ez pedig a felmenő s oldalági rokonságnak elsőbbséget ad az özvegyasszony fölött, az is kétségtelen, hogy az a jogközösségi theoria, mely a Zlinszky agyában, sokszor említett megjegyzése alkalmával szintén keringett, a jászkunoknál kedvező talajra nem találhat; mert ott, a hol tételes törvény statuál bizonyos intézkedést, ily elméleti extravagantiákra a törvény helyes magyarázatánál éppen semmi szükség nincs.

Felhozza még Zlinszky említett jegyzetében azt is, hogy ha a jászkun statumnak az lenne a valódi értelme, a mit saját szövegbeli szavai visszatükröznek: az özvegyasszony kedvezőtlenebb helyzetben lenne, ha oldalágiakkal, mintha lemenőkkel concurrál a hagyatéokra.

Hát meglehet.

Ámde legyen szabad kérdezni: mi jognál és oknál fogva tarthat többre számot az az asszony, a ki férjét apai örömekben soha nem részesítette, mint az az özvegy, a ki családanya is egyszersmind?

Egyébiránt: nem az a kérdés, hogy a jászkun statumok eme hatályában fentartott része megfelel-e a mai fel fogásnak?

Ennek helye volt volna akkor, mikor az országbirói értekezlet azt visszaállította;

vagy helye lehetne, ha törvényalkotásról van szó.

Csak az a kérdés:

mit tartalmaz e statum? s míg a törvényhozás, akár azért, mert százesztendő voltánál fogva már a mai viszonyokba bele illőnek nem találja, akár pedig mert másként intézkedni látja jónak és czélszerűnek: a bíró köteles-e vagy sem, azt, mint élő törvényt, alkalmazni az előre fölmerülő jogesetben?

Erre pedig minden jogállamban s így nálunk is csak igenlő lehet a válasz.

Avagy ott, a hol az id. törv. szab. 14. §-a az uralkodó jogszabály: nem merülhet-e föl jogeset, melyben annak alkalmazása a szülékkel szemben a lehető legnagyobb kegyetlenség?

Például: középsorsu szüléknek több gyermekük közül egy kiválik talentumával, ezt a szülék, bár saját és többi gyermekük anyagi helyzetének megrontásával, de művelt emberré nevelik fel; ez azután így szerzett nagy képességénél fogva mihamarább előkelő állásra s nagy vagyonra tesz szert, és megnősül. Csakhamar azonban váratlanul meghal, a nélkül, hogy vagyonáról rendelkezhetett volna, s meghal gyermektelenül. Mit tesz hagyatékával a bíró? megítéli azt az özvegynek a 14. §. a) pontja alapján, mert ez így rendeli; — s a szülék? mehetnek többi gyermekeikkel akár koldulni is, mert hiszen nem adtak, — mivel neveltetésére elköltötték, — fiuknak oly vagyont, mire azt lehetne mondani, hogy tőlük vagy águkról való.

Hát ez igazságos?

Hát vajon az ily gyermektelen özvegyet, a ki talán a gyász-év nehezen várt lejártával még a nevét is siet magáról eldobni az elhunyt férjnek, s csupán vagyont tartja meg, szentebb és erősb kötelék fűzi az elhunyt férjhez, mint ennek szüleit, kik őt nemzették, ezer aggodalmak közt s megannyi áldozatok árán emberré nevelték föl, s a kiket oly kapocs köt vala gyermekükhez, melyet a Mindenhatón kívül senki soha szét nem szakíthat?

Az, a ki ezt igazságosnak tartja; különösen pedig, midőn az özvegyasszonyról összes jogszabályaink amugy is is elegendőképen gondoskodnak, még oly esetben is, midőn a hagyaték ági természetű s midőn törvényeink megadják a módot a férjnek, hogy nejét akár összes javaival eláraszsa halála esetére avagy életében is; — az mondom — ám dobjon követ a jászkun statumra.

Én nem teszem.

Sőt nem tartózkodom kimondani, hogy ha abban a helyzetben volnék, a miben nem vagyok s valószínűleg soha nem is leszek, hogy a magyar örökösödési törvény megalkotásában tevékeny szerep jutna osztályrészemül: mint igazi magyar ember szívesebben hódolnék annak az iránynak, mely a jászkun statumában megnyilatkozik s mely e kis szigeten, mit Magyarországnak neveznek, magyar nemzetem létérdekeinek megfelel; mint meghajolnék az előtt a divatos áramlat előtt, melyben a fajszeretet melegéből egy sziporka sincs, mely a házastársak közti viszonyt is a kereskedelmi törvény közkereseti társaságának kalmármérlegével mértékeli, a családtagokban, noha ugyanazon egy törzs ágai, halálos ellenségeket lát csupán, kikről az egymás iránt való ragaszkodást még föltételezni sem bírja.

De tán messze is mentem. . .

Visszatérek a jászkun statumhoz.

Lássuk tovább: mit tartalmaz ennek második szakasza?

Meghatározza a *nem közkereső özvegyasszony jussait*.

E jogok közt azonban csak egy van, a mi öröklés természetével bir. Az, melynél fogva az özvegy, ha férjhez menne újra, követelheti maga az örökösöktől a férj által a házasság tartama alatt szerzett ingóságok egy részét; a miről, ha végrendelkezni kíván, rendelkezhetik is.

A mit ezenkívül e szakasz még intézkedése körébe von, mint a hitbér, kelengye s hozomány, mind vagy egyszerű követelés, vagy női tulajdon, egy szóval: nem örökség.

Kérdés csak az lehet: hogy az a rész, a mit az özvegy a férj által a házasság alatt szerzett ingókból követelhet, illetve a miről végrendelkezhetik: mennyi?

A felelet nem nehéz.

Ha gyermekekkel concurrál: egy gyermekrészt; s ekkor az özvegyi öröklés.

Ha nem gyermekekkel concurrál, mert lehetséges ez is,

mivel itt a statutum nem azt mondja, mit az első szakaszban, hogy «a filiis et filiabus», hanem «ab haeredibus praetendere possit unam partem»; haeres pedig a fentebbiek szerint lehet felmenő s oldalrokon is; — tehát

ha szülékkel pályáz: kap annyit, mint az egyik szüle;

ha pedig oldalágiakkal versenyez: kap annyit, mint egyik vagy másik oldalág, minthogy az oldalági rokonság áganként osztozik a hagyatékon első sorban. Ugy, mint az özvegyi interventionál idézett egyik-másik nádori ítélet ezt az elvet alkalmazta is.

Ismétlem azonban: hogy ily öröklés az özvegyasszonyt csupán a férj által a házasság tartama alatt szerzett ingókban illeti; ellenben az ingatlanokhoz, az intertention kívül, semmi köze annak.

S hogy ezt így fogta fel a nádori bíróság is: elég legyen egy eklatans példára hivatkoznom, mely a nádori ítéletek gyűjteményének XV. kötet 1260—1261. lapjain található.

Szalatnyai János Jászfényszaru végrendelet s minden néven nevezendő rokon hátrahagyása nélkül halt el. Csupán özvegye maradt, ki aztán a férjéről való vagyonok fölött végrendelezett.

Jászfényszaru község az özvegy halála után, ennek végrendeleti örökösei ellen, a VIII. stat. 4. §-a alapján perrel lépett fel s caducitas czimén követelte az összes vagyont, mely egy házból, egy kertből és földbirtokból állott.

S a bíróságok a női végrendelet invaliditása mellett, a ház és a kert kivételével, a földbirtokot a községnek ítélték meg, mert az özvegy nem volt közkereső s férje végrendeletileg nem hatalmazta fel szabad rendelkezés jogával.

A házat és kertet pedig azért hagyta meg a nő örököseinél,

mert a házról, *allegative* a felperes község javukra kifejezetten lemondott;

a kertet pedig, mivel úgy találta, hogy ez a házasság alatt szereztetett; s minthogy a nádori ítéletek közt ismételen található olyan, mely a házra, kertre s szőlőre kijelenté, hogy ez csak *ingóság* (p. o. a XVI. k. 1374—1376 lap). Az V. stat. 2. §-a szerint a kertet a nem közkereső özvegyre szállottnak s mert végrendelezett is ez róla, végrendeleti örököseit illetőnek jogosan tarthatta.

Igaz: hogy a nádori bíró a földbirtokra vonatkozólag még azt is hozzá tette: «adjudicatione erga depositionem in haerensis redemptionalis summae . . . sententiam Districtuum approbari». Ámde, minthogy ezt csak minden indokolás nélkül veti oda s az extractusban sem találom kifejezve indokát: legfőlebb csak úgy magyarázhatnám meg azt, ha fölteszem, hogy az örökhagyó férjnek lehetett valami nővére, a kit házassága alatt a redemptionalis összeggel kielégített, s ezért a red. summát a nádori bíróság szintén házasság alatti szerzeménynek tekintette. Csakhogy ez meg aztán hogy vág össze a V. statutum 2. §-ával, mely az ingatlanokból az özvegyet teljesen kizárja, megvallom annál kevésbé értem, mert az elsőbírói indokolásban Szalatnyai Jánosról kifejezetten az állittatik, hogy szerző vagyis aquisitor ember nem volt, tehát a redemptionalis summát sem fizethette ki nem is létezett nővérenek.

Kérdés lehet még az is: hogy vajon a hitbért, kelengyét és hozományt a közkereső özvegy is követelheti-e vagy sem?

Én azt hiszem, mert az 1790-től 1848-ig terjedő nádori bírói ítéletek közt egyetlen egyet se találtam, mely utba igazítást adhatna a mult idők felfogásának felismerésére,¹ de az újabb bírói praxisban sem újabb irányzatra, — azt hiszem, mondom, hogy igenis követelheti.

¹ Itt mondom nyilvánosan is köszönetet Vajkay Károly nyug. táblai elnök ur szívésségeért, miszerint a nádori ítéleteket az országos levéltárból a miniszterium útján a budapesti táblához elküldette s ekként alkalmat szerzett, hogy mult nyári vacatióm nagy részét azok tanulmányozására kényelmesen felhasználhattam.

Mert igaz ugyan, hogy az 1. §., mely kiválóan a közkereső özvegy igényeiről szól, e részben hallgat, de éppen ezért ellenkezőt se mond.

S így, mivel a hitbér különben is olyan követelés, a mely minden tisztességes asszonyt méltán megillet; a kelengye s hozomány pedig amugy is a nő tulajdona, melyhez való jogát a nő, a mennyiben természetben megvan, egyáltalán el nem veszíti, sőt a hozományt, ha férje javaiba beruháztatott, pénzül szintén követelheti: nem találok törvényes okot arra, hogy e dolgok a közkereső özvegytől megtagadtassanak; ámbár a kir. Curia, egy éppen a folyó évi márcz. 7-én 11750/92. szám a. kelt ítéletében azt mondotta ki egy szintén jászkun örökösödési perben, hogy miután özvegyét a férj az intervencion felül tetemes vagyonban részesítette, ez által ebbeli igényei is kielégítést találtak.

Meg kell azonban még itt is jegyeznem, hogy a mit az özvegy a férje örököseitől a 2. §. alapján követelhet, szintén akkor követelheti azt maga, ha újra férjhez megy; s követelhetik halála után csakis végrendeleti örökösei (*quemadmodum sic vota mutent, praetendere possunt; ita, testari cupientes, de praemissis duntaxat disponere valeant*).

A 3. §. végül szól a hitberről, illetve ennek mérsékléséről.

Mennyi a jászkun özvegyasszony törvényes hitbére?

Oly kérdés: mire a legtöbb magánjogi írónk határozott feleletet nem ad, vagy mint Frank «Közigazság törvénye» czimű munkájában habozva válaszol.

Pedig igen egyszerű a megfejtése, mihelyt rágondolunk, hogy a törvényes hitbér hazánk egyéb részeiben mindenütt az u. n. homagiummal egyenlő.

A jászkunoknál a homagium a II. statutum 1. §-a szerint 50 Rhenusi forint volt; ugyanennyi tehát a hitbér is.

Csakhogy, a mit az ország más rendű lakosainál nem tapasztalunk, a jászkunoknál azt látjuk, hogy a törvényes hitbér itt mérsékelhető, a szerint, a mint a férj ingatlanainak a redemptionalis vagy vételára 50 frtnál kisebb; úgy hogy ha inscribálva volt is a hitbér: ezt, a mennyiben az alapul kijelölt ősi birtok valóságos összegét túlhaladná, az örökösök (hæres) megfizetni nem tartoznak; de kívánhatják ezek az írott hitbér mérséklését is, bárha az a szerzett vagyonból ajánltatott volna.

Ime: ezekből áll a jászkunok specialis öröklési joga.

A statutum, melyen ez alapszik s a mely azt rendezi, ugyanabból a forrásból nyerte vissza korábbi erejét, a mely az ország Királyhágón inneni részében az id. törv. szab. 9—16. §-aival az öröklésnek egy nagyobb részt egészen új rendjét honosította meg, a Királyhágón túl pedig az osztrák ált. polg. törvényt tartotta fenn hatályában.

Teljes joggal követelheti tehát e statutum is, hogy ott, a hová intézkedései kiterjednek, éppen úgy tiszteletben tartassék, mint az id. törv. szabályok törvényhozásilag meg nem változtatott egyéb rendelkezései.

És ezzel bucsut is vehetnék e becses lap t. olvasóitól.

Van azonban, a mi az örökléssel némi rokonságot tart. Arról is pár szót.

S ez az: mi történik abban az esethen, ha a házasság nem halál által szűnik meg, hanem bírói ítélet bontja azt fel?

A nádori ítéletek közt, noha van 100—150 válóper ott, a föltett kérdésre feleletet nem találtam, mert vagy nem is kívántatott, hogy e részben bíró tegyen igazságot; vagy ha kérték a bírói segélyt: legfőlebb a hozomány kiadására kérték azt, mit meg is ítélték. Mindössze az V. kötet 947. lapja tartalmaz egy ítéletet, melyben 1810. évi szeptember 10-én kimondatott, hogy mivel a férj rossz bánásmódja volt az oka a házasság felbontásának: tartozik a férj ez ítélet keltéig terjedő időre évi 40 frt tartásdíjat nejének fizetni.

Az újabb judikatura is elég sovány e tekintetben. Itt is csak egy esetet találtam, azt, melyben a jászkun kerületek 1867 május 19-én 1. sz. a., a tábla 1867 október 25-én

21314. sz. a., s a Curia, illetve a hétszemélyes tábla 1868 február 13. án 24272. sz. a. határozott.

Ez ügyben is a férj incorrect magaviselete volt a válás oka; s felperes nejének megítéltek évenként 150 frtot tartás címén addig, míg újra férjhez menne; megítélték továbbá, a férje által boldogabb napokban nejének ajándékolni adott ruházatul vett ingókat s a nő hozományi 10 frtos földjét illetményeivel együtt.

Ez ítéletekből is, de a dolog természetéből is vont következtetés útján tehát azt vélem, hogy a föltett kérdés úgy oldható meg legigazságosabban, ha abból indulunk ki, hogy a válásra a férj vagy a nő magaviselete szolgáltatott-e okot?

Ha a férj a hibás: úgy tekintendő ez, mintha végrendelet nélkül halt volna el s nejét özvegyen hagyta volna, s ennek jogi következményeit vonjuk le; ha pedig a nő magatartása idézte elő a házasság felbontását, ezt úgy vesszük, mintha férje előtt halt volna meg: a mikor tehát csak a kelengye s a természetben meglevő vagy beruházott hozomány követelhető vissza.

Debreczeni Miklós,
kir. táblai bíró.

Jogirodalom.

«Az exceptio doli a régi és a mai római jogban». Irta dr. Kajuch Márton ügyvéd. Budapest. 1892.

I.

Az exceptio doli tárgyalása a római jog nagy irodalmában széles ismeretséget és tájékozottságot tételez fel. Az ordo iudiciorum privatorum rendszerét s természetét közelről kell ismernie annak, a ki ennek a kifogásnak természetét s alkalmazhatóságát nekünk magyarázni kívánja. A Digesták 44. könyv 4. titulus (de doli mali et metus exceptione) áttekintése sejteti a kérdésnek messzeterjedő hátterét s szövevényes elágazását.

Midőn a szerző ennek a kérdésnek tárgyalására vállalkozott, feladatának köréről, jelesül a remekjog finomságairól, s a megoldáshoz kellő tudományos apparatusról, bizonyára tájékozva volt.

II.

A doli exceptiónak jogtörténeti vizsgálata folytán a szerző előadja tanulmányainak eredményét ama kérdés tekintetében, hogy a legis actiok korában volt-e processualis hely és alkalom a doli exceptio számára? Gaius (Inst. 4. 108) szavait, hogy a legis actiok idejében exceptiok nem voltak oly alkalmazásban, mint most (nec omnino ita, ut nunc, usus erat illis temporibus exceptionum), félreértették, mert Gaius nem azt mondja, hogy a legis actiok korában nem volt alperesi védekezésül szolgáló exceptio, hanem azt, hogy a legis actio nem volt úgy szerkesztve, hogy az alperesi védekezést exceptio formájában az actiohoz kapcsolva, ezzel együtt tegyék át a bíróhoz. Hihető, hogy a legis actiok idejében az alperes a maga védekezését, melyet a formulánál ope exceptionis érvényesített, már előre felhozta, s azt külön causae cognitio vagy sponsionalis eljárás tárgyává tette a praetor. És ha alperes állítása valónak bizonyult, már in iure a praetor méltányolta azt s megtagadta felperestől a legis actiot (denegatio legis actionis), ellenkezőleg napirendre tért felette és megnyitotta a legis actio szerinti eljárást.

Az értekező azt hiszi, hogy az ilyen denegatio legis actionis, materialis értelemben vett érdemleges kifogás alapján helyt nem foglalt (20. l.). Ezt csak causae cognitio vagy sponsionalis eljárás eredményezhette. Szerinte a legis actiok idejében exceptiok nem voltak, tehát nem fordult elő doli exceptio sem (22. l.). Ezt az állítást azonban a legis actio sacramentora kell korlátoznunk, mert később (30. l.), maga a szerző mondja, hogy a «legis actio per iudicis seu arbitri

postulationem» alá tartozó perekben a iudex, praetori utasítás nélkül, hivatalból figyelembe vette felperes dolusát. A tárgyalási elvnek megfelelőleg a félnek kellett azt allegálnia és pedig az alperesnek.

Áttér ezután értekező a formulák idejére; kifejti, hogy milyen volt az exceptio doli a formulák idejében (31—73. l.). Közli «A műértelemben vett exceptio doli eredete» körüli vizsgálódásokat, kiemelve, hogy az exceptio doli forrása a praetori edictum (46. l.). Rámutat a nyomokra, melyek az actio és exceptio doli külön eredetére vallanak s okadatulja, hogy miért tartják korábbi eredetűnek a doli exceptiot, mint doli actiot (48. l.).

A formularis eljárásnál kétségtelen, hogy gyakrabban volt exceptiónak helye a iudiciumok mint az arbitriumok esetében; szükségesebb volt az exceptio a stricti iuris mint a bonae fidei actiónál, mert az exceptio alapjául szolgáló tény a bonae fidei actióknál s arbitriumoknál ipso iure tekintetbe vette a bírót, holott a iudiciumok és stricti iuris actióknál csak akkor vehette tekintetbe a bírót, ha azt az alperes külön felhozta, ennek következtében be kellett azt illeszteni a formulába mint rendkívüli alkatrészt.

Elképzelhető, hogy a rei vindicatio vagy certi conditio ellenében, ha a rászédett fél védekezni akar, el nem engedte a doli exceptio felvételét, különben a stricte ítélő bírót meghozza az elmarasztaló ítéletet, holott az actio pro socio, mandati, venditi szóval a b. f. actio ellen, ha nincs is a formulába véve az exceptio doli, védelmet talál a rászédett alperes, mert a bírót csak abban marasztalhatja el, a mivel tartozik ex fide bona. Itt már a bírói aequitas nyújt védelmet, amott az exceptio. Ezért mondták, (mint a Fragmenta Vaticana 94. is említi), doli exceptio bonae fidei iudiciis inest.¹

A dolus nem csak abban állhat, hogy dolose hozatott létre az ügylet, és így a kereset alapján rejlik a dolus, hanem abban is állhat, hogy a kereset ellen sikerrel felhozható kifogásokat tudja a felperes, jobb meggyőződése ellenére mégis perlekedik; ezért helyesen mondja Ulpianus: dolo malo facit quicunque id, quod quaquam exceptione elidi potest petit; nam etsi inter initia nihil dolo malo facit atamen nunc petendo facit dolose.²

A fentebbi megkülönböztetést használták fel az exceptio doli specialis és generalis körvonalainak meghatározásánál, mely terminologia nem forrásszerű; az újabb irodalomnak alkotása. A források az említett két jelző nélkül használják a doli exceptio kifejezést.

Az exceptio doli fejlődését szembetűnővé teszi értekező a republicanus jogtudósok nyilatkozatainak szembe állításával. Aquilius Gallus szerint dolus forog fen: cum esset aliud simulatum, aliud actum. Labeo már a dolust így definiálja: dolum malum esse omnem calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumveniendum fallendum decipiendum adhibitam.³ Itt már nincs szó a színlelésről, tehát a dolus fogalma tágult, ezzel párhuzamosan tágult az exceptio doli köre is, úgy hogy minden kifogás doli exceptio gyanánt fogható fel: ex omnibus in factum exceptionibus doli oriri exceptionem; csakhogy megkülönböztetendő a dolus, mely a jogügylet kötésekor fejtetett ki, attól, mely a kereset beadásával követetik el.

Különben oda concludál az értekező, hogy a külön exceptio dolinak manapság már semmi jelentősége nincs (69. l. 74. jegyz.). Ma már pusztán név. A mai törvénykönyvekben nincsen számára külön hely. Windscheid nyomán kifejtette az értekező, hogy az ordo iudiciorum privatorum dualismusa adta meg ennek a kifogásnak jelentőségét. Az extraordinaria cognitio mellett elveszté addigi szerepét (71. l.).

¹ Ulp. Dig. 24. 3. 21. Quum enim doli exceptio insit de dote actioni ut in ceteris bonae fidei iudiciis

² Ulp. Dig. 44. 4. 2. §. 5.

³ Dig. 4. 3. 1. §. 2.

A Justinianusi jogban nem különbözik az in factum exceptio-tioktól. Nem más az, mint bármely in factum exceptio.

A történeti vizsgálódás után áttér értekező az exceptio doli jogi természetére. Először is azt a kérdést veti fel értekező, hogy műértelemben vett kifogás-e az exceptio doli? vagy az u. n. tágabb értelemben vett kifogások közé tartozik, azaz a jog hatását gátolja, vagy a jog létét tagadja? Szerinte, ha a dolus az ügyletnek csak egyes pontjait érinti, a káros nem kívánhatja az ügylet teljes felbontását, így a doli exceptio lehetett részleges hatása.

Kifejti aztán az értekező, hogy a culpa lata alapján doli exceptio nem emelhető.

Végül rámutat az értekező a doli exceptio tulajdonságaira, melyek közül kiemeli, hogy a doli exceptiónak az összegre való tekintet nélkül volt helye; továbbá, hogy az exceptio doli in personam scripta, hogy szorosan személyes kifogás: exceptio doli personam complectitur eius, qui dolo fecit, mondja Ulpianus.¹ Az értekező az idő hatását is kutatja az exceptio doli tartamára és azt hozza ki, hogy míg a szerződésből kereset emelhető, addig el nem évül a doli specialis exceptio, holott az után elévül. Ellenben az exceptio doli generalis el nem évül. Az értekező előadja, hogy a doli specialis exceptio ellen se replicatio doli, se replicatio culpæ nem volt; ellenben a doli exceptio generalis ellen nem lehetetlen a replicatio.

III.

Kiemelem bírálatom eredményeként a következőket.

Az értekező a forrásokat a szövegbe foglalja, beható figyelemmel tárgyalja és a szakirodalom termékeinek összevetésével fejtegeti.

A Digestákból vett töredékek idézésénél többnyire kiteszi a jogtudósok nevét, pl. Julianus Papinianus stb., a mi azonnal eszünkbe juttatja a kort, melyben az idézett mű készült, és ez a jogtörténeti perspektívának kedvez, mit soha se kellene mellőzni.

A német és a magyar szakirodalmat nemcsak idézi, hanem a véleményeket szembe állítja, mérlegeli, levonja a következtetéseket, rámutat az ellentétekre s állást foglal a controversiák eseteinél.

A terminológiával üzött visszaélést ép úgy észreveszi, mint a forrásszövegek eltérő interpunctioján alapuló vitákat.

Megkülönbözteti a dolus és a culpa lata határvonalait s nem követi azt a sophismát, mely a culpa latat akár a megbocsáthatatlan tévedéssel, akár a dolusszal azonosítja. A culpa lata csak culpa a dolusszal szemben. E tényállást elemeire bontja s kimutatja, hogy lata culpa alapján exceptio doli specialis nem emelhető.

A bírált értekezés mint a remekkor per jog történetére vonatkozó tanulmány, tudományt terjesztő, sőt tudományos beccsel bír.

Dr. Vécsey Tamás,
egyetemi tanár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Birtokbahelyezés esélyei.

A birtokbahelyezés némely esete több oldalú megvitátást érdemel.

A végrehajtási törvény 180. §-a az árverési vevőnek a birtokbavételre két módot nyújt, disjunctive, u. m. az önhatalmu magán utat esetleges közigazgatási segédlettel és a bírói kiküldött által valót, melynek elnyerése végett a divó gyakorlat szerint a telekkönyvi hatósághoz kérvényt kell beadni oly módon és annyi példányban, mint a hogy végrehajtási kérvénynél szükséges.

Hogy mennyi ideig áll nyitva a vevőnek ez az ut, több esetben vitássá lett. A végrehajt. törvény ezen kérdés iránt *nem* intézkedett. Némelyik bíróság a sommás visszahelyezés analogiájára támaszkodva, a birtokbahelyezés iránti kérelemnek az árveréstől számított *csak egy év* alatt ad helyt, mit egyik királyi tábla az elsőbíróságnak «indokainál fogva» helyben hagyott.

Pedig ez nem olyan magától értetődő dolog. Ugyanis a tényleges birtoklásra alapuló védelmet az igazi tulajdonos árverési vevő javára kettős fokozatban *lerontja* az 1881. évi LX. t. cz. 180. §-a:

a) az által, hogy a vevőnek az *önhatalmu* azaz bírói kiküldött *nélküli* birtokbavételt engedi meg az addigi tényleges birtokos, rendesen a végrehajtást szenvedő mint előző tulajdonos, esetleg ennek bérlője ellenében; minthogy pedig *ez rendkívüli kedvezmény* az új tulajdonos javára, joggal lehet ennek érvényesítésére az egy évi zárhatáridőt analogia útján is megszabni.

b) az által, hogy a vevőnek a bírói kiküldött általi birtokbahelyezést adja meg.

Ez utóbbi *egyrészt* azért, mivel a vevőre nézve megtérítetlen költséggel jár, *másrészt* azért, mivel a vevőnek cselekvési szabadságát korlátozza: *minőségileg* (intensive) *gyengébb* kedvezményt képez, *de éppen ez okból külterjedelem* tekintetében (extensive) *nagyobb*, a mennyiben a birtokbaadás kérését nem csak a végrehajtási törvény, hanem a polgári törvény (anyagi jog) is semmi, *de semmi időkorláthoz nem köti*, kivéve természetesen az általános elévülést, illetve az ellenfél részén elbirtoklást, melyhez azonban még jogczim is kívántatik.

Hiszen a bírói kiküldött általi birtokbahelyezés *már fogalmánál fogva is* éppen arra való, hogy a vevő az addigi tényleges birtokos ellenében fölléphessen és ennek a pusztán ténylegességen alapuló birtoklását respectálni köteles *ne* legyen. Hiszen az árverési vevő jogi állása *éppen abban különbözik* a magán vevőtől, hogy *egyrészt* az utóbbi az eladónak csak oly jogutóda, kinek tulajdonát az előd hitelezői követeléseik erejéig korlátozhatják, holott az árverési vevő nemcsak az eddigi tulajdonosnak, hanem ugyyszólván a hitelezőknek is jogutóda *oly értelemben*, hogy az ő tulajdonjogával szemben a hitelezők zálogjoga elényesztett; *másrészt* ezen jogutódlás közvetve *bírói ítéleten* alapszik és maga a birtokba helyezés végrehajtási cselekményt képez.

Ha a bírói kiküldött általi birtokbahelyezés is időhöz volna kötve, akkor fölösleges és értelmetlen volna a törvénynek 180. §-a első bekezdésében adott azon jogositvány, hogy a vevő *önhatalmulag is* vehesse el az ingatlant addigi birtokosától. Már pedig értelmetlenséget vagy czéltalanságot a törvényről föltételezni nem szabad.

Még szembe tűnőbb a dolog, ha a gyakorlati kivített nézzük. Ha ugyanis a vevő az árverés jogerőre emelkedése után rögtön kérelmezi is a birtokbahelyezést s meg is kapja a végrehajtást szenvedő ellenében, ki azt már *nem csak egy év, de esetleg harmincz év óta* bírja, vajon nem sérti-e akkor ennek tényleges birtoklását?

Mi értelme és célja volna is annak, hogy az egy év leforgása után, melyet *sokszor nem hanyagságból, hanem a végrehajtást szenvedő iránti könyörületből* hagyott az árverési vevő felhasználatlan eltetni, kénytelen legyen tulajdoni, illetve birtokbaadás iránti *rendes* pert indítani? És ki ellen?

A végrehajtást szenvedő ellen-e? Hiszen a végrehajtás utolsó jogerejű tényén álló vevőnek miért legyen gyengébb joga, mint a hitelezőnek, a ki *rendes per nélkül* vehette el (fedezetül) az adós ingatlanát? Vagy más harmadik személy ellen-e? Hiszen ez még gyengébb joggal bírhat, mint a végrehajtást szenvedő.

A végrehajtási törvény 180. §-áról szólva szembe ötlék azon czélszerűtlen intézkedés, hogy a vevő már az utóajánlat

¹ Dig. 44. 4. §. 33.

tételére szabott 15. nap eltette *előtt* kapja meg a vételi bizonyítványt, mert hiába helyezkedünk azon *elméleti* álláspontra, hogy a nyolcz napi határidőnek előterjesztés nélküli elteltével az árverezés jogerőre emelkedett és *csak mint ilyen* helyzetik hatályon kívül a még mindig beadható utóajánlat által, *gyakorlatilag még sem örülhet* a vevő a jogerejűségnek, a míg az utóajánlat Damokles kardja feje fölött lóg. Hová is vezet a vételi bizonyítványnak elhamarkodott kiszolgáltatása? A bizonyítvány alapján az ingatlant birtokba veszi, hat-hét nap múlva pedig lesújt az utóajánlat villáma és elveszi az ingatlant más. Nem volna-e tehát jobb, a vételi bizonyítványt csak az utóajánlati idő eltelte után állítani ki? A törvény technikai beosztása szempontjából is feltűnő és különös, hogy a vételi bizonyítvánnyal a 180. §., az utóajánlatról pedig egy későbbi, a 187. §. intézkedik.

A czimbéli théma köréből figyelmet érdemel egy tényleg előfordult és még ismétlődhető következő eset. Ugyanis árverés rendeltetett el oly községi külsőségekre, melyek keresztül vitt tagosítás tárgyát képezték, de telekkönyvi átalakításon még nem mentek keresztül. Az árverés a telekkönyvben kitüntetett régi birtokállás szerint történt. Az árverési vevő kérelmére elrendelt birtokbábelhelyezésnél a bírói kiküldött a kiosztott új részleteket adta birtokba, de az egyik részlet egy tulajdonostársnak volt már tényleges birtokában, ki a vevőnek birtokbábelvezetése ellen tiltakozott, mivel a birtokostárs ellen a végzés parancsot nem tartalmazott. A kiküldött ezen váratlan akadályon megütközve, azt a jegyzőkönyvben megemlítette, de a birtokbábelhelyezést ezen egy parcellára nézve nem teljesítette. Nézetünk szerint kellett volna — a tiltakozó fél közös birtoklásának fentartása mellett — a vevőt közös birtokba helyezni, az ő és kelletlen társának dolguk lévén azután, a közösséget békés vagy peres uton megszüntetni.

Dr. Rónai János,
balászfalvi ügyvéd.

Exceptio plurium concumbentium.

A *Jogtudományi Közlöny* 15. számában közzétett cikkünk kizárólag azon kérdéssel foglalkozott, vajon a többekkel történt közösülés kifogása kirekeszthető-e jogrendszerünkben? Szándékosan kerültünk mindent, a mi az exceptio alkalmazhatóságának mikéntjére vonatkozott és csak azon pontig vittük fejtegetéseinket, a míg megállapítottunk vélhattuk azt, hogy a Curia állásfoglalása helytelen, és hogy az exceptiónak vagy a tartási igényt lerontó vagy pedig a több közösülő közös felelősségét megállapító hatályt kell tulajdonítani.

Ezen túl a kérdés már a házasságon kívül született gyermekek tartási igényének jogalapját tárgyzó kérdéssé válik, mely annyival is inkább önálló vizsgálódást igényel, mivel ez által nemcsak az exceptio plurium concumbentium, hanem azon kérdés is kerül elvi eldöntés alá, vajon a multa követelhető-e a tartási díj, vajon az atya ascendenseinek tartási kötelezettsége megállapítható-e, vajon a törvénytelen gyermekek törvényes gyermekei is igényelhetnek-e tartásdíjat, vajon az anyát is és mennyiben terheli a tartási kötelezettség? Ily messze menő következményekkel hatván ki a jogalapnak tudományos megállapítása, nem tartottuk célszerűnek szűkebb keretű cikkünkbe a jogalap teoriáját bevonni. Az azonban kétségtelenül kiderült, hogy akár a delictum, akár a nemzés által közvetített vérségi összeköttetést fogadjuk el jogalapul, a plurium concumbentium exceptiója minden körülmények közt kiváló szerepet fog játszani a tartási perben.

Nem kis meglepetésben részesített tehát dr. Szokolczai Árpád ur e lapok 18. számában közzétett cikkével, melyben egyenesen a tartási igény delictumbeli természetéből indul ki és ennek daczára is azon conclusióra jut, hogy a tartási

perrel megtámadottat az exceptio plurium concumbentium érvényesítésétől el kell tiltani. Kötelességünknek tartjuk rámutatni ama jogi és logikai tévedésekre, melyekre e kijelentés visszavezethető.

Czikkiró ur azt mondja: a házasságon kívüli közösülés polgári delictumot képez, és ha többen közösültek, valamennyi tettesnek tekintendő. Mi következne most már ezekből? Első sorban az, hogy a ki delictumot követ el és ez által kárt okoz, kártérítéssel tartozik; a kár a gyermek részén abban áll, hogy meg van fosztva ama jogoktól, melyek házasságban, tehát a törvénynek megfelelő nemzés esetén megillették volna. Követelheti pedig e kár kiegyenlítését attól, a ki a delictum jellegével bíró közösülés által nemzője lett, illetve attól, a kinek terhére a nemzés csak azért nem állapítható meg, mivel a közösülés törvényen kívüli viszonyban történt. Ha már most több személy követ el delictumot, de ezekből csak *egy kár* állott elő és nem lehet megállapítani, hogy ez kitől származik, *lehet-e logikailag azt állítani, hogy mindegyik tettes külön-külön okozott kárt és hogy ennek folytán mindegyik külön-külön tartozik kártérítéssel?* Ha czikkiró ur következetes marad, azt kellett volna mondania, hogy minden közösülő külön-külön tartozik a gyermeket tartani, a mi által ez az anya egy kis gondossága mellett szerencsésebb helyzetbe kerülne, mint a házasságban született gyermek, a kinek csak egy atyja van. *Czikkiró urnak tévedése ott rejlik, hogy a károsító cselekményt az ennek folytán előállott kártól nem különböztette meg.*

Éppen nincs szerencséje czikkiró urnak az általa választott példával; azt mondja, ha valaki lopott, kizárja-e büntethetőségét az, hogy ugyanazon helyen más is lopott? Bizonyára nem, de büntetés és kártérítés nem azonos fogalmak, és nem is állíthatott még soha, hogy valaki csak azért érvényesítheti a plurium concumbentium exceptióját, mivel ugyanazon helyen más is közösült. Ha pedig e példa úgy értendő, hogy több személy lopás által egy kárt okozott, úgy ez csak czikkiró ur ellen bizonyítana, mert ez esetben a büntetőjogi delictum természetéből folyólag, minden tettes megbüntettetnének ugyan, de nem minden tettes külön-külön, hanem valamennyi együttesen tartoznék kártérítéssel.

A delictumbeli felfogást alapul véve, oda jutunk tehát, hogy több közösülő több károsító cselekmény elkövetésével kárt okozott, a nélkül, hogy megállapítható volna, ki a kár tényleges előidézője. Alkalmazandó tehát azon jogszabály, hogy ily esetben valamennyi együttesen felel. E logikailag kifogástalan consequentiához jut a százsz polgári törvénykönyv 1872. §-a, mely törvényes intézkedésnél éppen a delictumbeli felfogás szolgált kiindulási pontul.

Abban kétségtelenül igaza van czikkiró urnak, hogy az exceptio plurium concumbentium a per gyors lebonyolítását megnehezíti. De az itt tapasztalt viszáltságokat nem szabad az anyagi igazság rovására orvosolni. Egész jogéletünk ma holnap a célszerűségi okok lejtőjére szorul, és azért a jogászvilág eminens kötelességévé vált a hanyatlás tüneteivel terhelt ez iránynak útját állani. Ha igaztalan az anyát gyermekével nyomornak kitenni, a míg a bíróság ítéletet hoz, úgy még igaztalanabb volna valakit kötelezettségek teljesítésére szorítani csak azért, mert ez statarialiter elérhető, holott a jogviszony alapos felderítése hosszabb időt venne igénybe.

Az itt tapasztalt bajokon különben más uton is lehetne segíteni. Nézetünk szerint ha a házasságon kívül nemzett gyermekek tartásdíja egyáltalán per útján követelhető, úgy megengedendő volna az anyának vagy a gondnoknak az is, hogy e pert már a gyermek születése előtt is megindíthassák. E tekintetben csak helyeselni lehet ifj. Dumas Sándor röpirata által híressé vált ama javaslatot, melyet Rivet Gusztáv terjesztett a francia kamara elé, és melynek 3. §-a szerint az anya már három hónappal lebetegedése előtt

nyerne jogot arra, hogy a tartási pert megindítsa. Mi azt hiszszük, hogy kellő orvosi ellenőrzés mellett 3 hónap helyett bátran 4 vagy 5 hónapot is concedálhatnánk a per előzetes megindítására. Ezáltal az anya, a gyermek és a perrel megtámadott érdeke egyaránt védelmet talál, mert a mint nem képez indokolatlan előnyt a gyermek részén, ha tartási igénye már születése előtt bírői ítélet tárgyává lesz, úgy az apaság keresete alatt álló terhére sem állapíthat meg hátrányt, ha alapos ítélezés mellett a gyermek születésével beálló hatálylyal a tartási kötelezettség már előzetesen megállapíttatik. Bár szorosan ezen, az exceptio plurium concumbentium kérdésével foglalkozó sorok közé nem tartozik, mégis egy a t. cikkíró ur által említett eset alkalmából azon véleményünknek óhajtunk kifejezést adni, hogy sem a jog, sem az erkölcs követelményeinek nem felel meg, ha az uralkodó jogrendhez a huzamosabb időn át házi közösségben — a népies elnevezés szerint *vadházasságban* — élt férfi és nő gyermekeit egyéb házasságon kívül született gyermekekkel egyenlő bánásmód alá szorítja. Itt bizonyos erkölcsi motívumok szorosabbá alkotják a gyermek és szülő közti kapcsolatot, a vérségi összetartozás külsőleg felismerhető elismerést nyer és a nevelésre gyakorolt személyes ingerentia, az ily viszonyoknak ethikai szempontból alig ignorálható basist kölcsönöz. Kirívóan igaztalanul jár el állam és társadalom, a midőn az ily viszonyok közt született gyermek tartási-igényeit a közösülés igazolásától teszi függővé. Igazán különös, hogy gyöngye vélelmekre alapítunk jogokat, a mikor azokat egy nyíltan dumentált életközösség bizonyítja. De lege ferenda tehát csak ajánlható volna, ha az u. n. vadházasságokban született gyermekek összes jogviszonyai specialis szabályozásban részesülnének.

Dr. König Vilmos.

Különlélek.

— **A képviselőház igazságügyi bizottsága**, mint értesülünk, őszkor az örökösödési eljárás javaslatának letárgyalása után azonnal előveszi a büntető-törvénykönyv novelláját. Mi igen gyakran hangsúlyoztuk, hogy a büntetőügy és a bünvádi eljárás reformját meg kell előznie a büntető-törvénykönyv módosításának s hogy e nélkül — tárgyi nehézségeknél fogva — alig lehetséges a másik kettőbe fogni. Örvendünk, hogy a büntetőjogi reform sorrendjének kérdését a legilletékesebb körökben is így fogják fel.

— **A budapesti egyetem hallgatóinak száma** az első félévben volt 3677, a másodikban 3272. Horvátországból 12, Ausztriából 30, más államokból 6. A jogi kar rendes hallgatóinak száma az első félévben volt 1927, a másodikban 1718.

— **A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának jutalomtétellei:** A magyar közjogból. (Harmadszor.) A törvény és rendelet közti különbség s ennek viszonya amahhoz általában és a magyar közjog szerint. Jutalma 330 ft. — A magyar magánjogból. Kijelölendők s rendszeres keretben megvilágosítandók Verböczy Hármaskönyvének ama nevezetesebb pontjai, a melyek s a miként azok akár közvetlenül, akár szakszerű átalakulással hazai magánjogunk terén mai napig még életben vannak. Jutalma 260 ft. — A jogbölcseletről. Adassanak elő az örökjogra vonatkozó természetjogi és jogbölcseleti elméletek. Jutalma 100 ft. — A polgári perrendtartásból. Fejtessék ki a contumacia tana. Jutalma 70 ft. — A magyar jogtörténetből. A fúsitás intézményének fejlődése. Jutalma 70 ft. — A nemzetgazdaságtanból. (Másodszor.) A jegybankügy elmélete és jelenlegi állása az irodalomban. Jutalma 70 ft. — A római jogból. A locatio conductio jogviszonyainak fejtegetése. Jutalma 70 ft.

— **Új magántanárok.** A múlt számban közöltük, hogy a jövő félévben előreláthatólag négy új magántanár kezd meg előadásait a budapesti egyetemen. Több oldalról jött tudakozódásra ide igtatjuk az új magántanárok neveit: *Dr. Reiner János* az egyházjogból, *Dr. Hofmann József* és *Dr. Kajuch Márton* a római jogból és *Dr. Mandello Gyula* a nemzetgazdaságból.

— **A Magyar Jogászegylet választmánya** az évi rendes közgyűlés megtartását őszre halasztotta. Régebben az volt

a terv, hogy mint rendesen, májusban megtartatik a közgyűlés, de minthogy az előadások utóbbi cyklusa egész májusba húzódott s a közgyűlés júniusra maradt volna, célszerűbbnek mutatkozott az őszre való elhalasztás.

— **A polgári házasságról.** Pártos Béla tanulmányt tett közzé, melyben ecseteli jelenlegi tarthatatlan házasságjogi viszonyainkat, s kiterjeszkedve a kérdés jogtörténeti fejlődésére és politikai oldalára, a kötelező polgári házasság mellett foglal állást.

— **A kampó.** A hivatalos lapban a következő körözés jelent meg:

A lugosi kir. törvényszék közhirre teszi, hogy a végzésben ezen jegyek közötti rész leirandó a 898/1893. szám alatt kelt végzéssel folyamatba tétetett.

Felhivatik ennél fogva a fent körülírt okiratnak birtokosa, hogy azt ezen bíróságnál vagy bemutassa, vagy ahhoz való igényét ezen hirdetménynek a hivatalos lapban első megjelenése napjától számított egy év alatt bejelentse, mert különben a kérdéses okirat semmisnek fog nyilvánítani. Kelt Lugoson, 1893. évi február hó 15-én. A kir. törvényszék.

Nemzetközi Szemle

Polgári jog.

— **Erdélyi házasságok.** Call Frigyes báró osztálytanácsos a bécsi Juristische Gesellschaft ülésén «az erdélyi házasságok ellen» című felolvasásában éles bírálat alá veszi az erdélyi egyházi hatóságok eljárását, és azon elvet mondja ki, hogy az osztrák bíró tagadja meg az elismerést minden olyan házasság felbontását kimondó ítélettől, a melynek alapján ugynevezett erdélyi házasság kötött, és tekintse az erdélyi házasságot «in fraudem legis» kötött jogügyletnek.

— **Csödtömeg marasztalása.** Az osztrák legfőbb ítélszék kimondotta, hogy csödtömeg perbeli marasztalása esetén kötelezhető ugyan a csödtömeg bizonyos összeg megfizetésére, de nem mondható ki, hogy a csödtömeg azt «14 nap alatt végrehajtás terhe mellett» tartozik megfizetni. E határozat indoka az, hogy a csödtörvény értelmében a tömeggondnok tartozik ugyan gondoskodni arról, hogy a csödtömeg által teljesítendő fizetések szükséges összegek kellő időben folyósíthatók legyenek, de mivel fizetéseket csak a rendelkezésre álló összegek erejéig tartozik teljesíteni, a csödtömeg ellen a bizonyos idő alatti fizetés kötelezettsége végrehajtás terhe mellett ki nem mondható.

Büntetőjog.

— **Bertillon György,** Bertillon Alfons öcsce érdekes módon egészítette ki bátyjának nagy feltűnést keltett anthropometrikus módszerét. Bertillon Alfons találmánya, mint tudjuk, abból áll, hogy a bűnösök jellemző testi méreteinek pontos mérése által azok azonossága állapítható meg. Bertillon György most arra a körülményre terjesztette ki tanulmányait, hogy a bűnösök ruháinak méreteiből miként lehet azok testi méreteit megállapítani. E módszer, a mennyiben sikerre vezet, természetesen nagy gyakorlati fontossággal bír, mert gyakran fordul elő, hogy a rendőrségnek nincs egyéb kutatási alapja, a melyből kiindulhat, mint a tettes egy-egy ruhadarabja. A kérdés megoldása végett Bertillon pontos méréseket eszközölt a párisi fogházakban levő foglyok egyes testrészein, és egyszersmind pontosan megállapította az egyes ruhadarabok méreteit, a melyeket azok viseltek. Ezen méréseket számos esetben ismételve, megállapította, hogy bizonyos nagyságú kalap, kabát, nadrág vagy cipő mily méretű fejnek, törzsnek, lábszárnak, illetve lábnak felel meg, és megállapította egyszersmind a tévedések valószínű határát is. Ezen számítások kulcsot szolgáltatnak arra, hogy bizonyos ruhadarabok alapján az illető egyén anthropometrikus méretei megállapíthatók legyenek. Ez nemcsak indirect segédeszközét képezheti a rendőri kutatásnak, hanem akkor, mikor a kutatott cselekvényt visszaeső követte el, egyenes felfedezésére is vihet a tettesnek. Ott ugyanis, a hol a Bertillon Alfons módszere alkalmazásban van, a rendőrség számos bűnös anthropometrikus méreteit ismeri, és a ruhák méreteiből kiszámított anthropometrikus adatok elégségesek lehetnek arra, hogy a rendőrségnél levő jegyzékből azok segélyével a tettes kikutatható legyen.

R. Zs.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A sommás eljárás reformja. — A csödnovella-javaslat. (Bírálati tanulmány.) Dr. BERKOVITS FERENCZ nagyváradai ügyvédttől. — *Törvénykezési Szemle:* Járásbiróságaink működése 1891-ben, összehasonlítva az előbbi évekkel. — A takarékpénztári betétkönyvecskék jogi természete. Dr. BALOG ARNOLD-tól. — A millenniumra. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi jogakadémiai igazgatótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A sommás eljárás reformja.

A sommás eljárásról szóló törvényjavaslat megkapta törvényhozó testületeink hozzájárulását. A képviselőház néhány óra alatt, a főrendiház néhány percz alatt letárgyalta és megszavazta azt. Zajtalanul, a nagy közönség egy részétől talán észre sem véve, született meg e nagy igazságügyi reformmü. A ki az egyes törvények fontosságát a szerint mérlegelné, hogy mennyi időt szentel nekik a törvényhozó testület és mennyi figyelmet ébresztenek a közönségben: az különös eredményekre jutna. Mig például a konsuli bíraskodásról szóló törvénynek tárgyalása oly hullámokat vert fel, hogy az egész ország figyelme feléje fordult, addig a sommás eljárás a szerényebb, kisebb javaslatok sorsában osztozott, melyeket csak néhány szakember kísér figyelemmel.

Mi, az igazságügy krónikásai azonban nem surranhatunk el szó nélkül a törvényhozás legujabb alkotása előtt, mely egész magánjogi jogszolgáltatásunkat átalakítani van hivatva.

Két pontban sarkal az új mü, a mely a sommás eljárás szerény czime alatt messzemenő, az egész polgári peres eljárást átalakító reformot létesít. Első sorban behozza a szóbeliséget a sommás perekben, tehát magánjogi pereink kilencz tizedében. Már ez is elegendő volna arra, hogy nagy jelentőséget kölcsönözzön neki. A képviselőház azonban még tovább ment. A rendes törvényszéki eljárásba is belevitte a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvét. A törvényes bizonyítási elmélet elejtése a peres eljárás egész vonalán nem csekélyebb jelentőségű, mint az írásbeliség bukása.

A reform e két sarkpontjához, a szóbeliséghez és a bizonyítékok szabad mérlegeléséhez nagyszámu egyéb ujitások is csatlakoznak, mint a bírósági hatáskörök megváltozása, a felek esküjének az eskü alatti kihallgatással való helyettesítése, új felebbviteli rendszer, (mely nem egészen kielégítő) a kisebb polgári peres eljárás megszüntetése, illetőleg átalakítása stb., stb. Ezek mindegyike önmagában is egy-egy nagy reform jelentőségével bír.

Magyarország jogászai kara örömmel üdvözüli e reformot.

A bírói kar hivatásának magaslatára emelkedik általa. Az írásbeliség rendszerében a bíró a betük szolgája. Lelki ismerete, jogérzete a formák bilincseibe van zárva. *Ex vinculis sermocinari*, rabkötelékekből ítélkezni: így jellemezte a római jogász az ily bírói funkciót. A szóbeliség, a bizonyítékok szabad mérlegelése teheti őt csak az élő jog igazi örvé, papjává.

Az ügyvédi kar pedig az írásbeliség fojtó légkörében szintén elcsenevészedik. A periratok tagadásai, az ellenfél hibáira és mulasztásaira számító fufang nem képezheti a jogvédelem méltó feladatát. Csak a szabad szó adja meg azt

a rugékonyságot, csak az fejleszti azon tehetséget, mely az ügyvédet a fél segédjéből a jogrend egyik főoszlopává teszi. Csak így támogathatja és ellenőrizheti méltóan a bírói hatalmat működésében. És ha egyszer az ügyvédi kar felemelkedett ezen utóbbi feladatának, a hatalom tulkapásai elleni küzdés kötelességének magaslatára: akkor ez nem maradhat hatás nélkül az állami functiók egyéb ágaira sem. Magyarország ügyvédi karára még egy nagy feladat vár. A közigazgatási bíráskodás megalkotásával nagy rész fogja illetni azon feladattól, hogy a közigazgatás a jog medrén túl ne csapjon. Ezen feladatára csak a szóbeli per nevelheti.

A *jogszolgáltatás* kétségtelenül emelkedni fog alaposságában. De mi ezenkívül a *magánjog* fejlődésére is örvendetesnek tartjuk a reformot. A jogelvek behatódó megvitatása, a bíróságnak közelebb hozatala az élet követelményeihez, a legfelsőbb fok functióinak a jogkérdés elbírálására való korlátozása: ezek mind oly tényezők, melyek a magánjog fejlődését előmozdítják.

Minden nagy fontossága mellett azonban e reformmüvet csak kezdetnek tekintjük. Óriási feladatok állanak még előttünk az igazságügy terén. A bünvádi eljárás megalkotása és a büntető törvénykönyv revisiója, a polgári peres és perenkívüli eljárás kiépítése, vizzásságokkal telt, tarthatatlan családjogunknak állami rendezése, avult és hiányos örökösödési jogunk ujjaalkotása, vagyonjogunk kodifikációja, hitel-törvényeink hézagainak pótlása, ezzel csak a feladatok főbbjeit soroltuk fel. Mindezek hosszú és nehéz munkát kívánnak meg. A sommás eljárás az első lépés e nagy reform teljes keresztülvitele felé. A cél távol van, a kapu a reformok országába azonban a sommás eljárással meg van nyitva. Reméljük, hogy az előhaladás a cél felé, ha nem is gyors, de állandó és szakadatlan lesz.

Meg kell ez alkalommal emlékeznünk azokról, kiket az új törvény alkotásában az oroszlanrész illet. Első a törvényjavaslat készítője, *Plósz Sándor*, a ki lankadhatlan szorgalommal dolgozik évek hosszú sora óta a polgári per reformjavaslatain és eszméinek javát fektette bele e javaslatba. Igazi szerencse, hogy ma, midőn a szóbeliség keresztülvitele elodázhatlan, oly alkotó jogászai tehetséggel rendelkezünk, a ki a tudós mélyre menő éles látásával a gyakorlati szükségletek világos felismerését köti össze. Nem csekélyebb elismerés illeti igazságügyi kormányunk vezetőjét, *Szilágyi Dezsőt*, a ki áthatva e reform fontosságától, maga is tevékeny részt vett abban, legkisebb részleteibe is elmélyedt, és még a bizottságban és a házban is fontos módosításokat eszközölt benne. E tekintetben támogatta őt az államtitkár, *Teleszky István* is, gazdag tudásával és tapasztalataival. És nem szabad megfeledkeznünk az igazságügyi bizottság előadójáról, *Jellinek Arthur*-ról sem, a ki úgy az enquete-tárgyalásokban, mint az igazságügyi bizottságban és a képviselőházban nagy munkát végzett.

Midőn most tíz éve a perrendtartási novella és a végrehajtási törvény életbe lépett, számos levél és cikk érkezett szerkesztőségünkhöz, a melyekben a gyakorlat férfiai kifejtették kétélyeiket az egyes határozmányok iránt. S akkor a két

törvény szerzője Teleszky István ur szives volt lapunkban minden egyes felvetett kérdésre kimerítően válaszolni. Ezen dolgozatok a törvény magyarázatához lényegesen hozzájárultak s az Imling-féle kommentárba belé is vannak szöve.

Most előreláthatólag ismét nagy mozgás fog támadni a gyakorlat köreiből, mivel az új eljárási törvény nem csak hatázmányaiban, de egész rendszerében eltér az eddigitől.

Lapunk szerkesztősége kötelességének tartja ez uttal is a felvetett törvényt magyarázó kérdésekre információt szerezni a legilletékesebb oldalról s lehetőleg megszólaltatni magukat a kodifikátorokat. Plósz Sándor tanár ur ígérését már bírjuk.

A csődnovella-javaslat.*

A felesleges és említésre sem méltó lényegtelen intézkedések még türhetők, különösen, ha mint a javaslat indokoltá teszi, a törvényhozói hatalom synonym fogalomnak tekintetik a §§-ok illetve a törvénygyártással, de már az ellen határozottan fel kell szólalnunk, hogy a javaslat oly intézkedéseket is proponál, melyek csődtörvényünknek kimagasló és jó alapelveit oda visszafejleszteni fenyegetik, a hol ismét a szerencsésen eltemetett 1840. évi csődtörvényre bukkannánk.

Tudjuk, hogy az 1840. évi csődtörvénynek egyik főhibája azon rettenetes hatalom volt, melyet a csőd fogalmával összekötött, és melyet műnyelven vis attractiva nak nevezünk, és mely szerint mihelyst a csőd elrendeltetett, majdnem minden más törvény elvesztette hatályát és minden jogviszony elbírálása a csődper és csődbíróság hatalma alá vonatott. Ezen, a közönséges német csődperen alapuló rendezés tartatlanságát jelenlegi csődtörvényünk hozatalánál belátták és ennél fogva helyt adtak azon helyesebb felfogásnak, hogy a csőd tulajdonkép nem egyéb, mint vagyonszámlálás, mely más ily felszámolástól csak abban különbözik, hogy előre láthatólag a felosztandó vagyon nem lesz elegendő, a vagyonbukott ellen emelhető összes igényeket kielégíteni, miért is ezen különleges vagyonszámlálás csak annyiban kíván az egyébkénti vagyonszámlálástól eltérő szabályozást, a mennyiben anyagi értelemben a hiánylat elszenvedésében minden csődhitelezőnek aránylagosan kell részesülni, — ez az u. n. csődigény, — alakilag pedig az, hogy a csőd elrendeltetett s csak annyiban bolygassa meg a jogviszonyokat, a mennyiben ezt szükségszerűen magával hozza azon felszámolási eljárás, melynél a csődhitelezők a csődbíróság, mint e czélból kirendelt végrehajtási bíróság közbenjöttével a csődvagyont maguk értékesítik és maguk között felosztják. Ezen helyes alapgondolat folyamánaként a csődper megszűnt, és helyébe lépett a csődeljárás, melynél a bejelentett követelés megállapítása nem követel egyebet, mint-hogy ellene egyik csődhitelező se szólaljon fel, de ha felszólal, az nem vonja maga után a hivatalból lefolytatandó pert, mert ez a bejelentő saját tetszésére bízható kérdés.

Mindennek megfelelőleg a külön kielégítésre jogosított igény kielégítése a csődeljárásból kihagyatott és megengedett, hogy az a maga természetének megfelelő külön ügyuton érvényesüljön, azon természetes különbséggel, hogy a vagyonra rendelkezési jogát elvesztett közadós helyébe a csődhitelezők képvisellete lép. A csődvagyon értékesítése is egyszerűsített és egészen átadatott a csődhitelezőknek és a bíróság hatásköre csak annyiban tartatott fen, a mennyiben annak közbelépését valamely, a többi akaratával ellenkező érdekelt hívja fel, vagy a mennyiben egyes kérdésnél el nem mellőzhető közérdeknek tekintetett, hogy a bíróság hivatalból leendő felülbírlata tartassék fen. Ennek további folyamánát az is képezte, hogy a csődbiztosi intézmény

behozott és a csődbíróság hatásköre arra szorítottatott, ha valaki a csődbiztos intézkedését sérelmesnek véli, vagy ha az illető kérdés oly eminensnek tekintetett, hogy jónak látták azt társas bírósági elintézésnek fentartani. De azért jelen csődtörvényünk hozatalánál is igazolást nyert a vis inertiae tétele és ennek tulajdonítható, hogy a vérbe átment 1840-iki csődtörvény hatása alól nem tudtak teljesen felszabadulni, mit igazol a csődbiztos hermaphrodita intézménye és még inkább, hogy az elkülönítés iránti igényt és a bejelentett, de vitássá vált bármely természetű követelés feletti ítélkezést a csődbírósághoz utasították és miután jobb eljárást nem tudtak, azt a kereskedelmi eljárás spanyol csizmájába szorították. Pedig, hogy ezen rendelkezés helytelen, majdnem kézzelfogható. Az anyagi törvények ismernek magánjogi, váltó és kereskedelmi ügyletekből folyó követeléseket és a mennyiben ezek érvényesítése bírói cognitiót igényelnek, az ezt szabályozó törvények magánjogi, váltó- és kereskedelmi eljárást állapítanak meg. De van-e, vagy lehet-e csődkövetelés? Ezt állítani absurdum, mert a miket ez alatt érteni akarnának, t. i. a csődhitelezők követelését, azok nem a csődből származnak, hanem már a csőd előtt jöttek létre és természetük szerint magánjogi, váltó- vagy kereskedelmi követeléseket képeznek. Mi értelme van tehát például annak, hogy a váltókövetelés, mely a váltóbíróság hatásköréhez tartozik, akkor, midőn a váltóadás csőd alá jut, a csődbíróság hatásköréhez utasíttassék és az nem a váltói, hanem a kereskedelmi ügyletekre megszabott eljárással érvényesíttessék?

Az 50 frton aluli követelés, a mennyiben természeténél fogva ügybíróság hatásköréhez nem tartozik, bagatell eljárással, — az 500 frtig terjedő, hasonló feltétel alatt, az egyes bíróság előtti sommás, — az 500 frton felüli a társas bíróság előtti rendes eljárással érvényesítendő, — miért változtatassék meg a követelés természetének megfelelően megállapított ügybíróság hatásköre és eljárása, ha az adós helyett a vagyona felett rendelkező tömeggondnok mint képviselő hivatandó perbe? Ily esetben a pereket a csődbíróság hatáskörébe utasítani és a kereskedelmi ügyletekre előirt eljárással érvényesíttetni, a legnagyobb fogalomzavar, melyből csak úgy lehet kibontakozni, ha vagy kimondatnék, hogy minden követelés, mihelyst bírói cognitiót igényel, a keresk. ügyletekre megállapított saját szerű peres eljárással azon ügybíróság elé tartozik, mely ha az adós ellen csőd nyitnatnék, annak csődbírósága lesz, vagy pedig az mondatik ki, hogy a csőd az ügylet természetének megfelelő bíróság hatáskörének és az előtte megállapított eljárásnak nem derogál. A hatáskör változtatatlansága azonban még nem egyértelmű az illetőség változtatatlanságával és itt már lehet a hitelezőt arra szorítani, hogy követelését, a természetének megfelelő ügyuton azon bíróság előtt érvényesítse, mely a csődbíróság székhelyének megfelel, mert különben azon előnyt, melyet a csődhitelező az által nyerne, hogy a csőd a helyi illetőségen nem változtat, lerontaná azon költség- és időtöbbletet, mely abból származnék, hogy a csődképviselést az ország különböző bíróságai elé lehetne idézni.

Elvártuk volna tehát, hogy ha a csődtörvény már revisio alá vétetik, a novella jobban kifejleszti a csődtörvénynek a fentiekben kifejtett alapelvét és elfogadja a német csődtörvénynek azon nagyon bevált rendelkezését, hogy a csődbíróság mint ilyen sohasem perbíróság és minden vitás igény a természetének megfelelő ügyuton, és amennyiben a csődtömeg alperesként szerepel, a csődbíróság székhelyének megfelelő helyi illetőséggel érvényesítendő.

S ime a javaslat a helyett, hogy e tekintetben a jelenlegi hibákat kiküszöbölne, tetézi azokat még az által, hogy az eddigi helyes bírói gyakorlat ellenére kimondani kívánja, hogy a megtámadási perek a csődbíróság előtt indítandók és természetesen a kereskedelmi ügyletekre meghatározott eljárás szerint tárgyalandók. S ha kérdezzük, hogy miért,

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

feleletül kapjuk, mert a legtöbb per a megtámadott tudása vagy nem tudása körül forogván, ezen és az ezzel kapcsolatos kérdések elbírálására a csődbíróság, — mint melynél a csődügyre vonatkozó nagy apparatus van — a legalkalmasabb. Természetes, hogy ezen indokolásban egy csepp igazság sem rejlik, mert a megtámadott ügylet nem a csődnitítás után, hanem az azt megelőzőtől időből származik és így a csődiratok semminemű különös igazolást sem nyújthatnak és semmiesetre sem olyat, mely más bíróság előtt bemutatható nem volna.

A javaslat e kérdésben elfoglalt álláspontja annál csodálatosabb, mert az állítólag vele egy forrásból kikerült és a csődön kívüli megtámadást szabályozó törvényjavaslatban az mondatik, hogy a megtámadási per vagy a megtámadott személyes bírósága, vagy azon bíróság előtt indítható, melynek területén a megtámadott jogcselekmény létesült. Nem lehet-e tehát joggal kérdezni, hogy a hitelezők, ha csőd folytán csődhitelezőkké lesznek, miért indítsák a megtámadási pert a csődbíróságnál, a mikor a csődön kívül, egy vagy több, vagy esetleg valamennyi hitelező által indított ugyanazon per, más bíróság illetőségéhez tartozik? De miután még azon eset is előfordulhat, hogy a csődön kívül valamely hitelező által indított megtámadási pert a későbbi csődnitítás után a csődhitelezők veszik át, felmerül a kérdés, hogyan fog a per a csődbírósághoz jutni? s ha nem juthat, hát hol marad a javaslat azon indoka, hogy a tudás vagy nem tudás fölött legjobban a csődbíróság ítélhet? Hiába keressük itt a kivezető fonalat, és azért nézetünk szerint a javaslat, midőn az 1840-iki csődtörvény azon felhagyott álláspontjához tér vissza, hogy a csődtömeg privilegizált vagyontömeg, aligha magyarázható egyébbel, mint hogy már említett sejtelmünk igaz, vagyis, hogy a javaslat valamely hitelezői védegyletből került ki, mely az egész világot egyletének érdekében szeretné szervezni.

A ki e tekintetben további igazolást óhajt, bőségesen megleli a javaslatban. Ott vannak például a 13. és 14. §-ok, melyek azt contemplálják, hogy a csődtömeg a megtámadási perrel egyidejűleg biztosítást vagy zárlatot kérhet a megtámadott ellen és pedig minden veszély igazolása nélkül, ha a megtámadottnak ezen biztosítási intézkedésből származható kárára a csődbíróság által meghatározandó biztosítékot a csődtömeg bírói letétbe helyez. Hát nem kétségbetűtő privilegiumot akarnak itt a csődtömegnek mint felperesnek nyújtani? Ha pedig kérdezzük, hogy miért, akkor feleletül kapjuk, *«mert a támadó perek tulnyomó része az eddigi gyakorlat szerint a csődtömegek javára nyertek befejezést»*. Ez indoklás méltán megérdemelné, hogy arra a javaslat készítői szabadalmat kérjenek! Ha ezen ut folytatását a törvényhozás megengedné, nem csodálkozhatnánk, ha a pénzüzetek országos szövetsége majd azon kívánsággal lépne fel, hogy miután a tapasztalat azt mutatja, hogy a pénzüzetek által indított perek tulnyomó része az intézetek javára nyernek befejezést, adassék meg nekik a privilegium, hogy biztosítást a veszély valószínűvé tétele nélkül kérhessenek. Ha azután a statisztika egy pár évi átlaga a szabók, szobafestők, stb. pereit igazságos volta mellett bizonyítana, bizonyára ezek egyesületei is hasonló kívánsággal lépneek fel. Igazán csodálatos, hogy míg tisztességben megöregedett bejegyzett kereskedő hiteles könyvkivonata biztosítási intézkedésnél nem tekintetik oly okiratnak, mely a követelésnek még csak valószínűségét is igazolná, — addig, ha ellene netalán oly csődtömeg képvisellete lép fel, melynek közadósával ő véletlenül valamely ügyletet kötött és a csődtömeg azt megtámadhatónak ítéli, a biztosítást ellene úgy a követelés, mint a veszély valószínűségének igazolása nélkül rendelnék el. Mi egyéb ez, mint vágy a csődtömeget privilegizálni és oly fegyvert adni kezébe, melylyel igen sok tisztességes embert rá lehet kényszeríteni, hogy a biztosítás diffamáló és pénzben meg sem határozható következményeinek kikerülése

vége, ott a hol felléphet, mindig hatalmas hitelezői védegylet kielégítési alapját nevelje. — Ugy látszik, hogy a javaslat arról fogalommal sem látszik birni, hogy éppen azon körülmény, hogy bíróságaink nagyon is hajlandók a megtámadási pereknek helyt adni, a jogbiztonságot kezdi veszélyeztetni, a mi igen sok esetben arra vezet, hogy ott, a hol segíteni lehetne, a segély a megtámadástól félelemben elmarad, vagyis csőd üt ki és már nem egy komoly szakember-től hallottuk, hogy ha bíróságaink a megkezdett uton tovább fognak haladni, a végrehajtási törvényt nyugalomba lehet majd helyezni. De ezzel a javaslat nem törődik, mert előtte csak a hitelezői védkör érdeke a fontos, a mit különben még a csődválasztmány alakítása iránti kérdésben elfoglalt álláspontjával is igazol. Tudjuk, hogy most a csődtörvény alapján azon praxis fejlődött ki, hogy csak a csődbíróság székhelyén lakó hitelező vagy képviselő lehet a csődválasztmány tagja. S ez igen helyes, mert így a költségek kisebbek, mint ha távol lakó hitelezők vagy képviselőik is lehetnének választmányi tagok, a mennyiben ezek utazási költségei és napidijai a csődtömeget emésztenék. Ezen intézkedés tehát némi kárpótlást nyújt a csődválasztmányi tagok választásánál kisebbségben maradt hitelezőknek és a többségre sem sérelmes, mert minden csődhitelezőnek, illetve ügyvédjének szabadságában áll a csődbíróság székhelyén lakó ügyvédek közül képviselőt vagy helyettes választani. De helyes ezen gyakorlat azért is, mert csakis a csődbíróság székhelyén lakó csődválasztmány értekezhet és közlekedhet sűrűn és könnyen a csődbiztossal és csak így lehet számítani arra, hogy a csődeljárás gyors lebonyolításának e tekintetben sem lesz akadálya. De ime e kérdésnél a javaslat kardot ránt és irgalmatlanul elrendeltetni kívánja, hogy a bárhol lakó hitelező vagy képviselője legyen a választmány tagjául választható, bár, mint a gyakorlatból tudjuk, a hitelezői védegylettől eltekintve, soha semmiféle hitelező nem vágyódik nem a székhelyén lévő csődtömeg választmányi tagja lenni. Mire fog ez vezetni? Semmi egyéb, mint hogy a fővárosi hitelezői védkörnél egy csődválasztmányi tagságban utazó ügynök fog alkalmaztatni és így e körnek a különböző csődtömegek által fizetett, különleges érdekeinek szolgáló ingyenes tisztviselője leend.

Hogy mennyire nélküli a javaslat az igazán gyakorlati érdekekkel bíró kérdések iránti érzéket, legjobban kitűnik onnan, hogy a csődbiztosi és ezzel a csődbírósági szervezet kérdését egy szóval sem érinti. Tudjuk az okokat, melyek a jelenlegi csődtörvény alkotóit visszatartották attól, hogy a csődeljárást ne bizzák az egyes-bíróságokra, hanem a francia szervezet mintájára a csődeljárás vezetésére az egyes-bírósági rendszerrel vegyített társas bíróságot alkalmazzák. Joggal tehette volna fel a javaslat a kérdést, hogy e rendszer bevált-e vagy sem? S e kérdésre bátran azt felelhetne volna, hogy e rendszer be nem vált és nincs is értelme, mert a gyakorlat konstataulta, hogy mellette a csődbíróság akarata azonos az egyes bíróként működő csődbiztos akaratával és véleményével, tehát azon fontos érdekek, melyek miatt a törvény társas bíróságot látott szükségesnek csődbírósággént megbizni, tényleg egyes bírói uton intéztetnek el, a miből folyólag az eljárás sokkal gyorsabb és egyszerűbb lenne, ha a csődeljárás kivételnek a törvényszékek hatásköréből és a járásbíróságokhoz utaltatnék és a törvényszékek másodfoku bíróságul rendeltetnének. Egyáltalán nem igen van értelme annak, hogy a társas bírósági rendszer az egyes bírósági rendszerrel összevegyítették és telekkönyvi hatóságaink története és állapota mutatja, hogy csak a költségen mulik, hogy a telekkönyvi hatóság már most teljesen nem ruháztatik át a járásbíróságokra. De a csődeljárásnál e reformot a költség nem akadályozná és ennek meglenne azon további igen nagy előnye, hogy az ügyvédi kérdés helyes megoldásán is lendítene, mert ez egy újabb indok lenne arra, hogy az ügyvédek ne tóduljanak oly erősen a törvény-

székek székhelyére, hanem a járásbiróságok szerint jobban oszoljanak meg.

Nem akarunk azonban igaztalanok lenni és készségesen elismerjük, hogy egyes apróbb kérdésekben, így pl. a hitelezők szavazatainak, az elkésett bejelentések, stb. kérdésében a javaslat tanácsol ugyan egynémely kézenfekvő javítást. De azért mégis kénytelek vagyunk a javaslat feletti bírálatunkat abban összefoglalni, *hogy az tárgyalásra nem alkalmas.*

Dr. Berkovits Ferencz,

nagyvárad i ügyvéd.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Járásbiróságaink működése 1891-ben, összehasonlítva az előbbi évekkel.¹

III.

Az ügyforgalom s birói működés tényeinek vizsgálata összehangzólag azon tapasztalatra vezet, hogy egyes-biróságaink szervezete ki nem elégítő, a jogélet mozzanatainak s fejlődésének meg nem felelő.

Igy tekintve, miszerint 13 törvényszékünk van, melyek mindenikének területén 6—6 járásbiróság létezik, és mégis ezeknél is azt tapasztaljuk, hogy egyrészt távolról sem képesek az ügytehernek megfelelni; másrészt, hogy a *munkafelosztásban*, mi az ügybejövételnek kifolyása, a legnagyobb aránytalanságok mutatkoznak.

Nem említve ugyanis a budapesti kivételes járásbirósági ügyforgalmat, a mi a sommás ügyekben 40 ezer, kisebb polgáriakban 14¹/₂ ezer s bűnvádiakban 10,900 s így összesen több mint 65 ezer számot mutatott fel a lefolyt évben s a minek egyhetede 9891 maradt elintézetlenül, a többi törvényszékek területén általában nagy aránytalanságok tűntek fel.

Míg a kolozsvári törvényszék területén a 6 járásbiróság közel 14 ezer ügybejövételt mutatott fel, a miben a kisebb polgáriak 5318-al, a sommásak 3507-el s a bűnügyek 5103 számmal jelentek meg, addig az eperjesi, rózsahegyí, gyulai, komáromi, egri területen csak 6 ezer, a debreczeni, kassain pedig 7 ezer volt az ügybejövétel. Továbbá, míg a m.-szigeti törvényszék járásbiróságainál 12 ezer s a szegszárdiaknál közel 10 ezer ügy jött be, addig a balassagyarmatiak, veszprémiek bejövetele alig haladta meg az 5 ezeret, a debreczeni pedig 7800-at mutatott fel. Nagy az aránytalanság a bűnvádi ügybejövételnél is. A kolozsváriaknál 5103-ra s a m.-szigetiéknél 4 ezeren túl emelkedett; ellenben a veszprémieknél csak 1545-öt, a szegszárdiaknál 1829-et, a gyulaiaknál 1937-et tett ki, s a többinél is csak 2 és fél ezer körül forgott. Az eperjesinél 2474, kassainál 2335, rózsahegyínel 2651, b.-gyarmatinál 2050, egrinél 2560, debreczeninél 2050, komárominál 2153 volt a bűnügyi bejövétel.

A kisebb polgári peres ügyek száma néhol nagyobb volt a sommásoknál, mint a b.-gyarmatinál, hol a kisebb polgári per 1820 és a sommás 1595 volt; a m.-szigetinél kisebb per 5737, a sommás 2440; az eperjesinél 2474 és 1691, a kolozsvárinál 5318 és 3507, és a rózsahegyínel 1861 s a sommás 1628 volt. Ellenben más területeken a sommás perek voltak tulnyomóságban, így az egri törvényszék járásbiróságainál sommás 2613 s a kisebb per 1799, debreczeni területen 3340 és 2474, komáromin 2618 és 1905, veszprémin 2716 és 1335, kassain 2673 és 2535, gyulain 2034 és 1 s szegszárdin 5740 és 1936 volt a bejövétel.

Igy alakultak az évi hátralékok is. A m.-szigetinél 4764, közel ¹/₃-da az összbejövételnek, a szegszárdinál 2140, ¹/₄-de

a 9 ezer bejövételnek, a rózsahegyínel 1091, gyulainál 958, kolozsvárinál 2982, eperjesinél 1479, komáromi területen 1013, egrin 1355 s b.-gyarmatin 1065, tehát mintegy ¹/₅-de, a debreczenin ¹/₆-da a bejövételnek, míg a budapesti járásbiróságoknál ¹/₇-dét, a veszprémieknél (589) ¹/₈-dát s a kassaiaknál majd ¹/₉-dét képezte az összbejövételnek.

Igy alakulnak a forgalmi viszonyok a 7—7 járásbirósággal ellátott törvényszéki területeken is, melyek a soproni, deési, gyulafehérvári, pécsi, pozsonyi, szegedi, fehértemplomi és temesvári, valamint a 8—8 járásbiróságu: erzsébetvárosi, aradi, kaposvárosi, trencsényi, pestvidéki, szolnoki, lőcsei és dévai törvényszékeknek is.

Nevezetesen, míg a soproni kerületben az ügybejövétel 8297, a temesváriban 8469 és a pozsonyiban 9695, addig a szegedi területen a bejövétel 18,572, a deésin és pécsin 12 ezer, a fehértemplomin 11,771 és a gyulafehérvárin 10,662. A hátralékok összegei itt sem felelnek meg kellő arányban a bejövételnek. Így pl. a temesvári 8 ezres bevételnél nem kevesebb mint 3079 (tehát ¹/₃) a hátralék, ellenben a 12 ezret számító deési járásbiróságok hátraléka csak 1541 (¹/₈), a soproni 8 ezer bejövétellel bíró járásbiróságok hátraléka 889 és a majd hason bejövételű (9 ezer) pozsonyiaknál majd még egyszer annyi, t. i. 1484, a szegedi területen a hátralék 2713 (¹/₇), míg a 8 ezerrel kevesb bejövételű gyulafehérvárin százal több a hátralék, t. i. 2874, és a 11 ezres bejövételű fehértemplomi területen a hátralék 2408 (¹/₃), a pécsi törvényszéken pedig, mely 12 ezer bejövételt számított, csak 2 százal volt több a hátralék, t. i. 2671.

A bűnvádi esetek az erdélyi részeken igen nagy számúak; így a gyulafehérvári területen ezen bejövétel 4398 volt, 5800 polgári ellenében, a deésin pedig 5837, 9 ezer polgárral szemben. Ellenben a pécsi területen 2510 volt 9 ezer polgári ellenében, a pozsonyin 2795 szemben 6800-al, a szegedin 4136, 14 ezer polgári ellenében, a fehértemplomin 3388, 8 ezer polgári bejövételnél, a temesvárinál 2661, 6 ezer polgárinál és a soproni területen 1973, 6 ezer polgári bejövétel mellett.

A dévai törvényszék járásbiróságainak ügybejövetele 14,663 volt, az aradiaké 14,048, a mi 4800 hátralékkal járt, ellenben a lőcsei területen a bejövétel harmadnyi sem volt, t. i. csak 4957, a pestvidéken pedig 7984, a szolnokin 7427, az erzsébetvárosin 9510, a kaposvárin 8842, a trencsényin 8821. Utóbbiak hátraléka következőleg alakult: a lőcsei területé 974, pestvidékié 983, szolnokié 2213, erzsébetvárosié 875, kaposvárié 1901 és trencsényié 1769.

Ezen kerületekben a bűnvádi s polgári ügybejövetelek közti arány következő volt: a dévain 6061 bűnvádi, 8500 polgári; aradin 3769 bűnvádi, 10 ezer polgári; pestvidéken 3000 és 5 ezer; szolnokin 2791 és 4500; lőcsein 2054 és 2900; erzsébetvárosin 3959 és 5500; kaposvárin 2634 és 6 ezer; trencsényin bűnvádi 2776 és polgári 6 ezer.

Kilencz járásbiróság van a szatmárnémetii és a sátoralja-ujhelyi törvényszéknél; 10 járásbiróság a szombathelyi, heregszászi és a nyitrai törvényszékeknek; 11 járásbirósággal csak a nagyvárad i törvényszék bír. Ezek ügyforgalmára nézve megjegyzendők a következő adatok.

A nagyvárad i 11 járásbiróság összbejövetele volt 14,349, tehát egyenlő a dévai s aradi 8-as járásbiróságu területek ügybeérkezésével. Hátraléka 3647, míg az aradi járásbiróságoké 3052 volt, a dévaiaké azonban jóval több, t. i. 4800.

Megközelítette azt a nyitrai terület 13,211, a beregszászi 13,129 és szatmárnémetii 12,675 ügybejövételével. És azokban az évi hátralék 2708, 3930 és 3311 volt. A s.-a.-ujhelyi törvényszék területén a bejövétel 9475 volt, 1597 hátralékkal és a szombathelyin 9857 volt 2342 hátralékkal.

A bűnvádi bejövétel a nagyvárad i terület járásbiróságainál 5025 volt 9 ezer polgári ellenében, miben a kisebb polgáriak 4862 tulnyomó számot képviseltek.

¹ Az előbbi közl. l. az 1. és 12. számban.

A nyitrai terület bűnügyi beérkezése 4259, szemben 8900 polgárral, melyek közt 4197 kisebb polgári ügy és 4692 sommás jelent meg. A beregszászi bűnügyi bejövétel 4381 szemben 8500 polgárral, melyek közt 5970 kisebb polgári és 2756 sommás ügy jelent meg. A szombathelyi járásbíró-ságoké 2490 volt, 7 ezer polgári s ezek közt 2876 kisebb polgári peres ügy ellenében.

A szatmárnémeti törvényszék járásbíróágainál a büntetőjogi bejövétel 4710 és a s.-a.-ujhelyieknél 3723 volt, az elsőnél 7900 s a másodiknál 5500 polgári ellenében. A kisebb polgári perek a szatmárnál 5140 s a s.-a.-ujhelyinél 3319 számot képviseltek.

A felsorolt törvényszékekhez tartozó járásbíróágokat *egyenként* véve, ügyforgalmukról kiemelendők a következő adatok:

A losonci járásbíróág összes bejövetele volt 1652 s hátraléka 514. Sommás bejövétel 547, bűnvádi 545 s kisebb polgári 538. A szintén b.-gyarmati törvényszékhez tartozó sziráki járásbíróág bejövetele pedig 549 s hátraléka 194 volt.

A zólyomi járásbíróág összbejövetele 1555 s hátraléka 331. Sommás pere 480, kisebb polgári 544, bűnvádi 501.

Az egri törvényszék köréből az egri járásbíróág bejövetele 2266, hátraléka 314, a bűnvádi 856 s a sommás per 1308 volt; a hatvani járásbíróágé 793 s hátralék 192 volt, a bűnper 325, sommás 228.

A debreczeni törvényszéktől a hajdunánási járásbíróág bejövetele 750, ebben bűnper 317, kisebb polgári 304, hátralék 11. Derecskeinél 350 s hátralék 35. Bűnper 161, sommás 113.

A m.-szigeti törvényszéktől a helybeli járásbíróág összbejövetele 2800, hátraléka 1300, bűnper 1018, kisebb per 1001. Felső-Vissón 2200 s hátralék 800, kisebb polgári 1767 s bűnper 671; a rahói járásbíróágnál bejövétel 1950 s a hátralék 1400, bűnper 737, kisebb polgári 908; a técsőinél bejövétel 1400, hátralék 460, bűnper 494, kisebb polgári 629.

Szatmárnémeti törvényszéktől a helybeli járásbíróág perbejövetele 2400, ebben büntető 933, kisebb polgári 850, hátralék 450. Nagykárolyié 1900 s hátralék 640, bűnper 537, kisebb polgári 874. Szinnyérváraljaié 1500, hátralék 630, bűnper 431, kisebb polgári 835.

Komárom s esztergomi törvényszékek kerületéből a komáromi járásbíróág bejövetele 1700, bűnper 394, kisebb polgári 538, sommás 776, hátralék 379. Esztergomi járásbíróágé 1480, bűnvádi 371, sommás 599, kisebb polgári 506, hátralék 185. Nagyigmándié 830, bűnper 302, sommás 345, kisebb polgári 189, hátralék 187. Perbecsié 930, ebben bűnper 445, kisebb polgári 277, sommás 218, hátralék 129.

Soproni törvényszéktől a felsőpulyai járásbíróág összbejövetele 732, bűnvádi 181, kisebb polgári 187, sommás 372, a hátralék 114. Kapuvárott bejövétel 1300, ebben bűnper 256, sommás 821, kisebb 219, a hátralék 178. Kis-Mártonban 1500 s hátralék 157, bűnper bejövétel 457, sommás 828.

Veszprémi törvényszék köréből a helybeli járásbíróág összbejövetele 2166, hátraléka 194, bűnper bejött 412, kisebb 286 s sommás 1469. Pápai járásbíróág bejövetele 1050, hátraléka 164, bűnper 290, kisebb 270, sommás 492.

Eperjesi törvényszék köréből, a helybeli járásbíróág bejövetele 1570, hátraléka 350, bűnper 478 jött be, sommás 749, kisebb polgári 356. Giraltai járásbíróág bejövetele 775, hátralék 430, bűnper bejött 257, kisebb polgári 386, sommás 139. Kisszebeni bejövetele 1250, hátraléka 546, bejött bűnper 576, sommás 344, kisebb polgári 327.

Dévai törvényszéktől Kőrösbányán bejövétel 2350, hátralék 1130, bűnper volt 928, kisebb polgári 1094, sommás 320.

Kolozsvárvidéki 3270, hátralék 1092, bejött bűnper 1441, sommás 523, kisebb polgári 1305.

Nagyváradai törvényszéktől Margittán összbejövétel 850, hátralék 460, bűnper volt 451, sommás 111, kisebb 288.

Kaposvári törvényszék, marczali járásbíróág bejövetele 1240, hátralék 347, bűnper 328, sommás 637, kisebb 85.

Pécsi törvényszék, siklósi járásbíróág ügybejövetele 1260, hátraléka 382, bűnper 328, sommás 530, kisebb 408.

Szegszárdi törvényszék, Dunaföldvár bejövetele 916, bűnvádi 333, sommás 354, kisebb 229.

Pozsonyi-somorjai bejövétel 725, hátralék 175, bűnper 182, sommás 280, kisebb 263.

Trencsényi törvényszék, zsolnai járásbíróág bejövetele 1980, hátralék 840, bűnper 532, sommás 873, kisebb 576.

Szegedi törvényszéktől h.-m.-vásárhelyi járásbíróágnál összbejövétel 1576, hátralék 345, bűnper 645, sommás 465, kisebb polgári 463.

Temesvári törvényszék, rékási járásbíróág összbejövetele 1426, hátraléka 627, bűnper 362, sommás 504, kisebb polgári per 560.

Miután a részletes adatokat, a jogszolgáltatás minden szakára nézve közöltük, következik, hogy az ügyforgalom s birói tevékenység fejlődésének világosb feltüntetése végett, annak mozzanatait, *összegezve s az előbbi évekkel összehasonlítva*, főbb vonalaiban megismertessük.

Tíz év előtt 1882-ben a járásbíróágok összes beadványainak száma volt 3.253,958. Elintéztetett — részben az előbbi év hátralékaiból is — 3.255,267 ügy s elintézetlenül fenmaradt 107,785.

Öt év múlva 1886-ban beérkezett 3.709,674, elintéztetett 3.712,276 s hátralék lett 98,738.

1887-ben új bejövétel 3.950,754, elintéztetett 3.975,127, hátralék 74,842.

1891-ben bejött 4.425,485, elintéztetett 4.408,510 és fenmaradt 67,623.

A járásbíróágok *10 évi általános ügyforgalmának fejlődése tehát az ügybejövétel folytonos emelkedésében s a hátralékok tetemes apadásában összpontosul*. A bejövétel ugyanis 1882—1891 évtized alatt több mint egy millióval szaporodott, ennek dacára az évi hátralék 107 ezerről leszállt 67 ezerre.

A birói munkásságnak s tevékenységnek ezen kedvező mozzanataival találkozunk nagyobb részt a bíraskodás egyes nemeinél is. Így nevezetesen bűnvádi ügyekben a bejövétel volt 1882-ben 172,113, 1886-ban 188 ezer, 1887-ben 196 ezer, 1891-ben 172,394. A hátralék pedig 1882-ben 41 ezer, 1886-ban 53 ezer, 1887-ben 48 ezer és 1891-ben 41 ezer. Az utolsó 5 év alatt a hátralék 7 ezerrel fogyott.

Telekkönyvi peres ügyekben a bejövétel folytonosan csökkent. 1882-ben volt 1599, 1886-ban 1515, 1887-ben 1464 és 1891-ben 1177. Az ebbeli hátralék 1882-ben még 785 volt, 1891-ben pedig 482. Az utolsó öt év alatt is csökkent, mert 1886-ban 511-et tett ki.

A közpolgári ügyek bejövetele 1892-ben 177 ezer volt, öt év előtt 1887-ben pedig 186 ezer és 1891-ben 158,560. A hátralék azonban szaporodott. 1882-ben 32 ezer volt 1887-ben 34 ezer és 1891-ben 43 ezer.

A *kisebb polgári peres ügyek bejövetele folytonos emelkedésben van*. 1882-ben bejött 170 ezer, 1886-ban 184 ezer, 1887-ben 190 ezer és 1891-ben 205 ezer. Az 1891. év hátraléka 34,500.

Utóbbi adatok figyelmet igényelhetnek, miután ezen kisebb perek létszükségű ügyekre vonatkoznak, rendszerint a szegényebb néposztályokat érdeklik s azért gyorsabb elintéztést igényelnek, mi el nem érhető oly eljárásban, melyben ezen ügyeknek ötöd-hatod része hátralékban maradt. — Ez okból célszerű lenne *kibékiítő bírósági intézményekről gondoskodni*, melyek nem képezvén jogász-bíróágot, egyszerű eljárással gyorsan elintézik a nép jogi viszályait. Ily jogi intézmények az előhaladottabb államokban mindinkább elterjednek, legújabbban *Angliában* is létesíttetnek a kereskedelmi tanácsok kebelében.

A *telekkönyvi* ügyekben mutatkozott eljárással szintén nem lehetünk megelégedve, miután azoknak *majd fele*, —

jóval több mint egyharmada évente hátralékban marad. Ezt teljességgel nem találjuk összeférhetőnek az ingatlan hitel igényeivel s feltételeivel, a mely hitel hazánk nemzetgazdasági fejlődésében a legnagyobb jelentőségű. Intézkedések szükségeltetnek, melyek nagyobb gyorsaságot s pontosságot létesítsenek a telekkönnyvi ügyek kezelésében.

A *bűnvádi ügyek* forgalma, lehet mondanunk, meglepő hatást gyakorolhat nemcsak jogi, hanem társadalmi szempontból is; s azért az állam-kormányzat figyelmét nagyon is magára vonhatja. A *bűnperek* ugyanis, melyek a *járásbíró-ságok* előtt, nemcsak kihágások, hanem vétségek miatt is indíttatnak, *rendkívüli felszaporodást tüntetnek fel*.

Mig 1878-ban bejövetelei számuk csak 102 ezer volt, 1882-ben már 172 ezerre felszaporodott, öt évre 1886-ban 188 ezer lett, 1887 és 1889-ben felment 196 ezerre, 1890-ben 194 ezer és 1891-ben 187,500 lett, tehát 14 év alatt a bűnperek szaporodása nem kevesebb, mint 85 ezer szaporodást mutat fel.

Azonban ezen szomorú bűnvádi mozzanat mellett, illetőleg annak enyhítésére nem mellőzhetjük azon tény feltüntetését, hogy a *bűnvádi perek nagy része ítélet nélkül, az eljárás megszüntetése által nyeri végbefejezését*. Általában ezen ügyeknek *több mint fele lesz évenként így elintézve*.

Igazolják ezt a következő adatok. Tíz év előtt 1882-ben 172 ezer bűnügy közül 81 ezer szüntettetett meg, 1884-ben 178 ezerből 95 ezer, 1886-ban 188 ezerből 98 ezer, 1887-ben már jóval több mint fele, t. i. 196 ezerből 104 ezer lett megszüntetve, 1888-ban 191 ezerből 103 ezer, 1889-ben 196 ezer közül 100,500, 1890-ben 194 ezerből 100 ezer, és 1891-ben 187 ezerből 92,924.

Nem tudjuk, hogy ezen igazságügyi kinövést az emberek gonosz indulatainak, a bosszuállási, üldözési szenvedélyeknek s így az alaptalanoknak bizonyult panaszoknak rovására írjuk-e, vagy a vád gyöngeségének tulajdonítsuk-e? Valószínűen mindkettőnek van részük benne. De kétségtelen az, hogy súlyos igazságügyi bajt képez, mind a jogbiztosság legszentebb érdekei, mind a bűnvádi jogrend igényei tekintetében. Ezen jogtünet okainak kipuhatólása tehát komolyabb vizsgálódást érdemelne.

A takarékpénztári betétkönyvecskék jogi természete.

A gyakorlat a takarékpénztári betétkönyvecskék jogi természetére nézve újabb és újabb vitás kérdéseket hoz felszínre.

Dr. Schwarz Gusztáv igen érdekesen fejtegetett több, ide vágó jogesetet e lapok hasábjain.¹

Egy utóbb felmerült eset kapcsán azon elvi kérdés áll elő, vajon a betétkönyvecske birtokosa követelheti-e a betét visszafizetését az esetben, ha a betevő, illetve jogutóda ez ellen tiltakozik?²

Az eset úgy alakult, hogy a betevő elhalt; a betétkönyvecske idegen kézre került, azonban a betét, mint követelés, a hagyatékhoz leltározatott. Az árvaszék a kiskorúak jogainak védelmében végzésileg letiltotta a takarékpénztárnál a betét kifizetését, mire a takarékpénztár a könyvecske jelentkező birtokosának megtagadta a kifizetést.

Perre kerülve a dolog, az elsőbíróság a betétkönyvecske birtokosát azon indokból utasította el keresetével, mivel az árvaszéknek jogában állott a követelést letiltani, s ez a letiltás az alperes takarékpénztárt is kötelezte.

A kir. tábla felperes keresetének helyt adott, mivel a takarékpénztári könyvecske bemutatóra szóló papir jelle-

gével bír, tehát a mindenkori birtokos feltétlenül jogosult a kifizetést követelni.

A kir. Curia az elsőbíróság ítéletét hagyta helyben, főleg azon indokból, mert az alperesi takarékpénztár alapszabályai szerint oly betéti könyvecskére, melyet annak tulajdonosa elvesztett és ezt nála bejelentette, annak, a ki a könyvecske törvényes birtokát igazolni nem képes, sem tőkét, sem kamatot nem fizethet.

Az eset eldöntése tehát itt is azon fordult meg, hogy a szóban forgó takarékpénztári könyv bemutatóra szóló okirat-e, tehát a takarékpénztár kötelezhető-e a fizetést a papir mindenkori birtokosa, illetőleg áthozója kezeihez teljesíteni, avagy jogosult-e bemutatónak jogszerű birtokát vizsgálni?

Véleményünk e tekintetben az, hogy nem lehet általánosságban a takarékpénztári könyvecskéket sem egyik, sem másik kategóriába sorozni.

Igenis, némely betétkönyvecskék tisztán bemutatóra szóló papírok.

Ilyeneknek tekintendők mindazon betétkönyvek, melyekben az adós takarékpénztár saját alapszabályszerű feltételeinél fogva minden fentartás nélkül kijelenti, hogy a betéti összeget a könyvecske bemutatójának, ki magát igazolni nem köteles, kifizeti.

Ilyen betétkönyvek kiállítója nincs kötelezve, de nem is jogosult — a bűncselekmény alapos gyanujának kivételével — a bemutató jogszerű birtoklását vagy tulajdonosi minőségét vizsgálni, bárha a könyv névre van is kiállítva, abban az esetben sem, ha a betevő a másnak történő fizetés ellen bármi jogcímen tiltakozik.

Nem jogosult a birtokot vizsgálni, mert ha egyszer *feltétlenül* megadja a bemutatónak a jogot, hogy magát igazolni nem köteles, akkor viszont saját magára nézve azon *kötelezettséget* vállalta el, hogy a könyv áthozójának mindenestre kifizeti a betétet.

Ellenben sok esetben a betéti könyvek tartalmaznak ugyan olcsószzerű feltételt, hogy a betét a könyv bemutatójának kifizetendő, de — mint éppen a konkrét esetben is — azzal a clausulával, hogy a könyvecske elvesztésének bejelentése esetén a takarékpénztár nincs jogosítva másnak, mint az igazolt betevőnek — ennek is természetesen a bírói megsemmisítési eljárás befejezése után — teljesíteni a kifizetést.

Ebben az esetben már megszűnik a takarékpénztári könyv a bemutatóra szóló papir jellegével birni. Valamint nem mondható bemutatóra szóló papírnak az a könyvecske sem, melyben a betevő fentartja magának a visszakövetelés jogát.

Például a postatakarékpénztár betéti könyvecskéire nézve az 1885. IX. tcz. a következő határozmányokat tartalmazza: A betevő személyazonosságát igazolni köteles. A könyvecskének más személyre való átruházása csakis a postatakarékpénztárhoz az átruházó által intézett bejelentés alapján történhetik. Visszafizetések csak a betevő aláírására teljesíttetnek. A betétkönyvecskének elvesztése esetében a takarékpénztár értesítendő s az értesítés vétele után az elvesztett könyvecske fizetés nem teljesíttetik.

Tiszta bemutatóra szóló takarékpénztári könyv is fordul tehát elő a forgalomban, mikor, mint fentebb említettük, minden kikötés és fentartás nélkül a bemutatónak ígértetik a fizetés; határozottan igazolási papir természetével bíró könyvvel is találkozunk gyakran (pl. a postatakarékpénztári és egyéb, fentartással kiállított könyvek).

De van ezenkívül egy harmadik specés, melyben a kétféle jelleg egyesül, a mint a concret esetben is látható. A szabály az, hogy a bemutató követelheti a fizetést s a takarékpénztár rendszerint nem jogosult a birtok jogszerű voltát vizsgálni; mihielyt azonban a betevő bejelentí az elvesztést vagy egyéb körülményt, a takarékpénztár a fizetéssel várni tartozik.

¹ L. Jogtudományi Közlöny 1892. évfolyam 52. szám. L. továbbá Dr. Kerényi Béla cikkét Jogt. Közl. 1893. évf. 8. szám és Súlyom Andor cikkét Polgári Törvénykezés 1893. évf. XVI. k. 2. sz.

² L. lapunk 1893. évi 17. számának mellékletén a 138. sz. esetet.

Ha a takarékpénztár a könyvecske elvesztésének bejelentése esetére kötelezi magát, hogy senkinek — tehát a könyvecske bemutatójának sem fog fizetést teljesíteni, — ez a fentartás már megfosztja a betéti könyvet a bemutatóra szóló papir természetétől, mert minden ilyen esetben a betevő egyoldalú bejelentésére megakadályoztatik a kifizetés és a papir birtokosa a bíróság is figyelembe veendő betéti feltételek folytán nem is követelheti a kifizetést. E tekintetben tehát az elvesztés és egyéb ok miatt való letiltás közt jogi szempontból különböztetés nem tehető és így teljesen helyeselnünk kell a megbeszélte esetben a Curia álláspontját, mely szintén ezen szempontból indul ki. Az a nézet, hogy egy ilyen kikötés még nem fosztja meg a takarékpénztári betétkönyvet bemutatóra szóló jellegétől, figyelmen kívül hagyja, hogy a bemutatóra szóló papiroknál ilyen kikötés nem szokásos, de jogilag nem is lehető, annál is kevésbbé, mivel ezek a papirok rendszerint nem névre vagy jelre vannak kiállítva.

Kifejtett álláspontunkat közvetve megerősítik az okiratok megsemmisítéséről szóló két törvényünknek, t. i. az 1868: LIV. törvénycikknek és az 1881: XXXIII. törvénycikknek az elvesztett okiratok letiltására vonatkozó, egymással teljesen ellenkező rendelkezései.

A közforgalom tárgyait képező értékpapirok megsemmisítéséről szóló 1881: XXXIII. tcz. 13. §-a szerint ugyanis a bemutatóra szóló okiratok elvesztése esetén «a bíróság a megsemmisítési eljárás megindítása alapján nem tehet intézkedést a végből, hogy az értékpapirra fizetés ne történjék».

A közönséges okiratok megsemmisítéséről rendelkező 1868: LIV. tcz. 130. §-a szerint pedig «a folyamodó kérelmére a bíróság úgy intézkedik, hogy az elvesztett okiratra további bírói rendeletig semmi fizetés ne történjék».

Már most a mely takarékpénztári betétkönyv olyan rendelkezést tartalmaz, a mely az elvesztés bejelentésének esetére feljogosítja a takarékpénztárt a betét visszafizetésének megtagadására, az a takarékpénztári betétkönyv a megsemmisítési eljárás tekintetében eo ipso az 1868: LIV. tcz. rendelkezései alá lesz vonandó, a mely törvénycikk pedig a *nem bemutatóra szóló okiratok* megsemmisítéséről rendelkezik.

Míg a mely betéti könyvecskebe nincs ily clausula felvéve, a mely tehát a betétkönyvecske áthozójának feltétlenül igéri a fizetést, az a bemutatóra szóló értékpapirok megsemmisítéséről szóló törvény szerint bírálendő el, az tehát bemutatóra szóló papir.

A két törvényben felállított ezen distinctio és az abból levonható következtetések a betéti könyvecskek jogi természetének meghatározásánál tehát inductive felhasználható fontos adalékot szolgáltatnak. *Dr. Balog Arnold.*

A millenniumra.

Készül a parlamenti épület, s mindenféle egyéb, nemzetünk ezeréves fenállását hirdetni hivatott emlék. De nem hallottunk eddig semmit sem arról, hogy komolyan tervben volna ezeréves jogfejlődésünknek is ország-világ előtt leendő bemutatása. Erősen kételkedünk, hogy akkorára megszülessék a magyar polgári törvénykönyv, melynek modern intézkedéseivel átlépünk a második évezred küszöbét, a mi pedig igen szép és jelentőséggel teljes momentum lett volna.

Azonban úgy is ünnepelhetnők jogi szempontból ezt a nevezetes milleniumunkat, ha *akkoráig kiadnók Corpus Jurisunkat korrekt magyar fordításban*, hogy jogfejlődésünk ezen legnevezetesebb emlékét a nemzet minden fiára nézve hozzáférhetővé tennők. Hiszen ma már a szakszerű jogászok sorában is mindjobban gyérül azoknak a száma, a kik a latin eredeti szöveget megértik, és hány hónapja dicsekedhetik ma még avval, hogy hazai törvénytárunkat forgatni képesek volna!

Pedig nem volna szabad felejtenünk, hogy minden újabb jogfejlődésünk csak úgy lesz áldásos, ha lehetőleg a multhoz csatlakozik, ha saját multunkból merítjük a tapasztalat szentesítette vezéreszméket, melyek megóvnak bennünket az elhamarkodástól és arra intenek és lelkesítenek, hogy jobban szeressük a saját földünkben kisarjadzot, mint az idegen talajon nőtt intézményeket, és hogy a kulturális haladást jelző ujitásokat se ültessük át mihozzánk, mielőtt azokat a saját nemzeti felfogásunkkal asszimilálni, saját nemzeti intézményeinkkel kiegyeztetni, azok között részükre a legillőbb helyet kijelölni meg nem próbáltuk volna.

Most, hogy saját magunk intézzük sorsunkat, csak nem leszünk kevésbé hazafiasak, mint voltunk akkor, midőn azt vágták szemeink közé és hirdették rólunk az egész világ előtt, hogy alkotmányunkat eljátszottuk, hogy attól jogosan megfosztattunk s hogy nem tehetünk okosabbat, mint a nemzeti függetlenség ábrándjáról lemondva, minél hamarább alkalmazkodni az új viszonyokhoz és szépen minden szó nélkül beleolvadni az összbirodalomba. Akkor nem tettük meg az ő kedvökért azt, hogy önként lemondottunk volna ősi alkotmányunkról, hogy elégettük s a megsemmisülésnek és örök feledésnek adtuk volna át Corpus Jurisunkat, melyet ők ócska és értéktelen lim-lomnak declaráltak, hanem kegyelettel megőriztük jobb idők bekövetkeztéig, a mi nagy szerencse volt reánk nézve, mert éppen Corpus Jurisunknak volt a legerősebb fegyverünk, *melylyel jogfolytonosságunkat újra kivívtuk.*

Midőn tehát ezeréves fenállásunkat megünnepelni készülünk, bizonyára nagyon is illő dolog lenne, ha kegyeletes ragaszkodásunkat hazai jogunk iránt az által bizonyítanók be, hogy «*Törvénytárunk*»-at a haza minden polgára által érthető *élő magyar nyelven* adnók ki. Hiszen ebben a mi Törvénytárunkban vannak megörökítve őseink küzdelmei az alkotmány fentartása körül. Törvénytárunk bizonyítéka magyar nemzeti államiságunknak, Törvénytárunk képezi alapját a mai független magyar törvényhozásunknak és az a körülmény, hogy ez a mi Törvénytárunk az összes középkori európai törvényhozások példájára a ma már csak kevesek által értett latin nyelven van megírva, nem szabad, hogy ürügyül szolgáljon, a miért ennek a becses nemzeti hagyományunknak forgasztását és tanulmányozását elhanyagoljuk.

Corpus Jurisunk magyar kiadása ahhoz értő szakférfiak közreműködésével könnyen elkészülhetne a millenniumig s egyszersmind kedvező alkalmul szolgálhatna egy kritikai kiadás létrehozására, a melyben a történetíróink által kiderített, habár a Törvénytárban nem foglalt, *összes* törvényeinket egybegyűjtve (de természetesen a hivatalos Corpus Juristól megkülönböztetve) olvashatnók.

Werbőczy hármaskönyvét ugyis újra kiadja most a magyar Tudományos Akadémia, gondoskodják hát a Corpus Jurisnak egy újabb kritikai magyar kiadásáról is.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-várad kir. jogakad. igazgató.

Különlélek.

— A fegyelmi judikatura köréből. Bródy Lajos nagy-károlyi ügyvédet, ki a mult év elején lezajlott bánffyhungyadi választás alkalmával országgyűlési képviselőjelölt volt, a kolozsvári kir. törvényszék a Btk. 165., 168. és 301. §-aiba ütköző hatóság elleni erőszak és súlyos testi sértés büntetetei miatt mint a Btk. 69. §. 1. pontjában irt felbujtót vád alá helyezte. Ezen végzés a kolozsvári kir. ítélő tábla és a kir. Curia által is helybenhagyatott; minek folytán a szatmárnémeti kamara fegyelmi bírósága őt az 1887: XXVIII. tcz. 4. §. b) pontja alapján az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztette, mely határozatot Bródy Lajos megfélebbezvé, ennek folytán az alább közölt curiai határozat keletkezett. Leérkezéssel egyidejűleg Bródy Lajos igazolta, hogy a megtartott végtárgyalás után a kolozsvári törvényszék őt a vád alól

fölmentette s bár ezen ítélet ellen a kir. ügyész felebbezést jelentett be, kérte a felfüggesztő határozat hatályon kívül helyezését. Mire a fegyelmi bíróság a curiai határozat indokolásával szemben is a szintén alább közölt nagyon méltányos határozatot hozta s Bródy Lajos felfüggesztését megszüntette.

A kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa a szatmárnémetii ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának határozata ellen Bródy Lajos részéről bejelentett felebbezés folytán, következő határozatot hozott: Tekintettel arra, hogy a vádlott ellen folyamatban levő bűnügy eddig csak vád alá helyezési határozattal van ellátva s ellene ez alapon alkalmaztatott az 1887: XXVIII. tcz. 4. §-nak b) pontja; tekintettel arra, hogy az ügyvédség gyakorlatától történt felfüggesztés oka a jelen esetben csak a jogerős felmentő ítélettel szűnhet meg: a szatmárnémetii ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának fenti keletű és számu határozata indokainál fogva helybenhagyatik. (1893 április 15-én. 117. sz.)

A sz.-németi ügyvédi kamara fegyelmi bírósága a Curia-nak 117/893. fegy. sz. határozatával helybenhagyott 4/893. fegy. sz. határozatát hatályon kívül helyezi, annak foganatosítását mellőzni rendeli s vádlott felfüggesztését megszünteti.

Mert a kolozsvári kir. törvényszéknek 1958/893. B. f. sz. bizonyítványával igazolva lett, hogy a vádlott ügyvédre nézve a vád tárgyában érdemleg hozott felmentő ítélettel a vádhatározatot maga az azt megalkotott büntető bíróság alaptalannak ismerte el és hatályon kívül helyezte; tekintve, hogy a bűnügyi vádhatározat csak gyanúkok alapján hozott meg, míg az azt hatálytalannító ítélet a végtárgyaláson beszerzett közvetlen bizonyítékok alapján derítette ki vádlott ártatlanságát: így megszűnt az ok, mely miatt ezen fegyelmi bíróság 4/893. fegy. sz. határozatával vádlott ügyvédnek felfüggesztését elrendelte; ennél fogva az azon alapon hozott határozatot is annyiával inkább hatályon kívül kellett helyezni, mert az 1887: XXVIII. tcz. 4. §-ának utolsó bekezdése ellentétben áll a most közölt curiai határozat azon indokával, mintha a felfüggesztés okát jelen esetben csak a jogerős felmentő ítélet szüntethetné meg.

De a felhozott jogi okokon kívül a jelen esetben kiváló méltánylást érdemlő concret körülmények figyelembe vételével is meg kellett szüntetni a felfüggesztést, mert a jelenlegi bűnvádi eljárás szerint a fegyelmi eljárás alapjául szolgált monstre bűnper a netaláni feloldások esélye mellett évek során át elhúzódhatik és csak huzamos idő múltán nyerhet jogerős befejezést; ha pedig a vádlott az elsőbírói felmentő ítélet dacára mindaddig felfüggesztve lenne, ezzel oly súlyosan büntetnének, a mit ártatlansága esetén soha és semmi uton nem lehetne többé helyrehozni és ha a hosszas bűnvádi eljárásnak végeredményeként vádlottnak az elsőbírói felmentő ítélettel kimondott ártatlansága állapíttatnék meg jogérvényesen: úgy senki és semmisem kárpótolhatná vádlottat és családját azon büntetésért s annak káros vagyoni következményeiért, a mely a 20 évi előkészülettel megszerzett életpályát tenné semmivé; ugyanis míg a bírák és állami tisztviselők fegyelmileg történt felfüggesztésük esetén az eljárás folyama alatt is huzzák fizetésük egy részét és felmentetésük esetén visszatartott fizetésüket is megkapják, addig jelen esetben a vád és következményei alól elsőbíróilag már felmentett ügyvéd, a felfüggesztésnek hatályban tartásával ártatlansága esetén soha nem kárpótolható veszteséget szenvedne. Mindezen okokat meg nem semmisíti a felmentő ítélet ellen használt jogorvoslat, miért is a felfüggesztést meg kellett szüntetni.

— Dr. Sándor Ferencz vágsellyei ügyvéd urtól a következő sorokat vettük:

A tényleges birtokos tulajdonjogának a telekjegyzőkönyvbe való bejegyzéséről s a telekjegyzőkönyvek helyesbítéséről szóló 1892. évi XXIX. tcz. még az 1892. év utolsó napjaiban szentesítettett. Nem tartaná-e az igen tisztelt igazságügyminiszter ur az időt elérkezettnek ezen törvény életbeléptetésére? A törvény szentesítése óta eltelt fél év alatt talán csak elkészülhettek az életbeléptetéshez szükséges igazságügyi és pénzügyi utasítások. Ha ebben a meddő parlamenti életünkben sikerül egy-egy üdvös s sürgős törvényjavaslatot a retortákon keresztül hajtani, a végrehajtó hatalomnak kettős buzgósággal kellene iparkodni az elért eredményt a törvénynek életbeléptetése által hasznosítani.

Nemzetközi Szemle.

— Az olasz javaslat a feltételes elítélésről. Az olasz kormány által a feltételes elítélésről benyújtott törvényjavaslat, a melyről már megemlékeztünk, következőkép hangzik:

1. Azon elítélést kimondó ítéletekben, a melyek 6 hónapnál nem nagyobb szabadságvesztés-büntetést¹ mondanak ki és azokban is, melyekkel nőkre vagy kiskoru gyermekekre egy évnél nem nagyobb szabadságvesztés-büntetést mondanak ki a bíróságok,² elrendelhetik a büntetés felfüggesztését.

Ugyanezen felfüggesztés rendelhető el a pénzbüntetésre ítélték javára, ha azok képtelenek azt megfizetni és a pénzbüntetés államfogház³ vagy elzárás⁴ büntetésére változtatandó át. Ezen esetben a felfüggesztést azon büntető hatóság mondja ki, a mely a pénzbüntetést kimondta.

2. A büntetés felfüggesztése legalább 6 hó és legfőleg 5 év tartamára adatik meg.

3. Nem adható meg a felfüggesztés a visszaesőknek, sem azoknak, a kik mint munkanélküliek, csavargók vagy koldusok, vagy mint — a közbiztonsági törvény 95. szakasza értelmében — büntettek elkövetésének hírében állók a feltételes szabadon bocsátás kedvezményéből ki vannak zárva, sem végre azoknak, a kik a bűncselekvény jellege vagy korábbi magaviseletük alapján nem nyújtanak alapos reményt a megbánásra.

4. A felfüggesztés elrendelésekor a bíróság az elítéltnak határidőt tűz ki, a mely alatt az a perköltségek megfizetését és a sértett félnek adandó kárpótlás teljesítését igazolni tartozik.

Ezenkívül a felfüggesztés azon kötelezettséghez köthető, hogy az elítélt bizonyos helytől távol maradjon, vagy hogy bizonyos helyen tartzkodjék és azt a bíróság engedélye nélkül el ne hagyja.

5. Ha a megszabott határidőben az elítélt a perköltségek és a kártérítés kiegyenlítését vagy a saját fizetőképességét nem igazolta, a felfüggesztés hatálytalanná válik.

Az ideiglenes szabadon maradásért adott biztosíték, a mennyiben erre elegendő, a perköltségek és a kártérítés megfizetésére fordítható. A mennyiben erre elegendő nem volna, a kiegészítésre határidő tűzetik ki.

6. A felfüggesztés visszavonatik, ha az elítélt annak tartama alatt rossz magaviseletet⁵ tanúsít vagy megszegi a kitűzött feltételeket vagy új bűncselekvényt követ el. A visszavonás az ügyészség kérelmére az ítéletet hozott bíróság által mondatik ki. Új bűncselekvény esetén az e felett ítéelő bíróság mondja ki a felfüggesztést. Az ügyészségi kérelem azon esetben, ha az elítélt a kötelezettségeket szegi meg vagy rossz magaviseletet tanúsít, az elítéltnel közöltetik, a ki igazolását írásban nyújthatja be. Erről a bíróság tanács-ülésben határoz.

7. Ha a visszavonás új bűncselekvény miatt történt, az új elítélés a régihez csatoltatik és mindkettő és pedig a súlyosabbnál kezdődőleg kitöltetik.

Ha a visszavonás más okból történt, az elítélt az ügyészség által a büntetés kitöltésére felhivatik.

8. A felfüggesztés idejének lefolyta után, ha visszavonás nem történt, a büntetés kitöltöttnek⁶ tekintetik.

9. A felfüggesztés nem terjed ki az ítélet jogi következményeire, sem a mellékbüntetésekre.

A jogok csökkenése⁷ megszűnik, ha a büntetés a felfüggesztés folytán kitöltöttnek vetetik.

10. Az elítélt büntetési lapján⁸ az ügyészség kérelmére feljegyeztetik a büntetés és annak felfüggesztése és megemlíttetik a körülmények szerint, hogy megtörtént-e a visszavonás vagy a büntetés kitöltöttnek vétetik.

A törvényjavaslat indokolását felesleges ide iktatnunk, mert az csak újabb felsorolása az ismert tételeknek, a melyekről ma már bátran el lehet mondani, hogy az egész tudományos világban elfogadottaknak tekinthetők. A «Rivista Penale», a mely a javaslatot közli, a javaslatot egészben a legnagyobb örömmel üdvözlí, de annak némely részletintézkedéseit tartózkodással fogadja.

R. Zs.

¹ «Reclusione, detenzione, arresto». Ezek az olasz törvény összes szabadság büntetése, kivéve a mi életfogytiglani fegyházunknak megfelelő ergastolót.

² «Corti, tribunali penali, pretori», az olasz eljárás összes elsőfoku büntető bíróságai.

³ «Detenzione», a mely büntetés az olasz törvény szerint tágabb körű a mi államfogházunknál.

⁴ «Arresto», megfelel a mi elzárásunknak.

⁵ Condotta riprovevole.

⁶ «Scontata».

⁷ «Incapacità giuridica», megfelel nálunk a hivatalvesztésnek és a politikai jogok felfüggesztésének.

⁸ «Casellario giudiziario».

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A francia Btk. javaslata. F. — *Fogirodalom*: A magyar dologbeli és kötelmi jog. Irta dr. Herczegh Mihály. Dr. KATONA MÓR kassai jogakadémiai tanártól. — *Törvénykezési Szemle*: A közadós czége. Dr. BERÉNYI SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Exceptio plurium concubentium. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — A kir. igazságügyminiszternek 4593/1893. I. M. számú rendelete, a magyarországi és a horvát-szlavonországi kir. bíróságok és ügyészségek közt a polgári (peres és perenkívüli) és büntető ügyekben nyújtandó kölcsönös jogsegély tárgyában. — Kivonat a Budapesti Közlöny-ből.

A francia Btk. javaslata.

I.

A francia büntető-törvénykönyv szakbizottsági javaslata a francia lapok nyomán többször megemlékeztünk. Most előttünk fekszik az általános rész teljes szövege.

Bureaumatikus munkának látszik lenni, mely nem zárkozható ugyan el az idők változott követelményei elől, de a hol csak lehetett, megtartotta a fenálló törvényt és annak kereteit. A felfogás önállóságában az olasz 1890-iki Btk.-vel épen nem vetekedhetik.

A javaslat szerint a hármaz felosztás megmaradna.

A halálbüntetés szintén. A végrehajtási eszköz a guillotine. A végrehajtás nem nyilvános; közönség nem bocsátatik be. Jelen van az államügyészség tagja, egy bíró, egy jegyző, egy rendőri közeg, a fegyházigazgató, az orvos, és ha az elítélt kívánja, egy lelkész. Jelen lehetnek még a községi képviselő és az esküdtszék tagjai.

Szabadságvesztés-büntetés magában véve csak egy van: a fogház (l'emprisonnement). A mi három szabadságbüntetési nemünk — fegyház, börtön, fogház — helyét ez az egy foglalja el. A fogház lehet vagy életfogytig tartó, vagy időleges. Utóbbi maximuma husz év, minimuma tizenöt nap. A legrovidebb tartamu szabadságvesztés-büntetések kiküszöbölését a nemzetközi büntetőjogi egyesületben követelik némelyek s ezen eszme-irány kifejezője akar lenni a tizenöt napi végső minimum. Nem hiszszük azonban, hogy az 1—15 napi fogház helyett más büntetésnemben pótszert kaphassanak. E nélkül pedig a büntetési rendszer még az eddiginél is sokkal merevebbé, a csekély súlyú bűncselekményeket illetőleg ugyszólván kezelhetlenné válnék. (Az olasz «reclusion» maximuma huszonnégy év, minimuma három nap.)

A fogház mellett mint második szabadságvesztés-büntetés szerepel a «détention», mely ugy látszik, megfelel az olasz törvényben levő «dentione» állásának, vagyis alkalmazása csak valamivel szélesebb körű, mint a magyar törvény államfogházáé. Harmadik a kihágási: les arrets de police.

A korrekcionálisatio, szigoruan véve, nincs meg a javaslatban, mivel a szabadságvesztés-büntetések külön nemei nem hozatnak egymással kapcsolatba. A mely szabadságbüntetési nemben a törvény a büntetést megállapítja, az marad meg az ítéletben is. De másrészt a bíróság a büntetési minimumnál, vagyis az öt évnél kevesebbet szabhat ki, és ekkor a büntetből, ugy látszik, vétség lesz s a jogkövetkezmények is vétségek. Világosan ez nincs kimondva.

A mi a büntetési rendszert illeti, a magánelzárásnak szélesebb tér van engedve, mint a mi Btk.-ünkben. A kik egy évi, vagy ennél rövidebb tartamu fogházra ítéltetnek, az egész időt nappali és éjjeli magánelzárásban töltik. A kik ennél hosszabbra ítéltetnek, büntetésök negyedrészt töltik így, mely idő azonban nem lehet kevesebb, mint egy év, és nem több, mint három év. Később csak éjjeli magánelzárásban tartatnak, mint nálunk is a törvény alapján — kellene lenni.

A magánelzárás alól ki vannak véve: 1. a kik nem érték el 15. életévüket, 2. a kik meghaladták 60. életévüket, 3. a kik gyengélkedőknek ismertetnek fel.

A kihágási szabagságvesztés-büntetés minimuma egy nap, maximuma tizenégy nap. Itt tehát már nem kerülheti el a javaslat az egy napi minimumot; holott ha a rövid tartam valóban olyan káros, akkor itt sem volna szabad azt alkalmazni. Azon bizonyos nemzetköziek nem is alkalmazzák, hanem a kihágásokra pénzbüntetést állapítanak meg.

A javaslat szerint egyébiránt a kihágási szabadság-büntetést a nem-visszaeső elítélt kívánságára a bíróság ugyanannyi idejű községi közmunkára (travail au profit de la commune) változtathatja át.

Érdekes intézménye a javaslatnak a relegatio, mely Franciaországban folytonos kísérletek tárgyát képezi. Kolóniába küldi a javaslat azt, a ki egy vagy több bűncselekményért legalább öt évi fogházra ítéltetett és újra legalább egy évet kap. Az átvitel akkor történik, ha a fogházbüntetésnek felét kiállotta.

A mellékbüntetés tekintetében fontos, hogy a hivatalvesztés és a politikai jogok elvesztése csak azon esetben mondható ki, ha a büntetés legalább öt év. A felfüggesztés tartama is legalább öt év és semmi esetre sem lehet több, mint a főbüntetés kétszerese.

Némely esetekben az elítélt a kormány által eltiltathatik bizonyos helyeken való tartózkodástól. Más esetekben kimondhatja a bíróság, hogy az elítélt a büntetés kiállása után legalább három óra, legfőlebb három évre valamely dologházban helyeztessék el.

A visszaesést illetőleg kasuistikus szabványok foglaltatnak a javaslatban.

Igen sajátos intézményt létesít a javaslat a «pardon» elnevezés alatt. Mindazon esetben, midőn akár a Btk. rendelkezései alapján, akár enyhítő körülmények folytán a bíró fel van jogosítva pénzbüntetést alkalmazni, ha a vádlott még nem ítéltetett el büntetért vagy vétségért, mellőzhető az elítélés. Közli a vádlottal, hogy ha még egyszer bűncselekményt követ el, nem számíthat többé büntetőjogi mentességre (sur l'immunité pénale). Az így feloldozott vádlott elítélendő a költségekben és ha szükséges, kárpotlásban.

A feltételes ítéletek tárgyában a javaslat határozmányai a következők.

Ha a bíróság három hónapnál rövidebb szabadságvesztés-büntetést szab ki s a vádlott még nem követett el más büntetést vagy vétséget, a büntetés végrehajtása felfüggeszthető. Ha a vádlott három év alatt új büntetést vagy vétséget követ el, a felfüggesztés visszavontnak tekintetvén, az előbbi büntetés is végrehajtatik. A büntetés végrehajtottnak tekin-

tendő, ha a mondott idő alatt újabb bűncselekményt nem követett el.

Feltételelesen szabad lábra helyezhető az elítélt, ha szabadságvesztés-büntetésének három negyed részét kiállotta.

Azon elítéltek, kik huszonegyedik életévüket meghaladták, hatvanadik életévüket pedig még nem érték el, büntetésük *egy negyedének*, legalább öt évnél, kiállása után, *kívánságukra* kolóniába vihetők. Ha a kolóniában a második negyedét jó magaviselettel kiállották, feltétlen szabadlábra helyeztetnek.

Az enyhítő körülmények figyelembe vétele tekintetében a következő határozmányokat találjuk a javaslatban.

Ha enyhítő körülmények forognak fen, a halálbüntetés helyett fogház mondatik ki, mely nem lehet kevesebb, mint öt év; az életfogytig tartó fogház helyett időleges fogház, mely nem lehet kevesebb, mint egy év; az időleges fogház helyett csak a maximum feléig emelhető a büntetés; az öt évnél nem hosszabb fogház helyett kihágási elzárás; a kihágási elzárás helyett pénzbüntetés. Enyhítő körülmények esetében a bíró *egyszer* elengedheti a relegátiót.

A pénzbüntetés reformjáról a javaslat mitsem tartalmaz.

F.

Jogirodalom.

A magyar dologbeli és kötelmi jog. Irta Herczegh Mihály.

Eseményszámba megy, ha a magyar magánjogból nagyobb szabású munka jelenik meg a könyvpiacra. Ha vizsgálódunk e szembeötlő meddőség felett, midőn a büntetőjog irodalma oly hatalmas virágzásnak indult újabban és fényes eredményeket mutat fel, — egyebektől eltekintve, abban kell a természetlenség okát találnunk, hogy a codificatio szerencsétlen időszakában élünk, mely az alkotmányos ærával megindult és mai napig — 25 éven át — semmit mást nem produkált, mint anyagot gyűjtött, a tervezetek halmazát alkotó, szoros egység és egyöntetűség nélkül, melyek az előkészítés különböző stádiumában fekszenek előttünk.

Ez a hosszas vajadás — eredmény nélkül, ez a bizonytalanság, mikor lesz a többféle retortán már áthajtott tervezetből és javaslatból törvény, aláköti, megbénítja a munkakedvet és a mai érvényű jog rendszeres kidolgozására.

Kinek legyen kedve 4—5 évi komoly munkát szentelni a magyar magánjog megírására, mikor attól tarthat, hogy ha esetleg gyorsabb tempóban talál megindulni a codificatio, megelőzi munkáját a törvény, füstbe megy a fáradság, mert nem kap kiadót? Igazi lidércnyomásként nehezedik a magyar magánjog irodalmára ez a codificationális tehetetlenség!

Pedig nem nehéz belátni, hogy a perrendnek a szóbeliségre és közvetlenségre fektetendő megoldása és behozatala az anyagi jog előzetes codificatiója nélkül filius ante patrem lesz, mert ha ma: az írásbeliség szépen virágzó korában az igazságszolgáltatás nálunk nem egyéb koczka- és sorsjátéknál, mikor nem lehet előre soha megmondani, ki lesz a perben a győztes — ezt a felső bírák mondják: miképen képzelhető helyes ítélet-alkotás majd első hallásra, ha nincs a tudományos controversiák tömkelegében világos cinosura, mely az egyéni szabad vélekedésnek gátot vetve, a vitás tantételeket megoldja!

Meg vagyunk győződve, hogy a mint a magánjog egyik-másik részlete törvényerőre emelkednék, pl. az általános rész az örökjoggal kapcsolatban — esetleg családjoggal is, mi még kíváncsabb volna, — a magánjog irodalma époly lendületet venne, époly produktív feldolgozásban részesülne, mint a büntető kodexnél tapasztaljuk. Herczegh munkája is tanuskodik erről. A kötelmi jogi része határozottan jobb, mint a dologi. Ott van ugyanis a kereskedelmi törvény, melyből sok pozitív anyagot merithet a magánjogi disciplinák számára is, ott van a meglehetősen sikerült Apáthy-féle tervezet

a kötelmi jogról, melynek indokolása szintén jól felhasználható a tankönyvben. Könnyebb is a kötelmi jog megírása, noha anyaga terjedtebb és több complicatióval kell az írónak megküzdeni, mert megvan internationalis jellege, mely körülménynél fogva a tudományos anyagot bátran fel lehet dolgozni, nem lévén ezen materiában pozitív anyagunk, mely a harmonikus összeillesztésnek útját állaná.

Ellenben a dologbeli jog már erősebb próbára teszi az írókat. A jogforrások többfélesége és ezeknek nem egyenlő fejlődöttsége rendkívüli módon megnehezíti az egybevágot, egyöntetű kidolgozást. A telekkönyvi jogok szempontjából az osztr. polg. törvénykönyv szabványai irányadók; az ingó javakra vonatkozólag pedig a hazai kevésbé fejlődött és a mai forgalmi igényeket alig kielégítő, különböző időből eredő regulák értékesítendőek. Ezen felül a dologi jogban már számos újabb törvény rendelkezéseinek beillesztése és józan mértékkel való megismertetése válik szükségessé, melyek nem engedik az íróknak, hogy sablon szerint dolgozzék, hanem helyes érzékkel és tapintattal kell eljárnia, hogy a «szükséges» ne hiányozzék a munkából, a nélkül, hogy ez a munka helyes tagoltságát és arányait megzavarná. Hozzá még ismertetni kell az adományi, a zálogrendszert, a jobbágyi kapcsolatból eredő viszonyokat és mindazt a mi vele jár.

Midőn az íróknak ennyiféle vegyes anyagból kell összeállítani a dologi jog épületét, midőn a modern mellett az ő is elhelyezést, beillesztést igényel, akkor nem lehet mindenben a tudomány «igazait» követni, annak bő forrásait felhasználni, amivel a kritikának is számolni kell.

Herczegh jelen munkájával betetőzte magyar magánjogának egész rendszerét. 1874-ben jelent meg családi és örökleti joga, mely már második kiadást ért. Követte ezt 1880-ban az «általános rész», most a dologbeli és kötelmi jog, összesen 3 tehetős kötet, 1000 lapot meghaladva. Ma ez a *legterjedelmesebb* munka a magyar magánjogból.

Mielőtt a most megjelent részről érdemileg nyilatkoznánk, szükségesnek tartjuk a bíráló hivatását röviden körvonalozni és aztán néhány szóval azon heves vitát érinteni, mely a Jogi Szemlében szerző és szerkesztő, mint bíráló közt lefolyt.

A kritika szerepe, hogy a jogászközönségre hasznos működésszámba menjen, legyen mindenek előtt objektív és higgadt. Értjük az első alatt, hogy kizárólag a munkával foglalkozzék, annak hasznavehetőségéről *egészében* számoljon be, egyes hibák, fogyatkozások ne tegyék elfogulttá, ne homályosítsák el ítéletét az egész fölött. A bírálónak nem szabad tisztán saját tudása, egyéni ismeretei szemüvegén vizsgálódni és ítéletet mondani, hanem objectív alapot kell keresnie, melyet a tudomány szak irodalmi állása nyújt neki; ehhez kell mérni a munkában lerakott kifejtést. Meglehet, hogy a bíráló egyéni nézetétől elüt az író vizsgálódásának eredménye, sőt többnyire úgy lesz, mert meglelt korban már állást foglaltunk tudományos kérdésekben, de ezért nem szabad a bírálatnak elutasító vagy kárhoztatónak lenni. Emberi gyarlóság azt tartani jónak, a mi meggyőződésé alakult bennünk — ellenkezőt pedig rossznak deklarálni — mert állhat megfordítva is a dolog. Azért nem elég azt mondani a bírálónak, hogy ez vagy az nem helyes, téves, kifogás alá eső, hanem okadatolnia is kell; fejtse ki röviden, miért hibás a kifejtés, hol van a tévedés? Tegye ezt a bírálat sine ira et studio, higgadtan, akkor az író is kénytelen beismerni a hibát és okul rajta.

Igaz, a közönség mintegy megkívánja, a kritika alaposágának ellenőrzéseül, hogy hibákat, fogyatkozásokat tárjon fel a bíráló. Mert ha a bírálat nem tud mást, mint dicséretet zengeni a munkáról, ezt gyanus tünetnek veszi a világ. De ha úgy ez, mint az egyéni becsvágy is arra sarkallja a bírálót, hogy más munkáján sok hézagot, hibát fedezzen fel, ez ne tartsa vissza őt az elismerés nyilvánításától se ott, a hol ez helyén van, hol az író azt kiérdemelte, midőn

szorgos kutatással mindent összehordott, hogy használható nyújtson a közönségnek.

Márkus bírálatának alaphibája, hogy nagyon elveti a súlykot. Kimutat több-kevesebb kétségtelen fogyatkozást, tévedést, botlást és ennek alapján kimondja a kérlelhetlen anathémát, hogy Herczegh munkája rossz, — sőt itt meg se áll, hanem egy lélekzetvétellel kimondja azt is, hogy Herczegh minden eddig megjelent munkája rossz és felületes.

Önkéntelenül eszébe juttatja ez az embernek azt a megtörtént adomát a tanárról, ki az írásbeli dolgozatra azt írta: Szómul-szóra ki van írva munkámból, tehát — rossz.

Márkus következtetése a kritizált munkáról tulló a czélon. Valamely munka fogyatkozásai daczára is lehet használható. Hol van oly irodalmi termék, melynek ne volnának árnyai, melynél nem lehetne jobbat írni? A mérték, melyet alkalmazni kell, mindig csak viszonylagos lehet.

A bírálat további fogyatkozása az, hogy a kifogásokat vagy hibákat, miket a munkának felró, nem okadatozza, saját, helyesebbnek tartott nézetét nem fejt ki; egy szóval: nem bizonyít. Evvel igen megkönnyítette Herczeghnek állását, hogy ráfogásnak, alapnélkülinek nyilvánítsa Márkus kritikáját.

Feltétlenül hibáztatnunk kell azon conclusióját bírálónak, mely e szerzőtől az írásra minden jogosultságot megtagad, őt qualifikálhatatlannak kívánja tekinteni. Ily erős szavak már erősebb megokolást igényelnek. Az általa feltüntetett, részben való, részben állítólagos hibák és hiányok éppen nem állanak arányban azon dehonestáló vélekedéssel, melyre Márkus ragadtatja magát. Onmérséklet és higgadt ítélkezés nem erős oldala Márkusnak.

Térjünk át most a munka érdemleges megbeszélésére. Előre bocsátjuk, hogy a birtokról szóló rész ellen van legtöbb kifogásunk és észrevételünk. Készséggel elismerjük azt, hogy a birtoktan a legfogósabb kérdések egyike, melyet úgy megírni, hogy mindenkinek inyére legyen, alig fog valakinek sikerülni. Sok tekintetben nincsenek még a tanok kiforrva, megjegecedve, még mindig a tisztulás, átalakulás stádiumában vannak, de éppen ezért igénylik a legnagyobb óvatosságot és gondosságot arra nézve, hogy a kifejtések átgondoltak, jól megérlelődöttek legyenek. Már maga a birtoktan berendezése körül nem értünk egyet szerzővel. Nemcsak az egész elbirtoklás intézménye nem való ide, hanem a tulajdonról szóló fejezetbe, de hol ez mint kiváló szerzőmód szerepel; de még a birtoknak ugynevezett qualificatiói (jogszerű, jóhiszemű és valódi) sem. Ezeknek a birtokhoz szorosan semmi közük, mert a birtok *védelme* eme minősítéstől teljesen független, a mit egyébként szerző maga is kiemel. A birtok qualificatióinak kettős irányban van nagy szerepük; először az elbirtoklásnál, mert csak illetlen *minősített* birtok szül tulajdont, itt tehát ezek lényeges kellékek, másodszor a tulajdon-keresetknél, a hol a birtokos kénytelen a dolgot a tulajdonosnak kiadni, de az ugynevezett leszámolásnál a dolog állaga, gyümölcsei és a tett beruházások tekintetében a felelősség a jó- vagy rosszhiszeműség szerint igazodik.

Felfogásunk szerint a birtokot forgalmi nagy jelentőségének megfelelően, tisztán, minden, nem szorosan hozzá tartozó elemtől elválasztva kell az olvasónak, de még inkább a tanuló ifjuságnak bemutatni, hogy világosan, tiszta valójában lássa ezt a fontos intézményt, mely mindinkább tért hódít a tulajdon rovására. Csak úgy nyerünk helyes betekintést a kérdés lényegébe, ha távol tartunk tőle mindent, a mi komplikatiót szülhet.

Nem osztom szerző nézetét és kifejtéseit a birtok-keresetek tárgyában sem. A birtoknak két védelmi eszköze van, gyengébb és erősebb, a szükségnek megfelelően. Első: a birtokháborítási kereset, midőn a birtokban levő felperest ezen uralmi viszonyban zavarják, gátolják, e dolog használatát nehezítik. Ezek elhárítására, szolgál a gyengébb kereset.

Felperes beigazolja a birtokot és a háborító tény, mire alperes a további háborítástól birság terhe mellett eltiltatik, esetleg a kárt is köteles megtéríteni. A másik, az erősebb, a sommás visszahelyezési kereset, midőn felperes kiesett a birtokból. Ekkor felperesnek bizonyítani kell, hogy birtokban volt, és ezt az állapotot alperes vi, clam, vel precario megszüntette. Ezen két ténykérdés körül forog a per. Ezek és csakis ezek a birtok védelmére szolgáló keresetek, melyeknél mint jellemzőt Herczegh is kiemeli, hogy e perek eldöntésébe a jogkérdés bele nem vonható. De mintegy megfeledezve erről, mégis ide sorolja, vagy legalább itt tárgyalja a rendes visszahelyezési keresetet (actio publiciana), ípedig ez már juris és nem facti per. Igaz, Herczegh ezt maga is kiemeli, valamint ezen per alapkellékeit helyesen írja körül, de azért még sincs helyén, ezen rendes peruttra tartozó védelmet itt tárgyalni. Az mentségére szolgálhat ugyan szerzőnek, hogy a mennyiben az elbirtoklást is a birtoktanba illeszti, a Publiciana pedig az elbirtoklás stádiumában álló birtok védelmére van, olyan birtok számára, mely az elbirtoklás kellékeivel el van látva, ezen kapcsolatnál fogva e kettő egy helyen nyerjen megbeszélést. De már fentebb mutattunk rá, hogy az elbirtoklásnak itten való tárgyalása nem indokolt, ebből kifolyólag a Publiciana-é sem. Ennek a tulajdonról szóló fejezetben a helye, mert akkor van rá szükség, ha a rei vindicatioval nem élhetünk, mert tulajdonjogot bizonyítani nem birunk, de igen valószínű vélelmezett tulajdont.

Nem birtokvédelem az ön hatalom, melyet szerző szintén felsorol. Egy irányban, mint önvédelem, önóalmazás igen; ez megvan engedve a moderamen inculpatæ tutelæ korlátain belül; de a másik irány: az önkielégítés, az ön hatalmu birtokba helyezkedés tilos, hisz ily birtok ellen van helye a sommás visszahelyezési keresetnek, ha «erő hatalom» által estünk ki a birtokból.

Javára vált volna a munkának, ha a szerző rövid vonásokban legalább megokolja, miért nyújt az állam a birtoknak — bármily minőségű is — védelmet? Mily alapgondolaton nyugszik ez? Ez különösen a «tankönyv»-nek lett volna előnyére, hogy a tanuló ifjuság az intézmény végső okát is láthassa.

A birtok pusztá tény. Ezt a «tényt» jó lett volna kissé megvilágítani, körülírni a tankönyvnek, hogy gondoljon is alatta valamit a tanuló. Ha ezt mondjuk, a tény: merőben külső kapocs személy és dolog közt, pusztá jelenség, mely szemünk elé tárul, melynél a jogosságot nem vizsgáljuk, mert nincs is módunkban, akkor mégis közelebb jutunk a viszony megértéséhez, mintha csak ridegen a tényt regisztráljuk. A jogbirtoknál elkelt volna világosabb, érthetőbb kifejtés. A mi mondván van, az nem esik kifogás alá, de nem elégséges arra, hogy a tanuló ifjuság a szolgalmi *jogot*, a jogi uralmat meg tudja különböztetni élesen a szolgalmi pusztá birtokától. A jogbirtok: valamely *jogtartalomnak* tényleges gyakorlása. Abstract dolog ez, melyet nehéz megérteni, csak példák, jogesetek segélyével, pedig fölötte szükséges és fontos, mert a védelem a jogbirtoknál más és könnyebb, rövid, gyors, mert sommás, hisz csak tény körül forog, a jogi viszonytól pedig a per rendes, hosszú, költséges, bizonyítás tárgya: a jog. De viszont, a mi tényen alapszik, azt megdöntheti a jog, a mi jogi uralom, az végleges, az feltétlen ortalom alatt áll.

Nem osztom, a mint szerző a 6. lapon a «valódi» birtokot megállapítja, hogy: a mi jogszerű és jóhiszemű, az egyszersmind valódi is. Helyes az, hogy akkor valódi a birtok, ha nem alapul vitiumon (vis, clam, precarium), si vitio caret. Így, ha valaki dolgot vesz, kifizetvén az árt is, de nem bírja kivárni az átadást és lopva keríti azt hatalmába, ekkor a birtok jogszerű, jóhiszemű lesz, de mégis álbirtok.

A birtokszerzés animo és corpore történik. Az a sok

részletes felsorolás, mikép valósulhat meg a «bírás» ingó és ingatlan dolgok körül, elmaradhatott volna, ez úgy se lehet kimerítő; helyette szerettük volna inkább látni azon «elvi» alap megjelölését, melyből a birtok betetőzöttsége, megszerzettsége felismerhető, akár a Savigny, akár Ihering elmélete (akár mindkettő) nyomán. Nekem jobban tetszik Ihering: Sichtbarkeit des Eigentums-ja.

Elejtettem volna az egyoldalú vagy átadás által való szerzőismódot (közvetlen vagy közvetett), mert ha a birtok tény és animo és corpore létesül, ha birtok az, a mi hatalmunkban van elsajátítási akarattal, akkor nem érdekel az, hogy mikép keletkezett? csak a hatalom, uralom legyen meg, a többi közömbös. Egyébként is el van ismervé, hogy a birtoknál eredeti és származékos szerzőismód közt különbséget tenni nem lehet, mert az csak egy uton-módon szerzhető, ha megvan a birtoklás tényálladéka.

A tulajdon. A tulajdon fogalmával mint jogi uralommal, jó lett volna ellentétbe állítani a ténylegeset, és a kettők közötti különbségre élesen rámutatni, hadd lássa mindenki, mit is jelent a «jogi» jelző? A jogi uralom az, melyet az állam, a törvény feltétlen ótalomban részesít, a birtok meghajlik előtte. A tulajdon birtokkal kapcsolatban oly erős, hogy más tulajdona ellenében is érvényesül, a tulajdoni kereset ilyenkor tárgytalan és eredménytelen.

Uj szót is honosít meg szerző: alulat, ellentétben felület, mint a tulajdon terjedelmét meghatározók, le- és felfelé terjed a tulajdon. Elfogadhatónak látszik, hisz a felület mintájára van. A neologok döntsék el, helyes szóképzés-e?

Itt fordul elő a tulajdon az ész szüleménye fölött is, melynél szerző nem a szerzői jogról szóló 1884: XVI. törvényt, hanem az id. szabv. 23. §-át idézi. Megrótta már érte eléggé Márkus.

Fölötte hiányos és ki nem elégítő a tulajdon korlátozásairól szóló 132. §. Ez adott legtöbb fegyvert Márkus kezébe, itt mulasztások terhelik szerzőt, melyekre nem lehet más mentseget találni, mint azt, hogy álmosan írhatta, a mi állítólag máson, a nagy Homeroson is megesett.

A kisajátítás, mint a tulajdonkorlátozás legmesszebb menő, mert az elvonásig terjedő faja mindenesetre tüzetesebb megbeszélést igényel. Idézi ugyan szerző az újabb kisajátítási törvényt (1881: XLI. tcz.), de a kisajátítási eseteket egyenként és kimerítően kellett volna, nem pedig csakugy szórva nyosan felsorolni, mert a törvény is taxative, nem pedig exemplificative teszi. Ezen kívül a kisajátítás körében felmerülő egyéb fontos mozzanatokat sem lehet mellőzni, minő az, pl. hogy mikor kívánhatja a tulajdonos azon területek kisajátítását, melyek a kisajátító vállalatnak nem szükségesei? valamint a kárterítés kérdését bele kell vonni okos mértékkel a feldolgozás körébe. Nem mellőzhető a műemlékek fentartásáról szóló 1881: XXXIX. tcz. sommás ismertetése sem. Az 1885: XXIII. tcz.-ben foglalt vízjogi törvényről egyáltalán nem tesz említést szerző, pedig itt különösen sok anyag kínálkozott volna a feldolgozásra, úgy annyira, hogy eme törvény ide vágó intézkedéseinek egy önálló szakaszt kell szentelni.

Az erdő-törvényben (1879: évi XXXI. tcz.) foglalt tulajdoni korlátozások szintén hézagosan vannak közölve, csak a 2. § tartalmát veszi át szerző, holott korlátozás van a 4., 6., 7., 8. és 14. §-okban is. Nem áll a 69. lapon foglalt ama állítása sem, hogy «az erdőtulajdonosok még saját erdejüket is csak a megállapított vágatási rend (üzemterv) szerint használhatják», mert ez csak a 17. §-ban felsorolt jogi személyekre van elrendelve. Ezekkel szemben statuálja a törvény az «erdei áthágás» fogalmát, mit legalább jegyzetben jó lett volna kiemelni az erdő-törvény «kitágása»-val szemben.

A vadászat korlátozásánál az esett meg szerzőn, hogy az 1872: VI. tcz. tartalmát ismerteti, kikerülve figyelmét

az újabb 1883: XX. tcz., mely a korlátozást kitágítja. Itt volna tárgyalandó a halászatról szóló törvény is.

Helyén lett volna a tulajdonkorlátozás tanában azon kölcsönös korlátozásokról is megemlékezni, melyek a telkek szomszédos viszonyából erednek, mi «szomszédjog» czimén ismeretes a tudományban. Megesik, hogy az egyik tulajdonos oly nagy mértékben kihasználja telkét, hogy ez által a szomszédos telkek használata vagy lehetetlenné válik, vagy tetemesen korlátoztatik még a közönséges gazdasági téren is. Ez rendezést igényel, melynek elvei nagyjában már tisztázva a tudományban. Eme elveket közölte a «Jogtudományi Közlöny» 1882. évfolyama, miknek sommás ismertetése beillett volna a munkába.

Ha Herczegh ezen munkája új kiadást ér, akkor ezt a szakaszt alapjában át kell dolgozni és tetemesen kibővíteni, sőt még ezen idő bekövetkezte előtt is igen kíváncsós volna a még el nem kelt példányokhoz ezen szakasz új és kiterjedt feldolgozását hozzá csatolni. Herczegh reputációja igényli ezt és azok érdeke, kik a könyvből tanulni akarnak.

A tulajdonszerzés alanyai (70. lap) közül kizárja szerző a török alattvalókat, azon okból valószínűleg, mert külföldi, nem izlam hitűnek szintén nem lehet a török birodalom területén ingatlant szerezni. Ezt a korlátozást a külföldieknek Törökország 1867. évi január 18-án kelt IV. törvénye által megszüntette, minélfogva a viszonyosság elve a török alattvalókra is kiterjed. Azonban a montenegróiakra a kizárás még mainap is fenáll.

Nem elégít ki teljesen az, a mit szerző a tulajdonkeresetről tanít. Azt mondja ugyanis a 89. lapon, hogy felperes bizonyítani tartozik, hogy a dolog az ő tulajdona. Tehát a tulajdonjogot. Hogyan történik ez? nem ártott volna közelebbről meghatározni. A tulajdonjog bizonyítása ingóknál csak eredeti szerzőismód után sikerül, legtöbbször az elbirtoklás után, mikor felperes elődjének birtoklási idejét a magáéhoz számíthatja. A származékos szerzőismód itt nem elégséges, mert nem tudhatni, elődünk mily viszonyban állott a dologhoz; annak bizonyítása, hogy az előd tulajdonosa volt a dolognak, ritkán sikerül. Azon elvből folyik ez, hogy nemo plus juris in alterum transferre potest, quam ipse habet. A származékos szerzőismódnál tehát az elbirtoklás, mint eredeti jogszerzés lesz a kiegészítő. Ebben rejlik eme intézmény forgalmi áldása, ha az elbirtoklásba nem bizunk, mint felperes, vagy más eredeti szerzőismód igazolása sincs módunkban, akkor kiegészítőképen a Publiciana: a vélelmezett tulajdoni keresettel boldogulhatunk csak. Itt azon fordul meg a dolog, hogy erősebb jogalapon birtunk-e, mint alperes? Melyik révén van nagyobb valószínűsége a tulajdonnak? Itt fontos a birtok qualificatioja. Ha a chance-ok egyenlők, akkor a birtoklás dönt. Ezek az igazán praktikus kérdések, melyek elől a tankönyvnek nem szabad kitérni.

Evvel kapcsolatosan kellene kifejteni, mikor nincs helye a tulajdoni keresetnek ingóknál, noha tulajdonjogot képes felperes bizonyítani. Erről szerző csak elvéve az elbirtoklásnál emlékszik meg, pedig kétségtelen, hogy ezek nagyon érdekesek, hisz itt a birtok győz a tulajdonjog fölött! Nem állítom, hogy az osztr. polg. tk. 367. §-ában foglalt 3 eset bírósági gyakorlatunkban elfogadásra talált volna, noha az, hogy nincs ide vonatkozó elvi határozatunk, ezt nem zárja ki, mert czélszerűségi és forgalom-biztonsági momentumok nagyon ajánlják. De kétséget nem szenved az, hogy az exceptio rei venditæ et traditæ feltétlen elutasítását vonja felperesnek maga után, noha már tulajdonjogot igazolt, ám-bár akkor, mikor a dolgot eladta és átadta, nyilvánvalóan nem volt még tulajdonos és így alperesre csak birtokot juttathatott. Így vagyunk az ércz- és papírpénzzel és mindazon értékpapirokkal körülbelül, melyek birói megsemmisítés tárgyai nem lehetnek (1881. évi XXXIII. tcz. 21. §-ában 8. eset). Itt szabály szerint a tulajdonkereset sem foglaltat

helyet a birtokos ellen, hacsak kivételesen a fenti dolgok zacskóban, zárt borítékban vagy tartályban nincsenek, melyeket pontosan körül lehet írni.

Zálogjog. Nincs rá más megjegyzésünk, mint az, hogy egyik sikerültebb parthie-ja a könyvnek; csekély nézeteltérésre nem reflectálunk, mint pl. az, hogy a «követelés tulajdonjogi átruházása» helyett zálogjog átruházást mondanánk.

Szolgalom. Ezen fejezet is megfelel, csak a szolgalmi keresetek tömege ellen kell kifogást tenni. Szerző ugyanis (143. lap) négy keresetről szól: birtokviszahelyezési (publiciana), elismerési (confessoria), korlátlanági (negatoria) és érvényesítési kereset. A forgalom beéri egygyel: az actio confessoriaival. Ezt vagy önállóan indítjuk a szolgáló dolog tulajdonosa ellen, bebizonyítván a szolgalmi jog megszerzését, vagy akkor leszünk rá kényszerítve, mikor a jogbirtok gyakorlását a tulajdonos háborítja, akadályozza és a sommás keresettel elutasíttatik felperes. Ekkor abba kell hagynia a gyakorlást, de a jogkérdés iránt rendes per útjára léphet. Minden más kereset fölösleges.

Telekjakok és telekterhek. Helyes beosztás itt szólni a kir. kisebb haszonvételekről, de ugyanekkor az egyes jogoknak mai állását bármily röviden fel kellett volna tárni. Így nincs szó az italmérési jog állami megváltásáról, nincs a vám- és révjognak az 1890. évi I. tcz., a közutak, *vámokról* szóló törvény általi nagy átalakításáról szó. Ez hiba; de még nagyobb fogyatkozás az, hogy az urbéri kapcsolatból eredő viszonyok nincsenek tárgyalva. E fölött már azért méltán csodálkozunk, mert hisz szerző munkája tervébe vonta a régi viszonyok tárgyalását is. Így az adományi rend, a régi zálogrendszer elég körülményesen van előadva. Ha ezeket érdemes fejtegetni, noha már megszűntek, úgy még inkább érdemes és szükséges az urbéri kapcsolatból eredő viszonyokat, melyek még a jelenbe is erősen belenyulnak. Utalunk csak Zlinszky magánjogára, hol ez a kérdés 44. lapnyi terjedelemben van tárgyalva. Az, hogy az 1871. LIII. tcz. a jegyzetben idézve van, és egyről-másról említést tesz szerző, éppen nem elégséges. Ez is oly fogyatkozást, melyet egy pótfüzet utólagos kiadása által helyre lehet, sőt helyre *kell* ütni. Nem szabad itt arra hivatkozni, hogy a kiadó megszabta az ivszámot; mert a könyv használhatósága kelendőségének is előfeltétele, tehát a kiadó érdeke is kívánja azt, a mit az író tudományos hírneve megkövetel. Megvagyunk győződve, hogy szerző ennek készséggel eleget tesz, hisz így munkája csonka, bevégetlen volna.

A *kötelmi joggal* már rövidebben végezhetünk, a mint kíváncsok is, mert kelleténél úgy is hosszabbra nyulik már bírálatunk. Mint fentebb jeleztük, ez a része a munkának jobban sikerült szerzőnek, mint a dologi jogokról szóló, minek okaira is rámutattunk. Pedig el van ismervé, hogy általában a kötetmi jog nagy és sokoldalú tartalmánál és benne előforduló bonyolultságnál fogva az író erősebb próbára teszi, mint a dologi rész. Nálunk megfordítva áll.

Herczegh az anyag külső csoportosítása és elrendezése körül nagy vonásokban az Apáthy-féle tervezet nyomdokán indult. Ezt csak helyeselni lehet; sőt még azt sem szabad kifogásolni, hogy eme tervezet intézkedéseiből is jócskán merít. E mellett természetes az, hogy az osztrák polgári törvénykönyv intézkedéseit előkelő tekintetbe kell venni az írónak, ha mai érvényű jogot akar előadni, mert ismeretes, hogy bírósági gyakorlatunk erősen simul az osztrák polgári törvénykönyv kötetmi részéhez, elvi határozataiban ennek szabványai tükröződnek vissza. Ez elől szerző se zárkozik el, idézi is gyakran az egyes kérdésekbe vágó szakaszokat. Épen ezért sajnáljuk, hogy szerző terjedelmes irodalmi rovatában nem idézi Hasenöhrl két kötetes munkáját, mely a kötetmi jog általános tanait tárgyalja behatóan, miből következtetnünk kell, hogy ő ezt a munkát nem ismeri. Pedig jó hasznát vette volna számos kérdésben.

Érdemleges kifogás kevesebb érheti ezt a részt, mint az előbbi. Nézeteltérés vagy egyik-másik kérdésnek nem eléggé kimerítő tárgyalása nem minősíthető hibának. Az is, a mit Márkus felhoz, inkább a szerkezet pongyolaságából ered, semmint az író tájékozatlanságából (Márkus sokkal erősebb szóval él), világítsa meg ezt egy-két példa. Márkus a 159. lapon tárgyalt egyetemleges kötetmek ellen azt mondja, hogy Herczegh definitiója az egyetemlegességről halomra dönti minden eddigi tudását. Herczegh könyve azt mondja: Egyetemleges a kötetlem, ha a szolgáltatás csak egyszer követelhető és csak egyszer teljesítendő. Igazat adunk Márkusnak, hogy ez, mint fogalommeghatározás nem kielégítő, mert egy lényeges elem hiányzik belőle. De viszont eme lényeges elem mindjárt a következő mondatban olvasható Herczeghnél: a hitelezők mindegyike az *egész* szolgáltatást követelheti és az adósok mindegyike az *egész* szolgáltatást tartozik teljesíteni. Márkus hibája, hogy nem olvasott tovább egy mondatot, — Herczeghé, hogy azt, a mi együvé tartozik, nem foglalta egybe. Apáthy tervezetének 17. §-ában szóról-szóra ugyanígy van az egyetemlegesség körülírva, csak hogy a két külön és önálló mondatot ő «de» szóval összekapcsolta, mit Herczeghnek is kellett volna tenni. Így állván a dolog, Márkusnak nem lesz oka megválni tudományától és Herczegh is megmaradhat helyén.

Kifogásolja aztán Márkus a foglalt. Herczeghet így idézi: *A mi a szerződés megkötésekor adatik, az foglaltanak nevezetlik.* Így persze nincs jól, mert hiányzik a jellemző ismervé a foglaltanak. Ez a jellemző ismervé azonban *megvan* H. munkájában és pedig ugyane mondatban, mert a munka így folytatja: *és kétség esetében úgy tekintetik, mint a szerződés megkötésének jele és a teljesítés biztosítéka.* Így már kifogástalan a fogalom, csak Márkus idézte hiányosan, — a szerkezet azonban pongyola.

Így lehetne szakaszról szakaszra menni, mindenikre találna a kritikai szem valami megjegyezni valót, hol bővítést, hol rövidítést tarthatna kíváncsoknak; de végre az írótól nem követelhetjük, hogy az esetleges kritikus egyéni ízlését eltalálja.

Még egy-két megjegyzést végezetül: Azt a terjengős irodalmi rovatot nem helyeseljük, térpazarlás az. Elég a tankönyvnek néhány kiváló alapvető munkára vagy monografiára felhívni a figyelmet, ott aztán találni további utalásokat. A térrel gazdálkodni kell, kivált, ha a kiadó megszabja a keretet. A munka iránya magyaros, de nem választékos, előadása könnyed, folyékony, megérthető, világos, de fogalommeghatározásai nem mindig szabatosak, tömörek. Szerző sokat szorít a jegyzetbe, a minek a szövegben volna a helye. Az összbenyomás a munkáról az, hogy a hiányok és főbb fogyatkozásoknak egy pótfüzet által való eltüntetése sokat fog rajta segíteni, és használhatóságát emelendi.

Dr. Katona Mór.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A közadós cége.

A közadós cégéről, mint a csődtömeg alkotó részéről értekezett dr. Fleischmann Sándor ügyvéd ur a *Jogtudományi Közlöny* 20. számában s azon nézetet fejezte ki, hogy a tömeggondnok, ha nem is a törvény betűje szerint, de a csőd természetéből kifolyólag jogosítva van a közadós cégét, mint valami vagyoni értékű tárgyat a hitelezők érdekében eladni.

Ezen eszme gyakorlati kivitelét modern vívmánynak szeretné tekinteni a cikkiró, holott a cikk gondolatmenete sokkal inkább alkalmas bennünket az adósok börtönének immár letűnt korszakába visszavezényelni s annyira messze

esik a *jus æquum* birodalmától, hogy szinte sajnáljuk a cikkíró urat annak a concret esetnek kellemetlenségei miatt, mely benne ilyen kegyetlen ideát tudott megérlelni.

Szerény nézetem szerint, oly előkelő helyről, mint e lapok s a jogi irodalomban oly szorgalmas szakember részéről, mint Fleischmann dr. ur, egyetlen téves eszmének sem szabad ellenvélemény nélkül állani.

Már a végrehajtási törvény egyfelől a hitelezők érdekeit védelmezvén, jogaikat szabatosan körülírja, másfelől arról is gondoskodik, hogy az adós egyén további physikai létezetése fenakadást ne szenvedjen és emberi méltósága és erkölcsi érzületvilága meg ne csorbuljon. A végrehajtási törvény 51. szakasza értelmében többek között nem foglalhatók le a szükséges öltözetek, ágyneműek, a legszükségesebb élelmi és tüzelő szerek, imakönyvek, családi arczképek, az iparosok munkaszerei stb. Ez nem csak humanus és méltányos, hanem célszerű is. Ha a törvényhozó a maga bölcs intentióját dr. Fleischmann ur elvei szerint módosítaná: egy nagy embertől származó és ereklüként őrzött imakönyv vagy családi arczkép, mely ama nagy ember kezeirását tartalmazná, s mely előre láthatólag igen kedvezően volna értékesíthető, bizonyára foglalás tárgyát képezné, plane, ha azokat a hitelező egy teljesen azonos tartalmu imakönyvvvel, vagy az arczkép hü utánképzésével helyettesitené. Az iparostól el kellene venni eszközeit; menjen szolgálatba vagy hordárnak, de ne dolgozzék azzal a szerszámmal, a mit esetleg a foglaltató hitelezőtől vett hitelbe. Tulhajtott okoskodással s eléggé plausibilisen be lehet bizonyítani azt is, hogy a kinek tartozása vagyonával fölér, vagy azt meghaladja, annak physikailag a póre testén kívül egyebe nincsen, s ha esetleg semmi végrehajtás alá vonható vagyonnal nem bír a testén levő egyetlen elegáns öltözetén kívül, mi természetesebb, mint hogy ha másnak javára nem is, de legalább az ezen ruhát hitelbe készítő szabó javára mégis csak le kell azt foglalni. Ha jól meggondoljuk, ez nem csak alakilag, hanem anyagi szempontból is igazságos volna, különösen, ha supponáljuk, hogy ez a hitelező szabó időközben teljesen tönkre ment és koplal, holott adása ingó vagyon nélkül is nagy uri lábon él, a mi nem is oly ritka dolog.

Ime, így lehet valamely tétel helyességét ad absurdum bizonyítgatni, és így lehet kimutatni, hogy hát a végrehajtási törvény sem helyes, mert, a mi vagyoni értékű tárgy avagy vagyoni értékű erő fölött az adós rendelkezik, ahhoz első sorban a hitelezőnek van jussa. Ilymódon legközelebb valaki már azzal a propositióval fog előállani, hogy a közadós, szakismeretei és képességei szerint, a csödválasztmány bölcs belátása szerint köteles valamely állást elfoglalni és — eltekintve bizonyos létminimumtól, hátralevő tartozását a csödvagyon felosztása után — *ledolgozni*. Ez pedig nem is volna olyan nagyon igazságtalan, sőt magasabb erkölcsi szempontból erre minden közadósna önként kellene vállalkoznia; ha pedig tőle joggal elvárható, miért ne lehetne őt erre elzárás terhe alatt szorítani?

Az egyénre nem is származnék ebből oly roppant hátrány, mint ha a közadós cégé is eladás tárgyát képezné. Nehány év alatt kifizette hitelezőit és mint tisztességes ember újra üzletet nyithatna, az el nem adott s esetleg még mindig vonzó régi cég alatt. Ellenben mi történik, ha a közadós, ki hibáján kívül ment volt tönkre, cégétől, legtöbb esetben nevétől megfosztva, váratlanul vagyonhoz jut és hitelezőit kielégítvén, üzletét ismét megnyitni óhajtja? Nem volna-e égbekiáltó igazságtalanság a föltámadó embertárostól a csöddaczára is tiszta nevének használhatását megtagadni? S mit tenne dr. Fleischmann ur oly esetben, mikor a közadós cégének értékesítése folytán a hitelezők teljes kielégítést nyernének s a volt adós, barátai és rokonai segítségével, rögtön a csöd megszűnte után — talán éppen a régi helyiségben — üzletét folytatni akarná?

Egy másik kereskedő a nagy verseny folytán önhibája nélkül csődbe megy. A cég — a név — nem valami sokat érő, de egy bizonyos ideig fenállván, valamit mégis csak ér, s ha már egyszer divatban van a közadós cégének értékesítése, hát a mi befoly érte a tömegbe, az mind jó lesz, mégis csak kisebb a hitelezők kára. A cég eladódik; potom áron valami szédelgő kezibe kerül, az piszkos manipulációkkal beszenyyezi az előbbi tulajdonos, esetleg egy közbecsülésben álló család nevét s egy szép napon a vásárolt cég alatt ismételtlen csődöt hirdet a hivatalos lap.

Arról már nem is szólók, hogy a kétszer csődben volt cég ilyformán ismételtlen eladás tárgya lehet, miközben a cég gyanánt szolgáló név valódi tulajdonosa valamely kölcsönkért név alatt kénytelen üzletet nyitni s minthogy a magánéletben régi nevét kell használnia, ugyancsak pirulhat és szenvedhet az eladott cég alatt mások által véghezvitt csunya dolgok miatt.

Akármilyen kicsinylőleg tekint a cikkíró ur a maga tulságosan materialistikus szemüvegén át az ugynevezett legszemélyesebb jogokra, bizony azokat jó lesz respectálni mindenkoron, még ha néha retrospectiv fájdalom vesz is rajtunk erőt azért, mert vannak törvényeink.

Ha a csödtörvényben az volna a legrosszabb szakasz, mely a csöd hatályát csak ugyanazon vagyonra terjeszti ki, mely a közadós ellenében csődön kívül vonható végrehajtás alá, aligha sürgetné a jogászvilág annak revisióját.

Hagyjuk meg tehát továbbra is a legszemélyesebb és a tulajdonos beleegyezése nélkül el nem idegeníthető jogok között a közadós cégét, mely tudtommal *nem történetesen, hanem rendszerint* meg szokott egyezni a vagyonbukottnak egyéni nevével; s bár generalisáló definitióban azt szokás mondani, hogy *a cég azon név, mely alatt a kereskedő üzletét folytatja*, rendszerint úgy áll a dolog, hogy *a cég annak neve, a ki valamely meghatározott kereskedelmi üzletet folytat*. Hiszen valamely cégnek nem a szövegében foglalt szavak nyújtanak tekintélyt, hanem a *személy*, a ki jelleménél és képességeinél fogva a közönséget vonzani képes.

Megbocsátanám tehát a cikkíró ur egyoldalú felfogását, ha az óhajtatásban valamivel szerényebb volna; teszem pl., ha beérné azzal, hogy a közadós cégé oly esetben volna az üzlettel (helyesebben az áruraktárral) együtt értékesíthető, mikor az a közadós egyéni teljes nevével vagy vezetéknevével nem azonos, s még inkább, ha az egyáltalában semmi-féle egyéni nevet nem tartalmaz szövegében.

Egyébként nem látok oly szoros kapcsolatot a csödtömeg és a cég között, mint a milyet dr. Fleischmann ur látni vél. A cégnek a csöd lebonyolítása alatt vajmi csekély szerep jut; a fő az, hogy a valóságos csödvagyon minél nagyobb hányadát fődözze a közadós tartozásainak. Egy maholnap megszűnő üzlet cégét senkisémmel védelmezi vagy dédelgeti s a közadós cégé a csöddel a megnyitás percében igen csekély reális vonatkozásban van már, mert a cégnek csak addig van jelentősége, mig az üzlet fenáll, vásárol és elad, összeköttetéseket beszüntet és újakat szerez, egyszóval él és mint minden élő lény, jövőjén dolgozik. E dologhoz *név* kell: a cég. A csöd a felbomlás, a halál folyamata, melynek ily névre nincs szüksége; s mert a csödből is van föltámadás, méltányos, hogy az új életre kelő használja a régi nevet, ne más.

Soraim zártával még sem vonhatom meg elismerésemet a dr. F. ur cikkétől, mert igen practikus eszmére vezet, s ez az, hogy *a vagyonbukott beleegyezésével* adathassék el a cég, a mi eddig — tudtommal — nem történhetik. Volenti non fit iniuria, ellenben a hitelezőkre nézve csakugyan nem kis jelentőségű lehet egyes esetekben, ha a csödleltárba utólag fölvehetik azt a tételt, mely a közadós cégének értékesítéséről szólna.

Dr. Berényi Sándor.

Exceptio plurium concubentium.

Csak néhány sorban kívánok válaszolni dr. König Vilmos ur cikkére.

Dr. König logikai tévedésnek tartja azon állításomat, hogy az esetben, ha többen követnek el delictumot, s nem tudni, melyik követte el, mindegyik ki van téve a marasztalásnak, pedig ezen logikai tévedést megtalálja büntető törvénykönyvünk 308. §-ában is, mely súlyos testi sértés esetében a résztvevő bántalmazók mindegyikének elítélését mondja ki az esetre, ha nem tudni, hogy a testi sértést ki követte el.

Miután pedig a gyermektartási perben, az anya csakis egy személy ellen emel keresetet, ezen személy nem védekezhetik azzal, hogy mások is követték el a közösülés delictumát.

A kártérítés tekintetében köztem és cikkíró ur közt nincs eltérés. Mert cikkíró ur szerint a kártérítésben való marasztalásnak, ha többen közösültek, *egyetemleges*-nek kell lennie. Már pedig az egyetemlegesség alapfogalma, hogy azok, kik egyetemleg kötelesek, külön-külön is perelhetők, és nem védekezhetnek azzal, hogy mások is vannak egyetemleg velők kötelezve, s csupán azon joguk marad fen, hogy marasztalásuk esetén a többiek ellen forduljanak. És az exceptio plurium concubentiumban rejlő legnagyobb képzelenség éppen az, hogy együtt-kötelezettek hallgattatnak ki tanukép arra nézve, hogy a perbe fogott azért nem tartozik, mert ők az alperessel egyetemleg volnának kötelesek fizetni.

Dr. König ur már csak azért is fájlatja az exceptio plurium concubentium kifogásának elvetését a joggyakorlatból, mert ez ismét lépés a joggyakorlat opportunismusa felé, s félti, hogy a nagy jogelvek lejtőjén lefelé haladunk. E miatt ne aggódjék, a gyakorlat akkor helyes, ha czélszerű tényleges jogviszonyaink szempontjából, s egyáltalában nem lesz baj, ha a joggyakorlat idővel az abstract jogi okoskodások fellegvárából leszáll a mindennapi élet szükségleteihez.

Dr. Szokolczai Árpád.

Külföldi judikatura.

542. A kárttevő állat tulajdonosa a kárért rendszerint felelős, kivéve, ha ő bizonyítja, hogy a károsult hibája vagy magasabb erőhatalom okozta a kárt. (*Párisi semmitűszék.*)

543. Ha a házasság semmisnek mondatik ki, úgy semmis a házassági szerződés és a házasságra való tekintettel létesült vagyoni jogi megállapodások is. (*Párisi felebbviteli bíróság.*)

544. A külföldön felvett okmány alakja, hatálya és bizonyító ereje tekintetében a külföldi törvény szabályait követi, akár használtassék fel maguk az azt létesítő felek közti perben, akár pedig egy harmadik személy elleni ügyben. (*Párisi semmitűszék.*)

545. A szülőknek nincs megadva a szülői hatalom az általuk elismert természetes gyermekek tekintetében, csak nevelési joguk van, de azok vagyonát nem kezelhetik s arra a haszonélvezet jogát nem gyakorolhatják, sem azokat perben nem képviselhetik. (*Párisi felebbviteli bíróság.*)

546. Ha a telektulajdonos bérlőjének a telken való építkezést megengedte s az épületekre tulajdonjogát elismerte, úgy a bérlő jelzáloggal megterhelheti ezen épületeket. A zálogjog hatálya azon összegre terjed ki, melylyel a tulajdonos a bérlet lejártakor az épületekért adósa. (*Párisi felebbviteli bíróság.*)

547. A Brüsszelben 1891-ben megjelent: «a kereskedelem és ipar almanachja» című, címeiket tartalmazó műben egy kereskedő tévesen volt szénkereskedőnek megjelölve. Perelte az almanach kiadóját 500 frc kár megtérítése és az almanach reá vonatkozó részének kiigazítása iránt. A bíróság elutasította a keresetet, mert felperes és alperes közt jogviszony fön nem áll, alperes nem volt kötelezve felperest könyvében felemlíteni s jogi kötelezettségbe a fel vagy fel nem említett személyekhez nem jut. Az ily műben a tévedések a legnagyobb szorgosság daczára sem kerülhetők el, s az ily tévedés jogi következménnyel csak úgy járna, ha mulasztáson s vétkezés könnyelműsége alapulna. Jelen esetben azonban a tévedés felperesnek sem anyagi kárt nem okozott, sem becsületét nem érintette. (*Brüsseli kereskedelmi bíróság.*)

548. A vasuti vállalat minden eszközt alkalmazni tartozik, hogy alkalmazottjai és a közönség biztonsága meg legyen óva, s e czélból a tudomány és a tapasztalat által javasolt minden elővigyázati rendszabályt követni köteles, hogy bal eset meggátoltassék. Az ily rendszabályokat a bíróság elő

nem irhatja ugyan, de esetenként vizsgálni hivatva van, hogy a hatósági rendszabály elegendő-e s hogy ezeken kívül nincsenek-e olyanok, a melyeket a személyi biztonság kedvéért a vállalatnak alkalmaznia kellett volna. Ha minden, a tudomány és a tapasztalat által javasolt elővigyázati szabályt nem alkalmazott, úgy felelős a felmerült kárért, még akkor is, ha a károsult részéről is forog fön némi vigyázatlanság, a mely azonban a vállalat hibája nélkül eme káros következménnyel nem járt volna. (*Brüsseli tribunal.*)

549. Csak az atyának joga gyermekei szellemi és vallási nevelését irányozni. Ezen jog el nem évülhet és a közrendnek képezi alkotó részét s minden azzal ellenkező megállapodás, valamint az arról való lemondás hatálytalan. Fönáll akkor is, ha a gyermek feletti felügyelet az anyára ruházott. (*Marseille-i tribunal.*)

550. Ha a feltételek nem teljesítése miatt az ajándék visszavonatik, a megajándékozott köteles a hasznokat azon naptól fogva megtéríteni, a melyen a feltétel nemteljesítése okából késedelembe esett. (*Nancy-i felsőbbbíróság.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A kir. Curiához május hóban 2829, ez évben összesen 13,004 ügy érkezett be s így a mult évi hátralékkal együtt elintézendő volt 23,658. Elintéztetett 11,685, hátralékban maradt 11,973 ügy. A mult év megfelelő időszakához képest több érkezett be 666-al, több intéztetett el 119-el, több hátralék maradt 3035-el.

— A felebbezési kifejtések határainak kérdéséhez.

A nagyváradi ügyvédi kamara fegyelmi választmánya: — ügyvédet az ellene a kamarai ügyész részéről az 1887: XXVIII. tcz. 3. §-ába ütköző fegyelmi vétség miatt emelt vád és következményei terhe alól felmenti, egyidejűleg azonban a belényesi kir. járásbírósághoz benyújtott felebbezésében használt illetlen kifejezésekért az 1874: XXXIV. tcz. 73. §-a alapján megint. *Indokok:* A fegyelmi bíróság az — — ügyvéd által — — és neje képviselőjében a belényesi kir. járásbírósághoz 4574/891. sz. a. beadott felebbezésben használt ezen kifejezésben: «hogy a tekintetes elsőbíróság alperesek ügyét szívére vette s minden képzelhető, — azonban alapjában nagyon is erőltetett indokot felhasznált, hogy alpereseknek jelen ügybeni álláspontját megvédje és igazságosnak tüntesse elő. Egy szóval, a tekintetes elsőbíróság különös előszeretettel és affectiót tanusított s ezen mi nem csodálkozunk, ha figyelembe vesszük azon 1. r. felperes által meg is irigylt baráti viszonyt, a mely 1. r. alperes kir. közjegyző s ezen ügyben eljáró bíró kir. aljárásbíró ur közt létezik» — nem látván olyan sértést, mely a perben eljáró aljárásbíró jellemének, becsületének vagy bírói képzettségének kisebbitését czélozta volna s mely alapul szolgálhatna panaszlott ügyvéd fegyelmi büntetésére, ezért panaszlott ügyvédet az ellene emelt vád alól felmenteni kellett annyival inkább, mert panaszlott ügyvédnek az inkriminált kifejezéssel nem lehetett más czélja, mint az eljárt albiró érdekeltségére felhívni a felsőbb bíróságok figyelmét, mely érdekeltség a közte és 1. r. alperes kir. közjegyző közt fennálló baráti viszonyban bírja kutforrásait és sérteni, miként panaszlott ügyvéd nyilatkozatában határozottan kijelenti, egyáltalán nem akart. Ámbátor tehát az inkriminált kifejezésben fegyelmi vétséget képező sértés nem foglaltatik s így panaszlott ügyvéd a vád alól felmentendő volt, tekintve mindazonáltal azt, hogy panaszlott ügyvéd jelzett előterjesztésében illetlen kifejezéseket használt, ezen illetlen kifejezésekért az ügyvédi rendtartás 73. §-a alapján a kir. Curia által — — ügyvéd elleni fegyelmi ügyben 52/90 sz. a. hozott ítéletben követett eljárás szerint panaszlott ügyvédet meginteni kellett. (1892 november 26-án. 149. sz. a.)

A m. kir. Curia kisebb fegyelmi tanácsa: Az ügyvédi kamara fegyelmi bíróságának ítélete megváltoztatik, vádlott az 1887: XXVIII. tcz. 3. §-ába ütköző vétségben vétkesnek mondatik és e miatt az 1874: XXXIV. tcz. 70. §. 1. pontja alapján írásbeli feddésre ítéltetik. *Indoklás:* Tekintve, hogy a — — és neje felpereseknek, — — és neje alperesek elleni bérleti szerződés megszüntetése és járuléka iránti perében — — felperesi ügyvéd által a belényesi kir. járásbírósághoz 1891 november 30-án 4574. sz. a. benyújtott felebbezésében foglalt eme kifejezés: — — — — nyilván azt tartalmazza, hogy az e perben eljáró aljárásbíró, ki minden melléktekinet félre tételével egyedül a törvény és meggyőző

dése szerint tartozik eljárni és ítélni, ezen kötelességének ellenére eljárásánál az 1. r. alperessel való baráti viszony által engedte magát vezéreltetni és ekként ezen kárhoztatandó mellékindokból hozta ítéletét: a nevezett ügyvéd cselekménye, melyet az a körülmény, hogy felebbezése folytán a felsőbb bíróságok az elsőbíróság ítéletének megváltoztatásával az ügyvéd védencze javára döntöttek el a pert, az ügyvéd mentségéül nem szolgálhat, az 1887: XXXVIII. tcz. 3. § ába ütköző fegyelmi vétség tényálladékat megállapítja, ugyanazért őt a megjelölt vétségben vétkesnek kimondani és annál fogva, hogy fegyelmi eljárás eddig ellene fen nem forgott, a fentebbi büntetésre ítélni kellett. (1893. május 23. 147. sz. a.)

— A szegedi ügyvédi kamara a következő felhívást bocsátotta ki.

Az ügyvédi kamaráknak mult évi augusztus hó 14. és 15. napjain Győrött tartott országos értekezlete folyó 1893. évben országos ügyvédi értekezlet tartását határozta el és az értekezlet helyéül ügyvédi kamaránk székhelyét, Szegedet, tűzte ki s egyben kamaránkat bízta meg az országos értekezlet idejének megállapításával, ugy a gyűlés egybehívása és előkészítésének munkájával.

A megtisztelő és fontos megbízatás folytán reánk hárult kötelességünknek teszünk eleget, midőn ezennel az összes társ kamarákkal és illetve ezek — ugy a tek. fumei kir. törvényszék útján a hazai összes ügyvédekkel tudatjuk, hogy megtettük mindazon előkészületeket, melyek szükségesek arra, hogy az «Országos Ügyvédgyűlés» megtartassék; és a legőszintébb hazafiúi öröm tölt el bennünket, ha karunk tagjait minél nagyobb számban kamaránk székhelyén, Szeged város vendégszerető falain belől üdvözölhetni, majdan szerencsések leszünk.

Az értekezlet idejéül *f. é. szeptember hó 8., 9. és 10. napjait* tűztük ki, melyre az összes hazai bejegyzett ügyvédeket meghívjuk.

Az ügyvédi kamaráknak mint ilyeneknek mult évben Győrött tartott országos értekezletével szemben némely kamarának tartózkodó álláspontja, ugy a kamaráknak, mint ilyeneknek közös tanácskozás és együttes határozathozatal iránti jogosultsága tekintetében fennforgott aggályok és nézeteltérések arra birtak bennünket és e tekintetben a győri értekezleti jegyzőkönyv 38-ik pontjában foglalt megállapodás intentiójának is akként vélünk szorosan eleget tenni, hogy a megtartandó «Országos Ügyvédgyűlést» a társ kamaráknak remélt hathatós támogatása mellett az összes hazai bejegyzett ügyvédek értekezleteként hívjuk egybe.

A m. évi győri országos értekezlet megtartását karunk számos bajai és a jogszolgáltatás terén tapasztalt hiányok tették szükségessé, s minthogy e bajok ma is fenforognak, a megtartandó «országos ügyvéd-gyűlés» napirendjének megállapításánál főleg azon kérdések megvitatásával kívánunk foglalkozni, melyek a vázolt bajok orvoslásának módjait tárgyalják.

Hogy pedig a kamarák összes tagjainak és illetve fumei kartársainknak is mód adassék a kitűzött cél eléréséhez hozzájárulhatni, felhívjuk ezennel az összes társ kamarákat és a tek. fumei kir. törvényszéket, hogy bejegyzett tagjaikkal közölni szíveskedjenek, miszerint minden bejegyzett kamarai tagnak joga van az értekezlet elé terjesztett végett indítványt felvetni. Ily indítvány azonban a napirendbe csak akkor lesz fölvehető, ha azt az indítványozó a «szegedi ügyvédi kamarához» *f. évi június 30-ig* kivonatilag indokolt véleménynyel ellátva beküldi és egyuttal az indítvány előadására és indokolására az előadói tisztet elvállalni késznek nyilatkozik. A szegedi ügyvédi kamara részéről kiküldött előkészítő bizottságnak lesz feladata a tárgysorozatot egybeállítani és a beérkezett indítványoknak a tárgysorozatba való felvétele vagy mellőzése fölött határozni.

Országunk ügyvédi kara ugy szellemi erőre mint számra nézve oly tekintélyes, hogy kizártnak tartjuk, miszerint e kar buzgó akarat és kitartó együttműködés mellett ki ne vivja számos bajainak a közérdek szempontjából is mellőzhetlen orvoslását.

Felkérjük tehát a társ kamarákat, hogy bennünket támogatva különösen odahassanak, hogy tagjaik a tartandó országos gyűlésről közvetlenül értesülvén, arra minél nagyobb számban megjelenjenek, hogy az összejövetel ez ország ügyvédi karához méltó legyen és már számbeli súlyánál fogva is biztosíthassa a megállapodások eredményét.

A gyűlés részletes programját és az elszállásolás módzatait július havában fogjuk közölni. Szegeden, 1893. évi

május 20. A szegedi ügyvédi kamara nevében: *dr. Rósa Izsó*, elnök. *dr. Végman Ferencz*, titkár.

— **Érdekes családi vádat** tárgyalt a napokban a Curia. Egy fővárosi borkereskedőnél többször hitelbe vásárolt egy vidéki czipész. Utóbb 80 frttal adása maradt s nem volt lehetséges rajta behajtani. Ujabban a czipész ismét megrendelést tett s azt az utasítást adta, hogy utánvétellel küldjék neki a bór neműeket. A kereskedő papirrongyokat rakott egy csomagba és utánvett 80 frtot. Egyszersmind mellékelte a szaldirozott számlát. A czipész kiváltotta és midőn megtévesztve látta magát, feljelentést tett csalás czimén. A Curia a napokban felmentést mondott ki.

— **A perhuzás egy módja.** Onkéntelenül jöttem rá a per elhuzásának egy újabb módjára. Ugyanis igénypert indítottam, s az ügydarab oly bíróra signáltatott, a ki elvből nem hallgat ki tanut más mint magyar nyelven. Tanukra hivatkozom, kik a második tárgyaláson megjelenvén, kiderül, hogy nem tudnak magyarul. A bíróság elhalasztja a tárgyalást és — három hónapra — újabb határidőt tűz ki, a mikorra hites tolmácsot is idéz. A tolmács azonban nem jelenik meg a kitűzött határnapon, mire a tárgyalás újból elhalasztatik. A negyedik határnapra a tanu megunja a más ügyében való szaladgálást és időtöltést és nem jelenik meg s így felem, illetőleg a vele ha nem is jogilag, de tényleg szoros érdekközösségben álló végrehajtást szenvedett még jó darabig örvendhet a halasztó hatályu igényper áldásos lefolyásának. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A bíróságok kiadványai.** A szegedi kir. tábla elnöke körrendeletileg utasította a kir. törvényszékek és kir. járásbíróságok vezetőit, hogy a kiadványok ezentul a lehető legjobb papíron és különös csinnal kiállítva adassanak ki. Örömmel üdvözöljük ezen csekélynek látszó ujitást, mert bizony eddig oly fontos okiratok, mint az ítéletek, hagyatékátadó végzések stb., a lehető legrosszabb papíron, oly borzasztó irással kiállítva adattak ki, hogy azokat az íráshoz nem nagyon értő felek éppenséggel nem tudták kibetűzni. (*Szegedi Jogászlapok.*)

— **A vádlottak neve mellé illesztett személyazonossági jelzőket** illetőleg a Curia egyik legújabb ítéletének indoklásában a következő figyelmeztetést találjuk:

A m. kir. Curia figyelmezteti a — kir. törvényszéket arra, hogy az ítéletben vádlottak személyazonosságát meghatározó adatokul csak azon jelzők használandók, melyek az önvalomási jegyzőkönyvekben előírt általános kérdésekből következnek, tehát a vádlottak nemzetiségére vagy társalgási nyelvére vonatkozó megjelölések mint jogi jelentőséggel sem bírók — hacsak erre különös ok fenn nem forog — mellőzendők. (1893 ápril 26. 9849. sz. a.)

— **Dr. Illés Károly** büntetőjogi kommentárjának általános része pár nap mulva elhagyja a sajtót. A kötet 30 ivre terjed.

— **A német polgári törvénykönyv javaslatának** ismét újabb részlete jelent meg könyvkereskedésben. Különösen érdekesek itt a bérletről és a haszonbérletről szóló határozmányok. A bérbeadó jogai ugyanis megszorítottak, a haszonbérbeadó jogai pedig kiterjesztést nyertek. Legközelebb bővebben szólunk a javaslat ezen részéről.

A Magyar Jogászegylet tagjainak a napokban három füzet (85., 86., 87.) és az 1892—93-iki tagnévsor küldetett meg. A kik nem kapták kézhez, szíveskedjenek a titkárságnál (Zöldfa-utca 31.) reklamálni.

— A budapesti ügyvédi kör választmányának e hó 5-én tartott ülésében élénk vita tárgyát képezte a III. osztályu kereseti adó kivételének kérdése is, mivel az ügyvédi jövedelem folytonosan csökkenő irányzata daczára, az ügyvédek adóterheit is aránytalanul fokozták. A kör választmánya ugy határozott, hogy a pénzügyminiszterium vezetésével megbízott miniszterelnök ur megnyugtató kijelentései folytán a testületi felszólalás szükségét nem látja, figyelmezteti azonban az ügyvédi kar tagjait, hogy ne mulasszák el az adókető bizottságoknak őket illető tárgyalásain megjeleni és észrevételeiket megtenni, mert a meg nem jelenő olybá veszik, mint a ki a kirovásban megnyugodott.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor** (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: **Dr. Fayer László** (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 .

Tartalom: «Lélektan és kriminalistika.» Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvéd. — A «vis maior» a magánjogban. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi jogakad. igazgató. — *Törvénykezési Szemle:* Az 1883. évi 7. számú polgári döntvény alkalmazása. Sz. — Nem méltatott bűncselekmények. Dr. RÓNAI JÁNOS balászfalvi ügyvéd. — Liszt Ferencz seminariuma. VÁMBÉRY RUSZTEM-től. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különlék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a Budapesti Közlöny-ből.

«Lélektan és kriminalistika.»

I.

A «Jogtudományi Közlöny» f. évi 14-ik számának mellékletén nagy figyelemmel és élvezettel olvastuk a m. kir. Curia 8917/92. sz. ítéletét. Ez a döntés a *bizonyítási tan* és ennek elméleteinek művelői számára nem egy fontos érvet, nem egy érdekes eszmét tartalmaz. Ha már most az említett ítélet egy kijelentése alapján a büntetőjog egy elvontabb kérdését úgy tesszük szóvá, hogy álláspontunk eltér attól, a melyet a kir. Curia elfoglal, — szükségesnek tartjuk előrebocsátani, hogy magát az ítéletet, s az abban foglalt inductiv logika alapján álló bizonyítási elméletet, a judikatura legbecsesebb termékei közé sorozzuk.

Itt azonban a Curianak egyedül azon ismételtén kifejtett álláspontját vesszük bírálat alá, a mely szerint a «lélektan, és az «erre alapított kriminalistika» a *bűncselekmények motívumát kitörölték a cselekmények ismérvei sorából.*»

A Curia ezen kijelentése nem új előttünk. Kisebb-nagyobb eltérésekkel fel szokott ez a tétel tűnni a második büntető-tanács nevezetesebb döntéseinek indokai közt. Így például az *önbíráskodás* tekintetében nagyfontosságú 525/87. sz. ítéletben (Dtár XVII. k. 106. lap) így fejezi ki ezen álláspontot a Curia:

«... a motívum csakis a súlyosító és enyhítő körülmények beszámításánál képez nyomatékos tényezőt; de a cselekmény miségét és minőségét nem szünteti meg és nem változtatja át...»

Látnivaló, hogy itt a Curia még legalább a bűnösség mértékének megállapításánál nyomatékos tényezőül tekinti a motívumot. Azon új ítéletben azonban, a melyet itt most szóba hozunk, ezt a kérdést egészen elhallgatja, és a különben óriási gonddal szerkesztett, s minden kérdést behatóan tárgyaló ítélet ezt az egy kérdést nyitva hagyja; és az esetet a motívumnak a bűnösség mértékére való hatásának méltatása nélkül dönti el. Azért tartjuk szükségesnek ezt kiemelni, mert a Curia ezen újabb kijelentése némileg homályos, azt sem lehet belőle megállapítani, vajon a motívum büntetőjogi jelentőségét egyáltalában elveti-e vagy pedig csak az 525/87. sz. ítélet értelmében kizárólag a büntetés-enyhítés vagy súlyosítás hatályára korlátozza.

Nem célunk a Curia ezen kijelentését az abban foglalt elv terjedelme tekintetében interpretálni. Mi magát az elvet kísértjük meg bírálat alá vonni.

A lélektan, és az erre alapított büntetőjog nem nélkülözheti a *causalis nexus* törvényét. Ez azon általános elv, a melyre

egyrészt a *bizonyítás*, másrészt a *beszdmítás* tanai sarkallanak. Ha már most az okozati összefüggés ezen törvényét a kriminalistika alapelvei sorába iktatjuk, akkor ezen elvnek nem csak a külső, szemmel látható láncolatát kell a birói megállapítás zsinórmértékeül venni, hanem *magát a láncolat egészét*. A büntetőjogi causalis nexus ugyanis a lélektani causalitáson alapszik, és a lélektanra alapított büntetőjognak követnie kell annak láncolatát végig, egészen addig, a meddig csak követhető. Már most nem lehet azt mondani, hogy a causalitás a tettes *elhatározásánál* kezdődik, mert a lélektan már régóta megállapította, a lélektanra alapított büntetőjog pedig elfogadta, hogy az *elhatározás* nem kiindulási pontja a causalitásnak, hogy az okozati összefüggés láncolata azontul is folytatódik, a büntetőbíró által nem mindig pontosan ellenőrizhető lelkiállapotok, és egyáltalában nem ellenőrizhető idegfolyamatok hosszú során keresztül egészen addig, a míg a cselekmény legelső képze a tettes lelkületében felmerült. Sőt a psychologus tudni fogja, hogy ezen képzet keletkezése is a legszorosabb okozati összefüggésben van bizonyos megelőző képzetek keletkezésével, az azokat előidéző idegfolyamatokkal és ezen idegfolyamatokat előidéző külső behatásokkal. A causalitás nem a tettes egyéniségéből indul ki, hanem csak *áthalad* a tettes lelkületén, s ezen lélektani folyamat nem egyéb, mint az azt megelőző okoknak és az azt követő következményeknek a tettes egyéniségében való összekapcsolata, a mely nélkül a bűncselekményt sem lélektanilag megvizsgálni, sem büntetőjogilag megítélni nem lehet.

Az, hogy a causalitás lélektani láncolatát a tettes akarata ellenére esetleg nehéz lesz megállapítani, — nem lehet akadály a annak, hogy a büntetőjog a lélektannak ezen szabályát elismerje. Hiszen a causalitás *külső* láncolatának megállapítása (a bizonyítás), néha szintén óriási nehézségekkel jár; s mindazonáltal nem képzelünk büntetőjogot, a mely ezen külső láncolat logikus megállapítása nélkül ítéletet hozni képes volna. Sőt megengedjük azt is, hogy a bizonyítás igen gyakran nem sikerül, de ez a sikertelenség nem indít bennünket arra, hogy mi a bizonyítás szabályait elveszük. A mult század végén, a mikor bomladozni kezdett a régi társadalom, s ezzel a régi büntetőjog, — sokan voltak, a kik nem hitték el, hogy tortura nélkül is lehetséges bizonyítani.

Azt a tételt pedig, miszerint «a büntetendő cselekmények valódi motívuma a cselekvő személy akarata ellenére, alig vagy sohasem állapítható meg», csak óriási reductiókkal fogadhatjuk el. Ha létezik bizonyítás az ismert motívum és az ismert cselekedetről az ismeretlen keresztülvitelre, akkor kell — és szükségképen kell — a contrario a cselekményről, a keresztülvitelen át, az elhatározás előzményei irányában oly bizonyításnak is léteznie, a mely a motívumot megállapítja. Igaz, hogy ez a bizonyítás nehéz, hogy a tévedés könnyű lehet, hogy a bírót külső körülmények és lélektani valószínűségek egyaránt könnyen félrevezethetik, — de épen ilyen eshetőségek uralják a nem exacte ítélő bíró határozatát a causalitás *külső* láncolatának megállapításánál is.

Másrészt azonban ki kell emelni azt a tapasztalati tényt is, hogy a motívum megállapításának ilyen nehézségei csak

a legritkább esetekben állanak elő: sokkal ritkábban, mint a külső láncolat bizonyításánál. Ezek az ugynevezett kétes lélektani problémák, a melyeket éppen a motívum megállapításának nehéz volta teszen kétesekké. De éppen ezen esetekre nézve állíthatjuk a leghatározottabban, hogy a látszólag burkolt motívum megfejtések nélkül sem a lélektanra, sem az etikára alapított büntetőjog, helyes ítéletet tartalmazni nem fog!

II.

Legyen szabad a *lélektané* mellett, még a büntetőjog s különösen a magyar büntető törvény álláspontját is megértenem.

Szokás a cselekvények *motívumát* azok *céljától* megkülönböztetni. Ezen megkülönböztetésnek az egyes fogalmak minősítésénél kiváló jelentősége lehet. Így például a büntetőtörvény számos deliktum fogalmának kiegészítő tényezőjeül állítja oda a cselekmény célját, a mely lehet vagyoni haszon (például a Btk. 379., 386., 387., 414. §-ában), lehet politikai cél (127. és 161. §.), általában kifejezett erkölccstelen cél (318. §.), házasságkötés célja (321. §.) stb., stb. Látnivaló, hogy a törvény bizonyos bűncselekményeket azok *célja* nélkül nem minősíthet: *a cél, a mely végett a tettes a cselekményt elkövette, hozzátartozik a cselekmény büntetőjogi fogalmához.*

Ha «motívum» alatt az elhatározást felkeltő lélektani okok összefoglalatját értjük (pedig egyebet nem érthetünk), akkor látjuk, hogy az előbb említett törvényszakaszokban megjelölt *célok*, némelyike és egyáltalában a bűncselekmény minden *külső* célja, mind ezen okokat szükségképen teljesen kimeríti. Vagyis: *vannak bűncselekmények, melyeknek sem lélektani, sem külső motívumaik nincsenek, azon kívül, a melyet a törvény kiemelt és a bűncselekmény fogalmának egyik integráló részévé tett.* Például van olyan csalás, a melynek nincs más motívuma, mint a tettes által elérni kívánt vagyoni haszon után való törekvés.

A motívum s az ebben foglalt cél itt mint az ugynevezett «*dolus specialis*» mutatkozik, s jellemző tulajdonsága, hogy merőben *objectív*.

Ha figyelmesen átlapozzuk a büntetőtörvénykönyvet, akkor annak fogalom meghatározásai közt az elhatározást felkeltő azon — szorosabb értelemben vett — motívumra is rábukkanunk, a mely nem tartalmaz *dolus specialis*t, nem irányul bizonyos külső eredmény felé, s a mely merőben *subjectív*. Nem külső célja, hanem belső rugója a cselekménynek. Ilyen motívumot (*justa ira, justum odium*) tartalmaznak a Btk. 281. és 307. §-ai egész *világosan*. Ilyen motívumot *praesumál* hallgatag a törvény a 284. §-ban azon anyára nézve, a ki házasságon kívül született gyermekét megöli, s a 345. §-ban azon tolvajra nézve, a ki a lopott dolog megtartása végett erőszakot vagy fenyegetést használt stb. Az itt megemlített *specialis* minősítések a cselekvény bizonyos motívumának vélelmezése nélkül nem is volnának érthetők.

De nem is ezek a minősítések képezik egyedüli nyilvánulásait annak a nagy jelentőségnek, a melyet a törvény a motívumnak tulajdonít.

Világosabb és eklatansabb példái ennek a *jogos védelem* (79. §.) büntetlensége, a mely nem egyéb, mint a cselekmény egy *motívuma*, úgy mint a *végzettség* (80. §.) is. Ezen két motívumot tehát a törvény avval a hatálylyal ruhazza fel, hogy a legbűnösebb cselekménynek is *megszünteti a büntet-hetőségét*. S ezzel szemben a kir. Curia a motívumot egyszerűen kitörli a büntetendő cselekmények ismérvei közül. Látni való, hogy ez az álláspont sem a «lélektanra» sem a magyar büntető-törvényre alapított kriminalistikának álláspontja nem lehet.

Az első ítélet, a mely az önbíráskodás tekintetében mondatott ki, legalább de lege lata helyes, mert enyhítő

vagy súlyosbító körülmény gyanánt fogadja el a motívumot, ott is, a hol a törvény azt külön nem minősíti. De itt sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy ez a kérdés (*az önbíráskodás*) egyik legégetőbb kérdése a mi büntetőjogunknak. Akár *motívumnak* vegyük is az önbíráskodás lélektani okát, mint a kir. Curia veszi, — akár pedig *célznak*, mint e sorok írója,¹ ezt a kérdést a büntetőtörvény mai büntetési tételei helyesen meg nem oldják.

A mi a második esetet illeti, azt lehetne ugyan az elsőhöz hasonlóan is értelmezni, — de ezen értelmezésnek ellene mondanak az adott körülmények: midőn a kir. Curia egy esetet, a melynek perjogi és anyagi kérdéseit a legtüzetesebb, a legjogászasabb vizsgálat alá vette, s a melynek a legcsekélyebb mozzanatait is nagy gonddal emelte ki, — a motívumnak teljes figyelmen kívül hagyása mellett döntött el. Ezt a döntést tehát nem értelmezhetjük másként, mint hogy a Curia a motívum figyelembevételét törekszik kiküszöbölni s az *objectív* tényezőkkel szemben a *subjectív* tényezők jelentőségét csökkenteni.

Ez az irány úgy a lélektanra, mint a büntetőjognak legelső tételeibe ütközik. A büntetőtörvény állásához képest valóságos visszaesés.

Dr. Bleuer Samu.

A «vis maior» a magánjogban.²

A vázolt nehézségeken még az éleseszű *Exnernek* (a tárgyalagos elmélet főharcosának) kísérlete is hajótörést szenvedett. Ő legközelebről csak bizonyos közlekedési vállalatokra szorítkozik és a *vis maior* fogalmát csak ezekre nézve iparkodott meghatározni. Mindenek előtt azt kutatja, hogy miért kellett ezekre a közlekedési vállalatokra nézve a felelősséget egészen a *vis maiorig* fokozni? Ennek okát Exner bizonyos kényszerhelyzetben látja, melyben a kárvallott fél a bizonyítás körül a vállalatot szemben rendesen forogni szokott. A vállalat ugyanis nemcsak a bizonyítási eszközök előteremtése, hanem még inkább a tények állítása tekintetében a károsulttal szemben rendesen előnyben van. Mert a vállalat legtöbbnyire a tényállás részleteit jobban ismeri és így módjában van azokból a reá nézve kedvezőbbeket előtérbe tolni. Ezen másutt is előforduló baj éppen a közlekedési vállalatoknál annyira kirívó, hogy a törvényhozásoknak okvetlenül orvoslásról kellett gondoskodniok, melyet a tételes jog abban talált, hogy azt a kérdést, vajjon a vállalatot terheli-e felelősség, egyszer s mindenkorra kizárja és a vállalatot feltétlenül felelősnek nyilvánítja. Kivételt ezen szabály alól csak ott lehet megengedni, a hol az eset körülményei olyanok, hogy a károsult a bizonyítást illetőleg nem forog a fentérintett kényszerhelyzetben, hanem épp ellenkezőleg, a körülmények nyilván alperes mellett szólnak, vagyis a hol a baleset véletlensége első tekintetre evidens. Tehát Exner a *vis maior*-ra alapított kifogás alapeszméjét abban találja, hogy a tényállás a vállalat (a recipiáló) javára világos legyen. Szerinte azonban csak a következő két feltétel alatt lehet a tényállást ily értelemben világosnak venni, u. m. *elsőször*, ha a baleset állítólagos oka nem a beperelt vállalat saját üzemén belül támadt, mert ebben az esetben ama kényszerhelyzet a tényállás bebizonyíthatatlansága körül mindig fenforog; *másodszor*, ha a baleset oka nem keresendő olyan kellemetlen véletlenségekben, melyek az élet és a forgalom rendes folyamában egyik-másik alakban mindig visszatérni szoktak, hanem olyan szerencsétlenségekben, a melyek egészen rendkívülieknek tűnnek fel, mert a közönségesen előfordulni szokott esetek mértékét szembetűnőleg és hatalmasan fölülmulják; csakis az ilyen rendkívüli szerencsétlenségek

¹ L. a «Jogtalan Önségély» czim a. irt értekezésemet. 1892. (Különlenyomat a «Jogtudományi Közlöny»-ből.)

² Az előbbi közl. l. az 1892. évi 45. és 50. számokban.

a lopáson kívül még egyébért is felelnie, azt nem szükséges bővebben kutatnunk, mert a recipiálóról világosan mondják a források, hogy non solum a furto, sed etiam a damno recipere videatur (L. 5. §. 1. D. cit.). Ennek a damnumérti felelősségnek a mértékére vonatkozólag megint a custodia analogiája nyújt felvilágosítást. Ahogy a gondviselésre kötelezett csak a lopásért, azaz titokban elkövetett elsajátításokért, nem pedig az erőszakkal történt eltulajdonításokért is felel, épp úgy a recipiáló is csak harmadik személyek által elkövetett titkos károsítások, nem pedig erőszakos cselekményeikért is¹ tartozik felelni. Tehát római jog szerint a receptumnál fogva elvállalt felelősség a saját emberei s az utasok mindennemű cselekményein kívül kiterjed a lopásra és harmadik személyek által (de nem a recipiáló elleni erőszakkal) elkövetett kártételekre.

Dr. Bozóky Alajos,

(Folyt. köv.)

n.-váradai jogakad. igazgató.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az 1883. évi 7. sz. polgári döntvény alkalmazása.

Egy ízben már említést tettünk azon birtokperről, mely a Lauro-Justh családok közt 27 évig folytatott egy kis nyitramegyei 40 holdas birtokért. Ezt Lauro 1833-ban haszonbérbe adta Justhnak, a szerződés tartalma szerint évenként fizetendő haszonbérért, azon kikötéssel, hogy elhaltával *imbuet naturam pignoris*. Lauro azonban 1864-ben halt meg, a mikor az ősiségi patens tilalma következtében a régi magyar jog szerinti zálogszerződések köthetők nem voltak.

Ezen viszonynak — Lauro halála után — kifolyásai lettek több rendbeli perek, melyek részint a birtok visszaadása, részint a haszonbér megfizetése, a nyugtákkal igazolt fizetések visszatérítése, és a haszonbéri szerződésben kikötött 8000 frtnyi biztosíték iránt indítottak s nagyobbbrészt meg is ujítottak.

1865-ben a haszonbérbeadó Laurónak nővére, L. Apollónia, *zálogváltási* pert indított a haszonbérbe adott birtok visszaadása iránt, melyben el lett utasítva, és pedig az általa megújított perben is, mivel Laurónak egyenes leszármazású örökösei maradván, ő mint oldalágos örökös, keresetjoggal nem birt. Az egyenes örökösök is indítottak pert, melynek czime volt: *ingatlanok visszabocsátása, esetleg visszaváltása*. A Lauro örökösök is elvesztették perüket, a budapesti kir. tábla a törvényszék kedvező ítéletének megváltoztatásával, az örökösöket keresetükkel elutasítván, a mit a Curia is helybenhagyott. Főindokul a *«res judicata»* szolgált, a felsőbb bíróságok akkép érvelvén, hogy a midőn Lauro Apollónia oldalági örökösi keresetősége az 1865-ki perben megtámadtatott, ő annak igazolására felmutatta az egyenes örökösök lemondását, s joguknak részére való engedélyezését, s így miután Lauro Apollónia perét elvesztette, ezen pereszeség az engedményezőkre, az egyenes örökösökre is visszahatott. A Lauro örökösök is megújították a pert, és azt is elvesztették. *Ebben döntött most mult évi december hó 22-én a kir. Curia.*

Itt kiválóbb jelentőséggel birt a *perújítás megengedhetőségének* kérdése, azon okból, mivel a jogügylet, mely a perek forrásául szolgált, az 1883. évi alapszerződés szerint *haszonbérlet* volt, tehát vitássá vált, hogy a zálogperekre a Curia által elvileg megállapított s alkalmazott perújítási záros határidő s azt kizáró korlátozás jelen megújított perre is alkalmazható-e.

A Curia 1883-ban teljes tanács-ülésében következő kérdést tűzte ki tanácskozása tárgyául: *«Megújíthatja-e a zálog*

visszaváltása iránt indított pert az alapperbeli pereszes felperes az ősis. ny. parancs 22—23. §-ában meghatározott zárhatáridők letelte után?»

És ezen kérdés 1883. évi márczius 17-én a 7. polgári döntvény által oldatott meg, mely így szól:

«Az ősiségi ny. parancs rendelkezése szerint indított s folytatott, felperes elutasításával jogérvényesen befejezett zálogváltási perekben, az ott jelölt záros határidők letelte után perújítási keresetnek többé helye nincsen.» Indokolása ez: *«Miután már az ősiség eltörléséről szóló 1848: XV. tcz. fel-függesztette mindazon perek folyamatát, melyek az ősiségi viszonyokból vették eredetüket, utóbb az ideiglenes törvénykezői szabályok által érvényben tartott ősis. ny. parancs világos intézkedései szerint végképen elenyésztettnek nyilvánított a zálogváltási jog maga, ha az ott jelölt határidők alatt fogamatba nem vétetett. Annnyival inkább elenyésztettnek tekintendő ezen visszaváltási jog azon esetben, ha felperes keresetével már jogérvényesen elutasított; mert az érintett törvény erejével bíró rendelkezésnek más értelem nem tulajdonítható, mint az, hogy a jelzett zárhatáridők eltelte után egyáltalában semmi oly kereset nem érvényesíthető, melynek tárgya zálogba adott javaknak visszabocsátása; mert a hivatalból alkalmazandó ősis. ny. parancsban megállapított zárhatáridők meg nem szakíthatók, és meg nem hosszabbíthatók; mert továbbá a zálogváltási jognak fen nem állása az ily esetekben már ítélt dologgá is vált; és végre azért is, mert a polgári törvénykezői rendtartásnak a perújítás jogát szabályozó intézkedései nem alkalmazhatók olyan ügyekre, melyek nem az általános magánjogi elévülés elvei, hanem különös törvényes rendelkezések alá esnek.»*

Ezen döntvény s az abban foglalt irányelv alkalmazása kiterjesztetett a Lauro örökösök által megújított perre is.

A *nyitrai törvényszék* 1890-ben hozott ítéletében perújítókát elévülés indokából utasította el, az ügylet és szerződésnek 1833-ban való megkötésétől a per indításáig 32 év elmúltván. A *pozsonyi kir. tábla* 1891 november 18-án kelt ítéletében, illetőleg indokolásában azonban már az 1883. évi 7. számú curiai döntvényre hivatkozott, s ez alapon a perújításnak helyt nem adott.

Hason irányban határozott a *kir. Curia is 1892 decz. hó 22-én kelt 6704. számú ítéletében*. Ezen nem csekély jelentőségű ítélet következőleg szól:

«A másodbíró ítélete helybenhagyatik.

Indokok: Az alapper, az abban hozott ítéletek szerint, mint zálogváltási per döntetett el, és felperesek zálogvisszaváltási keresetükkel elutasítottak; az ezen alapper megújítása iránt indított pert tehát másnak, mint zálogváltási per megújításának tekinteni nem lehet.

«Az alapperesethez A. alatt csatolt és az alapperben hozott ítéletekkel zálogszerződésnek minősített szerződés 1833 október 20-án kelt és ugyanazon évi december 9-én tényleg fogamatba ment. E szerint a visszaváltás határideje az ősis. ny. parancs 22. §-a értelmében 1866 december 9-én lejárt; a kir. Curianak 7. számú polgári döntvénye értelmében pedig, a felperes elutasításával jogérvényesen befejezett zálogváltási perekben, a visszaváltás zárhatáridejének letelte után perújításnak többé helye nincs.»

Ezen curiai határozatnak nagyobb jelentősége az 1883. évi 7. számú plenáris döntvény elvének kiterjesztő alkalmazásában nyilvánul.

Kiterjesztetett a régi zálogokon kívül a haszonbérleti jogviszonyokra is, midőn ezek némi kapcsolatba hozattak a záloggal.

Az idézett döntvény világosan a régi zálogokra szorított, a melyekkel az ősis. patens foglalkozott s ezekre nézve a visszaváltási perek tekintetében záros határidőket tűzött ki, az ingatlan hitel és jogbiztoság megszilárdítására. Ezen érdekekből vette keletkezését az 1883. évi döntvény is,

¹ Mert keveset használ, ugymond Neratius, a vigyázat az erőszak ellen. L. 31. pr. D. de act. emt. vend. (XIX. 1.)

azon elvek s megállapodások alapján, melyeket még 1876-ban a Curianak egy külön kiküldött bizottsága megállapított. Maga azon döntvény mondja: az ösis. ny. parancs rendelkezéseinek más értelem nem tulajdonítható, mint az, hogy a jelzett zárhatáridők eltelte után semmi oly kereset nem érvényesíthető, melynek tárgya: *a zálogba adott javaknak visszaváltása*.

Már pedig az kétségtelen, hogy Lauro és Justh között nem zálog, hanem haszonbérleti szerződés kötött. Ezt elismerte a Curia is, midőn a Lauro örökösök által a hátralekös haszonbér iránt indított perben, azt azoknak odaitélte; és a mikor Justhék a pert megújítván s a fizetésről nyugtákat mutatván fel, azok alapján a visszafizetést elrendelte.

Csak az volt a nagy hiba, hogy felperesek képviselői határozottan a haszonbérleti jogcímen nem léptek fel, hanem azt összekavarták a zálogjoggal; részint önállóan zálogváltási keresetet indítván, részint a birtok visszabocsátását, esetleg zálogváltást keresvén.

Végre is érvényesült: *La forme emporte le fond.* Sz.

Nem méltatott bűncselekvények.

Mint hajdan a merész határcsempészek vagy egészen menekültek a büntetés alól, vagy a megérdemelnél sokkal keményebben bűnhődtek, úgy bujkálnak a modern társadalmi életben oly büntetendő cselekvények, melyek, mivel a criminalis kategóriák közti határvonalakon tűnnek fel vagy el, vagy az eszmei halmazat sorsára jutnak, vagy a civilis culpa csarnokába utaltatnak. Pedig mint az igazság az ártatlannak immunitását követeli, úgy a társadalmi élet minden rosszakaratu ténykedés megfenyítését szükségli.

Ilyen intervencionalis büntetendő cselekvényeket a következőkben lehetne kimutatni.

Egy falusi tekintélyes férfiú házról-házra jár, aláírásokat gyűjt azon czélból, hogy minden egyes lakos ezentul nem az eddig kedvelt és népszerű korcsmába, hanem a másikba járjon, mi által az előbbi boycottálva, vagyoni romlásnak tétetik ki.

A tényi mozzanatok világosak, kézzel foghatók, a bizonyítás semmi nehézségbe nem ütközik. De lehet-e fenyítő uton megközelíteni? A fenálló törvény szerint — azt vélem — nem lehet.

Ugyanis büntető törvényünk XXXVI. fejezete, mely hivatta van a «más vagyonának megrongálását» akkor is megfenyíteni, midőn a nyereszkesedés aljas szándéka nem forog fen, azon hibában szenved, hogy a vagyonnak alanyi vonatkozását — bár éppen ezt akarja — nem elég prægnaans kifejezésre juttatja. Mert ingó vagy ingatlan értéknek elpusztítása, ha az nem «másé», törvény szerint, ha másnak jogát nem sérti, büntetendő nem lehet. A törvény tehát nem a tárgyat védi, hanem a tárgyban valamely személy jogát, azaz vagyonát. Már pedig a vagyon nem csak ingó és ingatlan dolgokból, hanem olyanokból is áll, melyeket a régi jogászok «res incorporales» névvel illeltek, vagyis az úgynevezett jogositványok, minő például a korcsmárlási jog.

Ezen kérdés is mutatja, mily remeteéletet folytatnak egyes törvényeink, egymással nem törődve, mintha nem is ugyanazon társadalom jogrendszerének képeznék szerves alkatrészeit. Mert a korcsmárlási és ehhez hasonló jogokat más törvény védi ugyan, a mennyiben megsértésük büntetettik; de ez csak azon vonatkozásban történik, midőn a jogot egy nem jogosult gyakorolja; ellenben nem védi akkor, midőn valaki, ki az illető jog gyakorlatát magának nem is vindikálja, csak a jogosultat akadályozza joga gyakorlásában.

Pedig éppen ilyen szándéku cselekvő ellen kívánják a bünt. törv. 418—421. §-ai az ingó és ingatlan dolog tulajdonosait megvédelmezni. A 418., 419. és 420. §§. az el-

tulajdonítási szándékot kizárják, A 421. §. (mely a kihágási törvény 127. §-ának második bekezdésével oly furcsán concurrál!) az eltulajdonítási szándékot nem zárja ugyan ki, de nem is kívánja meg kriteriumához. A 418—420. §§. oly bűnösökről szólnak, kik az idegen vagynonon jogot gyakorolni nem szándékoznak. Miért ne lehetne tehát a res incorporalist is olyanok ellen védeni, kik azon bármi jogot is gyakorolni nem szándékoznak? A sértett felet netalán polgári perre utasítani egyrészt épp oly igazságtalanság, mint az idézett 418—421. §§. eltörlése és polgári perre utalása volna, másrészt a bűnös egyén sokszor a kár megtérítésére elegendő vagyoni fedezettel sem bír vagy a kár mennyiségének megállapítása ütközik nehézségbe, kivált ott, hol szűkeklü birói gyakorlattal állunk szemben.

Ily esetben a kihágási törvény X. fejezete sem nyújt semminő védelmet. Pedig közel jár hozzá a 128. §., mely azt bünteti, a ki az ott megírt módon a «nyilvános árverés eredményének meghiusítására vagy csökkentésére működik».

A fönt említett egyén eljárása némileg a vulgáris értelemben vett izgatás bélyegét is viseli magán; de a törvény által konstruált izgatás fogalma alá mégsem vonható különösen, mivel szerencsére ezen machinatióból közcsend zavarása nem támadott.

És marad büntetlen az ilyen cselekvény akkor is, ha a malitiával nyereszkesedési szándék párosul.

Egy másik intervencionalis gonoszság a rágalmazás árnyékában huzódik meg. Vannak ugyanis oly esetek, melyeket közönségesen rágalmazásnak neveznek, de melyekre a fenálló törvény definitiója mégsem alkalmazható. Pedig e részben a törvényt nem tudó közönségnek van igaza. Midőn egy érdekelt cselédszerző, egy boszuálló cseléd, vagy irigy szomszédasszony oly apróbb híresztelésekkel üldöz valakit, melyek valódiságuk esetén az üldözött személyt sem a büntető eljárás megindításának, sem «a közmegvetésnek» ki nem teszik ugyan, hanem igenis oly színben tüntetik fel, mintha szívtelen, fősvény, tulszigoru, zsémbes ember volna, úgy hogy a világnak nem ugyan megvetéssel, de hideg udvariassággal tőle tartózkodnia kellene és cselédet nem kap, mivel állítólag tulságosan megdolgoztatja vagy fukarul élélmezi, vagy, ha valaki azt híreszteli, hogy nagyot hall, ezek oly dolgok, melyek az ember életét megkeseríthetik és neki tényleg sok bajt okozhatnak.

Ha valaki az ilyen eseteket a bünt. törv. 258. §-a alá erőszakolni akarná, kísértse meg birói uton érvényesíteni, a hol csakhamar meg fog győződni, hogy ilyen szunyog-csipések ellen védelmet nem talál.

Ezen védtelenséget a 258. §-ban felállított «közmegvetés» tulszigoru kriteriuma okozza.

Ennél fogva e szót vagy enyhébbel helyettesíteni vagy olyannal megtoldani kellene, talán ilyen formán: «vagy a megérdemelnél kedvezőtlenebb megítélésnek». Hogy a kevésbé gyakorlott bíró is az ilyen enyhébb minőségű esetekre enyhébb büntetést szabni utalva legyen, ezen toldatot külön bekezdésbe is lehetne foglalni.

A fent tárgyalt két rendbeli büntetendő cselekvényt lehetne kihágásoknak is minősíteni és a rendőrhatalóságok hatáskörébe utalni. De büntetlenül semmi esetben sem maradhatnak, mert ha a büntető törvény olyan cselekvényeket is büntet, még pedig némelykor igen keményen, melyeknek kriteriuma a malitiát nélkülözi, mint például a tisztán gondatlanságból okozott testi sértések, vagy vagyoni rongálások, akkor olyan cselekvényeket, melyek megfogamzásuktól kezdve a kivitelig a kétségtelen gonoszság bélyegét árulják el, minden büntetés nélkül hagyni, egyenlő a nép jogérzetének megrontásával. Ezt pedig a törvény nem akarhatja.

Dr. Rónai János,
balázsfalvi ügyvéd.

Liszt Ferencz seminariuma.

Halle, június 4.

Az első, a ki Németországban a büntetőjog praktikus egyetemi tanítását megvalósította, *Vigilius* marburgi professor volt a XVI. században. Az ő collegiis criminalibusban a Karolina szakaszain vitatkoztak az egyetemnek akkor még tudományosabb hallgatói, hogy — a mint ő maga mondja — *ex scientiæ fontibus haurientes iudices idonei sint*. Azóta majdnem négy évszázad pergett le, de ez idő alatt Németországnak hol egyik, hol másik egyetemén mindig gondoltak arra, hogy a jogászok gyakorlati kiképzése háttérbe ne szoruljon. Különösen az új porosz vizsgálati rend, mely tetemes szigorításokat foglal magában, okozta, hogy a jogi seminariuma nagyfokú látogatottságnak örvendenek. A német egyetemeken a büntetőjogot heti 4—5 órási collegiumban adják elő és pedig úgy az első, mint a második semesterben az általános tanokat. A jogász, a ki a Referendarexamen-re készül, amaz alternativa előtt áll, hogy vagy könyvből tanulja meg jól-rosszul a különös részt vagy pedig eljár a seminariumba és ott hallomás, meg viták útján könnyebben sajátítja el az intensivebb tudást. A hallgatók nagy része persze az utóbbi módozatot választja. A porosz kormány a szükségnek engedve, elrendelte, hogy minden egyetem mellé egy Juristisches Seminar állíttassék, melyet az egyes egyetemek alapjaiból tartanak fenn. De e mellett az egyes jogi doktrínáknak külön seminariomot is állítottak, és pedig oly formán, hogy egy-egy szaknak más-más egyetemen van seminariuma. Kivételt képez a berlini egyetem, hol minden jogtudományi szaknak külön seminarium állítható.

Igy létesült a marburgi büntetőjogi seminarium 1888 elején, melyet Liszt-nek a hallei egyetemre történt meghívása után Halleba helyeztek át 1889 október 1-én. Liszt seminariuma — mely mint ilyen egész Európában párját nélkülözi — két részből áll. Az egyik a theoretikum, a másik a praktikum. Az első, mely a tanári pályának előkészítő osztálya, természeténél fogva nem sok résztvevőre számíthat s tagjainak száma jelenleg nyolcz, kik közt négy Referendar, egy varsói egyetemi tanár — Dr. Wladimir Essipoff, — egy pétervári és egy lyoni docens, végül egy amerikai ügyvéd van. E kosmopolitikus színezetű tudományos társaságnak munkálataiban páratlan könyvtár áll rendelkezésére. Páratlan mondom, mert a közel 10,000 kötet magában foglalja a legrégibb kortól a legújabb időkig terjedő exorbitans nagyságú büntetőjogi irodalmat, mihez a büntetőjog segédtudományainak főbb művei is járulnak. Nincs az a kis értekezés, nincs az a büntetőjogi folyóirat, melyet itt meg ne lehetne találni. A legértékesebb része az egyes országok büntető törvénykönyvei, a javaslatok, ezek indokolásai, a szakbizottsági és idevágó parlamenti ülések naplói. Megtalálhatjuk itt a magyar anquetek tárgyalásait is. A könyvtár csak a seminarium helyiségeiben használható és rendbentartásával dr. Rosenfeld Ernő, Lisztnek egyik legtehetségesebb volt tanítványa, van megbízva. Liszt mindennap belátogat a dolgozóterembe és készséges felvilágosítással szolgál akár szakkérdéseket, akár az irodalmat illetőleg.

A mi a seminariumnak másik, gyakorlati szempontból fontosabb részét, a praktikumot illeti, úgy ez is több részre osztható. Az első helyet mindenképen a bűnügyi esetek foglalják el, melyeknek tárgyalására hetenként egyszer két órát fordítanak. Régebben itt is törvényszéki formában tárgyalták a Dochow-Liszt-féle gyűjteményből vett eseteket, de ez arra adott alkalmat, hogy a tárgyalás gyakran kitért a kellő mederből (olyan jelenség, mely nálunk a budapesti egyetemen eddig legalább nem volt észlelhető). Ép ezért az írásbeliségre tértek át. Most a tárgyalás olyképen folyik, hogy Liszt megjelöl egy esetet, melyet a praktikum

összes résztvevői, mintegy hatvanan, írásban kidolgoznak és benyújtanak a tanárhoz. A következő órán a tanár előzetes átnézés alapján megjelöli a legjobb dolgozatokat és az egyes vitás pontokat megbeszélés tárgyává teszi. Azonban azt észleltem, hogy a hallgatók felszólalásaikban igen bátortalanok és egy sem találkozott, a ki írásban néha nagy tudományos apparatussal kifejtett nézetét szóval is jól meg tudta volna indokolni. Pedig a seminariumnak elsőrendű célja, hogy jó bírákat, ügyészeket és ügyvédeket képezzen s ezek az itt háttérbe szorított szabatos előadási módot nem nélkülözhetik. Liszt maga is belátja ezt a hibát s úgy akar rajta segíteni, hogy a jövőben egyeseket meg fog bizni az esetek szóbeli kifejtésével. Ha a megbeszélés nem veszi igénybe mind a két órát, úgy a hátralevő időt repetitoriumra, t. i. a Btk. egyes szakaszainak conversatorius alakban való fejtegetésére fordítják.

A praktikum másik része — szintén heti két órá — törvények és javaslatok ismertetésével telik el. E célra Liszt két előadót biz meg, kik írásba foglalt jelentésüket felolvassák, mihez aztán a többiek is hozzászólhatnak. Így pl. a múlt órán az uzsora-törvényt tárgyalták, jövő órán pedig a francia Btk. javaslatának általános része kerül napirendre. A megbeszélés fesztelenül, minden hivatalos formát mellőzve folyik. Természetes, hogy a praktikumban résztvevők is használhatják a könyvtárt és pedig minden tanári ellenőrzés nélkül.

Megemlítsésemre érdemes, hogy a seminarium, mely ezelőtt egész ingyenes volt, most dupla tandíj megfizetésére kötelez.

A seminarium — mely külön épületben van elhelyezve — közvetlenül a kultuszminiszterium alatt áll s csak annyiban van kapcsolatban az egyetemmel, hogy csakis egyetemi polgárok lehetnek rendes tagjai. Mint benevolus auditor és a tudományos munkálatokban résztvehet mindenki, a kinek Liszt ezt megengedi. Ha még megemlítem, hogy a seminarium évi 1800 márka állami segélyben részesül, úgy azt hiszem, elmondtam mindazt, a mi Liszt Ferencz híres semináriumáról a mi magyar jogászközönségünket érdekelheti.

Vámbéry Rusztem.

Külföldi judikatura.

551. Ha valaki hitelezés végetti ajánlatához hozzáteszi, hogy ez kötelezettsége nélkül történik, úgy szavatossága ki van zárva. Dolusáért azonban felel, mert a jó erkölcsökkel ellenkeznek a dolusért való szavatosság kizárása, míg gondatlanság esetére kiköthető a nemszavatolás. (*Német birod. törvényszék.*)

552. A ki játék közben a játékosnak veszteségének megfizethetése céljából kölcsönt ad, az a kölcsön visszafizetését csak azon feltétel alatt követelheti keresettel, ha önmaga nem vett részt a játékban s abban részes semmiképp sem volt. De a ki oly célból ad a játékosnak pénzt, hogy a játékot folytassa s a pénz tényleg erre fordíttatik, annak nincsen kereseti joga, mert tudva s akarva meg nem engedett s a törvény által nem helyezett cselekedetnél közreműködött. (*Párisi semmitűszék.*)

553. Ha az örökösök oly ingókat követelnek vissza, melyek az örökhagyó halálakor birtokában nem voltak, elutasítandók keresetükkel, ha az ingók birtokosa azt állítja, hogy azokat az örökhagyó neki ajándékba adta és az örökösök nem bizonyítják, sem vélelmezendőnek nem teszik azt, hogy ez ajándékozás meg nem történt. (*Párisi semmitűszék.*)

554. Annak az oka, hogy a vasuti vállalat a kocsikban lévő ingók elveszéseért nem szavatol, abban keresendő, hogy ezen ingók önkényű vitettek oda s hagyattak ott s azok őrizete nem volt a vállalatra bízva. A hálókocsi-társulatok azonban felelősek azon ingók elveszéseért, melyeket az utasok az általuk kibérelt helyiségekbe bevitték, mert ők a vendéglős és a fuvarozó tulajdonságait egyesítik magukban. (*Párisi békebiróság.*)

555. A vendéglős és korcsmáros csak azon utas ingóiért felelős, a ki nála lakik; olyan vendéglős azonban, a kinek istállójába a lovat etetés végett beviszik, nem szavatol azért, ha a bevitt lovat egy másik ló megharapja. (*Yperni törvényszék.*)

Közlő: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— **Curiai feloldás.** A lapunk mai számának mellékletén 202. sz. a. közölt gyermektartási perben a Curia az alsófoku bíróságok ítéleteit feloldotta, az anya születési bizonyítványának becsatolása végett s utasította a bíróságokat újabb határozat hozatalára; pedig a kívánt bizonyítvány már a keresethez volt csatolva s az iratok közt volt. Ennek következménye volt egy felesleges feloldó végzés, egy tárgyalás, két új ítélet, két új felelőzés, sok bélyeg, sok költség és sok írás.

— **Az Akadémiában** dr. Wlassics Gyula tartotta rendes tagsági székfoglalóját. Az előadás címe: *Az okság és részesség a magyar büntetőjogban.*

Bevezetésében kijelentette, hogy a részesség tana tudományosan csak az okság elméletén építhető fel. Ezért a részesség területén más tanokat kell vallani annak, a ki a feltételek közül a leghatályosabb feltételt az ok jelentőségére emeli. Az egyik oksági elmélettel kapcsolatba hozza az alanyi iskolát, a másikkal pedig a tárgyi iskolát.

Ezután azoknak a régi büntető jogászoknak rendszerét jellemezte, a kik leginkább az ölési cselekményeknél foglalkoztak az okság kérdésével. Kiemelte: Bar, Buri, Geyer, Liszt, Binding, Birkmeyer érdemeit, részletesen foglalkozott a két elsőnek álláspontjával is, mint a kik az ellenkező tanak hívei. Szerinte nagyon összezavarja az okság problémáját az, a ki azt szét nem választja a bűnösségtől. A Curia judikaturájáról kimutatja, hogy ez a szétválasztási tant vallja, mely ma már élő jog Magyarországon. A bűncselekményekre nézve bizonyítja, hogy az ok mindig a külön tényálladék cselekvénye. Több ítéletből kimutatja, hogy a Curia legtöbbször teljes céltudatossággal érvényesíti azt az elméletet, mely az okot és okozást azonosítja a tényálladék-cselekvénnyel és ezzel szembeállítja az okviszonyban levő többi feltételeket.

A tárgyi elmélet ma uralkodó típusa a magyar élő büntetőjognak. Ez a törvénynek és a Curia judikaturájának köszönhető, és ezt azok, a kik a törvénynek nemcsak tagadhatatlan partiális tulszigorát emelik ki, de egész általánosságban hirdetik a kegyetlen tulszigor vádját, javára írhatják a törvénynek és még inkább a Curianak, hogy nem az alanyi elmélet tanait öntötte a törvény szavaiba. Hány ezerrel több és mennyivel számosabb súlyos büntetésre elítélt lenne, ha a törvény szavaiba, úgy mint a Reichsgericht teszi a német birodalomban, az alanyi elméletet magyarázták volna bele.

Azzal végzi, hogy ne feledkezzenek meg objectivista büntető jogászaink, sem a Curia arról, hogy a tárgyi elméletet a legutóbbi Buri-féle oksági tannal csak megbuktatni lehet, de nem megerősíteni.

— **A budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék** ügyforgalmi és tevékenységi kimutatása: 1893. évi május havában érkezett 6950, elintézetlen volt 1517, volt elintézendő 8467. Elintéztetett: per 247, sürgős 1212, rendes 3947, ülésen kívüli 1827. Összesen 7233, elintézetlen maradt 1234, csőd nyitott 7, csőd megszüntetett 4, csőd folyamatban maradt 75.

— **Gyermek törvénytelenítése iránti perben hivatalbóli felülvizsgálat.** Az *újvidéki törvényszék*: A keresetnek hely adatik és T. Mária törvénytelen származásának kimondatik.

A *szegedi kir. ítélő tábla* ítélte: Az elsőbíróság ítélete a megelőzőt perbeli eljárással együtt megsemmisítették s a kir. törvényszék utasítatik, hogy a kiskoru gyermek részére gondnok kirendelése végett az illető gyámhatóságot értesítse, s a pernek szabályszerű letárgyalása után a kifejedőkhöz képest hozzon új ítéletet.

Indokok: Annak előrebocsátása után, hogy habár gyermekek törvénytelenítése iránt folytatott pereknek hivatalbóli felterjesztését sem törvény, sem törvényes gyakorlat nem rendeli, mindazonáltal a kiskorúak érdekei felett a bíróságok hivatalból is örködni tartozván, a jelen per felelőzés nem létében is vizsgálat alá volt veendő, — minthogy jelen esetben a törvénytelen születésének kimondani kért Mária nevű leánygyermek oly érdekéről van szó, mely felperes érdekével összeütközik, minthogy továbbá alperes anyát, ha érdekelletét nem forogna is fen, az 1877: XX. t.-cz. 39. §-ára

tekintettel a nevezett gyermek gyámsága és ebből folyólag a jelen perben törvényes képviselője nem illeti, — a kir. törvényszék az 1877: XX. t.-cz. 30. §. a) pontja és a 31. §. harmadik bekezdése értelmében tartozott volna a kiskoru gyermek részére gondnok kirendelése végett az illető gyámhatóságot megkeresni és a gyámhatóság által kirendelt gondnokot a per felvételére a kereset egyik példányán megidézni s a pert a gondnok közbenjöttével együtt letárgyaltatni, — tekintettel arra, hogy a kir. törvényszék a törvény eme rendelkezésének eleget nem tett, oly szabálytalanságot követett el, a mely mellett ítéletét s az azt megelőzőt perbeli eljárást az 1881: LIX. t.-cz. i) és o) pontjai alapján megsemmisíteni és a kir. törvényszéket a rendelkező részben foglaltak teljesítésére utasítani kellett. (1893 ápr. 27. 559.)

— **A szemérem elleni bűncselekmények esetében az agg kor enyhítő avagy pedig súlyosító körülményt képez-e?**

Kir. Curia: Tekintve, hogy 67 éves korban a kéjvágyó ingerek már rendszerint megszűnnek s e korban a szenvedély rohamai nem csökkentik többé az ész nyugodtan mérlegező, megfontoló cselekvőségét; tekintve, hogy az említett korban és az ezzel járó imént kiemelt indoknál fogva az észnek a kéjvágy visszaszorítását követelő hatásával szemben az állati inger csekélyebb foku erővel támadja meg az ezt ellenző akaratot: vádlottnak öregsége távol attól, hogy enyhítő körülménynek lenne elfogadható, éppen ellenkezőleg súlyosító körülményt képezvén, s ennél fogva vádlott cselekménye súlyosb beszámítás alá esőnek vétetvén: az ellene kiszabott börtönbüntetés mértékére nézve a kir. ítélőtábla ítélete megváltoztatik s az elsőfoku bíróság ítélete hagyatik helyben, a mely szerint vádlott ellen egy évi börtön szabott ki. (1893. máj. 3. 10832. sz. a.)

Egy másik esetben a Curia egy 73 éves agastyánt ítélte el a Btk. 243. §. 2. bekezdése alapján, mivel 15 éves unokaleányával fajtalankodott. (1893. ápril 18. 10672. sz. a.)

— **A budapesti VIII—X. ker. járásbíróság, O. S.-nek, G. D. ellen 58 frt 10 kr. és jár. iránt indított sommás perében** f. é. június hó 7-én tartott tárgyalás alkalmával a hivatkozott tanuk meghallgatására határidőnek f. é. november hó 17-dik napját tűzte ki. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A budapesti V. ker. járásbíróság több tárgyaló szobájának ajtajára ki van írva a dohányzási tilalom, a mi ellen természetesen senkinek nem lehet kifogása.** Az egyik albiró azonban e tilalmat így fogalmazta meg: *«Feleknek a dohányzás a tárgyaló teremben tilos».* Ugy látszik, hogy e rendelet fogalmazójának nézete szerint csak a felek tartoznak a bíróság méltóságát respektálni, a bíró nem, a mi mindenestre furcsa összetévesztése a bíró méltóságának, a bíróság méltóságával. Vagy talán csak a stilus rosszassága oka ennek a kis lapsusnak?

— **Telekkönyv, birtokrendezés, telekkönyvi átalakítás, betétszerkesztés** című munka második kötetére hirdet előfizetést Káplány Géza szegedi kir. ítélőtáblai bíró.

Eme, körülbelül 90 nyomott ivre terjedő második kötet négy könyvet képez. Az első könyv kimerítő magyarázatokkal tartalmazza a birtokrendezésekre vonatkozó összes törvényeket, rendeleteket az új utasítással és felsőbbbíróági határozatokkal együtt; továbbá az urbéri kárpótlásra és örökváltságra, a szőlődezmaváltságra, az írtványokra, a telepítvényekre, az italmérési jogra és ennek kártalanítására, a kataszterre, a kataszteri fölmérésre és a földadókataszter nyilvántartására vonatkozó törvényeket, rendeleteket és utasításokat, valamint az erdőtörvényt és a volt naszódvidéki községek birtokviszonyainak rendezése tárgyában keletkezett törvényeket. A második könyv tartalmazza a telekkönyvi átalakításra vonatkozó összes rendeleteket és utasításokat. A harmadik könyv tartalmazza a betétszerkesztésre vonatkozó összes törvényeket és rendeleteket az új utasítással együtt. Végre a negyedik könyv, mint Függelék, tartalmaz több idevágó szervezeti törvényt és rendeletet. Ára 6 frt.

— **A nemzetközi büntetőügyi egyesület** most megjelent májusi füzetében dr. Gruber Lajos közli a lapunkban megjelent régi magyar feltételes elítélésre vonatkozó eseteket, melyeket dr. Berczeli Antal és dr. Herz Bertalan fordítottak igen sikerült módon ó-német nyelvre. Ugyanezen füzet közli még a francia büntetőtörvénykönyv legújabb javaslatát, valamint a legközelebbi párisi gyűlésre vonatkozó véleményeket Liszt, Garofalo, Alimena, Tarde, Gauckler és Köbnertől.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— **A német magánjogi törvénykönyv** átdolgozott javaslata felett a socialis szempontokból gyakorolt több oldalú kritika nem maradt hatás nélkül, és lényeges változtatásokat eredményezett a javaslatban. Ilyenek a bérbeadó törvényes zálogjoga tekintetében tett változtatások, a melyek a bérlo helyzetét a bérbeadóval szemben valamennyire megjavították. A törvényes zálogjog az átdolgozott javaslat szerint csak az épen folyó és a következő évnegyed bérösszege alapján és pedig csak már lejárt részletekre vehető igénybe, és ez is csak akkor, ha a bérbeadónak más módon biztonság nem nyújtott. A törvényes zálogjog megsértésével kivitt ingók visszahozatása az átdolgozott javaslat szerint csak négy heti időtartamon belül követelhető. A bérlo a lakást felmondhatja, ha az az egészségre ártalmas hiányokban szenved. Ellenben kiterjeszti az átdolgozott javaslat a haszonbérbeadó törvényes zálogjogát annyiban, hogy az az összes, a gazdálkodási célra szolgáló ingókra kiterjed, és köztük azokra is, a melyek különben a végrehajtási foglalatás alól mentesek. A munkaadó és munkás közti viszony szabályozásánál az átdolgozott javaslat kimondja, hogy a munkaadó tartozik a munkát úgy vezetni, és a helyiségeket és eszközöket úgy berendezni, hogy a munkások egészsége és élete veszélynek kitéve ne legyen, és e köteletség elmulasztása kártérítési kötelezettséggel jár. Szabályozza továbbá a javaslat a magasabb szolgálatokra alkalmazott egyének (pl. nevelők) felmondási idejét, a melyet hat hétben állapít meg, a melynek végpontja azonban a naptári negyedév végpontjával esik össze. A magasabb fajta szolgáltatások, (pl. jogtanácsos, orvos, tanító), a melyek jogi minősítése eddig a munkabéri szerződés és a megbízási szerződés közt ingadozott, határozottan a munkabéri szerződés kategóriájába vannak az átdolgozott javaslatban sorozva.

— **Ihering, Windscheid, Brinz** ily című füzetben, mely e napokban jelent meg, teszi le *Kuntze*, a romanista nestor, az emlékezés koszoruját korunk három nagy romanistája sirjára. A füzet a Ihering ravatalánál tartott gyászbeszédből nőtt ki, melyet a szerző itt kibővített, módosított és melyhez azután a Windscheid és Brinz emlékeztetést is fűzte. Iheringet a szerző «minden idők juristái egyik legnagyobbikának» nevezi és egyéniségét, mint embert, tanárt és írókat elevenen jellemzi. Kuntze az életben többször tollat emelt Ihering ellen: ő írta a «Geist des röm. Rechtes» első kötetéről a kritikát a «Krit. Überschau»-ban — kicsinylő, savanykás kritikát, melyért későbbi kötetének előszavában azután Ihering jól meg is mosta a nagyképu censor fejét. Ez első összekocczanást, úgy látszik, harmincz évvel későbbben sem felejtette el a két öreg ur: Ihering mindig valami sikerült tréfát tudott mondani a lipcsei száraz fantasztáról és Kuntze még a Ihering legutolsó művére (Ueber den Besitzwillen) is ráduplázott egy könyvecskével: «Für und wider Ihering», melyben persze több volt a «wider» mint a «für». A halál kibékít, de azért a jelen füzetben még sok az eleven ellenkezés. A Ihering szellemének általános jellemzése elég igazságos, de a műveiről való kritika rendkívül subjectiv. Kielégítőbb a Windscheid méltatása. Önálló dogmatikai alkotásai közül a legfőbbeket, t. i. az «Actio» és a «Voraussetzung»-ról szóló dolgozatait, szintén nagy tartózkodással fogadja ugyan; de teljes elismeréssel van életének főmunkája, a három kötetes pandektatankönyve iránt, melyet a német pandekta-tudomány legszebb összefoglalásának nevez és melynek kihatását korunk tudományára és törvénykezésére találó szavakban méltatja, bár másfelől a polgári törvénykönyv javaslatára való befolyását «inkább vészesnek mint áldásosnak» nevezi. A Brinznek szentelt fejezetben érdekes visszapillantást vet a korunkbeli német jogtudomány fejlődési menetére és előzőihez való viszonyára, de a Brinz műveiben lüktető eredeti szellemnek,

mely egyes eszméinek a tudományos halhatatlanságot biztosítja, nem szolgáltat igazságot. Mindenesetre gondolatgerjesztő és érdekesen írt füzetke, melyben a római jog tudományának századunkban Savigny mellett három legnevezetesebb képviselője beható méltatást nyer. s. g.

— **Erkölcstelen kötelezettség kifogása.** Bischofszellben, Schweizban, az összes pékmesterek egymással szemben kötelezték magukat arra, hogy az odavaló fogyasztási részvénytársaság számára kenyeret nem szállítanak, és kikötötték, hogy e szerződés megszegése 500 frank bírságot von maga után. Egyik a szerződők közül a szerződést megszegvén, a többiek által az 500 frank iránt ellene indított perben azt hozta fel kifogásul, hogy a kötelezettség erkölcstelen teljesítményre irányult. A bíróság azonban a kifogásnak helyt nem adott, azon indokolással, hogy a szerződés csak arra kötelezte a tagokat, hogy egy vevővel, a fogyasztási részvénytársasággal, szakítsák meg az összeköttetést, és azt másokkal sőt magával a fogyasztási részvénytársaság tagjaival sem tiltotta meg, és ennél fogva a szerződés olyannak tekintendő, a mely a pékmesterek érdekében jogosult, és jogilag tiltva nincs.

— **Kártérítés.** Egy francia kereskedő hirdetési célokra használta fel egy színésznő arczképét, úgy hogy azt képalakban áruja csomagjaira ragasztotta fel. A színésznő keresetet indítván, a bíróság kimondotta, hogy senki arczképe nem reprodukálható és nem használható fel az ő beleegyezése nélkül, hogy az arczképnek hirdetési célokra való felhasználása azon hitet alkalmas kelteni, hogy az illető színésznő az ő szépségét egy kereskedelmi vállalat által speculatio céljából engedni felhasználni, és ezekeknél fogva a kereskedő, a ki az arczkép jogtalan felhasználása által az illető színésznőnek erkölcsi kárt okozott, kártérítésben marasztalendő.

Büntetőjog.

— **A tömegek bűncselekvényei.** Tarde Gusztáv, az új büntetőjogi iránynak egyik legszellemesebb, bár nem legtudományosabb írója, a brüsseli büntetőügyi congressuson a bűncselekvények egy külön fajaként állította fel a tömegek bűncselekvényeit. A több szellemmel mint alapossággal megírt értekezés abból indul ki, hogy a bizonyos célból összeálló vagy összeverődő tömegekben és csoportokban van egy collectiv lélek, a melynek vágyai, indulatai és bűncselekvényei vannak és a mely az egész nép szellemi állapotával összehasonlítva, nagyon alacsony, majdnem gyermekileg fejletlen fokon állónak tekintendő. Az ily tömegek által elkövetett bűncselekvények szabályozása külön intézkedéseket igényel és pedig azon irányban, hogy a vezetők sokkal erősebben büntetessenek a résztvevőknél. Ugyane gondolatmenet alapján azt is követeli Tarde, hogy a sajtó által elkövetett izgatás vagy annak kísérlete a praeventio szempontjából erősen büntetessék.

— **Az osztrák parlament bizottsága** a Btk. javaslatának tárgyalását csaknem befejezte. Mihelyt a teljes szöveg nyomtatásban megjelen, ismertetni fogjuk. R. Zs.

— **Az ügyvédjelöltek és joggyakornokok köre** közvetítő irodát létesített, mely a helyt kereső ügyvédjelölteket és a jelölteket kereső ügyvédek állandóan evidentiában tartja.

— **Öt nyelvű szótár.** Robicsek Zsigmond budapesti könyvkereskedő kiadásában és Somogyi Ede szerkesztésében igen érdekes vállalat indult meg. A vállalat czime: Öt nyelvű szótár és felöleli a magyar, német, angol, francia és olasz nyelvet. Mind az öt nyelvnek szókincse egyetlen folytatolagos, megszakítottalan ábéczerendben van feldolgozva, a mi lehetségessé tette azt, hogy minden egyes szó valamennyi többi négy nyelvre le van fordítva.

Lapunk mai számához postai utalvány is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *czímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulso lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél évre 6 ft negyed évre 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az örökösödési eljárási törvényjavaslathoz. SZILÁGYI JÁNOS m.-szigeti kir. közjegyzőtől. — A «vis maior» a magánjogban. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradai jogakadémiai igazgatótól. — *Törvénykezési Szemle:* Az orgazdaság kérdéséhez. EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti törvényszéki bírótól. — Szövetkezet-e vagy részvénytársaság? Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédől. — Az okság (causalitás) és részesség a magyar büntetőjogban. Dr. WLASSICS GYULA egyetemi tanártól. — Különlék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a Budapesti Közlöny-ből.

Az örökösödési eljárási törvényjavaslathoz.

A képviselőház igazságügyi bizottsága előtt még folyamatban van az örökösödési eljárási törvényjavaslat tárgyalása.

Most az ideje, hogy azok, a kik ebben a szakmában gyakorlattal bírnak, a javaslatra nézve észrevételeiket gyakorlati szempontból tegyék meg.

Én, ki 1875-ik évtől fogva közjegyző vagyok, és 17 év alatt több, mint 6000 hagyatékot tárgyaltam le, a gyakorlatból meritett véleményemet a következőkben adom elő:

A törvényjavaslat *első fejezetében* a 3., 4., 5. §§. helyett röviden az volna kimondandó, hogy az örökösödési eljárás bármely érdekelt fél kérheti, a ki örökös, utóörökös, hagyományos, a ki valamely örökrésznek, vagy az ingatlan hagyaték egyes részének vevője, az örökhagyó, vagy örökösei valamelyikének hitelezője, vagy bármi más minőségben érdekelt.

Mert a cél csak az lehet, hogy az örökösödési és más jogok minél előbb rendeztessenek és a hagyatéki ingatlanok a tetteges birtokosok tulajdonául legyenek bekebelezve.

Ezt pedig csak úgy lehet elérni, ha minden érdekelt jogosítva van a hagyaték tárgyalását kérni.

A *második fejezetben* az örökösödési eljárás kizárólag a kir. *járásbíró*ságok hatáskörébe van utalva.

Azonban az egész javaslat szövegében a kir. közjegyzők vannak a tárgyalás felvételére megjelölve.

Ez ellenkezik a *szóbeliség és közvetlenség* elvével. Pedig jogászaink — nagyon helyesen — a közvetlenséget hangoztatják az igazságszolgáltatás leghelyesebb módjának.

Hogy lehet a közvéleménnyel szemben most oly törvényt hozni javaslatba, a mely azzal homlokegyenest ellenkezik?

Mert, ha a kir. közjegyző tárgyalja és a járásbíróság hozza meg az átadóvégzést, az érdemleges végzés alkotója a felekkel közvetlenül nem érintkezett, egyedül a jegyzőkönyv betűje után indul; míg az, a ki letárgyalta, a felek élőszóval előadott egyességére is visszaemlékszik, és így két kutforrásból meritheti az érdemleges végzést.

Mert a jegyzőkönyvben foglaltak csakis lényeges kivonatai az érdekeltek által terjedelmesen előadottaknak.

Ezen kívül a járásbírósnak egy egészen ismeretlen ügyet kell tanulmányozni, emlékébe bevésni, a míg a végzés meghozatalához foghat.

Ha ő végzi a tárgyalást, akkor az ismerős, még eleven emlékezetében levő ügyben, tanulmányozás nélkül, rövid idő alatt, azonnal meghozhatja az átadó végzést.

Ebből önként következik, hogy ha kizárólag a járásbíróság illetékes a hagyatéki ügyekben: tárgyalja ő a hagyatéki ügyeket.

Vagy, ha a járásbíróságok munkahalmazát a törvény-

hozás apasztani és a teherből a közjegyzőket is részesíteni akarja, mondja ki azt, hogy a hagyatéki ügyek tárgyalására és elintézésére nézve az érdekeltek tetszés szerint fordulhatnak a járásbíróshoz, vagy közjegyzőhöz, és a melyik a hagyatékot előbb tette folyamatba, az tárgyalja is le, és hozza meg az átadó, vagy perre utasító végzést, és így a *járásbíró*ság és a *közjegyző egyaránt legyen illetékes*.¹

Felhozható ez ellen, hogy a hagyaték átadása mindig a bíróságok hatáskörébe tartozott.

Ugy, de a hagyatéki ügyeket az 1875. évig (a közjegyzői intézmény életbeléptetéseig) szintén egyedül a bíróságok tárgyalták.

A mint a tárgyalással a közjegyzők bizattak meg, éppen úgy az érdemleges elintézés is a közjegyzőkre ruházható át.

A bíróságok úgy is a peres ügyek elintézésére hivatvák, nem pedig a peren kívüli eljárásra.

A hagyatéki ügyek legnagyobb része, mondhatni 95% egyességgel végeztetik be, és csak 5% az, a mi bíróság előtti peres eljárásra jut.

A *közjegyző oly közhitelességű személy*, mint a járásbíró-sági bírák, mert az 1874. évi XXXV. tcz. 3. §-a szerint a közjegyzői okiratok alapján éppen úgy, mint a bírósági peregyességek alapján végrehajtás rendeltetik el.

A hagyatékot átadó végzések semmivel sem fontosabbak, mint a végrehajtható közjegyzői okiratok.

A *közjegyző képesítése* se lehet akadály, mert az 1886. évi VII. tcz. 1. §. C. pontja szerint a bírósági tagok csak 4 évi bírósági gyakorlat után nevezhetők ki közjegyzőkké.

És így a közjegyzőnek még több képesítéssel kell bírni, mint egy bírónak.

Fonák dolog volt eddig is, hogy egy négy évi bírói gyakorlattal nem bíró (közjegyzőségre még nem kvalifikált) bírósági tag, bírálta felül a közjegyző által felvett tárgyalási jegyzőkönyvet; latszólágos hiányok miatt póttárgyalásokat, felesleges adatok beszerzését rendeli el és a hagyatéki ügy befejezését hónapokra, sőt évekre veti vissza.

De bármily gyakorlattal bírjon is az illető bíró az örökösödési eljárásban; bármily buzgalommal igyekezzék is az ügyet érdemileg befejezni: az emberi természet sajátságosága hozza magával, hogy a más munkáját bírálja, ott is hiányokat lásson, a hol a tárgyaló nem lát, a mi sokszor csak is latszólágos.

Az ilyen különböző nézetből önként némi surlódások származnak, és e miatt sok hagyatéki ügy nemcsak évekig, de még most is fordulnak elő egyes ügyek, hogy 10—15 évig, érdemleges elintézés nem nyertek.

Talán a *közjegyzői díjaknak* a közjegyző által történendő megállapítása volna akadály?

Hát az okiratok, letétek, értesítvények felvételénél nem maga a közjegyző állapítja-e meg díjait?

Pedig ezeknél magasabbak a díjak, mint az örökösödési eljárásnál.

De az egyes-bíróságoknál: a helyszíni szemlékért, tárgyalásokért, nem-e önmagának állapítja meg a bírósági tag?

¹ A bajor 1861. évi közjegyzői törvény 29. és 35. §-ai, és 1862. évi utasítás 120., 121., 122. és 123. §§-ai szerint, Bajorországban 32 év óta így is van már. És ha ott ily hosszú idő óta fentartják, jónak is kell lenni

A közjegyzőkre nézve a díjaik felszámításánál netalán elkövetett tulkapások ellen intézkedik az 1874. évi LIII. tcz. 206. §-a, mely szerint a közjegyző személyi bíróságánál tehet a fél panaszt.

Ilyen panasztételről én még nem hallottam, de azt tudom, hogy ellenem 17 év alatt egyetlen panasz se adott be. Talán attól lehetne tartani, hogy a *járásbírókhoz és nem a közjegyzőkhöz* fognak az érdekeltek fordulni örökösödési ügyök letárgyalása végett, mert a bíróságok ingyen, a közjegyzők pedig díjért fogják azt letárgyalni és így a járásbírók tul lesznek terhelve.

Ezen lehet segíteni aként, ha a bíróság a közjegyzők részére megszabott díjösszeget bélyegeken a tárgyalási jegyzőkönyvre ragasztja fel.

17 évi tapasztalatom után bátran mondhatom, hogy még akkor is, ha a bíróságok egészen díjmentesen tárgyalnák is az örökösödési ügyeket, nagyon kevés volna azok száma, kik a bírósághoz fordulnak, mert a 70-es években tárgyalták a hagyatéki ügyeket a bíróságok, a hol kiskoru érdekeltek voltak, a szolgabírók (ezek még most is), és az ott tárgyalta hagyatéki ügyek legnagyobb része az érdekeltek kérelmére hozzám lett áttéve póttárgyalások végett.

Mert úgy a bíróságok, mint a szolgabírók más teendőikkel vannak tulhalmozva és nem érnek rá a kevésbé sürgős hagyatéki ügyek gyors letárgyalására. Az érdekeltek pedig azt óhajtják, hogy ügyök lehető rövid idő alatt be legyen fejezve.

Szilágyi János,
m.-szigeti közjegyző.

(Folyt. köv.)

A «vis maior» a magánjogban.¹

Daczára annak, hogy Rómában tisztán közrendészeti tekintetek diktálták a receptum nautarum, cauponum et stabulariorum jogintézményét, a modern jogfejlődés ezt az intézményt mindenütt recipiálta s annak elveit új, avval rokon viszonyokra t. i. a szállítási üzletekre kiterjesztette. Észrevétlenül helyettesített a ratio legis egy egészen új tekintettel, t. i. avval a gondolattal, hogy a közönség hathatós védelemben részesítendő ama veszélyek ellen, melyek őt egy komplikált, általa kellően ellen nem őrizhető üzleti mechanizmus részéről érhetik. A ki vendéglőbe száll, nem czipelheti folyton magával czok-mókját, sem maga nem ügyelhet fel-reá szakadatlanul, sem másokkal nem őriztetheti azt. Nemcsak a vendéglőst és az ő személyzetét kénytelen bizalmával megtisztelni, hanem harmadik személyeket, u. m. a vendéglőben lakókat, a ki- s bejáró vendégeket sem akadályozhatja meg abban, hogy holmijához ne férközhessenek. Ily körülmények között a vendéglős felelőssége saját és személyzetének vétkességéért keveset használja a vendégnek, mert a vendégfogadói üzlet sajátos viszonyai mellett a vendéglős és személyzetének bármekkora gondossága sem venné elejét a számtalan károsításoknak. Azért szükséges, hogy a vendéglős a körülményekhez képest a saját vétkességére való tekintet nélkül felelőssé tétessék. Ne legyen a vendég kénytelen kárának megtérítését mástól, mint szerződő felétől, azaz magától a vendéglőstől szorgalmazni. Ám lássa a vendéglős, hogyan előzze meg az innen eredhető hátrányokat. Ebben nincs semmi tulságos szigor. Mert ha a vendégfogadás bizonyos mértékben másoknak cselekményeiért felelni tartozik, akkor rajta lesz, hogy szigorú fegyelmet tartson s kérlelhetetlenül lépjen fel személyzete ellen. Ennek következtében a fogadóba szállott utasok holmijain való lopások rendkívül meg fognak ritkulni, mert ha a személyzethez tartozók egyetlen pillanatban sem biztosak abban, nem fognak-e valami rendetlenségen rajtakapni, mert folytonos ellenőrzés alatt állanak, nemcsak magok

fognak minden tilos cselekménytől tartózkodni, hanem másokra is annál élesebben felügyelni. Tehát a vendégfogadásnak ezen nagymértvű felelőssége egyrésztől biztosítja az utasokat, hogy esetleges káraik meg fognak térülni, másrésztől tetemesen apasztja a károsodások számát. Ezen kettős czélon túl a vendégfogadás felelőssége nem terjeszthető ki a nélkül, hogy egy biztosító szerepébe bele ne kényszerítetnék és méltatlanul meg ne terhelhetnék, tehát csak annyiban felel, a mennyiben az utas holmija veszélynek van kitéve és a mennyiben folytonos felügyelet ezen veszély ellen oltalmat nyújtani képes. Vagyis más szóval, a vendégfogadás felelőssége, a mennyiben a saját hibáján tul terjed, kizárólag másokért való felelősség, leginkább pedig lopásért, akár a vendégfogadás valamely cselédje, akár a vendégfogadóban megfordult idegen követte el, azonkívül persze az utas holmiján okozott egyéb kártételekért is, ámbár az utóbbiak sokkal ritkábban fordulnak elő, mint a lopások. De a vendégfogadás felelőssége a receptumnál fogva megszűnik, ha pl. gyújtogatás következtében az egész szálloda a lángok martalékává lesz, tekintet nélkül arra, vajon a vendégfogadásnak valamely cselédje, vagy pedig valamely idegen gyújtotta-e fel a szállodát, mert igazságtalanság lenne a vendégfogadást ily esetben is felelősségre vonni, a midőn a károsító cselekmény ő ellene is irányult s ő maga vesztett általa legtöbbet. Az sem lenne igazolható, ha a vendégfogadást valamely alkalmazottjának hirtelen támadt örülesi rohamáért s illetőleg az ily rohamban elkövetett kártételért felelősségre vonnák, mert valamely személynek megőrülése másokra nézve is épp olyan véletlen, mint a lázadás, háboru, felhőszakadás, mely esetekben az egyedül helyes szabály, hogy casus nocet domino, vagyis a véletlen következményeit az viseli, a kit a véletlen ért. A vendégszoba plafondjának leszakadása által okozott kárért az utas személyén vagy holmiján a vendégfogadás csak akkor lesz felelősségre vonható, ha őt bebizonyíthatólag mulasztás terheli, mert ilyen véletlen bármely házban előfordulhat, az pedig nincs sehol sem kimondva, hogy minden háziur a szoba plafondjának leszakadásáért felelős, tehát miért legyen éppen a vendégfogadás az ilyen esetért felelős?

A szállodai üzlethez nagyon hasonlít a fuvarozási üzlet; itt is lehetetlen a feladónak a feladás után a vállalkozó tevékenységét, gondosságát és vigyázatát ellenőriznie s a maga jószágára, ennek fentartására befolyt, sőt neki feltétlenül a vállalkozóban meg kell bíznia. De a vállalkozó sem tartja a neki átadott dolgokat folytonosan saját őrizete alatt, hanem kénytelen őket ismét harmadik személyekre a fuvarosokra bízni. És itt is fenforog az a veszedelem, hogy a jószágszállítás, át- vagy felrakás és a beraktározás közben vagy utána harmadik személyeknek hozzáférhetővé válik, a mi eltulajdonításra vagy kártételre szolgáltathat alkalmat. Különösen itt nagyon gyakoriak azok az esetek, hogy a vállalat alkalmazottjai másoknak orzásait elősegítik vagy saját becsstelenségüket és vigyázatlanságukat mindenféle kohlományokkal leplezgetik. Azért itt is indokolva van a vállalkozónak fokozott felelőssége, a ki rendszerint csak saját hibájáért, s nem egyszersmind a véletlenért is felelni tartozik, kivévn, ha az a rendes fuvarozó gondosságával elkerülhető lett volna. Pl. egy láda tea, mely fuvarozás végett feladatott, külsőleg sértetlen állapotban érkezett meg rendeltetése helyére, de a tea mégis teljesen hasznavehetetlenné vált, mert egy olyan láda mellett állott, a melyben rosszul becsomagolt és helytelenül declarált gyógyszerári áruk voltak, melyeknek rosz szagát a tea magába szivta és ennek következtében teljesen megromlott. A fuvarozó azért, mert ezt a kárt még különös gondosság által sem hárihatta volna el, nem vonható e miatt felelősségre, mert különben azért a kárért is kellene őt felelősségre vonni, mely egy hamis bemondás alatt feladott löporos láda vagy pokolgép

¹ Az előbbi közl. I. az 1892. évi 45., 50. és az 1893. évi 24. számokban.

felrobbanása által okoztatik; a két eset csak egy merőben külső momentum, t. i. a hatás nagyobb hevessége által különbözik egymástól, belsőleg teljesen azonosak.

A fentebbi fejtegetésekhez képest tehát a vendégfogadósok és a fuvarosok saját hibájuk s alkalmazottjaik vétkességén kívül minden, a rájuk (illetőleg embereikre) bízott dolgoknál történő veszteség- vagy kárért tartoznak felelni, a melynek okát ki nem mutathatják, továbbá mindennemű lopásért és kártételért, mely akár személyzetők, akár valamely idegen által követtetett el, ha a lopást vagy kártételt különös vigyázat által elháríthatták volna.

Azonban semmi szükség arra, hogy itt, miként a német polgári törvénykönyvi javaslat készítői tették, a vis maior mondjuk a felelősség alóli mentesség alapjául, mert az imént körülírt felelősség esetein (vétkesség, lopás, kártétel, vigyázat hiánya) kívül fekvő esetek mind egyszerűen a véletlen alá sorolandók.

Nézzük még azokat a modern törvényeket, melyek a *vaspályák, bányák, gyárak* által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősségről intézkednek. A különbség a vendégfogadósok és fuvarosok felelőssége és az utóbbi vállalatok felelőssége között főleg két pontban mutatkozik. Először abban, hogy az utóbbi vállalatoknál nem csak dolgokon, hanem kizárólag vagy kiválólá a személyeken okozott sértésekről van szó; másodsor abban, hogy míg a vendégfogadósok és fuvarosok felelőssége a receptumnál fogva szerződésből ered, addig az utóbbi vállalatok felelőssége attól, vajjon a megsérült személy s illetőleg a kárt szenvedett dolgok tulajdonosa azokkal a vállalatokkal szerződéses viszonyban áll-e vagy sem, egészen független; pl. vaspálya által okozott halál vagy testi sértés miatt nemcsak az utazónak és a vasuti alkalmazottnak, hanem a vaspálya üzemén teljesen kívül álló s véletlenül szintén megsérült idegennek is teljesen azonos kártérítési igénye van, a minek oka abban rejlik, hogy a vaspályavállalat kártérítési kötelezettségének alapja egyedül a baleset.¹ Ez lényeges eltérés a római jogi fel fogástól, mely szerint a kártérítési igény kizárólag csakis vétségben, vagy szerződésben gyökerezhetett.² Bár azonban ezen újabb felfogás, mely igazságosnak tartja, hogy az, ki cselekményei által — habár csak közvetve — másnak kárt okozott, ezt a kárt megtéríteni köteles, koránt sem jutott még a törvényhozásban általános elismerésre, bizonyos esetekben a közmeggyőződést tükrözteti vissza, névszerint ott, a hol az okozott kár oly cselekménynek a kifolyása, melynek véghezvitele már magában véve másokra nézve veszedelmes szokott lenni, továbbá ott, a hol a károsult gazdaságilag a gyengébb fél, melyet a baleset sokkal jobban sújt, mint a másik félt a kártérítési kötelezettség. Az előbbi szempont volt irányadó a vasuti, bányai, s különféle gyári vállalatok felelősségének törvényes szabályozásánál, az utóbbi felmerül, valahányszor az illető vállalatoknál alkalmazott személyeket az üzemben belül ért balesetekről van szó, a midőn könnyen tulteszszük magunkat azokon az aggályokon, a melyek különben a vállalatnak a felelősség kiterjesztéséből származható megnehezítése miatt támadhatnának. Innen van, hogy a németországi bíróságok a felelősségről szóló törvény (Haftpflichtgesetz) 1. §-ának alkalmazásánál, a mely tudvalevőleg vis maior esetében a vállalatokat a felelősség alól feloldja, ezt a törvényszakaszt a vállalatnál alkalmazottakat ért baleseteknél lehető meg szorítólag magyarázzák. Ez a merőben társadalmi tekintet hozta magával, hogy az újabb törvényhozás a balesetek elleni biztosításról szóló törvényekben az illető üzemnél alkalmazott személyekkel szemben a vállalat felelős-

¹ Azért lehet a károsultnak fenálló szerződésből is kártérítési igénye, pl. midőn vasuti baleset alkalmával olyan dolgok is megsérültek, melyeket a vasut elszállítás végett átvett, itt a vasut nemcsak a baleset miatt, hanem mint fuvaros is kártérítésre köteleztetik.

² Lsd Institutióim 4. kiad. 273. l. Pandektáim 348. lapját.

ségének eredeti korlátozásait teljesen mellőzte és az alkalmazottnak feltétlen kártérítési igényt adott mindennemű, az üzemben belül előforduló szerencsétlenségek esetében. A kártérítés kérdésének illetően szabályozása nem egyéb, mint következetes keresztülvitele annak az alapeszmének, hogy az, ki egy veszélyes üzem berendezése és másoknak ilyen üzemnél való foglalkoztatása által ez utóbbiaknak kárt okozott, a kárt megtéríteni tartozik. Természetesen az ezen kártérítésre közvetlenül kötelezett vállalkozó a kártérítési kötelezettséget a maga vállairól viszont másokra, névszerint vállalkozókból alakult szövetkezetre igyekszik áthárítani. Midőn a kártérítési kötelezettségnek az üzemnél alkalmazott személyek baleseténél való illetően kiterjesztésével szemben a vállalkozók felelőssége idegen személyek megsérülése esetén továbbra is korlátozott maradt, ennek okát csupán abban kell keresni, hogy itt nem forog fen annyira az előbb említett társadalmi tekintet, miért is a vállalkozó ellenében a méltányosságnak tágabb tér engedtetett. Innen van, hogy a fentidézett törvény 2. §-a esetén a vállalkozónak felelőssége a meghatalmazottak, képviselők, forgalmi főnökök és felügyelők vétkességére szorítkozik, holott az 1. §. esetén a vis maior kivételével mindennemű balesetre kiterjed. Ennek a megkülönböztetésnek az oka a felelősség alapjául szolgáló elvből ki nem magyarázható, mert hiszen ez az elv épp ellenkezőleg mindenütt egyforma felelősséget követel, t. i. feltétlen felelősséget minden, a veszélyes üzemben belül előforduló baleseteknél, egyedüli kivételével azoknak, melyek a megsérültnek saját hibájára vezethetők vissza. A felelősségnek minden egyéb korlátozásai tisztán tételes természetűek, különféle méltányossági tekintetek által sugalmazottak. Ha nem így állana a dolog, teljes lehetetlen volna kimagyarázni, hogy miért tartozik egy vasuti vállalkozó a merő véletlenért felelni, ha pl. a mozdonyból szikra repül egy, a pálya közelében dolgozó munkás szemébe, holott egy kőbánya birtokosa nem felelős azért, ha egy, a robbanás által messzire röpített szilánk hasonló balesetet találna előidézni? Szintolyan megmagyarázhatatlan volna, hogy miért tartozik az idézett törvény 2. §-a értelmében a vállalkozó meghatalmazottjai, felügyelői mulasztásáért felelni, de nem egy közönséges munkás mulasztásáért? Hiába való kísérlet, midőn a törvény határozmányait a római jogi delictum-elmélettel akarják összeegyeztetni és azt mondják pl., hogy a vasutak felelőssége iránti törvény határozmányainak sulypontja az üzem valamelyes vélelmezett mulasztásában rejlik és hogy minden tulzás nélkül fel lehet tételezni, hogy a technika mai fejlettsége, valamint a segédeszközök és gyakorlati tapasztalatok nagy tömege mellett komoly balesetek a vasuti forgalomban megfelelő gondossággal rendszerint elháríthatók. Szintolyan elhibázottnak kell tekintenünk azt a kísérletet is, melylyel a bányabirtokos felelősségének szabályozását avval próbálják megokolni, hogy az ő felelősségét nem lehet tovább kiterjeszteni, mint a meddig az alkalmazandó személyzet megválogatását ellenőrizni képes. Hiszen akkor bátran lehetett volna a bányabirtokos felelősségét a felügyelő személyzetének megválogatása körüli mulasztása (culpa in eligendo)¹ által okozott, ellenben, a vaspályavállalkozó felelősségét olyan balesetekre korlátozni, melyek az üzem körüli rendes gondosság által tényleg kikerülhetők; azonban a véletlenért való felelősség evvel az okoskodással épp oly kevésbé igazolható, mint az, hogy miért tétetik különbség a vaspálya- és más veszélyes vállalatok felelőssége között? Az igazi ok csakis az lehet, hogy a törvényhozó abban a nézetben volt, hogy a vaspályák azon előnyös helyzetnél fogva, melyet az összes forgalomban élveznek, nagyobb felelősséggel is terhelhetők.

Dr. Bozók Alajos,
n.-várad. jogakad. igazgató.

(Bef. köv.)

¹ V. ö. Az ausztriai magánjog rendszere cz. munkám 451. l.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az orgazdaság kérdéséhez.

Büntetőtörvényünk 370. §-a az orgazdaság egyik alkat-elemeként a vagyoni hasznot állítja fel, melyre a lopott dolog megszerzője, elrejtője vagy az elidegenítésben közreműködője szert akar tenni ezen megszerzés, elrejtés vagy közreműködés által. Ezen határozott rendelkezésnek összevetéséből a btkv. 1. §-ával megdönthetetlenül folyik, hogy orgazdaságot a tudva lopott dolog megszerzése nem képez, ha a vagyoni haszon-szerzés célzata a tettes részéről hiányzik, s az orgazdaság a vádlott terhére meg nem állapítható, ha eme célzatot nem lehet kimutatni.

Ez oly világos és félreérthetetlen, hogy semmiképen sem lehet jogosultnak tekinteni a 370. §-nak adott ama tág értelmezést, melylyel judikaturánkban mind sűrűbben találko-zunk, a midőn a bíróságok orgazdaságot állapítanak meg olyanok terhére, kiknek nyilván távolról sem volt gondol-atukban a lopott dolog megszerzése által vagyoni haszonra szert tenni, de nem is szereztek, sőt nem is szerezhettek. Utalok csak azon nagyon gyakori esetekre, midőn orgazda-ság miatt elítéltettek azok, kik lopott élelmi szerből ettek, azok, kik a lopott pénzen tartott dőzsölésben részt vettek, kik a lopott szeszes italokkal magukat leitták. Ezekről már csak semmikép sem mondható, hogy midőn a kínálkozó alkalom által magukat elcsábítani engedték s a tolvajjal együtt jóllaktak, vagy mulattak, szemük előtt valamely vagyoni előny lebegett, vagy ilyenben részesültek volna, és pedig nemcsak akkor, ha otthon volt mit enniök vagy inniök, de még akkor sem, ha nem volt, mert ez utóbbi esetben a lopott dologban való ama részesülés nélkül bizo-nyos, hogy egyszerűen koplaltak vagy szomjaztak volna.

A számtalan hasontermészetű esetek közül példaképen csak a kir. Curiának 5304/892. számú büntető ítélete legyen felemlítve, a melylyel orgazdaságban mondott ki bűnösnek néhány napszámot, mert a bort fuvarozó kocsisok által, kik egy hordó megfurása mellett, abból bort loptak ki, a lopott borból megkínáltatván, abból nagyokat ittak, tehát lopott bort megszereztek — egy csaknem oly tarthatatlan indokolás, mint az eljáró elsőbíróságé, mely a bor meg-ívásában közreműködést látott annak elidegenítésében! Mely konstruálása a tényálladéknak, kézenfekvő félreértése az el-idegenítésben való közreműködés fogalmának.

A büntető törvény rendelkezései nem türnek tág ma-gyarázatot, sőt a legszorosabban magyarázandók, mert ellen-esetben a büntető törvények fundamentális rendelkezése, a minden nemzet büntető törvénykönyvében mindjárt a leg-első szakaszban kifejezett ama kardinális elv, hogy bün-cselekményt csak azon cselekmény képez, melyet a büntető törvény annak deklarációjával, megtagadtatik, s ennek az leend a folyománya, hogy olyanok is bűnvád alá vonatnak, kik mindenkor a törvény korlátain belül iparkodtak mozogni, vagyis, mint Carrara mondja, kiknek nincs bűnös akaratjuk.

Találkozunk judikaturánkban oly esetekkel is, a midőn a bíró az orgazdaságnak a vagyoni haszonban nyilvánuló alkateleme hiányát felismervén, az orgazdaságot nem tartotta megállapíthatónak, de nehogy a vádlott valahogyan büntet-lenül meneküljön, ellenében a kih. btkv. 129. §-át alkalmazta. Ezzel azonban ugyancsak azon hibába esett, mintha orgaz-daságot állapított volna meg, mert szem elől téveszté, hogy a kih. btkv. 129. §-a, bár kifejezetten a vagyoni hasznot nem említi, ezt csak úgy megkívánja, mint a btkv. 370. §-a. Hogy a vagyoni haszon célzata a 129. §-beli kihágásnak csakugy egyik követelménye, mint az orgazdaságnak, ki-világlik annak a megfontolásából, hogy a törvényhozó nem akarhatta büntetés alá vonni az enyhébb beszámítási cselek-ményt, a kihágást, oly esetben, midőn a súlyosabb beszámí-

tású hasontermészetű cselekmény, az orgazdaság, az alá nem vonható. De még világosabb lesz ez, ha előveszszük a német büntetőtörvényt, mely a mi büntetőtörvényünknek mintaképül szolgált, melynek szelleme a mienket átlengi, s melynek számtalan, s köztük az orgazdaság és bűnpártolásról szóló rendelkezéseivel, a mi büntetőtörvényünkben találkozunk.

A német büntetőtörvénykönyvben a kihágások között a magyar kih. btkv. 129. §-ának megfelelő kihágást hijába keresünk; az a 259. §-ában felöleli az orgazdaságot és a mi 129. §-beli kihágásunkat.

A német büntetőtörvénykönyv ezen, a mi 129. §-beli ki-hágásunkat is felölelő 259. §-a annyira előtérbe állítja e de-lictum egyik ismérveként a vagyoni haszonszerzés célzatát, hogy a §. egyenesen e szavakkal kezdődik: «a ki vagyoni haszna végett». Ezen ismérvet tehát nemcsak az or-gazdaságnak azon fajtája kívánja meg, mely előáll, ha az orgazda tudta a dolognak bűnös cselekményből származását, de azon esete is, a midőn az orgazdának a körülményekből annak ily származását a hiv. 259. §. szavai szerint «feltéte-leznie kellett!», mely utóbbi kifejezésnek megközelítőleg azon értelmet kell tulajdonítani, mint a mi kbtkv. 129. §-beli «gyanithatta» kifejezésnek.

Ha tehát vagyoni haszon ki nem mutatható a vádlott terhére, a 129. §. kihágást sem szabad megállapítani.

De ettől eltekintve sem helyettesíthető a 370. §. a kbtkv. 129. §-ával, mert az előbbi a tudást kívánja meg, míg utóbbi megelégszik már a gyanithatással. Ha tehát a dőzsölés vendég-tagja tudta, hogy a dőzsölés lopott pénzen folyik, akkor őt illetőleg nem mondhatja ki a bíró, hogy azt csak gyanit-hatta, a mit pedig kimond, mihielyt terhére a 129. §. kihágást állapítja meg.

A mondottak után már most azon kérdés merül fel, hogy ha az olyatén részesülés a lopásból eredő dolgok fogyasztásában, mely nem jár vagyoni haszonnal, hanem pusztán csak az élvágy kielégítésével, sem a btkv. 370. §-a, sem a kbtkv. 129. §-a alá nem vonható, mely §. szerint minősítendő tehát az illetén részesülés? A felelet igen egy-szerű: egyik szerint sem, mert az ily részesülés nem képez bűncselekményt! Ne akarjon a bíró minden cselekményben, melyet foruma elé visznek, mindenáron bűnös cselekményt felismerni csak azért, mert az többé-kevésbbé erkölcstelen. Barátkozzunk meg azzal a gondolattal, hogy vannak szá-m-talan cselekmények, melyeket tisztességes ember el nem követ, de melyek azért még nem esnek a büntetőtörvények sulya alá. A bíró, midőn ítél, tartsa szem előtt, meddig terjed azon kör, melyet hivatása betölt. Ha ezt teszi, nem fogja magának célul tűzni az erkölcstelenség kiirtását, mert az nem tartozik ama körbe, mert e cél el nem érheti, meg sem közelítheti. Az emberek erkölcsi magatartása oly ténye-zők által szabályoztatik, melyek magukat a bíró behatása alól teljesen elvonják, a bíró minden törekvése tehát azok szabályozásába csak egy szemernyit is befolyjni, hiu maradand s eredménytelen.

Az esküdtszéki intézmény barátainak egyik főfegyvere az, hogy a szakbírák idővel egyoldalualakká, elfogultakká lesz-nek, hajlandók mindenütt s mindenben bünt látni. Nem vagyok az esküdtszéki intézmény barátja sok okoknál fogva, de lehetetlen el nem ismerni, hogy ama állításukban sok igaz van, példa reá a fentiekben tárgyalt bírói gyakorlat.

Iparkodjunk tehát ama állításban rejlő vádat — mert ez vád, és pedig sulyos vád — megerőtleníteni s tartsuk nemcsak a megbeszélés tárgyává tett, az orgazdaságra vonat-kozó, hanem minden más esetben is szem előtt, hogy bün-cselekménynek csak azt szabad tekinteni, mit a törvény határozottan annak deklarációjával, s ne habozzunk felmenteni ott, hol erkölcstelenséget ugyan találunk, de arra büntetőtörvé-nyünk rendelkezést nem tartalmaz.

Eördögh András,
budapesti törvényszéki bíró

Szövetkezet-e vagy részvénytársaság!

Szerény tehetségem szerint folyton szöszlőjő vagyok annak, hogy a bíró olyan esetekben, midőn a törvény szava útját állja a jogfejlődésnek, rontsa le az analógiával felfegyverkezve az akadályokat, nyissa meg a jogfejlődésnek az utat.

De az opportunizmusnak a törvény világos rendelkezése ellenére olyan áldozatot hozni, mint ezt a kir. Curia a kereskedelmi törvényszékkel és a budapesti kir. ítélő táblával egyetértve a *New-York című biztosító társaság* ellen a szerződések felbontása iránt indított perekben tette, nem szabad, még ha igaz volna is, hogy fontos okok harcolnak az opportunizmus mellett.

Igazán furcsa jelenség. A külföldön az ott működő külföldi, különösen amerikai biztosító társaságokat a lehető legszigorúbban ellenőrzik, a legpontosabb elszámolásokra és jelentéstételekre kötelezik, belviszonyaik tekintetében a legnagyobb világosságot és áttekinthetőséget követelik meg, és nálunk, a kikben pedig elég erős nemzeti érzés pezseg, azt találjuk, hogy a törvény legvilágosabb rendelkezéseit félremagyarázzák, a Curia két ízben ellenmondásos teljes-ülési határozatokat hoz, két hét beteltével a teljes-ülés tévesnek mondja, a mit két héttel előbb törvényben gyökerezőnek mondott, és mindezt opportunizmusból.

De foglalkozunk a fentérintett perekben hozott ítéletekkel. Azokban a következő elvek jutnak kifejezésre és kérdem, vajon ezen elveket így kiszedve az ítéletből, akármelyik bíróságunk aláírná-e?

1. A törvény súlyt fektet arra, hogy a cégjegyzék ép oly kétségtelen tájékoztatást nyújtson bárkinek a cég viszonyairól, miként a telekkönyv nyújt az ingatlanokról. Ezen főfontosságú elv azonban csak papíron kell hogy megírva legyen, mert a gyakorlatban a bírósági határozat alapján történt bejegyzés semmiféle tájékoztatást nem nyújt, abból a cégviszonyaira következtetni nem lehet, sőt nem is szabad mert;

2. a kereskedelmi cégjegyzék nem tartalmaz feltétlenül megbízható adatokat az ott nyilvántartott cégek belviszonyaira nézve. A ki azt találja, hogy abban valamely társaság pl. mint közkereseti társaság van bejegyezve, ebben meg nem nyugodhatik, hanem meg kell néznie az irattárban őrzött iratokat, mert még mindig lehetséges, hogy nem közkereseti, hanem betéti társasággal van dolga és a bíróság tévedésének, a tényeknek meg nem felelő bejegyzésnek, ő adja meg az árát, mert mulasztás őt terheli.

3. A midőn biztosítási vállalatokról van szó, a biztosítottak ahhoz semmi köze nincsen, hogy minő társasági alakulatot képez a vállalat. És ha csak az évenként fizetendő díj nem változik, a társaság kénye-kedve szerint ölthet bármely alakot, a nélkül, hogy a biztosítottakra nézve ebből bárminő jogok származnának.

4. Biztosító részvénytársaságok és biztosító szövetkezetek között lényeges különbség nincsen és a biztosítottak jogállása, kötelezettségei és biztonsága mindkét alaknál teljesen fedik egymást.

5. Sem magának a bejegyzett társaságnak, sem a bíróságnak nem kell tudnia, hogy a biztosító társaság minő társasági alakzatot képez, ez egyes egyedül a biztosítottak dolga.

Nem akarjuk tovább folytatni az elvek seriesét, mert nem tudnók megtartani azon seriousus hangot, mely az ilyen komoly természetű kérdés megvitatásához szükségeltetik.

Ugy voltunk eddig meggyőződve, hogy a cégjegyzékbe történt bevezetések bírói határozat jellegével bírnak, mert e bevezetések jogerős bírói határozatok folytán és alapján kerülnek a cégjegyzékbe és épp azért tartalmát közhitelűnek tartottuk, a melyre mindenki mint törvény alapján feltétlen bizonyító erővel bíróra hivatkozhatik és mely bizonyító erőt nem ronthatta le harmadik személyekkel szemben még az

sem, ha az illető cég vagy annak tagjai kimutatták volna, hogy a cégjegyzék tartalma nem felel meg a tényeknek. És ez annyira ment, hogy ha pl. valamely betéti társaság kültagja a cégjegyzékbe mint beltag jegyeztetett be, korlátlan és egyetemleges felelősséggel tartozott, bár a társasági szerződés szerint kültag volt. Ezentul másképen leszen. Át kell majd minden egyes esetről tanulmányoznunk az irattárban fekvő okmányokat és a laikus csak akkor vetheti bizalmát a cégjegyzékbe, csak akkor indulhat el ezen tartalom után, ha megnézte, hogy a jogtudó bíró nem tévedett-e, nem alkalmazta-e helytelenül a törvényt, midőn a bejegyeztetést elrendelte.

De legyünk komolyak. A részvénytársaság és szövetkezet constitutív elemeikben oly annyira különböző alakulatok, hogy szinte hihetetlennek látszik, hogy e kettőt összetéveszteni lehetne. Nincsen valamire való intelligens ember, a ki ezt a megkülönböztetést első tekintetre megtenni képes nem volna. A részvénytársaságnál tőkerészek — részvények — képezik a társaság fundamentumát, a szövetkezetnél a tagok összesége; amazok tőke-associációk, emezek személy-associációk, amott a tőke képezi a garantiát a társasági kötelezettségekért, itt a személyek lépnek előtérbe. És ezen különbség az alakulás minden phasisánál a legélesebben jut kifejezésre. Azt feltenni tehát három legjelesebb hazai bíróságunkról, hogy az előttük fekvő okmányok alapján tévedésben voltak az iránt, hogy minő társasági alakzattal van dolguk, annyit tenne, mint elhinni, hogy bíróságaink tévedhettek olyan dologban, a miben a tévedés majdnem ki van zárva. A bíróság tévedése azonban máshol keresendő. Jogunk van feltenni, hogy a bírósághoz benyújtott és a bejegyzés alapjául szolgált okmányokból ugyanazon joggal lehet következtetni, hogy a New-York szövetkezet, mint hogy részvénytársaság, mert hiszen maga a New-York társaságnak hosszú időn át nem volt kifogása az ellen, hogy mint részvénytársaság figurál, de talán nem is sejtette, hogy a részvénytársasági forma nem felel meg a társaság tényleges viszonyainak és erre csak később jött rá. Már most bíróságaink azt mondták maguknak: Biztosítási vállalat csak részvénytársaság vagy szövetkezet lehet, tertium non datur és ezen alakzatok egyikébe beleszorították a New-York-ot.

Már pedig New-York sem részvénytársaság, sem szövetkezet, hanem egy csomó gazdag ember részéről összehozott tőkével bíró magánjogi társaság, mely tőkéjét biztosítási ügyletek kötéseire használja. Már most az által, hogy az illető tagtársak csak betételeikkel érdekelvén az ügymenetnél, közelednek a részvénytársasághoz, az által, hogy az egyes személyek is előtérbe lépnek, hasonlít a szövetkezethez, de a New-York még a saját hazája törvényei szerint sem részvénytársaság, sem szövetkezet.

Bíróságaink annak kimondásával, hogy a biztosító részvénytársaságok és szövetkezetek között egyenlő vagyoni előnyök illetve hátrányok mellett különbség nincsen és hogy fődolog, hogy a biztosítási társaság, mint társaság legyen bejegyezve, sanctionálták azon csapást, melyet keresk. törvényünk a gazdasági szempontból oly annyira fontos biztosító szövetkezetekre mért az által, hogy a biztosító szövetkezeteket kifejezetten nem vette ki azon szabályok alól, melyeket a rendes díj ellenében való biztosításokra nézve felállított. De jogásznak, hacsak saját magát desavouálni nem akarja, ezt kimondani nem szabad. A biztosítás a szövetkezetben egészen más elvek alapján történik, mint a részvénytársaságnál.

A szövetkezeti biztosítás a szövetkezeti tagsággal van egybekötve, mely kifejezésre jut a tagok felelősségében, akár korlátolt, akár korlátlan legyen is az. A New-York című szövetkezet tagjai üzletrészek-díjfizetésük erejéig és arányában felelősek. A bíróságok azon állítása, hogy a biz-

tosítottra nézve közömbös, vajon ő mint szövetkezeti tag van-e biztosítva vagy pedig részvénytársaságnál, egyszerűen nonsens.

Mert abból, hogy a bíróság meg van győződve arról, hogy a New-York teljes garantiaképes a nála biztosított szövetkezeti tagok esetleges igényei tekintetében, még nem következik, hogy a New-York részvénytársaságnál biztosított egyének tartoznak belenyugodni abba, hogy a bíróság a nála talán jobban informált publicum belátásán alapuló jobb belátásánál fogva egyszerre szövetkezetnek minősülő intézetnek tagjai legyenek. Ők nem akarnak szövetkezeti tagok lenni, ők nem akarnak felelni amerikai, német, angol stb. nemzetiségű tagtársaikért még befizetett díjaik erejéig sem. Részvénytársaságnál tudja mindenki, hogy kedvezőtlen évek, vagy nagyobb, az emberi életre veszedelmes calamitások esetén a legrosszabb esetben felemészthetik a társasági vagyont, szövetkezetnél ő ezen felül korlátolt felelősséggel tartozik; de különösen nem akar amerikai szövetkezetnek tagja lenni, melynek üzletkezelésére semmi befolyást nem gyakorolhat, arról, a mit neki esetleg az üzleti eredmények tekintetében tudomására hoznak, — ha hoznak — meggyőződnie nincs módjában. Ezen és száz más okból, mely mindannyi a két társasági alakzat között majdnem diametrális ellentétből következik, igazán csodálnunk kell a kir. Curia azon jogi nonchalance-át, melylyel kimondja, hogy a biztosítottak helyzete nem lett hátrányosabb a New-York szövetkezeti minőségének dekretálása által. Igenis egészen más lett. Eddig én azt hittem, hogy biztosított vagyok, most azt tudom, hogy én egyszersmind felelős vagyok százazreknek esetleg kijáró biztosított összeg erejéig, én is biztosító vagyok összes tagtársaimmal egyetemben. Mit ér nekem a 200,000 dollár tőke, midőn ötször annyi tagtársam van, mint a hány dollár az alapítóke. De másrészt nincs egyéb okom arra, hogy a biztosítási szerződést felbontsam, mint az, hogy nem akarok szövetkezet tagja lenni. A törvényszék, vagy a Curia azon meggyőződése, hogy nem szenvedtem kárt a New-York ezen transzformációja által, talán arra bírhat valakit, hogy az ilyen előkelő referentia következtében bizalma legyen a New-York szövetkezetéhez, mint volt a New-York részvénytársasághoz, de ítélet alapjául nem szolgálhat.

De azt mondja a kir. Curia, hogy már az első bejegyzésnél, illetve a New-York-nak eredetileg a cégjegyzékbe való bevezetésekor is szövetkezet volt. Köszönöm szépen. Ha valami megingathatná a biztosítottakban a New-York iránti bizalmat, akkor az első sorban azon jelenség lehet, hogy szervezete olyan kevésbé rendezett, hogy az ország első kereskedelmi törvényszéke sem tudta kivenni az okmányból, hogy szövetkezet, hanem részvénytársaságnak minősítette. Hát a New-York hol maradt? Ő maga sem tudta, hogy szövetkezet-e vagy sem; neki magának hosszú időn át nem volt szava ezen téves bejegyzéshez. És ilyen körülmények között X. szabót és Y. cipészt küldik bíróságaink az irattárba, hogy nézzék meg, nem tévedett-e a bíróság, midőn részvénytársaságnak jegyezte be.

Tessék a kereskedelmi törvényből, tessék a szövetkezet lényegéből, a kölcsönösségen alapuló biztosítás elveiből kiindulni és akkor mondja valaki nyugodt lélekkel, hogy a «társaság» természete nem változik, akár szövetkezet, akár részvénytársaság.

A kettő között olyan különbség van, mint a nexum és a váltó között, itt a személytől függetlenített tőke, ott a személy közvetlen felelőssége nyomul előtérbe.

De a Curia megbízhatónak tartja a New-York-ot; nem hiszi, hogy a jelen nemzedék valaha jöhet abba a helyzetbe, hogy a korlátolt felelősség alapján igénybe veszi, hát majd a jövő nemzedék «Curia»-ja megvédelmezi őket, ha lakolnak azért, mert a bíróság «tévedett».

Dr. Fleischmann Sándor.

Az okság (causalitás) és részesség a magyar büntetőjogban.

A mult számbeli közlemény kiegészítéséül közöljük Dr. Wlassics Gyula akadémiai felolvasásából a következő bővebb kivonatot:

Előadásának bevezetésében kiemeli, hogy a részesség tana tudományosan csak az okság elméletén építhető fel. Innen van, hogy a részesség területén egészen más tanokat kell vallania annak, a ki az eredményt előidéző feltételek egyenértékét teszi oksági elméletének központjává és egészen más tételeket kell felállítania annak, a ki a feltételek közül a *leghatályosabb feltételt* az ok jelentőségére emeli. Az előbbi oksági elmélettel kapcsolatba hozza az alanyi (subjectiv) iskolát, az utóbbival a tárgyi (objectiv) iskolát. A kérdés történelmi és irodalmi állására vonatkozólag kiemeli azokat a bölcsészeti munkákat, a melyek kell, hogy minden büntetőjogász ezen irányu vizsgálódásainak kiinduló pontjául szolgáljanak. (Stuart Millnek a deductiv és inductiv logikáról írt nagy műve, Schopenhauer, Sigwart, Herbart, Wolf és iskolája stb.) Jellemezte a régebbi büntetőjogászok rendszerét, a kik leginkább az ölési cselekményeknél foglalkoztak az okság kérdésével. (Letalitas absoluta, relativa, stb.) Ezután kiemelve azoknak a büntetőjogászoknak az érdemeit, a kiknek (Bar, Buri, Geyer, Liszt, Binding, Birkmeyer stb) köszönhető, hogy az okság tana ma már az általános részben foglal helyet, részletesebben foglalkozik Bar és Buri álláspontjaival, mint a kikkel ellenkező tannak a hive. Kifejti, hogy az okság problémáját csak összezavarja az, a ki azt szét nem választja a bűnösségtől. A Curia judicaturájából kimutatja, hogy ez a *szétválasztási tan ma már élő jog Magyarországon*. (A Curia pl. egy határozatában szóról szóra átveszi a következő oksági tant. «Az okozatosság kérdésének tárgyát képezi az érzéki világ jelenségeinek láncolata, a természeti erőknek egymásra hatása, tekintet nélkül arra, hogy ezen hatás akarattal bíró és gondolkozó lénytől származik-e vagy sem. (Jogi Szemle IV. kötet I. 37., 208. l.) Kifejti, hogy minden büntetőjogász kénytelen foglalkozni azzal a kérdéssel, hogy a bölcsészet okfogalma teljesen átvehető-e a büntetőjog területére és bizony arra az eredményre jutunk, hogy a bölcsészet okfogalma az okság folyamatának határait nézve nem elégíti ki a gyakorlati büntetőjog igényeit. Kimutatja, mit köszön a büntetőjog a bölcsészet okfogalmának. A bölcsészet okfogalma tanította meg a büntetőjogot arra, mit nem szabad oksági viszonyba hozni az eredménnyel, de a büntetőjognak szüksége van büntetőjogi okfogalomra, nem ugyan az okság folyamatának törvényei szempontjából, mert ezek azonosak, (a természetben nem uralkodhatnak más oksági törvények mint a jog területén), hanem leginkább a határok szempontjából. Kimutatja, hogy a Curia a büntetőjogi okság területén nem is operál a bölcsészeti okfogalommal. Egy határozatában hosszan fejti ki ugyan a Curia a bölcsészeti okfogalmat is, de ekkor éppen arra akart rámutatni, mi a bölcsészeti okfogalom jelentősége szemben az indító okkal (motivummal). Igen tévedne az, a ki azokat az oksági tételeket, a melyeket a Curianak említett határozata (Jogi Szemle IV. kötet 7. sz.) a bölcsészeti munkák viszhangjaként tartalmaz, úgy akarná magyarázni, hogy a Curia ebben az ítéletben a büntetőjog területén használható és különösen a magyar büntetőtörvény tételeiben kifejezésre jutott oksági elméletet akarta volna kifejtetni. Itt a Curia határozottan a bölcsészeti okfogalommal dolgozott. «Az ok — *philosophiai értelemben* — így szól a Curia, az egybevett pozitív és negatív feltételeknek foglalhatja, az események, eventualitások összessége, melyeknek megvalósultával az eredmény kikerülhetetlenül bekövetkezik.»

A büntetőjogásznak nincs szüksége az eredmény összes feltételeire. Már pedig bölcsészeti értelemben ok az, a mi

az eredményt szükségképpen létrehozza. A büntetőjogász nem tagadja, «*hogy in rei veritate*» akár a végokig lehet visszavezetni az eredmény okságának folyamatát. De nekünk meg kell állni az emberi cselekvénynél. Nekünk a büntető-törvény általános része és a törvényes tényálladék megszabja a határt. A mi *okviszonyunk* határkövei ezek: *felbujtó, segéd, társtettes, tettes*. Ezek a cselekvény-formák azok, a melyekben megindul a büntetőjogot érdeklő okviszony folyamata. Ezt felejtik sok német theoretikus, midőn az okság területét zavarják. Buri oksági tana ellenében, mely a föltételek egyenértékére van alapítva, felolvasó annak az elméletnek a híve, mely elmélet a föltételek tevőleges (positiv) hatása szempontjából ki akarja és ki tudja választani a döntő, a karakterizáló feltételt, az okot.

Binding, Birkmeyer és Merkel elméleteit bővebben ismeretve kiemeli, hogy ezek nem hunynak szemet ama tapasztalati bizonyossággal előtt, hogy ha többen közreműködnek valamely eredmény létrehozatalán: úgy nem mindenkinek van egyenlő része az eredményben. Egy bűncselekményben az, a ki a gyilkot döfi a másik szívébe, s az, a ki tanácsot adott, hogy mely időben lehet a ténnyel elkövetni, nem egyenlő föltételét teljesítette annak, hogy erőszakosan egy embert megfosztottak életétől. A ki a föltételek egyenlőségeknél elvét hirdeti (természetesen mindig a tevőleges hatás szempontjából), az megfelelkezik arról, hogy egyik nagyobb, másik kisebb akadályt győz le.

Van a föltételek között olyan, mely, ha valami történik, annak az eseménynek döntő karakterét adja. Annak az eseménynek bizonyos irányu és vonatkozásu *társadalmi, ethikai* vagy *jogi* jelentőségét kölcsönzi.

Az esemény sajátosságának, egyediségének alkotója. Így van ez az egész természetben. «Ha magot vetek — mondja a szellemes berlini tanár Kohler — hogy az gyümölcsözzék, úgy a mag elvetésén kívül több föltétel szükséges. Szükséges a meleg, a föld nedvessége. Mégis csak a mag elvetése az ok, a többi a fejlődés föltétele, conditiója. Ezek a föltételek mindenestre befolyanak arra, hogy a mag kikel-e vagy nem, de a mi kikel, arra nézve a mag a döntő. A magtól függ, hogy virág, pálma vagy fenyőfa kel-e ki.»

A büntetőjog területén sincs másképen. Itt is ki lehet keresni a magot. Keresve a döntő feltételt, azt, a mi a bűncselekvénynek sajátosságát, lényét alkotja — kiemelkedik előttünk a feltételek sorából az a cselekvény, a mely a tényálladéknak egyediségét alkotja. Az a cselekvény, mely nélkül a bűntény nem is létesülhet. Az a cselekvény, a melyhez a büntetőjog különös része a büntetés záradékát (sanctio) fűzi. Az a cselekvény, a melyre utalva vagyunk, ha tudakozzuk, ki a tiltott eredmény valóságos okozója. Ez semmi egyéb, mint a törvényes tényálladék cselekvénye, vagy ha jobban tetszik, az elkövető cselekvény. A ki ő, a ki elvesz más birtokából a ki megrongál a ki felgyújt a ki a méhmagzatot elhajtja: az *okozza* az emberölést, a lopást, vagyonrongálást, gyújtogatást, magzatelhajtást.

Az okviszony határa azonban nem végződik a tettes (társtettes) cselekvényénél. Említettük hogy az okviszony szélső határain áll a felbujtó és a segéd cselekvénye. Ezeknek befolyását senki sem tagadhatja. Ők oly föltételt teljesítettek, a mely az okozásra, az eredményre befolyást gyakorolt. Közreműködésük nélkül az eredmény úgy, a mint bekövetkezett, nem következett volna be. De szigoruan az egyes bűncselekvény létrehozására vonatkozó oksági folyamatot véve alapul: sem a felbujtó, sem a segéd azt a cselekvényt nem teljesíti, a mi kiteszi a tényálladékot, a mi ennek sajátosságát, lényét alkotja, a mi a térben és időben okozza a tiltott eredményt. Tettesség nélkül nincs bűncselekvény. A felbujtó ítéletnapig bujthat, a segéd örökké segíthet, a tényálladék létre nem jó. Így értelemben mondhatjuk hogy az *ok* a döntő föltétel mindig a tettességben, társtettességben

van. Így emelkedik ki előttünk tisztán a különös tényálladékban a leghatályosabb föltétel. A mily könnyűnek látszik az *okkiválasztó* elméletet általánosságban discreditalni, mert mindig azon nyargal a kritika, hogy csaknem lehetetlen megállapítani, melyik a leghatályosabb föltétel (Buri híres malomkereke, melyet a $\frac{2}{3}$ rész víz még nem indít meg, de ha $\frac{1}{3}$ rész hozzájárul, akkor megindul és kérde, a $\frac{2}{3}$ víz-e a leghatályosabb vagy az $\frac{1}{3}$ rész stb): épp oly nehéz eltagadni, hogy a speciális tényálladék keretén belül tisztán hus és vérből bontakozik ki előttünk az *elkövető cselekvényben* a speciális bűntényt alkotó döntő feltétel, az *ok*.

A magyar büntető-törvény rendszeréből, a részesség fejezetéből bebizonyítja felolvasó, hogy a magyar büntető-törvény intézkedéseinek hátterét képező oksági elmélet nem más, mint az, mely az említett módon különbséget tesz az *ok* és a *többi feltételek* között. A mely törvény nem beszél sehol sem arról, hogy a *bűnszerű* fogalmában felolvad a felbujtó, tettes, társtettes, vagy éppen a segéd. A mely törvény nem az «animus auctoris», az önálló vagy önállótlan érdeket teszi a részesség elválasztó vonalául, hanem a társtettet a segédtől a causalitás minősége szerint (elkövető cselekedete vagy nem) különbözteti meg: az nem tehetette causalitásának központjává a feltételek egyenértékét. Ez egyenes lerombolása volna az alapnak, a melyre épít. A mi objectivistáink ebben nem éppen következtetések. Irodalmunkban ugyan kizáróan a tárgyi elmélet uralkodik, de a valódi tárgyi okság tanával nem hozzák szerves kapcsolatba a büntetőjog szabályaira vonatkozó tárgyi elméletüket. *Buri oksági tanát elfogadni és tárgyi elméletét tanítani egy lélekzettel nem lehet.* A Curia judicaturája az oksági tan kitisztítása körül dicséretreméltó munkát végzett. Több ítéletből kimutatja a felolvasó, hogy a Curia legtöbbször, teljes czéltudatossággal érvényesíti azt az elméletet, mely az *okot* az *okozást* azonosítja a tényálladékcselekvénnyel és ezzel szembeállítja az okviszonyban levő többi feltételeket. Több helyütt bővebben is kifejti a Curia, hogy a tettesség (társtettesség) fogalma az *okozás* fogalmával esik össze. Többször találunk ily kitételekre: «a tettesség és segélyezés közti különbség meghatározásánál az okozatosság helyes elvének alkalmazása levén az irányadó . . . a tettesség (társtettesség) fogalma az okozás fogalmával esik össze».

Vagy az «oki és okozati egység képezi a Btk. 70. §-ának ténybeli föltételeit . . . a közös eredményt *együttesen okozók* (társtettesek) mindegyike az általuk közösen létrehozott egész osztatlan eredményért együttesen és egyaránt felelősek!»

De még mindig előfordul a Curian is, hogy az ok, az okozás nem egyjelentőségű a tettességgel, társtettességgel. Nem domborodik ki teljes következetességgel a feltétel (felbujtó, segéd) és az ok (tettes, társtettes) közötti különbség. Ha a tárgyi elméletet főn akarjuk tartani, akkor alapját, a tárgyi causalitást, mely az ok-kiválasztáson épült fel, nem szabad eltaszítani magunktól. *A tárgyi elmélet* ma uralkodó typusa a magyar élő büntetőjognak. Ez a törvénynek és a Curia judicaturájának köszönhető. És ezt azok, a kik a törvénynek nemcsak tagadhatatlan partialis tulszigorát emelik ki, de egész általánosságban hirdetik a kegyetlen tulszigor vádját, javára irhatnák, a mint bizonyára írják is a törvénynek és még inkább a Curianak, hogy nem az alanyi elmélet tanait öntötte a törvény szavaiba. Hány ezerrel több és mennyivel számosabb, súlyosabb büntetésre elítélt volna, ha a törvény szavaiba úgy, mint a német birodalomban a Reichsgericht teszi, az alanyi elméletet magyarázták volna be. Csak azután ne feledkezzenek meg se *objectivista büntetőjogi íróink, sem a Curia* arról, hogy a tárgyi elméletet a feltételek egyenértékére alapított Buri-féle oksági tannal csak *megbuktatni lehet*, de nem *megerősíteni*. Az alanyi iskola támadása nem árt annyit a tárgyi iskolának, mint az, ha az ugynevezett objectivisták lelkesülnek a Buri-féle oksági tanért. Ezzel maguk rombolják legnagyobb erősségüket.

Különfélék.

— **Pénzbüntetésnek alkalmazása fogház helyett sulyosbítja vádlott helyzetét.** A kir. büntető jbság könnyű testi sértés vétsége esetében ítéletileg egy napi fogházzal és (egy napi fogházzal helyettesítendő) tíz frt pénzbüntetéssel sújtotta vádlottat. A felsőbb bíróság nem látta fenforogni a fogházbüntetés alkalmazásának helyét és utóbbi helyett 20 frt fő- és 20 frt mellékbüntetést állapított meg, esetleg négy napi fogházat. A vádlott, kinek sorsán így javítani akartak, vagyoni helyzeténél fogva azonban fizetni képtelen és így a gyakorlatban az enyhébb ítélet tényleg sulyosbítást eredményezett, mert most már vádlott összesen négy napi fogházbüntetést állott ki, holott az elsőbírósági ítélet szerint már két napi fogházzal szabadult volna.

— **Bagatell-bűnügyek.** A budapesti büntető törvényszéknél legutóbb a következő bűnügyek tárgyalattak *hármass* tanácsban (!): Egy 15 éves cseléd egy 20 kr. értékű pipát lopott a gazdájától. (336. §.) — Egy cseléd boszúból összevagdosta cselédtársának szoknyáját. (418. §.)

— **A telekkönyvi betétek szerkesztéséről** szóló 1886. évi XXIX., 1880: XXXVIII. és 1891: XVI. törvénycikkek végrehajtása tárgyában az igazságügyminiszter egy 178 §-ból álló *új utasítást* adott ki, mely az Igazságügyi Közlöny melléklete gyanánt jelent meg. E rendeletre még visszatérünk.

— **Dr. Horovitz Simontól,** az eperjesi jogakadémia tanárától, érdekes füzet jelent meg, melyben részletes kritika alá veszi a Btk. hiányait. Számos igen találó megjegyzést foglal magában a dolgozat, s ajánljuk azt az érdeklődők figyelmébe. A füzet a Jogi Szemléből külön lenyomat.

Sajtó-ügyi hatáskör kérdéséhez.

A szolnoki kir. törvényszék: R. L. vádlottat a Btk. 351. §-ába ütköző zsarolás vétsége miatt vád alá helyezi. *Indokok:* Vádlott beismeri, hogy az 1/g., 1/h. s 1/i. sz. alatt becsatolt leveleket, melyekben panaszost azzal fenyegette, hogy ha tartozását ki nem fizeti, ezt a lapokba betéti, ő írta, s illetve küldötte el panaszosnak. Noha tehát vádlott állítja, panaszos pedig tagadja, hogy panaszos vádlottnak 49 frt 90 krral tartoznék, a fenti cselekményben a Btk. 351. §-ába ütköző vétség ismertetvén fel, vádlottat vád alá helyezni kellett. (1892 szept. 20-én 7096. sz. a.)

A budapesti kir. ítélő tábla: az elsőbíróság végzését megváltoztatja és R. L. terhelt ellen a további büntető eljárást megszünteti. *Indokok:* H. V. panaszos kérvényéhez csatolt s a vád alapjául szolgáló levelekben azok tartalma szerint R. L. terhelt csupán azt a felhívást intézi a panaszoshoz, hogy tartozását fizesse ki, mert különben annak kifizetését hirlapi felhívás útján fogja szorgalmazni. Minthogy a kérdéses levelekben nem foglaltatik rágalmozó vagy becsületsértő állításnak nyomtatvány útján közzétételével való fenyegetés, minthogy ehhez képest vádlott cselekményében a zsarolás vétségének ismérve fen nem forog: az elsőbírósági végzés megváltoztatásával vádlott ellen a büntető eljárást megszüntetni kellett. (1892 decz. 12-én 9879. sz. a.)

A m. kir. Curia: Tekintve, hogy a H. V. sértett által panaszolt a Btk. 351. §-ában meghatározott zsarolás vétségének elkövetését képezhető cselekménnyel való fenyegetés tényleg hirlapi közlemény tárgyát képezte; tekintve, hogy a fenyegetett hirlapi közlés csakugyan elkövetetett; tekintve, hogy a fenyegetett elkövetés után nem többé «a fenyegetés», hanem tényleg megvalósult cselekmény misége és minősége képezi a megítélés tárgyát; tekintve, hogy e szerint a nyomtatványban tényleg közlött tartalmából kellene megállapítani, vajon becsületsértő vagy rágalmozó avagy büntetlen állítások-e azok, a melyekkel vádlott leveleiben fenyegetődött; tekintve, hogy a sajtó útján közzétett állítások büntetőjogi beltartalmának azok büntető volta és azokért való felelősség szempontjából való megítélése az esküdtekre van ruházva; a kir. ítélő tábla végzése ezen indokoknál fogva helybenhagyatik. (1893 ápril 6-án 1377. sz. a.)

Nemzetközi Szemle

Polgári jog.

— **Az egyházi kötelékből való kilépés** németországi szabályozását tárgyalja *Schmidt*-nek legújabbán megjelent könyve *Der Austritt aus der Kirche* címmel. Az egyes német partikularis szabályok ismertetése után javaslatokat tesz a kérdés

törvényhozási szabályozása tekintetében. Szerinte az áttérés csak a 21. életévtől kezdve volna megengedendő. A gyermekek vallásos neveltetésének kérdését egyedül az atya dönté el, és e kérdésekben a két házastárs közti szerződés kötelező erővel ne birjon. Ha az atya vallást változtat, 14 éven aluli gyermekei kövessék őt, a 14 éven felüliek csak a saját beleegyezésükkel.

— **Utólagos szolgáltatás.** A vevő az eladó ellen a vételár visszafizetése iránt keresetet indít azon alapon, hogy a vétel tárgyát képező gázmotor használhatatlannak bizonyult. Az eladó ezt beismeri, de elutasítani kéri a kérelmet azon alapon, hogy ő késznek nyilatkozott a perben arra, hogy a használhatatlan árut használhatóval kicseréli. A bíróság (a braunschweigi Oberlandesgericht) azonban ennek dacára helyt adott a keresetnek azon indoklással, hogy igaz ugyan, hogy az eladó bizonyos körülmények között követelheti azt, hogy neki az áru kicserélésére alkalom adassék, a kérdéses esetben azonban, miután a vevő jogosítva volt követelni; hogy neki a kikötött időben álljon a szerződés szerű áru rendelkezésre, és miután a vétel óta már egy évnél több telt el addig, a míg az eladó a kicserélést felajánlotta, vevő a kicserélést elfogadni köteles nem volt.

— **Hozomány adásának megtámadása csőd esetén.** L. J. kereskedő az 1891. év augusztus 11-én lánya Karolina részére 4500 frtnyi hozományt biztosított oly alakban, hogy lánya akkori vőlegénye és későbbi férje J. H. javára egy közjegyzői okirattal állított ki, a melyben kötelezte magát a 4500 frtnyi hozomány 6%-os kamatait a férjnek negyedévenként kiszolgáltatni. Egyszersmind megengedte L. J. ugyanezen közjegyzői okiratban, hogy J. H. ezen igénye az L. J. tulajdonát képező ingatlanra telekkönyvileg bekebeleztesse, és e bekebelezés keresztül is vitetett. Nem egészen egy évvel később, 1891 jun. 3-án L. J. csődbe jutott, és a csődtömeggondnok a telekkönyvi bekebelezés hatályossága ellen megtámadási perrel élt, illetve követelte, hogy az a csődtömeggel szemben hatálytalannak kimondassék. Az osztrák bíróságok a csődtömeggondnok e kérelmének mind a három fokon egyértelműleg helyt adtak. Az ítélet indoklása az, hogy L. J. a hozomány adásának idejében activ vagyoniállapottal nem rendelkezett, illetve passivái az activákat már akkor meghaladták, és e szerint L. J. az osztrák polgári törvénykönyv értelmében nem volt kötelezve lányának hozományt adni, és a mennyiben azt adta, ez az ő részéről ajándékozást képezett. Minthogy pedig L. J. ellen a hozomány adásának idején nemcsak perek folytak, hanem végrehajtások is voltak folyamatban és minthogy a hozomány adásának ténybeli körülményei is arra mutattak, hogy L. J. az ő vagyoni állapotának passiv voltát ismerte, a bíróságok a hitelezők károsításának célzatát megállapították, és az ügyletet hatálytalannak mondták ki.

Büntetőjog.

— **Az osztrák Btk. javaslatába** külön határozmány vétett fel az iránt, hogy a ki tisztességes nőt házassági ígéret mellett elcsábít, kihágásért elzárással és pénzbüntetéssel büntetendő. (Ily javaslatnak a magyar novellába való felvételét hasztalan sürgettük.) Ugyancsak kihágássá teszi az osztrák javaslat a kiskoru házbeliek és cselédek elcsábítását. A concubinánsok megbüntetése iránti indítványt a bizottság nem fogadta el.

— **A német katonai bünvádi eljárásról** és annak reformjáról nagyszabású dolgozat jelent meg *Marck*-tól. Címe: *Der Militär-Strafprozess in Deutschland und seine Reform*. A munka körülbelül 30 ivre terjed. Kiválólag figyelembe veszi a porosz eljárást és a bajort, mely két elemből lesz az új német katonai bünvádi eljárás előreláthatólag összerakotva.

R. Zs.

— **Megjelent:** Mayer Lajos a budapesti ügyvédi kamara lajstromvezetője füzetet adott ki, melyben táblázatos kimutatás alakjában befoglaltatik, hogy valamely elhunyt ügyvéd irodája részére ki lett gondnokul kirendelve, hogy valamely önkéntes lemondás folytán, vagy más módon kitörült ügyvéd kinek adta át ügyvédi iratait, és hogy az illető ügyvéd mikor töröltetett ki az ügyvédek lajstromából. A füzetből az is meglátható, hogy valamely ügyvédi székhely melyik ügyvédi kamarához tartozik.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A visszaesőkről. BALKAY ISTVÁN váci fegyintézeti igazgatótól. — Az örökösödési eljárási törvényjavaslathoz. SZILÁGYI JÁNOS m.-szigeti kir. közjegyzőtől. — A «vis maior» a magánjogban. Dr. BOZÓKY ALAJOS nagyváradi jogakadémiai igazgatótól. — A francia Btk. javaslata. F. — *Törvénykezési Szemle:* Az új kir. táblák 1892. évben. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a Budapesti Közlöny-ből.

A visszaesőkről.¹

Mi, kik évek hosszú során át a börtönügyi szolgálat kemény kenyerét eszszük, az ismételten visszaeső büntettek között egész ismeretséget szerzünk, s ezen ismeretség révén gyakran őszinte szavakat hallunk a különben minden rend és hatalom esküdt ellenségeitől, a többnyire socialista elvektől áthatott, magokba zárkozott, s ellenünk, a büntetés végrehajtói ellen, gyűlölséggel eltelt visszaesőktől is.

Ezek az őszinte szavak rég meggyőztek bennünket arról, a mit némely idealista ma sem akar bevallani, hogy vannak oly bűnösök, kiket a mai társadalom rendjében, a rendes eszközökkel megjavítani nem lehet.

Azért mondom: rendes eszközökkel, mert az ismételten visszaesők velök született könnyelműségből, megszokott dologkerülésből kerülnek ugyan az első esetekben börtönbe, de utóbb már annyira megnehezül az ő számukra a társadalom hasznos polgárai közé való visszatérés, hogy tulajdonképen utalva vannak a lopásra, csalásra vagy rablásra.

Nem, mintha az, a ki erős akarattal a becsületes uton megmaradni akar, valamelyes munkát, valamelyes megélhetési módot találni képes nem volna: de hogy nem! Építkezésekhez napszámosnak nyári időben akárkit felvesznek, de még télen is akad valami kereset, csak hogy az ilyen munkának fáradalmi és javadalmi mellett a mi embereink nem hajlandók a becsületes névre érdemeket szerezni, hanem inkább élnek gond nélkül vigan addig, míg lehet, s azután ülnek utána néhány esztendeig a fegyházban: ott sincs rosszabb dolguk, mint a napszámosnak.

Azt mondja L. Károly, a ki a varrógépen kitűnő munkás: «ha én odakünn annyit dolgoznék, a mennyit idebenn, megélhetnék urasan, de hát idebenn muszáj dolgozni, odakünn pedig nem izlik sehogy. Mihelyt künn vagyok, nem tudok ülni, mennem kell, mennem kell!!»

Igy gondolja L. Károly, pedig nincs igaza. Mert, ha bejutna is valamely szabóhoz vagy konfektióba, mihelyt multja kitudódnék: nem tűrnék ott meg többé, s így neki sem maradna egyéb hátra, mint menni építkező napszámosnak, mert hisz az aratáshoz, kaszáláshoz már érteni is kell.

Meg lehetne tehát menteni az ismételten visszaesőknek talán felét úgy, ha a társadalom könnyű és tisztességes megélhetésükről gondoskodnék; de csak talán a felét, mert hisz naponként látjuk, hogy a már rovott multu fiatalok, kiknek jó emberek állandó, s nem is nehéz kenyeret adtak kezökbe:

csakhamar elbuknak, mert a mennyi van: az nekik sohasem elég; a könnyelműség mindig felülkerül, a becsület nem az ő ambíciójuk.

Természetesen annyit, a mennyi az e fajtájú embereknek elég volna, a társadalom nem adhat, mert herék hizlalásához sem hivatása, sem módja, de még a megérdemlett tisztességes megélhetést sem biztosíthatja a börtönből szabaduló visszaesők esetleg megjavítható felének addig, míg rovatlan és feddetlen fiatal emberek, s más aspiransok fölös számban futnak a kenyérkereset után.

Nem lévén tehát módja a társadalomnak ahhoz, hogy a visszaesőket úgy elhelyezze, miszerint újabb bűnre ne vemedjenek, kénytelenek másként gondoskodni róluk, hogy magát ellenök megvédelmezze.

A mi védelmünk az ismételten visszaesőkkel, s minden más bűnösökkel szemben a büntetőtörvények és a büntetési rendszer.

Immár elmúlt tíz esztendeje, hogy ez a védelem teljes funkcióban van, s eredményei most már kézzel foghatók, szembe szökők kell, hogy legyenek.

Milyenek tehát ezek az eredmények? Van-e nyoma, hogy az új büntetési rendszer az ismételten visszaeső büntettek javítólag vagy elrettentőleg hat? Van-e nyoma, hogy a bűnre velök született könnyelműségből vagy megszokott dologkerülésből hajlandó visszaesők a büntetési rendszer hatása következtében térnek a jó utra?

Fájdalom! nemmel kell e kérdésre felelnünk, mert míg a visszaesések apadását általában sem lehet constataálni: arról már épen nem hallani, hogy Péter vagy Pál ismételten visszaeső itt vagy ott becsületben dolgoznék.

Mikor ezek a mi ismerőseink egyik-másik büntetés kitöltése után szabadulnak: biztosra vesszük a mielőbbi viszontlátást, s feltevésünkben sohasem csalatkozunk. Visszahozzák őket biztosan, ha nem is Vácra, hát Sopronba, vagy Munkácsra. A visszaesők általában jó fegyházi munkások, iparkodnak is, hogy minél többet keressenek. Szabadulásukra rendszerint tisztességesen felöltöznek, s visznek néhány forintot is magukkal. Ezt a néhány forintot először is elmulatják, azután kezdenek dolgozni: természetesen a betörő vassal, vagy az álkulccsal. Dolgoznak addig, míg hurokra kerülnek, s akkor kezdődik újból a fegyházi munka.

Az ismételve visszaesők erkölcsi javításáról úgy szólván szó sem lehet.

Az oktatásokat magukban és egymás közt nevetik, a munkához soha hozzá nem törődnek.

Elrettentésekre sem alkalmas a mai büntetési rendszer.

A fegyházi elbánás ma általában humanus. A ki jól viseli magát: még rossz szót sem kap senkitől. Az ismételve visszaesők pedig igen jól ismerik a házszabályokat, ha kell: igen jól tudnak azokhoz alkalmazkodni. Igen jó szimatjuk van, s csakhamar tisztában vannak azzal, hogy lehet-e s. mily irányban valamit megengedni maguknak. Ha nem lehet, mert rajtvesztés esetén szigorú büntetés vár rájuk: akkor óvakodnak szájaskodástól, csempészkedéstől; de ha csak enyhe büntetés járja: akkor megkockáztatják. Volt már nálam sok visszaeső, kit különös rovással szállítottak be a fegyházból, volt olyan is, a ki az előtt más fegyházban

¹ Sokban egyetértünk az értekező urral. Mi is azt tűztük ki évek óta jelszólul, hogy a szabadságvesztés-büntetés tartamát tetemesen rövidíteni, de viszont a súlyát a mostanihoz képest fokozni kellene. — A dolgozat a börtönügyi bizottság számára íratott. Szerk.

ugyancsak hősködött, s nekem még sem volt vele soha legkisebb bajom sem. Ismernek már az én ismerőseim.

Mikor Sopronból a váci intézetbe, hol nem régiben lázadás volt, s csak néhány nap előtt egy kriminális ellenszegülés fordult elő, helyezett át a kormány: P. Antal fegyencz, ki a szabad életben akrobata volt, ki a Landauer-féle Wertheim-szekerényt egy maga vitte ki a hátán, kinek itt a fegyházban sem mert parancsolni senki, a ki dühében a vasrácsokat rázta, mindenkit káromolt, terrorizált s csak dupla adagu külön kosztal volt némileg csillapítható, rögtön ki akart próbálni. Mikor az első nap az intézetbe léptem, még az igazgatást formálisan át sem vettem: jöttek jelenteni, hogy P. henczeg. A sétánál nagyhangon szidta az öröket és házi rendet, fenyegetődzött, hogy mindenkit megtanít....

Oda mentem s azt parancsoltam neki, hogy menjen be a zárkába. Azt mondta, hogy nem megy. «Ha nem megy: bevitetem!» válaszolám. «Azt szeretném látni!» felelé P. s védelmi állásba helyezé magát; de én akkor már nyakában voltam, példámon felbátorodva, megragadták az örök is, s P. csakhamar vasban ült. Rögtön hire ment persze az esetenek az egész házban: s én egyszerre ura lettem a helyzetnek. Azóta több, mint két év mult el: és senki még csak moczczanni sem mert; de P. is ugyancsak megadta magát azután.

Ilyenek általában a visszaesők, szemtelenek: ha lehet, gyáva meghunyászkodók: ha kell. Tudnak alkalmazkodni.

Az ellátás a fegyházakban kivált az új étlap óta igen kitűnő. Hetenként háromszor hús, kétszer tészta, négyszer négy, háromszor három étkezés naponta, jó kenyér; igazán nem kell éhezni mellette. Sokra is becsülik a szakértő visszaesők azt az igazgatót, a ki az ételmezésre gondot fordít, s őket megkárosítani nem engedi. A fegyházban tehát egészen jó dolguk van a visszaesőknek. Alig is várják, hogy ítéletök jogerőre emelkedjék, s a fogházból elszállíttassanak. Mert hát bármily különösen is hangzik: a fogházban sokkal rosszabb a dolguk, s a fogházbüntetés nálunk tulajdonképen sokkal súlyosabb, mint az országos intézetben végrehajtott börtön- vagy fegyházbüntetés. Többnyire munka nélkül, vállalkozó által adott felényi élelmi adag mellett: ott az idő jelentékenyen hosszabb és kellemetlenebb. Igaz, hogy a szabályok a visszaesőkkel szemben fokozott szigorú parancsolnak, de ezt a fokozott szigorú a mai viszonyok között nem igen érzik a visszaesők.

Nézzük csak, mi is ez a fokozott szigor, s milyen hatása lehet.

1. Az országos intézetbe beszállított növedék rendszerint három hétig, ha visszaeső négy hétig az összes étadagoknak csak kétharmadát kapja. Hát bizony ez nem nagy dolog, kivált ha meggondoljuk, hogy azért mégis többet kap, mint a fogházban kapott, s ez a több sokkal jobb, mint a fogházi kevesebb.

2. A többi növedék három hónap után, a visszaeső hat hónap után kap keresetet. A szabályok ezen része kivált a házi regie-ben, darabszám után való fizetésnél könnyen ki játszható, és szintén nem nagy dolog akkor, ha meggondoljuk, hogy a visszaeső ezen mulasztását utóbb ügyességével és szakképzettségével behozza.

3. A visszaesők egy évig kiétkezésben nem részesülnek, ezután pedig keresetüknek csak $\frac{1}{7}$ részét költhetik el a megrovás alá esők $\frac{1}{6}$ és a kitűnőek $\frac{1}{5}$ részével szemben. Ez már egy kissé keményebb pont s nehezebben is lehet ki játszani. De csak az idő tekintetében, mert a hányad már kicsi dolog. A fegyenczek átlagos havi keresete 1 forint. Ennek $\frac{1}{5}$ része 20 krajczár, $\frac{1}{6}$ része 17 krajczár, $\frac{1}{7}$ része 15 krajczár, a mi bizony csekély különbség, s a mit a legtöbb visszaeső, — ha csak beosztásánál fogva lehet, — szorgalmával kipótol, vagyis többet dolgozik, többet keres, hogy többet kiétkezhessék.

4. Fegyelmi büntetésül a többi fegyencz három hónapi,

a visszaeső négy és fél hónapi magánelzárást kaphat. Azt hiszem, hogy a szigorú ezt a pontját még igen kevés visszaeső érezte; egyrészt, mert — mint már említém, — a büntetést okosan kikerülik, másrészt, mert helyi viszonyok ritkán engedik meg, hogy az igazgató fegyelmi büntetésül hosszabb idejű magánelzárást diktáljon, és mert ha a helyi viszonyok megengedik is: praktikus igazgató sok, ide nem tartozó okból azt minél ritkábban diktálja.

E szerint tehát a visszaesőknek, kivált ha elmúlt az első esztendő, semmivel sincs rosszabb dolguk a fegyházban, mint a többi fegyenczeknek. Nem is képzelhető az, hogy egy intézetben, a hol fiatalok, első büntényesek, visszaesők vegyesen, összesen hat-nyolczszázan vannak: a visszaesőkkel valami kivételes fokozott szigor alkalmazható legyen. Tagadom tehát azt, hogy büntetési rendszerünk az ismételt visszaeső büntetésekkel szemben javító hatással bírna; tagadom, hogy büntetési rendszerünk elrettentőbb hatást gyakorolna a visszaesőkre, mint másokra.

Igaz az, hogy az új büntetőtörvénykönyv a visszaesőkre sokkal súlyosabb büntetést szab, mint a régi gyakorlat; most igen csekély dologgal is szerezhetni két esztendőt, de ezt a mi embereink csak casusnak, szerencsétlenségnek tekintik, s azért haladnak a maguk útján feltartóztathatlanul.....

Célszerűnek és kielégítőnek tehát büntetési rendszerünk a visszaeső büntetésekkel szemben csak annyiban bizonyult, hogy ezeket feltűnően hosszabb ideig tartván fogva: általában véve tovább teszi őket ártalmatlanokká, s ezáltal a csendőrségi és rendőrségi jobb viszonyokkal karöltve kiviszi azt, hogy a hiresebb betörők és zsebtolvajok most úgy szólván folytonosan ülnek, s a közönségnek jelentékenyen kevesebbet alkalmatlankodnak.

Magam részéről a visszaeső büntetésekkel szemben nemcsak a büntetési nem, nemcsak a büntetés belterjessége, nemcsak a büntetés kiállása után, de még elítélésük előtt is különös rendszabályok alkalmazását látom szükségesnek.

Mióta a visszaesők az új büntetőtörvénykönyvet megtanulták: azóta mindent elkövetnek, hogy ebbeli minőségüket eltitkolják s enyhébb büntetést, esetleg föltételes szabadságot kapjanak; s a bíróságok, fájdalom! nem mindig annyira szemesek, hogy ebbeli furfangjukat meghiusítsák. A büntetések előlétele nem lesz eléggé kinyomozva, de sok esetben ki sem nyomozható; így történhetik meg aztán, hogy a más bíróság területén elkövetett ugyanazon nemű büntettekért már egy, sőt több ízben elítélve volt egyének újabb elítélésénél a feddetlen előélet enyhítő körülményként jó tekintetbe, a helyett, hogy visszaesésük a súlyosabb foku büntetés indokául szolgálna.

Kivált cigányoknál mindennapi dolog, hogy rovatlan előélettel jönnek oly fegyintézetbe, a hol régi ismerősökül fogadják.

Tudok rá esetet, hogy egyik törvényszék oly vád alá helyezett szökevényt körözött eredménytelenül, ki más újabb büntett miatt a szomszédos törvényszéknél ült vizsgálati fogságban.

Innen Vácra szabadult föltételes szabadsággal annak idejében olyan ember, a kiről, midőn utóbb, a föltételes szabadság letelte után elkövetett újabb büntény miatt ismét ide Vácra, de már most *saját neve* alatt beszállíttatott, ki-sült, hogy régi visszaeső, a kinek álnév alatt a föltételes szabadság kedvezményét kicsalni sikerült.

De mi több. Éppen a napokban szállították be hozzám, mint *büntetlen előlétele* a fehértemplomi kir. törvényszék által 4980/892. szám alatt elítelt B. Károly fegyenczet, a ki pedig már Lipótvárt is, Sopronban is, de itt Vácra pláne kétszer ült!!

Mindezen helytelenségek oka a visszaesők nyilvántartásának hiányában rejlik. A hazátlan csavargó városról-falura kóborol, és lop, a mig rajta nem veszt, s ha kiállotta

büntetését: átmegy egy másik törvényszék területére, a hol folytatja mesterségét. Elfogják, elítélik, de nem mindenkor keresik, volt-e már, s ha igen: hányszor, hol, mikor és miért büntetve? De, ha a lelkiismeretes vizsgáló bírónak figyelme e körülményre is kiterjed, képes-e annak végére járni? Mójában van-e, hogy a csavargó előéletéről a fátyolt föllebbentse?

A nyomozásnak csak egy módja van, de legtöbb esetben ez is csak a véletlen segítségével vezethet célhoz.

A vizsgálati fogoly születési községének előljárósága van hivatva arra, hogy az ott született egyének előéletéről bizonyítványt állítson ki. De hát tudja-e azt az előljáróság, hogy a községben született csavargó hol és hányszor lett büntetve? Közlik-e a bíróságok a büntetőügyekben hozott ítéleteket az illető községi előljáróságokkal? S ha egyik vagy másik bíróságnál mégis gyakorlatban volna talán az ítéletek ily közlése: ki tartja azokat nyilván az előljáróságnál?

Nem tagadom, hogy a községi előljáróság olykor-olykor többé-kevésbé hű és kimerítő felvilágosítást képes adni a faluból elszármazott csavargó előéletéről, de a felvilágosítás adatait nem a rendszer, hanem a véletlen szolgáltatja kezeihez. Ilyen eset pl. ha a csavargó születési helyén elkövetett büntettért fenyítettett, vagy a vagyoni és erkölcsi bizonyítvány kiállítására az előljáróság felhivatott, de ekkor is csak úgy, ha a községi előljárók nem változtak, s ha éppen visszaemlékeznek az illető nevére.

A rovott előéletű és kitanult csavargó azonkívül sok esetben álnevet, vagy egyéb hamis adatokat mond be, s az adatok hamissága csak későn, vagy sohasem derül ki.

A furfangos annyiszor a mennyiszor ismétli a már egyszer sikerült cselt, és mindenkor „először” enyhébb büntetésre ítéltetik.

Tagadhatlan tehát annak szüksége, hogy a visszaesők kellőleg nyilvántartassanak. A nyilvántartást legsikeresebben a községi előljáróságok vezethetnék, de csak úgy, ha a büntető bíróságok ezen nyilvántartást lehetővé tennék.

A lehetőségig nem volna bűnügyben ítélet hozandó addig, míg vádlott születési helye nem ismertetik, előéletéről bizonyítvány nem szereztetik. A vizsgálati fogoly — tudva azt, hogy ügye ezen bizonyítvány beérkezéig halasztást szenved, — saját érdekében is óvakodnék hamis név vagy születési hely bemondásától, de ha ezt mégis tenné: a személyazonosságot, születési helyet ki kellene puhatolni, mi az illető arczképének körözése által történnék. A németek már régen így tesznek, s igen gyakran kapjuk mi is oly egyének arczképeit, kiknek magyarországi multjuk lehetne.

A kir. igazságügyminiszteriumban épen most folynak tárgyalások az ismételten visszaesők lefénnyképezése iránt, mely eljárás azok nyilvántartásának hathatós segédeszközévé válnék.

Ily eljárás mellett a személyazonosság, születési hely csak ritka esetben nem volna kipuhatolható; csak még a községi előljáróságokat kellene azon helyzetbe segíteni, hogy a községben született egyének előéletére vonatkozólag a szükséges fontos adatokat meg is adhassák, miért is minden jogérvényes ítélet vagy felmentő határozat a születési község előljáróságával közlendő, s itt betűrendes nyilvántartási könyvbe vezetendő volna.

De hogy az ismételten visszaesők a folytonos bűnözéstől némileg elrettentessenek, s hogy nekik a fegyházi élet a mainál kellemetlenebbé tétessék: szükséges volna, hogy velük szemben a büntetés is más rendszabályok szerint hatáskörébe kerüljön.

Mint már előbb kifejtettem: most alig van különbség köztük és más elítéltek között, kikkel közös intézetekben bűnhődnek, s kiket erkölcsileg megmátelyeznek.

Első feltétel tehát, hogy az ismételten visszaesők, vagy a mint mi nevezni szoktuk: szokásos tolvajok mind egy olyan intézetbe szállíttassanak, a hol másféle elítéltek nincsenek.

Ezen intézetnek, egyrészt azért, hogy e között a sok veszedelmes ember között a rend és fegyelem fenttartható legyen, másrészt, hogy a büntetés érzékenyebbé is tétessék, okvetlenül *teljesen magánrendszer szerint* kellene berendezve lennie, a hol az ismételten visszaesők nemcsak *büntetésök* egy évig terjedő harmadát, hanem annak egész tartamát szigorú magánelzárásban tölténék.

Egy ily intézetben aztán esetleg az élelmezést is egyszerűsíteni, a munkadíjhányadot apasztani, a penzumot forszírozni, a kedvezményeket megszorítani s a fegyelmi büntetéseket szigorítani lehetne; mert igen jól tudjuk mi, a börtönügy napszámait, hogy a visszaesőkkel szemben parancsolt fokozott szigorú eljárás csak úgy nem válik nagyrészt illuszióssá, ha azok más elítéltekkel összekeverve nincsenek. Nehéz, s alig kivihető, hogy hat-nyolczáz ember között minden tekintetben megtartassanak bizonyos kivételes szempontok, bizonyos kivételes rendszabályok. Sokszor hiányzanak az eszközök és erők, az idő és tudás ott: a hol talán az akarat meg volna.

De szükséges az is, hogy az ismételten visszaesőkről szabadulásuk után is megfelelőleg gondoskodjunk.

Most a büntetési intézetek igazgatói vagy egyszerűen szélnek eresztik, vagy legjobb esetben hazatolonczoltatják őket. Otthon a községi előljáróság eresztí őket szélnek, még örül, ha a községből odább állnak. El is csavarognak ők csakhamar, fölkeresik régi, avagy fegyházi ismerőseiket, s kezdődik újból a munka.

Ezt meg kellene akadályozni. Kényszer dologházakat felállítani, s az ilyenekbe az ismételten visszaesőket internálva: ott őket lehetőleg hosszú ideig tartani, s ezáltal a társadalomra nézve ártalmatlanokká tenni kellene.

Balkay István,

a váci fegyintézet igazgatója.

Az örökösödési eljárási törvényjavaslathoz.¹

A *negyedik fejezetben a végrendelet kihirdetése* is a bíróság hatáskörébe adatik.

Ezt is rövidebb idő alatt fogatosíthatja a közjegyző azon ügyekben, a melyek előtte tárgyalatnak, mert a végrendeletet legtöbbször csak a tárgyalásra hozzák be a felek. A haláleset felvételt teljesítő községi jegyzőnek nagy ritkán adják át a végrendeletet, mert több bizalommal viseltetnek a tárgyaló bírósághoz, vagy közjegyzőhöz.

A bíróságok eddigi eljárása az volt és a törvényjavaslat szerint jövőre is az lesz, hogy a meddig minden adat (végrendelet, telekkönyvi másolatok és hasonlók) összegyűjtve nem lesz, addig a tárgyalásra határnapot nem tűznek, és habár a végrendelet kihirdetésére minden érdekeltet megidéz, ugyanakkor azért a tárgyalást meg nem tartja.

Igy az adatok összegyűjtésével, végrendelet bevétele- és kihirdetésével hónapok telnek el, akkor lesz határnap tűzve a tárgyalásra, a mi ismét néhány hónap időt vesz igénybe.

Szóval a bíróságok bürokraták, a közjegyzők pedig sommás, rövid eljárást követnek.

A közjegyző beidézi az érdekelteket a tárgyalásra, ugyanakkor kihirdeti a végrendeletet, megnézi a telekkönyvi állást és összehasonlítja a leltárral, betárgyalja a hagyatékot és meghozza az átadó végzést, vagy perre utasítja a feleket és mindezt szóval, — és pár nap alatt írásban is kiadhatja a végzést.

Kár nagy feneket keríteni az örökösödési eljárásnak, mert az *vagy egyességgel* végződik, vagy *perre utasítatnak* a kevesebb, vagy gyengébb joggal bírók.

Ha egyesség van, nincs szükség se végrendeletre, se telekkönyvi másolatra, mert az egyességben a végrendelettől is

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

eltérhetni; a közjegyző a telekkönyvvvel a leltárt összehasonlítván, a netaláni tévedéseket a telekkönyvi állás szerint helyreigazítja, a jegyzőkönyvben azt felfejti, az egyességet a szerint teszi fel.

Ha perre utasítás következik be, a perhez úgy is be kell mellékelni minden lehető bizonyítékot, hogy a bíróság ítélhessen.

Felhozható azon ellenvetés is, hogy fog a *felső bíróság* határozni az örökösödési eljárási ügyben felfolyamodás esetén, ha hiteles telekkönyv nincs, vagy talán a halálesetben jelzett végrendelet, vagy örökösödési szerződés és egyéb adatok nincsenek beszerezve.

Gyakorlatból tudom, hogy 500—600 hagyatéki eset közül alig volt egy, a melyben a megkötött egyesség ellen felfolyamodás adatott volna be.

Ha ilyen akad és a felsőbb bíróság nem biznék a közjegyző által a tárgyalási jegyzőkönyvben előadottak valódiságában, akkor is megrendelheti a szükségesnek látszó adatok beszerzését. De nagy hátrány, idővesztés és hasztalan költségek lennének 499 üggyhöz beszereztetni olyan adatokat, a melyek azoknál egészen feleslegesek, csak azért, mert talán egynél arra szükség lehet.

Avagy talán az *állampénztár gyarapítása* végett képzele valaki, hogy a telekkönyvi hiteles másolatok bélyegeiből haszon lesz?

Az nagyon téved; mert ha nem tekintetik is, hogy a telekkönyvi másolat kivétele 2—3 hóval hátráltatja az ügy befejezését, mivel a munkahalmazat miatt a telekkönyvi hivatal előbb ki nem adhatja;

ha az sem tekintetik, hogy a felesleges költségek által az illető érdekeltek a hagyaték eltitkolására kényszerítetnek, és az örökösödési viszonyoknak, valamint telekkönyveiknek rendezését a legvégső szükségig halasztani igyekeznek s hogy a bélyegköltségek bevétele nagyon nehézkes és sok időt rabol el;

ha az sem jó tekintetbe, hogy az ily felesleges költség által az adóképeség alantabb fokra száll:

de számitásba kell venni, hogy a telekkönyvi hatóságnál a munka szaporítása által a személyzet szaporítása is bekövetkezik és ez által a mi a bélyegekből bejő, az ujonnan beállított díjnokok fizetése által emésztetik fel.

Az ötödik fejezetben a leltározásra nézve tétetik intézkedés, a melynek 35. és 36. §§-aiból azt lehet következtetni, hogy az örökösödési eljárást a 2. és 3. §§. szerint előbb kérni kell és a mikor a bíróság azt elrendeli, vagyis megengedhetőnek kimondja, azután kell külön kérni a leltározást.

Miért ezen két külön kérvény? Ez által 3—4 havi idő vész el.

Miért ne lehetne az örökösödési eljárást és a leltározást egyszerre elrendelni?

Sőt meg kell engedni, hogy bármely érdekelt fél felhívására a községi jegyző a halálesetet és leltárt felvehesse, a félnek kezébe adhassa, avagy a bírósághoz, vagy közjegyzőhöz (a fél kívánsága szerint) hivatalosan beküldhesse.

Miért ne rendelhetné meg az árvaszék is a községi jegyzőnél a halálesetet és leltár felvételét ott, a hol gyámoltak vagy gondnokoltak érdeke forog fenn.

Eddig az árvaszék és minden érdekelt (1868: LIV. tcz. 560. §. c) pont, 569., 585., 590. §§. mind általánosan *érdekelteket* mondanak) jogosítva volt a halálesetet és leltár felvételére irányulva közvetlenül a községi jegyzőhöz fordulni, és pedig mindjárt az örökség megnyitja, vagy örökhatározó halálával, — mégis 10—20 év múlva lettek a leltárak felvéve még oly hagyatéki ügyekben is, melyeknél kiskorúak voltak érdekelve, a mi pedig azonnal és hivatalból volt volna felveendő.

Ha most előbb bírósági végzés kérendő a leltár felvételének megrendelésére, és még ennek kérhetése is korlátoz-

tatik, ezután még hosszabb ideig fognak az ingatlanok az örökhatározók nevében maradni.

Eddig érdekeltnek tekintettek azok is, a kik örökhatározótól hiányos szerződéssel, vagy az örökösök valamelyikétől egyes birtokrészeket vásároltak, — érdekelt volt az is, kinek tulajdona, tettelegesen birtoka az örökhatározó nevére vétetett fel, vagy iratott át tévedésből, érdekelt volt örökhatározó életben maradt házastársa. Most ezek se az eljárás megindítását, se a leltározást nem kérhetik.

A javaslat 45. §-a különösen hangsúlyozza a *telekkönyvi hiteles másolat szükségét*, és ha a már előadottak után is ezen felesleges másolat beszerzése megmaradna, ezen §-ban ki-teendő volna: díjmentesen adja-e azt ki a telekkönyvi hatóság, vagy díjköteles-e az?

A 49. §-ból talán tévedésből maradt ki az *anya*, a ki az ékszereket és drágaságokat szintugy megőrizheti, mint az apa.

A hatodik fejezet a hagyatéki tárgyalásnál az örökhatározótól vagy örökösöitől ingatlanokat vevőket nem említi, sem azokat, a kik téves telekkönyvezés miatt vannak érdekelve, csak azt mondja az 51. §., hogy ha örökhatározó nevére nincs telekkönyvezve az, a mi különben tulajdona volt, az rendezendő, hogy az örökösökre legyen bekebelezhető.

Itt kimaradt, hogy *ha örökhatározó nevében van* oly ingatlan, a mi nem volt az ő tulajdona, hogy az is rendeztessék és a tulajdonosra bekebelezhető legyen.

Célznak kell lenni a telekkönyv rendezésének is, mert különben a telekkönyvek 10—20%-a jövőre se lesz hű tüköre a valódi tulajdon- és tettelegesen birtoklásnak.

Az 55. §. 6. pontja jegyzőkönyvbe foglalandónak rendeli az örökösök közt létre jött osztályegységet, de nem említi, hogy ha azok *kész magánokiratba* foglalt egyességet hoznak a tárgyalásra, hogy az a jegyzőkönyvhöz csatolható.

Miért kellene ily magánokiratot jegyzőkönyvbe újra beírni, a munkát hosszadalmasabbá tenni, a mikor az 1874. évi XXXV. tcz. 81. §-a szerint egy közokiratot képező jegyzőkönyvhöz való csatolás által a *magánokirat közokirattá minősítettik*.

Az 56. §. az *anyakönyvi kivonat*ok beszerzését rendeli.

Ez ismét nehézkesebbé és költségesebbé teszi az ügy gyors befejezését.

Eddig a haláleset-felvételbe írta be a lelkész a születés, halálozás, házasságralépés idejét és a községi jegyzővel együtt aláírta. Ezer eset közül volt egy, a hol családi értesítőre volt szükség.

A 60. §. a tárgyalási jegyzőkönyvön kívül egy *külön okiratot*, vagy jegyzőkönyvet rendel felvenni és a tárgyalási jegyzőkönyvhöz csatolni, ha az örökhatározó *házastársa*, vagy az *örökösök* közül egy, vagy többen, saját vagyonukat is osztály alá bocsátják.

Az ilyeneket eddig a hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyvbe foglaltuk és a bíróság az átadó végzésben (megemlítvén, hogy a telekkönyvi tulajdonos akaratával vonatott be osztály alá) az egyesség szerint átadta, hivatalból a tulajdoni jogot a szerint bekebelezte.

Igy sokkal egyszerűbb, világosabb és rövidebb az eljárás.

A telekkönyvnél is egy szám alatt elintézhető.

Éppen így volt egyszerűsítve eddig a 67., 70. §§-ban leírt *telekkönyvi kiigazítások* fenforgása is.

Ezek is csak a tárgyalási jegyzőkönyvbe és annak alapján a hagyatékot átadó végzésbe lettek befoglalva és a bekebelezés egy szám alatt rendelve.

A telekkönyvi hatóság a T. P. 84. §-a szerint «a hagyaték-tárgyalási hatóságnak okiratait (végzését) foganatosítani köteles».

A 72. §. a *hagyatéki kimutatást a csatolmányok* és tárgyalási jegyzőkönyv másolatával rendeli illetékkiszabás végett átküldeni.

Eddigi törvényeink is ezt rendelték. De mivel az illeték

kiszabása ellen 5—600 eset közül egyszer adatik be felfolyamodás, a mikor a másolatokra szükség lehet, s mivel az eredeti leltár és tárgyalási jegyzőkönyvre úgy sincs a bíróságnak szüksége, a míg az illeték ki nem lett szabva s erről az adóhivatal által esetleges bekebeleztetése végett nem közöltetett:

ezért a bíróságok legnagyobb része (Máramarosmegyében mindenik a törvényszéki elnök intézkedése folytán) a hagyatéki kimutatáshoz az említett iratok eredetieit teszi, melyeket azután az adóhivatal azon átiratával, melyben az illeték mennyiségét tudatja, visszaküld a bíróságokhoz, egyedül a hagyatéki kimutatást tartván meg magának.

Igy kikerültetik a sok és költséges másoltatás, idővesztés.

Ez így ment Máramarosmegyében 17 év óta; és még nem volt egyszer sem eset arra, hogy — még az illeték elleni felfolyamodás esetében is — a másolatok bekívántak volna.

De miért is kellenének a másolatok?

Az adóhivatal a hagyatéki kimutatással összehasonlítván a leltárt, adóbizonylatot, tárgyalási jegyzőkönyvet s mindezeket a kimutatáson megjegyezvén, rövid kivonatban minden előtte áll a pénzügyi hatóságoknak. Ezért a hagyatéki kimutatáshoz a másolatok készítése felesleges; csak az adóhivatalok irattárának haszontalan töltelékei lennének.

Szilágyi János,
m.-szigeti közjegyző.

(Bef. köv.)

A «vis maior» a magánjogban.¹

Tisztán méltányossági tekintetekre kell visszavezetni azt a törvényes határozmányt, melynél fogva a vaspálya-vállalat felelőssége nem terjesztetik ki, mint a hogy az alapelv következetes keresztülvitele megkíváná, minden, az üzemnél előfordulható balesetekre, hanem hogy a vis maior igazolása által a felelősség alól fölmentetik. Ezen határozmánynak horderejét vajmi nehéz szabatosan megállapítani, mert a törvényhozó abból a feltevésből indult ki, hogy a *vis maior* olyan kifejezés vagy fogalom, melynek jelentőségéhez semmi kétség nem fér. Hogy ez a feltevés tévedésen alapul, a fentebbi fejtegetésekből eléggé kitünik. De még az a módja s illetőleg mértéke a felelősségnek sem alkalmazható itten, a melyet fentebb a vendégfogadósok és fuvarosok tekintetében kifejtettünk. Mert habár teljesen méltányosnak látszik, hogy a vaspálya saját alkalmazottjának hibáiért feleljen, az már csakugyan nem volna méltányos, hogy harmadik személyek cselekményeiért is vállaljon jótállást, a kik az üzembe jogosulatlanul beleavatkoztak. Míg továbbá a recipiálónak felelőssége, mint láttuk, kizárólag más személyek vétkeiségeért való felelősség, addig a vaspálya-vállalat felelőssége lényegileg az üzemből eredő veszélyekre van irányozva, melyeknél más személyek vétkeisége nem működött közre. Mi legyen tehát a törvényben érintett vis maiornak igazi jelentősége, mit akart avval a törvényhozó mondani? Semmi mást, mint azt, hogy méltánytalannak tartotta, hogy a vaspálya-vállalat ott is felelős legyen, a hol az *üzem saját szerű veszélyeitől egészen független okok idézték elő a balesetet*. Ezt a felfogást árulják el a bíróságok is, melyek, valahányszor az idézett törvény 1. §-át alkalmazniok kellett, a vaspályaüzem saját szerű veszélyei által előidézett baleseteket soha sem ismerték el vis maiorként. Így volna tehát egy momentum, a melyre a vis maior fogalom meghatározását alapítani lehetne! Csak hogy ez is csalóka ám, mint a bolygó tűz. Hiszen minden vasuti szerencsétlenség rendesen úgy támad, hogy egész sora a legkülönbözőbb egymástól független okoknak összetalálkozik,

melyeknek véletlen együtthatása idézi elő a balesetet. De egyetlen vasuti balesetnél sem mondható az üzem veszélyessége befolyásnékülnek, sőt nemcsak hogy mindig közrehat, de egyszersmind a szerencsétlenség alakulásánál egyik lényeges momentumot képez. Akár gutaütés vagy villám foszszza meg a mozdonyvezetőt hirtelen eszméletétől, akár gonosz kéz szedje fel a sineket vagy dobjon valami akadályt reájuk, az ez által okozott szerencsétlenség neme- és kiterjedésére bizony határoz az a körülmény, hogy vaspályaüzem az, a melybe a kérdéses esemény közrejátszott. Bármilyen egyéb okai legyenek is a balesetnek, mindenkor okbeli kapcsolat van közte és az üzem veszélyessége között. Ez az utóbbi momentum egyes esetekben jelentékenyebb, más esetekben kevésbé jelentékeny. Vis maior esetei gyanánt tehát az idézett törvény (s a mi 1874: XVIII. tczikkünk) értelmében csak azok a balesetek volnának tekinthetők, a melyeknél a vaspályaüzem veszélyessége más, az üzembe csak esetleg befolyt okokhoz képest a baleset előidézésében csak alig működött közre. Azonban, ámbár méltányos volna is a vaspálya-vállalatot ily esetekben a felelősség alól teljesen fölmenteni, teljes lehetetlen ebből a szempontból a felelősség terjedelmét illetőleg tüzetes határvonalat megállapítani, mert csak valamire való szabályt sem alkothatni arra nézve, hogy minő fokig kell az üzem veszélyességének a baleset előidézésében közrehatnia, hogy a vállalat felelősségre vonható legyen. Ha mindamellett a törvény a vállalat felelősségét határok közé akarja szorítani, ennek a határvonalnak megállapítását tényleg kizárólagosan a bíró bölcs belátására bizza.

De éppen ez ám a bökkenő, mert éppen itt, a hol minden szabály tételes természetű intézkedés, nem pedig egy szilárd alapelv kifolyása, inkább mint bárhol másutt, szükség volna egy, a bírót feltétlenül megkötő határozott szabályra. Midőn a törvény az eldöntést kizárólag az alanyi méltányérzületre bizza, akkor elkerülhetetlen, hogy a bírói gyakorlat ingadozóvá ne váljék, mert mindig akadnak esetek, melyekben épp úgy a vis maior fenforgása mellett, mint az ellen lehet érvelni.¹

Midőn tehát a törvény a bírót ilyen bizonytalan, meg nem határozható fogalomra utalja, milyen a vis maior, a gyakorlatnak segitenie kell magán, a hogy lehet. Általában véve a törvényhozó szándékát legjobban úgy fogja megközelíteni, ha a vis maior akkor tekinti fenforgónak, valahányszor a balesetet tulnyomóan egy az üzemen kívül támadt és az üzembe befolyt eseménynek vagy cselekménynek kell tulajdonítani, mely sem előrelátható, sem következményeiben elhárítható nem volt. Az elháríthatóság mértékéül pedig egyedül a forgalomnál alkalmazott személyzettől észszerűleg várható gondosságnak kell szolgálnia. Ily uton fog a praxis még a legelfogadhatóbb döntési módokhoz jutni. De az irányadó esemény külső eredetének kriteriuma korántsem feltétlenül megbízható, mert pl. mozdonyvezető gutaütése vagy hirtelen megőrülése esetében nehéz lesz eldönteni, vajon a baleset oka külső avagy belső esemény volt-e és még az utóbbi esetben is kétségben lehet a bíró arra nézve, vajon a méltányosság nem követeli-e, hogy a vállalat a felelősség alól fölmentessék?

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. az 1892. évi 45., 50. és az 1893. évi 24. és 25. számokban.

¹ Pl. a német birodalmi törvényszék csaknem teljesen azonos esetben, melyekben egy oldalvást jövő gyermek a lassan haladó közúti vasut lovai és kocsija közé került, az egyik esetben a szerencsétlenséget vis maiornak tulajdonította, a másikban pedig nem. Entscheidungen 14. köt. 82. l. és 21. köt. 13. l. És a híres steglitzai eset, a melyben az indulóházon teljes sebességgel keresztül robogó gyorsvonat egy egész ember-tömeget elgázolt, mely a vasuti alkalmazottak figyelmeztetési daczára a sineken át egy üresen álló vonatra akart felszállani, — milyen eltérő megítélés alá került! *Dernburg* az elégséges óvintézkedések híján a vasutat tette felelőssé, míg *Bähr* vis maiornak tulajdonította, ha valaki mások által a sinekre odaszorított. De hát a vaspályaüzem veszélyességének, vagy pedig a közönség oktalanságának volt-e nagyobb és döntő része a szerencsétlenség előidézésében?!

Hátra van, hogy még azokról az esetekről szóljunk, melyekben az újabb törvények szerint (pl. az 1868: LIV. tcz. 306. §.)¹ a vis maior szülte mulasztások káros következményei kizárandók s illetőleg megszüntetendők volnának. Ezen törvényes határozmányok ratióját bajos kitalálni. Mert, ha a törvényhozó megokoltnak tartja, hogy mindazokban az esetekben, a hol valamely határidő elmulasztásának nem maga a mulasztó az oka, méltányosságból a mulasztás káros következményeit orvosolni kell, akkor bizonyára ezt a méltányosságot minden véletlen esetre kell kiterjeszteni; de ha mind a mellett a törvény különbséget akar tenni, ennek nem lehet más értelme, mint az, hogy nem minden véletlen eset elháríthatatlan, hanem hogy vannak elhárítható véletlen esetek is. Így mondja a mi fentebbi magyar törvényünk is. Csakhogy ez a felfogás az eddigi fejtegetések szerint tartathatatlan, ámbár abból a helyes alapgondolatból indul ki, hogy itt a mulasztónak gondossága különös szigorral ítélendő meg. De itt sem kívántatik egy, a rendes ember szokott gondosságától valami feltűnően elütő gondosság, hanem csak olyan gondosság, melyet egy rendes ember fontosabb ügyeiben követni szokott. Ha pedig a mulasztót a határidő betartásában oly körülmények gátolták, melyek ilyen gondosság mellett sem voltak elháríthatók, akkor az ő mulasztásának okvetetlenül elháríthatatlan véletlen volt az oka, mert oly események, melyek igazi véletlen számba mennek, de elháríthatók volnának, nem léteznek.

Mindezek szerint a vis maior fogalma a magánjog terén nem igen értékesíthető, felvétele a magánjogi törvénykönyvbe és a magánjogi viszonyokkal rokon esetek szabályozását tárgyzó specialis törvényekbe nem ajánlatos.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradai jogakad. igazgató.

A francia Btk. javaslata.²

II.

A *beszámítási* részben lényeges átalakítások nincsenek. Ideiglatjuk — egyszerűségi példakép — az 54. §. teljes szövegét: Il n'y a ni crime ni délit lorsque le prévenu était de légitime défense, ou en état de démence au temps de l'action, ou lorsqu'il a été contraint par une force à laquelle il n'a pas pu résister.

Kiemelendő még csak az, hogy elmebetegség miatti felmentés esetében a bíróság kimondhatja a tébolydában való elhelyezést. Az onnan való kibocsátás az orvos véleményére a *polgári* bíróság által történik.

Tíz éves koráig a gyermek nem lehet tárgya a büntetőbírói ítéletnek. Mindazonáltal a *polgári* bíróság elrendelheti, hogy a gyermek valamely kényszer-nevelő intézetben elhelyeztessék legfőlebb 21 éves koráig. Ugyanez történik a 10 és 16 év közötti fiatal koruval, a ki cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem birt.

A *kísérlet* büntetése így van körülírva:

Ha a törvény által megállapított büntetés a halál, a vádlott életfogytig tartó fogházzal büntetendő;

ha a törvény által megállapított büntetés életfogytig tartó fogház, a vádlott tiztől husz évig terjedhető fogházzal büntetendő;

ha a törvény által megállapított büntetés időleges fogház vagy detention, a büntetés maximuma egy harmadával leszállítható.

A vétség kísérlete csak azon esetekben büntetetik, a hol a különös rész ezt külön megszabja.

¹ A német ált. polg. tkvi javaslat 165. §. szerint a vis maior megakasztja a keresetelévülést, a 2098. §. szerint pedig a vis maior által leltár készítésében gátolt örökös, a leltár készíthetéseire újabb záros határidőt kérhet.

² Befelező közlemény. — Az előbbi közl. I. a. 23. számban.

A *részességet* illető szabványok így hangzanak:

Mint bűnszerzők (auteurs) büntetendők azok, a kik a bűntettet vagy vétséget elkövették, vagy a kik tudva segítették vagy támogatták a bűnszerzőt vagy bűnszerzőket azon cselekményekben, melyeket ezek végrehajtottak.

Mint bűntársak (complices) büntetendők:

1. a kik ajándék, ígéret, fenyegetés, tekintélyvel vagy hatalommal való visszaélés vagy vétkes fondorlatok segítségével egyenesen előidéztek a cselekményt, vagy utasítást adtak az elkövetésre;

2. a kik tudva fegyvereket vagy eszközöket szereztek az elkövetéshez;

3. a kik tudva segínyt nyújtottak a bűnszerzőknek;

4. a kik nyilvános helyen beszédek, vagy iratok, vagy nyomtatványok terjesztése által, vagy felragaszok által egyenesen felhívtak a bűncselekmény elkövetésére.

A bűntársak ugyanazon büntetéssel sujtatnak, mint a bűnszerzők, kivéve azon eseteket, melyekben a törvény másként rendelkezett.

A javaslat *halmazati* szabványai a következők:

Több kihágás fenforgása esetében a büntetések cumulációja áll be.

Több vétség, s vétség és kihágás fenforgása esetén szintén cumulatío, de a büntetés nem lehet több, mint a legsúlyosabb büntetés maximumának kétszerese.

Büntett és vétség vagy kihágás, vagy büntett, vétségek és kihágások esetében csak a büntett büntetése lesz kiszabandó.

Több büntett fenforgása esetén a legsúlyosabb büntetés alkalmazandó és ez emelhető lesz a törvényben megállapított maximum felével.

A legsúlyosabb büntetés az, melynek tartama a leghosszabb; ha a szabadságvesztés-büntetések egyenlő tartamuak, a fogház súlyosabbnak tekintendő, mint a «detention».

Ha ugyanazon cselekmény több törvénysértést állapít meg, egyedül a legsúlyosabb büntetés alkalmazandó.

Az *elévülés* kérdésében mindig a francia törvényhozás volt az uttörő. A kiszabott büntetés elévülése egész határozottan a Code pénale határozmányára vezethető vissza. A mostani javaslat ismét nagyott lendített kérdésén.

A kiszabott büntett elévülésének leghosszabb ideje husz év, tehát öttel kevesebb, mint a magyar, és tiz évvel kevesebb, mint a német Btk.-ben. A bűnvádi eljárás elévülésének leghosszabb tartama pedig tiz év, vagyis fél annyi, mint a magyar és a német Btk.-ben.

A *rehabilitatio* intézményét a javaslat megtartja. Minden büntettben vagy vétségben bűnösnek mondott egyén, ha kiállotta büntetését vagy kegyelmet kapott, rehabilitálható. A rehabilitatio iránti kérelem, büntettben való elítéltetés esetében, csak a kiszabadulástól számított öt év lefolyása után tehető meg. Vétség esetében a határidő három év.

A büntettben elítélt egyén csak akkor bocsátható rehabilitációra, ha öt év óta ugyanazon arrondissement-ban és két év óta ugyanazon községben lakik. A vétségben elítéltre nézve ezen két határidő három év és két év. Ezen szabvány alól kivételesen van felmentés, ha jó magaviselet bizonyíttatik.

Az elítélt az államügyészhez intézi a rehabilitáltatás iránti kérelmét. Kimutatni tartozik, hogy az eljárási költségeket, a pénzbüntetést és a kártérítést megfizette, vagy hogy az elengedettetett neki. Kivételes esetekben ez alól felmentés adható.

Az államügyész a maire által bizonyítékot adat magának arról, hogy a kérelmező mióta lakik az illető községben, milyen a magaviselete, és miből tartja fen magát. Ugyanerre nézve meghallgatja a békebíró és a prefet-et is. Végül bizonyítványt vesz ki a börtönigazgatótól is, a hol a kérelmező le volt tartóztatva.

Az iratokat azután átteszi a főügyészhez.

A főügyész a vádáláhelyezési kamara elé terjeszti az ügyet és melléklí saját indítványát. A kamara új vizsgálatot rendelhet. De ezen czímen nem szabad az ügyet több mint hat hónapra elhalasztani.

A tárgyaláson meghallgatandó a főügyész, a kérelmező vagy ennek ügyvédje.

Visszautasítás esetén a kérelem csak két év múlva újítható meg.

Ha a rehabilitatio megadatott, értesítendő azon bíróság, a mely kimondotta az elítélést; a rehabilitatio feljegyzendő az ítéletre és a casiér-ben.

A rehabilitált minden költség nélkül bizonyítványt kap az aktusról.

A rehabilitatio megsemmisíti az elítélést és hatályon kívül helyezi a vádlott elítéltetéséből származott minden jogkövetkezményeket.

A visszaesők csak kiszabadulásuk utáni tíz évre kaphatják meg a rehabilitációt.

F.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Az új kir. táblák 1892-ben.

Nemcsak az alaki jog, hanem az anyagi jog rendszere is valamely államban nagy befolyással van a felebbezési jog gyakorlatára s ennek terjedelmére. A jogkeresők minél nagyobb bizalommal s megnyugvással viseltethetnek a bírák enunciatójának alapossága s részrehajlatlansága iránt, annál kevesebb okot s érdeket találhatnak azok megtámadására, a felebbezések és semmiségi panaszok utján.

És ez mindenekfelett a magánjog codificációjától, elvei, szabályai megállapodottságától függ.

Természetes az, hogy ott, hol akár a megszilárdult szokásjog, akár a rendszeres codificatio, mint a latin népfajoknál, biztos talajt nyújt a jogi kérdések s viszályok eldöntésére, a judicatura nem lehet oly ingadozó, tétovázó, ellenmondásos, mint nálunk, hol a magánjogi elvek és szabályok valódi conglomerátuma a régi korból fenmaradt jogintézményeknek, újabbkori törvényhozási műveleteknek, hitfelekezetek szerinti magánjogi rendelkezéseknek, külföldi jogforrásokból kölcsönzött tanoknak és az osztrák codificációból megtartott törvények és rendeleteknek, a mi természetesen kizárja, jóformán lehetlenné teszi a biztosságot a judicaturában.

Ily jogállapotban természetesen egy fő forrása rejlik a felebbezések nagymérvű elterjedésének.

Azért is nem lehet alapos okunk akár a megfélemlítésre, akár a panaszra, az új kir. táblák ügyforgalma miatt, melynek adatai 1892. évről előttünk fekszenek.

Különösen a hátralékok miatt igazságosan, elfogulatlanul éppen nem panaszkodhatunk az új táblák tevékenysége ellen, nemcsak azért, mivel az ügybeérkezés a lefolyt évben ismét nagyobb lett, hanem azon okból is, mert a hátralék legnagyobb része az előbbi egységes táblától származott át reájuk.

Az ügybejövétel megtartotta folyton emelkedő irányát, melyet különösen az utolsó tíz év alatt rendesen követett.

Magánál a budapesti táblánál 1883-ban 110 ezer volt a bejövétel, 1887-ben 115 ezer, 1888-ban 124¹/₂ ezer; a volt két kir. táblánál 1890-ben 134,841. A decentralisált kir. tábláknál az ügybejövétel még nagyobb összegre emelkedett; nevezetesen 1891-ben 138,956 összegre szállt fel, 1892-ben pedig 147,287-re. Tehát a bejövétel emelkedési többlete a lefolyt évben több mint 8 ezer.

Különös figyelmet érdemel az új táblák elintézésének alakulása. 1891-ben elintéztetett általuk 133,588, 1892-ben pedig 153,143 ügy. E szerint a lefolyt 1892. évben majdnem

20 ezerrel (t. i. 19,600-al) lett több elintézve, mint az előbbi évben.

Felebbviteli ügyforgalmunk alakulásának jellemzésére szolgálhat az, hogy 20 év előtt (1873-ban) a budapesti táblán csak 92 ezer ügy intéztetett el; az annak területén létesített kir. táblák pedig 1892-ben 135,369 ügyet intéztek el. Tíz év előtt 1883-ban 115¹/₂ ezerre ment ezen elintézésök összege, de 1884-ben már 103 ezerre s 1887-ben 107 ezerre szállt le. Az egységes tábla utolsó éveiben, a bírói létszám szaporítása folytán tetemesen emelkedett az elintézésök összege; és pedig 1888-ban 121³/₄ ezerig, 1889-ben 130 ezerig.

Az elintézésöknek ezen nagy emelkedése, mi legalább azt tette lehetővé, hogy az ügyek a felsőbb forumon tulságosan sokáig — egy éven túl is — ne heverjenek, csak az által vált lehetővé, hogy erélyes elnöki vezetés alatt, a bírák erőfeszített tevékenységet fejtettek ki, minek tanuságául szolgál az, hogy általában egy-egy bíró elintézésének összege hétszázig emelkedett, de a legtöbb táblánál azt tetemesen felül is multa s a nyolczszázat is megközelítette. Magok az érdemleges, az ülésekben létrejött elintézésök is egy-egy bírónál rendszerint túlhaladták az ötszázat.

Ezen elismerésre méltó, erőfeszített munkásságnak köszönhető azután az elintézetlenül maradt évi hátralékok kedvező alakulása.

E tekintetben oly javulás mutatkozik, mely túlhaladja a régi szervezet eredményeit.

Tudjuk, hogy az évi hátralékok nagy tömege a régi táblai rendszernek állandó árnyfoltját képezte, melytől a bírói létszám szaporítások mellett sem tudott szabadulni. 1888-ban túlhaladta a 33 ezret s így a budapesti tábla 124¹/₂ ezer bejövételének jóval több mint egynegyedét képezte; 1886-ban is túl volt a 23 ezren, 1887-ben a 31 ezren s 1889-ben is 28 ezren túl ment.

Ellenben 1892-ben az összes tábláknál, ideértve az erdélyieket is, a hátralék 23 ezerig sem emelkedett, lévén 22,729.

És ez nemcsak szemben a régi táblákkal képez előhaladást s javulást, hanem az új szervezet terén is.

Az első évben, 1891-ben, az átmenet nehézségeinek befolyása mellett, az egységes tábláktól átszármazott, közel 25 ezernyi hátralék súlyos nyomása alatt még 28¹/₂ ezer volt az évi hátralék, és az 1892-ben hat ezerrel megfogyott. Tehát *már eddig is egynegyede a régi hátraléknak megszünttetett.* Így biztos kilátásunk lehet arra, hogy ha a bírói létszám-ban hiány nem fog előállni, vagy az ügybejövétel tulságos fokra nem emelkedik, rövid évek folyamán a hátralék az év utolsó heteiben beérkezett ügyek rendes összegét meghaladni nem fogja.

Felebbviteli forumaink ezen tevékenységét nem lehet eléggé kiemelni, különösen, ha ügyforgalmi viszonyait összehasonlítjuk az előhaladottabb államokkal, melyek távolról sem görnyedeznek hasonló felebbezési teher alatt. Így pl. a francia 26 feltörvényszéknél az ügybejövétel nem emelkedhetett legújabb években tovább 11—12 ezernél és az elintézésök alig haladták meg a 13 ezret. Vagy, ha egy kisebb országot veszünk, pl. a száz felebbviteli forumnál újabb években — a birodalmi szervezkedés után — az ügybeérkezés csak 1200-ig terjedett. Ily államokban azután nemcsak lehetséges, hanem természetes is a judicatura tökéletesb ki-fejldése.

A mi az ügyforgalomnak az egyes tábláknál alakulását illeti, megjegyzendő, hogy a budapesti táblán kívül, a hol a beérkezés 1892-ben 31,125 s az elintézendők összege 37,660-ra rugott, az ügybejövétel legnagyobb volt Szegeden t. i. 17,240 és az elintézendők összege 22,064, míg 1891-ben 17,095 és 20,663.

Ellenben a bejövétel 10 ezren alul legkisebb volt a m.-vásárhelyi táblánál 6913 és Pozsonyban 9310; ennek meg-

felelőleg az elintézendők is csak 7991 és 11,696 ügyszámot képeztek.

A szegedi ügybejövetelet megközelítették a debreczeni 13,745, a kassai 13,198, a temesvári 12,273 és a győri 12,093 ügyszámmal, az elintézendők összege hason arányban lévén a debreczeninél 16,294, kassainál 16,221, temesvárinál 13,863, a győrinél valamivel kevesebb, t. i. 13,490.

Ezek után következett a nagyváradi, 10,790 bejövetelettel s 12,834 elintézendő összeggel, a pécsi 10,428 bejövetelettel s 13,037 elintézendőkkel és a kolozsvári 10,172 és 10,722 ügyszámmal.

A *hátralék* 1892-ben következőleg fejlődött ki: a budapesti táblán kívül, hol az 43 bíróval, a kezdetbeli hátralékot 679-el meghaladólag, 7214-re emelkedett, legnagyobb volt az ügybejövetelet nagyságához képest a szegedi táblánál 3063, 21 bíró működésével; ehhez legközelebb állt a kassai 2984 hátralékkal, de csak 19 bíró alkalmazásával és a pozsonyi 2009 hátralékkal, habár bejövetele 10 ezeren alul volt, de bírának száma csak 12. A debreczeni táblánál, melynek ügybejövetele legközelebb állt a szegediéhez, 1902 hátralék maradt 20 bíró mellett. Ezeren felül volt még a hátralék a nagyváradinál 1819 és pécsinél 1168, mindkét helyen 13 bíró mellett.

Nagyobb, 12 ezeren felüli bejövetelettel bírtak még a temesvári s győri táblák, 16—16 bíróval; hátralékuk 868 és 763 összegig emelkedett.

Az ügybejöveteletnek megfelelőleg legkisebb hátralék-összeget az erdélyi táblák mutattak fel, t. i. 559-et a kolozsvári, ámbár itt 16 bíró működött és 380-at a marosvásárhelyi 12 bíróval.

Dr. Szokolay István.

Különfélék.

— **A Curia** kimondotta, hogy gépgyár részéről szivattyugépezet szállítása kereskedelmi ügyletet képez, mely nemcsak a kereskedelmi törvény 260. §-a, hanem 258. §. 2. pontja alá is esik; az utóbbi ugyanis attól függ, hogy az eladó a szállított gépet a szállíthatás céljából mástól szerzi-e meg, ha tehát arra nézve támpont fen nem forog, hogy a gépezet a maga egészében vagy annak egyes alkatrészei is mind az eladó által állítottak elő és nem mástól szerzettetek be a szállítás céljából, úgy hiányzik a kellő alap annak a kimondására, hogy nem forog fen a kereskedelmi törvény 258. §. 2. pontja alá eső ügylet.

— **A végtárgyalások.** Az igazságügyminiszter a tanuknak nagyobb bűnügyi végtárgyalásokra való idézése körül követhető eljárás tárgyában a következő rendeletet adta ki:

Az ügyvédi kamarák egyike évi jelentésében azt panaszolta, hogy nagyobb bűnügyi végtárgyalásoknál, melyek előreláthatólag több napig tartanak, a kir. bíróságok az összes tanukat rendszerint mindjárt az első tárgyalási határnapon idézik be, minek következtében a tanuk, főleg ha más községből valók, sokszor napokig kénytelenek a kir. törvényszék székhelyén az államkincstár költségére vesztegelni és munkaidejüket várással eltölteni.

Habár a bíróságok némelyike már ez idő szerint is jobb beosztással él, mégis szükségesnek tartom a kir. bíróságokat figyelmeztetni, hogy a beidézéseket bizonyos tervszerű rendben eszközöljék, úgy, hogy az mind az idézett tanuknak, mind az államkincstárnak minél kevesebb megterhelésével járjon.

— **A csendőrség szolgálati utasításának módosítása** tárgyában a belügyi és honvédelmi miniszterek 44161/93 sz. a. rendeletet bocsátottak ki. E szerint a csendőrségi szabályzat 28. §-a így hangzik. Az őrparancsnok az őr területében előforduló mindazon büntetteket, vétségeket és kihágásokat, melyek az illetékes kir. törvényszék vagy járásbíró hatáskörébe vannak sorolva: tartozik az illetékes bíróságnak bejelenteni és pedig a büntetteket és vétségeket az esetben is, ha a tettes ismeretlen, míg a kihágásokat csak az esetben, ha a tettes már ki van nyomozva avagy a tett elkövetésével valaki alaposan gyanúsítottatik.

— **A különböző nemű szabadságvesztés-büntetések végrehajtása.** A budapesti kir. törvényszék a 4154/93. sz. ítélettel

lopás büntette és hatóság elleni kihágás miatt (Kbtk. 43. §.) elítélt egy vádlottal két és fél évi fegyházra, továbbá a kihágás tekintetében 5 frt pénzbüntetésre, mely behajthatatlanság esetében egy napi elzárásra átváltoztatandó. A budapesti kir. ítélő tábla 3107/93. sz. ítéletében a vádlottra kiszabott pénzbüntetést behajthatatlanság esetében egy napi fegyházra változtatta, egyéb részben az elsőbíró ítéletét helyben hagyva. Ezen változtatás a következőkkel indokoltatott: «a kiszabott pénzbüntetésnek fegyházra történt átváltoztatása azon alapszik, hogy *különböző nemű szabadságvesztés-büntetések ugyanazon egyénen egy folytában végre nem hajthatók*».

— **Elállásnak tekinthető-e a hallgatás?** A budapesti kir. ítélő táblának 1893. évi január hó 12-én 11226/92. sz. a. hozott ítéletében a következő kijelentést találjuk: «a védelem az elsőbíró... sz. végzése ellen azért emelt semmiségi panaszt, mert a sértett fél a végtárgyaláson a panasz fentartása iránt, megkérdezettvén, határozott választ nem adott, tehát indítványát visszavonottnak lett volna tekintendő. Mint-hogy azonban a sértett... úgy a rendőrségnél, mint a vizsgáló bíró előtt határozottan kérte vádlottnak megbüntetését, utóbbi nyilatkozatában az esetre, ha a rajta (sértetten) elkövetett lopás miatt volna elfogva, minthogy vádlott elfogtatása tényleg e lopás miatt történt; minthogy az ilykép világosan tett indítvány csak kifejezett elállás útján tekinthető visszavonottnak, a végtárgyaláson való hallgatás pedig ily elállásnak nem vehető; a semmiségi panasz elvetendő, az indítvány fentartottnak tekintendő és az elsőbíró ítélete végzése helybenhagyandó volt.

— **A Magyar Jogászegylet tagjainak** a legközelebbi napokban az egyleti kiadványok 88. és 89. füzetek küldetnek meg.

— **Szerzői jog.** Műkiállítás katalógusának lenyomatását a francia bíróságok a szerzői jog megsértésének minősítik azon indoklással, hogy az irodalmi mű és a kereskedelemben pénzürtéket képvisel. Sőt a szerzői jog megsértésének minősítették azt is, hogy egy újság a hivatalos katalógusból a nevezetesebb műveket és az azokra vonatkozó adatokat lenyomatta: azon indoklással, hogy a katalógust a kereskedelemben egy ily lenyomatás is alkalmas helyettesíteni, és így az eredeti kereskedelmi értékét csökkenteni.

— **Engedményezés időpontja.** A német Reichsgericht kimondotta, hogy a midőn az képezi a per tárgyát, hogy valamely követelés többszörös engedményezése közül melyik bielsőbbbséggel, és valamely követelés engedményezése magán okirattal van bizonyítva, akkor az engedményi okirat kelte nem tekinthető elegendő bizonyítéknak a tekintetben, hogy a kérdéses engedmény mikor történt. Hibás azon felfogás, mondja az ítélet indokolása, hogy a perrendtartásnak az okiratokról szóló azon intézkedése, mely szerint a kifogástalan okirat az általa tanúsított tényállást bizonyítja, e kérdésben alkalmazható volna, és a bíróság ily esetekben nem az okirat keltezésére alapszik, hanem az összes fenforgó körülmények méltányolásával tartozik azon kérdést, hogy az engedményezés mely időpontban történt, eldönteni.

— **Bírósági tévedés.** Párisban egy asszony a bérkocsiban felejtette felső kabátját. Otthon észrevevén a veszteséget, visszament a bérkocsi állomásra és ott egyik kocsisra ráfogta, hogy ő vitte őt előbb és nála kell lenni a kabátjának. A kocsis a szóváltás közben boszusan odakiáltotta az asszonynak, hogy «nohát nálam van a kabát», és tovább akart hajtani. Az asszony azonban rendőrt hitt, a ki a kocsist bekísérte, bár ez azonnal kijelentette, hogy csak bosszúságból mondta azt az asszonynak. A bíróság ennek alapján, és miután az asszony határozottan állította, hogy a kocsist felismeri, ezt egy havi fegyházra ítélte. A kocsis még csak nem is felebbezett, hanem külte a hónapját. Kiszabadulása után valakinek, a ki előtt az esetet elpanaszolta, azon ötlete támadt, hogy a rendőrséghez ment tudakozódni, hogy vajon a kérdéses időben nem vitt-e valamely kocsis egy kabátot mint talált tárgyat a rendőrséghez. E kutatás folytán aztán kitűnt, hogy azt a kabátot, a melyről szó volt, egy *másik* bérkocsis az elvesztés napján bevitte a rendőrséghez azon jelentéssel, hogy azt kocsijában találta, és így annak ártatlansága, a ki az egy hónapot már le is ülte, kétségtelenné vált.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Bűnösség és büntetés. VARGHA FERENCZ kecskeméti kir. ügyész-től. — Az örökösödési eljárási törvényjavaslathoz. SZILÁGYI JÁNOS m.-szigeteki kir. közjegyzőtől. — *Törvénykezési Szemle:* Helytelen cégbejegyzés. M—s L. — Szövetkezet-e vagy részvénytársaság? Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd-től. — A rendelkezésre bocsátás. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvéd-től. — A hercegprímás elleni merénylethez. KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a Budapesti Közlöny-ből.

Bűnösség és büntetés.

Napról-napra több tért hódít azon tan, mely szerint a büntetés jogosultsága nem az abszolút igazság eszméjében gyökerezik, tehát nem az abszolút igazság megvalósítása végett büntetünk, hanem büntetünk azért, hogy a társadalmat a criminalitás ellen védjük.

Merő hypokrisis az, midőn büntetési rendszerünk átalakítására törő áramlat előharczói azon vitatkoznak, hogy a büntetésben melyik elem a fontosabb, — az-e, a melyik a társadalom védelmét célozza, vagy mely egyszerűen a megtorlást érvényesíti; vagy pedig az, a melyik a javítás magasztos gondolatának kíván érvényt szerezni. Mert hiszen ha a dolgok mélyére pillantunk, arról győződünk meg, hogy sem a megtorlás, sem a javítás nem *önczél*, hanem *eszköz*, mely arra szolgál, hogy annak segélyével a *társadalmat védelmezzük*.

Midőn *Medem, Kräpelin, Röder, Liszt* a büntetésnek minimum és maximum szerinti kiszabását javasolják, ezzel azt akarják elérni, hogy a bűnös csak akkor bocsáttassék szabadon, midőn már *tényleg* megjavult; s ne akkor, midőn még csak kezdetén van azon ösvénynek, mely hosszas, fárasztó, s a tettes jellemében gyökerező jelentékeny akadályok leküzdése után vezet az erkölcstisztító javuláshoz. Ámde vajon ez a javulás önczél-e? Éppen nem. Az állam törvényének, mely a társadalommá összeverődött s *állammá* szervezkedett jogalanyok érdekeit védelmezi, ezen érdekektől eltekintve semmi jogalapja, semmi életképessége nincsen; a büntető-törvény csak az állam, társadalom, a társadalom csoportosulásainak s az egyes polgárnak érdekeit védelmezi a legkülönbözőbb viszonylatokban. De oly viszonyban ezen védelem megszűnik, a hol a jogi érdek létezése elenyészik. Éppen ezért, midőn a büntetéssel javítani akarunk, ezt nem elvont erkölcsi javakért, hanem azért tesszük, mert a jó jellem a társadalom biztosságára hasznos; de nem azért, hogy az embereket jobbakká tegyük. Ez nem a büntető-törvénynek s nem a büntetésnek feladata; hanem igenis a vallás-erkölcsi nevelésnek a célja. Itt a morális javulás önczél; a büntetésnél pedig eszköz; mely arról biztosít, hogy a megjavult jellem nem fogja a társadalom s az abban élők érdekeinek biztosságát veszélyeztetni. Tehát el kell fogadnunk azon tétel helyességét, hogy a büntetés, bármily életképes elméletből induljunk is ki, végelemzésben nem egyéb, mint védekezés a criminalitás ellen.

Erre kell tehát törekednünk a büntetések megállapításánál. Korántsem akarom ezzel azt mondani, hogy most már, midőn az újabb áramlatok még biztos révpartra nem jutottak, döntsük halomra büntetési institutióknak egész rendszerét. Az átalakítás csak lassankint haladhat; mert ha a büntetés

évszázados rendszerét egyszerre, gyökeresen át akarnók alakítani, az nem javítás lenne, hanem rombolás.

A törvény mostani keretén belől a védekezés gondolatát nagyon jól megvalósíthatjuk a Btk. 90., 91., 92. §-ának helyes alkalmazásával, mely szakaszok — tudvalevőleg — az individualisatiót írják elő.

Csakhogy tudnia kell a bírónak helyesen a bűnös ember jelleméhez alkalmazni a büntetést; s ebből a szempontból ki merem mondani, hogy a büntetés megállapításánál helytelenül járunk el; mert csak a formális enyhítő és súlyosító körülményeket vesszük számba; de nem azokat, melyek a bűntevő lelkének legmélyebb gyökeréből szivják életadó nedvüket; nem azokat, melyek a bűnös jellemét kiteszik.

Sokan érzik ezen baját a büntetési tétel megállapításánál követett mostani rendszernek; s ezen bajt, — mint említém, — azzal vélik elenyészteszhetőnek, hogy javaslatba hozzák a büntetési tartam fix megállapításainak eltörlését; s szerintük a letartóztatott akkor lenne kibocsátandó a büntetőintézetből, midőn az *erre* hivatott külön hatóság a *javulás* bekövetkeztét constatálja.

Szerintem ez célra nem vezethet; mert nem más, mint hypokrisis az, midőn azt hisszük, hogy a *javulás*, — *emberi bizonyossággal*, — a *letartóztatás tartama alatt megállapítható*.

Gondoljunk arra, hogy az emberi jellemet a maga meztelenségében, a maga valóságában, minden tettétől menten csak akkor ismerhetjük fel, ha az *akarat szabad* és részint physical, részint psychical kényszer alatt nem áll; mert hiszen végelemzésben a *jellem az akarat irányától, szokásos megnyilatkozásaitól függ*. Innen van, hogy az, a ki a külső ingernek könnyen aláveti magát, gyöngé jellemüként jelentkezik; ellenben, a ki a száz és száz féle ingernek ellenáll; s az indító okokat az értelem szövétnekével vizsgálja: öntudatos, szilárd jellemű. Így lehet levezetni a jó és rossz jellemet, a szerint, a mint az akarat az erkölcstelen, megvetendő s tiltott ingereknek nyüge alatt áll, vagy csak a jóra, megengedetre s nemesre engedi izmait a mozgató idegek segélyével működésbe hozatni.

Vajon a letartóztatás ideje alatt felismerhetjük-e a bűnös jellemét a maga valóságában? Vajon megállapíthatjuk-e alaposan, hogy a javulás bekövetkezett?

Erre *igen* csak az válaszolhat, a ki elég naiv azt hinni, hogy a *letartóztatott* akarata a börtön falai közt szabad, mentes minden kénysztől, s jelleme a maga valóságában is felismerhető. Ezt hinni, vagy ezt feltételezni képtelenség.

Lehet-e az akarat erkölcsi szabadságáról szólni ott, a hol a letartóztatott nagyon jól tudja, hogy a rossz jellem minden megnyilatkozása elkerülhetlenül maga után vonja a fegyelmi büntetést. A letartóztatott akarata éppen nem szabad, következkép igazi jelleme sem nyilatkozhatik meg, s a képzelt szabadság helyett kényszerzubbonyban mozog a jellem mindaddig, míg a letartóztatott a börtön falain belül érzi magát.

Tehát a letartóztató intézetben az igazi javulást; a jellem nemesbülését felismerni, ha nem is teljesen lehetetlen, de annyi bizonyos, hogy nagyon problematikus dolog.

Vakmerő experimentáció helyett vizsgáljuk a bűnösség valódi nagyságát; kutassuk a jellemben a társadalmi veszé-

lyesség fokát, s a Btk. 90., 91., 92. §-ok alkalmazásával szabjuk ki a helyes és igazságos büntetést.

Csak hogy az a baj, hogy azokat a körülményeket, melyektől az igazi bűnösség foka, a jellem romlottságának nagysága függ: a bíróságok ritkán méltatják eléggé; — s pedig azért, mert nagy hajlandóságuk van a *formális* mellékkörülményekre kiváló súlyt helyezni; azokra, melyek a *bűnösség* benső, az ember jellemében gyökerező sajátosságokkal semmi összefüggésben nincsenek.

A lehető legtöbbször halljuk a szokott formulát recitálni: a büntetlen vagy rovott multat; a kár csekély voltát, vagyon elleni bünteteteit; ittasságot a testi épség elleni bünteteteit. Elismerem, hogy mindez figyelembe veendő, de e mellett domborítsuk ki a cselekmény indító okát, azt a motívumot, mely a kart mozgásba hozta, s így ismerjük fel a bűnös jellemet; így tudjuk meg, hogy az mily mértékben veszélyes a társadalomra, s ebből folyólag ekként nyerhetünk biztos mértéket a büntetés kiszabásának nagy fontosságú munkájához.

A nagy mozgalom, mely a büntetés rendszerének reformálását tűzte ki feladatul, még forrongásban van; hogy a felszínre vetett eszmékből mi bizonyul életképesnek, mi nem, azt ma még nem tudjuk. De azt igenis tudnunk kell, hogy a bűnösség nagysága nem kizárólag a formális mellékkörülményektől, s egy bűnfaj keretén belől, nem is a jogsérelem nagyságától függ egyedül, hanem ezen tényezőktől s főképp azon, a jellem minőségére világot vető indító októl, mely az akaratot s az izmokat működésbe hozta.

Hogy mily szertelen különbség van a közt, ha a gyenge beteges anya lop, hogy beteg férjét, s hét gyermekét az éhenhalástól megmentse (bécsi eset) s midőn egy csavargó lop, hogy tovább is here életmódját folytathassa, ahhoz nem kell commentár. A formája, a megjelenési módja mindkét bűnesetnek egyforma, — s mégis ki ne látná, hogy az előbbi esetben a nyomor, az utóbbiban a társadalmi veszélyesség nyilvánult meg; ebből folyólag az előbbi esetben a büntetés föltételes elengedésének imperativuma, az utóbbiban pedig súlyos büntetés kiszabásának szükséges volta jelentkezik.

Mint említém, a rendszer reformálásától még messze vagyunk; de tudnunk kell, hogy a tulajdonképeni bűnösség nem az abstract, a tettestől különválasztott jogsérelemben, hanem a tettes jellemében rejlik, melyre az indító okok vetnek legnagyobb világot. Ha tehát azt akarjuk, hogy jogszolgáltatásunkban az igazság, vagyis a társadalmi szükség összerű nagysága nyilatkozzék meg: sohase hunyjunk szemet az előtt a tétel előtt, hogy a társadalomra legveszélyesebb a rossz jellem, tehát ez ellen küzdjünk s ebben keressük a bűnösség legmélyebb gyökereit.

Vargha Ferencz,
kir. ügyész.

Az örökösödési eljárási törvényjavaslathoz.¹

A hetedik fejezet a hagyaték átadásáról szól.

Ennek 76. §-a, hivatkozva a 60. és 67. §-okra, az átadó végzéssel a *külön okiratnak* és a *külön jegyzőkönyveknek* a bekebelezések fogyanatosítása végett történendő áttételét rendeli.

A telekkönyvi rendtartás 84. §-a többi közt azt is kimondja, hogy a hagyatéki bíróság végzéseinek, mint közokiratoknak alapján a bekebelezést a telekkönyvi hatóság fogyanatosítani köteles.

Ha tehát a hagyatéki bíróság kimondja átadó végzésében, hogy az örökös házasársa, vagy örökösei a saját telekkönyvi tulajdonait osztályegység alá bocsátották, ezt és ama birtokrészletet egy harmadiknak eladták, átruházták, átbocsátották ilyen egyesség szerint; a telekkönyvi kiigazi-

tásba eként a telekkönyvi tulajdonosok beleegyeztek; — ez közhitelű okiratban van kimondva: — azt a telekkönyvi hatóság fogyanatosítja.

Miért az úgy is túltömött telekkönyvi irattárt felesleges iratokkal szaporítani. De sokkal célszerűbb is, hogy ha a tárgyalási jegyzőkönyvben hivatkozott mellékletek a hagyatéki bíróságnál maradnak és szükség esetén az érdekeltek nem kell bíróságtól a telekkönyvbe vándorolni, ha esetleg azon iratok másolataira szükségük van, hanem mindent egy csomagban a bíróságnál, vagy a közjegyzőnél találhat meg.

A kilencedik fejezet 94. §-a külön végzést rendel hozni, ha valaki a hagyatéki ingatlanból valami részt megvett s ezen végzésbe a telekkönyvi rendtartás 73. §-a rendelete szerint a vett birtokrésznek vevő nevére leendő átiratását megengedi.

Eddig a mi bíránk a hagyatékot átadó végzésbe foglalták be ezt is.

Igy egy végzésben rendezve lett minden, a mi a hagyatéki vagyonnal összefüggésben volt és hivatalból lett a vevő tulajdonául bekebelezve.

Nem célszerűbb-e sommáson, mindent együtt, röviden végezni és a telekkönyvi állást a tényleges állapot szerint egyszerre rendeztetni?

A debreczeni kir. ítélőtábla 1892. évi 1. sz. döntvényében is ezt rendelte el, tekintetbe véván a telekkönyveink rendezésére hozott 1886. évi XXIX tcz. és 1888. évi 675. sz. igazságügyminiszeri rendelet intézkedéseit, melyek mind azt célozzák, hogy a telekkönyvek a tényleges birtoklásnak folytonosan hű tükröi legyenek.

Miért ezen cél elé szükségtelen akadályokat gördíteni? Ezt inkább elő kellene segíteni minden adandó alkalmal, hogy a telekkönyvek rendezése kevesebb millióba kerüljön és az új betétszerkesztő munka megkönnyebbüljön, rövidebb időt vegyen igénybe.

Ha az örökösödési ügyek, — a telekkönyvi rendtelenségek helyreigazítására való tekintettel, — a már felfejtett módon fognak tárgyalatni, és erre nézve a törvényhozás a legrövidebb utat megengedi; — az új betétek szerkesztői hamar végezhetik feladatukat. Így több millió kiadás lesz megtakarítva.

A tizedik fejezet az önjogu örökösöknek fenahagyott, ugynevezett hirdetményi eljárásról szól.

Ennek 102. §-a helyesen intézkedik, hogy az örökösödési bizonyítvány, az ingatlanok az örökösök nevére leendő bekebelezése végett a telekkönyvhöz hivatalból átteendő.

A 104. §. negyedik bekezdése meg ellenkezőleg azt mondja, hogy az örökösödési bizonylatra telekkönyvi bejegyzést nem lehet elrendelni.

Átalán véve ezen fejezet sok, egymásnak ellentmondó intézkedést tartalmaz.

Sokkal egyszerűbb volna, ha a hirdetményi eljárásnál is, örökösödési bizonyítvány helyett *átadó végzés* hozatnék és az ingatlanok tulajdonjoga — a fenforgó esetekhez képest — netalán igények és megszorítások, vagyis terhek mellett a jogosultakra hivatalból kebleztetnék be.

A tizenegyedik és tizenkettedik fejezetre, a melyek a külföldiek hagyatékára és az örökösök nem létében követendő eljárásra vonatkoznak, nincs észrevételem.

A tizenharmadik fejezetben a díjakról szóló §-ok között a 118. §. azon intézkedése méltánytalan, a mely azt rendeli, hogy a közjegyző a 117. §-ban megszabott díjért, a tárgyalásokon, idézések, megkeresések és jelentések, valamint a hagyatéki kimutatás és mellékletek szerkesztésén kívül még a *telekkönyvi és anyakönyvi kivonatokat is köteles beszerezni*.

Ezeket az érdekeltek maguk sokkal könnyebben és rövidebb idő alatt szerezhetik be, ha maguk személyesen járhatnak el; míg ellenkezőleg a közjegyző az illető bíróságot megkeresni, 15—30 nap után többször is megsüregetni kény-

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. l. a 25. és 26. számban.

telen, a mi sok irkálást, postadíjat és időt vesz igénybe. Így az eljárás az érdekelteknek több költségbe kerül, és az ügy is több hónap után lehet csak a szükséges iratokkal felszerelve.

Ezen fejezetben nincs kimondva, mint lesznek a közjegyző díjai behajtandók.

Az 1874. évi XXXV. tcz. 102. §-a röviden azt mondja, hogy a bírói díjak módjára.

Ezen általános, rövid kifejezés többféleképpen értelmezhető, sok zavart, bélyeghiányok miatt való leletezéseket, felfolyamodásokat, felterjesztéseket idézett elő.

Mig végre 12 évi vajadás után 1887 május 12-én a bel- és igazságügyi miniszterium 17668. sz. a., a kir. pénzügyi miniszteriummal egyetértve, a közjegyzői díjaknak az adósok ingóságaiból a pénzügyi hatóságok által leendő behajtását rendelte el.

Ez már igen sok papir- és tintavesztegetést kimélt meg; azonban ingóságok hiányában az ingatlanokra vezetett végrehajtás esetében a végrehajtási kérvényeknek és csatolmányainak bélyegmentességére, vagy a bélyeg előjegyzésére nézve nem történt intézkedés.

Igaz, hogy a pénzügyi közigazgatási bíróság 1885 szept. 2-án 5858 sz. a döntvényében a közjegyzői törvény 202. §-ára hivatkozva, a végrehajtási kérvényeket bélyegmenteseknek mondta ki; kérvényeinkre és annak csatolmányaira azonban a kellő bélyegeket a kincstár javára csak mégis felszámítottuk és eddig mindig ily módon jártunk el.

De ez mind ez ideig még sem volt törvénybe iktatva.

Most volna legfőbb ideje ezen fejezetbe venni fel, hogy a közjegyzői díjak, ezeknek hivatalos jelentései és végrehajtási kérvényei folytán a bel- és igazságügyi miniszterium 1887. évi május 12-én 17668. (Im. sz. a. kelt R. T. 101. sz.) számú rendelvényében foglalt szabályok szerint hajtának be az ingóságokból; az ingatlanokra vonatkozó végrehajtási kérvények és csatolmányaik is bélyegmentesek.

Mert, hogy a közjegyzők 2—10 frtig terjedő csekély díjaik behajtásáért végrehajtási kérvényeikre és azok csatolmányaira bélyeget felragasztani köteleztessenek, avagy a bírósági végrehajtóknak 10—20 frtig utazási költségeket előlegezzenek; ez nem volna sem méltányos, sem igazságos.

Mert, ha tekintetbe vétetik, hogy a díjak jó része, legkevesebb 10—20% ugys bevehetetlen, és ezen szenvedett káron kívül a közjegyző még a bélyeg- és előlegezett végrehajtási költségei elvesztésének is kitétetik: lehetetlenné lesz téve, hogy a tárgyalásokért hátralékban maradt díjainak behajtása iránt egyetlen lépést is tegyen.

Az 1882. évben több végrehajtási kérvényt adtam be több éven át felgyült hátralékos díjaim behajtása végett s hivatkoztam az 1874. évi XXXV. tcz. 202. §-ára, mely szerint ezek hivatalból behajtandók.

Bélyeghiány miatt megleletezték s több mint 900 frt felemelt illeték szabott ki reám. Ebből többet mint 100 frtot be kellett fizetnem, mert akkor még a pénzügyi miniszterium volt a harmadik forum.

A többire vonatkozólag a fizetési meghagyások akkor kerültek felebbezés alá, a mikor a pénzügyi közigazgatási bíróság már megalakult. Ez mentett fel a 800 frtnyi bírság-összeg fizetése alól.

Ezen kívül a végrehajtók többet, mint felénél, vagyont nem találtak, de utazási díjaikat fizetnem kellett és erre ment fel nagy része annak, a mit behajtottak.

Akadtt olyan végrehajtó, kinek négy végrehajtási kérvényem lett kiadva s egyetlen egyenél sem talált lefoglalható vagyont; nem hajtott be egyetlen fillért sem, de azért utazási és működési díjaiban reá kellett fizetnem 43 frtot.

A tizenharmadik fejezet a jogorvoslatokról intézkedik.

Ennek 125. és 126. §-ai kimaradnának, ha a közjegyző is első forummá tétetnék, mert akkor a felfolyamodás a tárgyaló járásbíróshoz, avagy közjegyzőkhöz volna beadandó.

A tizenötödik fejezet «befejező rendelkezések» 128. §. 6. pontja után következő harmadik bekezdésében azon rendelkezés: «ha a gyámhatóság a haláleset kijavítását, vagy más községben levő hagyatéki javak leltározását látja szükségesnek, ez iránt a hagyatéki bírósághoz fordul».

Ez az eljárást igen hosszadalmassá teszi. Sokkal egyszerűbb, rövidebb az az út, ha az árvaszék ezeket a szükséges iratokat közvetlenül rendeli meg. Ezt éppen annyi munkával megteszi, mint a járásbíróshoz megkeresését, és nem kell a járásbírósnak újlag munkát adni.

Minden egyes szám elintézése, kiadása 2—3 hónapi időbe kerül rendes körülmények között, úgy az árvaszéknél, a mint a bíróságoknál. És ebből következőleg, a kettőnél már 4—6 hóig fog az ügy késedelmet szenvedni.

Általánosságban: Bár sok helyes intézkedés van a törvényjavaslatban, a melyekkel a fenálló törvényeink számos hézaga fog kitöltetni, mégis azért: *mert minden intézkedést a járásbíróshoz kezében összpontosít, a mi eddig nem volt, ha a javaslat jelen alakjában válnék törvényt: a hagyatéki ügyek legkevesebb kétszer annyi irogatással és kétszer annyi idő alatt lesznek befejezhetők*; eltekintve attól, hogy az érdekelteknek kétszer annyi költséget is fognak okozni, mint eddig.

Egyszerűsíteni, decentralizálni kell itt is, mint mindenütt, ha gyorsan, rövid idő alatt és kevés költséggel akarunk haladni.

Szilágyi János,
m.-szigeti közjegyző.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Helytelen cégbejegyzés.

A budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék azon idő óta, mióta bold. Tóth Elek állott annak élén, jogászaink körében joggal és méltán oly bíróságnak tekintetik, melynek jó példáját az ország többi bírósága kellene, hogy kövesse. A munkaszeretet és szorgalom, a kötelesség pontos és lelkiismeretes teljesítése, a vonatkozó törvények és irodalom alapos ismerete egyaránt tünteti ki a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék bíráit. Midőn e tényt habozás nélkül szívesen konstatáljuk és elismerjük, mégis kell, hogy kiemeljük, hogy úgy, mint az állam többi intézménye, bíróságaink működése is folytonos és éber ellenőrzés alatt áll, úgy, hogy helytelenségek, szabálytalanságok és egyéb hiányok és hibák a közvélemény figyelmét sohasem kerülnek ki.

A budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék érdeműs működésének minden elismerése mellett is a szak- és napi sajtó nem egy ízben volt kénytelen e bíróság egyik-másik határozatát komoly kritika tárgyává tenni. Különösen cégbejegyzési ügyekben történt nem egyszer, hogy nevezett törvényszék nehézségeket teremtett, melyek a kicsinyesség bélyegét mutatták, és melyek sem a törvényben, sem a praxisban nem voltak indokolva. Például: Egy két tagból álló közkereseti társaság cégbejegyzésért folyamodott; de a budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék azért utasította el, mert a cég egyik belfogja a céget «X. testvérek», a másik «X. Testvérek» akarta jegyezni. (Az egyik a «testvérek» szóban a kezdő «t» betűt kis «t»-vel a másik nagy «T»-vel írta.) Egy másik közkereseti társaság cégbejegyzési kérelmével azért lőn elutasítva, mert a német cégjegyzésnél az egyik belfog az «&» jegyet, a másik az «et» szócskát akarta használni. Egy évtizedek óta fenálló fővárosi cég: «C. U. ...» cégét magyarul is kívánta bejegyeztetni, így: «U. C.». A budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék a kérvényt elutasítólág intézte el, azért, mert a C. betű különféle nevet jelenthet németben (Carl, Conrad, Cäsar stb.), és ha a cég magyarul is C. betűvel jegyeztetnék, különféle félreértések és névcserék volnának lehetségesek, melyek kikerülendők. Sok példával

szolgálhatnánk még azon tény illusztrációjára és megerősítésére, hogy a budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék cégbejegyzési kérdéseknél oly scrupulositással jár el, mely néha tulságig megyen, de a mely scrupulosításban mindig azon ohaj és akarat nyilvánul, hogy e bíróság a kereskedelmi cégjegyzékeket helytelen és szabálytalan bejegyzésektől megóvni, és így azoknak hitele fölött lelkiismeretesen őrködni kíván.

Készségesen megengedjük, hogy a bíróság van hivatva a cégjegyzékek mint igen fontos közokiratok fölött való ellenőrzés gyakorlására. Nemcsak méltányos, de helyes is, hogy az, a mi törvényellenesnek jelentkezik, a cégjegyzékekbe be ne vezethetessék. Tovább megyünk, és azt mondjuk: százszorta helyesebb a legkisebb és legcsekélyebb dologban is megütközni, mintsem felületes kezelés mellett törvényszerűségeket és szabálytalanságokat sanctionálni. De itt azt kívánhatnók, hogy a bíróság a *consequentia* erényét mutassa, és minden elbírálása alá kerülő esetben a törvényt és fenálló szabályokat vegye zsinórmértékül, és ne vegye észre az egyik esetben még a *szálkát* is, míg a másik esetben még a *gerendát* sem látja.

Térjünk a tárgyhöz. A fővárosban az utóbbi időben új részvénytársaság alakult. A társaság tervezetében az alapítók azt jelentették ki, hogy azon esetre, ha az alakuló közgyűlésen A. és B. részvényesek az igazgatóságba beválasztatnának, a részvénytársaság cégjegyzése úgy fog történni, hogy a céget jegyző két igazgatósági tag közül *egynek mindig A. vagy B. igazgatónak kell lennie*. Az alakuló közgyűlésen hat igazgató lőn választva, és egyuttal csakugyan határozatott, hogy a céget két igazgatósági tag fogja jegyezni, ezek közül azonban egynek mindig A. vagy B. igazgatónak kell lennie. Hogy a dolgot még világosabban bemutassuk, jelöljük meg a hat igazgatót A. B. C. D. E. F. betűvel, C. D. E. F. igazgatók közül *kettő együtt* nem jegyezhetik a céget jogérvényesen, hanem közülök csak az *egyik*, mert a másik cég-aláírást *mindig* A. vagy B. igazgatónak kell eszközölnie. Más szóval: A. és B. igazgatósági tagoknak jogköre korlátlan, míg a másik négy igazgató (C. D. E. F.) jogköre korlátozva van. (Ilyen határozatot tehát már a tervezetbe sem lehetett volna felvenni, annál kevésbé a közgyűlésen sanctionálni, mert e határozat a kereskedelmi törvény 190. §-a ellen van.)

A részvénytársaság immár a cégjegyzésért folyamodott, a budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszékhez. E bíróság a társaságot a nevezett megszorítás dacára a cégjegyzékbe akadálytalanul bejegyezte.

Nézzünk már most a törvényt. A kereskedelmi törvény 190. §-a szószerint így hangzik: «Az igazgatóság jogkörének az alapszabályokban vagy közgyűlési határozatban megállapított korlátozásai harmadik személyek irányában joghatálylyal nem bírnak». Mit jelent e törvényhely, összehasonlítva ugyancsak a kereskedelmi törvény 182. §-ával? Annyit jelent, hogy a részvénytársaság igazgatóinak száma nincs meghatározva, egy vagy több lehet, de azt is jelenti, hogy az egyszerűen már megválasztott igazgatósági tagok a társaság ügyeit egyformán korlátlanul vezetik, hogy az igazgatósági tagok jogkörének korlátozása tiltva van, és ha ez mégis tervezetett vagy megtörtént, *harmadik személyek irányában joghatálylyal nem bír*. A törvény oly világosan szól, hogy itt sem komentár, sem valami különös interpretációra szükség nincs. Mi következik ebből? Az, hogy oly határozat, mint a fent ecsetelt, mely által a *részvénytársaság igazgatósági tagjai csak egyikének is jogköre csorbát szenved*, érvénytelen, de a törvény világos szavai mellett teljesen értéktelen és célt tévesztett is, tehát a *cégjegyzékbe be sem vezethető*. Mert, ha a cégjegyzék közokirat számba megy, melynek becse, értéke és hitele felett őrködni a bíróság kötelessége: akkor abba oly adatok fel nem jegyezhetők, melyek a törvénybe

ütköznek. Ez világos. Egyrészt a legcsekélyebb szabálytalanságban törvényellenességet látni és a bejegyzést megtagadni, másrészt egy közgyűlésnek a törvény szabványaihoz homlok-egyenest ellenkező határozataira a cégjegyzékbe való felvétel által megadni a sanctiót: legalább is inconsequens eljárás. Nézetünk szerint a részvénytársaság igazgatóságának jogviszonya harmadik személyek irányában, mely a *törvény* által van szabályozva, illetve az igazgatóságnak jogköre harmadik személyek irányában a cégbejegyzés által nem szenved változást, minthogy a kereskedelmi törvény 190. §-a tiltakozik ellene. Ne mondja senki, hogy a cégjegyzés ténye nem markol bele az igazgatóság jogkörébe. Nagyon fontos actus a cégjegyzés actusa, és nagyon is belenyúl az igazgatóság hatáskörébe. A kir. Curia 1885. évben hozott egyik ítéletében egy felperesként fellépett hitelbankot egyik nagyobb összegre rugó követelésével csakis azért utasított el követelésével, eltérőleg a két első forumtól, mely a követelést megítélte volt, mert a szóbeli szerződés felperes és alperes közt nem oly módon történt, mint ez az alapszabályok által a cégjegyzésre vonatkozólag határoztatott. A kereskedelmi törvény 190. §. akkor is alkalmazandó és az esetben is megtartja erejét, ha a közgyűlésnek a törvénnyel ellenkező vagy a törvénynek meg nem felelő határozata akár tévedésből, akár más okból a kereskedelmi cégjegyzékbe bejegyeztetett is. És éppen, mert ez így van, és mert a törvény határozata, ha az imperative hangzik, hatalmasabb, mint a cégbejegyzés ténye: éppen azért az ilyen cégbejegyzés hasztalan, céltévesztett, a miért is kikerülendő. A többször említett bíróság tehát tévedett, a midőn a közgyűlés oly határozatát jegyezte be a cégjegyzékbe, melylyel az igazgatóság jogköre korlátoztatott, minthogy a kereskedelmi törvény 190. §-a ily korlátozást meg nem enged, és ha mégis megtörtént, harmadik személyek irányában hatálytalanak nyilvánít. *M—s L.*

Szövetkezet-e vagy részvénytársaság?

«Három legjelesebb bíróságunk»-nak mondja dr F. S. a Jogt. Közl. 25. számában azon bíróságainkat, a melyek a 21. számban közzétett New-York perbeli ítéleteket meghozták. A mit azonban egyik kezével adott: az elismerést, elveszi azután mind a kettővel, mert a guny fegyvereivel ostromolja azon ítéleteknek egész tartalmát. Sine ira et studio akarom a magam részéről kifejtetni röviden, hogy kinek van igaza: a pártatlan bíróságoknak-e, vagy a gunyolódó bírálónak.

Az ítéletekből én a következő helyes eszméket olvasom ki. Ha bármennyire büszkék volnánk is a magyar keresk. törvény jóságára, azt még sem követelhetnők meg, hogy a francia, angol, amerikai társulat ne a saját hazája törvényei szerint alakuljon meg, hanem a magyar törvény szabályai szerint. Ellenkezőleg, ily külföldi társulatoknál egyéb meg nem követelhető, mint hogy alakulása a maga államának törvényei értelmében megtörtént legyen és belföldi ügyletei tekintetében magát a magyar törvénynek alávesse. Tudjuk azonban azt, hogy az egyes társulati kategóriák a különböző törvényekben nincsenek egyenlően szabályozva. Nevezetesen az angol jog, mely e téren Amerikában is alkalmaztatik, egészen elütően szabályozza a részvénytársaságokat és kölcsönös társulatokat, mint a mi jogunk, úgy hogy Angliában vannak részvénytársaságok, melyek részvényesei egész vagyosnukkal felelősek, unlimited companies. (96 ilyen keletkezett Angliában 1856-tól 1868-ig.) — Léteznek továbbá olyan kölcsönös társulatok, melyeknél részjegyek, üzletrészek nincsenek — a hires Raiffeisen-féle kölcsönpénztárak, — s melyek, noha részvénytőkéjük nincs, mégis nagyobb biztonságot nyújtanak a részvénytársaságoknál, mert a nyereséget a tagok közt nem osztják fel, hanem összegyűjtik tartalék-alapnak és ez által ezen társulatok saját vagyonhoz jutnak,

mely nincs a tagok kilépése által veszélyeztetve, mely tehát a hitelezőknek teljes biztosítékot nyújt és a tagokat a szavatolás veszélyétől megóvjá.

Mit tehet a magyar bíróság, ha ilyen, a magyar törvény szabályaitól elütő módon szervezett társaság kéri a bejegyzését? Be kell jegyeznie, mert eleget tesz a magyar keresk. törv. 210. és 211. §-ainak, és kitünteti a cégjegyzékben, hogy részvénytársaság, vagy szövetkezet, a szerint, hogy melyikhez áll közelebb. De ezen cégjegyzékbeli kitüntetésnek egészen más lesz a jelentősége, mint a belföldi társulatnál. Az utóbbinál a cégjegyzék tartalmának teljesen fednie kell a magyar keresk. törv. követelményeit; míg a külföldiekénél az teljes lehetetlenség. Azért a ki külföldi társulattal szerződik, az ne elégedjék meg a cégjegyzék megtekintésével, mert az egymaga neki teljes utmutatást nem adhat, hanem ha tényleg érdeke megtudni a társaság való jellegét és szervezetét, úgy tanulmányozza a bejegyzési kérvénynél elfekvő okmányokat. E nélkül megeshetik az a baj, hogy részvényt vásárol és ezzel egész vagyonára kiterjedő kötelezettséget vállal, s érheti az az öröm, hogy minden szavatosság elvállalása nélkül tagja lehet egy kölcsönös társulatnak.

Teljesen igaza van tehát a bíróságnak, a midőn azt mondja ki, hogy megtévesztés és menthető tévedésre nem hivatkozhatik az a biztosított, a ki csak a cégjegyzékből merítette abbéli véleményét, hogy a New-York részvénytársaság, mert ha ő a szervezet minőségére oly nagy súlyt helyezett, úgy meg kellett az okmánytárban őrzött okmányokat is tekintenie, csak ezek lévén alkalmasak arra, hogy a leglényegesebb kérdések tekintetében felvilágosítást adhassanak.

Ezzel igyekeztem az ítéletekben kifejezésre jutó első elvet kimagyarázni.

A második az, hogy a megkötött szerződést a bíróság mindaddig hatályosnak köteles tekinteni, a míg annak hatálytalánítását kényszerítő okok nem követelik. Ily kényszerítő okot a bíróság a jelen esetben fenforogni nem lát. Azt állítja ugyanis a biztosított, hogy ő a biztosítási szerződést azért kötötte meg, mert bízott a részvénytőkében, mely neki elegendő garantiát nyújtott s a melytől elesett, a midőn kitünt, hogy a biztosítónak nincs részvénytőkéje. Ezt az állítást a bíróság el nem hitte neki, mert összesen 200,000 dollár részvénytőke volt bejegyezve, mint a mennyivel a New-York 50. év előtt megalakult, és ezen összegből egy-egy biztosítottra egy dollár sem jutna biztosítékul és hogy ezen egy dollárnyi biztosíték buzdította a biztosítottat a biztosítás megkötésére, azt tán elhiszi a gyermek a mesélő dajkájának, de komoly argumentum számba nem mehet. A részvénytőkének az eltűnése e szerint nem elég ok a szerződés hatálytalánítására, még pedig annál kevésbé, mert ezen biztosítónak sok száz millióra menő nyereségyfeleslege és díjtartaléka van az esetleges veszteségek fedezésére, a mi mind talált fedezet a biztosított részére, mert hisz ő nem látta az okmánytárt, csakis a cégjegyzéket és ez azokról mit sem tud.

De talán fontosabb ennél és elegendő ok a hatálytalánításra a biztosított felelősségének nagyobb foka, fokozottabb szigora? A New-York alapszabályai és minden egyes kötvénye szerint utánfizetésre a biztosított semmiképp sem szorítható. Megfelel ennek keresk. törvényünk 505. §-a és az annak alapján keletkezett joggyakorlat is, a mely a visszatérő időszakokban fizetendő biztosítási díjak peres behajtását nem engedi és így a díjak be vagy be nem fizetését tisztán a biztosított tetszésére bizza. A felelősség terjedelme tehát olyképp fejezhető ki, hogy a biztosított ki van téve annak a veszélynek, hogy a befizetett díjaiért a kikötött biztosítási összegnél kevesebbet, vagy semmit sem fog kapni. Ezen veszélynek azonban a biztosított nemcsak

a kölcsönös biztosító társulatoknál van kitéve, hanem a biztosító részvénytársaságoknál is, mert ezek sem fizetnek, ha elvesztik a vagyonukat, a mint ezt már hazánkban is észlelhettük.

A biztosítottak felelőssége sem fokozottabb tehát a New-Yorknál, mint a magyar-franciánál, a mely részvénytársaság és éppenséggel nem más ma a New-Yorknál, mint volt akkor, a midőn még ez utóbbinak 200,000 dollár részvénytőkéje volt, a melyet meggazdagodása után visszafizetett és szintugy nem más, mint az Equitablenél, a mely a 100,000 dollár részvénytőkét részvényeseinek vissza nem fizette, hanem nekik évenként bizonyos nagyságu osztalékot kifizet.

Csak nem szabad ezen kérdés meglátolásánál az embernek a szemeit erővel behunynia, nem szabad úgy tenni, mintha ezen óriási biztosító társulatot olyan szövetkezetnek tekinthetnők, mint a minő szövetkezetet keresk. törvényünk szabályoz, nem szabad azt mondani, a mit dr. F. S. ur mond, hogy az ily társulatok a személyes közreműködésre, a tagok személyére, és nem a tőkére vannak alapítva. Hogyan lehet ilyet csak elképzelni? Oly társulatnál, mely az egész világon el van terjedve, nem lehet a tagok közti kapcsolat oly szoros, egymásnak a felbecsülése oly pontos, mint akár a soroksári népbanknál, a melynek áldásos működése egész Soroksárra és vidékére kiterjed. Ha el kell ismernünk azt, hogy ezen biztosítottakra törvényünknek a be- és kilépés, a kizárásra vonatkozó szabályait képtelenség volna alkalmazni, úgy ne tegyünk úgy, mintha az összes idevágó kérdéseket a magyar keresk. törvény fonalán lehetne és kellene csak megoldanunk.

Igaz, a belföldi ügyletekben a biztosító alkalmazkodni tartozik a magyar törvényhez. Ha tehát a biztosítási feltételek a magyar lex cogenssel ellenkeznek, úgy a feltételek hatálytalanok. De a szervezet kérdését, a biztosító és a tagok felelősségét ez nem érinti, erre nézve — bárhol merüljön is fel a jogvita — a biztosító saját hazájának a törvényei, a saját hazájának illetékes hatósága által jóváhagyott alapszabályai s alapító okmányai az irányadók és hogy ezeket dr. F. S. ur nem ismeri, az kirí cikkének minden sorából.

Az ítéletek eszmemenete ezek szerint a következőkben adható. Az érvényesen létesült szerződés nem hatálytalánítható, mert a biztosított nem volt menthető tévedésben, mert továbbá a biztosító ugyanazon garantiákkal rendelkezik most is, a melyeket a szerződés megkötésekor a biztosított nála feltételezhetett, mert végül a biztosított felelőssége nem más, mint a minőt az ajánlat aláírásakor vállalni akart.

A bírálat semmi különbséget sem tesz a cégjegyzék jelentőségére, a mint az bel- vagy külföldi társaságra vonatkozó adatokat tartalmaz, s a részvénytársaságok és szövetkezetek közti különbségeket olyképp adja elő, mintha ezek fix, mindenütt elfogadott és egyformán alkalmazott fogalmak volnának. Hogy ily uton persiflage-ra jut és gunyolnia kell a három «legjelesebb» bíróságot, az kiinduló pontja tévességének csak egyszerű folyománya. A mit pedig a New-York társulati alakzatáról mond, az lehet szüleménye phantáziájának, de egy kis hibában szenved: egy betűje sem igaz, és csak arra vagyok kíváncsi, hogy honnan merítette azon ki nyilatkozást, hogy a New-York sem részvénytársaság, sem szövetkezet, hanem egy csomó gazdag ember részéről összetoborzott tőkével bíró magánjogi társaság, mely tőkéjét biztosítási ügyletek kötésére használja; már most az által, hogy az illető tagtársak csak betételeikkel érdekelvők az ügymenetnél, közelednek a részvénytársasághoz, az által, hogy az egyes személyek is előtérbe lépnek, hasonlít a szövetkezethez. Ismétlem, ebből egy szó sem igaz és minden szavát megczáfolják a New-York alapító okmányai; tisztán kölcsönös társaság az ma, a hová se gazdag, se szegény ember nem tesz be magánbetétet, hanem a melyben csak a biztosítottak díjbetételei vannak. Igaz csak annyi, hogy nem olyan szövetkezet, a milyennek a mi keresk. törvényünk

a szövetkezeteket contemplálja. Czikkíró ur azt is olvassa ki az ítéletekből, hogy a New-York-nak van még 200,000 dollár részvénytőkéje, a mi szintén csak azt mutatja, mily kevésbé foglalkozott bírálata tárgyával, és mennyire nincs fogalma ama társulatról, a melyről olyan sokat ír.

Dr. Gold Simon.

A rendelkezésre bocsátás.

A m. kir. Curia ítéletei irányadóul szolgálnak az egész joggyakorlatnak.

S ha nem is vállalkozunk mindig az ország legmagasabb ítélőszékének tömjénezésére, készséggel el kell ismer-nünk, hogy döntései legnagyobbbrészt az egészséges haladás felé vitték judicaturánkat. Akaratlanul is feltámadnak bennünk ezen reflexiók, midőn a Curianak egy újabb ítéletét olvassuk, melyben elhagyva a kereskedelmi törvény szabályozta merev rendelkezésre bocsátás formáit, méltányosságból meghosszabbítja annak határidejét, és így megtöri azt a noli me tangere-t, melyet bíróságaink a 24 órai és postaváltási rendelkezésre bocsátási idő tekintetében ítéleteikben kifejezésre juttatnak. A Curia ugyanis egy concret esetben, a hol a szállítás helyéül egy közbeneső állomás volt megjelölve (ab Bugyi), mindkét alsóbíróság ítéletének megváltoztatásával kellő időben történtnek mondotta ki a rendelkezésre bocsátást, mely a távolabb eső üzleti telep helyen (Vác) történt, és elutasította felperest keresetével az áru rossz minősége miatt.

Mi ez ítéletben csak kedvező symptomát látunk, de sem a törvényhozás, sem a judicatura itt meg nem állhat. A rendelkezésre bocsátás kötelezettsége stricte véve csak a kereskedelmi insolititás melegágya.

Naponként vagyunk tanúi ezeknek a jeleneteknek a bíróságoknál.

Midőn vidéki, műveletlen, tapasztalatlan emberek töltik meg a bíró szobáját. Elpanaszolják, hogy liqueur helyett festett vizet, zsir helyett mindenféle keveréket stb. kaptak, előhúzzák zsebeikből a corpus delictiket, de a bíró állhatatosan csak egy kérdést intéz hozzájuk: rendelkezésre bocsátotta-e ön az árut? Nagy időbe kerül, míg az alperes ezt megérti, persze hogy nem tette, hiszen írni olvasni se tud. De mire való is az, mikor az áru oly szembeszökően rossz, ott fekszik nála, felperes bármikor átveheti. Felperes azonban csak annyit mond, hogy miután a rendelkezésre bocsátás meg nem történt, kér ítéletet. És az ámuló alperest elítélik a festett víz liqueuri árában, még meg is leletezik, mert kétségbeesésében sehogy se tudja felfogni, hogy ennek a reá nézve oly érthetetlen ítéletnek bélyegét felében neki kell leróni.

És ha közelebb megtekintjük ezt a főfontosságú rendelkezésre bocsátási értesítést, úgy találjuk, hogy ez nem más, üres formánál, mely előnyt biztosít az ügyesnek, a tapasztalatlan felett.

Mert a rendelkezésre bocsátás elmulasztása ha nem is jár jogkövetkezményekkel, az eladó jogain csorbát nem ejt. A 351. §. megóvjá az eladó jogait, ha a vevőt az átvételben késedelem terheli, a 552. §. az esetre, ha a vevő a vételár lefizetése tekintetében késedelembe van.

Mi czélja van tehát ennek az értesítésnek, mely amugyis pusztán önkényszerű is lehet, mert a törvény a vevőt sehol sem kötelezi, hogy az árut szakértőkkel vizsgáltsa meg.

Érdemes-e ezért az üres formáért kitenni a jóhiszemű vevőt az eladó fondorkodásainak, ki bízva abban, hogy vevője a törvényt nem ismeri, hogy leveleit nem másolja, tanukat a levél írásánál nem alkalmaz, egyszerűen letagadja a rendelkezésre bocsátást még akkor is, ha az tényleg megtörtént. Igaz, ez esetben főesküvel való bizonyításnak helye van, de hogy mily garantiát nyújt ez a bizonyíték, ezt bővebben fejtegetnünk felesleges.

De nézzük tisztán jogi szempontból, vajon jogosult-e a rendelkezésre bocsátás követelménye. A kir. Curia és a judicatura immár egyöntetűen kimondja, hogy meg nem rendelt árut rendelkezésre bocsátani nem kell. Ha tehát a vevő liqueurt rendel és szeszes vizet kap, az utóbbit meg nem rendelve, a rendelkezésre bocsátás szüksége elesik. Ha valakinek a liszt helyett 3-as lisztet küldenek, meg nem rendelt árut kapott és így a rendelkezésre bocsátás kötelezettsége kell, hogy elessék. Szóval, ha stricte vesszük, a vevőre nézve csak azon áru tekintetében állanak be kötelezettségek, melyeket és a milyen minőségben azokat rendelte. Valamint tehát a vevő jogcselekményre nem kötelezhető oly áru tekintetében, amilyent meg nem rendelt, ezen kötelezettség be nem állhat oly árura nézve sem, melyhez hasonló rendelt, de mely még sem az, mint a mit a vevő megrendelt. Oly jogcselekmény elmulasztásából tehát, melyre a vevő nincs kötelezve, reá hátrányok jog és igazság szerint nem hármozhatnának.

Egyáltalában nincs ok arra tehát, miért mellőztessék az áru minőségének megvizsgálása a perben egy pusztá forma elmulasztása miatt s bármily tudós theoriákat is hozzanak fel a rendelkezésre bocsátás szükségessége mellett, ez nem egyéb, mint a formának követelése az anyagi igazsággal szemben, és így az ítéletek, melyek ez alapon hozatnak, csak formálisan igazak, de nem felelnek meg ama fő jogi elvnek, hogy senki más kárán jogtalanul ne gazdagodjék.

És ha megkövetelhetjük a forma tudását és betartását rutinált kereskedőktől, teljesen méltánytalan ugyanazt követelni műveletlen iparosoktól és magánosoktól, s így ha concedálnunk is kellene a rendelkezésre bocsátás kötelezettségét oly kereskedőknél, kiknek üzlete a kisipar körét meghaladja, nem concedálhatjuk az ezen aluli ipart üzőknél és magánosoknál.

A mi jogos, az nem lehet mindig erkölcsös, ezzel a jelszóval vigasztalják magukat azok, kik a formális jog pusztításait észlelik, de ne feledjük el, hogy a helyes jogfejlődés iránya éppen az, hogy a mi jogos, az egyuttal igazságossá legyen, és azért nem szabad elmulasztanunk egy alkalmat sem, mely ledöntse azon korlátokat, melyek e két fogalmat egymástól elválasztják. Ily pusztító forma, ily korlát a kereskedelmi törvény 346. §-a is, eltörlése a törvényhozás, enyhítése a judicatura kötelessége. *Dr. Szokolczai Árpád.*

A hercegprimás elleni merénylethez.¹

Hirlapilag egész terjedelmében közöltetett a budapesti törvényszék vádhatározata, mely szerint Csólics Mihály vádlott ellen a Vaszary Kolos hercegprimás ellen elkövetett, a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntettének a Btk. 65. §-a szerinti kísérlete miatt emelt vádnak hely nem adatott s az ez irányban megindított bünvádi eljárás meg lett szüntetve és csupán a Köhl Medárd primási titkár sérelmére elkövetett s a Btk. 279. §-ába ütköző szándékos emberölés büntettének, a Btk. 65. §-a szerinti kísérlete miatt hozatott a vádlott ellen vádhatározat.

A tényállás országszerte ismeretes.

Az indokolás szerint a törvényszék a hercegprimás elleni gyilkosság véghezvitelét megkezdettnek nem tekintette: «Mivel az emberi élet kioltását előidéző cselekmény véghezvitelének megkezdését csak oly, közvetlenül a halál előidézésére irányuló alkalmas tevékenység képezi, mely nem szükségelvén még valamely új közbeeső actus elkövetését, akadálytalan lefolyásában a halált tényleg előidézi».

Ezen indokolás helyes a befejezett büntettel szemben, de a kísérlettel nem. Csak a befejezett büntett véghezvitele akadálytalan, a kísérlet megakadályozott. Az akadály el,

¹ Tárgyhalmaz miatt késett.

vagy el nem háríthatása az ok, a mi a véghezvitelbe, vagy be nem fejezhetését okozza. Itt összefügg az ok az okozattal. Ezen összefüggés teszi a vádlott tettét a véghezviteli cselekvés megkezdésévé. Csak az oly tett nem megkezdés, a mi össze nem függ, vagy nem büntett. De a mi büntett is, összefügg is, az megkezdés is.

Mely megkezdés után következett volna, mint folytatás, a továbbcselekvés. Ez kétségtelen. A mely tett pedig folytatása egy előbbeni tettek, azon előbbeni tett megkezdése az utóbbinak. Ha a célcselekmény megkezdő cselekvése büntett, a szándék objectiválásának a megkezdése befejeztetett. Az elhárítandó akadálybüntett nagysága csak a perseverantia erejének és a dolus magasságának a fokmérője. Nemcsak a büntett elkövetői, a cselekvők lehetnek többen. Az általuk elkövetett cselekmények is lehetnek többen. S a mint a többcselekvőknek egy célban való összetartozandósága egy tettestársaságot állapít meg, úgy a többcselekményeknek egy célzott elkövetésére irányuló volta is egy cselekménytársaságot állapít meg.

Büntetőjogi alapelv az, hogy egy büntettnak több cselekvő alanya, több büntettnak egy cselekvő alanya, egy büntettnak több szenvedő alanya, több büntettnak egy szenvedő alanya lehet. Itt egy büntett van, több szenvedő alanyval.

A hiba az ügyész indítványából ered. A vád concursens cselekmények miatt tétetett. Concurrentiában a két cselekmény nem állhat meg. Mert nincs csak egy cselekvés. De összetételben megállhat. Egy egységben kaphatja csak meg mindkettő igazságos büntetését.

Az ilyen hibáknak az a téves nézet az alapja, mintha a cselekmények cumulatioja enyhébb büntetést involválna a conconcursens alaknál. Pedig nem. Mert itt is, ott is a tulsúlyelmélet alapján szabatik a büntetés. A minősítésnél pedig a befejezett büntettek is absorbeálatnak a súlyosabb kísérleti cselekmények által. A büntetés tehát így is, úgy is egyforma lehet a jelen esetről.

Cumulálva beleolvad a cél is az anyagba. Az intellektualis elem a materialissal együtt hoz méltó büntetést; míg a törvényszék vádhatározata szerint a célsúly kihullott az igazság mérlegének serpenyőjéből. Az ellensúly, a büntetés annival kevesbedik. Az igazság követelménye pedig az, hogy úgy minősítsenek a cselekmények, hogy azoknak legparányibb porczikája se maradjon büntetlenül. Még a cél sem. Mivel a bűnös célmótvum is lehet nemes, vagy nemtelen, a mi pedig a büntetést nagyban befolyásolja.

Itt tehát egy befejezett és egy kísérleti, esetleg két kísérleti cselekmény forog fen, de nem többségben, hanem egységben. Így egyik sem marad büntetlenül. Különben ezen esetről a dolus alternativus miatt szó fér a gyilkossági kísérlet megállapíthatásához is, hézag lévén a praemeditatióban.

Kunfalvy István,
nyiregyházi kir. tszéki bíró.

Különfélék.

— A kir. Curia köréből a következő sorokat vettük:

«A *Jogtudományi Közlöny* f. é. 24-ik számában a «Különfélék» rovatában foglalt azon közlemény, hogy: «a kir. Curia a 202. sz. a. közölt gyermektartási perben az alsófoku bíróságok ítéleteit feloldotta, az anya születési bizonyítványának hecsatolása végett; pedig a kívánt bizonyítvány már a keresetbe volt csatolva s az iratok közt volt,» — nem felel meg a valóságnak; mert igaz ugyan, hogy a keresetben A. és B. alatt két anyakönyvi kivonatra történik hivatkozás, de hogy ezek közül első ízben csakis az A. alatti volt csatolva a kir. Curiára felterjesztett iratokhoz, arról igen könnyen meg lehet győződni a budapesti VI. ker. kir. járásbírósnál levő periratok betekintése által. A kir. Curia feloldó végzésének

hozatalakor a kir. Curiára felterjesztve volt periratok minden darabjára kék írónnal fel van jegyezve a 9625/92. ígató szám. Ezen szám pedig csakis az A. alattira van feljegyezve, míg a B. alattira nemcsak ezen szám, hanem még a kereset száma sincs feljegyezve; s így kétségtelen, hogy a B. alatti csak a feloldás után lett az iratokhoz csatolva.»

A beküldő erre a következőket írja nekünk:

«Igaz ugyan, hogy a B. alatti a kék czeruzás szám nincs rajta, de nincs rajta a C. alatti sem, a melyről pedig a Curia sem állítja, hogy nem volt csatolva. A kérdéses B. alatti a keresetbe csatolva s az iratok közt volt. A járásbírósnál iratjegyzék szerint, mely a Curiára fel volt terjesztve, felment a kereset az A. B. C. a. mellékletekkel. Ha tehát a Curián a B. a. mégis hiányzott, úgy a B. a. felküldését rendelvénnyel kellett volna követelni és nem volt szükséges az ítéleteket feloldani.»

— Dr. Illés Károly büntetőjogi kommentárjának második kiadásából megjelent az első kötet harmincz ivnyi terjedelemben. E kötet az általános részt öleli fel, azt a részt, mely az első kiadásban a legfogyatékosabb feldolgozásban részesült. Az új kiadásban a régre nem is ismerhetni rá. Lényegileg egészen új mű ez; csakis a tárgy azonossága köti össze a másikkal. A judikaturának már csaknem áttekinthetetlen anyaga teljesen fel van használva és megfelelő csoportokban bemutatva és feldolgozva. Nem habozunk kijelenteni, hogy ezen kommentár valósággal nélkülözhetetlen lesz mindenkire nézve, a ki a magyar büntetőjoggal akár gyakorlatilag, akár elméletileg foglalkozik. A magyar irodalomra is kiterjed szerző figyelme. Száznál több magyar író idéz művében. Azonban a viszonyokat ismerő ezen kommentárból azt a benyomást nyeri, hogy a szerző bizonyos újabb felmerült eszméktől fél, és ha egyet-mást ezen újabb dolgok közül acceptál, úgy tünteti fel, mintha az a kommentár talajából nőtt volna ki.

— A sommás eljárásról szóló törvény, mint 1893. évi XVIII. törvénycikk, a fizetési meghagyásokról szóló törvény pedig mint 1893. XIX. törvénycikk a törvénytárban közzétetett. Már jelent meg e törvényekből kézi kiadás is (Politzer Zs. kiadásában), melyet dr. Balog Arnold látott el jegyzetekkel. Fel van használva e jegyzetekben a törvény miniszteri indokolása, valamint az igazságügyi bizottság jelentése is. A törvényben hivatkozott régebbi törvényes intézkedések szintén idézve vannak. A két törvény ára vászonkötésben 1 frt 20 kr.

— A pozsonyi kir. akadémián a most lefolyt 1892/3-iki tanévben 126 joghallgató volt beírva, és pedig az I. évi jogi tanfolyamban 42, a II. évi jogi tanfolyamban 43, a jogtudományi (III.) tanfolyamban 19, az államtudományi (IV.) tanfolyamban 22. Vallás szerint volt: római kath. 83, görög kath. 2, görög keleti 1, ágostai vall. 29, helvét vall. 9, izraelita 2. Nemzetiség szerint volt: magyar 120, német 5, horvát 1. Ösztöndíj élvezett 15 hallgató 2469 frtnyi összegben. Az igazgatón kívül az említett kir. akadémián működött az 1892/3-iki tanévben 11 rendes tanár és 2 magántanár, s az akadémiai könyvtárnok. A nevezett tanév első felében 28 tantárgy adatott elő, hetenkénti 113 órában, a második félévben pedig 30 tantárgy, hetenkénti 107 órában. Az említett tanévben megtartott 49 első alapvizsgálat, 27 második alapvizsgálat, 18 jogtudományi és 10 államtudományi vizsgálat. Az akadémiai könyvtár könyvállománya a tanév végén 14,054 kötetből állott. Az akadémián fenálló jogász-segélyező-egylet alaptőkéje a mondott tanév végén 20,400 forintnyi értéket képviselt.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— Az áruhatáridőüzlet. Az áruhatáridőüzlet abban áll, hogy bizonyos árúk mennyisége és minősége tőzsdei szokások által meghatározottatik, és azok e szokások alapján bizonyos határidőben szállítandólag adatnak illetve vétetnek, úgy, hogy a határidő elkövetkeztekor áremelkedés vagy árcsökkenés esetén az ügylet a különbözet kiegyenlítése által is lebonyolítható. Ezen üzletág Németországban az utóbbi időben számos kifogásnak volt kitéve azon alapon, hogy ez csak a játékszenvedély kielégítésére jó, anélkül, hogy vala-

mely gazdasági szükségletnek megfelelne. A hamburgi kereskedelmi kamara azonban legújában mellette nyilatkozott az üzleti nem fentartásának. A határidőüzlet a kereskedőre nézve szükséges azért, mert az üzlet megkötésének időpontjában előre biztosíthat magának bizonyos mennyiségű árut bizonyos árban, és üzleteit ezen számítás alapján rendezheti be. A határidőüzlet e szerint mintegy biztosítási ügylet a kereskedő részére, mely azt az áremelkedésnek és árcsökkenések esélyei ellen biztosítja. A határidőüzlet az árak normális alakulását nem gátolja, mert azokat nagyban mégis a kereslet és kínálat viszonya szabályozza. Igaz ugyan, hogy a speculatio folytán az árak ideiglenesen el is térnek a normálisoktól, de az árak e fluctuációja rendszerint csak a kereskedőket éri, nem pedig a fogyasztókat, mert az ár, mire az áru a fogyasztókhoz jut, a rendes niveau-ra száll. Igaz az is, hogy az áruhatáridőüzlet alkalmat nyújt az árukkal való tőzsdei speculációra, és így tőzsdejátékra is, ez azonban nem ok arra, hogy az üzletág betiltassék vagy korlátoztassék. Az emlékirat kiemeli azt is, hogy egyes országok a többiek nélkül ily szabályozást vagy korlátozást meg sem kísérelhetnek, azért, mert avval csak azt érnék el, hogy az üzletág a szabad forgalmi országokba vonulna át.

— **A bírósági végrehajtó jogállása.** A német jogászok közt nagyon vitatott kérdést képez az, hogy a bírósági végrehajtó akkor, mikor a kézbesítéseket vagy a végrehajtások foganatosítását végzi, egyedül mint állami közeg szerepel-e, vagy pedig e szerepe mellett egyszersmind a kézbesítést, illetve a foganatosítást szorgalmazó fél megbízottjának vagy helyettesének is tekintendő-e. A német Reichsgericht polgári tanácsainak teljes ülése 1886-ban azon nézetet fogadta el, hogy a végrehajtó a fél megbízottjának tekintendő, a nélkül, hogy a legfőbb bíróság ezen állásfoglalása a vitát megszüntette volna. Legújában *Welck* nyilatkozott e kérdésben, és azt úgy oldotta meg, hogy a fenforgó viszony ugyan nem megbízásnak, de a megbízáshoz hasonló természetű jogviszonynak, a végrehajtó pedig a fél kívánatára (jussus) eljáró állami közegnek tekintendő. Ebből a felfogásból folyik egyrészt az, hogy a félnek nincs magánjogi keresetességi igénye arra, hogy a végrehajtó az elvállalt kötelezettséget teljesítse, másrészt pedig az, hogy a fél magánjogilag van kötelezve a végrehajtó díjainak megfizetésére és a végrehajtó magánjogilag van kötelezve a féllel szemben kártérítésre.

— **Találmányi szabadalom egy tánczra.** Fuller Loie párisi tánczosnő szabadalmat kért egy általa feltalált magántáncznak egész Franciaországban leendő kizárólagos tánczolatására, és a szabadalmat, miután annak megadását a francia törvény értelmében semmiféle előleges vizsgálat meg nem előzi, meg is kapta. Erre vonatkozólag egy francia jogász megjegyzi, hogy a szabadalom kérése felesleges volt, mert a művészi tulajdonjog kiterjed egy feltalált tánczra is, és ez is eléggé biztosította volna a tánczosnőt az utánzás ellen.

— **Ténykérdés vagy jogkérdés.** Egy Schweizban utazók számára megjelent füzetben a következő hirdetés jelent meg: Vevey legelső szállodái a Grand Hotel de Vevey és a Grand Hôtel du Læ. Az ugyanazon helységben levő Három Korona szálloda tulajdonosa kártérítési keresetet indított a füzet kiadója ellen azon alapon, hogy az ő szállodája a legjobb hírű és a legfontosabb Veveyben és egyike a legelsőeknek egész Svájcban és ezeket tanukkal kívánta bizonyítani. Az elsőbíróság a tanubizonyítást közbeszóló ítélettel elrendelte, a másodbíróság azonban ezen ítéletet megváltoztatta, kimondván, hogy az ily állítások nem tekinthetők tanuk által bizonyítható ténykérdéseknek, hanem a bíróság által apreciálendő jogkérdést képeznek.

— **Írói tulajdonjog.** A Timesnek a St. James-Gazette elleni perében, melyet felperes azon okból indított, hogy alperes a felperes lapban megjelent többféle cikket felhatalmazás nélkül lenyomatott, *North* bíró az ítéletben a következőképp formulázta az újságcikkekre vonatkozó írói tulajdonjog terjedelmét: Az újság, a mely a cikket közli, — mondja a bíró, — tulajdonosa ugyan a közölt cikkeknek, és keresetességi joggal bir egyéb újságok ellen, a melyek azt lenyomatták, mindazonáltal ez csak a szoros értelemben cikkeknek nevezhető közleményekre áll, míg ellenben sürgönyök, újdonságok, és ezekhez hasonló közlemények természetüknél fogva az írói tulajdonjognak nem tárgyai.

Büntetőjog.

— **A reformatio in peius megengedendősége felől** értekezik Brachvogel Ottó a Liszt-féle folyóiratban. Az értekezés oda concludál, hogy a méltányosság nem kívánja azt, hogy

a felsőbíróságnak meg legyen tiltva a büntetés súlyosbitása, továbbá, hogy a büntető eljárás uralkodó elvei, a vád és védelem egyenlősége megkívánják azt, hogy a reformatio in peius éppen úgy megengedendő legyen, mint a reformatio in melius, és végre, hogy a német bünvádi eljárás szerint a felelbbviteli eljárásban ugyanazon garantiák vannak, mint az elsőfoku eljárásban, és ezért a reformatio in peius joga az anyagi igazság megsértésétől való félelem nélkül adható meg a felsőbíróságnak. A reformatio in peius kizárásának, Brachvogel szerint helytelen következményei vannak. Megtörténik, hogy a felsőbíróság előtti tárgyaláson új tényállás derül ki, a mely súlyosabbnak mutatja a cselekvényt, mint a minőnek azt az elsőbíróság láthatta és ez által az anyagi igazság sértetik, és megtörténik az is, hogy a felsőbíróság a reformatio in peius kizárása folytán a cselekvény minősítésében is akadályozva van.

— **A kényszermunka a francia gyarmatokban.** Pierret francia törvényszéki elnök egy füzetben ismerteti, illetve bírálja a francia büntetési rendszert a gyarmatokban. Az 1854. évi törvény által behozott rendszer nem járt jó eredményekkel, mert nem volt elég erélyes. A fegyenczeknek minden garancia és ellenőrzés nélkül meg volt engedve magánosok szolgálatába állni, és nagyon könnyen kaphattak engedélyt mezei sőt városi iparüzésre is a maguk számára. Az újabb rendeletek szigorították ugyan e rendszert, különösen az által, hogy szigorú fegyelmi büntetéseket hoztak be, de a szerző szerint nem eléggé. A szerző szerint meg kellene vonni a fegyenczekről a lehetőséget városi ipart vagy kereskedést üzni és a mezei ipar, illetve földművelés megengedése esetén nem az államnak kellene a szükséges tőkét előlegezni, hanem erre a fegyenczek munkabéréből kellene egy alapot létesíteni. A szabályzat azon intézkedése, a mely megengedi, hogy a fegyenczek a gyarmatbeli nőkkel összeházasodjanak, be nem vált, mert szerző szerint egyetlen eset sem fordult elő, melyben ily házasság létrejött volna.

Közjog.

— **Munkás-statisztikai hivatalok.** A német kormány a folyó év elején egy munkástatisztikai bizottságot állított fel, és ez alkalomból összeállította a többi államokban fenálló hasonló intézmények sorozatát. A legrégibb ily intézmény *Massachusetts*-ben áll fen, és pedig 1869 óta. Az amerikai Egyesült Államokban ma már 21 ily hivatal van *bureau of labor statistics* elnevezés alatt, melynek feladata a munkások bér- és egyéb viszonyai tekintetében adatokat gyűjteni. Ezenkívül 1885-ben az Egyesült Államok egy központi *Department of Labour*-t is állítottak fel, melynek feladata egyebek közt az is, hogy a munkával összefüggő kérdésekben a helyes nézeteket és ismereteket elterjeszteni és a munkások helyzetének javítására célzó adatokat gyűjteni igyekezzenek. Hasonló intézmények állnak fen Angliában (*Labor-Bureau*) és Franciaországban (*Office du travail*). Schweizban az Arbeiter Secretariat név alatt 1887-ben felállított hivatal hatáskörét a munkások viszonyainak tanulmányozásán kívül a munkások érdekeinek a törvényhozási kérdésekben való képviselete is képezi. Az amerikai Department of Labour évi javadalma 600,000 márkát, a francia Office du travail javadalma 120,000 márkát tesz ki. Az olasz parlamentben szintén be van terjesztve egy indítvány ily hivatal felállítására.

— **A Budapesten megjelenő jogi szaklapok alulírt szerkesztőinek megállapodása** értelmében a törvénykezési szünet ideje alatt, azaz július 7-étől augusztus 27-ig bezárólag, lapjaik felíval kisebb terjedelemben fognak megjelenni.

A rendes terjedelemnek e csökkenése, melyet a törvénykezési szünet természetesen hoz magával, a téli hónapokban ki lesz pótolva, nehogy a t. előfizetők a fenti megállapodás folytán hátrányt szenvedjenek.

Budapest, 1893 július hó 1-én.

Dr. Fayer László s. k.
a „Jogtudományi Közlöny” szerkesztője

Dr. Stiller Mór s. k.
a „Jog” szerkesztője

Németh Péter s. k.
a „Büntető Jog Tára” szerkesztője

Dr. Márkus Dezső s. k.
a „Jogi Szemle” szerkesztője

Dr. Wolf Vilmos s. k.
az „Ügyvédek Lapja” szerkesztője.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A teljes perrendtartás. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédől. — Az egyezség megkísérlése a sommás eljárásról szóló új törvény szerint. A. B. — *Jogirodalom:* Der Grobe Unfug. EÖRDÖGH ANDRÁS budapesti törvényszéki bírótól. — *Törvénykezési Szemle:* Szövetkezet-e vagy részvénytársaság? Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédől. — A rendelkezésre bocsátás. Dr. BALOG ARNOLD-tól. — Büntetőjogi viták egy amerikai javító-intézetben. Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyészről. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a Budapesti Közlöny-ből.

A teljes perrendtartás.

Az igazságügyminiszter közrebocsátotta a Plósz Sándor által készített előadói tervezetet az egész polgári perrendtartás reformjáról. Az ítélet, a melyet e mű egészében és általánosságban megérdemel, az, hogy az nemcsak egy modern és jó törvény lesz, a mely hivatva van a magyar polgári eljárásnak az állandóság minden biztosítékaival bíró alapot adni, hanem ezenfelül egy nagy alkotás, is, a mely szerzőjének a peres eljárási codificatio történetében maradandó nevet fog biztosítani.

Hogy a tervezet a szóbeliséget és annak folyamányait minden tekintetben keresztülviszi, azt felesleges hangsúlyoznunk.

A tárgyalást megelőző időközben a felek ugyan váltának egymás közt a tervezet szerint is periratokat, de ezeknek jellege tisztán előkészítő. Ezek szerepe a gyakorlatban a legtöbb esetben nem lesz egyéb, mint az, hogy a feleket egymás álláspontja felől informálják és így a szóbeli tárgyalásra leendő alapos előkészületet lehetővé tegyék. A tárgyaláson a per anyagát maguk a felek fogják a bíróságnak előadni, mert előadót az első és második fokon az eljárás nem ismer. Az eljárás úgy van contemplálva, hogy a bíróság az első érdemleges tárgyalás napján, ha bizonyításfelvétel szüksége fen nem forog, az ítéletet meghozhassa. Ha bizonyításfelvétel szüksége forog fen, vagy számadási, vagy egyéb bonyolult viszonyok fenforgása tenné ezeknek külön tárgyalását szükségessé, a bíróság az első tárgyaláson ily irányu határozatot hoz, és akkor az ítélet kimondása a második tárgyalásra marad. Ez az a lefolyás, a melyet a tervezet egy normális rendes per számára contemplál. Igaz, hogy a perek lebonyolításának e természetes és rövid utja az összes perbeli tényezőknek komoly és kötelességtudó közreműködését kívánja meg, de másképp, mint ennek feltételezése mellett jó perrendtartás alkotni nem lehet. A bíróság az ítélet meghozatalánál majdnem egyedül a szóval előadottakból nyert benyomásra van utalva, mert az előkészítő iratok nem kerülnek felolvasásra, és mert a felek előadásáról csak szükségzav, az alakiságokra szorítókozó jegyzőkönyv vétetik fel. A tényállást a bíróság az ítéletben részletezi, és az ebben constatatált tényállás képezi a felebbezés alapját. A másodbíróság előtti eljárás éppen olyan, mint az elsőbíróság előtti. A harmadbíróság hatásköre tisztán a jogi felülvizsgálatra szorítkozik. Itt a váltott periratok a felülvizsgálati eljárás természetéből folyólag nagyobb fontossággal bírnak, és előadó is szerepel, a ki az iratok tartalmának előadásával kezdi meg a tárgyalást.

Ez az eljárás váza a legfőbb vonásokban, és ezekben az eljárás nagyjában a dolog természeténél fogva egyezik a

külföldi, a szóbeliségre alapított peres eljárásokkal. A részletes keresztülvitelben azonban számos oly intézkedésekre akadunk, a melyekben a tervezet mind a francia, mind a német eljárástól a continentális szóbeliség e két mintájától eltér és pedig a legtöbb esetben nagy szerencsével.

A legfőbb ezen eltérések között a per kettéosztás, a caesura intézménye, a mely abban áll, hogy a perfelvételi határnapon érdemleges tárgyalás rendszerint nem tartatik, hanem csak a makacsság, vagy alperes perbebocsátkozása constatatatik, esetleges előzetes kérdések tisztáztatnak, és az ügy érdemleges tárgyalására határnap tűzetik ki. Ezen intézmény lehetővé teszi azt, hogy a törvény azon intézkedése, mely az első tárgyalási határnapot rövid időre rendeli kitűzni, ne csak írott malaszt maradjon, hanem a gyakorlatban is keresztülvitessék, és hogy a makacssági ítéletek és egyezségek rövid idő alatt lebonyolítottassanak. A perfelvételi határnapon a bíróság nagyjában előzetesen tájékozódhatni fog a megindulandó perről és az érdemleges tárgyalás határidejét e tájékozódás alapján tűzheti ki, illetve a saját tárgyalási határnapjait ez alapon oszthatja be. Sőt e rendszer lehetővé teszi még azt is, hogy a bíróság az erre alkalmának mutatózó ügyeket, ha ideje van, azonnal érdemben is letárgyalja. A per kettéosztás ezen intézménye annyira természetes és minden oldalról jó következményekkel jár, hogy az nyilván hivatva van az ezentul alkotandó perrendtartásoknak mintaképeül szolgálni.

A kettéosztást a tervezet csak a rendes eljárásban viszi keresztül, a sommásban nem. Nézetünk szerint azonban az intézmény annyira hozzá tartozik a per természetes alakulásához, hogy a gyakorlatban, dacára valamennyire költségesebb voltának, a sommás eljárásban is meg fog honosodni.

A tervezetnek egyik alapjellege a bíróság hatáskörének minden irányban való kiterjesztése. A bizonyítékok szabad méltánylásának teljes keresztülvitele, a peres felek eskü alatti kihallgatása, a bíróság azon joga, hogy közbeszóló és rész-ítéleteket hozhat, pereket megoszthat és egyesíthet, kifejezetten kiterjesztik a bíróságok hatáskörét és ugyanezen irányban hat a részletes jegyzőkönyv felvételének mellőzése is. Igaz, hogy a bírói hatáskör kiterjesztése egyszersmind kiterjesztése a hatalomkörnek és így az avval való visszaélés lehetőségének is, de ez minden szabadabb eljárásnak szükségképi hátránya a megkötöttebbel szemben.

Hogy a tervezet intézkedései a mai eljárástól majdnem minden fontosabb intézkedésnél elütnek, az természetes. A különbség a per egész lefolytában és az eljárás egész conceptionjában oly nagy, hogy annak megtanulása és átértétele csak komoly tanulmányozás után lehetséges annak számára, a ki a szóbeli eljárást gyakorlatból nem ismeri. A sommás eljárás szóbeliségének előleges törvénybe iktatása, azt hisszük, máris sokat segített azon irányban, hogy a teljes szóbeliségen alapuló eljárás átértessék, és annak a gyakorlatban való keresztülvitele aránylag rövid idő alatt alkalmassá fogja tenni bíróságainkat arra, hogy a Plósz-féle tervezetnek ma még csaknem egészen idegen rendszere meghonosulhasson.

Sőt azt hisszük, hogy a szóbeliség részletes keresztülvitele annyira meg fogja mutatni e rendszernek az írásbeliség feletti

felsőbbségét, hogy a teljes szóbeliség iránti óhaj, a jogászi közvélemény azon előkészültsége, a melyet az igazságügy-miniszter egyik programbeszéde a reform keresztülvitelének első feltételeként jelelt meg, elég hamar be fog következni.

Dr. Reichard Zsigmond.

Az egyezség megkísérlése a sommás eljárásról szóló új törvény szerint.

A sommás eljárásról szóló törvény 21. §-a szerint perindítás előtt egyezségi kísérletre való idézést lehet kérni.

Az előzetes egyezségi kísérlet új intézmény peres eljárásunkban.

Nem hiányoznak azonban az egyezségi kísérletnek történeti előzményei jogszolgáltatásunkban. Az 1832—1836. évi országgyűlés a bíróságok rendezéséről készített javaslataiban első helyen «a perlekedési viszálykodások barátságos elintézéséről és az e végre rendelendő békéltetőkről» kívánt intézkedni és a kötelező egyezségi kísérletet a per megindítása előtt meg akarta nálunk honosítani.

A XVIII. század reformtörvényeiben a jogszolgáltatásterén az egyezségi kísérlet fontos helyet foglalt el. Sok baj orvoslását várták tőle. Midőn a francia forradalom újjaalakította a jogszolgáltatást, első dolga volt, hogy az 1790. évi augusztus 24-iki törvénnyel az előzetes egyezségi kísérletet kötelezővé tette. A code de procédure civile 48. szakasza fentartotta ezen kötelező egyezségi kísérletet.

A remények, melyek ez intézményhez fűződtek, nem teljesültek. Az előzetes egyezségi kísérlet sok esetben üres formassággá vált, mely késleltette az eljárást és felesleges költségeket okozott. Hasonló tapasztalatokat tettek vele, mint nálunk naponként teszünk az iparos és segédek közti perekben az iparhatósági eljárással, mely ugyan nem tisztán békéltető, de miután az esküvel való bizonyítás ki van zárva, rendszerint azzal végződik, hogy az iparhatóság a bírósághoz utasítja a feleket.

Naponként tanui lehetünk ezen iparhatóságok előtt, hogy mindkét fél ügyvédje megjelenik és közösen, tárgyalás nélkül elutasító határozatot kérnek, csak hogy mielőbb megindítható legyen a per a bíróság előtt. Az ilyen előzetes eljárás mindig terhes. Ily körülmények közt nem csodálkozhatunk azon, hogy a kötelező egyezségi kísérlet alig talál szószóllóra. «A minő dicséretes a cél», — mondja róla Bentham, — «oly hatálytalan, sőt a céllal ellenkező az eszköz».

Az újabb törvényhozások ennél fogva mellőzik a kötelező egyezségi kísérletet. Csak nagy ellenzés mellett jutott be 1806-ban a francia perrendbe; a cour d'appel-ek már ekkor eltörlését kérték. Genfben az 1816. évi bírói szervezeti törvény eltörölte azt. Az olasz és német birodalmi perrend, valamint a belga és osztrák javaslatok mellőzték.

Ezzel azonban a másik tulságba estek. Az előzetes egyezségi kísérlet csak akkor vezet visszas eredményekre, ha azt kötelezővé tesszük. Ellenben üdvös és nagy haszonnal jár ez intézmény, ha nem kötelező és a felektől függ, hogy akarják-e. Perindítás előtt a felek inkább rábíráhatók az egyezségekre; ha már a perre elhatározták magukat, makacsabban ragaszkodnak álláspontjukhoz. Az egyezség megkísérlésénél a felek egymással szemben felvilágosítják félreértéseiket, tévedéseiket; a bíró pártatlanságának veszélyeztetése nélkül könnyebben beszélheti rá a feleket az egyezségekre. Az ítélő bírónak ügyelnie kell, hogy a békéltetésnél ne helyezkedjék egyoldalú álláspontra, véleményét ne akarja ráerőszakolni a felekre, ne váljék elfogulttá a makacs ellenféllel szemben; mindez megfosztja az ítélő bíró egyezségi kísérleteit hatékonyságuk egy részétől. A békéltető bírót ily szempontok nem akadályozzák. — Másrészt a felek is szabadabbak a békéltető bíró előtt; az ítélő bíró inkább gyakorolhat rájuk kényszert és azon fél is, a kinek igaza van, inkább engedni

fog, semhogy a bíróval ellentétbe helyezkedjék. Ily egyeztetési kényszer a jog rovására nem kívánatos, sérti a jogérzetet, elkeseríti a feleket és árt a bírói tekintélynek.

Mindezen okok a mellett szólanak, hogy a perindítás előtt az előzetes egyezségi kísérletet lehetővé kell tenni, azonban nem kötelezővé. Ha felperes azt hiszi, hogy ily uton jobban ér célta és nem tartja a perindítást sürgősnek, akkor az előzetes békéltetés csak czélszerű. Az elsőfolyamodású bíróságok rendezését előzőleg a sommás eljárás alá tartozó ügyekben némely egyes bíróság törvényes intézkedés nélkül alkalmazta a békéltetés ezen módját, jó eredménnyel.

Az új törvény ennél fogva helyesen járt el, midőn ezen intézményt perrendtartásunkban a sommás eljárásban meghonosította.

Azonban nem szabad azt hinni, hogy ezen előzetes kísérlettel a bíróság feladata a békéltetés körül ki van merítve. A per folyama alatt, annak bármely szakában is megkísértheti a jogvitának vagy egyes vitás kérdéseknek egyezségi elintézését. (41. §.)

Az új törvény ily módon kötelező egyezségi kísérlet nélkül is az egyezségek létesítését a lehető legnagyobb mértékben kívánja előmozdítani. A perjogi politika egyik legfontosabb feladata ez.

A. B.

Jogirodalom.

Der grobe Unfug.

E cím alatt jelent meg nemrégiben Lipcsében egy érdekes füzet, mely a német büntetőtörvény 360. §. 11. pontjában foglalt egyik kihágást tárgyalja.

A 360. §. 11. pontja ekként szól: 150 márkáig terjedhető pénzbüntetés, esetleg elzárással büntetendő, wer ungebührlicherweise ruhestörenden Lärm erregt, oder wer groben Unfug treibt.

Ama füzet kizárólag az utóbbi kihágással foglalkozik, mely magyar nyelven körülbelül így hangzanék: a ki durva botrányt követ el.¹

A füzetből azt tudjuk meg, hogy a német bíróságok e §. kalapja alá vonják a legheterogenebb cselekményeket, melyekre külön rendelkezést a törvényben nem találnak, de melyeket érzékük büntetendőeknek mond, s hogy ezen érzékük néha mily tévutra vezeti őket, arra néhány valóban megdöbbentő példát hoz fel a cikkező.

Igy pl. egy nőt, ki több rendbeli ingóit férje tudtán kívül elzalogosította, s hogy férje ezt meg ne tudja, egy este ennek távollétében a szobájában könnyen éghető tárgyakat halmozott össze, azokat meggyújtotta, önmagának pedig kezét-lábát összekötözte, el akarván ekképíthettni, hogy bűnös merénylet s rablásnak lett áldozata, a bíróság eme §. alapján ítélte el, azért, mert segélykiáltásai s a szobából kitóduló füst emberek csoportosulását okozta, sőt a tűzoltók is kivonultak, s ilykép a közrend és köznyugalom megháborítást szenvedett.

Egy lapszerkesztőt e §. alapján ítéltek el, mert egy hadgyakorlat alkalmából lapja azon hirt hozta, hogy ama gyakorlaton sok katona szerencsétlenül járt.

Ugyancsak egy lapszerkesztőt elítéltek azért, mert egy alezredesnek véletlenül történt agyonlövését hozta hiriei között, noha ez valótlan volt.

Egy ipariskola tanulói zajongás által félbeszakították az előadást, — elítéltettek.

Egy valaki hírlapokban eladásra kínált érmegyűjtőknek olyan márkákat, melyeken Vilmos és Frigyes császár arcképei emlékérmeszerű körirattal láthatók, — elítéltettek.

¹ Unfug szó szerint ugyan rakoncátlankodás, azonban, mivel a német judicatura a rakoncátlankodást a szóban forgó rendelkezés alá csak akkor vonja, ha az botrányt idézett elő, helyesebbnek mutatkozik az «Unfug» szót magyarul «botrány»-nyal helyettesíteni.

Elítéltetett az is, a ki egy magánházban kiabálás s fenyegetések között késsel s doronggal kezében a folyosón futkosott, nemkülönben az is, ki a korcsmában káromkodott, trágár nótákat énekelt, orditozott, sörös poharakat földhöz vagdalt.

Majd ismét ama §. alkalmaztatott az ellen, ki az országuton haladó három parasztleányt szemérmes sértő módon megtámadott.

Terhelt elítéltetett, mert egy politikai gyülekezeten fűtyölt s a gyülekező szabadelvűeket szidta.

Ugyancsak elítéltettek azon szülők, kik az iskola-épületben megjelentek, hogy az igazgatót a gyermekük iránt tanusított rossz bánásmód miatt kérdőre vonják, s távoztuk közben fenhangon tiltakoztak az igazgató durvasága ellen, úgy, hogy a tanítást is megzavarták.

Korcsmai verekedés, megtámadása egy nőnek saját lakása előtt s megfenyegetése ugyan e §. alá vonattak.

Terheltek késő éjjeli órában az utcán egy tisztességes nőt erkölcstelen czélból lefogtak, s csak akkor eresztették el, midőn tüzet kiáltott; — ismét más terheltek tolakodóan s illetlenül viselkedtek az utcán három leánynyal szemben, sőt az egyiket meg is ölelték; mindezek ellen ama botrány §. alkalmaztatott.

Elítéltek egy hirlapíróért azért, mert egy cikkében, melyben az ultramontánok ellen kikelt, Elszasz-Lotharingiát s a francziák által fizetett 5 milliárd hadi sarczot, mint «rablott» dolgokat említette.

Azon nő, ki egy színésznő temetése alkalmával a nyitott sir felett bucsubeszédet tartván, ebbe socialistikus, a vallást s halhatatlanságot kétségbevonó tanokat beleszólt, a 360. §. 11. pontja alapján marasztaltatott; — elmarasztaltatott az is, ki egy lóvasuti kocsiban a sorozásról hazatérőben levő s jókedvükben kurjongató fiatalokhoz olyforma szavakat intézett: «jobban tennék, ha gyászfátyolt kötnének és sirnának».

Ugyane §-ba ütközőnek mondatott ki egy nőnek felépése, mint jósnő, nemkülönben oly gyógyitalnak a hirdetése lapokban, mely mindenféle betegségekből kigyógyítani alkalmas, végre erkölcstelen sajtótermék terjesztése, úgy szinte antisemitikus brochure árulása; ismét egy más alkalommal 5 pecséttel lepecsételt titkos könyvnek a kínálása a kishirdető hasábjain.

Terheltek emeleti szobájában valaki meghalt. Ama vidéken a babona azt tartotta, hogy a hullának a leszállítása lépcsőn szerencsétlenséget hoz a házra. E babona hatása alatt terhelt a hullát az ablakból kötélben bocsátotta le a kertbe; — elítéltetett az universalis §. alapján.

Terhelt az országut mentén fekvő kert kerítéséből néhány léczet kitört; — bűnösnek mondatott ki.

Egy táncmulatságon a leány a legénynek kosarat adott — ez a leányt hazatérésében követte s az ut közepén arcul ütötte — elítéltetett.

Egy társaság külön gőzhajón kirándulást rendezett. Elinduláskor a bajor zászlót lebocsátották s helyébe vörös lobogót huztak fel s néhány mozsárlövés közben azt kiáltották: éljen a szabadság; — elítéltettek.

Egy bérkocsist a rendőr már két ízben feljelentett. Boszuszuságában a kocsis, midőn a rendőr véletlenül állomáshelye előtt elhaladt, azt kiáltotta reá: Hijába jön az ur, ma nem csináltam semmit; s midőn egy más alkalommal ugyanazon rendőr egy részeg embert kísérve, a kocsis állomása mellett elhaladt, a kocsis odakiáltott az iskolás gyermekeknek: csak fussatok utánuk, hogy örömetek teljék; — elítéltetett.

Egy politikai lap szerkesztője a képviselőválasztások mozgalmá alatt lapjában a következő hirt hozta: «N. N. vendéglős (ellenpárti) termét gyülekezésre nem adja ide»; — elítélték.

Egy socialdemokrata valamely nyilvános gyűlés alkalmával felhívta a jelenlevőket, hogy bizonyos kereskedőtől

ne vásároljanak, mert nem socialdemokrata; — elítéltetett. Ugyancsak el az is, ki egy választói gyülekezeten a választókat figyelmeztette, hogy egy bizonyos korcsmároshoz még csak egy pohár sörre se térjenek be, valamint az is, ki egy munkásgyűlésen tartott beszédét azzal fejezte be: éljen a nemzetközi forradalom, a socialdemokratia.

Megindított a bűnvádi eljárás egy munkás ellen, ki egy munkásegyleti tag temetése alkalmával a temetőben ennek koporsójára egy babérkoszorút tett e szavak kíséretében: «Az egylet nevében im' leteszem e koszorút koporsódra a szabadság, egyenlőség, s testvériség nevében. Isten veled, szeretett barátom, mindörökre!»

Mindezen s számtalan hasonszerű marasztalások azzal indokoltattak, hogy a vádbeli cselekmények alkalmasak voltak a nagy közönséget vagy nyugtalanítani, vagy megfélemlíteni, vagy veszélyeztetni¹ s a példáként felhozott marasztaló ítéletek mind olyanok, melyeket a felsőbb bíróságok helybenhagytak. Képzeltet tehát, mily nagy lehet azok száma, melyek vagy megváltoztattak, vagy nem is felebbeztettek — mihez járul, hogy a 360. §. 11. pontbeli kihágás hivatalból üldöztetik.

Mi természetesebb tehát, mint hogy a német jogászvilág megdöbbenve ama jelenségen, hogy nemcsak a legártatlanabb cselekmények, melyek még csak szóra sem, vagy legfeljebb szelid rendreutasításra, sőt olykor csak mosolyra érdemesek, büntetés alá vonatnak, de e crudelis §. segítségével még a sajtószabadság is megnyirbáltatik, mind hangosabban kezdik követelni, hogy ama §. eltörültesse s annak helyébe más tüzetes, esetleg többrendbeli rendelkezés vétessék fel a kihágási büntetőtörvénybe.

De ékeesebben szól a jogászvilág hangoztatta panaszoknál az egyik — nem tűnik ki, melyik — felebbviteli bíróság ítélete, mely azon alkalomból, hogy az alsóbíróság egy antisemita röpirat kiadóját durva botrány miatt elmarasztalta, ezt a következő indokok kíséretében menti fel:

«A durva botrány okozás elbírálása tekintetében egy idő óta két áramlat észlelhető. Az egyik szerint durva botránynak csak oly cselekmények tekinthetők, melyek a testi érzékek alá esnek s a nagy közönséget közvetlenül háborítják; a másik áramlat, mely különösen a bírói praxisban érvényesül, jóval messzebb megy s durva botrány elkövetés alatt minden cselekményt felölél, melyek helytelenek s a közönség nyugalma felzavarni alkalmasak. Onként érthető, hogy azon kérdés, vajon sajtótermékek terjesztése által lehet-e durva botrányt elkövetni, a szerint fog eldöntetni, melyik árnyalat hive az eljárás bíróság. A szorosabb magyarázat mellett világos, hogy a sajtótermék tartalma a kihágást meg nem állapíthatja, legfeljebb annak tolakodó módon történő árusítása, mely utóbbinál azonban az ily tolakodóan árusított sajtótermék tartalma teljesen közömbös; ellenben a bíró, ki a tágabb magyarázat hive, saját izlése szerint ítélve meg a sajtótermék tartalmát, azt esetleg a 360. §. 11. pontjába ütközőnek találhatja. E tágabb magyarázatot a felsőbb bíróság határozottan helyteleníti, mert az lényegében alig más, mint a sajtószabadság eltörlése s a bíró, ki annak hive, a magas bírói piedestálról leszáll a censor álláspontjára s oly szerepre engedi magát szorítani, mely hozzá nem méltó; mihez még járul az is, hogy megcsorbul a sarkalatos elv: nulla poena sine lege, mert a polgárok sohasem tudhatják, miben fog a bíró tiltott cselekményt találni.»

Tény az, hogy a német büntetőtörvénynek a kihágásokat tárgyazó XXIX. fejezete híjjával van számos oly rendelkezésnek, melyek a magyar kihágási büntetőtörvénykönyvben külön szakaszok alá foglalvák. Hogy csak néhány példát

¹ Már hogy egy életelixirnek, vagy érméknek a kínálása a kishirdető hasábjain a nagy közönségre miként lenne ily hatással, valóban nehéz elképzelni.

hozzak fel: nem találunk ott rendelkezéseket, melyek a mi kbtkv. 39., 40., 41., 42., 47., 48., 50., 75., 79., 80., 83. §§-beli rendelkezéseinek megfelnének; — ilyféle törvényszegésekre tehát a botrány §. alkalmaztatik.

A fentebbiekben ismertetett füzet szerzője végül szemelvényeket közöl Európának különböző államaiban érvényben levő büntetőtörvények ama rendelkezéseiből, melyek a német botrány §. által sujtott cselekmények felől intézkednek.

S itt csodálkozás kell, hogy a magyar olvasót elfogja, mert szerző alig feled ki Európa államai közül egyet is; fel- említi az elavult osztrák büntetőtörvényt (mely szintén tartal- mazza a botrány §-t) ép úgy, mint Spanyol-, Svéd-, Orosz- ország, sőt még Finnland törvényeit is; nem hagyja em- litetlenül az angol büntetőjogot sem, mely common nuisance című vétség §-ban a német botrány §-hoz hasonló univer- salis jogszabályt tartalmaz, de nyilván észszerűbb alkalmazást nyer; de még New-York államba is átlátogat — azonban, hogy a magyar állam is létezik s ennek van egy önalkotta modern büntetőtörvénye, a felől, úgy látszik, még nem hallott, pedig hát ezt is elolvashatta volna saját anyanyelvén, mert arra is le van fordítva; — ezzel azonban csak ő vesztett!

Eördögh András,
budapesti törvényszéki bíró.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Szövetkezet-e vagy részvénytársaság?

Sajnálatlall kell constatólnom, hogy dr. Gold Simon urnak nem sikerült engem megnyugtani a szóban forgó ítélet- ben rejlő helyes elvek kimagyarázása által, — nem győzött meg azért, mert megjegyzéseivel a New-Yorkot védelmezi és nem az ítéletet.

Éppenséggel nincsen okunk büszkének lenni a magyar kereskedelmi törvényre, különös tekintettel annak 210. és 211. §-aira, a mely az országot megnyitja a legkülönbözőbb külföldi biztosító vállalatoknak, a melyek szervezetét nem ismerhetjük, melyek vagyonkezelésébe bele nem folyhatunk, azt ellen nem őrizhetjük.

Nagyon helyesen mondja dr. Gold Simon ur, ha azt következteti a 210. és 211. §-okból, hogy ha valamely kül- földi részvénytársaság, illetőleg a 230. §. szerint szövetkezet a saját hazája törvényei szerint megalakult, az Magyarország területén működhetik, a mennyiben eleget tesz a kereskedelmi törvényben különben előírt feltételeknek.

De egyebekben már nincs igaza, ha az angol törvényeket oly zavarosoknak mondja, hogy azokból nem lehetne meg- ítélni, vajon melyik társaság szövetkezet és melyik a rész- vénytársaság. Az angol jog a mi törvényünkkel teljesen analog alapon határozza meg a részvénytársaságot olyan társaságnak, melynek *alaptőkéje részvényekre van osztva*. Az ilyen részvénytársaságokat nevezik *Joint Stock Company*-nak, a részvényt pedig *share*-nek. Az, hogy az angol jog ismer részvénytársaságot, melynek részvényesei egész vagyonukkal, vagy bizonyos meghatározott összeg erejéig felelnek a társaság kötelezettségeiért, nem változtatja meg a társaság részvény- társasági jellegét, és nem is involválja azt a veszedelmet, a melyre dr. G. S. ur hivatkozik, mert ott a felelősséggel alakult részvénytársaság a szabály, azon társasági forma pedig, hol a részvényesek a részvénytőke elvesztésén felül egyebet nem kockáztatnak, a kivétel, miért is az *utóbbi társaságok cégökbe kötelesek felvenni a «Limited» szót*, tehát a Limited ki nem tétele figyelmeztet dr. Gold urat, ha angol rész- vényeket szándékozik venni.

Ugyancsak lényegileg analog rendelkezéseket tartalmaz- nak az angol törvények a szövetkezet lényegére és minősí- tésére nézve és nagyban és egészben megegyeznek a con-

tinens törvényhozásaival, úgy hogy nincsen angol szövet- kezet, melyet dr. Gold Simon ur azonnal annak fel nem ismerne. Dr. Gold Simon ur azonban az angol terminológiával nincsen tisztában. Az angol szövetkezetek eredetileg ugyanis kizárólag korlátlan felelősségre voltak alapítva; csak később enyhítették ezt 1850-ben a «Friendly societies»-re való tekin- tettel, úgy, hogy a legújabb 1876-iki «Industrial and Provident Societies Act» úgy a korlátolt, mint a korlátlan felelősségre alakult szövetkezeteket szabályozza. Dr. Gold urat már most a «Company» szó zavarta meg. Az angol törvények t. i. a szövetkezetek két alfaját különböztetik meg, *melyek egyikéhez minden angol szövetkezetnek tartoznia kell. A cégbejegyzésnél ezt ki tartozik jelenteni és a rávonatkozó szabályokat mindenben megtartani*. Ez a két forma a Company és az Industrial and Provident Society, és a két alak teljesen beleillik a mi kereskedelmi törvényünk által elfogadott szövetkezeti for- mába. A kettő közötti különbség csupán az, hogy a Company nyereszkesedés végett dolgozik, amaz pedig közös gazdál- kodásra irányul, — *de a Company is jegyzéket tartozik vezetni tagjairól és ezt a jegyzéket köteles időnkint a Registrárnak bemutatni és a tagok részesedésének nagyságát kitenni*. Már ez mutatja az angol törvények által statuált elvi különbséget a két társasági alakzat között.

Az tehát, hogy Amerikában a szövetkezetnek olyan törvényes formái volnának, melyek a magyar törvény kere- tébe bele nem illenének, egyszerűen nem áll és így nem áll az sem, hogy a bíróság a tekintetben csak egy pillanatig is kétségben lehetett, hogy a «New-York» szövetkezet-e vagy részvénytársaság. Az első elv tehát, úgy a mint azt dr. G. S. az ítéletből kimagyarázza, abban benn nem foglal- tathatik.

De különben mindez nem tartozik e kérdésre. — Azt elismeri dr. Gold Simon ur, hogy az angol, ill. amerikai törvény különbséget tesz a részvénytársaság és szövetkezet közt; az ide vonatkozó korábbi, de főleg az 1852., 1862. és 1876-iki angol törvényekből mindenki meggyőződhetik, hogy ott a szövetkezetekre nézve a mieinkhez analog rendelkezések vannak érvényben — ennek következtében teljességgel ki van zárva, hogy a «New-York» *maga* nem tudta volna, hogy vajon ő részvénytársaság-e vagy szövetkezet. Kérdem hát, kinek tudható be a New-Yorknak azon ténykedése, hogy angol terminológiára (company—society) támaszkodva, tévutra vezette a magyar bíróságot, a midőn 1886. év okt. 15-én 50302. sz. a. kiadott kérvényében magát részvénytársaságnak nevezte és *öt éven át* türte, hogy 200,000 dollár alaptőkével bíró részvénytársaságnak legyen bejegyezve?

Csodálkozhatik ilyen körülmények közt dr. G. S. ur azon, hogy az ember azon gondolatra jó, hátha a New-York sem az egyik, sem a másik formához nem tartozik, hátha egy- szerü közkereseti társaság. Mert így érthetném, hogy a New-York öt éven át részvénytársaság lehet, azután pedig szövet- kezet, mert igazán élénk phantasia kell ahhoz, hogy az ember szövetkezetet el tudjon képzelni, a mely magát részvény- társaságnak tartja, plane hivatkozással egy másik részvény- társaságra (Equitable), a melylyel vele, saját állítása szerint teljesen, azonos szervezete van.

Dr. Gold Simon ur nagy emphasissal azt mondja, hogy a *New-York ma kölcsönös társaság*; ebből úgy látszik, az kö- vetkezik, hogy az eredeti bejegyzéskor nem volt kölcsönös társaság = szövetkezet.

Kölcsönös társaságnak tagjai vannak, kölcsönös biztosító társaságnak tagjai a biztosítottak és — nem tehetek róla — a biztosítottak díjtételei magánbetétek; ezek képviselik a tagok üzlet részét. Hát megszűnik talán a szövetkezet felelőssége azért, mert 687 milliót kezel? Hiszen inkább ez ok volna arra, hogy minél nagyobb publicitásra kényszerítsék.

No meg azt mondja dr. Gold ur, hogy én nem foglal- koztam a tárggyal; de talán csak a *New-York-nak és ügy-*

védjének elhihetem azt, hogy neki 200,000 dollár alaptőkéje van, midőn öt éven keresztül ő maga ennek tudatában működött Magyarországon, a nélkül, hogy eszébe jutott volna gondolkodni a felett, hogy honnan vette a bíróság ezt a 200,000 dollár alaptőkét, felosztva 50 dolláros részvényekre és remonstrálni ezen, a tényeknek meg nem felelő bejegyzés ellen.

Vagy azt hiszi tán dr. Gold ur, hogy, mert a New-York-nak alapító okmányai vannak, ezért már szövetkezet vagy részvénytársaság? Amerikában egy külön bill által nyernek a biztosító vállalatok jogosultságot arra, hogy biztosítással foglalkozzanak és így különös tekintettel arra, hogy az angol és észak-amerikai jog nagyon hajlandó a company-k nagy részét magánjogi societásnak tekinteni, nincs kizárva, hogy ilyen amerikai biztosítási company egy egyszerű societás. Tessék dr. Gold urnak az alapszabályokat publikálni és ez nem egyértelmű az alapító okmánynyal, és tisztázza ezek alapján a kérdést, de ne egyszerű állításokkal.

De messze eltértünk tárgyunktól; hiszen mi az ítéletekkel kívántunk foglalkozni és ezen kérdés elbírálásánál nem játszik szerepet, vajon az 1886-iki bejegyzés volt-e helyes vagy az 1891-iki, nem játszik szerepet az sem, vajon a New-York van-e hivatva a bíróságot felvilágosítani arról, hogy a bemutatott alapító okmányok szerint minő társaság; — itt csak azon kérdés döntendő el, hogy minő jogok illetik meg a biztosítottakat azon körülmény következtében, *hogy a New-York őket megtévesztette.*

Az ítélet egyik főérve az, hogy alperes társaságot nem lehet felelőssé tenni a bíróság azon tévedéseért, melynél fogva ez alperest, daczára annak, hogy a szervezetére vonatkozó adatokat a valóságnak megfelelően előterjesztette, nem szövetkezetnek, hanem részvénytársaságnak rendelte bevezetett a cégjegyzékbe. Előrebocsátva azt, hogy a New-York társaság maga kérte a bíróságot, hogy mint részvénytársaság jegyeztesse be, és maga terjesztette elő, hogy 200,000 dollár alaptőkével bir, constatáljuk, hogy a bíróság tévedett, illetőleg megtévesztetett. A New-York társaság u. i. értesült a bíróság útján, hogy részvénytársaságnak van bejegyezve, ebben megnyugodott, tehát vagy helyesnek ismerte el a bíróság határozatát, vagy tudta, hogy helytelenül van részvénytársaságnak bejegyezve. Ha ő maga magát részvénytársaságnak tartotta, daczára annak, hogy az alapító okmányokból világosan kitűnik, hogy szövetkezet, ekkor ebből szükségképen következik, hogy a New-York belső szervezete olyan laza, és olyan kevésbé átlátszó a társaság kezelése, hogy méltán kihívja a kritikát, és hogy annál inkább csodálkozunk azon, hogy a kereskedelmi miniszteriumnak a felügyelettel megbízott közegének a New-York metamorphosisához, mely páratlan a maga nemében, nem volt szava. Ha pedig a New-York tudta, hogy helytelenül szerepel mint részvénytársaság, hosszú időn át tévedésben tartotta egyrészt a bíróságot és másrészt a vele szerződést kötött biztosítottakat.

Nézzük már mostan, miként áll a kérdés a tévedés tana szempontjából.

Ha az első eset áll fen, azaz, hogy a New-York maga is tévedésben volt saját magának misége tekintetében, akkor ez az error facti egyik esete. (Mellőzöm ezuttal azon kérdést, nem-e ignorantia juris esete forog fen a New-York részéről.) Senki sem fogja azt állítani, hogy vétlen tévedésnek minősíthető az olyan tudatlanság, mely a társaságnak saját belső szervezetére vonatkozik. De a ténybeli tévedés is csak akkor szolgálhat a tévedőnek mentségül, ha a tévedés menthető. Soha sem menthető pedig az error facti proprii, — «der Fall, wenn der Irrthum nicht ohne Gedankenlosigkeit oder den höchsten Grad von Nachlässigkeit möglich war».

No, de a Curia a biztosítottak tévedésével, mulasztásával védi a New-York-ot. Nézzük ezek tévedését. Ha ők a Curia

utasítását követték volna és nem bizva a cégjegyzékben, az irattárban elfekvő okmányokat tanulmányozták volna és ha mindannyian elég jogtudománnyal bírtak volna, hogy a kereskedelmi törvényszék tévedését belássák, még ez esetben is menthető volna mulasztásuk, mert iura novit curia és ők megnyugodhattak a bíróság bölcs határozatában még saját jobb belátásuk ellenére is. De a biztosítottak megtettek mindent, a mit a gondos embertől megkívánni lehet, ők megtekintették a cégjegyzéket, ott azt találták, hogy a bíróság a New-York-ot részvénytársaságnak minősítette — és a cégjegyzék addig, míg ki nem igazittatik, csalhatatlan bizonyítékot képez harmadik személyekkel szemben, — ezeknek a tévedéséről tehát szó sem lehet.

Menjünk egy lépéssel odább. Nem akarjuk a New-York-ról azt a bárgyúságot feltenni, hogy nem tudta, vajon minő társasági alakulatot képez. Tudta, de jónak tartotta, hogy a tényeknek meg nem felelőleg részvénytársaságnak legyen bejegyezve. Ez esetben egyszerűen a megtévesztés, a dolus esete forog fen, és akkor számára nincs enyhítő körülmény.

De tán ignorantia juris esete forog fen! Ez esetben tán rá lehet olvasni a biztosítottakra, hogy nec feminis prodest. De mi jogon prodest a New-York-nak? Ennél a juris ignorantia egészen más, súlyosabb jelentőséggel bír a fenforgó esetben. De a legjobb esetben is az ilyen minden oldalu ignorantia az előbbi állapotba való visszahelyezést eredményezhetné, de semmi esetre sem azt, hogy a biztosítottak egyedül fizessék meg a bíróság és a New-York tévedésének árát.

Látjuk tehát, hogy a Curia a tévedés és megtévesztésből vonható minden józan következtetést a fejére állított. Semmiféle körülmények között nem juthat az ember olyan conclusióra, hogy a jelen esetben a biztosítottak tévedése foroghatna fen, — az egész vonalon a New-York tévedett, a New-York a hibás, de — horribile dictu — *menthető a New-York tévedése és megtévesztése, menthető a bíróság tévedése és azért a New-York nak prodest, de a biztosítottaknak nocet.*

De éppen a biztosításnál a kereskedelmi törvény különös sanctióval látta el a tévedést. Ez ugyanis mindig megtévesztés. A 474. §. megállapítja a biztosított közlési kötelezettségét, a 475. §. a valóságnak meg nem felelő közlések alapján «ipso facto», akár tévedés, akár tudatlanságból történtek azok, felbonthatónak mondja a biztosítási szerződést, a 469. §. pedig taxative meghatározza, hogy mit kell tartalmazni a biztosítási kötvénynek. Első sorban a felek neveit. És ez mérvadó a jogosított és kötelezett meghatározásánál. Már most a biztosított elhallgatja, mert nem tudja, hogy öregapja tüdővészben halt el vagy elhallgatta valami betegségét, ez okul szolgálhat a biztosítási szerződés érvénytelenségére; a biztosító elhallgatja nevét, elhallgatja társasági alakzatát, a biztosítottat *akarata ellenére* szövetkezet tagjává teszi — mindez irrelevans, mindez a biztosítás érvényességére befolyással nincs, pedig a biztosított is hivatkozhatik az orvosra — vizsgáltsa meg a New-York, győződjék meg.

A második főérv az, «hogy alperes társaság abban az időben, midőn felperessel életbiztosítási szerződést kötött, az elsőbíróságnál vezetett cégjegyzékbe, mint biztosító társaság be volt jegyezve . . . és hogy már akkor a magyar állam területén biztosítási ügyletek kötésére jogosítva volt; ugyanazért a peres felek között létrejött szerződés azon az alapon, hogy alperes annak megkötésekor jogilag nem létezett, érvénytelennek ki nem mondható».

Ügyvédi diploma alapján — a diplomák feltűnően hasonlítanak egymáshoz — valakit tévesen bejegyeznek az orvosok közé. Az ügyvéd ur megkapja az engedélyt, hogy orvosi praxist üzhessen és ő serényen praktizál. Mikor rájönnek a turpisságra, azzal védelmezi meg a Curia, hogy akkor, midőn ő orvosi praxist folytatott, fel volt véve az orvosok közé és az orvosi praxisra jogosított volt.

Azt mondja a kereskedelmi törvény 228. §-a, történetesen elég világosan: «A szövetkezet a kereskedelmi cégjegyzékbe való bevezetés és kihirdetés előtt létezőnek nem tekintetik». Mit is gondolhattak a bíróságok akkor, midőn a New-Yorkot «jogilag» létezőnek tekintik? Részvénytársaságnak volt bejegyezve, de beismerik, hogy «New-York» részvénytársaság *soha* sem létezett, valótlán volt a bejegyzés; mint szövetkezet pedig nem volt bejegyezve és ekkor a törvény értelmében létezőnek nem tekinthető.

Azok tehát — és ezt az indokolás alapján mondom — a kik a részvénytársasággal kötöttek biztosítási szerződést, egy *soha* sem létezett jogi személylyel szerződtek. Azon kötvények, melyeket a New-York részvénytársaság állított ki és irt alá, nem bírnak a leglényegesebb kellekkel, az aláírással, mert az azokon levő aláírás nem kötelezhet senkit. Ugyanazonos volna az ily aláírásra való hivatkozás azzal, mintha valaki a magyar magánjogi törvénykönyv 100. §-ára hivatkoznék. És miután a kir. Curia azt mindenestre elismeri, hogy szövetkezet és részvénytársaság között, bár mind a kettő kereskedelmi társaság, van némi különbség, nem tudom felfogni, hogy miképen avatkozhatik a New-York szövetkezet, mely a bejegyzés előtt nem létezett, a New-York részvénytársaság ügyeibe. *Mert fel kell tennünk* — és ezzel tartozunk bíróságainknak, ezzel tartoznak ők is saját maguknak — *hogy midőn a New-York részvénytársaságot bejegyezték, az eljők terjesztett okmányokban feltalálták a részvénytársaság összes törvényszabta kellekeit, azt nem enged-hetjük meg, hogy a New-York világosította fel a kereskedelmi törvényszéket arról, hogy mi a szövetkezet és mi a részvénytársaság.* Ha pedig a bíróság azt találta, hogy a kezdetben hozzá folyamodott társaság részvénytársaság, akkor a New-York szövetkezet ezzel ugyanazonos nem lehet.

De bármiként álljon is a dolog, a New-York szövetkezet születési napja azon nap, melyen a cégjegyzékbe bevezettetett, azt pedig, hogy ezen bejegyzésnek *visszaható ereje volna* a bejegyzés előtti időre, egyik bíróság sem állította, de nem is állithatta.

Kérdem hát, mi létezett jogilag akkor, a midőn a biztosítási szerződés megkötöttet? Ha a bíróságok a saját ítéleteiket figyelmesen olvassák, okvetlenül azt kell találniok, hogy semmi. Ők maguk mondják, hogy a New-York részvénytársaság *soha* sem volt, a New-York szövetkezetről pedig akkor, mivel nem volt bejegyezve, senki tudomást nem vehetett.

Hátra van még azon kérdés, vajon általános jogi szempontból jogosan jártak-e el a bíróságok, midőn a biztosítottakat a biztosítási szerződés fentartására kötelezték. Ugyanis mi történt a New-York ezen metamorphosisa által? Semmi más, mint novatio, illetőleg delegatio. A New-York biztosító részvénytársaság, mint adós helyébe, a New-York szövetkezet lépett. A bíróság tehát kötelezte a biztosítottakat, hogy adósuk helyébe az ő beleegyezésük nélkül más lépjen és ezzel rajtok olyan sérelmet követett el, melyet jogilag elfogadhatóan indokolni meg sem próbált. Azt, hogy azon új adós, a kit nekem a régi delegál, jó-e vagy sem, hitelt érdemel-e vagy sem, annak elbírálására csak én vagyok competens, ha pedig adósom személyére vonatkozólag engem tévedésbe ejtett, akkor ezen megtévesztés a köztünk fenállott szerződés felbontására adhat okot, de nem arra, hogy én köteles legyek belenyugodni abba, hogy adósom személyében változás történt. A nélkül tehát, hogy a New-York szövetkezet kikérte volna előzetesen a biztosítottak beleegyezését abba, hogy ő léphessen a New-York részvénytársaság helyébe és ezen beleegyezés elnyerése nélkül, a New-York szövetkezettel a szerződést fentartani azon biztosítottak nem kötelesek, kik a New-York részvénytársasággal szerződtek, mert nem kötelesek sem a novatióba beleegyezni, sem megtévesztéseket ratifikálni.

Nem tudom, léteznek-e olyan nyomós okok arra, hogy az amerikai biztosító társaságokat felmentessenek a publicitás mindazon kötelezettségei alól, melyekre hazai intézeteink kötelezvék, de annyit tudok, hogy arra nincs ok, hogy az igazságszolgáltatás más mértékkel mérjen, ha amerikai biztosító társaságról van szó. *Dr. Fleischmann Sándor.*

A rendelkezésre bocsátás.

Egy oly inveterált jogintézményt akar e lapok mult számának egyik cikkirója¹ rövidesen másfél hasábon kipusztítani, a mely csaknem az összes kereskedelmi jogokban felvételt talált és a mely a gyakorlati életben is évtizedek óta meghonosodott.

A rendelkezésre bocsátást oly kis apparatussal, oly kevés puskaporral, mint a cikkiró ur teszi, nem lehet támadni.

Cikkiró végső conclusiója az, hogy a rendelkezésre bocsátás sem nem jogosult, sem nem szükséges és nem is felel meg a forgalom mai követelményeinek.

Állításának igazolására a bírói gyakorlatból vett példákra hivatkozik. Példái igazak és találók. De még sokkal több példát lehet a régibb Döntvénytárakból felhozni, a melyekben e fogalom tulságosan formalistikus felfogása mellett az anyagi igazság rövidséget szenvedett.

De gyakorlatunk immár megállapodottabb s bíróságaink a *haladéktalan* vizsgálatnak és az *azonnali* rendelkezésre bocsátásnak magyarázatánál már több méltányosságot gyakorolnak. Így a Curia egy esetben kimondotta, hogy a kereskedelmi törvény 346. §-ában használt ezen kifejezések alatt: haladéktalanul megvizsgálni és azonnal értesíteni, nem értendő minden egyes konkrét esetre egyaránt irányadó valamely megszabott időtartam, pl. 24 óra, hanem a 346. §. szerint más helyről küldött árunak az átvétel után haladéktalanul megvizsgálása csak akkor kívántatik, ha az a rendes üzleti kezelés szerint lehetséges; a mennyiben tehát a konkrét eset szerint oly árukról van szó, melyeknek tüzetes megvizsgálására több idő s nagyobb munkaerő volt szükséges, az értesítés elkésettnek nem tekinthető azon okból, mert az azonnal nem történt. (*Dr. u. f. VII. k. 123. sz.*)

Egy másik esetben azon elv jutott kifejezésre, hogy ha valamely áru, mint az egészségre ártalmas és élvezhetetlen, elkoboztatott és erről a vevő az eladót értesíti, az áru mint kifogásolt az eladó rendelkezésére bocsátottnak tekintendő s a vevő jogosítva van az ügylettől akkor is elállani, habár az elkobzás jóval az átvétel után történt és ő előzően az árut nem is kifogásolta. (*Jogt. Közl. 11. szám mellékletén 82. sz. eset.*)

Mint látjuk, az újabb gyakorlat nem tulságos szigorú. És abból, hogy egyes esetekben a törvény tévesen értelmeztetik, nem az következik, hogy a kérdéses jogintézmény eltörölendő, hanem legfeljebb, hogy az rationabilisabban szabályozandó.

Különben nem is a *kereskedelmi* forgalom szigorára áll az, a mit cikkiró ur mond. A kereskedelmi forgalomban igen nagy fontossága van a rendelkezésre bocsátásnak és pusztításai éppen nem oly érzékenyek, mint azokat cikkiró festi.

Ratiója analog az ajánlatra való rögtöni válaszadás kötelezettségének ratiójával és főczélja, hogy az egymással üzleti összeköttetésben álló felek mindig tisztában lehessenek kötött ügyleteikkel, azok lebonyolításának eredményével és ne maradjon az eladó részéről már teljesen perfectuált ügylet még a szerződés teljesítése után is függőben.

Cikkiró tullott tehát a czélon, a mikor a rendelkezésre bocsátásnak a kereskedelmi jog teréről való kiküszöbölését követelte.

¹ L. «Jogtudományi Közlöny» 27. számában dr. Szakolczai Árpád hasontárgyu cikkét.

Nem ez a főbaj. A rendelkezésre bocsátás fogalma a kereskedelmi jogban helyén van, úgy a mint azt törvényünk szabályozza s a kereskedelmi fogalom érdekeit méltányosan tekintő judicatura értelmezi.

Tulajdonképen nálunk abból származnak a bajok, hogy a rendelkezésre bocsátás fogalma átvitetik a magánjog terére, tekintet nélkül arra, hogy az elbírálás tárgyát képező ügyletek törvényünk szerint kereskedelmi ügyleteknek minősülnek-e vagy nem.

Kodifikált magánjog hiányában subsidiariter a kereskedelmi jog szabályai alkalmaztatnak válogatás nélkül oly jogviszonyokra is, a melyek a kereskedelmi jognak — tagadhatatlan formalistikusan — kereteit meg nem bírják.

Magánjogunk nem ismer ily korlátokat és a bíróra bizza annak megítélését, hogy szükséges volt-e az értesítés és annak elmulasztása mily jogkövetkezményekkel jár a concret esetben. A kereskedelmi jog határainak kiterjesztését még elősegíti a kereskedelmi törvény 264. §-a is, mely szerint a törvény második részében foglalt határozatok azon ügyleteknél, melyek az egyik szerződő fél részéről kereskedelmi ügyleteket képeznek, mindkét félre nézve egyaránt alkalmazandók.

Dr. Balog Arnold.

Büntetőjogi viták egy amerikai javítóintézetben.

E lapok olvasói ismertetések után ismerik az elmirai (New-York államban) javítóintézetnek berendezését, ugyszintén ennek lakóit, valamint az ott divó különös életmódot és az intézetnek sajátos házi rendjét. Nem régen beküldték nekem az ott megjelenő *ujsgának* néhány számát. A lapnak neve «The Summary». Minden vasárnap jelenik meg és a lapot ott magában a javítóintézetben az intézeti nyomdában állítják elő és pedig az intézeti lakók közül azok, a kik nyomdászoknak képeztetnek ki. Az ujság alakja körülbelül olyan, mint a Jogtudományi Közlönyé; csak hogy sűrűbben van nyomtatva. Ez az ujság egyszersmind az intézeti igazgatóság hivatalos lapja, mely az intézet minden lakójának jár. Közöltetnek benne az intézeti utasítások és így senki sem védekezhetik azzal, hogy utóbbiakat nem ismeri. A lap összesen 2600 példányban jelenik meg. Ezek közül Elmirában 1555 példány osztatik szét. A példányok maradékát az igazgatóság a világ minden részébe küldi szakférfiaknak. Ausztriába, a mint látom, szintén eljut rendszeren két példány.

A lap ügyesen van csinálva. Találunk ott rövid bel- és külföldi politikai tájékoztató ismertetéseket oly célból, hogy a foglyok állandó contactusban legyenek a világgal és mindig tudják, hogy mi történik ott kün. Vannak benne továbbá szépirodalmi cikkek, élczek, a kiváló intézeti tanulók legjelesebb dolgozatai, börtönügyi cikkek stb. A 446. számban közöltetik egy vita, mely az intézeti «ethics class»-ban lefolyt és melyben a «penological congress» azon kérdéssel foglalkozott, vajon helyes-e a határozatlan időtartamu büntetés alkalmazása? Felette actualis kérdés, mely jelenleg tudvalevőleg a criminalistáknál is a discussió előterében áll. A másfél óráig tartó érdekes vita lefolyása a következő volt:

1. tag. Ezen intézkedés csakis a javíthatatlant, a szokásos iszákosokat, a megrögzött gonosztevőket és a teljesen tudatlanokat érintené. A szokásos iszákos és a megrögzött gonosztevő állandó veszélyt képeznek a társadalomra nézve és ennek kötelességét képezi, hogy megóvja magát ezeknek garázdálkodásai ellen. Műveltség hiánya esetében a fogoly kényszerítendő, hogy addig maradjon az intézetben, míg akkora elegendő nevelésben részesült, a míg a társadalommal szemben fenálló kötelességeit felismerni képes. A határozatlan időtartamu büntetés nem képez — a mint azt sokan hiszik — életfogytiglani letartóztatást. Ha az erre hivatott szakértők úgy találják, hogy a fogoly már érett arra, hogy a társadalomba elegyedjék, akkor hadd bocsássák őt el, és ha azok nézete szerint utóbbi soha sem jut ily helyzetbe, akkor jobb, ha addig marad a fogházban, a míg a felsőbb hatóság őt el nem bocsátja.

2. tag. Ki állapítsa azt meg, hogy mi tekintendő a javulás elfogadható bizonyítékának?

1. tag. Az ezen célra alkalmazott szakértők.

2. tag. De ezek tévedhetnek. Pl. valaki különböző kisebb fegyelmi vétségeket követ el, gyermekes gondolkozásmódot tanusít, nevet és fecseg, mely cselekmények, ámbár ezek éppen nem tanusítanak criminalitást, mégis az intézeti szabályok elleni kihágásokat képeznek és további letartóztatást eredményeznek; vajon ez képezi a határozatlan időtartamu büntetésnek célját?

3. tag. Igen. Ha valaki belép egy letartóztatási intézetbe, akkor bizonyos szabályok előírják, hogy mi módon viselje magát ott. Ha ő ezen szabályokat megszegi, akkor feltételezhető, hogy ő a társadalom szabályait, más szóval: a törvényeket is meg fogja sérteni. A fogollyal elérendő cél abban áll, hogy ezt megtanítsuk arra, hogy engedelmeskedjék a törvénynek. A míg az engedménységnek ezen szellemét el nem sajátítja, addig nem igen bízhatni benne.

4. tag. A fogoly azon büntetendő cselekmény miatt büntetendő, melyet elkövetett és nem járja, hogy azért tartsuk vissza a fogházban, mert némelyek azt hiszik, hogy más büntetett elkövetésére is képes. A társadalomnak módjában áll, hogy magát védelmezze, a nélkül, hogy azon gonosz cselekmény miatt tartóztasson le valakit, a melyet ez esetleg jövőre képes lesz elkövetni. Ha úgy tetszik, tessék a kiszabadultat szigorú rendőri felügyelet alá helyezni, de az nem járja, hogy ezt továbbra is fogva tartsák.

5. tag. Hogy áll a dolog azon kitünő viseletű fogollyal, a ki hypocrisis után a szakértők bizalmát megnyeri, a ki kiszabadul és újból ugyanazon cselekményt elköveti? Más részről tekintünk arra, a ki javíthatatlannak tartanak, a ki nem képes arra, hogy a szigorú fogházi fegyelemnek alávetse magát, a ki azonban büntetésének kitöltése és szabadulása után a társadalomnak közbecsülésben álló tagjává lesz. Nem-e hibásnak tekintendő ez esetben a határozatlan időtartamu büntetés?

3. tag. Ha valaki önuralomra képtelen akkor, a midőn viszonylag kis fogházi szabályokkal áll szemben, akkor joggal feltételezhető, hogy szabadulásakor sem lesz önuralomra képes.

2. tag. Ez észszerűnek látszik; azonban oly önuralomra mindig szert lehet tenni a törvény által megállapított határokon belül. Ez okból szükségtelen egy abszolút határozatlan időtartamu büntetés.

6. tag. Ha több a valószínűség, hogy ezen önuralom elérhető, akkor az abszolút határozatlan időtartamu büntetés («indeterminate sentence») határozottan szükséges ily önuralom megszerzése céljából. Az abszolút határozatlan időtartamu büntetés minden esetben megoldja a kérdést.

7. tag. De ha teljes mértékben önuralomra tesz szert, miként állapítsák ezt meg a hatóságok?

4. tag. Ép úgy, a mint a szakértők egy bűnösnek talált gonosztevő felett ítéletet mondanak. Azt hiszem, hogy azon kiváló jogászok, a kik fenyítő bíróságainknál ítélkeznek, teljesen képesek arra, hogy megbirkózzanak ezen problémával is. Ezek minden, azon esetre vonatkozó bizonyítékot meghallgatnak és teljesen képesek arra, hogy a fogoly criminalitásának foka felett döntsének.

3. tag. Kire bizassék a fogoly jelleme megítélésének feladata? vajon az előttem szóló által említett kiváló jogászokra, avagy a fogház igazgatójára, vagy annak felügyelőjére?

A kerületi attorney (ügyész) azért fizettetik, hogy a bűnösöket üldözze, a fogoly védője meg azért, hogy utóbbi védje; ezek egyikével sem lehet a dolgot igazságosan elintézni. A fogoly ítélőbírája csak rövid időtartam alatt látja maga előtt a foglyot — legfeljebb néhány órán át — holott a fogház igazgatója vagy ennek felügyelője számos éven át látja gyakorlatilag szembe előtt a foglyot. A különbség tehát lényeges.

8. tag. A Massachusettsben most érvényben lévő törvénynek nézetem szerint előny adandó a h. i. büntetés felett. Értem a visszaesőkre vonatkozó törvényt. Ezen törvény értelmében büntetett miatt történő harmadszori elítélés esetében huszonöt évi fogházra ítélik a bűnöst. Ez tényleg mindenkorra megfosztja ezt a szabad élettől.

Itt véget ért a vita, mely más alkalommal azon kérdés fejtegetésével foglalkozott, vajon megengedhető-e a törvény által, hogy valaki egy más személyre rótt büntetést önkénytelenül elszenvedjen?

Végül megemlítem, hogy számos, az intézetben kívül álló, előkelő társadalmi állással bíró férfi szokott az elmirai intézetben a foglyoknak felolvasást tartani. A felolvasások címei közül a következőt emelem ki: «a jury fejlődése és annak eredményei». Ezen felolvasást egy volt bíró tartotta.

Dr. Gruber Lajos,
budapesti kir. alügyész.

Különfélék.

— A polgári perrendtartás javaslata. A sommás eljárásról szóló törvény kihirdetésével csaknem egyidejűleg jelent meg az általános, teljes perrendtartás javaslata. A 674 §-ra terjedő nagy művet köztudomásúlag szintén Plósz Sándor készítette. Tíz czimre oszlik. Ezek: 1. Biróságok. 2. Felek. 3. Törvényszéki eljárás. 4. Járásbirósági eljárás. 5. Felebbvitel. 6. Perujtás. 7. Fizetési meghagyásos eljárás okiratok alapján. 8. Eljárás bérleti viszonyok megszüntetése tárgyában. 9. Holtnak nyilvánítási eljárás. 10. Választott bíróság.

Első cikkünk ismerteti e nagy kodex-javaslat általános vonásait. Kiemeljük itt a számos érdekes ujtás körül még, hogy a javaslat megszünteti a külön kereskedelmi és váltóbirósági hatáskört és eljárást, nem terjeszkedik ki azonban a házassági ügyekben való eljárásra, ezt az anyagi házassági jog rendezése alkalmára tartva fen.

A biróságok szervei tekintetében két ujtást tartalmaz a tervezet. Ezek: a kir. törvényszékeknél tanácselnökök alkalmazása és a jegyzői hivatal felállítása. Az első a felebbviteli rendszerből folyik, az utóbbi megkiméli a bírót számos, nem szorosan bírói functiótól, melyeket azonban a kezelő személyzetre bízni nem lehet. Megengedi a javaslat, hogy a fél az ügyvédjének peres vitelére adott általános meghatalmazását a kir. törvényszéknél előre bejelentheti, s a törvényszék erről a területén működő járásbiróságokat értesíti.

A javaslatot egy 306 nagy quart oldalra terjedő, valóban nagy szabású indokolás kíséri, mely úgy az egyes vezérleveket, mint a részletes intézkedéseket tudományos, kimerítő módon tárgyalja.

— A kir. Curiahoz június hóban beérkezett 2795, ez év első felében összesen 15,799 ügydarab s így a múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 26,453 ügy. Elintéztetett 14,718, hátralékban maradt 11,735 ügy s így a múlt év első feléhez képest 3863-al több érkezett be, 897-el több intéztetett el és 2966-al nőtt a hátralék.

— A m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróságnak ügyforgalmi kimutatása 1893. év I. feléről.

I. Elnöki ügyekben: múlt évi hátralék 1, 1893. év I. felében beérkezett 84, összesen 85 drb, elintézve lett 80 drb. II. Pénzügyi vitás ügyekben: múlt 1892. évről maradt hátralék 1280, 1893. év I. felében beérkezett 6061, összesen elintézendő volt 7341 ügydarab, ebből elintéztetett 1893. év I. felében 6854, marad 1893. év I. felének végén elintézetlenül 487 ügydarab. Az elintéztetett ügydarabok közül elintézést nyert: 1. Tanácsülésben: a) ítélettel: helybenhagyva 2896, megváltoztatva 1197, összesen 4093 ügydarab; b) végzéssel: helybenhagyva 213, megváltoztatva 47, megsemmisítve 307, egyébként elintézve 508, összesen 1075 ügydarab. Tehát tanácsülésben összesen 5168 ügydarab. 2. Tanácsülésen kívül: rendkívényileg kiadott 1686 ügydarab. 3. A tanácsülésben elintéztetett 5168 vitás ügyben a felebbezés benyújtott: a) a felek által 5103 esetben, b) a kincstári képviselő által 65, összesen 5168 esetben. 4. A tanácsülésben ítélettel elintéztetett ügyekből esik, és a megfelebbezett összeg tesz, tekintettel a bírói határozat eredményére 4093 ügydarab, 813,887 frt felebbezett összeg, 467,627 frt helybenhagyott, 213,389 frt leszállítva megállapított, 11998 frt felemelve megállapított összeg.

— A 92. §. «A bosszúból felhevült kedélyállapot nem oly enyhítő körülmény, mely egymagában a Btk. 92. §-nak alkalmazását indokolná» [M. kir. Curia 1892. évi november 15. 4845. sz. ítéletében.]

— Perhuzás. A Szegedi Jogász-Lapok egy esetet közölnek, melyben a kir. törvényszék a január hóban benyújtott kereset alapján a perfelvételt márcziusra, a beadástól számított 2 hó és 10-ed napra tűzte ki.

A perfelvétel napján letárgyalt illetékességi kifogás tárgyában már néhány nap után, márczius végén határozott, a kifogást elvetette és újabb perfelvételi határidőül május hó 16-át tűzte ki, holott a törvény világos rendelkezése szerint a határidő a végzés keltétől számítva 15 napnál tovább nem terjedhet és így a legszélsőbb határidő a törvény figyelembe vétele mellett április 15-ike lehetett.

Alperes a végzés ellen felfolyamodással élven, a kitűzött perfelvételi idő végzésileg hatályon kívül helyeztetett.

A kir. ítélő tábla az elsőbíróági végzést helybenhagyván, az a következő évben febr. hó 9-én azzal intéztetett el, hogy a perfelvételre márczius hó 23-ika, vagyis a törvényesen megengedett határidőt egy hónappal meghaladó idő tűzte ki.

Ujabb felfolyamodás adatán be, a kir. törvényszék az 1881: LIX. tcz. 56. §. második bekezdése és 59. §-a ellenére a kitűzött perfelvételi időt ismét hatályon kívül helyezte és a felfolyamodást a kir. Curiahoz felterjesztette, a mely azt hivatalból visszautasította. Ezen curiai végzés folytán a kir. törvényszék június hó 2-án az újabb perfelvételi határidőt július 17-ikére, vagyis ismét a törvény által megengedettnél egy hónappal hosszabb időre tűzte ki.

A kereset január hó elején adatán be, csak a rá következő év július havában ért meg annyira, hogy alperes törvényes halasztást vehessen; több mint másfél év kellett ahhoz, hogy a pertári kezelés megkezdessék, holott a törvény áttekintése és egy kis gondolkodás mellett rá kellett volna arra jönni, hogy a felfolyamodás nem akasztja meg a pertári kezelést.

— Ügyvédi fegyelmi eset. Egy külföldi cég hanyagság miatt panaszt emelt egy ügyvéd ellen az igazságügyminiszteriumnál, mire ez a feljelentést a szegedi ügyvédi kamarához áttette. Panaszolt ügyvéd igazoló nyilatkozatot adott és ahhoz a panaszostól átvett váltót és óvást, mint a melyeket nem érvényesíthetett, becsatolta. A kamara választmánya elrendelte, hogy ezen okiratok a megbízó félnek kiadassanak, ezeket tehát végzése kapcsánban felterjesztette az igazságügyminiszteriumhoz, hogy a külföldi panaszos részére kézbesíttesse. Az igazságügyminiszterium visszaküldte az iratokat azzal, hogy panaszlott ügyvéd az 1874: XXXIV. tcz. 41. §-ában foglalt köteletségére figyelmeztetessék. A kamara választmánya mint fegyelmi bíróság továbbra is ragaszkodva határozatához, felterjesztésében hangsúlyozta, hogy az igazságügyminiszterium részére törvény által biztosított felügyeleti jog nem terjed ki a fegyelmi bíróság határozatának felülvizsgálására.

— Jogfejlődés czimen dr. Fényes Samu, kassai ügyvéd, társadalombölcseleti tanulmányt adott ki. Szerző polemisál a metaphysika hívelével, majd a társasélet formáiról, a jog és szokásról, a jogfejlődésről, a jogtörténelem tanúságairól, a jog és erkölcs viszonyáról s a jog hatáiról szól.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— A porosz igazságügyminiszter a múlt év végén felszólította a bíróságokat és az ügyvédi kamarákat, hogy adjanak véleményt arról, hogy az *Amtsgericht* hatásköre az értékhatar tekintetében mennyire volna kiterjesztendő. Jastrow, berlini bíró, a Zeitschrift für den deutschen Civilprocess című folyóiratban ellene nyilatkozik a hatáskör kiterjesztésének, azon indokból, mert a mai értékhatar (300 márka) szerinte oly összegű, mely a szegény emberre nézve fontos életérdeket képvisel és ezért már inkább tulmagasnak tekinthető.

Közjog.

— Irland függetlenítése tekintetében a Gladstone-kormány által beterjesztett home-rule-bill lényeges közjogi önállóságot akar Irlandnak adni. A javaslat alapfogolata az, hogy Irland egy külön törvényhozó területet kap, mely felső és alsó házból áll, és mely Irland ügyeiben önálló, az angol törvényhozástól független törvényhozó hatáskörrel bír. Az Irland és Angolország közti közös ügyekre vonatkozó törvényhozás azonban nem a két törvényhozás vagy azok delegatív hatáskörébe esik, hanem tovább is az angol parlament hatáskörében marad, a melybe tovább is fognak irlandi képviselők küldetni. Az irlandi képviselők azonban az angol parlamentnek csak azon tanácskozásaiban vesznek részt, a melyek a két ország közti közös ügyekre vonatkoznak. A javaslat most van tárgyalás alatt az angol parlamentben, és a tanácskozás közben gyakran történik hivatkozás az osztrák-magyar dualismusra.

R. Zs.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az értékhatár a járásbiróságok hatáskörének megállapításában. A. B. — Az ügyvédtartás tervezete. Dr. KECSKEMÉTI LAJOS kecskeméti ügyvédtől. — *Jogirodalom:* Ueber die Beziehungen des preussischen Landrechts zur Codification unseres Civilrechts. Irta dr. Saxl Ignác. z. f. — *Törvénykezési Szemle:* A gyermekek büntetéséről. K. NAGY SÁNDOR nagyváradi kir. törvényszéki bírótól. — Bünyügi ítéletek kritikai fejtegetése. (A subsidiarius magánvádról). KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az értékhatár a járásbiróságok hatáskörének megállapításában.

A sommás eljárásról szóló törvény 1. §-a személyes keresetknél a járásbiróság hatáskörét ahhoz köti, hogy a per tárgya 500 ft értékét meg ne haladja, a birtokbirósági, telekkönyvi és örökösödési perekben pedig ezen értékhatárt 200 ftban állapítja meg.

Az általános értékhatárnak 500 ftban való megállapítása két részből megegyezik volt kitéve. A társasbiróságok hívei azt tulmagasnak találták és hivatkoztak Németországra, a hol az értékhatár tetemesen csekélyebb. Ellenben az egyes biróságok hívei azt tulságosan alacsonynak találják és álláspontjukat megerősíti a legújabb osztrák javaslat, a mely az értékhatárt 1000 frtra emeli fel. Mi részünkről helyeseljük, hogy törvényhozásunk az értékhatár megállapításában a jelenlegi állapotot tartja fen. Az értékhatár leszállítása vagy felemelése nem volna indokolt.

Az értékhatár leszállítása ellen szól az, hogy az 1881: LIX. tcz. 13. §-a az általános óhajnak megfelelően, 300 frtról 500 frtra emeli azt. Ezen intézkedés ellent azóta panasz nem merült fel. Nincs tehát indok arra, hogy az 1868: LIV. tcz. 96. §-ában foglalt kisebb értékhatárra visszatérjünk.

Az értékhatár leszállítása ellenkeznék az európai törvényhozások irányával is, mely az egyes-biróságok hatáskörét mindinkább kiterjeszti.

Az, hogy a német birósági szervezetről szóló 1877. évi birodalmi törvény az egyes biróságok hatáskörét csak 300 márkában határozza meg, nem vehető figyelembe, mert ezen törvény főigyekeve oda irányult, hogy e kérdésben az egyes német államok perrendjeiben foglalt értékhatárok átlagát állapítsa meg. Magasabb értékhatár az egyes német államokban, a melyekben azt még a múlt században, az akkori pénzértéknek megfelelően csekély összegben állapították meg, szokatlanságánál fogva ellenszenvet keltett volna. Így történt, hogy inkább egyes helyekre nézve (pl. Bréma, hol az értékhatár 300 tallér = 900 márka, Hamburgra nézve, hol az értékhatár 250 tallér = 750 márka volt) az egyes birósági hatáskört tetemesen leszállították. Hozzá kell tenni, hogy Németország egyes vidékein az egyes-birósági intézmény előbb egyáltalában nem létezett. És mindennek dacára, az értékhatárnak 300 márkában való megállapítása még e körülmények közt is nagy ellenzésre talált. Kifejtették, hogy a 300 márka mint értékhatár a jelen gazdasági viszonyoknak nem felel meg, és hogy e csekély értékhatár ép a szegényebb vidékekre nézve káros, mert azon

törvényszékek területe a lakosság gyér voltánál fogva nagyobb és így e biróságok ott nehezebben hozzáférhetők. A birodalmi gyűlés által a javaslat tárgyalására kiküldött bizottságban 26 szavazat közül az első olvasásnál 12, a második olvasásnál 11 magasabb értékhatár iránt tett indítványra esett.

Franciaországban az 1838. évi május 25-iki törvény az egyes-birói hatáskör általános értékhatárát csak 200 francban állapította ugyan meg, de számos meghatározott ügyre nézve 1500 francig, és számos ügyre nézve az értékre való tekintet nélkül terjesztette azt ki. Nem szabad itt figyelmen kívül hagyni, hogy a francia békebirói intézmény és eljárás nem rejti magában ama garantiákat, melyekkel a mi járásbiróságaink birnak; és ennek dacára is Franciaországban általános a törekvés a békebirói hatáskör kiterjesztésére.

Olaszországban pedig, a hol a perrendtartás 71. szakasza a pretor általános hatáskörét 1500 liráig terjedő ügyekre nézve állapította meg, az 1885. évi kormányjavaslat azt 3000 liráig terjedhető ügyekre akarja kiterjeszteni.

Ha ehhez még hozzáadjuk, hogy igazságügyi statisztikai adataink szerint a járásbiróságok ítélkezése a felsőbiróságok felülbírálatának világításában nem rosszabb, mint a kir. törvényszékeké, és hogy a felek mily gyakran élnek azon joggal, hogy a járásbiróság hatáskörét kiköthetik: akkor indokoltnak tekinthető az, hogy törvényhozásunk a járásbirósági hatáskör általános értékhatárát nem szállította le.

De másrésről nem volna indokolt az értékhatár felemelése sem.

Gazdasági viszonyaink között az 500 ft értéke már nagyobb vagyoni érdeket képvisel és az eljárás nagyobb garanciáit nemcsak elbirja, de megköveteli. Az 500 ft értéket túlhaladó perek száma különben is csekély, az összes polgári pereknek körülbelül 10 százaléka. Az értékhatár emelésével tehát alig maradna vagyoni jogi per a törvényszéki eljárás alatt, a mi ellenkeznék a javaslat céljaival. Az 1881: LIX. tczikk alkotása óta, mely a járásbirósági hatáskört annyira kiterjesztette, nem mult el oly hosszú idő, hogy akár a pénzérték csökkenése, akár a gazdasági viszonyok másnemű átalakulása az értékhatárnak újbóli felemelését szükségessé tennék.

Azonban nem helyeseljük, hogy törvényhozásunk a járásbiróságok hatáskörét ezen értékhatáron belül nem mindennemű vagyoni jogi perekre terjesztette ki, hanem az értékhatárt a birtokbirósági és örökösödési perekben 200 frtra korlátozta.

Az ingatlanokra vonatkozó perek elvonása a járásbirósági hatáskör alól ma már semmivel sincs indokolva. Ugy a mai gazdasági viszonyokkal, mint a jognézetekkel ellentétes, hogy az ingatlanokra a birói hatáskör szempontjából különös hatáskört állapítsunk meg. Jelenlegi eljárásunk, mely az ingatlanokra vonatkozólag kötelmi és dologi jog címén indított perek közt a hatáskör tekintetében különbséget tesz, önmagával jut ellentmondásba és ezen ellentmondást az új törvény fentartja. Az ingatlanokra vonatkozó dologi jogok iránti perek általánosságban és az értéktől eltekintve, sem nem fontosabbak, sem nem bonyolódottabbak, mint egyéb perek. Éppen ezen jogok érvényesítése

érdekében kívánatos, hogy a mennyiben értékük csekély, ne utaltassanak a költségesebb és nehezkesebb törvényszéki eljárásra. Hozzájárul még ehhez, hogy a telekkönyvi hatóságot nagyrészt a kir. járásbírók gyakorolják, az ingatlanokra vonatkozó jogok érvényesítése pedig oly szoros kapcsolatban áll azzal, hogy a két hatáskörnek lehetőleg egy bíróságra való ruházása felette kívánatos.

Az újabb törvényhozások e megkülönböztetést általában el is ejtették. Már az 1845. évi osztrák sommás eljárás 2. §-a mit sem tud róla. A veronai tanács indítványozta akkor, hogy az ingatlanokra vonatkozó dologi jogok vonassanak el az eljárás alól, a bizottság azonban nem találta az indítványt indokoltnak. A bírósági szervezetről szóló német birodalmi törvény 23. §-a és az olasz perrendtartás 71. szakasza szintén általánosságban polgári peres ügyekről szólnak.

Belgiumban az 1841. évi törvény szerint az ingatlanokra vonatkozó keresetek a békebírák hatásköre alól ki voltak vonva, az 1876. évi márczius 25-iki törvény 2. §-a azonban megszüntette e megkülönböztetést, a mely — mint a bizottság előadója, Allard, jelentésében mondja — «egy általánosan és hevesen megtámadott előítéletnek eredménye volt». A VI. és X. magyar jogászgyűlésen is javasolták e megkülönböztetés elejtését és a járásbíróknak birtokbírói hatáskörrel való felruházását.

Az örökösödési perek, melyekben az egész hagyaték értéke 500 forintot meg nem halad, még kevésbé bírják el a törvényszéki eljárás költségeit, mert a hagyaték sokszor több egyén között oszlik meg, és így méltánytalan, ha azon örököst, kire csak néhány forint jut, a költséges és lassu rendes per útjára utasítjuk. Az értékhatár tehát ezekben sem lett volna korlátozandó.

Már az eredeti javaslat is nagyon korlátozta ezen értékhatárt, midőn azt 300 frtban állapította meg. Az igazságügyi bizottság tehát nem járt el helyesen, midőn ezen értékhatárt még leszállította.

Az igazságügyi bizottság jelentésében ezen korlátozást azzal indokolja, hogy a magasabb értékhatár e perekben a járásbírók és törvényszékek közti helyes munkafelosztást kedvezőtlenül befolyásolná.

Mi ezen indokot nem fogadjuk el helyesnek. A bírói szervezet az ügyek végett van és nem megfordítva. Hogy a 200—500 frt értékhatár közti birtokbírói és örökösödési per csak azért intéztessék el drágább és lassabb eljárási mód szerint, — hogy a fél csak azért legyen kénytelen magát e perben ügyvéd által képviseltetni, — hogy az ily per csak azért nélkülözze a szóbeliség és közvetlenség előnyeit: nehogy a törvényszék munkája nagyon megcsökkenjen, ezt nem látjuk be.

A. B.

Az ügyvédrendtartás tervezete.

— Két czikk. —

Az ügyvédrendtartás előadói tervezetének indokolásából örömmel tapasztaljuk, hogy irányadó helyen teljes figyelmükre méltatják az ügyvédi kar jelenlegi szomorú helyzetét, hogy tudomásuk van a kar erkölcsi és anyagi niveaujának megdöbbentő sülyedéséről, tekintélyének megfogyatkozásáról, tisztességes tagjainak a megélhetésért vívott nehéz küzdelmeiről s egyes kétes existenciájú tagjainak incorrect versenyéről.

A javaslat megbirálásánál tehát elsősorban az a kérdés nyomul előtérbe, vajon azon az alapon, melyen az felépül, gátat vetünk-e az eddigi bajok tovább harapózásának és hogy bizton várható-e az ügyvédi karnak jövőben egészséges irányu fejlődése?

Mielőtt ehhez hozzászólnánk, szükségesnek tartjuk kutatni azon okokat, melyek a jelenlegi helyzetet előidézték.

Nézetünk szerint a bajok fő kutforrását és végokát az

képezi, hogy az ügyvédi karnak úgy fegyelmi, mint civilis természetű ügyeiben, ha nem is kizárólag, de legalább utolsó forumként a rendes bíróságok ítélkeznek.

A fegyelmi ügyek, valamint az ügyvédi díjak és költségek iránti perek — miként maga a javaslat indokolása is igen helyesen kiemeli — a szigorú jogi és pusztán anyagi kérdés mellett igen fontos morális mozzanatokkal is birnak s azok a törvény rideg betűje szerint az ügy erkölcsi oldalának negligálásával el nem intézhetők. Valamint a fegyelmi bíróságnak határozott becsületbírói jelleggel is kell birnia s ily bíróság csakis a kar kebeléből alakítható, úgy a perköltségek iránt indított perekben is a leghivatottabb bíró a karnak becsülete és tekintélye felett őrködő eme bíróság lehet. Mert ezen bíróságnak, miként az indokolás helyesen és találóan megjegyzi, «érdeke úgy a fél, mint az ügyvéd között a legteljesebb igazságot szolgáltatni, a kedélyeket mindkét irányban lehetőleg megnyugtanni, annyival is inkább, mert a rendes bíró hivatásának irányánál fogva is nem tudja eléggé méltányolni a teljesített ügyvédi munkát s nem képes mérlegelni azon buzgalmat és odaadást, a mit egy-egy ügy megkövetel és a melyhez képest szabandó meg az anyagi jutalom is». Az indokolás tehát képtelennek deklarálja a rendes bíróságokat az ily perekbeni ítélkezésre. Mi tovább megyünk és ki merjük mondani, hogy még a jóakaratot — a mi pedig sokat pótol — sem tudjuk feltalálni ezen judikaturában. A képtelenséget élénken illusztrálja a költségek megállapításánál tapasztalható rendszertelenség, méltánytalanság és kicsinyeskedés. A jóakarat hiányát pedig dokumentálják az elvi jelentőségű határozatok. Lássunk egy-néhányat:

Kimondta a Curia, hogy az ügyvédi rendtartás 58. §-ában megállapított illetékesség az ügyvédek közötti helyettesítés esetében felmerült díjak és költségek iránti perekben nem alkalmazható.

Kimondta, «hogy a meg nem állapított ügyvédi díjak és költségek iránti keresetek azon esetben is, ha azok tárgya az 1887. évi XXII. törvényczikk 11. §-ában meghatározott összeget túl nem haladja, az ügyvédi rendtartás 58. §-ában megjelölt rendes bíróságok illetékessége alá tartoznak, ellenben a már megállapított ügyvédi díjak és költségek iránti követelések, ha azok összege a járulékon kívül az 50 frtot meg nem haladja, az 1877. XXII. tcz.-ben kijelölt bíróságok előtt és az ott előirt eljárás szerint érvényesítendő». Ugyanezt megerősíti az a határozat is, a mely újból kimondja: «hogy a már megállapított ügyvédi díj iránti kereset, ha annak tárgya 20 frtot meg nem halad, az 1877. évi XXII. tcz. életbe lépte folytán a községi bíróság illetékessége alá tartozik».

Kimondta, «hogy oly keresetlevél szerkesztése és felszerelése fejében, mely kereset alapján tárgyalás azért nem tartatható meg, mivel a megidézendő alperesek részint megtalálhatók nem voltak, részint az eszközöndő megidéztetést megelőzőleg már meghaltak, az ügyvédnek díj és költség megtérítése iránti joga bíróilag el nem ismerhető, mert az ügyvédnek kötelessége a helyes perindítás alapfeltételei iránt a keresetlevél beadása előtt magának meggyőződést szerezni».

Ha tehát az ügyvéd fele által tévesen informáltatik, ha a fél rosszul mondja be az alperesek lakásait, ennek következményei miatt nem a fél tehető felelőssé, hanem az ügyvéd, kinek kötelességévé tétetik, hogy a fél által adott információn túl egyéb uton és mások által is informáltassa magát.

Kimondta továbbá a kir. Curia, hogy «habár az ügyvéd feljogosíttatik a fél által arra, hogy a befolyandó pénzből költségeit és díjait levonja, ebből nem következik az, hogy a fél által megajánlott összegnél többet tarthasson vissza».

Ha tehát a fél egy a behajtott összeggel semmiképen arányban nem álló csekélységet ajánl fel az ügyvédnek, daczára annak, hogy a per megindítása előtt felhatalmazta ügyvédjét, hogy a per befejezte után a befolyandó összegből

dijait és költségeit levonhassa, az ügyvédnek a megajánlott összeggel meg kell elégednie és ha nem, a pénzt ki kell adnia és külön pert indítani a fél ellen.

Kimondta a Curia azt is, hogy az ügyvéd ügyvédi minőségben teljesített teendőikért csak az esetben követelheti díjai megállapítását és megítélését, ha a megbízótól írásbeli meghatalmazással bír. Ezen határozatnak sincs semmiféle törvényes alapja. A meghatalmazási viszony nem követeli meg minden körülmények között az írásbeli formát. Ha hatósággal vagy harmadik személylyel szemben képvisel az ügyvéd valakit, akkor azért szükséges feltétlenül az írásbeli meghatalmazás, mert egyrészt ezekkel szemben az ügyvéd csak azzal igazolhatja, hogy az eljárással meg lett bízva, másrészt pedig, mert csak ezzel nyújthat biztosítékot az iránt, hogy jogcselekményeit nem fogja semmisnek vagy nem létezőnek declarálni megbízója azon utólagos kifogással, hogy ő a nevében való eljárással az ügyvédet meg nem bízta. De vajon a saját felével szemben mért nem igazolhatná az ügyvéd meghatalmazási viszonyát okiraton kívül egyéb perrendszerű bizonyítékkal, tanukkal vagy esküvel? Akárhány esetben megtörténik, hogy az ügyvéd, miután eljárása alkalmával nem kell magát legitimálnia, nem irat felével alá meghatalmazást. Közigazgatási ügyekben való eljárásnál vagy informálásoknál stb. nem szükséges a meghatalmazás formalitása. Már most ezen eljárásért, mert nem kívánta a teljesen felesleges meghatalmazás aláírását, ne követelhesse az ügyvéd munkadíjat? Mikor minden más személy követelheti, sok esetben még akkor is, ha nemcsak írásbeli, de szóbeli meghatalmazása sincs, hanem mint megbízás nélküli ügyvivő járt el.

Nem ismerünk törvényt, mely az ügyvéddel szemben ilyen kivételes eljárást és rendelkezést tartalmazna s épp azért kénytelenek vagyunk a Curia eme rendelkezésének is az ügyvédi kar ellen irányuló tendenciát tulajdonítani.

Nem folytatjuk tovább, mert itt sem tér, sem alkalom, hogy ezen esetek alaposabb megbeszélésébe bocsátkozzunk, de ezen szemelvények is eléggé igazolják, hogy ott, a hol valamely kérdés kétes, a magyarázat mindig az ügyvéd és az ügyvédi kar hátrányára történik.

II.

Ilyen a rendes bíróságok judicaturája az ügyvédek civilis ügyeiben. Még lesújtóbb képet nyerünk, ha a fegyelmi ügyeket nézzük. A Curia az ügyvédi kar tisztességi és becsületbeli kérdései iránt teljesen érzéketlen. Mindenek előtt lássunk néhány frappans esetet.

Egy felfüggesztett, a kir. tábla által 6 évi fegyházra és 10 évi hivatalvesztésre ítélt járásbíró, ki ellen a vizsgálati fogság is el volt rendelve és kit a Curia, miként az indoklásból kitűnik, tisztán kellő bizonyítékok híján mentett fel, a máramaroszi ügyvédi kamara, mikor magát az ügyvédi lajstromba felvételre kérte, kérelmével elutasította, «mert folyamodó mint olyan, a ki állami hivatalra joggal nem tarthat igényt, egy olyan erkölcsi testületnek, minő az ügyvédi kar, se lehetne tagja anélkül, hogy magára az ügyvédi karra árnyat ne vessen, de nem is kívánható, hogy az, a ki a bírói karból feltehetőleg és gyaníthatólag nem a maga jószántából vált ki, helyt foglalhasson az ügyvédi karban, miért is ezen okból a kérelem elutasítandó és a felvétel megtagadandó»; ezen határozattal szemben nevezett a Curia fegyelmi tanácsa az ügyvédi lajstromba felvételre rendelte.

Egészen hasonló ehhez azon eset, a mikor a pozsonyi ügyvédi kamara megtagadta egy nyugalmazott aljárásbírónak a kamarába való felvételét a következő indokból: «tekintve, hogy az itteni iratokhoz mellékelte 8317/1890. sz. kir. curiai ítélet szerint folyamodó ugyan felmentetett a hivatali sikasztás büntetnének vádjá alól, de többi közt ezen ügyben is ellene a fegyelmi eljárás elrendelve és foganatosítva lett,

s mert ugyanő már nyugalomba helyeztetvén, tehát nem csekélyebb jelentőségű, hanem valószínűleg súlyosabb becszámítású vétségek miatt üldöztetik fegyelmileg s mert a most hivatkozott legfőbb bírói ítélet szerint is nyereségvágyból származó cselekmény állítólagos elkövetése miatt lett fegyelmi eljárás alá helyezve; mert az ügyvédi kamara választmányának kötelessége nemcsak a bejegyzett ügyvédek viselkedése felett őrködni, de kötelessége a kar kötelékébe felvételért folyamodó egyének feddhetetlenségét kutatni és megállapítani s mert folyamodó, nyugalmazott aljárásbíró viselkedése kifogásoltatott és fegyelmileg üldöztetik, azért a feddhetetlenség igazolásának hiányából a felvétel megtagadandó volt stb.» Ezen határozattal szemben a legmerevebb jogi indokolással a Curia szintén elrendelte a felvételt.

Mig végre, hogy egyszer már szigorát is megmutassa, az ügyvédségtől való elmozdításra ítélt egy olyan ügyvédet, a kin a zalaegerszegi kamara 1880 óta a kamarai tagsági díjat végrehajtással sem bírta megvenni.

Kimondta továbbá a Curia, hogy az ügyvédi kamara választmánya nem rendelheti el az iratoknak a kamara bíró-ságához való áttételét pusztán azon okból, mert a kamarai ügyész kijelentése szerint ő rendes fegyelmi uton kimutatni kívánja, hogy valamely ügyvédjelölt gyakorlatát nem folytatja és főnökének ellenkező tartalmu előterjesztése nem felel meg a valónak.

Kimondotta «hogy azon körülmény, hogy az ügyvédjelölt a főnök-változtatást az 1874. évi XXXIV. tcz. 12. §-a értelmében be nem jelentette, nem szolgál okul arra, hogy az új főnöknel illetve hatóságnál töltött joggyakorlata be ne számíttassék».

Mind e két határozat alkalmas arra, hogy az ügyvédjelöltek felett gyakorlandó felügyeletet és fegyelmet megalazítsa.

De nem folytatjuk tovább, jóllehet számos esetet hozhatnánk még fel, a melyekből kitűnik, hogy az 1874. évi XXXIV. tcz. 70. §-ában meghatározott fegyelmi büntetések enyhességét és a fegyelmi eljárás rendkívül lassu menetét, nehézkességét és következetlenségét tetézi a Curia absurd judicaturája. Elmozdítást két évtized alatt aligha mondott ki kettőt, felfüggesztést is csak a legritkább esetekben.

A lefolyt két évtized tehát csak arra volt jó, hogy mindenki tisztába jöhetett azzal, a mit már bevezetőleg is kijelentettünk, hogy t. i. a Curia az ügyvédi karnak se anyagi, se szellemi, se becsületbeli érdekei iránt érzékkel nem bír s épp ezért a legfőbb fegyelmi jog kezelésére alkalmatlan.

Dr. Kecskeméti Lajos.

Jogirodalom.

«Über die Beziehungen des preussischen Landrechts zur Codification unseres Civilrechts». Dr. Saxl Ignác bécsi ügyvéd.

Az osztrák polgári jog forrásainak tanulmánya csak a legújabb időben kezd figyelem tárgya lenni, minthogy csak hét évvel ezelőtt adta ki Harrasowsky udvari tanácsos a «Codex Theresianus»-t és annak átdolgozását, és négy évvel ezelőtt dr. Afner az általános polgári törvénykönyvnek őstervezetét és tanácskozási jegyzőkönyvét.

Dr. Saxl Ignác bécsi gyakorló ügyvéd ezen forrástanulmányok tárgyában a fentemlitett — már nyomtatásban is megjelent — felolvasásában hasznos munkát végzett, a midőn kimutatta, hogy az általános polgári törvénykönyv codifikátorai az akkor érvényben levő porosz Landrechtet oly módon használták fel, a melyről az eddigi osztrák commentátoroknak és szakíróknak sejtelmük sem volt; sőt az osztrák jogtörténeti iskola megalapítója, Unger sem méltatta eléggé a porosz Landrechtet az általános polgári törvénykönyvhöz való vonatkozásaiban.

Dr. Saxl számtalan példa kapcsán kimutatja, hogy nem-

csak Martini, hanem az általános polgári törvénykönyvnek többi szerkesztői is, a porosz Landrecht lelkesedéssel fogadták és egymással versenyezve iparkodtak abból egész mondatokat az osztrák jogba átültetni, úgy hogy a porosz Landrecht befolyása nem csak az osztrák polgári törvénykönyv egyes részeire szorítkozik, hanem ellenkezőleg csak igen kevés részek maradtak mentek a porosz Landrecht befolyásától.

Dr. Saxl úgy találja, hogy a porosz Landrecht által befolyásolt részek a befolyásolástól mentekkel szemben úgy aránylanak, mint 11 : 6 és a 859—1216. §-oknál úgy, mint 11 : 3, az 1267—1450 §-oknál úgy, mint 14 : 3, elannyira, hogy — nevezetesen a kötelmi jognál — teljes joggal állíthatjuk, hogy a vélelem a mellett küzd, hogy az osztrák polgári törvénykönyv egy-egy szakasza a porosz Landrecht valamely határozatával geneticus összefüggésben áll.

Dr. Saxl ezen munkával nem pusztán theoreticus, hanem kiválóan practicus czélt ért el, mert az általános polgári törvénykönyvnek számos helye, a melyek mindeddig homályosak és vitások maradtak, a porosz Landrechtre való utalás folytán, mint a melyből vétettek, de az általános osztrák polgári törvénykönyv szerzői által szándékolt rövidség folytán homályosan lettek kivonatolva, sőt tökéletlenül vétettek fel, — ily módon találnak autentikus magyarázatot.

A mennyire csak egy értekezés szűk kerete megengedi, ezen munka ilyen homályos és mai napig meg nem értett helyeknek egész tömegét tartalmazza, melyek a porosz Landrecht határozmányai által, a melyből eredtek vagy a melylyel a legszorosabb összefüggésben vannak, tökéletes magyarázatot nyernek.

z.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A gyermekek büntetéséről.

Alig lehet a büntetőjog terén nagyobb és nevezetesebb kérdés, mint a *gyermekek büntetése*, azoknak a szerencsétleneknek büntetése, a kiket hálójába ejtett a bűn, de a kiknek megbüntetésénél fő szempontot kell képeznie a javításnak.

Ha a megbotlott gyermeket egyszerűen bedobjuk a bűnhődés helyére, megszenved ugyan büneért, azonban többnyire mint kiképzett, megrögzött gonosz kerül ki onnan.

Szomorú bizonyosságot tehet erről a visszaesők gyászos statistikája!

A gyermek első bűnét rendesen a meggondolatlanság, a tudatlanság, a vakság okozza; a visszaesést már gonosz tudatosság, a börtön levegője által megfertőztetett szándékos rosszasság.

A mint egyrésztől nem lehet s nem szabad büntetlenül hagyni a bűnt, úgy másrésztől nem lehet eltűnni és engedni, hogy a büntetés helye még alább meritse a bűn posványába azt, ki csak leszédült abba.

A büntető intézetek egy részénél, így némely törvényszéki fogházaknál is, a gyermek-bűnhődők iskoláztatásával: a *rab-iskolával* igyekeznek ellensúlyozni a büntetőhely rontó hatását, s ez iskola célja: *javítás és tanítás*.

A ki csak felületesen ismeri is a *rabok iskoláját*, az meg van győződve annak meghálálhatatlan előnyeiről, mert be kell látnia, hogy az felettébb igen apasztja a visszaesők számát. A *rab-iskola* nemcsak a tudatlanságból emeli ki az elzúllás lejtőjére lépő gyermekeket, hanem az erkölcsi oktatások folytonosságával felébreszti bennök az erkölcsi önértetet s a becsületesség útjára visszatereli őket.

Azért *nem volna szabad fenállani egyetlen büntetőintézetnek, még a legkisebb törvényszéki fogháznak sem rab-iskola nélkül*, a nélkül, hogy sötét falain belül iskolát ne tartson a fiatal bűnhődők számára.

De ez a *rab-iskola* csak kis részét teszi azon óhajtnak, hogy a gyermekek büntetésének célja a javítás legyen.

A törvényhozás kétségtelenül sok dicséretre méltó *elméleti* bölcseséggel gondoskodott arról, hogy a gyermekek és felnőttek büntetésének végrehajtása különböző módon történjék: azonban a *gyakorlati élet* szerint nem minden elmélet vihető keresztül, vagy legalább is a mi viszonyaink között, kilátásba se helyezhető nagyobb áldozatok nélkül *nem*.

A büntetőtörvény 83. §-a szerint nem büntethető az a gyermek, a ki életkorának 12-ik évét meg nem haladta.

A Btk. 84. §-a szerint: «A ki akkor, midőn a büntettet vagy vétséget elkövette, életkorának 12-ik évét már túlhaladta, de 16-ik évét még be nem töltötte, ha cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással *nem birt*, azon cselekményért *büntetés* alá nem vehető. Az ilyen kiskorú azonban *javító-intézetbe* való elhelyezésre ítéltethetik, de abban életkora 20-ik évén túl nem tartathatik».

Tehát a Btk. 84. §-a értelmében a 12—16 év között levő gyermek *csak akkor ítéltető javító intézetbe való elhelyezésre*, ha «bűnösségének felismerésére szükséges belátással *nem birt*», különben pedig a 85. §-ban meghatározott megkülönböztetések szerint börtönnel, államfogházzal, fogházzal, vagy rendőri büntetéssel büntetetik.

Már most hogyan hajtják végre ezek a 85. §-ban meghatározott büntetések?

A Btk. 86. §-a kétséget kizárólag elrendeli, hogy a 85. §-s szerint büntetendő egyének «*szabadságvesztés-büntetésük egész időtartama alatt a többi foglyoktól elkülönítendő*».

A Btk. 42. §-a kimondja, hogy «fogházra ítélt, de életük 20-ik évét túl nem haladott egyénekre nézve, javításuk céljából, a bíróság ítéletileg elrendelheti, hogy hat hónapnál tovább nem terjedő büntetésüket, vagy ha ez tovább terjedne, ennek egy részét — mely azonban hat hónapot túl nem haladhat — magánelzárásban állják ki. A bíróság az ítéletben azt is *kimondhatja*, hogy az ily ifju egyének magánelzárás helyett *javító-intézetbe szállíttassanak*, sőt azt, ha az ítéletben ki nem mondatott, de a javítás tekintetéből czélszerűnek mutatkozik, a *felügyelő bizottság ajánlatára* az igazságügyi miniszter elrendelheti.

Ha összehasonlítjuk a Btk. 84. és 42. §-ait, abból az tűnik ki, hogy ellentétben állanak egymással, mert míg a Btk. 84. §-a csak az oly 12—16 év között levő kiskorúakra mondja ki a javító-intézetbe való elhelyezésre ítéltetést, a kik cselekményük bűnösségének felismerésére szükséges belátással *nem bírnak*; addig a Btk. 42. §-a szerint mindazon *fogházra ítélt* egyének, kik *életkoruk 20-ik évét* túl nem haladták, a javító-intézetbe szállíthatók. Tehát nemcsak a 16 éven aluli, de azon felüli (20 éves kor betöltéséig) egyének is ítéltetők javító-intézetbe való elhelyezésre, tekintet nélkül a beszámíthatási, vagy be nem számíthatási képességükre.

A gyakorlat azonban azt bizonyítja, hogy a Btk. 42. §. második bekezdésének alkalmazása a ritkaságok közé tartozik s nem ítéltetnek mások javító-intézetbe való elhelyezésre, hanem csak azon 12—16 év közötti kiskorúak, a kik cselekményük bűnösségének felismerésére szükséges belátással *nem bírnak*.

A Btk. 30. §-a szerint a fegyenczek, ha három évre, vagy több időre vannak elítélve, egy évig, ha rövidebb időre vannak elítélve, büntetésüknek egyharmad részéig *magánelzárásban* tartandók. Ugyanennek vannak alávetve a Btk. 37. §-a második bekezdése szerint a börtönre ítélték is, de a fogházra ítélték a Btk. 40. §-a értelmében csak akkor, ha büntetésük egy évnél hosszabb időre terjed.

Ezen meghatározással ellentétben van a Btk. 42. §-a; eszerint az *életük 20-ik évét túl nem haladott egyénekre* vonatkozólag a bíróság — habár fogházra vannak is elítélve — *hat havi magánelzárást* elrendelhet, sőt ezzel ismét ellentétben a Btk. 86. §-a határozottan azt parancsolja, hogy a Btk.

85. §-a alapján elítélt — tehát 12—16 év közötti egyének — «szabadságvesztés-büntetésük egész tartama alatt a többi foglyoktól elkülönítendők», a mi ismét csak magánelzárást jelent.

A 20 évet túl nem haladott egyének tehát *hat hónapnál* tovább tartó magánelzárásra nem ítélték a Btk. 42. §-a értelmében, de hogy ha ezen kiskorúak a 16 éven alul vannak, a 86. §. szerint *egész büntetésüket* (habár a 85. §. értelmében öt vagy két évi börtön, vagy két évi fogház volna is) *magánelzárásban* tartoznak kitölteni, a miből az következik, hogy pl. egy évi fogházra ítélt 15 éves egyén szigorubb büntetést szenved, mint egy két évi fogházra ítélt 19 éves egyén.

A törvényszéki fogházaknál a magánelzárás csak egyféle módon hajtható végre, t. i. az u. n. «egyes» külön zárkájában való elzárással, az aztán nem tesz különbséget, hogy valaki fegyházra, börtönre, vagy fogházra van-e elítélve. A miből ismét az következik, hogy egy — a büntetését bármily okból vagy körülmény folytán a törvényszéki fogházban töltő — három évi fegyházra ítélt vén bűnös kevesebb időt tölt a magánelzárásban, mint a 2 évi fogházra ítélt 14 éves gyermek, a bánásmód pedig a magánelzárás alatt mindkettővel szemközt egy és ugyanaz.

A törvényszéki fogházaknál nincsenek oly elkülönített helyek, melyekben a magánelzárás a nélkül volna végrehajtható, hogy a büntetési nem (pl. a fogház, vagy rendőri büntetés) az ítéletben kiszabottnál a végrehajtással súlyosabbá ne tévessék. A magánelzárás szigorúságát egyenlően érezi a fegyencz, rab, fogoly és elzárt egyén. Ugyanazért a kir. törvényszéki fogházak felügyelői abba a sajátságos helyzetbe jutnak a 12—16 év közötti rabok büntetésének végrehajtásánál, hogy vagy a közönséges magánzárakba (tehát a leg-súlyosabb helyre) záratják be az elítéltet, a mikor nincs különbség fegyház, börtön, fogház és elzárás között, tehát a Btk. 85. §-át szegik meg, vagy közös szobába helyezik el a többi elítéltekkel, a mi a Btk. 86. §-ába ütközik.

És így a *gyermek büntetésére* vonatkozó törvényszakaszok úgy, a mint elméletileg igen szépen — habár egymásnak némileg ellenmondóan — megírva vannak, a jelen viszonyok között végre nem hajthatók. Tehát vagy oly helyiségeket kell berendezni a törvényszéki fogházaknál, a hol a magán-elzárás csak a többiektől való *elkülönítés*, de nem *súlyosított szabadságvesztés-büntetés* legyen, vagy a *büntetőtörvénykönyv módosításánál* figyelembe vétessék ez a *körülmény is*.

Azonban bármennyire elősegíti is a *magánelzárás* a meg-bánást, a magabaszállást, a rab megtörését: a javításra nem mindenkor alkalmas. Az az igazi javítás, midőn a szabadság visszaadásával oly biztos gyámol adatik az erkölcsi betegségből kigyógyult gyermek kezébe, a melyre bátran támaszkodhatik s nem félhet többé az eleséstől.

Ezt a kigyógyulást, ezt a biztos támaszt a megbüntetett gyermek csak a *javító-intézetben* nyerheti el.

Felemlitek egy szomorú esetet. Egy 14 éves, szép, ép, egészséges, erős, jól kifejlődött, eszes, de egyáltalában nem iskolázott, ügyes fiú — a ki jogtalan elcsapásért már egyszer el volt ítélve — most betöréses lopásért a Btk. 85. §. 3. p. alapján elítéltetett egy évi fogházra. Ennek a fiúnak *anyja* már hatszor, *bátyja* háromszor, *nénje* egyszer vagy kétszer volt lopásért büntetve, *nénjével* vadházasságban él egy lopásért már hatszor büntetett ember, a fiú ezeknek társaságában és gondviselése alatt nőtt fel 14 éves koráig, a nélkül, hogy bármi foglalkozása lett volna a csempészeten kívül. Ez a 14 éves fiú — feltéve, hogy a Btk. 86. §-a értelmében magánelzárásban töltené is ki büntetését — kiszabadulva visszatér családjá körébe s folytatja a rosszat ott, a hol elhagyta, a hogy hozzátartozóitól látja. A büntetése csak a gonosz cselekedetek megakasztása, de nem megjavítás. És a magánelzárás miként is javíthatná meg, holott még

olvasni sem tud, hogy jó könyvekből szivja magába a javulás eszméit?!

Javító-intézet való az ilyen gyermeknek, mely egészen kiragadja őt a családi romlott légkörből, dologra, becsületes munkára és kenyérkeresetre tanítsa, hogy midőn az okos szigorúság által belőle kiölt rossz hajlam helyét az erkölcsi megjobbulás foglalja el kebelében és kilép a javító-intézet szabadságravezető kapuján: beállhasson a becsületes munkások közé és az ott megszokott rend és megtanult mesterség biztosítsa számára a megélhetést.

Ha már büntetni kell a gyermeket, legyen ez a büntetés olyan, mely egyszersmind jó utra térítse.

A büntetőtörvénykönyv módosításánál terjedjen ki a törvényhozó bölcsök áldó figyelme a *gyermek büntetésének cél-szerűségére* s ne bizonyos feltételhez — a midőn a büntetés kérdéssé is válhatik — kössék a gyermekeknek a *javító-intézetbe* való elhelyezését, hanem mondják ki imperative, hogy a *12—16 közötti bűnösök kivétel nélkül mind javító-intézetbe való elhelyezésre ítéltendők*, melynek tartamát a javító-intézeti szabályok határozzák meg a Btk. 84. §-ában kimért határok között.

Mig azonban az az óhajtott idő bekövetkeznék, addig vegyék figyelembe az ítélő bírák a Btk. 84. §-a mellett a Btk. 42. §-ának utolsó bekezdését is, s *e két törvényszakaszt alkalmazzák mindannyiszor, a hányszor csak lehetséges. A magán-elzárás csak puszta büntetés, de a javító-intézet büntetve javítás. Javító-intézetbe a fiatal bűnösökkel!*

K. Nagy Sándor,
n.-várad kir. törvényszéki bíró.

Büntügyi ítéletek kritikai fejtegetése.

A subsidiarius magánvádról.

Ítéletek: I. *A nyíregyházi kir. törvényszék:* K— Sándorné, B— Eulália az ellene emelt és a Btk. 379., 380. és 400. §-aiba ütköző csalás és okirathamítás büntetésének vádjára alól felmentetik. Mely ítélet kihirdetettvén, az ellen a káros ügyvéde felebbezést jelentett be, mire a törvényszék következő végzést hozott: Tekintettel arra, hogy magánpanaszos csupán kártérítési követelésének meg nem állapítása miatt felebbezhet, magánpanaszos ezen általános-ságban tartott felebbezése visszautasítatik annyival inkább, mert mikor a kir. ügyész által a *vádindítóvny elejtetett*, magánpanaszos ügyvéde által *vádindítóvny nem tétetett*. (1890. július 7-én 3907. sz. a.)

A budapesti kir. ítélőtábla: Tekintve, hogy az elsőfoku bíróság a bejelentett felebbezést csak elkésés esetén utasíthatja vissza: a kir. ítélőtábla a kir. törvényszék végzését megsemmisíti és a maga részéről utasítja vissza a sértett fél felebbezését, azért, mert a sértett fél ügyvéde a végtárgyalási jegyzőkönyv tanúsága szerint, a kir. ügyész vádelejtése után előadni mit sem kívánt, mely nyilatkozatával a *vádnak általa leendő érvényesítéséről lemondván*, felebbezési joga a felmentő ítélet ellen nincs. (1890. évi október hó 20-án 32663. szám alatt.)

A kir. Curia: Tekintve, hogy K— Sándorné, született B— Eulália ellen a büntető eljárás Sehr Bernátnak feljelentése alapján tétetett folyamatba, ki a vizsgálat folyamán, különösen pedig az 1887. évi április 5-én történt kihallgatása alkalmával magánjogi indokaiban szenvedett sérelmét s vagyoni kárát részletesen felszámította, s arról az eljárás folyamában le nem mondott, sőt a vádlott elleni panaszát az 1890. évi július 7-én megtartott végtárgyalásnál történt kihallgatása alkalmával is kifejezetten fentartotta és a vádlottnak megbüntetését kérte, ily körülmények között tehát ugyanazon végtárgyalás befejezésével a kir. ügyész végindítóvnyának előterjesztése után, mely szerint a vádat elejtette, a sértett fél ügyvédjének, K— Lászlónak kifejezett azon nyilatkozata, hogy előadni mit sem kíván, a megbízója által a tárgyalás folyamán személyesen fentartott vád elejtésének éppen nem tekinthető; s hogy a kir. törvényszék maga sem tulajdonított ily értelmet ez ügyvéd nyilatkozatának, kitűnik abból, hogy vádlottat nem vád hiánya miatt, hanem érdemleges indokból a terhelő bizonyítékok nyomatékaltansága folytán mentette fel;

tekintve, hogy a fenálló gyakorlat szerint a magánjogi

elégítetre jogosított közvetlenül sértett vagy károsított fél, a mennyiben abbéli elégítel iránti *igényét bejelentette és arról le nem mondott*, jogosítva van a kir. ügyész indítványára hozott felmentő ítélet ellen felebbezéssel élni;

tekintve, hogy a sértett fél képviselője az elsőfoku bíróság felmentő ítélete ellen felebbezését az ítélet kihirdetése után azonnal, tehát kellő időben bejelentette, ennek visszautasítására tehát törvényszerű alap fen nem forog:

annál fogva a kir. ítélőtábla végzésének megváltoztatásával, sértett Sehr Bernát felebbezése elfogadtatik, s a kir. ítélőtábla ezen felebbezés alapján az ügynek érdemleges felülvizsgálására utasittatik. (1891. április 8-án 214. sz. a.)

II. *A nyiregyházi kir. törvényszék:* B— Julianna, B— Mária, B— Miklós, R— Menyhért, R— Mihály és Nemeskéri K— Pál az ellenök emelt, a Btk. 400. §-ának a 2. pontjába ütköző okirathamisítás büntetvének a vádja és ezen vád következményeinek a terhe alól felmentetnek. (1891. augusztus 17-én 4733. sz. a.)

A debreczeni kir. ítélőtábla: A kir. törvényszék ítéletének Nemeskéri K— Pálra vonatkozó nem felebbezett része érintetlenül, egyéb felebbezett része pedig helyben hagyatik.

Indokolás. Minthogy a kir. ügyész a vádat Nemeskéri K— Pálra vonatkozólag elejtette, ez ellenében pedig Szabó László sértett a vádat kifejezetten fen nem tartotta, ennél fogva e tekintetben a *kir. ügyész indítványához járultnak* lévén *tekintendő:* a kir. törvényszék ítéletének e vádlott felmentésére vonatkozó része, mint nem felebbezett, érintetlenül volt hagyandó. . . . (1892. márczius 29-én 278. sz. a.)

A kir. Curia: A kir. ítélőtábla ítélete indokainál fogva helyben hagyatik. (1892. december 23-án 6273. sz. a.)

Talán semmi sem kelt nagyobb visszatetszést a büntető eljárásban, mint a szándékos és nem elhibázott alakszerűtlen eljárási intézkedések, mivel ezek nemcsak a polgári közszabadság biztosítékát megrontó csábutat képeznek a visszaélésekre, hanem egyuttal a birói ítéletek illusoriussá tételére is alkalmat szolgáltatnak azok számára, a kik azt kizsákmányolni akarják; mégis az alábbi két esetben szándékosan állapított meg a Curia szabályosnak ily eljárási ellentéteségeket.

Az eset az, hogy ha a közvádlo a vádat a tárgyalás befejezése után elejti, és a magánvádló vagy sértett fél azt felszólítás daczára fen nem tartja, hozható-e esetleg marasztaló ítélet?

A nélkül, hogy a vádmonopolium igen sok esetben hátrányos rendszerét védeni kellene, a subsidiarius magánvádat sem lehet ad libitum magyarázható módon neki ereszteni az eljárási processusnak, nehogy ezáltal a gyakorlat bele sodortassék a vádconcurrentia veszedelmes rendszerébe.

Csak azt fogadja el a 9. számú büntetőjogi döntvény is, hogy abban az esetben, a melyben a királyi ügyész a végtárgyalás befejezése után a vádat elejti, a magánvádló vagy káros, vagy sértett fél a közvádnak a képviselőjét is átvenni jogosítva van; vagy, ha a bíróságok felmentő ítéleteit a közvádlo nem felebbezné, a magánvádló, a káros, a sértett fél jogosított azt közvádlóképpen is felebbezni.

Mig a 63. számú büntetőjogi döntvény azt jelenti ki, hogy a büntetés sulyosítása miatt a subsidiarius magánvád nem érvényesülhet.

És a Büntető Jog Tára XXI. kötetének 273. lapján közölt esetekben azt is elfogadta a Curia, hogy a becsület, a testi épség és az élet elleni büntetteknel is helye van a subsidiarius magánvádnak, ha kárkövetelés nem formáltatik is.

Mindezekből azonban csak azt lehet megállapítani, hogy a subsidiarius magánvádnak létjogosultsága el van ismerve, de azt nem lehet még kikövetkeztetni sem, hogy mily módon kell ennek érvényesíttetnie?

Hogy a közvád fenállása alatt a subsidiarius magánvád nem érvényesíthetetik, ez a dolog természetéből következik. De ezen kétségtelen tényből az is megállapítható, hogy a subsidiarius magánvádnak a közvád elenyészte után kell megteremnie, az ezt megelőzőleg tett ugynevezett panaszok-

nak, vagy feljelentéseknek, subsidiarius magánvádra leendő átváltoztatását, vagy át nem változtatását, hanem hol így, hol amugy leendő magyarázását következtelenség nélkül megengedni nem lehet, vagy legalább nem kellene, mint ez az utóbbi két esetben történt.

Az I. alatti esetben ugyanis a Curia megváltoztatta az első és másodbíróság végzését, azt állapítván meg, hogy a királyi ügyész indítványa után, mely szerint a vádat elejtette, a sértett fél ügyvédének kifejezett azon nyilatkozata, hogy előadni mit sem kíván, a megbízója által az eljárás folyamán személyesen fentartott vád elejtésének nem tekinthető.

Ellenben a II. alatti esetben mind a három bíróság helyesen határozott. Az első és másodbíróság az I. alatti esetnek megfelelően, a Curia azonban az I. alatti határozatával csaknem ellentétesen azon kijelentést hagyta helyben, hogy mivel a királyi ügyész a vádat elejtette, ennek ellenében pedig Szabó László sértett a vádat kifejezetten fen nem tartotta, ennél fogva e tekintetben a királyi ügyész vádelejtési indítványához járultnak tekintendő.

Vagyis az I. alatti esetben a közvád elejtetvén, ennek megtörténte után bírósági felszólítás daczára magánvád nem tétetvén, a Curia subsidiarius magánvádló létezését állapította meg, az addig tett panaszok alapján, s a vádlott elítéltetését rendelte el; — a II. alatti esetben pedig azt az alsóbírósági megállapítást sanctionálta hallgató helyeslésével, hogy ily esetben hozzájárultnak kell tekinteni a magánvádlót a közvádló vádelejtő indítványához.

A kettő közül az utóbbi megállapodás annyival inkább helyes, mert, ha a magánvádló, mint dominus litis meg nem jelenik, vagy nem nyilatkozik, vagy a büntetést a bíróságra bizza, az 52. számú büntetőjogi döntvény értelmében ugy tekintendő, mintha a vádját visszavonta volna, — akkor a subsidiarius vádat, a mi nem dominus litis, hanem csak ennek szükségbelítője, annyival inkább nem létezőnek kell tekinteni, ha felszólítás folytán nem nyilatkozik a közvád elejtése után a vádlott ellenében táplált szándékáról, vagy akaratáról. Mert, ha ennek az ellenkezője fogadtatik el helyesnek, akkor, tekintve, hogy a subsidiarius vád, mint egy lappangó vád szerepel, a mi ellen védekezni nyíltan sohasem lehet, subsidiarius védelemről is kellene gondoskodni.

Itt a közvád és magánvádló előterjesztésének a körülményei mindkét esetben ugyanazonosok. Mindkét esetben a közvádlo a vádat elejtette, mely után a magánvádló felhívás daczára sem nyilatkozott, hogy vádat emel-e. Minek folytán az elsőfoku bíróság mindkét esetben felmentette a vádlottakat.

Eltérés az eseteknél az ítélet hozatala után következett.

Az I. alatti esetben a magánvádló felebbezett, a II. alatti esetben nem. Ezen felebbezést az első és másodbíróság visszautasította, a Curia elfogadta. Az alsóbíróságok ítélete nem lehet jó az egyik esetben sem, ha a másik esetben rossz.

Az eljárás egyik főmozzanata a vád, akár köz-, akár magánvádló. Ennek a vádnak a létezése írásbeli és szóbeli alakban nyilvánul a bűnperekben. A írásbeli vád létezését elégtelennek tartják a büntető eljárások általában azokban a bűnperekben, a melyekben már a nyilvános szóbeli végtárgyalásra kerül a sor. Hanem általánosan elfogadott eljárási szabály az, hogy elő is kell a vádat terjesztetni a tárgyalás adataival bebizonyítottan élőszóval a vádlott előtt, hogy alkalom nyujtassék neki, magát a nyilvánosság előtt is élőszóval védeni a vád ellen. A vád elő nem terjesztése esetén tehát védelmet sem lehetvén előterjesztetni, nem lévén mi ellen védekezni, a vád és a védelem elő nem terjesztése esetén sem marasztaló, sem felebbezhető felmentő ítélet nem hozható. Mégis ennek daczára vád és védelem nélkül ítélet hozatalát rendelte el a Curia az I. alatti esetben, s abban későbbben vád és védelem nélkül a Curia is ítéletet hozott.

Kunfalvy István,
nyiregyházi kir. törvényszéki bíró.

Különfélék.

— Az általános perrendtartás most megjelent tervezetét mult számunkban már ismertettük. A főbb intézkedések közül még a következőket emeljük ki.

A hatáskör megállapításánál a tervezet szakít az 1893: XVIII. tcz. rendszerével és a «*vagyonjogi pereket*» általában 1000 koronán alul a járásbírók hatáskörébe utalja. Vagyonjogi perek alatt — bár fel nem sorolja — érti az ingatlanokra vonatkozó pereket, valamint az örökösödési, megtámadási, számadási stb. pereket is.

A perbeli képviseletre nézve az 1868: LIV. tcz. és az 1881. LIX. tcz. intézkedései vannak fentartva. Törvényszékeknél valamint a felsőbíróknál az ügyvédi képviselet kötelező. A járásbírói eljárásban a felek személyesen járhatnak el és bárkit meghatalmazhatnak. A járásbírói ítélet elleni felebbezés esetében a fél vagy személyesen vagy ügyvéd által képviselve jelenhetnek meg.

A törvényszéki eljárásban a felek előkészítő iratokat váltanak, a melyeknek tartalmához azonban a szóbeli tárgyaláson nincsenek kötve.

A tárgyaláson a bíróság valamennyi tagja intézhet a felekhez kérdéseket. Jegyzőkönyvvezető alkalmazása kötelező, a jegyzőkönyv azonban a tárgyalás menetét csak általános-ságban tünteti fel.

Számadási, vagyonekülönítési és hasonló perekben a bíróság kiküldött bíró előtt előkészítő eljárást rendelhet.

A bizonyítási rendszer megfelel az 1893. XVIII. tcz.-nek. Ismeri a tervezet a részítéletet és közbeszóló ítéletet is. Az ítélet hozatalában csak az a bíró vehet részt, a ki az ítéletnek alapul szolgáló szóbeli tárgyaláson jelen volt. A tanácskozás és szavazás zárt ülésben történik.

A mulasztás következményeire nézve a sommás eljárásról szóló új törvény intézkedései vannak átvéve. A mulasztás orvoslására szolgál az igazolás és az ellentmondás. Ez utóbbi teljesen új jogorvoslati nemnek akkor van helye, ha alperes a perfelvételi határnapon meg nem jelent. Az ítélet kézbesítésétől számított 15 nap alatt jelentendő be. Az ellentmondás a meg nem jelenés alapján hozott ítéletet hatályon kívül helyezi.

Azon esetekben, melyekben a javaslat ellentmondást enged, igazolásnak nincs helye.

A járásbírói eljárásban a törvényszéki eljárásra megállapított szabályok a megfelelő eltérésekkel alkalmazandók.

A felebbvitelnek 3 neme van: felebbezés, felülvizsgálat és felfolyamodás.

A felebbezési bíraskodást a kir. járásbíróstól felebbezett ügyekben a kir. törvényszék, a kir. törvényszéktől felebbezett ügyekben a kir. ítélőtábla gyakorolja. Nincs helye a felebbezésnek a kir. járásbíró ítélete ellen, ha a per tárgyának értéke 100 koronát meg nem halad. Ez esetben a járásbíró ítélete ellen csak felülvizsgálatnak van helye a kir. törvényszékhez.

A felebbezési eljárás constructiója legtöbb pontjában olyan, mint az 1893. XVIII. tczikké.

A felebbezési bíróságok ítéletei ellen csupán a jogkérdésben felülvizsgálatnak van helye. 400 korona értéket meg nem haladó ügyekben, valamint két egybehangzó határozat ellen a felülvizsgálat ki van zárva. A kir. törvényszékek ítéletei felett a kir. ítélőtábla, a kir. tábláknak ítéletei felett a kir. Curia gyakorolja a felülvizsgálati bíraskodást.

Végzések ellen 8 nap alatt felfolyamodással lehet élni. Csupán a perköltség kérdésében szintén csak felfolyamodás adható be a felebbezési, illetve felülvizsgálati határidő alatt.

A váltókövetelésekre és az okiratokon alapuló követelésekre egy, a most törvénybe iktatottnál szigorubb fizetési meghagyási eljárás konstruáltatik, fenmaradván egyes ügyekre nézve a közönséges fizetési meghagyás utjáni eljárás.

A bérlet felmondását a tervezet szintén szabályozza. A felmondási kérvényre a bíróság kibocsátja a meghagyást az ellenfél részére, hogy a bérlet tárgyát adja át, illetőleg vegye át. Az ellenfél kifogásokkal élhet.

— **Zlinszky telekkönyvi rendtartásának** Imling Konrád által átdolgozott ötödik kiadása megjelent a Franklin-társulat kiadásában. Nem szükséges e könyvet bővebben ismertetni. Azon kézikönyveink közé tartozik, a melyek utmutatást adnak a gyakorlatnak is. E mellett folyékony, magyaros jogi irányú jogtanulóknak is ajánlja e művet. Az utóbbi kiadás óta hozott újabb törvényekkel és rendeletekkel, valamint felsőbb bíróságaink judikaturájával lelkiismeretesen egészítette ki Zlinszky becses munkáját Imling Konrád, telekkönyvi jogirodalmunk termékeny művelője. Az új anyagot akkép dolgozta fel, hogy azt lehetőleg a meglevő rendszer keretében illesztette belé.

— **Házassági jogunk állami szabályozásához.** A *Szegedi Jogász-Lapok*-ban a következő jogesetet olvassuk:

Sz. I. róm. kath. vallású férfi 1889. évi október 29-én Kolozsváron törvényes házasságra lép ottani lakos B. K. ev. református nővel. Közvetlenül a házasságra lépés után az új házaspár H.-M.-Vásárhelyre költözik és ott laknak 1890. évi július 24-ikéig. Ekkor a férj nejét, kivel a legszebb egyetértésben él, addig, míg biztos állást talál, Kolozsvárra küldi szüleihez és hónapokon át vele állandó levelezésben áll; egyszerre a nő levelei elmaradnak, a férj nyugtalankodik, sürgeti a választ és erre neje ügyvédétől kap egy levelet, a melyben ez őt arról értesíti, hogy 1891. évi október 2-ika óta neje tőle törvényesen el van választva.

Hogy ez miként volt lehetséges, és hogy mi módon történt, azt az alábbi bírói határozatok tüntetik fel.

1891. évi május hó 12-én B. K. a gyulafehérvári püspöki szentszékhez 117. szám alatti válókeresetet nyújtott be, a melyben magát róm. kath. vallású férjéértől engesztelhetlen gyűlölet és hűtlen elhagyás indokából véglegesen elválasztatni kérte.

Erre a püspöki szentszék még 1891. május 14-én azt a határozatot hozta, hogy: «mivel az engesztelhetlen gyűlölet nem képez oly akadályt, mely miatt az érvényesen megkötött házasság felbontható volna, ennél fogva panaszos keresete elfogadható és a házassági kötelék felbontását célzó per folyamatba tehető nem volt».

A válni kívánó nő ezután 1891. június 9-én a kolozsvári ev. ref. egyházmegye házassági törvényszékéhez egy kérvényt nyújtott be, melyben a közte és Sz. I. között 1889. okt. 29-én létrejött vegyes házasságot véglegesen felbontani kérte.

Ezen kérvényében előadja, hogy a házasság megkötése után H.-M.-Vásárhelyen laktak és onnan férje őt 1890. július 24-én a szülői házhoz küldte.

Kérte «a vegyes házassági válópert alperes megidézése nélkül felvenni és a törvényes visszarendelés kétszeri megkísértésének eredménytelen lejárta után a közte és férje között létrejött vegyes házasságot rá, mint ev. ref. vallásúra nézve véglegesen felbontani s őt szerencsésebb házasságra felszabadítani».

Ezen kérvényre a következő határozat hozatott: «A kolozsvári ev. ref. egyházmegyének 1891. évi június hó 4-én tartott rendkívüli házassági törvényszékén hozott és kimondott *végzés*:

«Panaszló B. K. férjéhez visszarendeltetik».

Augusztus 21-én folytatott az eljárás, miként azt a következő hivatalos jegyzőkönyv mutatja:

«Nagytisztelű Szász Gerő ur elnöklete alatt Kolozsvárt 1891. évi aug. 21-ik napja d. e. 10 órára egybehívott és megtartott kolozsvári ev. ref. egyházi házassági törvényszéki ülésre megjelenik felperesi képviselő D. A. ügyvéd és folytatólag becsatolja az erkölcsi kényszerítésre vonatkozó, Kolozsvárt 1891. évi július 7-én kelt hivatalos bizonyítványt F. a., továbbá a Kolozsvárt 1891. évi aug. 11-én 54/891. sz. a. kibocsátott hivatalos bizonyítványt G. alatt s miután az erkölcsi kényszerítés eredményre nem vezetett s kérelmes nő férjével Sz. I.-val többé házassági viszonyban élni nem akar és nem fog, kéri az ítélet kimondását».

Ez nyomban meg is történt; az ítélet így hangzik:

«18/1891. *Ítélet*: Fentnevezett B. K. kérelmező róm. kath. férjéértől Sz. I.-tól a H. T. R. 202. §. alapján ítéletesen örökre elválasztatik, szerencsésebb házasságra felszabadítottatik, a má-

sik félre nézve a károlyfehérvári róm. kath. püspöki szent-székek e tárgyban hozott 117/891. sz. a. ítélete sértetlenül maradván. Indokok: törvényszékünk a két ízben alkalmazott erkölcsi kényszerítéssel szemben tanusított ellenszegülésből kérelmesnek hűtlen elhagyási hibáját bírói meggyőződésileg bebizonyítottának látván, ki kellett hogy mondja a fentírt ítéletet. A kolozsvári ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéknek 1891. évi aug. 21-ikén tartott rendes üléséből.

235/891. Az erdélyi ev. ref. egyházkerületi házassági fő-törvényszék, mint legfőbb bíróság nevében. A kolozsvári egyházmegyéből kérelmező B. K. *Ítélet*: Az elsőbíróság ítélete helybenhagyatik.

Az F. és G. alatt csatolt okmányok, a melyekre fent hivatkozás történik, a következőket tartalmazzák:

F. Szász Gerő ev. ref. esperes és a kolozsvári presbyterium tagjai igazolják, hogy B. K. 1891 július 7-én előttük megjelent és kijelentette, hogy férjétől válni kíván, «a házassági eskü szentségére, az isteni és emberi törvények megtartása iránti kötelességre és az erkölcsi rend követelményeire utalással intette arra, hogy a tőle separált férjéhez visszamenjen, kibékülvén, megbocsájtva, vele a házasság életét tovább folytassa». Azonban a nő kijelentette, hogy férjével házassági viszonyban élni nem akar.

G. 1891 augusztus 11-én B. K. ismét megjelent a presbyteriális gyűlés színe előtt, «itt elnök főgondnok dr. Kolozsvári Sándor atyánkfia által felhivatott, erkölcsileg kényszerített, hogy hitese férjével békülne ki, de egész határozottsággal így felelt: Megmaradok válási szándékom mellett».

Ez az okmányokkal támogatott rideg tényállás, a melyből kitűnik, hogy Magyarországon lehetséges az, miszerint az egyik házastárs egyszerű kérelmére az ismert lakhelyű másik házastárs értesítése és meghallgatása nélkül nem egészen négy havi eljárás után az érvényesen megkötött házasság végérvényesen felbontassék.

— **Ideiglenesen nyugdíjazott bíró felvehető-e az ügyvédi kamarába?** A *pozsonyi ügyvédi kamara*: Folyamodó D. G. a kérvényhez bemellékelte 744/893. számú nyugdíjaztatására vonatkozó értesítés szerint az 1885. évi XI. tcz. 20. §-ának a), illetve 21. §-ának (3. pontja értelmében, mint kir. aljárásbíró csak ideiglenesen helyezettett nyugalomba, vagyis a bírói kar kötelékéből elbocsájtva nem lett, hanem újbóli kinevezetése nélkül bármikor szolgálattételre behívható, ez indokból az ügyvédek névjegyzékébe leendő bejegyeztetése el nem rendelhető, kérelme megtagadtatik.

A m. kir. Curia: Az ügyvédi kamara határozata megváltoztattatik, D. G. az ügyvédek lajstromába felvétetni rendeltetik, mert kérelmező az 1874. évi XXXIV. tcz. 2. szakaszában kitett kellékeknek megfelel, s ellene az ugyanezen törvény 3. szakaszában felsorolt kizáró körülmények fen nem forognak, mert kérelmező ideiglenes nyugdíjaztatása folytán szolgálatától minden fentartás nélkül felmentetvén, ugyanő nyugdíjaztatásának tartama alatt a bíróság kötelékében épp úgy nem áll, mint a véglegesen nyugalmazott, s a felvételt az a körülmény, hogy az 1885. évi XI. tcz. 22. §-ának értelmében ismét szolgálatba léphet, — nem gátolja, mivel ezen eset beálltának csak azon következménye van, hogy kérvényezőnek magát a lajstromból törölnie kell. (1893 június 26. 7235. sz. a.)

— **A szegedi kir. tábla elnöke a következő körlevelet intézte a tábla kerületében levő bíróságokhoz:** A nméltóságú m. kir. miniszter urhoz beérkezett hivatalos minősítések azt tanusítják, hogy szorgalom tekintetében a bírósági személyzet az elsőfoku bíróságoknál általában nem áll a megkívántató színvonalon, a mennyiben a szorgalmat illetőleg a másodfoku (kellő) jelzettel minősítettek száma aránytalanul nagyobb a fáradhatlan jelzéssel minősítettekénél. Az igazságszolgáltatás érdekében a javulás e tekintetben mulhatlanul szükséges; ennek folytán felhivom a kir. ^{törvényszék elnök} ^{járásbíró} urat, hogy tudassa a vezetése alatti kir. ^{törvényszék} ^{járásbíró} összes személyzetével, hogy ő nméltósága a m. kir. igazságügyminiszter ur a bírói és bírósági tisztviselői állások betöltésénél az illetők szorgalmára és ügybuzgalmára nagy súlyt helyezend.

Irodalom. Megjelentek: A Franklin-társulat kiadásában a *Döntvénytár* új folyamának XXXV. kötete (LXIII. folyam). Az egyes esetek jegyzetekkel vannak ellátva. — Ráth Mór kiadásában az 1887—1892. tczikkéket betűrendes tárgymutatója és az 1865/7—1892. tczikkéket időrendbeli tartalomjegyzéke. —

Az ez évi igazságügyi rendeletek. — A sommás eljárásról és a fizetési meghagyásról szóló törvények. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta dr. Imling Konrád.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— **Nemzetközi tengeri jogi congressus.** Genuában a múlt év őszén Amerika felfedezésének négyszázados évfordulója alkalmával tartott ünnepségek alkalmából összeült egy congressus a nemzetközi tengeri jogi kérdések tárgyalása végett. A congressus a tengeri jog legfőbb kérdéseit, u. m. a tengeri hitel, a connoissement, a tengeri kár, a tengeri biztosítás és a tengeri segítés és mentés körül felmerülő kérdéseket tárgyalta. A congressus határozatai közül, a melyeket a *Journal du Droit International Privé* idei első füzeté közöl, kiemelendőnek tartjuk a congressus első osztályának határozatait a tengeri hitelről, a melyeket különben csak nagy vita után fogadtak el. Ezek szerint minden hajó jogi személynek tekintendő, a mely csak a saját vagyona, illetve értéke erejéig felelős a hitelezőknek. Ha e jogi személy t. i. a hajó, nem bir elegendő vagyonnal arra, hogy kötelezettségeinek megfeleljen, akkor akár a tulajdonos, akár valamely hitelező kértére felszámolási eljárás tétetik folyamatba azon hely bírósága által, a hol a hajó lajstromozva van.

Büntetőjog.

— **Lombroso legújabb műve.** Lombroso az anthropologikus büntetőjog irodalmát egy új művel egészítette ki, mely a nők bűnösségét és a prostitutiót tárgyalja. A mű Lombroso és Ferrero együttes munkája, és címe: «La donna delinquente, la prostituta e la donna normale». A munkának néhány főbb tétele a következő: A bűnös típus és a született bűnösség ritkább a nőknél, mint a férfiaknál, a mint már régebben észrevették. Ennek megfelel, és így a tény természetes magyarázatát adja az, hogy az agykéreg epileptikus irritációja és degeneratív tünetei a nőknél ritkábban fordulnak elő, mint a férfiaknál. A nő általában ájtatosabb is, de kegyetlenebb is, mint a férfi, a mi mindkettő onnan származik, hogy a nő a férfinnál gyengébb. Érzékenysége kisebb, mint a férfié, és ha a reactio nála nagyobb, mint a férfinnál, ez onnan van, mert ellenálló képessége a rossz hajlamokkal szemben szintén kicsiny. Az asszony hazugabb és hiubb mint a férfi, igazságérzete kisebb a férfinnál, fősvényebb és indulatosabb a férfinnál. Az asszony erkölcsi érzéke általában éppúgy kisebb a férfinnál mint a gyermeké, és sok tulajdonsága a vadember erkölcsi színvonalához áll közel. Szellemi színvonala kisebb a férfinnál. A külső jelek tekintetében a termet a bűnös nőknél kisebb, mint a tisztességeseknél, ellenben a kéz hosszabb, a tolvaj nők és a prostituáltak koponyaürtartalma kisebb a tisztességesekénél. Az atavistikus jelek a női bűnösöknél éppúgy megtalálhatók, mint a férfiaknál. A női született bűnös típusa hasonlít a férfi született bűnös típusához, sőt bizonyos tendenciával bir, hogy avval egészen összeessék. A prostituált típusa összeesik a bűnös típusával; vannak éppúgy született prostituáltak, mint született bűnösök. Mindkettőnél egyforma hiánya az erkölcsi érzéknek, keményszívűség, a rosszra való hajlam korai mutatkozása, előrelátás hiánya, lustaság, hiuság és a szesz italok szeretete mutatkozik. A prostitúció a nők oldaláról tekintett bűnösség, sőt bizonyos ponton a kettő egyenesen összeesik. Sőt azt lehet mondani, hogy a női degeneráció nem is a bűnösségben jelentkezik (mert az ritkaság), hanem egyenesen a prostitúcióban. — Lombroso e műve éppúgy van összeállítva, mint korábbi művei. Számos, magában véve érdekes adat halmaz, a melyek azonban egymással gyakran nem függnek össze, és gyakran magukon hordják a megbízhatatlanság jellegét, ötletszerűség, a melyben tudományos igazságok csirái látszanak rejtőzni, a melynek eredményei azonban, úgy a hogy a müben ki vannak mondva, a szigorú igazságok igényeivel fel nem léphetnek, ezek e műnek jellemvonásai, éppúgy mint Lombroso korábbi műveinek. Mindazonáltal, daczára az anyag és a következtetések megbízhatatlanságának, e műnek is megvan az az érdeme, hogy a kérdéseket új oldalról és új irányban igyekszik megoldani, és hogy, ha nem is ért el az elérni kívánt igazságokhoz, de olyan uton halad, a melyen azokhoz elérni lehet.

R. Zs.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Curiai ügyvédek. Dr. B. S. — Az ügyvédrendtartás tervezete. Dr. KECSKEMÉTI LAJOS kecskeméti ügyvédtől. — *Törvénykezési Szemle:* A magánokiratok valódiságának bizonyítása a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. tcz. alapján. A. B. — A hamis tanuzás s hamis eskü kérdéséhez. (A «lényeges körülmény» mint tényálladási elem). Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — A rendelkezésre bocsátásról. Dr. NAGEL FERENCZ budapesti ügyvédtől. — Helytelen czégberegység. Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi segédfogalmazótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Curiai ügyvédek.

A «Pesti Napló» f. évi július 20-iki számának egyik vezércikke behatóan foglalkozik az igazságügyminiszter által közzétett perrendtartási törvénytervezettel. Örömmel constatáljuk, hogy a szakavatott tollból eredő cikk pártszemponttól függetlenül, meglepedéssel és elismeréssel fogadja a magyar codificatio ezen legújabb alkotását, a melynek conceptióját és szerkesztését különben az egész magyar sajtó osztatlan helyesléssel fogadta.

A «Pesti Napló» cikkírója egyelőre egyetlen pont tekintetében helyezkedik a tervezettől lényegesen eltérő álláspontra.

A *curiai ügyvédek* intézményét kívánná életbe léptetni.

Ezt a kérdést a jogélet és a törvénykezés szempontjából mi oly fontosnak tartjuk, hogy annak megvitatása elől ki nem térhetünk, annál is kevésbé, mivel álláspontunk homlokegyenest ellenkezik avval, a melyet «P. N.» t. cikkírója kifejtett.

Előre kell bocsátanunk, hogy mi a t. cikkíró által pártolt intézményt nem a francia, hanem a német igazságügyi szervezetből származtatjuk. A mi ügyvédségünk, a mely a francia avocat-k és avoué-k összes functióját egyesíti, nem is alkalmas arra, hogy a francia ügyvédséggel összehasonlíttassék. De a német szervezettől is távol áll, mert hierarchikus széttagolásra merőben alkalmatlan.

A curiai ügyvédség intézményét legelőször a Csemegi Károly által 1886-ban kormány megbízás folytán készített bünvádi eljárási törvénytervezet 551. §-a contemplálta. Nem szólnunk arról, hogy e rendkívüli gondnal és tudománynyal készített tervezetet éppen az ő felelősségi rendszerének bonyolódottsága tette gyakorlatilag keresztülvihetetlené; de utalunk arra, hogy a curiai ügyvédség létesítésének terve sem a szakkörök, sem a közvélemény előtt rokonszenvre már akkor sem talált.

Most, hogy «P. N.» t. cikkírója a kérdést újból felveti, még kevesebb indokoltsággal és tetszéssel fog az találkozni, mint azelőtt.

A kérdés nem csak abban áll, vajon alkalmas-e az ügyvédség arra, hogy hierarchikus osztályokba tagoztassék, hanem kérdéses az is, hogy az így széttagolt ügyvédség működése értékesebb-e, gyorsabb-e, olcsóbb-e? És mi ezen kérdések közül egyetlen egyre sem tudunk igennel felelni.

Az ügyvédséget nemcsak tradíciója, hanem hivatása is utalja arra, hogy *egységes* testület legyen, hogy hatásköre a felek képviselői tekintetében minél korlátlanabb, minél teljesebb legyen.

A működési kör territorialis korlátozása (Németország) némileg még érthető, de úgy korlátozni az ügyvédi hatáskört, hogy az az ügyek elintézésének bizonyos fokáig érjen, s ott megszűnjék, semmi tekintetből nem indokolt. Lassabbá teszi az eljárást és sokkal drágábbá is. Egy ügyvéd helyett *kettő* fogna egy ügyet védeni.

Franciaországban külön ügyvédi testületek vannak a felelősségi bíróságok mellett szervezve. Ám ott az *egész ügyvédség* szervezete olyan, a mi a testületet ilyen megosztásra alkalmassá teszi. A *perek vitele* ott nem az ügyvéd dolga, hanem az avoué-é, az ügyvéd (avocat) ott valószínűleg egyik része a bíróságnak, a kinek a bíróság épületében hivatalos helyisége is van. Látni való, hogy a francia ügyvédi szervezet ezen egy intézménye a mi szervezetünkben *egész más* volna, mint Franciaországban, s így a francia minta átültetéséről nézetünk szerint nem lehet szó.

A *német ügyvédség* példáját pedig nem tartjuk követendőnek. Ott nincsenek avoué-k, de az «Anwalt» hatásköre mégis sokfelé meg van szorítva. Ott Landesgerichts-anwaltok, Oberlandesgerichts- és Reichsgerichts-anwaltok vannak, a kik egyazon per különböző stádiumaiban gyakorolják a képviselői feladatot. A Reichsgericht mellé kinevezett ügyvédek feladata az adott tényállás jogi kommentálására van korlátozva.

Itt az ügyvéd feladatát egyetlen plaidoyer meríti ki. Pedig az ügyvédség intézményének előnye az ő hatáskörének és működésének sokoldalúságában áll, míg a mással nem foglalkozó curiai ügyvéd egyoldalúvá is válnék.

A helyesen szervezett ügyvédség hivatása nemcsak a perek előkészítésében és esetleg betárgyalásában áll, hanem a *consultativ* tevékenységben is. Erre pedig csak úgy képes, ha hatásköre nincs megosztva. Még a plaidoyer-t is könnyebben végzi azon ügyvéd, a ki a per megindításába, vezetésébe befolyt, — mint az a ki a legfelsőbb bíróság tárgyalása előtt veszi át a más által előkészített, előtte azonban ismeretlen peranyagot.

A társadalmi szervezetek legújabb fejlődése arra irányul, hogy ezek *terjeszkednek, általánosabbakká* válnak. A belső eltagozások csak zavarólag hatnak az ő működésükre. Különösen áll ez a magyar ügyvédségről, a melynek szervezete minden szétforgácsolásnak ellentmond, s a mely önmagában alsóbb vagy felsőbb hierarchiai rendeket és rangjelzéseket meg nem tűr.

Az ügyvédi szervezet csak akkor képes az ő feladatának megfelelni, ha hatásköre független az egyes hatóságok szervezeti vagy területi hatáskörétől. Ha az ügyvéd tevékenysége egyes hatóságokhoz köttetik, akkor az ügyvéd ezen hatóságnak valami függelékévé válik, ennek pedig az ügyvédség függetlenségében rejlő nagy értékű erkölcsi súly adja meg az árát.

Figyelmén kívül hagyták a curiai ügyvédség szószólói azt a körülményt is, hogy ez az intézmény az ügyvédség legkiválóbb tagjait szőlitaná ki a karból a Curiahoz. Most úgy is sok a panasz az ügyvédség erkölcsi erejének depravatioja miatt. A kettéválasztás pedig fokozná ezt a depravatiót.

Dr. B. S.

Az ügyvédrendtartás tervezete.¹

III.

A kir. Curianak előző cikkünkben kimutatott szerencsétlen judikaturája képezvén az ügyvédség jelenlegi szomorú helyzetének egyik főokát, az 1874. évi XXXIV. tcz. novelláris módosításánál első teendők: kivenni a Curia és általában a rendes bíróságok kezéből úgy a fegyelmi hatóságot, mint a költségperekben való ítélkezést.

Sajnálattal kell tapasztalnunk, hogy a tervezet az ily radikális reformtól visszariad és opportunistikus álláspontjánál fogva mindkét irányban concessiókat tesz.

A 93. §. «vegyes tanácsra» bizza a legfelsőbb fegyelmi hatóságot. E vegyes tanács áll a Curia által választott elnökön kívül 6 tagból, felerészben a Curia választott bíráiból, felerészben a kinevezett ügyvédi tagokból. Jóllehet maga az indokolás határozottan a mellett foglal állást, hogy az ügyvédi karra bizassék a felelősségi fegyelmi hatóság gyakorlása, kiemelvén különösen azt, hogy e bíróságot oly elemekre kell bízni, kik azon körökben és viszonyok között élnek, a hol maga panaszlott ügyvéd él, mert e viszonyoknak «az életből való ismerete lényegesen előmozdítja azt, hogy az ott felmerülő egyes esetek megfelelően ítéltesse meg, szem előtt tartva úgy az ügyvédi kar sajátos, mint a jogkereső közönség érdekeit», — daczára e kijelentéseknek és érveléseknek: a 93. és 95. §§. szerint a fegyelmi bíróság nemcsak hogy nem tisztán ügyvédekből fog megalakítani, hanem a «vegyes tanácsban» a tulsúly biztosítatik a curiai bírák számára az által, hogy a 3 curiai bíróból és 3 ügyvédből álló tanács elnöke curiai bíró lesz.

Azon ügyekben tehát, melyekben nem lehet a törvény rideg betűje szerint ítélkezni, hanem a melyek első sorban a testületi közérdek, az ügyvédi becsület és tisztesség szempontjából ítélendők meg, az ügyvédi kar jövőre is ki lesz szolgáltatva a Curia merev jogi felfogásának.

Tudjuk, mily ellenzéssel találkozik a legfelsőbb fegyelmi hatóságnak tisztán ügyvédekből való megalakítása; ennél fogva meg kell elégednünk ezuttal egy sokkal szerényebb reformmal is, de az azután az ügyvédség részéről e tekintetben támasztható kíváncsi legcsekélyebb mértéke lenne, t. i. hogy a vegyes tanácsban az ügyvédi tagok legyenek többségben. A javaslatnak erre vonatkozó része tehát akként lenne módosítandó, hogy a vegyes tanács elnöke a budapesti ügyvédi kamara elnöke vagy az igazságügyminiszter által kinevezendő ügyvéd legyen. Az első esetben a budapesti kamara fegyelmi bíróságának a kamara alelnöke lenne az elnöke. A javaslat ily értelmű módosítása megfelelne az ügyvédi kar jogos kívánalmainak, az autonomia szakadatlanul hangoztatott elvének és a jogkereső közönség érdekének is.

IV.

A mint óvakodik a tervezet a fegyelmi ügyekben való bíráskodást az ügyvédi kar kezeibe tenni, épp oly féltékenységet és habozást, sőt bizalmatlanságot tanúsít az ügyvédi díjak és költségek iránt indítandó perek forumainak megalakításánál is.

Az indokolás, nagyon szépen elmondja, «hogy ily költségperekben legilletékesebb bíró a kamara választmánya, mint az ügyvédi kar becsülete felett is őrökdő hatóság lenne, melynek első sorban áll érdekében a közönséget lelkiismeretlen ügyvédek zsarolásától megmenteni». Igen szépen megindokolja azt is, hogy a rendes bíró miért nem alkalmas ily perekben ítélkezni. Mégis ezen érveléssel ellentétben a 68. § a díj és költségek iránt indítandó perekre nézve akként intézkedik, hogy azokban ítélkezni az ügyvédi kamara csak akkor válik illetékesé: 1. ha az illető fél hozzá fordul, 2. vagy ha az

ügyvéd keresi fel és a fél magát kifejezetten vagy hallgatag a kamara bíráskodásának aláveti.

És most következik még egy, az ügyvédi karra nézve valószínűleg megalázó intézkedés, hogy t. i. a kamara bíráskodása előzőleg ki nem köthető. Ennél határozottan jobbnak tartjuk a jelenlegi állapotot, mint ezt a rendelkezést, melynek a gyakorlatban semmiféle értéke nem lesz, s csak arra való, hogy a törvényhozásnak karunk iránti bizalmatlanságát dokumentálja. Vajjon miért ne lehetne a kamara illetékességét előzőleg kikötni, mikor mindenkinek joga van az 1868. évi LIV. tcz. 495. és további §§-ai alapján ügyét választott bíró elé vinni s erre nézve a vele szerződő féllel eleve megállapodni?

Az indokolásnak sok jóakarata és elismerése karunk iránt a kivitelben oda törpül, hogy kevesebb jogot biztosít az ügyvédnek, mint bármely más félnek. És miután a tervezet szerint a kamara illetékességének előzetes kikötése nem érvényes, alig lesz arra eset, hogy az illető fél maga keresse fel a kamarát, mert jól tudja épp azon szempontoknál fogva, melyeket az indokolás kiemel, mikor a rendes bíróságok ítélkezése ellen érvel, hogy ellenfelére, az ügyvédre nézve hátrányosabb, ha rendes bíró ítél ügyében. Ezen «reformot» tehát teljesen elhibáztatnak tartjuk. Annyival is inkább, mert hisz ügyvéd sem fog soha ezen bírósághoz fordulni, tudván azt, hogy a 68. §-ban a fél részére biztosított kifogást a fél okvetlenül meg fogja tenni a fentebbi indokon kívül azért is, hogy időt nyerjen és hogy a per húzása által a vele perben álló ügyvédet további költségekbe és kellemetlen helyzetekbe vigye.

Ha komolyan akarja a tervezet a kamara bíráskodását, a mit pedig kétségbe nem vonunk; ha azt akarja, hogy az a gyakorlati életben is érvényesüljön, akkor a 68. §. feltétlenül megváltoztatandó oly értelemben, hogy az ügyvédi kamara azon esetekben válik illetékesé, a melyekben a fél a kamara bíráskodásának magát az ügyvéddel előzőleg történt írásbeli megállapodással aláveti.

Mert mi értelme is lehet megtiltani az ily előző kikötést? Egy perczig sem szabad feltételeznünk, hogy a kamara bírósága az ügyvédnek fog kedvezni, mert ha ezen felfogásból indulunk ki, akkor egyáltalán nem lehet a kamarára bírói funkciót bízni s a feleket neki kiszolgáltatni.

V.

Nem terjeszkedünk ki a javaslat valamennyi szakaszára, s nem kívánunk azokra vonatkozólag stílári vagy szerkezeti módosításokkal előállni. Csak azon szakaszokat emeljük ki, a melyeknek elvi jelentőséget tulajdonítunk. Ezek közt egyike a legfontosabbnak a javaslat 16. §-a. Ezen §. éles ellentétben áll a javaslat egész szellemével és rendszerével. A javaslat többi intézkedései ugyanis oda irányulnak, hogy a kamarákban az autonomikus életet fejlesszék, azokba mozgékonyaságot, életkedvet, fokozott tevékenységet hozzanak s a tagokban szakadatlanul ébren tartsák és éleszszék úgy az igazszolgáltatás általános, mint az ügyvédi kar sajátos érdekei iránt az érdeklődést. Már most kérdezzük, nem éppen akadályt gördítünk-e e célok elébe, ha a kamarák számát leszállítjuk s azoknak geográfiai terjedelmét kiterjesztjük a 16. §. értelmében, mely szerint az ügyvédi kamarák tagjainak minimális száma 100-ban állapittatik meg.

Az ügyvédi közérdekek iránti részvétlenség, a testületi szellem hiánya, valamint a fegyelmi ellenőrzés lazasága miatt mindenütt sok a panasz. Panaszodik ezért a javaslat indokolása is. Már most, ha a székhely egyes helyeken megszűnik, nem fog-e a testületi szellem, de még csak az összetartozás érzete is teljesen kiveszni a kamarák tagjaiból? Eddig, ha más nem is, de a választmányi ülések és évi közgyűlések havonként és évenként összehoztak bennünket, valamint az évenként több ízben előforduló fontosabb ese-

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a mult heti számban.

mények és ünnepélyek, a melyekben a kamarának, mint testületnek részt kellett vennie. Jövőre már majd csak a kamarai tagdíj fizetése alkalmával fogunk tudomást venni arról, hogy ügyvédi kamara létezik is. Egyszóval a javaslat által kontemplált czélnak épp az ellenkezője fog elérni. Nagy tévedése a javaslatnak, hogy azt hiszi, hogy az élénk autonomikus élethez a tagok nagy száma szükséges. Ahhoz szükséges helyes intézmények alkotása és a tagok tevékenysége. Mi is azt akarjuk, mint a javaslat, hogy a kar egyes tagjai és a kamara közti érintkezés minél élénkebb s kölcsönhatásu legyen, hogy a kar minden egyes tagjait száz meg száz kapocs fűzze a kamarához, hogy minden egyes tag nemcsak passív, hanem activ tag is legyen, kinek kötelessége a kari érdek és becsület felett szigoruan őrködni. Ezt a czélt azonban nem távoli központok, hanem minél kisebb és számosabb körök létesítése által véljük elérhetőnek.

A javaslat 16. §-a tehát akként lenne módosítandó, hogy abból kihagyassék azon rendelkezés, mely a kamarák tagjainak számát 100-ban állapítja meg és hogy a kamarák számának, székhelyének és kerületének megállapítása, valamint azoknak bármiféle megváltoztatása nem az igazságügy-miniszter, hanem a törvényhozás hatáskörébe tartozik.

VI.

Megemlítjük még a javaslatnak két fontos rendelkezését, melyekről különben már bőven volt szó e lapokban is. Ez a zugirászat és az ügyvédi qualificatio kérdése.

A javaslat a zugirászatot, a magyar ügyvédi karnak valóságos átkát, immár radikális eszközökkel iparkodik kirtani.

Az 1874. évi XXXIV. tcz. 39. §-a a zugirászat büntetését majdnem lehetetlenné tette az által, hogy a bűncselekmény egyik elemeként az üzletszerűséget állapította meg. Az üzletszerűség úgy jogilag, mint tényleg, nagyon nehezen konstatalható s a birói felfogásnak nagyon is tág tért nyit.

Éppen ezért örömmel üdvözljük a 45. §-t, mely általában mindenkit, a ki díjért feleket bíróság vagy hatóság előtt képvisel, a zugirászat kihágásáért 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel sújt és az üzletszerűség a zugirászatot már qualificálttá teszi.

E szakasz azon rendelkezésének azonban, mely a hatóságoknak a tudomásukra jövő zugirászkodás azonnali feljelentését kötelességükké teszi, csak az esetre lesz gyakorlati eredménye, ha a hatóságok szigoruan ellenőriztetni fognak, hogy ebbeli kötelességüket lelkiismeretesen teljesítik-e.

Nagy hiánya a javaslatnak a 6. §. azon rendelkezése, mely az ügyvédi oklevél kiállítását a nagy államvizsga letételétől teszi függővé, de a nagy államvizsgáról magáról nem intézkedik. Az ügyvédi qualificatio megállapításának kérdése elválaszthatatlan az ügyvédség reformjának kérdésétől, miért is nézetünk szerint azok egy törvényben vagy legalább is egyidejűleg életbe léptetendő törvényekben oldandók meg.

Dr. Kecskeméti Lajos.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A magánokiratok valódiságának bizonyítása a sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. tcz. alapján.

A sommás eljárásról szóló új törvény 78. §-a a magánokiratok írásának és aláírásának valódiságára vonatkozó bizonyítást sok tekintetben a jelenlegi perrendtől eltérőleg szabályozza. Ezen szabályozás az említett törvény 215. §-a szerint — az eskü fentartása mellett — a rendes eljárásra is kiterjed.

Az eltérések a jelenlegi perrendtől főképp abban állanak, hogy:

1. a valódiság bizonyítása más irással való összehasonlítás útján tágabb határok közt van megengedve, mint a jelenlegi perrend szerint;

2. hogy a bíróság az összehasonlítás eszközölhetése végett kötelezheti a felet, hogy egyes szavakat előtte írjon le;

3. hogy a bíróság az összehasonlítást rendszerint maga, szakértők nélkül eszközli.

Mindhárom eltérés a jelenlegi jogtól az okirat valódiságának bizonyítását igen meg fogja könnyíteni. Legyen szabad azokat e helyütt külföldi perjogok figyelembe vétele mellett egyenként közelebről megvilágosítani.

1. A valódiság bizonyítása az új törvény 78. §-ának első bekezdése szerint ugyanazon bizonyító eszközökkel történik, mint más tényállitás bizonyítása.

Azonkívül az új törvény az írás és aláírás valódiságának bizonyítását, egyezően az 1868: LIV. tcz. 172. §-ával, más valódi irással való összehasonlítás útján is megengedi.

Az új törvény nem zárja ki azt, hogy azon írásnak valódisága bizonyíttassék, melylyel az összehasonlítás történik. A code de proc. civ. 200. szakasza, a genfi perrend 247. szakasza és az olasz perrend 286. szakasza értelmében az összehasonlítás csak oly más irással történhetik, mely közokiraton van, vagy melynek valódisága nincs kétségbe vonva. Az 1868: LIV. 172. §-a még szűkebb, mert csak a kétségbe nem vont aláírással való összehasonlításról szól. Mi nem tartjuk szükségesnek a bizonyítás korlátozását és csak helyeseltethjük az új törvény e módosítását. A franczia jogban és az azt követő törvényhozásokban a korlátozás folyománya annak, hogy azok a tanukkal való bizonyítást általában el akarják nyomni. A mi perjogunk nem követi ez irányt és ennél fogva nincs ok arra, hogy miért korlátozza az okirat valódiságának bizonyítását nagyobb mértékben, mint más ténykörülmény bizonyítását. Ellenkeznék ily korlátozás azzal, hogy az okirattal való bizonyítást lehetőleg elő kell segíteni. Az, a ki az összehasonlítás útján akarja a valódiságot bizonyítani, a korlátozás mellőzése által előnyösebb helyzetben van; az ellenfél pedig szintén nem panaszkodhatik a késedelem miatt, mert neki módjában van más, ő általa készített írást összehasonlítás végett bemutatni és ezzel a bizonyításnak elejét venni.

2. Az új törvény az igazság kiderítése végett felruhazza a bíróságot azon joggal is, hogy a valódiságot kifogásoló felet az összehasonlítás czéljából egyes szavak írására kötelezze. Hasonló intézkedést tartalmaz a code de proc. 206., a genfi perrend 248. és az olasz perrend 290. szakasza is, és ezen jog a bíróságot a bűnvádi eljárásban nálunk is megilleti. Nincs indok, hogy miért vonja ki magát valamelyik fél a bíróság meghagyása alól, midőn minden nagyobb megterhelés nélkül elősegítheti az igazság kiderítését. A német birodalmi perrend ezen intézkedést azon indokolással mellőzte, hogy az anomalia volna és célra nem vezet. Anomaliának nem tekinthető ezen intézkedés, mert kiegészíti a bíróság azon jogát, hogy a felet személyesen kikérdezze. A mi pedig a czélszerűséget illeti, igaz ugyan, hogy az összehasonlítás általi bizonyítás egyáltalában nem áll nagyon szilárd alapon és sok esetben megbízhatósága igen kétes, egyes esetekben azonban hasznos. És ha elő is fog fordulni, hogy a fél egyes esetekben szándékosan megváltoztatja írását, már maga az, hogy ezen intézkedés törvényben van, vissza fog tartani sok felet attól, hogy írása valódiságát alaptalanul tagadja.

3. A code de proc. civ. 196. szakasza és az olasz perrend 285. szakasza szerint az írássok összehasonlítását mindig szakértők eszközlik. E szabályt követi gyakorlatunk is. Az új törvény — igen helyesen — eltért e szabálytól. Az írásszakértők véleményének értéktelensége sokkal ismeretesebb, semhogy ahhoz ragaszkodni lehetne. Már Bellot is kikelt a genfi törvény indokaiban ezen intézkedés ellen. «A gyakorlat — így szól — beigazolta, hogy az írásszakértők véleménye egészen jelentéktelen, haszonnélküli és képtelen. Aprólékosan, mester-

ségük nyelvén leírják a betűk alakját és helyzetét: gyermekeken egymásra halmozzák a technikus kifejezéseket, ellenmondásaikkal nagyobb mértékben elhomályosítják az ügyet, mint a mennyire okoskodásaikkal felvilágosítják azt: ezt láttuk nem egy ügyben, hanem majdnem valamennyi ügyben ott, a hol a törvény hibája folytán ezen állítólagos szakértők igénybevétele kötelező». A mi bírósági gyakorlatunk mindezt megerősíti.

Az írás összehasonlítása nem kíván oly különös szakértelmet, melylyel a bíró maga nem bírna. A genfi perrend 250. és 251. szakaszát és a német birodalmi perrend 407. §-a ezen okból általában a bíróságra bizzák az összehasonlítást, azonban fel is jogosítják a bíróságot, hogy a szükséghez képest szakértőket is meghallgasson. Az új törvény igen helyesen ezen utóbbiakat követte ezen tekintetben. A. B.

A hamis tanuzás s hamis eskü kérdéséhez.

A «lényeges körülmény» mint tényálladási elem.

I. A Btk. 215. §-ában meghatározott hamis tanuzás tényálladási elemét képezi az, hogy a vallomás az ügynek lényeges körülményére vonatkozzék. Ebben a magyar Btk. és — sietek hozzá tenni, — előnyére, eltér rendszerinti mintájától a német Btk.-tól. Ennek 154. §-a szerint a hamis tanuzást az követi el: «wer vor einer zur Abnahme von Eiden zuständigen Behörde wissentlich ein falsches Zeugnis, oder ein falsches Gutachten mit einem Eide bekräftigt, oder den vor seiner Vernehmung geleisteten Eid wissentlich durch ein falsches Zeugnis, oder ein falsches Gutachten verletzt». A német kriminalisták a törvénynek ekkénti szövegezéséből azt következtetik, hogy a vallomásnak illetve a szakértői véleménynek az ügy szempontjából lényeges vagy lényegtelen volta a tényálladék szempontjából közömbös, s a szükséges dolus fenforgása esetében a tényálladék megállapítandó, mihielyt az eskü alatt tett, illetve esküvel megerősített vallomás vagy vélemény tartalma objective valótlan. Így Olshausen: «dass für die Unterordnung des objectiv unrichtigen Inhaltes einer Aussage, bezw. eines Theiles desselben unter den Begriff eines falschen Zeugnisses, oder Gutachtens das Mass der Bedeutsamkeit desselben für die Sache, in welcher die Aussage abgegeben wurde, nicht von Belang ist, so dass zwischen wesentlichen und unwesentlichen Punkten des Inhalts einer Aussage für den Thatbestand des Meineides nicht unterschieden werden darf». Így Dochow — Holtzendorff kézi könyvében (3. k. 236. l.): «Die Aussage selbst muss objectiv falsch sein. Dabei ist es für den Begriff des Meineides gleichgültig, ob die Aussage von Bedeutung auf die Entscheidung der betreffenden Angelegenheit ist, oder nicht», a miért a vallomásból származó vagy származható kár a tényálladék szempontjából közömbös. Dochow ezt a felfogást helyesli, s kétségtelennek tartja, «wenn man aus der richtigen Grundansicht ueber die Natur des Meineides die richtigen Konsequenzen zieht». Ebben fekszik a Dochow által vallott nézet indokolásának ereje, s egyuttal a nézet tarthatatlanságának bizonyítéka is. A modern büntetőjog a hamis tanuvallomásban ép úgy, mint a hamis esküben nem a perjuriumot bünteti, nem az eskü vallási szentségének megsértését, hanem «azoknak a garantiáknak megamisítását, a melyekkel az állam törvényei az igazságot biztosítják». A hamis tanuvallomás ép úgy, mint a hamis eskü nem a vallás, hanem az igazságszolgáltatás elleni büntetett. A cselekményben rejlő merénylet az állam igazságügye ellen, adja meg a cselekményeknek kriminalistikai jellegét. Hamis bizonyítéknak koholása! ebben van a kriminalistikai momentum, a mit kétségtelenné tesz az is, hogy a törvény a hamis esküt csak annyiban bünteti, a mennyiben az a polg. törvénykezési rendtartás szerint elfogadott bizonyító eszközt képez, tehát csak mint polgári perben letett fő-, pót-, becslő- vagy felfedező esküt, s a hamis

tanuvallomásnál a tényálladékhöz a vallomásnak esküvel való megerősítését éppen azon szempont alapján követeli, hogy bizonyítékot csak az esküvel megerősített vallomás képez. Hogy ez mennyire egyeztethető össze a bizonyítékok szabad mérlegelésének rendszerével, a mely bűnvádi ügyekben már nálunk is érvényesül, attól el lehet tekinteni, de melleleg legalább hangsúlyozni kell azt, hogy törvényhozónknak még kikerülte az, hogy — miután büntető ügyekben a tanuk rendszerint csak a végtárgyalásnál tesznek esküt, — ügydöntő határozat hittel meg nem erősített vallomások alapján is hozható. Az összes megszüntető határozatoknak ily vallomások képezik alapját, a melyek törvényünk határozott rendelkezése mellett, hacsak a bűnpártolás §-ait a cselekményre alkalmazhatónak nem nyilvánítjuk, — teljes büntetlenséget élveznek. Mily hasznára van ez a büntető igazságszolgáltatásnak, ahhoz nem kell kommentár. Mihelyt pedig erre az álláspontra helyezkedve a hamis esküben s a hamis tanuvallomásban nem a vallás elleni peccatumot büntetjük, hanem az igazságszolgáltatás elleni merényletet, az ügy szempontjából lényegtelen, bár esküvel megerősített vallomást a büntetendő tényálladék megállapítására alkalmatlannak kell elismernünk, mert az ily vallomás az igazságszolgáltatás szempontjából közömbös, miután az ügynek mikénti eldöntésére nézve befolyással nincs és nem lehet. És kézen fekszik, hogy csak ez a felfogás felelhet meg a modern büntetőjog alapeszmájének, a mely szerint az állam büntető hatalmának a társadalmi jogrendnek védelme képezi feladatát, a miből kifolyólag a büntető hatalom csak azokra a cselekményekre terjed és szorítkozik, a melyek a társadalmi jogrendet sértik vagy veszélyeztetik, s a miért a feladatának magaslatán álló büntetőjog a cselekmények incriminálisitójánál azoknak effectiv vagy potentialis jogsértő vagy jogveszélyeztető causalitásából indulván ki, intézkedéseinek köréből, mint büntetőjogi szempontból közömbösek kizárja mindazokat a cselekményeket, melyek a társadalmi jogrendet sem nem sérthetik sem nem veszélyeztetik, «quæ non nocent, nec sunt apta nocere».

Dochow elismeri, hogy felfogása alig igazolható szigorra vezethet, de azzal vigasztalódik, hogy egészen lényegtelen körülmények esetében hiányozni fog a szándék, s így hiányozni fog a tényálladéknak alanyi eleme, s a cselekmények, melyek büntetést nem érdemelnek, ily uton fognak büntetlenek maradni. De ebben sincs igaza. Igaza lenne, ha a szándék alatt a károsításnak, az igazságszolgáltatás károsításának tudatát, legalább mint dolus eventualist lehetne érteni. Az itt képviselt felfogás szempontjából ugyan a szándék alatt csakugyan ezt kell is érteni, más szóval a mi felfogásunk szerint a tettesnek tudnia kell, hogy vallomása oly körülményre vonatkozik, a mely az ügyre nézve lényeges. A dolus eventualis mindenesetre itt is elegendő. De ha a tettest a körülmény lényeges volta tekintetében dolus eventualis sem terheli, akkor az, hogy a körülmény lényeges, mint a büntettnak tényálladékhöz tartozó körülmény a tettesnek a Btk. 82. §-a alapján be nem számítható, s a tényálladék terhére meg nem állapítható. De ha e körülmény lényeges volta a tényálladék szempontjából közömbös, s a tényálladéknak elemét nem képezi, akkor ennek, mint a tényálladékhöz nem tartozó körülménynek nem tudása, a beszámítást nem zárja ki, s ennek a körülménynek nem tudása alapján a Btk. 82. §-ára a beszámítás kizárása érdekében hivatkozni nem lehet. Ha a vallomásnak az ügy szempontjából lényeges vagy lényegtelen volta közömbös, akkor a dolus nem áll s nem állhat egyébben, mint annak — habár csak eventualis — tudatában, hogy a vallomás objective valótlan. A ki tehát arra tesz vallomást, hogy eső esett, holott tudja, hogy nem eső, hanem hó esett, az menthetlenül börtönbe kell hogy vándoroljon, mert vallomása objective valótlan, s mert ő ezt tudja. Azzal, hogy ő ezt a körülményt lényegtelennek tartotta, nem védekezik, mert hiszen az, hogy a

körülmény tényleg s csakugyan lényegtelen, a tényálladék szempontjából közömbös. A logika kérlelhetlen.

A bizonyított körülmény lényeges volta a tényálladéknak vagy eleme, vagy nem eleme. Ha eleme, és csakis akkor, ha az, csakis akkor védekezhetik a vádlott azzal, hogy ő jóhiszeműleg a körülményt lényegtelennek tartotta, tehát annak lényeges voltáról tudomással nem birt, de ha a körülmény lényeges volta a tényálladéknak nem eleme, akkor vádlott a körülmény lényeges volta körüli tévedésre eredménynyel nem hivatkozhatik, mert ha a büntett tényálladéka akkor is fenforog, ha a kérdéses körülmény lényegtelen, akkor a tényálladékot nem zárhatja ki az, hogy vádlott a körülményt lényegtelennek tartotta. Ez kétségtelen. Gondoljunk most p. o. olyan esetre, a melyben a tanu szemtanuja volt egy gyilkosságnak, mely oly utcában történt, a hol a tanuak jelenléte közel fekteti annak gyanuját, hogy férjem uram bizonyos tilos utakon járt, s a bíró akár azért, mert szükségesnek tartja, akár pikanteriából a tanutól azt is kérdezi, miért járt abban az időben a kétértelmű utcában? s ime a tanu vagy kénytelen lesz bevallani a ballépést, mi által tönkre teszi családi életének boldogságát, lévén felesége in puncto puncti engesztelhetlen, vagy kénytelen lesz hazudni egyet, s kitenni magát a börtönnek, a melytől, ha a körülmény lényeges volta a tényálladék szempontjából közömbös is, őt senki sem mentheti meg. Carrara szintén arra hivatkozik ugyan, hogy ha a bizonyított körülmény a kérdésben forgó ügygyel semmiféle vonatkozásban nem állott, s így az igazságszolgáltatásnak tévutra vezetésére alkalmatlan volt, vagyis az u. n. «super accidentalibus» tett hamis tanuvallomás a dolus hiányából sem képezhet büntetendő cselekményt. De Carrara ezt teheti velünk együtt, mert szerinte is a körülmény lényeges volta a büntettnek tényálladáki elemét képezi. — Dochow az itt képviselt felfogás ellen azzal a kérdéssel fordul, hogy a körülmény lényeges vagy lényegtelen volta fölött ki lesz hivatva határozni? a bíró, a tanu, vagy mindketten? s quid juris akkor, ha a tanu arra hivatkozik, hogy ő a körülményt lényegtelennek tartotta, holott a bíró az ellenkező nézetten van? A mi nézetünk szerint ez a nehézség csak látszólagos, ha a törvénynek rendelkezését, a mely azt követeli, hogy a vallomás az ügynek lényeges körülményére vonatkozzék, helyesen értelmezzük. Az effectiv jogsérelem, tehát a hamis tanuvallomásra alapított téves ítélet a tényálladéknak nem feltétele. A potentialis kár, a jogsérelemnek lehetősége, tehát a vallomásnak olyatén minősége, hogy az az ügy mikénti eldöntésére befolyással bírhat, a tényálladék megállapítására elegendő. Nem osztható tehát azoknak nézete, a kik abból az elvből kiindulva, hogy a hamis tanuzás csak akkor büntetendő, ha oly körülményekre vonatkozik, a melyek természetöknél fogva a pernek kimenetelére, s az ítéletre befolyást gyakorolhatnak, azt következtetik, hogy a vallomásnak jogsértő potentialitása hiányzik, ha a) a perben oly körülmények forognak fen, melyek a hamisan bizonyított körülményeknek bizonyító erejét neutralisálják, vagy b) a perben oly körülmények forognak fen, a melyek függetlenül a hamisan bizonyított körülményektől, a bírót hasonértelmű ítélet hozatalára bírják; úgy hogy tehát hamis tanuvallomás meg nem állapítható akkor, a) ha a bíró úgy is ellenkezőleg ítélte, mint a hogy a hamis vallomás alapul vétele esetében ítélte volna; b) ha a bíró a hamis vallomás által bizonyított körülményektől független egyéb körülmények alapján ítélte úgy, a hogyan ítélte volna akkor is, ha a hamis vallomást fogadta volna el ítéletének alapjául. Vagyis, nem állapítható meg — e szerint a nézet szerint — a hamis tanuvallomás büntettének tényálladáka akkor, ha a hamis vallomás alkalmas volt ugyan arra, hogy a pernek kimenetelét compromittálja, de azt a concret esetben nem compromittálta. Ez a nézet túlló a célon, megfelelkezik arról, hogy a hamis tanuvallomás formális delictum, melyhez jogsértő eredmény nem szükséges,

hanem a jogsérelemnek lehetősége is elegendő; s megfelelkezik arról, hogy ennek a büntettnek tárgya nem a concret per, illetve a concret perben érdekelt feleknek joga, hanem tárgya: az igazságszolgáltatás, melyet hamis vallomás által tévutra vezetni, vagy tévutra vezetni akarni nem szabad, s a büntett be van végezve, mihelyt a tettes — eskü alatt — oly vallomást tett, mely az igazságszolgáltatásnak tévedésbe ejtésére, tévutra vezetésére alkalmas volt, habár a tévedésbe ejtés, a tévutra vezetés in concreto be nem következett, akár azért, mert az ítélő bíró átlátva a szitán, a hamis vallomást figyelembe nem vette, s annak ellenére ítélte, akár azért, mert a bíró más körülményekből ugyanazt a meggyőződést merítette, a melyet a hamis vallomás benne előidézni akart. Holott ellenkezőleg: a vallomás lényeges körülményre vonatkozik mindannyszor, valahányszor potentialiter árthat, vagyis valahányszor abból jogsérelem habár tényleg nem származik is, de származhatik. A körülménynek lényeges volta nem választható el a hamis vallomás jogsértő potentialitásától, s a két kifejezés tulajdonképp nem más, mint ugyanannak a fogalomnak különböző megjelölése és meghatározása, oly értelemben t. i., hogy: «lényeges körülmény csak az, de mindaz, a mi legalább is potentialiter jogsértő» és «mindaz, de csakis az, a mi legalább is potentialiter jogsértő, az eo ipso s éppen azért lényeges körülmény». Más szóval: a lényeges körülményben benne van a jogsértő potentialitás s a jogsértő potentialitásban benne van a körülménynek lényeges volta. Lucchininak, az éleseszü kriminalistának kifejezése szerint: a «vallomásnak potentialiter jogsértőnek kell lennie, az absolut igazság, de nem a concret per szempontjából», s ő helyesen emeli ki az ellenkező nézetnek absurd következményeit. Így, ha a lényeges körülmény ismerveül annak concret befolyását s nem abstract jelentőségét, tehát az effectiv jogsérelmet s nem a sérelem lehetőségét fogadjuk el, akkor felmentendő a hamis tanu, ha a vádlottat a bíróság nem a vallomás, hanem elévülés alapján mentette fel; s fel kell menteni a vádlott kárára hamis vallomást tett tanut, ha a vádlottat az alsóbírói marasztaló ítélet megváltoztatásával a felsőbíró felmentette.

Az olasz judicaturából vett következő eset az itt képviselt nézetet érdekesen illusztrálja. Lopással terhelt vádlottak érdekében a tanu azt vallotta, hogy a fát, melynek a káros község erdejéből ellopásának vádja terhelte vádlottakat, ő — a tanu — saját erdejében vágta ki s adta el vádlottaknak. Az elsőbíró vádlottakat ezen az alapon felmentette. A közbíró felebbezett és pedig különösen a mentő vallomás hamis voltának gyanujából. A felebbviteli bíróság a felmentő ítéletet helybenhagyta, de nem a mentő vallomás alapján, hanem azért, mert eltekintve ettől a tanuvallomástól, vádlottakat már azért fel kell menteni, mert nem bizonyítható, hogy a vádlottaknál lefoglalt fák a község erdejéből eltűnt fákkal azonosak. A tanut azonban hamis tanuvallomás miatt perbe fogták, s miután rábizonyult, hogy a vádlottak által megvesztegetve hamis vallomást tett, el is ítélték.

A Dochow által támasztott nehézség tehát nem létezik. Ki határoz a körülmény lényeges vagy lényegtelen volta fölött? a bíró, a tanu, vagy mindketten? Hát természetesen a bíró. De qui bene distinguit, bene docet. Ha a bíró azt találja, hogy a körülmény minden jogsértő potentialitást nélkülöz, a vádlottat minden további kutatás nélkül, a vád alól fel fogja menteni, mert a tényálladéknak egyik lényeges tárgyi eleme hiányzik. Meglehet, hogy a tanu tudva tett hamis vallomást, meglehet, hogy dolo malo járt el, s azért vallott így, mert a körülményt nagyon is lényegesnek tartotta. Megvesztegetve vallott a fél érdekében, gyűlölet, bosszu által indítva vallott a félnek hátrányára. De ezt kutatni is felesleges. Mert csak delictum putativumról lehet szó, azt pedig nem büntetjük. De ha a bíró a körülménynek jogsértő potentialitását megállapította, itt meg nem állapod-

hatik. Mert ez a tényálladéknak csak tárgyi elemét állapítja meg. Tovább kell kutatnia azt, terheli-e a vádlottat legalább dolus eventualis. Tartotta-e a vádlott legalább eventualiter s esetleg a körülményt lényegesnek, mert ha a tanu dolus eventualissal sem terhelhető, legfőlebb culpa miatt vonható felelősségre, s ha ez sem állapítható meg terhére, felmentendő, mert nincs meg a tényálladéknak alanyi eleme. Jut tehát szerep nem csak a bíró, hanem a tanu felfogásának is. De a tanunak nem abban az irányban, hogy a körülmény lényeges-e vagy nem, hanem abban az irányban, terhelheti-e őt büntetőjogi felelősség vagy sem.

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bíró.

(Folyt. köv.)

A rendelkezésre bocsátásról.

A rendelkezésre bocsátás intézménye ellen ír dr. Szakolczai Árpád a «Jogtudományi Közlöny» 27. számában.

Részemről azt akarom kimutatni, hogy dr. Szakolczai cikkének kiinduló pontja tévedésen alapszik és félreértésből ered, példái pedig éppen nem találók és igazak.

Czikkiró cikkében elmondja, miszerint a Curia rést ütött a rendelkezésre bocsátás merev alakiságán és egy concret esetet idéz, melyben szerinte a stricte előírt határidőt hosszabbította meg a legfelsőbb bíróság, a mennyiben egy vételi ügyletnél, mely «ab Bugyi» köttetett, kellő időben történtnek mondotta a rendelkezésre bocsátást, mely a vevő távolabbi telephelyéről, Vácra intéztetett.

A tévedés itt abban rejlik, hogy dr. Szakolczai ezen concret esetenél Bugyit nézi a teljesítési helynek, holott egy vételnél, mely «ab Bugyi» köttetett, nem *Bugyi*, hanem vevő telephelye, ha más helyre nem disponálja az árut, a teljesítési hely.

«Ab Bugyi» — és ezt már sokszor mondták ki a felsőbb bíróságok — csak azt jelenti, hogy a fuvardíj Bugyitól fogva a teljesítési helyig vevőt illeti. Minthogy vevő nem disponálta máshová a vett árut, nem késett el a rendelkezésre bocsátással, ha telephelyéről tette azt, az áru megérkezése utáni 24 órában.

Ezen ítélet, helyesen magyarázva, nem adhatott okot dr. Szakolczainak arra, hogy a rendelkezésre bocsátás eltörlése mellett, vagy időhöz kötöttsége ellen való érvelésben azt kiinduló pontnak sikeresen használhassa.

Dr. Szakolczai szerint a rendelkezésre bocsátás intézménye a kereskedelmi insoliditás melegágya. Ezen kijelentését példákkal illusztrálja. Ha valaki festett vizet kap liqueur helyett, és a rendelkezésre bocsátással elkésztett, a bíró e miatt a vevőt a festett vizet liqueuri árában elmarasztalja. Ez is tévedés, mert ezen esetben szemben állunk a magánjogi dolussal, a csalással, és ez esetben áll a keresk. törvény 350. §-a, mely meghatározza, hogy az eladó nem hivatkozhatik ilyenkor az elkésztett kifogásolás adta jogaira sem.

Látjuk tehát, hogy helyesen alkalmazva, a törvény védi az eladót a vevőnek chicanja ellen; mert ha időhöz kötve nem volna a kifogásolás, a vételár lejáratakor minden fizetni nem tudó vagy nem akaró vevő kifogással élne az áru minősége ellen. A törvény így rákényszeríti a vevőre az áru megőrzésének és vele a kereskedelmi gondosság kötelezettségét, de megvédi a vevőt is az eladó roszhiszeműsége vagy csalása ellen.

A rendelkezésre bocsátás tehát egyenesen a kereskedelmi soliditás elengedhetlen kelléke.

Azt megengedem én is, hogy a szoros forma, s a kötött idő miatt, itt-ott méltánytalanság eshetik egy-egy tapasztalatlan vevőn, de ha meggondoljuk azt, minő állapotok és dolgok kerülnének felszínre ezen intézmény hiján, vagy az esetben, ha a rendelkezésre bocsátás nem a legrövidebb terminusra volna kötve, belátjuk ezen institutio kényszerűségét.

Ha a kifogásoláshoz való jog időben kiterjesztetnék, az eladó a vevő speculációjának volna kitéve, mert árszűkítés esetén a vevő gyakran kifogásolná a rég megküldött árut.

De különben még a magánjogi forgalomra is jótékony, ha a bíró ezen intézményt átveszi és méltányosan a körülményekre való tekintettel ott is alkalmazza. Mert ha én szalonnát veszek télire, s avas árut kapok, nem-e természetes, hogy akármily módon, de tiltakozni fogok az ellen.

A 346. §. a keresk. forgalom biztonságának elengedhetetlen kelléke s enyhítése jogbizonytalanságot szülne.

• *Dr. Nagel Ferencz.*

Helytelen cégbejegyzés.

E cím alatt támadja meg M—s. L. ur a «Jogtudományi Közlöny» f. évi 27. számában a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek oly cégbejegyzési határozatát, melyet helytelennek éppen nem tekinthetünk.

Az eset, melyet czikkiró ur tárgyal, a következő: Egy részvénytársaság alapszabályai akkép intézkednek a cégjegyzés iránt, hogy a céget két igazgatósági tag fogja jegyezni, de ezek közül egynek mindig A. vagy B. igazgatónak kell lenni. Helyesen vonja le ebből czikkiró ur azon következtetést, hogy ez által a többi négy igazgatónak — C., D., E. és F.-nek — cégjegyzési jogköre A. és B. cégjegyzési jogkörével szemben korlátozva van, mert A. és B. bármelyik más igazgatósági taggal együtt jegyezhetik a céget, míg C., D., E. és F. igazgatók mindegyike csak éppen A.-val, vagy B.-vel együtt jegyezhetik azt.

Eddig helyes czikkiró ur okoskodása. De téved, midőn azt hiszi, hogy ilyenmő cégjegyzés a kereskedelmi törvény 190. §-ába ütköznék, mely §. szerint: «Az igazgatóság jogkörének az alapszabályokban vagy közgyűlési határozatban megállapított korlátozásai harmadik személyek irányában joghatálylyal nem bírnak».

Első tekintetre ugyan úgy látszik, mintha czikkiró urnak igaza volna. Négy igazgatósági tag jogköre ugyanis kisebb az ötödik és hatodik igazgatósági tag jogkörénél, jogkörük tehát ezekéhez képest kétségtelenül korlátozva van. A kereskedelmi törvény 190. §-a pedig harmadik személyekkel szemben semmiféle korlátozást nem enged meg: következésképpen ily korlátozás nem is vezethető be a cégjegyzékbe, mert ennek a harmadik személyekkel szemben érvényes adatokat kell tartalmaznia.

Igy látszik az első tekintetre, de nem akkor, ha az igazgatósági jogkörnek és állítólagos korlátozásának valódi természetét kutatjuk, ha a kereskedelmi törvénynek nem egy kiszakított §-át, hanem egyéb idevágó rendelkezését is figyelembe vesszük és a törvénynek ratióját keressük.

A 190. §. azt mondja, hogy az igazgatóság jogköre nem korlátozható. De melyik ez a jogkör és korlátozva van-e az a jelen esetben?

Igazgatósági jogkör csak a törvényben, az alapszabályokban vagy valamely közgyűlési határozatban lehet megállapítva. Egyéb jogkör nem képzelhető. Midőn tehát a 190. §. az igazgatóság jogkörével szembeállítja az alapszabályokban vagy közgyűlési határozatban korlátozott jogkört, nem érthet e §. az igazgatóság jogköre alatt mást, mint a törvényben körülírt, ott meghatározott igazgatósági hatáskört.

Ezen törvényes hatáskör tehát az, a mely a 190. §. értelmében nem korlátozható, a miből a contrario következik, hogy minden egyéb, törvényileg meg nem állapított hatáskör korlátozható.

A kérdés most már csak az: megvan-e állapítva a cégjegyzésre vonatkozó igazgatósági jogkör a törvényben vagy nincs? Ha törvényileg meg van állapítva, akkor beáll a 190. §. alkalmazásának lehetősége, ha törvényileg megállapítva nincs, akkor a 190. §. alkalmazása sem foghat helyet.

A cégjegyzés tekintetében pedig csak annyiban határozza meg a törvény az igazgatósági hatáskört, a mennyiben 185. §-ában előírja, miszerint: «maga a cégjegyzés akképp történik, hogy a jogosítottak a társasági céghez saját aláírásaikat csatolják». Ezen kívül a kereskedelmi törvény mit sem ír elő a cégjegyzésre nézve, hanem imént idézett §-ában kimondja, hogy «az igazgatóság a társasági cégjegyzést az alapszabályok értelmében eszközli». Ezzel a törvény — az egyetlen imént említett és a mi esetünkben nem is sértett rendelkezés kivételével — a cégjegyzéssel összefüggő minden kérdés megoldását, tehát az igazgatóknak a cégjegyzésre vonatkozó jogkörének körülírását is, az alapszabályok intézkedésére bizza. Az igazgatók cégjegyzési jogosultsága tekintetében az alapszabályok ennél fogva — mindig kivéve a fentemlített egyetlen rendelkezést — nem is jöhetnek collisióba az igazgatóság törvényileg biztosított jogkörével és ugyanazért a 190. §. alkalmazásának a mi esetünkben nincs is helye.

Czikkiró ur tévedése onnan ered, hogy a törvényes és alapszabályi jogkörök között nem különböztet és nem ezeket állítja egymással szembe, hanem az egyes igazgatóknak egymáshoz képest birt kisebb vagy nagyobb hatáskörét. Pedig aligha akadt volna fenn czikkiró ur ezen utóbbi, relativnak nevezhető jogkörön, ha figyelembe vette volna a kereskedelmi törvény 185. §-át, mely az alapszabályoknak a cégjegyzés tekintetében majdnem teljes szabadságot ad s így azt is megengedi, hogy az egyik igazgatónak korlátlanabb cégjegyzési jogosítványt adjon mint a másiknak.

A szóban forgó cégbejegyzés helyessége még szembeötlőbb, ha azt gyakorlati oldaláról is tekintjük és a törvény intentiójára is figyelemmel vagyunk. Mert mi lehet a 190. §. tilalmának a szándéka? Nyilvánvalólag a közönség kényelme és ez által a forgalomnak előmozdítása. A 190. §. nem létezése esetén ugyanis a közönségnek mindig figyelnie kellene arra, vajon az igazgatósági tag jogköre nem lett-e korlátozva, míg így csak a törvényben körülírt jogkörét kell ismernie.

A cégjegyzés tekintetében azonban a törvény e kényelmet nem biztosíthatta teljesen, mert még ha kimerítően is rendelkeznék a törvény a cégjegyzés iránt: ez a feleket a cégjegyzék tekintésétől még sem menthetné fel, mivel a cégjegyzésre jogosultak neveiről csak így szerezhetnek megbízható tudomást. Ha a feleknek már egyszer meg kell tekinteniök és meg kell jegyezniök a cégjegyzésre jogosítottak neveit, akkor egyuttal a cégjegyzés módjáról is tudomást szerezni nem járhat számbavehető, de semmiesetre sem oly nehézséggel, mely indokolná, hogy a törvény, mely, a hol lehet, dispositive intézkedik, itt kényszerítő szabályokat hozzon.

Ugy hiszszük, hogy ha ezen világításban nézte volna czikkiró ur az általa annyira helytelenített cégbejegyzést, akkor azt hasztalannak, célttűvésztettnak nem mondhatta volna, hanem el kellett volna ismernie, hogy az általa annyi dicséréttel elhalmozott bíróság ez esetben is nevéhez méltóan a törvénynek alapos ismeretével határozott.

Dr. Kobler Ferencz.

Különfélék.

— **Ismét a rózsalopás.** A Curia második tanácsa az itt közölt esetben is ad absurdum vitte a törvény határozmányait. Valóban nincs oly ellensége a magyar Btk.-nek, mint a második tanács.

A *n.-kanizsai kir. törvényszék*: lopás büntetével vádolt V. Ferenczet a Btk. 333. §-ába ütköző és 334. §-a szerint minősülő, K. testvérek kárára elkövetett lopás vétségében bűnösnek mondja ki s ezért őt a Btk. 339. §-a alapján a foganatba vételtől számítandó *egy havi fogházra* ítéli, de a Btk. 341. §-ában megszabott mellékbüntetést a Btk. 54. §-a alap-

ján mellőzi. *Indokok*: K. Béla károsnak és B. János tanunak a vizsgálat során és D. Ottó káros, K. testvérek gazdatisztjének és képviselőjének a vizsgálat alkalmával tett vallo-másaikkal és ezekkel összefüggésben főleg vádlottnak töredelmes beismerésével igazolva van, hogy V. Ferencz vádlott az 1891. évi június 6-án az estéli órákban K. testvérek N.-Kanizsán levő 1½ öl magas deszkakerítéssel körülvett, bezárt kertjébe B. polgármester kertje felőli oldalon, hol a kerítés széléről 1—2 deszka letörve és így a kerítés csak mintegy 1 öl magas volt, s alján egy lépcsőül használható rés is volt, — bemászott s onnan 28 db, különböző színű rózsát — körülbelül 1 frt 12 kr. értékben — ellopott; a mely rózsákat Lazsnakon vendégeknek eladván, árukat elköltötte. Miután károsok képviselője igazolta, hogy az említett kertnek «Szarvas» vendéglő felőli oldalán a kerítés alacsonyabb, úgy hogy ott az állandóan oda támasztott duczra fellépve, a kertbe minden mászás nélkül egyszerűen át lehet lépni; miután továbbá vádlott is oly helyen ment be, hol a kerítés alacsonyabb és annak alján oly rés volt, melyet lépcsőül használva, a kertbe könnyen bejuthatott, ezek szerint tehát a kérdéses kert oly bezárt helynek, hova a tettes csakis bemászás vagy más erőszak alkalmazásával juthatott volna be, nem tekinthető, ennél fogva vádlottnak cselekménye, bár a lopást bemászás által követte is el, nem a Btk. 336. §-ának 3. pontja szerint minősülő, hanem tekintettel az ellopott tárgy 50 frton aluli értékére, a Btk. 333. §-ába ütköző s a 334. §-a szerint minősülő lopás vétségének a tényálladékát alkotja meg; miért is vádlottat ebben bűnösnek kimondani s az ítélet rendelkező része szerint büntetni kellett. A büntetés kiszabásánál vádlottnak büntetlen előélete, fiatalsága, töredelmes beismerése, az ellopott dolog csekély értéke, s hogy káros *nem* kívánta büntetni, enyhítő —, a lopás elkövetésének és az ellopott tárgyak értékesítésének merész módja pedig súlyosító körülményekként vétetnek figyelembe. Káros nem kívánt kártérítést, e részben tehát intézkedni nem kellett. (1892. márczius 30. 2048. sz. a.)

A *pécsi kir. ítélő tábla*: az elsőbíróság ítéletében felhozott enyhítő körülményeknek nagyobb méltatásával vádlott fogházbüntetését *egy heti* tartama leszállítja, ezzel a változtatással egyebekben a kir. törvényszék ítéletét indokainál fogva helyben hagyja. (1892. augusztus 8. 1462. sz. a.)

A *m. kir. Curia*: Tekintve, hogy káros előadása szerint azon kert, a honnét a vádlott a rózsákat lopta, minden oldalról elég magasan volt bekerítve, s hogy abba vádlott, a mint azt maga is beismeri, bemászás útján jutott; tekintve, hogy a bemászás tényén s annak a Btk. 336. §-ának 3. pontja alá esésén, mitsem változtat azon körülmény, mely szerint a szakadatlan folytonosságban létező s egyszerű átléphetés ellen minden oldalról elég magasságban fenálló kerítés a némely helyen kitördelzett deszkák következtében nem ugyan folytonossági megszakítást, de közbenső ürt mutatott fel, a mi helyenként a bemászást könnyítette; tekintve, hogy ezen, ugy ténybeli, mint jogi szempontok figyelembe vételével a bemászás által foganatosított lopás a vádbeli esetben tényleg fenforog: mindkét alsóbb foku bíróság ítélete megváltoztatik, vádlott a Btk. 336. §-ának 3. pontja alá eső lopás büntetésében mondatik ki bűnösnek s tekintetbe véve az alsóbb foku bíróságok által felhozott számos és nyomatékos enyhítő körülményeket, szabadságvesztés-büntetése a Btk. 340. §-a alapján és a Btk. 92. §-ának alkalmazásával *hat hónapi börtönből* állapittatik meg. Ezzel a változtatással egyebekben a kir. ítélő tábla ítélete az elsőfoku bíróság ítéletéből elfogadott vonatkozó indokoknál fogva helyben hagyatik stb. (1893. május 6. 11543. sz. a.)

— **Kötött bizonyítás sajtóperben.** A budapesti kir. törvényszék, mint sajtóbíróság: . . . egyidejűleg annak kiemelésével, hogy az erkölcsi magaviselet mellett *két tanu vallomásaival teljes bizonyíték szolgáltatathatik*, fölhívja magánvádlót, hogy erkölcsi tanui közül azon két egyén nevét, kik erkölcsi magaviseletéről teljes bizonyítékot szolgáltatathatnak, jelen végzés kézbesítésétől számítandó 6 nap alatt annál bizonyosabban jelentse be, mert különben az erkölcsi tanuk bírói idéztetése iránt emelt kérelme fölött további meghallgattatása nélkül fog határozat hozatni. *Indokok*: . . . a *teljes bizonyíték* helyreállításához szükséges és elégséges két tanun tul fölösleges tanuk idézése mellőzendő s magánvádló a *teljes bizonyítékot* szolgáltatatható két tanujának kijelölésére utasítandó volt. . .

Nem tudjuk, mióta hozatott be az esküdtszéki eljárásba a kötött bizonyítás, melyet csak imént törölt el a polgári eljárás legnagyobb részében a törvényhozás?!

— A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszékhez 1893. június havában érkezett 7348, elintézetlen volt 1234, volt elintézendő 8582; elintéztetett 7507, elintézetlen maradt 1075.

— Kevés az irnok. Számos panasz érkezik hozzánk a miatt, hogy a budapesti törvényszék polgári és telekkönyvi osztályán a kiadmányozás igen lassan történik. A legegyszerűbb sürgős természetű végzések 3—4 hétig, néha tovább is fekszenek a kiadóban és ha azt akarjuk, hogy valamely bírói határozat gyorsabban kiadmányoztassék, akkor azt saját magunknak kell leírni. Így nem lehet csodálni, hogy egy február 24-én benyújtott beadvány, mely május 19-én intéztetett el (!), július 20-án kézbesített. (*Ügyvédi körökből.*)

— *Ügyvédi körökből* a következő sorokat vettük:

A budapesti büntető járásbírósnál az eddig uralkodó békéltetési rendszer helyett az egyik nemrég kinevezett bíró ur egy új rendszert hozott be, mely abban áll, hogy azon makacsfejú panaszosoknak — a kik többszöri erőltetett kísérlet dacára békülési hajlandóságot nem tanusítanak — ügye annyiszor halasztatik el (minden jogos indok nélkül), a míg a sok beidéztetést végre megünják és panaszuktól inkább elállanak, hogy sem 8 félnapot hiába töltsenek el és a sokszor beidézt tanuk haragját magukra vonják. Figyelemre méltó azon körülmény is, hogy ezen bíró ur a tárgyalást 7-szeri különféle halasztás után 8-adszor azon a czímen halasztotta el, mert panaszlott ügyvédje egyszerűen bejelentette, hogy ügyfele nincs itthon.

— *Telekkönyv, birtokrendezés, telekkönyvi átalakítás, betétszerkesztés.* Káplány Géza ily című munkájának második kötete megjelent. E mű két kötete oly nagy anyagot foglal magában, hogy csupán az anyagnak rendezése is igen nagy feladattal és nehézséggel járt. Az I. kötet, mely a telekkönyvi részt foglalja magában, 1890-ben jelent meg s nem kevesebb, mint 1284 oldalra terjed. A II. kötet a birtokrendezésre, telekkönyvi átalakításra, betétszerkesztésre vonatkozó összes törvényeket, rendeleteket és felsőbbbírósi határozatokat tartalmazza, 90 iven. Szerző különös súlyt helyez a régi magyar jogfejlődésre s a birtokállapotról vonatkozó törvények ismertetése közt ott találjuk Verböczy *Hármas-könyve* I. r. 40. címét, valamint az urbériség megszüntetése előtt hozott magyar és erdélyi urbéri törvényeket is. Káplány műve teljes gyűjteménye a vonatkozó joganyagnak s felöleli az összes idevágó tételes intézkedéseket. Ára 6 ft.

— *Hatásköri összeütközés, bagatell ügyekből keletkezett igényperekben.* A kir. miniszteriumi Szeged szabad kir. város felperesnek, K. Nándor és neje horgosi lakosok ellen indított kisebb polgári peres ügyében foganatosított végrehajtás során lefoglalt ingóságok iránt támasztott tulajdon igény elbírálására nézve a szegedi kir. járásbíró és Horgos község közt felmerült hatásköri összeütközés esetét vizsgálat alá vevén, az 1869. évi IV. tcz. 25. §-a alapján következőkép határozott: A jelen ügyben indított tulajdoni igénykereset elbírálása a kir. járásbíró hatáskörébe tartozik. *Indokok:* Szeged szab. kir. város felperesnek K. Nándor s neje horgosi lakosok ellen indított és a szegedi kir. járásbíró által az 1889. évi február 13-án 17. Kp. szám alatt hozott ítélettel eldöntött kisebb polgári peres ügyében a végrehajtás foganatosításával a most említett ítélet szerint a horgosi községi bíróság bizatván meg, az utóbbinak kiküldöttje által lefoglalt ingóságokra nézve T. Henrik horgosi lakos tulajdoni igényt támasztott, melynek elbírálását sem a szegedi kir. járásbíró, sem pedig Horgos községi bírósága nem tartja saját hatáskörébe tartozónak. Miután Horgos községe a szegedi kir. járásbíró, mint ítéelő bíróságnak területén fekszik, miután továbbá a horgosi községi bíróság a szegedi kir. járásbíróval nem hason hatáskörü bíróság; ennél fogva figyelemmel az 1877. évi XXII. tcz. 66. §-a harmadik bekezdésére, a szegedi kir. járásbíró által a végrehajtás foganatosítása végett a horgosi községi bíróságnak adott megbízás, nem valamely hason hatáskörü bíróságnak a végrehajtás foganatosítása végett való megkeresése, hanem az 1878. évi február hó 4-én kelt bel- és igazságügyminiszteri rendelet (R. T. 66 l.) 21. §-a értelmében a horgosi községi bíróság részére, helyesebben a bíróság egy tagja részére adott megbízásnak tekintendő; ennél fogva a jelen ügyben a szegedi kir. járásbíró lévén a végrehajtást nemcsak elrendelő, hanem foganatosító bíróság is, tekintettel az 1877. évi XXII. tcz. 71. §-ának első bekezdésére, a szóban forgó ügy során támasztott tulajdon igény elbírálása a szegedi kir. járásbíró hatáskörébe volt utalható.

Nemzetközi Szemle

Polgári jog.

— *Megfélemlítés a szerződés kötésénél, bűnvádi följelentéssel való fenyegetés által.* Alperes azzal védekezett, hogy a felperes által felmutatott okmányt, melyben a tartozást elismeri, csak azért írta alá, mert felperes fenyegetődzött, hogy különben följelenti sikkasztás miatt. Az elsőbíróság ezt a kifogást, mint lényegtelen elvetette, mert felperes csak jogának gyakorlataival fenyegette alperest. A hamburgi O. L. G. ellenben figyelembe veendőnek nyilvánította alperes védekezését, mert csak az a kérdés, hogy alperes tényleg meg lett-e félemlítve; közönyös tehát az hogy felperes részéről a fenyegetés büntetendő cselekményt képezett-e?

— *Kiviteli tilalom hatása.* A Thoruban lakó felperes a Danzigban lakó alperestől tengerit vett, mely «ab Alexandrowo» (orosz határállomás) volt szállítandó. Közben az orosz kormány kiviteli tilalmat bocsátott ki a tengerire nézve. Az eladó felajánlotta a tengerinek az alexandrowoi pályaudvaron való átadását, a vevő azonban «kivitelre alkalmas» tengerit követelt és minthogy ilyet nem kapott, kártérítésre perelt. A danzigi főtörvényszék elutasította a keresetet. Az indokok szerint igaz ugyan, hogy az eset körülményeiből következtetni lehetett, hogy felperes Németországban való értékesítésre vette a tengerit; az eladó azonban nem szavatol azért, hogy ez a szándék kivihető legyen; a «kivitelképesség» nem olyan tulajdonság, melyért szavatolni kellene.

— *A biztosítási jog monographiáját adta ki Ehrenberg Viktor.* Művének most jelent meg első kötete. A 34 ivre terjedő kötet igen részletesen tárgyalja az összes idevágó kérdéseket.

— *A műtét visszautasításának magánjogi hatásairól* adott ki Endemann Frigyes egy nagyobb tanulmányt, melyben azon kérdést tárgyalja, hogy ha a testi sértést szenvedett nem veti magát alá műtétnek, követelhet-e kártérítést, attól, a ki különben erre kötelezve volna.

Büntetőjog.

— *Vádlott beismerő vallomásának mérlegelése.* Az angol bűnvádi eljárásnak egyik sarkalatos elve, hogy a vádlottól vallomást kicsikarni nem szabad. Mennyire komolyan veszik az angol bíróságok ezt az elvet, mutatja a következő eset:

Vádlott azzal volt terhelve, hogy sikkasztott egy részvénytársaság kárára. Tettét beismerte a részvénytársaságnak egyik igazgatója, és a feljelentő Crewdson előtt, de a vég-tárgyaláson visszavont mindent. Védője kérte a beismerés figyelmen kívül hagyását, mert az nem történt «szabadon és önkénytelen». Az volt ugyanis az előzménye, hogy Crewdson értekezett vádlottnak egy rokonával, és ennek azt monddta: «legjobb volna, ha a vádlott bevallana mindent.» C. föl-tételezte — a mint maga mondja — hogy a rokon ezt el fogja mondani a vádlottnak. Így is történt, és ezután következett a vádlott beismerése. A békebíró törvényszéke elítélte vádlottat a beigazolt beismerés alapján. A *Queens Bench* kebelében működő *Court for consideration of Crown cases reservest* azonban, Coleridge lord-főbíró elnöklete alatt, *egyhangulag fölmentette.* Az ítélet szerint, mely számos irodalmi és gyakorlati idézetre támaszkodik, a beismerés nem tekinthető szabadnak és önkénytesnek, ha «remény vagy félelem» folytán keletkezett, melyet egy az ügyre befolyással bíró személy (a person of authority) keltett a vádlottnak. Nemcsak fenyegetés és erőszak, hanem a legcsekélyebb ígéretés vagy befolyásolás is, bárha burkolt alakban történik is, megfosztja a beismerést hatályától. Crewdson kijelentése folytán a vádlott azt hihette, hogy előnyösebb neki, ha egy bizonyos dolgot mond: az ilyen beismerés nem vehető figyelembe. «Nevezetes dolog, mondja végül az ítélet, hogy igen ritkán támaszkodnak beismerésre olyan ügyben, a hol elegendő bizonyíték van máskülönben is vádlott ellen. Csak a mikor ilyen nincs, akkor szokott az eset beállni, hogy vádlottat a vizsgálat alatt bűnbánat valahogy rábírra, hogy azt a fogyatékos bizonyítási anyagot a maga beismerésével kiegészítse, de ennek a bűnbánatnak és vele a beismerésnek semmi nyoma, mikor a törvényszék előtt megjelenik. Az efféle beismeréseket mindig gyanus szemmel kell nézni.

g. e.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: CSEMEGI KÁROLY az orvos-szakértői vélemények jelentőségéről. — *Törvénykezési Szemle:* Részvénytársaság vagy szövetkezet? Dr. NEUMANN ÁRMÁN országgyűlési képviselő, budapesti egyetemi rk. tanártól. — A hamis tanulás és hamis eskü kérdéséhez. (A «lényeges körülmény» mint tényálladási elem). Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — A takarékpénztári könyvecske jogi természete. Dr. HEXNER GYULA lipóti-szt.-miskolci ügyvédtől. — Jogorvoslat illetékeségi kérdésben az 1893. évi XVIII. tcz. szerint. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — Helytelen cégbejegyzés. *M—s L.* — Külön-félék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az orvos-szakértői vélemények jelentősége a bünvádi eljárásban.

A következőkben közöljük Csemegi Károly curiai tanácselnök azon zárbeszédét, melyet a Jogászegylet legutóbbi vitája alkalmából tartott.

A zárbeszéd így hangzik:

Törvénykezési rendszerünkben, a mint tudni méltóztatnak, az elmeállapotok minőségének megállapítása a bizonyítás kérdése.

A jelenségek megítélése, — annak meghatározása, hogy e jelenségek ki vannak-e meritve, — hogy nem mellőztettek-e el lényeges pontok, — valamelyik nem ítéltetett-e meg hibásan: az első sorban az orvos-szakértő feladata.

Ezzel szemben az ítélőbíró nem mentheti fel magát azon kötelesség alól, hogy ott, hol a jelenségeket nem látja kimerítetteknek, hol az észleletek idevágó szükséges mozzanatai közül egyik-másik nem kellőleg hozatott fel vagy éppenséggel mellőztetett: azt pótolta, s a helyes jelen-séget meghatározta.

A következtetést csak úgy lehet levonni, a bizonyításnak csak úgy lehet eleget tenni, a bírót csak úgy lehet azon helyzetbe hozni, hogy ítélete igazságos legyen, ha mindenekelőtt a jelenségek tekintetében biztos, alapos és határozott tájékozást nyer. Más kérdés ezután, hogy az orvos miként ítéli meg a jelenség természetét, processusát és eredményét.

Kétségtelen, hogy itt, ha nem is a souverain, de minden esetre a döntő szó az orvos-szakértőt illeti, ő kíséri figyelemmel a tudomány tanai szerint az egyes phasisokat; ő határozza meg a közbejött momentumokat, azoknak tovább-hatását és eredményét.

A bíró, ha nem vizsgálja is felül az elmeorvos tudományát, de igen is megvizsgálja, miként ezt Laufenauer tanár ur is hangsúlyozta, a logikáját.

Minden jelenség és következtetés egymásközi viszonya logikai megállapítást tesz szükségessé és az eredmény, s az indicium vagy a jelenség közti viszonylat csak logikai operáció útján határozható meg. Orakulumokat e téren nem ismerünk el, sem pedig oly meggyőződésnek nyilvánítását, mely hivatkozva tudományára, hivatkozva állására: ez által önmagában már minden követelményt kimerítettnek tart.

¹ Maga a vita eddig technikai akadályok miatt nem jelenhetett meg az eylet kiadványai közt.

Vége is mindaz, a mi megelőzi az ítéletet, csak segédeszköze annak, hogy az ítélet az állam érdekében s a társadalom szolgálata szempontjából igazságos, alapos és helyes legyen.

Ennek az ítéletnek felelőssége pedig a bíróra hárul. Következőleg a bíró jogosítva van mindaddig, míg kételyei vannak, azok elhárítását kieszközölni, s mindazon esetekben, melyekben meggyőződése szerint nem a tudományban, hanem a tudomány alkalmazásában hiba mutatkozik: azon meggyőződését ki is fejezni.

Még csak annyit jegyzek meg, hogy az egész művelt világ a megítélésnél a súlypontot a bíróra helyezi. Az orvos-szakértővel szemben nem fogja magának megengedni a felelőssége tudatában eljáró egyetlen bíró sem, hogy a theoria helyességét vizsgálja felül; másrésről azonban a bíró feladata nem állhat kizárólag abból, hogy a szakértők véleményét, mint már eldöntött s meg nem változtatható megállapítást ítéletében csupán csak regisztrálja.

Ennyit az általános tanra nézve.

Áttérek már most a korlátozott beszámíthatóságra. Mi a korlátozott beszámíthatóságot nem ismerjük el; nem ismerjük el a jog szempontjából azt az állapotot, hogy az illető vádlott cselekménye minőségének felismerési képessé 1 birt is, de nem is birt; akarat elhatározásával birt is, de nem is birt. De elismerjük a büntethetőség csekélyebb fokát; elismerjük azt, hogy azon lelkiállapotok, a melyekre Laufenauer tanár ur hivatkozott, az ember lelkét az ösztönök és ingerek rohamaival szemben az ellentállásra csekélyebb mértékben képesítik.

Az ellentálló erő gyengül; az ösztönök nagyobb súlylyal hatnak, nagyobb erőt fejtenek ki; s az erkölcsi nyomaték, mely ellentáll az ösztön ingerének, sokkal csekélyebb lévén: nagyon természetes, hogy ez, bár nem a beszámíthatóságot, mely teljes mértékben megvan, de a bűnösséget enyhíti.

Enyhébb lévén azonban a bűnösség, ebből a büntetésnek oly rendkívüli enyhítése következik be, hogy a minimum a lehető legritkábban van tullépve. Emlékezem esetre, midőn szándékos emberölés, mely csaknem a gyilkossággal volt határos, 6 havi börtönnel büntettetett, mert azt, a mit most voltam bátor kimondani, az ítélet indokolásában csaknem szórul-szóra így fejezte ki: «az ellenálló erő meglévén annyira gyengítve, hogy a rohamok, szenvedélyek, sokkal nagyobb erőt gyakoroltak elhatározására: a normalis állapot ennél-fogva nem volt meg».

A többi kérdésekre, a melyek különben is a tudomány nyílt kérdései, nem reflektálok. Tartozom azonban kijelenteni, hogy a javulás rendkívül nagy; a legutóbbi időben igen gyakran volt alkalmam figyelmeztetni bírótársaimat kitűnő orvos-szakértői véleményekre, de viszont nem hiányzott oly eset sem, midőn épp az igazságügyi orvosi tanács elmulasztotta a kritika gyakorlását, az elmeorvos véleményével ennek könnyelműségével, sokszor csaknem tudatlanságával szemben.

Tehát, ha minden tekintetben nem is éretett el még a cél, de igenis constatálhatom, hogy a javulásnak kiváló és raponként észlelhető jelenségeivel találkozunk.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Részvénytársaság vagy szövetkezet?

Azon czáfolatokkal szemben, melyekben a Curiának 1748/93. sz. a. hozott ítélete ellen intézett támadások a jogi sajtóban több oldalról részesültek, fölsőlegesen tartom a vita fonalának továbbszövéséhez a magam részéről is hozzájárulni. Csak némely, a fenforgó vitával szoros kapcsolatban álló, nem eléggé tisztázott kérdésekre kívánok ezúttal reflektálni, remélvén, hogy ez által is a Curia döntésének helyességét minél jobb világításban fogom bemutatni.

Mindenek előtt a cégjegyzékekbe történt bevezetések jogi természete iránt nem eléggé tisztázottak nálunk a nézetek. Sokan (és ezen hibától a cikkíró urak sem egészen mentek) azon tévnyelven vannak, hogy ezen bevezetések megdöntetlen tényeket állapítanak meg, hogy ugyszólván res judicata jellegével bírnak és ezen téves alaptételből kiindulva, a helytelen következtetések egész hosszú sorozatával találkozunk. Pedig a legtöbb esetben a bevezetés csak azt bizonyítja, hogy valamely nyilatkozat megtéetett, de nem egyszersmind azt is, hogy a jogviszony, mely fölött a nyilatkozat történt, tényleg létezik; ebből önként következik, hogy az ezen nyilatkozatok felvételére hivatott közeg csak azt vizsgálja: vajon létezik-e egy alak és tartalom szerint érvényes bejelentés és csak kivételesen terjedhet ki a vizsgálat arra is, vajon a bejelentett tényállás megfelel-e a valóságnak és a törvényes követelményeknek. Mindkét esetben azonban a vizsgálat csak az egyoldalú causæ cognitio jelentőségével bír és egy esetleg eltérő bírói határozathozatalnak nem praejudikálhat. Innét magyarázható azon controversia is, mely azon kérdés fölött támadt, vajon a fióktelep bejegyzésére illetékes bíróság kötve van-e a főtelep bíróság által eszközölt bejegyzéshez vagy pedig ettől egészen függetlenül veheti-e híralat alá a fióktelep bejegyzésének kérdését?

Kétségtelen ugyan, hogy míg minden más bejegyzés declaratorikus természetű, a részvénytársaságok és szövetkezetek bejegyzése a magyar és német törvény szerint constitutív jellegű, vagyis létezési jogosultságuknak egyik alkat-elemét képezi, de ebből csak az következik, hogy a bejegyzés és közzététel előtt a részvénytársaság és szövetkezet létezőnek nem tekinthető; de korántsem következik az is, hogy a bejegyzés és közzététel folytán jogilag minden körülmények között létezik is; ez már azért is kétséges, mert a bejegyzés és közzététel csak egyik, de nem egyedüli feltétele a részvénytársaság és szövetkezet létrejöttének (149. §.).

Már ebből is kitűnik, hogy a ki valamely bejegyzés alapját képező jogviszony valódi természete iránt tisztába akar jönni, a ki abból jogokat akar lezármaztatni, az a bejegyzés formális tényével be nem érheti, hanem az az okmánytárban levő és ahhoz tartozó összes ügyiratok megtekintésére is szorul. A cégjegyzékek nyilvánossága éppen ez okból nem csak azoknak megtekinthetése és korlátozott közzététele által, hanem azon irányban is van érvényre emelve, hogy az okmánytár is nyilvános.

Különösen a *külföldi társaságok belföldi bejegyzésénél* nem bír a cégjegyzék föltétlen és teljesen megnyugtató felvilágosítást adni. A külföldi részvénytársaságok és szövetkezetek létjogát nem a belföldi bejegyzés állapítja meg, hanem szükséges, hogy azok hazájuk törvényei szerint nyerjenek korporationalis jogot, hogy az ottani törvények szerint megalkuljanak és tényleg működjenek. Ha ezen előfeltétellel bírnak, akkor az általános nemzetközi magánjog szabályai szerint belföldön egyes ügyleteket köthetnek. A kereskedelmi törvény 210. §-a csak azon esetre vonatkozik, ha a külföldi részvénytársaság és szövetkezet belföldön fiókintézetet vagy ügynökséget kíván felállítani, csak ezen esetre vonatkozik

a 211. §., csak ez esetben kell az itt foglalt kívántatóságokat igazolni stb., nagy tévedés tehát a kereskedelmi törvény 160. §-ában foglalt sanctiót a külföldi társaságokra is alkalmazni. A külföldi részvénytársaság és szövetkezet létezik, ha saját hazája törvényei szerint megalakult, annak tehát a belföldi bejegyzés többé létjogot nem adhat. Ezt a törvénynek már azon intézkedése is igazolja, hogy belföldön csak fiókintézetét vagy ügynökségét jegyezheti be, mindkettő pedig egy már létező társaságot feltételez. Csak helyeseltető ennél fogva, hogy bírói gyakorlatunk a kereskedelmi törvény 14. §-ának intézkedését külföldi társaságokra nem alkalmazza. És éppen, mert a külföldi törvények adják meg ezen társulatoknak a létjogot, gyakran nehéz lesz a konkrét esetben a magyar törvény szabályai fonalán azoknak jogi természete iránt tisztába jönni. Már az 1867. évi francia törvényben szabályozott societé à capital variable, mely a mi szövetkezetünkhöz közelít, oly alakzat, mely alá minden társaság bujhat; de mit szólunk a legtarkább árnyalatokkal bíró angol társasági alakzatokhoz és mit különösen az amerikai társaságok alakításának módozatához. Az utóbbiak tudvalevőleg esetről-esetre egy bill alapján alakíttatnak s már ennél fogva is sui generis-féle societásoknak tekinthetők. Azon határvonalak, melyeket, a mi törvényünk a társaságok egyes alakzatainak megkülönböztetése okából felállít, és melyek különösen a felelősség mérvének különbözőségében kulminálnak, itt gyakran összefolynak és el vannak homályosítva. Ha már most egy ily, az amerikai törvények szerint jogérvényesen alakult társaság nálunk a fióktelep bejegyzéseért folyomodik, nagyon könnyen megtörténhetik, hogy oly alakzat alá tereltetik s a cégjegyzékben oly társaságnak tüntetetik fel, mely valódi természetének meg nem felel. Mindaddig, míg a külföldi társaságok számára külön cégbejegyzés nem nyitattik, míg a bíró itt is a 61. §. szűk korlátai között operálni kénytelen, addig a törvényes intézkedések hézagossá váltak folytán a külföldi társaságok téves cégbejegyzése miatt se a bejegyzést kérő felet, se a bíróságot felelőssé tenni nem lehet.

Mi következik mindebből?

1. Az, hogy külföldi társaságoknál még kevésbé, mint más társaságnál, lehet a cégbejegyzés az annak alapját képező jogviszonyokra nézve mérvadó.

A felelősség mérvének a mi törvényeink intézkedésétől eltérő módon való szabályozása által könnyen megtörténhetik, hogy egy angol részvénytársaság nálunk közkereseti társaságnak jegyeztetik be és megfordítva. A külföldi társaság jogi természete olyan, a minőnek azt a külföldi törvény alapján szervezett alkotmánya feltűnteti, nem pedig olyan, a minőnek a mi törvényünk a 61. §-ban érintett társaságokat contemplálja; ugyanazért a cégjegyzékek alkatrészét képező okmánytárban őrzött, de bárki által megtekinthető társasági szerződés, alapszabályzat stb. tartalmának nem tudásával senki sem mentheti magát.

2. Hogy a külföldi részvénytársaság és szövetkezet nem a belföldi cégbejegyzés által nyer létjogot, hanem már előbb létezik, sőt kell hogy már előbb létezzék, mert különben itt be sem jegyezhető; azon ügyletek érvénye tehát, a melyeket az ily hazája törvényei szerint jogérvényesen alakult társaság itt belföldön köt, a belföldön történt bejegyzés helytelen voltára való tekintet nélkül jogérvényesek. Ezen ügyletek sem azon alapon, hogy a társaság egyáltalán belföldön be nem lett jegyezve, sem azon alapon, hogy a bejegyzés téves volt, meg nem dönthetők. A szerződő harmadik fél első sorban a külföldön jogérvényesen alakult társasággal szerződik, nem pedig egy oly társasággal, mely még csak az itteni törvények alapján nyer létjogot. Igaz ugyan, hogy ezen társaság a belföldön kötött ügyletek megkötésének kellékeire, mint az azokból származó jogviszonyokra nézve, nemcsak a kereskedelmi törvény 211. §. 4. pontja,

hanem már a nemzetközi magánjog szabályai szerint is a belföldi törvény rendeleteihez köteles alkalmazkodni; de jogi személyisége, jogi létezése a belföldi törvényektől függetlenül állapíttatik meg és azért, ha a harmadik szerződő fél tudta, hogy egy jogérvényesen alakult külföldi részvénytársasággal vagy szövetkezettel szerződött, ha ez iránt tévedésben nem volt, a belföldi téves bejegyzésre fektetett tévedésére nem hivatkozhatik. Vagyis a ki pl. a new-yorki törvények szerint jogérvényesen alakult «New-York»-nál biztosítja magát, annak biztosítása nem érintetik az által, hogy itt belföldön ezen társaság mint részvénytársaság lett bejegyezve, holott tényleg szövetkezet. A belföldi bejegyzés nem minősítheti a «New-York»-ot más jogi személyiségre, mint a milyen a saját hazája szerint fogantatott alakítási actus folytán. A «New-York» sem más, sem több, sem kevesebb, mint a minőnek a new-yorki törvények minősítették, akár besorozta legyen annak fióktelepét a budapesti cégbíróóság a részvénytársaságok, akár a szövetkezetek közé.

Az előadottak még inkább állanak ott, hol külföldi kölcsönös biztosító társaságokról, különösen pedig kölcsönössegén alapuló életbiztosító társaságokról van szó.

Tudjuk, hogy a mi törvényünknek egyik különlegessége, hogy ezen társaságokat is a 223. §-ban exemplificative felsorolt szövetkezetek egyes nemei között felemlíti, holott sem az 1868-iki és 1889-iki német, sem az 1873-iki osztrák szövetkezeti törvényben helyt nem foglalnak. Nem akarok azon indokokra kiterjeszkedni, melyek a magyar törvényt vezérelték akkor, midőn ezen, sok balfelfogásnak kutforrását képező intézkedésnek helyt adott; annyi kétségtelen, hogy a 223. §. 1. bekezdéséből folyólag még a magyar törvény szempontjából tekintve is, a kölcsönös biztosító társaságok nem minden körülmények között, hanem csak akkor tekinthetők szövetkezetnek, ha első sorban a tagok, tehát a biztosítók hitelét, keresetét vagy gazdálkodását közös üzletkezelés alapján előmozdítják. Mindez a kölcsönös életbiztosító társaságnál nem történik vagy legalább nem minden körülmények között történik. Így pl. a tiszta halálesetre való biztosításnál nem a biztosítottak, hanem a kedvezményezettek érdekei mozdíttatnak elő és ezen társaságoknál rendszerint közös üzletkezelés sem fordul elő. Az egyes biztosítottak, mint egymástól függetlenül és egyedül az érdekeltek fölött álló társasággal szerződő felek jelentkeznek; sőt tekintve, hogy egyfelül itt is rendszerint a tagok a tényleg bekövetkezett károkat nem közvetlenül egymás között osztják fel, hanem előre meghatározott és nagyságában nem változható átlagos díjak fizetésére kötelezve, másfelől pedig a nem kölcsönösségre alapított biztosító társaságoknál is szokásos a díjbevételek fölöslegében a biztosítottakat részesíteni, kétségtelen, hogy a kölcsönös biztosítás és a díjbiztosítás közti különbségek egészen elmosódtak és az előbbieknél szövetkezeti jellege alig jut kifejezésre.

Ha már most ezekkel szemben azon kérdést vetem fel, vajon a «New-York» részvénytársaság vagy szövetkezet-e? Teljes megnyugvással nem tudnék feleletet adni, sem a magyar, annál kevésbé a külföldi törvények alapján. A magyar törvény alapján nem nevezhetném részvénytársaságnak, mert nem bír előre meghatározott, bizonyos számú és egyenértékű részvényekből álló alaptőkével, de nem nevezhetném szövetkezetnek sem, mert nélkülözi a fentiek szerint azon törvényes előfeltételeket, melyek a kereskedelmi törvény szerint a szövetkezet jogi megállapításánál nélkülözhetlenek. De ezen kérdés itt azért közömbös, mert a «New-York» mint életbiztosító társaság akár kölcsönös, akár díjbiztosítási társaság, a törvény által egy és ugyanazon szabályozás alá esik. A biztosított előre megállapított átlagos nem variáló díjat tartozik fizetni és bármely esély álljon is be, bármily veszteség érje is a társaságot, a társaság tőle ennél többet semmi szín alatt nem követelhet, a társaság pedig a díjfizetés folytán

minden körülmények között a kikötött kockázatot tartozik viselni.

Ez a felek között a lex contractus; azért egészen közömbös a társaság egyébkénti jellege. Abból tehát, hogy a «New-York» akár ilyen, akár amolyan társaságnak lett bejegyezve, a biztosított kár nem hármozhatik, ő nem a «New-York» szövetkezettel vagy részvénytársasággal, hanem a «New-York» életbiztosító társasággal szerződött; e tekintetben pedig tévedésbe nem ejtetett sem a társaság, sem a bíróság által. A kötött biztosítási ügylet, akár részvénytársaság, akár szövetkezet a New-York, csak akkor volna érvénytelen, ha a 465. §. eseteinek egyike forogna fen; csak akkor vesztené hatályát, ha az 505. §. intézkedését lehetne alkalmazni. A biztosított visszaléphet a szerződéstől egyszerűen a díjak nem fizetése által, de szabályszerűen fizetett díjait vissza nem követelheti. A «New-York» a kockázatot viselésével a biztosítottak a fizetett díjakért a szerződéses ellenszolgáltatást nyújtotta; nem volna tehát sem jogos, sem méltányos, hogy a kockázatot viselésének ideje alatt a szerződési kikötmények értelmében nyert díjakat visszafizesse, csak azért, mert a biztosított, a ki saját állítása szerint is tudta, hogy életbiztosító társasággal szerződött, állítólag azt hitte, hogy egy részvénytársasággal szerződik, holott mint később kitűnt, egy szövetkezettel szerződött.

De nem tudnám a new-yorki törvények szerint sem megállapítani, vajon a «New-York» részvénytársaság vagy szövetkezet, mert nem ezen jogi kategóriákra való tekintettel alakult.

A «New-York» életbiztosító társaság akart lenni, az volt és az maradt, a téves bejegyzés előtt és alatt és a kiigazított bejegyzés után.

Az előadottakkal, azt hiszem, sikerült bebizonyítanom, hogy a megtámadott curiai ítélet nemcsak rendelkezési részében helyes, hanem hogy indokolásában is azon magas színvonalon áll, mely az ország legmagasabb bíróságától méltán elvárható és még csak azon rövid megjegyzésre szorítkozom, hogy nem látom a jogkereső közönség érdekében levőnek, ha a legfőbb bíróság ítéleteinek indokai «tudományos monographia számba mennek»; a mint ezt ifj. dr. Neumann Sándor ur a «Reichsgericht» (helyesebben a már megszűnt Reichsoberhandelsgericht) ítéleteiről oly dicsérőleg felemlíti. A bírói ítéletek meggyőző jogi érvekkel és nem irodalmi tekintélyekkel támogassák döntéseiket; a törvény, az általános jogi elvek és a józan ész alapján győzzék meg a peres feleket döntéseik helyességéről. A «tudományos monographiák» írását pedig bizzák az irodalomra. Ezen szempont vezérelte éppen a Reichsgericht-et akkor, midőn ítéletei indokolásánál a ROHG. által követett módszertől egészen eltért.

Dr. Neumann Ármin.

A hamis tanuzás és hamis eskü kérdéséhez.¹

A «lényeges körülmény» mint tényálladási elem.

II. A Dochow által felvetett kérdésnek más érdekesebb oldala van; az t. i., hogy a körülménynek lényeges vagy lényegtelen volta fölött melyik bíró van hivatva itélni: a hamis tanuvallomásnak illetve hamis eskünek a bírāja, vagy pedig az alappernek a bírāja-e, a melyben a hamis tanuvallomás illetve hamis eskü történt? A kérdés nagyon egyszerűnek látszik és valóban az is; érdekességet a kérdésnek az a sajátoszerű tünemény kölcsönöz, hogy judikaturánkban két nézet érvényesült, a melyek között az egyik, a régebbi nézet helytelen felfogás alapján érdemleg helyes eredményre, a másik az újabb nézet helyes elvi felfogásból kiindultán oly eredményre jutott, melynek tarthatatlansága s helytelensége kézen fekszik. A hibát, mint látni fogjuk, az

¹ Az előbbi közl. 1. a múlt heti számban.

okozta, hogy maga a kérdésnek ekkénti feltevése is alapjában hibás.

A kérdés judikaturánkban a hamis eskünél merült fel, s közvetlen alkalmat arra az szolgáltatott, hogy a Btk. 219. §-ában a «lényeges körülmény» felemlítése hiányzik.

A m. kir. Curiának régibb nézete a következő ítéletekben jut kifejezésre: az 1883. évi márczius 1-én kelt ítélet (B.J.T. 6. k. 22. l.) ezeket mondja: «midőn a törvényhozás a Btk. 219. §-ából az «annak lényeges körülményeit illetőleg» szavakat — eltérőleg a 213. és 215. §-októl — tudatosan kihagyta, annak a kérdésnek megbirálását, vajon az illető eskü szövegébe egyedül döntő ténykörülmények vétettek-e fel vagy sem, a büntető bíró hatásköréből kivette, és ezt a kérdést már a polgári bíróság ítélete által megoldottnak vevén, a bűnügyi utra csak már az esküvel erősített állítások valódiságának vagy valótlanságának megvizsgálását hagyta fen».

Az eset az volt, hogy vádlott, mint alperes, letette a polgári perben részére megítélt azt a főesküt, hogy felperesnőnek nem 2000, hanem csak 800—900 drb dinnyét adott el. A bűnvádi eljárás során kiderült, hogy vádlott legalább 1200 drb dinnyét adott el felperesnőnek. Az elsőbíróság vádlottat, minthogy az általa letett eskü, a melynek folytán felperesnő pervesztessé lőn, hamis, elítélte; a kir. ítélő tábla felmentette, mert nézete szerint a lényeges körülmény a polgári perben az volt, vajon vádlott felperesnőnek 2000 drb dinnyét adott-e el, illetve felperesnő tőle 2000 drb dinnyét vásárolt-e, az eladott illetve vásárolt dinnyék ezt a mennyiségét (2000 drbot) pedig a kihallgatott tanúk nem igazolták. A Curia a fent közölt indokolással az elsőbíróságnak ítéletét hagyta helyben. A kir. ítélő tábla tévedése kézzelfogható. A polgári periratokat nem ismerem, s azért megengedem, hogy a polgári jogkérdést a kir. ítélő tábla helyesebben fogta fel, mint az ügyben eljáró aradi kir. járásbíróság, s hogy a helyes felfogás szerint az esküt nem úgy kellett volna szövegezni s megítélni, a mint azt az aradi kir. járásbíróság tette, hanem úgy, a mint a kérdést a kir. ítélő tábla fogta fel, vagyis úgy, hogy «alperes felperesnőnek nem adott el 2000 drb. dinnyét». De mi következik ebből? Megszüntetheti-e ez a — fogadjuk el helyesebb — polgárjogi felfogás azt a tényt, hogy a polgári pernek bírása az esküt tényleg nem így, hanem másképp formulázta? hogy a polgári pernek kimenetelét az általa formulázott eskütől tette függővé? s hogy miután ítélete jogerőre emelkedett, tényleg és in concreto az esküben meghatározott körülmények nyertek ügydöntő, s azért lényeges jelentőséget? Azt hiszem, a kérdésre válaszolni is felesleges.

Egy másik esetben felperes alperestől, a későbbi vádlottól, 1874. évi földbérhátalék címén 50 frtot követelt. Vádlott a neki megítélt főesküt oda tette le: «hogy felperestől földet nem birt haszonbérben, s hogy ezért 50 frttal nem tartozik». Kisült, hogy vádlott igenis haszonbérrel felperestől földet, de nem 1874. hanem 1875. évben s a haszonbért meg nem fizette. Az elsőbíróságnak marasztaló ítélete ellenére a kir. ítélő tábla vádlottat itt is felmentette, mert a polgári pernek ekkénti felülbírlásában lényeges körülménynek nem azt tekintette, hogy vádlott egyáltalán, hanem hogy éppen 1874-ben birt-e felperestől földet haszonbérben. Miután pedig a bűnvádi eljárás során kitünt, hogy vádlott nem 1874-ben, hanem 1875-ben birt földet haszonbérben, az eskü csak «alakjára nézve hamisnak mutatkozik» (sic!) de valóban nem az. A m. kir. Curia itt is nézetünk szerint igen helyesen az elsőbíróságnak ítéletét állította helyre, kimondván, hogy «a hamis eskü tényálladékanak megállapításánál egyedül az eskü szövege irányadó», s hogy: «hamis eskünél a per lényeges vagy lényegtelen körülményei közti megkülönböztetésnek helye nincs, és a büntető bíró által taglalás alá nem vehető». (1883. évi márczius 13. B.J.T. 6. k. 44. l.)

Ebben az eredményekben helyes nézetben az indokolásnak alapfelfogása helytelen, vagyis helytelen az a felfogás,

hogy a tényálladék egyik lényeges elemének bírása nem a büntető pernek, hanem az alappernek a bírása.

A fölött, fenforognak-e a vád tárgyává tett cselekményben valamely büntetendő cselekménynek tényálladáki elemei, képez-e tehát a vádbeli cselekmény és mily büntetendő cselekményt, e fölött a kérdés fölött csak annak a cselekménynek elbírálására hivatott büntető bíró határoz és senki más. Hogy ennek a kérdésnek eldöntésénél egy másik büntető vagy polgári bírónak, vagy más hatóságnak határozata vagy rendelkezése a büntető pernek bírása által nem mellőzhető döntő praëjudiciumot képezhet, hogy bizonyos esetekben valamely tényálladáki elemnek fenforgása szükségszerűen megállapítandó csak azért, mert egy másik bíró, vagy hatóság így és nem másként határozott vagy rendelkezett, az kétségtelen és bizonyos; de ez nem azt jelenti, s ennek nem az az értelme, hogy annak a tényálladáki elemnek az a másik bíró vagy hatóság a bírása, hogy ezek határoznak annak a tényálladáki elemnek fen vagy fen nem forgása fölött, hanem az értelme csak az, hogy ez a határozat vagy rendelkezés képezi a tényalapot, a melynek alapján a büntető bíró a tényálladáki elemnek fenforgását megállapítja. Ha ez a határozat vagy rendelkezés olyan, hogy annak fenforgása a büntető cselekmény egész tényálladékat, vagy a tényálladéknak valamelyik elemét szükségszerűen maga után vonja, a büntető bíró azt szükségszerűen meg fogja állapítani, s kell hogy megállapítsa; de azért a tényálladéknak ő a bírása.

Ez talán finom, de nagy horderejű distinctio, a melyről megfeledezni nem szabad. A polgári bíró, a ki valamely eskütől teszi függővé, vagy valamely tanuvallomásra alapítja ítéletét, ép oly kevésbé határozott az ennek folytán megindított bűnperben a fölött, fenforog-e vádlott ellen a hamis eskünek illetve hamis tanuvallomásnak bármelyik tényálladáki eleme, mint a közigazgatási hatóságnak zárt rendelő határozata nem képez határozatot a Btk. 316. §-án emelt vád esetében ennek a vétségnek fenforgása fölött.

Az eredményeiben helyes s legfőlebb indokolásában az itt megjelölt szempontból kifogásolható nézetben azonban fordulatot jelez a m. kir. Curiának 20. sz. döntvénye, a mely arra a kérdésre, fenforog-e a hamis eskü tényálladéka akkor, midőn a polgári ügyben letett fő-, pót-, becselő- vagy felfedező eskü csak az ügy lényegtelen körülményeire nem felel meg a valónak, akként válaszol: «hogy a Btk. 219. és 221. §-ai szerint a hamis eskü büntetettét illetőleg vétségét csak az ügyre nézve lényeges valótlán körülménynek esküvel való megerősítése állapítja meg».

Ez a döntvény abból a helyes felfogásból indul ki, hogy a tényálladéknak, a tényálladék valamennyi elemeinek egyedül illetékes bírása, a tényálladék fölött itélni hivatott büntető bíró. De ebből a helyes alapelvből tarthatlan eredményre jut. A döntvény szerint a büntetőbíró felmenteni tartozik a vádlottat, a ki a neki megítélt főesküt letette, s annak folytán pernyertes, ellenfele pedig pervesztes lett, ha akként győződik meg, hogy a körülmény, a melyre a polgári bíró az esküt megítélte, az ügyre nézve nem volt lényeges, hogy tehát az esküt, a mennyiben annak szüksége fenforgott, nem erre, hanem más körülményre kellett volna megítélni.

A döntvénynek egyik indoka az, hogy a Btk. mindenütt, a hol bizonyítékok koholása vagy meghamisítása tárgyában intézkedik, a büntethetőség előfeltételeül megkívánja, hogy az illető bizonyíték jogsérelem előidézésére alkalmas legyen. Így van; de hát az eskü, a melynek letételétől vagy le nem tételétől függ az, hogy ki legyen pernyertes s ki pervesztes, nem alkalmas-e jogsérelem előidézésére, függetlenül annak tartalmától s tekintet nélkül arra, hogy az eskü mily körülményekre vonatkozik?

A további indokolás az, hogy a Btk.-nek a hamis esküre vonatkozó §-ából csak azért maradtak ki a szavak «annak lényeges körülményeire nézve», mert a bíró polgári ügyben

esküt csakis ily körülményre ítél meg, s hogy a jogügyi bizottság jelentésének ezen tételében határozottan ki van fejezve az, hogy a jelentéktelen körülményekre netalán megítélt és letett esküt a törvényhozás nem kívánta büntetendő cselekménynek tekinteni.

A jogügyi bizottság fenidézett tétele legalább abban az értelemben, melyet annak a döntvény tulajdonit, egyszerűen nem áll, s megczáfolja azt a mindennapi tapasztalat. Százakra megy évenként azoknak a felsőbirósági ítéleteknek a száma, a melyek az alsőbiróságok által megítélt eskünek tartalmát megváltoztatják, mert az alsőbiróság által megítélt eskü nem vonatkozik az ügynek lényeges körülményeire, mert az alsőbíró azt, hogy az ügyben mi a lényeges, helytelenül fogta fel. Ha ez igaz, akkor nem igaz az, hogy a bíró polgári ügyben esküt csak lényeges körülményre ítél meg. Igaz csak az, hogy a bíró esküt csak oly körülményre ítél meg, a melyet ő lényegesnek tart. A kettő között pedig ég és föld a különbség. De lehet a jogügyi bizottság fentebbi tételének más helyes értelme, és pedig az, hogy a Btk. a hamis esküre vonatkozó §-ából csak azért maradt ki a lényeges körülmény kiemelése, mert az a körülmény, melyre a bíró az esküt megítélte, már ennek folytán in concreto, vagyis in hypothesi eo ipso s szükségszerűen ügyszó, tehát lényeges körülmény. De ebből azután szükségszerűen következik az is, hogy a döntvénynek az a további érvelése, hogy a törvényhozás a jelentéktelen körülményre megítélt és letett esküt nem kívánta büntetendő cselekménynek tekinteni, meg nem állhat, mert a mi ennek előfeltételét képezi: „jelentéktelen körülményre megítélt eskü” az egyenesen, határozottan s kétségtelenül fogalmi lehetetlenség. Az igen is lehetséges, hogy a polgári bíró a jogkérdést nem fogta fel helyesen, s hogy a büntető bírónak talán (habár nem mindig) helyesebb felfogása szerint a körülmény, melyre a polgári bíró az esküt megítélte, nem lényeges, s így a helyes felfogás szerint az esküt erre a körülményre nem kellett volna megítélni; de az egyenesen lehetetlen, hogy miután a polgári bíró tényleg erre a körülményre ítélte esküt, tehát ettől a körülménytől tette függővé a pernek kimenetelét, s ez az ítélet jogerőre emelkedett, ez a körülmény ebben a perben ne legyen ügyszó, tehát lényeges. A polgári jogerős ítéletnek felülbírálása tisztán akadémiai discussio jellegével és értékével bír, a concret ügy szempontjából gyakorlati, realis értéke s jelentősége a felülbírálatnak = 0; akár megfelel ez a helyes jogi felfogásnak akár nem, az mindegy, tényleg a per ezen a körülményen fordul meg, tényleg ez a körülmény ügyszó, tehát lényeges.

Gyakorlati, realis értéke a felülbírálatnak csak akkor volna, ha a büntető bíró hatásköre arra is kiterjedne, hogy a polgári bírónak ítéletét mint felsőbb forum jogi hatálylyal felülvizsgálhatná, s joggal bírna arra, hogy a nézete szerint helytelenül megítélt esküt polgárjogi következményeiben hatálytalanítsa. Ezzel a nyilvánvaló lehetetlenséggel, minthogy erre a döntvény maga sem gondol, foglalkozni felesleges. Megjegyezhetjük azonban, hogy a döntvényt ebben az esetben sem ismerhetnők el helyesnek, mert akkor is megmarad, meg nem történtté nem tehető az a tény, hogy a polgári bíró ezt a körülményt lényegesnek tekintette, s így az esküből jogsérelem származhatott; a potentialis jogsérelem pedig a tényálladékhöz elegendő. S a döntvény éppen erre nem volt figyelemmel, s ez által a hamis tanuvallomás, s a hamis eskü tényálladékanak téves felfogásából indult ki, mert olyanok igenis vannak, — s a nézetet fenébb közöltük is, — a kik szerint a tényálladékhöz potentialis jogsérelem nem elegendő, és effectiv jogsérelem szükséges; de oly nézet, mely az effectiv jogsérelmet sem tartja elegendőnek, elismerésre alig számíthat.

Dr. Heil Fausztin,
kir. ítélő táblai bíró.

(Folyt. köv.)

A takarékpénztári könyvecske jogi természete.

Nem a körül forog a közlendő esetben a kérdés, hogy kiállítójával szemben a takarékbetéti könyvecske a bemutatóra szóló vagy a sántító papírok sorába tartozik-e, — hanem a körül, hogy ki a betéti könyvecskének a tulajdonosa.

P. I. szentiváni róm. kath. lelkész — ez a tényállás — 1892 augusztus hó 10-én elhalálozván, H. J. dovallói lelkész, a megyebeli püspök meghagyása folytán, az elhunyt pap által kezelt egyházi alapokat és alapítványokat vizsgálva, azokban 1897 frtnyi hiányt fedezett fel.

Ily körülmények közepette H. J. ugyancsak egyházi hatósági rendelet folytán indítatva érezte magát az elhunyt lelkész ingó hagyatékát eladatni és a vételárból a felmerült betegápolási, temetkezési stb. költség levonása után fenmaradó 650 frtot, az elhunyt által legsúlyosabban — 1431 frt 10 kr. erejéig — megkárosított «liptó-szt.-péteri róm. kath. harang-alap javára és nevére — mondjuk akár jogszerűen akár jogszerűtlenül — a liptó-szt.-miklósi takarékpénztárnál letenni, — miről ez intézet által ugyancsak a nevezett harang-alap nevére, egy betétkönyvecske kiállított és H. J. letevő plébánosnak átadatott. Az elhunyt P. I. azonban magánhitelezőknek is tartozott, kik H. J. dovallói lelkész papi lakásába bejöttek és ott a fentjelzett takarékpénztári könyvecskét, *mint az elhunyt P. I. vagyonát lefoglalták.*

H. J. — az előterjesztéssel czélt nem érven — az általa képviselt «szt.-péteri róm. kath. harang-alap» nevében tulajdoni igénykeresetet nyújtott be, jogalapjául birtoklási tényén kívül még azt hozván fel, hogy harmadik személyek irányában valamely névre szóló takarékpénztári betétkönyv tulajdona mindenkor azé, kinek nevére az kiállítva van, habár az illető takarékpénztár alapszabályai akként intézkednek is, hogy a betéti könyvben a névszerint megjelölt tulajdonos javára bevezetett jogfentartás esetének kivételével — a betéti könyv jogszerű birtokosának, annak előmutatója tekintetik, minthogy az alapszabályok ily irányu rendelkezése csak a *betevő és a takarékpénztár közötti jogviszonyt szabályozza és nem egyszersmind a betevő és ennek harmadik személyekhez való viszonyát is.* (Dt. I. 132. Curia 4440/82.)

Kiemelte H. J. továbbá még azt is, hogy a betétkönyvecske már azért sem tekinthető az elhunyt tulajdonának, mivel az csakis az elhunyt adós halála után (20 nappal később) létesült.

S ime, hogy dőlt ez igényper sorsa? Ugy az első, mint a másodbiróság ítéletének indokai az azokban nyilvánuló conceptio és látkör miatt felette érdekesek és figyelemre méltók.

A liptó-szt.-miklósi kir. járásbiróság (5186/893. sz.): A kir. járásbiróság felperest keresetével elutasítja, és arra kötelezi, hogy alpereseknek perköltség czimén 10 frt 50 krt 8 nap alatt különbeni végrehajtás terhe mellett megfizessen. Indokok: H. J. dovallói róm. kath. plébános hírül vevén P. I. szentiváni róm. kath. plébános elhalálozását, a meghalt hagyatékának legnagyobb részét elárvereztette és az árverésen elért pénzből 650 frtnyi összeget a szentpéteri harang-alap nevére a liptó-szt.-miklósi takarékpénztárnál elhelyezett.

Ez rövid története azon jog keletkezésének, melynek alapján felperes a 650 frtról kiállított takarékpénztári könyvecskét a végrehajtási zár alól feloldani kéri.

Eltekintve attól, hogy az «alapítványtól» jogilag különböző egyházi «alap» magában véve nem tekinthető oly jogi személynek, mely valamely jognak alanya lehetne és mint ilyen peres félként felléphetne, miután a *róm. kath. egyházi jogi alapok magoknak az illető egyházaknak vagyonát képezik és ezek által képviseltetnek*, a jelen per elbírálásánál kérdés tárgyává tetetett első sorban az, hogy vajon H. J. *jogosítva volt-e* néhai P. I. hagyatékához tartozó ingóságokat, birói közbenjárásnak igénybe vétele nélkül elárvereztetni, *másod-*

sorban pedig az, hogy valjon az árverésen befolyt pénzre nézve szerezhett-e valaki biróilag elismerendő tulajdoni jogot, vagy nem?

A mint H. J., mint a szépesi püspöknek kirendeltje, a néhai P. I.-ra bizva volt alapok kezelése körül állítólag rendtelenségeket vett észre, *kötelességében állott volna a hagyatékot birói zár alá vétetni és a többire nézve is a bíróság közbenjárását igénybe venni.* Helytelen és jogilag semmiképpen sem menthető tehát H. J. azon eljárása, mely szerint ő a hagyatékhoz tartozó ingóságokat — birói segítségnek igénybe vétele nélkül — elárvereztette és az árverésen elért pénzüsszeget egyes állítólagos hitelezők kielégítésére fordította.

Egy ilyen hitelező — így folytatja az elsőbíróság a takarékpénztári könyvecskére való tulajdonjogra nézve felette érdekes indokolását — a H. J. által képviselt és igénylő felperesként fellépett szentpéterei harang-alap is, a mely a képviselője által fentebb leírt módon elért *pénzből neki juttatott részre nézve biróilag is elismerhető tulajdoni jogot meg nem szerezhett*én, igénykeresetével ez alapon elutasítandó volt, annál is inkább, mert képviselője azon eljárása által, hogy a nála járt és a néhai P. I. hagyatékához tartozott ingóságok elárverezéséből befolyt vételárt követelő bírósági végrehajtónak a jelen per tárgyát képező takarékpénztári könyvecskét önkényt átadta, ezen könyvecskét a hagyatékhoz tartozónak maga ismerte el.

A pozsonyi kir. ítélőtábla: Az elsőbíróságnak ítéletét helybenhagyja. Indokok: Felperes H. J., mint a lipót-szt.-péterei róm. kath. harang-alapnak a felsőbb egyházi hatóság által kinevezett és tagadásba nem is vett gondnok, arra az alapra vonatkozó jogoknak érvényesítésére jogosult lévén, — a keresetösségi joga ellen felhozott kifogás birói figyelembe vehető nem volt, s ekként ezen ügy érdemileg bírálendő el. — A felperes a végrehajtásilag lefoglalt 650 frtról szóló takarékpénztári könyvecskét az általa képviselt alap tulajdonának vitatván, azt abból az okból kéri a birói zár alól felmenteni, *mert az az összeg már P. I. halála után lett és pedig a «szt.-péterei róm. kath. harang-alap» czimén és nevén a takarékpénztárba elhelyezve.*

Tekintve azonban, hogy az igénylő maga is elismeri, hogy a takarékpénztárba ilykép elhelyezett összeg néhai P. I. ingóságainak magánárverés után történt eladási árából származik és hogy azt ő a nevezett alap *követelésének fedezésére tette* a hivatkozott czim alatt a takarékpénztárba, és tekintve, hogy a fentiekből következőleg az igényelt összeg az adós P. I. által a hitelező harang-alap részére történt fizetésnek nem tekinthető, tekintve továbbá, hogy a P. I. hagyatéka részére kirendelt gondnok az egyes hitelezőknek a többiek megkárosítására történt előleges kielégítésére nem lévén jogosult, az általa teljesített ily fizetést joghatályosnak tekinteni nem lehet és a gondnoknak az a cselekvénye, hogy az igényelt összeget a harang-alap nevére helyezte el a takarékpénztárba, *érvényes szerzési czimnek nem tekinthető és ez az érdekelt alap tulajdonjogát meg nem állapítja:* ennél fogva a takarékpénztári könyvecskében foglalt összeg még mindig néhai P. I. hagyatéki vagyonának lévén tartandó, az az alperesek által törvényszerűen foglaltathatott le. A felperes tulajdoni igényének tehát helyt adni nem lehetett, és pedig annál kevésbé, *mert hogy a nevezett alapnak csakugyan van-e az örökösök hagyatéka ellen ily összegű követelése, az bizonyítást nem is nyert.*

Mindkét alsóbíróság, a mint a fentebbiekből kitetszik, a hagyaték értékesítése ellen, egyedül az örökösöket illető kifogást a hitelezőkre ruházta és a tulajdonjogi kérdést a kötelmi jogival egészen összezavarta. Az 1881. évi LX. tcz. 97. §-a pedig ilyképen rendelkezik: «Az elsőbírósági ítéletet helybenhagyó másodbírósági ítélet ellen *további jogorvoslat nem használható.*»

Dr. Hexner Gyula

lipót-szt.-miklósi ügyvéd.

Jogorvoslat illetékességi kérdésben az 1893. évi XVIII. tcz. szerint.

A perrendtartási novella alapján fejlődött ingadozó praxis mindennapi bajaink közé tartozott. Még ma, 12 év után is a Curia majd helyt ad a felfolyamodásnak a kir. tábla azon végzése ellen, melyben az elsőbírósági végzésnek megváltoztatása mellett az illetékesség leszállítatik, majd arra az álláspontra helyezkedik, hogy további felfolyamodás csak akkor vehető igénybe, ha a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincs. Attól tartunk, hogy az új törvény új controversiáknak nyitott tért. Minden esetre czélszerű lesz a kérdést előre is áttekinthetővé tenni.

A 180. §. szerint felülvizsgálatnak van helye: a felebbezési bíróságok *ítéletei* ellen. A 184. §. pedig kimondja, hogy a másodbíróságnak az illetékességet megállapító *végzése* csak annyiban vehető felülvizsgálat alá, a mennyiben oly esetekben, a melyekben a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincs, az illetéktelen bíróság illetékesnek mondatott ki. Ez intézkedés hézagossá vált szembeötlik, a mint a lehető különböző eseteket és különösen azt vizsgáljuk, hogy mikor került a *felebbezési bíróság* egyáltalában abba a helyzetbe, hogy az illetőséget *végzéssel* megállapítsa.

Első eset. Az elsőbíróság az illetőséget megállapította. Jogorvoslat az ítélet elleni felebbezésben keresendő. Ha most a felebbezési bíróság az illetékességi kifogást szintén elveti, úgy *ítéletet* hoz. Itt tehát nincs végzés, az ítélet ellen pedig van helye felülvizsgálatnak. A mennyiben a törvény az 1881: LIX. tcz. 45. §-ának mintájára az ítéletnek az illetékességre vonatkozó részét akarta kizárni a felülvizsgálatból, ezt tényleg nem tette.

Második eset. Az elsőbíróság az illetőséget megállapította, a hozott ítélet elleni felebbezés folytán a felebbezési bíróság végzést hoz, az ítéletet feloldja és az illetőséget leszállítja. Ezen végzés ellen *felfolyamodásnak* van helye. Miért? Mert itt a kir. törvényszéknek a *felebbezési eljárás* során hozott végzéséről van szó, ez ellen pedig a 214. §. e bekezdése szerint azon szabályok alkalmazandók, a melyek az 1881: LIX. tcz. 52—54., 56—58. §§-aiban a sommás perekben hozott elsőbírósági végzések elleni felfolyamodásra vannak megállapítva. Az 1881: LIX. tcz. 54. §-ának 1. p. szerint pedig a felfolyamodás nincs kizárva az elsőbíróságnak az illetékességi kifogásnak helyt adó végzése ellen.

Harmadik eset. Az elsőbíróság illetőségét végzésileg leszállította. Helye van felfolyamodásnak. Az ennek elintézésére illetékes törvényszék az illetőséget megállapítja és végzést hoz. De ez a végzés *nem keletkezik felebbezés folytán*, azt nem is követi ítélethozatal és azért felülvizsgálatról szó sem lehet. Alkalmazásba kerülhetne újabb *felfolyamodás*, de ez is csak akkor, ha az 1881: LIX. tcz. 59. §-ának 4. p. forogna fen, vagyis, ha illetékesnek mondatott ki az illetéktelen bíróság, oly esetben, a mikor a rendes birói illetőségtől eltérésnek helye nincs.

Negyedik eset. Az elsőbíróság az illetőséget leszállította, e végzést felfolyamodás folytán a törvényszék helybenhagyta. Itt is csak további felfolyamodásnak volna helye, a mennyiben az 1881: LIX. tcz. 59. §-ának 4. pontjában körülírt feltétel fenforogna.

Eddigélé tehát még nem talákoztunk *felebbezési bíróság*-nak illetőséget megállapító *végzésével*. Ilyen csak egy kivételes esetben volna képzelhető. Ez eset az, ha a felebbezési bíróság a 153. §. 2. bekezdése alapján a pergátló kifogások elkülönített tárgyalását hivatalból elrendelné. Ha ilyenkor a bíróság az illetőséget külön végzéssel megállapítja, úgy előáll a 184. §-ban előrelátott eset. Teljesen kizártnak tekintjük azonban, hogy előbb említett szakasz ez esetre czélozna, mert a törvényhozó intentiója nem lehetett a bíróság tetszésére bízni azt, hogy az illetőséget megállapító külön végzés

meghozatala által a felülvizsgálatot kizárja, holott közös eldöntés esetén az ítélet minden részében feltétlenül felülvizsgálható lenne.

Nézetünk szerint a törvényhozó az elsőbíróságnak a másodbíróság által is helybenhagyott azon határozatát, melylyel az illetőség megállapíttatik, minden további jogorvoslat alól kivonni akarta, hacsak az 1868: LIV. tcz. 53. §-ának valamely esete fen nem forog. Sajnos, hogy ez a törvényben kifejezésre nem jutott.

Dr. König Vilmos.

Helytelen cégbejegyzés.

Midőn ily cím alatt e lapok 27. számában a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék egyik cégbejegyzési végzését megbeszélés és kritika tárgyává tettem, ez nem történt sem veszekedési viszketegből (erre nincs kedvem), sem azért, mert az említett bírósággal ellenséges állást akartam volna elfoglalni (erre nincs szükség), hanem közöltem az esetet és kísértem megjegyzéseimmel azért, mert az eset érdekesnek tűnt fel és mert méltónak és érdemesnek tartottam a kérdést a szaktársak megvitatása alá bocsátani.

Igen természetes tehát, hogy válaszra el voltam készülve. Szomorú dolog volna, ha a jogászvilágban nem akadna ember, ki ilyenén kérdések megbeszélésében és megvitatásában örömet nem lelne. A kritika tisztázza az eszméket, ha objektív mederben folyik és jogi kérdéseknek szaklapokban való discussiója magára a judikaturára termékenyítőleg hat. Így tehát nagyon is kíváncsi és helyes dolog, hogy jogászember, ha ezt vagy azt a fejtegetést nem tartja helyesnek, hozzászóljon a tárgyhöz, elmondja véleményét, ráczáfoljon a szerzőre, ha ennek szükségét látja, és saját jogi nézeteit és meggyőződését adja elő. Ez történt a jelen esetben is.

Cikkem e lapok 30. számában válaszra talált. Czikkiró — Dr. Kobler Ferencz ur — fejtegetésem első részét helyesnek, utolsó részét helytelennek tartja. Helyesnek tartja azt a nézetemet, hogy a cikkemben ecsetelt cégbejegyzési mód négy igazgató jogának kettőnek előnyére való korlátozása, de helytelennek tartja az általam levont conclusiót, mintha azért a cégbejegyzés nem volna helyes, törvényszerű; és indokolja czikkiró ur nézetét azzal, hogy nem lehet egyes szakaszt a törvényből kiszakítani, hanem a többi törvény-szakaszhoz viszonyítva, az egész törvény constructióját, szellemét tekintve kell azt magyarázni. Ily magyarázat mellett nézetem csak *látszólagosan* helyes, *tényleg* nem, mert a törvény a 185. §-ban egyenesen a társasági alapszabályokra bizza a cégbejegyzés módjának meghatározását; a cégbejegyzést nem szorítja meg; ha tehát a társaság alapszabályaiban a cégbejegyzésnek ezt vagy azt a módozatát határozta el, ebben souverain joggal jár el, a törvénybe ütköző dolgot nem követett el, ezt teheti, és ha a törvényszék az alapszabályok szerint meghatározott cégbejegyzési módot a cégbejegyzésbe bevezette, ezzel csak helyesen cselekedett. Azt mondja czikkiró ur, hogy én csak az igazgatóknak egymáshoz való viszonyát vettem tekintetbe, midőn a kereskedelmi törvény 190. §-ába ütköző cselekményt láttam az említett cégbejegyzési aktusban.

Röviden ez czikkiró ur cikkének veleje. Czikkiró ur ezek szerint a 190. §. alkalmazását nem tartja helyén levőnek, mert ő a többször említett cégbejegyzést a törvény világos szavai és szelleme szerint helyesnek tartja, és kifejtett nézetemet nem oszthatja.

Legyen szabad czikkiró ur okoskodására pár szóval reflektálnom. Kétségtelen, hogy a részvénytársaság működése az alapszabályok illetve közgyűlés által határozatlik meg. Kétségtelen az is, hogy a kereskedelmi törvény 185. §-a értelmében a társasági cégbejegyzést az igazgatóság az alapszabályok értelmében köteles eszközölni. De szintugy kétségtelen, hogy az alapszabályoknak vagy a közgyűlési határozatoknak a törvénybe ütköző intézkedést tartalmazniok nem szabad. A törvényszék kötelessége tehát a fölött örködni, hogy alapszabályi vagy közgyűlési oly határozat a cégbejegyzésbe ne vezetessék, mely által világos törvényhely sértetik meg. Azért vizsgálni köteles az erre hivatott és illetékes bíróság mindent, mielőtt bármit is a cégbejegyzésbe bejegyez. Vegyünk egy példát. Szabolcsmegyében egy részvénytársaság alakul, mely az üveggyártást tűzi ki célul. Az alapszabályok szerint, melyeket a közgyűlés jóváhagy, ennek a gyárnak cége volna: «Első szabolcsmegyei üveggyár». Ily módon folyamodik a társaság az illetékes törvényszékhez cége bejegyeztetéseért.

Kérdés: Bejegyezheti-e a törvényszék ily formában a céget a cégbejegyzésbe? Válasz: *nem* jegyezheti be, daczára annak, hogy az alapszabályokban így foglaltatik, és a közgyűlés is jóváhagyta. Miért nem jegyezheti be? Azért, mert a törvénybe ütköző valamit jegyezne be, ha ebben a formában venné fel a társaságot a cégbejegyzésbe, mert a törvény azt parancsolja, hogy a cég mellé annak kitüntetése, hogy *részvénytársasággal* állunk szemben, szükséges. A cégnek tehát, hogy bejegyeztesse, helyesen így kell hangzania: «Első szabolcsmegyei üveggyár részvénytársaság». Így vagyunk magával az igazgatóság cégbejegyzésével is. Tény, hogy a kereskedelmi törvény 185. §-a azt mondja, hogy az igazgatóság a cégbejegyzést az *alapszabályok* értelmében eszközli. Igen, *de az alapszabályokba az igazgatóság cégbejegyzésének oly módja, mely valamely törvényhelybe ütközik, fel nem vehető*. Ha a társasági alapszabályok például azt határozzák, hogy a társaság cégét a hat igazgató közül együttesen két igazgató (természetesen a hat igazgató közül *bármelyik kettő*), vagy együttesen három igazgató (természetesen a hat közül *bármelyik három*), vagy egy igazgató (a hat közül *bármelyik*) és egy cégvezető vagy társasági főhivatalnok fogja jegyezni, — ez correct, ebbe senkinek, tehát a törvényszéknek sincs beleszólása, és pedig azért nincs, mert a társaság a cégbejegyzés módját az alapszabályokban határozza meg, — az itt ecsetelt cégbejegyzési mód pedig a törvényt nem sérti. De, ha az alapszabályokba azt veszi fel a társaság, hogy a cégbejegyzés olyképp fog történni, a mint ez azon esetben történt, mely első és ezen cikkemnek alapját és kiindulási pontját képezte, vagyis a hat igazgató közül kettőnek privilegiált állást biztosít: ez a kereskedelmi törvény 190. §-át sérti, lévén ez a többi négy igazgató jogkörének korlátozása; a törvény pedig ily korlátozást nem enged meg, és harmadik személyek irányában hatálytalannak nyilvánít.

Avagy tényleg csak *látszólagos* ez a korlátozás? Dehogy látszólagos! Az *igazgatósági tagok* együtt képezik az igazgatóságot, mely a kereskedelmi törvény 186. §-a értelmében a részvénytársaságot hatóságok és harmadik személyek irányában képviseli. Ha a céget az imént érintett módon vagy több igazgatósági tag, vagy egy vagy két igazgatósági tag a főtisztviselővel együtt jegyzi: akkor meg van óva a paritás, és akkor csakugyan azt lehet mondani, hogy az igazgatóság a társaságnak kifelé való képviselője, de ha két igazgatónak kiváltságos helyzet biztosított, olyképp, hogy a cégbejegyzésnél a kettő közül egyiknek mindig ott kell lenni, akkor azon a törvény által felállított szabály, hogy az igazgatóság, mint ilyen, képviseli a társaságot kifelé, annyiban át van lyukasztva, a mennyiben a két igazgató előnyben van a többivel szemben, a mi harmadik személyek irányában is következménnyel bír. Hogy a dolgot világosabbá tegyem, hivatkoznom kell a múlt cikkemben említett curiai ítéletre, melynek indokolásából szükségesnek tartom a következő helyet szó szerint idézni. Azt mondja ott a Curia: «Felperes hitelbank alapszabályainak 27. §-a ekként szól: «a társaság czimének aláírása akként történik, hogy a társaság czime akárki által iratik vagy nyomtatatik, mely alá két igazgató-tanácsi tag, vagy egy igazgató-tanácsi tag és az igazgató, vagy egy az igazgató-tanács által arra felhatalmazott társasági tisztviselő, kiknek nevei az illetékes bíróságnál kell, hogy bejegyezve legyenek, sajátkezűleg aláírják». Ebből következik, hogy felperes hitelbank kötelező írásbeli nyilatkozatot csak a fenebbi formasierőség megtartása mellett tehet. Nincs ugyan a fenebbi intézkedés által és általában az alapszabályokban kizárva, hogy felperes szóbeli szerződéseket ne köthessen, de szóbeli terhes szerződések megkötéséhez a fenebbi intézkedésből kifolyólag, mindenestre megkiváncsítatik, hogy a *kötelező nyilatkozat a társaság nevében azok által tétessék, kik arra a 27. §. szerint együttesen felhatalmazva vannak*».

Igy a Curia. E határozatból kétségtelen, hogy a Curia a cégbejegyzésre a legnagyobb súlyt fekteti, midőn kimondja, hogy a társaság nevében *kötelező szóbeli nyilatkozatot is csak az tehet, ki a cégbejegyzésre jogosult az alapszabályok értelmében*. Ha már most a curiai ítéletet a mi esetünkre alkalmazzuk, nyilvánvalóvá válik a két igazgatósági tag privilegiált állása. Ha e két tag valamelyike nem jegyzi a céget, a társaság egyáltalán nem tehet kötelező nyilatkozatot, sem szóval, sem írásban. Ha már most valaki p. o. az igazgatóság más két tagjával szerződést köt, az érvénytelen, mert nem az alapszabályok értelmében kötött. Ezt akarta a törvény a 190. §-al lehetetlenné tenni, a midőn kimondotta, hogy harmadik személyek irányában az igazgatóság (tehát

az igazgatósági tagok bármelyike) jogkörének az alapszabályokban vagy közgyűlési határozatban megállapított korlátozásai nem bírnak joghatállyal.

Ha tehát ez így van, ha a törvényszék elé oly alapszabályok kerülnek, melyekben illetően korlátozása foglaltatik egyik-másik igazgatósági tag jogkörének és a társaság ily alapszabályok és közgyűlési határozat alapján kéri bejegyeztetését a cégjegyzékbe, az én nézetem és jogi felfogásom szerint ezen bejegyzés ily alakban *megtagadandó*, azért, mert a kereskedelmi törvény 190. §-a világos szavai szerint *ily korlátozás harmadik személyek irányában hatálytalan*, ergo: a törvénnyel szemben ily korlátozás meg nem engedendő, és a cégjegyzékbe, mely fontos közokirat erejével bír, be nem vezethető, épp oly kevéssé, a mint be nem vezethető az a részvénytársaság, mely cége mellé az alapszabályokban e szót «részvénytársaság» tenni elmulasztotta. Ez az én *ratiociniumom*, és e mellett maradok t. ellenfelem fejtegetései dacára is, melyekkel engem meg nem győzött. A törvény nem distinguál cégjegyzési és egyéb jogkör között, a törvény egyszerűen: *jogkört* említ és a mi a cégjegyzésnek a 185. §-ban foglalt eszközési módját illeti, hát ez, mint már mondtam, a társaság szabad akaratától függ ugyan, de természetesen mindig úgy és oly módon történhetik csak, hogy a törvény meg ne sértessék. Minthogy pedig az említett cégjegyzési módnak a cégjegyzékbe történt bevezetése által a kereskedelmi törvény 190. §-a nem látszólag, de tényleg megsértetett, azért neveztem e cégjegyzést helytelen cégjegyzésnek.

A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszékre tehát ez esetben alkalmazható a mondat: «Interdum dormitat magnus Homerus».

M—s L.

Különfélék.

— A kir. Curiához f. é. július hóban 2893, ez évben összesen 18,638 ügy érkezett be; a múlt évi hátralékkal együtt elintézendő volt 29,292. Elintéztetett 15,084, hátralékban maradt 14208 ügy. A múlt év megfelelő időszakához képest több érkezett be 1130-al, több intéztetett el 910-el s a hátralék 3148-al szaporodott.

— A szegedi országos ügyvéd-gyűlésnek, mely f. é. szeptember 8., 9. és 10-ikén fog megtartatni, munkarendje a következőkben lett megállapítva: I. Az ügyvédség önkormányzati jogának érdekében az ügyvédi rendtartásba milyen intézkedések vétessenek föl? Előadó: Hlatky Endre n.-váradai ügyvéd. II. Mik volnának az ügyvédség helyzetének javítására a legmegfelelőbb módok és eszközök? Előadó: Stassik Ferencz nagybecskereki ügyvéd. III. Miként szerveztessék az ügyvédi nyugdíj- és segélyalap? Előadó: Robitsek József budapesti ügyvéd; ellenindítvány előterjesztői: Beliczay Elek győri ügyvéd és Szalay A. László szabadkai ügyvéd. IV. Mi legyen a védő állása és hatásköre a bünperben? Előadó: Wilhelm Arnold h.-m.-vásárhelyi ügyvéd. V. Miként szerveztessék a közigazgatási bíróság és mi legyen annak hatásköre? Előadó: Eötvös Károly budapesti ügyvéd. VI. Miként nyerjenek a csekélyebb jogsérelmek olcsó és gyors jogorvoslást? Előadó: Holló Lajos budapesti ügyvéd. VII. Az ügyvédgyűlés helyesnek és a kar érdekében fekvőnek találja-e, hogy a milleniumi kiállítás történeti csoportjában az ügyvédi kar is részt vegyen? Előadó: Nagy Dezső budapesti ügyvéd.

— Bagatell vagy sommás? J. M. kisebb polg. keresetet indított a szakolczai kir. járásbírósnak mint kisebb polg. perbírósnak R. T. ellen 41 frt kártérítés és járuléka iránt. A tárgyalásnál alperes illetékességi kifogással élt azon alapon, hogy a követelés nem liquid, hanem kártérítési kötelezettségből kifolyó oly követelés lévén, a mely csakis a kártérítési kötelezettségnek megállapítása mellett érvényesíthető; mivel azonban a kártérítési perek kivétel nélkül a kisebb polg. peruttra nem tartoznak, a kereset illetékesség szempontjából elutasítandó. A szakolczai kir. járásbírósnak alperes ebbeli kifogásának helyt adott. Felperesnek semmiségi panaszát a nyitrai kir. törvényszék elvetette. Erre felperes ugyan ezen ügyet a szakolczai kir. járásbírósnál sommás peruton, sommás keresettel újból folyamatba tévén, a bizonyítási eljárás eszközlése után benne érdemleges ítélet hozatott. Ezen ítélet ellen közbevetett felebbezés folytán a pozsonyi kir. ítélő tábla a következő végzést hozta: Az elsőbírósnak ítéletét az azt megelőző eljárással együtt hivatalból megsemmisíti, a keresetet felperesnek visszaadni rendeli, és felperest végrehajtás terhével arra kötelezi, hogy alperesnek költségeit

8 nap alatt megfizesse. Felperesi ügyvéd részére sem perbeli, sem pedig felebbezési költséget meg nem állapít.

Indokok: Az elsőbírósnak ítéletét az azt megelőző eljárással együtt az 1881. évi LX. tcz. 39. §-nak C) pontja alapján hivatalból meg kellett semmisíteni, mert keresetét 41 frtnyi kár iránt indította, azok a keresetek pedig, a melyeknek tárgya 50 frtot meg nem halad, az 1877. XXII. tcz.-ben szabályozott eljárásra vannak utalva, ettől az eljárástól eltérésnek a felek akaratával sincsen helye, sem az alól a kártérítési keresetek kivéve nincsenek; felperesi ügyvéd a keresetet illetéktelen bíróság előtt helytelenül indítván meg, részére költség ezért nem volt megállapítható, ellenben felperes a jelen helytelen eljárással alperesnek költséget okozván, ezt a költséget felperes viselni tartozik.

Kérdés most már, hol és mikép érvényesítse felperes követelését? (*Pozsonyi Szemle.*)

— Büntetendő cselekményt képez-e, ha a zálogtartó a zálog tárgyat önhatalmulag eladja? Egy kereskedő múlt év december havában 2 frt 57 krért hitelre adott el bőrt egy cipésznek, ki ezen összeg biztosítása fejében egy 5 frt értékű pár cipőt adott át kézi zálog gyanánt az eladónak. Utóbbi f. é. március havában 2 frtért eladta ezen cipőket, a miért a cipész által ellene sikkasztás vétsége miatt fenytő feljelentés adatott be a budapesti törvényszéknél. A törvényszék 26,553/93. számú végzésével félretette ezen feljelentést azon indokból, mivel: «... terheltnek *nem tehető köteletségévé, hogy végtelen időig őrizze a zálog tárgyat* és minthogy ő a negyedik hónapban történt eladás által csakis jogos követelését érvényesítette, cselekménye büntetendőnek nem tekinthető».

— Sikkasztás vagy lopás? Egy 13 éves fiúnak átadott egy asszony egy 60 kr. értékű, kávéval telt bögrét azzal, hogy azt fürjének adja át, a fiu azonban e helyett maga itta ki a kávé és a bögrét eladta. A panaszos ez alapon sikkasztás miatt tett feljelentést a budapesti kir. törvényszéknél. A törvényszék az összes iratokat a 148/93 sz. végzéssel a következő indokokból áttette a kir. büntető járásbíróshoz: «... minthogy panaszos és neje az által, hogy terhelt a lakásukról a piacra a bögre kávé átvételével megbizva lett, a bögre és kávéhoz való birtokjogukról le nem mondtak és ettől el nem estek, de terhelt sem szerzett ezekre jogszerű birtokjogot, s így terheltnek cselekménye nem tekinthető sikkasztásnak, hanem a Btk. 333. és 334. §-ai szerinti lopás vétségének s illetőleg a Kbt. 126. §-ában foglalt tulajdon elleni kihágásnak, ezeknél fogva ... az összes iratoknak a kir. büntető járásbíróshoz való áttételét elrendelni kellett».

— A XXII. német jogászgyűlés f. é. szeptember 7., 8. és 9-én fog megtartatni Augsburgban. A tanácskozás tárgyait a következő kérdések fogják képezni. 1. Az ingatlanokra vonatkozó zálogjognak az ált. polg. törvk. javaslatában foglalt fajai megtarthatók-e, beleértve az önálló jelzálog adósságot (Grundschuld)? 2. Ajánlatos-e a magasabb erőhatalom fogalmának alkalmazása a polgári jogban? 3. Ajánlatos-e a végrehajtáskorlátozásának most fenálló eseteit lényegesen szaporítani, esetleg az általános beneficium competentiae irányában? 4. Ajánlatos-e a szerződések formaszerűtlenségének alapelvét némely szerződésekre pl. a kezességre való tekintettel megszorítani? 5. Hogyan kell a részletügyleteknél felmerült visszaéléseken segíteni? 6. Az eskübizonyítás a polgári perrendtartásban helyettesítendő-e a felek tanukénti kihallgatásával? 7. Ajánlatos-e az u. n. bankletéti ügyleteknek különös törvényhozási szabályozása és azok különböző fajainak elkülönítése? 8. Az 1844 július 18-iki novella által az insolid részvénytársaság alapításokkal szemben teremtett cautelák beváltak-e, avagy ajánlatos-e azok módosítása? 9. Hogyan szabályozza a törvényhozás azon különbözőti ügyleteket, a melyeknél a valóságos teljesítés ki van zárva? 10. Igazolva van-e a válási büntetések helyett a vétkes félnek csakis a másik, segélyre szoruló féllel szembeni tartási kötelezettségét behozni? 11. Kivánatos-e az érvényes jog módosítása a szabadságvesztési és a pénzbüntetések közti viszonyt illetőleg? 12. Ajánlatos-e a szabadságvesztésbüntetések tekintetében az osztrák javaslat szellemében szigorításokat eszközölni? 13. Mily eljárás szükséges ott, a hol a törvényhozás elismeri az ártatlanul elítéltek kártalanítási igényét, ezen igény érvényesítésére? 14. Ajánlatos-e a Schöffén-bíróságoknak az egész elsőfoku büntető bíráskodás terén való keresztülvitele?

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A régi magyar ügyvédség. — *Törvénykezési Szemle:* Résztársaság vagy szövetkezet? Ifj. dr. NEUMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — A hamis tanulás és hamis eskü kérdéséhez. (A «lényeges körülmény» mint tényálladási elem). Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — A felülvizsgálat értékhátára. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — Fogdíj. Dr. BORBÉLY SÁNDOR dévai kir. alügyésztől. — A váltó-szigor. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A régi magyar ügyvédség.

Az ügyvédségtartás reformja alkalmából nem lesz érdektelen és felesleges a régi magyar ügyvédi karra vonatkozó reminiscenciáknak felelevenítése.

Ifj. Palugyay Imrének 1841-ben «Ügyvédek. Korszerű tervezet ezeknek ügyében» cím alatt megjelent művéből vesszük át az erdélyi és magyarhoni ügyvédek helyzetére és előképzésére vonatkozó néhány érdekes, alább közölt részletet.

I.

Erdélyben az iskolákat bevégző, 's törvényes pályára készülő — nálunk előbb Patvaristáknak, joggyakornokoknak nevezett ifjak azonnal «Regio Tabularis Cancellisták», vagy Jurátusoknak, királyi táblai irtokok-, vagy hites jegyzőknek neveztetnek, mert iskoláik bevégeztével a' nélkül, hogy hazánk példájára «in partibus» gyakornokoskodnának, — azonnal az erdélyi kir. tábla körébe lépnek magokat kiképezendő, 's mondott minőségüknek Mária Theresia királynénknak 1777-ik év augusztus 6-án költ «*Instructiójának pro Tabula Regia Judiciaria Tansylvanica de Juratis Tabulae seu sic dictis Cancellistis*» cím alatti alapszabályai értelmében megfelelőek; — 's legot jellemzi őket ama körülmény: miszerint mintegy külön testületet képezve saját felügyeletök alatt állanak, alávétve mindazáltal a' felettök szükségkép örködő, fenső hatalomnak.

Erdélyben a' fő- vagy alkanczellár nem Bécsben, de Kolozsvárott lakik, 's hivatala «*Cancellaria maior Provinciae Transylvanica*» nevet visel, ellenben a' királyi tábla elnökeinek, 's ítélőmestereknek (3) hivatala «*Cancellaria minor*»-nak mondatik. Ez utóbbiaknak — királyi táblai elnök, és ítélőmesterek — kancelláriája képezi a' hazánkban ugy nevezett jurateriákat, — 's mindenik a' királyi táblának kismása, — ebben tehát, 's szerkezetükben különböznek ezektől, — ugyanis a' kir. tábla elnöke, 's mindenik ítélőmester saját *igdtatót* (protocollistát) tart, saját kancelláriájának legkitünőbb ügyvédi vizsgálat kiállott, de még a' hitet le nem tett egyedei közül választatni szokottat. Az elnöké «elnöki», az ítélőmestereké «ítélőmesteri igdtatóknak» nevezetnek, nem tévesztendő mindazonáltal a' kir. táblának saját «köz» (generalis) igdtatójával; — és a' magyarországi kir. tábla illető tagjainak *kiadói* expeditoraitól legot abban különböznek, — hogy az erdélyi igdtatók több éven át hiven, és derekasan folytatott szolgálatjaik után rendszerint a' kir. tábla számfeletti közbírájává szoktak kineveztetni; — midőn ellenben a' hazánkbeli kiadók — ha tán egyetlen egy esetről mond is valamit a' rege, — legot ügyvédeskedni kéntelenek.

Mindenik kancelláriának elnöke az illető igdtató, — ezenkívül két — fő- és aligazgatója — directora van, kiknek szoros tisztükben áll az illető kancellisták erkölcsi viseletére felvigyázni, hibáikat feljegyezni, és a' vétkeket annak ideje, 's rendje szerint megperelni, mindkettőt, mint szinte a' jegyzőt, ki a' kancellaria jegyzőkönyvét kiadja, az illető főnök szokta kinevezni, továbbá mindenik kancelláriának két-két, szinte kinevezett, ügyésze van, a' ne tán vétkesek megperlése végett; a' többi magokat kitüntető, idősebb 's hivatal nélküli egyedek mind megannyi ülnököknek tekintendők, 's a' perekben eldöntő szavazattal bírnak. — Az igdtatókat kivéve, kik a' kir. kincstárból huznak évenként bizonyos fizetést, a' többi tisztviselő ingyen szolgál.

Hogy pedig az iskoláit bevégző egyed irtokká — kancellistává lehessen, — bekell magát jelentenie ama főnöknel, kinek kancelláriájába felvétetni kíván, előterjesztvén születése-, lakása, szüleinek állapotja-, nem különben lefolyt élete, iskolai előmenetéről szóló-hiteles bizonyosság leveleit, — melyek ha fensőbb parancsoknak megfelelőeknek találtnak, a' folyamodó legot felvétetik, és az illető kancellaria ülési terében hitet mond ekként: ha t. i. a' kancellaria össze van gyűlve, a' jegyző; ha pedig össze nem gyűlt, az illető főnököknek egyik «continuus»-a, az az nála mindig lakó irtoka, millyet mindenik főnök rendszerint csak kettőt szokott tartani, elolvassa egy régi kéz iratban letező esküformát, — mellyet a' felesküendő egyed szóról szóra utána mond, és ezután nevét az irtoki névkönyvbe, catastrumba, beírja, ugy szinte szállását 's azt ha, van e' vagy nincs lova? — miután a' honnak hegyes volta miatt legot lóháton szokták kiküldetéseiket megtenni. — Felesküdni, a' törvénykezési szak (periodus) elején, vagy közepén, vagy végefelé, egyiránt szabad, amint a' felesküdni kívánó magát bejelenté. — Évenként öt, hat száz ily irtok szokott lenni, kiknek közelebből érdeklő kötelességeik ezek: a' törvényfolyamra rendelt napokon az illető kancellaria üléseiben nemzeti öltözetben, és kardosan pontosan megjelenni, hallgatni, tanulni, s' ha megszólittatik felelni. Nem különben a' kir. tábla üléseibe szorgalmasan feljárni, 's itt az előadott és lefolyt perek meneteléről, és foglalatjáról hűséges naplót készíteni, 's azokat véleményekkel kísérni, s' ha parancsoltatik, az előadó által kezébe adott okleveleket fenszóval, és értelmesen elolvasni. Mindenik kancellaria az illető főnök szállásán van, köznapokon reggeli 9 órától 10-ig és így a' kir. tábla ülését megelőző órában, mely tíz órákor ül össze, tartja üléseit. A kancellaria teremének közepén zöld posztóval bevont hosszú asztal van, fenső végén az elnök, véle áttellenben, és így az asztal tulsó részén, a' két igazgató. Az elnök jobján, az asztal középtáján a' jegyző, — ezzel szembe a' két ügyész, — egyébként mindkét oldalról az ülnökök foglalnak helyt.

A' szentmártoni perszak beállításával kezdődik a' kancelláriai dolgok folyamatjának esztendeje, 's ez tart a' következő nyárhó 2-áig — a' legelső ülésben az elnök az irtoki dolgok, és tartozások érdemét tárgyazó magyar beköszönő beszédet tart, — felolvassa a' keze alatti irtoknak, a' két igazgató, és jegyző, ugy szinte a' két ügyész neveit, — mindezek vagy ujont kineveztetvén, vagy csak megerősítettvén, végre az ülnökök kiszemeltetvén, mindenki saját helyére ül,

most a' jegyző a' kancellária törvényeit és rendszabályait felolvassa, ennek bevégeztével az elnök két tagu válaszmányt küld az illető főnök-, 's családjánál tisztelkedendő, ugyan- ezt tévén minden törvényszak elején, 's végén — és névnapok alkalmával. —

Az elnök tanító is, 's e' foglalatosságát az első ülésben megkezdvén, folytatja a kancelláriai év minden törvényszaki napokon. — Tanítását a' tiszti írásmód (stylus Curiae Regiae, stylionarium) magyarázatjával indítja meg, azután a' kir. táblai fentebb említett utasítást fejtegeti, — továbbá Leopold 1691-ik év Dec. 4-én költ oklevele 3-ik pontjában foglalt törvényeket, ugy szinte az újabbakat, 's az ideiglen erősített törv. czikkeket.

Végre a' jogtörténetét, az erdélyi hármas nemzetnek, ugy némely testületek különböző szokásait előadja, 's mind ezt magyarul, miután az erdélyi kir. tábla másként mint magyarul nem is hoz ítéletet; — Joga van az elnöknek tanítása közben bár melyik hivatalban nem lévő, vagy még ügyvédi vizsgálatot ki nem állott hallgatóját a' már hallottakból kikérdezni; ellenben a' tanulni, 's ha kíváncsi felelni, egyébiránt pedig hallgatni tartozó irnokoknak is joga van 1-ször az elnöktől akár tanítása, akár felszólítás közben a' szóban lévő tárgy felől bővebb felvilágosítást kívánni. 2-szor joga van a' feleletre felszólítottoknak az előgördített tárggyal rokon egy vagy több kérdést tenni, és mind az egyik, mind a' másik esetben a' nyert felvilágosító válaszszaal ellenkező véleményét, 's erősségeit felhozni eleve kikérvén azonban az elnök engedelmet, 's illő hangot tartván előterjesztéseiben. Már az innen nem ritkán eredő kölcsönös elme surlódások mennyire kifejtői az értelmiségnek, 's képződésnek, vitatni felesleges. Ha az elnök betegség vagy egyéb körülmény miatt meg nem jelenhet, — az igazgatók egyike, vagy ha ezek sem jelenhetnének meg, valamelyik más tisztviselő viszi az elnökösködést, mivel a' tanítás semmi esetre sem szenvedhet csorbulást. — Mindenik ülés az előbbi ülés jegyzőkönyvének felolvasásával 's helybenhagyásával nyitnak meg, ülések végeztével tartozik mindenki a' kir. tábla üléseibe megjelenni, hol gyakort, az előadó intésére, az irnokok egyike olvassa fel, az e' végre kezébe adott írásokat. — Vasárnapokon is tartatnak ülések reggeli 8 órától 9-ig, 's ekkor az illető főnök is megjelenvén, a' lefolyt hét alatt a' kir. táblán felvétellett 's bevégezett perek historiai előadására szólít fel egyet, vagy többet az irnokok közül, ki egyszersmint okokkal támogatott, és az illető ügyeket tárgyzó saját véleményét is előterjeszteni tartozik. — 'S ezután mindenki saját vallása egyházabani menetre intetik, 's a' két igazgató kötelessége felügyelni: valljon a' kezők alatti irnokok rendesen feljárnak-e a' kir. tábla üléseibe, templomokba? avagy nem tibornyáznak-e tiltott helyeken? — a' vétkesek ellen pert indítatandók, 's ezek társaik közül tetszésök szerint választható ügyvéd által védelmezhetik magokat. — Ítéletet a' cancellária hoz, feljebbvitel a' főnökhöz 's nagyobb vétség esetében a' kir. táblához engedtetik; pénzbeli büntetésre — *articularis poena* — ítélt alperes, minden forint helyett egy krt fizet, 's ez irnoki forintnak mondatik. E' rendszer menyire segéli elő a' gyakorlati képződést? szinte nem szükség mutogatni. —

Eljárásaik körét Benkő a' már idézett helyen következőkben sorolja elő. «Solent Inquisitiones, Evocationes, Admoritiones, Statutiones, Literarum prae manibus alienis indebite detentorum, prout fugitivorum quoque repetitiones, et aliae executiones Judiciales per praefatos scribas, seu cancellistas peragi, ubi hoc fine specialis ipsis per Protonotarios sous data exmissio fuisse.» —

Egyébkint erdélyben sokkal többféle törvényes foglalatosságok van az irnokoknak mint a' mi kir. táblai hites jegyzőinknek, ugyan is az irnokok magok készítenek el mindennemű törvényes parancsolatokat, 's Benkő által mondottakon kívül jószágok összeírása-, osztály végett összeirt javak-

nak az osztály végbemenetelig való kezelése-, árverések tartása-, családi oklevelek lajstromozására 's a' t. ki szoktak küldtetni, és pedig rendszerint ketten, egyik ki már más alkalommal kiküldve volt; — továbbá az irnokok némely munkákat pénzért, másokat pedig egyedül gyakorlat kedvéért készíteni tartoznak, — minden pénzes munkát azonban csak kiküldetés mellett szabad felvállalni, 's véghez vinni, 's a' kiküldést rendszerint az ítélőmesterek szokták megadni; ennek pontjai mindig magyar nyelven iratvák — és a' kiküldöttek azon törvényhatóságnál, melynek körébe küldetvék, magokat előre bejelenteni kötelesek, — eljárásaikról ő felségéhez, az uralkodó nagy fejedelemez intézendők jelentésüket.

Ez irnoki pálya két évig tart, ennek elteltével a' kellően elkészült egyed ügyvédi vizsgálat alá kerül, 's ez legelsőbben az illető cancellária előtt történik ekként: bejelentvén az egyed vizsgáltatása iránti kíváncsi elnökének, ez a' legközelebbi ülésben előterjeszti, 's a' jegyző három, két két tagu válaszmányt nevez ki, 's ez a' más három cancelláriát a' következő napon tartandó ügyvédi vizsgálatra meghívja.

A' vizsgálat két óráig tart, az elnök szokott helyén ül, vele szemközt, az igazgató helyén, a' vizsgáltatandó egyed; — rendszerint az elnök tesz kérdést az általa tanított tárgyból, törvénykezési rendszer, 's peres esetek iránt, de szabadságában áll a' hallgatók mindenikének tetszése szerint, rend és illedelem korlátait fentartva, kérdést tenni. — Ha az egyed meg nem felelt a' kíváncsi, mély csönddel végeztetik be a' vizsgálat, 's ezt maga jelenti be az elnök főnökének, ellen esetben pedig 9, 10 személyből álló válaszmány tesz jelentést, 's a' vizsgálatot kiállott egyed a' cancelláriától elnök, és jegyző által aláírt, 's pecsétjeikkel erősített, régi deák szerkezetű, bizonyáglevelet kap, mellyben egyedül csak az foglaltatik; hogy a' nevezett napon illető cancelláriája színe előtt a' vizsgálatot kellően kiállván megérdemlé a' felsőbb: azaz: a' kir. táblai vizsgáltatás alá hocsáttatást. — Melly bizonyáglevéllel ellátatván, a' törvényszak három utolsó napját megelőző napjai egyikén, magyar nyelven készített kérelmi levelet nyújt a' kir. tábla elejébe a' végett, hogy ez maga kebléből vizsgálókat rendelne 's őt ezek által megvizsgáltatná, — ehez mellékelvén egyszersmint mindennemű bizonyágleveleit. Felolvasatván a' kir. tábla ülésében a' kérelmi levél, az elnök két valóságos, és két számfeletti ülnököt, és két táblai ügyvédet nevez ki vizsgáló válaszmánynak; a' vizsgálat délután 4 órától 6-ig tart a' kir. tábla ülési teremében, mellyen mindenkinek szabad, 's az irnokoknak kötelesség jelenlenni. A' vizsgálat kiállandó, nemzeti ruhába öltözve, az elnöki szék megett áll, 's a' vizsgálatra kirendelt ülnökök jobbra balra ülnek az asztal körül. Mindazon tudományokból megvizsgáltatik, mellyekből a' cancellárián kikérdeztetett. Az ülnökök szabályszerűen nem szoktak kérdezni, hanem a' tárgyak sorát, mellyekből a' kérdések teendők, meghatározzák, — 's csak az ügyvédek tesznek kérdéseket, egyébiránt a' válaszmány az eredményről a' kir. tábla ülésében jelentést tesz, 's ez a' jegyzőkönyvbe beiktattatik; ha az egyed szerencsésen kiáll a' vizsgálatot, a' kir. táblai elnök aláírása 's pecsétje alatt, deák nyelven szerkesztett bizonyáglevelet kap, ügyvéddé leendő feleskethetésére, 's egyik ítélőmester által felolvasott, régi kéziratban létező, deák esküforma szerint felesküszik, 's ekkor kapja ki az ugynevezett ügyvédi diplomát, az uralkodó fejedelemez neve 's pecsétje alatt, ezt azonban nem a' kir. táblai elnök, hanem valamelyik ítélőmester adja ki, de ebben sem esküforma, sem calculus nem találatik. Egyébiránt az ügyvédi kar egyedének magának épen olynemű térítvényt kell adnia, mint a' millyen a' magyarországiaktól, felesküvésük alkalmával, követeltetni szokott. —

Mi politikai állását, 's kölcsönös jogviszonyait az erdélyi honi ügyvédikarnak illeti; e' részben is, mint jobbadán egész

alkotmányára, a' különben elméletileg nem csekély fontosságú alkotmánynyal bíró érdelynek, ellehet bizvást mondani Claprothnak eme szavait: «Was von den Freiheiten, und Vorrechten — der Advocaten — hier und da in den Gesetzen vorkommt, wird heutigen Tages nicht mehr beobachtet».

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Részvénytársaság vagy szövetkezet?

Megszóltat végre a «New-York» jogtudós ügyvédje is és e közlőny utolsó számában szintén hozzászól azon vitához, mely a Curiának a «New-York» ellen támasztott egyik kereset folytán hozott ítélete felett keletkezett. E hozzászólás tenőre, — miután értesülésünk szerint Dr. Neumann Ármán ur volt az, ki e pereket a New-York részére vitte — természetesen nem is lehet más, mint a Curia vitatott ítéletét magasztaló.

Azonban e cikkben a jogtudós tanár kemény harcot vív a kitűnő ügyvéddel, mert a kettő egymással — mint alantabb lesz szerencsém kimutatni — nem egyszer kiegyenlíthetlen ellentétbe jő, majd pedig egymásnak oly concessiókat kénytelen tenni, melyek természetesen következményei azon állapotnak, melyet a német költő így fejezett ki: «Zwei Seelen ach wohnen in meiner Brust».

Az első tétel, melyet a tudós tanár ur felállít — az, hogy cégbejegyzéseknél a bíróság csakis a nyilatkozatok felvételére hivatott közeg, mely csak azt vizsgálja: vajjon létezik-e egy alak és tartalom szerint érvényes bejelentés, s hogy csak kivételesen terjedhet ki a vizsgálat arra is, vajjon a bejelentett tényállás megfelel-e a valóságnak és a törvényes követelményeknek.

Hogy ezt az épp oly merész, mint a törvényes rendelkezésekkel homlokegyenest ellenkező tételt honnan meríti cikkíró ur, azt elhallgatja.

Nem is csodálkozunk ezen, mert hisz ezen tévtan tekintetben semmiféle forrásra nem volna képes hivatkozni.

A perenkívüli eljárást szabályozó törvény alapján kibocsátott 1881. évi november hó 1-én kelt igazságügyministeri rendelet 31. §-a köteletségévé teszi a bíróságnak tekintettel lenni azon «tényekre», melyek a felek által felhozattak.

A «tényeknek» vizsgálata tehát mint látjuk, korántsem kivétel, hanem általános szabály és a bíróságnak minden esetben kötelessége. Ezen kötelesség teljesítése alól pedig semmiféle törvény vagy rendelet sem statuál kivételt a külföldi részvénytársaságok vagy szövetkezetek javára.

A másik téves tan, melyet cikkíró ur hirdet, az, hogy habár elismeri, miszerint a részvénytársaságok és szövetkezetek bejegyzése constitutív jellegű: azaz, hogy a bejegyzés és közzététel előtt a részvénytársaság vagy szövetkezet létezőnek nem tekinthető, mégis kivételt tesz e tekintetben a külföldi társaságokra vonatkozólag és így oly előjogokban kívánja a külföldi társaságokat részesíteni a belföldiek fölött, még pedig a nélkül, hogy e tekintetben bármely törvényes rendelkezésre hivatkozhatnák, melyek sem a törvény, sem az állami függetlenség, sem végre gazdasági szempontokból nem indokolhatók, de a melyek azon felül oly absurdumot imputálnak a törvényhozónak, mintha a külföldi társaságokkal szemben kevesebb gondosságot és kisebb mértékű elővigyázatot akart volna alkalmazni, mint a belföldiekkel szemben.

És hogy ezen tévtant valamiképp plausibilissé tegye, érezvén, hogy a kereskedelmi törvény 14. és 160. §§-ai azt megczáfólják, úgy segít magán nagy könnyen, hogy a 160. §-ról azt mondja, hogy e §. a külföldi részvénytársaságok és szövetkezetekre nem alkalmazandó, míg a 14. §. tekintetében megdicséri a bíróságokat, hogy annak rendelkezéseit nem tartják meg.

Igy azután nagyon könnyű érvelni, ha a törvény §§-ai közül csak azokat ismeri el a tudós tanár létezőknek, melyek a kitűnő ügyvédnek utjában nem állanak, miglen azokon, melyek az ügyvédnek nincsenek inyére, egyszerűen tulateszi magát és azokat nem létezőknek tekinti.

A 160. §-ra vonatkozólag egyébként cikkíró ur nagyon szellemesen érvel. Szellemesen, nem ugyan mint jogtudós, hanem mint ügyvéd. Azt mondja ugyanis: a külföldi társaság saját hazája törvényei szerint megalakulván, az létezik és így nem a belföldön történt bejegyzés adja meg neki a létjogot.

Hát ez igaz is, nem igaz is. Igaz, a mennyiben *külföldön* létezőnek tekintendő. De nem igaz a *belföldre* vonatkozólag!

Mert, ha igaz volna és ha a belföldi létjogot nem az itt történt bejegyeztetés adná meg, akkor hisz a Kt. 210—216. §§-ai, mint teljesen feleslegesek nem vétettek volna fel a törvénybe! És akkor nem akadna külföldi társaság, mely oly dőre volna magát Magyarországon bejegyeztetni, itt költséges fióktelepet nyitni, 100,000 forintot letenni és adót fizetni!

Bátran mondhatom tehát én cikkíró urnak, hogy nagy tévedés azt hinni, hogy a 160. §. a külföldi társaságokra nem alkalmazható. És pedig annál nagyobb tévedés, mert mint már egy másik cikkemben kiemeltem, addig, míg nem igazoltatik, hogy a 210—216. §§-okban oly intézkedés foglaltatik, hogy a külföldi társaságok feloldatnak mindazon, e §§-okban nem tartalmazott törvényes rendelkezések alól, melyek a belföldi társaságokra nézve kötelezők, addig nem szabad a külföldieket oly valóságos privilegiumokban részesíteni, melyektől a belföldiek ki vannak zárva.

Ugyanez áll még fokozottabb mértékben a 14. §-ról.

A törvény azt rendeli, hogy a részvénytársaság és szövetkezet, *mint olyan* jelölendő meg.

Ez kötelezi a társaságot, kötelezi a bírót, kötelezi a tanárt és kötelezi az ügyvédet egyaránt!

És ha a bíróság meg nem tartja egyes társaságokkal szemben a törvény ezen intézkedését, akkor éppen megengedhetlen connivenciát gyakorol, a mennyiben vagy gazdasági vagy célszerűségi érvekre hajol, de a törvénytiszteletnek mindenestre igen veszélyes és semmiképp sem dicséretre méltó példáját nyújtja és oly térre terjeszkedik, mely hatáskörébe éppenséggel nem tartozik.

Mert mihelyt célszerűségi vagy más tekinteteket lát és nem törvény alapján ítél, épp oly helytelenül cselekszik, mint a katona, a mikor politizál.

A harmadik tévtan, melyet a tudós tanár ur hirdet, az, hogy azt mondja, miszerint a társaság már a belföldön történt bejegyeztetés előtt is létező, a szerződő fél első sorban a külföldi jogérvényesen alakult társasággal szerződött és így az ügylet nem érvénytelen.

Ez igaz és helyes volna akkor, ha a szóban forgó perben felperesként szereplő fél a kérdéses ügyletet a New-Yorkkal *külföldön* kötötte volna.

De nem áll akkor, midőn a belföldön kötötte, egy oly belföldi céggel illetőleg társasággal, mely a törvény rendelete szerint nem létezik mindaddig, míg helyesen bejegyezve nincs.

Jogilag és ugyancsak *jogilag nem létezett* tehát Magyarországon az itt *tényleg* működő «New-York» és ezért nyilvánítottam legjobb meggyőződésem szerint a Curia szóban forgó ítéletét törvényellenesnek, mert a törvény határozott tilalma dacára érvényesnek mond egy *belföldön* oly társasággal kötött jogügyletet, mely *belföldi* törvény szerint létezőnek mindaddig nem tekinthető, míg *helyesen* bejegyezve nincs; vagy más szóval, mert a Curia egy törvényeink szerint létezőnek nem ismert és belföldön eszközözendő ügyletkötésre fel nem jogosított társaságot *jogilag* létezőnek tekint

akkor, midőn csak tényleg létezett, de jogilag éppenséggel nem.

Et nunc venio ad fortissimum!

Czikkiró ur beismeri, hogy a «New-York» sem hazai jogunk szempontjából, sem az angol-amerikai jog szempontjából sem nem részvénytársaság, sem nem szövetkezet.

Ezt tessék tudomásul venni a budapesti kir. törvényszéknek mint cégbírósnak.

Tessék tudomásul venni a «New-York» jogviszonyait oly türről hegyre ismerő kitűnő szakember eme fontos nyilatkozatát és levonni belőle a consequentiákat.

Tehát a «New-York» sem hazai törvényeink, sem a saját hazája szerint sem nem részvénytársaság, sem nem szövetkezet, hanem «suis generis» társaság. Ily módon tehát nem esik a «New-York» a 210—216. §-ának rendelkezése alá, mert ez csak részvénytársaságokra és legfeljebb még szövetkezetekre és semmikép sem más «sui generis» alakulásokra vonatkozik; és így vagy egyáltalán be sem bocsátható vagy pedig kétségtelenül teljesítenie kell neki mindazt, a mit a törvény a belföldi társaságoktól követel és így nem lehet hivatkozni azon privilegiumokra, melyeket a 210—216. §-ok állítólag a külföldi társaságokra tartalmazzanak.

De különösen tiltakoznia kellene a bíróságoknak a «New-York»-nak működése ellen, ha — mint dr. Neumann Ármin beismeri — sem részvénytársaság, sem szövetkezet, mert nélkülözi az állandóság azon nélkülözhetlen kriteriumát, melyet az egész világon megkövetelnek a biztosító vállalatoktól, a miért is más társaságot, mint részvénytársaságot vagy szövetkezetet mint biztosító vállalatot nem is concessionálnak, mert ha már a részvénytársasági és szövetkezeti forma sem biztosítja a biztosítottakat — mint a tucatszámra kimuló amerikai társaságok példája bizonyítja — teljesen pénzök jövője tekintetében, azt már éppenséggel nem lehet megengedni, hogy magánemberek, vagy közkereseti társaságok foglalkozzanak biztosítással és a biztosítási ügyletek fenállása ezen egyének vagy társaságok, vagy egyes tagjainak életétől tétessék függővé.

A mi pedig czikkiró ur docensi hangon irt kitanítását a Reichsgericht és Reichsoberhandelsgerichte vonatkozólag illeti, — biztosíthatom, hogy arra sehogy sem szorultam. Csak úgy tudom, hogy volt Németországban Reichsoberhandelsgericht és van most Reichsgericht mint dr. Neumann Ármin.

És végül még kötelességem kijelenteni azt is, hogy a szóban forgó cikknek köszönöm azt, hogy már most én is elismerem és magam is belátom, hogy legalább nálunk nem tanácsos, hogy a Curia «irodalmi tekintélyekkel» támogassa döntéseit.

Ifj. Dr. Neumann Sándor.

A hamis tanuzás és hamis eskü kérdéséhez.*

A «lényeges körülmény» mint tényálladási elem.

Kiemelhetjük a judikaturából, hogy a m. kir. Curia a döntvény meghozatala előtt is egyes eseteken a döntvényben szentesített elvet fogadta el. Érdekes a B. J. T. 1. k. 68. lapján közölt eset, a mely szerintünk e nézetnek tarthatlanságát ad oculos demonstrálja:

Gr. Ignác S. József és id. S. János ellen szerződés teljesítésére, esetleg a letett óvadék kétszeres visszafizetésére, illetve 3000 frt kártérítésre pert indítván, a polgári bíróság a pernek kimenetelét id. S. Jánosnak megítélt következő főeskütől tette függővé, hogy: a) ő magát nem nyilvánította elsőrendű alperes oly meghatalmazással megbízottjának, miszerint a bérletnek felperessel való megkötésére teljesen jogosítva van, és b) hogy a bérlet iránti szerződést felperessel 1876. évi jul. 12-én a keresetben előadott feltételek

mellett (következik a feltételeknek részletezése) szóbelileg véglegesen meg nem kötötte, hanem a szerződésnek érvénye annak írásba foglalásától feltételeztetett. A m. kir. Curia 1880. évi október hó 5-én kelt végzésében azt mondja, hogy a polgári perben, annak az iratokból kiderülő állásánál fogva döntő körülményt első rendben csak az képezett, vajon m. r. alperes a kérdéses szerződést felperessel szóbelileg véglegesen megkötötte-e vagy sem. Tehát a megítélt eskünek b) alatti része. Ha ebben a részben az eskü a valóságnak megfelel, akkor az eskünek a) alatti része közömbös s nem lényeges körülményre vonatkozik, s akkor a hamis eskü tényálladéka meg nem állapítható, még akkor sem, ha az a) alatti körülményre m. r. alperes az esküt hamisan tette volna is le, azaz ha bebizonyíthatnák az, hogy m. r. alperes magát csakugyan a szerződés megkötésére teljesen jogosult megbízottnak kiadta. — Ezt elfogadni — lehetetlen. Helyesen ítélte-e a polgári bíró vagy sem, az nem tartozik ide. Ide csak az tartozik: először, hogy a polgári bírónak ítélete jogerőre emelkedett; másodsor, hogy miután a polgári perrendtartás szabályai szerint az eskü tartalma az ítéletben szó szerint kifejezendő, s azon jogkövetkezmények is meghatározandók, a melyeket az eskü le nem tétele maga után von, s a fél, kinek az ítélet folytán esküt tennie kell, az arra kitűzött határnapon az esküt és pedig az ítéletben megállapított szövegezés szerint letenni tartozik, különben úgy tekintetik, mintha nem bizonyított volna; a polgári pernek kimenetele attól függött, vajon m. r. alperes az esküt és pedig úgy teszi-e le, a mint annak tartalmát a bírói jogérvényes ítélet megállapította; harmadsor, hogy m. r. a kitűzött határnapon az esküt egész terjedelmében, s mint oszthatlan egészet letette.

A miből szükségszerűen következik: hogy miután a pernek mikénti kimenetele attól is függött, vajon alperes a neki megítélt főesküt az a) alatti körülményre leteszi-e vagy sem, ezt a körülményt ebben a perben ügydöntőnek, tehát lényegesnek nem tekinteni nem lehet, s miután alperes azt az ügydöntő jelentőséget, melylyel jogérvényes bírói ítélet ezt a körülményt felruházta, tudta és ismerte, s így azzal, hogy a körülménynek lényeges voltát nem ismerte s nem ismerhette, nem védekezhettek, abban az esetben, ha az esküvel megerősített körülmény valótlannak bizonyul, a hamis eskü tényálladásként úgy tárgyi mint alanyi elemei kétségtelenül fenforognak.

A m. k. Curia 1887. évi szept. 21-én kelt ítéletét (Cur. Döntv. 4. k. 9. l.) úgy a döntvény, mint a régibb, helyes nézet értelmében lehet magyarázni. A m. kir. Curia kimondja, hogy: «hamis esküt csak az az eskü képez, mely a polgári prdtnak megfelelően állapíttatván meg, arra a lényeges körülményre vonatkozólag valótlanságot tartalmaz, a mely körülmény a megítélt és letett eskü által emeltetett jogi bizonyossággá».

Az itt képviselt nézet a következőkben összegezhető: A hamis tanuzásnál különbség teendő, vajon a hamis tanuzás miatti bünper az alappernek eldöntése előtt kerül ítélethozatal alá vagy pedig az alappernek eldöntése után. Az első esetben a körülmény lényeges volta fölött a büntető bíró teljesen függetlenül határoz, minden praejudiciumra való tekintet nélkül, miután ily praejudicium nincs, s a körülményt lényegesnek fogja nyilvánítani, mihelyt az olyan, hogy az ügynek mikénti eldöntésére befolyást gyakorolhat, mert ezzel meg van adva a jogsérelemnek lehetősége, ez pedig a tényálladék tárgyi elemének megállapítására elegendő. A második esetben a körülmény az alapper eldöntésére tényleg vagy nem gyakorolt befolyást, a mi az ítélet indokaiból rendszerint kivehető, vagy igen is gyakorolt kétségtelen befolyást, mert az alappernek bírása éppen erre a körülményre, vagy erre is fektette ítéletét. Az első esetben a tényálladék megállapíthatóságát nem zárja ki az, hogy az alapper bírása a körülményt lényegesnek nem tekinthette, s a tényálladék ennek dacára

* Az előbbi közl. 1. a 30. és 31. számban.

is megállapítható, ha a körülményt a büntető bíró — in thesi — lényegesnek találja, mert az, hogy in hypothesis nem a körülményen fordult meg az ügy, a körülménynek jogsértő potentialitását meg nem szünteti; csak az effectiv jogsérelem hiányzik, de a tényálladék nem szorítkozik az effectiv jogsérelem eseteire. A második esetben az alapperben hozott határozat figyelmen kívül nem hagyható praejudiciumot képez, mert bizonyítékát képezi annak, hogy a körülmény tényleg lényeges volt. Meg van továbbá az effectiv jogsérelem, mely a tényálladéknek tárgyi elemét feltétlenül megállapítja, s mely a vallomás jogsértő potentialitásának is feltétlen bizonyítékát képezi, mert hiszen, ha nem lett volna potentialiter jogsértő, jogsérelmet nem is eredményezhetett volna. Esküdtszéki ítéleteknél, a melyeket indokolni nem szokás, s így az ítélet nem tartalmazza annak positiv kijelentését, hogy a bíró a körülményt lényegesnek tekintette, az itt kifejtett elvek megfelelően alkalmazandók. A dolog gyakran úgy fog állani, hogy ahhoz, hogy a vallomás lényeges szerepet játszott, komoly kétség nem is fér; egyéb esetekben a vallomás jogsértő potentialitása lesz irányadó.

Hamis eskünél az az eset, hogy az az alappernek eldöntése előtt kerül elbírálás alá, elő nem fordulhat. Esküvel eldöntött perben a büntető bíró mindig oly praejudiciummal áll szemben, mely mellett az esküvel eldöntött körülménynek lényeges voltát feltétlenül el kell ismernie; mert a per tényleg ezen a körülményen fordult meg, a körülmény tehát tényleg ügydöntő, s lényeges volt. Az eskünek jogsértő volta kétségtelen, s ez bizonyítja jogsértő potentialitását is. A fölött, hogy az, a mi tényleg jogsérelmet okozott, jogsérelem okozására alkalmas, komolyan vitatkozni nem lehet. Ez épp annyi volna, mintha egy orvosi consilium a fölött, vajon X. betegség vagy Y. sérülés válhat-e a körülmények szerint halálöss, vitatkozni akarna oly embernek hullája fölött, a kiről maga az orvosi consilium egyetértőleg megállapította azt, hogy éppen az X. betegségben vagy az Y. sérülésben halt meg.

Az, hogy a hamis tanuzás miatti büntető eljárásához az alapper kimenetelének bevárása nem szükséges, nem lehet kétséges, és pedig elvileg már azért, mert effectiv jogsérelem a tényálladéknek nem nélkülözhetlen feltétele, másrészt azért, mert különben a büntetendő cselekmény vajmi könnyen meg nem érdemlett büntetlenségben részesülne, p. o. ha polgári perben a felek kiegyeztek; büntető perben a sértett fél indítványát visszavonta, vagy az alapper a vádlott elhalálózása vagy szökése folytán el nem intézhető. Ezt a m. kir. Curia több ízben ki is mondotta. Így: 1883. jan. 18. (B. J. T. 5. k. 405. l.); 1891. évi nov. 20. (Ügyv. Lapja 1891. év 48. sz.) Az ellenkező felfogás vezethette a m. kir. Curia 1892. évi febr. 24. kelt ítéletében (B. J. T. 24. k. 283. l.), melyben azt mondotta ki, hogy a polgári per folyama alatt az elévülés nyugszik, mert az, hogy a vallomás lényeges körülményre vonatkozik-e, csak a polgári per befejezése után állapítható meg. A polgári ítélet praejudicialis hatásának ez az elismerése továbbá a 20. sz. döntvénnyel ellentétben áll.

Kitűnik ezekből az is, hogy helytelen már magának a kérdésnek is akként való feltevése (l. II. a. első bekezdése), hogy a körülménynek lényeges volta fölött a büntető bíró, vagy az alappernek bírása határoz-e. Mert a büntető bírónak hatásköre kétségtelen. A miről itt szó van, az nem a hatáskörnek, hanem az alapperben hozott határozatban rejlő praejudiciumnak a kérdése. Hogy pedig az a körülmény, a melyen az alapper tényleg megfordult, feltétlenül ügydöntő s azért lényeges, azt hiszem bebizonyítani sikerült. Hogy valaki tudva hamis vallomást vagy hamis esküt tegyen oly körülményre, mely tényleg az ügynek eldöntésére befolyással volt, melyen az ügy tényleg megfordult, a körülmény ily jelentőségének tudatában, s mégis felmentessék csak azért, mert a büntető bírónak az a nézete, hogy az alappernek bírása tévedett, midőn annak a körülménynek ügydöntő jelentőséget tulaj-

donított, és felmentessék daczára az ez által okozott effectiv jogsérelemnek, ily látványt a társadalomnak a jogérzet megsértése nélkül nyújtani nem szabad. De ez törvény szerinti lehetetlenség is, mert semmi sem kétségtelenebb annál, hogy az a körülmény, a melyen valamely ügy tényleg megfordult, abban az ügyben lényeges volt.

Dr. Heil Fausztin,

(Bef. köv.)

kir. ítélő táblai bíró.

A felülvizsgálat értékhatára.

Az 1893: XVIII. tcz. 101. §-a a felülvizsgálati jogorvoslat igénybevételét attól tette függővé, hogy a kereset tárgyának értéke 200 frtot meghaladjon. Az indoklás ez eminenens jelentőségű intézkedés megvilágosításához egy szóval sem járul, úgy hogy nem lehet felesleges a törvény előzményeire visszatekinteni, hogy helyes értelmezéshez juthassunk.

A sommás eljárás felebbviteli rendszerével foglalkozó javaslatban az értékhatár a német perrendtartás nyomán a felülvizsgálati kérelem tárgyához volt kötve. E meghatározás azonban aggályokkal találkozott, mert az 1893: XVIII. tcz. 42. §-a szerint a bíróság elrendelheti, hogy az egy keresetben érvényesített több követelés elkülönítve vagy a megosztható követelés egy része külön tárgyalassék, a minek megfelelően a bíróság a 103. §. szerint kész ítéletet hozhat. Ha már most az értékhatár a felülvizsgálati kérelem tárgyától tétetett volna függővé, úgy a bíróság hatalmat és jogot nyert volna részítéletek hozatala által a keresetet perjogi garantiáitól megfosztani. Hogy ezen lehetőségnek eleje vétessék, a törvény a kereset és nem a felülvizsgálat tárgyának értékét fogadja el mérvadónak.

Tagadhatatlan, hogy a törvénynek ez állásfoglalása bennünket sok visszaállással fog megismertetni; így mindenestre furcsa, hogy ha a bíróság 600 frtos keresetre vonatkozólag 20 frt erejéig hoz részítéletet vagy 580 frtig elutasítólag, 20 frtig pedig marasztalólag határoz, hogy ez esetekben a 20 frtos részítélet illetve az ítéletnek 20 frtos marasztaló része ellen felülvizsgálatnak legyen helye. Még furcsább, hogy e 20 frtos felülvizsgálatok elintézésére nem a kir. tábla, hanem a m. kir. Curia lesz illetékes; a törvény 186. §-a szerint ugyanis a felülvizsgálati bíráskodást azon perekben, a melyek tárgyának értéke járulékok nélkül 500 frtot meghalad, a m. kir. Curia gyakorolja.

Bárminők legyenek is azonban a következmények, a törvény álláspontja félremagyarázhatlan és így a kereseti igény magassága, a per tárgya lesz mindvégig a döntő kritérium. Ez elvből folyólag, ha a bíróság a törvény 43. §-a szerint több pert egyesít, úgy a felülvizsgálati jogorvoslat igénybevételének feltételét és forumát az egyesített perek tárgyértéke fogja megállapítani. Természetesen ha a bíróság az egyesítést utóbb megszünteti és a 102. §. szerint elkülönített ítéletet hoz, úgy az ismét elkülönített per tárgya fogja megadni a felülvizsgálati értékhatárt. Az ügyek e csoportjánál azt tapasztaljuk azonban, hogy ha a törvénynek sikerült is sok visszaállás árán a bíróságot elzárni attól, hogy részítéletek által a felülvizsgálati jogorvoslatot eliminálhassa, az ellenkezőnek lehetetlenítése éppen nem sikerült, mert most már a bíróság a perek felületes egyesítése által megteremtheti a felülvizsgálatot ott, a hol különben úgy a per, mint a felülvizsgálat tárgya alapján ki volt zárva.

Nem kevés nehézséget fog okozni az a kérdés, hogy miképpen alakul az értékhatár viszonzkereset esetében. A nehézség főleg annak meghatározásában rejlik, hogy mi a kereset tárgyának értéke, ha viszonzkeresetet támaszt az alperes. A törvény 23. §-a a viszonzkereseti érték meghatározására nyújt ugyan kulcsot, de nézetünk szerint teljesen hibás consequentiára vezetne ez intézkedés analog alkalmazása. A 23. §. ugyanis a viszonzkeresetet az illetékességi értékhatárra való tekintettel olyképp számítja, hogy a különben rendes eljárás

alá tartozó viszonykeresetnek csak a kereseti követelést meghaladó összegét veszi tekintetbe az 500 ftos értékhatár kinyomozásánál; egy 200 ftos keresettel szemben tehát érvényesíthető 700 ftos viszonykövetelés. E számítás mód helyes is, ha a viszonykereseti összeg *beszámítás céljából* is érvényesíttetik, mert ekkor a marasztalási összeg 500 ftot felül nem haladhat; de minden értelmet nélkülöz a 23. §. számtani művelete, ha a viszonykereset — bár alkalmas a beszámításra is, — tényleg ily célból nem érvényesíttetik. Mert ha a bíróság felperest keresetével mint egyébként is alaptalannal elutasítja, a viszonykeresetnek pedig helyt ad, úgy a fentemlített esetben felperest 700 ftban marasztalja, dacára az 500 ftos értékhatárnak és dacára a megejtett számtani műveletnek. Ezen concret, céljának sem megfelelő szakasz, tehát analog használatra alkalmatlan. Nézetünk szerint a kereset és a viszonykereset együttes értéke dönt, mert a törvényhozó intentiója szerint a per tárgya képezi a felülvizsgálat mérvadó feltételét, a per tárgyát helyesen pedig csak úgy nyerhetjük, ha a viszonykeresetnek teljes összegét, nem pedig annak a 23. §. 1. p. szerinti maradékát adjuk hozzá a kereseti követeléshez. Ha tehát 100 ftos keresettel szemben 200 ftos viszonykereset érvényesíttetik, helye van a felülvizsgálatnak, mert a per substratuma 300 ftot tesz ki. Következésképp ha 200 ftnyi kereset ellen 400 ftnyi viszonykeresetet támasztanak, a felülvizsgálatot nem a kir. tábla, hanem a kir. Curia fogja gyakorolni.

A törvény által fixirozott elv következetes keresztülvitele esetén a fentjelzett értékszámítás mérvadó lesz még azon esetben is, ha a bíróság a viszonykeresetnek elkülönített tárgyalását rendeli el, azt elkülönítve dönti el, vagy csupán annak egy részét teszi ítélet tárgyává. (23. §. 3. p., 42. és 100. §§.)

Dr. König Vilmos.

Fogdij.

Jelenti e kifejezés a magyar kir. igazságügyminiszterium által 1884. év április hó 16-án 19087. szám alatt kibocsátott rendelettel megállapított azt a díjat, a mi valamely büntetésre méltó cselekmény elkövetésével gyanúsított egyén, avagy a már elítélt és a fogház-, börtön-, vagy fegyintézetből megszökött egyén elfogásáért a csendőrt megilleti.

Ennek az intézménynek legfőbb intentiója minden bizonnyal az lehetett, hogy a csendőrök a kilátásba helyezett anyagi jutalom által gyorsabb eljárásra és fokozottabb tevékenységre buzdíttassanak s a büntettek kézrekerítése és a bíróság elé állítása ez által is annál inkább biztosíttassék. Ezt a jutalmat meg is érdemli a csendőr, midőn a tettes elfogása, annak kipuhatolása és kézrekerítése nagy buzgalom, éles körütekintés és rendkívüli ügyes eljárással eszközölhető, de határozottan kétségbe vonom, hogy a csendőrnek érdemei lennének, midőn a nélkül, hogy a tettes elrejtőzött, megszökött vagy a vizsgálat meghiusítása céljából valami más előkészületet tett volna, a tett elkövetése után jó idővel, csak esetlegesen, úgy szólva véletlenül kerül kezei közé. Nem látok én abban semmi különös tevékenységet, ha az előirt, rendes turnusokban eszközlendő őrzékek alkalmával egy tettest avagy egy megszökött fegyenczet — a ki talán önként jelentkezett — az őr elfog és terjedelmes tényvázlat (jelentés) mellett a bírósághoz bekísér. Ez a ténykedése az illető csendőrnek nézetem szerint pusztán kötelesség teljesítés, melynek elmulasztása büntetést vonhat maga után, a mely elismerésre s talán az illető csendőr előléptetése tekintetéből figyelemre méltó is lehet, de ennek a csak egyszerű kötelesség teljesítésnek még pénzbeli jutalmazása s az államkincstárnak még ezzel is megterhelése valóban nem indokolt.

Az ugynevezett önbuzgalom megítélésénél tehát szigorubb distinctiók lennének teendők, hogy a hivatkozott rendelet által kitűzött főczél szem előtt tartásával csak a valódi

érdem díjaztassék. De nem is ép ez a körülmény az, a mi engemet igénytelen észrevételeim megtételére különösen indit. Több ízben tapasztaltam s a napokban V. községben egy gyilkosság esete alkalmából ismét meggyőződtem arról, hogy a tettesek kézrekerítésénél némely csendőrrést nem is annyira a vizsgálat sikerének, mint az ugynevezett fogdijnak biztosítása vezérli. A kitűzött jutalom után való tulajdonságos törekvés és a fogdijnak minden áron való biztosítása annyira igénybe veszi némely csendőrünket, hogy igen gyakran a vizsgálat minden más egyéb célja nem létezik, vagy legalább is nagyon másodrendűvé törpül előtte.

Avagy lehet-e másképp magyarázni a k. csendőrrésnek V. községben tanúsított azt a valóban sajátos eljárását, hogy a meggyilkolt testvérének személyesen tett feljelentésére a hely színére kiszállván, a nélkül, hogy egyéb intézkedésnek szükségét látta volna, hogy a bűncselekmény kiderítéséhez szükséges egyéb bizonyítékok összegyűjtéséről, vagy legalább azok biztosításáról gondoskodott volna, a nélkül, hogy az azonnal kiszállott vizsgáló bíróságot és annak rá nézve kötelező parancsait bevárta volna, hogy legalább az iránt tett volna intézkedést, hogy a meggyilkolt hullája hozzátartozói által további illetékes intézkedésig el ne vitessék, beérte azzal, hogy a község minden lakója által ismert tettest elfogta s a nélkül, hogy eljárásáról bár a község előljáróságát értesítette volna, mint ki dolgát nagyon jól végezte, azonnal székhelyére vonult.

Nem levén elég idő arra, hogy a csendőrök a hatalmukba kerített tettel visszarendeltessenek, a vizsgáló bíró kénytelen volt a nyomozást a csendőrség minden támogatása nélkül végezni. S ez bizony az adott körülmények között nem is volt nagyon könnyű feladat, mert a hulla eredeti mivoltából egészen kiforgatva, megmosva és felöltöztetve égő gyertyák között ravatalon találtatott. Hozzá tartozói a temetésre való előkészület hiábavalósága miatt a bonczolás elrendelését nem szívesen hallották, s az e miatt keletkezett elégedetlenség és elfogultság bizony a helyszíni nyomozást nagyon megnehezítette, szóval a vizsgáló bíróság kénytelen beismerni, hogy «a ki korán kel, aranyat lel» féle tétel ez esetben nagyon is ingadozó, s ezuttal csak a szerencsés csendőrökre nézve helyt álló igazság, mert ők most önértettel s formailag teljes joggal tehetik jelentésüket, hogy a tettest sikerült hosszas és erélyes puhatolódzás után kézre keríteni, a mi fő, önbuzgalomból, de a vizsgáló bíró, bár ő is korán kelt, mégis igen későn ahhoz, hogy a csendőrök segítségét is igénybe vehesse.

Ebben az esetben is tehát a fogdij biztosítva van, de vajon elég-e ez az üdvösségre, vajon pontosan teljesítette-e már ezzel a csendőrrés kötelességét? Vajon tényleg segítségére volt-e a csendőrök az igazságszolgáltatás közegének, vajon megengedhető-e, hogy egy ily — szerényen mondva — egyéni, s minden esetre mellékes célnak a vizsgálat főcélja alárendeltessék, hogy ilyen kicsinyes érdekek miatt a vizsgálat sikere veszélyeztessék? Ez már aztán más kérdés, melyre nem nehéz ugyan a felelet, de épp most, midőn a bünvádi eljárásunk reformja küszöbön van, azt hiszem, megérdemelné egy kicsit gondolkozni fölötte.

Dr. Borbély Sándor,

kir. alügyész.

A váltó-szigor.

A jogtudomány a rigor cambialist két részre osztja. Az alaki és anyagi váltó-szigorra. Az előbbi az eljárás gyorsaságában, a végrehajtás szigorában áll, az utóbbi a kifogások korlátoltságában. Az alaki váltó-szigor főleg a bizonyítás korlátoltságában áll fen judicaturánkban. A váltó-fogság a végrehajtásnál el van rég törölve, s a mi az eljárás gyorsaságát illeti, az párhuzamosan halad egyéb eljárásunkkal, s ha a sommás végzés jogerőre emelkedése megzavar-

tatik bármilyen kifogással, úgy türelemmel kell megvárni egy jogerős ítélet megszületését.

A bizonyítékok korlátoltsága eljárásunkban az eskünek ellenzés folytáni mellőzésében áll. Ez sem igazságos, sem méltányos, mert az, a kinek nincs igaza és esküt nem tehet, az jogtalanul élvezi az oly per megnyerését, melyet csak egy bizonyíték indokolatlan ellenzése által ér el. A processuális váltó-szigor tehát judicaturánkban nincs teljes mértékben van keresztülvive, az eljárás lényegesebb gyorsítása létesíthetne csak oly eljárást, mely a váltó természetének megfelel.

Sokkal következetesebben tartják szem előtt bíróságaink az anyagi váltó-szigort, melynek alapelve az, hogy a váltó független az alapját képező jogügylettől, a váltó önmagában jogczim, s mint forma kötelez. Örömmel és meglepődéssel constatáljuk azonban, hogy bíróságaink ez elv merevségéből is sokat engedtek, és itt ismét a Curia-t illeti a kezdeményezés érdeme, de tapasztalunk kell azt is, hogy a gyakorlat nem consequenter emancipálja magát a legmerevebb formalisticus elv alól, s éppen egy legutóbbi határozatában hatályában fentartotta a sommás végzést, mely ellen a tőzsdejáték kifogása tétetett, azon indokolással, hogy a váltó adásával új ügylet keletkezett, és a váltó önmagában elég jogczim a marasztalásra.

Ha tehát a váltó önmagában elég jogczimet képez, miért kutatta a Curia egy más esetben, vajon az áruk, melyért a váltók adtak, tényleg szállítva lettek vagy sem, miért kutatta, hogy azok minősége rossz volt, miért kutatta, hogy a váltó, mely adatott, kártyaadósság szüleménye vagy sem.

Vagy jogczim a váltó önmagában vagy nem.

Ha jogczim, úgy a bírónak soha sem szabad az alzatát képező ügyletet vizsgálni, vagy nem jogczim önmagában és akkor a váltótörvény szerint mindazon kifogásokat megteheti alperes, ha a közvetlen felperessel áll szemben, melyek őt ellene közvetlenül megilletik.

A váltó merev formalistikus felfogása, a kereskedelmi szokásból szűrődött át a törvényhozásba. Azon insolid kereskedelemé, mely az uzsorát és minden tiltott ügyletet a váltó formájába öntött. De ma, midőn arra törekszünk, hogy a bíró ennél kevesebb igazságtalanságot mondjon ki a formális igazság kedvéért, midőn egy aláírt kötelezvény, egy sajátkezűleg irt és aláírt okirattal szemben a bizonyítás meg van engedve, kérdjük, miért élvez épp a váltó oly privilegizált állást, hogy véle egy krajczár ellenérték adása nélkül könnyelmű embereket, ezek egész családját, s a tudatlanok legioit tönkre lehet tenni.

A válasz erre a forgalom érdeke.

S ez mindenesetre oly ok, mely előtt meg kell hajolni. A tisztességes kereskedői forgalom megakadályozása bármely törvényes intézkedés által, hiba, mely súlyos nemzetgazdasági következményekkel jár. De mikor kezd a váltó, a forgalom eszköze lenni? Csakis azon perczen, midőn forgattatik. Addig, míg a közvetlen hitelező kezében van, nem forgalmi papír, hanem bizonyítéka egy létrejött ügyletnek, egy váltói alakban kiállított kötelezvény, mely alakjánál fogva azon előnyben részesül, hogy a gyorsabb vagy legalább is gyorsabbnak előírt eljárás által érvényesíthető.

A mig tehát a váltó a közvetlen hitelező kezében van, az összes kifogások ellene megtehetőek, s csakis a gyors eljárás az, mit váltója alapján követelni jogosítva van.

A váltó forgatása által azonban az a forgalomé lesz, megszabadul az alapját képező ügyletől, nem azért, hogy a roszhiszeműen forgató hitelező ezen formális ténykedése által præmiumban részesüljön, hanem azért, hogy egy jóhiszemű harmadik önhibáján kívül kárt ne szenvedjen.

Hiába igazolja alperes nyugtákkal, hogy a váltó ki van fizetve, ha az a váltó hátára és másodlatára feljegyezve nincs, hiába allegál érvénytelen turpis causa ügyletet, a polgári

bíró sok esetben nehéz szívvvel bár, de kimondja a marasztalást. Az anyagi jog egy harmadikra forgatott váltóval szemben elveszti erejét. S valóban nem ritka eset, hogy a formalismus ezen ereje teljes mértékben kihasználtsatik, hogy a váltó egy harmadik jó ismerősre forgattatik azért, hogy az adós elessék jogos kifogásaitól. De be kell ismernünk, hogy ez másképp nem lehet, a forgalom érdeke így kívánja, ezen a polgári bíró, a polgári törvényhozás nem segíthet, de igenis segíthet a büntetőtörvénykönyv.

Mert, ha okirathamisítás az, ha megállapodás ellenére előbbi időpontra kölcsönzünk hatályt egy oly váltónak, mely megállapodás szerint csak későbbi időben bírhatna hatálylyal, úgy okvetlenül okirathamisítás az is, ha egy harmadik személyre való forgatás által hatályába visszahelyeztetik egy hatályát veszített váltó, ha a forgatás által megtámadhatlanul érvényes követeléssé változtatattatik át azon váltó, mely a közvetlen hitelezővel szemben megdönthető lett volna.

A büntető-törvénykönyv magánokirathamisítási fejezetének kiterjesztése tehát azon esetre, *ha egy váltóhitelező az alzatául szolgáló ügylet folytán nem érvényesíthető, vagy később hatályát veszített váltót azon célból forgatja egy harmadikra, hogy a váltó bíróság előtt érvényesíthető legyen*, felette szükséges és eddig erősen nélkülözött hiány.

Mert meg kell szünnie annak is, hogy valaki egy váltó-papírral kijátszhassa a polgári és büntető bírót, hogy a váltó-papír felette álljon minden civilis és criminalis jogszabálynak.

Dr. Szokolczai Árpád.

Különfélék.

— A sommás eljárásról és a fizetési meghagyásokról szóló törvények a bélyeg- és illetékszabályok átalakítását és pótlását fogják szükségessé tenni, s miután e két törvény egészen új perjogi intézményeket honosít meg, az átalakítás bizonyára gyökeres lesz. Hogy a bélyeg- és illetékszabályok, melyek még a régi osztrák eljárás alapján alkottattak meg, már rég elavultak, köztudomású tény s a sajnos csak az, hogy a már régóta ígért reform még mindig késik, a mire pedig annál nagyobb szükség lenne, mert a törvénykezési eljárási szabályok számos módosításával a bélyeg- és illetékszabályok megfelelő átalakítása lépést nem tartott, a mi az alkalmazásban végnélküli zavarokra és alaptalan leletezésekre szolgáltatott alkalmat, s ennek a tökéletlen eljárásnak súlyát leginkább az ügyvédi kar érezte, mely ezen adónem beszedését az állam részére közvetíti, s mely az ide vonatkozó szabályok minden egyes pontjának homályos voltaért érzékeny pénzbüntetéssel lakolt, míg a pénzügyi judicatura ily tanpénz árán azok értelmezése iránt megállapodott, s most, midőn az újrendszerű perjogi intézmények egész csapata fog életbe lépni, félős, hogy e bajok kétszeres erővel fognak felujlulni. Ez csak úgy háriható el, ha a bélyeg- és illetékszabályok átalakítása tárgyában kibocsátandó rendelet megalkotásánál jogi szakférfiak, s első sorban ügyvédek is meghallgattatnak, a kiket e rendelet legközvetlenebbül érint. E tárgyban legközelebb a budapesti ügyvédi kamara választmánya felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez, melyben a fenti körülményre figyelmét felhívja, s oly intézkedést kér, hogy a bélyeg- és illetékszabályok módosítása tárgyában összehívandó értekezletbe az ügyvédi karból is hívjon be a miniszter szakférfiakat.

— A curiai ügyvédségről lapunkban megjelent cikkre vonatkozólag több felszólalást vettünk az ügyvédi és bírói karból, a melyek az alábbi egy levél kivételével teljesen cikkünk álláspontját erősítik meg. Egy bíró a következő megjegyzéseket fűzi fejtegetéseinkhez:

Ha nem is hozatik be a «curiai ügyvédség», mint az ügyvédi kar kebelén belül alkotott zárt testület, miként az Németországban van, de annak a kívánságnak mindenesetre

van jogosultsága, hogy az ország legfelsőbb bírósága elé ne mehessenek tapasztalatlan kezdők, kik talán még nem is ügyvédek, hanem csak jelöltek; mert hiszen fenálló jogszabályaink szerint az ügyvéd megbizhatja jelöltjét minden hatóság előtt a helyettesítéssel. Az ügyvédségi gyakorlat bizonyos idejéhez (3—6 év) kellene kötni a felsőbb bíróságok előtt való képviselést.

— Az ügyvédrendtartás tervezetere vonatkozólag a következő sorokat vettük:

Dr. Kecskeméti Lajos urnak a Jogtudományi Közlöny utóbbi számaiban közölt czikkei éles világításban tüntetik fel a kir. Curia visszasz. judicaturáját az ügyvédek fegyelmi ügyeiben. A tervezetnek a felsőbb fegyelmi forum összerakására vonatkozó rendelkezését a jobb irányu gyakorlat megteremtésére a czikkirő, úgy látszik, kielégítőnek tartja, de sérelmet lát az ügyvédi karra abban, hogy e forum tagjainak többsége nem ügyvédekből, hanem bírákból fog állni. Ezen azután akként akar segíteni, hogy a fegyelmi bíróság elnöke ügyvéd legyen. Szó sincs róla, ez teljesen jogos kívánság. De viszonyaink közt mi ezt oly utopisticus kívánságnak tartjuk, melynél még kivihetőbb lenne a tisztán ügyvédekből álló felsőbb fegyelmi forum. Az okokat ehhez viszonyainknak minden ismerője tudni fogja. Mindamellett a javasolt módozatot oly figyelemre méltónak tartjuk, hogy érdemes vele foglalkozni és talán egy kis módosítással a gyakorlati megvalósítás eshetősége is fokozható. Megfontolandónak tartjuk, hogy az elnöki tisztet a felső fegyelmi bíróságban nem viselhetné-e évenként vagy bizonyos ciklusok szerint felváltva a bíróságnak egyszer egyik bíró-, másszor egyik ügyvéd-tagja.

Dr. K. H.

— Mi a különbség a budai és a pesti ügyvédek közt? Az I—III. ker. kir. járásbíróság előtt egy sorrendi tárgyaláson megjelent egy budai és két pesti ügyvéd. Mindhárom ügyvéd felszámítván felének követelését, kérték a bírói letétben levő pénznek ügyfelükre eső részét a saját kezükhez kiutaltványozni. A járásbíróság a sorrendi végzésben a budai ügyvéd kérelmének helyt is adott s a fizetést a perben eljárt ügyvéd kezéhez rendelte teljesíteni; a pesti ügyvédek kérelmét azonban hallgatással mellőzve, a kiutalt letéti összegeket — úgy a tőkét, mint az összes költségeket, köztük a sorrendi tárgyalás díját is — maguknak a peres feleknek kezéhez utaltványozta. Kérdjük tehát, mi a különbség a budai és a pesti ügyvédek közt? (*Ügyvédi körökből.*)

— A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalmi és tevékenységi kimutatása. 1893 július havában érkezett 7114, elintézetlen volt 1075, volt elintézendő 8189, elintéztetett összesen 6927, elintézetlen maradt 1262.

— Jogtalan elsajátítás forog-e fen akkor, ha a rendőrség a talált dolgot nyolcz napon belül a találtól elveszi? Vádolt egy látcsótokot talált, melyet másnap el akart adni; ekkor letartóztatták és elvették tőle a tokot. A kir. jbság felmentette vádlottat, mert «a Btk. 365. §-ában annak, a ki idegen ingó dolgot talált, a tulajdonosnak vagy a hatóságnak való átadására nyolcz napi határidőt engedélyez s miután a panasolt látcsótok a találás utáni napon vádlott birlaltából — tehát nyolcz napi határidőn belül — a hatósághoz került, büntetőjogi elbírálás alá annál kevésbé jöhet, miután — eltekintve a fenti kellék hiányától — vádlott azon beismert cselekménye, hogy a látcsótokot eladásra kínálta, csupán a jogtalan elsajátításnak kísérletét állapíthatná meg, mely pedig a 65. és 365. §-oknak egybevetéséből kitünőleg nem büntethető». A budapesti kir. ítélőtábla 2534/93. sz. ítéletében vétkesnek mondotta vádlottat és ezt két havi fogházra és 10 frt pénzbüntetésre ítélte, «mert... vádlott az őt kérdőre vont rendőrnek azt mondta, hogy az általa eladni akart látcsótokot 2 frtéért vette; minthogy vádlott úgy a rendőrség előtt, mint a megtartott tárgyalás során beismerte, hogy a látcsótokot el akarta adni és arról sem a rendőrség, sem a bíróság előtt említést nem tett, hogy a talált látcsótokot bármikor is a hatóságnak, vagy annak, a ki azt elvesztette, átadni szándéka lett volna; minthogy ezek szerint kétségtelen az, hogy vádlott a talált látcsótokkal úgy bánt el, mint sajátjával és így az, hogy az elvesztett ingó dolog vádlott állítása szerint a rendőrség kezéhez került másod napra, különbséget nem tesz, mivel már vádlott akkor a talált ingó dolgot jogtalanul eltulajdonította: ugyanazért a kir. ítélőtábla az elsőbíróság ítéletének megváltoztatásával vádlottat a jogtalan elsajátítás vétségében bűnösnek mondotta ki» és a büntetés kiszabásánál tekintetbe vette vádlott büntetett előéletét.

— Mit követ el azon vádlott, ki valótlannul egy más, létező egyén nevét mondja be a sajáté helyett és ezen név alatt büntettetik? A karánsebesi kir. törvényszéknél egy vádlott egy más, létező egyén nevét mondotta be kihallgatása alkalmával és ezen név alatt meg is büntettetett. Utóbb kiderült vádlottnak ezen eljárása és most jogászörökben az képezi vita tárgyát, vajon vádlott a 400. §-ba ütköző okirathamisítás vétségét, vagy a Kbt. 43. §-ába ütköző hatóság elleni kihágást követte-el?

— Adalék a bűnügyi zárlat kérdéséhez. A pestvidéki kir. törvényszék előtt Sz. A. és társai ellen lopás miatt bűnvizsgálat van folyamatban. A vizsgálat során a vizsgálóbíró az egyik vádlott vagyonát, mely egy pincze borból és néhány ezer forintnyi készpénzből és értékpapirosokból áll, zár alá vette. Ezen intézkedés ellen a terhelt felfolyamodott, mert a 69. számú curiai teljes-ülési döntvény szerint biztosításnak és zárlatnak fenytő ügyben csak a károsult fél kérelmére lehet helye. Ilyen kérelmet pedig az adott esetben senki sem intézett a bírósághoz. A kir. törvényszék a vizsgálóbíró intézkedését helybenhagyta, mert a lefoglalt vagyont *bűnjelek* gyanánt minősítette. A terhelt ismét felfolyamodott, mert a bizonyítás czélját csak az képezte, hogy a terhelt a bort stb. a lopott vagyonból vásárolta. A meny nyben pedig a terhelt vagyoni állapota a végtárgyalás során bizonyítékot képezhet, ez a vizsgálati iratokból minden kétséget kizáróan megállapítható.

A budapesti kir. ítélő tábla ezen ügyben 6365/93. sz. a. következőképen *végzett*:

A kir. ítélő tábla a semmiségi panaszt elveti és az ügyet a felfolyamodás alapján felülvizsgálván a kir. törvényszék végzését helybenhagyja. *Indokok:* A kir. törvényszék végzése azért is helyben hagyandó volt, mert eltekintve azon kérdéstől, hogy a lopott pénz elhelyezését tanúsító takarékpénztár-könyv és azon vásárolt borok a büntető-törvénykönyv 61. §-a értelmében bűnjelnek tekinthetők és elkobzás tárgyává tehetők-e vagy nem; a vizsgálóbírónak a *bizonyítékok biztosítására irányuló rendelkezései tisztán perjogi szempontok szerint ítélendők meg*, a tényálladék bizonyítására szolgálható tárgyak tehát tekintet nélkül bűnjeli minőségükre, lefoglalhatók. Azért jelen kérdésnél nem a bűnügyi zárlatra vonatkozó szabályok jönnek figyelembe, mert a zárlat csak magánjogi igények biztosítására szolgál, hanem az egyedül döntő kérdés: hogy a nevezett tárgyak bizonyítékul szolgálhatnak-e vagy nem. Minthogy pedig jelen esetben kétségtelen, hogy a lopott pénzen szerzett dolgoknak a bizonyítási eljárásban fontos szerepük lehet, a zár ez idő szerint feloldható nem volt.

— A bizományi üzlet kinövései, különösen a tőzsdei forgalomban, sok panaszra adtak okot. A német kereskedelmi törvény 376. §-a (éppugy mint a mi törvényünk 381. §-a) megengedi, hogy oly áruknál, melyeknek tőzsdei vagy piaci ára van, a bizományos a megszerzendő árukat eladóként maga szolgáltassa, a bizományba vett árukat vevőként maga megtarthassa. Az angol törvény ezt a kettős szerepet szigorúan tiltja. *Eschenbach* berlini bíró, «Kommissionsgeschäft mit Selbsteintrittsrech des Kommissionärs» című értekezésében a német törvény intézkedései alapján a tőzsdei életben kifejlődött visszaéléseket tárgyalja. A bizományos, mint bizalmi személy, tanácsolja clientelájának valamely értékpapir vételét vagy eladását, mikor nagyszámú megbízás szerzetett, mesterségesen előidézettik az árfolyamnak kedvezőtlen változása, mely által a bizományos, a ki maga lépett fel mint eladó vagy vevő, magához rántja a megbízó által adott fedezetet. Megesik ez különösen kisebb papiroknál, melyeknek árfolyamát egyes bankházak könnyen befolyásolhatják. *Eschenbach* szerint nem sokat használna, ha a megbízót, úgy mint Angolországban, az ügyletbe való belépéstől eltiltanák, mert ezt a tilalmat strohmannok felállításával könnyű volna kijátszani. Szerinte a bajokon legalább részben, úgy lehetne segíteni, ha a judicatura a megbízó által ilyen esetekben indítandó kártérítési perekben a bizonyítási terhet megfordítaná. Ha be van igazolva, hogy a megbízónak rendkívüli kára a bizományosnak rendkívüli hasznával járt, akkor nem szabad a megbízótól követelni annak a bizonyítását, hogy a bizományos nem járt el a kellő gonddal, hanem a bizományosnak kelljen kimutatnia, hogy nem volt része a kedvezőtlen fordulat előidőzésében.

Főszerkesztő: Dr. Dárdai Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Vajkay Károly† — A régi magyar ügyvédség. — *Törvénykezési Szemle*: A hamis tanuzás és hamis eskü kérdéséhez. (A «lényeges körülmény» mint tényálladási elem). Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — Cégjegyzés és üzletvezetés. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — Helytelen cégjegyzés. I. Dr. KOBLER FERENCZ kincstári jogügyi segédfogalmazótól. II. Dr. EISLER ZSIGMOND-tól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet*: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

VAJKAY KÁROLY.

Az igazságszolgáltatásnak egy nemes, önzetlen bajnoka dőlt ki.

A jogért küzdött a harctéren éppugy, mint a birói széken és a törvényhozó testületben; karddal tollal és szóval egyaránt.

Nemcsak a költő, az író, a művész küzd az ideálért, a tökéletes lehető megközelítéseért, de a birói hivatás tisztán felfogott végcélja sem egyéb, mint az anyagi igazság emberileg keresztülvihető megtestesítése, a tételes jogszabályoknak concret esetben az igazsággal való összhangba hozatala.

És Vajkay Károly működésében sok idealismus volt.

Tizenkét éven át volt vezére a budapesti kir. tábla egy-egy nagy birói testületének, előbb mint alelnök, majd mint elnök s ezen nehéz idők alatt önfeláldozó buzgalommal irányította a tábla ügykezelését és judikaturáját, ellenőrizte működésének minden ágát.

Olyan feladat volt ez, a mely túlhaladta egy ember élet-erejét és munkaképességét, mert nemcsak az óriási administratio terhe nyomta az elnök vállát, de szüksége volt ezen sok tagu testnek egy egységes szellemi vezérre is.

E mellett a munkateher mellett mindenütt ott láttuk Vajkayt, a hol a jogszolgáltatás érdekeinek előmozdításáról volt szó.

A jogászgyűlés egyik alapítója lévén, régibb jogászgyűléseinknek valósággal lelke volt. Mint előadó, véleményező és vitatkozó nem egyszer szállott sikra. Az 1876-iki jogászgyűlésen a fiatalok pártjának vezérékép szerepelt a *conservativok* ellen s bár a szavazásnál pártja egy szóval kisebbségben is maradt, a jogászgyűlési választmány újjáalkotása nagy részben az ő fellépésének köszönhető.

A jogi szaklapoknak is szorgalmas munkatársa volt sokáig s tudományos érdemeinek elismerésül a budapesti egyetem a tiszteletbeli doctorátussal ruházta fel.

Mint az ügyvédvizsgáló bizottság elnöke mindig a legnagyobb pártatlansággal tölté be tisztét.

«Egyenlő, mindig egyenlő mértéket s igazságot követelek eme hivatásnak gyakorlása közben is». Így szólott a vizsgáló bizottság tagjaihoz a folyó év elején, midőn a vizsgálatok reformjáról és a felszínen lévő ügyvédi kérdésekről nyilatkozott. Ez volt az ő vezérelve mindig, és mindenütt.

A vesztésnek keserű érzetével eltelve vázoltuk néhány halvány vonásban Vajkay Károly működését.

Érdemeit nem lehet szárazon felsorolni és tevékenységét így futólag méltatni.

Azok, a kik kortársai voltak, a kik vele éltek és küzdtek, azok nagyon jól tudják, hogy ki volt Vajkay Károly és azok velünk együtt mély megindulással vették halálhírét és őszintén meggyászolják emlékét.

A régi magyar ügyvédség.¹

II.

Hazánkban az ügyvédet, mint illyet nem ékitik ama nimbusok, mellyek angol-, franczhoz, 's az ezeket mindenben felülhaladó amerika ügyvédjeinek sajátjai; — évszázadok vastagra nyujtotta törvénykönyveinkben nincs betű, melly ügyvédeinknek legcsekélyebb politikai állást sajátítana, de annál számtalanabb bennök az öt sujtó rendeletek, számtalanok, botlásait a' nélkül 's nem ama mérlegben kárhoztatók, mellyben azokat nem csirájokban elfojtanák, de csak ritkítanak.

Az áldott béke rövid élvezhetésére korlátolt nemzetünk törvényhozása, ujjabb és ujjabb erőt sajátítandó, legfeljebb az időnként korszüksége zaklattából meghozott törvényeket fódozgathatá; — 's miután nemzeti lételünkkel egykoru rendszerünknel fogva azok, kik a' hozott törvényeket a' napélet próbáló piarczán részint hiánosoknak, részint czélszerűtleneknek tapasztalni készítettettek, a' törvényhozásnak részesei nem lévén, valamint ritkán értheték meg a' törvényt alkotók czéljait, 's következképp a' törvény tiszta szellemét, miután ezt tanusító segédeszközök, naplók épen nem léteztek; akként a, meghozott törvények tapasztalt hiányainak betöltése 's javítása körüli lehető nézeteik kihallgatva 's elfogadva soha sem voltak. Sőt az 1649: XLIV. t. cz. 2-ik §-a szerint országgyűléseni jelenlehetésük is világosan tilalmaztaték; «*Procuratores ac Tricesimatores esse ablegati non possint, neque in concessum Statuum Regni admittantur*». mellyet azonban a' későbbi 1655: 61-ik t. cz. következő szavakkal módosított: «*eos Procuratores a legatione consensuque diaetali arcendos esse decernunt Status; qui legationis suae munere non curato, identidem, in diversis variorum supplicantium causis, de medio aliorum regnicolarum exurgentes, officio Procuratoris ibidem funguntur*». És innen fejthető meg kétségkívül ama körülmény: miszerint, számra oly dus törvényeink közül, mondhatni egyetlenegy sem lön kifejtve; — ki által nem tudvák a' még mindenkinek fris emlékében élő, utóbbi törvényhozásunk egyik legnevezetesebb részének, a' váltótörvénynek egyes tételei felett Császár és Fogarassy között támadt, 's mind eddig majdnem eldöntést igénylő viták? És innét ismét, 's csak innét magyarázható ugyanazon egy törvényeket magyarázó mind még annyi Commentárjainknak hiános, 's egymásközt lényegesen különböző volta.

Nem czélunk az ügyvédnek hazánkban helyzetét részletesen előterjeszteni, csak a' biróvali viszonyt kívánjuk röviden érinteni. Lehet-e szebb hivatal, mint egy szolgabíró-ság? lehet-e fontosabb hivatal mint egy szolgabíróé? ő az,

¹ Az előbbi közl. 1. a mult heti számban.

ki a' törvénynek életet ad; ő védi, oltalmazza a' népet minden gonosztól, az ő szelid ereje enyhít a' terhek súlyain, ő békebíró, perbíró, büntetőbíró, ő kezeli a' törvénykezés, a' közbátorság, és közigazgatás ezer ágait: és ha tisztének szép fogadását meleg kebelével fogja fel, és csilapulni parancsolja kebelében az indulatot, harag és szenvedély nélkül jár el tisztében: egész tartomány áldása kíséri lépteit. Szép hivatás, és szép jutalom. És Istennek hála! vannak, kiknek lépteit szemmel kíséni valódi öröm. Ellenben fájdalom! vannak olyanok is, kikre «az aprócska kényurak» cím méltán felillik. Ezek tisztók hatalmát nem onnan mérik: mennyi szenvedést háritottak el, — mennyire törvény, és igazságot szolgáltatva, könnyeket törölnek szegények, ügyefogyottak, árvák, és özvegyek szeméiről, — hanem az osztogatott botok, és bevégzett (jól-e vagy rosszúl, felső bírósághoz tartozik) executiók számától, kiknek hatalom szavára egyrésről az ütlekvirtuóz durva tenyere, 's mogyoróbot rémitően tűnik fel, — másrésről a' rabszolgaként lenézett, 's minden fájdalmát a' szegény appellátában rejteni kénytelen ügyvéd némán hódolni tartozik mindazokra, mit szenvedély 's indulat harsognak. Igaz, rendelkeznek e' visszaélések távolítása iránt törvényeink, de valljon nem napi tapasztalás igazolja-e miként: a' bár ügyének teljes jogszerűségét érző ügyvéd, már csak azért sem mer fellépni bírójának igaztalan, s legtöbbször mellékes nézetek sugalta ítélete ellen, ne hogy ez által annak haragját következtetvén magára, majdan többi, ugyan azon bíró előtt folytatott, pereit veszélyeztesse? S mindazon törvények, melyek ügyvédek kötelességeit, mert jogaikról szót nem találandunk azokban, meghatározzák, szerteszórvák törvénykönyveinkben. Mi tehát, a' mennyire lehet, röviden sorolandjuk el kötelességeiből eredő viszonyait.

Hazánkban szoros értelemben vett ügyvéd, törvényeink eddigi nyelvén, Kitionich szerint, az általános értelmű *Advocatus* nevezettől megkülönböztetve, *Procurator*-nak nevezetik, 's csak megbízás, vagy ügyvédvallomás mellett ügyvédek lehet «ostensis (uti antiquitus mos est) literis procuratoriis principium suorum» 1574. 34. §. 3. — Ügyvédet pedig honi törvényeink szerint csak az vallhat, ki maga is képességgel bír ügyködésre, 's törvényszék előtt fel- vagy alperesként állhatásra; különben a' gyám teszi azt, 's ő perel. Egyébiránt a' valóságos hivatalbeli, az az: megyés érsekek és püspökök, auráni perjel, ugy szinte a' pozsonyi, és temesi főispánok, zászlós urak magános pecsétjeik alatt, nem különben a' káptalanok, conventek, ország rendes birái ügyvédek saját ügyeikben saját pecsétjük alatt vallhatnak; továbbá a' kir. városok, 's más községek birájak által, a' ki különben is helyettök idéztetett, azon helyek és személyek előtt vallanak ügyvédet, hol a' magánosak. A' polgárok önön polgári ügyeikben a' tanács vagy bíró előtt, — az uriszek előtt perlekedők pedig vagy ez előtt, vagy csupán az elnök avagy törvényes bizonság előtt, kik az uriszeknek tudósítást tesznek. — A' kir. városokban teendő ügyvédi vallomásokra nézve legujabban rendelkezék az 1840: 23-ik t. cz. következő szavakkal: «Az 1563: LIII-ik törvényczikkely kiterjesztetik szabad kir. városok tanácsaira is oly móddal: hogy az országoknak bár melly nemes, vagy nem nemes lakosa azon tanács előtt annak rendes ülésében személyesen megjelenvén, előtte ügyészeket, sőt a' II. R. 13. k. czimje értelmében városi telkekre, és polgári vagyonokra nézve, teljes hatalmú biztost is vallhasson. Azon ügyészi és teljes hatalmu biztosi vallástól a' szokott mód és forma szerint az illető királyi város hiteles pecsétje, és jegyzői aláírás alatt kiadott hiteles ügyészt valló levél, erőteljes legyen, és az országnak minden bíróságai azt elfogadni köteleztessenek.» — Végre az uraságok azon házi ügyészeiknek, kik köztudomás szerint vizsik ezen hivatalt, itt ott a' vidéki törvényszéken minden ügyvéd vallomás nélkül megszokták engedni, hogy főnökeik helyett

ügyködjenek, még hivataluk kezdetén is, ha tudva van, hogy azon uraságok rendesen tartanak ügyészeket. Tanácsosb minden esetre; hogy őket hivataluk egész idejére, vagy valamely uradalomra nézve írásban tegyék meg.

Az ügyvédi vallomás vagy szóval történik vagy írásban. — Szóbeli vallomás az, melly az ügybírája előtt történik, 's csak azon egy ügyre tartozik, vagy ha többekre is, de csupán azokra, melyek azon bíró előtt indítattnak, 's törvénykönyvünkben a' bizonság levél előszavaitól: «Cum nostris» (bizonságunkkal) vallomásnak nevezetik 's addig tart, míg azon ügy bevégeztetik, vagy míg ugyan azon bíró előtt más tétetik; jóllehet közönségesen, a' melly ügyben bár csupán szóbeli vallomás már egyszer történt: abban más ügyvédet is megengednek további vallomás nélkül, ha az előbbeni meghal, vagy ügyködni nem akar, vagy elköltözik azon helyből; a' mi ugyan nem helyesen történik, ha a' vallomás csak szóbeli, az az nincsen írásban kiadott hiteles helytől; ezen visszaélés más visszaélésben alapszik, hogy t. i. némelly helyeken, a' szóbeli vallomás csak átalában szokott történni az ügyvéd személye, 's neve meghatározása nélkül, a' mi azért helytelen, mivel a' bíró nem tudhatja, ha valljon azon ügyvéd, a' ki ügyködni akar, igazán annak a' megbízottja-e? a' ki ő előtte szóval vallott ügyvédet, de meg nem nevezte, tehát az épen annyi, mintha vallomás nem is történt volna. Írásbeli vallomás az, melly az ország rendes birái előtt bár az országon kívül, vagy pedig káptalan, convent avagy kiküldöttjeik előtt, végre a' megye közönsége, vagy pedig egyedül az alispán vagy szolgabíró 's esküdt társa előtt akárhol történik, 's bizonságlevél alakjában kell kiadattnia. Az írásbeli ügyvéd vallomás az országon mind belől, mind kívül egyenlőn történhet, 's kétféle vagy közönséges azaz, minden ügyvédre nézve, és azokat illetőleg, kik az országban maradnak, egy évig tart a' bizonságlevél költétől; vagy különös és addig tart, meddig azon különösen meg nevezett ügy, melly végett történt vala.

Innen jobb különösen megnevezni az ügyeket, ha többek is ezek, — mint átalában vallani ügyvédet, anyival inkább, midőn csak egy ez ügy. Ha haza téréseig vallja az olyan, ki külföldre megyen, a' közönséges is hazatéréseig tartand. Visszahúzásig nem vallanak ügyvédet; hogy tehát az ügyvéd, ha ugy tetszik valakinek, ügyködni megszünjék: ez más gondjára bizza az ügyet 's a' vallományt az előbbénitől visszavevén, ennek adja, hogyha pedig az elsőbbi csak szóbeli volt, miután szóbeli minden ügyvédre nem történhet, mást kelletik ugyan azon bíró előtt vallania. — Már az írásbeli ügyvéd vallomásra nézve egészen másként van a' dolog; mivel ha a' megbízottnak a' neve nincs is beleíratva, mindazáltal ha valaki hiteles helyen költ ügyvéd vallomási oklevelet mutat elő, a' bíróság teljesen meggyőződik, hogy ő a megkeresett ügyvéd; az 1723: 35-ik t. cikk közönségesen költ ügyvéd vallomást említ, a' melly közönségeséget nem az ügyvédek személyeiről, hanem az ügyvédvallónak akármely szék előtt indítandó vagy indított minden pereiről kell érteni, és csupán írásbeli vallomásban van, és lehet helye, t. i. olyanban melly írott bizonságlevél formájában szerkesztetett, már annál fogva is, minthogy a törvény *költ* (emanatæ) kifejezéssel él. — Egyébiránt az írásbeli ügyvéd vallomásnál azon különbség, ha közönséges vagy különös-e az? nyilván kijelentessék, 's ezen kitétel „másokat is, kik meghiteltettek, 's e' jelen iratot előmutatják“ beigattassék, melly nélkül még az írásbeli vallomásnál fogva sem válthat szót a' perben az ügyvéd, ha különösen, nincsen a' neve beleírva. Ezt is bele szokták ígatni: «helyben hagyatni, elfogadtatni 's a' t. fog, a' mit az ügyvéd teend vala“ hanem ezt meg lehet másítani. Váltó ügyekre nézve azonban legujabban alkotott törvényeink szerint ügyvédi rendelést, vallást magán pecsét alatt is tehetni, de az aláírás valósága két tanu aláírása által elismértetendő, kivéve midőn a' ren-

delőnek, vallónak aláírási czime valamelly váltótörvényszéknél be van jegyezve, ekkor saját aláírása alatt költ valló levele kiadásában tanukra nincs szükség.

Törvénykönyvünkben az idézettek kivül sok törvény van az ügyvédi vallást tárgyzó, ilyen p. o. az 1638. évi k. u. 68. cím, mellynek szavai következők: «Cum quosdam abusum introductos intelligunt Status et Ordines, in oppida et villa in tractu arcis Tokay, vulgo Hegy-allya vocato, adjacentes; dum per Judices locorum, si super vineis, aliisque haereditatibus, in territorio eorundem oppidorum, et villarum situatis, juri stare, quis cogitur, literis procuratoriis quorumlibet Judicum Regni ordinariorum, locorumque credibilium et authenticorum nullus locus datur; non sine vilipendio legum patriarum §. 1. Decretum itaque est praesenti statuto, ut deinceps in praetactis oppidis et villis, in tractu Tokajensi Hegy-allya nuncupato, literis procuratoriis authentice et legitime emanatis locus detur».

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hamis tanuzás és hamis eskü kérdéséhez.¹

A «lényeges körülmény» mint tényálladási elem.

III. A körülménynek lényeges voltát nem szünteti meg az, hogy az a körülmény illetve annak ellenkezője a perben egyéb módon bizonyítva van, s így p. o. az eskünek odaítélése felesleges volt. És ehhez nem kell commentár. Érdekes a m. k. Curiaának 1889. évi okt. 9-én kelt ítéletével eldöntött eset (Btk. 19. k. 178. l.). Vádlott letette a neki megítélt főesküt arra, hogy felperestől a földet nem az alatt a feltétel alatt birta haszonbérben, hogy az őszi szalmát a földön kell visszahagyni. Az eskü hamis volt. Az első bíró vádlottat felmentette azért, mert az alapperben az esküvel bizonyítandó körülménynek ellenkezőjét vagyis azt, hogy vádlott tényleg ily feltétel alatt birta a haszonbért, tanuk bizonyították, s így a főeskü megítélhető sem lett volna. A felsőbb bíróságok a bűnösséget megállapították; a m. k. Curia kimondván, hogy a netalán feleslegesen megítélt s letett főeskü a büntetőjogi beszámítást ki nem zárja. Ez az ítélet bizonyítja a tényeknek hatalmát. A m. k. Curia is meghajolt az előtt a tény előtt, a melyet a 20. sz. döntvénynél figyelmére nem méltatott, hogy az ügy tényleg ezen a főeskün fordult meg.

IV. Jogkérdésre szövegezett eskü, — p. o. hogy nem tartozik — hamis eskü miatti büntető eljárásnak alapját nem képezheti. Mert a jogkérdés nem ténykörülmény. Ez állandó judikatura. L. 1887. évi decz. 29. (B. J. T. 16. k. 36. l.); 1887. évi szept. 21. (Cur. D. 4. k. 9. l.); 1884. évi szept. 28. (B. J. T. 6. k. 45. l.); 1885. évi szept. 12. (U. o. 11. k. 153. l.); 1887. évi szept. 21. (U. o. 15. k. 121. l.) curiai ítéleteket.

V. A III. s IV. alattinál fontosabb kérdés az, megállapíthatja-e a hamis tanuzást az általános kérdésekre adott hamis vallomás? A hamis tanuzás objectivitásából kiinduló elmélet csak következetes akar lenni, midőn a kérdést igenlőleg oldja meg. A büntetettnek tárgya az igazságszolgáltatás; cselekménye oly vallomás, s illetve esküvel megerősített oly vallomás, mely az igazságszolgáltatást tévedésbe ejti vagy arra alkalmas. A tanu, a ki oly személyes körülményre valótlant mond, a mely miatt, a valónak bemondása esetén tanuul nem lenne elfogadható, vagy az ellenfél kifogása folytán tanuságtételre nem volna bocsájtható, tévedésbe ejti az igazságszolgáltatást, mert okozza azt, hogy a bíró hitelt ad vallomásainak, holott különben annak hitelt nem adna, vagy nem is adhatna, s így oly bizonyítéknak ad lételt, mely különben mint bizonyíték nem szerepelhetne. A hamis

bizonyítéknak ebben rejlő koholását nem szünteti meg az, hogy a tanu által bizonyított körülmény objective való, s így a tanu az ad generalia adott hamis vallomás által a materialis igazságot segíti győzelemre. Így dönti el a kérdést Carrara, a ki ide számítja azt az érdekes esetet is, ha a tanuként megidézett Cajus helyett Titius jelenik meg, a ki Cajusnak adja ki magát, a mely mystificationnak az az indoka, hogy Titius semmit sem tud az ügyről a melyre a tanu kihallgatandó, s így bátran azt vallhatja, hogy semmit sem tud, holott az ügyről tudomással bíró Cajusnak meg kellene mondania az igazat, tehát p. o. hátrányára vallani annak, a kinek ez által érdekét akarja szolgálni. A mely eset nálunk inkább a Btk. 400. §-ában meghatározott intellectualis okirathamisítást állapítaná meg, ha ezt a tényálladékot — a mi mindenestre komoly ellenvetés — nem látjuk kizártnak az által, hogy okirathamisítás általában, s így az intellectualis okirathamisítás csak arra vonatkozólag követhető el, a mire az illető okirat bizonyítékot képez; a tanukihallgatási jegyzőkönyv pedig bizonyítékot képez ugyanarra, hogy a tanuként megjelent személy mit vallott, de nem képezi a személyazonosságnak bizonyítékát is, legalább akkor nem, ha a személyazonosság abban külön bizonyítva nincs.

Igy dönti el a kérdést a német btk. szempontjából (melynek ide vonatkozó §-át lásd I. a. első bekezdésben) Olshausen, minthogy az általános kérdések is a tanuvallomás tartalmához tartoznak, s így ebben az esetben is «falsches Zeugnis» forog fen; ellenben szakértői véleménynél ép ellenkezőleg állana a dolog (daczára annak, hogy a hamisságnak jogi jelentősége azonos), mert az általános kérdésekre adott felelet nem tartozik a szakértői vélemény tartalmához, s így nincs «falsches Gutachten». Hogy ez az indokolás bármily helyes legyen is de lege lata szempontjából, nem elvi alapokon nyugszik s így általános jelentőségre igényt nem tarthat, emliteni felesleges.

Dochow az általános kérdéseknek jelentőségét elismeri, mert azoktól függ, fenforog-e egyáltalán a törvény értelmében annak vehető tanuvallomás, azaz vajon a tanu, mint ilyen esküre bocsátható. Önmagukban azonban az általános kérdésekre adott feleletek sem a tanuvallomáshoz, sem a véleményhez nem tartoznak; a különböző bprdatások szerint különben ez a kérdés különbözőleg döntendő el.

De lege lata a m. k. Curia ismételtén az általános kérdésekre tett hamis vallomást a hamis tanuzás megállapítására alkalmasnak jelentette ki. Így nem állapította meg a hamis tanuzást az ellen, a ki arra a kérdésre, volt-e nyereségvágyból elkövetett büntetendő cselekmények miatt büntetve, tagadólág felelt, mert csak zugírászat miatt volt büntetve: 1890. évi márcz. 21. (B. J. T. 20. k. 248. l.), valamint az ellen sem, a ki tagadólág válaszolt arra a kérdésre, vajon a bizonyító fél ellenfelével ellenséges viszonyban áll-e; de csak azért, mert ez a körülmény annyira az alanyi felfogás és belső érzelem dolga, hogy e tekintetben a *fenforogó esetben* a hamis eskü tényálladéka bizonyítható különben sem volna, kimondván egyuttal, hogy perrendszerüleg a tanu esküje az általános kérdésekre adott igenlő vagy tagadó állításaira is vonatkozik. 1887. évi febr. 27. (B. J. T. 14. k. 91. l.)

Ezt a nézetet — de lege lata szempontjából — nem oszthatom, mert először: ellentétben áll a törvénytől, másodszor: ellentétben áll a koholt bizonyítékok kérdésében a m. k. Curia által következetesen elfoglalt állásponttal.

Először ellentétben áll a törvénytől: Nem csak meg lehet, de meg kell engedni, hogy a tanu, a ki oly személyes körülményére valótlant mond, a mely, ha a valót megmondja, vallomását, tehát a vallomásában fekvő bizonyítékot perrendszerüleg elfogadhatatlanná teszi, a ki p. o. azt mondja, hogy a bizonyító félnek nem rokona, holott az; hogy nyereségvágyból elkövetett büntetendő cselekményért büntetve nem volt, holott volt; hogy polgári perben a bizonyító fél ellen-

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a 30., 31. és 32. számban.

felének, bűnvádi ügyben a vádlottnak nem ellensége, holott nagyon is az: tévedésbe ejtés után oly bizonyíték elfogadására bírja a bírót, a melyet az különben el nem fogadott, vagy törvény szerint el sem fogadhatott volna, s hogy ez által, a mennyiben vallomása a különös kérdésekre lényeges, más fordulatot adhat az ügynek, mint a minőt az különben nyert volna. Azt is meg lehet engedni, hogy a tanunak esküje az általános kérdésekre adott vallomásra is vonatkozik. De ez, s az, hogy ily körülmények között az általános kérdésekre adott hamis vallomás büntetőjogilag indifferens legyen-e vagy sem, — az törvényhozási szempont. De lege lata a kérdés nem ezen, hanem azon fordul meg, hogy a magyar Btk-nek úgy 213. mint 215. §-a azt követeli, hogy a tanuvallomás «az ügynek valamely lényeges körülményére» vonatkozzék. A tanunak személyi viszonyai és körülményei pedig, a tanunak rokonsági, ellenségi viszonya, előélete stb. nem tartozik az «ügyhöz», nem képezi «az ügynek körülményét» s így nem képezheti lényeges körülményét sem. A büntetendő tényálladéknak a törvény szövegével szemben illetén kiterjesztése, csak annak az elvnek alapján történhetik, «ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio», — ez tehát a törvénynek analogia útján való kiterjesztése, a mit pedig a büntető jogtudomány megengedhetőnek el nem fogad, a Btk.-nek 1. §-a pedig határozottan tilt.

Másodszor: ellenkezik a m. kir. Curianak a koholt bizonyítékok büntetendősége körül elfoglalt álláspontjával. A bizonyíték koholás elleni reactionál a törvényhozó két szempontból indulhat ki. Vagy védelmébe veszi a bizonyítékot, a bizonyítási eszközt in se et per se, s ezt teszi büntetőjogi védelem tárgyává, tekintet nélkül arra, vajon a hamis bizonyítási eszköz valónak vagy valótlanásnak bizonyítására szolgál-e; vagy pedig a bizonyítási eszközben a materiális, az anyagi igazságot veszi védelme alá, a hamis bizonyíték tehát csak annyiban tárgya a büntetettnek, a mennyiben valótlan tényeknek bizonyítására irányul.

Hogy a magyar Btk. melyik szempontot fogadta el, hogy jelesül a Btk. 401. §-a azt tételezi fel, hogy a hamis okirat nem létező kötelezettség vagy jog létezésének, a kötelezettség vagy jog tényleg nem történt megszüntének vagy megváltoztatásának bizonyítására szolgáljon, ez vitás lehet, s ennek fejtegetése ide nem tartozik. De az állandó judicatura által bizonyított tény az, hogy a m. kir. Curia a Btkv. 401. §-át ebben az értelemben magyarázza. A m. kir. Curia elvileg kizártnak tekinti az okirathamisítást, ha a jogviszony, melyre az okirat vonatkozik, a valóságnak megfelel, mert ily esetben az okirat nem arra szolgál, hogy valaki nem létező jogviszonyba helyeztessék. Arról, hogy ez a törvény szövegének megfelel-e, hogy a törvényben a fen kiemelt kétféle törvényhozási szempontnak melyike jut kifejezésre, vitatkozni lehet, de egy dolog minden kételyen felül áll és ez az, hogy az a judicatura, mely felmenti azt, a ki hamis okiratot bizonyításra használt, ha az okirat által bizonyított jogviszony a valóságnak megfelel: nem ítélni el azt a tanut, a ki az általános kérdésekre hamisan vallott, ha a különös kérdésekre vallomása a valónak megfelel. Mert mindkettő ugyanazt tette, hamis bizonyíték által a valót bizonyította.

Hogy elvi álláspontommal türelmes olvasóimnak adós ne maradjak, azt röviden a következőkben jelzem: A bizonyítékoknak, a bizonyítási eszközöknek a jogéletben oly kiváló jelentőségök van, hogy büntetőjogi védelmet önmagukban is, tehát tekintet nélkül arra, vajon való vagy valótlan tényeknek bizonyítására szolgálnak-e, méltán érdemelnek. De a különbség a két eset között, melyeknek egyikében a hamis bizonyíték valótlan tény bizonyítására szolgál, tehát az anyagi igazságot is sérti, másikában pedig a bizonyíték szintén hamis ugyan, de a valót bizonyítván, a materialis igazságot éppen győzelemre segíti: ez a különbség sokkal nagyobb, sem-

hogy a törvényhozó a két esetet egy kalap alá foglalhatná. Sokkal nagyobb ez a különbség nemcsak objective a megsértés, de subjective is a dolus szempontjából. A helyes törvényben tehát a két tényálladék szorosan elkülönítendő, hogy a nagy különbség ez által is kifejezést nyerjen. Így döntötte el a kérdést a maradandó tudományos beccsel bíró toscanai codex; ezt az álláspontot fogadta el az egységes olasz büntetőtörvénykönyv. Mindkettő jelentékeny különbséget állapítván meg a büntetésben. De ez törvényhozási kérdés.

Dr. Heil Fausztin,

kir. ítélő táblai bíró.

Czégjegyzés és üzletvezetés.

A kereskedelmi forgalom egyik leglényegesebb faktorát képezik kétségtelenül a kereskedelmi társaságok. Azon társasági alakzatok, melyeket a kereskedelmi törvény ismer, még sorrendjüket tekintve is, képviselik a társulási intézmények fokozatos fejlődését és a személyekre alapított közkereseti társaságtól kezdve a tőkeegyesítésre célzó részvénytársaságig vezető ut jelzi egyszersmind a kereskedelmi forgalom és az erre alapított kereskedelmi jog százados küzdelmét, illetve a küzdelem epocháit, melynek árán a megkövesedett jogi kategóriák békőből szabadulni akart.

Természetes, hogy a kereskedelmi forgalom szempontjából egyik leglényegesebb momentum az, hogy miképpen, hogy mely szervek képviselik a forgalomban ezen társaságokat, más szóval, minő szervek közvetítése folytán lépnek a külvilággal érintkezésbe. Oly alakzatoknál, melyek mint a szövetkezet és részvénytársaság határozottan jogi személyt képeznek, a képviselőre hivatott szerveket a törvény kötelezőleg előírta és e körül vita alig merülhet fel.

Igazán nehézé válik azonban a kérdés éppen a legátlátszóbb alakzatoknál, a közkereseti és betéti társaságnál. Itt ugyanis a törvény maga bonyolítja a kérdést, a mennyiben különbséget tesz a képviselő és üzletvezetés között.

A törvény 65. §-a arról rendelkezvén, hogy mit kell a közkereseti társaságnak bejelentenie a cégjegyzékbe történt bevezetés céljából, hogy mint ilyen a külvilággal szemben fellépessen: előírja a 4. pontban, hogy a bejelentésnek magában kell foglalnia . . . «ha abban történt megállapodás, hogy a társaságot csak egy vagy több tag képviselje, annak kijelölését, hogy ki vagy kik legyenek erre hivatva és vajon e jog csak közösen gyakorolható-e?» míg a 78. §. második bekezdése azt rendeli, hogy «ily kikötés (hogy t. i. az üzletvezetéssel a társasági tagok mind, vagy azok közül többen bíznak meg, úgy, hogy a többiek nélkül egyik se intézkedhessék) hiányában az üzletvezetéssel megbízott tagok mindegyike fel van jogosítva az üzletvezetéssel járó cselekvényekre».

Azon kérdés merül már most fel, vajon a képviselő és üzletvezetés synonym fogalmak-e, vagy a képviselő annyit jelent-e, mint cégjegyzés, mely az üzletvezetéstől lényegesen különbözik és melynek nem kell, hogy ugyanazon tagokra bízott legyen.

Példából világosabb lesz a kérdés: A. és B. közkereseti társaságnak tagjai, mindegyikök üzletvezetési joggal bír, a céget azonban együttesen jegyzi olyképpen, hogy az előnyomott vagy irt cég alá mindegyik nevét írja, úgy hogy a társaságot csupán az ily módon eszközölt cégjegyzés kötelezi. Már most A. elszámlolván a hitelbankkal, kifizeti ennek a többféle ügyletekből neki járó összeget és felveszi és nyugtatja a társaságnak a cégnél levő óvadékpapirjait. Néhány hét múlva a hitelbanknak kézbesítik a társaság keresetét az óvadék kiadása iránt. A hitelbank felmutatja A.-nak, mint az üzletvezetéssel megbízott egyik tagnak nyugtáját, de a társaság ezt mint őt kötelezőt el nem ismeri, lévén a társaságot egyedül kötelező cégjegyzés az, melyen

mindkét társtag szerepel. Kérdés már most, vajon az üzletvezetéssel megbízott tag eljárása a dolgok illetén állása mellett kötelezi-e a társaságot, tekintettel arra, hogy a 77. §. értelmében az üzletvezetéssel megbízott társasági tagok, tekintet nélkül a többiek ellenmondására, mindazon cselekvényekre feljogosítvák, melyek a társaság kereskedelmi üzletével rendszerint járnak és tekintettel arra, hogy a 82. §. értelmében sürgős esetben még cégvezetőt is rendelhet az üzletvezetéssel megbízott társtag.

Kereskedelmi törvényünk szerint, mely a 65. szakaszban megemlékeztet a közkereseti társaság képviseléről, arról tovább meg nem emlékezik, különbség teendő a képviselő és üzletvezetés között, a mely két functio nem kell, hogy ugyanazon személyekre legyen bízva, de távolról sem nyújt felvilágosítást a kettő közötti különbségre nézve.

Hahn Commentárjában fentartandónak véli a különbséget és szemrehányólag emlékeztet meg Völderndorffról, a ki e két functio között különbséget nem lát, de sem Hahn nem indokolja, hogy miért tartja lényegesnek e különbséget, sem Völderndorff nem indokolja az ellenkezőt.

Nézetem szerint a fenforgó kérdést nem a társaság képviselője szempontjából kell és lehet eldönteni, hanem a meghatalmazás szempontjából. Az üzletvezetéssel megbízott tagnak hatásköre, ki kétségtelenül a társaságnak a *törvény által kirendelt* meghatalmazottja, azonos a kereskedelmi meghatalmazott jogkörével (43. §.), jogköre kiterjed mindazon ügyletekre, melyek az ily kereskedelmi üzlet folytatásával rendszerint járnak és mindazon jogcselekvényekre, melyeket az ilyenmü ügyletek rendszerint szükségessé tesznek. A midőn tehát az üzletvezetéssel megbízott tag a társaság nevében eljár, nem mint a közkereseti társaság tagja, tehát annak constitutív egyik eleme jár el, hanem mint annak meghatalmazottja. Nem képviseli ő ilyenkor a társaságot, hanem a társas szerződésben, vagy a törvényben neki adott meghatalmazás értelmében végez jogcselekményeket, melyek a társaságot nem azért kötelezik, mert benne kifejezésre jutna a társaság, hanem azért, mert meghatalmazást nyert a társaság ügyeinek vezetésére.

Akkor tehát, mikor a társaság, mint ilyen lép a nyilvánosság elé, a társaság aktusának csak az fog tekintetni, mely a 65. §. 4. pontja értelmében bejegyzett képviselő alaki kellékeinek megfelel és a társaság magát csak ezen formában kötelezheti, de ha az üzletvezetéssel megbízott tag jár el, ennek ténykedése, a míg a társaság üzletkörébe eső ügyletekről van szó, a társaságot mindig kötelezni fogja, ha és mert az üzletvezetéssel meg van bízva, meg van hatalmazva és ténykedésével szemben a társaság nem hivatkozhatik arra, hogy a céget csak két tag együttes jegyzése kötelezi, mert, ismétlem, nem a társaságnak, hanem meghatalmazottjának ténykedéséről van szó.

Felmerülhet e kérdés különben ilyen alakban részvénytársaságoknál is.

Rendszerint az igazgatóság egyik tagja, a vezérigazgató van megbízva a társaság ügyeinek vezetésével. A cégjegyzéshez az alapszabályok értelmében két igazgatósági tag aláírása szükséges. Ha azután a részvénytársaság szabadulni akar a vezérigazgató által kötött valamely ügylettől, pl. kötéstől, azzal tagadják meg a teljesítést, hogy a társaságot a kötés nem kötelezi, mert a cégjegyzéshez két igazgatósági tag aláírása szükséges és megfelelnek arról, hogy a vezérigazgató nem mint igazgatósági tag, nem mint részvénytársaság járt el, hanem qua külön az üzletvezetés körül felmerülő teendőkre felhatalmazott tisztviselő — alias kereskedelmi meghatalmazott.

De leginkább ki fog tűnni, hogy a meghatalmazotti viszony az irányadó, ha meggondoljuk, hogy a praxisban hova vezetne a cégjegyzés és üzletvezetésnek azonosítása. Az üzletvezetéssel megbízott *egy* tag ügyleteket soha nem

köthetne, mindenütt kettőnek jelen kellene lenni, minden kijelentést és nyilatkozatot két tagnak kellene megtenni, a kiknek elválaszthatlanul együtt kellene működni, vagy ha ezt kivihetőnek nem tartjuk, azon conclusióra kellene jutni, hogy *szóbelileg* kötött ügyletekhez elegendő *egy* tag eljárása, hogy a társaságot kötelezze, mihelyt azonban *írásbeli* nyilatkozatot tesz, rögtön nem elegendő egy üzletvezető tagnak a nyilatkozata, hanem arra, hogy a társaságot kötelezze, *két* tagnak aláírása kívántatik meg. Ilyen nonsenszt a törvényhozó nem akarhatott, egyszerűen annak akart kifejezést adni, hogy a társaság, mint olyan miképen lép a nyilvánosság elé, de ez nem alterálja az üzletvezetéssel megbízott tag rendelkezési jogát. Ha a társaság desavouálni akarná üzletvezető tagjainak eljárásait ilyen formális okokból, a jogbiztonság óriási csorbat szenvedne, másrészt pedig ez a tagok belső kérdése, melynek mikénti rendezése pro foro externo harmadik személyeket nem érinthet.

Legyen szabad még megjegyeznem, hogy sajnos, kereskedelmi törvényünk számtalan rendelkezése van ilyen homályos szövegezés folytán bizonytalanra téve — nem az egyöntetű joggyakorlat előnyére.

Dr. Fleischmann Sándor.

Helytelen cégbejegyzés.

I.

Legyen szabad ezen kérdésben M—s L. ur válaszára a következőkben reflektálnom.

Czikkiró ur érvelése szerint az alapszabályokba az igazgatóság cégjegyzésének oly módja, mely valamely törvényhelybe ütközik, fel nem vehető. Az itt kérdésben forgó cégjegyzési mód pedig a törvény 190. §-ába ütközik, midőn négy igazgatónak jogkörét a többi kettőéhez viszonyítva korlátozza. A korlátozás ugyanis éppenséggel nem látszólagos, mert általa két igazgató tényleg előnybe jut a többiekkel szemben. Ezt czikkiró ur egy curiai ítélettel gyakorlatilag élenken illusztrálja. E curiai ítélet értelmében kötelező nyilatkozatot a társaság nevében csak az tehet, ki cégjegyzésre jogosult az alapszabályok értelmében. Más szóval, a mint ezt a Curia 1890. évi 655. számú, czikkiró ur által nem hivatkozott, határozatával még prægiansabban kimondta: «részvénytársaságok kötelezettségeket érvényesen csak a cégjegyzésnek megfelelő módon vállalhatnak». Ha már most valaki az igazgatóság más két tagjával szerződést köt, az a társaságra nézve érvénytelen, mert nem az alapszabályok értelmében, nem a cégjegyzésnek megfelelő módon kötött; érvényéhez szükséges a két privilégiált igazgatósági tag legalább egyikének hozzájárulása. Az igazgatóság tehát e két tagja legalább egyikének beleegyezése nélkül harmadik személyekkel szemben le nem kötelezheti magát és ezért jogköre nyilvánvalólag korlátozva van harmadik személyekkel szemben. Ez pedig beleütközik a kereskedelmi törvény 190. §-ába, a mely törvény nem distinguál cégjegyzési és egyéb jogkör között, hanem csak egyszerűen *jogkört* említ.

Czikkiró urnak ezen érvelési menetét a következőképpen elemezem. «Az alapszabályokba oly cégjegyzési mód, mely valamely törvényhelybe ütközik, fel nem vehető.» Ez elvet természetesen fentartás nélkül elfogadom, csak azt tagadom, hogy a kérdésben forgó cégjegyzési mód törvényhelybe ütköznék. «A négy igazgatósági tag jogköre nemcsak látszólag, hanem tényleg korlátozva van.» Szintén elismerem, de nem ismerem el azt, hogy az *igazgatóság* jogköre, hogy az *igazgatóság törvényes* jogköre, hogy *azon* jogkör volna korlátozva, melyről a 190. §-szól. És itt czikkiró urral szemben ismét azon sajtáságos helyzetben vagyok, hogy majdnem összes előtétet helyeseknek kell elismernem, csak a következtetéseket helytelenítenem. Áll, hogy a négy igazgató a cégjegyzés tekintetében korlátozva van, áll, hogy ez által két

igazgató a többiekkel szemben előnybe jut, áll, hogy e kettő közül legalább egyiknek beleegyezése nélkül a többiek a társaságot érvényesen le nem kötelezhetik, de nem áll, hogy ez az igazgatóság jogkörének korlátozása volna, sőt merjük mondani, hogy ez által az igazgatóság egyáltalán korlátozva nincs.

A 190. §. beszél az «igazgatóság» jogköréről, vagyis — a mint cikkíró ur zárjelben hozzászól — «az igazgatósági tagok bármelyiké»-nek jogköréről. Korántsem helyes, hogy a törvény «igazgatóság» alatt egyes igazgatósági tagokat értene, korántsem helyes, hogy az, a mit az *igazgatóságra* nézve rendel, az *egyes igazgatókra* is vonatkoznék.

A dolog természetében fekszik, hogy akkor, ha a részvénytársasági igazgatóságnak testületi szervezete van, maga a testület nem jöhet ugyanazon elbírálás alá, mint annak egyes tagjai. Mert, ha az egyes igazgatósági tag magában mindent tehet, a nélkül, hogy a többiekhez kötve volna, akkor a testületi szervezkedés legfőbb célja: az együttes eljárás nem volna elérve. Maga a kereskedelmi törvény is gondosan különböztet «igazgatóság» és «igazgatóság tagjai» közt. Így szembeállítja az igazgatóságot az igazgatóság tagjaival pl. a 183., 186., 188., 189. §§-okban, egyedül az igazgatóság tagjairól intézkedik a 184. és 192. §§-okban, egyedül az igazgatóságról a 190. §-ban. Nagy Ferencz kézikönyvében (102. §. I. Első kiadás) világosan különböztet az igazgatóság és az egyes igazgatók között, midőn azt mondja: «az igazgatóság hatásköre szorosan megkülönböztetendő az egyes igazgatósági tagok hatáskörétől, feltéve természetesen, hogy az igazgatóság nemcsak egy, hanem több tagból áll». A bírói gyakorlatot illetőleg beérhetem a m. k. Curiának 1890. évi 1080. számú határozatának (Márkus I. 533. lapon) említésével, melynek indokolásából elég a következőket idéznem. «Alperes részvénytársaság alapszabályai 33. §-ának rendelkezése szerint mindennemű szállítási szerződések felett határozni az igazgatóság lévén jogosítva, ebből következik, hogy G. L. vezérigazgató egymaga az A. alatti szerződésnek a társaságot kötelező megkötésére joggal nem bír». És továbbá: «Mert felperesnek a törvényszabta módon közzétett alapszabályokból tudomásul kellett birnia arról, hogy a vezérigazgató a részvénytársaság nevében az A. alatti megkötésére jogosítva nincsen, hogy tehát eme szerződés a részvénytársaságra nézve kötelező erővel birjon, tartozott volna erre a társaság képviselőjére hivatott igazgatóságnak előleges vagy utólagos, de mindenesetre nyílt és határozott beleegyezését kieszközölni».

A 190. §. csak «igazgatóság» jogköréről szól, csak az «igazgatóság» jogkörének korlátozását tiltja harmadik személyekkel szemben, nem pedig az egyes igazgatósági tagokét. Igen ám, fogja t. ellenfelem mondani, de ha az egyes igazgatók jogköre korlátozva van, akkor korlátozva van az igazgatóságé is. De ez nem áll, mert, ha egyszer igazgatók nem tehetnek kötelező nyilatkozatot, azért tehet az igazgatóság; ha egyes igazgatók hatásköre bizonyos feltételekhez van kötve, azért az igazgatóság hatásköre ily feltételekhez kötve még nincsen. A mi esetünkben az alapszabályok tehát már csak azért sem ütköznek a 190. §-ba, mert alapszabályilag csak egyes igazgatósági tagok vannak korlátozva, nem pedig az igazgatóság.

Ezen különböztetés igazgatóság és igazgatók között felvilágosítja azon paradoxnak látszó állítást is, hogy esetünkben az igazgatóság semmiben korlátozva nincs, dacára annak, hogy négy igazgató a két privilegiált igazgató legalább egyikének beleegyezése nélkül mitsem tehet. Mert, ha a négy igazgató valamit keresztülvinni akar, a mit a két igazgató ellenez, lehet-e azt mondani, hogy ez által az igazgatóság korlátozva van és nem kell-e inkább azt mondani, hogy csupán ama négy igazgató van korlátozva akarata keresztülvitelében? A válasz, úgy hiszem, pillanatig sem lehet kétes. Ama négy igazgató akarata ugyanis nem

az igazgatóság akarata és az igazgatóság mint ilyen nem akarja azt, a mit ama négy tagja akar. Az igazgatóság mint ilyen nem akar mindaddig, nem képződött igenleges akarata, nem lehet szó ily akaratáról mindaddig, a míg ama két tag egyike hozzá nem járul a négynek akaratához. Ha tehát az igazgatóság magát nem akarja lekötöztetni, akkor nem lehet mondani, hogy a lekötöztetésben gátolva és így hatáskörében korlátozva volna, Röviden: az akarat korlátozott volna feltételezi az akarat létezését; ha ez nincs, akkor amarról szó sem lehet.

A korlátozás, melyről cikkíró ur azt hiszi, hogy az az igazgatóság külső hatáskörét érinti, valóban csak az igazgatóság belső akaratképződésére vonatkozik. És itt ugyan mi különbség van a szóban forgó és más mindennapi esetek között? Mi különbség van azon esetek között, midőn az igazgatóság érvényes határozathozatalához az igazgatói szavazatok többsége vagy két harmada, vagy fontos esetekben valamennyinek összhangzása kívántatik, vagy midőn egyes igazgatók több szavazattal bírnak vagy egy igazgató a döntő szavazattal felruháztatik és a mi esetünk között, midőn érvényes határozat hozatalához két tag egyikének hozzájárulása szükséges? Nyilvánvaló, hogy mindezen esetek nem az igazgatóság külső hatáskörére, hanem az igazgatóság akaratának képződésére vonatkoznak és hogy a különbség közöttük csak mennyiségi, de nem minőségi.

Igazgatóság hatáskörének korlátozását a keresk. törvény 190. §-a értelmében tehát az nem képezheti, ha az alapszabályokban a cégjegyzési illetve a határozathozatali szabályok megállapítatnak, mert különben nem létezne részvénytársaság, melynek alapszabályai az idézett §-ba nem ütköznének. Igazgatósági hatáskör korlátozásáról csak ott lehet szó, a hol az igazgatóság egy tőle különböző tényező által pl. a felügyelő bizottság, a közgyűlés, egyes részvényesek által vagy működése módjában volna törvényellenesen megszorítva. Becses felvilágosításul szolgál e tekintetben a mienknek mintául szolgált német általános kereskedelmi törvény 231. cikke. E cikk, miután a mi törvényünk 190. §-ában foglalt tilalmat kimondta, hozzászól: «Dies gilt insbesondere für den Fall, dass die Vertretung sich nur auf gewisse Geschäfte oder Arten von Geschäften, oder nur unter gewissen Umständen oder für eine gewisse Zeit oder an einzelnen Orten stattfinden soll, oder dass für einzelne Geschäfte die Zustimmung der Generalversammlung, des Aufsichtsraths oder eines anderen Organs der Gesellschaft erfordert ist».

Itt tartjuk helyén levőnek reflektálni cikkíró ur azon állítására is, hogy a törvény nem distinguál cégjegyzési és egyéb jogkör között, hanem egyszerűen «jogkör» említ. Igaz, hogy a kereskedelmi törvény nem állítja fel a jogkörök különböző fajait és egyszerűen csak jogkörről szól, de e szónak csak értelmet, e fogalomnak tartalmat kell, hogy tulajdonítson. A «jogkör» pedig éppenséggel nem határozatlan fogalom, hanem tartalma úgy pozitív mint negatív irányban pontosan meg van állapítva a keresk. törvény 185., 186., 188., 189., 190., 161. és egyéb §§-aiban. E §§-ok szerint az igazgatóság a részvénytársaságot kifelé képviseli, az igazgatóság köti meg a társaságot kötelező hatálylyal annak ügyleteit, az igazgatóság nem járhat el azon ügyekben, melyeket a törvény a közgyűlés hatáskörébe utal, az igazgatóság jegyzi a céget stb. A cégjegyzés tehát igenis alkatrésze az igazgatóság jogkörének, csakhogy nem olyan, melynek közelebbi feltételeit a törvény, hanem olyan, melynek mikénti gyakorlását a törvény 185. §-a értelmében az alapszabályok állapítják meg. És ezért, miként ezt első cikkemben bővebben kifejtettem, egyetlen kivétellel, azzal t. i., ha a cégjegyzés nem akképp történnék, hogy a jogosítottak a társasági céghez saját aláírásaikat csatolják — nem is lehetséges, hogy az alapszabályok e tekintetben a 190. §.

tilalmába ütközzenek. Az ellenkező állítása annyi volna, mint azt mondani, hogy az alapszabályok a 185. §. szerint megállapítják a cégjegyzés mikénti gyakorlását, de a 190. §. szerint még sem állapítják meg azt, — a mi képtelenség.

Czikkiró urnak, ha sikerrel akarta volna védeni nézetét, ki kellett volna mutatnia, hogy a szóban forgó alapszabályok éppen a jogkörnek cégjegyzési része tekintetében ütköznek a törvénynek valamely határozott rendelkezésébe, minő határozott rendelkezés azon fentemlített, hogy a cégjegyzés akképp történik, hogy a jogosítottak a társasági céghez saját aláírásaikat csatolják. Czikkiró ur azonban e helyett azon, minden jogász előtt kétségtelen tételt bizonyítgatja, hogy az alapszabályok valamely törvényhelybe nem ütközhetnek, de azt, hogy a szóban forgó alapszabályok melyik törvényhelybe ütköznek, ki nem mutatja. E célból a 190. §. idézése egymaga nem volt elegendő, hanem ennek nélkülözhetlen kiegészítéseképpen ki kellett volna mutatnia még azt is, hogy *mennyiben* ütköznek az igazgatósági jogkörbe, illetve a jogkört megállapító sokféle törvényes rendelkezés közül melyik az, a melyet hát az alapszabályok megsértenek.

Röviden összefoglalva a multkori és jelenlegi cikkemben mondottakat: a kereskedelmi és váltótörvényszék megtámadott cégbejegyzési határozata helyes, mert a cégjegyzékbe bevezetett részvénytársaság alapszabályai nem ütköznek a keresk. törvény 190. §-ába. Nem ütköznek azért, mert alapszabályilag csak egyes igazgatósági tagok hatásköre van korlátozva, holott az idézett §. az igazgatóság jogkörének korlátozására vonatkozik. De ettől egészen eltekintve, az alapszabályok azért sem ellenkezhetnek a 190. §-al, mert a korlátozás az igazgatósági jogkörnek oly részére vonatkozik, mely egyedül alapszabályi megállapításnak képezi tárgyát, holott a 190. §. csakis a jogkörnek törvényileg megállapított tartalmára vonatkozik. *Dr. Kobler Ferencz.*

II.

A «Jogtudományi Közlöny» hasábjain ilyen czim alatt megindult eszmecsere helyesen megindokolt eredményekre szerény nézetem szerint mindeddig azért nem vezetett, mert a vita tárgyává kiválóképpen nem azon kérdés tétetett, a melynek eldöntésétől a bírálat objectumát képező cégbejegyzési végzés helyessége avagy helytelensége függ.

Ezen kérdés pedig az, vajon a kereskedelmi törvénybe, különösen annak 190. §-ába ütközik-e és ennek folytán az alapszabályokba felvehető-e olyan intézkedés, mely szerint a részvénytársaság cégjegyzésének eszközzésére, mint az ismertett esetben is, a 6 igazgató közül kettő-kettő, azonban csak úgy van jogosítva, hogy a cégjegyzést eszközölő 2 igazgató egyike *A.* vagy *B.* legyen, mert, ha ilyen intézkedés törvényellenes, akkor az az alapszabályokba fel nem vehető és a mennyiben az alakuló közgyűlés mégis felvette volna, a részvénytársaság cégének bejegyzését az alapszabályok törvényellenességének indokából a törvényszék megtagadni lett volna köteles és akkor az *M—s L.* úr által vitatott nézet helyes volna. Csakhogy nézetem szerint a keresk. törv. sehol oly intézkedést nem tartalmaz, a mely kizárná azt, hogy egyik-másik részvénytársasági igazgatósági tagnak a cégjegyzés eszközzése körül az alapszabályok által tágabb hatáskör engedessék, mint a másinak, s a kereskedelmi törvény 190. §-a, melyre *M—s L.* ur vitájában támaszkodik, egészen más irányban intézkedik és akar intézkedni, mint a minő irányban *M—s L.* ur azt alkalmazni kívánja.

A kereskedelmi törvény 190. §-a az igazgatóság hatáskörének korlátozhatlanságáról intézkedik 3-ik személyekkel szemben. Vagyis a mire az igazgatóság kötelezettséget vállal, az a részvénytársaságot kötelezi, az igazgatóságnak a társaság nevében kifejezett akarata, tehát a társaság akarata. Szükséges azonban természetesen, hogy a részvénytársaság ezen kiváló organuma bizonyos formában fejezze ki akaratát, a melyből kitűnjék, hogy az az igazgatóság és illetve a 190. §. folytán a részvénytársaság akarata. Erre szolgál az alapszabályszerű cégjegyzés, vagy a mennyiben az ügylet szóbelileg kötött, kíváncsít, hogy a kötelező nyilatkozat a társaság nevében azok által tétessék, kik arra együttesen felhatalmazva vannak.

Az igazgatóságnak a 190. §-ban korlátozhatatlannak deklarált hatáskörével azonosítja *M—s L.* ur az igazgatósági tag hatáskörét, melyről pedig nemcsak a 190. §., de az egész törvény bölcsen hallgat. És ez az a pont, a hol *M—s L.* ur okoskodásának lánczából a szem hiányzik, ez érvelésének az achillesi sarka. Erről azonnal meggyőződünk, ha okoskodásunkban a *contrario* indulunk ki. Ha a 190. §. az egyes igazgatósági tag hatáskörét úgy, mint az igazgatóságét, korlátozhatatlannak mondaná ki, akkor nem volna helye az olyan cégjegyzésnek sem, a melyet pedig *M—s L.* ur sem kifogásol s a mely a gyakorlatban leginkább előfordul, hogy t. i. a társaság cégét egy igazgatósági tag a társulat valamely hivatalnokával együttesen jegyezze, hiszen akkor ezáltal az *M—s L.* ur véleménye szerint a 190. §. alapján korlátozhatlan hatáskörű igazgatósági tag keze megkötetné. Tovább szöve *M—s L.* ur logikájának fonálát, oda jutunk, hogy az általa említett curiai határozat is, mely részvénytársaság által kötött szóbeli ügyletre vonatkozik, helytelen. Ezen curiai határozat szerint a kötelező nyilatkozat a társaság nevében azok által tétessék, kik arra *együttesen* felhatalmazva vannak. Világos, hogy a kir. Curia többeket ért, mert a cégjegyzésre a fenforgott esetben többen voltak együtt jogosítva. De, ha *M—s L.* ur álláspontjából indulva ki, az egyes igazgatósági tag hatásköre korlátozhatlan, akkor a kir. Curia a kereskedelmi törvény 190. §. rendelkezése ellenére utasította el felperest keresetével, mert az egyes igazgatósági tag akaratnyilvánítása is már kötelezi a társaságot.

Szóval, ha a 190. §. az egyes igazgatósági tag hatásköréről intézkedik, még pedig úgy, a mint tényleg az igazgatóság hatásköréről intézkedik, akkor céltalan, felesleges és egyuttal törvényellenes volna az alapszabályoknak minden, a cégjegyzés eszközzésére vonatkozó oly intézkedése, a mely cégjegyzés tekintetében nem úgy határozná, hogy arra minden igazgatósági tag *magában* véve feljogosítva van, sőt tovább menve, az alapszabályoknak ez iránt intézkedniök nem is kellene, mert hiszen a törvény lex cogensként arról már gondoskodott. Ezt pedig még *M—s L.* ur sem akarja állítani, pedig okoskodása fonalán oda jutnánk.

Azt hiszem, hogy ezzel kimutattam azon véleménynek tarthatatlanságát, hogy a 190. §. az egyes igazgatósági tag hatáskörének korlátozhatlanságáról akar intézkedni; ebből természetesen következik, hogy a vita tárgyát képező cégbejegyzési esetben az alapszabályok nem vétnek a 190. §. ellen és így ez alapon a törvényszék a társaság cégének bejegyzését meg nem tagadhatta.

Sőt arra nézve, hogy az egyes igazgatósági tag hatásköre korlátozható, a kereskedelmi törvény 189. §. 2. bekezdése feltétlen következtetést enged. Ezen §. ugyanis kijelenti, hogy azon igazgatósági tag, ki megbízása határait túllépi, 3-ik személyekkel szemben felelősséggel tartozik. Ezen rendelkezés homlokegyenest ellenkezik a 190. §. rendelkezésével, mely az igazgatóság hatásköréről intézkedik. Mig tehát az egyes igazgatósági tag átlépheti 3-ik személylyel szemben hatáskörét, addig az igazgatóságnál ez ki van zárva; mig az egyes igazgató ebből kifolyólag személyes felelősséggel tartozik a 3-ik személynek, addig az igazgatóság cselekményeiért 3-ik személynek a részvénytársaság felel; jogában áll ugyan ennek az igazgatóságot kérdőre vonni, a mi azonban más lapra tartozik.

A kérdés, melyet *M—s L.* ur ezen cégbejegyzési eset kapcsán felvet és a kereskedelmi törvény 190. §-a alapján megoldani akart, tulajdonképpen a részvénytársasági igazgatósági tagok közötti egyenlőség kérdése hatáskör tekintetében. Az előadottakból folyik, hogy a 190. §. ezen kérdés megoldására támpontot nem nyújt.

M—s L. urnak álláspontja tulajdonképpen az, hogy a törvény a részvénytársasági igazgatósági tagok egyenlőségét parancsoló jogszabálylyal irván elő, azzal ellenkező intézkedés az alapszabályokba fel nem vehető. Csakhogy az a §., a mely az igazgatósági tagok egyenlőségét még csak érintené is, nem létezik. Az egyes igazgató tag hatáskörének kijelölése tisztán belügye a társaságnak, az nem érinti a 3-ik személy érdekeit, a melyek cégjegyzés eszközzése módjának bejegyzése és közzététele által teljesen meg vannak óva. Az egyes igazgató hatásköre még csak viszonyba sem hozható az igazgatóságéval, nem hányada, nem része ennek, ezt a törvény állapítja meg, amaz az alapszabályok, sőt esetleg csak az igazgatóság által állapíttatik meg.

Hogy nem feltétlenül szükséges, miszerint az igazgatók teljesen egyenlő jogkörrel bírnak, arra a kereskedelmi törvény több támpontot nyújt; ilyen pl. a közkereseti társaság

képviseléről szóló rendelkezésből per analogiam levont következtetés; ha a közkereseti társaságnál bizonyos tagokra ruházható a társaság képviselete, illetve a cégjegyzés jogosultsága, miért nem volna ez megengedhető a részvénytársasági igazgatók jogkörének kijelölésénél. Annyival is inkább megengedhető az oly kismérvű superioritas az egyes igazgatósági tagnak a cégjegyzés körül, a minő a vita tárgyát képező cégbejegyzési esetben előfordult.

Hogy az igazgatósági tagok jogköre nem egyenlő feltétlenül, következik a kereskedelmi törvény 185. §-ából, a mely cégjegyzésre jogosítottokról beszél, tehát feltételezi a törvény azt is, hogy az igazgatóság tagjai között, mert a §. ezekről szól, vannak, illetve lehetnek nem jogosítottak is. Ezen véleményemben megerősít a budapesti kir. tábla 4138/77. (Dt. r. f. XXVIII.) sz. határozata is: «Aláírásaikat hitelesítettni vagy hiteles alakban bemutatni a részvénytársaság igazgatóságának azon tagjai is tartoznak, kik a cégjegyzésre közgyűlésileg fel nem jogosítottak.» Lám, bejegyeztetett olyan részvénytársaság is már, melynek nem minden igazgatója volt a cégjegyzésre jogosítva. Hogyan értheti meg ezt M—s L. ur, a ki még azt is jótalanannak tartja, hogy egyik igazgatónak némileg tágabb hatáskör engedtetett, mint a másiknak.

Az igazgatósági tagok jogkörének egyenlősége nem lévén ezek szerint lex cogens által sanctionálva, a részvénytársasági alapszabályok azt szabadon állapíthatják meg s a mennyiben az igazgatók jogkörét nem is egyenlőknek állapítanak meg, az előadottak szerint a cégbejegyzés megtagadására ez indokul nem szolgálhat.

Dr. Eisler Zsigmond.

Különfélék.

— **Előkészület a szóbeliséghez.** A budapesti törvényszékek palotájában három terem csaknem teljesen készen áll a szóbeli felelkezési eljárás befogadására. Az első és második emeleten egy-egy terem a budapesti törvényszék polgári osztálya számára, a harmadik emeleten egy terem a kereskedelmi és váltótörvényszék számára van berendezve. A termekbe tágas előszobából juthatni. Egy bejárás a bíróság, egy a felek és ügyvédek, egy a közönség részére van készítve. A bíróság és az ügyvédek helyei emelkedett pódiumon vannak elhelyezve. Az ügyvédek helyei egymással szembe néznek. A felek és tanuk számára külön pad szolgál. A háttérben levő ajtón jön be a közönség, melynek számára 3—10 pad van fentartva. A terem berendezése izléses, egyszerű; térfogata a kezdet követelményeinek megfelel. A bíróság számára berendezett szobán kívül tágas helyiségek állnak mindenik tárgyaló terem mellett az ügyvédek, a felek és a tanuk rendelkezésére.

— **A perrendtartás javaslata** Pfeiffer Ferdinand bizományaiban könyvpiacon bocsátott s így a nagyközönség részére is hozzáférhetővé tétetett. A törvényjavaslat ára 1 frt, indoklásáé 1 frt 50 kr.

— **Zendülés az államfogházban.** Különös benyomást tettek az olvasóra a napi lapok azon közleményei, melyek a szegedi államfogház lakóinak elégedetlenségéről adtak hírt. Nem szólunk itt a szükséges egészségügyi intézkedésekről, a melyek keresztülvitele igazán fontos érdek. De bizony másrészt az államfogháznak nem szabad amolyan elegáns internátusnak lenni, a milyennek a t. államfogoly urak szeretnék tenni, a hol ők azt tehessék mindenben, a mit akarnak, ki-járhassanak (vagy kimáshassanak) mikor nekik tetszik, mulathassanak, a hogy csak jól esik. Az államfogház *büntetési nem*, benlakói az állami jogrend ellen vétettek és nem azért zártak el, hogy ott uraskodjanak és kijövetelük után eldicsekedjenek a kitűnő életmóddal és jó mulatsággal, hanem, hogy megérezzék a szabadság elvonásával járó hátrányokat. Épp azért eltiltandónak tartjuk az államfogolyoknak a *kártyajáték* minden nemét, mert nem igen emeli az állam tekintélyét az, ha a párbajozó urak játékszenvedélyüknek az államfogházban is hódolhatnak.

— **A kolera és a Btk. 77. §-a.** M. é. november 8-án egy teherhajó érkezett meg Budapesten, melynek kormányosa november 12-én kolerában halt meg. E miatt ezen hajó vesztégar alá helyezettett és a hajó őrizetére a központi járványbizottság rendelkezése folytán egy hajós és ennek fia lett kirendelve. A hajós is megbetegedett és m. é. november hó 16-a és 17-e közötti éjjelen fia egyedüli jelenlétében meghalt.

Erre a fut oly félelem szállotta meg, hogy a hajót oda-hagyta és a legközelebbi gőzessel hazautazott. E miatt a Btk. 316-dik §-a alapján közegészség elleni vétség miatt vádatotott a budapesti kir. büntető járásbírósnál. A járásbírósnál azonban 8909/93. sz. ítéletében felmentette vádlottat a Btk. 77-dik §-a alapján, mert a gyors egymásutánban bekövetkezett két haláleset, mely két erőteljes férfit aránylag rövid idő alatt leterített, a gyenge és betegesnek látszó ifjában oly félelmet és ijedelmet keltett fel, mely határozottan a vis major jellegével bírt, mely saját életét is veszélyeztette, s mely őt a hajó mielőbbi elhagyására kényszerítette.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— **Izraelita házassági jog Württembergben.** A württembergi házassági jog az izraelita házasságok felbontásánál azt írja elő, hogy az illetékes törvényszék a vallási szabályok és a talmudi jog commentárjai alapján dönt. Egy nemrég előfordult esetben az országos főtörvényszék a házasságot a férj rosz magaviselete folytán felbontotta, úgy hogy az indokolásban a *Schulchan Aruch* című 16. századbeli talmudcommentár *Ebenhézer* című fejezetére hivatkozott, és a birodalmi törvényszékhez intézett semmiségi panasz a *Schulchan Aruch* jogtételeinek hibás alkalmazására támaszkodott. A semmiségi panasz szerint ugyanis a *Schulchan Aruch* úgy lett volna értelmezendő, hogy a férj rosz magaviselete csak akkor ok a házasság felbontására, ha vagyoni kárt okozott. A birodalmi törvényszék azonban a semmiségi panaszt elvetette.

A francia bíróságok — Code civil 14. és 15. §§-ai szerint — francia felperesnek külföldiek elleni minden ügyében föltétlenül illetékesek. Külföldiek egymás közti pereinek illetékessége nincs törvényesen szabályozva; a joggyakorlat, mely kezdetben abból indult ki, hogy az igazságszolgáltatás oly valami, a mivel az állam csak a saját alattvalóinak tartozik, csak nagyon kivételesen engedte meg, hogy külföldiek francia bíróság előtt perelhessenek. Mindkét szabály helytelenségét rég felismerték Franciaországban, de csak az utóbbi elvet enyhítette némileg a gyakorlat, és ezt is csak vagyoni jogi perekre nézve. Gyökeres átalakulást tervez e tekintetben az 1890-ben beterjesztett perrendtartási javaslat, melyről a Journ. de Droit int. privé legutóbbi füzetében értekezik *Moutier* semmitőszéki ügyvéd. A javaslat szerint a külföldi, ha nem lakik Franciaországban, csak akkor idézhető francia bíróság elé oly ügyekben, melyek nem keletkeztek és nem teljesítendőek Franciaországban, ha a külföldire saját hazájának bíróságai illetéktelenek, vagy ha az ottani törvények szerint a francia hasonló esetben ott megperelhető volna. Továbbá a külföldi is francia bíróság elé idézhet akár francziát akár külföldit mindazon esetekben, melyekben ezt a belföldi teheti. Az értekező teljesen hozzájárul ezen elvekhez, és helyesli különösen azt is, hogy a külföldiek, kik Franciaországban laknak, még status-ügyeiket is a francia bíróságok elé vihessék. Helyesebbnek tartja ezt, mint az Institut de droit international által javasolt szabályt, mely szerint ilyen ügyekben lehetőleg azon ország bírósága ítéljen, melynek törvénye alkalmazandó. Ezen utóbbi szabály úgy sem volna alkalmazható ott, a hol a kérdés egy más ügyben incidenter merül fel, vagy a mikor a külföldinek lehetetlen a saját bíróságához fordulnia; más esetekben meg nagy hátrányokkal járna a külföldi bírósághoz való utasítás, különösen oly ügyekben, a hol a Franciaországban történt tények mérlegelése a fődolog, mint pl. a válópereknél.

Büntetőjog.

— **A védő kérdésési joga.** Egy német bíróság előtt a védő az egyik tanuhoz azon kérdést kívánta intéztetni, hogy áll-e egy másik tanuval nemi viszonyban; a bíróság a kérdés feltevését megtagadta, azon alapon, hogy a tanu szava-hihetősége ellen semmi sem szólván, a kérdés feltevése szükségesnek nem látszik. A birodalmi törvényszék az ezen intézkedés elleni semmiségi panasznak helyt adott, azon indokolással, hogy csak oly kérdés feltevése tagadható meg, a mely alkalmatlan vagy nem a dologhoz tartozó, ellenben azon alapon, hogy «a kérdés feltevése nem szükséges», azt megtagadni nem lehet.

R. Zs.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 frt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A párbajkérdés. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől. — A régi magyar ügyvédség. — *Jogirodalom*: Szemle az egyházjogi irodalom köréből. Geschichte des Canonischen Eherechtes zum Verfall der Glossenliteratur. Von Joseph Freisen. Dr. REINER JÁNOS budapesti ügyvéd, egyetemi m.-tanártól. — *Törvénykezési Szemle*: A felülvizsgálat értékhatára. Dr. HEXNER GYULA lipót-szt.-miskolci ügyvédtől. — Helytelen cégbejegyzés. *M—s L.* — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet*: Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A párbajkérdés.

Különös érdekességet kölcsönöz nálunk a belga szenátus által módosított *Conninck*-féle párbajtörvényjavaslatnak az a hír, mely szerint a magyar igazságügyi kormány által szerkesztett, ugynevezett Schedius féle büntető-törvényjavaslat ez év őszén a képviselőház igazságügyi bizottságának tárgyalása alá kerül.

A belga javaslat, úgy eredeti, mint módosított formája szerint eléggé ismeretes, és ezuttal elég lesz két legfontosabb intézkedését kiemelni. Az egyik az, hogy a párviadal vétségét 5 évig terjedhető *börtönnel* bünteti, a custodia honesta kiváltságát — megfelelőleg a belga börtönrendszernek — elejti; s a törvénysértést mint ilyet, más törvénysértésektől a büntetés neme által meg nem különbözteti.

A másik pedig az, hogy a *feltételes elítélés* kedvezménye alól a párbaj tetteseit és részeseit kizárja.

A Schedius-féle javaslat álláspontja ettől lényegesen különbözik. Ez a javaslat a feltételes elítélést, úgy látszik egyenesen a párbaj vétség tettesei és részesei számára alkotja meg, s ezzel megfelel annak az iránynak, a melyből a törvény kiindult, s a melyet a bírói gyakorlat a tulzásig vitt.

A javaslat átvette a feltételes elítélés intézményének eszméjét a belgáktól, azonban az az intézmény a melyet felépít, nagyon messze visszamarad az ő modelje mögött.

Ha államférfiu, vagy törvényhozó idegen elvet vagy intézményt ültet át honi talajba, igen helyesen tenné, ha ezt az intézményt csak a *beneficium inventarii* mellett venné át!

Belgiumban a feltételes elítélést a nyomor vagy az emberi szenvedélyek által félrevezetett vétkesek számára alkották meg, azért, hogy az első ízben bűnözők erkölcsi megmentését lehetővé tegyék, a párviadal tettesét pedig annak beneficiuma alól kirekesztették. Célja szemmel láthatólag a *javítás*.

Magyarországon a feltételes elítélést úgy tervezik, hogy azoknak jusson, a kik *államfogházba* kerülnének (az esetek 90%-nál párviadal vétségeért), meg aztán mellékesen a 20 évesnél ifjabb tettesek számára, a mennyiben az általuk elkövetett cselekmény 1 évi fogháznál súlyosabban nem büntetendő, szóval azon esetekben, midőn a bíróságnak különben is joga van fogházbüntetés helyett a fiatal törvénysértőt *javitóházba* küldeni. Nálunk tehát azon feltételes elítélés, a melyet a többször említett javaslat contemplál, valami nagy hézagot nem pótol, annak egész más lesz az *értelme*, egész más lett a *hatása* mint a belga intézménynek, — beneficium, előre számításba vehető kibuvó lesz a mi jogrendszerünk protectiós büntetése, a párbajozók számára.

Ezen soroknak az a célja, hogy a párbajügyet, nem csak mint *kriminalisztikai*, de mint *társadalmi* kérdést is

szóba hozza. Mert a két kérdés egymástól el nem választható. A kettő között pedig ezt a társadalmi kérdést illeti az elsőbbség: *Van-e szükségünk a párbaj intézményére?*

Sajnos, erre a kérdésre *absolut* feleletet adni nem tudunk. Magyarországon a büntetőjog a becsületet valami bagatel jószágnak, a becsületsértést pedig valami *bagateldeliktumnak* tekinti. A közfelfogás aztán oda jutott, hogy ritka esetek kivételével a bírói elégtételt nem becsülik többre annál az 5—10 frtnál, a mely összeg büntetés gyanánt kirovatik. Ez a büntetés pedig nem megtorlása a becsület sérelmének, nem kiegyenlítése az okozott jogtalanságnak, nem helyreállítása a megrendített polgári önérzetnek: hanem valami formális büntetés, formális elégtétel, a melyet a köztudat és a társadalom balitélete sem büntetésnek, sem elégtételnek nem tekint. Ez a *balitélet* aztán valósággal *kényszeríti* az egyént, hogy miután a modern társadalom intézményei között reparációt nem talál, a középkorba menjen vissza azt keresni!

A párbajkérdésnek ezt a vonatkozását ismerik el mindazon törvények, a melyek a párviadalt, mint különös büncselekményt elismerik. Nem arról beszélünk most, hogy ez a elismerés helyes-e vagy nem; mi egyszerűen regisztráljuk azt a szomorú igazságot, hogy a társadalom a párbajt azért *tűri*, mert nem képes *pótolni*. Az, hogy enyhén vagy súlyosan, custodia honesta vagy infama által sújtsa-e a törvény a párviadalt, az ebben a kérdésben mellékes, a fődolog az, hogy kiirtani nem képes, a míg más intézményt nem állít a helyére!

Most már avval kell még számot vetnünk, elég-e ennek a társadalmi szükségnek a szempontjából az a protectio, a melylyel a párbaj eddig birt, vagy szüksége van-e még a középkornak a Schedius-féle magyar kormánytervezetre is? Szükséges-e éppen a husz évesnél ifjabb párbajozóknak büntetlenséget helyezni kilátásba? Ezek vivják-e azon párviadaltokat, a melyekbe a helyrehozhatatlan sérelem ragadja az önérzetes embert? E kérdésekre talán nem is szükséges felelnem.

De hát akkor miben áll a belga javaslat jelentősége? Az eredeti tervezet, a mint azt egy ultramontán államférfiu, Conninck báró szerkesztette, *drákói* büntetéseket tartalmazott. A belga szenátus átalakította ezt a büntetési rendszert egyszerűen *szigorúvá*. A protectionnak azonban véget vetett. Sem a szigor, sem a kegyetlenség nem fog a párbajnak határt vetni, a míg azt a társadalom az erkölcsi sérelmek teljes helyreállítására alkalmas intézmény által feleslegessé nem teszi. Így hát ma a párbajnak nem *megszüntetéséről*, hanem csak *csökkentéséről* lehet még szó. Azonban a vétség *kiváltságoldsa*, a melylyel a büntetőtörvény a nemes ifjuságnak a custodia honesta-t helyezi kilátásba, éppen nem alkalmas a párbajozók számának csökkentésére. Ehez erősebb eszközök kellenek, szigorubb büntetés kell, *bűnhődés* kell az államfogházak jókedvű séjour-jai helyébe.

A mi pedig a társadalmi kényszert illeti, annak bírása csak a társadalom lehet maga. De hát van-e külön organuma a társadalomnak, a melylyel ez saját szempontjait, saját életfelfogását, saját erkölcsiségét a bíróság merev joga elé helyezheti? Van: *Az esküdtszék.* Dr. Bleuer Samu.

A régi magyar ügyvédség.¹

Hazánkban jelenleg az iskolai pályáját bevégző ifjú «de regula» egy évig in partibus akár ügyvédnél, akár szolgabíró-, vagy alispán-, 's megyei főjegyzőknél kitöltvén patvariáját, a' kir. t. hitesjegyzők sorába felvétetik, s itten is egy évet in regula kitöltvén, ügyvédi vizsgálatra bocsátatik, melly szó- és írásbeli: az első a' kir. tábla választmánya előtt történik, 's ha elegendő tudománnyal bírónak talál-tatik az egyed, írásbeli vizsgálatra eresztetik akként: hogy az elejébe kitűzött tárgyat, társaival bezárva, kidolgozni tartozik, 's ezután az ügyvédi eskületételére bocsátatik, és oklevelet nyer. — Ez ügyvédi vizsgálati rendszer valamint csak a' jelen században lőn ekként megalapítva, akként az előtt az ügyvédek vizsgáztatásában nem ugyanazon rendszer tartaték; volt idő, mellyben csak szóbeli vizsgálat kívántaték, ezenfelől mindenik hatóság maga vizsgálá ügyvédjeit, 's e' szerint csak saját körében ügködhetők. — Nem különben szinte az ujabbkorban jött bé az ügyvéddé felesküvőkötői reversalisok kivétele. Az ügyvédi oklevél 1836-ki országgyűlés óta magyar nyelven adatik ki, 's az ügyvédi esküt is magában foglalja; mellyet azonban daczára az oklevél szavainak, egyre deák nyelven tesz le. Váltó ügyvédjeink vizsgáztatása iránt mindenki előtt tudvák a' kiadott k. k. utasításnak rendelkezései; Egyébkint:

1) Eljárására, mint már mondva volt, megbízás, vagy ügyvédi vallomással kell ellátatnia, különben nyelvváltsággal bűnhődik: «nunquam ad fortunam sine literis procuratoriis, revisionalibus, et plenipotentiaris agat, alioquin dignus poena emendae linguae».

2) A' felváltalt ügyet jó lélekkel vinni tartozik.

3) Mi előtt a' pervelejébe bocsátkoznék, a' törvény rendelte kifogásokkal kellőleg éljen, azonban

4) haszontalan kifogások, 's feleselésekkel élnie nem szabad: «a frivolis exceptionibus abstineant!» 1723: 38, 3. §. «secus seu ejusmodi profusas allegationes, seu ultra tres a modo deinceps inducendas exceptiones, reliquas quibusvis iudicibus praescindere incumbet». U. o. §. 4. 's ezért

5) Minél rövidebbek legyenek feleselései: «quam brevissime modoque antiquitus observato, ac sine multis ambagibus, inutilibusque deductionibus cum moderamine allegent». 1723: 38, 1. §. miért

6) legot a' törvény szelleméből meritse okoskodásait: «magisque legibus, et rationibus legi conventibus, quam verbis insistant». U. o. 2. §.

7) Csak törvény nemléttében hivatkozhat gyakorlatra: «lege deficiente consuetudinem urgeat». II. 2.

8) Előterjesztéseiben mérsékelt, 's illedelemmel legyen mind a' bírák, mind a' felek iránt.

9) Tehetségében áll a' pert letenni, főnökeiket, vagy megbízóikat haszonnal, 's azok javára kétszáz forintig kötelezni, helyettök peralkura lépni, eladást tenni, zálogosítani II. 81. a' mit ugyan ily szélesen csak a' rendes házi ügyvédek-ről kell érteni, másokról pedig csupán az illető, 's hűségökre bízott ügyre nézve, ha hasznosnak látják, 's a' kérdésben, mig t. i. a' főnök tanácsát kikérhetnék, veszély forogna.

10) Ha az ügyvéd valamelly birságba esik a' perben, a' bírói foglalat a' megbízó javaiban vitetik véghez, a' kinek nincs viszonykeresete ügyvédje ellen: «§. 3. Ubi autem in birsagiis convincentur, statim post finem litis, et causae decisionem, de bonis, et possessionibus sui principalis, tam ad partem iudicis, quam etiam adversarii satisfiat». Math. VI. Ez mivel ő maga az oka, hogy ilyen ügyvédet választott magának; de ha mocskos, és sértő feleseléseit a' főnök kiakarta töröltetni, vagy visszahuzatni, 's az ügyvéd ezt meg nem engedé, ő maga lakol.

11) Nem szabad az általok folytatott perben biráskodniok: «Hoc autem sciendum est: quod homo Regius, seu Palatinalis in eadem causa (qua evocationem, vel aliam executionem fecerit) Procurator seu Advocatus esse non poterit §. 1. namsi quispiam homo Regius, vel Palatinalis atque etiam Procurator in una, eademque causa repertus fuerit; — contra eum, adversus quem Procuratoris officium gerit, vel gesserit, in suo homagio de facto convinceretur» okát ennek a' 2-ik §-ban ekként adván: «Procurator pro actore aestimatur. Nam agens et opponens est, sicque iudex et actor esse deprehenditur. Nemo autem in una eademque causa actor et iudex simul esse permittitur; ideo in homagio suo merito convincetur». II. 22.

12) Nem szabad a' per hanyad részéről avagy valamelly nyereségi részről azaz: rendkívüli jutalmazásról a' perben győzelem esetére egyezkedniök: «Advocati de quotta litis ex parte acquisitionis cum causantibus convenire non poterunt». 1723: 38, §. 5.

13) Tiltatnak oly adományok nyeresétől, mellyek főnökeik jogát érdeklik. 1609: 36. és 1655: 32. de fenhagyatik, hogy magát esküvel tisztithassa az alól, hogy nem a' hivatalosan forgatott levelekből jutott volna tudomására az adományos jognak erőtlensége.

14) Soha nem szabad ügyének megnyerése végett semmimű álfogás-, vagy csalárdsággal élnie II. 83. §. 5. «fraus et dolus patrocinari debet nemini».

15) Mátyás király VI-ik decr. 69-ik czikkje szerint legfeljebb 14 ügyet vállalhatott el az ügyvéd.

Váltó ügyekre nézve legujabban alkotott törvényeink megkívánják; hogy váltóügyvéd bizonság levele előmutatása mellett magát azon váltó törvényszéknél bejelenteni tartozzék, melly őt a' kebelebeli ügyvédek sorába beigtatja, az ily váltóügyvédek pedig azon kiváltsággal bírnak, hogy mihelyt számuk a' váltó törvényszék helyén négynél többre megyen, gondnokságra kizárólag csak ők fognak kineveztetni II. 220. §; továbbá

Ha a' váltóügyvéd valamelly pernek vitelét magára vállalta, szolgálatát védenczének egyedül a' váltó törvényszék előtt szabad felmondania, 's még ezután is, ha az illető fél más ügyvédről nem gondoskodott, köteles azt a' felmondástól számítandó három hónap elteltéig védelmezni. 223. §. Végre

Váltóügyvéd azon egy perben mind a' két félnek ügyét sem egyszerre, sem egymás után nem védelmezheti II. 224. §.

Ügyvédeink járandóságaira nézve: a' bíró tiszte az ügyvéd díjját ügyességének 's felváltalt munkájának tekintetbe vételével lelkiismeretesen megszabni: «occasione autem limitationis eorundem salarii, in processibus causarum per iudices fieri solitae, idem a modo etiam deinceps (habita tamen Advocatorum experientiae, habilitatis, et insumpti, ac insummendi laboris debita ratione) iudices, conscientiose limitabunt». 1723: 38. 6. §. Váltó ügyekben, ha a' pert bevégezte, vagy arról a' főnök mondottak szerint lemondott, munkadíjt követelhet, akár elvesztette, akár megnyerte a' pert, 's e' díjját a' váltó törvényszék, méltó tekintettel az ügyvéd munkájára, végitéleteiben mindig meghatározza, 's az ily ítéletnél fogva, az illető ügyvéd, az abban meghatározott ügyvédi díjra nézve szinte, mintha váltólevél volna, váltói keresetet indíthat fizetni nem akaró védencze ellen. XV-ik t. II. t. 225. 's 226. §§.

Büntetését ügyvédeink vétségeinek, törvényeink következőkben határozzák:

1) *Nyelvváltság*-ba esik az ügyvéd a) ha megbízás, azaz ügyvéd vallomás nélkül ügködne; ha a' nélkül áll a' felperes mellett, az alperes feloldatik, azon kívül a' felperes elmarasztaltatik az alperes költségeiben, 's ugy nevezett kir. bíróságban, melly 6 nehéz girát teszen II. 86. épen ugy mintha fel nem vette volna a' pert; az alperes pedig, ki

¹ Befelező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 32 és 33. számban.

mellett az ügyvéd netalán vallomás nélkül állott, úgy büntetetik, mintha meg nem jelent volna. — Ha végre egyik ügyvéd sem bizonyíthat megbízást, a' határidő elenyészik. — *b)* Ha megbízásának ideje már elelt, kivévén, ha nyilvánosan tudatik, hogy annak rendszerinti ügyésze, kinek viszi ügyét. — *c)* Ha a' főnök által peralkunál fogva megszüntetett pert újra feléleszti, folytatja, felljebviszi, ha szinte törvényes megbízottja volna is. — *d)* Ha a' szóváltásban sértő szókkal él II. 72. — A nyelvváltás 100 forintot teszen; ha tüstént letétetett, a' nehéz gira könnyüvel váltathatik meg, különben az egészet kell fizetnie, 's míg meg nem fizetetik, az elmarasztalt ügyvéd nem ügködhetik azon törvényszék előtt.

2) *Hallgatás* vagy *nyelvkötés* szabatik az ügyvédre a' hite és hivatala ellen elkövetett vétek miatt, mellynél fogva más ügyeit ne vihesse, ezen okokból: *a)* ha az ellenféllel összeszövetkezik; *b)* ha igaz ok nélkül, idején kívül hagyja el főnökjét, 's az által neki kárt okoz; *c)* ha a' barátságos egyezést akadályozza; *d)* ha törvényes hatóság rendelkezéséből sem vállalja fel a' szegény ügyét; *e)* ha hamis leveleket csinál, vagy ilyesekkel tudva él, 's azokhoz ragaszkodik; *f)* ha a' pernek egyrészéről a' védettel egyezkedik; *g)* ha többszöri intés után is a' pert huzza; *h)* ha a' bírót megsérti. — Addig terjesztetik ki, meddig az azt rendelő bírónak hatósága terjed.

3) *Böcstelenség* alá esik a' hamis levél csinálók ügyvédje, mint szinte az ellenféllel egyetértő ügyvéd 1567: 27. 4. §.

Vannak e' büntetéseken kívül mások is említve törvénykönyveinkben, milyen p. o. Math. k. VI. decr. 7-ik cz. 6. §. melly szerint az ügyvédek «capiantur, si prorogatum indebitam et falsam impetraverint, quousque emendam linguae non solvent». Ide sorolható a' kir. táblának 179-ik évi ápril. 4-én és a' hétszemélyes táblának azon évi szeptember 26-án, Czagányi, másként Hortikovics András ellen hozott ítélete, mellyben «ob indecentia, et contra dignitatem Dicasteriorum endentia in instantia exposita verba, poena aresti in vinculis exigenda dictatur in causa tabulari sub actoratu fisci regii decurrende». —

Ügyvédekink eddigelé társulatot nem képezének; — történtek ugyan e' részben indítványok, — azonban süker nélkül hangozván el; ekként 1832-ik évben társaságba kívánczók alakulni a' pesti ügyvédikar, jogszótárt kidolgozandó; — azonban mindjárt kezdetben, noha a' k. Curia egyező határozatát adá a' leendő ügyvédi gyülekezetekre — azért-e, mivel — egy igen jeles ügyvéd urnak nem régiben nyilvánított szavai szerint — «mindnyájan magyarok vagyunk» — vagy egyéb akadályok közbejöttével sirját találá az indítvány. Legközelebb ismét, ugymint folyó évi junius 19-kén a' kir. Curia kapujára szegezett előleges felhívás következtében nyilvános összejevetet tarta a' pesti ügyvédikar. — Mi akkoron már bevégezendők valánk jelen sorainkat, óhajtvá várdalánk az ülés kezdetét, 's csak hamar R. Enzsel Sándor úr tevé indítványát, mellynek azonban sajátlagos célját, szerényen kéntelenítetünk meg vallani, tisztán felfogni elégtelenek valánk; anyit azonban megértők, hogy oly számosak levén az ügyvédikar egyedei, kik egymást nem csak nem ismerik, de még csak egy lételéről is mit sem tudnak, ezokon együlést látszék kívánni, 's terve, a' menyiben mi felfoghatánk, oda járult: alakulna az ügyvédikarból választmány, nehezebb eldöntésű jogtárgyak előfordulta alkalmával egybeülendő, tanácskozandó, 's az egyednek utasítást adandó, továbbá általános javítások említették a' gyakori visszaélések ellen, mint szinte az ily összejevetelek által eszközözendő kölcsönös ismerkedés az egyedeket egymás barátvá teendi. Végre a' többség a' helyzetnek általános javításával 's e' részben némelyek egyes indítványokkal kívántak foglalkozni, 's mindenek előtt a' kir. személynök eö excellenciájának e' tanácskozások tartására engedelmét kikérni, — a' gyűlés azonban annak nyilvánítása mellett, hogy a' mondott hó 21-én ismét összegyülekezend, eloszlott; — 's a' most mon-

dott napon elnöknek megválasztott Benyovszky Péter úr többnemű tárgyakkal vitatgatása után kijelenté: miként mindenek előtt az ügyvédikar jelentené ki: valljon csupán gyülekezet- vagy épen egyesület formában szándékozik magát alakítani? 's ez elfogadtatván, közfelkiáltással választmány nevezteték, a' mondott kérdést, és tervet kidolgozandó, a' választmány tagjai következők: Ádám Ferencz, Ágoston József, Csanády Ferencz, Enzsel Sándor, Háder György, Hubay József, Illés Ádám, Kapczy Tamás, Karlovsky Sigmund, Kossuth Lajos, Lissovényi László, Luka Ferencz, Román József, Serjáv Antal, Simon Florent, Sztrokay Antal, Tabódy Pál, Tolnay János, Tóth Lőrincz, Ujváry Mihály, Zsivora György uu. a' választmány üléseit f. évi szeptember 15-én kezdendi meg; 's legelső ülését a' mostani Elnök alatt tartandja, további üléseiben korelnök választandó ülésenkint a' választmány köréből. Határozatra hét tag szükséges, ülések nyilvánosak, ezért mindenkinek tanácskozási, de csupán a' választmány egyedeinek adatik határozó szavazat. Csanády Ferencz és Tóth Lőrincz uu. jegyzökké választatvák, 's jelen üléstől jegyzőkönyv vitele határoztaték. Mi szívünkben örövendve a' kezdeménynek dús sükert óhajtunk, azonban országos intézkedést, gondolunk egyedül biztosnak a' lehető visszaélések, és még — ellen.

Jogirodalom.

Szemle az egyházjogi irodalom köréből.

Geschichte des Canonischen Eherechtes bis zum Verfall der Glossenliteratur v. Dr. Joseph Freisen. Zweite, mit einer Vorbemerkung vermehrte Ausgabe. Paderborn 1893. 958. l.

Valódi tudós s egész ember munkája. A mű maga, mint tudományos alkotás mindenkor számot fog tenni; azonban ezen második kiadáshoz irt bevezető észrevételek fokozottan kiemelik írójuk írói s tudós jellemét és nevét, a midőn azokban Freisen beismeri műve legérdekesebb részére nézve tévedéseit és elejti az általa construált copulationalis theoriát.

A mű második részében — a mely jelen másdik kiadásban is változatlanul le van nyomtatva — Freisen a házasságkötés kellékeiről beszél, s itt felállítja azon tételt, hogy a canoni jog szerint a házasságra irányzott akarattal — effectus maritalis, consensus de praesenti — végzett elhálás — copula carnalis — köti meg a házasságot.

Ezen elméletét construáló tanulmányát előzőleg az Archiv für kath. Kirchrecht-ben közölte, a minek eredménye számos alapos bírálat és tanulmány volt, még pedig részben a theoria mellett, részben ellene.

A theoria követői közül Meurer és Lämmer később elejtették azt.

Az ellene irt dolgozatok közül különösen jelentékeny Sehling lipcsei egyet. magántanárnak műve: Die Unterscheidungen d. Verlöbnisse im kanonischen Recht és Scherer gráci egyet. tanár bírálata az Archiv f. kath. Kirchenrecht 1891. évi folyamában.

Főleg ezen dolgozatok hatása alatt Freisen revisio alá vette theoriáját, s azon eredményre jutott, hogy az nem tartható.

Ezért irta meg az Archiv f. kath. KR. 1892. évi folyamában Zur Geschichte d. canonischen Eherechtes cikkét, a melyet csekély változtatással most ezen második kiadásba bevezető észrevételek gyanánt lenyomat.

Ezekben kimondja, hogy a házasságkötésre vonatkozó előbbi nézetét föl kell adnia; elmondja, hogy helytelenül fogta fel a jus naturae fogalmát, ezért helyteleneknek kellett lenniök az azokból vont következtetéseknek is és kijelenti, hogy a copulationalis theoria tarthatatlan, s mindezen — saját, nézeteire alkalmazott éles — kijelentéseit indokolja is.

Az egész munka hat fejezetre oszlik, s tárgyalja a házasságjog forrásairól s irodalmáról szóló bevezetés után

1. a házasság fogalmát s lényegét 2. a házasságkötés lényeges és nem lényeges alaki kellékeit, 3. ugyancsak anyagi kellékeit — itt adatntak elő az akadályok —, 4. az elválás tanát, 5. a házasság hatásait s 6. a törvényhozási és fölmentési jogot.

Magyarország és a magyar literatura csak annyiban nyer helyet e műben, hogy a 149. lapon Kováts Gyula A házasságkötés Magyarországon című művéből — e műnek az archiv f. kath. KR. 51-ik kötetében foglalt bírálata alapján — felhasználja Kálmán királynak házassági törvényét.

Freisen művéből jelenleg csak a házasságkötésre vonatkozó részt és a bevezető észrevételeket kívánom ismertetni.

Freisen abból indul ki, hogy a katolikus egyház a házasságkötés kérdésében a zsidó joghoz alkalmazkodik.

A zsidó jog szerint az atya, vagy ennek hiányában az anya keres fiának, vagy ez maga keres magának feleséget.

A nő oda ígérese, — a mit később Schidduchinnak neveztek, — azonos a mi mai eljegyzésünkkel, s figyelmen kívül hagyását büntették.

Ezen egyszerű ígéretet követte a tulajdonképi eljegyzés — a Kidduschin, — mely 1. pénz nyújtása, vagy 2. az eljegyzést tartalmazó okmány átadása, vagy 3. elhálás által történt két tanu jelenlétében s ünnepélyes szavak kíséretében.

Az eljegyzés ez után 10 tanu jelenlétében megáldatott.

Az elhálás általi eljegyzést a Krisztus utáni 5-ik században büntetés terhe alatt eltiltották.

Az eljegyzés után a menyasszony rendszerint még 12 hónapig szülei házában maradt.

Ezen idő lejártá után a jegyes barátai és zene s más szertartások kíséretében házába vitte menyasszonyát, s itt a lakoma után a menyasszonyt külön szobába vezették; ezt később Chuppa, mennyezetel helyettesítették, a melyben a menyasszonyi ágy állott, s a hová a jegyesek a jelenlevők áldásai között vonultak vissza.

Szükséges volt még a Ketuba, a donatio propter nuptias biztosítása, mely eredetileg a nő vételára volt, s később a házasság felbontása esetére lett a nő részére biztosítva.

A zsidó házasságnak nincs templomi jellege, nincs itt szó és szükség papi áldásra.

Az eljegyzés nem létesíti a házasságot, habár a menyasszony némileg a feleséghez hasonló helyzetbe jut; így ha az eljegyzés után mással közösül, házasságtörőként büntetik, s az eljegyzés felbontása a házasság felbontásához hasonló föltételekhez van kötve.

Az eljegyzéshez kell járulnia a férj házába vitelnek, s az átadásnak s főleg az elhálásnak.

A források a házasságkötést a közösülés kifejezéseivel jelzik, sulyt helyeznek az unitas carnisra.

Ezzel állnak be a házasság hatásai, a sógorság, a házasság vagyoni jogi következményei.

A nemi közösülés házasságra irányzott akarat és eljegyzés nélkül is házasságkötő erővel bír.

Vagyis a házasság csak az elhálás után tekinthető létezőnek. — (13. §.)

A régi római jog nem tartalmaz a házasságkötésre vonatkozó rendelkezést, csak a házassággal kapcsolatos manus, vagyis a férjnek neje feletti hatalmi viszonya mikénti megszerzéséről rendelkezik.

A manus megszerzettetik per confarreationem, per coemptionem és usu; az első vallási szertartások között végbenő actus, a másik formalis, később szinleges vétel, az utolsó az egy évig megszakítás nélkül gyakorolt elhálás útján létrejött elbirtoklás.

Később ezen manussal egybekapcsolt házasságok helyét a manus nélküli házasságok foglalják el.

Ezekre nézve azon elv állott, hogy nuptias consensus facit; de ez csak annyit jelent, hogy a házasságkötésnél csak a consensus lényeges, egyéb formaságot nem kell szükségképpen betartani.

Azonban a consensushoz hozzá kell járulnia a tetteges életközösségnek, mi rendszerint a férj házába vitel — deductio in domum mariti — útján történt.

Ez előtt nem állanak be a házasság jogi hatásai.

A házasságkötést megelőzi az eljegyzés — sponsalia —; ez nem egyszerű pactum de contrahendo, mert az eljegyzés a menyasszonyt a feleséggel sokban hasonló helyzetbe hozta; így a menyasszony is büntethető házasságtörés címén, új eljegyzés a réGINEK felbontása előtt, infamál, s még más viszonyokban is létezett hasonlatosság. — (14. §.)

A régi german jogra nézve a legújabb időkig azon nézet uralkodott, hogy a házasság az elhálás által köttetik. Sohmn szembeszállt ezen nézettel.

Szerinte az eljegyzésnek — desponsatio — van házasságkötő ereje, mely a házasságot, mint jogviszonyt teremti meg, a tényleges életviszonyt az összeadás állapítja meg.

Sohmtól eltér Löning és utána Schewel.

Szerintök az eljegyzés jogcíme az összeadásnak.

Az eljegyzés a férfi és a nő gyámja között létrejött szerződés, mely szerint a gyám arra kötelezi magát, hogy a nőt s az a feletti mundiumot a férfira ruházza, a ki viszont meghatározott vételár fizetésére és a nő hazavitelére kötelezi magát.

Ennek a végrehajtása az összeadás.

Az eljegyzés és összeadás együtt kötik a házasságot.

Ezen nézet sem helyes, mert itt összetévesztik a nő feletti mundium megszerzésének kellékeit a házasságkötéssel, mivel a házassággal rendszerint a mundium is megszereztetik; azonban léteznek házasságok mundium nélkül is, s megszerezhető a mundium a házasság megkötése után is és el is vesztheti azt a férj.

A népjogok csak a mundium megszerzésére nézve tartalmaznak rendelkezéseket, azonban a házasságkötést nem szabályozzák.

A házasság a házasságra irányzott akarattal véghezvitt elhálás által történik.

Erre nézve a forrásokban is találhatók nyomok.

Igazolja ezt a Morgengabe intézménye is, a melyet a férj az első éj után ad nejének annak jeléül, hogy a házasság megkötött; hogy ez nem a szüzesség jutalma, praetium pudicitiae, mutatja az, hogy az özvegy házasságánál is alkalmazásban van.

Támogatják e felfogást Lehmannak az északi germanok jogviszonyaiban eszközölt kutatásai.

E házassági vagyoni jogok a sváb, frank, bajor, westfáli jogok szerint az elháláshoz fűződnek, míg némely jogok még egy gyermek születését, vagy egy év s egy nap lefolyását kívánják ezen hatás előidézéséhez. — (15. §.)

Az egyház a házasságkötés lényegtelen kellékei tekintetében nem lévén meghatározott formaságokhoz kötve, a világi részről érvényben levő formaságokhoz alkalmazkodott.

Ily formaságok: 1. a nő megkérése a felette hatalommal bíró személytől; 2. az eljegyzés; — azonban a házasság érvényes lehetett mundiumot adó eljegyzés nélkül is, ha csak a nő consensusával hozzájárult; 3. dotálás; 4. ezt követi megfelelő alkalmas idő múlva a nő átvétele, a nő felett hatalommal bíró személy kezéből és 5. a házasság megáldása, mely az elhálás előtt, vagy után fordulhatott elő.

Suly van fektetve arra, hogy a házasság nyilvánosan kötéssék meg.

A római egyház házasságkötési ritusát Miklós pápának a bolgárokhoz intézett levele tartalmazza, melyet Gratian hibásan közöl.

E szerint első a római jogi eljegyzés, mely a felek és a felettök hatalommal bíró személyek consensusa által köttetik, idegen személyek jelenlétében, az arrha, gyűrű és a dos és donatio följegyzését tartalmazó okmány átadása mellett.

Az eljegyzést követik alkalmas időben a nuptialia foedera, mely a templomban bemutatott mise, áldás és a feleknek adott fátyol nyújtásában áll.

Ez után a házasok az életközösség folytatása végett haza vitetnek.

Mindezen formaságok meg nem tartása nem tette a házasságot érvénytelenné. — (16., 17. §§.)

A mi a *házasságkötés lényeges kellékeit illeti*, arra nézve azt tartották, hogy az egyház a római joghoz alkalmazkodott; a mely nézet téves.

Krisztus és Szt. Pál is a zsidó jogot alkalmazzák, a midőn ismétlik a Genesis azon szavait, hogy erunt duo in carne una.

A szent atyák az elhálás jelentőségének kérdését rendszerint Mária és Szent József házasságának kérdésével kapcsolatban vizsgálják.

Szt. Ambrus látszólag azt mondja, hogy a consensus köti a házasságot, tényleg azonban azt mondja, hogy a közösülés egymagában nem elegendő a házasságkötéshez; mivel azonban a házassághoz szükséges az elhálás, azért Mária és József viszonya nem házasság.

Crysostomus és Hieronimus szintén e nézeten vannak.

Szt. Ágoston házasságnak tartja e viszonyt, s ennek indoklására azt mondja, hogy még a bonum prolis — a gyermek — is megvan e házasságban; hogy ez mi módon történt, azt nem vitatja.

Ezek azt mutatják, hogy a régi kor a zsidó jogra támaszkodott.

Ezen alapon állnak ezen kor egyházi és világi jogforrásai is.

Erről tanuságot tesz rheimsi Hinkmárnak, István gróf házassága felől irt véleménye.

E vélemény szerint a házasság szabadok között a megkérés, eljegyzés, dotatio, összeadás és az elhálás által köttetik meg, azonban tulajdonképpeni házasságkötő ereje az elhálásnak van, a többi csak előfeltétele annak, hogy az elhálásnak meg legyen a házasságkötő ereje.

Az elhálás előtt a házasság még fel is bontható, s a vagyoni jogosítványok is azzal állanak be.

A Gratian előtti gyűjtemények nem tartalmazzak közvetlenül oly adatot, mely a copulationalis teoriát támogatná, azonban sok oly helyet emlitenek, a melyből ezen felfogásra lehet következtetni. — (18. §.)

Gratian a házasságkötésre vonatkozó nézeteit a következő eset tárgyalásánál fejti ki.

Valamely szüzességi fogadalmat tett férfi eljegyezte magát. A nő azonban hűtlen lett hozzá, s más harmadikkal jegyzi el magát, s ezen viszonyt consummálja.

Az első jegyes visszaköveteli a nőt.

Gratian ezen esethez két kérdést fűz.

Az első kérdés egyik alpontja az, hogy házasság létezik-e az először eljegyzettek között? a második alpont az, hogy elállhatnak-e ettől?

Az általa felhasznált forrásokból vont eredmény ellentéteket tartalmaz, mert a források egy része szerint a házassághoz elegendő a felek consensusa, más része szerint szükséges ahhoz az elhálás.

De másfelől a desponsatio és a valóságos házasság, a sponsa és a valódi feleség között különbség létezik; így házasságtörés esetén a desponsatio felbontható, a valóságos házasság nem; hűtlenség esetén is más elbánásban részesül a feleség, s másban a sponsa.

Ezért fölteszi Gratian a kérdést: hogy miért nevezik a szent atyák mégis a jegyeseket házasoknak — sponsae conjuges?

Válasza az, hogy a házasság kezdetét veszi az eljegyzéssel s befejezését nyeri a közösüléssel.

Azért a jegyesek között is létezik házasság, de csak meg-

kezdett, ellenben az elhált házasság felbonthatlan házasság. Más megoldási kísérlete Gratiannak az, hogy a jegyesek — sponsae — csak a jövőre való tekintettel neveztetnek házasoknak, vagyis csak a nevet alkalmazzák reájuk a valódi lényeg nélkül.

Gratian végeredménye az, hogy a desponsatio, vagyis kölcsönös megegyezés nélkül a közösülés nem eredményez házasságot, s viszont a desponsatio elhálás nélkül be nem fejezett viszony.

A megkezdett házasság, a matrimonium initiatum felbontható, ellenben a matrimonium perfectum soha.

A mi az eljegyzés — desponsatio — erejét illeti, azt egy második consummált eljegyzés felbontja, még ha ezen első eljegyzés relativ, megáldás és hazavitel által van is megerősítve; a mely megerősített eljegyzés különbeni felbontását a törvény kifejezetten tiltja. — (19. §.)

Gratian közvetlen utódai az ő álláspontján állanak.

Paucapaleának a Decretumhoz irt jegyzetei szerint a nő nem térhet vissza az első férfőhöz, a kivel viszonya nem lett consummálva, ha a másodikkal a házasság el lett hálva.

Magister Rolandus szintén Gratiánt követi, nála is a megkezdett és a befejezett házasság fogalmával találkozunk; előbbi a jegyesek között áll fen, utóbbi a consummált eljegyzés.

A házassági viszonyok felbontására vonatkozó szabályok csak a megkezdett házasságra nézve állanak, a perfect házasság felbonthatlan.

Előbbi felbontható, ha a nő szüzességi fogadalmat tesz, szerzetbe lép; felbontja azt az eljegyzés után beálló lelki rokonság és sógorság; ha az elmebaj az elhálás előtt áll be, szintén van helye felbontásnak.

De Rolandus megtagadja a consummált második eljegyzéstől azon erőt, hogy az első nem consummált eljegyzést felbontsa.

A göttweigi codexből vett Tractatus de matrimonio és a Summa Coloniensis a nem consummált eljegyzés felbontásának 8 esetét sorolják fel.

Ezek még a Gratian-féle matrimonium initiatum és perfectum álláspontján állanak.

Hugo de St. Victor — † 1141 — nem kívánja meg az elhálást a házasság létrejöttéhez, csak a consensus legitimumust.

A Hugo St. Victornál kifejezésre jutó ezen elvet találjuk Petrus Lombardusnál is, a ki azonban nem fogad el minden eljegyzést valóságos házasságként, hanem felállít egy distinctiót, a mely szerint megkülönbözteti a sponsalia de futuro-t, és de praesenti-t.

Az elhálás nem szükséges a házasság létrejöttéhez, csak a consensus, azonban ily ereje csak a jelenre szóló consensus de praesentinek van meg; ez titokban is kifejezhető, csak bizonyításra szorul, a mely bizonyíték nyújtására a két fél vallomása elegendő.

Az ily consensus de praesentivel kötött házasságot nem rontja le a későbbi consummált desponsatio de praesenti mert az első házasság, érvényes házasság.

E tan Petrus Lombardus érdeme, s az egyház nem fogadta el.

Ezzel szemben a Gratian-féle tant fogadták el Simon de Bisiano, Rufinus Summája, Johannes Faventinus.

A Summa Parisiensis szerint a franc egyház az eljegyzéshez az áldást kívánja, hogy annak házasságkötő ereje legyen.

Cremonai Sicardus szerint közönyös, hogy az eljegyzés jelenre, vagy jövőre szóló; a határozó az, hogy meg lett-e áldva, vagy nem?

A Petri Exemptiones legum romanorumhoz irt glossa szerint is csak jövőre szóló eljegyzés forog fen, ha a felek csak pusztán szavakkal egyeztek meg, ellenben valódi

házasság áll fen, ha férfi és nő egymást kölcsönösen átadják és átveszik, a gyűrű átadása mellett.

A Summa Coloniensis szerint az eljegyzés az adásvételi szerződéshez hasonló, a melyhez járulnia kell a felek kölcsönös átadásának.

Szóval azon időben nem lehet a házasságkötés jogának egységéről szólni. — (20. §.)

Azonban a fejlődésbe belejátszik az egyházi törvényhozás is.

Már II. Incze — 1130—1143. — azon nézetet követi, hogy a jelenre s nem a jövőre szóló consensusnak házasságkötő ereje van, s nincs szükség ahhoz más ünnepélyességi actusra.

A tulajdonképi — itt figyelembe jövő — törvényes intézkedések III. Sándortól — előbb magister Rolandus — indulnak ki.

Ő megállapítja azt, hogy a pap, vagy jegyző és tanúk előtt ünnepélyesen kifejezett consensus felbonthatlan házasságot teremt. Azonban bármely fél kolostorba vonulhat, a míg a házasság nincs elhálva, mivel a házasság még nem egy test, nem egy vér.

Ő is alkalmazza a consensus de praesenti és de futuro-féle distinctiót, de következményeit nem viszi keresztül.

Igy van azután nála az, hogy egy jelenre szóló, de nem ünnepélyesen kijelentett akarat-egyezéssel teremtett viszony marad érvényben, föltéve, hogy az első nem lett consummálva.

Azonban vannak III. Sándornak rendelkezései, a melyekben ünnepélyesség nélküli consensus de praesenti is elegendő, valamint oly consensus de futuro, a melyhez közösülés járul.

Tehát III. Sándor törvényhozói nyilatkozataiban nincs egység.

A consummált házasság föltétlenül felbonthatlan; a még el nem hált házasság ellenben felbontható, csak hogy a felbontás — a szerzetesi fogadalom kivételével — a pápa által történik.

Jogegységről ezen időben egyáltalában nem lehet szólni.

III. Incze — 1181—1185 — egyik intézkedése szerint az eljegyzéshez a hazavitelnek, s az elhálásnak kell járulnia, hogy házasság létesüljön.

Ellenben a IX. Gergely gyűjteményébe fölvetett határozataiban már különbséget tesz a consensus de praesenti és de futuro között, s az előbbi felbonthatlan házasságra vezet.

Azonban azért ő szükségesnek tartja, hogy a copula hozzájáruljon a megegyezéshez.

Ezen ellentétek magyarázzák meg azon eltérő nézeteket is, a melyek a glossatoroknál találhatók.

Igy pl. Accursius glossája szerint a házasság létesüléséhez elegendő a consensus, ellenben mások a hazavittet is megkövetelik. — (21. §.)

A fejlődésből levonható *végeredmény* a következő.

Az egyház kezdettől fogva azon álláspontot fogadta el a zsidó jog alapján, hogy a házasság lényegéhez tartozik az elhálás; e mellett még azon nézetet is követte, hogy a keresztény házasság felbonthatlan.

Innen folyt a tétel, hogy az eljegyzés még felbontható.

Ezen consequentiát azonban igyekeztek meggyöngíteni és lerontani; ezen célból lett kitalálva a desponsatio de praesenti és de futuro megkülönböztetése.

Az előbbiben az elhálás ígértetik, az utóbbiban azonban a sponsalia de praesenti és az elhálás.

Hogy az elhálás jelentőségét az egyház soha sem hagyta figyelmen kívül, mutatja az, hogy a sponsalia de futuro — ellenkező bizonyítását kizáró vélelemnél fogva — házasságnak tekintetik, ha ahhoz elhálás járul.¹

¹ Ezen praesumptio juris et de jure-t megszüntette XIII. Leo 1892. febr. 15-ikén.

Hogy a consensus de praesenti önmagában véve valószínűs házasságot kötő erővel birjon, az lehetetlenség; mert a valószínűs házasság isteni jognál fogva felbonthatlan, már pedig a nem consummált viszony szerzetesi fogadalom és pápai fölmentés erejénél fogva felbontható.

A tridenti zsinat is csak a consensus módozatait állapítja meg, de nem mondja meg, hogy mi eredményezi a házasságot, mert arra nézve megmarad a dolog lényegéből, s a fejlődésből is folyó elv, hogy a maritalis affectussal, házasságra irányuló akarattal végzett testi egyesülés teremti azt meg.

Nem pusztán a testi közösülés, mert akkor minden házasságon kívüli nemi érintkezés házasságra vezetne, s nem pusztán a consensus, mert akkor a házasság nem lehetne felbonthatlan viszony. — (22. §.)

Ezen elméletét adja most fel Freisen a 2-ik kiadáshoz lenyomatott bevezető észrevételeiben.

Itt előadja, hogy könyve megírásakor az vezette az uralkodó consensuális elmélet elejtésére, hogy az elhálás momentuma határozó szerepet látszik játszani a házasságjogban.

Igy a sógorság, az inpotentia, a kor, a tiltott idő akadályai mind az elhálással állanak kapcsolatban; e mellett a copula házasságá teszi a sponsalia de futuro-t s a házasság csak az elhálás után lesz föltétlenül felbonthatlanná; valamint a régiebb források hangsúlyozzák a copula jelentőségét a házasságkötésre és felbonthatlanságra nézve.

Elméletének kifejtésénél azon nézetből indult ki, hogy az absolut felbonthatlanság a házasság lényeges tulajdonsága, a mely esetben a felbontható viszony nem lehetne házasság.

Azonban az egyház nem nyilatkozott dogmaként az iránt, hogy mi szükséges a házasság lényegéhez; azonban következtetéseket lehet levonni azon kijelentéseiből, hogy a keresztény házasság szentség, a melynél a házasság a szentségtől el nem választható; a jelenre szóló consensussal kötött viszony valódi s felbonthatlan házasság; az igazi házassághoz sincs szükség copulára és kimondja az egyház, hogy a házasság jure naturæ felbonthatlan.

Ezen utóbbi tétel azt jelenti, hogy a dolog természeténél és a házasság lényegénél fogva felbonthatlan, azonban nincs kimondva, hogy absolute és kivétel nélkül felbonthatlan.

A nem keresztények házassága is felbonthatlan jure naturæ, azonban itt is kivételek állanak fen, mint a nem consummált házasságnál.

Ezért lehet értelme a pápai dispensationak.

Csak a consummált házasságra nézve mondja ki az egyház, hogy az absolute felbonthatlan.

Freisen még azt is beismeri, hogy az ő copulationalis elmélete történelmileg sincs teljesen igazolva.

A tudományos eredmények és fejtegetések mellett különösen tiszteletet érdemel azon bátorság, a melylyel Freisen saját nézeteivel szembeszáll, s hosszú gondolkodás és fáradásnak eredményeit a jobbnak, az igazabbnak önkímélet nélkül áldozatul adja.

Dr. Reiner János.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A felülvizsgálat értékhatára.

Dr. König Vilmos ur e lapok 32-ik számában e czim alatt közzétett dolgozatára a következőkben van szerencsém reflektálni:

A törvénynek az érték megállapítása körüli intézkedései általában, de különösen a felülvizsgálat tárgyában, igaz hogy zavarosak, úgy hogy a gyakorlatnak hosszadalmas jegeczesedési processuson fog kelleni keresztül mennie, míg az elvileg helyes megállapodásra jutand.

A tárgy könnyebb megérthetése és tájékoztatás végett vissza kell mennem azon nevezetes vitára, mely a második

német perrendi javaslatnak a revisiót tárgyzó 485. §-a körül a «Reichsjustizkommission»-ban lefolyt.

Die Revision findet — ez volt a kormányjavaslat — gegen die in der Berufungsinstanz von den Oberlandsgerichten erlassenen Endurtheile statt, somit durch dieselben die der Rechtskraftfähige Entscheidung des Urtheils erster Instanz abgeändert oder die Berufung als unzulässig verworfen ist. Vagyis a kormányjavaslat helyt akart adni a felülvizsgálatnak, csak a «judicia disparia» esetében, «a duæ conformes» szempontjából érvelvén, hogy két különböző ítélet mellett a peresfél megnyugtatta nem lehet. A bizottság azonban hosszú és alapos vita után a kormány ez eszméjét elejtette, elfogadván a «summa revisibilis»-ét, vagyis hogy bizonyos magasságu érték-összeg legyen (azon esetektől természetesen eltekintve, melyekben tekintet nélkül az értékre, e jogorvoslattal élhetni) a felülvizsgálat alapfeltétele, tekintet nélkül a másodbiróság akár helybenhagyó, akár megváltoztató ítéletére.

De melyik összeg legyen ám ez?

Struckmann képviselő a kereset tárgyának az értékét — die Streitsumme, — ellenben dr. Bähr azon összeget, melynek erejéig a felülvizsgálat kérelmeztetik — Beschwerdesumme — hozta javaslatba Struckmann ellenében; egyebek közt — úgy mint dr. König ur — felhozván, hogy — 1000 márkányi kereseti összeg volt általa javasolva — az, a ki 1100 márkát perel és részére mindkét bíróság által 1000 márka megítéltetik, az — Struckmann szerint — a hátralevő 100 márka iránt igenis kérhetné a revisiót; míg ellenben az, a ki mindkét bíróság által 1000 márkában marasztaltatott, e jogorvoslattól meg lenne fosztva. Ceteris paribus, de főleg ez okból ajánlotta (dr. Bähr) hogy fogadtassék el azon összeg, melynek erejéig a revisio kérelmeztetik.

Struckmann maga is hozzájárulván Bähr indítványához, a Reichsjustizkommission azt elfogadta és az — 1500 márkányi értékhatárral — a törvénybe is átment, ellenben a magyar törvény a *Struckmann maga által elejtett elvet fogadta el*, a 181. §-ban kimondván, hogy felülvizsgálatnak «nincsen» helye, ha a kereset tárgyának értéke járulékok nélkül 200 frt értéket meg nem halad.

Fölötte terjedelmes és sokoldalú vala ezen a Protokolle 247—262., 607—623. és 703—707. lapokon olvasható kivált gyakorlati jogászok által folytatott vita, de egyik részről sem emeltetett Struckmann indítványa ellenében azon kifogás, mit dr. König ur fölhoz, nevezetesen, hogy az egyesített perek tárgyértéke fogja megállapítani a felülvizsgálati jogorvoslat igénybevételének föltételét és forumát.

E nézet czáfolatául elegendő volna magára a törvény szövegére hivatkozni, a hol kizárólag a kereset tárgyának értéke van feltételül decretálva, míg a törvény ratiója szempontjából dr. K. ur maga magát felhossa, hogy az egyesítés általa vitatott hatálya ugyanazon eredményre vezetne, mely feletti aggodalom a törvényhozót arra indította, hogy a kereset tárgyának értékét fogadta el revisionalis feltételül, t. i. hogy a bíróság ne nyujthasson, de ne is foszthasson meg a revisio jogától. Ebből az következik, hogy a törvényhozó az egyesítésnek ily hatályt éppen tulajdonítani nem akarhatott.

Hogy a törvényben gyakran ugyanazon §-ban hol «a kereseti tárgy értéke», hol pedig «a per tárgyának értéke» kifejezések használatnak, ez ne hozzon senkit zavarba, mivel a kettőnek az értelme egy és ugyanaz. Különben, hogy felperes pusztán a revisióra való tekintettel kereseti igényét magasabbra ne emelje, ez iránt elegendő cautelát látok a törvény 110. §-ában foglalt, a perköltség iránti rendelkezésekben.

Épp oly téves dr. K. ur a viszonykereset tárgyában kifejtett abbéli nézete, hogy a kereset és viszonykeresetnek együttes értéke a döntő, mert mint mondtam, a törvény csak a kereset, nem pedig a viszonykereset tárgyának értékét fogadja el.

A törvény 23. §-a csak az iránt rendelkezik, hogy mikor van viszonykeresetnek helye, módot nyujtván az alperesnek, hogy mint bármily magasságu alaptalan követelésnek az engedményese, felperest egy perben zaklathassa.

Nem is említve, hogy a német perrend 5. §-a világosan rendelkezik, hogy: eine Zusammenrechnung der Klage und der Widerklage findet nicht statt, — kiemelem, hogy a törvénynek az értékmegállapításról rendelkező legfontosabb §§-ai (126., 181., 186., 214.) sehol sem tesznek említést «a viszonykeresetről». Hogy e helyeken néhol a per és nem a kereset tárgyának értékéről van szó, a mint fent kifejtettem, nem dönt.

Az értékmegállapítás körül egyik érdekes jelenség, hogy a törvényszék, mint felebbezési bíróság, azt a törv. 126. §-a értelmében önmaga fogja megállapítani és az esetben, ha kimondja, hogy a kereset tárgya az 50 frtnyi értéket meg nem haladja és ez okból a felebbezést visszautasítja, ezen végzés felfolyamodással meg sem támadható (214. §.), úgy, hogy ez ügyekben kénytelenek lesznek a felek egyszerre a felülvizsgálati kérelmet a 180. §. b) pontja alapján, valamint a felebbezést is beadni, mert a felebbezést visszautasító törvényszéki végzés vétele után, a felülvizsgálati nyílt határidő el leend késve.

Dr. Hexner Gyula.

líptó-szt.-míklósi ügyvéd.

Helytelen cégbejegyzés.

Zárszó gyanánt és válaszul e lapok utolsó számában megjelent enuntiációkra röviden ezeket jegyzem meg:

A kereskedelmi törvény, a midőn a 183. §. 2. bekezdésében, a 184. §-ban, a 189. §. 2. bekezdésében stb. «igazgatósági tagokról», egyéb helyeken «igazgatóságról» beszél, ezt minden czélzat nélkül, s korántsem azért teszi, mintha «igazgatóság» és «igazgatósági tagok» közt különbséget akarna statuálni. Az «igazgatóság» nem más, mint az igazgatósági tagok összesége. Ha az igazgatósági tagok összeségéről van szó, előttem világos, hogy e tagok teljesen egyenlő jogokkal, kell, hogy birjanak. Ha egyenjoguak ezen igazgatósági tagok, úgy nem birhat az egyik tag a másik felett bármi irányban — tehát a cégjegyzésnél sem — bármi előnnyel, kiváltsággal, beneficiummal. Éppen ez a harmonikus, egységes alkotása az igazgatóságnak teszi ezt azzá, a mi. Ha állana az, a mit dr. Kobler ur mond, hogy t. i. különbséget kívánt tenni a törvény «igazgatósági tagok» és «igazgatóság» közt, akkor a 185. §-ban is a logika szabályai szerint nem «igazgatóságról» hanem «igazgatósági tagokról» kellene szólnia, mert hiszen tulajdonképpen nem az «igazgatóság», hanem az «igazgatósági tagok» jegyzik a részvénytársaság cégét. Ha mégis «igazgatóságról» beszél a törvény e szakaszban, úgy ebből teljesen kiviláglik, hogy a két kifejezés közt a törvény jogi vagy egyéb különbséget nem tesz, hanem használja a kifejezéseket majd így, majd úgy. Ebből érvet néztem helytelensége mellett construálni nem lehet. Minthogy pedig a törvény az igazgatóság jogkörének csorbitását vagy korlátozását harmadik személyek irányában határozottan tiltja; minthogy a cégjegyzésnek az említett mód szerinti eszközlése az igazgatóság egyes tagjainak jogkörét sérti és korlátozza, minthogy ily korlátozás törvényellenes: azért ezen cégjegyzésnek s cégjegyzékbe való bevezetése által a törvényellenes állapot sanctiót nyert. Ez a circulus vitiosus, melyből menekülés, nézetem szerint, nincs. És itt csak sajnálkozásomnak adhatok kifejezést a felett, hogy a cégjegyzékre való felügyelettel megbízott miniszteri biztos, ki néha sokszorta csekélyebb dolgokon akad meg, az elsőbíróság végzése ellen jogorvoslattal nem élt, hogy így felsőbb bírósági határozatot provokáljon, mert így megtudhattuk volna, hogy a másod- esetleg harmadbíróság mily nézetben van e kérdéssről. Nem mintha azért többet érne ellenfelem nézete, vagy az én nézetem, vagy mintha a felsőbb bíróságnak a csálhatatlanság

jellegét vindikálnám; hanem azért, mert így az ügy a kompetensebb faktorok által nyert volna elintéztet. De lett legyen a másod- vagy esetleg a harmadbírósnak nézete bármi: én megmaradok álláspontom mellett, hogy a többször említett czégjegyzés az általam felhozott okokból helytelen volt. És ezzel azt hiszem, részemről a vitát talán befejezettnek is tekinthetném.

M—s L.

Különfélék.

— **Az igazságügyi személyzet statisztikája.** Az 1890-iki népszámlálás statisztikáját adta ki feldolgozva az orsz. statisztikai hivatal. Kiemeljük a következő, reánk nézve érdekes adatokat: Az igazságügyi személyzetnek a népességhez való arányára nézve a Duna-Tisza köze áll első helyen 0.17%-kal, a melytől a többi országrészek messze elmaradnak; a legkisebb arányszám esik Horvát-Szlavonországra (0.07%), aztán következnek a Tisza balpartja, Tisza-Maros szöge és Erdély 0.08%-kal, a Duna bal- és jobbpartja s a Tisza jobbpartja pedig 0.09%-kal.

Az 1890. évi népszámlálás alkalmával a magyar korona országában 16962 oly egyén iratott össze, a kik az igazságszolgáltatáshoz tartoznak. Ezek közül volt bíró 2322, ügyész 198, egyéb bírósági tisztviselő 4521, díjnok 1849. A szabadságvesztési intézetekben alkalmazva volt 152 tisztviselő. Működött 255 közjegyző, 199 közjegyző-jelölt és segéd és 285 közjegyzői őrök. Az ügyvédek száma 4353-at tett, az ügyvédjelölteké 1464-et, az ügyvédi őröké 7181-et.

A bírák közül átlag minden 7472-ik lakosra, a közjegyzők közül minden 65037-ik lakosra, az ügyvédek közül minden 3986-ik lakosra jut egy-egy.

A bíráltnál és ügyészeknél az eltérés Magyarország és Horvátország arányszáma közt nem nagy. Mélyreható eltérést tapasztalunk az ügyvédek számánál. Magyarországon minden 3611 lakosra, Horvát-Szlavonországban pedig csak 14480 lakosra esik egy-egy önálló ügyvéd, azaz a népességhez viszonyítva az ügyvédek száma az anyaországban 4-szer akkora, mint a társországokban. Ez utóbbiakban viszont az ügyvédi irodák átlagosan sokkal nagyobbak, mint az anyaországban, úgy, hogy míg nálunk 4191 önálló ügyvédre 2510 segéd-személy esik, addig a társországokban 150 önálló ügyvéd 293 segéddel dolgozik.

Budapestben 739 ügyvéd volt a népszámláláskor. Legkevesebb ügyvéd volt a Tisza-Maros szögén és Erdélyben.

— **Sürgős pereink.** Augusztus hó első hetében bérkövetelés és lakkiürítés iránt benyújtott keresetre a VIII—X. ker. járásbíróság októberre tűz tárgyalást. Ugyancsak ily természetű, május hóban megindított perben a tárgyalás előbb augusztusra, majd pedig deczemberre halasztatott el. (Ügyvédi körökből.)

— **Váltópénz-e az ezüstforintos?** Ezen kérdés merült fel a budapesti törvényszék előtt a napokban. A védő ugyanis azt vitatta, hogy az ezüstforintos nem tartozik a fém pénzek közé, mivel csakis az arany pénzek bírnak törvényes fémértékkel. A törvényszék azonban ezen érvelést nem fogadta el, hanem a vádlottat a Btk. 203. §. 2. pontja alapján ítélte el.

— **Négy évi fegyház.** Egy visszaeső asszonyt a budapesti törvényszék 1 frt 35 krt tartalmazó pénzes tárcza ellopásáért négy évi fegyházra ítélte. Mit fog kiszabni a törvényszék a nagy betöréses lopásokért?

— **Az önként jelentkezés és a beismerés** mint a büntető eljárás szempontjából egy és ugyanazon adatnak két ága, nem állapíthat meg két külön enyhítő körülményt (m. kir. Curia 1893. évi február hó 21-én 973. szám alatt hozott ítéletében).

— **Minő feljelentést utasíthat el a járásbíróság?** A budapesti kir. ítélő táblának f. é. május hó 24-én 4124/93. sz. a. hozott végzésében azon kijelentés foglaltatik, hogy ha a rendőri nyomozat során elégséges bizonyíték fel nem merült, a feljelentés nem teendő félre, hanem ez esetben az ügy tárgyalása mutatkozik szükségesnek.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— **Kohler csődjoga.** A *Kritische Vierteljahrsschrift* legújabb füzetében Menzinger beható bírálatát adja Kohler 1891-ben megjelent csődjogi kézikönyvének: *Lehrbuch des Concursrechts*.

A csődeljárás lényege Kohler szerint az, hogy az a közös veszteség elvén épül fel, és a magánjogi per egy részét képezi. Az anyagi csőd éppúgy, mint a végrehajtási eljárás általában, egy különleges perjogi viszony, melynek sajátága abban áll, hogy a hitelezők egymással összeütköző érdeke a társadalmi kívánalmaknak megfelelő módon egyeztetessék össze, illetve a hitelezők közt felmerülő összeütközések a társadalmi kívánalmakhoz képest intéztessenek el. A hitelezőket a közadós vagyona-ra vonatkozólag egy a zálogjoggal rokon jog, az u. n. lefoglalási jog (Beschlagsrecht) illeti meg, a mely dologi és nem személyes jog jellegével bír, és a mely a zálogjogtól abban különbözik, hogy nem kizárólagos, hanem együttes az összes hitelezők javára. A csődhitelezők összesége nem jogi személyt, hanem a lefoglalási jog és az abból eredő egyéb jogok gyakorlására alakult közösséget képez. A tömeggondnok a csődhitelezők összeségének végrehajtó közege. — Menzinger bírálatára Kohler ezen összes főtételeit helytelennek tartja. Szerinte a csődeljárás nem peres, hanem perenkívüli eljárásnak, bírói felügyelet alatti felszámolásnak és a tömeggondnok nem a hitelezők végrehajtó organumának, hanem önálló közegnek tekintendő. A hitelezők jogának mint egy külön lefoglalási jognak konstruálása Menzinger szerint felesleges és homályos és Kohler érvelési módja gyakran nagyon is mesterkéltségeknek és a jogi constructióval való azon üres játéknak, mely a német jogirodalom nagyobb nevű íróinak is gyakori hibája, Menzinger egy igen jó példáját idézi Kohler könyvéből. Kohler, be akarván bizonyítani, hogy a hitelezők joga a csődvagyonra vonatkozólag nem személyes, hanem dologi, a következő, általa döntőnek tartott példát hozza fel. A közadós a csőd tartama alatt megöl valakit a csődvagyonhoz tartozó fegyverrel. Ha a csődhitelezők joga dologi jog, akkor a büntető bíróság ezt a fegyvert elkobozni nem fogja, ha ellenben személyes jog, akkor az elkobzás megtörténik. Minthogy pedig ily esetben az elkobzás meg nem történik, be van bizonyítva, hogy a hitelezők joga dologi jogot képez. Menzinger helyesen jegyzi meg erre a mulatságos példára, hogy ez minden egyéb tekintet mellett, már csak azért sem lehet döntő, mert a büntető bíróság az elkobzást nem azon alapon rendeli el vagy mellőzi, hogy a büntetett elkövetésére szolgáló eszköz a tettes tulajdona-e vagy nem és helyesen mondja, hogy ily példa, mint bizonyíték, nagyon különösen fogja az olvasót érinteni.

Büntetőjog.

— **Az Olshausen-féle nagy büntetőjogi kommentárnak** a kihágásokat tárgyzó része külön kötetben megjelent. Azon járásbíráink, kik az *Illés-féle* kihágási kommentár mellett eshetőleg még külföldi forrást is kívánnak használni, ezen munkában igen jó vezérfonalat nyernek.

— **Orgazdaság.** Néhány gyermek összegyűjtötte a katonai gyakorló téren a lövés gyakorlat után maradt ólomgolyókat és ezeket eladta. A gyermekek lopással vádoltattak, de az elsőbíróság által fel lettek mentve azon alapon, hogy nem tudták, hogy az ólomgolyók összegyűjtése és eltulajdonítása tilos. Az orgazdasággal vádoltakat az elsőbíróság szintén felmentette azon alapon, hogy lopás fen nem forogván, orgazdaság sem foroghat fen. Az ügyészség a gyermekek felmentésében megnyugodott, de az orgazda felmentése ellen felebbezett azon az alapon, hogy az orgazdaság tényálladáshoz elég, ha *objective* fenforog a lopás. A német bírói törvényszék azonban, bár az ítéletet egyéb indokokból megsemmisítette, a felebbezés ezen jogi nézetét tévesnek mondta ki, és kimondta, hogy bár nem szükséges az orgazdaság tényálladáshoz az, hogy a lopás tette megbüntetett legyen, de szükséges, hogy a lopás bűncselekvénye ne csak *objective*, hanem *subjective* is fenforogjon.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre .. 6 ft negyedévre .. 3 • A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Teleszky István. — A törvénytelen gyermekek örökösödéséről magyar jog szerint. Dr. MENYHART GÁSPÁR-tól. — *Fogirodalom:* Per il XXXV. anno d'insegnamento di Filippo Serafini. Studi giuridici. Dr. BOZÓKY ALAJOS n.-várad. jogakad. igazgatótól. — *Törvénykezési Szemle:* A megállapítási (praejudicialis) kereset. A. B. — Lopás, csalás vagy sikkasztásban bűnrészség? Dr. R. S. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. *Melléklet:* Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1893. évi folyamának első felében közölt Curiai Határozatokhoz.

Teleszky István.

Az igazságügyi miniszterium politikai államtitkárának távozása képezi a mult hét eseményét. A távozó államtitkár tetőtől-talpig self-made man, a kit saját képességei, szorgalma és jelleme emeltek arra a helyre, a honnét őszinte sajnálattal látjuk eltávozni.

Teleszky Istvánnak neve először a hetvenes évek elején tartott jogászygyűléseken tűnt fel. Ezek a gyűlések akkor valóssággal országos jogászygyűlések voltak, és számos kiváló jurista nevét tették ismertté. Teleszkyn kívül, elég lesz még Vajkay, Hoffmann, Hodossy, Bróde, Apáthy, Györy, Zlinszky, Friedmann nevét említenünk.

Teleszky István jogászi működését a javából való erős ügyvédi gyakorlat edzette meg. Mint jogi író az örökösödési jogról irt akadémiai pályaműve által tűnt fel. Itt Teleszky (a ki par excellence az öröklési jog kiváló művelője) az *ági örökösödés* rendszerének ellenzőjeül és a *törzsi öröklés* hive gyanánt lépett fel. Történeti alapon kimutatta azt is, hogy az ági öröklés eredetileg nem magyar, de régi germán rendszer. Pályaműve csak dicséretet nyert. A pályadíjat Zlinszky Imre, az ági öröklés hive, nyerte el. Azonban Magyarország jogfejlődése nem approbálta a M. T. Akademia ítéletét. Az ági öröklés fentartásáról nálunk többé szó sem lehet.

Teleszky István a hetvenes évek közepén képviselő, és mint ilyen a jogügyi bizottság tagja lett. Ezen a téren működésének javát a perjogi codificatio kötötte le. Az ő műve a *végrehajtási törvény* és részben az 1881. évi *perrendtartási novella*. Ezen törvény eredeti tervezete közel állott a szóbeliséghez. Mérsékelt szóbeli tárgyalást contemplált az előzetes iratváltás után. Vagyis: írásbeli pert szóbeli plaidoyer-kkel. Tudjuk, hogy a javaslat ezen intézkedését a főrendiház szavazta le, s a képviselőház, csak hogy a reform végleg meg ne bukjak, inkább beleegyezett annak megcsonkításába.

Teleszky Istvánnak legfőbb műve a *magyar örökösödési jogról szóló törvényjavaslat*. Ha ennek a jogi reformnak sorsát évekkel ezelőtt össze nem kapcsolta volna a kormány az annyi politikai esély uralma alá vetett házassági reformtervvel, akkor ez a javaslat már régóta törvény volna.

Teleszky *államtitkári* működése egészen megfelelt a hozzá fűzött fokozott várakozásoknak. Ő itt is azon munkának lett az embere, a mely munka a mindennapi élet igényeinek kielégítéséből áll.

Számtalan törvényjavaslat készítésénél volt az övé a vezérszerep.

Megszerkesztette az örökösödési *eljárásról* szóló törvényjavaslatot, a *fizetési meghagyásokról* szóló törvényt. Befolyt a

kir. táblák szétoztásába, a birói és ügyészi szervezet átalakításába, a sommás eljárás reformjába stb. stb.

Mint tisztviselő, az igazságügyminiszterium ressortjának azon részét látta el, a mely nehéz materiális munkát ad. Ő vezette végvonalban a nemzetközi érintkezés ügyeit, az ő hatásköréhez tartoztak a többi miniszteriumok számára bekívánt jogi szakvélemények, feladatahoz tartozott még a bűnügyek revisiója, a kegyelmezési és börtönügy felügyelete

Egyéniségét leginkább jellemzi az, hogy midőn néhány évvel ezelőtt Tisza Kálmán miniszterelnök felszólította őt az igazságügyi tárca elvállalására, ő ezt felelte: a miniszterséget nem fogadom el, de ha olyan valaki lesz a miniszter, a kivel előreláthatólag megférhetek, elfogadom az államtitkárságot.

Szeretjük remélni, hogy Teleszky Istvánnak csak tisztviselői szereplése ért most véget. Hiszszük, hogy ott fogjuk őt látni ezentul is, a hol két évtized óta mindig láttuk, — a reformtörökvések élén.

A törvénytelen gyermekek törvényes örökösödéséről magyar jog szerint.

A törvényes öröklésnek alapját tudvalevőleg a családjogban szabályozott rokonsági viszonyok képezik, a mi más szavakkal azt jelenti, hogy a rokon összeköttetésnek következményei nyerne megvalósulást akkor, midőn törvényes örökösödésről beszélünk. Ha valaki vagyonáról életében halála utánra nem rendelkezett, előállnak a rokonok s a törvény meghívása szerint elfoglalják az örökséget.

A czimbeli tétel ötletéből ennél fogva ezek a kérdések állanak elő: 1. törvényes örökös-e a törvénytelen gyermek és kinek hagyatékában; 2. örököl-e valaki ő utána törvényi czímen; 3. van-e jogosultsága köteles részre és kivel szemben s 4. viszont irányában követelhet-e valaki köteles részt?

Lássuk a kérdéseket egyenként. ad 1. Íróink megoszlanak véleményben, különösen a történeti előzményeket illetőleg. Némelyek szerint jogunk nem biztosít örökösödést a törvénytelen születésűeknek még anyjuk hagyatékában sem.

«Örökséget nemzőik után nem nyernek», mondja Frank.¹

«A törvénytelen ágyból származottak, vagyis csupán természetes gyermekek, mint ilyenek, szülőik után nem örökösödnek», tanítja Suhayda² s alább.

«Bármily ellenokoskodás nem áll; az sem, hogy a törvénytelen gyermek egyéb törvényes örökös hiányában anyja után örököl; mert ez sem törvényen, sem szokáson nem alapszik, sőt Kövy szerint 1824-ben a Curia is megfosztá a természetes gyermeket Katics Anna elleni perben».³

Hasonlóan Katona Mór: «A hazai jog nem ad örökösödést a törvénytelen gyermekeknek»⁴ és keményen ostromozza az országbirói értekezletet azon megbocsáthatlan mulasztásért, hogy midőn csak egy tollvonásra került volna nyújtani a törvénytelen származásuaknak legalább a minimumot, melyet

¹ Közigazság törvénye I. 159. l.

² Magyar magánjog 331. §.

³ U. o. jegyz.

⁴ A törvényes örökösödés a magyar jogban. Jogt. Közlöny 1872. évi 32. sz.

az o. p. t. nálunk meghonosított: hogy édes anyjuk után örökölnének — nem tette, hanem a szegényletes állapotot továbbra is fentartotta.

Zlinszky szerint sem birtak öröklési joggal sem atyjuk, sem anyjuk után,¹ hasonlóan tanít Wenzel is.

Mások azon véleményben vannak, hogy anyjuk vagyonában örökösödnek és pedig Dósa,² Herczegh³ szerint minden esetben, Tóth Lőrincz szerint csak azokban, mikről az anya szabadon rendelkezhetett volna, ha más gyermekek nincsenek.⁴

És Kövy is azt tanítja, hogy a törvénytelen gyermekek anyjuk minden keresményében örökösödnek, ha törvényes gyermekek nincsenek.

Hol van hát az igazság?

A felelet sajátságos, de igaz: mindkét részen.

Ha az a jog, mit a törvény constituál s a mi abból kiolvasható, akkor Dósáéknak van igazuk; ha pedig a jog az, mit a bíró mond ítéletében, úgy a mérleg Suhaydáék felé hajlik.

És már itt kimondhatjuk, hogy az utóbbiak az erősebbek. Nem azért, mintha tanításuk szentírás volna, hanem azért, mert az a *rosszul* alkalmazott jog.

Eszmében ott az igazság, ott a jog, gyakorlatban itt. Nézzük csak a dolgot közelebbről.

Kiindulásunk a Tripartitum Dósa, tanítása szerint: Az I. R. 79. czim azt mondja, hogy ha valaki száműzetik és fia őt vagy félelem, vagy kegyeletből követi és nála tartózkodva birtokára vonatkozólag a *præscriptio* ideje bekövetkeznék — redemte filio (*qui iniquitatem patris portare non tenetur*) bona sua alienata ad portionem suam cedentia, non obstante *præscriptione*, idem prose restaurandi habet potestatem; — és a II. R. 60. cz. utalva I. Lajos Decret. 19. articul. és Ulászló Decret. I. art. 74. tanítja: «*filius pro delictis et excessibus patris nec in persona, nec iuribus possessionariis, vel aliis rebus condemnari solet*».

Ezekben már benfoglaltatik törvényellenessége azon véleménynek, a mely szerint ártatlan gyermekek, kiknek nem áll a hatalmukban választani, hogy házasságban, vagy azonkívül, illetőleg törvényeseknek vagy törvénytelenekül szülessenek, fosztatnak meg nemcsak személyes, hanem fennmaradásukra nézve nélkülözhetlen vagyoni jogaiktól is szülik azon hibája miatt, hogy őket törvény által tiltott módon nemzették s születték.

Továbbá abból, hogy a Hk. II. R. 62. cz. csak az atyai örökségből rekeszti ki a törvénytelen gyermeket az I. R. 17. cz. szerint «*hæredes solummodo filii legitimi, qui iuribus paternis hæreditariis succedere solent, intelliguntur*»; abból, hogy az I. R. 106. és 108. cz. csupán a vérfertőztető házasságból született gyermekeket tiltja el bár mindkét nembeli szüléiknek — de csakis fekvő — vagyonaiban való öröklésétől, tanítván: «*soboles durante matrimonii generatæ in bonis et iuribus possessionariis eorum parentum succedere non possunt*», ha t. i. *scienter matrimonium contractum fuerit*: csak annyi következik, a mennyi mondva van. S mert nincs törvény törvénytárunkban, mely az anya vagyonában való örökösödést gyermekei törvényességétől tételeznék; mint-hogy nincs törvény, mely a törvénytelen gyermeket anyja hagyatékából kirekeszteni rendelné; mivel a Hk. II. R. 62. cz. csak az atyai örökségből rekeszti ki a törvénytelen születésűt, az anyait illetőleg hallgat s hasonlóan az I. R. 17. cz. is csak éppen *atyai* örökösökre nézve kívánja meg azok törvényességét: mindezekből azon következtetés vonható, hogy Werbőczy és a korabeli jog adott az anya vagyonában a

törvénytelen gyermeknek öröklést, még pedig — mivel az ellenkező sehol kiemelve nincs — a törvényessel együtt és egyenlőn.

És ne feledjük a Dósa tanítását, hogy «a vélemény támogatására használatni szokott törvények, mint örökösödési jogot büntetni látszólag korlátozó, szoros azaz olyan magyarázatuk levén, hogy rendeletök a kijelölt eseteken kívül nem terjesztethetők (II. k. 285. §.).

Ez a jog eszmében.

A gyakorlatban másként állhatott.

Érdekes volna e részben megfigyelni az idők folyamán keresztül a «közvélemény» alakulását, a törvénytelen születésekkel szemben tanúsított felfogás olykor gyors és nem is kellőleg indokolt változásait.

Egyet-mást felemlitek. Franciaországban pl. a régi szokásjog megengedte az atyasági keresetet és a házasságon kívül szülő nőnek fájdalmai közben tett kijelentései olybá vétettek, mint a szentírás, azon elvnel fogva, hogy «*creditor virgini parturienti*».

A visszaélések miatt megváltozott a felfogás elannyira, hogy nem csak az atyasági kereset tiltatott el, de már a convent szükségét látta a törvényes és törvénytelen gyermekek közötti különbség megszüntetésének és azt kijelenteni, hogy minden leány, ki munkájából és keresményéből becsülettel fentartja törvénytelen gyermekét, közjutalomra tarthat igényt.

Erre megint ellenhatás következett, mely a kedvezményeket megszüntette. S 1802 nov. 17-én az államtanács előtt is szőnyegre került az ügy s midőn az első consul véleményes előadását befejezte azzal, hogy «a társadalomnak nem áll semmikép érdekében, hogy a fattyu gyermekek elismeressenek», senki sem mert ellenmondani s a tvkv. 340. cikkének 1. §-a ezen egyszerű szövegezést nyerte: *la recherche de la paternité est indistincte*.

Vagy Angliában pl. régen, mihelyt a házasságon kívül teherbe esett nő eskü alatt felfedezte gyermekének atyját, a bíró a bevádolt férfi ellen rögtön elfogatási parancsot adott ki s fogságban tartatott, míg kellő óvadéki összeget nem tett le a szülési és gyermeknevelési költségek biztosítására. Az anyát csak kiegészítőnek tartotta a jog. Aztán változott a felfogás olyképp, hogy kizárólag csak az anyát terhelték a költségek.

Vagy ott van az egyházjog illustratióul. Régen az egyház a szentírás szavainál fogva — *filius non portabit iniquitatem patris* — nem osztozott a világ előítéletében s nem sújtotta büntetéssel a törvénytelen gyermeket; de a XI. századtól kezdve irregularisnak jelenti ki őket a nyugati népek felfogása következtében.

Igy a váltakozó felfogás kizökkenthetette nálunk is a gyakorlatot az írott, helyesebben írásba foglalt jog humanizmusából. Mert hiszen helytelenül magyaráztak törvényt minden időben s magyarázhatnak ezután is, ma is magyaráznak a mint analogia útján a Hk. I. R. 106. és 108. cz. azon bírói ítélet indokolására használtatott, mely a törvénytelen születésű gyermekek ellenében az azoknak végrendelet nélkül elhalt anyja utáni hagyatékot örökségül a fiscusnak ítélte oda — mint ezt Wenzel említi.¹

De hát ez nem szabály, csak kivétel. És előttünk, kik a régi gyakorlatot csak egy pár töredékes emlékből hézagosan ismerjük, gyanussá válik azon körülmény, hogy Suhayda a Katics-féle pör főlemlítőjéül Kövyt nevezi meg s Kövy maga, ki a korabeli gyakorlatot csak ismerte, azt tanítja, hogy a törvénytelen gyermekek anyjuk minden keresményében örökösödnek.

Az igaz, hogy az anya ősi vagyonában nem örökösödhetek; mert az ősi nem az anyáé, hanem családjáé, a mely-

¹ Magyar magánjog III. kiadás 667. l.

² Erdélyhoni jogtudomány II. 285. §.

³ Magyar család és öröklési jog 256. l. 1874-ből.

⁴ Magyar akadémiai értesítő III. kötet 320. l. A magyar örökösödési jog szelleme.

hez a törvénytelen gyermek nem tartozott. De ebből azon következtetést levonni, hogy szerzeményekben sem örökölhettek: egyszerűen nem lehet.

És ha tényleg a gyakorlat hibás volt, kétszeresen jogosult a Katona vádja az országbírói értekezlet ellenében. Mert a helyett, hogy az osztrák törvény alapján meghonosodott enyhébb gyakorlatot fentartotta volna, még olyat magyarázott bele a régi jogba, mely abban nem volt, a mit az élet sem követelt, sőt perhorrescált és rendelkezése által mélyítette az égető sebet a gyógyítás helyett s csak növelte a zavart.

Értem az id. törv. szab. 9. §-át, a mely szerint végrendelet nem léteben az örökhagyónak minden vagyona a tőle *leszármazó törvényes* gyermekekre száll stb.

Ezen rendelkezés bevágta útját a törvénytelen gyermek öröklésének az esetben, ha anyja törvényes leszármazót hagyott hátra.

Ezen nem segíthet a gyakorlat, csak erőszakkal, mert itt meg ez a *jog eszmében*. Ha helytelen, ha hibás is, de megírott jog, melynek csak szája lehet a bíró, s melyet alkalmaznia kell, maga jobbat helyette nem teremthet.

S a bírói gyakorlat — a mennyire ismerem — ezen az alapon áll.

A Curia mindjárt-mindjárt hangsúlyozza: «örökhagyó anyja törvényes gyermekével szemben ugyanazon örökhagyó törvénytelen gyermekét törvényes örökösödési jog nem illeti meg»¹ és magyarázat: «a törvény (id. törv. szab. 9. §.) hangsúlyozván a hagyaték összeségét s a leszármazás törvényességét, kizárja a törvénytelen gyermeket a törvényes javára az anyai örökségből is és a fenálló tételes törvénnyel ellenkező gyakorlat s jogszokás nem keletkezhetik».²

Az ominosus 9. §. hát ugyan kifigurázta a szerencsétlen törvénytelen gyermeket. Ezen csak törvény, vagy e rendelkezés ellenére kifejlődő gyakorlat segíthet. Talán van is reá tendentia. Példa mindenestre található.

A Márkus-féle gyűjteményben találok a budapesti táblától egy ítéletet, mely a törvényes osztályrész kérdésében szólva nyíltan hirdeti, hogy «a fenálló törvényes gyakorlat szerint a házasságon kívül született gyermek, anyja után, annak hagyatékából a törvényes gyermekkel egyenlő örökösödési joggal bír».³

Ez elv igen fontos nemcsak önmagában, hanem mert messzemenő következtetései vannak.

Erre azonban később térek rá. Most folytatva a gondolatfűzést, az a kérdés merül fel, hogy ha tehát nincs törvényes leszármazó, ki örököl végrendelet nélkül a hagyatékban?

Első sorban a felmenős. Akkor is, ha törvénytelen gyermek van s anyai hagyatékra van szó? Akkor a tétel módosul.

A 10. §-ban már mindjárt következtetlen lett az orsz. bír. ért. önmagához, ha csak azt nem akarjuk hinni, hogy a humanizmusnak kívánt hódolni.

Itt már nem beszél *törvényes* leszármazóról, hanem egyszerűen csak *leszármazót* említ.

És ez változtat e tételen. Mert a 10. §-ból az olvasható ki, hogy ha nincs az anyának törvényes leszármazója, de van törvénytelen gyermeke, úgy ez elébe lép a felmenők öröklésének.

Ez írott jog s a gyakorlat is állandóan így alkalmazza.

S áll ez az oldalakonokkal szemben is; mert az id. törv. szab. 10—12. §§., a melyek leszármazók hiányában szabályozzák a felmenők és oldalágiak öröklését: nem hangsúlyozzák a leszármazók törvényességét s nem zárják ki a törvénytelen gyermeket a felmenők s oldalágiakkal szemben az anyai örökségből.

Hitestársi öröklésnek sincs helye törvénytelen gyermek létében.

Az id. törv. szab. 14. §-a szerint hitvestársi öröklésnek szerzeményekben csak az esetben forog fen esete, ha leszármazó egyenes örökösök nincsenek.

A *törvényes* leszármazást e rendelkezés sem kívánván, következőleg a tétel megáll.

Ez nem is vitás, a Curiának is van ily értelmű határozata.¹

E részben is tehát a jog a gyakorlatban megfelel a jognak az eszmében.

És ezek után felelhetünk is az 1. kérdésre, összegezve az elmondottakat: *a törvénytelen gyermek törvényes örökös anyja hagyatékában, ha törvényes leszármazó nem maradt.*

Senki más után nem örököl törvényi czimen. Atyja után sem, elismerés esetén sem.

Pater est, quem iustæ nuptiæ demonstrant — mondja az egyházi törvény s ez volna ratiója a törvénytelen gyermeket az atyai örökségtől elrekesztő rendelkezésnek. A pusztá elismerés alapján a gyakorlat sem érezte magát jogosultnak öröklést adni az elismerő atya után, ki egyébként végrendeletileg intézkedhetik tetszése szerint. Éppen ennek okából hozom is bele e helyen az alábbi. Zlinszky² említi: valaki sajátkezüleg irt és aláírt végrendeletben törvénytelen fia javára végrendelkezett, azt végrendeletének minden során mindenütt fiának nevezvén. Kérdés, ha vajjon érvényes-e ezen végrendelet?

1876: XVI. tcz. 32. §.: «Azon végrendelet, melyben leszármazó egyenes örökösök és házastárs javára tételik intézkedés, alaki kellékek tekintetében akkor is érvényes, ha azt a végrendelkező egész terjedelmében önkezüleg irta és aláírt».

Az alaki kérdés, a mint látszik, csak az anyagi jog alapján bírálható el.

Az anyának — mint fenebb is láttuk — e törvénytelen gyermek leszármazója s esetenként egyenes örököse. Ha tehát anya alkotta a kérdéses végrendeletet, kétségtelenül érvényes az.

De ha atya? Zlinszky úgy dönti el a kérdést, hogy nincs szükség különböztetni, mert hiszen a végrendelkező maga nyilvánítja akaratát, ő ismeri el fiának.

Az indoklás szép s egygyel több az ok arra, hogy a törvényhozás az elismerő atya után is adjon öröklést. De ma — csak a törvényt lehet alkalmazni. S ha — a mint maga mondja — az atya utáni öröklés behozatalára a bíróságok magukat jogosítva nem érezhetik: akkor a törvény másként nem értelmezhető, minthogy a szóban levő végrendelet érvénytelen: mert leszármazója ugyan a törvénytelen gyermek elismerő atyjának, de *nem törvényes örököse*, a kettőt pedig a törvény egyformán kívánja meg.

És magyarázzunk tovább. Az 1876: XVI. tcz. megalkotásakor a törvényhozás tudta, legalább fel kell tételeznünk róla, hogy nem adnak a törvénytelen gyermeknek atyja után öröklést, még ha elismerte is. Ha tehát a gyakorlattal ellenkezőt akart volna, ha leszármazó egyenes örökösnek akarta volna tekintetni: ezt határozottan kifejezte volna. A mit a törvényhozó nem akart, azt nem lehet, nem szabad a törvénybe belemagyarázni.

És gondoljuk még ezekhez azt is, hogy az idézett törvényszakaszc éppen a törvényes leszármazók javára kelt, kiváltságos rendelkezés, — egygyel több ok, hogy stricte értelmezzük, — mely a Zlinszky magyarázásával azok ellenére volna legtöbbször kijátszható, a kiknek érdekében alkottatott.

Azonban talán kelleténél is hosszabban időztünk e pontnál. Ideje, hogy még egy kérdésre megfelelőjünk s aztán tovább menjünk.

(Bef. köv.)

Dr. Menyhárt Gáspár.

¹ 1885. okt. 6. 1181. (Márkus Dezső gyűjt.)

² 1884. jan. 9. 391/83. (U. a. gyűjt.)

³ 49012/82. Dt. IV. 321.

¹ Dtár r. f. X. 268.

² Örökösödési vitás kérdések «Jogt. Közlöny» 1876. 51. sz.

Jogirodalom.

Per il XXXV. anno d'insegnamento di Filippo Serafini. Studi giuridici. Firenze 1892. 474 l.

Mult évi junius 26-án ünnepelték meg az olasz egyetemek a hazája határain túl is jó hírnek örvendő *Serafini Fülöp* pisai egyetemi jogtanár 35. évi tanári jubileumát. Ez alkalomból az ünnepélyre szintén meghívott nagyváradi kir. jogakadémia a jubilianshoz a következő üdvözlő feliratot intézte:

Magnifico ac doctissimo Juris Professori *Philippo Serafini* Pisæ in Italia.

Director collegiumque iuris professorum regiae Academiae Magno-Varadinensis, occasione iubilaei tui cordicitus Te salutant, ex intimo cordis sui affectu exoptantes, ut Tu, Vir Doctissime, in scientiis iurisprudentiae colendis hucdum quam secutus es praeclearam, non modo intra, sed et extra pulcherrimae Patriae tuae confinia nominis Tui gloriam usquequaque augere, et divina favente Clementia, optimo semper animi corporisque vigore usque ad extremos vitae humanae fines gaudere possis!

E consensu collegii professorum, die mensis Maii 31. anni 1892. celebrato.

Viszonzás fejében a jubilans minden tanárnak megküldte arczképét, akadémiáknak pedig egy diszpéndányát amaz Emlékkönyvnek, melyhez 33 egyetemi tanár egy-egy tudományos értekezéssel hozzájárult. Méltóbban alig tüntethették ki collegái a jubilanst, mint ezzel az emlékkönyvvel, melyet közérdekű tudományos becsénél fogva futólag ismertetni szándékozom.

Serafini tudvalevőleg egyszersmind az Archivio giuridico szerkesztője s mint ilyen, a jognak minden ágára terjed ki az ő figyelme. Ennek a sokoldalúságának megfelel a tiszteletére kiadott Emlékkönyv is, melyben a történelem, pandektajog, modern magán- és kereskedelmi jog, per- és büntetőjog, nemzetközi jog, társadalmi törvényhozás és statisztika köréből vett tárgyakról irt értekezésekkel találkozunk.

A jog terén való legmodernebb jelenséggént fejtegeti *Fusinato*, hogy a nemzetközi jognak tárgya a nemzetek között létező jogközösség, minélfogva az nemcsak az egyes államoknak egymáshoz külső viszonyait szabályozza, hanem a nemzetek belső jogéletére is jelentékeny befolyást gyakorol. Ebbeli állítását F. az ez irányban nemzetközi szerződések útján elért eredményekkel illusztrálja, melyeket a magán-, büntető és közigazgatási jog terén észlelhetni. (3—28. l.)

Ezt a dolgot követi *Ferrini* latin nyelven irt értekezése egy nyilván Stephanus konstantinápolyi jogtanári digestáiból merített görög tanulmány, «de undis pactis», mely érdekes adalékot szolgáltat a bazilikák történetéhez. (29—32. l.)

A következő dolgozatban *Brezzo* védelmére kel a negotiorum gestio quasi contractus elméletének és evvel szemben czáfolgatja azt a véleményt, mely szerint a quasi contractus minden tartalmat nélkülöző üres fogalom volna és a negotiorum gestio, vagy a dominus negotii praesumptiv, vagy fictiv akaratának az ügyviselő akaratával való egybetalálkozásából volna konstruálandó, vagy pedig olyan jogi cselekménynek tekintendő, melynek hatásai közvetlenül a törvényből folynak. (33—38. l.)

Innamorati úgy találja, hogy Gutenbergnek amaz ötletére, hogy a szellemi termékeket mozgó betűkkel kellene sokszorosítani, már Cicerónál akadhatni (de natura deor. lib. II.), de Cicero sem elegendő érzékkel nem birt ennek az eszmének gyakorlati megvalósítására sem avval nem törődött, hogy az tényleg meg is valósíttassék. Arra a szellemes kérdésre azonban, milyen más fejlődésmenete lett volna a világtörténetnek, ha a könyvnyomtatás mestersége már Cicero idejében találtatott volna fel, alig fog valaki kielégítő feleletet adhatni. (39—43. l.)

Carrara tudvalevőleg azt állította, hogy a rómaiak, ámbár

óriások voltak a magánjog terén, a büntetőjogban törpék maradtak. *Ferri* ezt kétségbe vonja. Nemcsak, hogy merőben megmagyarázhatatlan dolog lenne, hogy miért kellett volna éppen a büntetőjogban kevésbé éles eszűeknek lenniök, hanem a római jog forrásaiból tényleg nem egy termékeny büntetőjogi eszme kimutatható, mint pl. az alanyi momentum hangsúlyozása a kísérletnél, a consuetudo delinquendi való utalás, a vétlen önvédelemnek joggyakorlásként való felfogása, a bányamunkára (ad metalla) való elítéltetés, mely súlyosabb büntetéseknél célszerűbb, mint a magánelzárás, a lopásnál akár többszörösében való elmarasztalás és az actio popularis. (45—49. l.)

Hasonló téren mozog *Magri*, a ki szintén kimutatja, hogy több modern büntetőjogi tant már a rómaiak ismertek. Minekutána Aristoteles és Hippokrates a bűnösség örökleteségét állították, Plato pedig a büntetéseket javíthatókra és javíthatatlanokra osztotta volna, éppen nem csudálkozhatnak azon, hogy a római jogászok az ezen megkülönböztetésen alapuló tételt, mely szerint a büntetés vagy büntettes javítását, vagy az emberi társadalomból való kirekesztését célozza, uralkodó tannak tekintették. A rómaiak egészséges érzéke kerülte az akarat szabadsága körüli vitát és csak az akarat tényálladékát követelte, hogy a büntetés megállapítható legyen. És már a rómaiak mérlegelték a büntett súlyosságát az indok szerint a «leszállított beszámíthatóság» (!) helyett. M. is utal az alanyi momentumra a kísérletnél. (377—388. l.)

Bianchi azt iparkodik bebizonyítani, hogy az olasz kereskedelmi törvény 36. §. ama tételén kívül, mely szerint szerződések távollevők között levél útján köthetők, a polgári jogban az idézett §-nak ama további tétele is alkalmazandó, mely szerint az ajánlat visszavonása esetén döntení kell (v. ö. a magy. keresk. tkv 315. 316. §§-ait).

Fadda azt a kérdést fejtegeti, vajon lelki szolgalmak egy uratlan telek terhére avagy javára jogilag képzelhetik-e s igenlőleg felel, akár a szolgalmas, akár az uralgó telek váljék uratlanná. (65—74. l.)

Sabbatini ellene nyilatkozik a szerződéskötési szabadság teljes kizárásának a munkaszerződésnél. Ugyanis attól tart, hogy a munkások, de sőt magának az iparnak hátrányára szolgálhatna, ha a szerződéskötési szabadság akár a munkaszerződés tartalma iránt intézkedő megmásíthatatlan szabályok által megszoríttatnék, akár ugyanezen munkaszerződés tartalmát illetőleg választott bíróság belátásától függővé tétetnék. Másfelől azonban ily választott bíróság ingerentiaját hasznosnak itéli mindazokban az esetekben, a melyekben az eredeti szerződés keresztülvitele a körülmények változása miatt igazságtalan volna, vagy a melyekben a szerződés magyarázata körül vita támad. Végül bírálja az olasz képviselőház által nem rég elfogadott e tárgyi törvényjavaslatot (lásd még alább *Triani* értekezését).

Del Vecchio összehasonlítja a statistikának két módszerét, melyeket kísérletinek és matematikainak nevez, a kísérleti természettannal és a mennyiségtani természettannal. A hogy a kísérleti természettan haszonnal taníttatik az orvosoknak és a természettudományok képviselőinek, holott a mennyiségtani természettan a matematikusok számára van fentartva, épp úgy kell a jogászokra nézve is a statistikának előbbi módszerét gyümölcsözővé tenni, hogy a társadalmi élet főmozzanataival számokban megismerkedjenek. (93—97. l.)

Pacchione a L. 17. D. de rei vindicatione 6. 1. különböző magyarázatait fejtegeti és a római törvénytárnak ezt a helyét olyképpen magyarázza, hogy itt egy a vételarra szorított actio negotiorum gestorum directaról van szó, mert a birtokosnak azon joga, melynél fogva a dolgot eladhatja, nem szüntettetik meg a keresetindítás által. (99—109. l.)

Brugi Aristotelesnek az athéniek államáról irt könyve alapján érdekesen fejtegeti, hogy ezen állam és kormány-

formáinak története is úgy, miként a római állam története, a gazdagok és szegények közötti ellentétet és a szegény nagy tömegnek a javak aránylagos megosztására irányuló törekvését tükrözteti vissza, mely becsvágyó demagogok egyidejű izgatásaiban, kik ezt a hajlamot kiaknázták, folytonosan újabb tápot nyert. (111—126. l.)

Vidari a gyakori diákzavargások okait kutatja, melyeket részint abban talál, hogy a tanulók a vizsgálati követelményeket leszállítani szeretnék, részint a kormány és a tanárok merev magatartásaiban, de ime a jubilans mindenkor valódi példányképe volt az akadémiai tanárnak, az ő termében a fegyelem soha sem szenvedett csorbulást, mert ő maga mindig jó példával járt elő. (127—131. l.)

Tamassia két példán mutatja a Kelet és a Nyugat érintkezését a bölcsészet és a jogtudomány művelésében. Nyugaton, ugymond, mind a jogi, mind a bölcséleti művekben egyaránt feltalálható bizonyos scholastikus beosztás a *matina*, *intentio* és *causa finalis* tárgyában, s ugyanezt találhatni csekély változtatással Keleten is. Még az utód megjelöléséről szóló legenda is hasonló, Keleten *Aristoteles*, Nyugaton *Yrnerius* által. (133—142. l.)

Pessina azokról a javaslatokról értekezik, melyeket az olasz időszaki sajtó-egyletnek egy bizottsága a rágalmazási esetekben hozatni szokott ítéletekben mutatkozó tulságos szigor enyhítésére nézve tett s melyek oda célzottak, hogy a tényállás alanyi oldala nagyobb figyelemben részesíttessék, az *exceptio veritatis* lehetőleg kiterjesztessék, úgy minőségileg, mint mennyiségileg enyhébb büntetés kiszabassék, az elévülési idő leszállíttassék és minden eset, a melyben az *exceptio veritatis* előhozzák, az esküdszék elé utaltassék. Szerző főleg a vétség alanyi oldalát bírálhatja, míg a többi követelményeket részint megigazítja, részint visszautasítja. (143—162. l.)

Triani azt a különbséget fejtegeti, mely egy felmerült vita elintézésére szolgáló *arbitrium ex comprimisso*, és egy szerződés létesítésére szolgáló *arbitrium boni viri* között van. A közönséges jogban e pont körül uralkodó zavar eloszlására szerző a római joghoz való visszatérést javasolja és végül megjegyzi, hogy az új (olasz) törvényjavaslat a *probi-viri-ről* (l. fentebb *Sabbatini*) nagyon sokat a gyakorlatra és a tudományra biz. (163—171. l.)

Vanni egy új magyarázatát kísérli meg a L. 13. §. 3. D. ad legem Aquiliam 9., 2. törvényhelynek a basilikák egyik scholiuma alapján; szerinte itt egy *actio in factum*-ról van szó.

Legterjedelmesebb az egész könyvben *Grego* értekezése (181—250. l.) a többiek által adott megbízás visszavonásáról. A különböző eltérő vélemények összegezése után szerző azt az elvet állítja fel, hogy egyes megszorításoktól eltekintve, a többiek által adott megbízás szabály szerint minden egyes által visszavonható, a nélkül, hogy ezért a megbízott és a többi megbízó közötti viszony megszüntetnének. Azután szerző ennek az elvnek egyes esetekre való alkalmazását mutatja be a polgári és a kereskedelmi jogban, u. m. a társasági és vagyonközösségi viszonyokra, a közönséges és a kereskedelmi társaságra, végre a tömeggondokra.

Mortara és *Sraffa* röviden ismertetik az új schweiczi adósságbehajtási törvényt, melyet *Serafini* olaszra lefordított. Kritikai fejtegetéseik ezen törvénynek főelveire nézve annyira kedvezők, hogy a szerzők ezeknek az elveknek az adóptálását az olasz törvényhozóknak is ajánlották. (251—276. l.)

Supino azt fejtegeti, hogy a díjzlet úgy magában véve, mint különbözeti üzletként tekintve, érvényes jogügylet, melyet felbontó potestativ feltétel alatt kötött adás-vevés-ként kell megítélni. A díjösszeg S. szerint nem egyéb, mint viszonzás az egyik szerződő félnek engedett különös jogokért. A díjösszeg megfizetése nem biztosítás a veszteség ellen, hanem csupán arra való, hogy a szenvedhető veszteség magassága megállapíttassék. (277—289. l.)

Bensa P. G. azt vizsgálja, hogy micsoda föltételezések mellett állithatni, hogy a per megnyerése szempontjából a fél esküje által teljesítendő feltétel valóban is teljesítve van. Különösen a mellett van, hogy az odakinált eskü mintájához függesztett megszorító toldásokat meg kell engedni és megjegyzi, hogy itt nincs helye a beismerés oszthatatlanságáról szóló elvnek. (291—303. l.)

Segré arra a kérdésre, hogy mely időpontban háramlik vissza az *emphyteusis* a tulajdonosra, azt feleli, hogy eltérő megállapodás hiányában a visszaháramlások beálltával. Az erre vonatkozó kereset, akár tulajdoni, akár szerződési keresetként támasztható. (305—325. l.)

Bensa Enrico a genuai állami levéltárból vett adatok alapján a XV. században Genuában élt *Bartolomeo Bosco* jogásznak és emberbarátnak életét és működését rajzolja, a kinek főleg magán-, kereskedelmi és perjogi tartalmu iratai csak a XVII. században jelentek meg nyomtatásban. (327—340. l.)

Longo a forrásoknak amaz ellenmondásával foglalkozik, mely szerint az adóstárs késedelmének más jelentőséget kellene tulajdonítani, mint az adóstárs cselekvényének és maga részéről is az uralkodó nézethez csatlakozik, mely szerint a *mora* különös megítélése ebből az elvből folyik: *mora fieri intelligitur non ex re sed ex persona*. (341—349. l.)

Buonamici a fényképész jogviszonyát fejtegeti a lefényképezett személyhez a negatív-kép tekintetében, különösen az atyának és a férjnek megfelelő jogait neje és gyermekeinek arcképei tekintetében, úgy nemkülönben ugyanazt a viszonyt a pillanatfelvételi fényképészetnél, szintugy másolatok felvételének megengedhetőségét fényképészeti uton; végül értekezik még ama tényleges, azonban jogilag még nem szabályozott lehetőségről, hogy valaki *phonographba* mondja be végrendeletét, szerző ennek megengedése mellett kardoskodik. (351—375. l.)

Salvioli, tekintettel a vizsgálati és adóssági fogságra, azt az Olaszországban a XIII. század óta szemlátomást megfogható oltalmat fejtegeti, mely az embert a saját házában való tartózkodás által személyes megtámadások ellen megvédte. Annak okát, hogy «az én házam az én váram»-féle germán elv (de ne feledjük, hogy ugyanezen elv már a XII táblás törvényben és Cicero műveiben található) lassankint elnyomatott. S egyrészt az olasz usurpátorok hatalmi állásában, másrészt abban a körülményben találja, hogy gyakran több család ugyanabban a házban együtt lakott. A hol az usurpátorok érdekei nem működtek közre, a házi tűzhely szentsége ismét előtérbe nyomul. (389—402. l.)

Landucci a pandekták kritikai történelmi magyarázata számára új kiindulási pontot keres, szerinte a pandektákban felhasznált iratok, melyek már elnevezésökről (*notæ, libri ad*) ítélve csupán commentárszerű művek, a mennyiben nem kritikai rendszeres magyarázatok, egyszerűen csak glossák, melyeket a magyarázó az előtte fekvő idegen szerző másolatához hozzáfüggesztett. Nem hihető ugyanis, hogy egy *Marcellus*, egy *Scaevola*, egy *Paulus* más jogászok terjedelmes műveit leírták volna, hogy a másolat során megjegyzéseiket beleszőhessék. Ily szempontból kell pl. *Paulus* művét ad *Neratinus* megbírálni, valamint egy egész sorát a kérdéseknek, melyeknek megoldása valamennyi hasonló műveknek ugyanilyen szempontból való megbírálása a *digesták* tökéletesebb megértését előmozdítani alkalmas. (403—416. l.)

Zocco-Rosa a justinianusi institúciók 4. könyve 18. címének compilatora körül folyó vitakérdéssel foglalkozik, melyet ez időszertint biztonsággal még el nem dönthetőnek mond. Végszában *Mispoulet* új hypothesisét czáfolja a justinianusi institúciók kidolgozásáról, valamint *Kneip* amaz állítását (*præscriptio u. pactum* 1891), hogy a veronai kodex nem tartalmazza *Gaius*nak eredeti institúcióit. (417—434. l.)

Serafini E. a L. 8. D. 42., 3. törvényhelyet akképp magyarázza, hogy az adós az elmarasztalást, vagy a *confessio*

in iure következményét nem kerüli ki azon egyszerű nyilatkozat által, hogy vagyont önként átengedi hitelezőinek, hanem neki egyszersmind el kell ismernie adósságát, hogy ez által a hitelezőnek jogcímet adjon, melynek alapján ez a maga jogait a bonorum emptorral szemben érvényesíthesse. (435—439. l.)

Cogliolo kimutatja, hogy az állami táviró szabályzat záradékai, melyek által az állam a táviró-tisztek hanyagságáért való felelősség ellen szabadkozik, érvénytelenek. A szabályzat nem tekinthető a szerződés kiegészítő részeként, mert az állam monopoliummal bír s így más akarat érvényesítése ki van zárva; C. utal a vasuti szabályzat analogiájára és az olasz kereskedelmi tvkönyv 46. §-ára, valamint arra, hogy általános elveknél fogva is lehetetlen a dolus és culpa lataért való felelősségnek szerződés által való kizárása. (441—452. l.)

Pampaloni egybehasonlítja Ulpianus, Marcianus Julianus és Papinianus nézeteit a heres fiduciarius javára rendelt előhagyományról főleg tekintettel arra az esetre, midőn valamely egyedileg meghatározott dolog képezi a hagyomány tárgyát. Ez utóbbi esetre nézve P. nézete szerint Julianus véleménye tekintendő a justinianusi jog által recipiálnak, mely szerint a fiduciarius az egész praeregált dolgot megtartja, mindazáltal a negyedébe való beszámítás fentartásával. (453—465. l.)

Delogu azt állítja Riccivel szemben, hogy olasz jog szerint az, a ki mala fide valamely indebitum teljesítését magára vállalta, a károkért is szavatol, de nem egyszersmind a gyümölcsökért és a kamatokért is. Az olasz polg. tkv. 1147. §-ában gyökerező különös kereset nem zárja ki az általános vétségi keresetet. (467—472. l.)

Ime ezen futólagos ismertetésből is kitűnik, milyen igazán értékes az az emlékkönyv, melylyel az olasz egyetemi tanárok jubiláló tagtársukat megtisztelték.

Dr. Bozóky Alajos,
n.-váradai jogakad. igazgató.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A megállapítási (praejudicialis) kereset.

Az 1868: LIV. tcz. 256. §-a elvként felállítja azon szabályt, hogy az ítéletnek végrehajthatónak kell lenni. Ebből némelyek azon következtetést vonták le, hogy oly ítéletet, melynek alapján közvetlenül végrehajtást elrendelni nem lehet, nem is szabad hozni. Ilykép valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének, ugyszintén valamely okirat valódiságának vagy valótlanágának birói megállapítása kereset tárgyát nem képezhetné. Gyakorlati szempontból pedig felhozták az ily keresetek ellen, hogy ok nélkül szaporítják a perek számát és a bíróság munkáját, hogy alperes boszantását és károsítását céllozhatják, midőn felperes külön pert indít a jogviszony fenállása és azután az abból eredő követelése iránt és végül, hogy semmi szükség nincs rájuk, mert e tekintetben minden jogos igény a felhívási és számadási per által ki van elégítve.

Az élet kimutatta e felfogás helytelenségét. Joggyakorlatunk kénytelen volt meghajolni a megállapítási kereset iránti gyakorlati szükség követelményei előtt. A kir. Curia 36. sz. teljes-ülési döntvény kimondta, hogy «valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének birói elismerését mindenki, a ki erre nézve jogi érdekeltségét beigazolja, önálló (praejudicialis) keresettel szorgalmazhatja».

A sommás eljárásról szóló 1893: XVIII. tcz. 16. §-a ennek a törvényben is kifejezést adott és kimondta a sommás eljárásra nézve: «Valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének, ugyszintén valamely okirat valódiságának vagy valótlanágának birói megállapítása iránt kereset csak

akkor indítható, ha e megállapítás a felperes jogviszonyainak biztosítására alperessel szemben szükségesnek mutatkozik».

A különbség ezen utóbbi szabály és a Curia fenti kijelentése közt abban van, hogy míg a Curia (a német birodalmi perrendtartás 231. §-át követve) a megállapítási kereset feltételeül csak azt kívánja, hogy felperesnek *jogi érdeke* legyen a birói megállapításra, addig a sommás eljárásról szóló törvény azt azon feltételhez köti, hogy a megállapítás *felperes jogviszonyainak biztosítására alperessel szemben szükséges* legyen. Nézetünk szerint ezt utóbbi feltétel felállítása helyesebb. A kir. Curia által adott meghatározás nagyon is tágan mutatkozik, mert elvégre minden keresetnek feltételét jogi érdek képezi; az pedig, hogy a megállapítási keresetnél, szemben a marasztalási keresettel, e jogi érdek miben álljon, e meghatározásból nem tűnik ki. A sommás eljárás idézett §-a mindenesetre több tájékoztatást nyújt, midőn felperes érdekét a megállapítási jognak célja által, mely felperes jogviszonyainak biztosításában áll, közelebről meghatározza és egyszersmind kiemeli, hogy e biztosításnak épp alperessel szemben kell szükségesnek lennie.

Törvényhozásunk helyesen járt volna el, ha a sommás eljárás ezen intézkedését kiterjesztette volna a rendes eljárásra is. Azonban bíróságaink helyesen fognak eljárni, ha ezen intézkedést ennek daczára a rendes eljárásban is alkalmazzzák. A kir. Curia 36. sz. döntvénye ennek nem áll utjában és az egyöntetűség a sommás és rendes eljárás közt e téren nagyon kívánatos.

A. B.

Lopás, csalás vagy sikkasztásban bűnrészesség?

A következő eset képezte a napokban egy kir. törvényszék előtt elbírálás tárgyát:

A. B. százados nyeregszerszámát tisztítás végett átadta a hozzá szolgáltatételre beosztott F. Sz. közkatonának, meghagyván, hogy a tisztítást hamar végezze el, mert nemsokára ki fog lovagolni. Ezután a százados a kaszárnnyából eltávozott. Alig távozott el a százados, megjelent a kaszárnnyában W. F. asztalossegéd, ki már egész nap azon törte fejét, mint juthatna könnyű szerrel egy kis pénzhez. A kaszárnnya udvarán tartózkodó tisztek beszélgetéséből véletlenül megtudta, hogy A. B. százados, kit W. F. még mint főhadnagyot ismert, nincs a kaszárnnyában. W. F. erre tudakozódott A. B. századosnak lovásza után és midőn őt ahhoz F. Sz. közkatonához vezették, ki akkor éppen a századosnak nyergét tisztította, W. F. azt hazudta F. Sz.-nek, hogy ő szijgyártó segéd és hogy a százados küldte őt, hogy annak nyergét megpuhítás céljából magával vigye, mert, mint mondá, a százados az új kemény nyereggel fellovagolta a térdét. F. Sz. eleinte habozott, hogy átadja-e a nyergét, mert a százados neki nem szólt semmit, de W. F. kijelenté, hogy nincs ideje várakozni, hanem, ha nem hisz neki F. Sz., úgy vezesse őt a századoshoz. Ezen határozott fellépés folytán F. Sz. lépre ment és kiszolgáltatta W. F.-nek a nyergét, melyet W. F. magával vivén, megkísérelte eladni, de egy polgári rendőr által elfogatott, mert a százados haza jöven nemsokára, feljelenté az esetet.

A kir. törvényszék lopásban mondta ki bűnösnek W. F.-et, mert az a nyergét a tulajdonosnak, A. B. századosnak beleegyezése nélkül vitte el és F. Sz. közkatonának nem volt jogosítva a nyereg elvitelére beleegyezni, mert a százados őt erre nem hatalmazta fel. A büntetőtörvény indokai (275. lap) szerint, ha a birtokos a beleegyezésre nem volt jogosítva, a dolog elvétele a birtokos beleegyezésének daczára is lopást képez. Azonban a 333. §. szerint az követ el lopást, a ki a dolgot másnak birtokából vagy birlalatából, *annak beleegyezése nélkül*, veszi el. Tehát, ha annak beleegyezésével veszi el, akkor nem követ el lopást. Hogy a beleegyezés jogos legyen, azt sem írja elő a törvény. Sőt abból, hogy

a törvény a birlaló vagy *birtokos* beleegyezéséről szól, folyik, hogy a beleegyezésnek nem kell éppen jogosnak lenni, hogy az a lopást kizárja, mert *birtokos* az is lehet, a ki a birtoklásra sincs jogosítva, annál kevésbbé arra, hogy az általa birtokolt dolog elvételébe beleegyezését adhassa. Csak akkor volna a birtokos vagy birlaló beleegyezése hatálytalannak tekintendő, ha az, t. i. a birtokos vagy birlaló, jogilag akarattal nyilvánításra képtelen egyén, pl. serdületlen gyermek vagy örült volna. Mert ez esetben az adott beleegyezés jogilag *nem létezőnek* tekintendő, míg az elbírálás tárgyát képező esetben a beleegyezés *jogtalanul* ugyan, de *létezőnek* tekintendő. Viszont azonban a lopás tényálladéka akkor sem forog fen, ha a dolognak birtokba vételére a tulajdonos beleegyezett, de az elvétel a birtokos vagy a birlaló akarata nélkül történt, mert ez esetben az eltulajdonítás nem volt jogellenes, hanem csak a birtokelvonás. A 333. §. szerint pedig, a ki azon célból, hogy *azt jogtalanul eltulajdonítsa*, veszi el az idegen ingó dolgot, követ csak el lopást.

W. F. tehát nem lopásban, hanem csalásban bűnös. A 379. §. szerint ugyan szükséges, hogy a tévedésbe ejtett személy egyúttal a károsított legyen, a jelen esetben pedig a tévedésbe ejtett F. Sz. közkatona nem azonos a károsított A. B. századossal, de általánosan elfogadott joggyakorlatunk szerint a törvénynek ide vonatkozó szavai, úgy értelmeztek, hogy a személyi azonosság akkor is fenforgónak tekintik, ha a tulajdonképpen tévedésbe ejtett személy a károsított fél vagyonának gondozója vagy képviselője. Ily értelmezés nélkül jogi személyek ellen nem lehetne csalást elkövetni, mert a jogi személy tévedésbe nem ejthető.

Azon nézet sem helyes, hogy W. F. sikkasztásban bűnrészes, F. Sz. pedig sikkasztó, mert a nyeret jogtalanul idegeníté el. A sikkasztásnál ugyanis, mint vagyon ellen irányuló bűncselekménynél, a tettes szándéka arra irányul, hogy vagyonát a sértett fél kárára öregbitse, mire azonban F. Sz. közkatonának szándéka nem irányult. Ha pedig nincs stkkasztás, sikkasztásban való bűnrészség sem foroghat fen.

Dr. R. S.

Külföldi judikatura.

556. A gyermek és feleség gyógyítási költségei a háztartás közönséges terhehez tartoznak, a melyekért harmadik személyekkel szemben egyedül a férj szavatol, a feleségtől tehát az orvos nem követelheti a gyógykezelés díját. (*Zweibrückeni felsőbbbírság.*)

557. Ha a hitelező a fizeteskép elfogadott váltót nem ovatolja vagy elévülni engedi, úgy a váltó alapjául szolgáló ügyletre vissza nem mehet és csak a gazdagodási keresettel élhet. (*Aacheni felsőbbbírság.*)

558. Az adósnak dolosus viselkedése, melylyel azt céllozta és érte el, hogy a hitelező a keresetet folyamatba nem tette, nem fosztja meg az adóst az elévülési kifogástól. (*Német birodalmi törvényszék.*)

559. A férj rendszerint csak akkor köteles nejét eltartani, ha a nő nála lakik és vele közös háztartásban él. Ha a nő különválva él férjétől, úgy csak kivételesen van tartásra igénye, még pedig oly esetben, ha a férjével való további együttélés tőle fel nem tételezhető. Ezen eset beáll akkor, ha az együttéléssel a nő személyi biztonsága volna veszélyeztetve, ha tartania kell testi bántalmaktól és egészségének károsításától, továbbá akkor, ha a nő testi vagy szellemi egészsége más módon fenyegettetik vagy ha egészen méltatlan helyzetbe jutna. Ilyen eset fenforog akkor, ha a férj iszákos. (*Német birodalmi törvényszék.*)

560. Ha az ügyvéd segédje főnökének hamisított nyugtájával megbízás nélkül pénzeket vesz fel, az ügyvéd nem felelős a kárért, még akkor sem, ha az a segéd más alkalmakkor hasonló szolgálatokra alkalmaztatott. A főnök csak akkor felelne, ha segédje valamely rábizott tevékenység közben (dans ses fonctions) követte volna el a károsító cselekedetet. (*Kölni felsőbbbírság.*)

561. A vő és meny tartási kötelezettsége nem subsidiárius, hanem egyetemlegesen kötelesek a gyermekekkel

együtt a szülőket tartani. A házasság megszűntével elenyészik azonban ezen kötelezettség. (*Kölni felsőbbbírság.*)

562. Kártérítési kötelezettség nem alapítható, arra, hogy az eljegyzés tartama alatt gyermek nemzése történt s a vőlegény felbontotta az eljegyzési viszonyt. (*Kölni felsőbbbírság.*)

563. Az elismert törvénytelen gyermeknek mindkét szülő ellenében tartási igénye van. (*Darmstadti felsőbbbírság.*)

564. A hitelező a kifizetett adósságról szóló adóslevelet akkor is kiadni tartozik, ha a fizetés történetéről nyugtát adott. (*Kölni felsőbbbírság.*)

565. A megbízó, a megbízott delictuma által okozott kárért csak akkor felelős, ha a károsított oly jogviszonyban áll, a melynek értelmében nem csak a megbízott választásáért szavatol, hanem a megbízott feletti felügyeletért s annak viselkedéseért is, és csak akkor, ha azon károsító cselekedet tevékenységi körébe tartozott. (*Karlsruhei felsőbbbírság.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A szegedi ügyvédgyűlés. Szívesen üdvözlünk minden alkalmat, a melyen jogászközönségünk egybegyűl, hogy életünk bajait megbeszélje, azok orvoslása fölött tanácskozzék és directívát adjon, esetleg a törvényhozásnak is az alkotandó jogszabályok tekintetében.

Nem mulaszthatjuk el tehát a szegedi ügyvédgyűlés alkalmából örömrünknek kifejezést adni a fölött, hogy a napirenden levő fontosabb kérdések megvitatása végett hazánk ügyvédei ismét összejönnek.

Örvendetes ez már csak azon szempontból is, mert a főváros és vidék érintkeznek ezen kollegiális összejöveteleken, úgy a mint ez a jogászgyűléseken régebben történt, és a mint ennek időnként történnie is kell.

És elégtétellel észleljük, hogy az ügyvédgyűléseket nem azok a kenyérkérdéses eszmék vezérlik, a melyek az ügyvédségben csak röviddel ezelőtt oly mesterséges hullámozást idéztek elő.

Komoly kérdések, komoly viták és komoly emberek uralják a teret, kiforrott határozatok hozatnak, a melyek igazán a jogászközönség közmeggyőződésének tolmácsai.

A tárgyalandó kérdések közül az ügyvédség önkormányzati joga olyan kérdés, melyet nem lehet elég gyakran vita tárgyává tenni. Küzdenie kell az önkormányzatért, mert csak küzdelemmel boldogulhat az ügyvédi kar a többi társadalmi osztályok előítéletes szűkkeblésével szemben.

Az ügyvédi nyugdíj- és segélyalap kérdése szintén életbevágó kérdés. Csaknem minden hivatás képes volt arra, hogy a hozzátartozói eme létérdekét, — mert a nyugdíj- és segélyalap a létérdekekhez tartozik — valamelyes módon biztosítsa. Mit tegyen az elaggott ügyvéd, a ki nem volt képes gyakorlat alatt magának elegendő tőkét szerezni? Mi lesz elhunyt vagyontalan ügyvédek özvegyeiből? Ezeket a kérdéseket eddig csak phlegmatikus közömbösséggel tárgyalták; pedig nem ártott volna egy kis lelkesedés.

A védő jogállása a bűnperben eddig nem igen volt a védői hivatásnak megfelelő és igen helyes és igen alkalomszerű a bűnvádi eljárás kodificatiója alkalmából ezen kérdéssel is behatóan foglalkozni.

A közigazgatási bíróság közel jövőben kilátásba helyezett felállítása az ügyvédek szintén igen közletről érdekli, mert új tért nyit meg előttük, a hol a közszabadság védelmében az eddigi titkos eljárás helyett hathatósan közbeléphetnek az egyes közigazgatási hatóságok tulkapásaival szemben.

A csekélyebb jogsérelmek olcsó és gyors ellátása összefügg a szegényvédelem kérdésével, a melyet eddig az állam az ügyvédekkel díjtalanul végeztetett.

Nem csekély fontossága van annak a kérdésnek is, hogy minő részt vegyen a magyar ügyvédség a millenium ünnepelésében. Minden társadalmi kör kiveszi a maga köteles részét az ünnepélyekből s nagy gyengeségre mutatna, ha a jogászság elmaradna az ünneplők sorából. A jogászság tagjai

a régi rendi táblán annyiszor sikra szállottak a nemzet jogainak védelmére s ők voltak azok, a kik a jogegyenlőséget a nemzet számára hosszú szívós küzdelem árán kivívták. Hogyne érdekelne tehát mindenkit annak történeti levezetése, hogy miként fejlődött a magyar bírói és ügyvédi kar oda, a hol most van, s minő összefüggése volt a fejlődésnek az állam politikai szerkezetével.

— A budapesti ügyvédi kamara választmánya folyó hó 18-án tartott teljes-ülésében, elnök dr. Győry Elek az igazságszolgáltatás legújabb veszteségéről, Vajkay Károly elhunytáról emlékeztetve meg, a választmány egyhangulag elhatározta, hogy Vajkay Károlynak, az igazság- és jogszolgáltatás terén, valamint a magyar ügyvédség szolgálatában szerzett hervadhatlan érdemeit jegyzőkönyvben megörökíti és özvéggyéhez részvétíratot intéz.

— **Ügyvédi körökből** vettük a következő sorokat:

Egy kisebb kereskedelmi ügyben a budapesti V. ker. kir. járásbíró előtt augusztus 3-án ugynevezett «feltételes makacsságot» vettem fel, mert a kereset kézbesítését igazoló vevény Újpestről még nem jött vissza. Az időközben beérkezett vevény igazolja a kereset kellő kézbesítését, minek folytán alperes a 111. §. alapján marasztalando, az ítélet készen és a bíró által *aláírva* is van, *kihirdetésére* pedig f. évi szeptember 28-a tüzetett ki, mikorára mindkét fél megidézett. Nemde épületes állapotok?

— **Megjelent** a Márkus-féle esetgyűjtemény második kiadásának II. kötete. Tartalmazza a családi és öröklési jogot, továbbá a telekkönyvi rendtartást.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— A váltóelfogadó javára történt elengedés a többi váltókötelezettek javára is történnék nem tekinthető: ezen elvet mondotta ki és indokolja az osztrák semmitőszék következő határozata. A tényállás szerint a váltó forgatmányosa az elfogadóval akként egyezett ki, és pedig még a váltó lejáratára előtt, hogy az elfogadó a váltóösszeg 40%-ának megfizetése ellenében a váltókötelezettség alól szabadul a nélkül, hogy ezen elengedés a váltó kibocsátójára kiterjedne. Az elfogadó a 40%-ot ki is fizette. A lejáratra a váltóbirtokos a váltót bemutatta az elfogadónak s óvást vétetett fel és ennek alapján a kibocsátó ellen a váltóösszeg 60%-a erejéig sommás végzést eszközölt ki. A kibocsátó a sommás végzés ellen kifogásokkal élt és előadta, hogy a váltó az által, hogy a váltóbirtokos az elfogadóval 40%-ra kiegyezett, kiegyenlítettnek tekintendő, dacára a váltóbirtokos által kijelentett jogfentartásnak, mert a váltókötelezettek nem tekinthetők a magánjogi értelemben vett egyetemleges kötelezettségben állóknak, a kik közül mindegyik egyenlően adósa a hitelezőnek, hanem a váltó az elfogadó adósságának tekintendő, a ki mellett a többi váltókötelezettek kezességet vállaltak. Előadta továbbá, hogy a váltóbirtokos nem volt jogosítva óvást felvenni az elfogadó ellenében, mert az elfogadó neki az óvás felvétele idejében már semmivel sem tartozott, és így miután az óvás, a melyben a fent leírt tényállás van tanusítva, voltaképp nem azt tanusítja, hogy a váltó az elfogadó által ki nem fizettetett, hanem azt, hogy az az óvás felvétele idejében ki volt egyenlítő, az óvás szabályszerűen felvettnék nem lévén tekinthető, a kibocsátó már ennél fogva is kiszabadult a kötelezettség alól. Ezen érvelés dacára azonban a sommás végzést mind a három bíróság hatályában fentartotta, azon indokolással, hogy a váltóbirtokos jogosítva lévén bármelyik váltókötelezettet és pedig a váltóösszeg bármelyik része erejéig perbe fogni, jogosítva van egyszersmind az elengedést oly hatálylyal eszközölni, hogy annak érvénye csak az elfogadóra terjedjen ki.

— **Utóajánlat.** W. F. árverésen vett egy ingatlant, a melyre azonban utóajánlat érkezvén be, új árverés hirdettetett. Az új árverésen az ingatlant más vette meg. A sorrendi tárgyaláson, a mely az elért vételártobblet fölött tartott, W. F. elsőbbségi igényt jelentett be azon összeg erejéig, a melybe neki a két árverés közti időben az ingatlanhoz tartozó házi állatok eltartása került. Ezen igényével peres utra utasítván, a semmitőszék az elsőséget megállapította azon indokolással, hogy az első vevő a két árverés közti időben jóhiszemű tulajdonosnak lévén tekintendő, a dolog állagának fentartására fordított kiadásait, — és az állatok eltartása mindenesetre ilyennek tekintendő, — feltétlenül és első sorban igényelheti.

— **Impotentia mint házassági akadály.** B. A. asszony a bécsi országos törvényszék előtt az iránt indított keresetet, hogy házassága a férj impotentiája alapján semmisnek mondassék ki. A per folyamán megtartott szakértői szemle alkalmával kiderült, hogy a férj nem impotens és nem is volt az a házasság megkötése idején sem. Kiderült azonban egyszersmind az is, hogy a nő egy nem éppen ritka női betegségben, az u. n. *vaginismus*-ban szenved, a mely abban áll, hogy a nemi szerv rendkívüli érzékenysége az elhálást nagyon fájdalmassá és ez által lehetetlenné teszi és hogy a nő ezen betegsége volt oka annak, hogy az elhálás még nem történt. A szakértők egyszersmind constataáltak azt is, hogy ezen betegség egy aránylag könnyű és nem fájdalmas kezelés által gyógyítható, s hogy ezen kezelés nélkül a nő férjével szemben örökös impotens fog maradni. A nő a tárgyalás folyamán kijelentette, hogy ő ezen kezelésnek magát alávetni nem fogja, a férj pedig, hogy ő a házasság semmisnek kimondása iránti kérelemhez a maga részéről is hozzájárul. A két elsőbíróság a házasságot a nő impotentiája alapján semmisnek mondotta ki. A semmitőszék azonban a két elsőbírósági határozat megváltoztatásával a házasságot érvényesnek mondotta ki azon indokolással, hogy miután a nő vaginismus egy aránylag könnyű kezelés után gyógyítható, az ő örökös impotentiája bebizonyítottan nem tekinthető. A nő azon kijelentése, hogy ő a kezelést magán végrehajtani nem engedi, a semmitőszék szerint nem tekinthető egyébnek, mint a házassági tartozás megtagadásának és ezen körülmény a nő bárminő makacskodása vagy a megtagadás bárminő állandósága esetén sem képezi okát a semmiség kimondásának. — Tanulságos ezen eset azon szempontból is, hogy a házasság felbonthatatlanságának intézménye milyen képtelen és szomorú helyzeteket teremthet.

— **Egy kis katolikus lap** Rómában pert indított Parocchi kardinális ellen, mivel ez megtiltotta a híveknek ezen lap olvasását. Az intézkedés által állítólag a kiadót érzékenyen megkárosította.

Közjog.

— **Seydel bajor államjoga.** Most jelent meg Seydel nagy államjogának VI. és utolsó kötete, a mely müből az első kötet 1884-ben adatott ki. A jelentékeny munka a közjog összes kérdéseit nemcsak felöleli, de részletesen is tárgyalja. Legfontosabb tana a munkának a szerző híres u. n. «uralkodói» theoriája, a mely szerint az állam nem alanya a főhatalomnak, hanem tárgya és hogy az állami főhatalom alanyának maga az uralkodó tekintendő. Ez a sokat vitatott, de távolról sem nagyon elfogadott tan képezi a munka alapját, melynek azonban egyéb részei ezen tantól függetlenek és Németországban nagy tekintéllyel bírnak.

— **A német statisztikai évkönyv** ez évi folyamából veszszük ki a következő adatokat: Németországban a járásbírók száma 1915, a törvényszékek száma 171. A bírák száma 7379. (Az előbbi évhez képest a szaporulat 148.) Átlag egy bíró 6773 lakosra esik. Az ügyvédek száma 5562. (Szaporulat a múlt évhez képest 245.) Átlag egy ügyvéd 8919 lakosra esik.

R. Zs.

Legközelebbi csődbejelentési határidők (Szeptember 7-től szept. 14. ig.): Lowniczky József e. a rimaszombati tsz. szept. 9. (147).

Csődök: Trosztler Gusztáv e. a besztercebányai tsz.; csb. Jávör Endre, t. dr. Lax Adolf, ht. Porges Samu; bh. nov. 15., felsz. t. decz. 13., csődv. vál. decz. 13. (193). — **Sonnenfeld** Anna e. a pancsovai tsz.; csb. dr. Schulek Kálmán, t. dr. Schendl Emil, ht. dr. Bircsú Sándor; bh. nov. 10., felsz. t. decz. 5., csődv. vál. decz. 7. (193).

Pályázatok: A zombori kir. tsznél **jegyző**; bh. szept. 23. e tsz. elnökéhez (193). — A felső-pulyai jbságnál **albíró**; bh. szept. 9. a soproni tsz. elnökéhez (193). — A m.-vásárhelyi tsznél **bíró**; bh. szept. 9. e tsz. elnökéhez (193). — A győri kir. ítélő tábla kerületében több **joggyakornok**; e tábla elnökéhez (193). — A pancsovai tsznél **aljegyző**; bh. szept. 16. e tsz. elnökéhez (193). — A debreczeni tsznél **II. jegyző**; bh. szept. 9. e tsz. elnökéhez (193). — A pécsi tsznél **aljegyző**; bh. szept. 9. e tsz. elnökéhez (193). — Az aknarahói jbságnál **aljegyző**; bh. szept. 8. a mármaroszigeti tsz. elnökéhez (193). — A szt.-endrei jbságnál **aljegyző**; bh. szept. 10. a pestvidéki tsz. elnökéhez (194). — A nezsideri jbságnál **albíró**; bh. szept. 10. a győri tsz. elnökéhez (194). — A n. kikindai tsznél **bíró**; bh. szept. 11. e tsz. elnökéhez (195). — A duna adonyi jbságnál **járásbíró**; bh. szept. 14. a székesfehérvári tsz. elnökéhez (197).

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 .

Tartalom: A német magánjogi törvénykönyv tervezetének második olvasása. A. B. — A törvénytelen gyermekek örökösödéséről magyar jog szerint. Dr. MENYHART GÁSPÁR-tól. — *Törvénykezési Szemle:* Résztvénytársaság vagy szövetkezet? Dr. NEUMANN ÁRMEN országgyűlési képviselő, budapesti egyetemi rk. tanártól. — A hercegprímás elleni merénylethez. KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának tanrende az 1893/94 tanév első felére. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A német magánjogi törvénykönyv tervezetének második olvasása.

A német magánjogi törvénykönyv tervezetének első munkálatai lépésben haladnak előre. A tervezet a második olvasásból lényegesen átalakítva fog kikerülni. Az átalakított szövegből most megjelent a harmadik füzet, a mely a kötelmi jogot foglalja magában.

A módosítások, melyek a tervezet első szövegén történtek, igen figyelemre méltók.

A vételnél pótlólag felvették, hogy ingókra nézve a tulajdonjog fentartásával kötött vételnél az eladó jogosítva van oly esetben, ha a vevő a vételár fizetését elmulasztja, a szerződéstől elállani (394. §.). Az eladott marhák hibáiért való szavatosságnál a vevőt arra kötelezik, hogy a szavatossági határidő letelte után két nap alatt igényét bejelenteni köteles, mert ellenesetben ebből eredő jogát elveszti (420. §.) Az örökség vételnél a tervezet semmi alakszerűséget nem követelt; a második olvasás közokiratot kíván. (448. §.)

Az *ajándékozásnál* az első tervezet meghatározta azon tényeket, melyek folytán az ajándékozó hálátlanság címén visszavonhatja az ajándékozást. A második olvasás a bíró szabad mérlegelésére bizza a hálátlanság megállapítását. (475. §.)

A *bérletre* nézve a második olvasás sok fontos módosítást hozott. Albérletre a bérbeadó beleegyezése szükséges. (493. §.) Ingatlanok bérleténél írásbeli szerződés szükséges, ha az egy évnél hosszabb időre szól, ellenesetben, írásbeli szerződés nélkül az csak egy évre érvényesnek tekintendő és ha a felek tovább folytatják, a határozatlan időre kötött bér szerződés hatályával bir. (507. §.) Legérdekesebb azonban azon módosítás, hogy az, a ki valamely ingatlant szabad kézből megvesz, ezzel a fenálló bérleti szerződésbe is mint jogutód belép, és elődjének összes jogait s kötelességeit átveszi. (512. §.) A nagy vita, mely a «Kauf bricht Miethe» jogszabály körül folyt, ezzel e jogszabály ellen dőlt el.

A *megbízás* és a *munkabérszerződés* közötti határvonalat a második olvasás a tervezettől eltérőleg abban találja, hogy az első ingyenesen, viszontszolgáltatás nélkül, a másik díjazás mellett köttetik. (593. §.) A második olvasás ezzel visszatér a római jog álláspontjára, a mely azonban aligha mondható szerencsésnek.

A *letéti szerződés*nél a második olvasás, tekintettel a bankárok által utóbbi időben elkövetett gyakori sikkasztásokra, azon intézkedést vette fel, hogy értékpapírok letétbe helyezésénél oly kikötés, mely szerint a letétbe vevő azokat használhatja, csak úgy érvényes, ha a felek azt világosan és kifejezetten kimondják, hallgatólagos vagy szokásszerű megállapodásra azonban nem lehet hivatkozni. (640. §.) A szállás-

adó, vendéglős kártérítési kötelezettsége a bevitt dolgok elvészése vagy megsérülése miatt megszűnik, ha a vendég nem jelenti azt be neki azonnal, mielőtt róla tudomást szerez. (643. §.)

A *társaság* szabályozásában a második olvasásnál a germanisták győztek a romanisták fölött. A tervezet a társaság vagyonát elkülöníti az egyes társasági tagok magánvagyonától és önállósítja azt. A társasági vagyonról csak a társaság maga rendelkezhetik, az egyes jogot arra nézve semmi rendelkezési jog nem illeti és magánhitelezői nem is nyulhatnak ahhoz. (658. §.)

Csak főbb vonásaiban jeleztük ezzel azon módosításokat, melyeket a második olvasás a tervezeten eszközölt. Azonban ezeken kívül is számos csekélyebb módosítással találkozunk, számos szakasz kihagyva, mások kiegészítve lettek, és alig egy szakasz maradt meg teljesen változatlanul. Tiszteletet parancsoló munka az, melyet a német jogászkar végez. Ismételjük: az egész német jogászkar, mert a mióta a magánjogi tervezet megjelent, nagyok és kicsinyek, avatottak és avatatlanok hozzászóltak és megvitatták azt. A napi és szaksajtó, a jogászgyűlések és egyéb testületek viszhangoztak ettől. Ők jól érzik, hogy nagy nemzeti mű az, a melyet megalkotnak, és hogy nyelvén kívül alig van valamely nemzetnek oly fontos összetartó kapcsa, mint joga. A. B.

A törvénytelen gyermekek törvényes örökösödéséről magyar jog szerint.¹

A kérdés az: mire terjed ki a törvénytelen gyermek öröklési joga anyja vagyonában?

Minthogy a leszármazók öröklésére nézve a vagyon eredete nem bir befolyással: azt mondhatjuk, hogy anyjának ugy szerzett, mint öröklött vagyonát egészen örökli.

A kérdés különben abból a szempontból bir fontossággal, hogy anyja várományára van-e, lehet-e igénye? Példázzuk csak meg.

K. egyedüli, de törvénytelen gyermeke M.-nek s ez H.-nak törvényes leánya.

Örököl-e K. H. után, ha anyja H. előtt hal el?

A felelet az id. törv. szab. 9. §-a alapján egyszerű: nem. Csak arra a vagyonra van öröklési joga, mely anyja elhalálozásakor ennek birtokában volt, a mire az anya öröklési joga is csak akkor nyílt volna meg, ha tuléli az illetőt, arra igénye nem lehet.

Ez a gyakorlat is.²

Egy esetben azonban módosul a dolog. Ha t. i. a felhozott példában H.-nak törvényes leszármazója nincs, akkor a 20. §. alapján lehet K.-nak öröklési igénye a H. hagyatékára.

S ez esetben is a törvénytelen gyermek megelőzi a felmenőket, illetőleg ezek nem létében az oldalagos rokonok örökösödését.

A törvénytelen gyermek itt unoka. És örököl, mint oldalrokon anyja testvérei után is a képviseleti jognál fogva a 11. §. alkalmazhatósága esetén.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a mult heti számban.

² Curia 1890. nov. 26. 9060. sz. a., Curia 1892. ápr. 21. 6000/91. sz. a. Márkus-féle gyűjtemény.

De mindez nem dönti meg a tételt, hogy a törvénytelen gyermek csak anyja után örököszik. Mert itt, a felhozott esetekben nem saját jogán, hanem anyjáén örököl, megint csak anyja után, a kit képvisel.

Ad. 2. örököl-e valaki törvényi czimen a törvénytelen gyermek után?

Ez a kérdés megfordítottja az előbbinek. Nincs végrendelet, nincs leszármazó, mi történik a törvénytelen hagyatékával?

Szerzeményi javakban örököl a hitvestárs az id. törv. szab. 14. §-a alapján. S ha nincs hitvestárs? A 10. §. értelmében öröklésre az anya hivatott, még pedig az egész vagyonban. Az atya nem. Mert a felmenők öröklésére nézve a kölcsönös örököklés a főszabály (Hk. I. R. 56. cz. 2. §.), vagyis az, hogy a felmenők csak olyan lemenő után örököszönek, a ki maga is örökölné, ha fölmenőit tuléli vala.

Ez eddig világos. De hát quidi iuris, ha sorban öröklésre hivatott anya már nem él?

És ezen kalap alá vonható azon kérdés is, hogy mi történik az anyától öröklött vagyonnal még ha él is a hitvestárs? mert a 14. §. szerint «öröklött javakra nézve» hitvestársi öröklésnek, akkor van helye, ha sem leszármazó, sem felmenő, sem oldalagos örökös nem létezik.

A megoldás nem is oly könnyű, mint talán első tekintetre látszanék.

Legalább erre enged következtetni azon körülmény, hogy a Curia az e tekintetben eddig megismerhetőleg felmerült hét esetben kétféleképpen határozott.

Ide irom: *a)* «A törvényes gyakorlat örökösdési joggal ruházván fel a házasságon kívül született gyermeket is anyja vagyonában ott, hol az anya törvényes gyermeket hátra nem hagyott: ezzel az anya különös örökösdési jogát is házasságon kívüli gyermeke után elismerte. E szerint örökösdének a leszármazók nélkül meghalt örökhagyó Stier Lipótné Vanházi Csefnék Mária után az ő anyja Vanházi Csefnék Jozefa, de mivel ez nincs életben s másik törvénytelen gyermeke Vanházi Csefnék Magdolna, Burián Antalné is meghalt: öröklésre azok vannak hivatva, kik az örökhagyó nevezett anyát képviselik, vagyis Burián Antalné igazolt gyermekei».¹

b) «..... Nem birnak felperesek kereseti joggal ez idő szerint sem, mert nővérük leszármazója törvénytelen ágyból eredvén, ennek hagyatékából felperesek, az anya oldalrokonai törvényes öröklési czimen mitsem igényelhetnek stb».²

Első tekintetre láthatólag az eltérés a *képviselési jog* értelmezésében van. Az *a)* esetben hely adatik a képviselési jognak, a *b)*-ben nem; az *a)* esetben örökösdnek az anyai oldalrokonok, a *b)*-ben nem.

Melyik a helyes?

Az id. törv. szab. 11. §-a szerint az anyát az *anyai ágon* leszármazott oldalrokonok képviselik.

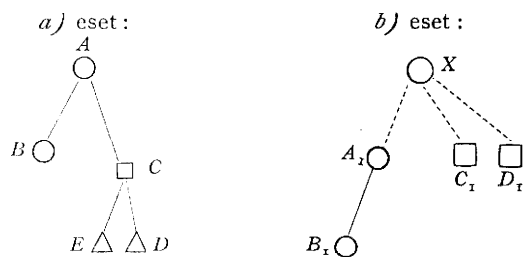
E rendelkezés minden feltétel, minden megszorítás nélküli s azt jelenti, hogy az oldalrokonok örökösdésének elve az, hogy a gyermek szülője helyébe lép és — hozzá teszem — tekintet nélkül arra, hogy tulajdonképp örökhagyóhoz volt-e valami köze vagy sem.

Ugy lehetne tehát sajátlanul mondani, hogy nem az örökhagyó után, hanem szülője után örökösdik a gyermek oldalágon. Az ő örökösdése itt direct viszonyban szülője jogával van, attól függ, az által van feltételezve.

És a képviselési jog végnélküli. Már most ebből pedig csak az a következtetés, hogy a leszármazás nélkül elhunyt törvénytelen gyermek után anyjának leszármazói is örököshetnek, az öröklött vagyonban pedig az esetben is, ha a tör-

vénytelen születésű hitvestársat hagyott volna is hátra; vagyis hogy a Curia az *a)* esetben helyesen határozott, a *b)*-ben nem. A *b)*-ben elejtette az elvet.

Igy lesz világosabb:

hol *B.* *B1* a törvénytelen születésű örökhagyó, *A.* *A1* az anyja.

Egy feltétel alatt megáll a *b)* esetbeli rendelkezés, ha t. i. *A1* anyának más leszármazói is vannak. De akkor a felhozott két eset heterogen természetű volna s nem együtt említhető. Minthogy azonban homogenok s mert a curiai kijelentés categorikus s közelebbi értelmezés nélkül való: bátran bevonhatók voltak fejtegetéseink körébe.

Azon körülmény azonban, hogy így az oldalrokonok is örököshetnek adott esetben a törvénytelen hagyatékát, ismét nem változtat a tételen, hogy utána senki másnak, csak anyjának van öröklési igénye. Mert nem saját jogukon, hanem a képviselési jogán jutnak hozzá.

Mindig a törvénytelen születésű gyermek anyja a csatorna, mely a vagyonátzállást egyik részről a másikra eszközözi, mikor a két meder között az előítélet sivatagja fekszik.

3. Van-e jogosultsága köteles részre? Régi jogunkban ismeretlen, ezen intézményt az országos birói értekezlet honosította meg, mint az ösiségi viszonyok átalakulásával nélkülözhetlent, biztosítani a gyermek érdekeit a pazarló szülőkkel szemben és viszont.

A törvényes öröklés szabályozva a szükségörökös jogát; csak ott lehet szó róla, azok között, kik törvényi czimen örököshetnek, ott se egész terjedelemben.

Másik feltétel, hogy az örökhagyó végrendelezett legyen.

Minket azonban e helyütt nem e dolgok érdekelnek, hanem csak az, hogy miután — mint eddigi fejtegetéseinkben láttuk — a törvénytelen gyermek végrendelet és törvényes leszármazók nélkül elhalt anyja után törvény és birói gyakorlat szerint törvényes örökösnek jelentkezik: van-e joga vele szemben törvényes osztályrésze?

A felelet az id. tv. szab. 7. §-a alapján egyszerű. Abban az esetben, mikor törvényi czimen felléphet örökösul, akkor köteles részt is követelhet; mert a törvény csak leszármazóról szól a törvényes jelző elibe biggyesztése nélkül.

Ha tehát az anya törvényes leszármazók nem létében egész vagyonáról végrendelezett s törvénytelen gyermekéről abban megfeledkezett, akár mert egészen mellőzte, akár csak, mert nem juttatta neki a törvényszerint járó: a gyermek törvényes osztályrésze tekintetében a végrendeletet megtámadni jogosult s az neki megítéltetik.

Ez nem vitás.³

Rátérhetünk azonban itt, az 1. kérdés tárgyalása közben a budapesti táblának ott felhozott ítéletében foglalt azon elvére, hogy a törvénytelen gyermek anyja hagyatékára a törvényessel egyenlő örökösdési joggal bir.

Nem is áll a tábla elvével egy magára. A Curianak is van ilyen értelmű régebbi határozata⁴ s Zlinszky könyvében is az áll (704. l.), hogy újabb gyakorlatunk szerint a törvénytelen gyermekek anyjuk után még abban az esetben is örökösdnek, ha törvényes és törvénytelen gyermekek együtt maradtak hátra; s a törvényes osztályrésztől tanítván, minden

¹ 1886. nov. 3. 3716. sz. a. Márkus-féle gyűjtemény.

² 1891. szept. 15. 556. sz. a. Márkus-féle gyűjtemény.

³ Curia: 1873. ápr. 30. 3568. sz.

⁴ Dtár XV. r. f. 8.

megszorítás és közelebbi értelmezés nélkül mondja, hogy a törvénytelen gyermekek anyjuk után jogosítvák a törvényes osztályrészre. Herczegh is azt vallja.¹

A táblai ítéletben mondott elvnek az volna következtetése s ezen tanítások szerint úgy állana a dolog, hogy a törvénytelen gyermek az esetben is követelhetne köteles részt, ha törvényes gyermekek is maradtak anyja után, sőt többet mondok, még az esetben is, ha anyja törvényes gyermekeire hagyta volna végrendeletileg összes vagyonát.

A tévedés szembeszökő. Elég hosszasan beszélgettünk, hogy az id. tv. szab. 9. §-a szerint, ha törvényes leszármazók maradtak, végrendelet nélkül az egész hagyaték ezekre száll. Láttuk, hogy törvénytelen gyermek törvényessel nem concurrál.

Azt is tudjuk, hogy törvényes osztályrészt csak az a gyermek vagy szülő követelhet, ki végrendelet nem léte esetén törvényi czimen öröklési igényvel felléphet.

Ebből csak *egy* következhetik, az t. i., hogy törvényes osztályrészt is csak akkor követelhet a törvénytelen gyermek, ha törvényes leszármazó anyja után nem maradt.

Az ellenkező vélemény és tanítás törvény ellenére van.

Baj mindenesetre a törvénytelenre ez s helytelennek tarthatjuk a rendelkezést, türhetlenné, megváltoztatandónak az állapotot: ma azonban a törvénytellel kell számolnunk.

Csak ismétlésbe vezetne annak fejtegetése, hogy atyja után még elismerés esetén sincs törvényes osztályrészre jogosultsága a törvénytelen gyermeknek.

S azért átmehetünk utolsó kérdésünkre.

4. A törvénytelen gyermekkel szemben van-e jogosultsága valakinek törvényes osztályrészre?

Röviden végezhetünk a kérdéssel.

A 2. alatt foglaltak szerint az anya törvényes örökös.

Ebből s az id. tv. szab. 7. §-ából következik, hogy az anya a leszármazók nélkül elhalt örökhagyó törvénytelen gyermek mindazon javaiból, a melyekből végrendelet nem léte esetén törvényes örökrészt követelhetne, köteles részt is követelhet.

A bírói gyakorlat szerint is a törvénytelen gyermek és természetes anya közt a kölcsönös öröklés elfogadott jogszabályt képez, ebből folyólag a törvényes osztályrész követelésére jogosult az anya.²

Több szót ehhez nincs miért fűznünk.

Tételünket ezzel ki is meritettük s pontot tehetnénk e helyre. De mert örökösödési törvényünk még mindig csak a javaslat stadiumában van, önként kínálkozik az alkalom megtoldani az eddigieket még néhány sorral s *Legislatio critica* címmel az öröklés kérdésének jövőleges megoldása tekintetéből pár szót mondani.

Időt illetőleg elég rég óta foglalkoztatja az elméket e problema. S hova-tovább bonyolódik az által, hogy a statistika szomorú adatai szerint a szám folyton nő. S okozzák ezt akár az erkölcsi érzület hanyatlása, akár társadalmi vagy gazdasági zavaros viszonyok alakulása: a társadalmom és államra egyaránt baj.

Elvégre is az idő megteremtette e viszonyokat s ha nem is kívánatosak, azokat elodázni vagy ignorálni nem lehet.

A Teleszky-féle javaslat kétségtelenül számolni igyekezett az élet követelményeivel e részben is — méginkább az igazságügyi bizottság szövegezésében — és csak annyiban lehet hozzá szavunk, a mennyiben a humanitas azon kíváncsnak, melyeket kielégíteni törekedett, egészen meg nem felelt. S csak e részben kívánok vele foglalkozni.

Az igazságügyi bíróság szövegezése szerinti 40. §. értelmében (ered. jav. 44. §.) a törvénytelen gyermeket elismerő atyja után csak az esetben illeti törvényes öröklési jog, ha

öröklésre hivatott más leszármazó, szülő avagy házastárs nem maradt.

Miért e megszorítás, midőn azt eléggé megindokolni nem lehet? Ha már a Code Napoleon álláspontjára helyezkedünk egy tekintetben — mint ez esetben javaslatunk tévé, — akkor legyünk consequensek és az alapból folyó következtetéseket is ismerjük el.

Vagy helyes az elv, akkor minden consequentióban az, vagy rossz s akkor nem kell elfogadni.

A család nem ingattatik meg az által; mert ennek történeti fejlődése mutatja, hogy jogai mindinkább szorosabb korlátok közé jutottak az idő követelménye szerint s a családi élet még sem bukott meg, hanem virágzik ma is.

A családnak alapja erkölcsi érzületünk, moralis természetünk, mely külső megvalósulásában lehet más és más, a mint a formák az idők folyamán változtak is, de a lényeg mindig ugyanaz, mindig fenmarad.

S ha az így van, szabad, sőt kell is a családi köteléken tágitni, nem szakad az szét; mert az erkölcsi elasticus — a jog már merevebb.

S ha az anya és anyai rokonok utáni öröklés tekintetében nem teszünk különbséget törvényes és törvénytelen gyermek között, — miként ezt javaslatunk igen helyesen contemplálja, — akkor az elismerő atya utáni öröklésre nézve a különböztetésre nincs elég indok, mikor az elismerés ugys szigorú formához köttetik.

Az elismerés által az atya nyilvánvalóvá teszi, hogy a gyermek véréből való vér és hogy annyi neki, mint akár törvényes gyermeke.

Miért akarja a törvény ezt megmásítani?

Emancipálni kell magunkat elvégre már az alól, hogy a gyermek érdekeinek megsértése árán igyekezzünk — mondjuk — a könnyelmű nemzéseket gátolni, számban csökkenteni.

Az idők mutatják, hogy ez legkevésbé vezet célra.

S ha a régi kornak a házasságon kívül szülő nőre mért büntetések: a hajlenyírás és pellengérezés sikerre nem vezettek e részben, ne várjunk eredményt a mindig ártatlan gyermek sujtásától.

Vajmi kevesen számolnak azzal a körülménnyel, hogy minő hátrányok fogják érni a gyermeket, ha a jog ilyeneket creál is számára. Akkor pedig rendellenes is a jogérzetet sértő minden erre célzó intézkedés.

Sőt a gyermek összes érdekeinek legmesszebb menő biztosítása, a szülőknek tényökért minden consequentiában való felelőssé tétele még inkább szolgálhat ellensúlyozóul.

A baj gyökere különben másutt van s ott volna orvoslandó, csak hogy erről ma és mindenkor le kell mondanunk.

A kölcsönösség tekintetéből az eredeti javaslat (50. §.) adott öröklést az elismerő atyának is leszármazók nélkül elhalt törvénytelen gyermeke hagyatékában az esetben, ha az elismerés mindjárt születéskor az anyakönyvbe bejegyeztetett.

Az igazságügyi bizottság ezt törölte. Az okot nem ismerem. Nem lehet pedig nyomatékosabb, mint azon ellenérv, hogy az elismerés által az atya részt kívánt venni a tartás terheiből, magáénak mondja, hogy esetleg örököljön is: tehát megfordítva, a vérség köteléke rendén illő és igazságos is az atyát részeltetni a gyermek szerzeményeiben. Ugy is, a mit anyjától örökölt esetleg, az az ági öröklés czimén visszamegy az anyai ágra.

Van még egy kifogásunk, mely azon észrevételeken alapszik, miket fenebb már elmondottunk az elismerő atya utáni törvényes öröklésre vonatkozólag.

S ez az, hogy javaslatunk — hüen önmagához — nem ruházza fel a gyermeket elismerő atyjával szemben köteles részben való jogosultsággal; mert «kellő méltatásban akarja részesíteni a házassági viszony és családerkölciség fontosságát». (Indok.)

¹ Magy. család és öröklési jog.

² 1893. nov. 18. 1926. Márkus-féle gyűjtemény.

Ez az indokolás csaknem olyan, mint a lyukas dió. Nem mond semmit, a mint fenebb láttuk, hogy ott se jelentett semmit. S e rendelkezés ellenében itt még egygyel több okunk van. S ez az, hogy általa a törvény kijátszása válik könnyebbé. Az atya elismerné a gyermeket talán az anya, talán a gyermek megnyugtatóására s aztán rendelkeznek vagyona egészéről szabadon korlátlanul. S a gyermek, ki végrendelet nélkül örökölt volna, emígy elesik mindentől, talán éppen szükség közepett; — azért is, mert az atyát egy hizelgő pajtás, vagy csábító maitresse behálózta s azért is és főként, mert a törvény ezt elősegítette.

Ugy lehet, merészen fog hangzani és idegenszerűnek látszani az elv, hogy mindazon vagyoni előnyök tekintetében, melyek közvetlenül a nemző atya és anyától háramolnak törvényes és törvénytelen gyermek között különbséget tenni nincs ok, nem szükség, a mi természetesen az öröklési jog alapelveinek miként való megválasztására van tekintettel, különböztetvén ösit és szerzeményt.

A jog más terrenumán megszűnt a különbség közöttük, az öröklési jogban is el kell enyésztenni azt, ott hol a nemzők kiléte tudva van.

A törvényes gyermekre éppen olyan véletlen, hogy törvényesnek született, mint a törvénytelenre, hogy nem.

Éppen úgy nem szerzi a törvényes gyermek a vagyont, melyet örököl, mint a törvénytelen nem kereste az őt házasságon kívül nemző atyját. Az atya szerezte a vagyont, az atya által jött létre a gyermek. Ez is, az is. Egy és ugyanazon tény következtetéseiben is ugyanaz kell maradjon.

Ha a törvényes gyermek azért örökölt atyja után, mert ez őt nemzette, mert atyjának gyermeke: ugyanaz kell, hogy álljon a törvénytelen gyermeket illetőleg is, kit az atya magáénak elismert, mert az ok ugyanaz.

Suum cuique. Közelítsük meg a római felfogást, mely szebb morállal, helyesebb jogérzéssel tanította: «non debet calamitas matris ei nocere, qui in utero est»¹ és vonjunk le ebből minden következtetést. És én hiszem, hogy kevesbedni fog a társadalom parasitáinak száma s csökkenni fog a turbulens elem, mely minden társadalmi, állami rendet gyűlöl, mert ellenségét látja abban.

Nem mintha a törvénytelen születésűek számának csökkentésére vezetne ez, — az is meglehet; — hanem, mert megtanulják ismerni a szeretetet, melynek öléből most már korán kitaszítottak s mert nem lévén képzelt ellenségek, nem lesz okuk a társadalmi, állami rend ellen küzdeni, mely őket is felkarolja és védelmezi.

Nem merev e tan és nem egyoldalú. Az atyán túl nem megy. Az atyai rokonoknak már igazán semmi közük a gyermekhez. És éppen e tekintetből az atyának csakis szerzeményi javaiból kívánja részesíteni. És ez által még mindig marad különbség a törvényes és törvénytelen gyermek öröklési joga között, mely a család, a házasság intézményének tisztaságát védeni hivatva van, ha az kívülről egyáltalán védelemre szorul.

Nem is merő matematikai számítás, mely egységeken alapul s a mely előtt az universum is egység, a csuszómászó parányi rovar is egység; mert figyelemmel van arra, hogy az öröklés érzelmeken alapszik, melyek a közfelfogásban találják gyökerüket. De ne feledjük, hogy az örökjogot érzés és kötelesség egyformán uralja és irányítja s az elismerés által az atyai érzés nyilatkozik s az atyai kötelesség tudata jelentkezik.

Ki félve féltem régi öröklési jogunk alapelveinek megingatását s aggódva nézem az erre irányuló tendenciát, a modern élet szülte viszonyok kívánalmának az alapot nem érintő ezen ágát megfigyelendőnek tartom.

Dr. Menyhért Gáspár.

¹ Nov. 18. cap. 15.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Részvénytársaság vagy szövetkezet?

Ifj. dr. Neumann Sándor ur a *Jogtudományi Közlöny* f. é. 32. számában közzétett cikkével, — melyre hosszabb távollétem folytán csak most válaszolhatok, — ismét bizonyította, hogy szellemeskedésekkel és pikanteriákkal jogi problémákat megoldani nem lehet s hogy a harcias modor az érvek komolyságát és alaposságát nem pótolhatja. Cikkíró ur — és ez első sorban constatólandó — a kérdés lényegét nem is érinti, azt óvatosan kerüli.

Mert hiszen mi volt sajátképen, a megtámadott curiai ítélettel szemben, az itt egyedül megoldandó kérdés? Nem más, mint az: vajon a «New-York» biztosítottjai jogosítvák-e a kötött biztosítási szerződéseket, ex tunc feloldani és a befizetett biztosítási díjakat visszakövetelni csak azért, mert a szerződés megkötése alkalmával azon hiedelemben voltak, hogy egy részvénytársasággal szerződtek, holott később kitért, hogy a «New-York» szövetkezeti alakzattal bírt?

Ha ezen kérdés nemlegesen oldatik meg, akkor egészen közömbös, hogy ki által idéztetett elő a kérdéses téves hiedelem, vajon a «New-York» ténykedése vagy a biztosítottak mulasztása által; mert a kérdés nemleges megoldásánál az eredmény mindkét esetben egy és ugyanaz. E kérdés megoldásában rejlett tehát a sedes litis és ennél fogva a sedes materiae is.

Megtámadott cikkemben ezen kérdéssel szemben a következő eredményhez jutottam: Tekintve, hogy a biztosítottak biztosítási ügyletet akartak kötni és pedig a «New-York»-kal mint *életbiztosító társasággal*; tekintve, hogy a «New-York» ebbeli jelleggel tényleg birt akkor, midőn mint részvénytársaság volt bejegyezve, és azt el nem vesztette akkor sem, midőn szövetkezetnek lett a cégjegyzékben feltüntetve; tekintve, hogy a «New-York» mint életbiztosító társaság akár kölcsönös, akár díjbiztosítási társaság, a törvény által egy és ugyanazon szabályozás alá esik; tekintve, hogy a «New-York» biztosítottjai előre megállapított magasságában nem variáló átlagos díjat tartoznak fizetni, és tőlük ugyancsak a biztosítási szerződés értelmében semmi körülmények között más, mint ezen díj nem követelhető; tekintve végre, hogy a «New-York» a befizetett biztosítási díjakért a kockázat viselésével a megfelelő ellenszolgáltatást tényleg nyújtotta, világos egyfelől az, hogy a szerződésnek ex tunc való felbontására nem létezik sem jogi, annál kevésbé méltányossági indok, de világos másfelől az is, hogy a «New-York» társasági alakzatának kérdése a fenforgó kérdés tekintetében ily körülmények között egészen közömbös. Közömbös az annál is inkább, mert hiszen a szövetkezetek is szerződhetnek harmadik személyekkel, vagyis nem szövetkezeti tagokkal, már pedig a biztosítottak éppen a jelen esetben, mint egymástól független személyek, egyedül az érdekeltek fölött álló társasággal léptek szerződési viszonyba, tehát még formai szempontból sem lettek az állítólagos «New-York szövetkezet»-nek tagjai.

Ezek voltak — a 160. §-ra tett megjegyzéseimtől eltekintve — röviden összefoglalva azon érveim, melyekkel a megtámadott curiai döntés helyessége mellett közvetlenül sikra szálltam. Cikkemnek egyéb részei csak közvetve álltak az ítélettel összefüggésben.

Ámde kérdelem, megcáfolta-e ifj. dr. Neumann Sándor ur ezen érveket? Nemcsak, hogy nem tette, hanem nagy bölcsen egyszerűen hallgatással mellőzte azokat. Pedig nézetem szerint, — és azt hiszem, hogy minden elfogulatlan e nézetemet osztani fogja — a curiai ítélet alapos megbirálásánál ezen érvek elől, — tekintet nélkül arra, hogy ki volt a «New-York» perbeli ügyvéde — kitérni nem lehet; a ki mégis teszi, az a

qui tacet consentit jelen esetben odiuma alól nem menekülhet.

Vagy talán azért nem reflektált ifj. dr. Neumann Sándor ur minderre, mert szerinte a kereskedelmi törvény 160. §-ára alapított argumentuma oly erős, hogy minden további okoskodást fölöslegessé teszi?

Ámde nézzük csak még egyszer közelebbről, miben áll sajátképpen ezen megdönthetlenség és minden további okoskodást kizárónak tartott argumentum? Egyszerűen abban, hogy a «New-York» a téves bejegyzés folytán legalább belföldön a szerződéskötés alkalmával sem mint szövetkezet, sem mint részvénytársaság nem létezett, egy nem létező személylyel pedig ügyletet kötni nem lehet!

Megvallom, hogy ezen okoskodás kiindulási pontját oly annyira tévesnek tartom, hogy zavarban vagyok az iránt, hogy hol kezdjem meg annak czáfolatát.

Dr. Neumann ur itt nyilván a törvény egyes intézkedésének betűjébe kapaszkodik és azokban véli azon Archimedes pontot feltalálni, melyből kiindulva, az egész ítéletet sarkából kivetköztetheti; pedig ha én is legulejus akarnék lenni, ezen fellegvárat könnyen szétrobbanthatnám azon egyszerű válasszal: a 160. §. szószerint csak azt mondja, hogy a részvénytársaság vagy szövetkezet a cégjegyzékbe történt bevezetés és kihirdetés előtt létezőnek nem tekintetik; vagyis a törvény egy formalismusnál egyebet nem kíván; miután pedig a «New-York» tényleg bejegyezve és kihirdetve lett, vagyis miután a törvény formális követelményének tényleg eleget tett, ergo a k. t. 160. §-ából a szerződés felbonthatlansága ellen argumentálni nem lehet. Mert hiszen a törvény szó szerinti értelmét tekintve, egészen közömbös, vajon a társaság alakzatát tekintve, a bejegyzés téves vagy helyes volt-e; a törvény sanctióját csakis a bejegyzés tényéhez köti, és mert a bejegyzés tényleg megtörtént, a törvény sanctiója sem foglalhat helyet. És én minderre annyival is inkább hivatkozhatnám, mert mint már többször kifejtettem, a jelen esetben, hol a «New-York» *biztosító társaság jellege* kétségtelen módon fenforog, tényleg egészen közömbös, vajon e mellett részvénytársasági vagy szövetkezeti alakzattal bír-e.

De én ezen egész kiindulási pontot oly annyira tartom tévesnek, hogy dr. Neumann urat a betűimadás terére követnem sürgősen. A petitio principii itt az: alkalmazható-e a k. t. 160. §-ának többször érintett intézkedése *külföldi* részvénytársaságokra és szövetkezetekre is? és ha alkalmazható, vajon azért a külföldön jogérvényesen alakult oly részvénytársaság vagy szövetkezet által belföldön kötött ügylet, mely fióktelepét vagy ügynökségét belföldön be nem jegyeztette, semmis-e; igen vagy nem?

Ezen kérdésekre válaszom az volt:

A kereskedelmi törvény 160. §-ának a társaság nem létezésére vonatkozó sanctiója, külföldi társaságokra azért nem alkalmazható, mert a 211. §. 1. pontja feltételezi, hogy a külföldi társaság «hazája törvényei szerint megalakult és tényleg működik», már pedig egy ily társaságról azon törvény, mely a fenti követelményt felállítja, nem mondhatja többé, hogy azt nem létezőnek tekinti; de ettől eltekintve jogi nonszensznek tartottam, hogy a külföldön jogérvényesen alakult és működő részvénytársaság vagy szövetkezet által belföldön kötött egyes ügylet csak azért legyen semmis, mert a külföldi társaság belföldön cégét be nem jegyeztette. A 210. és következő §§-ok csak abból indulnak ki és azon esetre vonatkoznak, ha a külföldi társaság belföldön *fióktelepet* vagy *ügynökséget* akar felállítani, ez esetre megkívánja a bejegyzést, de azon esetet, hogy ha ezen külföldi társaság itt belföldön egyes ügyletet köt, egyáltalán nem érinti; kétségtelen, hogy a bíróság akkor, ha ily ügyletkötések nem szórványosan, hanem állandóan fordulnak elő, ezen társaságot a kereskedelmi törvény 21. §-a értelmében bejegyzésre kényszerítheti, de a bejegyzés előtt kötött ügyletek azért nem semmiek.

Hiszen még a belföldi társaságokra sem lehet a kereskedelmi törvény 160. §-át oly ridegen alkalmazni, mint azt dr. Neumann ur tenni kívánja. A be nem jegyzett belföldi részvénytársaság gyakran kikerülhetlenül kénytelen különösen az alakulási stadiumban ügyleteket kötni, így pl. a nem pénzbeli betétekre nézve stb. Igaz, hogy ezen ügyletek mind csak azon feltevés alatt köttetnek, ha a társaság törvényesen létesül, vagyis bejegyeztetik és kihirdetnek, de ha mi oly ridegen akarnók a 160. §-t értelmezni, mint ezt dr. Neumann ur teszi, akkor mindezen ügyletek már ab initio semmiek volnának és a későbbi bejegyzés által sem lehetnének életre ébreszthetők.

Mindezzel szemben dr. Neumann ur azzal argumentál, hogy mindaddig, míg nem igazoltatik, hogy a 210—216. §§-okban oly intézkedés foglaltatik, hogy a külföldi társaságok feloldatnak mindazon e §§-okban nem tartalmazott törvényes rendelkezések alól, melyek a belföldi társaságokra nézve kötelezők, addig ezen törvényes intézkedések, tehát a kereskedelmi törvény 160. §-a is, — reájuk is alkalmazandó.

Mindenesetre furcsa egy okoskodás. A józan ész és a törvénytudomány általános elvei szerint, éppen az ellenkező eredményhez kell jutni, t. i. ahhoz, hogy addig, míg nem igazoltatik, hogy ezen törvényes intézkedések a törvény által kifejezetten a külföldi részvénytársaságokra is alkalmazandók, addig a külföldi társaságokra más, mint a 210—217. §§-okban foglalt intézkedések, nem alkalmazhatók. Épp úgy, mint a törvény számos más helyen, pl. a betéti társaságoknál és a szövetkezeteknél kimondja, hogy a közkereseti társaságokra vagy részvénytársaságokra vonatkozó ezen és ezen intézkedések itt is alkalmazandók, épp úgy kimondhatta volna a külföldi részvénytársaságoknál vagy szövetkezeteknél is azt, hogy a 210—217. §§-okban foglalt intézkedéseken felül még ezen vagy azon intézkedései alkalmazandók, ha a törvény azokat tényleg alkalmazni kívánta volna.

De én czikkíró ur kívánságának mindamelllett eleget fogok tenni és a 210—217. §§-okban foglalt intézkedésekkel fogom igazolni, hogy a külföldi társaságok egyfelül csak igen korlátozott mérvben vannak a törvény egyéb intézkedéseinek alávetve s hogy másfelül reájuk ezen intézkedések legnagyobb részét alkalmazni egyáltalán nem is lehet.

Ugyanis a 211. §. 4. pontja csak azt kívánja, hogy a társaság arra kötelezze magát, hogy *belföldi ügyleteiben a magyar törvény rendelkezéseihez alkalmazkodik*, vagyis, hogy a belföldön kötött ügyletek megkötésének kellékeire, mint az abból származó jogviszonyokra nézve a magyar törvény intézkedéseit tartsa magára nézve kötelezőnek; egyebet a törvény a 210—217. §§-okban foglaltakon kívül ide vonatkozólag nem kíván. De ettől eltekintve, a kereskedelmi törvény I. R. 10. címében foglalt intézkedések legnagyobb részét egyáltalán nem is lehetne külföldi társaságokra alkalmazni. A külföldi társaság már a törvény követelményénél fogva is csak hazája törvényei szerint alakulhat jogérvényesen és azért ha pl. külföldön nem saját hazája, hanem az azoktól talán eltérő magyar törvények szerint alakulna meg, akkor fióktelepe vagy ügynöksége itt belföldön bejegyeztethető sem volna, ugyanazért a társaság alakulására, a részvények jogviszonyaira, a közgyűlésre, az igazgatóság és felügyelő bizottságra vonatkozó intézkedéseket nem is lehet reájuk alkalmazni; hogy mondhatja tehát dr. Neumann ur, hogy mindazon intézkedések, melyek a belföldi társaságokra kötelezők, a külföldiekre is mérvadók?

De tekintsünk csak el egy pillanatig a vitatott törvényes intézkedésektől és vegyük a kérdés gyakorlati oldalát szemügyre: X. külföldi, itt be nem jegyzett birtosító részvénytársaság ügynöke átutazván Magyarországon, egy életbiztosítási ügyletet köt Y.-al; utóbbi egy vagy két díjrészlet megfizetése után meghal; vajon ném háborodnék-e fel mindenkinek jogérzlete akkor, ha a külföldi részvénytársaság a biz-

tosított örökösének csak a fizetett biztosítási díjakat, nem pedig a biztosított összeget akarná visszafizetni, azon argumentációval élve, melyet cikkíró magáénak vall, hogy t. i. a társaság fióktelepe vagy ügynöksége belföldön bejegyezve nem lévén, az ügylet a 160. §. értelmében ab initio semmis volt!!

És lehet-e, kérdem, a törvénynek ily az általános jogérzületől annyira eltérő magyarázatot adni? Nem privilegiumról van itt szó, melyet a külföldi társaságoknak nyujtanak, hanem saját honosaink védelméről; mert hiszen a törvény 21. §-ban megadja a módot arra, hogy a külföldi társaság a bejegyzésre kényszeríthetessék.

Mindezzel, azt hiszem, sikerült bebizonyítanom, hogy a kereskedelmi törvény 160. §-a intézkedéseivel az ítéletet sikeresen megtámadni nem lehet s hogy talán csak mégis kellett volna cikkíró urnak a «New-York *biztosító* társasági jellegéből meritett és e cikk bevezetésében körülményesen említett érvekkel foglalkozni.

De ennél még kevésbé sikerültek ifj. dr. Neumann Sándor urnak a cégbejegyzés jogi természetére vonatkozó állításaim ellen intézett támadásai.

Czikkiró ur merésznek és a törvényes rendelkezésekkel homlokegyenest ellenkezőnek mondja azon általam felállított tételt, hogy a «cégbejegyzések felvételére hivatott közeg csak azt vizsgálja: vajon létezik-e egy alak és tartalom szerint érvényes bejelentés és csak kivételesen terjedhet ki a vizsgálat arra is, vajon a bejelentett tényállás megfelel-e a valóságnak és a törvényes követelményeknek», s szememre veti, hogy meg nem említettem, hogy honnét merittem ezen «tévtant»; sőt előre tudja, hogy itt semmiféle forrásra nem volnék képes hivatkozni.

A ki egy tant annyi önbizalommal és határozottsággal anathemájával sujtja, attól méltán lehetne elvárni, hogy e tant nemcsak negálni, hanem annak téves voltát be is fogja bizonyítani. Azonban cikkíró ur e bizonyítással adós maradt; mindössze a perenkívüli eljárást szabályozó rendelet 31. §-ára hivatkozik, mely azonban, ha a jelen esetre alkalmazható, is volna, nem azt tartalmazza, a mit cikkíró ur abból kiolvas, hanem inkább állításom helyességét igazolja; mert e szakasz világosan kimondja, hogy ott, hol a bíróság csak a fél kérelmére, tehát nem hivatalból indítja meg az eljárást, ott csakis azon tényekre lehet *tekintettel*, a melyek a fél által felhozottak, vagyis a bíróság a fél előadásához kötve van; e szakasz tehát egyenesen kizárja azt, hogy a bíró, — a mint ezt cikkíró állítja, — e tények valóságát meg is *vizsgálja*.

De különben is e rendelet a törvény szellemének, magyarázatára nagyon is kétes forrás, különösen akkor, ha a törvény intentiójának felismerésére maga a törvény, a mindennapi tapasztalat és egy gazdag irodalom elég támpontot szolgáltat. A cégjegyzék-bíróság — és ezt talán cikkíró ur sem vonja kétségbe — nem ítélő bíróság, hanem csak nyilvántartási, közrendészeti functiót teljesít; ő nem hoz érdemleges határozatot az iránt, hogy a bejegyzett tények a valóságnak felelnek meg, hanem a törvény kerete között, rendszerint egyszerűen regisztrálja a felek által előadott ténykörülményeket; ezt a mindennapi tapasztalat is igazolja: Ha például ifj. dr. Neumann Sándor ur kérelmezné, hogy mint kereskedő bejegyeztessék, a bíróság cégét — az itt nem mérvadó iparjegytől eltekintve, — azon pusztá állítására, hogy kereskedő, bizonyára be is jegyeznék. A bíróság nem vizsgálná azt, vajon az általa előadott azon tény, hogy kereskedő, megfelel-e a valóságnak, vagyis nem vizsgálná, vajon saját nevében kereskedelmi ügyletekkel iparszerűleg foglalkozik-e (kereskedelmi törvény 3. §.), hanem azon pusztá állítására, hogy kereskedő, a bejegyzést foganatosítaná; ugyanez történnék akkor, ha cikkíró ur két segédjével bejelentené, hogy közkereseti társaságot alakítottak, stb. A törvény értelmében csak az kívántatik, hogy *formailag* a bejelentés vagy személyesen a bíróság előtt, vagy pedig hiteles alakban esz-

közltesse, *tartalmilag* pedig hogy oly ténykörülményről legyen szó, mely a törvény értelmében objective bejegyzésre alkalmas és mely nem feltételes és időhöz kötött; a bíróság csak kivételesen van jogosítva a bejelentett ténykörülmények vizsgálatába bocsátkozni.

Nem ismerek nevezetesebb kereskedelmi jogi író, a ki ezen felfogás helyességét el ne ismerné.

A német ker. törvény *összes* magyarázó kivétel nélkül kifejezést adnak e felfogásnak; magáévá teszi azt Behrend, Goldschmidt, Endeman stb., érvényre juttatja azt a ROHG. számos döntéseiben, l. különösen Entscheid. XXIV. k. 320. l. és világosan kimondta azt a *Nagy Ferencz* tanár ur «A magyar kereskedelmi jog kézikönyve» című munkája II-ik kiadásának 98. lapján, midőn azon kérdésre: mit bizonyítanak a cégjegyzékek? következőkben válaszol: «a cégjegyzék-bíróság nincs hivatva érdemleges határozatot hozni az iránt, vajon a bejegyzés tárgyát képező ténykörülmények a valóságnak megfelelnek-e? A törvénytől csakis az előterjesztett kérelem alapján foganatosítja a bejegyzést s legfeljebb annak vizsgálatába bocsátkozik, vajon a kérelem támogatására felhozott adatok külsőleg kifogás alá nem esnek-e, s vajon azon jogviszony vagy tény fogalmát megállapítják-e, melynek bejegyzése kéretik». Továbbá «... a cégjegyzékek rendszerint nem a bejegyzés tárgyát képező tények *valóságát*, hanem csak azt bizonyítják, hogy az illető tény iránt a cégjegyzék-bíróság előtt *nyilatkozat tétetett*».

Hivatkozom Hahn, Anschütz és Volderndorf, Puchelt Gareis és Fuchsberger s számos más Commentatorra, kik mindannyian ezen «tévtant» hirdetik.

Hogy ezek után mennyiben mondható állításom «mérésznek» és mennyire nem vagyok «képes semmiféle forrásra hivatkozni», azt immár bátran minden elfogulatlan bírálatára bízhatom.

De van cikkíró urnak még egy vélt utolsó tromfa, csakhogy ezzel sem birta a parthiet megnyerni. Abból t. i., hogy én azt állítottam hogy a «New-York» társasági alakzatára nézve nem mernék biztosan kimondani sem azt, hogy részvénytársaság, sem azt, hogy szövetkezet, hanem csak azt, hogy sui generis-féle társaság, a legtarkább consequentiát kívánja levonni, ily esetben — mondja a cikkíró ur — a «New-York» vagy be nem bocsátható vagy pedig teljesítenie kellene mindazt, a mit a törvény a belföldi társaságoktól követel!!

Ha a cikkíró ur állításomból azon következtetést vonná le, hogy a mi cégjegyzéki intézményünk éppen a külföldi társaságokra való tekintettel reformra szorul; ha azt állitaná, hogy a cégbíróság a mai viszonyok közt sokszor zavarban lehet, hogy egy külföldön az ottani törvények szerint jogérvényesen alakult, de a mi törvényesen ismert társasági alakzatainkkal nem congruáló társaságot, a mi társaságaink melyik kategóriájába sorozza, azt érteném; de hogy egy külföldi társaságtól csak azért, mert a nálunk ismert kategóriák egyikét sem fedezi teljesen, hogy nálunk csak e miatt tőle a polgárjogot megvonjuk, vagy kényszerítsük arra, hogy itt a mi törvényeink értelmében újból alakuljon; azt, megvallom, megérteni nem bírom. Ez nemcsak a nemzetközi magánjog arculütése volna, hanem a kereskedelmi törvény szellemével és intézkedéseivel sem volna összeegyeztethető; nem is említve azon nemzetgazdasági hátrányokat, melyek ily elv érvényre juttatásával egy oly tőkeszegény országban, mint a mienk, összekötve volnának.

Éppenséggel pedig monstruozusnak tartom cikkíró urnak azon állítását hogy «azt éppenséggel nem lehet megengedni, hogy magánemberek vagy közkereseti társaságok foglalkozzanak biztosítással», fel kell tennem, hogy cikkíró ur, nem de legenda ferenda kockáztatta ezen állítását, mert hiszen itt egy actualis kérdésről, a «New-York» pereiről és annak már eszközölt cégbejegyzéséről folyik a vita; reformjavasla-

tokról tehát itt szó sem lehet; — de lege lata pedig egy pillantás a kereskedelmi törvény 463. és 498. §§-aira, meggyőzhette volna cikkíró urat arról, hogy a biztosító személyét illetőleg törvénykönyvünk egyes személy vagy társaság között különbséget nem tesz, s hogy a különbeni törvényes előfeltételek fenforgása mellett úgy egyes személy, mint közkereseti társaság, foglalkozhatik biztosítások elvállalásával, s merem állítani, hogy cikkíró ur az első, a ki a törvénynek oly megszorított magyarázatot kíván adni, hogy az ott egész átalánosságban említett «*valaki*» csak részvénytársaság vagy szövetkezet lehet. Azt sem hihetem, hogy ezen társasági jelleget *csak* a külföldi biztosítóktól követelné akkor, midőn cikkének egész tenorja oda tendál, hogy a külföldi intézetek mindenben a kereskedelmi törvény intézkedései alá tereltesse.

De még de lege ferenda is kétesnek tartom, hogy a részvénytársasági és szövetkezeti alak mint olyan, az «állanadósság» nagyobb biztosítékát nyujtana, mint a közkereseti társaság vagy egy teljesen jól fundált egyes cég; ha egyszer a külföldi biztosító intézetekre vonatkozó törvényes reformok szóba fognak kerülni, akkor egészen más panaceaakat kell teremtenünk, mint a melyekről itt szó van. Ezeket különben, mint e cikk keretébe nem tartozókat ez alkalommal tárgyalni nem kívánom.

Ezek után még csak azt kívánom megjegyezni, hogy cikkíró ur «kitanítása» eszem ágában sem volt, sőt késésgesen elismerem, nemcsak azt, hogy arra semmikép sem szorult, hanem azt is, hogy sokkal nagyobb tisztelettel viseltetem jogi kapacitása iránt, semhogy hihetném, hogy cikke írásához nem azon komolysággal hozzá látott volna, mely egyéb jogi dolgozatait oly előnyösen jellemzi.

Dr. Neumann Armin.

A hercegprimás elleni merénylethez.

Eltekintve a bűncselekmény cselekvő és szenvedő alanyaitól, a tett büntetőjogi különlegessége igényli s érdemi meg a kérdéssel való foglalkozást.

A budapesti kir. törvényszék hirlapilag is közölt vádhatározata szerint a Kóhl Medárd primási titkár sérelmére elkövetett s a Btk. 279. §-ába ütköző szándékos emberölés büntettének a 65. §. szerinti kísérlete miatt lett Csólics Mihály vád alá helyezve. Ellenben a Vaszary Kolos hercegprimás ellen elkövetett gyilkosság büntettének kísérlete miatt emelt vádnak hely nem adatott.

A budapesti királyi ítélő tábla szintén hirlapilag közölt 5941. B. számú 1893 július 4-én kelt végzése azonban a Btk. 278. és 65. §-ai alapján a hercegprimás ellen elkövetett gyilkosság kísérletének a büntette miatt is vád alá helyezte a vádlottat.

Tehát két büntett kísérleti cselekménye miatt van a vádlott vád alá helyezve.

Különös a budapesti királyi ítélő táblának a hercegprimás elleni cselekmény megállapítására vonatkozó következő indoka:

«Igazoltnak látszik tehát ezekhez képest a vizsgálat adatai szerint, hogy Csólics a kést a még hatalmi és látó körében lévő hercegprimásra vette elő s arra merényletet tenni akarván, tett elhatározó mozdulatot, s ölésre irányuló eme támadó ténykedésében a legválságosabb pillanatban akadályoztatott meg Tekintve pedig, hogy a bűncselekmény meg van kezdve, ha a teljesített cselekedet folytatása által a véghezvitel lehetséges, azaz objective esetleg elérhető lett volna és ha az akaratot kifejezésre hozó szándék oly külcselekményben, külsőleg észlelhető működésben nyilvánul, hogy ha az folytattatik, a célba vett bűncselekménynek elkövetéséhez megkívánt cselekedetnek alkotását képezi».

Arra való törekvést tüntet fel ezen indokolás, hogy a

primási titkár elleni cselekvés is megmaradjon önálló delictumnak. A kérdés tehát az, vajon, ha a vádlott a primási titkár közbe lépése folytán nem tett volna semmit, oly erővel, oly módon lett volna megfogva, hogy nem tehetett volna semmit, meg lenne-e állapítható a gyilkosság büntette? A másodbiróság végzése szerint a primási titkár elleni büntett nem függ össze a primás elleni büntettel. Mindkettő önálló delictumnak van véve.

Közönséges szóbeszéd és a látszat szerint lehet ezt így kvalifikálni. De jogilag nem. Nem állhat meg, mint concursus realis a két cselekmény. A cselekmény physikai részében lévő hiány miatt. A tényleges veszély objectiválásának nem létezése miatt. Hacsak az egyik cselekménynek ezen tulajdonítványai a másik cselekménynél is nem dominálnak. Pedig a cselekvések nem lehetnek két büntettnek a közös cselekvései. Ily divisibilitása a cselekvéseknek csak elméletben lehető. De practice nincs criminalisticus jelentősége. Az azokban lévő bűnösség quantitását fele részben az egyiknek, fele részben a másiknak kölcsön adni nem lehet. Ily quotalisatiót a büntetőjog nem ismer. Egészben még kevésbé lehet azokat mindkét helyen, itt is, ott is betudni.

Már pedig a titkár elleni büntetthez szükséges cselekvések nélkül mi marad a primás elleni cselekvésnek? Semmi. A másodbiróság szerint mégis marad valami. A hatalmi kör és a látókör. A jelen esetről az imponderabilis. Ha az materisálás, úgy nagyon sok gyilkossági kísérletet lehetne egy késfelemeléssel és egy szóval elkövetni. Csakis a Btk. 350. vagy a Kbt. 41. §-aiba ütköző tettek objectiv tünete maradna a primás ellen, a titkárétól elkülönítetten. Még ez is csak erőltetve. Nincs kifejezve büntetendő tettben azon szándék, hogy a tettes gyilkosságot akart-e elkövetni, vagy csak zsarolást, veszélyes fenyegetést. Nem lenne olyannak tekinthető tett, a mely ezen concret jogsérelmet minden mástól megkülönböztethető módon karakterizálná.

Mert csak a megfélemlítés marad itt a jogsértés objectumául, hogy ha kivéteik a titkár elleni tényálladékcselekmény a primás elleni tényálladékcselekményből. Meglehetett tényleg a vádlottban a gyilkossági szándék, de cselekménye így megállapítva mégis csak kihágás marad. Azon vádlottat, a ki panaszost agyonlövésével fenyegetve, a fegyvert mellének szegezve, a Kbt. 41. §-ába ütköző kihágás miatt ítélte el a Curia, az élet kioltására irányzott fenyegetés miatt. De van az élet kioltására irányzott ilyen alkalmas cselekedet is, nemcsak fenyegetés, a mi mégis ezen szakasz alá esik, ha az ölési cél magában a büntettben, nem pedig a szavakban, bizonyítva nincs. Egyik esetben azt mondta ki a Curia, hogy bár célözva lőtt a vádlott, de mert nincs bizonyítva, hogy a forgópisztoly éles töltéssel volt töltve, ezért az ölési cél meg nem állapítható. Máskor pedig úgy ítélte a Curia, hogy bár éles töltéssel volt töltve a forgópisztoly, mivel nincs bizonyítva, hogy a vádlott célözött, ezért nem létezik ölési szándék. (B. T. J. X. 88, XIX. 250, XVI. 104.)

A megfélemlítés fen nem forgása mellett tehát, azon beismerés alapján, hogy gyilkosságot akart elkövetni valaki, a gyilkosságot kísérletnek sem lehet sohasem megállapítani. Mert a cél beismerése tényálladékcselekményként ezen s ily cselekmény nélkül nem büntethető. De még ha beismeretik is valamely tény, a mi a célzott bizonyítaná, a vádlott által tudottnak, például, hogy vékony volt a meghalt koponyája, ha azon tényt előbb tudni nem lehetett, csak az elkövetés után (a koponya vékonyságát előbb tudni nem lehetett, csak a bonczolás után), akkor még ezen tény tudásának a beismerése sem állapítja meg az ölési célzt (a koponya vékonyságát tudta, azért ütött oly vékony pálczával az elhalt fejére, mert tudta, hogy ez is halálos lesz), mivel az ily beismerés, bebizonyítottan hamis beismerés.

Itt pedig nem marad más, tény nélküli beismerésnél, pusztá szónál, ha a két szenvedő alany sérelme nem büntett-

egységnek vétetik, a primás elleni gyilkosságra nézve. Így még jobb volt az elsőbíró végzése. Objectivebb. Míg a másodbíró subjectiv cselekményt akar büntetni. Másutt kell keresni tehát az okot és nem a jelen esetenél imponderabilis hatalmi és látókörben. A kísérleti cselekmények beszámítása és megbüntetése relatióban áll az ugyanazon büntettek befejezett alakjával. Ezen relatió pedig a szerint teszi nagyobbá vagy kisebbé a kísérő bűnösségi fokát, a büncselekvés mennyiségét, a mint alakulnak azok az okok, a melyek a büntett befejezését akadályozták.

Ezen ok szándékos, ha a tettes eláll a végrehajtástól. És véletlen, ha, mint itt történt, megfogják. Amaz, mint ethikai ok, emez, mint physikai ok vétetik számításba. Ha előki, ha arczul üti, ha megszurja, ígyis, úgyis, amugyis, egyaránt felbukhatik, hogy meghalhat, a ki praeventia: ez különbséget nem tesz. És ha ily physikai gátló ok elhárítása nem szükségképen, csak esetlegesen válik büntetté, mint itt, az akadálybüntettek, míg ha a physikai gátló ok elhárítása szükségképeni büntett, a segédbüncselekmények fogalma keletkezik. Ezen büntettek a célbüntettel képeznek egy egészet, míg annál nem nagyobbak és annak kategóriájába sobsummáltatnak. De ha súlyosabbak, a célbüntett veszi fel a segédbüncselekmények nemét s fog azzal egy büntettet képezni. Számos szakasza van törvénykönyvünknek, a hol ezen tan kifejezve is van, s ezen szavakkal, — «a mennyiben súlyosabb büntett fen nem forog», — egyik büntetről a másikhoz utasítják a gyakorlati jogászt.

Annál nagyobb tehát a kísérlet beszámíthatása, minél nagyobb physikai akadályok lettek legyőzve. Ily akadálybüntettet képez a titkár elleni büntett. Ezen sérelmezés még halált is okozhat. De szándékos emberölést nem képezhet. Sem ennek a kísérletét. Mivel ilyen szándék praesumptio nem lehet. A tényállás által pedig bizonyítva nincs. De vádlott által sem ismertetik be. S ha való, hogy kérelme elutasítása esetére szándékolta csak vádlott a primás meggyilkolását, ez is csak szándékos emberölés kísérletévé válik a feltétlen szándék hiánya miatt.

Az összetett büncselekmények természete nem engedi, hogy azok széttördeltessenek. Az így alakítható töredékbüntettek egy egész sorát képezték bár a fractioknak, ezeknek summája sohasem lesz egész. Neve helyes, az összetett büntettek szétszedése, mert azon önálló látszattal bíró töredékek, a mik jogilag céltalan tettek, sohasem fogják magukban foglalni azt a büntetésre való használhatóságot, a melylyel szétszedetlen egész állapotukban bírnak, a cél hiányánál fogva.

Végre a vádhatározat irányító határozat is egyszersmind. Bárha nem is bír az qualitativ kötelező hatálylyal. Nincs értelme tehát, miért legyen a vád realis concursus, ha az ítélet cselekményegység lesz, ha a tényállás ennek felel meg. Miért kelljen szándékosan rossz vádhatározatot készíteni. Miért tüzzön a bíróság önmagának szándékosan olyan irányt, a mit úgy sem követhet helyesen. A physikai okhárító-cselekvés tehát a titkár elleni testi sértés. Ennek okozata a primás elleni szándékos emberölés kísérlete. Az oknak az okozattal kell egy egészet képezni. Az okozat büntetésében lesz az ok büntetése is.

Kunfalvy István,
nyiregyházi kir. tszéki bíró.

Különfélék.

— Dr. Wlassics Gyulának a «Tettség és a részesség tanáról» szóló nagyszabású monografiája megjelent második kiadásban. Már az első kiadás tüzetesen felölelte az ide vágó kérdéseket. A második kiadás hozzáveszi a legújabb irodalmat és a részességi tan minden egyes problémáját külön feldolgozásban mutatja be. A könyvnek számos része teljesen át van dolgozva; némely fejezetek egészen újak. A magyar judika-

turát és a magyar irodalmat szerző bőven használta. S elégtételünkre szolgál, hogy most már tudósaink mindinkább figyelmet fordítanak a magyar jelenségekre. A munka több mint 700 oldalra terjed. A magyar szakközönséget büszkeséggel töltheti el, hogy nálunk egy monografikus munka második kiadásban is megjelenhet, holott oly államokban is, melyek hasonlíthatlanul nagyobb nyelvterülettel bírnak és hol a külföld szintén fogyasztó, ritkaságok közé tartozik, hogy egy monografia új kiadást érjen. A Wlassics-féle monografia a gyakorlat körében honosult meg, és ez is egyik bizonyítéka annak, hogy nálunk nincs ellentét elmélet és gyakorlat közt. Mindkét tényező megteszi a maga kötelességét a maga körében és ezzel egymást hathatósan támogatja.

— Dr. Barna Ignácznak kereskedelmi törvény-kiadása, mely az egész kereskedelmi judikaturát is rendszeres összeállításban tünteti fel, legközelebb tetemesen bővítve jelen meg. Ezen második kiadás az ez évi ítéleteket is tartalmazza.

— A budapesti egyetem jogi karának tanrendét a mellékletben közöljük. Kiemeljük, mint haladást, hogy a szemináriumok és praktikumok mindinkább terjednek. — Hoffmann Pál, a jogi karnak köztisztviselőben álló seniora, ezen semesterre már nem hirdetett előadást.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— A tőzsdei különbözeti ügyletekről. Ezen most Németországban állandó vita tárgyát képező kérdést tárgyalta *Wienernek*, a német birodalmi törvényszék tanácselnökének, a berlini *Juristische Gesellschaft*-ban tartott előadása. A német joggyakorlat, — mint ez előadás konstatálja — ujabban odairányul, hogy a bíróság mentől nagyobb gondnal kutassa azon körülményeket, a melyekből kitűnik, hogy tényleges vétel vagy vétel színébe burkolt különbözeti ügylet forog-e fen. A felolvasó szerint a bíróságnak nem volna szabad megelégednie még annak bebizonyításával sem, hogy az eladó részéről tényleges átadás és a vevő részéről tényleges átvétel történt, illetve céloztatott. Ha ugyanis a vevő az így átvett árut azonnal tovább eladja és az ügyletet már ennek előrelátásában kötötte meg, akkor a tényleges átvétel megtörténte daczára is, különbözeti ügylet foroghat fen. A felolvasó szerint a különbözeti ügyletek sem általában megtiltandók, sem általában megengedendők nem volnának. Szerinte a kérdés helyes szabályozása az, hogy csak azon különbözeti ügyletektől volna a jogi sanctio megvonandó, a melyek az egyik fél félrevezetésével, vagy tapasztalatlan-ságának vagy könnyelműségének kihasználásával kötöttek. Az oly ügyletek, a melyek ily ügylettekkel foglalkoznak, vagy a melyek szokásszerűleg oly állású egyénekkal kötnek különbözeti ügyleteket, a kiknek állásával és élethivatásával az ily ügyletek kötése ellenkezik, a tőzsdetanács által becsület-bíróság útján volnának kizárással sújtandók.

— Nemzetközi vasuti szállítási jog. Az 1893. év január 1-én a legtöbb európai államra vonatkozólag egy közös vasuti szállítási jog lépett életbe, a mely a szerződő államok területén keresztülmenő összes nemzetközi szállítmányokra alkalmazásba lép. A megállapodás szövegét *Eger* e téren ismert német író magyarázó jegyzetekkel ellátva kiadta.

— A német birodalmi bíróság előtt a következő per tárgyalatott a napokban:

Weisz Félix neje pénzeket adott át férjének azon állítással, hogy azt nővére küldte náluk lévő Berta leánya részére, minek folytán a férj az összeget Berta nevére a takarékpénztárba helyezte el. Berta a takarékpénztár elleni követelését másnak engedményezte. Ekkor kitűnt, hogy Weisz Félixet neje félrevezette és a takarékpénztárba tett összeg az ő saját pénze volt. Erre Weisz Félix pert indított az engedményes ellen annak kimondása iránt, hogy az engedményes legyen köteles elismerni, hogy a takarékpénztár elleni követelés az ő pénzéből ered és tartozzék tünni, hogy ő vegye fel azon összeget. A bíróság elutasította a keresetet, mert felperest legfeljebb Berta ellen illeti meg az igény a tőle kicsalt összeg megtérítése iránt, de nem ismerhető el igénye oly követelésre, mely őt soha meg nem illette és a melyet ő a maga részére megállapítani nem akart.

R. Zs.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévire ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A sajtótörvény 41. szakasza. Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* A halastói perről. ESZTEL JÓZSEF szepes-ófalvi aljárásbíró. — Előlegezendők-e a gondnoksági ügyekben felmerült ügygondnoki díjak a törvényszéki irodaátalányból. Dr. PAJOR REZSŐ budapesti ügyvéd. — A bírói határozatok szervezése. Dr. ALFÖLDI EDE n.-becskereki kir. albirótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Szegedi ügyvédgyűlés. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A sajtótörvény 14. szakasza.

A sajtótörvény 14. szakasza a következőket mondja:

«Ki az országgyűlés, a törvényhatóságok, mindenféle törvényszékek és törvény által alkotott egyéb testületek iratait és azok nyilvános üléseit hiv szellemben és igazán közli, ellene a közlöttek tartalma miatt kereset nem indíthatatik».

A gyakorlat ezt az intézkedést úgy magyarázta, hogy ezáltal meg van engedve a büntetőbírók előtt folyó vizsgálatok adatainak közzététele is. Sőt mi több, e szakasz által megengedettnek vélik azt is, hogy a büntetőbírókhoz benyújtott feljelentések közzétételének még mielőtt azokra vonatkozólag valamely bírósági határozat hozatott volna.

Azt hiszem, nagyon sok érvet lehetne a mellett felhozni, hogy ez az értelmezés a törvényhozó intencióinak meg nem felel. Mert a sajtószabadság elvéből következik ugyan, hogy az, a mi hatóságok előtt nyilvánosan tárgyalatott, sajtó útján is közzétehető legyen, de nem következik, hogy a bírósági eljárás azon stadiumai, amelyek a törvény értelmében hivatali titkot képeznek, sajtó útján közzétehetőek legyenek. A büntetőbírók előtt lefolyó vizsgálatok pedig mindaddig, a míg az ügy végtárgyalásra nem kerül, a legszigorubb hivatalos titkot képezik, és nehéz volna feltenni, hogy a törvény ezen vizsgálatoknak éppen a sajtó útján, tehát a legszélesebb nyilvánosság előtt való közzétételét kívánja megengedni,

Természetesen még inkább tévesnek kell tartanunk azon magyarázatot, hogy a büntetőbírókhoz intézett feljelentések tartalma az idézett szakasz értelmében szintén közzétehető. A feljelentés nem bírósági irat, hanem a feljelentő irata és ennek a sajtó útján való közzététele a sajtószabadság elvének bármily liberalis értelmezése mellett sem eshetik más megítélés alá, mintha valamely lap az illető adatokat a feljelentőnek a szerkesztőséghez intézett levele alapján tenné közzé.

A míg azonban így konstatálnunk kell, hogy a gyakorlat által az idézett szakasznak adott értelmezés sok kifogás alá eshetik, addig másrésről konstatálnunk kell azt is, hogy a gyakorlat ezen értelmezésben már megállapodott és hogy semmi kilátás nincs arra, hogy ezen felfogás törvényes intézkedés nélkül megváltozzék. Ennélfogva a kérdést nem *de lege lata*, hanem *de lege ferenda* kívánjuk tárgyalni.

A kérdés *de lege ferenda* fontos, és sürgős intézkedést igényel, mert az, hogy büntetővizsgálatok adatai a vizsgálat folyama alatt közzétételnek, a visszaélések egész tömegével jár.

Mindenekelőtt bizonyos az, hogy majdnem minden olyan közlemény, a mely még be nem fejezett vizsgálat adatait hozza nyilvánosságra, valamiféle visszaélés útján jutott az illető ujsághoz. Vagy a vizsgálatot teljesítő közeg adta

a közleményt a hírlapoknak, és akkor hivatali titok lett megsértve, vagy csel útján, vagy egyéb tiltott uton jutott hozzá az illető törvényszéki tudósító. A mikor pedig maga a feljelentő teszi közzé az adatokat, illetve juttatja azokat az ujságba, akkor a közlés célja vagy zsarolás, vagy az, hogy a mit a feljelentő a saját nevében és a törvényes felelősség sulya alatt közzétenni nem mer, azt így a sajtótörvény intézkedésének védő köpenyege alatt teszi közzé. És hogy a visszaélések sorozata teljes legyen, az ilyen közlemények egy gyakori oka az, hogy a feljelentő ügyvédjének neve nyomtatásban szerepeljen, a mi a magyar sajtószabadság megalkotóinak szeme előtt mint cél aligha lebeghetett.

Ilyen a közlemény rendszerinti eredete, a mely bűnügyi vizsgálatok tartalmát viszi a közönség elé. És milyen a közlemény tartalma? Az a «hiv szellem», a melyről a törvény beszél, meg van tartva annyiban, hogy éppen csak a sajtóügyi felelősség alól lehessen menekülni, egyébként a megtámadott becsülete és jó híre egészen másodrendű érdek képez a közlemény szenzációs és pikáns feltárlásának célja mellett. És a közlemény eredménye? Egy ember megsértett becsülete, elhomályosított jó híre, a mely meg van sértve és el van homályosítva akármiféle eredménnyel fog járni a vizsgálat, és meg van sértve és el van homályosítva anélkül, hogy a sértett csak legcsekélyebb elégtételt is remélhetne.

Természetes, hogy a visszaéléseknek ily hatalmas eszköze, mint a minőt a kérdéses szakasz értelmezése nyújt, nem marad kihasználatlanul azok részéről sem, a kik a törvény hiányainak kihasználásában az átlagnál ügyesebbek. A fenyegetés a feljelentés megtételével és annak az ujságban való közzétételével igen alkalmas zsarolási eszköz kereskedőkkel, orvosokkal vagy ügyvédekkel szemben, a kiknek ily közlés az existenciáját teheti kérdésessé. És hogy mennyiszer fordul elő ily eset, annak érdekes statistikáját lehetne összeállítani, ha az ily tények titokban tartása az összes érdekelteknek érdekében nem állana.

A ki az ily fajta ujságközleményeket figyelemmel olvassa, nyomára akadhat annak is, hogy vannak feljelentések, a melyek semmi egyéb célból nem tételnek a büntető bíróságnál, mint azért, hogy a feljelentés adatai a hírlapokban legyenek közzétehetőek. A számítás igen egyszerű. Az illető adatok közzététele néhány heti vagy havi fogházat vonhatna maga után arra nézve, a ki azt közzéteszi. Míg ellenben a feljelentést meg lehet fogalmazni olyan óvatosan és körültekintően, hogy abból a feljelentőre nézve veszedelem nem származhatik, és aztán lehet belőle bizonyos színezéssel, ügyes csoportosítással oly ujságközleményt kivonatolni, a mely valakit a legmélyebben megsérteni alkalmas. És a ki tudja azt, hogy a hírlapok az ily közlemények elleni tiltakozást vagy helyreigazítást mily nehezen fogadják el és mily udvariasan utalják a sértettet arra, hogy várja be előbb a vizsgálat befejezését, annak teljes fogalma lehet arról, hogy hány sulyos és elégtételt sohasem nyerő becsületsértés követetik el ezen uton.

Azt hiszem, minden oldalról eléggé érezik azon szükség, hogy a sajtótörvény illető szakasza reformálandó volna. A reform módja pedig igen egyszerű, és az összes művelt nemzetek törvényhozásába már be van iktatva, t. i. az, hogy

bűnügyi vizsgálatok adatait a nyilvános végtárgyalás előtt közzétenni büntetés terhe alatt tilos. Ez a reform pedig, míg egyrészt egyszerű és a büntetőjog nagy kérdéseire képest másodrendű jelentőségű, másrészt sürgős is. Azok a jelenségek, a melyek mutatják, hogy a sajtótörvény intézkedésével sok oldalról tervszerűen visszaéléseket üznek, folyton szaporodnak, és minden egyes eset, a melyben az ily visszaélések megtorlatlanul maradnak, komoly sérelmét képezi a jogérzetnek és az igazságnak. *Dr. Reichard Zsigmond.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A halastói perről.

Érdekes momentum Hohenlohe Kraft Kristián herceg jurgó-javorinai birtokosnak Maniczky János főerdész, mint Zamojszky László gróf zakopanei birtokos jószágigazgatója ellen indított s a szepes-ófalvi kir. járásbiróság előtt folyamatban levő visszahelyezési perében azon körülmény, hogy a kir. Curia az egybehangzó két elsőbírósi ítélet feloldásával kimondotta, hogy a perben az eljárás felfüggesztetik mindaddig, míg a peres területnek Magyarország avagy Gácsország területéhez való tartozósága a két állam kormányai között folyamatban lévő tárgyalások során véglegesen megállapítva nem lesz. A kir. Curia ezen kategorikus határozatának az elsőbírósi nem tett egészben eleget, hanem a két állam köztöti végleges megállapodás bevéárása előtt, a peres terület hovátartozóságát más uton állapította meg, s azután az eljárásra illetékesnek magát kimondván, a perben érdemileg is határozott. Ezen ítéletet a kassai kir. ítélő tábla helybenhagyta, de jelenleg az ügy újból felebbeztetett a Curiához azon alapon, hogy a két elsőbírósi a Curia határozatának nem tett eleget. Kiváncsiak lehetünk most, hogy a Curia fentartja-e előbbi határozatát, mert ha következetes marad, akkor összeütközésbe jön a belügyminiszternek azon kijelentésével, hogy a peres terület de facto magyar terület, s nagyon különös lesz, ha a belügyminiszteri kijelentés ellenére az ország legfőbb bírósága az állam fenhatóságát a peres területre nézve elismerni nem fogja.

A per anyaga oly bő, hogy a részletekbe e helyütt nem bocsátkozom, hogy annak csak kivonatait és historicumát adom vissza a következőkben:

Még 1858. év decz. havában a pesti cs. kir. Landes-Gericht által jóváhagyott egyezkedési pontozatok alapján, Neumarkton Galicziában, Homolács Clementina galicziai birtokos és báró Palocsay Sándor örökösei magyarországi birtokosok között, a magas Tátrában fekvő Tengerszem és Halastó, valamint az ezek körül fekvő, körülbelül 1000 holdat kitevő terület birtoka, helyesebben tulajdonjoga iránt egyezség jött létre, melynek értelmében ezen szomszéd-birtokosok közötti peres terület báró Palocsay örököseit illeti, s ez alkalommal a szomszéd birtokok közötti határ is megjelöltetett, s ezen határnak a tavon keresztülvezető része és annak folytatása, minden kétség eloszlatása céljából ezen szavakkal iratott körül: « . . . und die weitere Grenze nicht nur zwischen den beiden Herrschaften, sondern zugleich auch zwischen Ungarn und Galizien bildet ».

A galicziai oldalon levő Homolács-féle zakopanei birtok idővel Zamojszky grófé lett, a magyar oldalon levő Palocsay-féle birtok pedig öröklés után az Alapi Salamon családra ment át s Salamon Aladár birtokostól 1879. évben megvette azt Hohenlohe herceg. Lehetséges, hogy a Halastó körüli nagyobbára kopár területet a Salamon család nem nagy körültekintéssel őriztette, mert tény, hogy a galicziai goralok ezen már a Homolács-féle egyezség folytán Salamonék tulajdonának kijelentett halastói környékre, legeltetés végett

gyakran ellátogattak. Így történt ez azután Hohenlohe birtoklása alatt is, 1881. évben, mikor egy galicziai egyén a Halastó körül a legeltetési szolgálat gyakorlását megkísérelte, azonban az akkor illetékes kismárki járásbiróság (mert még akkor nem volt szervezve az ó-falvi) ítéletileg visszahelyezte Hohenlohét a megháborított birtokba. Hohenlohe herceg tehát birtokjogát védte s jogáról le nem mondott, miért is a folytonos birtokban lévőnek kellett tekinteni. Ezen ítélet akkor nem vert fel port, nem zuditotta Galiciát Magyarországgal szemben, mert Galiczia akkor még a peres területet nem vindikálta magának; hiszen a perben akkor nem Zamojszky gróf, hanem csak egy szegény goral paraszt volt érdekelve. 1890. év július 2-án azonban Zamojszky gróf főerdésze — a mostani alperes — a Halastó és Tengerszem környéki Hohenlohe-féle magyar területre, felfegyverzett erdésze és erdőkerülői fedezete alatt, egy csorda marhát tereltetett, s azt ott Hohenlohe uradalmi tisztviselőinek tilalma ellenére legeltette s azonkívül a Hohenlohe birtokához tartozó halastói oldal mentén utat csináltatott s az ilykép elfoglalt területen «Zakopanei uradalom» feliratu táblát állított fel. Ezért azután Hohenlohe herceg, eddigi folytonos birtoklására hivatkozva, visszahelyezési keresetet indított Zamojszky gróf főerdésze ellen s ez a jelen per tárgya.

A per folyamán alperes kifogást emelt az ó-falvi járásbiróság hatásköre, helyesebben illetékessége ellen, egyuttal tagadta felperesnek megszakítás nélküli békés birtokát és igazolni igyekezett, hogy a peres területet alperes szintén birtokolta s így felperes elutasítását kérte. Az illetékesség ellen azon alapon emelt alperes kifogást, mert a peres terület fel van véve Galiczia telekkönyvébe s mert a peres területet egy alperes által bemutatott okmány szerint Zamojszky grófnak az uj-szendeczi cs. kir. törvényszék át is adta, midőn azt Zamojszky gróf bírói árverésen megvette. Alperes tehát egyrészt tulajdoni kérdést feszegetett, másrészt pedig a terület hovátartozósága tekintetében a peres területet Galiczia fenhatósága alattinak állítván, a neumarkti járásbiróságot tartotta az ügy eldöntésére illetékesnek. Ezen alperesi érvelések ellenében felperes a Homolács-féle egyezség által, továbbá a cs. kir. katonai földrajzi intézet Generalstabs kártyájának 1881. évi kiadványára hivatkozva, a peres területet magyar területnek jelzi annyival inkább, mert a peres terület a magyarországi jurgói telekjegyzőkönyvben fel van véve s az minálunk, mint adótárgy is szerepel. Így tehát felperes kimutatván eddigi birtoklását és a peres területnek Magyarországhoz tartozóságát, a szepes-ófalvi járásbiróság az eljárás illetékes voltát megállapította s miután felperes kimutatta, hogy alperes a birtoklásra jogczimmel nem bír s hogy ha a felperesi birtoklás időközben alperes által háborgatva is lett, ezen háborítást felperes sohasem tűrte, hanem megakadályozta, ezért felperest az ó-falvi járásbiróság a birtokba vissza is helyezte.

Ezen elsőbírósi ítéletet alperes megfellebbezván, a kir. tábla némi pótlásokat rendelt el s ezek teljesítése után, az újból hozott elsőbírósi ítéletet helybenhagyta. Ezen ítélet ellen alperes újabb fellebbezéssel élt, kifogásolván a szepes-ófalvi járásbiróság illetékességét, miután a peres terület hovátartozóságát igazolva nem látja. A kir. Curia alperesnek álláspontjára helyezkedett, feloldotta a másodbírósi ítéletét és felfüggesztette a perbeli eljárást mindaddig, míg Galiczia és Magyarország kormányai között, a vitás területnek hovátartozósága meg nem állapittatik, s felperes ezen megállapodás bemutatásával ki nem mutatja, hogy a peres terület Magyarországhoz tartozik.

Felperes ezután az igazságügyi miniszterhez a per befejezhetése céljából kérvényt intézett, melyben a vitás területnek Magyarországhoz tartozóságát az osztrák kormány által elismertetni kéri. Egyuttal kérvényt intézett a belügyminiszterhez is, hogy nyilatkozzék a peres terület hovátarto-

zósága iránt, mire a belügyminiszter, — hivatkozva az igazságügyi miniszternek azon nyilatkozatára, hogy «miután az állami hovátartozás tekintetében is vitásnak tartott terület *tényleg Magyarország birtokában van s az állami fenhatósági jogokat is Magyarország gyakorolja, egyezményszerű megállapodás kötése nemcsak felesleges, de egyenesen kizártnak is tekintendő*», maga részéről is a peres területet *de facto* Magyarországhoz tartozónak jelenti ki és hangsúlyozza, hogy *azon az összes fenhatósági jogokat a magyar állam gyakorolja*.

A belügyi és igazságügyi kormányak ezen kijelentései által a szepes-ófalvi járásbíróság a peres terület Magyarországhoz való tartozását elegendően meghatározva látván, nem várta be a két szomszéd állam kormányai között folyó tárgyalás eredményét, hanem az eljárást újból felvevén és saját illetékességét megállapítván, felperest most már harmadizben hozott ítéletével, a peres terület birtokába újból visszahelyezte.

A pernek illetően stadiumában méltán nézhetünk kíváncsisággal a Curia határozata elé, vajon elegendőnek fogja-e tartani a szepes-ófalvi kir. járásbíróság illetékessége tekintetében az igazságügyi és belügyi kormányok határozott kijelentéseit, avagy megmarad előbbi álláspontján.

Minden megállapodáshoz a feleknek megegyező akarata szükségeltetik. Ha a két állam kormánya mereven ragaszkodik saját álláspontjához s egyik sem akar engedni, a tárgyalások évekig tarthatnak s addig magánjogait egyik fél sem érvényesítheti, mert nincs illetékes bírósága az ügy elbírálására.

Oly viszonyokat civilisált államban, a hol az igazságszolgáltatás szünetel, nem lehet képzelni; már pedig a Curia álláspontja határozottan megakasztaná kiszámíthatlan időre az igazságszolgáltatás menetét s ezért azt hiszem, hogy a midőn igazolva van, hogy a peres terület feletti fenségjogokat Magyarország gyakorolja, a kir. Curia, mint magyar legfőbb bíróság, a kormánynak kijelentése ellenére nem foglalhat álláspontot, miután a bírói fenhatósági jog az állami fenhatósági jognak kifolyása, annak kiegészítő része, s így avval szerves egésznek képez. A bírói fenhatósági jog tehát nincs különválasztva az állam fenhatósági jogától s így a bíró az állami fenhatóság követelményeivel saját fenhatósága kifejtésében összeütközésbe nem jöhet.

Az állami fenhatóság eszményi fenségét a bíróságnak kritika tárgyává nem lehet tenni, s így a mit az állam fensége követel, ahhoz az állam bíróságának, határozataiban alkalmazkodni kell, mert különben nem a bírói fenhatósági jog volna az állami fenhatóság kifolyása, hanem megfordítva, a mi pedig el nem képzelhető. A kormány mint az állami fenhatóság kifejezője, a peres területet Magyarországhoz tartozónak mondván ki, a Curia ezen kijelentés igazságában nem szabad kételkednie, s ha egyszer azt igaznak tekinti, meg kell állapítania a magyar bíróság illetékességét.

A m. kir. Curia az ország területi épségét érintő ezen kérdésben kimondotta azt, hogy a hovátartozóság a két állam kormánya által megállapodás útján döntendő el. Közjogunk a törvényhozó testület vagyis az országgyűlés hozzájárulását kívánja az ország határát érdeklő ily megállapodásnál, s vajon képzelhető-e, hogy a magyar országgyűlés lemondana oly területnek fenhatóságáról, mely a szomszéd állam, illetve a másik érdekelt állam által is, Magyarországhoz tartozónak ismertetett el akkor, midőn még Magyarország a «Gesamtreich»-hoz tartozott, s mely Gesamtreich kormánya éppen a most érdekelt másik állam kormánya volt. Mert vegyük csak ridegen a dolgot.

A peres terület még az absolutistikus kormány alatt lett Magyarországnak Jurgó községi telekjegyzőkönyvébe bevezetve, s ezen terület folytonosan mint adótárgy Magyar-

ország fenhatósága alatt áll. Galicziában a peres terület csakis a jelen per megindítása évében és a kereset beadása után lett telekkönyvezve 1890. évben. Igaz, hogy a galicziai katasteri térképen már előbb is szerepelt, de hát tudjuk a katasteri munkálatoknak hiányait, s így, ha a peres terület a mi nyilvánkönyvünkben már előbb szerepelt, azt hiszem, a kir. Curia inkább adhat hitelt ezen nyilvánkönyvnek, mint a rendszerint téves adatokat feltüntető katasteri galicziai térképnek. A valószínűség, sőt nyilvánkönyvünk tanúsága szerint a bizonyosság mellettünk szól, nem pedig Galiczia mellett.

A Homolács-féle, még az absolutistikus időben ezen szomszéd állambeli birtokosok között létre jött s az absolutistikus kormány közegei által jóváhagyott egyezség körülírja a peres terület határát, mely egyszersmind a két ország elválasztó határa is s ezen egyezség eléggé kifejti, hogy a peres terület Magyarország határán belül esik. A másik állam közegének ezen beismerő jóváhagyása szintén fontos bizonyíték.

A k. k. Miliär geographisches-Institut 1881. évi térképkiadása szintén a Homolács-féle egyezség szerint jelöli meg az ország határát. Már pedig a terepfelvételt eszközlő közös hadseregbeli közegek bizonyára nem a birtokosok és érdekelt felek bemondása szerint jelölték meg az országos határt, hanem minden esetre a határjelölést még előbbi térképekről, s legvalószínűbben még állami önállóságunk elnyerése ideje előtti térképekről vezették át. Ezen Generalstabs kártyák a minutiosításig pontosak s így ha nincs kimutatva azok helytelensége, miért kételkedjünk saját kárunkra, annak helyes adataiban. Hogy Magyarország a peres terület feletti állami fenhatósági jogot magáénak vindikálja és hogy azt *tényleg* gyakorolja is, kinyilatkoztatta azon rendelkezésével, hogy a belügyi kormány éppen ezen peres területnek galicziai oldalról jövő háborítása meggátolása céljából, ezen területen csendőrsöt állított fel, s ezen magy. kir. csendőrsöt kötelezve van minden ezen peres területen előfordulható büntetendő cselekményt megakadályozni, és az előfordult eseteket a magy. kir. bíróságnál feljelenteni. Nem fogja senki kétségbe vonni ezek után, hogy a peres területen előfordult büntetendő cselekmények üldözésére a magy. kir. bíróság hivatott, s ha a kir. bíróság büntetőjogilag köteles eljárni e területen, miért ne volna köteles akkor az itteni magánjogi igényeket is védeni.

Szomorú és rendezetlen határviszonyok képét tárja elénkbe e per, mert magok a törvényhatóságok sem törődnek sokat Magyarország területi integritásával. Ezen peres terület egyrészén, galicziaiak által még előbb elkövetett határsértési kérdésben még 1877. évi egy más eset alkalmából, a magyar belügyi kormány iniciatívája folytán vegyes bizottsági tárgyalás volt, mindkét állam nem diplomatiái, de magánközegei között, s ekkor a Szepes-vármegye közönségének kiküldöttei azon jelentést tették a belügyminiszternek, hogy tárgyalni a kérdéses terület felett nem érdemes, mert az fontosabb állami érdekeket nem érint. A belügyi kormány azonban a vármegye közönségének ezen negligenciáját méltán rossz nevével vehette s nem is késett a miniszter, megütközésének kifejezést adni ezen szavakkal: «Megütközéssel értesültem, hogy a vármegye mult évi június 2-án 24,602. sz. a. kelt rendeletem vétele után is késett ezen határsértésnek érdemleges tárgyalásába beleszólkozni. A vármegye közönségének ezen késlekedését teljesen indokolatlannak találom», stb. Azután pedig így folytatja: «Nem oszthatom a vármegye közönségének azon felfogását sem, mintha a szóban levő határkérdés fontosabb állami érdeket nem érintene. Ez ország területi épségének megóvása, habár csak egy talpalatnyi, teljesen hasznavehetetlen terület forogna is kérdésben, mindenkor az állam és kormányának legkiválóbb feladatai közé tartozik. Ehhez járul, hogy a szóban levő terület, noha felületén részben

kopár és terméketlen, méhében nem is sejtett kincseket rejthet», stb.

A belügyi kormány tehát jóval a jelen per megkezdése előtt fenhatósági jogának egész súlyát a peres terület tekintetében latba vetette.

Eszter József,
szepesőfalvi aljárásbíró.

Előlegezendők-e a gondnoksági ügyekben felmerült ügygondnoki díjak a törvényszéki irodaátalányból?

Már a folyó évben is a százat felülhaladta azon esetek száma, melyekben a budapesti kir. törvényszék és a budapesti kir. ítélő tábla a fenti kérdésre egymással ellentétes irányban adta meg a választ. Míg ugyanis a budapesti kir. törvényszék ügygondnoki díjaknak a törvényszéki irodaátalányból való előlegezését egyáltalán nem tartja helyénvalónak, addig a budapesti kir. ítélőtábla a gondnoksági ügyekben felmerült ügygondnoki díjakat a hozzá folyamodó ügyvéd-ügygondnokok legnagyobb megelégedésére a törvényszéki irodaátalányból előlegeztetni rendeli.

A budapesti kir. törvényszék következetesen a következő indokolással utasította el az általa hivatalból folyamatba tett gondnokság alá helyezési ügyekben felmerült ügygondnoki díjaknak a törvényszéki irodaátalányból leendő előlegezése iránt hozzá folyamodó ügyvéd ügygondnokoknak ebbeli kérelmét:

«A gondnokságieljárást szabályozó 1881. évi 3263. I. M. E. számú igazságügyminiszteri rendelet 53. §-a értelmében az irodaátalányból előlegezendő költségek közé az ügygondnok részére megállapított díjak nem számíthatók, a mi nemcsak ezen rendelet 52. és 53. §§-ai intézkedéseiből, hanem az ezen rendeletet épp ezen §§-ok tekintetében értelmező, 1884. évi november 22-én 51582. I. M. E. sz. a. kelt és a M. R. T. 1884. évfolyamában (1927. lap) megjelent igazságügyminiszteri rendelet 7. és 8. bekezdéseiből is világosan kitűnik, a hol éppen azon tapasztalat alapján, hogy az ügygondnokok részére a törvényszékek az irodaátalányból munkadíjat előlegeztek illetőleg annak terhére megállapítottak, kimondotta a m. kir. igazságügyminiszterium, hogy miután az 1874. XXXIV. tcz.-ből folyólag az ügyvéd köteles a gondnoki megbízatást elfogadni és az ügyvédi tiszt természetéből folyik, hogy az ügyvéd, ha közérdekű ügyekben gondnokká neveztetik ki, munkadíjelőleget nem követelhet az irodaátalányból, ennél fogva ilyen részére nem utalványozható, miért is az ügygondnok kérelmével elutasítandó volt.» Ezzel szemben a budapesti kir. ítélő tábla elrendelendőnek találta az ügygondnoki díjaknak az irodaátalányból való előlegezését a következő indokolással:

«Tekintve, hogy a gondnokság alá helyezés kérdésében követendő bírósági eljárás újabb szabályozására az 1881. LIX. tcz. 107. §-ában az igazságügyminiszter hatalmaztatott fel, ennél fogva csakis a most említett törvényszakasban nyert meghatalmazás alapján az 1881. évi nov. 1. napján kelt 5263. I. M. E. sz. a. kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet határozmányai nyerhetnek alkalmazást; minthogy pedig L. I. gondnokság alá helyezése iránt az eljárás a fent idézett igazságügyminiszteri rendelet 35. §-a alapján vagyis hivatalból tétetett folyamatba a... számú végzéssel és ennél fogva, miután a többször idézett igazságügyminiszteri rendelet 52. §-a értelmében az eljárás költségeit az tartozik előlegezni, a kinek kérelmére az eljárás megindított, a jelen esetben, a hol az eljárás hivatalból tétetett folyamatba, az eljárás költségei a fentebb említett igazságügyminiszteri rendelet 53 §-ának utolsó pontja értelmében az irodaátalányból előlegezendők, továbbá tekintve, hogy az 1877 XX. tcz. 28. §. a) pontja és illetően az 1881. évi 3263. I. M. E. 33. §-a értelmében a gondnokság alá helyezési eljárás a gondnok kirendelését és ennek működését szükségessé teszi éppen úgy, mint a

szakértő orvosét, az eljárás folyamán felmerült költség között pedig különbség nem tehető, mert a szakértő orvos sem tagadhatja meg közreműködését vagyontalan betegnél, de mert a fenthivatkozott igazságügyminiszteri rendelet 53. §-a a költséget minőségük szerint nemcsak nem részletezi, de ugyanennek a rendeletnek 52. §-a világos határozményára értelmében még a tanuk járandóságait és a hirdetményi díjakat is az eljárási költséghez tartozóknak jelenti ki; — és végül tekintve, hogy az 1884. évi november hó 22-én kelt 51583. I. M. E. számú igazságügyminiszteri rendelet nem helyezte hatályon kívül a többször hivatkozott 1881. évi 3263. I. M. E. számú rendelet 53. §-át, sőt éppen abban az irányban intézkedik, hogy a nem hivatalból, de a magánfél kérelmére indított eljárás folyamán felmerült költség az irodaátalányból ne előlegeztessék, — és hogy a felterjesztett iratok között elfekvő... számú végzés, a melylyel dr. S. A. ügyvéd L. J. részére ügygondnokul kirendeltetett, de a többi iratok sem tartalmaznak oly adatot, a melynek alapján dr. S. A. ügyvéd az előlegesen igazolt vagyontalanság folytán az 1874. évi XXXIV. tcz. 27. §. 5. pont illetően 28. §-a értelmében L. J. részére pártfogó ügyvédül kirendeltetett volna, és ennél fogva nevezett ügyvéd, mint a kir. bíróság által hivatalból kinevezett ügygondnok, nem pedig mint az 1874. évi XXXIV. tcz. 27. §. 5. pont illetve 28. §. értelmében kirendelt pártfogó ügyvéd-jogosított az 1881. év 3263. I. M. E. sz. igazságügyminiszteri rendelet 53. §-a utolsó pontja alapján díjainak az eljáró kir. törvényszék irodaátalányából leendő előlegezését kérelmezni s az tőle jogszerűen meg nem tagadható, mindezeknél fogva dr. S. A. ügyvéd, mint hivatalból kirendelt ügygondnok kérelmének helyt adni s a kir. törvényszéket szabályszerű eljárásra utasítani kelle t.»

Mielőtt ezen egymástól eltérő két bírósági indokolás fejtegetésébe bocsájtkoznám, szükségesnek vélem az azokban hivatkozott jogi intézkedéseket is kivonatos idézetekben itt felsorolni; úgy mint:

a) Az 1881. évi LIX. tcz. 107. §-a ekkép hangzik:

«Az igazságügyminiszter felhatalmaztatik, hogy... a kiskorúság meghosszabbítása, az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése és a gondnokság alá helyezés iránti eljárást... *rendeleti uton* újabban szabályozza».

b) Az 1881. november 1-én 3263. I. M. E. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet címe: «Szabályrendelet a kiskorúság meghosszabbítása, az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése és a gondnokság alá helyezés kérdésében követendő bírósági eljárás tárgyában».

Bevezető mondata ekkép hangzik: «Az 1881. évi LIX. tcz. 107. §-ában nyert felhatalmazás alapján rendelem, a mint következők:»

35. §-a ezt rendeli: «Ha a törvényszék állami elmeorvos-intézetnek vagy valamely állami törvényhatósági vagy köz-kórházi jelleggel felruházott kórháznak igazgatósága által hivatalosan értesítettik arról, hogy valamely nagykorura nézve az 1877. XX. tcz. 18. §-ának a) pontjában meghatározott esetek egyike fenforogni találtatván, a gyógykezelés végett az intézetbe bevételre, a mennyiben a törvényszék illetékeségét jelen rendelet 28. §-a szerint megállapítottnak találja, a gondnokság alá helyezési eljárást hivatalból köteles megindítani és az illető személy részére ügygondnokot rendelvén, a kitűzendő tárgyalásra ezt és az árvászeki ügyészt hivatalból megidézi és erről az illetékes gyámhatóságot hivatalból értesíti».

52. §-a ekkép intézkedik: «A jelen rendeletben szabályozott eljárás körül felmerült költségeket, ideértve a tanuk vagy szakértők járandóságait és a hirdetményi díjakat, az tartozik előlegezni, a kinek kérelmére az eljárás megindított».

53. §-a pedig ezeket rendeli: «Ha a... gondnokság alá helyezés iránt az eljárás a jelen rendelet 3., 18., 29. és

43. §§-ai szerint az *árvaszéki ügyész* vagy *ügygondnok kérelmére indított meg*: a mennyiben a költségek az árvaszéki ügyész illetőleg ügygondnok által nem előlegeztetnek, az *eljárás folyamán felmerülő költségek* az irodaátalányból előlegezendők. Ugyanez áll akkor is, ha a gondnokság alá helyezés iránt az *eljárás* a jelen rendelet 35-a értelmében hivatalból indíttatik meg».

c) Az 1884. november 22-én 51583. I. M. E. sz. a. kelt rendeletnek címe: «Igazságügyminiszteri rendelet a kiskorúság meghosszabbítása az atyai hatalom gyakorlásának megszüntetése, valamint a *gondnokság alá helyezés kérdésében követendő eljárás körül felmerült költségek fedezése tárgyában*».

Ezen rendeletnek 1. bekezdése ekkép hangzik:

«Több ízben tapasztaltam, hogy a kiskorúság meghosszabbítása, az atyai hatalom gyakorlásának megszüntetése és a *gondnokság alá helyezés kérdésében az 1881. évi LIX. tcz. 107-ában nyert felhatalmazás alapján 1881. évi november 1-én 3263. I. M. E. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendeletben szabályozott eljárás körül felmerülő költségek czimén illetéktelen kiadások fedeztetnek a törvényszéki irodaátalányból*».

2. bekezdése ezt mondja:

«Az idézett rendelet 52. §-a előírja, hogy az *eljárási költségeket az tartozik előlegezni, a ki az eljárás megindítását kérelmezte*, az 53. §. pedig meghatározza az eseteket, a mikor a költségek az irodaátalányból előlegezendők».

3. bekezdése:

«Ezen határozott rendelkezéssel szemben is fordult elő eset, hogy *magánfél kérelmére indított eljárás költségei az irodaátalányból előlegeztettek*».

A 4., 5. s 6. bekezdés

azon tapasztalatról ad számot, miszerint a fent b) alatt hivatkozott (a hivatalból megindított eljárás eseteit is tartalmazó) 53. §-ának eseteiben az *árvaszéki ügyész részére a törvényszéki irodaátalányból előlegeztettek* napidíjak és fuvar költségek, — minélfogva intézkedik az igazságügyminiszter ezen az 1881. 3263. I. M. E. sz. rendelet intenciójának meg nem felelő tapasztalat alapján, hogy *jövőre az árvaszéki ügyésznek eljárásért mi sem előlegeztessék*.

A 7. bekezdés következőleg hangzik:

«Hasonlóképp tapasztaltam, hogy az *ügygondnokok részére a törvényszékek az irodaátalányból munkadíjat előlegeztek* illetőleg annak terhére megállapítottak».

Folytatólag a 8. bekezdésben:

«Az 1874. XXXIV. tcz.-ből folyólag az ügyvéd köteles a gondnoki megbízatást elfogadni és az ügyvédi tiszt természetéből folyik, hogy az ügyvéd, ha közérdekű ügyekben gondnokká neveztetik ki, *munkadíjelőleget nem követelhet az irodaátalányból s ilyen részére nem utalványozható*».

A 9. és 10. bekezdés az ítéletnek helytelenül háromszor és teljes szövegben történt közhírrétételét kifogásolja.

A 11. bekezdés végül az ezen eljárás bélyegkötelezettsége tekintetében kiadott pénzügyminiszteri rendeletre figyelmeztet s a következő kijelentéssel végződik:

«a fentírtak szoros szem előtt tartására elnök urat *vagyoni felelősség terhe alatt* felhívom, s utasítom, hogy jelen rendeletemet hason czélból a vezetése alatti kir. törvényszék bírásaival is közölje».

Egybevetve már most ezen a gondnoksági ügyek költségeire alkalmazandó jogszabályokat tartalmazó idézeteket, a budapesti kir. törvényszéknek és a kir. ítélő táblának a fenforgó kérdésben vallott nézetével, — határozottan a kir. törvényszék pártjára kell állanom, mely az adott jogszabályt az én nézetem szerint is nagyon helyesen alkalmazta akkor, midőn az ügygondnokot díjának az irodaátalányból való előlegezése iránti kérelmével elutasította.

Mert habár a kérdéses ügyekben a gondnokság alá helyezési eljárás az 1881. évi 3263. I. M. E. sz. igazságügyminiszteri rendelet 35. §-a alapján hivatalból indított meg és

habár ily esetben az 53. §. utolsó pontja szerint az eljárás folyamán felmerülő költségek az irodaátalányból előlegezendők, habár továbbá kétséget nem szenved, hogy miután a gondnokság alá helyezési eljárás keresztülviteléhez az ügygondnok is feltétlenül szükséges, ennek díjai is szükségképp az eljárás folyamán felmerülő költségek közé számítandók és habár ez utóbbi oknál fogva a magánfél kérelmére indított gondnoksági eljárás eseteiben felmerült eljárási költségek között az ügygondnok díjai is előlegezendők, az előlegezés ez esetekben természetesen az eljárást kérelmezett magánfél köteleességében állván: mégis — tekintettel arra, hogy éppen az irodaátalányból szükségessé vált előlegezés esetén az eljárási költségek közül az ügygondnokul kirendelt ügyvéd munkadíjaira nézve az ügyvédnek az 1874. évi XXXIV. tcz. 51. §-ában foglalt köteletségére s az ügyvédi tiszt természetére utaló 1884. évi 51583. I. M. E. sz. igazságügyminiszteri rendeletben kivételes intézkedések foglaltatnak, — midőn az eljárási költségeknek a 1881. évi 3262. I. M. E. sz. rendelet 53. §. eseteiben a törvényszék irodaátalányból való előlegezése forog szóban, ezen előlegezendő eljárási költségekkel együtt s illetve azok között az ügygondnok díjainak előlegezése a hivatkozott 1884. évi 51583. I. M. E. sz. igazságügyminiszteri rendelet 7. s 8. bekezdéseinek világos határozmányainál fogva helyt nem foghat éppen, mert ez esetben az előlegezés a törvényszéki irodaátalány s illetve az igazságügyi tárcza terhére esnék, a honnan pedig munkadíj-előlegezést a közérdekű ügyekben ügygondnokul kirendelt ügyvéd nem követelhet.

A budapesti kir. ítélő táblának ezzel ellenkező nézete szerintem téves, valamint téves az ezen nézetének alapjául szolgáló s fentebb szó szerint idézett indokolása is, mint amiképp azt röviden kimutatni ezennel megkísérlem.

Mindjárt indokainak elsejéből folyó ama kijelentését, mintha a gondnokság alá helyezés kérdésében követendő birói eljárásnál, csak az 1881. évi 3263. számú I. M. E. igazságügyminiszteri rendelet határozmányai nyerketnének alkalmazást, helytelennek tartom azért, mert ezen eljárásnál annyi rendelet a kötelező, a hányat az 1881: LIX. tcz. 107. §-ában nyert felhatalmazás alapján az igazságügyminiszter kibocsátani jónak lát, ezen felhatalmazás nem egy rendelet kibocsátására, hanem a kérdéses eljárásnak *rendeleti uton* (tehát esetleg több rendelettel) való szabályozására terjedvén ki. Miután pedig az igazságügyminiszter tényleg ez eljárás szabályozására nemcsak az 1881. évi 3263. számú I. M. E., hanem a fent c) pont alatt tárgyalt 1884. évi 51583. számú I. M. E., sőt az 1890. évi 36802. számú I. M. E. rendeletet is bocsátotta ki, mi kétséget sem szenved, hogy az 1881. évi 3263. számú I. M. E. rendelet mellett a többi most hivatkozott rendelet is nyer a gondnokság alá helyezési eljárásnál alkalmazást.

Épp olyan helytelennek tartom az indokokban foglalt azon további kijelentést, miszerint «az eljárás folyamán felmerült költség között különbség nem tehető».

Már hogy ne volna az eljárási költségek között különbség tehető akkor, midőn maguk az ezen költségeket szabályozó s egyedül szabályozni hivatott igazságügyminiszteri rendeletek teszik meg a különbséget!

Különbséget tesznek ugyanis, miként a fent foglalt idézetekből kiviláglik, egyrészt a magánfél kérelmére indított, másrészt pedig az árvaszéki ügyész vagy az ügygondnok által, vagy a hivatalból folyamatba tett eljárás költségei között, amennyiben amazok a kérelmező magánfél által, emezek pedig esetleg a törvényszéki irodaátalányból előlegezendők.

És különbséget tesznek továbbá maguk a költségek között specialiter is, amennyiben t. i. nem mindazon költségek előlegezhetők a törvényszéki irodaátalányból, mint a melyeket a magánfél — a kérelmére indított eljárásban — tar-

toznék előlegezni, hanem kivétetnek az ügygondnokul kirendelt ügyvéd költségei, a ki ügyvédi minőségénél fogva a közérdekű ügyekben ügygondnokká történt kirendelése körül felmerült díjainak a törvényszéki irodaátalányból való előlegezését nem igényelheti.

E szerint tehát nemcsak hogy az eljárási költségek közt különbség igenis tehető, hanem az 1881. évi 3263. számú I. M. E. rendelet 52., 53. §§-ai, továbbá az 1884. évi 51583. számú I. M. E. rendelet 2., 3., 7. s 8. bekezdései értelmében szükségképp különbség teendő is.

A mi a kir. ítélő táblának indokaiban foglalt azon kijelentést, «hogy az 1884. évi 51583. számú I. M. E. rendelet nem helyezte hatályon kívül, az 1881. évi 3263. számú I. M. E. rendelet 53. §-át illeti, hiába keresem, mert semmiképp sem lelem meg azon összefüggést, melynek ezen kijelentés és az ítélő tábla által abból levont azon következtetés között kellene léteznie, miszerint az ügygondnok díjának a törvényszéki irodaátalányból való előlegezése meg nem tagadható.

Mint pusztá állítást azonban magam részéről is még csak megerősítem a kir. ítélő táblának eme kijelentését, miután az 1884-iki rendelet nemcsak hogy hatályon kívül nem helyezte, hanem ellenkezőleg még közelebbi magyarázattal is ellátta az 1881. rendelet 53. §-át

Már az 1881-iki rendelet kibocsátásakor ugyanis feltételezte az igazságügyminiszter a bíróságoktól és természetesen találta, hogy ők az 1874: XXXIV. tcz. 51. §-ából folyólag és az ügyvédi tiszt természetét tekintve nem fogják az ügyvéd ügygondnoki díjait a törvényszéki irodaátalányból előlegezve utalványoztatni. Miután azonban ezen feltevésében csalódott, a mennyiben ugyanis a bíróságok mégis előlegezték ügygondnoki díjakat az irodaátalányból, szükségesnek tartotta a bíróságokat az 1881. évi rendelet ezen téves alkalmazására az 1884. rendelet 7., 8. bekezdéseiben külön s a 11. bekezdésben kimondott vagyoni felelősség terhe alatt is figyelmeztetni, amihez az igazságügyminiszternek, sőt kizárólag csakis ő neki részint a gondnoksági eljárásnak rendeleti uton való szabályozására törvényileg nyert felhatalmazásánál, részint pedig a dolog természeténél fogva azért is volt joga, mert miként a törvényt hitelesen csak a törvényhozó testület magyarázhatja, úgy a törvény keretén belül létrejött igazságügyminiszteri rendeletet is helyesen és hitelesen értelmezni egyedül annak megalkotója az igazságügyminiszter van hivatva.

Éppoly kevésbé vagyok képes azon további indoklás, hogy «az 1884-iki rendelet azon irányban intézkedik, hogy a nem hivatalból, de a magánfél kérelmére indított eljárás folyamán felmerült költség az irodaátalányból ne előlegeztessék», valamint a kir. ítélő tábla által abból levont s a fentemlitettel azonos következtetés közötti összefüggést megtalálni.

Avagy azt akarták az indokok ezzel kifejezni, hogy *csupán csak erről* intézkedik az 1884-iki rendelet s másról nem?

Akkor az ellenkezőnek kimutatására elegendő a fent c) pont alatt felsorolt idézetekre hivatkoznom, melyekből kitűnik, hogy az 1884. évi 51583. számú I. M. E. rendelet csak 2. s 3. bekezdéseiben intézkedik arról, hogy magánfél kérelmére indított eljárás költségei ne előlegeztessenek az irodaátalányból; ellenben 4., 5. s 6. bekezdései már a hivatalból indított eljárás eseteire is vonatkoznak, 7. és 8. bekezdése pedig, mely az ügygondnoki díjakra vonatkozólag tartalmaz intézkedést, kizárólag a hivatalból indított eljárás eseteire vonatkozik csak, mert a *magánfél kérelmére indított eljárásnál* felmerült ügygondnoki díjakról, mint a melyek szintén az eljárási költségek közé tartoznak, már a 2. s 3. bekezdés intézkedik.

Azt egyébként nem is akarom feltételezni az ítélő táblai indokokról, miszerint ezen 7. s 8. bekezdésbeli ügygondnoki

díjakat a magánfél kérelmére indított eljárásra akarja vonatkoztatni, mert ha ezen díjak tényleg amaz eljárásra vonatkoztatnának, akkor az 1884-iki rendeletről ezzel az mondatnék ki, hogy az a szabatos rövidséget és a józan logikát nélkülözi, a mit pedig ama rendeletről legkevésbé sem szabad állítanunk.

Nélkülözné pedig a szabatos rövidséget és fölösleges szöszaporítást tartalmazna azért, mert ha már ahhoz kétség nem fér, hogy az ügygondnoki díjak is tartoznak az eljárási költségekhez s ha már 2. s 3. bekezdésében kimondja ama rendelet, hogy a magánfél kérelmére indított eljárás költségei az irodaátalányból nem előlegezhetők; akkor mi szükség volna nem is mindjárt folytatólag, hanem külön a 7. 8. bekezdésben kiemelni ismét azt, hogy az ügygondnoki költségek az irodaátalányból nem előlegezhetők, hacsak nem azért, mert ezen 7. és 8. bekezdésben már nem többé a magánfél kérelmére indított eljárásról, hanem a hivatalból indítotttról van szó?!

Nélkülözné továbbá a józan logikát ama rendelet azért, mert midőn 2. s 3. bekezdésében a költségeknek az irodaátalányból való előlegezését azért tiltja meg, mert azok magánfél kérelmére indított eljárásban merültek fel: akkor ha a 7. s 8. bekezdésben említett ügygondnoki díjakról szintén mint magánfél kérelmére indított eljárás körül felmerült költségekről intézkednék, ugyanitt ezeknek az irodai általányból való előlegezését helyes logika mellett megint csak azon okból kellene megtiltania, mert ezen ügygondnoki díjak magánfél kérelmére indított eljárásban merültek fel s így a kérelmező magánfél által előlegezendők.

Ámde éppen mert a 7. s 8. bekezdésben nem a magánfél kérelmére indított eljárásban felmerült ügygondnoki költségekről van szó, s itt ezekről nem is lehet szó, és mert a *hivatalból* folyamatba tett eljárás körül felmerült költségek, az irodaátalányból előlegezendők, mert továbbá az eljárási költségek közé az ügygondnok díjai is sorozandók: szükség volt a 7. s 8. bekezdésben foglalt *külön* indoklásra a végből, hogy mind a most mondott előzmények dacára az *ügygondnoki díjak* mégse előlegeztessenek a törvényszéki *irodaátalányból*.

Nem mondhatom helyesnek végül a kir. ítélő táblának azon indokolását sem, melynél fogva az ügyvéd, csak mint az 1874: XXXIV. tcz. 27. §. 5. pontja illetve 28. §-a értelmében kirendelt pártfogó ügyvéd nem követelhetné díjainak az irodaátalányból való előlegezését, a fenforgó esetekben azonban az ügyvéd nem ilyen, hanem hivatalból kirendelt ügygondnoki minőségben szerepelve, díjainak az irodaátalányból való előlegezése megtagadható nem volna.

Hogy ez pedig nem áll, és hogy az ügyvéd, ha nem is szerepel pártfogó ügyvédként, hanem hivatalból kinevezett ügygondnoki minőségben, munkadíjának az igazságügyi tárczát terhelő törvényszéki irodaátalányból való előlegezését követelni nem jogosult, azt hiszem, fentebb eléggé kimutattam már.

Dr. Pajor Rezső,
budapesti ügyvéd.

A birói határozatok szövegezése.

Örvendetes jelenség, hogy mostanában a szép és helyes irány kiváló gondozás tárgyát képezi bíróságaink körében. Magában véve az, hogy ily kérdés napirendre került, nagy haladást jelent, mert egy-két évtizeddel ezelőtt alig jutott eszébe valakinek a hivatalos irány szépségével törődni.

Az ujitási mozgalom főképp a szenvedő igealak használata elleni küzdelemben összpontosult. A birói kar két pártra szakadt. Az ujitók következetesen, a cselekvő igealakot használták; a második párt helytelenítette ezt az ujitást és tüntetőleg ragaszkodott a tatik-tetik-hez.

Szabad lesz talán pár szóval hozzájárulnom a vitához.

A kérdés helyes megoldása céljából mindenekelőtt tisztába kell jönni azzal, hogy mit tartalmaznak a bírói határozatok? Erre a felelet az, hogy a bírói határozatokban parancsok, jogmegállapítások és kijelentések vannak.

Midőn pedig valaki parancsol, megállapít, vagy kijelent, szükséges-e még külön ki is nyilvánítani, hogy ő most kijelent, megállapít, vagy parancsol? Ez a magyarázat határozottan szerkezeti hiba, és felesleges, mert legfeljebb a gyöngébbek kedvéért történhetik.

Hibás tehát az olyan határozat szerkezete, melyben a bíró, midőn parancsol, vagy meghagy, azt mondja, hogy köteleztetik, utasítatik, felhivatik; midőn megállapít, hozzáteszi, hogy ez vagy az megállapítatik, s midőn kijelent, megjegyzi, hogy ez vagy az, ilyennek vagy olyannak nyilvánítatik, elismertetik, vagy elfogadtatik, holott a parancs, megállapítás és kijelentés a nélkül is kétségtelenül felismerhető.

Nem egyszerűbb és helyesebb-e a megszokottnál, a következő szövegezés:

«A kir. bíróság következően
ítélt:

Alperes fizessen végrehajtás terhe mellett felperesnek 8 nap alatt 100 frt tőkét és 15 frt perköltséget».

Vagy:

«Alperes bocsássa vissza felperes birtokába az ingatlant. Tegye, tölje, adja ezt vagy azt».

A kereset vagy kérvény elutasításánál a bíró egyszerűen kijelenti, hogy: «a keresetnek, kérvénynek helye nincs».

A kérvény, kereset, vagy jogorvoslat visszautasítása helyesen ekkép történik:

«Felperes vegye vissza kérvényét, keresetét, vagy felebbezését, mert»

Az idéző végzés helyes alakja, megszabadítva a felesleges «határidő kitűzetik és idéztetnek»-től, a következő:

«A peres felek ebből vagy abból a célból 1893. évi augusztus hó 15-én délelőtt 8 órakor jelenjenek meg.»

Ennek a szerkezetnek még az az előnye is van, hogy nem kell azt a fülsértő kifejezést használni, mely így szól: «napjának délelőtti 8 órájára».

Továbbá:

«A per alapos elbírálatása céljából tanuhallgatás szükséges. A tanuk 1893. évi augusztus hó 15-én délelőtt 8 órakor jelenjenek meg».

E helyett: «A. B. elismertetik C. D. örökösének», helyesebb és elégséges azt mondani: «A. B. örököse C. D.-nek».

Az ügyvédi munkadíjak megállapítása szabatosan így történik:

«Saját feleik ellenében felperesi ügyvédet 50 frt, alperesi ügyvédet pedig 40 frt munkadíj illeti meg».

A perköltségek kölcsönösen megszűnnek és nem megszüntetnek.

A felhívás vagy utasítás mintája ez:

«Felperes jelentse be alperes lakhelyét, pótolja keresetének hiányait, vagy mutassa be az eredeti okiratot, stb.».

«A főeskü felperes által letettnek nyilvánítatik», nincs szabatosan mondva, mert így helyes: «Felperes a főesküt letette».

Ez sem szabatos kijelentés: «A perfelvételnél vagy tárgyalásnál egyik fél sem jelenvén meg, a per megszüntnek nyilvánítatik», hanem: «egyik fél sem jelenvén meg, a per megszűnt».

Továbbá ez sem helyes: «az érdekelteknek megengedtetik, hogy az eredetiről másolatot vegyenek», hanem: «az érdekeltek az eredetiről másolatot vehetnek».

E helyett: «a vádlott bűnösnek nyilvánítatik a lopás büntetében s e miatt három évi börtönre ítéltetik»; helyesebb azt mondani, hogy: «a vádlott bűnös a lopás büntetében s e miatt szenvedjen három évi börtönt».

Nem vonom kétségbe, hogy a felállított szabály alkalmazása némely esetben nehézségekbe ütközik, de ez a nehézség csak látszólagos és a szokatlanságban leli magyarázatát. Hosszabb gyakorlat és alapos megvitatás a nehézségeket könnyen elenyésztetheti.

Alföldy Ede,

kir. albiró Nagy-Becskereken.

Külföldi judikatura.

566. Az örökhatályó csak akkor van jogositva utolsó akaratának a teljesítését büntető intézkedéssel biztosítani, ha meghagyásai megengedett jellegűek és csak magánérdekeket érintenek, de nem akkor is, ha a törvény tilalmával vagy a közrenddel ellenkeznek. (*Párisi semmitűszék.*)

567. Ha a sajátkezűleg írt végrendelet a keletet olyképp tartalmazza, hogy annak első számai a levélpapíron, a melyre a végrendelet iratott, nyomtatva vannak s a végrendelet kezdő csak az utolsó számot írta oda, úgy a végrendelet semmis, főleg akkor az, ha lehetetlen az évszámot a végrendeletnek az örökhatályó által írt egyéb tartalmából pontosan kiegészíteni. (*Párisi felsőbbbírószék.*)

568. Az aix-i felsőbbbírószék az ilyen végrendeletet érvényesnek nyilvánította, mert az évszámra a végrendelet egyéb tartalmából pontos következtetést lehetett vonni. A genti felsőbbbírószék is megengedi a tökéletlen kelet kiegészítését a végrendelet egyéb tartalmából.

569. A feleség a válóperben nem hivatkozhatik hatályosan arra, hogy férjét a tulságosan élvezett morphiump hatása alatt bántalmazta tétleg, mert a morphiump-részség épp oly kevéssé szünteti meg a felelősséget, mint az alkohol okozta mámor és főleg akkor nem, ha szándékosan és szokászerűen okoztatott a részség s célja nem volt az, hogy heves fájdalmat csillapítson, hanem az, hogy egy szenvedélyt elégtessen ki és kéjes érzeteket keltsen. (*Alger-i felsőbbbírószék.*)

570. Ha a válóperbeli ítélet a gyermekeket az anyának ítélte oda és az anya meghal, úgy az atya ipso jure megszerzi az atyai hatalomban rejlő mindazon jogot, mely csak az anya érdekében vonatott meg tőle. Ily esetben nincs joga az anyának az atyai hatalmat végrendeletileg korlátozni és a bíróság sem vonhatja el tőle a gyermek gondozását, csak akkor, ha a gyermek érdekét veszélyeztetné és rendkívül komoly okok követelik az atya jogainak a korlátozását. (*Párisi felsőbbbírószék.*)

571. Hogy a telektulajdonos a szomszéd által okozott zaj és terhelések ellen a negatoria actiót érvényesíthesse, annak előfeltétele az, hogy a megterhelés bizonyos tartamu szabályosan visszatérő s ismétlődő és olynemű legyen, mely okát a szomszéd rendelkezésében és akaratában leli. Véletlen egyes terhelések ellen nem való a fenti kereset és meggátolásuk nem is lehetséges. (*Karlsruhei felsőbbbírószék.*)

572. Ha az üzlet eladását tárgyazó szerződés külön nem is köti ki azt, hogy az eladó az eladott üzlet közelében hasonló üzletet nem nyithat, az ily tilalom mégis önkényt folyik a szerződésből azon általános jogelv alapján, hogy az eladó szavatol az eladott dolog békés birtokáért. (*Párisi felsőbbbírószék.*) A francia másodbírószégek azon állásponton vannak, hogy határozott közönséggel bíró üzletek, mint kávéházak, hotelek, détailüzletek eladásánál a fenti tilalom önkényt értetődik. A semmitűszék azonban inkább az ellenkező felfogáshoz hajlik s nem ismeri el e tilalmat mint külön kikötés nélkül szükségképp folyományozót és csak azt a jogot adja meg a bíróságnak, hogy méltassa ez irányban a szerződő felek szándékát.

573. Ha a teljesítés csak részben használható és a hibák kijavíthatók, az esetben a vevő nem állhat el egyszerűen az ügylettől s a bíróság nem mondhatja ki a szerződés megszüntét, hanem az eladónak határidőt kell adni arra, hogy egészen teljesítse a szerződést, illetve igazítsa ki a hibákat. (*Német birodalmi törvényszék.*) Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— Javító-intézeteinkben — mint hirlik — folyton kevesbedik a népesség. S ennek éppen nem az az oka, hogy fiataljaink kevesebb bűncselekményt követnek el, hanem egyesegyedül az, hogy a bíróságok csakis a fogházat szabják ki s javító-intézetre nem ítélnék. Ez a judikaturának valóságos ellaposodása. Hogy fiatalok büntetetlenül sokkal több eset-

ben ajánlatos a javító-intézet, mint a fogház, (hol a gyermek a felnőttektől valóságos tanfolyamot kap a gyakorlati kriminalistikában), az kétségtelen. Ha azonban a bíróságok annyira könnyedén veszik feladatukat, hogy a javító-intézeteket éppen nem veszik igénybe, akkor ne csodálkozzunk, hogy a javító-intézeti ügy — mely pedig alap-problemája a bűnügyi politikának — évek sora óta oly keveset haladt.

— **Schnierer Aladár** büntetőjogi kommentárjának harmadik kiadása jelent meg a napokban. A jeles munka tetelesen kibővült. A judikatura és az újabb irodalom bele van szöve, s némely kommentári részek átalakítva. Így kiemeljük az átdolgozottak közül a halmazati fejezetet, továbbá a lopást, hol szerző a gazdagodási célzatot még jobban kiemeli mint az előbbi kiadásban, a zsarolást, mely delictumnál szerző megköveteli, hogy a vagyoni haszon ne csak *jogtalanul* szereztetett, de *jogtalan* legyen, végül bővebben szól ezuttal szerző a magánokirathamisítás és a csalás közti halmazatról. Különösen becses a munkában az a bevezetés, melyet szerző a főbb fejezetekhez illeszt, és melynek fonalán az illető fejezetben szóba jöhető kérdések elméleti hátterét fejti ki. Így a gyakorlat embere és a jogtanuló a kasuistikán kívül az elmélet tanaiba is betekintést nyer, — a mi nálunk annál fontosabb, mivel tankönyvirodalmunk nagyon szegény.

— **A jogakadémiai tanrendekből.** A pozsonyi jogakadémián a folyó félévben a következő specialcollegiumok adatnak elő: A harcztörv. Dr. Ekmayer Ágost. — A hagyományok római jog szerint. Dr. Rentmeister Antal. — A somnás eljárás és a fizetési meghagyások. Dr. Révfy László. — Conversatorium a magyar közigazgatási jogból. Dr. Kmety Károly. — Törvényszéki orvostan. Lendway Benő. — A kegyelmezés felségjoga. Dr. Fésűs György. — Kereskedelmi és váltóeljárás. Dr. Révfy László.

Az egri jogakadémián: Közegészségtan. Dr. Glósz Kálmán. — Római perjtörv. Dr. Fekete Ferencz. — Alkotmányunk 1848. és 1867-ben. Dr. Kiss István. — Az ipartörvény magyarázata. Dr. Szolcsányi Hugó. — Bevezetés a statisztikába. Dr. Szolcsányi Hugó. — Hadiügyünk szervezete. Dr. Szolcsányi Hugó. — Politikai repetitorium. Dr. Kiss István.

A kecskeméti jogakadémián: A római jog forrásai. Dr. Helle Károly. — Államszolgálat. Dr. Kovács Pál. — Követségi jog. Dr. Helle Károly. — Bünvádi eljárás. Dr. Magyar István. — Statisztika elmélete. Dr. Szeless József. — Törvényszéki orvostan. Dr. Fodor Jenő.

— **A német jogászggyűlés tárgyalásairól** szóló tudósítás közlését a jövő heti számra kell halasztanunk. — Eszmerokonságnál fogva azon kérdést vagyunk bátrak intézni a magyar jogászggyűlés állandó bizottságának vezetőségéhez, mikor fogja már összehívni az állandó bizottságot?

— **A szegedi ügyvédi kamara közgyűléséről** szóló tudósítást a melléklapon közöljük.

Nemzetközi Szemle.

Büntetőjog.

— **A nagy mozgalom,** mely jelenleg egész Középeurópában folyik a büntetőjog reformálása céljából, napról-napra növeli ama munkáknak halmazát, a melyek a büntettes egyéniségével, a büntett társadalmi jelenségével és e jelenséget előidéző okokkal foglalkoznak. A *«Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft»* 13. kötetének 3. és 4. füzetében *Liszt Ferencz*, a mozgalom németországi hiveinek vezérférfa, közöl értekezést e czímen: *«Die deterministischen Gegner der Zweckstrafe»*. Értekezése, mely Merkel tanár és Mittelstädt birodalmi törvényszéki tanácsos két megjelent munkájában¹ Liszt és az *«Internationale Kriminalistische Vereinigung»* ellen intézett támadás visszaverését céllozza, felvilágosítást nyújt Lisztnek a büntetés általános célja és jogosultsága tekintetében elfoglalt álláspontjáról. Az éles hangú polémiából kifejezcednek szerző következő főbb tételei. Az emberi akarat nem

szabad, hanem determinált, az ember cselekvése nem egyéb, mint az őt környező viszonyoknak és körülményeknek kifejezése. A büntetőjogi beszámítás abban áll, hogy az ember normalis módon reagál a reá ható motivumokra (*Bestimmbarkeit durch Motive*), azaz úgy reagál, a mikép a normalis átlagember (*Durchschnittsmensch*) azt teszi. Az örült ember előreláthatatlan módon reagál a reá ható motivumokra, ezért nincs beszámíthatósága. Ezzel meg van állapítva az embernek felelősségre vonhatása. Felelősségre vonhatás ama tény, hogy az ép elméjű büntetett tettéért felelősségre vonjuk. Ennek jogosultsága ama lehetőségben rejlik, hogy a büntetett a büntetés előrelátása mint egy motivum hathat cselekvényének elkövetése előtt. Ezekből két *consequentia* folyik. Egyfelől eszik a büntetésnek eddigi fogalmából a megtorlás eleme, másfelől a büntetés tisztán célszerűségi eszközzé válik a büntett megakadályozására (*Zweckstrafe*).

A megtorlás fogalmának a büntetésből ki kell esnie, mihelyest elismerjük azt, hogy az ember cselekvése, tehát a büntett is, nem az embernek szabad akaratú elhatározásából folytatott ténykedése, hanem különböző viszonyoknak szükségképeni következménye. Deterministának lenni és egy szersmind a megtorlás elavult fogalmához, mint a büntetés kiegészítő eleméhez ragaszkodni nem lehet. A büntetés jogosultságát a determinista csak egy körülményben láthatja, t. i. a jogrend fentartására való szükségességében. A büntetés nem lehet tehát egyéb, mint védelmi eszköze a társadalomnak. Mi a különbség a régi és az új felfogás között? Az, hogy a régi felfogás, mikép a mai büntetőjog is, a büntett eredményét, ellenben az új tanok a büntettes érületét (*Gesinnung des Thäters*) tekintik első sorban. Ez utóbbi felfogás már a tételes jogokban is némileg tért foglalt. De azzal, hogy Liszt a büntetésben csak védelmi eszközt lát a közveszélyes egyének ártalmatlanná tételére, még nem mond le az igazságszolgáltatás fő alapelveiről, melyek ma az egyéni szabadság biztosítékait képezik. *«Nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege.»* Ez fogja megakadályozni azt, hogy a büntetőjog egészen beleolvadjon egy közigazgatási funtióba, melynek egy szabálya volna: *«A közveszélyes ember ártalmatlanná teendő»*. A büntetőjog fen fog állani és meg fogja állapítani minden esetben, vajon fenforog-e büntett vagy sem. Erre szükség van az egyes ember *egyéni szabadságának* biztosítása céljából, de e mellett a büntetőjognak át kell alakulnia a köz, a társadalmi érdek hatóságosabb védelmezése céljából.

Végre érinti a büntetőpolitikának viszonyát a büntetőjoghoz és következőkép iparkodik megállapítani mindkettőnek hatáskörét. A törvényhozás a politika dolga. A tényállás megállapítása bírói funtió a büntetőjog szabályai szerint. A büntetés kiszabása kriminalpolitikai mérlegelések szerint történjék, a mi azonban nem zárja ki azt, hogy bizonyos jogi alapfogalmak ne érvényesülhessenek benne. A büntetés végrehajtásának mikéntje a kriminalpolitika dolga.

Mindezekből következő képet alkothatunk Lisztnek álláspontjáról a mai büntetőjoggal szemben. A büntetés nem lehet megtorlás, mert a büntett nem az ember veszélyes cselekvése, hanem egy társadalmi okokból folyó jelenség. A büntetés arra való, hogy általa megvédelmezzük a társadalmat a büntettesek ellenében. A társadalom hathatós megvédelmezésére szükséges a büntetőjog mai objectív büntetendőségének elhajtása és helyébe a büntetésnek teljes, a büntettes egyéniségéhez mért subjectivizálása lépjen. Minthogy a mai büntetőjog sem valami örökkévaló, változhatatlan, ezen elvekhez képest módosítani kell. Nem rohamos felforgatás, hanem lassu, rendszeres átalakítás az út, a melyen a büntetőjogot javítani lehet és kell.

r. h.

Lapunk mai számához postai utalvány is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *czlmszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulsó lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

¹ *Mittelstädt*: «Schuld und Strafe» Gerichtssaal Bd. XLVI. S. 237—387. XLVII. 1. *Merkel*: «Zur Beleuchtung der «neuen Horizonte» in der Strafrechtswissenschaft».

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Ügyvédi értekezlet vagy jogászggyülés? B. S. — Német jogászggyülés. — *Törvénykezési Szemle:* A házastársak közötti kölcsönjogügyletek bizonyítása közjegyzői okirat hiányában. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Tagosítás a Királyhágón inneni Magyarországon. Dr. KÁLMÁNCZHELYI JÓZSEF-től. — A compensatio kérdése a büntetőjogban. VÁMBÉRY RUSZTEM-től. — A halmazat a jövedéki kihágásoknál. NAGY LAJOS kir. törvényszéki aljegyzőtől. — Különfélek. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Szegedi ügyvédgyülés. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje e hó végével lejár, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

A kiadóhivatal.

Lapunk mult számához postai utalvány is volt melékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *czímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulso lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Ügyvédi értekezlet vagy jogászggyülés?

Teljes szívből helyesléssel fogadjuk a szegedi országos ügyvédgyülés határozatait.

A magyar ügyvédség közvéleményének hü kifejezését képezi a szegedi ügyvédgyülés minden kijelentése, — menten a kenyérkérdés exaltadónak zavaros befolyásától. Az ügyvédség Szegeden is következetes maradt. Számtalan kamarai közgyűlésen, az 1885-ben tartott országos ügyvédgyűlésen kifejezett kívánalmait nagyjából mind fentartotta most is.

Határozatba ment egyebek közt az is, hogy ezentul évenként, — ha jól tudjuk esztendőre Budapesten — tartassék országos ügyvédi értekezlet.

Ha csak arra gondolnánk, hogy az ilyen, vacsorákkal egybekötött értekezletek igen alkalmas levezető medrei az elégedetlen elemek jelszavainak; — és hogy az ilyen «országos értekezleteken» diktióban, úgy, mint toastban sok ellentét tud kiegyenlítődni, sok békétlenség tud eloszolni, — akkor örömmel fogadnók a szegedi határozatoknak ezt a pontját is.

De mi nem egyedül erre gondolunk, nem egyedül ettől várjuk az ügyvédségnek, a magyar jogászságnak, s az ország igazságügyi érdekeinek előbbrevitelét.

Igy hát nem egyedül azt a kérdést fogjuk most felvetni, hogy *mire jók* azok az országos ügyvédi vándorgyűlések; hanem kénytelenek vagyunk arra is kiterjeszkedni, hogy *mire nem jók*.

Az utolsó magyar jogászggyülés 1889-ben oszlott szét.

Ha jól emlékszem, akkor egy állandó bizottság lett kiküldve, a melynek a jogászggyülés ujalagos egybehívásáról kellene gondoskodnia.

Azóta pedig a dolog pihen.

A jogászság legagilisabb elemét az ügyvédek képezik. A bíró természeténél fogva conservativ. Azt hisszük, nem mondunk sokat, ha azt mondjuk, hogy az ügyvédek közreműködése nélkül még «csonka jogászggyülés» sem képzelhető.

Most már az a kérdés, helyes-e az ügyvédi kar agilisabb tagjainak tevékenységét a jogászggyűlésektől az ügyvédgyűlésekhez terelni?

És azt kérdezzük, hogy most, mikor a magyar igazságügy radikális átalakulása előtt állunk, helyes-e a jogászok igen jelentékeny részének az összes igazságügyi kérdések megoldására fordítható erejét *egyetlen egy kérdésre* pazarolni; — mikor ez a kérdés már oly sok és oly szenvedélyes vita tárgyát képezte eddig is?

Nem akarjuk mi most az ügyvédség kérdésének jelentőségét kicsinyelni. Azt sem mondhatnók, hogy ez a kérdés már eléggé tisztázva van. De mondhatunk talán annyit, hogy az ügyvédek már eléggé megvitatták, az összes kamarák nyilatkoztak már, nyilatkozott már két országos értekezlet is.

Most már tehát, bizvást állithatjuk fel a kérdést egy új formában.

Nem úgy, mint az *ügyvédek kérdését*, hanem úgy, mint az egész magyar *jogszolgáltatás ügyének egy részét*. És azt hisszük, hogy ügyvédi kérdés ebben a formában is kiváló figyelmet és beható taglalást igényel.

Világos, hogy a kérdést, ebben a formában nem ügyvédi értekezleteknek, hanem a magyar jogászggyülésnek kell tárgyalnia.

Igy hát mi az ügyvédi kérdésnek országos ügyvédi értekezleteken való tovább forcírozását kívánatosnak nem tartjuk.

Ellenben kívánatosnak tartjuk, hogy ez a kérdés, *mint egyik része az igazságügyi reformnak*, az egybehívandó magyar jogászggyülés által tárgyalassék.

Országos ügyvédi értekezletek helyett a magyar jogászggyülés ujalagos és minélelőbbi egybehívását tartjuk szükségesnek.

B. S.

Nem osztjuk t. munkatársunk abbéli nézetét, hogy a jogászggyülés mellett feleslegesek az ügyvédgyűlések. Feleslegesek volnának igenis, ha évenként tartatnék jogászggyülés. De mióta a jogászggyülés vezetősége jónak látja most már ötödik éve tétlenségben tartani még az állandó bizottságot is, szükségesnek mutatkozik egy másféle organum. Hogy az ügyvédgyűlések létrejöttek, ez mutatja legjobban, hogy szükség van ily gyűlésekre és hogy megis vannak a tényezők.

Azt sem fogadhatjuk el, hogy az ügyvédgyűlés csak az ügyvédi kérdéssel foglalkozhassék. Fog ez lassankint, ha a szervezet megerősödik, számos egyéb kérdéseket is felkarolni éspedig reméljük — sikerrel.

Szerk.

Német jogászgyűlés.

(Szeptember 7., 8., 9.)

A részletüzleteket illetőleg kimondatott, hogy sorsjegyeknek és értékpapiroknak részletfizetésre való eladása eltiltás; ellenben messzebbmenő ily irányú törvényes intézkedés hozatala nem tanácsos.

A vis major körülírása a polgári törvénykönyvben módosítandó.

A bankdepot üzletet illetőleg elfogadták a következő tételeket:

1. Azon egyének (kereskedők, kereskedelmi társaságok és szövetkezetek igazgatói), a kik iparszerűleg értékpapírokat megőrzés céljára vagy zálogba vesznek, vagy idegen számlára bizománykép megvesznek, vagy elcserélnek, kötelezendők, hogy: *a)* az ily papírokat külön és a jogosultnak felismerhető megjelölése mellett helyezték el, *b)* minden ilyen depot-ról külön őrzési könyvet vezessenek, a darabszám és a jogosult megjelölésével. A ki ezen szabályokat megsérti, az a jogosult károsodása esetében büntetés alá kerül.

2. Jogellenes cselekmények, melyek az 1. pont alá esnek, büntetendők azon esetben is, ha nem forog fen sikkasztás vagy hűtlen kezelés.

3. A bevásárló bizományos kötelezendő, hogy: *a)* megfelelő rövid határidő alatt a megbízás teljesítéséről részletezett kimutatást nyújtson a jogosultnak a vásárolt papírokról; *b)* ha a megbízást önmaga akarja elfogadni, ezt vele tudatni.

4. A feleknek ezen szabályokkal ellenkező megállapodásai csak annyiban érvényesek, a mennyiben írásba vették és minden egyes esetre külön kimondatnak.

Azon kérdésre, hogy a részvény-társulati novella elég garantiát nyújt-e a nem szolid üzletek ellen, a jogászgyűlés nem vélt választ adhatni, mivel még nem elég ideig van a novella érvényben, hogy már most ítélet volna róla mondható.

A differentialis ügyleteket illetőleg kimondatott, hogy ezek nem perelhetők, ha a valódi teljesítés vagy kifejezetten ki van zárva, vagy ha a szerződők azon szándéka, hogy azt kizárják, az eset körülményeiből kiderül.

Egyik kérdés így hangzott: Ajánlatos-e a végrehajtás fenálló korlátozásainak rendszeres szaporítása? Az előadó *Millanich* bécsi ügyvéd egész sorozatát a tárgyaknak ki akarta rekesztetni a végrehajtás alól. A határozat az, hogy a polgári perrendtartásnak a végrehajtás korlátozását illető határozmányai módosítást igényelnek. Kiveendők a végrehajtás alól mindazon tárgyak, melyek egy rendezett gazdaság vitelére vagy a személyes munkaerő kellő értékesítésére szükségesek.

További kérdés volt: Ajánlatos-e a szerződések alkalmatlanságának elvét bizonyos szerződések, pl. kezesség tekintetében megszorítani. A határozat az, hogy különösen kívánatos az írásbeli alakhoz kötni a kezességet, az adósságátvételt, a hitelmegbizást és a járadékszerződést.

A pénzbüntetés reformját illetőleg kimondatott, hogy

1. Ezen büntetés ugyanoly bűnösség mellett lehetőleg ugyanoly súlyosan érje a vagyonost, mint a vagyontalant és figyelembe vétessenek a vádlott kereseti és jövedelmi viszonyai.

2. A pénzbüntetés maximumai emelendők lesznek, kivéve azon büntetési tételeket, a hol a büntetés csak az intés jellegével bír.

3. A pénzbüntetés mint fő- és mellékbüntetés nagyobb alkalmazási területre terjesztessék ki.

4. A pénzbüntetésnek mellékbüntetésként való kötelező alkalmazása kerülendő.

5. Ha a szabadságvesztésbüntetés és a pénzbüntetés alternative van megállapítva, az előbbi alkalmazása kerülendő, midőn a cselekmény nem tisztességtelen jellegű.

6. A pénzbüntetés lefizetésére nézve ott, a hol az elítéltnél

nem foglalható le semmi, részlettörlesztés engedélyezendő. A legnagyobb érdeklődést a következő kérdés tárgyalása keltette: Ajánlatos-e a Schöffén-intézménynek keresztülvitele az egész elsőfoku bírói szervezetben? A német bünvádi eljárás háromféle elsőfoku bíróságot ismer. A járásbírói ügyekben a járásbíró ítél, két Schöffe-ülönkökkel; a középsúlyosságokban ötös bírói tanács, polgári elem nélkül; a legsúlyosabbakban az esküdtszék. Az első törvényjavaslat a Schöffe-intézményt valamennyi bűnügyre ki akarta terjesztetni, ezzel az esküdtszéket megszüntetni; de a közvélemény annyira felzudult, hogy a második javaslat már restituálta az esküdtszéket és csak a középsúlyosságú és a járásbírói ügyekre állapította meg a Schöffék bíraskodását. A bíródalmi gyűlésben azután ujlag megszorították a kört és a középsúlyosságúakra csak szaktanácsokat szerveztek. Számtalanszor felmerült azóta az eszme, hogy az esküdtszék helyébe a Schöffék teendők. Most ismét provokáltak határozatot a jogászgyűlésen. Az előadók egyike *Gneist* volt és ő határozatlan nyilatkozatot tett; egyelőre a felebbezés volna behozandó a szaktanácsok ítéletei ellen. A másik előadó, *Hamm* főállamügyész, a Schöffék intézményét behozandónak véli a középsúlyosságú és a legsúlyosabb cselekményekre és meghagyandó a járásbírói ügyeknél. Mindenesetre azonban behozandó volna a felebbezés jogorvoslata olyformán, hogy a törvényszék egyik tanácsától a felebbezés ugyanazon törvényszék másik tanácsához menjen. *Seuffert* berlini egyetemi tanár melegen felszólalt az esküdtszék megtartása mellett. Hosszabb vita után elfogadták a következő kijelentést: A Schöffengericht intézménye behozandó a középsúlyosságú cselekményekre is. — Az esküdtszék kiküszöbölését tehát a jogászgyűlés nem fogadta el.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A házastársak közötti kölcsön-jogügyletek bizonyítása közjegyzői okirat hiányában.

Naponta merülnek fel polgárjogi törvénykezésünkben súlyos jelentőségű adatok jelenlegi elavult bizonyítási rendszerünk tarthatatlansága és az új sommás eljárásban a szabad bírói mérlegelésre fektetett bizonyítási elveknek az egész vonalon, az összes perjogban mielőbbi életbeléptetésük szükségessége mellett. Egyszersmind adatok az iránt is, mily — bocsánat az erős kifejezésért — merész játék üzetik nálunk az eskü-próba alkalmazásával, odaitélésével.

Ily adatokat találhatunk a Cz — —féle polgári perben is, a mely f. é. június 22-én nyert végelintézést a kir. Curián. Ez egyszersmind némi megvilágítást nyújt a házastársak közötti jogügyleteknél, a közjegyzői okiratok hiányában az érvénytelenség jogi következményeiről. Azon tárgy, mely felett szakirodalmunkban épen most érdekes vita fejlődik ki, a debreczeni kir. táblának 1893. évi 3. sz. polgári döntvénye következtében, a melyben elvül kimondatott: «hogy a házastársak között kötött jogügyletekre vonatkozó magánokiratokra nézve, tekintettel az 1886. VII. tcz. 21—23. §§-aiban foglaltakra, az 1874. évi XXXV. tcz. 81. §-ának rendelkezése alkalmazható; vagyis az eme 21—23. §§. valamelyikének esetében létrejött jogügylet érvényessé válik, s az arról készült magánokirat bizonyító erőt nyer, a fenebb idézett 81. §-nak második bekezdésében s az 1886. évi VII. tcz. 21. §. *a)* és *b)* pontjaiban foglalt korlátozásokkal akkor, ha ez a magánokirat, eme 81. §-nak megfelelően, közjegyzői okirat minőségével felruháztatik».

Ezen elvi enunciatio alapossága megtámadtatott; szerintünk azonban a kifogások csak *de lege ferenda* esetében érvényesülhetnének, de nem jelenleg, midőn a *lex lata* a 81. §. érvénye, — vagyis, miután az 1886. évi VII. tcz. által módosi-

tást nem szenvedett, — érvényének fenállása kétséget teljességgel nem szenvedhet.

Ezen szempontból, az említett Cz — —féle per, vizsgálódásra joganyagot nem nyújt, de igen is, mivel abban házastársak közt magánokiraton alapult kölcsön-ügyletről volt szó, ezen érvénytelenség jogi következményeinek megvitatására.

A magánokirati adóslevél nemcsak egyáltalában nem bír bárki irányában bizonyító erővel, hanem az abban rejlő kölcsön-ügylet érvénytelen is (1886. évi VII. tcz. 22. §.), habár ezen adóslevél is a házastársak által egymás részére kiállított okiratnak lenne tekinthető, a melyek id. törvény 21. §. b) p. szerint csak harmadik személy irányában nem használhatóknak bizonyító okmányul.

Daczára ennek, az adós a törvény által nem kapott privilégiumot a nemfizetésre; a 22. §. utolsó bekezdése szerint, az adós érvénytelenség esetében sem menekülhet a visszaszolgáltatástól, illetőleg visszafizetéstől, ha az ügyletből keletkezett tartozás bebizonyíttatik. Az érvénytelenségnek tehát abszolút semmisségi jogi következménye nincsen. Az igaz, az adóslevél a kölcsön-érték megkapásának igazolására sem szolgálhat, de más bizonyítékok: tanuzás, beismerés, eskü nincsenek kizárva.

Tehát a kölcsönügyleti közjegyzői okirat hiányából, nem csak jogilag, de törvényileg sem lehet levonni azon következtetést, hogy a kölcsön-kötelezettség, tartozás absolute megszünt s az nem létezőnek lenne tekinthető.

Azon megengedett bizonyítás eszközölhetése körében, természetesen nagy tér nyílik mai rendszerünkben az eskünek. Használtatott is ez elég bőven az említett per folyamán; egyik bíróság a főesküt, másik a pótesküt ítélte meg és pedig, hol felperesnek, hol az alperesnek, az ügy kétszer menván keresztül minden bíróságon, a Curián is.

De az alig lenne megengedhető, hogy oly adósnak, a ki mellett pusztá tagadásán kívül semmi jogi tény s erő nem harcol, a főeskü odaitéltessék, szemben a hitelezővel, a kinek követelése s ennek fenállása mellett számos jogi támpontok léteznek.

Nem veszélyes jogi experimentatio-e akkép alkalmazni az eskü-szabályt, hogy főeskü ítéltesse annak, a ki saját elismert írása, beismerő nyilatkozata daczára tagadásban van; olyannak, a ki saját meghívott tanuja előtt beismerte tartozását, a kölcsön felvételét; és a ki ellen a sajátkezüleg irt s aláírt adóslevél is tanuskodik. Mert habár ez a fenforgó esetben a házastársak közt bizonyító erővel nem is bír, attól mégis, miután valódisága kétségen kívül áll, minden jogi hatályt a bírói meggyőződés alakulására megtagadni nem lehet, a mint nem a mai törvénykezési jog szellemében a tanuzástól sem, habár a tanuk kifogás alá esnek is.

A házastársak közötti magánokiratu kölcsönügyleteknél is fontos szereppel bír a kölcsönpénz leszámolásának kérdése. Az különösen, hogy a pénz leszámolásának nem látása, tehát annak nem bizonyítása, kizárja-e teljességgel azt, hogy az adós a kölcsönt felvette. Ha az adós bebizonyítottan elismerte a pénz felvételét, ha ez tanu által is bizonyítottatott: nem foglaltatik-e ebben eo ipso a pénz leolvasása, leszámolása is? Mert lehetséges a pénz felvétele, ha az át nem adatik, illetve le nem olvastatik?

Azért a Curia 1893 június 27. ítéletében helyesen monddotta ki: hogy «a pénzfelvétel igazolása mellett, a pénz leolvasását külön bizonyítani nem szükséges» — szemben a szegedi tábla azon enunciációjával, mely szerint felperesi tanu csak alperesnek az iránti beismerését bizonyította, hogy a *kölcsönpénzt felvette*, de a pénz leolvasását nem bizonyította.

A kérdéses sommás pert még 1890-ben dr. Malesevic István által képviselt Cz — — *Natália* indította 2000 frt kölcsön megfizetése iránt — *férje Cz — — Mladen* ellen — egyszerű adóslevél alapján, melyet az alperes által meghívott Gavrilovics tanu előtt irt s aláírt, és a ki előtt szóval

is kijelentette, hogy nejétől 2000 frtot kölcsön kapott s felvett és pedig készpénzben. Ezt nevezett tanu bírósági kihallgatásakor eskü alatt vallotta; és az bíróságon kívüli beismerést képezett, a mihez felperesnek pótesküt kellett volna itélni. A tanuzási jegyzőkönyv azonban nem hites tolmács közbenjárása mellett, hibásan vétetett fel, az állván benne, hogy az említett alperesi nyilatkozat s beismerés tételénél felperesnő nem lett volna jelen, mi a valóságnak nem felelt meg, a mint ez a Curia általi megsemmisítés után elrendelt s megtartott újabb tanuzásnál s hites tolmács mellett felvett jegyzőkönyvből csakugyan ki is derült.

Első tárgyaláskor, (1891 január 19.) alperes hivatkozott a közjegyzői okirat hiányára és az adóslevél írását s aláírását kétségbe nem vonván, annak tartalmát, a pénz felvételét vette tagadásba.

A tanuzás s tárgyalás befejeztével a *zentai kir. járásbíró* 1891. évi február 13-án következő *ítéletet* hozott:

«Ha alperes leteszi a *főesküt* arra, hogy felperestől 200 frtot kölcsön fel nem vett, az esetben felperes keresetével elutasítatik s 8 nyolcz nap alatt végrehajtás terhe mellett köteles alperesnek 30 forint perköltséget megfizetni s a kiszabandó ítéleti illetéket viselni.

Indokok: Alperes első sorban azért kéri a felperest keresetével elutasíttatni, mert mint házastársak között a jogügylet érvényesítéséhez az 1886. évi VII. tcz. 22. §-a értelmében közjegyzői okirat kívántatik. Alperesnek ezen védekezése, figyelemmel a most felhívott szakasz utolsó bekezdésének azon rendelkezésére, hogy a jogügylet érvénytelensége esetén minden fél tartozik a másiknak azt, a mit tőle az érvénytelen jogügylet folytán kapott, visszaszolgáltatni, nem vétetik irányadónak; miért is alperes tagadásával szemben szükséges annak bizonyítása, hogy a kölcsön-ügylet létre jött-e; és az ide vonatkozólag kiállított magánokirat bizonyítékul nem szolgálhat; mert az 1886. évi VII. tcz. 22. §. utolsó bekezdése a magánokirat bizonyító erejét kifejezetten mellőzi, s a megajánlott bizonyítékok közül a tanuvallomás vagy a főeskü vétetik mérlegelések alá.

A kihallgatott Gavrilovics Száva tanu a pénz kölcsönadásáról közvetlen tudomással nem bír; ezen tanu csak azt vallja, hogy alperes előtte beismerést tett; ezen bíróságon kívüli beismerés pedig egy tanu vallomásával bizonyítva nincsen; és a vallomáshoz felperes pótesküt nem tehet, mert ő akkor nem volt jelen.

Ily körülmények közt, más bizonyíték hiányában a főesküt alperesnek megitélni kellett.»

A *szegedi kir. tábla* 1891 decz. 4. 3218. sz. a. hozott ítéletével a járásbíró ítéletét helybenhagyta következő *indokokból*: Tekintve, hogy a kereset alapjául szolgáló kötelezvény az 1886. évi VII. tcz. 22. §. alapján bizonyítékul egyáltalán nem alkalmazható és tekintve, hogy a kereseti összegnek alperes részére történt kölcsön adására Gavrilovics Száva tanunak azon vallomása, hogy alperes előtte a 2000 frtnak kölcsönképeni felvételét beismerte, oly részbizonyítéknak, melyhez a póteskü a kölcsönadás tényére, mint perdöntő körülményre megitélhető volna — nem tekinthető, — helyesen alkalmazta az elsőbíró a per során a felperes által kínált s az alperes által elfogadott főesküvel való bizonyítást, miért is az elsőbíró ítéletét ezen, s az abban felhozott indokok alapján helybenhagyni kellett.

A *kir. Curia* 1892 június 17. 2427. sz. a. kelt végzésével *mindkét alsóbíró ítéletét hivatalból megsemmisítette* s az elsőbíró utasította, hogy a perrend 555. §. rendelkezésének figyelembe vételével Gavrilovics Száva tanut ujlag kihallgassa, következő *indokolással*:

«Az elsőbírósnak 1891 márcz. 20. 1608. sz. felterjesztő jelentéséből kiderül, hogy a Gavrilovics Száva tanu kihallgatása alkalmával eljáró bíró a szerb nyelvet nem bírja, és hogy hites tolmács nem alkalmaztatott; hogy tehát való a

felperesnek felebbezése indokaiban előadott az a panasza, hogy a perrend 555. §-ban előírt eljárás meg nem tartott.

Minthogy pedig a jelzett mulasztás által oly lényeges eljárási szabály sértetett meg, mely miatt a per alapos eldöntése lehetetlenné vált, az 1881: LIX. tcz. 39. §. o) pontja alapján, a tanukihallgatástól kezdve az eljárást hivatalból megsemmisíteni s az elsőbíróságot szabályszerű újabb eljárásra kellett utasítani.»

A második, a Curia által elrendelt, tanuzás hites tolmács közbejöttével megtartatván s az újabb tárgyalás befejeztetvén, a *zentai kir. járásbíróság* 1892 október 1-én 9621. sz. a. következőleg ítélte:

«Ha *felperes póteskü* tesz arra, hogy a kereseti 2000 frtot tőle alperes kölcsön felvette, ez esetre köteles az alperes a kereseti 2000 frt tőkét, annak 1889 június 8-tól számított 6% kamatait, s 65 frt 90 kr. perköltséget felperesnek 8 nap alatt végrehajtás terhe mellett lefizetni s az ítélet után kiszabandó kincstári illetéket viselni. Felperesi ügyvéd költsége saját fele ellenében 65 frt 90 krban, alperesié 40 frtban állapítatik meg.

Indokok: Alperes a kereset alapjául szolgáló kötvény valódiságát nem kifogásolván, védelmét arra állapítja, hogy az okmány az 1874: XXXV. illetve az 1886: VII. tcz. 54. §-a rendelkezéséhez képest kiállítva nem levén, az ellene bizonyító erővel nem bír.

«Igaz ugyan, hogy a csatolt okirat alaki hiánya miatt harmadik személy ellenében bizonyító erővel nem bír; de ez alaki kellék hiánya nem zárja ki azt, hogy az okirat érvénytelensége esetén, a jogviszonyt kötni szándékolt felek mindegyike visszaadja a másiknak azt, a mit tőle ezen érvénytelen jogügylet folytán kapott, mint azt az 1886: VII. tcz. 22. §-ának utolsó bekezdése rendeli is. Bizonyítás tárgyát kell, hogy képezze tehát azon tény, mit kapott, vagy mily vagyoni előnyt szerzett egyik vagy másik szerződő fél az érvénytelen jogügylet következtében.

«Felperes állítása szerint az alperes kapott tőle 2000 frtot; azt, hogy alperes visszaadta volna, maga alperes sem állítja. Bizonyítandó tehát csupán azon tény, hogy alperes a 2000 frtot felperestől átvette.

«Az eskü alatt kihallgatott Gavrilovics Száva tanu bizonyítja azt, hogy alperes beismerte a 2000 frt felvételét; beismerte, hogy ezt kölcsönkép vette fel a felperestől; beismerte, hogy ezen jogügyletről állíttatott ki az alakilag érvénytelen okirat; tehát e bíróságon kívüli beismeréssel részben igazolva van az, hogy alperes az érvénytelen jogügylet folytán a kereseti összegnek megfelelő vagyoni értéket kapott.

«Minthogy e részben bizonyított tényről felperesnek közvetlen tudomása van; minthogy a bíróságon kívüli, részben igazolt beismerés a bizonyító fél pótesküje által kiegészíthető; minthogy a póteskü letétele esetén igazolva lesz, hogy az érvénytelen kölcsönügylet következtében alperes a kereseti összeg értékének erejéig vagyoni előnyt szerzett: ezért őt az eskü letételétől függően a kereseti követelés s járulékal megfizetésében marasztalni kellett.»

Ezen ítélet felebbeztetvén, a *szegedi kir. tábla* megmaradt jogi álláspontja mellett, a melyet első ítéletében elfoglalt. —

A *szegedi kir. tábla* 1893. márczius 10. 9300. sz. a. következő *ítéletet* hozott:

«Az elsőbíróság ítélete megváltoztatik, s ha *alperes leteszi a főeskü* arra, hogy a felperestől az iratokhoz *A.* alatt csatolt kötelezvényre 2000 frtot vagy kevesebbet kölcsönképen fel nem vett», ez esetben felperes keresetével elutasítatik s végrehajtás terhével köteleztetik alperesnek 8 nap alatt 52 frt perköltséget megfizetni.

Indokok: A kereset alapjául vett *A.* alatti kötelezvény a felperes s alperes házastársak közötti kölcsön-szerződést tartalmazván, az mint magánokirat az 1886. évi VII. tcz.

22. §. b) pontja értelmében, az említett jogügylet érvényességéhez megkívánt okiratot nem képez; mert ehhez közjegyzői okirat szükséges; és minthogy ugyanezen okirat a felhívott törvényszakas utolsó bekezdése értelmében a jogügylet érvénytelensége folytán a visszakövetelhető javak tekintetében sem bír a felek közt bizonyító erővel; felperes, a kit alperes kifogása következtében a bizonyítás terhel, más módon tartozott bizonyítani azt, a mi jelen perben a döntő körülményt képezi; vagyis az érték átadását. A felperes által e részben felhívott Gavrilovics Száva tanu csupán azt bizonyítja, a mit különben alperes sem von kétségbe, hogy alperes a kötelezvényt aláírta, továbbá, hogy ez alkalommal beismerte a kötelezvényben foglalt összeg felvételét; e tanu azonban kijelenti, hogy a pénz leolvasását nem látta; s ezt a körülményt felperes a per során mivel sem volt képes bizonyítani. Ily körülmények közt, tekintve, hogy Gavrilovics Száva tanu vallomása a kölcsönösszeg leszámolása tekintetében részbizonyítékot sem képez, egyéb bizonyíték hiányában, a kölcsönösszeg átadásának tényére a felperes által felajánlott s alperes által elfogadott a főeskü általi bizonyítást kellett alkalmazásba venni; s a pert a főeskü le, vagy le nem tételétől függően eldönteni.»

A *m. kir. Curia 1893 június 27. hozott ítéletével a szegedi kir. tábla*, mint másodbíróság ítéletét *megváltoztatván*, a *zentai járásbíróság ítéletét hagyta helyben*, oly módosítással azonban, hogy felperes a póteskü arra köteles letenni: hogy alperes Gavrilovics Száva előtt beismerte, hogy a kereset tárgyát képező 2000 frtot felperestől kölcsön czimen felvette, következő *indokokból*:

«Mindkét alsóbíróság ítéletének indokolásában kifejtetett, hogy Gavrilovics Száva tanunak vallomása részbizonyítékot képez arra: hogy alperes a felperes s a nevezett tanu jelenlétében a kereset tárgyát képező 2000 frtnak felvételét beismerte és miután ezen bíróságon kívüli beismerésnek perrendszerű teljes bebizonyítása esetére, a pénz leolvasásának külön bizonyítása nem szükséges, a nyújtott részbizonyíték kiegészítésére felperesnek volt a póteskü odaitélandó.

A póteskü azért kellett az ítélet rendelkező része értelmében szövegezni, mert a póteskü a nyújtott részbizonyíték kiegészítésére szolgálván, az csak azokra a körülményekre ítéltető, a melyekre a részbizonyíték terjed.»

Befejezésül megjegyezzük, hogy ezen sommás pernek érdemleges befejezésére közel 3 év szükségeltetett.

És az 1867-iki codifikátoraink ezen eljárást nevezték szóbeliségnek és sommás eljárásnak! *Dr. Szokolay István.*

Tagosítás a Királyhágón inneni Magyarországon.

Az urbéri rendezésre vonatkozó törvények újabbkori törvénytárunknak egyik fontos és tekintélyes részét képezik, de ezekben vajmi kevés intézkedés foglaltatik a tagosításra vonatkozólag, mert ezen törvényeinkben a tagosítás csak az urbéri birtokrendezés és szabályozás egyik speciális ágának tekintetvén, csak mellékesen történik azokban intézkedés a tagosításra nézve. Ugyanis az 1832/6. évi VI. és X. tczikkeken arról történik rendelkezés, hogy kik kérhetik az urbéri rendezést s hogy teljesítendő az előmunkálatok; az 1871. évi LIII. tcz.-nek az urbéri birtokrendezési eljárást tárgyzó részében tárgyalatik a birtokszabályozás megindításának módja, s hogy a hol a tagosítási eljárás már folyamatban van, ott a többi birtokszabályozás is egyidejűleg eszközölendő, — hogy a tagosítás minden határra nézve külön viendő véghez, — hogy a tagosításnak azon körülmény, miszerint az urbéri rendbeszedés már egyszer megtörtént, akadályul nem szolgál, — ennyi az, mi a tagosításra vonatkozik. E törvényt kiegészíti az 1877. évi XII. tcz.-nek az urbéri egyezségeknél birói felülvizsgálására és a felebbezésre vonatkozó póttintézkedései. Meg kell említenem a m.

kir. Igazságügyminiszternek 20326/1890. sz. alatt a volt urbéreszek részére közösen kiadott birtokilletőségeknek egyéenként való felosztásánál és a felosztott részek telek-könyvezésénél követendő eljárás szabályozása tárgyában kiadott rendeletét. Mindezen törvények és rendeleteknek fő tárgya azonban az urbériség, célja az urbéri viszonyoknak rendezése s csak amennyiben ezekkel összefüggésben van, reflectálnak a tagosításra, oly módon, mintha az már külön törvényben volna rendezve s csak egyszerű idézésre volna szükség.

Nem ily mostohán bánt a törvényhozás az ország volt erdélyi részeivel, mert az itt uralkodott zilált vagyoni viszonyok és az ebből keletkezett jogbizonytalanság gyors megszüntetése végett megalkotta az 1871. évi LV. tczikket az arányosítás és tagosításról, másfelől kiadott a miniszterium által a régibb s ez év folyamán az ezt hatályon kívül helyező 356/1893. i. m. sz. új utasítás az urbéri elkülönítési, arányosítási és tagosítási ügyekben követendő eljárás tárgyában. E törvény és rendelet — eltekintve a még e tárgyban megjelent több miniszteri rendeletről — jelentékeny előhaladást képez a tagosítási ügyeknek az ország erdélyi részeiben való rendezése tekintetében, mert kimerítően tárgyalják ezek a tagosításra vonatkozó anyagi és alaki jogszabályokat, u. m. a tagosítás megengedhetőségét tárgyi és alanyi szempontból, a tagosítás elleni kifogásokat, a kártérítés minőségét és mennyiségét, a kihasítás, osztályozás és birtokba helyezésre vonatkozó anyagi jogszabályokat, a magán-személy és államnak egymáshoz jogkörét és viszonyát; másfelől magukban foglalják a tagosítás körüli eljárást.

De ezen kimerítőleg intézkedő törvény és utasítás, kizárólag az ország erdélyi részeire vonatkozik s hatálya a Királyhágón inneni területre ki nem terjed; és jogpolitikailag helyesen, mert az ország volt erdélyi részeiben sok tekintetben mások a magánjogi és közjogi viszonyok, más a történelmi múlt, mások a társadalmi, nép és földrajzi, valamint a gazdasági viszonyok, mint a Királyhágón inneni ország-részben. Éppen azért a törvényhozásnak nem is volt célzata az, hogy egy mérték alá vonva az országnak ezen egymástól teljesen különböző két részét, egységes törvényt alkosson mindkét részre kiterjedő joghatállyal. Ha pedig így áll a dolog, akkor kétségtelen, hogy ezen jogforrásokat a Királyhágón inneni Magyarországon nem lehet kötelezőknek elismerünk, de még csak segédjogforrásként sem használhatjuk, s ennél fogva azt kell constátálnunk, hogy törvényes intézkedés hiányában nálunk a királyhágón inneni Magyarországon a tagosítás terén a legnagyobb jogbizonytalanság uralkodik; nem tudjuk, hogy kik és mily módon kérhetik a tagosítást? vajjon a birtokosok többsége vagy az általuk képviselt birtokmennyiség aránya szerint rendelendő-e el az, vagy nyomós indokok alapján, egyes személy kérelme folytán is hely adandó annak? nincsenek az eljárásra vonatkozó szabályaink sem, tehát ha el is rendeltetik a bíróság által a tagosítás, vagy egyezség folytán határoztatik el a birtokosok által, egységes eljárási szabályok hiányában annyi eljárás követhetetik, a mennyi törvényszék van az országban, miből a tagosítási eljárás terén a legnagyobb anomáliák származhatnak. Pedig a tagosítás kérdésének rendezése nemzetgazdaságilag s jogpolitikailag igen sürgős és fontos teendő volna a szorosán vett anyaországban is.

Nem egy példa van rá, hogy az urbéri rendezés keresztülteltelekor a községek lakossága a tagosítás iránt nem volt kellő figyelemmel. Megtörtént több helyen, hogy egy-egy birtokos 10—12 helyen szétszórva vette ki illetőségét. A helyesebb nemzetgazdasági nézetek terjedése folytán lehetőleg egyesíteni, tagosítani kívánnák a szétszórta alig használható birtokrészeket.

Igen gyakori eset volt az is, hogy egyes határok arányosítását s egyéni felosztását az érdekelt birtokosok részen-

ként, successive eszközölték. Ebből is előállott az egyes birtokok célszerűtlen és nagymérvű elaprózása.

Hogy ezen helyzet javítására a birtokosoknak a tagosítás keresztülteltele mód és alkalom nyújtassék, arról az államhatalomnak kellene gondoskodnia, s a helyes nemzetgazdasági irány érvényesítését gyámolítania.

De hol vannak az erre vonatkozó törvényes szabályok?

Kérdés, hogy az ily tagosítás keresztülteltele kik, mily körülmények között, mily feltételek mellett eszközölhetik? Az illetékes bíróság mily szabályok szerint jár el? Miként történik az osztályozás, beruházások kárpótlása? stb.

Ide vonatkozó jogi irodalmunkban e kérdésekre vonatkozólag a választ hiában kerestem.

Nagyon örvendenék neki, ha felszólalásom által sikerülne az illetékes körök figyelmét e kérdésre terelnem vagy legalább azt elérnem, hogy a felvetett kérdésben tájékozottabb szakférfiak tájékoztatást nyújtanának a jogsegélyt kereső érdekelteknek.

Dr. Kálmáncz helyi József.

A compensatio kérdése a büntetőjogban.

Csak felvetni kívánom a kérdést. A megoldást már csak azért sem kísérhetem meg, mert az a három európai törvényhozás, mely a compensatiónak tért ad a büntetőjog keretében, sem követ céltudatos irányt, hanem csak tapogatózik. A theoretikusok nézetei is rendkívül eltérők a tekintetben, hogy voltaképp min is alapszik a Btk. compensationalis intézkedése. A legrégebb és legelfogadhatatlanabb nézet az, mely a római civiljogi compensatiót tekinti a büntetőjogi intézmény alapjául. A római jogban, a hol becsületsértések esetén a kártérítésre nem pedig büntetésre irányuló actio injuriarum aestimatoria-t indította meg kölcsönös sértés esetén mindkét fél, helye lehetett a büntetéspénzek civiljogi beszámításának, a modern büntetőtörvények azonban, melyek a becsületsértésben is több mint magánjogi sérelmet látnak s a melyek — kivéve, sajnos, a magyar Btk.-et — az egyszerű becsületsértést is alternative pénz vagy szabadságvesztési büntetéssel sujtják, lehetetlenné teszik a compensatio civilis fogalmának alkalmazását a büntetőjogban. E felfogás, mely a XVII. és XVIII. század u. n. gemeinrechtlich praxisának alapul szolgált, különben a württembergi, hannoveri, badeni és szász törvénykönyvekben is feltalálható, de már a mi 1843-iki javaslatunkba nem vétetett át, a mi abból tűnik ki, hogy az említett particularis törvényekben a kölcsönös és nyomban viszonzott becsületsértés ipso jure compensatur, míg a 43-iki javaslat megadja a bírónak mindkét fél felmentésének vagy elítélésének jogát.

Ép oly téves, mint az előző Kettenacker nézete (Das Verbrechen der Ehrverletzung 56—59. l.) e kérdésről. Ez ugyanis a compensatiót, illetve retorsiót a jogos védelemmel tévesztí össze. A jogos védelem azonban — a mennyiben tényleg fenforog, feltétlenül kizárja a vele élők megbüntetését — míg a Btk. 275. §-ának alkalmazása a bíró judiciumától függ. Eltekintve Freudensteinnek egészen absurd felfogásától, mely szerint a compensatio a bírói kegyelmezési jognak egy nemét képezi, csakis Buri-nak elmélete (Abhandlungen 91. l.) az, mely méltatást érdemel. Ő ugyanis a particularis törvénykönyvekből kiindulva, melyek csak a retorquenst nem büntetik, azt állítja, hogy az, a ki becsületsértő s így büntetendő cselekményt követ el, belső értékének egy részét elveszti s a megsértettnek különösen, de másnak is joga van őt e hiányra figyelmeztetni. De ez a magyarázat csak a visszatörő büntetlenségének teremt jogi alapot. Buri e fejtegetései tényleg annyiban találók, a mennyiben a sértőt a visszatörőtől különválasztják, mert mindkét fél büntetlenségét csakis e különválasztás alapján lehet jogilag indokolni. A becsületsértést elkövető büntetlenségét azért állapítja meg a törvény, mert a viszonzás által elnyerte méltó büntetését.

Hisz a viszonzás nem egyéb, mint a büntetés eredeti formájának megvalósítása, melyben a büntetés, mint jogérzetből eredő megtorlás jelentkezik, a mint Binding mondja (Normen I. 21. l.) «eine Reminiscenz aus der Zeit, wo der Rächer strafte». Geyer, a ki a retorsio ellen általában küzd, de különösen annak alkalmazása ellen a testi sértéseknél, azt állítja (Gerichtssaal 26 k. 324. l.), hogy az itt felállított elv szerint az a tolvaj, kitől a lopott jószágot elvették és a ki cselekményeért testi fenytést szenvedett, büntetlen fog maradni. Végeredményben tehát minden malum, melyet a gonosztevő tette következtében elszenved, büntetést kizáró oknak fog tekintetni. Kifejti továbbá Geyer, hogy a Binding által (i. m. i. h.) felhozott analogia: a vizsgálati fogság beszámítása nem állja meg a helyét, mert hisz a vizsgálati fogság egy oly malum, melyet az állam alkalmaz a gonosztevőre. Kétségtelen azonban, hogy Geyer fejtegetései tévedésen alapulnak, mert ő a retorsiót büntetést kizáró oknak tekint, míg mi csak messzemenő enyhítő körülménynek, mely néha oly messzemenő és intenzív lehet, hogy felér az elkövetett büntetendő cselekménnyel és ily esetekben a törvény megengedi a bírónak, hogy a büntetést egészen elengedje. Igen helyesen jegyzi meg e tekintetben *Kronecker* (Gerichtssaal 41. 199. l.), hogy az ember természetes jogérzete sem elégedne meg a lopott dolog elvételével és a tolvaj testi fenytésével lopás esetében. Még egy másik tekintet is közbejátszik itten. Az állam, midőn a lopást bünteti, a vagyonzbiztosságnak kíván garantiát nyújtani; ezt pedig a lopott dolog elvétele és a tolvaj meglynchelése által nem éri el. A becsület és testi épség azonban eléggé meg van védve az által, ha az állam a sértettnek a sértővel szemben a büntetlen visszatörlesztés jogát biztosítja. A mennyiben pedig a visszatörlesztés nem volna a sértéssel jogilag æquivalens — a mit a bírónak hivatása megítélni — még mindig fenmarad a megbüntetés lehetősége.

A mi pedig a retorquens büntetlenségét illeti, az a sértés által okozott affectuson alapul, de tekintetbe veendő az a közfelfogáson alapuló jogérzet is, hogy az, a ki a szenvedett becsületsértést nyomban nem viszonzozza, becsületében csorbát szenved. Ugyanaz a becsületbeli momentum játszik itt is közben, a mely a párbajban elkövetett testi sértés és öléseknek enyhébb büntetést biztosít. A retorsio tehát nem egyéb, mint az *önbíráskodás* egy neme, melynél a bíró ítéli meg, hogy a retorquens nem lépte-e túl az önbíráskodásnak jogilag megállapított határait. A mennyiben pedig túllépte, a bírónak a Btk. 375. §-a értelmében joga van a retorquensre is büntetést szabni. A jogos védelemtől a retorsiót az választja el, hogy míg az előbbinél jogos érdek áll szemben jogtalan támadással, addig utóbbinál néha úgy a támadás, mint a visszatörlesztés jogellenes. Az állam azonban, a mennyiben a retorsio által a közérdek nem sértetik és a mennyiben a visszatörlesztés közben a retorquens jogsértő cselekménye messzebb nem megy, mint azt a retorsio alapjául szolgáló sérelem megkívánja, nemcsak hogy türi a retorsiót, hanem törvényileg szentesíti is.

Más kérdés már most az, vajon mily cselekményekre terjesztendő ki a retorsio? A magyar Btk. 275. §-a csak nyomban viszonzott kölcsönös becsületsértésre állapítja meg, míg a német Btk. 199. és 223. §§-ai a becsületsértés, valamint a könnyű testi sértésre is. Legtovább megy azonban az 1889-iki osztrák javaslat, mely a 86. §-ában könnyű valamint súlyos testi sértésre (kivéve a minősített súlyos testi sértés) másrészt a becsületsértés és rágalmazásra viszonyosan megállapítja a retorsiót. Mindenesetre érdekes, hogy az osztrák javaslatnak a retorsióra vonatkozó intézkedését a képviselőháznak állandó bizottsága az általános részbe helyezte át, a mivel mintegy jelezni kívánta, hogy nem a becsületsértés és testi sértés specialitása, hanem egy oly intézmény, mely a büntetőtörvény más terrenumára is ki fog terjesztetni. Az osztrák javaslat annyiban is fejlettebb, hogy nem csak

a felek kölcsönös vagy egyoldalú felmentését engedi meg a bírónak, hanem azt is, hogy retorsio esetében a büntetés szokásos mértékén jóval alább szálljon, a mi inkább megfelel az intézmény jogi természetének, mint a német törvény 199. §-a. Igen plausibilis *Kronecker* indítványa is (i. é. 243.), hogy a becsület-, vagy könnyű testi sértéssel viszonzott magánlaksértés esetében is hely adassék a retorsiónak. Hogy a mi büntetőtörvényünk sem riad vissza a retorsiónak egyéb cselekményekre való átvitelétől, azt mutatja a Btk. 281. §. 2-ik pontja, mely ölés esetében a megölt által tettes vagy hozzátartozóin elkövetett bántalmazást illetve sértést compensálja az ölés cselekményével és ennek folytán 10 évig terjedhető fegyház helyett 5 évig terjedhető börtönt állapít meg, mint büntetési tételt. Látnivaló, hogy a compensatio eszméje megvan a törvényben, csak tovább kell fejleszteni; de hogy meddig és mily irányban, az a kriminálpolitika nyílt kérdései közé tartozik. A tan fejlesztésében két szempont az, mely normativumul kell, hogy szolgáljon: az egyik az állami jogrend, a másik az egyeseknek a büntetőtörvényben védett biztonsága.

Vámbéry Ruzslem.

A halmazat a jövedéki kihágásoknál.

A pénzügyi büntetőjognak kevésbé megvitatott része a jövedéki kihágások halmazatának esete, bárha kivált a kir. törvényszékek bíráskodásában a magyar büntető-törvénykönyvek világos megkülönböztetéseihez szokott bíró gyakran ütközhetik meg ezen a bizonytalanságon. Mi az elv a jövedéki kihágásoknak nem csupán anyagi halmazata, hanem a folytatólagos kihágás, sőt az eszmei halmazat esetén? és mi a tulajdonkép szintén csak eszmei oly halmazat esetén, midőn egy kihágás nem egy, sőt nem is több jövedéki törvény vagy rendelet, hanem valamely jövedéki és egy-szersmind egy vagy több más törvény vagy rendelet szabályait sérti?

Jövedéki büntető jogoknak (vagyis a nálunk is érvényesített osztrák jövedéki büntető jognak) napjainkig leghelyesebb codexe: az 1835. évi Strafgesetz über Gefällsübertretungen a kérdés egy részét annak idején érthetően megoldotta. Azonban az 1842. évi harminczadivatali utasítás az anyagi jogot is felölelvén, mint későbbi törvényes intézkedés ezen törvény hatályát megszüntette és az ma már éppen a feltett kérdésben is nyilvánuló tulzott szigorával az általános büntető igazságszolgáltatás keretébe különben sem illik bele. — A Strafgesetz über Gefällsübertretungen az anyagi és az előbb jelzett különös eszmei halmazat esetére következően rendelkezett:

«Hat Jemand zugleich oder zu verschiedener Zeit mit demselben, oder mit verschiedenen Gegenständen zwei, oder mehrere Gefällsübertretungen, über welche das Strafverfahren zugleich gepflogen wird, begangen, so soll die Strafe für jede Uebertretung nach dem gesetzmässigen Ausmaasse besonders bemessen werden».

«Unterliegen die Handlungen oder Unterlassungen, welche zu Folge des gegenwärtigen Gesetzes als eine Gefällsübertretung zu betrachten sind, oder welche eine Gefällsübertretung begleiten, einer durch die allgemeine Strafgesetze oder die Polizei-Vorschriften festgesetzter Strafe, so hat neben der letzteren auch die durch das Gesetz für die Gefällsübertretung vorgezeichnete Strafe Platz zu greifen, so fern nicht das gegenwärtige Gesetz eine andere Anordnung trifft».

(103. §.)

Nem egyéb ez, mint tekintve, hogy a jövedéki kihágások büntetése a dohánynyal való tilos házalás és dohánynak nyilvános tilos árulása esetét (1876: IV. tcz. 17. §.) kivéve kizárólag pénzbüntetés: a pénzbüntetések cumulatívjának olyan mérve, mi az általános büntető-törvénykönyv 102-ik §-ával sem szándékoltatott gyakorlatba hozatni, főképp

azonban az ide inkább vonatkoztatható hihágási büntető-törvénykönyv 29. s illetve 16. §-ával élénk ellentétben áll, mert az idézett Strafgesetz 39. §-a értelmében nem háromszáz, hanem tizezer forintig terjedhető pénzbüntetést eredményezhet. Az eszmei halmazat és néha a folytatólagos jövedéki kihágás esetében pedig különösen ellenkezik ezen eljárás a büntetőjog egyik javaslatos tételével, a mely szerint ugyanazon bűnös cselekmény miatt senki sem büntetendő két büntetéssel.

Ily tulzott szigort az érvényben levő 1842. évi harminczad-hivatali utasítás nem is tartalmaz, valamint az e kérdéssel foglalkozott szakíróink (dr. Székely József: A jövedéki kihágások büntető jogtana, dr. Mariska Vilmos: A magyar pénzügyi törvényisme) egyhanguan akképp nyilatkoznak, hogy az eszmei halmazattól teljesen eltekintve is, egyidejűleg több hason- vagy különemű jövedéki kihágás elkövetése vagy ugyanazon jövedéki kihágásnak ismétlése csupán mint a büntető beszámítást súlyosbító körülmények tekintendők.

A magyar büntető-törvénykönyv életbeléptetéséről szóló 1880. évi XXXVII. tczikk 9. §-a értelmében a magyar büntető-törvénykönyvek általános intézkedései a jövedékek, fogyasztási adók és az illetékek iránt fenálló szabályok megsértései eseteiben is alkalmazandók lennének, mit jelen kérdésben az ezen §. ellensúlyozására czélzó 1883: XLIV. tcz. 103—110. §-ai sem változtattak meg, tehát a jövedéki kihágásoknak csak anyagi halmazata esetén lenne jogosan helye a pénzbüntetése halmazásának és ekkor is csak meghatározott mértékig. Mindezek daczára a határ nélkül való cumulativ büntető-eljárás teljes gyakorlatban van. Az ugyanazon tettes által rövid időközökben elkövetett jövedéki kihágások miatt, valamint a jövedéki kihágást csak folytonosságában képező cselekmény egyes részei miatt önálló külön tényleírások vétetnek fel és azok alapján a m. kir. pénzügyigazgatóságok külön-külön bűnvádi keresetekkel lépnek föl; ugyszintén némely egy cselekményben rejlő több törvénysértés külön külön megbüntetése iránt is intézik vádkereseteiket, valamint oly kihágások esetén is kéri a vádlottat jövedéki kihágás miatt elmarasztalni, midőn a fenforgó ügy, mint valamely más törvénybe is ütköző cselekmény, az erre illetékes hatóság által már a vádlott elmarasztalásával bíraltatott el. — Tehát nem csupán quot delicta, tot poenæ, hanem az elrettentési elmélet legtagabb körü érvényesülése van gyakorlatban.

Hogy mily aránytalan szigort eredményez e gyakorlat az anyagi halmazatnál is, az legfeltűnőbb azon jövedéki kihágások halmazatánál, midőn az egyes kihágások fölött a pénzbüntetés minimuma már a törvényben az elrettentés czélzatával lett megállapítva. Ilyenek például a tilos dohánytermelés nyílt helyen, mi az 1876: IV. tcz. 13. §-a értelmében legkevesebb 5 frttal, a szeszadótörvényben megjelölt hivatalos zár megsértése, mi az 1888: XXIV. tcz. 89. §-a értelmében legkevesebb 6 és 10 frttal, az italmérési adóról szóló 1888: XXXV. és 1890: XXXVI. törvénycikkek ellen elkövetett, gyakran krajczáros károkat okozó kihágások, melyek azon törvénycikkek 57. és 9. §-ai értelmében legkevesebb 26 és 25 frttal, az 1887: XLIV. tcz. 24. §-ában megjelölt, esetleg szintén jelentéktelen kihágások, mik azon §. értelmében legkevesebb 50 frttal, az 1888: XXIV. tcz. 92. §-ában irt kihágások, melyek legkevesebb 500 frtot tevő pénzbüntetéssel sujtandók. Több más cselekmény, jelesen az alakiságokhoz kötött teendők elmulasztásából álló kihágások nagyobb része már önmagában fölötte súlyos következményekkel jár és azok közül a gazdasággal vagy iparral foglalkozók rövid idő alatt többet elkövethetnek, s vétkességük csak a súlyosbitási eljárás szerint fog jogszerűen megbírálható lenni.

Gyakori eset az, hogy a szesztermelésre adófizetés vagy adómentesség alapján jogosított fél a kijelölt idő előtt (legtöbbször egy-két órával) a főzőkészülékére alkalmazott hivatalos zárt leveszi és a kifőzendő anyagot a készülékre

átviszi vagy magát a főzést is megkezdi, mi által egyfelől zársértést, másfelől adózatlan főzést, s illetőleg a 88. §-ban d) pont alatt megjelölt kihágást követi el. E cselekményben a viszonyok szerint súlyosabb, ép úgy kell hogy absorbeálja a másikat, mint általán nem részletezhetők a büntetendő cselekmények a bennök rejlő eszmei halmazat szerint. Az általános gyakorlatban mégis külön büntetetik a zár megsértése és külön a korai főzés, vagy az anyag korai átvitele.

A jövedéki kihágásokban előforduló oly eszmei halmazatra nézve, midőn a fenforgó kihágás egyszersmind más törvénybe vagy rendeletbe is ütközik, legtöbb példája található a vámjövedéki kihágásoknál, jelesen, midőn «hasznos házi állatok» külföldről becsempésztetnek. Az ily kihágás egyfelől vámjövedéki kihágást, egyszersmind azonban az állategészségügy rendezéséről szóló 1888: VII. tcz. 6. §-ába ütköző kihágást is képez, miért a tettest ezen törvénycikk 152. §-ja értelmében egyfelől az illetékes járási főszolgabíró fogja 300 frtig terjedhető pénzbüntetésre és állatjai elvesztésére ítélni, másfelől vámjövedéki kihágás miatt az illetékes kir. törvényszék, mint pénzügyi bíróság fogja a vámilléték és állatjai megállapított értékének legkevesebb kétszeresét tevő pénzbüntetés megfizetésében elmarasztalni. — Hasonló eset az italmérési jövedéknél, ha például egy gyáros nagyobb számban fogad fel munkásokat és ezeknek bérök egy része gyanánt különös engedély nélkül szeszes italokat ad. Ez az állami italmérési jövedékről szóló 1888: XXXV. tcz. 2. §-ának IV. 1. pontja szerint minősülő kimérést képezvén, az állam részére fentartott kizárólagos jog folytán csak az illetékes pénzügyi hatóság engedélye mellett gyakorolható, mi nélkül jövedéki kihágás; másfelől azonban az ipartörvény (1884: XVII. tcz.) 118. §. 1. tétele szerint a gyáros köteles munkásai bérét készpénzben kifizetni, ellenesetben a 157. §. b) pontja alapján az illetékes közigazgatási hatóság által 20—200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel sujtandó kihágást követ el. Mindkét büntetés a gyakorlatban megállapittatik.

Bizonyos időn tul valóságos folytatólagos kihágás és miután egyes részei büntetendő cselekmény tényálladékát nem állapítják meg, ismétlésnek sem minősíthető a szeszes italok tilos kimérése, vagyis ha valaki az italmérési adó beszedésére kizárólag jogosítottnak engedélye nélkül (ha e jog bérbe van adva még külön pénzügyigazgatósági engedély nélkül is) bort, gyümölcsbort, sört, vagy égetett szeszes folyadékot iparszerűleg kiszolgáltató. A huszszor elkövetett kiszolgáltató elégséges két rendbeli iparszerűség megállapításához, s miután ez egyike azon kihágásoknak, melyek minimalis törvényszerű büntetése nagyon súlyos (26 frt) ezen összeg pedig az esetleg spekuláló bérlőt illeti, így több hasonló esetben kéretik és hozatik a jogos egy büntető ítélet helyett több.

E gyakorlat nemcsak súlyos következményekkel jár az egyesekkel szemben és ellenkezik a büntetőjog mai álláspontjával, hanem nagyobb része jogi alappal sem bír.

Nagy Lajos,
kir. törv. aljegyző.

Különfélék.

— Az új sommás eljárás — mint hírlík — a jövő év első negyedében életbe fog lépni. Igen kíváncsok volna azonban, hogy az életbeléptetési rendelet a vonatkozó utasításokkal s az életbelépés időpontjának meghatározásával együtt mihamarabb közzé tétetnék, hogy az ország jogászai kara jó előre tisztában lehessen azokkal a feladatokkal, a melyeket az új törvény reája ró, s előkészülhessen az új eljárásra, nehogy az ismeretlenül lépje meg.

— Gyors igazságszolgáltatás. Egy 1890-ben megindított 70 frtos sommás per 1892 május hóban ítélettel befejeztetvén, felperes felebbezése folytán felkerült a budapesti kir. táblához, a hol egy- és egy negyed év után 1893 augusztus

hóban intéztetett el. Mivel pedig az elsőbíróóság ítélete meg lett változtatva, most alperes fogja a másodbíróági ítéletet felebbezni s így ha feloldás vagy egyéb ilyenmü halasztó elintézés közbe nem jő, az 1890-es, minden complicatiótól ment, egyszerű per, 1894-ben fog befejezést nyerni. (*Ügyvédi körökből.*)

— A jogászvilágnak a millenium megünnepelesében való részvétele, közmegbeszélés tárgyát képezi. A számos velünk közölt eszme közül kiemeljük azon eszmét, hogy a jogi oktatás történeti fejlődését kellene megírni, s hogy a régi magyar jogi emlékeket, különösen pedig úgy a büntető, mint polgári jogi ítéleteket kellene összegyűjteni.

— Lapunk egyik munkatársától a következő sorokat vettük:

A Csólics-féle bünper tárgyalásához a budapesti törvényszék alelnöke egy több §-ból álló szabályzatot dolgozott ki, a mely szabályzat a nyilvánosságot «rendezi». E szerint a végtárgyaláshoz névre szóló, forgatmány útján át nem ruházható jegyek fognak egy héttel a tárgyalás előtt kiosztatni. Azonban a szabályzat hiányos. Midőn ma az alelnök urnál megjelentem, hogy mint egy jogi szaklap dolgozótársa jegyet kérjek, az alelnök ur constátálta, hogy az általa kiadott szabályzat 6. §. 2. pontja csak *napi lapok* tudósítóirol szól, a szaklapok íróiról nem. Ez nyilvánvaló hézag. A nyilvánosság ellenőrzésére a szaklapok szerkesztői és írói épügy hivatva vannak, mint a napi lapok tudósítói, s ezért igen kívánatos volna, hogy a t. alelnök ur az általa codifikált szabályzatot egy novella által akként egészítse ki, hogy a 6. §. beneficiumába a szaklapokat is bevegye.

— Ifj. dr. Neumann Sándor ügyvéd urtól terjedelmes választ vettünk dr. Neumann Ármin egyet. tanár mult heti dolgozatára. Sajnálattunkra, a választ a jelen számba már nem vehettük fel.

— A budapesti közjegyzői kamara közgyűlése. Felkértünk a következő sorok közlésére:

A budapesti kir. közjegyzői kamara az 1874. XXXV. tcz. 28., 29. és 31. §-ai értelmében a kamara alakítása czéljából közgyűlés helye s határidejéül Budapesten, V. ker. alkotmány-utczában a törvénykezési palota I. emeletén, a budapesti kir. törvényszék tanácstermében 1893. évi október hó 8-ik napja délelőtt 10 óráját határozván meg: az ezen kamarához tartozó tekintetes kir. közjegyző urak, a kitűzött helyen s határidőben tartandó közgyűlésre meghívatnak és pedig az 1886. VII. tcz. 12. §. értelmében a kamara székhelyén kívül lakók — azon megjegyzéssel, — miszerint «szavazatjegyeiket, pecsétükkel lezárt borítékban a kamarához a közgyűlés napjáig postán ajánlva megküldhetik, a borítékra azonban kötelesek neveiket sajátkezűleg reáírni és megjelölni, hogy a küldemény szavazatjegyet tartalmaz». Vonatkozással a mult évi közgyűlésen tett azon kijelentésemre, hogy az elnökségre történt — engem érdemem felett megtisztelő — választást, a lefolyt évre utolszor fogadtam el, mert mint ismételve, régibb időben is már, nyilatkoztam, azt tartom helyesnek, ha az elnökség tisztessége s kötelemi, időről-időre, más-más személylyel váltakozva töltenek be: bizalommal kérem, miszerint a kamarai választmány megalakításánál személyem mellőztessék; mert az előbb felhozott indokhoz még azon személyes motivum is járul, hogy kezdem érezni, miszerint egészségem kimélete is nekem e kérést tanácsolja. *Tokaji Nagy Lajos*, elnök.

— Ballagi Géza akadémiai emlékbeszéde jelent meg Szücs István volt debreczeni jogakadémiai tanár felett. Kiemeljük a debreczeni főiskola történetéből a következő adatokat:

Debreczenben 1796. októberében szervezte az egyházkerület az első jogi tanszéket. De úgy itt, mint Patakon már jóval előbb adtak elő egyes jogi és politikai tantárgyakat. Így nevezetesen Debreczenben a mult század első felében Szilágyi Tönkö István előadta a természetjogot és népjogot. Az ő halála után azonban mind a két tantárgy beolvasztatott a philosophiába.

«Már egynehány ízben volt arról szó ezen superintendia consistoriumában — így hangzik a tiszántuli egyházkerületi gyűlésnek a debreczeni jogi tanszék szervezésére és betöltésére vonatkozó határozata, — hogy az itt levő kollégiumban olyan professzort is kellene állítani, a ki a haza törvényeit tanítaná. Ennek tanítására egyebek felett alkalmasnak ítéltetik Széplaki Pál ur, úgy mint a ki felől bizonyos, hogy Göttingában harmadfél esztendeig tartózkodván, mind a philosophiában, mind a juridicumokban,

statisticumokban szép előmenetelt tett és ezelőtt kevéssel Pesten prókátorságra is felesküdvén, dicséretes speciment adott. Elvégeztetett tehát közakarattal, hogy említett Széplaki Pál urnak hivatal adódjék, a jus naturaenak, a politikának, statisztikának és a haza törvényeinek tanítására, ideértvén a magyarországi jus publicumot is.»

A megválasztott első jogtanár csak 1800. januárius havában kezdte meg előadásait s 1810. október 8-ikáig tanított, a mikor meghalt. Az ekképen megüresedett tanszéket az egyházkerület egy darabig helyettesekkel töltvén be, 1813. november 4-én tartotta meg székfoglalóját Madarász Dobrossy János, a második rendes jogtanár, ki 1839-ig működött.

Dobrossy elhunytával a jogi tanszéket az 1839. évi augusztus havában tartott egyházkerületi gyűlés, a fokozott igényeknek megfelelőleg, újjászervezte; de annyira tulterhelte, hogy nem akadt rá vállalkozó.

A mit a királyi jogakadémiákon az 1777-ben életbeléptetett, majd 1806-ban módosított Ratio Educationis szerint négy tanár végzett, azt Debreczenben egy ember vállaira akarták rakni.

Jakab Mihály, hites ügyvéd és Biharmegye levéltárnoka, kit az 1839. évi augusztusi egyházkerületi gyűlés Dobrossy helyére megválasztott, számot vetve saját tehetségével, még a gyűlés folyamán kinyilatkoztatta, hogy a tanszéket úgy, a mint az szerveztetett, nem foglalhatja el, s ehhez az elhatározásához ragaszkodott még akkor is, a mikor az egyházkerület a tantárgyak újabb beosztása által hajlandónak mutatkozott könnyíteni a terhén.

Jakab visszalépésével 1839. októberében a fiatal Szücs Istvánt választották meg.

Főtárgya a polgári magánjog (jus civile privatum) volt, melynek előadására nézve azt az utasítást kapta, hogy «kiemelvén ama fő- és vezérelveket, melyekből törvényeink eredtek, ez uton a jogtudomány philosophiájával a tanuló ifjakat ismeresse meg». E mellett elő kellett volna adnia a magyar jogtörténetet (historia juris patrii), a büntetőjogot (jus criminale) s a harmadéves tanulók számára ideiglenesen a közjogot (jus publicum Hungariae), kapcsolatban a protestáns egyházjoggal. A római jogot, váltójogot (jus cambiale) és a bányajogot (jus montanicum), melyek Jakab Mihály megválasztása alkalmával szintén fölvétettek a jogi katedra tárgyai közé, a Szücs tanrendjéből kihagyták.

— Jeszenszky Sándor főügyészi helyettesnek esküdtszéki vádbeszéde megjelent külön füzetben. Kiadja egy magyar bizottság.

— Az osztrák igazságügyminiszter a gráci helyettes államügyészt, dr. Groszt, azzal bizta meg, hogy az őstől kezdve Bécsben cursusokat tartson birói hivatalnokok számára, kik vizsgálóbírói állásra készülnek. A cursusok egyelőre négy hónapi tartamra tervezvék és a dr. Grosz által kiadott «Kézikönyv vizsgálóbírák számára» alapul vétele mellett lennének tartandók.

— Staub Hermanntól megjelent a német kereskedelmi törvény egy nagy kommentárja, a mely különösen gyakorlati czélokra való tekintettel dolgozza fel a német kereskedelmi jogi döntvények nagy anyagát.

— Amerika. Az 1890. év jun. 1. az Egyesült-Államokban történt népszámlálás eredményeit *Wines*, egy amerikai statisztikus író, a fogházakra való tekintettel dolgozta fel. E szerint a fogházakban letartóztatva levő egyének száma azon napon 82,329 volt. Ezek közül az elítéltek száma volt 72,428, vizsgálati fogságban volt 8889, adósság miatt volt letartóztatva 82, mint örült volt letartóztatva 883, és mint tanu volt letartóztatva 82. Ezek közül a férfiak száma 75,924, a nők száma 6405 volt. A tulajdon ellen elkövetett bűncselekmény miatt letartóztatottak száma 37,707 volt, személyek elleni bűncselekmény miatt letartóztatottak száma pedig 17,281 volt. Ez utóbbiak közül volt 7386 emberölés miatt letartóztatott, köztük 6993 férfi és 393 nő. Az Egyesült-Államok szerint kiszámítva kitűnik, hogy relative a legtöbb emberölés a nyugati államokban követetik el, és pedig a legtöbb Nevadában és Arizonában, a mely államokban az emberölés miatt fogva levő egyének száma az egész lakosság számának majdnem egy ezredrészét tette ki. Nemzetiségek szerint az emberölés miatt letartóztatottak közül első helyen állnak az irlandiak, utánuk következnek a németek és ezután az angolok.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdaja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: fél évre ... 6 ft negyed évre ... 3 ft A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Determinismus a büntetőjogban. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — *Jogirodalom:* Lexis: Die Deutschen Universitäten. x. — Az új sommás eljárásról, valamint a fizetési meghagyásokról szóló törvények magyarázata és az összes prítási szabályok egybeállítása, felső bírói határozatokkal. Irta dr. Ragályi Lajos. Dr. NAGY DEZSŐ budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* Részvénytársaság vagy szövetkezet? Ifj. dr. NEUMANN SÁNDOR budapesti ügyvéd. — A büntetett kísérlete vagy a kísérlet büntetése. KUNFALVY ISTVÁN nyiregyházi kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Determinismus a büntetőjogban.

Szemeink előtt egy nagy küzdelem van folyamatban a természettudományok által uralt sociologia és a büntetőjog között.

Ez a küzdelem csak előjáték. Ma a természetudományi tételekkel főleg a büntetőjogot támadják; de rákerülhet a sor a magánjogra és a többi jogi disciplinákra is. Mert a tétel ugyanaz. Ha a sociologusok által hangoztatott igazságok elfogadhatók a büntetőjog terén, akkor azok igazságok a magánjogban is. Hogy pedig a civilistákat ma még ezen oldalról kevésbé nyugtalanítják, ennek oka főleg az, hogy magánjogi statistika nem létezik. Ha egyszer a statistika ezen ága is kiépül, úgy mint kiépült legujabban a büntetőjogi statistika, akkor a civilisták baja is meg fog gyűlni a tömeg-észlelet képviselőinek támadásaival. Mert annyi bizonyos, hogy az igazságszolgáltatás valamely ágának mikénti munkálkodása valódiilag csak a statistika révén tüntethető fel hiven; de másrészt megvan ennek az a veszélye, hogy mihelyt azok az évről évre ismétlődő állandó számcsoportok előtűnnek, azonnal nagyon csábítólag kínálkozik az alkalom, a statistikai törvény és a determinismus által gyakorolt kényszer hangoztatására.

Ennyiben tehát a folyamatban levő küzdelem mikénti eldőlése nem csak a kriminalistákat, hanem a civilistákat is és általában az egész jogtudományt közelről érdekli.

A büntetőjog tagadhatatlanul megérdemli azt az elítélő kritikát, melyben ujabban jogászok és nem-jogászok részesítik. Tudománya megmerevedett, s a büntetőjogi gyakorlat is ugyanazon processuson ment keresztül. Különösen Németországban, de más államokban is. Sőt még nálunk is. A bíró elhitei magával, hogy ő csak §-okat és tantételeket van hivatva alkalmazni, de hogy a büntetések igazságosak-e, és hogy a büntetések mikép hajtatnak végre és mik ezen büntetések hatásai, azt ő számba venni épen nem köteles és nincs is jogosítva. Régenten az volt a panasz, hogy az elmélet nem eléggé gyakorlati, most még inkább a felett kellene panaszkodni, hogy nem eléggé gyakorlati a gyakorlat. Hasonló jelenség mutatkozik némi tekintetben magukon a törvényeken is. Ezek meg nem tudnak szabadulni bizonyos régi tradícióktól, melyek a mai társadalmi fejleményekkel egyenesen ellentétesek.

Másrészt a támadások is céljokat tévesztették. Mikor az mondatik, hogy az indeterminismuson alapuló büntetőjog helyébe a determinismuson alapuló büntetőjogot kell helyezni, hogy a cselekmények szabad akarati elemétől és ennél fogva a megtorlástól el kell tekintenünk s a represszionális intéz-

kedéseket tisztán célszerűségi szempontból kell szervezni: ez nem csak hogy még sokkal aggályosabb, mint a milyen a mai büntetőjog, de ebben — egy tetszetős célzat érvényesítése végett — lemondás foglaltatik oly rendfentartó tényezőkről, melyeket soha egy társadalom nem nélkülözhet.

I.

Véleményem szerint hibás a kiindulási pont, midőn a szabad akarati kérdés mikénti eldöntését ide mint alaptételt belevonják.

Ezen természettudományi és bölcsészeti fogalommal hamis szempontok vitetnek a büntetőjogba.

Az idegen tudományok tételeit a jog, a társadalmi rend fentartásának tudománya, mint egyszerűen átvett igazságokat nem használhatja. Az ilyen idegen talajon fejlődött tételek már sok sajnálatos tévfogalmat keltettek a jogban.

Egészen más az: megállapítani egy tantételt a physika vagy a physiologia terén, mint a büntetőjog terén. Ha egy természettudományi tételt a physikus igaznak vesz és később kiderül tévessége, akkor egyszerűen a későbbi tudós az előbbi tudós véleményét helyreigazítja. De ha a büntetőjog elfogad egy tételt, ennek azonnal az a következménye, hogy a tétel alapján számos ember büntetés alá kerül, a kik különben büntetés alá nem kerültek volna, másrészt mások ugyanezen tétel alapján a büntetés alól menekülnek. S ha később a tétel tévessége kiderül, sem a már végrehajtott büntetések nem tehetők végre nem hajtottakká, sem a társadalmi rend oltalmán ejtett csorba helyre nem hozható. Itt tehát a tévedések következményei nagyon is végzetesekké lehetnek.

És ez így van mindazon tudományoknál, melyek gyakorlati alkalmazásukban az emberek életviszonyaira közvetlenül kihatnak. A mérnök, midőn a hidat építi, a hid szerkezetére nézve az elméletileg megállapított igazságot veszi ugyan alapul, de mégis a feltétlenül szükségesnek többszörösére emeli a hid hordképességét, mert ha ő téved, az talán száz és száz ember élete árán igazittatik helyre. Ugyanigy áll a kérdés az orvosi tudományban. Ha egy új orvosszernek az emberi szervezetre való hatása meg is van állapítva, a lelkiismeretes orvos, csak a legnagyobb óvatossággal és gyakorlati vizsgálódások alapján fogja azt alkalmazásba venni — ismét csak azért, mivel itt a tévedést az emberek életökkel fizethetnék meg.

Midőn tehát most a sociologia a társadalmi tudományokba egy természettudományi tantétel bevitelét kíséri meg, ezt a jogászok kritika nélkül el nem fogadhatják, még akkor sem, ha természettudományi szempontból ezen igazság az ottani problémák megoldására nézve irányadóvá lett volna és e tekintetben kifogás alá nem kerülhetne.

És itt mindjárt megjegyzem, hogy a természettudományi és sociologikus értelemben vett determinismus *tényleg* nem zárja ki, hogy az ember cselekményeire felismerhetlenül hatnak bizonyos tényezők és ezek eo ipso a természettudományi kausalitáson kívül esnek. A büntetőjog azonban kénytelen ily tényezőket is számba venni és ennyiben, ha a büntetőjog terén használjuk a determinismus kifejezést, tudnunk kell, hogy ez az itt működő tényezőknek csak egy részét öleli fel; s azon szakember, a ki a büntetőjogba ütköző vala-

mennyi cselekmény megítélésénél a determinismust veszi alapul, már is szélesebb értelmet tulajdonít a fogalomnak, mint a melyet maguk a természettudósok tulajdoníthatnak neki. Ha pedig az eredeti területre szorítja, mint némely sociologusok teszik, akkor megszűnik a büntetőjogban alapítételnek lenni.

És ki kell még emelnem a sociologia és a szoros értelemben vett jogtudomány közti szerkezeti különbséget is. A sociologia, mely a társadalmi állapotok általános áramlataival foglalkozik és a fejlődés törvényeit állapítja meg, a természettudományok köréből kétségkívül átvehet sokat, mivel némely jelenségek hasonlóknak mutatkoznak a nem-élő testek, az állatok és az emberek közt. Átveheti, mivel itt csak általános igazságok megállapítása forog kérdésben. Ha száz esetet közül hetvenben vagy nyolczvanban egy bizonyos dolog megtörténik, ez sociologikus igazságnak teljesen beválk. De büntetőjogi döntésre az ily igazságot még nem vehetjük alapul, mivel itt nem az áramlatot, hanem minden egyes esetet kell külön-külön megvizsgálnunk és megfelelően eldöntenünk. A sociologia a szabályokat állítja fel; a büntető bíró pedig épen a kivételes esetekkel kénytelen a legtűzetesebben foglalkozni. A sociologia a nagy tömegeket vizsgálja, a büntetőjog a tömegben az egyes embert. A sociologia az átlagos embert iparkodik szem elé állítani, a ki azonban tényleg alig létezik; a büntetőjog az embert a maga egyedi valóságában a megengedetre és meg nem engedetre terelő s egymást ellensúlyozó minden ösztöneivel és sajátágaival együtt.

Sőt még a magánjog sem veszi a kérdéseket szemügyre azon szempontból, mint a büntetőjog. A magánjog a bíraskodás egyszerűsítése és viták kikerülése végett elfogad igen számos fictiót. Kimondja, hogy ingatlan az, a mi ingó; kimondja, hogy törvényes az a gyermek, a ki törvénytelen. A büntetőjog lehetőleg kerüli az ilyeseket, mivel súlyos büntetőjogi sanctio alkalmazását vagy nem alkalmazását fictióra alapítani nem tanácsos.

Más helyütt utaltam arra, hogy a büntetőjog a közjogi fogalom-meghatározatokat sem fogadhatja el. Ha a közjog valakit közhivatalnokká deklarál, abból nem következik, hogy a büntetőjog őt mint ilyet bünteti, vagy más esetben mint ilyet a büntetés alól mentesíti. (L. *Jogt. Közl.* 1893. 4. sz. «A bizonyítványhamisítás kérdéséhez»).

Következtetem az eddigiekből, hogy a fogalom-meghatározásoknak és műszavaknak minden tudományszakban rendszerint más az értelme és hogy a műkifejezések tartalmát minden egyes tudományszak maga tartozik átvizsgálni és a maga különös feladatai szerint megállapítani.

Ez alól a büntetőjogi deterministák sem vonhatják ki magukat.

Dr. Fayer László.

Jogirodalom.

A német egyetemek.

A német egyetemek működését és történetét páratlan tüzetességgel tünteti fel azon munka, melyet a porosz kormány a chikagói kiállítás alkalmából s e kiállítás céljára összeállított. A munka két nagy kötetben jelent meg, s szerkesztője, *Lexis* göttingeni egyetemi tanár, belevonta a munkakörbe minden egyes szakmának egyik legkiválóbb képviselőjét és azzal iratta meg az illető tudományág vázlatos ismertetését és a tanrendben elfoglalt állását. Ezen kívül önálló dolgozat tárgyalja a német egyetemek történetét, és különösen érdekes az egyetemi statistika, melyet *Conrad* hallei egyetemi tanár dolgozott ki.

A jogi kar tárgyairól a következő szakférfiak írnak.

¹ Die Deutschen Universitäten. Unter Mitwirkung zahlreicher Universitätslehrer, herausgegeben von W. Lexis.

Jogi tanulmányok általában és jogi kutatás: *Fischer*; római jog: *Eck*; német jog: *Brunner*; magánjog: *Strohal*; kereskedelmi és váltójog: *Cosack*; polgári eljárás: *Fischer*; büntetőjog és bűnvádi eljárás: *Liszt*; közjog és közigazgatási jog: *G. Meyer*; nemzetközi jog: *Martitz*; nemzetközi magán- és büntetőjog: *Bar*; egyházi jog: *Sohm*; összehasonlító jogtudomány: *Kohler*; jogbölcselet: *Merkel*. (Megjegyzendő, hogy az államtudományok Németországban nem a jogi, hanem a filozófiai karba tartoznak).

Kiemeljük az egyetemi statistikából, hogy Berlinben csaknem minden tárgyat 3—4 tanár adja elő. És pedig a római jogot: *Eck, Dernburg, Pernice, Bernstein, Gradenvitz, Biermann* (m), *Oertmann* (m), *Weber* (m);¹

német jogtörténet: *Brunner, Hübner, Aegidi*;

német magánjogot: *Gierke, Dernburg, Hinschius*;

kereskedelmi és váltójogot: *Goldschmiedt, Brunner*;

közjogot: *Gierke, Bornhak, Aegidi*;

közigazgatási jogot: *Hübner, Dambach, Preuss* (m);

egyházi jogot: *Hinschius, Hübner, Aegidi*;

büntetőjogot: *Berner, Kohler, Dambach, Rubo*;

polgári eljárást: *Gneist, Hinschius, Rubo, Jakobi* (m);

bűnvádi eljárást: *Berner, Kohler, Dambach, Rubo*;

nemzetközijogot: *Hübner, Aegidi, Dambach, Rubo, Heilborn* (m).

Állandó semináriumok a következő egyetemeken vannak: Berlin, Bonn, Boroszló, Freiburg, Giessen, Greifswald, Halle, Heidelberg, Jena, Kiel, Königsberg, Lipcse, Marburg, München, Strassburg, Tübingen. Leghíresebb a hallei büntetőjogi semminárium, melynek gyakorlataiban külföldről állandóan többen vesznek részt. (E semminárium berendezéséről bővebben szoltunk *Jogt. Közl.* 1893. 24. sz.). Legtöbb semminárium a római jogból tartatik, és ezek egyszersmind a leglátogatottabbak is. Berlinben pl. hat római jogi semminárium van, és tartják a következő tanárok: *Dernburg, Pernice, Kohler, Jakobi*, (m), *Biermann* (m), *Oertmann* (m). Heidelbergben három e következő tanárok vezetése alatt: *Bekker, Karlowa, Strauch*. Münchenben is három. A tanárok: *Bechmann, Hellmann, Grueber* (m). Az összes jogi semmináriumok évi járuléka az állam részéről 10,000 márka.

A gyakorlatok berendezéséről és hivatásáról a jelentés ezeket írja:

A tulajdonképeni előadások mellett az előbbi évtizedekben a gyakorlatok kiváló fejlődésre és felvirágzásra jutottak. Már alig van jogi facultás Németországon, a hol a jogi oktatás ezen neme ne műveltetnék, és ma általában egyetértenek abban, hogy a gyakorlatokat valamennyi hallgató, és nemcsak egyes kiváló tehetségűek számára kell berendezni. Ezen gyakorlatoknak közös vonása az, hogy azok vezetője a résztvevőkkel személyes érintkezésbe lépjen és hogy kölcsönösen megvitassák a themákat. A cél pedig az, hogy a joghallgató jobban megértse, világosabban felfogja az előadott anyagot és a jövő hivatásához szükséges előképzést kibővítsen és mélyítse.

A tanárok száma valamennyi német egyetem jogi karán együtt véve a következő: Rendes tanár 141, rendkívüli tanár 25, magántanár 42. Az összes egyetemi tanárok száma 2275, beleértve a magántanárokat is. Rendes tanár 1023, rendkívüli 591, magántanár 655. Otven év alatt a tanárok száma megkétszereződött.

Érdekes a jogi doctori promotiók száma. Ez 1891/92-ben következőzén oszlik meg:

Berlin...	10	Freiburg	1
Bonn	2	Giessen	1
Boroszló	2	Heidelberg	79
Göttingen	45	Jena	62
Greifswald	6	München	4

¹ Az (m) jegy magántanárt jelent.

Halle	1	Rostock	1
Kiel	—	Strassburg	6
Königsberg	—	Tübingen	7
Marburg	—	Würzburg	7
Erlangen	36		

Megjegyzendő először is, hogy a lipcsei egyetem *megtagadta* a doctori promóciók számának közlését. (Más helyen meg van említve, hogy Lipcsében a jogi promóciók száma 112 volt). Másodszer pedig sajtószzerű benyomás tesz a fentebbi kimutatásban az, hogy némely igen nagy egyetemen, mint Berlinben és Münchenben alig van promóció, igen kis és közép-nagyságú egyetemeken pedig a promóciók száma magas, mint pl. Jenában, Heidelbergben, Göttingában és Erlangenben.

Az első jogi vizsgálatra Poroszországban a legutóbbi kimutatási évben 849 jelölt jelentkezett, és kiállotta a vizsgát 671, tehát a visszautasítottak száma 178. Erősen bukhatnak Bajorországban is, hol a jelentkezett 259 közül 51 utasítottatott vissza; Elsass-Lotharingiában pedig 34 közül 14.

A joghallgatók számát illetőleg kiemeljük, hogy Berlinben az 1892/3 téli félévben 1470 joghallgató volt; tehát jóval kevesebb, mint Budapesten. Berlin után következett München 1161 és ezután Lipcse 1078 joghallgatóval. A joghallgatók összes száma 6887 volt. A joghallgatók arányszáma az egyetemi hallgatók számával szemben 25,2%. Tehát itt is jóval kevesebb, mint nálunk, hol a joghallgatók száma az egyetemi hallgatóknak több mint felét teszi.

Németországban az egyetemi hallgató, ha csak viszonyai által nincs megkötve, nem igen marad az egész három éven át ugyanazon egyetemen. Csaknem minden évet, némelyik minden semestert más egyetemen tölt. Azon egyetemeken, melyeknek szép fekvésű vidékek van, milyen Heidelberg, Freiburg, Tübingen, rendszerint a nyári félévet töltik. És ezen egyetemeken a nyári félév, néha másfél annyi hallgatót mutat, mint a téli.

A joghallgatók száma Németországban évről-évre emelkedik. Mig 1831/2-ben csak 3642 joghallgató volt beírva, 1892/3-ban már 6969. Még fokozottabb arányban emelkedik az egyetemi hallgatók száma általában. Az 1831/2. tanévben volt egyetemi hallgató 13,029, 1892/3-ban 27,718.

Magyarországból a német egyetemeken az 1892/3. tanévben 176 hallgató volt beírva; Oroszországból 367, Angolországból 130, Franciaországból 29, Amerikából 383, Ázsiából 77, Ausztráliából 4, Afrikából 12. Az összes külföldi egyetemi hallgatók száma 1801.

A magyarországi joghallgatók száma 36, az összes külföldieké 224. A legtöbb külföldi a philosophiai fakultáson van.

A berlini egyetem évi költségvetése kitesz 2.476,786 m. Ebből az alapítványok szolgálatnak 335,636 m., az állam 2.141,150 m. Tanárok fizetésére fordítatik ebből 890,030 m., egyéb személyi kiadásokra 475,380 m., tárgyi kiadásokra 1.111,316 m. A német egyetemek összes szükséglete kitesz 19.912,913 márkát.

A mi a díjakat illeti, a tanpénz igen különböző az egyes egyetemeken. A maximum a tanpénzt illetőleg 122 márka, az átlag 69 m. A promóció díjai igen magasak. Lipcsében 562 m., Jenában 410 m., Heidelbergben 492 m., Berlinben 355 m., Bonnban 340 m. A díjakat összevetve a promóciók számával, kitűnik, hogy ép ott legkevesebben promoveálnak, a hol a díjak a legalacsonyabbak.

A tanítás *mikéntjéről* a következőket írja a jelentés:

Hangsúlyozni szokták, hogy a jogi fakultásoknak az a feladatuk, hogy a tiszta jogtudomány ideális kultusát ápolják és hogy nem szabad a jogtanulmányt úgy felfogni, mint pusztán előkészületet az államvizsgálatra.

Ezzel ellentétben egy más irány a jogtudomány mint gyakorlati tudományág terén az elmélet és gyakorlat szoros összefüggését hangoztatja. Ezen irány a jogi oktatás legfőbb céljának tekinti a jövőre élethivatásra való előkészítést,

ugy, hogy annak feltételezése mellett, hogy a helyesen szabályozott államvizsgálatnak célja megállapítani az elméleti előkészületet: egyszersmind az oktatás céljául az ezen vizsgálatra való előkészítést is tekinti.

Az ellentét a kivitelben nem lép oly élesen előtérbe. Az inkább gyakorlatias irány hívei is abból a felfogásból indulnak ki, hogy egy tudományos és ideális szempontoktól áthatott jogi gyakorlatra való elméleti előkészületről van szó. Tehát ők sem tekintik az üzleti, irodai routine megszerzését az akadémiai oktatás céljául. Nem tévesztik szem elől, hogy a jövőre gyakorlati jogásznak igen nagy ideális nyeresége az, ha neki — bármily szűk körben — egy tudományos munkálat sikerült, tehát az ily törekvéseket lehetőleg előmozdítják, természetesen anélkül, hogy azon nevetséges hiedelemben volnának, mintha lehető volna minden gyakorlati jogászt jogtudósnak nevelni. Ezen irány hívei egyébként az ellenkező iránnyal abban is megegyeznek, hogy alig van szak, a melyben oly kevés súly fekszik a tulajdonképeni tanuláson, azaz egy minél nagyobb pozitív anyagnak emlékezetben tartásán, mint a jogtudományban, és hogy a többé-kevésbé gondolatnélküli emlékezés és az iparszerű betanítás époly káros, mint a mily célátvesztett az a vizsga, mely csak a betanult anyag elmondására ad alkalmat.

Azért ők is lehetőség szerint mindenütt iparkodnak a jogász felfogást, a gondolkozó és ítélő képességet emelni. Végül különösen törekszenek a célszerű és erkölcsileg ideális dolgok iránti érzéket fejleszteni és a Begriffsjurisprudenz által perhorreskált u. n. jogász tapintatot érvényre juttatni.

A másik oldalon nem ismerik félre az ellenkező álláspont harcosai, hogy a jogtanulók szakukból a főiskolákba mitsem hoznak magukkal és hogy így teljesen elhibázott dolog volna, ha olyan szakok képviselői által, a mely szakoknál a körülmények teljesen eltérők, mint pl. a philologusoknál és történészeknél, a tanmódszer tekintetében magunkat befolyásoltatni és félrevezetni engednők. A jogi oktatás célja mindenütt, legalább legközelebbi célja a jogi elemekbe való bevezetés. Azonban a továbbiakban is az előadások többnyire olyképp rendezvők be, hogy a pozitív anyagból a hallgatónak mindenesetre azt nyújtjuk, a mi a vizsgálatra szükséges. És így a jogi fakultásokon, habár itt is teljes, semminemű állami rendszabály által meg nem szorított tanítási és tanulási szabadság áll fön, mégis az oktatás berendezése tekintetében nem igen vannak nagyobb eltérések. x.

Az új sommás eljárásról valamint a fizetési meghagyásokról szóló törvények magyarázata és az összes perrendtartási szabályok egybeállítása, felsőbbbírói határozatokkal. Irta dr. Ragályi Lajos ügyvéd és országgyűlési képviselő. Az Athenæum kiadása. 742 lap.

A sommás eljárás reformjáról és a fizetési meghagyásokról szóló törvények nyomán a jogi kézikönyvek irodalma ismét nagy gyarapodásnak indult. Mig az egyes jogi szakok tudományos művelésével foglalkozó irodalmunk vérszegénységben szenved s egy-egy, talán szerfelett becses monographiának közzététele is csaknem legyőzhetetlen nehézségekbe ütközik, addig az ugynevezett «gyakorlati» művek tekintetében könyvpiacunk nagy felszívó képességgel rendelkezik. S e részben az új polgári perrendtartási törvények, mint leggyakorlatibbak, gazdag bányát nyitottak. Ha mindehhez hozzávesszük, hogy ezen törvények a polgári törvénykezés terén csaknem minden egyes concret esetben öt-hat különböző törvény egybevetését és azt teszi szükségessé, hogy a törvények egyes szakaszainak érvényben létele, vagy hatályon kívül helyezett volta is eldöntessék, tisztán áll előttünk, hogy az ugynevezett «kézikönyvek» soha háládatosabb talajra nem találtak, mint most.

Gyakorlati kézikönyv Ragályi műve is, főleg ennek második része, mely az összes érvényben maradt törvénykezési szabályokat és szakaszokat egy egységes törvény-

kezési kodex-szé igyekszik összeolvasztani. A mű e részénél szerző keretül az 1868: LIV. tcikket vette, mint alap-kodexet és ennek egyes czimeibe és fejezeteibe osztotta be a perrend-novellát, a sommás eljárást és egyéb törvények vonatkozó intézkedéseit. Készséggel ismerjük be, hogy szerző ezen nem könnyű, bonyolódott természetű feladatot sikeresen végezte el: az anyag berendezése a fenforgó körülmények közt lehetőleg egyszerű és könnyen áttekinthető. Ezen kívül művéhez még egy külön rovatos táblázatot is készített az összes érvényben levő perrendtartási szakaszokról. Szóval, a feladat technikai része ügyesen van megoldva, mi az e könyvet igénybe vevő gyakorlati férfiaknak jelentékeny könnyebbé fog okozni a törvénykezési gépezet gyors működése közben, midőn nem igen van idő az egyes szakaszok érvénye felett hosszasan contemplálni.

Mindenesetre jellemző azonban az, hogy újabb törvényhozásunk a kodex-alkotás terén, ily sajátos jogtechnikai művek szükségletét szülte meg, s épen a polgári törvénykezési eljárás terén, a hol az áttekinthetőség és egyszerűség volna egyik legfőbb követelmény.

Mig azonban az előttünk fekvő kézikönyv második része inkább törvénykezési viszonyaink ezen sajátos s egy-szersmind sajnos oldalát tünteti fel érdekes összeállításban, addig a mű első része, mely a sommás eljárásról szóló törvény magyarázatának van szentelve, már magasabb irodalmi szín-vonalra kíván emelkedni.

A mű ezen első része valóságos jogpolitikai kommentárnak tekinthető. Azok a megjegyzések, melyeket szerző az egyes szakaszokhoz és fejezetekhez tett, nem tartalmaznak kasuistikus magyarázatot, ilyenre nem is törekedett, mert mint előszavában mondja: «szerény eszközökkel kívánt közre-hatni arra, hogy az új törvényt a jogélet olyképen vegye át, a mint a törvényhozás szándékolta; az a gyakorlatban oly alakot öltön, a milyen annak megalkotásakor az alkotók szemei előtt lebegett». E szerény eszközök: a miniszteri javaslat indokolása, a szaktanácskozmányok, képviselőházi igazságügyi bizottság és a plenumnak tárgyalásai. Mindezt szerző a kellő helyen szakértelemre valló ügyességgel használta fel és alkalmazta, úgy hogy a mű ezen része szak-férfiakra nézve is becses anyaggyűjteményül szolgál, midőn a törvény egyes intézményeinek, de sőt szakaszainak gene-sisét is feltalálhatja benne. Azt hisszük, hogy a mű a maga elé kitűzött feladatnak megfelel s jelentékenyen elő fogja mozdítani, hogy a gyakorlati jogászok a sommás eljárásnak törvénykezésünkben eddigelé teljesen ismeretlen intézményei-vel, azok szellemével a legalkalmasabb módon alaposan megismerkedjenek.

Dr. Nagy Dezső.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Részvénytársaság vagy szövetkezet?

Ha dr. Neumann Ármin ur, e cím alatt közzétett utolsó polemikus cikkében azt lobbantja szemünkre, hogy a kérdés tulajdonképeni lényegének tárgyalása elől kitértünk, — a mi melleleg megjegyezve nem áll, — mivel hogy cikkünkben mindazokra kiterjeszkedtünk, miket a kérdés lényegére tar-tozónak ítéltünk saját felfogásunk szerint, úgy őt sokkal nagyobb joggal érheti azon vád, hogy bizonyos kérdések előtt szemet huny és így azokat nem látván, elhitei magával és el akarja hitetni másokkal, hogy mivel ő nem látja e kér-deseket, azok nem is léteznek.

E mellett egy kis hamis præmissa, egy kis ferdítés, egy kis erővel esett meg nem értés, talán néha egy kis félreértés is és bizonyítva van, quod erat demonstrandum.

Hogy mindjárt a hamis præmissákkal kezdjük, dr. Neu-mann Ármin ur abból indul ki, hogy a biztosítottak a New-

York-kal, mint *életbiztosító társasággal* akartak biztosítási ügy-letet kötni, a New-York pedig ilyen volt, akár mint részvény-társaság, akár mint szövetkezet lett légyen bejegyezve és ezen jellegét a módosított cégbejegyzés által sem vesztette el, stb. stb., ergo a biztosítási szerződés lényege nem változott és így az fel sem bontható.

Csak hogy a hamis præmissa abban áll, hogy cikkiró ur ráfogja a biztosítottakra, miszerint annak egészen mindegy volt, vajon szövetkezettel vagy részvénytársasággal szerződött-e, minek ellenében azonban a szóban forgó perben felperesként szereplő fél ennek épen ellenkezőjét állítja, kifejtve, hogy szövetkezettel, melylyel szemben korlátozott felelősséggel tar-tozik — bárminő mérsékelt módon is — semmi körülmények között sem szerződött volna!

No hát, mi megvalljuk, hogy bármennyire bizunk is dr. Neumann Ármin urban, ez esetben mégis többet hiszünk a szerződést közvetlenül megkötött félnek, mint dr. Neumann Ármin urnak, a ki a szerződés megkötésekor hisz semmikép sem volt jelen.

A mint tehát látjuk, helytelen már a kiindulási pont. Mig ugyanis felperes keresetét épen arra alapítja, hogy nem-csak hogy nem volt mindegy, vajon részvénytársasággal szerződik-e, de sőt szövetkezettel egyáltalán nem szerződött volna, addig cikkiró ur a per kérdésének ezen egyik punctum saliente előtt szemet hunyva, megváltoztatja az eldöntendő kérdés tényálladékát.

Igen különösnek találjuk azonban cikkiró urtól, ki ben-nünket azzal vádol, hogy mi kitérünk az általa felvetett kér-dések elől, hogy a maga részéről nem reflektál azon argu-mentumunkra, hogy a biztosítottak azért nem lehetett kö-zömbös, vajon részvénytársaságnál vagy szövetkezetnél van-e biztosítva, mert mig az első esetben egy fix összegre van biztosítva, a második esetben kaphat ezen fix összegnél többet, kevesebbet, esetleg semmit.

Nyitva van tehát még mindig azon kérdés, melyet fel-vetettünk, hogy t. i. minő jogi alapon kényszeríthető azon fél, ki a biztosítási szerződést oly tudatban kötötte meg, hogy elhalálozás esetén 5000 frt fix összeget kapnak örökösei és a ki csakis magát biztosítani akarta, de a maga részéről senkit biztosítani nem akart, arra, hogy a biztosítási szerző-dést fentartsa akkor, mikor kitűnik, hogy ő tulajdonképen szövetkezeti tag, a ki mint olyan, maga is biztosítóként sze-repel és kinek örökösei ehhez képest halála esetén fognak kapni talán 5000 frtot, talán többet, talán kevesebbet és talán ha az üzlet roszul megy, semmit.

Hallottunk már az orvostudomány terén az önkénytelen sántikálásról, a jogtudományban az önkénytelen szerződés-kötésről eddig még nem hallottunk és novumképen üdvözl-jük a Curia és dr. Neumann Ármin ur által felfedezett ezen új jogi kathégoriát, a melyet úgy lehetne nevezni, «nem szán-dékolt szerződés», contractus new-yorkianus.

Pedighát a hat hasábban erre csak lehetett volna reflektálni.

Dr. Neumann Ármin ur a kereskedelmi törvény 160. §-ának nem tulajdonítja azon sulyt, mint mi és e szakasz követelményeit formalismusként tekinti s kifejti, hogy a New-York tényleg bejegyezve levén, ezen formális kíváncsnak elég tétetett.

Itt meg kell állapodnunk, mert cikkiró ur ismét szemet huny e törvényszakasz valódi intentiója előtt, azt akarván olvasóival elhiteitni, hogy ezen törvényszakasz nem azt kívánja, hogy a részvénytársaság, *mint olyan*, azaz qua részvénytársaság jegyeztessék be. Nem hihetem, hogy a jeles kereskedelmi jogász, dr. Neumann Ármin ur ne ismerné a kereskedelmi törvény 14. §-át, mely így hangzik «a részvénytársaságok és szövetkezetek cégekben határozottan, *mint ilyenek* jelenen-dők meg», a mely rendelkezésből világos, hogy a törvény nemcsak bejegyzést «átalánosságban» kíván, *hanem a valódi jogi minőségnek megfelelő bejegyzést.*

De cikkiró ur szerint a 160. §. külföldi társaságokra nem is alkalmazható, mert a 211. §. 1. pontja feltételezi, hogy az illető külföldi társaság hazája törvényei szerint megalkult legyen és hogy tényleg működjen.

Ámde a szóban forgó biztosítási szerződés a *New-York-nak Budapesten bejegyzett cégével kötötten, igenis egy nem létező társasággal kötött.*

Ha pedig dr. Neumann Ármin ur arra hivatkozik, hogy belföldön alakult részvénytársaságok is kénytelenek néha már megalakulásuk előtt is jogügyleteket kötni, erre azt válaszoljuk, hogy ilyen ügyletek mindig csakis feltételeken kötöttek, kifejezetten az esetre, ha és a mennyiben a bíróság a megalakulást tudomásul véve a bejegyzést eszközli.

De az ily szerződést is valóságos kötelezettséggel csak fizikai személyek köthetik.

Ugy de maga cikkiró ur sem állítja, hogy a New-York ily feltételes szerződést kötött volna a biztosítással, a New-York helyett pedig, mint részvénytársaság vagy szövetkezet, vagy mi Isten csodája helyett mások felelősséget azért nem vállalhattak még időlegesen sem, mert a kereskedelmi törvény 453. §-a értelmében biztosítási ügyleteket csakis oly biztosítási vállalat köthet, mely a biztosítás minden ágára nézve 100,000 frtot letett és cégét bejegyeztette.

De dr. Neumann Ármin ur azon állítást is kockáztatja, hogy a külföldi részvénytársasággal vagy szövetkezettel kötött szerződés nem semmis azért, mert az cégét a belföldön be nem jegyeztette! No hát megvalljuk, hogy nem értjük, miként kockáztathatja ezen állítást, midőn a 453. §-ban meg van írva, hogy minden biztosítási vállalat köteles az üzlet megkezdése előtt cégét bejegyeztetni.

Ha pedig azt állítja dr. Neumann Ármin ur, miszerint a külföldi társaság, már saját hazájában megalakulván, létét nem az itteni bejegyzésből meríti, ismét figyelmen kívül hagyja azt, hogy a midőn a magyar törvény külföldi biztosító társaságoknak itteni működését a bejegyzéstől tette függővé, a törvényhozó kötelezni kívánta a külföldi társaságokat, hogy magukról és társaságuk belviszonyairól az illetékes törvényszék színe előtt nyilatkozzanak a végből, hogy a homályba burkolt külföldi társaságokkal szemben tudja a magyar bíróság és tudja minden magyar polgár, mihez tartani magát. De, ha józan észszel nem lehet állítani, hogy, ha a New-York átutazó ügynöke — anélkül, hogy a társaság itt bejegyezve volna — biztosítási szerződéseket köt és a kötvényben és egyéb irományaiban magát részvénytársaságnak híreszteli, holott később kitűnik, hogy a New-York kötvényeiben hazugság van felvéve, ezen biztosítási szerződést kénytelen a félrevezetett biztosított fenntartani, ép oly kevéssé lehet állítani, hogy a New-York, a midőn itt részvénytársaságnak jegyeztette be magát és a lehető legnagyobb publicitással türtte a bíróságnak a bejegyzés körül elkövetett, de a New-York saját előadásán alapuló tévedését, akkor, a midőn az ujára koppantanak, *sikerrel hivatkozhatik arra, hogy saját hazájában helyesen van bejegyezve.* Ez oly vastag félrevezetést és oly szándékos meghamisítását involválja a tényeknek, melyek látását még dr. Neumann Ármin vakító szellemi rakétái sem képesek megakadályozni.

Hagyjuk különben a meddő vitát! Akár be akarja, be tudja látni dr. Neumann Ármin ur, hogy ő a megtévesztés jogosultsága mellett harcol, akár nem, a fenforgó kérdés megítélésére nem nagy sulylyal bír.

De valósággal megrovandónak tartom, hogy még dr. Neumann Ármin ur is dobálódzik «a biztosító társaság» szóval, mintha a társaságok között lényeges különbség nem is léteznék.

Megrovandónak tartom annyival inkább, mert dr. Neumann Ármin ur nagyon jól tudja, hogy tényleg nem egészen közömbös, vajon részvénytársasági vagy szövetkezeti alak-

zattal bír-e a New-York, mert végtelen nagy különbség van a két alakzat között és hogy kezdve az alapelvektől, egészen a legapróbb részletekig, különböző a két alakzat szervezete.

Majd akkor leszen igaza dr. Neumann Ármin urnak, ha bebizonyítja, hogy a törvény a biztosító társaságokra nézve a törvénybe iktatott kereskedelmi társaságoktól eltérő alakzatokat statuált és hogy a biztosítás terén a különbségek az alakzatok között nem léteznek és ha bebizonyítja, hogy a bona fides, a dolus, a culpa biztosító társaságoknál más elbírálás alá esik, mint más társaságoknál, — és én dr. Neumann Ármin urnak, a kereskedelmi törvény hivatott interpretátorának és így a tiszta jogi felfogás őrének igen sulyosan számitandám be ezen itt hirdetett tant, mert neki nem szabad ritkított betűkkel hirdetni, hogy a törvénnyel, ha érdekeitek kívánja, ne törődjétek, jegyeztessétek be magatokat bármi alakzatban, a bejegyzés ténye megadja létjogosultságotokat; ha kívül a turpisság, no seba, «társaság» voltatok és senkinek semmi köze ahhoz, hogy milyen formája volt ez a kereskedelmi törvénybe felvett társaságoknak. Sajnos, hogy ezzel még foglalkoznunk kell és hogy jogászaink a Curiát ezen ténnyel követték. Nem bánom, legyenek a New-York, a «Mutual» stb. beati possidentes, védelmezzétek meg igazságszolgáltatásunk e becézett vendégeit, de legalább a törvényt ne forgassátok ki érdekekben világos értelméből és a Treu und Glauben-ben rejlő morált ne állítsátok feje tetejére!

De menjünk tovább. Elfogadom, hogy dr. Neumann Ármin ur ismeri a józan ész és a törvényt magyarázat követelményeit, de nem jár el ezek szerint. Mert, ha így tenne, akkor megtekintené az értekezleti jegyzőkönyveket és akkor azt találta volna, hogy az eredeti tervezet 258. §-a úgy szólt, hogy «a külföldi részvénytársaságokra, a mennyiben működésüket a magyar korona országaira kiterjesztik, a következő cikkekben megállapított eltérésekkel, a jelen törvény határozatai szolgálnak irányadónak». Ezen szakasz mellőztetett, mert valami magától értetődött tartalmaz és felvétele ép ezen okból félreértésekre alkalmat adhatónak találtatott. De van a józan törvényt magyarázatnak egy sokkal magasztosabb momentuma és ez a «New-York» érdeke. Ez és csakis ez hozza magával azon magyarázatot, melyet a perenkívüli eljárás 31. §-áról dr. Neumann Ármin ad. A bíróság csak a fél által előadott tényekre lehet *tekintettel*, vagy más szóval hivatalból nem szerez be adatokat, de az előterjesztett tények alapján, mint Nagy Ferencz tanár ur nagyon helyesen mondja, «annak vizsgálatába bocsátkozik, vajon a kérelem támogatására felhozott adatok azon *jogviszony vagy tény* fogalmát megállapítják-e, melynek bejegyzése kéretik» és ekkor a törvényszék igenis megkülönbözteti a biztosító társaságok alakzatait egymástól és nem tartja közömbösnek, vajon részvénytársasági vagy szövetkezeti alakzattal bírnak-e, tehát igenis határoz a bíró az eléje terjesztett adatok felett. Persze olyan abnormis körülmények beálltával, hogy akad egy «társaság», mely *előadja és okmányokkal támogatja*, hogy ő ekkor és ekkor, ennyi meg annyi, ilyen összegről szóló részvényre alakult részvénytársaság és azután kitűnik, hogy közönséges, a mieinknek teljesen megfelelő, korlátolt felelősségre alakult szövetkezet, melynek tehát alapítókéje nincs, részvényesei nincsenek stb. stb., megáll a józan ész és bámul, hogy azután csak még egyszer csodálkozzék, a mikor védőkre akad.

No, de jól van, megengedjük, hogy a cégbíróság kizárólag administratív teendőt végez, melynek absolute semmi jogi consequentiái nincsenek, de kérdjük, a Curia, mely hiszen, mint bíróság ítél, miként zárkozhatott el a törvény követelményeinek a «New-York» részéről tapasztalt figyelmen kívül hagyása elől és miként egyeztethette össze akár a törvény, akár a morál követelményeivel azt, hogy a tudatosan hamis adatokat bejegyeztető New-York-ot vegye védő szárnyai alá és büntesse valósággal azt, a ki ezen, a történt bejegyzés által

hivatalos jelleggel felruházott hamis bemondásokban bizott, a mennyiben a Curia őt, ki csak magát akarta biztosítani egy fix összeg erejéig, kényszeríti arra, hogy másokat is biztosítson és ez által a biztosított összeget esetleg egészen kockára tegye.

Nem gondolta meg sem dr. Neumann Ármin ur, sem a Curia, hogy az ilyen ítékezés egyenes felbuztatás a törvény kijátszására?

És akarja, akár dr. Neumann Ármin ur, akár a Curia, a közmorál ilyenmü megrontásaért az erkölcsi felelősséget magára vállalni?

Csak azt jegyzem még meg, hogy a bejegyzésnél az iparjegy *igenis mérvadó* és e nélkül bejegyezni senkit sem fog a bíróság, tehát engem sem, sem segédeimet és csak arra figyelmeztetem dr. Neumann Ármin urat, hogy a részvénytársaságnál és szövetkezetnél a bejegyzés constitutív jellegű levén és meg levén határozva mindaz, a minek be kell jegyeztetnie, a bíróság pedig megvizsgálván az eléje terjesztett, a bejegyzendő részvénytársaság vagy szövetkezetre vonatkozó adatokat, a bejegyzésnek sokkal fontosabb szerepe jut, mint egyéb esetekben — és különben, ha én magamat, mint kereskedő bejegyeztetem, akkor én nem védekezhetem harmadik személyekkel szemben azzal, hogy ügyvéd vagyok, mert magamra nézve kötelező és a bíróság által sanctionált nyilatkozatot tettem és a New-York, ha a bíróság előtt előadta, hogy ő részvénytársaság és ezen előadását adatokkal támogatta, a bíróság pedig ezeket megvizsgálván, konstata, hogy részvénytársaság és ilyennek bejegyezte, nem hivatkozik arra, hogy ő hamis adatokat terjesztett a bíróság elé, hacsak — és ez a nyílt kérdés, daczára a hat hasábnak — hogy vannak közhitei okmányok, melyekből ha az ember akarja, az tűnik ki, hogy valamely társaság részvénytársaság, ha pedig akarja az, hogy szövetkezet.

A New-York et ses détracteurs világgá hirdetik, hogy a New-York egy sui generis társaság, mely nem fedezi teljesen egyik, a magyar törvény által ismert társasági alakzatot sem. Ugyan szépen kérem a tisztelt urakat, mondják meg, hát minő a szervezete a New-York-nak? Mert épen e lapokban ki lőn mutatva, hogy az angol-amerikai jog által felállított részvénytársasági és szövetkezeti alakzatok teljesen fedezik a mieinket, amott részvényekre osztott előre meghatározott összegű tőke — emitt korlátlan számú tag. Hogy azután lehetséges, hogy a részvényesek felelőssége nagyobb, szigorubb — a mi különben a társaság cégében kiteendő — mint a mieinknél, az nem változtat az egyező alapelveken. Hát a beavatott urak miért nem szólalnak meg?

Ugyanis épen a fentiek alapján a New-York-ot nem tartjuk még az angol-amerikai jog szerint, tehát saját hazája törvényei szerint sem megalakult részvénytársaságnak vagy szövetkezetnek és nem is tartjuk bejegyezhetőnek, és a 461. §. értelmében nálunk biztosítással nem is foglalkozhatnék.

Hát dr. Neumann Ármin ur monstruosusnak tartja abbéli állításainkat, hogy nem lehet megengedni, hogy magánemberrek vagy közkereseti társaságok biztosítással foglalkozzanak. Sajnálom, hogy ilyen monstruositást mondtam. De utalnék mégis a 453. és következő szakaszokra, melyek következetesen «biztosítási vállalatokról» szólnak, a mi sokkal inkább enged következtetni részvénytársaságra, mint magánemberre. Azután csakugyan megengedhetőnek tartja dr. Neumann Ármin ur, hogy X. Y., a ki kölcsön kér 100,000 frt értékű papírt és arról egy jószívű banktól nyugtát kér és így kimutatja a biztosítási alapot, milliókra menő életbiztosításokat köthessen, anélkül, hogy a mérleg bemutatásán kívül bárkinek számadással tartoznék? Nem, dr. Neumann Ármin ur, ezt ön nem hiszi és inkább csatlakozik monstruosus állításunkhoz. Segítsünk a törvény hiányain. A törvény «vállalatról» beszél, ezen nem változtat az ügylet definitiójánál használt «valaki» kifejezés, beszél továbbá «befizetett biztosítási

alapról», a mi magánczégénél vagy közkereseti társaságnál nem igen képzelhető. A törvény «vállalatról», befizetett alapról beszél, ragadjuk hát meg a lehetőséget, hogy a biztosításból kizárjuk a Grün, Blau stb. urakat.

Mi a magunk részéről befejeztük a vitát. A vitán kívül álló elfogulatlan jogász ítélje meg és e tekintetben ohajtánánk plebiscitumot arra nézve, vajon a kir. Curia szóban forgó ítéletének védelmezői csak egyetlen egy vádat is megczáfoltak-e, melyet ellene emeltek. Mi azon objectivitással, melyre egyáltalán képesek vagyunk, kénytelenek vagyunk legjobb lelkiismeretünk szerint kijelenteni, hogy egyetlen egy pontja a vádnak sem ejthető el, de sőt élesebben ki-domborodik valamennyi, mert a punctum saliensnek elől ép úgy, mint a Treu und Glauben és a morál követelményei elől a védelem következetesen kitért.

Ifj. dr. Neumann Sándor.

A büntett kísérlete, vagy a kísérlet büntette.

Három közlemény jelent meg ebben a kérdésben, a Büntető Jog Tára XXV. kötetének 374. és a XXVI. kötetének 17. és 65. lapjain. Mindhárom közlemény törvénykönyvünkre támaszkodva, egyik az egyik, másik a másik kifejezést tartja helyesnek.

Az első közlemény azt bizonyítja, hogy törvénykönyvünk szerint úgy a büntett, mint a vétség elkövetését meg lehetvén kísérteni, ennél fogva X. X. csak a vétség vagy a büntett kísérletében lehet bűnös.

A második összege az, hogy törvénykönyvünk úgy kívánja, hogy a büntett kísérlete büntettnek, a vétség kísérlete vétségnek neveztessek. A bevégzés hiánya a cselekmény nemét nem változtatja meg, csak correctionalisatio folytán.

A harmadik eredményképen állítja, hogy törvénykönyvünk szerint csak azon cselekményt lehet és szabad büntetnünk, a mely vagy büntett, vagy vétség. A bírónak kötelessége a büntetendő cselekményt, tehát a kísérleti cselekményt is minősíteni jogtudományunk értelmében, hogy az büntett-e vagy vétség. S ha a bevégzett bűncselekmény büntett, a kísérlet is büntett. Ha vétség, vétség.

Ezen közlemények azonban nem tartalmazzák mindazon okokat, a mik a kérdés megvilágításához szükségesek.

Mindháromnak ugyanaz a helyes kiindulási pontja, hogy a kísérlet lehet büntettnek is, vétségnek is a kísérlete. Ez azt fejezi ki, hogy a kísérlet elkövetőjének büntetőjogi minősége nem azonos a büntett vagy a vétség elkövetőjének büntetőjogi minőségével. A miből ismét az következik, hogy ha a bűncselekmények egyik nemét büntettnek, a másik nemét vétségnek helyesen nevezik a közlemények, úgy a kísérlet, mint más minőségű, a harmadik genust képezi.

Igy tekinti ezt törvénykönyvünk is. Mikor az 1—64. §-ban a büntettekről és vétségekről a tudnivalókat elmondotta, akkor fog hozzá, a mi se nem egyik, se nem másik, hanem harmadik genus, a kísérletről szükséges tudni valók elmondásához, megállapítván, hogy — nemcsak a büntettet és vétséget kell megbüntetni, hanem a kísérletet is.

A kísérlet büntetésére törvénykönyvünk javaslatának indokolása azt mondja, hogy míg a büntett és vétség árnyalatait meghatározni és azokat határozott büntetéssel megbüntetni lehet, ez a kísérletre nem lehetséges. (Anyaggyűjtemény I. kötet, 436. lap.)

Másféle intézkedést tesz tehát törvénykönyvünk ennél fogva a kísérlet büntetésére is. Nem olyat, mint a büntetté és a vétségére. Ugyanis, míg a büntett és vétség büntetési nemének a leszállítását a Btk. 92. §-a alapján engedi meg, mely szakasz alkalmazásánál fogva kiszabott büntetés neme következtében, a Btk. 20. §-ában foglalt correctionalisatio tana értelmében esetleg a büntett is vétségre helyesbitendő, és ezek büntetési nemének csak egyszeres leszállítását engedi

meg, — addig a kísérlet büntetésére a büntetés nemének leszállítását nem a Btk. 92. §-ában, hanem első sorban a Btk. 66. §-ában engedi. És csak, ha ezen egyszeres leszállítás is tulszigoru büntetést vonna maga után, akkor engedi meg, hogy a Btk. 66. §-a mellett a Btk. 92-a is alkalmaztassék. vagyis a büntetés neme kétszeresen lefokoztassék.

Mivel, ha a kísérletnek is csak egy fokkal lehetne a büntetését lejjebb szállítani a büntetettre megállapított büntetés neméből, ez a kísérleti és a befejezett cselekmények parificatióját állapítaná meg. A mi pedig aligha vezetne az imputabilitas minden figyelmet igénylő mozzanatának igazságos számbavételére.

Büntethető tehát az a kísérlet, a mely, ha befejezett lett volna a cselekmény, börtönbüntetést vont volna maga után, a Btk. 66. §-a alapján fogházzal, a 20. §-beli correctionalisatio tana nélkül. És ha ezen büntetési nem első lefokozásakor nem kell a 20. §-beli correctionalisatio tana, nincs értelme, miért kellene akkor, a mikor ezen büntetési nem a másodszori lefokozás eredményeként éretik el.

Azért nem nyer a kísérlet büntetési tételeinek egyik lefokozásánál sem a 20. §-beli correctionalisatio tana alkalmazást, mert ez csak a befejezett büntettek alkalmazandó. Ugy tekintetvén az elkövetett büntett a büntetés kisebb nemének kiszabása folytán, mintha azon büntett elkövetésekor is már, tehát a priori vétség volt volna.

A kísérletnél ellenben nincs büntett, sem vétség tényálladéka elkövetve, ezért — büntett nem lévén — nincs is mit correctionalisálni. Nincs mire azt mondani, hogy ezen befejezett büntett, befejezésekor is, a priori vétség volt — vétség sem lévén — és nem büntett.

Az Anyaggyűjtemény I. kötet 409. lapján világosan ki van mondva, hogy nemcsak a büntett, hanem annak a kísérlete is büntetendő. Azaz, a büntett kísérlete kifejezés használatát rendeli a törvényhozási indokolás helyesnek. A büntett és vétség kísérletét rendeli a törvény büntetendőnek. És az indokolás további folyamában is mindenütt a büntett kísérlete, helyes kifejezés használatik.

Kizárja a kísérlet büntette kifejezés helyességét a fogalmak meghatározása is. A büntett és vétség ugyanis véghezvitellel befejezett, a kísérlet véghezvitellel megkezdett, de be nem fejezett, abban hagyott, vagy megakadályozott, vagy nem sikerült cselekmény. A kísérlet büntette tehát ezen két ellentétes fogalom összeolvasztása lenne: befejezetlen befejezés, sikertelen siker.

Ugy kell feltenni a kérdést is: Mely büntetendő cselekmény kísérlete forog fen? És nem megfordítva. Az Anyaggyűjtemény I. k. 419. lapja szerint is azt kell kitudni: Mely büntett vagy vétség vétessék alapul, a kísérlet megbüntetésénél?

A kísérlet se nem büntett tehát, se nem vétség, hanem ezektől különálló genus vagy species, a melynek a megbüntetése végett szükséges csak valamely büntetettre vagy vétségre a törvényben meghatározott büntetést kiindulási pontul, alapul venni.

Végre azért sem helyeselhető a kísérlet büntette kifejezés, mert akkor ennek a büntettnak a kísérletét is büntetni kellene. Azaz a kísérletnek a kísérletét. A büntető jogtudomány terminológiája szerint a kísérlet kísérlete előkészületnek nevezhető. Ez pedig sohasem büntethető. Kivéve azon eseteket, a melyekben a törvény nemcsak a kísérletet, hanem már az előkészületet is befejezett büntett tényálladékat képező cselekménynek jelenti ki. Mint például törvénykönyvünk teszi a felségsértés és hűtlenség eseteiben.

Nem lehet tehát azt mondani a minden perczben fejlődő büntetőjogi fogalmakkal szemben, hogy a Curia állandó gyakorlata a *kísérlet büntette* téves kifejezést fogadta volna el helyesnek.

Kunfalvy István,
nyiregyházai kir. tszéki bír.

Különfélék.

— Az ár ellen. A társadalom ismét emberáldozattal kedveskedett a «lovagiasság» oltárán. Valahányszor egy ily áldozat martalékul odadobatik, feljajdul a társadalom lelkiismerete, felháborodással követelve a véráldozat eltörlesztését s a hamis bálványok elpusztítását. De a lelkiismeret háborgása nem szokott sokáig tartani. Az áldozat fényes temetésben részesül, és pár nap múlva a társadalom felfogása ismét odafordul régi bálványaihoz.

Most talán nem lesz így.

Talán nem alszik el az a mozgalom, melyet egy fiatal lapban egy fiatal publicista kiváló agitatorius erejű cikkeivel megindított, s melynek folyamánya volt az is, hogy a főváros polgári körei hadat üzentek a párbajnak, elhatározva, hogy a kormányhoz és az országgyűléshez ily irányú feliratokat fognak intézni.

A polgárság testületi képviselőit ezen actióra mi igen hivatottnak ismerjük el.

De egy társadalmi elemet nem szabad ez actióban figyelmen kívül hagyni: az u. n. lateinereket.

A hivatalnok, bíró, ügyész, ügyvéd, középhelyet foglal el a polgárság és a gentry között, és becsület tekintetében meg kell felelnie úgy az egyik, mint a másik társadalmi osztály felfogásának és követelményeinek. Másrészt ők vannak a törvények kezelésére hivatva és nem ritkán oly tartahatatlanságokba sodortatnak, hogy ma ugyanazon büntető sanctiót kénytelenek megsérteni, a melyet tegnap más ellen alkalmaztak, és holnap ismét alkalmazni fognak.

Ezek bevonása az actióba oly nyereség volna, a mely az irányadó köröket is megnyerné a mozgalomnak, sőt talán a csatát is eldöntené.

— **Parlamenti munkaprogramm.** Négy havi szünetelés után a törvényhozás újból megkezdte működését; azonban a jogügyi törvényhozásnak, úgy látszik, még ennél is nagyobb szünete leszen. Erre mutat az a körülmény, hogy eddig szó sem volt arról, miszerint a mostani újabb intervallum alatt, a míg a pénzügyi bizottság elkészül a budget tárgyalásával, egyidejűleg a jogügyi bizottság is folytatná működését. Két igen fontos törvényjavaslat fekszik a bizottság előtt: t. i. az örökösödési eljárásról és a Btk. módosításáról szóló javaslatok. Fontos és sürgős igazságügyi érdek, hogy ezen javaslatok mielőbb törvénybe iktattassanak; ehhez pedig első lépés a bizottsági tárgyalás, mely megtörténhetnék párhuzamosan a pénzügyi bizottság tárgyalásaival.

— **Tőzsdei judikatura.** A következő elvi jelentőségű határozatokat közöljük a Tőzsdei Értesítő nyomán:

1. Az a kérdés, vajon a felek közt fenállott társas viszony a törvényben meghatározott kereskedelmi társaságok melyikének fogalma alá vonható, oly érdemi kérdést képez, melynek taglalására a kir. tábla nem bocsátkozhatik. (Budapesti kir. tábla 1893. jul. 6. 1896. sz. a.)

2. A felek kérelmén túlterjeszkedést nem képez az, hogy a bíróság ítéletében a fennforgó peres kérdés bizonyos részeit érintetlenül hagyta. — Nem támadható meg felfolyamodással a tőzsdebíró ítélete azon az alapon, mert a felek közt az egyezség a periratok kicserélése után meg nem kísértetett, sem abból az okból, hogy az ítélet részben végre nem hajtható. (Kir. tábla 1893. máj. 24. 1920. sz. a.)

3. Az építési vállalkozó kereskedőnek tekintendő. Az a körülmény, hogy az építési vállalkozó által felperestől szerzett kőfaragó-munkák beépítési célra szereztettek be, az ügyletet ingatlan tekintetében kötött ügyletté nem minősíti, és így a kereseti ügylet kereskedelmi minőségét meg nem változtatja. (Kir. tábla 1893. jul. 27. 3256. sz. a.)

4. Nem ütközik a tőzsdebíró eljárás szabályaiba, hogy a tőzsdebíró a kir. törvényszék előtt már jegyzőkönyvileg érdemben is letárgyalt oly perben, melyre nézve a felsőbíró a tőzsdebíró illetékességét állapította meg, a kir. törvényszék előtt felvett tárgyalási jegyzőkönyvbe iktatott perbeszédek alapján hozta meg ítéletét. (Kir. tábla 1893. febr. 16. 601. sz. a.)

5. Az a körülmény, hogy tőzsdei ügynököknek a tőzsde-

ügynöki szabályzat értelmében saját nevében ügyletek kötése tiltva van, a megkötött ügyletre és annak minőségére befolyást egyáltalában nem gyakorolhat. (Kir. tábla 1893. máj. 10. 1919. sz. a.)

6. Az ügyletek szinlegességére alapított kifogás a per érdemére tartozik. (Kir. tábla 1893. augusztus hó 16. 3515. sz. a.)

7. Az áru- és értéktőzsde választott bírósága a bizonyítékok mérlegelésénél és azok alkalmazásánál nincs kötve a perrendtartás szabályaihoz. — Az a körülmény, hogy a bizonyító fél által kínált s az ellenfél által elfogadott főeskü a bizonyító félnek ítéltetik meg, a bizonyító fél kérelmén való tulterjeszkedést, és így az 1881: LIX. tcz. 94. §-nak g) pontja alá vonható alaki sérelmet nem képez. (Kir. tábla 1893. aug. 16. 3451. sz. a.)

8. A tőzsdebírószág azon végzése ellen, melylyel illetékességét az alperes által leteendő főeskütől feltételezetten állapította meg, alperes csak az ítélet meghozatala után élhet felfolyamodással. (Kir. tábla 1893. aug. 16. 3541. sz. a.)

9. Ha az okmány kiállítója azt vitatja, hogy ezen okmánynak a tőzsdebírószág illetékességének kikötésére vonatkozó része már akkor ki volt törölve, midőn ez okmány az abból jogosított félnek átadatott, az ellenkezőt az okmány birtokosa köteles igazolni. Az a körülmény, hogy alperes a felperesnek megítélt főeskü letételéhez megidézve nem lett, a letett eskü érvényességére befolyással nem bír. (Kir. tábla 1893. aug. 1. 7854. sz. a.)

— A szegedi ügyvédi kamara egy concret eset alkalmából kimondotta, hogy a felfüggesztés megszüntetése nem függ a felmentő ítélet jogerőre emelkedésétől. Az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztett ügyvéd ugyanis a terhére rótt sikkasztás büntetésének vádja alól felmentetett. A fegyelmi bíróság erre a felfüggesztés megszüntetését mondotta ki. Az indokolásból kiemeltük a következőket:

Az 1871. évi VIII. tcz. 95. §-ának azon intézkedése, mely szerint a bírósági hivatalnokok ellen elrendelt felfüggesztés csak akkor szűnik meg, ha a vádlott a büntető-törvényszék jogérvényes ítélete által büntetlennek nyilvánított, az ügyvédekre nem alkalmazható, mert az ügyvéd és bíró állása és viszonya lényegesen különböznek egymástól. Ugyanis a míg a hivatalától felfüggesztett bíró a felfüggesztés tartama alatt is huzza fizetését, vagy annak egy részét és a míg a felfüggesztett bíró, ha állásába visszahelyezik, anyagi tekintetben sérelmet nem szenved és ismét azon helyzetbe jut, a melyben előbb volt, addig a felfüggesztett ügyvédnek anyagi existenciája van veszélyeztetve s a felfüggesztés által helyrehozhatlan kárt szenved.

Maga ezen egy körülmény indokoltá teszi a fegyelmi bíróságnak ama felfogását, a mely szerint az ügyvéd ellen elrendelt felfüggesztés a felmentő ítélet jogerőre emelkedésének bevétele nélkül megszüntetendő. A törvény maga is kellőképp számol azon körülménnyel, a mely a felfüggesztett bíró és ügyvéd helyzete közt van, mert míg az 1871: VIII. tcz. 62. §-ának a) pontja értelmében a fegyelmi bíróság felfüggeszti a vádlott bírót, ha ellene a büntető bíróság által bünvizsgálat rendeltetik el, addig az ügyvéd csak akkor függeszthető fel, ha a büntető-bíróság vádhatározata jogerőre emelkedett. Figyelemmel ezen lényeges eltérésre, abból a körülményből, hogy a bírósági hivatalnoknál a felfüggesztés megszüntetése kifejezetten a felmentő ítélet jogerőre emelkedésétől tétetik függővé és az 1887: XXVIII. tcz. ezen intézkedést nem tartalmazza, azon következtetést kell levonni, hogy a felmentő ítélet jogerőre emelkedése nem feltétele a felfüggesztés megszüntetésének.

— A nagyváradi jogakadémián a f. félévben a következő special-collegiumok tartatnak:

Római perjog. Dr. Bozóky Alajos. — Gaius olvasása. Ugyanaz. — Ethika. Dr. Nemes Imre. — Jogbölcselet története. Dr. Hoványi Gyula. — A XIX. század története. Dr. Nagy Ernő. — Bevezetés a statistikába. Dr. Szolcsányi Hugó. — Az 1890. évi népszámlálás eredményének rendszeres ismertetése. Ugyanaz. — A szegény-ügy igazgatása. Ugyanaz. — Közegészségtan. Dr. Hoványi Ferencz.

— A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya f. hó 30-án ülést tart.

Nemzetközi Szemle.

— Az államtudományok köréből. A rendszeres művekben virágznak épen nem mondható politikai irodalom legujabban két értékes művel gazdagodott. Egyik a nagyhirű közgazdasági írónak, Roschernek műve: *Politik, geschichtliche Natur-*

lehre der Monarchie, Aristokratie und Demokratie (Stuttgart. 1892.); a másik Funk-Brentanoé, a párisi politikai iskola tanáráé: *La Politique, principes, critiques, reformes* (Paris. 1893.). Roscher főképp elméleti alapon, Funk-Brentano inkább a gyakorlati életből kiindulva tárgyalja kérdéseit.

Legközelebb teljesen megjelent Dupriez löweni egyetemi tanárnak, a párisi akadémia által az Odilon-Barrot díjjal (3000 franc) jutalmazott két kötetes nagy műve: *Les ministres dabs les principaux pays d'Europe et d'Amerique* (Paris. J. Rothschild, 1892—93). Az I. kötet az alkotmányos monarchiákról szól, Anglia, Belgium, Olaszország, Poroszország, és a német birodalom kormányzatát tárgyalva; a II. kötet az Egyesült-Államok, a francia és a schweizi köztársaságok kormányzati szervezetét ismerteti. Az akadémia bíráló bizottságának jelentése nagy elismeréssel szól e műről és méltán, mert nehéz feladatát sok ügyességgel oldotta meg; egyes fejezetei pedig egész virtuositással vannak megírva. Kétségkívül állandó sikerre számíthat.

Lilleben, a jogi facultas oldalán szervezett új államtudományi kar f. é. november hó 3-án kezd meg működését. A beküldött program szerint, két évi tanfolyamban a következő tárgyakat tanítja: I. évfolyam: Természetjog, magánjogi tanulmányok összehasonlító alapon, közgazdaságtan, jogtörténet, közjog, közigazgatási jog, sajtóügyi igazgatás, ujabkori történet. II. évfolyam: Egyházjog, vallásügyi törvényhozás, nemzetközi jog, semlegesség a nemzetközi jogban, pénzügyjog összehasonlító alapon, iparügyi törvényhozás összehasonlító alapon, válogatott kérdések a magánjog köréből. Ezeket kívül hetenként seminariumokat és gyakorlati órákat tartanak, bevezetésül az önálló tudományos buvár-lattra és az előadottak teljesebb elajátíthatására. — Évi tandíj 120 franc, könyvtárdíjjal 130 franc.

n. e.

Büntetőjog.

— A visszaesők relegatiója Franciaországban. Az 1885. május 27-iki francia törvény, melyet e lapok már többször ismertettek, igen szigorú szabályokat instituált a visszaesés meggátolása végett. A törvény értelmében mindazok, a kik tíz évi időtartamon belül, két a törvényben megállapított nagyobb vagy négy kisebb bűncselekvényt követnek el, ítéletileg relegálhatók, azaz életfogytiglan valamely gyarmatba utaltatnak és ott munkakényszer alatt állnak. Ezen intézmény igazgatásának élén egy bizottság áll, a mely nemrég terjesztette be jelentését a törvénynek 1891. végéig kimutatható eredményéről. Ezen idő alatt összesen 8534 egyén ítéltetett el relegációra, mely számból az 1891. évre 965 esik. A 965 között 441 van, a ki nyolczszor vagy többször lett már korábban elítélve, és vannak köztük olyanok is, a kik harminczszor vagy negyvenszer, sőt egy olyan is, a ki ötvenszer lett elítélve. A relegációra ítélteknek körülbelül egy tized-része nő. Az elítéltek kora tekintetében érdekes, hogy körülbelül egy tizedrészük nem haladta meg a 25 évet. Az elítélteknek körülbelül háromnegyedrésze nőtlen volt. A relegáltak ugyanazon gyarmatokban tartózkodnak, mint az örökös kényszmunkára ítélt fegyenczek, csak hogy ezeknél enyhébb szabályzat alatt állanak. A tapasztalatok azonban, a melyeket a relegáltak és a kényszmunkára elítélt fegyenczek munkaképe és munkaképessége tekintetében tettek, nem látszanak a relegáltak előnyére válni. A fegyenczek egész általánosságban munkabíróbbaknak mutatkoztak és nagyobb kedvvel is dolgoznak, mint a relegáltak. E tapasztalatot tette Paul Mimande, ki a kérdést a hely színén tanulmányozta, a ki a bűnösök e két csoportjának összehasonlításából azon eredményre jut, hogy a fegyencz energikus, a relegált ellenben akarattal nélküli és tunya. A fegyencz, mondja ő, nagy bűnös, a ki szenvedélyei hatása alatt valamely nagy bűncselekményt követett el, a mely miatt életfogytiglan kényszmunkára ítélték. Ez azonban nem csökkenti az energiáját és munkaképességét. Mig ellenben a relegált, a ki nem egy nagy bűncselekmény miatt, hanem kisebb bűncselekményekbe való gyakori visszaesés miatt, ítéltetik el, többnyire foglalkozás-szerű csavargó, a kinek egyéb célja nincs, mint a dolgozás alól menekülni. Ezért általános a tapasztalat, hogy mind az igazgató hatóságok, mind a magánemberek szívesebben használják fel munkára a veszedelmes fegyenczet, mint a kevésbé bűnös relegáltat.

R. Zs.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdaja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az ár ellen. z. h. — Determinismus a büntetőjogban. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Kivételes sajtó-bíró. K. NAGY SÁNDOR nagyváradi kir. törvényszéki bírótól. — A részvénytársasági igazgatóság tagja, mint a társaság alkalmazottja. Dr. FLEISCHMANN SÁNDOR budapesti ügyvédtől. — A biztosítási szerződésből származó igények elévülésének kérdéséhez. Dr. BERGER MIKSA budapesti ügyvédtől. — Különlék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok.

Az ár ellen.

A párbajellenes mozgalom mind szélesebb rétegekben terjed. Már a törvényhatóságok is foglalkozni kezdenek e kérdéssel s ez biztatásul szolgál arra nézve, hogy a mozgalom nem fog minden positiv hatás nélkül maradni.

A párbaj barátai most hallgatnak.

Kikből áll ezen mindenesetre tekintélyes társadalmi csoport?

Azok köréből, a kik sem vinni, sem lőni nem tudnak, ugyancsak kevés tartozik közéjük. A párbajt csakis azok közül némelyek akarják fentartani, a kik mint jó vivók e tulajdonságuknál fogva a társadalomban előnyösebb positiót foglalnak el a többiek felett.

Felmerült az a kérdés, hogy a párbaj büntetése ne custodia honesta legyen, hanem közönséges fogház.

Mig ez eszme megvalósul, addig, azt hiszszük, nagyon sok víz folyik le a Dunán.

Nekünk a közel jövőre is kell gondoskodni a párbaj büntetésének szigorítása iránt.

Ennek pedig két utja van. A bíróság szabjon ki hosszabb tartamu büntetéseket s az államfogházbüntetés végrehajtása intenzívebbé tétessék.

Akárhányszor találkozunk most is a bíróságok ítéleteinek indokolásában azon *enyhítő körülménnyel*, hogy a társadalmi kényszer vitte rá az elítélteket a párbajra. Ámde igen helyesen mondta ki a Curia, hogy a társadalmi kényszer nem vehető enyhítő körülmény számba, mert ez a momentum már a büntetési tételnek és a büntetési nemnek meghatározásánál a törvényhozó által figyelemre lett méltatva és főleg épen azért büntetetik a párviadal aránylag oly enyhe büntetéssel, és e mellett államfogházzal, mert a társadalom felfogása e bűncselekményt félig-meddig sanctionálja.

Az államfogház szigorítása az államfogoly uraknak csak imént előfordult renitens magaviselete után sok indokolásra nem szorul.

Eddig — különösen ha jószivű, engedékenyebb igazgató állott az intézet élén — oly sok kiváltságot élveztek a t. benlakók, hogy az államfogházban folyó vig életet nem egy világfi irigyelte.

A törvény korlátain belül megszorítandó volna a látogatások fogadása, valamint a látogatások időtartama.

A játék minden neme súlyos fegyelmi büntett és terhe alatt eltiltandó.

Szeszes italok élvezete a legminimálisabb mérvre redukálendő. Hangos szórakozás, mint dalolás, fegyelmi vétséget képezzen.

A szomorú államfogház-büntetés nem lesz olyan hivatogató, mint az eddigi vig életü internátus.

Nem méltatják bíróságaink a büntetés kimérésénél azokat a körülményeket sem kellő figyelemre, hogy ki volt a párbaj okozója? Ki kezdte a sértegetést és kinek makacskodása miatt hiúsult meg a kibékülés?

Pedig ezek a momentumok is igen fontosak.

Nem igazságos azt, a ki kész lett volna a «lovagias ügyet» békés uton elintézni, ugyanoly mértékkel büntetni, mint azt, a ki a párviadalt forcírozta.

Nagyobb gondossággal mérlegelendő a segédek büntet-hetősége is.

A törvény nem azért állítja fel a segédek mentességét, hogy ezen határozmányt könnyű szerrel, formalistikus békítési kísérlet ürügye alatt kijátszani lehessen.

A párviadal előtt tett szokásos békítési kísérlet nem menti a segédek a büntetés alól. Csak olyan segédekre szabad a törvény ezen intézkedését kiterjeszteni, a kik a párbaj előtt, a tárgyalások folyama alatt valósággal komoly békítési kísérleteket tettek. Mikor már a felek a párviadal megkezdésére felállanak, köztudomás szerint nem szokás kibékülni s így az ilyenkor elhadart formula semminemű befolyással nincs a cselekmény befejezésére.

A párviadal büntetésének kérdésénél fel kell említenünk a *visszaesést* is. Ugyan törvényünk a párviadalnál nem szabályozza a visszaesést mint minősítő körülményt, azonban a bíró a büntetés kiszabásánál figyelembe veheti ezt a tényezőt is, mert a párviadal cselekményének többszöri ismétlése fontos támpontul szolgál arra nézve, hogy a vádlott kötekedő természetű egyén, a ki visszaél természeti erejével és ügyességével.

A Btk. novellájában a párbajba való visszaesés külön lenne felemlítendő.

Sok szó esett az utóbbi időben a sajtó magatartásáról is. Feltétlenül helyeseljük, hogy az u. n. párbajnyilatkozatok ne közöltessenek.

De nem járulhatunk ahhoz az indítványhoz, hogy a párbajokról a lapok egyáltalán ne vegyenek tudomást.

A nyilvánosságra mint ellenőrző közegre a társadalomnak nagy szüksége van és ha a lapok párbaj-híreket nem közölnének, akkor minden ellenőrzéstől mentesen történhetne meg sok párviadal, suttyomban s a büntető igazságszolgáltatás alól a tettesek menekülnének.

Igenis közöltessenek a párviadatok ezentul is, de oly formában, mely az illetőknek megbélyegzésére, ne dicsőségre szolgáljon.

Milyen szerepe van a *becsületnek* a párbajoknál? Párbajnak tekinthető-e minden olyan fegyveres küzdelem, a mely az előre megszabott feltételek mellett vivatik? Avagy talán valami becsületbeli momentum is kívántatik? A törvény nem intézkedik és eddigi gyakorlatunk szerint az is párviadalnak tekintetett, ha valaki hónapokon át gyakorolja, készíti magát előre a vívásban és czéllövésben csak azért, hogy egy a vívásban gyakorlatlan egyént, kinek hozzája semmi köze, a ki őt becsületében nem sértette, insultáljon, párbajra kényszerítsen és testileg tönkre nyomorítson vagy épen megöljön. Ez is *becsületbeli* lovagias ügy? Ez is párviadal? z. h.

Determinizmus a büntetőjogban.¹

II.

Mult alkalommal azon következtetésre jutottam, hogy a büntetőjogi determinizmus tartalma és határai az eddiginél részletesebben volnának megvizsgálandók.

De tovább megyek. Még ha ez meg is történik, akkor sem fog a büntetőjog terén e fogalom azon alapvető hivatással birni, melyet annak az anthropologia és a sociologia művelői tulajdonítani hajlandók.

A büntetőjog a rendet akarja fentartani. Jól-rosszul az erre vezető módokat keresi. Főszköze eddig a repressio. De a kiszabott büntetés, mely a megtorlás eszméjéből veszi alaki jogosultságát, nem csupán a megtorlási célzatot tartja szem előtt, hanem egyszersmind a célszerűségi elemeket is.

A büntetést ugyanis nem szabad csak egy oldalról szemügyre venni. Más jellegű a az, mint más és más szempontot tartunk irányadónak.

A következő három tétel volna e tekintetben formulázható.

Az *állam* parancsa így hangzik a polgárokhoz: «Egymás jogait és javait tiszteletben tartjátok; a ki ez ellen vét, sokkal nagyobb malum-mal áll szemben, mint a mily bonum-ot szerzett magának a másik egyén rovására.» A büntetés tehát fenyegetés, eshetőleg megfenyítés, egyszersmind célzatos kiérőszakolása annak, hogy a polgárok egymást ne bolygassák.

A *közjog* szempontjából ellenben a tétel így volna felállítható: A mint az állampolgárnak megvan szabva a maga jogköre, úgy az államhatalomnak is. Mig a polgár a maga jogkörében marad, az államhatalomnak nem szabad mozdulnia. De a polgár tudja, hogy mihelyt ő a maga jogkörén tulmegy, az államhatalom megmozdul és őt — a polgárt — bizonyos mérvig megfosztja szabad akarat-elhatározásától; lezárja vagy vagyoni teljesítmény nyújtására szorítja. A büntetőjogi szabvány, erről az oldalról tekintve, nem egyéb, mint kölcsönös egyensúlyban tartás.

A *biró* szempontjából pedig így hangzik a tétel: A bírót az mondja az elítéltnak, «te azért kapod a büntetést, a miért a bűncselekvény elkövetésénél engedted a külső körülményeket akarated felett uralkodni, a miért nem állottál ellent, mikor — az én meggyőződésem szerint — tudtál volna ellentállani; a másik vádlott csak azért nem kap büntetést, mivel a bíróság felismerte, hogy nem volt képes ellentállni.»

Ilyen sokféle hatalmi, közjogi, személyes szabadsági és lélektani tényezők egymással való compromissuma más tudományokban nem fordul elő.

És már az a nagy személyzeti organismus is, mely a büntetőjogot az államban kezeli, és mely organismusnak nem csak az a feladata, hogy az összeütközéseket constatálja és a törvényeket magyarázza, hanem egyszersmind az, hogy az összeütközéseket kevesbitse és a lehető minimumra leszállítsa: megkülönbözteti a büntetőjogot minden egyéb tudománytól.

A büntetőjog végvonalban egy nevelési rendszernek sanctionális betetőzése. A mit nem képesek elérni a vallás, az erkölcsstan, a jogérzet és a magánjogi kényszereszközök, azt többé-kevésbé kiérőszakolja a büntetőjog.

Ily sajátos körülmények közt természetes, hogy e tudomány nem tarthatja magát sem a determinizmushoz, sem az indeterminizmushoz. Felhasználja mindazon tényezőket és az emberben levő mindazon ösztönöket, melyek a rend fentartásának célzatára értékesíthetők. Felhasználja a szabad akarati elemet, hogy ez által az ember erkölcsi ellentállási képességét erősítse; de számba veszi a deterministikus elemet is, a viszonyok nyomasztóságát, az akaraterőnek bármikor fogva beállott elgyengültségét, a kényszerhelyzetet, s ebből következtetve egyrészt a concret esetben mérsékeli a repressio súlyát, másrészt olyképp rendezi be a büntetést, hogy annak végrehajtása lehetőleg az akaraterő fokozására szolgáljon.

¹ Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

Ép úgy, mint a természettudomány nem alapulhat nevelési elveken, s a mint a gyermek-nevelészet nem építhető fel deterministikus alapon: a büntetőjog tudománya sem alapítható első sorban természettudományi tételekre, hanem igenis az ember lehető legbehatóbb és mindenoldalu megismerésére és ennyiben philosophiára, és a széles értelemben vett nevelészetre.

A determinizmust már azért sem szabad alapul elfogadnia, mert a determinizmus elriasztja az embert a küzdelemtől, az erő kifejtéstől. A ki azt mondja az embernek: te gyenge vagy, nincs akaratszabadságod, az gyengíti őt; ellenben, a ki azt mondja neki: erős vagy, az erősíti. Természesen igaz az is, hogy az ember gyenge és az is, hogy erős; csak az a kérdés, elég erős-e. De az államnak oda kell törekednie, hogy szaporítsa azok számát, a kik birnak elég erővel, magukat a fenálló viszonyok keretéhez alkalmazni. Hiba volna a büntetőjoggal a fatalizmust és a quietizmust még jobban növelnünk, mint a mennyire viszonyaik nyomasztóságánál fogva az embereken ez a két érzület különben is tért foglal.²

Előáll azonban a kérdés: ha a büntetőjogban nem az a punctum divisionis, hogy indeterminizmus-e vagy determinizmus, mi tehát a döntő?

A büntetőjogban nincs *egy egységes* punctum divisionis. (És ezt annak tudatában mondom, hogy rendszertelenséggel, meg eklekticizmussal fognak vádolni). Elég lesz állításom mellett ismételve felhoznom, hogy a büntetőjog nem csak tudomány, de egyszersmind rendfentartási systema; ennél fogva a maga szabványait teljesen hozzá idomítani tartozik az emberekhez és a fenálló társadalmi állapotokhoz. S ebből következik az, hogy mivel az emberi természet, sőt minden egyes ember ellentétes elemekből van összealkotva, egyoldalú az a büntetőjog, a mely klasszifikál és sematizál, a mely bizonyos előzmények vagy tulajdonságok alapján — milyen pl. degeneratio, örökletesség, javíthatlanság, visszaesés, alkalmi elkövetés, szokásszerűség, koldulás, csavargás, fiatal kor — a priori osztályokba sorozza az embereket és nem az egyes egyénre, hanem csak az illető osztály praevaleáló jellegére nézve állapítja meg a teendőket.

Épen a legujabb iskola erélyesen küzd a dogmatizmusnak u. n. fogalmi kultusa ellen. De midőn ők felállítják osztályaikat, ugyanolyan tulzásokba és kultusokba esnek, mint a dogmatikusok. Azon különbséggel, hogy ezek nagyon is szétarabolják a fogalmakat és az abstractio utvesztőiben tévelyegnek, amazok pedig csak átlagok szerint hozzávezetőleg és nyersen alakítják meg osztályaikat és maga a megalkotott csoport csaknem úgy feltünteteti a különböző elemeket, mint azon tömeg, a melyből kiemeltetett.

Mindkét eljárás, úgy a régieké, mint az ujaké, a rendszerépítés vagy inkább a rendszerkeresés tulzott uralmát mutatja és akadály a individualisációnak.

Hogy a dogmatizmus békóit lerázzuk és a determinizmus békóit magunkra vegyük, arra semmi indokunk nincs. Vissza kell adni a büntetőjogot önmagának. Reá kell bízni, hogy használja fel a determinizmusból azt, a mi benne a büntetőjog szempontjából is igazság. Ki kell küszöbölni a determinizmusból mindent, a mi csak hypothesis, s a mi a hívek saját beismerése szerint is kódos, és meg kell tartani belőle, a mi felismerhetőleg és bebizonyíthatólag is megáll.

Most a természettudomány a maga áradatával jórészt elborította a büntetőjog területét. Ha sikerül az áradatot visszavezetni saját medrébe, a területünkön maradó iszap a talaj termékenyítésére kétségtelenül nagyon jól lesz értékesíthető.

Legközelebb pár szót a kriminológiáról.

Dr. Fayer László.

² Dr. Reichard Zsigmond «Az anthropologikus büntetőjogról» című dolgozatában utalt arra, hogy Lombroso rendszere nem követeli meg feltétlenül a determinizmus alapul vételét. (Jogászegylet 72. füzet.) Ugy látszik, ugyanezt vallja Heil Fausztin is. (Jogászegylet 21. füzet.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Kivételes sajtóbíróság.

Gyorsabb rendezést kívánó ügyünk alig van, mint a *sajtó-ügy*.

Lázás izgalmak között alkottatott meg az 1848: XVIII. tcz., vagyis a *sajtótörvény*. Már ez a 17. §-ában megmondja, hogy az esküdszék felállításával a miniszterium bizatik meg.

E törvényen meglátszik a higgadság hiánya. Egy elvet akart diadalra juttatni s ennyiben célt ért. De másként össze van benne zavarva az anyagiság az alakisággal. Felváltva, sőt ugyanazon szakaszban intézkedik az egyikről úgy, mint a másikról, azonban hiányosan.

Megjelent aztán egy csomó rendelet, különösen az alaki hiányok pótlására. Később alkottattak fontos törvények, melyek a sajtó-ügygyel némi kapcsolatban állanak, de ezek nem nyulnak bele a rendezetlen, a kortól elmaradt sajtó-ügyi viszonyokba. Az 1871: XXXI. tcz. 10. §-a kimondja, hogy «az esküdszékről külön törvény rendelkezik». Az 1871. évi XXXII. tcz. 3. §-a szerint «a miniszter határozza meg a sajtóbíróságokat». Az 1880. évi XXXVII. törvénycikk 7. és 46. §-ai a sajtótörvény némely szakaszait hatályon kívül helyezik, mint a melyek a büntető-törvénykönyvvel ellentétben állanak. A kir. táblák szervezéséről szóló 1890. évi XXV. tcz. nem intézkedik a sajtó-ügyekről, habár az előzőleg kiadott s a kir. táblákat érintő rendeletek ezt kívánatossá tették volna.

Az 1848: XVIII. tcz. megalkotása óta már majdnem egy félszázad telt el, egy a viszonyokat átalakító s hihetlen gyorsasággal fejlesztő félszázad: s a sajtótörvény még maig is ugyanaz.

Ennek a sajtótörvénynek sok hiánya, sok elavult része van, melyet nem foltozni, hanem egészben más — a mai kornak és viszonyoknak megfelelő — törvénnyel kicserélni kellene. De ezuttal csupán egy visszásságra, vagy bizonytalanságra kívánok rámutatni: a sajtóbírósági *illetékesség kivételességére*.

Az 1848: XVIII. tcz. 23. §-a a sajtóbírósági illetékességről ennyit mond:

«Midőn a keresetet a *közvaddló* hivatalból indítja meg, az ugyanazon hatóság esküdt bírósága által ítéltetik el, melynek kebelében a *vádltott lakik*, vagy hol a mű megjelenvén, az aláírt *példány beadása* történt. Midőn pedig a kereset a *panaszló* fél folyamodására indittatik meg, a mely hatóságban a *panaszló fél lakik*, az ügy abban is elítéltet-hetik.»

Látható ebből, hogy a törvény nem intézkedik az olyan esetek felett, midőn a vádltott ismeretlen helyen, vagy külföldön tartózkodik, vagy pedig a nyomtatvány megjelenési helye nem tudható.

Ez a sajtótörvény — a közbejött események s az ország alkotmányának felfüggesztése miatt 19 éven át pihent s csak az 1867. febr. 25-én kelt s a képviselő és főrendiház által 1867. márcz. 12-én jóváhagyott rendelettel lépett életbe.

Az esküdszékek felállítását az 1867. máj. 17. 307. sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet szabályozta. E szerint csak 5 esküdszék állítottatott fel, t. i. Pesten, Debreczenben, Eperjesen, Kőszegen és Nagyszombatban, vagyis az akkori kir. táblák székhelyein.

Ez 307/867. sz. rendelet már gondol arra az esetre is, a mit a törvény elfelejtett. Nevezetesen az 5. §. második bekezdésében így rendelkezik:

«Ha a sajtóvétség oly nyomtatvány által követtetett el, a melyen sem a szerző, sem a kiadó, sem pedig a nyomdatulajdonos megnevezve nincs, valamint oly esetben is, midőn a vádltott fél *külföldön lakik*, vagy *tartózkodik*, vagy pedig

ennek rendes lak- és tartózkodási *helye nem tudatik*: bírói illetékességgel a *pesti esküdszék* s kir. tábla ruháztatik fel.»

Ez tehát a *pesti* esküdszéket kivételes sajtóbíróssággal ruházza fel.

A 307/867. sz. rendelethez 1867. évi jul. 25-én kiadott pótrendelet az illetékesség kérdésében csak a 307/867. sz. 15. §-át, illetőleg az 1848: XVIII. tcz. 23. §-ának azon homályosságát oszlatja el, hogy az illetékességet nem a nyomtatvány megjelenési helye s a vétséget elkövető egyén lakása határozza meg, hanem ez *vagylagosan* értendő, t. i. hogy *vagy* a megjelenés helye, *vagy* a vádltott lakása szerint tet-szés szerint választható az illetékes bíróság.

Az 1871. május 14. 1498. sz. a. kiadott igazságügymini-szteri rendelet 3. §. második bekezdése így hangzik:

«Ha a nyomtatványon sem a szerző, sem a kiadó, sem pedig a nyomdatulajdonos megnevezve nincs: a *marosvásár-helyi* sajtóbíróság illetékességét a *terjesztés helye* is megállapítja; — ha pedig *ily esetben* az 1867. május 17-ki rendelet 5. §-a szerint a *pesti* sajtóbíróság is illetékes lenne, azon bíróság, melynél a *vizsgálat elébb* kéretett, lesz illetékes.»

Tehát már van eddig 2 kivételes sajtóbíróság: t. i. a *pesti* és *marosvásárhelyi*.

Az 1871: XXXII. tcz. 3. §-a felhatalmazza az igazság-ügyminisztert, hogy a *sajtóbíróságok* székhelyeit meghatározza. Ezen felhatalmazás alapján az Igazságügyminister 1871. évi julius 10. 1976. sz. a. kiadott rendeletének 5. §-a így szól:

«Az esküdszékek rendezéséről szóló törvény megalko-tásáig a sajtó útján elkövetett oly büntetendő cselekmények felett, a melyek esküdszékek eleibe utalvák, a következő törvényszékek ruháztatnak fel sajtóbíróssággal: a pesti, pécsi, szombathelyi, pozsonyi, aradi, debreczeni, kassai, kolozsvári, szebeni és marosvásárhelyi.

Ez a rendelet elfelejtett intézkedni a *kivételes* sajtóbíró-ságokról.

A Bünv. Elj. Szab. 11. §-a a sajtó-ügyekre változatlanul fentartja az 1871: XXXII. tcz. 3. §-a alapján sajtó-ügyi bírósággal felruházott törvényszékek illetékességét.

Az 1880: XXXVII. tcz. 7. és 46. §-ai a sajtótörvény némely szakaszait hatályon kívül helyezik, de az illetékeséget nem érintik.

Az 1890: XXV. tcz. a kir. ítélőtáblák számát tizenegy-ben állapította meg, a következő székhelyekkel: Budapest, Debreczen, Győr, Kassa, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagy-vár, Pécs, Pozsony, Szeged és Temesvár. Azonban itt sincs említés téve a sajtóbíróságokról s a *kivételes sajtóbíróságokról*.

Ezek szerint, ha végig olvassuk a sajtótörvényt, vagy az ezzel összefüggésben álló törvényeket, valamint a sajtó-ügyben kiadott, vagy ezzel kapcsolatos rendeleteket: úgy találjuk, hogy semminemű törvényes intézkedés nem történt, mely a *pesti* és *marosvásárhelyi* kir. törvényszékek *kivételes sajtóbíróságát* megszüntette volna.

Mikor két kir. tábla volt az egész országban, akkor meg-magyarázható volt a két kir. tábla székhelyén levő bíróság-nak *kivételes sajtóbírósági* joga. De most, midőn tizenegy kir. tábla van, miként indokolható a *kivételeség*?

Nehezíti ennek megértését az a körülmény, hogy az 1871. évi május 14-én 1498. sz. a. kiadott igazságügymini-szteri rendelet a kivételes sajtóbírósnak csak egy részét ruházta a marosvásárhelyi törvényszékre, t. i. csak mikor a nyomtatvány szerzője, kiadója, vagy a nyomdája nem tud-ható, a *terjesztés helye* által vált az illetékessé, míg a külföldön, vagy ismeretlen helyen lakók, vagy tartózkodók illetékes bíróságáról nem szól s így e tekintetben a *pesti* sajtóbíróság illetékességét nem érinti.

Az elmondottak alapján tehát azt kell állitanunk, hogy a «*külföldön lakók, vagy tartózkodók, vagy pedig ismeretlen helyen levők*» elleni *sajtóvétségekre* a *budapesti kir. törvényszék*, mint sajtóbíróság illetékes.

De mit mondjunk az olyan esetekre, midőn a sajtóvétség «oly nyomtatvány által követtetik el, a melyen sem a szerző, sem a kiadó, sem a nyomdatulajdonos megnevezve nincs», melyekre eddig a pesti kir. tábla területére a *budapesti*, a marosvásárhelyi kir. tábla területére a *marosvásárhelyi sajtó-bíró*ság volt illetékes?

Intézkedést nem találunk. Azonban, ha meggondoljuk, hogy az előbbi rendeletek az ilyen kivételes bírói hatáskört a kir. táblák székhelyén levő kir. törvényszékek sajtóbíró-ságához utalta, mintegy nagyobb erkölcsi súlyt tulajdonítva ezeknek: még sem lesz nehéz arra a következtetésre jutni, hogy most már a kir. táblák szétszétásával ezen jog is megszűnt és a kir. táblák székhelyén levő sajtóbíró-ságokra ugyanazon jogok hárultak át, melyek eddig a két kir. tábla székhelyén levő sajtóbíró-ságokat illették.

Vagyis szerény nézetem szerint jelenleg csupán egyetlen *egy kivételes sajtóbíró-ság van*: a *budapesti* s ennek kivételes hatásköre is csak abban áll, hogy «*oly esetben, midőn a vádlott fél külföldön lakik vagy tartózkodik, vagy pedig ennek rendes lak- és tartózkodási helye nem tudatik*»: a budapesti sajtóbíró-ság jár el, *minden más esetre a sajtóbíró-ságok egyenlő jogokkal bírnak*

Hiszem, hogy a sajtóügy nem sokára törvényileg rendeztetni fog: addig is azonban nagyon kíváncsot volna, hogy egy, a *kivételes sajtóbíró-ságot* meghatározó rendelet kibocsátása egyöntetűvé és biztossá tenné a sajtó-ügyi eljárás idevonatkozó részét.

K. Nagy Sándor,
n.-várad kir. tszéki bíró.

A részvénytársasági igazgatóság tagja, mint a társaság alkalmazottja.

A részvénytársaság igazgatóságának a társasághoz való viszonyához fűződő számos kérdések egyike közül sem keletkezett annyi vita, mint azon kérdés tekintetében, vajon az igazgatóság jogosítva van-e egyik tagját az üzletvezetéssel megbízni és neki ezért az igazgatóság tagjai részére az alapszabályokban biztosított járulékon felül, még külön díjazást biztosítani.

A kérdés veleje jogi szempontból abban összefügg, hogy tekintve a kereskedelmi törvény 182. §-át, melynek értelmében a részvénytársaság ügyeit az igazgatóság vezeti és hogy így az igazgatóság minden tagja, már mint ilyen, köteles a részvénytársaság ügyeinek intézésére közreműködni, a mennyiben az alapszabályok nem határoznak egyes igazgatósági tagok részére külön díjazást, az igazgatóság jogosítva van-e, bár a közgyűlés jóváhagyásától föltételezetten is, egyes igazgatósági tagoknak is, mint a társaság alkalmazottjainak, szolgálataikért külön díjazást adni és hogy ezen külön díjazás a társaságot terheli-e, mint üzleti kiadás, vagy pedig az igazgatóság számára biztosított járandóságokból fedezendő-e.

Másik oldala a kérdésnek, hogy az igazgatósági tagság, mely a társasághoz való viszonyban a főnök szerepére van hivatva, összeegyeztethető-e az alkalmazotti minőséggel.

Különös törvényes tilalom arra nézve, hogy az igazgatóság tagja egyszersmind a társaság hivatalnokja legyen, nem létezik; nem létezik annyiban, hogy a törvény egyenesen nem tiltja és a kereskedelmi gyakorlat, és pedig úgy a hazai, mint a külföldi, elfogadta és rendszeren alkalmazza, a mennyiben a legtöbb részvénytársaság igazgatóságának egy vagy több tagja a többiekénél sokkal tágabb hatáskörrel bír, a melynek ellátásáért külön díjazásban részesül, elfogadta tehát a gyakorlat az igazgatósági tagok funkciói kettéválasztásának lehetőségét.

Dr. Neumann Ármán kommentárjában (I. 566.) kifejezetten kiemeli ezen kettéválasztás lehetőségét és részünkről meg kell engednünk, hogy az igazgatóság tagjának alkalmazása, mint igazgatósági tag egyrészt, és másrészt, mint a tár-

saság alkalmazottja, csakis a részvénytársaságok érdekében fekszik; mert míg az ilyen igazgató igazgatósági tagságától csak a közgyűlés által mozdítható el, szolgálati minőségéből az igazgatóság részéről egyszerűen elbocsátható, a mennyiben ezt a társaság érdeke megkívánja, fenmaradván természetesen az illetőnek jogai, a szolgálati szerződésből kifolyólag.

A Reichsoberhandelsgericht (Fuchsberger az 56. §-hoz) ugyanezen értelemben döntött. «Unter gewissen Voraussetzungen können allerdings die Eigenschaften eines Vorstandes und eines Handlungsgehilfen neben einander bestehen und bei Aufhebung des Dienstverhältnisses in Betracht kommen z. b. wenn der Dienstvertrag erkennen lässt, dass man dabei nur die Anstellung als Handlungsgehilfe im Auge hatte und nur für diese Function ein Dienstgehalt gewähren wollte, die Eigenschaft als Vorstand aber nur nebenbei, bloß Vollmachtsweise und ohne besondere Vergütung übertragen werden sollte, oder wenn zwei verschiedene Dienstverträge abgeschlossen sind, oder in demselben Dienstvertrage das Gehalt für die Function besonders ausgeworfen ist. Im Zweifel jedoch ist ein einheitlicher Vertrag anzunehmen und die Vorstandseigenschaft als die massgebende, das Vertragsverhältniss beherrschende anzusehen (XIX. [18.] 58. [19.] 61.)».

Ide tartoznék még ugyanezen forum következő határozata is: «Ein von dem Verwaltungsrathe gefasster Beschluss betreffend einer in den Statuten nicht bestimmten Remuneration für Bemühungen des Vorsitzenden des Verwaltungsrathes (des Vorstandes) ist, wenn nichts besonderes entgegensteht, gültig» (Fuchsberger 227. §-hoz).

Bár ezen idézett döntvények a fentemlitett kettéválasztás jogosultsága mellett látszanak szólani, a kérdés lényegét még sem döntenek el, mert az előbbi esetben azon különös esetről van szó, a midőn az igazgatósági tagság inkább formális, címzetes jellegű, az utóbbi esetben pedig szintén nyitva marad azon döntő kérdés, hogy az igazgatósági tagnak adott külön remuneration kinek a terhére adatik.

Részemről az igazgatósági tag funkcióinak és hatáskörének kettéválasztását már logikai szempontból is lehetetlennek tartom: az igazgatóság kereskedelmi törvényünk 182., 186. és 188. §-ai értelmében kétségtelenül, mint főnök szerepel. Kizártnak tartom tehát, hogy valaki ugyanazon időben főnök és egyszersmind alkalmazott segéd legyen; lehetetlennek tartom már azért is, mert nem lehet meghuzni a határvonalat, hogy mikor szerepel az illető, mint igazgatósági tag és mikor mint alkalmazott, különös tekintettel arra, hogy az idézett törvényszakaszok kifejezetten az igazgatóságra bizzák az üzletvezetést és így fel kell tenni, hogy az eljáró igazgatósági tag ezen minőségben szerepel.

Az igazgatósági tag, a társasághoz való viszonyát tekintve, kizárólag bizonyos korlátozásoknak lehet az üzletvezetés tekintetében alávetve, de oly alárendeltségi viszony, mely az igazgatósági tagságot a (kereskedelmi) segéd szerepére szorítja, helyt nem foghat. Az igazgatósági tag mindig csak a főnökség hordozója lehet és a segéddel, mint főnök áll szemben. A két funkció egyesítése tehát ki van zárva.

A felvetett kérdésekre tehát nemmel felelek és e tekintetben a német részvénytársasági törvény egyik legillusztráltabb kommentátorára, Ring Victorra hivatkozhatom, a ki oda concludál (527. old.), hogy «Es ist auch unmöglich, dass die Eigenschaft als Vorstandsmitglied und als Handlungsgehilfe selbstständig neben einander bestehen kann».

Figyelemre méltó e tekintetben Dr. W. Auerbach (Das Actienwesen 142. old.) nyilatkozata is, melynek értelmében, az igazgatóság a társaságnak mandatariususa, de egyszersmind a szerződési viszony alapján neki szenteli gazdasági tevékenységét, miből az következik, hogy legalább a társasággal szemben, az igazgatóság (Gesammt-Direction) tevékenységeért, a részére az alapszabályokban biztosított járandóságok

által megkapta az ellenértéket, tehát a részvénytársaság, illetőleg az azt képviselő közgyűlés, és pedig előzetesen egybehívott közgyűlés határozata nélkül, illetőleg az alapszabályok vonatkozó szakaszainak módosítása nélkül valamely igazgatósági tagnak az alapszabályban meghatározott járandóságokon felüli díjazását az igazgatóság csak saját költségére teheti.

Ez már a kérdés jogi oldala. Az igazgatóság választása és ezzel kapcsolatban annak díjazásának módja a kereskedelmi törvény 157. §-ának 10. pontja értelmében mindenestre az alapszabályokban kell, hogy megállapítva legyen; az igazgatóság vagy egyes tagjai functióiban (melyek azt alapszabályszerűen meg nem illetik) és díjazásában életbeléptetni szándékolt minden változás csak akkor bír kötelező erővel, ha az alapszabályok előbb módosítottak; különben az igazgatóságnak ily értelmű határozata, mint nem az alapszabályokban gyökerező és mint az igazgatóság szervezésében nem törvényszabta módon előidéztet változás, a társaságot nem kötelezheti. *Dr. Fleischmann Sándor.*

A biztosítási szerződésből származó igények elévülésének kérdéséhez.¹

A kereskedelmi törvény 487. §-a szerint a biztosítási szerződésből eredő igények egy esztendő alatt évülnek el azon időponttól számítva, midőn azok érvényesíthetők lettek volna. Tapasztalatból ismeretes, hogy különösen a kárbiztosításnál a kár felvétele, a kártérítési igény mennyiségi fixirószása általában a biztosítási szerződésből folyó kötelezettségek lebonyolítása igen sokszor mily hosszadalmas procedurával szokott járni, mennyiféle előzetes és közbeni kérdések szoktak felmerülni, melyek néha oly természetűek, hogy azok végleges lebonyolítása előtt az igények egyáltalában nem érvényesíthetők, sokszor azonban olyanok, melyek az elévülés megkezdődését nem gátolják; úgy, hogy éppen ez okból igen gyakoriak azon összeütközések, melyek az érdekelt felek között a gyorsan eltelő egy évi elévülési idő alkalmazhatóságának kérdése tekintetében békés uton elintézkést nem nyernek.

Előmozdítja ezen collisiók lehetőségét a judikatura ingadozása, mely e téren még ma sem jutott oly egyöntetű megállapodásra, hogy határozatai egész biztossággal egy elvire vezethetnének vissza s így a vitás kérdések eldöntését meg nem könnyítik. És ennek első sorban az az oka, hogy még legfelsőbb bíróságunk is az elévülés kérdésének jogi és gyakorlati oldalát illetőleg hosszú időig oly téves nézeteket engedett felszínre jutni, hogy sokan magában a törvényben kezdték az okot keresni s így kitűnő szakembereink, Beck Hugo is «Tanulmányok a biztosítási jogból» című munkájának e tárgyra vonatkozó fejezetében az elévülésről szóló 487. §-nak módosítását, és interpretatív kibővítését tartja szükségesnek. Pedig a hiba nem a törvényben rejlik. A törvény ugyanis csak az elévülési idő tartamát és kezdetét állapítja meg, egyebekben azonban az elévülés félbeszakítására nézve rendelkezéseket nem tartalmaz, s különösen a váltójogi — szigorubb — szabályokat nem adoptálván, természetesen az általános magánjogi szabályok irányadók.

Ennek dacára sokszor képezte vita tárgyát az a kérdés, hogy lehet-e elvként felállítani, hogy az elévülés csak azon időponttól kezdődik, melyben a biztosító a biztosítottat igényeivel elutasította. Továbbá vita tárgyává tétetett sokszor, hogy a kártérítési igény rendezése körüli alkudozások s az igénynek elismerése mily kihatással vannak az elévülés folyására. Ezutóbbikérdés nagy horderejét legjobban illusztrálja a kir. Curianak egy határozata, mely szerint, ha a biztosító

a biztosított igényét elismerte, a kereskedelmi törvény 487. §-a szerinti elévülést többé egyáltalában nem érvényesítheti. (1890. okt. 21. 450. sz. a. Márkus D. gyűjteménye.) Ez esetben tehát a Curia a kártérítési igény elismerésében mintegy novatiót látott, mely az előbbi jogalapot megszünteti, úgy, hogy az alapul szolgáló biztosítási szerződésből eredő kifogások többé egyáltalában figyelembe sem jöhetnek.

Ezen felfogásától azonban a Curia csakhamar eltért s így maga helyesen kimondotta, hogy «ha a biztosító a tűzkárbiztosítási szerződésen alapuló kártérítési igény valóságát és terjedelmét elismerte, ezen elismerés a keresk. törvény 487. §-ában meghatározott egy évi elévülési határidő folyamát, ha az már kezdetét vette, félbeszakítja, de kétségtelen, hogy ugyanazon egy évi elévülési határidő az elismerés időpontjával újra kezdetét veszi. (1892. decz. 10. 1428. sz. a. Ü. L. IX. 53. sz. a.)

S végül a *jelen lapok mellékletén* közölt esetben (1893. márcz. 23. 342. sz. a.) a kir. Curia az alsóbb bíróságok egybehangzó ítéletét megváltoztatván, az utóbbi felfogást a legvégső folyományáig érvényesítette, a mennyiben az elévülés kifogásának még azon esetben is helyt adott, midőn a biztosító a biztosított igényét nemcsak valósága és terjedelme tekintetében feltétlenül elismerte, hanem már a fizetést is megkezdte, csak hogy a kártérítési összeg egy részét valamely később felmerült okból visszatartotta.

Ugy látszik tehát, hogy ma már a Curia megtalálta a helyes álláspontot s így remélni lehet, hogy a jövőben a törvény jelenlegi szövegének e rendelkezése mellett is helyes praxis fog meggyökerezhetni.

A Beck Hugo által javasolt módosítás arra céloz, hogy a törvénybe oly rendelkezést kellene felvenni, mely kétséget nem hagyna fen az iránt, hogy az elévülés kezdetének nem azon időpont tekintendő, melyben a biztosító a jogszultat igényeivel elutasította és hogy az elévülés folyása a felek közötti bármilyen tárgyalások által félbeszakítottak nem tartható. (Lásd id. m. 164., 165. l.)

Szerény nézetem szerint a törvény rendelkezéseinek ezen módosítása célszerű nem volna. Első részében azért nem, mert a gyakorlat számtalan esetet mutat fel, melyben az elévülés szükségképen éppen az elutasítástól számítandó, s utóbbi részében pedig azért nem, mert minden, ahhoz hasonló határozatlan kijelentés a törvény szövegét concis formájától fosztaná meg, a nélkül, hogy alkalmazásánál biztos utmutatásul szolgálna s ezért legalább is felesleges.

A helyes álláspont érvényesítésére maga a törvény teljesen elegendő és biztos alapot nyújt; csak hogy természetes, hogy a judikaturának a törvény alkalmazásánál a gyakorlati élet sokszor finom megfigyelést igénylő alakulataira s körülményeire kellene kiváló tekintettel lenni, mert a törvényben csak az általános elv lehet letéve, míg az egyes változatos esetekre specialis intézkedés el nem képzelhető.

A kereskedelmi törvény 487. §-a szerint az elévülés azon időponttól számítandó, a mikor a biztosítási szerződésből származó igények érvényesíthetők. Az érvényesíthetőség közelebbi meghatározása pedig a 482. és 503. §-okban foglaltatik, azaz más megállapodás hiányában a kárbiztosításnál a biztosítási összeg megfizetésére a kár megállapításától számítandó 15 nap, életbiztosításnál pedig a fizetési feltétel bekövetkeztének igazolásától számítandó 8 nap van megállapítva.

Ugy látszik tehát, hogy a kárbiztosításnál a kár megállapításának ténye az elévülés kezdete tekintetében fix időpontot nyújt. Igen, de felette gyakori eset az, hogy a biztosító a kárt fel sem véteti és sem a keresk. törv. 481. §-ában adott jogával nem él, sem magánuton a kárt meg nem állapítja, hanem a biztosítottat más okból, például a díjfizetés elmulasztása miatt vagy a közlési köteleesség megsértése okából igényeivel feltétlenül elutasítja. Világos, hogy ily

¹ L. lapunk jelen számának mellékletén a 308 sz. esetet.

esetekben az elévülés épen az elutasítás tényének időpontjától számítandó, a mi a Beck Hugo által javasolt módosítással ellenkeznék, s így végtelen bonyodalmakra vezetne, holott a törvény jelenlegi szövegével nem ellenkezik, hanem abból okszerűleg következik.

A mi pedig az alkudozások befolyását az elévülés folyamára illeti, az szintén könnyen elbirálható, ha a gyakorlati élet egyes mozzanatait kellőleg szem előtt tartjuk.

Tudvalevő dolog ugyanis, hogy a kármegállapítás oly módon szokott történni, hogy a biztosító a kárt felvételi s azt rendesen saját kárbecslője, néha bírói szemle után megbecsülteti. Ez képezi az alapot, melyhez a biztosított vagy hozzájárul, vagy újabb becsüt provokál vagy esetleg alkudozásokba bocsátkozik.

A törvény ezen procedurából *azon időpontot tartja szem előtt, a midőn a biztosító a kárt magára nézve kötelezőleg megállapította* s ezt esetleg alkalmas módon kijelentette, illetve a kártérítési igényt elismerte. Megjegyzendő, hogy miután maga a kártérítési kötelezettség már a szerződésből folyik, ezen elismerésnek nem kell kifejezetten történni; ahhoz, hogy az igény érvényesíthetővé váljék, teljesen elegendő maga a kármegállapítás ténye, melyből számított bizonyos idő letelte után a biztosító fizetni tartozik.

S itt van a nagy tévedés a judikaturában, mely nem azt kereste, hogy a *biztosító* a kárt megállapította-e, hanem hogy a *biztosított* ahhoz hozzájárult-e vagy sem; holott ez az elévülés szempontjából teljesen irrelevans, mert az elévülés a törvény értelmében attól a perctől folyik, a melyben a kár a biztosító részéről megállapítottnak jelentkezik s az általános magánjogi szabályok értelmében *csak az által szakítatik félbe, ha a biztosító azt az igény újabb elismerése által félbeszakítja*, azaz a maga részéről az alkudozások menetébe tevékenyen befoly, tehát a kármegállapítást magára nézve sem tekinti véglegesnek.

A bíró cognitíójára tartozik ugyan így is annak megítélése, hogy mi tekintendő a tárgyalásokban való tényleges részvételnek, de ezen munkától a bíróságot megkímélni nem lehet s különösen nem lehetne megkímélni azzal, ha a törvényt megtoldanók azon kijelentéssel, hogy az elévülést bárminemű tárgyalások meg nem szakítják. S nem pedig azért, mert ezen kijelentés szintén csak nyílt kérdésnek hagyja fen azt, hogy hát mily tárgyalások szakítják félbe az elévülést, s mert elvégre az épen a bíróság legfőbb feladata, hogy a jogi szabályt a ténykérdés körülményeinek szigorú figyelembe vétele mellett alkalmazza.

De a fenti értelmezés alapul vétele mellett épen úgy ki van zárva, hogy az elévülés oly tárgyalások ürügye alatt félbeszakítottak tekintessék, melyben a biztosító részt nem vett, mint a hogy az általános magánjogi szabályok figyelembe vételével kikerülhető viszont az is, hogy az 1 évi elévülés előnye a biztosító részéről dolosus módon kihasználtság, midőn az alkudozásokra nyilván ő maga adott okot. A nehézség tehát tulajdonképen a ténykérdés bonyolultabb természetében rejlik s ennek tisztázását a törvény szövegének semmiféle módosítása elő nem mozdíthatná.

S végül szintén csak a ténykérdés helytelen felfogásának tulajdonítható — bár azt a jogi kérdéstől élesen elválasztani nem lehet — azon régebbi tévnézet, mely a Curiának fentidézett egyik ítéletében s úgy látszik a jelen lapok mellékletén közölt esetben az alsóbb bíróságok érvelésében nyilvánul, mely szerint a kártérítési igény valóságának és terjedelmének elismerésében mintegy novatio rejlik, a mi által a biztosítási szerződésből eredő kötelelem megszűnik s arra, illetve az abból folyó kifogásokra többé visszamenni nem lehet.

Hogy maga az igény elismerése mellett létrejött egyesség az animus novandi kifejezése nélkül az eredeti kártérítési kötelezettséget, mint ilyet, eo ipso meg nem szünteti, az az osztrák

általános polg. tkv. szerint is világos, melynek 1379. §-a azt mondja, hogy «kétség esetében a régi kötelezettség feloldottnak nem tartatik mindaddig, míg az az új mellett jó szerével fenállhat». Már pedig az animus novandi ez esetben nem vélelmeztetik, mert hiszen a feleknek ezen egyesség létrejöttekor nem is intentiója az eredeti kötelezettség megszüntetése s egy új kötelezettség létesítése, hanem a kárbecslés — liquidatio — után létrejött compromissum a biztosítási szerződésből folyó igénynek, mely addig mennyiségileg határozatlan volt, csak concret tartalmat ad s azt határozottá teszi.

Miután tehát ezen egyesség nem constitutiv, hanem csak declarativ jellegű, ennél fogva kétségtelen, hogy az az elévülést, ha már megkezdődött, félbeszakítja, de épen olyan kétségtelen, hogy az egy évi elévülés ezen időponttól ismét kezdetét veszti.

Dr. Berger Miksa,
budapesti ügyvéd.

Különfélék.

— Az elsőfoku törvényszékeknél és járásbíróóságoknál a költségvetési többlet emelkedését a költségvetés következőleg indokolja:

A vizsgálóbírói intézmény fejlesztése, az örökösödési eljárás tervezete s küszöbön álló reformálása, az erdélyi birtokrendezési ügyek gyorsítása, a telekkönyvek kiigazítását tárgyzó intézkedések végrehajtása, de főként az új polgári peres eljárás életbeléptetése, a törvényszéki s járásbíróági bírói s segédszemélyzeti létszám felemelését szükségessé teszik. Figyelembe veendő különösen, hogy a sommás eljárást szabályozó 1893. évi XVIII. tczik szerint a kir. törvényszékek mint felebbviteli bíróságok új munkakört kapnak, a járásbíróóságoknak pedig hatásköre igen sok, eddig a törvényszékekhez tartozó (pl. a 200 frtot meg nem haladó birtok- és örökösödési stb.) perekre is kiterjed.

Szaporítandó a bírósági segéd- és kezelő-személyzet száma is; mert az 1890 : XXV. és 1891 : XVII. tczikk életbelépte óta az ügyvitelt szabályozó törvények és rendeletek végrehajtása, a felügyeleti hatóságok szigorú ellenőrzése folytán a kezelő személyzetnek igen sok bíróságnál több munkát okoz, mint azelőtt, midőn e szabályok egyik-másik része végrehajthatatlanul maradt, úgy hogy már a múlt év folyamán több bíróságnál a kezelőszemélyzet kevés volta figyelmet érdemlő panaszokra adott okot.

Ezenfelül a kezelő-személyzet szaporítását indokolja a tényleges birtokos tulajdonjogának telekkönyvi bejegyzéséről intézkedő 1892 : XXIX. tczik végrehajtása, valamint az, hogy a telekkönyvi hatósággal felruházott járásbíróóságok száma évenként növekszik és a folyamatban levő tárgyalások szerint a jövő év folyamán is több járásbíróóság fog ily hatósággal felruháztni.

Mindezeknél fogva a következő állások illetményeit kellett az e. f. bíróságoknak megfelelő számú munkaerővel ellátása végett az előirányzatba felvennem; nevezetesen:

a) 9 havi illetménnyel: 62 bíró 1600 frt fizetéssel, körülbelül 6 500 frt, 9 350 frt, 28 300 frt, 19 250 frt lakpénzzel, 6 400 frt működési pótlékkal, a többlet 90,675 frt; 74 albiró 1100 frt fizetéssel, körülbelül 8 400 frt, 9 280 frt, 38 240 frt és 19 200 frt lakpénzzel, 8 300 frt működési pótlékkal 76,830 frt; 10 jegyző 800 frt fizetéssel 4: 350 frt, 2: 245 frt, 2: 210 frt, 2: 175 frt lakpénzzel, 4: 150 frt működési pótlékkal 8445 frt; 17 aljegyző 600 frt fizetéssel; 4: 300 frt, 4: 210 frt, 8: 180 frt és 5: 150 frt lakpénzzel, 4: 150 frt működési pótlékkal 10,733 frt; 75 írnök 500 frt fizetéssel, 9: 210 frt, 47: 180 frt és 19: 150 frt lakpénzzel 38,025 frt; 25 szolga 250 frt fizetéssel, 3: 70 frt, 16: 60 frt, 6: 50 frt lakpénzzel 5790 frt, összesen 320,498 frt;

b) egész évi illetménnyel: 27 telekkönyvvezető, ezek közül 6 betétszerkesztő telekkönyvvezető 800 frt fizetéssel, 3: 350 frt, 3: 245 frt, 15: 210 frt és 6: 175 frt lakpénzzel 27,585 frt. Ez utóbbi állások felvétele a telekkönyvvezetői és segédtelekkönyvvezetői létszámnak arányosabb beosztása végett is szükséges. Felvettem továbbá az 1891. évi XVII. tcz. 27. §-ának 1. és 2. pontjában körülírt helyi előléptetések eszközölhetése végett: 2 törvényszéki elnök részére a curiai bírói czim- és jelleg adományozása céljából fejenként 1000 frt fizetéstöbbletet és 120 frt lakpénz többletet, de egynek illet-

ményét félévre, 1680 frt; 21 törvényszéki bíró részére a táblai bírói cím- és jelleg adományozása céljából fejenként 900 frt fizetéstöbbletet, 4-nek 300 frt lakpénztöbbletet, 5-nek 210 frt, 8-nak 180 frt és 4-nek 150 frt lakpénztöbbletet, de mindezen többleteket csak 9 óra, 17,393 frt.

Ellenben töröltem 27 segédtelekkönyvvezetői állás illetményeit (ezek közül 6 betétszerkesztő 700 frt fizetéssel, 3: 300 frt lakpénzzel és 150 személyi, illetve lakpénzpótlékkal, 3: 210 frt lakpénzzel, 15: 180 frt és 6: 150 frt lakpénzzel), mivel ezek az állások a telekkönyvvezetői létszámnak főnebb érintett szaporítása után megszüntethetők lesznek, 24,480 frt. Továbbá a korpótlékok jegyzéke szerint a fizetésemelkedés kevesebb: (1871: XXXI. tcz. 11. §-a) 11,115 frttal. Végül töröltem 2 vizsgálóbírói pótlékot, (1891: XVII. tcz. 33. §.) minthogy az e czímen a múlt évi költségvetésben felvett 600 frtra szükség nincsen, összesen 36,195 frt, főösszeg 277,156 frt, marad 240,961 frt, leütve 2% intercalare 4819 frt, marad többlet 236,142 frt.

Azoknak a hivatali állásoknak létszámában, melyek az 1893: IV. tcz. végrehajtása alkalmával a legalsóbb, illetve alsóbb fizetési fokozatba lettek beosztva, magasabb fokozatu fizetéseket csak kivételesen vettem fel a jelen előirányzatban.

Kivételt kellett tennem: a törvényszéki elnöki, az irodaigazgatói és az írnoki állásokat illetően.

Az e. f. kir. törvényszékek elnökeinek előléptetési viszonyai jelenleg sokkal kedvezőlenebbek, mint a velők egyenrangú kir. ítélőtáblai bírákai. Ezen hasonrangú állások előléptetési viszonyainak lehető egyenlővé tétele nemcsak a méltányosság szempontjából, de főként az elnökök gondozására bízott fontos szolgálati érdekekre való tekintetből is sürgősen szükséges.

Ezért az elnöki állások felét (32): 3000 frt, másik felét (31) pedig 2500 frt fizetéssel vettem fel az előirányzatban. Minthogy a törvényszéki elnökök közül tizenkilencnek részint az 1891: XVII. tcz. 51. §-a alapján, részint az 1893: IV. tcz. végrehajtása alkalmából a magasabb fizetési fokozatba már beléptek, ezuttal 13 elnöknek egyenkint 500 frtot tevő fizetéstöbbletéről kellett gondoskodni, az e czímen felmerülő új kiadás teszen 6500 frtot.

Az 1893: IV. tcz. a törvényszéki irodaigazgatókat a IX. és X. fizetési osztályba sorozta, de akként, hogy 66 állás közül 54 a X. fizetési osztályban hagyatott és csak 12 helyeztetett a IX. fizetési osztályba. Ezen aránytalanság fokozatos megszüntetése végett 3 új irodaigazgatói állást vettem fel a IX. fizetési osztály illetményeivel és a X. fizetési osztályba tartozó irodaigazgatói állások mindegyik fizetési fokozatából egy-egy állást együtt, tehát hármat megszüntettem. A többlet kitesz 690 frtot.

Végül 100 írnok fizetését 500 frtról 600 frtra kellett felemelnem, miután már az 1893. IV. tcz. országgyűlési tárgyalása alkalmával tett nyilatkozataim szerint célul van kitűzve, hogy a bírósági írnoki létszámból pénzügyi erőnknek megfelelőleg lehetőleg évenként 100—100 egyén a XI. fizetési osztály magasabb fizetési fokozatába előlépjen mindaddig, míg az összlétszámnak az egyes fizetési fokozatok közt egyenlő arányban való megosztása az 1893. évi IV. tcz. 3. §-ában felállított szabályhoz képest elérve nem lesz. Az évi fizetésnek kérdéses emelése tesz 10,000 frtot. A fizetésemelés együtt tesz 17,190 frtot, ehhez hozzáadandó 680,078 frt, az 1893. évi IV. tczikk hatálybalépével esedékessé vált fizetés- és lakpénztöbbletet fejében; s 20 bírónak a VII. fizetési osztályba kineveztetése céljából 11,400 frtot.

Ez utóbbi összeg megszavazását az 1893. évi IV. tcz. 18. §-a értelmében kell kérelmeznem, melynek folytán a bírói létszám két százaléka a jövő év folyamán a VII. fizetési osztályba kinevezendő. Az előirányzott 11,400 frtból 20 bíró egyenkint 400 frt fizetéstöbbletben 5: 100 frt, 5: 70 frt, 5: 60 frt, 5: 50 frt lakpénztöbbletben, 5: 400 frt működési pótlékban fog részesülni, együtt 708,668 frt, összesen 944,810 frt.

— **A váci és nagyenyedi fegyházak kibővítése** a folyó évben befejeztetvén, ezen két fegyház az eddigi számnál 560-al több fegyenczet lesz képes befogadni (a nagyenyedi 360-al a váci 260-al többet) és így a fogházak jórészt megszabadulnak a fegyházra ítéltektől.

— **Új javító-intézet.** Székesfehérvárott egy 120 finövédek befogadására szánt új javító-intézet építése munka alatt van s ezen intézet a jövő év utolsó harmadában a használatnak át is fog adni.

— **Kodifikationális célokra** az új költségvetés ez évben is 43,800 frtot vett fel.

— **Telekkönyvi hatóságaink.** Jelenleg 66 törvényszék közül 65-nél, 384 járásbíróság közül 230-nál, tehát összesen 295 bíróságnál 293 székhelyen kezeltetnek a telekkönyvek. A fővárosban a budapesti kir. törvényszéken kívül a pest-vidéki kir. törvényszék és az I—III. kerületi járásbíróság is gyakorol telekkönyvi hatóságot. Jelenleg 13 járásbírósnak telekkönyvi hatósággal való felruházása iránt vannak tárgyalások folyamatban.

— **A polgári törvénykezési rendtartás kézikönyve.** Alig ismerünk hivatottabbakat érvényben lévő perrendtartásunk kommentálására, mint dr. Fodor Ármint és dr. Márkus Dezsőt, kik nagy műveknek első részét most bocsátották ki. Ugy elméleti, mint gyakorlati részében a legminuciosusabb gondossággal kiterjeszkedik e mű minden felmerült és felmerülhető elvi kérdésre, nemkülönben a kifejtett judikaturára is. A most megjelent rész az általános határozatokat és a rendes eljárás első felét foglalja magában. Különösen fontos és értékes szerzőknek szövegkritikája, melylyel kimutatják, hogy az új sommás eljárási törvény, a perrendtartás és novella mely intézkedéseit derogálta a rendes eljárásban is. A mű az 1868: LIV. tcz. keretében mozog. Az újabb törvények szövege ebbe van belé dolgozva. Egyébként Fodor és Márkus könyvét bővebb megbeszélésben fogjuk méltatni.

— **A kolozsvári egyetem jogi karának 1893/4 első félévi tanrende:**

Egyetemes európai jogtörténet. Dr. Óvári Kelemen. — Magyar jogtörténet. Ugyanaz. — Római jogtörténet. Dr. Farkas Lajos. — Római család- és örökösödési jog. Dr. Kiss Mór. — Bevezetés a jog- és politikai tudományokba. Dr. Werner Rezső. — Bölcsészeti jogtudomány. Ugyanaz. — Nemzetgazdaságtan. Dr. Pisztóry Mór. — Magyar közjog. Dr. Lindner Gusztáv. — Magyar magánjog. Dr. Kolosvári Sándor. — Ausztriai magánjog. Dr. Haller Károly. — Magyar polgári törvénykezési jog. Dr. Jancsó György. — Telekkönyvi rendtartás. Ugyanaz. — Kereskedelmi és váltójog. Dr. Kiss Mór. — Büntetőjog. Dr. Gróisz Gusztáv. — Egyházjog. Dr. Csiky Viktor. — Politika. Dr. Kuncz Ignác. — Elméleti és általános összehasonlító statisztika. Dr. Vályi Gábor. — A közigazgatási statisztikáról. Ugyanaz. — Magyar pénzügyi jog. Dr. Lindner Gusztáv. — Római jogi seminarium. Dr. Kiss Mór. — Egyház-alkotmány. Dr. Salzbauer János. — Közegészségtan. Dr. Rózsahegy Aladár. — Szemelvények a magyar közjog köréből. Dr. Szabó Gyula. — A választási rendszerekről. Dr. Békésy Károly. — Államszámviteltan. Schlauf Győző.

— **A kolozsvári egyetem utóbbi diszülésén** Kiss Mór rendes tanár emlékbeszédet tartott Windscheidről és Iheringről. Közöljük belőle a következőket:

A pozitív jog tudományos földolgozásánál a logika ép úgy megszabja a gondolkodás törvényeit a jogászra nézve, mint szellemi működése körében a philosophus, a matematikus, physikus stbire nézve. De ez nem azt teszi, hogy a pozitív jog különböző tételeiben a logika formalis követelményeinek érvényesülését kell és kelljen keresnünk és keresztülvinnünk. A jogalkotó tényezők működéséből fakadó jogtételek mindig és mindenütt az élet szükségéhez idomulnak és az ezeket összefoglaló tudomány, a rendszer megteremtésénél, a gondolkodástan törvényei szerint kell, hogy eljárjon, de úgy, hogy azok utmutatásával a tételes jogban valósággal benne levő kategoriákat igyekezzék fölsírní és fölszínre hozni, nem pedig úgy, hogy akár mint dogmatikus, akár mint jogtörténész aprioristikus fogalmakat teremtvén meg, ezek szoros logikai következményeit tüzzel-vassal keresztülhajtja.

A logika szabályait kell, hogy kövessék, midőn pl. az ősrómai peres eljárási jog tudományos rendszerbe foglalásakor, a personal executio intézményének helyét kijelölöm, tételeit összefoglalom. De ha annak szerepét és jelentőségét akarom megvilágítani, úgy ennek magyarázatát — már a mennyire az a hízagos adatok mellett sikerülhet — az akkori forgalmi élet fejlettségének méltatásával, annak szükségleteiből kell merítenem. És valóban sajátos benyomást gyakorol az emberre az a legelső tekintélyeknél föllelhető tudományos magyarázat, mely amaz intézményt nemcsak összhangba hozni kísérli meg a logika követelményeivel, hanem annak létét ép a régi rómaiak kérielhetetlen és megalkuvást nem ismerő logikai következetességére vezeti vissza. Hallgassuk csak meg

e logikát; a következtetések nagyon rövid tételekbe összefoglalhatók.

Az obligatio tartalma az adós akaratát ragadja meg, tehát annak tárgya, a teljesítés, elválaszthatatlan az adós személyétől: ergo, a végrehajtás a személy ellen vezetendő. És bármi hihetetlennek hangozzék, nem hiányzik még oly előkelő jogtudós sem, ki ezzel a konstrukcióval nemcsak az ós-római personal executio «tudományos megalapításának» követelményét látja kielégítve, hanem ez utóbbi révén magát az intézményt annyira egyedül logikusnak tartja, hogy szorosán véve még ma is egyedül csak ezt tartaná az obligatio természetével összhangban állónak.

Ússe föl valaki a német és részben az ennek szellemét oly mohón fölszívó hazai jogtörténelmi műveknek bármelyik oldalát, mely a köz- avagy magánjog valamely intézményének tudományos földolgozásával foglalkozik és a legtöbbször látni fogja, hogy a jogtételt, mely csak az élet szükségleteiben bírja magyarázatát, logikusnak kimutatni, képezi a fő, sőt egyedüli törekvést, mintha bizony az élet szükségzei a fogalomból levezetett logikai következmények szerint alakulnának. És mennyi nagy tehetség fecsérlődött és fecsérlődik arra a meddő munkára.

És mit szólunk most a dogmatikáról, mely már nem a rég letűnt idők jogába igyekszik a logikát mindenféle konstrukciók segítségével beleprésszani, hanem a ma élő, a szemei előtt alkalmazott jog, tudományos földolgozásának eszményi célját is ebben keresi!

Évszázunk civilistikai tudományának hány száz meg száz vitapontja született meg tisztán és egyedül ezen irány hatása alatt, vitapontok, melyek a pandekta jog irodalmában oly szélesre terpeszkedtek, de a melyektől nyugodtan halad a gyakorlati jogélet a maga útján, mert hisz az nagyon jól megvan azokkal az intézményekkel, melyek tudományos konstruálása, más szavakkal, a fogalommal való logikus összhangba hozatala kétségbeesett erőlködésekre kényszeríti a tudomány férfait.

A ki egy követelését cedálja, az még csak nem is sejti, hogy ezen, a gyakorlati életben lépten-nyomon végbemenő egyszerű processus, mily sok veszélyt okozott a tudomány férfainak, hogy annak «lehetőségét», értsd: a kötelezés jogi fogalmával való logikus összeegyeztetését kikapják. Mert, ha ez egy vagy más módon nem sikerülne, akkor végre is egy «jogi lehetetlenséggel» állanánk szemközt. De hát szerencsére így vagy amúgy, utoljára azonban valahogy mégis csak sikerül.

Itt van a jogügylet egész dogmatikája a vitapontok óriási szövedékével. Kérdem, hogy e vitapontok egy nem jelentéktelen részének ilyen vagy amolyan eldöntése alterálja-e csak egyetlen hajszálynira is a gyakorlati életet?

Avagy hivatkozzam-e a birtok uralkodó tanára a maga egész kiterjedésében, a modern dogmatika e legkorcsabb szülöttére, melynél a fogalom keresztülhajtása árkon-bokron át, már nemcsak meddő theoretikus kedvtelés jellegével bírt, hanem valósággal a gyakorlat megnyomorítására vezetett volna, ha az nem bir vala elegendő érzékkel arra, hogy a tudomány vívmányai fölött napirendre térjen.

Végre is a gyakorlati jogélet követelményeit nagyon sok esetben nem lehet a fogalom logikai következményeivel összhangba hozni. E mértéket alkalmazva, képzelni sem tudok nagyobb logikátlanságot a forgatmány jogi hatásánál, vagy pl. a hazai kereskedelmi- vagy váltótörvény azon határozmányainál, melyek a falsus procuratorra vonatkoznak, hogy ne is emlitem az újabb polgári és kereskedelmi törvénykönyvek azon intézkedéseit, melyek a dologi jogok jóhiszemű szerzését, a jogosulatlan átruházás daczára — igen helyesen — mindenkivel szemben, abszolút védelemben részesítik. Jut-e azonban valakinek eszébe mindezeknek üdvös voltát kétségbe vonni? . . .

— **Viszonosság.** Egy szegedi ügyvédnek valami terminust tüző cseh végzést akartak kézbesíteni. Németül ráírta a vévényre, hogy a végzést nem veszi át és kéri azt a magyar igazságügyminiszterium útján lefordíttatva újból kézbesíttetni. És mit tett a prágai bíróság? Egy német nyelvű átiratban megkereste a szegedi járásbíróságot, hivatkozva egy osztrák igazságügyminiszteri rendeletre, hogy a magyar ügyvédnek kényszer útján («zwangsweise») kézbesíttesse a végzést: a szegedi kir. járásbíróság pedig ellenkező magyar rendelet hiányában elrendelte a «megfelelő» kézbesítést!

— **A brassói ügyvédi kamara** f. hó 23-án tartotta tisztújító közgyűlését. A választás iránt főleg a háromszéki tagok érdeklődtek nagymértékben, érvényesíteni akarván a választásnál befolyásukat, a mi azonban csak részben sikerült.

A tisztikar és választmány a nagy élénkséggel eszközölt választás eredményeképp a következő: Elnök: Reich Ágoston; elnökhelyettes: Strevvin Miklós lett két szóval dr. Bánffi Zsigmond kézdi-vásárhelyi ügyvéddel szemben. Titkár: Dr. Zakariás János, pénztáros: Dr. Phlepp Frigyes; ügyész: Borosnyai Dániel. Választmányi tagok: Schnell Károly, dr. Vajna Gábor, Domián Simon, dr. Fejérvári Adolf, Kökösi Árpád, Harmath Lajos, Puscariu József és Jekel Gyula. *Pótagok:* Barthos Károly, Geréb János, Gödri János, Sorescu Octáv. A közgyűlés Popescu Victor volt titkárnak és Demián Simon volt pénztárosnak jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

Nemzetközi Szemle

Polgári jog.

— **A berlini egyetem jogi karán** öt év óta a római jog tanítására egy orosz seminárium is fenáll. Ebben orosz joghallgatóknak, kik többnyire az orosz kormány által küldetnek Berlinbe, speciális kurszusokat adnak a tanárok, és az intézetnek tagjai részint német, részint orosz nyelven figyelemre méltó dolgozatokat tettek közzé. A kurszus bevégezése után többnyire tanárokká neveztetnek ki az orosz egyetemeken.

— **Glasson** nagy művének, a francia jogfejlődés történetének ötödik kötete megjelent. A kötet a hűbéri kort tárgyalja.

— **A német birodalmi törvényszék döntvényei.** Dr. Apt Miksa a német birodalmi törvényszék határozatainak egy válogatott gyűjteményét adja ki, a mely csak az elvi jelentőségű határozatokat tartalmazza és pedig a jogszabályok szerint rendszeresen csoportosítva. A mű címe: «Die grundlegenden Entscheidungen des deutschen Reichsgerichts» és most annak második kötete jelent meg.

— **A német judikaturában** a munkásbiztosítási ügy terén a következő eset fordult elő. Egy munkás a munka közben előfordult baleset folytán szürke hályogot kapott és megvakult. A szürke hályog eltávolítására szolgáló műtétet azonban, daczára annak, hogy a műtét minden feltétele fenforogott, nem engedte magán végrehajtani és pedig mint nyíltan kijelentette, azon okból, hogy inkább akar vak maradni és a balesete folytán neki járó évi járadékot élvezni, mint kigyógyulni vakságából és dolgozni. *Endemann* ezen esetről értekezve, azon felfogást vitatja, hogy a munkásnak ily esetben is jár a baleseti járadék azért, mert semmiféle ily fontosabb műtétet nem lehet olyannak tekinteni, a melynél a veszély teljesen ki van zárva és azért, mert a munkás a neki biztosított baleseti járadékot csak valamely vétkes eljárás folytán veszthetné el, azon körülmény pedig, hogy ő a műtétet magán végrehajtani nem engedi, az ő részéről vétkes eljárásnak nem tekinthető.

Büntetőjog.

— **A királyi kegyelem hatályának időpontja.** Az olasz király 1893 április 22-én bizonyos addig elkövetett bűncselekményekre vonatkozólag amnestiát bocsátott ki. Egyik olasz bíróságnál felmerült azon kérdés, hogy kiterjed-e az amnestia az annak kibocsátása napján elkövetett bűncselekményekre? Az elsőbíróság úgy döntötte el az esetet, hogy az amnestia az aznapon elkövetett cselekményekre ki nem terjed azért, mert az ellenkező felfogás esetében, az akkor, ha az amnestiát az aznapon elkövetett cselekményekre is kiterjedőnek tekintenék, előre és ismeretlen cselekmények tekintetében megadott amnestiáról volna szó.

— **Külföldi büntetések.** New-Yorkban 1892-ben mindössze 99124 egyént fogtak el különféle bűncselekmények miatt. Ezek között feltűnő nagy számmal szerepeltek az idegen honosságuk. És pedig volt köztük 21,948 irlandi, 8812 német, 4586 olasz és 3763 orosz. Az idegenek számának hasonló aránytalan nagyságát tapasztalták Massachusettsben és az Egyesült-Államok egyéb részeiben is.

— **Lynchelés.** Amerikában egy chicagói ujság szerint 7 év alatt 1163 egyén esett a lynchelésnek áldozatul. A lynchélések száma jóval meghaladja a bírósági ítélet folytán történt kivégzések számát. A meglynchelték majdnem valamennyien négerek voltak.

R. Zs.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 ft negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A lopás a mezőrendőri törvényjavaslatban. *x. y.* — Determinismus a büntetőjogban. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — *Fogirodalom:* «Das oesterreichische Patentrecht» von Dr. Paul Ritter von Beck. «Das deutsche Patentgesetz» von C. Lieber. Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvéd. — *Törvénykezési Szemle:* Határigazítási jogkérdések. ISOÓ FERENCZ alsó-lendvai ügyvéd. — «Álczég» fogalma. Büntügyi biztosítási végrehajtás megtámadása. Dr. BALOG ARNOLD-tól. — Egy kis czimkérdés. Ifj. ZUBRICZKY JÓZSEF-től. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Külföldiélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozata. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetési ideje mult hó végével lejárt, felkérjük, hogy további megrendeléseiket lehetőleg rövid időn sziveskedjenek megtenni, nehogy a lap küldésében fennakadás történjék.

A kiadóhivatal.

A lopás a mezőrendőrségi törvényjavaslatban.

A büntető-törvény novellájának ellenzői azzal érvelnek, hogy a legfőbb bajt, t. i. a minősített módon elkövetett élelmiszer és növénylopásokat a mezőrendőrségi törvény fogja sanálni; a többi felpanaszolt szigorú intézkedés és házag pedig nem oly nagy jelentőségű, hogy a «törvény rendszerét» érettük megbolygatni érdemes volna.

A mezőrendőrségi törvény javaslata imént megjelent. Nézzük tehát mennyiben segít a büntető-törvény eddigi visszasságain, mennyiben enyhíti a mostani tulszigort és hogy az egyenliti ki a törvény rendszeréből folyó szélsőségeket.

A javaslat 94. §-ának *a)* pontja szerint:

«Kihágást követ el és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, aki gazdasági terményeket gyümölcsös kertből, szőlőből, faiskolából vagy a mezőről lop, vagy a ki másnak földtől el nem választott termékét jogosulatlanul leszedi, levágja vagy ellopja, amennyiben a dolog értéke 60 koronát meg nem halad. Ezen esetek büntetett képeznek akkor is, ha a lopott dolog értéke 60 koronát meg nem halad, de valamelyike azon körülményeknek forog fen, melyeknél fogva a lopás, tekintet nélkül a dolog értékére, a Btk. 336. §-a szerint büntettnék minősül.»

A 95. §. *a)* pontja szerint.

«Kihágást követ el és 100 koronáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő, a ki idegen szántóföldről, rétről, legelőről kertből, gyümölcsből, vagy szőlőből trágyázó vagy fűtő anyagot jogosulatlanul szed.»

Ugyanezen szakasz *b)* pontja szintén 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel sújtja azt, «a ki jogosulatlanul tarlóz vagy böngész.»

Ezen utóbbi két pont a minősítési esetekre nézve nem tartalmaz intézkedést.

A mi az u. n. mezei lopások büntetését illeti, ez a javas-

latban még a kihágási törvénynél is alacsonyabb, a mennyiben 200, illetőleg 100 korona.

Különösen érdekes az, hogy 60 koronát érő ingóságok lopása miatt az érték háromszorosánál nem sokkal nagyobb pénzbüntetés jár, és hogy fűtőanyag ellopása bármily mennyiségig csak 100 koronával büntetetik.

Nézetünk szerint a kihágási büntető-törvény illető szakaszát, valamint a jelen javaslat megfelelő intézkedéseit úgy az értékhatár, valamint a büntetési tétel tekintetében összehangzásba kell hozni.

Igen nagy visszasság, hogy a mig az egyszerű mezei lopások mint kihágások alacsony pénzbüntetéssel büntettnék, addig azoknak minősített esetei büntettné minősülnek és 5 évig terjedhető börtön, illetőleg fegyház a büntetésük, bárha a kerti lopások legtöbbször bemászós, tehát minősített lopások.

Ez igen nagy ugrás volna.

Igaz, hogy az erdő-törvény, mely mintául szolgált, valamint a kihágási törvény most is csaknem ily nagy ellentétet tartalmaz, de a novella javaslat már segíteni iparkodik ezen a bajon, a mennyiben a novella szerint a minősített módon elkövetett tulajdon elleni kihágások nem vesztik el ezen jellegüket.

Véleményünk szerint az ellentétek úgy egyenlithetők ki, ha a minősített módon elkövetett kihágások vétségekké tételnek és alacsony fogházbüntetéssel sújtatnak.

Érdekes különben, hogy a javaslat 97. §-a a mezőrendőri kihágásoknál általában sulyosító körülményül említi nemcsak azt, ha a kihágás vásár- vagy ünnepnapon vagy vásár- és ünnepnapot megelőző köznapon, hanem azt is, ha éjjel *bekerített helyen* követtetett el. Itt kiteendő volna, hogy a mennyiben a Btk. 336. §-ának esete fen nem forog.

Nagy visszasság lesz az, hogy a ki a rábizott dolgokból 60 koronányit jogtalanul eltulajdonít, vagyis elsikkaszt, az fogházzal büntetetik, a ki pedig ily dolgokat ellop, vagyis sulyosabb beszámítási cselekményt követ el, az enyhe pénzbüntetéssel szabadul.

Ugyanigy vagyunk a jogtalan elsajátítással is. A talált dolgot a hatóságnak fel nem jelenteni és jogtalanul megtartani törvényünk szerint is, a közfelfogás szerint is sokkal csekélyebb sulyu cselekmény, mint ugyanolyan dolgokat idegen területről másnak birtokából elvinni; holott a javaslat ezen esetre sem tartalmaz intézkedést.

A novella már ezen visszasságokat kiegyenliti; szükséges volna tehát a két javaslat idevágó határozmányainak az igazságügyi bizottság által leendő összeegyeztetése.

Kiemeljük még a mezőrendőri javaslatból, hogy a fölött, hogy valakinek cselekménye vétség, esetleg büntett gyanánt avagy pedig egyszerű kihágás gyanánt tekintessék-e, — sok olyan esetben is, midőn eddigi törvényeink szerint az eljárás hivatalból tétellett folyamatba, — maga a sértett fél dönt, mert a 96. §. szerint: «ha a kár 60 koronánál nagyobb, a büntető törvények alapján bírálendő el a cselekmény, ha ellenben a károsult fél *kártérítési igényét 60 koronára szállítja le*, a cselekmény felett a mezőrendőri kihágások elbírálására jelen törvény szerint illetékes hatóság ítélt.» (V. ö. Csődtörvény 138. §.)

x. y.

Determinismus a büntetőjogban.¹

III.

Az általánosítás és az osztályozás az új iskolák tanainak gyenge oldala.

Ugy tekintik az embereket, hogy semmi ellentállási képességek nincs. Motivumok által vezetettnek mondják ugyan az egyént, de a motivumnak oly lenyűgöző hatályt tulajdonítanak, mintha az nem csak motivum, hanem ellenállhatlan erő volna, mely mentesít a felelősség alól. (Holott épen azon körülmény, hogy az ember a motivumokat szabadon latolja, állapítja meg rendszerinti felelősségét.) Az ember az ő fel fogásuk szerint hasonlít egy vitorlás sarkához, melyet az élet tengerén a legkisebb fuvalom majd ide majd amoda taszít. S nem veszik számba, hogy vannak emberek, kik viharokkal dacolnak.

Lombroso a «született» büntettest a társadalom megvédése címén megsemmisíti, a többi büntettest pedig egyáltalán büntetlenül volna kénytelen hagyni, mivel deterministikusan alaptól indulva ki, nem képes őt felelőssé tenni cselekményeért.

A többi u. n. pozitivisták és kriminologusok enyhítik ugyan ezen két tételt, de deterministikusan alapon csak a főelv megtagadása mellett közeledhetnek némileg az individualisatiohoz. Ők mindannyian csak csoportok szerint tudják az intézkedéseket megtenni, s legfőleg az a különbség, hogy egyik író több csoportot állít fel mint a másik.

Csakis egy fentartással élnek némelyek. Nem fogadják el elvtársaik azon tételét, hogy azt az egyént is kell sujtani, illetőleg ártalmatlanná tenni, a ki a bűncselekményt ugyan nem követte el, de előreláthatólag el fogná követni. Elismerik, hogy azon tételt álláspontjuk egyenes consequentiája gyanánt kell tekinteniök, de mert ők is érzik, hogy ezzel a büntetőjog és a büntetés is mint ilyen teljességgel megszűnnék, elutasítják. Ezt azonban hasztalanul teszik. A ki elfogadja azon rendszer alapelveit, annak már is le kell mondania a büntetésről. Ha az egyén nem szabadon cselekedett, akkor nem sujtható a cselekedetért, vagyis nem büntethető. Ezen egyén ellen az állam legfőleg megelőzési és biztosítási intézkedést visz véghez a jövőt illetőleg. S hogy ezen intézkedés mily súlyu legyen, azt nem a múltból, nem az illető egyén jogsértő cselekményéből ítéli meg, hanem azon malum természetéből, illetőleg sajátságából, melyet megelőzni akar. Így például egy concret esetben a további koldulásnak vagy élelmi szerek szokásszerű lopásának megelőzésére ugyanolyan vagy talán még kiterjedtebb mérvű és súlyosabb praeventív intézkedés volna szükséges az illető egyén ellen, mint némely esetben a súlyos testi sértés vagy ölés ismétlése ellen. Az utóbbi bűncselekmények ugyanis nem ritkán annyira személyes indokokból követtetnek el, hogy ha egyszer kielégítést nyert a boszuérzet vagy azon hangulat, melynek nyomása alatt a cselekmény elkövetettetett, akkor többé nincs veszély, hogy ugyanezen egyén ily cselekményt még valaha el fog követni. A «célbüntetés» elfogadása esetén az ilyen jellegű cselekményeket nagyrészt csekélyebb repressióval kellene sujtani, mint némely kihágásokat. És ez megfelelő corollariuma azon másik következménynek, melyre fentebb utaltam, hogy t. i. sujtani kellene oly esetekben is, midőn még se cselekmény, se szándék nem forog fen, hanem csak u. n. veszélyes érzület vagy hajlam.

A casus, a culpa és a dolus közt szintén nem tehetnek különbséget, s a dolus cselekmények tekintetében ugyanazon intézkedéseket kell életbe léptetniök, mint a culpára és a casusra nézve; mert a dolus ember tulajdonkép «nem akarja» a cselekményt végrehajtani; ő csak hiszi, hogy akarja, de voltaképp őt épügy mozgatja a természet törvénye, mint a

leeső követ a nehézkesség törvénye, s az a kő épügy hihetné, hogy ő *akart* leesni s hogy akart esésével egy embert agyon ütni, mint az ember hiszi, hogy ő akar gyilkolni.

Míg a régiebb büntetőjog az embert a természet fölé helyezte és korlátlan akaratszabadságot insinuált neki, a legújabbak annyira az ellenkező végletbe esnek, hogy teljesen ignorálják, miszerint az emberi akaratnak egy bizonyos körön belül nagy mérvű választási szabadsága van, hogy számos cselekmény közt választhat és a kínálkozó alkalmak valamennyiét abban hagyhatja. Ők csak a korlátokat látják, s abból, hogy vannak korlátok, következtetik a szabadság abszolút hiányát, a teljes lekötöttséget.

S talán szabad lesz e tekintetben nekem is egy analogiára hivatkoznom.

Valamint a bűnügyi bíró a büntetés kiszabásánál nem mondható sem megkötöttnek sem teljesen szabadnak, mert ki vannak ugyan szabva a határok a maximum és minimum által, de ezen határokon belül — motivumok alapján — szabadon latol és határoz: ugy az emberi akarat is a latitudo maxima és minima közt feltünteteti a kötöttséget és egyszersmind a szabadságot.

Ezek szerint teljesen közömbös, hogy a büntetőjogban a rendszert deterministikusan van indeterministikusan nevezük-e. A fődolog az, hogy azt a nagy természettudományi elvet, melyet determinismus név alatt ismerünk, ne csak mechanice helyezzük ide át, mert így, mint láttuk, az új a régit teljesen kiszorítja helyéből, a nélkül, hogy azt hivatásban pótolni képes volna. Sőt igen kíváncsú, hogy a fogalmat itt más szóval jelöljük meg, mivel az ilyen idegen szakmából átvett jelszavak félreértéseket és ferde következtetéseket idéznek elő. Ma ez a két szó: determinismus és indeterminismus, mely a természettudományok és a philosophia körében régóta harci jelszó lett, a büntetőjogban nem fejezi helyesen a két párt közti nem épen nagy ellentétet; inkább kiszélesíteni segíti. Az eszmék könnyebben tisztázódának, ha többet foglalkoznánk magokkal a kérdésekkel, mint a jelszavakkal.

IV.

Áttérek a szervezeti kérdésre.

Szigoruan véve az új iskola azt, a mi ma büntetőjog, belé akarja olvasztani a rendőri praeventio körébe és a közigazgatásba; s ezzel természetesen az a formátlanság és önkény, mely amott uralkodik, kiterjesztetné a szorosán vett jogi materiára is. Hangoztatják ugyan itt-ott, hogy a jogi garantiák akkor oda is átmennének. De a jogi garantiák azon alapon fejlődtek ki, hogy a bíró csak az elkövetett cselekmény folytán járhat el. Mihelyt a cselekmény és a bírói intézkedés közti kausalis kapcsolatot megszüntetjük, nagyrészt elvesz alapja az államhatalom megkötöttségének is. Nem az fogna tehát bekövetkezni az összeolvasztással, hogy a mostani rendőri terrenum bírói garantiákat nyerne, mint némelyek sejtetni akarják, hanem az, hogy a jogot elárasztaná az administratív önkény.

Sokkal logikusabb tehát, hogy a két külön anyag maradjon külön elbánás alatt és építsük ki mindkettőt a maga sajátos jellege szerint. Tegyük mélyrehatóbbá a bíráskodást és teremtsük meg az eddig kormányzati oldalról figyelemre alig méltatott praeventiót. S akkor a bíráskodás eo ipso szűkebb térre szorul, mivel a megszervezett praeventio folytán a bíró elé kerülő esetek száma keveskednék.

Az, hogy bizonyos kivételes esetekben, midőn t. i. többszöri visszaesés forog fen, vagy a fiatalok bizonyos bűncselekményeiben bírói vagy közigazgatási uton ma is messzebb menő intézkedések vannak vagy lehetnek megengedve, még nem lehet alap arra, hogy a hatóságok ezen kivételes intézkedési jogosultsága szabálylyá tétessék. A mai állapot relative megnyugtató volta épen abban rejlik, hogy ilyest rend szerint nem tehetnek, és hogy a hatóságok közbeléphetése

¹ Az előbbi közl. I. a 39. és 40. számban.

attól van feltételezve, hogy pl. gyermek kényszer-nevelésének szüksége, vagy elmebetegség, vagy betegséggé vált részegeskedés forog-e fen, vagy a polgár nem lépte-e túl a maga jogkörét.

A legujabban annyira megtámadott megtorlási elv valóságos bástyát képez az üldözések tulterjeszkedése ellen. Mert midőn a büntetőjog egyik elemül veszik a megtorlást, be kell várni a cselekmény elkövetését, — megtorlás nem lévén képzelhető elkövetés nélkül.

Azt hozzák fel, hogy közömbös, akár külön szervezzük az ügyköröket, akár összesítjük, s a külön tartást mint kisserűséget és a szavakhoz valamint az eddigi fogalmakhoz való makacs ragaszkodást szeretik feltüntetni. Tévedés. Ha külön fejlesztjük a két szervezetet, akkor a praeventiónak tüzetes szabályozása nem veszélyes az állampolgár eddigi közjogi vívmányaira; ha azonban összesítjük, akkor ez első sorban bomlasztólag hat az a büntetőjogot korlátozó garantiákra és itt több kárt tehet, mint a mennyi hasznót amott. Hozzájárul, hogy külön tartás esetében a praeventio könnyen szorítható bizonyos határozottan felismert jelenségekre, melyek közveszélyűek; másrészt a fentartott eddigi alapon büntetés kiszabható akkor is, ha bűncselekmény elkövetése fenforog, de továbbra veszélyesség nem igen.

És itt a kérdés személyes szabadsági oldalához jutottam. Erről legközelebb.

Dr. Fayer László.

Jogirodalom.

«Das oesterreichische Patentrecht» von Dr. Paul Ritter von Beck, k. k. Sectionsrath im oesterreichischen Handelsministerium. — «Das Deutsche Patentgesetz» von C. Lieber, kais. Geheimer-Ober-Regierungsrath, Mitglied des kaiserlichen Patentamtes.

Körülbelül egy éve lehet, hogy a szabadalmi jog terén a reformmozgalmak bizonyos jeleit észlelhettük, a melyek azt az édes reményt keltették bennünk, hogy a monarchia két államában végre megmozdultak az illetékes tényezők és a várva-várt reform létesítésére megteszik az első komoly lépéseket. Azóta az egész vonalon megint néma csend lett és úgy látszik a, nem tudjuk hányadik, előkészületek semmi pozitív eredményt nem érleltek meg. Az ügynek ezen kétségbeejtő vajudása közben ér bennünket egy munka, a mely szerzőjének állásánál fogva is minden kilátást elzárni látszik arra, hogy a reform végre-valahára ténynye fogna válni, Mert mi egyebet jelenthetne a régi ütött, kopott, minden részében elavult és az érdekelt körök elégtelenségét szító szabadalmi pátensnek az a hatalmas, alapos, majdnem 700 oldalra terjedő kommentárja, melyet az osztrák cs. k. kereskedelmi minisztériumnak osztálytanácsosa, lovag *Beck* Pál, a szabadalmi ügyosztály főnöke épen most kiadni jónak lát. Nem hangzik-e ezen műnek közzététele tiszta gunyként azokra a várakozásokra, melyektől a jogász és az üzleti világ egyaránt a szabadalmi jog reformja elébe nézett? Hiszen, ha a szabadalmi ügyek osztrák előadója ma egy ilyen publikációval áll a nyilvánosság elé, akkor a józan gondolkodó nem zárkozhatik el azon elkedvetlenítő gondolat elől, hogy az az osztálytanácsos tudja, mit csinál és bizonyára nem bocsát közre egy nagyterjedelmű töménytelen tanulmányt, munkát és időt igénylő művet, ha arról föltehetné, hogy az belátható idő alatt, mint egy tudományos anachronismus a sutba kerülne.

És hogy az ironia teljes legyen, Németországból egyidejűleg vesszük C. Liebernek fent megnevezett munkáját, mely a Beck rengeteg anyaghalmaza nélkül, tisztán és mindenki által érthetően reámutat azokra a roppant előnyökre, melyeket az 1891. évben életbelépett német szabadalmi törvény a régi, vagyis 1877. évi törvénnyel szemben nyújt, kimutatva azt a nagy haladást, melynek a szabadalmi ügy az új törvény áldásos befolyása alatt indult. Ha nem tudná

minden ember, akkor ez a példa bizonyítaná, hogy oly téren mozgunk, a melyen az élet gyors fejlődése a törvényhozástól gyorsan foganatosítandó reformokat követel, a melyek arra vannak hivatva, hogy a technika haladását azon békóktól megszabadítsák, a melyek a leleményt, az új felfedezésekre és találmányokra törekvő haladást megkötik. Németországban tehát egy oly törvény tétetett félre, hogy egy új modern törvénnyel pótolassék, a mely korára nézve úgy viszonylik a mi szabadalmi cynosuránkhöz, mint a földbirtok szabadsága a jobbágyság intézményéhez; ne csodálkozzunk tehát, ha kétségbe esünk hazai szabadalmi jogunk reformja keresztülvitelén, mert az előzmények után, valami nagyon élénk phantasia nélkül is, alighanem megjósolhatjuk, hogy szabadalmi jogunk rozoga építményét átviszszük a másik ezredévbe is.

A mi már most Beck művét magát illeti, az abban a részében, melyben szabadalmi jogunk tarthatatlanságát tárja fel, felesleges, mert e tekintetben a vélemények ritka egyöntetűséggel már régen pálczát törtek a törvényerejű rendelet felett; egy illusztrációval több, vagy kevesebb, ezen rendelet rémületes fogatkozásainak kiderítésére rajtunk úgy sem segít, a mint azt a tapasztalat bőven mutatja. A külföldi törvényhozással szemben való elmaradottságunk pedig minden hozzáértő előtt oly tisztán áll, hogy ahhoz új bizonyítékok valóban nem kellettek. Hálával tartoznánk a szerzőnek, ha kormányköreinket vigasztalan összehasonlításaival lethargiájukból fel tudná rázni, de hogy az érdemes író ezen hatás előidézésével kecsegtethetné magát, abban nagyon is meggyökeresedett scepticismusunk van, nem tudunk bizni. Bár több eredménnyel járna ezen műnek közzététele, mint az évtizedek óta folyton ismétlődő feljajdulása az avult szabályok által érzékenyen sujtott érdekelteknek.

Már pedig ugyanazon szabadalmi törvény Magyarországon a mi sajátlagos viszonyaink közt, még sokkal súlyosabban érezteti káros hatását, mint a Lajthán tul, a hol legalább a sértett fél egy magas színvonalon álló, kellő hivatottsággal és készséggel bíró legfőbb közigazgatási bíróságnál remél orvoslást találni az illetékes alsóbb közigazgatási hatóságok eljárása ellen; holott nálunk ettől is teljesen el van zárva, azon egyszerű okból, mert nálunk a közigazgatási bíróságok még nem születtek meg, s ily körülmények között, midőn a közigazgatási forumaink tájékoztatlansága által ejtett sebeket senki sincs, a ki orvosolja, hangzatos phrasissokkal szidjuk a vállalkozási szellem hiányát, melyet saját törvényünk csirájában elfojt.

Hogy mily anomaliák támadnak a közigazgatási hatóságok bíráskodásából szabadalmi ügyekben, azt már tavaly volt alkalmam több eset által illusztrálni.¹ De hogy a közigazgatási bíróságok hiánya államjogi sérelmek felidézésére is okul szolgálhat, arra nézve elegendő egy megtörtént esetre reá mutatni, a melyben idegen bíróság, a mi legfelsőbb folyamodásu szabadalmi hatóságunknak, t. i. a kereskedelmiügyi minisztériumnak határozatát megsemmisítette. Tudvalevő, hogy az osztrák 1875. évi október 22-ikén kelt törvény a közigazgatási bíróságot szabadalmi ügyekben is a legfőbb bírósági hatáskörrel ruházta fel, úgy, hogy a bíróság a hozzá felebezett ügyekben a kereskedelmi minisztérium határozatait is felülvizsgálja; minthogy pedig a köztünk és Ausztria közt fenálló vám- és kereskedelmi egyezmény XVI. §-a szerint, a mi kereskedelmi minisztériumunk, mint legfelsőbb folyamodásu hatóságunk végérvényes határozatai az ausztriai minisztériummal is tudomásvétel és hozzájárulás végett közölnetnek, megesett az, hogy az Ausztriában tudomásul vett ily határozat ellen a fél jogorvoslattal fordult az osztrák közigazgatási bírósághoz, a mely saját hatáskörében a felülvizsgált határozatot az egész megelőző eljárással együtt meg-

¹ L. «Jogtudományi Közlöny» 1892. évf. 11., 13., 16. és 27. számait.

semmisítette. Igaz, hogy később az osztrák közigazgatási bíróság azon méltó feltűnés folytán, melyet az eset okozott, több előforduló ügyben az osztrák törvényben részére biztosított ezen hatásköre daczára magát illetéktelennek mondta ki, de újabb időben a gyakorlat e részben megint nagyon ingadozó, úgy, hogy ez a kiáltó államjogi sérelem még ma is fenáll.

Lieber könyvéről, mely az új német szabadalmi törvénynek pusztá magyarázatát tartalmazza és mint ilyen, nagyobb tudományos apparatus nélkül, a törvénynek népszerű ismertetésére igyekszik, sokat nem mondhatunk, hanem arra szorítkozunk, hogy ezt a nagyon hasznos könyvet melegen ajánljuk. Meglátja abból az olvasó, hogy az egész új törvény 40. §-ba foglalja a szabadalomügyre vonatkozó főhatározatokat, világos jelöléssel annak, hogy egy ily törvény létrehozása nálunk megszokott keserves vajadások és évtizedekre szóló előkészületek nélkül is, a modern külföldi törvényhozások felhasználásával könnyen megtörténhetik. Az új német törvény ismertetése pedig e cikk keretét túlhaladja és azért csak arra utalunk, hogy a német törvénynek különösen sikerült részei azok, a melyek a szabadalmi tanács összeállítására, a szabadalmi hivatal funkcióinak gyors elvégeztetésére és azon kapcsolatra vonatkozik, melyet a törvény egyfelől a szabadalmi tanács, másfelől a szabadalmi hivatal és a bíróságok közt, különösen a bizonyítási eljárás eszköz-lése végett szükséges érintkezés szempontjából létesített; nagyon sikeres megoldást nyer a törvényben az elméletben oly sokat megvitatott átengedési kényszer intézménye, mely két esetre van szorítva, t. i. ha a szabadalom birtokosa a találmányt kellő terjedelemben érvényre juttatni elmulasztja, vagy ha a találmány használatára vonatkozó engedély megadását a közérdek javálja s a szabadalom birtokosa az engedély megadását megfelelő kárpótlás ellenében megtagadja.

A szabadalmi jog terén a külföldön kivivott minden újítás mély keserűséggel töltheti el a magyar jogászvilágot, a mely annyi idő óta hiába epekedik a legkisebb reform után és a melynek mindennapi imái közé tartozik: szabadalmi reform, jöjjön el a te országod!

Dr. Herz Bertalan.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Határigazítási jogkérdések.

Két nagy uradalom részint elhanyagolt, részint már el is enyészett határvonalainak felujtására, a még felismerhetlenné nem vált határjelek (hompok) restaurálására, a helylyel-közzel sejtett kisebb foglалások eseténél az eredeti mesgyék helyreigazítására lévén szükség, ezzel kapcsolatosan az érdekelt uradalom részéről tervbe vétetett, hogy határhompoknak sürűbb alkalmazásával az uradalmi nagyobb komplexumoknak mesgyevonalai is az előbbeni állapotnál könnyebben felismerhetővé tétessenek.

Ez utóbbi szándok azon kérdést hozta felszínre, hogy ott, a hol határhomp előbb nem volt, lehet-e tulajdonosnak, — bárha a helyes és nem vitás mesgyevonalon — a szomszéd megkérdezése és a nélkül egyoldalulag hompot létesítenie, hogy a szomszéd birtokos ebben a tényleges állapot önkényes megváltoztatását láthatná és repositiót kérhetne?

Csakhamar kész a kérdésre a látszólag találó felelet, a mely szerint a szomszéd birtokos hozzájárulása kieszköz-lendő lenne. Tagadhatatlanul ez volna a legegyszerűbb eszköz.

Nagy uradalomnál azonban, a hol száz holdakra, sőt erdőterületeknél ezerekre terjedő egybefüggő complexumok-nál sok száz, sőt még több kisebb-nagyobb magánbirtokossal, mint érdekelt szomszédokkal állunk szemben, mindjárt változik a helyzet; mert itten, ha már 99-nél a hozzájárulás ki-

eszköz-lése akadályra bár nem is lelt, a századik egymagá-ban azt mondhatja, hogy csak azért sem. De ettől eltekintve is, a kit praxisa már valaha ily teendőnek végzésére utalt és reá szánta magát a kísérletre ily irányu beleegyezést egyes kisbirtokos szomszédoknak szétszórva élő, esetleg ismeretlen, vagy legalább bizonytalan tartózkodásu nagyobb kontingensétől kieszközölni, az bizonyára tett kísérletének hiu voltáról győződött meg.

Kivételesen különczködő egyes szomszéd birtokosnak re-nitentiáján természetesen a dolog folyamata azért nem akad-hat fen. Mert javadalmának határvonalait, ép úgy a nagy-birtokos, mint egyes kisebb parcellák mesgyéit a tulajdonos kell, hogy nyilvántarthassa és időszakonkénti utánnézés útján, mások foglalásai előtt megóvhassa.

De mi legyen a helyesen megválasztott út és mód, mely az uradalom egyes birtokrészletei határvonalainak esetenkénti helyesbitéséhez és ha szüksége forog fen, általában az egész uradalom határvonalainak megigazításához és azontuli fel-ismerhetővé tételéhez bíróság közbenjárása mellett aránylag legkisebb költséggel és biztosan elvezet?

Nagyon különváló s jobbra ingadozó a felfogás, melyre e kérdés körül akadni lehet. Valamint jogirodalmunkban, ép úgy felsőbb forumaink elvi megnyilatkozásaiban elenyészőleg csekély támpontot találunk.

Határjárás — vagy mondjuk határigazítási — keresetnek némelyek szerint csakis különböző községeknek egymás közötti határvillongásai esetében van helye.

Uradalomnak szomszédos uradalmi, vagy kisebb magánbir-tokossal, illetve ez utóbbiaknak nagyobb kontingensével szem-ben; valamint magánbirtokosoknak egymás között csak mes-gyeigazítási keresettel lehet élnie — vélekednek ugyanazok.

Az egyik szerint egy-egy önálló s egybefüggő uradalmi parcellára nézve — bármekkora legyen önmagában véve annak területe, csak hogy egyetlen helyrajzi szám, bárha különböző mivelési ág alá tartozó birtokrészletet képviseljen és akár-hány szomszéd kisbirtokos által szomszédoltassék, — egyetlen keresettel léphetni fel, még pedig, ha mindjárt itt-ott terület-beli kisebb-nagyobb eltéréseket lehet is az uradalom rová-sára sejtteni, a mennyiben csak azoknak egyéni-kinti dimen-siója egy kat. holdon alul marad vala, bagatell uton. S a ke-resetbe beidézendők volnának az összes szomszédok, a kik az uradalom irányában a szőnyegen forgó kérdés tekintet-ében egyéni-kinti és nem együttes jogviszonyban állani lát-szanak, következve a perutnak irányukbani megválasztásánál a náluk sejtett esetleges területelvonás egyéni-kinti dimen-siója szolgálna irányadoul.

Vannak mások, a kik úgy vélekednek, hogy nem az esetleges területi eltérések, hanem az uradalmi complexum-nak — legyen az bár egyetlen helyrajzi számmal bíró és összefüggő parcella — melyre az eljárás vonatkozik, a tér-mértéke adja és adhatja meg egyedül a perut helyes meg-választásához a kulcsot; és ez utóbbiak felfogásához képest, ha a parcella egy kat. holdat meghalad, eltekintve attól, hogy egyetlen, avagy több pontján észlelhető-e a kisebb vagy nagyobb foglalás? a dolog sommás eljárás alá tartozik és ugyanannyi külön keresettel érvényesítendő, a hány kis-vagy nagybirtokos szomszédja van egyáltalában a mesgye vonalaira helyesbitendő parcellának.

De mikor a határvonalainak rectificálására szoruló nagy uradalom a dolgot peres eljárássá felfujni a lehetőség végső határáig tartózkodik, jelentékenyebb költségeket se önmagá-nak felmeríteni, se másoknak okozni indokolatlanul nem akar, telhetőleg békés, barátságos és költséget kimélő uton cél-hoz jutni óhajt: mit tegyen akkor? mert hiszen megmérhet-len költségbeli összegeket fogna igényelni és nyelne el a minden egyes szomszéd ellen külön keresetet formáló és le-folytató eljárás! És mi célja lenne utóvégre a peres eljárás-nak ott például, a hol az eljáró uradalom és szomszédai

között úgy területbeli, mint nézeteltérés is fen nem forog és nem egyébről van szó, mint csupán a közös mesgyevonalnak eddigelé nem létezett vagy felismerhetlenné váltott jelzők alkalmazása általi felismerhetővé tételéről?!

Pedig épen legutóbb egyik eljárásra hivatott kir. törvényszék II-od fokban hozott megsemmisítő határozatával a minden egyes szomszéd ellen sommás uton folyamatba teendő peres eljárás mellett foglalt állást és ép ez akasztá meg az uradalmat, a melynek részéről a fentebbiekben elmondott eljárás bagatell uton már folyamatban lévén, egy darabig egész jól ment; míg nem egy alkalommal a beidézve volt szomszédosoknak helyszini tárgyalásról elmaradt s meg nem jelenés miatt a helyesbitve lett mesgyevonal jövőbeni tiszteletben és fenhagyására ítéletileg kötelezett egyike a hozott ítélet ellen semmiségi panaszszal élve, az ítélet imént irt alapon megsemmisítve lőn és ezen a további eljárás különösen azért is fenakadást szenvedett, mivel ugyanezen alkalommal egy másik a további eljárásnak még nehézkesebbé tételére valló nézet is kifejezéshez jutott és ez az, hogy mesgyeigazítási kereset (akár bagatell, akár sommás uton) semmi körülmények között sem terjedhet egyébre, mint az eredetileg létezett mesgye helyes irányvonalának egymagában való megállapítására! Ha azután az e részbeni eljárás során a helyesnek megállapított mesgyevonaltól eltérés észleltetvén, egyik érdekelt fél által a másiktól eszközölt foglalás is látszik fenforogni, az, hogy a hiányzó területet az, a kitől elvonatott, visszakapja, a mesgyeigazítás keretét már túlhaladná s a kérdés, hahogy a különbözetet visszakövetelni van-e még joga, ahhoz képest, a mint az eltérés már egy évet meghaladó foglaláson alapul, vagy nem, rendes, vagy sommás, de minden esetre külön perutra tartozandó lenne.

Nem bocsájtkozom e felfogás mennyibeni helyességének vitatásába, sem tagadásába! Mert mostan ezt csak nyílt kérdés gyanánt, hogy tisztáztassék, felvetni óhajtom. Csupán annyit jegyzek meg, hogy a mesgyeigazításnak, mely utóvégre nemcsak irányvonal pusztá megjelölését czélozza, rendeltetésével e felfogás alig fér egybe, mert esetleg előforduló kisebb területbeli eltérésnek megszüntetése a mesgyeigazítás effectuálásától alig választathatik külön. A midőn ugyanis a mesgye bírói ítélettel már megállapíthatóvá váltott és az területbeli eltérést is derít vala ki, a különbözet kit illető volta iránt többé kétség nem foroghat fen. Azt maga a megállapított helyes mesgyevonal megmutatja. Egyetlen kivétel az lehet, ha a közös mesgyevonaltól az érdekeltek kölcsönös megállapodás nyomán tértek el.

Az előre bocsátottakból önmaguktól merülnek fel a megoldásra váró következő kérdések:

1. Hol, mikor, kik között és mire nézve van helye határjárás, illetve:

2. mesgyeigazítási keresetnek?

3. mindkét esetben az eljárás mire terjed ki?

4. ugyan nagyobb kiterjedésű, de egyetlen telekkönyvi helyrajzi számú uradalmi összterületre nézve az ellenérdekű szomszédosok kisebb, vagy nagyobb létszámától eltekintve — elég-e egyetlen keresettel élni, avagy ugyanannyi önálló kereset adandó-e be, a hányan vannak a szomszédok?

E helyütt nem érdektelen a köteles bélyegilleték helyes mérvének kérdését felvetni, a mennyiben volt reá eset, a melyben egyetlen helyrajzi számú, de nagyobb kiterjedésű uradalmi parcellát övedző mesgyevonalnak köröskörül egészben lett helyreigazítása tárgyában több száz szomszéd magánbirtokossal egyetlen jegyzőkönyv felvétele mellett kötött bíróság előtti egyezség után a pénzügyi alsó- és felsőbb hatóság ugyanannyi jegyzőkönyvi és egyezségi bélyegnek, a hány szomszéd birtokos csak az egyezség kötéséhez aláírásával hozzájárult, egyénenkinti külön lerovását, illetve felragasztását az egyetlen jegyzőkönyvre nyilvánította szükségesnek, egyuttal kimondván azt is, hogy ítélethozatal esetén

ugyanannyi külön ítéleti bélyegnek felragasztása kívántatik vala meg, a hány szomszédra a hozandott ítélet vonatkoznék?

5. Ott, a hol mérnöki előmunkálat és nyomozódással a mesgyevonalak épségben léte már eleve kipuhatolva lőn s így előre látható, hogy régi határjelek felújításával kapcsolatosan még csupán újabb hompok létesítésére irányuland az eljárás? a szomszédos magán kisbirtokosok valamennyiének, avagy közülök egyedül azoknak, a kiknek mesgyevonalán új lompnak felállítása van szándokba véve, beidéztetése kívántatik-e meg?

6. Az uradalom összes határainak ekképen való általános helyreigazításánál tarthatnak-e a beidézendők költség megtérítésre jogosan igényt, akkor, a mikor az uradalom az egészet saját költségén kívánja eszközölni és maga részéről még ott is, a hol roszhiszemű és el nem évült foglalás kétségtelen nyomára akad, a tőle elvont terület visszabocsátásával beelégszik, költséget senkivel és semmi körülménnyel szemben sem követelvén?

7. Mi lesz az illetékes perut?

Felemlítésre szorul még az, hogy az uradalmi határigazítás szükségét az újból való kézbeadás esélye merité fel, melynek alkalmából bíróilag rectificált mesgyevonalaknak pontos és részletes helyszini kijelölése nélkül az új bérő az átvételbe belemenni vonakodott.

Isóó Ferencz,
ügyvéd.

«Álczég» fogalma. — Bűnügyi biztosítási végrehajtás megtámadása.

Érdekes jogi kérdések nyertek megoldást azon két curiai ítéletben, melyek a Schulhof Lipót és Társa czég csődtömege és a Schulhof Adolf és Társa czég csődtömege közt folyt perekben imént hozattak.¹

Schulhof Adolf és Társa czég ellen, melynek czégtulajdonosa Schulhof Adolf volt, a csőd megnyittatván, Schulhof Adolf ellen hamis bukás miatt vizsgálat tétetett folyamatba s nevezett azzal terheltetett, hogy árukat és készpénzt elrejtett.

Nem sokkal ezután megnyílt és bejegyeztetett egy újabb czég: Schulhof Lipót és Társa, melynek egyik beltárgya volt Schulhof Lipót, a ki később egyedüli tulajdonosává is vált e czégnek. Czégvezetőként a csőd alatt álló Schulhof Adolf és társa czég volt tulajdonosa: Schulhof Adolf szerepelt.

A Schulhof Adolf és Társa czég tömeggondnoka a büntető bíróságtól kérte Schulhof Lipót és Társa czég vagyonára a büntető zárlatnak, majd a büntető biztosítási végrehajtásnak elrendelését, azon alapon, hogy Schulhof Adolf csőd alá került üzletéből sok árut a Schulhof Lipót és Társa czég üzletében értékesít s ezen czég tulajdonképen *álczég*, a melynek valóságos tulajdonosa a közadós Schulhof Adolf, míg a névleges tulajdonos: Schulhof Lipót egy szegény ó-moraviczai tanító, aki bátyja iránti szivességből adta oda nevét a czéghez.

A büntető-bíróság úgy a zárlatot, mint a biztosítási végrehajtást elrendelte, mire a Schulhof Lipót és Társa czég üzleti helyisége lezáratott és zárgondnoki kezelés alá vétetett.

Ezt megelőzőleg a Schulhof Adolf és Társa közadós czég tömeggondnoka a Schulhof Lipót és Társa czég összes ingóságait és activ követeléseit a saját csődtömegéhez leltározta, abból indulva ki, hogy ezen értékek tulajdonképen mind Schulhof Adolfnak tulajdonát képezték.

A dolgok ilyen állásában a Schulhof Lipót és Társa czég hitelezői a czég ellen csődöt kértek, a mely el is rendeltetett. A tömeggondnok most a bűnügyi zárlat ellen fellományodással élt, a biztosítási végrehajtással szemben megtámadási pert tett folyamatba, a leltározás jogcselekménye ellen pedig visszakövetelési pert indított.

¹ L. lapunk jelen számának mellékletén a 328. és 329. sz. eseteket.

A *megtámadási perben* hozott felsőbirósági ítéletekben kifejezésre jut azon jogelv, mely szerint a csődtörvényben szabályozott megtámadási jog szempontjából nincs különbség a polgári és a büntető bíró által elrendelt biztosítási végrehajtás közt.¹

A Curia álláspontját támogatja az is, hogy a büntető bíróság által elrendelt biztosítási végrehajtás nélkülöz minden közjogi momentumot; nem a közérdek szempontjából rendeltetik az el, hanem magánügyén érdekében. Célja nem bűnrel lefoglalása vagy bizonyíték fixirozása, hanem valamely magánügyén kárigényének biztosítása.

Az pedig, hogy valaki büntetendő cselekmény által lett megkárosítva, nem ad neki elsőbbséget a közadós vagyónára, annál is kevésbé, mert hiszen lehető, hogy az összes többi hitelezők vagyoni érdekei is büncselekmény pl. vétkes vagy hamis bukás által szenvedtek sérelmet.

Csődtörvényünk a megtámadási jog gyakorlása szempontjából sehol sem tesz különbséget a zálogszerzés nemei közt s másrészt a 69. sz. bűnügyi teljes-ülési döntvény sem tulajdonit más hatályt a büntető bíróság által elrendelt biztosítási végrehajtásnak, mint az egyszerű civiljogi végrehajtás útján szerzett zálogjognak.

A *visszakövetelési perben* a bírósági ítéletekből láthatólag az *dlczég* fogalma tárgyalatott.

Tény, hogy az, a ki a cégjegyzékben névleges tulajdonosként szerepelt, az üzlettel minden közösséget megtagadott, kijelentette, hogy az nem képezi az ő tulajdonát s ő annak vitelére nem folyt be, mindent a cégvezetőként szereplő Schulhof Adolf tett s az övé volt az üzlet is. Kiderült, hogy Schulhof Lipót csak nevét adta az üzletnek, azért, hogy teljesen tönkrement rokonának új existenciát biztosíthasson.

A Schulhof Adolf és Társa cég csődtömeggondnoka ez alapon, a csőd alatt álló Schulhof Adolf vagyonának tartván a Schulhof Lipót és Társa cég vagyonát is, mint ilyent leltározta be az ő csődtömegébe.

És talán csupán a két csődtömeg közti jogviszonyt tekintve, igaza is volna.

De figyelembe kell venni s védelemben részesíteni a hitelezők érdekeit is.

A jóhiszemű hitelezők a cégjegyzék után indulva ügyleteket kötöttek a Schulhof Lipót és Társa céggel, melynek az ő hiteles, a cégjegyzékből merített tudomásuk szerint tulajdonosa Schulhof Lipót volt.

Nekik tehát a cég fizetéseképtelensége esetén arra nyílik joguk, hogy azon cég csődvagyonra köztük bíróilag elosztassák. Ha pedig ezen csődvagyon a másik csődtömegbe jutna, akkor ők el volnának zárva jogos igényeik érvényesítésétől.

Az elsőfoku ítélet azt mondja, hogy a két cég két külön «jogalanyt» képez. A nélkül, hogy a cég jogi személyiségéről folyt vitákat reprodukálni akarnánk, constatáljuk, hogy ez a jelen esetben a hitelezők szempontjából teljesen igaz.

A Schulhof Lipót és Társa cég hitelezői nem akartak szerződni mással, viszont pedig a Schulhof Adolf-féle cég hitelezői sem ismerték az elől említett céget.

Az elsőbíróság és a kir. Curia nem is ment bele annak bizonyításába, hogy a Schulhof Lipót és Társa cég álcég volt-e. A kir. tábla már azon állásponton áll, hogy alperest terhelte volna ennek a körülménynek a bizonyítása.

Nézetünk szerint a kérdést ellentétben a másodbíróság ítéletével — elvi szempontból kell eldönteni.

Ha egy és ugyanazon személynek két különálló kereskedelmi üzlete van, melyek különböző céget viselnek, akkor már nem lehet azt mondani, hogy mindkét cég hitelezői tulajdonkép ugyanazon személy hitelezői.

A cégvalódiság elve már úgy is mellőzve van, és talán az üzletek természete is teljesen ellenkező. Hogyan is lehet a szabóüzlet hitelezője ugyanazon ügyletből kifolyólag hitelezője a más cég alatt álló fűszerüzletnek, csak azért, mert utólag kiderült, hogy ezen két üzlet tulajdonképen egy egyén tulajdonát képezi?

Hiszen a csőd is külön nyitattik meg ezen két üzlet ellen. De azért természetesen nincs kizárva annak lehetősége, hogy a két cég hitelezői a cégek közös tulajdonosa ellen in personam ne fordulhassanak és hogy esetleg ő ellene a két cégtől függetlenül külön csőd ne nyitassák.

Mindenik cég vagyona első sorban a saját hitelezőinek kielégítésére kell hogy szolgáljon és csak a mi a cég hitelezők kielégítése után fennmarad, az szolgálhat a személyes hitelezők aránylagos kielégítésére. Dr. Balog Arnold.

Egy kis czimkérdés.

Budapest fő- és székváros polgármesterének a miniszteri tanácsosi czimmal való kitüntetése fölött a sajtó egyszerűen napirendre tért. Megelégedett azzal, hogy az érdem megkapta a maga jutalmát; de az, hogy ez a jutalom minő formában jelent meg, vagyis a dolognak jogi oldala nem tűnt fel előtte különösnek.

Pedig közjogi szempontból nézve azt a kitüntetést, ugyancsak találunk rajta megjegyezni valót. Itt ugyanis a királyi kitüntetések azon faja áll előttünk, mikor a király egy államhivatali állásnak czímét adományozza valakinek. Ilyen esetek, kivált a legújabb időben, elég gyakoriak. S a királyi kegy ily módon való nyilvánulásának — akár nyugalomba vonulásakor ér az egy hivatalnokot, akár még szolgálata közben — megvan a maga természetes alapja és oka. De megvannak a korlátai is, melyek mellőzése az egész intézmény észszerűségét veszélyezteti.

Nevezetesen a király csak államhivatali czímet adományozhat, csak államhivatalnoknak és csak olyannak, a ki a czimnek megfelelő hivatali ágban működik. Ugy, hogy a czimmal való kitüntetés határozottan mint czimzetes avancement jelentkezik.

Mert sajtószzerű volna, ha a király egy magát kitüntett községi bírónak arany érdemkereszt helyett aljárásbírói czímet adományozna, a városi rendőrkapitánynak rendőrtanácsosit, a szolgabírónak alispáni czímet, az alispánnak főispánit és így tovább. Ennyire vinni a czimadományozást nem szabad.

Pedig ebbe a csoportba tartozik a polgármesternek miniszteri tanácsosi czimmal való kitüntetése is. Mert gondoljuk csak meg: egy törvényhatósági tisztviselő, a ki állását a polgárok bizalmából választás útján nyeri, kitüntetésül egy királyi hivatali, miniszterialis állásnak rangját és czímét kapja. Polgármester és miniszteri tanácsos! Hisz ez a két állás közigazgatásunk mostani szervezetében nemcsak elütő jellegű, de ellentétes irányokat képvisel.

A kitüntetés ezen módjának mindazonáltal megvolt a maga oka. A polgármester urat méltóságos urrá akarták tenni.

Társadalmi életünkben ugyanis a szellemi foglalkozások után élő emberek czimezés tekintetében négy kategóriába tartoznak: tekintetes, nagyságos, méltóságos és nagyméltóságú urak. S mindenik törekszik a magasabb kategóriába jutni. A tekintetes ur a nagyságos czímet két uton érheti el: ha államhivatalnok, akkor ilyen rangú hivatali állás czímének adományozása által, ha pedig az illető hivatali branchében ilyen állás nincs (pl. segédhivatalok) vagy nem államhivatalnok az illető, a kir. tanácsosi czím által. A nagyságos ur méltóságossá azonban csak a kir. curiai bírói és a miniszteri tanácsosi czím adományozása által lehet. Ez az ut tehát csak államhivatalnokok részére szól. Ellenben olyan

¹ L. ugyan e tárgyról Jogtud. Közlöny 1892. évf. 41. sz.

czimünk, melylyel a nem államhivatalnok vagy a magánember méltóságossá lehetne, nincsen.¹

Mikor tehát a polgármestert, a ki kir. tanácsos, a méltóságos czimmal akarták felruházni, nem találtak más módot, mint a melyet annak idején Török budapesti főkapitány kiüntetése alkalmával is követtek, t. i. a miniszteri tanácsosi cím adományozását. Igen ám, de a budapesti főkapitány államhivatalnok, a polgármester ellenben nem az. S ez szülte azt a visszás dolgot, a mit fentebb kifejtettünk.

Ifj. Zubriczky József.

Külföldi judikatura.

574. A francia jog elve, hogy az életbiztosítási szerződésben kijelölt kedvezményezett közvetlen személyes jogot szerez a biztosító társasággal szemben a biztosítási összegre. Ezen összeg nem képezi a biztosított vagyonának alkotó részét. A kedvezményezettnek hozzájárulása nem szükséges, de ha tette, úgy a biztosított más kedvezményezettet már ki nem jelölhet. (*Német bírói határozat.*)

575. Ha a postakocsin utazó testi sérülést szenved, a postakincstár a gyógyítási és élelmezési költségeket meg tartozik téríteni. Ha azonban nem az indulási állomáson a postamester által, hanem utközben a postakocsis által vétett fel az utas, úgy a posta ebbeli felelőssége be nem áll. (*Kölni felsőbb bíróság.*)

Mascagni a «Cavalleria rusticana» című operája szövegét Vergának egy novellájából merítette. A librettót egy verselni tudó íróval készítette, vagyis az elbeszélés költőileg átdolgoztatott. Mascagni azon megállapodásra lépett Vergával, hogy utóbbi a tiszta nyereség ama hányadában részesüljön, a melyhez törvényes joga van. Mascagni jogait Sonzogno kiadónak engedményezte. Az opera óriási sikere után Verga pert indított, a keresetet Mascagni és Sonzogno ellen tette folyamatba és az eredmény az volt, hogy a tiszta nyereség 25%-át ítélték meg neki. A milánói felelőbírói bíróság kimondotta, hogy azon mű szerzője, melyből a libretto merített, a libretto szerzője díjának felét követelheti és ezen igényét úgy a zeneszerző, mint a kiadó ellenében érvényesítheti. A turini semmitőszék helybenhagyta az ítéletet, kifejtve azt, hogy valamely szellemi mű szerzőjéül az is tekinthető, a ki nem egyidejűleg munkálkodott azokkal, a kik utóljára megalkották, hacsak meg lehet állapítani, hogy ezek a mű menetét és lényegét abból merítették; az ily mű szerzőjét mindenkép megilleti a szellemi tulajdon praeogativája. Az olasz jogtudósok közt ezen határozat élénk megbeszélés tárgyát képezte és többen Verga igényét teljesen elutasítandónak tartották. Közli: *Dr. Gold Simon.*

Különfélék.

— A mezőrendőrségi törvényjavaslat kihágási részéről első cikkünk szól. Az illető rész érdekes miniszteri indoklását ide igtatjuk:

Nemcsak azokat a cselekményeket és mulasztásokat minősítem itt, a melyek a büntető-törvény és a kihágásokról szóló törvény szerint büntetendő cselekményt, vagy mulasztást nem képeznek; hanem azokat a mulasztásokat és cselekményeket is felsorolom, melyek már a büntető-törvény és a kihágásokról szóló törvény szerint is büntetendők; mert a büntető-törvények az illető cselekményt vagy mulasztást aránylag tulmagas büntetéssel sújtják és ez által a feljelentőben illetőleg a károsultban a szanakozás érzelmét keltik fel, mert sajnálja, hogy ily tények miatt a magáról megfedlekedett oly súlyos megtorlással bünhődjék, másrészt meg azért, mert a büntető-törvénykönyvek szerinti eljárás a dolog természete szerint több alakítséghez levén kötve, vagy önbíráskodásra vagy arra indítaná a károsultat, hogy inkább hallgatással tölje el a szenvedett sérelmet, semhogy a bírói eljárást, a mely reá nézve sok kellemetlenséggel jár, igénybe vegye.

A javaslat ez okból az ott minősített kihágásokra aránylag kisebb büntetéseket állapít meg, mint a büntető-törvények, úgy, hogy a büntető-törvények által meghatározott magasabb büntetések tulajdonkép csak akkor fognak alkalmaztatni, a mikor a kihágás által elkövetett kár a 60 korona értéket

meghaladja, a mi, tekintve a mezőrendőri kihágások természetét, csak ritkább esetekben fordul elő. Ide tartoznak különösen a lopás eseteinek számos fajai.

A javaslat szerint ugyanis [94. §. a)], a ki gazdasági terményeket gyümölcsös kertből, szőlőből, faiskolából vagy a mezőről lop, vagy a ki másnak földjétől el nem választott terményeket jogosulatlanul leszed vagy levág, a mennyiben a lopott, leszedett vagy levágott dolog értéke 60 korona értéket meg nem halad, 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Büntető-törvényünk 333. és 334. §-a szerint az efféle lopás vétségét képez és a 339. §. értelmében egy évig terjedhető fogházzal büntetendő, sőt a 336. §-ban felsorolt esetekben büntettnék is minősíthető és ekkor a 340. §. értelmében öt évig terjedhető fegyház a büntetése.

A büntető-törvény 336. §-ára való hivatkozás egyébként a 94. §. a) pontjában azért volt felveendő, mert a büntető-törvény most idézett szakasza bizonyos súlyos körülmények között elkövetett lopást a lopott dolog értékére való tekintet nélkül is büntettnék nyilvánít és a mezőrendőri törvénynek nem lehet célja a kvalifikált lopás büntetését leszállítani.

Hogy ezen egyetlen esettől eltekintve, mezőgazdaságunk érdekében sokkal célszerűbb a nagyon is gyakran előforduló mezei lopásokat a büntető-törvény szigora alól kivonni, és azokat ugyan kisebb, de gyorsabban végrehajtható büntetéssel sújtani, azt a már fentebb említettek után bővebben bizonyítani alig szükséges; mert ha valahol kell, úgy főleg a mezei lopásoknál és kártételeknél kell a nem tulságosan súlyos, de annival gyorsabb megtorlásról gondoskodni; mert a közélet valójában nem is tekinti lopásnak más fájáról gyümölcsöt szedni, a máséban tarlózni, vagy böngészni stb. s ezen, könnyelműségből, a tulajdon tiszteletének hiányából származó elidegenítés iránti hajlamot inkább javítjuk, ha kisebb büntetés mellett a cselekményt gyorsabban sújtjuk, mintha nagyobb büntetést szabunk reá, de azt épen nem, vagy nagy sokára foganatosíthatjuk.

A javaslat e tekintetben is az erdő-törvény határozataihoz alkalmazkodik és azért fogadta el a 60 koronát a mezőrendőri kihágásoknál, mint határvonalat, mert az erdő-törvény 69. § a szintén a 60 koronát fogadta el. Ugyancsak az erdő-törvény 74. §-ának alapján a mezőgazdaságban elkövetett lopásokat is büntettnéknek kellett minősíteni, ha azokra vonatkozólag oly körülmény forog fen, melynél fogva a lopás, tekintet nélkül a lopott dolog értékére, a büntető-törvények szerint büntettnék állapíttatik meg.

— A telekkönyvi átalányt a költségvetés következőleg indokolja meg:

A helyszínelési és telekkönyvi átalakítási, nemkülönben a telekkönyvi betétszerkesztési költségek rovatát egyesítettem s az ezen rovatok alatt 1893. évre megszavazott 194,210 frttal szemben 1894. évre telekkönyvi átalányként 245,000 forintot, tehát 50,790 frttal nagyobb összeget irányoztam elő.

«Telekkönyvi átalány» elnevezés alatt egybefoglalva egy összegben vannak felvéve nemcsak a fentebb hivatkozott rovatok kiadási tételei, hanem egyuttal azon költségek is, melyek a telekkönyvi műveleteknek egy harmadik, egészen új csoportja, t. i. a «tényleges birtokos tulajdonjogának a telekjegyzőkönyvbe bejegyzéséről és a telekjegyzőkönyvi bejegyzések helyesbítéséről» szóló 1892. évi XXIX. tcz. végrehajtásával egybekötött kiadásokra lesznek fordítandók. Mindezen telekkönyvi munkálatok költségeinek fedezésére 1894. évre 245,000 frtot irányoztam elő; czélszerűségi okok tevéen ajánlatossá, hogy a költségek egy összegben állapíttassanak meg.

Az 1892. évi XXIX. tcz. 9-ik §-a értelmében a telekjegyzőkönyvek helyesbítése körül e tcz. 2-ik §-ának 1. pontja alapján foganatosítandó helyszíni eljárással s az ezzel kapcsolatos kiküldetésekkel járó költségeket az államkincstár viseli. Az ily munkálatok, szintugy mint az 1893-iki költségvetés ugyanezen címe alatt a 11. és 12. rovatban említett munkálatok alapja és kerete sok esetben rokon természetű. Ebből folyólag, bár a telekkönyvi betétszerkesztési munkálatok az 1894-ik évben az eddiginél nagyobb mérvben nem lesznek kiterjeszthetők, s bár az idézett tcz. szerint eszközendő telekjegyzőkönyvi helyesbítések előre láthatólag nagy mértékben lesznek az 1894. évben foganatosítandók, még sem lehet tüzetesen elhatárolni, hogy az ezen rovat alatt most előirányzott három rendű telekkönyvi műveletek külön-külön mennyi fedezetet fognak igénybe venni s ez képezi azt az okot, mely miatt ezen kiadásokat egy összegbe foglaltam.

Az a körülmény, hogy a «telekkönyvi átalány» elnevezés

¹ A cs. és kir. kamarásság nem cím, hanem udvari méltóság.

alatt itt előirányzott összeg az 1893. évben az ezen czim 10. és 11. rovata alatt felvett összeget 50,790 frttal meghaladja, indokolását abban találja, hogy 1894-ben, mint fent említém, a telekjegyzőkönyvi helyesbítésekkel járó költségek is ezen rovatból fognak fedeztetni s hogy az 1892: XXIX. tcz. alapján a kincstár terhére eszközendő telekjegyzőkönyvi helyesbítések nagy számban fognak előfordulni, mihez képest hozzávetőleges számítás szerint a most említett költségtöbblet előirányzata mutatkozik szükségesnek.

Ezzel kapcsolatban felemlitem, hogy ez idő szerint az alább felsorolandó 13 járásbírósnak telekkönyvi ügyekben bírói hatáskörrel leendő felruházása iránt vannak tárgyalások folyamatban:

1. az apatini, 2. a hevesi, 3. az illavai, 4. a kiskőrösi, 5. a marosludasi, 6. a nagyhalmágyi, 7. a nagymártoni, 8. az ökörömezői, 9. a puchói, 10. a rékasi, 11. a técsői, 12. a topánfalvi és 13. a tornallyai törvényhatóságok felruházása iránt.

Telekkönyvi hatósággal felruháztatott 1893. évben az 1894. évi költségvetés összeállításáig:

1. a hatvani kir. járásbíróság 1893. évi január 1-től saját területére,

2. a radnai kir. járásbíróság 1883. évi január 1-től saját területére és

3. a zsombolyai kir. járásbíróság 1893. évi július 1-től saját területére, a minek következtében a telekkönyvi ügyekben bírói hatáskörrel felruházott kir. járásbíróságok száma 227-ről 230-ra emelkedett s ennél fogva jelenleg: 66 törvényszék közül 65-nél, 384 járásbíróság közül 230-nál, tehát összesen 295 bíróságnál 293 különböző székhelyen kezeltetnek a telekkönyvek, miután a fő- és székvárosban, a budapesti kir. törvényszéken kívül a pestvidéki kir. törvényszék és az I—III. ker.-beli kir. járásbíróság is telekkönyvi hatóságot gyakorol.

E szerint azon járásbíróságok száma, melyek ez ideig telekkönyvi ügyekben bírói hatáskörrel felruháztatnak, 230; azon járásbíróságok száma, melyek törvényszéki székhelyeken vannak felállítva, de a melyek telekkönyvi ügyekben bírói hatáskörrel felruházva nincsenek, mert ezen hatóságot a székhelyükön levő törvényszék gyakorolja, kitesz 71-et.

Végül a törvényszéki székhelyeken kívül felállított azon kir. járásbíróságok száma, melyek telekkönyvi ügyekben bírói hatáskörrel eddig felruházva nem lettek, 83, vagyis összesen 384 járásbíróság.

— A kir. Curiánál egy számfeletti tanács-elnöki és két számfeletti bírói állást rendszeresít az 1894. évi költségvetés. Ezen kívül a kir. táblákról több kiegészítő bíró fog berendeltetni. Jelenleg a kir. Curiánál 11 kiegészítő bíró működik. Az igazságügyminiszterium e létszámemeléssel kapcsolatban egy új tanács szervezését helyezi a hátralékok apasztására kilátásba.

— A kir. táblánál 12 számfeletti bírói állás rendszeresített, részint a Curiához felvitt kiegészítő bírák pótlására, részint azért, mert némely kir. táblánál — különösen pedig a budapestinél — a létszámemelés sürgős szükségét képez.

— Uj építkezések. A kir. Curia és a budapesti kir. tábla melletti, 1744 □ ölnyi telek szintén igazságügyi építkezés céljára tartatott fen. Az igazságügyi költségvetés ezt azzal indokolja, hogy valószínű, miszerint a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéket, nemkülönben az V. ker. kir. járásbírószéket az alkotmány-utcai törvénykezési épületből ki kell helyezni.

Véleményünk szerint az alkotmány-utcai palota kizárólag a büntető igazságszolgáltatásnak volna fentartandó. Az összes polgári bíróságoknak egy külön épület lenne emelendő. Ezen építkezési kérdések eldöntése előtt kellene már határozni a pestvidéki törvényszék beolvasztásának és a járásbíróságok egyesítésének régen égető kérdésében is.

— A budapesti kir. ügyészségnél az 1894-iki költségvetés egy új alügyészi állást rendszeresít.

— A kir. Curiához szeptember hóban beérkezett 2144, ez évben összesen 23,101 ügy s így az elintézendők összege a múlt évi hátralékokkal együtt 33,755-öt tett ki. Elintéztett 17,709, hátralékban maradt 16,046 ügydarab. A múlt évi hasonló időszakához képest 4006-al több érkezett be s a hátralék 3184-el nőtt.

— A kassai jogakadémia államosításáról a költségvetés indokolásában a következőket olvassuk:

A kassai kir. jogakadémia költségei először jelennek meg a vallás- és közoktatásügyi tárcza költségvetésében; eddig ezen tanintézet a tanulmányi alapból tartatott fen.

A tanulmányi alap kedvezőtlen pénzügyi helyzete nem engedte meg, hogy az ezen alapból fentartott kir. jogaka-

démiák költségvetése felemeltessék; a tanárok fizetéseinek felemelése elől pedig továbbra is elzárkózni nem lehetett, hacsak a jogakadémiák tudományos hírnevét és a kellő színvonalon való megmaradását kockára tenni nem akartuk.

A tanári állásoknak betöltése ugyanis különösen e csekélyebb javadalmazású jogakadémiákon az utóbbi időben mind nagyobb nehézségekbe ütközött, miután azon minősítéssel, a melyet jogakadémiai tanártól jogosan megkövetelhetni, a javadalmazás egyáltalában nem állott arányban.

Különösen kirívóvá lett a jogakadémiai tanárok fizetésének elégtelensége az 1893. évi IV. tcz. életbelépésével, a midőn a középiskolai tanárok és igazgatók tetemes fizetésjavításban részesültek és a fővárosi középiskolai igazgatók, sőt a tanárok egy részének fizetése a jogakadémiai tanárok fizetését 500 frttal túlhaladta.

Ezen állapotot továbbra fentartani nem lehetett s mint-hogy a három kir. jogakadémia tanárainak fizetését rendezni a tanulmányi alap keretében lehetetlen volt: vagy az egyik jogakadémiának felosztatása vált volna elkerülhetlenné, vagy pedig egyik jogakadémiának az államköltségvetés terhére való átvételéről kellett gondoskodni.

— Irodalom. *Eszmék a vallásszabadságról* czim alatt dr. Horváth Ödön érdekes tartalmu füzetet adott ki, mely lelkes szószólója a liberális egyházpolitikai reformoknak. — Balogh Vilmos min. osztálytanácsos két kötetben közrebocsátotta az *uj vizjogi törvényjavaslat előmunkálatait*. A nagy gondnal összeállított mű a vonatkozó legislatív törekvéseknek teljes anyaggyűjteményét tartalmazza. — *Közjegyzői iratmintákat* szerkesztett dr. Zöld Sándor közjegyzői helyettes. Az első füzet imént jelent meg. — Ráth Mór kiadásában az újabb telekkönyvi rendeletek két füzetben jelentek meg. Ugyancsak Ráth Mór kiadta a sommás eljárásról és fizetési meghagyásokról szóló törvényeket.

— Tőzsdei judikatura. A 39. számban közlöttel kapcsolatban még a következő elvi jelentőségű határozatokat közöljük a Tőzsdei Értesítő nyomán:

10. A kávé, minthogy mint ilyen, az üzlete folytatásához szükséges árukat s általában ingó dolgokat azzal a szándékkal szerzi be, hogy azokat át- vagy feldolgozva ismét tovább adja, s így a k. t. 258. §. 1. pontjában megjelölt kereskedelmi ügyletekkel iparszerűleg foglalkozik, a k. t. 3. §-a értelmében kereskedőnek tekintendő. (Kir. tábla 1892 decz. 28. 4872. sz. a.).

11. Az 1881: LIX. tcz. 94. §-ának d) pontja a felek egyikének kereskedői minőségét a per tárgyát képező ügylettől függetlenül feltételezvé, e minőség nem az ügyletből vont következtetés, hanem a k. t. 3. §. alapján bírálendő el. (Kir. Curia 1893 jul. 11. 587. sz. a.).

12. Bár a vételi szerződés tárgyát nemcsak ingatlan, hanem ingó vagyon is képezi, s bár az eladó társaság üzletéhez tartozó ingó vagyonra nézve a szerződő felek mint kereskedelmi társaságok között létrejött vételügylet mindkét szerződő félre kereskedelmi ügyletnek tekintendő: a tőzsdebíróság illetékessége ily szerződés alapján még kikötés esetén sem állapítható meg akkor, ha a kereset a szerződésben körülírt ingatlanok és tartozékaik vételárára indított. (Kir. tábla 1882 nov. 30. 4294. sz. a.).

13. A perrendtartás 78. §-ának az az intézkedése, hogy felperesnek jogában áll a kezest ugyanazon perbe idézni, melyet a közvetlen alperes ellen indított, helyesen csak a rendes bíróságok előtti peres eljárásra alkalmazható, s annak hatálya az 1881: LIX. tcz. 94. §-a által szabályozott kivételes bíróságokra, melyeknek hatáskörébe csupán a most érintett szakaszban tüzetesen körülírt peres ügyek, s ezek is csak az ott megállapított feltételek mellett tartoznak, ki nem terjeszthető. (Kir. tábla 1893 márcz. 28. 1251. sz. a.).

— A Magyar Jogászegylet f. hó 22-én (vasárnap) d. e. 10 órakor évi rendes közgyűlést tart a budapesti ügyvédi kamara helyiségében. A napirend tárgyai: 1. Az elnök évi jelentése; 2. a számvizsgálók jelentése a lefolyt egyleti év számadásairól és az egylet vagyonáról; 3. három számvizsgáló választása a legközelebbi rendes közgyűlés elé terjesztendő számadások megvizsgálása végett; 4. a legközelebbi év költségvetésének megállapítása; az évi tagsági díj megállapítása; 6. alapszabályváltoztatás; 7. eshetőleg egyéb indítványok; 8. az igazgató választmány megválasztása.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 ft

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az egyetem hivatásáról. Dr. SCHNIERER ALADÁR beszéde az egyetem megnyitó ülésén. — *Törvénykezési Szemle:* A szerződés tanához. Dr. KECSKEMÉTI EMIL budapesti kir. törvényszéki jegyzőtől. — A közvetlen idézés a mai bünvádi eljárásban. Dr. BERGER MIKSA budapesti ügyvédtől. — A tulajdonközösség megszüntetésének kérdéséhez. INCZE JÓZSEF kolozsvári ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzeti Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A magyar ifjúsághoz. (Dr. LÁNG LAJOS dékáni beszéde a budapesti kir. tudomány-egyetemi tanév megnyitó ünnepén.) — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az egyetem hivatásáról.

Dr. Schnierer Aladár beszéde az egyetem megnyitó ülésén.¹

... Hódolva azon hagyományos szokásnak, mely szerint az új tanévet a rector ünnepélyes beszéddel nyitja meg, őszintén meg kell vallanom, hogy számos kitűnő elődeim által elmondott nagyszabású szónoklatok után valóban nehéz feladat, oly tárgyat választani, melyről már az egyik vagy másik elődöm sokkal ékeesebben és behatóbban nem szólt volna, mint én azt tehetném. De azonfelül nem járhatok el szabadon beszédem tárgyának megválasztásában; szabja azt elem maga az ünnepélyes alkalom, melyből szavaimat Önökhöz intézem.

A mivel rövid szónoklatomban foglalkoznom kell, nem lehet más, mint az, a mi iránt valamennyien egyaránt érdeklődünk, t. i. az egyetem hivatása, és azon feltételek, melyektől annak teljesítése függ.

Az egyetemek feladatát sokféleképp határozták meg; arra nézve azonban mindnyájan megegyeznek, hogy e főiskolák korunk haladásának azon tényezői, melyek nemcsak az egyesek műveltségét közvetítik, hanem az egész nemzedékre világosságot, erkölcsi és anyagi áldást árasztanak, melyek nemcsak az oktatás legfelsőbb betetőzését képezik, hanem maga a tudomány továbbfejlesztésére a legközvetlenebb befolyással vannak.

Az emberi élet eszmék s a világegyetemben nyilvánuló örök igazságok által vezéreltetik, s innét van, hogy mind az, a mi szellemünkre hat, befolyást gyakorol tevékenységünkre, s így sorsunkra is. Mi természetesebb tehát, mint az, hogy a nagyobb fontosságú változások, melyeken az emberi társadalom átment, mindig az eszmék világából vették kezdeményüket; ellenben mind az, a mit a pusztuló önkény hozott létre anélkül, hogy valamely igaz eszme képezne támaszát, mulónak és rövid életűnek bizonyult. Az eszmék s igazságok felkutatására és elterjesztésére első sorban az egyetemek vannak hivatva, azok képezik a gyupontot, a honnét a hamisítatlan tudomány fénysugarai szétszóródnak; «innen tör magának utat kifelé a világosság és szellemi élet, hogy eloszlassa a sötét tudatlanság ködjét, mely az emberiséget itt-ott még elborítja». «Az egyetemek nem annyira hasznos ismeretek terjesztése, mint inkább a lélek harmonikus kimivelése és nemesítése által teremtik elő a szellemi élet azon emelkedettségét, mely előfeltétele az emberiség erkölcsi javulásának s a társadalmi állapotok üdvös átalakulásának.»² Mindezekhez képest állíthatjuk tehát,

hogy az egyetemek székhelyei és szentélyei a tudománynak, melynek művelését és fejlesztését öncélként teljesítik.

Ámde a tudományoknak önálló kutatás és a dolgok mélyébe hatoló gondolkodás által leendő fejlesztésén kívül van az egyetemeknek még más, a gyakorlati életre kiható rendeltetése is, mely abban áll, hogy az állam s a társadalom hasznára szakférfiakat képezzen és neveljen. De nagyon téves volna, ha az egyetemi élet főszűrét épen csak e feladatba helyeznők. Hisz' az egyetem abban különbözik szembetűnően az ugynevezett szakiskoláktól, hogy nem csupán bizonyos szűkebb körre szorítkozó, valamely szakfoglalkozás sikeres üzésére megkívántató tárgyismeretek megszerzését közvetíti, hanem a tudományokat egyetemes összefüggésükben és kölcsönhatásukban miveli és fejleszti. Helyesen mondá egyik hivatali elődöm, dr. Kautz Gyula: «az egyetem ne legyen csupán tárháza a való különféle köreiben felismert igazságoknak, ne legyen csupán véd és ápoló intézete a koronként felvillámló eszméknek, hanem legyen egyetemes egyesítő gyupontja a tudományoknak, legyen nevének megfelelően: «Universitas literarum»; mert valamint nincs a valónak, a létezőnek valamely köre, mely a többiektől egészen különváltan léteznék, hanem mindegyik ezernyi szállakkal összefügg a többiekkel, és mindegyik másokra átvézet; valamint a szellem a természethez van kötve, és viszont a természet a szellemtől van áthatva, úgy az egyetem is nagy feladatának csak úgy fog megfelelni, ha szoros kapcsolatban állanak benne az emberi tudás valamennyi vidékei a természet- és szellemtudományok minden ágai».

A tudománycsoportok közötti legbensőbb összetartozóságra s azon egymást kiegészítő kölcsönhatásra csatlakozva reá mutat már szellemi erőink sajátlagos organizatiója, lelkünk azok veleszületett tulajdonsága, melynél fogva a résznél meg nem állapodván, mindig az egésznek megértésére, az egyetemes lét benső vonatkozásai felfogására sarkaltatik. A tudomány szellemi kosmosának fensőbb egységét fentartani, ápolni és mind jobban kifejezésre juttatni, a modern európai fogalom szerint szervezett egyetemek egyik legmagasztosabb feladata!

És valóban, ha minden egyes tudomány szak nélkülözve a többiek correctíváját és tájékoztató felvilágosítását, csak a maga útján haladna, csakhamar szem elől tévesztené mind-egyike: tárgya, célja és módszere által kiszabott korlátait, oly problémák megoldásába fogna bocsátkozni, melyek saját látkörén messze túl fekszenek; ily tudományos aberratióknak pedig csak káros következményei lehetnek; mert a felvetett probléma megoldására nem hivatott tudomány szak erejét hasztalanul elforgácsolva, igazságok helyett veszélyes tévedéseket vinne be a tudományok birodalmába.

Itt veszélyes aberrationnak bélyegzendő a modern természettudományban lábra kapott és fájdalom nagyon elterjedt azon felfogás, mely buvárkodásának körét illetéktelenül a szellemi élet tüneményeire kiterjesztve, azon tévhitnek hódol, mintha az emberi lélek nyilvánulásai nem volnának egyebek, mint a fizikai életfolyamatok szüleményei, melyek ép úgy, mint a testi világban észlelhető változások, egyedül a fizikai törvényekben lelik megfejtésüket! Midőn e materialistikus tan öntudatunkat s akaratunk szabadsága felőli meggyőződésünket

¹ Kivonatos közlés.

² L. Stanzel rectori beszédjét.

merő illúziónak vagy önámításnak declarálja, nem veszi észre, hogy ez által a támadó fegyvert önmaga ellen fordítja; mert ha elfogadnók azt, hogy a lelkünkben nyilvánuló tünetmények eredetükre nézve nem egyebek, mint az agyvelőben bekövetkezett változatok, tehát feltétlen szükségességgel determinált állapotok, akkor ama csalódás lehetősége is ki volna zárva, mert az anyagi, mely e felfogás szerint egyedül bír reális léttel, a feltétlen szükségességgel uralkodó törvényektől el nem térhet s így soha sem szülhetné káprázatát annak, mi a valóban meg nem felel.

Messze túlhaladná mai beszédem szűkre szabott határait, ha az anyagelvi theoria részletesebb czáfolgatásába akarnék bocsátkozni, vagy ha fel akarnám tüntetni téves és veszélyes voltát azon elméletnek, mely a társadalmi életet is a természeti törvények kizárólagos és feltétlen uralma alá helyezve, annak minden jelenségeit a gravitatio, adhaesio és attractio hatásaira vezeti vissza, ha bírálat alá akarnám venni azon tant, mely a morál és a humanitás legnemesebb érzelmeivel gunyt üzve, csak az erősebbnek ismeri el létjogát az élet tusájában.

Egyet azonban elhallgatnom lehetetlen, t. i. csodálkozásomat azon merész önhittség fölött, melylyel az új tan némely hirdetői akkor lépnek föl: midőn a positiv vallás dogmáit babonahitnek declarálva, azokat a tudomány köréből kiküszöbölendőnek hirdetik, ugyanakkor pedig mitőlünk azt követelik, hogy azon merész hypothesisokat, melyekre ők elméletüket alapítják, csálhatatlan valóság gyanánt fogadjuk el!

Ilyféle tévtanoktól megóvjuk magunkat, ha a tudományok birodalmában a bölcsészettnek engedjük át a vezérszerepet, a valódi philosophiának, mely méltán nevezhető a tudományok tudományának, mert világító szövétneke nélkül az ismeretek tömkelegében soha el nem igazodhatnánk.

Az emberi észnek örökérvényű, szükségkép és ellentárlhatatlanul működő törvényei vannak; e törvények, melyek a világegyetem felett uralkodó végtelen szellemnek lelkünkben visszaverődő fénysugarai, képesítik az embert arra, hogy saját lényét, az őt környező külvilág vonatkozásait és összefüggését felfogva és megértve, a tudás legvégső magaslatára fölemelkedhessék.

A valódi bölcsészet, mint a végokok tudománya, egy és azonos lévén a végtelen értelemmel, szellemmel, lehetetlen azt másképp mint egyedül belőle és általa felfogni, mert az összes létezőnek összhangzása, a teljes igazság csupán az istenség eszméjében lelhető fel! De a helyes értelemben vett bölcsészet, midőn a létezőnek végső okait és céljait kutatja, a jelenségek végtelen sokféleségében egységet keres s a változó tüneteményeket örök törvényekre visszavezeti, állítja elő egyszersmind és tartja fen az emberi ismeretek között az örökkévaló harmonismust. És valóban, ha körülnézünk a tanszakok egész mezején, akár az elméletiek, akár a gyakorlatiak között egyet sem találunk, mely hogy magasabb eredményhez eljuthasson, a valódi bölcsészettet nem szükségelné. «Ki pusztán csak az adatok gyűjtésével, észlelésével és a tünetmények leírásával foglalkozik, a nélkül, hogy az észlelt tények egész sorozatát szellemi kapcsokkal egymáshoz fűzni törekednék, az betekintést szerez magának ugyan a világ mikrokosmosába, de annak makrokosmosát ő szem elől fogja téveszteni. Ily kutató tevékenysége hasonlítható a munkásokéhoz, ki az építésre szükséges anyagot összehordja, de nem bír képességgel, hogy abból épületet alkosson.»

A bölcsészet ama kiváló fontosságát, és minden egyéb tudományok felett őt megillető fölényét elismerve, nem zárkozhatunk el azon meggyőződés elől, hogy az egyetemek tulajdonképi hivatásukat — miként az igazságoknak nem csupán ápoló és terjesztő intézetei gyanánt működjenek, hanem összesítő gyupontjai legyenek egyszersmind a tudományoknak, — csak úgy tölthetik be, ha a vezérszerepet a bölcsészettnek engedik át; ha bennök a szoros kapcsolatban és

kölcsönhatásban lévő tanszakok mindegyike kiegészítő részének érezvén magát, egy magasabb organikus egységnek, az egész világegyetemet átfoglaló tudománynak, — kutatásaiban és tantételei alkotásában, a philosophia utmutatását követi; csak ilykép válik az egyetem képessé: az élet mindkét főirányában, úgy a reális, mint az eszményi irányban sikeresen működni, valóban üdvös és maradandó eredményeket elérni és csak így kerülheti el azon sajnos ellenmondást, mely az anyagi és erkölcsi életrend törvényeit kutató tudománycsoportok között, fájdalom, még napjainkban is nem ritkán előtérbe lép és a valódi tudomány tekintélyét súlyosan veszélyezteti.

Hogy az egyetemek, mint a tudomány terjesztésére és fejlesztésére szolgáló intézetek, magasztos feladatuknak megfelelhessenek, szükséges, hogy meg legyenek adva a feltételek arra, miként szellemi tevékenységükben szabadon mozoghassanak. A szellem, mely feltartóztatlanul emelkedik föl az emberi megismerés legvégső határáig, bilincsekbe nem verhető és semmi földi tekintély nem arrogálhatja magának azon hatalmat, hogy a szellemet szabad röptében gátolja, vagy az igazságot kereső tevékenységének törvényeket szabjon; és a mint kétségtelenül igaz ez, ép oly bizonyos, hogy az egyetemek is csak akkor fejlődhetnek rendeltetésöknek megfelelő oly intézetekké, melyek feladata a szellemi erők és tehetségek legmagasabb fokra való kifejlesztése, ha alapszerkezetük olyan, mely bennök a meggyőződés szabadságát biztosítja. «És hogyis lehetne ez másképp, midőn annyi századok óta tett tapasztalat hangosan a mellett szól, hogy a szellemi mozgalmak gyupontjai mindig az egyetemek voltak. Itt gerjedtek azon új gondolatok, melyek mind tágabb körben elterjedve és lassanként a nagy közönség által elfogadva, elvégre az emberi szellem fejlődési folyamatában érvényesültek.»

Az autonomia, melyet ezekhez képest az egyetemek számára követelünk — nem tekintendő az ujkori szabadelvű iránylat kifolyományaúl, hanem oly intézmény az, mely az egyetem tulajdonképi lényegével legbensőbbben összeforrvá, annak természetes lét- és fejlődésfeltételét képezi, oly annyira, hogy amazz az utóbbi nélkül képzelni sem lehet. Az egyetemek eredetileg a tudomány iránt lelkesedő férfiak szabad egyesüléséből származván, csakis az egyesületi szabadság fenntartásában és okszerű kifejlesztésében találták sikeres működésük nélkülözhetlen feltételét és biztosítékát. A testületi szellem tehát, mely a középkori társadalom legfontosabb alakulatainak létesítője vala, — eredményezte az első egyetemek önkormányzatát is, mint feladatuk által megkövetelt alapszervezetüket, mely nélkül tudományos hivatásukat be nem tölthették volna. Ezen, a kor szükségleteiből folyó intézményt jobbadán sajátukká tévék a későbbi, habár az álladalmi főhatalom közrehatásával létesített egyetemek is; mert a mit az első ilynemű intézeteknél ösztönszerűleg a szükség érzete szült vala, azt az utóbbiaknál a tapasztalás legczélszerűbbnek tanusította.

Ugyanezen testületi autonóm alapszervezettel birt régóta anyaintézetünk is, habár egyideig tetemesen megszorítva, sőt egy évtizeden át teljesen elnyomatva, a hatvanas évek óta ezen intézmény, egyetemünk ezen legvitálisabb életfeltétele, ismét teljes fényében feléledett.

A kedvezőtlen viszonyok nyomása alatt beállott szellemi tespedésből ugyanis egyetemünk — daczára több dicső emlékezetű tanár becsületes törekvésének, sikeres működésének és az osztrák kormány által meghonosított, a kor igényeinek teljesen megfelelő tanrendszernek — csak a hatvanas években tudott kibontakozni, midőn ősalkotmányunk visszaállításával culturéletünkre újabb, üdvösebb aera hajnala hasadt, s egyetemünk autonómiaja teljes birtokába helyezettett. Így éledett fel ismét anyaintézetünk ama kiváltsága, melynél

fogva mind tudományi, mind fegyelmi és testületi ügyeit — a felsőbb felügyelet megtartása mellett — önmaga, szabadon választott előljárói által kezeli és kormányozza. E kiváltság kell, hogy annál becsesebb legyen előttünk, minél tovább egészen vagy részben nélkülöztük azt; kell, hogy annál féltékenyebben megőrizzük és fentartsuk azt a jelen korban, minél inkább szilárdult meg bennünk a tett szomorú tapasztalat alapján a meggyőződés, hogy az «Alma Mater» csak úgy fejlődhetik rendeltetésének megfelelően, ha szellemi feladatának teljesítésében a nélkülözhetlen szabadsággal van felruházva. Helyesen jegyzé meg egyik nagyérdemű elődöm: Dr. Kovács József rectori beszédjében, hogy valóban visszas dolog volna, a haza és a nemzet felvirágoztatására üdvös, nagy hatást várni oly egyetemi testülettől, melyre saját ügyei vezetését nem bízhatni. «Mikép fejlődjék a mélyebb felfogás, ítélet, tudomány- és igazságszeretet, tiszta polgári jellem és önállóság azon főtanoda növendékeiben, mely államintézményileg kiskoruként vezetettnek?!»

Az egyetem feladata lévén, a tudományt önmagáért mivelni és terjeszteni, ennek tökéletesen megfelelni csak akkor lesz képes, ha működésében szabadon mozoghat — mint maga a szellem, melynek szolgál, ha szervezete olyan, melynek alapján minden magát érvényesíteni bír, életre való tan és elmélet benne tért foglalhasson, minden kitűnő tehetség kifejlődhessék s az egyes tanulók szellemi igényei kielégítést leljenek. Az egyetemi élet fejlődésének nélkülözhetlen alapfeltétele tehát a tanszabadság, melyet, mint az ujkor általános eszmeirányának megfelelő intézményt, az örökemlékezetű 1848-iki mozgalom honosított meg nemzeti culturéletünkben.

E nagy és dicső mozgalom felszabadítván a népeket a gyámkodó, mindenbe avatkozó kormányrendszer békóiból, felszabadítá a szellemi munkát, fel az egyetemi tanítást és tanulást is! Az 1848-iki legislatiónk ércztábláira örökké eltörölhetlen betűkkel be van vésve a tanszabadság nagy irányelve! És habár a nemzet balsorsa, a csakhamar bekövetkezett súlyos politikai viszontagságok, melyek a szabadság egét borongó vészként elhomályosították, nem engedék is, hogy a törvényben hirdetett ige legott ténynyé váljék — magát az eszme hódító erejét többé mi sem törhette meg; mert a köztudatban megfogamzott és megerősült eszmék megvalósítása törvényszerű szükségességgel megy végbe, még a legszivósabb reakció törekvése sem akaszthatja meg azok érvénysülését. Így történt, hogy a 48-iki törvény által hirdetett tanszabadság elvét egy idegen kormányrendszer honosította meg tényleg egyetemünkben, és számos idegen származású tanárok kiváló szakképzettsége és buzgó igyekezete által hatályosítva vált ezen intézmény a kor igényei mögött már némileg elmaradt egyetemi életünk újabb felvirágzásának hathatós tényezőjévé! Ámde, a mint az életben egyáltalán a ragyogó fény sötét árnyékkal jár, úgy volt ez ama új intézmény létesítése idejében is, midőn anyaintézetünk tudományos életét oly jelentékenyen gyarapító tanszabadságot nemzeti nyelvünk drága árán kellett becserélnünk.

A súlyos csapás, mely ez időben egyetemünket érve — nemzeti létünkre is vészthozó volt, — nem eredményezte mindazonáltal azt, mit az idegen nyelv meghonosításával elérni óhajtottak, nem törte meg, nem lankasztotta az egyetem nemzeti jellegét; hanem, valamint minden nyomás szükségkép üdvös ellenhatást szül, úgy ébreszté a germanisatio kiméletlen keresztülvitele épen anyaintézetünk keblében azon hazafias szellemet, mely az idegen áramlattal harczra kelve, dicső és maradandó diadalra jutott. Nemzeti életünkért folytatott küzdelemben, melyben a pesti egyetem első sorban harczolt, meg tudtuk őrizni azt, mit az idegen hatalom mint üdvös intézményt nálunk meghonosított: «az egyetemi tanszabadságot!» Így ment teljesebbé halhatatlan Frank jóslata; megjött nemzetünk feltámadásának ideje, hazai nyelvünk

visszaadtván az egyetemnek, az akadémiai szabadság elvén alapuló tanrendszernek jutottunk birtokába!

Az eddig említett feltételeken kívül vannak mindazonáltal még egyéb fontos tényezők, melyektől az egyetemi élet felvirulása, a tudományos oktatás üdvös hatása függ; e feltételek, mert a társadalom erkölcsi tudatában gyökereznek, sem a főiskola szervezete és alapintézményei, sem külső intézkedések segélyével elő nem állíthatók, hatásukban nem fokozhatók; ezek egyike a nemzeti közvéleményben rejlik. Kivánatos, sőt szükséges is, hogy az egyetemi oktatás a közvéleményben találja meg nélkülözhetlen morális támasztát; mert csak akkor, ha a közvélemény rokonszenvvel és bizalommal fordul az ország legfőbb tanintézeteihez, lehet reményleni azt, hogy a tudomány elszórt magva termékeny talajra találva, minél gazdagabban megteremti majd hasznos gyümölcsseit. Ha ellenben a közvélemény a főtanodáktól elfordul, — minek jelenségeit ujabb időben, fájdalom, hazánkban tapasztaljuk; — ha a nagy közönség azon balga véleményt táplálja, hogy azon ismeretek, melyek terjesztésén azok fáradsanak, a gyakorlati életben hasztalanok és értéktelenek, ha a honpolgárok csak azért küldik fiaikat az egyetemre, hogy az államhivatalokra és egyéb társadalmi életállások elnyerésére megkivántató minősítő bizonyítványokat maguknak valahogyan kieszközöljék, ha a közvélemény, mint fájdalom, minálunk a politikai élet terén valódi hivatás nélkül szereplőknek gyakran kétes érdemeit jobban appretiálja, semmint az egyetemi tanárok tudományos működését, — és a felsőbb oktatás jelentőségét kevésre becsülve, még a tanári állással egybekötött dotatiót is irigy szemekkel nézi, akkor, bárminő legyen is az egyetem szervezete, bárminő gazdagok az oktatás segédeszközei, bármily kitűnő szaktudósokkal is legyenek a tanszékek betöltve, az intézet működése sikerre soha nem számíthat. Valóban üdvössé végül az egyetemi oktatás csak akkor válhatik, ha a kellő előkészítéssel bíró ifjuság belső ösztöntől sarkalva, maga is tevékenyen részt vesz szellemi kiképeztetésének nagy munkájában, ha az egyetem csarnokaiba lépő ifju teljesítendő hivatásától áthatva, egész odaadással tanul, munkálkodik és individualis hajlamai szerint választott tudomány szellemébe behatolni törekszik.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A szerződés tanához.

Általán elismert tétel a szerződés tanában, hogy a menyiben a felek szándéka nyilván és határozottan tulajdonátruházásra irányult, azon körülmény, hogy az átadásnak alapul szolgáló jogviszony tisztára rendezve nincs, a tulajdonszerzést nem gátolja; a mint átruházottnak vétetik a tulajdon akkor is, ha a felek az átadás jogalapja tekintetében tévedésben vannak is, vagy mindegyikük más jogalap feltételezése mellett megy bele az ügyletbe, ha csak a felek akarata nyilván és kétségtelenül tulajdonátruházásra irányult.

Az uralkodó tan ezen egyes jelenségeket rendszerre formálva, azon eredményre jut, hogy ha ezen esetekben a felek közt fenforgó dissensus daczára létrejön a tulajdonszerzés, ennek más magyarázat és megfejtés nem adható, mint hogy a tradíciónak magában véve, elkülönítve azt a felek által létesíteni szándékolt ügylettől, tulajdonítandó ez a hatás. Ez a legtermészetesebb és legegyszerűbb megoldása mind amaz eseteknek, melyekben tévedés, az ügylet teljes tisztázását akadályozó egyéb körülmények és eltérések folytán a kötelmi ügylet nem perfect, de mert mindezek daczára a dolog átadatott, ez azt eredményezi, hogy minden complicatiótól eltekintve, a tulajdonszerzés létrejötnék vétetik.

Ettől már csak egy lépés kellett ahhoz a felfogáshoz, mely szerint a traditio nemcsak a fölsorolt esetekben, hanem

egyáltalán minden esetben az alapügylettől függetlenül, önnön hatályánál fogva eszközli a tulajdonátruházást, mert az maga a tulajdonátruházási szerződés. Ugy, hogy a traditiónak perfectiójával a tulajdonátruházás is minden hatályával bekövetkezik. A traditio természetesen tulajdonátruházási akarattal kell, hogy történjék, a mely azonban nem mindig kifejezett, hanem a körülményekből is következtethető. Sőt az is elegendő, ha nem forognak fen olyan körülmények, a melyek a tulajdon átruházását akadályozzák.

Mikor azután idáig jutott az elmélet, akkor a természetben rejlő okoknál fogva, melyek *rendszerre alakulást* involváltnak, feledésbe ment, hogy hiszen csak *egyes esetek* azok, a mikor a traditio tulajdonszerzésre vezet; ez általános jogtétellé lőn, mely a dologi szerződés tanávé fejlődött és ennek alapján önálló jogi kategória magaslatára emelkedett.

A dolgok ezen állásában természetesen nem késhetett soká a rendszer a maga egészében, a mely hamarosan a megvalósulás stádiumába jutott. A német polgári törvénykönyv tervezete a dologi szerződés tanát acceptálta, annak az egyik alapépitményét képezi.

Alig is van kérdés, mely miatt élesebb és annyi oldalról intézett megtámadásnak volna kitéve.

A dolog tüzetes szemügyre vétele és alapos vizsgálata tényleg igazolja azt a kiváló jelentőséget, melyet annak minden oldalról tulajdonitanak, oly kardinális kérdésként tárgyalja azt, melynek mikénti eldöntésétől az egész tervezet sorsa függ.

Nálunk a kérdésnek actualisabb jelentőséget az kölcsönöz, hogy egy közeli összefüggésben levő kérdésben már oly előzménnyel rendelkezünk, mely indokoltta teszi annak ez oldalról kifejtését is. A tizedik magyar jogászgyűlésen ugyanis tárgyalva lett az a kérdés, hogy a tulajdonszerzés kellékeül ingóknál az átadás megkivántassék-e. A jogászgyűlés állandó bizottsága továbbá az ujabban összehívandó jogászgyűlés tárgyai közé fölvette azt a kérdést is, mily védelem nyújtandó a jóhiszemű szerzőnek a dolog tulajdonosával szemben. A kérdések egybevetéséből nyilvánvaló lesz az azok közti összefüggés és az, hogy mind a háromnak mikénti eldöntése ugyanazonokon az alapokon nyugszik.

Ép ezért alapul és kiindulási pont gyanánt a jogászgyűlés tárgyalását vesszük.

A jogászgyűlésen határozattá emeltetett a szakosztálynak dr. Fodor Ármin által előadott indítványa, mely szerint az alkotandó magánjogi törvénykönyvben az átadás követelménye az ingók tulajdonszerzésénél mellőztessék, harmadik jóhiszemű jogszerző ellen azonban tulajdoni kereset nincsen. Ez a határozat tehát az ingók tulajdonának megszerzését a feleknek kötelmi jogi hatálylyal bíró pusztá megegyezésére alapítja, mely átadás nélkül is tulajdonjogszerzésre vezet. Ezzel az alaktalan kötelmi szerződés tétetett a tulajdonjog forrásává és mellőztetett az átadásra alapított alakszerű dologi szerződés.

Annak a szerződési kategóriának a létjoga pedig, mely dologi szerződés névvel jelöltetik, első sorban a traditiónak, mint eminenter dologi szerződésnek az elismerésén alapszik.

Abban ugyanis, hogy a szerződés a római jogi contractusnak, mint csupán kötelmi jogilag hatályos megegyezésnek a körét meghaladva, általánosabb érvényű jogintézmény, a doktrinában már nincs eltérés.

Ujabban a szerződés tana az általán divó rendszerben az általános részben tárgyalatik. A minek nemcsak systematikus jelentősége van, hanem a szerződés tanának azon elvén alapszik, mely szerint a szerződés nem a kötelmi jognak az intézménye, a mely tehát csak a kötelmi jog körére szorítkoznék, hanem a magánjog egész területére, annak minden egyes megkülönböztetni szokott részére kiható általános magánjogi intézmény. Ma már nem vitatott, hogy a mint van kötelmi szerződés, ép úgy van dologi, családjogi,

örökösödési szerződés is. És a szerződések ezen osztályozása nemcsak a jogi fogalmak nomenclaturáját szaporítja, hanem megannyi önálló jogi kategóriát képez és mint ilyen jó számba.

A szerződés fogalmának illetén kiterjesztése lényegileg abban találja magyarázatát, hogy szerződés utján a legkülönbözőbb természetű jogviszonyok szabályozása történvén, az eltérő jogviszonyok lényegével, tartalmával ellenkezik, hogy a szerződés csak kötelmi jogilag hatályos megegyezésnek tekintessék. A rendezett jogélet feltételei megkövetelik, hogy a szerződés az általa létesített, illetve szabályozott jogviszony sajátos természetéhez alkalmazkodjék és az ahhoz fűződő következményekkel járjon.

Ez alapon nyert általános érvényű rendezést az örökösödési szerződés. De a mint elismertetett az, hogy az örökösödési szerződések az egyéb, kötelmi jogi természetű szerződésektől elkülönítve, tartalmuk és céljuknál fogva az örökösödési jog elvei alapján szabályozandók, ennek nyomán a családjogi, majd a dologi jog körébe vágó szerződések is azon specialis joghatálynál fogva, mely azoknak tulajdonitandó, önálló rendezést igényeltek.

Igy keletkeztek az említett szerződési kategóriák, melyek ma már általán divó elnevezések és az uralkodó rendszerben annak alapjául vétetnek.

De azért a mi a dologi szerződést illeti, még korántsem tisztultak annyira a nézetek, hogy annak általános érvényéről lehetne szó, különösen pedig annak formáját illetőleg nagyon is eltérnek, megoszolnak a vélemények.

Azok, kik a dologi szerződésnek önállóságot vindikálnak, e felfogásukat a dologi és a kötelmi jogok éles megkülönböztetésére és elhatárolására alapítják, s arra, hogy ez csakis a dologi szerződés, mint a dologi jogok természetének és lényegének megfelelő önálló jogügylet statuálása által lehetséges, mely jogügylet már formájánál fogva is elüssön a kötelmi szerződésektől, a mint hogy ezektől tartalmánál és a vele járó, a dologi jogok lényegéből folyó következményeknél fogva okvetlenül meg is különböztetendő. Mig mások szerint a szerződések jogi hatályainak ez a megkülönböztetése a legtöbb esetben, az esetek tulnyomó számában nem lehetséges, az erőszakolt, az életnek nem megfelelő és visszás következményekkel jár. Ez a felfogás azután végeredményében oda vezet, hogy a szerződéseknek ezen osztályozása tulajdonkép felesleges, az pusztán doctrinalis jelentőségű, a mely csak a jogi fogalmak összezavarását idézi elő. Itt tűnik ki a kérdésnek a magánjog egész rendszerét illető fontossága, mert a kérdés mikénti megoldása a magánjog legsarkalatosabb fogalmait és tételeit érinti.

Dr. Kecskeméti Emil.

A közvetlen idézés a mai bünvádi eljárásban.

A kir. Curiának ujab gyakorlata szerint — a mint az alább közölt határozatok is feltüntetik — a közvetlen idézést rendelő végzés ellen jogorvoslatnak nincs helye és a kir. ítélő tábla is köteles már a közvetlen idézést rendelő elsőbírósági végzés ellen beadott felebbezést visszautasítani, ellenkező esetben hivatalból is észlelendő semmiséget követ el.

Ezen praxist tudvalevőleg az az ellenkező gyakorlat előzte meg, hogy miután a közvetlen megidézést elrendelő határozat a vád alá helyezési határozat helyét pótolja, az ellen rendes felebbezésnek van helye, miért is a felsőbb bíróságok a beadott vagy bejelentett felebbezéseket rendesen elfogadták s az ügyet érdemleges vizsgálat alá vették.

Kétségtelen, hogy az előbbi praxis mellett a közvetlen idézés intézménye korántsem érvényesülhetett annyira, mint az ujab szigorú felfogás hatása alatt, mely a közvetlen végtárgyalást elrendelő végzés ellen jogorvoslatot egyáltalában el nem ismer s így a végzés végrehajtásának megakadályozására módot sem enged.

S tekintettel azon rendkívüli társadalmi és állami érdekekre, melyek a büntető eljárás gyors lefolytatását követelik, de sőt azon előnyökre is, melyek a bünper minél gyorsabb lebonyolításából magára a terheltre is háramlanak, a közvetlen idézés rendszerének a praxisban való szigorubb keresztülvitele csak méltányolható s ez okból a kir. Curiának erre célzó újabb praxisa *elvi szempontból* ép oly kevésbé kifogásolható, mint a mily kívánatos, hogy ezen intézmény a megalkotandó eljárásban is fentartassék.

Ennek dacára azonban a mai eljárásunk nehéz helyzetében ezen, magában véve üdvös intézmény is nagyon komoly aggályokat ébreszt.

Tudjuk ugyanis, hogy úgy, a mint a mi eljárásunk a közvetlen idézés intézményét contemplálja, az az angol «court of police» előtti eljárással vagy a francia «jurisdiction subite»-tel össze nem téveszthető, minthogy e szerint a vétségen tettenkapott azonnal a correctionalis bíróság elé vezettetik s ez rögtön, legkésőbb néhány nap alatt, az ügyet el is intézi; míg ellenben a mi eljárásunk szerint az előkészítő eljárásnak — végződjék az akár jogorvoslattal megtámadható vádhatározattal, akár a közvetlen megidéztetést elrendelő végzéssel, — minden esetben az a feladata, hogy a tárgyalást *tüzetesen* és a vád és védelem által szolgáltatható anyag egyforma méltányolásával előkészítse.

Minden kétséget kizáró módon fejezte ki ezen elvet a kir. Curia egy régebbi határozatának indokaiban, melyben a közvetlen idézés elleni jogorvoslatot elfogadta, mert «a fenálló bünvádi eljárási szabályok szerint vádlottnak vád alá helyezés mellőzésével egyenesen végtárgyalásra idéztetésének csak akkor van helye, ha már a nyomozás (elővizsgálat) eredményéből valószínűvé válik, hogy a bizonyítás a végtárgyaláson semmiféle nehézségekkel nem fog járni, nevezetesen, ha nagyfokú valószínűség mutatkozik arra nézve, hogy új ténybeli körülmények, adatok vagy bizonyítékok, melyek akár a vádlóra, akár a vádlottra vonatkozólag meglepetést képeznének, nem fognak felmerülni. (1888 január 3-án 8848. Dtár XIX. 345. V. ö. még Fayer: Bünvádi Eljárás 186. l.)

Nyilvánvaló tehát, hogy az előkészítő eljárásnak ezen rendszer mellett szintugy feladata a tárgyalás egész tüzetes előkészítése, mint a formalis felebbezhető vádhatározat mellettinek s az, hogy mégis közvetlen idéztetés rendeltetik el, az épen annak folyománya, hogy az ügy a vizsgálat folytán annyira előkészítve lett, hogy a vádhatározat körüli felebbviteli garantiák megengedése tartalom nélküli forma volna s az eljárást csak hosszadalmasabbá s nehézkessé tenné.

Igen, de a mai rendszerünk mellett, hol az ügyfél nyilvánosság egy még ismeretlen fogalom, hol nemcsak a nyomozás, de az egész vizsgálati eljárás a titkosság elve mellett lesz foganatosítva, hol a vizsgálat során a vád képviselője, karöltve a vizsgálóbíróval, halomra gyűjti a terhelő adatokat, míg a terhelt magára hagyva, tájékozatlanul s a védelem egyenes kizárásával — sokszor a vizsgálati fogság által is megbénítva — csak a vádhatározatból látja *először* az egész apparatust, melyet a vádhatóság ellene mozgosított, hol tehát a végtárgyaláson egy alaposan elkészült vádló kerül egy még csak tapogatózó védelemmel szemben, ily eljárás mellett a közvetlen végtárgyalás keresztül-forcirozása nem egyéb, mint a védelem kijátszása, a terhelt állásának a bünperben pusztá bizonyítási tárgygyá való visszavetése.

Nem változtat ezen azon könnyen ellenvethető kifogás sem, hogy a közvetlen idéztetésnek szabály szerint csak akkor van helye, ha a tettes beismerésben van, vagy a cselekmény szemtanuk által igazolható s így a fenti aggályok tulzottak. És pedig nem változtat azért, mert a praxis ezer példát nyújt a beismerés megbízhatatlanságára, annak vizsgálóbírói niususból származó félremagyarázására, kiterjesztésére, sőt kierőszakolására, a minek épületes következménye azon kinos helyzet, melybe a beismerés ingatag volta foly-

tán a hézagos vizsgálati adatokkal küzködő végtárgyalási bíróság sodortatik. S szintoly megbízhatatlanoknak bizonyulnak száz meg száz esetben a közvetlen végtárgyalás alapjául elfogadott, esküvel meg nem erősített s így büntetőjogi sanctio alatt sem álló tanuvallomások, melyek a védelem ellenőrzése mellett egész más képet nyújtanak, holott annak beavatkozása előtt megdönthetetleneknek látszottak.

A modern eljárási javaslatok, úgy mint a Csemegei-félék 82- és 86-ból, egyenesen kimondják, hogy a védelem jogainak védő által való gyakorlása a bünvádi eljárás egész folyamán s már a nyomozás alatt meg van engedve (67. §.). Szintugy a 89-es javaslat úgy intézkedik, hogy a büntetendő cselekmény tárgyi mozzanatainak megállapítására szolgáló elővizsgálati cselekményekre (bírói, szakértői szemle, lefoglalás, házkutatás) a felek megidéztessenek s itt kérdezősi, indítványozási és észrevételezési jogukat gyakorolhassák. A védő már nyomozás alatt megtekintheti az iratokat és érintkezhetik letartóztatott védenczével, stb.

Ily garantiák mellett a per tüzetes előkészítésére s a tárgyalásra való elkészülésre a vád és védelemnek egyaránt mód van nyújtva s így az ismert egyéb cautelák mellett — melyek a közvetlen idéztetésnek különbeni előfeltételei — ezen intézmény felette üdvös, mert a gyorsaságot párosítja az alaposággal.

De a mig a védelem az eljárásnak mostoha gyermeke, mig a védőnek még az iratok megtekintése is csak a vádhatározat meghozatala után lesz kegyesen megengedve, a mig szóval a védelem a vizsgálat folyama alatt egyenesen ki van zárva, addig a vizsgálatot a közvetlen végtárgyalást rendelő végzéssel imperaíve befejezni nem lehetséges, hanem legalább is annyi concessiót kell tenni a modern bünper leg- elemibb követelményeinek, hogy a védelem, mely a vádiratból értesül legelőször a vád teljes mibenlétéről, legalább ekkor érvényesíthesse már ugys eltörpített befolyását a vizsgálatra, s ha reménye lehet, hogy a tárgyalás hozzászólása által netán egészen mellőzhetővé válik, vagy a vád minősítés vagy súly tekintetében alábbszállitható, azt még ezen stadiumban jogorvoslat útján, esetleg pótvizsgálat elrendelésének elérésével eszközölje.

Ez által ugyan a gyorsaság az alaposág követelménye folytán némileg visszaszorul, de megvallom, ha már a kettő között választani kell — a mint a mai eljárásunkban, sajnos, szükséges — akkor sokkal, de sokkal kívánatosabbnak tartom alaposabb — bár hosszadalmasabb — vizsgálat után felmentetni, mint elő nem készült védelem okából — de nyakra-főre — elítéltetni.

S ez okból a Curiának ebbeli újabb praxisát nem üdvözölhetem.

Dr. Berger Miksa.

A tulajdonközösség megszüntetésének kérdéséhez.

A gyakorlati eset ez: Egy hagyaték, melyhez Kolozsvár városában több emeletes és földszintes ház, több belső telek, szőlők, egy drb kaszáló és egy darab szántó tartoznak, a törvényes örökösök némelyike részéről eladatik, s így 3-ik idegen személy jut az örökösökkel közösségi viszonyba. Az egész hagyatékna mintegy $\frac{13}{24}$ része, tehát több mint fele, ezt a 3-ik vásárló személyt illeti; a hagyaték $\frac{1}{3}$ része kiskorúakat illet. Mivel itt az a gyakorlat, hogy a közös vagyont, ha annak egy ezredrészecskéje illet is kiskorut, egészen az árvaszék kezelheti, a hagyatéki vagyon gondnoki kezelés alatt áll. Az örökség-vásárló 3-ik személy ügyvéd lévén, ki ismeri a magánjognak a vagyontársaságról szóló tanát, nem akart megnyugodni abban, hogy az ő vagyonát is fizetésért gondnok kezelje, s azért az árvaszékhez tárgyalásra kérette a közös társakat, hogy a használati közösség legalább megszüntetessék, úgy hogy vagy az egyik, vagy a másik vegye az egészet haszonbérbe. Az örökös társak, s főleg a

kiskoru képviselte, ezen kísérletet is visszautasították. Ekkor, azért is, mert az épületek a gondnoki kezelés alatt már-már összedüléssel fenyegettek; és mert a vagyon czélszerűbb használata, lakó szobáknak boltokká átalakítása stb. után 2—3 szoros jövedelmezősége a kínálkozó viszonyok daczára is elérhető nem volt, az örökség-vásárló ügyvéd, mint a hagyaték felét meghaladó résznek tulajdonosa, közösség megszüntetési pert indított. Ezen per 3 évi huzódás után elsőbírói megoldást nyert, úgy hogy a közösségnek árverés után való megszüntetése elrendelve lett. Megjegyzem, hogy felperes a kereset zárkérésében arra szorítkozott, hogy az árverés után befolyó vételár bírói letétbe helyeztessék addig, míg a per alatt álló örökösödési eljárás befejezést nyer s kinek-kinek a maga része pontosan megállapítva lesz.

A kolozsvári kir. ítélő tábla 2143—1892. I. sz. ítéletével az elsőbírói ítéletet megváltoztatta, felperest keresetével elutasította, s a költségekben elmarasztalta, még oly alperes javára is, ki a közösség megszüntetésébe kifejezetten beleegyezett, maga is kérte azt, és csupán a perköltségek megszüntetését kívánta a periratokban és az ítélet ellen nem felebbezett. Az indokolás lényege ez: «mert felperes a befolyó vételár felosztását nem kérte, hanem csupán annak letétbe helyezését, ezáltal pedig a kereset célja nem éretnék el, a közösség t. i. megszüntetve nem lenne, hanem a közös vagyon *állaga csupán átváltoznék*, erre nézve pedig kereseti joga nincs». Ez az indokolás is kifejezi, hogy felperest kereseti jog illeti annál fogva, mert a közös vagyon egy részének tkvileg bekebelezett tulajdonosa.

Felperes felebbezésére, a Curia 10060/1892. sz. a. helybenhagyó ítéletet hozott. Indoka azonban már egészen más. Lényege ez: Az örökösödési eljárás párhuzamosan folyamatban lévén, nem lehet azt provideálni hogy mikor fog annak vége lenni, s mi lesz az eredmény. Az pedig, hogy a vételár bizonytalan ideig letétben tartassék, a feleknek károsodását vonná maga után.

Előre bocsátom, hogy a közösség megszüntetés intézménye, nálunk, földmivelő országban, hol az ingó vagyonnak csekély szerepe van, különösebb fontossággal bír. Felsőbb bíróságaink ezen felfogásból kizárják magukat. A másodbírói erőszakolja az osztrák törvények szakaszait, hogy tisztán subjectivnek látszó törekvését fedezze.

Ha már az osztr. p. törvk.-nek a közösségről intézkedő szakaszaiból hivatkozott azokra, melyek a részeseknek a jogait szabályozzák, mért nem látta meg azt a §-t is, mely a rész arányában ad a közös társaknak rendelkezési jogot? Miért nem vette észre, hogy a felperest, és az első bírói ítéletben megnyugvó, sőt a közösség megszüntetését maga is kérő alperest együtt $\frac{3}{4}$ rész illeti az egész hagyatékból, s ha már $\frac{3}{4}$ rész akarja a közösség megszüntetését, azt a bíróság csak valami különös fontos okból tagadhatja meg.

Mi a törvénykezés emberei, kik az élet gyakorlati szükségének állunk szolgálatában s nem didaktikai fogalmakat hajhászunk, úgy fogjuk fel, hogy a közösség állapota enyém-tied elvébe ütközik; nemcsak a tulajdon, hanem a birtok szabadságával is ellentétben áll, az egyéni rendelkezését lehetetleníteni. Ez alapon állva, természetes, hogy a közösség minden nyilvánulásait a jogi és gazdasági élet teréről lehetőleg kizárni kívánjuk.

A kir. Curianak a közösség megszüntetését megtagadó határozata egyedül azzal van indokolva, hogy a vételárnak bizonytalan ideig letétben tartása a feleknek károsodását vonná maga után.

Ez az opportunistikus érv is mindjárt inopportunistikus s ezen szempontból is alaptalan, mert a feltevésnek épen ellenkezője áll.

Avagy nem lenne-e sokkal előnyösebb most, az ingatlan-érték tetőpontján eladni a közös javakat. Ám ez meg sem ítéltető a helyi viszonyok alapos ismerete nélkül s épen

azért nem praktikus a Curia döntése, hogy érdekek szempontjából határoz, mikor ezen érdekeket, s azok viszonyait nem ismeri és nem ismerheti. De még ha csakugyan károsodásról valóban lehetne is szó, hogyan lehet azt felhozni ott, a hol ezt a károsodást a közös vagyon $\frac{3}{4}$ része akarja az osztr. polg. törvk. 833. §-a szerint, melyet a másod bíróság kancsalul olvasott?

Ha ezen szempontból nézzük az esetet, a másod bíróság ítélete még kevésbé helytelen, mert ez legalább törvényekre hivatkozott s bár téves, de jogi okoskodásokkal élt.

Ez a törvényes okoskodás azonban igazi fejtelten módon történik, mert az osztr. polg. törvk. 833. §-ából épen azt nem olvassa ki, a mi a dologra tartozik, hogy t. i. közösségnél a szavazás nem a személyek, hanem a részek szerint történik, úgy, mint csőd esetén vagy részvénytársaságnál s mindenütt, hol vagyoni érdekek konkurálnak. Az osztr. polg. törvk. 834. §-a pedig alkalmazható egy közös gyárnál más vagyon elzálogosítása, újra építése, csere, stb.-nél, de nem itt, hol pusztán arról van szó, hogy természetben meg sem osztható városi emeletes házak elárvereztessenek. A most id. §. kifejezetten a közös vagyonra vonatkozó *nevezetes változtatásokról* intézkedik; itt pedig a közös vagyonnon bárminő változtatást tenni nem céloztunk, hanem egyszerűen eladni. Hogy a Curia álláspontját a fenforgó kérdésekre nézve alaposabban megismerhessem, a közkézen forgó gyűjteményeket átnéztem, s úgy találtam, hogy a legfelsőbb bíróságot általában mindig azon józan principium vezette, hogy a közös vagyon megosztását, illetőleg elárverezését a tulajdonos társak bármelyike kérheti. Ugyde ezen alapelv szigorú alkalmazásában nem mindig volt következetes, sőt annak érvényét egy más kivétellel néha megszorította. Így pl. 1885 okt. 29-én 408. és 1887 ápr. 4-én 6330/886. sz. ítéleteiben szintén kiemeli az idézett alapelvet, azonban mindjárt hozzáteszi azon korlátozást, hogy: «ha csak a közösség fentartására magát nem kötelezte». A megbeszélésem alapját képező concret esetben ily kötelezésről szó sem lehetvén, szorosan cikkem keretébe nem is tartoznék, de megjegyzem azt általános érdekénél fogva, hogy szerény nézetem szerint még akkor is kérhető a részes társ által a felosztás vagy eladás, ha a közösségben maradást ígérte volna; mivel ily kötelezés örök időkre érvényes nem lehet és mert a közjóllét érdekében ily kötelezés egyáltalában is érvénytelennek tekinthető, mert a közösség állapota csupán a kereskedelmi és más magánjogi társulatok formájában fekszik a részesek érdekében, minden más esetben károsodásokkal s nemzetgazdasági hátrányokkal jár. A Curia azonban esetemben épen a közösség megszüntetésében látott a felekre károsodást s azért utasította el a keresetet.

A károsodás — mint positivum — sem lehetne a legfőbb bírói döntésnél egyetlen ok, annál kevésbé a károsodásnak pusztá feltételezése, mely feltétel a concret esetben teljesen alaptalan is.

Látok ugyan egy mozzanatot a Curia praxisában kidomborodni, mikor a károsodás szempontjából a közösség megszüntetés megtagadása igazoltnak tűnik fel. Oly eset ez, mikor a közös vagyont életfogytig tartó haszonélvezetek terhelik s ezen teher fentartásával célozzák az eladást s a mikor szembeszökő annak lehetősége, sőt valószínűsége, hogy az ily módon bizonytalan időre és következményeiben ki nem számítható értékig terhelt ingatlan megfelelő áron eladható nem lesz. (1890 febr. 25-én 5177/889. sz. a. kelt curiai határozat.) Ily esetben is azonban csak akkor utasítható el a közösség megszüntetés iránti kereset, ha azt azon személy indítja, kinek javára az életfogytig tartó haszonélvezet vagy szolgalmi jog bekebelezve van, mert akkor a többi részeseknek kára származhatik az eladásból. Azonban az esetben, ha a megszüntetés azok kéri, kik csak résztulajdonosok, de más szolgalmi vagy haszonélvezeti joggal nem bírnak, a kik-

nek a megszüntetéssel semmi más érdekük nem lehet, mint-hogy a közösség nyügétől meneküljenek, s főleg mikor az árverezési feltételek szerint a bekeblezett haszonélvezeti és szolgalmi jogok is megszűnnének, a mikor tehát semmi való-szinőség sincs a mellett, hogy a kellő ár el nem éretnék: a keresetnek feltétlenül hely adandó.

A concret eset egyik mozzanata az, hogy a közös va-gyonnak egy kis részecskéje — legfőlebb $\frac{1}{3}$ — rész kiskorut illet. Ez az egy harmadrész, a kiskoru képviselte ellenezte a közösség-megszüntetést. A Curia ezen óhajtást teljesítette és felperes kérését megtagadta. Ez által — bár hallgatagon — a Curia is magáévá tenni látszik azt a felfogást, hogy a hol a kiskoru érdeke concurál, ott minden más érdek alá-rendelendő. Ez az elv azonban lényegében — in abstracto is — s itt concret vonatkozásában is, téves. Téves in abstracto, mivel a közösség-megszüntetésről szóló törvény akkor is alkalmazandó, ha a részes társak közt kiskoruk vannak. A közösségnél maradvá, sehogys sem ismerhetem el jogos és törvényes állapotnak azt, hogy a közös vagyont, még akkor is, ha annak csak $\frac{1}{3}$ része illeti a kiskorut, kizárólag az árvaszék kezeltesse. Elég súlyos sérelem már az, ha a Curia a közösség-megszüntetést némely esetben megtagadja; de már az, hogy a közösség fenállása alatt a vagyonkezelésre se legyen semmi befolyása a $\frac{2}{3}$ rész tulajdonát bíró nagy-korunak, hanem azt kizárólag az igen gyakran szűk látkörű gyámhatóság intézze, ez nagy mértékben való confiskálása a tulajdoni jognak.

Nem csak igaztalan, de törvényellenes is ez az állapot, mert az országbírói értekezlet határozatából ideiglenes törvény-szabályok I. 24. §. az osztr. polg. törvk.-nek a közösséget szabályozó része az ország egész területén érvényes, s így a polg. tk. 836. §-a szerint a közös vagyon kezelése — a szó-többséggel — mely a vagyon arányában számíttatik (833. §.), választandó kezelő által történik. S így van ez akkor is, ha kiskoru az egyik részes társ, mivel a törvény ily esetre eltérő intézkedést nem tartalmaz.

Incze József,
ügyvéd.

Különfélék.

— Daruváry Alajos. Oly férfiú vonul vissza az activ jogi tevékenység teréről, a ki minden positióban, a melyet el-foglalt, az igazságszolgáltatásnak erős oszlopát és díszét képezte.

Daruváry Alajos szerezte meg a budapesti kir. tábla kereskedelmi és váltótanácsának a «mintatanács» nevet s ugyanő emelte a Curia kereskedelmi és váltótanácsát is igazi szaktanácscsá.

Midőn curiai másodelnök lett, méltán merültek fel ké-telyek (magunk is a Tamások közt voltunk) az iránt, hogy e férfiú, a ki a polgárjogi judikaturában öszült meg, s a ki a civiljogban s különösen a hiteltörvényi ügyekben a szó leg-igazibb értelmében vett szakember volt, le fogja-e küzdhetni a szakbeliséggel járó egyoldalúságot és meg fog-e felelhetni annak a feladatnak, mely a legfelsőbb bíróság bűnügyi ítél-kezésének vezetésében áll.

És örömmel konstatálhatjuk, hogy a kételyek czáfola-tot nyertek Daruváry működése által. Széleskörű tudását, olvasottságát és encyklopedikus műveltségét kiegészítette a büntetőjog tudományának alapos ismeretével és oly éles-látással ítélte meg mindig az eseteket és adott irányt az ítélkezésnek, mintha állandóan ebben a szakban működött volna.

Különösen alkalmunk volt meggyőződni a büntetőjogi dogmatikus és reformkérdésekben való teljes otthonosságá-ról és elfogulatlanságáról a büntető-törvénykönyv novelláját megbeszélő enquete tárgyalásai alkalmával, mikor is Daruváry nemcsak formailag elnökölt, hanem a vitákat is tényleg ö

vezette. Hogy mily szellemben, arról az enquete határozata tanuskodnak.

— A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél folyó évi november 1-től fogva a végrehajtási kérvények és keresetek következőleg fognak előadatni: *hétfőn* azok, melyek szombaton d. u. 5 óráig, *szerdán* azok, melyek kedden d. e. 11 óráig, *pénteken* azok, melyek csütörtökön d. e. 11 óráig az iktató hivatalba beadattak. Ha az ülés napját megelőző nap Gergely naptár szerinti ünnepre esik, az ülés napján csak azok a végrehajtási kérvények és keresetek intéztetnek el, melyek az ülés napját megelőző legközelebbi köznapon d. u. 5 óráig az iktató hivatalba beadattak. Ha az ülés nap-ját megelőző két vagy több nap esik Gergely naptár szerinti ünnepre, az ülés napján azok a végrehajtási kérvények és keresetek intéztetnek el, melyek az ülés napját megelőző második napon d. e. 11 óráig az iktató hivatalba beadattak.

Ezen elnöki rendelet az eddigi gyakorlathoz képest ha-tározott visszaesést jelent. Eddig ugyanis az u. n. sürgős ügyek, a melyekről az elnöki rendelkezés szól, olykép intéz-tettek el, hogy az ülés előtti napon beérkezett minden ügy-darab a következő napon ülésbe került, tekintet nélkül arra, hogy délelőtt adatott-e be vagy délután. Már most, ha egy kedden délben lejárt nagyobb összegű váltó ugyanaz nap adatik be, az nem fog szerdán, hanem csak pénteken elő-adatni, ugy szintén, ha kedden délelőtt jut az ügyvéd tuda-mására, hogy valamely sürgős ügyben az ítélet vagy sommás végzés kézbesített s az végrehajtható is, akkor csak a refe-rálás betart még két napba, a mely idő alatt a követelés be-hajthatása is veszélyeztetve lehet. Ez a rendelet nem használ senkinek, csakis a jegyzői karnak. De ha az elnök ur a jegyzői kar elfoglaltságán könnyíteni akart, rosszul választotta meg az eszközt. Szaporítsák inkább a létszámot, de a jogkereső felek érdekei rovására nem lehet ily könnyítéseket behozni. Ha a hivatalos órák pontosan betartatnak, akkor nem nehéz ezen sürgős ügyeket — mint eddig — ellátni. Az ülések különben is csak 10 óra után kezdődnek és 8 órától (a hiva-talos idő kezdetétől) az előbbi napi beérkezéseket az ülés kezdetéig el lehet végezni. (*Ügyvédi körökből.*)

— A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalmi és tevékenységi kimutatása. 1893. évi szeptember havában érkezett 7255, elintézetlen volt 1874, volt elintézendő 9129, elintéztetett 7384, elintézetlen maradt 1745.

— A budapesti kir. táblán a 31,018 elintézendő ügy-darab közül elintéztetett 21,570 ügy. Hátralékban maradt 9439. Sajnosan nélkülözzük a kir. tábla ügykimutatásában azon rovatokat, a melyek a mult évi eredményekkel való össze-hasonlításokat tartalmaznák. A kir. Curia kimutatásaiban ezen adatok mindig feltalálhatók.

— Váltóblanketta 1845-ből. N. N. fizet ezen Sola-Váltó-level mellett forintból álló öszvetet *Egy száz és három váltó f 36 kr.* becsét . . . valóban átalvett; köte-lez . . . a' határidőben valóságos, pontos, készpénzben leendő fizetésre; ellenkező esetre alávet . . . nem csak az 1792-ki 17-ik Törvényczikk szerint a' cs. k. Alsó-Austriai Kereskedő-'s Váltó-Törvényszéknek és az 1832/6-iki 15-ik Törvényczikk szerint a' Magyar országban fenálló pesti, és debreczeni vagy más sokadalmi Törvényszékeknek, hanem még minden hite-lező tetszése szerint választandó bírónak is; még pedig ugy: hogy a' hitelező felhatalmazva legyen, a' törvény elébe meg-történt idézés és szóbeli eléadás után, minden per és patvar-kodási formalitások nélkül, még törvény-szünet alatt is, azon-nal általános convictioval, mind a' tőke, mind a' 6 kamatra az elesett időtől számolva, és minden költségekkel, in solidum convincálhatni; az executiót (ha előbb nem, legfőlebb három nap alatt a' bírói végzés után, minden Apellata, Oppositio, Moratorium, Novi 's minden immunitások, parancsok, decre-tumok, symbolica executionak ellenmondása nélkül) realiter végrehajthatni, — 's az egész akárhol található ingó vagy ingatlan vagyont, az elesett idő után, önbiztosítására seques-trálhatni, illyest az executiora önkénytesen kinevezhetni, vala-mint szinte ugyan azt becsü és folyó értékén alul azonnal csak egyszeri árverés alá bocsájthatni, és magát a' beveendő pénzből egészen kifizettethetni; azon esetre pedig, hogy ha

a' vagyon elegendő nem lenne, . . . hitelező azzal is meg legyen hatalmazva, hogy . . . személyét is elfogathassa. Sola . . . fizethető . . . vagy akárhol megtalálható.

— A budapesti egyetem jogi karán beiratkozott joghallgatók száma az idén ismét tetemesen meghaladja a múlt évek számát. Egy-egy évfolyamra körülbelül 500 joghallgató esik. Némely tanár tanterme annyira zsúfolt, hogy az ajtót lehetetlen becsukni.

— A jogakadémiák köréből. A sárospataki jogakadémián a folyó félévben a következő special-collegiumokat adják elő:

Magyar házassági jog. Bartha Béla. — Bevezetés a statisztikába. Kun Béla.

Az eperjesi jogakadémián:

A jog- és állambölcselet irodalma. Dr. Horváth Ödön. — Bölcsészettörténet. Dr. Szilávik Mátyás. — Válogatott kérdések a magyar közjogról. Dr. Horváth Ödön. — A polgári házasságról. Dr. Horváth Ödön. — A vallásszabadságról. Dr. Horváth Ödön. — Válogatott kérdések a törvényszéki elmekörtanból: Dr. Pelech E. János.

— Dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár keresk. jogi kézi könyvének legújabb kiadásáról a bécsi «Zeitschr. f. d. Privat u. öffentl. Recht» folyóirat nagy elismeréssel nyilatkozik.

— A párviadal irodalma. Horváth Ödön eperjesi jogtanár, ki a párbaíráról néhány évvel ezelőtt alapos jogi tanulmányt tett közzé, most polemikus hangú röpiratot adott ki ez actualis kérdésről, szellemesen és élesen érvelve e társadalmi baj ellen. — Ugyancsak a párviadalról irt *Andrénszky Felső drd., a szegedi államfogház lakója*, a ki most is párviadal vétsége miatt áll büntetés alatt. Előfizetési felhívásában jelzi álláspontját a *párbaírá mellett*, igazolni akarván annak jogosultságát. Igazán jellemző, hogy mai viszonyaink mellett megtörténhetik, hogy egy államfogházra ítelt magából az államfogházból bocsáthasson ki ily irányu munkát, melynek célja az előfizetési felhívásból láthatólag is beleütközik a Btk. 174. §-ába. Nagy szükség van az államfogház büntetési nem szigorítására.

— Az ügyvédjelölti névjegyzékbe való bejegyzés kérdéséhez. A nagyváradi ügyvédi kamara Dr. B— B— az ügyvédjelöltek névjegyzékébe leendő bejegyztetése iránti kérelmével elutasított. Mert folyamodó mint megyei aljegyző választott tisztviselője lévén Szilágymegye törvényhatóságának és mint ilyen, hivatalos minősége kizárólag ezen hatóság felügyelete és ellenőrzése alatt áll, ennél fogva a kamara választmányja folyamodónak megyei tisztviselői állását az ügyvédjelölti állással összeférhetőnek nem tartja. A kérvényben hivatkozott legfőbb ítélőszéki határozat nem nyerhet a fenforgó esetben alkalmazást, mert a m. kir. Curia a hivatkozott esetben csak a közigazgatási gyakorlatokra nézve, a ki még állandó jellegű tisztviselőnek nem tekinthető, mondotta ki, hogy ennek az állása az ügyvédjelöltségi minőséggel megfér. (1893 aug. 5. 314. sz. a.)

A m. kir. Curia: Az ügyvédi kamara választmányának végzését helybenhagyja, mert az 1874: XXXIV. tcz. 5. §. 2. pontjában egyenként fel vannak sorolva a hatóságok közül azok, a melyeknél az ügyvédi joggyakorlat kitölthető; ezek között azonban valamely közigazgatási, illetve megyei hatóság elő nem fordul és a 11. §. b) pontjában az ügyvédjelöltek lajstromába való felvétel csak azoknak engedtetik meg, a kik ha nem ügyvédnél vagy közjegyzőnél vannak alkalmazásban, az 5. §-ban felsorolt hatóságoknál léptek joggyakorlatra; minél fogva a törvény ezen kifejezett rendelkezésével szemben a megyei hivatali szolgálat az ügyvédek lajstromába való felvételnél tekintetbe nem jöhet; mert a kérelmező által felhozott azon kivételes körülmény, hogy ő szolgálattétel végett az ügyvédek lajstromába bevezetve levő megyei t. főügyészhez osztatott be, a felvételre alapul szintén nem szolgálhat, mivel a felvételt kívánó közhivatali alkalmaztatásban lévén, ezen alkalmaztatása mellett egyszersmind nem tekinthető úgy, mintha ügyvédnél lenne joggyakorlaton. (1893 szept. 26. 10048. sz. a.)

— A pervezetés. Egy sommás perben, melyet a felek a bíró minden ingerentiaja nélkül teljesen maguk tárgyaltak le jegyzőkönyvileg, alperes illetékességi kifogást tett, de mindjárt előadta érdemi kifogásait is. Az ügy érdeme le is tárgyaltatott s csak a tárgyalás befejezése után vette észre nagy megütközéssel a bíró, hogy még az illetékességi kérdésben sem hozatott határozat. Ez a mai szóbeli eljárás, és ilyen a bíró pervezetési tevékenysége!

— A villamos vasuti kocsikon figyelmeztetés van kiügyesztve, mely szerint a menet közben való fel- és leszá-

lás szigorúan tiltva van s ebből eredő károkért a társulat semminemű felelősséget el nem vállal. Kérdés már most, hogy ezen reservációnak minő hatály tulajdonítandó azzal a ténnyel szemben, hogy a vállalat hallgatagon elnézi a «szigorúan tiltott» cselekményeket és semminemű sanctiót nem alkalmaz tilalmának erősítésére.

— Kettős ügyvédi iroda. Érdekes jogi kérdés merült fel legutóbb a heves-nagykunsági egyházmegyei közgyűlésen. Az egyházmegyébe kebeleztetett mezőturi gyülekezetnek valami pere támadt az odavaló közbirtokossággal. A pert az egyházi ügyész viszi, mint rendszerint. Az egyházi ügyész azonban közös ügyvédi irodát tart egy másik ügyvéddel, a ki épen az ellenfélnek megbízott ügyvédje. Valamelyik presbiter tiltakozott az ellen, hogy egy közös irodából vigyék a két ellenfél ügyét s midőn az egyház nem adott neki igazat, megfélebbzte az ügyet az egyházmegyéhez. Az egyházmegye azonban, azzal a megokolással, hogy a törvény közös ügyvédi irodát nem ismer és hogy minden ügyvéd saját ténykedéséért felelős, az ügyet nem minősítette összeférhetlenségi esetnek és a felebbezést elvetette. (Szerintünk helytelenül.)

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— Bekker heidelbergi tanárnak «Scherz und Ernst in unserer Wissenschaft» című munkáját, mely Iheringnek hason című könyvének nyomában jár, a kritika nem jól fogadja. Több oldalról szemére vetik szerzőnek, hogy nagyon is sötéten fest, hogy csupa holt tekintélyeket támad, az élőket kiméli, s hogy a laikus előtt a jogtudományt mint ilyent nagyon is rossz színben tünteti fel.

— A német kereskedelmi törvénynek Staub-féle kommentárjából most jelent meg a második kiadás. Ezen kommentár nem annyira az esetek tömegére helyez sulyt, mint inkább az illető határozmány tudományos és szorosan logikus kifejtésére.

Büntetőjog.

— Az Apt-féle német döntvénygyűjteményből, melyről többször megemlékeztünk, most jelent meg a harmadik kötet. Magában foglalja a bünvádi eljárásra vonatkozó legfőbb ítélőszéki határozatokat.

— Az osztrák bíróalmi tanács bizottsága a bünvádi eljárás novellájába többek közt azt a határozmányt is beigattatta, hogy a bíróság eltilthatja a lapokat attól, hogy a főtárgyalás befejezése előtt a főtárgyalásról valamit közöljenek. A bíróságot, az esküdteket és a még ki nem hallgatott tanukat akarják ilykép a befolyásolástól megóvni. Olaszországban analog intézkedés áll fen.

— A francia igazságügyminiszter által közzétett hivatalos jelentés a feltételes elítélésről szóló törvény alkalmazását tárgyalja. Az alkalmazás sűrű volta mutatja, hogy mennyire megegyezik a feltételes elítélés épen a gyakorlat embereinek nézetével. A miniszteri jelentés constatálja, hogy az intézmény azonnal átment a bíróságok szokásaiba, és a legnagyobb reményeket köti hozzá a visszaesések csökkentése tekintetében.

— A brüsseli büntetőjogi congressus egyik közleménye szerint a kínai büntetőjog alapját egy kétszáz éves törvénykönyv képezi, a mely azonban 1872-ben revideálva lett. A halálbüntetés e törvény szerint csak gyilkosság, utonállás és felségsértés esetén mondatik ki. Az ily büntettek ritkák Kinában; az ily elítélések évi átlaga csak tizet tesz ki. Egyik büntetési nem az Amur folyóhoz, Oroszország határára való határozatlan idejű száműzés, melynek tartama aztán az elítélt magaviseletétől függ. A botbüntetés némely bűncselekményekre nézve érvényben van. Érdekes intézkedése a kínai büntetőrendszernek, hogy a közigazgatási hatóságok fegyelmileg felelősek azért, ha az igazgatásuk alatti területen bűncselekvény követtetik el. Gyilkosság esetén például az illető közigazgatási főhivatalnok, a ki egyuttal a büntető igazságszolgáltatást is végzi, hivatalától egy évig felfüggesztetik.

Láng Lajos jogkari dékánnak az egyetem megnyitása alkalmával tartott beszédét a mellékleten közöljük.

A Magyar Fogászegylet közgyűlése 22-én (vasárnap) d. e. 10 órakor.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Még pár szó a mezőrendőrségről szóló törvényjavaslatról. x. y. — Determinismus a büntetőjogban. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Felsőbíróságaink ítélkezéséből. Ifj. dr. NEUMANN SÁNDOR budapesti ügyvéd. — A szerződés tanához. Dr. KECSKEMÉTI EMIL budapesti kir. törvényszéki jegyzőtől. — A magyar ügyvédség a történeti kiállításon. — CSEMEGI KÁROLY a Magyar Jogászegyletről. (Közgyűlési megnyitó.) — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Még pár szó a mezőrendőrségről szóló törvényjavaslatról.

Örömmel vettünk ezen javaslatból tudomást arról a tényről, hogy újabb közigazgatási törvényjavasataink már számolnak a közigazgatási bíróság felállításának szükségességével.

A mezőrendőrségről szóló törvényjavaslat büntető eljárási jogorvoslati rendszere is már a közigazgatási bíróság elvére van fektetve.

Ugyanis kihágási ügyekben a javaslat szerint első fokban a fővárosban a kerületi előjáró, törvényhatósági joggal bíró városokban a rendőrkapitány vagy a tanács által e célra megbízott tisztviselő, rendezett tanácsu városokban a polgármester, kis- és nagyközségekben, ha a kár 10 korona értéket meghalad, a járási főszolgabíró, ha ellenben a kár tíz korona értéket meg nem halad, nagyközségekben a bíró az előjáróság egy tagjával és a jegyzővel vagy helyettesével, kis községekben a bíró az előjáróság két tagjával ítél.

Másodfokban az elsőfoku közigazgatási bíróság, harmadfokban a királyi felső közigazgatási bíróság illetékes.

Ha a büntetés 10 koronát vagy egy napi elzárást meg nem halad, a közigazgatási hatóság végérvényesen határoz, ha pedig a büntetés 20 koronát vagy két napi elzárást meg nem halad, az elsőfoku közigazgatási bíróság határozata ellen további felebbezésnek nincs helye.

A javaslat ezen, itt vázolt jogorvoslati rendszeréből láthatólag ismer inapellabilis bírói határozatokat is. Mai közigazgatásunk mellett pedig éppenséggel nem mernénk a falusi bírákra reábizni, hogy — bármily csekély mérvben is — megváltoztathatlanul és ellenőrizhetlenül ítélkezzenek a polgárok vagyoni és közszabadsági érdekei fölött.

Épen nem mondható továbbá közszabadsági garantiának a javaslat az az intézkedése sem, hogy a mezőörnek szegedtségében a befolyó büntetéspénzek bizonyos százaléka is biztosítható. (Ezen intézkedést a javaslat a kihágások szigorubb üldözésének érdekével indokolja, azonban hozzáteszi az indokolás, hogy «ily határozmány ugyan szokatlan törvényhozásunkban, de a gyakorlati élet igazolja.») A javaslat szerint ebben az esetben a büntetéspénzből első sorban a biztosított százalék vonandó le s a fennmaradó rész felében az országos közgazdasági alapot, felerészben pedig azon községet illetik meg, melynek területén a kihágás elkövetetett.

Mit jelent ez?

Semmi egyebet, mint hogy a csendőri fogdíj intézménye egyszerűen átplántáltatik a mezőöri szervezetbe. Az ör természetesen rajta lesz, hogy minél több embert jelenthessen fel s a bejelentett kár is minél nagyobb legyen. A hivatali buzgóságnak ilyenmü mesterséges fokozása, láttuk, mily

eredményeket szült a csendőrségnél, s nincs semmi okunk azt hinni, hogy másféle eredményeket fog a mezőrendőrségnél teremni.

Csak a mértékekben, a hatás nagyságában lesz eltérés, az anomaliák pedig — tekintettel a csekélyebb jogtárgyra, az ellenőrzés nehézségeire és a kínálózó gyakori alkalomra — szaporodni fognak.

Félő, hogy a minden műveltséget nélkülöző mezei örök (semmiféle qualificatio nem szükséges nekik, még az se, hogy írni, olvasni tudjanak) sietni fognak a bekisérréssel és a «lelet» felvételével olyankor is, a mikor arra nem volt ok, — ha tudják, hogy ők ezért jutalomban részesülnek.

De aggályt kelt bennünk a javaslat azon intézkedése is, hogy a befolyó büntetéspénzek felerészben az illető községet illetik, melynek területén a mezei rendőri kihágás elkövetetett, a mely tehát azon ügyben ítélkezik.

A kihágásokból befolyó pénzek ez ideig mind a közgazdasági alajba folytak az 1868. évi 91,617. számú pénzügy miniszteri rendelet alapján. A javaslat ezen intézkedése által a községek érdekeltségét akarja fokozni és egyben a községek bevételi forrásait szaporítani.

Ugyanazon községi közegek fognak tehát ítélkezni, a kik a község vagyoni érdekeinek képviselőit törvényeink értelmében első sorban hivatvák és tartunk tőle, hogy az üres községi pénztár nem egyszer lesz a szigorubb pénzbüntetéseknek végső oka.

Alkalma a községi tisztviselőknek bőven lesz, mivel ezen kihágások igen nagy számmal fordulnak elő és a közigazgatási hatóság igen sok esetben utolsó, jogorvoslattól ment forumot képez.

Ki kell még emelnünk a törvény javaslat 115. §-át, a mely így szól:

«A hatóságnak joga van a pénzbüntetést akként átváltoztatni, hogy elzárás helyett a büntetés közmunka teljesítése által is leróható legyen, midőn a közmunka mennyisége a községben divó napszámnak alapul vétele mellett állapítandó meg.

Ha az elítelt az első felszólítás után huszonnégy óra alatt a közmunka teljesítését meg nem kezdené és a kiszabott egész közmunkát egymásután le nem szolgálná, ellene az ítéletben kiszabott elzárás ugy alkalmazandó, mintha semmi közmunkát sem teljesített volna.»

A javaslat e szakasza uttörő a magyar büntetési rendszerben, a mennyiben a közmunkát, mint büntetés pótló eszközt — határ egyelőre kis területen — inaugurálja.

A javaslat indokolása is «büntető igazságszolgáltatásunkban szokatlan elvnek» nevezi az intézkedést, melynek motiválására felhossa, hogy a mezőrendőri kihágásoknak legnagyobb része csak kisebb jelentőségű levén, azok csökkentésére igen alkalmas eszköz a kihágót a büntetésnek közmunka alakjában való kiállítására szorítani. Hozzáteszi még az indokolás: «Az igazságügyminiszter ur a közmunkát kötelezőleg előírhatónak hazai jogviszonyainkra való tekintettel nem találván, csak annak kimondásába egyezett bele, hogy az elítelt a büntetést elzárás helyett közmunkával is leszolgálhasa.»

Determinismus a büntetőjogban.¹

V.

A büntetőjog pár évtized óta azon irányban fejlődött, hogy a bírói hatalom a mind általánosabb tételekre szorító törvényekkel szemben folyton fokozódik, s a bírói hatalom mellett a feltételes szabadlábra helyezéssel bizonyos befolyás jut a közigazgatásnak is. Ez az irányzat még nagyobb tért nyert az által, hogy legújabbban némely törvényhozások a büntetésnek már nemcsak utolsó negyedét engedik el feltételesen, (mint nálunk és Németországban történik), hanem elengedik feltételesen felét, mint a legújabb olasz Btk.-ben és Franciaországban találjuk, sőt elengedi a belga 1888-iki törvény a szabadságvesztés-büntetés kétharmadát. Hozzájárul Franciaországban a kolóniába való relegatio intézményének legújabb időben történt nagy mérvű fejlesztése, mely a közigazgatási hatóságnak ismét széles tért ad a büntető-igazságszolgáltatás kerekébe belényulni és azt saját administratív szempontjai szerint vagy fékezni vagy előre hajtani.

Ha most még ezeken kívül kísérletek tétetnek a határozatlan büntetéseknek a büntetőjogba való bevitelére — ezeket tudvalevőleg a nemzetközi büntetőjogi egyesület számos tagja ajánlja — és végvonalban a determinismus alapul vételének segélyével a felelősségi alap megszüntetésére s ezzel a közigazgatási önkénynek in infinitum kiterjesztésére: akkor, ha ezek sikerülnének, már teljesen ki volna emelve sarkaiból azon alkotmányi tan, hogy a polgár csak úgy zavarható meg a maga szabad mozgásában, a mennyiben más jogkörét megsértette, s hogy a felett, vajon megsértette-e és mily mérvben sértette meg, csak a független bíró ítél.

Ennyiben e törekvések, ha azok összeségét tekintjük, tagadhatlanul a mai alkotmányos állam gyökerei ellen vannak irányítva.²

Ha az alkotmányos felfogás szempontjából kifogást kellett tenni a szándék büntetése ellen, az alkalmatlan eszközzel vagy alkalmatlan tárgyon végrehajtott kísérlet büntetése ellen, annál inkább kell perhorreskálni ugyanazon szempontból a büntett elkövetésére vivő hajlam vagy érzület megbüntetését, mielőtt az még csak szándékban is nyilvánult volna.

És kérdelem: vajon ki fogna vállalkozni arra, hogy minden egyes városban a polgárokat két csoportba, a veszélyesek és nem veszélyesek csoportjába sorozza? Ki meri magára vállalni annak meghatározását, hogy ez az ember *biztosan* elkövet büntetteket? Még azt se vagyunk képesek egész biztossággal megállapítani, hogy valaki elkövette a vádbeli delictumot. És most arra kell majd vállalkoznunk, hogy ugyanezt megmondjuk a jövődőt illetőleg?

De itt vannak az orvosok. Ezek majd vizsgálják az embert és ez alapon kiválogatják a tömegből azokat, a kik biztosan elkövetnek valamit. Merném állítani, hogy ilyen akár orvosilag, akár közigazgatásilag, vagy bíróilag, vagy akármi módon kiválasztott tíz ember közül, ha kellő életfentartási eszközök birtokába jutnak, legalább nyolcz nem követ el semmit. Már most, hogy mi célból sujtánók ezt a nyolczat és hogy *mi jögon* tenné ezt az állam, nehéz megítélni.

Az orvos urak egyáltalán másféle szerepet vindikálnak maguknak a bűnügyi igazságszolgáltatásban, mint a mely őket megillet. Nagyra becsülöm én az orvosszakértői véleményeket, de elvégre, hogy a szakértői functio átmenjen a bírói hatalomkörbe és ne csak szakvéleményével és érveivel,

¹ Az előbbi közl. I. a 39., 40. és 41. számban.

² Felhozható ellenetesként, hogy a feltételes ítélet sem egyéb, mint a bírói hatalomkör kiterjesztése a törvénytilalom rovására. A feltételes ítélet azonban lényegesen különbözik a felhozott intézményektől annyiban, hogy nem a közigazgatási hatóságnak adja a hatalmat, hanem a bíróságnak; másrészt pedig a feltételes ítéletek csak a legcsekélyebb súlyú cselekményekre hozatnak be s ezen cselekmények tekintetében a megtorlás elvei mindig és minden körülmények közt kevésbé szigorúan alkalmaztattak mint a súlyosabbnál.

de bírósági döntéssel is járuljon az igazságszolgáltatáshoz, az a működési és hatalmi köröknek teljes félreismerése volna.

És ha Lombroso mint törvényszéki orvos és számtalan orvos-hívei az anthropológiában, tisztán szemök elé állították volna azt a felelősséget, melyet a született büntetteseknek a polgárok tömegéből való kiszemelésével magukra vesznek, bizonyára visszariadnának tantételeik érvényesítésétől.

Visszaesnék a boszorkányperek eszmekörébe, midőn ráfogta valakire egy szakértő tudós, hogy ő embertársaira nézve veszélyes és az elegendő volt ezen egyén életének állami megsemmisítésére.

És elvégre, ha az orvos urak annyira szívükön hordják azon emberek kiirtását, kik embertársaikra veszélyesek, miért nem hirdetik ugyanezen tanokat olyanokra nézve is, kik pl. ragályos betegségek terjesztése által talán még veszélyesebbek, mint a gonosztevői typust feltüntető emberek. Ha a veszélyesség elegendő az egyén megsemmisítésére, miért nem alkalmazzák ezen tételt a syphilitikusokra és egyebekre, a kik talán bebizonyíthatólag terjesztették is a betegséget? A tan, a melyet képviselnek, ide is elvisz. És ezen betegségek biztosabban felismerhetők, mint a «typus», a terjesztés is kevésbé ellenőrizhető és a veszélyeztetés egész generációkra kihat.

Ha azonban saját tudományuk körében visszariadtak tanaik gyakorlati alkalmazásától, a mire nagyon sok az okuk: mi alapja van annak, hogy a jogrend forgattassék fel — kísérletképen?!

VI.

A bűnvádi eljárás összezsugorodnék egy tisztán rendőrségi célzatu eljárássá. A személyes szabadság biztosítékai, melyek a mai bűnvádi eljárásban lépten-nyomon le vannak rakva, tárgyalanná lennének, mivel az államhatalom actiójának nem volna egyéb mérve és korlátja, mint az, hogy mennyiben veszélyes a jövőben ezen ember. Ha veszélyes, akkor minden meg van ellene engedve.

Mutatkozik is a kriminológiai iratokban, hogy íróik a személyes szabadságra egyáltalán semmi súlyt nem képesek helyezni.

Az összeség valódi és vélt érdekeit egész korlátlanul az egyén külön érdekei fölé helyezik.

Olyan jellegű mozgalom ez, mint midőn századokkal ezelőtt az inquisitorius rendszer erősebb kifejlődése idejében a büntetteseknek és gyanusoknak minden áron való kikutatását tüzték ki célul. Akkor a jelszó az volt, hogy az anyagi igazságot még úgy is létesíteni kell, ha ártatlanok szenvednének alatta. Most pedig azt hangoztatják, hogy a veszélyes egyénektől a társadalmat meg kell menteni, még ha nem veszélyesek is sujtatnának. Ott is, itt is az összeség az ok, vagy az ürügy, melynek alapján — a gonosztevők közé vegyítve — megsemmisíthetők azok, a kiket éppen megsemmisíteni akarnak. A különbség csak az, hogy akkoriban gyanusoknak nevezték őket, most veszélyeseknek. Mindkettő igen alkalmas tan az absolutistikus kormányforma támogatására.

És ugyanide vezet a felelősségi tehernek az új iskola által inaugurált elejtése is.

A mai jogrend azon alapul, hogy mindenki felelős a maga cselekményeiért, felelős a polgár, nem különben a hatalom kezelője is. Az új tan ezt a felelősséget támadja meg mindkét oldalon. A mint felmenti a felelősség alól a polgárt, fel kell mentenie másrészt a hatalom kezelőjét. Ezzel pedig teljesen megszűnik a büntetőjog közjogi egyensúlya.

Befejezésül itt egy megjegyzést kell tennem, mely talán nem illik az eddigi érvelés keretébe, de a melyet nem vagyok képes elnyomni magamban.

Ha e tanokat természettudósok, orvosok és sociologusok hirdetik, azon elvégre valami nagyon ne csodálkozzunk, mert azon körök természetszerűleg nem veszik figyelembe, hogy

a bűnügyi igazságszolgáltatásban a bűnvádi eljárás a vezérlő elem, nem pedig az anyagi jog, s hogy az anyagi jog számtalan esetben meghátrálni kénytelen a processuális és szervezeti tekintetek elől. Azon körök nem is igen bírnak érzékelni a személyes szabadsági kérdések életbevágó fontossága iránt és képtelenek kellőleg méltányolni a politikai szabadság befolyását az emberiség fejlődésére. De az már mégis sajátságos jelenség, hogy jogászok is hozzájárulnak azon eszmékhez. . . .

Ha egyszer kiküzdötték elődeink azt, hogy nulla poena sine crimine, és kiküzdötték ezen kívül a bírói jogkör külön állását és függetlenségét, ne legyünk legalább mi jogászok oly könnyelműek, hogy egy szomszéd tudománynak szomszédos területen tett tanulmányait véve alapul, gyenge analógiák folytán a polgári szabadság ezen legnagyobb garantiáit feladjuk.

Legközelebb — befejezésül — megkísérlem összefoglalni fejtegetéseim positívumát.

Dr. Fayer László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Felsőbíróságaink ítélkezéséből.

Sajnálattal kell tapasztalnunk, hogy felsőbíróságaink ítélkezésében szaporodnak azon határozatok, melyek a jogászai bírálatot ki nem állják.

Láttunk eddigelé oly törvényt magyarázatot, mely, ha a törvény nem elég világosan rendelkezik oly irányban, hogy a jogosított igazait bíróság előtt érvényesíthesse, a törvényt kiterjesztőleg magyarázza oly módon, hogy annak, a kit valamely materialis jog megillet, megadja azon alaki jogot is, hogy anyagi jogát érvényesíteni képes legyen.

Oly törvényt magyarázattal azonban, mely oda concludál, hogy a kétségtelenül jogosítottat elzárja a követelése bizonyítására rendelkezésre álló egyetlen módtól, most először találkozunk a következő határozatban:

A budapesti kir. keresk. és váltótörvényszék: Dr. Reinitz Jakab ügyvéd által képviselt R. M. J. felhívónak, dr. Buncel Alfréd ügyvéd által képviselt A. Dávid felhívott ellen felhívási perében következő végzést hozott:

A kir. törvényszék felhívott számadási kötelezettségét megállapítja s kötelezi őt, hogy az általa a Berliner H. berlini céggel 1891. évben kötött borügyletekre vonatkozó vételügyleteknek, valamint az ezek után felhívónak járó jutaléknak feltüntetését tartalmazó számadását, melyben az egyes tételek elkülönítendőik s külön-külön számmal jelölendőik, 30 nap alatt az 1881. LIX. tcz. 83. §-ában foglalt jogkövetkezmények terhe alatt terjeszse elő.

Indokok: Az ügyérendben a kereseti előadás szerint felperes az 1891. évben alperes által Berliner H. berlini céggel kötött borügyletekről azon az alapon kér számadást, mivel az ügyletek után a vételár 10%-a ügynöki díj címén őt illeti.

Alperes tagadásba nem vette az A. alatt csatolt okirat valódiságát.

Mint hogy pedig az A. alatti okirat kétséget kizárólag igazolja, hogy alperes azon borügyletek után, mely ügyleteket 1893. évtől kezdve három éven keresztül Berliner H. berlini céggel köt, felperesnek a vételár 10%-át ügynöki díj címén fizetni köteles, s így ez ügyletekről felperesnek számolni tartozik, tehát felperes s alperes között számadási jogviszony fenforog;

minthogy az 1881. évi LIX. tcz. 81. §. második bekezdése szerint a felhívó keresetében legjobb tudomása szerint csak azon követelési összeget köteles felszámítani, mely összegben felhívottat az esetre, ha számadását nem terjesztené elő, marasztalni kívánta, ennek pedig felperes eleget tett; azokat az összegeket azonban, mely összegek után ügynöki díjkövetelését származtatja, felszámítani nem köteles, mert ép ez összegek megállapítása képezi jelen felhívási per tárgyát, a mely összegeknek kitüntetésé tehát alperes kötelezettségét képezik: alperes számadási kötelezett-

ségét az 1881. évi LIX. tcz. 81. §. első bekezdése alapján megállapítani kellett. (1892. június 17. 25147. sz. a.)

A budapesti kir. ítélő tábla: Az elsőbíróság végzését megváltoztatja, felhívót felhívási keresetével elutasítja.

Indokok: Felhívó felhívottnak számadási kötelezettségét az A. alatti okirat alapján kéri megállapítani, mely szerint felhívott 1890. december 12-én arra kötelezte magát, hogy a következő három év alatt Berliner H. berlini kereskedővel kötendő borügyletek után tényleg befolyandó összegnek 10%-át fogja felhívónak közvetítési díj fejében kifizetni; minthogy azonban az 1881. évi LIX. tcz. 81. §-a értelmében számadás előterjesztése iránti felhívási keresetnek csak számadási viszonyban levő felek közt van helye, minthogy továbbá számadási viszony csak valamely idegen vagy közös vagyon kezelője és e vagyon kizárólagos vagy közös tulajdonosa között létesül, az A. alatti okirat pedig a felek között vagyonszösszetséget nem létesített, tehát számadási viszonyt sem állapított meg, s minthogy felhívó más oly körülményt, melyből a felek közt számadási viszony fenállása megállapítható volna, fel sem hozott: az a körülmény pedig, hogy felhívó az őt megillető közvetítési díj mennyiségét más módon kimutatni nem tudja, felhívott számadási kötelezettségének megállapítására okul nem szolgálhat. (1893. április 25. 3331. sz. a.)

A m. kir. Curia: A másodbíróság végzése a benne foglalt indokoknál fogva helybenhagyatik. (1893. évi szept. 13. 278. sz. a.)

A kir. tábla és a kir. Curia kereskedelmi tanácsainak nézete szerint tehát *«számadási viszony csak valamely idegen vagy közös vagyon kezelője és e vagyon kizárólagos vagy közös tulajdonosa közt létesül»*.

És mégis a keresk. törvény 84. §-a értelmében létezhetnek a közkereseti társaságnál oly társtagok is, kik a társaságnak semmiféle vagyont sem adnak át kezelés végett, hanem a kik a társasághoz csak munkásságukkal járulnak és a kikkel szemben a társaság mégis számolni tartozik.

Pedig kérjük, miféle idegen, vagy közös vagyont kezelt a társaság az annak vagyonához egy krajczárral sem járult társtaggal szemben?

Vagy ha valaki egy bizományost megbiz, a nélkül, hogy neki egy krajczár fedezetet is adna értékpapiroknak à la baisse való eladására? Micsoda idegen vagyont kezel ez esetben a bizományos, kinek a megbízó egy fillérnyi készpénzt és egy fillérnyi értékpapírt kezelés végett át nem adott?

És enuntiálná a Curia azt, hogy mivel a megbízó nem adott át kezelés végett vagyont a bizományosnak, ez utóbbi a törvénybe iktatott ebbeli kötelezettsége dacára sem tartozik a megbízóval elszámolni?

És ezekre rug azon alkalmi egyesülések száma, hol az egyik teljesen vagyontalan fél egy eszmével, egy másik különös szakértelmével járul a közös célhoz, az elérendő nyereség bizonyos hányadának biztosítása ellen.

És mindezen legalis alakulásokat ki akarja a kir. Curia a jogvédelemből közösisíteni?

Vagy vegyük a keresk. törvény 486. és illetőleg 502. §-át, mely kár- és életbiztosítási ügyletek felbontásánál kötelezi a biztosítót a biztosítottat, illetőleg a kedvezményezettnek a díjak egy harmad részét visszafizetni.

És fogná a Curia alkalmazni ezen enuntiációját a kedvezményezett szemben, ki esetleg nem is tudhatja, hogy a biztosított mit és mennyit fizetett ki és ezt másként meg sem tudhatja, mintha számadásra hívja fel a biztosítót, kinek azon kötelezettségében, hogy a díjak egy harmadát kiadja, észszerűen benfoglaltatik azon kötelezettség is, hogy megmondja, mennyi az egész bevett díjösszeg, melynek egy harmadát tartozik visszaadni?

És azután még ha állana is a Curia elvi kijelentése, a mint hogy nem áll, — ez csak oly jogviszonyokra vonatkozhatnék, melyekről külön szerződési intézkedés másként nem rendelkezik.

Mert nincs kizárva, hogy én a magam vagyonom, vagy

jövedelmemből kötelezzek valamely törvénybe nem ütköző jogcimen szerződésileg egy bizonyos részt oly módon, hogy az, a miből ezen részt kötelezem, tovább is az én kizárólagos tulajdonom maradjon.

De a kir. Curia ignorálja, hogy léteznek biztosító társaságok, melyek a biztosítottaktól egy fix díjat vesznek be, ellenben részesítik biztosítottjait évi nyereségük bizonyos hányadában.

Mi ismerünk oly esetet is, hogy egy budapesti malom elsőbbségi kölcsönt vett fel fix kamat mellett és azon felül biztosította ezen kötvénybirtokosoknak évi nyereségük egy bizonyos hányadát is.

Avagy midőn a kincstár, mint az akárhányszor tényleg megtörtént, egy pénzcsoportnak elad egy kibocsátandó kölcsönt, mondjuk 85% fix árfolyam mellett, oly kikötéssel azonban, hogy a mennyiben 88%-nál drágábban értékesítené, a többlet egy hányadában a kincstár részes, — a pénzcsoport szintén nem lesz köteles elszámolni?

Valóságos szerencse egyébként, hogy Budapest fővárosa nem sejtette, hogy a Curia valaha ily elvi kijelentést teend, mert különben bizonyára nem lett volna bátorsága a villamos vasut-társasággal úgy szerződni, a mint tényleg szerződött, hogy t. i. a befektetett tőkének bizonyos meghatározott kamaton felüli jövedelme a társaság és a főváros közt megosztandó!

Nem lett volna bátorsága ilyen szerződésre lépni, mely a Curia felfogása szerint csak írott malaszt, azért, mivel ezen felfogás szerint nem állana módjában kényszeríteni a villamos vasut-társaságot, mely sem idegen, sem közös vagyont nem kezel, arra, hogy a fővárossal elszámoljon, mihez képest a főváros esetleges követelését nem érvényesíthetné csak azért, mert a Curia elvi kijelentése megfosztotta a bizonyítás lehetőségétől.

De hát ne beszéljünk ilyen komplikáltabb példáról, keressünk egy egyszerűbbet.

A földbirtokos learattatja termését és munkabérül kötelezi a termés 12-ed részét. Az aratás megtörtént; az arató gazda, ki megjegyezte magának a termés mennyiségét, hirtelen meghal, a földbirtokos nem fizet.

A számadást kérő munkások a Curia szerint el lesznek utasítandók, daczára annak, hogy nem áll rendelkezésükre más bizonyítási eszköz.

Vagy tán ez esetben azt mondaná a Curia, hogy a földbirtokos tartozik számolni, mert az aratási munkabér-szerződés által a termés $\frac{1}{12}$ -ed részére az aratók tulajdonjogot nyertek?

De kérjük: ha az arató az ő munkája által rész-tulajdonjogot nyert, miért nem nyert a szóban forgó esetben a közvetítő az ő munkájáért biztosított bevétel $\frac{1}{10}$ -ed rész erejéig szintén tulajdonjogot?

És most legyen szabad a kérdés egy másik részére áttérni.

A Curia szerint, daczára azon szerződési kikötésnek, hogy a közvetítő fáradozási díja a bevétel 10%-jában állapittatik meg, ezen bevétel a kereskedő Berliner cég kizárólagos tulajdonát képezi, mert hisz oly indokolással utasította el felperest számadási keresetével, hogy csak közös vagyon, vagy idegen vagyon kezelése esetén köteles az elszámolás és hogy itt ezen esetek egyike sem forog fenn.

Hát megvallom, hogy ha én azt mondom, hogy ezen vagyontól, vagy bevételből viszont szolgálmányképen 10% a tied és 90% az enyém és én szedem be az egész 100%-ot, hát bizony vagy 100 közös százalékot, vagy 10 idegen százalékot kezelek.

A Curia, ha nem a Berliner cég, hanem felperes ügynök szedte volna be a 100%-ot, bizonyára elszámolásra készítette volna az ügynököt, mert hisz idegen vagy legalább is közös vagyont kezel!

Amde kérjük, mennyivel idegenebb, vagy közösebb

a vagyon, ha az kéri az elszámolást, kit abból 90% illet, mint ha az kéri, a kit abból csak 10% illet?

A fenforgó esetben pedig a bevétel 100%-a igénytelen nézetünk szerint igenis közös vagyont képezett, mert a kereset alapjául szolgáló okmány a közlött határozatok tanúsága szerint nem úgy rendelkezett, hogy a Berliner cég annyi ügynöki munkadíjat kötelez, a mely felér a bevétel 10%-ával, vagyis más szóval a 10% nem csupán az ügynököt megillető ügynöki díj mérvének megállapítása céljából vétetett fel az okmányba, hanem abban világosan kimondott, hogy a befolyandó vételár 10%-ával fog az ügynök díjaztatni.

Mihelyt tehát a vételár befolyt, annak 10%-a az ügynök valóságos tulajdonát képezi.

Mi azonban az okmányt nem látván, annak szó szerinti szövegét nem ismervén, megengedjük, hogy lehetséges, miszerint ezen felfogás az ismeretlen okmányra nem illik teljesen. De még ez esetben is hallatlan igazságtalanságot követ el a Curia a jogosított ügynökön, a mennyiben az őt anyagilag kétségtelenül megillető jogot méltánytalanul feláldozta az alaki jog — és pedig nem is létező, hanem a Curia által a törvénybe ép oly erőltetetten, mint teljesen indokoltalanul belemagyarázott állítólagos — követelményeinek.

Kimutattuk a fentebbiek szerint, hogy a Curia enun-tiatiója alapján véve helytelen.

De ha még helyes volna is, elvitázhatatlan tény az, hogy semmiféle törvény nem tiltja és annak útjában nem állott volna, hogy alperes a számadásra köteleztessék.

Hogy a kir. tábla és a Curia ezen elvitázhatatlan tényre szemben miért nem alkalmazott inkább oly törvényt magyarázatot, mely senkinek a világon nem árt, ellenben utalva a felhozott példákra, számtalan létező, teljesen legalis jogviszonyra nézve nélkülözhetlen, és miért alkalmazott oly törvényt magyarázatot, mely számtalan, jogát legalis alaptól merítő jogosítottat jogfosztottá tesz, s hasznára csakis a kötelezettség alól magát kivonni törekvő kötelezettnek válhatik — ez egy nagy talány.

Iffj. dr. Neumann Sándor.

A szerződés tanához.¹

II.

A dologi szerződés hivei természetesen első sorban a dologi és a kötelmi jogok közti különbségeket hozzák föl és ezek szembeállításával akarják a dolgot élire állítani. Hogyan is szoríthatók egy és ugyanazon szerződési kategóriába azok a jogügyletek, melyekkel közvetlenül valamely dolog fölötti jogi uralom nyer meghatározást, más harmadiknak minden kötelezettségi viszonyára való tekintet nélkül, azon szerződésekkel, melyeknek lényegét ép egy bizonyos személynek meghatározott kötelezettsége képezi. Nem visszás és a rendezett jogélet feltételeibe ütköző-e, hogy ugyanegy jellegű és alaku, ugyanazon szabályoknak alávetett és egyező joghatálylyal bíró szerződés szabályozza egyikünknek a másikával szemben egy meghatározott tényalaptól származó kötelezettségi viszonyát, a mihez a többieknek egyáltalán semmi közük, és azt a viszonyt is, melylyel egy személynek azon általános, adversus quemlibet fenálló jogosultsága nyer sanctiót, hogy a dolog fölötti jogi uralmát mindenki, egyik úgy mint a másik, egyképen és senki többé vagy kevésbé respektálni tartozik.

Könnyű volna ezen ellentétek szembeállítását folytatni azon általán elismert elvek alapján, melyek a dologi és kötelmi jogok közti különbségeket megállapítják. De ennyiből is világos az, a mi a mi kérdésünkönél döntő. Hogy t. i. míg a dologi jogra vonatkozó szerződésekkel bizonyos dolog fölötti közvetlen, általános érvényű, mindenki irányában

¹ Az előbbi közl. 1. a mult heti számban.

ugyanegy és azonos joghatálylyal fölruházott, állandó, tartós jogi uralom nyer szabályozást, azzal a minden esetben majdnem tökéletesen egyező tartalommal, az egyes jogosultságoknak minden közelebbi érintése nélkül: a kötelmi szerződés esetében mindig épen egy ilyen jogosultság, illetve kötelezettség az, mely meghatározott személyek közt szabályoztatik, mely ennek folytán elkerülhetetlenné teszi ezen bizonyos jogosultság tartalmának magának a szemügyre vételét és a jogviszonynak ahhoz képest való szabályozását.

Nem önként következik-e a dologi szerződésnek itt vázolt lényegéből és fogalmából, hogy annak függetlennek kell lenni egy vagy két személy közti viszonyra való minden vonatkozástól, a mi a dologi jognak a lényegét, az általános és egyenlő hatályu érvényt alterálja; és mentnek minden vonatkozástól a tartalmát képező egyes jogosultságokra, mert hisz a dolog természeténél fogva az minden esetben egy és ugyanazon tartalommal bír, nem mint a kötelmek, melyek mindig individualiter állapítatnak meg. Singulae obligationes singulas causas sequuntur. Mig a kötelmi szerződéseknél az ügyleti «causa» az, melytől a szerződés sorsa első sorban függ, a dologi szerződéseknél a döntő jogügyleti ténykedést a dolog feletti tényleges hatalom átengedése, az átadás képezi; ez adja meg a dologi jogot, melyre a szerződés irányul és így ez kell, hogy legyen az az elhatározó mozzanat, melylyel a szerződés létrejön. Ezen kívül a jogalap megjelölése, a melynek folytán az átadás történik, nem szükséges, a szerződés a nélkül is hatályos. Magával az átadással el van érve az a specialis joghatály, mely a szerződés által szabályozott jogviszonyhoz annak lényege és természeténél fogva fűződik.

Az ekként konstruált dologi szerződés formája pedig eminenter a traditio lehet, az alapul szolgáló kötelmi ügylettől függetlenített és önálló dologi joghatással fölruházott traditio, mely frappans kifejezésre juttatja a dologi szerződés lényegét és célját, a dolog átengedését és másfelől kiváltkép megfelel azon követelményeknek is, a melyeket a forgalom a dologi jogok körében előforduló változásokhoz fűz.

Ezek szerint tehát, mint abstract szerződés volna a dologi szerződés statuálandó.

Az okoskodás, mely erre vezetett, hogy t. i. a dologi szerződések abstract szerződések legyenek, nyilvánvalóan két dolgot összetéveszt.

Összetévesztetik ugyanis első sorban a szerződés abstract minősége a szerződés által szabályozott jogok tartalmi minőségének abstract voltával; pedig ez két külön dolog, a minek semmi szükségképi kapcsolata nincs. Másodsorban a már meglevő, már megszerzett jog hatálya terjesztetik ki önkényesen a keletkezési stadiumára a jognak, a mi pedig ismét két külön dolog.

Hogy elsősorban ez utóbbival végezzünk, alig akad a számottevő doctrinában eltérő nézet a tekintetben, hogy mindaddig, míg a magántulajdon képezi a jogélet egyik fundamentumát, a dologi jog szükségkép fentartandó azon lehető legteljesebb uralommal, a mit csak a modern jogélet határai, korlátai még megengednek. Arra nézve is, egy-két dissonans hang kivételével egyértelmű a doktrina, hogy a magánjog mai rendszere, a mely a dologi és kötelmi jogok szigorú elhatárolását követeli, fentartandó és a fogalmak, de a rendezett jogi élet tényleges viszonyai összezavarásának tekinti a doctrina a dologi és a kötelmi jogoknak egybeolvasztására és a mai rendszernek a különböző hatályu igények rendszerévé alakítására irányuló törekvést. Egy szóval a magánjog ezen «ős fogalmai», mint elnevezték, ma is, ha nem is teljes épességükben, de fenállanak.

De ez a benső ellentét természetesen csak a *már létező* dologi és kötelmi jog közt áll fen. Hogy azonban ennek már a szerzés stadiumában is kifejezésre kell jutnia, arra kellő magyarázat aligha adható. Sem tényleges szükségesség,

de logikai kényszerűség sem forog fen arra, hogy miután a *már megszerzett* dologi jog lényegénél, természeténél fogva abszolút hatályu jog, mely mindenki irányában egyképen érvényesíthető, hogy ennél fogva a dologi jog bármely ügylet útján való megszerzése esetében is a szerzés alapját képező tényálladék *még szerződő felek közt* is figyelmen kívül hagyásuk és a szerződés joghatálya a felek közt is erre való tekintet nélkül beállottnak vétessék.

De ha ezek az okok sem követelik a dologi szerződésnek abstract szerződés minőségével való fölruházását, még kevésbé következik abból, hogy a szerződés tárgya abstract jog, az, hogy maga a szerződés is abstract legyen.

A dologi jog abstract minősége abban áll, hogy tartalmára és egyes személyekre való minden vonatkozás nélkül egy ellen, mint másik ellen egyképen egyenlő hatálylyal bír; a szerződés abstract volta pedig az azt kísérő, az annak alapul szolgáló motivumok, vagy mint mondani szokás, a szerződés «causa»-ja figyelmen kívül hagyását jelenti. A dologi jog abstract minősége tehát a jog tartalmára, gyakorlásának módjára és határaitra vonatkozik, míg annak megállapítása, hogy a dologi jogoknak a megszerzése abstract szerződés útján történik, azt vonná maga után, hogy a dologi jog megszerzése független a szerződésnek alapjául szolgáló jogviszonytól. Hogy e két dolog közt mi az a szükségképi kapcsolat, melynél fogva dologi jog szerzése csak abstract szerződés útján lehetséges, arra elfogadható magyarázat ismét nem adható.

Nyilvánvaló az eddigiekből, hogy a dologi jog fogalmából és lényegéből okszerűen nem következtethető, hogy azok megszerzése szükségkép a traditio, mint abstract dologi szerződés útján menjen végbe.

De ha sikerülne is ez alapon a traditiónak elfogadható jogi motivációját adni, még mindig megfontolandó lenne, vajon ajánlatos-e, helyesíthető-e a dologi szerződéseknek abstract szerződésekévé tétele.

(Bef. köv.)

Dr. Kecskeméti Emil.

A magyar ügyvédség a történeti kiállításon.

A milleniumi kiállítás történeti főcsoportjának 11. alcsoportjába a *jogszolgáltatás* is felvételre került. Miután pedig az ügyvédségnek az igazságszolgáltatásban, de a közigazgatásban is annak fejlesztése körül is jelentékeny szerepe volt, a budapesti ügyvédi kamara választmánya elhatározta, hogy az ország összes ügyvédi kamaráit felhívja a kiállításban való részvételre. A kiállítás alapvető munkáját a magyar ügyvédség történetének megírása képezné, a melyre jelentékenyebb tiszteletdíj fog megszavaztatni. Ezen munka alapján az összegyűjtendő jogi emlékekből rendszeres retrospectív kiállítás létesíttetik, mely szemléltető alakban tüntetné fel az ügyvédségnek fejlődését, az igazságszolgáltatásban való részvételét s az ügyvédségnek a különböző korszakokban való gyakorlásának mikéntjét. Ezt az eszmét a szegedi országos ügyvédgyűlés nagy lelkesedéssel egyhangulag tette magáévá és a budapesti kamara kiállítási bizottsága pedig a napokban küldte szét e tárgyban a körlevelet az ország összes ügyvédi kamaráihoz. Alig szenved kétséget, hogy az ország összes ügyvédi kamarái örömmel csatlakoznak ezen hazafias mozgalomhoz s nem fogják megtagadni azt a csekély anyagi áldozatot, mely a kiállításnak a karhoz méltó létesítéséhez szükséges.

A budapesti ügyvédi kamara felhívása következőképen hangzik:

A tekintetes ügyvédi kamarának.

Tekintetes Társkamara!

A magyar állam 1896-ban ezredéves fenállásának ünnepét fogja megülni, melynek kimagasló pontja a székes fővárosban rendezendő országos kiállítás lesz. E kiállításnak

egyik főosztályát természetesen a történeti csoport fogja képezni, melynek célja hazánk ezredéves kulturális fejlődését magunknak és a külföldnek bemutatni. Hogy ez valósággal a maga egészében bemutatható legyen, a kiállítás eme csoportjában mindazon élethivatásos pályáknak és társadalmi osztályoknak részt kell venniük, a melyeknek e fejlődésben szerepük volt.

A magyar ügyvédi kar, hazánk történetében mindenkor, mint egyik legjelentékenyebb tényező működött. A magyar ügyvédi kar volt az, mely hazánk kulturájának egyik leglényegesebb kelléke, az ország jogai felett való örökös és a szabad mozgás biztosításának munkájában mindenkor kiváló részt vett. A magyar ügyvédi kar volt az, mely közigazgatásunknak és igazságszolgáltatásunknak a multban való fejlesztésére leginkább közreműködött, jelenleg pedig a jogi állam eszméjének és megvalósításának legerősebb harczosa. A magyar ügyvédség az ország közművelődésének ugyszólván meleg-ágya volt, mely e hazának a legjelesebb politikusokat és írókat szolgáltatva. A magyar ügyvédség története szorosan össze van forrva az ország és nemzet közművelődésének fejlődésével.

Midőn tehát az ország és nemzet az ezredéves ünnepély alkalmából közművelődésének történetét akarja bemutatni, akkor a magyar ügyvédi kar nem hiányozhatik, — az nélküle csonka maradna.

Nekünk a kiállításban részt kell vennünk.

Ezzel a magyar ügyvédi kar tartozik e hazának, de tartozik önmagának is. Alkalmunk nyílik ezzel az ország ügyvédi karát nem széttagolva, de a maga egészében, a maga valóságában és horderejében bemutatni s alkalma nyílik többi polgártársainknak ezen kar fontos voltát s a közérdek előmozdításában való rendeltetését és szerepét megismerni, mi önérzetünket és tekintélyünket csak emelheti.

A budapesti ügyvédi kamara választmánya a fenti indokok által vezéreltetve elhatározta, hogy a kiállítás ezen részének rendezésében a kezdeményezést kezébe veszi, megteszi a lépéseket arra, hogy hazánk ügyvédsége a maga egészében és méltóan jelenhessék meg a kiállításon és kész a rendezést az ország összes ügyvédi kamaráinak együttes közreműködésével végrehajtani.

Az ügy nemzeti ügy, mely az ország összes ügyvédi kamaráinak buzgó és vállvetett közreműködésével hajtható csak végre sikeresen.

Meg vagyunk győződve, hogy mindez élénk visszhangra talál a tisztelt társkamaránál.

Meg vagyunk győződve, mert ismerjük hazafias szellemét, karunk nemes hivatása iránti odaadását s a testületi közérzéstől áthatott voltát.

Teljes bizalommal és reménynyel fordulunk tehát a tisztelt társkamarához, azzal a felhívással és kéréssel, hogy legyünk az ország ügyvédi karának azon törekvésénél is, mely meg akar jelenni méltóan a nemzet ezredéves történetének bemutatásánál — legyünk testvérek, támogassuk egymást s így azzal a felhívással és kéréssel, hogy a kiállítás létrehozatalában és rendezésében a t. társkamara, anyagi, erkölcsi és szellemi eszközeivel közreműködni sziveskedjék.

A terv — egyelőre természetesen csak vázlat — melynek irányadása mellett a kezdeményezés terére léptünk, s a mely szerint a célba vett kiállítás rendezendő, illetve a magyar ügyvédség részéről az ezredév fordulója megünnepelendő volna, a következőkben foglalható össze.

A magyar ügyvédség története eddig megírva nincsen, karunk fejlődése a történelmi tudományok segítségével eddig fel nem derített. Az első tehát az lenne, hogy a magyar ügyvédség története az ezredéves ünnepély alkalmából megíratnák, akár pályázat hirdetése, akár különös megbízás folytán, de mindenesetre eredeti kutforrások alapján a rendelkezésre álló levéltári adatok és okmányok felhasználásával.

Ezen műben tárgyalatnék az ügyvédségnek, mint igazságügyi intézmények történeti fejlődése, szerepe az igazságszolgáltatásban és a közigazgatásban; az ügyvédi kar egyes kiemagaslóbb alakjainak életrajzai, a közélet, valamint a jogi irodalom terén teljesített munkálkodása.

Ezen munka egyszersmind alapul fog szolgálni a kiállítás anyagának és rendszerének közelebbi megállapításánál és az ügyvédségre fontos történeti okmányok bemutatására. Már e munka elkészültéig is felveendőnek mondatnak ki a kiállítás tárgyai közé: a törvénykezési cselekményekre vonatkozó oly régebbi és újabb időkből származó okiratok, melyek az ügyvédség, mint intézmény fejlődésére és az ügyvédi hivatás gyakorlásának mikéntjére vonatkoznak s azt retrospective, szemléltető alakban tüntetik fel, kiállítandók lennének: ügyvédi oklevelek chronologicus sorrendben, nevezetesebb ügyvédek oklevelei és arczképei, azon művek, melyek ügyvédek által írva megjelentek s különösen azok, melyek közigazgatási és igazságszolgáltatási kérdésekkel foglalkoznak.

A kiállítás rendezéséhez szükséges anyagi eszközöket az ország ügyvédi kamarái szolgáltatnák. Ezek mennyiségét ma még pontosan meghatározni nem lehet, de annyi már most is bizonyosnak látszik, hogy az ország minden egyes ügyvédi kamarája az 1894-ik évtől kezdve három éven át a kiállítás költségeinek fedezéséhez legalább évi 200 frttal járuljon, magától értetődően, hogy csak előnyére válhatik az ügynek, ha a nagyobb s így tehetősebb kamarák ennél magasabb összeget szavaznak meg.

Azt hisszük egyébiránt, hogy a minimálisnak jelzett hozzájárulás, a feladat s annak erkölcsi nagy hasznához mérten, semmi esetre sem tekinthető olyannak, melynek szükséges felajánlására számítani ne lehetne.

Az eszmét, a célt, a törekvést, melynek érdekében a t. társkamarához fordulunk, s a létesítésére szükséges eszközök készséges megadásának biztos reményét egyhangulag és lelkesedéssel karolta fel az országos ügyvédi gyűlés is, mely ez év szeptember havában Szegeden tartatott.

Annál biztatóbb reménynyel kérjük fel a tisztelt társkamarat, hogy sziveskedjék azon elhatározásunkat, mely szerint az ország ügyvédi kara is részt vesz az 1896-ban rendezendő országos kiállításban, magáévá tenni, ennek létrehozatalában és rendezésében szellemileg s anyagiilag közreműködni, bennünket ezen feladat készséggel elvállalt végrehajtásában támogatni.

Tisztelettel felkérjük továbbá a t. társkamarat, hogy erre vonatkozó elhatározását, nevezetesen pedig azt, hogy mennyi azon összeg, melyre évenként három éven át, mint anyagi hozzájárulásra számíthatunk, valamint a kiállításra vonatkozó eszméit, tekintettel a teendők sokaságára s az idő rövidségére, f. évi november 10-ig közölni sziveskedjék.

Felkérjük végre arra is, hogy tagjait a kiállítás egyéni előmozdítására s az esetleg náluk levő történelmi okiratok s egyéb emlékeknek, illetékes kamarájuknál való bejelentésére felszólítani méltóztassék.

Budapest, 1893 október hó 5-én.

A budapesti ügyvédi kamara.

Csemegi Károly a Magyar Jogászegyletről.

— Közgyűlési megnyitó. —

Midőn az idei közgyűlést megnyitóm és a megjelent tagokat ujjal üdvözlöm, mindenekelőtt kénytelen vagyok az igazgató-választmány részére az Önök szives bocsánatát kikérni arra nézve, hogy ezen közgyűlés az alapszabályokban meghatározott idő alatt nem hívathatott össze. Nem lehetett pedig azért, mert a hivatásunknak főfeladatát képező értekezéseknek egymásután következő sora egészen a nyárig elnyult és így teljes lehetetlen volt azoknak megszakításával a közgyűlést előkészíteni és a figyelmet a közgyű-

lésre irányozni és működésünket megszakítani. De minthogy ez az utóbbi időben csaknem állandó rendszerré fejlődött ki és az igazgató-választmány meggyőződött arról, hogy csaknem a lehetetlenségek közé tartozik, hogy feladatunk teljesítése mellett a közgyűlések akkor tartassanak, a mikor azoknak az alapszabályok értelmében tartatni kell: indítványozza, hogy az alapszabályok összhangzásba hozassanak a szükségekkel és fejleményekkel s e tekintetben az alapszabályoknak módosítását a jelen ülés alatt eszközölje.

Ha a t. közgyűlésnek ez iránti hozzájárulását megnyerni szerencsések leszünk, akkor harmoniába jő az alapszabály a szükségekkel és csak az fog történni, a mi igen sok esetben és igen sok helyen a szükségek kellő mérlegelése folytán előállt, t. i. az abstracte készült alapszabályoknak a concret viszonyokhoz való alkalmazása.

Ezen tulesvén, meglepéssel és örömmel tekintetünk vissza tudományos tekintetben a múlt évnek fejleményeire és jelenségeire. Számos értekezés tartatott. Tárgyaikra mindannyian értékesek, a legnevezetesebb és legfontosabb azonban az volt, mely az ügyvédi szervezettel behatóan foglalkozott. Merem mondani, az egyesület büszkeségére, önérzetének emelésére, hogy azon szempont, hogy az ügyvédség benső erejét és átható működésének tényezőjét a tudomány és az erkölcs képezi, az itt kapott lendület folytán nagyot erősödött. Ez részben és nem csekély részben az itt lefolyt vita eredménye.

Egyéb tekintetben is működésünk tudományos irányban termékeny volt. A kiosztott egyes dolgozatok, a választmány, a teljes-ülés és a közgyűlés s egyáltalában a tudományos körök közötti ezen közvetítő fényes bizonyosságát teszi annak, hogy Magyarországon is a jogtudomány folytonos emelkedésben, folytonos terjedésben van, az úgy extensiv mint intensiv erőben és sulyban növekedik. Habár lassan, habár nem úgy, mint a természeti erők meglepő jelenségei: egyszerre, habár nem úgy, mint egy varázsszóra megparancsolt „legyen világosság és lőn világosság”, nem ezen modorban, hanem minden esetre a talaj előkészítésében, a jogtudomány művelésében, s annak nyilvánulásai folytonos fokozásában egy oly hatalmas erő, a jogászatnak egy folytonos szakadatlan emelkedése és erősödése mutatkozik, hogy bátran lehet mondani, hogy a mint az anyagi erők természetes és szükségszerű fejlődése az óriási evolútiót eredményezi, úgy a jognak befolyása az érdekek egymás elleni támadásában legközelebb el fogja végezni azt a hatalmas és elmozdithatatlan munkát, mely a Leviathan-nal szemben az örök igazság intézkedéseit, szabályait és rendszerét ezen országban is meg fogja honosítani. E részben a Magyar Jogászegyletnek dicsősége, részben az ő hozzájárulásával elért eredmény az a minden nap — és itt már specialis helyzetemből merek szólni — bírói székemben s mindennap tapasztalt azon hatalmas lendülete és terjedése a tudománynak, melyről néhány évvel ezelőtt még álmodozni is vakmerőség lett volna.

Ily körülmények közt büszkén és önérzetesen vallom magamat ezen tisztelt egyesület bizalmából a Magyar Jogászegylet elnökének; ily érzellemmel tartom magamat a magyar jogászság egyik fáradhatatlan munkásának és tényezőjének. Ily érzellemmel és tudattal, habár előrehaladott korról, megerősödött testi bajokkal, de szellemben és akaratban megtörtetlenül, a magyar jogászság és köztem levő kapcsolatot a legnagyobb örömmel üdvözlöm.

Különfélék.

— A sommás eljárásról szóló törvény tanulmányozása bíróságainknak nem csekély feladatát képezi. Mert kell, hogy a törvény életbeléptetése összes bíráinkat oly helyzetben találja, hogy az átmenet nehézségeit könnyen leküzdhessék és az új törvény kezelése minden fenakadás nélkül történ-

hessék. E cél elérésére pedig igen hasznos volna, ha minden bíróság vezetője a saját bírói és jegyzői karával időnként a törvény egyes részleteit megbeszelné. Ilyen bírói conference-ok kezdeményezőjeként kell üdvözlönnünk a budapesti VI. ker. kir. járásbírói vezetőjét, Massanek Rezső urat, a ki bírósága összes tagjait hetenkint egyszer az új törvénnyel való megismerkedés céljából a téli hónapokban összehívja s minden alkalommal a törvény más és más részletét teszi egy kijelölt referens előadása alapján közös tanulmány tárgyává.

— A budapesti egyetemen, mint utóbbi számunkban írtuk, a joghallgatók száma ismét emelkedett. Most már a beiratkozások be vannak fejezve, és hivatalosan konstatáltatott, hogy a joghallgatók száma 2350. A többlet 280. Ily népes hallgatóságu jogi kar nincs egész Európában. Az orvostanhallgatók száma ismét kevesbedett 80-nal.

— A kereskedelmi törvény magyarázata. Neumann Ármán második kiadásban megjelent kommentárjának I. kötete nyert az imént megjelent második füzettel befejezést. Ezen negyedszáz oldalra terjedő rész magában foglalja a közkereseti társaságról szóló 108. §-tól a szövetkezetekről intézkedő 257. §-ig terjedő szakaszok magyarázatát. Nem mondunk újat, ha ez alkalommal is konstatáljuk, hogy Neumann Ármán kommentárja megfelel úgy az elmélet igényeinek, valamint hasznos szolgálatokat tesz a gyakorlat szakembereinek is. Alig van kérdés, melyről a hazai és külföldi jogirodalom és judikatura állandó figyelembe vételével és idézetével ne tájékoztatna. Az új kiadás teljesen át van dolgozva, azon kétségbevonhatatlan ténynek megfelelőleg, hogy a kereskedelmi jog napról-napra fejlődik, úgy az elmélet tekintetében, mint a gyakorlatban.

— Előfizetési felhívás jelent meg a következő nagy-érdekű munkára:

A nemzetközi magánjog, különös tekintettel hazai viszonyainkra. A magyar tudományos akadémia által a Sztrókay-pályával kitüntetett pályamű. Irta: Szántó Mihály, igazságügyi miniszteri osztálytanácsos.

Ezen mű egy bevezetésből és három részből fog állani. Ezek ismét címek-, fejezetek- s szakaszokra oszlanak. A bevezetés a nemzetközi magánjog fogalmával, tárgyával és fejlődésével foglalkozik és az idegen jognak alkalmazását és bizonyítását, valamint a külföldi jog alkalmazhatóságának kizárását tárgyalja. Tüzetesen megállapítja viszonyunkat Horvát-Szlavonországhoz, Ausztriához és Bosznia- és Hercegovinához, továbbá meghatározza, mi a külföld, mi a belső és mik a jogi területek.

Az első rész az állampolgárság és a lakhely (domicilium) kérdéseivel, mint a melyek köré a nemzetközi magánjog elvei csoportosulnak, továbbá a külföldieknek jogképességével és a területenkívüliséggel foglalkozik.

A második rész az anyagi magánjogot tárgyalja. Értekezik a személyjogról, nevezetesen a személyes állapot (status), a cselekvési képesség, a holtánnyilvánítás, a családjog (házasság, szülők és gyermekek közti jogok, gyámság és gondnokság, törvényesítés, örökbefogadás), az öröklési jog (anyagi örökösödési jog és hagyatéki eljárás), a dologi és kötelmi jog, továbbá a kereskedelmi-, váltó-, csőd- és szerzői jog kérdéseiről és meghatározza az egyes külföldi államokkal szemben fenálló nemzetközi viszonyunkat.

A harmadik rész az alaki magánjog. Ebben a részben a nemzetközi jogsegély nyújtásának általános elvei, továbbá a jogsegély az egyes külföldi államokkal (az érintkezés módja, a levelezés nyelve, a fordítások beszerzésének módja, a fordítási díjak fedezése, postadíjak fedezése és portomentesség, külföldi kézbesítések stb.), a nemzetközi magánjogi peres eljárás, nevezetesen a bírói illetőség mindennemű perekben, a consularis jurisdictio, a területenkívüliek bírói illetősége, a bírósági eljárás a külföldiekkel szemben, perképesség, cautio judicatum solvi, szegényjog, a bizonyító eljárás, a végrehajtási eljárás, a bírói ítéletek és egyezségek végrehajtása tekintetében az egyes államokhoz való viszonyunk, a consulaink által a capitulatioik alapján a Levanteban gyakorolt bírói hatáskör a belföldi ítéletek s egyezségek végrehajtása körül stb. képezik a fejtegetés tárgyait és az egyes szabályok megállapításánál a külföldi államokkal kötött nemzetközi szerződések és egyezmények határozatai mindenütt szemügyre vétettek.

Hogy a nyomtatandó példányok száma iránt tájékozva legyen szerző, a megrendeléseket 1893. évi október hó végéig (az igazságügyminisztériumba, Külső-Nádor-Utczába címezve) kéri beküldeni.

A mű mintegy 30 nyomtatott iv, ára 3 frt 50 kr., beleértve az utánvét melletti bérmentesített beküldést.

— **Pénzügyi jogi irodalom.** *A bélyeg- és jogilletéki szabályok betűsoros tárá*t állította össze Horinka Rikárd adótáros. A Franklin-Társulat kiadásában megjelent, negyven ivre terjedő mű tartalmazza az összes bélyeg- és illetékügyi törvények pontos felsorolását és betűsoros rendben mindennemű jogszabályt, u. m. törvényt, rendeletet és bírói határozatot, a mi csak ezen szakba vág. Ára 4 frt. — *A Pénzügyi Közlöny betűsoros tárgymutatóját* állította össze Mátéffy Domokos adótiszt. A füzet magában foglalja az 1874—1892. években megjelent azon rendeletek és utasítások jegyzékét, melyek a kir. adóhivatalok, pénzügyi igazgatóságok, számvévé osztályok, pénzügyőrség és a községi adóügykezelés körébe tartoznak. Ára 40 kr.

— **A Magyar Jogászegylet igazgató választmányának tagjaivá** választottak:

Elnök: Csemegi Károly curiai tanácselnök, **alelnökök:** Manoilovich Emil curiai tanácselnök, dr. Környey Ede ügyvéd; **titkárok:** dr. Fayer László egyetemi rk. tanár, dr. Illés Károly ügyvéd, nyug. kir. ügyész; dr. Bleuer Samu ügyvéd; **ügyész:** dr. Siegmund Vilmos ügyvéd; **pénztárnok:** dr. Szivák Imre ügyvéd; **könyvtárnok:** dr. Tarnai János kir. táblai bíró; **választmányi tagok:** dr. Baumgarten Izidor kir. törvényszéki bíró, dr. Beck Hugo curiai bíró, Bodor László kir. törvényszéki bíró (Kolozsvár), dr. Concha Győző egyetemi tanár, Cserna Vincze kir. főügyész (Nagyvárad), dr. Chorin Ferencz ügyvéd, orsz. képviselő, Czorda Bódog a budapesti kir. tábla elnöke, dr. Dárday Sándor, Daruváry Alajos curiai másodelnök, dr. Gruber Lajos kir. alügyész, dr. Győry Elek a budapesti ügyvédi kamara elnöke, Halmágyi Sándor kir. táblai bíró, dr. Heil Fausztin kir. táblai bíró, dr. Herczegh Mihály egyetemi tanár, Hodossy Imre ügyvéd, orsz. képviselő, dr. Hoffmann Pál egyetemi tanár, dr. Imling Konrád curiai bíró, Kelemen Mór curiai bíró, dr. Kováts Gyula egyetemi tanár, dr. Lukács Adolf kir. táblai bíró (Pécs), dr. Nagy Dezső a budapesti ügyvédi kamara titkára, dr. Nagy Ferencz egyetemi tanár, dr. Plósz Sándor egyetemi tanár, Sárkány József kir. táblai alelnök, dr. Schwarz Gusztáv ügyvéd, egyetemi magántanár, Székács Ferencz kir. curiai bíró, Székely Ferencz kir. curiai bíró, Szentgyörgyi Imre curiai tanácselnök, dr. Teleszky István országgyűlési képviselő, Tóth Gáspár ügyvéd (Selmecz), Tóth Lőrincz curiai tanácselnök, Vargha Ferencz kir. ügyész (Kecskemét), dr. Vécsey Tamás egyetemi tanár, dr. Wlassics Gyula egyetemi tanár, dr. Zsögöd Benő egyetemi tanár.

— **A bűnügyi költségek behajthatatlanságának kérdése, ha a vagyoni és erkölcsi bizonyítványok a tárgyalás napjáig be nem érkeznek.** Egyik kir. járásbíró utasítást kért az olyan ügyekben fölmerült bűnügyi költségek elszámolására és kezelésére nézve, a melyekben a vagyoni és erkölcsi bizonyítvány a tárgyalásra kitűzött határnapig be nem érkezvén, a behajthatóság kérdésében a bíróság érdemleges határozatában (ítéletében) nem nyilatkozhatik és a mikor a kérdéses bizonyítvány csak a határozat meghozatala után érkezik meg. A kir. igazságügyminisztérium figyelmeztette az illető kir. járásbíró, hogy a vagyoni és erkölcsi bizonyítványok beküldése végett a község hatóságához intézendő megkeresés sürgős esetekben, tehát ott, a hol rövid tárgyalási határnap tűzetik ki, az 1891. évi június 17-én 21815. I. M. sz. a. kiadott körrendelet 6. §-ának harmadik bekezdése szerint «felette sürgős» jelzéssel látandó el, mely föl-hívásnak haladéktalan teljesítésére a községi előljáróságok a törvényhatóságok útján a kir. belügyminister urnák 1891. évi július hó 7-én 49.393. sz. a. kiadott körrendeletével külön is köteleztettek, de a mennyiben ezen bizonyítványok a tárgyalás napjáig, illetőleg az elsőfoku bíróság ítéletének hozataláig be nem érkeznének, tekintettel a fent hivatkozott 21815/1891. I. M. sz. a. kiadott körrendelet 6. §-ának utolsó pontjában foglalt rendelkezésre is, a bíróság a költség kérdésében hozhat határozatot és a mennyiben az 1890. évi XLIII. t.-czikk 4. §-a második bekezdésében foglalt előfel-tétel, a vagyoni bizonyítványtól eltekintve, egyéb adatokból, a vádlottnak, illetőleg a tanuknak előadásából vagy köz-tudomásu tényekből megállapítható: a költségeket egyelőre behajthatatlannak nyilváníthatja. A mennyiben ez az eset fenn nem forog és az érdemleges határozatban a költségek egy-

előre be nem hajthatóknak nyilvánítva nem lettek: tekintettel az idézett törvény 4. §-ának rendelkezésére, nem helyes az, hogy a költségek egyelőre be nem hajthatóknak póthatá-rozatban mondassanak ki; hanem a tartozási kimutatás szabályszerűen kiállítandó s a jegyzet rovatban kitüntetendő, hogy a megállapított költség egyelőre be nem hajthatóknak nyilvánítva azért nem lett, mert a vagyoni bizonyítvány a határozat hozatala után érkezett meg. Az ily módon kiállított tartozási kimutatás a pénzügyigazgatósághoz megküldetvén, az abban kimutatott költségnek behajthatatlanság oká-ból való törlése, az idézett törvény 11. §-a értelmében a pénzügyigazgatóság hatásköréhez tartozik. (44556/1892. I. M. szám alatt.)

— **Hatáskör megállapítása, 2 frt értéket meg nem haladó élő kacsák ellopása miatt indított ügyben.** A kir. minisztérium az élelmi czikk lopásával vádolt Sz. Jánosné szül. B. Verona gútai lakos ügyében a komáromi kir. járásbíró és Komárom vármegye csallóközi járásának főszolgabíró és között felmerült hatásköri összeütközési esetet 1893. évi márczius hó 3-ik napján tartott tanácsában megvizsgálván, követ-kezőleg határozott: jelen ügyben az eljárás a kir. bíróság hatáskörébe tartozik. **Indokok:** A feljelentett tényállás szerint Sz. Jánosné szül. B. Verona nyílt helyről 2 db. 1 frt értékű kacsát lopott. Ezen cselekmény, tekintettel arra, hogy a kir. Curianak 10. sz. döntvénye szerint az élő kacsák is az élelmi czikk fogalma alá esik, hogy annak összértéke a 2 frtot felül nem haladja s hogy ama körülmények egyike sem panasztatik, melyek a lopást büntetté minősítik: a Kbtk. 126. §-ába ütköző kihágás tényelemeit látszik magában fog-lalni s minthogy ezen kihágás az 1880: XXXVII. tczikk 41. §-a értelmében a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt kihágások között nem foglaltatik, ennek elbírálása ugyanazon tcz. 40. §-a 5. pontja értelmében a kir. bírósá-gok hatáskörébe tartozik. (6303/1893. I. M. sz.)

— **Ügyvédségtől való felfüggesztésre szóló határozat végrehajtására való illetékesség, ha az ügyvéd a fegyelmi eljárás folyamata alatt más kamara lajstromába vétetett föl.** Fölmerült a kérdés, hogy abban az esetben, ha az ügyvéd ellen a fegyelmi eljárás valamelyik kamara előtt folyt le és az ügyvéd a fegyelmi eljárás folyama alatt más kamara lajstromába vétetett fel, melyik kamara fegyelmi bírósága illetékes az intézkedéstételre, ha az ügyvédségtől való fel-függesztés jogérvényesen kimondatott.

A kir. igazságügyminisztérium akképen nyilatkozott, hogy az egyik ügyvédi kamara fegyelmi bírósága előtt le-folytatott fegyelmi ügyben hozott jogérvényes határozat egy másik ügyvédi kamara bírósága részéről további vizsgálat, kiegészítés vagy módosítás tárgyát nem képezheti, s a hatá-rozat végrehajtása tárgyában szükséges intézkedések meg-tételére csak az a fegyelmi bíróság lehet illetékes, a mely a határozatot hozta, illetve a mely az ügyben eljár-t. (10315/1893. I. M. sz.)

— **Ösztöndíj kezdő ügyvédek részére.** A budapesti kir. ítélő tábla alapítványi bizottsága, a felügyelete és rendelkezése alatt álló Jeszenák János-féle alapítvány jövedelméből, az alapítvány feltételeinek, valamint a vonatkozó előbbi bizottsági határozatoknak megfelelően három róm. kath., továbbá két evang. ágostai vagy evangélikus református, összesen öt budapesti lakos, szegénysorsu kezdő gyakorló ügyvédnek 1894. évi január hó 1-ső napjától számított három évre való adományozással s minden év június és december 1-ső napján esedékessé válandó 100—100 frtos részletekben kiutalványozandó évi 200 frt, azaz kétszáz forinttal, ugyszinte a kezelése alatt álló Lissovényi László-féle alapítvány jöve-delméből egy Budapesten lakó szegénysorsu kezdő gyakorló ügyvédnek 1894. évi január 1-ső napjától számított hat évre való adományozással és minden év június hó 1-én esedékes 100 frt ösztöndíjjal való segélyezését elhatározván, felhívja mindazokat a Budapesten ügyvédi gyakorlatot folytató sze-gény sorsu kezdő ügyvédeket, kik az említett segélyezést elnyerni óhajtják, hogy ez iránt vallásuk, szegény sorsuk, ügyvédi minőségük, végre a Budapesten való megtelepedésük kimutatására alkalmas okmányokkal felszerelt kérvényeiket 1893. évi december hó 15. napjáig a budapesti kir. ítélő tábla elnöki iktató hivatalába nyujtsák be. — Budapesten 1893 október hó 17-én. Czorda, elnök.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Birói indulatosság. JUSTUS. — Javítás céljából elzárathatja-e Magyarországon az atya gyermekét? Dr. GRUBER LAJOS budapesti kir. alügyésztől. — *Törvénykezési Szemle:* A harcias judikatura. Dr. SZAKOLCZAI ÁRPÁD budapesti ügyvédtől. — A szerződés tanához. Dr. KECSKEMÉTI EMIL budapesti kir. törvényszéki jegyzőtől. — Kisebbségi peres ügyek Dr. BALOG ARNOLD-tól. — A birói hatalom s gyakorlásának fejlődési folyamata. — Különlék. — Nemzetközi Szemle. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Birói indulatosság.

A legutóbbi időben volt alkalmunk olvasni, hogy a budapesti törvényszék büntető osztályánál a bíróság elnöke és a tárgyaló ügyész közt a tárgyalás folyamán heves összehúzózkodás történt. Ennek az esetnek pendant-ja az a másik, mely szintén nemrég történt, és ez alkalommal egy vidéki törvényszéknél, hogy az elnök az ügyésznek azt mondta, hogy «ne feleljen», és az ügyész ez ellen egészen a curiáig hiába próbált jogorvoslatot keresni. Arra pedig, hogy a bírósági elnökök és a védők közt történnek heves összehúzózkodások, felesleges volna példákat felhoznunk, mert ilyen példákat mindenki eleget ismer a saját tapasztalatából.

Nem akarunk itt az egyes esetekről ítéletet mondani. Lehet, hogy egyik esetben az egyik, a másik esetben a másik fél volt a hibás, és tudjuk, hogy semmiféle elővigyázati szabályok nem elégségesek arra, hogy ily kellemetlenségek teljesen kiküszöböltesse. De ennek elismerése mellett constatálnunk kell azt is, hogy az ilyfajta kellemetlenségek oly gyakoriakká váltak a birói tárgyaló termekben, hogy azokat egyéni hibákból magyarázni nem elégséges.

Előttünk ezen jelenségek egy nem egyéni, hanem általános baj jelenségeinek látszanak. Előttünk úgy látszik, hogy a bíróságok tárgyalási modora nélkülözi azt, a mi abban külsőségek szempontjából a legszükségesebb, t. i. a nyugodt méltóságot, és hogy ezen és még egyéb bajok szükséglépi következményei e hiánynak.

A bíróságnak minden tárgyalást úgy kell vezetnie, hogy ő a felek közti vitán mindig felül maradjon. A bíróság ne polemizáljon a felekkel, hanem mérlegelje, a mit előadnak, ne legyen velük szemben agresszív, hanem hagyja nekik meg azt, a mit szükségesnek lát, és ne gunyolódjék, hanem határozzon.

Azt fogják némelyek talán mondani, hogy a felek vagy tanuk helytelen magaviselete, vagy a védők és ügyészek tulkapásai okozzák azt, hogy a bíróság a nyugodtságot és méltóságot megőrizni nem tudja. Engedjük meg, hogy a leggyakrabban ez az ok, már csak azért is, mert az a bíró, a ki ok nélkül gunyolódik vagy agresszív modort tanusít, egyszerűen hivatali hatalommal való visszaélést követ el. De a mi álláspontunk épen az, hogy a feleknek, tanuknak vagy védőknek bármily magaviselete sem lehet mentsége annak, hogy a bíróság is eltérjen a tárgyalás nyugodtságától és méltóságától.

Némely bírák azt hiszik, hogy az ilyen fellépésre szükség van azért, mert különben a tárgyalást nem lehetne vezetni. Ez azonban teljesen téves feltevés. Az bizonyos, hogy a bírónak vezetnie kell a tárgyalást, sőt az is, hogy a

bíró a tárgyalást teljesen a saját meggyőződése szerint vezetheti, és hogy mindenki, a ki a tárgyalásban részt vesz, e vezetésnek magát mindenben alávetni tartozik. E célra azonban a bírónak egyéb módok is állanak rendelkezésére, mint az erős hang és az agresszív magatartás. A bíró vagy bíróság kitaníthat, meginthet, rendre utasíthat és megbírságozhat mindenkit, a ki a tárgyalásban részt vesz, megvonhatja mindenkitől a szót, sőt, ha a tárgyalást másképp vezethetőnek nem találja, még el is távolíthat bárkit a tárgyalás színhelyéről. E jogok pedig teljesen elegendők arra, hogy a bíróság a tárgyalást vezesse, és minden tulkapást vagy helytelenséget megfékezzen.

Nézzük pl. azt az esetet, a mely a Curiahoz került, és a mely abban állt, hogy a bíróság elnöke a tárgyaló ügyésznek, — valószínűleg nem a legnyugodtabb hangon, — azt mondta, hogy vele ne «feleljen.» A Curia akkor úgy találta, hogy a kijelentés ezen módja az elnök jogköréhez tartozik. Mi a Curia ezen nézetét nem oszthatjuk. Azon kifejezés, hogy ne «feleljen», intelligens emberek egymás közti érintkezésénél elfogadva nincs, és ezért azt a bírónak a bírósági teremben használni nem szabad még akkor sem, ha *in merito* azt hiszi, hogy valaki e kifejezés használatát megérdemli. Akármit mondott akkor az ügyész, elég lett volna őt rendre utasítani vagy tőle a szót megvonni, és felesleges volt azt a sértő kifejezést használni.

Sőt mi több, azt kell mondanunk, hogy a tárgyaló terem méltóságát semmi sem sérti annyira, mint az, ha a bíróság vesztí el a hang nyugodtságát. A mig csak valamely fél vagy tanu tanusít oly modort, a mely nem a tárgyaló terembe való, addig van, a ki őket a korlátokra figyelmezteti, és a ki a bíróság méltóságának érvényt szerez. De a mikor a bíróság maga esik ki azon hangból, a melyet használnia kellene, akkor a bíróság méltósága nem reparált sérelmet szenved még akkor is, ha az erélyes fellépés a tárgyaló bíró személyének tekintélyét emelni látszott.

A legfontosabb perjogi érdekekkel függ össze, hogy a bíróság a saját nyugodtságát még provocatio esetén is megőrizze. A bírónak sokkal inkább kell mentnek maradnia az indulatok hatásától, mint minden másnak, a ki a tárgyalásban részt vesz. Ha a felek vagy a tanuk állanak az indulatok hatása alatt, ez csak az ő álláspontjuk iránti bizalmatlanságot hozza létre. Ha azonban a bíróság nem ment az indulatoskodástól, akkor az ítélet megbízhatóságának egyik garantiáját csökkentette. És mig a felek indulatoskodása némely esetben megbocsátható, mert nagy érdekük forog kockán, addig a bíróságnak mind perbeli állása, mind személyes tekintélye magasabb, sem hogy az ő indulatoskodását bármely provocatio is igazolhatná.

Semmi mentség nem igazolja tehát azt, hogy a tárgyalások nyugodt méltóságát az u. n. erélyes fellépés helyettesítse. Sőt van az «erélyes fellépés» megszokásának egy másik rossz oldala is. Vannak esetek, a melyekben a bíróság vagy az egyénekre vagy az esetre való tekintettel mellőzni kénytelen azt az erélyt, a melyet rendszerint alkalmazni szokott, és ilyen esetekben, mint általánosan tapasztaljuk, a bíróság aztán semmiféle módon nem tud a maga tekintélyének érvényt szerezni. Ha a bíróságok a tárgyalások öntuda-

tosan nyugodt vezetéséhez volnának hozzászokva, akkor nem fordulhatna elő az, a mi most előfordul, hogy a tárgyalások méltóságát vagy egy fontos birói actus komolyságát valamely kiválóbb állású védő indulatosságával, vagy valamely szerkesztőség gúnyolódásával szemben megőrizni nem tudják.

Fustus.

Javítás céljából elzárathatja-e Magyarországon az atya gyermekét?

A francia börtönügyi társaságban legközelebb megvitásra kerül azon kérdés, hogy mily kényszereszközök alkalmaztassanak a szülők részéről a gyermekek javítása céljából ez utóbbiakkal szemben? A felíratot képező kérdésre tölem is kért az említett társaság választ és ezen körülmény szolgáltatott nekem alkalmat arra, hogy ezen kérdéssel foglalkozzam.

A javító-intézeteinkbe az atyai hatalmat gyakorlók kérelmére a lehetőséghez képest befogadtatnak az életkoruk 18-ik évét még túl nem haladott koru egyének is, a kiknek rossz erkölcsökre való hajlandósága a javító-intézetben való neveltetést kívánatosá teszi. (L. alapszabályok a javító-intézetek számára 6. §. 3. pont.) Ezekért külön rendeletileg megállapítandó ellátási díj fizetendő (u. o. 7. §.). A befogadás csak az esetben következik be, ha az ennek kieszközlésére hivatott egyén határozottan kijelenti, hogy a befogadásra ajánlott ifju egyént legalább is 2 évig az intézetben hagyja, az elbocsátás időpontjának meghatározását pedig általában s feltétlenül az intézeti igazgatóság belátására bizza (7. §. 2. pont). Hét éven aluli gyermekek egyáltalán nem fogadtatnak be s ugyanott 20 évnél idősebbek vissza nem tartatnak (8. §.). A befogadás igazságügyminiszteri engedély alapján következik be. A fizetést teljesítő egyén van hivatva a befogadást az igazságügyminiszteriumnál kieszközölni (9. §.). A befogadás iránti kérelem előterjesztésekor bemutatandó a fentebb említett kötelező nyilatkozat is. (L. 7. §. 2. pont.) Az igazságügyi miniszter meg is tagadhatja a befogadást (11. §.).

Az alapszabályok ezen rendelkezései azzal indokoltatnak, hogy szükséges, miszerint a javító-intézetekbe oly ifju egyének is legyenek elhelyezhetők, a kik nem büntető-ítélet alapján fogadtatnak be, a kik tehát elveszik az intézetnek különben megbélyegző jellegét s úgy a növendékek közt, mint pedig a nagy közönség részéről kölcsönös érdeklődést gerjesztenek. A három hazai javító-intézetben (Aszód és Kolozsvár fiúk, Rákospalota leányok részére) az 1891. év folyamán összesen elhelyezett 346 növendék közül 51 oly növendék volt, kik szülei vagy gyámjuk kérelme folytán fogadtattak ott be. Az atyai hatalmat gyakorlók kérelmére befogadtak közül az alapszabályok értelmében kivételesen csak néhányan vétetnek fel ingyenes növendékkül, a tulnyomó rész egész vagy fél ellátási díjat fizet. A közigazgatási vagy gyámhatóság által ajánlottak ingyenes növendékekül vétetnek föl.

Az egész ellátási díj évenként 120 frtot, a fél díj 60 frtot tesz ki és ezen összeg félévi előleges részletekben fizetendő.

Ha a növendék atya fizetéseképtelenné válik és a tartási díj a kiállított kötelező nyilatkozat daczára sem hajtható be (esetleg birói uton sem) s a gyermek sem tekinthető még megjavultnak, akkor ez ingyen tartaná a javító-intézetben mindaddig, a míg ennek javulása be nem következik.

Ha az (akár fizetéseképtelen, akár fizetési képességgel bíró) atya gyermekét 2 éven belül kéri kiadatni, akkor ezen kérelem a fentebb említett kötelező nyilatkozat folytán csak akkor teljesített, ha a gyermek javulása bekövetkezett, ellenkező esetben a gyermek nem bocsátatik ki.

Ha az atya vagy gyám akár ingyenes, akár fizetési növendékkül kéri valamely gyermeknek befogadását, ezt az igazságügyi miniszter csak akkor rendeli el, ha a kérelmező

(hatósági-, rendőrségi bizonylatokkal, a szomszédok, munkaadók, gazdák, tanítók stb. bizonyítványaival) hitelt érdemlő módon igazolja a gyermeknek javíthatlan voltát és így ki van zárva annak lehetősége, hogy pl. valamely lelkiismeretlen atya jó gyermekét a javító-intézetbe zárathassa. E tekintetben a miniszterium nagyon szigoruan jár el és igen lelkiismeretesen vizsgálja meg a kérelem támogatására felhozott bizonyítékokat. Ez okból a befogadás iránt a magánosok által előterjesztett kérvényeknek körülbelül 70%-a elutasítatik. Ezen, a gyermek érdekeit megvédő okon kívül még csak az esetben utasíttatnak el a kérvények, ha nincs üres hely. Ez azonban ritkán fordul elő. Azon esetben azonban, a midőn a gyermek rossz volta kellő módon igazoltatik és üres hely van, egyéb feltételek fenforgása mellett a felvétel nem tagadtatik meg.

A magyar polgári törvénykönyvnek a családi jogot tárgyzó és a múlt évben megjelent tervezetének 28. §-a e tekintetben azon érdekes és a jelenleg érvényben levő (1877: XX. tcz.) gyámsági törvényben hiányzó ujitást tartalmazza: «Ha a gyermek nevelése szükségessé teszi, az atya őt egész ségére ártalmatlan módon megfenyitheti és elzárathatja.»

«Az árvaszék az atya kérelmére gondoskodik arról, hogy az atya a házi fegyelmet józan korlátok közt gyakorolhassa.»

Az indokolás a magyar polgári törvénykönyv említett szakaszához, kiemeli, hogy nincsenek intézeteink, a melyekbe az atya fegyelmi hatalma ellen vétőket be lehetne zárni, mert — úgy mond — csak kivételesen történt ez meg az aszód-i javító-intézetben.

Régibb törvényeink ez esetben határozottan megadják az atyának az elzárás jogát, még pedig meg volt engedve, hogy a szülő hatósági segedelemmel zárassa el engedetlen gyermekét.

Igy Werbőczy Tripartitumában (I: 51. §. 5.) azt olvasom erre vonatkozólag:

Paternarum itaque potestatem: «*Secunda*, quod patres, filios suos etiam legitimæ ætatis, ipsorum demeritis interdum exigentibus, castigare, et corrigere, imo, si excessus, et flagitiorum qualitas exposulaverit, *incarcerare etiam possunt*». Ezen intézkedés tehát már 1517-ben, a Hármaskönyv kinyomatásának idejében, rég óta szokásos volt jogi intézményeink körében.

Végül érdekesnek tartom a felemlítésre, hogy az 1723: 111. tcz. (Ut Excessuosi Delitescetes, coerceantur) azt rendeli, hogy: «Parentibus et Superioribus suis *inobedientes*, nullius frugi, et bonas quasvis adhortationes spernentes; *Authoritate magistratuali compescantur*».

Dr. Gruber Lajos,
budapesti kir. alügyész.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A harcziás judikatura.

A közvéleménynek mély álma van. Egy halálos pisztoly-lövésre van szüksége, hogy felocsudjék. A véres holttestem mellett ébred fel lelkiismerete, — hogy azután egy újabb véres eseményig ismét álomba merüljön.

De most, mintha végig futotta volna a hideg borzongás az egész közvéleményt. A felháborodás hangjai hallatszottak az egész országban a párba ellen és a jogász közvélemény, mely csendes resignációval szokott a jövőbe tekinteni, végre határozott állást látszott foglalni, követelte a törvények szigorítását, követelte a büntetések strict végrehajtását; és ime a felelet e mozgalomra megérkezett már a nagyváradi kir. törvényszék határozatában, mely megszünteti a bűnvádi eljárást azok ellen, kik polgártársuktól két segéd által lovagias elégtételt követeltek, azzal a megokolással, hogy nem tud-

hatni, vajon a lovagias elégtétel alatt fegyveres elégtétel kérés értetett-e.

Pedig mily éles eszűek bíráink a közönséges bűntényekkel szemben, mily gunyosan mosolyognak, ha a sikkasztó azt állítja, hogy a pénzt elvesztette, ha a tolvaj azt állítja, hogy azért hatolt be idegen lakásba, mert a zsebkendőjét a széken felejtette; vajon ki ne ismerné a kifogások egész raját, melyet a bíró meghallgat, de aztán egész meggyőződéssel hozza meg a marasztaló ítéletet. De ha két segéd bizonyos formák közt valakitől lovagias elégtételt kér, hogy ez tulajdonképpen fegyveres elégtétel kérés, ezt bíráink nem tudják. Tudja mindenki, hirlapok közlik, mint párbajra kihívást, köztudomású tény ez, de bíráink nem veszik tudomásul.

Pedig talán a polgári perrendtartás azon intézkedése, hogy köztudomású tények nem bizonyítandók, alkalmazást kell, hogy nyerjen a büntető judicaturára is. Mert a bírói tudat a köztudatból meríti forrását, s könnyen visszas helyzetbe jut, ha arról nem vesz tudomást, mi mindenki tudatában él. De a kir. törvényszék mégis csak szembeszáll a párbaj intézményével, s csodák csodája, fenforogni látja a párbajra való kihívást a másik esetben, persze hogy ott egy frissen behantolt sir tanúsítja, hogy lovagias elégtétel alatt a felek fegyveres elégtételt értettek.

S a felháborodott közvélemény megnyugodhatik, a gyilkos — pardon, a lovagiasan életet kioltó, az államfogházban gyarapítani fogja a párbaj szükségességéről szóló irodalmat és aztán ismét napirendre térhetünk egy kérdés felett, mely mint a fekély ül közéletünk testén, megmételyezéssel fenyegetve mindenkit, problematikussá téve az állam és a jogrend alapját képező jogot, az *élethezi jogot*.

Bölcs törvényhozók kodifikálták e jogot, halált statuáltak arra, ki pénzért öl (ez a gyakorlat), fegyházra arra, ki kioltja embertársa életét késsel, méreggel stb., de immunitást biztosítottak azoknak, kik egy más kodex alapján a lovagiaság szabályai szerint tagadják meg az ember létjogát.

S vajon mily jogi érvek támogatják ez immunitást? A kölcsönös beleegyezés.

Ez az, mit érvül felhoznak az igazság ellenére. Mert a párbaj nem valakinek határozott és komoly kívánsága arra nézve, hogy őt megöljék — mint azt a Btk. 282. §-a definiálja — hiszen a párbajra kiálló nem akar meghalni, nem egyezik bele megöletésébe, kényszer viszi őt a veszthelyre, kényszer állítja ellenfele fegyvere elé, s ha supponáljuk a párbaj cselekményét, mint beleegyezésen alapuló delictumot, büntetése csak a Btk. 282. §-án alapulhatna, mely börtönnel sujt s nem kényelmes államfogházakkal.

De minek hangoztassuk egy új kodifikálás szükségét, minek hangoztassuk a becsületsértés súlyosabb büntetésének kívánalmát, annak kivételét a bagatel, eljárásu járásbíróságok kezéből és a törvényszékhez utalását — hiszen a becsület nagyobb kincs, mint négy zsebkendőnek akár minősített ellopása is, — mikor a fenálló gyakorlat is oly végtelenül harcias vagy naiv, hogy a lovagias elégtétel kérésben a párbajra való kihívás elemeit nem tudja felismerni. Mikor nem volt még eset, hogy valakit vád alá helyeztek, mert ócsárolta azt, ki párbajt el nem fogadott, mikor az a kevés sáncz, melyek az emberi életet a lovagias támadókkal szemben védik, az első pisztolylövésnél elhagyatják, őrszemiei, a bíróságok által, mikor a sánczok hivatott védői, ezeken belül lovagias ügyeket intéznek el, s létesítik a teljes anarchiát, a törvény abszolút negligálását e téren.

Resignatiót ajánlunk tehát, csendes resignatiót. Mit használna a legszebb törvény, ha nincs ki alkalmazza. Talán a jövő századok bírái helyesen definiálják majd a lovagias elégtételt és szembeszállnak az előítéletekkel. Addig temessük el szépen a lovagiasság áldozatait, és condoláljunk az özvegyeknek és árváknak.

Dr. Szakolczai Árpád.

A szerződés tanához.¹

III.

Az abstract szerződésekkel a jogélet azon terén, melynek intézményei közé az természeténél és tagadhatatlan előnyeinek fogva való, elmentek a törvényhozások addig a határig, a meddig csak lehetett. De a viszonyok épenséggel nem úgy alakultak, hogy az abstract szerződéseknek az általános magánjog körében meghonosítására, illetve kiterjesztésére kedvezőeknek volnának mondhatók.

És itt egy különös ellenmondásra bukkanunk, mely érdekes megvilágításban tünteti föl az uralkodó tant a maga visszasságaival. Tudvalevő, és különösen a jogászyülés tárgyalásain érvényesült az az álláspont, mely a jogi conservatismus nem mellőzhető követelményeivel igazolta a traditiónak a tulajdonszerzés kellékei közé fölvételét, azt állítván, hogy a legnagyobb hiba volna törvényhozási szempontból a traditio alakszerűségét elejteni, a melynek a forgalom, mint alakszerűségnek jelentőséget tulajdonít és melyben biztonságot vél találni.

És ugyane tan hívei azok is, kik abstract szerződésekre akarják alapítani az egész dologi jogot és teljeséggel fölbontani a tulajdoni rend összefüggését a gazdasági élettel.

A mely tannal ily ellentétes érdekeket kívánnak és gondolnak kielégíthetni, az a tan már ezzel el van ítélve.

Mi azt tartjuk, hogy épen a dologi jog terén a jogélet teljes felforgatását vonná maga után az abstract dologi szerződés létesítése és ép ezért törvényhozási szempontból helytelenítendő, minden tagadhatatlan előny daczára, melylyel az abstract szerződések a jogélet kezelésénél bírnak. Hiszen, ha a jogi törvények megszabásánál csak arra szorítkozhatnánk, hogy tisztán formalistikus jogelvekre lennénk tekintettel, az abstract dologi szerződés statuálása ellen bajos volna egy szót is szólni, annyira megfelel az mindama követelményeknek, melyeket a «rendezett jogélet» magasabb elvei előírnak. Csakhogy, sajnos, a jogtudomány még mindig nem emelkedhetett a matematika magaslatára és szabályait nem állapíthatja meg pusztán elvont fogalmak és tételek alapján. És így bármily kívánatos legyen is a «rendszer» érdekében a dologi és a kötelmi jogok éles megkülönböztetése és elhatárolása; bármily világos, kézzelfogható, félremagyarázhatatlan actus legyen is ez irányban a traditio mint abstract dologi szerződés; és bármily előnyös legyen is a jogi forgalom, a tulajdoni rend biztonsága és szilárdsága szempontjából, ha egy concret alapon nyugvó, minden egyéb megállapodások, megbeszélések complicatióitól mentes jogügyletet kreálunk: mindezekért a formalistikus előnyökért, melyek tulajdonkép csak a jogélet kezelését könnyítik és így csak a jogi technika szolgálatában állanak, nem áldozható föl az a nagy materialis érdek, mely a jogi és a gazdasági élet közti természetes és szükségszerű összefüggés fentartásában és megóvásában áll, melynek figyelmen kívül hagyása egyértelmű az igazság és méltányosság tekintetének a mellőzésével. Pedig talán mégis ezek érvényre juttatása a legfőbb feladat és nem a «rendszer» sértetlen épsége.

Hogy a dologi szerződés tana mind e tévedések daczára oda fejlődhetett, hogy arról, mint a doktrina egyik uralkodó tanáról szólhatunk, annak okát jórészt azokban a spiritualistikus tendenciákban kereshetjük, a melyek a magánjog teoriájában oly annyira elhatalmasodtak, hogy minden exact vizsgálódásnak útját vágják. De a többi tudományágak meglepő fejlődése és eredményei mellett a jogtudomány sem zárkozhatik el az exact vizsgálódás elől, melynek módszerével előbb-utóbb sikerülni fog a spiritualistikus tendenciák kiküszöbölése.

A dologi szerződés tanának exact vizsgálata természetesen

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 42. és 43. számban.

tesen elsősorban is azt derítette ki, hogy az egész tan tulajdonképpen egy hamis általánosításra vezethető vissza, mely a jogélet terén fölmerülő egyes kivételes jelenségekből általános érvényű szabályok lettek megállapítva. Azon az alapon, hogy a jogrend egyes esetekben a sine causa tulajdonszerzést is sanctionálja, épült föl a traditio tana, mely — szemben a titulus és modus tanán alapuló régi fölfogással, — a jogalapot teljesen kiküszöbölte a szerződés megalapításához szükséges tényálladékból. Mesterkéltné, és mint kitünt, tartahatatlanná indokolás alapján abstract formális szerződésekkel akarja szabályozni azon jogviszonyokat, amelyek az abstract szerződés útján való szabályozást meg nem tűrik. Mi sem igazolja annyira e tannak tarthatatlanságát, mint annak jogi motivációja, mely a kevésbé beavatottak előtt is kétségtelenné teszi, hogy itt nem egy, az életviszonyok által megkövetelt, vagy tisztán jogi szempontokból szükséges tannal állunk szemben, hanem egy olyan, a priori föllállított tétellel, a melyet minden áron meg kell indokolni.

A viszonyok exact vizsgálata pedig azt mutatja, hogy ama kivételes esetek megoldása és magyarázata is téves alapon történt, azzal a nyilvánvaló tendenciával, hogy azután könnyű szerrel lehessen az előre föllállított tételnek indoklására fölhasználni.

Az egész tannak az alapját ugyanis a traditiónak, mint önálló, önmagában hatályos szerződésnek az elismerése képezi.

Az exact vizsgálódás előtt azonban halomra dől az a felfogás, mely a traditioba, e tisztán ténybeli actusba, mintegy lelket öntve, abban egy önálló szerződést lát. A traditiót úgy tekint, a mi az valójában. És ha a felek kétségtelen és nyilvánvaló tulajdonátruházási akarata fenforgása esetében a tulajdonjogot az átadással szintén átruházottnak tekint, akkor is, ha a felek közt az alapügylet tisztázva nincs is, ha a felek oly feltételezés mellett mennek bele az ügyletbe, mely utóbb meghiúsul: ennek okát nem pusztán a traditiónban keresi, hogy az, mint abstract dologi szerződés önnön hatályánál fogva eszközölne a tulajdonátruházást, hanem abban, hogy a kérdéses esetekben egy perfect szerződéssel állunk szemben és nem való az, hogy csak traditio forog fön. A nélkül, hogy ezzel a szerződő félnek teljesítésre irányuló akaratát természetes substratumától elszakítanók, joggal mondhatjuk, hogy ha az egyik fél annak ellenére, hogy a jogviszony tisztára rendezve nincs, átadja a dolgot, ezzel oly döntő ténybeli actust vitt végbe, mely pótolja a teljesen rendezett ügylet által nyújtott alapot; a traditióval az átadó fél annak adta jelét, hogy ő a viszonyt a maga részéről már rendezettnak veszi. E ténykedésével szemben azután már nem hivatkozhatnak többé sikerrel a további megállapodások meghiúsulására. Ép ebben mutatkozik az exact vizsgálódás hatása, hogy a már rég meghaladott állásponttal szemben, mely a titulus és modus tanára támaszkodva, iusta causa traditionis gyanánt egy perfect kötelmi ügyletet kívánt meg, a melynek azután a traditio csak az effektuálása, ugy azon másik véglettel szemben, mely viszont minden jogalap mellőzésével, figyelmen kívül hagyásával, a traditiót önmagában ruházta föl szerződés jellegével, — a viszonyt a maga egészében veszi szemügyre és a szerződést létrejöttnek tekint a feleknek olyan ténykedésével, a melyet a többi fenforgó körülmények mérlegelésével a jóhiszemre alapított forgalom szerződés számba vesz.

Ugyanez az alapja annak is, hogy akkor is átruházottnak vétetik a tulajdon, ha a szerződő felek feltevései, a melyek mellett a traditiót végbeviszik, eltérők vagy utóbb meghiúsulnak. Senki ilyen, extra contractum maradt feltevése meghiúsulására nem hivatkozhatnak és ezzel ügyleti akaratát meg nem másíthatja, mert a jogrendre nézve csak az lehet irányadó, a mi oly alakban nyilvánul, hogy azt a forgalom számba veszi. A jóhiszemre alapított forgalom követelményeivel semmiképp sem egyeztethető össze az, hogy valaki ügylet

megalapítására alkalmas ténykedésével szemben az ő «tulajdonképeni» akaratára hivatkozzék és azzal álljon elő akkor is, ha ténykedésével másnak ellenkező várakozását keltette föl. A jog nem alkalmazkodik szükségképp a felek akaratához és az sem áll egyedül a feleken, hogy ténykedésüknek melyik része vétessék figyelembe. A felek ügyleti akaratának és ténykedésének jellegét az objectiv jogrend állapítja meg annak mérlegelésével, miként fogadja azt, mily súlyt tulajdonit annak a jóhiszemű forgalom.

Mi sem indokolja tehát, hogy a már többször felhozott és joggal kritikusnak mondható tulajdonszerzési esetek megfejtése végett mesterkéltné theoriákat eszeljünk ki, mikor azok egyszerűen a jóhiszemű forgalom követelményeinek észszerű számbavételében találják magyarázatukat. És arra sincs szükség, hogy e végből különös szerződési alakzatokat állítsunk föl; csak a szerződés theoriájának merevségét kell megtörnünk és hajlékonytá, ruganyossá, a forgalom követelményeire alkalmazkodóvá tennünk.

De ha a kifejtettek alapján perhorreskálnunk kell is azt az irányt, mely a dologi jogátruházásokat általában abstract szerződésekkel szabályozza, eminens forgalmi érdekekbe ütköznék az a felfogás is, mely az abstract szerződéseket a dologi jogszerzés módozatai köréből teljesen kizárná. Mert végre is, épen mint a kötelmi jog terén, a dologi jog körében is merülnek föl olyan esetek, melyeknek abstract szerződéssel való szabályozása indokol. Különösen a mai forgalom oly annyira bonyolult viszonyai közt gyakori az eset, hogy a feleknek szükségük van arra, hogy bizonyos ügyleteiket az azoknak tulajdonképp alapul szolgáló előzményektől különváltan, ezen causalis megbeszélésektől mintegy abstrahálva, rendezzék, akár mert ezen előzmények komplikált volta folytán azok teljes tisztázását be nem várhatják, akár mert egyéb okuk van ezeket föl nem tárni. A mai jog nem zárkozhatik el ezen szükség elől és a forgalom egyik elsőrendű érdeke megköveteli, hogy ezen viszonyok megfelelően rendeztesenek, mert különben a jogélet egyik legnagyobb veszedelme áll be, melytől nem lehet eléggé óvakodni, t. i. az álügyletek kötése.

El kell ismerni, hogy ezen esetek megoldására a traditio, mint abstract dologi szerződés alkalmas forma annyiban, hogy lehetővé teszi a jogok átruházását és megszerzését, a nélkül, hogy a jogalap megjelölése szükséges volna. De nem az egyedüli alkalmas forma, hogy azt már e végből is el kellene fogadni és nem is az a czélszerű forma, melyet e kényes kérdés megoldására veszély nélkül el lehetne fogadni. Csak az az egy körülmény is eléggé indokolja a veszélyességét, hogy mi sem volna könnyebb, mint kiterjeszteni e szerződési módot olyan esetekre is, a melyekben az tulajdonképp meg nem engedhető. Sokkal biztosabb formát találtak már erre az *írásbeli* szerződésben, hasonlatosat ahhoz, a mely a telek-könyvi jogszerzéseknél van előírva.

De ennek kifejtése már azon tételes intézkedések megbeszélésére vezetne, melyeket a szerződés tanának itt vázolt iránya egyáltalán szükségessé tesz. Érdemes munkát végezne az ujonnan összehívandó jogászgyűlés, ha a mult ülésen hozott határozatát a kérdés egészét felölelő intézkedések enunniálásával egészítené ki.

Dr. Kecskeméti Emil.

Kisebb peres ügyek.

Bagatell-törvényünk nem örvend valami jó hírnévnek sem a jogkereső nagy közönségnél, sem a jogászközvéleményben.

Tizenhat évi ostromot állott már ki e törvénymű, de dicséretet róla soha nem hallottunk.

Végre a sommás eljárást szabályozó 1893. XVIII. tczikk eltörölte *egy részét*, kimondván hogy a 20 frton felüli ügyek mind a járásbíró, mint sommás bíróság hatáskörébe tartoznak.

Ezzel azonban a kérdésnek csak egyik, s azt hisszük, nem is fontosabb és égetőbb része nyert megoldást.

Ugyanis a 20 frton felüli ügyek eddig is a járásbíró-ságok hatáskörébe tartoztak s így legalább az a garancia meg volt az ítélkezés tekintetében, hogy jogtudó és törvény-ismerő bíró hozta meg az ítéletet.

A 20 frton aluli ügyekben ellenben olyanok bírás-kodnak leginkább, akik mindenhez értenek, csak joghoz, igazságszolgáltatáshoz nem, a kik kiválóan ismerhetik a földmivelés, a szabómesterség avagy a bádigos ipar fontos szabályait, de nem ismerik a legelemibb jogszabályokat, azt sem tudják, hogy mily fontosabb törvényeink vannak, nemhogy számot tudnának maguknak adni az igazság szolgál-tatása közben ítéletük jogi alapról.

Nem szólunk itt a ténykérdés megítéléséről; ezt rá mernők bizni úgy a falusi bírakra mint a városi tisztviselőkre; annyi ítélő képesség mindig van azokban, kiket a nép választá-sával megtisztel, hogy el tudja dönteni valamely tény való-ságát. De sőt concedáljuk, hogy a laikus elem judiciuma elfogulatlanabb, nem indul a szokott chablon után és az élettől való folyton kontaktus több gyakorlati érzéket szerez a laikusnak, mint a folyton hivatalában dolgozó s mindig azonos tárgyú dolgokkal foglalkozó hivatalnok-bírónak.

De a ténykérdésen kívül ép úgy merülnek fel az 1—20 forintos perekben jogkérdések, mint akár a több ezerre rugó ügyekben.

A jogkérdések pedig elméleti előismereteket, és tételes törvénytudományt feltételeznek, a mit egy földmivelőnél, iparosnál, kereskedőnél hiába keresnénk.

Ez okokból teljesen helyeselnünk kell Holló Lajosnak a szegedi ügyvédgyűlés részére adott véleményét,¹ mely szerint azon közigazgatási tisztviselők, kikre igazságszolgál-tatási feladatok bízottak, jogi képzettséggel bírnak.

Számos kérdés függ ezzel a tétellel szorosan egybe. Első sorban az, hogy a közigazgatás szerveire rábizható-e az igazságszolgáltatás? Véleményünk szerint jelen helyzetünk-ben kénytelenek vagyunk ezt tenni.

Sem vagyoni, sem szellemi erőink nem terjednek annyira, hogy oly sok jól díjazott, önálló békebirót alkalmazhatnánk, a mennyi szükséges.

¹ E kérdés idő hiánya folytán a szegedi ügyvédgyűlés napirend-jéről lemaradt. Holló összes indítványai a következők voltak:

1. hogy az egyes bíróságok (járásbíró-ságok) szaporíttassanak, ille-tőleg az egyes bíróságoknál ma meglevő létszámnak leszállítása mellett az egyes bíróságok, jellegüknek és hivatásuknak megfelelőleg, az ország-ban nagyobb mértékben szétosztassanak;

2. hogy ott, a hol egyes bírósági székhely van, külön községi bírás-kodás ne létesíttessék, hanem megfelelő eljárási szabályok mellett min-dennemű bíráskodási ügy az egyes bíró hatásköréhez tartozik;

3. hogy a közigazgatásnak folyamatban levő rendezése alkalmá-val, — tekintettel a jogszolgáltatásnak is fontos érdekeire, — a nagy-községek és községi körzetek élére olyan hivatali közeg állíttassék, a mely közegre az igazságszolgáltatásnak ezen községben, illetőleg köz-ségi körzetben végzendő csekélyebb rangú feladatai is megnyugvással reá bízandók lesznek. — Ez okból tehát szükséges, hogy az illető közeg, (községi főnök) jogi képzettséggel, biztosított anyagi ellátással és alul-ról teljes függetlenséggel bírhjon.

4. Mindazon községi körzetbe, a hol külön járásbíró-sági székhely nincs, ez ujlag kreálandó községi közeg bírói hatáskörrel is ruházandó fel az eddigi községi bíráskodás határain jóval felülterjedő hatáskörrel akként, hogy az illető községi körzetben lakó feleknek a nagyobb érdek-határt nem érintő jogvitái és viszályai ott helyben azon közeg által bírói elintéztést nyerjenek;

5. ezen községi közeg előtti peres eljárás a szóbeliség és közvet-lenség elve alapján szabatosan és az egyszerűbb műveltségű egyének által is megérthető módon szabályoztassék.

6. Az ügyvédi képviselőt ne legyen kötelező, de a jogsértést és tör-vénytelenséget követő fél legyen kötelezve az ellenfélnek okozott költsé-geket és időmulasztásért járó díjakat méltányos összegben megtéríteni.

7. A felelősséget legyen megengedve, de a felelősségi eljárásban az ügyvédi kényszer alkalmaztassék, nehogy a teljesen alaptalan feleb-bezésekkel a rendes bíróságok túlhalmoztassanak,

A közigazgatás középső fokain tehát, ahol az alkalmazás előfeltételül jogi qualificatio kívántatik, rábizható a kisebb polgári peres ügyekben való bíráskodás az illető közigaz-gatási szervekre, olyképen, hogy ítéletük megfelelő cautelák mellett a ténykérdésekben felelősséget legyen, a jogkérdés-ben a törvényszékhez legyen felelősséget.

A közigazgatás legalsó fokain, a községekben, ahol az egyes tisztségeket nem opportunus jogi képesítéshez kötni (számos község lakosainak nem is volna választása saját polgárai között), — a községi bíráskodással vándor békebirákat lehet felruházni, a kik — akár mint állandóan alkalmazott, más functiókkal is felruházott közigazgatási szervek, akár mint csupán bíráskodással megbízottak, — gyakori időközök-ben megjelennek a nagyközségekben, illetőleg a szövetkezett kis községek körjegyzőségi székhelyein, (községi körzeteken) ott a panaszokat felvevén, azokat lehetőleg azonnal elintézik.

A közigazgatási tiszt minősítés kérdése is szoros össze-függésben áll e kérdésekkel.

Véleményünk szerint csakis abban az esetben lesznek a közigazgatási szervek a bíráskodással megbízhatók, ha jog-végzettség s a tételes magánjogi és szervezeti törvényeket magában foglaló vizsgálat lesz a minősítés minimuma. (Az ügyvédi oklevél mint plus, természetesen a közigazgatási tisztségekre is fog qualificálni.)

A fővárosi közigazgatás reformjáról szóló törvényjavas-latban már ez álláspont kifejezésre is jutott.

A községi bíráskodás hatáskörének kiterjesztése egyelőre nem volna okszerű. Látnunk kell előbb az ujonnan szervezett bíróságok működését és csupán ha évek hosszú sora iga-zolta az új szervezethez fűzött várakozásokat, csak akkor szólhatunk a hatáskör kiterjesztéséről.

Azonban igen fontosnak és minden reform előfeltéte-lének tartjuk a kötött bizonyítási rendszernek eltörlését és a teljesen szabad bizonyítás behozatalát, egyáltalán az eddigi merev formalizmusnak a kisebb peres ügyek teréről való kiküszöbölését.

A mi az ügyvédi kényszert illeti, azt a 20 frton aluli ügyekben határozottan perhorreskáljuk, úgy az elsőfoku, valamint a felelősségi eljárásban is.

Ha azonban egyik fél ügyvéd által képviseltette magát, a pereszes fél kötelezendő a *per tárgyául szolgáló tárgyat teljesen arányban álló*, igen mérsékelttel megállapított költségek fedezésére.

Ez véleményünk a felvetett kérdésekben.

Abban természetesen teljesen megegyezik mindannyiunk véleménye Holló Lajos indítványának utolsó pontjával, hogy a jogbizonytalanság megszüntetésének elemi feltétele az, miszerint «az általános polgári törvénykönyv mielőbb meg-alkottassék.»

Dr. Balog Arnold.

A bírói hatalom s gyakorlásának fejlődési folyamata.¹

A király az alkotmány értelmében legfőbb bírói hatal-mát az alkotmány alapelvei s az ennek alapján hozott rész-letes törvények megtartása mellett gyakorolhatja. Régebbi időben a király bírói hatalmát személyesen is gyakorolta, a bíróságok, kiváltképen a felsőbb bíróságok szervezete nagyobb részt a királyok belátása és tetszése szerint eszközöltetett, de nem hiányzanak törvények, melyek a királyi hatalmat korlátozzák s a nemzet részvételét biztosítják.

Magyarországon ugyanis csaknem a legujabb időkig az igazságszolgáltatás alsóbb fórumai a municipiumokban pon-tosulnak össze, ennél fogva azt a megye, mint a nemesség összesége gyakorolja, a főnebb elősorolt királyi jogok teljes épségben maradása mellett; tudjuk, hogy Magyarországon

¹ Mutatvány dr. Horváth Jánosnak most megjelent következő című munkájából: «A magyar királyság közjoga».

nemcsak nemesi jog, hanem kötelesség is a biráskodás Zsigmond király pénzbüntetést ró arra, ki a szolgabíróságot el nem vállalja.

A törvénykezés szervezeténél 1848. évig döntő volt a terület különmemű beosztása és a rendi állás, így a jobbágyok polgári pereire nézve az uri szék volt illetékes, azaz a nemes ember jobbágynak bírāja is volt, az uri széken maga a földesur elnökölt, kivéve, ha ő maga is érdekelt volt.

A rendezett tanácsu mezővárosok tanácsa ítelt polgári peres ügyekben.

A szabad királyi városok törvényszéke a városi polgárok peres és büntető ügyeiben járt el; a szepesi 16 városok törvényszéke első folyamodásban ítelt a büntető és evang. házassági ügyek kivételével; a fiumei és buccarii kerületekben a városkerületi tanács gyakorolt bírói hatáskört; a jász-kun községek és hajdu-városokban a törvényszék járt el, de a büntető-ügyek kivételével.

Mindezek tisztán első folyamodású bíróságok, mert a régebbi bírói szervezet ismert vegyes folyamodású bíróságokat, hová a megyei törvényszék stb. is tartozott.

A megye önkormányzata bírósági tekintetben is nagyon jelentékenynek mondható; nem volt ugyan állandó megyei törvényszék, csak havonként vagy negyedévenként gyültek össze, de a szolgabírák és alispánok folyton ítéltek; a szolgabíró esküdtársával a megyei közönség polgári peres ügyeire nézve, kivéve a bűnügyeket, és az 1715. évi XXVIII. tcz. 2. §-ában megnevezett ügyeket, valamint a 300 frton felüli összegre vonatkozó pereket, — mint elsőbíróság járt el. Az alispán zálogpereken határozatlan összeg, különben 12,000 frt erejéig ítélhetett. A megyei tábla maga, mint Ürményi írja (Jus Publ. III., 8. fej. 4.), főleg a büntető perekkel foglalkozott, a magánjogokat inkább a hivatalnokok döntenek el.

A megyei törvényszéknél fontos helyzete volt az úgynevezett táblabíráknak; az egyes megyékben ugyanis annyira fölszaporodtak a perek, hogy az alispánok és szolgabírákon kívül más birtokos nemesek is részt vesznek az ítélelhozatalban, mint ülnökök; ez intézmény keletkezése azonban pozitív törvényre nem vihető vissza. III. Endre törvénye szól a vármegyékben királyi emberekről, kikben a későbbi esküdtekre lehet ismerni. Az 1613. évi XXIV. tcz. rendkívüli esküdt ülnökök választására szólítja föl a megyéket, számuk nincs ugyan meghatározva, de megkivántatott, hogy az előkelő nemesség soraiból választassanak. Hogy azután e rendkívüli intézmény mikor alakult át rendessé, az ki nem deríthető; az intézmény erős gyökeret vert s a XVIII. század elején már általános érvényben volt a táblabíróság és a megye nemességének legelőkelőbb, legtekintélyesebb és legtudósabb tagjait tisztelték meg ezen jogosultsággal.

A régi magyar bírósági szervezetnek csúcspontja volt a kir. Curia, a legfőbb törvényszék; ez is a király személyes praerogatívájából folyik, oly régi, mint maga a királyság; a nádor, az országbíró, sőt a primás is a királyság főbírái az első korszakban. Mátyás és Ulászló alatt képződött az octavalis törvényszék rendes ülnökökkel, a fő- és köznemesi rendből. A bán, tárnok (főleg a szab. királyi városok pereiben, mint főlebbezési forum), úgy az erdélyi vajda is gyakorolnak bírói hatalmat. A csak meghatározott időkben működő kir. főtörvényszéknek az 1608: III. t. cz. által újból rendszeresített kir. személynök az elnöke.

Ez alapból fejleszté az 1723. évi országgyűlés az országos főtörvényszékek azon alakját, mely fönmaradt, mint változatlan 1848-ig.

A hétszemélyes tábla (excelsa tabula septemviralis) elnöke volt a nádor, mint királyi helytartó, esetleg az országbíró, vagy ennek nem léte, vagy akadályoztatása esetében Ő Felsége által meghatalmazott bíró. 1723-ban nyolcz új tagot nyer, kettőt a főpapok, kettőt a főnemesek, és négyet a köznemesek sorából. Az 1741. évi XXIV. tcz. négy új bíróval

szaporítja, egy főpap, egy mágnás és két nemessel; véglegesen a hétszemélyes tábla 5 főpapból (köztük az ország primása), 9 főből (köztük a nádoron kívül az országbíró és tárnokmester) és 9 bíróból (a köznemesek közül) állott. Határozat hozatalra 11 tag jelenléte szükséges, üléseit határozott időben tartja. Ide járult 1840. óta, mint különálló osztály a váltó feltörvényszék.

A kir. ítélő tábla, mint ilyen, részt vesz a diaetában, elnöke a személynök, ki az 1764: V. tcz. szerint mindenkor köznemes és egyszersmind az alsó tábla elnöke, protonotariusai dolgozzák ki a törvénycikkeket; ez a nemesség törvényszéke, ide kerül minden donationalis per és nemesi bűnügy, szintén úgy van alakítva, mint a hét személyes tábla, t. i. rendek szerint: tagjai közt kettő az egyházi, kettő a főuri rendből foglal helyt, tagjai továbbá az alnádor és alországbíró, négy ítélőmester, protonotarii, 18 táblabíró (kik közül kettőt a primás nevezett ki), 12 szám fölötti ülnök és a bányaperek előadója (ki egyszersmind a m. kir. udv. kamara tanácsosa is). A causarum regalium director is részt vesz üléseiben, de nem szavaz és eltávozik, ha fiscalis ügy jó tárgyalás alá.

Az 1723. évi országgyűlés, mely a központi törvénykezést szervezte, kerületi táblákat is állított föl az ország négy kerületében: Nagy-Szombat, Kőszeg, Eperjes, Debreczen, és Zágráb székhellyel. Ezek illetőségére nézve az 1723. évi XXXI. tcz. intézkedik.

Horvátországban a báni tábla van a királyi helyében (incl. tabula banalis). Horvát-Slavon országban a báni tábla a főlebbezési törvényszék, ítelt a fölségsértési, hűtlenségi, váltó- és csődperekben, a szab. kir. városok polgári pereiben, kivételével a zágrábi káptalan egyháznemesi ügyeinek, ezek a m. kir. ítélő tábla apellata foruma alá tartoztak. Elnöke volt a bán, tagjai közül egy az egyházi, kettő a főuri, hat a köznemesi rendből vétetett, ezek közt az albán, ítélőmester és egy számfölötti ülnök. A báni táblától az ügyek a m. kir. hétszemélyes táblához főlebbeztettek.

Különös alsóbb és felsőbb bíróságok voltak 1. az első folyamodású kir. váltótörvényszékek; 2. a különböző helyeken létezett kir. bányatörvényszékek; 3. a sz. kir. városok polgári peres ügyeiben főlebbezési bíróságok és pedig a tárnoki városokra a tárnoki, a személynöki városokra a személynöki szék; 4. az egyházi szentszékek, illetőleg a főlebbezési érseki és primási székek; 5. végre az egyházi nemesek törvényszékai, melyek szerkezete hasonló a megyei törvényszékekéhez.

1861-ben, az alkotmány helyreállta alkalmával azonnal újból megkezdették működésük az 1848. előtti szervezetű bíróságok, az országbírói értekezlet által eszközölt módosítások mellett, míg az 1868: LIV. és az 1870: XIV. és XI. tcz. más ideiglenes bírósági szervezetet nem állapítottak meg.

E szerint első folyamodású bíróságok: 1. Szabad kir. és rendezett tanácsu mezővárosokban: a) a városi bíró, vagy helyettese; b) a városi törvényszék. 2. Megyékben: a) a szolgabíró esküdtársával; b) a megyei törvényszék. 3. A jász-kun-, hajdu- és szepesi kerületekben: a) a városi bíró, vagy helyettese; b) a városi törvényszék; c) a kerületi törvényszék. 4. A kikindai kerületben: a) a kerületi főbíró, vagy helyettese; b) a kerületi törvényszék. 5. A marosvásárhelyi kir. ítélő tábla területén az elsőfolyamodási bíróságok jelen szerkezetekben ezuttal fenhagyatnak.

Másodfolyamodású bíróság a két kir. tábla Pesten és Marosvásárhelyen.

A legfőbb bírói hatóságot a m. kir. Curia gyakorolta, székhelye Budapest, hatásköre mindkét kir. tábla területére kiterjed. Ezen szervezet szerint a Curia két osztályra oszlott, az egyik osztály a lakói kérdésekben, mint semmitőszék járt el (ezt azonban az 1881: LIX. tcz. megszüntette), a másik osztály pedig az érdemleges kérdésekre nézve mint harmadfolyamodási, tehát mint legfőbb ítélőszék határozott.

Az 1869. évi IV. tczikk két nagy alapelvet mond ki, az egyik a közigazgatás elkülönítése a törvénykezéstől, a másik pedig az, hogy a birói hatalmat maga az állam, vagyis az állam képviselőiben Ő Felsége a király gyakorolja. Ennek folytán minden megyei, városi, községi, magán, ugy rendkívüli birói hatáskör megszűnt. A szentszékek hatásköréből már előbb (1868: LIV.) minden világi ügy elvonatott.

Különfélék.

— Az igazságügyi bizottság ismét felhasználatlanul engedett elmúlni egy tekintélyes hosszúságú szünet, a nélkül, hogy bármi működést kifejtett volna. Pedig mily régen előtte fekszenek az örökösödési eljárásról és a Btk. novellájáról szóló törvényjavaslatok!

— A kötelező bűnügyi védelem. Ügyvédi körökből a következő felszólalást vettük:

Vajon érdek-e még valakit a kis bűnösök végtelenül nagy büntetése, s nem állt be a teljes resignatio azon ítéletekkel szemben, melyek egy alma, egy párna, egy tyuk lopását hat havi börtönnel sújtják? Hiszen a judikatura mindennek daczára halad utjain, az érdekes jogi esetek megvitatását még csak meg sen zavarja az a sok sohaj, mely a börtönökből felszáll azok ajkairól, kiket családjuktól hónapokra szakítottak el, mert egy meggondolatlan, egy kényszerítő perczben egy tyuk erejéig zavarták meg a jogrendet, sértették meg a tulajdon szentségét. Annak megvitatása, hogy a zsínor képez-e zárt, sokkal érdekesebb, semhogy észrevenné a judikatura, mint csöpögtetik a gonoszság m'rgét a gyermek szivbe, ki 3 fabáb ellopása miatt kiérdemesült gonosztevők közt tölti idejét. Vajon ráérnek foglalkozni a jelenlegi nagy socialreformok közepette, azzal a pár száz szegény emberrel, kik védő nélkül, a törvény ismerete híján, ki vannak téve a minősített lopások finom distinctióinak?

Megállapodhatunk-e sajnálattal egy esetről, midőn egy szolgálat 4, összesen 60 kr. értékű zsebkendő lopásáért, mert szolgálatadója ellen követte el, hat havi börtönnel sújtanak, s szeme elé tartva a felsőbirósági cseleket, egykedvűen jegyzőkönyvbe iktatják a vádlott megnyugvását.

A minősített lopások részbeni eltörlését a novella helyezte kilátásba. Mikor lesz törvénynyé, nem tudjuk, de annyit már most állithatunk, hogy a törvény előtti egyenlőség, az anyagi igazság elve, judikaturánkban csakis a kötelező bűnügyi védelem keresztülvitelével lesz elérhető.

Az állam szempontjából egy polgár sem kisebb értékű a másikánál, s ha az egyik polgár részesülhet a védő segélyében, részesíteni kell abban a másikat is. Mert a jogegyenlőségnek meg nem felelhet az, hogy a ki bűntényéből nagyobb hasznot szerez magának és így védőjét fizetheti, a szakszerű védelem minden előnyét, jogorvoslatát igénybevehesse, míg az, ki 4 zsebkendő ellopásáért kerül a vádlottak padjára, minden segély, minden védelem nélkül álljon az őt vádló, törvényt ismerő kir. ügyészszel szemben.

Beismerjük: a tárgyalások védővel sokkal kényelmetlenebbek és hosszadalmasak, de ezen hátránnyal szemben a valódi jogegyenlőség elve áll, és az, hogy senki sem ítéltethető el a nélkül, hogy szakszerű védelemben részesüljön.

E két szempontból vonja le az igazságügyi kormány a mérleget, és nem kételkedünk, hogy a kötelező bűnügyi védelem, a megvalósítás stadiumába fog lépni.

— Ügyvédi körökből vettük az alábbi sorokat is. Bár ugyanazon kérdéssel foglalkoznak, melyet az első czikkben tárgyalunk, lenyomatjuk a hangulat jelzése céljából.

Birói és ügyvédi tekintély egyiránt megcsinli azon modort, melyet nem először a múlt héten lefolyt sajtóvétségi esküdtzéki tárgyaláson tapasztaltunk. A törvényszéki elnök a tanut az igaz vallomástételre a következő szavakkal figyelmezteti: «Különb azonnal lecsukatom» s a védő ügyvédől a szót ily kifejezésekkel vonja meg: «ne feleseljen», «üljön le», stb., másrésről a védő-ügyvéd megtorlásul védői szé-

két és a tárgyaló termett üntetőleg elhagyja s azután újra meg újra ismét elfoglalja. Ily eljárás és modor egyáltalán nem méltó a birói tárgyalás komolyságához s igazságszolgáltatásunk érdeke sürgősen követeli, hogy akkorra, midőn a szóbeliséget és nyilvánosságot a lehető legszélesebb körben életbe léptetjük, birói tárgyalásainkból a fenebbihez hasonló modor teljesen kiküszöböltessék.

— A sommás eljárásban felveendő jegyzőkönyv. A következő sorokat vettük:

Tény, hogy majd maga a gyakorlat sok kérdést megoldand és így a posteriori jutunk ismeretekhez, melyek iránt maga a törvény szövege a priori bennünket kételyben hagy. E sorokkal legyen megadva az impulsus egynehány ily fontos kérdés tisztázására és a majdaní gyakorlat egyöntetűségének előkészítésére.

Első sorban azon kérdés tódul tollam alá, hogy a törvény értelmében tulajdonképen *mikor* veendő fel a tárgyalási jegyzőkönyv?

A mai eljárás szerint nem csak hogy az a tárgyalás folyama alatt keletkezik, de avval kezdődik és végződik is. A mi a jegyzőkönyvben nincsen, az nem tárgyalatott, «*quod non est in actis, non est in mundo*».

Egyik sarkelve tudvalevőleg az új eljárásnak, az e fölfogással való szakítás, nem pusztán azon irányban, hogy a törvény 121. §-ának 6. pontja értelmében a bíróság ítéletében a felek szóbeli előadásából és a bizonyítás felvételéből kiderült oly ténykörülményekre is hivatkozhatik, melyek a tárgyalási jegyzőkönyvbe *nincsenek* felvéve (mi az eldigi eljárás szerint nincsen megengedve), de különösen fontos a reform azon irányban is, hogy a tárgyalás és jegyzőkönyv mai együvéforrasztása fölbontatott, az «*duo in conceptione*»-vé vált. A tárgyalás egészen független valami és a jegyzőkönyv ugyancsak.

Nevezetesen a törvény 47. és 48. §-a a legkisebb kételyt sem hagy fön az iránt, hogy a bíró a jegyzőkönyv felvételéhez *csakis a már berekesztett tárgyalás után foghat*.

Nem akarjuk a dolgot annak élére állítani azon kérdés fölvetésével, hogy miképen fixirozza a bíró azon perbeli cselekményt, ha a felek megjelentek, azonban a tárgyalásba nem bocsátkoztak, légyen az — egyet a sok közül említve — «létesítendő gyezség reményében», egy szóval a törvény 52. §. első bekezdése esetében megnyittatik-e, berekesztetik-e ez esetben a tárgyalás és vétetik fel róla jegyzőkönyv vagy elegendő lesz-e a bírónak a felek ténykedésének a kereset első példányára való registrálása?

Mondom, nem annyira ez a jelen fejtegetésem tárgya, hanem különösen azon alakzatok, a melyek a tárgyalás berekesztése után fölmerülhetnek. Így nem egyszer történik majd, hogy a felek egyike, másika vagy mindketten hallván azt, hogy a tárgyalás be van rekesztve, eredményéről jót nem várván, a tárgyaló termet elhagyják, ott hagyván a bírót — *kiderített tényálladékosul*.

A törvény 49. §-a értelmében, a jegyzőkönyv felvétele után, *a feleknek felolvasandó* és csak az *ily felolvasott jegyzőkönyv* irható alá maga a bíró által is. Hogy mit tegyen a bíró ez esetben, ez iránt hiába keres utmutatást a törvényben.

A német perrend 148. §-a természetesen ezen eshetőséget is kizárja, mivel ott a felek nem írják alá a jegyzőkönyvet, az törvényük 47. §-ában foglalt általános kellékeken kívül általában fel nem olvastatik, sőt a felolvasást a jegyzőkönyvnek a felek részére (átolvasás céljából) való kitétel is pótolja.

A tárgyalás egysége körül, tudvalevőleg nálunk, *az elv teljes épségének fentartása mellett*, eltértek, a mennyiben a folytatólagos tárgyalásoknak és azokról felveendő jegyzőkönyveknek tág kapu nyittatott, holott a német perrend 470. §-a a felek előadásainak jegyzőkönyvbe vételét azon perczig *tiltja*, míg a bíró bizonyításfelvételi határozatot vagy ítéletet nem hoz. Ha tehát az ügy akár még a negyedik

tárgyaláson sincsen annyira tisztázva, hogy bizonyításfelvételi végzés vagy pedig ítélet (vég — rész — vagy közben-szó) hozható volna; addig a felek előterjesztéseit jegyzőkönyvbe foglalni *nem szabad*, de a mennyiben a bíró azt szükségesnek nem találja, nem is kell.

Hannoverben divott ugyan azon szokás, mit törvényünk *még csak meghonosítandó*, de azon szomorú tapasztalatok, melyekre ott jutottak, indították a német törvényhozást a fenti rendszabályokra; mi — úgy látszik — csak a saját tapasztalatainkon akarunk okulni.

De a kérdés lényege csak az, hogy vajon feltétlenül köteles-e a bíró akkor is, mikor előre látja, hogy a tárgyalás bizonyításfelvételi végzést vagy ítéletet nem eredményezend, a felek nyilatkozatait jegyzőkönyvbe foglalni, vagy tűzhet-e a nélkül is új tárgyalást, a feleket a szükségesekre szóbelileg utasítván.

Én azt hiszem ily eljárás nem ellenkeznék a törvény-nyel, ha tévedek, akkor rémülettel gondolok, különösen a fővárosi járásbíróságokra.

Dr. Hexner Gyula,
lipó-tsz.-miklósi ügyvéd.

— **A magyar ügyvédség a milleniumi kiállításon.** A budapesti ügyvédi kamarának az ország egyéb ügyvédi kamaráihoz intézett azon felszólítása, hogy a milleniumi kiállítás történeti csoportjában részt vegyenek s ez alkalomból a magyar ügyvédség történetét megírassák, már eddigelé is élénk visszhangra talált. Már eddigelé is a nagyváradi, zalaegerszegi, aradi és szombathelyi kamarák választmányai nyilatkoztak és készségüket jelentették ki e nemes feladat anyagi és szellemi támogatása tekintetében és a budapesti ügyvédi kamarához küldött átirataikban a lelkesülés élénk hangján ajánlkoznak a cél tőlük telhető előmozdítására.

— **Magyar jogi író a külföldi szakirodalomban.** Dr. Alexy Albert, miniszteri tanácsos az igazságügyminiszteriumban, ismét nagyobb dolgozatot tett közzé a «Zeitschrift f. internationales Privat- u. öffentl. Recht» című folyóiratban. A dolgozat címe: Der «Fiskus» im internationalen Prozessrecht. Mint értesülünk, angol és holland nemzetközi folyóiratok szerkesztői felkérték a szerzőt, engedné meg a dolgozatnak lefordítását és közlését.

— **Közjogi irodalom.** A magyar királyság közjoga című 38 ivre terjedő közjogi kézikönyvet bocsátott közre dr. Horváth János kir. alügyész. E munkából jelen számunkban mutatványt közlünk, mely a régi bírói szervezetet tárgyalja. — Dr. Ferdinandy Géza A koronázás és közjogi jelentősége című értekezését, mely eredetileg az Athenaeum című folyóiratban jelent meg, különlenyomatként kiadta.

— **A joggyakornokok segélydíjának előleges havi részletekben való kiszolgáltatásáról.** A kir. igazságügyminiszter utasította a kir. adóhivatalokat, hogy a joggyakornokok évi segélydíjait az eddig követett eljárástól eltérőleg f. évi november 1. től ne havi utólagos, hanem havi előleges részletekben szolgáltatassák ki. (31670/1893. I. M. sz.)

— **A kir. közjegyzői kamarák közvetlenül és nem elnökeik útján érintkeznek a kir. igazságügyminiszterrel.** A közjegyzői kamara az 1874: XXXV. t.-cz. 32. §-a értelmében az igazságügyminiszterrel közvetlenül érintkezik; a törvényben kifejezetten a kamarai elnök hatáskörébe utalt teendőket (pl. 1874: XXXV. t.-cz. 35., 37., 52. §§.) kivéve tehát, a kamara hatáskörébe tartozó intézkedéseket testületileg, vagyis ülésben tartozik megtenni és nem áll jogában a törvény által reá ruházott hatáskört akár általánosságban, akár egyes esetekben valamelyik tagjára vagy másra átruházni, avagy teendőit megbízott által végeztetni. Helytelenül jár el tehát a kamara, ha valamely jelentést nem maga, és nem üléséből intéz a kir. igazságügyminiszteriumhoz, hanem annak szerkesztését, indokolását és felterjesztését elnökére bizza. (13.669/1893. I. M. sz.)

— **Végrehajtás az Ausztriában vagy Bosznia és Hercegovinában kezelt katonai fizetésekre.** Az Ausztriában és a megszállott tartományokban levő katonai pénztárak által kezelt fizetésekre magyar bíróság által elrendelt végrehajtás az illető katonai pénztár által nem foganatosítható, hanem ilyen végrehajtás foganatosítása iránt az illetékes osztrák vagy bosznia-hercegovinai bíróság keresendő meg. (15300/1893. I. M. sz.)

— **A Curia elnökének és másodelnökének fizetését,** több oldalról tett kérdés folytán, ide igtatjuk. Az elnök fizetése 8000 frt, lakpénze 1500 frt, működési pótléka 4500 frt, összesen 14,000 frt. A másodelnök fizetése 8000 frt, lakpénze 1500 frt, működési pótléka 2500 frt, összesen 12,000 frt. Az elnök miniszteri, a másodelnök államtitkári rangban van.

Nemzetközi Szemle

Polgári jog.

— **A tőzsdei különbözeti ügyletek meggátlása.** Cosack freiburgi tanár az utolsó német jogászygyűléshez benyújtott véleményében ezen most Németországban sokat vitatott kérdés tekintetében a következő megoldást ajánlja: 1. Nem minden különbözeti ügylet tekintendő jogi érvény nélkülinek, hanem csupán a *tiszta* különbözeti ügylet, a melynél egyik résztvevő fél sem szándékozik az ügyletet effective teljesíteni. 2. A különbözeti ügyletekre vonatkozólag létrejött bizományi ügylet a különbözeti ügyletekkel hasonló tekintet alá esik és ennél fogva a különbözeti ügyletek megkötésére adott megbízás szintén érvénytelen, ha sem a megbízást adó fél, sem az ügyletet megkötő harmadik személy az effective teljesítést nem szándékozták. Az első intézkedéstől Cosack nem sok eredményt remél, mert a *tiszta* különbözeti ügylet a gyakorlatban nagyon nehezen lesz konstatalható. Többet remél ellenben a második intézkedéstől, mert — mint mondja — az ily ügyleteknél a megbízást adó fél és a bizományos egymáshoz közelebb állnak és egymást jobban ismerik, mint az eladó és vevő és így a gyakorlatban az ügylet tiszta különbözeti volta könnyebben lesz konstatalható.

Büntetőjog.

— **Schweiz büntetőjogának egységesítése.** A schweizi jogászygyűlet már az 1887. évben indítványt tett, a schweizi büntetőjog egységesítése iránt. Miután Stooss Károly berni tanár az erre vonatkozó terveket elkészítette, Ruchonnet igazságügyminiszter a folyó év elején egy enquete-t hívott össze a tervezet végső megvizsgálása végett. A tervezet, a mely magában foglalja azon büntetőjogi intézkedéseket, a melyekre nézve az egységesítés kimondandó volna, most az enquete előtt van. A tervezet nem az egész büntetőjogra, hanem a büntető rendszernek csak egyes részeire vonatkozik.

Közjog.

— **A belga alkotmányreform.** Az 1893 szeptember 7-iki belga törvény a képviselőházra vonatkozó választási jogot mélyrehatóan reformálja. Különösen érdekes a reform azon része, mely szerint a választók egy részének egy, másik részének két és harmadik részének három szavazata van a képviselőválasztásnál. A két szavazat joga a magasabb korhoz és a nagyobb vagyonhoz van fűzve, a három szavazatjoga kizárólag a legműveltebb osztály kiváltsága. A törvénynek erre vonatkozó 47. czikke a következő intézkedéseket tartalmazza: 1. Egy szavazata van minden 25 éves polgárnak, a ki legalább egy éve lakik valamely községben. 2. Két szavazata van annak, a ki házasság vagy özvegy, gyermekekkel bíró családapája és 35 éves és 5 francnyi évi adót fizet, továbbá annak, a ki, ha csak 25 éves is, de legalább 2000 franc értékű ingatlannak vagy 100 franc járadékot hozó, takarékpénztárban vagy állampapírban elhelyezett tőkének legalább 2 éve tulajdonosa. 3. Három szavazata van annak, a ki felsőbb oktatásban részesült, továbbá annak, a ki oly nyilvános állást foglal el vagy valaha foglalt el, a melynek elfoglalása ezen felsőbb oktatás színvonalával egyenértékűnek tekintetik.

— **Budapesti cím- és lakjegyzék.** E nagy terjedelmű kézikönyvnek kinyomtatása még e hó első felében kezdődik meg. A kiadótársulat a legmegbízhatóbb adatokkal szándékoztván azt ellátni, úgy magán- mint közérdekből kívánatos, hogy e törekvést mindenki közvetlen tudósításokkal támogassa s megkönnyítse az által, hogy saját lakásának vagy üzletének pontos címét — mely a könyvben díjtalanul közöltetik — a szerkesztőségnek (IV. egyetem-utca 4.) tudomására juttatja.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulatnyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3

Tartalom: A sajtó immunitása. Dr. KENEDI GÉZA budapesti ügyvédtől. — Determinismus a büntetőjogban. Dr. FAYER LÁSZLÓ egyetemi rk. tanártól. — *Törvénykezési Szemle*: Szabadalmi jogunk szabályozásához. Dr. HERZ BERTALAN budapesti ügyvédtől. — Viszonkereset az új sommás eljárásban. Dr. HEXNER GYULA lipótvárosi-miklósi ügyvédtől. — A házasság tartama alatt született gyermek törvényessége mellett szóló jogi vélelem kérdéséhez. Dr. ADMETO GÉZA-tól. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A sajtó immunitása.

A párviadalon kívül a sajtó immunitásának kérdése az, a mi most a közvéleményt nagyon foglalkoztatja.

Ugy látszik, mind a két mozgalom az érintett törvényes rendelkezések revisiójára fog vezetni. Különösen az utóbbi, mivel már most lent is, fönt is, megvan a kellő hangulat arra, hogy a sajtó tulkapásait, főképen a *becsületsértés* és *rágalom* tekintetében megfékezzék.

Sarkalni fogja ezt a szerintünk sem jogosulatlan hajlandóságot a külföld példája is. Már amennyire mi «példák» után szeretünk indulni, hatással lesz törvényelőkészítésünkre az a körülmény, hogy a *porosz* igazságügyminiszteriumban is készül egy törvényjavaslat, mely a sajtó útján elkövetett becsületsértéseket kiveszi az esküdtszékek kezéből s a rendes bíróságok elé utalja. Ilyen kompetencia egyébként tényleg nálunk is fönáll a *fiumei* kerületben, a hol mind e mai napig is a járásbíró ítél a sajtó-delictumok fölött.

Meglevén ilyképen a hajlam a sajtó felelősségének fokozására s eddigi szabadságainak korlátozására, a mi egyébként egymagában épen nem dicséri a kort és annak sokat magasztalt liberális törekvéseit, — érdemes megvizsgálni, hogy a sajtó ezen bekorlátozandó immunitása voltaképen miben áll s mennyiben *káros* vagy *hasznos* a közéletre?

Annál is inkább s annál nagyobb lelkiismeretességgel kell ezt tenni, mivel az 1848-ban proklamált sajtószabadságot hosszú időn át mindenki határozott jogi dogmának és politikai szentségnek tekintette, tehát abban tényleg igen nagy garantiáknak és igen hasznos közvédelmeknek kell feködniök; most pedig, hogy a közhangulat átcsap az ellenkező oldalra, nagyon féltő, hogy *tulzások* vannak a sajtó ellen emelt kifogásokban.

A szaktudomány és irodalom dolga, hogy ezek az esetleges tulzások idejekorán vámot fizessenek s ne menjenek át a maguk nyersségével és szenvedélyességével a törvényhozás küszöbén.

A *sajtó immunitásáról* szólva ezen a helyen, csak mellékesen gondolunk arra a nem igen szép esetre, mely nemrég egy fővárosi napilap szerkesztőségében lejátszódott, ahol két vizsgálóbíró, igen hátrányos körülmények közt eredménytelen házkutatást tartott. Ennek a zajos törvénykezési eseménynek szintén megvannak a maga tanulságai, de a jogászvilág abban, némi kivételekkel, egy véleményen volt, hogy a sajtószabadságot nem sértették meg.

Az eset egyszerűen az, hogy egy díjnok hivatalos titkokat másokkal közölt (a szerkesztőséggel) s emiatt a Btk. 479. §-a alapján bünvádi eljárás emelkedvén ellene, az elidegenített iratokat és a szükséges bizonyítékokat, nevezetesen a tettes

keze-írását, a szerkesztőségben meglehetősen alapos okokból keresték. Sajtó útján való *közzététel* miatt azonban ezen alkalommal senkit felelősségre nem vontak és senki ellen vizsgálatot ezen a czímen nem folytattak, tehát az 1848. XVIII. tcz. ezen eljárás által érdekelve nem volt. A törvénykezés egyébként már két praecedens esetben végzett ezzel a kérdéssel is.

Nyomósabb volt mindenkire egy feltűnő öngyilkossági eset, a mely a sajtó immunitását már igenis közelről érdeklí. A Zellerin-gyár alkalmazottjai ellen az örökösök sikkasztás, csalás és más delictumok miatt följelentést tettek s ez a följelentés azonnal megjelent a napilapokban. Horváth Ede ügyvezető neve is belekerült ezekbe a közzétételekbe s e szerencsétlen ember, a közzétételben fekvő megbecstelenítést nem bírván elviselni, megölte magát.

Ebben az esetben kulminál most azon kisebb esetek végtelen hosszú sora, a melyek, a mióta az 1848. XVIII. tcz. hatályban van, a törvény 14. §-ára támaszkodva előfordultak. Följelentések, vizsgálatok közzététele, sokszor kevésé bűnös emberek, némelykor ártatlanok meghurczolása, tengersok visszaélés a sajtószabadsággal s nem egyszer kiszolgáltatása a sajtó tekintélyének a magánfelek számára, a kik polgári természetű kárukat vagy bosszujukat egy bünvádi panaszban a kriminális utra vitték, e panaszt érdekes saucében kiadták az ujdonság-vadászó lapoknak s ellenfelüket ezzel fizetésre kényszerítették, talán megsarcolták, de mindenesetre bepíszkolták.

De nemcsak a rosszindulat, a bírák, ügyészek, a segéd-személyzet, az ügyvédek és felek lanyhább fölfogása is okot adott nem egy ártatlan egyén becsületének meghurczolására. A napisajtó mostani hallatlan versenye mellett olyan riporter, a ki az «érdekes esetet» közzétegye, az mindig akad s a gyanuba kevert fél, ha egyszer meg van hurczolva, várhat 2—3 évig az ítéletre, mely becsületét kireparálja, ha ugyan azt a sajtó csak olyan «érdekesnek» tartja, mint a meghurczolást s ha ugyan lemossa a névről a rászáradt gyanut egy felületes rectificatio. Legalább általánosan így, sőt még szigorubban fogják föl ezt a dolgot a sajtóval szemben.

A sajtót ilyen esetekben az 1848. XVIII. tcz. hires 14. §-a védi, melynek szövege szószerint a következő:

«Ki az országgyűlés, a törvényhatóságok, mindenféle törvényszékek és a törvény által alkotott egyéb testületek iratait és azok nyilvános üléseit hiv szellemben és igazán közli, ellene a közlöttek tartalma miatt kereset nem indíthatatik.»

Kevés törvényes intézkedésnek van olyan érdekes sorsa nálunk, mint ennek a fontos törvényszakasznak.

Megalkotása, vagyis 1848 óta bizonyos szent hagyomány csatlakozott hozzá, mivel mindenki fölhozta, hogy a *közhatóságok ellenőrzésének nagy biztosítéka* fekszik ebben.

A mikor egy szabadságszeretőbb kor államférfiai ezt a szakaszt megalkották, oly nyilvánosság s oly szabad kritika alá helyezték a közhatalmat, hogy a hatalommal való visszaélés és a bürokratikus bűnök legnagyobb része szinte lehetetlenné volt téve, vagy legalább ki volt szolgáltatva a nagy nyilvánosságnak.

Igaz, hogy a sajtónak ilyképen kiszolgáltatott «iratokban» igen sokszor magánosok becsülete is érdekelve volt és

van; ezt a másik elemét a fontos szakasznak a közvélemény azonban sok ideig terhesnek nem érezte, s eltűrte még akkor is, a mikor a napisajtó rohamos emelkedése a régi helyzetet megváltoztatta s a visszaélések e vállalat-szerű, üzleti jellegű sajtóverseny következtében mód nélkül szaporodtak.

A szakasz szövegéből világosan látszik, hogy ez nem áll ellene olyan sajtóközlemények üldözésének, a melyek *nem «hív szellemben és igazán»* történnek és mégis, dacára annak, hogy a sajtó ezen immunitását az utolsó 10 év alatt nagyon is kihasználta, a törvénykezés terén *nem fordultak elő olyan vitás esetek, a hol a 14. §. terjedelme és alkalmazása fölött kellett volna döntenie a bíróságoknak.*

A sajtótörvény 14. §-ának nincs judikaturája; mivel a közönség türelmes volt ebben is a sajtó és a sajtószabadság irányában. Nincs ugyan abban kétség, hogy a 14. §. alkalmazása nem az esküdszék elé, hanem a törvényszék hatáskörébe s ott is a vádlóval beadása után megengedett «illetékességi» és *kereshetőségi* előzetes eljárás sorába esik; ilyen jogeseteket azonban hiába keresünk a múltban. S a mi ennél is több, maga a kommentár- vagy kézikönyv-irodalom sem beszél ezen igen fontos szakasz értelmezéséről és alkalmazásáról, sem Fayer Lászlónak, sem Székács Ferencznek annyira gyakorlati kézikönyve, holott látnivaló, hogy ez a föntartott kardinális törvényszakasz nemcsak nagyon fontos, de saját-szerű szövegezésénél fogva sok magyarázatot és törvénykezési megállapodást kívánna.

Ezekből egészen tisztán áll előttünk, hogy a magyar közvélemény a 14. §-ban foglalt, kettős természetű immunitás iránt sokkal türelmesebb volt mindig, mint azt ma általánosan fölteszik.

A mi a sajtót illeti, — bár tulkapásai kétségtelenek, — annak is meg kell adni a maga igazságát. Tény, hogy a napi sajtóban, ha a 14. §. védelme alatt magánosok ellen sértő közlemények jelentek is meg, azokat a sajtó, ha a hatóság előtt gyanuba vett fél csak némileg plauzibilis okokat tudott is fölhozni, sietett vagy helyreigazítani, vagy a sértett fél mentségeit is közzétenni. S a publikum türelmessége mellett ez volt a másik nagy oka annak, hogy a 14. §. fölött judikatura nem keletkezhetett.

Mielőtt tehát a sajtótörvény 14. §-a fölött a pálczát eltörnénk, szükséges, hogy annak helyes értelmét s az élethez való viszonyát mindenki jól ismerje, különösen azok, a kik a sajtótörvény és eljárás revíziója tekintetében hatáskörrel bírnak.

A sajtó ezen törvényben biztosított immunitásának kettős jellege van.

Az egyik a *közhatalom*, tehát az állam és a hatóságok funkciójával szemben felállított alkotmányos biztosíték, a sajtószabadságnak legfényesebb eleme.

Hogy ez a garancia megdőljön, azt voltaképen senki sem kívánhatja; most még kevésbé, mint 1848-ban, mivel azóta a hatósági szervezet szétágazott, az állam hatásköre sok új feladatra kiterjedt, a közhatóságok tevékenysége elevenebbé, komplikáltabbá lett; következésképp a visszaélések és hatalmi tulkapások lehetősége, sőt mint tudjuk, valóságos száma is aránytalanul megszorodott.

Ezzel szemben a sajtónak a 14. §-ban foglalt irat-közlési jogát megnyirbálni annyi volna, mint a nyilvánosság legbecesebb ellenőrzési jogát elpusztítani és homályt vagy sötétséget teremteni épen azon a téren, a hol az eddiginél is nagyobb világosságra volna szükség.

Ebben a tekintetben tehát a sajtótörvény 14. §-a nem szorul revízióra.

Az immunitás *másik* jellege azonban ott van, a hol az a *magánbecsületbe* vág s a hol a sajtó által közzétett hatósági iratok és tárgyalások tartalma ártatlanok meghurczolásával jár, tehát a jelzett tulkapások is legtöbbszörre előfordulnak, a mint ez különösen a bűnvádi följelentések és vádhatározatok közzétételével szokott meg történni.

Itt azonban, mielőtt a revisio terjedelme szóba jöhetne, még egy igen fontos *közérdekű* szempontot kell megfigyelni.

Nem kell ugyanis azt hinni, hogy a sajtó ezen immunitás közleményei a társadalomra nézve haszon nélkül valók. Ellenkezésképp. A följelentések, vizsgálatok stb. publicatiójában is *igen fontos közérdekek találhatnak védelmet.* S ez az oka annak, hogy sem Franciaországban, sem Olaszországban nem adja be a kulcsot a sajtó azon, *rendőri jellegű* törvényes büntetéseknek, a melyek a hasonló bűnvizsgálati iratok pusztá közzétételével járnak. A sajtó emberei mind a két országban ismételve tiltakoztak ezen büntetések ellen s tény, hogy Franciaországban is, Olaszországban is úgy a magánfelek, mint a köztárlók, a legritkább esetekben emelnek panaszt illetéktelen közzététel miatt a sajtó ellen.

Ennek pedig az az oka, hogy a följelentések és bűnvizsgálatoknak csak *kis* része indul egészen ártatlanok ellen s a sajtó maga is érzékkel bír az ilyen esetek iránt. Ellenben bizonyos, hogy pl. a *magánvád*ra üldözött csalások, sikkasztások, lopások s egyéb hasonló büntettek és vétségek, a szédelgések ezen klasszikus korában *igen nagy mennyiségben fordulnak elő* s többnyire vádviasszavonással végződnek. Hasonlóképpen igen nagy ama csalószövetkezetek s nagymérvű bűnbandák száma, a melyek tagjai ellen sokszor emelnek rendőri vagy bírósági köztárlat, de a büntettes, — a mint e miatt is sok a panasz, — ravaszság, kiegyezés vagy bizonyítékok hiánya miatt menekül.

A társadalomban egész sor notorius szédelgő és csaló él, a kiről sokan tudják, hogy az régen megérett a börtön számára s ha egy vagy több ilyen jeles férfiú, uzsorás, csaló, kautió-sikkasztó, zsaroló stb., följelentés vagy vizsgálat alá kerül, mindig a sajtó az, a mely a nagy közönség előtt is *leleplezi* az illetőt s ez által számos embert megóv a csalóktól és bűnbandáktól.

E sorok írója hosszas megfigyelés és tapasztalat után mondhatja, hogy a sajtónak *ilyen* közleményei a közönségnek sokkal nagyobb hasznat tesznek, mint a bírói ítéletek és a börtön. Az arány körülbelül az, hogy 100 notorius szédelgő és csaló közül jó, ha 5-öt ki tud pusztítani a jögerős bírói ítélet. A többi 95% a sajtó sujtó kezétől sorvad el, ha elsorvad, vagy legalább a sajtó tartja ezeket közleményei útján a világ előtt *evidentiában*. A sok közt legyenek példák a hitelszövetkezeti szédelgők, a kikkel a rendőrség és bíróság évtizedekig nem tudott volna végezni, ha a sajtónak a följelentések és vizsgálatok iratait nem lett volna szabad közzétennie s ezzel hathatósan támogatnia a szédelgők ezen fajának üldözését s a társadalom felvilágosítását és védelmét.

A mikor tehát a sajtótörvény 14. §-a ellen folyik az actió, mindezeket előbb nagyon meg kell szivlelni s bár az ítélet így is arra megy ki, hogy a *magánbecsületet* védeni kell a folyamatban levő hatósági eljárások könnyelmű közzétételétől; mégis *helyes ítéletet* csak úgy lehet ezen ügyről alkotni, ha figyelembe vesszük azt is, hogy itt egyben *nagy közérdekek* védelme is szerepel s ezeket nem szabad a revízióval lehetetlenné tenni.

Ugyananezért nemcsak azt tartanánk helytelennek, ha a sajtótörvény revisiójánál e közhatóságok *közjellegű* iratainak és tárgyalásainak közzététele bármiféle alakban fenyték alá kerülne; de az is *helytelen volna*, ha francia és olasz példa szerint a följelentések, vizsgálatok s effélék *magánbecsületet* érintő iratainak *pusztá közzététele*, már eo ipso akármiféle büntetéssel sujtatnék.

Ez *rendőri jellegű praeventiv intézkedés volna*, s mint ilyen, nemcsak gyűlöletes, hanem a sajtószabadság lényegével is ellenkező. A mellett pedig igen kedvező volna *kevés* ártatlan ember védelme mellett *sok* notorius szédelgőnek s még azonfelül kedvező ürügy is a sajtó terrorizálására, ha arra szükség volna.

Egyáltalán ne arra törekedjünk, hogy anyagi és alaki

büntetőjogunkba minél több rendőri praeventiv rendszabály kerüljön, hanem arra, hogy az is kiküszöböltesse, a mi benne van. Pedig van elég.

Nézetünk szerint tehát a sajtó immunitását biztosító 14. §. revisiójának egyetlen helyes módja csak az volna, ha kimondatnék, hogy — a nyilvános tárgyalás esetén kívül, — a közzététel rágalmozó vagy becsületsértő tartalmát (Btk. II. R. XVII. fej.) a törvény nem védi s emiatt a sértett fél a törvény által engedett váddal azonnal élhet.

Ez azt jelenti, — mai eljárásunk keretében, — hogy a hatóság nem nyilvános irataiban és tárgyalásaiban előforduló rágalmozó és becsületsértő állítások közzététele miatt a szerző, szerkesztő vagy nyomdász épen úgy tartozik felelni, mintha saját állítása lett volna. Tehát esküdtszék elé állítható s ott, — ha vannak a Btk. 263. és 264. §§-ban gyökerező helyes okai, — exceptio veritatis s mindazzal védheti magát, a mit a törvény neki megenged. Egyebekben, a vádló és vádlott közös megegyezésére lehetne bízni, hogy a hatóság előtt folyó ügy befejezését meg akarják-e várni, avagy azonnal eljárásba bocsájtkoznak.

Angliában a sajtó immunitásának nem rendőri, hanem épen ezen bírósági korlátozása divatos, mégis azzal a szigoritással, hogy itt a nyilvános tárgyalásoknál (pl. a parlamentben) használt becsületsértő állítások miatt is felelni tartozik annak közzétévője úgy, mintha sajátja volna. Ezt a szigoritást azonban a magyar közélet hagyományai s közfelfogásunk sajtószertű szenvedélyességei mellett fölöslegesnek tartjuk.

A revisio lényege azonban csakis az lehet, hogy minden praeventiv, rendőri természetű sanctiótól tartózkodva, a sajtó törvény 14. §-a a közhatóságok közjellegű functióinak nyilvánossá tételeit csakugy védje, mint eddig; a becsület védelmére pedig a törvény rendes védelmi eszközei terjesztesse ki, minden kivételes intézkedés nélkül.

Ez az egyetlen módja egyrészt a sajtószabadságban foglalt s még mindig igen becses nyilvános garantiák fentartásának s másrészt az arra valóban érdemesek hatályos becsületbeli védelmének.

Természetesen mindez a sajtóeljárás gyökeres reformja mellett, mivel ma már talán inkább is a végképen elavult sajtóeljárás lassúságában s másnemű képtelenségeiben, mintsem az anyagi törvény apró tökéletlenségeiben fekszik a sajtó tulkapásaitól szenvedő állampolgárok valódi sérelme.

Dr. Kenedi Géza.

Determinismus a büntetőjogban.¹

VII.

Fejtegetéseim positivumát a következőkben foglalnám össze:

1. A büntetőjog azon empirikus alapon áll, hogy a büntetési sanctio és a felelősségre vonás tényleg képes az emberekre hatni oly irányban, hogy más jogait ne sértsék. Minthogy ezen tételt ezredévek tapasztalata erősíti, a törvényhozó nem kutatja tovább, hogy a legújabb természettudományi vizsgálódások a tételt megerősítik-e vagy nem. S különben is csak azon esetben volna kénytelen az eddigi büntetési rendszertől eltérni, ha a természettudomány azt mutatná ki, hogy a sanctiónak cselekményhez kötése és az ezen alapon való felelősségre vonás egyáltalán nem bír az emberre nézve visszatartó hatással. A mig azonban csak azt állítják itt-ott, hogy a miatt kellene elválasztani a sanctiót a cselekménytől, mivel a tudomány nem képes kimutatni, hogy mily folyamattal hat a sanctio az akarat elhatározására: addig a törvényhozó megmaradhat a régi alapon, s hiba volna ilyen evidens rendfentartó eszközről lemondania.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a 39., 40., 41. és 43. számban.

A büntetőjog e tekintetben a természettudományi kutatások eredményeit nem negálja, de alapul el sem fogadja. A törvényhozó körülbelül olyan helyzetben van itt, mint a gyakorlati orvos a gyógyszerek némelyikével. Még ma sem képesek a természettudósok kimutatni, hogy a chinin a lázat mikép szünteti meg; azt sem, hogy bizonyos ásványvizek miért hatnak bizonyos irányban a szervezetre. De mégis használják és használni fogják, mivel a tapasztalat kimutatta, hogy megteszik a kellő hatást.

Ha minden téren felfüggesztenők az eszköz alkalmazásba vételét addig, mig fel nem tüntethető az eszköz hatásának folyamata, akkor az ember egyáltalán meg volna bénítva minden munkájában.

2. A természettudományi és statisztikai kutatásokat figyelembe vesszük ma annyiban, hogy az embernek korlátozott mediumban való mozgását elismerjük. Vannak bizonyos erők, melyek rendszerint megakadályozzák, hogy az ember akarata szabadon érvényesülhessen. Egy bizonyos körzetet az ember nem igen fog elhagyni. Valami láthatatlan tényező visszatartja őt. Mintha mágnes huzná majd ide, majd oda. Ez az erő azonban nem mindig oly nagy, hogy az ember feltétlenül alája volna rendelve. A mágnes huzza őt, de a ki ellentáll, az semmit vagy csak keveset kénytelen engedni az erőnek.

Ha a bíró azt találja, hogy a vádlott nem volt képes ellentállni, hogy tehát deterministikusan elem játszott közre, akkor felmentést mond ki; ha azonban látja, hogy a vádlott nem fejtett ki a maga elhatározásai felett annyi önuralmat és fegyelmeyést, a mennyit tőle az állam — a körülmények számbavétele mellett is — joggal elvárhatott volna, akkor elítél. S a büntetés mérvének megállapításánál gondosan latolni fogja a cselekmény sulya mellett az egyéni körülményeket.

A felelősség foka tehát és ezzel a sanctio, deterministikusan tekintetknél fogva, itt-ott leszállítandó; sőt lehetnek olyan kivételes esetek is, a hol a felelősség megszüntetésének lesz helye. Arra nézve azonban, hogy az egyén e felelősség alól minden esetben feloldassék, eddig támpontot nem szolgáltatott senki.

Az új iskola hívei e ponton a veszélyesség czimén in infinitum fokozzák a repressio sulyát. Szerintük vannak emberek, kik ebben a társadalmi mediumban veszélyesek, tehát ki kell őket irtani vagy életfogytig el kell őket zárni. A mi álláspontunkból ugyanazon elem épen az ellenkező következtetésre vezetett. Mert szerintünk az állam nem vihet irtó háborút saját polgárai ellen s nem engedhető meg, a társadalom egyik részének biztonsága és élvezetes nyugalma végett, a rendszeres eputatio; vagy a mi ugyanoda megy ki, nem szabad az igazságszolgáltatást a razzia színvonalára «emelni».

Felhozzák ellenfeleink, hogy a visszaesőkre nézve mi is kiszabunk oly sulyos büntetéseket, milyeneket a fenforgó concret cselekményért nem érdemelnének meg. A visszaesők elleni szigorubb büntetést azonban nem azok veszélyességének mérve indokolja meg, hanem azon észlelet, hogy ez egyénekre nézve a közönséges büntetés nem birt elég visszatartó erővel, tehát szigorubb büntetés alkalmazandó. A törvény ugyszólván kifejezésre juttatja, hogy az esetre, ha kétségtelenül kitűnnék a közönséges büntetés elégtelensége, a szigorubb visszaesési büntetés alkalmazandó.

A mi pedig a rendszerint használt másik ellenvetést illeti, hogy t. i. a kísérletnél sincs egyéb mint veszélyeztetés és mégis büntetünk: ez tagadhatlan ugyan, de a kísérlet általi veszélyeztetés és a feltételezett bűnözési hajlandóságon alapuló veszélyeztetés közt igen nagy a különbség. A ki a kísérletet elkövette, az tényleg szándékosan és közvetlenül veszélyeztette valakinek jogbiztonságát, a ki azt a bizonyos hajlandóságot mutatja, arról csak hiszik, hogy fogja veszélyeztetni.

3. A büntetőjog kénytelen sok esetben lemondani a repressióról, mivel a személyes szabadságot biztosító közjogi és

bűnvádi eljárási törvények értelmében az, a ki a maga jogkörében maradt, nem háborgatható. A bíró tehát felmentést mond ki többek közt akkor is, ha *kétkedik*, vajon a vádlott tulment-e a kiszabott korlátokon.

Ez eshetőleg ellenkezik az igazsággal.

De nem is az igazság itt a főelv, hanem az, hogy büntetés csak oly ember ellen szabassék ki, a kire nézve jogilag bizonyossá tétetett, hogy büntetett.

A jogi tudománynak tehát egészen más a jellege, mint a természettudománynak, s ez az oka, hogy a természettudományok tételeit, még ha ott első rendű igazságok is, mi nem alkalmazhatjuk korlátlanul. A természettudomány a valóságot, az igazat keresi. Ennek teljesen aláveti magát és levonja a gyakorlati consequentiákat. A jogtudomány terén azonban, mivel itt nem dolgok (mint rendszerint a természettudományban), hanem emberek s ezeknek az állam kötelékében biztosított jogai forognak kérdésben, figyelembe kell venni a személyes szabadsági tekinteteket is és ezeknek az igazsággal való kombinálásából resultálódik a *jogrend*. A büntetőjogi törvényhozónak és a bűnügyi bírónak a közjogi és a processuális korlátokat kell első sorban betartani, és csak azután kerül szóba az anyagi büntetőjog. Ez tehát egy összetett igazság, a mely három szakma, más szóval három állami tekintet kombinációjából és összhangzásba hozatalából jön létre. A jogtudomány egy magasabb egységgé alakítja a tételeket, rendfentartó egységgé.

Bizonyos ezekből, hogy a positivisták és kriminologusok már a miatt, mivel ezen személyes szabadsági tekinteteket ignorálni kénytelenek, a társadalmi tudományoknak csak alsóbb rendű követelményeit elégíthetnék ki.

A felelősségi kötelezettség elejtésével egyáltalán lehetetlen megoldásra jutni. A mi egészséges eszme van az új iskolák felfogásában, azt ezen tulhajtással lerontják. Átviszik a kérdést az akarat korlátlan szabadságának metaphysikájából az akarat tagadásának nem kevésbé metaphysikus és hitágazati jellegű spharájába.¹

4. A mi pedig a statisztikai törvényt illeti, az is csak addig törvény, míg madártávlatból nézzük a dolgokat. Ha az egyes jelenséget s az egyes esetet közelebb megvizsgáljuk, kiderül, hogy a mozgalmak általános szabályossága mellett még széles tere van az egyéni impulsusoknak. Mikor az ember a hegyről szemléli az alatta levő város utcáin az embe-

¹ Hogy a tulhajtás tényleg megvan, arra nézve két tételt idézek.

Ferri egyetemi tanár, Carrara utódja a pisai egyetem büntetőjogi tanszékén, «La sociologie criminelle» című legújabb munkájában ezeket írja:

«Et alors, si une volonté, comme entité par soi-même, n'existe pas, et si chaque volition réelle n'est que la conscience du processus physiopsychologique qui va s'achever, il est impossible de concevoir l'existence d'une liberté morale qui serait la qualité inséparable de la volonté humaine: car si le sujet, comme tel, n'existe pas, la prétendue qualité n'a plus de base où s'appuyer. . . . En effet il n'est même pas possible de concevoir une volonté, une force psychique existante avant et en dehors de tout élément organique, lorsqu'elle n'est et ne peut être que le résultat et la fonction de cet organisme même. Certes la fonction réagit sur l'organe, le psychique sur le physique, car tout effet devient une cause pour ses subséquents immédiats; mais l'ordre de succession ne peut pas être renversé. Des organes sans fonction (actuelle) il en existe; mais des fonctions sans organes on n'en a pas encore vues.»

Liszt, a hallei egyetem nagyhirű tanára és a nemzetközi büntetőjogi egyesület vezérfőnöke, «Die deterministischen Gegner der Zweckstrafe» című dolgozatában (Zeitschr. f. d. gesammte Straf.-Wissenschaft XIII. 326. és köv. ll.) így ír:

«Vergolten werden kann nur, was vermieden werden konnte. Die Vergeltung setzt voraus, dass der Thäter auch anders hätte handeln können. Ohne Wahlfreiheit weder Schuld noch Vergeltung. Für den folgerichtigen Determinismus bleibt einzig und allein die Zweckstrafe übrig. Das unverschuldete Unglück vergelten wollen — das ist nicht nur rohe Grausamkeit, sondern es ist abgeschmackt. Die Vergeltung auf deterministischer Grundlage ist nicht nur eine Versündigung des Herzens, sondern auch eine Verirrung des Verstandes.» — Bővebben ismeretve volt ezen dolgozat a *Jogtudományi Közlöny* 1893. 37. számában.)

reket, ott is azt a benyomást nyeri, hogy ezek automaták, melyeket zsinóron huznak, s csak közelről tekintve mutatkozik mozgásuk a maga valóságában.

A statisztikai számok minden szabályosságuk mellett évről évre ingadoznak, — a mely ingadozások jelölik meg kétségtelenül, a tárgyi okok mellett, az egyéni vergődések területének egyik részét. És ha a büntett budgetje tagadhatlanul megkövetel is évenként egy bizonyos mennyiséget, de ezen mennyiség a maximum és az igen mélyre leszorítható minimum közt mozog. Elvégre rablást ma már sokkal kevesebbet követnek el mint régenten, valószínűleg kevesebb ölést, és még talán lopást is; mindenesetre sokkal kevesebb vesztegetést és a hivatalos hatalommal való visszaélést.

Mi szívesen elfogadjuk az új iskolától azt a tantételt, hogy az állam küzdjön a statisztikai törvény ellen, és elismerjük, hogy az államnak és a társadalmi állapotok consolidációjának része van a budget leszállításában. De hozzá kell tennünk, hogy része van az egyénnek is. Ma az egyén fegyelmezetten, mint régen volt. Jobban tiszteletben tartja embertársai jogkörét. Küzdjön tehát az egyén is. Az állam munkája az egyéné nélkül ezen a ponton alig bir értékkel. Az egyén küzdelme csak azon esetben volna felesleges, ha ki tudnák mutatni ellenfeleink, hogy a statisztika törvénye nemcsak hozzávetőleg bizonyos mennyiséget, de határozottan megjelölhető egyéneket követel áldozatul. Ennek bizonyításával azonban eddig adósok maradtak, habár Lombroso és hivei folyton munkálnak az adatok gyűjtésén.

Következik ezekből, hogy a statisztikai törvényre alapított determinismust is a mi szakmánkban előbb akklimatizálni kell s csak aztán lesz a mi speciális céljainkra megfelelően használható. Így a mint ma van, ugyan jó azon utólagos összefoglaló munkára, melyet a statisztika és a sociologia végez akkor, midőn a csoportok mikénti alakulásából a tanulságok már levonhatók; nem vehető ellenben alapul azon előleges munkára, melyet a bíró végez s mely épen a statisztikai csoportok anyagának megalakításában áll. A sociologus úgy viszonylik a bíróhoz, mint a történetíró a történet csinálójához.

VIII.

Kitűnik az eddigiekből, hogy részemről a mai individualistikus büntetőjog alapján állok.

A meglevőből kiindulva kívánom a reformot keresztülvitetni.

E tekintetben azonban álláspontom határozottan eltér nemcsak az új iskola tagjainak álláspontjától, de a conservativekétől is, kik ugyanolyan intoleranciát tanusítanak a védelemben, a mily fanatismust a támadásban az ujitók.

Olaszországban Lucchini lapja, a Rivista Penale, állandó rovatot tart a positivisták nevetségessé tételére. (Florilegio positivista). Amazok pedig lapjaikban épen nem maradnak adósok válaszaikkal.

Németországban Liszt a támadó, s mellette foglal állást Seuffert. Ellene irnak Mittelstädt, Merkel, Buri. A hang, melyen ezek a nehéz kaliberű tudósok vitatkoznak, hasonlíthatatlanul élesebb, mint a milyen a mi szakbeli vitáinkban uralkodni szokott.

A régiek egyáltalán semmit sem concedálnak. Csak nem rég irta meg Buri, a nagy subjectivista, kinek a német legfőbb törvényszék tagjai közt a legtöbb befolyása van a német gyakorlatra, hogy a büntetőjog «*kerngesund*» és semmi reformra nincs szükség. Ellenzi még a feltételes ítéletek behozatalát is.

Ezen magatartásnak természetesen az a következménye Németországon, hogy folyton szaporodnak Liszt hivei. Azokat, kik a mai alapon akarnak reformokat, a radikálisok táborába kergetik.

Nálunk Magyarországon körülbelül szintén így áll a kérdés. Évek sora óta el van ismerve elvileg, hogy a büntető-

jog és a büntetés-végrehajtás rendszeres reformja elodázhatlan. De maga a reform késik.

Annyi most már itt is bizonyos, hogy minél tovább halasztják a keresztülvitelt, annál több pontra nézve fogja a közvélemény követelni a módosítást. Eklatans példa e tekintetben a párbaj-kérdés. Félévvvel ezelőtt a párbaj fejezete még nem szerepelt a revideálandók közt. Ma egy hatalmas társadalmi agitatio oly erővel követeli a párbajfejezet tételeinek korrigálását, hogy talán ez adja meg a lökést a novella felvételére. És a sors ironiája: éppen a párbaj fejezetében vannak leginkább számbavéve — társadalmi kényszer címén — a deterministikus elemek.

Hogy mik azok, a mikben én részemről mai büntető-jogunkat reformálandónak vélem, arról e helyütt részletesen nem szólhatok. Nagyon is hosszúra nyúltan a felsorolás ezen dolgozatot. Kifejtettem eszméimet számos alkalommal a *Jogtudományi Közlönyben* és *Büntetési Rendszerünk Reformja* című munkám I., II. és III. füzetében. Utalok egyszerűen azokra, a miket ott irtam.

Dr. Fayer László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Szabadalmi jogunk szabályozásához.

A mult héten kereskedelemügyi miniszterünk a képviselőházban benyújtott egy törvényjavaslatot, a mely a sajtó és a nagyközönség által észre sem véve, egészen zajtalanul egy oly ügy előbbrevitelét kívánja lehetővé tenni, a melynek keserves vajadásairól e hasábkon már többször volt alkalmunk megemlékezni. Nemi büszkeséggel mondhatnók el, hogy mi voltunk azok, a kik a szabadalmi miseriákat csak úgy reméltük megszüntethetőnek, ha a monarchia két állama a köztük fenforgó érdekellentétek világos utmutatása nyomán ezen a téren külön-külön, saját közgazdasági követelményei szerint alkotja meg ama törvényhozási intézkedéseket, a melyek a régen elavult szabadalmi patens gyökeres reformjának keresztülvitelére szükségeseknek mutatkoztak. Ezen elválasztás nélkül a monarchiának ugy az egyik, mint a másik állama és annak elágazó gazdasági érdekei egy Procrustes-ágyba erőszakoltattak volna bele és hogy az az állapot egy mindkét félre nézve egészségtelen és káros megalkuvásba vezetett volna, mely megint szaporította volna az 1867-iki közjogi pactum ellenségeinek számát, a mennyiben sem az egyik, sem a másik félnek jogosult igényei ily kényszerű compromissum által kielégítést nem nyerhettek volna.

Ez tehát az első esete annak, hogy az 1867-ben közös egyetértéssel megoldandóknak ítélt ügyekből, a kereskedelmi és vámszerződés XVI. pontja értelmében azonos elvek alapján intézendő szabadalmi ügy a két állam egészen önálló törvényhozási intézkedése alá visszabocsátatik, hogy ekként az összeütköző érdekek kiegyenlíthetetlen ellentétei miatt a két kormány a cél érdekében elejti az egyforma szabályozást és nagyon bölcsen abból indul ki, hogy jobb az egyforma elintézés elvét áldozatul dobni, mint magát az ügyet. Mi az 1867-ben szabályozott kapcsolat lazulásán, mint olyan, ugyan nem ujongunk, másfelül azonban éppen nem tudnók helyeselni azt a felfogást, a mely a közös egyetértést minden esetben és minden áron fentartandónak vélné még akkor is, mikor az egy fontos közgazdasági érdek megfeneklését hozná magával.

Egyébiránt, hogy a szabadalmi ügyben a két állam régebbi időben sem tudott a megegyezésre alapot teremteni, arra példa, hogy az osztrák 1832. évi márczius 31-iki szabadalmi törvény hazánkban való behozatalát már akkor hasztalanul kísérelték meg, mert ugy a magyar, mint az erdélyi udvari kancellária még csak arra sem voltak reábirhatók, hogy a nekik megküldött osztrák törvényre nyilatkozzanak.

Most tehát, hogy a kormánynak szabad keze van, a magyar szabadalmi ügyet önállóan reformálhatni, talán nem tulságosan vérmes az a reményünk, hogy a kereskedelemügyi miniszter, a ki boldogult Barossunk szellemi örökét nagy igyekezettel és szorgalommal az ő intentiója értelmében kezeli, minden felesleges hosszadalmasság elkerülésével erélyesen hozzá fog látni a reform életbeléptetéséhez, mely gazdasági fejlődésünkre égetően szükségessé vált. Tudjuk, hogy a bevett szokáshoz képest a közvélemény u. n. előkészítése céljából szaktanácskozmány fog egybehivatni, hogy a javaslat maga véleményadás végett az ipar és kereskedelmi kamarákkal fog közölni és tudjuk végül, hogy a képviselőház tárgyalására várakozó sok fontos ügy elintézése valami gyorsan nem igen várható és hogy a szabadalmi ügy maga is alighanem ugyanabban a szomorú sorsban fog osztozni, mint a többi reformok, de a kereskedelemügyi minisztertől mindamellett elvárjuk, hogy a kezdeményezést a maga részéről siettetni fogja, hogy az amugy is elhúzódó döntés minél korábban következhesse be. Hogy mely rendszer szerint rendezzük el a mi szabadalmi ügyünket, az majdnem teljesen közömbös, ha egyrészt a sürgősséget, másrészt a rendszerek közt egyenlően megoszló előnyöket és hátrányokat figyelembe vesszük.

Dr. Herz Bertalan.

A viszongkereset az új sommás eljárásban.

A viszongkereset tudvalevőleg alapjára nézve kétféle, az, (1881. évi LIX. törvénycikk 8. §. a pont) mely felperesi keresettel ugyanazon alaphól, ex eadem causa, és az (id. §. b pont), mely más jogalaphól származik; vagyis connexitással való vagy a nélküli.

Eddigi törvényünk a connexitás mellett föltétlenül, tehát a birói belátástól egészen függetlenül biztosította volt a viszongkeresőnek a közös eljárásra való igényét, — a connexitás nélkülinél pedig csak akkor, ha alperesi követelés valódi, lejárt, a felperesi keresettel hasonnemű és határozott. Végre még akkor is, ha felperes a viszongkereset tárgyalásába beleegyezett, és e mellett a rendes illetőségtől való eltérés kizárva nem volt.

Egy szóval eddig a sulypont a törvény és a felek akaratában vala. Az 1893. évi XVIII. tcz. 23. §-a tetemes rést ütött e világos rendelkezésekbe, a mennyiben, ha a viszongkereset tárgyát képező követelés egészben véve a rendes eljárás alá tartoznék is, felperes beleegyezése többé nem kívántatik, de csak az esetre, ha «beszámításra alkalmas» (?) és a viszongkereseti követelésnek a kereseti követelést meghaladó összegére való tekintettel, az ügy rendes eljárás alá nem tartozik. Ha felperes 500 frt erejéig keresetet indít, a viszongkereset 1000 frt erejéig felperes ellenzése daczára tárgyalható és felperes keresetének esetleges teljes elutasítása mellett az egész viszongkeresetben elmarasztható lészen. Ez ellen nem is volna észrevételünk. A mi aggaszt és hozzájárulásunkat nem nyerheti, az az id. §. 3. pontjában kifejezett és az általános polgári perrendtartás előadói tervezetének 43. §-ába is iktatott, jelenlegi jogunktól való abbéli eltérés, mely alperesnek még az esetben, ha viszongkeresete felperes keresetével egy és ugyanazon jogalaphól származik, sem adja meg feltétlenül és a birói belátástól függetlenül azt a jogot, hogy együttesen tárgyalassék és eldöntessék, hanem még ez esetben is feljogosítja a bíróságot a separatióra.

Ez oly rendelkezés, mely — különösen laza fegyelmi törvény mellett — a felekre végzetes következményekkel járhat és, nézetem szerint, az alaki perjog határait tetemesen túllépi, lévén az ex eadem causa mellett az alperesnek az *anyagi perjog* biztosította igénye, hogy viszongkeresete felperes keresetével együttesen tárgyalassék. Nagyon helyes tehát Wetzelt abbéli, a római jogforrásokkal is támogatott tanítása: «Immerhin aber muss auch gemeinrechtlich der

Connexität die Bedeutung eingeräumt werden, dass sie dem Widerkläger einen vom richterlichen Ermessen unabhängigen Anspruch auf das gemeinsame Verfahren gibt, während nicht connexe Widerklagen, wenn Sie Verwirrung und Hemmung zu erzeugen drohen, ad separatum verwiesen werden dürfen.

Támogatásunkra hivatkozunk a német perrend 33. és 136. §-aira, mely szerint a bírónak jogában nem áll oly viszonkeresetet, mely felperes keresetével jogi összefüggésben — in rechtlichem Zusammenhange — áll, külön tárgyalás és döntés tárgyává tenni.

De legfényesebben szólnak mellettünk a német javaslat örökre becsesel bíró indokolásának következő szavai: «der Entwurf hat daher jenes Erforderniss (der Liquidität oder Liquidabilität) aufgegeben und demselben die Trennungsbefugniss substituiert. Er hat aber der von dem preussischen Rechte, und von der französischen Jurisprudenz eingeschlagenen, auch von angesehenen Rechtslehrern für das gemeine Recht vertheidigten Richtung folgend das Trennungsrecht auf den Fall beschränkt, dass die Gegenforderung mit der in der Klage geltend gemachten Forderung nicht in rechtlichem Zusammenhange steht. Denn beim Vorhandensein eines solchen Zusammenhanges kann eine zutreffende Entscheidung nur abgegeben werden, wenn ein und dasselbe Urtheil das Rechtsverhältniss seinem ganzen Umfange nach zusammenfasst.»

A német törvény e szerint engedett befolyást a francia jogtudomány, a porosz jog és a tekintélyes jogtudósok által kijelölt iránynak, a magyar nem. A legsajnosabb a dologban az, hogy e kérdésben még felülvizsgálatnak sem leendő helye.

Dr. Hexner Gyula,
liptó-szt.-miklósi ügyvéd.

A házasság tartama alatt született gyermek törvényessége mellett szóló jogi vélelem kérdéséhez.

Az apaságot a természet titokszerű homályba burkolta. Hogy ki az apa, az rejtély marad örökre és a társas életben teljes bizonyossággal sohasem mondhatjuk meg, hogy ki az apa, mivel abból, hogy egy férfi egy nővel elhált, az apaság sohasem következtethető, hanem csak az, hogy ő valószínűleg az apa. Ha azonban a társas életben rejtély marad mindig, hogy ki az apa, úgy a társadalmi rend érdekében szükséges az apaságot jogilag megteremteni. Valamint a jogtudomány számos kérdésére nézve, úgy e kérdést illetőleg is már a római jogban találjuk meg a megoldást azon jogelvben, hogy «pater est, quem nuptiæ demonstrant» (5. Dig. de in ius vocando 2., 4.). Az apaság megállapítására vonatkozó e jogelvet a többi jogrendszerek, — a többi közt a hozzánk legközelebb álló osztrák jogrendszer is (ált. ptkv. 138. §.) — elfogadták. Tehát a római jog és azon jogrendszerek szerint, melyek az apasági keresetet nem ismerik, — a nem férjes nőtől született gyermeknek jogilag apja nincs; a férjes nőtől született gyermek apja a férj, illetőleg apjául a férj tekintetik. Ennélfogva tehát az apát csak a házasságban lehet megtalálni egy jogi vélelem segítségével. Ennek alapja, hogy a házasságban élő nő tisztasága, erkölcsössége és férjéhez való hűsége vélelmeztetik; e vélelmet azonban csak a házasságra, mint privilegizált viszonyra szabad alkalmazni és csak a házaselet szentségére és biztosságára való tekintetből állíttatott fel.

Az apaságra vonatkozó fenti jogelvet hazai jogrendszerünk is a dolog természete szerint elfogadta. (Dtár u. f. XI. 108., XXI. 13., XXII. 45., XXV. 94.) Tételes törvényünk azonban erre sincs. Így tehát e kérdés szabályozást a bírói gyakorlat utján nyert.

A bírói gyakorlat sokban az osztrák jog elveit követi. A törvényes születés vélelme az osztr. ptkv. 138. §-ában olyképp nyer kifejezést, hogy «azon gyermekek mellett, kik a feleségtől a házasság kötése után a 7. hónapban vagy akár

a férj halála után, akár a házassági kötelék teljes feloldása után 10. hónapban születnek, azon vélelem harcol, hogy törvényes ágyból származtak». Miután azonban a társas életben sohasem mondhatjuk meg teljes bizonyossággal, hogy ki az apa és így szükséges az apaságot jogilag megteremteni, azt hiszem, helyesebb a vélelmet így kifejezni, hogy «a házasság tartama alatt vagy a házasságkötés után 7. hónapban vagy stb.». A 7 és 10 hónapos határidőket a római jog (Hippokrates véleménye alapján) és ez után az osztrák jog csak a házasság intézményének biztosítására vette fel, mivel a születést a nemzéstől nem hónapok, hanem napok szerint kell számítani, mert a hónapokkai számításnál, miután nem minden hónap ugyanannyi napból áll, nagyon igazságtalan eredményre jutunk; azért is nagyfokú igazságtalanság e határidőket a házasságon kívüli nemzésre is alkalmazni, mint ezt a bírói gyakorlat az apasági kereseteknél teszi.

E vélelem természetesen csak praesumptio iuris, de nem egyszersmind de iure is és így az ellenkező bizonyítható. Az ellenkező bizonyítását célzó törvénytelenítési perben alkalmazandó anyagi és alaki jogszabályokra nézve a bírói gyakorlat meglehetősen ingadozó, minek oka talán az is, hogy midőn a judicatura tételes törvény hiányában egy külföldi, az osztrák törvény rendelkezéseit kénytelen alkalmazni, az e kérdésre vonatkozó rendelkezéseket nem a maguk egészében alkalmazza. Így a törvényes születés vélelme nálunk az osztr. ptkv. 158. §-ának szövege szerint áll fen, de a gyakorlat a ptkv. 138. §-ának azon rendelkezését már nem fogadta el, hogy a férj a törvénytelenítési pert a gyermek születésének tudomására jötté után csak 3 hónap alatt indíthatja meg és így nálunk a férj e jogát a rendes magánjogi elévülési határidőn belül bármikor érvényesítheti és a gyermek ez idő alatt mindig ki lehet téve annak, hogy anyja bűne miatt az ő homlokára fog a szegény bélyege süttetni. Pedig a házasság fontos intézménye és a méltányosság nagyon is követelné e szakasz elfogadását. E §. azon további rendelkezése pedig, hogy a törvényes születés védelmére gondnok rendelő, nálunk nem jöhet alkalmazásba, mivel a törvénytelenítési per a gyermek ellen indítván, ezt, ha még kiskoru, a felperesként fellépő apa képviselné, minthogy azonban ily esetben az apa és gyermek közti érdekellentét nyilvánvaló, az 1877: XX. tcz. 30. §-ának a) pontja értelmében a kiskoru részére ügygondnok rendeltetik.

Tapasztaljuk a törvénytelenítési pereknél, hogy a per nemcsak a gyermek ellen, hanem a szülő anya ellen is szokott indíttatni. Az anya perbehívásának helytelensége kitűnik, mihelyt a legitimatio kérdését felvetjük. Az apa, ha önjogu, személyes perképességgel bír (legitimatio standi in iudicio), de az anya illetőleg felségével szemben nem bír dologi perképességgel (legitimatio ad causam). Ugyanis a dologi perképesség (kereshetőség) az a perképesség lévén, hogy felperes igényét ép azon személy ellen érvényesítheti, kit alperesként perbehívott, felperesnek csak a gyermek ellen lehet igénye, t. i., hogy a házasságon kívül születettnek mondassék ki, de nem lehet igénye az anya ellen. Az ítélet is, a mikor az anya perbehívott és a pert másodrendű alperesként lefolytatta, az anyát illetőleg nem intézkedik, de nem is intézkedhetik. Az pedig, hogy az anya az alperesnek, t. i. a gyermek létezésének physikai oka, nem lehet ok arra, hogy perbevonassék; de másrészt az anyának perbehívása nem is észszerű, mert az anya vallomása és nyilatkozatai, — mint alább látni fogjuk, — bírói figyelembe nem jöhetnek.

Az a ténykörülmeny, a melylyel a törvényesség vélelme lerontható s mely ennélfogva a perben bizonyítandó: a nemzés lehetetlensége (ptkv. 158. §.). Ha tehát a férj beigazolja, hogy neki a szóban forgó gyermeket feleségével nemzenie lehetetlen volt, úgy a gyermek házasságon kívül születettnek mondandó ki. (Kir. Curia 1891 nov. 17. 6210. sz. a. Jogt. Közl. 1891. évi 52. sz.) Ezt azonban a gyakorlatban össze-

tévesztik azzal, hogy a férj a gyermeket *nem nemzette*, illetőleg, hogy *más nemzette* vagy *nemzhette* és ezt bizonyítják a perben. Az, hogy X. apa nem nemzette a gyermeket, ha nem Y., bizonyítás tárgyát egyáltalán nem képezheti, mivel a nemzés és fogamzás tényét a természet mély homályba rejtette. Annak bizonyítása pedig, hogy a gyermeket más is nemzhette, vagyis, hogy az anya férjén kívül mással is közösült, a törvénytelenítési perben figyelembe nem jöhet, mert ha a gyermek nem férjes nőtől származnék, ugy ez esetben az apaságot egyszerűen nem lehetne megállapítani; minthogy azonban a gyermek férjes nőtől született, a házasság szentségére¹ és fontosságára való tekintetből a vélelem az által, hogy az anya mással is közösült, tehát *házasságtörést* követett el és az *anya maga beismeri, hogy a gyermeket nem a férje nemzette*, még nem rontatik le. (Oszt. polg. törvk. 158. §., Dtár u. f. XXVIII. 85. Curia 1891. nov. 17. 2120. sz. a.)

A nemzés lehetetlenségének bizonyítása nagyon nehéz dolog és felperesnek a törvénytelenítési perben, különösen a mi kötött bizonyítási rendszerünk mellett, igen nehéz helyzete van. De nehéz helyzete van a tudománynak is. Midőn a családi élet fel van dülva, midőn a nő legszentebb kötelességéről megfeledkezett vagy legalább is úgy viselkedik, hogy a házasság alapját képező bizalom elveszett és a gyanu alapos, — a jogtudomány egy alternativa előtt áll: vagy inkább a megcsalt férjet, vagy inkább az ártatlan gyermeket védeni. A jogtudomány és ennek alapján a törvényhozások s a bírói gyakorlat inkább a gyermeket védik s e célból a bizonyítási módot megszorítják. S ez méltányos is, mert ha ily esetben valakinek ártatlansága minden kétségen felüli, ugy ez bizonyára a gyermeké, ha pedig a bizonyítási eszközök korlátozásának következménye az, hogy az ártatlan férj házasságtörésben nemzett, idegen gyermek apjául tekintetik és az apa minden kötelességeit teljesíteni tartozik, ugy annál nagyobb súlylyal nehezedik a házasságtörő nőre a bűn. A fenti elvet elfogadta bírói gyakorlatunk is. Ennélfogva a prdtsban a bizonyító fél saját esküjének megengedhetőségére nézve foglalt intézkedés a törvénytelenítési perben alkalmazást nem nyerhet és az apa a nemzés lehetetlenségét saját esküjével nem bizonyíthatja, mert a születés törvényteleniségének kimutatását a törvényes születést kétségbe vonó atyai akarat elhatározástól, tehát önkényétől függővé tenni nem lehet (Curia 1891. nov. 17. 6210. sz. a.). De ily perekben a főeskü már azért sem alkalmazható, mivel az eskü lettétele által a házasságtörés ténye állapíthatnák meg, ez pedig a dolog természete szerint eskü által nem bizonyítható (Dtár u. f. XXV. 94.). A póteskü azonban a gyakorlat alkalmazza (Dtár u. f. VII. 129.).

A bizonyítás korlátozása az is, hogy a nő házasságtörése és azon beismerése, hogy a gyermek házasságon kívüli, a gyermeket törvényes születési jogától meg nem foszthatja. Azon esetben tehát, mikor a családi élet még feldulva nincs és a házasfelek a legjobb egyetértésben együtt élnek, a férfi a feleségétől ezen idő alatt született gyermek törvényes születését csak akkor támadhatja meg sikerrel, ha a kritikus idő alatt távol volt (pl. külföldön vagy más világrészben) vagy oly beteg volt, hogy az elhálást nem teljesíthette, mert csak ez esetben bizonyítható a nemzés lehetetlensége; más esetben azonban, bármily alapos a férj gyanuja, sőt ha feleségét a házasságtörésnél tetten éri is, a gyermek törvényes születése jogától meg nem fosztható.

Másképp áll a dolog, ha a családi élet fel van dülva, ha a házasfelek különválva élnek, esetleg a válóper folyik vagy ideiglenesen, esetleg örökösén ágytól és asztaltól el vannak választva. Ily körülmények közt született gyermek mellett is a törvényes születés vélelme harcol és ily eset-

ben is bizonyítandó a nemzés lehetetlensége (Dtár u. f. I. 141.). Ez a gyakorlat azonban nézetem szerint már túlszigoru és a méltányosság határát túllépi. Ily esetben ugyanis nagy a valószínűség, hogy a gyermek házasságon kívüli és a jogoságnak és méltányosságnak inkább megfelelne, ha a gyakorlat az osztrák jogot követné. Az 1835 május 20-án kelt legf. cs. kir. határozmány ugyanis ily esetben olykép intézkedik, hogy «oly gyermekek, kik asztaltól és ágytól elvált feleségtől a *bírói elválasztás után* 10 hónap múlva születnek, csak akkor tartandók házasságiaknak, ha anyjuk férje ellen a ptkv. 163. §-ában kívánt bizonyítás teljesítettik», vagyis ha a férj ellen bebizonyíttatik, hogy az anyával oly időszak alatt közösült, melytől a szülésig 6-nál nem kevesebb és 10-nél nem több hónap mult el, «vagy ha különben begyőzetik, hogy azon időszakban, melyben a ptkv. 138. §-a szerint a nemzés történhetett, a férj és az anya, noha a bíróságnál tett jelentés nélkül, az előbbi közösségbe visszaléptek». Tehát a férj ellen kell bebizonyíttatni, hogy az *anyával közösült* és nem a férjnek kell bizonyítani, hogy az anyával *közösülnie* és így a gyermeket *nemzenie lehetetlen* volt. A különbség nagy hordereje szembeötlő. A gyermek a vélelem alapján csak akkor igényelheti a törvényes születés jogát, ha bebizonyítja, hogy a férj anyjával közösült; de teheti ezt másrészt csak azon gyermek, ki az *elválasztás után 10 hónap múlva* születik, de nem azon gyermek, ki olyan anyától születik, ki férjétől már több év óta elválva él és a gyermek a közösség megszűnte után a 10 hónapi határidőn túl, pl. 2, 3 vagy több év mulva születik, míg nálunk pl. egy olyan anyától született gyermek, ki férjétől már 5 év óta elválva él és a gyermek az 5-ik évben születik, törvényes születésének vélelmeztetik és a férjnek a nemzés lehetetlenségét kell bizonyítania!

E kérdésnek a jog és méltányosság alapjáni rendezendősége is sürgeti az általános ptkv. megalkotását.

Dr. Admelo Géza.

Különfélék.

— **A kir. Curiahoz** f. évi október hóban 1495, ez évben összesen 24596 ügy érkezett be. A mult évi hátralékkal együtt az elintézendők főösszege 35250-et tett ki. Elintéztetett 20223, elintézetlenül maradt 15027 ügy. A mult év megfelelő időszakához képest a beérkezések száma 902-vel, az elintéztéseké 839-el, a hátralék pedig 2991-el szaporodott.

— **Tárgyalási modor.** Fővárosi ügyvédtől kaptuk a következő sorokat: Mostanság időszerű thema a bírák és ügyvédek érintkezésének tárgyalása. Bizony mi, a mindennapi sommás praxisban forgolódo fővárosi ügyvédek, erről sokat beszélhetnénk. Említhetnénk olyan bírákat, a kik a legcsendesebb hangon feltett kérdés miatt rárivallanak a kérdezőre, olyanokat, a kiknek idegessége oly fokra hág, hogy azt sem szenvedhetik, ha a felek is indítványoznak a tanukhoz kérdéseket (az ő kérdésük mindig kimeríti a tényállást!). Viszont köztünk ügyvédek közt is akad akárhány, a ki nem respektálja a bírói tekintélyt, a ki többszörös figyelmeztetés után is hangos beszéddel zavarja a tárgyalást, vagy a ki a bíróval szemben használt hangot nem tudja kellőleg megválasztani. Mindkét kar tagjai tanulhatnánk több önmérsékletet, szenvedélytelenebb, ildomosabb modort.

— **Az eskümintá megcsonkítása** iránt ujjlag a következő panaszt vettük ügyvédi körökből:

A perrendtartás 204. §-a szerint a kihallgatott tanu megeskettetik arra, hogy «minden körülményre nézve, a mely iránt megkérdezett, legjobb tudomása és lelkismerete szerint a tiszta és teljes valóságot vallotta és semmit azokból, melyek a kérdésekre tartoznak és a melyekről tudomása van, el nem hallgatott».

Bíróságaink azonban az esküt legtöbbszörre csak arra nézve szokták a tanutól kivenni, hogy igazat vallott, míg az esküformula többi részét mellőzik. Ez a polgári jog szem-

¹ Nem egyházjogi értelemben véve.

pontjából is szabálytalanság; de kérdés, hogy minő büntető-jogi sanctiója van az olyan hamis tanúzásnak, melyre ezen megcsonkított eskü vétetett ki és különösen akkor, ha a tanu azokban, miket előadott, igazat mondott, de a tényállás nagy részét elhallgatta?

— **Feloldás.** A budapesti kir. tábla nemrégiben feloldotta az eljárt elsőbíróság ítéletét és annak kiderítése végett, hogy az egyik peres fél által a másiknak küldött pénz 20 krnyi portóját ki viselje, szakértők meghallgatását rendelte el. Ez esetben nem panaszkodhattak a felek alaposág hiánya miatt!

— **Kérvények a párviadal ellen.** A párbaj-ellenes mozgalom nem alszik el. Ébrentartásáról gondoskodnak kezdeményezői. A múlt hét eseménye volt a fővárosi törvényhatósági közgyűlés felirata, mit nyomon követett a fővárosi polgári körök együttes felirata a képviselőházhoz a és kormányhoz. A képviselőháznak szánt memorandum jogászi szempontból a legsikerültebb valamennyi, e tárgyban készült munkálat közt.

Kiemeljük a feliratból a következő konkrét indítványokat; A mit a mélyen tisztelt képviselőháztól első sorban kérünk, az: méltóztassék oda hatni, hogy az 1878. V. tcz. 19. fejezetének megváltoztatásával, a párviadal ezentul ne államfogházzal, hanem a szabadságvesztés-büntetés súlyosabb nemével sujtassék és mint mellékbüntetés, minden esetben a hivatalvesztés és a politikai jogok felfüggesztése alkalmaztassék.

Minthogy azt tapasztaljuk, hogy bíróságaink a párviadal büntetésénél tulságosan enyhe gyakorlatra hajlanak, célirányosnak tartanók, ha a büntetési tételek kiszabásánál specialis minimumok állapíttatnának meg és így a bíróságok csak a 92. szakasz indokolt alkalmazásával léphetnének túl a specialis minimumon.

A foglalkozásszerű párbajhősök fékentartására szükségesnek véljük, hogy a törvény különös súlylyal büntesse a visszaesést.

A párviadalra kényszerítő terrorizmus megtörésére szükségesnek tartjuk a Btkv. 295. szakaszában foglalt tilalom kibővítését. A párviadalra egyenesen buzdító és a kihívás visszautasítása miatt megvetéssel fenyegető nyilatkozatok csak az által válnak hatályosakká, hogy a sajtó útján köz tudomásra jutnak. Célirányos volna tehát azt a szerkesztőt, kiadót, nyomdászt is büntetéssel sujtani, a ki ilyen tiltott tartalmu nyilatkozatot sajtó útján közléstesz, kiad, vagy kinyomat.

A párviadal büntetésének szigorításán kívül a rágalmazás és becsületsértés büntetési tételeinek felemelését is hatályos eszköznek tartjuk a párviadatok ellen.

Szakítani kell már avval a felfogással, mely a rágalmazás legsúlyosabb esetét ugyanakkora büntetéssel sujtja, mint a lopás, vagy sikkasztás legenyhébb esetét és a becsületsértést bagatellszerű delictumnak tekinti.

Örömmel vettük tudomásul, hogy a Btkv. módosítására célzó novelláris javaslat a tetteges becsületsértés büntetésének hatályos szigorítását tervezi; de — eltekintve attól, hogy tetteges és szóbeli becsületsértés közt különbséget nem látunk, — azt tartjuk, hogy a rágalmazásról és becsületsértésről intézkedő egész 17. fejezet gyökeres átalakításra szorul és a legnagyobb gondnal és részletességgel kell intézkedni a becsület sérelmeinek megfelelő büntetéséről. A mint a Btkv. szorgos gondnal sorolja fel a lopás minősített eseteit, állapítsa meg hasonló gondosan a rágalmazás és becsületsértés minősített eseteit is. Ma, hogy csak két kirívó esetet említsünk, a családi élet viszonyaira vonatkozó és a nő becsületet megtámadó rágalmazás és becsületsértés a büntetés mértéke szempontjából a rágalmazás és becsületsértés egyéb módjaival egy szempont alá esik és a nem nyomtatvány által, de mégis nyilvánosan magánemberek ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés minősített esetet nem képez.

— **A budapesti Ügyvédi Kör évi jelentéséből:** . . . Egy pillanatig sem szabad szem elől téveszteni, hogy az ügyvédi kar számos tagadhatatlan bajának legfőbb oka a kollegialitás hiányában keresendő. Az együvé tartozás, az összetartás, az érdekek közösségének és kölcsönösségének érzete, mik mindmegannyian az ügyvédi kar virágzásának természetes előfeltételei, erejének, erkölcsi tekintélyének és súlyának pedig nélkülözhetetlen attribútumai, mindezek, fájdalom, hanyatlóban vannak és mindinkább előtérbe lép a versenyző kartárs, az ellenfél képviselőjének képe és fogalma.

S valljuk be őszintén: ez a felfogás, a kollegialitás csök-

kenése, nagyban hozzájárult azon dekadentiához, mely évek óta annyi, bár sokszor tulzott panasznak képezi tárgyát az ügyvédek körében és a mely orvoslását nem kívülről fogja nyerni, mint sokan hiszik, hanem onnan és ott, a hol a baj gyökerezik: a kar belsejében.

A tulzókat, a panaszolkozókat, a félrevezetetteket meg kell győzni arról, hogy rossz uton haladnak, ha törvényhozási intézkedésekkel akarják kiirtani a fel-felburjánzó visszaéléseket. Ezekkel szemben a legjobb eszköz, mely egyaránt megfélemlit és visszariaszt, mindazon elemek szoros összetartása, melyek — minden gunyos mosoly és megjegyzés dacára — az eszményi ügyvédséget tartva szem előtt, mint elerendő végcélzt, a mindennapi élet követeléseinek folytonos szemmel tartásával, úgy cselekednek és úgy élnek, hogy mindenkor az ezen célhoz vezető uton haladjanak. Ezen elemek tömörülése, e tömör sornak együttes, példátadó működése akkor, midőn az ügyvédség valódi érdekeinek gondozásáról és oltalmazásáról van szó — csakis ez nyújt erős és biztos védelmet a külső támadások és a belső, a szervi bajok ellen.

Ezt a tömörülést pedig mi sem idézheti elő jobban, mint az olyan központ, a milyen e kör, a hol megfelelő helyen mindenkor alkalom nyílik az ügyvédség legintimebb kérdéseinek legbehatóbb megbeszélésére, a hol a kölcsönös ismerkedés a kölcsönös megbecsülésre vezet és a hol legkönnyebben találhatni meg az érdekközösség összes szálait és összpontosulását.

E közösség és e kölcsönösség fölismerése azonban nemcsak akkor mutatkozik majd üdvösnek, midőn a különös ügyvédi érdekekről lesz szó. Jogi életünk minden mozzanatának azon élénk, bár természetesen fesztelen és alakszerűséghez nem kötött megvitatása, mely ez összejöveteleknek természetes kísérője és örvendetes következése, folyton ébren tartja az ügyvédség körében az érdeklődést igazságügyi állapotaink átalakulása és továbbfejlődése iránt. A kör büszkén utalhat a multban kifejtett ebbeli tevékenységére, melylyel sokban hozzájárult az ügyvédi szólás-szabadság nagyobb védelméhez, ugyszintén a bíróságok függetlenségének megóvásához. És a lefolyt évben is a kör az új bűnvádi ügyviteli szabályoknak a nyilvánosság elvét sértő és az ügyvédi kar működését megnehezítő rendelkezései ellen fölterjesztést intézett az igazságügyminiszter urhoz, melyre megnyugtató válasz érkezett és talán körünk közbelépésének is van része az igazságügyminiszter ur ama rendeletében, mely a bűnvádi ügyviteli szabályokat felterjesztésünk értelmében magyarázza. Hasonlóképen talán már a közel jövőben ismét alkalmunk nyílik majd sikra szállni mindamaz igazságügyi reformok megvalósításáért, melyek dicséretesen megfogalmazva, sajátos parlamenti viszonyainknál fogva még mindig nem keltek igazi életre. . . .

— **A kisebb tartamu szabadságbüntetések helyettesítése.** A párisi *Société Générale des prisons* ülésében Boullaire, e kérdés előadója, a következő törvényjavaslatot terjesztette elő: 1. A rövid tartamu szabadságbüntetés a pénzbüntetés rendszerének szigorítása által legyen helyettesítendő; 2. a fizetéseképtelen elítéltek a pénzbüntetést közmunka szolgáltatása által róhassák le. A tanácskozás közben felmerült azon eszme is, hogy a pénzbüntetés maximuma ne fix összegben, hanem az elítélt vagyoni viszonyaihoz képest szabassék ki.

A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága f. hó 11-én este 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében ülést tart, melynek tárgya dr. Reichard Zsigmond következő című előadása: Psychiatria és büntetőjog. (Elmekörtani szakvélemények a büntetőbírószág előtt.)

— **Budapesti cím- és lakjegyzék.** E nagy terjedelmű kézikönyvnek kinyomatása még e hó első felében kezdődik meg. A kiadótársulat a legmegbízhatóbb adatokkal szándékozáva azt ellátni, úgy magán- mint közérdekből kívánatos, hogy e törekvést mindenki közvetlen tudósításokkal támogassa s megkönnyítse az által, hogy saját lakásának vagy üzletének pontos címét — mely a könyvben díjtalanul közöltetik — a szerkesztőségnek (IV. egyetem-utca 4.) tudomására juttatja.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre 6 frt negyedévre 3 • A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A községjegyzői képesítés kérdéséhez. Dr. BARTHA BÉLA sárospataki jogakad. igazgatótól. — Psychiatria és büntetőjog. (Elmekörtani szakvélemények a büntető-bíróság előtt.) Dr. REICHARD ZSIGMOND budapesti ügyvédtől. — *Jogirodalom*: A magyar büntetőjog általános tanai. Irta Edvi Illés Károly. VARGHA FERENCZ kir. ügyész-től. — Praktische Pandektenübungen für Anfänger zum akademischen Gebrauche und zum Selbststudium. Von dr. Rudolf Stammler. B. — *Törvénykezési Szemle*: A kir. járásbírók hatásköréről s különösen az ugynevezett praepudialis keresetekről. VASDÉNYEY GÉZA, szabadkai kir. törvényszéki elnöktől. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A községjegyzői képesítés kérdéséhez.

I.

Közismeretű dolog, hogy közigazgatásunkat reformálni akarják s helyére egészen új szervezetet állítani. Az 1891. évi XXXIII. tczik elvileg rég kimondotta, hogy a közigazgatás a vármegyékben állami feladatot képez s az ország régóta várja a reformatiót «in capite et in membris» s ezzel a modern administratio áldásait.

A mai s bármely időbeli közigazgatás számai a községekben végződnek. Mit tesz ez? Azt, hogy a magyar állami élet egyik legfontosabb ága, a végrehajtó hatalom tevékenysége több, mint *tizenharmadfelezer* községben a községi, illetve körjegyzők és községi bírák, szóval a községi előjárók kezébe van letéve, vagyis Magyarország népességének 85—86%-a személyi s vagyonbiztonságáról, kulturális és gazdasági fejlődéséről a kis- és nagyközségek vezetői gondoskodnak. Ezek valósítják meg jelentékeny részben a honvédelmi és pénzügyi törvényeket, ezekre fog várni előbbutóbb — mert hiszen az idők kerekét pillanatra megállítani igen, végleg visszafordítani nem lehet — a polgári, u. m. születési, halálzási és esketési lajstromok vezetésének roppant feladata is.

Nagyítás nélkül el lehet mondani, hogy a magyar közigazgatási gépezet tengelye a községi előjáróság s mert különösen a majdnem 11 ezernyi kisközségben, de még a nagyok jelentékeny részében is a szellemi vezér a jegyző, csak a tényeket szülte tanulságot vonjuk le, midőn azt állítjuk, hogy nincs Magyarországon az adminisztrációnak fontosabb szerve, mint a községi, illetve körjegyzőség.

Csak természetes dolog volna tehát, ha az államhatalom mindent elkövetne arra nézve, hogy a jegyzői kar alaposan szakképzett, művelt, lelkiismeretes emberekből álljon, kik feladatuk magaslatán a legjobb értelemben vett szellemi vezérei a népnek; a törvényeknek, rendeleteknek s szabályrendeleteknek pontos, alapos végrehajtói.

A nélkül, hogy Magyarország jegyzői karától meg akar-nám vonni azt az elismerést, mely megilleti, s alaptalan vádakkal terhelném, bátran kimondhatom s e tekintetben a mindennapi tapasztalást, a gyakorlati élet kiáltó bizony-ságait idézem tanukul, hogy községi közigazgatásunk s jegyzői karunk csak kisebb részben felel meg még a mérsékelt várakozásnak is.

Belátta ezt maga a jegyzői kar is, midőn az intézmény reformját, a képesítés megszorítását kívánja s midőn önkéntes jegyzői tanfolyamokat állít föl; nemkülönben a belügyi-

niszter s általában a kormány, midőn ily tanfolyamokat akar állami jelleggel szervezni.

S nem azon lehet csodálkozni, hogy ez így van, hanem azon lehetne, ha nem így volna.

Miért?

Mert a jegyzői kiképzés nincs kellőleg biztosítva.

Mert nincs arról gondoskodva, hogy szigorú képesítési szabályok folytán csak az odavaló elemek keressék föl e pályát.

Mert a jegyzői kar olyan külön osztályt képez a köz-igazgatási hivatalnoki karban, mely legtöbbször a tudományszerű pályára derékba törésével, nagyon alacsonyra szabott képesítési fokozat mellett képződik s így további előmenetelre kilátást nem nyújtván, a nemesebb törekvésnek sok-szor szárnyát szegi.

Mert a kisebb jegyzőségek kellőleg javadalmazva nem levén, oly mellékfoglalkozásokra szorítják viselőjét, melyek mellett tulajdonképi feladatuknak háttérbe kell szorulniok.

Mert e mellett munkával és pedig a legfontosabb s legkülönbözőbb fajta teendőkkal úgy el vannak halmozva, hogy méltán nevezhetők a nemzet napszámosainak.

S ha a magyar községi és körjegyzői kar fölött nagyban és egészben oly kritikát mondunk, mely tulszigorúság nélkül inkább kedvezőtlen, mint kedvező, a felelősséget nem az egyénekre, hanem a fentebb jelzett viszonyokra s visszasságokra hárítják át.

Azt mondottuk, hogy a jegyzői kiképzés nincs kellőleg biztosítva. Állításunkat igazolni fogjuk.

E célból röviden körvonalozni kell a jegyzői hatáskört. A jegyző közbiztonsági, közegészségügyi, víz- és tűzrendészeti, erkölcsügyi, általában rendészeti, népoktatási, katonai, pénzügyi, közgazdasági, hagyaték- és gyámeljárási közege a kormánynak és az igazgató hatóságoknak e sokféle teendő számtalan részletében, s a mellett a kisebb polgári bíráskodás községi részének, különösen kisközségekben legfőbb organuma. Tehát ismernie kell a közjogot, a büntetőjog főbb elveit, a katonai igazgatást, a pénzügyi jogot, a közigazgatás legkülönbözőbb részeit, u. m. a rendészeti jogot (tűz, víz, közegészségügyi, közbiztonsági rendészet), községi háztartást, önkormányzati igazgatás feladatait s terjedelmét, valamint az egész administratio szervezetét, a magánjog alapelveit, a törvénykezési eljárás főbb vonásait, a bagatell eljárást ex asse; szóval a tételes jogoknak majdnem egész terét, a mint a törvényekben, rendeletekben, törvényhatósági és községi szabályrendeletekben feltalálható.

A jegyzőnek tehát par excellence jogi képzettségre, és pedig alapos jogi képzettségre volna szüksége, hogy feladatát valóban lelkiismeretesen tölthesse be. Oly jogi tanfolyamot kellene elvégeznie, mely az u. n. államtudományok, vagyis az elméleti társadalmi tudományok s a jogtörténelem köréből csak a leg-szükségesebbekre szorítkoznék, ellenben alaposan tárgyalná a tételes jogokat s különösen a közigazgatási jogot s annak egyes vidékeit.

S most hol nyeri a községi jegyző kiképzését? Rendszerint mint hat gymnasialis osztályt végzett, még úgy szólván gyermek-ifjú 2—3 évet tölt segédjegyzőként gyakorlaton, hol a formaságokat, lajstromok vezetését, okiratok

formai kiállítását s egy kis hivatalos írásmodort elsajátít, az előírt elméleti tárgyakból silány compendiumokból — bár ezek is inkább csak egy-egy megyére szorítkoznak — jól-rosszul elkészül s az u. n. jegyzői vizsgáló-bizottság előtt, mely szintén nincs kellőleg szervezve, de nem is mérhet magas mértékkel, az előírt vizsgálatot leteszi. Nem mérhet, mint mondám, e bizottság magas mértékkel, mert általános tapasztalat, hogy a vizsgák színvonala lassankint mindenütt a jelőltek átlagos készültségéhez alkalmazkodik.

E képesítési szabályzatból következik a második baj: *hogy nem oda való elemek nagy számmal keresik föl a jegyzői pályát.* Hogy hány oly egyén tekinti ezt menedéknek, ki a középiskolákban szorgalom, tehetséghiány, vagy rossz magaviselet miatt az érettségi vizsgálatig el nem jutott, vagy azon keresztülgázolni nem tudott, azt számokban kimutatni nem lehet, de kétségtelen, hogy számuk igen nagy. A kettétört pályájú, az életcél kezdetén hajótörést szenvedett egyének sokkal nagyobb arányokban keresik föl e tisztas megélhetési módot, mintsem kellene. És saját szempontjukból jól teszik. A *«struggle for life»*-ban onnan veszi az ember a megélhetési eszközeit, a hol találja, ezért elkárhozhatni senkit nem lehet. S ha hanyag, vagy csekély tehetségű egyének azt látják, hogy egy intelligens s nem ritkán jólétet ígérő pálya áll előttük nyitva: önmaguk iránti kötelességük azt fölkeresni. Hanem, hogy az ily elemeknek oly életföladatra való tódulása, mely sok ismeretet, belátást, szorgalmat, pontosságot, hozzáférhetlenséget követel, a közjónak érdekében nem áll; hogy ilyenekkel a jó közigazgatás feladatait megoldani nem lehet: az kétségtelen.

Dr. Bartha Béla.

Psychiatria és büntetőjog.¹

— Elmekörtani szakvélemények a büntető-bíróság előtt. —

Bármely oldalról tekintjük a kérdést, azt látjuk, hogy az elmebetegség psychiatrikus fogalma annak büntetőjogi fogalmát távolról sem fedi, és hogy *a büntető-rendszer más lélekállapotot tekint elmebetegségnek, mint a psychiatria.* Hogy mi oka lehetett a tétel szem elől tévesztésének, azt nehéz pontosan eldönteni. A sok ok közt, a melyek ez irányban közreműködhetek, egyik lehetett az, hogy a büntető-jogászok, miután észrevették, hogy a psychiatria mily meggyőző módon mutatja ki az elmebetegséget ott, a hol ők azt nem is sejtették, azon következtetésre jutottak, hogy az elmebetegség meghatározását egészben a psychiaterekre kell hagyniok, a másik pedig az, hogy nem vették észre a psychiatria azon újabb fejlődési irányát, a mely az elmebetegség fogalmát minden oldalról kitágította és majdnem egészen átalakította.

De akármi volt az ok, bizonyos hogy azt, hogy a psychiatria fogalma a büntető-jogétól eltér, szem elől tévesztették, és hogy mind a bíróságok a szakvélemények kérésénél, mind a psychiaterek a szakvélemények adásánál úgy tekintették a kérdést, mintha ez elmebetegség fogalma a bíró és a psychiatrist szempontjából ugyanaz volna. Hogy ezen összetévesztésnek inconvenientiákra kellett vezetnie, az világos és világos az is, hogy az inconvenientiáknak *prima facie* hol kellett nyilvánulniok.

Ha ugyanis a szakértő a psychiatria szempontjából constátálta az elmebetegség fenforgását, és a bíróság ennek constatálását a büntetőjog értelmében fogadta el, akkor elő kellett fordulniok egyrészt oly eseteknek, a melyekben a büntetőjogi értelemben vett elmebetegség fenforgott, de nem constatáltatott és másrészt olyanoknak, a melyekben büntetőjogi értelemben vett elmebetegség constatáltatott, a nélkül, hogy az fenforgott volna. Hogy az utóbbi eset tényleg gyakran elő is fordult a gyakorlatban, azt mutatja az, hogy a laikus közvélemény gyakran nincs megelégedve a szakvéle-

ményekkel és az ítéletekkel azért, mert elmebetegség czimén mentenek fel oly embereket, a kiket a köztudat nem büntetendőnek elismerni minden szakvélemény dacára vonakodik. A másik eset, hogy t. i. a psychiatria szerint nem elmebeteg egyént elítélnék, bár az a büntetőjog értelmében elmebetegnek volna tekintendő, ritka, egyrésztől azért, mert a psychiatrikus betegség tágabb, mint a büntetőjogi elmebetegségé, másrésztől pedig azért, mert az idevágó, igazolt felindulásban elkövetett bűncselekményeket a bíróság psychiatrikus szakvélemény nélkül szokta eldönteni.

A felmerülő inconvenientiák azonban nem csupán így nyilvánultak és nem maradtak csupán ilyen esetekre szorítva. A mi a téves általánosításoknak a concret esetekre való alkalmazásánál gyakran megtörténik, hogy t. i. az általánosságban elkövetett tévedés a gyakorlati keresztülvitel közben többé-kevésbé kijavittatik azért, mert a tévedés a concret esetben nagyon is kirívóvá válnék, az történt ezen esetben is. A gyakorlati esetek elbírálása közben ugyanis többé-kevésbé észrevették mind a bírák, mind a szakértők, hogy az elmebetegség psychiatrikus fogalmának a büntetőjogba való átvétele nyilván helytelen ítéletekre vinne, és a gyakorlati esetek eldöntésénél egy vagy más módot igyekeztek keresni, hogy az előállni készülő helytelenségeket elkerüljék. Ezt igyekeztek elérni a bírák a szakértők elé terjesztett kérdések és a szakértők az általuk adott feleletek formulázása által. Mivel pedig az általános tétel, a melyből kiindultak, helytelen volt, helytelennek kellett lenni a kérdések és feleletek formulázásának is a végett, hogy a gyakorlatban használható megoldás éressék el. Így jutottak a bíróságok és szakértők a kérdéseknek és a véleményeknek oly formulázási módjára, melynek elvi helytelenségét általában hangoztatják. Ha azonban ezen formulázási módokat közelebbről vizsgáljuk, akkor azok elvi helytelensége dacára kitűnik, hogy a gyakorlat *de facto* azon szabályt követte, hogy az elmebetegség büntetőjogi fogalma annak psychiatrikus fogalmával nem azonosítható, és hogy a kérdések és feleletek helytelen formulázásában a gyakorlati szükség követelményei törtek maguknak utat.

Ha a gyakorlati esetek szempontjából indulunk ki, akkor könnyen constatálhatjuk a gyakorlat ily irányu fejlődését. A bíróság ugyanis a gyakorlati esetek eldöntésénél észrevette, hogy az esetben, ha a szakértőtől egyszerűen az elmebetegség constatálását kívánja, oly körülmények közt is az elmebetegség constatálását fogja kapni, a melyek az ő büntetőjogi szempontból kiinduló meggyőződése szerint elmebetegségnek nem minősíthetők. Ezen az állapoton segitendő, a bíróság, miután az elmebetegség felől adandó szakvéleményt döntőnek kívánta tekinteni, azon gyakorlati expedienshez nyult, hogy nem az elmebetegség egyszerű constatálását kívánta, hanem annak constatálását, hogy oly fok-e az elmebetegség, mely az akaratelhatározást kizárja. Mit jelent a kérdés feltételének ilyen módja? Nyilvánvalóan azt, hogy a bíróság nem elégszik meg avval, hogy oly elmebetegség forog fen, a melyet a szakértő ilyenül felismer, hanem azt kérdi, hogy forog-e fen olyan elmebetegség, a mit a bíró is annak tekinthet. Még jobban meglátszik a kérdés helyes feltevése módjától való eltérés ezen célja akkor, a mikor a kérdés úgy tétetik fel, hogy fenforog-e az elmebetegség oly fokon, a mely a beszámíthatóságot kizárja.

Ez is nyilván annyit jelent, hogy a bírónak nem elég, ha a szakértő az elmebetegséget constatálja, mert az az elmebetegség nem olyan, mint a milyennek constatálása az ő szempontjából fontos. Hogy milyen az elmebetegség, a melyet a bíró constatáltatni akar, azt ő, miután a kérdéssel elméletileg nincs tisztában, nem tudja világosan megmondani és ezért a gyakorlati szükség nyomása alatt azt mondja, hogy nem bármilyen, hanem csak olyan elmebetegségről van szó, a mely a beszámíthatóságot zárja ki.

¹ Részlet dr. Reichard Zsigmond jogászegyleti előadásából.

Ugyanaz a gyakorlati szükség nyilvánul egy más irányban akkor is, a mikor a bíró a szakértői véleményt, a mely elmebetegséget constatait, felülbírálja. A bíró ugyanis egyrészt azon véleményben van, hogy az elmebetegség constatalása a büntetlenséget vonja maga után, másrészt pedig az a meggyőződése, hogy a kérdéses esetben a büntetlenséget kimondania nem szabad. Ebből a dilemmából aztán úgy szabadul ki, hogy felteszi, hogy a szakértő nem helyesen constatalta az elmebetegséget, ez alapon felülbírálja a szakértői véleményt és inkább kimondja, hogy az elmebetegség nincs megállapítva, mintsem hogy a tettet meggyőződése ellenére felmentse. Hogy mennyire nem képes a bíró a gyakorlati szükség e követelménye alól szabadulni, azt legjobban mutatja Illés Károly büntetőjogi commentárja, a mely azt mondja, hogy «az orvosok az elmekórtan mai állása szerint sokkal jobban kiterjesztik az elmebetegség határait, mint a hogy azt a bíró a beszámithatóság tekintetében megteheti».¹

Az az Illés Károly is, a ki — mint már idéztem — általánosságban azt állítja, hogy az elmebetegség kérdését a szakértőknek kell constatalni, a gyakorlati esetek megoldását tekintve, kénytelen oda jutni, hogy a bíró a szakértői véleményt bizonyos esetekben elfogadni nem tartozik.

Ugyanezen gyakorlati szükség okozta a szakértői véleményekben előforduló zavarokat is. A szakértők ugyanis sok concret esetben maguk is belátják, hogy a tettes, a ki a pszichiatra szempontjából elmebeteg, a büntetőjog szempontjából a büntetést megérdemli, és véleményük adásánál a gyakorlati követelményt maguk is figyelembe akarják venni. Legegyszerűbben tehetik ezt akkor, mikor a bíróság az elmebetegség constatalásán kívül még azt is kérdi tőlük, hogy az akaratszabadság hiánya vagy a beszámithatóság fenforog-e? Ekkor a két utóbbi kérdésre vagy azok egyikére egész határozottan azon alapon felelnek, hogy ők a tettet a büntetőjog szempontjából büntetendőnek tartják-e vagy nem. Hogy ez így van, az világos már abból is, mert másképp mint ez alapon, nem is felelhetnek e kérdésekre. A beszámithatóság nem pszichiatrikus fogalom és az akaratszabadság még kevésbé. Ha tehát a szakértők csak a saját szaktudományuk szempontjából felelnének e kérdésekre, akkor a beszámithatóság és az akaratszabadság kérdésére egyenesen meg kellene a választ tagadniok, és hogy ők ezt nem teszik, hanem inkább saját szaktudományuk tanai ellenére válaszolnak e kérdésekre, ez csak ismét azt bizonyítja, hogy maguk is kiérzik az esetből, hogy az, a mit ők az elmebetegség fenforogása felől a saját szaktudományuk alapján mondanak, a bíróra nézve döntő nem lehet.

Igy történik ez akkor, a mikor a bíróság az akarat-szabadság és a beszámithatóság kérdésének feltevése által módot nyújt a szakértőknek arra, hogy a saját szaktudományuk adatait a büntetőjog szempontjából minősítsék. De vannak esetek, mikor a bíróság ezt nem teszi, és mikor azon elvileg egyedül helyes módon teszi fel a kérdést, hogy vajon fenforog-e az elmebetegség vagy nem, és egyéb nyilatkozatra a szakértőnek módot nem ad. Ez esetben, mint már említettem, tényleg meg is történik az, hogy a szakértő olyan a saját szaktudománya szempontjából helyes véleményt ad, a melyet a bíróság vagy el nem fogad, vagy a melyet helytelenül vesz ítélete alapjául, de megtörténik az is, hogy a szakértő még ilyenkor is nem tisztán pszichiatrikus szempontból, hanem a büntetőjogi szempontok figyelembe vételével adja véleményét.

A szakértő ugyanis akkor, a mikor véleményét adja, tudja azt, hogy ő a büntető-bíróság céljaira adja a véleményt, és a gyakorlati esetben észreveszi azt, hogy az az állapot, a mit ő a pszichiatra szempontjából elmebetegség-

nek tekint, nem olyan, a mely a tettet elkövető egyént a büntetés alól mentesíthetné. Ily esetekben a szakértő gyakran épen úgy gondolkodik, mint a bíró. Miután a szakértő tudja azt, hogy abból, hogy ő elmebetegséget constatal, felmentés fog következni, és miután az esetet úgy látja, hogy felmentésnek helye nincs, ennél fogva úgy következtet, hogy ő nem a saját szaktudománya szerinti elmebetegséget, hanem a büntetőjog szerinti elmebetegséget van hivatva constatalni. Ennél fogva gyakori lesz azon eset, a melyben a szakértő akkor is figyelembe veszi a büntetőjogi szempontot, a mikor tőle csak az elmebetegség constatalása kívántatik, és az a gyakorlati szükség, a melynek hatása a kérdés másik feltevési módjánál az akaratszabadság és beszámithatóság constatalása körül nyilvánult a szakértői véleményben, az a kérdés ezen feltevési módja mellett az elmebetegség constatalása körül fog nyilvánulni.

Nézzük pl. mikép jár el a gyakorlati kérdések megoldásánál Kraft-Ebing, a ki maga is hangsúlyozza, hogy a szakvélemény ne törődjék az akarat elhatározás szabadságának és a beszámithatóságnak constatalásával, hanem csak az elmebetegség constatalásánál maradjon. Kraft-Ebing az elmebetegség azon alakját, a melyet *moral insanity*-nek, erkölcsi elmezavarnak neveznek, és a melyet ő mint külön elmekór-alakot egész határozottan elismer, úgy jellemzi, hogy ez elmekór-nál a beteg értelmi területe épnek tűnhetik fel, illetve a gyenge elméjűség hiányozhatik a mellett, hogy teljes erkölcsi érzéketlenség, gyermekkortól kezdődő hazugság, aljasság, kegyetlenség és durvaság mutatkozik. Az ilyen embereket — mondja ő — nem szabad bűnösöknek bélyegezni, de egész életükön át elzárva kell tartani.²

Vajon mit fog tenni Kraft-Ebing vagy vele egy nézetben levő szakértő, ha az erkölcsi elmezavar valamely esete kerül az ő véleményezésére alá? Világos, hogy különös helyzetben lesz. Egyik oldalról úgy fog előtte állani az eset, hogy az elmebetegség fenforog ugyan, de ha ő ezt szakvéleményében kijelenti, akkor a tettet szabadon fogják bocsátani; másik oldalról pedig úgy, hogy ha ő szakvéleménye által azt akarja elérni, a mit helyesnek tart, hogy a tettet elzárják, akkor nem szabad a tettes teljes elmebetegségére következtetni, hanem az elmebetegség constatalását valami féle módon meg kell szorítani vagy korlátozni. Hogy a meggyőződésnek ily alakulata nem lesz kedvező egy tudományosan pontos szakvélemény adására, az mindenki előtt világos, de világos az is, hogy a szakértő ily helyzetben könnyen jut azon következtetésre, hogy az ő hivatása az, hogy az elmebetegség fenforogását, a büntetőjogi és a pszichiatrikus szempontok együttes figyelembe vételével constatalja.

Vannak aztán másfajú dilemmák, a melyekbe a szakértő a vélemények adásakor kerül, t. i. oly eseteknél, a melyekben az elmebetegség épen azon tényállás alapján állapitható meg a pszichiatra szempontjából, mint a mely a büntetőjog értelmében büntetendőnek látszik.

Tegyük fel például, hogy az eset a pervers nemi ösztön oly nyilvánulása, vagy valamely gyermek által elkövetett gyilkosság, a mely a pszichiatra szempontjából magában véve is elmebetegséget enged gyaníttatni. A szakértő előtt ily esetben úgy fog a dolog feltűnni, hogy a bíróság nem is azt kérdi tőle, hogy maga a cselekvény elmebetegséget jelent-e, hanem azt, hogy a cselekvényen kívül fenforognak-e az elmebetegség jelei, azaz, hogy a bíróság nem azt kérdezte tőle, hogy fenforog-e az elmebetegség a pszichiatra, értelmében, hanem azt, hogy fenforog-e az a büntetőjog értelmében. Ennél fogva a szakértő felelete is ezen irányban fog mozogni, azaz ő ily esetekben is mérlegelni fogja a büntetőjogi szempontot és a szerint alakítja szakértői véleményét, hogy ő a büntetőjog szabályainak és a pszichiatra igazságainak együttes figyelembe

¹ A büntető-törvénykönyv magyarázata. I. köt. 299. l.

² Törvénszéki elmekórtan 415—426. l.

vételével a cselekvényt büntetendőnek tartja-e vagy nem. És érdekes megjegyezni, hogy leginkább a gyakorlott bírósági szakértők jutnak ahhoz, hogy a büntetőjogi szempont mérlegeléséhez hozzászokjanak. Ezek a bíróságokkal folyton érintkezvén, a legjobban észreveszik azt, hogy mikor üt el a pszichiatrikus szempont a büntetőjogtól, legjobban tudják a büntetőjogi szempontot méltányolni, legjobban alkalmazkodnak ehhez és leginkább igyekeznek véleményüket úgy fogalmazni, hogy azt a bíróság el is fogadhassa. Ennélfogva épen a leggyakorlottabb bírói szakértők véleményei vannak kitéve annak, hogy pszichiatrikus szempontokat a legkevésbé tisztán tüntessék fel, illetve a büntetőjogi szempontok kedvéért leginkább kvalifikálják.

Hogy mily mérvet ölt a pszichiatrikus tételeknek a büntetőjog szempontjából kvalifikálása a szakértői véleményekben, arra szabad legyen csak egy példát felhoznom.

Az Orvosi Hetilap egy a folyó évben megjelent számában egy elmekórtani szakértő a következőket mondja a hypnosis felől: «Némi tekintetben igaza van Bernheimnek abban, hogy a hypnotikus állapot tulajdonkép nem öntudatlansági állapot, . . . mégis, . . . célszerűségi szempontból épen *büntetőtörvénykönyvünkre való tekintettel* előnyös a hypnosist az öntudatlansági állapothoz sorolni, *mert a btkv. 76. §-a, . . . csakis így alkalmazható a hypnosisban elkövetett cselekvényekre.*¹ Ez a szakértői vélemény egész nyíltan annyit jelent, hogy azért kell a hypnosist *másképp* minősíteni, mint a hogy az elmekórtan igazságai tanítják, mert különben a büntetőtörvény céljait a szakértői vélemény segélyével elérni nem lehetne.

Jogirodalom.

A magyar büntetőjog általános tanai. Irta Edvi Illés Károly. II. kiadás. I. kötet. — Révai testvérek 1894.

A magyar jogirodalomban ritka tünemény az, a mit Illés Károly commentáránál tapasztalunk: *a munka rövid idő alatt megérte második kiadását.* Nagy horderejű ez a tény, mert habár par excellence jogász-nemzet vagyunk, mégis úgy látjuk, hogy az irodalmi termékek kelendősege nálunk vajmi gyöngye. Megvan a *kínálat*, de a *kereslet* nincs arányban azzal; sőt azt hiszem, hogy a kereslet nem tudna oly nagy mérveket ölteni, hogy a *kínálat* ne volna képes lépést tartani a szükséglet fokozódó nagyságával. Tehát azt az igazságot constatalhatjuk, hogy a productivitás nagyobb nálunk, mint a fogyasztási *kedv*. Hangsúlyozni kívánom a fogyasztási *kedvet*, mert a fogyasztási képesség megvolna nálunk — abban a hatalmas jogászi társadalmunkban, mely a societás oroszán részét képezi; de hát ennek a hatalmas szellemi tőkének nincs elég agilitása; nincs elég *érvényesülési akarata*. Sajnos, közel vagyunk Kelethez. Ily körülmények közt sajtászerűnek tűnik fel, hogy *Illés* munkája rövid pályafutása után másodszor jelenik meg a könyvpiacra. Ez sajtászerű ugyan, de nagyon természetes; mert *Illés* nagy művének párját kell keresni az irodalmi termékek utvesztőjében. S habár a tudás vágya mint magasabb ideál, következképp, mint *szellemi luxus* nem is háborgatja jogászi társadalmunkat; mégis megvan benne az a természetes sajátosság, hogy a *jogászlét elsőrendű szükségleteinek eszközeit igyekszik bezzerezni*. Midőn tehát azt látjuk, hogy a publicum az első kiadást mohó vágygyal fogyasztotta el: ebből azt az igazságot vonhatjuk le, hogy *Illés nagybecsű commentára nélkülözhetetlen életfentartási eszköz a büntetőjogászok nagy társadalmában.*

A mű első kötete a napokban jelent meg; s azt a felírást viseli, hogy «*második kiadás*». Kénytelenek vagyunk itt a

szerzőnek egy nagy tévedését kikorrigálni, mert ez nem az első kiadás megismétlése, *hanem egy egészen új munka.* Az első kiadás első kötete 310 lap, ez pedig 452! Erre csak a szerző ismert szerénysége mondhatja egyszerűen azt, hogy második kiadás, még csak azt sem írja oda, hogy bővített s átdolgozott kiadás, holott a külföldön az a divat vert gyökeret, hogy még arra a munkára is rásütik az új átdolgozás bélyegét; a melyiken csak az az új, hogy az *első* az első kiadásban Berlinben, a másik pedig Lipcsében kelt. Pedig ha valaki, úgy Illés írhatta volna könyvére azt, hogy teljesen át van dolgozva. Az első és második kiadás közt tiz év telt el; ez alatt az idő alatt a büntető jogtudomány óriásit haladt: de szerzőnk sem volt tétlen; ezt bizonyítja az a 150 oldalnyi szaporodás, melylyel a második kiadás bővült.

A mű első megjelenésének idejében codexünk még gyermekkorát élte; joggyakorlatunk nem volt; a büntetőjog tudományos műveléséhez pedig szintén a törvénykönyv adta meg azt a lökést, mely a szellemi erőket mozgásba hozva, irodalmunkat a nyugati államok litteraturájának színvonalára emelte. Csak tiz évvel ezelőtt kezdtük felismerni azokat a controversiákat, melyek külföldön annyi becses monographiát hoztak létre, s *ma* már büszkén elmondhatjuk, hogy mi is részt követelünk abból, a mi sikert e téren a tudomány elért. Illés munkájának első kiadásakor egy olyan utvesztő volt a *bűnrészség, kísérlet, beszédítés, halmazat*, a miben eligazodni szinte virtuozitás volt. S nem csoda, mert a *büntetőjog általános* részének ezek a legfontosabb részei. Ma, ha elolvassuk szerző világos nyelvezetén megírt fejtegetéseit; ha áttekintjük azt az óriási anyagot, a mit a judikaturából összeállított; ha sommázzuk az elméleti tételek kritikai alapon való ismertetését s szerző következtetéseit: a legfontosabb és legnehezebb kérdésekre bátran elmondhatjuk, hogy Illés commentára az az Ariadne fonál, mely a bizonytalanság labirintusában a helyes megoldás területére elvezet.

Szerző ugyanazt a rendszert követi, a mit művének első megjelenése alkalmával követett, s a mi helyesnek is bizonyult. Minden szakasznál előrebocsátja az Indokolás legbecsesebb részét; ezt követi szerző elméleti fejtegetése; s befejezésül a judikaturát dolgozza fel, rövid, de markans kritikai alapon. Az elméleti részben *teljesen* feldolgozza a magyar és német irodalmat; s azt hiszem, egyetlen egy oly cikkecske sem jelent meg nálunk, a melyiket figyelemre nem méltatta volna. A mi *Illés* egyéni felfogását illeti egyes kérdésekben, arra e helyütt nem reflectálok. Ennek akkor volna helye, ha egy *monographia* képezné a kritika tárgyát; de midőn egy commentár hasznavehetőségéről van szó: csak általánosságban lehet a megbeszélt művet tárgyalni. Ilyen szempontból kiindulva, úgy érzem, banalitást követnék el, ha azt igyekezném bizonyítani, hogy Illés könyve minden tekintetben az *irodalom legmagasabb színvonalán van*. Tudja ezt, vagy legalább tudnia kell minden magyar büntetőjogásznak, *a ki a magyar büntető codexet ismerni akarja.*

Szerző, a mily világosan ír, ép oly szabatos logikával és következtetésekkel dolgozik; s a mi tán legbecsesebb tulajdonsága, sohasem hirdet oly elméleti igazságot, a minek gyakorlati értéke nem volna. De ha *Illés* munkája minden irányban nagybecsű mű, mégis azt hiszem, hogy szerzőnek *legnagyobb ereje kitűnő rendszerében van.*

Ha egy német büntetőjogász tisztába akar jönni a büntetőjog elméleti és gyakorlati részével; meg kell szereznie *Olshausent, Hälschnert* esetleg *Holtzendorffot*; s ha a törvény indokolásaiból is akar böngészni, meg kell vennie *Hahnt* is. A francia criminalista pedig az elméletet *Hélie*-ből, a practicumot *Blanche*-ből tanulja meg és ha a Code Pénal előmunkálataival is meg akar ismerkedni: kénytelen megszerezni *Locret*-t,

¹ Dr. Szigeti Henrik. Közlemény a szent János kórház elmebeteg megfigyelő osztályából. Orvosi Hetilap 10. sz. 1893.

Illésnek hatalmas rendszerében a jogász egy helyütt feltalálja az Indokolás legbecsebb részét, az elméletet és a gyakorlatot. S így míg egyrészt ez a kitűnő mű egy egész kis könyvtárt magában foglal; másrészt a bírónak, ügyvédnek s ügyésznek módot ad ahhoz, hogy az Indokolásból, elméletből vagy gyakorlatból, esetleg mindhárom forrásból egyszerre keresse az Ariadne fonalat, mely tudományunk vitás kérdéseiben képes eligazítani.

Ezen vázlatos ismertetésből látható, hogy kiváló tudósunk kommentára nélkülözhetlen szolgálatot teljesít; s midőn szerző ezen gazdag tartalmu mű másodszori átdolgozására vállalkozott, örökbecsű szolgálatot tett az igazságszolgáltatásnak.

Vargha Ferencz,
kir. ügyész.

Praktische Pandektenübungen für Anfänger, zum akademischen Gebrauche und zum Selbststudium. Von dr. Rudolf Stammler, Professor an der Universität Halle a S.

A szemináriumi tanmódszer — állandó terjedésének arányában — egész irodalmat fejlesztett.

E módszer nemcsak a jogi oktatás rendszereinek alapos megvitatására szolgáltatott alkalmat, de számos segédkönyvet is hozott felszínre, a melyeknek célja pusztán a jogi oktatás intenzitásának előmozdítása.

Stammler Rudolf hallei tanár könyve is ily szemináriumi segédkönyv jellegével bír.

Az 500 oldalnyi terjedelmű munka feldolgozza a magánjog egész körét, esetekben, példákban adva a tanuló elé a tudományos kérdéseket. Ily nagyszámu eset egy könyvbe foglalva, eddig sehol sem jelent meg, sem civiljogi, sem pedig büntetőjogi gyűjteményben.

Kiváló érdekű e műnek előszava, melyben szerző az ő szemináriumi gyakorlatainak tervezetét adja s elmondja azon okokat, a melyek rendszere megalkotásában vezették.

Kiindul abból, hogy a jogtanár legfőbb feladata, hogy a tanulót önálló gondolkodásra bírja.

Erre pedig nem elég, ha a tanár jó előadást tart hallgatóinak, mert ez még nem veszi igénybe a tanuló önálló működését, kire a sok előadás hallgatása s így a tanulmányi anyag folytonos befogadása fárasztó hatással van.

A szemináriumoknak főfeladata pedig éppen az, hogy a recipiált anyagot a hallgató feldolgozza.

Elmondja szerző, hogy ő a gyakorlatok három fokozatát honosította meg.

Az első évben a kezdők részére az institutiókból vett egyszerűbb példák megfejtését, valamint könnyebb exegetikus gyakorlatokat, a következő tanfolyamokban az egyes jogi tudományokból külön-külön exegetikumokat és praktikumokat, végül olyanok számára, kik behatóbb tudományos munkodést akarnak kifejtetni, magasabb szemináriumi kiképzést tudományos irodalmi tevékenységgel rendszeresített.

Kiemeli Stammler, hogy éppen nem áll az, mintha nehez, vagy éppen lehetetlen volna a kezdőkkel gyakorlatokat tartani.

Nem előfeltétel az egész joganyag előzetes elsajátítása, a mint hogy a nyelvtanulás közben is állandóan gyakorolja magát a tanuló és a számtant sem lehet úgy elsajátítani, hogy előbb az egész elméletet megtanulja az ember s csak azután próbáljon összeadni, szorozni.

A jogtanuló korán lássa a hálót, mely az emberi ösztönök fölé borul mint jogrend, meg tudja különböztetni e hálónak szálait, képzeletben lássa, mint szövődik e háló s azután ismét mint bontatik fel.

Javasoltatott, hogy kettős egyetemi tanulmányi ciklus állíttassék fel s e kettő közé essék a törvényszéki gyakorlati idő.

Szerző ezt nem helyesli. Nem való a ténykérdések zűrzavarába állítani egy teljesen kezdő jogászt. De azután a

jogtanulónak vezetésre is van tanulmányai közepette szüksége, a miben a bírói íróasztal mellett nem részesülhet.

Minden, a jogtanulmányok reformja tekintetében felmerült eszme közt azt helyesli szerző, hogy a kezdők részére az elméleti előadások mellé konservatorius jellegű gyakorlati órák rendszeresíttessenek.

Az elméleti előadással párhuzamosan folyó gyakorló tanfolyamnak célja tehát nem a joganyag rendszeres átdolgozása, hanem a concret jogi fogalmak kellő felfogása és az egyes jogviszonyok átértése.

Az ily gyakorlatok álljanak exegetikus és practikus feladatokban.

Az exegetikumnak azonban nem szabad egyes szemelvények egyszerű utánolvasásában állania, hanem a forrásanyag oly csoportosítását követeli meg, a mely mellett a tanuló új szempontokat fedezzen fel.

A practikus célú gyakorlatoknak se szolgáljon az előadás puszta repetitoriumaként. Épen nem baj, ha valamely eset megfejtésénél oly jogi kérdéseket is kell megoldani, a melyek a szabad előadásban még nem fordultak elő, sőt ellenkezőleg a tanuló az eseten könnyebben jegyzi meg magának a jogesetből dedukált, előtte ismeretlen jogszabályt, a melyet az elméleti előadás fog a maga doctrinális jelentőségében feltárni.

A fő az, hogy oly esetek tárgyalassanak, a melyeket a kezdő jogász megérthet.

Kifejti szerző, hogy a jó jogászt nem az összes joganyag alapos ismerete teszi, hanem a képesség az általa birt jogismeretet az életben alkalmazni.

A jogalkalmazás pedig semmi egyéb, mint az egyes jogeseteknek a megfelelő jogszabály alá subsummálása.

Ez a subsumptio ítélő képességet feltételez, a mi természeti adomány, mely ha teljesen hiányzik, nem pótolható tanulmány által. De ha valaki e természeti adománnyal meg van áldva, azt gyakorolnia és fejlesztenie kell. Szükséges tehát, hogy a jogtanulónak ítélőképessége tanulmánya kezdetétől fogva rendszeresen és tervszerűen műveltessek.

A pandekta-praktikumok ismert esetei bármennyire jól vannak is szerkesztve a gyakorlottabb jogászok részére, a kezdet céljaira nem alkalmasak, nehezek, tehát a könnyebb természetű esetekre van szükség.

A subsumptio műveletének első feltétele, hogy a jogtanuló tudja, minő jogviszonyról van szó, milyen személyek szerepelnek a jogviszonyban és miféle actio adatik az igény érvényesítésére.

Igen ajánlatos ennél fogva a jogi előadások bevezetéseül az egyes jogviszonyok s különösen a kötelni jogviszonyokról rövid encyklopedikus tájékoztatót adni, hogy a középiskolából csak imént kikerült ifju, a ki teljesen ismeretlen és szokatlan tárggyal áll szemközt, megismerje a terrenumot, melyen mozognia kell.

Szerző ezen, itt kifejtett álláspontjához képest művének kezdetén számos egyszerű kérdést vet fel bevezetőül, azon célból, hogy a jogtanuló belegyakorolja magát az egyes jogviszonyok felismerésébe és terminológiájába.

Azután oly kevésbé complicált esetek következnek, melyeknek célja az egyes jogtételek tartalmának elsajátítása, végül azon nehezebb esetek közöltetnek, melyek az ítélőképességnek és önálló feldolgozásnak tág teret adnak.

Ezen esetek célja, — mondja szerző, — hogy a tanuló megtanulja, hogy miként kell jó és alapos ítélleti indokolásokat készíteni, a mi nem a gyakorlati előkészítő szolgálat, hanem a jogtanítás feladata, mert az előbbi arra van hivatva begyakorolni, hogy mint kell a tényállást helyesen fixirozni és a bizonyítékokat mérlegelni.

Azért a ténykérdések tárgyalása kihagyandó a gyakorlatok köréből.

Stammler könyvének itt vázlatosan közölt bevezetéséből

látszik, hogy mennyire helyes alaptól indul ki a jogi oktatás céljainak meghatározásában és gyakorlati megvalósításában.

A szemináriumi rendszer pedig folyton hódít minden jogi iskolán s már szép eredményeket mutathat fel hazánkban is.

B.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A kir. járásbírók hatásköréről s különösen az ugynevezett praejudicialis keresetekről.

Az igazságszolgáltatás főelveiül hangoztatott alaposság és gyorsaság biztosítása nem egyedül a perrendtartások helyes szerkezetétől, hanem nagy mértékben a bírák szakképzettségétől és ügybuzgalmától függ.

Ez utóbbi tekintetben a kir. járásbírók iránt az igazságügyi kormány, a törvényhozás és a jogászközönség részéről fokozódó bizalom nyilvánulását tapasztaljuk abban, hogy hatáskörük folyvást tágittatik, mi által a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló végleges és teljes perrendtartás megalkotása is előkészítést nyer.

Míg az első perrendtartási javaslatunk, melyet Ökrös Bálint 1880. évben a szóbeliség alapján tervezett, a járásbírók hatásköréhez általában csak a 200 frtot túl nem haladó adóssági kereseteket utalja; azt a sommás eljárási ügykört pedig, melyet összegre való tekintet nélkül az 1868: LIV. tcz. 93. §-a megszabott, megszorítja, addig a sommás eljárásról szóló 1892. évi 24. számú törvényjavaslat 1., 2. és 12. §-ai már más irányt követnek s az 1868: LIV. tcz. 93. §-a helyébe lépett 1881: LIX. tcz. 13. §-ában a multhoz képest már tetemesen bővített járásbírói hatáskört még jobban kiterjesztik azzal, hogy a birtokbírói, bizonyos telekkönyvi és az örökösödési pereket, továbbá a számadási, a csőd-megtámadási és a vaspályák által okozott halál illetőleg testi sértésből eredő kártérítési pereket, nem különben az ugynevezett praejudicialis kereseteket bizonyos értékhatáron belül és bizonyos feltételek mellett a sommás eljárás körébe vonták.

A praejudicialis keresetekről a javaslat 12. §-a következően rendelkezett: «A kereset az 1. §. korlátai között valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének, úgy szintén valamely okirat valódiságának vagy valótlanágának bírói megállapítása iránt is megindítható, ha a megállapítás a felperes jogviszonyainak biztosítására alperessel szemben szükségesnek mutatkozik».

A képviselőház igazságügyi bizottsága 1892. évi október hó 7-én kelt jelentésében a törvényjavaslatról eltérőleg némi megszorító változtatást ajánlott ugyan a birtokbírói, bizonyos telekkönyvi és örökösödési perek érték-határának 300 frtról 200 frtra leendő leszállítására és a praejudicialis keresetek tüzetesebb korlátozására nézve; de a kamatok, életjáradékok, tartási és élelmezési kötelezettségek iránti keresetek tekintetében a 2 évi határidőt 3 évre felemleni, úgy szintén az épületek, épületrészek és egyéb ingatlanok visszatartásának több esetére, valamint a kereskedelmi törvény 258. §-ának 3. pontjában foglalt ügyletekre (értékpapírok vétele és egyébkénti megszerzéséből eredő peres kérdésekre) a járásbírók hatáskörét kiterjeszteni javasolván, hozzájárult a járásbírói hatáskör fejlesztéséhez.

Együttal a rendszeresség követelményénél fogva kíváncsúnak találta a bizottság, hogy a járásbírók hatásköre az 1. és 2. §-okban kimerítően szabályoztassék s ennek következtében a praejudicialis keresetekről szóló hatásköri megállapítás a javaslat 12-éből a törvény első két szakaszába áthelyeztessék.

A törvényhozás a bizottság eme javaslatát elfogadván, az ez alapon alkotott 1893: XVIII. tcz. 1. és 2. §-ai egybe-

foglalják a sommás eljárás ügykörének teljes meghatározását s ez ügykörön a bizottság javaslatán túl még azzal bővít, hogy 2 év helyett 3 évről hátralékban maradt haszonbér megfizetése iránt indított kereseteket is sommás eljárás alá tartozóknak mondja ki.

A sommás eljárásról szóló törvény első két szakaszának gyakorlati alkalmazását azonban a praejudicialis keresetekre vonatkozó rendelkezésnek az igazságügyi bizottság javaslatára történt elhelyezése és hiányos szövegezése, nem különben a törvény 2. §-ába becsuszott nyomtatási hibák nehezíteni fogják.

Ugyanis a törvény 1. §-a a járásbírók hatásköréhez utasítja 1. pont alatt a személyes kereseteket 500 frt, 2. pont alatt a birtokbírói és telekkönyvi pereket 200 frt, 3. pont alatt az örökösödési pereket 200 frt értékhatáron belül és 4. pont alatt a praejudicialis kereseteket «az 1., 2. és 3. pont korlátai között».¹

Minthogy ugyanezen 1. §. a következő 5. pont a) — p) alpontjai alatt felsorolja a per tárgyának értékére való tekintet nélkül a sommás eljárás alá tartozó ügyeket, kérdés, vajon az ily értékhatárhoz nem kötött ügyekkel kapcsolatos jogviszony létezésének vagy nem létezésének, úgy szintén az ilyenekre vonatkozó okirat valódiságának vagy valótlanágának bírói megállapítása iránt indított — praejudicialis — keresetekre is kiterjed-e a járásbírók hatásköre?

Az igazságügyminiszteri törvényjavaslat 12. §-ában a praejudicialis keresetek megszorításul általában az 1. §. korlátaira történő hivatkozás, annak alapján a felvetett kérdésre kétségen kívül igenlő választ kell adni.

Ellenben a törvény szövegéből, mely szerint az 1. §. 4. pontjában a praejudicialis keresetekre vonatkozólag csak az előző három pont korlátai említetnek és a praejudicialis keresetekről szóló rendelkezés megelőzi az 1. §. 5. pontja alatt felsorolt ügyeket, az következtethető, hogy ez utóbbiakra, vagyis a melyek értékre való tekintet nélkül tartoznak sommás eljárás alá, a praejudicialis keresetek nem terjednek ki.

De figyelembe véve azt, hogy a most említett ügyekből eredő keresetek, ha marasztalási kérelmet is tartalmaznak, minden irányban, tehát az azok alapjául szolgáló jogviszony létezésének és az okirat valódiságának elbírálása tekintetében is sommás eljárás alá tartoznak: nincs ok arra, hogy a praejudicialis kereset, mely a marasztalásnál kevesebbre, csupán a jogviszony létezésének vagy nem létezésének, illetőleg az okiratok valódisága vagy valótlanágának megállapítására szorítkozik, a járásbírók hatásköréből az 1. §. 5. pontjának eseteiben kirekesztessék.

A törvény 2. §-ának szövege szó szerint véve szintén kizárja az 500 frt értéket meghaladó kereskedelmi ügyletekből eredő praejudicialis kereseteket.

Mindenek előtt azonban megjegyzendő, hogy e törvény-szakasz első bekezdésébe nyomtatási hiba csuszott be,² mert a képviselőház igazságügyi bizottsága által készített jelentésben foglalt és a törvényhozás által is elfogadott szövegezés szerint annak így kellene hangzani: «Sommás eljárás alá és a kir. járásbírók hatáskörébe tartoznak az 1. §. 1., 4. és 5. a) pontjainak korlátai között» a kereskedelmi ügyek; a törvény-szövegből pedig kimaradt az utalás az 1. §. 1. pontjára és az 5. pontnak a) alpontjára.³

¹ Ama különös korlátot, hogy a praejudicialis kereset csak akkor indítható, ha az a felperes jogviszonyainak biztosítására alperessel szemben szükségesnek mutatkozik, a törvény 16. §-a tartalmazza.

² Lásd a hivatalos lapban és a törvények hivatalos gyűjteményében megjelent törvény-szöveget.

³ E hibát átvették az 1893: XVIII. tczikről az Eggenberg-féle könyvkereskedés kiadásában megjelent gyűjtemény és a dr. Impling Konrád által összeállított munka.

Ellenben csak az 5. pontnak a) alpontját hagyják ki a dr. Ragályi Lajos által készített és dr. Fodor Ármin és dr. Márkus Dezső által irt kézi-könyvek.

Ezenfelül az 1. §. 4. pontja, minthogy az abban implicite hivatkozott 2. és 3. pontok korlátai birtokbirósági, telek-
könyvi és örökösödési perekre vonatkoznak s így kereske-
delmi ügyletekre nem alkalmazhatók, nem elég szabatossá-
gal van a 2. §-ban idézve.

Ezek után tekintettel arra, hogy a praejudicialis kere-
setek megengedhetőségének kérdésében az 1. §-nál hang-
súlyozott szempont a kereskedelmi ügyletekre nézve is irány-
adó és ennek következtében a törvény 2. §-a szintén kiter-
jesztő magyarázatot igényel: a praejudicialis kereseteket meg
kell engedni a járásbiróság kereskedelmi ügykörén belül az
500 frtot meghaladó értékhatáron túl is.

Ily értelmezést követel a törvény szelleme, de az 1. és
2. §-oknak ettől eltérő szószerinti magyarázata nem volna
összeegyeztethető a törvény 105. §-ában kimondott amaz
általános rendelkezéssel sem, hogy a járásbiróság a követel-
lésnek alapja és mennyisége szerint elkülöníthető vitáknál
az alap fenállását közbenszóló ítélettel előzetesen megállapit-
hatja; más szóval praejudicialis ítéletet hozhat, még pedig
nemcsak az 1. §. 1—3. pontjainak korlátai között, hanem a
sommás eljárás egész ügykörében.

Nyomtatási hiba fordul elő még a törvény 2. §-ának
1. pontjában is, a mennyiben a sommás eljárás alá sorolja a
kereskedelmi törvény 259. §. 2. pontjában említett bank és pénz-
váltói ügyleteket, pedig az ezekből származó perek a keres-
kedelmi eljárást szabályozó 1881. I. M. 3269. rendelet 7. §-a
értelmében soha sem tartoztak a járásbiróságok hatásköréhez,
és sem a miniszteri törvényjavaslat, sem az igazságügyi bizott-
ság idézett jelentése nem terjeszti ki ezekre a sommás el-
járást; ez utóbbi világosan kijelentvén, hogy a járásbirósági
hatáskör megállapításánál a külön indokolt eltéréseken kívül
egyéb részben a keresk. eljárási rendelethez alkalmazkodik.¹

Ezekhez hozzávetve még azt, hogy a törvényjavaslatnak
a képviselőházban történt tárgyalása alkalmával sem tétetett
oly irányban indítvány s nem keletkezett oly határozat, hogy
a bank és pénzváltói ügyletekből eredő keresetek a sommás
eljárás alá utaltassanak: mindezeknél fogva megállapítható,
hogy a kereskedelmi törvény 259. §-a 2. pontjára való hivat-
kozás a sommás eljárásról szóló törvény 2. §-ába tévedésből
jutott.

Ezek után, habár a bank és pénzváltói ügyletekből szár-
mazó keresetek a sommás eljárás alá nem vonhatók, mégis
a járásbiróság sommás ügyköre az új törvényben az eddigi-
nél sokkal tágabb alapon szabatt meg, de a járásbiróságok
jövő hivatásához mért széles kört eddig az még sem érte el.

A teljes perrendtartási javaslat előadói tervezete már
tovább halad ez irányban s még jobban fejleszti a járás-
biróságok ügykörét a 3. §-ában foglalt azzal a rendelkezéssel,
hogy minden vagyoni jogi per akár ingóságra, akár ingatlanra
vonatkozik, 1000 korona értéken belül a sommás eljárás alá
és a járásbiróság hatásköréhez tartozik; a praejudicialis kere-
setek tekintetében pedig — melyekről a 131. §-a intézkedik —
különös korlátokat oly értelemben, hogy az összegre való
tekintet nélkül sommás eljárás alá utalt ügyekből folyólag
meg nem indíthatók, — fel nem állit.

Az alaposág és gyorsaság szempontjából a jó törvények
alkotása mellett méltán indokoltnak tartjuk tehát az igazság-
ügyi kormánynak a járásbiróságok anyagi és értelmi fejleszté-
sével járó megerősítésére irányzott kiváló gondoskodását
és jogszolgáltatásunk jövőjét biztosítottak tartjuk ama fel-
tevésben, hogy a járásbiróságok teljesen meg fognak felelni
az irántuk tanusított általános bizalomnak.

Vasdényey Géza.

a szabadkai kir. tszék elnöke.

¹ E hiba észrevétel nélkül maradt az előbb említett mind a négy munkában.
A Fodor-, Márkus-féle kézikönyv, melyből eddig csak az első kötet első
fele jelent meg, a 257. lapon kihagyja a törvény 2. §-ának szövegéből a
kereskedelmi törvény 259. §-ának 1., 3., 6. és 7. pontjaira való hivatko-
zást is.

Különfélék.

— A Curia másodelnöke. A Curia másodelnökévé Czorda
Bódog a budapesti kir. ítélőtábla elnöke neveztetett ki. Czorda
egyéniségét államtitkár és táblai elnök korában eléggé alkal-
munk volt megismerni arra, hogy ezen mostani magas állá-
sának is méltó betöltését várhassa tőle az ország. A Curia
másodelnöke a Curia büntető osztályát van hivatva vezetni,
és ezen okból a most betöltött másodelnöki székre Csemegi
Károly is komoly jelöltként szerepelt, a ki, mint a legidősebb
curiai tanácselnök és a büntető törvénykönyv codificatora, a
Curia másodelnökségére praedestinálnak is látszott. És csak
szomorúsággal constatálhatjuk, hogy a végletekben mozgó
ítélkezési gyakorlat, a melyet ő a második büntető tanácsnál
inaugurált, okozta, hogy ezen kritikus napokban, midőn a
másodelnöki állás betöltéséről volt szó, a jogászvilág nem
foglalt állást Csemegi Károly mellett. Csemegi Károly a
második tanácsból egy minta tanácsot alkothatott volna.
S valóságos tragikum az, hogy Magyarország bírói szerveze-
tének megalkotója és a magyar büntető-törvénykönyv szer-
kesztője elhagyja curiai bírói székét és beléveti magát az élet
küzdemes árjába . . .

— A magyar családi hitbizomány cím alatt dr. Katona
Mór jogakadémiai tanár egy közel 400 oldalra terjedő mo-
nographiát tett közzé. Szerző igen érdekesen tárgyalja e jog-
intézmény visszasságait, történeti fejlődését és jelen állását.
Függelékül 8 fontosabb magyar hitbizományi alapító levél
van közölve. Addig is, míg e művet részletesebben fogjuk méltatni,
közöljük szerző után a magyar hitbizományos családok
névsorát az alapító neve és az alapítás sorrendje szerint:

Gr. Harrach Károly 1628, gr. Pálffy Pál két hitbiz.
1653, gr. Königsegg Lipót 1681, gr. Zichy István 1693,
hg. Eszterházy Pál 1693, gr. Erdődy György 1720, gr. Forgách
Pál 1725, gr. Schönborn Ferencz Lothar 1728, hg. Batthányf
Lajos 1746, gr. Königsegg Károly 1747, Festetich Kristófi
két hitbiz. 1765, gr. Migazzy Kristóf 1782, gr. Eszterházy
János két hitbiz. 1800, gr. Szapáry János 1814, gr. Szécheny
Ferencz három hitbiz. 1814, br. Sennyey János 1819, gr.
Almásy Ignác két hitbiz. 1821, örgr. Pallavicini Ede 1835,
br. Haynau Gyula 1852, gr. Nádasdy Ferencz 1853, Semsey
Lajos 1854, gr. Batthány István 1859, gr. Barkóczy János
1859, gr. Andrássy György 1867, gr. Desseffy Kálmán 1867,
gr. Pálffy József 1869, br. Prónay Gábor 1869, Somsich
Miklós 1869, gr. Festetich Dénes 1870, Kund Vincze 1871,
Rakovszky Mór 1872, gr. Eszterházy Pál 1872, gr. Zichy Hen-
rikné 1872, gr. Erdődy Sándor 1873, gr. Erdődy Ferencz
1873, gr. Cziráky János 1873, hg. Odescalchi Ágostonné
1874, gr. Andrássy Károlyné három hitbiz. 1874, gr. Zichy
János 1874, gr. Károlyi György két hitbiz. 1874, gr. Eszterházy
Móricz 1874, gr. Eszterházy Miklós Ferencz 1878, gr. Somsich
József 1876, gr. Festetich Ágost 1876, br. Wenckheim Béla
1877, Jankovich József 1877, gr. Károlyi István két hitbiz.
1877, gr. Károlyi Ede 1877, gr. Festetich Dénes 1877, gr.
Zichy Henrik 1878, Mailáth György 1882, hg. Odescalchy
Ágostonné 1883, Huszár Béla 1884, gr. Zichy Rezső 1885,
br. Bánffy Albert két hitbiz. 1885, Vécsey Sándor 1885,
Vécsey Mihály 1885, gr. Draskovich Károlyné 1886, Szegedi
Antal 1886, gr. Wenckheim Frigyesné 1886, gr. Mailáth
György 1886, gr. Bissinger Nippenburg Nándor két hitbiz.
1886, id. gr. Almásy Kálmán 1886, gr. Zichy Domokos két hitb.
1886, br. Jósika Lajos 1887, gr. Draskovich Károlyné 1887,
hg. Arenberg Károlyné 1887, br. Révay Gyula 1887, gr.
Károlyi Alajos 1888, br. Stummer Sándor 1889, br. Wodianer
Móricz 1890, gr. Andrássy Tivadar 1892. (A hitbizományok
sorába tartozik még, — habár nem polgári hitbizományi
hatóságok alá — két hitbizomány: Albrecht főherczegnek
és Coburg herczegnek magyarországi Koháry-féle kiterjedt
uradalmi.)

Ezen adatokból láthatólag a 17. században 6, a 18. szá-
zadban 8, a jelen században 71 hitbizomány alapított. És
ezek után mondja még valaki, hogy századunk nem szabad-
elvű! Feltűnő, hogy 1821-től 1835-ig, valamint ezen évtől
1852-ig egyetlen egy hitbizomány se engedélyeztetett, míg
1867 óta 56 alapított. Legnagyobb arányokat mutatják
az 1874. (8 hitbizomány) és 1886. (9 hitbizomány) esztendő.

— Hivatalból kirendelt védő az új Bünv. Ügyv. Szab. szerint. A következő sorokat vettük:

Egy felmerült esetről kifolyólag a 4510—892. I. M. E. sz. a. életbeléptetett Bünvádi Ügyviteli Szabályoknak a hivatalból rendelő védőre vonatkozó intézkedéséhez óhajtok pár szót fűzni.

A fenthivatolt rendeletnek 99. §-a a többek közt így rendelkezik: «..... A végtárgyalási iv..... a végtárgyalás előkészítésénél figyelmet igénylő körülményeknek, nevezetesen védő rendelése szükségének felemlítését tartalmazza».

Miután a rendelet a bünpernek előbbi folyamában védő kirendeléséről említést nem tesz, világos, hogy a védő ügyvéd kirendelése a végtárgyalási iv kitöltésével egyidejűleg kell hogy történjék.

Igaz ugyan, hogy szorosan véve a védő teendői a vádhatározat hozatala utáni időre esnek, mindazáltal már a vizsgálat folyamán igen sokat tehet úgy maga a vádlott, mint az igazság kiderítésének érdekében.

Annál inkább előtérbe nyomul a védő ügyvéd fontos hivatása a vádhatározat hozatalától kezdve. Ő van hivatva ugyanis a vádhatározatot s annak indokolását a vádlottnak megmagyarázni; a vádlottnak érdekében a főbevezési indokokat kidolgozni, esetleg meg nem talált mentő tanuknak lakhelyét kifürkészni s azoknak a végtárgyalásra leendő beidéztetését kérelmezni; védenczét alaptalan főbevezésektől annak érdekében visszatartani, stb.

Ugy de a fentebb hivatolt min. rend. értelmében mindez lehetetlenítve van.

Ugyanis a végtárgyalási iv csak akkor állittatik ki, mikor a vádhatározat már jogerőre emelkedett, s miután ennek alapján a végtárgyalásra meghívandó felek, s így a védő-ügyvéd is csak egyszerű idézvénnyel idéztetnek be, a mely a 90. §. értelmében indoklás nélkül bocsáttatik ki: a vádlott el van zárva attól, hogy érdekében a vádhatározat ellen, jogi érzékkel szerkesztett s indokolással ellátott felebevezés adathassék be.

De megtörténhetik az is, — a mint hogy meg is történt, — hogy a védőügyvéd csak a végtárgyalás folyamán nyer a fenforgó bünperrel informatiót. Annyival is inkább, mert a vádhatározat a védőnek nem kézbesítettik, és mert a hivatalból kinevezett védőnek védencze rendes körülmények közt vizsgálati fogságban van; már pedig foglyos ügyekben a végtárgyalás rövid határnapra szokott kitüzetni, s megtörténik — esetleg egyéb körülmények közbejátszása miatt is, — hogy a védő az idézvényt a végtárgyalást megelőző napon veszi kézhez.

Tekintve, hogy a bíróság előtt a vádló és vádlott egyenlő jogalapon kell hogy álljanak, azon kérdést vagyok bátor fölteni, hogy mikép egyeztethető össze a fenthivatolt miniszteri rendeletnek a hivatalból kinevezett védőre vonatkozó intézkedése a «justitia et dignitas» elvével, avagy mikép lehetne a praxisban egy oly helyes eljárást meghonosítani, a mely a bíróságot a 4510—892. I. M. E. rendeletnek fentebb hivatolt intézkedésével összeütközésbe ne hozza? *Unger Géza.*

— Fegyelmi eljárás kérése kártérítési keresetösség megállapítása végett.

A *kolozsvári kir. ítélőtábla*: a — — felső-vissói lakostól a debreczeni kir. ítélő táblához beadott, és onnan ide megküldött panaszban, valamint a közvádló indítványában előterjesztett ama kérést, hogy — — ó-radnai kir. járásbíró ellen a kártérítési keresetösségnek megállapítása végett a fegyelmi eljárás elrendeltessék, nem teljesíti.

A *m. kir. Curia*: Tekintve, hogy az 1877. évi XXII. tcz. 36. és 85. §§. szerint kisebb polgári peres és végrehajtási ügyekben a meghatalmazott által való képviseltetés folytán felmerült költség-többlet nem állapítható meg az ellenfél terhére; tekintve, hogy ezzel egyuttal azt mondja ki a törvény, hogy az ellenfél terhére annyi költség képviselő esetében is megállapítható a félnek, a mennyi neki képviselő

hiján — az eset körülményei szerint — járna; tekintve, hogy ekkép a törvény a költségmennyiség megállapítását a fenti korlátok között a bíró cognitójának hagyta fent; tekintve, hogy a bíró ezen, mint minden bírói cognitio tárgyában az 1871. évi VIII. tcz. 66. §-a szerint csak szándékosan vagy vétkes gondatlansággal okozott károkért tartozik felelősséggel; tekintve, hogy az eljárás adatai szerint — — a kérdéses költségmegállapítás miatt sem a törvény szándékos megsértésével, sem pedig a nagyfoku tudatlanságot vagy nagyfoku hanyagságot feltételező vétkes gondatlansággal nem terheltethetik; tekintve, hogy a vádbeli ügy egész beltartalma a controversiáktól nem ment törvénynek a bíró által legjobb tudomása szerinti értelmezése és alkalmazása körébe tartozik; tekintve, hogy ezen körben a bíró véleményeért és megállapításaért senkinek semmi irányban sem felelős; tekintve, hogy a felhozottak folytán a — — ellen emelt panasz tárgya kívül esik az 1871. évi VIII. tcz. VI. fejezetében szabályozott felelősségen: a kir. ítélőtábla fegyelmi bíróságának a fegyelmi eljárást elmellőző határozata ezen indoknál fogva helybenhagyatik (1893. október 7. 356. sz. a.).

— *Irodalom.* Dr. Magyary Géza-nak a *kiadói ügyletről* a Jogi Szemlében közzétett monographiája külön lenyomatban megjelent. — A *telekkönyvi betétek* szerkesztéséről, valamint a tényleges birtokos tulajdonjogának a telekkönyvbe bejegyzéséről és a telekkönyvi bejegyzések helyesbítéséről szóló törvények összeállítását adta ki magyarázó jegyzetekkel Osváth Imre.

— *Régi ítéletek.* A Székesfehérvárrt megjelenő *Szabadság*-ban közli Moenich Károly a székesfehérvári levéltárból a következő régi ítéleteket:

Den 22-t August 1690. Herr Andre Peyrl wegen der gethanen scheldtwordt ist hanns Peter Demblinger durch 2 bürger abzubitten, und zuer straff 2 Pfund Wachs in die Kirche zuegeben, condemnirt worden.

Eodem (den 29-t Junii 1691.) ist von Herrn Dreyssiger Herr Paul Klessl wegen angegebenen Betrugs per 20 Emer mehlwass angeklagt, und auff sein Person ein arrest begehret, so aber auff Herrn Teiss und Herrn Beyerl's Caution bis auff purgation aufgehoben worden.

Eodem (den 10-t Julii) ist der auff das Lambl Würthshaus alhier underm 6-t Junii vorigen jahrs gerichtlich geführte Satz von Herrn Martin Tedisch cassiert worden.

Eodem ist Hanns Peter Stettinger, Bürgerlicher Binder alhier aus Befelch der Cameral Administration in Ofen condemnirt worden, dass er dem Herrn Paul Klessel wegen der angethanen injuri 6 fl. Unkosten und eine öffentliche Bitt erstatten solle; für seine straff aber solle er 1 schenkdisch, — 2 Wein Kandl und 2 undersätzl der gemeinen statt verfertigen.

— *Főesküvel való bizonyítás házassági perben.* Egyik osztrák bíróság egy házassági válóperben főesküt ítelt meg az egyik félnek azon körülményre nézve, hogy ő egy harmadik személyvel nemi viszonyt nem folytatott. Az eset az volt, hogy mind a férj, mind a nő kívánta a válás kimondását, de mindegyikük úgy, hogy az elválás a másik fél házasságtörése alapján mondassék ki. A nő házasságtörése a per folyamán kétségkívül be lett bizonyítva. A férj házasságtörésére nézve két számbavehető bizonyíték hozott fel. Egyik egy tanu vallomása, a ki azt vallotta, hogy a házasságtörést mind a férj, mind az a nő, a kivel a férj a házasságtörést állítólag elkövette, előtte beismerték. A másik bizonyíték egy községi bizonyítvány volt, mely hivatalosan konstátálta, hogy a férj az illető nővel köztudomás szerint concubinatusban élt. A bíróság ezekkel a kérdéses tények csak valószínűsítettnek és nem bizonyítottak találta és ennek folytán a perrendtartás általános szabályai alapján egyoldalú főesküt ítelt meg a férjnek azon körülményre nézve, hogy ő a kérdéses nővel nemi viszonyt nem folytatott. A ítéletet mind a másodbíróság, mind a legtöbb törvényszék helybenhagyták.

A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága f. hó 18-án este 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében ülést tart, melynek tárgya dr. Reichard Zsigmond előadásának folytatása és az arra vonatkozólag bejelentett vita. Szólásra fel vannak jegyezve: Dr. Salgó Jakab, Dr. Laufenauer Károly.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)

Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Az igazságügyi költségvetés vitája. *x. y.* — A községjegyzői képesítés kérdéséhez. Dr. BARTHA BÉLA sárospataki jogakadémiai tanártól. — Atyasági kereset s a törvénytelen gyermekek tartása. Dr. MENYHART GÁSPÁR-tól. — *Törvénykezési Szemle:* Voluntas curiae. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvéd-től. — A sajtóügyi vizsgálóbíró helyettese. K. NAGY SÁNDOR n.-várad kir. törvényszéki bírótól. — A csódtörvény 13. §-ához. Dr. GÖRGEY SÁNDOR szolnoki kir. törvényszéki bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az igazságügyi költségvetés vitája.

Nagyon lanyhán folyt az igazságügyi budget-vita. A fel-szólalók beszédei közt alig akadt egy-kettő, mely megérdemli a jogászközönség figyelmét. Politikai és személyes vonatko-zások foglalják el a szakszerű kritika helyét.

Ilyenek a magyar parlament budget-vitái már évek óta; mintha nem is ülne ott annyi hozzáértő jogászember, mintha kihalt volna az igazságügy miseriái és ezek reformja iránt minden érzék a jogász-képviselők gondolkodásából, mintha nem volna már szükség a codificationális és administratio-nális reformok egész sorozatára.

Az ellenzék elmulasztja köteleességét: a tárgyilagossá ellen-őrzést, a kormánypárt pedig csak az ellenkező oldalról jövő személyes támadások parirozására szorítkozik.

A szaksajtó azonban ilyenkor sem mulaszthatja el pótolni a pótlándókat, elmondani azokat a főbb pium desideriumo-kat, a melyeket mindaddig kell hangoztatni, a míg csak meg-valósulnak.

Első sorban a reformok sorrendje kell, hogy szóba ke-rüljön.

Konstatálhatjuk, hogy az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslaton kívül minden kodifikationális reform el van halasztva arra a — talán még messze távolban levő — időre, a mikor az egyházpolitikai javaslatok véglegesen letár-gyalva lesznek.

Tehát még jó sok ideig nem lesz bünvádi eljárásunk.

Továbbra is grassál majd a jogbizonytalanság azon rend-szere, a mely a személyes szabadság oltalmának és korláto-zásának magyarázata körül bíróságoknál és közigazgatási hatóságoknál divik, a mikor senki se tudja, hogyan szól a jog-szabály, mi a praxis és mit mond a doctrina? Jogszabályunk nincs más, mint a soha életbe nem lépett és már el is avult sárga könyv, praxisunk ingadozó, szeszélyes, a doctri-nát pedig a munkával tulhalmozott bíró nem ér rá meg-ismerni.

Ha a bünvádi eljárás benyújtatik is, jó sokáig ott fog heverni az igazságügyi bizottság restantiái között, a mint ezt az örökösödési eljárásnak és a büntető-törvény novella-javaslatának példája is mutatja.

Az örökösödési eljárás bizottsági tárgyalása tavaszkor félbemaradt. Az okot nem tudjuk. Valamint annak sem tudjuk okát adni, hogy miért nem bocsátkozott eddig az igazságügyi bizottság a büntetőtörvény novella-javaslatának tárgyalásába.

Általában az igazságügyi bizottság ülései újabb időben alig egyebek formalitásánál. Választanak elnököt, jegyzőt

előadókat s letárgyalnak olyan nehéz javaslatokat, mint a curiai bírák szaporításáról szóló és ezzel megtették kötele-ségüket!

A képviselőház tárgyalásai közben a bizottság nem ér rá komolyabb munkával foglalkozni, mert a plenum foglalja le a tagok minden szabad idejét, a képviselőház szünetei alatt, (amely szünetek utóbbi időben nem kevés szabad időt adtak), a bizottság elvből nem dolgozik, mert a ház nincs együtt.

Nem tudjuk továbbá, hányadán vagyunk a polgári tör-vénykönyvvel. Ezen nagy reformmü tárgyalása a messze jövőre sincs kilátásba helyezve.

De van már törvényünk a partiális perrendtartási reform-ról. Csakhogy nincs életbe léptetve.

Még csak azt sem tudjuk pontosan, mikorra várható az életbeléptetés, ki sincs adva az életbeléptetési rendelet, a mely az átmenetet könnyítené, még a törvénnyel kapcsolatos nagy horderejű szervezeti ujitások sincsenek megkezdve.

Félő, hogy az előkészítés munkája, ha gyorsabb tempó-ban nem halad, fél év alatt se lesz készen.

Pedig nagy szükség volna már a törvénytárból a gya-korlatba is mihamarabb átvinni az 1893. évi XVIII. és XIX. tczikkék írott betűit.

x. y.

A községjegyzői képesítés kérdéséhez.¹

II.

A kitüntetett két visszasság oka a harmadiknak: *hogy a jegyzőség olyan külön osztály a hivatalnoki karban, mely nincs abba szervezen beillesztve s előhaladásra kilátást nem nyújt.* Mert az megeshetik, hogy 600—800 frtos állomásról 1000—1500, 2000 frtot hozó állomásra jut, de ott is marad községi jegyző, kinek legfőbb kitüntetése a koronás ezüst, legjobb esetben arany érdemkereszt — 50 évi szolgálat után.

Ez nem jól van így. *A jegyzői hivatalt úgy kellene szer-vezni, hogy ez a közigazgatási hivatalok sorában az első lépcső-fokot képezze.* Kezdődjék a közigazgatási hivatali szolgálat a községi jegyzőséggel, s onnan lehessen aztán szolgabíró-ságba, főszolgabíró-ságba, árvaszéki ülnöki, elnöki székre, megyei al- és főjegyzői állásba, alispánságba emelkedni fokozatosan, a mely fokozat az állami közigazgatás behozata-lával volna megállapítandó. A mostani segédjegyzők helyét elfoglalnák a közigazgatási gyakornokok, kik ott kezdenék a megyei közigazgatás ismeretét, a hol igazán kezdődik: a községnél s az már a kitünőbbek számára föntartott elő-léptetés volna, ha a szolgabíró-sághoz stb. teszik át. Természe-tesen ez csak úgy képzelhető, ha a jegyzői életpálya minősi-tése is a jogvégeztséghez volna kötve, tehát amazokéval egyenlően megállapítva. De így széles tér nyílnék előttök a haladásra s ha netán a felsőbb közigazgatási pályák szám-beli aránya erre nézve nem volna elég kedvező, *gondoskodni lehetne s kellene arról, hogy érdemes községi jegyzők, hivatalaikon megmaradva is mind rangban, mint czimzetes szolgabírák s főszolgabírák, mind javadalomban előléphessenek.*

Ez ellen azt vetik bizonyára, hogy egy jogvégzett fiatal

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. I. a mult heti számban.

ember nem megy közigazgatási gyakornoki czimmal segédjegyzőnek, majd községi és körjegyzőnek. Pedig ez téves felfogás. Miért ne menne, ha társadalmi rangja nem lesz kisebb annál, mint a mennyire hasonló idő alatt most kiltása van, javadalmazása sem leendő rosszabb, rendes hivatali alkalmazásra, s előléptetésre pedig sokkal inkább számíthat? Különösen ha mindehhez hozzá vesszük, hogy ily formán a jegyzői kar is az államhivatalnokok kebelébe tartoznék, megfelelő nyugdíjigénnyel.

De a másik ellenvetés ép itt születik meg. Az aggodalmaskodók szerint ez oly költségeket hárít az államra, melyet elbirni nem lehet. Nincs módomban most ez irányban részletes számításokat tenni, de ha tekintetbe vesszük a jelenlegi jegyzői és segédjegyzői fizetéseket s az állam terheül csak az okvetlenül szükséges fizetési szaporulatot vesszük, akkor alig hiszem, hogy ez 5—6 milliónál többel terhelje meg évenként a budgetet, de ha tíz milliót veszünk föl, akkor igen sokat mondunk.

S ez is csak látszólagos kiadási többlet, — legalább egy jelentékeny része.

Mert ha Magyarországnak ily jegyzői kara leendő — s ez esetben a jegyzőket méltán lehet *községi és kör-i főnököknek* is nevezni — akkor következő fontos kérdések nyerne önként megoldást.

Először is a kisebb polgári bíráskodás kérdése. Mert a jogi képzettséggel s 2—3 évi gyakorlattal bíró jegyző, vagy ha úgy tetszik, községi főnök ítélkezése alá bátran oda lehet bocsátani az u. n. bagatellpereket nemcsak 20, hanem 50 frtig is, sőt talán azon felül is 100 frt erejéig, hogy minő módzatok és kautélák mellett, annak részletezése nem lehet e szűk korlátok közé szorított értekezés feladata. De ezáltal megszűnnék az a tömördek visszasság és panasz, melyek most a községi bíráskodást illetőleg fölmerülnek s a járásbíróságok a kisebb ügyek egész legiójától megszabadulván, inkább szentelhetik erejüket a hozzájuk méltóbb feladatoknak s ezzel a telekkönyvi decentralisatiót is fokozottabb mértékben lehetne keresztülvinni.

A második önként megoldódó kérdés a polgári lajstromok vezetésére s a polgári házasság foganatosításának közegeire vonatkozik. Nem tudjuk, mi lesz a sorsuk azoknak a javaslatoknak, melyek a polgári anyakönyvvezetést és kötelező polgári házasságot illetőleg most függőben vannak; de a korszellem oly követelményei azok, hogy elodázní, mesterségesen megbuktatni lehet őket, de megölni nem, ujra föltámadnak bukásuk esetén is, hogy éljenek: teljes megvalósulást nyerjenek.

Azonban kénytelenek vagyunk bevallani, hogy a mostani községi közigazgatási szervezet mellett a legnehezebb kérdést képezi az, miként teremtsük elő az u. n. egyházpolitikai reformok teljes megvalósulása esetére a kellő műveltséggel, szakképzettséggel és megbízhatósággal bíró ama közegeket, kik egyrészt elég tekintélyesek arra, hogy a polgári házasság magasztos, a társadalmi szervezet alapját képező aktusa előttök s közreműködésükkel valósuljon meg, másrészt képesek a házassági, születési s halálozási lajstromok pontos vezetésére, s a kiadványok készítésére. Ily külön közegek alkalmazása nem kis költségbe, valószínűleg pár millióba kerülne, mert legalább is minden nagyobb községben és községi körben szükség volna egyre.

De a jegyzői képesítés általunk javalt emelése mellett e külön kiadás elenyészik, illetve beleolvad annak a költségeibe. S vajon ki kételkedik azon, hogy községi közigazgatásunk helyzete tarthatatlan s hogy azt gyökerében kell reformálni? S ha ez áll, ki hihetné, hogy ez milliókra menő áldozatok nélkül megtörténhetik? E szerint tehát oly képesítésű jegyzői, illetve községi főnöki karnak teremtése, minőről szólottunk, tulajdonkép egyáltalán nem is igényel olyan új kiadást, minőt adminisztrációnk európai színvonalra emelése

a papiros-kormányzás megszüntetése végett előbb-utóbb úgy is ne kellene meghoznunk. *Javaslatunk csak gyökeresebbé, de nem drágábbá teszi a reformot.*

S még ha felteszszük is azt — bár el nem ismerhetjük — hogy azok a milliók mind az itt tárgyalt reform folytán lesznek szükségesek s mind ennek a számlájára irandók: még akkor sem lehetne azt sokalni, mert ha valahol, úgy itt állna, hogy a mit a réven veszünk, kamatostul megnyerjük a vámon. A közegészségügyi, a közgazdasági, adói, és honvédelmi, népoktatási és közlekedési, köz- és biztonsági rendészeti s általában az egész adminisztráció oly mértékű megjavulásáról van szó, mely közvetve gazdagon megszerzi annak az áldozatnak busás gyümölcseit, melynek meghozatalát az ily gyökeres közigazgatási, átalakulás megköveteli. S ha az itt fölvetett újítások megvalósulnak, akkor természetes megoldást nyer a jegyzői javadalom s a jegyzői kar társadalmi állásának kérdése is; de a tulterhelés is le lesz véve vállalkról, mert szakszerű foglalkozások elég munkakört s a tisztességes megélhetésre s előhaladásra elég eszközt fog nekik nyújtani.

Nézetem szerint tehát a jegyzői képesítés mostani módja eltörölendő; előfeltételét az érettségi vizsgálat letételén kívül a jogvégtzettség képezze; a jegyzői tanfolyam tehát egy legyen a jogi tanfolyammal; ennek megfelelőleg a jogi szakoktatás is két részre különítendő: tulnyomólag gyakorlati (szak-) képzésre és elméleti képzésre. Amazt teljesítsék a három évfolyammal szervezett jogakadémiák, melyek tanulmányi rendjében az elméleti tárgyak megszorítandók, emezt az egyetemek.¹ A jegyzői állás beillesztendő a közigazgatási hivatalnoki kar hierarchiájába s a közigazgatási rendes hivatali szolgálat a jegyzőséggel (községi főnökséggel) kezdődjék, onnan történvén az előlépés; magasabb hivatalba elő nem lépő, de kiválóan érdemes jegyzők (községi főnökök) állásaikban való meghagyás mellett czimzetes felsőbb (szolgabíró, főszolgabíró stb.) rangot nyerhessenek megfelelő rang- és javadalom emelkedéssel; mint államhivatalnokoknak, az 1885. XI. tcz. alapján megfelelő nyugdíjigényük legyen; ők eszközöljék a községi bíráskodást, ők legyenek a polgári házasság megkötésére s a polgári anyakönyvvezetésre jogosított közegek; a közigazgatási gyakornokok működésüket a községi és körjegyzők (főnökök) mellett kezdjék.

Még azt jegyzem meg, hogy a reform teljesebbé tétele végett kívánatos volna, ha a községi előjárás (főnökség) és a szolgabíróság közé még egy közigazgatási hatóságot helyeznének, aminő minden járásban, annak terjedelméhez és a községek számához képest 3—4 volna s feladata lenne a községi igazgatás hathatósabb ellenőrzése, amire most a szolgabíróságok fizikai idő hiánya miatt képtelenek.

Végül magától értetődőnek tartom, hogy a reform behozatalakor szolgálatban levő jegyzőkre nézve méltányos átmeneti intézkedések léptetendők életbe.

Ime, nagy vonásokban megrajzolva, Magyarország községi közigazgatásának mélyreható reformja, melynek alpháját s ómegáját a jegyzői kar és képesítés gyökeres ujjaalakítása képezi, mely a közérdeknek épugy, mint a nagyfontosságú, közigazgatásunk szegletkövét képező testületnek mondhatlan előnyére válik.

Dr. Bartha Béla.

Atyasági kereset s a törvénytelen gyermekek tartása.

Nem ahoz a kérdéshez szólok, hogy megengedhető-e az atyasági kereset. Elég port vert ez már fel a mult század óta külföldön s nálunk is nem oly régen.

A kit a historiai oldal érdekel, olvashat róla e lap 1875. és 1876. évbéli számaiban.² E tekintetben beérem itt annak

¹ Ennek közelebbi részletezését «Tolozás vagy Reform» című művemben. (Eperjes 1891. Révai Samu.)

² Sipos Árpád: Az atyasági kereset.

felemlítésével, hogy bár nálunk a *muliban* nagyobb gond vetése nélkül által estek is a kérdésen s ha pl. Cserei Farkas¹ röviden csak annyit mond is, hogy «törvényes házasságon kívül apát a törvény nem ismer», — a mely tekintetből azonban meg vitásnak kell mondanunk a kérdést, annál fogva, mert íróink legtöbbje megegyezik abban, hogy tartásra, nevelésre az apát is kötelezték bíróságaink s az apa törvényes felkeresése mindig megengedett —: *ma* a gyakorlatban bíróságaink helyet adnak az atyasági keresetnek s de lege ferenda már az 1871. évi jogászygyűlés teljes ülése elfogadta az I. szakosztály abbéli indítványát, hogy «az atyasági keresetnek a törvénytelen gyermekekre vonatkozólag a *concubitus plurium virorum* kifogásának fentartása mellett hely adandó».

S nincs is e részben panaszra ok. Minthogy e kereset az atyaság elismerésére s ez által az abból folyó igények megállapítására irányul, tehát eminenter a gyermek érdekeit célozza, bíróságainkat szűkkeblűséggel vádolni nem lehet; mert a kire nézve az atyaság megállapítható, azt az elismerésre kötelezik is.

Az atyasági perbe fogott személy vagy egyszerűen beismeri a kereset alapjául szolgáló tényt, a közösülést, vagy tagadásba veszi, avagy kifogással él.

a) Ha beismeri, hogy közösült az anyával a kritikus időben, akkor további vita nem lehet s atyasága feltétlenül megállapíttatik. A régebbi gyakorlat ingadozott e részben. Ismerek egy curiai ítéletet,² a mely szerint nemcsak a fogamzás időszaka alatt történt közösülésnek, hanem annak bebizonyítása is megkívántatott, hogy az anya ez időszak alatt mással nem közösült. Ez, a mint látszik, az exceptio plurium concubentium kifogásának *hivatalból való* alkalmazása.

Ujabban nem esik meg ilyes, melynek helytelenségét igen könnyű belátni. Mert figyelmen kívül hagyva azt, hogy a gyermek érdekének ellenére szolgálna azzal szemben, ki saját érdekét nem tudja, vagy nem akarja megvédeni, ha nem veti fel a kifogást; nem nézve azt, hogy e jelzett körülménynek, mint negatív ténynek bizonyítása esküt kivéve lehetetlen, a mi által pedig a gyermeke és saját érdekét veszélyeztettnék látó anyák egyike-másika hamis esküre kényszeríttetnék, nem tartva annak büntetőjogi következményeitől sem annál fogva, mert hogy ha már az, a kinek érdekében állott megtudni az ellenkezőt, az sem tudta meg, annál kevésbé derül ki később a hamisság: mondom — tekinteten kívül hagyva mindezeket — a kifogás hivatalból figyelembe nem vehető azért, mert nem olyan természetű s mert a törvény nem írja elő.

b) Alperes megtagadhatja a kereseti alapot, a közösülés megtörténtét. A gyakorlat szerint — mondhatni — ez a legbiztosabb talaj, melyre e perben állhat. Tagadásával szemben felperes tartozik a közösülést bizonyítani s azt, hogy ez a kritikus időben vagyis a szülés előtti 6—10 hónapon belül történt.³ Ámde, ha ennek bizonyítása sikerül, akkor alperesnek vesztett ügye van; mert további védekezésének nem adnak helyet, evidens lévén alperes roszhiszeműsége ily esetben,⁴ és mert itt mindig a gyermek érdeke vétetik figyelembe.

Természetesen, hogy ha a perdöntő körülmények egyike vagy másika, jelesül vagy a közösülés, vagy az, hogy az a fogamzási időben ment végbe, be nem bizonyíttatik perrendszerezéssel, felperes keresetével elutasíttatik. A gyermek érdekeinek contemplálása nem eshetik rovására az igazságnak, a jogosnak, mi bekövetkezhetnék akkor, ha pl. csak a fogamzási időn kívül, messze kívül esőleg történt közösülés volna bebizonyítható. Mert az esetben viselné a perbe fogott oly eredménynek jogi következeit, mely az ő szerzőségére vissza

nem vezethető s felelős volna oly cselekményért, mely a konkrét eredménynyel semmi okozati összefüggésben nem áll.

c) Az alperesi védelemnek egy további módja a kereset ellenében a *concubitus plurium virorum* kifogásának odavetése.

Ennek értéke azonban meglehetősen problematikus. A kifogásban foglalt beismerés már jogi vélelmet alkot, a melylyel szemben nehéz a többekkel való közösülés tényének bebizonyítása.

Mert ha az anya e körülményt be nem ismeri, mit valódisága esetén is aligha tesz, csak az esetben élhet alperes sikeresen e kifogással, ha egyszersmind az is bizonyítást nyer, hogy az anya a fogamzási idő alatt feslett életmódot folytatott és a nemi közösülést üzletszerűleg gyakorolta. Csak ez esetben állhatnak tanuk alperes rendelkezésére a *concubitus pl. vir.* bizonyítására, máskor aligha. S e körülményt esküvel nem igen engedik bizonyítani. E részben a gyakorlat megállapodottnak mondható, s a ki a felsőbb birói ítéleteket olvasgatja, meggyőződhetik róla, hogy a Curia minden ilyen esetben hangsúlyozza, hogy «e kifogás csak oly nőszemélyek irányában érvényesíthető, kik a más férfakkal való nemi közösülést nyilvánosan üzik», vagy «a másokkal való közösülést tárgyazó kifogás csupán akkor vétethetnek birói figyelembe, ha az anya feslett és erkölcstelen életet folytatott volna».

Korábban ingadozás volt érezhető e tekintethen. Egyszer azt mondta ki a legfőbb ítélőszék, hogy a kifogás fő esküvel is bizonyítható,¹ másszor meg azt, hogy a mással is történt nemi közösülés kifogásának nincs helye.²

Ma az aurea mediocritas mesgyéjén jár — a gyermek érdekének szem előtt tartásával kétségtelenül helyesen.

Esetik ugyan néha tévedés így is s kerülhet valaki atyaságba úgy is, mint — hogy egy közhelyet használjuk — Pilátus a credoha; de ez megmarad ritka *kivételnek*, melyért a szabály fel nem áldozható.

Az osztrák törvény 163. §-ának szószerint való magyarázata pedig egyáltalában meg sem engedi a kifogást. A fogamzási időn belül történt közösülés bebizonyítása, — akár beismerés által — megállapítja az atyaság jogi vélelmét, a melylyel szemben nincs kifogás. Ilyen értelemben ítelt a marosvásárhelyi tábla s a Curia azt helybenhagyta.³

Elfogadható a *concubitus pl. virorum* kifogásának olyatén alkalmazása és értelmezése, minőt fenebb vázoltam. Kettős érdek védetik meg ez által: a gyermeké, ki tartásra, neveltetésre szorul s a női becsület. Mert ha a nő nem él nyilvános személy módjára s a többekkel való közösülést ellene bizonyítani engedjük; becsülete ellen intézünk támadást. S ha a büntető-törvény 264—5. §§-ai nem engedik meg az exceptio veritatis-t oly kifejezés esetében, mely a női becsületet támadja meg: akkor polgári perben sem szabad e törvényt megkerülni.

Hajszálra úgy sem lehet az igazságot kimérni. S a ki a nemi élet örömeit házasságon kívül keresi, az vessen számot a következményekkel és ha tiszta nőt — ne mondjuk épen, hogy ártatlan leányt — ejt meg, viselje is tettének folyamányait.

Más az eset természetesen oly nőnél, ki az egyik órában egy, a másikkban más férfi karjai között feledi nemének erejnyeit; a ki nyilvánosan feslett, erkölcstelen életet él: ilyenkor a kritikus időben bebizonyított közösülés mellett sem lehet az apaságot megállapítotttnak tekinteni.

Vélelem az mindig, többé-kevésbé valószínű vélelem, melyet az élet sokszor megcsufol; de feslett életű nővel szemben ez a vélelem sem állapítható meg semminemű tudomány segítségével.

¹ A magyar és székely asszonyok törvénye 13. l.

² Dtár XXII. r. f. 54. 2.

³ Dtár XIII. 4. XXII. 80.

⁴ Márkus: Felsőbíróságaink elvi határozatai 2035. 2039.

¹ Dt. VIII. 49., XVI. 64.

² Dt. u. f. III. 109.

³ Márkus: 2036.

Itt inkább szenvedjen esetleg a gyermek érdeke, mint hogy absurdumot hirdessen a bíró szája. Annál kevésbé, mert úgy is megesett már, hogy *egy* nem is törvénytelen *gyermeknek két apát* adott a Curia. Kimondotta ugyanis: «A házasság megkötése után két hónapra született gyermek ezen házasságból származottnak vélelmezendő azon esetben is, ha az anya férjhez menetelekor özvegy volt s első férjének halálától, a gyermek születéséig kilencz hónap még nem mult el. E gyermeket ennél fogva *a második férj, mint jogilag vélelmezett atyjának hagyatékában örökjog illeti még azon esetben is, ha az első férj hagyatékában, mint törvényes örökös szintén részesítettettt*».¹

Bővebben nincs miért magyarázni. Vagy az első, vagy a második férj lehet csak jogilag vélelmezett atya; ketten együtt semmi esetre, mert az képtelenség, physikai lehetetlenség. S ha az első férj hagyatékában törvényes örökösként örökölt a gyermek, ez azon alapon illette őt, mert az elhunyt praesumált atya volt. A második férj ennél fogva már nem lehetett praesumált atya — még ha valójában atya volt is — s így ennek hagyatékában a gyermek nem örökösödhetett volna.

E rövid kitérés után, melynek jelentősége mentsen engem, hogy ide kevertem, annak egyszerű megemlítésével, hogy az atyasági kereset indításának joga a *gyermek nevében* az anyát s illetőleg, ha ő maga is kiskoru volna, az ő képviselőjére jogosult személyt illeti meg: áttérhetünk czimbéli tételünk második részének fejtegetésére, szólván a törvénytelen gyermekek tartásáról.

(Bef. köv.)

Dr. Menyhárh Gáspár.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Voluntas curiae.

E lapok hasábjain folyt polemia közben, az egyik cikkíró ur a Curia ítélkezésében különösen örvendetes momentumkép annak minden szaktekintélytől emancipált voltát fedezte fel. Vannak pedig sokan, a kik azt a nézetet vallják, hogy a szaktekintélyek eme sportszerűen üzött megvetése okozza, hogy nálunk jogirodalom és jogélet ijesztő mérvben fejlődik — vissza. És tényleg, ha megfigyeljük, hogy a magyar állami és társadalmi élet minden körében tudomány és gyakorlat mennyi energiával tolja előre positióit, mennyi kitartással hódít tért ott, a hol ezelőtt végtelen üresség tátongott és evvel összehasonlítjuk jogéletünk álképződéseit, senilis bátortalan kísérleteit, úgy alig találhatunk okot a felett ujjongni, hogy judikaturánk nem ismer tekintélyeket. Egyenesen ennek az emancipált ítélkezésnek tudható be, hogy a jogtudományok intenzívebb művelést nem nyertek; minek szolgálna is tanulmány és irodalom, ha a legutolsó retortából a jog legnehezebb problémáinak megoldása helyett rövid utalásokat nyerünk «általános jogelvre».

Tudjuk, hogy e kijelentések némelykor behatóbb vizsgálódás eredményét jelzik, de a Curia nemcsak ítélettel, hanem annak a kimutatásával is tartozik, hogy méltányolt mindent, a mit jogirodalom és gyakorlat a tárgyalt kérdés körül produkált. E nélkül keletkezhettek ítélet, melyet respectálni tartozunk, de megnyugvást és azt a meggyőződést, hogy a jog uralkodó elveihez mért igazságot kaptunk, ezt ily ítélet felébreszthetni nem fogja soha. Innen van az, a mit mi, a praxis emberei, mindennap tapasztalhatunk, hogy a jogkereső közönség a Curia diktatumaival oly ámulattal fogadja, mintha jogéletünk e megnyilatkozásai egy letűnt kor regéiből szedve vagy titokzatos idegen földről importálva volnának. De objective véve is, a Curia ítélkezése tele van szeszélyes ugrásokkal, melyek a jogbiztonságot időről-időre megrázkodtatják,

¹ Dtár. r. f. X. 289.

a mint ez nem is lehet másképp ott, a hol a bíró kiküszöbölti eszközei sorából a tudomány mérséklő és ellenőrző factorát.

E többször hangoztatott nézetünk újabb illusztrálására utalni óhajtunk arra az ítéletre, melyet jelen lapok 44. számdában olvastunk. Ebben legfőbb bíróságunk kimondja, hogy *druhitel igénybe vétele esetén a hitelezőnek adott váltók fedezeti váltóknak vélelmezettnek ugyan, de fizetést képeznek, a mint azok értéke a vevő javára elkönyveltetik*. Mi módon jutott most már a Curia eme kijelentéshez? Törvényben nem foglaltatik ez elv, szokásra, jogrendszerből vont következtetésre, analogiára nem hivatkozik és a jogirodalomban — épen az ellenkező nézetet találjuk meghonosítva. Honnan meritsük most már azt a meggyőződést, mikép a Curia helyesebben ítelt, mint más bíróság, és hogy jobban ismerte e kérdést, mint azok a jogírók, a kiket a jogászvilág mérvadóknak elismer? Ily kijelentést bíróság indokok nélkül nem tehet, hacsak nem helyezkedünk arra az álláspontra, hogy egy ítéletnek törvényes basisa a voluntas curiae is lehet.

A szönyegen levő kérdés körüli tan nyugvóponthoz ért és eredményében annyival is kielégítőbb, mivel a legközelebb-ről érdekelt kereskedői körök felfogásával congruál. E szerint a váltó nem fizeteskép, de fizetés végett adatik (Thöl: Handelsrecht I. §. 120), a váltó átvételével a hitelező kötelezettséget vállal az iránt, hogy követelését a váltó segítségével fogja érvényesíteni és azért ennek eszközölhetéseig a követelés behajtása iránti joga felfüggesztve van. A mint azonban a váltó lejárt és a hitelező fizetést nem nyert, úgy mi sem akadályozhatja őt követelésének érvényesítésében, mert épen már bizonyossá vált, hogy az adott váltó kijelölt célzatának meg nem felelt.

Ha már most a Curia által is elfogadott azon praemissa, mikép a váltó kétség esetében nem fizeteskép adatik — helyes, úgy illogikus azt állítani, hogy maga az elkönyvelés fizetési tényt statuál. Hisz az elkönyvelés szüksége épen az alapon áll elő, mert a váltó fizetési eszközképpen adatott, mert a hitelező annak alapján provisorius fizetésre is tehet szert, ha a váltót tovább adja és mert csakis a lejáratkor lesz megállapítható, vajon a váltó végleges fizetés elnyerésére alkalmas volt-e, vagy sem?

A Curia álláspontja szerint a végleges fizetés eszközléseig a hitelező nem volna jogosítva a váltót az adós javára könyvelni és ha mégis tenné, úgy ez által azt documentálná, hogy a váltót fizeteskép kapta. Ezzel tehát kimondja, hogy a váltó mindig fizeteskép adatik, mert a kereskedelmi törvény 25. §-a szerint a kereskedő köteles könyveit úgy vezetni, hogy azok ügyleteit és vagyoni állását feltüntessék. A kereskedő tehát kénytelen a váltót adósa javára elkönyvelni, épen azért, mert prov. fizetést, illetőleg fizetési eszközöt kapott és ehhez képest jogosítva van a váltóösszeget ismét az adós terhére irni, a mint a fizetési eszköz rendeltetésének meg nem felelt. A Curia ítélete a kereskedőt valóban furcsa collisióba sodorja, ha a váltó vételét könyveibe bevezeti, úgy egy nem teljesített fizetést teljesítettnek ismer el, ha meg nem vezeti be, úgy a kereskedelmi törv. 25. §-a ellen vét!

A Curia állásfoglalása egy új fictiót visz be a jogba és ez által ismét egy lépéssel távozik az élet realitásától. A kereskedő azon feltevésben veszi a váltót, hogy az be fog váltatni és hogy így fizetést fog nyerni. E fizetési eszköz vételét könyveli. Már most, hogy alkothatna az elkönyvelés fizetést és miképen állhatna ez elő oly tény alapján, mely egyoldalú és mely a felek szerződési akaratán kívül fekszik? (Auch dann, wenn der Empfänger dieselben als Zahlungen bucht, ist anzunehmen, dass diess nur dem Gebrauche im Handelsverkehr gemäss in Erwartung und Voraussetzung geschieht, es werde die Einlösung der Wechsel bei ihm oder, wenn er dieselben weitergegeben hat, anderweit die Tilgung der Wechselobligation erfolgen. Entsch. des R. O. H. G.

X. k. 23. sz., 1. továbbá Fuchsberger váltójogi döntvény-gyűjteményének 369. s k. 1.)

De egyébként sem bírjuk elképzelni, hogy létezzék egy adós, ki teljesítésének kvalifikálását a hitelező könyveire bízna vagy létezzék egy hitelező, a ki könyvei segítségével akarna jogaitól szabadulni. Mily bámulatosan távol állhat egy ítélet az emberektől, a kiknek cselekedeteit megítélni hivatva volna! A jog szempontjából pedig a megbeszélte ítélet azt jelenti, hogy a Curia azt, a mit egyik kezével nyújt, a mikor elismeri, hogy a váltó kikötés hiányában nem fizetése kép adatik, hogy azt a másik kezével mohón visszakapja, eltiltván a hitelezőt attól, hogy a váltót, mint ilyent használja és kezelje.

Dr. König Vilmos.

A sajtóügyi vizsgáló bíró helyettese.

Az alakiságnak oly rendkívüli hordereje mellett, a mi a sajtóügyekben általában nyilvánul, a hol az esküdtek majdnem helyükhöz vannak lánczolva, a hol egyetlen sürgönynek kézbesítése az egész eljárás megsemmisítését vonja maga után: nem szabad figyelmen kívül hagyni a sajtóügyi eljárás egyetlen mozzanatát se, ha az eljáró bíróság nem akarja kitenni magát a megsemmisítésből eredő s rendesen tetemes költségek fizetésének.

Ha egy rendszeres egészbe volna foglalva a sajtóügyi eljárás, ha az egy félszázaddal előbb megalkotott s részben elavult törvényre vonatkozó s egy félszázad alatt egymás pótlására kiadott rendeletek minden esetről intézkednének, ha egy biztos fonalba lehetne fogózni, a mely kivezessen a bizonytalanság téveteg tömkelegéből: akkor nem kellene oly aggodalommal fogadni minden sajtóügyi eljárást, mint így, a sajtótörvény és szabályok jelen állapotában.

Nem szabad azért kicsinyelve figyelmen kívül hagyni a sajtóügyek alapját képező vizsgálatot teljesítő személyt, illetve azt a kérdést: hogy *ki van jogosítva a sajtóügyi vizsgálat teljesítésére?*

Az 1867. évi május 17-én 307. sz. a. kiadott igazságügyministeri rendelet 14. §-a szerint «Sajtóvétségekben eljáró egy, vagy a szükséghez képest több *bűnvizsgáló bírót* és közvádlót a ministerium fog kijelölni».

A sajtóügyi vizsgálóbírók a jelen rendelet alapján rendeltetnek ki ma is. A kirendelés szó szerinti szövege így van:

«Kirendelem bíró urat az 1867. május 17-ikén 307. I. M. E. sz. a. kelt rendelet 14. §-a alapján az ottani kir. *törvényszék mint sajtóügyi bíróság* kerületében előforduló *sajtóügyi vizsgálatok* teljesítésére az — — évi — — napjától kezdődőleg *vizsgáló bíróul*».

Ezen *külön* kirendelésen nem tett változtatást az 1891. évi XXVII. tcz. 33. §-a, illetve a Bünt. ügyv. szab. 9. §-a sem, melyek a kir. törvényszék bűnügyi vizsgáló bírójának kirendeléséről intézkednek. Mert ugyanazon vizsgáló bíró, a ki a sajtóbíróssággal felruházott törvényszékhez büntetőügyi vizsgáló bíróul van kirendelve, a sajtóügyi vizsgálatok teljesítésére külön megbízatást nyer.

Az tehát nem szenved kétséget, hogy a vizsgáló bírák közül csak azok teljesíthetnek *sajtóügyi* vizsgálatokat, a kik erre külön felhatalmazással bírnak, kiknek működési köre az 1867. évi szept. 9-ikén 696. sz. a. kelt igazságügyministeri rendelet értelmében az egész ország területére kiterjed. Az is világos, hogy a sajtóügyi vizsgálóbíró a vizsgálat egyes cselekményeivel más vizsgáló bírót — kir. járásbírósgot is — megbízhat.

De aggályok merültek fel az iránt, hogy az 1891. : XVII. tcz. 33. §-a és a Bünt. ügyv. szab. 9. §-a második bekezdése szerint kirendelt «állandó vizsgáló bírói helyettes» teljesíthet-e, vagy kötelessége-e teljesíteni sajtóügyi vizsgálatokat, ha olyan vizsgáló bíró állandó helyetteséül van kinevezve, a ki a sajtóbírósg székelyén lakik?

A vizsgáló bíró állandó helyettesévé kinevező okmány szó szerinti szövege a következő:

«Kirendelem kir. törvényszéki bíró urat az 1891. évi XVII. tcz. 33. §-a alapján két évi időtartamra a kir. törvényszék területére *vizsgálóbírói állandó helyetteséül*».

A helyettesé kirendelő okmányban tehát nincs említve a *sajtóügyi* felhatalmazás, mert az 1891. : XVII. tcz. 33. §-a egyedül csak a *büntetőügyi* vizsgáló bíróról szól.

A Bünt. ügyv. szab. 14. §-a szerint: «a vizsgáló bírót távollét, betegség, érdekeltség, vagy más akadályoztatás esetében s ezeknek tartamára *állandó helyettese* helyettesíti».

Ébber sincs kimondva, hogy a helyettesítés a *sajtóügyekre* is vonatkozik.

Itt nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a körülményt, hogy a vizsgálóbíró állandó helyettesévé való kinevezési okmány szövege egy és ugyanaz, akár sajtóbírósg székelyére, akár ezzel nem bíró törvényszékhez történik a kirendelés. Miből az következne, hogy egyik állandó helyettesnek nincs több joga, mint a másiknak, vagyis, ha az egyik nem teljesíthet önállólag sajtóügyi vizsgálatot, ugy nem teljesíthet a másik sem. Viszont azonban az is áll, hogy az *állandó helyettes* mindig a *megnevezett törvényszék vizsgáló bírój*a helyettesítésére hatalmaz fel s így a mily jogai és kötelességei vannak az *azon törvényszék vizsgáló bírójának, ugyanazon jogai és kötelességei vannak az ő állandó helyettesének is*.

Tehát habozás nélkül kimondható, hogy a *törvényszék vizsgáló bíróját az ugyanazon törvényszékhez kirendelt állandó helyettes minden ügyekben* helyettesíti, tehát, ha az a törvényszék sajtóbírósggal van felruházva, akkor a *sajtóügyekben is*, tekintet nélkül arra, hogy a helyettesé kirendelésben ez felemlítve nincs s hogy a vizsgáló bíró maga a sajtóügyekre külön kirendelést nyer.¹ Ez nem is lehet másként.

A sajtóügyi vizsgálatok már természetüknél, de a törvénynél és rendeleteknél fogva is soronkívül intézendő sürgős természetűek.

Az 1848. : XVIII. tcz. 22. §-a szerint: «A *bűnvizsgáló bíró* a vád feladása után a nyomtatványokat vagy metszvényeket, ha szükségesnek itéli, *tűstént zár alá veheti*».

Az 1867. május 17-ikén 307. sz. a. kiadott igazságügyministeri rendelet 17. §-a szerint: «A bűnvizsgálóbíró, *mihelyt* a vád elébe terjesztetett, a bevádolt nyomtatványokat, vagy metszvényeket, ha ezt szükségesnek véli, *zár alá veheti* s ezen eljárásról rendes jegyzőkönyvet vesz fel s *kihallgatván* mind a vádlottat, mind a kijelölt tanukat, a *vizsgálatot mielőbb* be-rekeszteni tartozik».

Ugyanezen rendelet 18. §-ában ez áll: «A bűnvizsgáló bíró eljárását körülményesen írásba foglalja itt. Ezen ekkép szerkesztett s általa aláírt jegyzőkönyvet a bevádolt irománnyal, vagy metszvényekkel s a vizsgálat közben beérkezett egyéb mellékletekkel együtt az illető közvádlóhoz *azonnal* átteszi s ez a hozzá áttett irományok gondos áttekintése után, ha véleménye szerint a bűnvizsgálat kimerítve nincsen, a vizsgáló bírót az előforduló hiányok kijelölése mellett, a bűnvizsgálat folytatására *azonnal* felhívja, ki is a hiányok pótlása után az irományokat a közvádlóhoz ismét *késedelem nélkül* visszaküldeni tartozik».

Az említett rendelet 24. §-a szerint: «A vádló és a vádlott által berendeltetni kívánt tanuk s műértők lajstroma, melyre a bíróság elnöke az általa *kitűzött megjelenési napot* feljegyzi, a bűnvizsgáló bírónak adatik ki s *ennek kötelessége* a tanukat s műértőket a *kitűzött határidőre* berendelni».

Szintén a sajtóügyi vizsgálatok sürgősségét igazolja az 1867. július 25-én a 307/867. sz. igazságügyministeri rendelethez kiadott pótrrendelet 1. a) pontja: «A vizsgáló bíró, kinél a sajtóvétségek bejelentése történik, vizsgálatát *mindenesetre bevégezni* tartozik s őt illetőleg, mint a kinek hatásköre az egész országra kiterjed, illetékességi kifogásnak helye nem lehet».

Kiválóan jellemzi a sajtóügyi vizsgálatok sürgősségét az 1867. szept. 9-én 696. sz. a. kiadott igazságügyminiszeri rendelet következő, a törvényhatóságokhoz intézett része: «Felhivom azért, miszerint az esküdtszéki bünvizsgáló bírónak hozzájuk intézett minden törvényes megkereséseit *haladéktalanul* teljesítse s elhárítsa magáról ekkép a felelősséget mindazon károk és veszélyek iránt, melyek az *ily természetű ügyek késő elintézése*, vagy ennek megtagadása folytán egyeseket úgy, mint magát az államot oly érzékenyen súlyt-hatnák».

Az 1867. okt. 1-én 733. sz. a. kiadott igazságügyminiszeri rendelet 4. pontjában is kifejezésre jut a sajtóügyek sürgőssége, midőn ki van mondva, hogy a vizsgáló bíró «a hozzá benyújtott vádlevelet a vizsgálati iratokkal együtt a bíróság elnökéhez *azonnal* beküldi».

Az 1868. febr. 22-én 19. sz. a. kiadott igazságügyminiszeri rendelet 7. bekezdésében ez áll: «Nagy súlyt helyezek az eljárás *gyorsaságára*, mi az esküdtszéki intézmény hitelének és czélszerűségének egyik főtenyezője, stb.».

Végre világosan igazolja a sajtóügyi eljárás sürgősségét az 1868. márcz. 22-én 26. sz. a. «a sajtóügyi vizsgálatok *gyorsítása iránt*» kiadott egész rendelet, különösen ennek 3. bekezdése: «szükség, hogy a *vizsgáló bírák* és közvádlók, nemkülönben az eljárást vezető bíróság a reájok ruházott hatáskörben teendőiket *kitelhető gyorsasággal* végezzék».

Az idézett rendeletek kétségtelenül bizonyítják a sajtóügyi vizsgálatok soronkívüli sürgős voltát.

Már most, ha csak rendes normális viszonyokat veszünk, ha felteszszük, hogy a sajtóügyi vizsgáló bíró soha nem beteg, hosszabb ideig távol nincs hivatalától: akkor is törvény adta jogával élve, az bizonyos, hogy *hat heti szünetet* élvez, a mely idő alatt őt állandóan az állandó helyettes helyettesíti.

Vajon ezen hat hét alatt szünetelhetnek-e a sajtóügyi vizsgálatok a fentebb jelzett sürgősség mellett? Semmi esetre nem, vagy legalább is ellenkeznek ez a hosszas szünetelés a kiadott rendeleteknek nemcsak szellemével, de szó szerinti szövegével is.

Vegyünk csak egy pár példát a százféle előjehető eset közül. A sajtóügyi vizsgáló bíró október hó 1-én elmegy hat heti szabadságra s helyét az állandó helyettese foglalja el. Október hó 2-án a közvádlo pótlás végett visszaadja a sajtóügyi vizsgálati iratokat, vagy a sajtóbíróság (nöke október 2-án átküldi a november 1-re kitűzött tárgyalási határidőre megidézés végett «a tanúk és műértők lajstromát» a sajtóügyi vizsgáló bíróhoz: vajon nem kell-e ez ügyekben azonnal intézkedni, vajon lehet-e várni addig, míg a sajtóügyi vizsgáló bíró november közepén visszafoglalja helyét? Vagy ha sajtóvétségi feljelentés történik a sajtóügyi vizsgáló bíró szabadságra menetelének napján és pedig oly ügyben, a hol a nyomtatványok sürgős zár alá vételének, vagy elkobzásának van helye: vajon szabad-e az ilyen feljelentést elintézetlenül hagyni hat hétig?

Semmi esetre nem, mert ez meghazudtolása volna a sajtótörvény és rendeletek célzatának.

Ezeket látva és tudva, nyiltan azt kell következtetnünk, hogy midőn a nagymélt. igazságügyminiszerium bölcsesége az általános vizsgálatok gyorsítása szempontjából a külön vizsgáló bíróságot s állandó helyetteséget felállította, nem akarhatta s nem is akarta, hogy ez a sajtóügyek hátrányára történjék és midőn a vizsgáló bírák mellé állandó helyetteseket rendelt ki, az volt célja, hogy ezek az állandó helyettesek azt, a ki mellé kirendeltettek, *mindenben*, tehát a sajtóügyekben is helyettesítsék.

De mert az a körülmény, hogy a sajtóügyi vizsgálatokra a bünyügyi vizsgáló bíró is *külön megbízatást* nyer s hogy az állandó helyettesi kirendelésben a sajtóügyekben való helyettesítésről említés nem tétetik, már eddig is félreértésekre és vitákra adott alkalmat és semmisségi okul használtathatik fel

sajtóperekben: nagyon óhajtandó volna, hogy egy *körrendelet* kimondja, miszerint a sajtóügyi vizsgálattal is megbízott vizsgáló bírák mellé kirendelt állandó helyettesek minden külön megbízatás nélkül sajtóügyekben is helyettesítik a vizsgáló bírót.

Egy ily tartalmu rendelet sok vitának vetne véget, sok semmisségi panasz alól rántaná ki az alapot és az állandó helyettesek által eddig mellőzött, vagy félve érintett sajtóügyek menetét a törvény és rendeletek szellemének megfelelőleg gyorsítaná.

K. Nagy Sándor,

n.-várad kir. tszéki bíró.

A csődtörvény 13. §-ához.

A Jogtudományi Közlöny 44. száma mellékletén közölte a budapesti kir. ítélő tábla 1662/1893. szám alatti határozatát, a mely szerint «a csődtörvény 13. §-a értelmében a csődnyitás hatályának kezdete előtt szerzett zálogjognak a tömeghez tartozó dolgokra vagy jogokra leendő érvényesítését a csődnyitás nem gátolván, a végrehajtásilag lefoglalt ingókat, a végrehajtási zálogjogot nyert hitelező, az 1881. évi LX. tcz. szabályai szerint, a csődnyitás hatályának kezdete után is, követelésének kielégítése céljából elárvereztetni jogosítva van.»

A nélkül, hogy az ismertetett felsőbb bírósági határozat kritikai fejtegetésébe bocsátkoznám, a közlött határozatokban eldöntött kérdéshez azért kell hozzá szólnom, mert a közlemény után azon záradék áll: «annyira önként értetődő eset, hogy a csődbíróság eljárását nehéz felfogni».

Meg kell tehát kísérelnem, a csődbíróság eljárása felfogásának könnyebbé tételét.

Első sorban a concret eset jellemzéseül szolgáljanak a következők:

R. Pál ellen csőd nyitattván, a csődbíróság tömeggondnokul kinevezi K. István ügyvédet, kinek első teendője felfolyamodni a csődnyitó végzést, mely felfolyamodás visszautasításával egyidejűleg tömeggondnok ezen tiszte alól felmentetik s helyette kineveztetik T. Endre ügyvéd, a ki 3—4 nap mulva beérkezett kérvényében a tömeggondnokságról lemond, mely lemondás felett a csődbíróság nyomban határozván, H. Gyula ügyvédet nevezi ki harmadizben tömeggondnokul.

A mint az iratokból kitűnik, a W. Karolin és társai képviselésében T. Endre ügyvéd, a kérdéses árverés fogantatását nagy sebtiben azon időközben fogantatosította, míg a tömeggondnokságról lemondást tartalmazó kérvénye beérkezett és a lemondást elfogadó végzés részére kézbesítve lett, tehát akkor, mikor még tényleg kinevezett tömeggondnok volt, s az új tömeggondnok H. Gyula már csak akkor jutott szóhoz, midőn kinevezése után nyomban a helyszínére utazván, a csődtömegbe leltározott ingók árverelése a végét járta, és zavarólag ható megjelenése következtében a fentebb nevezett ex tömeggondnokok oly megegyezésre jöttek, hogy lemondva kölcsönösen bejelentett elsőbbségi igényeikről, a a befolyt vételért a közel álló hitelezők érdekében — kik közül az első egy nagyobb összeggel a közadós neje — barátságosan feloszszák.

Hogy a fentebb felhozott körülmények után is joga volt a végrehajthatóknak a kihasznált előnyös helyzet mellett az árverést megtartani s az árverésen befolyt vételári összeget jogszerűen fel is oszthatták volna egymás közt, azt nekem nem nehéz felfogni, mert az igaz, hogy sem a csődtörvény, sem a végrehajtási törvénynek nincs praeventiv intézkedése a hasonló eljárás megakadályozására; pedig, ha a csődtörvénynek az összhitelezők érdekeit szem előtt tartó rendelkezéseit tekintjük és ismerjük a bírói gyakorlatot a csőd előtt szerzett végrehajtási zálogjogok hatálytalanítása iránti perekben s látjuk, hogy minden ilyen zálogjogból tabula-rasa csináltatik, és midőn a csődtörvény 27. §-a alapján

indított perekben követett állandó felsőbbírási gyakorlat szerint a közadós jogcselekményét a bírói kényszer helyettesíti, tehát a végrehajtási eljárás útján nyert kielégítés vagy biztosítás a közadósnak a csődtörvény 27. §-ában érintett jogcselekményével azonosnak tartatik, jóllehet erre a csődtörvényben világos és szabatos meghatározás sehol fel nem lelhető, ennek gyakorlatilag helyes következménye az kell, hogy legyen: miszerint hasonló s rendszerint megtámadott csődelőtti végrehajtási zálogjogok előrelátható bírói hatálytalánítása esetére arról is gondoskodva legyen: miként a hatálytalanná vált vagy válandott jogcselekmény alapján az összhitelezők elől elvitt vagyon a csődhitelezők javára, a kik amugy is csak egy morzsát kapnak, biztosítsassék. Ez pedig ma nincsen meg, mert a csődtörvény 33. §-a rendelkezése a legtöbb esetben illuzoriussá válik.

Ugyanis a ki hasonló ügyekkel foglalkozik, a legtöbb esetben azt látja, hogy azok a korai foglaltatók rendszeren a közadós legközelebbi hozzátartozói, vagy «jó barátai», a kik akkorra, midőn a megtámadási perek végérvényesen befejeztetnek, úgy elszélednek a végrehajtás folytán felvett pénzzel, hogy a tömeggondnok ütheti nyomukat; de ha megis találja, hiában van a csődtörvény 35. §-ában letett joghatályos ítélet a kezében, az illetőktől mit sem kap vissza, lévén azok elég eszélyesek: lefoglalható vagyonnal nem birni.

Igy történik aztán az, hogy a tömeggondnok jelenti, miként nincs tömegvagyon, mert a csődelőtti végrehajtatók a csődtörvény 13. §-a alapján felvették a végrehajtási sorrendben megállapított összegeket, avagy azokat még a végrehajtó osztotta fel közöttük és mert az illetőkön mi sem hajtható be, kéri a csőd megszüntetését, mire a csődbíróság be is szünteti a csődöt, de a felsőbbíróság az intézkedést megváltoztatván, elrendeli a csőd folyamatba vételét; mert annak megállapításai, hogy kit terhel a felelősség azért, hogy a tömeg vagyona ennek vagy annak végrehajtási jogán kifizettetett, a csődbíróság hatásköréhez tartozik. Erre indulnak aztán meg a tömeggondnok által az egyes *jelzálogos hitelezők s annak ügyvédei ellen perek*, az általuk — felperes szerint jogtalanul — felvett összegnek a tömeg részére leendő visszaszerzése iránt.

Látva ezen perek áldatlan voltát, ismerve a csőd előtti végrehajtás czége alatt a csődtörvénynek és a bírói gyakorlatnak az összhitelezők érdekét szem előtt tartó rendelkezéseivel szemben üzött ügyes játékot, joggal kérdezhetem, nem-e felfogható az ügy különös körülményeit s a szereplő egyéneket leggyakrabban ismerő csődbíróságnak az az eljárása, hogy a midőn a végrehajtási és a csődtörvény hasonló esetre vonatkozólag kifejezetten nem intézkedvén, az összhitelezők érdekei megvédésére a megtámadási perekben kifejezésre jutott gyakorlati irány consequentiája gyanánt eleve gondoskodik arról, hogy a tömeg vagyona el ne dividáltassék és a hatálytalánítási ítélet ne maradjon írott malaszt, hanem végrehajtásában gyakorlatilag is érvényesüljön, bár lehet, hogy stricte jogilag a közlemény kezdetén idézett kijelentés a helyes.

Dr. Görgey Sándor,
kir. tszéki bíró.

Különfélék.

— A Jogászegylet börtönügyi bizottságának most folyó vitájában a bizottság orvos tagjai is részt vesznek, és az üléseket orvosi körök is figyelemmel kísérik és látogatják. Ennek mind a pszichiatra, mind a büntetőjog érdekében csak örülni lehet, és a börtönügyi bizottság, úgy látszik, szerencsésen képes megoldani azon feladatot, hogy a jogtudomány iránt érdeklődő nem-jogász köröket a jogászsággal érintkezésbe hozza. Csak óhajtható volna, hogy ez az érintkezés mentől sűrűbb és bensőbb legyen.

— A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ügyforgalmi és tevékenységi kimutatása. 1893. évi október havában érkezett 8123, elintézetlen volt 1754, volt elintézendő 9868, elintéztetett per 304, sürgős 4492, rendes 1485, ülésen kívüli 2005, összesen 8286, elintézetlen maradt 1582, csőd nyitott 5, csőd megszüntetett 6, csőd folyamatban maradt 69.

— A Curia fegyelmi gyakorlatából. A m. kir. Curia (a budapesti ügyvédi kamara előtt Dr. — — ügyvéd ellen folyamatba tett fegyelmi ügyben) ... vádlott ügyvéd a terhére megállapított két cselekményért nem *összbüntetésül*, — a mi a Btk.-ben elfogadott technikai megjelölést képez s csupán több külön szabadságvesztés-büntetéseknek a Btk. 97—99. §§. alapján egy büntetési tételbe összefoglalása esetében alkalmazható, — hanem *együttvéve* 500 frt pénzbírságra ítéltetik, stb. (1893. november 4. 367. sz. a.)

A m. kir. Curia (a szathmári ügyvédi kamara előtt — — szinyérváraljai lakos ügyvéd ellen folyamatba tett fegyelmi ügyben) ... az ügyvéd által megbízotti minőségben behajtott pénznek az ügyfele részére ki nem szolgáltatása, illetve jogtalan visszatartása nem «folytatólagos», hanem «tartó» cselekményt képez, stb. (1893. november 4. 389. sz. a.)

— Bünygyi iratok selejtezése. A kir. igazságügyminisztérium kijelentette, hogy a bünvádi ügyekre vonatkozó iratok a fenálló gyakorlat szerint csak akkor selejtezhetők, ha 32 évnél régiebbek és akkor is akkép, hogy a kezelési könyvek és jegyzékek, valamint az eredeti okiratok és a bírói ítéletek kivétel nélkül megörzendők. (20,728/1893. I. M. sz.)

— Hatáskör megállapítása, a közös hadseregnél töltött fegyvergyakorlat alkalmával elkövetett bűncselekmény miatt tartalékos honvéd ellen indított ügyben. K. József garabonczy lakos tartalékos honvéd 1891. évi augusztus hó 27-én, midőn mint fegyvergyakorlatra behívott cs. és kir. közös hadseregbeli gyalogos, Komáromban tényleges katonai szolgálatban állott, a fegyverével való vigyázatlan bánás által egy bajtársán halált okozott testi sértést ejtett.

K. Józsefnek tényleges katonai szolgálata 1891. évi szept. hó 13-án letelvén, a fentebbi cselekmény miatt ellene az előnyomozat csak az 1891. évi november hó 14-én kelt ezredparancsnoksági jelentés alapján ejtetett meg s miután a tényállás megállapított, tekintve, hogy időközben K. József a honvédség tartalékába helyeztetett át, az előnyomozati iratok további eljárás végett az ezredparancsnokság által 1893. évi január hó 1-én 819. sz. a. a m. kir. székesfehérvári V. honvédkerületi parancsnoksághoz tétettek át.

A honvédkerületi parancsnokság tekintettel arra, hogy K. József a tartalékban van s így nem áll honvédbíróság illetékessége alatt, illetékes eljárás végett áttette az iratokat a nagykanizsai kir. ügyészhez, kinek indítványa alapján a kir. törvényszék 1893. évi január hó 26-án 360. sz. a. kelt határozatával ezen ügyben az eljárásra és ítélethozatalra nézve saját illetőségét leszállította s az iratokat a honvédkerületi parancsnoksághoz visszaküldte, mert K. József a terhére rótt büntetendő cselekményt a tényleges katonai szolgálat ideje alatt követte el s e szerint a katonai bíróság lenne hivatva az ügyben eljárni.

Ezek szerint a K. József elleni ügyben a polgári és katonai bíróságok közt hatásköri összeütközés merülvén fel, ezen összeütközési esetet az eddigi gyakorlathoz képest a kir. igazságügyminiszter és a kir. honvédelmi miniszter tárgyalván, ez ügyben való eljárásra és ítélethozatalra a polgári büntető-bíróság hatáskörét állapították meg,

mert az 1868: XL. tcz. 54. §-a és az 1889: VI. tcz. 62. §-a értelmében a közös hadseregnek, hadi tengerészetnek és a honvédségnek tartós vagy ideiglenes tényleges szolgálatban álló egyénei ugyan a katonai büntető és fegyelmi szabályok alatt állnak, de ugyanazon törvényszakaszok értelmében ugyanazon egyének, ha a szabadságolt állományban vannak, minden polgári viszonyaikra nézve, ugyancsak bünvádi és rendőri ügyekben a polgári törvények és hatóságok alá tartoznak, s ennél fogva tekintettel arra, hogy a katonai hatóságok bírói illetősége mint kivételes személyi illetőség szorosan magyarázandó s rendszerint csak addig tarthat, a míg a kivételes személyi illetőségre nézve fenálló személyes kellékek léteznek, valamint tekintettel arra, hogy a szóban forgó esetben K. József akkor, mikor ellene a bünvádi eljárás megindítandó volt, már megszűnt tényleges szolgálatban álló katona lenni: ezen ügyben az eljárás nem a katonai, hanem a polgári büntető bíróság hatáskörébe tartozik. (14,476/1893. I. M. sz.)

— **A házasság felbonthatósága.** Dr. Horváth Ödön dékán-tanár az eperjesi jogakadémián ezen a czimen igen időszerű munkát adott ki, melyben a házasság felbontásának érdekese és fontos kérdését 8 fejezetben tárgyalja s arra az eredményre jut, hogy a házasság felbontása nem egyéb, mint egy magában véve már megtörtött és alapját elvesztett házassági viszonynak jogilag való megszüntetése; elodázhatatlan szükségét hangsúlyozza az egységes, állami házasságjogi törvényhozásnak és bíraskodásnak.

— **Irodalom.** A *Döntvénytár* új folyamának XXXVI. kötete (LXIV. folyam) jelent meg. Ára 2 frt. — A *szénbányászati jog és a földbirtok* cím alatt dr. Sipos Árpád nagyobb tanulmányt tett közzé, mely különnyomat a Közgazdasági és Közigazgatási Szemléből. Ezen érdekes munkára visszatérünk. — Carr Johné bűnügyében tartott védbeszédét dr. Gráner Ernő ügyvéd kiadta.

— **Jegyzéknapló ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára 1894. évre,** szerkeszti dr. Kenedi Géza; 30-ik évfolyam. E könyv tartalmazza a rendes naptári részen és feljegyzési lapokon kívül az egész igazságügyi szervezetet, a bécsi ügyvédek és közjegyzők jegyzékét, valamint az újabb keletű fontosabb miniszteri rendeleteket és az ügyvédségre vonatkozó felsőbbbíróági határozatokat.

— **A hivatalból való védő kirendeléséhez.** A következő sorokat vettük:

Unger Géza a hivatalból kirendelt védőügyvédről írván az előző számban: az új bűnvádi ügyv. szabályokban, illetőleg az azt életbe léptető miniszteri rendeletben hibát lát, mert nincs intézkedés téve az iránt, hogy mikor rendeltessék ki a védő. Szerinte e kirendelésnek a végtárgyalási iv kitöltésével egyidejűleg kell történnie. Téves nézet. Arról, hogy mily esetben kelljen vádlott részére védőt rendelni, és hogy e kirendelés a bűnpernek melyik stadiumában történjék: nem az ügyviteli szabályoknak, sem az azt életbe léptető miniszteri rendeletnek kell rendelkezést tartalmaznia, hanem a bűnvádi eljárást szabályozó törvénynek. *a+b.*

— **Sovány díjmegállapítás.** Egy Soroksáron foganosított 109 frt 30 kros végrehajtási ügyemben, hol csupán az ócsai végrehajtó díjai és költségei fejében 8 frt 59 krt fizettem, segédem uti kiadásai és napidíja pedig Budapestről Soroksárra 5 frt 64 kr., összkiadásom tehát 14 frt 23 kr. volt, az ócsai járásbíró, a közbenjárás díjat is beleértve, 13 frt 99 krt állapított meg alperes terhére, úgy, hogy ez ügyre 24 krt tényleg ráfizetnem kellett. (*Ügyvédi körökből.*)

— **Legyen világosság.** Az ősz kezdetén minden évben felszólalunk az ellen a rendszer ellen, mely az új törvénykezési palota világítása körül tapasztalható. Hogy a lépcsőházban és folyosókon alig-alig pislog egy-egy halvány gázláng, az még csak hagyján. Felbotorkálunk sötétben is a harmadik emeleti iktatóba, meg a második emeleti keresk. és váltótörvényszéki portárba. De itt még csak gázlángok se világítanak. A jó öreg pertárnok, segédjével, két gyertya mellett vakoskodik; köröskörül a dolgozó ügyvédek előtt csendesen pislog egy-egy gyertya szerény világa, és nem egy rosszszemű kartárs a megerőltetéstől könnybe lábadó szemmel hagyja el a *palotát*, melyben ily cifra nyomorúság uralkodik. (*Ügyvédi körökből.*)

— **A német bűnvádi eljárás reformjáról** nevezetes munka jelent meg Bülow legfőbb törvényszéki bírótól. (Die Reform unserer Strafrechtspflege. Berlin. Heymann.) A dolgozat éle a kormányjavaslat azon határozománya ellen van irányítva, mely a felelősség ujalagos behozatalát célozza. Szerző a jogorvoslatok mostani rendszerének fentartása mellett van és az elsőfoku ítélkezés erősítése által vél segíthetni a felmerült bajokon. Többek közt a vád alá helyezési eljárást kívánja avítani és a középsúlyosságú cselekmények feletti ítélkezéshez a polgári elemet véli bevonandónak. A munka részleteire visszatérünk.

— **Mommsen,** a ki most töltötte be 76. életévét, imént 50 éves jubileumát ülte meg a kiel egyetemen történt doctori promóciójának.

— **Agrár-jogi reformok.** Közelebbi időben azon közlemény járta be a németországi lapokat, hogy a porosz kormány komolyan és sürgősen foglalkozik a porosz *agrár-jog* reformjával, azon meggyőződésből indulván ki, hogy már mulhatatlanul szükséges az arra vonatkozó reformköveteléseket kielégíteni és az azzal kapcsolatos kérdések megoldását megkezdeni, hacsak azt nem akarják, hogy a porosz mezőgazdaság

még további hanyatlást ne szenvedjen. Ezen közlés újabb megcáfoltatott; annyi azonban bizonyos, hogy az összes illetékes körökben nagyon érzik ezen reformnak szükséges voltát, s azért minden részről pressio gyakoroltatik a kormányra, hogy a kezdeményezést vegye kezeibe.

Egy német államocská már úgy is szép példát nyújt gazdasági életében egy egészséges *agrár-politika* kifejlesztésére. *Meklenburgban* 25 év előtt a kormány a kincstári uradalmakban 4 ezer paraszt-birtokot átalakított szabad örök-bérletté, a mi igen sikeresnek bizonyult be. A legújabb statisztikai adatok szerint azokból, melyeket a mostani gazdák vagy elődeik, mint paraszt-birtokot már ideiglenesen birtokoltak, az átalakítás óta csak 600-nál szűnt meg az örök-bérlet, de ezek is legnagyobb részt vétel útján a családok kezeire mentek át; csupán 50 ily birtok jutott idegen kezekre, és csak 32 végrehajtás útján; és többnyire az elődök adósságai vagy rossz gazdálkodásuk következtében, úgy hogy a csódnak már előbb ki kellett volna ütnie. Hogy a parasztok állapota itt nemcsak nem rosszabbult, sőt tetemesen javult, mutatja azon tény is, hogy pontosan fizetik az évi örök-haszonbért, sőt az örök-bérleti birtokot terhelő adósságot is tetemesen letisztazzák és pedig nem is amortisatio, hanem egyenes tökefizetés által; minek folytán már mintegy 4½ mill. márka teher lett az örök-bérlet által kifizetve.

Ezen s hasonló eredmények okozhatják, hogy a porosz kormánykörökben csakugyan foglalkoznak ezen ügygyel. Az való lehet, hogy az illető szakminiszter még nem dolgozik az agrár-jog kodifikációján, ebbeli reformtervezet előállításán; de való az is — a legújabb, szintén hivatalos tudósítások szerint — hogy az illető miniszteriumi csoportok közt csakugyan folynak eszmecserék ezen reform szervezése körül, nevezetesen következő irányzatban. A birtokviszonyok körül szabad mozgás kellő biztosítása mellett, a jog, a birtok mint ingatlan természetének, egyszersmind mint az egyénesített gazdasági üzlet alapjának s lényegének megfelelő legyen. Terjesztessenek ki az örökjogi szabályok, a melyek könnyítik az örökség átszállását, s a földbirtokot az örökrészek általi terhelhetéstől némileg megóvják. A porosz kisbirtokokra kiterjedő általános eladósodás ellenében törvényhozási intézkedések teendők, a melyek a földbirtok terhelhetetésének mérsékelt határait megszabják, s ezzel kapcsolatban a földbirtokhitel alapjait reformálják; a mi az egész ingatlan-hitel szervezetnek korszerű átalakítását vonná maga után. Sz.

— **Emberölés kísérlete.** Fleischmann Zsuzsánna, egy szorgalmas párisi munkásnő, közös háztartásban élt Albertinivel, egy szintén szorgalmas, jóerkölcsű munkással. Két gyermekük volt, és boldogul éltek együtt. Az egyik gyermek meghalt, és ezen eset az asszony jellemét egészen megváltoztatta, izgékonyná, szenvedélyessé változtatta, a kin egy kis ellenmondás is kétségbeesett krisist idézett fel. Ezen állapota még súlyosbodott az által, hogy e közben újra teherbe esett. Albertini egy ily ok nélkül kitört krízis alkalmával kijelentette: az asszonynak, hogy ha így viseli magát, ő elhagyja és a kis fiut magával viszi, és evvel eltávozott hazulról. Ekkor az asszony kétségbeesésében elhatározta, hogy megöli magát és gyermekét. Szenet gyújtott meg a földön, elzárta az ajtót és ablakát és várta, hogy a kifejlődő gáz megölje. Kis vártatva, miután az aléltság nem következett be elég hamar, egy kést fogott és belevágott előbb a fü balkezebe és aztán a magáéba, a mire mindketten elaléltek. Ezután érkezett vissza Albertini, és pedig még elég korán arra, hogy mind az anyát, mind a gyermeket megmenthesse. Mindketten felgyógyultak, úgy, hogy a vágásnak nyoma sem maradt. A tárgyaláson az asszony igen rokonszenves benyomást tett és a férfi a védő kérdésére könnyek közt jelentette ki, hogy felmentés esetében ismét a nőéig akarja venni az asszonyt. Az esküdtek látni kívánták a gyermeket és meggyőződtek róla, hogy keze teljesen egészséges. Az esküdtszék egyhangulag felmentette az asszonyt a vád alól, és pedig egyezően az ügyész indítványával, a ki a tárgyalás után *maga indítványozta a felmentést.*

A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága f. h. 25-én este 6 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségében ülést tart, melynek tárgya a pszichiatría és a büntetőjogról folytatott vita. Szólásra fel vannak jegyezve: Dr. Laufenauer Károly, dr. Illés Károly, dr. Reichard Zsigmond.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft
negyedévre ... 3 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A judikatura egysége. H. — Atyasági kereset s a törvénytelen gyermekek tartása. Dr. MENYHÁRT GÁSPÁR-tól. — *Törvénykezési Szemle:* Okirathamisítás és csalás eszmei halmazata. Dr. HEIL FAUSTIN kir. ítélő táblai bírótól. — Büntetőjogi congressus Párisban 1893. évben. Dr. SZOKOLAY ISTVÁN-tól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A judikatura egysége.

A kir. táblák folyton hozzák a teljes-ülési döntvényeket oly égető fontosságú kérdésekben, mint a szeszjövedéki kihágások, az 1885. évi VI. törvenyzikk magyarázata, a bírósági végrehajtó díjai stb., s ezzel ezen kérdésekben ugyan a saját területükön belül a jogegységet némileg biztosították,¹ de annál kirívóbb azután az a jelenség, hogy az egyes kir. táblák gyakorlata és teljes-ülési döntvényei ezen kérdésekben is egyenes ellenmondásokat tüntetnek fel.

És a kir. Curia ezt a jogbizonytalanságot mindeddig ugyszólván tétlenül nézi.

Nem tett semmit az ellentétek kiegyenlítésére, az egység biztosítására, a judikaturával egyesek által üzött lutri-játék megszüntetésére.

Az 1890. évi XXV. törvenyzikk 13. §-a előírja, hogy «ha akár az igazságügyminiszter, akár a kir. Curia elnöke arról győződnék meg, hogy az egyes kir. ítélő táblák ellentétes elvi jelentőségű megállapodásra jutottak, haladéknélkül intézkednek, hogy a jogegység megóvása végett a felmerült kérdés a kir. Curia megfelelő teljes tanácsulése elé terjesztessék».

Ez a törvényszakasz eddig alig volt egyéb irott betünél, mert ez irányban intézkedés nem történt a jogegység megóvása céljából. Ha jól tudjuk, összesen két ily teljes-ülési határozatot hozott a Curia. A kir. táblák nem teljes-ülési határozatai közti ellentéteket a Curia teljesen ignorálja.

De sőt magának a kir. Curiának testületében is igen gyakran mutatkoznak az ingadozás, a jogbizonytalanság tünetei. Ugy a polgári, mint a büntetőjogi gyakorlat ellen felmerült panaszok sok esetben indokoltak, alaposak voltak.

¹ Az egyes táblák kebelében sem áll a jogegység oly erős lábon, mint azt a következő újabb példa is igazolja:

B. Lajos szentesi órásmester megvette L. János szentesi ékszerész már évek óta fenálló üzletét tehermentesen s azt az adásvételi szerződés alapján nyomban el is foglalta. Mielőtt B. Lajos az üzlet ajtaja fölé czégtábláját kifüggeszthette volna, S. Gusztáv budapesti czég, állami és községi adóért pedig Szentes város adóhivatala végrehajtást vezetett s az előbbi lefoglalt egy Wertheim-szekrényt, az utóbbi pedig különféle órákat és ékszereket.

A végrehajtás folytán B. Lajos igénykeresetet adott be mindegyik foglaltató ellen. Igényét a közte és L. J. János közt létrejött adásvételi szerződésre alapította, melyben az eladott és átvett tárgyak egyenkint elő vannak sorolva s ezek közt foglaltattak az említett tárgyak is.

A szentesi kir. járásbíróság mindkét perben felperest igénykeresetével elutasította azonos indokok alapján, mi ellen felperes szintén azonos indokok alapján felebbezéssel élt, a szegedi kir. táblához s az a S. Gusztáv elleni igényperben hozott ítéletet indokainál fogva helybenhagyta, a kir. kincstár és Szentes város ellen indított igényperben hozott ítéletet pedig más referens előadása alapján megváltoztatta és felperes keresetének pótesküdtől feltételezeten helyt adott. (Szegedi Jogászlapok.)

Az egyes tanácsok ítélkezése teljesen eltérő irányt követ, más szellemet tüntet fel s nincs a judikaturában oly szilárd kapocs, mely ez illustris testület ítélkezésének egységét biztosítaná, a széthúzó elemeket összetartaná.

Teljes-ülések az utóbbi időkben nagyon szórványosan tartattak, az ott eldöntött kérdések nem állottak elvi magaslaton, nem bírtak komoly relevanciával.

Pedig számos igazán elvi jelentőségű kérdésben nagy szükségünk volna teljes-ülési döntvényre. A kir. táblák tartózkodnak ily nagyobb fontosságú kérdésben plenáris határozatokat hozni, úgy gondolkodván, hogy a mely ügyekre nézve ők nem képeznek utolsó forumot, abban felesleges a döntvényjog gyakorlása.

Várják tehát az irányjelzést a legfelsőbb forumtól, a mely azonban hagyja a dolgokat rendes kerékvágásban menni.

De a Curia régi teljes-ülési döntvényei közt is számos elavult határozat van, a mely a gyakorlat, az irodalom és a törvényhozás mai állása szerint túlhaladott álláspontot képvisel, a mely nem felel meg a bírói meggyőződésnek, és nem állotta ki sikerrel a jogász kritikát.

Nem ártana már ezen plenáris határozatok között egy kis kiselejtezést tartani, megválogatva azokat a döntvényeket, a melyek érintetlenül fentarthatók, és korrigálni a korrekturára szorulókat.

Ugy hiszszük, az új curiai másodelnökkel friss szellem vonul be a Curia öreg falai közé és a másodelnök ur ambíciójának fogja tartani a jogegység megóvására saját személyes közreműködésével is fokozott gondot fordítani. Positiv kezdeményezést is tehet, ha ugyanis initiálja, hogy a Curia küldjön ki bizottságot az összes teljes-ülési döntvények revideálására és ezen bizottság munkálata a teljes-ülés elé terjesztessék, mely minden egyes döntvényt újból megfontolás és döntés alá vegyen, esetleg a hiányos szövegeket kiegészítse, kijavítsa.

H.

Atyasági kereset s a törvénytelen gyermekek tartása.¹

Praesumáltatván bíróilag az atyaság, eldöntés alá kerül a per tulajdonképi célja, az abból folyó igények megállapítása. Igen közel fekszik s könnyű belátni, hogy a törvénytelen gyermek nemző szüleitől tartást követelhet.

Már a Tripartitumban olvasható (Prol. tit. 9. §. 2.): «..... per statutum ac legem vel rescriptum non potest ius naturale..... tolli, nec enim..... quispiam potest statuere..... quod liberi non educarentur a parentibus».

A szokás szentesítette is a nemzők azon természetes köteleességét, hogy törvénytelen gyermekükről gondoskodjanak.

Nem is volt ez vitás s ma sem az. A ki ellen az atyaság megállapittatik, az a gyermektartás költségeiben is marasztaltatik azon elvnel fogva, mert elsősorban az atya köteles eltartani gyermekét.²

Az anyát is terhelik a költségek, ha van miből hozzájárulnia s épen azért a bírói megállapításnál e körülmény mindig figyelembe vétetik.

¹ Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. a mult heti számban.

² Márkus i. m. 2038., 2062., 2065. eset.

A tartásdíj, mely havi részletekben fizetendőleg méretik ki, a szülők társadalmi állása és vagyoni viszonyaihoz képest állapittatik meg. A természetes szülők között e tekintetben létrejött kiegyezés csak annyiban bír joghatállyal, a mennyiben a tartásra szorult gyermek érdekeit nem sérti, a mely részben birói figyelemben csak akkor részesül, ha gyámhatóságilag jóvá hagyatott. Apasági s gyermektartás iránti perben eminenter mindig a gyermek érdeke dominál, mely hivatalból is figyelembe veendő, melyet a szülők megegyezése nem sérthet s ha az anya előbb le is mondott talán a tartásdíj követelési jogáról s utóbb mégis követeli, ezen *lemondásnak* kifogásként való felhozása mit sem ér, a lemondás hatálytalan.

Dicsérettel legyen mondva, a birói gyakorlat e részben nem hagy fen kívánni valót.¹

Kifogás alá vehető azonban az, hogy a tartásdíjat a természetes atya ellenében az újabb curiai gyakorlat minden különböztetés nélkül — mintegy generalisálva — a gyermek 12 éves koráig itéli meg, a mely korban már keresetképesnek mondja ki a gyermeket.²

A régibb praxist e tekintetben jobbnak tartom, mikor a concret eset szerint a nemzők társadalmi állásához képest méretett ki az időtartam.

Az bizonyos, hogy a legtöbb ily gyermek alacsony sorsban születik s csekély nevelésben részesül s az anya társadalmi helyzete szerint iparos vagy földmivelő, illetőleg cseléd válik belőle, a mely esetekben 12 éves korával nélkülözheti a szülői tartást.

Ámde a magasabb társadalmi rendbe tartozókkal is megeshetik — a mint fordul is elő tényleg, — hogy házasságon kívül producálnak gyermeket. Az is megtörténik — bár még szörványosabban, — hogy az anya nem elég könyörtelen eltaszítani magától gyermekét, vagy elég bátor szembe szállani minden előítélettel s maga neveli, gondozza gyermekét.

Már ilyen esetben aligha lesz a gyermek, akár fiu, akár leány, keresetképes 12 éves korában. Sőt a tartás költségei szaporodnak a magasabb iskolába járatással s a nevelés igényelte szükségletekkel. S kibocsátani az atyát kötelességből ez esetben, az határozottan ellenkezik a gyermek érdekével. Mert másfelől meg elavult felfogásnak volna hirdetője az s a modern liberális gondolkodásnak ellenese, a ki elég szűkkeblűen arra szavazna, hogy a törvénytelen gyermek csak azért, mert elég szerencsétlen volt ilyennek születni, 12 éves korában menjen önálló keresetre s megélhetésre, ha anyja egy maga neveltetésének terheit meg nem bírja. És különösen, ha a gyermeket — a mint ez a törvénytelen születésűeknél, köznyelven szólva, az u. n. szerelem-gyermekeknek sok esetben áll, — a természet magasabb, nagyobb szellemi tulajdonokkal ruházta fel.

Az állandósulni indult gyakorlatban rejlő felfogás alkalmas arra, hogy a társadalom számára proletárok, parasiták nevelődjenek, kik gyűlölettel legyenek eltelve minden iránt, mit rendnek mondunk s mindenki iránt, ki vigyáz e rendre s a ki nálánál szerencsésebb.

Kora gyermekségétől jobb módhoz szokva, mit lehetségesé tesz számára anyja helyzete s az atya által fizetett tartás, melyre a humanismus nevében, jogszerint bíróság kötelezi, 13 éves korában oda dobhatja magát a megélhetés nagy kérdése elé, talán vezető kéz, segítség nélkül. A megszokott életmód vágya üzi, fejlődő igényei csábítják — ha épen nem kergetik — a kielégítésre, betöltésre; fejlődő értelmé keresi a változásokat, meg is találja — s ha megtalálta, a lelkében életre kelt gondolat vezet, — de legritkábban a jóra. Ez pedig a társadalomra sem szerencse.

Utóvégre pedig itt is elmondható, hogy kiki viselje

ténykedésének összes következményeit. S ha valaki előkelőbb társadalmi állású nőnél kísérel meg kétes sikerű szerencsét talán házassági ígéretekkel, csábítással — és cserben hagyja, az a született gyermek érdekében jogosan, de annál inkább méltányosan kötelezhető a gyermek keresetképességeig, még ha ez 20—22 életével áll is be, a tartásdíj fizetésére.

Nincs ennek ellenébe vethető elfogadásra való indok, sem erkölcsi, sem társadalmi, még ha az atya talán családos ember is.

Családja megkapja a magáét, hiszen a díj megállapításánál ez a körülmény figyelembe vétetik s vagyoni viszonyaihoz mérten, sohasem tulmagasan méretik ki. Az erkölcs-telenség pedig az ő elkövetett tetteiben rejlik s nem a tartásra való köteleztetésben. Az erkölcsinek nagyobb megnyilatkozását látom abban, ha az, ki a felelősség tudatában cselekszik s azért mind végig helyt áll, mint a ki elköveti a tettet s aztán eloldalog és a felelősség alól kibújni igyekszik.

Megáll ez a tétel itt is.

Térjünk át azonban más kérdésre. A mit eddigelé a tartás kérdésében elmondottunk, arra az esetre vonatkozik, midőn a gyermek születése után rövid időre folyamatba tétetik az apasági, illetőleg a tartás iránti kereset. De quid iuris akkor, ha az anya csak évek multával, talán a gyermek elhaltával, vagy keresetképesé válna után lép fel annak nevében a tartásdíj követelésével, mely ilykép a multban felmerült költségek megtérítésére vonatkozik?

A gyakorlat — különösen a régebbi — ingadozott e kérdés elbírálásánál s inkább azon nézet felé hajlott, hogy az atyának tartási kötelezettsége a gyermek születésétől veszi kezdetét és azért, hogy az anya gyermekét sajátjából tartotta, az atya kötelezettsége megszűntnek vagy elengedettnek nem tekintethetik s az anya kiadásainak *utólagos* megtérítését jogositva van követelni.³

Elvi megállapodása e kérdésben a szegedi táblának van 1892. május 14-ről. Mielőtt azonban erre rátérnék, engedjék meg nekem e helyt egy kis kitérés.

Most, hogy e sorokat írom, forgatom egy, a kolozsvári egyetem által az 1889/90. iskolai évben pályadíjra érdemelt, «A törvénytelen gyermekek jogállapota hazai jogunkban» című dolgozatomat, melyet akkori viszonyaim miatt nyilvánosságra hoznom nem lehetett, s abban a törvénytelen gyermekek jogállását az egész jogrendszerben tárgyalva, a jelen kérdéssel ezeket irtam: «Az újabban vallott elv felel meg inkább az igazságnak, mert a gyermek jogában okozott kárról s így kártérítésről szólni egyfelől nem lehet; másfelől pedig az is igaz, hogy az anya is kötelezve van a tartásra. A tartási és nevelési díj csak jövőre szólhat. De meg aztán, ha megengedtetnék a tartásdíj utólagos megtérítését követelni, sok esetben súlyos teher akasztatnék a törvénytelen apának nyakába, a mi őt vagyoniilag egészen tönkre-, törvényes gyermekeit pedig koldus földön futókká tehetné».

S megpéldáztam.

«A. elhálja B-t s e viszonyból gyermek születik. Nyolcz évig neveli a gyermeket az anya B. s az atyától nem követel ezen idő alatt tartási díjt. Ekkor előáll s per útján kétségtelenné tétetvén A.-nak atyasága, ki azóta megházasodott, boldog családi életet él s törvényes gyermekei is vannak, a bíróság elmarasztalja őt vagyoni viszonyaira való tekintettel havi 8 forint tartásdíj fizetésére jövőre nézve a gyermek keresetképességeig s csaknem 800 forintban az addigi költségekért, a mikor talán összes vagyoni értéke sem képvisel ennél többet. Az ítélet végrehajtatik. Következménye az elég jó viszonyok között élt családnak vagyoni megsemmisülése s a mi ebből még rendszerint következik» stb.

Ide irtam ezeket említett korábbi dolgozatomból, mert

¹ Márkus i. m. 2026., 2030., 2031., 2032.

² Dtár r. f. XV. 38. 2.; XXI. 14.; Márkus i. m. 2053—2056, 2037—2061.

³ L. Dtár XI. r. f. 38., Márkus i. m. 2059—2061., 2064., 2066. és v. ö. Dtár XIII. 60. XV. 38. (3) és 87.

e felfogást vallom ma is, ez a szegedi tábla elvi megállapodásának is a tenorja, melyre egyébiránt alapot a Curiának egy 1889. október 25-én 2136. sz. alatt hozott ítéletében is találhatni már,¹ de melyet én akkor még nem olvashattam, sőt hiszem, mivel vitásnak találtam a kérdést, már előbbi időben is van nyom reá² más indokolással.

Kétségen kívül helyesen mondja a budapesti tábla, hogy a gyermektartási díjnak az a rendeltetése, hogy abból a gyermek ellátására és nevelésére szükséges folyó kiadások fedeztessenek; az esetre tehát, ha az anya, ki szintén köteles gyermekének tartásához hozzájárulni, annak idején tartásdíjat nem követel és gyermekét sajátjából képes nevelni, az atya nem kötelezhető arra, hogy a gyermektartási díj egyenértékét az anya javára utólagosan megtérítse.

A tartás, nevelés fogalma magában véve bizonyos jövőlegességet fejez ki, az *ultra* nem szólhat.

Az egyenérték követelésére nincs czim, nincs jogalap. Kártérítésről beszélni nem lehet. A kártérítés fogalma jogellenes, jogsértő cselekmény elkövetését vagy jogellenes mulasztást tételez fel, a melyből felelősség származik. Ám objective származhatik az anyának kára abból, ha maga tartja el gyermekét, de e kár nem tudható be az atyának, ki talán azt se tudja, hogy gyermek született s a kár beálltára jogellenes ténykedésével közre nem működött. Mulasztás csak az anyát terhelheti, ki az atyát bírói uton kötelezettségének teljesítésére nem szorította.

A gyermekekre nézve bekövetkezett kárról ugyanaz áll.

Nem lehet a multban felmerült s az anya által viselt költségeket a tartozatlan fizetés alapjára állítani. Egyfelől áll az, hogy az anya is tartozik gyermekét eltartani, másfelől pedig hiányzik a tartozatlan fizetés visszakövetelési igényének azon lényeges criteriuma, hogy ő a szolgáltatást *tévedésből* teljesítette. Nem lehet az anyát ily esetben *negotiorum gestornak* minősíteni, ki az apa helyett teljesítette a kötelezettséget. Itt tudvalevőleg csak akkor származik követelési jog, ha a *negotiorum gestor* valamely *fenyegető veszély* elhárítása végett veti magát közbe. S különben is más természetű a gyermektartás, hogysem az anya által történt költséghordozást a megbízás nélküli ügyvitel keretébe be lehetne vonni.

Nem lehet ezt úgy sem elbírálni, mint az adós helyett teljesített szolgáltatást. Az adós helyett a visszakövetelési igény megmentésével csak úgy teljesíthető a fizetés, ha az adós abba *beleegyezik* és csak akkor követelhető az adóstól a fizetés ezen harmadik által, ha a hitelező cedálja a maga jogát. Hogy a szóban forgó eset ebbe a kategóriába sem vonható be, azt még megvilágosítani fölösleges.

Az elmondottakra való tekintettel nem is tartom a szegedi tábla elvi megállapodásában szerencsésnek és helyesnek azt a kitétel, hogy «annak a követelésnek jogalapja, melyet az anya a természetes apa ellenében, a törvénytelen gyermeknek multban történt tartása fejében támaszt, nem pusztán a nemzésből származó kötelezettségre, hanem arra is vezethető vissza, hogy az anya a tartást az erre első sorban kötelezett apa helyett teljesítvén, ebből az anyának az apa ellen visszatérítési igénye származik».

Abban igaza van a megállapodásnak, hogy «a gondozásnak bírói uton való megállapítása nem vonhat maga után oly követelményeket, melyek a nemzők vagyoni viszonyait veszélyeztetnék, már pedig a kötelezettség érvényesítésének több éven át történt elmulasztása sok esetben a természetes apa tönkre jutásának okát képezhetné»; de az ismét nem szerencsés kifejezés, hogy az anya, mert az atyát bírói uton tartásdíj fizetésére nem szorította «e mulasztása folytán az apa ellen érvényesíthetett visszatérítési igényéről lemondottnak tekin-

tend». Hiszen ha idejében lép fel a tartás iránti igényvel, akkor nem lehet visszakövetelésről szó, és ha fellép, akkor nem mondott le; no meg azzal a *hallgatólagos lemondással* való operálás!...

Né feledjük azt se el, hogy az apa a gyermek *érdekében* kerestetik fel s az ő *érdekében* köteleztetik tartásra. Ha az anya sajátjából eltartja gyermekét, ennek érdeke csorbát aligha szenved az irányban, melyben természetes atyja köteleztetnék. S ha az érdek ki van elégítve, lehet, sőt kell is, egyéb érdekeket és szempontokat figyelembe venni.

Kiveendő azonban mindenesetre azon a megállapodás által is hangsúlyozott körülmény, hogy ha az anya gátolva volt a tartás követelésének érvényesítésében pl. betegség által, avagy fizetési vagy házassági ígéret következtében nem lépett fel. Mert ily esetben s mikor a gyermek születése s a kereset megindítása között *csak* hónapok fekszenek — ennyi idő elég arra is, hogy a házassági vagy fizetési ígéret komolyságáról az anya meggyőződést szerezhesen —: nincs elég ok az anyát megfosztani a felmerült díjak részben való megfizetésének követelhetésétől s nincs elegendő ok az atya kötelezettségét meg nem állapítani.

Megemlíthetem, mert ide tartozik, hogy ott, hol az osztr. polg. törvénykönyv érvényes, a szigorú jog alapján a kérdés elbírálnak úgy, hogy az atya a multban felmerült tartásdíjak és nevelési költségeknek utólagosan egy összegben való megtérítésére köteleztessék. A 168. §. rendelkezése elég alapot szolgáltat erre. De a méltányosság belevitele a kérdés eldöntésébe nem ütközik a törvénybe, azt pedig sok körülmény javasolja.

A tartási kötelezettség a szülők örököseire s tehát ha az atya életében az már megállapított, örököseire is átszáll, mint nem személyes teher egyéb tartozás módjára. Ez az osztr. törvénykönyv rendelkezése s ez a gyakorlat Werbőczy után *res cum onere vadit*.

Fölmerül azonban itt még egy kérdés, melyre a gyakorlat — legalább a rendelkezésemre álló adatok szerint — ez ideig még nem felelt. S ez az, hogy ha az állított atya a gyermek megszületése előtt vagy rövid időre azután, de a per megindítása előtt elhal, az örökösök, illetőleg a hagyaték megperelhetők-e az atyaság elismerése és tartás iránt?

A kérdés nem egészen analog pl. egy lejárt kölcsön vagy más tartozás követelésével. Itt a gazdasági oldal mellett az erkölcsi elem is inkább előtérbe lép, mint egyéb követelés elbírálásánál. S főként a nemzés tényének bizonyításánál áll be nehézség, ha nincs bizonyíték csak az eskü.

Az egyoldalú főeskü u. n. öneskü minden óvatosság nélküli odaitélése könnyen visszaélésekre vezethet. Azért felperes anyával a *közösülést valószínűsíteni* kell, hogy az eskü neki megítélthessék. S ha azt tenni nem tudja, inkább szenvedjen esetleg a gyermek érdeke, hogysem kapu nyitassák az esküvel való könnyelmű visszaéléseknek.

Præsumáltván azonban az atyaság, a tartásra a hagyaték, illetőleg az örökösök kötelezendők lesznek. A nemzés ténye, mint jogilag relevans cselekmény és a gyermek születése, illetőleg perbe fogás ilyen esetben a suspensiv feltétel mellett létesült ügylet analogiájaként jelentkezik, hol a bebizonyított közösülés az ügylet, a gyermek születése, illetőleg a keresetindítás pedig feltétel.

Végezetül adjuk még azokhoz, miket a törvénytelen gyermekek tartásának kérdésében eddig elmondottunk, azt a magától értetődő körülményt, hogy azon esetben, ha az atyát megtalálni nem sikerül, vagy a tartásra képtelen, akkor az anya s *csak egyedül ő* köteles gyermekét eltartani, ki semper certa est — s ezzel aztán a jelen fejtegetésünket bezárhatjuk.

A mit még elmondhatnánk, az már nem a jog körébe tartozik.

Dr. Menyhárth Gáspár.

¹ L. Márkus i. m. 2067—2069. eset.

² Pl. Dtár XIII. 60; Dtár XV. 38., 3. és 87.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Okirathamisítás és csalás eszmei halmazata.

Az eszmei halmazat, illetve a Btk. 95. §-ának eszmei halmazatnak értelmezése még mindig kísért judikaturánkban. A helyett, hogy a 95. §-t annak vennők, a mit rendelkezése, s valóban világos s célzatosság nélkül félre nem érthető szövegezése tartalmaz, az eszmei halmazat bolygó tüze után futkosunk, s így nem csoda, hogy nem egyszer posványba kerülünk. És pedig annyival inkább, mert valahányszor a judikatura az eszmei halmazat iránti előítéletektől menten fog hozzá valamely vitás esetnek az eldöntéséhez, az igazság ellenállhatlan hatalma akarva nem akarva kényszeríti reá annak felismerését, hogy ha tényleg delictum-többség forog fen, az csak anyagi halmazat lehet, mert a valóságos többség nem eszmeileg, hanem valósággal létezik. Eszmei lét, eszmei élet, fogalmi absurdum. Az ember vagy él és létezik, és akkor valósággal él és létezik, avagy nem él és nem létezik, és akkor sehogyan sem él, és sehogyan létezik. Ép úgy a büntető-jogilag relevans eredményt okozó emberi magatartás a büntetőtörvény szerint minősítve vagy deliktum-egység vagy delictumtöbbség, az első esetben valóságos egység, a másikkban valóságos többség, tehát valóságos avagy u. n. anyagi halmazat. Tertium non datur. De ezen az uton s valahányszor a judikatura, különösen a m. k. Curiának judikaturája hiven ragaszkodott a többségnek egyedül helyes, mert természetes ismervéhez, a büntetőjogilag relevans eredmények többségéhez, mindannyiszor az eredménytöbbség kisiklott az eszmei halmazat fogalmi köréből, s már-már szerencsésen oda jutottunk, hogy az eszmei halmazat üres fogalom marad, mely alá nincs, — a mint hogy nincs is — mit foglalni. Ámde ekkor a judikatura abból a téves felfogásból indulva ki, hogy a Btk. 95. §-a eszmei halmazatra vonatkozik, s hogy tehát az eszmei halmazatnak végleges száműzése annyit jelentene, mint a 95. §-t egyszerűen abrogálni, miután erre, és helyesen, magát jogosítottnak nem érezhette, s miután az eszmei halmazatnak legbecsesebb kincseit már feláldozta az igazságnak, sietett jóvátenni látszólagos hibáját, s miután az eszmei halmazat köréből kivette nagy részét azoknak az eseteknek, a melyeknek eszmei halmazat alá tartozó voltakban az eszmei halmazat hivei közül soha senki nem kételkedett, hozzálátott az eszmei halmazatnak oly esetekkel való gazdagításához, a melyek a hivek között is vitások, vagy a melyekről a hivek között is kétségtelen, hogy oda nem tartoznak. Valóban tanulságos judikaturánkban abban az irányban tanulmányozása, hogy miben lát eszmei, s miben anyagi halmazatot. A kérdés részleteibe, a mi maga egy önálló tanulmányt igényelne és megérdemelne, ezuttal nem bocsájtkozhatunk. De egy-két példát fel kell hoznunk. A ki egy pisztolylövés-sel ölési szándék nélkül két embert megsért, a ki a végrehajtót oly erővel kilöki a szobából, hogy az leesik és lábát töri, az egyik két testi sértésben, a másik hatóság elleni erőszakban és testi sértésben bűnös anyagi halmazatban, daczára a legszigorubb értelemben vett cselekmény-egységnek, a testi mozdulat egységének — egy elsütés, egy lökés — (unitas actus), mert nem az actusok egysége vagy többsége, hanem — és igen helyesen — a büntető-törvény által önálló védelemben részesített jogoknak többsége, tehát a büntető-jogilag relevans eredményeknek többsége irányadó. Nem jogásziasan s ha úgy tetszik, tréfásan ezt a természetes igazságot úgy lehetne kifejezni, hogy a ki egy csapással két legyet üt, az mégis csak nem egy, hanem két legyet ütött.

Ezzel szemben: a ki hogy egy csirkét lopjon, másnak udvarába belopódzik, — a ki hogy ellenségét elverje, lakásába a kapuk és ajtók betörésével behatol, s ott a testi sértést elköveti, az csak eszmei halmazatban követte el a laksértést

és a lopást, illetve a laksértést és testi sértést, és miért? a cél egységénél fogva, mert célja az egyik esetben csak lopásra, a másik esetben csak a testi sértésre irányult. Mintha bizony arról, a ki pl. egy tudományos cél érdekében, p. o. egy ritka könyv utáni kutatás céljából tíz különböző utazást tesz, lehetne azt mondani, hogy csak egyszer utazott, mert egy célból tette különböző utazásait. Vagy hogy az előbbi példára visszatérjünk, mintha az, a ki órákig csapdosta a legyeket a légyecsapóval s százat is ütött agyon, mégis csak egy legyet ütött, mert abból az egy célból csapdosta a legyeket, hogy szobáját a kellemetlen vendégektől megszabadítsa.

Itt tehát döntő a «cél», és pedig daczára annak, hogy ugyanaz a judikatura azt a helyes álláspontot foglalta el s helyességét meggyőző érvekkel bizonyította is, hogy eltekintve azoktól az esetektől, a melyekben a törvény a «cél» a fogalommeghatározásba felvette (pl. a lopás, a csalás, a csalárd bukás), a tettesnek célja a büntetendő tényálladék teljességének szempontjából közömbös. És a míg egyrészt szándékos testi sértésnél a cselekmény egysége (egy lövés, egy ütés) eredménytöbbség esetében az anyagi halmazatot ki nem zárja, gondatlanságból okozott testi sértés vagy emberhalál esetében az eredménytöbbség nem anyagi, hanem csak eszmei halmazat megállapítására vezethet, «mert egy a gondatlanság». Mintha bizony valamint az első esetben az mondatik, hogy «azért van anyagi halmazat, mert a tettes az eredménytöbbséget előre látta», a másik esetben nem lehetne s következetlenség nélkül nem kellene azt mondani, hogy «azért van anyagi bűnhalmazat, mert a tettes az eredménytöbbséget előre láthatta». Természetes, hogy az eredménytöbbség maga nem elegendő, de nemcsak a második, hanem az első esetben sem. S valamint az első esetben a bekövetkezett eredménytöbbségnek tényleges előre látását, úgy a másik esetben annak előre láthatóságát kell bizonyítani. Csak az az eredmény számítható be, a melyre vonatkozólag a tettest bűnösség terheli. A bűnösség pedig — a preterintentionalitás eseteitől eltekintve — az eredménynek vagy tényleges előre látását vagy előre láthatóságát tételezi fel. A ki gondatlansága által két embernek halálát okozta, az nem két, hanem csak egyrendbeli emberölés vétségeért vonható felelősségre, ha úgy áll a dolog, hogy ő csak egy embernek megséremltetését láthatta előre; de az egységnek oka nem az, hogy a gondatlanság az anyagi halmazatot fogamilag kizárja, hanem az, hogy az előre nem láthatott eredmény büntetőjogi beszámításnak tárgya nem lehet.

Mily könnyen kikerülhetők a judikatura ingadozásai és tévedései, ha a 95. §-t azokra az esetekre alkalmazzuk, a melyekre az rendelve van, t. i. a törvény több rendelkezése alá egyaránt vonható delictum-egység eseteire, a mit törvényhalmazatnak szoktak nevezni. Csakhogy természetesen a törvényhalmazat fogalmát csak a legszűkebb értelemben véve, a mit fogalommeghatározásunkban e szó «egyaránt» fejez ki. Ellenkező esetben a 95. §. kézzel fogható helyteleniséget tartalmaz. A lex specialis megsértése pl. nem áll halmazatban a lex generalis megsértésével. A 284. §. (gyermekölés) nem képezi a 278. vagy 279. §-nak is megsértését. Subsidiaritás esetében a törvényhalmazatról e szó sajátos értelmében hasonlóan nem lehet szó. A 401. és 400. §-nak törvényhalmazatát képezi, pl. hamis magánokirat alapján zálogjognak bekebeleztetése. A büntető-törvény által védett s megsértett jog egységénél fogva. Ellenben a ki saját biztosított házát csalási szándékkal felgyújtja oly körülmények között, hogy a 422. §. zárbekezdése nem alkalmazható, gyújtogatásban és a Btk. 382. §-ában meghatározott csalásban anyagi halmazatkép bűnös, mert mindkét törvényt megsértette s a két törvénynek mindegyike más-más jognak büntető védelmére van rendelve. Az eszmei halmazat utáni hajtóvadászatra vezethető vissza a judikaturának az a tévedése is,

mely a magánokirathamisítás által okozott jogtalan vagyoni haszon czéljából okozott vagyoni kár esetében a magánokirathamisításnak és a csalásnak eszmei halmazatát állapítja meg. Igaz, hogy a Reichsgerichtnek judikaturája is ezt tartja. De ez önmagában még nem elegendő indok. Volt idő, midőn a m. kir. Curia a helyes, ellenkező nézetet vallja. A helyes nézetet vallja s fejti ki kifogásolhatlan indokolással az 1882. évi decz. hó 14-ki ítélet. (B.J.T. 5. k. 425.)

Helyesen és találóan mondja itt a curiai ítélet, hogy midőn a cselekmény egészen az okirathamisítás keretébe esik, az más bűncselekményt meg nem állapíthat. Az, hogy a hamisítvány megtévesztésre használtatott s így a csalásnak egyik ismérve is fenforog, különbséget nem tesz; mert a törvénynek részletes intézkedése (lex specialis) az általános rendelkezés (lex generalis) előtt alkalmazandó, s így ha valamely cselekményre a hamis okirattal való csalás és az okirathamisítás fogalma reá illik, az utóbbi alkalmazandó. Abban az esetben ugyan közokiratról volt szó. De az indokolás köz- és magánokirat között különbséget nem tesz. Sőt hogy minden kételynek eleje vétessék, egyenesen kimondja azt is, hogy: «ha a kölcsön felvétele hamis magánokirat alapján történik, nem csalás, hanem magánokirathamisítás forog fen». A Curia nézete azóta változott s ujabbán ismételtén találkozunk oly ítéletekkel, a melyet hamis kötvény értékesítése, hamis váltónak leszámítolása esetében magánokirathamisítás és csalás eszmei halmazatát állapítják meg, s a súlyosabb törvényt alkalmazzák. Az ítéletekben mondhatni stereotype visszatérő indok az, hogy a Btk. 401. §-ában meghatározott ismérvek szerint a magánokirathamisítás nem tételezi fel, hogy ez által valakinek vagyoni kár okoztassék, a tettesnek pedig, vagy esetleg másnak jogtalan vagyoni haszon szereztessek; a vagyoni kár és haszon tehát a magánokirathamisítás ismérvein tulmegy s a 401. §-ban körvonalozottan tulterjedő többletet tartalmaz; ez a többlet a 379. §-ban meghatározott csalásnak képezi lényeges ismervét. A cél egységénél fogva a halmazat nem anyagi, hanem eszmei. Az egész érvelést teljesen elhibázottnak tartjuk. Szavakkal operál, nem fogalmakkal. De a szavakat sem értelmezi helyesen.

Azt kérdezhetnők, hogy hát a sikerült lopás esetében, miért nem állapítja meg a judikatura a lopásnak és a sikkasztásnak eszmei halmazatát. Az, hogy ebben az esetben a lopás mindig a súlyosabb törvény alá esik, a magánokirathamisítás és csalás esetében pedig a tételes törvény elhibázott rendelkezéseinél fogva néha a csalás a súlyosabb, nem indok. Mert nem arról van szó, melyik törvény alkalmaztassék, hanem arról, hogy fenforog-e eszmei halmazat vagy sem. Az, hogy a lopás nem sikkasztás, s hogy a sikkasztás nem lopás, s hogy ezt az elemi tételt mindenki tudja, vagy tudnia kell, az helyes indok, de épen azt bizonyítja, hogy téves az érvelési mód, mely magánokirathamisítás és csalás között eszmei halmazat megállapítására vezet. Ezzel az érveléssel a lopás és a sikkasztásnak eszmei halmazatát meg lehet, sőt meg kell állapítani. Alkalmazzuk a fenebbi érvelést a Btk. 333. és 355. §-aira. A lopás az idegen ingó dolognak másnak birtokából jogtalan eltulajdonítási czélzattal történt elvételében áll. Az elvétellel a lopás be van fejezve. A lopás a 333. §-ban meghatározott ismérvek szerint az elvett dolognak tényleges eltulajdonítását nem tételezi fel. A — jogtalan — eltulajdonítás tehát a lopásnak a Btk. 333. §-ában körvonalozott ismérvein tulmegy, s ezeken az ismérveken tulterjedő többletet tartalmaz. Ez a többlet a birtokban levő idegen ingó dolognak jogtalan eltulajdonítása a Btk. 355. §-ában meghatározott csalásnak képezi lényeges ismervét. Ime a halmazat, mely a cél egységénél fogva eszmei. Sőt ebben az esetben az az érvelés lehetőleg még nagyobb jogosultsággal bír. Mert amott pl. a hamisítvány értékesítése képezi a használatot, s ez a használat egyuttal a ravasz fondorlatot; emitt pedig az eltulajdonítás és

az elvétel nem esnek össze, mert nem az elvételen van az eltulajdonítás. Lehet valamit eltulajdonítási czélzattal is elvenni. Már ez a példa mutatja a constructionnak téves voltát. De tovább megyünk. A kifogásolt érvelés jogi műnyelvre átfordítva azt jelenti, hogy a magánokirathamisítást tárgyzó törvény tisztán s kizárólag az okiratokat, mint bizonyító eszközöket védi a hamisítás ellen, de nem terjed ki az okirat által bizonyított jognak, jelesül, hogy szorosan tárgyunknál maradjunk, az okirat által bizonyított vagyoni jognak védelmére. Más szóval a Btk. 401. §-ában meghatározott okirathamisításnak tárgya, s kizárólagos tárgya: az okirat, illetve az okiratokhoz, mint bizonyítási eszközökhöz fűződő közérdek, az okirat által bizonyított jog (esetünkben vagyoni jog) a Btk. 401. §-ának tárgyát egyáltalán nem képezi. A vagyoni jognak a hamisítvány használata által való megsértése ennél fogva nem is találja megtorlását az okirathamisításra megállapított büntetésben. A megtorlást másutt s jelesül a csalásra vonatkozó törvényben kell keresni. Ha ez igaz, akkor a halmazat megállapítása is helyes, de akkor nem eszmei, hanem anyagi halmazat forog fen, mert a tettes a büntetőjog által önálló védelemben részesített két jogot sért, büntetőjogilag releva is két eredményt hoz létre. A cél egysége pedig a materiális többséget nem enyészetheti el. Kettő mindig kettő marad, két materialitás mindig két materialitás, tehát materialis és nem eszmei többség. Csakhogy ez az egész érvelés egy nagy tévedés.

Nem veszi tekintetbe az okirathamisításnak történelmi fejlődését, félreismeri annak büntetőjogi s a tételes törvény szerinti fogalmait. A történelmi fejlődést illetőleg elég csak odáig menni vissza, a hol az okirathamisítás a csalásnak egyik esetét képezte, mint most is az osztrák Btk.-ben, mely az okirathamisítást, mint önálló bűnügyet nem ismeri. A bűncselekményeknek tárgyak szerinti osztályozása, annak felismerése jelesül, hogy a bűncselekménynek tárgyát a törvény által védett s a bűncselekmény által megsértett — illetve veszélyeztetett — jog képezi, s hogy ennél fogva ez képezi a bűncselekménynek qualitativ különbségeinek alapját, annak további felismerésére vezetett, hogy az okirathamisítás nem vonható a csalás fogalma alá, mely kizárólag vagyoni elleni bűncselekmény. És pedig nem csak azért, mert okirathamisítás nem mindig vagyoni jogoknak megsértését czélozza, hanem és talán főleg azért, mert az okirathamisítás mindig már oly jognak megsértését is képezi, melynek társadalmi jelentősége a vagyoni jognak jelentőségét meghaladja. Ez a jog: az okiratokhoz mint kiválóan fontos bizonyítási eszközökhöz fűződő közérdek. Ennek felismerése vezetett arra, hogy az okirathamisítás a csalás fogalmából kihelyeztessek, s mint büntény önállósittassék. Ez nem eredményezte, a mint hogy józanul nem is eredményezhette azt, hogy az okirathamisítás fogalmából a közérdeknek megsértésén felül abban mindig rejlő másik jogsértés kiküszöböltessek, mert ez oly büntetendő tényálladéknak felállítását jelentené, a minő az életben, annak az egy esetnek kivételével, a midőn a tettes őt tényleg megillető jognak bizonyítására — más bizonyíték hiányában — okiratot hamisít, absolute és soha sem fordulhat elő. Hogy pedig az okirathamisításra vonatkozó törvény csak erre az esetre volna rendelve, azt még soha senki nem állította. Annnyira nem, hogy vannak törvények, melyek ezt az esetet az okirathamisítás egyik privilegiált esetének tekintik, s enyhébb büntetéssel sújtják, pl. a toskanai Btk. s az új olasz Btk. is. (282. §.) Sőt annyira nem, hogy épen a m. kir. Curia több ízben azt mondotta ki, hogy ily esetben büntetendő okirathamisításról szó sem lehet, mert nem létező jogviszonyba senki sem helyeztetett, s az okirat által bizonyított jogviszony a valóságnak megfelelő. Hát ehhez ugyan már sok szó fér, mint olyan elmélethez, mely az okirathamisításnak egyik fő tárgyát képező közérdeket semmibe sem veszi. De

mindenesetre érdekes ennek az elméletnek egybevetése a most tárgyalt elmélettel. E szerint, ha a hamis okirat által bizonyított vagyoni jog a valóságnak megfelel, nincs okirathamisítás s nincs általában bűncselekmény, ellenkező esetben a cselekmény nemcsak okirathamisítás, hanem csalás is. Hát ugyan mikor van akkor okirathamisítás egymagában? Soha. Vagy a judikatura szerint, úgy látszik, akkor, ha károsítás nem történt, ha pl. az, a kit hamis váltóval kínáltak, a váltót le nem számolta. De ez meg következtetlenség, mert ha a károsítás bekövetkezte esetében megvan a csalás, akkor annak a hamisító akaratán kívül elmaradása esetében megvan a csalási kísérlet. Ennek az ismértve sincs meg a Btk. 401. §-ában.

De visszatérve arra, hogy az okirathamisításnak mint bűnczímnek önállósítása mit eredményezett, azt mondhatjuk s azt kell mondanunk, hogy eredményezte azt, a mit az általánosan elfogadott büntetőjogi elv rendel azokra az esetekre, a midőn valamely egységes büntetendő tényálladék több jogsértést tartalmaz. A fő, a principalis jogsértés képezi a bűnczím alapját, ez a minőségi — qualitativ — ismértv (innen az okirathamisítási bűnczím), a másodrendű jogsértés mennyiségi — quantitativ — ismértv, s ennek a jogsértésnek kisebb-nagyobb intensitását a törvényhozó több büntetési tétel felállítására használhatja fel, ezenkívül a büntetés kimérésénél a bíró veszi tekintetbe. És hogy a magyar törvényhozó ezt a felfogást fogadta el, annak határozott s kétségtelen kijelentést adott akkor, midőn a Btk. 402. §-ában a büntetési tételeket a hamis okirat által bizonyítani akart jognak értékre való tekintettel állapította meg. Vajon volna-e ennek értelme, ha az okirat által bizonyítani kívánt jog az okirathamisításnak egyik tárgyát nem képezné? Szerepelhet-e mennyiségi ismértvül olyan jog, mely a büntetendő tényálladékhöz absolute nem tartozik, mely annak tárgyát nem képezi?

De határozottan ellene szól a judikatura által elfoglalt álláspontnak, az okirathamisításnak a tételes törvény szerinti fogalommeghatározása, a Btk. 401. §-ának szövege. A Btk. 401. §-a a tényálladékhöz egész általánosságban a hamis okiratnak bizonyításra használatát követeli. A törvény nem tesz különbséget, milyen célból s jelesül abból a célból történik-e a használat, hogy a tettes magának ez által jogtalan vagyoni hasznot szerezzen. Tehát ezt a különbséget a bíró sem teheti. A törvény nem tesz különbséget, okozott-e a használat által kár vagy nem. Tehát ezt a különbséget a bíró ismét nem teheti. A jogbizonyításra való használat az marad, akár mily célból történt s akár járt károsítással, akár nem. S minthogy a jogbizonyításra való használata az okiratnak okirathamisítást képez és semmi mást, bármily célból történt s bármily eredménnyel járt, azért az okirathamisítás és csalásnak halmazata törvény szerinti lehetetlenség.

Szándékosan mellőztem eddig a Btk. kétségtelenül nagy értékű s maradandó becsű indoklására való hivatkozást. Elvi álláspontom az, hogy a törvény a törvényhozótól is, s így annál inkább a törvényjavaslatokhoz mellékelte indoklástól független léttel bír, s azért önmagából magyarázandó. Az indoklás feltétlenül csak arra a kérdésre irányadó, hogy a törvényhozó mit akart mondani, nem arra, hogy tényleg mit mondott. Ha mást mondott tényleg, mint a mit mondani akart, amaz érvényes, nem emez. De most, midőn bizonyítani iparkodtam hogy a törvényhozó mit mondott, az indoklásból kimutatom, hogy a törvényhozó csakugyan azt akarta is mondani. A Btk. 402. §-ához (m.jv. 378. §.) a miniszteri indokok ezt mondják:

«Ugy a cselekmény minősítésére, mint büntett vagy vétség, valamint ebből folyólag a büntetés fokozására is két alapeszme vonul végig a szakaszon. Az első a cselekménynek minősítésére a vagyoni kár». (A másik alapeszme a 403. §. eseteire vonatkozik.)

S valamivel lejjebb:

«... a büntett által okozott kár, sérelem, s különösen a vagyoni elleni büntettek esetében az okozott kár nagysága... mellőzhetlen elemei a büntetések fokozásának, s a mi ezzel gyakorlatilag összevág, a cselekmény minősítésének». Sőt az indoklás, mint ebből kivehető, az okirathamisítást egyenesen vagyoni elleni büntettnek tekintti, a bűnczímnek önállósítását a csalástól az eszköz társadalmi jelentősége indokolja. A vagyoni jogot nem csak hogy ki nem küszöbölte az okirathamisításból, ellenkezőleg, ez a büntettnek fő-, principalis tárgya. A judikatura figyelmét ez, úgy látszik, kikerülte.

Ha a törvény alapján a judikatura nem indokolható, kérdés támadhat, nincs-e annak más oly indoka, mely ha nem igazol, legalább magyaráz?

Felelet: van, és pedig a törvénynek hibája. A miniszteri indokok helyesen utaltak arra, hogy az okirathamisítás *cæteris paribus* súlyosabb a csalásnál. «Az okirathamisítás — így a 402. §-hoz tartozó indokok — mindenik esetben megtámadja a közhitelt, a jogok biztosítására legalkalmasabb s legerősebb bizonyíték hitelét; ez okból indokolt, hogy büntetése magasabb legyen, mint azon büntetté — t. i. a csalásé — mely csakis az egyesnek vagyona ellen irányul.»

S a miniszteri javaslat midőn elfogadta ugyan a delimitációk alapjául elfogadott károsszegnél a csalás rendelkezéseit, 50 frtot meg nem haladó, 50 frtot és 2000 frtot meghaladó kárt — a büntetési tételeket — «tekintve az okirathamisítás nagyobb foku bűnösségét», kivévén az 50 frtot meghaladó, de 2000 frtot meg nem haladó károsítás eseteit, melyekben a büntetést egyformán állapította meg — súlyosabbra szabta. De már a miniszteri javaslat következtelen maradt önmagához annyiban, a mennyiben a csalást hivatalvesztéssel is rendelte büntetni, míg az okirathamisításnál ezt a mellék-büntetést mellőzte. A hibát a törvényhozás nem csak hogy jóvá nem tette, hanem tetézte még azzal, hogy a 2000 frton alóli csalás büntettének a javaslatban 3 évben megállapított börtönbüntetését 5 évre felemelte, ellenben az okirathamisítás megfelelő esetében a 3 évi börtönbüntetést meghagyta. Ugy, hogy most ebben az esetben az okirathamisítás a csalásnál enyhébb büntetési tétel alá esik. A többi esetekben a szabadságvesztés és a pénzbüntetés a törvényhozás által eszközölt *equiparatio* folytán — egyenlők. Az okirathamisítás büntetése mégis minden esetben annyiban enyhébb, a mennyiben a csalásra megállapított becsületbüntetések — hivatalvesztés is s politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése, — okirathamisítás esetében nem alkalmazhatók.

De a törvényhozás hibáját a judikatura nem corrigálhatja. A törvény hibás, a novella segiteni fog rajta: de ha a hamisító a törvényben jogot nyert arra, hogy enyhébben büntetessék mint a csaló, ezt a jogát elvenni nem lehet.

Soraim megírására első sorban e szaklap 45. és 46. számaiban közölt, 1893. június 7. és 1893. év febr. 21. curiai ítéletek adtak alkalmat.

Dr. Heil Fausztin,

kir. ítélő táblai bíró.

Büntetőjogi congressus Párisban 1893. évben.

Azon törvényhozási s törvényalkotási mozzanatok, a melyek — gyökeredzve még a régi kor hűbéri foszlányaiban — úgy szólván napról-napra ostromolják, sőt veszélyeztetik bűnvádi jogszolgáltatásunk függetlenségét s önálló jogosultságát, ösztönöznek, hogy még egy visszapillantást vessünk az e nyáron Párisban székelte criminalisták nemzetközi congressusának érdekes tanácskozásaira s megállapodásaira.

Mi e téren nagy elmaradottságban tespedünk. Nemcsak messze vagyunk az esküdtszékek meghonosításától, melyet Franciaországban a kisebb bünesetekre is kiterjeszteni törek-szenek; nemcsak nem gondoskodunk arról, hogy a kihá-

gások eseteire, mint már minden valódi jogállamban, önálló rendőrbíróságok vagy békebíróságok létesítenek; sőt ellenkezőleg, nem hozatik törvény, akár a nemzetgazdaság fejlődésére, akár a közigazgatás tökéletesítésére, akár a társadalom egyéb bajainak orvoslására, melyben a sanctióul használt büntetések érvényesítésére közigazgatási közegek nem jelöltetnének ki. Ezen rendszer károságára felhívja figyelmünket a párisi congressus némely megállapodása.

Érdekesek e részben is a német jogászok nyilatkozatai. Ezek nem mindenben s nem is nagyon kedvezők, hiszen tulajdonképpen francziákról s francia működésről van szó. Általánosságban elismerik a német jogászok: hogy ott bőségesen hoztak szönyegre nagyon érdekes eszmék, hasznos reformfejtegetések, a melyek a büntető jogtudomány fejlesztésére üdvös befolyásuak s nagy hatásuak lehetnek; hiszen ezt tagadni, szemben az ott szerepelt jogtudósok működésével s jogász tekintélyével — hiábavaló is lett volna. De gyakorlati, törvényhozási jelentőségüket határozottan kétségbe vonják. «Das ist — mondják — eine andere Frage, welche man mit gutem Recht eher verneinen, als bejahen möchte. In der Hauptsache handelte es sich doch bei diesen Verhandlungen um strafrechtliche Zukunftsmusik; die Accorde derselben klingen zum Theil deutlich und erkennbar, zum anderen Theil dagegen vernimmt der aufmerksame Zuhörer nur ein leises Geräusch, das ihm noch kein Urtheil darüber gestattet, ob das Tonwerk in Moll oder Dur gehalten ist.» Ezzel azt akarják némely német jogászok feltüntetni, talán bizonyítani is, hogy a mai jogi törvényhozás s törvényalkotás tekintetéből, a párisi tárgyalásoknak nem lehet oly közvetlen, gyakorlati jelentőséget tulajdonítani, mint a multkori berlini tárgyalásoknak.

Azonban ezen kritikai véleményt nem kevésbé enyhíti s módosítja a világosan kifejezett elismerés több tárgy s vitás fejtegetés iránt, a mi Párisban szönyegen forgott; nevezetesen a visszaesők statisztikájának javítására, tökéletesb alakítására vonatkozólag, a minek sürgős szükségessége általánosan éreztetik. Bevallják a német jogászok, hogy az illető, Párisban alakult bizottságtól, mindenesetre várhatók oly javaslatok, a melyek alkalmasak lesznek a törvényhozásoknak biztos támpontokat nyújtani, a jelenlegi jogalapok átalakításával, a mai társadalmi szükségleteknek megfelelő törvényalkotásokat és reformokat teremteni, különösen az oly veszélyes jellegű szokásos s iparszerűleg üzött büntettek irányában.

Még nagyobb fontosságot tulajdonítanak a német jogászok a párisi congressus azon tárgyalásainak, melyek arra vonatkoztak, hogy a törvényhozás mikép intézkedjék a csavargók, vagabundok, professionatus koldusok ellenében, s az itt rejlő társadalmi kóroanyag eltávolítására. Elismerik, hogy az e tárgyban kifejlődött viták több irányban igen érdekesek voltak, tanuságosak is, úgy, hogy azokat a német törvényhozás is figyelembe veheti. Különösen dicsérőleg emeltetik ki, hogy a párisi congressuson nem talált pártolókra azon irányzat, a mely szerint a társadalomnak azon szerencsétlen kinövései, kizárólag a büntetőjog körébe tartozó eszközökkel lennének üldözendők s megfékezendők; hanem tulajdonképpen emelkedett azon nézet, hogy ezen kóros ügy társadalmi szempontból és érdekekből is vizsgálat alá veendő s elintézendő.

Legnagyobb fontosságot azonban a harmadik feladat tárgyalásának tulajdonítanak, a mely tudniillik a «*határozatlan büntető ítéletek*» intézménye behozatalára vonatkozott. Ezen reformeszmé a nemzetközi együletben nagy pártolásra talál, a mely egyület a régi klasszikus jogtudomány ellenében az új jogtudomány valódi képviselőjének s organumául tekintendő. Kimutattatott szónokai által, hogy a «*határozatlan ítéletkezés*» nem kevésbé fontos és szükséges, mint a «*feltételes ítéletkezés*» a büntető jogszolgáltatásban; sőt voltak, a kiknek

meggyőződésük szerint a határozatlan ítéletek, a feltételes ítéletnek szükségképi kiegészítésül tekintendők. Azonban ezen reformeszmé, valamint általában a kriminalisták között, úgy a párisi congressusban is tulsulyra nem emelkedhetett; tagjainak nagy része azt nem nyilvánította magáénak; azok is, a kik határozott hívei a «*feltételes ítéletkezés*» behozatalának, még nem akarnak tudni a «*határozatlan ítéletkezés*» létesítéséről. A német jogászok pedig, ezen reform-törekvést egészen a «*Zukunftsmusik*» körébe sorolják. Idegenkedésük oka főképp abban rejlik, hogy ezen reform következtében, a politikai közegek, a közigazgatási hatóságok jogosultak lennének, közvetve vagy közvetlenül a szabadságvesztés tartamát meghatározni; elég súlyos bajnak tekintvén, hogy Németországban már most is érvényesül szabadságvesztés, a melynek tartamát nem a bíróság, hanem közigazgatási hatóság határozza meg a dologházban elhelyezésnél (die correctionelle Nachhaft), ámbár ez még mindig nem tekinthető szoros értelemben vett szabadságvesztés-büntetésének. A német jogászok állítása szerint egészen más, bizonyos közigazgatási közeget, és csakis bizonyos, külön meghatározott egyéni osztályok arányában, feljogosítani arra, hogy a kényszer-tartózkodás idejét a dologházakban meghatározhassák, és más, a közigazgatási hatóságoknak egész általánosságban hatalmat adni arra, hogy az ítéltet szabadon bocsátatása, vagy letartóztatásuk tovább tartása iránt szabadon határozhassanak.

Ott — így érvelnek — hol a multban erős küzdelmek mellett voltak csak kivihetők, létrehozhatók a személyi szabadság védelmére szolgáló biztosítékok; azon államokban, melyekben tudják és ismerik, mit jelent az, ha a szabadság elvétele nem a bírói hatóságokra van ruházva; ott nem lehetnek a polgárok hajlandók a jogbiztonság azon legfontosabb kautelájáról lemondani, mely abban áll, hogy a szabadságvesztés elrendelése, s ennek korlátozása, határának kitűzése egyedül a bíróságok által eszközölthessék. Németország egyes államaiban pedig e tekintetben bőségesen rendelkeznek nagyon is szomorú tapasztalati adatokkal.

Ez — mondják a német jogászok — a határozatlan ítéletkezés reformjának jellege; a melyet még ártalmasabbá, elviselhetlenebbé tehet az, hogy a határozatlan ítéletek minden jogi cautela daczára is, politikai czélok s érdekek sikeresítésére s ebben a leggonoszabb visszaélések elkövetésére vezethetnek.

A párisi kongressuson is sokan belátására jutottak annak, hogy a polgári személyes szabadság, a társadalmi s politikai existencia valódi alapja, büntető-politikai czélok érdekében, a nem független fogház-hatóságok szabad rendelkezésének, valóságos önkényének alá nem rendelhető, fel nem áldozható. Sz.

Különfélék.

— A közigazgatási bíróság javaslatáról legközelebbi számunkban szólunk.

— Kövy Sándor emléke. A «Sárospataki Lapok» ünnepi számban jelentek meg annak emlékére, hogy most száz éve foglalta el tanszékét Sárospatak híres jogtanára, Kövy Sándor. Közöljük az életrajzból azt a részt, mely Kövy semináriumi gyakorlataival foglalkozik:

Kövy előadásain kívül nagy mértékben mozdította elő a tanuló ifjak jogászai fejlődését azon szokásban volt intézmény — mulatság és tanulás is egyszersmind — mely 1813-ban engedtetett meg először, hogy t. i. gyakorlás céljából ugynevezett «vármegyét» állítsanak a kollégiumban. A megyei élet ez utánzása úgy a törvénykezés, mint a közigazgatás terén, alispánokkal s fő- és alszolgabírákkal, táblabírákkal, jegyzőkkel és ügyvédekkel, rendkívüli elevenséget s érdekességet adott az iskolai életnek, ha olykor némi kihágá-

sokra nyújtott is alkalmat. Ez utóbbi ürügy miatt az ugynevezett szent szövetség szellemében intézkedő kormány 1822-ben eltöröltetni parancsolta az életrevaló gyakorlatot, mivel az «ujonczállítást» megtagadták; s csak 1832-ben engedélyezte meg újra igen korlátolt hatáskörrel, t. i., hogy csak perekben ítélhessen a «vármegye», mely egykor politikai s mindennemű reformkérdéseket is vitatott. Ez iskolai vármegye, képmása kicsiben a megyei gyűléseknek s országgyűléseknek, Pánczél vármegye nevet viselt, azon s.-pataki Pánczél nevű hegy után, melyről a Rákóczy-féle pataki vár ágyuztatott a labanczok által. A Pánczél vármegye ülésein, megfordítva, a kurucz szellemű ifjuság ágyuzott ékes szavakkal s erős érvekkel és csipős élczekkel a labancz elvekre. Minden évben egyszer országgyűlés, háromszor megyei tisztviselőválasztás tartatott s ez utóbbinak olykor tréfás eredménye az volt, hogy az előbbi első alispán tolvaj-kommisszárius s a volt segéd-esküdt első alispán lett. Az országgyűlésre kardosan, mentésen s a város utcáin párszor körülyargalva gyűlt össze a nemes ifjuság a jogi tanterembe, hol aztán ugyancsak hazafias buzgalommal szónokolt. Ezüst pecsétnyomójukon e felirat volt vésve: «Pánczél vármegye».

— **A királyi placetum a magyar alkotmányban.** Dr. Vázsonyi Vilmos ily czim alatt nagyobb tanulmányt tett közzé. Szerzőnek jelen műve is igen alapos forrástanulmány gyümölcse. Igazolja szerző, hogy a placetum és a nagy egyházi szakadás közt okozati összefüggés nincs, majd egész szövegében közli Zsigmond királynak és I. Ulászlónak e tárgyú törvényeit, tárgyalja ezen törvények fejtegetésével kapcsolatban, hogy miért nincsenek ezek benne a Corpus Jurisban. Kimutatja tovább, hogy a placetum nálunk soha sem volt egyházellenes intézmény, oknyomozólag érvel azon tan ellen, hogy a placetumot nálunk is II. József alapította. A kérdés történeti részének megvilágításában legérdekesebb a 40-es évek mozgalmainak ismertetése. Ezen történeti előzmények után szerző oda concludál, hogy a placetum joga nálunk szabályozva van, és csak a sanctio kérdésében merülhetnek fel kételyek. Vázsonyi művében számos érdekesnél érdekesebb és eddig nem tárgyalt kérdés van felvetve, s jórészt ismeretlen adat van feldolgozva. A kérdés tisztázásánál e munka ennél fogva alapvető forrásmunka szerepét viszi.

— **Mely időponttól számítandó az ügyvédjelölti joggyakorlat?** *A nagydrádi ügyvédi kamara:* Tekintve, hogy — ügyvédjelölt folyamodónak a bejegyeztetése iránt ezen kamarához intézett kérvénye az előiratok tanúsága szerint 1893 július 12-én érkezett az itteni iktató-hivatalba, és tekintve, hogy a választmány az ügyvédi kamara megalakulásától kezdve, netaláni visszaélés meggátolása céljából, mindig azt a gyakorlatot követte, hogy a bejegyzést kérő ügyvédjelöltnek joggyakorlati idejét a bejegyzési kérvénynek az itteni iktató hivatalba való beérkezési napjától kezdve veszi számításba és jelen esetben sem forog fen semmi különös indok, hogy a választmány az eddigi gyakorlattól eltérjen, ennél fogva folyamodó abbéli kérelmével, hogy joggyakorlati ideje nem a bejegyzés iránti 315. számú kérvénynek beiktatási napjától, hanem egy korábbi időponttól vétessék számításba, elutasítatik.

A m. kir. Curia: Az ügyvédi kamara választmányának határozata helybenhagyatik. *Indokok:* Az 1874: XXXIV. tcz. 5. §-a, midőn megszálja az ügyvédi vizsgára való bocsátásnak azon előfeltételét, hogy a jelölt előzőleg 3 évig joggyakorlaton legyen, ezt nemcsak ahhoz köti, hogy az illető tényleg a 3 évi gyakorlatot kitöltse, a mi ügyvédi bizonylattal mindenestre tanúsítható lenne, hanem ezen megkívánt gyakorlathoz a 11. §. feltételül azt is megállapítja, hogy az előírt gyakorlati idő alatt a jelölt az ügyvédjelöltek lajstromába bevezetve legyen s ennek folyományaként a 27. §. rendelkezéséhez képest a kamara felügyelete és fegyelmi hatósága alatt álljon, a miből következik, hogy a ki beszámítható gyakorlaton kíván lenni, annak nem elég, hogy tényleg ügyvédnél legyen alkalmazva s az ily gyakorlatot a kamara utólag nem törvényesítheti; mivel a törvény 14. §-a szerint a gyakorlat a bevezetéstől számítható, mely bevezetés az

ez iránti kérvény beadását megelőző időre ki nem terjeszthető, mert ellenkező esetben utólagosan történt jelentkezés esetén a bizonyított tényleges gyakorlat alapján a lajstromba olyan is bevezetethetnek, ki az egész gyakorlati idő alatt a kamara felügyelete és fegyelmi hatósága alatt nem állott. (1893 november 3. 11200. sz. a.)

— **Megjelent:** Nyelv, nemzetiség és nemzet. Kulturpolitikai tanulmány. Irta Balázsy Dénes. Budapest. Lampel Róbert kiadása.

— **A Magyar Jogászegylet** közelebb a közigazgatási bíróság javaslatával fog tüzetesen foglalkozni. — Az utóbb lefolyt *szakértői* vitáról szóló füzetek egy része a sajtó alól kikerült s a napokban a szétküldés megtörténik.

— **A német birodalom** bünvádi statisztikai kimutatása 1891. évről imént adatott ki épen nem kedvező eredmény feltűntetésével. A bünvádi adatok ugyanis tetemes rosszbulást derítenek ki. 361-el több bünvádi tárgyalás volt 1891-ben, mint az előbbi évben; és 10 ezerrel több büntetőjogilag érdekelt egyén jelent meg az eljárásban. Az elítéltetés, tehát a büntethetőség terjedelme is szépen növekedett. 1890-ben 381,450 volt az elítéltek száma, míg 1891-ben 391,064. Szomorú társadalmi jelenség különösen az, hogy a fiatal büntetettek száma is szaporodott, és pedig 1310-el, miután 1890-ben 41,002 és 1891-ben 42,312 jelent meg az elítéltek között. Kedvezőtlen adat az is, hogy a *visszaesők* jelentékenyen szaporodtak; az elítéltek közt 8 ezerrel több visszaeső szerepelt. Az azonban megnyugtató a közérkölciség tekintetében, hogy a személyekre vonatkozó büntettek szaporodása csak $\frac{1}{10}$ -det mutatott fel, míg az általános szaporodásnak $\frac{9}{10}$ -ed része a vagyoni vétségekre, tulajdonilag a tolvajlások különféle eseteire jutott.

— **Iparbírók.** A német birodalomban az 1890. évi törvényhozás *iparbírókat* szervezett és pedig az egész államban 179-et — melyek közül Poroszországra 133, — Bajorországra 13 — Szászországba ugyanannyi, — Würtembergre 9, Badenre 7 — és Nassaura 4 esik. Közelismerés ezentel ezen intézmény létesítése Németországban igen fontos reformot képez, különösen nemzetgazdasági tekintetből.

— **Egy miniszteri beszéd.** Kölnben a közelebb mult hetekben nyitott meg az új igazságügyi palota nagy ünnepélyességgel, a melyben maga az igazságügyi miniszter is részt vett ünnepi beszéddel. A rajnai jogászságnak nagyra becsülése — mondá a porosz igazságügyér — még az 50—60-as évekből származik, a mikor szintén az vitte a vezénylő szerepet a törvényhozás alakításában; s a melynek közreműködése mellett jött létre az oly nagy jelességű kereskedelmi kodex. Ezen kitüntetésben azonban csak néhány jogász részesülhetett. Nagyobb terjedelmű az érdem, melyet a rajnai jogászság összesége, és pedig épen egy magistratura, mint az ügyvédi kar összesége szerzett s vívott ki magának az oly nagy tekintélyt élvező jogszolgáltatás megteremtésében. Az ítélkezésben a volt kölni feltörvényszék a legnagyobb gyakorlati bölcseséget nyilvánította. A joggyakorlat s a jog elmélete azonban változó hullámzásokban haladnak előre; s az egyik s a másik kifejlődésének magaslata nem mindig ugyanegy időben jelenik meg. Ha a modern jogtudomány első felvirágozása: *Bononia docet* jelige alatt állt, ugy a joggyakorlat virágzó korát: *Colonia judicial* nevezettel lehet kiüntetni. A perjogi formák, a melyek közt ezen nagy tökélyű ítélkezés alakult, kénytelenek voltak ugyan Németország egységi szükségleteinek s törekvéseinek engedni; de a régi szellem virágzik tovább is az új alakulásokban, a melyek azonban teljességgel nem idegenek ezen jogászság előtt, mert a reformok általa lettek termékenyítve.

— **Oroszországban** az igazságügyi miniszter a bünvádi eljárás reformján dolgozik. Az önképviselési, illetőleg védelmi jogosultság elve egyik kiindulási pontul szolgál a tervezetben. Azon eseteket illetőleg pedig, a melyekben vádlott vagy nem képes magát védeni, vagy ügyvéd által kívánja magát képviseltetni: a miniszter igen előhaladott reformszemléte törekszik megvalósítani. Azt t. i., hogy ily esetekben az ügyvédi kamara felszólítandó, hogy tagjainak egyikét a védelemre jelölje ki, egyszersmind a bünvádi védelem költségeit is állapítsa meg.

Főszerkesztő: Dr. Dárdai Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt
negyedévre ... 3

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A közigazgatási bíróság. I. JUSTUS-tól. II. Dr. BLEUER SAMU budapesti ügyvédtől. — Jogi személyek s a használati és lakási szolgálat (servitus usus et habitatio). Dr. KLEKNER ALAJOS kassai jogakadémiai igazgatótól. — *Jogirodalom:* A kereskedelmi törvény magyarázata. Irta dr. Neumann Ármin. F. A. — *Törvénykezés:* Szemle: Részvénytársaság igazgatója s más alkalmazottja vehet-adhat-e intézete kibocsátotta részvényeiből nem tőkegyűjtés, hanem közvetlenül vagy közvetve különbözeti nyereség eredményezése végett. *h. b.* — A hamis tanulás a katonai büntető-bíróság előtt. Dr. RÓTH FERENCZ budapesti kir. albirótól. — Büntetőjog és pszichiatria. Dr. GRÁNER ERNŐ budapesti ügyvédtől. — Különfélék. — Nemzetközi Szemle.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A közigazgatási bíróság.

I.

A belügyminiszter által beterjesztett javaslat a közigazgatási bíróság hatáskörét a taxativ felsorolás elve alapján határozza meg, azaz, ha a kérdést nem a törvényszerkesztés technikájának szempontjából, hanem az intézkedés tartalma szerint ítéljük meg, úgy a közigazgatási hatóságok által elkövetett jogsértéseknek csak egy része ellen létezik a bírósági jogorvoslat, más része ellen nem. Mi a magunk részéről ezt a rendszert alapjában elhibázottnak tartjuk, mert szerintünk, és mindenki szerint, a ki a közigazgatási bíróságot szabadsági biztosítéknak tekinti, a helyes alapelveket az képezi hogy által a *minden* közigazgatási jogsértés orvosolható legyen.

Felesleges volna azonban a javaslatot ezen szempontból bírálunk, mert úgy látszik előttünk, hogy ily terjedelmű jogvédelemre sem a kormány, sem a törvényhozás nem gondol, és hogy a javaslat benyújtása annyit jelent, hogy az országnak a jogállam ezen követelményéről egyelőre le kell mondania.

Ha a javaslatot ennek constatalása mellett most már azon szempontból tekintjük, hogy mily mennyisége a jogsértéseknek az, a mely javaslat által jogvédelemben részesül, akkor is sajnálattal kell észrevennünk, hogy a javaslat még e szempontból tekintve is csak édes-keveset nyújt és a jogvédelmet csak nagyon szűkre szabott területeken valósítja meg. Megadja a javaslat a bírósági hatáskört bizonyos községi és törvényhatósági ügyekben, az állami nyugdíj mennyiségének kérdésében, vizjogi ügyekben, közuti, vámügyi, erdészeti, vadászati és halászati ügyekben, természetesen ezekben sem általánosságban, hanem csak az illető törvények bizonyos megjelölt szakaszain alapuló határozatok tekintetében. Továbbá megadja a javaslat a bírósági hatáskört a közegészségi, vallás- és népoktatási, vasuti és állategészségi ügyekben előforduló némely, csak kevés gyakorlati fontossággal bíró esetekben. Megadja továbbá a cseléd- munkás- és napszámos ügyekben az 1876 : XIII. tcz. által szabályozott összes vitás ügyek tekintetében. És végre a közigazgatási bíróság elé utalja az összes rendőri kihágások megítélésének felülbírlását.

Látjuk tehát, hogy a közigazgatási intézkedések óriási tömegéből mily kevés lesz az, a melynek jogossága bírói eljárás által lesz ellenőrizhető, azaz más szóval hogy a javaslat törvényre váltva után is mily nagy mennyisége az

eseteknek fog ép úgy bírói ellenőrzés nélkül maradni mint ma. Már a porosz közigazgatási bírósági törvényről is elmondták, hogy abban oly kevés ügy van a közigazgatási bíróság hatáskörébe utalva, hogy a felsorolás szinte csak ürügynek tetszik az odatartozó eseteknek a bírói hatáskörből való kivonhatására. Mit mondjunk hát mi erre a javaslatra, a melynek hatásköri szabályai még a porosz törvényhez is oly viszonyban állanak, mint a porosz törvény a liberális megoldáshoz? A porosz törvény ugyanis, a mely szemmel láthatólag mintáját képezte ennek a javaslatnak, legalább azt a szabályt tartalmazza, hogy a rendőri hatóságoknak egyesek jogába vágó intézkedései a közigazgatási bíróság elé vihetők, de ez az intézkedés a mi javaslatunkból kimaradt. Már pedig éppen ezen intézkedés az, a mely a porosz törvényben az egyetlen igazi *közszabadsági* biztosítékot képezi. Vizjogi ügyekben, állategészségi ügyekben, halászati ügyekben hozott közigazgatási határozatok szintén sérthetik az egyéni jogokat és helyesen utaltatnak a közigazgatási bíróság hatáskörébe, de ilyen ügyekben rendszerint nem a szabadságjogok megsértésétől kell tartani. Ellenben a rendőri intézkedések azok, a melyek által az egyéni szabadságjogok megsértése a legkönnyebben elkövethető és így azok ellen a bírósági jogorvoslat a legelső sorban szükséges. Akkor tehát, a mikor a javaslat a porosz törvény ezen intézkedését kihagyta, nem egy speciális esetet hagyott ki a felsorolásból, hanem az esetek egy igen nagy tömegét, azoknak az összes, a javaslatban foglaltaknál fontosabb nemét hagyta ki és a közigazgatási bíróság hatáskörét a leglényegesebb pontban nyírta meg. Ugy hogy nem paradoxonként, hanem egész komoly meggyőződéssel elmondhatjuk, hogy az az intézmény, a mit a javaslat megvalósítani akar, helyes és megvalósítandó ugyan, de hogy annak megvalósítása után egy valódi közigazgatási bíróság felállításának szüksége tovább is ép oly érezhető fog lenni, mint ma.

Fustus.

II.

Az állami közigazgatás jogszerűségének első és egyetlen biztosítékát a független közigazgatási bíróságok ellenőrzése képezi. És valóban, ebben a században még egyetlen állam sem reformálta a közigazgatást, anélkül, hogy az egyes polgárok jogi érdekeit *bíróság* ótalma alá ne helyezte volna. A jó közigazgatási bíráskodás éppen olyan fontos érdeke a jogállamnak mint a magánjogi bíráskodás és ezért mi a közigazgatás bíróságok életbe léptetését éppen olyan nagy jelentőségű haladásnak tartjuk, a mekkorát a maga idejében az 1869 : IV. tcz. képezett.

Ebből a szempontból elismeréssel fogadjuk a kormány kezdeményezését, de azért nem zárkozhatunk el attól, hogy a belügyminiszter által a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslat első és igen futólagos áttekintése után, a javaslat szerkezetére egy néhány megjegyzést tegyünk.

Magyarországon az a szokás, hogy az államszervezet egyes intézményeinek megbeszélése alkalmával úgy a parlament mint a sajtó, de maga a kormány is, rendszerint *angol és franczia* mintákra hivatkozik. De ha aztán valószínűs, élő rendszert akarunk alkotni, akkor rendesen szem elől vettük az angol és franczia mintákat, s követjük a *porosz* chablont.

Azt hittük, hogy a közigazgatási bíróságok szervezése nálunk mégis csak francia mintára fog történni — annál is inkább, mert Ausztriában Unger és Glaser idejében ugyanezt a mintát honosították meg, és pedig az eredeténél sokkal tökéletesebb kivitelben, — úgy, hogy az osztrák közigazgatási bíróság szervezete bizvást minta gyanánt szolgálhat vala a magyarnak.

A francia és a porosz rendszer között a legnagyobb különbség abban áll, hogy az előbbinél minden contentiosus közigazgatási ügyet a bíróságok elé lehet vinni. A *contentiosus közigazgatási ügy* fogalma még egy kissé határozatlan, azért az osztrák közigazgatási törvény úgy határozza meg a közigazgatási bíróság hatáskörét, hogy minden oly közigazgatási intézkedés ellen, *a mely által valaki magát jogaitban sértve érzi*, megengedi a bíróság elé történő recursust. A porosz közigazgatási rendszer, és ennek nyomán az előttünk fekvő javaslat *taxative* sorolja fel azokat az eseteket, a melyekben az egyes polgárok a bíróságokhoz folyamodhatnak. Nyilvánvaló, hogy Poroszország azért választotta ezt a formát, hogy némely közigazgatási ágat egészen a kormány discretionális hatalmának rezerválja. . . .

Nem kívánunk politikai kérdéseket vinni e lapokba, s nem fogunk arról szólni, hogy célszerű-e bíróságnak (mint egy természetszerűen független testületnek) vezetését a kormány politikai avagy közigazgatási functionariusai kezébe adni. Nem szólnunk arról a kérdéssel sem, — a mi pedig egyik sarkkérdése volt az 1891. évi közigazgatási vitának, — a midőn a közjogi ellenzék vezére azt kívánta, hogy a kormány és az önkormányzati szervezetek közt keletkező viszályok esetében is ezen bíróság tegyen igazságot, s hogy ez által a közigazgatási bíróság közjogi bírósággá is tétessék. Csak megemlítjük, hogy ilyen közjogi bíróságra egy bírói tanács sem alkalmas, hogy a közjogok védelmét a parlamentnek kell gyakorolnia, és nem a bíróságnak.

Átnézve a javaslat második részét, a mely 80 §-ban s számtalan pontban sorolja elő a közigazgatási bíróságok hatáskörének sok ezer esetét, meglepetve látjuk, hogy a magyar javaslat — úgy mint a porosz törvény — számos és igen nagy fontosságú közigazgatási ágat tart fen a kormány ellenőrizhetlen hatalmának. Ilyen a *szabadalmi* ügyekben való bíraskodás. Ilyen a *hadmentességi* kérdés. Ilyen az *egyesülési és gyülekezési* jognak korlátozása vagy ótalma; ilyen a rendőri közigazgatás számos, és igen nagy fontosságú esete, a milyen — többek közt — a *tolonczügy*: különös fontosságot tulajdonítunk ez utóbbinak. Ahhoz, hogy valakit egy kisebb törvénysértés miatt a büntető-bíróság 5 frt pénzbüntetésre ítéljen, a contradictorius és nyilvános eljárás összes garanciái fel vannak állítva; — de már az, hogy egy szerencsétlen, hajléktalan proletárt hónapokon át a tolonczházban fogva tartson és azután lealacsonyító módon eltolonczoljon, avagy hogy valakit egyik vagy másik helyről kitiltson a rendőrség, ahhoz egy többé vagy kevésbé lelkiismeretes rendőrközeg jelentése és egy rendőrtisztviselő sommás ítélete elegendő. Poroszországban az 1874. évben keletkezett és Bismarck bukása után megszűnt socialista törvény *kivétel* gyanánt statuált olyanféle állapotokat, olyanféle rendőri omnipotentiát, a mely a tolonczügy tekintetében nálunk a törvényhozás hallgatása által türt rendszer.

Figyelemmel átnéztük a javaslatnak a hatásköréről szóló II-ik részét, de nyomát sem találtuk annak, hogy a *gyámsági* és *gondnoksági* ügyek elintézését szintén a bíróságokra kívánja-e bízni a javaslat, vagy pedig meghagyja azokat a kedélyes árvaszékek kezeiben. Ez utóbbi eshetőségre gondolni sem merünk. A gyámsági és gondnoksági ügyek képezik a közigazgatásnak egyik legfontosabb, az egyes polgárok érdekét leggyakrabban érintő ágát, a mely a szó legszorosabb értelmében vett *bíraskodást* igényel. Nem szólnunk most a mi siralmas gyámhatóságainkról, de konstatáljuk, hogy ezen

javaslat az árvaszék és közigazgatási bizottságok kezeiben hagyja a közigazgatásnak a magánjoghoz legközelebb álló részét. És mi szeretnők hinni, hogy csak azért nem láttuk a gyámsági ügyeket a közigazgatási bíróságok hatáskörébe utalandó ügyek valamely csoportjában, mert az 1877: XX. tcz. összes gyámhatóságainak és gyámbíróságainak újja szervezése előtt állunk. De a javaslat erről egy szót sem szól, és a gyámsági ügyekben való bíraskodásról még csak ideiglenesen sem intézkedik.

Minden bírói intézmény jelentősége első sorban annak hatáskörétől függ. Ha tehát a közigazgatási bíróság hatásköre tökéletlen, akkor tökéletlen maga az intézmény is.

Az előttünk fekvő javaslatban contemplált bírói *szervezetnek* és a közigazgatási bíróságok előtti *eljárásnak* megbeszélését két külön cikknek tartjuk fen; ezuttal még csak a javaslat *szerkesztésére* kívánunk egy pár megjegyzést tenni. Az első tekintetre látjuk, hogy ez a javaslat nélküli azon szabatos, jogászias meghatározásokat és rendelkezéseket, a melyenkből törvénynek állania kell. Egyes kijelentései úgy néznek ki, mintha azokat csak úgy a vita hevében vetették volna oda. Elvi kijelentései nem vetnek számot a kijelentett elvek terjedelmével. Hogy csak egy példát idézzek, ide iktatom a 159. §. elvi kijelentését, a mely így szól:

«159. §. A tárgyalás írásbeli vagy szóbeli és közvetlen, de mindkét esetben (!) kötelezően nyilvános.»

Azt hisszük, hogy itt a tárgyalás nyilvánosságát az előadás nyilvánosságával véti össze a javaslat.

Helytelen az is, hogy a javaslatban nem egyedül *törvények*, de rendeletek, sőt a vasuti üzletszabályzat egyes szakaszaira is történnek utalások. Holott a javaslat 33. §-a az eddig megjelent miniszteri rendeletek revisióját helyezi kilátásba. S valóban, a ministeri rendeletek ellenőrzése képezhetné egyik funkcióját a legfelső közigazgatási bíróságnak, úgy mint a francziá Conseil d'étatnak, a mely testület a sűrűn változó kormányok intézkedései fölött az állandó ellenőrzést gyakorolja.

Dr. Bleuer Samu.

Jogi személyek s a használati és lakási szolgálat (servitus usus et habitatio).

Európa több államának magánjogi törvényeit követem.

Itt a Code Napoléon; itt az általános osztrák polgári törvénykönyv; itt van a «Preussisches Landrecht»; mellettem a zürichi kanton magánjogi törvénykönyve, a szász magánjogi törvénykönyvi tervezet és az olasz «Codice Civile».

Akarmelyikét e törvénykönyveknek vizsgálom és nézem, mindenütt azt látom, hogy a természetes személyek mellett a jogi személyek is egyenlőképp jogképes alanyokul föltételezvék, a nélkül, hogy positive és egyszerre megállapítanak, hogy mely jogozatok nem szerezhetők meg jogi személyek által?!

A mennyiben a családi jogi összeköttetések a személyeknél természetadta érzéki individualitást tételeznek föl, természetes folyománya ennek és így nyílt igazság: hogy ily családi összeköttetésekben ezek uraiul, ily családi jogozatok alanyaiul természetes személyeken kívül mások, vagyis jogi személyek, elő nem fordulhatnak.

Hogy a jogalkotások örökösödési viszonyok ügyében a jogi személyek erre vonatkozó képességét mégis statuálják, ez a jogalkotási jelenség csak annak tulajdonítható, hogy ezeknél az örökösödési viszonyoknál is mindig egyuttal tisztán csak vagyoni érdekek forognak szóban.

A jogi személyek ebbeli t. i. jogképességi minősége tehát határozottan és kirekesztőleg csak vagyoni jogi összeköttetésekre s az ezekből származó jogozatokra terjed ki.

Igy találjuk ezt mindenütt, ha a legrégebb római jogalkotáson kezdve, az újabb időbeli jogrendszerek egész során végig haladunk.

A turini egyetemnek római jogi tanára, Giovanni Ronga: «Elementi di diritto Romano» című munkája I. kötetében a jogi személyekről szólva, a többi közt azt mondja: «A meny-nyiben a jogi személy létezéséhez megkívántató kellékek mind találkoznak, a jogi személy törvényes léttel bír és oly jogalanyyná lesz, mely föl van ruházva azzal a jogi képességgel, a melyet az azt alkotó törvényhozói tettnyilvánulás neki tulajdonít. Mindamellett — ugymond — világos, miszerint ez a képesség nem terjedhet ki sem a *személyi jogozatokra* (diritti personali), miután a jogi személynek nincsenek családi viszonyai, melyeket eme jogok föltételeznek, sem *ama vagyoni jogozatokra*, melyek egyéni gyakorlatuak, mivel-hogy a jogi személy, mint képzelet (come finzione) ilyen egyéni gyakorlatot nem teljesíthet. Egyébiránt a szerzett vagyoni jogozatok s a megállapított kötelmi viszonyok (le obbligazioni assunte) a csak képzelt lényt illetik, még mikor a jogi személy több physikai személy egyesüléséből támad is.» [L. Elementi d. dir. rom. vol. primo (Torino, Napoli. 1870.) 56. l.] (V. ö. Justinian Digest III. könyve 4. címe (Quod cujusc.) fr. 1. első, fr. 2 és 7 első szakaszaival.)

Sajátságos, a francia magánjogi törvénykönyv ezekről az u. n. jogi személyekről csaknem hallgat. Én legalább nem akadtam a «Les cinq Codes»-ban egyenes nyomokra. Egyébiránt ha meggondoljuk, hogy különben bármily kellékek kívántassanak is meg keletkezésökhöz, azok a jogi személyek többé-kevésbé a hatóságok, tehát közjogi közegek kisebb-nagyobb befolyásához kötvék és erre a befolyásra utalvák; ez esetben némileg megmagyarázható, hogy miért vannak az idetartozó jogszabálybeli intézkedések a magánjogi törvények keretéből kivéve?!

A magánjogban a 619. §-ban látszik azok létezése föltételezve, mennyiben a jogalkotás itt a servitus ususfructus fenállását az esetre, ha nem magánosnak (particulier), (én ezalatt, t. i. nem magán-személy alatt, itt csak jogi személyt értek; csak ilyen lehet ellentétben a particulier-vel) részére lőn megállapítva, harmincz évi tartamhoz köti («ne dure que trente ans»).

Nemkülönben föl van a jogi személy a Code Civil-ben tételezve ama §-oknál is, melyek a javaknak, ezek tulajdonosaira tekintettel való megkülönböztetése iránt intézkednek. (L. a Code Civil II. könyve első címe III. fejezetét.)

De hát hiszen az általános osztrák polg. törvénykönyv is, ama §-ában, melyben az ugynevezett morális személyeknek az ebbeli viszonyából (aus dem Verhältnisse einer moralischen Person) eredő jogozatokról említést tesz, szintén határozottan a politikai törvényekre utal, minden oly esetet tekintve, midőn ily személyek alakulása tilos, vagy a közbiztonság a fenálló rend, avagy az erkölcsi megkívántató-ságok igényeibe ütköző. (L. a 26. §-t.)

Ugyszintén ott is, hol az alapítványokat veszi ez az ált. polg. törvénykönyv szóba, szintén egyenest a politikai rendelkezésekre utasít. (Die Vorschriften über Stiftungen sind in den politischen Verordnungen enthalten. L. a 646. §-t.)

Bár másrészt már ugyancsak ott, t. i. a 26. §-nál kimondva találjuk az általános elvet, hogy ily jogalanyok mások iránt való helyzetökben rendszerint (in der Regel) az egyes, t. i. a természetes személyekkel egyforma jogozatok urai. (Geniessen gleiche Rechte mit den einzelnen Personen.) L. a 26. §. szövegét.

Ellenben a porosz Landrecht a 2. rész 10., 13., 19. címében részletesen intézkedik az egyházi közönségek, szerzetes rendek, egyházi lovagrendek, protestáns egyesületek, (Stiften) kolostorok, lovagrendek, az állam, szegényintézetek s más jótékony alapítványok jogozataik és kötelelességeik iránt. (L. Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten Berlin 1855.)

Épen így szintén részletesen rendelkezik a zürichi törvénykönyv is az I. könyv 2-ik fejezetében a testületekről

(Von den Korporationen) s a 3. fejezetében az alapítványokról (Von den Stiftungen).

A magam részéről ezt a felosztást, a magánjogot illetőleg, a dolog lényegéből vettnek, világosnak s ennél fogva leginkább rendszeresnek vélem mondhatni.

Világos s általánosságánál és mindamellett mégis rövid s szabatos voltánál fogva szintén igen ajánlatos a szász magánjogi tervezet I. részének második címe (Abtheilung) 2. fejezete, mely a jogi személyekről szól és intézkedik (II. Juristische Personen). (L. Entwurf eines bürgerl. Gesetzbuches für das Königreich Sachsen. Dresden 1860.)

A Codice Civile del Regno d'Italia, a mely úgy szólván másolata a francia törvénykönyvnek, a jogi személyek iránt való hallgatólagos magatartását illetve is, ahhoz teljesen hasonló nyomokon jár el. (V. ö. 426. s köv.; valamint az 518. §-okat. Cod. Civ. Milano 1885.)

Már csak ebből is látható, mily különböző lehet a jogalkotások eljárása s a törvényhozásnak mennyire kell alkalmazkodnia valamely országban a rendszeresítés, a törvénykönyv szerkesztése és behozatalakor is már fenálló rendhez, hogy ugynevezett nemzeti szellem s önállóság lengje át a jogalkotást s ne legyen a codificatio merőben utánzó receptio. Különben a fölhozottakat egyenest csak abból a célból soroltam elő, hogy megmutassam, mikép a megnevezett törvényhozások mind, legvilágosabban az általános osztrák polgári törvénykönyv, a jogi személyeknek átlag véve ugyanazt a vagyoni képességet és csakis ezt és rendszerint úgy tulajdonítják, a mint ez a természetes személyeket is megilleti.

Nem kívánok e rövid fejtegetésben kiterjeszkedni azokra az eltérésekre, melyek a vagyoni alkatrészek szerzése, az azok iránt való rendelkezés s kiváltképp azok elidegenítése körül a különböző törvényhozások között fenforognak.

Egyedüli célom: csak azt kimutatni, hogy a vagyoni jogozatok s főleg a dologiak közül, a servitus usus s a habitatio, t. i. a használati szolgálat s a lakás azok a jogozatok, melyek megszerzése jogi személyek részére az elősorolt törvényhozások mindegyike által hallgatólagosan, tehát nem közvetlenül, de csak közvetve, t. i. csak az által van kirekesztve, mert a római jogalkotás utánzatában, mind az usust, mind a habitatiót úgy találjuk rendezve bennök, hogy a dolog természetéhez képest lehetetlen, miszerint e két szolgalmi jognak bárminő jogi személy lehessen alanya.

Az ok pedig, mely a jogi személyek ebbeli szerzését a priori, tehát logikai szükségszerűséggel, föltétlenül kizárja, az a körülmény, hogy az érintett dologi jogozatok mértékét mindenütt a *jogélvező természetes szükségletei határozzák meg*; névszerint az a körülmény, mennyire *juttat mind az usus*, mind pedig a *habitatio közvetlenül* a személynek és közvetlenül legfőlebb családjá tagjainak, a vele összeköttetésben levő hozzátartozóknak, előnyt.

Tehát, mint a családi jogviszonyok, úgy e jogozatok is természetes, érzéki individualitást követelvén meg, mint amazoknak, úgy ezeknek sem lehet csak eszmeileg, csak képzeletben létező személy az alanya.

Ennek bizonyítására első sorban hivatkozom a római jogi- és törvénykönyvekre.

Látható lesz ennek nyomán, mennyire ment át ezeknek a római jogi szabályoknak a szelleme a modern törvénykönyvekbe s mennyire nem tudtak az új törvényhozások elszakadni a régi mintától, kivéve a zürichi codext, melyből a servitus usus, mint dologi jog teljesen ki van küszöbölve. Ez a jogalkotás beérte azzal, hogy a dolgoknak, a vagyoni alkatrészeknek egyedül obligationalis használata iránt alkossa meg a szükségesnek mutatkozott jogi intézkedéseket.

Bizonyítási célom elérésére rendelkezésre álló több jogszabály közül csak a legfontosabb egy-kettőre kívánok utalni.

Ulpianus Sabinushoz irt művének XII. könyvében így szól: «Kinek használat (usus) van javára rendelve, hagyva,

az azt érvényesítheti, de a netaláni gyümölcsöket nem élvezheti». (Cui usus relictus est, uti potest, frui non potest). Továbbá azt jelenti ki: «Valamely ház használata vagy a férjnek, vagy a feleségnek hagyható; ha a férjnek hagyták, akkor abban a házban családotul lakhatik; de lakhatik szabadosaival is; sőt vendégeit is fogadhatja; de még zsellért is vehet magához abba a házba.» (V. ö. Digest. VII. könyve 8-ik címe 2-ik fragmentumával. Corpus jur. civ. 9. kiadás Lipcse, 1861.)

Ugyancsak Ulpianus s ugyanama művében s szintén a XII. könyvben fölveti a kérdést: s ha vajon lakás lesz valaki javára hagyománykép rendelve, úgy veendő-e, mintha usus hagyatik neki? Azt vitatja, más jogászokra is hivatkozással, hogy épen annyi, minthogy ha usus lett volna rendelve. (V. ö. a Dig. ugyane címe 10. helyével, stb. stb.)

De nemcsak ha ház, hanem ha más elfogyaszthatlan dolog használatáról lett volna is szó: akkor is csak az előbbiekben kifejezett elvek s nem más intézkedések szolgáltatták az elbírálás követett szabályait, a mint ezt a római jog számos kijelentése igazolja. (Dig. VIII. könyve 8. tit. De usu et habitatione.)

Az általános osztrák polg. törvénykönyv szerint. A használati szolgálmi jog abban áll, hogy valaki (*jemand*; tehát félreérthetetlenül természetes személy) föl van hatalmazva idegen dolgot ennek állaga sérelme nélkül, csupán csak (*bloss*) saját szükségére fölhasználni. Ez a szükség, a használat engedélyezésének időpontja szerint állapítandó meg. Későbbi változások a jogosított társadalmi állása (*Stand*) vagy üzlete viszonyaiban (*Gewerbe*) nem adnak igényt kiterjedtebb használati mértékhez.» (L. a törvk. 504. és 506. §-át.)

A társadalmi állás, az üzlet viszonyai kiemelése a törvény szövegében hasonlóképp mintegy ujjal mutatnak a követelményre, hogy itt csak természetes jogalany értendő!

A francia törvénykönyv megállapítása szerint a használatra dologilag jogosított (*l'usager*) és az, kinek lakási joga van (*qui a un droit d'habitation*), joguk érvényesítésében jó családapa belátására vannak utasítva. (En bons pères de famille). Továbbá: «A ki valamely telek gyümölcsseinek használatára jogosult, ezekből nem kívánhat s vehet el többet, mint a mennyi saját és családjabeliei szükségletéhez képest elégnek bizonyul. Azonban igényét kiterjesztheti azokra a gyermekeire is, kik a jog megállapítása után való időben születtek». Egy más szakasz intézkedéséhez képest: «A kinek lakási joga van valamely házban, lakhatik családjával együtt abban, habár a szerzéskor felesége talán még nem volt volna is». «Sem a használat, sem a lakás joga sem nem engedményezhető, sem bérbe ki nem adható». (L. a törvénykönyv 627., 630., 631., 632. és 634. §§-ait.)

Az olasz jogalkotás is a saját egyéni és családbelieknek mutatkozó szükségleteket hangsúlyozza, (*suoi bisoqui e quelli della famiglia*). «Kinek — ugymond — lakási joga van valamely házban, családjával együtt lakhatik ottan» (*puo abitarvi colla sua famiglia*). (V. ö. az 521. és 522. §-sal.)

A Landrecht az I. rész 21. címében apró részletekig menő megállapításokat tartalmaz vegyest a haszonélvezettel s több obligationalis összeköttetéssel s ezek jogi következményeivel.

De lege ferenda hasznos utmutatást nyújt a szász magánjogi tervezet. (V. ö. Entwurf I. rész 5. czim VIII.: Erwerbung der persönlichen Dienstbarkeiten.)

Még többet is föl lehetett volna hozni bebizonyítására annak, hogy jogi személyek a használati és lakási szolgalmak szerzéséből a dolog természetéhez mérten ki vannak rekesztve a tételes jogalkotások részéről.

De beérem az elősorolt érvekkel.

* Különben ez utóbbi iránt már eltérő felfogás uralkodott. Egy rész csak a servitus usura jogosítottal együttesen tudta megengedhetni a ház használatát.

Együttal megjegyzem, hogy a többi dologi jogozat szempontjából, de sőt a tényleges hatalom, a birtok tekintetéből sincsenek általában véve korlátozva a jogi személyek.

A vagyoni jog másik nagy részére, t. i. a kötelmi viszonyokra nézve, hogy melyek ezek között azok, melyeknél kötelmi alanyokul jogi személyek szintén nem fordulhatnak elő: erről talán majd más alkalommal foglalom röviden össze tanulmányom eredményét. *Dr. Klekner Alajos.*

Jogirodalom.

A kereskedelmi törvény magyarázata. Irta dr. Neumann Ármín ügyvéd, egyetemi rk. tanár. Második teljesen átdolgozott kiadás. I. kötet első fele 1892, második fele 1894. Az Athenæum r.-társulat kiadása.

Rövid idő alatt kereskedelmi jogunk két nagybecsű munkával gazdagodott. Az egyik *dr. Nagy Ferencz* magyar kereskedelmi jogi kézikönyvének második kiadása, a melyet e lap hasábjain bőven ismertettünk; a másik *dr. Neumann Ármín* kommentárjának második kiadása, melynek első kötete a most megjelent második részzel be van fejezve. Mindkettő csak egy már közkézen forgó munkának új kiadása, azonban az átdolgozás folytán mindkettő mint teljesen új munka jelentkezik, mely az első kiadás értékét jóval túlhaladja.

Dr. Neumann Ármín munkájának ezen első része a kereskedelmi törvény általános határozatainak kívül annak első, a kereskedők és kereskedelmi társaságokról szóló részét foglalja magában.

Ha az első kiadásban ép e résznek voltak némi gyöngéi: ezeket az új kiadásban nem találjuk többé. Az anyag egyenletesebb csoportosítása, a terjedelmes idézések mellőzése és tömörebb irány folytán a munka átnézhetőbbé vált. Különös szolgálatot tesz szerző azzal, hogy minden fejezetnél a külföldi törvényhozást is ismerteti, az összehasonlító jogtudományt a törvény értelmezésére felhasználja, és itt-ott de lege ferenda is érinti a kérdéseket, figyelmeztet a reform szükségére. A kereskedelmi törvénnyel kapcsolatos törvényeket, különösen az ipar- és védjegy törvényt, valamint a czégek és kereskedelmi eljárásra vonatkozó rendeleteket mindenütt feldolgozza és ez által a gyakorlati szükségletnek is nagy mértékben megfelel.

A magyar jogirodalmat is kellően feldolgozza az új kiadás. Ha valamit kifogásolni lehet szerző munkájában, akkor ez az, hogy tulságos mértékben idézi a német judikaturát és ezzel szemben kevesebb tért szentel a magyar joggyakorlatnak, ámbár ez utóbbit sem hanyagolja el. Kétségtelen, hogy különösen a kereskedelmi jog terén a német judikatura reánk igen fontos és kereskedelmi törvényünk magyarázatánál mellőzhetlen. Azonban felhasználásában mégis mértéket kell tartani és a magyar judikaturához való arányát nem szabad figyelmen kívül hagyni oly munkában, mely a magyar jogászközönség részére készül. Ezt már azért is szükségesnek tartjuk, mert — bármily értékes is a német judikatura — nem szeretnők, hogy bíróságaink vakon, kritika nélkül követessék azt. *F. A.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Részvénytársaság igazgatója s más alkalmazottja vehet-adhat-e intézete kibocsátotta részvényeiből nem tőkegyűjtés, hanem közvetlenül vagy közvetve különböző nyereség eredményezése végett?

Ez a kérdés a mindennapi életben folyton tapasztalható jelenségre vonatkozik. A részvénytársaság igazgatója [s (fő-)könyvelője] jóval a társasági évi mérleg közzétételét megelőzőleg teljesen tájékozva van e mérleg állása iránt; tájé-

kozva lehet eszerint az iránt is, hogy a mérleg közzététele minő befolyással lesz a részvények folyamárára nézve, s ekként abban a helyzetben van, hogy mihelyt a mérleg állása iránt bizonyosságot szerez magának, a társasági intézet nevét viselő részvények tetszés szerinti mennyisége iránt saját részére (bár alkusz személyében kötött) különbözeti ügylet alakjában avagy — bizonyos határidő múlva megállapított áron való, de díjkikötés nélküli reálisan teljesítendő szállítás mellett — reális, tényleges vételi vagy eladási ügylete alakjában csaknem kétségtelen nyereséget biztosítson magának.

Itt meg kell jegyezni, hogy az utóbbi ügylet megkötése meg van könnyítve a papírok azonnali realizálásának (továbbadása, eladása vagy megvételének) lehetősége által; továbbá, hogy azért használjuk a «csaknem kétségtelen nyereség» kifejezést, mivel a nyereség kétségtelen volta csak külső befolyások, általános pénzpiaczpangás vagy súlyos tőzsdekrisz, politikai válság vagy háboru eshetőség okozta nyomás s árfolyamcsökkenés avagy viszont kiválóan kedvező általános tőzsdehangulatból eredő árfolyamemelkedés folytán módosulhat.

Mindezekből azt a kérést, melyet e sorok fölé jegyeztünk, azon az alapon tesszük, hogy a kereskedelmi törvény 53. §-a szerint a cégvezető, vagy az, ki kereskedelmi meghatalmazott minőségében egy egész kereskedelmi üzlet vezetésével megbízik, főnöke beleegyezése nélkül sem saját, sem más részére kereskedelmi ügyletet nem köthet, s hogy e tilalom analoge a részvénytársasági igazgatóra, ép úgy mint a könyvelőre nézve egyfelől az 59. §. 2. p. és az 53. §. 4. bekezdése, másfelől a 193. §. köztianalogia szerint alkalmazandó; e tilalom alkalmazását nem akadályozza az a körülmény, hogy a részvénytársaság az 53. §. 3. bekezdésben említett azt a jogot, miszerint az igazgatója által kötött ügyletet a maga részére kötöttnek tekinthesse, a 161. §. tilalma folytán nem gyakorolhatja; mert a törvény az 53. §-beli tilalmat azért állította fel, hogy a meghatalmazottnak kereskedői tevékenysége kifejtését kizárólag a főnök részére óvja meg, s csak egyik mellék ok — a versenyzés kizárásának célzása — eredményezte e 3. bekezdésbeli magáhozváltási jog megalapítását, mely azonban a főokkal lényegi összefüggésben nem áll, s azért nem is alkalmazandó szükségkép a tilalom áthágása minden eseteiben.

Véleményünk szerint a jelzett analogiából folyólag az ily ügylet mindkét alakjában tilalom alá esik.

Azok álláspontjára helyezkedve pedig, a kik (lege non disponente, nec nostrum) az ily ügylet reális alakzatának jogi megtámadhatását tagadják, kérdés tehető, ekkor persze de lege ferenda, vajon az ily ügylet a tágabb vagyis kereskedői morál szempontjából kifogásolható-e vagy sem. Ennek a kérdésnek a tisztázása is azért fontos, mert a jogszabályozás ily mozzanatok nyomát követi; ha az ügylet a most jelzett szemponttal ellenkezik, nincs kétség, hogy a jog (törvény vagy judikatura) is tilalmazni fogja. Nem érintve tehát a szűk morál szempontját, melytől a tágabb, vagyis kereskedői abban is eltér, hogy az utóbbi nem tilalmazza a kereskedő által ismert, a vele szerződő által pedig nem ismert chance-oknak előbbi által való kihasználását (míg ellenben az abszolút morál szempontjából ez tilalmazandó), a morális tág — kereskedői — szempont szerint (megjegyezve még, hogy a különbözeti ügylet jogi oltalmat nem nyer, ép oly kevésbé, mint a fogadás) a reális adás vagy vétel, melyet az igazgató (könyvelő) az intézet nevét viselő részvényekre nézve köt, azért sem tekintendő sanctióra méltónak, mert akkor a közhitel őszintesége veszélyesen fenyegettetnék, minthogy különben mindenik részvénytársaság papírja ily egyenetlen chance mellett kötött ügyletek tárgyát képezne, úgy hogy a részvénytársasági ezen alkalmazottak részére egy szabadalom biztosítatnék a kívülük álló s velük eként

szerződők biztos megrövidítésére. Ép ez a közmorális ok indította a törvényt arra, hogy a részvénytársaságtól az intézete által kibocsátott részvényekkel való kereskedésre vonatkozó jogot megvonja; ha már most e jogot az igazgató (könyvelő) a maga részére vindikálhatná, akkor a törvényt önmaga iránt következtelennek tünteti fel; mert a közforgalom őszinteségére s biztos voltára, vagy helyesebben a közhitel megingatására nézve teljesen és egyaránt károsan hat: akár a részvénytársaság, akár annak igazgatója kereskedik a piacon forgó saját intézeti papirokkal.

Mindezek szerint, habár vitás lehet, hogy a kereskedelmi törvénynek a cégvezetőkre vonatkozó intézkedései subsidiarie a részvénytársasági igazgatókra¹ alkalmazandók-e, az említett tilalom az igazgatókra már a kereskedelmi törvény 161. §-ának célzata alapján is kiterjesztendő.

k. b.

A hamis tanuzás a katonai büntetőbiróság előtt.

Jelenlegi véderőnk szervezetében mint sajátlagos institutio van megalkotva a katonai becsületbiróság, melynek összeállítását, hatáskörét, célját és működését külön eljárási szabályok határozzák meg.

Ezen szabályok szerint a katonai becsületügyi eljárás célja úgy a katonatiszti állás közös, mint az ezen eljárásnak alávetett egyes, tényleges avagy szolgálton kívüli viszonyba helyezett tisztnek — a legmagasabb rangtól lefelé — és a hadapródok becsületének megóvása és épségben tartása.

A most jelzett cél határozza meg a katonai becsületbiróság feladatkörét is, mely csupán annak vizsgálatára és eldöntésére szorítkozik, vajon a vádlott tiszt bizonyos ténykedése vagy magatartása daczára, rendi fokozatában illetve katonai állásában meghagyható-e vagy nem?

Nem képezik tehát ezen eljárás tárgyát oly cselekmények, melyek a katonai büntető-törvénykönyvbe ütköznek vagy melyek a szolgálati szabályzat szerint fegyelmileg intézendők el.

A katonai becsületbirósági eljárás vizsgálati szakában tanuhallgatások is eszközöltetnek s annak folyamán a tisztnek mint tanuk vallomásukat becsületükre és kötelességükre való hivatkozással erősítik meg, míg a megidézett polgári állásu egyének, ha a meghívásnak eleget tesznek és tanuskodnak, ezt teszik minden ünnepélyes figyelmeztetés illetve eskü vagy ezzel egyenlő hatálylyal bíró actus általi megerősítés nélkül és pedig már azért is, mert a katonai becsületbiróság a kihallgatott polgári állásu tanuk megesküztetésére feljogosítva sincs.

Ezen előzmények után reátérhetek azon concret esetre, melyben legközelebb a honvéd katonai becsületbiróság (a szabályzat szerint becsületügyi bizottság) az általa eskü kivétele nélkül kihallgatott, talán helyesebben csak megkérdezett polgári tanu vallomása alapján egy tisztet rendfokozatának elvesztésére ítélt, mely szabály szerint a fizetés, várakozási illeték, stb. elvonásával is össze van kötve s így súlyos, erkölcsileg és anyagilag hátrányos következmények alapját képezi.

Az így vétkesnek kimondott tiszt hamis tanuzás miatt feljelentést tett az illetékes kir. törvényszéknél a jelzett terhelő tanu ellen, s ennek folytán felmerült az a kérdés, hogy forog-e a fen jelzett előzmények alapul vétele mellett

¹ A kereskedelmi törvény 193. §-a, mely szerint a részvénytársasági ügyek vitelével megbízott más alkalmazottakra a kereskedelmi törvény V. czimének a kereskedelmi meghatalmazottakra vonatkozó intézkedései alkalmazandók, nem zárja ki, hogy — bár a törvény nem említi — az igazgatókra, «subsidiarie», e czimnek a cégvezetőkre vonatkozó szabályai ne tekintessenek kötelezőknek. A részvénytársaság többi személyzetére nézve, mely iránt a X. czim nem tartalmaz intézkedést, okvetlenül a VI. czim szabályai követendők.

vagyis a tanuzásnak hittel meg nem erősítése következtében in concreto hamis tanuzás avagy nem?

A Btk. 220. §-ának utolsó bekezdése szerint: «Az ezen szakaszban foglalt intézkedések a katonai becsületbiróság előtti ügyekben a polgári személyek által elkövetett hamis tanuzás esetében is alkalmazandók».

Tekintettel már most arra, hogy a most hivatkozott törvényszakas is expressis verbis, a hamis tanuzás büntethetőségét az eskü általi megerősítéstől feltételezi, de általában is a Btk. XII. fejezetében a német Btk. rendelkezésével egyezőleg construalt hamis tanuzás tulajdonképeni momentuma nem a hatóság előtt tett valótlan állításban, hanem annak megelőző bírói figyelmeztetés után törvényes alakban kivett eskü általi megerősítésében fekszik, mint Mayer mondja: «die Ableistung des Eides als das entscheidende Merkmal des Delictes erklärt wird», tekintettel továbbá arra, hogy ezen most jelzett felfogás hazánk régi törvényeinek, illetve büntetőgyakorlatának (Hk. II. 30. secundo modo periurium dicitur; mendacium iuramento firmatum, in fraudem et periclitacionem iurium cuiuspiam malitiose commissum), s a jelenlegi bírói praxisnak megfelel, valamint jogászaink (Schnierer, Illés, stb. 1843. bünt. jav. 148. §.) is általában egyetértenek abban, hogy a meg nem hitelt hamis tanuzás még csak kísérletet sem képez, a Btk. helyes interpretációját alapul véve, a tételes, a dogmatikai büntetőjog szempontjából elvitázhatatlannak tartom azt, hogy az eskü mint fogalmi ismérv a polgári személyek által a katonai becsületbiróság előtt tett hamis tanuzásnak is oly constructiv elemét képezi, hogy annak hiányában büntethető hamis tanuzás egyáltalában nem létesülhet s így a felhozott concret esetben sem bevégezett, sem megkísérlett hamis tanuzás büntette meg nem állapítható s amennyiben a katonai becsületbiróság eskü kivételére feljogosítva sincs, a Btk. 220. §-ának utolsó bekezdésében foglalt rendelkezés teljesen illusoriusnak látszik, illetve gyakorlati jelentőséggel nem bír.

Annak további vitatása, hogy az ilyen tanu hamis állítása a Btk. más rendelkezését sérti-e avagy nem, czikkem keretén kívül esik, azt azonban, tekintettel a katonai becsületbirósági ítéletben kimondható súlyos következményekre, mint megnyugtató mozzanatot de lege ferenda fel kell említenem, hogy a képviselőházhoz beterjesztett novella a Btk. jelenlegi rendszerével szakít, midőn a franczia, belga és olasz büntetőcodexekkel egyezőleg, a módosított 213. és 220. §§-aiban (5. §.) az eskü nélkül kihallgatott tanuk hamis vallomását is, habár az eskü alatti hamis tanuzásra megállapítottnál enyhébb mérvben és a polgári személyek által elkövetett hamis tanuzás esetében is alkalmazandólag büntetéssel sújtja.

Dr. Róth Ferencz,
budapesti kir. albiró.

Büntetőjog és pszichiatría.

A jogászegylet börtönügyi bizottsága előtt e czim alatt lefolytatott vita egy lényeges pontja némileg az adomabéli halvitára emlékeztet, melyben tudvalevőleg hét tudós, hét napig a felett elmélkedett, hogy miért nehezebb a hal döglött állapotban, mint elevenen, holott a hetedik napon kiűnt, hogy az tényleg nem is nehezebb.

Ugyanis dr. Reichard ügyvéd ur előadása, eltekintve azon excursiótól, melyet a kétes elmeállapotok leírása és categorisálása terén tett, oda concludál, hogy az egyes elmebetegségekről más képet alkot magának a büntetőjog és mászt a pszichiatría, s hogy ennél fogva a beszámítás terén más mértéket alkalmaz a bíróság, mint az orvosi szakértő.

Az orvosi tudomány egy igen tisztelt képviselője, dr. Schächter tanár ur ezen ellentétet csak természetesnek találja, mert — ugymond — a büntetőjog a beszámítást az akaratszabadság elvére építette fel, az orvosi tudomány előtt pedig az akaratszabadság egy természeti nonsens.

Dr. Schwarz Gusztáv ur még tovább megy és a jelzett eltérést nemcsak természetesnek, hanem szükségképeninek tartja és a római jogból vett szellemes dialecticával azt bizonyította, hogy az elmebeli állapotnak ezen kétrendbeli, egymástól eltérő elbirálása mintegy postulatuma az igazságos ítéletben kifejezésre jutó közérzületnek.

Ilyképen odaállítva a kérdést, az csakugyan a döglött hal állítólagos nagyobb súlyához hasonlítható, mert a beteg elmebeli állapotnak két egymástól elütő elbirálása fen nem forog, mert fen nem foroghat.

A büntető jogtudomány, mióta ezen elnevezés azt megilleti és mióta az a bűnösség elbirálását az alanyi mozzanatra fekteti, az u. n. beszámítási tant mindenütt az orvosi tudomány elméleti és tapasztalati tételeire alapította. Az orvosi tudomány volt az, mely kimutatta, hogy az emberi elme bizonyos zavarainál, illetve az emberi test összfunctióinak (a léleknek) bizonyos abnormitásainál, az ember nincs azon állapotban, hogy tettének következményeit felismerni és magát a jónak, illetve törvényesnek akarátára, vagy a rosznak, illetve törvényellenesnek abban hagyására elhatározni tudná.

Az orvosi tudomány volt az, mely kimutatta, hogy még a büntetőjogi értelemben vett szabad (épelméjű) ember is, ha annak hőmérséke bizonyos fokra emelkedett, vagy annak organismusára pl. kábító szereket alkalmazunk, oly helyzetbe jut, hogy nála még a büntetőjogi értelemben veendő, vagyis relative szabad akaratként nyoma sem marad fen, és hogy az ily embernél cselekményről vagy bűnösségről szó sem lehet.

Az orvosi tudomány ezen utmutatása folytán a büntető jogtudomány készítette látta magát mindazon állapotoknál, melyeknél kétely merül fel az iránt, hogy az ily állapotban elkövetett büntett a tettesnek betudható-e, vagy nem, az orvosi tudománytól kérni feleletet.

A mikor tehát a büntetőjog ép az orvosi tudomány utbaigazítása alapján, kiinduló pontul elfogadta azt, hogy vannak olyan zavarai az elmeének és állapotai a léleknek, melyeknél a tettes bűnössége ki van zárva, annak elbirálására, hogy tényleg mikor és milyen fokban forog fen ezen elmezavar vagy lelki állapot, nem a bíró, hanem csakis az orvosi szakértő lehet mérvadó és így egyenesen kizártnak kell tekintenünk azon lehetőséget, hogy a kétes elmebeli állapotok elbirálásánál, akár természetszerűleg, akár szükségképen a büntetőjog és orvosi tudomány között eltérés volna constatálható.

De ha a vitában felvetett ezen ellentét a jelzett formában — szerény véleményem szerint — nem is forog fen, az tagadhatlan, hogy a bíróságok részéről szemben a törvénnyel és szakértő véleményekkel fenforog azon lényeges insequentia, miszerint oly esetekben is, a midőn a szakértőnek legjobb tudomása szerint megokolt véleménye alapján a büntetőtörvénykönyv 76. §-ának dispositióját kellene levonniok, ezt nem merik és gyakran nem akarják megtenni. Ámde ezen insequentiának — szerény véleményem szerint — nem az képezi okát, hogy a bíróságok a szóban forgó elmezavarról vagy lelki állapotról az orvosi véleményről elütő képet alkotnának maguknak és ezzel az orvosi tudománnyal ellenkezésbe akarnának jönni, hanem inkább az, hogy a bíróságok az ítélethozatalnál nemcsak pusztá végrehajtó közegei az állam büntető hatalmának, hanem kisebb-nagyobb mértékben önálló kezelői az állam bűnügyi politikájának.²

Már pedig a bűnügyi politika nem indul és nem is indulhat mindenkor és mindenben a tudomány, a természet és logika absolut igazságai vagy törvényei után, hanem kénytelen az emberi társadalom változásával módosuló tapasztalatok szerint exigentiális eszközökkel dolgozni.

² Eclatans példa erre az utóbbi időben hozott Fried-féle ítélet.

Igy pl. kénytelen a bűnügyi politika a logikával homlok-egyenest ellenkező álláspontot elfoglalni akkor, midőn az előre megfontolt szándékos emberölést a halálbüntetéssel, tehát ismét egy újabb, habár törvényes formába burkolt, előre megfontolt szándékos emberöléssel bünteti, így jön ellenkezésbe a bűnügyi politika az emberrel veleszületett u. n. természeti törvényekkel, ha a betegség folytán munka és koldulásra képtelen anyát, ki éhező kisdeteit lopásra kényszeríti, börtönbüntetéssel kell sújtania, s így jön ellentétbe az orvosi tudománnyal a bűnügyi politika akkor, midőn egyes esetekben az orvosi tudomány tanai alapján, egy bizonyos egyén elméleti állapotában megállapított zavarokat, az összeség érdekében kénytelen figyelmen kívül hagyni és ott is büntetni, a hol a hivatkozott törvényszakasznak consequens keresztülvitele esetén poenalisálásnak helye nem volna.

A baj — szerény véleményem szerint — tehát tulajdonképpen abban áll leginkább, hogy bíróságainknak az ezen jelzett insequentiában nyilvánuló és a pszichiatriának mai állásánál bizonyos mértékig jogosult bűnügyi politikája nagyon is tárt kapura talált azon anomáliában, hogy míg a törvény 76. §-a az orvosi szakértőt tekinti az elmeállapot elbírálására illetékes birónak, addig a bűnvádi eljárás azt egyszerű tanúnak degradálja, kinek tanuskodását tetszése szerint tekintetbe veszi, vagy mellőzi.

De lege ferenda azon biztosítékok lesznek tehát felállítandók, melyek mellett egyrészt a bíróságok a Btkv. 76. §-át illusoriussá nem tehetik, másrészt pedig a meghatározásaiban és megállapításaiban ma még ingadozó pszichiatria, más ténnyel, mint a melyet a jelzett szakasz részére elég világosan körülírt, át ne csaphasson.

A lefolyt vita ez irányban számos egészséges eszmét hozott a felszínre és ezért csak köszönettel tartozunk az eszmecsere megindítóinak.

Dr. Gróner Ernő.

Különfélék.

— **Polgári házasság.** Egy negyedszázad reménye közeledik megvalósuláshoz.

1867-től mind mai napig a jogászai közvélemény állandóan s változatlanul felkarolta az egységes házassági jog s a polgári házasság eszméjét, míg az események oda fejlődtek, hogy ez eszmék nemsokára testet fognak ölteni.

A szakirodalom, a jogászgyűlések, valamint jogászai karunknak a törvényhozásban helyt foglaló képviselői nem győzték sürgetni e jogintézményeket, melyek a jogállam legelemibb s elengedhetetlen feltételét képezik, melyek nélkül nincs teljes jogegyenlőség s hiányosak közszabadsági garanciáink.

Az 1870-iki első magyar jogászgyűlés egyhangulag kimondta, hogy a «házassági jog jelen állapota hazánkban a valláskülönbség szerinti szétszakgatottság és az állami törvényhozás kizárása folytán jogilag tarthatatlan s a kötelező polgári házasság behozatalával, valamint az állami és társadalmi viszonyokon nem alapuló, tehát a valláskülönbségből is származó házassági akadályok teljes mellőzésével lehet egyedül házassági jogunk oly rendezését létesíteni, mely a jog követelményeinek eleget tesz».

Csaknem egy negyedszázad telt el e kijelentés óta, a míg a kérdés komoly előkészítés stádiumába jutott. E tény is mutatja a kérdés nagy fontosságát és horderejét.

Pedig mindig volt, a ki gondoskodott arról, hogy e jogintézmény szükségességét a törvényhozásnak újból és újból emlékeztetbe hozza.

A humanus eszméknek, a jogegyenlőségnek és a politikai szabadságnak lelkes előharcosa, Irányi Dániel, a hol és a mikor csak tehette, felelevenítette e kérdést, s pártja híven támogatta nagyérdemű vezérének tiszteletreméltó törekvését.

A mit ideig-óráig el lehetett halasztani, az az utóbbi években elemi erővel tört utat. Elősegítette a kibontakozást s a helyzet teljes tisztázását a keresztények és zsidók házasságáról szóló javaslat bukása is.

A jogászságra a javaslatok törvényre emelése körül most nagy feladatok várnak. Első sorban közvéleményt kell teremtenünk a polgári házasság javaslata mellett. De a kritika feladata is vár ránk. Tökéletesíteni kell mindenképpen az alkotandó törvényt, mert hosszú időre szóló alkotás lesz az. Ezen célzt szolgálja mindenki, a ki hozzájárul a javaslathoz és ezzel hozzájárul e nagyfontosságú alkotáshoz.

— **A kir. Curiához f. é. november hóban 1651, ez évben összesen 26247 ügy érkezett s így a múlt évről maradt hátralékkal együtt elintézendő volt összesen 36901. Elintéztetett 22888, hátralékban maradt 14013 ügy. A múlt év megfelelő időszakához képest 3739-el több érkezett be, 886-al több intéztetett el s a hátralék 2853-al nőtt.**

— **Az ezredéves kiállítás országos bizottsága** felhívta a Magyar Jogászegyletet nyilatkozásra oly irányban, hogy minő nemzetközi vagy országos kongresszusokat tartana a jogi szakban az ezredéves kiállítás alkalmából kívánatosnak. Az egylet igazgató választmánya már közelebb fog ezen kérdéssel foglalkozni és véleményét a kiállítási bizottsággal közli. A magunk részéről azt hisszük, hogy a magyar jogászgyűlés, valamint az országos ügyvédgyűlés a programmba mindenesetre felvehető lesz. Addig talán megmozdul a nehézkes jogászgyűlési szervezet.

— **A becsületről és a párbajról.** Schopenhauernek szép elmefuttatását Székács Ferencz curiai bíró lefordította s a fordítást bevezetéssel és zárszóval látta el. A füzet megjelenése most, a párbajellenes mozgalom alkalmából nagyon aktuális volt. A fordító lelkes híve e mozgalomnak, a melynek elveit alkalma van a bírói székben megvalósítani.

— **Az angol alkotmány fejlődése a legrégibb időkől fogva.** Freeman A. Edwardnak ily című jeles tanulmányát ültette át magyarra Kónyi József. A fordításról elég annyit mondani, hogy az teljesen méltó az eredeti mű distinguált, finom nyelvezetéhez, szellemes gondolatbőségéhez. Az «Olcsó Könyvtár» kiadásában jelent meg. Ára a könyvnek 50 kr.

— **Járásbíróági csodabogár. A munkácsi kir. járásbíró:** F. K. (könyv- és papirkereskedő, nyomdatulajdonos) vádlott, a B. E. vádló ellen elkövetett s a Btk. 227. §-ába ütköző levéltitok megsértésének vétségében bűnösnek mondatik ki és ezért 20 frt fő- és 10 frt mellékbüntetésre ítéltetik stb. *Indokok:* Vádlott ellen saját beismerésével igazolva lőn, hogy 1892. okt. hóban a munkácsi m. kir. orsz. fegyintézeti igazgatóság által B. E. magánvádló nevére címzett s a panaszjegyzőkönyvhöz csatolt levelet Sz. I. fegyőrtől átvette, azt felbontotta és annak tartalmát részben elolvasta és csak akkor adta vissza azt a kézbesítést teljesítő fegyőrnek. Bizonyítva lőn az is, hogy a kérdéses levél borítéka is el volt látva B. E. címével; ámbár a panaszbeli az az állítás, hogy a fegyőr a kérdéses levél kézbesítésekor kérdezte volna vádlottól, hogy neki szól-e a levél? bizonyítottan nem tekinthető, mert azon állítás valódiságát csak maga a fegyőr tanúsítja; s ámbár vádlott azzal védekezik, hogy jogosítottnak érzi magát a neki kézbesített leveleket felbontani anélkül, hogy azoknak külső címét elolvasná: mindazonáltal bűnösnek kellett vádlottat a Btk. 327. §-ába ütköző levéltitok megsértésének vétségében kimondani, mert maga azon tény, hogy vádlott a levelet felbontotta és azt olvasni kezdte, a levéltitok megsértése vétségének megállapítására elegendő stb. (1892. december 20. 6014. sz. a.)

A kassai kir. ítélő tábla az elsőbíróág ítéletének megváltoztatásával vádlottat a levéltitok megsértésének vádja és következményeinek terhe alól felmenti. *Indokok:* Egyéb megfelelő terhelő bizonyíték hiányában ugyanis a vádlott vallomása valónak lévén elfogadandó, ebből az tűnik ki, hogy 1892. okt. havában a kérdéses levelet egy fegyintézeti küldöncz egyenesen vádlott üzlethelyiségébe hozta s a címzetel való ugyanazonosságának megkérdése nélkül a vádlottnak kézbesítette, ki azt nyomban átvette és fel is bontotta anélkül, hogy a borítékon levő címzést elolvasta volna és

csak a mikor a felbontott levelen levő czimzést olvasta, vette észre, hogy a levél nem neki szól, mire ennek kijelentésével azt a kézbesítőnek visszaadta. E szerint, minthogy a vádlott a kérdéses levelet, bár jogosítlanul, de nem tudva, hanem tévedésből, elnézésből bontotta fel, eme ténykedésében a Btk. 327. §-ában meghatározott vétség tényálladéka fel nem ismerhető stb. (1893. jun. 2. 661. sz. a.)

Nemzetközi Szemle

— **Berner** ötven éves jubileuma alkalmából felelevenítik a schweiziek a szövetség tanácsnak 1866-ban hozott abbeli határozatát, hogy a schweizi konszularis bíróságok, mint-hogy a huszonötféle kantonális büntetőjogot nem alkalmazhatják, vegyék alapul Bernernek kitűnő, egyszerű és tömör irányu tankönyvét. Nálunk is van erre példa annyiban, hogy a hetvenes években *Pauler* büntetőjogi tankönyvéből ítélkeztek bíróságaink.

— **Bírósági tévedés.** Hogy az a vádlott is ártatlan lehet, ki ellen a legklassikusabb bizonyítékok állanak rendelkezésre, azt világosan mutatja az alábbi eset:

Skarke József morvaországi születésű gyári munkás ellen 1877-ben az a gyanu merült fel, hogy egy társát meggyilkolta. Skarke megszökött, a körözés nem vezetett eredményre. A folyó év tavaszán Skarke szülőfalujába elvetődött egy bajor lap, mely egy letartóztatott gyanus ember arczképét hozta: az illető Wallenburg Emilnek mondotta magát, de azonoságát a bajor hatóságok nem tudták megállapítani. A faluban mindenki Skarkera ismert a képben, de mire a bajor hatóságokat értesíthették, a fogoly már el volt bocsátva. Ujabb körözés segítségével azonban sikerült Wallenburg-Skarket elfogni, és november hóban gyilkosság miatt vonta felelősségre a neuitscheini törvényszék. A vádlott kijelentette, hogy ő nem Skarke, őt tényleg Wallenburgnak hívják, és bajorországi születésű. Ezzel szemben több mint 20 tanu, köztük *saját testvérei* is, a leghatározottabban felismerték vádlottban Skarke Józsefet; az írás-szakértők pedig bizonyították, hogy vádlott írása teljesen azonos a Skarke József által hátrahagyott írásokkal. Csak az volt feltűnő, hogy «Wallenburg» sántit, holott csak 2 tanu tudott arról, hogy Skarkénak baja volt a lábán, és az 1877. évi sorozási lajstromokban is csak szembajról volt említés téve, ennek meg a vádlottnál nem volt nyoma. De a szakértők megmagyarázták, hogy az első később is keletkezhett, a másik meg elmulhatott később. Végre néhány tanu még azt is vallotta, hogy Skarke egyik barátját Wallenburgnak hívták, és így meg volt a magyarázat arra is, hogy honnét szedte ezt a nevet. Mindezek folytán az esküdtek *egyhangulag* vétkesnek nyilvánították a vádlottat, és a törvényszék életfogytiglani börtönre ítélte. Wallenburg-Skarke nyugodtan fogadta az ítéletet, de azután a vizsgálóbíró elé vezettette magát, és ennek meglepő vallomást tett a maga személyéről. Előadása szerint — melyet az azóta megejtett nyomozás összes adatai támogatnak — Bach Floriánnak hívják őt és Kissingen mellett született; az odaküldött arczkép alapján ott csakugyan agnoskálták és megerősítették a gyermekkorára, szüleire és egész előéletére vonatkozó előadását. Igazi nevének elhallgatására nagy oka volt, mert egy bajor fegyintézetből megugrott; azt remélte, hogy ugyis fölmentik, de ezzel a szigorú ítélettel szemben mégis jobb a bajor fegyházba visszatérnie. Most már csak a Kissingenben való szembesítés van hátra, melytől vádlott előadásának teljes megerősítését várják.

— **Vasárnapi munkaszünet.** *Poroszországban* is szükségesnek találták a vasárnapi munkaszünetre vonatkozó törvényt módosítani, illetőleg kötelező szabályától nagyobb mérvű kivételeket megállapítani. Különösen az ércporzsoló telepen, vas-, ólom-, réz-, horgany-, nickel-kohászatnál, bizonyos aczél műveknél, stb. találtatott a szünetelés korlátozása szükségesnek. Indokolásul felhozott, hogy a munkaszünetelés szükségessége két irányban nyilvánul: hogy a munkások erőgyűjtésre pihenő időt nyerjenek, s hogy legalább 24 órára maga az iparüzem is nyugodjék. Azonban, ha szí-

goruan vitetik keresztül, bizonyos körülmények közt fenakadást, néha veszélyt is vonhatna maga után az iparüzemben. Azért is már a porosz ipartörvény novellájában gondoskodva lett bizonyos szüneti kivételekről azon esetekre, a midőn a szüneti szabály szigorú alkalmazása nagyobb hátrányokkal járna az iparüzetre s így a munkásokra is. Különös tekintetbe vétettek azon munkálatok, melyek elodázhatlan szükség esetén vagy közérdekekben haladéktalanul létesítendőek. Ide soroltatnak nevezetesen az ipartelepre vonatkozó őrizeti, tisztogatási s készlettartási munkálatok, a melyektől feltételeztetik az iparüzlet rendes folyama, s függ annak teljes és rendes megkezdése, hacsak ily munkálatok hétköznapiakon is nem lennének végezhetőek, és azon munkálatok is, a melyek a nyers anyag elromlásának vagy a kész művek értéktelenítésének elhárítására szükségesek. Ezen kivételek az iparágak nagyobb részénél kielégítőek; de vannak messzebbmenő kivételeket is igénylők. Annak megítélése, hogy bizonyos iparos munka kivételesen vasárnap, ünnepnapokon teljesítendő-e, első sorban az üzletvezető szakértő belátására bízatik, második sorban a felügyelő iparhatóság felülvizsgálására, esetleg a bírói határozatra. De irányadónak kell lenni, hogy ily kivételes munka mindig a lehető legkisebb mértékre szoríttassék s így határozottassék meg, mind a munkások száma, mind a munkálat időtartama.

— **Az osztrák Döntvénytárból**, mely tudvalevőleg Unger és Glaser által alapított és most Pfaff által folytatattik, megjelent a 27. kötet. Tartalmaz 540 legfőbb bírósági határozatot az 1889 és 1890. évekből.

— **A Garraud-féle nagyszabású büntetőjogi kézi könyvnek** most jelent meg *ötödik* kötete. Ezzel a munka, melyen szerzője egy évtized óta dolgozott, befejezést nyert. Garraud tudvalevőleg sok tekintetben eltér az u. n. kriminologusoktól s a büntetőjog reform-eszméit mégis képes felvenni rendszerébe.

— **Lucchini**, a *Rivista Penale* folyóirat szerkesztője, ki eddig a bolognai egyetemen tanár volt, a római semmitőszékhez bírónak neveztetett ki.

— **Amerikában az ügyvédek jövedelmének forrását** mindinkább a perenkivüli tevékenység képezi, a perlekedés pedig — az «American Lawyer»-nek egy cikke szerint — kezd kimenni a divatból. Az ügyvédnek ma szoros kapcsolatba kell lépnie az üzlet és a találmányok világával, és jövedelmét ma már nem a bíróság előtt, hanem az irodában végzett munka szolgáltatja. Mig ezelőtt a törvényszéki tárgyalásokért fizetett 500—5000 dollár volt a legfényesebb tiszteletdíj, addig H. N. Cromwell new-yorki ügyvédnek nemrég 260,000 dollárt fizettek azért, hogy egy nagy céget egy súlyos válságon keresztülvezetett, és hasonló összeget kapott egy másik ügyvéd a cukor-trust szervezéseért. New-York-ban nem ritkaság az 50000 dolláros honorárium a nagy üzleti transzaktióknál teljesített ügyvédi munkákért. A 25—100,000 dollár évi jövedelemmel bíró ügyvédek száma mindinkább szaporodik, és ezek az ügyvédek pert alig visznek. Egy nagy ügyvédi cég, melynek egyik tagja nemrég a legfőbb bírósághoz lett kinevezve, *egy* pert vitt, és *öt* pert az a cég, melynek Cleveland elnök is tagja volt, az első és második elnöksége közti időben. *Choate* József, Amerika legkitűnőbb törvényszéki szónokának irodája, mely évenként 80,000 dollárt jövedelmez, 45 pert visz, és 103 per a legmagasabb szám, melylyel egy iroda a sorozatban szerepel. E mellett tekintetbe veendő, hogy az említett perek fele több mint 8 éves, és csak a másik fele indított az utolsó években. Az idézett cikk szerint a pereknek ez a ritkulása egyrészt a haladás jele, de részben a törvénykezés lassu menetével és bizonytalanságával való elégedetlenségnek is tulajdonítandó.

— **New-yorki állam bűnvádi eljárásának törvényét** adja ki egy nagy kötetben francia nyelven *Fournier* parthenay-i államügyész. A törvény bevezetéssel van ellátva és a szöveg jegyzetekkel kísérve. A könyv címe: Code de Procédure Criminelle de L'État de New-York.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körút 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 ft negyedévre ... 3 • A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat. Dr. CONCHA Győző budapesti egyetemi tanártól. — Törvényjavaslat a házassági jogról. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — Tengeri jogunk reformja. Dr. NAGY FERENCZ budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Sommás eljárás és megállapítási kereset. TELESZKY ISTVÁN országgyűlési képviselőtől. — Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése. Tartozatlan fizetés. Dr. SCHWARZ GUSZTÁV ügyvéd, egyetemi m.-tanártól. — A magyar kir. Curianak büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.
Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat.

I.

«Az állam a közigazgatási bíraskodásnak független bíróságra bizásával évezredek óta nyúló életének eddigelé, legalább öntudatosan, még soha föl nem vetett új problémáját oldandja meg; problémát, mely ártatlannak látszó természete dacára egyenrangú azokkal, melyek fejlődési folyamán, mint életére döntőleg határozók, fölmerültek, annak teljesen más irányt, jellemet kölcsönöztek.»

Igy fogva föl a közigazgatási bíraskodás fontosságát, arról 1877-ben közzétett munkámban (A közigazg. bíraskodás az alkotmányosság és egyéni joghoz való viszonyában), nyilvánvaló, hogy rám nézve esemény számba ment a törvényjavaslat, melylyel a kormány e nagy problema megoldását hazánkban megkezdette.

A köz- és magánjog terén alkotott egyéb reformok, újítások fontosságát teljesen elismerve, sőt világosan látva, hogy azok az állam létére, hatalmára, a társadalmi fejlődésre sokkal nagyobb jelentőségűek, mint a külön közg. bíraskodás, mely nélkül az államok oly soká elvoltak és haladtak: mégis a közigazgatási bíraskodás külön szervezésének fontosságát abban látom, hogy általa az állam egészen új utakra lép, alapjellegét változtatja meg, míg egyéb reformjaiban évezredes nyomokon halad s jellegét csak módosítja, de gyökerében nem alakítja át.

A közigazgatási bíraskodás, jó értelemben véve, magát a közhatalmat, annak egyes konkrét esetekben nyilvánulását helyezi bírói ellenőrzés alá s a szuveren diskreczió helyére a jog állandó, hajlíthatatlan szabályát teszi.

A közigazgatási bíraskodás által az állam önmagát veti alá a jog uralmának, s. polgárait illető egyes konkrét cselekvései tekintetében lemond arról a szuverenitásról, melylyel törvényeit alkotja, változtatja, külügyi érdekeit s ezek eszközeit meghatározza s életének általános irányát belügyei- ben az összviszonyok változásaihoz képest módosítja.

Külön közigazgatási bíróságok nélkül ugyanis a közhatalóságoknak s azok ellenőrzőjének, a minisztériumnak belátására van hagyva, mily mértékben alkalmazzák a jogszabályokat a közjogi és közigazgatásjogi egyes konkrét esetekben, s habár a miniszterek felelősek is mindennemű tényeikért, de mivel a törvényhozó szerv formailag nem köteles velők szemben jogszabályokat alkalmazni s felelősségre vonásukban szuveren belátása szerint határoz: a miniszteri felelősség nem nyújt biztosítékot arra nézve, hogy a

közhatalom egyes konkrét tényei egyesekkel, testületekkel szemben az érvényes jognak megfelelőek lesznek.

Ha ellenben e tényekkel szemben törvények és törvényes rendeletek szerint itélni köteles bíróság védelmét provokálhatni, a helyzet megváltozik s az állam hatalmának egyes konkrét esetekben nyilvánulásai is csak a jog határai közt maradnak érvényben, s a közhatalom diskrecziójának helyére a bírói ítélet kifejezte jogszabály lép.

A közigazgatási bíraskodás életbeléptetése ily értelemben, mert van annak más, a szabadságra vészes értelme is, messze túlhaladja az egyéni jogok biztosítása, sőt az objektív közjog uralma tekintetében is a miniszteri felelősség intézményének értékét.

A miniszteri felelősség egy nagy állami követelménynek általános elve, a közigazgatási bíraskodás annak részleteiben keresztülvitele.

A miniszteri felelősséget soha sem fog sikerülni merő jogintézménynyé tenni, mert ez az állam lélektani mivoltával, szuverenitásával ellenkezik, de nem is lenne kívánatos. A míg tehát csak a miniszteri felelősség intézménye áll fenn, az egyes jogai, a magán és büntetőtörvények rendezte viszonyokon kívül, a közhatalom ellenében csak gyengén vannak biztosítva, mert egyedül a parlamenti többségek ótalma alatt állnak. Ily biztosítékot csak a közigazgatási bíraskodás nyújthat; azok aktiválása tehát a miniszteri felelősség gondolatának végkövetkezményeiben való érvényre jutása, az állam új életének megkezdése, a midőn a jog a törvényben nem konkretizált közérdekkel szemben is föltétlenül érvényesül. Érvényesül pedig nemcsak az egyeseknek egymás közti, hanem az egyeseknek a közhatalóságokhoz viszonyaira nézve is.

Hieronymy Károly belügyminiszter urnak törvényjavaslata a közg. bíróságok szervezéséről, e nagy problémához viszonyítva, nemcsak a hatáskört illető részében, mint ezt maga is elismeri (Indokolás, I. melléklet 79. l.), de egészében is «csak az első kezdeményezés szerény igényével léphet a törvényhozás elé».

Teljes elismeréssel vagyunk a gondosságért, mely a javaslat indokolásában a külföldi közg. bíróságok jellemezésére, ügyforgalmuk statisztikai kimutatására fordított.

Meg kell hajolnunk a fáradság előtt, mely a nagy francia adminisztrátor, Vivien mondásaként a «lehetetlen feladat»-ra fordított, hogy «a lehetséges közigazgatási jogviták táblázata összeállíttassék» (de dresser la nomenclature des affaires contentieuses). Helyeslést érdemel az alaposság, mely a javaslat II. mellékletében nyilatkozik, a hol a hatásköröknek a törvényjavaslat kontemplálta változások után előálló képe egy gondos táblázatos kimutatásban van föltüntetve.

Mindenekfölött pedig elismerést érdemel a javaslat két főelve, hogy a közg. bíraskodás, a közigazgatási jogviták egy részében legalább, végső fokon független bíróságra ruháztatik, s azok eldöntésére bírói eljárási formák statuálattnak.

Mivel a javaslatban csak e két elv: végső fokon független bíróság, minden fokozatban pedig bírói eljárási formák szerinti ítélkezés, domborodik ki, annak többi határozó-

mányai azonban a közigazgatás iránti jogi követelményeknek csak kis részben tesznek eleget, de a közigazgatási célszerűségnek sem felelnek meg s több lényeges technikus hibában szenvednek, ezért tekintem a javaslatot egészében szerény kedvezményezésnek, mely a maga szempontjából is lényeges átalakításra szorul, a jövőt illetőleg pedig folytonos módosításokat fog szükségessé tenni, s bennünket a közigazgatási jogszolgáltatás terén esetleg hamis irányba terelni.

Nem saját elvi álláspontomból, melyet fennebbi munkámban s 1882-ki jogászgyűlési véleményemben fejtettem ki, bírálok a javaslatot, hanem ennek álláspontjára helyezkedve találok szerénynek a benne foglalt kezdetet, s elfogadhatlannak több lényeges rendelkezést.

II.

A javaslat veleje ugyanis a következőkben foglalható össze.

Azon ügyeken kívül, melyek jelenleg a pénzügyi közig. bíróság ítélkezése alá tartoznak, jövőre közigazgatási bíráskodás alá fognak tartozni, meghatározott számu, a törvényben taxative felsorolt ügyek.

E felsorolás következő módon történik. Példaképen álljon itt a «II. fej. A bíróságok hatásköréről az egyes ügyekben. A közigazgatási bíróságok előtti eljárásnak helye van: 43. §. I. A főszolgabírónak azon határozata ellen, melylyel a község és az egyesek között, valamint ugyanazon szolgabírói járás kis- és nagyközségei között felmerülő, illetőségi vitás ügyeket eldönti. (1886: XXII. 17. és 18. §§-ai.)»

Mindenütt tehát az ügy mellett a törvényczik és annak szakasza is megemlítetik, a melynek keretében a bíróság ítélni hivatott. A javaslat azonban csak azon ügyek felsorolására vonatkozik, a melyek törvényeken alapulnak.

A rendeletekkel szabályozott közigazg. jogi viszonyokat illetőleg ekként rendelkezik.

A már meglevő miniszteri és törvényhatósági rendeletekből a miniszterium és a törvényhatóságok legkésőbb öt év múlva fogják azon szakaszokat kijelölni, melyek alapján valamely ügy a közig. bíróságok elé vonható, jövőre pedig a miniszter, illetve törvényhatóságok rendeleteik alkotásával egyidejűleg állapítják meg a közig. bíróságok hatáskörébe tartozó eseteket.

Vagyis ahhoz, hogy a közig. hatóságok intézkedéseivel szemben a közig. bíróság előtt jogot lehessen érvényesíteni, ahhoz külön jogszabály által megnevezett panasz (actio, kereset) kívántatik. E megnevezése a panasznak történhetik törvényekben, de az imént említett rendeleti jogforrásokat illetőleg, ily megnevezésre a miniszterek és törvényhatóságok is jogosultak. A panaszjognak (actio) jogszabály utjánı egyes megadása nélkül a közig. bíróságok előtti eljárás föltétlenül ki van zárva, bármily jogsértő legyen valamely hatósági intézkedés.

A közigazgatási bíráskodást gyakorolják a megyei és városi törvényhatóságokint alakítandó bíróságok és a kir. felső közigazgatási bíróság, melybe a pénzügyi bíróság beolvasztatik. A törvényhatósági közig. bíróságok csak első fokban, a felső közig. bíróság első és másod fokban bíráskodnak.

A községektől, a r. tan. városok, főszolgabíró, rendőr kapitány, főv. ker. előljáró, ker. kapitánytól származó intézkedések bírása a törv.-hatósági közig. bíróság.

Ellenben az alispán, a polgármester és tanács, a törv.-hat. és közigazg. bizottságok, az igazoló választmány, a miniszterek intézkedései fölött első és végső fokban a királyi felső közig. bíróság az illetékes, mely egyszersmind felelbezési foruma a törv.-hat. közig. bíróságoknak.

Az első foku közig. bíróságok elnöke a főispán, tagjai az alispán, (polgármester) és tisztı ügyész, továbbá 3, a tör-

vényhatóság választotta tag, utóbbiak napidijakban részesülnek.

A felső közigazg. bíróság felerészben bírói, felerészben közigazg. minősültséggel bíró tagokból állván, a Curiával egyenlő rangu s a bírói függetlenség garantiáival (1869: IV. és 1871: VIII. tcz.) van körülvéve.

A bíróságok eljárása szabályozott, minden fokban nyilvános, s az első foku eljárásban úgy a törvényhatósági, mint a felső bíróságnál szóbeli, ha azt a felek kívánják, vagy a bíróság szükségesnek látja. A felelbbviteli fokozatban az eljárás föltétlenül írásbeli.

A főérdek a javaslatban a hatáskör szabályozásához s a bíróságok összeállításához fűződik.

A hatáskörrel s így a bírói védelemben részesülő jogok meghatározásával foglalkozik a 209 §-ból álló javaslatnak több mint harmadrésze. A benne követett enumeratív meghatározási módnál fogva, hogy teljes képet nyujtsak, röviden ismételtnem kellene a javaslat 42—112-ig terjedő szakaszait, a mi itt lehetetlen.

Célszerűbb lesz e helyett a hatáskört általánosan jellemezni és annak terjedelméről az által képet adni, hogy felsorolom, mi nem tartozik körébe.

III.

Ha végig tekintünk a közig. bíróságok elé utalt ügyeken, azok egy részét az 1880. 38. tcz. által a közig. hatóságok elé utalt kihágások teszik. A többi ügyek részint vagyoni jogi természetűek, részint helyi közadózásokra, helyi köz-költségek elosztását tárgyazó hatósági intézkedésekre vonatkoznak. Ezen kívül hozzája tartoznak azon adó- és illeték-ügyek, melyekben eddigelé is a pénzügyi közigazgatási bíróság járt el.

Egyes szórványos rendelkezésen kívül, minők pl. a községi település, a közs. vagy törv.-hat. bizotts. tagok, tisztviselők választását illetők s a kihágási ügyeknek a közigazg. bíróságok elé utalásán kívül a javaslat többi hatásköri szabványai annyira vagyoni jogi és közadózási jellegűek, hogy az egész törvény a pénzügyi bíróság továbbfejlesztésének látszik.

A hol a közigazgatás vagyoni jogi vonatkozásoktól menten jó érintkezésbe a polgár szabadságával, ott intézkedése el van vonva a bíróság hatásköre alól.

Ebben áll a javaslat alaphibája; az elvben elismert jogvédelmet a legszűkebb körre szorítja.

Igy, hogy csak néhányat említsek, ki vannak zárva a hadkötelességre, az egyházi és oktatási ügyekre, az állampolgárságra, a tolonczolásra, az egyletekre, a kisajátítás törvényességére, a büntető eljárás körén kívül eső rendőri intézkedésekre s a közigazgatási karhatalom alkalmazására, az iparhatósági, az építés és tűzrendőri intézkedésekre, az önkormányzati testek fontos jogaira, általában minden magasabb alkotmányi jogot érintő hatósági működésre vonatkozó jogviták.

Nem akarom a kérdést bonyolítani, mellőzöm annak tüzetes taglalását, mennyiben állanak fenn jogi vagy célszerűségi akadályok Ausztria és Horvátországra való tekintettel, hogy a hadkötelesség s az iparjogok iránti igények a közigazgatási bíróság elé utaltassanak. Csak röviden tartom azt a meggyőződésemet hangsúlyozandónak, hogy Magyarország szuveren rendelkezésének más irányban is nagy alkotmányjogi következményü ily megszorítását nem lehet következtetni sem az 1867: XII. tcz. 22. §-ából, sem az 1867. decz. 21-ki 146. számu osztrák törvény 1. §-ának b) pontjából, mely a törvényhozást a védkötelesség teljesítésének módjára nézve kiveszi a hadügy közösségéből. De egyenesen kizár ily következtetést az a hatáskör, melylyel az 1889: VI. tcz. a honvédelmi minisztert és a rendes bíróságokat a közös hadseregbeni szolgálati kötelezettség elleni

kihágások és vétségek fenytetésére feljogosítja, továbbá az a hatalom, melyet a honvédelmi miniszter a fölmentési igények fölött eddig folyton és pedig a hadügyminiszterrel egyetértőleg kiadott utasítások értelmében gyakorolt.

Ha Ausztriához való nem annyira közjogi kapcsolatunkkal, mint jogi viszonyunkkal nem ellenkezett, hogy a hadseregbeni szolgálatkötelezettséget illető felmentési igényeket nem a hadügyminiszter, hanem a magyar honvédelmi miniszter döntötte el, nem fog azzal ellenkezni e hatáskörnek a magyar bíróságra ruházása sem.

A mi pedig az iparügyi jogvitáknak Horvátországra vonatkozólag is a közig. bíraskodás alá helyezésre nézve támasztott nehézséget illeti, csak röviden érintem, hogy ha az adóügyekre nézve kiterjeszthető volt a pénzügyi bíróság hatásköre Horvátországra, midőn az 1868: XXX. tcz. 8. §. a pénzügyet illetőleg csak a törvényhozás és kormányzás van közösnek elismerve, miért ne lenne ugyanaz az iparügyekre nézve is lehetséges, midőn az iparügyre nézve a 10. §. csak a végrehajtást tartja fenn Horvátországnak, a 48. §. pedig, mely a belügyi, vallási, közoktatási és igazságügyi feladatok (ugynevezett anyagi államhatalmak) tekintetében a törvényhozást és kormányzatot Horvátországnak tulajdonítja, külön megemlíti az igazságügyi feladatnál (anyagi felségjog), hogy e tekintetben a törvényhozás és kormányzás (alaki felség) jogán kívül a törvénykezés (alaki felség) joga is megilleti. Ha az igazságügygyel már ki lenne fejezve a bíraskodás és törvénykezés joga, egyrésztől nem kellett volna a 48. §-nak azt mondani: «igazságügyre, ide értve a tengerészeti jog kiszolgáltatásán kívül a törvénykezést is», másrészt nem lett volna lehetséges a pénzügyi bíraskodást sem Horvátországra kiterjeszteni.

Mivel tehát iparügyekben közös a törvényhozás s csak a végrehajtás tartatik fenn Horvátországnak, az igazságügyre nézve pedig maga a törvény 48. §-a megkülönbözteti törvényhozási és kormányzati felségjogot a törvénykezéstől; továbbá mivel 1868-ban a törvényalkotóknak szándéka sem lehetett az akkor intézményileg nem létezett közig. bíraskodásról rendelkezni: az 1868: XXX. tcz. bevezetéséből és 1. §-ból, ellenkező egyezményi akadály nem lévén, az következik, hogy a kit a törvényhozás illet, annak kell ellenőrizni azt is, minő a végrehajtás.

Mindenkép anomáliának tűnik föl azonban, hogy még ha e következtetések nem állanak is, Magyarország azért essék el egy nagy alkotmányi garanciától, mert azt Horvátországra is kiterjeszteni nem bírja.

IV.

A javaslat azonban még ott is, a hol ilyen, szerény nézetünk szerint, csak képzelt jogi akadályok útját sem állják, szerfölött szűkmarku a bírói védelem megadásában.

A szűkmarkuság, a sok vagy kevés fölött, természetesen hiába való minden elvi vitatkozás, mert a mennyiség relativ valami. A javaslat indokolása, midőn maga is elismeri, hogy kívánatos lenne még számos jogvitát a közig. bíróságok elé utasítani, azzal vigasztal, hogy alkotása kiállja az összehasonlítást azon mintákkal, melyek tagadhatlanul előtte lebegtek, értem a francia és a porosz közigazgatási bíraskodással.

S ez az, a mit tagadnom kell. A javaslat indokolásának ily állítása csak a taxativ felsorolás jelentőségének félreismeréséből, az ügybírók és rendes bíróságok közti különbséztetés elmulasztásából ered.

A mi az elsőti, lehetséges, hogy két taxative megállapított hatáskörű bíróság közül az egyik elé igen kevés, a másik elé igen sok ügy van utasítva s mégis nem utóbbi, hanem előbbi nyújt nagyobb jogvédelmet, mert az ügy nem egy törvényszakas által van körülírva, hanem egy jogelv által.

Igy a porosz 1883-i. a közig. bíróságok hatásköréről szóló törvény megadja a közig. keresetet (Verwaltungsklage) a közig. hatóságok bármely intézkedése ellen, mely rendőri intézkedés (Polizei-Verfügung) természetével bír. Rendőri intézkedés alatt, melytől a rendőri büntetés (Polizei Strafvérfügung) jól megkülönböztetendő, minden közigazgatási intézkedés értetik, mely által a hatóság bizonyos személy cselekvésébe, vagyoni állapotába, személyes szabadságába parancs vagy tilalom által benyul, s ezeket ellenkezés esetében kényszerrel is kényszerülviszi.

Ez egyetlen szakasz által a jogvédelem a hatósági jellegű közigazgatás egész vidékére nagy mérvben ki van terjesztve. Ily rendelkezése a mi javaslatunknak egyetlen egy sincs, sőt az indokolás (77. lap) a közigazgatási és rendőri végrehajtás, kényszerjog ellenében a bírói védelmet határozottan mellőzi.

A szintén taxativ hatáskörű württembergi közig. bíraskodásnak is van ilyen általános jelentőségű §-a, a 13, melyet az indokolás is említ, s a mely szerint a közig. bíraskodás útja nyitva van a közigazgatási hatóságok intézkedései ellen, ha valaki, akár egyes, akár egyet, akár testület azt állítja, hogy az intézkedés jogi alapot nélkülöz s ő általa jogában sértetik vagy reá tartozatlan kötelezettség rovatik.

A taxativ felsorolás utóbbi esetben csak kiegészítője az általános hatáskör elvnek, s a közigazgatási ügybírók között a hatáskör megosztásának eszköze.

A francia taxativ felsorolásoknak is ilyen a természete, különben mi értelme volna a francia jogtudományban a vitának, ki a közig. jogvitáknak, a contentieuxnek a rendes bírója?

A francia jurisprudentia azokon a kételyeken, melyeket az indokolás fölvet (76. l.), hogy mai napig nem vagyunk oly egységes fogalom-meghatározás birtokában, mely biztos határvonalat képezhetne a közig. bíróságok és a közig. hatóságok között, régen tul van. «Nincsenek a közig. ügyeknek oly kategóriái, melyek magukban véve contentiosusak lennének; minden ügy, melynél jogkérdések támadhatnak, már ez által alkalmas arra, hogy közig. bíróságok elé kerüljenek.»

Igy szól az államtanács alelnöke, Laferrière nagy munkájában: *Traité de la juridiction administrative*. I. köt. 6. l.

«Némely ügyek azonban a dolog természeténél fogva tartoznak oda, mások a törvény akaratánál fogva, mondja tovább s az első közé sorolja mindazon jogvitákat melyeknek tárgyat a közhatóságok tényei képezik, s ezekről használja Vivien szavait: «Az ily vitákat semmiféle specialis törvénynek nem kellett a közig. viták (contentieux) körébe sorozni, inkább külön törvény kellene, hogy onnan elvonassanak».

Még világosabb azonban Aucoc, a francia államtanács tanácselnöke, arra nézve, hogy a törvénynek külön rendelkezése nélkül is van helye a közig. bíróságok előtt eljárásnak. Az «École des ponts et chaussées»-ben tartott híres előadásában (I. köt. 475. l.) így szól: «A törvényhozó nem jelölte meg a körülményeket, melyekben a közig. hatóság határozata jogot adna nem a hatóság, vagy annak felebbvalója előtti egyszerű felszólamlásra, hanem valamely bíróság előtti keresetre (recours). Van ugyan az eseteknek egy bizonyos száma, melyekben a keresetnek helye van s a döntésre hivatott bíróság kifejezetten meg van jelölve. De van igen sok eset, midőn, noha a törvény hallgat (malgré la silence de la loi), az elvek oda vezettek, hogy a keresetnek közig. bíróság előtt hely adassék. . . .» Alább pedig: «Hogy a közigazgatási intézkedés közig. bíróság előtt keresettel megtámadható legyen, két kellék kívántatik: 1. hogy a megtámadott intézkedés törvényen, rendeleten, szerződésen alapuló jogot sértett legyen; 2. hogy a megtámadott intézkedésnek közvetlen eredménye legyen a polgár jogának megsértése s reá kötelezettséget rójon vagy pedig neki tényleges hátrányt okozzon.»

A francia taxativ rendszer tehát csak az egyes közig.

biróságok hatáskörét szabályozza, de nem jelenti azt, hogy a közigazgatási bíróság előtt oly esetben nincs helye közig. pernek, ha arra külön törvény engedélyt nem adott. Ezt a poroszról lehet állítani, de a francziáról nem. Legvilágosabb bizonyítéka ennek a franczia jogtudomány tana a rendes joghatóságról a közigazgatási perekben.

«A közig. bíraskodásban, mondja Aucoc (Conférences I. köt. 465. l.), kétféle joghatóság van, rendes és különös. Melyik a rendes joghatóság (jurisdiction ordinaire) közigazgatási jogvitákban? vagyis az, melyhez akkor fordulhatni, ha oly jogvita keletkezik, melyet a törvény nem utasít kifejezetten más jurisdiction elé.»

Ily kérdés lehetetlen, ha a közigazgatási bíróságok hatásköre taxative van megállapítva. A francziáknál ugyanis csak az kérdéses, ki gyakorolja az ily rendes joghatóságot? az államtanács-e, vagy a miniszterek, vagy a prefecturalis tanácsok, utóbbit régen elvetették. Boulatigniernek a törvényhozó test elé terjesztett jelentése óta, melyet a prefecturalis tanácsokról szóló törvényjavaslat fölött mint előadó, 1851-ben tett, ez iránt többé nincs kétség s a vita csak a miniszterek s az államtanács rendes joghatósága körül forog.

A franczia közigazgatási bíróságoknak hatásköre teljességgel nem oly korlátolt tehát, mint azt az indokolás föltünteti s a taxativ felsorolásnak a franczia rendszerben egészen más értelme van, mint a minőt annak a javaslat adni akar.

De a franczia közig. bíraskodás hatásköre még azon határon túl is érvényesülhet, a melyet reá nézve az az alapelv von, hogy csak ott kezdődik, ahol a közhatalmi intézkedés a polgár jogát sértette.

Van ugyanis egy jogorvoslati eszköz, a hatalom tulkapása miatti kereset (recours pour excès de pouvoir), melyet a franczia közig. bírósági gyakorlat teremtett s melyről a törvény egy fél századig nem vett tudomást s csak 1872-ben ismerte el egyenesen (1872. máj. 24. törvény 9. §-ában).

E jogorvoslati eszközzel a közigazgatásnak oly intézkedései is megtámadhatók, melyekben hatalma diskreczionarius, melyekben csak a fél érdekét, nem jogát sértette, és pedig megtámadhatók, ha a közigazgatás a törvény előírta formákat meg nem tartotta, vagy ha a közigazgatás ezeket ugyan megtartja, de diskreczionarius hatalmát más esetben, más célból használja, mint a melyre a törvény adta. Ez a hatalmi túlkapás azon esete, melyet különösen détournement du pouvoirnek neveznek.

Az excès de pouvoir fogalma alá tartozik végül minden oly intézkedés, melyet a hatóság hatáskörén kívül tesz.

A főjelentősége azonban a két előbb említett kategóriának van, mert azokban a polgár a hatóság intézkedését akkor is bíró elé viheti, ha azt törvényes hatáskörében tette.

E jogorvoslat által a hatóság bármely, még diskreczionarius intézkedését is a közig. bíróság elé vihetni, mely jogosult az intézkedést megsemmisíteni, de megváltoztatni nem. A legfőbb közig. bíróság, a Conseil d'état semmitő hatalma által tehát az összes közigazgatási intézkedéseket, még a diskreczionariusokat is, bírói ellenőrzése alá vonhatja, rendes jurisdictionja által pedig az összes jogsértő intézkedéseket egyenesen maga e bíróság reformálhatja.

Ily ügyállás mellett, azt hisszük, nem jogosult az indoklás hivatkozása Franciaországra s nyilvánvaló, mily ösztörsugorodott az a hatalom, melyet a javaslat a közig. bíraskodásnak adni hajlandó. Nem a franczia rendszert, nem is a poroszt követte a javaslat a maga hatásköri enumerációjánál, hanem a porosznak Gneist kitalálta dogmáját, hogy enumeráció, a taxativ felsorolás nélkül lehetetlen az aktiv és a vitás közigazgatás közti ellentéteket elkerülni.

De e dogma a porosz törvényekben egészen másként van konkretizálva, mint a mienkben.

Ott ugyanis nemcsak több ügy bocsáttatik a közig. bíróság ítélkezése alá, hanem oly elvi jelentőségű meghatáro-

zásai is vannak a hatáskörnek, minő az, hogy bármely Polizei Verfügung jogi alapon a közig. bíróság előtt megtámadható.

Habár a taxativ felsorolásnak elvi ellensége vagyok, nem lehetek oly elfogult, hogy annak keretében relativ helyes rendezést kizártnak tekintsek; így a poroszt, a württembergi taxativ jellegük dacára kezdetnek elfogadom, nem hihi-tem azonban, hogy a magyar törvényhozás a közig. bíraskodásnak arra a szűk térre szorítását elfogadja, mely a javaslatban foglaltatik, mert ezért nem volna érdemes oly nagy apparatust, annyi költséggel létesíteni, mert ez esetben mutatis mutandis megint oly törvény alkottatnék, mely csak elvileg mondja ki a bírói védelmet a közigazgatási intézkedés ellenében, gyakorlatilag azonban a legfontosabb esetekben megtagadja azt.

A közig. bíraskodásnak ilyen félig-meddig csak elvi törvénybe iktatása azonban egyuttal nagy költséggel járna s egész irányzatával hamis utra terelné egész jövő fejlődésünket a közig. jogszolgáltatás terén.

A javaslat hatásköri taxatiojának plausibilissá tételére a külföldi törvényhozások állására történik hivatkozás az indoklásban. Ámde a franczia, a porosz legislatio másként áll, mint ahogy azt az indoklás föltünteti. Ép ily hiányos az olasz viszonyok képe, a mennyiben a közig. jogok fölött ítélő rendes bíróságok mellékes tárgyalása mellett a pusztá érdekek mérlegelésére hivatott kontencziósum forumok előtérbe állítatnak, az osztrák közig. bíróság értéke devalváltatik, a Reichsgerichtnek nagy fontosságu functiója mellőztetik.

Különben egyes ténybeli tévedések is találhatók a külföldi törvényhozások előadásában. Így bajor közig. bíróságok hatáskörének határainál említettik, hogy az nem terjed ki a közigazgatási hatóságok gondoskodó intézkedéseire. (Vorsorglichen Massregeln.)

Ezek a Vorsorgliche Massregeln azonban egészen mások, mint a mit a magyar fordítás sejtet. Ezek oly esetben tehető intézkedések, midőn a közigazgatási intézkedés birtokon belül megtámadható. Ilyenkor német jog szerint a hatóság annak a célnak érdekében, a mely miatt az intézkedést tette, időleges érvényű biztosító rendszabályokat, interimisztikus végrehajtást vihet keresztül. Hogy ily interimisztikus rendszabály ellen nincs helye a közigazgatási bíraskodásnak, magától értetődik, ellenben más, habár gondoskodó természetű intézkedések nincsenek a bírói oltalmából kizárva.

A mily helyeslésre méltó tehát a gondosság, hogy ily intézmény kreálásánál már létező, külföldi intézmények az indoklásban bemutatassanak, sikerültnek, elfogulatlannak a kivített jelen esetben nem mondhatjuk.

• Dr. Concha Győző.

Törvényjavaslat a házassági jogról.

I.

Ezernyolczszázkilenczvenhárom évi deczember másodika a magyar justitiának nagy napja volt. Ezen napon nyújtotta be Magyarország igazságügyminisztere, a magyar király előre kinyert jóváhagyásával, a magyar képviselőházban azt a törvényjavaslatot, a mely a házassági jogot a felekezetiesség bilincseiből kiszabadítva, a jogegység és az állami jogrend alapul vétele mellett szabályozza.

Nem szükséges kijelentenünk, hogy mi a javaslat alapelveivel egyet értünk.

Hiszen a *Jogtudományi Közlöny* hasábjain ezen sorok írója már akkor küzdött ezen alapelvek mellett, midőn az irányadó körök ezen alapelvek hangoztatását és a megvalósulásokra irányuló törekvéseket lenézték vagy legfeljebb szánakozó mosolylyal fogadták,

És ez nem is volt oly régen, alig mult el azóta 10—12 esztendő.

Mily csodálatos fordulat!

Most az apostoli király hagyja jóvá azokat az elveket, azokat a nézeteket, a melyeket egy évtized előtt még utopistikus rajongásnak vagy legjobb esetben elméletileg helyes, de a gyakorlatban meg nem valósítható kegyes óhajásoknak bélyegeztek.

Iszonyu erősnek kellett lenni a tények hatásának, mely az eszmék ezen forrongását és végre azok teljes diadalát előidézte.

És a diadal megvan, azt sem a főrendiház visszautasítása, sem a klerus meg nem rendíthetik. A törvényjavaslat megbukhatik, leszavazhatják azt, de azt a tényt, hogy Magyarországnak a többségen alapuló felelős kormánya, az apostoli király jóváhagyása mellett, helyeseknek ismerte el a házassági jogról ismét benyújtott törvényjavaslat alapelveit, semmiféle hatalom meg nem történtté nem teheti.

Hála és őszinte köszönet legyen a nemzet nevében azon férfiaknak, a kik ezt a nagy diadalt kivívták.

A *Jogtudományi Közlöny* szerkesztőjétől azon megtisztelő felhívást kaptam, hogy az új házassági törvényt ezen lap hasábjain megbeszéljem. Ezen feladatra vállalkozva, tisztában vagyok aziránt, hogy mit várnak tőlem ezen lap t. olvasói.

Meg vagyok győződve, hogy senki se várja tőlem, hogy szemben az ismert kifogásokkal, melyek csak legközelebb is a nagyváradi püspök memorandumában oly ügyesen és — valljuk be — elég tárgyilagosan lettek előadva, a javaslat alapelveinek védelmére keljek; felment ez alól az én eddigi irodalmi munkásságom. A pap sem prédikál kétszer, és most, midőn ezen elvek egy legfelsőbb helyen approbált törvényjavaslatban érvényre jutottak, nyitott ajtót döngetnék, ha ezen alapelvek helyességét, és az ellennézet helytelenségét fejtegetésem tárgyává tenni akarnám. Felesleges volna ez különben nemcsak eddigi irodalmi munkásságomra való tekintettel, de azért is, mert ezen alapelvek helyessége magában a törvényjavaslatnak indokolásában eléggé ki van fejtve.

Feladatom ez idő szerint tehát csak az lehet, az alapelvek magaslátáról lelépve, magát a törvényjavaslat részleteit, annak szerkezetét, szövegezését és részletes intézkedéseit a tudományos kritika bonczkése alá venni és azokat a gyakorlati élet igényei szempontjából is elfogadhatóságukra nézve megbirálni.

Kezdjük mindjárt a törvényjavaslat *czimével*. A czim nem felel meg a törvényjavaslat tartalmának és azért helytelen. A törvényjavaslat a házassági jognak csak egy részét, a házasság megkötésére és megszűnésére vonatkozó feltételek meghatározását foglalja magában. Ahhoz, hogy a «házassági jogról» czimét használhassuk, benne kellene lenni a házassági vagyongjognak is. Helyesebb lenne tehát azt a czimet választani: *Törvényjavaslat a házasság megkötésének és megszűnésének feltételeiről*.

A törvényjavaslat ezeken kívül, igaz, még sok más dolgot tartalmaz. Ennek a törvénynek voltaképen az lesz a jövő szerepe, hogy a magánjogi törvénykönyvek egy fejezetét fogja képezni. De van benne sok oly intézkedés is, mely a közigazgatási jogba, a peres eljárásba, a büntető törvénybe és a magánjogi törvénykönyv általános részébe belevág. Miután azonban — igen helyesen — a törvényhozó ennek a törvénynek a megalkotását a magánjogi törvénykönyv és a többi idevágó törvények elkészítéséig elhalasztani nem akarja, kénytelen a törvényjavaslat oly intézkedésekre is kiterjeszkedni, a melyek a házassági jog keretébe szorosan nem tartoznak. A mi a törvényjavaslat beosztását illeti, ez nagyban a német «Entwurf» nyomán indul. Nem helyeselhettük ezt a beosztást.

Az első fejezet szól az eljegyzésről, a második a házassági akadályokról.

Különbséget tesz az ugynevezett bontó és tiltó akadályok között, de ezen különbséget a beosztásban érvényre nem juttatja, sőt ki sem fejezi azt ebben a fejezetben, és csak a IV. fejezetből, mely a házasság érvénytelenségéről szól, tudjuk meg azt fáradságos tanulmány és a hivatkozott törvényszakaszok újbóli elolvasása után, melyek a bontó és melyek a tiltó akadályok? A legsajátságosabb végre az, hogy vannak oly házassági akadályok, mint például az ünnepélyesség hiánya, a competentia hiánya (clandestinitas), a tévedés, erőszak, félelem, a melyek a törvényjavaslatnak a házassági akadályokról szóló fejezetében elő sem fordulnak és csak a IV. fejezetből tudjuk meg aztán, hogy ezek is házassági akadályok.

Qui bene distinguit, bene docet. Ezt az elvet nem követi a javaslat. Hiányzik benne a logikai egymásután, az öntudatos distinctio. Következménye ennek azután a nagy terjedelmesség, és a sok felesleges kasuistika, a melyről különben még alább lesz szó.

Miután a törvényjavaslat különbséget tesz *érvénytelen* (semmiss), *megtámadható* és *tilos* házasság között, az lett volna a helyes beosztás, hogy az akadályokat ezen kategóriák szerint sorolta volna fel. Ezen beosztás mellett elég, ha minden egyes kategória mellett egyszerre kimondja az egy kategóriába eső házassági akadályok hatályát és akkor nem kell neki minden egyes akadályra nézve ismételni, hogy ez megsemmisíthető, az megtámadható, amaz meg csak tiltó hatályú és a házasság érvényességére befolyással nem bír. A jelenlegi beosztás mellett felette fáradságos azt megtudni, hogy milyen joghatálya van egy-egy házassági akadálnak, kénytelenek vagyunk a II. fejezetet és a IV. fejezetet végigolvasni és az egyiket a másikkal végig kombinálva tudjuk meg, vajon bontó, tiltó vagy feltételelesen bontó akadálylyal van-e dolgunk. Ez a kutatás annál fáradságosabb, mert a törvényjavaslat sehol sem mondja ki, hogy a pusztán tiltó akadály mellett létrejött házasság érvényes, csak azt mondja a IV. fejezetben, hogy a II. fejezetben felsorolt akadályok közül melyik semmiss és melyik megtámadható hatályú. A főhiba pedig a beosztást illetően az, hogy ezen szorosan egymáshoz tartozó két fejezet, t. i. a házassági akadályokról és a házasság érvénytelenségéről szóló fejezetek közé bele van ékelve a *házasságkötésről* szóló. A dolognak az a sorrendje, hogy a házasságot előbb meg kell kötni, azután lehet csak érvényteleníteni, nem okolja meg eléggé, hogy a házassági akadályok jogi hatályát tárgyzó szakaszt ne mindjárt a házassági akadályok ismertetése után vegyük fel. Azt, hogy csak később tudjuk meg, hol és mikép kell a házasságot megkötni, kisebb bajnak tartom, mint azt, hogy a házassági akadályok felállítása és azok jogi hatályának ismertetése között egy harmincz szakaszból álló más anyag beékeltetik.

Sztehlo Kornél.

Tengeri jogunk reformja.

Sokkal több általános jellegű törvényhozási feladat előtt állunk, semhogy nagyobb érdeklődéssel viseltethetnénk oly különleges jog iránt, minő a *tengeri jog*. Nemis vagyunk elsőrangú tengeri hatalom, nincs oly kifejtett tengeri kereskedelmünk, mint Angliának, Franciaországnak, Németországnak, Olaszországnak s az a rövid tengerpart is, mely Fiumétől Zengg-ig és Carlobago-ig a magyar koronához tartozik, vajmi kevésbé magyar. De bármily szűk körre szorítkozzék ugy tárgyi, mint területi tekintetben ez a máskülönben oly érdekes és finoman kidolgozott jogrendszer: ezt sem szabad figyelmen kívül hagynunk; sőt minél nagyobb fontosságot tulajdonítunk tengeri kereskedelmünk kifejlődésének, minél jobban és jobban méltatjuk a «Tengerre magyar» szózatát, annál inkább be kell látnunk, hogy a tengeri jogot is fel kell vennünk tanulmányaink, gondoskodásunk, javítási törek-

véseink keretébe. Erre egyébiránt államszerződésileg is kötelezve vagyunk, az Ausztriával kötött *vám- és kereskedelmi szövetség*, mely a tengerjogot a közös egyetértéssel megállapítandó tárgyak közé sorozza, határozottan kimondván, hogy «mindkét fél tengerpartjain és kereskedelmi tengerészeténél egyforma tengeri magánjog fog alkalmaztatni, és annak *korszerű átalakítása minél előbb fog eszközöltetni*». (1878: XX. tcz. VI. tcz., fentartva az 1887: XXIV. tcz. által is.)

Hogy ez a «korszerű átalakítás» mennyire szükséges, arról egy pillantás a létező jogállapotra hamar meggyőzhet bennünket. Tengerjogunk tulajdonképeni alapja még mindig az 1774. évi ápril 25-én kibocsátott *Editto politico di navigazione mercantile*, a mely korához képest kétségkívül kiváló alkotás volt, de a gyorsan fejlődő tengeri forgalom igényei által, különösen a gőzhajózás meghonosítása óta, már régen meg van haladva. E mellett az Editto nem szabályozza az összes tengerjogi viszonyokat, sőt ezeknek igen nagy része nincs is benne érintve. Ez áll különösen a magánjogi viszonyokról, melyek közül az Editto voltaképen csak a hajószemélyzet szolgálati viszonyait szabályozza, tulnyomó része inkább csak a tengerészeti hatóságok és személyek közjogi viszonyait ölelvén fel. Nincsenek benne szabályozva a tengeri hajókra vonatkozó tulajdoni viszonyok, a hajóvállalkozók magánjogi felelőssége, a fuvarozási ügylet, a hajókölcson, a hajókár (avana), a tengeri biztosítás, stb.

Mindezekre pedig nemcsak az Editto nem intézkedett, hanem más hazai írott jogforrás sem létezett, minél fogva külföldi jogot kellett segítségül hívni, hogy a felmerült eseteket el lehessen bírálni. Ezt egy ideig az a híres jogkönyv nyújtotta, mely a *Consulado del mare* név alatt ismeretes s mely a XIV. században valószínűleg Barcelonában összeállítva, csakhamar az egész Földközi tengeren, sőt azon kívül is mint irányadó jogforrás alkalmaztatott. Később ennek helyét az 1807-ben alkotott francia *Code de commerce* foglalta el, melyet I. Napoleon olasz szövegben «*Codice di commercio di terra e di mare pel regno d'Italia*» cím alatt az általa 1805-ben alakított s déli Tirolt, Dalmáciát és Isztriát is magában foglalt olasz királyságban, pár évvel reá pedig az 1809-ben alapított illyriai királyságban is életbe léptetett, a mely utóbbihoz a mostani egész osztrák és magyar tengerpartot csatolta volt. Igaz ugyan, hogy a francia uralom nemsokára véget ért. Mindazonáltal a francia törvény hatályban létének rövid ideje alatt is annyira meggyökerezett, hogy az mai napig is érvényben maradt. Az 1819. évi nov. 2-án kelt udvari rendelet kifejezetten fentartotta Dalmáciában. Hasonlóképen elismerte annak érvényét az 1819. évi január 20-án kelt udvari hadi tanácsi leirat a horvát tengerpartra nézve. Habár továbbá az osztrák-magyar tengerpart legfontosabb részében: a trieszti és fiumei kerületben a francia occupatio előtti törvények 1814- és illetve 1816-ban ismét visszaállítottak, a Code de commerce tengerjogi része mint kiegészítő jogforrás itt sem lépett hatályon kívül, hanem szintén tovább alkalmaztatott. Hogy minő jogalapon? Eleinte minden jogalap nélkül pusztán azon okból, mert már alkalmazták és szükség volt reá s ésszerűtlen visszaesés lett volna, ha az Editto kiegészítésére ismét a régibb, már feledékenységre ment jogforrásokat használták volna. Idővel pedig a Code de commerce alkalmazása annyira szokássá vált, hogy azt valósággal szokásjogilag recipiálnak lehetett tekinteni. Tényleg ezen jogalap az, melyre annak érvényben léte az osztrák-magyar tengerpart utóbb említett részében úgy a tengerészeti hatóságok, mint a bíróságok által alapittatik s melyek alapján mint kötelező jogforrás a trieszti és fiumei tengerészeti hatóságok által olasz és német nyelven négy kötetben kiadott hivatalos tengerjogi gyűjteménybe: *Raccolta delle leggi ed ordinanze concernenti il servizio marittimo e portuale. Trieste 1883—1886.* — is felvétel.

Tengeri jogunk ezen most vázolt állapotához képest már

régóta fogva kettős törvényhozási feladat előtt állunk. Az egyik a fejlődöttebb viszonyoknak meg nem felelő Editto politico átdolgozása, illetve a kor színvonalán álló új *tengerészrendtartás* alkotása s általában a tengeri kereskedelemmel összefüggő közjogi, közrendészeti viszonyoknak kimerítő szabályozása. A másik a *tengeri magánjog* szabályozása, mely még akkor is elkerülhetlen volna, ha a francia törvénykönyv kifogáson felül állna, nem lévén állami méltóságunkkal összeegyeztethető, hogy állandóan idegen törvényt alkalmazzunk. Mindkét feladat már régóta foglalkoztatja is a mérvadó köröket s az első már részben megoldást is nyert. Így tekintve számos rendeleti uton történt intézkedéstől: a tengeri hajók közbözéséről szóló 1871: XVI. tcz., a tengeri hajók lajstromozásáról szóló 1879: XVI. tcz. és a kikötői illetékekről szóló 1883: XXXII. tcz. meghozatala által; míg az új tengerészrendtartás javaslata, miután már egyszer 1887-ben a törvényhozás elé terjesztetett volt, de különböző okokból elejtetett, most már oly stadiumba jutott, hogy legközelebb törvényhozási elintézés alá fog kerülni. A mi a tengeri magánjog szabályozásának sokkal nagyobb és nehezebb feladatát illeti, lévén ennél egy 4—500 szakaszból álló s internationalis jellegű codexről szó, mely rendkívüli gazdag törvényhozási, elméleti és gyakorlati anyagra támaszkodik: ennek ez ideig igen változatos története volt. Már 1848-ban készült el az osztrák kormány részéről egy megfelelő javaslat: *Entwurf des österreichischen Privatrechts*; mielőtt azonban ez törvényerővel ruháztatott volna fel, oly esemény következett be, mely az osztrák kormányt arra indította, hogy a tengerjog önálló codificatióját egészen mellőzze. Ugyanis 1857-ben ült össze a német kormányok által kiküldött szakférfiakból álló az a nagyjelentőségű tanácskozmány, melynek hosszas munka és beható viták után sikerült az oly kiváló *német kereskedelmi törvénykönyv* létrehozása, a mely V. könyvében a tengeri magánjogot is felölelte. E tanácskozmányból pedig Ausztria annál kevésbé maradhatott el, mert akkor még Németország volt az osztrák politika sarkpontja, s arra is kész volt, hogy a létrehozott nagy művet a maga területén is mielőbb életbe léptesse. Ez mindazonáltal csak a szárazföldi kereskedelmi jogot felölelő négy első könyvre nézve történt 1862-ben. Az V. könyvet ellenben még sem merte az osztrák kormány életbe léptetni a nélkül, hogy magának előbb tájékozást ne szerezzen az iránt, vajon az az osztrák-magyar tengerpartnak a német tengerparti viszonyoktól sokban eltérő viszonyainak teljesen megfelel-e? E végből előbb véleményadásra hívta fel a mérvadó szaköröket s csak miután ezek is csak kevés módosítást ajánlottak, határozta el magát a német keresk. törvény tengerjogi részének recipiálására. Csakhogy e közben megint egy más nevezetes esemény akasztotta meg az osztrák kormány actióját. Bekövetkezett ugyanis a magyar alkotmány helyreállítása s ennek folytán a magyar tengerpart különválasztása az osztráktól; e mellett a vám- és kereskedelmi szövetség a tengerjog közösségét mondván ki: most már a magyar kormány hozzájárulása nélkül még az osztrák területen sem lehetett a német tengerjogot életbeléptetni.

A kérdés tehát az volt, vajon a magyar kormány ehhez a maga részéről is hozzájárul-e? Az erre vonatkozó tárgyalások csakhamar megindultak. Már 1870 október 28-án intézett volt az akkori osztrák igazságügyminiszter hosszabb átíratot a magyar igazságügyminiszterhez, a melyben a német törvény közös behozatalát ajánlja s a magyar kormány eleinte nem is ellenezte az osztrák kormány szándékát. Minél behatósabban foglalkozott azonban e kérdéssel, annál inkább be kellett látnia, hogy a német tengeri magánjog receptiója a mi viszonyainknak nem felel meg, hogy a midőn mi már huzamos idő óta francia jog szerint élünk s első sorban a földközi tenger népeivel állunk összeköttetésben: nagy hiba volna, ha egy egészen idegen, sok tekintetben különböző

jogot fogadnánk el. E mellett a német tengerjog receptiója annak belső mivoltában sem talál elég igazolást. Bármily jeles alkotás legyen a német keresk. törvény tengerjogi részében is, vannak neki is lényeges hiányai és fogyatkozásai; egészben véve pedig annyira theoretikus, terjengős és nehézkes, hogy annak tanulmányozása és alkalmazása a tengerjoggal ugyis csak kivételesen foglalkozó magyar és osztrák bírák részéről szinte leküzdhetlen feladatot fogna képezni.

A mi pedig a német tengerjog egyes intézkedéseit illeti, azok között igen sok van, a melyek ellen már kezdetben kifogás tétetett s nem kevés azoknak száma, a melyek a gyakorlati alkalmazásban tényleg helyteleneknek bizonyultak, miért is a német tengerjog revíziója már huzamos idő óta állandó napirenden van. Lehetetlenné teszi végre a német tengerjog receptióját az a körülmény, hogy azon több mint 30 évi időközben, mióta az életbelépett, oly haladás észlelhető a többi államokban, annyi új törvényhozási alkotás fekszik előttünk, hogy ezeket ignorálni s hasznunkra nem fordítani, a legnagyobb szegénységi bizonyítvány volna. Utalunk pl. az 1879. évi *belga* tengerjogi törvényre, az új *olasz* (1882), *spanyol* (1885), *portugáliai* (1888) keresk. törvényekre, a *skandináviai* államokban keresztül vitt új tengerjogi codificatióra, a tengerjog reformjára *Franciaországban*, mely 1865-ben indulván meg, több igen fontos tengerjogi törvény alkotását eredményezte, így nevezetesen az oly nagy horderejű *tengeri jelzőlogra* vonatkozólag (1874. és 1885. évi törvények). Utalunk továbbá azon nevezetes törekvésekre, melyek már huzamos idő óta a tengeri jog *nemzetközi egyenlőségére* irányulnak; ezek között az *Association for the reform and codification of the law of nations* különböző congressusaira, melyeknek pl. a hajókárakra vonatkozó, u. n. *York and Antwerp rules* és egy *hajóselismervény-minta* felállítása által már gyakorlati eredménye is volt; továbbá a belga kormány kezdeményezése folytán 1885-ben *Antwerpenben* és 1888-ban *Brüsszelben* tartott nemzetközi kereskedelemjogi congressusokra, melyek a tengerjogra vonatkozólag kiterjedt szabályokat állítottak fel; végül az 1892-ben *Genuában* tartott, bár az előbbieknél kevésbé jelentékeny nemzetközi tengerjogi congressusra. Ezeket mind figyelembe kell vennünk, ha azt akarjuk, hogy a kor színvonalán álló tengeri magánjogot kapjunk s ne legyünk kitéve annak a szemrehányásnak, hogy oly reformot léptetünk életbe, mely már kezdettől fogva meghaladott álláspontot képez. Az igaz, hogy az összes európai törvényhozások felhasználásával készített tengeri magánjog összehasonlíthatatlanul nagyobb és nehezebb feladat, mint a német törvény egyszerű receptiója; különösen ha tekintetbe vesszük, mily kevesen vannak nálunk, épügy mint Ausztriában, a kik tengerjoggal behatóbban foglalkoznak. De hogy e feladat megoldása még sem lehetetlen: azt legjobban bizonyítja azt a tény, hogy a míg az osztrák kormány újból és újból sürgette a német törvény elfogadását, a magyar kormány nem érte be azzal, hogy az osztrák kormány felhívására válaszoljon, hanem maga lépett az önálló codificatio terére s *hogy az erre vonatkozó terjedelmes munkát már legközelebb napvilágot fog látni*. Magyarország ezzel megmutatja Ausztriának, hogy még oly téren is tud önálló lenni, a hol eddigelé jóformán kizárólag az osztrák kormány akaratának uralkodott s hogy el van határozva kezdeményezőleg is fellépni, ha Ausztria erre nem képes. Hogy az osztrák körök ezen önálló kezdeményezést nem fogják valami nagy örömmel fogadni, hogy kicsinylés sem fog hiányozni az ő részükről: az előrelátható ugyan: de ez bennünket meg ne tántorítson. Elvégre Ausztriának nagyobb szüksége van az új tengeri magánjogra, mint nekünk s bizonyára el fog állani a receptio gondolatától, ha látni fogja, hogy a magyar kormány ezt már végleg elejtette s ragaszkodik ahhoz, hogy az utánzás helyébe az öntudatos alkotás lépjen, a mely állami és nemzetközi posztionkhoz egyedül méltó. Dr. Nagy Ferencz.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Sommás eljárás és megállapítási kereset.

A sommás eljárásról szóló új törvény hatályba lépése a gyakorlati igazságszolgáltatás terén két korszaknak elválasztó határvonalát fogja képezni.

Az írásbeli eljárás és a kötött bizonyítási rendszer tért fog engedni a szóbeliség és közvetlenség elvein, a bizonyítékok szabad méltatásának rendszerén alapuló új perjognak.

Egyelőre csak a csekélyebb jelentőségű s átlag tekintve kevésbé bonyodalmas ügyekben, de számszerűleg körülbelül a perek négy ötöd részében nyerend alkalmazást az új rendszeren alapuló perjog. Ez a körülmény csökkenteni fogja azokat a zavarokat, kevesbiteni fogja azokat az átmeneti nehézségeket, melyek egy gyökerében új alapokon nyugvó perrend életbe léptetésével mulhatlanul karöltve járnak, s lehetővé fogja tenni, hogy az új perrend hatályba lépte után szerzendő tapasztalati adatok a szóbeliség, közvetlenség és a bizonyítékok szabad méltatásának rendszerén alapuló teljes és végleges perrend megalkotásánál figyelembe véssenek és értékesíttessenek.

Kiváló gyakorlati fontossága leszen a sommás eljárás tárgyában hozott új törvény hatályba lépésének a tekintetben is, hogy az új eljárás az 1877: XXII. tcz. által a kisebb polgári peres eljárás körébe utalt ügyeket az állami bírások hatáskörébe tartozók gyanánt visszahódítja s kapcsolatban a fizetémeghagyásokról szóló új törvénnyel, azt is lehetővé teszi, hogy az idézett törvény által a községi bíróság hatáskörébe tartozó követelések, fizetési meghagyásos eljárás útján, a községi bíróság mellőzésével, közvetlenül a kir. járásbíróságok előtt érvényesíttessenek.

Az új törvény fontosságára való tekintettel csak helyeselhető, ha annak egyes intézkedései, habár a törvény hatályba léptének még meg nem határozott időpontjáig mindenesetre hónapok fognak eltelni, már is szakszerű megvilágításnak tárgyait képezik.

E szempontból kiindulva örömmel olvastam e lapok 46. számában a Törvénykezési Szemle rovatban közzé tett azt a cikket, melynek czime «A járásbíróságok hatásköréről s különösen az ugynevezett, praediciális keresetekről». Örömmel látom, hogy az új törvény alkalmazására hivatottak, annak szakszerű tanulmányozásával behatóan foglalkoznak.

Én is abban a nézetben vagyok, hogy habár a törvény 1. §-ának 4-ik pontja valamely jogviszony létezésének vagy nem létezésének s valamely okirat valóságának vagy valótlanságának megállapítása iránti kereseteket ugyanazon §. 1., 2. és 3. pontjának korlátai között utalja a sommás eljárás alá; mégis helyes alkalmazása leendő a törvénynek, ha az 5. pontban a per tárgyának értékére való tekintet nélkül a sommás eljárás alá utalt ügyek körében is ezen eljárás alá tartozóknak fognak tekintetni a megállapítási keresetek.

Az eredeti törvényjavaslat 12. §-a ugyanis a megállapítási kereseteket az 1. §. korlátai között minden megkülönböztetés nélkül sommás eljárás körébe utalta; és az igazságügyi bizottság a 12. §. első bekezdéseinek ide vonatkozó rendelkezését nem azért helyezte át az 1. §-ba, mintha a megállapítási keresetek körét szűkebbre akarta volna vonni, hanem csupán azért, mert a hatáskör megszábasára vonatkozó összes intézkedéseket az 1. és 2. §-ba kívánta egybefoglalni.

Az igazságügyi bizottság jelentése e részben egyáltalán nem szolgáltat semmi támpontot arra nézve, hogy a megállapítási kereset körének szűkebb határokat akart volna szabni a bizottság; hanem csupán az intézkedés áthelyezését hozta javaslatba és pedig a következő indokolással:

«A bizottság abból indult ki, hogy a járásbíróság hatáskörét az 1. és 2. §-okban kimerítően kell szabályozni, és a rendszeresség követelménye megkívánja, hogy a hatáskört alkotó egyes elemek összefoglalva tüntetessenek fel.»

Nem szenved azonban kétséget, hogy az 1. §. 5. pontjának eseteivel kapcsolatos megállapítási kereset csak akkor tartozik a sommás eljárás alá, ha a megállapítás hatályában kizárólag olyan ügyre vonatkozik, a mely sommás eljárás alá tartozik, a nélkül, hogy a megállapítás joghatálya bármely vonatkozásban sommás eljárás alá nem tartozó valamely ügyre kiterjedne.

Valamely bérleti jogviszony létezésének vagy nem létezésének megállapítása iránti kereset például sommás eljárás alá tartozik; mivel az 1. §. 5. d) pontja szerint a bérleti viszonyból felmerülő keresetek kivétel nélkül sommás eljárás alá tartoznak; ellenben valamely haszonbérleti jogviszony létezésének vagy nem létezésének megállapítása iránti kereset a 3. §. 5. pontja szerinti megállapítás alá eső 500 frt értéken felül, nem tartozik sommás eljárás alá, mert a haszonbérleti jogviszonyból felmerülhetők kérdéseknek csak egy része van értékhár nélkül a sommás eljárás körébe utalva, a megállapítási kereset pedig praëjudiciumot képezne a haszonbérleti jogviszonyból felmerülhető olyan kérdésben is, a mely rendes eljárás körébe tartozik.

A mi a fentebbi cikkben, kapcsolatban a kereskedelmi ügyletekből eredő megállapítási keresetekkel, a törvény 2. §-ának szövegébe becsuszott nyomdahibára vonatkozik, az csak részben helyes.

A 2. §. első bekezdése a képviselőházi tárgyalás során, dr. Neumann Ármin képviselő által tett módosítvány értelmében, a következő szövegben lett elfogadva:

«Sommás eljárás alá és a kir. járásbíróságok hatáskörébe tartoznak az 1. §. 1., 4. és 5. (nem pedig 5 a) pontjainak korlátai között.»

A 2. §. 1. pontjában nem fordul elő nyomdahiba, mert a kereskedelmi törvény 259. §. 2. pontjában említett bank- és pénzváltói ügyletek a sommás eljárás alá tartozók közé, ugyancsak Neumann képviselő módosítása értelmében, a képviselőházi tárgyalás során lőnek beiktatva; mi által természetesen az 1881. évi 3269. I. M. sz. igazságügyministeri rendelet 7. §-ának ellenkező rendelkezése hatályát veszítette.

A törvény hivatalos kiadásában tehát csak annyiban fordul elő nyomdahiba, hogy a 2. §. első bekezdéséből az 1. §. «1.» pontjára való hivatkozás tévedésből kimaradt.

E hiba kiigazítása iránt a törvény hatályba lépte előtt illetékes helyen, nem kétlem, megteszik a szükséges intézkedést.

Teleszky István.

Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése.

Tartozatlan fizetés.

I. *A budapesti V. ker. járásbíróság*: Felperes keresetével elutasítatik. *Indokok*: A per érdemében döntő körülményt az képez, ha felperes alperesnek tartozatlanul fizetett-e, és hogy illetve alperes ezen teljesített fizetés által jogtalanul gazdagodott-e, ezen körülmény pedig a nélkül is elbírálnak mutatkozott, hogy a C. a. váltó hamis vagy nem hamis volta vizsgálat tárgyát képezte volna, a miért is a felek által e tekintetben előadottak a per eldöntésénél bírói figyelmen kívül maradtak. Felperes ugyanis maga állítja, hogy ő S. B.-nek egy 200 frtos váltóelfogadmányt fizetést teljesített; maga beismeri továbbá azt is, hogy csakis akkor győződött meg a C. alattinak hamis voltáról, miután a K. a. csatolt valódi elfogadmányára ellene beperesített, s e K. alattit kifizetvén, a C. alattival összehasonlította, olyannyira ügyesen eszközöltetett azon a felperesi aláírás hamisítása. Alperes, mint hivatásánál fogva a váltókra kölcsönöket adó pénzügyintézet, a C. alatti váltó leszámítását az azon levő nevek hitelképességére való tekintettel eszközölte, s hogy a névalá-

írások bírálatánál a kellő gondossággal járt el, azt a fentjelzett felperesi beismerés legjobban igazolja. Miután tehát alperes felperes elfogadmányára, melynek valódiságában kételkedni a fent előadottak szerint oka nem volt, felperes hitelképességében bizakodva, jóhiszeműleg a megfelelő értéket kiszolgáltatta, mely körülmény felperes által a per során tagadásba nem vétetett, kétségtelen, hogy az ezen értéknek részére történt visszafizetése által jogtalanul nem gazdagodott. Azon felperesi állítás továbbá, hogy ő alperesnek tartozatlanul fizetést teljesített, figyelembe véve a pénzügyintézetek által adott váltókölcsönök természetét és minőségét, illetőleg a kölcsönadás módját, szintén nem volt valóság gyanánt elfogadható. Midőn ugyanis az alpereshez hasonló váltókölcsönökkel hivatásszerűen foglalkozó pénzügyintézetek a nálok benyújtott váltókat az azokon levő nevek hitelképességére való tekintettel, a lehető gondossággal megejtett censura után leszámítolják, nincs módjukban a naponként nagy számmal beérkező váltókon levő aláírások valódisága tekintetében nyomozó eljárást indítani meg, miből folyólag ezen pénzügyintézetek a nálok benyújtott esetleg hamis váltókért az esetre is felelőssé tenni, midőn azok már beváltattak, egyértelmű volna a kereskedelmi hitel egyik fontos tényezőjét képező pénzügyintézeti váltókölcsönök forgalmának nagy mértékben való megnehezítésével, a mi pedig annál kevésbé volna ész- és okos, de még méltányos sem, mert a fizetésre felszólított adósoknak, az esetleges hamisításokkal szemben, az illető váltók kifizetése alkalmával kifejtendő kellő óvatosság elégséges védelmet nyújt. A miért is, míg egyfelől, ha felperes a C. alattival szemben annak beváltása alkalmával ezen kellő óvatossággal jár el és a váltó beváltását az aláírás hamis voltának indokából megtagadja, a hamisításból eredő károsodás a kölcsönadó alperest, bár érdemtelenül, sújtotta volna, addig másrészt a felperes által a kellő óvatosság mellőzésével teljesített fizetés folytán felperest ért károsodásért alperest, ki a fent előadottak szerint felperes hitelére és nevére a kellő gondosság mellett jóhiszeműleg kölcsönt adott, felelősség annál kevésbé terhelheti, mert alperes a felperes által teljesített fizetés folytán jogtalanul nem gazdagodott, hanem csupán az általa felperes nevére és hitelére kölcsönzött értéket kapta vissza. (1889 decz. 15. 119231. sz. a.)

Budapesti tábla: Helybenhagyja. (1337/90.)

II. *A budapesti V. ker. kir. járásbíróság mint kereskedelmi bíróság*: Ha felperes a részére ezennel odaitélt főesküt leteszi arra, hogy ő a C. alatti váltón levő R. Adolf-féle elfogadói névaláírást sem maga nem írta, sem más annak aláírásával meg nem bízott, ez esetben felperes keresetének részben hely adatván, alperes köteles a kereseti 102 frt 5 kr. tökekövetelésből a C. a. hamisítványnak felperes általi kiadása mellett 97 frtot, ennek 1888 december 7-től járó 6% kamataival együtt 8 nap alatt különbeni végrehajtás terhe mellett felperesnek megfizetni.

Ellenben felperes a kereseti követelésből a 97 frtot meghaladó 5 frt 5 kr-ra nézve keresetével feltétlenül elutasítatik.

Érdekében áll tehát felperesnek a részére megítélt fentebbi főeskü letételére jelen ítélet jogerőre emelkedésétől számítandó 3 nap alatt kérvényileg jelentkezni s azt a kitűzendő határnapon le is tenni, mert különben úgy tekintetik, mintha semmit sem bizonyított volna, s ez esetben felperes keresetével a 97 frtra s jár. nézve is elutasítatik.

A perköltségek minden esetben kölcsönösen megszüntetnek.

Indokok: Alperes a C. a. váltón levő R. Adolf-féle elfogadói névaláírás hamis voltát tagadásba vevén, jöllehet a kihallgatott szakértő a most érintett elfogadói aláírást a D. a. váltón és B. a. felperesi meghatalmazáson előforduló R. Adolf-féle névaláírásokkal megtörtént összehasonlítás után szintén hamisnak, tehát nem azon kéztől származottnak nyilvánította, mely a D. a. váltó és a B. a. meghatalmazáson levő hasonnemű aláírásokat eszközölte, mégis miután a kihallgatott szakértő véleményét a bíróság magába véve még annál kevésbé fogadhatja el ítélet alapjául, mert nincs kizárva az, hogy felperes a C. alatti előforduló elfogadói névaláírásának eszközölésével mást meg nem bízott, miután továbbá a C. a. váltón levő elfogadói névaláírásnak hamis volta esetében alperes felperestől jogtalanul követelte a váltó értékének kifizetését, s mint tartozatlanul s jóhiszeműleg teljesített fizetést felperes a váltó értékét visszakövetelni alperestől jogosítva van, a perdőntő körülményre vonatkozólag a felperesnek alperes által odakinált és ez által elfogadott főesküt felperes részére a prts 221. és 235. §-a értelmében odaitélni és jelen per kimenetelét ennek letételétől vagy le nem tételétől függővé tenni kellett.

Ellenben a kereseti követelésből az óvási díj és költség fejében felszámított 5 frt 5 kr-ra nézve felperes keresetével elutasítandó volt, és a perköltségek minden esetben kölcsönösen megszüntetendők voltak, mert ezen költségekre, mint a *C. a. váltónak jóhiszemű leszámítolója* alperes tudtán kívül szolgáltatott csakis okot, s így ezen költségek *alperest mint jóhiszeműleg eljárót* nem terhelhetik.

A kir. ítélő tábla: Az elsőbíróság ítéletének nem felebbezett részét érintetlenül, felebbezett azt a részét pedig, mely által az elsőbíróság felperest a kereseti követelésnek 97 frtot meghaladó 5 frt 5 krnyi részére nézve keresetével feltétlenül elutasította, helybenhagyja; szintén felebbezett azt a részét azonban, mely által az elsőbíróság a perköltséget minden esetben kölcsönösen megszüntette, megváltoztatja s a felperes részére megítélt főeskü letétele esetére alperest 25 frt perbeli és 4 frt 30 kr. felebbezési költségnek 8 nap alatt végrehajtás terhe mellett felperes részére leendő megfizetésre kötelezi; egyúttal felebbező felperes képviselőjének felebbezési díját és költségét saját fele irányában 4 frt 30 krban megállapítja. *Indokok:* Az elsőbíróság ítéletének azt a részét, mely által felperes az 5 frt 50 kr. óvás költség iránt keresetével feltétlenül elutasított, helyben kellett hagyni; mert felperes nem állította, annál kevésbé bizonyította, hogy alperes a birtokában volt váltónak állított hamis voltáról *tudomással birt volna*, a nélkül pedig alperes az óvás felvétele s az ezzel felmerült 5 frt 5 kr. költség *okozójának* nem tekinthető, s így annak fizetésére nem is kötelezhető. Ellenben az elsőbíróság ítéletének a perköltség kölcsönös megszüntetésére vonatkozó részét megváltoztatni s a felperes részére megítélt főeskü letétele esetére alperest a felperes által teljesített munka és készletek megfelelő perbeli s ezzel egy tekintet alá eső felebbezési költség fizetésére kellett kötelezni, mert az eskü letétele esetére alperes a per tárgyának legnagyobb részére nézve pervesztes lesz, a perköltség tehát erre az esetre arra való tekintettel, hogy *alperes maga sem állítja, hogy a hamisnak állított váltó leszámítolásánál a rendes kereskedői gondossággal és óvatossággal járt volna el*, egyedül alperest terheli.

A tartozatlan fizetés című per jogalapja kettős: egyik a *jogtalan gazdagodás*, másik a *menthető tévedés*. Gyakorlatunk azonban mindkettővel igen felületesen szokott elbánni és akárhányszor holmi kártérítési keresetet csinál a *condictio indebiti*-ből. Kiindulva a hazai gyakorlatban nagy kedveltségre szert tett, de ilyen általánosságban merőben helytelen parómiára, hogy «senki a más kárával nem gazdagodhatik»,¹ bíróságaink többnyire beérik azzal: tartozott-e felperes vagy sem? Ha nem tartozott, akkor alperes a felperes «kárára gazdagodott» és a fizetés visszaadandó. Sőt gyakran a «gazdagodással» nem is törődnek, hanem az említett parómiából a «jogtalan» és «kár» szókat ragadják ki, és olyasformán csavarnak a nevezett jogalapon, hogy azt kérdik: «jogtalanul vette-e fel alperes a fizetést és ez által felperest *károsította-e?*» Vagyis — mint mondtam — kártérítést csinálnak a *condictio*-ból.

A gazdagodás és tévedés kettős elemének részben elhanyagolása, részben félreértése és a gazdagodási és kártérítési keresetnek összezavarása rejlik a fenti két ítéletben is. Egyazon esetet a két ítélet ellentétesen oldja meg, és mindkettő tévesen.

Az első esetben az ítélet a keresetet elutasítja: alperes — ugymond — nem gazdagodott, mert csak azon összeget kapta vissza, melyet a váltó leszámítolásakor maga is kifizetett. Ez szembeötlő ferdeség. Alperes, ki egy hamis váltót számított le, azaz értéktelen dolgot *vett meg*, ez által az *escompte*-valutával (a vételárral) *károsodott*. Ha később

¹ Ez a parómia egy római tétel népszerűsítése: *natura aequum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiores* (fr. 14. D. de cond. ind. 12, 6; fr. 206 D. de R. J. 50, 17). De valamint a legtöbb jogi parómia, úgy ez is tulságosan általános. Nem hogy másnak kárával gazdagodik, hanem hogy *jogtalanul* gazdagodik, ez a döntő. És e mellett mindkét fogalom: a «gazdagodás» és a «jogtalan» a *condictio* tanában különös értelemben veendő. A ki az én földemet jóhiszeműleg mint sajátját veszi birtokba és elbirtokolja, az «káromra gazdagodott», sőt a szó közönséges értelmében «jogtalanul» gazdagodott káromra, de *condictio*-nak még sincs helye. Jogi közmondásokból nem lehet érvelni.

felperes a hamisítást fel nem ismerve, a váltót beváltotta és ez által alperes kárát ismét helyreütötte, ez által alperes ismét annyival lett gazdagabb, mint a mennyivel ama téves leszámítolás őt szegényebbé tette volt; hiszen egy beállott kár kiegyenlítése is vagyonszaporodás. *Ezen* indokolással tehát a gazdagodás el nem tagadható.

Épily helytelen a kereset másik elemének, a *tévedésnek* elbírálása is. A helyett, hogy a bíróság azt kérdené: menthető tévedésben fizetett-e a felperes? így teszi fel a kérdést: menthető tévedésben vette-e fel a fizetést az alperes? Pedig e kérdésnek a *condictio indebiti*-hez semmi köze. Hiszen e kereset nem az alperes *vétkességén* alapul, mint a kártérítési kereset. Felperes e perben azt, hogy alperest a fizetés követelése vagy fölvétele körül valami gondatlanság terhelte, sem állítani, sem bizonyítani nem köteles. Csak annyiban jöhet szóba az alperes vétkessége, a mennyiben az esetre, ha alperes szándékosan *megtévesztette* a felperest, azaz a fizetést tőle tudatosan *kicsalta*, felperes tévedése *mindenesetre* menthetőnek vétetik.² De ez esetben sem az a kérdés — a mint a fenti első ítélet kérde — vajon alperest lehet-e a *fizetés elfogadásáért* felelőssé tenni, hanem az: lehet-e felelőssé tenni a *felperes tévedéseért*? A jelen esetben pedig az, a mit az ítélet a kereset ellenében felhoz, hogy «alperes felperes elfogadományára . . . jóhiszeműleg a megfelelő értéket kiszolgáltatta», hogy a váltót «a lehető gondossággal megejtett *censura* útján leszámította», hogy alperes «felperes hitelére és nevére a kellő gondosság mellett jóhiszeműleg kölcsönt adott» — szóval az alperes összes *exculpationja*, nem tartozik a perre. Nem, mert *roszhiszeműleg* gazdagodott, hanem mert *jog nélkül* gazdagodott, azért felelős alperes.

Bármilyen jóhiszeműleg számította is le (helyesebben: vette is meg) alperes a hamis váltót: ő ezért felperes ellenében követelést még sem szerzett. És bármilyen jóhiszeműleg vette is fel később felperestől a váltóösszeget: ő ezzel mégis olyat kapott, a mire neki joga nem volt; felperes, ki azon feltevésben fizetett, hogy ő e fizetésre köteles, hogy igaz váltóját váltja be, e feltevésben tévedett, ő ob *causam* fizetett, még pedig, mint később kisült, ob *falsam causam*: e feltevés megdőltével tehát a jog nélküli fizetés az alperes gazdagodása erejéig visszakövetelhető. Hiszen, ha az ítélet indokolása állana, akkor azon eredményre jutnánk, hogy a jóhiszemű váltóbirtokos még a hamis váltó alapján is követelést szerez az ellen, kinek neve hamisított: vajon elfogadja-e az eljáró bíróság ezen következményt? Nem fogadja el, mert maga mondja: «ha felperes . . . a váltó beváltását az aláírás hamis voltának indokából megtagadja, a hamisításból eredő károsodás alperest sújtotta volna». A folytatás pedig: «másképp a felperest által teljesített fizetés folytán felperest ért károsodásért alperest, ki kellő gondosság mellett kölcsönt adott, felelősség nem terhelheti», már tisztán kártérítési elvekkel operál. Károsodás, gondosság, felelősség: egytől-egyig a kártérítésre tartozó fogalmak — a tartozatlan fizetés, azaz a jogtalan gazdagodás jogalapja itt már teljesen el van ejtve.

Hasonlóan kifogásos a döntés és indoklás a II. a. ítéletben is. Jellemző, hogy ez ítéletben, még pedig úgy a járásbíróság, mint a tábla ítéletében, a tévedés és gazdagodás szavak elő sem fordulnak. Mindkét bíróság azzal érvel, hogy alperes a váltóösszeget felperestől «jogtalanul *követelte*», sőt a kir. tábla ezt azzal toldja meg, hogy «alperes a hamis váltó leszámítolásánál *nem a rendes kereskedői gondossággal és óvatossággal járt el*»; az óvásköltség visszafizetése alól mindkettő felmenti alperest, mert «ezen költségekre alperes, mint a *C. a. váltónak jóhiszemű leszámítolója*, csakis *tudtán*

² A római jog szerint ilyenkor alperes *furtum* alapján felel: fr. 18 D. de cond. furt. 13, 1, fr. 43 pr. fr. 81. (80) § 6 i. f. D. de furt. 47, 2. A római *furtum* ezen tág fogalma ma nincs meg, de a fenti módosításban — azt hiszem — a római döntés ma is alkalmazható.

kívül szolgáltatott okot, és így ezen költségek alperest, mint jóhiszemű eljárót nem terhelhetik.»

Ez az indokolás mindkét lábán sántikál. Egyszer azért, mert kártérítési elemekkel operál gazdagodásiak helyett; másszor azért, mert magában következetlen. Hiszen világos, hogy ha alperes «jogtalanul követelte» a váltóösszeget, jogtalanul követelte az óvásköltséget is; és ha az óvás felvételére csakis «tudtán kívül szolgáltatott okot», hát «tudtával» szolgáltatott-e okot a hamis váltó kifizetésére? Az eszméjás, mely ez ítélet mögött rejlik, ha jól értem, ez: alperes gondatlanul járt el, midőn a hamis váltót leszámította, ezen károsodásra tehát maga szolgáltatott okot; a váltó óvatolása azonban kötelessége volt, ezt tehát szemére vetni nem lehet. De ez először is nem igaz, mert a culposus tényből folyó következmények is a vétkes személyt terhelik, de másodszor az, hogy alperes gondosan vagy gondatlanul számította-e le és óvatoltatta-e a váltót, a tartozatlan fizetés kérdésében közömbös, kérdés csak az, a miről az ítélet nem beszél: felperes tévesen fizetett-e és alperes jogtalanul gazdagodott-e?

E helytelen nézőpont folytán pedig az eljáró bíróságok úgy az I. mint II. a. ítéletben a döntést is elhibázták. Ha ugyanis a sulyt a *gazdagodás* kérdésére fektették volna, el nem kerülhetne volna figyelmüket azon kérdés, vajon alperes az által, hogy felperes a hamis elfogadmányt beváltotta, *nem vesztette-e el viszkeresetét a maga előzői ellen?* Alperes az által, hogy felperes a hamis elfogadmányt honorálta, igaz, oly fizetést kapott, melyet *felperestől* nem követelhetett. De amennyiben a beváltás folytán alperes a váltót (mint, úgy látszik, az I. a. esetben) nem óvatolta, vagy ha óvatolta is (mint a II. a. esetben), amennyiben a jelen per indításáig az előzők elleni viszkeresetnek határideje már lejárt: alperes mindkét esetben a váltóösszeg kifizetése ellenében *ép akkora viszkereseti követeléstől esett el*, a váltó beváltása tehát, a mint egyrészt *gazdagította*, úgy másrészt *ép annyival szegényítette* is alperest, ez esetben tehát gazdagodás hián a tartozatlan fizetés című kereset is elutasítandó.

Vajon a jelen két esetben ilyenek voltak-e a körülmények, az ítéletekből ki nem tűnik. Az I. a. esetben az indokolás a váltón levő «*nevek* hitelképességéről» szól, alperesnek tehát az elfogadón kívül csakugyan voltak még váltókötelezettjei. Óvás, úgy látszik, fel nem vétetett, mert felperes a váltót pontosan beváltotta. Ha ilyen volt a tényállás, akkor a kereset a most kifejtett indokból volt elutasítandó. A II. a. esetben óvás felvétel, tehát alkalmasint voltak előző kötelezettek is. Különben is mindkét esetben bankintézet volt az alperes, mely a «váltókat» (tehát mindenesetre legalább kibocsátói aláírással is ellátott váltókat) leszámította, a leszámítás pedig forgatmány után történik. Hogy a keresetindításkor (helyesebben: kézbesítéskor) elmúlt-e már a viszkereseti 3 hónap, mondván nincs. Pedig, ha a bíróság a per jogalapját el nem hanyagolta volna, e körülményeket, az eset állásához képes, marasztalás vagy elutasítás indokául, fel kellett volna említeni. Ha alperes a váltó beváltása folytán viszkeresetétől elesett, akkor a keresetnek nem volt helye; ha el nem esett, helye volt. Minden egyéb, a mit a fenti ítéletek mondanak, vagy helytelen, vagy felesleges.

Dr. Schwarz Gusztáv.

A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei.

A *Jogtudományi Közlöny* folyó évi 48. számának vezércikkében igen helyesen jegyzi meg

először azt: hogy számos igazán elvi jelentőségű kérdésben nagy szükségünk volna teljes-ülési döntvényre;

másodszor: hogy a Curia régi teljes-ülési döntvényei kiselejtezésre szorulnak, megválogatva azokat a döntvényeket, a melyek érintetlenül fenttarthatók, kikorrigálva a korrekurára szorulókat.

A ki a büntetőjoggal gyakorlatilag foglalkozik, a cikkírónak mindkét irányban feltétlen igazat fog adni. A jótékony kölcsönhatásnál fogva, melyet a jognak irodalmi művelése az ítélkezésre s viszont az ítélkezés a jognak irodalmi művelésére gyakorolni hivatva van és tapasztalatszerűleg tényleg gyakorol, azt hiszem, csak hasznára válhatik az ügynek, ha a fennebbiekben meghatározott kettős feladatoknak gyakorlati megvalósítását annak irodalmi szakszerű tárgyalása előzi meg, a mely a gyakorlati élet igényeitől és szükségleteitől távolabb eső speculációk mellőzésével, ítélkezésünk szükségleteinek és az annyira kívánatos jogegység érdekeinek szem előtt tartásával a kétségtelenül nemcsak kiválóan fontos, de több tekintetben sürgősnek mondható feladat irányait (quid), megoldásának módozatait (quomodo) megvilágítani törekszik.

Az a körülmény, hogy a kodifikációs tevékenységnek valóban páratlan serényisége dacára a bűnvádi eljárásnak törvényes rendezését a közvetlen jövőben alig várhatni, sőt a törvényhozásnak egyéb halaszthatlan elfoglaltsága mellett a btkvi novellának törvényerőre emelése is a legközelebbi jövőben legalább alig reményelhető, a legfőbb bíróságtól kielégítést váró s megnyugtató kielégítést csak onnan nyerhető igényeknek sürgősségét bizonyítja, míg viszont a feladat megoldását megkönnyíteni alkalmas az, hogy nemcsak az anyagi büntetőjog terén a reformok a már a törvényhozás elé terjesztett s így nyilvánosságra bocsátott novella után ismeretese, hanem az eljárás terén is a jövő büntető perrendnek irányeszméi és — legalább főbb vonásaikban — alapelvei kétely tárgyát alig képezhetik. A miből az eljárás fontosabb kérdéseinek a joggal és alaposan reményelhető perrend szellemében döntvényjog útján való rendezése azzal a megbecsülhetlen előnnyel jár, hogy az átmenetet előkészíti, a jövő törvény szellemének s elveinek gyakorlati érvényesülését megkönnyíti, s azoknak a nagy elveknek és igazságoknak, a melyek a jövő perrendben jogéletünk kincseit fogják képezni, jótéteményeit ítélkezésünk s az egyéni szabadságjogok megbecsülhetlen előnyére anticipálja.

Tanulmányomnak feladata ehhez képest:

I. a meghozott döntvényeknek kritikai átnézete;

II. a döntvény által való eldöntést igénylő vitás kérdéseknek megjelölése.

Mindkét irányban kiterjedve úgy az anyagi, mint az alaki jogra.

I.

Az anyagi jogi döntvények kritikája.

1. A m. kir. Curia mint legfőbb ítélőszék döntvényei, vagyis az u. n. régi döntvények közül:

a) a Btk. 24. §-ára vonatkozó 1880. évi szept. 30-án kelt döntvény (Bünt. Jogt. I. k. 81. l.), mely szerint börtön hat hónapon aluli tartamban egyáltalán ki nem szabható, s mely egyuttal megállapította a «Correctionalisatio»-nak helyes alapeszméjét, azt t. i., hogy a bűncselekménynek büntetetté vagy vétségé minősítésére nem a törvényben irt abstract, hanem a bűnösre alkalmazott concret büntetés, nem a büntetés «in thesi», hanem a büntetés «in hypothesi» irányadó, judikaturánknak ma is közkincsét képezi.

b) Ép úgy helyes s ma is irányadó az 1881 febr. 22-én a Btk. 313. §-ára vonatkozólag kelt régi döntvény (u. o. I. k. 373. l.), mely a cseléd tartó gazdát cselédjével szemben házi fegyelemre jogosított személynek nyilvánítja.

c) Épen úgy, mint az ugyanaz napon a 232. §. tárgyában kelt régi döntvény, a mely szerint a 12. életévét be nem töltött tisztességes leányra tényleges erőszak alkalmazása nélkül elkövetett vagy megkísérlett nemi közösülés a Btk. 232. §-ába ütköző erőszakos nemi közösülés büntetetté, illetve ennek kísérletét képezi, és pedig mint a döntvényben lefektetett elv hiteles magyarázatát képező, 1881 febr. 1-én

270. sz. a. hozott curiai ítélet (l. u. o.) kifejti a 232. §. 2. pontja alapján, mert akaratának nyilvánítására tehetetlen állapotban levő személyen elkövetettnek, illetve megkísérlettnak tekintendő.

d) Ha az 1881. évi május hó 27-én vadászati kihágások tárgyában hozott döntvény (u. o. II. k. 183. l.) — mely az 1872. évi VI. tcz. által pénzben megállapított büntetéseket «pénzbüntetéseknek» nevezi, daczára annak, hogy a vadászati törvénynek az ÉLT. által fentartott §-ai pénzbírságról szólnak — a budapesti kir. ítélő tábla figyelmét ki nem kerüli, alig hozhatta volna a zugirászat tárgyában kelt legujabb döntvényének azt a részét, mely a zugirászat pénzbeli büntetését «pénzbírságnak» nevezendőnek jelenti ki, s meglehet, hogy döntvényének a Kih. Btk.-vel alig összeegyeztethető részei is másképen hangzanának. A döntvény különben, mely általánosítva azt a helyes kijelentést tartalmazza, hogy a Btk.-ek életbelépte előtt hozott törvényekben a kihágásokra megállapított pénzbüntetések átváltoztatása esetében csakis elzárásra változtathatók át s a mennyiben az átváltoztatásnál a Kbt. 22. §-ánál szigorubb intézkedéseket tartalmaznak, a Kbt. 22. §-a mint enyhébb alkalmazandó, ma is még mindig actualis jelentőséggel bírhat, míg

e) az 1881. évi november 27-én az 54. §-ra vonatkozólag a Btk.-ek életbelépte előtt elkövetett s az elkövetés ideje szerint az osztrák, illetve a katonai Btk. uralma alatt álló cselekményekre alkalmazandó mellékbüntetések tárgyában hozott döntvénynek (u. o. I. k. 209. l.) ma actualis jelentősége alig lehet. Végül

f) a súlyos testi sértés büntetnének correctionalisatiója esetében alkalmazandó pénzbüntetés tárgyában hozott 1881. november 26-ki; és

g) a Btk. 94. §-ára vonatkozólag a vizsgálati fogság becsapására vonatkozó ugyanaz nap kelt döntvényt (l. u. o. III. k. 184. l.) a m. k. Curia 2. illetve 4. számú döntvényeivel megváltoztatta.

A legfőbb ítélőszéknek többi régi döntvényei — számra nézve 4 — az alaki jogra vonatkoznak. Ha a hozott régi döntvényeknek érdemleges értékét tekintjük, ide sorolva a 2. sz. D. által megváltoztatott f) alatti régi döntvényt is, könnyen eltekinthetünk attól, hogy a m. k. Curia mint legfőbb ítélőszék döntvényeit, úgy látszik, az akkori szokásnak megfelelően — indokolással ellátni szükségesnek nem tartotta.

(Polyt. köv.)

Dr. Heil Fausztin.

Külföldi judicatura.

574. Egy bécsi bejegyzett cég valamely budapesti lakost a bécsi keresk. bíróság előtt perelt áruk vételára iránt, mert vevő kifogás nélkül átvette a francia nyelvű számlát, melyben fizetési helyül Bécs volt kitüntetve, és mert a magyar prtás 35. §-a a magyar kereskedőnek megadja a jogot, hogy osztrák vevőjét ott perelhesse, a hol ő könyveit vezeti. Alperes kifogása folytán az illetékesség leszállítatott, mert a magyar 1868: LIV. tcz. 35. §-a feltételezi, hogy a peresített követelés könyvkivonaton vagy számlán alapuljon, a mit támogat az a körülmény, hogy nem könyvbeli követelésekről általában, hanem könyvkivonati követelésekről szól a törvény. Az idézett törvényczik szerint nem elegendő az illetékesség megállapításához, hogy a kereskedő ott vezeti könyveit, hanem a peresített követelésnek, a könyvekben elő is kell fordulnia, a mely tény csak a könyv- vagy számlakivonat igazolhatja. Minthogy felperes ily kivonatot be nem csatolt, az illetékesség megállapítható nem volt. (*Bécsi legfőbb törvényszék.*)

575. Köztörvényi kötelezvény is szólhat a hitelező rendeltére, a minek az a következménye, hogy a kötelezvény átruházható forgatmány útján és ezen átruházáshoz nem kell az engedmény részére előírt alakiságokat megtartani. (*Párisi semmitőszék.*) Ezen határozat nagy feltűnést keltett és élénk vitára adott alkalmat.

576. Ha a biztosított az életbiztosítási kötvény hátlapjára oly nyilatkozatot ír, a melynek értelmében halála esetére

neje részére biztosítja a biztosítási összeget oly kifejezett czélból, hogy az személyi szükségleteire és gyermekeik nevelésére szolgáljon, ugy ezen nyilatkozat sajátkezüleg írt végrendeletnek tekintendő. (*Párisi semmitőszék.*)

577. A valakinek javára történt életbiztosítás másnak javára szóló stipulatiót képez, a mely, mihelyt azt a kedvezményezett elfogadta, hatályos és a biztosított által vissza nem vonható és meg nem változtatható. Az elfogadásnak nem kell az ajándékok elfogadására előírt alakban történnie, hanem hallgatag is történhetik és bizonyos tényeknek és körülményeknek folyományát is képezheti. Ha a kedvezményezett kiskoru és a biztosított az ő atyja, akkor már magában elfogadottnak tekintendő, mert az apa mint kiskoru gyermekének törvényes képviselője jogosítva volt elfogadási nyilatkozatot tenni (*Lyoni felebbviteli bíróság.*)

Közli: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— Az egységes elméleti jogi államvizsgálat. Jogi szakoktatásunk és vizsgálati rendszerünk kétségtelenül rászorul a reformra. De reform alatt semmiképen nem kívánjuk a vizsgálatok és a qualificatio színvonalának alábbszállítását.

Az is teljesen igaz, hogy az ügyvédi és bírói qualificatio egyesítendő. De ez alatt sem érthető az, hogy az ügyvédi képesítés színvonala csökkenjen, hanem ellenkezőleg, hogy a bírói képesítés színvonala emeltessék.

Ezen szempontok vezérelnek bennünket az egységes jogi államvizsgálat tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszter által imént benyújtott törvényjavaslat megítélésénél.

Nem habozunk kimondani, hogy éppen nem tartjuk valamennyi jogakadémiánkat, és még kevésbé a jogakadémiai városokat alkalmasnak, hogy kebelökben a mai doktorátussal egyenértékű képesítő vizsgálat létesíttessék.

Annál is kevésbé, mert a javaslat a jövő tekintetében sem tartalmaz semminemű garantiát.

Nyolcz magántanári képesítéssel bíró tanárt követel, de egyuttal megengedi az eddig alkalmazottakra nézve a dispensatio-adást. Nyolcz tanár mindegyik akadémiánkon működik jelenleg is. Ha pedig szigoruan megköveteltetik a régi tanároktól a habilitatio megszerzése, ugy ez a magántanári képesítés alábbszállítására fogna vezetni, mert a hol a kérelmező a kenyérkérlelést tolja előtérbe s arra hivatkozik, hogy a habilitatio nem engedélyezése állásába kerül, ott az egyetemnek kényszerhelyzet előtt állanak és nem őrizhetik meg a magántanári képesítés azon mértékét, melyet eddig joggal óvtak a sülyedéstől.

A javaslat a jelen állapotot egy igen fontos értelmi és az ezzel járó erkölcsi garantiától fosztaná meg; ennek következménye az lenne, hogy visszaesnénk a régi jó időbe, midőn a jogi qualificatiohoz a *tanultság* éppen nem volt feltétlenül szükséges, — legfőlebb az ügyeskedés és a jó modor.

— Dynamit. A francia parlamentben végbement megmozgató esemény minden társadalmat ijedséggel töltött el. Törvényhozások és kormányok aggódva vizsgálják, hogy állnak-e megfelelő eszközök rendelkezésükre a társadalom védelmére a felforgató irányzatokkal szemben. Minden művelt európai államban vannak speciális törvényes rendelkezések a robbantó szerekre vonatkozólag. Egyedül a mi büntetőtörvényünk nem tartalmaz semminemű intézkedést, de sőt még annyit sem mond, — mint pl. a német büntetőtörvény vagy az osztrák javaslat, — hogy a robbantó szerek által okozott vagyonrongálások a tűzokozta pusztításokkal egy tekintet alá esnek. A jelenlegi törvényes állapot tehát nem nyújt egyéb oltalmat, mint a más módon elkövetett cselekményeknél s így lehetséges pl. az, hogy dynamittal elkövetett házrobbantás, ha emberélet áldozatul nem esett, sem tűzvész ki nem ütött, pusztán mint ingatlan-rongálás, három hónapig terjedhető fogházzal büntetetik.

A büntetőtörvény novella-javaslatja megfelelő helyes in-

tézkedéseket foglal ugyan magában eme veszélyes cselekmények megtorlására, azonban a képviselőház igazságügyi bizottsága a másfél éve hozzáutalt törvényjavaslatot még eddig tárgyalás alá sem vette.

Talán a franciaországi «incidens» rá fogja bírni az igazságügyi bizottságot, hogy most, a mig ideje lesz rá — az egyházpolitikai javaslatok később kerülnek csak sorra — a büntetőtörvény-novellát letárgyalja és a háznak bemutassa.

— **A sommás eljárásról** szóló törvény — mint értesülünk — 1894. évi május 1-én fog életbe lépni. Az ügyviteli utasítás február folyamán jelenik meg. Az új törvény életbeléptetésével járó kinevezések április hóban tétetnek közzé.

— **A házassági eljárásról** szóló törvényjavaslatot dr. Plósz Sándor egyetemi tanár készítette, s így nem való némely napilapnak azon hite, hogy ezen javaslatot több szakférfi együttesen szerkesztette volna.

— **A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszékhez** ismét egy kriminalistát nevezett ki igazságügyi kormányunk. Ez rövid időközben a második kinevezés, mely figyelmen kívül hagyja eme kiváló bíróságunk szakbeli jellegét.

— **A Magyar Jogászegyletben** ismét tárgyalások folynak az iránt, hogy alakíttassék az egylet kebelében egy magánjogi szakosztály, mely — úgy mint eddig a börtönügyi bizottság szép sikerrel tette — szervezett munkálkodást fejtene ki az illető szakmában. Talán most sikerülni fog az akadályok elhárítása. Először a házassági jogról szóló tövényjavaslatot tenné a szakosztály kötetlen megbeszélés tárgyává. Ezen megbeszélések természetesen a javaslatnak tiszta juri-dikai szerkeztére vonatkoznának — a politikai szempontok teljes kizárásával.

— **A budapesti V. ker. kir. járásbíróságnál** alkalmazott végrehajtók egynémelyike az általa kitűzött árverésekről szóló árverési hirdetményeket oly fővárosi ügyvédeknek is kézbesített, kik az árverés körül semmiképen nem érdekelték, miután az illető végrehajtást szenvedett ellen soha semmiféle követelést nem érvényesítettek. Ugyisint nem tartozik a ritkaságok közé az sem, hogy akkor, ha az ingóságok egy részét csak néhány hitelező foglalta felül, a végrehajtó az összes, a végrehajtást szenvedett ellen eljáró hitelezőknek kézbesített az ingóknak csak ezen része tekintetében kitűzött árverésről szóló hirdetményt, gyakran pusztán azért, mert kényelemből az ezen végrehajtási tömegnél érdekelt hitelezőket kikeresni nincs kedve. Ezen kárhóztatandó eljárás célja eléggé szembeötlő. Reméljük, hogy elegendő a nevezett bíróság érélyes vezetőjének figyelmét ezen anomáliára felhívunk, hogy e rendellenesség mihamarább beszüntetessék. A végrehajtási eljárás nálunk amugy is drága s nem tűrhető, hogy akár kényelemszeretetből, akár más okból az a jogkereső közönség vagy a végrehajtásokkal üldözöttek rovására még inkább megdrágíttassék.

— **Egy fővárosi ügyvéd** a következőket írja nekünk: Valahányszor a vidéken hivatalból foganatosítottok végrehajtást, a jóváhagyó végzésben megállapított költséget magának a bíróságnak küldöm be, hogy abból egyrészt a jegyzőkönyvre szükséges bélyeget fedezze, másrészt a végrehajtó, becsüs stb. járandóságát fizesse ki. S nem egyszer történt meg velem, hogy a bíróság a pénzt visszautalványozta (hogy t. i. az illető bíróság vezetőjénél vegyem azt fel), mert a közvetítő szerepét tőle igénybe nem vehetem. Én sem voltam rest s egy ízben egy hasonló végzést felfolyamodással támadtam meg, de megjártam, mert az illető kir. ítélő tábla arra tanított ki, hogy igaza volt az eljáró bíróságnak, nem közvetítő hivatal az, de bíróság. Megvallom, hogy gyaló eszemmel még most sem vagyok képes belátni, hogy miért nem történhetnék ama bélyeg felragasztása és az illető díjak kifizetése a bíróság közbenjöttével s miért kellene a 20 vagy 50 kros bélyeg felragasztása céljából a bíróság székhelyén akár személyesen vagy képviselő útján megjelennem? Mert az is megtörtént már velem, hogy a kiküldött végrehajtónak küldtem be a bélyegköltséget is s ez valószínűleg feledékenységből a bélyeget felragasztani elmulasztotta, én pedig a lelet áldásában részesültem. És meg vagyok győződve arról, hogy csakis a gyakorlati élet követelményeinek figyelmen kívül hagyása dictálhatta a fentemlített végzést a bíróság

tollába. Azt hiszem, mi lealacsonyító sincs abban, ha a bíróság vezetője a szolga által a kérdéses bélyeget a beküldött pénzen megvásároltatja s a jegyzőkönyvre ragasztatja, a többi pénzt pedig a felvételre jogosultaknak, kik folyton ott tartózkodnak a bíróság helyiségeiben, kiadja. Még csak valami különösen fáradságos munkát sem végez ezzel a bíróság, a távollakó jogkereső közönségre nézve pedig megnyugtató, ha e műveleteket a bíróság közbenjöttével eszközölheti. Egyébként a törvény is megengedi (1881 : LX. tcz. 40. §.), hogy a fizetés a bíróság közbenjöttével történjék s így analogia is támogatja kívánságomat. Hazai bíróságaink legtöbbje különben, dicséretökre legyen mondva, nem is akadékoskodik ily apróságokkal.

— **Magyarország egészségügye 1892-ben.** A Budapesti Szemle f. évi decemberi számában dr. Fenyvessy Józseftől megjelent ily című értekezés különnyomatban adatott ki. Szerző szakavatottan dolgozta fel a vonatkozó adatokat s több helyen igen helyes utmutatásokat ad, a melyek a közgazgatás újjászervezésekor felhasználhatók lesznek.

— **Telekkönyvi Szakközlöny** cím alatt Osváth Imre törvényszéki bíró igen pártolásra méltó szaklapot szerkeszt, a mely felölel minden, a telekkönyvi ügyekbe vágó praktikus kérdést. Az utóbbi számokban a szerkesztő a telekkönyvi jogorvoslatok bonyolult rendszerét ismerteti.

— **A Gerichtssaal** legújabb számában dr. Gruber Lajos közli a feltételes ítéletekről szóló olasz törvényjavaslat német fordítását. A javaslatot magyar fordításban közöltük e lapok 22. számában. Ugyancsak most jelent meg a Gerichtssaal-ban az elmirai fogházról szóló azon közlemény, mely lapunk 28. számában látott napvilágot.

— **Új törvényjavaslat az áruvédjegyekről.** A német törvényhozó testület elé a mult héten új törvényjavaslat terjesztetett, a mely az eddig érvényben volt védjegy-törvényt reformálva, egészen új irányt követ. A törvényjavaslatból kiemeljük: Az áruvédjegyzék a szabadalmi hivatal által vezetetik. Ugyanez bocsátja ki úgy a bejegyzésre, mint a törlésre vonatkozó utasításokat. Nem jegyezhető be a védjegy, ha tartalma a tényleges állapotnak meg nem felel, sőt ha ennek meg is felel, azonban ámtásra fordíttatni céloztatik. A védjegy halál esetére az örökösökre száll, végrendeletileg vagy szerződés útján harmadik személyekre átruházható. A védjegy törlését harmadik személy is követelheti, ha igazolja, hogy a védjegy egy már előbb általa bejegyzett védjeggyel megegyezik vagy ahhoz hasonlít, ha az üzlet, melyhez a védjegy tartozik, megszűnik, ha igazoltatik, hogy tartalma a valóságnak meg nem felel, s ha roszhizemüleg vagy ámtásul használtatik. A szabadalmi ügyekben folytatandó eljárás a védjegyekre kiterjesztetik. Ha a szakértők véleményei ellentétesek, a szabadalmi hivatal a bíróság kívánatára véleményt adni köteles, mely döntő befolyással bír. *A védjegy birtokos az utánzótól, anélkül hogy kárát igazolni köteles, kártérítés fejében 10,000 márkát követelhet*, s ezen összeget a bíróság köteles megítélni, anélkül, hogy a kár összege per tárgyát képezné; ezen esetben azonban lemond esetleges nagyobb kárának megtérítése iránti igényéről. Polgári kérdésekben a lipcsei birodalmi törvényszék gyakorolja a legfelsőbb judikaturát. *h. b.*

A Nemzetközi Szemle közleményeit térszúke miatt a jövő számra voltunk kénytelenek félretenni.

Előfizetőink a lap tartalommutatóját az ez évi utolsó számmal kapják meg.

Lapunk mai számához **postai utalvány** is van mellékelve, az előfizetés könnyebb teljesítése végett. Az előfizetés megújításánál sziveskedjenek olvasóink *czímszalagjukból*, melyek alatt lapjaikat kapják, egyet a *postautalvány-szelvény hátulso lapjára* fölragasztani s úgy küldeni be kiadóhivatalunknak.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félvre ... 6 lrt negyedévre ... 3 . A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: Követség felvétel. (Bíróság előtti megkövetés.) Közli: SZÉLL FARKAS debreczeni kir. táblai tanácselnök. — A közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat. Dr. CONCHA GYÖZÖ budapesti egyetemi tanártól. — *Törvénykezési Szemle:* Telekkönyvi kényszer. Dr. IMLING KONRÁD curiai bírótól. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Követség felvétel.

(Bíróság előtti megkövetés.)

Nyelvtörténeti emlékeink tanuskodnak arról, hogy a megkövetés közkeletben volt a régi magyar társadalomban. A *Magyar Nyelvtörténeti Szótár* például hozza fel többek közt a megkövet és megkövetés szavak használatára a következőket: «Ha megbántottad, megkövetni ne szégyeljed. Az *végeztetett*, hogy a megsértett személyeket kövesse meg. A megkövetés és visszamondás böcsületes cselekedet, illeti az igaz keresztyén embert. A mi a megkövetést illeti, ez a *ceremonia* oly közönséges Franciaországban, mint a fohászkodás az olaszok közt». (II. köt. 441. és 442. l.) Az olvasó e példák-ból érzi, hogy bíraskodási eljárás keretében történt a megkövetés és bizonyos czeremoniákhoz volt kötve Magyarországon is, azonban miként ment véghez ez az eljárás, miből állott az a czeremonia? e kérdésekre nem találhat feleletet a Szótárban, mert az a nyelvtörténet körén kívül esik.

Azt hiszem tehát, nem lesz érdektelen a nyelvtörténet emez emlékeit a jogtörténet adataival megvilágosítani, illetőleg a jogtörténet számára birtokba venni.

A magyarság ősi városa Debreczen régi jegyzőkönyvei tanúsítása szerint a XVI. század közepétől a XVIII. század közepéig (lehet, hogy még azon túl is) az a jogszokás állott fenn Debreczenben, hogy a versengések megszüntetésére, a gyűlölség elosztatására, különösen akkor, midőn az egyéni becsület volt megtámadva, a «szép békesség» helyreállítására eszközül szolgált a bíróság előtti megkövetés. Tehát a nyelvtörténeti adatnak igaza van: a megkövetés a magyar régi bíraskodás keretében feltalálható és pedig akként, hogy azt, van-e helye a megkövetésnek, a bíróság döntötte el vagy a már folyamatba tett peres eljárásban, vagy azonkívül; oly esetekben tudniillik, midőn a gyűlölködő felek megbékéltetése céljából a város előkelő férfiai léptek közbe, minden előzetes eljárás nélkül foganatosított a megkövetés.

Nyoma van annak is, hogy *hivatalból* rendelte el a felső bíróság a megkövetést (lásd VII. sz. a. ítéletet), és pedig aképen, hogy a megkövetés megtörténtétől tette függővé az illető személynek hivatalviselési képességét.¹

E jogszokás czeremoniája abban állott, hogy a sértő fél a bíróság (városi tanács) tagjai jelenlétében, ünnepélyesen, a sértett félnek kezét megfogva, azt a bíróság által megállapított szöveg szerint megkövette; ezt hívták *követségnek*;² a sértett pedig a megkövetést elfogadta, vagyis a jogszokás

¹ Ez ítéletről az az érdekes bírósági szervezeti tény derül ki, hogy a Hajdukerület létrejötté előtt, az egyes hajdu városok törvényszékének ő Felsője kassai hadiszéke volt a felebbviteli bírósága.

² A *követség* szót, az itt tárgyalt értelemben, sem a *követség felvételét* a M. Nyelvtört. Szótár nem ismeri.

nyelvén szólva: a *követséget felvette*; és ha kölcsönös sérelem forgott fenn: az őt megkövetőt viszont megkövette.

Súlya azonban ez eljárásnak abban domborodik ki, hogy a megkövető (az eset körülményeihez képest a megkövetett is) köteleztetett, illetőleg maga kötelezte magát a bíróság előtt tett fogadalom megtartására azzal a *feltétellel*, hogy ellenesetben szigorú büntetés, vagy pénzbírság alá fog vonatni.

Ez a kötelezés bírói ítélet erejű, tehát végrehajtható volt; miből következik, hogy a bíróság előtti megkövetési eljárás tulajdonképen *feltételes ítélezés* természetű volt, s jogtörténeti szempontból mint ilyen érdemelhet figyelmet.

Régi magyar társadalmunk eredeti megnyilatkozása volt-e ezen alakjában eme jogszokás? A további kutatások fogják eldönteni. A Magyar Nyelvtörténeti Szótár fentebb idézett példája azt gyaníttatja, hogy aligha Franciaországból nem szivárgott hozzánk.

Adataim, melyek e jogszokásnak három századon való fennálltát bizonyítják, itt következnek:

I.

1569. *Sabbato palmarum*. Az minemű dolog az fellyül elmúlt napokban Vigkedvű Márton között és az szováthi Pap János között esött vala itt mielőttünk ebből az dologból, hogy az Pap János felesége akarván az urára Vigkedvű Mártonnal is bizonyítani, Kis Pap János ilyen okkal nem akarván tanusságban be venni, hogy mivel gyilkos volna, mert Kispál Gergelt ő ölte volna meg és azért nem akarja hitit meghallani, ez szó ellen Vigkedvű megfogtatván Pap Jánost, őrnak és őrtársának mondá, kit hogy reá is rakna ugy fogtatta meg, mely dolog felől egy néhány bizonságokat állatván Márton deák és az Pap János dolga, az kinek Vigkedvű Marton monda és megis tartata, jó részre kitetszvé, de fő fő uraim közikben támadván és Vigkedvű Mártont az békességre és megkövetésre reá birván és reá hajtván, hogy az minek Pap János mondotta, az az hogy gyilkos volna, itt mi előttünk Vigkedvűt az *mint eleiben adattatik az követségnek módja*, megkövesse, ki ilyen módon követé meg, hogy: Im értöm, ugymond, hogy az tanuk vallásából meg-tetszött, hogy minden háborunak és veszedelemnek az mi Kispál Gergelyen essött akkoron én voltam fő oka és én miattam indultatott, azért kérlek jó Márton uram, hogy az Istenért énnekem megbocsáss az kinek mondtalak, mert im értöm hogy nem kellett volna mondanom, és ennek utánna mindönütt és minden keresztyén atyafiak között ugy hordozom az ő keg. nevét mint jámbor tisztességes keresztyen atyafiunak, mely *követségöt* (megkövetést) *Vigkedvű Márton túle elvevén, és neki megbocsátván*, viszont ő is megköveté Pap Jánost hogy ő is ő neki megbocsásson Istenért.

Mely követés idején jelen valának Klára asszony néhai Kispálné, Kis Gáspár és Anna asszony Nymet Jósá felesége, az megholt Kis Gergelynek annya és atyafiai, és ugyanazon uraim szerzéséből Márton dedk viszontak megköveté mind Kispálnét, Kis Gáspárt és Nymet Jósánét, hogy az minemű halála történt az ő kezétől Kis Gergelnek, kit ő is bán, az ő marhája mellett esött rajta, kinek fő oka ki legyen, im megértettett, kiből az Istenért ő neki megbocsássanak és az mi nehésségök és haragjok érte reája volna, róla elvegyék; kik mi előttünk neki megbocsátanak, nehésségöket róla elvevén, *ők ismét viszont Márton dedkot megköveték ugyanitten mi előttünk; mely dologért ilyen kötelet vetöttünk közikben*, hogy ha Pap János valamikoron Márton deák ellen azt az szót felinditanája és valahol vagy városon, falun, vagy mezőn, éjjel és nappal törvény, szokás szerént való bizonságokkal megbizonithatnájok, mind penig az Kis Gergely megint annya

és atyafiai bosszúságból azt Márton deák ellen felinditanáják és szemére hánnáják, gyilkosnak mondanáják és Márton deák is azonképpen cselekednének azoknak bosszúságára szólana, *tulajdon fejökkel ériék meg és egyik másik ellen fejen maraggyon*, ha bizonság róla állittathatik, az mint falun várason, mezőn éjjel és nappal szoktak vele élni. (*Debreczen város 1564—1569. évi jkönyv. 311—12. lap.*)

II.

1575. 15. Decembris. Somogi Péter között, és az napa néhai Nagy Jánosné között és az néhai Kovács Illyésné Dorko asszon között, és az ünnön felesége Veronica asszon között ez elmúlt időkben esett volt neminemű igyenthlenesség és háboru, mely háboru miatt egy ideig egymástól megidegenedvén, egymás nélkül is voltak, kilen (*külön*) háznál, de végezetre mindenik fél eszébe vevén hogy az háboruság és gylőség (*gyűlölség*) mindenik félnek ártalmas volna, kiválképpen hogy Istennek is ellene volna, jámbor tiszteletes városi fő személyek által egymáshoz engeszteltetnek és egymással megbékéltenek ilyenképpen, hogy *Somogi Péter az öreg asszont Nagy Jánosnét, és annak öregbik leányát Kovács Illyésnét és az ünnaga feleségét megkövették, azok is viszontag Somogi Péter megkövették*, egymásnak megbocsátanak.

Annak felette Somogi Péter erre fogadást tött, hogy az ő megnevezett feleségét Veronica asszont úgy tartja mint jámbornak jámbor feleségét kell tartani, ok nélkül nem rongálja. Erre is kötötte magát, hogy ha ok nélkül méltatlan szidalmas és éktelen beszédekkel gyalázná feleségét, kurvának, órnak mondaná, vagy egyéb hozzá nem illendő tiszteletlen beszéddel illetné büntelen, tehát valamit törvén szerint érdemlenez, azzal büntetessék érette.

Erre is felele hogy feleségét el nem fogja, meg nem tiltja annjával és atyafiaival való beszéléstől. És hogy ez ideig való háborunak okait egymás szemére nem hányják. Viszont isméth

Az felesége is Veronica asszon erre köti magát, hogy az ő urát ő is úgy tartja, mint jámbornak jámbor urát kell tartani, tisztességgel. És ha tisztességgel urát nem tartaná, vagy ok nélkül tőle megfutannék, és meg nem böcsülne, tehát az ő urának megfeddése és megbüntetése alá vettesék. Annak felette hogy egymás szemére eddig való dolgot ne vessen se egyik se másik. (*Debreczen város jkönyvéből 614—5. l.*)

III.

1627. Junius 2. Mi Ecseri Bálint, és Csinbro nemzetségi Zöld Jánosné, Bacsató Márton, Varga Mihály, Szabó Jánosné meggondolván az pörpatvarnak az ő ártalmasságát és az atyafiui szeretetet, sőt az Istennek parancsolatját, az minemő perpatvar volt közöttünk neminemű gyalázatos szóknak eseti miatt, azt, az sok jámbor uraink és jó akaróink tanácsából így csendesítettük le: hogy legelsőben is Biró uram és esküttek előtt én Ecseri Bálint kezeket fogván az megnevezett személyeknek *megkövetem őket, ő kimek is kezemet fogván hasonlóképpen megkövették engemet*; kinek nagyobb erősségére vetettük kötelet flor. 40, hogy ha valamelyik személy ezek közzül ezt az szép békességet felbontaná, mingyárt tartoznék letenni az 40 forintot külön külön. (*Debreczen város jkönyvéből.*)

IV.

1634. Maj. 15. Inter consortem Nicolai Forgó uti Actricem et consortem Joannis Szabó alias Váradai reconciliatio facta est hac conditione: Elsőben is Szabó Jánosné *kövesse meg* Forgó Miklósnét, hogy az mit mondott, nem jól mondta, hanem megbocsásson ő kglme. Azután Forgó Miklósné is *ötet kövesse meg*, hogy ő is az mit mondott, megbocsásson. *Mert szent dolog az jó szomszédság.* Ha melyik fél ezt felbontaná, és kezdője lenne az háboruságnak ez dologban, tehát elsőben százforintot tegyen le Biró uramnak, az után pöröljön. (*Debreczen város jkönyvéből.*)

V.

1637. Január 19. Inter Jakobum Kovács de Ujszállás Actorem et Martinum Kémeri I. ratione diffamationis per I. patratæ, *deliberatum*: Mivel immár az Incattus érte hagyja magát, bonis conditionibus, *felveszi az Actor az követtséget* így: hogy mondja vissza az mit hazudott Kémeri Márton, idest hogy nem igazán mondta, hanem hazudott abban, hogy Kovács Jakab árulta volna el az törököknek az Imre nevű

legént, az kinek az Vezér fejét vétette. Immár most visszamondta, recantálá az ő rosz beszédit. (*Debreczen város jkönyvéből.*)

VI.

1637. Febr. 2. Inter Joannem Csongrádi Barbitonsorem uti A. et ancillam suam Catharinam uti I. ratione diffamationis per I. patratæ, *deliberatum est*:

Mivel az I. érte hagyja magát olyan okon, hogy ő részeg volt s részegségében mondta: *«tégedet is ott csapnak meg, az hol engem»*, és azt mondja, hogy megköveti az urat, és az mit mondott recantálja. Ideo Csongrádi *felveheti a követtséget*, de az szolgáló keresse kedvét Biró uramnak. (*Debreczen város jkönyvéből.*)

VII.

Anno 1640. die 21. Novembris vitélő Kálmán Istvánnak Szerepi Istvánnal ez idő és napon moveált egy más ellen való causájoknak cum revisione az ő felsége méltóságos hadi székről lejött deliberátuma:

Anno 1640. die 10. Decembris in termino celebrationi sedis Judria Bellica causa praesens levata et discussa (st: az ő Felsége Hadi Széki az in facie loci lett törvényt helyben hagyta ilyen declaratióval, hogy mivel Kálmán István nagy erős esküvéssel tett fogadást és azt nem praestálta, noha hihető ember volt az, az kinek hittel való fogadást tett és már megis holt, de azon obligatiója szerint az két forintot és 24 pénzt tartozzék ez deliberationak erejével letenni, mely az szoboszlai templom szükségére fordittassék. Ezen kívül *kövesse meg* maga személyében az Istent, úgy mint *Szerepi Istvánt, ezt megcselekedvén, minden tisztessége helyben áll és mint szintén az előtt törvénytevő assessor lehet.* Datum ex sede Judria Cassoviensi, die 10. Xbris 1640. Sigismundus *Berényi*, jude bellicus; Stephanus *Sarnóczay* secretarius bellicus. (*Szoboszló városi jkönyv.*)

VIII.

1642. Febr. 1. Lakatos Mihály és veje Ráczevi Lakatos György, az ki leányát Lakatos Juditot házasságra eljegyzette volt, de némely hitván rágalmazó és emberszolló emberek nyelve miatt nem akarta magához venni, hanem megakarta vetni és tőle el akart válni, vádolván neminemű dolgokkal, megháborodván egymással és Lakatos Mihály ő magán, háznépén és leányán tött gyalázatért Ráczevi Györgyöt megfogtatván, via juris akart ellene procedálni, de Ráczevi György vevén eszébe hogy nem jól cselekedett volna, békességben kérte ő kglmet, emberséges bizonyos emberek által, kiknek mellette való törekedésekre az törvént remittálván ő kglme Lakatos Mihály uram, az békesség köztök ekképpen ment véghez: hogy megemlített Ráczevi György in domo Senatorum in praesentia amplissimi Senatus *megkövetvén* mind Lakatos Mihályt s mind háza népét, kötő arra magát, hogy az ő eljegyzett mátkáját Lakatos Juditot kötélben nem hagyja, el nem szökik, hanem haza vívén, az sz. házasságnak szövetsége szerint jámborul él vele s jól tartja és az mostani fogságául soha meg nem emlékszik és ezen való bosszúságában meg nem sanyargatja, rongálja. Így az leánzó elsőben az legént, annak utánna az legény is a leánzót *megkövetvén*, utriusque egymás ellen is kötik magokat arra, hogy az dolgot, egymásnak szemére nem vetik, az melyik fél cselekedné pedig nyelvéen maradjon a másik ellen, his itaque per actis, hogy az leánt kötélben nem hagyja sem titkon sem nyilván el nem megyen Ráczevi György sub vinculo f. 200 kezesekeket is állata, fogadásának hitelesb voltáért, úgy mint öregbik Csarodai Jánost, Biczó Lászlót és Dési István kovácsot. (*Eljenek vigan immár!* jegyzi utána a notárius. *Debreczen város jkönyvéből.*)

IX.

1690. Január 25. Contractus inter Joannem Bernát et Petrum Szabó Kis de Szikszó.

Personaliter mind két fél előnkbe jöven, referáltatott, hogy egymással összeháborodván ratione Impetrationis possessionis Jankafalva, köztük nagy versengés és veszekedés suboriáltatott volt, mely controversia mi előttünk complanáltatott ily conditióval, hogy *egymást megkövették*, magokat arra obligálták magok, feleségek és posteritásoknak képekben, hogy egymást nem gyalázzák, egymással sem titkon, sem nyilván nem háborganak, nem veszekednek, nem practicálnak egymás ellen; ha ki külömben cselekeszik compesta rei veritate judicialiter convincáltassék, megbüntetessék fr. 2000. (*Debreczen város jkönyvéből.*)

X.

1744. die 2. Maji in sedria. Accorda inter Annam Turi ut A. et Catharinam Csiszár ut I.

Bizonyos becstelenség iránt az A nak az I. ellen törvényes kereseti levén, minthogy másképen is viselő, jó békességben élni és csendesesen meghalni kívánván, azon keresetét semmissé teszi, egymásnak való kézbeadással egy mással megbékélnek és a *követséget felveszik s fel is vették.* A ki közülök ezen békességet felbontja, 12 frt büntetése lészen, mellyet város Gazda uramék rajta mingyárt megvehessenek, mint birságot. (*Debreczen város jkönyvéből.*)

Közl: Széll Farkas.

A közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat.

VI.

Nem bocsátkozva a közig. bíróságok hatáskörének részleteibe, lehetetlen mégis hallgatással mellőznünk annak azon rendelkezéseit, melyekkel a rendőri, helyesebben rendőri kihágási ügyekben az ítélkezés a felebbviteli és végsőfokon a közigazgatási és kormányzati hatóságoktól elvétetik és a közigazgatási bíróságokra ruháztatik.

A mily helyes az anomáliának megszüntetése, hogy a közigazgatási hatóságok, sőt végső fokon, formailag véve, maga a belügyminiszter bíraskodjék kihágási ügyekben, ép oly hibásnak kell tekintenünk ez anomalia megszüntetésének azt a módját, a melyet a javaslat tervbe vesz.

A kihágási ügyeknek a közigazgatási bíróságok elé utalása mindenekelőtt arra alkalmas, hogy ezek valódi természete iránt a közfelfogást hamis irányban terelje.

A közig. jogszolgáltatás ugyanis sajátképeni természete szerint ugynevezett objektív eljárás, a melyben a per tárgyát a hatósági intézkedések képezik, elvonatkozva az intézkedést tett hatósági személytől.

Maga a javaslat is, bár igen homályos formulázással, ezt akarja kimondani 166. §-ában, midőn megszabja, hogy a fenforgó ügyben eljáró közig. hatóságot terhelőleg még akkor sem lehet bevonni a határozat körébe, ha eljárása nyilván törvénytelen volt, hanem utóbbi esetben a közig. bíróság köteles a fegyelmi hatóságot értesíteni. E szakasz értelmében ugyanis az, hogy csak a hatósági intézkedés fölött határozhat a bíróság, ellenben a hatóságot gyakorló személyt terhelni látszó bűncselekmények, fegyelmi vétségek az illető hatósági személy felsőbb hatóságának tudomására hozandók.

A rendőri kihágások fölötti ítélkezés épen ellenkező természetű, nem a tény, hanem annak egy személylyeli összefüggése, ennek dolusa és culpája körül forog első sorban.

De nemcsak a közfelfogást, hanem magának a bíróságnak irányát befolyásolni fogja a két heterogen természetű ítélkezésnek ugyanazon bíróságokra bízása.

A mi miatt azonban különösen helytelennek találjuk a rendőri kihágásoknak a közig. bíróságok elé utalását, ez abban áll, hogy egy a Curiával egyenlő rangú bíróság foglalkozzék végső felebbviteli fokként a rendőri kihágásokbani ítélkezéssel. Már pedig a javaslat 71. és 72. §-a kifejezetten főlebbviteli fokként jelöli meg az ügyek e nemében a felső közig. bíróságot.

Tekintve a felebbvitel megszorítását a járásbíróságok hatáskörébe utalt bűnügyekben (1883 : VI. tcz.), a Curiának ide vonatkozólag csupán revisionalis és semmitő jellegű funkcióját, rendkívüli ellenmondásnak kell tekintenünk a felső közigazgatási bíróságnak rendes felebbviteli fokká tételét ily ügyekben.

Még értjük, ha a közigazgatás tekintélyének, sikerességének érdekében a kihágásokbani ítélkezést, az imperiummal a jurisdictiót is a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalják. Ámbár, hogy szüksége volna a közigazgatásnak ily

kihágási jurisdictióra, nem mutatja Franciaország példája, mely ország pedig nagyon féltékeny adminisztrációjára hatalmára, s a hol a kihágások fölött nem a közigazgatás, hanem első fokon a rendes bíróságok körébe tartozó rendőri bíróságok (tribunaux de simple police) másod fokon a felebbviteli bíróságok ítélnek. De arra épen nem látunk semmi okot, hogy e hatáskör, ha az aktív közigazgatástól elvétetik, a vitás közigazgatás terére utaltassék, mert ez esetben nem az imperiumot, hanem a jurisdictiót gyakorló külön közegek, a legfőbb fokon teljes birói jelleggel felruházott, tehát a közigazgatásra idegen, csak birói tekintetek szerint működő forum kezébe tétetik az.

A viszonyok logikája természetesen a rendes bíróságok körébe utalja az ily büntető természetű jogszolgáltatást. Igaz, az állami élet nem engedi meg mindig az elvek logikáját, de a logikától mégis csak úgy szabad eltérni, ha az állam nyilvánvaló szüksége parancsolja, világos haszna egyenesen javalja.

Megvalljuk azonban, hogy a kihágási ügyeknek a legfőbb közig. bírósághoz vitelére sem ily szükségletet nem látunk, sem belőle hasznót a közigazgatásra nem várunk.

VII.

A javaslat taxatív rendszere hozza magával azt a további anomáliát, hogy a miniszterium és a törvényhatóságokra kell ruházni a rendelet (miniszteri és törvényhatósági) szabályozta viszonyokra nézve annak meghatározását, mi nyerjen birói ótalmat.

A minisztereknek és törvényhatóságoknak adott e jog oly szertelen, hogy ez egy körülmény eléggé indokolja a javaslat hatáskörünk megállapító részének gyökeres átalakítását.

A 33. §. pongyola kifejezése, mely szerint a rendeleket a tekintetben át kell alakítani, hogy megjelöltetik, mi tehető a bennök szabályozott viszonyokban jogvita tárgyává, még aggályosabbá teszi a javaslat czélozta rendszabályt, mert nem jelöli meg, ki tegye ez átalakítást s a törvényhatóságok e részbeni határozata szorul-e miniszteri jóváhagyásra?

Mit jelent ugyanis e rendszabály, melynek értelmében a miniszter vagy a törvényhatóság saját belátása szerint vonhasson el bármely jogot a birói védelem elől? A jogi ótalomnak a végrehajtó hatalom szervei, a miniszterek és törvényhatóságok akaratától való függését. A birói védelem föltétlensége azonban a személyes szabadságnak oly nélkülözhetlen követelménye, mely alól kivételt tenni nem lehet másnak megadva, mint a törvényhozásnak.

De mivel közig. jogunk nagy részben rendeleteken nyugszik, a javaslat taxatív conceptiója szerint nem volna más mód, mint a törvényben jelezni meg a rendeletek azon §-ait, melyek esetében a félnek actio adassék. A javaslat indoklása helyesen fejti ki, hogy képzelhetetlen a rendeletek (miniszteri és törvényhatósági) ilyen törvényhozási átvizsgálása, helyesen mutat rá az anomáliákra, melyek a két jogforrás, törvény és rendelet oly összebonyolításából eredne, melynél fogva a rendelet alkotó hatalom (miniszter, törvényhatóság) megfoszthatná hatályától a törvényhozó hatalomnak a rendeletbeli jogok védelmére vonatkozó határozmányait.

A javaslat taxatív rendszere mindenkép nagy anomáliákra vezet tehát, de a legnagyobb mégis az, mely a javaslatban sanctionáltatik, hogy t. i. a miniszterium s a törvényhatóságok határozzák meg, mikor legyen helye birói védelemnek.

Ugy véljük tehát, hogy a javaslat taxatív rendszerének a rendeleti jogforrásra való tekintettel is át kell töretni valamely általános elvvel, mely lehetővé tegye a birói ótalomnak a végrehajtó hatalom akaratától független érvényesítését.

¹ Az előbbi közl. 1. a mult heti számban.

VIII.

A javaslatnak elvi idegenkedése, minden általánosítás-tól, nem látszik ugyan alkalmasnak arra, hogy e részben vitába bocsátkozzam. Szükségesnek látom mégis, hogy a javaslati indokolás e részbeni rémlátásainak alaposságát kellő mértékükre visszavezessem, és saját elvi álláspontomat pár szóval indokoljam.

A javaslati indokolás ugyanis (76. l.) az általános formulát, mely szerint a bírói ótalom akkor vehető igénybe, ha valaki magát közig. jogában valamely hatósági intézkedés által sértve véli, azért tartja elfogadhatatlannak, mert ez esetben, így szól, egyedül a «fél és az eljáró közig. bíróság összetalálkozó meggyőződésére, hogy ne mondjam tetszésére, egy szóval a véletlenre lenne hagyva valamely ügynek hovatartozása».

E tételt el nem fogadhatjuk. Először a közig. törvények és rendeletek bizonyos tényállapotokat úgy szabályozhatnak s azok között a hatóságnak hatalmát s az egyén szabadságát tárgyilag úgy körülírhatják, hogy köztük s a magánjogi törvények között, melyek bizonyos ténybeli előfeltételekhez kötik a jogok keletkezését, semmi különbség sincs.

A hol ellenben ily objectív körülírás nincs, a hol a hatóság hatalma a ténybeli előfeltételek meghatározása nélkül csak az államcél, a veszély, a jó erkölcs, a közhaszon, a közérdek általános fogalmától van függővé téve, szóval a hol discreitonarius, ott csakugyan megszűnik a polgár joga, megszűnik a bírói ótalom igénye.

Előbbi esetben lehet szó jogról, az utóbbiban csak érdekről.

Vajon valamely viszonyt a közigazgatásban a törvény vagy rendelet ily objectivitással szabályozott-e, az iránt minden esetre lehetnek kétségek, de nincsenek e kétségek a magán és büntető-törvények értelme fölött? Vajon a magán és büntető bírónak ítélő képességén és bírói meggyőződésén kívül van-e oly sablon a kezében, mely a nehéz kérdések megoldására oly matematikai biztossággal képesítse, mint a minővel a javaslat, a hatásköri taxatív formájában, a közig. bíróságokat az aktív és a vitás közigazgatási ügyek megkülönböztetésére ellátni akarja? Pedig mennyivel bonyolultabbak a magán és büntető jogviták azoknál, a melyek a közigazgatás terén fölmerülnek. A közigazgatásban a tények azon bonyolódottsága, mely a magánviszonyok jogi megítélését oly nehézzé teszi, az egymást keresztező jogelvek, melyek mindenikének alkalmazása lehetségesnek látszik, a magánjogi rendszer összefüggéséből eredő nehézségek, midőn egyes concret esetre több jogintézmény szabályai kihatnak, mind hiányzanak a közigazgatási viszonyokban, mert itt a tényállapot vagy a közhatóság által teremtett vagy ha magánosok tényeinek, állapotainak rendezése forog szóban, általa constatatott, a jogszabályok pedig az élet valamely magába zárt viszonyára alkotvák, azontul megszűnnek; az ipari, a katonai, az erdészeti, az oktatási jogszabályok egymásba nem nyulnak át.

A javaslat oly valamire gondol tehát taxatiójával, a mi nélkül a bíróságok magán és büntetőjogi ügyekben is szükkölnének s midőn a hatáskör általánosítását ostromolva, fogalom-meghatározást kér az aktív és vitás közigazgatási ügyek megkülönböztetésére s az általános meghatározást elégtelennek mondja, kettőt feled. Először, hogy a magán és büntető kodex minden fogalom-meghatározása is ily általános s abból concret valóság csak a bírói alanyi ítélete, meggyőződése által lesz, nem pedig egy oly, engedelmet a kitételért, faulenzert által, a minő a hatáskör taxatív felsorolása. Másodszor, hogy ha az aktív és vitás közigazgatási ügyek megkülönböztetésére elégtelen az általános fogalom-meghatározás, még kevésbé lehet a rendes bíróságok és a közig. bíróságok hatáskörét másként mint ily elvi általános fogalom-meghatározással körülírni, p. o. azáltal, hogy

mindazon jogviták, melyekben a közhatóságok tényei mint ilyenek vettetnek bíraskodás alá, a közigazgatási, egyéb tények fölöttiek pedig a rendes bíróságok elé tartoznak, mennyiben positiv törvény egyenes kivételt nem tesz. Azt hiszszük, a rendes bíróságok hatáskörének megóvása még fontosabb, mint a közigazgatás és közigazgatási bíraskodás egymás irányában, főleg midőn a közigazgatás intézkedései ugyis csak vagy birtokon kívül főlegbevezhetők törvény szerint, vagy a közig. hatóság a közérdek vagy a bepanaszolt érdekére való tekintettel határozatainak rögtön végrehajtását elrendelni bármikor jogosítva van a javaslat szerint is. (136. §.) Ámde mivel van a rendes bírói hatáskör a közigazgatási ellen védelmezve? A két hatalmi kört semmiféle taxatív felsorolás nem választja el s azért az adminisztratív és a rendes bírói hatáskör általános fogalma mégis elégséges köztük a határvonal fentartására, a rendes bíróságok és közig. hatóságok közti összeütközéseknek emberileg lehetséges korlátozására.

IX.

Teljesen mellőzöm a javaslat inaugurálta rendszer azon következményét, hogy a rendes és a közigazgatási bíraskodásnak külön organizmusra bízása nálunk is szükségessé fog tenni egy harmadik bírói organizmust a hatásköri viták elintézésére, a mely nélkül Anglia, Olaszország, Belgium megbírnak élni, s áttérek a jogorvoslatnak szervezeti részére.

A felső közig. bíróság szervezetéről nincs sok mondanivaló, amennyiben az a pénzügyi bíróság szervezeti elveinek további alkalmazása; csak azt találom megjegyzendőnek, hogy az 1868. perrendtartásra való hivatkozás anachronismus és hogy az 1869. IV. tcz. 17. §-a, mely a bíró nyugdíjba lépését életének 70. évére teszi, nem tartható fen egyidejűleg az 1885. XI. tcz.-kel, mely a nyugdíjazást a 65. évvel megengedi, végül pedig a minisztereknek minden további megszorítás és feltétel nélkül nem tartom megadhatónak a jogot, hogy egy döntvény megváltoztatását kezdeményezhessék s ez irányban újabb döntést provokáltassanak.

A felsőbíróság tekintélye, a judikatura önállósága egyaránt ellenkezik ily joggal.

Annál inkább aggályosnak találom az elsőfoku bíróság szervezési módját, különösen tagjainak összeállítását illetőleg.

A javaslat mindenekelőtt a közigazgatási szervezet jelen állapotából indul ki, de közbeszólólag eldönti a közig. rendezésekor 1891-ben sokat vitatott kérdést, vajon a köztisztviselők kinevezése esetében van-e többé értelme egy felügyeleti functiót teljesítő főispánnak és egy intéző alispánnak?

Részemről már akkor azt tartottam helyesnek, hogy a kinevezett főispánra szálljon a közig. intézése, ellenben az alispánt a törvényhatósági bizottság s a közig. bíróság elnöki tiszteiben olyképen véltem fentartandónak, hogy az ily hatáskörű alispánt jövőre a törvényhatóság egyeteme válaszsza s a király megerősítse. (L. A közig. javaslatról. 1891. czímű iratomat.)

E nézetemhez ma is ragaszkodván, nehéz az ellenkező elvű javaslat bírálatába belémenem.

De még ha a javaslat álláspontját a közig. és bírói szervezetre elfogadjuk is, így is következtelen, alapgondolat nélküli, czélszerűtlen annak a közig. bíróságra vonatkozó része.

A javasolt szervezet jogvédelmi alkalmatlanságát az egyénre nem teszem külön bírálat tárgyává, bármennyire megvagyok arról győződve. Gneist hibás konceptiójának szellemében készült, a ki szerint alanyi egyéni jogok a hatóságokkal szemben képzelhetlenek, s a közigazgatási bíraskodás célja nem is az egyéni jogok, hanem az objectív jogrend védelme, a közigazgatási imperiumnak bírói formák általi mérséklése.

A javaslat a felsőbíróság tagjainak felerészben bírói, felerészben közigazgatási minősítését indokolva maga tüzi ki célul (Ind. 73. l.), hogy «a bíróság működésében a *jogosság*

és a közigazgatási célszerűség szempontjai egyformán és teljesen érvényre juttathatók és kibékíthetők legyenek».

Már pedig az érvényes, pozitív jog kibékítése a célszerűséggel, csak az alanyi jog rovására képzelhető.

Még világosabb azonban az elsőfoku bíróságok szervezétének indokolásából a törvényhozói intentió. Oly szervezet, így szól a belügyminiszter (68. l.), mely már az első fokon elszigetelné a közigazgatást a bíraskodástól, állandóan fenyegetné az állami közérdeket. Ezért teszi az állami közérdek főreként a bíróság elnökévé a főispánt, ezért helyezi szavazó bíróként a főispán mellé az alispánt, vagyis azoknak a hatóságoknak fölöttes hatóságát, a melyeknek intézkedései elbírálandók.

De ezenfelül és az intézkedése miatt a közig. bíróság előtt megtámadott hatóságnak perbeli védelmi jogán kívül megengedi, hogy a közig. hatóság a közérdek címén a törvényhatósági, közigazgatási, adófelszámamlási bizottságok intézkedései ellen a bírói eljárást megindítsa (113. §.), a miniszternek pedig jogot át, hogy bármely közig. perbe beavatkozhassék s oda képviselőt küldhessen (116., 132. §.) vagyis a közigazgatás a közérdek címén részint peres félként léphet föl, részint önálló indítványozási joggal befolyhat bármely perbe. (162. §.) (Lásd továbbá az indokolás 84. és 85. lapját.)

Az iránt nincs hát kétség, hogy a közérdek fölénye a javaslat célja, még pedig nem a pozitív jog határai között, hanem a fölött. Régibb irataimban részletesen megokolt álláspontomhoz képest e célt nem helyeselhetem s a bíróságra rendkívül zavarónak tartom, ha a világos joggal szemben a definiálatlan közérdek nevében a törvény rendeleténél fogva ostromoltathatik a közhatalom közegei által. El kell azonban ismernem, hogy ennek dacára a javaslat haladás a mai állapothoz képest, a mely a közig. intézkedések ellen az egyest minden közjogi jogvédelmi eszköztől elzárja.

Vajon azonban a javaslatban a közérdek, a célszerűség által ennyire mérsékelt jogszolgáltatás elsőfoku szervezetének van-e egységes alapgondolata, következetes-e, célszerű-e?

A főispán elnöksége azzal indokoltatik, hogy ő nem igen bír intézkedő és rendelkező, hanem csak ellenőrző hatalommal, ennél fogva a bírói ellenőrzésre is képes, továbbá hogy ismeri a kormány szellemét, tekintélyt ad a testületnek, s fokozza e tekintélyt a bíróság tagjaival szemben.

Ámde ekkor mire való ott a főispán? ugyanez okok a főispán kizárása mellett szólnak.

Az alispán épen rendelkező hatóság, nem ismeri a miniszterium szellemét, s nem bír oly tekintélylyel a bíróság tagjai irányában. Az alispán bírói tagságára a javaslat szerint mégis szükség van, mert ő képviseli a közigazgatási szakértelmet; de vajon erre a főispánnak nincs-e szüksége az ellenőrzés gyakorlásánál? nem kell-e azt a többi tagoknál is föltennünk?

Az ügyész, mint jogi szakértő kontempláltatik, csak azt nem tudjuk, mint magánjogi vagy közigazgatási-e?

A választott tagok működése két czímen indokoltatik. Először a tisztviselő tagokban hiányzó függetlenség pótlására, (69. l.), másodszor, hogy a helyi ismeret képviselői legyenek. A választott tagok függetlensége elfogadható, de valóban várhatni-e, hogy ők az alispánnál több helyi ismerettel bírnak? van-e általában ember a mi nagyobb megyéinkben, a ki oly foku helyi ismeretekkel bírna, a minők a bírói funkcióknál kívántatnak? a bírói ítéletekben különben is a helyi ismeret nem azon nágybani tudás által szerezhető meg, melylyel egyesek a megye összviszonyairól bírnak, hanem egyszerűen helyszíni szemle által.

Azoknak a követelményeknek, melyeket egy bírósághoz fűzünk, ennyiféle külön személyre való szétosztása, mint a minőt a javaslatban látni, páratlan a maga nemében. Az esküdtsékben csak két elem van, s ezek mindegyike a pernek más részét tartja kezében. De képzelhetlen, hogy az a bíróság, melynek három tisztviselő tagja, mindegyik más-más

tehetsége miatt foglal benne helyet, a három választott tagja együtt újra más közös tehetsége miatt, jogszolgáltatási feladatát közös meggyőződés alapján megoldhassa.

Ily összetételű bíróság határozatai nem jogi meggyőződés, hanem majorizálás után fognak keletkezni. Tisztán az adminisztratív technika szempontjából, s a jogvédelem garanciáitól eltekintve sem bírom felfogni, hogy a sikeres, erélyes administratio nyerjen a fő- és alispán együttműködése által a bíróságban, mert mindegyik más szempontokat tart lényegesnek, a főispán a központi kormányzat szellemét, az alispán a saját vezetése irányát, a concret közigazgatás kívánalmait. Ha csak a főispán teljesen el nem homályosul, vagy az alispán teljesen meg nem adja magát a főispáni tekintély előtt, az antagonizmus nem lesz kikerülhető.

A francia közig. bíróságban az aktív közigazgatás intézője, a prefet mellé szakértő ülnökök advák, a kikkel együtt, bírói eljárás mellett, mintegy újra megfontolja a megtámadott közig. intézkedéseket, a poroszban az aktív intéző, a hivatalnoki jellegű Landrath ugyanezt teszi a választott tagokkal, mindegyikben van tehát egységes terv, alapgondolat, a javaslatban a legkülönbözőbb irányok ragasztéka.

A javaslatnak az elsőfoku bíróság szervezetére vonatkozó részét nemcsak a jogvédelem, de a közigazgatási siker szempontjából is szerfölött hiányosnak találva, nagyon nehéz részletes módosításokat javasolni, különösen, ha a főispán elnöksége fentartatik. Ha a főispán és alispán a bíróság tagjaiként megtartatnak, még csak az által lenne némi jobbitmány elérhető, ha a tisztí ügyész helyett külön állandó előadói hivatal szerveztetnék. E hivatal bírói jellegű azonban nem lehetne, lehetetlen volna ugyanis annak a felső közig. bírósággal helyes szervezeti kapcsolatba hozatala, de a már ugyis tarka jellegű testületet egy bírói minőségű tag beékelése által még heterogenebbé tenni nem lehet; tehát csak a közig. szervezetbe volna beilleszthető s ott más ügykörben is hasznosítható. Az állandó előadói hivatal szervezése által a bíróságban oly elem hatása hozatnék be, mely annak bizonyos egységes, hivatásszerű jelleget kölcsönözne, a mit nem várhatunk nélküle a fő- és alispán két irányu álláspontja mellett, nem várhatunk akkor, ha ezek egyike elnöki, másik előadói tisztét csak mellékfoglalkozás alakjában végzi főhivatása mellett.

A választott tagokra nézve azon kis módosítás a javaslat keretében is helyt foglalhatna, hogy az illetők amennyiben hivatalai minősültséggel nem bírnak, legalább a törvényhatósági közigazgatás körében, mint bizottsági tagok bizonyos éveken keresztül működtek.

Az elsőfoku közig. bíróságok szervezetében szükséges továbbá azok tagjainak kötelességeit valamely általános elvvel körülírni, ha a közig. tisztviselők jogi felelősségéről, az ellenök indítandó fegyelmi eljárásról szóló törvények (1886: XXI. és XXIII. tcz.) reájuk is alkalmaztatnak, nevezetesen, hogy bírói ítékezésük tartalmára nézve meghagyásokat senkitől elfogadni nem tartoznak, nem érintetvén ez által sem a bíróságoknak egymás megkeresései, sem a felső közig. bíróság rendelkezései iránt, s a belső ügyvitel természetétől folyó köteleességek. Szükséges ez azért, mert az 1886. XXI. tcz. 90. §. a köztisztviselőt felmenti a felelősség alól, a ki illetékes meghagyásból és meghagyás szerint járt, a mi a bírákra alkalmazva, azok ítéletére nézve adható meghagyásokat nem zár ki.

Szükséges továbbá a törvényben elvileg világosan megjelölni azon legfőbb szabályt, a mely szerint a bíróságok eljárni hivatvák. Az indoklás ugyanis a jog és közig. célszerűség kibékítésének céljából kívánja a bírói és közig. minősültségű tagok alkalmazását, a javaslat 19. §-a csak a felsőbíróságra nézve tartja fen az 1869: IV. tcz. 19. §-át teljtartalmulag, mely szerint a bíró a törvények, törvényes rendeletek s szokás alapján tartozik ítélni, ellenben az elsőfoku

közig. bíróságokra nézve ily rendelkezés nincs s a bírói határozatokról szóló 167. §. csak annyit mond ki általában, hogy a bíróságok a rendeletek törvényességét is megvizsgálhatják, a minék ily alakban való újra fölemlítése csak azt engedi következtetni, hogy az elsőbíróságokra az 1869. évi IV. tcz. 19. §-a teljertartalmulag nem vonatkozik.

Avagy a javaslat az elsőfoku bíróságokat egyáltalán nem tekinti tulajdonképi bíróságoknak s működésüket nem veszi ítélkezésnek, hanem a porosz minta szerint a közigazgatási felülbírálat egy nemének, mely (Nachprüfung) különös garantiákkal van körülvéve, a szabályzott felülbírálati eljárás és a tisztviselők mellett még más e célra választott tagok közreműködése által.

Valóban erre enged következtetni az indokolás (99. l.), midőn azt fejtegeti, miért nem végleges soha az elsőbíróságok határozata s ezeket mondja: «Az elsőfoku közig. bíróságok intézménye ennél fogva közvetítőül szolgál arra, hogy az első fokon a legkülönbözőbb iránylatokból kiinduló vitás közigazgatási ügyek a közigazgatás középfokán mintegy egységes gyűjtő medenczébe összefolynak s ott alaposan és a lehetőségig egyöntetűen előkészítettessenek a felső közig. bíróság előtti végeldöntésre.» Itt tehát nyilván közigazgatási középfoknak van jelezve a közigazgatási bíróság, mert ugyan e fokot székhelynek is lehetne érteni, de ha az elsőfoku bíróság csak a felsőbíróság működése előkészítőjének mondatik, a javaslatban nem lehet kétség az intentio iránt.

A törvényhozás feladata lesz tisztába hozni, vajon ez indokolás szerint csak bírói forma közigazgatási előkészítő forumot akar-e tervezni vagy valódi bíróságot.

Akármelyik eshetőséget vegyük, aggályos szervezeti maximának kell tartanunk, ha az alsófoku hatóságot már a törvényhozó csak ily átmeneti, közvetítő pontnak veszi s a felsőfoktól várja csak, hogy a tulajdonképi feladatot megoldja, mert ez esetben a felsőfok annyira túlhalmoztatik teendőikkel, hogy képtelen a hozzá kötött várakozásnak megfelelni.

A hatósági fokozatok szervezésének egyetlen helyes elve van: az alsófokot mentül tökéletesebben szervezni, hogy a felsőnek működésére mentül kevesebb szükség legyen s így ennek határozatai a legnagyobb megfontolással keletkezvén, valóban mintaszerűek, iránytadók lehessenek.

Dr. Concha Győző.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Telekkönyvi kényszer.

Az elméletileg megtámadhatlan igazságokon alapuló s logikailag leggondosabban leszámaztatott és következményeiben s hatásában legalaposabban megfontolt jogintézmény is célját téveszti, ha gyökeret nem tud verni a gyakorlati életben. Az olyan intézmény is, a mely más körülmények és viszonyok között a jogbiztonságot és a jogélet fejlődését a legáldásosabb módon erősíti és előmozdítja, hatálytalanná, sőt kelletlen nyüggé válhat, ha az állampolgárok szokásaiban s egyéb tekintetek és célok által irányított cselekményeiben éltető elemre nem talál.

Az osztrák polgári törvénykönyvnek az ideiglenes törvénykezési szabályok által érvényben fentartott 431. §-a szerint «ingatlan dolgok tulajdonjogának átruházása végett szükséges, hogy a szerzési ügylet az e végre rendelt nyilvánkönyvekbe beiktattassék».

Senki sem fogja félreismerni ennek a jogszabálynak helyességét és azt, hogy a nélkül a nyilvánkönyvi intézmény és a jelzáloghitel — nemzetgazdasági létünk nélkülözhetlen előfeltétele — helyesen nem is képzelhető. És mégis — nagyítás nélkül vélem mondhatni — az ingatlanok tulajdonjoga

gára vonatkozólag alig volna annyi jogvita s per, mint jelenleg, ha ez a jogszabály egyáltalában nem léteznék. Mert az ingatlanok birtokosainak igen nagy része azt a szabályt *kényelemből, indolentiából és a rendtől idegenkedés miatt* egyszerűen ignorálja, az ingatlanokat úgy idegeníti el és úgy szerzi most is, a mint azokat őseink elidegenítették és szerezték: birtokeladás és birtokbavétel útján, és a tulajdonjognak a törvényben szabályozott nyilvánkönyvi bejegyzésére legfeljebb akkor gondol, a mikor jelzálogi hitelre szorul.

A kényelem, az indolentia, a rendtől való idegenkedés, leginkább ezek silányították telekkönyveinket olyanokká, a minők azok most országszerte. Mellesleg mondva ugyanazok a tulajdonságok, a melyek nálunk a perek aránytalan nagy számát általában is előidézik. Mert szerintem bíróságaink túlhalmozottságának alapoka nem a perlekedési viszketeg, mely minálunk semmivel sem nagyobb, mint másutt; hanem valódi oka az, hogy nem tudunk a kötelezettségek teljesítésében a szigorú rendhez szokni és nem tudjuk megszokni azt, hogy a jogügyleteket szabatos és törvényes alakba öltjük; hogy szóbeli felületes megállapodással, legfeljebb tartalmilag és alakilag selejtes «írással» megelégszünk ott is, a hol a rendezendő jogviszonyok fontossága vagy bonyolultsága a legnagyobb alapossággal és körültekintéssel szerkesztett okirat kiállítását igényelné; hogy ingatlanok szerzésekor a tényleges birtokbavételnél megállapodtunk, nem gondolván azzal, hogy a törvény értelmében tulajdonosok még nem vagyunk, és hogy a tulajdonjog telekkönyvi bekebelezésének elmulasztása végtelen bonyodalmaknak és különféle joghátrányoknak lehet előidézője.

A telekkönyvi betétek szerkesztéséről intézkedő 1886. évi XXIX., 1889: XXXVIII. és 1891: XVI. törvénycikkek igen helyesen számot vetettek a telekkönyvi intézmény ignorálásánál fogva, egyéb hátrányos körülmények hozzájárultával beállott siralmas nyilvánkönyvi állapotokkal, és a tényleges birtoklásnak a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzésére a legmesszebb menő befolyást engedték. Ugyanezt tette a betétszerkesztési eljárásról az 1892: XXIX. tczikk, megengedvén, hogy a tényleges birtok hatálya a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzésére a telekkönyvnek az urbéri birtokrendezéshez képest való átalakításánál és a miniszter engedélyéből átalakítás nélkül is egész községek valamennyi ingatlanaira nézve érvényesüljön.

Meg van adva tehát a mód és a lehetőség arra, hogy a telekkönyvek azokat a személyeket tüntessék fel tulajdonosoknak, a kik az ingatlanokat ilyenekként tartják tényleges birtokban, és hogy a törvényszerű tulajdon s a tényleges birtoklasi állapot közötti veszélyes ellentét megszűnjék.

De ha ekként helyre is áll a tényleges birtoklás és a nyilvánkönyvi állás közötti kíváncsatos összhang — *vajon meddig fog az tartani?*

Hiszem ugyan, hogy ott, a hol a telekkönyvek rendezése akár betétszerkesztés által, akár az 1892: XXIX. tczikk értelmében megtörtént, a hol tehát a tulajdonjogra nézve ezentúl bekövetkező változások nyilvánkönyvi bejegyzésének előfeltételei megvannak: az érdekelt felek tulajdonjoguk bejegyzésének kieszközlésében sokkal serényebbek lesznek, mint eddig voltak. Azt sem akarom kétségbe vonni, hogy az új hagyatéki eljárás, ha majd törvényyé válik, tetemesen lejjebb fogja szállítani a telekkönyvileg nem érvényesített tulajdonjogi változások számát; a mennyiben az a törvény kötelezővé fogja tenni az örökösödési eljárás megindítását, valahányszor a hagyatékhöz ingatlanok is tartoznak.

Mindamellet sem az ügyfelek ébredő serénysége, sem a kötelező hagyatéki eljárás nem nyújtják elegendő biztosítékát annak, hogy a telekkönyvnek rendbeszedése után az ingatlanokra vonatkozó szerzési jogügyletek mind telekkönyvi bejegyzés tárgyául fognak szolgálni. Mert az említett jellemző sajátságainkat nem szünteti meg egymagában az a

körülmény, hogy a tulajdonjog törvényszerű megszerzése a telekkönyv rendezettsége által meg van könnyítve; és a kötelező hagyatéki eljárásnál is a *közbeeső jogügyletek nyilvánkönyvi érvényesítésének elmulasztása* számtalan esetben lehetlenné fogja tenni az örökhagyó tulajdonának törvényszerű igazolását, tehát azt is, hogy az ingatlan az örökösök telekkönyvi tulajdonosává váljék.

Pedig megjegyzendő, hogy a tényleges birtoklást a tulajdonjog bejegyzésének a rendkívüli viszonyok kényszerítő hatása alatt egy esetben kivételesen alapjául lehet ugyan venni; de semmi feltétel alatt sem lehet azt a jogbiztonság veszélyeztetése nélkül *szabályul állandósítani*, a mint az 1893. évi 24,366. számú igazságügyminiszteri rendelet 2. és 3. §-ai ki is jelentik, hogy az 1892 : XXIX. tcz. 2. §. 1. a) és b) pontjai szerinti eljárásnak ugyanannak a községnek telekkönyvére nézve ismételve helye nincs.

Ha tehát nem akarjuk megengedni, hogy az 1892. évi XXIX. tcz. 2. §-ának 1. pontjához képest rendezett telekkönyveink és a tömérdek munkával s milliók árán szerkesztett telekkönyvi betétek egy-két évtized múltán ismét olyan állapotba jussanak, a mely az említett kivételes rendelkezések szükségét maga után vonta: akkor olyan törvényes rendszá-
bályhoz kell folyamodnunk, mely a telekkönyvi intézmény további elhanyagolását meggátolja, mely elejét veszi annak, hogy a telekkönyvi állás és a tényleges birtokállapot között nagynehezen létesített összhang ismét megzavartassék; *akkor be kell hoznunk a telekkönyvi kényszert*, melynél fogva mindenki, a ki ingatlant tulajdonul élők közötti átruházás útján megszerez, a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzésének kieszközlésére alkalmas kényszerítő eszközökkel szoríttassék.

Legkevésbé sem restellem bevallani, hogy a mikor évek előtt a telekkönyvi kényszer kérdése felmerült, azok közé tartoztam, a kik határozottan az ellen foglaltak állást. Nem restellem bevallani azért, mert a vélemény megváltoztatását, ha alapos érvek által az ellenvélemény helyességéről győződünk meg, szégyenletes dolognak nem tartom.

Egyébiránt nem is annyira az akkorában általam felhozott *okok* alaposságának megingatása, mint inkább a *körülmények* időközben beállott változása miatt vitatom most a telekkönyvi kényszer szükségességét és alkalmazásának lehetőségét.

Most is azt tartom, hogy ingatlanokra vonatkozólag a hagyatéki eljárási kényszer a sürgősebb és első sorban okadatolt. Mert az ingatlanokra nézve élők közötti átruházásnál fogva közbejött tulajdonjogi változásoknál mindaddig, a míg a szerződő egyének életben vannak, még mindig feltehető, hogy ezek kényszerítő intézkedések nélkül is a telekkönyv rendezésére szükséges intézkedéseket meg fogják tenni, és ez a rendezés mindaddig nehézséggel sem jár; mert a nehézség csak a szerződő felek elhalálozásával áll be, és fokozódik, valahányszor az ingatlan telekkönyvön kívül további átruházások tárgyát képezi; és mert, ha már kíváncsi, hogy a tulajdonjogra nézve közbejött minden változáskor a telekkönyv tulajdoni lapja is megfelelően változzék, az a jogrenddel össze épen nem fér, hogy az első sorban a tulajdonjog törvényszerű szerzése végett alkotott telekkönyvben halottak, jogi személyiséget nem jelölő pusztanevek szerepeljenek tulajdonosokként. De — a mint már mondtam — a hagyaték-eljárási kényszer egymagában a telekkönyv rendben tartására *nem elégséges*, és ahhoz, hogy célzt érjünk, a telekkönyvi kényszert kell csatolnunk.

Most is az a véleményem, hogy a telekkönyvi kényszert *általánosságban* behozni nem lehet; mert ha az ingatlan a telekkönyvben az átruházó nevében nem, sőt talán az átruházó közvetlen jogelődjének nevében sem áll, hanem még valamely harmadik vagy negyedik jogelőd tulajdonául van bejegyezve: a szerzőt lehetetlen a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzésének kieszközlésére, tehát olyasmire kényszerítenünk,

a mit teljesíteni a telekkönyvi rendelet szabályai szerint *képtelen*. De a mikor a telekkönyv az ez idő szerinti tulajdonosokat hiven feltünteti, ettől az időtől fogva a kényszer alkalmazásának emez akadálya elenyészett; és azért a telekkönyvi kényszert csakis azokra a telekkönyvekre nézve lehet, de azokra nézve be is kell hozni, a melyek *betétszerkesztés útján készültek*, vagy a melyek *egészben az 1892 : XXIX. tcz. 2. §. 1. pontja szerinti eljárás tárgyául szolgáltak már*.

Az egyedüli nyomós érv, melyet a telekkönyvi kényszer intézménye ellen fel lehet hozni, az, hogy önjogu személyek irányában nem kell a törvényhozásnak gyámkodólag fellépnie annyira, hogy őket magánjogok szerzésére vagy szerzett jogaik biztosítására kényszerítse. Ha az, a ki valamely ingatlant szerzett, megelégszik a tényleges birtokkal, ha nem kíván törvényszerű tulajdonos lenni, és ha az ebből eredő joghátrányokat elviselni, az e miatt őt fenyegető veszélyeknek kitéve lenni kész: az államhatalomnak nem áll feladatában őt a hátrányok alól felszabadítani, tőle a veszélyeket akarhatja ellen is elhárítani.

A dolgot azonban más szempontból, a *közérdek szempontjából* kell tekinteni.

A magánjogok biztonságára szolgáló, tömérdek áldozatok árán létesített és fentartott intézmények nem azért vannak, hogy az illetők, ha tetszik, igénybe vegyék, ha nem tetszik, egyszerűen ignorálják. Első sorban igenis az érdekelt felekre lehet és kell bízni azt, hogy amaz intézményekkel éljenek; de ha ezt nem teszik, és ha ez által gyámoltalanságuk vagy kellő belátás hiányának jelét adják: az államhatalomnak kell közbelépni és a törvényes intézkedések megtételét kényszerítőleg is kieszközölni épen úgy, a mint a kiskorúak vagy a tékozlók vagyongyjainak biztosítása végett közbelép.

A vagyongyjogok törvényszerű biztosítása korántsem kizárólag magánérdek, nem csupán azoknak érdeke, a kiknek vagyongyjairól szó van, hanem határozottan közérdek is; mert ha az nagyobb mérvben vagy általában elhanyagolattik, ez által a *nemzetgazdászati fejlődés, az egészséges vagyongyforgalom és a hitel igényeinek kielégítése lehetlenné válik*.

Mindezekon felül pedig ne feledjük, hogy a telekkönyvi intézmény *folytonossági természeténél és a jogleszármaztatásra alapított szigorú szabályainál* fogva az, a ki tulajdonjogának telekkönyvi bejegyzését kieszközölni elmulasztja, nemcsak önmagának árt, hanem az által, hogy az ingatlanak a közvetlen és közvetett jogutódok tulajdonául való telekkönyvi bejegyzését is meggyújtja, még ismeretlen személyek egész sorának, a jövő nemzedékek megkárosítását, ezek jogviszonyai törvényszerű rendezésének lehetlenségét is okozza. Ezt pedig az államhatalom tétlenül csakugyan nem nézheti.

Ezuttal nem lehet kifejtennem a telekkönyvi kényszernek szerintem célravezető részleteit, lehet, hogy ezekre más alkalommal kiterjeszkedem; csak arra akartam rámutatni, hogy a kényszer behozatala elől fontos közérdekek veszélyeztetése nélkül ki nem térhetünk.

Dr. Imling Konrád.

Külföldi judicatura.

578. A *condictio indebiti* alkalmazásához elegendő annak bizonyítása, hogy nem tartozott a fizető fél fizetni, a miből az ő tévedésére lehet következtetni. Elegendő, ha téves volt az a jogalap, a melynek alapján ő magát fizetésre kötelezettnek érezte. Ha a hitelező azt állítja, hogy más okokból jogosítva van a fizetett összeget visszatartani; úgy neki kell azt bizonyítani. (*Német bírói bíróságok.*)

579. Külföldi részvénytársaságok Franciaországban csak azon esetben működhetnek és folytathatnak pereket, ha őket erre a francia kormánynak decretuma feljogosítja. (*Párizsi felebbviteli bíróság.*)

580. Váloperekben, úgy mint más peres ügyekben a kereset bizonyítandó és így, ha a feleség a válókeresetet a férj által történt köteleességszegésre alapítja, ő ezen köteles-

ségszegést bizonyítani tartozik. Azon tény egymagában, hogy a házasságnak több évi tartama dacára az asszony szüz, ily kötelelességszegést nem bizonyít, mert ez annak az eredménye is lehet, hogy a nő folyton ellenáll hitvesi kötelelességei teljesítésének. Sőt ezen tény még vélelmet sem állapít meg a férj ellen, mely a bizonyítás terhét ő reá róná. (*Párisi semmitűszék.*)

581. A hálókocsi-társaság felelős alkalmazottjának azon kibájáért, hogy az utas holmiját kiszálláskor az ablakon át nem neki adta ki, hanem más ismeretlennek. A kártérítés összege csak az utazás alkalmával vinni szokott dolgok értékéhez képest állapítandó meg, ha az utas külön nem figyelmeztetett bőröndjének értékes tartalmára. (*Nizzai törvényszék.*)

582. A feleségnek kötelelessége férjénél lakni, míg a férj tartozik vagyonához és állásához mérten nejének az ellátásáról gondoskodni és ha ezen kötelelességének nem, vagy nem kellően felel meg, a nő jogosítva van férjétől eltávolítani és kellő ellátásról másutt gondoskodni, a férj pedig a tartásdíjat pénzben tartozik fizetni. A ki az ellátást a férj helyett eszközli, az a férj feladatát teljesíti és ha meg volt benne a célzat és a tudat, hogy másnak terhét viseli, úgy kiadásai mégtérítését követelheti a férjétől. (*Karlsruhei felsőbbíróság.*)

Közl.: Dr. Gold Simon.

Különfélék.

— A bélyeg-enquete alkalmából vettük a következő sorokat:

Több szakértekezlet tartatott az utolsó időben az igazságügyminiszteriumban. Ezen értekezletekre csaknem kivétel nélkül a fővárosi szakferfiak voltak hivatalosak. Azt hisszük, hogy esetről-esetre a vidéken működő szakferfiak is behívhatók volnának, mivel vidéken is számos kiváló szakerő működik a jogszolgáltatás terén.

— Dr. Schwarz Gusztáv egyetemi magántanárnak az egyetemi nyilvános rendkívüli tanári cím adományoztatott. Örömmel vettük a kitüntetés híré; mert ebben az öntudatos irodalmi munkásság elismerését látjuk. Dr. Schwarz Gusztáv írói munkássága a magánjogban irányt jelöl. Mint lapunknak állandó dolgozótársa megteremtette a magánjogi ítéletek kritikai rovatát, a mely rovat alatt az elvi kérdéseknek tudományos és gyakorlati megvilágításával tesz szolgálatot úgy az elméletnek, mint a judikaturának. Tudományos egyleti életünkben is tevékeny részt vesz, működésével mindenkinek rokonszenvét érdemelve ki.

— A végrehajtó hatalom a magyar alkotmányban. Dr. Polner Ödön ily című tanulmánya a Jogi Szemle külön lenyomataként jelent meg. Közjogi monographia irodalmunk az utóbbi időben kezd fellendülni. Polner Ödön műve is határozottan nyereségnek mondható.

— A Magyar Jogászegylet igazgató választmánya f. hó 21-én ülést tartott. A napirend tárgyai voltak: 1. A millenárius kiállításra vonatkozó miniszteri átirat. 2. A további munkarend megállapítása. 3. A magánjogi szakosztály megalakítása iránti indítvány.

— A kolozsvári jogászegyletben a következő előadások vannak kitűzve:

Január hó folyamán: Dr. Kiss Mór egyetemi tanár: A magyar nemzeti civilistikai elemek szerepéről az ált. magánjogi kodifikációban. — Dr. Heppes Miklós kir. táblai tanácselnök: A bírói szervezet megalakításának principiumairól.

Február hó folyamán: Dr. Deák Albert ügyvéd: A magyar polgári peres eljárás törvénytervezetéről. — Dr. Fischer Lajos ügyvéd, törvhat. ügyész: A közigazgatási bíróságok törvénytervezetéről.

Márczius hó folyamán: Dr. Haller Károly egy. tanár, (az osztr. magánjog tanára): A magánjogi törvénykönyv «Dologi jogok»-ról szóló részéről. — Dr. Óvári Kelemen egyetemi tanár: A magyar jogtudomány legújabbkori történelméről.

— A budapesti kir. kereskedelmi- és váltótörvényszék, mint hirlik, a sommás váltókeresettel egyidejűleg beadott biztosítási végrehajtási kérvény már megállapított költségeit a kielégítési végrehajtás kérelmezésekor csak úgy számítja hozzá a többi felmerült költséghez, ha felperes egyuttal kimutatja, hogy a biztosítási végrehajtást foganatosította is.

— Ügyvédi körökből vettük a következő sorokat: Az ügyvéd igen gyakran jön abba a helyzetbe, hogy a végrehajtást szenvedettől, midőn ez részletfizetést teljesít vagy egyéb módon tanúsítja fizetési hajlandóságát, a már kitűzött árverés elnapolását nyugodt lelkiismerettel meg nem tagadhatja. Ha ezután a végrehajtó a végrehajtási iratokat a kiküldő bíróságnak visszatértesíti és az ügyvéd kénytelen azoknak a kiküldött kezeihez való újból kiadását azzal kérelmezni, hogy a kérvény költségei végrehajtást szenvedett ellen állapíttassanak meg, a rendes stereotyp válasz az lesz, hogy a kérvény költségei végrehajtást szenvedett ellen megállapíthatók nem voltak, mert nem ő szolgáltatott arra okot». S hivatkozzék bár az ügyvéd arra, hogy alperes tetemesebb résztörlesztést eszközölt s ez okozta a haladékat — a válasz mégis csak az marad. A bíróságoknak ez a gyámkodása annyival helytelenebb, mert tudhatják, hogy a végrehajtónak soha sincs érdekében az eljárás elodázása, hanem az mindenkor a végrehajtást szenvedett könyörgéseire történik s ha ennek kifogása van a költség megállapítása ellen, módjában van a rajta elkövetett sérelmet orvosolhatni.

— Minerva, a tudományos világ évkönyve, megjelent harmadik évfolyamban. Magában foglalja a világ minden egyetemének és egyéb főiskolájának személyzeti kimutatását és a tárgyi viszonyok iránti legfőbb adatokat. A magyarországi adatokat is tüzetesen közli. Címe: Minerva Jahrbuch der gelehrten Welt. Ára 6 márka.

Nemzetközi Szemle.

Polgári jog.

— A különbözeti ügyletek perelhetősége. A XXII. német jogászyűlés Struckmann indítványára a következő határozatot hozta ezen, a német jogászok közt most állandó vita tárgyát képező kérdésben: A különbözeti ügyletek perrel nem érvényesíthetők akkor, ha a valóságos teljesítés akár kifejezetten, akár hallgatólág ki volt zárva.

— A haagai nemzetközi magánjogi conferentia a házasságkötésre vonatkozólag a következő nemzetközi jogi szabályokat fogadta el: A házasságkötésre való képesség mindegyik leendő házasság állampolgárságának törvényei szerint döntetik el, és csak akkor, ha az állampolgárság meg nem állapítható, jön a leendő házasságok lakhelyének és végső esetben a házasságkötés helyének joga alkalmazásba. A házasságkötés helyén fenálló abszolút házassági tilalmak ellenére azonban házasság soha nem köthető. A kihirdetésre vonatkozólag szintén a felek állampolgári jogai irányadók. A házasságkötés formájára nézve a házasságkötés helyének szabályai döntenek, de azon ország, a melynek törvényei az egyházi esketést követelik meg, jogosítva legyen a nem egyházilag kötött esketést semmisnek tekinteni.

Büntetőjog.

— Criminologus az anthropologus ellen. Tarde, a francia criminologusok egyik legjelesebbje, az «Archives de l'anthropologie criminelle» folyóiratban ezeket írja Lombrosóról:

Lombrosóval úgy vagyunk, mint Kochchal: mindegyikük egy nagy felfedezés hirtelen letűnt káprázatával ajándékozta meg a világot, és kísérletük eredménye egy nagy remény, melyért hálával tartozunk nekik... Jó lesz megjegyeznünk, hogy Lombroso «tudományos» alkotását ma már az ő bámulói is csak *intuitió*-nak tekintik. De kérдем, miféle tudományos értéke lehet az olyan intuitiónak, melynek még *nincs tapasztalati alapja*? Nem egyéb az roszul palástolt metaphysikai hypothesisnél; mert lehet az ember metaphysikus, anélkül hogy tudná, még akkor is, ha sokat szidja a metaphysikusokat, és semmi sem proteus-szerűbb és gyógyíthatatlanabb, mint az emberi elme szervezeti betegségei, még akkor is, sőt különösen akkor, a mikor öntudatlanok vagy képzeltek. Tessék figyelembe venni, hogy nem a bűnösök felismerésére alkalmas analómiai vagy physiologiai jelek csoportjának felállítása az, a mi érdemének tekinthető, mert efféle kísérletek már előbb is történtek. Igazán új épen az volt Lombrosónál, hogy a megfigyelés és a kísérletezés támogatni látszottak az ő hypothesisét. Mi marad meg az utóbbiból, ha ezt a támaszt elveszti?

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utca 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utca 4.)

Franklin-Társulat nyomdaja.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félévre ... 6 frt A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.
negyedévre ... 3 .

Tartalom: A közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat. Dr. CONCHA Győző budapesti egyet. tanártól. — Törvényjavaslat a házassági jogról. SZTEHLO KORNÉL budapesti ügyvédtől. — Eljegyzés. Dr. KÖNIG VILMOS budapesti ügyvédtől. — *Jogirodalom:* Nemzetközi magánjog. Irta Szántó Mihály. I. T. — *Törvénykezési Szemle:* A m. kir. Curianak büntetőjogi döntvényei. Dr. HEIL FAUSZTIN kir. ítélő táblai bírótól. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1893. évfolyamához.

A közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat.

X.

A javaslatnak általában gyenge oldalát képezi szövegezésének pongyolasága. Közigazgatási törvényeink primitív szerkesztési módja, a jogi praecisio hiánya, a kifejezésekbeni következetlenség ismétlődnek ebben is.

Különösen érezhető ez az eljárást szabályozó részben, melynek szükségképen jogászai átdolgozáson kell keresztül mennie, hogy használható legyen s nagy jogvédelmi érdeket ne veszélyeztessen.

Igy már a javaslat első szakasza incorrect, midőn azt mondja, hogy a közigazgatási hatóságok intézkedései által okozott sérelmek orvoslására közigazgatási bíróságok szerveztetnek, mert ily sérelmek orvoslására jövőben is megmaradnak igen nagy részben a rendes civil- és büntető-bíróságok. A tisztviselőknek hatósági intézkedéseikért való magán- és büntetőjogi felelősségét e törvény nem szünteti meg, minden ily felelősségi perben pedig a sérelem alapja a hatósági intézkedés, akár törvényes hatáskörben, akár azon kívül, de tényleg közhatóság nevében történt. Nem mondhatni tehát, hogy a hatósági intézkedés okozta sérelem orvoslására kizárólag a közigazgatási bíróságok hivatottak, még az sem lenne elég, hogy a jelen törvény keretében, mert oly közig. intézkedésekért, melyeknek megváltoztatását a javaslat a közig. bíróság elé utalja, fenmarad az eljáró közeg culpája vagy dolusa alapján a kártérítési vagy bünvádi per az illető hatósági személy ellen. Az ily perekben a per alapját az intézkedés, annak törvényessége, vagy hatáskörön belülsége képezi, habár a perben álló felek lényegesen mások a közig. és a rendes perben, t. i. az elsőben a hatóság, mint jogi személy illetve annak intézkedése, a rendes bíró előtti perben a jogi személy képviseletében eljár X. Y. közhivatalnok. Elismeri ezt a javaslat 38. §-a is, midőn kimondja, hogy polgári magán- és büntetőjogi ügyekben, melyek a rendes, illetőleg külön polgári- és büntető-bíróságok hatáskörébe tartoznak a közig. bíróságok előtti eljárásnak egyáltalán nincs helye. Elismeri a 166. §., mely szerint az eljáró hatóságot (correct szövegezés szerint az eljáró hatósági közeget) terhelőleg még akkor sem lehet bevonni a határozat körébe, ha eljárása nyilván törvénytelen volt.

A közig. per ugyanis minden alanyi momentum figyelmen kívül hagyásával, csak az intézkedés törvényszerűségét dönti el, tehát könnyebben illetve gyorsabban vezet célhoz, mint az alanyi momentumokat a megítélés körébe be-

vonó kártérítési, vagy bünvádi per. A közig. per a sértett jogot közvetlen helyreállítja, a magán és büntetőperek ezen felül a lehető kárt is megtérítik vagy büntető megtorlást nyújtanak.

A letelepüléstől eltiltott p. o. megnyeri a település jogát a közig. bíróságnál, s ha a tilalom culposus volt, a szenvedett kárért megtérítést nyerhet a tisztviselő magánjogi felelősségre vonásával, a mennyiben pedig az intézkedésnél hivatalos hatalommal visszaélés esete is fenforogna, büntető megtorlást követelhet. A francia jurisprudentia már rég megtette e különböztetést a közig. közeg személyes hibája és közig. intézkedése közt (distinction entre la faute personnelle du fonctionnaire et l'acte administratif).

Az első a rendes, az utóbbi a közig. bíróságok elé tartozik. A hatósági intézkedésekből folyó sérelmeket magán- vagy büntetőjogi czimen tehát másutt lehet orvosolni, nem a közig. bíróság előtt, mely csak közjogi czimen vehető igénybe. Ezért mondja a porosz törvény, hogy a közig. bíróságok elé a közjogból származó igények és kötelezettségek iránti perek tartoznak, s a közig. bíróság ítéletei a magánjogi viszonyokat nem érintik. (1. §.) Az osztrák törvény is (Staatsgrundgesetz vom 21. Dez. 1867. Nro 144. és Ges. vom 22. Octob. 1875. Nro 36. 1876.) nem azt mondja, hogy a közig. bíróságok minden sérelmet orvosolnak, mely a közig. hatóságok intézkedése által támad, hanem csak azt, hogy akkor illetékesek az ítélkezésre, ha valaki a közig. hatóságoknak törvényellenes intézkedései által magát jogaiban megsértettnek állítja, nem zárja ki azonban, hogy ily sérelmek, ha az intézkedések nemcsak törvényellenesek, hanem egyuttal culposus vagy dolosusak is, más uton is orvosoltassanak. Az intézkedéseknek csupán törvényellenességével már jelezve van tehát a osztrák törvényben a közig. bíróság hatáskörének kizárása a büntető- vagy magánjogi című igények elbírálására, mert a magánjog gyakran, a büntetőjog mindig számításba veszi valamely ténynek pusztán törvényellenességén túl annak culposus vagy dolosus természetét.

A francia jurisprudentia, az elméleti, úgy mint a gyakorlati, összhangzólag megegyezik abban, hogy «valamely közig. intézkedést annak törvényellenessége nem tesz szükségképen quasi delictummá a közönséges jog szerint; a törvényellenességben csak administratív hiba rejlik, melynek helyrehozása vagy a felsőbb közig. hatóságot vagy a közig. bíróságot illeti, nem pedig a rendes bíróságokat». (L. Laferrière, Traité d. justice admin. I. kötet 597. 1.)

Hasonló pongyola szövegezésű p. o. a 113. §., mely pedig alapjelentőségű, mert a közig. keresetre való jogosultságot szabályozza. E §. szerint «a panasz joga megilleti: 1. bármely sérelem ellen való védekezés céljából az érdekelt egyest és testületet». Mit értsünk bármely sérelem alatt? csak az indokokból tudjuk meg, névszerint, hogy az egyes keresettel élhet nemcsak alanyi jogának vagy érdekének megsértése miatt, hanem akkor is, ha a közérdek sértetik az intézkedés által; nincs oly hermeneutika, mely ezt a szövegből kitalálja, annál kevésbé, mert a javaslat gondolatmenetében legfőlebb az objectív közjog sértésére lehetne gondolni, nem pedig a közérdekére, melynek ugyanis annyi képviselője van az eljárásban.

De nem halmozom példáimat. A szöveg pongyolaságát

* Befejező közlemény. — Az előbbi közl. 1. az 50. és 51. számban.

legjobban fogja bizonyítani azon határozatlanság, mely a perben álló feleket illetőleg a javaslatban fenforog. Kell-e pedig annál nagyobb hiány egy perrendtartásban, mint az, ha a perbeli felek iránt kétség van.

E hiánya a javaslatnak némileg tán már onnan ered, mert célzatosan kerüli, hogy az igény érvényesítését keresetnek nevezze, e helyett panasznak hívja. A mintául vett porosz törvényt igen helytelenül mellőzte e tekintetben a javaslat. A porosz törvény minden a közíg. bíróság 'elé utalt igényt keresetnek (Verwaltungsklage) nevez, szemben az aktiv közíg. intézkedései ellen közíg. uton emelt panasszal (Verwalt. beschwerde).

A mint a magános keresetét panasznak nevezi a javaslat, ugyanígy jelöli meg a közigazgatás közegeinek a hatáskörök vagy az állami közérdek védelmére irányuló ténykedését a közíg. birói eljárásban, holott a magános igénye nem panasz, hanem kereset, a hatóság ténykedése szintén nem panasz, hanem vagy egyszerű megkeresés a birói hatáskör leszállítása iránt, mint a francziák nevezik *declinatoire*, vagy közíg. végzés (*arrêté de conflit*), melylyel a közíg. hatóság ellent mond a birói hatóság határozatának (*éleve le conflit*) s a vele egyenrangúnak vett bíróságot a hatásköri törvényszék elé idézi, vagy pedig a közérdekben tett indítvány (*conclusions*), mely fölött a bíróságnak határoznia kell. (L. Chauveau, Code d'instruction administrative.)

A közigazgatásnak a hatáskör s a közérdek védelmére engedett ingerentia minden, csak nem panasz jellegű.

De nézzük hát, kik a javaslat szerint a peres felek? Mint felperesek felléphetnek, a javaslat kitétele szerint panaszjoggal bírnak először az egyesek és a testületek, másodsor a főispán, alispán, polgármester, pénzügyigazgató, erdőfelügyelő, az adófelszólamlási bizottság előadója, a mennyiben a hatáskört és az állami közérdeket védelmezik.

Az egyesek és testületek bármely sérelemelleni védekezés céljából legitimálva vannak a per megindítására, tehát az indokok szerint nemcsak saját joguk és érdekük, hanem a közérdek védelmére is. Testületek alatt a törvény szerint azonban mit értsünk? Magán vagy közjogi testületeket? Az indoklás szól önkormányzati testületekről (100. lap), szól eljáró hatóságról, mint «köz- és vagyoni ügyek alanyáról» a törvényhat. és közíg. bizottságokat illetőleg, ily szempontból tehát szintén testületekről (számos helyen), szól testületi szervezettel bíró hatóságokról (111. lap), de maga a javaslat 118. §-a a törvényhatósági és közíg. bizottságok perbeli meghatalmazottait ugyanazon jogokban részesíti, mint a bepanaszolt egyest vagy testületet. Tekintve már most, hogy a javaslat kitétele «bármely sérelem elleni védekezés céljából» (113. §.) feljogosít a közíg. per megindítására, vagyis a javaslat úgy az egyeseknek, mint a testületeknek az indoklás egyenes kifejtése szerint *popularis actiō*t kíván adni, nem lehet-e attól félni, kivált később, ha a bíróság hatásköre kiszélesbül s a rendeleti anyag is új kereseteket enged, hogy zavarok fognak támadni a tekintetben, minő testület lehet felperes? De egyáltalán bármily liberalis és helyes büntető és közjogi ügyekben a *popularis actiō*t egyeseknek megadni, nem bírjuk ugyanezt magyarázat nélkül a testületekre nézve elfogadni, mert ezek élete a törvény vagy alapszabályaik által van körülírva, perek folytatására kevésbé alkalmasak, mindenestre meg kellene határozni p. o. a törvényhatóságot illetőleg ezen általános perfolytatási jog módját, mert úgy, a mint a 113. §-ban elismertetik, gyakorlati haszna nincs, másrészt mégis zavarok csírája.

Ellenben a másod sorban említett és panaszra jogosult fő- és alispán stb., kik a hatáskör és közérdek védelmére lépnek föl, a törvény rendelkezése szerint nem peres felek, a törvény formulázása szerint azonban annak is látszanak, miután a 113. §-ban a magánfelekkel együtt részesítettnek panaszjogban. Számos rendelkezésből világos ugyanis, hogy

a törvény nem akarja őket peres feleknek tekinteni, így a panasz benyújtásának módjából (114., 115., 121.), a képviselőre vonatkozó rendelkezésekből (151. §.) azon különböztetésből, melyet a javaslat a hatósági és magán panasz közt, a felek s a hatósági panasz képviselői közt tesz. (155. §.)

A 162. §. a pert a felekkel letárgyalja, s csak végül kívánja a hatósági panasz képviselőjének nyilatkozatát; a 176. §. a magánfelek mellett külön említi a hatósági panasz képviselőinek felebbezési jogát.

De, hogy a hatósági panasz képviselője peres félnek nem tekintetik, világos abból is, hogy a javaslat a község, a rend. tan. város panaszát, illetve a törvényhatóság védelmét, midőn a javaslat helytelen kifejezése szerint mint «köz- és vagyoni ügyeinek alanya» lép föl, egészen más elbánásban részesíti, mint a hatáskör és állami közérdek képviselőjének panaszát, nevezetesen a törvényhatóságnak peresféli minőséget tulajdonít és az alperessel, a javaslat terminusa szerint, a bepanaszolt egyessel egy színvonalra helyezi. (118. §.)

A dolog érdemére nézve sehogy sem értjük ugyan miért tagadtatik meg a törvényhatósági keresettől a hatósági panasz jellege, midőn az közjogi védelmére fellép, p. o. a javaslat 55. §-a esetében, midőn a belügyminiszter valamely kiadást a törvényhatósági költségvetésbe beiktat, s miért adatik meg ez a jelleg a törvényhatóság első tisztviselője panaszának, melylyel a hatáskörök s az állami közérdeknek védelmére kel.

A törvényhatóság közjoga ugyanis szintén csak a nemzet joga és érdeke, a nemzetet nem egységében, hanem helyi tagosultságában tekintve. Minőségére nézve csak olyan közjog, mint az, a melynél fogva a hatóságok hatásköre p. o. a főszolgabíró és pénzügyigazgató közt körvonaloztatik, csak olyan közérdek, mint az mely nem többé az állam, a nemzet helyi részeire, hanem egészére vonatkozik.

A dolog érdemétől eltekintve azonban, a peres viszonyt illetőleg világos, hogy a közíg. perben a főispán, a közíg. főhatóságok, az adófelszólamlási bizottság előadója, habár a felperes minden jogával élnek, felebbezhetnek, még sem peres felek.

Ugyanily határozatlanság áll fen a javaslatban az alperesre. A közíg. per természetéből folyólag az alperesnek mindig hatóságnak kell lenni, mert valamely hatósági intézkedés okozta sérelem eltávolítása a cél. A mennyiben azonban a hatósági intézkedés némelyek jogait sérti, másokat előnyben részesít, p. o. az alispán két község közti illetőségi ügyet, vagy a főszolgabíró a vízhasználatra jogosultak és a terület birtokosa közötti viszonyt rendezi, a közíg. per az intézkedés által érintett személyek között is folyhat. Ily pereket a németek *Parteistreitigkeiten* neve alatt emlitenek szemben azokkal, a hol a felperes egyedül áll szemben a hatósági intézkedéssel.

Lehetnek végül az aktiv közigazgatás intézése alá tartozó olyan ügyek, melyekben az intézkedést már a közíg. hatóság csak birói eljárás mellett teheti meg, de ezek s az utóbb említett magánosok közti közigazgatási perek kivételek.

A javaslat ellenkezőleg az egész közigazgatási pert olyannak tekinti, melyben az eljáró hatóság nem alperes. Az indoklás szerint (104. l.) ugyanis az eljáró hatóság közreműködése a perben abban áll, hogy átveszi a panaszt (értsd: keresetet) vagy esetleg hivatalból visszautasítja, előbbi esetben arra nyilatkozatot tesz, vagy hatásköri kifogást emel. Keresztülviszi a bíróság által elrendelt bizonyítást, s a közíg. bíróság határozatát végrehajtja.

De legjobban látszik ez magának a javaslatnak egyes rendelkezéseiből. A 131. §. szerint az eljáró hatóság a hozzá beadott keresetet felvilágosító nyilatkozattal terjeszti a közíg. bíróság elé. A 133. §. szerint kérheti ugyan a szóbeli tárgyalásra való megidéztesét de csak akkor, ha a magánpanasz «az eljáró közíg. hatóság köz- és vagyoni ügyeit sértőleg

érinti», a mi alatt nyilván a község, város, vagy törvényhatóság közjogának vagy magánjogának sérelmét kell értenünk, tehát nem minden oly esetben, midőn hatósági intézkedés a közig. bíróság előtt megtámadatik. A 139. §. szerint, ha a magánpanasz kizárólag a hatóság ellen irányul védírat beadásának nincs helye, mert mint az indokolás megjegyzi, a panasz (kereset) nála adatván be, annak fölterjesztésekor mindazt felhozhatja, a mit a magánfél a védíratokban. A 176. §. a felebbezés jogát 1. csak a magánfeleknek, 2. oly közig. hatóságnak adja, mely ott saját köz- és vagyoni ügyeit védelmezi a 133. §. értelmében. A 197. §. az eljáró hatóságot csak az imént említett esetben mondja a költségekben elmarasztalhatónak.

Szóbeli tárgyalásra tehát az eljáró hatóság a 133. §. esetén kívül csak akkor idéztetik, ha a bíróság a szóbeli eljárást hivatalból elrendeli. Ha a 160. §., mely a szóbeli és közetlen tárgyalást föltétlenül megadja, azt célozza, hogy arra a hatóságnak is meg kell jelenni, ez okvetlen kifejezendő a törvényben, mert különben annak rendelkezéseiből nem következik világosan.

A javaslatnak tendenciája a hatóságot félként el nem ismerni, annyira megy, hogy az esetben is, midőn a személyes megjelenésre kötelezett hatósági közeg igazolatlan elmaradása miatt hiúsul meg a tárgyalás, a költségekben a 197. §. utolsó bekezdése szerint nem a hatóság, hanem a hatósági közeg marasztaltatik, a mi nyilván minden jogelvekkel ellentézik, mert hisz a tárgyaláson nem X. Y. köztisztviselő, hanem ez vagy az a hatóság működik.

Ellenben a hatósági panasz képviselője az illető közigazgatási ág tárczájának terhére a költségekben marasztalhatónak nyilváníttatik, a mi által az ismét peres félnek tűnik fel.

A peres felek állásának tisztázása egyik főfeladata lesz tehát a törvényhozónak.

A porosz 1880-i törvény e részben igen világos s az eljáró hatóságot peres félnek tekinti, a közig. főtörvényszék, pedig a közig. bíróságokról szóló törvény főcéljának jelentette ki, «hogy a közhatóságok a bírói eljárás mintájára alkotott peres eljárásban igazolják intézkedéseiket és mint peres feleknek szolgáltatassék igazság».

A javaslat azonban a peres felekre nézve már nem követi a porosz mintát és a költségekre s a bélyeg- és illeték-mentességre nézve sem, utóbbi tekintetben a francia álláspontot foglalja el, hogy a közhatóság a költségekben csak akkor marasztalható, ha magán vagyoni jogi viszonyokból folyólag áll perben és hogy a közig. bírói eljárás bélyegköteles.

XI.

Bezárom már is hosszúra nyult megjegyzéseimet, de még néhány pontot nem hagyhatok érintetlenül. A 35. §. kimondja, hogy «a közig. bíróságok hatósága rendszerint csak a hozzájuk utalt vitás kérdés tárgyalására és eldöntésére terjed ki. Oly esetekben azonban, melyekben a közig. bírósághoz tartozó vitás kérdéssel más oly kérdések állanak elválaszthatlan kapcsolatban, melyeknek az együttes eldöntése szükséges: az utóbbiak fölött is a közig. bíróságok határoznak.»

Mik legyenek e más kérdések, erről nem ad felvilágosítást a javaslat, mert a 38. §. csak általában mondja, hogy a magán- és büntetőjogi ügyekben nincs helye a közig. pernek, ellenben a 35. §. azon különös esetre vonatkozik, midőn a közig. perbeli vitás kérdéssel (joggal) más kérdés áll összefüggésben, s e kérdés lehet közjogi vagy magánjogi, vagy közig. jogi.

Az indokolás ugyan azt sejteti (81. l.), hogy itt csak a közigazgatás vagy közig. bíróságok elé tartozó kérdések vannak érte, ez esetben meg az a nehézség támad, hogy mint kell eljárni, ha egy közigazgatási per nem dönthető el, mielőtt p. o. az állampolgárság, a tulajdon kérdése tisz-

tába hozatott volna. Ha viszont a más kérdések alatt közjogi vagy magánjogi praëjudiciális kérdések is értetnek, meg kell határozatni, mily ereje van ily döntéseknek, csak a közigazgatási viszonyokra terjednek-e ki, vagy az ítélt dolog jellegével bírnak-e teljtartalmulag?

Különösen feltűnő és tarthatatlan a javaslatnak a perujításra (ujra felvétel) vonatkozó 191. §-a, mely az ujítást új bizonyítékoktól teszi függővé.

«Az újra felvételi panaszt — így szól a szakasz — a főeljárás folyamában keletkezett *véghatározat kézbesítésétől számított 40 nap alatt* írásban a közig. folyamatban eljáró hatóságnál kell benyújtani.»

Az indokolás e feltűnő, sőt mondjuk ki, megfoghatatlan rendelkezést a közig. gyorsaságával indokolja.

Nagyobb visszaélés szóval nem üzetik, mint a közig. gyorsaságával. Hisz a perujítás a maga természete szerint jogerejű és végrehajtott ítéletet tesz föl, a közigazgatás akaratára végre van már hajtva, mikor a perujítás megkezdetik, hogyan akadályozhatná hát a közigazgatás gyorsaságát? De sőt a közigazgatás jogerejű ítélet előtt is végrehajthatja intézkedését (136. §.), ha azt a közérdek kívánja. Az indokolásnak tehát teljesen elfogadhatatlan a magyarázata.

E szakasz fentartása egyenlő jelentőségű lenne az újra felvétel teljes kizárásával, mert 40 nap alatt oly új bizonyítékot találni, a mely a perben nem használtathatott, legtöbbször lehetetlen lesz.

Az egész szakaszt a porosz törvény félreértésénél egyébbnek nem tekinthetjük, a mely félreértést a mi javaslatunk uralkodó nézpontja, a közigazgatás hatalmára való féltékenység idézhetett csak elő.

A porosz közig. bíróságról szóló törvény t. i. átveszi az újra felvételre nézve a német polgári perrend szakaszait; ezekben van ugyan 40 napi határidőről szó, de határidő természetesen nem az alapperbeli véghatározat kézbesítésétől, hanem attól az időtől számíttatik, midőn az újra felvételre alapot nyújtó bizonyítékról a fél értesült, s csakis ha az alapperbeli ítélet hozatalától számítva 5 év eltelt, nem lehet az újra felvétel jogorvoslatához folyamodni.

A javaslat e határidőt, nyilvánvaló elvételéből, 40 napra szorítván, tulajdonképen kizárná az újra felvételt, a mit annál kevésbé akarhat, mert azt amugy is megszorítja és kizárólag új bizonyíték föltalálásához köti.

Ha mindezek után összegeznem kell ítéletemet a javaslatról, sikerültnek nem mondhatom azt se általános alkotmányi, se technikus közigazgatási szempontból. Van ugyan benne haladás közigazgatásunk mai discretionárius jellegéhez viszonyítva, másrészt azonban a rendes bíróságok általi jogvédelemnek nagy elve föl van adva s a rendes bíróságok fölött is egy conflictusi törvényszék árnya néz felénk a javaslatból.

Közigazgatási technikus szempontból a hatáskör tulságos megszorítása, az első bíróság helytelen szervezete s az eljárás kiemelt fogyatkozásai miatt nem tartom sikerültnek. Ellenben az eljárásnak a szóbeliséget illető rendelkezéseire nézve nem oszthatom a napi sajtóban fölmerült panaszokat, hogy t. i. a szóbeliségnek általánossá kellene tétetni, mert a javaslat e részben igen helyesen a közig. perek tárgyi értékeire való tekintettel, a felek dispositiójától teszi függővé, kívánják-e e költségesebb formát.

A javaslatban rejlő haladást a mai discretionárius állapothoz képest abban látom, hogy az inaugurált közig. jogszolgáltatás egyelőre némi jogvédelmet csakugyan fog nyújtani, de miután a kormány a közig. bíróságok ítélkezésének tartalmáért a felelősség alól fölmentetik, befolyása pedig az ítélkezésre a közérdek czime alatt külön képviselő útján, sőt a döntvény provokálás joga által biztosíttatik, hova-tovább a mainál is kedvezőtlenebb állapot fog bekövetkezni, ha az új intézmény a benne alapításakor lefektetett elvek szerint s nem azok ellenére fejlesztetnék tovább.

Általános alkotmányi szempontból nemcsak azt kifogásolom a javaslatban, hogy a bírói védelmet Ausztriához és Horvátországhoz való viszonyunk miatt, nézetem szerint ok nélkül, megtagadja, hanem azt, hogy a positiv jog uralmát aláveti a közérdeknek, és pedig nem a törvényben, szabályban körülírt tárgyilagossá közérdeknek, hanem annak a közérdeknek, melyet a kormány és közegei, valamint a bíróságok alanyi felfogásuk szerint fenforogni vélnek. Ez pedig alkotmányos szempontból nagy veszélyt rejt magában, mert azt jelenti, hogy a meghozott törvényt a kormány és közegei a bíróságok beleegyezésével egyes konkrét esetben, szükségállapot bekövetkezése és a törvényhozás előtti felelősség nélkül félre tehetik, felfüggeszthetik.

A javaslat indokolása annyira hangsúlyozza a közérdeknek a joggal kibékítését, a javaslat maga annyira gondoskodik a közérdeknek képviseléről a joggal szemben, másrészt meg annyira nem gondoskodik annak meghatározásáról, hogy a közérdeket csak a jog határai közt szabad a bíróságoknak tekintetbe venni: hogy ha a javaslat e részben át nem alakíttatik, a jövő nemzedék sajtóságot meglepetésre fog ébredni a közíg. bíróságok működésének eredményét illetőleg. Azt fogja ugyanis tapasztalni, hogy a közíg. bíróságok forgatják ki erejükből a törvényeket a közérdek nevében, s a közíg. bíraskodás a jogra vészes intézmény.

A javaslat nagy hibája, hogy a közérdek mérlegelésének hatalmát a törvényhozó kezéből, a hol a helye van, átjászsza a bírói meggyőződése tekintetében felelősség nélküli bíróság kezébe és a kormánynak a bíróság előtti actióját fedezi a bírói függetlenség által.

De vajon a kormány is nem a közérdek képviselője-e? Bizonyára az, de először a törvény korlátai között, másodszor lehet még az a törvény ellenére is, de csak akkor, ha egyedül viseli érte a felelősséget, nem a bírósággal társaságban, továbbá, ha a közérdek nevében való eltérésekért a törvényhozótól esetről esetre indemnitást kér. Képzeltető-e azonban ez a közíg. bíróságok ítéleteire nézve, melyekben a javaslat indokai szerint «a jog a közérdekkel kibékítettik?»

A javaslat végül magával hozza a hatásköri külön bíróság szükségét, mely egyrészt a közigazgatás és a közíg. bíróságok, másrészt a közigazgatás és a rendes bíróságok, végül a közíg. bíróságok és a rendes bíróságok közti hatásköri összeütközéseket elintézi.

Ily bíróságot pedig helyeselni semmikép sem bírok.

Mert vagy teljesen független lesz ily bíróság s csak jogelvek szerint fog ítélni, ekkor felesleges, minthogy ugyanerre alkalmas a jog legfőbb őre, a Curia, másrészt meg az ügyek elintézését rendkívül elhuzza.

Vagy pedig összetételében már a kormányzat tulsúlyát biztosítja, czéljában nem a jogalkalmazásra, hanem a jognak a közérdekkel való kibékítésére fog törekedni, ekkor pedig perhorreskálom.

A mily föltétlennek tartom az állam souverainitását, ha mint törvényhozó működik, ép oly föltétlenül szükséges, hogy az állam, ha a cselekvés, a végrehajtás terére lép, meg legyen kötve saját törvénye által. Az első feltétel nélkül nincs függetlenség, az utóbbi nélkül nincs jog, nincs szabadság az államban.

A francziák szomorú tapasztalatai a hatásköri törvényszékekkel, annak mellőzése a német birodalomban a birodalmi ügyekre s fentartása csakis a birodalomhoz tartozó államok külön érdekei szempontjából az egyes államokban, az osztrák példa, a hol a közigazgatási és a rendes bíróságok közti összeütközéseket a Reichsgericht, az alkotmányos jogok ez ügybírósa intézi el, a Reichsgericht és a közíg. bíróság köztieket pedig egy második hatásköri törvényszék, mely a Reichsgericht és a közíg. bíróság tagjaiból egyenlő számban alakíttatik: valóban elég fontos okok arra, hogy sajnálkozva lássam a rendes bírói jogvédelem elvének mellőzését a javas-

latban s vele az alapkövetelést a hatásköri törvényszék áldatlan intézményéhez.

Mindezeknél fogva őszinte tisztelettem daczára, melyet bennem a javaslat uttörő munkája, a készítésében tapasztalható fáradság és buzgalom keltenek, nemcsak a saját elvi álláspontomból, hanem a javaslat saját szempontjából sem dicsérhetem azt s nagy bajnak tartanám, ha gyökeres átdolgozás nélkül menne át alkotmányunkba.

Dr. Concha Győző.

Törvényjavaslat a házassági jogról.¹

II.

A III. fejezet a házasságkötésről szól és ez foglalja magában a házasságkötés alakszerűségeit és a kötelező polgári forma meghatározását. Ezen fejezet nagy részben közigazgatási anyagot tartalmaz és azért utalás is történik a fejezet címénél arra, hogy annak 16. szakasza az anyakönyvekről szóló törvényjavaslatba teendő át. A fejezet első szakaszában (32. §.) kimondatik, hogy a házasságkötéshez a felek szabad beleegyezése szükséges, s hogy kényszer, tévedés és megtévesztés kizárja a szabad beleegyezést. Ha ez a rendelkezés a házassági akadályokról szóló fejezetbe helyeztetik át, a hová tartozik, és ha ezen házassági akadályok jogi hatálya ott egyuttal meghatározatnék, nem kellene a rendelkezést a IV. fejezetben ismételnie, a mi a 72., 73., 74. és 75. szakaszokban történik.

A IV. fejezet, mely a házasság érvénytelenségéről (a köteléki perről) szól, sok perjogi intézkedést tartalmaz. Ennek és a tulságos casuistikának, mely különben az egész törvényjavaslatnak egyik főhibája, köszönhető, hogy a fejezet 33 szakaszt foglal magában. A törvényjavaslat határozottan nyerne, ha ez a fejezet a szorosan ide nem tartozó intézkedések kiküszöbölése, az egyes házassági akadályok jogi hatályának a II. fejezetben való cumulatív meghatározása, és a sok casus elejtése által lényegesen megrövidíttetnék.

Az V. fejezet a házasság megszűnésének feltételeit, a VI. az ágy- és asztaltól való elválást és a VII. a külföldön kötött házasságokat és a külföldiek házasságát szabályozza. Ezen szakaszok ellen a beosztás szempontjából nincs kifogásom.

Vannak azután a törvényjavaslatban még *büntető határozatok* (VIII. fejezet), *vegyes határozatok* (IX. fejezet) és *zárhatózatok* (X. fejezet). Ezek természetüknél fogva olyanok, melyek szorosan véve a házassági jogról szóló törvénybe nem tartoznak. A nagyobb alaposság kedvéért szükségesnek tartja azonban a törvényjavaslat ezen, a házassági joggal összefüggő, de tételes törvény által talán csak későbbben szabályozandó kérdéseket itt megoldani, és elvégre ez a törvényjavaslatnak egészben véve ártalmára nincs. A X. fejezetnek a házassági peres eljárást szabályozó intézkedései azonban nyilván csak politikai okokból kerültek bele a törvényjavaslatba, mert szükségesnek találtatott annak a documentálása, hogy a kormány a papi bíraskodást meg akarja szüntetni. Miután a házassági peres eljárás különben is szabályozandó lesz és pedig egyidejűleg a házassági törvényvel, a jelen törvényjavaslat utolsó fejezete felesleges lesz.

A mi a törvényjavaslat *terjedelmét* illeti, fogalmat alkotunk magunknak arról, ha azt a német «Entwurf-fel» összehasonlítjuk. Mig ez utóbbi 71 §-ban szabályozza az idevágó anyagot, a mi javaslatunk 167 §-ra terjed, a minek oka egyrészt a különböző anyagok felöléléseben, de nagy részben a mértéken felüli casuistikában keresendő.

A törvényjavaslat *szövegezését* illetőleg meg kell engednünk, hogy az egészben véve elég világos és érthető. Vannak ugyan benne homályos és érthetetlen helyek, de ezekről a részletes bírálatnál fogunk szólni. Nagy hibája a törvény-

¹ Az előbbi közl. I. az 50. számban.

javaslatnak a tulságos *casuistica*, mely különben a legtöbb újabb jogi törvényünknel észlelhető. Következménye ez annak az iránynak, mely a gyengébbek kedvéért mindent előre szabályozni akar és a bírói bölcs belátásban és a tudományos törvénytárgyban nem bizik. A casuistikának hátrányai ismeretesek. Az élet több esetet teremt, mint a megnyit a törvényhozó előre látni képes, azért helyesebb, ha a törvényben általános elveket állítunk fel, a melyekből a törvénytárgy és a józan ész segítségével a felmerülő konkrét eseteket megoldani lehet. Hibája a törvényjavaslatnak az is, mert felette terjengőssé teszi, hogy beleviszi a törvénytárgyat a törvény szövegébe és hogy sok van benne, a mi tankönyvbe való. A részletes bírálatnál mindegyik rá fogunk utalni.

Az is egyik hibája ennek a javaslatnak, a mi szintén modern codificatori irány, hogy hemzseg a más szakaszokra való hivatkozástól. Ezt egészen el nem lehet kerülni; de egy jól szerkesztett codexben a törvény megtanulását szerfelett megnehezítő, ezen gyakori hivatkozást minimumra kell redukálni, a mi főleg a szöveg helyes beosztása által érhető el.

III.

Az *eljegyzésről* szóló fejezethez kevés a megjegyzésünk. A javaslat elfogadja a modern jogtudománynak azt az álláspontját, hogy az eljegyzésnek csupán vagyoni jogi hatálya van, és hogy az eljegyzésből nem származik kereseti jog a házasság megkötésére. A lehetőség magát vagyoni jogi kötelezni azonban gondnokság alá helyezett nagykoruaknál épen úgy korlátozva lévén, mint kiskorúaknál, helyesebbnek véljük, ha a törvényes képviselő beleegyezése nemcsak a kiskorúaknál, hanem mindazon személyeknél megkiváncsát, a kik cselekvésre képtelenek, vagy a kiknek cselekvőképessége korlátozott. (Javaslat 149., 150. §.)

A házassági akadályokra nézve különbséget tesz a javaslat *semmis*, *megtámadható* és *tilos* házasság között. A semmis és a megtámadható házasságnak közös criteriuma az, hogy mind a kettő érvénytelen, ha a házassági akadály fenforgása bírósággal constatálódik. Fogalmilag abban különböznek, hogy a semmis házasság hivatalból támadandó meg, mert oly jogi akadályba ütközik, melyet az állam jogrendje el nem tűr, a megtámadható házasság pedig csak az arra jogosult fél kérelmére érvényteleníthető oly okból, mely a házasság jogérvényes létrejöttét meggátolta. Mind a kettőtől lényegesen különbözik a tilos házasság, mely el van ugyan tiltva, de ha a tilalom ellenére létrejön, érvényesen megkötöttnek tekintendő.

Már a fentebbiekben hibának mondtuk, hogy a javaslat a házassági akadályok közti ezen fogalmi különbséget eléggé ki nem domborítja. Csak fáradságos tanulmány után tudjuk meg a javaslatból, hogy inikor semmis, mikor megtámadható és mikor tilos a házasság. Az egyszerűség és áttekinthetőség, a mit egy jó törvénykönyvtől elvárhatunk, hiányzik a javaslatban.

A javaslat szerint *semmisségi* okot képeznek: a *cselekvőképzetlenség* (8. §.); a *vérokonság* és *közelbi sógorság* (15. §.); a *fendálló házassági kötelék* (16. §.); a *büntetés* (17. §.) és az *ünnepélyesség és illetékesség hiánya* (61. §.). Ezen akadályok fenforgása esetében a házasság feltétlenül megsemmisítendő és csak a cselekvőképzetlenségnél és az ünnepélyesség és illetékesség hiányánál állít fel a törvény bizonyos eseteket, midőn a semmisség elenyészik. *Érvénytelenségi okok*, a melyek miatt a házasság *megtámadható*, a következők:

Korhiány (9. §.). *Törvényes képviselő beleegyezésének hiánya* (10. §.). *Szülei beleegyezés hiánya* (11. §.). *Gyámhatósági jóváhagyás hiánya* (12. §.). *Kényszer* (73. §.). *Tévedés* (74. §.). *Megtévesztés* (75. §.).

Ezen esetekben a házasság csak az érdekelt fél kérel-

mére érvénytelenítendő és az utólagos jóváhagyás megszünteti az érvénytelenséget és a kereseti jogot.

Tilos végre, de azért érvényes a házasság: a *gondnokság alá helyezési eljárás folyama alatt* (18. §.); *szülői beleegyezés hiánya esetében a 20-dik életévét betöltött kiskorúaknál* (19. §.); a *felmenő ágban vérokonság testvérel* (20. §.); az *örökbefogadási viszonyban állók között*; (21. §.); a *gyámügyi viszonyban lévők között* (22. §.); *bírói ítélettel történt eltiltás esetében* (23. §.); a *korábbi házasság érvénytelenítése előtt* (24. §.); *holtta nyilvánítás esetében*, ha a házasságnak egyike tudta, vagy ha igazolva van, hogy a holtta nyilvánított a vélelmezett elhalálozás napját túlélte (25. §.); *házastárs gyilkosság esetében* (26. §.); a *nőnél a tilos idő alatt* (27. §.); *egyházi rend vagy fogadalom okából* (28. §.); *szabályszerű kihirdetés hiánya miatt* (30. §.).

A ki a törvényben megszabott akadály ellenére tudva házasságot köt, a mennyiben cselekménye súlyosabban büntetendő cselekményt nem képez, vétséget követ el és három hónapig terjedhető fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő (146. §.).

Az, hogy a házasságkötés a mennyire lehet, megkönnyíttessék és a házasságkötés elé felesleges akadályok ne gördíttessenek, állami érdek és ebből a szempontból nem helyesíthetjük azt a sok akadályt, a melyet a javaslat felállít; különösen a tiltó akadályokból több van a kellenél. Az érvénytelenségi okok kiterjesztése indokolt oly jogrendben, a hol a házasság felbontása nincs megengedve; de a hol az utóbbinak lehetősége megvan, helyesebb azt a házasságot érvényében nem bolygatni és ha oly okok forognak fen, a melyek miatt a házasság már kezdettől fogva bensőleg megtört, annak felbontását megengedni.

Ezen elvi álláspontunk kiemelése után legközelebb átterünk a javaslatban felsorolt házassági akadályok részletes bírálatára.

Sztehlo Kornél.

Eljegyzés.

A házassági jogról szóló törvényjavaslatnak az a része, mely az eljegyzésből származható jogviszonyokkal foglalkozik, legalább alapelveire nézve, kifogásokkal alig fog találkozni. A javaslat itt oly eszméket követ, melyeket a modern törvények és a történeti basison indult gyakorlat egyaránt szentesítettek. Csak helyeselni lehet, ha a javaslat mindent eltávolít, a mi a házasság tényleges megkötésére irányuló kényszer látszatával is bír; bármennyire igényelne méltánylást az adott szóban, a tett házassági ígértben nyilvánuló erkölcsi momentum, a házasságnak magasabb etikai postulatuma nem engedhetik meg, hogy a szabadság elengedhetlen elve a házassági ígérthez fűzött védvek által korlátoztassék.

De ép azért, mivel ez alapelv helyes, mivel a javaslat az eljegyzésből levezethető minden kényszereszközt mellőz és a házassági intézményt még csak külső vonatkoztatásba sem lépteti az eljegyzéssel, az a kérdés merül föl, hogy mit keres az első hét §. a házassági javaslat élén. Hisz a törvény a házasságjogot szabályozza, az eljegyzésnek pedig a házasság szempontjából jelentősége nincs. Mi azért feltétlenül helyesebbnek tartjuk a Code Civil állásfoglalását, mely épen a mi javaslatunk által is elfogadott alapelvekből kiindulva, az eljegyzésről még csak említést sem tesz; a mi pedig a vagyoni kérdéseket illeti, úgy azokat a francia gyakorlat a kötelmi jog elvei szerint intézi el.

A kérdés technikai megoldásának eme módját követésre méltónak tartjuk és eme nézetünk megerősödik, ha végig tekintünk a szóban forgó intézkedések részletein. Így maga a házassági javaslat nem nyújt oly anyagot, melyből a házasság megkötésére irányuló keresetet lehetne construálni, nem forog fen tehát szükség arra sem, hogy ezt a javaslat 2. §-a az eljegyzéssel vonatkozásban specialiter kimondja. Ezt ille-

tőleg kétely még csak fel sem merülhet és ha volna is, úgy annak eloszlatása nem a törvény, hanem az indokolás feladatát képezhetné. E szakasznál nem szabad elzárkózni attól sem, hogy ily rideg kijelentés a törvényhozó intencióitól távol álló nagy közönségnél azt a hiedelmet ébreszthetné fel, mintha a törvény az eljegyzés alkalmából tett ígéret minden erkölcsi kötelemét is negálná és azért figyelmet érdemel, a mit Hinschius a német javaslat hasontartalmu 1227. §-áról mondott: «Es erscheint aber sicherlich bedenklich, an die Spitze des Familienrechtes einen Paragraphen zu stellen, welcher bei ernsten Naturen sittlichen Widerspruch hervorrufen und leichtfertigen einen willkommenen Vorwand wie auch Anlass zu moralisch verwerflichem Treubruch gewähren kann.» (Archiv für die civ. Praxis 74. k. 55. l.)

Az első fejezet többi határozmányai vagyoni jogi vonatkozásúak, melyek csakis az alkotandó polgári törvénykönyv megfelelő helyein nyerhetnének kellő tartalmat és értelmet. Így kiszakítva, darabosságukban a judikaturának csak hátrányára lesznek és világos jogviszonyokat segítségükkel nyerni nem fogunk. Mindazonáltal nem mellőzzük az egyes szakaszokhoz megjegyzéseinket megtenni.

1. §. Kiskorúak eljegyzéséhez törvényes képviselőjük beleegyezése szükséges. Miután az eljegyzésnek házassági jogi következményei nincsenek, nézetünk szerint egészen irrelevans, vajon a törvényes képviselő hozzájárul-e az eljegyzéshez vagy sem. *Vagyoni jogi szempontból pedig a kiskorú rendelkezési képességének általános szabályai kell, hogy itt is mérvadók legyenek.* Nem ismerünk okot, mely itt külön szabályozást illetve megszorítást tenne szükségessé. Tegyük fel pl., hogy egy 24. évét még be nem töltött bankhivatalnok törv. képviselőjének beleegyezése nélkül magát eljegyzi és később minden alapos ok nélkül az eljegyzéstől visszalép. Az 1877: XX. tcz. 3. §-a szerint kiskorúak, kik éltük 14. évét betöltötték, arról, a mit szolgálatuk és munkájuk által szereznek, szabadon rendelkezhetnek, ha fentartásukról maguk gondoskodnak. E törvényhez képest a felhozott esetben a visszalépett jegyes adott ajándékát vissza nem követelhetné; a javaslat 1. §-a szerint azonban az eljegyzés nem létezőnek tekintetnek és így az eljegyzés feltevése mellett adott ajándék visszakövetelhető volna, bármennyire is vétkes a visszalépő fél és bármennyire fenforogjanak is az 1877: XX. tcz. 3. §-ának feltételei. Az 1. §. tehát egyszerűen eliminálandó volna.

A 2. §-ra vonatkozólag véleményünket már fent jeleztük.

3. §. Bármely teljesítés kikötése arra az esetre, ha a jegyesek a házasságot meg nem kötnék, semmis. Itt kifogásolnunk kell a «bármely teljesítés» hangsúlyozását, ez többet ölel fel, mint a menynyi a kitűzött cél szolgálatára szükséges. Kétségtelen, hogy nem lehet megengedni a kötbér vagy oly teljesítés kikötését, mely ezt leplezi, de más kikötés pl. az, ha a férfi, a ki a menyasszonyt teherbe ejtette, a gyermek jövőjét biztosítja az esetre, ha a jegyesek a házasságot meg nem kötnék, joghatályosságára aggálylyal nem találkozhatik és azért nem bírjuk elképzelni, hogy hasontermészetű kikötéseket mi okból kellene korlátozni. Itt a házasság kierőszakolásának célzata már nem képez motivumot.

A 4. §. első bekezdése az eljegyzéstől alapos ok nélkül visszalépők terhére kártérítési kötelezettséget állapít meg és pedig a *jegyes és szülő javára*. Eltérőleg a szász polg. törv. könyvtől, mely a jogosultak közé a jegyest és mindazokat számítja, a kiknek beleegyezésétől függött az eljegyzés; javaslatunk itt a német polg. törvénykönyv javaslatát követi. Mi mindkét korlátot szűknek tartjuk. Nem találhatunk indokot arra, hogy ne követelhessen kártérítést a testvér, a legközelebbi hozzátartozó is, ha a gondjai alatt álló jegyes érdekében egy, a másik fél által lerontott anyagi áldozatot hozott.

A kártérítés mérvére nézve azt határozza a 4. §. 2. bekezdése, hogy a kötendő házasság céljából tett *kiadások összegét* meg nem haladhatja. Itt a szöszegők valóságos favo-

risálásban részesülnek, a mi annyival is inkább indokolatlan, mivel csekélyebb kaliberű szerződésszegések legalább a pozitív kár megtérítésének kötelezettségét illetőleg a jog ily jótékony neutralitására nem számíthatnak. Elismerjük, hogy ily jogviszonyok discret kezelést igényelnek és hogy a köz-erkölcsök nagy hátrányára van, ha a törvényhozás a birói sorompóktól nem tudja távoltartani a haszonlesés merényleteit, de ennek a célznak eleget áldoztunk, ha kizárjuk a vesztett haszon fogalmát, ha kizárjuk a házasság létrejöttének esetére várt előnyöket vagy annak létre nem jötte miatt szenvedett erkölcsi hátrányokat. De semmi esetre sem meríti ki a ténylegesen szenvedett kárt a tett kiadások összege. Nem helyeselhetjük, hogy a javaslat itt a szász polgári törvénykönyv 1581. §-át követte. Messze előtte van a német javaslat 1228. §-a, mely megtérítendő kárt nemcsak akkor lát fenforogni, ha a jegyes vagy a szülők kiadásokat tettek, hanem akkor is, ha kötelezettségeket vállaltak vagy egyéb vagyoni jogi «intézkedéseket tettek». Az indokok (4. k. 3. és 4. l.) joggal hivatkozhatnak arra, hogy itt befoglaltatik az a kár is, melyet a jegyes az által szenved, hogy az eljegyzésre való tekintettel állását, hivatását feladta vagy az eljegyzés tartama alatt kínálkozott állást vagy vagyonszerzést visszautasított. Ehhez hasonló esetekben pl. akkor is, ha a jegyes tőkéit felmondotta vagy vagyonát értékesítette és ez által kárt szenvedett, kell hogy a törvény védelmet nyújtson, a mint ezt a német javaslat 1228. §-a meg is teszi.

Óhajtandó, hogy a törvény külön intézkedjék oly esetekre, melyeknél *csalás vagy tiltott cselekmény* forog fen és hogy ilyenkor a kártalanítás teljes és korlátlan mérvét alkalmazza.

Az 5. §. 3. bekezdése, mely azt mondja, hogy a «visszakövetelésre a gazdagodási kereset szabályai irányadók», egészen elhagyandó volna. Nem engedhető meg, hogy egy komoly törvényhozási munkában hivatkozás történjék egy kereset szabályaira, melyek törvényeinkben fel nem találhatók, és melyek még elméletekben is vitásak.

A 6. §-ban foglalt intézkedéshez kifogás nem férhet, de ha helyes, hogy a magánélet ily finom kötelékeit menten kell tartani durva kezek megérintésétől és ha ilyképen csak helyeselni lehet azt, hogy az örökös a kártérítést vagy visszakövetelési jogot csak az esetben érvényesíthesse, ha maga a jogosult keresettel fellépett, úgy még inkább kell követelni ily korlátozást a *hitelezővel* szemben, a ki különben még a jogosult életében és ennek akarata ellenére végrehajtást vezethetne a jogosult ily természetű igényére és bíróság elé vihetné a magánélet legszentebb titkait.

Dr. König Vilmos.

Jogirodalom.

Nemzetközi magánjog. Irta Szántó Mihály.

Az újabb európai jogfejlődés azt igazolja, hogy a gyakorlati élet követelményei állítják elé a szükséges jogszabványt és csak azután jön a tudomány és az elmélet, mely az utonnan alakult jogot rendszerint tudományosan megvilágítja. Nálunk ezt semmi sem igazolja jobban, mint a nemzetközi jog fejlődése. Huszonöt év óta állami életünk a modern eszmék szerint és a kor-alkotta szükség szerint fejlődik. Az 1848. év előtti idők jogászai nálunk jóformán nem is tudták, mi a nemzetközi jog. Legfelebb az észjogi írók, mint Virozsil, mellelleg tárgyaltak Grotius-féle elveket. Arról a régebbi magyar jogásznemzedéknek alig volt sejtelve, hogy a jog minden ágának van egy nemzetközi igen fontos része. Újabb állami életünk kezdete épen olyan korba esik, a midőn a nemzetközi jog fejlődése igen nagy lendületet nyert. Nem a tudományos fejlődés az, hanem a gyakorlati. 1862 óta a törvénytár minden évfolyamában találunk számos nemzetközi egyezményt és szerződést becikkelyezve. A nemzetközi

érintkezést szabályozó különféle rendeletek egybegyűjtve, vaskos kötetet tennének. Semmi sem igazolja jobban, hogy a souveraim hatalom minden attributumaival bíró állami életet élünk, mint az, hogy a civilisált államok sorában, mint önálló és egyenjogú tényező szerepelünk, a mely más államokkal egyezményre léphet, külföldi hatalmasságokkal az államélet minden körében előforduló ügyekre szerződéseket köthet és oly congressusokon, a melyeken a független államok képviselői új nemzetközi jogszabványokat alkotnak, a magyar állam képviselői egyenlő indítványozási és döntési joggal részt vehetnek.

Huszonöt év nem sok oly állam életében, mely rövid idő múlva ezredéves fenállását fogja ünnepelni. De azért bizvást merjük állítani, hogy csak ezen utolsó huszonöt év alatt lépett a magyar állam szabatosan körülírt nemzetközi viszonyba a többi civilisált államokkal. A nemzetközi tételes jog bent van a törvénytárban, de nincs tudományosan feldolgozva, nincs rendszerbe foglalva, nincs kellőleg egybeállítva. A tudomány e téren nagyon mögötte maradt a törvényhozásnak.

Ez okból minden kísérletet örömmel kell üdvözölni, a mely irodalmunk ezen nagy hiányát pótolni igyekszik.

A m. tudományos akadémia bizonyára érezte irodalmunk ezen szegénységét, a midőn a nemzetközi magánjogot tárgyaló műre pályadíjat tűzött. Eddig az akadémiának a pályadíjjal a jogi téren nem volt sok szerencséje. Azonban ez évben a pályázat kivételesen sikerrel járt, mert jeles munkát és hézagpótló, de azonfelül általános irodalmi belértékkel bíró művet kaptunk. Szántó Mihály művét élvezettel olvastuk.

Nem száraz theoretikai fejtegetés, külföldi szerzők nyomán, sem nem egyszerű összeállítás az érvényben álló anyagnak, hanem lelkiismeretes, alapos munka, a mely az elmélet legújabb színvonalán áll és a gyakorlat minden igényeinek megfelelő. Szántó műve sem nem egyoldalú tankönyv, sem nem gyakorlati kézikönyv magában, hanem a teoriának és a praxisnak egyaránt megfelelő jogi mű, mely pályatörő, mert első e nemből a magyar irodalomban.

A ki a nemzetközi elvek iránt tájékozást kíván, a melyek a mai tudományban a nemzetközi magánjog körül uralkodnak, az megtalálja a feleletet és a tájékozást Szántó világosan és egyszerűen írott művében. A gyakorlat embere pedig, a ki tudni akarja, mi a tételes jog nálunk egyik vagy másik kérdésben, teljes bizalommal fordulhat Szántó könyvéhez, mert kimerítőbb és pontosabb utbaigazító Szántónál a magyar irodalomban nincs.

Munkája alapvető e tárgyban és ha azok gyér száma miatt, a kik ezen tárgy iránt érdeklőnek, nincs is kilátás, hogy nem sokára irodalmunk újabb munkával fog gazdagodni, legalább azok, a kik a nemzetközi magánjog egyik vagy másik tárgyáról monographiát fognak írni, nem indulhatnak más irányban, mint azon, a melyet Szántó Mihály megjelöl.

Egy nagy gyakorlati hasznót várunk Szántó munkájától. Megdöbbenő sötétségben tapogatóznak legalsóbb és legfelsőbb bíróságaink, a midőn a nemzetközi jog keretébe eső jogkérdést kell eldönteni. Szántó könyvében megtalálják az utbaigazító mécszet, a mely a sötétségből kivezet, mert a mint értesülünk, az igazságügyminiszter, a kinek a munka ajánlva van, minden bíróság részére egy példányt megrendelt és így lehetővé tette a mű gyors megjelenését.

Egy körülményt nem tudunk eléggé kiemelni, a mely Szántó könyvének előnyére van és ez az, hogy eltért a mai általános divattól és nem spékelt meg minden lapot lemásolt idézetből, hanem ott, a hol szükséges, az illető külföldi törvénykönyv szövegét eredetiben adja.

Fáradtsága gyümölcsét a szerző azon öntudatban találhatja, hogy a magyar jogi irodalomnak szolgálatot tett.

I. T.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A m. kir. Curiának büntetőjogi döntvényei.*

Áttérve a kir. Curia döntvényeire:

2. Az 1. sz. D. (B.J.T. III. k. 305. 1.), mely a Btk.-ek életbelépte előtt elkövetett súlyos vagy könnyű testi sértés vétségének kihágásnak minősítésére vonatkozik, általán, sem birhat többé gyakorlati jelentőséggel.

3. A 2. sz. D. (u. o. III. k. 306. 1.) a fenebb f) alatt említett D.-nek in pejus reformatióját képezi. A fenállott legfőbb ítélőszék kimondotta, hogy súlyos testi sértés büntette esetében, ha a Btk. 92. §-a alapján a vádbeli cselekmény vétségnek minősítették és a büntetés fogházban állapítatik meg, a fogházzal kapcsolatban a pénzbüntetés mint mellékbüntetés nem alkalmazandó. A 2. sz. D. az ellenkezőt állapítja meg, nézetem szerint a törvény világos rendelkezésének ellenére. A Btk. 92. §-a a bírónak büntetés átváltoztatási jogát félremagyarázhatlan határozottsággal határozza meg. A bíró a törvény által meghatározott esetben börtön helyett fogházat állapíthat meg. A büntetés átváltoztatási jog terjedelme ennyire terjed, s ezzel ki van merítve. Hogy a fogház alkalmazása esetén a cselekményre meg nem állapított pénzbüntetést is alkalmazzon, azért, mert egy hasonló vétséget a törvény fogházzal és pénzbüntetéssel rendel büntetni: ezt a jogot a Btk. 92. §-ából kiolvasni, ezt a felhatalmazást a törvénybe belemagyarázni nem lehet. Kétségtelen előttem, hogy csak egy hasonló vétség létezésének tulajdonítható a D. keletkezése. Ha a törvényhozás a testi sértésnek a betegség tartama szerinti minősítésénél a hármas felosztás helyett a kettős felosztást fogadta volna el, és csak könnyű testi sértés vétségét, és súlyos testi sértés büntetettét ismerné, bizonyára senkinek sem jutott volna eszébe, hogy a büntettnak correctionalisatiója esetében a büntettre nem, hanem csakis a könnyű testi sértés vétségére megállapított pénzbüntetés alkalmazásáról egyáltalán szó lehet-e, s miért? mert pénzbüntetéssel is büntetett súlyos testi sértés vétsége egyszerűen nem léteznék. De miután a törvény súlyos testi sértésnek vétségét is ismeri, melynek büntetése fogház és pénzbüntetés, miután a súlyos testi sértés büntette correctionalisatio folytán vétséggé válik, az elnevezés egyenlősége, a «nomen» azonossága, a mely mint mindenki előtt első pillanatra világos, csak merő esetlegesség és accidentalitás eredményezte a kérdésnek felvetését s annak úgy, a mint történt, eldöntését. Pedig ha a közömbös névegyenlőség helyett a lényeg vétetett volna tekintetbe, észre kellett volna venni, hogy az eredetileg vétséget képező súlyos testi sértés, és az a súlyos testi sértés, mely csak correctionalisatio folytán lett vétséggé, oly két cselekmény, a mely egymással nemcsak hogy nem azonos, nem egyforma, hanem objectiv ismérveiben egymástól lényegesen különbözik. Amaz 20 napot meg nem haladó, emez 20 napot meghaladó sérülés. A «nomen»-ből a cselekményeknek azonosságára vagy egyformaságára, egyenértékére következtetni annyit tesz, mint azt mondani, hogy két ember azért, mert véletlenül egyforma neve van, egymással azonos, vagy legalább egymáshoz mindenben egyenlő, még akkor is, ha az egyik nábob, a másik egy szegény ördög. Semmiféle dialektika nem szüntetheti meg azt a tényt, hogy a törvény 302. §-a egy évig terjedhető fogházzal és 500 frtig terjedhető pénzbüntetéssel azt a testi sértést rendeli büntetni, a mely által okozott sérülés, betegség vagy elmekór 8 napnál tovább tartott, de 20 napot túl nem haladott, a correctionalisált vétség pedig oly testi sértést tételez fel, a mely által okozott sérülés 20 napnál tovább tartott. Helyes-e már most az, hogy az ab origine

* Az előbbi közl. I. az 50. számban.

vétséget képező súlyos testi sértés, tehát objective enyhébb bűncselekmény fogházal és pénzbüntetéssel, a csak correctionalisatio folytán vétséggé vált súlyos testi sértés tehát objective súlyosabb bűncselekmény csak fogházal büntetessék, az iránt a nézetek eltérők lehetnek. Ennek mint törvényhozási kérdésnek fejtegetésébe nem is bocsájtkozunk. Törvényhozási szempontok a törvényhozóra irányadók, nem a bíróra, a ki nem törvényt hoz, hanem a más által meghozott törvényt alkalmazza. A törvénymagyarázat szempontjából az a megdönthetetlen két tény irányadó, hogy: először a súlyos testi sértésnek büntetése szerint a törvény «börtön» és csakis börtön és semmi más, s hogy a 92. §. esetében a bíró jogosítva van börtön helyett fogházat alkalmazni.

A 2. sz. D. sérti a Btk. 1. §-ának 2-ik bekezdését.

A D.-ben érvényesített felfogás kétségtelenül a repressio érdekének felel meg. Az objective súlyosabb bűncselekmény elkövetője ne járjon jobban, mint az, a kinek bűncselekménye objective enyhébb.

Azonban a tapasztalat azt mutatja, hogy a törvénymagyarázat, mely nem «interpretatio» többé, hanem «correctio», rendesen megboszulja magát. A 2. sz. D. következményeiben a tapasztalati igazságnak megerősítését képezi, a mint ezt a magánlaksértésre vonatkozó judikatura bizonyítja. A magánlaksértés büntette börtönnel, vétsége fogházal és pénzbüntetéssel büntetendő. A nomenclaturai s büntetési viszonyok ugyanazok, mint a testi sértésnél. A judikatura részben le is vonta a 2. sz. D. consequentiáját, s correctionalisatio esetében a fogházbüntetés mellett pénzbüntetést alkalmazott. De ép oly állandóan tartotta s tartja fen magát az ellenáramlat, a mely az ellenkező nézetet követi; a stereotyp indokolás szerint azért, «mert a 330. és a 332. §-nak tipikus ismérvei nem azonosak», mert: «a 330. és 332. §-okban tárgyalt bűncselekmények tényálladéakai egymástól lényeges elemekre nézve különböznek». Mintha bizony a testi sértés esetében másképen állana a dolog. A 330. §-nak tényálladékát gyakran csak egy hajsza, a néhány napi muló rosszulletet a komoly, gyakran az egész életre kihatható betegségtől örvény választja el. És most akadjon valaki, a ki komolyan elhiszi, hogy a hajsza tipikus distinctio, de az örvény nem az. De eddig hagyján. A 2. sz. D. alapelve eddig hü marad önmagához. A szigorubb felfogást szolgálta. Az élet azonban nem késett oly esetekkel, a melyek egy másik igen lényeges, de a testi sértésnél elő nem fordulható különbséget helyeztek előtérbe. A magánlaksértés büntette hivatalból, vétsége csak a sértett fél indítványára üldözhető. Ugyanaz az érvelés, mely a büntettet képező laksértés correctionalisatioja esetében a 332. §-ban meghatározott büntetésnek, tehát a pénzbüntetésnek alkalmazására vezetett: «mert a Btk. kizárólag fogházal büntetendő magánlaksértés vétségét nem ismeri», következetesen az eljárásnak megszüntetésére vezetett, s kellett, hogy vezessen, valahányszor a sértett fél indítványt nem tesz vagy azt visszavonta, «mert a Btk. hivatalból üldözendő magánlaksértés vétségét nem ismeri». A judikatura vagy levonta a következtetést, és akkor a 2. sz. D. alapelve meghazudtolta természetszerű rendeltetését; vagy nem vonta le, és akkor csak zavarólag hatott a judikaturára, a melynek nincs nagyobb ellensége, mint a következtetlenség. A pénzbüntetést nem alkalmazhatóknak jelentették ki a következő curiai ítéletek: 1883. évi nov. 14; 1885. évi apr. 8. (B.J.T. 10. k. 93. l.); 1890. évi nov. 12. (U. o. 21. k. 332. l.); 1889. évi márcz. 12. (U. o. 18. k. 1. l.); 1892. évi decz. 16. (Jogt. Közl. 1893. évi 7. sz.). Ellenkezőleg 1888. évi jun. 16. (Jogt. Közl. 1888. évi 33. sz.); 1888. évi decz. 11. (B.J.T. 17. k. 374. l. de ugyanott hat rendbeli ellenkező ítélet).

A correctionalisált vétség indítványi vétséggé nem lesz az 1887. évi jan. 7-ki ítélet szerint (B.J.T. 13. k. 263. l.). Ellenkezőleg: 1891. évi márcz. 18. (B.J.T. 22. k. 225. l.);

1891. évi okt. 1. (U. o. 13. k. 94. l.); 1891. évi nov. 4. (U. o. 23. k. 336. l.). Egészen külön állást foglal el az 1882. évi decz. 11-ki ítélet (Jogt. Közl. 1889. évi 1. sz.), mely a 330. §-ba ütköző laksértést a 92. §. alkalmazásával a 332. §. alapján minősíti ugyan, de a pénzbüntetést — indokolás nélkül — mellőzi! A chaosz megszüntetésének egy módja van, visszatérés a régi Döntvényre. A 2. sz. D. indokolását az előadottak után bővebben czáfolni felesleges. Annnyit azonban mégis meg kell jegyezni, hogy midőn az indokolás egész érvelését arra a két alaptételre fekteti, hogy: 1-ször, a Btk. tárgyat képező bűncselekmények vagy büntettek vagy vétségek; és 2-ször, a Btk. nem ismer oly bűncselekményt, mely a kettőből alakítva félig a büntett félig a vétség szempontja alá esnék: első tételében olyasmit mond ki, a mit senki sem tagad: második tételében pedig olyasmit, a mit senki sem állít. A két tételből egyáltalán semmi sem következhetik; a második tételre jelesül joggal lehet azt felelni, hogy az bizonyos, hogy a Btk. oly vétséget, mely félig büntett, félig vétség, nem ismer, de igen is ismer oly vétségeket, a melyek csak fogházal, s olyanokat, melyek fogházal és pénzbüntetéssel büntetendők.

(Folyt. köv.)

Dr. Heil Fausztin.

Különfélék.

— **Főrendiházi tagok.** A jogászvilág két kiváló tagja neveztetett ki főrenddé. *Daruváry Alajos* kineveztetése megelégedéssel tölt el mindnyájunkat, kik ez érdemes férfiú bírói működését állandó figyelemmel kísértük és kinek érdemeiről csak nem rég emlékeztünk meg. *Lechner Ágost* egyetemi tanár kinevezésével a tudomány emberét tisztelte meg a kormány. Lechner Ágost tudományos rendszerét egyszerű, világos szavakkal, de szabatosan és tömören fejti ki, és az előadásairól kiadott könyomatu jegyzetek széles körökben mint a közjogi és közigazgatásjogi tudomány megbecsülhetetlen alaptanai vezérfonalul szolgálnak. Nem pusztá tételes joganyag az, a mi e jegyzetből megtanulható, hanem egy a legmagasabb jogi praecisióval kidolgozott tudományos rendszer. A magyar közjognak méltó képviselője foglal helyet ezentul a főrendiházban.

— **A Curia bűnügyi tanácsainak a jövő évre szóló ki-mutatásából** látjuk, hogy a híres második tanácsot teljesen feloszlatták. Szeiffert Ede az I., Kelemen Mór és Bibó István a II., Csider László és Péterffy Domokos a IV., Losonczy Ödön az V. tanácsban fog ezentul bíraskodni. — Nem lehet feladatunk e helyen ezuttal tüzetes véleményt mondani a második tanácsnak tizenöt éven át kifejtett működéséről. Ítéleteivel talán nagyon is gyakran foglalkoztunk. Csak azt kívánjuk itt megjegyezni, hogy a tanács eleintén — midőn a bűnvádi eljárás zilált területének rendezését tűzte feladatául — jól indult. A nyolczvanas évek közepe óta azonban a bűnvádi eljárási kérdéseket elhanyagolta és átment az anyagi büntetőjogra. Itt következtek azután, egyes helyes határozatok közt, azok a végzetes hibák, melyek az ország jogászai lelkiismeretére felháborítólag hatottak. Egy dolog azonban bizonyos: a második tanács *jogtörténetet* csinált.

— **A Magyar Jogászegylet kebelében alakítandó magán-jogi szakosztály egyik feladatául** az is ki lesz tűzve, hogy a sommás eljárási törvénynek a gyakorlatba való bevitelénél a nehézségek, közvetlen eszmecsere útján, lehetőleg eloszlatassanak. Minthogy a törvény szerkesztői a szakosztály munkálkodásában előreláthatólag részt fognak venni, a szakosztály összejövetelei egy oly központtá alakulhatnak, hol a törvénynek eshetőleg vitássá lett egyik-másik tétele rövid uton tisztázódhatik.

A melléklet tartalommutatóját egyik januári számmal küldjük szét.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor (József-körut 44.)
Felelős szerkesztő: Dr. Fayer László (Zöldfa-utcza 31.)
Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat (Egyetem-utcza 4.)

Franklin-Társulat nyomdája.